

שלחן ערוך - אורח חיים (מ)

[הלכות הנהגת אדם בבוקר](#) • [הלכות ציצית](#) • [הלכות תפילין](#) • [הלכות ברכות השחר ושאר ברכות](#) • [הלכות קריאת שמע](#) • [הלכות תפילה](#) • [הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים](#) • [הלכות נפילת אפים](#) • [הלכות קריאת ספר תורה](#) • [הלכות בית הכנסת](#) • [הלכות משא ומתן](#) • [הלכות נטילת ידים](#) • [הלכות בציעת הפת](#) • [הלכות דברים הנוהגים בסעודה](#) • [הלכות מים אחרונים](#) • [הלכות ברכת המזון](#) • [הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות](#) • [הלכות ברכת הבשמים](#) • [הלכות ברכת הניסים](#) • [הלכות ברכות ההודאות](#) • [הלכות ברכות](#) • [הלכות תפילת המנחה](#) • [הלכות קריאת שמע ותפילה של ערבית](#) • [הלכות צניעות](#) • [הלכות שבת](#) • [הלכות תחומין](#) • [הלכות עירובי תחומין](#) • [הלכות ראש חודש](#) • [הלכות פסח](#) • [הלכות יום טוב](#) • [הלכות חול המועד](#) • [הלכות תשעה באב ושאר תעניות](#) • [הלכות תענית](#) • [הלכות ראש השנה](#) • [הלכות יום הכיפורים](#) • [הלכות סוכה](#) • [הלכות לולב](#) • [הלכות חנוכה](#) • [הלכות מגילה ופורים](#)

הלכות הנהגת אדם בבוקר

- [סימן א - דין השכמת הבוקר](#)
- [סימן ב - דין לבישת בגדים](#)
- [סימן ג - הנהגת בית הכסא](#)
- [סימן ד - דיני נטילת ידים](#)
- [סימן ה - כונת הברכות](#)
- [סימן ו - דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופרושי](#)
- [סימן ז - דין לברך ברכת אשר יצר כל היום אחר הטלת מים](#)

הלכות ציצית

- [סימן ח - הלכות ציצית ועטיפתו](#)
- [סימן ט - איזה בגדים חייבים בציצית ואיזה פטורים מציצית](#)
- [סימן י - דיני כנפות הטלית](#)
- [סימן יא - דיני חוטי הציצית](#)
- [סימן יב - דברים הפוסלים בציצית](#)
- [סימן יג - דיני ציצית בשבת](#)
- [סימן יד - דיני ציצית שעשאן עכו"ם ונשים וטלית שאולה](#)

- סימן טו - אם להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית
- סימן טז - שעור טלית
- סימן יז - מי הם חיבין בציצית
- סימן יח - זמן ציצית
- סימן יט - זמן ברכת ציצית
- סימן כ - דיני לקיחת ומכירת טלית
- סימן כא - כדת מה לעשות בציציות שנפסקו ובטליות ישנים
- סימן כב -
- סימן כג - דיני ציצית בבית הקברות
- סימן כד - הנהגת לבישת הציצית ושכרה וענשה

הלכות תפלין

- סימן כה - דיני תפלין בפרטות
- סימן כו - דין מי שאין לו אלא תפלה אחת
- סימן כז - מקום הנחתן ואפן הנחתן
- סימן כח - דיני חליצת התפלין
- סימן כט -
- סימן ל - זמן הנחתן
- סימן לא - דין תפלין בשבת ויום טוב
- סימן לב - סדר כתיבת התפלין
- סימן לג - דין תקוני התפלין ודין הרצועות
- סימן לד - סדר הנחת הפרשיות בתפלין והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפלין
- סימן לה - דין מנין השטין
- סימן לו - דקדוק כתיבתן
- סימן לז - זמן הנחת התפלין
- סימן לח - מי הם חיבין בתפלין והפטורים
- סימן לט - מי הם הכשרים לכתב תפלין ולקנות מהם
- סימן מ - דין איך לנהג בקדשת התפלין
- סימן מא - הנושא משאוי איך ינהג בתפלין
- סימן מב - אם מתר לשנות תפלין של יד לשל ראש
- סימן מג - דין איך להתנהג בתפלין בהכנסו לבית הכסא
- סימן מד - אסור שנה בתפלין
- סימן מה - דין תפלין בבית הקברות ובית המרחץ

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

- סימן מו - הלכות ברכות השחר ושאר ברכות
- סימן מז - דיני ברכת התורה
- סימן מח - (אומרים פרשת התמיד ו) פסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת

התמיד.

- סימן מט - שיכול לומר קריאת שמע בעל פה
- סימן נ - טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן
- סימן נא - דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח
- סימן נב - דין מי ששהה לבוא לבית הכנסת עד ישתבח
- סימן נג - דין מי הראוי לירד לפני התבה
- סימן נד - דינים השיכים לישתבח
- סימן נה - דיני קדיש
- סימן נו - דין ענית הקדיש על ידי הקהל
- סימן נז - דין ברכו ועניתו

הלכות קריאת שמע

- סימן נח - הלכות קריאת שמע וברכותיה
- סימן נט - דין ברכה ראשונה ביוצר
- סימן ס - דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כונה
- סימן סא - דין כמה צריך לדקדק ולכוון בקריאת שמע
- סימן סב - מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאזנו
- סימן סג - לישוב בשעת קריאת שמע ושלא יישן
- סימן סד - דין הטועה בקריאת שמע
- סימן סה - הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור קוראין קריאת שמע או שהפסיק בשעת הקריאה,

- סימן סו - באיזה מקום יכול להפסיק ובאיזה מקום לא יפסיק
- סימן סז - דין ספק אם קרא קריאת שמע
- סימן סח - שלא להפסיק בפיוטין
- סימן סט - דין פורס על שמע
- סימן ע - מי הם הפטורים מקריאת שמע
- סימן עא - אבל והעוסקים במת פטורים מקריאת שמע
- סימן עב - דין נושאי המטה והמנחמים והמלוין
- סימן עג - הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג
- סימן עד - שלא לברך כשאיבריו רואין את הערוה
- סימן עה - להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת קריאת שמע וכן שלא לקרותה

כנגד הערוה,

- סימן עו - להזהר מצואה בשעת קריאת שמע
- סימן עז - שלא לקרות כנגד מי רגלים
- סימן עח - מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה
- סימן עט - מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה
- סימן פ - מי שאינו יכול להשמר מהפיח
- סימן פא - דין צואת קטן
- סימן פב - דין צואה יבשה
- סימן פג - דיני בית הכסא בקריאת שמע
- סימן פד - אם מתר לקרות במרחץ

- סימן פה - באיזה מקומות אסור לקרות קריאת שמע
- סימן פו - צריך להרחיק מן מים סרוחים
- סימן פז - כמה צריך להרחיק בשעת קריאת שמע מן גרף של רעי
- סימן פח - בעל קרי מתר בקריאת שמע

הלכות תפילה

- סימן פט - הלכות תפלה וזמנה
- סימן צ - מקום הראוי להתפלל. ולהתפלל עם הצבור ודין ההולך בדרך
- סימן צא - שיאזר מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה
- סימן צב - הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות לתפלה
- סימן צג - קדם שיתפלל צריך לשהות
- סימן צד - צריך לכוון נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או יושב בספינה
- סימן צה - כוון איבריו בשעת תפלה
- סימן צו - שימנע כל הטרדות כדי שיכון
- סימן צז - שלא יגהק ושלא יפהק בשעת התפלה
- סימן צח - צריך שיהיה לו כונה בתפלתו
- סימן צט - דין שתוי ושכור לתפלה
- סימן ק - תפלת המועד צריך לסדר
- סימן קא - שצריך לכוון בכל הברכות, ושיכול להתפלל בכל לשון
- סימן קב - שלא להפסיק כנגד המתפלל
- סימן קג - מי שנזדמן לו רוח בתפלתו או עטוש
- סימן קד - שלא להפסיק בתפלה
- סימן קה - דין המתפלל ב' תפלות
- סימן קו - מי הם הפטורים מתפלה
- סימן קז - המספק אם התפלל, ודין תפלת נדבה
- סימן קח - מי שלא התפלל לסבת טעות, או אנס או במזיד
- סימן קט - דין איך יתנהג היחיד לכוון בתפלתו עם הצבור
- סימן קי - היוצא לדרך, ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובית המדרש
- סימן קיא - דין סמיכות גאלה לתפלה
- סימן קיב - שלא להפסיק לא בשלשה ראשונות ולא בשלשה אחרונות
- סימן קיג - דיני הכריעות ביי"ח ברכות
- סימן קיד - דין הזכרת הרוח וגשם וטל
- סימן קטו - טעם ברכת אתה חונן
- סימן קטז - פרוש ברכת רפאנו
- סימן קיז - דיני ברכת השנים
- סימן קיח - חתימת ברכת השיבה
- סימן קיט - דין הרוצה להוסיף בברכות
- סימן קכ - שראוי לומר רצה בכל תפלה
- סימן קכא - דיני מודים
- סימן קכב - דינים השיכין בין י"ח ליהיו לרצון
- סימן קכג - דיני הכריעות בסיום י"ח ברכות

- [סימן קכד - דין הנהגת שליח צבור בי"ח הברכות, ודין ענית אמון](#)
- [סימן קכה - דיני קדשה](#)
- [סימן קכו - דין שליח צבור שטעה](#)
- [סימן קכז - דין מודים דרבנן](#)

הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים

- [סימן קכח - דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן](#)
- [סימן קכט - באיזה תפלות נושאים כפים](#)
- [סימן קל - רבונו של עולם שאומרים בשעת נשיאת כפים](#)

הלכות נפילת אפים

- [סימן קלא - דיני נפילת אפים](#)
- [סימן קלב - דיני קדשת ובא לציון](#)
- [סימן קלג - דין ברכו בשבת](#)
- [סימן קלד - סדר והוא רחום, והגבהת התורה](#)

הלכות קריאת ספר תורה

- [סימן קלה - סדר קריאת התורה ביום ב' וה'](#)
- [סימן קלו - מי הם הנקראים לספר תורה בשבת](#)
- [סימן קלז - כמה פסוקים צריכים לקרא לכל אחד](#)
- [סימן קלח - שלא לשיר בפרשה פחות מג' פסוקים](#)
- [סימן קלט - סדר קריאת התורה וברכותיה](#)
- [סימן קמ - דיני הפסק בברכת התורה](#)
- [סימן קמא - דיני קורא והמקרא](#)
- [סימן קמב - דין מי שקרא וטעה, ובמקום שאין שם מי שיודע לקרות בדיוק](#)
- [סימן קמג - דין אם נמצאת ספר תורה מטעה, ויתר דיני הספר](#)
- [סימן קמד - שלא לדלג בתורה מענין לענין, ודיני ההפטרה](#)
- [סימן קמה - דיני המתרגמן](#)
- [סימן קמו - שלא לדבר בשעת הקריאה](#)
- [סימן קמז - דיני גלילת ספר תורה](#)
- [סימן קמח - שלא יפשיט שליח צבור התבה](#)
- [סימן קמט - שהצבור לא יצאו מבית הכנסת עד שיצינע ספר תורה](#)

הלכות בית הכנסת

- סימן קנ - בנין בית הכנסת, ושיהיה גבוה
- סימן קנא - דיני קדשת בית הכנסת
- סימן קנב - שלא לסתר שום בית הכנסת
- סימן קנג - דיני בנין בית הכנסת
- סימן קנד - דיני תשמיש קדושה ונרות בית הכנסת
- סימן קנה - לילך מבית הכנסת לבית המדרש

הלכות משא ומתן

- סימן קנו - סדר משא ומתן

הלכות נטילת ידים

- סימן קנז - דיני זמן קביעות סעודה
- סימן קנח - דיני נטילת ידים לסעודה
- סימן קנט - באיזה כלי נוטלין הידים, וכיצד יבואו המים לידין
- סימן קס - איזו מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה
- סימן קסא - דיני חציצה בנטילה
- סימן קסב - הגבהה ושפשוף הידים בנטילה
- סימן קסג - דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים
- סימן קסד - שיכול להתנות על הנטילה
- סימן קסה - דין העושה צרכיו ורוצה לאכל

הלכות בציעת הפת

- סימן קסו - דין הפסקה בין בציעה לנטילה
- סימן קסז - מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הבוצע
- סימן קסח - על איזה מיני פת מברכין

הלכות דברים הנוהגים בסעודה

- סימן קסט - דין שמש הסעדה
- סימן קע - דברי מוסר שינהג אדם בסעדה
- סימן קעא - שלא לנהג בזיון באכלין
- סימן קעב - מי שהכניס אכלין ומשקין לפיו בלא ברכה

- סימן קעג - דין מים אמצעיים
- סימן קעד - דין ברכת היין בסעדה
- סימן קעה - דיני ברכת הטוב והמטיב על היין
- סימן קעו - שהפת פוטר את הפרפרת
- סימן קעז - דברים הבאים בתוך הסעדה ואחר הסעדה מה דינם
- סימן קעח - איזה דברים קרויים הפסק בסעדה
- סימן קעט - איזה דברים קרויים הסח הדעת בסעדה שצריך לחזור ולברך
- סימן קפ - דיני פרורי הפת

הלכות מים אחרונים

- סימן קפא - דיני מים אחרונים

הלכות ברכת המזון

- סימן קפב - דין כוס ברכת המזון, ושלא יהא פגום
- סימן קפג - המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון
- סימן קפד - לקבע ברכה במקום סעדה, ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא ברך
- סימן קפה - לברך ברכת המזון בקול רם, ויתר פרטים בברכת המזון
- סימן קפו - אם נשים וקטנים חיבים בברכת המזון
- סימן קפז - דיוקים בנסח ברכת המזון
- סימן קפח - נסח ברכה ג', ודיני ברכת המזון בשבת, והטועה בברכת המזון
- סימן קפט - נסח ברכה רביעית ודיניה
- סימן קצ - שתית היין אחר הברכה ודיניו
- סימן קצא - אם הפועלים מחיבים לברך
- סימן קצב - ברכת זמון בג' או בעשרה
- סימן קצג - אם מצטרפין לזמון אם לאו
- סימן קצד - שלשה שאכלו כאחד ונפרדו, לענין הזמון מה דינם
- סימן קצה - חברות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם
- סימן קצו - מי שאכל דבר אסור אם מצטרף לזמון
- סימן קצז - דין צרוף לזמון שלשה או עשרה
- סימן קצח - אחד נכנס אצל שלשה שאכלו
- סימן קצט - על מי מזמנים ועל מי אין מזמנים
- סימן ר - דין המפסיק כדי לברך
- סימן רא - מי הוא המברך

הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות

- [סימן רב - דיני ברכת פרות האילן](#)
- [סימן רג - דיני ברכת פרות הארץ](#)
- [סימן רד - דיני הברכות ליתר מאכלים](#)
- [סימן רה - ברכת ירקות](#)
- [סימן רו - דיני הפסק וטעות בברכת הפרות](#)
- [סימן רז - דין ברכה אחרונה על הפרות](#)
- [סימן רח - דין ברכה מעין ג' אחרי \(ה' מיני\) פרות וה' מיני דגן](#)
- [סימן רט - דיני טעות וספק בברכת היין](#)
- [סימן רי - האוכל פחות מכזית מה דינו](#)
- [סימן ריא - דיני קדימה בברכת הפרות](#)
- [סימן ריב - שהעקר פוטר הטפל](#)
- [סימן ריג - מי שיצא \(אם\) מוציא אחרים](#)
- [סימן ריד - בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות](#)
- [סימן רטו - ענית אמן אחר הברכות](#)

הלכות ברכת הבשמים

- [סימן רטז - דיני ברכת הריח](#)
- [סימן ריז - ברכת הבשמים והמגמר](#)

הלכות ברכת הניסים

- [סימן ריח - ברכות הנעשים על הנסים](#)

הלכות ברכות ההודאות

- [סימן ריט - ברכת הודאות היחיד](#)
- [סימן רכ - הטבת חלום ותעניתו](#)
- [סימן רכא - ברכת הודאת הגשמים](#)
- [סימן רכב - ברכת הודאת הטוב והרע](#)
- [סימן רכג - מי שילדה אשתו, ומת מורישו, ובנה בית חדש, וקנה כלים חדשים מה מברך.](#)

הלכות ברכות

- [סימן רכד - דיני ברכות פרטיות](#)
- [סימן רכה - דיני ברכת שהחינו](#)

- סימן רכו - הרואה פרחי האילן מה מברך
- סימן רכז - ברכת הזקים
- סימן רכח - ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות
- סימן רכט - ברכת הקשת וחמה בתקופתה
- סימן רל - דין קצת ברכות פרטיות
- סימן רלא - שכל כונותיו יהיו לשם שמים

הלכות תפילת המנחה

- סימן רלב - דברים האסורים לעשות בשעת המנחה
- סימן רלג - זמן תפלת המנחה
- סימן רלד - הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה

הלכות קריאת שמע ותפילה של ערבית

- סימן רלה - זמן קריאת שמע של ערבית
- סימן רלו - דין ברכות קריאת שמע של ערבית
- סימן רלז - סדר תפלת ערבית
- סימן רלח - לקבע עתים לתורה בלילה
- סימן רלט - דין קריאת שמע על מטתו

הלכות צניעות

- סימן רמ - איך יתנהג האדם בתשמיש מטתו
- סימן רמא - שלא להשתין ערם בפני מטתו

הלכות שבת

- סימן רמב - להזהר בכבוד שבת
- סימן רמג - דין המשכיר שדה ומרחץ לעכו"ם
- סימן רמד - איזה מלאכות יכול העכו"ם לעשות בעד הישראל
- סימן רמה - ישראל ועכו"ם שתפין, איך יתנהגו בשבת
- סימן רמו - דיני השאלה והשכרה לעכו"ם בשבת
- סימן רמז - דין אינם יהודי המביאים כתבים בשבת
- סימן רמח - דין המפליג בספינה וההולך בשירא בשבת
- סימן רמט - דינים השיכים לערב שבת
- סימן רנ - הכנת הסעדות לשבת

- סימן רנא - שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה
- סימן רנב - מלאכות המתרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת,

- סימן רנג - דין כירה ותנור לתן עליה הקדרות בערב שבת
- סימן רנד - דיני תבשילין המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת
- סימן רנה - הכנת האש קדם הכנסת שבת
- סימן רנו - ששה תקיעות שהיו תוקעין בערב שבת
- סימן רנז - דיני הטמנת חמין
- סימן רנח - שמתר להשים ערב שבת דבר קר על קדרה חמה
- סימן רנט - כמה דיני הטמנה וטלטולם
- סימן רס - דיני הכנסת שבת
- סימן רסא זמן הדלקת נרות לשבת
- סימן רסב - לקדש השבת בשלחן ערוך ובכסות נקיה
- סימן רסג - מי ומי המדליקין, ואם טעו ביום המענן
- סימן רסד - דיני הפתילה והשמן
- סימן רסה - דין כלים הנתנים תחת הנר
- סימן רסו - דין מי שהחשיך לו בדרך
- סימן רסז - דיני התפלה בערב שבת
- סימן רסח - דין הטועה בתפלת השבת
- סימן רסט - דין הקדוש בבית הכנסת
- סימן רער - לומר משנת במה מדליקין
- סימן רעא - דיני קדוש על היין
- סימן רעב - על איזה יין מקדשים
- סימן רעג - שיהיה הקדוש במקום סעדה
- סימן רעד - דיני בציעת הפת בשבת
- סימן רעה - דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת
- סימן רעו - דיני נר שהדליק עכו"ם בשבת
- סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר
- סימן רעח - שיכול לכבות הנר בשביל החולה
- סימן רעט - דיני טלטול הנר בשבת
- סימן רפ - תשמיש המטה בשבת
- סימן רפא - שלא יכרע ב'ולד אנחנו מודים, '
- סימן רפב - קריאת התורה והמפטיר בשבת
- סימן רפג - למה אין מוציאין שני ספרי תורות בשבת
- סימן רפד - דיני הפטרה וברכותיה
- סימן רפה - לקרא הפרשה שנים מקרא, ואחד תרגום
- סימן רפו - דיני תפלת מוסף בשבת
- סימן רפז - נחום אבלים ובקור חולים בשבת
- סימן רפח - דין (תענית ודין) תענית חלום בשבת
- סימן רפט - סדר סעדת שחרית של שבת
- סימן רצ - בשבת ישלים מאה ברכות בפרות
- סימן רצא - דין שלש סעדות
- סימן רצב - דין תפלת מנחה בשבת

- [סימן רצג - דיני ערבית במוצאי שבת](#)
- [סימן רצד - דיני הבדלה בתפלה](#)
- [סימן רצה - הבדלה שעושה שליח צבור](#)
- [סימן רצו - דיני הבדלה על היין](#)
- [סימן רצז - דיני בשמים להבדלה](#)
- [סימן רחצ - דיני נר הבדלה](#)
- [סימן רצט - שלא לאכל ולא לעשות שום מלאכה קדם שיבדיל](#)
- [סימן ש - שיסדר שלחנו במוצאי שבת](#)
- [סימן שא - באיזה כלים מתר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים](#)
- [סימן שב - דיני נקוי וקפול הבגדים בשבת](#)
- [סימן שג - דיני תכשיטי אשה](#)
- [סימן דש - על איזה עבד מצוה על שביתתו](#)
- [סימן שה - במה בהמה יוצאה בשבת](#)
- [סימן שו - באיזה חפצים מתר לדבר בשבת](#)
- [סימן שז - דיני שבת התלויים בדבור](#)
- [סימן שח - דברים המתרים והאסורים לטלטל בשבת](#)
- [סימן שט - טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת](#)
- [סימן שי - דיני מקצה בשבת](#)
- [סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד](#)
- [סימן שיב - הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת](#)
- [סימן שיג - טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת](#)
- [סימן שיד - דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת](#)
- [סימן שטו - דברים האסורים משום אהל בשבת](#)
- [סימן שטז - צידה האסורה ומתרת בשבת \(ושלא ישפשף הרק\)](#)
- [סימן שיז - דין קשירה ועניבה בשבת](#)
- [סימן שיח - דין המבשל בשבת](#)
- [סימן שיט - דין הבורר בשבת](#)
- [סימן שכ - דיני סחיטה בשבת](#)
- [סימן שכא - דיני תולש בשבת ודין טוחן ודיני תקוני מאכל או מעבד ולש](#)
- [סימן שכב - דין נולד בשבת](#)
- [סימן שכג - דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותקונן וטבילתן](#)

בשבת

- [סימן שכד - דין הכנת מאכל לבהמה לשבת](#)
- [סימן שכה - עכו"ם שעשה מלאכה בעד ישראל](#)
- [סימן שכו - דיני רחיצה בשבת](#)
- [סימן שכז - דיני סיכה בשבת](#)
- [סימן שכח - דין חולה בשבת](#)
- [סימן שכט - על מי מחללין שבת](#)
- [סימן של - דיני יולדת בשבת](#)
- [סימן שלא - דין מילה בשבת](#)
- [סימן שלב - שלא לילד הבהמה בשבת](#)
- [סימן שלג - שלא לפנות אוצר בשבת](#)
- [סימן שלד - דיני דלקה בשבת](#)

- סימן שלה - דין חבית שנשברה
- סימן שלו - אם מתר לילך על גבי העשבים, וכן באילן
- סימן שלז - דין כבוד הבית ודבר שאינו מתכון
- סימן שלח - דברים האסורים בשבת משום השמעת קול
- סימן שלט - כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת
- סימן שמ - כמה דינים מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות
- סימן שמא - התר נדרים בשבת
- סימן שמב - בין השמשות מתר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזרה
- סימן שמג - דיני קטן בשבת
- סימן שדמ - דין ההולך במדבר בשבת
- סימן שמה - דין ארבע רשיות בשבת
- סימן שמו - דיני עירובין מן התורה
- סימן שמז - על איזה הוצאה חייב מן התורה
- סימן שמח - דין המושיט מרשות לרשות
- סימן שמת - דין ארבע אמות ברשות הרבים
- סימן שנ - דין המוציא ראשו ורבו מרשות לרשות
- סימן שנא - דין המושיט ידו לצנור ברשות הרבים לשתות
- סימן שנב - הקורא בספר ונתגלגל מרשות לרשות
- סימן שנג - דיני זיזין ברשות הרבים
- סימן שנד - דיני בור ואשפה ברשות הרבים
- סימן שנה - דיני גזוזטרא ובית הכסא
- סימן שנו - דין אמת המים העוברת בחצר
- סימן שנז - דיני חצר פחות מד' אמות וביב
- סימן שנח - דין איזה מקומות נקראים מקפים לדירה
- סימן שנט - דין רחבה שאחורי הבתים
- סימן שס - דין הקף מחצות לשבת
- סימן שסא - דין גג הסמוך לרשות הרבים
- סימן שסב - איזה מחצה קרויה מחצה לטלטל
- סימן שסג - דיני מבוי ולחי
- סימן שסד - דין מבוי המפלש ועשוי כנדל
- סימן שסה - דין מבוי שנפרץ
- סימן שסו - דין ערוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו
- סימן שסז - אם אשה יכולה לערב
- סימן שסח - דין אם אחר שערבו נתקלקל הערוב
- סימן שסט - באיזה אפן מקנין הערוב
- סימן שע - דיני שתוף בערוב
- סימן שעא - כשאחד מבני חצר נפרד משם או מת
- סימן שעב - דיני שתפי הדירות לערוב
- סימן שעג - דין שתי גזוזטראות בשתי עליות
- סימן שעד - נסתם בשבת פתח או חלון במקום שערב בו
- סימן שעה - מה הם הדברים השרוים בחצר שאינם אוסרים
- סימן שעו - בור ובאר שבין שתי חצרות
- סימן שעז - דין ב' עליות זו כנגד זו הפתוחות לחצר

- סימן שעה - דין חצרות הפתוחות זו לזו
- סימן שעט - דין חצרות ובתים ביניהם
- סימן שפ - דיני בטול רשות
- סימן שפא - דיני המבטל רשותו ועבר והוציא
- סימן שפב - אם דירת עכו"ם מעכבת בערובו
- סימן שפג - כשאין העכו"ם בבית אינו מעכב
- סימן שפד - עכו"ם אכסנאי אם מעכב
- סימן שפה - דין צדוקי ומומר בערוב
- סימן שפו - דיני שתוף בערוב
- סימן שפז - שתפין במבוי צריכין לערב בחצרות
- סימן שפח - דין אם לא ערבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי
- סימן שפט - עכו"ם שיש לו חלון פתוח למבוי
- סימן שצ - מבוי שצדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל
- סימן שצא - דין בטול רשות למי ששכחו לערב
- סימן שצב - דיני ערובין לעיר
- סימן שצג - דין ערוב ביום טוב שחל בערב שבת ודין בין השמשות לערב
- סימן שצד - ספק ערוב מה דינו
- סימן שצה - דיני ברכת ערוב

הלכות תחומין

- סימן שצו - דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת
- סימן שצז - דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה
- סימן שצח - דין היאך מודדין אלפים אמה
- סימן שצט - במה מודדין התחומין ומקום המדידה ומי הוא המודד
- סימן ת - מי שישב לו בדרך לנוח ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו
- סימן תא - מי שישן בדרך וחשכה לו, קונה אלפים אמה לכל רוח
- סימן תב - דין חריץ מים בין שני תחומין
- סימן תג - דין בקעה שהקיפוח עכו"ם
- סימן תד - דין אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים
- סימן תה - דין היוצא חוץ לתחום
- סימן תו - מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת
- סימן תז - מי הם שיכולין לילך חוץ לתחום

הלכות עירובי תחומין

- סימן תח - דין הנחת הערוב וקניית השביתה
- סימן תט - דין מקום נתינת הערוב
- סימן תי - דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה
- סימן תיא - מי שהיה ביתו במזרח ונתן הערוב במערב

- סימן תיב - דין החולק ערובו
- סימן תיג - דין המערב לרבים
- סימן תיד - שלא לערב אלא לדעתו
- סימן תטו - שלא לערב ערובי תחומין אלא לדבר מצוה
- סימן תטז - דין ערובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת

הלכות ראש חודש

- סימן תיז - הלכות ראש חודש
- סימן תיח - דין תענית בראש חודש
- סימן תיט - מצוה להרבות בסעדה בראש חודש
- סימן תכ - אם הנשים רשאות לקונן בראש חודש
- סימן תכא - קריאת ובראשי חדשיכם בפסוקי דזמרה
- סימן תכב - סדר התפלה והלל בראש חודש
- סימן תכג - סדר קריאת התורה בראש חודש
- סימן תכד - דין הזכרת יעלה ויבא בברכת המזון
- סימן תכה - דיני ראש חודש שחל להיות בשבת
- סימן תכו - ברכת הלבנה וזמנה
- סימן תכז - כשראש חודש ב' ימים היאך כותבין בשטרות
- סימן תכח - סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות

הלכות פסח

- סימן תכט - שאין נופלין על פניהם כל ניסן
- סימן תל -
- סימן תלא - זמן בדיקת החמץ
- סימן תלב - דין ברכת בדיקת חמץ
- סימן תלג - בדיקת חמץ
- סימן תלד - דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה
- סימן תלה - דין מי שלא בדק בליל י"ד
- סימן תלו - דין המפרש בים והיוצא בשירא
- סימן תלז - המשכיר בית לחברו על מי חל חובת בעור
- סימן תלח - עכבר שנכנס למקום בדוק וככר בפיו
- סימן תלט - דין מי שבדק ולא מצא מספר ככרות שהניח
- סימן תם - דין חמצו של עכו"ם שהפקד אצל ישראל
- סימן תמא - דיני מי שהלוה על חמץ
- סימן תמב - דין תערבת חמץ
- סימן תמג - דין חמץ בערב פסח לאחר שש
- סימן תמד - דין ערב פסח שחל להיות בשבת
- סימן תמה - דין בעור חמץ

- [סימן תמו - דין מי שמוצא חמץ בתוך המועד](#)
- [סימן תמז - דיני תערבת חמץ בתוך הפסח](#)
- [סימן תמח - דין חמץ שעבר עליו הפסח](#)
- [סימן תמט - דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים אינם יהודים או בהפך](#)
- [סימן תנ - דין ישראל ואינו יהודי שיש להם שתפות](#)
- [סימן תנא - דיני הגעלת כלים](#)
- [סימן תנב - זמן הגעלת הכלים](#)
- [סימן תנג - דיני החטים וטחינתם למצות](#)
- [סימן תנד - באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו](#)
- [סימן תנה - דין מים שלנו](#)
- [סימן תנו - שעור כמות לישת המצות](#)
- [סימן תנז - דין הנהגת החלה בעסת מצה](#)
- [סימן תנח - מצוה ללוש המצה בערב פסח](#)
- [סימן תנט - מקום וסדר לישת המצות](#)
- [סימן תס - דיני מצת המצוה](#)
- [סימן תסא - דיני אפית המצה](#)
- [סימן תסב - דין מי פרות אם מחמיצין](#)
- [סימן תסג - אם מתר לחרך שני שבליים יחד ודיני כרמל](#)
- [סימן תסד - חרדל שנתערב בתוכו קמח](#)
- [סימן תסה - דיני מורסן בפסח](#)
- [סימן תסו - אם הרק ומי רגלים ודומיו מחמיצים](#)
- [סימן תסז - דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו חטה](#)
- [סימן תסח - שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות](#)
- [סימן תסט - שלא ליחד בשר לפסח](#)
- [סימן תע - שהבכורות מתענין בערב פסח](#)
- [סימן תעא - בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכל פת](#)
- [סימן תעב - דיני הסבה וארבע כוסות](#)
- [סימן תעג - דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס השני](#)
- [סימן תעד - על כוס ב' אין מברכין](#)
- [סימן תעה - יתר דיני הסדר](#)
- [סימן תעו - מנהג אכילת צלי בליל פסח](#)
- [סימן תעז - דיני אכילת האפיקומן](#)
- [סימן תעח - שלא לאכל אחר אכילת האפיקומן](#)
- [סימן תעט - ברכת המזון על כוס שלישי](#)
- [סימן תפ - סדר כוס רביעי](#)
- [סימן תפא - שלא לשתות אחר ארבע כוסות](#)
- [סימן תפב - מי שאין לו מצה שמורה](#)
- [סימן תפג - דין מי שאין לו יין](#)
- [סימן תפד - דין מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים](#)
- [סימן תפה - דין מי שנשבע שלא לאכל מצה](#)
- [סימן תפו - שעור כזית](#)
- [סימן תפז - סדר תפלת ערבית של פסח](#)
- [סימן תפח - דין סדר תפלת שחרית של פסח](#)

- סימן תפט - סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העמר
- סימן תצ - סדר תפלת יום שני ותפלת חלו של מועד
- סימן תצא - סדר הבדלה במוצאי יום טוב
- סימן תצב - תענית שני וחמישי ושני אחר המועדים
- סימן תצג - דינים הנוהגים בימי העמר
- סימן תצד - סדר תפלת חג השבועות

הלכות יום טוב

- סימן תצה - איזה מלאכות אסורים ביום טוב
- סימן תצו - דיני יום טוב שני של גלויות
- סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב
- סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב
- סימן תצט - דין מליגה ומליחה ביום טוב
- סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר מליחתו
- סימן תקא - עצים האסורים והמתרים ביום טוב
- סימן תקב - דיני האש ביום טוב
- סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחברו
- סימן תקד - דין התבלין ביום טוב
- סימן תקה - דין החולב בהמה ביום טוב
- סימן תקו - דיני לישה ביום טוב
- סימן תקז - דין אפיה ביום טוב
- סימן תקח - דברים האסורים ביום טוב להכנת צלי
- סימן תקט - כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב
- סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזה מהם מותרים על

ידי שנוי,

- סימן תקיא - הבערה ולהחם מים מתר ביום טוב
- סימן תקיב - שלא לבשל לצרך עכו"ם ביום טוב
- סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום טוב
- סימן תקיד - שלא לכבות ביום טוב
- סימן תקטו - דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום
- סימן תקטז - דין איזה דברים מתרים לשלח ביום טוב
- סימן תקיז - באיזה אפן מתר לקח ביום טוב מן החנוני מיני מאכל
- סימן תקיח - דיני הוצאה מרשות לרשות ביום טוב
- סימן תקיט - צירי דלתות מתר להסיר ולהחזיר לצרך יום טוב
- סימן תקכ - לכבד הבית
- סימן תקכא - דין שלשול פרות ביום טוב ממקום למקום
- סימן תקכב - קצת דברים האסורים לטלטל ביום טוב
- סימן תקכג - דינים הנוהגין בבהמות ביום טוב
- סימן תקכד - כמה דברים האסורים ביום טוב
- סימן תקכה - דין הלואה ביום טוב
- סימן תקכו - דין מת ביום טוב

- סימן תקכז - דיני ערוב תבשילין
- סימן תקכח - דיני ערובי חצרות ביום טוב
- סימן תקכט - דיני שמחת יום טוב

הלכות חול המועד

- סימן תקל - חל המועד אסור בקצת מלאכות
- סימן תקלא - דיני גלוח בחל המועד
- סימן תקלב - דין נטילת צפרניים בחל המועד
- סימן תקלג - מלאכות המתרים בחל המועד
- סימן תקלד - דיני כבוס בחל המועד
- סימן תקלה - שלא לפנות מחצר לחצר בחל המועד
- סימן תקלו - כל צרכי בהמה מתר לעשות בחל המועד
- סימן תקלז - דין מלאכת דבר האבד
- סימן תקלח - כמה ענינים הנקראים דבר האבד
- סימן תקלט - דיני הסחורה בחל המועד
- סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחל המועד
- סימן תקמא - דיני אריגה בחל המועד
- סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחל המועד אלא בחנם
- סימן תקמג - דין מלאכה על ידי עכו"ם בחל המועד
- סימן תקמד - דין צרכי רבים בחל המועד
- סימן תקמה - דיני כתיבה בחל המועד
- סימן תקמו - דיני ארוסין ונשואין בחל המועד
- סימן תקמז - דין מי שמת לו מת בחל המועד
- סימן תקמח - דין אבלות בחל המועד

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

- סימן תקמט - להתענות ד' תעניות
- סימן תקנ - הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות
- סימן תקנא - דין שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה
- סימן תקנב - דיני ערב ט' באב
- סימן תקנג - דין סעדה המפסקת
- סימן תקנד - דברים האסורים בתשעה באב
- סימן תקנה - דיני תפלין וציצית בט' באב
- סימן תקנו - תשעה באב שחל ביום ראשון
- סימן תקנז - לומר נחם ועננו בתשעה באב
- סימן תקנת - במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר
- סימן תקנט - מנהגי תשעה באב ודין מילה בתשעה באב
- סימן תקס - לעשות זכר לחרבן

- סימן תקסא - דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחרבנו

הלכות תענית

- סימן תקסב - דין קבלת התענית
- סימן תקסג - דין מי שהרהר בלבו להתענות
- סימן תקסד - דין ליל שלפני התענית
- סימן תקסה - דין תפלת עננו
- סימן תקסו - דין תענית צבור
- סימן תקסז - טעימה ורחיצת הפה שמתר בתענית
- סימן תקסח - דיני נדרי תענית
- סימן תקסט - דין נודר בעת צרה
- סימן תקע - דין חנכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחנה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית,

- סימן תקעא - מי הם החוטאים לישב בתענית
- סימן תקעב - באיזה ימים אין גוזרים תענית צבור
- סימן תקעג - שבטלה מגלת תענית
- סימן תקעד - שנותנין בתענית חמרי מקום שיצא ושהלך לשם
- סימן תקעה - דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים
- סימן תקעו - על איזה דברים מתענין ומתריעין
- סימן תקעז - אם נתרבו הגשמים עד שמטשטשים הקרקע איך מתנהגים
- סימן תקעח - שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו
- סימן תקעט - סדר תפלות באלו התעניות
- סימן תקפ - ימים שמתענים בהם

הלכות ראש השנה

- סימן תקפא - דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה
- סימן תקפב - סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה
- סימן תקפג - דברים שנוהגים לאכל בליל ראש השנה
- סימן תקפד - סדר קריאת התורה בראש השנה
- סימן תקפה - דין ברכת השופר
- סימן תקפו - דיני שופר של ראש השנה
- סימן תקפז - דין התוקע לתוך הבור
- סימן תקפח - זמן תקיעת שופר
- סימן תקפט - מי הם הראויים לתקיעת שופר
- סימן תקצ - סדר הראוי לתקיעת שופר
- סימן תקצא - סדר תפלת מוסף ביחיד
- סימן תקצב - תפלת מוסף בקול (רם) וסדר התקיעות
- סימן תקצג - אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו

- סימן תקצד - יחיד שלא התפלל אין חברו מוציא
- סימן תקצה - מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפלה
- סימן תקצו - תשלום תקיעות לאחר התפלה
- סימן תקצז - אם מתר להתענות בראש השנה
- סימן תקצח -
- סימן תקצט, -
- סימן תר - ביצה שנולדה בראש השנה, ודיני הקדוש
- סימן תרא - סדר יום שני של ראש השנה
- סימן תרב - סדר עשרת ימי תשובה
- סימן תרג - ובו סעיף אחד

הלכות יום הכיפורים

- סימן תרד - סדר ערב יום כפור
- סימן תרה - מנהג כפרות בערב יום כפור
- סימן תרו - שיפס אדם חברו בערב יום כפור
- סימן תרז - סדר הודוי במנחה בערב יום כפור
- סימן תרח - סדר סעדה המפסקת
- סימן תרט - הטמנת חמין בערב יום כפור
- סימן תרי - הדלקת נרות ביום כפור
- סימן תריא - שליל יום הכפורים דינו כיומו
- סימן תריב - אסור אכילה ביום הכפורים ושעור כמותה
- סימן תריג - אסור רחיצה ביום כפור
- סימן תריד - דיני סיכה ונעילת הסנדל
- סימן תרטו - יום הכפורים אסור בתשמיש המטה
- סימן תרטז - הקטנים מתי יתחילו להתענות
- סימן תריז - דין עברה ומיניקה ויולדת ביום הכפורים
- סימן תריח - דין חולה ביום הכפורים
- סימן תריט - סדר ליל יום הכפורים
- סימן תרכ - מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית
- סימן תרכא - סדר קריאת התורה ומילה ביום כפור
- סימן תרכב - סדר תפלת מנחה
- סימן תרכג - סדר תפלת נעילה
- סימן תרכד - סדר מוצאי יום הכפורים

הלכות סוכה

- סימן תרכה -
- סימן תרכו - העושה סכה תחת האילן או תחת הגג
- סימן תרכז - דיני הישן בסכה

- [סימן תרכח - דיני סכה שתחת סכה](#)
- [סימן תרכט - ממה צריך להיות הסכך](#)
- [סימן תרל - דיני דפנות הסכה](#)
- [סימן תרלא - סכה שחמתה מרבה מצלתה ויתר דיני הסכך](#)
- [סימן תרלב - דברים הפוסלים בסכך](#)
- [סימן תרלג - דין גבה הסכה](#)
- [סימן תרלד - שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה](#)
- [סימן תרלה - דין סכת גנב"ך ורקב"ש](#)
- [סימן תרלו - דין סכה ישנה](#)
- [סימן תרלז - דין סכה שאולה וגזולה](#)
- [סימן תרלח - סכה ונויה אסורין כל שבעה](#)
- [סימן תרלט - דיני ישיבת סכה](#)
- [סימן תרמ - מי הם הפטורים משיבת סכה](#)
- [סימן תרמא - שאין מברכין שהחינו על עשית הסכה](#)
- [סימן תרמב - אם חל יום ראשון של סכות להיות בשבת לענין ברכת מעין שבע](#)
- [סימן תרמג - סדר הקדוש](#)
- [סימן תרמד - סדר הלל כל ימי החג](#)

הלכות לולב

- [סימן תרמה - דיני לולב](#)
- [סימן תרמו - דיני הדס](#)
- [סימן תרמז - דיני ערבה](#)
- [סימן תרמח - דברים הפסולים באתרוג](#)
- [סימן תרמט - דברים הפוסלים בארבעה מינים](#)
- [סימן תרנ - שיעור הדס וערבה](#)
- [סימן תרנא - דיני נטילת הלולב וברכתו](#)
- [סימן תרנב - זמן נטילת לולב](#)
- [סימן תרנג - הדס אסור להריח בו](#)
- [סימן תרנד - שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב](#)
- [סימן תרנה - גוי שהביא לולב](#)
- [סימן תרנו - שצריך לחזר אחרי הדור מצוה בקניית האתרוג](#)
- [סימן תרנז - דין קטן היודע לנענע לולב](#)
- [סימן תרנח - דיני לולב ביום טוב ראשון](#)
- [סימן תרנט - סדר קריאת התורה בסכות](#)
- [סימן תרס - סדר הקף הבימה](#)
- [סימן תרסא - בליל יום טוב שני אומר שהחינו לפני ברכת לישב בסכה](#)
- [סימן תרסב - סדר תפלת יום ב' של סכות](#)
- [סימן תרסג - סדר תפלת חל המועד](#)
- [סימן תרסד - סדר יום הושענא רבא](#)
- [סימן תרסה - אתרוג אסור לאכל בשביעי](#)
- [סימן תרסו - דיני סכה ביום השביעי](#)

- סימן תרסז - סכה ונויה אסורין גם כל שמיני
- סימן תרסח - סדר תפלת ליל שמיני ויומו
- סימן תרסט - סדר יום שמחת תורה

הלכות חנוכה

- סימן תרע - דברים האסורים והמתרים בחנכה
- סימן תרעא - סדר הדלקת נר חנכה ומקום הנחתו
- סימן תרעב - זמן הדלקת נר חנכה
- סימן תרעג - שמנים ופתילות הכשרות לחנכה
- סימן תרעד - שמתר להדליק מנר לנר
- סימן תרעה - שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה
- סימן תרעו - סדר הברכות וההדלקה
- סימן תרעז - דין אכסנאי בחנכה
- סימן תרעח - נר של שבת קודם לנר של חנכה
- סימן תרעט - בערב שבת מדליקין נר חנכה תחלה
- סימן תרפ - שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת
- סימן תרפא - אין מבדילין בנר חנכה במוצאי שבת
- סימן תרפב - דין על הנסים בחנכה
- סימן תרפג - סדר הלל בחנכה
- סימן תרפד - סדר קריאת התורה בחנכה
- סימן תרפה - סדר ד' פרשיות

הלכות מגילה ופורים

- סימן תרפו - דין תענית אסתר
- סימן תרפז - דיני חיוב קריאת המגלה
- סימן תרפח - דין כרכים המקפים חומה מימות יהושע בן נון
- סימן תרפט - שהכל חיבים בקריאת מגלה
- סימן תרצ - דיני קריאת המגלה
- סימן תרצא - דיני כתיבת המגלה ותפירתה
- סימן תרצב - דיני ברכות המגלה
- סימן תרצג - סדר תפלת פורים
- סימן תרצד - דין מעות פורים לעניים
- סימן תרצה - דיני סעדת פורים
- סימן תרצו - דיני הספד ותענית ועשית מלאכה בפורים
- סימן תרצז - אין אומרים תחנה בפורים (בי"ד וט"ו שבאדר א', ודין תענית

והספד בהן) .

הלכות הנהגת אדם בבוקר

סימן א - דין השכמת הבוקר

סעיפים

ט'

ובו

א יתגבר (א) כפארי לעמד בבקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר (ב) השחר : הגה: ועל כל פנים לא יאחר זמן התפלה שהצבור מתפלל. (טור) **הגה: (ג)** שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין שיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך, כל שכן כשישם האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה ופחד ה' יתברך ובשתו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פ' כ"ב) ולא יתבייש מפני בני אדם (ד) המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך גם בהצנע לכת. ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד כשיעור משנתו יקום (ה) בזריזות לעבודת בוראו ותעלה ויתרומם (טור).

באר היטב (א) כארי. עיין בהלק"ט ח"ב ס"ג ובספר בני חייא: (ב) השחר. בשל"ה כתב סוד לחבר יום ולילה בתורה או בתפלה הן בבקר הן בערב. ומיד כשניעור משנתו יטול ידיו ובזה ינצל מהוצאת שי"ז. ומכ"ש אם אינו רוצה

לישן אף שנשאר מושכב שלי"ה. כתב בספר תולעת יעקב איתא בזוהר ההולך שחרית ד' אמות ולא נטל ידיו חייב מיתה ע"כ. ותמה הבי"ח על רבינו ב"י שלא כתבו. ונראה משום דרובא אין יכולין לזהר בכך ומוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין מש"ה לא כתבו שיירי כנה"ג וכ"כ ד"א ועיין ביד אהרן ס"י ד' בהגהת הטור: (ג) שויתי ה'. שיצייר שם הוי"ה תמיד נגד עיניו כזה יְהוָה וזהו סוד שויתי ה' לנגדי וזה תועלת גדול לענין היראה האר"י ז"ל: (ד) המלעיגים. ועכ"פ לא יתקוטט עמהם. ב"י: (ה) בזריזות. ל"ד אלא ישהה מעט ולא יעמוד פתאום גיטין ד"ע. כתב בסדר היום ובקומו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתך בחמלה רבה אמונתך וא"צ לזה נט"י אף שידין מטונפות כי אין מזכיר השם ולא כינוי ומ"מ ללמוד נראה דאסור. אליהו זוטא. ואחר נטילת ידים יאמר שם של מ"ב אנא בכח:

ב הַמְשָׁפִים לְהַתְחִינָן לְפָנֵי בּוֹרְאוֹ, יְכוֹן לַשְּׁעוֹת שְׁמִשְׁתַּנּוֹת הַמְשָׁמְרוֹת שֶׁהֵן בְּשִׁלְיֵשׁ הַלְיָלָה וּלְסוֹף שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַלְיָלָה (ו) וּלְסוֹף הַלְיָלָה, שְׁהַתְּפַלֵּה שְׁתִּתְּפַלֵּל בְּאוֹתָן הַשְּׁעוֹת עַל הַחֲרָבֹן וְעַל הַגְּלוּת, רְצוּיָה.

באר היטב (ו) ולסוף הלילה. והוא זמן שומרים לבוקר ואף בקיץ. ואם הוא קרוב לנץ החמה יאמר מתחילה הקינה ואח"כ יתחיל שומרים לבוקר. דרך חכמה. ובענין תפלת חצות עיין בספר הכוונות ובזוהר ויקהל משמע דלעולם חשבינן הלילה לייב שעות הן בקיץ או בחורף אע"ג דלענין תפילה אינו כן עיי' ס"י רל"ג מ"א ועיין ע"ת. והאחרונים קבלו דמשכבי עד קומי ר"ל משבועות שאומרים רות שבו שכבי עד ט"ב שבו קומי א"צ לקום ללמוד בלילה. וי"א מט"ו באב עד ט"ו אייר יקום וי"א דזמן שינה ח' שעות וס"י ישנתי א"ז ינוח לי והכל לפי מה שהוא אדם. וכי האר"י ז"ל ושיעור משניות קודם לכל דבר ועי"ז זוכה לנשמה כי משנה אותיות נשמה. ואם זכה לחכמת אמת עת ההיא מסוגלת מאוד:

ג רְאוּי לְכָל יָרָא שְׁמַיִם (ז) שְׁיָהָא מִיָּצֵר וְדוֹאֵג עַל חֲרָבֹן בֵּית הַמְּקַדָּשׁ.

באר היטב (ז) שיהא מיצר. אבל התפלה והתורה יהא בשמחה. סולת בלולה:

ז טוב מעט תחנונים (ח) בכונה מהרבות בלא פונה.

באר היטב (ח) בכוונה. ר"ל דמי שיש לו אונס ואינו יכול להאריך וממעט בתחנונים ואומרם בכוונה נחשב לפני הקב"ה כמו אותו שיש לו פנאי ומאריך בתחנונים בכוונה. מ"ב וכ"כ יד אהרן. ועט"ז ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' מ"ד. ועיין תוס' י"ט במסכת אבות פרק ב' משנה ט"ז. כתב בספר מקור חיים דה"ה בלימוד תורה נמי הדין כן וכ"כ בסולת בלולה:

ה טוב לומר (ט) פרשת העקדה ופרשת המן ועשרת הדברות ופרשת עולה ומנחה (י) ושלמים וחסאת ואשם: **הגה:** ודוקא בפיחיד מתר לומר יי הדברות בכל יום אבל אסור לאמרם (יא) בצבור (תשו' הרשב"א סימן קפ"ד).

באר היטב (ט) פרשת העקדה. קודם פרשת הקרבנות ויוכל לומר פ' העקדה ופרשת המן אפי' בשבת. ע"ת וכ"כ בעל שתי ידות וסולת בלולה וכנה"ג ע"ש. וכתב הבחיי פרשת צו שאין די באמירה אלא בביאור הפרשה ויכיר נפלאות ה' וכן פ"י מ"ש כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן עה"ב: **(י) ושלמים.** ואחר עולה ושלמים יאמר פרשת נסכים כי אין זבח בלא נסכים. אבל חטאת ואשם אין טעונים נסכים והקשה המ"א למה כתב הב"י לומר עולה וכו' חטאת וכו' הלא קי"ל חטאת קודם לעולה. ומיישבו ומתוך תירוץ העלה כשיודע שנתחייב חטאת יאמר חטאת קודם ע"ש. ומדברי שאר פוסקים משמע דלעולם יאמר עולה קודם החטאת: **(יא) בציבור.** מפני המינים שאמרו אין תורה אלא זו ובפרט בזמנינו ולכך אין כותבין אותם על קונטרס המיוחד לציבור ל"ח מ"א שכנה"ג ועיין בית יעקב סי' קנ"ה ומהרש"א כתב דלא אוסר הרשב"א לאומרו בציבור אלא לקבוע בין הברכות כמו ק"ש אבל קודם ב"ש מותר אפי' בציבור. ואנן נקטינן לאסור בציבור כלל וכלל וביחיד דוקא קודם התפלה או אחריו אבל לקבוע בתוך הברכות גם ליחיד אסור ע"ת. ועיין שבות יעקב ח"ב סי' מ"ד:

1 פְּרָשִׁיּוֹת הַקֶּרְבָּנוֹת לֹא יֹאמְרוּ אֶלָּא (יב) בַּיּוֹם. וְעֵיִל סִי מִיִּז

סְעִיף י"ג.

באר היטב (יב) ביום. דאין הקרבנות קרבין אלא ביום. ויש לומר פרשת הקרבנות מעומד דקיימא לן דיושב פסול לעבודה ע"ת יד אהרן וכן י"ל מזמור לתודה מעומד יד אהרן. אבל פרשת הכיור ותרומת הדשן יוכל לאומרה קודם היום כדאיתא ביומא דף כ':

2 כְּשִׂיסִים פְּרָשֶׁת הָעוֹלָה יֹאמְרוּ : יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׂיִהְיֶה זֶה חָשׁוּב וּמְקַבֵּל כְּאֵלוֹ הַקֶּרְבָּתִי עוֹלָה, וְכֵן יֹאמְרוּ אַחֵר פִּי הַמִּנְחָה וְהַשְּׁלָמִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים (יג) בְּנִדְבָה.

באר היטב (יג) נדבה. אבל אחר חטאת ואשם משמע מדברי המחבר דלא יאמר מפני שאין אלו באין בנדבה. ואפילו אחר אשם תלוי נמי לא יאמר כמבואר בשלחן ערוך יורה דעה ס"י ה' שפסק שם להחמיר דאין באה בנדבה עיין בש"ך שם ס"ק ז' והב"ח והנחלת צבי כתבו בשם רש"ל דיש לומר אף לאחר חטאת ואשם יה"ר רק שיאמר בלשון ספק דהיינו יר"מ אם עברתי עבירה שחייבים עליה חטאת שיהא זה נחשב כאלו הקרבתי חטאת ע"ש. ומ"א וט"ז הקשו עליו ע"ש. והעלה המ"א דיש לנהוג דאחר פרשת האשם יאמר יר"מ אם נתחייבתי אשם וכו' דאשם לא בעי ידיעה בתחלה אבל לאחר פרשת חטאת לא יאמר כלום ע"ש. וע"ת ואליהו זוטא ובספר בני חיי ויד אהרן כולם כאחד הסכימו לדעת מהרש"ל דיאמר אם נתחייבתי חטאת יהא זה נחשב כאלו הקרבתי חטאת ואם לאו הרי אני כקורא בתורה ושפיר דמי ע"ש. ועי' בספר זבח השלמים ס"י א'. ובתשובת אמונת שמואל סי' נ"ג כתב בשל"ה בשבת וי"ט לא יאמר י"ר דאין קרבן נדבה בא בהם אבל הפרשיות אין הפסד לאומרן כקורא בתורה ומ"מ אם ת"ח הוא מוטב שיעסוק בפרשה דיומא ובספר סולת בלולה כתב ושאר קרבנות לא יאמר אפי' אם כוונתו כקורא בתורה וכן העתיק הבאר היטב אשר לפני עיין שם ולא ידעתי למה :

ח יֹאמֶר עִם הַקְרָבָנוֹת פָּסוּק (יֵד) וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ
הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי ה'.

באר היטב (יֵד) ושחט אותו. עיין בית יעקב סי' קי"ח כתב הט"ז האומר
ונשלמה פרים שפתינו קודם פרשת התמיד ואיזהו מקומן טעות הוא דגם
חטאת נזכר שם ושמא אינו חייב והוי כמביא חולין בעזרה אלא יאמר ונשלמה
פרים שפתינו במקום קרבן התמיד ע"ש :

ט יֵשׁ נוֹהֲגִין לומר פְּרִשֶׁת הַכִּיּוֹר, וְאַחַר כֶּךָ פְּרִשֶׁת
תְּרוּמַת הַדָּשָׁן, וְאַחַר כֶּךָ פְּרִשֶׁת הַתְּמִיד, וְאַחַר כֶּךָ פְּרִשֶׁת
מִזְבֵּחַ מִקְטֹר קְטֹרֶת, וּפְרִשֶׁת סַמְנֵי הַקְטֹרֶת וְעֲשִׂיתוּ :

סימן ב - דין לבישת בגדים

סעיפים

ו'

ובו

א לֹא יִלְבַּשׁ חֲלוּקוֹ (א) מִיֵּשֶׁב (טור) אֶלָּא יִקַּח חֲלוּקוֹ
וַיִּכְנֶיס בּוֹ (ראשו ו') זְרוּעוֹתָיו בְּעוֹדָנוּ שׁוֹכֵב, וְנִמְצָא כְּשִׁיקוֹם
שֶׁהוּא מְכַסֶּה.

באר היטב (א) מיושב. דאז בהכרח יגלה גופו. איתא בש"ס חלוק של ת"ח כל
שאין בשרו נראית מתחתיו טפח והאידנא אין נזהרים בזה משום שהולכין
הכל בבתי שוקיים ואין בשרו נראית. מ"א :

ב אֵל יֹאמֶר הִנְנִי בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים מִי רוֹאֲנִי, כִּי הִקְבֵּי'ה
מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

ג יִדְקֹדֵק בְּחֻלּוֹקוֹ לְלָבָשׁוֹ כְּדָרְכּוֹ שֶׁלֹּא יִהְפֹּךְ הַפְּנִימִי (ב)
לְחוּץ.

באר היטב (ב) לחוץ. ויראו התפירות המגוננות ויתגנה בעיני הבריות וכתב
הט"ז שיש חילוק בין ת"ח לשאר אנשים דלת"ח אם לבש החלוק הפוכה צריך
להפכה אבל שאר אינשי דעלמא יזהר לכתחלה שלא ללבשה הפוכה ע"ש.
ויזהר מללבוש שני מלבושים יחד בפעם אחד כי קשה לשכחה. וישים ב' צידי
המלבוש ביד ימינו וילבוש הימין ואח"כ השמאל ויכוין כי הכל נכלל בימין
ומן הימין בא לשמאל. כתבים :

ד יִנְעַל מִנְעַל (ג) יָמִין תְּחִלָּה, וְלֹא יִקְשְׁרֵנוּ, וְאַחַר כֵּן יִנְעַל
שֶׁל שְׂמֹאל וְיִקְשְׁרֵנוּ, וְיִחָזֵר וְיִקְשֵׁר שֶׁל יָמִין : הַגָּה:
וּבְמִנְעָלִים שֶׁלָּנוּ שָׂאִין לָהֶם קְשִׁירָה יִנְעַל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה (תוס' פ' בַּמָּה אֲשֶׁה
דס"א).

באר היטב (ג) ימין תחלה. דיש חשיבות לימין לענין בוחן יד ובוהן רגל.
ושמאל יש בו נמי חשיבות לענין תפילין מש"ה נחלק לכל אחד מעלה דהיינו
הקשירה לשמאל דחשיבת תפילין הוא בקשירה וכשרוחץ וסך ימין תחלה
ואם רוחץ כל גופו ראש תחלה עמ"א. וע"ת :

ה כְּשֶׁחֹלֵץ מִנְעָלָיו חֹלֵץ שֶׁל שְׂמֹאל תְּחִלָּה.

1 אָסוּר לִילֵךְ (ד) בְּקוֹמָה זְקוּפָה וְלֹא יֵלֵךְ (ה) ד' אַמוֹת (ו)

בְּגִלּוּי הָרֹאשׁ : הַגָּה: וַיִּכְסֶה כָּל גּוּפוֹ וְלֹא יֵלֵךְ (ז) יַחַף (אזר זְרוּעַ) וַיִּבְדֹּק

נְקָבָיו : וַיִּרְגֵל עֲצָמוֹ לַפְּנוֹת בְּקָר וְעָרַב שֶׁהוּא זְרִיזוֹת וַנְקִיּוֹת (תְּנָחוֹת מִיְמוֹנֵי פ' ה' מ' דָּעוֹת) :

באר היטב (ד) בקומה זקופה. אפ"י פחות מד' אמות ב"ח ט"ז ומ"א והמחבר יד אהרן כתב דמאחר דמן הגמרא נראה דבתוך ד' אמות מותר איך יחמיר רבינו אפ"י בתוך ד"א והט"ז ס"ק ד' כ' דרבינו לא היה גורס בגמ' ד"א ע"ש וליתא שהרי כ' רבינו ברמזים בפ"ק דקידושין אסור לילך ד"א בקומה זקופה ובגילוי הראש. הרי שהי' גורס ד"א. ועיין ברמזים פרק כיצד מברכין דלא כתב שם ארבע אמות ודוק. ועיין מ"ש הפוסקים דגילוי הראש הוא מדת חסידות וליכא איסורא ע"ש וצ"ע דהרי רבינו ברמזים כלל ותני קומה זקופה וגילוי הראש ובכלהו תני אסור. יד אהרן: (ה) ד' אמות. ומדת חסידות אפ"י פחות מד' אמות אפילו קטנים נכון לכסות ראשן דתהוי עליהו אימתא דשמיא. מ"א: (ו) בגילוי הראש. ט"ז ס"י זה ס"ק ה' כתב דה"ה אם רוכב על גבי בהמה או יושב בעגלה הוי כמהלך ובסי' ח' ס"ק ג' כתב אפילו יושב אסור משום בחוקותיהם לא תלכו ע"ש ומהרש"ל כתב הא דאסור לילך בקומה זקופה ובגילוי הראש היינו דוקא תחת אויר הרקיע אבל לא בבית כי אינו נראה כ"כ שאינו משגיח במורא של הקב"ה כ"א תחת אויר הרקיע ע"ש וכי ע"ת ויש לסמוך על זה בעת הצורך וכובע של קש ושל גמי חשוב כיסוי כמבואר לקמן סי' צ"א ס"ד. וכתב ע"ת דה"ה שערות שקורין פרו"ק חשובים כיסוי אך מפני מראית עין יש לזהר אם אפשר. ולענין ליכנס לבה"כ בגילוי הראש מבואר לקמן סי' צ"א ס"ג דאסור. ואסור להזכיר השם בגילוי הראש ולא מהני אי משים הידים על הראש שם סי' צ"א ס"ג. אבל מהרש"ל כתב אם רוחץ באמבטי ורוצה לשתות או בלילה שאין לו כובע בראשו דיו במה שמכסה ראשו בידו וט"ז ס"י ח' וסי' ע"ד פסק דכיסוי היד על הראש מהני לענין שלא ישב או ילך בגילוי הראש אבל לענין שיברך או יוציא מפיו דבר קדושה לא מהני כיסוי יד ע"ש וכ"פ המ"א בסימן צ"א ס"ק ד'. ואם אחר מניח ידו על ראשו חשוב כיסוי אפילו לענין ברכה שם סי' צ"א: (ז) יחף. איתא בשבת דף קכ"ב ובפסחים דף קי"ב שימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו (ובספר אליהו רבא מביא בשם שלי"ה דאם עושה משום תשובה על עונותיו מותר וכן עשה דוד המלך ע"ה הלך יחף):

סימן ג - הנהגת בית הכסא

סעיפים

יז

ובו

א כְּשֵׁיִפְנֵי לְבֵית הַכֶּסֶא יֹאמְרוּ הַתְּכַבְּדוּ מְכַבְּדִים וְכוּ'.
וְעַכְשָׁיו לֹא נִהְגוּ לְאָמְרוּ.

ב יֵהָא צְנוּעַ בְּבֵית הַכֶּסֶא וְלֹא יִגְלֶה עֲצָמוֹ עַד שְׂיֵשֵׁב:
הגה: וְלֹא יִלְכוּ **(א)** שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּיַחַד, גַּם **(ב)** לֹא יִדְבַר שָׁם, וְיִסְגֹר הַדְּלֶת
בְּעֵדוֹ מְשׁוּם צְנִיעוּת. (אור זרוע).

באר היטב (א) שני אנשים. ואם מפחד יוכל אחר להניח ידו על ראשו דרך
חלון ש"ס פרק הרואה דף ס"ב בעובדא דרבא. מ"א: **(ב) לא ידבר שם.** וכ"ש
שלא יאכל. איתא בסנהדרין התקינו שיהא נשים מספרות בב"ה משום יחוד
עיין בא"ע ס"י כ"ב. ובמקום שהן בעיר אין לחוש:

ג אִם רוּצָה לְמִשְׁמֵשׁ בְּפִי הַטְּבִיעַת בְּצִרּוֹר אוֹ בְּקִיסָם
לְפִתּוֹ **(ג)** נְקָבָיו, יִמְשְׁמֵשׁ קֶדֶם שְׂיֵשֵׁב וְלֹא יִמְשְׁמֵשׁ אַחַר
שְׂיֵשֵׁב, מִפְּנֵי שְׁקֻשָּׁה לְכֻשְׁפִּים.

באר היטב (ג) נקביו. אם אינו יכול לפנות ילך ד"א וישב ויעמוד וישב עד
שיפנה. או יסיח דעתו מדברים אחרים גמרא דשבת. ולא יפנה בעמידה ספרי
פרשת תצא:

ד לא יגלה עצמו כי אם מלאחריו (ד) טפח, ומלפניו טפחים, ואשה, מאחריה טפח, ומלפניה ולא כלום.

באר היטב (ד) טפח. משום צניעות ומלפניו טפחיים משום קילוח מי רגלים. וכתב הב"ח דנכון להחמיר כחומרת הגירסאות דהיינו מלפניו ומלאחריו טפח ע"ש:

ה אם נפנה במקום מגלה שאין בו (ה) מחצות יכון שיהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון או איפכא, אבל בין מזרח למערב אסור: ולהטיל מים בכל ענין שרי (בית יוסף בשם הרמב"ם).

באר היטב (ה) מחיצות. אבל בחצר בכל ענין שרי ב"י. וט"ז בקונטרס אחרון העלה דצריך שיפנה דוקא סמוך למחיצה כפירוש אבוהב שדחה הב"י ע"ש. וכתב המ"א ומ"מ נ"ל דעיר המוקפת חומה לא מיקרי מחיצות לענין זה ע"ש:

ו וכן אסור לישן בין מזרח למערב אם אשתו עמו, ונכון להזהר אפלו כשאין אשתו עמו.

ז המטיל מים מן הצופים ולפנים (פ"י מקום שיכולים משם לראות הר הבית ומשם והלאה אין יכולים לראות רש"י) (ו) לא ישב ופניו כלפי הקדש, (אלא לצפון או לדרום) או יסלק הקדש לצדדין.

באר היטב (ו) לא ישב כצ"ל. עיין בסי' ברכת הזבח דף קמ"ח ע"ב:

ח כְּשֶׁנִּפְנָה (ז) בַּשָּׂדֶה אִם הוּא אַחֲרֵי הַגָּדֵר, יִפְנֶה מִיָּד, וּבִבְקָעָה יִתְרַחֵק, עַד מְקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל חֲבֵרוֹ לָרְאוֹת (ח) פְּרוּעוֹ.

באר היטב (ז) בשדה. ה"ה אם הוא נפנה בבית אחורי כותל יוכל לפנות אע"פ שחבירו שומע העיטוש. ע"ת: (ח) פירושו. אפי' שומע קול עיטוש שלו:

ט לֹא יֵשֵׁב בְּמַהְרָה וּבְחֶזֶק, וְלֹא יֶאֱנֹס לְדַחֵק עֲצָמוֹ יוֹתֵר מִדָּאִי, שֶׁלֹּא יִנְתַּק שְׁנֵי הַכֶּרֶכְשֵׁתָא.

י לֹא יִקְנַח בְּיָד (ט) יָמִין.

באר היטב (ט) ימין. מפני שקושר בה תפילין ועוד טעמים אחרים בגמרא ואיטר יד יקנח בשמאל דידיה שהוא ימין של כל אדם מ"א. וכ"מ מדברי ט"ז עיין במגיני ארץ דפוס אמשטרדם והבאר היטב אשר לפני כתב בשם מ"א וט"ז דאיטר יד יקנח בימין דידיה ע"ש ולא דק ואם כותב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין יש לקנח נמי בימין דעלמא עיין מ"א וכתב שלי"ה שלא יקנח באצבע אמצעית שכורך עליו רצועה של תפילין:

יא לֹא יִקְנַח בְּחֶרֶס מְשׁוּם (י) כְּשָׁפִים, וְלֹא בְּעֲשָׂבִים יְבֵשִׁים, שֶׁהִמְקִנַח בְּדָבָר שֶׁהָאוֹר שׁוֹלֵט בּוֹ, שְׁנֵי הַתְּחִתּוֹנוֹת נוֹשְׂרוֹת. וְלֹא בְּצָרוֹר שֶׁקְנַח בּוֹ (יא) חֲבֵרוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי תְּחִתּוֹנִיּוֹת: **הגה:** וְעִכְשָׁו שֶׁבְּתֵי כְּסָאוֹת שֶׁלָּנוּ אֵינָן בַּשָּׂדֶה נְהָגוּ לְקַנַּח (בְּחֶרֶס וְכוּ נְהָגוּ לְקַנַּח) בְּדָבָר שֶׁהָאוֹר שׁוֹלֵט בּוֹ, וְאֵינָן מְזִיק, וּפּוֹק חֲזִי מֵאֵי עֲמָא דְּבָר. (חדושי אגדה פֶּרֶק הַמוֹצִיא).

באר היטב (י) כשפים. עיין ס"י ש"יב ס"ד ועיין ע"ת וב"ח ובחות יאיר ס"י ר"יג: (יא) חבירו. אבל אם קנח הוא עצמו בו או שיבש או שקנח מצד אחר לית לן בה. הג"א מ"א:

יב יפנה (יב) בצניעות בליקלה כמו ביום.

באר היטב (יב) בצניעות בלילה. ר"ל שלא יגלה עצמו יותר מביום אבל אין צריך להתרחק אם אין שם אדם מפנה ברחוב אבל לא בפני עכו"ם ע"ז דף מ"ז. וכל זה לפנות אבל להשתין מותר אפי' ביום בפני רבים אם צריך לכך משום דאיכא סכנה. ואיתתא לא תקום בפני תינוק אבל מצדדין לית לן בה בכורות דף מ"ד ע"א:

יג לא ישתין מעמד מפני ניצוצות הנפתזין על רגליו, אם לא שיעמד במקום גבוה, או שישתין לתוך עפר תחום (פרוש קרקע שאינה בתולה אלא כגון של ארץ חרושה).

יד יזהר שלא יאחז באמה וישתין, אם לא מעטרה (יג) ולמטה, מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה, אלא אם כן הוא (יד) נשוי. ומדת חסידות לזהר אפלו הנשוי.

באר היטב (יג) ולמטה. ואפי' אם האבר בקישוי מותר לאחוז מעטרה ולמטה כ"מ מתוס' ריש פרק כל היד ד"ה אוחז וכו' מדלא תירצו דהתם מיירי שהוא בקישוי דהא נזדעזע אבריו קתני. ע"ת: (יד) הנשוי. וט"ז כתב דמדינא אסור ע"ש ואם אין אשתו עמו או שהיא נדה לא מקרי נשוי לענין זה עיין ט"ז מ"א ועיין בא"ע ס"י כ"ג ס"ק ד' משי"ש:

טו אפלו מי שאינו נשוי מתר לסייע בביצים.

טז לא התר לנשוי לאחז באמה אלא להשתין, אבל (טו)
להתחבד לא.

באר היטב (טו) להתחבד לא. איתא בנדה דף מ"א במטלית עבה מותר לאחז
באמה שאינו מחמם:

יז המשקה נקביו עובר משום (טז) בל תשקצו:

באר היטב (טז) בל תשקצו. ובקטנים משום בל תשקצו ומשום שלא יהא עקר
ויזהר מאד בקינוחו כי צואה בפי הטבעת מעכבת התפלה ויש לרחוץ במים
כמ"ש ומצואתו לא רחץ. סידור האר"י ז"ל:

סימן ד - דיני נטילת ידיים

סעיפים

כג

ובו

א ירחץ ידיו ויברך על (א) נטילת ידיים: הגה: ויש אומרים
גם אשר יצר ונאפלו לא עשה (ב) צרכיו וכן נהגו (אבודרהם) מים
הפסולים לנטילת ידיים לסעודה לקמן סימן ק"ס, (ג) כשרים
לנטילת ידיים (ד) לתפלה, מיהו יש מי שאומר דלא
מברך (ה) עליהו.

באר היטב (א) נטילת ידיים. בתוספות דסוטה פרק א"נ ד"ה ק"ש ותפלה
מבואר דברכות של מצות נאמרין בכל לשון ועיין ספר ברכת אברהם ח"ט

מסיי רפ"ח עד סיי רצ"ה. כתב בסדר היום דמיד אחר הנטילה יברך ולא ימתין על הניגוב וכ"כ ברכת אברהם ח"ג ועיין לעיל סיי א' סק"ב משי"ש בשם תולעת יעקב כתב בסדה"י שלא יגע במלבושיו עד שיטול ובגמי לא משמע כן עיין סיי מ"ו ואיתא בברכות דף נ"א אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש. (כתב בס' עמק ברכה יכוין בברכת נטילת ידים שיש בו י"ג תיבות נגד י"ג מדות):

(ב) צרכיו. משום דנעשה בריה חדשה בכתבים משמע שיברך על נ"י תיכף ואחר כך יעשה צרכיו ויאמר אשר יצר. ומגן אברהם כתב שטוב לעשות צרכיו תחילה ויברך על נטילת ידים ואשר יצר ומכל שכן אם צריך לנקביו שאסור לו לברך עיין שם: **(ג) לקמן.** כוונת רמ"א דדוקא מים שנשתנו מראיהן או נעשה בהם מלאכה המוזכרים בסיי ק"ס אבל כלי וכח גברא אינו מעכב ומברך כמ"ש סעיף ז': **(ד) לתפלה.** דכאן לא צריך רק משום נקיות בעלמא: **(ה) עלייהו.** וב"ח פסק דיברך עליהם על נטילת ידים. וכך כתב רש"ל ודמשי"א:

ב יִדְקֹדֵק לְעֲרוֹת עֲלֵיהֶם מִים (ו) ג' פְּעָמִים לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה שְׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶן.

באר היטב (ו) ג' פ. אפי' שופך הרבה בפעם אחת אינו מועיל כי אין הרוח הולך אלא בג' פעמים דהיינו פעם אחת על יד ימין ואחר כך על יד שמאל עד ג"פ בסירוגין כשנותן מים על יד ימינו בכל פעם יאמר היד הגדולה וביד שמאל היד החזקה וכשמשפשף הידים יחד יאמר ג' פעמים יד הרמה וכשימלא ידיו לרחוץ פניו יאמר ידיו גלילי זהב וגו'. כשרוחץ פניו יאמר ראשו כתם פז וגו' וכשרוחץ את עיניו יאמר עיניו כיונים וגו' כשרוחץ לחייו יאמר לחייו כערוגת הבשם וגו' כשרוחץ שפתותיו יאמר שפתותיו שושנים וגו' וכשמנגב פניו יאמר ופניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתן ובזה ימצא חן בעיני כל רואיו. צריך להזהיר לנשים שיזהרו בנטילת ידים ג' פעמים בסירוגין. שלא יטמאו המאכלים וצריך ליטלם עד פרק הזרוע: וצריך לפשוט הכפות לקבל הטהרה כמי שרוצה לקבל דבר ויגביהם כנגד הראש גם ידיח פיו חוץ בתענית ציבור:

ג לֹא יִגַע בְּיָדוֹ קֹדֶם נְטִילָה לְפָה, וְלֹא לְחֻטָּם, וְלֹא לְאַזְנָיִם, וְלֹא לְעֵינָיִם.

ד אַפֿלוּ מִי שֶׁנִּטַּל יָדָיו, לֹא יִמְשָׁמֵשׁ בְּפִי הַטְּבַעַת תְּמִיד, מִפְּנֵי שֶׁמְבִיאָתוֹ לְיָדֵי תַּחְתּוֹנִיּוֹת. וְלֹא יִגַּע בְּמְקוֹם הַקְּזָה, שֶׁמְשֻׁמוֹשׁ הָיָד מְזִיק לַחֲבוּרָה.

ה לֹא יִגַּע בְּגִיגִית שֶׁכָּר, שֶׁמְשֻׁמוֹשׁ הָיָד מִפְּסִיד הַשֶּׁכֶר.

ו אֵין צָרִיךְ רְבִיעִית לְנִטְיִלַת יָדִים לְתַפְלָה.

ז טוֹב לְהַקְפִּיד בְּנִטְיִלַת יָדִים שְׁחֲרִית בְּכָל הַדְּבָרִים הַמְעַכְּבִים בְּנִטְיִלַת יָדִים לְסַעֲדָה הַגָּה: מִיָּהוּ אֵינּוּ מְעַכְּבִים לֹא כְּלִי וְלֹא (ז) כַּח גְּבָרָא וְשֶׁאֵר דְּבָרִים הַפּוֹסְלִים בְּנִטְיִלַת הַסַּעֲדָה (מְרַדְּכֵי רִישׁ פִּי אֱלוֹ דְּבָרִים תְּשׁוּבַת רֶשֶׁב־אָ סִימָן קצ"א).

באר היטב (ז) כח גברא. ר"ל בדיעבד אבל היכא דאפשר טוב להקפיד. מגן אברהם:

ח נִטְיִלַת יָדִים שְׁחֲרִית אֵין נוֹטְלִין עַל גְּבִי (ח) קַרְקַע, אֶלָּא לְתוֹךְ כְּלִי.

באר היטב (ח) ע"ג קרקע. לפי שרוח רעה שורה עליהן. אפ"י על גבי קסמין אסור אלא דוקא בכלי:

ט מִים שֶׁל נְטִילַת יָדַיִם שְׁחָרִית, אָסוּר לִיהְנוֹת מֵהֶם, וְלֹא יִשְׁפְּכֶם בַּבַּיִת, וְלֹא בְּמָקוֹם שְׁעוֹבְרִים שָׁם בְּנֵי אָדָם.

י נוֹטֵל כְּלֵי שֶׁל מַיִם בְּיַד יְמִינוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְיָד שְׂמֹאלוֹ כְּדֵי שְׁפָרִיק מַיִם עַל יְמִינוֹ תַּחֲלָה.

יא לֹא יִטֵּל מִמֵּי שְׁלֹא (ט) נֵטֵל יָדָיו שְׁחָרִית.

באר היטב (ט) נטל. דכתיב והזה הטהור על הטמא וכתב הט"ז ונ"ל דה"ה בנטילה דאכילה וכל שכן הוא עיין שם. וס"ה ובעל יד אהרן וע"ת כתבו דבנטילה לאכילה אין להקפיד בזה כלל עיין שם וכל זה שלא ישפוך לו על ידיו אבל להביא לו מים מותר אפילו בנטילה דשחרית. מגן אברהם :

יב אִם שִׁכְּשַׁךְ יָדָיו לְתוֹךְ כְּלֵי שֶׁל מַיִם, עָלְתָה לוֹ נְטִילָה לְקָרִיאת שְׁמַע (י) וְלְתַפְלָה, אָבָל לֹא לְרוּחַ (יא) רָעָה שְׁעָלִיהֶם. אִם שִׁכְּשַׁךְ יָדָיו בְּשֵׁלֶשׁ מִימּוֹת (יב) מְחַלְפִּים, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם עָלְתָה לוֹ לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה שְׁעָלִיהֶם.

באר היטב (י) ולתפלה. ויברך כמו שכתבתי סעיף כ"ב ועיין מה שכתבתי שם : **(יא) רעה.** דלרוח רעה בעי עירווי ג' פעמים דוקא ושכשוך בכלי אפילו ק' פעמים לא חשיב אלא אחד שמיד נטמאו המים. מש"ה נסתפק אחר כך במימות מחולפים דאפשר דלאו דוקא עירווי בעי להעביר רוח רעה ואפי' רחיצה סגי או דבעינן דוקא עירווי מכלי : **(יב) מחולפים.** וה"ה בנהר דקמא קמא אזדו להו והני אחרינא נינהו. ונראה לי דה"ה במקוה דהטעם הוא מפני שמיד נטמאו המים וזה לא שייך במקוה. ואם תוחב ידיו לתוך השלג בגי מקומות נמי מהני עיין עטרת זקנים ובע"ת ובמגן אברהם ס"ק י' :

יג אם הָיָה (יג) נְעוּר כָּל הַלַּיְלָה, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לְטַל יָדָיו שְׁחָרִית לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה מִיָּדָיו: **הגה:** וְיִטְלֵם (יד) בְּלֹא בְרָכָה (הָרִאשׁוֹן כָּלֵל ד' וְרִשְׁבִּי"א ס"י קצ"א).

באר היטב (יג) נְעוּר. ובניעור לא חיישינן שנגע במקום מטונף וגם לא נעשה בריה חדשה: (יד) בְּלֹא בְרָכָה. ב"ח האריך להוכיח דיטול ויברך. והמגן אברהם סותר ראיתו עיין שם ועיין יד אהרן:

יד הַשְּׂפָיִם קָדָם עֲמוּד הַשַּׁחַר וְנֹטֵל יָדָיו, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לְטַל יָדָיו פְּעַם אַחֲרַת כְּשֵׁיאוֹר הַיּוֹם, לְהַעֲבִיר (טו) רוּחַ רָעָה הַשׁוֹרָה עַל הַיָּדַיִם: **הגה:** וְיִטְלֵם (טז) בְּלֹא בְרָכָה.

באר היטב (טו) רוּחַ רָעָה. הכא לא נקט להתפלל כמ"ש סעיף י"ג דודאי כיון שקידש ידיו פעם אחת שוב אין צריך לקדש ידיו שנית אפי' ישן שנית דפעם א' נעשה בריה חדשה ולא ש"פ אלא הטעם הוא משום רווח רעה ולכן אפי' ישן שנית אין צריך ברכה דלרוח רעה אינו צריך ברכה. מג"א: (טז) בְּלֹא בְרָכָה. ודע הא דקאמר יטלם בלא ברכה היינו ג' פעמים כמו בתחלת נטילה. ע"ת יד אהרן:

טו (יז) יֵשׁוּן בַּיּוֹם, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם צָרִיךְ לְעָרוֹת מַיִם עֲלֵיהֶן ג' פְּעָמִים וְיִטְלֵם בְּלֹא בְרָכָה.

באר היטב (יז) יֵשׁוּן בַּיּוֹם. דוקא שיתין נשמין. לבוש. סדה"י:

טז דָּוָד הָיָה (יח) נִזְהָר שֶׁלֹּא לִישֹׁן שְׁתֵּינָן נְשָׁמִין (פְּרוּשׁ שְׁשִׁים

נְשִׁימוֹת), כְּדֵי שֶׁלֹא יִטְעַם טַעַם מִיָּתֶה: הַגָּה: וּבְגִמְרָא פִי הִזְשׁוּן
מִשְׁמַע דְּדוֹקָא בְּיוֹם הָיָה נִזְהָר (דְּבַרֵי עֲצָמוֹ וְעִין בְּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (יח) נזהר. עיין מה שכתב המגן אברהם ס"ק ט"ז. ולשון היה נזהר לא משמע כן אלא דדוד עצמו היה נזהר והמחבר יד אהרן תמה על המגן אברהם וכתב דמדברי רש"י שם משמע דדוד היה נזהר ביום שכן אמרו שם שנתיה דמר כדרב ודרבינו כדוד וכו' וכתב רש"י שם כך קבל מרבתינו שזו היתה שינת דוד שיתין נשמי הוי ניים ביום עכ"ל הרי להדיא מדברי רש"י שדוד נמי היה נזהר לישן ביום יותר משיתין נשמי עכ"ל יד אהרן ע"ש. וטעה שגיאה גדולה דשיתין נשמי (אלני"ש) הוי ניים ביום המה שני דיבורי רש"י. הוה ניים ביום קאי לקמיה על אביי הוה ניים כדמעיל מפומבדיתא וגוי וע"ז כתב רש"י דהוה ניים ביום וע"ש בסוכה דף כ"ו ע"ב ועיין בשיירי כנה"ג סעיף ט': (ועיין בס' אליהו רבה ס"ק י"א פלפול ארוך בזה ומשוה דעת הזוהר עם הש"ס ומישב קושיות המגן אברהם על רמ"א עיין שם):

יז יֵשׁ נוֹהֲגִין לְרַחֵץ פִּיהֶם שְׁחָרִית מִפְּנֵי הָרִירִין שֶׁבְּתוֹךְ
הַפֶּה.

יח אֵלוֹ דְּבָרִים צָרִיד נְטִילָה (יט) בְּמַיִם. הַקָּם מִהַמָּטָה
וְהַיּוֹצֵא (כ) מִבֵּית הַכֶּסֶא. וּמִבֵּית הַמְּרֻחָץ. וְהַנוֹטֵל
צְפָרְנָיו. וְהַחוֹלֵץ (כא) מְנַעֲלָיו. וְהַנוֹגֵעַ בְּרַגְלָיו. וְהַחוֹפֵף
רֹאשׁוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵף הַהוֹלֵךְ בֵּין (כב) הַמֵּתִים. וּמִי
שֶׁנֶּגַע (כג) בְּמֵת. וּמִי (כד) שֶׁמִּפְּלֵא כְּלָיו. וְהַמְּשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ.
וְהַנוֹגֵעַ בְּכַנֵּה. וְהַנוֹגֵעַ בְּגוּפוֹ בְּיָדוֹ. וּמִי שֶׁעָשָׂה אַחַת מִכָּל
אֵלוֹ וְלֹא נָטַל, אִם תִּלְמִיד חָכָם הוּא תִּלְמוּדוֹ מְשֻׁתָּפֵחַ.
וְאִם אֵינוֹ תִּלְמִיד חָכָם יוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ.

באר היטב (יט) במים. וא"צ ג' פעמים. סדה"י: (כ) מבית הכסא. ירחוץ תיכף
כמו בשחרית. סדה"י: (כא) מנעליו. בידיו: (כב) המתים. היינו בבית

הקברות תשובת מהרי"ל סי' כ"ג. וכתב שיש ליטול קודם שיתפלל על הקברות ורוחצין שנית בשובו לחצר בה"ק שהשדים מלוין החוזרין ויש לרחוץ גם הפנים עיין שם: **(כג) במת.** וה"ה המלוין אותו מגן אברהם. ונהגו להקפיד אם יכנס אדם לבית אחר קודם שירחץ ומנהג אבותינו תורה היא רמ"א בי"ד סי' שע"ו: **(כד) שמפליא כליו.** אפילו לא מצא כנה. מגן אברהם:

יט המקיז דם מהכתפים ולא נטל ידיו מפחד שבָּעָה ימים. המגלח ולא נטל ידיו מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו ולא נטל ידיו מפחד יום אָחַד, וְאִינוּ יוֹדְעַ מָמָה מִפֶּחַד.

כ הרוחץ פָּנָיו וְלֹא נִגְבָּם יָפָה, פָּנָיו מִתְבַּקְעוֹת אוֹ עוֹלָה בָּהֶן שְׁחִין, וּרְפוּאָתוֹ לְרֹחֶץ הַרְבֵּה בְּמֵי סֶלְקָא.

כא צָרִיךְ לְזַהֵר בְּתַפְלָה אוֹ בְּאֲכִילָה וְעַ"ל סִי' **(כה)** קס"ד (וע"ל סִי' צ"ב ס"ז) שְׁלֹא לִגַּע בְּשׁוֹק וְיָרֵךְ וּבְמִקְוֹמוֹת הַמְּכַסִּים בְּאֲדָם, לְפִי שְׁיֵשׁ שָׁם **(כו)** מְלֻמוּלֵי זַעָה. (מְלֻמוּלֵי זַעָה פִּי זֹהֲמָא כְּעִין שְׁעוּרִים קֶטְנִים) וְכֵן שְׁלֹא לְחַפֵּךְ בְּרֹאשׁוֹ אֶבֶל מִקְוֹמוֹת הַמְּגַלִּים בְּרֹאשׁוֹ וּבְפָנָיו וּמְקוֹם הַמְּגַלָּה **(כז)** שְׁבִזְרוּעוֹתָיו אִין לְהַקְפִּיד.

באר היטב (כה) סי' קס"ד. דשם נתבאר אם עבר ונגע צריך ליטול שנית ולחזור ולברך על נט"י לאכילה: **(כו) מלמוולי זיעה.** ובזיעה יש סכנה דכל זיעה סם המות חוץ מזיעת הפנים וסי' לדבר בזעת אפך תאכל לחם י"ד סי' קי"ו: **(כז) שבזרועותיו.** הנקרא עליין בוגיין ובצוארו עד החזה ביי סי' צ"ב. מ"א:

כב אִם אֵין לוֹ מַיִם יִקְנֶחַ יָדָיו **(כח)** בְּצִרּוֹר אוֹ בְּעֶפֶר, אוֹ בְּכָל מַדֵּי דְמִנְקֵי, וַיִּבְרָךְ עַל **(כט)** נְקִיּוֹת יָדַיִם, וַיִּזְעַל לְתַפְלָה אֲבָל לֹא לְהַעֲבִיר רוּחַ רָעָה שְׁעָלֶיהֶן.

באר היטב (כח) בצרור. או בקורה בין שהם מלוכלכים בין שהם בהיסח הדעת טור סי' צ"ב מ"א. וצריך לקנח ג"פ דומיא דמים ברכת אברהם סי' פ'. וע"ת חולק עליו כיון דלא מהני לרוח רעה ל"ל ג"פ בנקיון בעלמא סגיא ע"ש: **(כט) נקיות ידים.** הקשה המ"א צ"ע דבסי"ס קנ"ט פסק דלעולם מברך על נטי"י ע"ש. והיד אהרן מיישבו ע"ש:

כג לֹא תִקְנֶנוּ נְטִילַת יָדַיִם אֶלָּא לְקַרְיַאת שְׁמַע וְלְתַפְלָה, אֲבָל בְּרָכוֹת דְּשַׁחְרִית יָכוֹל לְבָרֵךְ קִדְּם נְטִילָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא יֵשֵׁן עַל מִטָּתוֹ **(ל)** עָרֹם, שְׂאֵז אָסוּר לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם עַד שְׁיִנְקָה אוֹתָם:

באר היטב (ל) ערום. שמסתמא ידיו מטונפות בנגיעת בית הסתרים:

סימן ה - כונת הברכות

אחד

סעיף

ובו

א יְכוֹן בְּבָרְכוֹת פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת, כְּשִׁזְכִּיר הַשֵּׁם יְכוֹן פְּרוּשׁ קַרְיַאתוֹ בְּאֲדָנוֹת, שֶׁהוּא אֲדוֹן הַכֹּל וַיְכוֹן בְּכַתִּיבָתוֹ **(א)**

בְּיוֹד הַ" א (ב) שְׁהִי וְהוֹה וְיִהִי. וּבְהִזְכִּירוֹ אֱלֹהִים
יִכּוֹן שֶׁהוּא תִקְיָף בַּעַל הַיְכָלָת, וּבַעַל הַכַּחוֹת כְּלָם :

באר היטב (א) ביו"ד ה"א. אבל כשנכתב באלף דל"ת אין לכוין אלא שהוא
אדון הכל וצריך לקרותו בפתח ובקמץ תחת הנו"ן. וכשנכתב י" ה"א מקצתו
קורין בפתח ומקצתו קורין בצירי וכן מנהג אשכנזים. ב"ח: (ב) ויהיה. (עיין
תוס' יו"ט פ"ד דסוכה):

סימן ו - דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופרושיו

סעיפים

ד'

ובו

א כְּשֵׁיִצָא מִבֵּית הַכֶּסֶא, יִבְרַךְ אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם
בְּחֶכְמָה, שֶׁבְּרִיאת הָאָדָם הִיא בְּחֶכְמָה נִפְלְאָה. וַיֵּשׁ
מִפְּרָשִׁים עַל שֵׁם שֶׁהַגּוֹף דּוֹמָה לְנוֹד מְלֵא רוּחַ וְהוּא מְלֵא
נְקָבִים כְּדִלְקָמֹן בְּסָמוּךְ, וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים בְּחֶכְמָה שֶׁהִתְקִין
מִזּוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְאַחַר כֵּן בְּרָאוּ, וּבָרָא בּוֹ
נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים, פְּרוּשׁ נְקָבִים רַבִּים,
כְּגוֹן: פֶּה וְחֹטֶם וּפִי טַבַּעַת. וְגַם בָּרָא בּוֹ אֲבָרִים רַבִּים
חֲלוּלִים, כְּמוֹ: לֵב וְכֶרֶס וּמַעֲיִם. שָׂאֵם יִסְתַּם אֶחָד מֵהֶם
כְּלוּמַר שֶׁבְּנְקָבִים יֵשׁ נְקָב אֶחָד שֶׁהוּא הַפֶּה, שֶׁכְּשֶׁהוּא
בְּמַעֲי אִמּוֹ הוּא סָתוּם, וְכְשִׁיוֹצָא לְאֹוִיר הָעוֹלָם הוּא
נִפְתָּח, וְאֵם כְּשִׁיוֹצָא לְאֹוִיר הָעוֹלָם הִיא נִשְׁאָר סָתוּם,
לֹא הִיא אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם (א) אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת. וְהָאֲבָרִים

החלולים אם היה נפתח אחד מהם, (ב) לא היה אפשר להתקיים אפלו שעה אחת. ועוד יש לפרש שגבול יש לאדם שיכולין נקביו לסתם ולא ימות, וכיון שעבר אותו הגבול אי אפשר להתקיים אפלו שעה אחת, וכיון שבכלל הנקבים הם פי הטבעת ופי האמה, ובכלל האברים החלולים שאם יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים הם פרוס ומעים שפיר הוי שבח זה מענין עשית צרכיו. ואפשר עוד שמאחר שאם יוצא לנקביו ביותר עד שאם עבר הגבול ימות, בכלל שאם יפתח אחד מהם הוא. והוי שאם יפתח אחד מהם נמי מענין עשית צרכיו ממש. (ג) רופא חלי כל בשר על שם הנקבים שברא בו להוציא פסלת מאכלו, כי אם יתעפש בבטן ימות, והוצאתו היא רפואה. ומפליא לעשות מפני שהאדם דומה לנוד מלא רוח, ואם יעשה אדם בנוד נקב כחודה של מחט הרוח יוצא, והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו, הרי זה פלא. ועוד יש לפרש על שם שבורר טוב המאכל ודוחה הפסלת: הגה: ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר כי אז האדם בקו הבריאות ונשמטו משתמרת בקרבו (דברי עצמו).

באר היטב (א) אפילו שעה א'. וכן גירסת האריז"ל. וטי"ז ג"כ אינו מוחק גירסא זו: **(ב) אי אפשר.** בצירי תחת אי כי המלה נגזרת מן אין: **(ג) רופא חולי.** ב"ח ושל"ה ומט"מ כתבו שאין לומר חולי רק רופא כל בשר וטי"ז כי דשני גירסאות הן נכונות וחלילה למחוק אחת מהן ע"ש:

ב יש נוהגין (ד) להמתין לברך על נטילת ידים עד בואם (ה) לבית הכנסת ומסדרים אותם עם שאר הברכות,

וּבְנֵי סִפְרָד לֹא נִהְגוּ כֵן : וְעַל כָּל פְּנִים לֹא יִבְרָךְ ב' פְּעָמִים, וּמִי שֶׁמְבָרְכָה בְּבֵיתוֹ לֹא יִבְרָךְ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכֵן מִי שֶׁמְבָרְכָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לֹא יִבְרָךְ בְּבֵיתוֹ (כָּל בּוֹ סִי ב') וּמִי שֶׁלּוֹמֵד קֶדֶם שְׂיִפְנֶנֶס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֹו מִתְּפִלָּל קֶדֶם יִבְרָכָה בְּבֵיתוֹ וְלֹא יִבְרָךְ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאַפְּלוּ (ו) בְּכֹהֵאֵי גִּוְנָא, יֵשׁ נוֹהֲגִין לְסַדְּרָה עִם שְׁאָר בְּרָכוֹת בְּבִיָּה וְאִין מְבָרְכִין בְּבִיָּתָם (מִהֲרִי"ל הַלְכוֹת תְּפִלָּה).

באר היטב (ד) להמתין. קבלה מר"י חסיד. היוצא מביתו לבה"כ קודם שיתפלל יאמר פרשת שמע ישראל. מט"מ: (ה) לבה"כ. כתב הבי"ח דוקא כשהולך מיד לבה"כ. ובע"ה כתב דאנתן שאומרים תהלים קודם ענט"י לא יפה הם עושים דהוי הפסק גדול עיין סי' מ"ו. כתב הלבוש שאותם שאומרים תהלים יאמרו קודם התפלה ע"ש הטעם: (ו) בכה"ג יש נוהגין וכו'. היינו מה שנוהגין רוב המון עם להתפלל סליחות קודם אור הבוקר בימי הסליחות ושם מזכירים כמה פסוקים ואח"כ מברכים ענט"י והתורה וכו' ט"ז לענין ברכת התורה יש ליישב דאנתן הפסוקים אין אומרים אותם אלא דרך תפלה ולא נתחייבו בהם בברכת התורה אך לענין נט"י שמפסיקין בהפסקה כזאת צ"ע ליישב וביותר תמוה אם כבר עשה צרכיו קודם הבוקר ודאי הוצרך לברך אז על נט"י ואשר יצר וא"כ היאך יברך שנית אחר כך ע"ש והבי"ח הכריע דיש לברך בביתו מיד בקומו ואין לברך בבה"כ. וש"צ שבירך בביתו אין לו לחזור ולברך בבה"כ מ"א ע"ת ה"ב יד אהרן דלא כשלי"ה וט"ז שלמדו זכות על הש"ץ שיברך שנית כדי להוציא את מי שאינו בקי ועיין בתשובת יד אליהו ס"ס למ"ד. ובספר ברכת אברהם מסי' י"ט עד סימן כ"ז:

א בְּרַכַּת אֱלֹהֵי נְשָׁמָה אֵינָה פּוֹתַחַת בְּבִירוֹךְ מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרַכַּת (ז) הַהוֹדָאָה וּבְרַכַּת הַהוֹדָאוֹת אֵין פּוֹתַחַת בְּבִירוֹךְ, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּבְרַכַּת הַגְּשָׁמִים.

באר היטב (ז) ההודאה. ואינה ברכה הסמוכה לחברתה לכן רשאי לומר בבוקר עד אלהי נשמה. ובבה"כ יתחיל אלהי נשמה טור והבי"ח כ' דמ"מ יאמר תיכף אלהי נשמה ע"ש וכ"כ הלבוש. וע"ה כתב לומר כל הברכות עד לעמו ישראל וכתב המ"א עליו לא ראיתי לרבנן קשישאי דעבדי הכי ע"ש. כ' בסדה"י דהמשכים לקום ויצטרך לישן שנית. יאמר אלהי נשמה והמפיל חבלי וכו' בלי חתימה וכשיקום שנית יאמרם בחתימה דהא י"א דאפי' ביום כשישן יאמר אלהי נשמה. מ"א:

ד יש נוהגין שְאֵחֵר שְבִרְדָּ (א) בְּרֶכֶת הַשְּׁחֵר וְעָנּוּ אַחֲרָיו
אָמֵן חוּזֵר אֶחָד מִהָעוֹנִים אָמֵן וּמְבָרֵךְ, וְעוֹנִין אַחֲרָיו
אָמֵן, וְכִסְדָּר הִזָּה עוֹשִׁין כָּל אוֹתָם שְׁעָנּוּ אָמֵן תְּחִלָּה,
וְאִין לְעָרְעֵר עֲלֵיהֶם וְלוֹמֵר שְׁכָבֵר יֵצֵאוּ בְּאָמֵן שְׁעָנּוּ
תְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּבָרֵךְ אֵינּוּ מְכוּן לְהוֹצִיא אַחֲרָיו,
וְאִפְלוּ אִם הִזָּה הַמְּבָרֵךְ מְכוּן לְהוֹצִיא אַחֲרָיו, הֵם
מְכוּנִים שְׁלֵא לְצֵאת בְּבִרְכָתוֹ:

סימן ז - דין לברך ברכת אשר יצר כל

היום אחר הטלת מים

סעיפים

ד'

ובו

א כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁעוֹשֶׂה צְרָכָיו בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוֹלִים
מְבָרֵךְ (א) אֲשֶׁר יֵצֵר, וְלֹא עַל נְטִילַת יָדַיִם, אֶף אִם רוּצָה
לְלַמֵּד אוֹ לְהַתְּפִיל מִיָּד: הַגָּה: הָיוּ יָדָיו מְלַכְלָכוֹת שֶׁשֶׁפֶשֶׁף בָּהֶן
אִפְלוּ הֵכִי אֵינּוּ מְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם (סמ"ג סי' כ"ז מ"ע):

באר היטב (א) אשר יצר. כי רש"ל בתשובה סי' צ"ז מי שאכל דבר שחייב
ברכה אחרונה ושכח והטיל מים ונזכר קודם שבא לברך אשר יצר איזה מהם
קודם והשיב דאשר יצר קודם דתדיר ע"ש וכ"כ ע"ת. מי ששותה סם המשלשל
דיש בדעתו מתחלה לפנות הבני מעיים עד שתכלה הזוהמא מהם דודאי הרי
דעתו על כך ולא הסיח דעתו לפיכך לא יברך כ"א אחר גמר ההוצאה הלק"ט
ח"א סי' פ"ו. והמחבר יד אהרן חולק עליו וס"ל דיברך בכל פעם ע"ש. כי
בהיכל הקודש דהיוצא מבית הכסא צריך לערות עליהן ג"פ ומ"א חולק עליו
ע"ש:

ב הַטִּיל מַיִם וְלֹא שִׁפְשֵׁף אֶף עַל פִּי שְׂצָרִיד לְבָרֵךְ אֲשֶׁר יֵצֵר, אִין צָרִיד לְטַל יָדָיו אֶלָּא מְשׁוּם נְקִיּוֹת אוֹ מְשׁוּם הַכּוֹן.

ג הַטִּיל מַיִם וְהִסִּיחַ דְּעֵתוֹ מִלְּהַטִּיל מַיִם וְאַחַר כֵּן נִמְלָךְ וְהִטִּיל מַיִם פְּעַם אַחֲרָת, צָרִיד לְבָרֵךְ **(ב)** בִּי פְּעָמִים אֲשֶׁר יֵצֵר.

באר היטב (ב) ב' פעמים. ב"ח ושל"ה ומ"א חלקו ופסקו דאינו מברך כ"א פעם אחת. וט"ז פסק דיברך ב' פעמים כפסק הש"ע. עיין בספר קול בן לוי סי' א' דף למ"ד ובספר פרי הארץ חלק א"ח סי' ז':

ד אִין שְׁעוֹר לְהִשְׁתִּין מַיִם כִּי אֶפְלוּ לְטַפָּה אַחַת חֲבִיב לְבָרֵךְ, שְׂאָם יִסְתֵּם הַנֶּקֶב מִלְּהוֹצִיא הַטַּפָּה הִיא הָיָה קֶשֶׁה לוֹ וְחֲבִיב לְהוֹדוֹת:

הלכות ציצית

סימן ח - הלכות ציצית ועטיפתו

סעיפים

יז

ובו

א (א) יתעטף בציצית ויברך (ב) מעמד.

באר היטב (א) יתעטף בציצית. מיד אחר נט"י. טור: (ב) מעומד. וה"ה העטיפה יהיה מעומד בתשובת בית יעקב סי' כ"ט פסק דמברך אחר העטיפה שלא כמנהג העולם ע"ש והיד אהרן ובני חייא חלקו עליו. והיד אהרן העלה לאחר ששם הטלית עליו אף שלא שם ציצית בידו רק השליכו לאחוריו ווכל לברך ע"ש עיין הרמ"ע מפאנו סי' ק"ב. ובתשובת דרכי נועם סימן ג':

ב יסדר עטיפתו כדרך בני אדם שמתכסים בכסותו ועוסקים במלאכתם פעמים בכסוי הראש, פעמים בגלוי הראש, (ג) ונכון שיכסה ראשו בטלית.

באר היטב (ג) ונכון שיכסה. וצריך לכסות ראשו מתחלת התפלה עד סופה כדי שיתפלל באימה עיין הרדב"ז ח"א סי' קצ"ו. ובדבר שמואל סי' קכ"ג. כתב בכוונת האריז"ל היה מכסה הטלית על התפילין של ראש ועיין סי' כ"ז דעכ"פ לא יכסה לגמרי. בשעת עטיפה יזרוק כל הדי ציצית לצד שמאל כעטיפת ישמעאלים כדי הילוך ד' אמות עיין הרדב"ז ח"א סי' תקע"א ובהלק"ט ח"ב סי' ס"ג וביד אהרן ואותן המניחין הטלית המקופל סביב הצואר על כתפיהן לא יצאו י"ח. עיין מ"א:

ג טליתות קטנים שלנו שאנו נוהגים ללבש, אף על פי שאין בהם עטוף, יוצאים בהם ידי חובת ציצית, וטוב להניח אותו על ראשו רחבו לקומתו, ולהתעטף בו,

וַיַּעֲמֵד כָּךְ מְעֻטָּף לְפָחוֹת כְּדֵי הַלֹּחֵךְ ד' אַמּוֹת, וְאַחַר כָּךְ
יִמְשְׁכֵנוּ מֵעַל רֵאשׁוֹ, וַיִּלְבָּשֵׁנוּ.

ד מְחִזֵּיר שְׁתֵּי (ד) צִיצִיּוֹת לְפָנָיו וּשְׁתֵּי לְאַחֲרָיו כְּדֵי
שְׂיָהָא מְסוּבָב בְּמַצּוֹת.

באר היטב (ד) ציציות. נהגו לעשות עטרה מחתיכת משי לסימן שאותן ציצית
שלפניו שיהיו לעולם לפניו כמ"ש קרש שנתן בצפון זכה לעולם בצפון שלי"ה
ובכתבי האריז"ל כי שלא היה האריז"ל מקפיד ע"ז ויש נוהגים לשום צד ימין
על כתף שמאל שיהיו מסובבין וכ"מ סימן ש"א ס"ל. מ"א:

ה מְבָרֵךְ לְהִתְעַטֵּף (ה) בְּצִיצִיּוֹת. אִם שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה
מִתְעַטְּפִים בְּטִלִּית (ו) כְּאַחַת פְּרוּשׁ בְּפַעַם אַחַת כִּלְסֵם מְבָרְכִים.
וְאִם רְצוּ, אֶחָד מְבָרֵךְ, וְהָאַחֲרִים יַעֲנוּ אָמֵן.

באר היטב (ה) בציצית. בשו"א תחת הבי"ת. לבוש וכ"כ שכנה"ג וש"ת והבי"ח
סי' י"ד כי לומר בפתח: (ו) כאחת. ר"ל כל חד וחד מתעטף בטלית מיוחד אלא
שבפעם אחד נעשה כל העטיפות:

ו עַל טִלִּית קָטָן יָכוֹל לְבָרֵךְ לְהִתְעַטֵּף, אֶף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ
מִתְעַטְּף אֶלָּא לּוֹבְשׁוֹ. הַגָּה: וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׁמְבָרְכִין עָלָיו (ז) עַל מַצּוֹת
צִיצִית וְכֵן נוֹהֲגִין, וְאִין לְשִׁנּוֹת (כָּל בּוֹ סִי כִּיב וְנִי"י בְּה"ק דָּף פִּי"ו ע"ב).

באר היטב (ז) על מצות ציצית. עיין ב"י מה שמביא בשם מהר"א שהקשה
איך מברכין על מצות ציצית והא קי"ל על לשעבר משמע וכו' ע"ש ובד"מ כתב
טעם למנהג ומסיים לפיכך מברכין לשון על דמשמע לשעבר ע"ש לכאורה
קשה דאיתא בפסחים דף ז' ע"ב דאסיקנא שם והלכתא על ביעור חמץ. פרש"י
שם דלהבא נמי משמע עיין מ"ש הרא"ש בפ"ק דפסחים בשם ר"ח ומה שכתבו

התוסי' בסוף ר"א דמילה ד"ה אבי הבן וכו' ומ"ש הכ"מ סוף הלכות ברכות
ובתשובות מהר"י מינץ סי' ק"י ובתשובת מהרי"ל סי' י"ד :

ז צָרִיךְ (ח) לְהַפְרִיד חוּטֵי הַצִּיצִית זֶה מִזֶּה.

באר היטב (ח) להפריד. ואם נשתהה לבא לבה"כ ובעוד שיפריד הציצית
יתבטל מלהתפלל עם הציבור אין צריך לדקדק בזה. מ"א :

ח יִכּוּן בְּהִתְעַטְפוֹ שְׂצֻנּוֹ הַקֶּבֶ"ה לְהִתְעַטֵּף בּוֹ כְּדִי שְׂנַזְכֹּר
כָּל מַצּוֹתָיו לַעֲשׂוֹתָם.

ט קָדָם שְׂיִבְרַךְ יַעֲיֵן בְּחוּטֵי הַצִּיצִית אִם הֵם כְּשָׂרִים כְּדִי
שֶׁלֹּא יִבְרַךְ (ט) לְבַטְלָהּ.

באר היטב (ט) לבטלה. אע"ג דבלא"ה יש חשש איסור שילבש בגד של ד'
כנפות בלא ציצית מ"מ אוקמי ליה אחזקתיה שהיה כשר רק משום חומרא
דלא תשא וגוי' החמירו דוקא לבודקו. עפ"ז מי שלבש הרבה בגדים של ציצית
א"צ לבדוק אלא א' מהם כיון שברכה אחת לכולם. אבל לפי החשש שילבוש
בגד של ד' כנפות בלא ציצית צריך לבדוק כולם. ונכון להחמיר. וצריך לבדוק
למעלה במקום הנקב הטלית עד הקשירה ט"ז. כתב הט"ז בסי' י"ג ס"ק ז' מי
שקראוהו לספר תורה ולובש טלית א"צ לבדוק בעת ההוא משום טורח
הציבור ע"ש. מי שהולך בדרך ומתירא לבדוק הציצית של טליתו שמא יהא
פסול ואין לו טלית אחר מותר להעלים עיניו ולברך בלא בדיקה. בית יעקב
סי' פ"ד :

י אִם לּוֹבֵשׁ טְלִית קָטָן בְּעוֹד שְׂאִין יָדָיו נְקִיּוֹת, יִלְבָּשֶׁנּוּ
בְּלֹא בִּרְכָה, וְכִשְׂיִטַּל יָדָיו (י) יִמְשֶׁמֶשׁ בַּצִּיצִית וַיִּבְרַךְ

עָלְיוֹ, אֹז כְּשֶׁיִּלְבַּשׁ טְלִית אַחַר יְבָרֵךְ עָלָיו וַיְכַוֵּן לְפֶטֶר גַּם
אֶת זֶה, וַאֲיֵן צָרִיךְ לְמִשְׁמֵשׁ בְּצִיצִית שֶׁל רֵאשׁוֹן :

באר היטב (י) ימשמש בציצית. אע"ג דבעי עובר לעשייתן דאותו שעה לא הוי
חזי. ט"ז :

יא עֶקֶר מְצוֹת טְלִית קָטָן לְלִבָּשׁוֹ **(יא)** עַל בְּגָדָיו כְּדִי
שֶׁתִּמְיָד יִרְאֶהוּ וַיִּזְכֹּר הַמְצוֹת.

באר היטב (יא) על בגדיו. ובכתבים איתא דטלית קטן דוקא תחת בגדיו כתב
מ"א נראה לי דצריך שיהיו הציצית מבחוץ ולא כאותם שתוחבין אותם
בכנפות (לכן) אנשים ההולכים בין עכו"ם יוצאין בזה. אך בשעת ברכה יהיו
מגולין עיין שם :

יב אִם יֵשׁ לוֹ כֶּמָּה בְּגָדִים שֶׁל אַרְבַּע כְּנָפוֹת כֻּלָּם חִיבִים
בְּצִיצִית. וְאִם לְבָשׂוֹם כֻּלָּם בְּלֹא הֶפְסֵק וְהָיָה יָדְעָתוֹ
מִתְחֵלָה עַל כֻּלָּם, לֹא יְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרִכָּה אַחַת, **(יב)** וְאִם
מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְהוּא
הַדִּין אִם לֹא הָיָה יָדְעָתוֹ מִתְחֵלָה **(יג)** עַל כֻּלָּם הָיָה
כְּמִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם : **הגה:** וְכֵן אִם פָּשַׁט הָרֵאשׁוֹן קֶדֶם שֶׁלְבַשׁ הַשֵּׁנִי
צָרִיךְ לְחַזֵּר **(יד)** וּלְבָרֵךְ (ת"ה סי' מ"ה).

באר היטב (יב) ואם מפסיק ביניהם. פירוש אם שח ביניהם. ודוקא שלא
לצורך לבשה אבל אם אמר תנו לי בגד ללבוש וכה"ג שהוא צורך לבישה אין
צריך לחזור ולברך. ע"ת ועמ"א : **(יג) על כולם.** משמע דאשעת ברכה דוקא
קפיד שיכוין על כולם אבל אם בירך ע"ד בגד אחד וקודם שהלבישו הביאו לו
עוד אחד ונמלך גם כן עליה ללבושו חייב לברך שנית על לבישה השנית. וט"ז
הניח בצ"ע עיין שם וע"ת פסק בפשיטות דאין צריך לחזור ולברך וכן כתב

פרישה ליי"ד סימן י"ט עיין שם: (יד) ולברך. מגן אברהם חולק ופסק דאין צריך לברך אם דעתו עליו:

יג הלובש טלית קטן ומברך עליו כשהולך לבית הכנסת ומתעטף בטלית גדול צריך לברך עליו, והליכה מביתו לבית הכנסת (טו) חשיבה הפסק, ואם מתפלל בתוך ביתו, אם היה דעתו מתחלה גם על טלית גדול ולא הפסיק בינתים בשיחה או בדברים אחרים, אינו צריך לחזור ולברך.

באר היטב (טו) חשיבה הפסק. שיעור ההליכה לכשיהיה חשיבה הפסק הם כ"ב אמה. והוא מדברי תוס' בפרק אלו נאמרין והביאו הרמ"א לקמן סימן קס"ו ועיין בתשובת בית יעקב סי' ט"ז ובט"ז סי' ק"י. ובתשובת חכם צבי סי' קנ"ח מה שתמה ע"ז. ועיי' בספר בני חייא מה שתירץ על זה ועיין בחות יאיר רכ"ז. ובמ"א סי' קס"ו סי' ק"ג. כתב המ"א נ"ל דאם שניהם בבית אחד לא חשיב הפסק מחדר לחדר ע"ש. וט"ז פסק דאפי' הליכה מביתו לבהכ"נ לא הוי הפסק אם לא שפסק בדברים אחרים או שח או מניח תפילין בנתיים א"כ ברכת תפילין הוי הפסק בין טלית קטן לגדול אבל הילוך לחוד לא הוי הפסק ע"ש ועיין בשו"ת כנה"ג שהאריך:

יד ואם פשט טליתו אפלו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו: **הגה:** ויש אומרים שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו (אגור סימן ל"ד) ויש אומרים דוקא כשנשאר עליו (טז) טלית קטן והכי נוהגין (שם) עין לקמן סימן כ"ה סעיף י"ב.

באר היטב (טז) טלית קטן. וט"ז כתב לענין מעשה ודאי ספק ברכות להקל ואין לברך שנית אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו אפילו לא נשאר עליו טלית קטן כמו שפסק רמ"א סי' כ"ה לענין תפילין באם היי דעתו עליו דא"צ לחזור ולברך ע"כ. ומ"א כתב דברי הב"ח עיקר שכתב דמהר"ח איירי בשהסירו סתם

לכן כשנשאר עליו טלית קטן עדיין לא הסיח דעתו מן המצות ע"ש. משמע נמי
באם דעתו לחזור ולהתעטף אפי' לא נשאר עליו טלית קטן א"צ לברך ומינה
אם לא היה דעתו ללבוש מיד לא מהני אם נשאר עליו טלית קטן וצריך לברך
ואז א"צ לבדוק הציצית כשחזר ולובשו מ"א סי' י"ג ס"ק ה' ועיין מ"א סי'
זה. ולכ"ע אם פשט טליתו בבוקר ונשאר עליו טלית קטן וחוזר ולבוש טליתו
במנחה אע"פ שהיה בדעתו כשפשטו בשחרית לחזור וללבוש במנחה אפי' הכי
צריך לברך משום דשהה כ"כ. ע"ת וכ"כ בשכנה"ג בהגהת ב"י ס"ה ע"ש
שהאריך:

טו (יז) אם נפלה טליתו שלא במתכוון וחוזר ומתעטף,
צריך לברך, והוא שנפלה כלה. אבל אם לא נפלה כלה,
אף על פי (יח) שנפלה רבה אין צריך לברך.

באר היטב (יז) אם נפלה טליתו. ובזה כ"ע מודו דהא נפלה בלא דעת ואזדא
ליה מצותה אפי' נשאר עליו טלית קטן לא מהני כמ"ש בס"ק שלפני זה ואם
נפלה מעל כל הגוף אע"פ שנשאר בידו צריך לברך דאזדא לה מצותה דמצות
עיטוף בגוף. מ"א: **(יח) שנפלה רובה.** ט"ז חולק אפי' בנפלה רובה צריך
לחזור ולברך דומיא דתפילין אם נשמטו רובן ממקומן דצריך לחזור ולברך
ע"ש. מי שלקח הטלית להתעטף בשתי ידיו וכשהגביה הידים לעטף נשאר
הטלית בידו האחת א"צ לברך שנית. שיורי כנה"ג בהגהת ב"י ס"ט. מי שנטל
טלית להניחו וברך עליו וקודם שסיים הברכה נאבד מידו ימשוך הברכה וילך
למקום הטלית ויסיים הברכה הלכות קטנות ח"ב סימן קנ"ג. מי שהי' מתפלל
תפלת י"ח ונפל טליתו מעליו ובעוד שהי' מתפלל הניחו אחרים עליו כשסיים
תפלתו ימשמש בציצית ויברך שיורי כנה"ג סי' י'. **במקום** שנוהגים שמשליכין
טלית על החתנים והכלות בעת חתונתם צריך החתן לברך על הטלית ברכת
ציצית. ע"ת וכ"כ השכנה"ג ס"ה והיינו לפי צדדי דינים המבוארים בסי' זה
כמבואר שם ע"ש. ובתשובת גינת ורדים חלק א"ח כלל א' סי' כ"ה חלק עליו
וכ' דמאחר דהטלית שמשליכין על החתנים אינו אלא להגן ולא לכבד ולרומם
א"צ לברך ע"ש והמחבר יד אהרן סותר דבריו של המחבר גינת ורדים ופסק
דצריך לברך. וכן בעל הלכות קטנות ח"א סי' כ"ב פסק ג"כ דצריך לברך וכ"כ
בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' כ"ג וסיים שם דלצאת כל הדעות יטול טלית
שאולה ע"ש:

טז הָלֹךְ בַּטְלִיתוֹ בְּלִילָה צָרִיד לְבָרֵךְ עָלָיו **(יט)** בְּבֹקֶר, אִם לֹא פָּשְׁטוֹ, וְטוֹב לְמִשְׁמֵשׁ בּוֹ בְּשַׁעַת בְּרָכָה: וְכֵן יַעֲשֶׂה מִי שְׁלֹבֵשׁ טְלִיתוֹ קִדְּם שְׂיֵאוֹר הַיּוֹם (הַגַּמְיִי בְּשֵׁם סֵפֶר הַתְּרוּמָה וְסַמִּיג וְסַמִּיק וְהַמְרָדְכִי בְּהַלְכוֹת תַּפְלִין).

באר היטב (יט) בבוקר. בי"ח וטי"ז חלקו ופסקו דא"צ לברך בבוקר (כיון דכסות יום חייב אף בלילה להרא"ש. אי"כ לא הוי ליה שעת פטור כלל וכ"כ בספר זכרון להגאון מהר"י הכהן). ומ"א כתב טוב לפטור אותה בטלית גדול ועיין בשכנה"ג שהאריך. כתוב בדרשת מהר"ם מינץ הישן ביום לא יסלק מעליו הטלית קטן רק יכסה בו בשעת שינה וכשלו בשו אין צריך ברכה ובוזה יוצא מכל הספיקות:

יז נְתַכְסֶה בְּבִגְד שֶׁהוּא חָיֵב בְּצִיצִית, וְלֹא הֵטִיל בּוֹ צִיצִית בְּטֵל **(כ)** מְצֻנֶת עֲשֶׂה:

באר היטב (כ) מצות ציצית. דציצית חובת גברא לענין זה שאם נתכסה בטלית אז חל עליו החיוב עיין סימן י"ז:

סימן ט - איזה בגדים חייבים בציצית ואיזה פטורים מציצית

סעיפים

ו'

ובו

א אין חייב בציצית מן התורה אלא בגד פשתים או של

(א) צֶמֶר רְחֵלִים, אָבֵל בְּגָדֵי שָׂאֵר מֵיָנִים אֵין חֲבִיבִים
בְּצִיצִית אֶלָּא מְדַרְבָּנָן וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּכִלְהוּ חֲבִיבִים מְדַאֲוֵרִיתָא וְהָכִי
הִלְכְתָא (תוספות דף ל"ט וְהָרֵא"ש סמ"ג וּמְרָדְכִי).

באר היטב (א) צמר רחלים. אבל צמר גמלים ונוצה של עיזים והשירים וצמר אילים ורחל בת עז פטורים מדאורייתא רק מדרבנן ואינו פוטר אלא במינם צמר רחלים ושאר מינים שטרפן זה בזה אזלינן בתר הרוב מ"א. טלית שהשתי צמר והערב משי או איפכא פטור מה"ת וחייב מדרבנן אפי"א אם הרוב צמר. ואם ערבם זה בזה אזלינן בתר רובא כנה"ג בשם הרדב"ז ומסיק שם בשם הר"ם מרוטנבורג דאין לטלית זו תקנה ע"ש ועיין בהלק"ט ח"א סי' קס"ח. וח"ב סי' ק"ו. ירא שמים ילבש טלית כולו של צמר. ולדעת המקילין לעשות טלית של משי יטוו חוטין של צמר ולא של משי. ולא יסמוך ע"ז רק יעשה טלית קטן שכולו צמר מלמטה כדי לצאת בו ובזה יתנאה למעלה מ"א ס"ק ד' וכ"כ בסי' ח' ס"ק ט"ו דנהגו שלא לברך על טלית של משי אלא מברך על של צמר ומסירו ולובש של משי ע"ש :

ב צִיצִית (ב) שֶׁל פְּשָׁתִים או שֶׁל צֶמֶר רְחֵלִים פּוֹטְרִים
בְּכָל מֵינֵי בְּגָדִים, חוּץ מִשָּׁל פְּשָׁתִים לְצֶמֶר, או שֶׁל צֶמֶר
לְפְשָׁתִים בְּזִמָּן הַזֶּה דְּלִיכָא תַּכְלָת, מִפְּנֵי שְׁהֵם כְּלָאִים :
הגה: וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת צִיצִית שֶׁל פְּשָׁתִים כְּלָל אֶפְלוּ בְּשָׂאֵר מֵיָנִים
וְהָכִי נְהוּג (סמ"ק סימן ל"א).

באר היטב (ב) של פשתים כלל. הטעם דיש צמר שנראה כעין משי ויבואו להטיל ציצית פשתים בטלית של צמר שיסברו שהוא משי. עיין מ"א :

ג צִיצִית שֶׁל שָׂאֵר מֵיָנִים אֵין פּוֹטְרִים אֶלָּא בְּמִינָם, כְּגוֹן :
מְשֵׁי לְבָגָד מְשֵׁי, וְצֶמֶר גָּפוֹן לְצֶמֶר גָּפוֹן, אָבֵל שְׁלֵא בְּמִינָם
אֵין פּוֹטְרִין.

ד אם הטיל בטלית של שאר מינים קצת ציציות ממינו, וקצת מצמר או פשתים, יש (ג) להסתפק בו.

באר היטב (ג) להסתפק בו. כי אין כאן מין כנף וגם לא גדילים תעשה לך מהם אינם לגמרי. עיין מ"א:

ה יש אומרים שצריך לעשות הציציות מצבע הטלית והמדקדקים נוהגים כן: **הגה:** והאשכנזים אין נוהגים לעשות הציציות (ד) רק לבנים אף בבגדים צבועים ואין לשנות (ת"ה סימן מ"ו).

באר היטב (ד) רק לבנים. אף בבגדים הצבועים ואין לשנות כצ"ל. וכי ט"ז מ"מ ראוי למדקדק לעשות דוקא ד' כנפות או טלית לבן כדי שיהא יוצא ידי הכל כשיעשה הציצית לבנים ע"ש:

ו יש אומרים שאין לעשות טלית של (ה) פשתן, אף על פי שאין הלכה כן ירא שמים יצא את כלם, ועושה טלית של צמר רחלים שהוא חייב בציצית מן התורה בלי פקפוק: **הגה:** ומיהו אם אי אפשר רק בטלית של פשתן מוטב שייעשה טלית של פשתן (ו) וציצית של פשתן משיתבטל ממצות ציצית (תשו' הרא"ש פ"ל ב')

באר היטב (ה) פשתים. דאז יהיה מוכרח לעשות ציצית של פשתן ויש לגזור שמא יעשה ג"כ צמר: (ו) וציצית של פשתן. ויברך עליו. כ"כ ב"י ס"ס זה בהסכמת הר"י והרא"ש והרמב"ם ע"ש והבאר היטב אשר לפני כי וני"ל דלא יברך עליו ע"ש ולא עיין בב"י. וא"ל הא קי"ל בכמה דוכתי דהיכא דאיכא ספיקא דדינא ספק ברכות להקל כבר נשאל ע"ז בתשו' שבות יעקב ח"א סי' א' ובהלק"ט ח"ב סי' קט"ז וע"ש והשיב השב"י דלכך פסק הב"י כאן דיברך עליו לפי ששלושה עמודי הוראה הר"י והרא"ש והרמב"ם שהב"י נשען

עליהם בכל הוראתו סברי הכי ע"ש. והמ"א כתב ונ"ל דיעשה כנפות של עור
ויטיל בו ציצית צמר ע"ש:

סימן י - דיני כנפות הטלית

סעיפים

יב

ובו

א טלית שאין לה די כנפות פטורה, יש לה יותר מארבע
(א) חִיבָתָהּ, ועושה לה ארבע ציציות בארבע כנפיה
המרחקות זו מזו יותר.

באר היטב (א) חייבת. ויש פוסטין לכן אין לעשות בת ה'. בי"ח ובבה"ז פי"ב
דזבחים נוטה ג"כ לדעת זה מ"א. ועי"ת חולק על הבי"ח:

ב יש לה ארבע, וחתך אחד באַלְכָסוֹן, (ב) ועשהו שנים,
הרי נעשית בעלת ה' וחיבת.

באר היטב (ב) ועשאו ב'. וה"ה אם היה לה תחלה ג' וחתך א' לשנים נעשית
בעלת ד'. ט"ז וה"ה אם חתך ב' נעשית בעלת ו'. בי"ח:

ג כפל קרנות טליתו וקשרם, או תפרם ודומה כאלו
קצצו, ואין לה כנפות, אף על פי כן (ג) לא נפטרה.

באר היטב (ג) לא נפטרה. דסופה לחזור למעלה:

ד טלית של בגד וכנפיה של עור, חיבת. היא של עור וכנפיה של בגד, (ד) פטורה.

באר היטב (ד) פטורה. דאזלין בתר רוב בגד. ואם הטלית של בגד ועור תחתיו חייב וה"ה איפכא פטור שתחתיו נופל לעיקר הבגד. מ"א:

ה היו לה ג' כנפות ועשה בהם (ה) ג' ציציות, ושוב עשה לה כנף ד', ועשה גם בו ציצית פסולה משום תעשה, ולא מן העשוי.

באר היטב (ה) ג' ציציות. ל"ד שעשה ג' ציצית בפיסול דהיינו קודם שנעשית בת ד' שנעשה הרוב בפיסול אלא אפילו לא קשר אלא קשר אחד ואח"כ השלים הארבע כנפות נמי פסול וצריך להתיר הקשר או הציצית שנעשית בפיסול קודם שיעשה שאר הציצית ואם השלים הטלית וציצית קודם שהתיר הקשר או הציצית שנעשה בפסול ואחר כך התיר הפסול וחזר וקשרו כשרה. מ"א דלא כהלבוש ע"ש. אם שכח ועבד ה' ציצית בבעלת ה' יכול לבטל אחר כך ולחתוך אחת דמ"מ האחרים לא נעשו בפיסול. ט"ז:

ו אין כופלין את הטלית ומטילים ציצית על כנפיה כמו שהיא כפולה הגה: אבל צריך להטיל בד' כנפיה הפשוטים (בית יוסף) אלא אם כן תפירה כלה, ואפלו מרוח אחת: הגה: ויש אומרים דחנבין אפלו בלא תפירה וטוב לעשות לה ציצית אבל לא לברך עליה (הרי"ף והרא"ש והטור): הטיל ציצית (ו) על ציצית, אם נתפנו לבטל הראשונה חותך הראשונה וכשרה, ואם נתפנו להוסיף, אף על פי שחתך אחת משתייהן, פסולה: הגה: ויש מכשירים בכל ענין וכן עקר (טור בשם הרא"ש ור' ירוחם נייט ח"ג) וקדם שחתך (ז) הראשונות פסול בכל ענין (בית יוסף).

באר היטב (ו) על ציצית. עיין מ"ש העטרת זקנים ע"ז ואישתמיטתיה ליה מ"ש המחבר בסיי י"א סעיף י"ב ע"ש ובב"י: **(ז) הראשונות.** ולהרא"ש אפי' חתך הבי'. עמ"א וט"ז וע"ת: (ובסי' אליהו רבה העלה והכשיר בין כוון לבטלו ובין כוון להוסיף רק צריך לחתוך או קמאי או בתראי דלא כט"ז ע"ש):

ז מַלְבוּשִׁים שֶׁהֵם פְּתוּחִים מִן הַצְּדָדִין לְמַטָּה וַיֵּשׁ לָהֶם ד' כְּנָפוֹת לְצַד מַטָּה וּלְמַעְלָה הֵם סְתוּמִים, אִם רָבוּ **(ח)** סְתוּם, פָּטוּר, וְאִם רָבוּ פְתוּחִים, חַיֵּב. וְאִם חָצִי סְתוּם וְחָצִי פְתוּחִים מְטִילִין אוֹתוֹ לְחֻמְרָא, וְחַיֵּב **(ט)** בְּצִיצִית, וְאִין יוֹצְאִין בּוֹ **(י)** בְּשֶׁבֶת.

באר היטב (ח) סתום. ואם עשה בו ציצית ואח"כ פתח רובו פסולים כמ"ש ס"ה: **(ט) בציצית.** ואין מברכין עליו. לבוש ע"ת מ"א וע"ל סי' ט' ס"ק ו' מש"ש: **(י) בשבת.** נ"ל אפי' לכרמלית נמי אסור. מ"א דלא כע"ת:

ח קאפ"ה שְׁהִיא פְּתוּחָה בְּעֵנָן שְׁיֵשׁ לָהּ ד' כְּנָפוֹת, אִם יִקְבְּעוּ בָּהּ אֲשֶׁרִינְגִי"ה **(יא)** לַעֲשׂוֹתָהּ כְּסִתוּמָה כְּדִי לְפַטְרָהּ מְצִיצִית אֵינּוּ מוֹעִיל תְּקוּן זֶה, אִם לֹא תִהְיֶה קְבוּעַ מִחֲצֵי אֶרְכָּה לְמַטָּה לְכָל הַפְּחוֹת, וְגַם שְׁתִּהְיֶה קְבוּעַ לְמַטָּה מִהַחֲגוּר לְמַעַן יִהְיֶה הָרֵב הַסְּתוּם רֵב הַנִּרְאֶה לְעֵינַיִם, דְּאֵלְמַלְא כֵּן יֵאָסֵר מְשׁוּם מְרָאִית הָעֵין.

באר היטב (יא) לעשותה כסתומה. לכן אין לעשות בט"ק קרסים למטה מהחגור דהוי כסתומה ובת"ה סי' רצ"ו כ' דקרסים לא חשיבי חיבור אם לא שנכפפין מאוד שא"א להתירן אלא ע"י מעשה. ואפשר דמ"מ אסור משום מראית עין מ"א וכ' הב"י יש לדקדק במלבושים שלנו שיש להם ב' כנפות סמוך לארץ למה אין מטילין בהם ציצית ות"י הד"מ דמאחר דמצות ציצית הוא שיחזור ב' לפניו וב' לאחריו ומלבושים שלנו הם כל הד' כנפות לפניו וא"א

להלבישן בענין אחר אין חייבין בציצית לכן נהגו להקל. ומלבוש שקורין רא"ק שמחובר למעלה חתיכת בגד מרובעת ומונח על כתפו מאחוריו שקורין קאלני"ר. פשוט הוא דפטור דהרי לצד מעלה אין לו כנפים רק כנפות חקאלני"ר חמונחין לו קצת מאחוריו ואין זה קרנות חואיל ואין חבי קרנות שמאחוריו מכוונים כנגד חכנפות שלפניו עכ"ל ד"מ. וכי חמ"א ומ"מ ירא שמים יעשה קרן אחת עגולח כמ"ש ב"י בשם חזקנים :

ט הכנפים צרידן שיהיו מרבעות, ולא שיהיו עגולות.

י מצנפת פטורה, אפלו של ארצות המערב שבי ראשיה משלכים על כתפיהם וגופם, ואף על פי שמתכסה בה ראשו ורבו פטור, כיון שעקרה לכסות הראש, דכסותה אמר רחמנא (יב) ולא כסות הראש.

באר היטב (יב) ולא כסות ראש. ומח שעושין עטרח לטלית לא מפני שעיקרח נעשה לכיסוי חראש אלא משום חיכר שציצית חעליונים לא יתחלפו למטח וע"ל סי' חי' ס"ק ד' כתבתי שחאריז"ל לא חיח מקפיד ע"ז :

יא סודר שנותנין על הצואר במלכות ארץ ישראל שנקרא בערבי שי"ד וכן ביק " א שיהיו נותנין בספרד על כתפיהם פטורים.

יב מלבושים שבמצרים הנקראים גוחאש וכן מינטיניש ודולאמאניש וקפטאניש ופיריגיש שבתוגרמה, אף על פי שיש להם ד' כנפים פטורים :

הגה: וה"ה מלבושים של גלילות בני אשכנז וספרד הואיל ואין פניהם עשויין שיהיו (יג) ב' לפניהם וב' לאחריהם מכוונים זו כנגד זו פטורים (בית יוסף לפי סברת מהרי"ק):

באר היטב (יג) ב' לפניהם. ואיזח אנשים מקפלין חלק אחד מחטלית מאוד עד שנעשח דק ואינו מכסח כלל רק חצואר וכוונתם שיחיו ב' ציצית לאחוריהם אין זח מן תמובחר דא"כ אין כאן כיסוי גוף אלא כיסוי ראש ויותר טוב כמנהג חתוגרמים שחיד מפסקת בחצי חטלית באופן שמב' חצדדים יחיה אחד מחציצית לפניו וחלק לאחוריו ט"ז. ובתשו' בית יעקב סי' צ"ב לא כ"כ ע"ש:

סימן יא - דיני חוטי הציצית

סעיפים

טו

ובו

א החוטין צרידן שיהיו (א) טוין לשמן: **הגה:** ויש מחמירין אפלו לנפצו לשמן והמנהג להקל בנפוץ (מרדכי ואגדה סי' כ"ג) **שיאמר בתחלת הטויה שהוא עושה כן לשם ציצית, או שיאמר לאשה טוי לי ציצית לטלית, ואם לא היו טוין לשמן פסולים.**

באר היטב (א) טוין לשמן. ואם טוון חש"ו וגדול עומד ע"ג עיין בסי' ת"ס במ"א ובט"ז מש"ש:

ב טוין עכו"ם וישראל עומד על גבו ואמר שיעשה לשמה, להרמב"ם פסול להרא"ש כ"ש: **הגה:** ונוהגין שישע

הַיִּשְׂרָאֵל מְעַט וְכִדְאִיתָא לְקַמֵּן סִימָן לִיב סְעִיף ט' וּבִיּוֹרָה דְעָה סִימָן רַעִיא
גַּבֵּי תַפְלִין וְסִפְר תּוֹרָה: וְצָרִיכִין שְׁזִירָה וְשִׁיְהִיו (ב) שְׁזוּרִין
לְשִׁמּוֹן.

באר היטב (ב) שזורין לשמן. אפ"י בדיעבד פסול אם לא חיו שזורין לשמן.
מ"א:

א אם נתפרקו משזירתן ונעשו י"ו כשרים, והוא
ששיתיר בשזור כדי עניבה: **הגה:** ולכתחלה טוב לקשר החוטין
(ג) למטה כדלקמן בסעיף י"ד בסמ"ן זה (בית יוסף בשם הרוקח).

באר היטב (ג) למטה. ובציצית של רבינו שלמח מלכו לא חיו קשרים וכתב
מ"א וכן שמעתי דחוי כמוסיף על חקשרים ובפרט אם חס שזורים יפח דלא
שכיח שיתפרקו:

ד ארץ החוטים השמנה אין פחות (ד) מארבע גודלים,
ויש אומרים י"ב גודלים, וכן נוהגין. ולמעלה אין להם
שעור: **הגה:** ואם עשאו ארץ יותר מדאי יכול לקצרו ואין בזה משום
תעשה ולא מן העשוי (מרדכי בה"ק) אחד מהחוטים יהיה יותר (ה)
ארץ, כדי שיקרך בו הגדיל (הינו החלק מהציצית שאינו ארוג): **הגה:**
ושעור הנזכר יהיה בציצית לאחר שנקשר מלבד מה שמונח על קרן הבגד
(סברת בית יוסף).

באר היטב (ד) מארבע גודלים. ומודדין במקום רחב באמצע גודל. מרדכי ד"מ
מ"א ע"ת: (ה) ארו. נ"ל דאם אחד אינו ארוך כ"כ לכרוף בו חכל יכרוף בו
קצת כריכות מחוט אחד וקצת כריכות מחוט השני כי בזמן חתכלת חיו
עושין קצת חכריכות מתכלת וקצת חכריכות מלבן. מ"א:

ה אין עוֹשֵׂין הַצִּיצִיּוֹת (ו) מֵהַצֶּמֶר הַנֶּאֱחָז בְּקוֹצִים כְּשֶׁהֲצֵאן רוֹבְצִים בֵּינֵיהֶם, וְלֹא מֵהַנִּימִין הַנִּתְלָשִׁים מִהֶבְהֵמָה, וְלֹא מִשִּׁוְרֵי שְׁתֵּי שְׁהַאֹרֵג מְשִׁיר בְּסוֹף הַבְּגָד, וְהִטְעַם מְשׁוּם בְּזוּי מְצוּהָ.

באר היטב (ו) ומצוה. ואפי' בדיעבד פסול ט"ז. לכאורח קשח דלפי' דחטעם חוא משום ביזוי מצוח לא מקשח חש"ס מידי מחא לב"ח בסוכח דף ט' ע"א ויש לישב ע"פ חנוסחא של חגמרא שם אלמא דבעינן טוויח לשמח וכו'. ומותיב ליח משמואל דלא כפרש"י שם ע"ש ודו"ק ובזח יתורץ קושיית חפוסקים למח פסק חרמב"ם כשמואל לגבי דרב משום דלפי סברתו וגירסתו לא מותיב אלא מדשמואל ומדחזי לסתמא דתלמודא דטרח לאוקמי סברת ב"ח דחילכתא כוותיח דשמואל ש"מ דחלכח כשמואל. עיין בבעל חמאור שם ובמג"א ס"ק ט' ובספר יד אחרן סי' י"ד ובב"י שם ודו"ק:

י אִם עֲשָׂאָם מְצֻמֵּר גָּזוּל פְּסוּלִים, דְּכִתִּיב וְעָשׂוּ לָהֶם, מִשְׁלָהֶם: **הגה:** וְדוֹקָא שְׁגָזוּל הַחוּטִין אֲבָל אִם גָּזוּל צֶמֶר, וְעֲשָׂאן חוּטִים (ז) כְּשֵׁרִים, מִיָּהוּ לְכַתְחֻלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם נְמוּקֵי יוֹסֵף בְּהִלְכוֹת צִיצִית) וְלַעֲנִין בְּרַכָּה עֵין לְקַמֵּן רִישׁ (ח) סִי תִרְמ"ט (ע' מ"ש ר"ס ט"ו).

באר היטב (ז) כשרים. משום דקנאן ביאוש ושינוי השם. וט"ז חולק ע"ז ופסק דפסול בדיעבד משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ע"ש. (ועיין בס' אליהו רבה כמה קושיות על ט"ז בזה הענין): **(ח) סי' תרמ"ט.** דפסק שם דאין יכול לברך עליו:

יז חוּטִים שְׂאוּלִין הַלְוָאָה הִיא (ט) דְּלֹא הִדְרִי בְּעֵינֵיהוּ וְכִדְיָדֶיהָ דְּמִי.

באר היטב (ט) דלא הדרי בעינייהו. ואם שאל לו חוטין שיחזירו לו בעין אין מברכין עליהם דלא הוי משלהם וא"ל דלמאי נ"מ השאילן לו די"ל דהיה סבר שיעשה בו מלאכה אחרת להכי דוקא חוטין אבל ציצית מתוקנת אה"נ דשרי. מ"א :

ח המשתחוה לבהמה, צמרה (י) פסול לציצית,
המשתחוה לפשתן נטוע, כשר לציצית שהרי נשתנה.

באר היטב (י) פסול לציצית. עיין מ"א ובספר בני חייא. כתב ע"ת דצמר שהיה עליה בשעת השתחויה נאסרת וכ"ש מה שגדל אח"כ ע"ש. ובני חייא כתב מה שגדל אחר שנעבד מותר ע"ש וכ"כ הט"ז סי' תרמ"ט ס"ק ה' ע"ש והאי פסול פ"י אפי' בדיעבד. בני חייא :

ט יעשה נקב בארד (יא) הטלית לא למעלה (יב) מג' אצבעות הינו גודלן (כל בו סימן כ"ב ומימוני והגה' סמ"ק סי' ל"א) **מפני שאינו נקרא כנף, (יג) ולא למטה מפשעור שיש מקשר גודל עד סוף הצפרן, משום שנאמר על הכנף ואם היא למטה ממלא קשר גודל, היא תחת הכנף : הגה: ומודדין זה (יד) ב"ש ולא באלקסון מן הקרן (פית יוסף).**

באר היטב (יא) הטלית. כי הב"י בשם ב"ה די"א דיעשה ב' נקבים כמו צירי ויטיל הציצית בתוכם ויוציא אותן לצד אחד וכו' והבא להחמיר על עצמו בכיוצא בזה אינו מן המחמירים אלא מן המתמיהים דמיחזי כיוהרא עכ"ל ב"י. וב"ח כ' דבטלית קטן יעשה ב' נקבים דבזה לא מחזי כיוהרא כיון שאין נראה כלל. וכ"כ בכוונות שהאריז"ל נהג כן. ועיין מ"א : **(יב) מג' אצבעות.** נ"ל דאם עשה הנקב למעלה מג' אע"פ שכשקשר הציצית עשה החוטין שעל הבגד קצרים ונתכפלו הכנפות והוא למטה מג' פסול וה"ה איפכא בקשר גודל כשר. מ"א : **(יג) כנף.** ואם לאחר שעשה בו ציצית חתך בנקב שיתלו הציצית למטה פסול משום תעשה ולמ"ה. טלית של צמר שהיתה מצוייצת כהלכתה ונמצא בגדיל של משי שעושין בשפת הטלית שהיו בו חוטין של פשתן והוצרכו

לשלוף הגדיל לנתקו מן הטלית אם יש לפסול הציצית של טלית זה משום תעשה ולמ"ה ע"י בתש"ו גינת ורדים חי"ד בסופו שכ' דראוי להחמיר להתיר הציצית ולחזור ולקשרם ע"ש: (יד) ביושר. עמ"ש הט"ז ס"ק ט' על הבי"י והמחבר בני חייא הליץ בעד רבינו ב"י ע"ש:

י אם ה"ה רחוק מהכנף מלא קשר גודל ונתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר בו כשעור קשר, כיון שהיו בו כשעור בשעה שהטיל בו ציצית זה: הגה: ונוהגין לעשות (טו) אימרא סביב הנקב שלא ינתק שם ויהיה פחות מכשעור וכן עושין אמרא בשפת הבגד למטה מהאי טעמא (בית יוסף בשם סמ"ק וכל בו) יש אומרים שבתוך (טז) רחב הבגד אין לו שעור, ויש אומרים שדין רחב הבגד כדין הארץ, ונראין דברייהם.

באר היטב (טו) אימרא. כ' הבי"י אפי' טלאי של עור יוכל להניח סביב הנקב: (טז) רוחב הבגד. אורך הבגד קרוי מה שמתעטף בו ורוחבו היינו קומתו מראשו לרגליו:

יא אם הגדיל שקורין אוריליי"ו (יז) הוא רחב לא יטיל בו הציציות. ואם הטיל בו, פסול, דעל כנפי בגדיהם כתיב, וזה אינו נחשב מהבגד, אבל עולה הוא לשעור מלא קשר גודל ולהרחקת ג' אצבעות כיון שהנקב בתוך הבגד: הגה: וטוב שימדד שעור קשר גודל (יח) בלא הגדיל ויהיה תוך ג' אצבעות עם הגדיל (בית יוסף בשם רש"י ורשב"א).

באר היטב (יז) הוא רחב. עיין בני חייא וביד אהרן: (יח) בלא הגדיל. ואם הגדיל רחב ב' אצבעות או ג' יחתוך מקצתו וה"ה אם חוטי השתי בולטין בלא ערב או ערב בלא שתי מסתפק במרדכי אם עולין למנין. מ"א:

יב מִנֵּי חוּטֵי הַצִּיצִיּוֹת בְּכֹל כְּנָף אַרְבָּעָה כְּפוּלִים שֶׁהֵם שְׂמוֹנָה, וְאִם הוֹסִיף פָּסוּל. יַחְתֹּךְ רֵאשֵׁי הַחוּטִין הָאַרְבָּעָה, (יט) וְיִתְחַבֵּם בְּכַנֵּף, וְיִכְפְּלֵם וְאִזּוּ יִהְיוּ ח'.

באר היטב (יט) ויתחבם בכנף. ר"ל לכתחלה יחתוך קודם שיתחבם. כתב בשל"ה ומט"מ שאל יחתוך בסכין אלא ינשכם בשיניו:

יג יִזְהַר לַחְתוֹךְ רֵאשֵׁי הַחוּטִין לַעֲשׂוֹתָם ח' קָדָם שְׂיִכְרֹךְ, שְׂאֵם כָּרֶךְ אֶפְלוּ (כ) חוּלְיָא אַחַת (פ"י החלק מהציצית שְׂבִין קָשֶׁר לְקָשֶׁר) וְקָשֶׁר אֶפְלוּ קָשֶׁר אֶחָד, וְאַחַר כֵּךְ חֲתָכוֹן פָּסוּל, מְשׁוּם תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי, שֶׁהָרִי בְּפָסוּל עֲשָׂאֵם.

באר היטב (כ) חוליא אחד. פ"י שאם עשה חוליא וקשר אחד יצא י"ח מדאורייתא וא"כ הוי תעשה ולמ"ה מ"א. וע"ת לא כ"כ ועיין ט"ז:

יד יִקַּח ד' חוּטִים מִצַּד זֶה וְד' מִצַּד זֶה וְיִקָּשֶׁר שְׁנֵי פְּעָמִים זֶה עַל גֵּב זֶה, וְאַחַר כֵּךְ יִכְרֹךְ חוּט הָאֶרְךְ סְבִיב הַשְּׂבָעָה קֶצֶת כְּרִיכוֹת, וְקוֹשֶׁר שְׁנֵי פְּעָמִים זֶה עַל גֵּב זֶה וְחוּזֵר וְכוּרֵךְ, וְכֵן יַעֲשֶׂה עַד שְׂשִׁשָּׁלִים לַחֲמִשָּׁה קָשָׁרִים כְּפוּלִים וְאַרְבָּעָה אֲוִירִים בֵּינֵיהֶם מְלֵאִים כְּרִיכוֹת, אִין שְׁעוֹר (כא) לְכְרִיכוֹת, רַק שְׂיִהְיֶה כָּל הַכְּרוּךְ וְהַקָּשָׁרִים (כב) רַחֵב אַרְבָּעָה גוּדְלִים, וְהָעֲנָף שְׂמֹנֶה גוּדְלִים: הַגָּה: וְאִם הָאֶרֶךְ הַצִּיצִית יִרְאֶה שְׂשִׁלִישִׁיתוֹ יִהְיֶה גְדִיל (כג) וּב' מְלָקִים עֲנָף (רמב"ם פ"א) נוֹהֲגִים לְכְרֹךְ בְּאֲוִיר רֵאשׁוֹן ז' כְּרִיכוֹת, (כד) וּבְשְׁנֵי ט', וּבְשְׁלִישֵׁי י"א, וּבְרַבִּיעֵי י"ג, שְׂעוּלִים כָּלֵם

אַרְבָּעִים כְּמִנֵּין הִ' אֶחָד, שְׁעוּלִים לִיט וְעַם הַשֵּׁם הֵם
אַרְבָּעִים. נְהַגוּ לַעֲשׂוֹת (כה) בְּסוּף כָּל חוּט קֶשֶׁר כְּדִי
שְׁיַעֲמֹד בְּשִׁזְיַתּוֹ.

באר היטב (כא) לכריכות. אפי' כרך רובא או לא כרך בה אלא חוליא אחת
כשרה. ואם כרך כולה פסולה. ב"י מ"א: (כב) רוחב ד' גודלים. ובר"מ פרשת
פנחס כתב שיהיה בין קשר לקשר כמלא אגודל. וכי הרא"ש שיהיו כל החוליות
בשורה שזהו נוי לציצית וא"כ באויר הראשון יעשה הכריכות רחוקים זה מזה
ובשניה לא כ"כ ובג' יקרבים ובד' יקרבים לגמרי והציצית של ר' שלמה מלכו
לא היו שוים לגמרי: (כג) וב' חלקים ענף. פשוט שאינו מעכב בדיעבד. כתב
בכתבים שצריך לעשות הגדיל חוליות ובכל חוליות ג' כריכות כלומר שלאחר
שעשה ג' כריכות ירחיק מעט. מ"א: (כד) ובשני ט'. ובכוונות כ' בשני ח' וכ"כ
שלי"ה מ"א ט"ז דז' וחי' הוא שם של י"ה ואח"כ י"א הוא בצירוף שם של
הוי"ה. ואח"כ י"ג גימטריא אחד וזהו ה' אחד ובציצית של ר' שלמה מלכו
היה באויר ראשון י' כריכות ואחר כך ה' וכו' כשם הוי"ה מ"א ועיין בשכנה"ג
בהגהת ב"י. (ועיין במ"א ובלבוש בענין הכריכות): (כה) בסוף כל. חוט קשר.
ע"ל ס"ק ג' משי"ש:

טו יֵשׁ אֲזַמְרִים שְׁצָרִיךְ לְדַקְדֵּק (כו) שְׁיִתְּלָה הַצִּיצִית
לְאַרְךְ הַטְּלִית דְּבַעֲיָנָן שְׁתֵּהָא נוֹטְפוֹת עַל הַקָּרוֹן פְּרוֹשׁ
תְּלוּי עַל הַקָּרוֹן, וְאִם הָיָה בְּרַחְבּוֹ לֹא הָיָה נוֹטֵף שְׁהָרִי
כְּלָפֵי קֶרְקַע הָיָה תְּלוּי. יֵשׁ אֲזַמְרִים שְׁאִין לְתַת שׁוּם בְּגָד
בְּנִקְבֵי הַטְּלִית שְׁמַכְנִיסִים בָּהֶם הַצִּיצִיּוֹת, וְיֵשׁ מִתִּירִין,
וְכֵן נְהַגוּ:

באר היטב (כו) שהרי כלפי קרקע היה תלוי. ובדיעבד כשר אבל באלכסון
אסור שהוא מנהג קראים. מ"א. עיין מ"ש היד אהרן בשם גן המלך:

סימן יב - דברים הפוסלים בציצית

סעיפים

ג'

ובו

א אם נפסקו כל חוטי הפנף ונשתיר בהם כדי עניבת כל החוטים **(א)** הפסוקים ביחד **(ב)** כשר, ואם לא נשאר כדי עניבה אפלו בחוט אחד **(ג)** שנפסק כלו פסול, הלכך כיון שכל אחד כפול לשנים אם נפסקו **(ד)** שני ראשים פסול, שמה נפסק חוט אחד. ולפי מה שאנו נוהגים לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן בדי ראשים בענין שלעולם הדי ראשים הם מצד אחד של הקשר, והדי ראשים מצד האחר, אם נפסקו שני ראשים מצד אחד כשר, דודאי שני חוטין הם והרי נשתיר מכל אחד הראש השני שהוא יותר מכדי עניבה. ולרובנו תם לא מכשירים אלא בנשתירו ב' חוטין שלמים, דהינו ארבע ראשים שכל אחד מהראשים ארץ י"ב גודלים או מכשירים כשנתפסקו השני חוטין אחרים אם נשתיר בהם כדי עניבה, אבל אם נפסקו ג' חוטין, אף על פי שנשתיר בהם כדי עניבה פסולים. ומפני כך כשנחתכו ג' ראשים **(ה)** אם לא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיו נפרים הדי ראשים שמצד אחד של הקשר חיישינו שמה כל ראש הוא מחוט אחד, ונמצא שאין כאן אלא חוט אחד שלם, הלכך מספקא פסול: **הגה:** וכל שכן אם דקדק שיהיו נפרין הדי ראשים שבצד אחד ונפסקו ג' ראשים בצד אחד דפסולה דאז ודאי נפסקו ג' חוטין ואם נפסקו בב' צדדיו נמי פסול שמה שלשה חוטין הם (בית יוסף בשם רוב חב"ב): **אבל אם לא נחתכו אלא ב' ראשים**

מְכַשְׁרֵינָן בְּכַדֵי עֲנִיבָה, וְהִלְכָה כְּסִבְרָא רְאִשׁוֹנָה מִיְהוּ
הֵיכָא דְאֶפְשָׁר טוֹב לְחוּשׁ לְסִבְרַת רַבְנָנוּ תָּם : הַגְהָ : וְנוֹהֲגִין
כְּרַבְנָנוּ תָּם (אֲגָדָה סִימָן ט"ו).

באר היטב (א) הפסוקים ביחד. עמ"א מ"ש בלשון המרדכי וכי דיש להחמיר
שצריך כדי עניבה על כל חוט בפני עצמו ועיין ס"ב: **(ב) כשר.** ואם התיר את
הציצית אסור ליתנם בטלית אחר דהוי כלכתחלה. ט"ז: **(ג) שנפסק כולו.**
כלומר שבשני ראשים לא נשתייר כדי עניבה אפי" ע"י צירוף אז ודאי פסול.
ואם נשאר בשניהם כדי עניבה ע"י צירוף יש להסתפק אם פסול מ"א. וכתב
ט"ז ע"כ ראוי לכל ירא שמים שיעיין בשעת בדיקה גם בתחלה מוצאם של
הציצית מן הנקב ולמטה שאם יש שם קרע ודאי הוי נפסק כולו. שאלה חוט
הציצית שנפסק וחזר וקשרו מהו אם מועיל מה שנעשה חוט שלם ע"י קשירה.
פסק הט"ז דאם היה כן בשעת עשיית הציצית שהיה קצר באופן שנפסל לא
מהני מה שחזר אחר כך וקשרו דהוי תעשה ולמ"ה. אבל אם היה כשר בשעת
העשיה ואח"כ נפסק ונפסל כשר אם חזרו וקשרו וה"ה אם קודם שעשה
הציצית נפסק חוט אחד וקשרו ואח"כ עשה ממנו ציצית דכשר ע"ש וכ"כ
המ"א סי' ט"ו ס"ק א': **(ד) שני ראשים.** ר"ל ולא נשתייר כדי עניבה ואם
נשאר בשניהם כדי עניבה ע"י צירוף כתבתי בס"ק ג' דיש להסתפק אע"ג דיש
ס"ס ספק אם הם ב' חוטין או אחד ואת"ל אחד שמא מצטרפין אפי"ה לא
מהני. בני חייא ולבוש וע"ת ועיין בתשו' בית יעקב סי' ס"ו: **(ה) אם לא דקדק.**
קשה דהא כ"ש הוא אם דקדק כמ"ש בהג"ה אח"כ וי"ל דנקט לא דקדק
משום סיפא דמסיים אבל אם לא נחתכו אלא ב' ראשים מכשירים בכ"ע דזהו
דוקא בלא דקדק אבל אם דקדק אם נחתכו ב' ראשים מצד אחד כשר אפי'
לא נשתייר כ"ע דהא נשתייר ראש השני אבל אם נפסקו ב' מב' צדדים
ונשתייר בכ"ע פסולים דשמא חוט א' הן. מ"א:

ב הֵיכָא דְצָרִיךְ כְּדֵי עֲנִיבָה וּמִתּוֹךְ שְׁהַחוּטִים עָבִים אֵינּוּ
יְכוּל לְעֲנֹבָם, וְאֵלּוּ הָיוּ דְקִיָּם הָיָה בָּהֶם כְּדֵי עֲנִיבָה כְּשֶׁר :
הַגְהָ : וּמִשְׁעָרִין בְּחוּטִין בִּינוּנִים (דְּבָרֵי עֲצָמוּ).

ג כְּדֵי עֲנִיבָה לְרִשׁוּי מִן הָעֲנָף, וְלָרִי"י אֶפְלוּ נְחִתֵּךְ כָּל

הָעֵנָף וְלֹא נִשְׁאָר כְּדֵי עֲנִיבָה אֲלֵא מִן הַגְּדִיל כָּשֶׁר, וּמִנְהַג
הָעוֹלָם כְּרִשְׁיִי וְהִיכָא דְלֵא אֲפָשָׁר (ו) יֵשׁ לְסִמּוֹךְ עַל רִי"י :

באר היטב (ו) יש לסמוך על רי"י. לעיל ססי"א כי היכא דאפשר טוב לחוש
לסברת רי"ת. פ"י היכא דאפשר למצוא בקל ציצית אחרים אבל אי"צ לחזור
אחריו והכא כתב והיכא דלא אפשר היינו במקום שאין נמצאין ציצית כלל
יש לסמוך על רי"י. ומ"מ לא יברך עליהם גם אסור לצאת בו בשבת לר"ה מ"א.
ובתשובת גינת ורדים חלק א"ח כלל ב' סי' א' כתב דיש להכשיר בשעת הדחק
גם בנפסק קצת מהגדיל ממש ע"ש. ועיין בהלקי"ט ח"ב סי' (קיי"ב) [קיי"ח] שכי'
דמי שנפסקו לו חוטי הגדיל ואין לו חוטי אחרים שיתיר ג' חוליות עם ג'
קשרים העליונים ויניח קשר התחתון עם חוליתו כדי שיהא פתיל וגדיל עד
שימצא אחרים (ופשוט דכשנפסלים הציצית צריך לפושטו ולא מהני לעמוד
על עמדו שלא ילך ד' אמות דאין דין ד' אמות אלא להולך בלא ציצית):

סימן יג - דיני ציצית בשבת

סעיפים

ג'

ובו

א אַרְבַּע צִיצִיּוֹת מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, שְׁכָל זְמַן שְׁאִין בָּהּ
כָּל הָאֲרַבַּע אֵינָה מְצִיָּצֵת כְּהַלְכָתָהּ, וְהִיּוֹצֵא בָּהּ לְרִשׁוֹת
הַרְבֵּים בְּשַׁבָּת (א) חֵיב חֲטָאָת : עַן לְקַמֵּן סִי שִׁי"א סְעִיף לִי"ח.

באר היטב (א) חייב חטאת. דהוי משוי וא"ל דבטיל לגבי בגד דחשיבי הם
לגביה שדעתו להשלים עליהם ב"י בשם התוס'. לפ"ז אם נפסקו כל הד' ציצית
ולא נשתייר בהם כדי עניבה דודאי יעשה אחרים תחתיהם בטלים הם לגבי
בגד ומותר לצאת בהם בשבת. ט"ז ע"ת :

ב אם היא מציצת כהלכתה, מתר (ב) לצאת בה לרשות הרבים, בין טלית קטן בין (ג) טלית גדול: אפלו בזמן הזה שאין לנו תכלת רק שלא יהא מנח לו (ד) על כתפיו (דברי ר"ן ור"י פי חבית דף ק"ח ע"ב) ומוקמינן לטלית אהזקתיה שהיא מציצת כהלכתו ואין צריך לבדקו (ה) קודם שיצא בו (דברי תשובת הרא"ש פ"ל ב' ותשובת הרמב"ן סימן רט"ו) [ר"ט] וכל בו בשם הרמב"ם פי י"ט מהלכות שבת.

באר היטב (ב) לצאת בה לר"ה. אפי' בלילה דלאו זמן ציצת הוא משום דנוי לבגד ב"י ס"י י"א. ועיין בתשו' מהרי"ל ס"י ק"ב: (ג) טלית קטן. בתשו' רמ"א ס"י ק"י מפלפל אם רשאי לצאת בדי' כנפות קטן שאין בו שיעור הכתוב בסי' ט"ו: (ד) על כתיפיו. שלא כדרך לבישתו בחול דאז לא הוי מלבוש אלא משוי. עיין ס"י ס"א: (ה) קודם שיצא בו. ולענין ברכה מחמירין טפי לעיל ס"י ח' עמ"א וע"ת וע"ל ס"י סק"ט משי"ש:

ג אם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית שעליו פסול לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו דגדול (ו) כבוד הבריות: הגה: ואפלו טלית קטן (ז) שתחת בגדיו אין צריך לפשט והוא הדין אם נפסק אחד (ח) מן הציציות ומתבייש לישב בלא טלית דיוכל לקבשו בלא ברכה מפני כבוד הבריות (בית יוסף בשם התשובה) (ט) ודוקא בשבת דאסור לעשות ציצית אבל בחל כהאי גונא אסור (מרדכי ה"ק דף צ"א):

באר היטב (ו) כבוד הבריות. שדוחה איסור דרבנן וכרמלית נמי דרבנן ובזמן הזה אין לנו ר"ה כמבואר בסי' ש"ב עיין שכנה"ג: (ז) שתחת בגדיו. דלא מינכרא מילתא אם הולך בלא טלית קטן מ"מ הפשיטה גנאי הוא לו: (ח) הציציות. בשירי כנה"ג העלה דוקא כשבא לבה"כ וקודם לבישתו מצא הטלית פסול דאז מותר ללבושו בלא ברכה דאם לא יהיה מעוטף בטלית כאחרים בושה הוא לו שיאמרו שאין לו טלית מצוייצת כהלכתה ואינו זהיר במצות. אבל אם בשעת לבישתו היה כשר ונתעטף בו ואח"כ נפסק אחד מן הציציות יוכל להסירו מעליו דאין כאן משום כבוד הבריות שכבר ראו שהיה לו טלית מצוייצת כהלכתה ע"ש. וע"ת חולק עליו וכתב דמדברי רמ"א משמע

דאפיי לבשו מקודם לכן ואח"כ נפסקו ע"ש והיד אהרן החזיק דברי הכנה"ג וכתב דמשמעות דברי רמ"א משמע כדבריו שכתב שיוכל ללבשו בלא ברכה משמע שקודם לבישת הטלית נפסק ומש"ה כ' דיוכל ללבושו ע"ש : עוד העלה שם דהכל תלוי ברצון האיש הלוּבש אם הוא מתבייש יוכל ללבשו בלא ברכה ואם אינו מתבייש אין כאן משום כבוד הבריות ע"ש. ועיין בני חייא ובמ"א ס"ק א' מ"ש בשם הב"י: (ט) **ודוקא בשבת**. המ"א העלה דאם נפסק ציצית בר"ה בטלית קטן א"צ לפושטו אפי' בחול דהפשטה הוי גנאי גדול והא דנקט בשבת לרבותא דאף על גב דיש בו ג"כ איסור שבת אפי' הכי א"צ להסירו ובשבת א"צ למהר לצאת מבה"כ אבל בחול צריך למהר לילך לביתו לפושטו והרואה בחבירו שנפסקו הציצית לא יאמר לו עד שיבא לביתו דהיינו שיקראנו לבא לביתו ושם יאמר לו שיפשיטנו ואם ידע מאתמול שהוא פסול אסור ללבושו בשבת דה"ל לתקוני מאתמול. ונ"ל דבחול אם אין ציצית נמצאים בעיר דינו כמו בשבת מ"א. וא"ל למה שרינן ללבושו בשבת מפני כ"ה הלא יש תקנה שיתנו לאחר במתנה ויחזור וישאלנו לו ואז הוא פטור מציצית וי"ל דאסור ליתן מתנה בשבת אלא לצורך שבת עיין מ"א:

סימן יד - דיני ציצית שעשאן עכו"ם

ונשים וטלית שאולה

סעיפים

ה'

ובו

א ציצית (א) שְׁעָשְׂאוּ עֲכוּמִים פְּסוּל, דְּכֹתִיב דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַפּוּקֵי עֲכוּמִים. הָאִשָּׁה כְּשֶׁרָה לַעֲשׂוֹתָן : **הגה:** וַיֵּשׁ מִחֲמִירֵין **(ב)** לְהַצְרִיךְ אֲנָשִׁים שְׂיַעֲשׂוּ אוֹתָן, וְטוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה (מְרַדְּכֵי ה"ק וְהַגְּהוֹת מִמֶּמּוֹן מֵהִלְכוֹת צִיצִית וְתוֹסֵי דָף מ"ב).

באר היטב (א) שעשאו עכו"ם. ר"ל שהטילן בבגד פסול אפי' ישראל עומד ע"ג דאלו בטויה כשר להראיש כמ"ש סי' י"א ס"ב: **(ב) להצריך אנשים.** והיינו לתלות בבגד אבל לטוות מותר לכ"ע וקטן דינו כאשה. מ"א:

ב הַטִּיל יִשְׂרָאֵל צִיצִיּוֹת בְּבִגְדוֹ (ג) בְּלֹא כְּוֹנָה, אִם אֵין צִיצִיּוֹת אַחֲרַיִם (מְצוּיִים) מִתְקַנֵּים לְהַכְשִׁירוֹ יֵשׁ לְסַמֵּךְ (ד) עַל הַרְמַבֵּיִם שְׂמֹכְשִׁיר, אֲבָל לֹא יִבְרָךְ עָלָיו.

באר היטב (ג) בלא כוונה. ר"ל שקשר קשר העליון שהוא מדאורייתא בלא כוונה אבל אם עשה קשר העליון בכוונה אע"פ שעשה אח"כ שאר הקשרים וחוליות בלא כוונה גם בדאיכא ציצית אחרים יש להכשיר. ע"ת: (ד) על הרמב"ם שמכשיר. פי' שהרמב"ם ס"ל אע"ג דבעי טוייה לשמה מ"מ התלייה בבגד לא בעי לשמה ויליף לה מדכתיב בני ישראל לאפוקי נכרים ש"מ דישראל בלא כוונה כשר עיין ב"י מ"ש. והט"ז סק"ב עשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף ותירץ מנפשיה מה שתירץ הב"י ע"ש וא"ל יתירם מבגד ויחזור ויתנם בכוונה בבגד די"ל דמיירי בשבת א"נ שנפסק א' מראשיו ואם יתירם יהא אסור ליתנם בבגד כמש"ל סי' י"ב ס"ק ב' :

ג הַשׂוֹאֵל מִחֲבֵרוֹ טְלִית שְׂאִינָה מְצִיפָת, פְּטוֹר מִלְּהַטִּיל (ה) בָּהּ צִיצִית כָּל ל' יוֹם, דְּכִתִּיב כְּסוּתָךְ וְלֹא שָׁל אַחֲרַיִם, אֲבָל אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם חָיֵב מְדַרְבָּנָן, מִפְּנֵי שְׁנֵרְאִית כְּשָׁלוֹ : הַגָּה : וְאִם הִחְזִירוּ תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְחָזַר וּלְקַחוּ אֵינּוּ מְצֻטְרָף רַק בְּעֵינָן ל' יוֹם רְצוּפִים (נְמוּקֵי יוֹסֵף הַלְכוֹת צִיצִית) : שְׂאֵלָה כְּשֶׁהִיא מְצִיפָת, (ו) מְבָרַךְ עָלֶיהָ מִיָּד.

באר היטב (ה) בה ציצית. ואם הטיל בה ציצית כתבו תוס' והרא"ש דהמברך לא הפסיד כמו נשים המברכות על מ"ע שהז"ג. מ"א: (ו) מברך עליה מיד. דאדעתא דהכי השאילה לו שיברך עליה וכי ט"ז נ"ל דהא דמחייב ברכה היינו בטלית המיוחד למצות ציצית כמו טליתות של בה"כ דבזה ודאי לא מקנה לו אלא לעשות המצוה ולברך עליו אבל במלבוש של ד' כנפות שאדם לובש בו דרך מלבוש אלא שמטיל בו ציצית משום שיש לו ד' כנפות השואל לחבירו מלבוש כזה אין השואל מברך עליו דאין לנו בירור שהשאילה משום מצוה דלמא למלבוש בעלמא השאילה לו ע"כ ט"ז. רש"ל פסק דראוי לכל ירא שמים שלא ילבש טלית שאינו שלו ואם אין לו טלית אחר ילבשנו בלא ברכה כי

הברכות אינם מעכבות. עוד כ' דאפי' לדעת המברכין על טלית שאולה היינו הטלית שלובש בעת התפלה עם הנחת תפילין אבל מי שלובש כדי לעלות לתורה או לירד לפני התיבה בודאי אין לברך עליו ודעת הרא"ש בהלכות ציצית דהעובר לפני התיבה מברך וכ"ה בפסקי תוספות במנחות ס"י ק"ג דכהנים המתעטפים בטלית שאינו שלהם כשעולין לדוכן מברכין וכ"כ המ"א ואליהו זוטא. גם בתשוי' שער אפרים ס"י י"ט ובתשוי' בית יעקב סימן קי"ד פסקו דלא כמהרש"ל ע"ש וט"ז הסכים עם מהרש"ל ופסק שלא לברך על טלית שאולה מצויצת ומכ"ש אם נטלו שלא מדעת חברו שבסעיף ד' שאין מברך עליו ע"ש. והמחבר יד אהרן סותר הראיות של הט"ז ע"ש. ועיין בס' בני חייא. (ועיין בס' אליהו רבה הביא כמה שו"ת לדחות דברי מהרש"ל ופסק לברך אפי' בטלית שאולה אף לעלות לתורה). שאלה אם מחויב אדם להשאיל טלית שלו למי שדר בכפר כדי שהוא יצטרך לישאל טלית מאחרים בעירו פסק בתשוי' בית יעקב ס"י קי"ד דאין מחויב לישאל טליתו לאחר והוא יברך על טלית שאולה ע"ש:

ד מִתֵּר לְטַל (ז) טְלִית חֲבִירוֹ וּלְבִרְךָ עָלֶיָהּ, וּבְלִבְד (ח)

שִׁיקְפֵל אוֹתָהּ אִם מְצָאָהּ מְקַפֶּלֶת : הגה: וְה"ה בְּתַפְלִין (נ"י פְּרָק הַסְּפִינָה) אָבֵל אֶסוּר לְלַמֵּד מִסְפָּרִים שֶׁל חֲבִירוֹ בְּלֹא דַעְתּוֹ דְּחִישִׁינָן שְׁמָא יִקְרַע אוֹתָם (ט) בְּלִמוּדוֹ (נ"י הַלְכוֹת קַטְנוֹת) :

באר היטב (ז) טלית חברו. באקראי אבל בקביעות אסור ב"ח. וכי רש"ל דאסור ליקח אותו מבה"כ לביתו או איפכא: **(ח) שיקפל.** אפי' שלא כסדר קפולו הראשון. ובשבת אפי' אין מקפלו כלל שרי. מ"א עיין ע"ת. ובתומת ישרים ס"י מ"ו: **(ט) בלימודו.** ואפי' באקראי אסור ללמוד בהם. ועיין בח"מ ס"י רצ"ב ס"ך בהג"ה ונתבאר אם הפקיד אצל ת"ח ספרים מותר ללמוד בהם ולהעתיק אם אין לו כיוצא בהם. וכתב ט"ז וה"ה במשכון אצל ת"ח והסמ"ע כ' שם אם המפקיד מקפיד ע"ז אסור אבל השי"ך שם חולק עליו וכי דשרי ע"ש. וכתב המ"א דברי השי"ך נראין בפ"י דברי המרדכי אבל ממ"ש הב"י כאן בשם הפוסקים משמע דהוי שואל שלא מדעת ע"ש:

ה טלית של (י) שתפין חיבת בציצית דכתיב על כנפי בגדיהם :

באר היטב (י) שותפין. כסות השותפין עם הגוי אינו חייב בציצית עיין דמשק אליעזר בפ' ראשית הגז דף תכ"ד. וביד אהרן:

סימן טו - אם להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית

סעיפים

ו'

ובו

א מתר להתיר ציציות מטלית זה ולתנם **(א)** בטלית אחר אבל שלא להניחם **(ב)** בבגד אחר לא: הגה: ודוקא בטלית של בר חיובא אבל מתר להתיר ציצית מטלית של מתים (מרדכי ותוס' פרק בי"מ דף כ"ב).

באר היטב (א) בטלית אחר. אפילו מטלית חדש וכ"ש מטלית ישן שמותר להתיר וליתנם בטלית חדש ודוקא כשכל החוטין שלמים ע"ל סי' י"ב ס"ק ב'. ועיין מ"ש היד אהרן: **(ב) בבגד אחר לא.** כי אז יש איסור שמבזה טלית של מצוה בחנם. ואם רוצה לעשות בו ציצית יותר יפים מותר ליטלן. לבוש. וה"ה אם נפסקו אע"פ שכשרים ע"פ הדין רשאי להתירן ולעשות בהם שלמים מ"א ואם רוצה לעשות מהטלית בגד שלא יהיה לו ד' כנפות מותר ליטלן. ולאחר שהתיר הציצית מותר להשתמש בטלית לאיזה תשמיש שירצה ובלבד שלא יהא תשמיש מגונה. ע"ל סי' כ' סק"ד ועיין ע"ת: **(ג) בר חיובא.** אפילו אינו חייב אלא מדרבנן עיין ע"ת סעי' קטן ג' שדבריו מגומגמים:

ב אינו יכול לקח הכנף כמו שהוא עם הציצית ולתפרו
בבגד אחר משום דעל כנפי בגדיהם בעינן וכנף זה לא
היה מבגד זה בשעת עשיה.

ג טלית מציצת כהלכתה שחלקוה לשתיים ובכל חלק
יש בו כשעור להתעטף, ונשאר לכל אחת מהם ציצית
אחת או שתיים, אין בו משום תעשה (ד) ולא מן העשוי.

באר היטב (ד) ולא מן העשוי. דהציציי שנשארו אין שום פסול עליהם אי"כ
רשאי לעשות ב' ציצית על כנפות מחודשים או אם ירצה יצרף לאותו החצי
חתיכה מבגד אחר ולעשות ציצית בו אבל לא יצרף החלק השני הנחתך ממנה
לחלק הראשון ותהיה כבראשונה משום דהציצית שהיה בחלק השני הנחתך
נתבטלו והוי תעשה ולמ"ה אלא צריך להתיר הציצית מחלק הב' ויתפור
ואח"כ יעשה ציצית מחדש בחלק הב' דהוי כמו בגד אחר חדש ט"ז. וב"ח
אוסר שיצרף בגד אחר אפי' חדש לאותו חצי חתיכה רק שיעשה הב' ציצית על
צד אחר מאותו חצי חתיכה דהיינו במקום החתך שנחתך ממנה. וט"ז חולק
עליו ע"ש ובספר פרי הארץ מתיר אפי' לחזור ולתופרם כמו שהיתה בתחלה
ואין בזה משום תולמ"ה ע"ש. ועיין ביד אהרן:

ד נקרע הטלית תוך ג' אצבעות סמוך לשפת הכנף, אינו
רשאי לתפרו, ופרש רש"י דחיישינן שישתיר מחוט
התפירה ויניחנו ויוסיף עליו שבעה חוטין לשם ציצית,
ולטעם זה אפלו נקרע כל שהוא לא יתפר. ולפי זה טלית
של צמר שנקרעה תוך שלשה מתר לתפר האדנא דאין
דרך לתפר (ה) בחוטי צמר, ורב עמרם פרש דטעמא
משום דנקרע תוך שלשה לית ביה תורת בגד, וכמאן

דְּלִיתִיָּה דְּמִי וְאִף עַל גַּב דְּתַפְרִיָּה כְּמֵאן דְּפָסִיק חָשׁוּב (ו) וְאִי עֶבִיד בֵּיה צִיצִית לֹא פְטָרָה לְטַלִּית, וּלְפָרוּשׁ זֶה אִם נִקְרַע וְנִשְׁתַּתֵּיר כָּל שֶׁהוּא כָּשֵׁר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלָרַב עֲמָרָם לֹא נִפְסַל אֶלָּא צִיצִית שֶׁהָיוּ בּוּ בְּעַת שְׁתַּפְּרוּ, אֲבָל אִם אַחַר שְׁתַּפְּרוּ הֵטִיל בּוּ צִיצִית כָּשֵׁר, וִירָא שְׁמַיִם יֵצֵא אֶת כָּלָם הֵיכָא דְאֶפְשָׁר.

באר היטב (ה) בחוטי צמר. אלא בשאר מינים והכל יודעין ששאר מינין אין פוטרין בצמר אי"כ לא יצרף אותו החוט. עיין מ"א: (ו) ואי עביד בה ציצית. ר"ל אפילו חדשים לאחר שתפר לא פטרה לטלית דכמאן דפסק חשיב כ"ה דעת הרא"ש והי"א דס"ל דלא נפסל אלא ציצית שהיה בו בעת שתפרו וכ"י הוא דעת נ"י. וט"ז חולק על הבי"י וכ"י שאינו כן דעת הרא"ש וכ"ע מודו בזה אם לאחר שתפר הטיל בו ציצית דכשר ע"ש. וכ"כ בשיורי כנה"ג וכלבו:

ה אִם נִקְרַע מִנְקָב שֶׁהֲצִיצִית תָּלוּי בּוּ (ז) וּלְמַטָּה אִם קִדְּם הֵטִיל צִיצִית לְקָרַע שְׁאוֹתוֹ צִיצִית הָיָה שָׁם בְּשַׁעַת הַקָּרַע, כָּשֵׁר, וְאִם נִקְרַע וְנִשְׁתַּתֵּיר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא וְתַפְּרוּ. וְאַחַר כֵּן הֵטִיל בּוּ צִיצִית, אִם הוּא שֶׁל צֶמֶר כָּשֵׁר לְכֻלֵּי עֲלֻמָּא, וְאִם הוּא שֶׁל שֶׁאֵר מִינֵיהּ שֶׁדָּרְךְ לְתַפְּרַר בְּחוּטֵין שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּין, לֹא יִתְפַּר (ח) לְדַעַת רִשְׁיִי, (ט) וְאִם נִקְרַע וְתַפְּרוּ, וְאַחַר כֵּן הֵטִיל בּוּ צִיצִית (י) אֶכָּא לְסַפּוּקֵי.

באר היטב (ז) ולמטה. ר"ל ולא נשאר אגודל: (ח) לדעת רש"י. ודוקא כשהקרע למעלה מקשר גודל כמ"ש ס"ו: (ט) ואם נקרע. פי' כולה: (י) איכא לספוקי. דלדעת הרא"ש לא מהני. וכבר כתבתי ס"ק ו' שט"ז חולק דאין כאן ספק וכ"ע מודו דלאחר התפירה אם הטיל בה ציצית דכשר ע"ש ועיין בשכנה"ג ובע"ת:

1 התוֹפֵר חֲתִיכַת בְּגָד (יא) בְּכַנְפֵי הַטְּלִית, וְכֵן מֵה שְׁנוֹהֲגִים לְתַפֵּר סָבִיב הַנֶּקֶב שֶׁהַצִּיצִית בּוֹ, אִם הַטְּלִית שֶׁל מְשִׁי וְתַפְרוֹ בְּחוּט מְשִׁי לָבֵן, יֵשׁ לְחוּשׁ בְּדַבָּר לְדַעַת רְשִׁיי שֶׁלֹּא תִהְיֶה שׁוּם תַּפְיָרָה לְמַטָּה מִגִּי וּלְמַעְלָה (יב) מְקַשֵּׁר גּוּזֵל : הַגָּה: וְהִיא בְּכָל מְקוֹם שֶׁתוֹפֵר בְּחוּט שֶׁהוּא מִן הַצִּיצִית דְּחִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא יִקַּח אוֹתוֹ חוּט לְחוּטֵי הַצִּיצִית (ת"ה סי' מ"ו בְּשֵׁם הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי) :

באר היטב (יא) בכנפי הטלית. הטעם שנוהגין לתפור חתיכות בגד בכנפי הטלית אע"פ דיש אוסרין סוף סי' י"א משום דרוב בגדים אפ"י חדשים יש תפירה תוך ג' ולר"ע כמאן דפסיק דמי לכן נותנין חתיכת של ג' על ג' שאין בה שום תפירה. מ"א: (יב) מקשר גוזל. דשם הוא מקום ציצית:

סימן טז - שעור טלית

אחד

סעיף

ובו

א שְׁעוֹר טְלִית שְׁחָיֵב בְּצִיצִית שֶׁיִתְכַסֶּה בּוֹ בְּאַרְךָ וּבְרָחֵב רִאשׁוֹ (א) וְרָבּוֹ שֶׁל קָטָן הַמְתַּהַלֵּךְ לְבַדּוֹ בְּשׁוּק, וְאִינוֹ צָרִיךְ אַחַר לְשַׁמְרוֹ : הַגָּה: וְאִז חָיֵב בְּצִיצִית וְדוֹקָא שֶׁהַגְּדוּל לוֹבְשׁוֹ פְּעָמִים (ב) עָרָאֵי וְיוֹצֵא בּוֹ לְשׁוּק (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם בֶּן חַבִּיב וּבְשֵׁם מַהְרִי"א) :

באר היטב (א) ורובו של קטן. היינו כשהוא בן ט' בתש"י רמ"א מפלפל האיך יוצאין בד' כנפות הקטנים מזה השיעור ותי' דמוטב לילך בהם מליכך כל היום בלא ציצית ובד"מ סי' ט' כ' ללמד העם שיברכו בבוקר על טלית גדול ויפטרו את הקטן וילכו בו כל היום ומ"מ אם אפשר לאדם שיעשה גדול שהוא כשיעור מה טוב ומה נעים עכ"ל. וכי מט"מ בשם מהרי"ל דיש לעשות הכתפים רחבים

דלא ליתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ויבטל ליה. מ"א. ובספר פרי הארץ
כ' בשם ספר דרך חכמה ששיעורו ג' רבעי אמה באורך וחצי אמה ברוחב
ושיעור טלית גדול הוא שיכסה ראשו ורובו בעטיפה ויגיע עד החזה ע"ש. כ'
האר"י ז"ל טלית קטן יותר טוב שלא יהי' בו בתי זרועות אם לבש הטלית
ונתקפל קצת כדרך לובשי בגדים ואחר שנתקפל אין בו כשיעור כדי להתכסות
ראשו ורובו כתב בתשו' בית יעקב סק"ו דכיון שעומד להתפשט כפשוט דמי
אף שלא נתפשט עדיין והרי יש בו כשיעור ע"ש ועיין בבני חייא. הטלית קטן
שיש בו כדי לכסות ראשו ורובו וע"י התפירה אין בו כשיעור פטור מציצית.
שם סי' ס"ו וכ"כ בלקט הקמח: **(ב) עראי**. ואם גדול מתבייש לצאת בו עראי
לשוק אין לברך עליו. ואם הוא יוצא בטלית שאחרים אין יוצאין בו בטלה
דעתו מ"א וע"י ט"ז ע"י בשכנה"ג ובסי' פרי הארץ סי' א' ובע"ת:

סימן יז - מי הם חיבין בציצית

סעיפים

ג'

ובו

א אף על גב דכתביב וראיתם אותו, סומא ח"ב בציצית
מפני שנתרבה מאשר תכסה בה, וקרא דוראיתם אותו
איצטריך למעט כסות לילה ע"ל סי' י"ח.

ב נשים **(א)** ועבדים פטורים מפני שהיא מצות עשה

שהזמן גרמא: **הגה**: ומכל מקום אם רוצים לעטפו ולברך עליו
הרשות בידם, כמו בשאר מצות עשה שהזמן גרמא (תוס' והרא"ש והר"ן פ"ב
דרי"ה ופ"ק דקדושין) אך מחזי כיוהרא לכו אין להן ללבש ציצית הואיל ואינו
חובת **(ב)** גברא (אגור סי' כ"ז) (פ"י אינו ח"ב לקנות לו טלית כדי שיתחייב בציצית ולקמן
בסימן י"ט אמר כשיש לו טלית מארבע כנפות ולובשו) **טמטום ואנדרוגינוס**
חיבין מספק, ויתעטפו בלא ברכה: (פ"י טמטום לא נודע אם הוא זכר

או נקבה ואנדרוגינוס יש לו זכרות ונקבות) **הגה:** ולפי מה שנהגו נשים לברך במצות עשה שהזמן גרמא (ג) גם הם יברכו (דברי עצמו):

באר היטב (א) ועבדים. עיין יד אהרן סי' ט"ז: **(ב) חובת גברא.** פ"י שאינו מחויב ליקח לעצמו טלית כמ"ש סי' כ"ד. ודע דאנן פסקינן גבי ציצית חובת גברא ולא חובת גברא ותרוייהו לקולא. חובת גברא לקולא למעוטי חובת מנא שכל זמן שאינו לובש הטלית אע"פ שיש לו ד' כנפות פטורה מציצית. ולא חובת גברא שאינו חייב לקנות לו טלית כדי שיתחייב בציצית רק אם יש לו טלית מד' כנפות ולובשו אז חייב בציצית ע"י סי' י"ט: **(ג) גם הם יברכו.** ותמה אני דנהי דטומטום יברך מהאי טעמא וגם אנדרוגינוס למ"ד ספיקא הוא. אלא למ"ד בריה בפני עצמה הוא למה יברך שכנה"ג ועיין בלבוש ול"ח. ועיין בספר בני חייא שמפלפל במקום שיש ב' ספיקות להחמיר כדי לברך אם נאמר ספק ברכות להקל:

ג קטן היודע להתעטף, אביו צריך לקח לו (ד) ציצית

לחנכו: **הגה:** ודוקא כשיודע לעטף ב' ציצית לפניו ושנים לאחריו (הגהות מימוני פ"ג) ויודע לאחזו הציצית בגדו בשעת קריאת שמע (מרדכי סוף פרק לולב הגזול):

באר היטב (ד) ציצית לחנכו. דוקא פחות מבן י"ג אבל מ"יג ואילך חייב בציצית כגדול. ומ"ש בדרשות מהרי"ל בהל' נשואין שנוהגים שגם נערים גדולים אין מתעטפין בציצית עד שנושאת להם נשים וסמכו להם אקרא דכתיב גדילים תעשה לך וסמך ליה כי יקח איש אשה. הוא דבר תמוה דעד שלא ישא אשה יהיה יושב ובטל ממצות ציצית שיורי כנה"ג וע"ש. ועיין בש"ס דקדושין דף ח' וכ"ט. ובב"י סי' ח'. והמ"א סי' ח' סק"ג כתב משמע מגמרא דבחור לא היה מכסה ראשו בטלית וכו' ע"ש ואינו מוכרח דשם לא איירי מטלית של מצוה אלא מסודר דרבנן ע"ש:

סימן יח - זמן ציצית

סעיפים

ג'

ובו

א לילה לאו זמן ציצית, הוא דאמעיט מוראיתם אותו. להרמב"ם כל מה ששובש בלילה פטור אפלו הוא מיוחד ליום, ומה ששובש ביום חייב, אפלו מיוחד ללילה. ולהרא"ש פסות המיוחד ללילה פטור, אפלו לובשו ביום. וכסות המיוחד ליום או ליום ולילה חייב, אפלו לובשו בלילה: **הגה:** וספק ברכות **(א)** להקל על פן אין לברך עליו אלא כששובשו ביום והוא מיוחד **(ב)** גם פן ליום (הגהות מימוני) ואחר **(ג)** תפלת ערבית אף על פי שעדן יום הוא אין לברך עליו (פסקי מהרא"י סי' קכ"א) **(ד)** ובליל יום כפור יתעטף **(ה)** בעוד יום ויברך עליו (תשב"ץ).

באר היטב (א) להקל. דהיינו דוקא לענין ברכה. אבל ציצית צריכין להיות. **ע"ת: (ב) ג"כ ליום.** פירוש גם ליום ואפי' גם מיוחד ללילה ומכ"ש ליום לבד. שכנה"ג וע"ת: **(ג) תפלת ערבית.** ובתענית ציבור כ' הב"ח דיסיר את הטלית כשיגיע לברכו. וכנה"ג כ' עד לאחר ערבית עיין בשו"ת כנה"ג ועיין סי' למ"ד ס"ק ג'. כתב בכתבי מהרא"י מי ששכח או הזיד ולא נתעטף בציצית כל היום. אחר שיתפללו ערבית יתעטף בלא ברכה: **(ד) ובליל י"כ.** וכל העובר לפני התיבה צריך להתעטף. ובל"ח כתב דאף האומר קדיש יתום יתעטף מפני כבוד הציבור ואין מברך עליו: **(ה) בעוד יום.** ולא יסירו בלילה לפי שדומין למלאכים מעוטפים לבנים ב"ח. ועי' יד אהרן:

ב (ו) סדינים, אף על פי שאדם ישן בהם בפקר, אין מטילים בהם ציצית.

באר היטב (ו) סדינים. ר"ל בין של פשתן או של צמר. וכי ב"י וטעמא לא ידענא למה יפטרו בשל צמר ע"ש. וכתב המ"א דבסדין של צמר יעשה קרן אחת עגולה לפטור מציצית אליבא דכ"ע ע"ש:

ג מאימתי מברך על הציצית בשחר, משפיר בין תכלת
שפה ללבן שפה : ואם לובשו מעלות השחר ואילך יש אומרים דמברך
עליו וכן נוהגין (מרדכי פיב דמגלה) ואם לבשו קדם לכן כגון בסליחות לא יברך
עליו וכשזאיר היום ימשמש בו ויברך (תשב"ץ):

סימן יט - זמן ברכת ציצית

סעיפים

בי

ובו

א ציצית חובת גברא הוא, (א) ולא חובת מנא, שכל זמן
שאינו לובש הטלית, פטור מציצית, ולפיכך אינו מברך
(ב) על עשיית הציצית, שאין מצוה אלא בלבישתו.

באר היטב (א) ולא חובת מנא. ע"ל סי' י"ז ס"ק ב' משי"ש: (ב) על עשיית
הציצית. עיין מ"א מ"ש. והמחבר יד אהרן חולק עליו:

ב עשה טלית לצרף תכריכין אף על פי שלובשו לפעמים
(ג) בחייו, פטור:

באר היטב (ג) בחייו פטור. כיון שאין עיקר עשייתה לאכסויי מחיים הי"ל
כסות לילה ופטורה אפי' לובשו ביום עיין מ"א וע"ת (דל"א דלעיל דכסות
לילה חייב כשלו בשו ביום הי"ה בזה וא"כ לדין יש לעשות בו ציצית ושלא
לברך) כתבו תוס' בנדה דף ס"א מוכרי הבגדים שלובשין הבגדים ומכוונין
להראותם לקונים פטורים ואם לובש אותם להעביר המכס אפשר דחייב
בציצית ועיין בי"ד סי' ש"א מ"א:

סימן כ - דיני לקיחת ומכירת טלית

סעיפים

ב'

ובו

א הלוקח טלית **(א)** מציצת מישראל **(ב)** או מתגר עכו"ם ואומר שלקחו **(ג)** מישראל נאמן (נ"י הלכות ציצית) כשר, דכיון דתגר הוא חזקה שלקחה מישראל דלא מרע נפשיה אבל אם לקח מעכו"ם שאינו תגר, פסולה.

באר היטב (א) מצויצת. דוקא טלית מצויצת אבל ציצית אפי' מתגר עכו"ם אסור. ט"ז מ"א: **(ב) או מתגר עכו"ם.** אפי' אינו מוחזק לקנות טליתות רק מוחזק לקנות שאר סחורות מישראל. ב"י ט"ז מ"א: **(ג) מישראל נאמן.** רצה לומר שטוון ושזרון ותלאן לשמן:

ב אין מוכרין טלית מציצת **(ד)** לעכו"ם שמא יתלוה עם ישראל בדרך ויהרגנו, אפלו למשכון ולהפקיד טלית מציצת לעכו"ם אסור, אלא אם כן הוא לפי שעה דליכא למיחש להא:

באר היטב (ד) לעכו"ם. נראה דאפי' לתגר עכו"ם מדלא מפרש הברייתא לגוי שאינו תגר. אבל הב"ח כ' דוקא לגוי שאינו תגר אבל לתגר גוי מוכרין. והמ"א הקשה עליו מפרש"י ע"ש. ואני אומר דמפרש"י אין הוכחה. דמני"ל פירוש. די"ל כפ' כוונת הגמרא מן התגר מן הגוי כשרה. ואף ע"פ שאמרו אין מוכרין טלית מצויצת לגוי. אפי"ה לתגר גוי מותר למכור לו טלית מצויצת לכתחלה כיון דתגר הוא ליכא למיחש למידי ועיין יד אהרן. כ' המ"א ס"י ט"ו ס"ק ב'

מוכח מכאן שמותר לעשות מהטלית בת ד' כנפות בגד אחר שלא יהא לו ד' כנפות מדמתיר למכור לעכו"ם הטלית כשנוטל הציצית. אבל אם מוכר טלית לחבירו אסור ליטול הציצית אא"כ רוצה לקבעם בטלית אחר ע"ש. לשלוח ציצית ע"י עכו"ם צריך ב' חותמות. ודוקא אם יש לחוש שנהנה בחליפין ואפשר דאם הם שזורין ומופסקין שרי מ"א. אם מצא טלית מצוייצת או ציצית בשוק יש להכשירו בזמן הזה. עולת תמיד ועיין ב"י והבאר היטב אשר לפני העתיק משם ע"ת יש להחמיר ע"ש ואינו כן:

סימן כא - כדת מה לעשות בציציות

שנפסקו ובטליות ישנים

סעיפים

ד'

ובו

א חוטי הציציות **(א)** שנפסקו יכול לזרקו **(ב)** לאשפה מפני שהוא מצוה שאין בגופה קדושה, אבל כל זמן שהם קבועים בטלית אסור להשתמש בהם, כגון לקשר בהם שום דבר, וכיוצא בזה משום בזוי מצוה. ויש אומרים דאף לאחר שנפסקו אין לנהג בהם מנהג בזיון לזרקו במקום מגנה אלא שאינן צריכין גניזה (כל בו הלכות שבת) ויש מדקדקין לגנון והמחמיר ומדקדק במקצות תבוא עליו ברכה (מהרי"ל הלכות ציצית) וע"ל סי' תרס"ד סעיף ח' ט'.

באר היטב (א) שנפסקו. ה"ה מקודם שעשאו בבגד דהזמנה לאו מילתא היא: **(ב) לאשפה.** ומהרי"ל נהג להניחם תוף הספר לסימן או לעשות בהם שום מצוה. וכ' ט"ז וה"ה סכף סוכה טוב שלא לעשות בו לצורך דבר שאינו כבוד למצוה שעברה. (ומותר להשתמש בטלית כשהתיר הציצית ובלבד שלא יהיה תשמיש מגונה ופשוט הוא. כ' בתשו' רמ"א סימן ט' אסור לעשות טלית של מצוה מתכשיטי כומרי עכו"ם. או לקנות מהם קרשים ואבנים לבנין ב"ה. אבל מותר ללבוש מלבוש שמקשטין בהם עכו"ם):

ב טְלִיתוֹת שֶׁל מִצְוָה שְׁבִלוּ, אָדָם בּוֹדֵל עֲצָמוֹ מֵהֶם, וְאִינוֹ מִתֵּר לְקַנֵּחַ עֲצָמוֹ בָּהֶם, וְלֹא לִיַּחַד אוֹתָם לְתַשְׁמִישׁ הַמְּגִנָּה, אֶלָּא זוֹרְקוֹ, וְהֵם כְּלִים.

ג מִתֵּר לְכַנֵּס בְּצִיצִית (ג) לְבֵית הַכֶּסֶּא : הַגָּה: וְכֹל שֶׁכֵּן לְשֹׁכֵב בְּהוֹן דְּשָׂרֵי וְיֵשׁ שֶׁכְּתָבוֹ שְׁנֵהֲגוּ (ד) שֶׁלֹּא לְשֹׁכֵב בְּטִלִית שְׂיֵשׁ בּוֹ צִיצִית, גַּם שֶׁלֹּא לְתַנּוֹ לְכוֹבֵס גּוֹזֵה לְכַבֵּס וְהַכֵּל שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו אֶדְ נוֹהֲגִין לְהַקְלֵל לְשֹׁכֵב בָּהֶם (כָּל בּוֹ).

באר היטב (ג) לבית הכסא. כ' הט"ז דוקא בדי' כנפות שלבש תחת הבגדים אבל בטליתות של מצוה אין נכון שיכנס לבית הכסא. גם ההולכים ביי"כ לפנות ומלובשים בקיטל צריך שיפשוט הקיטל כיון שבגד זה מיוחד רק להתפלל ע"ש: (ד) שלא לשכב. ובכתבי האר"י ז"ל ע"פ סוד שיש לשכב בלילה בטלית קטן. ועיין בסי' אליהו רבה מה שמתרץ על קושית מ"א על ראיות האר"י ז"ל:

ד יֵשׁ לְזַהַר כְּשֶׁאָדָם לוֹבֵשׁ טְלִית שֶׁלֹּא יִגְרַר (ה) צִיצִיּוֹתָיו :

באר היטב (ה) ציציותיו. ועליו נאמר וטאטאתיה במטאטא השמד. ובספר מצת שמורים האריך דאין איסור בזה משום ביזוי מצוה אלא הטעם שלא ידרוס עליהן ויפסקו. והקשה המ"א דבסי' כ"ג כתב דאם נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש משמע דבעלמא מותר. וכן ההיא דציצית הכסת ע"ש והמחבר יד אהרן מיישבו ע"פ החילוק של הט"ז שכתבתי בס"ק ג' לענין בית הכסא. ה"נ כאן לענין שלא יהא נגרר הציציות יש חילוק בין טלית גדול או קטן דבטלית גדול שמיוחד רק להתפלל אינו ראוי והגון שיהיה ציצותיו נגררין בארץ. וההיא דבית הקברות ודציצית הכסת מיירי בציצית שבבגדיהם ע"ש ועיין בשכנה"ג:

א קנה טלית ועשה בו ציצית, מברך שהחיינו דלא גרע
מכלים (א) תדשים : הגה: ואם לא ברך בשעת עשיה מברך בשעת
(ב) עטוף ראשון (מימוני ונמוקי יוסף):

באר היטב (א) חדשים. אבל אין מברך שהחיינו על המצוה כיון דאינו בא
מזמן לזמן לפיז אם עשה ציצית בבגד ישן שכבר קנה ובירך עליו שהחיינו
אינו מברך. וה"ה בתפילין נמי אינו מברך שהחיינו מש"ה כתב קנה טלית
ועשה בו ציצית כו'. וא"ל דהא על כלים חדשים צריך לברך בשעת קנין ולמה
כתב ועשה בו ציצית. י"ל דוקא כשקונה בגד כמות שהוא ראוי ללבוש אז
מברך שהחיינו אבל אם קנה בגד שיעשה ממנו מלבושים אז יברך בשעת
לבישה והכא כיון שעושה בו ציצית מברך אגב בשעת עשיית המצוה. זהו דעת
הב"י וב"ח ורש"ל ושכנה"ג ומ"א. אבל הרמב"ם ס"ל דמשום המצוה שמחדש
בה מברך שהחיינו מש"ה כתב ציצית ותפילין ע"ש. וכי ע"ת דיש לנהוג
כהרמב"ם וכ"כ ט"ז דבין בציצית בין בתפילין יש לברך בפעם ראשונה שמברך
עליהם שהחיינו כמ"ש רמ"א בי"ד סי' כ"ח לענין כיסוי דם ומילה לכל מצוה
שאדם עושה בפעם ראשון מברך שהחיינו ע"ש. ועיין בי"ד שם ס"ק ב' מש"ש.
ועיין בספר בני חייא ובתשוי חות יאיר סי' רל"ז: (ב) עיטוף ראשון. פי
שהחיינו תחלה ואח"כ להעטף בי"ח ע"ת:

סימן כג - דיני ציצית בבית הקברות

סעיפים

ד'

ובו

א (א) מתר לפנס בבית הקברות והוא לבוש ציצית, והוא שלא יהא נגרר על הקברות אבל אם הוא נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש, במה דברים אמורים, בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמם, אבל אנו שאין אנו מכוונים בהם אלא לשם מצוה אסור אפלו אינם נגררים, והני מילי כשהציציות מגלים אבל אם הם המכסים מתר.

באר היטב **(א)** מותר. פירוש שלבש את הציצית תחת הבגד והוא הדין בתפילין נמי מותר לילך בבית הקברות אם מכסה אותן ע"ת. ועיין תשובת בית יעקב סימן צ"ב. ובספר גור אריה על הרא"ם פרשת ויצא:

ב יש נוהגים לקשר ב' ציציות שבשני כנפים זה עם זה כשנכנסים לבית הקברות, ולא הועילו כלום **(ב)** בתקנתו.

באר היטב **(ב)** בתקנתו. דלפי דעתם שסוברים שנתבטלו הציצית בקשירתן א"כ כשחוזרין ומתירין אותן ה"ל תעשה ולמ"ה. עיין מ"א:

ג הנכנס תוך ד' אמות של מת או של קבר, דינו כנכנס לבית הקברות.

ד במקום שנוהגים להסיר ציצית מטלית המת בבית,

אם מהכתפים לובשים ציצית אכא למיחש בהו משום
(ג) לועג לרש :

באר היטב (ג) לועג לרש. היינו אם הציצית מגולין כדלעיל:

סימן כד - הנהגת לבישת הציצית ושכרה וענשה

סעיפים

ו'

ובו

א אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות, אינו חייב
בציצית, וטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבש טלית
קטן כל היום, כדי שיזכר המצות בכל רגע. ועל כן יש
בו חמשה קשרים כנגד חמשה חמשי תורה, וארבע
כנפים שבכל צד שיפנה יזכר ונכון ללבשו על
המלבושים. לפחות יזהר שיהיה לבוש ציצית בשעת
התפלה.

ב מצוה לאחז הציצית (א) ביד שמאלית כנגד לבו
בשעת קריאת שמע, רמז לדבר וקיו הדברים האלה וגוי
על לבבד.

באר היטב (א) ביד שמאלית. בין קמיצה לזרת. וכשיגיע לפרשת ציצית יקחם גם ביד ימין ויביט בהם ויהיו בידו עד שמגיע לנאמנים ונחמדים לעד ואז ינשק הציצית ויסירם מידו כן כתב האר"י ז"ל. מ"א:

ג טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך.

ד יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים לראיתם, אותו ולתן אותם (ב) על העינים, ומנהג יפה הוא וחיבובי מצוה: הגה: גם נוהגים קצת לנשק הציצית בשעה שרוצה בם והכל הוא חיבוב מצוה (בית יוסף).

באר היטב (ב) על העינים. נמצא בשם הקדמונים שכל המעביר ציצית על עיניו כשקורא פרשת ציצית יהא מובטח שלא יבא לידי סמוי עינים. הסומא יש לו לאחוז הציצית בידו בשעה שהוא אומר וראיתם אותו וכן לנשק אותם משום חיבוב מצוה אבל להעביר הציצית על עיניו לא דמיחזי כחוכא ואיטלולא שבות יעקב ח"ב סי' ל"ח ע"ש:

ה כשמסתכל בציציות מסתכל בבי ציציות שלפניו, שיש בהם עשרה קשרים, רמז (ג) להויות. וגם יש בהם ט"ז חוטים ועשרה קשרים עולות כ"ו פשם ההויה.

באר היטב (ג) להויות. פי' לספירות. רקנ"ט:

ו גדול ענש המבטל מצות ציצית, ועליו נאמר לאחז

בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְגו', (ד) וְהִזְהִיר בְּמִצְוֹת צִיצִית זֹכָה
וְרוֹאֵה פְּנֵי שְׂכִינָה:

באר היטב (ד) הזהיר במצות ציצית. ויזהר לעשות טלית נאה משום זה אלי ואנוהו. ועיין בזהר שלח לך דהקורא ק"ש בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו. מ"א בתש"ו הרדב"ז ח"ד סי' מ"ה אוסר לרקום פסוקים של תורה בטלית. והמחבר לקט הקמח כתב הראיתי פנים להתיר ע"ש:

הלכות תפילין

סימן כה - דיני תפילין בפרטות

סעיפים

יג

ובו

א אחר שֶׁלָּבַשׁ טְלִית מְצִיץ, (א) יְנִיחַ תְּפִלִּין, שֶׁמֶעֲלֶיךָ
בְּקֶדֶשׁ. וְהִמְנִיחִים כִּיס הַתְּפִלִּין וְהַטְּלִית לְתוֹךְ כִּיס אַחַת
צָרִיכִין לְזַהֵר שֶׁלֹּא יְנִיחוּ כִּיס הַתְּפִלִּין לְמַעַלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא
יִפְגַּע בָּהֶם תַּחֲלָה וְיִצְטָרֵךְ לְהִנְיָחָם קֶדֶם הַטְּלִית, כְּדֵי
שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל הַמִּצְוֹת: **הגה:** מִיָּהוּ אִם תְּפִלִּין מְזֻמָּנִים בְּגִדוֹ וְאִין לוֹ
צִיצִית אִין צָרִיךְ לְהִמְתִּין עַל הַצִּיצִית אֶלָּא מְנִיחַ תְּפִלִּין וְכִשְׁמִבְיָאִים טְלִית
מְעֻטָּפוֹ (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (א) יניח תפילין. הרב בשו"ר כנה"ג פסק דמי שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין דציצית קודם ע"ש. והמחבר בני חי"א וע"ת והלקט ח"א סי' נ"ד ובתשו' יד אליהו סי' מ"א והיד אהרן. כולם כאחד חלקו עליו ופסקו דתפילין קודם ע"ש. אם מחויב להחזיר על הפתחים כדי לקנות תפילין וציצית תנינא בירושלמי דפאה דאינו מחויב ע"ש. ע"ת:

ב מי שְהוּא זָהִיר בְּטָלִית קָטָן וְלְבָשָׁנוּ, וְיָנִיחַ תְּפִלִּין בְּבֵיתוֹ, וְיִלְךְ לְבוֹשׁ בְּצִיצִית וּמְכַתֵּר בְּתְּפִלִּין לְבֵית הַקְּנֶסֶת, וְשֵׁם יִתְעַטֵּף **(ב)** בְּטָלִית גְּדוֹלָה: **הגה:** וְהַעוֹלָם נִהְגוּ לְהִתְעַטֵּף אֶף בְּטָלִית גְּדוֹלָה קָדָם וּלְבָרֵךְ עָלָיו וְאַחַר כֵּן מְנִיחַ הַתְּפִלִּין וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַקְּנֶסֶת.

באר היטב (ב) בטלית גדולה. ואז אפי' בא לידו הטלית קודם שהניח תפילין א"צ להתעטף בו בביתו כיון שאין דעתו ללבושו כאן מ"א. ועיי' הרדב"ז סי' ל"ו. כי בתשו' מהר"ם מלובלין סי' ל"ד א' נתקשר עצמו בקנס לילך לתהלים קודם אור הבוקר ועתה רוצה לחזור בו מפני שאינו יכול לילך לבה"כ בציצית ותפילין הרשות בידו לחזור דדמי לנדרי שגגות. וכ"ה בכוונת שמה"ט לא היה האר"י מיו"ד ראשונים מפני שהם היו משכימים קודם אור הבקר והוא לא רצה לילך לבה"כ בלא תפילין. וא"ל ה"ל לצאת מבה"כ כשיאיר היום ויניח תפילין י"ל דאדהכי והכי יגמרו הקהל ברכות השחר לכן מוטב לבטולי הא מקמי הא וכתב המ"א ונ"ל דצריך התרה. ועיין בתשו' נחלת שבעה סי' ו' (ובספר אליהו רבה מביא בשם כנה"ג דאפי' כשיש מבואות מטונפות יניחם בביתו ויכסה התפילין וכן משמע בתשו' מ"ע סי' נ"ט ובזוהר פ' ואתחנן ופ' שלח לף):

ג הָרֵאשִׁישׁ הָיָה מְסַדֵּר הַבְּרָכוֹת עַד עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה, וְאִז הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין וּמְבָרֵךְ עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה.

ד צָרִיד שִׁיְהִיו תְּפִלִּין עָלָיו בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה :

ה יָכוֹן בְּהִנְחָתָם שְׁצוּנוֹ הַקְּבִ"ה לְהִנִּיחַ אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלָיו, שְׁיֵשׁ בָּהֶם יְחִוּד שְׁמוֹ וַיְצִיאֵת מְצָרִים עַל הַזְּרוּעַ כְּנֶגֶד הַלֵּב, וְעַל הָרֹאשׁ כְּנֶגֶד הַמּוֹחַ, כְּדִי שֶׁנִּזְכֹּר נְסִים וְנִפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ, שֶׁהֵם מוֹרִים עַל יְחִוּדוֹ וְאֲשֶׁר לוֹ הַכַּח וְהַמְּשָׁלָה בְּעֲלִיוֹנִים וּבִתְחִתּוֹנִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרָצוֹנוֹ, וַיִּשְׁעֶבֶד לְהַקְּבִ"ה הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא בַּמּוֹחַ וְגַם הַלֵּב שֶׁהוּא עֶקֶר הַתְּאֻוֹת וְהַמְּחֻשְׁבוֹת, וּבְזָה יִזְכֹּר הַבוֹרֵא וַיִּמְעִיט הַנְּאוֹתָיו וַיִּנְיַח שָׁל יָד (ג) תְּחִלָּה וַיְבָרֵךְ (ד) לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין, וְאַחֲרַיִךְ יִנִּיחַ שָׁל רֹאשׁ וְלֹא יְבָרֵךְ כִּי אִם בְּרָכָה אַחַת לְשִׁתִּיהֶם : **הגה:** וַיֵּשׂ אוֹמְרִים לְבָרֵךְ עַל שָׁל רֹאשׁ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין אֲפֹלוֹ לֹא הִפְסִיק בִּינֵתִים (הַרְאִישׁ הַלִּי תְּפִלִּין) וְכֵן פָּשַׁט הַמְּנַהֵג בְּבִנְי אֲשֶׁכֶּנּוּ שֶׁמְבָרְכִין (ה) בִּי בְּרָכוֹת וְטוֹב לוֹמֵר תְּמִיד אַחֲרַיִךְ הַבְּרָכָה הַשְּׁנֵיָה בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד (מְהֵרָ"י בֶן חֲבִיב אֶגוֹר סִי ל"ח).

באר היטב (ג) תחלה. עיין הרמ"ע מפאנו ס"י ק"כ ובתשו' דרכי נועם חלק א"ח ס"י ג' שהאריך אם ברכות תפילין צריך להיות מעומד : **(ד) להניח תפילין.** הלמ"ד בדגש. ל"ח. ועל מצות יש לברך הוא"ו בפתח ל"ח אות כ"ו וכ"כ המ"א. אבל הט"ז כתב בשם אחיו הר"י הלוי שיאמר הוא"ו בחול"ם לשון רבים דהוי תרי מצות דקאי אתרוייהו על של ראש ושל יד דאיתא בש"ס תפלה של יד אינו מעכב ש"ר וש"ר אינה מעכבת של יד מוכח מזה דב' מצות הם דאי הוי מצוה אחת היו מעכבות זו את זו כדתנן גבי ציצית ד' ציצית מעכבות זה את זה מפני שהם מצוה אחת למידין מזה גבי ציצית מברך מצות ציצית בפתח מפני שהן מצוה אחת. ובתפילין מברך מצות בחולם שהן ב' מצות. וה"ה נמי אם אין לו אלא של ראש לבד יברך בפתח ע"ש : **(ה) שני ברכות.** עיין הלק"ט ח"א ס"י צ"ד :

י אִם פָּגַע בְּשֵׁל רֹאשׁ תְּחַלֶּה צָרִיד לְהַעֲבִיר עַל אוֹתָהּ
מִצָּוָה וַיִּנִּיחַ שֵׁל יָד תְּחַלֶּה וְאַחַר כֵּן שֵׁל רֹאשׁ.

י יְבָרַךְ (ו) לְהַנִּיחַ בְּקֶמֶץ "ץ תַּחַת הַה " א, וְלֹא בִפְתַח
וּבְדִגְשׁ.

באר היטב (ו) להניח בקמץ. בלבוש ול"ח אות נ"ד ומהר"ם דלנוואנו חלקו
על המחבר וס"ל לברף בפתח:

ח כָּל הַמִּצְוֹת מִבְּרַךְ עֲלֵיהֶם עוֹבֵר לַעֲשׂוֹתָן (פְּרוּשׁ קִדְשׁ וַיַּעֲבֵר אֶת
הַכּוּשִׁי פְּרוּשׁוֹ רַץ וְהַקִּדְשִׁים לְפָנָיו) לְפִיכֵן צָרִיד לְבָרַךְ עַל הַתְּפִלָּה שֵׁל יָד
אַחַר הַנְּחָה עַל הַקְּבָרֹת, קִדְשׁ קְשִׁירָתָם, שְׁקִשִׁירָתָם זֶה
הִיא עֲשׂוֹתָן הַגָּה: וְכֵן בְּשֵׁל רֹאשׁ קִדְשׁ (ז) שְׁמַהֲדָקוֹן בְּרֹאשׁוֹ. (טור).

באר היטב (ז) שמהדקו. בראשו היינו ג"כ אחר הנחה על הראש וקודם
ההידוק דלא כמו שנוהגין העולם שמברכין קודם הנחה. ב"ח מ"א:

ט אֲסוּר לְהַפְסִיק (ח) בְּדַבּוּר בֵּין תְּפִלָּה שֵׁל יָד לְתְּפִלָּה
שֵׁל רֹאשׁ, וְאִם הַפְסִיק מִבְּרַךְ עַל שֵׁל רֹאשׁ (ט) עַל מִצְוֹת
תְּפִלִּין: הַגָּה: וְלִדְיוֹן דְּנוֹהֲגִין לְבָרַךְ בִּי בְּרִכּוֹת אֶף אִם לֹא הַפְסִיק צָרִיד
לְחַזֵּר וּלְבָרַךְ עַל שֵׁל רֹאשׁ לְהַנִּיחַ וְגַם עַל מִצְוֹת (ד"ע).

באר היטב (ח) בדיבור. אפילו בלשון הקודש. באר שבע וכנה"ג וע"ת. וכתב
בספר ברכת אברהם ל"ד דיבור אלא אפי" הנחה תפילין של יד בבית אחד והלף
להניח של ראש בבית אחר אע"פ שבשעת הברכה היה דעתו בכף צריך לברף

וכ"כ שכנה"ג וע"ת כתב עליו וצ"ע למעשה ע"ש. אם רמז בעיניו וקורץ באצבעותיו הוי הפסק בין תפלה של יד לתפלה של ראש הלק"ט ח"א סי' נ"ז. אם הניח תפילין של יד וכשבא להניח של ראש קודם שהגיע הקציצה בבשר אחר שהגיע לאויר הראש הפסיק בדיבור. אי אמרינן הכא קלוטה כמי שהונחה דמיא עיין הלק"ט ח"ב סי' מ"ב. מי שהניח תפילין של יד וכורף ג' כריכות העליונות ולא בירף וסח בנתיים מברף שתים כיון דברכות אינן מעכבות מיקרי שפיר סח בין תפלה לתפלה ומברף שתים הלק"ט ח"ב סי' קי"ט: (ט) על מצות. וצריך למשמש על של יד כשאומר שנית להניח. ט"ז:

י אִם סָח (י) לְצַרְדָּה תְּפִלִּין אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ, אִם שָׁמַע קִדְיֵשׁ אוֹ קִדְשָׁה בֵּין תְּפִלָּה שֶׁל יָד לְתִפְלָה שֶׁל רֹאשׁ לֹא יִפְסִיק לְעֲנוֹת (יא) עִמָּהֶם, אֶלָּא שׁוֹתֵק וְשׁוֹמֵעַ וּמְכוּן לְמָה שְׁאוּמְרִים.

באר היטב (י) לצורך תפילין. ולכתחלה אסור. מיהו אי לא סגי בלא"ה מותר להסיח. מ"א: (יא) עמהם. ואפי' לענות אמן על ברכת תפילין שבירך אחר לעצמו אסור דבר שמואל סי' קמ"ב. ואם פסק וענה מחלוקת בין הפוסקים אם חוזר ומברך וט"ז פסק דא"צ לחזור ולברך וכ"כ דבר שמואל שם ועיין בתשובת פנים מאירות חלק א"ח סי' י' וכ' המ"א ומ"מ משמע דהמניח בחול המועד בלא ברכה רשאי לענות. דליכא איסור אלא משום שגורם ברכה והכא אין כאן ברכה ע"ש. לפי"ז מותר לענות קדיש וקדושה ואמן בין תפלה לתפלה בתפילין דר"ת הואיל ואין מברכין עליהם. וכ"כ בהדיא בתשובת דרכי נועם חלק א"ח סי' י': גם נ"ל אם חבירו מברך על התפילין והוא מכוון לצאת בברכת חבירו וגם חבירו מכוון להוציאו דרשאי לענות קדיש וקדושה וק"ל. אבל שיחת חולין לעולם אסור וכ"כ בדרכי נועם שם ועיין בע"ת ס"ק י"ב. ועיין סי' ל"א ס"ק ג' משי"ש:

יא אַחַר שֶׁקָּשַׁר שֶׁל יָד עַל הַזְּרוּעַ, יְגִיחַ שֶׁל רֹאשׁ קִדְּם שְׂיִכְרָד (יב) הַרְצוּעָה סְבִיב הַזְּרוּעַ, וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁאֲסוּר לְהוֹצִיא תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ (יג) מִהַתִּיק, עַד שֶׁתִּהְיֶה

תַּפְּלָה שֶׁל יָד מוֹנַחַת : **הגה:** וְאָף אִם שָׁנִיָּהֶם לְפָנָיו חוּץ לְתֵיק לֹא יִתְקַן לְפָתַח הַתַּפְּלָה שֶׁל רֹאשׁ עַד אַחַר הַנְּחָה שֶׁל יָד (מְהַרְי"א וּמְהַרְי"י פּוֹ חֲבִיב) יֵשׁ מִי שֶׁפֶתַב לְהַנִּיחַ שֶׁל יָד מִיָּשֵׁב וְשֶׁל רֹאשׁ (יָד) מְעַמֵּד (אָגוּר בְּשֵׁם הַזֶּהָר ס"י פ"ד) וּבמְדִינוֹת אֵלוֹ לֹא נִהְגוּ כֵן אֶלָּא שֶׁתִּיָּהוּן מְעַמֵּד.

באר היטב (יב) הרצועה. ובכוונות איתא שהאר"י ז"ל כרך קודם שהניח של ראש וע"ל סימן כ"ז ס"ק ט"ו מש"ש: **(יג) מהתיק.** ויניחם בתיק באופן שא"א לשל ראש שיבא קודם. ט"ז. הכנה"ג כתב בשם רבו דאין קפידא אלא כשמניח עצמו מוציאה מן התיק קודם שיניח של יד אבל אדם אחר בעוד שחבירו מניח תפלה של יד מוציאה ומתיר לו תפילין של ראש אין קפידא ע"ש. ועיין בספר משנת חשידים דף נ"ז ובע"ת: **(יד) מעומד.** כתב הכנה"ג בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי קבלה וזוהר חולקין עם הגמרא הלך אחר הגמ' והפוסקים מיהו אם בעלי קבלה מחמירין יש להחמיר ג"כ. ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שזכר בקבלה אין אנו יכולין לכופ לנהוג כך ע"ש ובמ"א:

יב אִם מְנִיחַ תַּפְּלִין כַּמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם, צָרִיד לְבַרְךָ עֲלֵיהֶם בְּכָל פְּעַם. נִשְׁמְטוּ מִמְּקוֹמָם וּמִמְשַׁמְשׁ בָּהֶם לְהַחֲזִירוֹ לְמְקוֹמוֹ צָרִיד (טו) לְבַרְךָ: **הגה:** וְאִם מִחֲזִיר אַחַת מֵהֶם מְבַרְךָ כְּמִי שֶׁמְנִיחַ תַּפְּלָה אַחַת בְּדִלְקָמֶן ס"י כ"ו (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ) הַזֵּיזִם מִמְּקוֹמָם אֲדַעְתָּא לְהַחֲזִירוֹ מִיָּד, צָרִיד לְבַרְךָ: **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים (טז) שֶׁלֹּא לְבַרְךָ (טו"ר ס"י ח"י) וְהַכִּי נִהְיָג וּכְבָר נִתְבָּאָר לְעֵיל ס"י ח' מִי שֶׁמְנִיחַ תַּפְּלִין שֶׁל יָד וּבַרְךָ, וּבְתַחֲלַת (יז) הַהַדְיוֹק נִפְסַק הַקְּשֶׁר שֶׁל יָד, וְהַצָּרֵךְ לַעֲשׂוֹת קְשֶׁר אַחַר, אֲמָנָם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, אֵינּוּ צָרִיד לְחַזֵּר וּלְבַרְךָ. אִם הִתֵּר שֶׁל יָד קָדָם הַנְּחַת שֶׁל רֹאשׁ, מְהַדְקוֹ, וְאִין צָרִיד לְחַזֵּר וּלְבַרְךָ. אֲבָל אִם הִנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ, וְאַחַר כֵּן הִתֵּר שֶׁל יָד, מְהַדְקוֹ וּמְבַרְךָ. מִתֵּר לְבַרְךָ עַל תַּפְּלִין שְׂאוּלִין, וְלֹא עַל (יח) גְּזוּלִין.

באר היטב (טו) לברך. ושליה כתב דלא נהיגי האידנא לברך כשנשמטו ממקומם משום דבשעת תפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והוי כחולצן ע"מ להחזירן. מ"א (ובסי אליהו רבה פסק כדעת הש"ע והביא ראיה לדבריו ע"ש): **(טז) לברך.** אבל אם חולצן ליכנס לבית הכסא צריך לברך לכ"ע דהא אין רשאי לילך בהם לבה"כ ואידחי ליה וה"ה אם לא היה בדעתו לחזור מיד צריך לברך ב"ח ע"ת ט"ז. וכתב המ"א ואפשר לומר דכשבה"כ אינו רחוק כמו בה"כ שלהם שהיו בשדה א"צ לברך וא"כ אין חילוק בין בה"כ למקום אחר ולכן סתם רמ"א כאן ע"ש. ודע הא דכתב רמ"א ו"א וכו' קאי נמי אהא אם מסירן לגמרי כי לענין זה שוה אם הזיזן ממקומם או הסירן לגמרי. ע"ת: **(יז) ההדוק.** ר"ל קודם שנעשה המצוה כתקונה משי"ה א"צ לחזור ולברך דעשיית הקשר אינו הפסק כיון שהוא מענין המצוה: (וכתב ט"ז מזה יש ללמוד במי שיש בידו תפילין בלא קשר ומברך ועושה קשר ומניח דשפיר עולה לו הברכה שעשה תחלה דעשיית הקשר אינה הפסק אבל אם אחר ההדוק התפילין על הזרוע ונעשה המצוה כתקונה ואחר כך נפסק הקשר משמע דצריך לברך וט"ז חולק ופסק דכל זמן שלא הניח תש"ר עדיין עוסק במצוה של יד כי א"א לו להניח תש"ר קודם ש"י ולא נגמר עדיין המצוה של יד ולא גרע ממ"ש הש"ע אם הותר של יד קודם הנחת של ראש א"צ לברך ה"ה נמי אם נפסק ג"כ א"צ לברך דהותר ונפסק שוים הם ע"ש. וכ"פ המ"א וכו' דלפי מ"ש בס"ק ט"ו בשם שלי"ה משמע דאפילו בנפסק אחר הידוק דא"צ לברך וכ"פ בתשובת הלק"ט ח"ב סי' ק"כ ע"ש. ועיין ע"ת ובנחלת צבי ומ"ש היד אהרן: **(יח) גזולין.** דהוי מצוה הבאה בעבירה. וכתב ט"ז אפי' ביאוש ושינוי רשות לא מהני. ובשואל שלא מדעת מותר גם בתפילין כמו בטלית אך יקפלים כבראשונה. תשובת בנימין זאב סי' רצ"ט הובא בכנה"ג בני חייא ובע"ת:

יג (יט) נהגו העולם שלא לחלץ תפילין עד אחר קדשת
ובא לציון. ויש מי שכתב על צד הקב"לה שלא לחלץ (תפילין) עד שפ"מ
בהם **(כ)** שלש קדשות וארבע קדישים דהיננו לאחר ק"י והכי נוהגים
המדקדקים (פתח עינים סי' המוסר פ"ד) **וביום שיש בו ספר תורה**
נוהגים שלא לחלצם עד שיחזירו ספר תורה (כא)
ויניחוהו בהיכל: הגה: והיננו במקום שפ"מניסין התורה לאחר ובא
לציון גואל אב"ל לפי מנהג מדינות אלו שפ"מניסים התורה מיד לאחר
הקריאה אין לחלצם רק כמו בשאר ימים (דברי עצמו) **וביום ראש חדש**

חולצים אותם קדם תפלת (כב) מוסף : הגה: והוא הדין בחל המועד ודוקא במקום שאומרים במוסף (כג) קדשת פתח. מיהו נוהגים לסלקם קדם מוסף בכל מקום (בית יוסף):

באר היטב (יט) נהגו העולם. ויש שאין משהין יותר מן החיוב דצריכין גוף נקי והכל לפי מה שהוא אדם מ"א. והאר"י ז"ל לא חלץ עד אחר ע"כ נקוה. וביום של מילה אין לחלוץ עד אחר המילה. מ"א: (כ) ג' קדושות. ט"ס הוא וצ"ל ג' קדישים וד' קדושות. וארבע קדושות הם. ברכו את ה' חדא. וקדושה שפה ברורה שניה. וקדושת העמידה וקדושת ובא לציון. ובמקומות שאומרים קדיש יתום אחר עלינו המה ג"כ ארבע קדישים עיין במט"מ. ובשלי"ה ובע"ת: **(כא) בהיכל.** ס"י לדבר ויעבור מלכם לפניו וה' בראשם. והחולץ קודם לכן לא יחלוץ בפני ס"ית אלא יסלק לצדדין. מט"מ רש"ל מ"א: **(כב) מוסף.** אחר חזרת ס"ית בהיכל ובח"ה יש לחולצן קודם ההלל והש"ץ אחר ההלל ובח"ה של סוכות אף הש"ץ קודם ההלל מ"א עיין בשכנה"ג הנוהגין ללבוש כל היום יחזור וילבוש בר"ח אחר תפלת מוסף אבל בח"ה לא יניחם לגמרי אפי' במנחה. הרמ"ע: **(כג) קדושת כתר.** פ"י במקום שאנו אומרים נקדש במוסף אומרים בקצת מדינות כתר יתנו לך לכן אין ראוי להיות כתר של תפילין עליו. וכתב ט"ז דהנוהג כן שאינו חולץ במוסף אין לו עליו תלונה מאחר שאין אנו אומרים קדושת כתר יתנו לך. ושמעתי בשם גדול אחד שלא היה חולצם במוסף ע"ש:

סימן כו - דין מי שאין לו אלא תפלה

אחת

סעיפים

ב'

ובו

א אם אין לו אלא תפלה אחת מניח אותה שיש לו, ומברך עליה, שכל אחת מצוה בפני עצמה. והוא הדין

אם יש לו שתיהם ויש לו (א) שום אֶנְס שְׁאִינוּ יְכוּל לְהַנִּיחַ אֶלָּא אַחַת, מְנִיחַ אוֹתָהּ שְׁיִכּוּל.

באר היטב (א) שום אונס. כגון שצריך לצאת לדרך ואינו יכול להתעכב להניח של יד מניח של ראש לבד. כ"כ הרא"ש ועיין מ"א:

ב אם אינו מניח אֶלָּא שֶׁל ראש לבד, מְבַרֵךְ עָלֶיהָ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין לְבַד: **הגה:** ולדין דְּנוֹהֲגִים לְבַרֵךְ בְּכָל יוֹם ב' בְּרָכוֹת בְּבִרְךְ עַל שֶׁל ראש לבד שְׁתֵּי בְּרָכוֹת וְאִם הֵנִיחַ שֶׁל יָד לְבַד מְבַרֵךְ לְהַנִּיחַ לְבַד (טור):

סימן כז - מקום הנחתן ואפן הנחתן

סעיפים

יא

ובו

א מְקוֹם הַנְּחָתָן שֶׁל יָד בְּזֵרוּעַ (א) שְׁמַאל בְּבֶשֶׁר הַתּוֹפֵחַ שְׁבַעֲצָם שְׁבִין (ב) הַקּוֹבֵד"ו וּבֵית הַשְּׁחִי, וְיִטָּה הַתְּפִלָּה מְעַט לְצַד הַגּוּף בְּעֵנִין שְׁכַּשְׁיִכְף זְרוּעוֹ לְמַטָּה יְהִיו כְּנֶגֶד לְבוֹ, וְנִמְצָא מְקִיִּם וְהִיו הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבָבָךְ: **הגה:** וְצָרִיךְ לְהַנִּיחַ בְּרֹאשׁ הָעֵצָם הַסְּמוּךְ (ג) לְקוֹבֵד"ו אֲבָל לֹא בְּחֶצִי הָעֵצָם הַסְּמוּךְ לְשְׁחִי (סמ"ק) גַּדְּם שְׁאִין לוֹ יָד (ד) רַק זְרוּעַ יְנִיחַ בְּלֹא בְּרָכָה (תוספות פ' הקמץ קתבו דגדס חב ובאור זרוע כתב דפסור).

באר היטב (א) שמאל. ואם הניח בימינו אפילו בדיעבד לא יצא. חוט השני סי' כ"ח: (ב) הקובד"ו. בל"א עלינבוג"ין: (ג) לקובד"ו. ויש להניח התפילין על בשר התופח. עיין מ"א: (ד) רק זרוע. מי שנקטעה ידו שמאלית פטור מלהניח בימין תשובת רמ"א סימן קנ"ב. ובתשובת שבות יעקב ח"א סימן ג'

חולק והעלה להלכה דיש להניח הגידם שאין לו יד רק זרוע. או מי שנברא בידו אחת והיא הימנית להניח על ימינו ויברך שתים על של ראש ויצא לכו"ע ע"ש ועיין כנה"ג ובתשו' חות יאיר סי' קס"ז ובמ"א סי' ק ג'. ובבית יעקב סי' קמ"ט:

ב המנהג הנכון שיהא (ה) היו"ד של קשר תפלה של יד לצד הלב, ותתפלה עליו לצד חוץ. יש לזהר שלא תזוז יוד של הקשר מהתפלה.

באר היטב (ה) יו"ד. בזוהר פ' פנחס מחמיר מאוד בזה:

ג המנהג הנכון לתקן שהמעברתא שבה הרצועה עוברת תהא מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד.

ד לא יהא דבר (ו) חוצץ בין תפלין לבשרו, לא שנא של יד, לא שנא של ראש: **הגה:** ודוקא בתפלין אבל ברצועות אין (ז) להקפיד (רשב"א בתשו' סי' תתכ"ז):

באר היטב (ו) חוצץ. בזבחים דף י"ט מיבעי' אי כנה חיה ושערו הוי חציצה לענין בגדי כהונה. וכי המ"א מיהו בכנה מתה ועפר יש לזהר עכ"פ דבזה לא הוי איבעיא כלל. ובשלי"ה כי דיש לרחוץ מקום הנחת תפלין: (ז) להקפיד. מיהו יש להחמיר אפי' ברצועות מה ששייך להקשירה בין ברצועות של ראש בין ברצועות היד. ט"ז מ"א ע"ת. בספר דבר שמואל סי' רצ"ב כתב תוכחת מגולה על המניחין התפלין ע"ג פאה נכרית הנקרא פארוקה ועיין בחשובת יד אליהו סי' ג' שהאריך בזה:

ה אָדָם שֶׁהוּא עֹלֹל לְנִזְיוֹת, וְאִם יִצְטָרֵךְ לְהִנִּיחַ תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ עַל בְּשָׂרוֹ לֹא יִנִּיחַם כָּלָל, יֵשׁ לְהִתִּיר לוֹ לְהִנִּיחַ תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ עַל הַכּוֹבֵעַ **(ח)** דִּק הַסָּמוּךְ לְרֹאשׁ וַיִּכְסֶם מִפְּנֵי הָרוּאִים : **הגה:** וְהַמְּנִיחִים בְּדֶרֶךְ זֶה לֹא יִבְרָךְ עַל שֶׁל רֹאשׁ רַק יִבְרָךְ עַל **(ט)** שֶׁל יָד לְהִנִּיחַ (לְדַעַת רַשְׁבֵּי"א).

באר היטב (ח) דק. ועל כובע עבה אסור. ואם יש לו מכה ביד אסור להניחם על הבגד משום לך לאות ולא לאחרים לאות אבל מותר להניחו על החלוק אם לא סגי בלא"ה דהא לבוש בגד אחר עליו. מ"א: **(ט) של יד.** וה"ה אם מניח של יד בדרך זה שלא יברך על ש"י אלא על של ראש מ"א. וכתב הב"ח מ"מ בשעת ק"ש ותפלה יראה שיהא זולת חציצה ע"ש:

ו וְאִטֵּר יָד **(י)** יְמִינוֹ, אִם עוֹשֶׂה כָּל מְלַאכְתּוֹ בְּשִׂמְאָלוֹ מִנִּיחַ בְּשִׂמְאָלוֹ, שֶׁהוּא יָמִין שֶׁל **(יא)** כָּל אָדָם, וְאִם שׁוֹלֵט בְּשִׂתֵּי יָדָיו מִנִּיחַ בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם, וְאִם כּוֹתֵב בְּיְמִינוֹ וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו עוֹשֶׂה בְּשִׂמְאָלוֹ, אוֹ כּוֹתֵב בְּשִׂמְאָל וּשְׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו עוֹשֶׂה בְּיָמִין, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂיִנִּיחַ תְּפִלָּין בְּיָד שְׂתֵּשׁ כַּח דְּבַעֲיָנָן יָד כְּהָה, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂהִיד שְׂכּוֹתֵב בָּהּ הִיא חֲשִׁיבָה **(יב)** יָמִין לְעֲנָנוּ זֶה, וּמִנִּיחַ תְּפִלָּין בְּיָד שְׂכּוֹנְגָדָה : **הגה:** הַכִּי נְהוּג.

באר היטב (י) ימינו. שנים שהלכו בדרך ואחד מהם איטר ואין לו רק חפילין ממי שאינו איטר יניח התפילין בימין דהיינו הקציצה לצד הכתף והמעברתא לצד היד. וכן להיפוך במי שאינו איטר ומניח תפילין של האיטר מניח בשמאלו הקציצה לצד הכתף והמעברתא לצד היד שבות יעקב ח"א סי' ג' ע"ש. ועיין בתשובת נחלת שבעה סי' מ"א. ובחות יאיר סי' קס"ז: **(יא) כל אדם.** ואם הניחו בימינו שהוא שמאל כל אדם אפילו בדיעבד לא יצא. חוט השני סי' כ"ח: **(יב) ימין.** ואם כותב ב' ידיו יניח בשמאל כל אדם. ואם הרגיל עצמו

לכתוב בשמאל ועושה כל מלאכתו בימין יניח בשמאל כל אדם עיין מ"א:
(ועיין בסי' אליהו רבה שהשיג על פשרת מ"א ופסק כדעת הש"ע. ומסיים מיהו
אדם שאין יכול לכתוב יניח בימין כשעושה כל מעשיו בשמאל):

ז אף על פי שיש לאדם מכה במקום הנחת תפליין, יניח
תפליין כי מקום יש בזרוע להניח שתי תפליין, כי העצם
הסמוך לבית השחי מחציו עד הקובד"ו היא מקום
הנחת תפליין.

ח ארץ רצועה של יד כדי שתקיף את הזרוע, ויקשר
ממנה הקשר ותמתח על אצבע אמצעית, ויכרך ממנה
על אצבעו שלשה (יג) כריכות, ויקשר. ונוהגים העולם
לכרך על הזרוע ששה או שבעה (יד) כריכות: הגה: ואין
לכרך הרצועה על (טו) התיתורא כדי לחזקה על הגד (מהרי"ל).

באר היטב (יג) כריכות. אחד בפרק האמצעי ב' בתחתון. הארי"ל ז"ל: (יד)
כריכות. וכ"כ הארי"ל ז"ל ועיי' יד אהרן: (טו) **התיתורא.** רק יהא תלוי כעין
של ראש מהרי"ל. ובשכנה"ג חולק על מהרי"ל בזה וכתב ופוק חזי מאי עמא
דבר שכל העולם נוהגים לקשור המעברתא עם הרצועות ע"ש. וכ"כ עטרת
זקנים ממשמעות ש"ע מרי"ל לוריא וז"ל ישים רצועה של יד על התיתורא של
יד מיד אחר הקשירה כדי שלא תזוז ממקומה. דאם זזה ממקומה אז היה בא
לידי ספק ברכה. ואח"כ יקשור בקבורת ג' כריכות. ובזרוע ד' כריכות. ואח"כ
יניח של ראש ע"ש וע"ל סי' כ"ה ס"ק י"ב:

ט מקום הנחת תפלה של ראש מהתחלת עקרי (טז)
השער ממצחו עד סוף המקום שמחו של תינוק רופס.

באר היטב (טז) השער. הט"ז פסק דכל התפילין צריכים להיות מונחים במקום שיש קרחה דהיינו שיהא קצה התחתון בעיקרי השער. ולא כטועים לומר שהקצה העליון יתחיל ממקום השער ועיקר התפילין מונחים על המצח ועוברים על איסור דאורייתא ומברכין ברכה לבטלה ע"ש. ובתשובת בית יעקב ס"י קל"א חולק על הט"ז ופסק מהתחלת עיקרי השער יהא היתורא יתחיל שם ולא הקציצה ע"ש כנה"ג:

י צָרִידֶּךָ שֶׁיְהִיָּה הַקָּשֶׁר מֵאַחוֹרֵי הָרֹאשׁ לְמַעַלָּה **(יז)** בְּעֶרְףְּךָ. צָרִידֶּךָ לְכוֹן הַקְּצִיצָה שֶׁתְּהֵא בְּאִמְצַע כְּדִי שֶׁתְּהֵא כְּנֶגֶד בֵּין הָעֵינַיִם, וְגַם הַקָּשֶׁר יְהִיָּה בְּאִמְצַע הָעֶרֶף וְלֹא יֵטָה לְכָאן אוֹ לְכָאן, וְצָרִידֶּךָ שֶׁיְהֵא הַמָּקוֹם שֶׁבְּקָשֶׁר שֶׁנִּרְאָה כְּעֵין דְּלִיִּית לְצַד **(יח)** חוּץ: **הגה:** וְהִיָּה בְּקָשֶׁר שֶׁל יָד צָרִידֶּךָ לְזַהַר שֶׁלֹּא יִתְהַפֵּךְ (מְרַדְכֵי דף צ"ו).

באר היטב (יז) בעורף. שהוא סוף הגולגולת והוא נגד הפנים ולא כ"כ למטה כנגד הגרון: **(יח) חוץ.** ודלא כמו שנוהגין קצת לעשות ב' דלתיין מב' צדדים. מ"א:

יא צָרִידֶּךָ שֶׁיְהִיָּה הַשָּׁחַר שֶׁבְּרְצוּעוֹת לְצַד חוּץ וְלֹא **(יט)** יִתְהַפְּכוּ בֵּין בְּשֵׁל יָד בֵּין שֶׁל רֹאשׁ. יִשְׁלֹשׁ הַרְצוּעוֹת שֶׁיְהִיוּ תְלוּיִם לְפָנָיו וְנִגְיֵעוּ עַד הַטְּבוֹר, אוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ מְעַט. רַחַב הַרְצוּעוֹת שֶׁל יָד וְשֶׁל רֹאשׁ כְּאַרְדָּ שְׁעוֹרָה לְפָחוֹת. אִם פָּחַת **(כ)** מִשְׁעוֹר אֶרֶץ הַרְצוּעוֹת וְרַחְבּוֹ, אִם אֵינוֹ מוֹצֵא אַחֲרוֹת, מְנִיחֵן כְּמוֹת שֶׁהֵן עַד שֶׁיִּמְצָא אַחֲרוֹת כְּשְׁעוֹר. תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ טוֹב לְהִיוֹתָם גְּלוּיִם וְנִרְאִים אֲבָל תְּלַמֵּיד בְּפָנָיו רַבּוֹ אֵין דָּרָךְ אֶרֶץ לְגִלוֹת תְּפִלִּין בְּפָנָיו: **הגה:** וּבְשֵׁל יָד אֵין לְהַקְפִּיד אִם הֵם גְּלוּיִם אוֹ מְכֻסִּים

(מְרַדְכֵי שָׁם) וְנִרְאָה לִי דְעֶכְשָׁיו שְׂאִין מְנִיחִים אֶלָּא בְּזִמְן קָרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה
אֶפְלוּ תַלְמִיד בְּפָנָי רַבּוֹ יָכוֹל לְגַלוֹת אֵף בְּשָׁל רֹאשׁ וְכֵן הַמְנַהֵג שְׁלֵא לְזָהָר (דְּבָרֵי
עֲצָמוֹ):

באר היטב (יט) יתהפכו. ואם נתהפכו אפ"י בשוגג מדת חסידות הוא
להתענות ודוקא שמקיף הראש והזרוע אבל מה שמשלשל לפניו ומה שכורף
אח"כ ליכא קפידא עיין בשכנה"ג ובע"ת: **(כ) משיעור.** ועכ"פ צריכין להיות
משולשין לפניו מעט הא ל"ה פסולים לגמרי. מ"א:

סימן כח - דיני חליצת התפלין

סעיפים

ג'

ובו

א חַיֵּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּתַפְלִין בְּכָל (א) שָׁעָה שְׁלֵא יִסִּיחַ
דָּעִתּוֹ מֵהֶם, וַיִּמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁל יָד תַּחֲלָה, וְכִשְׂיֹאמֵר
וְקִשְׂרָתָם לְאוֹת עַל יָדָהּ יִמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁל יָד, וְכִשְׂיֹאמֵר וְהָיוּ
לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינָיֶהּ יִמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁל רֹאשׁ.

באר היטב (א) שעה. פי' בכל שעה שנוזכר מהם חייב למשמש ב"ח מ"א. ע"ל
סי' מ"ד ס"ק א' ובספר הכוונות הזהיר מאוד בענין היסח הדעת דאין פגם
גדול מזה:

ב תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ חוֹלֵץ (ב) תַּחֲלָה מְשׁוּם דְּכִתִּיב וְהָיוּ
לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינָיֶהּ כָּל זִמְן שֶׁבֵּין עֵינָיֶהּ וְהָיוּ שְׂתִימִים. צָרִיךְ
לְחַלֵּץ תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ (ג) מִעֲמֻד יְנִיחַ (ד) בְּתִיק שֶׁל רֹאשׁ,
וְעָלְיוֹ שֶׁל יָד, כְּדִי שֶׁכִּשְׂיֹבֵא לְהַנִּיחָם יִפְגַּע בְּשָׁל יָד תַּחֲלָה.

באר היטב (ב) תחלה. קודם שמסיר הרצועה מהאצבע. גלי רזיא מ"א (אמר המגיה נ"ל שט"ס הוא במ"א וצ"ל וקודס יסיר הרצועה וכו'): **(ג) מעומד.** ה"ה הכריכות של אצבע. ולמנהגינו שמניחין של יד מעומד צריף ג"כ לחולצן מעומד דכהנחתן כף חליצתן ונהגו לכורכס ככנפים ע"ש. כנפי יונה מט"מ: **(ד) בתיק.** בתשובת בנימין זאב סי' (רפ"ט) [קפ"ט] כי שיעשה הכיס או התיק צר כדי שיהיו זה על זה וכ"כ הב"ח וט"ז סי' כ"ה ס"ק י' והמ"א כי דיותר טוב להניחם זה אצל זה ויעשה סימן איזה ש"ר ואיזה ש"י דכיון דש"ר קדושתו חמורה מש"י אסור להניח של יד על ש"ר. אין להניח הרצועה על הבתים אלא על הצדדים. לא יאחוז ברצועות ויגלול התפילין ולא ינערם מן התיק אלא יוציאם בידו. ס"ח מ"א:

ג מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן:

סימן כט -

אחד סעיף ובו

א (א) אין לברך שום ברכה כשחולץ תפילין אפלו כשחולצם ערב שבת בין **(ב) השמשות:**

באר היטב (א) אין לברך. ומטעם זה נכון לחלוץ התפילין בשמאל כי דבר הצריף ברכה נוטל בימין ועיין מ"ש השכנה"ג. ובני חייא מיישבו ע"ש: **(ב) השמשות.** עיין מ"א שהעלה דאם הניחן בשבת לשם מצוה עובר משום בל תוסיף אבל כשמניחם שלא לשם מצוה אין איסור להניחם עיין מ"ש המ"א בסי' ש"ח ס"ק י"א ולפי מה שמחלק כאן לא הקשה שם מידי ולא ידעתי למה לא מתרץ שם כהאי חלוקא וק"ל. עי' בתשובת יד אליהו סי"ט. ובספר יד אהרן:

סימן ל - זמן הנחתן

סעיפים

ה'

ובו

א זמן הנחתן בבקר, משיראה את חברו הרגיל עמו (א) קצת ברחוק ארבע אמות ויכירנו.

באר היטב (א) קצת. דאלו הרבה יכירנו אפי' מרחוק ואינו רגיל כלל לא יכיר אפי' בקרוב מאוד:

ב אסור להניח תפילין בלילה, שמא ישכחם (ב) וישן בהם. אם הניחם קדם שתשקע החמה וחסכה עליו, אפלו הם עליו כל הלילה, מתר, ואין (ג) מורין כן. אם לא חלץ תפילין מששקעה חמה מפני שלא היה מקום לשמרו, ונמצאו עליו כדי לשמרו, מתר, (ד) ומורין כן.

באר היטב (ב) בהם. וחיישינן שמא יפיח בשנתו אבל מדאורייתא מותר להניחם בלילה דאנן קיי"ל לילה זמן תפילין: (ג) מורין כן. וא"כ ברבים צריך לחולצן מ"א. כ' השכנה"ג מנהגי שביום צום תענית שאחר המנחה אני עומד בקהל עד ערבית שלא להסיר תפילין וטלית עד אחר תפלת ערבית דכיון דלילה זמן תפילין אלא שלכתחלה אין להניחם ומאחר שכבר הם עלי משעת המנחה טוב שלא לחלצן עד אחר תפלת ערבית לפיכך בתשעה באב שמניחין תפילין בתפלת המנחה אין לחלוץ אותם קודם תפלת ערבית ומה שהעם נוהגים לחלוץ אותם היינו טעמא דלאו כ"ע דיני גמירי וחכמי הדור אין להם להורות דהא אין מורין כן ע"כ וכ"כ בלי"ח הלכות תפילין אות ע"ט וכ' ע"ת שדבריו

נכונים ע"ש וכן פסק בהלקי"ט ח"א סי' רצ"ח ע"ש. אבל מהרי"ל בהלכות ט"ב כ' שהיה חולץ תפילין שלו מיד אחר קדושה למנחה וכן נראה דעת המ"א שכתב ברבים צריך לחולצן. וכן הכריע בתשו' שבות יעקב ח"ב סי' כ"ד ע"ש: **(ד) ומורין כן.** וצריך שיאמר שעושה כן כדי לשומרון אבל לכתחלה אין מורין להניחם בשביל השמירה. ט"ז:

ג הָיָה רוֹצֵה לְצֵאת (ה) לְדָרֶךְ בַּהֲשָׁכָה מְנִיחָם, וְכִשְׁיִגִיעַ זְמַנָּם יִמְשָׁמֵשׁ בָּהֶם וַיִּבְרָךְ, דְּלִיכָא לְמִיחָשׁ שְׁמָא יִישֹׁן בָּהֶם, כִּיּוֹן שְׁהֲשָׁכִים וַיִּצָּא לְדָרֶךְ.

באר היטב (ה) לדרך. ודוקא הולך ברגליו או רוכב אבל יושב בעגלה אסור להניחן שמא ישן בהם כ"כ לבוש:

ד הָיָה בָּא בְּדָרֶךְ וַתִּפְּלִין בְּרֵאשׁוֹ וְשָׁקְעָה עָלָיו (ו) חֲמָה, או שְׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְּדָרֶשׁ וַתִּפְּלִין בְּרֵאשׁוֹ, וְקִדַּשׁ עָלָיו הַיּוֹם יִנִּיחַ יָדוֹ עָלֵיהֶם עַד שְׁיִגִיעַ לַבַּיִת, וְאִם יֵשׁ בַּיִת קָרוֹב לַחֹמָה שְׁמִשְׁתַּמְרִין שָׁם, חוֹלְצֵן וּמְנִיחָם שָׁם.

באר היטב (ו) חמה. מיירי בחול ואף ע"ג דאמרינן בסמוך דא"צ לחולצן דלילה זמן תפילין שאני הכא דיש לחוש למי שיפגע בו יטעה לומר שמותר להניח אז תפילין אבל בסמוך מיירי שיושב בביתו. וכן מ"ש אח"ז קידוש עליו היום. ר"ל קדושת שבת עליו וצריך לחולצם אבל בחול א"צ היינו מאחר שהוא בבית המדרש וליכא חשש טועין. ט"ז והע"ת לא כ"כ ע"ש:

ה יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁאֵם הַתְּפִלָּה (ז) תִּפְּלֵת עֲרֵבִית מִבְּעוֹד יוֹם, עַד שְׁלֹא הִנִּיחַ תִּפְּלִין אֵין לוֹ לְהִנְיָחם אַחַר כָּךְ:

באר היטב (ז) תפלת ערבית. אבל אם הוא לא התפלל אעפ"י שהציבור התפללו מותר להניח תפילין. מ"א:

סימן לא - דין תפילין בשבת ויום טוב

סעיפים

ב'

ובו

א בשבת ויום טוב (א) אסור להניח תפילין, מפני שהם עצמם אות ואם מניחים בהם אות אחר, ה"ה זלזול לאות שלהם.

באר היטב (א) אסור. היינו אם מניחן לשם מצוה ואז עובר משום בל תוסיף. מ"א ועיין ע"ת:

ב בחל המועד גם כן (ב) אסור להניח תפילין מהטעם ה"ה בעצמו שימי חל המועד גם הם אות: הגה: ויש אומרים שחל המועד ח"ב בתפילין (פית יוסף בשם הרא"ש) וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחם במועד ולברך עליהם אלא שאין מברכין עליהם (ג) בקול רם בב"ה כמו שאר ימות השנה:

באר היטב (ב) אסור. עיין בכסף משנה שכי ונחלקו מפרשים בחה"מ יש מהם אומרים דבכלל י"ט הם ואין מניחין בהם תפילין וי"א שמניחין וכן נראה מדברי רבינו שכי בפ"י משביתות יו"ט כותב אדם תפילין לעצמו וכו' ע"ש. וצ"ע שהוא ז"ל כי להיפך שם בפ"י משביתות י"ט וז"ל אין לו מה יאכל נראה שטעמו מפני שהוא סובר שאין מניחין תפילין בח"ה דבכלל י"ט הוא עכ"ל. הרי שכי בדעת הרמב"ם שאין מניחין תפילין בח"ה הפך מ"ש כאן בהלכות תפילין וצ"ע יד אהרן. ועיין ע"ת: (ג) בקול רם. וכי ט"ז תמוה הוא כלפי שמיא

מי מחלקינן בין סתר לגלוי ע"כ שפיר להניחם בלא ברכה. וכ"פ בספר תמים דעים ס"י מ' שלא יברך עליהם ובל"ח כתב הטעם שרבים חולקים שלא לברך בחה"מ ואותן שראו להעמיד על הדין ולברך הנהיגו לברך בחשאי כדי שלא יבואו לידי מחלוקת זכר לדבר בשכמל"ו: וכתב המ"א שלא ילך בהם ברשות הרבים רק יניחם בבה"כ (ובספר אליהו רבה חולק עליו דכיון דמניחין בבי"ה ברבים מה לי בהליכתן ברה"ר) כ' בכתבי מהרא"י סימן ק"ז וב"י הביאו סי' כ"ה דאותו המניח תפילין בח"ה בלא ברכה אפ"ה אסור לדבר ולהשיח בין תפילין לתפילין ע"ש והיינו שיחת חולין. אבל קדיש או קדושה מותר לאותן המניחין בחה"מ בלא ברכה ועיין מ"א בסי' כ"ה ס"ק ט"ו וס"ק י"ח ודו"ק. והמחבר יד אהרן כ' דאשתמיט להרב מ"א דברי מהאר"י אלו הואיל וכ' דהמניח בחול המועד בלא ברכה רשאי לענות ע"ש ולא דק דחילוק יש בין להשיח שיחת חולין או לענות קדיש וקדושה. ותמוה בעיני האיך עלה על דעתו שאשתמיט מהמחבר מ"א דברי מהרא"י הא המ"א הביאו בס"ק ט"ו ע"ש ואדרבה ממנו אישתמיט מ"ש מ"א בס"ק ט"ו וק"ל. וע"ל סימן כ"ה ס"ק י"א:

סימן לב - סדר כתיבת התפילין

סעיפים

נ"ב

ובו

א מְצוֹת תְּפִלִּין שֶׁיִּכְתֹּב אַרְבַּע **(א)** פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁהוּן קֶדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר עַד לְמוֹעֵדָה, וְהָיָה כִּי יִבְיָאָה עַד כִּי בְּחִזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם, וּפְרָשֶׁת שְׁמַע עַד וּבְשַׁעֲרֵיךָ, וּפְרָשֶׁת וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ עַד עַל הָאָרֶץ : **הגה:** וְצָרִיךְ לְכַתְּבָם **(ב)** בְּסֵדֶר הַזֶּה לְכַתֵּב תְּחִלָּה הַקּוֹדֶמֶת בְּתוֹרָה וְאִם שָׁנָה פָּסוּל וּלְכַתְּחִלָּה יִכְתֹּב **(ג)** שָׁל יָד קֶדֶם שָׁל רֵאשׁ.

באר היטב (א) ופרשת שמע. וצריך לכתוב ד' דאחד גדולה כמו ד' דלתי"ן קטנים. כתבי האר"י מ"א: **(ב) כסדר הזה.** תפילין שנכתבו כסדרן ובאורך הזמן נפסלו שתי פרשיות ראשונות ויש לסופר עוד שתי פרשיות כאותן

שנפסלו שהן כשרות מותר לצרפן אל שתי הפרשיות אחרונות שנשארן בכשרותם. תשוי עבודת הגרשוני סיי סי עיין בשכנה"ג ובתשוב' דבר שמואל סיי ש"ב: (ג) של יד קודם של ראש. ובעטרת זקנים כתב ולי"נ שיכתוב של ראש תחלה וכ"כ האר"י ז"ל בס' הכוונות שיכתוב השל ראש ויתקנו לגמרי וישחירו ואח"כ יכתוב השל יד ויזהר לכתוב כל הדי פרשיות של ראש ויד רצופים ולא יפסיק ביניהם בשום דיבור כלל ע"ש:

ב בְּשֵׁל רֹאשׁ יִכְתֹּב כָּל אַחַת בְּקֶלֶף לְבַדָּהּ, וְשֵׁל יָד כּוֹתֵב כָּלֶם בְּקֶלֶף (ד) אֶחָד.

באר היטב (ד) א'. דכתיב והיו לאות על ידך דמשמע אות אחת כלומר בית אחד:

ג יִכְתְּבֶם בְּדִיו (ה) שְׁחֹר בֵּין שְׁיֵשׁ בּוֹ מִי עֶפְצִים בֵּין שְׁלֵא בְּמִי עֶפְצִים: **הגה:** ולכתחלה יחמיר לכתב בְּדִיו הַעֲשׂוּיָה מְעֻשָׁן (ו) עֲצִים אוֹ שְׁמָנִים שְׁרוּי בְּמִי עֶפְצִים (מְהַרְיִיל סיי קי"ט) וְכִמוֹ שְׁיִתְבָּאָר בְּיֹרֵה דְעָה סיי רע"א: כְּתֹב אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת בְּשָׂאָר מִיָּנִי צְבֻעוֹנִים אוֹ בְּזָהָב, הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין. אִם זָרֵק עֶפְרוֹת זָהָב עַל הָאוֹתִיּוֹת מְעַבֵּיר הַזָּהָב וְיִשְׂאָר כְּתֹב הַתְּחַתּוֹן, וְכִשֵּׁר, אֲבָל אִם זָרֵק הַזָּהָב עַל אוֹת מֵאֲזַכְּרָה אֵין לוֹ תִקְנָה, לְפִי שְׂאָסוֹר לְהַעֲבִיר הַזָּהָב מִשּׁוּם דְּהוּי כְּמוֹחֵק אֶת הַשֵּׁם.

באר היטב (ה) שחור. עיין בב"י אין להקשות הא הברייתא זו דפי הבונה אוקימנא לה בפרק הקומץ בס"ת ולא בתפילין ומזוזות על ההיא דאמרין התם איבעיא להו שתים ושלש ואחת מהו וכו' ומהדרין כי תניא ההיא בס"ת ע"ש. וכ"כ התוס' בפרק במה מדליקין דס"ת בעי דיו מסוגיא זו דפרק הקומץ עיין ביד אהרן שמיישבו. מותר לכתוב תו"מ בדיו הנעשה מסתם יינם דבר שמואל סיי קס"ב קס"ד. יד אליהו סיי ל"ה ועיין באר עשק סיי קי"ט: (ו) **עצים.** כי מ"א לא ראיתי לאחד מהגדולים שנהג כן ע"ש:

ד צָרִיךְ שֶׁלֹּא תִדְבֵק שׁוּם אוֹת (ז) בְּחִבְרָתָהּ אֶלָּא כָּל אוֹת

תְּהִיָּה מִקְּפֵת גְּוִיל : הַגָּה: וְיִכְתֹּב כְּתִיבָה תַּמָּה שֶׁלֹּא יִחְסֹר אֶפְלוּ קוּצוֹ שֶׁל יוֹ"ד וְיִהְיֶה מְתַגַּג כְּהַלְכָתוֹ (טוֹר א"ח) וְלִכְתָּחֲלָה יִכְתֹּב כְּתִיבָה גְּסָה קֶצֶת שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִמְחָקִים מִהֶרָה וְכֵן מִצָּוָה לְיִפּוֹתָן מִבַּחוּץ וּמִבְּפָנִים (דְּבָרֵי מֶרְדֵּכִי).

באר היטב (ז) בחברתה. אם האות גדול ונדבק בסופו באופן שאם נגרר מה שדבק מ"מ ישאר צורת האות כשר. הרד"ך בית א' חדד כ"ב ומ"א כ' די ש להחמיר. ואם אינו דבוק בעצמו רק התג אחת דבוקה בחברתה כשר. הרב המאירי. ופרי חדש בא"ע סי' קכ"ה ס"ק י"א כ' דלא נהירא ואף בדיבוק ע"י תג יש לגרור הדבק ע"ש גם הרלני"ח מחמיר עיין במ"א ועיין לקמן סעי' כ"ה משי"ש :

ה צָרִיךְ שֶׁיִכְתֹּב בִּימִינוֹ אֶפְלוּ אִם הוּא שׁוֹלֵט בְּשֵׁתֵי יָדָיו, וְאִם כָּתֵב בְּשִׂמְאַל, (ח) פְּסוּל, אִם אֶפְשָׁר לְמַצֵּא אַחֲרֵים כְּתוּבִים (ט) בְּיָמִין. וְאֵטֵר יָד שְׂמֹאל דִּידיָה הוּא יָמִין.

באר היטב (ח) פסולים. היינו בשולט בימין לבד אבל שולט בשתי ידיו אם כתב בשמאל כשר. מ"א: (ט) ימין. ואם כ' בימין פסול. כ' רמ"ע סי' ל"ח שאחד כ' בפיו ופסלו אפילו א"א למצוא אחרים מ"א וה"ה כיוצא בזה דלאו דרך כתיבה הוא אפי' ליכא אחרים אין לברך על תפילין שנכתבו בכה"ג ע"ת ע"ש :

ו אִין צָרִיךְ לְשַׁרְטֵט כִּי אִם שֶׁטָה (י) עֲלִיוֹנָה, וְאִם אִינוֹ יוֹדֵעַ לְיִשָּׁר הַשֶּׁטָה בְּלֹא שַׁרְטוּט יִשְׁרֵט כָּל הַשּׁוֹרוֹת, וְלֹא יִשְׁרֵט בְּעוֹפְרָת מִפְּנֵי שֶׁמְקוֹם הַשַּׁרְטוּט נִשְׁאַר צְבוּעַ: הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁרְטֵט תָּמִיד לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה וּמִן הַצְּדָדִים אֶף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ לְכָתֵב בְּלֹא שַׁרְטוּט וְכֵן נוֹהֲגִין (בְּרוֹךְ שְׁאֵמֵר מֶרְדֵּכִי וְסֵפֶר תְּרוּמָה וְסִמְי"ג).

באר היטב (י) עליונה. משום דאסור לכתוב פסוק בלא שרטוט וכשמשרטט שיטה עליונה דיו. עיין מ"א :

ז הַלְכָה לְמִנְשָׁה מְסִינֵי תַּפְלִין עַל הַקֶּלֶף, וְלֹא עַל הַדּוּכָסוּסְטוּס, וְלֹא עַל הַגְּוִיל. כּוֹתְבִין עַל הַקֶּלֶף בְּמָקוֹם בָּשָׂר, וְאִם שָׁנָה פָּסוּל. מֵהוּ קֶלֶף וּמֵהוּ דּוּכָסוּסְטוּס, הָעוֹר בְּשַׁעַת עֲבוּדוֹ חוֹלְקִין אוֹתוֹ לְשָׁנִים, וְהַחֲלָק הַחִיצוֹן שֶׁהוּא לְצַד הַשָּׁעַר נִקְרָא קֶלֶף, וְהַפְּנִימִי הַדְּבוּק לְבָשָׂר נִקְרָא דּוּכָסוּסְטוּס, לְפִי זֶה כִּי אֲמַרְיָן כּוֹתְבִים עַל הַקֶּלֶף בְּמָקוֹם בָּשָׂר הֵינּוּ מָקוֹם הַיּוֹתֵר קָרוֹב לְבָשָׂר דִּהֵינּוּ בְּמָקוֹם חֲבוּרוֹ כְּשֶׁהוּא דְבוּק לְדּוּכָסוּסְטוּס, וְקִלְפִים שֶׁלֵּנוּ שְׂאִין חוֹלְקִים אוֹתָם יֵשׁ לָהֶם דִּין קֶלֶף וְכוֹתְבִים עֲלֵיהֶם לְצַד בָּשָׂר שֶׁמָּה שֶׁמְגַרְרִים קִלְפָתוֹ הַעֲלִיוֹנָה שֶׁבְּמָקוֹם שָׁעַר, אֵינּוּ אֶלָּא כְּדִי מֵה שֶׁצָּרִיד לְתַקְּנוֹ לְהַחֲלִיקוֹ, וְאֶפְלוּ אִם הָיוּ חוֹלְקִים הָעוֹר לְשָׁנִים הָיָה צָרִיד לְגַרֵּר מִמֶּנּוּ כֶּךָ וּמִצַּד הַבָּשָׂר גּוֹרְרִים הַרְבֵּה, עַד שְׂאִין נִשְׁאַר אֶלָּא הַקֶּלֶף בְּלִבָּד.

ח צָרִיד הַקֶּלֶף לְהִיּוֹת מְעַבָּד **(יא)** בְּעַפְצִים אוּ בְּסִיד, וְצָרִיד שְׂיֵהָא מְעַבָּד לְשָׁמוֹ, טוֹב לְהוֹצִיא בְּשַׁפְּתָיו בְּתַחֲלַת הָעֲבוּד שֶׁהוּא מְעַבְּדוֹ לְשֵׁם תַּפְלִין אוּ לְשֵׁם **(יב)** סֶפֶר תּוֹרָה, אֲבָל אִם עֲבָדוֹ לְשֵׁם מְזוּזָה פָּסוּל.

באר היטב (יא) בעפצים. ויניח העור בסיד עד שיפול השער מאליו ואם מוציאה קודם לכן לא יכתוב עליו דהוי דיפתרא. ב"ש מ"א: **(יב) ס"ת.** בתשוי עבודת הגרשוני סי' ס"ה אוסר לכתוב תפילין על קלף שנתעבד לשם ס"ת אם

לא שיתנה בתחלה שאם ירצה אח"כ לשנות לקדושה קלה שיהא רשות בידו ע"ש. ועיין ביד אהרן מה שהקשה עליו. ועיי בתשוי צמח צדק סימן פ"א אי מועיל התנאי למעבד עור לרצועות של תפילין להשתמש במה שישתייר מהעור לתשמיש של חול ודעתו בהא דברצועות מותר ע"ש. ועיין ביו"ד סימן רע"א ס"ק ג' כתבתי בשם הטור דתיקון הקלף והשרטוט לא צריך לשמה:

ט אם עבדו עכו"ם, להרמב"ם פסול, אפלו אמר לו ישראל לעבדו לשמו, ולהרא"ש פשר אם ישראל עומד על גבו וסיעו: הגה: קצת (יג) בעבודתה (בית יוסף בשם הרא"ש) וכן נוהגין ועין לעיל סימן י"א סעיף ב'.

באר היטב (יג) בעבודה. דוקא כשסייעו בעיבוד ואפי' בסוף העיבוד מהני אבל אינו מועיל אם סייעו להשחיר הרצועות ובדיעבד אפי' לא סייעו כלל כשר ועכ"פ צריך שיאמר לעכו"ם ליתן לתוך הסיד לשמה ועיין באר עשק סימן י"ד ובהרמ"ע סי' צ"ד:

י כשסמנין הנקבים במרצע (יד) כעין אותיות אף על פי שנקל לעכו"ם לזיף, אין חוששין משום דמרתת כותי פן יכיר ישראל בטביעות עין.

באר היטב (יד) עין. כי הג"מ אם נתנו מתחלה בעיבוד לשם קדושה יוכל להניח העכו"ם ולהוציאו ולתקנו וא"צ לסייעו עוד. עיין מ"א:

יא עור שעבדו שלא לשמו, אם יש תקון לחזר לעבדו לשמו, יתבאר בטור יורה דעה (טו) סי' רע"א.

באר היטב (טו) סימן רע"א. דיכולין לחזור ולתקנו ע"ש סי' א' משי"ש:

יב יְהִיָּה הַקֶּלֶף מְעוֹר בְּהֶמָּה חֲזָה וְעוֹף (טז) הַטְּהוֹרִים, אֲפֹלוּ מִנְבֵּלָה וּטְרֵפָה שְׁלֵהֶם, אֲבָל לֹא מְעוֹר בְּהֶמָּה וְחֲזָה וְעוֹף הַטְּמֵאִים, דְּכָתִיב לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ, מִמִּין הַמֵּתֵר לְפִיךָ, וְלֹא מְעוֹר דָּג אֲפֹלוּ הוּא טְהוֹר, מִשּׁוּם דְּנִפְיֵשׁ זְהֻמִּיהָ.

באר היטב (טז) הטהורים. בתוס' דסוטה דף י"ז כתבו בשם הירושלמי דאפי' שאר ספרים שיש בהם שמות אסור לכתוב על עור בהמה טמאה מ"א. בתשוב' הרמ"ע סימן ל"ז כי דיש מעלות דשל שליל מצוה מן המובחר ושל חיה יותר משל בהמה ובהמה שחוטה עדיף משל חיה נבילה ע"ש וכ"כ בשכנה"ג ובע"ת. אי בהמה טמאה שנולדה מטהורה אם עורותיה כשר לתו"מ או עור בהמה טהורה שנולדה מטמאה אי פסול לתו"מ עיין בתשובת יד אליהו סימן ב' שהאריך והעלה להחמיר. עור של בהמה רובעת ונרבעת אסור לכתוב תו"מ יד אליהו סימן ל"ה ע"ש :

יג יְהִיָּה הַקֶּלֶף שְׁלֵם שְׁלֵא יְהֵא בּוּ נְקָבִים שְׁאִין הֲדִיו עוֹבֵר עָלָיו, דְּהִינּוּ שְׁלֵא תִּהְיֶה הָאוֹת נִרְאִית בּוּ חִלּוּקָה (יז) לְשִׁתִּים.

באר היטב (יז) לשתיים. ר"ל דבשעת הכתיבה נסתם שהדיו עובר עליו ואין הנקב נרגש בקולמוס אע"פ שנראה נקב דק כנגד השמש כשר ב"ח מ"א שכנה"ג ע"ת אבל ה"ט"ז כי דבעינן שיהיה שם נקב קטן כ"כ שהדיו סותמו ואינו נראה כלל נגד השמש ע"ש. וכל זה קודם הכתיבה אבל אם ניקב לאחר הכתיבה אפי' נחלק האות לשנים כשר אלא דבעינן תינוק שיוכל לקרותו. ב"ח שכנה"ג ע"ת ט"ז ועיין סעיף ט"ז ובתשו' מטה יוסף ח"א סי' א' ובתשו' תורת חיים ח"ג בקונטרס עוללות הכרם :

יד הַסּוּפְרִים הַזְּרִיזִים עוֹשִׂים שְׁלֵשָׁה מִיָּנִי קִלְפִים, הָעֵב

יותר לכתב בו פְּרִשְׁת שְׁמַע שְׁהִיא (יח) קְטָנָה, וְהִדֵּק מִמֶּנּוּ
לְפָרֶשֶׁת וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ, שְׁהִיא יוֹתֵר גְּדוּלָה וּלְפָרֶשֶׁת
קִדְשׁ וּלְפָרֶשֶׁת וְהָיָה כִּי יִבְיָאָד שְׁהִם אֲרָכוֹת עוֹשִׂים קֶלֶף
דֵּק מְאֹד, וּבְזָה יִתְמַלְאוּ הַבְּתִים בְּשׁוּה וְזָהוּ נוֹי לְתַפְלִין.

באר היטב (יח) קטנה. ורמ"י כ' שהסופרים שלהם עושין תיקון אחר שכל
הקלפים הם שוים באורך אחד ובעובי אחד אלא שמניחים גליון בפרשיות
הקצרות ע"ש. ועפ"ז שמעתי לתרץ מה שהקשה התוס' יו"ט במסכת שבת פרק
ח' משנה ג' בד"ה שהיא שמע ישראל וכו' ע"ש די"ל דהתנא אתא לאשמועינן
דלענין שבת אי"צ שיהיה הקלף עב או עם הגליון כמו בתפילין רק השיעור הוא
כדי לכתוב עליו רק פרשת שמע ישראל וא"צ גליון ואף שהקלף הוא דק וק"ל.
ועיין בספר יד אהרן ובהלק"ט ח"א סי' רנ"ט:

טו אִם לְאַחַר שֶׁנִּכְתַּב נִקְבַּ בְּתוֹךְ הֵה " א או הַמ "ם
כְּשֶׁר, אֶפְלוּ נִקְבַּ כָּל תּוֹכוֹ שֶׁהִנֵּקֵב מִמֶּלֶא כָּל הַחֲלָל. אֶבֶל
בִּירוּשָׁלַיִם מִשְׁמַע שְׁגָם בְּפָנִים צָרִיד שִׁיְהֵא מִקֶּרֶף קֶלֶף.
נִקְבַּ רֶגֶל פְּנִימִי שֶׁל הֵ " א אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא כָּל
שֶׁהוּא כְּשֶׁר לְהִרְאִי"ש : הַגָּה: אֶבֶל שְׁאַר פּוֹסְקִים מִצָּרִיכִין כְּמִלֵּא
אוֹת (יט) קְטָנָה וְהִכִּי הִלְכְתָּא (בֵּית יוֹסֵף) נִקְבַּ רֶגֶל הַיְמָנִי, אִם נִשְׁתַּיֵּר
מִמֶּנּוּ מִלֵּא אוֹת קְטָנָה כְּשֶׁר, וְאִם לָאוּ פְּסוּל.

באר היטב (יט) קטנה. היינו י'..

טז נִפְסַק אַחַת מִהָאוֹתִיּוֹת הַגָּה: (כ) הַפְּשׁוּטוֹת כְּגוֹן וְיִי וְזִי"ן או
שְׁנַפְסַק רֶגֶל (הַנּוּי"ו) [הַא"י] וְכִיּוֹצֵא בָּהּ (מְרַדְכִי ה"ק ד' צ"ב), אִם תִּינּוֹק שְׁאִינוּ
(כא) לֹא חָכָם וְלֹא טַפֵּשׁ יוֹדַע לְקָרוֹתוֹ כְּשֶׁר, וְאִם לָאוּ
פְּסוּל, וְאִין צָרִיד לְכַסוֹת לוֹ שְׁאַר (כב) אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ

שְׁנוּהָגִים : **הגה:** מיהו אם אָנוּ רוֹאִים שְׁלֹא נִשְׁאַר צוֹרֵת (**כג**) הָאוֹת בְּתִקּוּנוֹ, פְּסוּל אֶף עַל פִּי שְׁהִתְיַנּוֹק קוֹרָא אוֹתוֹ כְּהִלְכָתוֹ (מְרַדְכִי וּמְהַרְיִיק שֶׁרֶשׁ ס״ט וְרִיב״ש) הָא דְּמְכַשְׁרִינָן כְּשֶׁנֶּפֶסֶק אוֹת, דְּוָקָא כְּשֶׁנֶּכְתַּב בְּכִשְׁרוֹת וְאַחַר כֵּן נֶפֶסֶק, אֲבָל אִם מִתְחַלָּה כְּשֶׁנֶּכְתַּב הָיָה שָׁם נֶקֶב (**כד**) וְנֶפֶסֶק בּוֹ, אוֹ אִם רָגַל הִכָּה הַפְּשׁוּטָה, אוֹ כִּיּוֹצֵא בָּהּ מְגִיעַ לְסוּף הַקְּלָף בְּלִי הַקּוֹף (**כה**) קְלָף מִתְחַלָּתוֹ, פְּסוּל.

באר היטב (כ) הפשוטות. כגון ו' ז' או שנפסק רגל הנו"ן כצ"ל. וכ"כ בע"ת וכ"ה במרדכי וכ"כ המחבר יד אהרן ובקצת נוסחאות כ' או שנפסק רגל האל"ף והט"ז הרבה להקשות עליו והעלה דהך נפסק רגל הא' מקומו אח"כ מיהו אם אנו רואים שלא נשאר צורת אות כתיקונו או נפסק רגל הא' פסול ע"ש. והמ"א גורס רגל האחד ע"ש ואין לדבריו הבנה ועיין בספר תורת חיים בקונטרס עוללות הכרם: (**כא**) **לא חכס.** כ' הט"ז נ"ל דהך נפסק מיירי שנפסק קצת מאורך האות ולמטה לגמרי ולא נשאר ממנו רק החלק שקודם ההפסק אז תלוי בקריאת התינוק אם ספק לנו אם נשאר כשיעור של האות ההוא אבל אם נשתייר גם למטה מן ההפסק דהיינו שנעשה ההפסק ברחבו של רגל האות ואחר ההפסק נשאר עוד למטה חלק מן הרגל בזה לא מועיל תינוק דהתינוק יצרף מה שלמטה ממנו לחלק העליון ובאמת אין לו צירוף וזה דומה לנפסק רגל הא' אלא צריך לכסות את חלק הנשאר אחר ההפסק ואין זה דומה למ"ש הש"ע כאן דאין צריך לכסות שאר האותיות דבזה ודאי מודה דצריך לכסות ב"ח פסק דלא מכשרינן ע"י תינוק אח"כ שנכתב מתחלה כהלכתו האות ואח"כ נפסק אבל אם נכתב מתחלה כך לא מהני תינוק אע"ג דליכא נקב ע"ש וט"ז חולק עליו וכ' דאין חילוק בזה דאם אירע שכתב הסופר איזה אות פשוט ונסתפק לו אם הוא ארוך כשיעור שראוי להיות וא"א לו להגיה דהוי שלא כסדרן ודאי מראה לתינוק האות ע"ש ועיין בתשו' מטה יוסף ח"א סימן א' שהליץ בעד הב"ח ועיין בקונטרס עוללות הכרם: (**כב**) **אותיות.** משמע דבין מלפניו ומלאחריו א"צ לכסותו וכ"כ הב"ח בא"ע סי' קכ"ה ע"ש אבל מהרי"ט ח"ב בחלק י"ד סי' ל"ב כ' דלקמיה קאמר אבל מה שקודם לו צריך לכסות שאם יתחיל מתחלת המקרא סירכיה נקיט ואזיל וכן נהגו עכ"ל. וכתב היד אהרן דאף דתינוק שלא למד באותה פרשה אפ"ה צריך לכסות מה שלפניו דלא כספר גט פשוט סי' קנ"ה ס"ק פ"ג ע"ש: (**כג**) **האות.** ז"ל מהרי"ק שורש (פ"ט) [ס"ט] בדין אלפין שאין היו"ד שלהן נוגעת אל עצמה וכן נקודת הפ"א שאין נוגעת בגגה שהוא פסול ואין להכשירו ע"י קריאת התינוק שלא נאמרו דברים הללו אלא היכא שנפסק האות ובציר לה משיעורא כגון ו' קטיעה שאנו

מסופקים אם הגיע לאורך ו' או אם כשיעור י' ולכן תועיל קריאת התינוק דגילוי מילתא בעלמא הוא דאורך ו' יש לה מדלא קראה י' אבל היכא דפשיטא שאין האות נשאר בצורתה מה מועיל בראיית התינוק ועינינו רואות שאין האות בצורתה עכ"ל וכ"כ הריב"ש סי' ק"ך דלא מהני קריאת התינוק אלא היכא שהפסול הוא משום שזה האות נדמה לאות אחרת אבל היכא שהפסול הוא משום שנפסק צורתו לא מהני לכן אין להכשיר האלף שאין רגל השמאלי נוגע לקו האמצעי בשביל שהתינוק יקראנה אלף שהרי מפני הפירוד לא יטעה לומר שהוא אות אחרת דהיינו עין הפוכה עכ"ל ועיין סעיף כ"ה: **(כד) ונפסק בו**. להב"ח שכתבתי בס"ק כ"א אין חילוק בין נפסק בנקב בין נפסק שלא על ידי נקב אלא כשנראה הגויל החלק באמצע האות לא מכשרינן על ידי תינוק אא"כ שנכתב מתחלה כתיקונו ואח"כ נפסק האות אבל אם נכתב כך מתחלה לא מהני תינוק אע"ג דליכא נקב ולהט"ז צריך לומר דכאן איירי דוקא דנפסק ע"י נקב דאז יש חילוק הזה הואיל ואין מוקפת גויל. כי זהו לשון הב"י וא"ת והיכא מכשרינן באיפסק שום אות בנוקבא והא אמרינן בהקומץ כל אות שאין גויל מוקף לה מדי רוחותיה פסול וי"ל דהא דמכשרינן היינו דוקא בשנפסק אחר שנכתב דכיון דכשנכתבה היתה כשרה שהיה מקיפה גויל מדי רוחותיה אבל כשבתחלת הכתיבה היה שם נקב ונפסקה בו אע"פ שיש בו שיעור אות פסולה משום דמעולם לא הוקפה גויל ע"ש ובט"ז ודו"ק כתב בתשו' הר"י הלוי אם יש שריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר כיון שאינו נראה אות חלוקה לבי עיין מטה יוסף ח"א סי' א': **(כה) קלף**. אע"פ שהיא ארוכה כראוי. מ"א:

יז אם נפלה טפת דיו לתוך האות ואינה נפרת **(כו)** האות, אין תקנה **(כז)** לגרר הדיו ועל ידי כך יהיה נפר האות, דהוי חק תזכות ופסול, משום דבעינן וכתב ולא וחקק, והוא הדין אם טעה וכתב דלי"ת במקום רי"ש או בי"ת במקום **(כח)** פ"ף, אין תקנה למחק התג לתקן האות, משום דהוי כחק **(כט)** תזכות.

באר היטב (כו) האות. ואם היא מחסרה קוצה של אות או שנראה כאילו היא גופה של אות אע"פ שהאות ניכרת להדיא פסול רד"ך וכנה"ג ופר"ח בא"ע סי' קכ"ה ס"ק ט"ו חולק עליו וכי ואיני רואה טעם בהוראה זו דאי כשנתעבה הגג או הירך באותו טפת דיו שנפל בגוף האות מה בכך ויוכל לתקנו ולחזור לעשות

כך בקולמוס ואין כאן חק תוכות וכן כשקוץ קטן כל דהוא יוצא חוץ לאות באופן שאין משנה מצורת האות כלל וגם האות ניכרת ללא חכם ולא טיפש גם בזה נ"ל להכשיר עכ"ל. וכ"כ דעת הע"ת ע"ש אם נפלה טפת דיו אפי' מחק הטיפה לגמרי וגמר האות ע"י כתיבה פסול דבעי שיהא כל האות ע"י כתיבה רד"ך. נפלה טיפת דיו והיא עשויה כמין חצי אות לא אשכחן מאן דשרי להשלים האות ע"י כתיבה הר"מ אלשקר סי' ה' אבל הב"י בא"ע סי' קכ"ה מכשיר. וכ"פ רמ"א שם ס"ד: כ' מהריק"ש בא"ע סי' קכ"ה דאם עשה תיבה תלוכה שנראה כב' תיבות והיה בצד של החלקים ש"ן של ג' ראשים ועשאה ד' ראשין והאריכה בכך למלאות החלל שבאמצע חלקי התיבה ואח"כ גרר מראשי השי"ן האמצעים ונשארה ש"ן של ג' ראשים עשויה מאליה כשר ולא נראה חק תוכות ומ"מ יותר טוב למחוק הראש הראשון קודם כתיבת הראש שהאריך בו השי"ן ומהר"ם בן חביב שם ס"ק ל"ה ופרי"ח שם ס"ק ט"ו דחו דבריו וכתבו דבכה"ג מיקרי חק תוכות ופסול ע"ש והתיקון השני עיקר. אם כתב ב' תיבות בתיבה א' ע"י אות יתירה ביניהם כגון שהיה צריך לכתוב בחוזק יד והוסיף ק' בין תיבות חוזק לתיבת יד כגון זה בחוזק יד או שכי בחוזק שהוסיף ב' בתחלת תיבת בחוזק מותר למחוק הבי"ת והקו"ף שביניהם ואין בכך פיסול משום חק תוכות. גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק ל"ו. אם נדבק רגל ה"א כחוט השערה דק מאוד ותינוק דלא חכם ולא טיפש יודע שהוא ה"א מי שיקל להפריד הרגל לבד לא אמחה בידו הרלנ"ח סי' א' וצ"ז. והרד"ך בית א' חל"א ופרי"ח בע"ע סי' קכ"ה ס"ק י' חלקו עליו שאין להורות קולא בדבר וראוי לגעור במי שעושה כן. וכ"כ הע"ת מאחר שנראה לעין שלא נשאר צורת האות אע"פ שהוא דק אטו בדק או בעב תלוי אם הוא דבוק מה לי עב או דק. אם נפלה טפת דיו תוך חלל הב' ונראי' כפ' או שאין שם ב' עליה או שנפלה לתוך אות אחרת ואין שמה עליה אין תקנה למחוק ב"י. ב' ביתין הסמוכים בתיבה אחד שנדבקו בתחתיהן ונפסדה צורת האות למראית העין שאינה ניכרת אם הוא בי"ת או כ"ף אין תקנה לגררה להפריש הדיבוק דמיקרי חק תוכות כי אם במחיקת הרגל השני ויחזור ויכתבנו דבר שמואל סי' פ"ט. אם נטף שעוה וסלקה מותר אף ע"פ שהאות אינה ניכרת יוכל לגרור השעוה ולסלקה ואין כאן חק תוכות. פרי"ח וכ"כ המ"א: **(כז) לגרור**. אפי' מעביר הקולמוס לאחר שחק תוכו אינו מועיל. ע"ת: **(כח) כ"ף**. וה"ה איפכא: **(כט) תוכות**. ודוקא חקיקה פוסלת בו אבל אם כ' רי"ש דומה לדל"ת ורוצה להוסיף עליו דיו לעשותו עגול דתהוי רי"ש וכן בעשה רי"ש במקום דל"ת יש תקנה להוסיף עליו דיו ולעשותו מרובעת ומותר וה"ה מבית לכ"ף או איפכא נמי דינא הכי וכל זה דיש תקנה לתקנו היינו קודם שכי אות אחריו אבל לא אח"כ דאז הוה שלא כסדרן ופסול בתפילין. תפילין שנזדמן לסופר לכתוב בפרשה פשוטה בסוף להשלים משך רוחב השיטה האריך והמשיך גגה של כ"ף עד שהגיע לסוף השיטה ונמצאת רוחב הגג דומה לדל"ת גדולה או

רי"ש גדולה מה דינו עיין הרי"י הלוי סי' פ"א ועיין ס"ק שלאחר זה. ובתשו' גינת וורדים חא"ח כלל ב' סי' ט'. ובתשו' דבר שמואל סי' קס"ג:

יח מ"ם פתוחה שְנִדְבַק פְּתִיחָתָהּ וְנִסְתָּמָה, אִין מוֹעִיל לְגֵר הַדְּבַק וּלְפִתְחָהּ, מְשׁוּם דְּהוּי כְּחַק תּוֹכוֹת. וּמָה תִקְנָתָהּ, שְׁיִגְרָר כָּל הַחֲרָטוּם וְתִשָּׂאֵר כְּצוּרַת נוּי"ן כְּפוּפָה, וְאַחַר כֵּן יִכְתֹּב מָה שְׁגָרָר. וְרִי"ש שְׁעִשְׂאָה כְּמִין דְּלִי"ת, יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלוֹמַר דְּלֹא סָגִי כְּשִׁיגְרָר הִירְדָּ לְבַד אוֹ הִגָּ לְבַד וְיִחְזֹר וְיִכְתֹּבֵנוּ כְּמִין רִי"ש, מְשׁוּם דְּבִין הִגָּ בִין הִירְדָּ נַעֲשׂוּ (ט) בְּפִסּוּל, הַלְכָּד צְרִיךְ לְגֵר שְׁנִיחָהּ. אִם נִדְבַקָה אֹת לְאוֹת בִּין קָדָם שְׁתִּגְמַר בִּין אַחַר שְׁנִגְמָרָה פְּסוּל, וְאִם גָּרָר (לא) וְהִפְרִידָהּ כָּשֵׁר, וְלֹא מְקַרֵי חֶק תּוֹכוֹת מְאַחַר שֶׁהָאוֹת עֲצָמָה הִיָּתָה כְּתוּבָה כְּתִקְנָה. אִם נָגְעוּ רַגְלֵי הֵהּ " א וְהִקּוּ"ף (לב) בְּגָג יִגְרָר הִרְגָּל וְיִחְזֹר וְיִכְתֹּבֵנוּ, וְאִין צְרִיךְ לְגֵר כָּל הָאוֹת כִּי הִגָּ כְּדִין נִכְתֵּב. אִם נָגַע רַגְלֵי הָאֱלִי"ף בְּגָג הָאֱלִי"ף אוֹ פְּנֵי הָאֱלִי"ף בְּפְנֵים בְּגָג שְׁתַּחֲתִיָּהּ (לג) פְּסוּל, וְאִין תִּקְנָה בְּגִרְיָהּ לְהִפְרִידָהּ דְּהוּי כְּחַק תּוֹכוֹת, אֶלָּא יִגְרָר כָּל מָה שְׁנַעֲשֶׂה בְּפִסּוּל וְיִחְזֹר וְיִכְתֹּבֵנוּ: **הגה:** וְכוּ הַדִּין בְּיוֹדֵי הַשִּׁי"ן וְהַצְדִּי"י וְהַעֲי"ן וְהַפִּי"א אִם נָגְעוּ בְּגוּף הָאוֹת יוֹתֵר מִמְּקוֹם דְּבּוֹקָם (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ל) בפסול. ר"ל כי כתיבת המ"ם פתוחה היא בב' כתיבות דהיינו מתחלה כותבין כמו נו"ן כפופה ואח"כ תולין מצדה כמו ו' א"כ כל שנעשה הפסול בו דהיינו הוי"ו צריך לגרור כולו אבל הנו"ן שנכתבה בהכשר א"צ לגררה לאפוקי ברי"ש שעשאה כמין דל"ת דבפעם אחת נכתב הכל בפסול צריך לגרורו כולו ולפ"ז ה"ה בכל אות שנכתב בשני כתיבות כמו ג' ונעשה פסול בכתיבה א' א"צ לגרור אלא אותה ואם כ' מתחלה רי"ש ואח"כ טעה ועשה בו תג כעין דל"ת סגי ליה כשיגרר התג או הירד עם התג ויחזור ויכתבנו כמין רי"ש והמחמיר גם בזה תעי"ב. לבוש ול"ח: רגל הכף צריך להיות כפלים

לגג שלא תדמה כרי"ש. בתשוי מהר"י הלוי סי' פ"א כתב אם עשה גג של הכ"ף רחב צריך תיקון למחוק כל הגג אפילו במלת אלקיך יכול למוחקו אך יזהר שלא ימחוק הרגל והמ"א כי ול"נ שאם יוכל למשוך הרגל שיהיה כפלים כמו הגג שפיר דמי עיין ס"ק שלפני זה: **(לא) והפרידה כשר**. נ"ל דה"ה אם רגל הדי' מגיע לסוף הקלף בלי היקף רשאי לגרר קצת דלא גרע מנדבק אות לאות כי הב"ח בא"ע סי' קכ"ה דאם כל אורך האות דבוקה לחברתה ל"מ גרירה ואם נשתנה צורת האות ע"י הדביקות הוי כמ"ם שנסתמה רד"ך עמ"א. ועיין ב"ח שהעלה דאם נמצא דיבוק בס"ת בקריאה דאין צריך להוציא אחרת אפי' נמצא בשבת וי"ט שא"א לגוררו מ"מ אין להוציא אחרת כיון שמעיקר הדין ס"ת יש תקנה לגוררו רק דאיסור שבת רביע עליה וכל הראוי לבילה אין בילה וכו' ע"ש. ובשירי כנה"ג כי ומנהגינו דאפי' בדבוק אות לאות שנמצא בס"ת בשבת או בי"ט להוציא ס"ת אחרת ע"ל סי' קמ"ג ובספר אבן העוזר מחמיר באותיות הנדבקים בתחלת הכתיבה שאין להם תקנה בגרירה עיין שם באריכות בספר מגיני ארץ מדפוס פרופס: **(לב) בגג**. כל הסעיף זה איירי קודם שכתב אות שלאחריו דאז יש תקנה אבל אח"כ לא דהוי שלא כסדרן ודוקא שלא נשאר צורת אות בלא תיקון אז אסור לתקנה בשכתב לפניה משום דהוי שלא כסדרן אבל אם נשאר צורת אות אפי' בלא תיקון יוכל לתקנו אפילו אחר כך דכיון דצורת אות היה ניכר ליכא משום דלא כסדרן. ועיין סעיף כ"ה וס"ק כ"ו מש"ש: **(לג) פסול**. ודוקא שנגעה היו"ד עצמה באל"ף אבל אם קוצה השמאלית של יו"ד נוגעת באל"ף כשר דאפילו בלא הקוצה מיקרי יו"ד. עמ"א:

יט בַּתְּחִלַּת **(לד)** הַכְּתִיבָה יֹאמֶר בְּפִיו: אֲנִי כוֹתֵב לְשֵׁם קְדֻשָׁת תְּפִלִּין. וּמִלְבַּד זֶה בְּכָל פַּעַם שְׁכוֹתֵב אֶזְכְּרָה צָרִיךְ לומר שְׁכוֹתֵבָה לְשֵׁם קְדֻשָׁת הַשֵּׁם: **הגה**: וַיֵּשׁ אֲמָרִים דְּסָגִי כְּשֶׁמְחַשֵּׁב שְׁכוֹתֵב הָאֶזְכְּרוֹת לְשֶׁמֶן הַוָּאֵיל וְהוֹצִיא בַּתְּחִלַּת הַכְּתִיבָה בְּפִיו סָגִי בְּהֵכִי (הַרְאִישׁ הֵיית וְסִיית וְטוֹר יוֹרָה דְּעָה וְאִי"ח) וַיֵּשׁ לְהַקֵּל בְּדִיעֵבַד וּכְשֶׁבָא לְנִמְנָם לֹא יִכְתֹּב דְּאִינוּ כוֹתֵב אֶזְ בְּכֹנָה (אור זרוע).

באר היטב **(לד) הכתיבה**. קודם שיכתוב השם יעיין בקולמוס שיטבלנו טרם שיכתוב אות אחרונה שלפני השם ויקדש הדיו באותו אות ואם צריך דיו טרם שיגמור השם אזי יטבול באותיות שלפני השם שהם לחים ויגמור השם ואם לא הניח אות לפני השם יעיין אם יש אות או תג שצריכה דיו כדי שיקדש הדיו

קודם שיכתוב השם ב"ש מ"א. וסדר כתיבת השם דרך סוד עיין בעטרת זקנים
ובגינת ורדים חא"ח כלל ב' סימן י' וי"א:

ב צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּחִסְרוֹת וְיִתְרוֹת, שְׁאֵם חִסָּר אוֹ יִתֵּר
אוֹת אַחַת פְּסוּלִים וְנִמְצְאוּ הַמְּנִיחִים אוֹתָם מְבָרְכִים
בְּכָל יוֹם בְּרָכָה לְבִטְלָה, וְגַם שָׁרוּי בְּכָל יוֹם בְּלֹא מְצוֹת
תְּפִלִּין, וְנִמְצָא עֲנֵשׁ הַסּוֹפֵר מְרַבֶּה, לָכֵן צָרִיךְ לְהִיּוֹת מְאֹד
יָרֵא שְׂמִים וְחָרֵד לְדַבֵּר הַשֵּׁם, הַמְתַּעַסֵּק בְּכַתִּיבַת תְּפִלִּין
וְתַקּוּנָן.

כא כָּל פְּרָשָׁה, אַחֲרֵי שֶׁיִּכְתְּבֶנָּה, יִקְרָאנָה הַיָּטֵב בְּכּוֹנֵה
וְדַקְדוּק פְּעַמִּים וְשִׁלְשׁ, וְיִחְזֹר וְיִקְרָאנָה קֶדֶם שֶׁיִּתְנַנֶּה
בְּתוֹךְ בֵּיתָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְחַלֵּף פְּרָשָׁה בְּפְרָשָׁה.

כב טוֹב לְנִסּוֹת הַקְּלָמוֹס קֶדֶם שֶׁיִּתְחִיל לְכַתֵּב הַפְּרָשָׁה
שֶׁלֹּא יִהְיֶה עָלָיו דָּיו יוֹתֵר מִדְּאֵי וַיִּפְסִיד, וְכֵן יִזְהַר קֶדֶם
שֶׁיִּכְתֹּב כָּל שֵׁם לְקִרְוֹת כָּל מֵה שֶׁכָּתַב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ
לְיָדֵי גְּנִיזָה עַל יָדוֹ.

כג אִם מְצָא שֶׁחָסַר אוֹת אַחַת, אֵין לוֹ תַקְנָה, שְׁאֵם כֵּן
הָיוּ כְּתוּבִין שֶׁלֹּא כְּסִדְרוֹ, וּפְסוּלִין מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְהָיוּ
בְּהוֹיָתָן יְהוּ. וְאִם יִתֵּר אוֹת אַחַת, יֵשׁ לוֹ תַקְנָה, עַל יָדֵי
שֶׁיִּגְרַר אוֹתָהּ אִם הִיא בְּסוֹף תְּבֵה אוֹ בְּתַחֲלָתָהּ, אֲבָל אִם

היא באמצע תבה לא, משום דכשגירר יהיה נראה כשתי (לה) תבות.

באר היטב (לה) תיבות. כי הביי בשם הריא"ס דלפעמים תיקון מהני ליתר אות כגון לאבותיך מלא בו' שאחר שיגרור הו' ימשוך הב' שלפניה באופן שיהיה ממולא החלק של מקום הגרר אבל בצ' נסתפק כגון הוציאך שכתבו ביו"ד או מצות מלא בו' ואם ימחוק הי' או הו' יוכל אח"כ להמשיך חלק התחתון ולא העליון אי כשר או לא. ומסיים הביי ומ"מ כל שנראית כב' תיבות פסולה וכ"כ הלבוש שיש להחמיר בזה וכ' המ"א דאם בתחלת הכתיבה ממשיך רגל התחתון של הנו"ן והצד"י וכותב האות הסמוך בתוכו כזה ג מותר דהוי ממש כתיבה אחת דלא כהרנ"ח ח"ב סי' ע"ח עיין כנה"ג וביד אהרן. ואם כ' תיבה יתירה מתקנה. ואם יהיה חלק ט' אותיות דכשיגררנה יהיה פרשה במקום שאין פרשה פסול אבל מותר למשוך הה"א אע"פ שלא יהא רגל בסופו מ"א. מצא ו' או י' יתירה יגרור אותה ויעבה קצת האות שלפניה או שלאחריה שאין בזה משום שינוי אות. עיין מ"א וביד אהרן: (עיין בס' אליהו רבה בעניינים האלה בשם כנה"ג. ושו"ת רדב"ז):

כז מתר לכתב על מקום (לו) הגרר ועל מקום המחק אפלו אזכרה, ולא ימחק בעודו לח אלא ייבשנו יפה כי אז יגרר בקל ולא ישאר לו שום רשם.

באר היטב (לו) הגרר. הגרר מיקרי כשגררו יבש והמחק מיקרי שמחקו לח:

כה כל אות שהיא כתובה שלא כתקנה ואין צורתה (לז) עליה, כגון נגע רגל האל"ף (לח) בגג האל"ף או פני האל"ף בפנים בגג שתחתיה, או שהיה רגל ה"א, או רגל הקו"ף נוגעים או שהיתה אות אחת חלוקה לשתי אותיות, כגון צד"י שכתב (לט) יו"ד נו"ן או ש"ן, שכתב עי"ן יו"ד או ח"י ית, שני זיני"ן ואחר שכתב לפניו חזר

וּתְקַנָּם, הָיִי שְׁלֹא כְּסֻדָּרוֹן וּפְסוּלִין. אֲבָל לְהַפְרִיד
הָאוֹתִיּוֹת הַדְּבוּקוֹת אַחַר שְׁכַתְּבָ לְפָנֵיהֶם שְׁפִיר דָּמִי,
דְּכִיּוֹן שְׁהָאוֹת צוֹרְתָה עָלֶיךָ כְּשֶׁמִּפְרִידָה מִחֲבָרְתָּה לֹא
הָיִי כְּכוֹתֵב, וְהָיִי שְׁאֵם לֹא הָיִי מְקַצֵּת יוֹדִי"ן שְׁעַל
הָאֲלִ"פִין וְהַשִּׁנִּי"ן וְהָעִנִּי"ן וְרִגְלֵי הַתּוֹי"ן נוֹגְעִים בְּגוֹף
הָאוֹת וְתִינוּק דְּלֹא חֲכִים וְלֹא טַפֵּשׁ מִכִּירָם, שְׁאַף עַל פִּי
שְׁכַתְּבָ לְפָנֵיהֶם יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְתַקְנָם, דְּכִיּוֹן דְּצוֹרֵת הָאוֹת
הִיָּתָה נִפְרָת לִיכָּא מְשׁוּם כְּתָבוֹן שְׁלֹא כְּסֻדָּרוֹן. וַיֵּשׁ מִי
שְׁאוֹמֵר דָּהּ י"ה אִם חֲטָרָא (מ) דְּחִי"ת לְמַעְלָה אִין נוֹגְעִים
זֶה לָזֶה, אֲדָּ אִין נִכְר לְהַדְיָא פְּרִידָתוֹן, אַף עַל פִּי שְׁהַתִּינוּק
קוֹרָא שְׁנֵי זִינִי"ן מִתָּר לְהַדְּבִיקָם.

באר היטב (לז) עליה. ובכל הני אפ"י תינוק יוכל לקרותם פסול: (לח) בגג.
דאז צריך לגררה כולה כמ"ש סעיף י"ח: (לט) יו"ד נו"ן. וה"ה אם לא עשה
רגל הימין של יו"ד אבל אם לא עשה לה רגל שמאל יכול לתקנה דשם יו"ד
עליה. ב"י מ"א: (מ) דחי"ת. תפילין שחי"ת שלהם כמין די וזי כזה או איפכא
כזה אין לפוסלם ויגרור מן הדי' עד שיעשנה ז' ולא הוי שלא כסדרן עיין מ"א
סי' ל"ו ס"ק ג' וכן כתבתי בתשובה על תפילין שנמצאו מלת בניכם בשני כפי"ן
כזה בניכם דיגרור כ"ף השניה מכל וכל ויאריך כי ראשונה עד שיגיע סמוך
למ"ם אבל לא יגרור המ"ם ויעשה מן הכ"ף השניה מ"ם דהוי שלא כסדרן
שכנה"ג בהגהת הטו' וע"י תשו' דרכי נועם סי' א' ובעבודת הגרשוני סי' פ"ב
אם עשה חי"ת כדעת רש"י כזה כשרה ואפ"י האריך בה בסוף שטה עד שאינה
מרובעת אפ"ה כשרה. מ"א בסי' ל"ו ס"ק ג':

כו אם אותיות של שם דְּבוּקוֹת (מא) יָכוֹל לְהַפְרִידָם.

באר היטב (מא) יכול להפרידם. מעשה שה"י רגל הנו"ן פשוטה דבוק לגגה
של ה"א המכוונת תחתיה והיתה ה"א מעיקר שם הנכבד והנורא יש להכשיר
בשעת הדחק ע"י גרירת קצת רגל הנו"ן ובלבד שלא יגע הסכין באותה נקודה
אחרונה המדובקת אות הנו"ן עם ה"א הקדושה. שירי כנה"ג:

כז אֹתִיּוֹת וְתַבּוֹת (מב) שְׁנַמְחֶקוּ, קָצַת אִם רְשׁוּמָן נִכָּר
כָּל כָּדָּ שְׁתִּינּוֹק דְּלֹא חֲפִים וְלֹא טַפֵּשׁ יָכוֹל לְקָרוֹתָם מִתָּר
לְהַעֲבִיר קְלָמוֹס עָלֶיהָ לְהִיטִיב הַכְּתָב וּלְחַדְשׁוֹ, וְלֹא הָיִי
שְׁלֹא (מג) כְּסֻדְרוֹן.

באר היטב (מב) שנמחקו קצת. אבל אם בתחילת הכתיבה לא היה הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכחה מראיתו או לאודם וצריך להעביר עליו קולמוס הוי שלא כסדרן. מ"א: (מג) כסדרן. ודוקא כשקצת צבע הדיו קיים אבל אם קפצה כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמומית מהחלודה של הדיו הוי שלא כסדרן. מ"א:

כח יֵשׁ לְזָהָר שְׁלֹא יִכָּנֵס רֹאשׁ הַלֶּמֶךְ "ד (מד) בְּאֵוִיר הֵה " א
או החי"ת, אֶפְלוּ בְּלֹא נְגִיעָה.

באר היטב (מד) באויר הה"א. ואם נכנס לתוך ד' ונראית כה' פסול הרמ"א בא"ע סי' קכ"ה ססי"ח ועי' במ"א שסיים בזה"ל וכי בכנה"ג שיש מכשירים לגמרי ע"כ וצוח עליו ככרוכיא המחבר יד אהרן שאינו כן ולא מצינו מי שמיקל בזה ע"ש:

כט אִם אֵין הַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁגוּרוֹת בְּפִיו, צָרִיךְ (מה) שְׁיִכְתֹּב
מִתּוֹךְ הַכְּתָב.

באר היטב (מה) הכתב. ואם מקצת הפרשה שגורה בפיו מותר לכתוב אותה מקצת בע"פ ב"ח דלא כב"י:

ל אֵינוֹ רְשָׁאֵי לְכָתֵב, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדַע לְקָרוֹת.

לא אם אינו כותב מתוך (מו) הכתב, לא יכתב על פה
שִׁמְקָרָא אֹתוֹ אַחֵר, אֶלָּא אִם כֹּן יִחְזַר הוּא וְיִקְרָא בְּפִיו :

באר היטב (מו) הכתב. משמע דשכותב מתוך הכתב אי"צ לקרות כל תיבה
וצ"ע דבי"ד סי' רע"ד סי"ב משמע דאעפ"כ צריך לקרות וכי המ"א ואפשר
דעתו להקל בתפילין אבל הב"ח פסק דאפי' בכותב מפי הכתב צריך שיקרא
כל תיבה ותיבה קודם שיכתבנה וכ"פ הע"ת וכ"ה בשכנה"ג :

לב צָרִיךְ לְהַנִּיחַ חֶלֶק לְמַעַלָּה כְּדִי גְגָה (מז) שֶׁל לָמַד י"ד :
הגה: שְׁיִהְיוּ גַם הֵם מְקַפִּים גְּנוּל (תשובת מהר"ל סי' קל"ז וב"ש) וּלְמַטָּה
כְּשֶׁעוֹר כַּי"ף וְנוי"ן פְּשוּטָה וּבְתַחֲלָתָן וְסוּפֹן אִין צָרִיךְ
לְהַנִּיחַ כָּלֵל : **הגה:** מִיָּהוּ נִהְגוּ הַסּוּפְרִים לְהַנִּיחַ קֶצֶת בְּתַחֲלָה וְסוּף (אגור
רוקח) וְצָרִיךְ לְהַנִּיחַ בֵּין כָּל תֵּבָה וְתֵבָה כְּמֵלֵא (מח) אֹת, וְכֵן בֵּין הַשְּׂטִים
כְּמֵלֵא שְׂטָה, וּבֵין כָּל אֹת כְּמֵלֵא חוּט הַשְּׂעָרָה כְּמוֹ בְּסִפֵּר תוֹרָה, וְכְמוֹ
שְׁיִתְבָּאָר בְּטוֹר י"ד גַּם צָרִיךְ לְהַנִּיחַ מְעַט חֶלֶק בֵּין פְּסוּק (מט) לְפְסוּק.

באר היטב (מז) של למ"ד. וב"ח פסק שצריך להניח שיעור חצי ציפורן למעלה
מראש של למ"ד ועיין ט"ז דה"ה למטה : (מח) אות. ובדיעבד אינו מעכב
אא"כ נראים כאחד על פי תינוק דלא חכים ט"ז וע"ת וכ"פ הכנה"ג : (מט)
לפסוק. ומ"א פסק שלא להניח חלק כלל וכן בין שיטה לשיטה אי"צ ע"ש ועיין
בד"מ ובע"ת (ובספר אליהו רבה פסק כדעת רמ"א דצריך להניח חלק בין
פסוק לפסוק והביא ראיה מן ספר ברוך שאמר שכתב להדיא כן וכן בין שיטה
לשיטה ע"ש) :

לג יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹרֹת שְׁוֹת שְׁלֵא תִּהְיֶה אַחַת נִכְנָסֶת וְאַחַת
יוצאת, וּלְפָחוֹת יִזְהַר שְׁלֵא יִכְתֹּב ג' אֹתוֹת חוץ (נ)
לְשִׂטָּה וְאִם כְּתָבָם לֹא פָּסַל.

באר היטב (נ) לשיטה. ובי"ד סי' רע"ג פסק כהרמב"ם דלא קפדינן אלא שלא יכתוב רוב התיבה חוץ לשיטה ואם התיבה בת ח' אותיות מותר לכתוב החצי חוץ לשיטה וכתב המ"א ואפשר דבא ללמוד כאן דשני אותיות מותר לכתוב אפי' בתיבה בת ג' אותיות דבזה הרמב"ם מודה ע"ש. ואני אומר דמסעיף שאח"ז ידעינן זאת מדכתב ב' אותיות שהם תיבה וכו' משמע ב' אותיות שאינן תיבה אחת מותר אפי' בתיבה בת ג' וק"ל:

לד ב' אותיות שיהם תבה אחת, לא יכתב חוץ לשטה.

לה אותיות השם צריך שיהיו כולם (נא) בתוך הדף, ולא יצא מהם כול חוץ לדף.

באר היטב (נא) בתוך הדף. ולא יצא מהם כלל חוץ כתב הרב בעל באר שבע בתשובה סוף ספרו דף נ"ב ע"ב מדנקט כפל לשון משמע אפי' בדיעבד פסול אפי' בשאר שמות שאינן נמחקין ואפי' הנטפל לשם מאחריו פסול אם יצא חוץ לשיטה כנ"ל להלכה ולא למעשה ע"כ. והמ"א הקשה עליו דהשי"ך ביו"ד סי' רע"ו ס"ו כתב דקצת פוסקים מכשירין כשתלה מקצת השם ע"ש ס"ק ה' משמע לכאורה דכ"ש כשיצא חוץ לשיטה דהא איסור תליה נזכר בגמרא ואיסור זה לא נזכר בגמרא בהדיא רק הוא מדברי ר"ת ומנ"ל לפסול בדיעבד ובמ"ב סימן נ"ז כתב אם כתב אלהינו בלא י' מותר לתלות ה' מאחר שאינה מהשם עצמו אם כן כ"ש אם יצא הנטפל לשם חוץ לשיטה דכשר והגאון מוהר"ר יצחק אב"ד דק"ק פוזנא הורה למחוק בספר תורה כל השורות העליונות ולמשוך אותם שיהיו שוות עם השם מאחר דאפשר לתקוני לא מיקרי דיעבד אבל אם יש שם בשיטות העליונות שאסור למחקו כשר בדיעבד עד כאן לשון המג"א וה"ה נמי בתפילין דאסור למוחקו משום דהוי שלא כסדרן כשר בדיעבד והמחבר הלכה ברורה טעה שגיאה גדולה במה שכתב ואני תמה הרי הוי שלא כסדרן ע"ש ס"ק מ"א ועיי' בב"י ביו"ד סי' רע"ו שהביא תשו' הרמב"ם וכתב בה בלשון הזה על ס"ת שנמצא בה ה' כתוב קצתו תוך השיטה וקצתו חוץ לשיטה הראוי אצלי להחליף אותה היריעה ולגונזה ואחר חלופה יקראו בה בצבור לכתחלה עכ"ל נרא' דס"ל להרמב"ם דפסול אפי' בדיעבד והמחבר יד אהרן האריך והעלה דלענין מעשה אין ולא ורפיא בידיה. ועיי' בתשובת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל ב' סימן כ"ט ובספר משנה למלך בפרק ה' מהלכות תפילין:

לו יַעֲשֶׂה כָּל פְּרָשִׁיּוֹתֶיהָ פְּתוּחוֹת, חוּץ מִפְּרָשָׁה אַחֲרוֹנָה הַפְּתוּבָה בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא וְהִיא אִם שְׁמוּעַ, שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה סְתוּמָה וְאִם שְׁנָה **(נב)** פְּסוּל: וַיֵּשׁ מִכְשִׁירֵין בְּכֻלָּם פְּתוּחוֹת (מִהַר"ם פֶּאדוּוֹה סִימָן ע"ז בְּשֵׁם אֲרָחוֹת חַיִּים וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָעֶטְרוֹר) וּבְמִדִּינוֹת אֱלוֹ נוֹהֲגִים אֶף פְּרִשֶׁת וְהִיא אִם שְׁמוּעַ בְּרֵאשׁ הַשְּׁטָה כְּשֶׁאֵר הַפְּרָשִׁיּוֹת וְלָכֵן נִהְגוּ שֶׁפְּרִשֶׁת **(נג)** קִדְשׁ לִי, וְהִיא כִּי יִבְיָאָךְ, וּפְרִשֶׁת שְׁמַע (מִתְחִילִין) בְּרֵאשׁ שְׁטָה וּבְסוֹף קִדְשׁ לִי וּבְסוֹף וְהִיא כִּי יִבְיָאָךְ מִנִּיחִים חֶלֶק כְּדִי לְכַתֵּב ט' אוֹתִיּוֹת, וּבְסוֹף שְׁמַע אֵין מִנִּיחִים חֶלֶק כָּלֵל, וְאִם מִנִּיחִים הוּא פְּחוֹת מִכְּדִי לְכַתֵּב ט' אוֹתִיּוֹת. וּפְרִשֶׁת וְהִיא אִם שְׁמוּעַ מִתְחִילִים מְאֻמָּצֵע שְׁטָה עֲלִיוֹנָה, וּמִנִּיחַ לְפָנֶיהָ חֶלֶק כְּדִי לְכַתֵּב ט' אוֹתִיּוֹת, וְנִמְצָא שֶׁשְּׁלֹשָׁה פְּרָשִׁיּוֹת הֵם פְּתוּחוֹת בֵּין לְהַרְמָב"ם בֵּין לְהַרְא"שׁ, וּפְרָשָׁה אַחֲרוֹנָה הִיא סְתוּמָה לְדַעַת הַרְמָב"ם.

באר היטב (נב) פסול. ע"י ט"ז מה שמיישב דעת הרמב"ם מפרק הקומץ והוכיח דאפילו בדיעבד בעי סתומה ודבריו המה קצת מגומגמים אבל תוכן דבריו הוא דילמא האי דאין מורידין הא מורידין עושין קאי אתפילין אלא ודאי דבתפילין נמי פסול בפתוחות ואינו נראה לפענ"ד דא"כ באידך מקשן נמי נימא הכי דמקשה בסמוך הא מורידין עושין והא בעי שירטוט ואי לפי דעתו מה ק"ל הלא הרמב"ם פסק בפ"ז דס"ת בעי שירטוט וא"כ נימא נמי דטעמא דאין מורידין קאי לס"ת אלא ודאי צ"ל דלא ס"ל לתלמודא האי סברא דא"כ למה ליה למתני כלל תפילין א"כ י"ל הכא נמי דאי קאי אתפילין לחודיה ל"ל למתניי כלל ס"ת וכך הוא הוכחה הלימא מסייע ובזה יתורץ רש"י שם במ"ש בד"ה הכא סתומות בס"ת הכא פתוחות במזוזה כו' למה נקט בראשונה בס"ת ולא נקט תפילין אלא ודאי דבתפילין י"ל דפתוחות כשר בדיעבד ולא קשיא מתפילין רק הקושיא היא מס"ת. למה נקט גם בשירטוט כתב רש"י ובתפילין לא בעי שירטוט נקט נמי רש"י תפילין לחוד להורות דקושיא הוא למה נקט תפילין ודו"ק: **(נג) קדש.** אבאר לפניך מקור המחלוקת למען יתברר. כבר זכרנו שצריך לעשות ג' פרשיות דהיינו קדש והיה כי יביאך שמע פתוחה והפרשה ד' שהיא והיה אם שמוע סתומה רק שיש מחלוקת בצורת פתוחה וסתומה דלהרא"ש מבואר בי"ד סי' ער"ה דכל שיש

חלק בשיטה ומתחיל לכתוב באמצע שיטה וכן בכותב ומניח בסוף שיטה חלק ומתחיל הפרשה שאחריה בראש שיטה שניה זהו פתוחה ושיעור החלק הוא כדי שיוכל לכתוב ט' אותיות וסתומה הוי כל שמניח חלק באמצע שיטה כשיעור הנ"ל ויתחיל לכתוב בסוף השיטה ההיא עצמה וה"ה אם סיים הפרשה בסוף שיטה יניח שיטה אחת חלק ויתחיל בשיטה שלישית והרמב"ם כתבו בזה"ל פרשה פתוחה יש לה ב' צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי כשיעור הנ"ל ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השניה (זהו כמו להרא"ש) ואם לא נשאר כשיעור פנוי או גמר בסוף השיטה יניח שיטה שאחריה פנוי ומתחיל הפתוחה מתחלת שיטה ג' (וזהו להרא"ש סתומה) פרשה סתומה יש לה ג' צורות אם גמר באמצע מניח ריוח כשיעור ומתחיל בסוף שיטה עצמה תיבה אחת (זהו כמו להרא"ש) ואם לא נשאר כשיעור ט' אותיות ולכתוב תיבה אחת בסוף יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שניה ויתחיל לכתוב הפרשה סתומה מאמצע שיטה הב' (אפשר גם להרא"ש כן) ואם גמר בסוף השיטה מניח בתחלת שיטה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב מאמצע השיטה הפרשה סתומה (וזהו להרא"ש פתוחה) נמצאת אומר שפרשה פתוחה תחילתה בתחילת שיטה לעולם וסתומה תחילתה מאמצע שיטה לעולם עכ"ל. וכתב הבי"י האיך יעשו בתפילין שיצאו ידי כולם אם לעשות הג' פתוחות דהיינו שישאר בתחילתן שיעור ויתחיל הפרשה באמצע שיטה לא יצא ידי הרמב"ם דס"ל מתחיל באמצע שיטה מקרי סתומה. ואם ישאיר חלק בסוף כל פרשה א"כ הוי אף אחרונה פתוחה דהא כל שיש חלק בסוף הפרשה עושה את הפרשה שלאחריו פתוחה על כן נוהגים בא"י שפוסקים כהרמב"ם שעושים בדרך זה ב' פרשיות ראשונות מתחילות מראש הדף ומסיימים בסוף הדף באמצע שיטה ופרשה שלישית שהיא שמע מתחלת בראש הדף ומסיימת בסופה ופרשה ד' מתחלת מאמצע שיטה נמצא ג' פרשיות ראשונות לדעת הרמב"ם פתוחה כי הראשונה אע"פ שאין חלק לפני מקרי פתוחה כמו בראשית דהוי פשוט פתוחה לדעת הרמב"ם וב' פרשיות שאחרי הראשונה נעשו פתוחות מכח שיעור החלק שלפניהם דהיינו החלק מפרשה שלפניה בסופה עושה פרשה שאחריה פתוחה והיא מתחלת בראש שיטה וזהו בין לרמב"ם בין להרא"ש רק מה שמתחילין פרשה הד' באמצע שיטה מיקרי פתוחה לדעת הרא"ש ואנן בעינן סתומה. אבל להרמב"ם הוי זה סתומה ובזה יבואר לך דברי המחבר. וכתב ט"ז דיש לפנינו דרך אחרת שנעשה לצאת ידי הרמב"ם והרא"ש ונקדים תחלה בהא דכתב הרמב"ם בצורה ב' דסתומה דאם לא נשאר מן השיטה כדי להניח ריוח כשיעור ולכתוב בסוף שיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה שניה וכו'. ושם כתבתי דאפשר דגם להרא"ש כן ע"ש א"כ הרוצה לעשות יעשה בדרך זה דפרשה א' וב' יתחיל בראש הדף וישייר בסוף חלק כדי ט' אותיות רק פרשה ג' יתחיל ג"כ בראש דף וישייר פחות מט' אותיות והפרשה ד' יעשה ג"כ תחלת הדף ריוח קצת אבל פחות מט' אותיות נמצא הפרשה הד' סתומה להרמב"ם

ולהרא"ש דלהרמב"ם מיקרי זה מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוחה כיון שאין במקום א' חלק כשיעור וא"ל דלא יניח בסוף פ' ג' כלל ובתחיל' פ' ד' יניח פחות מכשיעור זה אינו דעכ"פ בעינן ריוח בין פ' לפ' כשיעור ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוחה אלא דכאן אי אפשר לעשותו במקום אחד דאז הוי פתוחה ע"כ חלקנו השיעור לבי חלקים עכ"ל ט"ז. וכ"כ הרמ"ע מפאנו סימן (נ"ו) [ק"ו] ועיין בשירי כנה"ג בהגהת ב"י סעיף כ"ו ואין לעשות בשביל ספק ב' זוגות תפילין ב"י וכ' הבי"י שגדול אחד פסל כל התפילין במדינתו שהיו עשויות לדעת הרא"ש כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם אם כן העולה בתורה ותפילין בראשו סתרי אהדדי עיין מ"א ואמרתי אחכמה לדעת מה יעשה בתפילין של ר"ת בענין פתוחות וסתומות הואיל ופרשה ד' הוא קודם לפ' ג' הנה זהו פשיטא להרב ב"י פרשת קדש והי' כי יביאך מתחילין בראש שיטה ובסוף קדש לי מניחין חלק ט' אותיות ובסוף והיה כי יביאך אין מניחים חלק ואם מניחים הוא פחות מט' אותיות ופרשת והי' אם שמוע מתחילים באמצע שיטה עליונה ומניח לפניה חלק ט' אותיות ובסוף פרשת והי' אם שמוע מניח חלק כדי ט' אותיות ופרשת שמע מתחיל בראש שיטה. נמצא פרשת קדש לי ופרשת והי' כי יביאך ופרשת שמע הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש. ופרשת והיה אם שמוע היא סתומה לדעת הרמב"ם. ולהרב ט"ז פרשת קדש לי ופרשת והיה כי יביאך מתחילין בראש שיטה ובסוף קדש לי מניחים חלק כדי ט' אותיות. ובסוף והיה כי יביאך מניחים חלק פחות מט' אותיות ופרשת והיה אם שמוע יניח ריוח בראשה פחות משיעור ט' אותיות ובסופה מניח חלק שיעור ט' אותיות והפרשה שמע מתחיל בראש שיטה וק"ל. אך את זה צלי"ע לפי מה שכי המ"א בסי' ל"ד ס"ק ב' ומ"מ צריך לכותבן כסדרן כמ"ש סי' ל"ב ס"א לכן צריך שיניח חלק פ' והיה אם שמוע ויכתוב פרשת שמע בקצה הקלף ואח"כ יכתוב פרשת והיה אם שמוע באמצע עכ"ל. אם כן כשמניח בסוף פרשת והיה כי יביאך חלק פחות מט' אותיות להרב ט"ז או לא מניח חלק כלל להרב ב"י ואח"כ יתחיל לכתוב פ' שמע בקצה הקלף בראש שיטה וזהו להרמב"ם פתוחה אבל להרא"ש סתומה ועיין בצורה ב' להרמב"ם דפתוחות ולאחר עיון ראיתי דלאו כלום היא דלאחר שבא והיה אם שמוע למעלה יתוקן אז ונעש' פתוח' וזהו מהני כמבואר ביו"ד סימן ער"ה סעיף א' בהג"ה ועיין הרמ"ע מפאנו סי' ל"ז ועיין ע"ת ובחשו' רמ"א סימן כ"ה:

לז עזר הַבְּתִים צָרִיךְ לְהִיּוֹת מְעוֹר בְּהֶמָּה חֲתָה וְעוֹף הַטְּהוֹרִים, אֶפְלוּ מִנְּבֻלָּה או טְרַפָּה שְׁלָהֶם, וְרִשְׁאֵי

לַעֲשׂוֹתָם **(נד)** מִקְלָף אוּ מַעוֹר **(נה)** שְׁלִיל : הַגָּה: וְכֵן הִרְצוּעוֹת
יְכוֹל לַעֲשׂוֹתָן מִקְלָף וְעוֹר שְׁלִיל (מִרְדְּכִי דָף צ"ד) צָרִיד שְׂיִהֶיָה מְעַבֵּד
לְשֵׁמוֹ הֵיכָא **(נו)** דְּאַפְשָׁר.

באר היטב (נד) מקלף. לכתחילה ישים הקלף במי קליפות של עצים שקורין
בלי"א לו"ר שמעבדין בהן העורות. מ"א: **(נה) שליל.** והוא מן המובחר: **(נו)**
דאפשר. ואם אין לו קלף אחר יניחם בלא ברכה ב"ח. והמ"א כ' דכדאי הוא
הרמב"ם לסמוך עליו ולברך ע"ש וע"ל סי' ט' ס"ק ז' משי"ש:

לח יַעֲשֶׂה ד' בְּתִים **(נז)** מַעוֹר אֶחָד לְשָׁל רֹאשׁ, וּבֵית אֶחָד
לְשָׁל יָד.

באר היטב (נז) מעור אחד. אבל בחתיכות תפורות יחד לא חשיב עור אחד
ובתוס' דמנחות דף ל"ב ע"א ד"ה דילמא להשלים משמע דחשיב עור אחד ע"י
תפירה:

לט תַּפְּלִין, בֵּין שֶׁל רֹאשׁ בֵּין שֶׁל יָד, הִלְכָה לְמֹשֶׁה מְסִינֵי
שְׂיִהֶיוּ מְרַבְּעוֹת בְּתַפְּרָן וּבְאַלְכֶסוֹנָן, דְּהֵינּוּ שְׂיִהֶיָה רְבוּעָן
מְכֻּוֹן אֲרָכּוֹ כְּרַחְבּוֹ כְּדִי שְׂיִהֶא לָהֶם אוֹתוֹ אֶלְכֶסוֹן,
שְׂאַמְרוּ חַז"ל כֹּל אֲמָתָא בְּרְבוּעָא אֲמָתָא וְתַרֵי חֲמִשֵּׁי
בְּאַלְכֶסוֹנָא, וְצָרִיד לְרַבֵּעַ מְקוֹם מוֹשָׁבָן **(נח)** וְגַם הַבְּתִים:
הגה: אָבֵל עַל גְּבִהַ הַבְּתִים אֵין לְהַקְפִּיד אִם הוּא יוֹתֵר מְרַחְבָן וְאַרְכָן (בֵּית
יוֹסֵף בְּשֵׁם אֲשֶׁרִי וּסְמִי"ק וְהַמְרַדְּכִי וְרַמְבַּ"ם פ"ג): עֲשָׂאֵן מְרַבְּעוֹת וְאַחַר זְמַן
נִתְקַלְקַל רְבוּעָן, יֵשׁ מִי שְׂאֹמֵר שְׂצָרִיד לְרַבְּעָן : **הגה:**
וַיַּעֲשֶׂה כֹל הַד' בְּתִים בְּשׂוּהָ שְׁלֵא יִהֶא אֶחָד גָּדוֹל מִחֲבָרוֹ (בְּרוֹד שְׂאַמֵּר).

באר היטב (נח) וגם הבתים. דלא כמו שנוהגים קצת לעשו' של יד עגולה
בראשו רק שמרבע התיתורא מלמטה. מרדכי מ"א ועיין מ"ש הע"ת:

מ עֹר הַבִּתִּים, מְצֹה לַעֲשׂוֹתוֹ (נט) שְׁחַר וְעִיל סִמָּן לִיג.
חָרִיץ שְׁבִין בֵּית לְבֵית צָרִיד שְׁיַגִּיעַ עַד הַתְּפֹר, וְאִם לֹא
הִגִּיעַ כְּשָׂרָה, וְהוּא שְׁיַהֲיָה נֶכֶר הַחָרִיץ כְּדִי שְׁיַהֲיוּ דִי
רְאֵיָה נֶרְאִין לְכָל.

באר היטב (נט) שחור. וכי בי"ח משמע עיכובא ליכא ולעני"ד אין להקל
ובמקום דלא אפשר יש לסמוך ארוב פוסקים המקילין שלא יתבטל תורת
תפילין. שכנה"ג עיין ע"ת:

מא אָרְדִּי וְרַחֵב הַבִּתִּים וְגָבְהֵן אֵין לוֹ (ס) שְׁעוֹר.

באר היטב (ס) שיעור. ומ"מ יש לחוש לדברי הגאונים שלא לעשותן קטנים
מרוחב שני אצבעות בין של יד בין של ראש ב"י בי"ח ל"ח מ"א והיינו התיטורא
למטה ויש למחות בעוברי דרכים שמתקנים להם תפילין קטנים מאוד כי
מבורר מש"ס שצריכים להיות רחבים יותר מאצבע ואם לאו פסולין הם. ע"ש:
ע"ש:

מב שִׁי"ן שֶׁל תְּפִלִּין, הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי שְׁיַעֲשֶׂה בְּעוֹר
הַבִּתִּים שֶׁל רֹאשׁ כְּמִין שִׁי"ן בּוֹלְטָת מְקַמְטִי (סא) הָעוֹר,
אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, שֶׁל (סב) יָמִין הַמִּנִּיחַ שֶׁל גִּי
רְאֵיָה, וְשֶׁל שְׂמֹאל הַמִּנִּיחַ שֶׁל (סג) אֶרְבַּע רְאֵיָה: הַגָּה:
מִיָּהוּ אִם הִפְךָ אֵינוֹ נִפְסָל (מְרַדְּכִי וְסָמִי"ג וְתוֹסְפוֹת פִּי הַקּוֹמֵץ).

באר היטב (סא) העור. ולא ע"י דפוס. ט"ז ובי"ח ע"ת עמ"א: (סב) ימין
המניח. ואם הוא איטר לא ישנה ובתר ימין ושמאל דעלמא אזלינן. מ"א:
(סג) ד' ראשים. בי"ח וע"ת והרמ"ע פסקו דצריך לזוהר שלא יגעו היודיין
למטה בשי"ן ומ"א פסק דצריכים ליגע היודיין למטה בשי"ן ע"ש וכ"פ
הרמ"א סעיף מ"ג:

מג חריץ של שייין דהינו חדה למטה יגיע עד מקום

התפּר : **הגה**: וכן היו"ד שבשייין צריך לגע למטה בשולי השייין (סמ"ג) ולא ימשך השייין הרבה אלא שגם שולי השייין יהיה נראה על התפּר (פרוץ שאמר).

מד תתורא (סד) דתפּליון, הלכה למשה מסיני. והינו

שישים עור למטה לכסות פי הבתים, ונראה כעין דף של גשר הנקרא תתורא. מעברתא דתפּליון, הלכה למשה מסיני. והינו שעור התתורא יהא ארז מצד אחד, ויעשה בו המעברתא, כיצד, יחתכנו משני צדדים שלא תהא רחבה כמו רחב התתורא, כדי שיהא נפר רבוע התתורא ובאותה מעברתא עוברת הרצועה ועל שם כך נקראת מעברתא. גם בתפּליון של יד יעשה תתורא ומעברתא. יגלגל כל פרשה מסופה לתחלתה, וכורכה בקלף (סה) קטן, ויש מקפידיו מלכרכן אלא בקלף כשר, והלכה למשה מסיני שיכרוך עליה שער בהמה או חיה הטהורים : **הגה**: ונוהגין לכרוך שער על הפרשה ואחר כך פורכין עליו קלף כשר וחוזרים וכורכים עליו שער (אגור ס"י ס"ח) ונהגו שיהיה שער זה של עגל, ואם לא מצא של עגל פורך בשל פרה, או של שור, ורוחץ השער היטב בתחלה עד שיהא נקי. קצת שער זה צריך שיראה חוץ (סו) לבתים.

באר היטב (סד) דתפּליון. המחבר כ' סתמא דהיינו שישים עור למטה ולא ביאר שיהא התתורא מעור הבתים או אפי' מעור בפני עצמו כמו שנהגו הסופרים עכשיו אלא מדסתם משמע דכל גוונא כשר וכ"כ הרא"ש והטור דבכל גוונא כשר. עיין ע"ת: (סה) קטן. ואם לא כרכם כשר בדיעבד אם אין

לו אחרים. ב"ח מ"א: (סו) לבתים. וטוב שיניח אצל פי והיה אם שמוע בצד הפונה לפרשת קדש. שלי"ה עמ"א:

מה יתן כל פְּרִשָּׁה (סז) בְּבֵית שְׁלָה, שְׁתָּהָא זְקוּפָה מְעַמָּד בְּבֵיתָהּ.

באר היטב (סז) בביתה. ובדיעבד אין לפסול בשביל זה. ע"ת עמ"א:

מו יהיה הגליון עליון תחלה שזהו שורה העליונה וגליון תחתון לצד פה הבתים: הגה: וראש הפרשה יהיה מונח לצד ימין הקורא שאם בא לפתחו ולקראו יהיו מונחים לפניו כהלכתו (תרומת הדשן ובית יוסף בשם ארחות חיים).

מז אם כתב כל הארבע פרשיות בקלף אחד (סח) כשרים, אפלו אין רוח ביניהם, ובלבד שיהא חוט או משיתה בין כל בית ובית. של יד כותב הארבעה פרשיות בקלף אחד וגולל אותן מסופן לתחלתן, וכורף קלף עליהם ושער עגל, ומכניסם בביתם כמו של ראש. אם כתבם על ארבע קלפים והניחם בארבעה בתים יצא, והוא שיטלה (פי' יכסה) עור על הארבעה בתים שיהיו נראים כבית אחד: הגה: והמנהג לדבקים בדבק, שיהא הפל בקלף אחד ויזהרו לטל דבק כשר (ברוך שאמר ואגור סי' נ"ז).

באר היטב (סח) כשר. מבהמה טהורה:

מח אם צפה הבתים בזהב או בעור בהמה טמאה, פסולים.

מט הלכה למשה מסיני שיהו תפליו נתפרים בגידי (סט) בהמה וחה טהורים, וטוב לתפר בגידי שור.

באר היטב (סט) בהמה. ולקחין מהעקב שהם לבנים ואם הם קשים מרככין באבנים עד שיעשו כפשתן וטוין אותם ושוזרין אותם מ"א. בני מעיים דקים ויבשים כמין חוטים של גידים גידים גמורים הם ומותר לתפור בהם ס"ת ותוי"מ הלקי"ט ח"א סי' רע"ג והיד אהרן חולק עליו:

נ אין לקנות גידים מעפויים משום דחיישינן שפמא של בהמה טמאה הם. מקום שאין גידים מצויים, תופרים בטאליאדוראש שעושים מן הקלף עד שיזדמנו להם גידים.

נא יתפר שלשה תפירות בכל (ע) צד, וחוט התפירה יהיה סובב משתי רוחות, ויעביר חוט התפירה בין כל בית ובית: הגה: מיהו אם לא עשה רק יי תפירות או פחות מזה, אינו נפסל (מרדכי) ויש מי שאומר שייב תפירות אלו יהיו (עא) בחוט אחד.

באר היטב (ע) צד. טעם לייב תפירות נגד שבטי ישראל ואם עשה י"ד נגד מנשה ואפרים טוב עיין ע"ת והאר"י ז"ל כ' ע"פ הסוד דוקא י"ב. הרמ"ע מפאנו סי' ל"ח כ' אם אין התפירה בתוך הבית רק בתוך המעברתא פסול אבל

בב"י בשם הרא"ש ורש"י והמרדכי משמע דלא בעי תפירה תוך הבית רק סמוך לבית. ע"ש מ"א: (עא) בחוט אחד. ואם נפסק החוט בשעת עשיה פסולות דבעי שיהא חוט אחד ב"י בשם הרי"ם. וכי ט"ז דלא בא למעט אם חזר וקשר במקום הפסיקה אלא שיהא בדיבוק יחד ולא נפסק ביניהם. וכי ב"ח דוקא אם נפסק החוט פסול דניכר שפסק החוט אבל אם החוט קצר יגמור התפירה בחוט אחר לכתחלה והכי נהוג:

נב יכניס הרצועה תוך המעברתא, ויעשה קשר כמין דלי"ת בשל ראש, וכמין יו"ד בשל יד, להשלים אותיות שדי עם הש"יין שבש"ל ראש: הגה: ונוהגים להעביר עור על הבית של יד לרחב הרצוע ויהיה רחבו כרחב הבית (טור) ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה הש"יין בתפלין, ואחר כך יעשה הדלי"ת, ואחר כך היו"ד כסדר אותיות השם:

סימן לג - דין תקוני התפלין ודין הרצועות

סעיפים

ה'

ובו

א אם נתקלקל עור של שני בתי הראש זה אצל זה, אם התפלין ישנים, פסולים, ואם הם חדשים, כשרים, כל זמן שעור מושב הבתיים (א) קיים: הגה: גם הבתיים צריכין להיות קימים, אלא שנקרעו קצת (בית יוסף) ויש אומרים להפך, בישנים כשרים, ובחדשים פסולים, (רש"י והרא"ש) וני"ל דיש להחמיר לפסל בשניהם. ואלו הם חדשים, כל זמן שאם היו מושכים אותם ברצועות, הבית מתפשט (ב) ונפתח נקרא חדש,

וְאִם אֵינּוּ נִפְתַּח נִקְרָא יָשׁוּן, וְאִם נִתְקַלְקְלוּ שְׁנַיִם זֶה שְׁלֹא
כְּנֶגֶד זֶה, רֵאשׁוֹן (ג) וְשְׁלִישִׁי כְּשָׂרִים, אֲפֹלוּ הֵם יְשָׁנִים
וְאִם נִתְקַלְקְלוּ ג' בְּתַיִם בְּכָל עֲנָן (ד) פְּסוּלִים.

באר היטב (א) קיים. ר"ל התיתורא. אבל ב"י פירש ל"נ היינו לומר דבעי
שיהיו שלימים מכל שאר צדדים דלא מכשרין אלא כשנקרעו בין בית לבית
דוקא. וזהו שכו' רמ"א גם הבתים צריכין להיות קיימים אלא שנקרעו קצת
פירוש שנקרעו בין בית לבית אבל הצדדים צריכים להיות שלמים: (ב)
ונפתח. ולדין אין שייך זה: (ג) ושלישי. ונשאר בית אחד שלם ביניהם אבל
שנים הסמוכים אע"פ שאין הקרעים סמוכים אלא שזה בצד זה והשני בצד
אחר מיקרי זה אצל זה. ט"ז: (ד) פסולים. אפילו חדשים דכשר בב' אפילו
בזה אצל זה מ"מ בג' פסולים:

ב אִם נִפְסְקוּ תְּפִירוֹת הַתְּפִלִּין, לְהַרְמָב"ם אִם הָיוּ שְׁתֵּי
הַתְּפִירוֹת זו בְּצַד זו, או שְׁנַפְסְקוּ ג' תְּפִירוֹת אֲפֹלוּ זו
שְׁלֹא כְּנֶגֶד זו, הָרִי אֵלוּ פְּסוּלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים,
בִּישָׁנִים, אֲבָל בְּחֻדָּשִׁים, כָּל זְמַן שְׁעוֹר מוֹשֵׁב הַבְּתִים
קָיָם, כְּשָׂרִים. וְאֵלוּ הֵם חֻדָּשִׁים, כָּל שְׁאוּחָזִין מִקְצַת
הַעוֹר שֶׁנִּקְרַע תְּפָרוֹ, וְתוֹלִין בּוֹ הַתְּפִלִּין, וְהוּא חֻזָּק, וְאֵינּוּ
נִפְסְקוּ. וְאִם אֵין רְאוּי לְתֵלוֹת בּוֹ, אֲלֵא הוּא נִפְסָק, הָרִי
אֵלוּ יְשָׁנוֹת: **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּבַחֲדָשִׁים פְּסוּלִים, וּבִישָׁנִים כְּשָׂרִים
(רש"י וְהַטּוֹר וְהַרְא"ש) וְטוֹב לְחוּשׁ לְשִׁתֵּי סְבָרוֹת כֵּן נִרְאָה לִי:

ג עוֹר הַרְצוּעוֹת צָרִיךְ שְׁיִהְיֶה מְעוֹר בְּהֵמָה חֲזָה וְעוֹף
הַטְּהוֹרִים, וְצָרִיךְ שְׁיִהְיֶה מְעַבָּד (ה) לְשֵׁמוֹ. רְצוּעוֹת בֵּין
מְעוֹר בֵּין מְקַלָּף כְּשָׂרוֹת. הַלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינֵי שְׁיִהּוּ
הַרְצוּעוֹת שְׁחָרוֹת מִבַּחוּץ, אֲבָל מִצַּד פְּנִים יַעֲשֶׂה מֵאִיזָה

צָבַע שְׂיִרְצָה, חוץ מֵאֲדָם, שָׁמָּא יֹאמְרוּ שְׂמֵדָם חֲטָטִיו
נִצְבְּעוּ וְהֶאֱדִימוּ.

באר היטב (ה) לשמו. וישחירם לשמן ואם השחירם לשמן אינו מועיל למה
שלא עבדם לשמן תשוי דבר שמואל גסי' ז' ט"ו ע"ש. בתשוי באר עשק סי' י'
כ' דהשחרה לשמה מהני:

ד טוב שִׁישְׁחִירֵם יִשְׂרָאֵל לְשֶׁמֶן וְלֹא גוֹי: **הגה:** ומיהו
בְּדִיעֲבַד כְּשֶׁר אִם הִשְׁחִיר עוֹר הַבְּתִים אָבַל הִרְצוּעוֹת אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד (ו) פְּסוּל
(מִצָּא כְּתוּב).

באר היטב (ו) פסול. כי מה שיהיו הבתים שחורים אינו הל"מ אם כן לא הוי
השחרות רק תיקון בעלמא וכשר על ידי נכרי משא"כ ברצועות דהל"מ שיהיו
שחורות הוי זה כמו טויה דציצית דפסול בנכרי ונ"ל דאם חזר ישראל
והשחירם לשמן כשר. מ"א:

ה אִם נִפְסְקָה הִרְצוּעָה, יֵשׁ מִתִּירִים (ז) לְתַפֵּר מִצָּד
פְּנִים, וְיֵשׁ אֹמְרִים מֵה שְׂמֵקִיף מִמְּנָה הָרֵאשׁ, וּבְשָׁל יָד
כְּדִי שְׂתַקִּיף הִזְרוּעַ לְקֶשֶׁר הַתְּפִלָּה עִם הִזְרוּעַ, וּכְדִי
שְׂתַמְתַּח עַד (ח) אֶצְבַּע אֶמְצָעִית, וְיִכְרֹךְ מִמְּנָה עַל אוֹתוֹ
אֶצְבַּע ג' כְּרִיכוֹת וְיִקְשֶׁר, אִין לָהֶם תִּקְנָה לֹא בְּקִשְׁיָרָה
וְלֹא בְּתַפְיָרָה. וְכָל יִתְרוֹן הָאֶרֶץ שֶׁהוּא בְּשִׁבִיל שְׂכוּרָךְ
הִרְצוּעָה כְּמָה פְּעָמִים סְבִיב הִזְרוּעַ וּבְשָׁל רֵאשׁ מֵה
שְׂתַלּוּי מִמְּנָה, אִין הַתְּפִיָּרָה וְהַקְשִׁיָּרָה פּוֹסְלִים בָּהּ
וּבְשַׁעַת הַדַּחֲקַי יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל הַמִּתִּירִים כְּדִי שֶׁלֹּא (ט)
יִתְבַטֵּל מִמִּצְוֹת תְּפִלִּין:

באר היטב (ז) לתפור. דוקא בגידין ודוקא לתפור לצד פנים אבל לקשור או לתפור לצד חוץ פסול ואם נפסקה המעברתא מותר לתופרה דבר שמואל סי' רי"א: **(ח) אצבע.** ר"ל שתמתח הרצועה כפשוטה בלא כריכות וט"ז מחמיר לכתחלה אפי' נפסקה הרצועה לאחר שנקשר ממנה סביב הראש רק מה שתלויה לפניו עד הטבור ברצועה ימין ובשמאל עד החזה דאסור לתפור ע"ש באורך: **(ט) יתבטל.** ולא יברך דברכות אינן מעכבות ט"ז ועיין בתשו' שבות יעקב ח"א סי' א' וע"ל סי' ט' ס"ק ו' משי"ש (וכי' בספר אליהו רבה דדוקא מה שמקיף הראש והזרוע אבל מה שתולה ממנו מותר בדיעבד בתפירה אף שלא בשעת הדחק ומה שכתב ב"י דמהרמב"ם משמע דאסור לא משמע הכי בכסף משנה וכן פסק בספר זכרון לר"י הכהן:

סימן לד - סדר הנחת הפרשיות בתפלין והמהדרים אשר להם ב' תפלין זוגות

סעיפים

ד'

ובו

א סדר הנחתן בבתים, לרש"י והרמב"ם קדש משמאל **(א)** המניח, בבית החיצון, ואחריו כי יביאך בבית שני, ושם בבית השלישי, והיה אם שמוע בבית הרביעי, שהוא בית החיצון לימינו. **(ב)** ולרבנו תם בבית הג' והיה אם שמוע, ובבית הד' שהוא החיצון שמוע, ומנהג העולם כרש"י והרמב"ם.

באר היטב (א) המניח. ובאיטר אזלינן בתר ימין ושמאל דעלמא. מ"א: **(ב)** ולר"ת. ומ"מ צריך לכותבן כסדרן כמ"ש סי' ל"ב סי"א לכן צריך שיניח חלק

פרשת והיה אם שמוע ויכתוב פרשת שמע בקצה הקלף ואח"כ יכתוב פרשת והיה אם שמוע באמצע מ"א וע"ל סי' ל"ב ס"ק נ"ג מש"ש :

ב יֵרָא שָׁמַיִם יֵצֵא יָדַי שְׁנֵיהֶם, וַיַּעֲשֶׂה שְׁתֵּי זִוְגוֹת תְּפִלִּין, וַיִּנְיַח **(ג)** שְׁנֵיהֶם, וַיִּכְוֶן בְּהִנְחָתוֹ בְּאוֹתָם שְׁהֵם אֶלְבָּא דְּהִלְכְתָּא אָנִי יוֹצֵא יָדַי חוֹבְתִי, וְהִשְׁאָר הֵם כְּרֻצוּעוֹת **(ד)** בְּעֵלְמָא, כִּי מְקוֹם יֵשׁ בְּרֵאשׁ לְהִנְיַח שְׁנֵי תְּפִלִּין, וְכֹן בְּזֵרוּעַ וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכֹוֹן **(ה)** הַמְּקוֹם וְלְהִנְיַח שְׁנֵיהֶם יַחַד, יִנְיַח כְּדַבְּרֵי הָאֶחָד שֶׁל יָד וְשֶׁל רֵאשׁ (וַיִּסְלְקִים מִיָּד) וַיִּנְיַח הָאֲחֵרִים עַל סִמְךָ בְּרִכָּה רֵאשׁוֹנָה, וְאִם (וַיִּשׁ אֲזוּמְרִים) לֹא יוֹכֵל לְהִנְיַח בְּבֵת אַחַת, יִנְיַח שֶׁל רֵשׁ"י, וַיְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, וַיְהִיו עָלָיו בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וַתְּתַפְּלָה, וְאַחַר הַתְּפִלָּה יִנְיַח שֶׁל רַבְּנוֹ תָּם בְּלֹא בְּרִכָּה וַיִּקְרָא בָּהֶם שְׁמַע וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ.

באר היטב (ג) שניהם. והנהג כן להניח ב' זוגות ביחד יניח של רש"י למטה ושל ר"ת למעלה ט"ז וכ"כ האר"י ז"ל שיכניס תחלה של רש"י ויעמידם לצד הכתף ואחריהם של ר"ת לצד היד ושניהם על הקיבורת ויניח בראשו של רש"י למטה ושל ר"ת יותר למעלה ושניהם במקום הראוי לתפילין והרצועות דר"ת יהיו תחת רצועות דרש"י מכוסה בה שלא יתגלו רק רצועות דרש"י ותפילין דר"ת יהיו קטנים מתפילין דרש"י עיין ס' הכוונת תפילין פרק י' י"ב (ועי' בס' אליהו רבה שדחה דברי ט"ז וראייתו) מי שמניח תפילין של יד כדעת ר"ת ותפילין של ראש של דעת רש"י והרמב"ם אם יוצא י"ח פסק שבות יעקב ח"א סי' ב' דאינו יוצא אליבא דכ"ע אבל בשעת הדחק מותר להניחם כך דהא בשעת הדחק יוצא אם מניח אחת לבד ומ"מ לא יברך רק על אותו שנכתבה ע"פ מנהגינו כדעת רש"י והרמב"ם ואם של ראש נכתבה ע"פ דעת רש"י יש להניח של ראש תחלה וכשחולץ חולץ של יד תחלה ע"ש : **(ד) בעלמא.** שהרי ממ"נ אחד מהם פסול אבל אם הניח ב' זוגות תפילין כשרים עובר על בל תוסיף. מ"א ועי' ט"ז שהאריך והיד אהרן הקשה עליו : **(ה) המקום וכו'.** וי"א שאם לא יוכל וכו' צ"ע דהיינו מציעתא ועוד דגם ברישא דרישא שיודע לכוון המקום אינו מברך אלא על אחד מהם ונ"ל דה"ק דברישא קאמר שמניח שניהם יחד על היד ויברך ויהדקם בבת אחת וה"ה בשל ראש ואח"כ קאמר

ואם אינו יודע לכוון המקום ולהניח שניהם יחד פי כשיהדקם בבת אחת לא יוכל לכוון המקום וצריך לקשרם זא"ז. יניח כדברי א' של יד ושל ראש ויניח האחרים על סמך ברכה ולא גרסינן ויסלקם מיד ואח"כ כ' וי"א שאם לא יוכל וכו' פירוש אפי' בזא"ז לא יוכל להניחם בבת א' כגון שיש לו מכה או שמתבייש בפני הבריות. מ"א ועיין דרכי נועם חלק א"ח סי' ב' ובס' בני חייא :

ג לא יעשה כן אלא מי שמתחזק ומפרסם (ו) בחסידות.

באר היטב (ו) בחסידות. נשאלתי על איש אחד שהיה נוהג להניח תפילין של ר"ת לאחר התפלה בפרהסיא בפני הקהל אי מיחזי כיוהרא. פסק בתשובת מהר"ש הלוי דמיחזי כיוהרא וצריך שיבטל מנהגו. וכ"כ בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' מ"ד שאפי' אם מקצת עושין יש בו משום יוהרא ואם מניחן בפני אדם גדול שאין נוהג להניחם כי אם בקרב ביתו ודאי מחזי כיוהרא ע"ש :

ד לא יניח ב' הזוגות (ז) בכיס אחד שהאחד מהם הוא חל, ואסור להניחו בכיס תפלין, אלא יעשה שני כיסין, וסימן לכל כיס, שלא יתן של זה בזה :

באר היטב (ז) בכיס אחד. אסור להחליף הכיסים וכ"ש הבתים והרצועות והפרשיות משל רש"י לר"ת או איפכא דרכי נועם חא"ח סי' נ' וכ"כ הררבי"ז והרמ"ע סי' ל"ז. ואם לא הניחם אדם מעולם עליו לשם מצות תפילין יוכל להחליפם ואם התנה עליהן מעיקרא להחליפן כשירצה לא מהני תנאי כיון שסדרם ע"פ דעת אחד והניחם אפילו פעם אחת לשם מצות תפילין לדעת ר"ת או רש"י אסור להחליפם אח"כ אפילו התנה עליהם מתחלה דמקודש לחול לא מהני תנאי דרכי נועם חא"ח סי' ב'. אם עשאו כיס התפילין מתחלה להניח בו שניהם שרי דהוי כאלו התנה מ"א. רצועות שנמצאו ואינם יודעים אם הם של רש"י או של ר"ת אם באותו מקום נוהגים להניח שני זוגות יניחן לאיזה שירצה ואם הוא במקום שהרוב מניחים של רש"י יניחם בשל רש"י תשובת יד אליהו סי' ה' :

סימן לה - דין מנין השטין

אחד

סעיף

ובו

א נהגו במנין השטין לכתב בשל יד שבעה שטין בכל פרשה ובשל ראש ארבעה שטין, ואם שנה לא פסל:

סימן לו - דקדוק כתיבתן

סעיפים

גי'

ובו

א צריך לדקדק בכתיבת האותיות שלא תשתנה (א) צורת שום אחת מהן ולא תדמה לאחרת. הגה: ולכתחלה יכתב בכתיבה תמה כמבאר בטור ובשאר פוסקים, והוא ידוע אצל הסופרים מיהו אם שנה בצורת הכתב אינו פסול.

באר היטב (א) צורת. כתב ב"ש דלמ"ד יעשה בראשה כמין ו' ולא י'. מ"א:

ב כל אות צריכה להיות גלם אחד, לכך צריך לזהר בנקדה שעל האלף שהיא כמין יוד, ובנקדה שתחתיה וביו"ד שישין ועי"ן ואחורי צ"י שיהיו נוגעות באות, ובאחת שאינה נוגעת פסולין. וכן בשאר אותיות, חוץ מה " א וקו"ף שאין (ב) לגע הרגל בגג, ואם נגע פסול.

באר היטב (ב) ליגע. בכדי שאדם בינוני יכירנו היטב מעל ס״ת שע״ג הבימה כשקורא בו וב״ח כ׳ בשם ב״ש ברחוק אמה וגם לא ירחיקה יותר מעובי הגג:

ג צריך לתיג (ג) שעטני״ז ג״ץ וְהַסּוֹפְרִים נְהָגוּ לְתִיג
אוֹתוֹת אַחֲרוֹת, וְאִם לֹא תִיג אֶפְלוּ שְׁעֲטַנִּי״ז ג״ץ (ד) לֹא
פָּסַל:

באר היטב (ג) שעטני״ז ג״ץ. צריך שיהיו התגים נוגעים בגוף האותיות וכל אחד נפרד מחבירו מ״ע סי׳ ל״ה גם לא ידביקן בסוף האות כ״א באמציעתן. ואם אינן נוגעים בגוף האותיות או שנוגעין זה בזה פסולים מיהו אם ידענו שכתבן מומחה תלינן שנפרד אחר שנכתב ומכשירים הרמ״ע מ״א ע״ש שהעלה דאם עשה חית כזה כשרה אפי׳ האריך בה אף על פי שאינה מרובעת כשרה וע״ל סי׳ ל״ב ס״ק מ׳: **(ד) לא פסל.** והב״ח פוסל אם לא תייג שעטני״ז ג״ץ. ונ״ל דטוב לתקנם אחר כך ואפי׳ בתפילין מועיל תיקון ואין בזה משום שלא כסדרן וכ״כ ע״ת ובשכנה״ג ועיין ט״ז (ובס׳ ברוך שאמר מביא פוסקים רבים לפסול אם לא תייגן וכ׳ בתשו׳ רד״ך דה״ה אם הותירו על הג׳ זיינן שהוזכרו בש״ס דפסול. כ׳ בס׳ אגרת הטיול שעטני״ז הוא אותיות שטן ע״ז והם ב׳ מקטרגים גדולים וזהו גם כן סוד של שעטני״ז ג״ץ כי ג״ץ גם כן שם של מקטרג אחד והתגין שעליהם הם כמו חרב וחנית להנצל מהם:

סימן לז - זמן הנחת התפלין

סעיפים

ג׳

ובו

א גדול (א) שְׁכַר מְצוֹת תְּפִלִּין, וְכָל מִי שְׁאַיְנוּ מְנִיחִם הוּא
בְּכָלל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל (ב) בְּגוֹפֶן.

באר היטב (א) שכר. בש"ס איתא דמאריך ימים. ובשמושא רבא איתא שהוא מובטח שהוא בן עה"ב ושאין גיהנם שולטת בו ושעונותיו נמחלים לו. וכתב הרא"ש אם זהיר בתפילין כף זכות מכרעתו. ואם פשע בהם כף חובה מכרעתו. שאין לך גדול במצות עשה יותר מתפילין. חרש המדבר ואינו שומע. או שומע ואינו מדבר חייב להניח תפילין אבל אינו שומע ואינו מדבר אין מוחין בידו מלהניחם אם רוצה. ע"ת וכ"כ בשיורי כנה"ג סי' ל"ח. והבאר היטב אשר לפני לא העתיק היטב ע"ש: **(ב) בגופן.** ודוקא שאינו מניחם בשביל ביזוי מצוה אבל הירא להניחם משום דבעי גוף נקי ושמא לא יזהר בקדושתן אף ע"ג דעבירה היא בידו דבקל יוכל ליזהר בהם בשעת ק"ש ותפלה מ"מ לאו בכלל פושעי ישראל הוא. הרא"ש:

ב מְצוֹתָם לְהִיּוֹתָם עָלָיו כָּל הַיּוֹם אֲבָל מִפְּנֵי שְׂצָרִיכִים גּוֹף נָקִי שְׁלֵא יִפְיַח בָּהֶם, וְשְׁלֵא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם, וְאִין כָּל אָדָם יָכוֹל לְזַהֵר בָּהֶם, נְהַגּוּ שְׁלֵא לְהִנְיָחַם כָּל (ג) הַיּוֹם. וּמִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְזַהֵר בָּהֶם לְהִיּוֹתָם עָלָיו בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה.

באר היטב (ג) היום. ומ"ע כתב שתיקן להניחם שנית במנחה. ובערב שבת לא יניחם שלי"ה ויניח תפילין דר"ת במנחה:

ג קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְשֹׁמֵר תְּפִלִּין בְּטַהֲרָה שְׁלֵא יִישֹׁן בָּהֶם וְלֹא יִפְיַח בָּהֶם, הַגָּה: וְשְׁלֵא לְכַנֵּס בָּהֶן לְבֵית הַכֶּסֶא (רש"י פי' לולב הגזול) חֵיב אֲבִיו לְקַנּוֹת לוֹ תְּפִלִּין לְחַנְכּוֹ: הַגָּה: וַיֵּשׂ אוֹמְרִים דְּהַאי קָטָן דְּדָקָא שְׁהוּא בְּן י"ג (ד) שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד (בַּעַל הָעֵטוֹר) וַיְכַן נְהַגּוּ וְאִין לְשִׁנּוֹת (דַּבְּרֵי עֲצָמוֹ):

באר היטב (ד) שנים. והב"ח חולק וכתב דקטן הלומד תלמוד ויודע לשמור את עצמו חייב אביו לקנות לו תפילין גם הר"ש הלוי חלק א"ח סי' א' פסק משהגיע לעשר שנים חייב לחנכו במצות תפילין ועכשיו נהגו להניח ב' או ג' חדשים קודם הי"ג שנים. מ"א:

סימן לח - מי הם חיבין בתפלין והפטורים

סעיפים

יג

ובו

א חולה מעים פטור **(א)** מתפלין : הגה: אפלו אין לו **(ב)** צער. אבל שאר חולה אם מצטער בחליו, ואין דעתו מישב עליו פטור ואם לאו חיב. (מרדכי וא"ח ומ"י פ"ד).

באר היטב **(א)** מתפלין. מי שביטל מצות תפלין מחמת חולי ועברו עליו למ"ד יום שלא הניחם אם כשחזר והניחם צריך לברך שהחיינו או לא פסק בתשו' חות יאיר ס"י רל"ז דא"צ לברך. שהחיינו כיון דאינו מצוה דאתא מזמן לזמן ע"ש : **(ב)** צער. אפי' הולך בשוקים וברחובות פטור. וכי המ"א דאם רוצה להחמיר בשעת ק"ש ותפלה מותר כמ"ש בסעיף ב' :

ב מי שפרי לו שאינו יכול להתפלל בלא הפחה, מוטב שיצטרך זמן התפלה ממה שיתפלל בלא גוף נקי וע"ל ס"י פ'. ואם יראה לו שיוכל להעמיד עצמו בגוף נקי בשעת קריאת שמע, יניח תפלין בין אהבה לקריאת שמע, ויברך.

ג נשים ועבדים פטורים מתפלין, מפני שהוא מצות

עֲשֵׂה שְׁהִזְמֵן גְּרָמָא : הַגָּה: וְאִם תִּנְשִׂים רוּצִים לְהַחְמִיר עַל עֲצָמֵן
מוֹחִין בְּיָדָם (כָּל בּו).
מוֹחִין בְּיָדָם (כָּל בּו).

ד הַמְנִיחַ תְּפִלִּין צָרִיךְ לְזַהֵר מִהֲרַהוּר תַּאֲוֹת (ג) אֲשֶׁה :

הַגָּה: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא הֲרַהוּרִים מוּטָב שְׁלֹא לְהִנְיָחָם (כָּל בּו וְאִי"ח).

באר היטב (ג) אשה. עיין ב"י ומ"ש עליו המ"א. והיד אהרן מיישבו :

ה אֶבֶל בְּיוֹם (ד) רֵאשׁוֹן אָסוּר לְהִנְיָח תְּפִלִּין, מִכָּאֵן
וְאֵילָךְ (ה) חֵיב, אֶפְלוּ בָּאוּ פָּנִים (ו) חֲדָשׁוֹת.

באר היטב (ד) ראשון. פירוש ביום הקבורה דביום המיתה פטור מכל המצות
כל זמן שלא נקבר דאז מקרי אונן וה"ה אם שמע שמועה קרובה אסור ג"כ
להניח תפילין ביום הראשון כמו יום הקבורה ט"ז ב"י ד סי' ת"ב ס"ק א'
ומהריט"ץ בחידושו לפרק איזהו נשך דף י"ב כ' דנקטינן דדוקא יום המיתה
ויום הקבורה פטור מן התפילין יום ראשון אבל כשהמיתה היה יום אחד
והקבורה יום אחר חייב בתפילין אפילו ביום ראשון ע"ש: (ה) חייב. משמע
דחייב מיד אבל ב"י ד סי' שפ"ח כתב אחר הנץ החמה עמ"א וע"ת. כ' האר"י
ז"ל דאין להניח תפילין דר"ת כל ז' ימי אבילות: (ו) חדשות. פי' מנחמים
חדשים. ומ"א פסק דאם באו פנים חדשות אינו מניח לכתחלה עד שילכו אבל
אם מניח אינו חולץ ע"ש :

ז בְּטִי בָּאֵב חֵיבִין בְּתַפְלִין וְעִיל סִי תַקְנִי"ה.

ח חֲתָן וְשׁוֹשְׁבֵינֵיו (פְּרוּשׁ רַעְיוֹ הַשְּׂמָחִים עִמוֹ) וְכָל בְּנֵי חֲפָה
פְּטוּרִין, מְשׁוּם דְּשָׂכִיחַ שְׂכָרוֹת וְקָלוֹת רֵאשׁ.

באר היטב (ז) חתן ושושביניו. בתשוב' רמ"א סי' קל"ב כתב דחתן בזמן הזה חייב בתפלה ובתפילין וכן נתפשט המנהג בזמן הזה בארצות אלו דחתן וכל בני חופה קוריו ומתפללין וכ' המ"א ולי"נ המקיל לא הפסיד אם החתן מיסב אצלם ע"ש ובכנה"ג:

ח כֹּתְבֵי תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, הֵם (ח) וְתַגְרִיהֶם וְתַגְרֵי תַּגְרִיהֶם, וְכָל הָעוֹסְקִים בְּמִלְאֶת שָׁמַיִם פְּטוּרִין מִהֲנַחַת תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם, זוֹלַת בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה: **הגה:** וְאִם הָיוּ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָן בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה אָז פְּטוּרִין מִקְרִיאַת שְׁמַע וּמִתַּפְלָה וּמִתְּפִלִּין, דְּכָל הָעוֹסֵק בְּמַצָּנָה פְּטוּר מִמַּצָּנָה (ט) אַחֲרָת, אִם צָרִיךְ לְטַרַח אַחַר הָאֲחֲרָת, אֲבָל אִם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁתִּיחָן כְּאַחַת בְּלֹא טַרַח, יַעֲשֶׂה שְׁתִּיחָן (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי בְּשֵׁם אֹרֶז וְרִ"ן פ' הַיָּשׁוּן).

באר היטב (ח) ותגריהם. דוקא הלוקחים כדי להמציאם למכור למי שצריך להם אבל אם עושה כדי להשתכר לא מקרי עוסק במצוה. מ"א: (ט) אחרת. כל זה מיירי שכבר התחיל לכתוב קודם שהגיע זמן ק"ש אבל משהגיע אסור להתחיל סי' ע"ב סי"ב:

ט (י) מְצַטְעֵר וּמִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת (יא) עָלָיו וּנְכוֹנָה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶם.

באר היטב (י) מצטער. אפילו מפני הצינה. מגן אברהם: (יא) עליו. דוקא כשא"א לו ליישב דעתו. ב"ח:

י הַקּוֹרֵא (יב) בַּתּוֹרָה פְּטוּר מִהֲנַחַת תְּפִלִּין כָּל הַיּוֹם, זוֹלַת בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה.

באר היטב (יב) בתורה. אבל העוסק בגמרא אפשר דלא מיפטר. עיין ב"י:

יא לא יחלץ תפלין (יג) בפני רבו, אלא יפנה לצד אחר מפני אימתו, ויחלץ שלא בפניו.

באר היטב (יג) בפניו. ולא יחלוץ קמי ס"ת. ע"ל סימן כ"ה סי"ג:

יב הנה צריך לתפלין ומזוזה, ואין ידו משגת לקנות שניהם, תפלין (יד) קודמים.

באר היטב (יד) קודמין. ואם אפשר בשאלה מזוזה קודמת דאי אפשר בשאלה. מ"א:

יג מנדה ומצרע אסורים להניח תפלין:

סימן לט - מי הם הכשרים לכתב

תפלין ולקנות מהם

סעיפים

י

ובו

א תפלין שכתבן עבד, או אשה, (א) או קטן, אפלו הגיע לחנוכה, או גוי, (ב) או כותי, או (ג) ישראל מומר, או

מוֹסֵר, פְּסוּלִים, מְשׁוּם דְּכָתִיב וּקְשָׁרְתָם וּכְתַבְתָּם. כָּל שְׂאִינוּ בְּקִשְׁיָרָה, אוֹ אִינוּ מֵאֲמִין בָּהּ, אִינוּ (ד) בְּכַתִּיבָהּ.

באר היטב (א) או קטן. ובעינין שיהא דוקא גדול ממש דהיינו שהביא שתי שערות אחר שהוא בן י"ג שנה אבל מספיקא פסול לכתוב עד שיהא בן י"ח שנה. מ"א: **(ב) או כותי.** כצ"ל דעכו"ם בלא"ה פסול שאינו כותב לשמה. מ"א: **(ג) מומר.** מומר לכל התורה או להכעיס אפי" לעבירה אחת. או מסור אפילו לתיאבון פסול. עמ"א: **(ד) בכתיבה.** מי שנקטעה ידו השמאלית אעפ"י שאינו בקשירה כשר לכתוב תפילין דגברא בר חיובא הוא אלא פומא הוא דכאיב ליה. מ"א:

ב כָּל שֶׁפָּסוּל לְכַתְּבוֹ, פְּסוּל בְּכָל תִּקּוּן (ה) עֲשִׂיתָו.

באר היטב (ה) עשייתו. היינו שעושה מעשה בגוף התפילין אבל לעבדן כשר. ואם תפר וחיפה התפילין פסול שזהו בכלל תיקון עשייתן אבל אם גרר דבק שבין אות לאות או עשה שאר תיקון כשר בדיעבד בתפילין דבעי כסדרן. ובס"ת אם אפשר לגרור צדדי האותיות במקום שנגעו ולחזור ולכתבן יעשה דזה מקרי לכתחלה. מהר"ם לובלין סי' ס"ח. מ"א:

ג גַּר שֶׁחֲזַר לְדָתוֹ מִחֻמַּת (ו) יְרָאָה, כָּשֶׁר לְכַתֵּב תְּפִלִּין.

באר היטב (ו) יראה. המ"א העלה דאין להקל ע"י וע"י מ"ש היד אהרן. כתב הד"מ אע"י דבס"ת ממזר וגר תושב פסולים לכתוב כמ"ש בי"ד ר"ס רפ"א אפי"ה בתפילין ומזוזות אין לחוש:

ד תְּפִלִּין שֶׁכְּתַבְּם אֶפִּיקוֹרוֹס יִשְׂרָפּוּ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים יִגְנְזוּ.

ה נִמְצְאוּ בְּיַד אֶפִיקוֹרוֹס, וְאִין יָדוּעַ מִי כְּתָבוֹ, וְגִנְזוֹ.

ו נִמְצְאוּ בְּיַד גּוֹי, וְאִין יָדוּעַ מִי כְּתָבָם, כְּשָׂרִים.

ז אִין לֹקְחִין תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת וּסְפָרִים מִן הַגּוֹיִם יוֹתֵר מִכְּדֵי דְמִיָּהוֹן (ז) הַרְבֵּה, כְּדֵי שְׁלֹא לְהַרְגִיל לְגִנְבוֹ וּלְגַזְלוֹ.

באר היטב (ז) הרבה. אבל מעט יותר חייבים לקנות שלא יזלזלו בהם אפילו במקום דטעון גניזה אבל במקום דצריך שריפה אין צריך ליקח מהם. עולת תמיד. מבואר בש"ס דאסור לומר לגוי שיתנם בזול יותר מדאי דילמא ירגז הגוי וינהג בהם מנהג בזיון וכמעשה דטייעי:

ח אִין נִקְחִין, אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה שְׂבָקֵי בְּחִסְרוֹת וַיִּתְרוֹת.

ט לָקַח מִמֵּי שְׂאִינוֹ מִמְּחָה, צָרִיךְ לְבַדְקוֹ. לָקַח מִמֶּנּוּ מֵאָה קְצִיצוֹת, בּוֹדֵק מֵהֶם שְׁלֶשָׁה (ח) קְצִיצוֹת, שְׁתֵּים שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתֵּים שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ. אִם מְצָאוּ כְּשָׂרִים, הִחְזִק זֶה הָאִישׁ, וְהָרִי כָּלֶם כְּשָׂרִים, וְאִין הִשָּׂאָר צָרִיךְ (ט) בְּדִיקָה. וְאִם לָקַחוּ צְבָתִים צְבָתִים, חֲזַקְתּוּ מֵאֲנָשִׁים הַרְבֵּה הֵם לְקוֹחִים, לְפִיכָף בּוֹדֵק מְכַל צְבַת בִּי שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ בִּי שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ. הַמוֹכֵר תְּפִלִּין וְאָמַר שְׁהִיוּ שֶׁל אָדָם גְּדוֹל, נֶאֱמָר, וְאִינִם צָרִיכִים בְּדִיקָה:

באר היטב (ח) קציצות. ולא חיישינן שמא עיבדן שלא לשמן דהכל בקיארין בזה. תוספות. ועיין מ"ש היד אהרן: **(ט) בדיקה.** דעד אחד נאמן באיסורין ועכ"פ בעי שיהא מוחזק בכשרות עיין י"ד סימן קי"ט:

י תַּפְּלִין שֶׁהֵחֵזְקוּ בְּכִשְׁרוֹת אֵינָם צְרִיכִים בְּדִיקָה **(י)**
לְעוֹלָם, וְאִם אֵינָם מְנִיחִין אֶלָּא לְפָרְקִים, צְרִיכִים **(יא)**
בְּדִיקָה פְּעַמִּים בְּשָׁבוּעַ: **הגה:** וְאִם אֵין לוֹ מִי שְׂיוּכָל לְבַדֵּק וְלַחְזֹר
וּלְתַפְּרֹן יְנִיחֵם כִּד בְּלֹא בְּדִיקָה (בית יוסף בשם אַרְחוֹת חַיִּים):

באר היטב (י) לעולם. מיהו נכון לבודקן דמתקלקלין מזיעה. כנה"ג מ"א:
(יא) בדיקה. דחיישינן שמא נתעפשו וה"ה אם נפלו למים צריך בדיקה.
המוצא תפילין מושלכים בגניזה בלא רצועות ופתוחים יש לחוש שיש להם
פסול נסתר אבל אם מצאם דרך הינוח בכיסן ליכא למיחש. הלקי"ט ח"ב סי'
קס"ו ע"ש:

סימן מ - דין איך לנהג בקדשת התפלין

סעיפים

ח'

ובו

א אָסוּר לְתֵלוֹת **(א)** תַּפְּלִין בֵּין בִּבְתֵּימֵי בֵּין בְּרְצוּעוֹת,
אֶבֶל מִתֵּר לְתֵלוֹתָן **(ב)** בְּכִיסָן.

באר היטב (א) תפילין. אבל באקראי בעלמא שאוחז התפילין בידו והרצועות
תלויות לית לן בה אבל אם התפילין תלויות אסור מ"א וט"ז כתב דאין בכלל
זה מה שהתפילין של ראש תלויים באויר ומחזיקים ביד ברצועות ומשימם על

הראש כי זהו צורך הנחתם ואין בזיון ע"ש: (ב) בכיסן. אבל ס"ת אסור לתלות אפי' בכיס חידושי הרשב"א. הסידורים שקבועים בהם שלשלת של כסף אסור לתלות בהם. מ"א. ומותר לכתוב פסוקים בנייר לתלותן בבה"כ כנה"ג בשם מהרי"ט. נוהגים להתענות מי שנופלים לו תפילין והי"ה כשנפל ס"ת ובתשו' משפטי שמואל סי' י"ב תמצא סמך למנהג וכי המ"א בסי' מ"ד ס"ק ה' נ"ל דמייירי בלא נרתיקן אבל בס"ת אפי' בנרתיקן ע"ש. ועיין כנה"ג וספר שמות בארץ בקונטרס כפות תמרים דף י"ג:

ב בֵּית שְׁיֵשׁ בּוֹ (ג) תְּפִלִּין אָסוּר לְשִׁמֵּשׁ בּוֹ מְטָתוֹ, עַד שְׂיוּצִיאֵם אוֹ שְׂיַנְיָחֵם בְּכָלִי תוֹךְ כָּלִי, וְהוּא שְׂאִין הַשְּׂנִי מִיָּחַד (ד) לָהֶם, שְׂאֵם הוּא מִיָּחַד, אֶפְלוּ מֵאָה חֲשׁוּבִים כָּא': **הגה:** וְאֵם שְׂנִיָּהֶם אֵינָן מִיָּחַדִּים לָהֶם, אוֹ שְׂהַפְנִימֵי אֵינּוּ מִיָּחַד לָהֶם, וְהַחֲצוֹן מִיָּחַד לָהֶם, מְתָר. וע"ל סי' ר"מ ס"ו. (בית יוסף).

באר היטב (ג) תפילין. ואם פירס טלית על הכיס של תפילין אע"פ שאין כרוך מלמטה שרי שהטלית לא מיקרי כליין מיהו אותן המניחין כיס התפילין והטלית לתוך כיס גדול גם הכיס גדול מקרי כליין וצריך עוד כלי על גביו ומיהו אם כיס התפילין מחובר למעלה על כיס הטלית הצד השני של הכיס גדול לא מיקרי כליין מ"א ותשובת מהריט"ץ סי' קל"א כתב הכיס שאנו מניחין טלית והתפילין מיקרי כלי שאין כליין ומותר לשמש מטתו והיינו דוקא כשלא הכין הכיס אלא לטלית ואח"כ הניח תפילין אז מותר אבל אם מתחלה הכין הכיס לטלית ותפילין אסור דמקרי כליין ע"ש. אם כורך הכיס במטפחת בשעת הדחק מקרי גם המטפחת כלי אחר מהריט"ץ שם. אם המזוזה בפנים בחדר צריך גם כן כלי בתוך כלי ואם יש זכוכית על השם די בפריסת סודר עליה מ"א וט"ז בי"ד סי' רפ"ו כתב דבכיסוי זכוכית לא מהני עיין שם משמע דמייירי אפילו פרס סדור ע"ג דאסור דבכלי אחד פשיטא דאסור ומ"א חולק עליו: (ד) **להם.** ר"ל דהכלי בתוך כלי לא בעינן שיהא שניהם כלים שאינם מיוחדים רק אחד מהם והכלי שהוא מיוחד מצטרף עם הכלי שאינו מיוחד והרב רמ"א לא בא רק לפרש דברי המחבר ב"י דלא תימא דאם תרוייהו אינם מיוחדים להם או שהפנימי אינו מיוחד והחיצון מיוחד יהא אסור הואיל ונקט המחבר בלישנא והוא שאין השני מיוחד להם קמ"ל דמותר אבל כלי אחד אפי' אינו מיוחד לא מהני ואסור:

ג אָפּלוּ הִנִּיחֶם בְּכָלִי בְּתוֹךְ כָּלִי, אָסוּר לְהִנִּיחֶם תַּחַת מְרֻגְלוֹתָיו, וְכֵן אָסוּר לְהִנִּיחֶם תַּחַת מְרֻאָשׁוֹתָיו כְּנֶגֶד רֵאשׁוֹ, אָפּלוּ כָּלִי בְּתוֹךְ כָּלִי, וְאָפּלוּ אֵין אֲשֶׁתּוֹ עִמוֹ. אָבֵל שְׂלֵא כְּנֶגֶד רֵאשׁוֹ, אִם אֵין אֲשֶׁתּוֹ עִמוֹ, **(ה)** מִתֵּר, וְאִם אֲשֶׁתּוֹ עִמוֹ צָרִיךְ **(ו)** כָּלִי בְּתוֹךְ כָּלִי.

באר היטב (ה) מותר. פ"י אפי" בלא כלי בתוך כלי רק דבכלי אחד מותר. מ"א ט"ז דלא כב"ח ע"ש וביד אהרן: **(ו) כלי.** וא"צ אלא כלי אחד והכר מיקרי כלי שני. עיין מ"א וט"ז:

ד אֲשֶׁתּוֹ **(ז)** עִמוֹ בַּמָּטָה וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְשִׁמֵּשׁ, מְקַרֵּי אֵין אֲשֶׁתּוֹ עִמוֹ.

באר היטב (ז) עמו. וט"ז חולק ואוסר דשמא יבא לידי תשמיש ע"ש והיד אהרן סותר הראיות של ט"ז ע"ש:

ה לְהִנִּיחֶם בַּמָּטָה כְּנֶגֶד **(ח)** צִדּוֹ, דִּינֵן כְּתַחַת מְרֻגְלוֹתָיו.

באר היטב (ח) צדו. אם משתמרים במקום אחר לא יניחם במטה כלל ומיהו אם יש למעלה מראשותיו מקום גבוה ג"ט או נמוך ג' מותר. ש"ס מ"א:

ו שָׂכַח וְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּתַפְלִין, לֹא יֶאֱחֹז לֹא בַּבְּתִים וְלֹא בְּרֻצוּעָה, עַד שְׂיִטֵּל **(ט)** יָדָיו, מִפְּנֵי שְׁהִידִים עֲסָקְנִיות הֵן, וְשָׂמָא נִגְעוּ בְּמָקוֹם הַטְּנִפֶת.

באר היטב (ט) ידיו. ואח"כ יחלצם עד שיקנח הקרי כמ"ש סי"ז :

ז יִשׁוּן בָּהֶם וְרָאָה קָרִי, לֹא יֵאָחֵז בַּבַּתִּים, אֲלֵא יֵאָחֵז
בְּרִצּוּעָה וּמִסִּיר אוֹתָם עד שִׁיקְנֵחַ הַקָּרִי מֵעֲלָיו וְיִטַּל וְדִּיּוֹ (בֵּית יוֹסֵף).

ח הַנִּכְנָס לְסַעֲדַת קֶבֶע, חוֹלֵץ וּמְנִיחַן עַל הַשִּׁלְחָן, עַד
זְמַן בְּרִכָּה, וְחוֹזֵר וּמְנִיחַן. אֲבָל לְאֲכִילַת עֲרָאִי אֵין צָרִיךְ
לְחַלֵּץ :

סימן מא - הנושא משאוי איך ינהג בתפלין

אחד

סעיף

ובו

א הַנוֹשֵׂא מִשְׂאוֹי עַל רֵאשׁוֹ, חוֹלֵץ תְּפִלִּין שֶׁל רֵאשׁ עַד
שִׁסָּר הַמִּשְׂאוֹי, וְאֶפְלוּ מִטְּפַחַת אָסוּר לְהַנִּיחַ עַל הָרֵאשׁ
שִׁישׁ בּוֹ תְּפִלִּין, אֲבָל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לִתֵּן בְּרֵאשׁוֹ, כְּגוֹן כּוֹבַע
אוּ מְצַנֵּפֶת מִתָּר : הַגְּהָ : וְאֶפְלוּ הֵכִי אִם הוּא מִשְׂאוֹי כְּבֵד (א) ד' קבין
וְהַתְּפִלִּין נִדְחָקוֹת צָרִיךְ לְהַסִּירָן (בֵּית יוֹסֵף) :

באר היטב (א) ד' קבין. והוא כ"ה זקוקים כסף משקל פראג ל"ח. מ"א :

סימן מב - אם מתר לשנות תפלין של

יד לשל ראש

סעיפים

ג'

ובו

א אסור לשנות תפלין של ראש לעשותן של **(א)** יד, וּאִפְלוּ לְקַח רְצוּעָה **(ב)** מֵהֶם וּלְתֵן בְּשֵׁל יָד אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְדָּשָׁה חֲמוּרָה לְקְדָשָׁה קְלָה, וְשֵׁל רֹאשׁ קְדָשְׁתּוֹ חֲמוּרָה, שֶׁרְבוּ שֶׁל שְׂדֵי בְּשֵׁל רֹאשׁ, אֲבָל מִשָּׁל יָד לְשֵׁל רֹאשׁ **(ג)** מִתֵּר לְשֵׁנוֹת, וְאִם הָיוּ **(ד)** חֲדָשִׁים שֶׁעֲדִין לֹא הִנִּיחִם, מִתֵּר לְשֵׁנוֹת אֲפֹלוּ מִשָּׁל רֹאשׁ לְשֵׁל יָד, (שְׁטוּלָה) [שְׁטוּלָה] עֲלֵיהֶם מְכִסֶּה עוֹר אַחֵר, וְנִרְאִים כְּבֵית אֶחָד.

באר היטב (א) יד. אפילו אין לו תפלה של יד כ"מ בגמ'. מ"א: **(ב) מהם.** אם נפסקה רצועה של יד סמוך לקשר אסור להפוך ראש האחר למעלה ולעשות בו קשר של יד והתחתונה שהיה בו הקשר יקשור למטה דמורידו מקדושתו כיון שהיה בו הקשר והיו"ד ועתה יעשה בו כריכות האצבעות. ואם אין הרצועה ארוכה כ"כ אזי לא יעשה כ"כ כריכות סביב היד מ"א. ובהלק"ט ח"ב סי' כ"א להתיר ע"ש: **(ג) מותר.** היינו כשיעשה לו ד' בתים או על רצועה קאי: **(ד) חדשים וכו'.** דהזמנה לאו מילתא היא:

ב אם התנה **(ה)** עליהם מתחלה, אפלו לבשן אדם, יכול לשנותן, אפלו משל ראש לשל יד.

באר היטב (ה) עליהם. אפי' אם התנה רק אם יצטרך לעשות ממנו של יד שיעשה מהני התנאי וכ"ש אם מתחלה אומר שאינו עושה של ראש אלא לפי שעה דמהני. מהר"י:

ג סודר דאזמנה למצר ביה תפלין (ו) לעולם, וצר ביה תפלין חד (ז) זמנא, אסור למצר ביה זוזי : הגה: ואם התנה עליו מתחלה בכל ענין **(ח) שרי** (בית יוסף בשם ר' ירוחם ומהרי"א) וקלף המעבד לשם תפלין אסור לכתב עליו דברי חל, דהזמנה כי האי גונא לגוף הקדשה מלתא היא (ר"ן ס"פ נגמר הדין) **אזמנה ולא (ט) צר ביה, או צר ביה ולא אזמנה, שרי למצר ביה זוזי :**

באר היטב (ו) לעולם. ואם עשה כיס לשם תפילין אפי' צר ביה ע"ד לפנותו אסור וה"ה אם היה כיס והוסיף בו איזה דבר לשם תפילין וצר ביה על דעת לפנותו אסור עד שיטול מה שחידש ואם צר ביה חדא זימנא אדעתא למיצר בו לעולם אפילו לא אזמניה אסור מ"א ע"ש. ועיי' בתשו' שער אפרים סימן כ"א שהעלה דכל מה שהוא עודף על מקום הנצרך לתפילין לא מקרי צורך תפילין לכן התיר שם בכיס התפילין שיש לו ב' כיסין זה תחת זה דמותר להניח התפילין למטה ומעות בכיס שהוא למעלה ממנו ע"ש: **(ז) זמנא.** נ"ל דקטן שצר בו תפילין אסור אבל בדבר הנאסר בהזמנה לחוד לא מיתסר בהזמנת קטן דקטן יש לו מעשה ואין לו מחשבה ופשוט דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואם גנב בגד ועשה ממנו כיס תפילין קניא בשינוי מעשה ואסרו. מ"א: **(ח) שרי.** ובסתם אסור אם כן לא יפה עושים המשתמשין בשק של תפילין כשהולכין בדרך אלא דנראה ללמד זכות דאותן אנשים מסתמא הוי כמתנה בפ"י וכן בההיא שכתב רמ"א כאן דקלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול ואנו רואין בכל יום שהסופרים כותבים על הקלפים שלהם כתובות וגיטין ושאר דברי רשות אלא ודאי דמסתמא כשהסופרים מתקנים אותו תחלה דעתם להשתמש בהן הן לדבר קדושה הן לדבר רשות ולפ"י פשיטא דמותר לכתוב גט על קלף שנעבד לשם ס"ת וכ"מ בא"ע סימן קכ"ד ס"ב מ"א ט"ז עיין ב"ח וע"ת ומיהו אם התחיל לכתוב על הקלף או על הנייר דבר קדושה אסור לכתוב אחר כך עליו דברי חול ולא מהני תנאי וכל זה בקדושה כגון תפילין וס"ת אבל לתשמישי קדושה מהני תנאי להשתמש בהן אפי' בעודן בקדושתן כמ"ש בסי' קנ"ד ס"ח אבל לתשמיש מגונה לא מהני כמ"ש בסי' קנ"ד. ותשמישי מצוה כגון ציצית שופר לולב נר חנוכה אפי' עשאן

לכך לא מיתסרי ומותר להשתמש בהן חול אפי' בלא תנאי ע"ש: (ט) צר ביה.
לפי שעה ולא אזמניה להיות שם לעולם:

סימן מג - דין איך להתנהג בתפלין

בהכנסו לבית הכסא

סעיפים

ט'

ובו

א אסור לפנס לבית הכסא קבוע להשתין בתפלין **(א)**
שבראשו, גזרה שפא יעשה בהם צרכיו, ואם אוחזן **(ב)**
בידו, מתר להשתין בהם בבית הכסא קבוע: הגה: והינו
דוקא כשמשתין מישוב דליכא למיחש לנצוצות, אבל משתין מעמד פשיטא
דאסור, דלא עדיף מבית הכסא עראי, וה"ה אם משתין מישוב או בעפר
תחוח דליכא נצוצות, בבית הכסא עראי נמי שרי, ואין חלוק בין קבע לעראי
לענין זה, אלא דבית הכסא קבוע מסתמא עושה צרכיו **(ג)** מישוב, ובית
הכנסת עראי מסתמא עושה מעמד, הואיל ואינו נפנה **(ד)** לגדולים (בית יוסף
בשם נ"י ומגדול עז): ובבית הכסא עראי מתר להשתין בהם
כשהם בראשו, אבל אם אוחזן בידו אסור להשתין
בהם מעמד, אפלו אם תופס אותם בבגדו, מפני שצריך
לשפשף בידו ניצוצות שברגליו, אלא חולצן ברחוק **(ה)**
די אמות ונותנם לחברו. ומדברי הרמב"ם נראה
שאסור להשתין כשהם בראשו, בין בבית הכסא קבוע
בין בבית הכסא עראי, ויש לחוש לדבריו.

באר היטב **(א) שבראשו**. ה"ה דבורעו נמי אסור מה"ט והא דנקט בראשו
בא למעט אם אוחזן בידו רי"ו מ"א ועיין נ"ץ ובתשובת בית יעקב סי' ק"ע

כתב דוקא בראשו מפני שהם בגלוי אבל בשל יד שהם מכוסים שרי דלא גרע מאוחזן בבגדו ובידו ע"ש והמחבר יד אהרן חולק עליו והעלה להלכה בין בשל יד או של ראש אסור לכנס לבי"ה והסכים עם המ"א ונ"צ וכ"כ בספר בני חייא ועיין תוס' דמנחות דף ל"ה ע"ב בד"ה אלו תפילין שבראש וכו' שהר"י דאורליני"ש מסופק אם צריך לחלוץ תפילין של יד כשנכנס לבי"ה ע"ש (ועי' בספר אליהו רבה פילפול ארוך מזה): (ב) **בידו**. רצה לומר בבגדו ובידו כנגד לבו כמ"ש בסעיף ה'. ט"ז: (ג) **מיושב**. לכן כשהם בראשו אסור אפילו להשתין גזירה שמא יעשה צרכיו: (ד) **לגדולים**. לכן בבה"כ עראי מותר דלא גזרינן שמא יפנה בהם: (ה) **ד"א**. וכ"כ הטור וקאי ארישא דהיינו בבה"כ קבוע דאסור להשתין כשהם בראשו אלא חולצן ברחוק ד"א וממילא שמעינן בבה"כ ארעי דאסור כשהם בידו אין תקנה רק שיתנס לחבירו אבל מ"מ א"צ להסיר מידו ברחוק ד"א ט"ז מ"א ובתשובת מטה יוסף ח"ב סימן ה' הבין שמ"ש הטור אלא חולצן ברחוק ד"א קאי נמי לבה"כ עראי ומש"ה הרבה להקשות ע"ש ולא דק ועי' ב"ח:

ב בית הכֶּסֶא קבוע הֵינוּ שְׂיֵשׁ בוּ צוּאָה, וְהוּא עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה בְּלֹא (ו) חֲפִירָה.

באר היטב (ו) חפירה. אבל כשהוא בחפירה חולץ ומשתין לאלתר וא"צ להרחיק ד"א. מ"א ע"ש:

ג בית הכֶּסֶא עָרָא, (ז) הֵינוּ כְּגוֹן לְהִשְׁתִּין מִים שְׂאִין אָדָם הוֹלֵךְ בְּשִׁבְלָם לְבֵית הַכֶּסֶא, וְהַפְּעַם הַזֶּאת נַעֲשֶׂה הַמָּקוֹם הַזֶּה בֵּית הַכֶּסֶא תַּחֲלָה.

באר היטב (ז) היינו. ר"ל הא דאמרינן לעיל דמותר להשתין בו בתפילין שבראשו היינו במקום שאין רגילות לפנות שם:

ד אם הם בְּחִיקוֹ וְחָגוּר חֲגוּרָה אוּ בְּבִגְדוֹ בִידוֹ, מִתָּר, בֵּין לְהִשְׁתֵּין בֵּין (ח) לְפָנוֹת.

באר היטב (ח) לפנות. צ"ע דבס"א כתב אפי" תופס אותם בבגדו אסור וי"ל דהכא מיירי שקשורים בבגדו שאף אם ישפשף בידו לא יפלו התפילין. מ"א ועיין ט"ז:

ה אם רוּצָה לְפָנֵס לְבֵית הַכֶּסֶא קְבוּעַ לַעֲשׂוֹת (ט) צָרְכִיו, חוֹלְצָן בְּרַחוּק ד' אַמּוֹת: הַגָּה: וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים אֶפְלוּ בְּלֹא צָרְכִיו (בית יוסף ב"ש רב האי) וְטוֹב לְהַחְמִיר. וְגוֹלְלָן בְּרִצּוּעוֹת שְׁלֶהָן, וְאוֹחֲזִין (י) בִּימֵינוּ וּבְבִגְדוֹ כְּנֶגֶד לְבוֹ, וַיִּזְהַר שְׁלֹא תִהְיֶה רִצּוּעָה יוֹצֵאת מִתַּחַת יָדוֹ טַפַּח, וְכִשְׂיוֹצֵא מִרְחִיק ד' אַמּוֹת וּמְנִיחָן.

באר היטב (ט) צרכיו. והא דנקט הטור והש"ע סעיף א' אסור ליכנס להשתין וכו'. לרבותא נקט להשתין אע"פ שהוא חייב של אדם אפי"ה אסור ליכנס וכ"ש שלא לצורך. עמ"א: (י) בימינו. אבל לא בשמאלו מפני שצריך לקנח בה כמ"ש סי' ג' והא ליכא ניצוצות כיון שמיירי בב"ה קבוע מסתמא עושה צרכיו מיושב. כ' הרמ"ע סימן נ"ט דמותר ליכנס בתפילין למבואות המטונפות אפילו יש מקום מטונף להדיא וטוב לכסותו בכובע. ואם רוצה לחלצן ולחזור ולהניחן ש"ד. עמ"א:

ו הָיָה לְבוּשׁ בְּתַפְלִין וְהִצְרִיךְ לְבֵית הַכֶּסֶא בְּלִילָה אוּ סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה, שְׂאִין שְׁהוּת לְהַנִּיחָם עוֹד אַחַר שְׂיָצָא, לֹא יִכְנֹס בָּהֶם גְּלוּלִין בְּבִגְדוֹ, וְאֶפְלוּ לְהִשְׁתֵּין מִיָּם בְּבֵית הַכֶּסֶא קְבוּעַ, אֶלָּא כִּי צָד יַעֲשֶׂה, חוֹלְצָן וּמְנִיחָן בְּכָלִי אִם

הִיָּה בּוֹ טַפַּח, אֹז בְּכָלִי שְׁאִינֹ כְּלָן, אֶף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ
טַפַּח, וְאוֹחֵז הַכְּלִי בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס.

ז בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּבֵית הַכֶּסֶּא שְׁבַשְׁדָּה, אָבֵל
בְּבֵית הַכֶּסֶּא שְׁבַבֵּית לֹא יִכְנִיסִם כָּלָל, כִּיּוֹן שְׁיִכּוֹל
לְהַנִּיחִם בְּמָקוֹם (יֵא) הַמְּשִׁתְּמֵר.

באר היטב (יא) המשתמר. משמע אפ"י בכיסן לא יכניסם. אבל להשתין בב"ה
עראי אם הם בכיסן שרי אף להרמב"ם עמ"א ומשמע בגמרא דכל הני שריותא
אינן אלא בתפילין שלובשן כל היום ואי אפשר להטריח אבל שאר ספרים
אסור להכניסן אפ"י בב"ה שבשדה מיהו אם הם בכיס שרי להכניסן חוץ מספר
תורה שאסור. מ"א:

ח אִם שָׁכַח תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ וְעָשָׂה בָּהֶם צָרְכּוֹ, מֵנִיחַ יָדוֹ
עָלֵיהֶן עַד שְׁיִגְמֹר עֲמוּד (יב) הָרֵאשׁוֹן, וְיוֹצֵא וְחוֹלְצֵן,
וְחוֹזֵר וְנִכְנָס.

באר היטב (יב) הראשון. ועמוד החוזר מביא האדם לידי הדרוקן וסילוק
החוזר מביא האדם לידי ירקון:

ט מִתֵּר לְרוּפֵא לְקַח עֲבִיט שֶׁל מִי רַגְלִים בְּיָדוֹ וְתִפְלִין
בְּרֵאשׁוֹ, וּבַעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ:

סימן מד - אסור שנה בתפלין

אחד

סעיף

ובו

א כָּל זְמַן שֶׁתְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בְּזְרוּעוֹ, אָסוּר לִישׁוֹן בָּהֶם אֶפְלוּ שְׁנַת עֲרָאִי, אֶלָּא אִם הִנִּיחַ עָלֶיהָ סוּדָר וְלֹא הִיָּתְתָה עִמּוֹ אִשָּׁה, יָשׁוּן בָּהֶם שְׁנַת **(א)** עֲרָאִי, וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה, מִנִּיחַ רֵאשׁוֹ בֵּין בְּרַפְּיוֹ וְהוּא יוֹשֵׁב וְיָשׁוּן. הָיוּ תְּפִלִּין כְּרוּכִין בְּיָדוֹ מִתָּר לִישׁוֹן בָּהֶם אֶפְלוּ שְׁנַת קָבַע, וְאִם אוֹחֲזֵן בְּיָדוֹ וְאִינָם כְּרוּכִים בְּיָדוֹ אָסוּר לִישׁוֹן בָּהֶם אֶפְלוּ שְׁנַת **(ב)** עֲרָאִי : **הגה:** וְדוֹקָא פְּשְׁאוֹחֲזֵן בְּלֹא נִרְתְּקוֹ, אֲבָל בְּנִרְתְּקוֹ בְּכָל עֲנָן **(ג)** שְׂרִי (בית יוסף בְּשֵׁם הַעֲטוּר) :

באר היטב (א) עראי. ולא חשיב היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק או בקלות ראש טור. וז"ל הר"ר יונה דלא חשיב היסח הדעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק אבל מתעסק בצרכיו אע"פ שמתעסק במלאכתו ואומנתו ואין דעתו עליהם ממש אין זה נקרא היסח הדעת לכאורה צ"ע הא דאמרינן בשבת יוצא אדם בתפילין ערב שבת עם חשכה וכו' ע"ש. ושם הואיל ומצוה מן המובחר הוא שלא יסיח דעתו מהם כלל לא חיישינן שיצא בהם בשבת לרה"ר עיין יד אהרן. והאר"י ז"ל החמיר מאוד בזה אפילו בשעת התפלה זולת בשעת תפלת י"ח ובשעה שלומד. עמ"א: **(ב) שינת עראי.** דחיישינן שמא יפלו מידו. ע"י ב"י ובהרמב"ם פ"ד מה"ת. והמחבר מגדול עוז כ' שם וז"ל ואני אומר שזה הלשון לא נמצאת בגמרא שלנו אלא ה"ג לה בפרק הישן וכו'. ע"ש נראה דאשתמיט מניה להא דת"ר לא יאחוז וכו' ברכות דף כ"ג ע"ב סוכה דף מ"ב עיין ודוק: **(ג) שרי.** וע"ל סי' מ' ס"ק ב' מש"ש:

סימן מה - דין תפלין בבית הקברות

ובית המרחץ

סעיפים

ב'

ובו

א אסור לקנס בבית הקברות או בתוך ארבע אמות של (א) מת ותפלין בראשו משום לועג לרש, ואם הם מכסים (ב) מתר.

באר היטב (א) מת. משמע דבבה"ק אסור אפי' חוץ לד"א מן הקבר ובריש פרק מי שמתו אמרינן תוך ד' אמות אסור חוץ לד' אמות שרי לקרות ק"ש וכי הטי"ז דהטור ס"ל דודאי עיקר האיסור הוא תוך ד"א לקבר אלא משום גדר לא יכנס לבה"ק ותפלין בראשו דשמא יתקרב לתוך ד"א של קבר ולא אדעתיה אבל מ"מ אם אירע שהלך לבה"ק והוא חוץ לד"א מקבר ודאי חייב לקרות ע"ש. וכ"כ הב"ח וע"ת דהאיסור הוא דוקא בתוך ד"א של קבר ע"ש וע"י ט"ז בסימן ע"א ס"ק ה' ודברי המ"א בכאן צליע ע"י סי' ע"ח ס"ק ד' במ"א ובי"ד סימן רפ"ב ס"ד וסימן שס"ו ס"ג ודו"ק. אפי' קבר של קטן שעדיין לא הגיע לכלל מצות אפי"ה אסור להניח תפלין ולקרות ק"ש אצלו. מהריט"ץ בחידושו לפרק איזהו נשך דף י"ב ע"ד ע"י עט"ז שכתב כל החדר שהמת מונח בו חשיב כד' אמות ע"ש: **(ב) מותר.** נראה דגם הרצועות צריכים להיות מכוסים ט"ז:

ב בבית (ג) המרחץ, בבית החיצון שפ"ל העומדים בו הם לבושים, יכולים להניח שם תפלין לכתחלה. ובבית האמצעי שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים, ומקצתו ערמים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אין צריך לחלצן. ובבית הפנימי שפ"ל העומדים שם ערמים, אפלו היו בראשו, צריך לחלצן:

באר היטב (ג) המרחץ. עיין מ"א שהעלה דבמקוה מותר כשאין שם אדם דדוקא במרחץ החמירו אף על פי שאין שם אדם משום זוהמא דאית ביה אבל לא במקוה ע"ש וע"י סימן פ"ד ס"ק א':

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

סימן מו - הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

סעיפים

ט'

ובו

א כְּשֶׁנֶעוֹר מִשְׁנָתוֹ, יֹאמֵר אֱלֹהֵי (א) נְשָׁמָה. כְּשֶׁשׁוֹמֵעַ קוֹל הַתְּרַנָּגוֹל, יְבָרֵךְ הַנּוֹתֵן לְשָׁכּוֹי בִּינָה. (ב) כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ יְבָרֵךְ מִלְּבִישׁ עֲרֻמִּים. כְּשֶׁיִּנְיַח יָדָיו עַל (ג) עֵינָיו, יְבָרֵךְ פּוֹקֵחַ עוֹרִים. כְּשֶׁיִּשֵׁב יְבָרֵךְ מִתִּיר אֲסוּרִים. כְּשֶׁזּוֹקֵף יְבָרֵךְ זוֹקֵף כְּפוּפִים. כְּשֶׁיִּנְיַח רִגְלָיו בְּאַרְצָה, יְבָרֵךְ רִקְעַת הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם. כְּשֶׁנוֹעֵל מִנְעֻלָּיו, יְבָרֵךְ שֶׁעָשָׂה לִּי כָּל צָרָתִי. כְּשֶׁהוֹלֵךְ יְבָרֵךְ (ד) הַמַּכִּין מַצְעָדֵי גֶבֶר. כְּשֶׁחּוֹגֵר חֲגוּרוֹ, יְבָרֵךְ אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה: הַגָּה: אוֹ לּוֹבֵשׁ הָאֲבִיט הַמַּכְסִּיק בֵּין לְבָבוֹ לְעֶרְוָה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְאֵב"ד) כְּשֶׁמְשִׁים כּוֹבֵעַ אוֹ מַצְנֶפֶת בְּרֵאשׁוֹ, יְבָרֵךְ עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה. כְּשֶׁיִּטֵּל יָדָיו, יְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם. כְּשֶׁיִּרְחַץ פָּנָיו, יְבָרֵךְ הַמַּעְבִּיר שָׁנָה מֵעֵינָיו

וְכוּי וְיִהְיֶה רָצוֹן וְכוּי עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְאֵין לְעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַמַּעֲבִיר שָׁנָה מֵעִינֵי,
עַד שְׂיַחֲתֶם הַגּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל
בְּרָכָה אַחַת הִיא.

באר היטב (א) נשמה. אם בירך ברוך מחיה מתים במקום אלהי נשמה יצא.
פרי"ח: **(ב) כשלוש.** ל"ד שישן ערום אלא כיון שלובש מלבוש העליון שעליו
מברך ברכה זו. פרי"ח: **(ג) עיניו.** פ"י ע"י מפה דאסור להניח ידיו על עיניו
קודם נטילה כמ"ש סי' ד': **(ד) המכין.** ומנהגינו אשר הכין:

ב עֲכָשׁוּ מִפְּנֵי שְׂאִין הַיָּדִים נְקִיּוֹת, וְגַם מִפְּנֵי עַמִּי
הָאֲרָצוֹת שְׂאִינָם יוֹדְעִים אוֹתָם, נְהַגוּ לְסַדֵּרם בְּבֵית
הַכְּנֶסֶת, וְעוֹנִין אָמֵן אַחֲרֵיהֶם, וְיוֹצְאִים **(ה)** יְדֵי חוּבְתָן.

באר היטב (ה) י"ח. אפי' לבקי מוציא אם מכין בברכתו. יד אהרן ופרי"ח
ע"ת וברכת אברהם וע"י בשכנה"ג:

ג חַיֵּב אָדָם לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם מֵאָה **(ו)** בְּרָכוֹת לְפָחוֹת.

באר היטב (ו) ברכות. הטעם לפי שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל
תיקן דוד ע"ז לברך מאה ברכות בכל יום וביום כיפור קצת פוסקים כתבו
ליקח הדס בשמים ומשעה לשעה יריח ויברך. אך א"א לברך כל פעם אם לא
בהיסח הדעת. וקצת פוסקים כתבו דאינו נכון להריח ריח טוב ביום שציותה
תורה ענות אדם נפשו ע"כ יותר טוב לסמוך על הפוסקים דעניית אמן דחזרת
הש"ץ ועניית אמן אחר העולים בתורה ובהפטרה בכלל להשלים מאה ברכות
ואז לא יצטרך ליקח בשמים או הדס להריח בהן ע"י מגן אברהם ובהר"ם
מטראני ח"א סי' ק"ד:

ד צָרִיד לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם (שְׁעֵשְׂאֲנִי יְהוּדִי) [שְׁלֹא עֲשֵׂנִי גוֹי]
הגה: וְאֶפְלוּ גַר יָכוֹל (ז) לְבָרֵךְ כֵּן (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ) אֲבָל לֹא יֹאמֵר שְׁלֹא עֲשֵׂנִי גוֹי,
שְׁהָרִי הָיָה גוֹי מִתְחִלָּה (אֲבוֹדָתָם) שְׁלֹא עֲשֵׂנִי עֶבֶד, שְׁלֹא עֲשֵׂנִי (ח)
אִשָּׁה, וְהַנְּשִׂים מְבָרְכוֹת: שְׁעֵשְׂאֲנִי כְרָצוֹנוֹ.

באר היטב (ז) אשה. בב"ח משמע דלפי מ"ש בסעיף ה' גבי מתיר אסורים וכו'
ה"ה הכא אם בירך שלא עשני אשה בראשונה לא יברך שוב על עכו"ם ועבד
ע"ש וט"ז כי דלא דמי להדדי ע"ש: (ח) לברך. פי' שיאמר שעשני גר מ"א ונ"צ
וט"ז. ובשכנה"ג כי שהיותר נכון שיברך שהכניסני תחת כנפי השכינה ע"ש
ושל"ה והב"ח ופר"ח פסקו שאין לברך ברכה זו כלל רק השנים עבד ואשה
ע"ש. וכ"פ בתשו' מטה יוסף ח"ב סי' ח' והיד אהרן העלה להלכה דגר יוכל
לברך שלא עשני גוי דהכוונה שלא עשני שאשאר גוי ע"ש:

ה אִם קָדַם וַיְבָרֵךְ זֹקֵף כְּפּוֹפִים קָדַם שְׁבִירָה מִתִּיר
אֲסוּרִים, לֹא (ט) יְבָרְכֶנָּה.

באר היטב (ט) יברכנה. שכיון שנתן הודאה שזוקף לגמרי זה בכלל. דמתיר
אסורים נתחייב מיד כשיושב ומהרש"ל וב"ח חולקים וסי"ל דאפי' אם בירך
זוקף כפופים יברך מתיר אסורים ועי' הלק"ט ח"א סימן (י"ז) [ק"י"ז] שכתב
דעכשו שנהגו לאומרם על הסדר אין קפידא בדיעבד ע"ש אבל המ"א וט"ז
כתבו להקל בספק ברכות ע"ש ועי' בתשו' מטה יוסף ח"ב סימן ח':

ו יֵשׁ נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ הַנּוֹתֵן לַיַּעַף פֶּחַ, וְאִין דְּבָרֵיהֶם נִרְאִים:
הגה: אֵדָּ מְנַהֵג פְּשׁוּט בְּבִנְי אֲשֶׁכְּנִזִּים (י) לְאִמְרָה.

באר היטב (י) לאומרה. בכוונות כי לאומרה בהזכרת שם ומלכות וכן כי הב"ח
וכן מנהגינו:

ז יש נוהגים לברך ברכות אחרות נוספות על (יא) אלו, וטעות הוא בידם.

באר היטב (יא) אלו. כי ט"ז גם מגביה שפלים אין לאומרה והאומרו אין גוערין אותו אבל ברכת סומך נופלים גוערים אותו עמ"א ומ"ש הטי"ז על הרא"ש מברכת פדיון בכור ומברכת בתולים ע"ש עיין בהלק"ט ח"א סי' רכ"ד ובפרי חדש סי' נ"א:

ח כל הברכות האלו, אם לא נתחייב באיזה מהן, כגון שלא שמע קול התרנגול, או שלא הלך, או לא לבש, או לא חגר, אומר אותה ברכה בלא הזכרת השם: **הגה:** ויש אומרים דאפלו לא נתחייב בהן מברך (יב) אותן, דאין הברכה דוקא על עצמו, אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם. וכן המנהג ואין לשנות (טור ותוס' הרא"ש פ"ק הרוצה ור"ן פ"ק דפסחים וכל בו).

באר היטב (יב) אותן. ואפי' סומא וחרש פרי"ח ע"ש וכ"כ המקובלים אבל המ"א כי דסומא לא יברך פוקח עורים אבל חרש יברך הנותן לשכוי ע"ש:

ט לא יקרא פסוקים קדם ברכת התורה, אף על פי שהוא אומר דרך תחנונים. ויש אומרים שאין לחוש, כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים. ונכון לחוש לסב"א ראשונה: **הגה:** אבל המנהג כסב"א אחרונה, שהרי בימי (יג) הסליחות מתפללין הסליחות ואחר כך מברכין על התורה עם סדר שאר הברכות, וכן בכל יום כשנכנסין לבית הכנסת אומרים כמה פסוקים ותחנונים ואחר כך מברכין על התורה, ונהגו לסדר ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר יצר ואין לשנות. (וכן משמע בתוס' ומרדכי פ"ק דברכות) וטוב לומר

בְּשִׁחְרִית אַחַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי לְפָעַמִּים שׁוֹהִינן עִם קְרִיאַת שְׁמַע לְקָרוֹתָהּ שְׁלֹא בְּזִמְנָהּ, (יֵד) וְיוֹצֵא בְּזָה (טוֹר):

באר היטב (יג) הסליחות. עיין סימן תקפ"א מש"ש: (יז) ויוצא בזה. אך לא יכוין לצאת א"כ ירא שהציבור יעברו זמן ק"ש אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי קריאת שמע עם הציבור ולקרות אותה כדינה בברכותיה ולסמוך גאולה לתפלה. ב"ח. רש"ל כ' לומר גם כן פרשה ראשונה:

סימן מז - דיני ברכת התורה

סעיפים

יד

ובו

א בְּרִפְת הַתּוֹרָה, צָרִיךְ (א) לְזַהֵר בָּהּ מְאֹד.

באר היטב (א) לזיהר. אם ברכת התורה דאורייתא היא או מדרבנן ע"י בספר פני משה ח"א ס"י א' והפרי"ח בשם הפוסקים דהוי מדאורייתא ונפקא מינה שאם נסתפק אם בירך אם לאו חוזר ומברך כל הברכות אע"ג דליכא מדאורייתא אלא ברכה א'. יד אהרן. (ועיי' בס' אליהו רבה התפלה שיאמר קודם ברכת התורה):

ב צָרִיךְ לְבָרֵךְ בֵּין לְמִקְרָא בֵּין לְמִשְׁנָה בֵּין לְגִמְרָא: הַגָּה: בֵּין לְמִדְרָשׁ (טוֹר).

ג הַכּוֹתֵב (ב) בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ קוֹרְא, צָרִיךְ (ג) לְבָרֵךְ.

באר היטב (ב) בד"ת. ודוקא בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב אבל סופר שמעתיק ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב אי"צ לברך וה"ה אם כותב אגרת שלומים אף שכותב איזה פסוקים אי"צ לברך. מ"א וט"ז: **(ג) לברך.** דהרהור לאו כד"ד. לפ"ז יש ליזהר לאותן לומדים בעיון מתוך הספר שיזהרו להוציא קצת ד"ת בפה אחר הברכה:

ד המהרהר בדברי תורה, אין צריך לברך: הגה: וה"ה דזכור לפסק דין בלא נתינת טעם לדבריו (ר"ן פ"ק דשבת ופרק פל הצלמים פתב דהוי פהרהור).

ה ברכות התורה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה. והערב נא וכו' ואשר בחר (ד) בנו.

באר היטב (ד) בנו. כ' באגרת הרמב"ם דגם הגר יוכל לברך כן מ"א ע"ת. וצ"ל ולומדי תורתך לשמה ב"ח ושכנה"ג ויכוין להתפלל על בניו שיהיו לומדים וכן בולא ניגע לריק ולא נלד לבהלה:

ו אומר והערב עם (ה) וי"ו: הגה: ויש אומרים בלא וי"ו וכן נהגו (ו) רמב"ם פרק ז' מהלכות תפלה ורשב"א בשם המאור ואבודר"ם) אבל יותר טוב לומר בוי"ו.

באר היטב (ה) וי"ו. דברכה אחת היא דאילו היתה ברכה בפ"ע היתה פותחת בברוך ואף על גב דסמוכה לחברתה היא מ"מ כיון דברכות קצרות הן הי"ל לפתוח בברוך מידי דהוי אברכת הבדלה שפותחת בברוך אע"פ שהן סמוכות כיון שהן קצרות והי"א ס"ל דשאני ברכת הבדלה שאינן סמוכות שאם רצה אומר כל אי בפ"ע. עמ"א: **(ו) בוי"ו.** כי בזה יצאנו ידי כל הדיעות אבל אם תאמר בלא וי"ו הוי הערב נא ברכה בפ"ע והוי הפסק לאותה דיעה שס"ל ברכה אחת היא והאר"י ז"ל ה"י אומר שברכה בפ"ע היא והיה עונה אמן אחר לעסוק בדברי תורה ואפ"ה היה אומר והערב בוי"ו ספר נגיד ומצוה וכ"כ היד

אהרן דלא כפר"ח ע"ש בל"ח אות פ"ג כתב לענות אמן אחר לעסוק בדברי תורה ספיקא הוי עשכנה"ג ובתשובת מטה יוסף ח"ב סימן ס':

ז בְּרַכַּת אֶהְבֵּת עוֹלָם פּוֹטְרַת בְּרַכַּת הַתּוֹרָה, אִם לָמַד (ז) מִיַּד בְּלִי הַפְּסֵק.

באר היטב (ז) מ"ד. ואז פוטרת לימוד של כל היום ודוקא בברכת אהבה רבה צריך ללמוד מיד דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה אלא לק"ש איתקן. אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בתורה שנתקנו עיקר לברכת התורה היא פוטרת כל היום ר"י ועט"ז:

ח וַיֵּשׁ לְהַסְתֵּפֵק אִי סִגִּי בְּקוֹרָא (ח) קְרִיאַת שְׁמַע סָמוּךְ לָהּ מִיַּד בְּלִי הַפְּסֵק, וְלָכֵן יֵשׁ לְזַהַר לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה קִדְּם אֶהְבֵּת עוֹלָם.

באר היטב (ח) ק"ש. די"ל דק"ש הוי כדברי תפלה וב"י הוכיח סברא זאת מדאיצטריך הירושלמי שפסק והוא ששונה על אתר. ר"ל אם ילמד מיד הלא בלא"ה לומד תורה במה שקורא ק"ש אלא ודאי דלא הוי כד"ת:

ט יֵשׁ אֹמְרִים שְׁאֵם הַפְּסִיק בֵּין בְּרַכַּת (ט) הַתּוֹרָה לְלַמּוּדוֹ, אִין בְּכַךְ כְּלוּם, וְהַנְּכוּן שְׁלֵא לְהַפְּסִיק בֵּינֵיהֶם, וְכֵן נִהְגוּ לומר פְּרָשֶׁת בְּרַכַּת פְּהִנִּים סָמוּךְ לְבְּרַכַּת הַתּוֹרָה.

באר היטב (ט) התורה. ומותר לאומרו אפילו קודם אור הבוקר דלא כהרש"ל שאוסר מטעם שאין נשיאות כפים בלילה דמטעם לימוד אנו אומרים אותו ולא מטעם נשיאות כפים. מ"א:

י אם הפסיק מללמד ונתעסק בעסקיו, כיון שדעתו (י) לחזור וללמד לא הוי הפסק, והוא הדין לשנה ומרחץ ובית הכסא, דלא הוי הפסק.

באר היטב (י) לחזור וללמוד. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד צריך לברך מ"א וט"ז פסק דאפי' מי שאין דרכו ללמוד אין צריך לברך ע"ש ועי' פרי"ח ומ"ש עליו היד אהרן:

יא שנת קבע ביום על מטתו הוי הפסק, ויש אומרים דלא הוי הפסק, וכן (יא) נהגו.

באר היטב (יא) נהגו. ול"ח כתב שרבו מהר"י גינצבורג נהג לברך כשישן ביום. מ"א:

יב אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר, ואינו צריך לחזור ולברך, כ' זמן שלא (יב) ישן.

באר היטב (יב) ישן. ואם נעור כל הלילה כהשאר היום צריך לברך שלא היה דעתו לפטור רק ליום א'. מ"א:

יג המשכים קדם אור היום ללמד, מברך ברכת התורה, ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. המשכים קדם אור היום, מברך כ' סדר הברכות, חוץ מברכת הנותן לשכוי (יג) בינה ופרשת התמיד עין לעיל סי' א' סעיף ו' שמתין מלאמרם עד שיאור היום: הגה:

וּלְכַתְּחִלָּה יִטַּל יָדָיו קֹדֶם שְׂיִבְרַךְ לְלַמֵּד וְאִם לֹא הָיָה לוֹ מַיִם יָכוֹל לְלַמֵּד וּלְבָרַךְ
בְּלֹא נְטִילָה כְּמוֹ בְּשָׂאֵר בְּרָכוֹת שְׂמִבְרַךְ קֹדֶם נְטִילָה כְּדִלְעִיל סִימָן מִיּוֹ (אָגוּר).

באר היטב (יג) בינה. ובכתבים ובזוהר איתא שיכול לומר הנותן לשכוי בינה
מיד אחר חצות. וכי המ"א ונ"ל דוקא אם שמע קול תרנגול ומ"מ טוב לזוהר
לכתחלה וכתב ע"ת דבדיעבד יצא וא"צ לחזור ולברך ביום:

יד נְשִׂים מְבָרְכוֹת בְּרִפְת (יד) הַתּוֹרָה:

באר היטב (יד) התורה. דהא חייבת ללמוד דינין שלהם ועוד דחייבת לומר
פרשת הקרבנות כמו שחייבת בתפלה אם כן קאי הברכה ע"ז. ב"י:

סימן מח - (אומרים פרשת התמיד ו) פסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד.

אחד

סעיף

ובו

*** הגה:** ואומרים פְּרִשֶׁת (א) הַתְּמִיד, וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים סֵדֶר הַמְּעַרְכָּה, וְרִבּוֹן
הַעוֹלָמִים אֶתְּהָ צוֹיִתְנוּ וְכוּ' וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ בְּצַבּוֹר, יָכוֹל לְאָמְרוֹ בְּבֵיתוֹ
וְלַחֲזֹר לְקִרְוֹת פְּרִשֶׁת הַתְּמִיד לְבַד עִם הַצַּבּוֹר, וַיִּכְּוֹן בְּפַעַם הַשְּׁנִיָּה (ב) כְּקוּרָא
בְּתוֹרָה (טוֹר):

באר היטב (א) התמיד. מעומד דומיא דקרבנות שהיו בעמידה וע"ל סי' א'
ס"ק י"ב ויזהר לאומרה בציבור עם הש"ץ כי קרבן תמיד נקרבת בציבור (דרך
חכמה): (ב) להתנועע. היינו בפסוקי דזמרה אבל בתפלה אין להתנועע מ"ע

סיי קייג וכנה"ג הביא שקצת פרושים נוהגים להתנועע בנחת בחתימות הברכות בלבד לקיים מפני שמי נחת הוא ובמהרי"ל כ' שהיה מתנועע בתפלה מלפניו לאחריו ומאחריו לפניו ע"ש ובד"מ כתב שהרקני"ט נתן טעם ע"ד הקבלה להתנועע בתפלה וכ' המ"א דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד ובלבד שיכוין:

א בְּשַׁבָּת אֹמְרִים אֶצֶל פְּרֻשֵׁת הַתְּמִיד פְּסוּקֵי מוֹסָף שַׁבָּת, אֲבָל לֹא בְּרֵאשִׁי חֹדֶשׁ וַיּוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שְׁקוּרִים בְּתוֹרָה בְּפִסּוּקֵי מוֹסָף: **הגה:** וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׂמֻזְכַּרְיָן גַּם מוֹסָף רֵאשִׁי חֹדֶשׁ, וְכֵן נוֹהֲגִין, כְּדִי לְפָרְסֵם שֶׁהוּא רֵאשִׁי חֹדֶשׁ, וְכֵן הוּא לְקַמֵּן סִי תכ"א (טור) וְנִהְיֶה הַמְדַקְדָּקִים לְהִתְנוּעֵעַ בְּשַׁעַר שְׁקוּרִין בְּתוֹרָה דְּגִמַּת הַתּוֹרָה שְׁנִתְנָה בְּרֵתֶת, וְכֵן בְּשַׁעַר שְׂמֻזְכַּרְיָן עַל שֵׁם כָּל עֲצָמוֹתֵי תַאמְרָנָה ה' מִי כְּמוֹד (אבוֹרְהַם):

סימן מט - שיכול לומר קריאת שמע

בעל פה

אחד ובו
סעיף אחד
א אֵף עַל גַּב דְּקִימָא לֹן דְּבָרִים שְׂבַכְתָּב אִי אַתָּה רֵשָׁא לְאִמְרָם עַל פֶּה, כָּל דְּבָר שְׂרָגִיל וְשָׁגוֹר בְּפִי (א) הַכֹּל, כְּגוֹן קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרַכַּת כְּהֻנִּים וּפְרֻשֵׁת הַתְּמִיד וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, מִתָּר:

באר היטב (א) הכל. אבל לא שגור בפי הכל אע"ג ששגור בפיו אסור. הע"ת כ' דאפי' להוציא אחרים מותר לאומרו בע"פ אם הוא שגור אבל הבי"ח כ' דלהוציא אחרים ד"ה אפילו שגור בפיו אינו רשאי לאומרו ע"פ עיין מ"א. יש

ליזהר שלא לומר שום דבר בע"פ כי אם מה שנזכר פה בש"ע. מ"א. ובתשוי
חות יאיר ס"י קע"ה מתיר לומר תהלים בע"ש ע"ש איתא בתוס' מסכת ב"ק
סומא מותר לקרות בע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך. לקרות הפרשה
בע"פ בשעה ששי"ץ קורא אני נזהר אבל איני מוחה באחרים רדב"ז ח"א ס"י
קל"ה עיין כנה"ג:

סימן נ - טעם למה אומרים משנת

מקומן

איזהו

אחד

סעיף

ובו

א קבעו לשנות אחר פְּרֻשֵׁת הַתְּמִיד פָּרֶק (א) אִיזְהוּ
מְקוֹמוֹ וּבְרִיתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, כְּדִי שְׂיִזְכֶּה כָּל אָדָם
לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם מִקְרָא (ב) מְשֻׁנָּה וְתִלְמוּד, דְּבְרִיתָא דְרַבִּי
יִשְׁמַעֵאל הָיִי בְּמִקוֹם תִּלְמוּד, שֶׁהַמְדָּרֵשׁ כְּתִלְמוּד:

באר היטב (א) איזהו מקומן. שהיא משנה ברורה למשה מסיני. ויש בה שדי"מ
תיבות ועם הקריאה הוא משה עט"ז. יש מקומות שנהגו שלא לאומרו בבית
האבל ואינו נכון כנה"ג. וכן פסק המחבר בס"י תקנ"ד סעיף ד' ע"ש: (ב)
משנה. כי המ"א נ"ל דוקא בזמניהם שהיו מבינים לשון תרגום אבל עכשיו
שאין מבינים צריכים ללמוד להבין דאלי"כ אינו נחשב ללימוד דדוקא בתפלה
אף שאינו מבין הקב"ה יודע כוונתו אבל אם אומר המשנה ואינו מבין אינו
נקרא לימוד לכן צריכין ללמוד הפירוש וכי שלי"ה כשאומר איזהו מקומן או
במה מדליקין או פיטום הקטורת יעשה קול ניגון דמשניות ע"ש:

סימן נא - דיני תפלה מן ברוך שאמר

ישתבח

עד

סעיפים

ט'

ובו

א אומרים (א) ברוך שְאָמַר קִדְּם פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וְיִשְׁתַּבַּח לְאַחֲרֵיהֶם.

באר היטב (א) ברוך שאמר. מעומד אפילו ביחיד תולעת יעקב ב"ח. ושבח זה תקנוהו אנשי כנסת הגדולה ע"י פתקא דנפל מן שמיא ומצאוהו כתוב בו די ש בו פ"ז תיבות. טור בשם ספר היכלות. ע"כ אין לגרוע ולא להוסיף מפ"ז תיבות. נגיד ומצוה. משנת חסידים דף ס"ג ע"א. ואוחז בציצית בטלית שלפניו בשעת אמירת ב"ש וספר כוונות. בפה עמו בסגו"ל. בתשבחות בחיר"ק:

ב אם סיים ברוך שְאָמַר קִדְּם שְׁסִים (ב) החזן, עונה אחריו אמן.

באר היטב (ב) החזן. אבל אם סיים עם החזן בבת אחת לא יענה דהוי עונה אמן אחר ברכתיו אבל אם סיים ישתבח עם הש"ץ עונה אמן דהא הרבה פוסקים ס"ל דעונה אמן אחר ברכת עצמו ואף דאנן דלא נהגינן הכי מ"מ בכה"ג שרי וה"ה אם החזן סיים ברכה אחרת והוא אמר ברכה אחרת מותר לענות אמן מ"א והיד אהרן חולק עליו וכי דאין נראה לחלק בין הברכות שוות לכשאין שוות דהכל נראה כעונה אמן אחר ברכתיו ע"ש:

ג אחר ישתבח יכול לענות אמן אחר ברכת עצמו וע"ל סי' רט"ו.

ד צָרִיד לְזַהַר מִלְּהִפְסִיק (ג) בְּדַבּוּר, מִשִּׁיתְחִיל בְּרוּךְ שְׂאֵמַר עַד סוֹף יִיחַ: וְאַפְלוּ לְצַרְךָ מִצָּוָה אֵין לְדַבֵּר בֵּין בְּרוּךְ שְׂאֵמַר לְשִׁתְבַּח (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם כָּל בּוֹ) וְעִיל סִי נִיג וְנִיד.

באר היטב (ג) בדיבור. אבל מותר לענות אמן עיין מ"א. ועיי סימן ס"ו ס"ק ט' מש"ש: כי בתשובת מקור ברוך סי' א' שראוי לבטל המנהג שקצת נוהגין להפסיק כדי להביא החתן לבה"כ בין ב"ש ליוצר ואין כח המנהג זה יפה לילך אחריו ועיי בתשו' פניי ח"א סימן ה' וכשצריך להפסיק בין ב"ש לישתבח אומר קודם שידבר אלו הפסוקים ברוך ה' לעולם אמן ואמן עד ויברך דוד וכשחוזר להתחיל ממקום שפסק יאמר גם כן אלו הפסוקים דהוי כמו ברכה לפניהם ולאחריהם ב"י אבודרה"ם ב"ח ואחרונים. אסור לומר מעמדות ותחינות בפסוקי דזמרה או בשעה שהש"ץ חוזר התפלה:

ה בֵּין הַמְזֻמְוֹרִים הָאֵלוּ שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וּמִשִּׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם, וּבְאֶמְצַע הַמְזֻמּוֹר שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיְרָאָה, וּמִשִּׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד.

ו צָרִיד לְהִפְסִיק בֵּין אֱלִילִים וּבֵין זְהִי שְׁמַיִם (ד) עֲשֵׂה.

באר היטב (ד) עשה. וכן יש להפסיק בין כי לכל דיש פסיק בין כי לכל לכן הכף דגושה. ובין העמים לאלילים ובין שמים לעשה צריך גם כן להפסיק שלא תבלע המ"ם. שלי"ה מ"א:

ז צָרִיד לְכַוֵּן בְּפִסּוּק פּוֹתַח אֶת יָדָךְ, וְאִם לֹא כִּוֵּן צָרִיד לְחַזֵּר וּלְאָמְרוּ פַּעַם (ה) אַחֲרָת: הַגָּה: וְאוֹמְרִים פְּסוּק וְאַנְחָנוּ נְבָרְךָ יְהִי אֲחֵר תְּהִלָּה לְדָוִד (טוֹר וְכָל בּוֹ) וְכוּפְלִין פְּסוּק כָּל הַנְּשֻׁמָּה תְּהִלָּל יְהִי לְפִי

שְׁהוּא סוּף פְּסוּקֵי דְזַמְרָה (טוּר) וְכֵן פְּסוּק ה' יְמַלֵּךְ (ו) לְעוֹלָם וָעֶד (אֲבוֹדָהּם) כְּשֶׁמְגִיעַ לְעֵתָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, אוֹ לְפִסּוּק וְכָל קוּמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה, אֵין לְשָׁחוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁם כְּדִלְקָמֶן סִי קִי"ג (הֲרִי" ס"פ אֵין עוֹמְדִין וְר' יְרוּחָם נְתִיב י"א) וְנִהְגוּ לְעַמֵּד כְּשֶׁאֹמְרִים בְּרוּךְ שְׁאֵמֵר, (ז) וְיִבְרַךְ דּוּד וְיִשְׁתַּבַּח.

באר היטב (ה) אחרת. אע"ג דהאידינא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה כמ"ש ס"י ק"א הכא דאינו אלא פסוק אחד חוזר דיוכל לכוין: (ו) ועד. בספר נגיד ומצוה בשם האר"י כתב שיש לומר גם כן תרגום פסוק זה דהיינו שנים מקרא ואחד תרגום. ושיש לומר פסוק כי בא סוס פרעה שגם פסוק זה מעיקר שירה ע"ש וע"י גינת ורדים חלק א"ח כלל ב' ס"י ח'. כתב ב"י בשם א"ח מי כמוך תניינא הכף דגושה אבל מי כמוך קמא וכן כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך הכף רפויה. עם זו גאלת הגימל דגושה. ידמו כאבן הכף דגושה. ע"ש. ויש להפסיק בין במים ובין אדירים. וי"ל השירה בכוונה ובשמחה זוהר בשלח: (ז) ויברך דוד. בויברך דוד יעמוד עד שיאמר אתה הוא ה' האלהים ועד בכלל וכשיגיע לואתה מושל בכל יתן צדקה שלשה פרוטות שנים יתן לגבאי והאחת יתן לקופה. משנת חסידים דף ס"ד ע"ב. המ"א מתמיה על המנהג שנהגו ביום המילה שאומר המוהל וכרות ומחלק קצת פסוקים דהא אמרינן בס"פ קמא דברכות כל פסוק דלא פסקיה משה באורייתא לא פסקינן ע"ש שמיישב המנהג:

ח אֵין אֹמְרִים הַזְּמִירוֹת (ח) בְּמְרוּצָה, כִּי אִם בְּנַחַת.

באר היטב (ח) במרוצה. שלא ידלג שום תיבה ולא יבליעם אלא יוציא מפיו כאלו מונה מעות. ד"מ. וכתב ר"י חסיד מי שאינו מלובש היטב יתפלל בביתו בחורף בנחת:

ט מְזִמּוֹר לְתוֹדָה יֵשׁ לְאָמְרוֹ בְּנִגְיָנָה, שְׁכָל הַשְּׁירוֹת עֲתִידוֹת לְבָטֵל, חוּץ מִמְזִמּוֹר לְתוֹדָה: הַגָּה: וְאֵין אֹמְרִים מְזִמּוֹר לְתוֹדָה בְּשֶׁבֶת (ט) וְיוֹם טוֹב (טוּר), אוֹ בְיָמֵי פֶסַח, שְׁאֵין תּוֹדָה קֶרְבָּה

בְּהֵם מְשׁוּם חֶמֶץ, וְלֹא (י) בְּעֶרְב פֶּסַח וְעִיל סִי תִכְיִיט וְלֹא בְּעֶרְב יוֹם פְּפוּר וְעִיל סִי תִרִיד וְכֵן נִהְגוּ בְּמִדְיָנוֹת אֲלוֹ (מִנְהָגִים):

באר היטב (ט) ויום טוב. לפי שאין תודה קריבה בהם. ויש מקומות שאומרים מזמור לתודה בר"ה וי"ה משום דכתיב בו הריעו להי כל הארץ. כנה"ג: (י) בע"פ. שמא לא יוכלו לאוכלו ויצטרכו לשרפו ומה"ט אי"א אותו בעי"כ ובשירי כה"ג כתב ומנהגינו לאומרו בע"פ ובח"ה דפסח ע"ש ובהגמ"י כתב שא"א אותו בעט"ב ולא בט"ב וכי רש"ל בתשובות ס"י ס"ד דטעות גדול הוא דהרי בזמן המקדש היה י"ט בט"ב והיה מקריבין תודה. כתב בשירי כנה"ג בקצת מקומות נוהגין כשאומרים מזמור שיר ליום השבת ביום טוב מדלגין מזמור שיר ליום השבת ומתחילין טוב להודות להי כמ"ש הבי"י בשם אי"ח אבל אין חוששין לזה ואין לשנות דגם י"ט נקרא שבת דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת וכ"כ הל"ח דגם ביום טוב אומרים הפסוק מזמור שיר ליום השבת וכ"כ הפר"ח:

סימן נב - דין מי ששהה לבוא לבית

הכנסת עד ישתבח

ובו סעיף אחד

א אם בא לבית הכנסת ומצא צבור בסוף פסוקי (א) דזמרה, אומר ברוך שאמר עד מהלל בתשבחות, ואחר כך תהלה לדוד עד מעתה ועד עולם הללויה, ואחר כך הללו את ה' מן השמים עד לבני ישראל עם קרובו הללויה, ואחר כך הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל י"ה: **הגה:** ואם יש לו שעות יותר יאמר הודו להי (ב) קראו עד והוא רחום, וידלג עד והוא רחום שקדם אשרי, כי בינתיים אינן רק פסוקים (ג)

מִלְקָטִים (הַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי פֶרֶק ז' מֵהַלְכוֹת תְּנַפְלָה) וְאַחַר כֵּן יִשְׁתַּבַּח, וְאַחַר
כֵּן יוֹצֵר וְקָרִיאַת שְׁמַע וּבְרֻכּוֹתֶיהָ, וְיִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר.
וְאִם אֵין שְׁהוֹת כָּל כֵּן, יִדְלַג גַּם מְזִמּוֹר הַלְלוּ אֶת ה' מִן
הַשְּׁמַיִם: **הגה:** אִם עוֹד אֵין שְׁהוֹת, לֹא יֹאמֶר, רַק בְּרוּךְ שְׁאֵמַר וַתְּהַלֵּה
לְדוֹד וְיִשְׁתַּבַּח (הָרִאשׁוֹן וְהָרִיבִי פ' אֵין עוֹמְדִין) וְאִם כֶּבֶר הִתְחִילוּ הַצְּבוּר
יוֹצֵר, וְאֵין שְׁהוֹת לוֹמַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה אֶפְלוּ בְּדִלּוֹג, **(ד)**
יִקְרָא קָרִיאַת שְׁמַע וּבְרֻכּוֹתֶיהָ עִם הַצְּבוּר, וְיִתְפַּלֵּל
עִמָּהֶם, וְאַחַר כֵּן יִקְרָא כָּל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה בְּלֹא בְרָכָה
שְׁלִפְנֵיהֶם וְלֹא שֶׁל **(ה) אַחֲרֵיהֶם: הגה:** וּמְכַל מְקוֹם יֹאמֶר כָּל **(ו)**
הַבְּרֻכּוֹת שְׁמַחֲבֵב לְבָרֵךְ בְּבִקְרָה (כָּל בּוֹ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם מִתְרַיִיא) כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר סִי
מִיּוֹ וּמִיּוֹ:

באר היטב (א) דזמרה. המגיד הזהיר לבית יוסף לבוא לבה"כ בהשכמה כדי
שיוכל להתפלל כסדר ולא בדילוג כי העושה כן מהפך הצינורות סידור האר"י
והרבה אנשי מעשה נוהגים להתפלל כסדר מטעם זה אפילו אם איחרו לבא
לבה"כ אבל בתשובת חכם צבי ס"י ל"ו כתב שמה שכתב בספר הזוהר שיש
להתפלל על הסדר היינו כשאינו מתפלל עם הציבור אבל אם איחר לבא
לבה"כ ובא כשהציבור מתפלל כולי עלמא מודו דידלג כדי להתפלל עם הציבור
ע"ש וכ"פ הפר"ח בס"י נו"ן ע"ש: **(ב) קראו.** נקוט כלל זה בידך דכל הללויה
הם קודמין להודו לה' קראו דהיינו אם אין שהות להתפלל הללויה והודו לה'
קראו תדחה הודו לה' קראו מפני הללויה דעיקר פסוקי דזמרה הם מתהלה
לדוד עד כהתי"ה. ויברך דוד גם כן קודם להודו לה' קראו אבל לא קודם
הללויה. עמ"א: **(ג) מלוקטים.** ובספר ל"ח פרק אין עומדין האריך בזה והעלה
דאם יש שהות יאמר גם מזמור לתודה ע"ש: **(ד) וברכותיה.** ואם בא סמוך
לק"ש אם יוכל להתחיל ביוצר שיגיע להתפלל י"ח עם הציבור יעשה דעיקר
קפידא שיתפלל י"ח עם הציבור. הגהות י"נ מ"א: **(ה) אחריהם.** דהיינו ברוך
שאמר וישתבח: **(ו) הברכות.** לאחר התפלה כתב הפר"ח ומסתברא לי דכל
הברכות יוכל לברך חוץ מברכת המחזיר נשמות וכו' שכבר יצא בברכת מחיה
המתים כמש"ל סימן מ"ו ס"ק א':

סימן נג - דין מי הראוי לירד לפני

התבה

סעיפים

כו

ובו

א אומר שליח צבור ישתבח (א) מעמד.

באר היטב (א) מעמד. משמע דיחיד אי"צ לעמוד. וה"ה בשבת שהחזן מנגן בא"י אי"צ היחיד לעמוד כשאומר ישתבח ב"ח. אבל בס"ס נ"א משמע דצריך לעמוד. עט"ז: כל הט"ו שבחים שבישתבח מן שיר ושבחה וכו' עד מעתה יאמר בנשימה אחת שלי"ה מ"א. ואינם אלא י"ג שבחים יד אהרן ועיין בספר משנת חסידים דף ס"ה ע"א וכן הוא בכוונות:

ב אין לומר ישתבח, אלא אם כן אומר ברוך שאמר וקצת פסוקי (ב) דזמרה.

באר היטב (ב) דזמרה. דהוא ברכה אחרונה על פסוקי דזמרה ולא כטועין שמתחילין מישתבח שמברכין ברכה לבטלה. מי שבא לבה"כ בשעה שהשי"ץ מתחיל ישתבח ואם יאמר ברוך שאמר ותהלה לדוד לא יוכל להתפלל עם הציבור וישתבח לבדו גם כן אין לאומרה. טוב הוא שישתוק וישמע ישתבח מהשי"ץ ויענה אמן ויתפלל אז עם הציבור. מט"מ ע"ת מ"א:

ג אין לברך על עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה (ג) לישתבח, אלא בין ישתבח ליוצר וע"ל סי' נ"ד סעיף ג': **הגה:** מיהו (ד) השליח צבור אם לא ה"ה לו טלית תחלה, יתעטף בציצית קודם שיתחיל ישתבח, כדי שיאמר הקדוש מיד אחר ישתבח ולא יפסיק (כל בו סי'

ה' וְכֵן אִם אֵין מְנַן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, יִמְתִּין הַשְּׁלִיחַ צְבוּר עִם יְשֻׁתְבַח (ה)
וְיִשְׁתַּק, עַד שְׁיָבֵא מְנַן וַיֹּאמֶר יְשֻׁתְבַח וְקָדִישׁ (מְהַרְיִיט).

באר היטב (ג) לישתבח. עיין בתשובת גינת ורדים חלק א"ח כלל א' סי' נ"א
ובשיורי כה"ג ובתשובת מטה יוסף ח"ב סי' י"א מי שהוצרך לנקביו בתוך
פסוקי דזמרה והלך ועשה צרכיו וחזר יטול ידיו ויברך ומניח ציצית ותפילין
ויברך עליהם גינת ורדים חלק א"ח כלל א' סי' נ"א ע"ב ע"ש ולפי מ"ש לעיל
בסי' כ"ה ס"ק ט"ז בשם המ"א משמע דא"צ לברך וע"ל סי' ח' סעיף י"ד.
חבורה שאומרים תהלים בבה"כ ואירע שלא היה מנין קודם ברוך שאמר
אסור לומר קדיש בתוך פסוקי דזמרה תשובת פני יהושע חלק א"ח סי' ה'
וע"ל סי' נ"א ס"ק ג' משי"ש בשם מקור ברוך: (ד) הש"ץ. אבל היחיד יאמר
ישתבח מיד וכן בשבת אם גמר פסוקי דזמרה קודם הש"ץ יאמר ישתבח מיד.
מגן אברהם: (ה) וישתוק. פי' שלא יפסיק בדיבור ויוכל להמתין חצי שעה עם
ישתבח מהר"מ מינץ וכי מ"א נ"ל דאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור כולה
א"צ לחזור לראש:

ד שְׁלִיחַ צְבוּר צָרִיד שְׁיִהְיֶה (ו) הַגּוֹן. וַאֲיִזְהוּ הַגּוֹן, שְׁיִהְיֶה
רִיקוֹן מֵעֲבָרוֹת, וְשֵׁלֵא יֵצֵא עָלָיו שֵׁם רַע, אֶפְלוּ (ז)
בִּילְדוֹתָו, וְשְׁיִהְיֶה עָנּוּ וּמְרַצָּה לָעַם, וַיֵּשׁ לוֹ נְעִימָה, וְקוּלוֹ
עָרֵב, וְרָגִיל לְקָרוֹת תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים.

באר היטב (ו) הגון. כתב מהר"ם מינץ בגדי ש"צ צריכים שיהיו נקיים בלי
לכלוך ורוב ובגדיו יהיו ארוכים שלא יראו רגליו ויכנס לב"ה ראשון ויצא
אחרון ע"ש סימן פ"א ולא יהא טפש וסכל אלא שיהא שיוכל לדבר בעסקי
הקהל כפי שצריך רש"ל: (ז) בילדותו. בתשובת הרא"ם סי' פ"ו דבש"ץ
דעלמא שאינו ש"ץ בתענית א"צ שיהא פרקו נאה אלא כל שעכשיו יש לו
מעשים טובים אע"פ שבילדותו יצא עליו שם רע ואפי' עבד ע"ז כיון ששב
בתשובה ראוי להיות ש"ץ קבוע וכ"כ הרש"ך ח"ב סי' ק"ז והר"א ששון סי'
קנ"ז. ומהרש"ל בתשוב' סימן נ' הסכים ג"כ דוקא בתענית ובמעמדות אבל
בשאר ימים אפי' בקבע כל שאינו רשע ושהוא מרוצה לעם וקולו ערב ורגיל
לקרות ממנין לש"ץ וכן העלה להלכה המחבר יד אהרן דלש"ץ דעלמא לא
בעינן פרקו נאה וכל שראינו ששב בתשובה ראוי קרינן ביה וכ"פ רוב
האחרונים ועיין הרי"ש הלוי חלק י"ד סימן כ"ח וכך העלה העי"ת ומסיים ונ"ל
דאם גוזרין הציבור תענית אע"פ שאין עכשיו תענית צבור מ"מ לא יתפלל ש"ץ

כזה וק"ו בראש השנה ובי"ה ע"ש עוד העלה הע"ת דגם המחבר לא החמיר במה שפסק שלא יצא עליו שם רע בילדותו היינו שלא למנותו לכתחלה אבל להעבירו ולסלקו אחר שהחזיק ש"ץ אין לנו להחמיר וכ"כ המ"א. ובתשובת הראנ"ח ח"ב סי' מ"א ועיין סעיף כ"ה: וכתב עוד שם דאם יצא עליו שם רע עתה והוא קלא דלא פסק אפילו יחיד יוכל למחות להעבירו וכל שכבר העבירוהו ועמד כך ימים ושנים בהסכמת הקהל ורוצים למנותו הוי עכשיו כתחלת קבלה ואפילו מיעוט יכולין לעכב ואם המוחים הם המנהיגים הוי כאלו מוחים כל הקהל אם לא במקום שיש בוררים ויש חרם שלא לשנות גזירתם אז אינו מועיל הפרנסים מ"א בשם מ"צ ע"ש ובכה"ג. ובתשובת חוט השני סי' ע"ה כתב כיון דעברו עליו מים הזדונים יש להעבירו אבל בהזמנה שהזמין להמיר ולא המיר מרצונו וחזר בתשובה מעליא וכבר קבלוהו עליהם לש"ץ אין להורידו ע"ש ועיין בחות יאיר סי' קע"ו ובשער אפרים סי' ל"א ובעדות ביהוסף סי' פ"ז. ולכ"ע אם עבר באונס ושב בתשובה מותר אפי' לכתחלה. וכ"כ המ"א. ש"ץ שיצא פעמים רבות טריפה מתחת ידו מסלקין אותו מש"ץ מ"ץ ח"ב סי' ע"ה. טוב לחזור אחר ש"ץ בן צדיק כי אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק וכו' ב"ח רש"ל. וט"ז ס"ק ג' חולק וכתב דיש לקרב לאותו שאינו מיוחס לקרב את הרחוקים לשכינה דרחמנא לבא בעי ותהיה תפלתו נשמעת יותר מצדיק בן צדיק. מי שנפלו זרועותיו מותר להיות ש"ץ שדרך הקב"ה להשתמש בכלים שבורים דכתיב לב נשבר וגו' רש"ל פ"ק דחולין והמ"א ס"ק ח' חולק עליו וכתב דיש ליזהר בש"ץ שלא להיות בעל מום ועוד הקריבהו נא לפחתך (ובס' אליהו רבה הביא כמה ראיות דמותר להיות ש"ץ בעל מום ע"ש):

ה אם אין מוצאין מי שיהיה בו פל המדות האלו, יבחרו הטוב שבצבור בְּחִכְמָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים : **הגה:** ואם היה פאן עם הארץ זקן, וקולו נעים, והעם הפצים בו, וכן י"ג שנה המבין מה שאומר, ואין קולו נעים, הקטן הוא קודם (מְרַדְכִי ספ"ק דחליו) מי שעבר עברה בשוגג, פגון שהרג הנפש בשגגה, וְחֹזֵר **(ח)** בתשובה, מְתַר לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ צְבוּר, אָבֵל אִם עָשָׂה בְּמִזִּיד לֹא, דְּמִכָּל מְקוֹם יֵצֵא עָלָיו שֵׁם רַע קִדָּם הַתְּשׁוּבָה. (תשובת אור זרוע במסכת ברכות).

באר היטב (ח) התשובה. עמ"ש בס"ק שלפני זה. אחד שהכה אשתו בעץ והיתה מעוברת ולא המשיך עד שמתה וניכר שמאותה הכאה מתה אין ראוי להיות ש"ץ. כנה"ג וע"ת:

ו אין מִמֵּנִין אֶלָּא מִי שְׁנַתְּמַלָּא זְקֵנוּ מִפְּנֵי כְבוֹד (ט) הַצְּבוּר, אָבֵל בְּאַקְרָאִי מִשְׁהֲבִיא (י) שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת יָכוֹל לִירֹד לְפָנֵי הַתְּבָה, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִתְּמַנֶּה מִפִּי הַצְּבוּר אוֹ מִפִּי שְׁלִיחַ צְבוּר הַמְּמַנֶּה אוֹתוֹ לְהַקְל מֵעָלָיו לְהַתְּפִיל בְּעָדוֹ לְעֵתִים (יא) יְדוּעִים.

באר היטב (ט) הציבור. ואין הציבור יכולים למחול על כבודם. ט"ז שכנה"ג ועמ"א: (י) ב' שערות. וכל שבא לכלל י"ג אין מדקדקין בשערות כמ"ש סי' נ"ה: (יא) ידועים. דזה הוי קביעות לאותם העתים ופשוט שאין בכלל זה אם מינוהו הקהל שיהיה הוא מוכן להתפלל באם לפעמים לא יהיה החזן בבה"כ שיעמוד זה להתפלל אין בזה איסור כלל דאין זה מקרי קבוע כלל כיון שאפשר שלא יבא לידי כך ולא אסרו בקבוע אלא לעתים ידועים שבאותו עת הוא קבוע בודאי ט"ז. וכתב ע"ת והיינו דוקא מי שלא נתמלא זקנו אבל מי שהוא פסול לש"ץ מחמת עבירה אפי' באקראי אינו יכול להיות ש"ץ וכ"כ בתשובת מ"צ ח"ב סי' ע"ה וה"ה בתענית ובר"ה נמי אין מורידין למי שלא נתמלא זקנו אפילו באקראי. שכנה"ג וע"ת:

ז אִם אֵין שָׁם מִי שְׁיֹדֵעַ לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ צְבוּר כִּי אִם בֶּן י"ג וַיּוֹס אִי מוֹטָב שְׁיִהְיֶה הוּא שְׁלִיחַ צְבוּר, מִשְׁיַבְּטֵלוּ מִלְּשֹׁמַע קִדְשָׁה וְקִדְיֵשׁ.

ח מִי שְׁאִינוּ בְּעַל זְקוֹ, כָּל שֶׁנִּפְרַ בּוֹ שְׁהֲגִיעַ לְכָלֵל שָׁנִים שְׁרָאוּי לְהַתְּמַלְאוֹת זְקֵנוּ, נִתְּמַלָּא זְקֵנוּ קָרִינָן בִּיה, הַלְּכָף בֶּן כ' שָׁנָה, אַף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ זְקוֹ, מִמֵּנִין אוֹתוֹ: הַגָּה: וְכוּ אִם הָיָה לוֹ זְקוֹ אֶפְלוּ מַעַט קָרִינָן בִּיה נִתְּמַלָּא זְקֵנוּ, אִם הוּא מִבְּנֵי י"ח וְלִמְעַלָּה (בית יוסף בשם מ"ס פי"ד ונ"י פי' הקורא עומד).

ט (יב) סָרִיס, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמֵתָר לְמִנּוֹתוֹ, אִם הוּא בֶן כ'.

באר היטב (יב) סריס. דהיינו שנראו בו סימני סריס כמ"ש סי' נ"ה ס"ה. ומהרש"ל בחולין סי' מ"ה כתב שאין למנות סריס:

י יש ללמד זכות על מקומות (יג) שְׁנוּהֲגִים שְׁהִקְטָנִים יוֹרְדִין לְפָנֵי הַתְּבָה לְהַתְּפִיל תְּפִילַת עֲרֵבִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת: **הגה:** ובמקומות שלא נהגו כן, אין לקטן לעבר לפני התבה אֲפֹלוּ בְּתִפְלַת עֲרֵבִית, אֲפֹלוּ הִגִּיעַ לְכָלֵל י"ג שָׁנִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, אִין לְהַתְּפִיל עֲרֵבִית שֶׁל שַׁבָּת דְּהָרִי עֲדִין אִין לוֹ י"ג שָׁנָה (מהרי"ל).

באר היטב (יג) שנה. פ"י דבמדינתנו מתפללין ערבית מבעוד יום והוא לא נכנס בשנת י"ד עד תחלת ליל שבת שהוא יום שנולד בו. אבל אם מתפללים ערבית בלילה מותר לעבור לפני התיבה והא דאמרינן בכל מקום י"ג שנה ויום א' פ"י דבעינן י"ג שנה שלימים וכיון שמתחיל היום שנולד בו יום א' קרינן ביה ב"ח מ"א ט"ז שכנה"ג וכ"כ הש"ך בח"מ סי' ל"ה וסמ"ע שם. ועיין בשו"ר כנה"ג סימן נ"ה בהגהת הטור סעיף ו' שמביא בשם תשובת כ"י מהר"י ברונא שכתב דאפי' בן י"ג שנה ויום אחד אינו נקרא גדול עד שיעבור אותו היום והביא ראיות ע"ז ע"ש:

יא שְׁלִיחַ צְבוּר שְׁמֵאֲרִיף בְּתִפְלָה כְּדִי שְׁשִׁמְעוּ קוֹלוֹ עֲרֵב, אִם הוּא מְחַמֵּת שְׁשִׁמַּח בְּלָבוּ עַל שְׁנוֹתָן הוֹדָאָה לְהִי יְתַבְרַף **(יד) בְּנִעִימָה,** תְּבֵא עָלָיו בְּרָכָה, וְהוּא שְׁתִּתְפִּיל בְּכַבֵּד רֹאשׁ, וְעוֹמֵד בְּאִימָה וְיִרְאָה, אֲבָל אִם מְכוּן לְהִשְׁמִיעַ קוֹלוֹ, וְשִׁמַּח בְּקוֹלוֹ, הָרִי זֶה **(טו) מְגַנָּה.** וּמְכַל

מְקוֹם כָּל שְׂמֵאָרֶיךָ בְּתַפְלָתוֹ, לֹא טוֹב (טז) עוֹשֶׂה מִפְּנֵי
טָרַח הַצְּבוּר.

באר היטב (יד) בנעימה. דאיתא בפסיקתא כבד ה' מהונך קרי ביי מגרונד ומי
שיש לו קול נעים ירנן להקב"ה ולא שאר רננות ס"ח ס"י רע"א: (טו) **מגונה.**
דאיתא בס"ח בשעה שרשב"ג יצא ליהרג א"ל ר"י אחי מפני מה אתה יוצא
ליהרג שמא היית דורש ברבים ושמח לבך ונהנית מד"ת א"ל אחי נחמתני
ע"כ: (טז) **עושה.** אם לא ברצון הקהל אפילו שבת וי"ט ואף ברצון הקהל
להאריך יותר מדאי הרי זה מגונה רש"ל פ"ק דחולין:

יב אִין מְמַנִּין מִי שְׂקוּרָא לְאַלְפִי"ן (יז) עֵינִי"ן, וְלַעֲיִנִי"ן
אַלְפִי"ן.

באר היטב (יז) עייני"ן. וה"ה למי שקורא חית"ן ההי"ן ואם כולן מדברים
כך מותר להיות ש"ץ. הרדב"ז וכנה"ג מ"א ע"ת ע"ש. והקשו התוס' סוף פרק
הקורא את המגילה עומד איך הוריד רבי לר' חייא לפני התיבה כשגזר תענית
בהפועלים ותירצו שם דכשהיה מתכוין לקרות החי"ת קורא אותה שפיר על
ידי טורח ע"ש אבל בהפועלים תירצו דה"מ היכא דאפשר באחר אבל היכא
דלא אפשר באחר לא ע"ש וכנ"ל עיקר דאם איתא שהיה יכול לקרות החי"ת
ע"י דוחק איך קאמר ליה כשאתה מגיע אצל וחכיתי לה' לא נמצאת מחרף
ומגדף דדילמא כשהיה מגיע לזה הפסוק וכיוצא בו היה מטריח את עצמו
לקרות כהוגן ולא היה מחרף ומגדף אלא העיקר כמו שתירצו בהפועלים.
פ"ח:

יג פּוֹחַח, (עבְדֵי יְשַׁעְיָהוּ עָרַם (ישעיה כ' ג') תַּרְגָּם עַבְדֵי יְשַׁעְיָהוּ פְּחִיח) וְהוּא מִי
שְׂבָגְדוֹ קְרוּעַ, וְזָרוּעוֹתָיו מְגֻלִּים, לֹא יֵרֵד לְפָנֵי הַתְּבָה.

יד סוּמָא יוֹרֵד לְפָנֵי (יח) הַתְּבָה, וּבְלָבֵד שְׁלֵא יִקְרָא

בַּתּוֹרָה, מְשׁוּם דְּבָרִים שְׁבִכְתָּב אֵי אֶתָּה רִשְׁאֵי לְאִמְרָם
עַל פֶּה.

באר היטב (יח) התיבה. וחייב בכל המצות ב"ח מ"א דלא כנ"ץ. בתשובת חות
יאיר סי' קע"ו העלה שיש להעביר חזן סומא אפ"י באחד מעיניו שלא יתפלל
בימים נוראים היכא דאיכא אחר ראוי והגון כיוצא בזה ע"ש ועיין בתשובת
אמונת שמואל סי' ט"ז ובלחם רב סי' ב' ובדבר שמואל סי' י"ב:

טו שְׁלִיחַ צְבוּר קְבוּעַ יוֹרֵד לְפָנֵי הַתְּבָה מְעַצְמוֹ, וְלֹא
יִמְתִּין שְׂיֵאמְרוּ לוֹ.

טז מִי שְׂאִינּוֹ שְׁלִיחַ צְבוּר קְבוּעַ, צָרִיךְ (יט) לְסָרֵב מְעַט
קֹדֶם שְׂיֵרֵד לְפָנֵי הַתְּבָה, וְלֹא יוֹתֵר מִדְּאִי, אֶלָּא פְּעַם
רִאשׁוֹנָה מְסָרֵב וּכְשֵׂיִאמְרוּ לוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה, מִכֵּין עַצְמוֹ
כְּמִי שְׂרוּצָה לְעַמֵּד, וּבְפְעַם שְׁלִישִׁית יַעֲמֵד. וְאִם הָאוֹמֵר
לוֹ שְׂיֵרֵד הוּא אָדָם גָּדוֹל, אֵינּוֹ מְסָרֵב לוֹ (כ) כָּלֵל.

באר היטב (יט) לסרב. ש"ץ שלא רצה להיות עוד ש"ץ וקבלו אחר במקומו
א"צ רשות כיון דבידו עוד להיות ש"ץ. ודוקא מהקהל א"צ ליטול רשות אבל
מש"ץ השני צריך ליטול רשות יד אליהו סי' ל' ע"ש: (כ) כלל. דאין מסרבין
לגדול. וכתבו התוס' ספ"ז דפסחים דבדבר גסות ושררה אפילו האומר לו הוא
אדם גדול יסרב:

יז אִם טָעָה שְׁלִיחַ צְבוּר וּצְרִיכִין לְהַעֲמִיד אַחַר תְּחֻתּוֹ,
אוֹתוֹ שְׂמַעְמִידִין תְּחֻתּוֹ לֹא יִסָּרֵב.

יח האומר איני יורד לפני התבה מפני שבגדי צבועין, או מפני שברגלי סנדל, לא ירד באותה תפלה כלל, מפני שדרך האפיקורסין להקפיד בכך, וחיישינו שמא אפיקורסות נזרקה בו : **הגה**: ואפלו אם נותן אמתלא לדבריו לא מהני (בית יוסף בשם ר' יהונתן):

יט יש מונעים **(כא)** גר מלהיות שליח צבור, ונדחו דבריהם. אפלו יחיד יכול לעכב ולומר איני רוצה שפלוני יהיה חזן, אם לא שכבר הסכים עליו **(כב)** מתחלה : **הגה**: ודוקא שיהיה לאותו יחיד טעם הגון **(כג)** על פי טובי העיר, אבל בלאו הכי אין היחיד יכול למחות בשליח צבור (מהרי"ו סי' ס'), ואם הוא שונאו יכול למחות בו קדם שהסכים עליו (מהר"ם פדואה סי' ס"ד ומהרי"ק שרש מ"ד נ"ז), ומי שהוא שונא לשליח צבור לא יעלה לספר תורה כשקורא התוכחה (אור זרוע).

באר היטב (כא) גר. לפי שלא יוכל לומר אלהי אבותינו ונדחו דבריהם. דכתיב כי אב המון גוים נתתיך. ש"ץ ממזר תלוי במחלוקת אם ממזר כשר לכתוב תפילין. שכנה"ג הגהת ב"י : **(כב) מתחלה**. ואם קבלוהו לזמן ונשלש הזמן לא מיקרי השכים עליו תחלה דעכשיו הוי קבלה חדשה וכאלו לא היה שם עדיין ט"ז. וכתב המגן אברהם נ"ל דוקא בזמניהם שהיה הש"ץ מוציא הרבים י"ח בתפלתו אז היה יחיד יכול לעכב דאין נעשה שלוחו בע"כ משא"כ עתה שכולם בקיאים רק הש"ץ הוא לפיוטים אף על פי שאומר קדיש וברכו אין כ"כ קפידא. ראובן שהיה ש"ץ שכיר שנה והשלים שנתו והתחיל להתפלל עוד ימים מספר מהשנה חדשה ומקצת אנשים מיחו בו באמרם שכבר נשלם השנה שהשכירוהו ושאינם רוצים אותו עוד והש"ץ טען שמאחר שכבר התחיל להתפלל בהימים נוראים שהם מהשנה חדשה ולא מיאנו בו שלהיותו שכיר שנה מקצתו ככולה ושיפרעו לו משלם פסק בתשובת מ"צ דהדין עם הש"ץ עיין לקט הקמח דף י"ד ע"א : **(כג) עליו**. אבל אם נעשה שונאו לאחר שהסכים ויוציאו בתפלתו מהר"ם פאדוואה שם. וכתב מהרש"ל פ"ק דחולין סי' (נ"ד)

[נ"א] הא דיחיד יכול למחות דוקא אם הוא מהנושאים עולים ומסים ואע"פ שאינו חשוב כ"כ ודוקא שיש ש"ץ אחר שיוכלו הקהל להשכירו בדמיו אבל אם אינו בנמצא או שיש בנמצא אלא שבא להוסיף בדמים יכולין הקהל לומר לו אין בידינו להוסיף בעבור שנאתו אלא הוא יוסיף משלו ואף אם יברר טענתו שזה הש"ץ מעולה מן הראשון כנגד התוספת הדמים אפ"ה יכולין הקהל לומר אין יכולת בידינו להוסיף כ"כ בדמים עכ"ל. וכ"כ השכנה"ג וע"ת ע"ש. וט"ז כתב וכבר יש מנהג ברוב הקהלות בענין קבלת הש"ץ שהוא ע"פ רוב פורעי המס או קרואי עדה ואין השאר יכולין למחות ע"ש. ועיין בתשובת כנסת יחזקאל סי' י'. כתב בד"מ בשם א"ז דאין ש"ץ צריך להחניף לציבור ובמילי דשמיא צריך להוכיחן ובשם ר"י חסיד כתב דש"ץ צריך להיות אהוב להקהל שאל"כ כשקורא התוכחה סכנה היא למי שאינו אוהבו ואמר שאם הוא שונאו לא יעלה אף כשקורין אותו ע"ש. וכנה"ג כתב שיותר טוב לעלות משיכנס לעונש ועוזבי ה' יכלו וכתב המ"א דבין גברא לגברא מותר לצאת דדוקא כשקוראין אותו ואינו עולה מקצר ימיו ע"ש :

כ אַם אָחַד רוֹצֵה לוֹמַר תְּפִלָּה בְּשָׁבִיל (כד) אָבִיו, וְאַחַר רוֹצֵה לוֹמַר בְּשָׁבִיל אַחֵר, מִי שְׂיִרְצֶה (כה) הַקֶּהֱל שְׂיֹאמַר הַתְּפִלָּה, הוּא יֹאמַר.

באר היטב (כד) אביו. ר"ל שמת אביו ורוצה להתפלל כדרך האבלים: (כה) **הקהל.** דדוקא קדיש יוכל לומר בשביל אביו אבל לא יוכל להיות שליח הקהל להתפלל על כרחם. ומצוה להניח לאבל להתפלל שהוא נחת רוח למת ומצילו מדינו של גיהנם ויאר צייט קודם להמוהל אם אין הקהל מקפידין. עמ"א:

כא אִין לְהַתְּמַנּוֹת שְׁלִיחַ צְבוּר עַל פִּי הַשָּׁר, אֶף עַל פִּי שָׁרֵב הַצְּבוּר חֲפִצִים בּוֹ.

כב שְׁלִיחַ צְבוּר בְּשָׁכָר (כו) עֲדִיף טְפִי מִבְּנֵדְבָה : הַגָּה: וְאִין

לְאָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּלֹא רְצוֹן (כז) הַקְהָל, וְכָל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּחִזְקָה וְדַרְדֵּר
אֶלְמוּת, אֵין עוֹנֵין אָמֵן אַחַר בְּרִכּוֹתָיו (בְּנִימִין זָאב ס״י קס״ג וְאַגְדָּה פ׳ פִּיצַד מְבָרְכִין).

באר היטב (כו) עדיף. כי אז נזהר יותר בתפלתו בשביל שכירתו: **(כז) הקהל.**
ואין להתקוטט בעבור שום מצוה שהרי שנינו הצנועים מושכים ידיהם מלחם
הפנים. ד״מ מט״מ מ״א :

כג שְׂכָר שְׁלִיחַ צְבוּר פּוֹרְעִים מְקַפֵּת הַקְהָל, אֵף עַל פִּי
שֶׁהַשְּׁלִיחַ צְבוּר מוֹצִיא הַדָּל כְּעֹשֶׁיר, מְכַל מְקוֹם אֵין יָד
הָעֵנִי מִשְׁגָּת כְּעֹשֶׁיר : **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁגוּבִין חָצִי לְפִי מְמוֹן, וְחָצִי
לְפִי הַנְּפָשׁוֹת, וְכֵן הוּא מְנַהֵג (כח) הַקְהָלוֹת (מְהַר״ם פֶּאדוּוֹה ס״י (מ״ד) [מ״ב]).

באר היטב (כח) הקהלות. ובמקום שאין מנהג יגבו לפי ממון. עמ״א :

כד צְבוּר שְׂצָרִיכִין לְשָׁכַר רַב וְשְׁלִיחַ צְבוּר, וְאֵין בְּיָדָם
כְּדֵי שְׂכָר שְׁנִיחָם, אִם הוּא רַב מְבַהֵק וְגָדוֹל בְּתוֹרָה וּבְקִי
בְּהוֹרָאָה, הוּא (כט) קוֹדֵם, וְאִם לָאוּ, שְׁלִיחַ צְבוּר קוֹדֵם.

באר היטב (כט) קודם. כתב כנה״ג בשם תשוב' א' דלמינוי חכם מרביץ תורה
אפילו המיעוט יכול לכוף לרוב. ובמי שאינו ראוי להיות חכם אפילו יחיד יכול
למחות וכ״פ הרשד״ם חלק א״ח ס״י ל״ו ועיין ע״ת :

כה אֵין מְסַלְקִין חֶזֶן מְאַמְנוֹתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נִמְצָא בּוֹ
(ל) פְּסוּל : **הגה:** וְאֵין מְסַלְקִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם (לא) רְנוּן בְּעֵלְמָא, כְּגוֹן שֶׁיִּצְא
עָלָיו שֵׁם שְׁנִתְפַּס עִם (לב) הַנְּכָרִית, אוֹ שֶׁמָּסַר אָדָם, אֶבֶל אִם בָּאוּ עָלָיו עֲדִים
בְּזָה וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, (לג) מְעַבְרִין אוֹתוֹ, וְשְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁהוּא שׁוֹחֵט וּבּוֹדֵק לֹא
יִתְפַּלֵּל בְּבִגְדִים (לד) הַצּוֹאֵין וּמְסַרְיָחִין, וְאִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְהַחֲלִיף בְּגָדָיו

בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְלְהַתְּפַלֵּל, מַעְבִּירִין אוֹתוֹ. וְשָׁלַיִחַ צְבוּר הַמְּנַבֵּל פִּיּוֹ אוֹ שְׁמֵרִינָן **(לה)** בְּשִׁירֵי הַגּוֹיִם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת זָרָה, מְמַחִין בְּיָדוֹ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת (פּוֹ) וְאִם אֵינּוּ שׁוֹמְעֵי מַעְבִּירִין אוֹתוֹ (כָּל בּוֹ דָף קַמִּיָּה עִיד) וְשָׁלַיִחַ צְבוּר שְׁהִזְקִין וְרוֹצָה לְמָנוֹת בְּנוֹ לְסִיעוֹ לְפָרְקִים, אָף עַל פִּי שְׁאִין קוֹל בְּנוֹ **(לו)** עָרַב כְּקוֹלוֹ, אִם מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ בְּשִׁאָר דְּבָרִים, בְּנוֹ קוֹדֵם לְכָל אָדָם, וְאִין הַצְּבוּר יְכוֹלִין לְמַחוֹת בְּיָדוֹ (תְּשׁוּבַת רִשְׁבִּיָּא סִי שׁ).

באר היטב (ל) פסול. ואז אין מקבלין אותו ואפי' אם נשבע שלא ילך בדרכים אלו עד שישוב בתשובה שלימה. הרשד"ם חא"ח סי' ל"ב מ"א וע"ת: **(לא)** רינון. אבל למנותו לכתחלה אפי' בריון בעלמא אין למנותו לכתחלה וזהו שכתב המחבר לעיל סעיף ד' ושלא יצא עליו שם רע ע"ת וע"ל ס"ק ז' מש"ש: **(לב) הנכרית.** ומ"מ יש להושיב ב"ד על ככה מהרי"ט כנה"ג. ש"ץ שבתו זנתה תחת בעלה אם אי אפשר באחר חשוב כדיעבד וכשר. מהרי"י מברונא שכנה"ג וכתב ע"ת משמע דאפילו אם כבר נתקבל לש"ץ קבוע מסלקין אותו אי איכא אחר וכ"ש שאין למנותו לכתחלה ע"ש וע"ל סי' (קכ"ט) [קכ"ח] ס"ק ע"א מ"ש בשם שכנה"ג ובשם שבות יעקב לענין כהן. ש"ץ שנפסל קולו שנשמע כאלו הוא מירתת ושכור פסול לש"ץ. מהרי"י מברונא שכנה"ג: **(לג) מעבירין אותו.** ואם עשה תשובה אין מעבירין אותו. ע"ת ע"ש: **(לד) הצואין.** ש"ץ שמתוך חוליו לאנסו א"א לנקות מהיותו טהור מקר' לילה ואין מטהר עצמו כלל והוא ש"ץ אפשר בימים נוראים יש לגעור בו שיטבול ועכ"פ שיוציא הבגדים הצואים מעליו ואם לא ישמע לדברי חכמים לרחוץ יפה ולהסיר הבגדים הצואים מעליו ראוי להעבירו מהרי"א יצחקי ז"ל בתשובתו זרע אברהם חלק א"ח ס"ס ו' ע"ש: **(לה) בשירי העכו"ם.** ר"ל בניגון שמנגן בו לע"א מ"א בשם ת"ה. ובי"ח בתשובה ס"ס קכ"ז כי דוקא ניגון שמיוחד בבית ע"ז. כי רש"ל בתשובה ס"י כי ש"ץ שהיה שוחט ונמצא שמכר טרפה בחזקת כשרה בשוגג או שהיה מנקר ונמצא אחריו חלב אע"פ שמעבירין אותו מאומנתו אין מסלקין אותו מש"ץ וע"ל ס"ק ז' מה שכתבתי בשם משפטי צדק ח"ב ס"י ע"ה וכתב כנה"ג דמהרש"ל מודה דאין למנותו לכתחלה. מי שהלך בערכאות של גוים אין ראוי להיות ש"ץ בראש השנה ויום כיפור אא"כ עשה תשובה תורת אמת ס"י קנ"ז. קהל שחלקו תפלת ר"ה ויה"כ כנהוג. אם חלה אחד מהם ולא יוכל להתפלל אינו רשאי להעמיד איש אחר במקומו וביד הקהל דוקא להעמידו תשובת שער אפרים ס"י ל"א ועיין בתשובת כנסת יחזקאל ס"י י"ג. ראובן שהיה מוחזק להתפלל תדיר בימים נוראים ואח"כ נתאלמן וקמו עליו קצת מערערים לומר שלא יכול להתפלל מפני שאין לו אשה בתשובת פני משה ס"י נ"ד מצדד פנים לכאן ולכאן ולבסוף העלה דאין להעבירו מפני דבר זה שאין בו חטא משפטי הדברים המעכבים ועוד צירף שם לסניף דהאיש ההוא כבר אירס ע"ש ועיי' בלקט הקמח דף י"א ע"ב: **(לו) ערב.**

ובלבד שלא יהא קולו משונה וכלל גדול בכל המינויים הבן קודם והמינויים שהם כתר תורה אין בניהם קודמים רק מהלל הנשיא ואילך נהגו שבניהם קודמים. אין להעביר ש"ץ בשביל אחר שקולו ערב ואם הרוב חפצים באחר ישמשו שניהם כאחד. עיין כנה"ג ובמ"א ובע"ת:

כו קהל שנהגו למנות אנשים על צרכי הצבור לזמן, ובהגיע הזמן יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם, בין לחזן בין לקפה של צדקה, בין לשאר מנויים הצריכין לצבור, בין שנוטלין עליהם שכר בין שאינם נוטלים, אפלו לא קבעו להם זמן, סתמן כפרושן מאחר שנהגו כך: **הגה:** יש מי שכתב דשליח צבור יתפלל מתוך ספר המיוחד לצבור, דודאי נכתב (לז) לשמו (מהרי"ל בשם רוקח):

באר היטב (לז) לשמו. בסידורים הנדפסים אין חילוק ט"ז וקורין ש"ץ חזן שצריך לראות האיד יקרא ותרגום וירא וחזי. רד"א:

סימן נד - דינים השיכים לישתבח

סעיפים

ג'

ובו

א ישתבח אינה פותחת בברוך, לפי שהיא סמוכה לברוך שאמר, ששתייהן נתקנו על פסוקי דזמרה, זו לפנייהם וזו לאחריהם.

ב אין לענות אָמון אַחר מְלַךְ מְהֵלָל (א) בַּתְּשֻׁבּוֹת, אֲלֵא אַחַר חַי הָעוֹלָמִים, שְׁשָׁם הִיא סִיּוּם הַבְּרָכָה.

באר היטב (א) בתשבות. ונוסחתינו אל מלך גדול בתשבות. בתשבות
בחירק תחת התייו האר"י ז"ל וכ"כ השכנה"ג בשם רד"ק וע"ל סי' נ"א ס"ק
א'. חי העולמים בצירי תחת החי"ת. כ"כ ר' שבתי ועי' תוי"ט במסכת תמיד
פרק ז' ואינו כן דעת מהר"ל מפראג רק בפתח עט"ז :

ג הַמְּסַפֵּר בֵּין יִשְׁתַּבַּח (ב) לְיוֹצֵר, עֲבָרָה הִיא בְּיָדוֹ, וְחוֹזֵר
עָלֶיהָ מַעוֹרְכֵי הַמְּלַחְמָה, וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁלֻצְרֵכֵי צְבוּר
אוּ לְפִסֵּק צְדָקָה לְמִי שֶׁבָּא לְהַתְּפַרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, מִתֵּר
לְהַפְסִיק : **הגה:** וּמִזֶּה נִתְפַּשֵּׁט מֵה שְׁנֵהֲגוּ בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת לְבָרֵךְ חוֹלָה
אוּ לְקַבֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁיַעֲשׂוּ לוֹ דִּין בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְיוֹצֵר, דְּכָל זֶה מְקַרֵּי לְצַרְךָ
מִצָּוָה, וְלֵאחֶר כֶּךָ כְּשֶׁחוֹזֵר לְהַתְּפַלֵּל יֹאמֵר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר מְקַצֵּת פְּסוּקֵי (ג)
דְּזַמְרָה, וַיֹּאמֵר קַדִּישׁ עָלֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם אֵין אוֹמְרִים קַדִּישׁ בְּלֹא תְהִלָּה
שְׁלֻפְנִיו, וְלָכֵן מִתְּחִילִין עֲרַבִּית בְּלֹא קַדִּישׁ (כָּל בּו) וְכֵן מִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צִיצִית
אוּ תְּפִלִּין וְהִבִּיאוּ לוֹ בֵּין יִשְׁתַּבַּח לְקַדִּישׁ, יָכוֹל לְהִנְיָח וּלְבָרֵךְ עָלֵיהֶם, אֲבָל
בֵּין קַדִּישׁ לְבָרְכוֹ לֹא יִפְסִיק בְּשׁוּם דָּבָר (אור זרוע פֶּרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר) וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא
יִפְסִיק לְאַחַר שְׁאוּמֵר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר (ד) בְּרָכוֹ קֶדֶם שְׁמִתְחִילִין בְּרַפְתּוֹ יוֹצֵר
וע"ל סוף סי' נ"ז (פֶּתִי יוֹסֵף סוּף ס"י נ"ז בְּשֵׁם הַמְּנַהֵיג) :

באר היטב (ב) ליוצר. בכתבים כתוב לומר ביו"ד ימי תשובה מזמור
ממעמקים קראתיך ה' בין ישתבח ליוצר וצ"ע. מ"א: (ג) דזמרה. ואם לא
אמר פסוקים לא יאמר קדיש רק יתחיל ברכו בלא קדיש. והפורס על שמע לא
יאמר קדיש אם לא יאמר פסוקים שלעולם לא תמצא קדיש בלא פסוקים
שלפניו אם לא אחר גמר התפלה ומש"ה נהגו לומר פריסת שמע אחר גמר
תפלת י"ח בלחש כדי שיאמר הקדיש על תפלת י"ח אבל אח"כ אין שייך לומר
קדיש. ועתה חדשים מקרוב שפורסין שמע אחר קדיש בתרא ואומרים שנית
קדיש ואינו נכון דמה ענין לומר ב' קדישים סמוכים זה לזה ועכ"פ יש ללמדם
שיאמרו מקצת פסוקים בין שני הקדישים. ואין לומר קדיש אלא אחר דבר
הגדה. וכשלומד משניות או שום דבר תורה שבע"פ יש לומר הגדה אחריו

דהיינו ארי"א ארי"ח תי"ח מרבים שלום וכו' כדי לומר עליו קדיש. מ"א ע"ש וע"ל סי' נ"ה ס"ק א' משי"ש: (ד) ברכו. לאחר שהתחיל השי"ץ קדיש לא יפסיק שוב לטלית אפ"י בין הפרקים עיין סימן ס"ו סעיף ב' וזהו שכתב רמ"א כאן אבל בין קדיש לברכו וכו' וכ"ש שלא יפסיק וכו'. מ"א:

סימן נה - דיני קדיש

סעיפים

כב

ובו

א אומרים (א) קדיש ואין אומרים אותו בפחות מ"י (ב) זכרים (ג) בני חורין גדולים שהביאו ב' שערות, והוא הדין לקדשה וברכו שאין נאמרים בפחות מעשרה.

באר היטב (א) קדיש. כאשר טוב למעט בברכות כך טוב למעט בקדישין כה"ג וכן בתש"ו דבר שמואל סי' קפ"ג קורא ג"כ תגר על זה שנאספים עשרה בני אדם ואומרים כמה קדישים על פסוקי תורה או משנה או גמ' ע"ש ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם סוף מסכת אבות ובספר מטה יוסף ח"ב סי' י"ב ולעיל סי' נ"ד ס"ק ג' עשרה יהודים לועזים שאין מי שיודע בלשון הקודש להוציא אותם י"ח יוכל אחד מהם להיות שי"ץ ולומר קדיש וקדושה בלשון לע"ז. תשובת דבר שמואל סי' שכ"א ע"י שם עוד בסי' ש"א שמערער על היתומים קטני קטנים שאומרים קדיש וברכו והקהל עונים אחריהם דשלא כדן הם עושים וכן הרב פר"ח בסי' ס"ט קורא תגר על זה ע"ש כשבי' או ג' אומרים קדיש יחד ואחד מקדים אם באים כל א' תוך כדי דיבור יענה על הראשון או האחרון אמן ויעלה לכולם ואם יש הפסק יענה על כל א' וא' הלקי"ט ח"ב סי' מ"ח: (ב) זכרים. כל שיש מנין בבה"כ אין לשי"ץ להמתין לאדם חשוב או גדול שעדיין לא בא בנימין זאב סי' (קס"א) [קס"ח] וכ"כ רמ"א סי' קכ"ד סי' ע"ש. אדם הנוצר ע"י ספר יצירה אם מצטרף לעשרה ולכל דבר שבקדושה ע"י בתש"ו ח"צ סימן צ"ג: (ג) בני חורין. וכל הקדישים שוין אפ"י קדיש דרבנן שאחר הלימוד. שכנה"ג בשם מ"מ:

ב אם התחיל לומר קדיש או קדשה בעשרה ויצאו מקצתו, גומרים אותו הקדיש או אותה הקדשה שהתחיל, והוא שנשתירו רבן : הגה: ומכל מקום עברה הוא לצאת, ועליהם נאמר ועוזבי ה' יכלו (ירושלמי), אבל אם נשארו י' מתר לצאת (מרדכי פ' בתרא דמגלה):

ג אם התחיל באבות ויצאו מקצתו, גומר אפלו (ד)

קדשה : הגה: ואם יצאו מקצתו לאחר שהתחילו להתפלל יוצר, לא יתחיל השליח צבור להתפלל בתפלה בקול רם, דכבר נשלים תפלת יוצר, ואם יצאו לאחר שהתחיל בתפלה בקול רם (ה) וקדשה, יכולים להשלים כל סדר קדשה ולומר הקדיש שלם שלאחריה, דשייך לתפלה, שהרי אומר תתקבל צלותהון וכו', אבל אין קורין בתורה, דזהו ענין אחר, ותפלת ערבית וקדיש שלאחריו לא שייך לקריאת שמע (ו) וברכותיה (ע"ן פרק הקורא את המגלה שבולי הלקט ות"ה ס"י ט"ו).

באר היטב (ד) קדושה. וכל תפלות י"ח והקדיש שלם שלאחריה כמבואר ברמ"א שאח"ז. וכתב בשכנה"ג דיאמר ג"כ ברכה דאלקנו ברכנו בברכה המשולשת בתורה דכל שהתחיל בתפלת י"ח גומרה אף ע"ג דתנן אין נושאין כפיהם פחות מעשרה היינו דוקא נשיאת כפים אבל תפלת אלהינו יאמר מאחר שהתחיל בתפלת י"ח וברכת אלהינו שייך לתפלת י"ח ע"ש וכ"כ ע"ת: **(ה) וקדושה.** לאו דוקא דאפי' עדיין לא אמרו קדושה כיון שהתחילו להתפלל בקול רם גומרים אף הקדיש שלם ת"ה מ"א. כ' בתשו' מטה יוסף ח"ב ס"י י"ב דמ"ש דאם יצאו מקצתן לאחר להתפלל יוצר וכו' הוא לאו דוקא אלא אפי' אמרו קדיש וברכו בעשרה והלכו קודם שהתחילו ברכה יוצר אור שמשלימין עד תפלת י"ח ע"ש: **(ו) וברכותיה.** ומש"ה אם התחילו ערבית ב"י והלכו מקצתן יגמור הקדיש שקודם התפלה לפי שהקדיש שייך לברכת ק"ש אבל לא יאמרו הקדיש אחר תפלת י"ח לפי שהתפילה אינו חיבור לברכות של ק"ש דתפלת ערבית רשות וכ"ש סדד קדושה וקדיש כמ"ש ואם אמרו עלינו ויצאו מקצתן אין אומרים קדיש דאינו אלא מנהג ומכ"ש לשיר היחוד או למזמור עמ"א. כ' הט"ז מתוך דברי הפוסקים שכתבו ואומר קדיש וא"א אותו בפחות מי משמע דהפסוקי דזמרה אי"צ י' דאפי' אם אומרן ביחידות כל שיש י' בשעת אמירת הקדישים די בכך וכ"מ ממ"ש רמ"א בסי' נ"ג ס"ג שאם אין מנין

בב"ה ימתין הש"ץ עם ישתבח וכו' ובתשוי ר"מ מינץ סי' חי' כי' דיוכל ג"כ להמתין אחר אמירת ישתבח על מנין וכן נ"ל בכל למוד שאדם לומד פסוקים ואגדות שאם נזדמן לו תיכף מנין שיוכל לומר קדיש ומכ"ש בעלינו לשבח שאמרוהו בפחות מ"י ונזדמנו אח"כ י' שיש לומר קדיש וכן נוהגים בכל יום באמירת תהלים בבוקר בלא מנין שאומרים אח"כ קדיש כשיבואו מנין ט"ז ע"ש ומ"א בסי' רל"ד ס"ק א' לא כ"כ ע"ש. והעולם נהגו באם אומרים תהלים בלא מנין ישירו מזמור א' לאומרו אחר שבאו עשרה ומדברי תשובת שער אפרים סי' ס"ז נראה כדברי ט"ז ע"ש:

ד יש מתירין לומר דבר שבקדשה בתשעה וצרוף קטן, שהוא יותר מן שש ויודע למי מתפלל, ולא נראין דבריהם לגדולי הפוסקים, והוא הדין דעבד ואשה אין מצטרפין: **הגה:** ואפלו על ידי חמש שבדו אין לצרפו, מיהו יש נוהגין להקל בשעת (ז) הדחק. (הרא"ש ומהר"ם והגהות מימוני פ"ק חי' מהלכות תפלה).

באר היטב (ז) הדחק. אפי' בלי חומש ודוקא א' ולא ב' ובלבוש כי' שלא ראה נוהגין לצרפו אפי' בשעת הדחק ובזמנינו נוהגים לצרפו ע"י חומש שבידו ומיהו דוקא לשמוע ברכו וקדיש שהוא חיוב אבל קדיש שאחר עלינו לא יאמרו מ"א. וכי' ב"ח הא דמצרף ע"י חומש דוקא שנכתב על הגויל כס"ת אבל חומשין שלנו לד"ה אין מצטרפין וא"ז בשם זקינו הגאון ז"ל הלכה למעשה שלא לצרף קטן: **אונן** אינו מצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה כנה"ג ושכה"ג סימן זה וכ"כ פרי"ח ח"א סימן י"ט ובתשובת שבות יעקב ח"ב סימן כ"ה ופרי חדש כי' דאם יש לו מי שישתדל בשבילו דאם רצה לקרות אין מוחין בידו מסתברא ודאי דמצטרף ע"ש ועיין בלקט הקמח דף י' ע"ב:

ה אם לא הביא שתי שערות אפלו הוא גדול בשנים דינו כקטן, עד שיצאו רב שנותיו שאז יתברר שהוא סריס, אם נראו לו סימני סריס קדם לכן דינו כגדול: **הגה:** ומיהו אין מדקדקין בשערות, אלא כל שהגיע לכלל שנותיו מחזקינו

אותו כגדול, ואומרים לענין זה (ח) מסתמא הביא שתי שערות (מהרי"ק שרש מ"ט).

באר היטב (ח) מסתמא. ר"ל לענין תפלה שהיא מדדבנן. וע"ל סימן נ"ג ס"ק י"ג משי"ש בשם הסמ"ע והש"ך:

ו ואם התחיל אחד מעשרה להתפלל (ט) לבדו ואינו יכול לענות עמם, או שהוא יושן, אפלו הכי מצטרף עמם.

באר היטב (ט) לבדו. דוקא אי ולא שנים דלא כהרלני"ח. וכן גבי ישן דוקא אחד ולא שנים או ג' עמ"א וט"ז חולק וס"ל דישן אפי' אחד אינו מצטרף ע"ש וכ"כ הפרי"ח שדבדי הט"ז עיקר ע"ש. ובהלק"ט ח"א ס"י ע"ר כתב הא דישן עולה למנין היינו כשפניו מגולה ע"ש והיד אהרן חולק עליו ע"ש ועסי קכ"ד ס"ד:

ז כשאחד מתפלל לבדו, נכון שהאחרים ימתינו מלומר (י) קדיש, עד שיגמר כדי שיזכה גם הוא.

באר היטב (י) קדיש. ואם הוא ישן מעירים אותו ואם לא רצה לעמוד א"צ להמתין. מ"א:

ח חרש המדבר ואינו שומע, או שומע ואינו מדבר, הן כפקחין ומצטרפים. אבל מי שאינו שומע ואינו מדבר, הרי הוא כשוטה וקטן.

ט לעולם הוא קטן עד שִׁבְיָא בִּי שְׁעָרוֹת אַחַר שְׁיִהְיָה בְּךָ יִיג וְיוֹם אֶחָד, וּשְׁנַת הָעֵבּוֹר בֵּת יִיג חֲדָשׁ.

י אִם נֶעַר אֶחָד נוֹלַד בְּכִיט לְאָדָר רִאשׁוֹן מִשָּׁנָה (יֵא) מְעַבְּרָת, וְנֶעַר אַחַר נוֹלַד בְּאָדָר שְׁנִי בְּאֶחָד בּוֹ, וּשְׁנַת יִיג אֵינָה מְעַבְּרָת, אוֹתוֹ שְׁנוֹלַד בְּכִיט לְאָדָר הָרִאשׁוֹן צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד כִּיט לְאָדָר בְּשְׁנַת יִיג לְהִיּוֹת בְּךָ יִיג שָׁנָה, וְאוֹתוֹ שְׁנוֹלַד אַחֲרָיו בְּאֶחָד בְּאָדָר הַשְּׁנִי יִהְיָה בְּךָ יִיג שָׁנָה, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֶחָד בְּאָדָר שֶׁל שְׁנַת יִיג : הַגָּה: וּמִי שְׁנוֹלַד בְּאָדָר וְנִעְשָׂה בֵּר מְצוּהָ בְּשְׁנַת הָעֵבּוֹר, אֵינּוּ נִעְשָׂה בֵּר מְצוּהָ עַד אָדָר הַשְּׁנִי (תשׁו) מֵהַרְיֵו מִינְץ סִי ט״ו.

באר היטב (יא) מעוברת. כ' המ"א ל"ד אלא הי"ה אם שנת י"ג מעוברת אותו שנולד באדר ראשון נעשה בר מצוה באדר השני כמ"ש בהג"ה ע"ש. ולא עיין במקור הדין דהגהת רמ"א הוא מתשוב' מהר"י מינץ ס"י ט' דכתב בפשיטות ופסק דאף אם הנולד בשנה מעוברת באדר ראשון ונעשה בר מצוה בשנה פשוטה הוא נעשה בר מצוה אחר מי שנולד באדר שני וכן מי שנולד באדר בשנה פשוטה ונעשה בר מצוה בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה עד אדר שני מ"מ כתב בזה"ל ונ"ל פשוט במי שנולד בשנת העיבור באדר ראשון ואחר נולד באדר שני ובשנת י"ג הי' ג"כ עיבור אז ודאי היינו אומרים הנולד בראשון יהיה בר מצוה באדר ראשון והשני באדר שני האי בדידיה והאי בדידיה תשובת שבות יעקב ח"א ס"י ט' וכן המנהג פשוט אצל כל בעלי ההוראה וכן הסכים להלכה למעשה הגאון מהו' דוד אופנהיים זצ"ל דלא כמ"א וכ"כ א"י וכ"פ הפרי"ח ע"ש. עוד כ' המ"א מי שנולד ביום א' דר"ח כסליו וכשנעשה בר מצוה חשוון חסר ור"ח כסליו אינו אלא יום א' לא נעשה בר מצוה עד ר"ח דהא עדיין לא מלאה לו שנה עד שיעברו כ"ט יום מחשוון דבעינן י"ג שנים שלמות ע"ש גם זה גרס שלא ע"ש בתש"ו כי שם ביאר דין זה להדיא ע"ש וע"י ס"י תקס"ח ס"ו לענין יא"צ וע"י ט"ז ב"ד ס"ס ש"ו :

יא עֲבֵרְיָן שְׁעֵבֵר עַל גְּזֵרַת הַצְּבוּר, אוּ שְׁעֵבֵר עֲבֵרָה, אִם
לֹא נְדוּהוּ נִמְנָה לְמַנְיָן עֲשָׂרָה.

יב מְנַדָּה אֵין (יב) מְצַרְפִּין אוֹתוֹ לְכָל דְּבָר שְׁצָרִידָּ י, אֲבָל
מִתֵּר לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהוּא שָׁם, אֲלֵא אִם כֹּן
פְּרָשׁוֹ לְהַחֲמִיר עָלָיו בְּכָדָּ.

באר היטב (יב) מצרפין. דוקא אם נתנדה מחמת עבירה אבל אם נתנדה
מחמת ממון מותר לצרף לכל דבר שבקדושה כמיש בסי' של"ד ס"ק ג' וס"ק
י' ע"ש. ופרי"ח פסק דאפילו על עסקי ממון אין מצטרפין אותו לכל דבר
שבקדושה ע"ש :

יג צָרִידָּ שְׁיֵהִיו כָּל הַעֲשָׂרָה בְּמָקוֹם (יג) אֶחָד וּשְׁלִיחַ
צְבוּר עִמָּהֶם, וְהַעוֹמֵד בְּתוֹךְ הַפֶּתַח מִן הָאֲגָף וְלַחוּץ,
דֵּהִינּוּ כְּשֶׁסּוֹגֵר הַדָּלֶת בְּמָקוֹם [שְׁפָה] (יד) פְּנִימִית שֶׁל עֲבֵי
הַדָּלֶת, וְלַחוּץ כְּלַחוּץ.

באר היטב (יג) אחד. היו ט' בבית וא' תוך הסוכה בחג מצרפין מהריק"ש
ופרי"ח חולק עליו כשיש ט' במקום א' וא' אחר הוילון שפורשין לצניעות
מצטרפין מהריק"ש. וכתב הפרי"ח ומיהו מסתברא דדוקא שפירשו לצניעות
בעלמא אבל אי איכא תפילין או ס"ת ופירשו סדין כי היכא דלהוי מחיצה
לשמש מטתו הוי נמי מחיצה לצירוף עשרה ולא מצטרפין ע"ש : (יד) פנימית.
פ"י דמקום סגירת הדלת הוי כלחוץ. ובספר תניא פסק דהוי כלפנים עמ"א.
ובספר אבן העוזר פסק אם עומדים בב"ה ששה ובתוך עובי הפתח יש ד'
מצטרפין אבל אם יש ה' בב"ה וה' בתוך עובי הפתח אין מצטרפין אבל בעזרת
ב"ה אפ"י אחד אין מצטרף. עיין באריכות בס' מגיני ארץ דפוס פרופס :

יד מי שְׁעוֹמֵד אַחֲרַי בַּיִת הַכְּנֹסֶת וּבִינֵיהֶם חֲלוֹן, אֶפְלוּ גְבוּהַ כַּמָּה קוֹמוֹת, אֶפְלוּ אִינוֹ רָחֵב אַרְבָּעָה, וּמְרָאָה לָהֶם פָּנָיו מִשָּׁם, מְצַטְרֵף עִמָּהֶם לַעֲשָׂרָה: **הגה:** גָּגִין וְעֲלִיּוֹת אֵינָן בְּכֻלָּל **(טו)** בַּיִת, וְהַעוֹמֵד עֲלֵיהֶם אִינוֹ מְצַטְרֵף (ר"י נ"ג ח"ז).

באר היטב **(טו) בית.** עיין בשכנה"ג:

טו אם מְקַצְתּוּ בְּפָנִים וּמְקַצְתּוּ בַחוּץ, וְשָׁלִיחַ צְבוּר תוֹדֵךְ הַפֶּתַח, הוּא מְצַרְפֵּן.

טז חָצֵר קִטְנָה שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלּוּאָה לְגִדּוּלָה, דִּהְיִנּוּ שֶׁנִּפְרָצָה קִטְנָה בְּמִקּוֹם חֲבוּרָה לְגִדּוּלָה, וְנִפְלַ כָּל אוֹתוֹ כְּתֵל שֶׁהָיָה מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם, וּבְגִדּוּלָה נִשְׁאַרוּ מִשְׁאַרֵּית כְּתֵל זֶה שֶׁנִּפְלַ פְּסִים (פ"י מַעֲט כְּתֵל יֶשֶׁר וְשׁוּה) מִכָּאן וּמִכָּאן, הַגִּדּוּלָה כְּמִפְּלֶגֶת מִן הַקִּטְנָה, וְאִין הַקִּטְנָה מִפְּלֶגֶת מִן הַגִּדּוּלָה, אֶלָּא הָרִי הִיא כְּקֶרֶן זְוִית שְׁלָה. לְפִיכֵךְ אִם תִּשְׁעָה בְּגִדּוּלָה וְאַחַד בְּקִטְנָה, מְצַטְרֵפִין, שֶׁהַקִּטְנָה נִגְרָרֶת אַחַר הַגִּדּוּלָה, וְהָרִי הִיא כְּאֵלוֹ הִיא בְּתוֹךְ הַגִּדּוּלָה, כִּיּוֹן שֶׁהָרֵב בְּגִדּוּלָה, אֲבָל אִם הָיוּ תִּשְׁעָה בְּקִטְנָה וְאַחַד בְּגִדּוּלָה, אוֹ חֲמִשָּׁה בְּזוֹ וְחֲמִשָּׁה בְּזוֹ, אִין מְצַטְרֵפִין.

יז הָיָה שְׁלִיחַ צְבוּר בְּקִטְנָה וְצְבוּר בְּגִדּוּלָה, מוֹצִיאָן יָדֵי

חֹבְתָן שֶׁהוּא נִגְרָר אַחֲרֵיהֶם, אָבֵל אִם הָיָה שְׁלִיחַ צָבוּר
בְּגְדוּלָה וְצָבוּר בְּקִטְנָה, אֵינּוּ מוֹצִיאֵן יְדֵי חֹבְתָן, שְׂאִין
הָרֵב נִגְרָר אַחֵר הַיְחִיד.

יח אִם קָצַת הַעֲשָׂרָה בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת, וּקְצַתְם בְּעֶזְרָה,
אֵינֶם מְצַטְרְפִין.

יט שְׁלִיחַ צָבוּר בְּתֵבָה וְט' בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת, מְצַטְרְפִין, אִף
עַל פִּי שֶׁהִיא גְבוּהָ י' וּרְחָבָה ד' וַיֵּשׁ לָהּ מְחֻצוֹת גְבוּהוֹת
י', מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּטֵלָה לְגַבֵּי בֵּית הַכֶּנֶסֶת, וַיֵּשׁ מִי שֶׁכָּתַב
דְּהַנִּי מְלִי כְּשֶׂאִין הַמְּחֻצוֹת מְגִיעוֹת לְתַקְרַת הַגֵּג.

כ יִהְיוּ עֲשָׂרָה בְּמִקּוֹם אֶחָד וְאוֹמְרִים קִדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה,
אֶפְלוּ מִי שֶׂאִינוּ עִמָּהֶם (טז) יָכוֹל לַעֲנוֹת, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
שְׂצָרִידֶן שְׁלֵא יִהְיֶה מִפְּסִיק טְנוּף אוֹ (יז) עֲכוּ"ם.

באר היטב (טז) לענות. יחיד שנכנס לבה"כ ומצא צבור שכבר התחילו לענות
קדושה או איש"ר כל שלא השלימו מותר לו לענות עמהם באר שבע והרמ"ע
וכ"כ הרמ"א ס"י נ"ו ע"ש : (יז) עכו"ם. ר"ל שלא יהא ע"א מפסקת אבל עובד
ע"א אינו מפסיק מ"א וכ"כ דבר שמואל ס"י קפ"ט :

כא עִיר שְׂאִין בָּהּ אֶלָּא עֲשָׂרָה, וְאֶחָד מֵהֶם רוֹצֶה לְצֵאת
בְּיָמִים הַנּוֹרְאִים, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְשֹׂאֵר אוֹ לְהַשְׁכִּיר אַחֵר
בְּמִקּוּמוֹ, וְאִם הֵם י" א וְרוֹצִים לְצֵאת שְׁנַיִם, יִשְׁכִּירוּ

שְׁנֵיהֶם אֶחָד בְּשִׁתְפוּת בְּמִקוּמוֹ, וּשְׁנֵיהֶם יִפְרְעוּ בְּשׂוּה, וְאִם אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, פּוֹרְעִין חֶצְיוֹ לְפִי (יח) מְמוֹן, וְחֶצְיוֹ לְפִי נִפְשׁוֹת, וּשְׂכָר הַחֶזֶן עַל הַיּוֹצְאִים כְּעַל הַנְּשֹׂאָרִים : הַגָּה: וְאִין חֲלוּק בֵּין אִם רוּצָה לִילְדָּ זְמַן אֲרֻךְ קִדְּם יוֹם טוֹב אוֹ לֹא, כָּל שְׂלֵא יִחְזֹר בְּיוֹם טוֹב (מְהַרְיִיל סִימָן (תַּקִּי"ח) [ק"יז]).

באר היטב (יח) ממון. המעיין בהג"מ יראה שט"ס הוא דבזה פורעין בשוה שכל אחד מחוייב להעמיד איש במקומו ואם אין דרים בישוב אלא ח' אז שוכרין שנים ופורעים חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות כי העניים יכולין ללכת לעיר הסמוכה והעשירים אין יכולים להניח ביתם ורכושם מ"א ע"ש. כתב מהרי"ל בתשו' סי' קי"ד אם הוא אנוס שאינו רשאי לבוא במדינה פטור אפילו הגיע כבר זמן הרגל ודוקא אם הוא אנוס ממש אבל אם מחמת חובת ממון או פשיעה לא יוכל לבא לא יפסידו חביריו חלקם וכל זה לענין מנין אבל לענין אתרוג ע"ל סי' תרנ"ח סעיף ט' עמ"א. ישובים הצריכים לשכור מנין וחזן ויש סביבות שרגילים לבא גם כן שם עם בני ביתם א"צ ליתן כלום להישוב דאי בעי ישבו במקומן או ילכו לעיר אחרת עמ"א :

כב אין כופין להשפיר להשלים מנין כי אם בְּיָמִים הַנּוֹרָאִים, וְכַגּוֹן שְׂאִין חֲסָרִים כִּי אִם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, אֶלָּא אִם כֵּן מְנַהֵג קְבוּעַ וּמְפָרֵס בְּעִיר לְכַף לְהַשְׁפִּיר אֶפְלוּ בְּחֶסְרוֹן ג' אוֹ ד', אִם יֵשׁ מְנִיָּן מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר כּוֹפִין לְשֹׂכֵר חֶזֶן : הַגָּה: וְכֵן בְּמִקוּם שְׂאִין מְנִיָּן תְּמִיד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, (יט) כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה בְּקִנְסוֹת שְׂבִיבּוֹאוֹ תְּמִיד מְנִיָּן לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שְׂלֵא יִתְבַּטֵּל הַתְּמִיד (תְּשׁוּבַת רִיב"ש סִי תַקִּי"ח) וְעַל רִישׁ סִי ק"ן אִם כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה לְבָנוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת :

באר היטב (יט) כופין זה את זה בקנסות. אע"פ שיתבטלו מלימוד בשביל זה מהרי"ש וע"ל סימן כ"ה ס"ק ב' משי"ש בשם מהר"ם מלובלין :

סימן נו - דין ענית הקדיש על ידי הקהל

סעיפים

ה'

ובו

א יש לכונן בעניית (א) הקדיש : הגה: ולא נפסיק בין יהא שמייה רבא מברך (הגהות אשר"י בשם אור זרוע כתב דלפרוש ראשון לא נפסיק בין שמייה לרבא ולפרוש ר"י אין להפסיק בין רבא (ב) למברך) ולענות אותו בקול רם, ולהשתדל לרוץ כדי לשמע (ג) קדיש : הגה: ויש לעמוד כשעונין (ד) קדיש וכל דבר שבקדשה, ומי שפא לבית הכנסת ושומע הקהל עונין קדיש, עונה עמהם, אף על פי שלא שמע שליח צבור שאמר יתגדל וכו' (הגהות חדשים במרדכי דברכות) וגם השליח צבור צריך לומר יהא שמייה רבא. וכשמתחיל יתגדל י"ל ועתה יגדל נא (ה) פח וגוי זכר רחמיך וגוי.

באר היטב (א) הקדיש. כתב בספר חסדים מעשה בחסיד אי שראח לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות אי"ל למח פניו מוריקות אי"ל מפני שחייתי מדבר בשעה שחשיץ חיח אומר ויכולו ובברכת מגן אבות וביתגדל ע"כ ובספר מטח משח סי' תי"א חביא בשם מדרש שחכם אחד נתראח לתלמידו בחלום וראח חתלמיד שחיח לו כתם על מצחו וא"ל מפני מה אירע לך כף אי"ל מפני שלא חייתי נזחר מלדבר כשחחזן חיח אומר קדיש : (ב) למברך. מברך בקמץ תחת חבי"ת ופתי"ח תחת חרי"ש. לעלם בקמץ תחת חעי"ן. שלי"ח. ולעלמי בוי עני ב"י וחבאר חיטב אשר לפני כתב לעלמי בלא ו' בשם כוונות חארי"י ז"ל ואינו כן ע"ש. יתברך בלא ו'. די ברא ב' תיבות. מן כל ברכתא עיין בכוונת וביד אחרן : (ג) קדיש. איש"ר עדיף טפי מקדושח ומודים ע"כ אם שמע קדיש וקדושח או מודים וא"א לו לענות שניחם יענח איש"ר. באר שבע וכ"כ בתשובת שי למורא סימן ט' וכתב חמ"א נ"ל דאם יש שתי בתי כנסיות לפניו בעיר באחד מגיעים לקדושח ובאחד לקדיש שאחר י"ח ילף ויענח קדושח כי שם ישמע גם כן קדיש אתר חתפלח עיין סי' ק"ט. ואם חתחיל לענות קדושח לא יפסיק בו לענות איש"ר. פרי חדש סי' קכ"ח : (ד) קדיש. בד"מ כתב שמחרי"ל לא חיח עומד לקדיש אף כל קדיש שתפסו מעומד חיח נשאר עומד עד אחר איש"ר וכ"כ חשכנ"ג אני נוחג נמי כמחרי"ל עיין סי' נ"ח וכ"כ בספר כוונות דחארי"י וז"ל שם מח שנראית מחירושלמי שצריך לקום בעניית איש"ר

טעות הוא כי אינו מחירושלמי ממש רק חכם אי עשאה ע"כ ועיין מ"ש חמ"א ובכוונת איתא שם חגי"ח וז"ל מח שמורי ז"ל חיח נוחג הוא כי בכל חקדישים של אחר חעמידח דשחרית מנחה ערבית חיח נשאר עומד. ובשל תתקבל ושל חזרת ס"ת חיח עונח ואח"כ חיח יושב ע"ש. ועיין בספר נגיד ומצוח. ומחר"י סרוק ז"ל כתב דבקדיש ערבית של שבת יש לעמוד: (ה) כח. והאר"י ז"ל לא היה רוצה לאומרו וכמעט הוא מגמגם ואומר שאינו מהתיקונים וכתב המ"א ולכן אין לאומרו בין ישתבח ליוצר או בין גאולה לתפלה ובכל מקום שאסור להפסיק של"ה וב"ח. החזן חוזר ואומר אמן יש"ר אף שכבר אמר ואמרו אמן תשובת דרכי נועם חלק א"ח סי' י"ח. ועיין בתשוב' נאמן שמואל סי' א'. אבל בשירי כנה"ג כתב דלאו שפיר עביד אלא דהש"ץ חוזר לענות יש"ר ולא אמן יש"ר דהוי כעונה אמן ב' פעמים. עיין סימן ס"א סעיף י"ב בהג"ה ובמש"ש. ועיין הלק"ט ח"א סי' ט"ז:

ב כְּשֶׁשָׁלַיִחַ צְבוּר אֹמֵר יִתְבָּרַךְ כָּל הָעַם עֹנִין אָמֵן, וְכֵן כְּשֶׁאֹמֵר בְּרִיךְ הוּא, וְכֵן כְּשֶׁאֹמֵר וְאָמְרוּ אָמֵן: וְלֹא נִהְגוּ לֹמֵר אָמֵן אַחַר (ו) יִתְבָּרַךְ, וְלֹא אַחַר בְּרִיךְ הוּא, וְלֹא יִפְסִיק בֵּין בְּרִיךְ הוּא (ז) לְעֵלָא מְכַל בְּרַכְתָּא וְכוּ':

באר היטב (ו) יתברך. ובכוונות חשיב ה' אמנים דצריך לפנות בקדיש וכ"כ היד אהרן: (ז) לעילא. כתב ט"ז שמעתי רבים טועים בשעה שהש"ץ אומר ברוך הוא עונים גם הם תיבות אלו בריך הוא לעילא וזה ודאי חירוף הוא דמשמע דמברך רק לעילא ולא לתתא ח"ו אלא יש להם לומר גם מכל ברכתא ושירתא. ובשלי"ה כתב שיאמר עד דאמירן בעלמא וכ"כ בכוונות: אבל המ"א כתב ולי"נ מנהג הקדמונים עיקר שהיו אומרים עד יתברך בלבד ע"ש הטעם:

ג הָעֹנִיִּים עַד לְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא בְּלִבְד טוּעִים הֵם, כִּי אָסוּר לְהַפְרִיד בֵּין עֵלְמֵיָא לְיִתְבָּרַךְ.

ד כְּשֶׁאוֹמֵר הַחֲזוֹן יִתְגַּדֵּל כּוֹרֵעַ, וְכֵן בֵּיהֶא שְׁמִיָּה רַבָּא,
וְכֵן בְּיִתְבָּרָךְ, וְכֵן בְּבָרִיךְ הוּא, וְכֵן בְּאָמֵן.

ה לְאַחַר שְׁסִיִּים הַקְּדִישׁ, פּוֹסֵעַ גִּי פְּסִיעוֹת, וְאַחַר כָּךְ
אוֹמֵר עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וְכוּ':

סימן נז - דין ברכו ועניתו

סעיפים

ב'

ובו

א אוֹמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר: בְּרָכוּ אֶת ה' הַמְּבָרָךְ, (א) וְעוֹנֵן
אֲחֵרָיו: בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד, (ב) וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ
צְבוּר וְאוֹמֵר: בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד: נְהַגוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ
צְבוּר (ג) מְאָרִיךְ בְּבָרְכוּ וְהַקְּהָל אוֹמְרִים יִשְׁתַּבַּח וְכוּ' בְּעוֹד שֶׁהוּא
מְאָרִיךְ בְּבָרְכוּ (טוּר).

באר היטב (א) ועונים. ואם הש"ץ אומר בלחש ולא שמע ממנו ברכו רק שמע
הקהל עונים אומר אחריהם אמן כמ"ש בס"י קל"ט סעיף ו' בהגה. הטעם
שאומר הש"ץ ברכו ולא נברך כמו בזימון עיין תו"י י"ט בפ"ז דברכות משנה ג'.
ובתשובת מטה יוסף ח"ב סי' ט"ו: (ב) וחוזר הש"ץ ואומר. ואם אין שם י'
בלא הוא אם לא ענה עמהם לא יצא י"ח. אגודה מ"א: (ג) מאריך. דוקא
בשעת הניגון אבל בשעה שאומר התיבות לא יאמר כלום. ואם אין החזן
מאריך בברכו מוטב שישתוק ויכוין מה שאומר הש"ץ כדי שיענה ברוך ה'
המבורך לעולם ועד. לבוש והגהת י"נ (הנוהגין לומר את ה' אלהיך תירא
כשיגיע הש"ץ לאת כתב רש"ל שאינו מקבלה ולא מיסוד החכמה):

ב מקום שנהגו לצעק על חבריהם בין קדיש וברכו
ליוצר אור, או לדבר בצרכי רבים טועים הם (ועין לעיל סוף
סימן : (ניד):

הלכות קריאת שמע

סימן נח - הלכות קריאת שמע וברכותיה

סעיפים

ז

ובו

א זמן קריאת שמע של שחרית, משיראה את חברו
הרגיל עמו קצת ברחוק ד' אמות, ויכירנו, ונמשך זמנה
עד סוף ג' (א) שעות שהוא רביע היום. ומצוה מן המבחר
לקרותה כותיקים (פי' תלמידים ורש"י פי' אנשים עניים ומחבבים המצות),
שהיו מכונים לקרותה מעט קדם הניח החמה (פי' יציאת החמה
כמו הנצו הרמזים), כדי שישמע קריאת שמע וברכותיה עם הניח
החמה, ויסמוך לה התפלה מיד בהניח החמה. ומי שיוכל
לכון לעשות, כן שכרו מרבה מאד: הגה: שעור הניח החמה

הוא כמו שעור שעה (ב) אחת קדם שיעלה כל גוף השמש על הארץ (מימוני פרק א').

באר היטב (א) ג' שעות. והכא לכ"ע מניין מעלות השחר מ"א. והמאחרים ק"ש בשביל ציצית ותפילין טועים אלא יקרא ק"ש בזמנה בברכותיה וכשיהיה לו ציצית ותפילין יניחם ויקרא בהם ק"ש או פרשה אחרת או מזמור תהלים לבוש. וכתב ע"ת ודוקא אם יעבור זמן ק"ש אז לא ימתין על טלית ותפילין שאינו מעכב זו את זו אבל בלא"ה ימתין דכל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו: (ב) אחת. ויש גורסין כמו עישור שעה אחת וכן עיקר. פרי"ח ומנחת כהן ועמ"א:

ב אם לא קרא אותה קדם הנץ החמה, יש לו להקדים לקרותה (ג) במהרה כל מה שיוכל.

באר היטב (ג) במהרה. מכאן תוכחת מגולה לבני אשכנז שמאחרים מאוד ק"ש:

ג מי שהוא (ד) אנוס, כגון שהיה משכים לצאת לדרכו במקום גדודי חיה ולסטים, שלא יוכל לעמוד ולא לכון אפלו פרשה ראשונה ואפלו עד [על] לבבך, או שבני השירא (קאראוואני בלע"ז) הולכים מהרה ולא ימתינו לו כלל, יכול לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר, דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינו ביה ובקומך, וגם שפיר מקרי יוצר (ה) אור. אבל אם אינו במקום גדודי חיה ולסטים, וגם אין בני השירא נחפזים כל כך, אפלו יוצא לדרכו אחר שעלה עמוד השחר, אינו קורא עד שנגיע זמנה.

באר היטב (ד) אנוס. וה"ה כשיש קבורת מת בעיר או מילה או יום ערבה דמפשי ברחמי יוכל לקרותה משעלה ע"ה. הר"מ מג"א: (ה) אור. ומ"א העלה דא"ל יוצר כ"כ בהשכמה עד שיכיר עכ"פ בין תכלת ללבן ע"ש:

ד אם קראתה משעלה עמוד השחר אף על פי שלא היה אנוס, יצא (ו) בדיעבד: ואם קראתה בלא ברכות, יחזר לקרותה בזמנה עם הברכות וע"ז לקמן סי' ס' (בית יוסף סי' מ"ו).

באר היטב (ו) בדיעבד. ודוקא באקראי בעלמא אבל אם רגיל לעשות כן לא יצא אפילו בדיעבד וצריך לחזור ולקרותה. ב"ח:

ה אם נאנס ולא קרא קריאת שמע ערבית עד שעלה עמוד השחר, פיון שעדין לא הניח החמה, קורא קריאת שמע ויוצא בה ידי חובת קריאת שמע ערבית. ואם היה אנוס באותה שעה לצאת לדרך מקום גדודי חיה ולסטים, לא יקרא אז קריאת שמע פעם שנית לצאת בה ידי חובת קריאת שמע של יום, שמאחר שעשה לאותה שעה לילה, אי אפשר לחזור ולעשותה יום:

ו אף על פי שזמנה נמשך עד סוף השעה הג', אם עברה שעה ג' ולא (ז) קראתה, קורא אותה בברכותיה כל שעה ד' שהוא שלישי היום, ואין לו שכר פקורא בזמנה. ואם עברה שעה ד' ולא (ח) קראתה, קוראתה בלא ברכותיה כל היום.

באר היטב (ז) קראה. אפילו בפשיעה. ט"ז: (ח) קראה. אפי' באנוס. ט"ז:

ז אם לא קראתה ביום, יש אומרים שיש לה תשלומין
(ט) בערבית, וכן אם לא קראת קריאת שמע בערבית, יש
לה תשלומין ביום, ויש חולקים:

באר היטב (ט) בערבית. ומבעי ליה לאקדומי חובת שעתה ברישא מ"א עיין
בסי' מ"ל בפ"ג מהל' תפלה שהקשה שם ותימא לי שהרי לימוד ערוך הוא בידנו
מעוות לא יוכל לתקן זה שבטל קריאת שמע ע"ש וכוונתו להקשות על הי"א
דסי' ל' דיש לו תשלומין ואחר המחילה לא עיין יפה בסוגיא תחלת פ' תפלת
השחר דשם מסקינן שביטל במזיד וקריאת שמע שוה לתפלה מדקאמר זה
שביטל קריאת שמע או תפלה ועל זה משני דביטל במזיד ודו"ק עיין יד אהרן
ועיין בפר"ח:

סימן נט - דין ברכה ראשונה ביוצר

סעיפים

ה'

ובו

א ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר (א) אור ובורא
חשך, תקנו להזכיר מידת לילה ביום להוציא מלב
האפיקורסים שאומרים שמי שברא אור לא ברא חשך.

באר היטב (א) יוצר אור. צריך להפסיק בין יוצר ובין אור כי היכא דלא
ישתמע יוצרור. משרתים ואשר משרתיו ר"ת מו"ם והוא שם אחרון משם ע"ב
לכן יש לדקדק שלא ידלג וא"ו של ואשר. כשאומר יוצר אור ימשמש בתפלה
של יד וכשאומד ובורא חושך ימשמש בתפלה של ראש: **מעריצים** ומקדישים
כולם במ"ם ויש גורסין בנו"ן והאומרים במ"ם צריכים להפסיק בין ממליכים
לאת שם האל המלך. רצון קוניהם ולא רצון קונם לחם רב סי' א' וכ"כ האר"י
ז"ל וע"ת ורוב פוסקים ויש אומרים רצון קונם עיין עט"ז. אהובים ברורים

גבורים ר"ת אבי"ג והוא שם אי משם מ"ב: עושים באימה ר"ת ע"ב וכל המכוין שמות אלו אינו ניזוק כל אותו היום עטרת זקנים. לאל ברוך נעימות הלמ"ד בקמ"ץ. ולמלך אל חי הלמ"ד בפתח והאר"י ז"ל כתב כולם בקמץ. עיין יד אהרן:

ב אם טעה ואמר אשר בדברו מעריב ערבים, ונזכר מיד, ואמר יוצר (ב) אור, וגם סיים יוצר המאורות, יצא. אבל אם אמר בדברו מעריב ערבים, ולא אמר יוצר אור, או לא סיים יוצר המאורות, לא יצא. ואם אמר יוצר אור ובורא חשך, אשר בדברו מעריב ערבים, וגם סיים מעריב ערבים, לא יצא: הגה: וה"ה אם לא אמר ותחלה רק יוצר אור, אם סיים מעריב ערבים לא יצא (דברי עצמו לפרש בן הטור והרא"ש) אבל אם סיים יוצר המאורות, כיון שפתח יוצר אור, יצא, אף על פי שהפסיק במעריב ערבים.

באר היטב (ב) אור. פי' אע"פ שסיים כדינו כיון שתחלתו ואמצעו שלא כדין לא יצא וכתב מ"א ונ"ל שאם לא נזכר עד שגמר אהבה רבה לא יפסיק אלא אומר יוצר אור אחר י"ח דסדר ברכות אינו מעכב כמ"ש סי' ס':

ג יש (ג) אומרים שהקדשה שביוצר, יחיד אומרה, לפי שאינה אלא ספור דברים. ויש אומרים, שיחיד מדלגה, ואינה נאמרת אלא בצבור, ויש לחוש לדבריהם ולזהר שיחיד יאמרנה בנגון וטעמים כקורא בתורה: הגה: וכבר פשט המנהג כסבא הראשונה, ויחיד אומר אותה, וכשעונין קדשה זאת אומרים אותה בקול רם (הגהות מ"י בגסח התפלות).

באר היטב (ג) רם. כתב רמ"ע סי' ק"ב בקדושה זו אם היה יושב ועומד הרי זה טועה אבל אם היה עומד וישב ניכר שאינו חכם ע"ש: ומ"א כתב בשם

הקנה דוקא מיושב. בשפה ברורה ובנעימה קדושה הדל"ית בחול"ים שכנה"ג ופר"ח ועולת תמיד והיד אהרן. כשמגיע לארבע כנפות הארץ. יקח הד' ציצית בידו השמאלית ויניחם על לבו עד פרשת ויאמר ואז יקחם ביד ימינו עד שיגיע לחיים וקיימים ינשקם ויניחם:

ד בְּרַכַּת יוֹצֵר וְעֶרְבִית אוֹמֵר עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר בְּנַחַת:

הגה: וימהר לְסִיּוּם קִדְּם שְׁיִסִּים הַשְּׁלִיחַ צְבוּר, וְיַעֲנֶה אָמֵן אַחַר שְׁלִיחַ צְבוּר (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פֶּרֶק א' מֵהַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת וְרוֹקֵחַ סִיּוּן רִי"ח) וְמִיְהוּ אִם לֹא אָמְרָה רַק שְׁמַעָה מִשְּׁלִיחַ צְבוּר, יִצָּא, דְּבָרְכוֹת אֵלּוּ הַשְּׁלִיחַ צְבוּר מוֹצִיא הַיְחִיד, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּקִי, מִיְהוּ אֵין הַשְּׁלִיחַ צְבוּר מוֹצִיא הַיְחִיד בְּפָחוֹת **(ד)** מִי (הר"י פ' מ' שְׁמַתוֹ) וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחַר סִיּוּם הַבוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, מְשׁוּם דְּהוּי הַפְּסֵק וְעֵין לְקַמֵּן סִי **(ה)** ס"א.

באר היטב (ד) מיו"ד. דוקא בק"ש ותפלה אבל בשאר ברכות כגון ברכת הנהנין ודומיהן לא בעי עשרה דאיתא בברכות סופר מברך ובור יוצא. מגן אברהם: **(ה) ס"א.** דשם נתבאר דעונין אחריו אמן:

ה אִם טָעָה בְּבְרַכַּת יוֹצֵר בְּעֵנִין שְׁצָרִיךְ לְעַמֵּד אַחַר תַּחֲתָיו, אִם טָעָה מִקְדָּשָׁה וְאֵילָךְ, אֵין הַשְּׁנֵי צָרִיךְ לְהַתְחִיל אֶלָּא מִמְּקוֹם **(ו)** שְׁפָסֵק: **הגה:** דְּהֵינּוּ שְׁמַתְחִיל מִקְדָּשָׁה **(ז)** וְאֵילָךְ, וְאִם טָעָה קִדְּם קְדָּשָׁה צָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּרֵאשׁ (הר"י וְהר"ש פ' אֵין עוֹמְדִין וְהַגְּהוֹת מִי" פֶּרֶק י' מֵהַלְכוֹת תְּפִלָּה וְטוֹר):

באר היטב (ו) שפסק. אבל לא מראש דהוי ברכה לבטלה. מ"א: **(ז) ואילך.** טעה מאופנים ואילך א"צ לחזור אלא מלאל ברוך ואילך דמשם ואילך כתחלת ברכה. טעה באופנים מתחיל מאופנים ואילך כיון שסיים קדוש סיים הברכה עמ"א:

סימן ס - דין ברכות לקריאת שמע

ואם צריכים כונה

סעיפים

ה'

ובו

א בְּרָכָה שְׁנֵי אֲהָבַת עוֹלָם: הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲהָבָה רַבָּה וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל אֲשֶׁכֶּנּוּ. וְאֵינָה פּוֹתַחַת בְּבְרוּךְ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְמוּכָה לְבְרָכַת יוֹצֵר אוֹר, וְאִם הִיא פּוֹטֶרֶת בְּרָכַת הַתּוֹרָה עֵין לְעֵיל סִימָן מ' ז'.

ב קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא בְרָכָה, יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע, וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא (א) הַבְּרָכוֹת בְּלֹא קְרִיאַת שְׁמַע, וְנִרְאֶה לִי שְׁטוֹב לְחֹזֵר וְלִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עִם הַבְּרָכוֹת.

באר היטב (א) הברכות. ואפי' לא קראן כלל יצא ידי חובת ק"ש עיין סי' נ"ח סעיף ו'. כתב בספר הכוונות ד' זכירות הם. והם א' זכירת מתן תורה כמ"ש זכור את יום אשר עמדת וגו'. ב' זכור את אשר עשה לך עמלק. ג' זכור את אשר עשה ה' למרים וגו'. ד' זכירת מצרים: והד' זכירות אלו יכוין כשיאמר ובנו בחרת יכוין במעמד הר סיני שאז בחר בנו מכל עם וקרבנו לקבל תורתו: לשמך הגדול יכוין מעשה עמלק כי אין השם מלא עד שימחה שם עמלק: להודות לך. יכוין שהפה והלשון נבראו כדי להודות ולהלל שמו ולא לדבר לשון הרע ובזה יזכור ממעשה מרים. וזכירת מצרים יכוין בפרשת ציצית על פסוק אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים עכ"ל: וכתב המ"א שצריך ג"כ לכוין זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך וגו'. ויכוין זה באומרו באהבה לאפוקי באותו פעם שלא היה באהבה ע"ש. וקודם ק"ש יכוין לקיים מ"ע של ק"ש. מי שהיה מברך ברכת ק"ש ומצא עצמו בהאל הגדול ונסתפק לו אי קאי בשם קדשך הגדול בטחנו שבאהבת עולם או בהגיבור והנורא קדוש הוא

שבברכת יוצר אור חוזר לברכה ראשונה. פרי הארץ חלק א"ח סי' ג' אבל בתשובת גינת ורדים חלק א"ח כלל א' סימן י"א פסק שאינו חוזר לברכה ראשונה דספק ברכות להקל ומהיות טוב יחזור לראש ברכה שניה. ע"ש וכ"פ היד אהרן ע"ש וע"ל סי' ס"ז :

ג סדר הברכות אינו מעכב, שאם הקדים שנהגה לראשונה יצא ידי חובת ברכות.

ד יש אומרים שאין מצות צריכות פונה, ויש אומרים שצריכות פונה לצאת בעשית אותה מצוה, (ב) וכן הלכה.

באר היטב (ב) וכן הלכה. ודוקא במצוה דאורייתא אבל מצוה דרבנן א"צ כוונה. רדב"ז מ"א :

ה הקורא את שמע ולא כיון לבו בפסוק (ג) ראשון, שהוא שמע ישראל, לא יצא ידי חובתו. והשאר, אם לא כיון לבו אפלו היה קורא בתורה, או מגיה הפרשיות האלו בעונת קריאת שמע, יצא, והוא שכיון לבו בפסוק ראשון :

באר היטב (ג) ראשון. אע"ג דבסעיף ד' פסק דמצוה בעי כוונה. היינו שיכוין לצאת אבל כוונת הלב שישים על לבו מה שהוא אומר א"צ אלא בפסוק ראשון עמ"א ועיין סי' סי' סי' סי' ועיין כ"מ :

סימן סא - דין כמה צריך לדקדק ולכון בקריאת שמע

סעיפים

כו

ובו

א יקרא קריאת שמע (א) בכונה, באימה וביראה, ברתת וזיע.

באר היטב (א) בכונה. תוס' בספ"ק כתבו דבירושלמי אמרו דאותם ג' פרשיות שתקנו בק"ש לפי שבהן עשרת הדברות. ע"כ צריך האדם לכוין בהם באמירת ק"ש אם עבר על אחת מהם. בה' אלהינו. יקבל דיבור אנכי ה' אלקיך. ה' אחד. דיבור לא יהי' לך. ובפסוק ואהבת יקבל דיבור לא תשא. ובפסוק וכתבתם דיבור לא תחמוד. ובפסוק ואספת דיבור לא תגנוב. ובפסוק ואבדתם מהרה דיבור לא תרצח. ובפסוק למען ירבו ימיכם דיבור כבוד את אביך. ובפסוק ולא תתורו דיבור לא תנאף. ובפסוק למען תזכרו דיבור זכור את יום השבת ששקול ככל התורה. ובפסוק אני ה' אלהיכם דיבור לא תענה ברעך עד שקר. (ועיין בכל בו הביאו בס' אליהו רבה עוד רמזים אחרים):

ב אשר אנכי מצוה היום, הינו לומר בכל יום יהיו בעיניך פחדשים, ולא כמי שכבר שמע אותו הרבה פעמים, שאינו חביב אצלו.

ג בקריאת שמע יש רמ"ה תבות, וכדי להשלים רמ"ח כנגד איבריו של אדם, מסיים שליח צבור (ב) ה' אלהיכם אמת, וחוזר ואומר בקול רם ה' אלהיכם אמת: הגה: ובזה כל אדם יוצא, הואיל ושומעין מפיו של השליח צבור ג' תבות אלו (בית

יוסף בשם אי"ח) ואם היחיד רוצה גם כן לאמרו עם השליח צבור, אין אסור
(ג) בדבר (דברי עצמו) ואם הוא קורא ביחיד, יכון (ד) בט"ו ווי"ן שפאמת ויציב שעולים צ', והם פנגד ג' שמות ההנ"ה, שכל שם עולה כ"ו וד' אותיותיו הם ל': הגה:
ויש עוד טעם אחר בדבר ד"ט"ו ווי"ן עולין צ', והקריאה נחשבת א', הרי צ"א
כמנין השם בקריאתו ובכתיבתו, והוי פאלו אמר ד' אדנ"י אמת (מהר"ק
שרש מ"ב ואגור) ויש שכתבו דכל הקורא קריאת שמע ביחיד, יאמר אל מלך
נאמן **(ה) שמע וגו', כי ג' תבות אלו משלימים המנין של רמ"ח, והוא**
במקום אמן שיש לענות אחר ברוך הבורח בעמו ישראל באהבה, וכן נוהגין.
ונראה לי מכל מקום פשקורא עם הצבור, לא יאמר אל מלך נאמן, רק יאמר
אמן אחר השליח צבור פשמסים הברכה, וכן נוהגין, ונכון הוא.

באר היטב (ב) אלהיכם אמת. ובמקום שלא נהגו לחזור אין מוחין בידם ובסי
עשרה מאמרות כתב דש"ץ אינו אומר בלחש אמת. ויחיד אומר בלחש אמת
ואינו חוזר ואומר אמת. אבל מהר"ם אלשקר כתב שי"ל גם בפעם הראשון
אמת שלא להפריד ביניהם ואמת השני אינו מן המנין. וכ"כ הרדב"ז ח"א סי'
נ"ה ומהרא"ם ח"א סי' ב' ועיין בפר"ח ובמ"א ועיין בתשובת נחלת שבעה ח"ב
סי' כ"ו שכתב שיש לגעור בש"ץ כשחוזר ה' אלהיכם אמת שלא יחזור ג"כ
תיבת אני ע"ש ועיין יד אהרן: **(ג) בדבר.** אבל אינו אומר אמת לחודיה עם
הש"ץ דהוי כשמע שמע ד"מ ועיין כנה"ג: **(ד) בט"ו ווי"ן.** ובערבית יכוין
שאמת עולה במקום ג' שמות הנ"ל. י"מ מ"א: **(ה) שמע.** ובמט"מ כתב
שרש"ל לא רצה להפסיק ובב"י משמע שמנהג קדמונים הוא וכ"כ הב"ח ועיין
שכנה"ג:

ד נוהגין לקרות פסוק ראשון בקול רם פדי לעזר
הפונה.

ה נוהגין לתן **(ו) ידיהם על פניהם בקריאת פסוק**
ראשון, פדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכון.

באר היטב (ז) ידיהם. ר"ל יד ימין :

ז צָרִיךְ לְהֶאָרִיךְ בְּחֵי"ת שֶׁל אֶחָד כְּדֵי שְׂיִמְלִיךְ הַקְּב"ה בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ, שְׁלֹזָה רוּמֵז חֲטָטָרַת שְׂבָאֲמָצֵעַ הַגֵּג הַחֵי"ת, וְיֶאָרִיךְ בְּדָלִי"ת שֶׁל אֶחָד שְׁעוֹר שְׂיִחְשֹׁב שֶׁהַקְּב"ה יַחֲדָה בְּעוֹלָמוֹ וּמוֹשֵׁל בְּדֵי רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא יֶאָרִיךְ יוֹתֵר מִכְּשְׁעוֹר זֶה. וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְהַטּוֹת הָרֹאשׁ כְּפִי (ז) הַמְּחַשְׁבָּה : מְעַלָּה וּמְטָה וּלְדֵי רוּחוֹת.

באר היטב (ז) המחשבה. אע"ג דאמרינן הקורא את שמע לא יקרוץ בעיניו וכו'. דהתם הקריצה והרמיזה לצורך דבר אחר ומבטלין הכוונה. אבל הכא הרמיזה היא צורך הכוונה הרא"ש. והטייה צריכה להיות מזרח צפון מערב דרום ולא יטו הראש מזרח מערב צפון דרום דהוי ח"ו שתי וערב עט"ז :

ז יִדְגִישׁ (ח) בְּדָלִי"ת שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּרִי"שׁ.

באר היטב (ח) בדלי"ת. ולא ידגיש יותר מדאי שנראה כאלו הד' נקודה בשוא או בצירי אלא הכוונה שיטעימנה בפה יפה. ב"ח מ"א פרי"ח :

ח לֹא יִחְטֹף בְּחֵי"ת וְלֹא יֶאָרִיךְ בְּאֶלְי"ף.

ט אָסוּר לֹאמַר שְׁמַע (ט) ב' פְּעָמִים, בֵּין שְׂכּוּפֵל הַתְּבוֹת שְׂאוּמֵר שְׁמַע שְׁמַע, בֵּין שְׂכּוּפֵל הַפְּסוּק רִאשׁוֹן.

באר היטב (ט) ב"פ. ואם לא כוון יחזור ויקרא בלחש ויש לדייק מדברי הגמ' דאמרינן משתקין אותו משמע בדאיכא אחרים דשומעין אותו אבל בליכא אחרים דשומעין אותו דהיינו אם הוא בציבור ובלחש או ביחיד אפילו בקול רם לית לן בה ב"ח וכ"כ בס' חסידים סי' י"ח ועיין ט"ז ס"ק ג' ואין להקשות דא"כ מאי פריך הש"ס בברכות דף ל"ג ע"ב מהקורא את שמע וכופלה דלמא איירי בלחש או ביחיד דא"כ אפילו מגונה ליכא ע"ש. ובסליחות שמפסיק הרבה בנתיים מותר לומר בכל פעם שאומר ויעבור. שלי"ה מ"א. וה"ה על ב' ענינים חלוקים מותר לכפול כדאמרינן בפרק החליל אהא דתנן אנו ליה וליה עינינו דמסקינן שם דה"ק ליה אנחנו מודים ועינינו ליה מיחלות וכתב רש"י שם כיון דאתרי מילי קמדכיר לית לן בה ע"ש. וסוגיא זו אישתמיטתיה מהב"ח במה שפסק היכא שכל הקהל אומרים ליכא קפידא דהא התם כל הקהל היו אומרים אותו ואפ"ה הקשה שם והאמרינן האומר שמע שמע משתקין אותו. עמ"א ס"ק ט':

ז כְּשֶׁקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מְטָתוֹ, מֵתָר לְקִרְוֹת כָּל הַפְּרָשָׁה וְלַחֲזֹר וְלְקִרְוֹתָהּ, וַיֵּשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁגָם בְּזָה יֵשׁ לְזָהָר מְלוֹמֵר פְּסוּק רֵאשׁוֹן : הַגָּה: ב' פְּעָמִים.

יא הָאוֹמְרִים בְּאֲשֶׁמֶרֶת בְּסִלְיָחוֹת וּבְיוֹם כְּפוּר בְּתַפְלַת נְעִילָה ב' פְּעָמִים פְּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְלַמְּדָם שְׁלֹא יֵאמְרוּ.

יב ה' הוּא הָאֶלֶּהִים שְׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּיוֹם כְּפוּר בְּתַפְלַת נְעִילָה ז' פְּעָמִים, מְנַהֵג כְּנֶשֶׁר הוּא : הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁיֵשׁ לְזָהָר שְׁלֹא לְעֲנוֹת עַל שׁוֹם בְּרָכָה ב' פְּעָמִים (י) אָמֵן (פִּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֱהָל מוֹעֵד).

באר היטב (י) אמן. ובי"י חולק וכתב דמותר דהא כתיב קרא אמן ואמן ואין לחלק בין אומר בוי"ו או בלא וי"ו וכ"כ הבחיי פ' בשלח והמכוין וכופל אמן אמן זוכה לשני עולמות וכן אמר דוד בסוף מזמור מ"א ובירושלמי פרק

הקורא את המגילה איתא דלאו דוקא מודים מודים משתקין אותו אלא הי"ה שמע שמע אמן אמן ע"ש. אי"כ ע"כ מוכרחים אנו לומר דקרא דאומר אמן ואמן וא"ו הפסיק הענין ותימא על הבי"י דאשתמיט מיניה הירושל'. יד אהרן ועיין פרי"ח. מי שנזדמן לו לענות אמן על ב' דברים אפשר דאחד יעלה לכאן ולכאן ואם יאמר אמן ואמן עדיף טפי. הלכ"ט א' סי' פ"ה וע"ל סי' נ"ו ס"ק ה' משי"ש:

יג אחר פסוק ראשון צריך לומר (יא) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחדשאי.

באר היטב (יא) בשכמל"ו. ואם לא אמר בשכמל"ו אין מחזירין אותו. ש"ג ב"ח אבל בלבוש כ' שאפי' אמרו ולא אמרו בכונה צריך לחזור כ"מ ריש סי' ס"ו:

יד צריך להפסיק מעט בין לעולם ועד לואהבת כ"י להפסיק בין קבלת מלכות שמים לשאר מצות: הגה: ויש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל לה' ובין אלהינו לה' השני, כ"י שיהא נשמע שמע ישראל, כי ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד (רוקח) ויש להפסיק מעט בין אחד לברוך, כי עקר קבול מלכות שמים הוא פסוק ראשון (אבודרחס).

טו צריך להפסיק בין היום לעל לבבך, ובין היום לאהבה, שלא יהא נראה היום ולא למחר.

טז צריך להפסיק בין נשבע לה' כ"י להטעים יפה העי"ן, שלא תהא נראית כה"א.

יז צָרִיד לְהִתִּיז זַיִן שֶׁל תִּזְכְּרוּ דְלֹא לְשִׁתְּמַע תִּשְׁקְרוּ אוֹ תִשְׁכְּרוּ, וְהוּי כְּעַבְדִּים הַמְשֻׁמְשִׁים עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, וְכֵן צָרִיד לְהִתִּיז זַיִן שֶׁל וּזְכָרְתֶם.

יח יִדְגִישׁ יוֹיֵד שֶׁל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא תִבְלַע וְשִׁלֵּא תִרְאֶה אֶלְיִי, וְכֵן יוֹיֵד דְוָהִיו, דְלֹא לְשִׁתְּמַע וְהָאוּ.

יט צָרִיד לִתֵּן רוּחַ בֵּין וְחָרָה לְאָף, דְלֹא לְשִׁתְּמַע וְחָרָף.

כ צָרִיד לִתֵּן רוּחַ בֵּין תִּבָּה שֶׁתִּחַלְתּוּ כְּסוּף תִּבָּה שֶׁלְפָנֶיהָ, כְּגוֹן **(יב)** בְּכָל לְבַבְךָ [עַל לְבַבְךָ], עַל לְבַבְכֶם, בְּכָל לְבַבְכֶם, עֹשֶׂב בְּשִׂדְדָה, וְאַבְדָּתֶם מְהֵרָה, הַכֶּנֶף פְּתִיל, אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ.

באר היטב (יב) בכל לבבך. פי' שיקרא בענין שישתמע שהם שני למדיין אבל מ"מ צריך מקף בנתיים כי בלא מקף צריך לקרות בכל בחולם ובמקף בקמץ. והטעם כי לעולם לא באה הנח נראה אחר ת"ג אם לא שבאה הנגינה תחת הת"ג כמבואר אצל המדקדקים מש"ה במקף לא באה לעולם הנגינה אלא תחת תיבה השניה ממילא משתנה החולם לקמץ חטף שהוא ת"ק כדי שיכול לבא אחריה נח נראה. ואעפ"כ אינו זו מגזרתו כמ"ש רש"י בחומש פרשת יתרו פסוק כ"ד פן יפרץ במ ע"ש וכן נמי את בצירי וכשבאה במקף משתנה לתולדתו בסגול מן הטעם הזה:

כא צָרִיד בְּכָל אֶלְיִי שְׁאַחַר מִי"ם לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, כְּגוֹן

וּלְמַדְתֶּם אֹתָם, וּקְשַׁרְתֶּם אוֹתָם, וְשִׁמְתֶם אֹת, וּרְאִיתֶם
אֹתוֹ (וּזְכַרְתֶּם אֶת וְעֲשִׂיתֶם אֹת), שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה כְּקוֹרָא מוֹתָם (מת).

כב אָף בְּפִסּוּקֵי דְזַמְרָה וּבִתְפִלָּה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּכָד׃
הגה: וְהִיא הַקּוֹרָא בְּתוֹרָה וּבִנְבִיאִים וּבִכְתוּבִים יֵשׁ לְזַהֵר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם
הַרד"ק).

כג צָרִיךְ לְדַקְדֵּק שְׁלֹא יִרְפָּה הַחֲזֵק וְלֹא יַחֲזֵק הַרְפָּה,
וְלֹא (יג) יִנַּיֵחַ הַנָּד וְלֹא יִנַּיֵד הַנָּח.

באר היטב (יג) הנח. שׁוֹא הַנְּחֻטָּפָה כְּגוֹן בְּסוּף תִּיבָה אוֹ בְּאִמְצַע תִּיבָה הַבְּאֵה
אַחַר תִּיָּק וְשׁוֹא נֹד נִקְרָא הַמְּתַנּוּעָה כְּגוֹן בְּרֵאשׁ תִּיבָה אוֹ בְּאִמְצַע תִּיבָה אַחַר
תִּיָּג וְסִי תִיָּג פְּתוּחִי חוֹתָם. רַק הַחִירִיק כְּשֵׁי יוֹיֵד אֲצֵלָה נִקְרָאת תִּיָּג
וְכַשְׂאִין יוֹיֵד אֲצֵלָה נִקְרָאת תִּיָּק׃

כד צָרִיךְ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּטַעְמִים כְּמוֹ שֶׁהֵם
בְּתוֹרָה׃ **הגה:** אֲבָל לֹא נִהְגוּ כֵן בְּמִדִּינוֹת אֱלוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם הַמְּדַקְדְּקִים
מִחֲמִירִים (יד) בְּכָד׃

באר היטב (יד) בכד. וּבִלְבַד שִׁיכוּיִן כִּי הַנְּגִינָה לְמִי שֶׁלֹּא הוֹרְגֵל בֵּה מִפְּסִיד
הַכוּוֹנָה. ד"מ׃

כה כְּשֵׁי־אָמַר וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדָהּ, יִמְשָׁמֵשׁ בְּתַפְלִין
שֶׁל יָד. וְכֵשֶׁי־אָמַר וְהָיוּ לְטַטְפַת בֵּין עֵינָיֶהּ, יִמְשָׁמֵשׁ בְּשֶׁל

רֹאשׁ, וּכְשֵׁי־אָמַר וּרְאִיתֶם אֹתוֹ יִמְשָׁמֵשׁ בְּשָׁנֵי צִיצִיֹת
שְׁלִפְנָיו וְעֵין לְעֵיל סִימֹן כִּי־ד סְעִיף ה'.

כו יֵשׁ נוֹהֲגִים לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּקוֹל רָם, וְיֵשׁ
נוֹהֲגִים לְקָרוֹתוֹ בְּלַחֲשׁ: **הגה:** וּמִכָּל מְקוֹם יֹאמְרוּ פְּסוּק רִאשׁוֹן
בְּקוֹל רָם וְכוּ נוֹהֲגִין (כָּל בּו):

סימן סב - מי שלא דקדק בקריאת שמע או לא השמיע לאזנו

ובו סעיפים ה' אף על פי שִׁמְצוּה לְדַקְדָּק בְּאוֹתֵי־תִיבָה, קְרָאָה וְלֹא
דַקְדָּק בָּהֶן, יֵצֵא.

ב יְכוּל לְקָרוֹתָהּ בְּכָל (א) לְשׁוֹן, וְיִזְהַר מְדַבְּרֵי שְׁבוּשׁ
שֶׁבְאוֹתוֹ לְשׁוֹן, וְיִדְקָדֵק בּוֹ כְּמוֹ בְּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

באר היטב (א) לשון. ודוקא שמבין הלשון והי"ה בתפילה ובה"מ. אבל קידוש
וברכת הפירות וברכת המצות והלל יוצא אפילו אינו מבין הלשון תוס' רפ"ז
דסוטה מ"א וע"ל סי' קצ"ג ס"א ועיין בשכנה"ג:

ג צָרִיד לְהִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מֶה שְׁמוֹצִיא בְּפִיו, וְאִם לֹא
הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, יָצָא, וּבִלְבָד שְׂיוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו.

ד אִם מִחֲמַת חֲלִי אוֹ אֲנֶס אַחַר קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבּוֹ,

(ב) יָצָא : **הגה:** וְאִם לְכַתְּחִלָּה יַעֲשֶׂה **(ג)** כֵּן, אִם הוּא בְּמָקוֹם שְׂאִינוֹ נָקִי
לְגַמְרִי, וְאִינוֹ יָכוֹל לְנַקּוֹתוֹ מִשּׁוּם אֲנֶס יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמָּקוֹם
מְטֻנָּף לְגַמְרִי, דְּאָסוּר לְהַרְהֵר בְּדַבְּרֵי תוֹרָה בְּמָקוֹם הַטְּנֻפֹת (בֵּית יוֹסֵף סִי פִי"ה).

באר היטב (ב) יצא. וכ"ש דיוצא בשומע ק"ש מאחר ע"ת וכ"כ מהרא"ם ח"א
סי מ"א ועיין מ"א סי ס"א ס"ק ט"ז וכתב ע"ת ונראה דדוקא במבין הלשון
ואפילו בלשון הקודש בעינן דוקא שיבין השומע עיין סי קצ"ג ס"א ובשכנה"ג
הביא בשם ברכת אברהם דדוקא ביחיד המוציא את היחיד אבל יחיד המוציא
את הרבים. או יחיד המוציא את השנים בברכת המזון אפילו אינם מבינים
בלשון הקודש יוצאים ע"ש. כתב הפר"ח ומסתברא כשיסתלק האונס אם
עדיין לא עבר זמן ק"ש מחויב לחזור ולקרות דהא קיי"ל הרהור לאו כדיבור
דמי ע"ש והיד אהרן חולק עליו ופסק דאינו חייב לחזור ולקרות ק"ש כיון
שכבר יצא י"ח כשהגיע זמן ק"ש בהרהור דבאותה שעה שהיה אנוס הרהור
כדיבור דמי ע"ש: **(ג) כן.** מזה יש ללמוד במי שצמא בלילה במטתו שא"א לו
ליטול ידיו ולברך יהרהר הברכה בלבו וישתה ט"ז: (ובספר אליהו רבה חולק
עליו ע"ש והביא ג"כ בשם פרישה שחולק על הרב"י דבכל מקום שאינו נקי
אסור להרהר נוסח הק"ש רק שיהרהר שמחויב לקרות ק"ש וברכותיה
ויצטער על שאינו יכול לעשות כן ויש לו שכר על זה):

ה צָרִיד שְׁלִיחַ צְבוּר לְהִשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בְּשִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל, כְּדִי

שְׂיִשְׁמְעוּ הַקָּהָל, וְיִמְלִיכוּ שָׁם שְׁמִים בְּיַחַד:

סימן סג - לישב בשעת קריאת שמע

ושלא יישן

סעיפים

ט'

ובו

א קורא אותה מהלך, או עומד, או שוכב, או רוכב על גבי בהמה, או יושב, אבל לא פרקדון, דהינו שפניו טוחות בקרקע, או משלך על גבו ופניו למעלה, אבל קורא והוא שוכב על צדו: **הגה:** מאחר שקבר שוכב ואכא טרחא **(א)** לעמוד (הרי"י פ' מי שמתו): ואם היה בעל בשר הרבה, ואינו יכול להתהפך על צדו, או שהיה חולה, נוטה מעט לצדו וקורא.

באר היטב (א) לעמוד. תמוה הוא דהרמב"ם שהוא מריה דהאי דינא ס"ל אפילו לכתחלה מותר כשנוטה לגמרי על צדו. ט"ז מ"א ע"ת. מיהו היינו דוקא על צדו ממש אבל בנוטה מעט על צדו אסור א"כ הוא בעל בשר:

ב מי שרוצה **(ב)** להחמיר לעמד כשהוא יושב, ולקרותה מעמד נקרא **(ג)** עברין.

באר היטב (ב) להחמיר. כי בישיש פ"ז דב"ק סי' מ"א מי שמחמיר בפני רבים בדבר שמותר ואיכא למיחש ליוהרא מנדין אותו ואם ידוע שעושה לשיש אין מנדין אותו ואם מחמיר בפני רבו ורבו מיקל מנדין אותו אפילו עביד לשיש ואפילו אין פשוט כ"כ להתיר לא יחמיר נגד רבו אם לא שיש לו ראיות לסתור דבריו עכ"ל: **(ג) עברין.** כדאמרינן בפרק כירה מי שעבר אדרבנן שרי למקרי עבריינא:

ג הָיָה מְהֵלֵךְ [בַּדָּרֶךְ] וְרָצָה לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, צָרִיךְ לְעֻמַּד בְּפֶסוּק (ד) רֵאשׁוֹן.

באר היטב (ד) ראשון. וה"ה רוכב כמהלך דמי אבל אם יושב בעגלה או בספינה שפיר יוכל לכוין ט"ז ופר"ח. אבל הב"ח כי דלא אמרן אלא במהלך ברגליו אבל רוכב על בהמה או יושב בקרון יוכל לכוין היטב ואינו צריך לעמוד דלכוונת פסוק ראשון בלחוד לא אמרינן רוכב כמהלך דמי ע"ש. עוד למד הב"ח מדסיים הרמב"ם והשאר קורא כשהוא מהלך דקמ"ל דאסור לעמוד כל הפרשה ונראה כעושה כב"ש. וט"ז חולק עליו וכי דליכא קפידא אלא ביושב ועומד משא"כ במהלך ועומד דבזה ב"ה נמי מודה דשפיר עביד. וכ"כ המ"א דאין איסור במי שעומד כל הפרשה ופשוט דבשכמל"ו בכלל פסוק ראשון הוא לבוש. והב"ח כי דצריך לעמוד עד על לבבך וע"ל סי' נ"ח סעיף ג' :

ד עָקַר הַפְּוֹנָה הוּא בְּפֶסוּק רֵאשׁוֹן, הַלְכָּךְ אִם קָרָא וְלֹא כְּוִן לְבוֹ בְּפֶסוּק רֵאשׁוֹן, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְחוּזֵר (ה) וְקוֹרֵא. וְאֶפְלוּ לְמֵאן דְּאָמַר מְצוֹת אֵינָן צָרִיכוֹת פְּוֹנָה, מוֹדָה הַכָּא.

באר היטב (ה) וקורא. ר"ל בלחש כמש"ל סי' ס"א ס"ק ט' או ממתין איזה זמן ואח"כ חוזר וקורא דלא משתקין אותו א"כ קורא ב"פ רצופים עיין ט"ז. ואם ניכר שלא קרא פסוק ראשון בכוונה לאחר שסיים ק"ש צריך לחזור לראש מ"א ועיין במ"א סי' ס"ד ס"ק א' :

ה אִם הָיָה יָשׁוּן, מְצַעְרִים אוֹתוֹ וּמְעִירִים אוֹתוֹ, עַד שְׂיִקְרָא פְּסוּק רֵאשׁוֹן, וְהוּא עֵר מִמֶּשׁ. מְכָאן וְאֵילָךְ אֵין מְצַעְרִים אוֹתוֹ כִּי שְׂיִקְרָא וְהוּא עֵר מִמֶּשׁ, שְׂאָף עַל פִּי

שְׁהוּא קוֹרָא (ו) מְתַנַּמְנִים, יִצָּא : הַגָּה: וְדִין שְׁתוּי וְשִׁכּוּר עֵי לְקַמּוֹ
סִי צִיט סְעִיף א'.

באר היטב (ו) מתנמנם יצא. וה"ה אונס אחר עיין בספר מנחת כהן. ובפרי"ח
סי' ס"ז ובמ"א סי' זה אי קריאת שמע דאורייתא הוי רק פסוק ראשון או
פרשה ראשונה ושנייה או ג' פרשיות ע"ש. ועיין בהמב"ט בסי' קרית ספר :

ו הַקוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע, לֹא (ז) יִרְמֹז בְּעֵינָיו, וְלֹא יִקְרֹץ
בְּשִׁפְתָיו, וְלֹא יִרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹתָיו בְּפִרְשָׁה (ח) רִאשׁוֹנָה
שְׁהוּא עֶקֶר קְבֵלַת עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם, מִפְּנֵי שְׁנִירָאָה
כְּקוֹרָא עֲרָאִי, וּכְתִיב וְדַבַּרְתָּ בָּם, וְדַרְשִׁינָן עֲשֵׂה אוֹתָם
קָבַע.

באר היטב (ז) ירמוז. משמע קצת ביומא דף י"ט דאפילו לצורך מצוה אסור
לרמוז. מ"א: (ח) ראשונה. והרמב"ם לא כ' בפרשה ראשונה דגם בפרשה
שנייה איכא איסורא אלא דלא הוי מגונה אלא בפרשה ראשונה כ"כ הר"ם
מ"א ונראה לי דלצורך מצוה מותר לרמוז בפרשה שנייה אף להרמב"ם דאל"כ
קשה על רב היאך היה מחוי בדידה בן קבוטל בפרשה שניה כדמסקינן ביומא
דף י"ט מאחר דאיכא עכ"פ איסורא אלא ודאי דלדבר מצוה שרי. וק"ל. ועל
פי זה לא מקשה מידי המחבר יד אהרן על הרמב"ם ודו"ק :

ז הָיָה עוֹסֵק בְּמִלְאָכָה וְרוֹצֵה לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע,
יִתְבַּטֵּל מִמִּלְאָכְתּוֹ עַד שְׂיִקְרָא פְּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה, כְּדִי שְׁלֹא
יְהֵא כְּקוֹרָא עֲרָאִי.

ח הָאֲמַנִּין וְכֵן בְּעַל הַבֵּית שְׁהִיו עוֹשִׂים מְלָאכָה בְּרֵאשִׁי

הָאֵילָן, אוּ בְּרֹאשׁ שׁוּרוֹת הַבְּנָן, קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע
בְּמִקוֹמָם וְאֵינָם צָרִיכִים לִירֹד.

ט הַכֶּתֶף, אֶף עַל פִּי שְׁמִשְׂאוֹ עַל כְּתָפוֹ, קוֹרֵא קְרִיאַת
שְׁמַע, אֲבָל לֹא יִתְחִיל בְּשַׁעַה שְׁטוּעָן וְלֹא בְּשַׁעַה שְׁפוּרָק,
מִפְּנֵי שְׂאִין לְבֹו מִיֵּשֵׁב:

סימן סד - דין הטועה בקריאת שמע

סעיפים

ד'

ובו

א קְרָאָה לְמִפְרַע, לֹא יֵצֵא, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּסִדֵּר
הַפְּסוּקִים, אֲבָל אִם הַקְּדִים פָּרְשָׁה לְחִבְרָתָהּ, אֶף עַל פִּי
שְׂאִינוֹ רִשְׁאִי, יֵצֵא, לְפִי שְׂאִינָה סְמוּכָה לָהּ בְּתוֹרָה.

ב קְרָא פָּרְשָׁה וְטָעָה (א) בָּהּ, אִם יוֹדֵעַ הֵיכֵן טָעָה, כְּגוֹן
שֶׁקְרָא כֶּלֶה אֶלָּא שֶׁדִּלְג פְּסוּק (ב) אִי בְּאֶמְצַע, חוֹזֵר לְרֹאשׁ
אוֹתוֹ הַפְּסוּק וְגוֹמֵר (ג) הַפָּרְשָׁה, וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכֵן
טָעָה, חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַפָּרְשָׁה.

באר היטב (א) בה. דוקא טעה אבל בהזיד או במתכוין חוזר לראש. פ"ח:
(ב) פסוק אחד. לאו דוקא פסוק אי אלא אפי' תיבה אחת נמי חוזר לשם כ"כ
הרא"ש: (ג) הפרשה. פי' אם יודע אם אמר שמע בכונה חוזר לואהבת. ואם
אינו יודע אם אמר שמע בכונה פשיטא דחוזר לראש ב"ח מ"א. וט"ז כ' נראה

פשוט דאס אירע לו כן בפרשה ראשונה דאינו חוזר דמתחיל שמע ישראל דהא לחד פירוש הוי איסור באומר הפרשה וכפלה אלא מתחיל ואהבת עכ"ל. נ"ל דאיירי ג"כ בידוע שקרא פסוק ראשון דאס אינו יודע אפי' פסוק ראשון א"כ אפי' את"ל דקרא פסוק ראשון בודאי שלא בכוונה קרא אותו וצריך לחזור מפסוק ראשון ואילך דאלי"כ הו"ל קורא למפרע ומאי אריא דאינו יודע היכן טעה אפילו יודע מ"מ כיון שלא קרא פסוק ראשון בכוונה צריך הוא לחזור מתחלת שמע ואילך אלא ע"כ מיירי דבפסוק ראשון היה מכוון ואח"כ קרא שלא בכוונה וטעה ואינו יודע היכן טעה חוזר לואהבת זהו כוונת ט"ז וכמ"ש הב"ח ומ"א והמחבר יד אהרן הבין דהט"ז הוא מתנגד עם הב"ח חמיו בזה ע"ש ולא דק:

ג טעה בין פְּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, שְׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁסִיִּים פְּרָשָׁה וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם רְאשׁוֹנָה אִם שְׁנֵיָה, חוֹזֵר לְפָרָשָׁה רְאשׁוֹנָה, וְיִתְחִיל וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ.

ד הָיָה עוֹמֵד (ד) בְּיִכְתָּבְתֶּם, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם בְּיִכְתָּבְתֶּם שְׁבַפְרָשָׁה רְאשׁוֹנָה אִם בְּיִכְתָּבְתֶּם שְׁבַפְרָשָׁה שְׁנֵיָה, חוֹזֵר לְיִכְתָּבְתֶּם שְׁבַרְאשׁוֹנָה, וְהֵי מִיִּלִּי שְׁלֵא הִתְחִיל לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם, אָבֵל אִם הִתְחִיל לְמַעַן יִרְבוּ (ה) יְמֵיכֶם, אִין צָרִיךְ לְחֹזֵר דְּסַרְכִּיָה נְקֻט וְאַתָּא:

באר היטב (ד) בוכתבתם. והא דלא אמר בוקשרתם משום דיש הפרש דוקשרתם הראשון הוא בקמץ שהוא לשון יחיד והשני הוא בסגו"ל שהוא לשון רבים עיין תוספות יום טוב וט"ז כתב הטעם דוכתבתם הוא סוף הפרשה יוכל לטעות ע"ש: (ה) ימיכם. וכל שכן באמצע הפרשה חזקה שאמר כל מה שלמעלה ממנו בב"י רשב"א. כתב הרמב"ם פ"א מק"ש כללו של דבר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ה"ז טועה וחוזר ומברך במטבע. וכתב הכ"מ פ"א מברכות דוקא אם פתח בברכה במקום שלא תקנו לפתוח. או חתם במקום שאמרו שלא לחתום. אבל אם שינה בנוסח הברכה ולא אמר אותו לשון ממש אלא שאמר נוסח אחר בעניין הברכה יצא ע"ש ועיין ס"י נ"ט:

סימן סה - הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור קוראין קריאת שמע או שהפסיק בשעת הקריאה,

סעיפים

ג'

ובו

א קראת סרוגין, דהינו שהתחיל לקרות, והפסיק בין בשתיקה בין בדבור וחוץ וגמרה, אפלו (א) שיה כדי לגמור את פלה, יצא, אפלו היה ההפסק מחמת אנס: **הגה:** ויש אומרים דאם היה (ב) אנוס והפסיק כדי לגמור את פלה, חוזר לראש (תוס' והרא"ש פרק מ"ש ותוס'), והכי נהוג, ומשערין ענין השהיה לפי הקורא, ולא לפי רב בני אדם (רשב"א ר"פ היה קורא) וכן הוא לקמן סימן ק"ד.

באר היטב (א) שהה. ולכתחילה אסור להפסיק לשהות אפילו בברכות ק"ש וע"ל ר"ס נ"ג. מיהו לענות קדיש וקדושה מותר לשהות אפילו כדי לגמור כולה ע"י ס"י ס"ו סעיף ט'. מ"א: **(ב) אנוס.** משמע דאפילו באונס לסטים או אנס חוזר לראש וכ"כ בתשובת מהר"ם מינץ ס"י פ"ה. אבל הב"ח כ' דוקא כשהאיש או המקום אינו ראוי לקרות בו הוי אונס אבל באונס אחר אין צריך לחזור לראש. וכתב המג"א נ"ל דבתפלה אם שהה כדי לגמור כולה אפי' באונס אחר חוזר לראש דהלואי שיתפלל אדם כל היום כולו. אבל בק"ש לא יחזור אא"כ האיש או המקום אינו ראוי ע"ש:

ב קרא (ג) קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע, צריך לקרות עמהם פסוק ראשון,

שְׁלֹא יֵרָאֶה כְּאֵלוּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם עִם חֲבֵרָיו, וְהַיְיָ אִם הוּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמֵר דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים אוֹ פְּסוּקִים, בְּמָקוֹם שֶׁרִשְׁאֵי לְפָסֵק, אָבֵל אִם הוּא עָסוּק בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְפָסֵק, כְּגוֹן מְבָרֵךְ שֶׁאֵמֵר וְאֵילֶךְ (ד) לֹא יִפְסִיק, אֲלֵא יֵאמֵר הַתְּבוּת שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשָׁעָה שֶׁהַצְּבוּר אוֹמְרִים פְּסוּק רֵאשׁוֹן בְּנִגּוֹן הַצְּבוּר, שֶׁיְהֵא נִרְאֶה כְּאֵלוּ קוֹרֵא עִמָּהֶם:

באר היטב (ג) ק"ש. וה"ה שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד קורא עמהם שכן דרך ארץ. תניא ושל"ה: (ד) **יפסיק.** וב"ח פסק דמפסיק אפילו באמצע ברכות קריאת שמע לקבל עול מלכות שמים עם הציבור. וט"ז פסק דבפסוקי דזמרה יש להפסיק אבל בברכות שלפני ק"ש אין להפסיק כלל בשביל פסוק ראשון של ק"ש אלא אז יאמר אותן התיבות בניגון כמו שהציבור אומרים ק"ש ע"ש. וכ"כ הפר"ח וכתב דמאן דפסק בברכות דק"ש לקרות פסוק ראשון מק"ש עם הציבור כסברת הב"ח ראוי לגעור בו:

א קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צְבוּר שְׁקוֹרְאִין קְרִיאַת שְׁמַע, טוֹב שֶׁיִּקְרָא עִמָּהֶם כָּל קְרִיאַת שְׁמַע, וְיִקַּבֵּל שְׂכָר כְּקוֹרֵא בְּתוֹרָה: **הגה:** אָבֵל אֵינוֹ חַיֵּב רַק בְּפְסוּק רֵאשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (בֵּית יוֹסֵף):

סימן סו - באיזה מקום יכול להפסיק ובאיזה מקום לא יפסיק

א בין הפרקים שואל (א) בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם, ובאמצע שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו, כגון אביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו (ב) בחכמה, וכל שכן (ג) מלך או אנס. ומשיב שלום לאדם נכבד, ואפלו באמצע (ד) הפסוק, חוץ מפסוק שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שלא יפסיק בהם כלל, אם לא מפני מי שירא שפא יהרגנו:

באר היטב (א) בשלום. אפי' בלשון לע"ז ובכל מקום שאסור לדבר אפי' בלשון הקודש אסור. תוס' רפ"ב דברכות ומהר"ם טיקטין כי בגליון הרי"ף בשם נמוקי מהרא"ש דוקא בפנים חדשות שואל ומשיב שאם לא ישאל יבא לידי שנאה. ובבה"כ שאין אנו שואלין בשלום חלילה לשאול או להשיב לא בין הפרקים ולא בפד"ז עכ"ל ובסי' החינוך פרשת ואתחנן כי ומי שלא ראינו שיקפיד על חבירו כלל לא יפסיק אפי' בין הפרקים עמ"א. (ובסי' אליהו רבה פילפול עמוק בש"ס ופוסקים): (ב) בחכמה. ומ"א כי דמי שגדול ממנו בחכמה הוא מפני הכבוד. ואם הקורא גדול ממנו אין מפסיק אפי' לת"ח. ומשמע בהרשב"א דמותר לכתחילה לשאול בשלום הקורא אעפ"י שידוע שיצטרך להשיבו ובת"ה ס"י (קל"ה) [קל"ח] איתא דת"ח מופלג בדורו הוא בכלל מורא עיין ס"י תע"ב סעיף ה'. מ"א: (ג) מלך. אפי' מלך ישראל הוא בכלל מי שירא ממנו דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. ע"ת: (ד) הפסוק. ודוקא היכא דסליק עניינא אבל באמצע ענין כגון ושמתם את דברי אלה על לבבכם לא יפסיק ואם פסק חוזר לתחלת הפסוק כ"מ ספ"ב מ"א וכתב ר"י חסיד דוקא שלום ולא יותר עיין ע"ת ובס"ק א':

ב אם שכח להניח ציצית ותפליון יכול להפסיק בין הפרקים להניחם, ויברך עליהם: הגה: ויש אומרים שלא יברך עליהם עד אחר התפלה, והכי נהוג לענין (ה) טלית (פ"ת יוסף).

באר היטב (ה) טלית. דבציצית אינו חובת גברא שאם אין לו טלית פטור מציצית ויוכל לקרות ק"ש בלא ציצית ודאי הוא הפסקה (ועיין במ"א ובספר אליהו רבה):

ג לְקַדֵּשׁ וְלִקְדָּשָׁה וּלְבָרְכוּ מִפְּסִיק אֶפְלוּ בְּאִמְצַע (ו)
הַפְּסוּק, וְכֵן לְמוֹדִים, אָבֵל לֹא יֹאמֶר אֶלָּא תִּבֶת מוֹדִים
(ז) בְּלִבָּד : הַגָּה: וְכֵן בְּבָרְכוּ לֹא יֹאמֶר יִשְׁתַּבַּח וְכוּ', וְיֵשׁ אוֹמְרִים
דְּאָמְן שְׁעוֹנִין אַחַר בְּרַכַּת הָאֵל (ח) הַקְּדוֹשׁ וְאַחַר שׁוֹמְעַ תְּפִלָּה יֵשׁ לוֹ דִּין
קְדָשָׁה, וְיוֹכֵל לַעֲנוֹת אוֹתָם בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע וְכֵן עֶקֶר וּלְכָל ה"מ פּוֹסְקִים מְכַל
שְׁכֵן בְּאוֹמֵר (ט) תַּחֲנוּנִים (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א).

באר היטב (ו) הפסוק. דאם פוסק לשאול מפני כבוד ב"ו ק"ו מפני כבוד
הקב"ה. ומה"ט נ"ל אם שמע קול רעמים יפסיק ויברך. מ"א: (ז) בלבד. פי
מודים אנחנו לך בלבד. ובברכו אומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד ואמן יש"ר
עד יתברך. וישתוק וישמע עד אמן שאחר יתברך ויענה אמן. ומתקבל ואילך
לא יענה אמן כי אינו אלא מנהג. ועל ברכת התורה עונה ברוך ה' המבורך
לעולם ועד וגם אמן. ובקדושה יאמר רק קדוש וברוך ולא ימלוך ל"ח. ובהגהת
י"נ משמע שעונין גם ימלוך שזה שייך לקדושה. אבל בתוספתא פ"ק דברכות
משמע כדברי. ל"ח מ"א: (ח) הקדוש. משום דהוא סיוס ג' ראשונות ושומע
תפלה הוי סיוס אמצעית. והא דלא חשיב אמן של ברכת שים שלום. לפי שזה
אף היחיד עונה אחר סיוס י"ח ולפיכך אין לו להפסיק בשבילו מאחר שיכול
לאומר ביחיד ב"י בשם מהר"א: וכתוב לבוש דלדין דק"ל בס"י רט"ו
דיחיד אינו עונה אמן אחר סיוס י"ח צריך להפסיק בק"ש לענות אמן אחר
שים שלום ובל"ח כ' דלא יפסיק אלא יסמוך על אמן שאומר בעושה שלום
והסכים עמו המ"א ע"ש: (ט) תחנונים. ויש ללמוד ג"כ במכ"ש דיוכל
להפסיק בפסוקי דזמרה ע"ת. ונ"ל דאמנים דעלמא שאינן מהנהו דכתבינן
בס"ק ז' וחי' מותר לענות אם עומד בפסוקי דזמרה או בברכת ק"ש. ועיין סי'
נ"א ס"ק ג' במ"א ובסי' נ"ט סעיף ד' ובהג"ה. ובסי' זה סעיף ט' ובמ"א ס"ק
י"ד ודו"ק. אבל ב"ה וב"ש נ"ל דאסור לענות בפסוקי דזמרה או בברכות ק"ש
עמ"א סי' קכ"ד ס"ק ט':

ד כֹּהֵן שֶׁהָיָה קוֹרֵא קְרִיָּאת שְׁמַע וּקְרָאוּהוּ לְקִרְוֹת
בְּתוֹרָה, יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁמִפְּסִיק וְיֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁאִינוּ
(י) מִפְּסִיק, וְהִלְכָה כְּדַבְּרֵיו.

באר היטב (י) מפסיק. ועולה ישראל במקומו ובלבוש כ' נוהגים להפסיק ואין לשנות המנהג מפני המחלוקת ומ"מ לא יקרא עם החזן כלל וכ"כ הכנה"ג שיעלה ומכ"ש שלא יפסיק לומר לחזן שיעשה מי שבירך וכתב מ"א וצ"ל דאפילו שהה כדי לגמור כולה א"צ לחזור לראש דזה לא הוי אונס עיין סי' ס"ה וכן הסכים הבי"ח והל"ח דיעלה. וט"ז כ' דבק"ש שהיא דאורייתא לא יפסיק אבל בברכותיה שהם דרבנן יפסיק. ומינה דבפסוקי דזמרה נמי יפסיק והע"ת כתב לדברי האוסר בק"ש ה"ה דאסור בברכותיה רק בפסוקי דזמרה יש להקל. ועיין סי' קל"ה ס"ק ו' במ"א. ובכה"ג מחלק דאם קורא סתם כהן קרב א"צ להפסיק אבל אם קראוהו בשמו אפילו איכא כהנים אחרים יפסיק ע"ש ובהלק"ט ח"א סי' כ"ד מחלק באם אין שם כהן אלא הוא יעלה מפני כבוד הציבור ע"ש. והפרי"ח פסק כהרשב"א דלא יעלה אפילו אם קראוהו בשמו ולא יש אחר בקהל ע"ש :

ה ואלו הן בין הפרקים, בין ברכה ראשונה לשניה, בין שניה לשמוע, בין שמע לוקחה אם שמוע, בין וקחה אם שמוע לויאמר, אבל בין ויאמר לאמת ויצ"ב לא יפסיק, שלא להפסיק בין ה' לאמת, אלא יאמר אני ה' אלהיכם **(יא) אמת, ואז יפסיק כד"ן באמצע הפרק.**

באר היטב (יא) אמת. ויש לזוהר שלא להפסיק בין אמת לויציב מ"א ע"ש. ועיין תוס' י"ט פ"ב דברכות משנה ב' והפרי"ח כ' על התו"ט שכתב על המחבר מה שלא פסק כן ע"ש ולא הבנתי ולדעתי דברי התו"ט המה ברורים וכדבריו כ' ג"כ המ"א ע"ש :

א אם פסק מפני היראה או הכבוד אחר שאמר אמת, או שסיים קדם החזן, וסמך ה' אלהיכם עם אמת, וממתין שיתחיל החזן ושיאמר עמו, אינו צריך לחזור ולומר פעם אחרת אמת.

ז אינו אומר אמן אחר גאל (יב) ישראל, משום דהוי

הפסק: הגה: ויש אומרים דעונין (יג) אמן, וכן נוהגין לענות אחר השליח צבור אמן, אבל אם התפלל לבד אין עונין אמן כדלקמן סימן רט"ו (טור).

באר היטב (יב) ישראל. ובתפלה יאמר גואל ישראל. כי ט"ז שאלתי את מו"ח ז"ל ועוד הרבה גאונים על מ"ש במערבית בא"י מלך צור ישראל וגואלו שהוא נגד השי"ס פרק ע"פ דבק"ש והלל גאל ישראל וכו' ע"ש שנדחק מאוד לתרצו. כי בשי"ג דאין להפסיק בין גאולה לתפלה אפילו מפני היראה: (יג) אמן. המדקדקים ממתנינים בצור ישראל כדי לענות אמן ובסעיף ט' משמע שיש להמתין בשירה חדשה וכתב המ"א ונ"ל דאם ירצה יוכל לכונן לסיים עם השי"ץ ואז אינו מחויב לענות אמן. עיין סי' נ"ט ס"ד והרא"ם ח"א סי' ו' הכריע שאין לענות אמן אחר גאל ישראל אפי' אחר השי"ץ עיין ע"ת:

ח צריך לסמוך גאלה לתפלה, ולא יפסיק לאחר שאמר גאל ישראל, רק אם ארעו אנס שלא הניח (יד) תפילין, ונזדמנו לו בין גאלה לתפלה, מניח אז, ולא יברך (טו) עליהם עד אחר שיתפלל. אבל טלית לא יניח אז, ואם עד שלא אמר גאל ישראל נזדמנו לו טלית ותפילין, מניחו, ולא יברך עליהם עד אחר תפלה: הגה: ויש אומרים שקדם גאל ישראל יברך על התפילין והכי נהוג (מרדכי ותוס' והגהות מ"מ) מה' קריאת ש"מ.

באר היטב (יד) תפילין. והיה מתירא שיעבור זמן ק"ש וקרא. וה"ה אם מתירא שיעבור זמן תפלה מתפלל בלא תפילין וכשיבאו אחר כך לידו יניחם באמצע היום או במנחה ויאמר איזה מזמור ע"י ס"ס למ"ד. צ"ע מי שאין לו תפילין אם טוב יותר להתפלל עם הציבור בלא תפילין או מוטב שיתעכב אחר תפלת הציבור להשאיל תפילין מחבירו כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין פסק המ"א דמוטב שיתעכב אחר תפלת הציבור וישאול תפילין כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין ע"ש: (טו) עליהם. והפרי"ח חולק וס"ל דכיון דשרי להניח

תפילין בין גאולה לתפלה יוכל לברך ג"כ ולא מיקרי הפסק ע"ש. ובספר אבן העוזר פסק ג"כ דיכול לברך על תפילין לאחר גאל ישראל ע"ש. ובנודמן לו הטלית פסק שאסור להתעטף בו כלל עד אחר תפלת י"ח. אבל היכא דמתב"ש לישב בלא טלית מוטב להתעטף בין הפרקים ויברך עליו ע"ש. עוד פסק דמותר לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה ואסור להמתין בשירה חדשה ע"ש:

ט אין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה, וכיצד עושה, ממתין בשירה חדשה כדי לענות.

י כל מי שלא אמר אמת ויצ"ב שחרית, ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובת המצוה (טז) כתקנה: הגה: מי שהוא אנוס ודחוק, ואין לו פנאי להתפלל, מיד אחר קריאת שמע יקרא קריאת שמע עד אמת, ומתין לומר שאר הברכה עד שיתפלל, שאז יאמר ויצ"ב (יז) ונכון כו', ויתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה (בית יוסף בשם רוקח סימן שכ"א):

באר היטב (טז) כתקנה. אבל ידי ק"ש יצא: (יז) ונכון. ומ"א כ' דברוקח משמע דמי שאין לו פנאי יקרא ק"ש לבדה בלא ברכות ואח"כ כשיהיה לו פנאי יקרא הברכות עם ק"ש ויתפלל וכ"ה לעיל ס"ס מ"ו ע"ש:

סימן סז - דין ספק אם קרא קריאת שמע

א סָפֵק אִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע, חוֹזֵר וְקוֹרֵא וּמְבַרֵךְ לְפָנֶיהָ (א) וּלְאַחֲרֶיהָ. אָבֵל אִם יוֹדֵעַ שֶׁקָּרָאָהּ, אֵלֶּא שְׁמִסְפֵּק אִם בֵּרַךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵךְ :

באר היטב (א) ולאחריה. ואע"ג דפסוק ראשון לבד הוא מדאורייתא והשאר הוא דרבנן וכ"ש הברכות וספק דרבנן אינו חוזר י"ל כד היתה התקנה שכל זמן שקורין חייב לקרות כעיקר התקנה בברכותיה. אם לא מפני ביטול תורה די בפסוק ראשון כ"מ וע"ל סי' ס"ג ס"ק ו' ומשמע בל"ח סי' מ' דאם יודע שאמר פסוק ראשון וספק אם קרא השאר אין צריך לחזור ולקרות. מיהו בסי' ס"ד סעיף ג' ד' משמע שצריך לחזור ונ"ל דמעיקרא כן תיקנו שיחזור. ואם מסופק לו אם אמר פרשת ציצית וגם אמת ויציב צריך להחזיר לכ"ע דיציאת מצרים חייבים להזכיר מדאורייתא ומשמע בתוס' דברכות דף (כ"ה) [כ"א] ע"א ד"ה ספק וכו' דאומר אמת ויציב שנית ע"ש. ובדף כ' ע"ב תוס' ד"ה בעל קרי וכו' דמשמע דמוטב שיאמר ק"ש שנית דאית בה תרתי קבלת מצוה ויציאת מצרים ע"ש. ולפי' הר"ש משמע שיאמר פרשת ציצית וגם אמת ויציב שכולם חדא מילתא היא. אבל אם ברור לו שאמר פרשת ציצית רק שהוא מסופק אם אמר אמת ויציב לא יחזור דכיון שאמר פרשת ציצית אז אמת ויציב מדרבנן שכבר נזכר יציאת מצרים בפרשת ציצית. ואיתא בש"ס דף י"ג ע"ב שאם אמר הלכה שמוזכר בה יציאת מצרים יצא. וכי המ"א ונ"ל דכ"ש אם אמר שירת הים דיצא ע"ש וע"י ט"ז ופשוט בגמ' דגם בלילה צריך להזכיר יציאת מצרים. ומ"ש הט"ז כמו בהפרשת דמאי ע"ש. הוא נגד המשנה במסכת דמאי פרק א' משנה ד' ומפרישין אותו ערום וכו' ע"ש. ואולי שט"ס הוא בדברי ט"ז. (ואם מסופק שקרא ק"ש ויודע שאמר אמת ויציב כתבו תוס' דאינו חוזר אפי' כשיודע שהרהר אמת אינו חוזר כ"כ בתשובת בית יעקב סי' קל"ח):

סימן סח - שלא להפסיק בפיוטין

א יש מקומות שפסיקים בברכות קריאת שמע לומר פיוטים, ונכון למנע מלאמרם, משום דהוי הפסק: הגה: ויש אומרים דאין אסור בדבר (הר"י ס"פ אין עומדין והרשב"א והטור) וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם, והמקל ואינו אומרם לא הפסיד, ומכל מקום לא יעסק בשום דבר, אפלו בדברי תורה אסור להפסיק ולעסק כל זמן שהצבור אומר פיוטים, כל שכן שאסור לדבר שום שיחה בטלה. ומכל מקום מי שלומד על ידי הרהור שרואה בספר ומתהרהר, לית ביה אסורא, דהרהור לאו פדבור (א) דמי, אלא שמתוך פד יבואו לדבר, ויבואו לידי הפסק, ועל פן אין לאדם לפרש עצמו (ב) מהצבור במקום שנהגו לאמרם, ויאמר אותם עמהם וע"ל סי' צ' סעיף י' (מהרי"ל ודברי עצמו):

באר היטב (א) דמי. אמנם בשעה שהחזן אומר קדיש אסור להרהר בספר שצריך הרבה לכון בעניית הקדיש. פר"ח: (ב) מהצבור. והאר"י ז"ל לא היה אומר פיוטים ופזמונים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקליר שנתקנו ע"ד האמת: וכן לא היה אומר יגדל אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שערים בשמים נגד שנים עשר שבטים וכל שבת יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בש"ס הוא שוה לכל הכוונות. ובשלי"ה האריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים וכשפייט ר"א וחיות אשר הנה וכו' ליהטה אש סביבותיו ע"ש. כ' הר"מ מינץ סי' פ"ז שמנהגו לומר הפיוט ואח"כ מתחיל בברכת יוצר אור שלא להפסיק באמצע הברכה. ואם מתפלל ביחיד לא יאמר שום פיוט באמצע הברכה עכ"ל וכתב המ"א מיהו בס"ס נ"ד כ' הרמ"א דאסור להפסיק בין ישתבח ליוצר. אבל כשאומר באמצע הברכה הוי מעין הברכה. מיהו בפסח שהחזנים מאריכים הרבה בנגונים מוטב לומר הפיוט קודם שיתחיל בברכה דהרוב הוי שלא מעין הברכה. ואם שכח לומר הפיוט עד שגמר הברכה אסור לאומרו דלא עדיף מעל הניסים בחנוכה ופורים ע"ש:

סימן סט - דין פורס על שמע

א אם יש בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד, ולא שמעו לא קדיש ולא קדשה, עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה יוצר אור ולא יותר, וזה נקרא פורס על שמע, לשון חתיכה פרוסה, שאין אומרים אלא קצת ממנה: הגה: ועכשו לא נהגו לומר כל ברפת יוצר אור, אלא אומרים קדיש וברכו והם עונים אחריו (א) ברוך ה' וכו'. יש אומרים שפורסין בקריאת שמע של ערבית כמו בשחרית (כל בו ובית יוסף בשם הר"ן) ולא נהגו כן משום דליכא קדיש קדם ברכו של ערבית. ולאחר שסימו ברפת יוצר אור, אומר אבות וגבורות, וקדשה ואתה קדוש, וזה נקרא עובר לפני התבה. ואין עושין דברים אלו בפחות מיי, משום דהוי דברים שבקדשה, וצריך לחזר אחר ששה שלא שמעו, דהינו רב העשרה. ואם אינם נמצאים, אפלו בשביל אחד שלא (ב) שמע אומרים, ואפלו מי ששמע יכול לפרס על שמע (ג) ולעבר לפני התבה בשביל אותו שלא שמע. ומכל מקום אם אותו שלא שמע בקי לפרס על שמע ולעבר לפני התבה, מוטב שפרס ויעבר לפני התבה הוא, משפרס ויעבר לפני התבה אחר שכבר שמע: הגה: ומי שעובר לפני התבה ואמר ג' ברכות הראשונות, ישלים כל התפלה ולא יפסיק, אף על פי שכבר התפלל. אבל האחרים יכולין להפסיק אחר כך, וכל שכן שאם לא התפלל הפורס והעובר לפני התבה (ד) תחלה שישלים תפלתו, אף על פי שיצטרף לקרא אחר כך קריאת שמע, ולא יסמוך גאולה לתפלה (בית יוסף בשם מהרי"א) ואסור להפסיק בדברים אלו בין גאולה לתפלה, או בקריאת שמע וברכותיה, ולכן אסור לשליח צבור להפסיק בין קריאת שמע לתפלה, או בקריאת שמע וברכותיה כדי לפרס על שמע לאותן הבאים לבית הכנסת, לאחר שהתפללו הקהל קדיש וברכו והתחיל בברפת יוצר (ה) אור. אבל בברפת ערבית שהוא רשות, יכול (ו) להפסיק להוציא אחרים ידי חובה. ומכל מקום איש אחר יכול לפרס על שמע או להתפלל ביי כל התפלה אפלו באותו בית הכנסת שכבר התפללו להוציא אחרים ידי חובה, רק שלא יעמד החזן השני במקום שעמד (ז) הראשון, דזהו נראה גנאי לראשונים, דהוי כאילו לא יצאו

בְּרֵאשׁוֹנָה יְדֵי חוֹבָה (תְּשׁוּבַת מִהֲרִי מִיַּץ סִי טִיו) וְנִרְאָה לִי דוֹקָא שְׁעָדִין
הָרֵאשׁוֹנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא שְׁהַשְּׁלִימוּ סְדָרִם, אֲבָל אִם יֵצְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים,
יֻכַל לְעַמֵּד הַחֲזָן אֶף בְּמִקוֹם שְׁעַמֵּד הָרֵאשׁוֹן.

באר היטב (א) ברוך ה' וכו'. ואם לא שמע ברכו רק שמע הקהל עונים עונה
אמן ע"ל סי' נ"ז ס"ק א': **(ב) שמע.** ואם שמע מהקורא בתורה דיו ואין
חוזרין בשבילו עמ"א. וה"ה שמתפללין כל התפלה בשביל אחד שלא התפלל.
ב"י ד"מ. וכ' המ"א מיהו נ"ל דאם אין שם י' שלא התפללו לא יתפלל הש"י
בלחש רק יתחיל מיד בקול רם דהא עיקר הכוונה משום קדושה: (וכתב מ"א
בסי' ע"ד) [נ"ד] שאם פורסין אחר קדיש בתרא יאמר מקצת פסוקים קודם
פריסת שמע שלעולם אין אומרים קדיש אלא אחר פסוקים או אחר תפלת
י"ח): **(ג) ויעבור.** ועכשיו נוהגין שהאבלים פורסים על שמע אפילו שמע ויש
אחד שלא שמע ואינו נכון. מ"א: **(ד) תחלה.** שישלים תפילתו ר"ל דכ"ש הוא
דלא יפסיק הפורס והעובר לפני התיבה אם לא התפלל תחלה אע"פ שיצטרך
לקרות אח"כ ק"ש ולא יסמוך גאולה לתפלה והמ"א כ' דלכתחילה לא יעשה
כן אלא יתפלל כסדר ויסמוך גאולה לתפלה ואח"כ יפרוס שמע: **(ה) אור.** אם
לא התחיל חוזר ואומר ברכו לאותם שבאו לבה"כ. ב"י לבוש: **(ו) להפסיק.**
בין גאולה לתפלה דבלא"ה מפסיקים בפסוקים אבל באמצע ברכות לא
יפסיק. מ"א: **(ז) הראשון.** אפי' חזן הראשון. לבוש. כ' במשפטי שמואל שאם
הראשונים הוציאו ס"ת וקראו בה אין לשניים להוציא ס"ת פעם אחרת
ולקרות בה:

ב סוּמָא, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא רָאָה מְאֻרֹת מִיָּמָיו, פּוֹרֵס עַל
שְׁמַע וּמְבַרֵךְ יוֹצֵר הַמְּאֻרֹת שֶׁהוּא נִהְנֶה בְּמְאֻרֹת
שְׁרוּאִין אַחֲרֵים שְׂיֻרוּהוּ הַדָּרֵךְ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בָּהּ:

סימן ע - מי הם הפטורים מקריאת

שמע

סעיפים

ה'

ובו

א נָשִׁים וְעֶבְדִּים פְּטוּרִים **(א)** מִקְרִיאַת שְׁמַע מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצוּת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמַן גְּרָמָא. וְנִכּוֹן הוּא לְלַמָּדָם שֶׁיִּקְבְּלוּ עָלֵיהֶן עַל מַלְכוּת **(ב)** שָׁמַיִם : הַגָּה: וַיִּקְרְאוּ לְפָחוֹת פְּסוּק רֵאשׁוֹן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֶהֱל מוֹעֵד).

באר היטב (א) מק"ש. ופטורות ג"כ מברכת ק"ש דיש להם ג"כ זמן קבוע אבל אמת ויציב מחוייבות לאמרם דזכירת יציאת מצרים דאורייתא וא"כ צריכים לסמוך גאולה לתפלה דבתפלה חייבים כדלקמן ס"י ק"ו סעיף ב'. מ"א: **(ב) שמים.** משמע מצד הדין פטורין. והב"ח פסק דחייבים מדינא לקבל עול מלכות שמים בפסוק א' ע"ש והע"ת והיד אהרן חלקו עליו ע"ש:

ב קִטְנִים פְּטוּרִים לְרַבְּנּוּ תָם כְּשֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחֲנוּדָּה, וְלְרִשְׁיֵי אֶפְלוּ הִגִּיעוּ לְחֲנוּדָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ מְצוּי אֶצְלוּ בְּזִמַּן קְרִיאַת שְׁמַע בְּעֶרְב, וַיִּשָּׁן הוּא בְּבִקְרָה, וְרֵאשׁוֹן לְנִהַג כְּרַבְּנּוּ תָם.

ג הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה פְּטוּר מִקְרִיאַת שְׁמַע ג' **(ג)** יָמִים, אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרוּד טְרִדַת מְצוּה. וְהֵי מְלִי בְּזִמַּן הָרֵאשׁוֹנִים, אֲבָל עִכְשָׁו שָׁגַם שְׁאָר בְּנֵי אָדָם אֵינָם מְכֻוֹנִים כְּרֵאשׁוֹן, גַּם הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה **(ד)** קוֹרָא : הַגָּה: וְע"ל ס"י צ"ט אִם שָׁפוֹר יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע.

באר היטב (ג) ג' ימים. עיין תוספות יום טוב פ"ד דפסחים משנה ה' וביד אהרן: **(ד) קורא.** ר"ל קורא ומתפלל ואם אינו קורא מיחזי כיוהרא. ע"ש:

ד הָיָה עוֹסֵק בְּצָרְכֵי (ה) רַבִּים וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, לֹא יִפְסִיק, אֶלָּא יִגְמֹר (ו) עֲסָקֵיהֶם וַיִּקְרָא, אִם נִשְׁאַר עֵת לְקָרוֹת.

באר היטב (ה) רבים. כ' בכ"מ בשם הר"מ דדוקא בדורות הראשונים שהיו עוסקים עמהם לש"ש ומיהו השתא נמי אם עוסקים אפי' בהצלת ממונם ואין מי שישתדל אלא הוא אינו פוסק דעוסק במצוה הוא עכ"ל: (ו) עסקיהם. ועכ"פ יקרא פסוק ראשון ובשכמל"ו אם אפשר. ואם פטור מלקרות וקורא נקרא הדיוט ל"ח. ובד"מ משמע דאם מתכוין כקורא בתורה שפיר דמי עמ"א וע"ת ויד אהרן. וכ' מ"א ונ"ל דמ"מ יאמר פרשה שיש בה יציאת מצרים אפי' עבר זמן ק"ש:

ה הָיָה עוֹסֵק בְּאֲכִילָה או שְׁהִיָּה בַּמְרֻחָץ, או שְׁהִיָּה עוֹסֵק בְּתַסְפֻּרַת או שְׁהִיָּה מְהַפֵּךְ בְּעוֹרוֹת, או שְׁהִיָּה עוֹסֵק בְּדִין, לְהַרְמֵבִים גּוֹמֵר וְאַחַר כֵּן קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. וְאִם הָיָה מְתַיָּרָא שְׁמָא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאָה, וּפָסַק וַקְרָא, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וּלְהַרְאֵבִיד מִפְּסִיק (ז) וְקוֹרֵא אֶף עַל פִּי נְשִׂישׁ שְׁהוֹת לְקָרוֹת וע"ל סי' רל"ה:

באר היטב (ז) וקורא. וכתב הב"ח דהרמב"ם מיירי בהתתיל בהיתר והראב"ד איירי שהתחיל באיסור. ולא פליגי וכן יש להורות. מ"א ט"ז ופר"ח וביד אהרן:

סימן עא - אבל והעוסקים במת

פטורים מקריאת שמע

סעיפים

ז'

ובו

א מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, אפלו אינו מטל עליו **(א)** לקברו, פטור מקריאת שמע **(ב)** ומתפלה. ואפלו אם רוצה **(ג)** להחמיר על עצמו ולקרוא, אינו רשאי. ואם יש לו מי שישתדל **(ד)** בשבילו בצרכי קבורה, ורצה להחמיר על עצמו ולקרוא, אין מוחין בידו ועין בורה דעה סי' **(ה)** שמ"א.

באר היטב (א) לקוברו. כגון שמתה אחותו ויש לה בעל דהבעל חייב לטפל בקבורתה. ולאפוקי מר"ת שמתה אחותו נשואה אמו של ר"י ואכל בשר ושתה יין כיון שיש לה בעל. וחולק עליו הרא"ש. ועיין ט"ז: **(ב) ומתפלה.** מיד כשמתחילין להשליך עפר על המת יקרא ויתפלל וכן עשה מהרי"ל. וכתב המ"א ונ"ל דקודם חצות יתפלל שחרית כמ"ש סי' פ"ט אבל ברכת השחר לא יאמר כיון שבשעת חובתו היה פטור כמ"ש בי"ד סי' שמ"א ס"ב לענין הבדלה: **(ג) להחמיר.** פי' דמיירי בשאין לו מי שיעסוק בצורך המת: **(ד) בשבילו.** פי' דאפי' אם מוטל עליו לקברו רק שיש לו בני אדם אחרים שיתעסקו בשבילו ורוצה להחמיר על עצמו אין מוחין בידו זהו דעת ראב"ה. וכתב רש"ל בתשובה סי' ע' שעכשיו לא נהגו כראב"ה וכתב ט"ז מ"מ נ"ל דבן שהוא אונן על אביו ויש מתעסקין ילך לבה"כ ויאמר קדיש כי זה כבודו של אביו ומותר לכ"ע ע"ש. ועיין בי"ד סי' שע"ו שכתב הט"ז שם דבשבת יאמר קדיש קודם הקבורה אבל לא בחול ע"ש וצ"ל דשם מיירי בשאין לו מתעסקין. ועיין עוד שם מ"ש בסי' שמ"א סק"ב: **(ה) שמ"א.** דשם פסק דאינו רשאי להחמיר וכן עיקר. ט"ז ובי"ח פ"ח: (וכן כתב בספר אליהו רבה שראה כן הלכה למעשה מזקנו הגאון זצ"ל). ושגם דעת הבי"י כן שאין רשאי להחמיר רק דאין בית דין מוחין כידו ע"ש:

ב במה דברים אפורים, בחל. אבל בשבת, חייב כל היום עד הערב אם מחשיך על התחום להתעסק בצרכי

קְבוּרָה. אָבֵל אִם אֵינוּ מְחַשְׁדִּים עַל הַתְּחוּם, חָיֵב גַּם לָעֵת
(ו) עֶרֶב, וַיּוֹם טוֹב שְׁנֵי דֵינֵי כְּחֵל וְעֵין סִי תִקְמִיחַ סְעִיף ה'. וַיּוֹם
טוֹב רֵאשׁוֹן, אִם רוֹצֵה לְקַבְּרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם עַל יְדֵי עֲכוּוֹיִם,
דֵּינֵי כְּחֵל. וְאִם אֵינוּ רוֹצֵה לְקַבְּרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, דֵּינֵי כְּשַׁבָּת.

באר היטב (ו) ערב. כתב ט"ז נ"ל כיון שיש עליו חיוב בעת ההוא יש לו לקרות ק"ש של ערבית בעוד יום אע"פ שאין הקהל קורין ק"ש אלא בלילה מ"מ זה שיהיה פטור בלילה לא יבטל ממנו עול מלכות שמים כל שיוכל לקרות קודם לילה דהא בכל יום אנו קורין ק"ש של ערבית אפ"י בעוד היום גדול ע"כ יכול זה לסמוך ע"ז לקרות באותו שבת קודם שיצא שבת עכ"ל. ובתשובות שבות יעקב ח"א סי' (ק') [ח'] חולק עליו וכ' דהמעין בב"י יראה דחייב לעת ערב לא קאי רק אשאר מצות ולא אק"ש ואף אם נימא דקאי גם על ק"ש מ"מ תפלת ערבית ודאי לא יתפלל דכיון שרוצה להתפלל ערבית תפלת חול א"כ חול הוא אצלו וחל עליו אנינות ואונן פטור להתפלל ע"כ. ועיין ב"ח ובמ"א. מי שהתחיל להתפלל או לקרות שמע ונעשה אונן פתאום אי יגמור או יפסיק. פסק שבות יעקב ח"א סי' ז' דלא יפסיק אלא יגמור כיון דהא דאונן לא יקרא את שמע או יתפלל הוא רק דרבנן:

ג הַמְשַׁמֵּר אֶת הַמַּת, אֶפְלוּ אֵינוּ מֵתוֹ, (ז) פְּטוֹר.

באר היטב (ז) פטור. ואם אפשר לקיים את שניהם חייב לקיים את שניהם. תוספות והרא"ש ע"ת:

ד הָיוּ שְׁנַיִם מְשַׁמְרִים, זֶה מְשַׁמֵּר וְזֶה (ח) קוֹרֵא, וְאַחַר
כֵּן מְשַׁמֵּר זֶה, וְקוֹרֵא זֶה.

באר היטב (ח) קורא. ואין לחלק בין אם מונח בספינה או במקום אחר משום דחיישינן לעכברים. ב"י ע"ת:

ה החופר קבר לַמֵּת פָּטוּר.

ו הָיוּ שְׁנַיִם אוּ יוֹתֵר חוֹפְרִים כָּל הַצָּרִיכִים לְצַרְכֵי הַחֲפִירָה בְּבֵת אַחַת, פְּטוּרִים. וְאִם יֵשׁ נוֹסְפִים, נִשְׁמָטִים וְקוֹרֵין, וְחוֹזְרֵין אֵלָיו וּמִתְעַסְקִים, וְהָאֲחֵרִים נִשְׁמָטִים וְקוֹרֵין עַל פְּיֹרָה דְּעָה סִימָן שִׁס"ה.

ז אָסוּר לְקָרוֹת קְרִיאת שְׁמַע תוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל מֵת אוּ בְּבֵית (ט) הַקְּבָרוֹת. וְאִם קָרָא, (י) לֹא יֵצֵא:

באר היטב (ט) הקברות. ע"ל סי' מ"ה ס"ק א' משי"ש. ועיין מ"א סי' זה ס"ק ד': (י) לא יצא. אפילו היה שוגג כ"מ. והראב"ד חולק וס"ל דאין לחזור ולקרות. ופסק ע"ת לענין ברכות של קריאת שמע נקטינן כדברי המיקל דקי"ל ספק ברכות להקל. וכך פסק פרי"ח דלקי"ש יש לחוש לדברי הרמב"ם אבל אם בירך או התפלל אינו חוזר להתפלל ולברך דעיקר כדברי הראב"ד ע"ש. עיין ט"ז סי' זה ס"ק ה' ולעיל סי' מ"ה ס"ק א' ודו"ק:

סימן עב - דין נושאי המטה והמנחמים והמלוין

א נושאי המטה וחלופיהו וחלופי חלופיהו, בין אותם שהם לפני המטה בין אותם שהם לאחריה, מאחר שלמטה צרף (א) בהם, פטורים. ושאר המלוין את המות, שאין למטה צרף בהם, תיבם.

באר היטב (א) בהם. פ"י שיש חבורות מזומנים לכך. דלא כלבוש שפירש דהיינו הסמוכים למטה מג"א. וכי ר"י אע"פ שיש לאחרונים לקרות בעוד שנושאים הראשונים אפ"ה פטורים מפני דלפעמים נמלכין ונותנין להם לשאת ולפיכך אין להם להתחיל. ע"ת:

ב אין מוציאין את המות סמוך (ב) לקריאת שמע, שאין שהות להוציאם ולקברו קדם שיגיע זמן קריאת שמע. ואם התחילו להוציאם, אין (ג) מפסיקין כדי לקרות.

באר היטב (ב) לק"ש. משמע דאפי' סמוך לק"ש של ערבית שזמנו כל הלילה נמי אין מוציאין. והר"י כי דאין להחמיר בק"ש של ערבית. וכ"כ המ"א דאם לא יקברוהו היום יעבור על לא תלין. אם הוא מפלג המנחה ולמעלה יקרא ק"ש ויקברנו אח"כ עסי' רל"ה. מ"א: (ג) מפסיקין. ואפי' התחילו בתר דמטי זמן ק"ש אין מפסיקין. פ"ח:

ג העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מטל לפניהם, נשמטים אחד אחד וקורין ומתפללין. אין המת מטל לפניהם, הם קורין ומתפללין, והאונן יושב ודומם.

ד קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין, וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדין

שָׁם הָאֲבָלִים לַעֲשׂוֹת שׁוֹרָה לְקַבֵּל תְּנַחוּמִין, אִם יְכוּלִין
הָעַם לְהִתְחִיל וְלִגְמַר אֶפְלוּ פָּסוּק אֶחָד קֹדֶם שְׂיִגְיֵעוּ
לְשׁוֹרָה, (ד) יִתְחִילוּ. וְאִם לֹא, לֹא יִתְחִילוּ: הַגָּה: אִם יֵשׁ
(ה) שְׁהוֹת בַּיּוֹם לְקָרָא אַחַר כָּד (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְמְבִי"ן) לְהַרְמְבִי"ם).

באר היטב (ד) יתחילו. ויקראו מה שיוכלו. ב"ח: (ה) שהות. ואם לאו יקרא
קריאת שמע קודם כיון שעדיין לא התחילו במצות תנחומין. מ"א:

ה העומדים בשורה לנחמו, הפנימים שרואים פני
האבל, פטורים. והחיצונים שאינם רואים פני האבל,
חיבים:

סימן עג - הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג

סעיפים

ד'

ובו

א שנים שהיו ישנים בטלית אחד, ובשר שניהם נוגעים
זה בזה, לא יקראו קריאת שמע, אלא אם כן היתה
טלית מפסקת (א) ביניהם ממתניהם ולמטה.

באר היטב (א) ביניהם. ואז אפילו פניהם זה לזה מותר. ב"י:

ב אם הָיָה יָשׁוּן עִם אִשְׁתּוֹ, קוֹרָא בַּחֲזָרָת (ב) פְּנִים לְצַד אַחֵר, וְאֶפְלוּ בְּלֹא הַפְּסָקָת טְלִית, מְשׁוּם דְּחֻשִׁיבָה כְּגוּפוֹ. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּסָר, וְנִכּוֹן לְחוּשׁ לְדַבְּרֵיוֹ.

באר היטב (ב) פנים. פירוש שיחזירו שניהם אחוריהם זה לזה. כ"מ מ"א:

ג אם הָיָה יָשׁוּן עִם בְּנָיו בְּעוֹדֵם קְטַנִּים, מִתֵּר לְקָרוֹת בַּחֲזָרָת פְּנִים בְּלֹא הַפְּסָקָת טְלִית. וְאִם הֵם גְּדוּלִים, צָרִיךְ לְהַפְּסִיק טְלִית.

ד עַד כַּמָּה הֵם חֲשׂוּבִים קְטַנִּים, הַתִּינוּק עַד שְׁיָהִיו לוֹ י"ב שָׁנִים, וְהַתִּינוּק עַד שְׁיָהִיו לָהּ י"א שָׁנִים, וְאֶפְלוּ הִבִּיאוּ בִּשְׁעָרוֹת, מִתֵּר. (ג) וּבְשָׁנַת י"ג לְתִינוּק וַיֵּיב לְתִינוּקָתָא הִבִּיאוּ בִּשְׁעָרוֹת, אָסוּר בְּלֹא הַפְּסִיק. וְאִם לֹא הִבִּיאוּ בִּשְׁעָרוֹת מִתֵּר. וּמְשָׁנַת י"ג וְאֵילָךְ לְתִינוּק וַיֵּיב לְתִינוּקָתָא, אָפְלוּ לֹא הִבִּיאוּ בִּשְׁעָרוֹת, אָסוּר:

באר היטב (ג) ובשנת י"ג. עיין מ"א:

סימן עד - שלא לברך כשאיבריו

רואין את הערוה

סעיפים

ו'

ובו

א הִיָּה יָשׁוּן עָרִם בְּטִלְיָתוֹ, צָרִיךְ לְחַץ בְּטִלְיָת עַל (א) לְבוֹ וְאִזּוּ יִקְרָא, מְשׁוּם דְּלְבוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֵרְוָה אֲסוּר: הַגְּהָ: וְהִיָּה אִם לְבוֹ רוֹאֶה (ב) עֲרוֹת חֲבֵרוֹ אֲסוּר (טור).

באר היטב (א) לבו. עמ"א שהעלה דאם צואה בבית והניח ראשו חוץ לחלון אסור לקרות ק"ש דשדינן ראשו בתר רובו. ואם הכניס ראשו לחדר שיש שם צואה אסור ג"כ לקרות דעכ"פ הצואה נגדו ע"ש. והיד אהרן כ' עליו שיש לגמגם בדין זה: **(ב) ערות חבירו.** פ"י שאין הפסק בין לבו לערות חבירו:

ב הָרוּחֵץ עָרִם בְּמַיִם צְלוּלִים, וְרוֹצֶה לְשִׁתּוֹת, יִכְסֶּה בְּבִגְד מִמֶּטָה לְלְבוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְבוֹ רוֹאֶה אֶת (ג) הָעֵרְוָה כְּשִׁיבְרֵךְ. וְדוֹקָא בְּבִגְד, אֲבָל בְּיָדַיִם לֹא הָיִי (ד) כְּסוּי: הַגְּהָ: וְהִיָּה אִם מְכַסֶּה רֹאשׁוֹ (ה) בְּיָדָיו, לֹא מְקַרֵי כְּסוּי הָרֹאשׁ וְעִ"ל סִי' צ"א (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן בְּשֵׁם אוֹר זְרוּעֵ) וְאִם הָיִי הַמַּיִם (ו) עֲכוּרִים, שְׂאִין אֵיבָרָיו נִרְאִין בָּהֶם, מִתֵּר לְקָרוֹת וְהוּא בְּתוֹכוֹ, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִיחָן רַע: וְאִם אֵין לְבוֹ בְּתוֹךְ הַמַּיִם רַק לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם, אֶף בְּצְלוּלִים (ז) שְׂרִי (דְּבַרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ג) הערוה. פ"י דהמים אע"פ שהם צלולים עכ"פ מהני לענין שלא יהא אסור מחמת גילוי ערוה. אלא שעדיין יש איסור משום לבו רואה את הערוה כיון שהלב עם ערוה במים ע"כ צריך דוקא כיסוי בגד על לבו. אבל ראשו כיון שרואה למעלה מן המים שרי כמ"ש המג"א: **(ד) כיסוי.** דוקא בידים ידידיה אבל אם אחרים מכסים לבו בידיהם שרי. פ"י: **(ה) בידי.** ע"ל ס"י ב' ס"ק ו' משי"ש: **(ו) עכו"רין.** ואם הם צלולין עוכרן ברגליו ודוקא במעין שייך זה אבל לא בכלי שאין בו עפר וטיט. מ"א: **(ז) שרי.** כיון שענינו חוץ למים ואינו מסתכל בערוה. רשב"א מ"א משמע דאם מסתכל בערוה

אסור. לפי צ"ל דהחמירו יותר בראיית עינים מבראיית הלב דבעינים אפי' הם למעלה מן המים אם מסתכל בערוה אסור לקרות אבל בלב אם הוא למעלה מן המים אפי' שהמים צלולים והלב רואה את הערוה כיון שהוא למעלה מן המים והמים מפסיקין מותר לקרות. ע"ת :

ג אִם הָאָדָם מְחַבֵּק גּוֹפּוֹ בְּזָרוּעוֹתָיו, דִּינָן לֵיהּ (ח) כְּהַפְסָקָה.

באר היטב (ח) כהפסקה. פ"י אם עומד במים צלולים ולבו ג"כ תוך המים וצריך להפסיק בין לבו לערותו די בזה להפסיק אפי' דכיסוי ידו לא הוי כיסוי כיון דהוא חד גוף. מ"מ הפסקה מיהא הוי ב"י: ומהר"ם טיוולי חולק אי כיסוי דעדיף טפי מהפסק לא מהני משום דהלב ויד חד גופא הוא כ"ש הפסק דלא מהני מזה הטעם עצמו. וכתב הפר"ח דהכי נקטינן :

ד יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁהַנְּשִׁים יְכוֹלוֹת לְבָרֵךְ וּלְהַתְּפִיל כְּשֶׁהֵן לְבוּשׁוֹת הַחֲלוּק, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָם מִפְּסִיקוֹת לְמַטָּה (ט) מֵהֶלֶב : **הגה:** וְאִם הֵן עֲרֻמוֹת צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה עֲרֻה שְׁלֵהֵן טוּחוֹת בְּקַרְקַע, אוֹ שִׁיּוֹשְׁבֵת עַל שְׂאֵר דָּבָר, דְּאִזְ אֵין לָבָן רוֹאֶה עֲרֻה שְׁלֵהֵן, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּאִישׁ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אִי"ח) וְעַיִן לְקַמֵּן סִימָן רִי"ו ס"ג.

באר היטב (ט) מהלב. הטעם דערוותן למטה ואין הלב שלה יכול לראותה ומ"מ אם הם עומדות ערומות יש בהן איסור אחר דהיינו איסור גילוי ערוה לא מצד הלב אלא מצד שנאמר לא יראה בך ערות דבר. משי"ה אם הם עומדות ערומות צריכה שתהא יושבת כמ"ש רמ"א ע"ז. אלא שמה שכי הרמ"א דאז אין לבן רואה ערוה שלהן הוא לאו דוקא לבן. דלבן בלא"ה אינו רואה ערוותן אלא על שלא תהא בגילוי ערוה לגמרי קאמר. וט"ס הוא וצ"ל ואז אינו נראה ערוה שלהן. ט"ז מ"א ע"ת והב"ח חולק וס"ל דגם באשה בעינן הפסקה בין לב לערוה אפי' כשיש לה מלבושים וט"ז חולק עליו ופסק להתיר כמ"ש הש"ע ע"ש. ועיין ב"ד סי' ר' (ועיין בס' אליהו רבא שמקיים הגירסא בש"ע ואז אין לבן רואה כו' דבנשים נמי שייך לבן רועה ערוותן אלא דכיון שערוותה למטה חשוב לבישת חלוקה הפסקה והעלה בספרו ליו"ד טעם למנהג הנשים

דמברכין על הטבילה במים. משום דעל הרוב לבן חוץ למים ואכן אם הלב במים צריכה לכסות או לחבק בזרעותיה ע"ש):

ה שְׁאֵר אֵיבָרָיו רוֹאִים אֶת הָעֶרְוָה מִתָּר, אֲבָל אִם אֵיזָה מֵאֵיבָרָיו נוֹגַע בֵּין בְּעֶרְוֹתוֹ בֵּין בְּעֶרְוֹת חֲבֵרוֹ, אָסוּר לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אוֹ לְהִתְפַּלֵּל. וִירִיכוֹתָיו שֶׁהָעֶרְוָה שׁוֹכֶבֶת עֲלֵיהֶן צָרִיךְ לְהַפְסִיקוֹ (י) בְּבִגְד אוֹ לְהִרְחִיקוֹ, בְּעֲנַן שֶׁלֹּא יִגַע הַגִּיד בָּהֶם.

באר היטב (י) בבגד. וכי הב"י ומשמע לי דלא מיקרי ערוה לענין זה אלא הגיד עצמו דאי בנגע בידיו אתי לידי הרהור אבל בנגיעת הכיס לית לן בה דאפילו אי הוי נוגע בידו לא אתי לידי הרהור ע"כ ומהר"ם טיוולו חולק וס"ל דכיס נמי מיקרי ערוה לענין זה ותרוויהו אסירי. עיין יד אהרן ובגינת ורדים בגן המלך סי' קכ"א:

ו הִיָּתָה טְלִיתוֹ חֲגוּרָה עַל מְתָנָיו לְכִסּוֹתוֹ מִמְתָּנָיו וּלְמִטָּה, אִף עַל פִּי שֶׁמְתָנָיו וּלְמַעְלָה הוּא עָרִם, מִתָּר לְקָרוֹת (יא) קְרִיאַת שְׁמַע. אֲבָל לְהִתְפַּלֵּל אָסוּר, עַד שְׂיִכְסָה לְבוֹ:

באר היטב (יא) ק"ש. לפי שאינו מדבר לפני המלך משא"כ בתפלה שצריך לעמוד באימה וביראה ולראות עצמו כאלו עומד בפני המלך ומדבר עמו:

סימן עה - להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת קריאת שמע וכן שלא לקרותה כנגד הערוה,

סעיפים

ו'

ובו

א טפח מגלה (א) באשה במקום שדרכה לכסותו, אפלו היא אשתו, אסור לקרות קריאת שמע (ב) כנגדה: הגה: ויש אומרים דוקא באשתו, אבל באשה אחרת אפלו פחות (ג) מטפח הנה ערוה (הגהות מימוני פרק ג') ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה אפלו לאשה (ד) אחרת, רק שבעצמה יכולה לקרות, אף על פי שהיא ערמה כדלעיל סי' ע"ד.

באר היטב (א) באשה. אם לבושה דק ומתחזי בשר מתוכה אסור. ה"ג מ"א: **(ב) כנגדה.** הר"י מקיל דאינו אסור אלא כשמסתכל בה אבל אם בראה בעלמא מותר עיין ב"י ולא נהירא אלא בכל ענין אסור. ב"י וכו"ה משמעות הפוסקים. עיין ע"ת: **(ג) מטפח.** ב"י חולק וס"ל דאפילו באשה אחרת נמי אין איסור אלא דוקא בטפח אבל פחות מטפח שרי ע"ש. לכאורה לדבריו צ"ע מ"ש הש"ס בברכות דף כ"ד אמר ר"י טפח באשה ערוה למאי וכו' אלא באשתו ולק"ש ע"ש. למה לא משני בקיצור הכא לק"ש דאיירי בכל הנשים ולמה נקט באשתו ולק"ש אלא ש"מ דחילוק יש וק"ל. אם שוקה מגולה אסור אפי' באשתו פחות מטפח שהוא מקום הרהור יותר משאר איברים. ט"ז וכו"כ הב"ח. עיין דבר שמואל סי' רצ"ג: **(ד) אחרת.** והרשב"א כ' דוקא לאנשים דאיכא משום הרהור אבל לנשים לא. ומ"מ דף כ"ו ע"א פסק כהרא"ש דאף באשה אסור לראות ערות חברתה. גם השכנה"ג הקשה על הרשב"א ע"ש. והפרי"ח כתב דברי הרשב"א הוא עיקר ע"ש:

ב שער של (ה) אשה שדרכה לכסות, אסור לקרות כנגדו: הגה: אפלו אשתו אבל בתולות שדרכן לילך פרועות **(ו) הראש,** מתר: הגה: וה"ה השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ **(ז) לצמתן** (בית יוסף בשם הרשב"א) **(ח)** וכל שכן שער נכרית, אפלו דרכה לכסות (הגהות אלפסי החדשים):

באר היטב (ה) אשה. ושער של ערוה של איש יוצא דרך הבגד מותר. גמרא דף כ"ד. מ"א: (ו) הראש. עיין בא"ע סי' כ"א ס"ק ה' משי"ש. ועמ"א: (ז) לצמתן. ובזוהר החמיר מאוד שלא יראה שום שער האשה וכן ראוי לנהוג ועיי' ביומא דף מ"ז ע"א בענין קימחית: (ח) וכ"ש פאה נכרית כצ"ל. וה"ה אם חתכה שער של עצמה וחברה אח"כ בראשה עיין עטרת זקנים:

ג יש לזהר משמיעת קול (ט) זמר אשה בשעת קריאת שְׁמַע הַגָּה: וְאֶפְלוּ בְּאִשְׁתּוֹ, אֲבָל קוֹל הַרְגִיל בּוֹ אֵינּוּ עֲרוֹה (פית יוסף בשם אהל מועד והג"מ).

באר היטב (ט) אשה. אפי' פנויה ובא"ע סי' כ"א משמע דקול זמר א"א לעולם אסור לשמוע אבל קול דבורה שרי. עמ"א ובב"ח וביד אהרן:

ד אסור לקרות כנגד ערוה אפלו של עכו"ם, וכן כנגד ערות קטן אסור: ויש מתירין נגד ערות קטן, כל זמן שאינו ראוי (י) לביאה (רבנו ירוחם הרא"ש פ"ק מי שמתו ומהר"א מפראג) וכן לקרוע ולעין ביורה דעה סימן רס"ה.

באר היטב (י) לביאה. היינו בן ט' שנים. וכתב המ"א ומ"מ לא יאחוז המוהל בערוה בשעת ברכה וקטן בעצמו יוכל לקרות אפי' הוא ערום. עמ"א:

ה ערוה בעששית ורואה אותה דרך דפנותיה, אסור לקרות כנגדה, דכתיב ולא יראה בך ערות דבר, והא מתחזיא.

ו היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו (יא) ממנה, או שעצם

עֵינָיו, אוֹ שֶׁהוּא בְּלִילָה, אוֹ שֶׁהוּא סוּמָא, מִתָּר לְקָרוֹת,
דְּבִרְאֵיהָ תִּלָּה רַחֲמָנָא, וְהָא לָא חֲזִי לָהּ:

באר היטב (יא) ממנה וכו'. ב"ח פסק דוקא החזרת פנים מהני אבל עצימת עינים או לילה או סומא לא מהני ע"ש וכן הוא דעת המ"א וט"ז (ועיין בס' אליהו רבה פילפול ארוך מזה) וט"ז העלה עוד דהך החזרת פנים דהתירו הוא דוקא שהחזיר כל גופו ועומד לצד אחר ע"ש. והמחבר יד אהרן העלה כדברי ש"ע ע"ש. מותר להרהר בדי"ת אע"פ שהוא מסתכל בערוה. פ"ח וכ"כ המ"א סי' פ"ה ס"ק ב':

סימן עו - להזהר מצואה בשעת קריאת שמע

ובו **א** צוֹאָה (א) בְּעֶשְׂשִׁית, מִתָּר לְקָרוֹת כְּנִגְדָּה אֶף עַל פִּי שְׂרוּאָה אוֹתָהּ דְרַךְ דְּפְנוּתִיהָ, מְשׁוּם דְּבְכֶסוּי תִּלָּה רַחֲמָנָא, דְּכִתִּיב וְכִסִּיתָ אֶת צִאֲתֶךָ, וְהָא מִתְּכַסֵּיא.

באר היטב (א) בעששית וכו'. ואם מגיע לו ריח רע אסור ל"ח פרק מי שמתו אות קל"ב:

ב צוֹאָה בְּגוּמָא, מְנִיחַ סְנַדְלוֹ עָלֶיהָ וְקוֹרָא, דְּחֻשְׁבָּה כְּמַכְסָה, וְכִיּוֹן שְׂאִין רִיחַ רַע מְגִיעַ לוֹ, מִתָּר. וְהוּא שְׂלֵא יְהֵא סְנַדְלוֹ נוֹגֵעַ בָּהּ.

ג הַעֲבִירוּ צוֹאָה לְפָנָיו, אֲסוּר לְקָרוֹת (ב) כְּנִגְדָּהּ, וּפִי תִזְיֹר
כְּצוֹאָה עוֹבֶרֶת דָּמִי, אֲפֹלוּ עוֹלָה מִן הַנֶּהָר אֵין הֶרְחִיצָה
מוֹעֵלֶת לוֹ, דְּהוּי כְּגֶרֶף שֶׁל רְעִי.

באר היטב (ב) כנגדה. פ"י ובעיני הרחקה מלפניו כמלא עיניו ומאחריו ד' אמות וב"ח פסק דכיון דצואה עוברת היא ואינו עומדת במקום אחד סגי בהרחקת ד' אמות אפי' מלפניו כמ"ש ב"י בשם מהרא"י. וט"ז העלה דאם מעביר צואה מלפניו על פני רחבו של אדם אז די בד' אמות. דקודם שמגיע לד' אמות או אחר שנתרחקה ד' אמות שרי כיון שהוא אז מצדו ואמרינן גם בסי' ע"ט דמצדו הוי כמו לאחריו דסגי בד' אמות. אבל מכנגדו ממש צריך להרחיק כמלא עיניו ע"ש. וכ"כ הפרי"ח דלאחריו ד"א ומלפניו מלא עיניו :

ד הִיָּתָה צוֹאָה עַל בְּשָׂרוֹ וּמִכֶּסֶה (ג) בְּבִגְדָיו, או שְׁהֲכַנִּיס
יָדָיו בְּבֵית הַכֶּסֶא (ד) דָּרָךְ חוֹר וְאֵינוֹ מְרִיחַ רִיחַ רַע, יֵשׁ
(ה) מִתִּירִים לְקָרוֹת, וְיֵשׁ אוֹסְרִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא
הִתִּיר הַמִּתִּיר בְּצוֹאָה עַל בְּשָׂרוֹ, אֶלֶא בְּמִקּוֹם שֶׁהִיא
נִכְסִית מֵאֶלְיָהּ בְּלֹא מַלְבוּשׁ, כְּגוֹן אֲצִילֵי יָדָיו, וְנִכּוֹן
לַעֲשׂוֹת כְּדַבְּרֵי הַמַּחְמִיר : **הגה:** וְשִׁכְּבַת זָרַע עַל בְּשָׂרוֹ דִּינּוֹ (ו)
כְּצוֹאָה (מִהֲרִי"ל הִל' י"ב).

באר היטב (ג) בבגדיו. ואם הוא על ידו ואין בה ממשות אלא לכלוך בעלמא והלך ריחו והוא על ידו דומיא דמלמולי זיעה שרי לקרות כנגדה. ב"י: (ד) חור. ר"ל מחיצה יש בינו לבה"כ ופשט ידו לפניו מן המחיצה דאלת"ה אסור לקרות כנגד בה"כ. רש"י: (ה) מתירין. דכתיב כל הנשמה תהלל יה דהיינו הפה והחוטם בכלל אבל לא שאר איברים אפילו אינם נקיים שרי. והיש אוסרין טעמם דכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך בעינין שיהיו כולם נקיים. וכתב המ"א משמע דאם הוא על בגדיו ומכוסה שרי לכ"ע ע"ש ועפ"י"ח: (ו) כצואה. משמע דאם הוא על בגדיו ומכוסה שרי מיהו בס"ח סי' תק"ט איתא דאפי' על בגדיו אסור. עמ"א :

ה צוֹאָה בְּפִי (ז) טַבַּעַת, אֶפְלוּ הִיא מְכֻסָּה אָסוּר לְקָרוֹת
לְדַבְּרֵי הַכֹּל, אֶפְלוּ אֵינָה נִרְאִית כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד, וְנִרְאִית
כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב:

באר היטב (ז) טבעת. מי שיש לו חולי הטחורים וזב ממנו דם תמיד ואגב הדם יוצא ממנו ליחה סרוחה מעופשת ויש לו ריח רע אסור בכל דבר שבקדושה כל זמן שליחה סרוחה שותת ממנו. ואם אין שם ריח רע אם הדם או הליחה יוצא דרך דחיה בסרוגין הוי מן המעי ויש לו תקנה ברחיצת מקום הזוהמא ואם שותת ויורדת תדיר מאליה אז הוי מפי הטבעת ואין לו תקנה. מ"א בשם הרדב"ז וכנה"ג וע"ת:

ו הָיָה לְפָנָיו מַעַט צוֹאָה, יְכוֹל לְבַטְּלָהּ בְּרֵק שְׂיָרֵק בָּהּ
וְיִקְרָא כְּנִגְדָּהּ, וְהוּא שְׂיֵהָא הָרֵק (ח) עֵבָה. וְאִין הַבְּטוּל
מוֹעִיל אֶלָּא לְפִי שְׁעָה, אֲבָל אִם לֹא יִקְרָא מִיָּד וְהָרֵק
נִמוּחַ וְנִבְלָע בָּהּ, לֹא בְּטָלָהּ.

באר היטב (ח) עבה. אבל אם מים ע"ג לא מהני א"כ הם עכורים שאין הצואה נראית מתוכם הגהת הרי"ף ול"ד לצואה בעששית דהתם כיסוי מעליא הוא:

ז סִפֵּק אִם צוֹאָה בַּבֵּית, (ט) מִתֵּר לְקָרוֹת, דְּחִזְקַת בֵּית
שְׂאִין בָּהּ צוֹאָה. סִפֵּק אִם צוֹאָה בְּאַשְׁפָּה, אָסוּר מְשׁוּם
דְּחִזְקַת אֲשָׁפָה שְׂיֵשׁ בָּהּ צוֹאָה. אֲבָל סִפֵּק מִי רִגְלִים,
אֶפְלוּ בְּאַשְׁפָּה (י) מִתֵּר, מְשׁוּם דְּלֹא אֶסְרָה תוֹרָה לְקָרוֹת
כְּנִגְדַּת מִי רִגְלִים, אֶלָּא כְּנִגְדַּת עֲמוּד שֶׁל (יא) קְלוּיָם, וְאַחַר
שֶׁנִּפְלַל לֹא מִיתְּסַר אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן, וּבְסִפְקוֹ לֹא גָזְרוּ.

באר היטב (ט) מותר. וה"ה אם היה ספק אם הוא צואת אדם או צואת כלבים בבית שרי ובאשפה אסור. ש"ג ריא"ז. והפרי"ח חולק עליו וכתב ולא נהירא דשאני הכא דאיכא חזקה דחזקת בית שאין בה צואה אבל אי חזינן צואה דלא ידעינן. ספיקא דאורייתא הוא. והמ"א פסק דאזלינן בתר המצוי אם מצויין תינוקות יותר מכלבים אפילו בבית אסור וה"ה אפכא באשפה אם מצויין כלבים יותר תלינן בכלבים ע"ש. ולפי דברי הפרי"ח נ"ל דבאשפה אפילו שיהיו הכלבים מצויין יותר דבאשפה חזקה דשכיח צואה ויש ספק אם צואת כלבים או צואת אדם תלינן להחמיר. יד אהרן. ובבאה"ט אשר לפני יש שם ערבובי דברים ע"ש: **(י) מותר.** דהיינו אם אין ריח רע באשפה כמ"ש. סי' ע"ט ס"ח: **(יא) קלוח.** ושותת לא חשיב נגד העמוד ושרי מדאורייתא. הרא"ש:

ח קרא במקום שראוי להסתפק בצואה, ומצאה אחר כך, צריך לחזור **(יב)** ולקרוא. אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו, אין צריך לחזור ולקרוא. ומי רגלים, אפלו מצאן במקום שראוי להסתפק, אין צריך לחזור ולקרוא:

באר היטב (יב) ולקרות. כיון דאינן אסורים אלא מדרבנן:

סימן עז - שלא לקרות כנגד מי רגלים

סעיפים

ב'

ובו

א אסור לקרות כנגד מי רגלים, עד שיטיל לתוכן רביעית מים, ואז מתר. ולא שנא על גבי קרקע, לא שנא בכלי, ובלבד שלא יהא עביט המיוחד להם. ודין עביט ע"ל

סימן פי"ז לא שנא היו הם בכלי תחלה, ונתן עליהם מים,
לא שנא המים בכלי תחלה.

ב רביעית שאמרו, למי רגלים של פעם (א) אחת. ולשל
שני פעמים שני רביעיות, ולשל שלש שלשה: הגה: וכו'
לעולם:

באר היטב (א) אחת. ואין חילוק אם השתין הרבה או מעט כ"מ מ"א.
ובתשובת חכם צבי סי' ק"ב פסק דאם המי רגלים הם פחותים מרביעית דסגי
ברוב מים לבטלן וא"צ רביעית דלא אמרינן רביעית אלא להקל שאף אם המי
רגלים של פעם אחד הם מרובים מרביעית סגי ברביעית לבטלן. ובשי"ג בשם
ריא"ז מקיל יותר ומתיר דאם המי רגלים פחות מרביעית דא"צ מים אלא
כנגד המי רגלים שוה בשוה ולא בעי רוב מים וכדאי לסמוך עליו באיסור תורה
כ"ש באיסור דרבנן עכ"ל ע"ש:

סימן עח - מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה

ובו סעיף אחד
א ה"ה קורא, והתחילו מי רגליו שותתין על ברפיו,
פוסק עד שייכלו המים, וחוזר לקרות, אפלו אם נפלו על
בגדיו ויש בהם טופח על מנת להטפוח, כיון שהם
מכסים (א) בבגדו. ואם נפלו מי רגלים בארץ, מרחיק
מהם ד' (ב) אמות: הגה: או כשעור שיתבאר לקמן סימן פי"ב, או

ממתין עד שיבלעו בקרקע. (הר"י (פ"ב) [פ"ג] דברכות) ואפלו שקה פדי לגמר את כלה, אין צריך לחזר אלא למקום שפסק: **הגה:** ויש אומרים דאם שקה פדי לגמר את כלה, חוזר לראש. וכן עקר וכמו שכתבתי לעיל סי' ס"ה. ומשערין לפי הקורא:

באר היטב (א) בבגדו. אבל אם הם מגולים צריך להסיר בגדיו אבל בתפלה שאסור לזוז ממקומו מתפלל כדרכו אפילו הם מגולין כיון דאינן אסורים רק מדרבנן. ב"י עמ"א ס"ס צ': **(ב) אמות.** או ממתין עד שיבלע בקרקע כשיעור שיתבאר לקמן סי' פ"ב כצ"ל. עמ"א. מי שיש לו חולי האבן בר מינן שמטפטף תמיד מי רגלים לאונסו ואם כן לא יכול להתפלל לעולם יש להתיר לעשות לו בגד סביב אברו והבגדים העליונים יהיו נקיים ויכנס לבה"כ ויתפלל ובשעת הטפת מי רגלים יפסיק ואח"כ יתפלל ודוקא שלא הוצרך לטפטף בשעה שהתחיל להתפלל ואעפ"י שידוע שבתוך תפלתו יצטרך לטפטף. תשובת רמ"א סי' צ"ח מ"א:

סימן עט - מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה

סעיפים

ט'

ובו

א היתה צואת אדם מאחריו, צריך להרחיק ד' אמות ממקום שפלה הריח, אפלו אם יש לו חלי שאינו מריח, צריך להרחיק ד' אמות ממקום שיכלה הריח למי שמריח. ומלפניו צריך להרחיק מלא עיניו, אפלו **(א)** בליקה או שהוא סומא (תשובת הרשב"א סי' קס"ח בית יוסף בשם הר"י) שאינו רואה אותה צריך להרחיק עד מקום שאינו יכול

לְרֹאוֹתָהּ בַּיּוֹם, וְאִם הוּא מְצֻדָּו, דִּינֹו (ב) כְּמִלְאֲחֲרִיו :

הגה: שְׁלִיחַ צְבוּר הַמִּתְפַּלֵּל, (ג) וְצוּאָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ בְּבֵית שְׁמֵת־פֶּלֶל שָׁם, אֶפְלוֹ הוּא לְאַחֲרֵיו, בְּכָל הַבַּיִת צָרִיף לְשֹׁתֵק עַד שְׁיֻזְצִיאָנָה, מֵאַחַר שְׁמוּזְצִיא רַבִּים יָדֵי חוּבְתָו, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶחָד מִן הַקְּהָל בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת שֶׁל הַצּוּאָה. (הַגְּהוֹת מְרַדְּכֵי הַחֲדָשִׁים פ' (תְּפִלַּת הַשַּׁחַר) [מִי שְׁמֵתוֹ]) וְעַיִן לְקַמֵּן סוּף סִימָן צ' וְעַיִן לְקַמֵּן סִי פ"ז בְּדִין צוּאָה בְּבֵית.

באר היטב (א) בלילה. דבעינן מחניך קדוש. אבל בערוה בראיה תליא מלתא ע"ל סימן ע"ה סעיף ו' ועיין ב"ח ודו"ק: **(ב) כמלאחריו.** וצדדין שלפניו כלפניו דמי. מ"א: **(ג) הצואה.** משמע דאם שום אדם אינו יושב בתוך ד"א של הצואה מותר להתפלל אע"פ שהצואה מפסקת ביניהם ובין השי"ץ יכולים להחזיר פניהם מיהו בסי"י נ"ה ס"ק כ' י"א דלא יענה אמן כשיש צואה מפסקת ביניהם. וכתב ט"ז דבמי רגלים שפיר יש להתיר כשירחיקו כל הקהל מהם ד"א ע"ש. ומ"א כ' דאם הוא בפסוקי דזמרה דאינו מוציא י"ח מותר לשי"ץ לומר כדרכו אם הוא חוץ לד"א ממקום שכלה הריח ע"ש:

ב הִיָּתָה בְּמָקוֹם גְּבוּהַ (ד) עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ נְמוּדָ עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּבֵית אֶחָד וְהוּא בְּבֵית (ה) אַחַר, אֶפְלוֹ הַפֶּתַח פְּתוּחַ וְיוֹשֵׁב (ו) בְּצִדָּהּ וְרוּאָה (ז) אוֹתָהּ, אִם אֵין לָהּ רִיחַ, יְכוּל לְקַרְוֹת, דְּכִיּוֹן שֶׁהִיא בְּרִשּׁוֹת אַחֲרַת קְרִינָן בֵּיהּ שְׁפִיר וְהִיא מְחַנְדָּ קְדוּשָׁ לְהַרְאִי"ש. אֲבָל לְהַרְשָׁב"י א דוֹקָא כְּשֶׁאֵינֹו רוּאָה אוֹתָהּ, וְאִם יֵשׁ לָהּ רִיחַ לֹא מְהַנְיָא הַפְּסָקָה וְלֹא שְׁנוּי רִשּׁוֹת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכִי הֵיכִי דְהַפְּסָקָה מוֹעֵלָת לְצוּאָה עֲצָמָה, הֵכִי נִמְי מוֹעֵלָה לְרִיחַ רַע (ח) שְׁלָה.

באר היטב (ד) י"ט. והוא דאיכא רוחב ד' טפחים על ד' טפחים דהוי מקום חשוב ב"ח. וט"ז חולק עליו וכתב דאע"פ שאינו רחב ד"ט הוי שפיר הפסק ע"ש. ובספר אליהו רבה חולק על ט"ז ופסק כדעת הב"ח וכ"פ הרמב"ם ע"ש: **(ה) אחד.** ר"ל בחדר אחד: **(ו) בצדה.** פ"י אצל הפתח: **(ז) אותה.** ונ"ל דאם מעצים עיניו או בלילה שרי בזה לכ"ע. מ"א: **(ח) שלה.** אם העבירו צואה

בבית ונשאר עדיין ריח רע בבית יש להחמיר מיהו נ"ל דמי שאינו מריח מותר לקרות בזה. מ"א:

ג חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה, והגדולה עודפת עליה מן הצדדים, קטנה לא חשיבה כבית בפני עצמה, כיון שנפרצה במלואה לגדולה. אבל הגדולה, כיון שכתליה עודפים על של קטנה מצד זה ומצד זה, חשיבה כבית בפני עצמה. הלכך אם צוּאה בגדולה, אסור לקרות בקטנה, עד שירחיק כשעור. ואם צוּאה בקטנה, מתר לקרות בגדולה בלא הרחקה, אם אין מגיע לו (ט) ריח רע.

באר היטב (ט) ריח רע. כל שדרך בני אדם להצטער מאותו הריח כ"מ ולהי"א בסעיף ב' שרי בכל ענין:

ד צוּאת כָּלֵב וְחֲזִיר, אם נתן בהם עורות, מרחיקים מהם כמו מצוּאת אָדָם. ואם לאו, דינם כְּדִין צוּאת שָׂאֵר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, שְׂאִין צָרִיד לְהִרְחִיק מֵהֶם אִם אֵין בָּהֶם רִיחַ רַע, וְאִם יֵשׁ בָּהֶם רִיחַ רַע, דִּינָם כְּמוֹ צוּאת אָדָם.

ה צוּאת חֲמוֹר (י) הֶרְפָּה לְאַחַר שֶׁבֶא מֵהֶדְרָד, וְצוּאת חֲתוּל וְנִמְיָה, וְנִבְלָה מְסֻרַחַת, דִּינָם כְּצוּאת אָדָם. וְהַהוּלָד בְּדֶרֶד, אֵף עַל פִּי שְׂרוּאָה צוּאת בְּהֵמָה כְּנִגְדוֹ, אִם אֵין הֶרִיחַ (יא) בָּא לוֹ, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמַעוֹט לְתִלוּתָהּ

בְּשֵׁל חֲמוֹר. וּבְסֻמוֹךְ לָעִיר, יֵשׁ אֹמְרִים שְׂיֵשׁ לְחוּשׁ, לְפִי
שָׁרֵב הַבְּהֵמוֹת הַמְּצוּיֹת שָׁם הֵם חֲמוֹרִים: הַגָּה: בְּמָקוֹם
דְּשָׁכִיחֵי חֲמוֹרִים.

באר היטב (י) הרכה. והני מסתמן ריחן רע. ולכן אפילו יזדמן פעם א' שאין
מריחין אסור דה"ל כצואת אדם. מ"א: (יא) בא לו. אפילו יש להם ריח כל
שארין הריח בא לו שרי ומ"ש בסעיף ד' ואם יש בהם ריח רע דינם כצואת אדם
לאו למימרא דצריך להרחיק ד"א ממקום שכלה הריח אלא ר"ל דצריך
להרחיק עד מקום שיכלה הריח. עמ"א:

ו בִּירוּשָׁלַיִם אוֹסֵר לְקָרוֹת כְּנֶגֶד מֵי רִגְלֵי חֲמוֹר הַבָּא מִן
הַדֶּרֶךְ, וְכֶנֶגֶד צוֹאת תִּרְנַגּוּלִים (יב) אֲדָמָה: הַגָּה: [כִּי אוֹתָהּ
צוֹאָה מִסְרַחֲת].

באר היטב (יב) אדומה. שקורין ענגלי"ש האן. ב"ח. ובתשבי"ץ פי' של ארץ
אדום שמאכילין אותן שעורים. עמ"א:

ז צוֹאת תִּרְנַגּוּלִים הַהוֹלְכִים בְּבֵית, דִּינָם כְּצוֹאת בְּהֵמָה
חַיָּה וְעוֹף. אֲבָל הַלוֹל שְׁלֵהֶם, יֵשׁ בּוֹ סְרַחוֹן, וְדִינוֹ כְּצוֹאת
אָדָם.

ח אָסוּר לְקָרוֹת כְּנֶגֶד אֲשֶׁפָּה שְׂרִיחָה רַע.

ט יָצָא מִמֶּנּוּ רוּחַ מְלֻמָּטָה, אָסוּר בְּדַבְּרֵי תוֹרָה עַד
שְׂיִכְלָה הָרִיחַ. וְאִם יָצָא מִחֲבֵרוֹ, מִתֵּר בְּדַבְּרֵי תוֹרָה,

מִשׁוּם דָּאֵי אֶפְשָׁר שְׁהִתְלַמְּדִים קְצָתָם גּוֹרְסִים, וְקְצָתָם
יִשְׁנִים וּמְפִיחִים בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה, אָבֵל לְקָרוֹת קָרִיאת שְׁמַע
(יג) אָסוּר, עַד שְׂיִכְלָה הָרִיחַ:

באר היטב (יג) אסור. דאפשר לצאת לחוץ ולקרוא. עמ"א:

סימן פ - מי שאינו יכול להשמר

מהפּיח

אחד

סעיף

ובו

א מי שְׂבָרִי לוֹ שְׂאִינוֹ יְכוּל לְעַמֵּד עַל עֲצָמוֹ (א) מְלַהֲפִיחַ
עַד שְׂיִגְמֹר קָרִיאת שְׁמַע וְתַפְלָה, מוּטָב שְׂיַעֲבֹר זְמַן
קָרִיאת שְׁמַע וְתַפְלָה וְלֹא יִתְפַּלֵּל, מִמָּה שְׂיִתְפַּלֵּל בְּלֹא
גוּף. נָקִי וְאִם עָבַר זְמַן תַּפְלָה אָנוּס הוּא, וּמִתְפַּלֵּל מִנְחָה
שְׁתֵּי, וְאִם יֵרָאֶה לוֹ שְׂיִכּוּל לְעַמֵּד עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת קָרִיאת
שְׁמַע, יִנִּיחַ תַּפְלִין בֵּין אֲהָבָה (ב) לְקָרִיאת שְׁמַע, הַגָּה:
וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם (טור):

באר היטב (א) מלהפיח וכו'. כל זה דוקא כשאירע לו מקרה זה בלתי טהור
בשביל שום מאכל שהזיק לו וכיוצא באופן שלערב בודאי יוכל להתפלל בגוף
נקי אבל אם יש לו חולי שמחמתו מוכרח להפיח בכל שעה יתפלל וכשיבוא לו
ההפחה ישתוק וימתין עד שיכלה הריח וחוזר ומתפלל אם לא שהה כדי לגמור
את כולה. פרי"ח. וע"ל סי' ע"ח ס"ק ב' משי"ש לענין מי רגלים. (ועיין בתשו'
רמ"א סי' צ"ח ובס' אליהו רבה מה שהקשה עליו): (ב) לק"ש. אבל טלית
יוכל ללבוש ולברך קודם שיתחיל דהא מותר לכנוס לבה"כ עם ציצית. ט"ז
דלא כב"ח ע"ש:

סימן פא - דין צואת קטן

סעיפים

ב'

ובו

א קטן שהגיע לכלל שאחר פיוצא בו יכול **(א)** לאכל פזית **(ב)** דגן, בכדי שיכול גדול לאכל אכילת פרס, מרחיקין מצואתו או ממימי רגליו.

באר היטב (א) לאכול. מלשון זה משמע אפילו הוא אינו יכול לאכול כגון שחלש בטבעו מ"מ כיון שאחרים שגדולים בשנים כמותו יכולים לאכול צריך להרחיק. וצ"ע דלא מצינו זה בשום פוסק לכן נ"ל דה"ק אם אחר כיוצא בו יוכל לאכול מסתמא גם הוא יכול לאכול. מ"א ע"ש. ובי"ח כתב דבקטן א"צ להרחיק אי ידעין דצואה זו אינה בא מדגן כגון שלא אכל כמה ימים דגן ואם ידעין שלא אכל כזית דגן מעולם אפילו בן כמה שנים אין צריך להרחיק ע"ש. וט"ז חולק עליו ע"ש. ועיין בפר"ח ובספר שדה יהושע בפי מי שמתו: **(ב) דגן.** כל ה' מינים קרוים דגן וצואתו מסרחת. גם במאכל שעושים לתינוק שקורין פפ"א משערין כפי מה שיכול גדול לאכול פרס. מג"א. ושיעור פרס ע"י סי' תרי"ב. ושיעור כזית ע"י סי' תפ"ו. ובמורה דעה סי' רס"ה סעי' ח' בה"ג משמע דטוב וישר להרחיק מצואת קטן אפי' בן ח' ימים ע"ש. כתב רש"ל אין נכון לקרות ק"ש אצל התינוק דסתם תינוק מטפח באשפה עכ"ל. ומג"א כ' ול"נ מטעם אחר שאין מקנחין עצמם וצואה בפי טבעת אפי' הוא מכוסה אסור עכ"ל במחילה טעה בזה כי צואה בפי טבעת דוקא לאותו אדם אסור ולאדם אחר הוי כצואה מכוסה. באר היטב אשר לפני:

ב ה"ה קורא וראה צואה כנגדו, ילד כדי **(ג)** שיזרקנה מאחריו **(ד)** ארבע אמות. ואם אי אפשר, כגון שיש לפניו

נָהָר אֹד דְּבָר אַחֲרֵי הַמְּעַכָּב, יִלְךְ כְּדֵי שְׂיִנְיַחְנָה לְצַדִּדִּין ד' אַמּוֹת, וְאִינוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר אֶלָּא לְמָקוֹם שְׂפָסֶק. וְלֵה י"ר יוֹנָה אִם הָיָה בְּמָקוֹם שְׂהָיָה לוֹ לְתַת אֶל לְבוֹ שְׂיֵשׁ שָׁם צוּאָה, צָרִיךְ לְחַזֵּר לְרֵאשׁ: וְעֵינָן לְעִיל סִי עֵינָן סְעִיף ח':

באר היטב (ג) שיזרקנה. וה"ה שיחזיר פניו אם אינו עומד בתפלת י"ח. עיין מ"א: (ד) ד' אמות. ממקום שכלה הריח:

סימן פב - דין צואה יבשה

ובו סעיפים ב' ו' סעיפים

א צוּאָה יְבֵשָׁה כָּל כָּד, שְׂאֵם יִזְרַקְנָה (א) תִּתְפַּרֵּךְ, הָרִי הִיא כְּעֶפֶר, וּמִתְּר לְקָרוֹת כְּנִגְדָּה, וְהוּא שְׂלֵא יְהֵא בְּהָ רִיחַ רַע: **הגה:** וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּלֵא הוּי כְּעֶפֶר, רַק אִם נִפְרָקֶת עַל יְדֵי גְלִילָה בְּלֵא זְרִיקָה, וְכֵן עֶקֶר (רש"י וְהֵרֵאשׁ פֶּרֶק מִי שְׂמֵתוֹ וְטוֹר).

באר היטב (א) תתפרך. אבל אם תשבר לשנים לא מהני כ"מ. ובזמן הקור שהצואה נקרשת הרבה כאבן צ"ע אי שרי לקרות כנגדה אי בתר השתא אזלינן או שיש לאסור דעדיין שם צואה עליה כיון שיכולה לחזור לקדמותה בזמן החום. עיין מ"א ובבאר היטב אשר לפני כתב ונ"ל ראייה לאיסור ממשנה ב' פרק ג' דטהרות ע"ש ודו"ק עכ"ל. ואני עינתי שם ודקדקתי ולא אוכל להבין כוונתו שיהא משם ראייה לאיסור לדין זה. ואדרבא יותר להתיר כמ"ש המ"א ע"ש:

ב מִי רְגֵלִים שְׂנִבְלָעוּ בְּקָרְקַע, אִם הָיוּ מְרִטִיבִין הִזְד,

אָסוּר לְקָרוֹת כְּנֶגְדָּהּ (וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּאֵינוּ אָסוּר רַק בְּטוֹפֵחַ עַל מְנַת (ב) לְהִטְפִּיחַ
וַיֵּשׁ לְסַמֵּךְ עַל זֶה):

באר היטב (ב) להטפית. פי' שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה שאם
יתננה על דבר אחר מקבל ממנה לחות ואם אינן לחים כל כך מותר:

סימן פג - דיני בית הכסא בקריאת שמע

סעיפים

ה'

ובו

אָסוּר לְקָרוֹת כְּנֶגְדַּת בֵּית הַכֶּסֶא יָשׁוּן, אֲפִלּוּ פָּנָיו מְמַנּוּ
הַצּוּאָה. וַיֵּרָאָה לִי דְהֵינּוּ כְּשֵׁאִין לוֹ (א) מְחֻצוֹת, אֲבָל אִם
יֵשׁ לוֹ מְחֻצוֹת, אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בּוֹ צוּאָה קוֹרֵא כְּנֶגְדּוֹ
בְּסַמוּךְ, וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ, אִם אֵין מְגִיעַ לוֹ רִיחַ רַע.

באר היטב (א) מחיצות. אפי' אין גבוה עשרה. בי"י. וב"ח פסק דבעי דוקא
מחיצות גבוהות י'. והאחרונים חלקו על הבי"י והקשו עליו והעלה המ"א דאין
להקל אפילו יש לו מחיצות גבוהות י'. והמיקל יראה עכ"פ שיהיו גבוהות י'.
ואם מגיע לו ריח רע נ"ל דאסור לכי"ע עיין סי' ע"ט סעיף ב' וכ"כ הל"ח
דמחיצות בה"כ אין מועילות לריח. ודברי ל"ח אלו נראה דאישתמיט
מהמחבר עולת תמיד ע"ש. וכך העלה הט"ז דאין להקל בשביל המחיצות
וסיים הט"ז ונראה דחומרא בה"כ זה הוא דוקא במחיצות שאינם נעשים
אלא בשביל בה"כ כגון שעשה בחצר חדר מיוחד לזה אבל בנה בה"כ במחיצה
של בית שהסמיכה לאותו מחיצה. אע"פ שאותו מחיצה הוא מחיצה של ב"ה
ממש אין על אותו מחיצה דין בה"כ לענין זה ומותר לקרות אפילו בסמוך כיון
שאין המחיצה מיוחדת לבה"כ לבד. ומש"ה כל שיש בה"כ בחצירו חדר מיוחד
אין לקרות ק"ש או להתפלל בחצר כל שהבית הכסא לפניו כמלא עיניו כדין

צואה והיינו בה"כ שאין בו חפירה אלא הצואה מונחת על הקרקע כאותן שהיו בימי חכמי התלמוד ע"פ השדה עכ"ל ע"ש :

ב הַזְּמִינוּ לְבֵית הַכֶּסֶּא, וְעֲדִין לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, מִתֵּר לְקָרוֹת כְּנֶגְדּוֹ, אֲבָל לֹא (ב) בְּתוֹכוֹ.

באר היטב (ב) בתוכו. פי' בתוך המחיצות אם יש לו עמ"ש ס"ק שלפני זה. אבל במרחץ חדש מותר אפי' בו דבה"כ מאיס טפי ולהרהר בו ד"ת נראה לי דמותר ובכ"מ פ"ג מהלכות ק"ש כתב דאסור וראייתו מדאמר בכ"מ מותר להרהר חוץ מבה"כ ומבה"מ ומדנקט סתם משמע אפילו בחדש אסור להרהר דומיא דק"ש ותפלה ע"ש ואין ראייה גדולה היא אלי דהא דומיא דמרחץ קתני ובמרחץ ע"כ בישן איירי ודו"ק ועיין עטרת זקנים :

ג אָמַר בַּיִת זֶה יְהִי לְבֵית הַכֶּסֶּא, וְאָמַר עַל בַּיִת אַחֵר וְגַם זֶה, דִּינָם שָׁוֶה. וְאִם אָמַר עַל הַשְּׁנַי וּבַיִת זֶה, וְלֹא אָמַר וְגַם זֶה, הֲרֵי הַשְּׁנַי סִפֵּק אִם הַזְּמִינוּ לְכַדָּ, אִם לָאוּ, לְפִיכָד אֵין קוֹרִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה, וְאִם קָרָא בּוֹ, יֵצֵא.

ד בֵּית הַכֶּסֶּא שֶׁהוּא בְּחִפְיָהּ, וּפְיוֹ בְּרַחוּק ד' אַמּוֹת מִן הַגּוּמָא, וְהוּא עָשׂוּי בְּמִדְרוֹן בְּעֵנָן שֶׁהָרַעִי מְתַגְלָגֵל וְנוֹפֵל מִיָּד לְמַרְחוּק, וְכֵן הֵמִי רַגְלִים יוֹרְדִין מִיָּד לְגוּמָא, כְּסָתוּם דְּמִי, וּמִתֵּר לְקָרוֹת בּוֹ, אִם אֵין בּוֹ רֵיחַ רַע, וְגַם אֵין מִשְׁתַּיְנִין בּוֹ חוּץ לְגוּמָא : הַגָּה : אֲבָל אִם מִשְׁתַּיְנִין בָּהֶם לְפַעְמִים, אֲסוּר לְהִרְהַר (ג) בָּהֶם בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, כָּל שֶׁכֵּן לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי).

באר היטב (ג) בהם. נראה דמ"מ אין לזה דין בה"כ לענין הרחקה מכנגדו כדלעיל דהא במי רגלים אין איסור מן התורה אלא כנגד הקילוח לבד. ט"ז :

ה בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ לָהֶם סִפְסָל (ד) נְקוּב וְנִפְנִין עָלָיו, מִתָּר לְקָרוֹת קָרִיאת שְׁמַע כְּנִגְדּוֹ, כִּיּוֹן שְׁאִין הַצּוּאָה עַל הַנְּקָב, וְגַם אִין הַגְּרָף תַּחַת הַנְּקָב, וְעוֹד שְׁהַנְּקָב מְכַסֶּה תְּמִיד בְּדָף : וְכָל מִי שֶׁקוֹרָא בְּמָקוֹם שְׁאִין קוֹרְאִין, חוֹזֵר וְקוֹרָא. (מִימוֹנֵי פְּרָק ג')

באר היטב (ד) נקוב. ז"ל ב"י כ' המרדכי ס"פ מי שמתו אמר רפרס עומד אדם כנגד בה"כ ברחוק ד"א וקורא. נשאלתי על בני אדם שיש להם ספסל נקוב בחדרם ונפנים עליו אם מותר לקרות ק"ש והתרתי להם והבאתי ראיה מכאן דכיון שאין צואה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב ועוד שהנקב תדיר מכוסה בדף עכ"ל המרדכי וכ' הב"י נראה מדבריו דספסל נקוב זה דין בה"כ יש לו ולפ"ז צריך להרחיק ממנו ד"א עכ"ל הב"י. וכתב ה"ט"ז מ"ש הב"י ד"א זהו לאחריו אבל לפניו לא מועיל וצריך להרחיק מלא עיניו. וכך העלה המ"א דספסל נקוב דין בה"כ ישן שאין בו צואה יש לה וצריך להרחיק מלפניו מלא עיניו וע"כ יש לזהר באותן בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקבים לצורך הילדים שבבית שיהיו מכוסים בשעת ק"ש וד"ת אעפ"י שאין בהם צואה או שיוציאם מהחדר שהתפלל שם. ט"ז. ובבאר היטב אשר לפני כ' בזה"ל ונ"ל להקל ממה שכתב בס"ד ודו"ק עכ"ל. וכוונתו שרוצה לדמות דין זה לדין בה"כ שהוא בחפירה בסעיף ד'. ולא אוכל להבין. ולדעתי רחוק זה מזה כרחוק מזרח ממערב וק"ל. צואה במים לא נתבטל א"כ במים עכורים הגהת הרי"ף ע"ל סי' ע"ו ס"ק ח'. והמ"א הביאו שם בס"ק ט'. ובבאר היטב אשר לפני כתב זאת בשם מצאתי. ונעלם ממנו אז דברי המ"א בסי' ע"ו ע"ש :

סימן פד - אם מתר לקרות במרחץ

ובו

סעיף

אחד

א מִרְחֵץ חֲדָשׁ שֶׁלֹּא רְחָצוּ בוֹ, מִתֵּר לְקָרוֹת בוֹ. (א) וּבִישׁוֹן, בְּבֵית הַחִיצוֹן שֶׁכָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לְבוֹשִׁים, מִתֵּר. וּבְאִמְצָעֵי, שֶׁקָּצַת הָעוֹמְדִים שָׁם לְבוֹשִׁים וְקָצַת עֲרֻמִּים, יֵשׁ שָׁם שְׁאֵלַת שְׁלוֹם, אָבֵל לֹא קָרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה: **הגה:** וּמִתֵּר לְהַרְהֵר שָׁם בְּדַבְרֵי תוֹרָה (ר"ן פ"ק דְּשַׁבָּת וּפְרָק כָּל הַצְּלָמִים) וּבְפְנֵימֵי, שֶׁכָּלֶם עוֹמְדִים שָׁם עֲרֻמִּים, אֶפְלוּ שְׁאֵלַת שְׁלוֹם (ב) אֲסוּר. וְאֲסוּר לְעֲנוֹת אֶמֶן בְּבֵית הַמִּרְחֵץ (ר"ן פ' כירה):

באר היטב (א) ובישון. אעפ"י שעכשיו אין שם אדם. ש"ס ובי"י. וע"ל סי' מ"ה ס"ק ג' שכתבתי שם בשם המ"א דבמקוה מותר כשאין שם אדם ע"ש. וט"ז כ' כאן דהך בית הטבילה יש לו ממש דין בית האמצעי של המרחץ ולכתחלה אין לברך שם שום ברכה רק ברכת הטבילה היא הכרחית ששייכת לטבילה אבל במים מותר בכל ברכות כמ"ש לענין ק"ש בסי' ע"ד דמותר בעכורים או בצלולים אם אין לבו בתוך המים ועיין יד אהרן ופרי"ח סי' פ"ה. (ועיין בסי' אליהו רבה פילפול ארוך מזה): **(ב) אסור.** דשלוש שמו של הקב"ה. וה"ה במבואות המטונפות אסור בשאלת שלום. ואדם ששמו שלום הט"ז מתיר להזכיר שמו בבית המרחץ ובבית הכסא דאין מתכוין אלא על אותו אדם. ובי"ח ומ"א ס"ל דאסור. אבל בלשון לע"ז שרי לקרותו. ופרי"ח בסי' זה חולק על הבי"ח וס"ל דשם שלום אסור לקרותו אפילו בלשון לע"ז ע"ש אבל מי ששמו שמשון מותר ע"ש בסי' פ"ה. אם שאל לו אדם דבר הלכה אסור לומר לו אין משיבין במרחץ. ובבית האמצעי שרי לומר כך. הרוצה לשתות בבית המרחץ יברך בחוץ ע"מ לשתות בפנים:

סימן פה - באיזה מקומות אסור

לקרות קריאת שמע

סעיפים

ב'

ובו

א לא ילך אדם במבואות המטנפות ויניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע, ואפלו אם היה קורא ובא, צריך להפסיק כשיגיע למבוי המטנף. וכשיוצא משם, אפלו שקה כדי לגמר את פלה, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק הגה: ויש אומרים שחוזר לראש, וכן עקר. ועין לעיל סי' ס"ה.

ב אפלו להרהר בדברי תורה, (א) אסור בבית הפסא ובבית המרחץ ובמקום הטנפת, והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים: הגה: ואפלו הלכות המרחץ אסור ללמד במרחץ (ר"ן פ' כירה ובית יוסף בשם א"ח): דברים של חל מתר לאמרו שם (ב) בלשון הקדש, וכן הפנויים כגון רחום, (ג) נאמן וכיוצא בו, מתר לאמרו שם. אבל השמות שאינם (ד) נמחקין, אסור להזכירם שם. ואם נזדמן לו שם להפריש מדבר (ה) האסור, מפריש, ואפלו בלשון הקדש ובעניני (ו) קדש: הגה: ובמקום שמתר להרהר בדברי תורה מתר לפסק דין, ובלבד שלא יאמר טעמו של דבר (ר"ן פ"ק דשבת ופרק כל הצלמים):

באר היטב (א) אסור. לכן יחשוב שם חשבונות שלא יבא לידי הרהור. סי' מ"א. ובשבת יחשוב בבנינים וציורים שלייה. וע"ל סי' ס"ב ס"ק ג' בדין להרהר בברכה על מטתו: (ב) בלה"ק. ומדת חסידות להחמיר. סי' מ"א: (ג) נאמן. הראב"ד אוסר ברחום. וכי הבי"ח ויש להחמיר וכ"פ הפר"ח. מיהו בלשון לע"ז לכ"ע שרי. ודוקא שלום או רחום וחנון הוא דמותר להזכיר בלשון לע"ז. אבל שאר שמות שאינן נמחקין אסור להזכיר אפילו בלשון לע"ז. וכן שאר דברים של לשה"ק אסור לאומרו בלשון חול עטרת זקנים ע"ת. וע"ל סי' פ"ד ס"ק ב' משי"ש בשם הפר"ח: (ד) נמחקים. ל"ד דהא איכא שלום

דאסור להזכיר שם כמ"ש ס"י פ"ד: (ה) האסור. וה"ה אם נכנס בלבו הרהור עבירה מותר להרהר שם בד"ת דהוי לאפרושי מאיסורא. ס"ח מ"א (כתב ב"י מי שתלמודו שגור בפיו בבית הכסא או מרחץ והרהר לאונסו מותר. ופירש הפרישה כיון דאונס הוא בהרהורו יכול אפילו לבטא בשפתיו וכן משמע בזבחים דף ק"יב ע"ב): (ו) קודש. כההיא דאמר ליה רבי מאיר אין סכין בשבת והיה די שיאמר לו אל תסוך או איני רוצה שתסוך ואף על פי כן א"ל בלשון הוראה. כ"מ. כתב הר"ן אפילו בלא אפרושי מאיסורא שרי לומר לחבירו עשה לי כך וכך אף על גב דממילא הוי הוראה דהא א"ל טול בכלי שני ותן אף על גב דילפינן מינה דהפשירו לא זהו בישולו. מ"א:

סימן פו - צריך להרחיק מן מים סרוחים

אחד

סעיף

ובו

א מים סרוחים או מי משקה, ששורין בהן פשתן או קנבוס צריך להרחיק מהם כמו מן הצואה:

סימן פז - כמה צריך להרחיק בשעת קריאת שמע מן גרף של רעי

סעיפים

ג'

ובו

א גָּרַף שֶׁל רְעִי וְעָבִיט שֶׁל מִי רְגָלִים שֶׁל חָרָס אוֹ שֶׁל עֵץ, צָרִיךְ לְהִרְחִיק מֵהֶם כְּמוֹ מְצוּאָה, אֲפֹלוּ הֵטִיל בָּהֶם **(א)** מַיִם. אֲבָל אִם הֵן שֶׁל מִתְכֶּת אוֹ שֶׁל **(ב)** זְכוּכִית, אוֹ שֶׁל חָרָס **(ג)** **(ד)** מְצַפָּה, מִתָּר אִם הֵם רְחוּצִים יָפָה.

באר היטב (א) מים. כיון דמיוחדין לכך הי"ל כבי"ה ואסורים אפילו אין בהם ריח רע. הרא"ש והרמב"ם. וכתב המ"א ונ"ל דאם הכלי מיוחד גם כן לתשמיש אחר כגון לשפוך לתוכו שופכין אם אין בו צואה ולא ריח רע מותר וה"ה אם מיוחד להשתין ובכל פעם שמשתיין נותן לתוכו רביעית מים שרי עכ"ל והיד אהרן חולק עליו וכתב כיון דטעמא הוי כמ"ש הבי"ה הא דרביעית מים מהני למי רגלים היינו במים צלולים דמתערבין במים ומתבטלים אבל מה שבלוע לתוך הכלי אינו מתערב במים כדי שיתבטל אם כן הי"ה הכא שאי אפשר שבעוד שהוא משתיין שאינו בולע הכלי איזה דבר מועט אם כן לא מהני הטלת מים אחר הבליעה ועיין ט"ז ובע"ת: **(ב) זכוכית.** דלא בלע. וכי הט"ז נראה דלמאי דכתב רמ"א ס"י תנ"א דיי"א לא מהני אפילו הגעלה לכלי זכוכית הי"ה שיש להחמיר כאן דחד טעמא הוא ע"ש והיד אהרן חולק עליו דאין להחמיר כאן וע"ש: **(ג) מצופה.** היינו מה שקורין גליזורט: **(ד) יפה.** ובלבד שלא יהא בה ריח ובתוסי' ס"פ מי שמתו כתב להתיר אם נתן בהם מים:

ב גָּרַף וְעָבִיט שֶׁל חָרָס אוֹ שֶׁל עֵץ שֶׁכִּפְאוֹ עַל פִּיו, יֵשׁ מִתִּירִים **(ה)** וַיֵּשׂ אוֹסְרִין, וְהִלְכָה כְּדַבְּרֵי הָאוֹסְרִים.

באר היטב (ה) ויש אוסרין. כיון שהוא בלוע בתוכו ברו כתוכו אבל של מתכות אפי" אינה רחוצה מהני כפיה דאין איסורו אלא מתוכו. מ"א:

ג מִתָּר לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּבֵית שְׂיֵשׁ בּוֹ צוּאָה וּמִי רְגָלִים, אוֹ גָּרַף וְעָבִיט, כִּיּוֹן שֶׁהִרְחִיק מֵהֶם כְּשֶׁעוֹר שְׁנֵת־בָּאֵר בְּסִי עִיט, וְכֵן אִם כָּפָה עֲלֵיהֶם **(ו)** כְּלִי, אָף עַל

פִּי שֶׁהֵם עָמוּ בַּבַּיִת, הָרִי אֵלָיו כְּקַבּוּרִים, וּמִתָּר לְקָרוֹת
כְּנֶגְדּוֹ:

באר היטב (ו) כלי. כתב הבי"ח מטה גבוה יי והמחיצות מגיעות לארון והגרף אחורי מטה מיקרי מחיצה ושרי לקרות עכ"ל וכי מ"א ונ"ל דוקא כשהמטה חוצצת מכותל לכותל אבל בלא"ה לא חשיבה מחיצה עיין שם. הניחם תחת המטה ומחיצות המטה מגיעים עד פחות מג' סמוך לארץ שרי. ב"י ל"ח ב"ח. ועיין סי' תקי"ב ס"א אי אמרינן לבוד בכלים אבל הכא כ"ע מודו דכסתום דמי ומהאי טעמא נראה לי דה"ה אם כסה עליו כלי ויש קצת אויר בין הכלי לקרקע כגון שבולט קצת מצד א' אמרינן לבוד אבל אם הכלי פתוח למעלה אפילו פחות משלשה אסור דבעינן שיהא מכוסה. מ"א:

סימן פח - בעל קרי מתר בקריאת

שמע

אחד

סעיף

ובו

א כָּל הַטְּמֵאִים קוֹרִין בְּתוֹרָה וְקוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלְלִין, חוּץ מִבַּעַל קְרִי שֶׁהוֹצִיאוּ עֲזָרָא מִכָּלֵל הַטְּמֵאִים, וְאַסְרוּ בֵּין בְּדַבְּרֵי תוֹרָה בֵּין בְּקְרִיאַת שְׁמַע וּבְתַפִּלָּה עַד שְׂיֻטְבַּל, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים מְצוּיִין אֶצֶל נְשׁוֹתֵיהֶן כְּתַרְנֻגּוּלִין. וְאַחַר כֵּן בְּטָלוּ אוֹתָהּ תַקְנָה, וְהֶעֱמִידוּ הַדָּבָר עַל הַדִּין, שֶׁאַף בַּעַל קְרִי מִתָּר בְּדַבְּרֵי תוֹרָה וּבְקְרִיאַת שְׁמַע וּבְתַפִּלָּה בְּלֹא טְבִילָה וּבְלֹא רְחִיצָה דְּתַשְׁעָה קַבִּין, וְכֵן פָּשַׁט **(א)** הַמְּנַהֵג: **הגה:** יֵשׁ שְׂפָתָיו שְׁאִין לְאַשָּׁה **(ב)** נָדָה בִּימֵי רְאִיתָהּ לְכַנֵּס לְבַיִת הַכְּנֻסֶת אוֹ לְהַתְפַּלֵּל אוֹ

להזכיר (ג) השם או לגע בספר (הגהות מימוני פרק ד') ויש אומרים שמתקרת בכל, וכן עקר (רש"י הלכות נדה) אבל המנהג במדינות אלו פסבא הראשונה. ובימי לבון נהגו היתר, ואפלו במקום שנהגו להחמיר, בימים (ד) נוראים וכהאי גוונא שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת, מתרין לילך לבית הכנסת כשאר נשים, כי הוא להן עצבון גדול, שהכל מתאספין והן יעמדו חוץ (פסקי מהרי"א ס"י קל"ב):

באר היטב (א) המנהג. ואף הנוהג טבילה זו דוקא בריא או חולה ששימש מטתו. אבל חולה שראה קרי לאונסו פטור. ב"י רמב"ם. וכן אם ראה מים חלוקים לא גזר עזרא. ומי סאה מים שאובים כשרים לטבילה זו. מ"א ופרי"ח. והטור סימן רמ"א כתב ויש חסידים ואנשי מעשה שמחמירין על עצמן וטובלין וחומרא יתירא הוא דל"ד טבילה אלא רחיצה בטי קבין עיין שם ומבואר בב"י שדין ט' קבין הוא אפילו במים שאובים ואפילו מגי או ד' כלים ובאופן שלא יפסיק משפיכת כלי אחד עד שיתחיל השני אבל מד' ולמעלה אין מצטרפין כלל והנד ט' קבין צריך שישפוך עליו אבל לא לטבול בתוכן בין אם הם בכלי או בקרקע וכן יש לנהוג באותם שנוהגים להטהר בער"ה ועיי"כ ע"י ט' קבין. ט"ז. ושיעור ט' קבין הוא ט"ז קווארט פוליש. עיין סי' תר"ז ס"ד. והרמב"ם כי שמימי לא ביטל טבילה זו: (ב) נדה. כתב רי"ו יש טועין לומר שהנשים יולדות לא יכנסו לבי"ה עד שעבר מ' לזכר ופי' לנקבה. ומנהג טעות הוא וצריך למחות בידם. ע"ת: (ג) השם. וברכת המזון תשמע מאחרים ואי ליכא אחר תברך בה"מ בעצמה בלחש וכ"ש קידוש דהוא מדאורייתא ובבנימין זאב סימן קנ"ג כי שלא נהגו רק שלא ליכנס לבי"ה ולא לראות ספר תורה וגם כשמתפללין אינה עומדות בפני חברותיה ומשום מנהג וכבוד עושין כן ולא משום איסור עכ"ל וכן עיקר. מ"א: (ד) נוראים. ומיום ראשון של סליחות ואילך מיקרי ימים נוראים לכל כה"ג. מעגלי צדק. וכתב מ"א ונ"ל כיון שמותרים לילך לבי"ה מותרים ג"כ להתפלל וה"ה אם משיאה בנה או בתה או שהיא בעצמה יולדת שהולכים לבי"ה אחר ד' שבועות שרי בכל גוונא אע"פ שהיא נדה עכ"ל ועיין תשובת באר עשק סי' ל"ו:

הלכות תפילה

סימן פט - הלכות תפלה וזמנה

סעיפים

ח'

ובו

א זמן תפלת השחר, מצותה שיתחיל עם הנץ **(א)** החמה, כדכתיב יראוך עם שמש, ואם התפלל **(ב)** משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח, יצא. ונמשך זמנה עד סוף די שעות, שהוא שלישי **(ג)** היום. ואם טעה או עבר והתפלל אחר די שעות עד חצות, אף על פי שאין לו שכר כתפלה בזמנה, שכר תפלה מיהא אכא: הגה: ואחר חצות אסור **(ד)** להתפלל תפלת שחרית (בית יוסף בשם הרשב"א פ"ק תפלת השחר) וע"ל ריש סימן ק"ח:

באר היטב (א) החמה. כי רש"ל בימי הסליחות ראוי לזוהר בזה שרגילין להקדים קודם הנץ החמה ואינו נכון עכ"ל וכתב המ"א ואפשר שסמכו על שטורח ציבור הוא שילכו לביתם ויקבצו שנית ומ"מ יראה לכתחלה שלא להשכים כ"כ: **(ב) ע"ה.** היינו האור הנוצץ לפאת המזרח קודם עלית השמש שעה וחומש שעה. עמ"א מ"ש. (וכתב בספר אליהו רבה דדוקא כשהאיר פני כל המזרח ולא סגי כשהבריק השחר כנקודה בלבד ולא כמ"א ודלא כמנחת כהן ע"ש שהביא כמה ראיות לדבריו): **(ג) היום.** ואם היום ארוך י"ח שעות הוי וי שעות על היום וכשהיום ארוך ט' שעות הוי ג' שעות דלעולם משערין שעות אלו לפי ענין היום והם נקראים שעות זמניות אע"ג דכתבתי בסי' א' ס"ק ו' בשם הזוהר דלענין חצות לילה חשבינן הלילה לייב שעות. שאני הכא דלגבי הקב"ה לילה כיום יאיר עמ"א סי' רל"ג ס"ק ד' ועיין סי' קכ"ד ס"ב דצריך לגמור התפלה קודם שלישי היום: **(ד) להתפלל.** והב"ח חולק ע"ז ומתיר להתפלל אחר חצות עד שיגיע זמן מנחה גדולה ע"ש וכן פסק הט"ז למעשה רק שמזמן מנחה גדולה שהוא וי שעות ומחצה יתפלל מנחה תחלה ואחר כך ישלים של שחרית ע"ש וכ"כ השכנה"ג ופר"ח ומ"א כתב דבאמת

זמן מנחה מתחיל אחר חצות א"כ יתפלל מנחה שתיים. (ובסי אליהו רבה הכריע כדעת הבי"ח וט"ז. מיהו אם עבר במזיד נ"ל לפסוק כשי"ע):

ב כיון שהגיע זמן (ה) תפלה, אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו (ו) שלום, משום דשמו של הקב"ה שלום. אבל מתר לומר לו צפרא דמרי טב, ואפלו זה אינו מתר, אלא כשהצריך ללכת לראות איזה (ז) עסק. אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קדם תפלה, אפלו זה הלשון אסור, וכן אסור לרע לו כמשפכים לפתחו, ויש אומרים דכריעה אסורה אפלו בלא משפכים לפתחו, ואם התחיל לברך הברכות אחר כך אין (ח) לחוש כל כך, ואם אינו משפכים לפתחו אלא שפגע בו בדרך, מתר ליתן לו שלום. ויש אומרים שאפלו במוצא חבירו בשוק, לא יאמר לו אלא צפרא דמרי (ט) טב, כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפיל.

באר היטב (ה) תפלה. היינו מע"ה: (ו) שלום. מי שיש לו עבדים או משרתים שצריך שישמשהו יזהירם מבערב שבקומם ממטתם ירחצו ידיהם ויברכו הברכות ויקרו פרשה אי של שמע ואח"כ יכול לעשות צרכיו הלקי"ט ח"ב סי' ד' ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' כ"ב כתב עליו דכל זה הוא ממדת חסידות אבל מדינא אין קפידא. ע"ש: (ז) עסק. ואגב זה הולך לפתח חבירו לומר צפרא דמרא טב אבל ליתן לו שלום אפי' בכה"ג אסור. מ"א: (ח) לחוש. פירוש דאז מותר לכרוע כשאין משכים לפתחו אבל במשכים לפתחו בין לכרוע או נתינת שלום אפילו התחיל הברכה אסור. ל"ח ב"ח מ"א וט"ז ופרי"ח: (ט) טב. ולא יתן לו שלום אפי' שרגיל ליתן לו שלום. מ"א:

ג אָסוּר לֹא לְהִתְעַסֵּק בְּצַרְכָּיו אוֹ לִילֵךְ לְדָרֵךְ עַד שְׂתַפְּלֵל
תְּפִלַּת **(י)** יִיחַ וַיֵּשׁ מְקַלֵּין לְאַחַר שְׁאֲמְרוּ מְקַצֵּת בְּרִכּוֹת קֹדֶם שְׁאֲמְרוּ
בְּרוּךְ שְׁאֲמַר, וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּזֶה (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י י"ח) וְלֹא לְאָכֹל וְלֹא
לְשִׁתּוֹת, אֲבָל מִיָּם **(יא)** מִתָּר לְשִׁתּוֹת קֹדֶם תְּפִלָּה, בֵּין
בַּחֹל וּבֵין **(יב)** בְּשַׁבַּת וַיּוֹם טוֹב, וְכֵן אֲכָלִין וּמְשַׁקִּין
לְרַפּוּאָה **(יג)** מִתָּר.

באר היטב (י) י"ח. ואם אין השיירא ממתנת לו מותר לילך לדרך. מ"א ע"ש
ועיין ט"ז: **(יא) מותר.** דלא שייך בהו גאווה. ועם צוק"ר אסור. ובמקום דצריך
רפואה מותר לשתות מים וצוק"ר קודם שיתפלל הרדב"ז ח"ד סי' רל"ח
ולאיש זקן וחלש שאינו יכול לעמוד על נפשו עד עת יציאת הציבור מבה"כ
בפרט בשבתות וי"ט שלפעמים מתעכבין עד חצות יותר טוב להתיר לו
להתפלל בביתו בנחת ויקדש ויאכל מידי בצפרא ואח"כ ילך לבה"כ ויכוין לבו
עם הציבור בתפלת שחרית ויתפלל אחר כך עמהם מוספין של יום ולא שישתה
הקא"וי או הגיקול"טי בלא קבלת עול מלכות שמים תחלה כי ודאי ע"ז נאמר
ואותי השלכת אחר גויך. לקט הקמח. וכ"כ הפרי"ח דקאו"י יכול לשתות
ובפרט במצרים שאין הדעת מתיישב בלא קאו"י אבל קאו"י עם צו"קר או כל
מיני תרגומא כדי שלא לשתות הקאו"י אליבא ריקנא אסור ע"ש ומהר"ו
ז"ל כתב דאפילו קם בחצות הלילה אסור למיטעם מידי עד אחר התפלה
כמ"ש בזוהר. ושמעתי שאחד מן הגדולים התיר שתיית הקאו"י דדוקא מידי
דמרבה דם אסור. יד אהרן: **(יב) בשבת.** ואחר תפלת מוסף אסור כיון שהגיע
זמן קידוש. רש"ל: **(יג) מותר.** אפילו דבר דשייך בו גאווה כיון שאינו עושה
משום גאווה אלא לרפואה אע"פ שאינו חולה שרי. מ"א:

ד הַצֵּמָא וְהָרֵעַב הֵרִי הֵם בְּכָלֵל הַחֹלִים. אִם יֵשׁ בּוֹ יְכָלֵת
לְכוֹן דְּעֵתוֹ, יְתַפְּלֵל. וְאִם לָאוּ, אִם רָצָה, אֵל יְתַפְּלֵל עַד
שְׂיֹאכֹל **(יד)** וַיִּשְׁתֶּה.

באר היטב (יז) וישתה. הא דאמר אם רצה משמע שאינו מחויב. הטעם משום דעכשיו בזמן הזה בלא"ה אין מכוונים כ"כ ומ"מ אם רצה לאכול ולשתות קודם כדי שיכוין מותר עמ"א :

ה וְאִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל קֶדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, צָרִיךְ (טו) לְהַפְסִיק. וְיֵשׁ אֲוִמְרִים שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק.

באר היטב (טו) להפסיק. אם בירך ברכת המזון ועוסק בשתיה לכ"ע צריך להפסיק. מ"א. ועיין בס"ק י"א דכתבתי בשם מהרח"ו שאפילו קם בחצות הלילה אסור לטעום אחר התפלה. ובבאר היטב אשר לפני כתב לחלק בין אכילה לשתיה דאכילה אסור ובשתיה מותר :

ו אֶפְלוּ לְלַמֵּד אָסוּר מְשַׁיְגִיעַ זְמַן (טז) תְּפִלָּה, וְהִינוּ מִי שְׂרָגִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית מְדַרְשׁוֹ, וְאִינוּ רָגִיל לִילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, דְּאָפֵא לְמִיחַשׁ דְּלָמָּא מְטָרִיד בְּגַרְסִיָּה וְיַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְתְּפִלָּה. אָבֵל מִי שְׂרָגִיל לִילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְתָר. וְאִם הוּא מְלַמֵּד (יז) לְאַחֲרִים, אֶפְלוּ אִם אִינוּ רָגִיל לִילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְתָר, כִּיּוֹן שְׁהַשְׁעָה עוֹבְרָת, דְּזִכּוֹת הָרַבִּים דְּבָר גְּדוֹל הוּא. וְאִם לֹא יִלְמְדוּ עַכְשָׁו וְתַבְטְלוּ, וְלֹא יוֹכְלוּ לְלַמֵּד וְעִי"ל ס"י ק"ו.

באר היטב (טז) תפלה. עיין ב"ח. וכן הוא במהרש"ל ומהרש"א ע"ש. ועי"ת לא דק ע"ש : (יז) לאחרים. כ"כ מהר"י. ומיהו בתוס' משמע דלא ס"ל האי סברא לחלק בכך דא"כ לא הוי ראייה מההיא דרב משי ידיה ומתני לן פרקן וכו' דלמא שאני התם שלמד לאחרים וק"ל. והרוקח כתב ת"ח שביטל תפלה בשביל לימודו אפילו למד כל היום ולאחרים מעלה עליו כאלו לא למד אותו יום :

ז מתר להסתפר ולכנס למרחץ סמוך לשחרית, שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי.

ח בשעת הדחק, כגון שצריך להשכים לדרך, יכול להתפלל משעלה עמוד השחר, וימתין מלקרות (יח) קריאת שמע עד שיגיע זמנה. אם אפשר לו לקרות קריאת שמע על הדרך, דהינו שיתפנו בפסוק ראשון וכמו שנתבאר לעיל סי' נ"ח (בית יוסף בשם הרשב"א) ואף על פי שאינו סומך גאלה (יט) לתפלה, הכי עדיף טפי שיתפלל בביתו מעמד, ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך, ויסמך גאלה לתפלה:

באר היטב (יח) ק"ש. ואם יכול להכיר חברו ברחוק ד"א יקרא גם ק"ש בביתו. מ"א: (יט) לתפלה. ונוהגין כהרשב"א דמסמיד גאולה לתפלה עדיף לכן אין נזהרין בזה ומתפללין גם כן בדרך עיין מ"א:

סימן צ - מקום הראוי להתפלל. ולתפלל עם הצבור ודין ההולך בדרך

סעיפים

כו

ובו

א המתפלל לא יעמד לא על גבי מטה, ולא על גבי כסא, ולא על גבי ספסל ואפלו אינו גבוהין (א) ג' (בית יוסף בשם מהרי"א),

וְלֹא עַל גְּבִי מְקוֹם גְּבוּהָ, אֶלֶּא אִם כֹּן הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלָה,
אוֹ שֶׁהָיָה כְּוָנָתוֹ לְהַשְׁמִיעַ לְצַבּוֹר.

באר היטב (א) ג'. והבי"ח מתיר גם בכסא וספסל אם אינן גבוהים ג' וכ"כ
הטי"ז ע"ש. ובמהרי"ל ה' תפלה משמע כדעת הש"ע וכ"כ הלבוש סי' צ"ח וכן
פסק בס' אליהו רבה ועכשיו נהגו שהש"ץ עומד עמוק משאר בה"כ משום
ממעמקים קראתיך עיין הלק"ט ח"ב סי' קכ"ב. וביד אהרן:

ב שְׁעוֹר מְקוֹם גְּבוּהָ שְׁאֲמְרוּ ג' טְפָחִים. הָיָה גְבוּהָ ג' וַיֵּשׁ
בוֹ ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, הָרִי הוּא כְּעֵלְיָהּ וּמִתָּר לְהִתְפַּלֵּל
בוֹ. וְכֹן אִם הָיָה מְקוֹף מְחֻצוֹת, אָף עַל פִּי שְׁאִין בוֹ ד' עַל
ד' מִתָּר לְהִתְפַּלֵּל בוֹ, שְׁאִין גְּבוּהוֹ נֶכֶר כִּיּוֹן שְׁחֲלַק רְשׁוֹת.

ג הָאֲמָנִין שְׁעוֹשִׁין מְלֶאכֶה לְבַעַל הַבַּיִת יְכוּלִין לְהִתְפַּלֵּל
בְּרֹאשׁ הַזֵּית וּבְרֹאשׁ הַתְּאֵנָה, וְאִין בְּזָה מְשׁוּם לֹא יַעֲמֵד
עַל גְּבִי מְקוֹם גְּבוּהָ וַיִּתְפַּלֵּל, דְּכִיּוֹן שְׁעָלוּ לַעֲשׂוֹת
מְלֶאכֶתָם, הָיָה כְּמִי שֶׁעוֹלָה לְעֵלְיָהּ. וּבְשֶׁאֵר אֵילָנוֹת
צְרִיכִים לִירֵד, וְהַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַזֵּית מִשְׁאֵר אֵילָנוֹת,
מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עֲנָפִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשְׁאֵר אֵילָנוֹת, וַיֵּשׁ
טָרַח גָּדוֹל בְּעֵלְיָתָם וּבִירִידָתָם, וַיִּתְבַּטְּלוּ מִמְּלֶאכֶתָם
וּלְפִיכֹךְ אָמְרוּ שֶׁיִּתְפַּלֵּל שָׁם. אָבֵל שְׁאֵר אֵילָנוֹת דְּלִיכָא
בְּטוֹל, יִרְדוּ. וּבַעַל הַבַּיִת, אֶפְלוּ מִרֹאשׁ הַזֵּית וְהַתְּאֵנָה
צָרִיךְ לִירֵד לְהִתְפַּלֵּל, דְּהָא אֵינוֹ מְשַׁעֲבֵד לְמְלֶאכֶה שֶׁהוּא
בְּרְשׁוֹת עֲצָמוֹ. וְאִם הִקְלוּ אֶצֶל פּוֹעֲלִים מִפְּנֵי בְּטוֹל
מְלֶאכֶה, לֹא הִקְלוּ אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת.

ד צָרִיךְ לִפְתַּח פְּתָחִים או חלונות כְּנָגֵד יְרוּשָׁלַיִם כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדּוֹ, וְטוֹב שֶׁיְהִיוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת **(ב)** י"ב חלונות:

באר היטב (ב) י"ב חלונות. וא"צ שיהיו כולם לצד מזרח אלא צריך שיהיו פתוחות לכל צד ג' עיין ט"ז ס"ק ג':

ה לֹא יִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם פָּרוּץ כְּמוֹ **(ג)** בְּשָׂדֵה, מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁהוּא בְּמָקוֹם צְנִיעוֹת חָלָה עָלָיו אֵימַת מְלָךְ, וְלָבוּ נִשְׁבֵּר.

באר היטב (ג) בשדה. ופשוט דעוברי דרכים מתפללין בשדה. מ"א:

ו וְלֹא בְּחֶרֶבָה, מִפְּנֵי חֲשָׁד וּמִפְּנֵי הַמַּפְלָת, וּמִפְּנֵי הַמַּזִּיקִים.

ז וְלֹא אַחוּרֵי **(ד)** בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם אֵינוֹ מַחֲזִיר פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְאַחוּרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת הוּא הַצַּד שֶׁפְּתַח פְּתוּחַ בּוֹ, וְהוּא הַפֶּךְ הַצַּד שֶׁפּוֹנִים אֵלָיו **(ה)** הַקָּהַל כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים **(ו)** בְּהֶפֶךְ, וְרֵאוּי לְחוּשׁ לְדַבְּרֵי **(ז)** שְׁנִיָּהֶם, וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלְל בְּשָׂר צְדָדִים חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת יֵשׁ **(ח)** לְהַחֲמִיר שֶׁיִּחֲזִיר פָּנָיו **(ט)** לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכָל זֶה כְּשֶׁנֶּכֶר שֶׁמַּחֲזִיר אַחוּרָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל אִם הוּא מִתְפַּלֵּל

בְּבַיִת הַסְמוּךְ לְבַיִת הַכְּנֶסֶת, וּפְנֵי כְּנָגַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
כָּרְאוּ, וְאַחֲרָיו לְכַתֵּל בֵּיתוֹ שֶׁהוּא כְּתֵל בֵּית הַכְּנֶסֶת,
מִתָּר, שְׂאִינוֹ נֶכֶר שְׂמִחֲזִיר פְּנֵי מִבֵּית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (ד) בה"כ. עיין בתשובת יד אליהו סי' ז' שהעלה דני"ל מה שאמרו
גבי המתפלל אחורי בית הכנסת לא שייך אלא דוקא שהצבור מתפללים תפלת
י"ח והוא ג"כ מתפלל י"ח ע"ש: **(ה) הקהל.** כלומר דמיירי במתפלל באותו
צד שהפתח פתוח שם דהיינו בצד מערב לפיכך אם מחזיר פניו כלפי בה"כ
נמצא שמתפלל לאותו צד שהציבור מתפלל. וע"כ לא נקרא רשע אבל אם
מחזיר פניו מבה"כ נמצא מתפלל הפך מהציבור שמתפלל בבה"כ נקרא רשע
שנראה כשתי רשויות ח"ו. ולפי פירוש זה אם עומד אחורי בה"כ בצד מזרח
והפך מבה"כ ומתפלל לצד מזרח כמו שהצבור מתפלל ג"כ אינו נקרא רשע.
(ועיין בס' אליהו רבה בזה): **(ו) בהפך.** הוא דעת ר"י הובא בתוס' שם דמפרש
אחורי בה"כ היינו אחורי כותל מזרחי שאין שם פתחים וכשעומד אחורי אותו
כותל ואחוריו כלפי הכותל אע"פ שפניו כלפי רוח מזרח ונמצא מתפלל לרוח
שכל הציבור מתפלל אפ"ה נקרא רשע. וכי מהדר אפי' לבי כנישתא כיון
שפניו כלפי כותל מזרחי אעפ"י דעומד בחוץ ונמצא שהוא מתפלל כלפי רוח
מערב וכל הקהל נגד רוח מזרח לית לן בה כיון שכל הקהל כלפי כותל מזרחי
ששם ההיכל. ופניו ג"כ כלפי אותו כותל אין לחוש: **(ז) שניהם.** שלא יתפלל
אלא במערב ויחזיר פניו לבה"כ: **(ח) להחמיר כו'.** אעפ"י שאינו מתפלל לרוח
שהצבור מתפלל מ"מ כיון שאינו מתפלל בהפך לית לן בה. תר"י ב"י: **(ט)**
לבה"כ. וה"ה בעזרה וכ"כ השכנה"ג ראיתי קהלות רבות עזרותיהם לצד
מזרח ומתפללין ופניהם כלפי מזרח ואחוריהם כלפי כותל מזרחית שבבה"כ
ונראה דס"ל דעזרה הוי כמו בית שהתיר הרמב"ם להתפלל לצד המזרח אע"פ
שאחוריו כלפי בה"כ עכ"ל ועיין בל"ח אות פ"ג:

ח אָסוּר לְעֵבֶר חוּץ לְבַיִת הַכְּנֶסֶת בְּצַד שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ בּוֹ
בְּשָׁעָה שֶׁהַצְּבוּר מְתַפְּלִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּכוֹפֵר, כִּי
שְׂאִינוֹ נִכְנָס לְהִתְפַּלֵּל. וְאִם נוֹשֵׂא מִשְׂאוֹ אוֹ שְׂלְבוֹשׁ
תְּפִלִּין, אוֹ שֵׁישׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחַר בְּעִיר, אוֹ שֵׁישׁ לְבַיִת
הַכְּנֶסֶת זֶה פֶּתַח **(י) אַחַר**, אוֹ שְׂרוּכָב עַל הַבְּהֵמָה מִתָּר (בֵּית יוֹסֵף
בְּשֵׁם רִי"ו).

באר היטב (י) אחר. עיין בהר"ן פרק במה מדליקין. ודרשות ראנ"ח פרשת וישב ופרשת מצורע. ותשובותיו ח"ב סי' ע' ובתשובת חכם צבי סי' צ"א:

ט וְשֵׁתִּידֵל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם (יא) הַצְּבוּר, וְאִם הוּא (יב) אָנוּס שְׂאִינוּ יָכֹל לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, יָכוֹן לְהִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהַצְּבוּר (יג) מְתַפְּלֵלִין. וְה"ה בְּפִי אָדָם הַדָּרִים (יד) בְּיִשׁוּבִים, וְאִין לָהֶם מְנֹן, מִכָּל מְקוֹם יִתְפַּלְלוּ שְׁחֲרִית וְעֶרְבִית בְּזֶמַן שֶׁהַצְּבוּר מְתַפְּלֵלִים (סמ"ג) וְכֵן אִם נֶאָנָס וְלֹא הִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהִתְפַּלְלוּ הַצְּבוּר, וְהוּא מְתַפְּלֵל בְּיַחֲד, אָף עַל פִּי כֹן יִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (יא) הציבור. אע"פ שיוכל להתפלל בביתו ביו"ד מ"מ ברוב עם הדרת מלך. מ"א. אפילו איכא בצבור הרבה חוטאים לא ימנע מלהתפלל עם הציבור כנה"ג ע"ת. מי שהיה חבוש בבית האסורים ולא היה יכול להתפלל בעשרה והתחנן לפני השר ולא אבה רק יום אחד ולא יותר. איזה יום יבחר לו פסק הרדב"ז ח"ד סי' י"ג שלא יחמיץ המצוה ותיכף יתפלל בעשרה ע"ש. וחכם צבי בתשובתו סי' ק"ו הקשה עליו מפרק התכלת דף מ"ט דקמבעיא לן ציבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהם קודם ומוקי לה במוספין דהאינדא ותמידין דלמחר תדיר עדיף או מקודש עדיף ואי כסברת הרדב"ז אף אי תדיר עדיף מוספין קדמו מטעם דאין מעבירין על המצות ע"ש ובלקט הקמח דף י"א מיישב דיש חילוק בין יחיד לצבור דאין ציבור מתים אך ביחיד שהוי מצוה לא משהינן ע"ש. והמחבר יד אהרן מתרץ דבשלמא דההוא דתדיר ומקודש אי אקריב תדיר שוב אינו יכול להקריב מקודש וכן להיפוך מש"ה מספקא לן מי נדחה מפני מי. אבל הכא אינו מפסיד המצוה לגמרי אלא דאם ימתין ליום כפור עושה המצוה בשלימות מש"ה אין מעבירין ע"ש. ועיין תשובת יד אליהו סי' מ"ב. מי שהולך בשבת וי"ט בהשכמה להתפלל במנין עשרה כי רוב ציבור מאחרים תפלתם ובאותו מנין מתפללים גם תפלת מוסף תכף אחר תפלת שחרית. ויש זמן אח"כ לילך לבה"כ. יותר טוב להתפלל מוסף עם הצבור בבה"כ דברוב עם הדרת מלך. ול"ד לנדון הרדב"ז דהתם זמן גדול ביניהם ויש חששות וסבות. אבל ביומא חדא לית לן בה יד אליהו סי' מ"ב: **(יב) אנוס.** פירוש שתש כוחו אע"פ שאינו חולה מ"א. ואם הוא אנוס ממון שמחמת השתדלותו להתפלל עם הציבור יבא לידי הפסד ממון פסק בתשוב' יד אליהו סי' ז' דאין מחויב על פי הדין ויכול להתפלל ביחיד בביתו או בבה"כ

כשאין שם ציבור. ואפשר דמשום מניעת ריוח מחויב קצת על פי הדין להתפלל עם הציבור דחילוק יש בין מניעת ריוח לבין הפסד מכיסו ע"ש. אם רשאי לילך בספינה קטנה או גדולה בשבת כדי להשלים מנין ולהתפלל עם הציבור עיין הרדב"ז ח"א סי' פ"ז ובתשובת חות יאיר סי' (ק"י"ב) [קט"ו] ובתשו' עבודת הגרשוני סי' קכ"ג ובתשובת מהר"ם רוטנבורג סי' א' ב': **(יג) מתפללים**. ודוקא אם טריחא ליה מילתא לאסוף י'. מ"א. משמע בע"א דף ד' ע"ב דאם מתפלל מוסף בשעה שהציבור מתפלל שחרית לא מיקרי בשעה שהציבור מתפלל ועיין תוס' שם: **(יד) בישובים**. נ"ל בימות הקיץ שהציבור מאחרים תפלת שחרית והדר בישוב אסור אפילו ללמוד כמ"ש סי' פ"ט לכן מוטב שיתפלל תיכף בהנץ החמה ובערבית צריך להמתין עד צאת הכוכבים. מ"א:

י כְּשֶׁעוֹמֵד עִם הַצְּבוּר, אָסוּר לוֹ לְהַקְדִּים **(טו)** תְּפִלָּתוֹ לְתִפְלַת צְבוּר, אֶלָּא אִם כֹּן הַשָּׁעָה **(טז)** עוֹבֶרֶת, וְאִין הַצְּבוּר מִתְּפַלְלִים, לְפִי שְׂמֵאֲרִיכִים בְּפִיּוּטִים אוֹ לְסִבָּה אַחֲרֵת: אֶבֶל בְּלֹא שָׁעָה עוֹבֶרֶת, יִתְּפַלֵּל הַפִּיּוּטִים וְהַתְּחִנוּת עִם הַצְּבוּר, וְלֹא יִפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, אֶפְלוּ לְעֶסֶק בְּדַבְּרֵי תוֹרָה וְעֵין לְעֵיל סִי' ס"ח.

באר היטב (טו) תפלתו. אפילו רוצה לצאת חוץ לבית הכנסת ריב"ש מ"א. ואם חלש לבו יכול להתפלל בביתו קודם הציבור ובבה"כ אף זה אסור ואם הוא חולה או אנוס אף בבה"כ שרי. ב"ח דלא כב"י. מג"א ע"ש: **(טז) עוברת**. משמע דאז אפי' בבה"כ שרי וכ"מ לשון תר"י: אבל הב"ח פסק דוקא שהזמן קצר כ"כ בעוד שיהלוך לביתו יעבור זמן תפלה אבל אם יש זמן ילך לביתו ויתפלל ביחיד ע"ש:

יא מִי שְׁיֵשׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת **(יז)** בְּעִירוֹ, וְאִינוֹ נִכְנָס בּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, נִקְרָא שָׂכוֹן **(יח)** רַע, וְגוֹרֵם גְּלוּת לוֹ וּלְבָנָיו.

באר היטב (יז) בעירו. ואם יש ב' בה"כ מצוה לילך להרחוקה דשכר פסיעות יש ב"מ דף (ק"ו) [ק"ז]: **(יח) רע**. אפילו אין שם מנין עשרה דסתמא קתני. מט"מ שכנה"ג ע"ש:

יב מְצוּהָ (יט) לְרוּץ כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכֵן לְכָל דְּבַר מְצוּהָ, אֲפֹלוּ בְּשַׁבַּת שְׁאֲסוּר לְפִסְעַ פְּסִיעָה גָּסָה. אָבֵל כְּשִׁיוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אֲסוּר (כ) לְרוּץ.

באר היטב (יט) לרוץ. עד פתח בה"כ ובבה"כ עצמה אסור לרוץ אלא ילך באימה וביראה. ע"ת שלי"ה מ"א: (כ) לרוץ. אבל אם יוצא ע"מ לחזור מצוה לרוץ כדי שיחזור מהרה. הכותב בע"י וכ"כ המ"א ושכנה"ג דלא כלי"ח. וכתב שלי"ה דהיוצא מבה"מ לבה"מ ירוץ. מג"א:

יג מִתֵּר (כא) לָרֶק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְדוֹרְסוֹ בְּרִגְלוֹ, אוֹ מְכַסְּהוּ בְּגָמִי.

באר היטב (כא) לרוק. ודוקא שלא בשעת תפלת י"ח אלא כגון ק"ש וברכותיה אבל בתפלת י"ח אסור לרוק כדלקמן סי' צ"ז סי"ב ב"ח ע"ת ט"ז. וכתב בס"ח הרוצה שלא ירוק תדיר בבה"כ ילעוס קודם כניסתו שורש שקורין לקרי"ץ אבל בעי"כ ובעט"ב אסור שישאר המתיקות בפיו וכשבולע רוק בולע המתיקות. מ"א:

יד יִשְׁפִּים אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדִי שְׂיִמְנֶה עִם הִי (כב) הָרְאשׁוֹנִים.

באר היטב (כב) הראשונים. דוקא שיתפלל שם עמהם האר"י ז"ל לא היה מן היו"ד הראשונים ע"ל סי' כ"ה ס"ק ב' ובזוהר נשא איתא שיתאספו י' יחדיו ויבואו לבה"כ. מ"א:

טו אִם נִשְׂאָר אָדָם יְחִידִי, מִתְּפִלָּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת

שְׁבִשְׁדוֹת, או אֶפְלוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁבַעִיר, אִם הִיא תִּפְלֹת
עֲרֵבִית שְׁמֵת־פְּלִין בְּלִילָה חָיֵב (כג) חֲבֵרוּ לְהִמָּתִין לוֹ עַד
שְׁיִסִּים תִּפְלֹתוֹ, כְּדִי, שֶׁלֹּא יִתְבַּלְּבַל בְּתִפְלָתוֹ. וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין
אֶפְלוּ בַּיּוֹם, וּבְבִתֵּי הַכְּנֶסֶת שְׁלָנוּ שָׁהִם בְּעִיר (הטור ומְרַדְכִי בְּשֵׁם רַ"י וְהַר"י פ"ק
דְּבָרִכּוֹת) וְאִם מֵאֲרִיף בְּבִקְשׁוֹת וְתַחֲנוּנִים, אֵינּוּ חָיֵב
לְהִמָּתִין לוֹ.

באר היטב (כג) להמתין. דוקא אם נכנסו בשוה אבל אם נכנס יחידי בשעה
שלא יכול לסיים עמהם תפלתו אין חייב להמתין לו דכיון שרואה שלא יוכל
לסיים עמהם ונכנס איגלאי מילתא שאינו מפחד אם נשאר יחידי. ב"ח. מיהו
מדת חסידות הוא להמתין גם בכה"ג וכך כתב המרדכי בשם ר"י שהיה ממתין
גם בכה"ג. ובבאר היטב אשר לפני קיצר במקום שהיה לו להאריך עיין שם :

טז הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְהִגִּיעַ לְעִיר וְרוּצָה לָלוֹן בָּהּ, אִם לִפְנֵיו
עַד ד' מֵיָלִין מְקוֹם שְׁמֵת־פְּלִים בֵּי, צָרִיף (כד) לֵילֵךְ שָׁם
וּלְאַחֲרָיו צָרִיף לַחֲזֹר עַד מִיל כְּדִי לְהִתְפַּלֵּל בֵּי.

באר היטב (כד) לילך שם. אם יוכל לבא שם בעוד היום גדול ושלא יהא צריך
ללכת יחידי וכמו שכתב בסעיף שאח"ז ובאה"ט אשר לפני העתיק דברים אלו
חוץ למקומו ע"ש ועמ"א מה שהקשה על הר"ן ועיין בתשובת יד אליהו סי'
ז' :

יז יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁמֶכֶל שְׁכֵן שֶׁלֹּא יִשְׁכִּים אָדָם לֵילֵךְ
מֵעִיר שְׁמֵת־פְּלִים בָּהּ בֵּי, אִם יָכוֹל לָבוֹא לְמַחוּז חֶפְצוֹ
בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה צָרִיף לְלָכֶת יְחִידִי אַחַר
הַתְּפִלָּה.

יח בית המדרש קבוע קדוש יותר מבית הכנסת, ומצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת, והוא שיתפלל ביי: **הגה:** ויש אומרים דאפילו בלא יי עדיף להתפלל בבית המדרש הקבוע לו, ודוקא מי שתורתו אמונתו ואינו מתבטל בלאו הכי (תריי פרק קמא דברכות) ואפילו הכי לא ירגיל עצמו לעשות כן, שלא ילמדו עמי הארץ ממנו, ויתבטלו מבית הכנסת (תשובת הרא"ש פלל ד' והטור) וכל שכן שלא יעסק בתורה בבית הכנסת בזמן שהצבור אומרים סליחות ותחנונות (הגהות אלפסי החדשים).

יט יקבע מקום (כה) לתפלתו, שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די לו במה (כו) שיקבע לו בית הכנסת להתפלל, אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע.

באר היטב (כה) לתפלתו. גם כשמתפלל בביתו יקבע מקום שלא יבללוהו בני הבית: **(כו) קבוע.** ותוך די אמות חשיב מקום אחד דא"א לצמצם. מ"א:

כ יכנס שעור שני פתחים, ואחר כך יתפלל. יש מפרשים שעור שני פתחים, דהינו חי טפחים. יכנס לפנים שלא ישב אצל הפתח, שנראה כמשאו ישיבת בית הכנסת, ולפי זה אם יש לו מקום מיחד אצל הפתח, אין בכך פלוג. ויש מפרשים שהטעם מפני שמביט לחוץ, ואינו יכול לכנו. ולפי זה אם אינו פתוח לרשות הרבים, אין בכך פלוג. ויש מפרשים שלא ימהר להתפלל מיד כשנכנס, אלא ישהה שעור שני פתחים, ונכון לחוש לכל הפרושים.

באר היטב (כז) שני פתחים. מכבדין בפתח בה"כ שיכנוס הגדול תחילה
הואיל וראוי למזוזה. ש"ס ברכות:

כא צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר, ודבר
קבוע כגון ארון (כח) ותבה, אינם חוצצים. ולא חשיב חציצה
רק בדבר גדול שגבהו י' (כט) ורחבו ד', אבל דבר קטן לא חשיב הפסק
(אפודתם ונרחות חיים בשם הראב"ד) וכן בעלי חיים אינם חוצצים,
ואפלו אדם אינו חוצץ: הגה: ולי נראה דבעלי חיים חוצצים ואדם
אינו חוצץ, וכן נראה סברת הפוסקים, ואפשר דנפל טעות בספרים.

באר היטב (כח) ותיבה. כתב ב"י וה"ה מטה דידן העשוי לשכיבה מיקרי קבוע
והב"ח חולק וס"ל דלא מיקרי קבוע דלפעמים נוטלין ומעמידה במקום אחר
והוכיח כן מתוס' ע"ש והמ"א סותר הוכחתו ע"ש והפרי"ח הסכים עם הב"ח
דלא כמ"א ע"ש. ועיין ט"ז שהקשה על הב"י למה לא משני כפשוטו כדעת
המקשן ומיירי במטה העשוי לשכיבה ע"ש וכ"כ בפרי"ח ע"ש. ולא הבנתי דא"כ
מה היה מתפאר כל ימי הייתי מצטער ר"ל הייתי זהיר ונזהר וכו' מהו זה
זהירות הלא יותר טוב היה אם היה מתפלל אצל הכותל וק"ל: (כט) ורחבו
ד'. וצ"ע דנהגו להתפלל לפני השטענד"ר שמניחין עליו הסידורים והוא גבוה
י' ורחב ד' מ"א ע"ש. וט"ז כתב כל הדברים שהם לצורך התפלה בבה"כ אין
שייך חציצה וע"כ נהגו שיש לכל אחד שטענד"ר אע"פ שגבוהים י' ורחבים ד'
ומטעם זה נ"ל דשלחן בבית לא חשיב נמי הפסק וחציצה לתפלה דהשלחן הוי
צורך התפלה שמניח הספר עליו ומ"מ נראה דאף במידי דחציצה בינו לבין
הכותל אם א"א בקלות להתפלל בע"א כגון לפעמים שמתפללין ביו"ד באיזה
חדר וא"א לכל אדם לעמוד בלי חציצה לכותל בודאי אל יעכב התפלה בשביל
זה ולילך בחדר אחר להתפלל דאין זה אלא למצוה מן המובחר ולית ביה
איסורא כשצריך לכך מצד דוחק המקום: ומ"מ יעצים עיניו או יתפלל מתוך
הסידור ולא יביט לחוץ. כדי שלא יבא לידי ביטול כוונה עכ"ל ט"ז:

כב ויש מי שאומר שיש לזהר מלהתפלל אחריו שום
אדם, וטוב לחוש לדבריו.

כג הַבְּגָדִים הַמְצִיָּרִים, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן בּוֹלְטוֹת, אִין נְכוֹן לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדָם, וְאִם יִקְרָה לוֹ לְהִתְפַּלֵּל כְּנֶגְדָּךְ אִזְ כִּתֵּל (ל) מְצִיר, יַעֲלִים עֵינָיו : הַגָּה: וְלָכוֹ אָסוּר גַּם כֵּן לְצוּר צִיּוּרִים בְּסִפְרִים שְׂמֵת־פְּלִים מֵהֶם, שֶׁלֹּא תִתְבַּטֵּל הַכְּוֹנָה (מְרַדְכִי רִישׁ פָּרָק כָּל הַצְּלָמִים) אָבֵל בְּגָדִים שְׂמֵצִיר עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי (לֹא) תִפְלוֹת, אֲפִלוּ לִישָׁב עֲלֵיהֶם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אָסוּר (תְּשׁוּבַת הָרֵא"ש סִימָן ב' כָּל ה').

באר היטב (ל) מצויר. ומטעם זה אסור לצייר ציורים בכותל בה"כ נגד פניו של אדם אלא למעלה מקומת איש. מ"א. אסור להתפלל כנגד המראה אפי' אם עיניו סתומות. הרדב"ז ח"א סי' (ק"ו) [ק"ז] כפי מה שפיי השכנה"ג ע"ש : (לֹא) תִפְלוֹת. ואפילו בביתו אסור ט"ז ע"ש :

כד לֹא יִתְפַּלֵּל בְּצַד רְבוֹ, וְלֹא אַחֲרֵי רְבוֹ, וְלֹא לְפָנָיו. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה לֹא מִיָּרִי אֶלֶּא לְהִתְפַּלֵּל בְּיַחֲד, אָבֵל בְּצַבּוֹר אִם כָּךְ הוּא סֵדֶר יְשִׁיבָתוֹ, אִין לְחוּשׁ אִם מִתְפַּלֵּל לְפָנָיו אוֹ אַחֲרָיו (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מַהֲרִי"א וְאֶהֱל מוֹעֵד) וְאָף עַל פִּי שְׂטוֹב לְהַחְמִיר, הַמְנַהֵג לְהַקֵּל. אִם הִרְחִיק ד' אַמּוֹת (לֹב) מִתֵּר וְעִין בְּיֹרֵה דְעָה סִימָן רמ"ב סְעִיף ט"ז.

באר היטב (לֹב) מותר. לפני רבו. ב"ח ד"מ ש"ך ב"ד סימן רמ"ב מ"א ע"ת ודלא כב"י :

כה תִּלְמִיד חֵבֵר מִתֵּר לְהִתְפַּלֵּל אַחֲרֵי (לֹג) רְבוֹ.

באר היטב (לֹג) רבו. אבל לפני רבו אסור. ד"מ ב"י ש"ך שם מ"א :

כו כָּל מְקוֹם שְׂאִין קוֹרִין בּוֹ קְרִיאַת שְׁמַע, אִין

מִתְפַּלְלִים בּוֹ, וְכַשֵּׁם שֶׁמְרַחֲקִים מִצּוּאָה וּמִי רַגְלִים
וְרִיחַ רַע, וּמִן הַמֵּת וּמִרְאֵית הָעֲרוּה לְקַרְיַאת שְׁמַע, כָּד
מְרַחֲקִין לְתַפְּלָה.

כז הָיָה עוֹמֵד בְּתַפְּלָה וְהִשְׁתִּין תִּינוֹק בְּבֵית הַכְּנֶסֶת,
יִשְׁתַּק עַד שְׂיָבִיאוּ מִים לְהִטִּיל עַל הַמַּי רַגְלִים, אוֹ יִהְיֶה
לְפָנָיו ד' אַמּוֹת, אוֹ לְצַדָּדָיו, אוֹ יֵצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְיִגְמֹר
תַּפְּלָתוֹ : **הגה:** וְיִזְתֵּר טוֹב לִילָד לְמָקוֹם אַחֵר וְלֹא לְשִׁתְּק, שְׁמָא יִשְׁהֶה כְּדִי
לְגַמֹּר אֶת כְּלָהּ, וְיִצְטַרְדַּ לְחֹזֵר לְרֹאשׁ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רוֹקֵם סִימָן רַכ"ד) וְעֵינָיו לְעִיל
סִימָן ע"ט:

סימן צא - שיאזר מתניו ויכסה ראשו

בשעת תפלה

ובו **א** הִיָּתָה טְלִית חֲגוּרָה עַל מְתָנָיו לְכִסּוֹתוֹ מִמְתָּנָיו
וּלְמַטָּה, אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל עַד שְׂיִכְסֶה לְבֹ, וְאִם לֹא כָסָה
אֶת לְבֹ אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס וְאִין לוֹ בְּמָה, יִתְכַּסֶּה. הוֹאִיל וְכָסָה
עֲרוֹתוֹ לְהִתְפַּלֵּל, יֵצֵא.

ב צָרִיד (א) לְאָזֵר אֲזוֹר בְּשַׁעַת הַתַּפְּלָה, אֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ אַבְנֵט
שְׂאִין לְבֹ רוּאָה אֶת הָעֲרוּה, מְשׁוּם הַכּוֹן. אֲבָל שְׂאָר

בְּרָכוֹת מִתֵּר לְבָרֶךְ בְּלֹא חֲגוּרָה, מֵאַחַר שֵׁישׁ לוֹ (ב)
מְכַנְסִים : **הגה:** וְאֵין לְבוֹ רוּאָה אֶת הָעֲרֻה עֲרִיז פֶּרֶק קָמָא דְשַׁבַּת וְהֵרָאִישׁ
פֶּרֶק הָרוּאָה וְהִגְהוֹת מִיְמוֹנֵי פֶּרֶק ה' מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה).

באר היטב (א) לאזור. דוקא מי שרגיל לחגור כל היום בחגורה אבל מי שהולך כל היום בלא חגורה גם בשעת תפלה אין צריך לחגור. **ביי רי"ו :** **(ב) מכנסים.** וה"ה אם בגדיו מונחים ממש על בטנו ומפסיקים בין לבו לערוה. עיי ר"ס ע"ד מ"א :

ג **יש אומרים שְׁאָסוּר לְהוֹצִיא הַזְּכָרָה מִפִּיּו (ג) בְּרֹאשׁ מְגֵלָה, וְיֵשׁ אֹמְרִים שֵׁישׁ לְמַחֹת שְׁלֹא לְכַנֵּס בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּגֵלוֹי הָרֹאשׁ.**

באר היטב (ג) הראש. ומ"ש בסי' ב' שלא ילך ד' אמות בגילוי הראש היינו מדת חסידות. **ביי רי"ו.** וע"ל סי' ב' וסי"ק ד' וסי"ק ו' משי"ש :

ד **כּוֹבְעִים (קפילו בלעז) הַקְּלוּעִים מִקֵּשׁ חֲשִׁיבָא (ד) כְּסוּי, אֲבָל הַנֶּחַת יָד עַל הָרֹאשׁ לֹא חֲשִׁיבָא כְּסוּי, וְאִם אַחַר מִנִּיחַ יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה, מִשְׁמַע דְּחֲשִׁיבָא כְּסוּי.**

באר היטב (ד) כיסוי. הטעם דהראש והיד חד גוף אינון דאין הגוף יכול לכסות את עצמו. וכתב הב"ח מיהו נוהגים להמשיך הבית יד של הבגד על היד ומכסה בו ראשו ושפיר הוי כיסוי ע"ש :

ה **לֹא יַעֲמֵד (ה) בְּאֶפּוֹנְדָתוֹ (טאסקא בלעז), וְלֹא בְּרֹאשׁ מְגֵלָה, וְלֹא בְּרִגְלָיִם מְגֵלָיִם, אִם דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם שֶׁלֹא יַעֲמְדוּ לְפָנָי הַגְּדוּלָיִם, אֶלָּא בְּבֵתֵי רִגְלָיִם.**

באר היטב (ה) באפונדתו כו'. ומהרמ"מ ס"י ל"ח תיקן שלא ליכנס במנעלים בבה"כ ע"ש. אין להתפלל בבתי שוקיים של פשתן דגנאי הוא לעמוד לפני גדולים בבתי שוקיים של פשתן ומכ"ש כשלושין סנדל והעקב מגולה. גם אין ללבוש בתי ידים שקורין הענטשיך כדרך עוברי דרכים וקורא אני עליהם אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תנדני. ב"ח. מיהו אם הבגד ארוך שחופה את הרגלים או בארצות חמין מאוד שעומדים שם ג"כ בפני גדולים יחף אין לחוש אפילו בגדיו קצרים. שכנה"ג ע"ש:

ו דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו, אלא כשהם עטופים: הגה: ובעת הזעם יש לחבק הידים בשעת התפלה, כעבדא קמי מאריה. ובעת שלום יש להתקשט בבגדים נאים להתפלל (טור):

סימן צב - הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות לתפלה

סעיפים

י

ובו

א ה"ה צריך לנקביו, אל יתפלל. ואם התפלל, תפלתו תועבה, וצריך לחזור **(א)** ולהתפלל. והני מילי שאינו יכול להעמיד עצמו שעור הפרסה, אבל אם יכול להעמיד עצמו שעור הפרסה, יצא בדיעבד. אבל לכתחלה לא **(ב)** יתפלל, עד שיבדק עצמו ותחלה יפה: **הגה:** וכך הנצרך לנקביו אסור אפלו בדברי תורה, כל זמן שגופו משקץ מן הנקבים (הגהות מימוני פרק ד' מהלכות תפלה).

באר היטב (א) ולהתפלל. דוקא לגדולים אבל לקטנים אין צריך לחזור. מ"א ממשמעות הגמ'. וכן כתב הלק"ט ח"ב ס"י ע"ט ע"ש: **(ב) יתפלל.** ואפילו אם

רואה שיעבור זמן תפלה אם ינקה עצמו מתחלה אפי"ה אסור לכתחלה ביכול לעמוד עד פרסה. ב"ח ע"ש. ומ"א מקיל ביכול לעמוד עד פרסה אם יעבור זמן התפלה ע"ש. וע"ת כתב בשם הב"ח להיפוך ע"ש. ולא דק:

ב אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה, יעמיד עצמו עד שיגמר, ולא יפסיק. ואם בשעת קריאת שמע וברכותיה נתעורר בין לקטנים בין לגדולים, קורא כדרךכו: הגה: ודוקא שאינו מתאוה כל כך דאית ביה משום בל תשקצו, אבל בלאו הכי יותר טוב להפסיק (ותשובת הרשב"א סימן קל"א פסק דמפר ותרומת הדשן סימן ט"ז פסק דאסור וצריך לחלק (ג) כו) ואם רצה להרחיק ולהטיל מים, עושה.

באר היטב (ג) כן. ומ"א כתב ונ"ל דיש לסמוך על הרשב"א ובצבור אף ת"ה מודה דשרי דגדול כבוד הבריות ואף ביחיד יש לסמוך ארשב"א דשרי ע"ש:

ג צריך קדם תפלה להסיר פִּיחו וְנִיעוּ וְכָל דָּבָר הַטּוֹרְדוֹ.

ד צריך לרחץ ידיו (ד) במים, אם יש לו. ואם אין לו, צריך לחזור אחריהם עד (ה) פרסה, והני מלי כשהוא הולך בדרך והמים נמצאים לפניו, אבל אם צריך לחזור לאחוריו למקום מים עד (ו) מיל, חוזר. יותר ממיל אינו חוזר, ואם מתירא שיעבר (ז) זמן התפלה, ינקה ידיו (ח) בצרור או בעפר או בכל מדי דמנקי וע"ו לקמן סימן רל"ג.

באר היטב (ד) במים. ואין הניגוב מעכב כמו שמעכב בנטילה לאכול. ברכת אברהם: (ה) פרסה. אם לא יצטרך לילך יחידי ל"ח. ושיעור פרסה הוא שעה וחומש ע"י ט"ז וכתב ב"ח כיון דא"צ לחזור אחר מים לק"ש לכ"ע השתא

כיון דצריך להסמיד גאולה לתפלה אין לחזור אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן דלא כשייע עכ"ל. ועיית חולק עליו וכתב דהא אפשר להמתין בשירה חדשה כמ"ש סי' ע"ש: (ו) מיל. ומיל בכלל. ע"ת. ופרי"ח כתב דוקא פחות ממיל חוזר אבל מיל אינו חוזר ע"ש: (ז) התפלה. ט"ז הקשה עליו דלדעת הרי"ף צריך להמתין על המים אפי' אם יעבור זמן התפלה ע"ש. והיד אהרן מיישבו ע"ש: (ח) בצרור. לא שנא אם הם מלוכלכים ל"ש שהסיח דעתו. טור. ועיין מ"א:

ה רחץ ידיו שחרית והסיח דעתו, צריכים נטילה לתפלה. אם יש לו מים, אף על פי שאינו יודע להם שום לבלוף, ולא יברך. ואם אין לו מים מזמנים, אינו צריך לחזור ולטל: הגה: ואפלו ה"ה ידיו מלכלכות ונוטלן לתפלה, אינו מברך וכדלעיל סימן ז'.

ו העומד בתפלה, ונזכר שנגע במקום מטנף, די בנקיון עפר או צרורות, או מחפץ ידיו בכתל.

ז מקום מטנף, הינו מקומות המכסין באדם לפי שיש בהם מלמולי זעה וכן אם חפץ הראש: הגה: ולכן אסור לגע במקומות אלו בשעה שעומדים בתפלה או עוסק (ט) בתורה (פל בו) וכן בצואת האזן והאף כי אם על ידי (י) בגד (מהרי"ט):

באר היטב (ט) בתורה. דלכ"ע די בנקיון בעלמא אעי"פ שיש לו מים. מ"א: (י) בגד. כתב הבאה"ט אשר לפני ועיי פשתן אסור נ"ל ולא ידעתי מני"ל ובהדיא כתב המ"א סי' צ"ז ס"ק ד' ובמדינתנו שלובשין פצילוי"ס מותר ע"ש:

ח המשתין לא יתפלל עד שישקהא כדי הלוד ד' אמות משום נצוצות והמתפלל לא **(יא)** ישתין עד שישקהא כדי הלוד ד' אמות שקל ד' אמות תפלתו שגורה בפיו ורחושי מרחשין שפנתיה.

באר היטב (יא) ישתין. אבל מותר להשתין במקום שהתפלל ומכל מקום מדת חסידות שלא להשתין בד"א של תפלה מגילה דף כ"ז. מ"א:

ט הרוקק לא יתפלל עד שישקהא ד' אמות. המתפלל לא ירק עד שישקהא ד' אמות ודוקא **(יב)** לרצונו אבל אם נזדמן לו רק מתר ע"ל ס"י צ"ז.

באר היטב (יב) לרצונו. פירוש מי שרוקק מחמת טיול. הרא"ש:

י טוב לתן צדקה קדם תפלה:

סימן צג - קדם שיתפלל צריך לשהות

סעיפים

ד'

ובו

א ישקה **(א)** שעה אחת קדם שיקום להתפלל, כדי **(ב)**

שִׁכּוּן לְבוֹ לְמָקוֹם ; וְשָׁעָה אַחַת אַחַר הַתְּפִלָּה, שְׁלֹא תִהְיֶה נִרְאִית עֲלָיו כְּמִשְׁאוּי שְׂמֵמָהּ לְצֵאת מִמֶּנָּה.

באר היטב (א) שעה אחת. תר"י הוכיחו מגמרא דאע"ג דבכל מקום דאמרינן שעה פירוש שעה מועטת הכא פירושו שעה אחת מ"ב שעות ביום ומיהו זהו לחסידים ולשאר עם די בשעה מועטת. מ"א: **(ב) שיכון.** האר"י ז"ל היה מתפלל תוך הספר כדי שיכון מאוד. והכל לפי מה שהאדם מרגיש בנפשו. מ"א:

ב לֹא יַעֲמֵד לְהַתְּפִלֵּל אֶלָּא בְּאִמָּה וְהַכְּנָעָה, לֹא מִתוֹךְ שְׁחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ וְדַבָּרִים בְּטָלִים וְלֹא מִתוֹךְ פֶּעַס, אֶלָּא מִתוֹךְ שְׂמֵחָה כְּגוֹן: דְּבָרֵי תִנְחוּמִין שֶׁל תוֹרָה סְמוּךְ לְגֵאֲלֵת מִצְרַיִם אוֹ סְמוּךְ לְתַהֲלָה לְדוֹד שְׂכָתוֹב בּוֹ: רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה, שׁוֹמֵר הִי אֶת כָּל אֲהָבָיו (תהלים קמה יט כ).

ג אֵין עוֹמְדִים לְהַתְּפִלֵּל מִתוֹךְ דִּין, וְלֹא מִתוֹךְ הֶלְכָה שְׁלֹא יִהְיֶה לְבוֹ טְרוֹד בָּהּ, אֶלָּא מִתוֹךְ הֶלְכָה **(ג) פְּסוּקָה.** **הגה:** וְהֵינּוּ נִמְי כְּמוֹ מִתוֹךְ שְׂמֵחָה, כִּי פְקוּדֵי הִי יִשְׁרִים מְשֻׁמְחֵי לֵב (תהלים יט, ט) (טור).

באר היטב (ג) פסוקה. דהיינו שלא יעסוק בפלפול קודם התפלה אבל אם עסק בפלפול והתחילו הציבור להתפלל יתפלל עמהם ובפרט האידנא שאין מכוונין. כ"כ מ"א:

ד הָעוֹסֵק בְּצַרְכֵי צְבוּר כְּעוֹסֵק בְּתוֹרָה דְּמִי, פִּרוּשׁ: לְעִנְיָן לַעֲמֵד מִתּוֹכוֹ **(ד)** לְהַתְּפִלֵּל, שְׁגִם זֶה שְׂמֵחָה הִיא לוֹ

שְׁעוֹסֶק בְּצַרְכֵי צְבוּר. וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים דְּהֵינּוּ לְעֵנָן דְּאֵינוּ
צָרִיד לְפָסֶק (ה) לְהִתְפַּלֵּל.

באר היטב (ד) להתפלל. נ"ל דדוקא בדבר שאין בו טרדא דומיא דהלכא
פסוקה. מ"א: (ה) להתפלל. וא"צ להתפלל מנחה ב' כיון דבשעת חובתו היה
פטור מן הדין. מ"א ודרישה בי"ד סי' שמ"א ודלא כט"ז בסי' ק"יח ס"ק א'
ע"ש:

סימן צד - צריד לכוון נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או יושב בספינה

סעיפים

ט'

ובו

א בְּקוֹמוֹ לְהִתְפַּלֵּל, אִם הָיָה עוֹמֵד בְּחוּץ לְאֶרֶץ, יִחְזִיר
פָּנָיו כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיִּכְוֶן גַּם לִירוּשָׁלַיִם וְלִמְקֹדֶשׁ
וּלְבַיִת קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל; הָיָה עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יִחְזִיר
פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וַיִּכְוֶן גַּם לִמְקֹדֶשׁ וּלְבַיִת קֹדֶשׁ
הַקֹּדֶשִׁים; הָיָה עוֹמֵד בְּירוּשָׁלַיִם, יִחְזִיר פָּנָיו לִמְקֹדֶשׁ
וַיִּכְוֶן גַּם לְבַיִת קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל; הָיָה עוֹמֵד אַחֲרֵי (א)
הַכְּפֹרֶת, מִחְזִיר פָּנָיו לְכַפֹּרֶת.

באר היטב (א) הכפורת. פי' במערבו של בית המקדש:

ב אִם מִתְפַּלֵּל לְרוּחַ מִשְׁאֵר (ב) רוּחוֹת, יִצְדֵּד פָּנָיו לְצֵד

אָרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם הוּא בְּחוּץ לְאֶרֶץ ; וְלִירוּשָׁלַיִם, אִם הוּא
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ; וְלַמִּקְדָּשׁ, אִם הוּא בִירוּשָׁלַיִם. הַגָּה: וְאָנוּ
שְׂמַחְזִירֵינוּ פְּנֵינוּ (ג) לַמְזָרַח, מִפְּנֵי שְׂאֲנוּ יוֹשְׁבֵי בְּמַעְרָבָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
וְנִמְצָא פְּנֵינוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (טוֹר וּסְמִי"ג). אֵין עוֹשִׂין מְקוֹם (ד) הָאֲרוֹן וְצַד
הַתְּפִלָּה נֶגֶד זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ מִמֶּשׁ, כִּי זֶהוּ דֶרֶךְ הַמַּיִנִים, רַק מְכֻוֹנִים נֶגֶד אֶמְצַע
הַיּוֹם (הַגְּהוֹת אֶלְפָּסִי הַחֲדָשִׁים). וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּם אֶמְרָם : הַרוֹצֶה לְהַעֲשִׂיר יִצְפִּין
אוֹ לְהַחֲכִים יִדְרִים, מְכַל מְקוֹם יִצְדַּד פְּנֵיו (ה) לַמְזָרַח.

באר היטב (ב) רוחות. פ"י במקום שמנהגם כך או שיושב על החמור : (ג)
למזרח. עיין ט"ז שהעלה דאם שכח והתפלל לצפון או לדרום יהפוך פניו לצד
המזרח ואם התפלל למערב לא יהפוך פניו לצד דא"כ יהיה פניו נגד צפון או
דרום ומ"מ נראה דא"צ להפסיק ולעקור רגליו כדי להתפלל למזרח דבדיעבד
יש לסמוך אמ"ד שכינה בכל מקום עכ"ל. ותשובת אליהו סימן א' חולק וכתב
דצריך להפסיק ולילך להתפלל לצד מזרח והסכים עמו גדול אחד. אבל גדול
אחר הסכים עם הטי"ז ע"ש באורך. בה"כ שהעמידו בו את ארון הקודש לצד
דרום של העולם וכלם מתפללים נגד הארון הקודש שהוא לצד דרום וכל
התפלל בצד מזרח אף שכל הקהל מתפללים נגד דרום ואין כאן משום יוהרא
ולא משום איבה יד אליהו ס"י א' וגדול אחד שם חולק עליו רק יתפלל לצד
שהציבור מתפללין ע"ש : (ד) **הארון.** עיין בלבוש הציור להעמיד כותל מזרחי
נגד קרן מזרחית דדומית של העולם וכתב בכנה"ג אפילו הארון קבוע לרוח
אחרת צריך להחזיר פניו למזרח ועיין בס"ק שלפני זה : (ה) **למזרח.** ורש"י
פ"י איפכא דיצדד פניו לצפון או לדרום ועיקר עמידתו למזרח. ונראה יותר
נכון לעשות כן ט"ז :

ג מִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְכַוֵּן הַרוּחוֹת, יִכּוֹן לְבוֹ לְאָבִיו
שְׁבַשְׁמִים.

ד הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, אֵין צָרִיךְ לִירֹד וּלְהַתְּפַלֵּל, אֶפְלוּ
אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁתּוֹפֵס חֲמוֹרוֹ, אֶלָּא מִתְּפַלֵּל דֶּרֶךְ הַלּוֹכוֹ ;
וְכֵן אִם הָיָה בְּסָפִינָה אוֹ עַל גַּבֵּי קָרוֹן, אִם יוֹכֵל לְעַמֹּד,

עומד ; ואם לאו, יושב במקומו ומתפלל. או אם היה הולך ברגליו, מתפלל דרך הלוכו אף אם אין פניו כנגד ירושלים, אפלו שלא במקום סכנה, כי אם יעמד ויתפלל יקשה בעיניו אחור (ו) דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכון והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו. ויש מחמירין לעמד (ז) באבות, וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה.

באר היטב (ו) דרכו. אבל אם קודם הוא להשיירא ויש לו מי שיאחז חמורו ירד למטה ויתפלל. וכ"ש כשמהלך ברגליו דהא בלא"ה צריך להמתין. מ"א:
(ז) באבות. פי' שלא ילך או ירכב אבל כשיושב על הבהמה והבהמה גם כן עומדת שרי. תר"י מגן אברהם:

ה היה יושב בספינה או בעגלה, אם יוכל לעמד במקום הפריעות, עומד כדי שיהיה כורע מעמד, ופוסע גי פסיעות. **הגה:** אף על פי שיושב בכל התפלה, מכל מקום אם אפשר לו לעמד, יעמד, כדי לקיים הפריעות והפסיעות כדרך. (פית יוסף בשם ס"ח [א"ח]) ואם אי אפשר לו, כגון שרוכב על הבהמה, יחזיר (ח) הבהמה שלשה פסיעות לאחריה, ועולה לו כאלו פוסע בעצמו (הגהות אלפסי החדשים ס"פ תפלת השחר).

באר היטב (ח) הבהמה. או יחזיר עצמו ע"ג בהמתו. מ"א:

י חולה, מתפלל אפלו שוכב על צדו, והוא שיקול לכון דעתו. ואם אי אפשר לו להתפלל, מכל מקום ירהר בלבו שניאמר: אמרו בלבבכם על משכבכם (תהלים ד, ה), (פית יוסף בשם א"ח ופסיקתא).

ז מי שֶׁהָיוּ לוֹ עֲכוּ"ם מִכָּאן וּמִכָּאן, וּמִתְיָרָא שְׁמָא יִפְסִיק תְּפִלָּתוֹ אוֹ יִפְסִידוּ מִקְחוֹ, יֵשֵׁב בְּמִקוֹמוֹ וַיִּתְפַּלֵּל, לְפִי שְׂאִין דְּעֵתוֹ מִיִּשְׁבַּת עָלָיו; וְאַף עַל פִּי שְׂצָרִיד לַעֲשׂוֹת שְׁלֵטָה פְּסִיעוֹת בְּסוּף הַתְּפִלָּה, יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וְכוּרַע.

ח יֵשׁ לְזָהָר שְׁלֵא לְסַמֵּךְ עֲצָמוֹ לְעַמּוּד אוֹ לְחֶבְרוֹ, בְּשַׁעַת תְּפִלָּה.

ט מי שֶׁהִכְרַח לְהִתְפַּלֵּל מִיִּשְׁבַּב, כְּשִׁיֹּכֵל צָרִיד לְחַזֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל (ט) מְעַמֵּד, וְאֵינּוּ צָרִיד לְהוֹסִיף בָּהּ דְּבָר. הַגָּה: וּמִי שֶׁבָּא בְּדַרְדָּר וְהוּא סָמוּךְ לְמַלּוֹן, אִם יָכוֹל לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדַּרְדָּר בְּמִקוֹם שְׁלֵא יִפְסִיקוּהוּ עוֹבְרֵי דְרָכִים, יִסְתַּלֵּק שָׁם וְלֹא יִתְפַּלֵּל (י) בְּמַלּוֹן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שְׁלֵא יִבְלָבְלוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת; אֲבָל אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדַּרְדָּר בְּמִקוֹם שְׁלֵא יִפְסִיקוּהוּ, יִתְפַּלֵּל בְּמַלּוֹן בְּאֵיזָה קֶרֶן (יֵא) זְוִית (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ו' ב"י ס"י צ').

באר היטב (ט) מעומד. כ' ט"ז מעולם לא ראינו מגדולים שהתפללו בדרך מיושב שהתפללו שנית בבואם לביתם או למלון ע"ש נראה דגם כאן לא יתפלל שנית אלא אם הוא בטוח שיכול לכוין בתפלתו כמ"ש ס"ס ק"ז וכ"פ הרמ"ע מפאנו ושכנה"ג ופרי"ח וכן הסכים בתשו' יד אליהו סי' א' וע"ש מה שתמה על ה"ט"ז: (י) במלון. דאיתא בשבת דף קכ"ז דלא רצה ר"י ליכנס בתפילין לבית העכו"ם ק"ו להתפלל: (יֵא) זויות. ואם א"א לו להסתלק מן הדרך ובמלון לא ימצא קרן זוית תפלה בדרך עדיף. ומ"מ יראה אם יכול להתפלל במלון או בחצר ובבקעה או בגינה מוטב. מ"א:

סימן זה - כוון איבריו בשעת תפלה

סעיפים

ד'

ובו

א יכוון רגליו זה אצל זה בכוון, כאלו אינם אלא א', להדמות למלאכים דכתיב ביהו: ורגליהם רגל ישרה (יחזקאל א, ז) כלומר: רגליהם נראים כרגל אחד ויש אומרים בפעומו להתפלל ילך לפניו ג' פסיעות, דרך קרוב והגשה לדבר שצריך לעשות (רוקח).

ב צריך שיכוף ראשו מעט, שיהיו עיניו (א) למטה לארץ, ויחשב כאלו עומד בבית המקדש, ובלבו כוון למעלה לשמים.

באר היטב (א) למטה. ואותן המגביהים ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג המלאכים מלעיגים עליהם ס"ח ס"ח א"ח אבל קודם י"ח יתן עיניו לחלונות שבאותו כותל. ע"ז. מאן דפקח עיניו בשעת צלותיה מקדים עליה מלאך המות ט"ז ס"ח צ"א. ובשכנה"ג כתב אני שמעתי שכל מי שאינו עוצם עיניו בשעת תפלת י"ח אינו זוכה לראות פני שכינה בצאת נפשו ומן אז והלאה מנהגי לעצום עיני עכ"ל:

ג מניח ידו על (ב) לבו כפותיו, (פרוש בקשו"ר) הימנית על השמאלית, ועומד כעבד לפני רבו, באימה, ביראה (ג) ובפחד, ולא יניח ידיו על חלציו, מפני שהוא דרך יהרא וע"ל ריש ס"ח צ"ז.

באר היטב (ב) לבו. ויכניע הזרועות על לבו ימנית על שמאלית ויזהר שלא יוציא האגודל לחוץ. האריז"ל: (ג) ובפחד. ובתפלה מיושב אל יסמוך לאחוריו ולא יהא מוטה לצדדים ולא יפשוט רגליו ואל ירכיבם זע"ז. עט"ז. ואין לפכר ידיו בעת שלום כי מוריד דין על עצמו בזה ח"ו כידוע. ט"ז:

ד טוב לכון רגליו גם בשעה שאומר קדשה עם שליח צבור.

סימן צו - שימנע כל הטרדות כדי שיכון

סעיפים

ב'

ובו

א כשהוא מתפלל, לא יאחז בידו (א) תפלין ולא ספר מכתבי הקדש ולא (ב) קערה מלאה ולא ספין ומעות וכפר, מפני שגבם עליהם שלא יפלו ויטרד ותתבטל כונתו. ולולב בזמנו, מתר לאחז ביד, כיון שהאחיזה בידו היא מצוה אינו נטרד בשבילו.

באר היטב (א) תפילין. ובדיעבד א"צ לחזור ולהתפלל ט"ז ופר"ח דלא כב"ח ומה שנוהגים שהשיץ מחזיק בידו הס"ת בשבת ואומר יקום פורקן וכו' נ"ל כיון שכוונתו אז להתפלל על לומדי תורה על כן מחזיק הס"ת בידו והוי כמו לולב בזמנו. ט"ז: (ב) קערה. דוקא הני שאם יפלו יש בהם הפסד או יזיקו לו אבל שאר דברים מותר לאחוז. רש"י ור"ן. והר"ר יונה כתב בשם י"מ דהני לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט וה"ה שאין ליטול שום דבר בידו בשעת התפלה אלא לולב בלבד עיין שם וכתב ט"ז ומטעם זה נ"ל דיש לזהר ג"כ למי

שמתפלל מתוך הסידור שירשום תחלה כל המקומות שצריך להתפלל באותו תפלה ולא יחפש אחריהם בשעה שמתפלל כי יפסיק עייז ולא יכוין יפה עכ"ל:

ב מתר לאחז מחזור תפלות בידו בשעה שמתפלל, הואיל ותופס לצרף תפלה עצמה לא (ג) טריד, דומיא דלולב דמשום דלקיחתו מצוה לא טריד. הגה: ומכל מקום אם לא היה בידו קדם שהתחיל, לא יחזר אחריו בתפלה לטלו, אלא אם כן היה במקום מיוחד שהוא מוכן, אז מתר לטלו אפלו בתוך התפלה, כדי (ד) להתפלל מתוכו (הריי פרק מי שמתו).

באר היטב (ג) לא טריד. נפל ספר על הארץ ולא יוכל לכוין מפני זה מותר להגביהו כשיסיים הברכה. ס"ח מ"א: (ד) להתפלל מתוכו. כתבתי לעיל בסי צ"ג סעיף קטן ב' דהאריי ז"ל היה מתפלל מתוך הספר כדי שיכוין מאוד ואף בחזרת הש"ץ תפלת י"ח יהיה הסידור פתוח לפניו להיות אזניו פקוחות על מה שאומר הש"ץ. שלי"ה:

סימן צז - שלא יגהק ושלא יפהק בשעת התפלה

סעיפים

ה'

ובו

א (א) לא יגהק (מוציא מגופו לפיו נפיקה מתוך שבעו רייטייר בלע"ז), ולא יפהק (חיד מלקוחיו פותח פיו להוציא רוח הפה); ואם צריך לפהק מתוך אנס, יניח ידו על פיו, שלא תראה פתיחתו. ויזהר שלא יניח ידו על (ב) סנטרו בשעת התפלה, דהוי דרף גסות הרוח, (טור והרייף).

באר היטב (א) יגהק. שמוציא רוח מפיו כריח המאכל שאכל. ולא יפהק. פותח פיו כמי שרוצה לישן: **(ב) סנטרו.** היינו לחי התחתון ומה שקצת חזנים עושין כן אינם מתכוונים לשם יוהרא רק לבסומי קלא אבל שלא בשעת הזמר אסור. ל"ח מ"א:

ב אָסוּר לוּ (ג) לָרֶק; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוּ שְׁלֵא לָרֶק, מִבְּלִיעוֹ בְּכִסּוּתוֹ בְּעִנְיָן שְׁלֵא יְהֵא (ד) נִרְאָה; וְאִם הוּא אֶסְטֵנִיס, (פ"י שאינו יכול לראות דבר מאוס), **וְאִינוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּכִסּוּתוֹ, זוֹרְקוֹ לְאַחוֹרָיו.** וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְזַרְקוֹ לְאַחוֹרָיו, זוֹרְקוֹ לְשִׁמְאָלוֹ, אֲבָל לֹא לִימִינוֹ; וְכָל שְׂכָן לְפָנָיו, **(ו) דְּאָסוּר,** (הר"י פ' מי שמתו). וְהָא דְלַקְמָן בְּרִישׁ סִי קַכִּיג שְׁהוּפֵד פָּנָיו לְצַד שְׁמֵאלוֹ תַחֲלָה, שֶׁהוּא יָמִין שֶׁל הַקְּבִי"ה, יִיֵל הַטַּעַם כִּינּוֹן שְׁמַעוּלָם לֹא יִרְדָּה הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה מִי אִם כֵּן אֵין הַשְּׂכִינָה כְּנֶגֶד הַמַּתְפַּלֵּל, וְלִפְיֶקֶד חֲלָקוֹ כְּבוֹד לְיָמִין דִּידִיָּה בְּרַקִּיקָה שֶׁהִיא בְּשַׁעַת תַּפְלָה אֲבָל כְּשִׁפּוּסָע שְׁלִשָּׁה פְּסִיעוֹת, הָאָדָם מִרְחִיק עֲצָמוֹ מִמְּקוֹם תַּפְלָתוֹ וְהוּא כְּנֶגֶד הַשְּׂכִינָה, וְלִפְיֶקֶד נוֹתֵן שְׁלוֹם לְשִׁמְאָלוֹ שְׁאֵז הוּא כְּנֶגֶד יָמִינוֹ שֶׁל הַקְּבִי"ה (בית יוסף בשם אביו).

באר היטב (ג) לרוק. אפילו בתחנונים שלאחר התפלה אסור דכל זמן שלא פסע הוה ליה כעומד לפני המלך. מ"א: **(ד) נראה.** דוקא בבגד התחתון אבל בבגד העליון כיון שהרוק נראה אסור תר"י. ובמדינתנו שלובשין פציל"ס אף שהרוק נראה מותר כיון שעשוי לכך. מגן אברהם וע"ל ס"י צ"ב ס"ק י': **(ה) לשמאלו.** בב"י הקשה דכאן נותן מעלה לימין האדם ולקמן בדין ג' פסיעות חולק כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא ימין דשכינה ע"ש ותירצו אחרונים דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד השכינה כמ"ש בענין התכבדו וכו' ע"כ אזלינן בתר ימין ושמאל של האדם משא"כ בג' פסיעות שהרי משתחוה לשכינה על כן אזלינן בתר ימין דשכינה: **(ו) דאסור.** ואם א"א לו לרוק אלא לפניו או לימינו והוא מצטער בתפלה ע"י שאינו יכול לרוק מותר לו לרוק לפניו או לימינו. ב"ח וע"ת:

א אִם כְּנָה עוֹקְצָתוֹ, יִמְשָׁמֵשׁ בְּבִגְדָיו לְהַסִּירָהּ שְׁלֵא תִתְבַטֵּל כְּוִנָּתוֹ, אֲבָל לֹא יִסִּירָנָה בְּיָדוֹ. הַגַּה: וְדוֹקָא בְּשַׁעַת

התפלה, אבל שלא בשעת התפלה יכול לטל (ז) כנה ולזרקו בבית הכנסת (אור זרוע), ועין לעיל סי' ד' סעיף י"ח.

באר היטב (ז) כינה. עיי בגד אז די בנקיון עפר. מ"א:

ד אם נשמת טליתו ממקומו יכול למשמש בו (ח) ולהחזירו, אבל אם נפל פלו אינו יכול לחזר ולהתעטף בו, דהוי הפסק.

באר היטב (ח) ולהחזירו. אפי' נפל רובו. מ"א:

ה הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה, פחות מד' קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל; ד' קבין, מניחם על גבי קרקע, ומתפלל.

סימן צח - צריך שיהיה לו כונה בתפלתו

סעיפים

ה'

ובו

א המתפלל צריך שיכוון (א) בלב פרוש המלות שמוציא בשפתיו; ויחשב פאלו שכונה כנגדו; ויסיר פל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכונתו

זָכָה בַּתְּפִלָּתוֹ ; וַיַּחְשֹׁב כָּאֱלוֹ הָיָה מְדַבֵּר לְפָנָי מִלֶּךְ בְּשֵׁר
וְדָם הָיָה מְסִדֵּר דְּבָרָיו וּמְכוּן בָּהֶם יָפָה לְבַל יִכָּשֶׁל, קַל
וְחָמָר לְפָנָי מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּבִי"ה שֶׁהוּא חוֹקֵר כָּל
הַמַּחְשְׁבוֹת. וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂים חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשָׂה, שֶׁהָיוּ
מִתְבּוֹדְדִים וּמְכוּנִין בַּתְּפִלָּתָם עַד שֶׁהָיוּ מַגִּיעִים
לְהַתְּפִלָּתוֹת הַגְּשָׁמוֹת וּלְהַתְּגַבְּרוֹת כַּח הַשְּׁכָלִי, עַד שֶׁהָיוּ
מַגִּיעִים קְרוֹב לְמַעְלַת הַנְּבוֹאָה. וְאִם תָּבֹא לוֹ מַחְשְׁבָה
אַחֶרֶת בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, יִשְׁתַּק עַד שֶׁתִּתְּבַטֵּל הַמַּחְשְׁבָה.
וְצָרִיךְ שֶׁיַּחְשֹׁב בְּדַבָּרִים הַמְּכוּנִיעִים הַלֵּב וּמְכוּנִים אוֹתוֹ
לְאָבִיו שֶׁבְּשָׂמִים, וְלֹא יַחְשֹׁב בְּדַבָּרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קְלוּת
רָאשׁ. **הגה:** וַיַּחְשֹׁב קִדְּם הַתְּפִלָּה בְּרוּמְמוֹת הָאֵל יִתְעַלֶּה וּבְשִׁפְלוֹת הָאָדָם,
וַיִּסִּיר כָּל תְּעִנּוּגֵי הָאָדָם מִלְּבוֹ (הַר"י רִישׁ פָּרָק אֵין עוֹמְדִין). וְאֶסוּר לְאָדָם לְנָשֶׁק
בְּנִיו (ב) הַקְּטָנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדִי לְקַבֵּעַ בְּלִבּוֹ שֶׁאֵין אֶהְבֶּה כְּאֶהְבֵּת
הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא (בַּנְּיָמִין זָאב ס"י קס"ג וְאַגְדָּה פ' פִּיצַד מְבַרְכִין).

באר היטב (א) בלבנו. כתב בספר הגן לבטל המחשבה רעה בעת התפלה יאמר
ג"פ פי פי ואח"כ ירוק ג"פ ולא ירוק לגמרי רק בדרך נחת והלשון תהא בין
שפתיים בשעת הרקיקה ובודאי תלך המחשבה ע"כ. וכתב המג"א עליו ואינו
נ"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהוי הפסק ומי יודע אם רפואה בדוקה היא:
(ב) הקטנים. בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבה"כ ע"ש שדבריו
נכונים :

ב לֹא יִתְפַּלֵּל בְּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ דְּבָר (ג) שֶׁמְבַטֵּל כְּוִנָּתוֹ, וְלֹא
בְּשַׁעָה (ד) הַמְּבַטֵּלֶת כְּוִנָּתוֹ, (טוֹר בְּשָׁם ר"מ מְרוֹטְנֶנְבֵּרְג הַגַּה"מ פ"ד מֵהִלְכוֹת
תְּפִלָּה). וְעַכְשָׁו אֵין אָנוּ נִזְהָרִין בְּכָל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ
מְכוּנִים כָּל כֵּן בַּתְּפִלָּה.

באר היטב (ג) שמבטל. כגון שכר חדש שמריח: (ד) המבטלת. כגון הבא מן
הדרך :

ג יתפלל דרך תחנונים, כרש המבקש בפתח, ובגת, ושלא תראה עליו כמשא ומבקש לפטר ממנה.

ד התפלה היא במקום הקרבן, ולכך צריך לזהר שתהא דגמת הקרבן בכונה ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים; ומעמד, דומיא דעבודה; וקביעות מקום כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו, ושלא יחץ דבר בינו (ה) לקיר, דומיא דקרבן שהחציצה פוסלת בינו לכלי; וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כגון בגדי כהנה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה; ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה, משום נקיות.

באר היטב (ה) לקיר. בטור כתב עוד ובינו לקרקע. וכתב ט"ז דוקא ג"ט אבל בפחות מג"ט אפי' מצוה ליכא. וכן נוהגין לשטוח על הקרקע בייכ עשבים יבשים וכן נוהגין לשטוח מחצלאות בט"ב ועומדים עליהם ומתפללים. ב"ח. אסור להתפלל בבריכה הלקי"ט ח"א ס"י צ"ד ע"ש:

ה אל יחשב: ראוי הוא שיעשה הקב"ה בקשתו כיון שכוונתי בתפילתי, כי אדרבה זה מזכיר עונותיו של אדם (שעל ידי כך מפשטין במעשיו לומר בטוח הוא בזכותיו), אלא יחשב שיעשה הקב"ה בחסדו. ויאמר בלבו: מי אני, דל ונבזה, בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אם

לא מרב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו.

סימן צט - דין שתוי ושכור לתפלה

סעיפים

ג'

ובו

א שתה יין כְּדִי **(א)** רביעית, אל יתפיל עד שְׁיִסִיר יינו; ואם שתה יותר, אם הוא יכול לדבר לפני המלך, אם התפיל תפלתו תפלה, ואם אינו יכול לדבר לפני המלך, אם התפיל תפלתו **(ב)** תועבה וצריך לחזור ולהתפיל כְּשִׁיסִיר יינו מעליו; ואפלו אם עבר זמן התפלה, משלים אותה בתפלה שאחריה, כְּדִין **(ג)** שוגג. הגה: ודין קריאת שמע כְּדִין תפלה, **(ד)** אבל שאר ברכות יכול לברך אף על פי שהוא שכור, (מרדכי ריש פרק הדר הגה' מימוני פרק ד' מהלכות תפלה).

באר היטב (א) רביעית. דוקא כששתאו בבת אחת כתב סמ"ק סי' קל"ג יין שבתוך הסעודה אינו משכר וע"ס תע"ג ס"ב. די"א דגם לפני המזון אינו משכר עמ"א: **(ב) תועבה.** והוי כאלו עובד ע"ז ואם אינו מתפלל בשעת שכרות ניצל מכל צרה. ש"ס: **(ג) שוגג.** ואפילו התחיל לשתות אחר שהגיעה זמנה שהיה סבור שיהיה לו שעות אח"כ מיקרי אונס מ"א וכ"כ ע"ת ועיין ט"ז ולבוש: **(ד) תפלה.** והלבוש כי דיש מקילין לק"ש:

ב דרך מיל, ושנה כל שהוא, מפיגין את היין; והני מלי כְּשִׁשְׁתָּה רביעית, אבל אם שתה יותר, כל שכן ששנה **(ה)** משכרתו ודרך טורדתו; והני מלי במהלך ברגליו, אבל **(ו)** רוכב, ודאי דרך מפיגה היין.

באר היטב (ה) משכרתו. דוקא שינה מעט אבל שינה הרבה מפיגתו כ"מ הלכות ביאת מקדש: **(ו) רוכב.** ורוכב בעי ג' מילין עיין מ"א ובתשובות חות יאיר סי' קע"ז. ובתשובת הב"ח סי' ק"מ ובהלק"ט ח"א סי' קפ"ג ובתשובת יד אליהו סי' חי פסק בתפלה אינו נאסר כ"א יין אבל שאר משכרין מותר אם לא שהוא כל כך שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך ע"ש. אלא שכתב סוף התשובה דכיון דב"ח בתשובה לא חילק בין התפלה להוראה וגם החמיר ביינות שלנו לכן אין להקל דאפי' שאר משכרים אסור מאחר שכבר הורה זקן אף שמן הדין יש להקל ע"ש:

ג כָּל אֶחָד שֶׁהוּא שְׁתוּי, סָגִי לִיה לְפִי מַה שֶׁמְרַגֵּישׁ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁיִּפְיֵג יֵינוּ. **הגה:** וְלָכוֹן אֵין נִזְקָרִין בַּיִינוֹת **(ז)** שְׁלָנוּ, שְׁאִין חֲזָקִין, שְׁמַתְפַּלְלִין אֶף עַל פִּי שְׁשֵׁתוֹ רְבִיעִית וְיוֹתֵר; (ת"ה סימן מ"ב) וְכָל שֶׁכֵּן אִם מַתְפַּלְלִים מִתּוֹךְ סִדּוּר שְׁבָדוֹ, שְׁאִין חוֹשְׁשִׁין לְשִׁכְרוֹת **(ח)** מְעַט, כֵּן נִרְאֶה לִי.

באר היטב (ז) שלנו. ב"ח וט"ז מחמירין ע"ש: **(ח) מעט.** כתב בישי"ש פ"ב דביצה וביום טוב יכול להתפלל מנחה אע"פ ששותה קצת דא"א להמתין עד שיפיג יינו וכל שכן האידנא דבלאו הכי אין מכוונין כ"כ שאין להקפיד בשתוי כמ"ש בהגמ"י עכ"ל ולדברי ט"ז סי"ג אין להקל ע"ש:

סימן ק - תפלת המועד צריך לסדר

אחד

סעיף

ובו

א תְּפִלוֹת שֶׁל מוֹעֵדוֹת וְשֶׁל **(א)** רֵאשׁ חֹדֶשׁ, צָרִיךְ לְהַסְדִּיר תְּפִלָּתוֹ קִדְם שְׁתֵּתֶפֶל, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה שְׁגוּרָה בְּפִיו. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּדוֹקָא כְּשֶׁמַּתְפַּלְלִים עַל פֶּה, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְפַּלְלִין מִתּוֹךְ **(ב)** הַסִּדּוּר, מִתֵּר, דְּהָא רוּאָה מַה שֶׁמַּתְפַּלְל וְכֵן נוֹהֲגִין, (בית יוסף בשם הר"ר מנחם).

באר היטב (א) ר"ח. עיין בי"ח ושכנה"ג: (ב) הסידור. ובפיוטים שחמור פירושם צריך להסדיר תחלה ולי"מ ספר בזה. ט"ז:

סימן קא - שצריך לכוון בכל הברכות, ושיכול להתפלל בכל לשון

סעיפים

ד'

ובו

א המתפלל צריך שיכוון בכל הברכות, ואם אינו יכול לכוון בכלם, לפחות יכוון באבות; אם לא כון באבות, אף על פי שכוון בכל השאר, יחזור ויתפלל. הגה: והאדנא אין חוזרין בשביל חסרון (א) פגנה, שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוון, אם כן למה יחזור (טור).

באר היטב (א) כוונה. אבל בק"ש כיון דדי בפסוק א' חוזרין כמ"ש סי' ס"ג ס"ד:

ב ולא יתפלל (ב) בלבד לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע (ג) לאזניו בלחש, ולא ישמיע קולו; ואם אינו יכול לכוון (ד) בלחש, מתר להגביה קולו; והני מלי בינו לבין עצמו, אבל בצבור, אסור, דאיתי למטרד צבורא. הגה: ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל, כדי שילמדו ממנו בני ביתו, מתר (טור).

באר היטב (ב) בלבו. ואם התפלל בלבו צ"ע אם יצא. עמ"א: (ג) לאזניו. ואם לא השמיע לאזניו יצא. האר"י ז"ל לא היה משמיע קולו אפי" בזמירות רק בשבת הרים קולו מעט: (ד) בלחש. פי' דאף דיכול לכוין בלחש אבל לא כ"כ כמו בקול מיקרי אינו יכול לכוין. ט"ז:

ג יש אומרים שבראש השנה ויום כפור מתר (ה) להשמיע קולם בתפלה, אפלו בצבור. הגה: וכן נוהגין, ומכל מקום יזהרו שלא להגביה קולם יותר (ו) מדאי (ד"שות מהרי"ו).

באר היטב (ה) להשמיע. ולפי טעם הזוהר משמע דאסור לכן אם יוכל לכוין בלחש עדיף טפי. מ"א ע"ש: (ו) מדאי. דאז בודאי יבלבל אחד את חברו ומ"מ נראה דהחזנים שמגביהים קולם כדי לעורר הכוונה ולהשמיע שפיר דבריו שפיר עבדי דעיקר תפלת הש"ץ נתקנה דוקא בקול רם. ט"ז וכ"כ המ"א דלא כב"ח ופר"ח ע"ש. אכן אותם שעושים כן להראות קולם ודאי עושים שלא כהוגן. ועיין א"ז שכתב בשם הרמב"ם ויקראו אל אלהים בחזקה מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול עיין שם סוף פרשת בא:

ד יכול להתפלל בכל לשון שירצה, והני מלי בצבור, אבל ביחיד לא יתפלל אלא (ז) בלשון הקדש; ויש אומרים דהני מלי כששואל צרכיו, כגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה הקבועה לצבור, אפלו יחיד יכול לאמרה בכל לשון; ויש אומרים דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאל בכל לשון שירצה, חוץ מלשון (ח) ארמי.

באר היטב (ז) בלה"ק. שאין מלאכי השרת נזקקים לשאר לשונות אבל בצבור הקב"ה בעצמו מקבל תפלתם: (ח) ארמי. דאין נזקקין לארמית שמגונה בעיניהם:

סימן קב - שלא להפסיק כנגד המתפלל

סעיפים

ה'

ובו

א אסור לישוב בתוך ד' אמות של מתפלל; בין מלפניו
בין מן (א) הצדדין בין מלאחריו, (תוס' ומרדכי ואשרי פי' אין עומדין)
וצריך להרחיק ד' אמות; ואם עוסק בדברים שהם
מתקוני התפלות, ואפלו בפרק איזהו מקומן, אינו
צריך להרחיק; ויש מתיר בעוסק בתורה, אף על פי
שאינו מתקוני (ב) התפלות; ויש מי שאומר דהני מלי
מן הצד, אבל כנגדו אפלו כמלא עינו אסור, אפלו
עוסק (ג) בקריאת שמע.

באר היטב (א) הצדדים. עמ"א וטי"ז ובהלק"ט ח"ב סי' רכ"ו. ובח"א סי' כ"ד.
ובתשובת גינת ורדים חלק א"ח כלל א' סי' ל"ט. ובספר פרח שושן חא"ח כלל
א' סי' י"א: (ב) התפלות. ודוקא אם מוציא ד"ת בשפתיו אבל אם מהרהר
לבד אסור לישוב וכ"מ מההיא דעלי הי' עומד אע"פ שבודאי היה מהרהר בד"ת
ועיין ב"י: (ג) בק"ש. פי' היושב:

ב יש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל (ד) חלוש,
מתר.

באר היטב (ד) חלוש מותר. צ"ע דהא זקן וחולה דמיין להדדי בכל מקום וא"כ עלי זקן היה ולמה היה צריך לעמוד. ע"כ צ"ע להקל בהוראה זאת. ט"ז:

ג אם היושב יושב כְּבֵר, וְעָמַד זֶה בְּצִדּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לָקוּם, שְׁהָרִי זֶה בָּא (ה) בְּגִבּוּלוֹ. מְפָל מְקוּם מִדַּת חֲסִידוֹת הוּא לָקוּם אֶפְלוּ בְּכֹהֲאֵי גִּוְנָא (בית יוסף ב"ש מהרי"א).

באר היטב (ה) בגבולו. דוקא בבית אבל בבית הכנסת צריך לקום דהוא מקום מיוחד לכל ב"א. ולפיכך גם עלי אע"פ שכבר ישב תחלה כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום ויתורץ בזה קושית הטור על הרא"ש:

ד אָסוּר לְעֵבֵר כְּנֶגֶד (ו) הַמִּתְפַּלְלִים בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת, וְדוֹקָא לְפָנֵיהֶם, אֲבָל בְּצַדֵיהֶם (ז) מִתֵּר לְעֵבֵר (ח) וְלַעֲמֹד.

באר היטב (ו) המתפללים. אם מותר לעבור נגד מתפלל כשיש מקום גבוה י"ט ורוחב ד' לפניו. פסק בהלק"ט ח"א סי' פ"ד דאסור. אבל אם המתפלל הוא במקום כזה אפשר דמותר לעבור לפניו ע"ש ועיין בפרח שושן חא"ח סי' י"א: (ז) מותר. ובזוהר חיי שרה איתא דלכל צד אסור: (ח) ולעמוד. ר"ל דיעמוד שם שלא ילך הלאה דא"כ הוה ליה כנגד פניהם דכל שרואה אותו אסור דמתבטל כוונתו מפניו. מ"א: (ועיין בספר אליהו רבה מה שמיישב בפירוש הטור על קושיות ע"ת דלא כמ"א):

ה אם השלים תפלתו וְהָיָה אָדָם אֶחָד מִתְפַּלֵּל אַחֲרָיו, אָסוּר לְפָסַע (ט) ג' פְּסִיעוֹת עַד שְׂיִגְמֹר מִי שְׂאַחֲרָיו אֶת תְּפִלָּתוֹ, שְׂאֵם יַעֲשֶׂה זֶה הָרִי הוּא כְּעוֹבֵר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלֵּל; וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּזֶה, אֶפְלוּ אִם הָאֲחֵרוֹן הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל אַחֲרָיו, מֵאַחַר שֶׁכָּבַר הִתְחִיל.

באר היטב (ט) ג' פסיעות. עמ"א. ופשוט דמיירי בתוך ד"א או שיבוא לתוך ד"א על ידי ג' פסיעות שיפסע לאחוריו. ע"ת:

סימן קג - מי שנזדמן לו רוח בתפלתו

עטוש

או

סעיפים

ג'

ובו

א ה"ה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה, ממתין עד שיכלה הריח וחוזר (א) ומתפלל.

באר היטב (א) ומתפלל. היינו למקום שפסק אפילו שהה כדי לגמור כולה מ"א. ופרי"ח פסק דאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש עיין שם. ואם אפשר לדחוק את עצמו להעמיד שלא יעטש רשאי וליכא משום בל תשקצו דבהפחה בעלמא לא אמרינן. ת"ה וע"ת ומ"א:

ב בקש לצאת ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו, הולך לאחוריו ארבע אמות ומוציא הרוח וממתין עד (ממנו) שיכלה הריח, ואומר: רבון (ב) העולמים, יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים, גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו, חרפה וכלמה בתינו רמה ותולעה במותנו, וחוזר למקומו וחוזר למקום שפסק. הגה: ועין לעיל סי' פ"ה. יש אומרים דכל זה מגרי כשמתפלל בביתו, אבל כשמתפלל בצבור דהוי ליה ביוש גדול, אין צריך להרחיק כלל

לְאַחֲרָיו וְגַם לֹא יֵאמָר הָרַבּוֹן, רַק מִמֵּתִין עַד שְׂיִכְלָה מִפְּנֵי הָרִיחַ, וְכֹן נוֹהֲגִין.
(תְּרוּמַת הַדְּשָׁן סִימָן ט"ז).

באר היטב (ב) העולמים. בתוך התפלה דהא מופסקת ועומדת כבר ע"י הרוח לפיכך יכול להפסיק נמי ולומר דבר זה באמצע. רש"י. עמ"א בשלי"ה כתב שיהרהר בלבו:

ג (ג) המתעטש בְּתַפְלָתוֹ מִלְמָטָה, סִימָן רַע לוֹ;
מִלְמַעְלָה, סִימָן יָפָה לוֹ.

באר היטב (ג) המתעטש. פרש"י מפיח בקול. ונ"ל אבל הפחה בלא קול לא.
ל"ח. ומ"א חולק עליו ע"ש:

סימן קד - שלא להפסיק בתפלה

ובו **א** לֹא יִפְסֹק בְּתַפְלָתוֹ. וְאַפְלוּ מְלָךְ יִשְׂרָאֵל שׂוֹאֵל
בְּשָׁלוֹמוֹ, לֹא יִשְׁיבֵנו; **(א)** אֲבָל מְלָךְ א"ה, אִם אֶפְשָׁר לוֹ
לְקַצֵּר דְּהֵינּוּ שְׂיֵאמָר תְּחִלַּת הַבְּרָכָה וְסוּפָה קִדְּם שְׂיִגִיעַ
אֱלִיו, יִקְצֹר; אוֹ אִם אֶפְשָׁר לוֹ שְׂיִטָּה מִן הַדָּרָךְ, יִטָּה וְלֹא
יִפְסֹק בְּדַבּוּר, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ, יִפְסֹק.

באר היטב (א) אומות העולם. והוא הדין אנס דעלמא ומתיירא שמא יהרגנו.
ומשום הפסד ממון אין להפסיק עיין מ"א:

ב הָיָה מִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ וּבָאָה בְּהֶמָּה אוֹ קָרוֹן כְּנִגְדּוֹ, יָטָה מִן הַדֶּרֶךְ וְלֹא יִפְסִיק; אָבֵל בְּעֵנָן אַחַר, אִין לְצֵאת מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא **(ב)** בַּתְּחִנּוּנִים שְׁלֵאֲחֵר הַתְּפִלָּה.

באר היטב (ב) בתחנונים. ושלא לצורך אסור לזוז ממקומו עד שיפסע ג' פסיעות כדאיתא בסי' קכ"ג מ"א והחזנים שעוקרין ממקומן ביוה"כ כשמגיעים אל ואנחנו כורעים וכו' עיין סי' תרכ"א ולאחר שסיים התפלה שאומרים אבינו מלכנו אין איסור אם עקר רגליו למצוה קצת כגון שמכבדין אותו לפתיחת ארון הקודש שהעולם חושבין קצת למצוה ומ"מ צריך שיאמר קודם לכן יהיו לרצון אמרי פי וגו'. ע"ת:

ג וְאַפְלוּ נִחַש כָּרוֹךְ עַל עֵקְבוֹ, לֹא יִפְסִיק, אָבֵל יָכוֹל לִילֹךְ לְמָקוֹם **(ג)** אַחֵר כְּדִי שֶׁיִּפֹּל הַנֶּחֱשׁ מִרְגְּלוֹ (הר"י ריש פ'ק אין עומדיו); אָבֵל עֶקְרָב, פּוֹסֵק, לְפִי שֶׁהוּא מוֹעֵד יוֹתֵר לְהִזְיֵק, וְנִחַש נָמִי, אִם רָאָה שֶׁהוּא כְּעוֹס וּמוֹכֵן לְהִזְיֵק, פּוֹסֵק.

באר היטב (ג) אחר. דלא מצינו הליכה שנקראת הפסקה בשום מקום ב"י בשם הר"י ומכל מקום שלא לצורך אסור כמ"ש ס"ק ב'. מ"א ועיין ט"ז שהניח דברי רמ"א בצ"ע:

ד אִם רָאָה שׁוֹר בָּא **(ד)** כְּנִגְדּוֹ, פּוֹסֵק, שֶׁמִּרְחִיקוֹ מִשׁוֹר תָּם (פ"י תם שְׁאִינוֹ רְגִיל לְהִזְיֵק) נ' אַמּוֹת, וּמִמוֹעֵד (פ"י שְׁרָגִיל לְהִזְיֵק), מְלֵא עֵינָיו; וְאִם שְׁוָרִים שְׁבִמְקוֹם הַהוּא מְחִזְקִים שְׁאִינָם מִזְיֵקִים, אִינוֹ פּוֹסֵק.

באר היטב (ד) כנגדו. ומשוורים המסורסים א"צ לפסוק. ע"ת:

ה בכל מקום שפוסק, אם שָׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר אֶת כְּלָהּ, חוֹזֵר (ה) לְרֹאשׁ; וְאִם לֹא, חוֹזֵר לְתַחֲלֵת הַבְּרָכָה שֶׁפָּסַק בָּהּ; וְאִם פָּסַק בְּגִי רְאשׁוֹנוֹת, חוֹזֵר לְרֹאשׁ; וְאִם בְּאַחֲרוֹנוֹת, חוֹזֵר לְרִצָּה.

באר היטב (ה) לראש. אע"פ שבסי' ס"ה פסק לענין ק"ש דא"צ לחזור רק למקום שפסק כאן בתפלה חמיר טפי כד כתב הרי"ף. אבל תוס' ורא"ש והטור אינם מחלקים בין ק"ש לתפלה אלא בין אם היתה השהייה מחמת אונס גרע טפי וכ"פ רמ"א ס"י ס"ה ועיין ט"ז ואם לא חזר לראש אלא למקום שפסק וגמרה צריך לחזור לראש. פרי"ח: (ובספר אליהו רבה מסיק דלכתחילה יש להחמיר בכל אונס אף שאין גברא דחוי עיין שם באריכות):

ו הָא דְאִמְרִינָן אִם שָׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר אֶת כְּלָהּ, בְּקוֹרָא מְשַׁעְרִינָן. אִם שָׁח (ו) בַּתְּפִלָּה, דִּינּוּ לְעֲנֹן חֲזָרָה כְּדִין הַהֶפְסָקוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּסִימָן זָה.

באר היטב (ו) בתפלה. עיין סי' קי"ד סעיף ז' דאם שח במזיד חוזר לראש ועיין ב"ח וט"ז וצ"ע דאם שח במזיד בק"ש מה דינו. והאידנא שרוב העולם אינם נזהרים להשיח בברכות של ק"ש אפשר דדיינין להו כשוגג דאומר מותר שוגג הוא. עיין מ"א. ואם שח בין ברכה לברכה א"צ תיקון אלא מיד אחר השיחה גומר תפלתו אבל אם שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש. ט"ז וע"ש:

ז אִינוּ פּוֹסֵק לֹא לְקַדִּישׁ וְלֹא לְקַדְשָׁה, אֶלָּא (ז) יִשְׁתַּק וּיְכַוֵּן לְמָה שֶׁאֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר, וְיִהְיֶה כְּעוֹנֶה הָיָה עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה וּקְרָאוּהוּ לְסַפֵּר תּוֹרָה, אִינוּ (ח) פּוֹסֵק (ת"ה סי' קפ"ה).

באר היטב (ז) ישתוק. עד יתברך: (ח) פוסק. ואם פסק מיקרי מזיד וחוזר לראש. מ"א. ואם סבר שמותר לעלות הוי שוגג ואינו חוזר לראש:

ח אחר שְׁסִים י"ח בְּרָכוֹת, קָדָם אֱלֹהֵי נְצַר, יְכוּל לְעֲנוֹת
קְדָשָׁה וְקִדְיֵשׁ וּבְרָכוֹ וְעִיל סִימֹן קכ"ב.

סימן קה - דין המתפלל ב' תפלות

אחד

סעיף

ובו

א המתפלל שְׁתִי (א) תפלות, זו אחר זו, צָרִיךְ לְהַמְתִּין
בין זו לזו כְּדִי הַלּוֹךְ (ב) ד' אמות, כְּדִי שְׁתֵּהא דְעֵתוֹ
מִשָּׁבֶת לְהַתְּפִיל בְּלִשׁוֹן תְּחִנָּה.

באר היטב (א) תפלות. דוקא תפלת י"ח: (ב) ד"א. אפי' אינו רוצה לחזור
למקומו אלא מתפלל במקום שעומד שם. עיין סי' קכ"ג ס"ב בהג"ה:

סימן קו - מי הם הפטורים מתפלה

סעיפים

ג'

ובו

א כל הפטורים מקריאת שְׁמַע פְּטוּרִים מִתְּפִלָּה, וְכָל
שְׁחָיב בְּקִרְיַת שְׁמַע חָיב בְּתְפִלָּה; חוץ מהמלוין את

הַמֵּת, שְׂאִין לַמָּטָה צָרָךְ בָּהֶם, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהֵם חֲבִיבִים
בְּקִרְיַאת שְׁמַע, פְּטוּרִים מִתְּפִלָּה.

ב נָשִׁים וְעֶבְדִּים, אֵף עַל פִּי שְׂפִטוּרִים מִקִּרְיַאת שְׁמַע
חֲבִיבִים בְּתִפְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְצוּת עֲשֵׂה שְׁלֵא (א) הַזְּמַן
גְּרָמָא ; וְקִטְנִים שֶׁהִגִּיעוּ לְחַנוּדָּה, חֲבִיבִים (ב) לְחַנְכָּם.

באר היטב (א) הז"ג. כ"כ הרמב"ם דס"ל דתפלה מ"ע דאורייתא הוא דכתיב
ולעבדו בכל לבבכם וגו' אך מדאורייתא די בפעם אחת ביום ובכל נוסח שירצה
ולכן נהגו שרוב נשים אין מתפללות בתמידות משום דאומרים מיד בבקר
סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה ואפשר שגם החכמים לא
חייבום יותר ורמב"ן סובר דתפלה מדרבנן היא וכ"ד רוב הפוסקים ועיין
בפרי"ח ובסי' מגלת אסתר. ובסי' לב שמח. ובסמ"ק כתב שמצוה להתפלל בעת
צרה. ועיין תוספות דברכות דף כ': (ב) לחנכם. ומ"מ רשאי ליתן להם לאכול
קודם התפלה. מ"א :

ג מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֶמְנֹתוֹ, כְּגוֹן רֶשֶׁבַי וְחִבְרִיו, מִפְּסִיק (ג)
לְקִרְיַאת שְׁמַע, וְלֹא לְתִפְלָה ; אֲבָל אֲנֹ, מִפְּסִיקִים בֵּין
לְקִרְיַאת שְׁמַע בֵּין לְתִפְלָה. הַגְּהָ: וְאִם לֹמֵד לְאַחֲרֵים, (ד) אֵינוֹ
פּוֹסֵק, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל ס"י פ"ט ; וּמְכַל מְקוֹם פּוֹסֵק וְקוֹרָא פְּסוּק רֵאשׁוֹן
שֶׁל קִרְיַאת שְׁמַע ; (בֵּית יוֹסֵף ס"י ע') וְאִם אֵין הַשְּׁעָה עוֹבְרֵת, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁהוּת עֲדִין
לְהַתְּפַלֵּל וְלִקְרָא קִרְיַאת שְׁמַע, אֵינוֹ (ה) פּוֹסֵק כָּלֵל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ן).

באר היטב (ג) לק"ש. צריך לברך לפני ולאחריה רמב"ם פרק ב'. ואף
שהפסיקו לק"ש חוזרים ללמוד. ואסור להם להתפלל כיון דבלא"ה אין
מבטלין מלימודם אפי' רגע וכ"מ מתוספות דשבת דף י"א ע"א בד"ה כגון
רשב"י וכו' דאלי"כ לא מקשה מידי עליו דילמא רצה להחמיר על עצמו וק"ל :
(ד) אינו פוסק. מ"מ ילמד הלכה שיש בה יציאת מצרים כדי להזכיר בזמנה
ואחר לימודו יגמרו כל ק"ש ש"ס ברכות דף י"ג : (ה) פוסק כלל. ואפי' אם
לומד יחידי לבוש. וע"ת. אע"ג דבסי' פ"ט פסק דאסור ללמוד משהגיע זמן

סימן קז - המספק אם התפלל, ודין תפלת נדבה

סעיפים

ד'

ובו

א אם הוא מספק אם התפלל, חוזר **(א)** ומתפלל, ואינו צריך לחדש שום דבר; אבל אם ברי לו שהתפלל, אינו חוזר ומתפלל בלא חדוש; ועל ידי חדוש, חוזר ומתפלל בנדבה כל הפעמים שירצה, חוץ מתפלת **(ב)** מוסף שאין מתפללים אותה בנדבה; ובשבת ויום טוב, אינו מתפלל תפלת נדבה כלל, ואם התחיל להתפלל על דעת שלא התפלל, ונזכר שכבר התפלל, פוסק אפלו באמצע **(ג)** ברכה אפלו יכול לחדש בה דבר.

באר היטב **(א)** ומתפלל. ומתנה ואומר אם לא התפללתי תהא לחובתי ואם התפללתי תהא לנדבתי **(ביי מ"א)**: **(ב)** מוסף. מפני שהיא חטאת ואין באה בנדבה ואע"ג שמוסף שבת היה עולה מ"מ בשבת בלא"ה אין יכול להביא קרבן נדבה כמו שיתבאר ועיין בהרא"ש: **(ג)** ברכה. דכיון דהתחיל להתפלל ע"ד שלא התפלל שויה עליה כחובה ואפי' בתפלת ערבית שהיא רשות פוסק. מ"א:

ב חֲדוּשׁ זֶה שְׂאֲמַרְנוּ, הוּא שְׂיַחַדְשׁ דְּבַר בְּכָל בְּרָכָה (ד) מִהֶאֱמָצְעִיּוֹת, מֵעֵין הַבְּרָכָה; וְאִם חֲדַשׁ אֶפְלוּ בְּבְרָכָה אַחַת, דִּיּוֹ, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא נִדְבָה וְלֹא חוּבָה. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא מְקַרֵי חֲדוּשׁ אֶלָּא אִם נִתְחַדַּשׁ (ה) אֶצְלוּ דְּבַר שֶׁלֹּא הָיָה צְרִיךְ אֱלִיו קָדָם לָכוֹ, (טוֹר בְּשֵׁם הַרְאִישׁ).

באר היטב (ד) מהאמצעיות. אבל בג"ר ובג' אחרונות אין מוסיפין ואין פוחתין. ב"י בשם הרמב"ם: (ה) אצלו. דאלת"ה מי הוא שלא יכול לחדש דבר באחת מכל הברכות או לרפואה או לפרנסה או לתלמודו. טור:

ג אין צבור מתפללין תפלת נדבה (ו) כלל.

באר היטב (ו) כלל. דאין צבור מקריבין קרבן נדבה. ואע"ג דציבור מביאין עולת קיץ לא שכיחא:

ד הַרוּצָה לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלַּת נִדְבָה, צְרִיךְ שְׂיִהֵא מִפִּיר אֶת עֲצָמוֹ זָרִיז וְזָהִיר וְאָמוּד בְּדַעְתּוֹ שְׂיֻכַּל לְכַוֵּן בְּתִפְלָתוֹ; מִרְאֵשׁ וְעַד סוּף; אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן יָפָה, קָרִינֵן בִּיה: לָמָּה לִּי רַב זְבָחֵיכֶם (ישעיה א, יא); וְהַלּוֹאִי שְׂיֻכַּל לְכַוֵּן בְּגִ' תְּפִלוֹת הַקְּבוּעוֹת לְיוֹם.

סימן קח - מי שלא התפלל לסבת טעות, או אנס או במזיד

סעיפים

י"ב

ובו

א טעה או (א) נאנס ולא התפלל שחרית, מתפלל מנחה (ב) שבתים: הראשונה מנחה, והשנייה לתשלומין; ואם (ג) הפך, לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין, וצריך לחזור ולהתפלל אותה. וכן הדיון בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשלומין.

באר היטב (א) נאנס. עמי"ש בסי' צ"ג ס"ק ה': (ב) שבתים. וכשהוא שייץ יוצא במה שמחזיר התפלה בקול רם הרדב"ז וכנה"ג מ"א ופרי"ח. ולענין ק"ש אם יש לה תשלומין עיין ס"ס נ"ח ובברכת ק"ש אין לה תשלומין ע"ש: (ג) הפך. דהיינו שגילה דעתו כמי"ש לקמן עיין מגן אברהם:

ב טעה ולא התפלל מנחה, מתפלל ערבית שבתים: הראשונה ערבית, והשנייה לתשלומין; טעה ולא התפלל ערבית, מתפלל (ד) שחרית שבתים: הראשונה שחרית, והבי' לתשלומין. לאחר שאומר יוצר וי"ח ברכות, יאמר אשרי ואחר כך יתפלל י"ח לתשלומי (ה) ערבית. וכן כשמתפלל ערבית שבתים, משום שלא התפלל מנחה, יאמר אשרי בין תפלה (ו) לתפלה (סמ"ק וריב"ש ס"י ק"מ).

באר היטב (ד) שחרית שבתים. ואסור לאכול קודם שיתפלל השניה ואם התחיל אינו מפסיק. מ"א: (ה) ערבית. משמע דא"א תחנון עד אחר תפלה השניה דאלי"כ למה ליה לאפסוקי באשרי. מ"א ולבוש. ול"ח כתב דיאמר תחנון אחר תפלה הראשונה וכ"כ ע"ת ע"ש: (ו) לתפלה. אבל כשמתפלל מנחה שבתים משום שלא התפלל שחרית אין לומר אשרי בנתיים דהר"מ מרקנ"ט הזהיר מאוד שלא לומר אשרי אחר מנחה. ע"כ ישהה כדי הילוך ד"א בין תפלה לתפלה כשמתפלל מנחה שבתים. ב"ח. ומ"א חולק עליו וכן המנהג פשוט

ביוה"כ לומר אשרי אחר מנחה ונ"מ למי שמתאחר לבא לבה"כ בשעה שהציבור התחילו מנחה יתפלל י"ח עמהם ואח"כ יאמר אשרי דלא כהב"ח. וכ"פ לבוש ולי"ח ושכנה"ג ועיין סימן רל"ד. מיהו בזוהר פרשת פנחס משמע דאחר תפלת מנחה לא יאמר אשרי וכתב המ"א ומ"מ משמע שם בזוהר דמותר לאומרו שלא אדעתא דחובה ע"ש. (ובספר אליהו רבא העלה דכשמתפלל ערבית שתיים לא יאמר אשרי רק ימתין כדי הילוך ד' אמות אכן במנחה יתפלל אשרי בנתיים ע"ש):

ג הא דמשלים התפלה שהפסיד, דוקא בזמן תפלה, אבל בשעה שאין זמן תפלה, לא.

ד אין תשלומין אלא לתפלה (ז) הסמוכה בלבד, שאם טעה ולא התפלל שחרית ולא מנחה, מתפלל ערבית שתיים: האחרונה לתשלומי מנחה, אבל שחרית אין לה תשלומין, וכן בשאר תפלות.

באר היטב (ז) הסמוכה. אם טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים אף על פי שכבר עבר מוסף דזה מיקרי תפלה הסמוכה. נ"צ:

ה אף על פי שאין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לאותה תפלה, ותפלות אחרות שהפסיד אין להם תשלומין, אם רצה להתפלל אותה (ח) נדבה ושיחדש בה שום דבר, הרשות בי"דו; ונכון לעשות כן.

באר היטב (ח) נדבה. ולכן מי שהיה חולה או תפוס בתפיסה ולא היה המקום נקי כשיצא יתפלל כל התפלות שהפסיד. ב"י תר"י. ואם יצא מתפיסה בר"ח מזכיר בכלם יעלה ויבא. וה"ה אם יצא בשבת מזכיר בכלם של שבת. כנה"ג מ"א פר"ח:

1 עֵבֶר כָּל הַיּוֹם וְלֹא הַתְּפִלָּל מוֹסָף, אֵין לָהּ (ט) תְּשֻׁלוּמִין.

באר היטב (ט) תשלומין. דהאיך יקרא הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף:

2 הַזִּיד וְלֹא (י) הַתְּפִלָּל תְּפִלָּה אַחַת, אֵין לָהּ תְּשֻׁלוּמִין אֶפְלוּ בְּתִפְלָה הַסְּמוּכָה לָהּ, וְאִם רָצָה יִתְּפִלָּל אוֹתָהּ נְדָבָה, וְאֵינוּ צָרִיךְ חֲדוּשׁ אִם מִתְּפִלָּל אוֹתָהּ בְּתִפְלָה הַסְּמוּכָה לָהּ.

באר היטב (י) התפלל. מעשה באחד שבא לבה"כ סמוך לערבית וירד לפני התיבה והתפלל ערבית ועדיין לא התפלל מנחה. נ"ל דלא מיקרי מזיד ויש לה תשלומין ומשמע לי דבר"ח יזכיר יעלה ויבא בשניה דכבר קבל עליו ר"ח. מ"א. כתב פרי"ח נ"ל שמ"ש המחבר לעיל בסי' ע"ו שמי שקרא במקום שראוי להסתפק בצואה ומצאה אח"כ צריך לחזור ולקרוא. היינו דוקא כשלא עבר עדיין זמן תפלה או בתפלת התשלומין וכגון כשהשלים תפלתו היה לו שהות להתפלל עוד אלא שאח"כ נטרד או נאנס אבל אי כשהתפלל במקום הראוי להסתפק מצואה ליכא שהות תו אח"כ להתפלל תפלה אחרת ה"ל מעוות לא יכול לתקן ולית ליה תשלומין דכי היכא דחשבינן ליה פושע להצריכו לחזור ולהתפלל לפי שלא בדק הכא נמי מיקרי פושע לענין דלית ליה תשלומין אבל בדין שכור לא שייך למימר הכי דהתם גברא לא חזי עד שיפיג יינו מעליו ע"ש:

3 מִי שֶׁלֹּא הַתְּפִלָּל בְּעוֹד שֵׁישׁ לוֹ זְמַן לְהַתְּפִלָּל, מְפִיג שְׁסָבוֹר שֶׁעֲדִין יִשָּׂאֵר לוֹ זְמַן אַחַר שֶׁיִּגְמֹר אוֹתוֹ עֵסֶק שֶׁהוּא מְתַעֲסֵק בוֹ, וַיְבִין כֶּדֶּ וַיְבִין כֶּדֶּ עֲבָרָה לוֹ הַשָּׁעָה; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה טְרוּד בְּצַרְךָ מְמוֹנָה שֶׁלֹּא יָבֵא לְיַד הַפְּסֵד, וְעַל יְדֵי כֶּדֶּ הַפְּסֵד מְלַהֲתִפִּלָּל; וְכֵן מִי שֶׁהוּא שְׁכּוֹר וְלֹא

הַתַּפִּיל, כָּלֶם חֲשׁוּבִים אֲנוּסִים, וַיֵּשׁ לָהֶם תַּשְׁלוּמִין.
הגה: מיהו לכתחלה לא יעבר זמן תפלה משום הפסד ממון (ת"ה סי' ה').

ט טעה ולא התפיל מנחה בערב שבת, מתפיל ערבית שתיים של (יא) שבת: הראשונה לערבית, והשנייה לתשלומין. הגה: והוא הדין אם לא התפיל מנחה בערב ראש חודש, מתפיל של ראש חודש (יב) שתיים; ואם לא הזכיר יעלה ויבא בראשונה והזכיר בשנייה, צריך לחזור ולהתפיל; אבל אם לא הזכיר בשתייהן, או הזכיר בראשונה ולא (יג) בשנייה, אין צריך לחזור (כל בו חוץ ממה שכתב של ראש חודש שתיים).

באר היטב (יא) שבת. המ"א נסתפק אם לא הזכיר שבת בשניה אם מחזירין אותו ע"ש. וכנה"ג הביא משם הר"ם די בוטין דלא יצא וצריך לחזור ולהתפלל וכ"פ הט"ז ע"ש אבל הע"ת פסק דיצא בדיעבד וכ"פ הכנה"ג שם ופרי"ח: (יב) שתיים. כתב המ"א מי שלא התפלל ערבית בר"ח והתפלל שחרית שתיים. ולא אמר יעלה ויבא בשניה מחזירין אותו ע"ש ועיין במהרש"א ודו"ק וכנה"ג בסי' תכ"ב כתב דאין חייב לחזור ע"ש וכ"כ הפרי"ח: (יג) בשניה. גלי דעתיה דראשונה היתה לשם תשלומין כמו בהבדלה דבסעיף שאח"ז והיינו דוקא כשהתשלומין בא מחמת תפלה שאינה של ר"ח אז איכא למימר כדלקמן גבי הבדלה דכיון דלא הזכיר יעלה ויבא בראשונה גלי דעתיה דצלי ראשונה אדעתא דתשלומין אבל אם היה ר"ח ב' ימים ולא התפלל מנחה ביום ראשון של ר"ח כשמתפלל בליל ב' של ר"ח שתי תפלות אחת לחובה ואחת לתשלומין אם לא הזכיר בראשונה והזכיר בשניה פשיטא דא"צ לחזור ולהתפלל דהכא ליכא למימר גלי דעתיה ובודאי טעה:

ז טעה ולא התפיל מנחה בשבת, מתפיל במוצאי שבת (שתיים של חל), מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשנייה; ואם לא הבדיל בראשונה, והבדיל (יד) בשנייה, שנייה עלתה לו, ראשונה (טו) לא עלתה לו; ואם הבדיל בשתייהן, או לא הבדיל בשתייהן, יצא.

באר היטב (יד) בשניה. משום דהבדלה לאו רחמי נינהו אלא מצוה לשעתא אין שייך להבדיל ב"פ זא"ז דאם עשה פעם א' חול למה יעשה שנית חול משא"כ שבת ור"ח דצריך להזכירם בכל התפלות. מ"א וט"ז דלא כלבוש וע"ת: **(טו) לא עלתה לו.** דמבעיא ליה לאקדומי חובת שעתיה ברישיה והוא גילה דעתו שהתפלל הראשונה לתשלומין לכך צריך לחזור ולהתפלל א' לתשלומין בלא הבדלה ודוקא שעשה במזיד אבל אם שכח מלהבדיל בראשונה יצא דהרי לא גילה דעתו כמ"ש בס"ק י"ג מ"א. ובכה"ג איירי הרמ"א במ"ש ואם לא הזכיר יעלה ויבא בראשונה והזכיר בשניה דצריך לחזור וכו' היינו דגילה דעתו שהראשונה היא לתשלומין ומסתמא במה שלא הזכיר הבדלה או יעלה ויבא בראשונה אמרינן דבזה גילה דעתו אבל אם אמר בפ"י שבשניה נתכוין לשם תשלומין רק ששכח בראשונה הבדלה או ר"ח. אף שהזכיר הבדלה או ר"ח בשניה יצא וכ"כ ט"ז ופר"ח ע"ש:

יא טָעָה בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת וְהִתְפַּלֵּל י"ח וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, מִתְפַּלֵּל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת **(טז)** שְׁתִּים, וְאִינוּ מִבְּדִיל בְּשִׁנְיָה, וְיִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בְּתוֹרַת נְדָבָה וְאִינוּ צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר; וְהוּא הִדִּין אִם לֹא הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיִבֹא בְּמִנְחָה שֶׁל **(יז)** רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

באר היטב (טז) שתיים. יש בזה מחלוקת. התוס' בשם ר"י ס"ל דא"צ לחזור בשביל זה דהא כבר התפלל י"ח רק ששכח של שבת וכשישלים ויתפלל י"ח ולא יזכיר של שבת מה ירויח בזה התשלומין. וחכמי פרובינצ"ה ס"ל דמה שהתפלל י"ח בלא שבת הוי כאלו לא התפלל כלל כיון שלא עשה כדן ועל כן הכריעו הפוסקים שיחזור להתפלל בתורת נדבה וא"צ לחדש כיון שיש סברא שצריך לחזור ולהתפלל מצד הדין. כתב כנה"ג בס"י רצ"ד בשם רדב"ז ח"א סי' (קע"ו) [שס"א] שאם נאנס ולא התפלל במ"ש מתפלל ביום שתי תפלות אחת לחובה ואחת לתשלומין ולא יאמר אתה חוננתנו אעפ"י שלא הבדיל ע"ש: **(יז) ר"ח.** ואם בלילה ג"כ ר"ח לכ"ע יתפלל דהוא ירויח שיאמר יעלה ויבא וה"ה בליל יום טוב שני וה"ה אם שכח ותן טל ומטר או משיב הרוח מ"א. ונ"ל פשוט דאם שכח יעלה ויבא ג"כ בלילה בתפלת התשלומין דאין צריך לחזור. דאין מקדשין החדש בלילה ואע"פ שהיא לתשלום תפלת המנחה ובזה יתורץ קושיית התוספות במה שמקשים למה לי האי טעמא דאין מקדשין החדש בלילה תיפוק ליה תפלת ערבית רשות וכו' דנ"מ לדינא כמ"ש

וק"ל. עיין בברכות דף כ"ו ע"א ודף למ"ד ע"ב. וכ"פ הכנה"ג בסי' תכ"ב ופר"ח סי' זה דאם ר"ח הוי ב' ימים וביום ראשון נטרד ולא התפלל מנחה כשמתפלל ליל שני של ר"ח שתי תפלות אם בתפלת התשלומין שכח ולא הזכיר יעלה ויבא אין מחזירין אותו ע"ש:

יב הטועה ומזכיר מארע שאר (יח) ימים בתפלה, שלא בזמנה, לא הוי הפסקה. הגה: מיהו אם נזכר שטעה, פוסק אפלו באמצע התפלה (אור זרוע מסכת ברכות).

באר היטב (יח) ימים. זה למד בב"י מדאמרינן דאם הבדיל בשתיהן יצא ע"ש וט"ז הקשה עליו דל"ד דהתם ודאי זמן הבדלה היא בעת ההיא רק שזה האיש הבדיל שנית ללא צורך משא"כ במידי שאין לו שייכות בזמן ההוא כגון שאומר בימות החול מה ששייך לפסח אין לך הפסק גדול מזה וצ"ע פסק זה עכ"ל. וכן בתשובת הלק"ט ח"א סי' ר"ס חולק ע"ז ופסק דמחזירין אותו ע"ש ואפשר לומר דאיירי בתפלת התשלומין כגון מי שלא התפלל מנחה בר"ח או בשבת או בשאר מועדים שמתפלל ערבית שתיים בענין זה קאמר דאם הזכיר בתפלה של תשלום ראש חודש או שבת או מאורע שאר מועדים כיון דתפלה זו באה לתשלומים היום שעבר אם הזכיר לא הוי הפסק. יד אהרן ועי' בשכנה"ג:

סימן קט - דין איך יתנהג היחיד לכון בתפלתו עם הצבור

סעיפים

ג'

ובו

א הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפלל, אם יכול להתחיל ולגמר קדם שניע שליח צבור לקדשה או (א)

לְקַדִּישׁ, יִתְפַּלֵּל. וְהוּא הַדִּין אֲמֵן דְּהָאֵל הַקְּדוֹשׁ וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, דִּינֵן
כְּקַדִּישׁ וְקַדְשָׁה (תּוֹסִי וְהַרְאִישׁ וּמְרַדְכִי פֶּרֶק מִי שְׁמִתּוּ וּתְרוּמַת הַדָּשָׁן סִי י"א). וְאִם
לָאוּ, אֵל יִתְפַּלֵּל אִם אֵין הַשְּׁעָה עוֹבֶרֶת; וְאִם נִכְנָס אַחַר
קַדְשָׁה, אִם יָכוֹל לְהִתְחִיל וְלִגְמֹר קֶדֶם שְׂיִגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר
(ב) לְמוֹדִים, יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאוּ אֵל יִתְפַּלֵּל; וְהוּא הַדִּין אִם
יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְמוֹדִים, אוֹ לְאַחַת מִהַבְּרָכוֹת שְׁשׁוּחִים
בָּהֶם, כְּשִׂיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים, יִתְפַּלֵּל; וְאִם צָרִיךְ
לְהִתְחִיל כְּדִי לְסַמֵּךְ גְּאֻלָּה (ג) לְתַפְּלָה, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ שְׂמִיגִיעַ
שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים כְּשִׁהוּא בְּאַחַת הַבְּרָכוֹת (בְּאֶמְצָעָה), (ד)
יִשְׁחָה עֲמוֹ; אָבֵל אִם הוּא בְּתַחֲלָתָהּ אוֹ בְּסוּפָּהּ, לֹא
יִשְׁחָה, שְׂאִין שׁוּחִין בְּתַחֲלַת בְּרָכָה אוֹ בְּסוּפָּהּ, אֶלֶּא
בְּאַבוֹת וּבַהוֹדָאָה.

באר היטב (א) לקדיש. פ"י עד שיגיע ש"ץ ליהא שמיה רבא מרדכי ואגודה.
ומשמע דיכול להתפלל עד שיענו יהא שמיה אבל אמן לא יענה כיון דלא נתכוין
על מה יאמר הוי אמן יתומה. מי שבא לבה"כ תיכף אחר קדושה ואם ימתין
עד אחר מודים לא יוכל לענות איש"ר אחר הקדיש שאחר י"ח ואם ימתין עד
אחר הקדיש יעבור זמן תפלה או לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור נ"ל
דיתחיל מיד דמוטב לבטל מודים מאיש"ר כמ"ש בסי' נ"ו בשם הבי"ש ועוד
דמודים אפשר לשחות באמצעיתן אם בא סמוך לקדיש ואם יתפלל תיכף
יבטל איש"ר ואם ימתין עד אחר קדיש לא יוכל להתפלל ערבית עם הציבור
נ"ל דתפילת ציבור עדיפא ואם בא סמוך לקדושה ואם יתחיל מיד לא יוכל
לומר קדושה ואם יתחיל אחר קדושה לא יוכל לומר מודים ואם ימתין עד
אחר מודים יהא השעה עוברת. נ"ל דיתחיל אחר קדושה דמוטב לומר קדושה
עם הציבור ועוד מודים אפשר לשחות באמצע הברכה. מ"א: (ב) למודים.
ולרמ"א צריך לגמור קודם אמן של ש"ת ואם לאו אל יתחיל עד אחר מודים.
מ"א: (ג) לתפלה. פ"י שטעה ואמר עד גאל ישראל דלכתחילה צריך להמתין
בשירה חדשה כמ"ש ס"י ס"ו: (ד) ישחה עמו. ולכתחלה לא יתחיל אדעתא
לשחות באמצען דשמא ישכח מלשחות כיון שאין מחוייב שם לשחות ד"מ.
מ"א:

ב אם מתחיל להתפלל עם שליח צבור, כשִׁיגִיעַ עם שליח צבור לְנִקְדִישׁוֹ, יאמר עמו מְלָה (ה) בְּמִלָּה כָּל הַקְדָּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר, וְכֵן יאמר עמו מְלָה בְּמִלָּה בְּרִכַּת הָאֵל הַקְדוֹשׁ וּבְרִכַּת שׁוֹמֵעַ (ו) תְּפִלָּה, וְגַם יִכְוֶן כְּשִׁיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים יִגִיעַ גַּם הוּא לְמוֹדִים אוֹ לְהַטוֹב שְׁמֵךְ וְלִדְּ נֶאֱדָה לְהוֹדוֹת, כְּדִי שִׁשְׁחָה עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר בְּמוֹדִים. **הגה:** אָבֵל לְכַתְחֵלָה לֹא (ז) יִתְחִיל עַד אַחַר שֶׁאָמַר קְדָשָׁה וְהָאֵל הַקְדוֹשׁ, אֶלָּא שְׁאֵם הַצָּרָד לְהִתְחִיל מִכַּח שֶׁהִשְׁעָה עוֹבְרָת, כְּדִי לְסַמֵּךְ גְּאֵלָה לְתַפְלָה, דִּינָא הֲכִי (טוֹר וְדַבְרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ה) במלה. פיי שיאמר עמו נקדש לדור ודור וכו' עד האל הקדוש ואח"כ אם רצה יתפלל בפ"ע אם יכול לסיים קודם שיגיע ש"צ לסיום שומע תפלה. כ"מ בת"ה ור"ל חביב. ובת"צ לא יאמר עם הש"ץ עננו ברכה בפ"ע אלא בש"ת כיחיד. מט"מ ומהרי"ל מ"א: (ו) תפלה. פיי שיכוין שיסיים שתי ברכות אלו עם הש"ץ עמ"א: (ז) יתחיל וכו'. כתב המ"א ונ"ל דה"ה לברכו. דהא אין היחיד אומר ברכו ואם כבר שמע קדושה או ברכו או יודע שישמע אח"כ א"צ להמתין מיהו לקדיש צריך להמתין דהא א"ל קצבה ואפשר דהקדישים מעלינו ואילך אינו בכלל זה. מ"א:

ג יחיד העומד בתפלה וכשִׁיגִיעַ לְמָקוֹם קְדָשָׁה הוּוּ הַצְּבוּר אוֹמְרִים קְדָשָׁה (ח) דְּסִדְרָא, אִינוֹ אוֹמֵר קְדוֹשׁ עִמָּהֶם, שְׁאִין הַקְדָּשׁוֹת שְׁוֹת; וְנִרְאָה דֵּה י"ה אִם הוּוּ הַצְּבוּר אוֹמְרִים (ט) כְּתָר, שְׁאִינוֹ אוֹמֵר עִמָּהֶם קְדָשָׁה, אֶלָּא יִשְׁתַּקּוּ וְיִכְוֶן לְמָה שְׁאוֹמְרִים, דְּשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּקְדָשָׁת כְּתָר דֵּהִינוּ קְדָשָׁת מוֹסָף, וְהִיחִיד מִתְּפִלָּה שְׁחֲרִית, יוֹכֵל לוֹמַר עִמָּהֶם, דְּשִׁנְיָהֶם קְדָשָׁת י"ח וְקְדָשָׁתוֹ שְׁוָה, וְכֵן נ"ל עֶקֶר (וְלֹא פְּלִיג רִשְׁבִּי"א אֶהְיָאֲנִים שֶׁהִבִּיא בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ח) דסדרא. היינו בובא לציון. וה"ה קדושת יוצר. מ"א: (ט) כתר. פ"י שהציבור אומרים קדושת מוסף והוא מתפלל תפלת יוצר נמי אינו אומר עמהם. זהו דעת הב"י שס"ל דהרשב"א חולק על הגאון והרמ"א ס"ל דהרשב"א לא אמר אלא בקדושה דסדרא אבל בב' קדושות מענין אחד כגון של שחרית ושל מוסף אפשר דמודה לדברי הגאון לכך אין לדחות דברי הגאון עכ"ל ד"מ וזהו הי"א שהביא הרמ"א. עיין ב"י ובד"מ:

סימן קי - היוצא לדרך, ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הדרך ובית המדרש

סעיפים

ח'

ובו

א בשעת (א) הדחק, כגון שהוא בדרך; או שהיה עומד במקום שהוא טרוד וי"א (ב) שיפסיקוהו; או שלא יוכל להתפלל בכונה תפלה ארפה, מתפלל אחר ג' ראשונות: הבנינו, ואומר אחריה ג' אחרונות, וצריך לאמרם מעמד; וכשיגיע לביתו, אין צריך לחזור ולהתפלל. ואינו מתפלל הבנינו בימות (ג) הגשמים, ולא במוצאי שבת ויום טוב.

באר היטב (א) הדחק. או שהשעה עוברת. כנה"ג מ"א: (ב) שיפסיקוהו. קאי ג"כ אדלעיל כשהוא בדרך ורואה שיפסיקוהו אבל בלא"ה מתפלל מהלך או מיושב. ב"ח מ"א: (ג) הגשמים. מפני שצ"ל ותן טל ומטר ובמיש וייט צ"ל הבדלה:

ב הפועלים שעושין מלאכה אצל בעל הבית, אם אינו נותן להם שכר חוץ מסעודתו, מתפללין י"ח, אבל אין יורדין לפני התבה ואין נושאין כפיהם; ואם נותן להם שכר, מתפללין הבינו. והאדנא, אין דרך להקפיד (ד) בכך, ומסתמא אדעתא דהכי משכירין אותם שיתפללו י"ח.

באר היטב (ד) בכך. וה"ה שילכו לבה"כ להתפלל בעשרה ל"ח. והיכי דנהוג נהוג. מג"א:

ג ההולך במקום גדודי חיה ולסטים, מתפלל: צרכי עמך מרבים וכו', ואינו צריך לא לגי ראשונות ולא לגי אחרונות; ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך, ואם יכול לעמד עומד, וכשיגיע לישוב ותתקורר דעתו, חוזר ומתפלל תפלת י"ח ברכות ואם לא חזר להתפלל, הוי כאלו שכח להתפלל לגמרי, ונתבאר לעיל ס"י ק"ח, (פו משמע בבית יוסף).

ד היוצא לדרך, יתפלל: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתוליכנו (ה) לשלום וכו', וצריך לאמרה בלשון (ו) רבים, ואם אפשר יעמד מליך כשיאמרנה, ואם ה"ה רוכב אין צריך (ז) לירד.

באר היטב (ה) לשלום. ואל יאמר אדם לחבירו לך בשלום אלא לך לשלום גמי: (ו) רבים. דוקא תפלה הקבוע לרבים כמי"ש ס"י תקס"ה סוף סעיף א' אבל מלת ותתנני לחן יאמר בלשון יחיד ס' הקנה ע"פ הסוד ויעסוק בתורה בדרך אבל לא יעיין בהלכה דילמא אתי לאטרודי גמי דתענית וכתב המ"א

ואפשר דביושב בעגלה ואיש אחר מנהיג הסוסים שרי אפילו עיון. ואל יאכל יותר משני רעבון משום חולי מעיים (שם) ויכנס בכי טוב ויצא בכי טוב. עיין תוס' שם: (ז) לירד. מיהו אם אפשר לו יעמיד הבהמה דקיי"ל רוכב כמהלך דמי. ש"ג:

ה אין צריך לומר אותה אלא פעם אחת (ח) ביום, אפלו אם ינוח בעיר באמצע היום, אבל אם דעתו ללון בעיר ואחר כך נמלך ויצא ממנה לעבר חוצה לה או לשוב לביתו, צריך לחזר ולהתפלל אותה פעם אחרת.

באר היטב (ח) ביום. פי' בכל יום ויום שהולך יאמר אותה בי"ח וטי"ז וכנה"ג דלא כטועים שאין אומרים אלא ביום ראשון שיוצאים לדרך אלא כל זמן שהוא בדרך מחויב לומר בכל יום שהולך:

ו הר"מ מרוטנבורג, כשהיה יוצא לדרך (ט) בבקר היה אומרה אחר יהי רצון פדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים ותהיה ברכה הסמוכה (י) לחברתה.

באר היטב (ט) בבוקר וכו'. יש שהבינו דהאי בבוקר נמשך למטה כלומר כשהיה יוצא לדרך אפי' אחר התפלה היה אומר בבוקר כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים וכ"ה דעת הט"ז ולא היא אלא דמלת בבוקר נמשך למעלה כשהיה יוצא בבוקר קודם התפלה ואמר הברכות בדרך וכו' דהא אסור לאומרה עד שהחזיק בדרך כמ"ש ס"ז. באר שבע דף ק"ט מ"א וע"ת ושכנה"ג ולדברי ט"ז מה שאמר (בס"ד) [בס"ז] אחר שהחזיק בדרך. פירושו שיהיה מוחזק בודאי לילך ע"ש. ודוחק הוא ונסתפקתי אם יוצא בדיעבד אם אמר בביתו. ותפלת היוצא מן הכרך הנזכר בסי' ר"ל לכ"ע אומר אותה בביתו ע"ש: (י) לחברתה. שאינה פותחת בברוך ואם הולך באמצע היום יסמיכה לברכה אחרת כגון שיאכל או ישתה דבר ויברך ברכה אחרונה או יטיל מים ויאמר אשר יצר. של"ה נ"צ ואגודה: **נוהגים** ליטול רשות מהגדולים ומתברכים

כשהולכים בדרך ויש סמך ממ"ש חז"ל נמלכין בסנהדרין פרש"י נטלו רשות כדי שיתפללו עליהם. עט"ז :

ז אומר אותה אחר שהחזיק **(יא)** בדרך ; אין לאמרה, אלא אם כן יש לו לילך **(יב)** פרסה, אבל פחות מפרסה לא יחתם בברוך ולכתחלה יאמר אותה בפרסה ראשונה (רש"י והר"י), ואם שכח מלאמרה, יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך, ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה.

באר היטב (יא) בדרך. ולא יאמר בתוך עיבורה של עיר דהיינו בתוך ע' אמה ושירים מן העיר דעיבורי דמתא דמי : **(יב) פרסה.** הוא ח' אלפים אמה דמיל הוא אלפים אמה ופרסה הוא ד' מילין ואם הולך במקום סכנה יש להתפלל ת"ה אפי' בפחות מפרסה. ט"ז וכ"כ ע"ת :

ח הנכנס **(יג)** לבית המדרש יתפלל : יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא אכשל בדבר הלכה וכו', וביציאתו יאמר : מודה אני לפניך ה' אלהי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש וכו'.

באר היטב (יג) לבה"מ. נ"ל דה"ה במי שיושב ללמוד אפילו ביחידות ובפרט מי שהגיע להוראה. וי"ל נוסחא א' קצרה כוללת הרבה וזו היא. יר"מ יאו"א שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בלימוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת ואל תצל מפי דבר אמת עד מאוד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. עכ"ל ט"ז וכן כתב המ"א שהאר"י ז"ל היה אומרה בכל בוקר. וכתב המ"א תפלת מודה אני וכו' יאמר בכל ערב כל העוסק בתורה כל היום :

סימן קיא - דין סמיכות גאלה לתפלה

סעיפים

ג

ובו

א צריך לסמוך גאלה לתפלה ולא יפסיק ביניהם, אפלו באמן אחר גאל ישראל ולא בשום פסוק, חוץ מהי שפתי **(א) תפתח** (תהלים נא, יז). **הגה:** ויש אומרים שמתר לענות **(ב)** אמן על גאל ישראל, וכן נוהגין (טור). ויש אומרים הא דצריך לסמוך גאלה לתפלה, הינו דוקא בחל או ביום טוב, אבל בשבת אין צורך (פי' דטעמא דבעינן למסמוך גאלה לתפלה, משום דכתיב וענ' ה' ביום צרה (תהלים כ, א) וסמיד ליה יהיו לרצון אמרי פי (תהלים יט, טו), ושבת לאו זמן צרה, ולעניות דעתך נראה דמה שאין כן ביום טוב, הוא משום שהם ימי הדין כדתנו במשנה ב' פ"ק דראש השנה בפסח, על התבואה וכו') (הגהת אשר"י פ"ק דברכות וכל בו הלכות שבת ומקרי"ל הלי יום טוב), וטוב להחמיר אם לא במקום שצריך לכך (טור).

באר היטב (א) תפתח. אבל במוסף ובמנחה מותר לומר פסוקים קודם ה' שפתי תפתח אבל לא אח"כ דפסוק זה מכלל התפלה הוא ל"ח. מ"א. (אמר המגיה א"כ לא יפה עושים העולם שאומרים פסוק כי שם ה' אקרא אחר פסוק ה' שפתי תפתח): **(ב) אמן.** אבל לקדיש ולקדושה אינו מפסיק כמ"ש ס"ו ס"ט:

ב החזן, כשמתחיל י"ח בקול רם, חוזר ואומר: ה' שפתי **(ג) תפתח** ופי' יגיד וכו'.

באר היטב (ג) תפתח. ר"ל בלחש:

ג אם עד שלא קרא קריאת שמע מצא צבור מתפלליו, לא יתפלל עמם, אלא קורא קריאת שמע ואחר כך יתפלל, דמסמך גאליה לתפלה (ד) עדיף.

באר היטב (ד) עדיף. אבל בערבית אינו כן אלא יתפלל עמהם ואח"כ קורא קיש כמ"ש בסי' רל"ו סעיף ג' ע"ש:

סימן קיב - שלא להפסיק לא בשלשה ראשונות ולא בשלשה אחרונות

א אל ישאל אדם צרכיו בגי ראשונות, ולא בגי אחרונות; ודוקא צרכי יחיד, אבל צרכי צבור שרי.

ב אין לומר פיוטים ולא קרובץ (פי' קרובץ ליוצר, ויש אומרים שהוא ראשי תבות קול רנה וישועה באהלי צדיקים) בתפלה. **הגה:** ויש מתירין, הואיל וצרכי רבים הם (הרא"ש והתוס' והר"י והר"ן ריש פ' בתרא דראש השנה והגהות מימוני פרק י' וטור), וכן נוהגים בכל מקום (א) לאמרם.

באר היטב (א) לאומרם. כתב האר"י ז"ל בסוף שער י"ג מדות דפסוקים ואתה ה' מגן בעדי אין לאומרם לא קודם התפלה ולא אח"כ בשום אופן ע"ש:

סימן קיג - דיני הכריעות בי"ח

ברכות

סעיפים

ט'

ובו

א אלו ברכות ששוחין בהם: באבות תחלה **(א)** וסוף, ובהודאה תחלה וסוף; ואם בא **(ב)** לשחות בסוף כל ברכה, או בתחלתה, מלמדין אותו שלא ישחה; אבל באמצעיתו, יכול לשחות.

באר היטב (א) וסוף. צריך לכוין כשכורע באבות תחלה לאות ראשון של שם הוי"ה ואות ראשון של שם אדניי דהיינו יא ובסוף יכוין הד ובמודים יכוין ונ ובסוף יכוין הי. קודם שיתפלל ימשמש בתפלין של ראש ויסגור עיניו ויניח ידיו זו על זו. האריי ז"ל: **(ב) לשחות.** ויש מגמגמין לאיסור. מ"א:

ב הנוהגים לשחות בראש השנה ויום כפור כשואמרים זכרנו ומי כמוך, צריכים לזקף כשפגיעים לסוף הברכה. **הגה:** ואף על גב דבאבות כורע בסוף הברכה, מכל מקום צריך לזקף מעט בסוף זכרנו, כדי שיהא נראה שחוזר וכורע משום חיוב (דברי עצמו לפי הטור).

ג הכורע בוכל קומה לפניך תשתחוה, או בולך אנחנו

מוֹדִים, אוּ בְהוֹדָאָה דְהִלְל וּבְרַכַּת הַמְזוֹן, הֵרִי זֶה (ג) מְגִנָּה. (פּי שְׁאִין לְכַרְע אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁתִּקְנוּ חֻכְמִים).

באר היטב (ג) מגונה. דאין לשחות אלא מה שתקנו ז"ל ומה"ט אין לשחות בירושלים או בבונה ירושלים דלא כמהרי"ל ד"מ. ואפשר שישחה מעט. מ"א. וכל זה הוא דוקא בתפלת י"ח אבל באינו י"ח יכול לכרוע ולהשתחות כרצונו והיינו דוקא במתפלל על עצמו ואתי שפיר בר"ע שאדם מניחו בקרן זוית זו ומצאו בזוית אחרת מרוב כריעות והשתחויות ומש"ה אין לשחות בוכל קומה לפניך תשתחוה וכו' דכיון דאינו אומר על עצמו אלא שעל כל העולם אומר ישתחוו לפניו ית'. ט"ז ע"ש :

ד הַמִּתְפַּלֵּל, צָרִיךְ שְׂיִכְרַע עַד שְׂיִתְפַּקֵּקוּ כָּל חֲלִיּוֹת שְׁבִשְׁדָּרָה ; וְלֹא יִכְרַע בְּאִמְצַע מִתְנָיו וְרֹאשׁוֹ יִשְׁאַר זְקוּף, אֶלָּא גַם רֹאשׁוֹ יִכֹּף כְּאִגְמוֹן.

ה וְלֹא יִשְׁחָה (ד) כָּל כֶּף עַד שְׂיִהְיֶה פָּיו כְּנֶגֶד חֲגוּר שֶׁל מְכַנְסִים ; וְאִם הוּא זָקֵן אוּ חוֹלָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשָׁחוֹת עַד שְׂיִתְפַּקֵּקוּ, כִּיּוֹן שֶׁהֲרַכִּין (פּי שֶׁשְׁפִיל) רֹאשׁוֹ, דִּיו, מֵאַחַר שֶׁנִּכְרַשׁ הוּא חָפֵץ לְכַרְע אֶלָּא שֶׁמְצַעֵר עֲצָמוֹ.

באר היטב (ד) כ"כ. דמחזי כיוהרא :

ו כְּשֶׁהוּא כּוֹרַע, יִכְרַע (ה) בְּמַהֲירוֹת בְּפַעַם אַחַת, וּכְשֶׁהוּא זָקֵף, זֻקָף בְּנַחַת רֹאשׁוֹ תִּחְלָה, וְאַחַר כֶּף גּוּפוֹ, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה עָלָיו כְּמִשְׁאוּי.

באר היטב (ה) במהירות. כשיאמר ברוך יכרע בברכיו וכשיאמר אתה ישחה עד שיתפקקו החוליות. מ"א בשם הזוהר ושל"ה. ובס' משנת חסידים כתב בשם האר"י ז"ל כשאומר ברוך יכרע גופו וכשאומר אתה יכרע ראשו ע"ש וכ"כ בכוונת האר"י ז"ל בברוך יכרע גופו ובאתה יכרע ראשו ע"ש :

ז כְּשֹׁכֹרֵעַ, כּוֹרֵעַ בְּבְרוּךְ, וְכִשְׁזֹקֶף, זֹקֶף (ו) בְּשֵׁם.

באר היטב (ו) בשם. הקשה בר"מ פ"ק דברכות סימן י"ט הרי הכהנים ביה"כ כשהיו שומעין השם היו כורעים וכו' ע"ש ובמ"א ובבאר היטב אשר לפני הביא תירוץ ע"ז בשם הט"ז ע"ש. ואני אומר לא לבד ששקר ענה בו שט"ז לא הביא קושיא זו ע"ש אלא אף זה מה שתירץ הוא בשם הט"ז לאו תירוץ הוא ומחוסר הבנה והט"ז כתב אלה הדברים על ענין אחר ע"ש ס"ק ד' והעתקתי דבריו בס"ק ג' :

ח הַמִּתְפַּלֵּל וּבָא כְּנֶגְדּוֹ עֲכוּ"ם, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי (ז) וְעָרַב בְּיָדוֹ, וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם שְׁשׁוּחִין בּוֹ, לֹא יִשְׁחָה, אֶף עַל פִּי שְׁלָבוֹ לְשָׁמַיִם.

באר היטב (ז) וערב. ואם הוא שר שרי כמ"ש בי"ד סי' ק"נ ע"ש וצ"ע. מ"א :

ט אֵין לְהוֹסִיף עַל תְּאָרָיו שֶׁל הַקַּב"ה, יוֹתֵר מֵהָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא; וְדוֹקָא בְּתַפְלָה, מִפְּנֵי שְׂאִין לְשָׁנוֹת מִמְטַבֵּעַ שְׁטַבְעוֹ חֲכָמִים, אֲבָל בְּתַחֲנוּנִים אוֹ בְּקִשּׁוֹת וּשְׁבָחִים שְׂאָדָם אוֹמֵר מְעַצְמוֹ, לִית לָן בָּהּ; וּמְכַל מָקוֹם נָכוֹן לְמִי שְׁיִרְצָה לְהֶאָרִיךְ בְּשִׁבְחֵי הַמָּקוֹם, שְׂיֵאמֵר אוֹתוֹ בְּפִסּוּקִים.

סימן קיד - דין הזכרת הרוח וגשם

וטל

סעיפים

ט'

ובו

א מתחילין לומר בברכה שנהיה: משיב הרוח ומוריד הגשם, בתפלת מוסף של יום טוב האחרון של (א) חג, ואין פוסקין עד תפלת מוסף של יום טוב הראשון של פסח.

באר היטב (א) חג. דבערבית לא שאין כולם בבהכ"נ ובשחרית לא משום דצריך להכריז ובשחרית א"א משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה ועיין דבר שמואל ס"י קמ"ט. בליל יום טוב האחרון של חג אם הזכיר גשם במקום טל אינו חוזר. גן המלך ס"י קמ"ו:

ב אסור להזכיר הגשם עד שיכריז (ב) שליח צבור ויש אומרים שקדם שמתחילין מוסף מכריז השמש משיב הרוח וכו', כדי שהצבור יזכירו בתפלתו, וכן נוהגין, (מרדכי רפ"ק דתענית). הלכך אף אם הוא חולה או אנוס, לא יקדים תפלתו לתפלת הצבור, לפי שאסור להזכיר עד שיאמר שליח צבור; אבל אם יודע שהכריז שליח צבור, אף על פי שהוא לא שמע, מזכיר; ומטעם זה, הבא לבית הכנסת והצבור התחילו להתפלל, יתפלל ויזכיר, אף על פי שהוא לא שמע משליח צבור.

באר היטב (ב) ש"צ. כלומר שיאמר הש"ץ בקול רם משיב הרוח בתוך התפלה. ורמ"א סובר שהשמש מכריז קודם התפלה וכי הבי"ח דלדעתו אפי' הזכיר הש"ץ בלחש אסור לציבור להזכיר אם לא הכריזו תחלה בקול רם וכ"מ ס"ג בהג"ה ואיתא בב"י ואפי' המתפלל בביתו אסור להזכיר עד שהזכירו הציבור וכתב המ"א ונ"ל הדר במקום שאין מנין ימתין עד זמן שמתפללין בקהלות:

ג אם אָמַר מְשִׁיב הַרוּחַ בְּיָמֹת הַחֲמָה, או לא אָמְרוּ בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים, אִין מְחַזְרִין אוֹתוֹ; וְכֵן (ג) בְּטַל, אִם הִזְכִּירוּ בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים, או לא הִזְכִּירוּ בְּיָמֹת הַחֲמָה, אִין מְחַזְרִין (ד) אוֹתוֹ. **הגה:** וְאֵנוּ בְּנֵי אֲשְׁכַנְזוּ לֹא מִזְכִּירִין טַל, לֹא בְּיָמֹת הַחֲמָה וְלֹא בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים, רַק אוֹמְרִים בְּיָמֹת הַחֲמָה וְרַב לְהוֹשִׁיעַ מְכַלְכֵּל חַיִּים וְכוּ'. (טור) יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁלִיחַ צְבוּר פּוֹסֵק לְהִזְכִּיר בְּתַפְלַת מוֹסָף יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, אֲבָל הַקֹּהֵל מִזְכִּירִין וְאִינן פּוֹסְקִין עַד מְנַחָה, שֶׁשְּׁמָעוּ (ה) כָּבֵר מְשָׁלִיחַ צְבוּר שֶׁפֶסֶק בְּתַפְלַת הַמוֹסָף, וְכֵן נוֹהֲגִין.

באר היטב (ג) בטל. לפי מנהג ספרדים שאומרים משיב הרוח ומוריד הטל בימות החמה: **(ד) אותו.** דטל ורוחות אין נעצרין. ואפי' אם עדיין לא סיים הברכה אין מחזירין אותו מאחר שאין חיוב כלל לאומר. מ"א: **(ה) כבר.** והא דאין מכריזין שלא יאמרו משיב הרוח ומוריד הגשם דנראה כממאנין בגשמים:

ד אם אָמַר מוֹרִיד הַגְּשָׁם בְּיָמֹת הַחֲמָה, מְחַזְרִין (ו) אוֹתוֹ וְחוֹזֵר לְרֵאשׁ הַבְּרָכָה; וְאִם סִיַּם הַבְּרָכָה, חוֹזֵר לְרֵאשׁ הַתַּפְּלָה. וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיכִים גֶּשֶׁם בְּיָמֹת הַחֲמָה, אִם הִזְכִּיר גֶּשֶׁם בְּמָקוֹם (ז) טַל, מְחַזְרִין אוֹתוֹ. וְכֵן אִם הִזְכִּיר גֶּשֶׁם וְטַל נָמִי מְחַזְרִין אוֹתוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְמְבַּ"ם וְהַרְא"ש וְהַטוֹר).

באר היטב (ו) אותו. דגשמים קשים לעולם בימות החמה: (ז) **טל.** לפי מנהג ספרד שאומר בימות החמה משיב הרוח ומוריד הטל ואומר זה גשם במקום טל:

ה **בימות (ח) הגשמים,** אם לא אמר מוריד הגשם, מחזירין אותו; והני מלי שלא הזכיר טל, אבל אם הזכיר **(ט) טל,** אין מחזירין אותו.

באר היטב (ח) הגשמים. דאז גשמים סי' ברכה: **(ט) טל.** ר"ל שאומר משיב הרוח ומוריד הטל אין מחזירין ועיין סי' קי"ז ס"ד ולענין שאלה דהיינו ותן טל ומטר לא מהני טל אם לא אמר מטר ע"ש:

י **במה דברים אמורים שמחזירין אותו כשלא אמר** בימות הגשמים מוריד הגשם, הינו כשסים כל הברכה והתחיל ברכה שאחריה, ואז חוזר לראש התפלה; אבל אם נזכר קדם שסים הברכה, יאמר במקום **(י) שנזכר;** ואפלו אם סיים הברכה, ונזכר קדם שהתחיל אֶתָה **(יא) קדוש,** אין צריך להחזיר, אלא אומר: משיב הרוח ומוריד הגשם, בלא חתימה. **הגה:** שלשה ברכות הראשונות חשובות כאחת, ובכל מקום שטעה בהם, חוזר **(יב) לראש,** בין שהוא יחיד בין שהוא צבור (טור).

באר היטב (י) שזכר. דוקא בדברים שמחזירין אותו אבל בדברים שאין מחזירין אותו לא יאמר. בי"ח מ"א: **(יא) קדוש.** עיין גן המלך סי' קנ"ב: **(יב) לראש.** כגון שטעה בחתימתן או שלא אמר המלך הקדוש בין ראש השנה ליום כפור אבל טעה באמצע אין בכך כלום. עיין מ"א:

ז בְּכֹל מְקוֹם שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים חוֹזֵר לְבִרְכָה שֶׁטָעָה בָּהּ, הֵינִי מְלִי שֶׁטָעָה בְּשׁוֹגֵג, אָבֵל בְּמִזִּיד וּמִתְכַּוֵּן, חוֹזֵר לְרֵאשׁ.

ח בִּימֹת הַחֲמָה, אִם נִסְתַּפֵּק אִם הַזְכִּיר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם אִם לֹא, עַד לִי יוֹם בְּחִזְקַת שְׁהַזְכִּיר (יג) הַגֶּשֶׁם, וְצָרִיךְ לְחַזֵּר. **הגה:** וְהוּא הַדִּין לְדִידוֹ דְּאִין מְזַכֵּרִין טַל בִּימֹת הַחֲמָה, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָמַר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בִּימֹת הַגֶּשֶׁמִּים, כָּל לִי יוֹם, חוֹזֵר, דְּוַדַּאי אָמַר כְּמוֹ שֶׁרְגִיל וְהָרִי לֹא הַזְכִּיר לֹא טַל וְלֹא גֶשֶׁם; לְאַחַר לִי יוֹם אֵינּוּ חוֹזֵר (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (יג) הגשם. משום דרגיל מימי החורף [ואף] שעכשיו אומר ג"כ משיב הרוח ומוריד הטל אפשר דטעה בין טל ובין גשם אבל בימות הגשמים לא שייך לומר נסתפק אם הזכיר הגשם וכו' דאפי' אם אמר בימות הגשמים כימות החמה משיב הרוח ומוריד הטל לא מחזרין כמו שכתבתי בסעיף ה' ועל זה כתב רמ"א ולדידן דאין מזכירין טל בימות החמה ממילא די' להסתפק נמי בימות הגשמים:

ט אִם בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אוֹמַר בְּרַכַּת אֶתְּהָ גְבוּר עַד מוֹרִיד הַטַּל צִ' פְּעָמִים, כְּנֶגֶד (יד) לִי יוֹם שֶׁאוֹמַר אוֹתוֹ גִּ' פְּעָמִים בְּכֹל יוֹם, מִשָּׁם וְאֵילָךְ אִם אֵינּוּ זוֹכֵר אִם הַזְכִּיר גֶּשֶׁם הָרִי הוּא בְּחִזְקַת שֶׁלֹּא הַזְכִּיר (טו) גֶּשֶׁם, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר. **הגה:** וְכֵן לְדִידוֹ, אִם אָמַר עַד מְכַלְכֵּל (טז) חַיִּים בְּלֹא מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם שֶׁמְזַכֵּרִין בִּימֹת הַגֶּשֶׁמִּים, וְכֵן אִם אָמַר בְּשְׁמִינֵי עֲצָרַת צִ' פְּעָמִים אֶתְּהָ גְבוּר עַד מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם, אִם נִסְתַּפֵּק אַחַר כֵּן אִם הַזְכִּיר אוֹ לֹא, חִזְקָה שֶׁהַזְכִּירוֹ (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (יד) למ"ד יום. והא דבשבת ויו"ט אומרים אותו ד"פ בכל יום ואיכא יותר מצ"פ בלמ"ד יום י"ל דהרי בשאלה ג"כ הדין כן ובשאלה איכא

פחות מצ"פ דהרי בשבת ויו"ט אין שאלה. לכך נקטינן מילתא מציעתא צ"פ ד"מ. וכן כתב רמ"א בתשובתו סי' פ"ג ע"ש. ומ"א כתב דלא מצינו דקאי נמי אשאלה ע"ש. גם בשכנה"ג נסתפק אם מהני ג"כ בשאלה או לא ע"ש ובע"ת כתב בפשיטות דמהני נמי בשאלה ע"ש. אם שגג או פשע באיזה יום או יומים באלו למ"ד יום ולא התפלל כלל. לא הורע חזקתו ט"ז ע"ש: (טו) גשם. ראייתו היא משור המועד דאמרין ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לכ"ש וה"נ כאן. ט"ז ושלי"ה. ובתשובת גינת ורדים כלל א' סי' ק"א דחו דבריו ע"ש. ועיין דבר שמואל סי' רכ"ה ובהלק"ט ח"א סי' רמ"ג ומ"א וב"ח מתרצים ע"ש: (טז) חיים. ועד בכלל וא"כ נתרגל לשונו לומר רב להושיע מכלכל חיים:

סימן קטו - טעם ברכת אתה חונן

אחד

סעיף

ובו

א מִפְּנֵי שְׁמוֹתַר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה הִיא הַבֵּינָה וְהַשֶּׁכֶל, קָבְעוּ בְּרֶכֶת אֶתְּהָ חוֹנֵן רֹאשׁ לְאִמְצָעִיּוֹת, שְׁאִם אֵין (א) בֵּינָה אֵין תְּפִלָּה.

באר היטב (א) בינה. וכן מבדילין במוצאי שבת ויו"ט לפי שהוא חכמה שאדם מבדיל בין דבר לדבר ולכך קבעוהו בברכת החכמה. ורמז לדבר בינה ר"ת בשמים יין נר הבדלה. עט"ז:

סימן קטז - פרוש ברכת רפאנו

אחד

סעיף

ובו

א רפאנו ה' (א) וְנִרְפָּא, אָף עַל גַּב דְּהַכְּתוּב לְיַחֲיד אֵין מְכַנֵּין אוֹתוֹ לְרַבִּים, הֵינִי מְלִי בְּזִמּוֹן שְׂמֵתֶכּוֹן לְקָרוֹת, אָבֵל כְּשֶׁאוֹמֵר אוֹתוֹ דְּרַךְ תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה, מְתָר. וּמְכַל מְקוֹם אִם אוֹמֵר מְזִמּוֹר שְׁלָם, אָסוּר לְשַׁנּוֹת מְלִשׁוֹן יַחֲיד לְרַבִּים, אוֹ לְהַפִּיךְ (טוֹר וְהַרְאִי שֶׁפֶּרֶק הַקּוֹרֵא עוֹמֵד בְּשֵׁם הַרְי"י).

באר היטב (א) ונרפא. ולא יאמר רפאנו ה' אלהינו ונרפא גם לא יאמר ראה נא בענינו רק ראה בענינו רש"ל וכנה"ג ופר"ח. אבל המ"א כתב שאין לזוז מן המנהג שאומרים ראה נא בענינו ושכן הוא במגלה עמוקות:

סימן קיז - דיני ברכת השנים

סעיפים

ח'

ובו

א בְּרַפְתָּ (א) הַשָּׁנִים, צָרִיךְ לוֹמַר בָּהּ בִּימֹת הַגְּשָׁמִים : וְתַן טַל וּמָטָר, וּמִתְחִילִין לְשָׂאֵל מְטָר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ בְּתַפְּלַת עֲרֻבֵית שֶׁל יוֹם (ב) ס' אַחַר תְּקוּפַת תְּשֵׁרִי, וְיוֹם הַתְּקוּפָה הוּא בְּכָלֵל (ג) הַס' (הַגַּה"מ פ"ב), (ד) וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתְחִילִין לְשָׂאֵל מְלִיל ז' בְּמִרְחֻשׁוֹן, וְשׂוֹאֲלִין עַד תְּפִלַּת הַמְּנַחָה שֶׁל עֶרֶב יוֹם טוֹב הַרְאִשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ פּוֹסְקִין מְלִשָּׁאֵל.

באר היטב (א) השנים. צ"ל ושבענו מטובך ולא מטובה. הרא"ש ורש"ל. עמ"א. וט"ז כתב כשהוא בדרך יאמר מטובך וכשהוא בעיר יאמר מטובה ע"ש

הטעם ובסידור האר"י ז"ל כי מטובה: (ב) ס'. כלומר בתפלת ערבית שמתחיל יום ס': (ג) הס'. כלומר יום שנפלה בו התקופה מחשבינן בכלל הס' אפי' אם התקופה נופלת בחצי יום או אח"כ רק שיהא קצת קודם הלילה. ולעולם ב' ימים בין תקופה להשאלה דאם התקופה ביום א' השאלה בתפלת ערבית השייכת ליום ד': (ד) ובא"י. לפי ששם צריך לגשמים יותר לפי שגבוה הוא מכל הארצות. מי שיצא מא"י לח"ל אם יש לו אשה ובנים בא"י אע"פ שאין דעתו לחזור בימי הגשמים שואל כבני א"י מוהריק"ש והלק"ט ח"א סי' ע"ד. ושמעתי מהרב מהורר"א יצחקי זלה"ה ששמע ממהר"י מולכו זלה"ה שמהר"ז גוטה ז"ל וכמה גדולים אחרים שחלקו על מוהריק"ש בזה וכתבו דשואל כבני ח"ל וכן פסק בתשובת דבר שמואל סי' שכ"ג ופרי חדש פסק שבני א"י שבאו לח"ל כל זמן שדעתם לחזור בכל אותה שנה לא"י שואל כבני א"י ואם אין דעתם לחזור אלא אחר שנה או שנתיים כמו שלוחי א"י אע"פ שיש להם אשה ובנים בא"י שואל כבני ח"ל ע"ש:

ב יחידים הצריכים למטר בימות החמה, אין שואלין אותו בברכת השנים, אלא (ה) בשומע תפלה, ואפלו עיר גדולה פנינוה או ארץ אחת פלה כמו ספרד (ו) בכללה, או אשכנז בכללה, כיחידים דמו ובשומע תפלה; ומיהו אם בארץ אחת פלה הצריכים מטר בימות החמה, טעה בה יחיד ושאל מטר בברכת השנים, אם רוצה חוזר ומתפלל בתורת נדבה בלא שאלה בברכת השנים אבל אינו מחיב לחזר כלל, (בית יוסף בשם מהר"א ומהר"ב ומהר"ן סבירי להו כהרא"ש).

באר היטב (ה) בש"ת. ונראה דלפי"ז כ"ש שיש לנו לשאול מטר אחר ז' מרחשון תוך ס' לתקופה בש"ת כשצריכין לכך דהא אפי' בתקופת תמוז דסי' קללה הם שואלין בש"ת. וכתב ט"ז הא דציבור מותר להתפלל בש"ת היינו כשמתפללין בלחש אבל לא יאמר אותו השי"ץ בקול רם אפילו בש"ת. והב"ח כתב קבלתי שלא לשאול גשמים כלל שלא בזמן שתקנו חז"ל אפי' בש"ת אלא מרצין לפניו יתברך בתענית וסליחות ואומרים פסוקים ומזמורים של מטר אבל אין שואלין ותן טל ומטר ושמעתי ששני גדולים הורו לשאול בצבור ותן טל ומטר בש"ת בעת עצירת גשמים ונאספו לעמם באותו שנה ותלו הדבר בדאטרחו קמי שמיא עכ"ל ובתשוב' הרא"ש כלל ד' סי' י' כי דאף בשבת שאין

מתעניין מזכירין י"ג מדות ואומרים פסוקים של מטר ע"ש וכתב ט"ז עליו דאם יש עיקר לקבלה זו נראה פשוט שבתפלה של ש"צ קאמר אבל כל יחיד ויחיד רשאי לשאול מטר בש"ת בלחש כמ"ש ע"ש: (ו) כלל. ונראה לפ"ז בן ח"ל שטעה ושאל גשמים בתפלה אחר ז' מרחשון תוך ס' יום לתקופה שאין צריך לחזור אפילו אין צריך לגשמים. שכנה"ג מט"מ הרדב"ז סי' נ"ח [ח"ו סימן ב' אלפים נ"ה]. וכ"כ ע"ת. ופר"ח חולק דצריך לחזור אם אין צריכין לגשמים ע"ש והא דכתב בש"ע הצריכים מטר וכו' היינו דוקא כשנעצר המטר אבל בלאו הכי מחזירין אותו אע"פ שהגשם במקום ההוא אינו סי' קלה וצ"ע מ"מ בשעת הקציר לכ"ע מחזירין אותו. מ"א:

ג אם שאל מטר בימות החמה, מחזירין (ז) אותו.

באר היטב (ז) אותו. עמ"ש בס"ק שלפני זה אם שאל מז' מרחשון ואילך מה דינו. אם נמשך בתפלת שבת והתחיל בואתה חונן וסיים בברכת השנים ואז נזכר שהוא שבת והיה בימות החמה ושאל מטר חוזר עד שיאמר ברכת השנים כתקנה ואז ילך אצל שבת. הלק"ט חלק ב' סי' צ"א:

ד אם לא שאל מטר בימות (ח) הגשמים, מחזירין אותו, אף על פי ששאל טל; אבל אם שאל מטר ולא (ט) טל, אין מחזירין אותו.

באר היטב (ח) הגשמים. ואם נזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומרו שם כמ"ש סי' קי"ד סי' טל. ולעיל סי' קי"ד לענין הזכרה סגי טל ע"י ט"ז הטעם:

ה אם לא שאל מטר, ונזכר קודם שומע תפלה, אין מחזירין אותו, ושואל (י) בשומע תפלה. ואם ה"ה לו תענית וצריך לומר (יא) עגנו, יאמר השואל קודם עגנו (אבינר"הס), ואם לא נזכר

עד אחר שומע תפלה, אם לא עקר רגליו, חוזר לברכת השנים; ואם עקר רגליו, חוזר לראש התפלה; ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, אף על פי שעדין לא עקר רגליו, פעקורים דמי; ואם נזכר אחר שחתם שומע תפלה, קדם שהתחיל רצה, נראה שאומר ותן טל ומטר, ואחר כך אומר רצה.

באר היטב (י) בש"ת. אבל הזכרה לא שייכא בש"ת דשבת הוא: (יא) עננו. דשאלה חמירא מעננו ואם לא אמרו מחזירים אותו משא"כ בעננו:

סימן קיח - חתימת ברכת השיבה

אחד

סעיף

ובו

א השיבה שופטינו, חותם בה מלך אוהב צדקה ומשפט; ומראש השנה ועד יום הכפורים חותם המלך המשפט. **הגה:** מיהו אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט, אין צריך (א) לחזר, ולא אמרו שיחזר אלא במקום שכל השנה אומרים האל אוהב צדקה ומשפט (הר"י ספיק דברכות וטור והגהות מנהגים), (וע"ל סימן תקפ"ב).

באר היטב (א) לחזור. כ"כ מ"א וב"ח ומט"מ ושלי"ה. ולבוש כתב דנוהגין לחזור. וטורי זהב העלה דצריך לחזור ולהתפלל שנית בתורת נדבה דיש חילוק אפי' בנוסח מלך אוהב צדקה ומשפט דכל השנה אין המשפט עיקר אלא הצדקה ולכן הקדימו למשפט אבל מראש השנה ועד י"כ המשפט עיקר ולכן לא הזכירו צדקה ע"ש ועיין סי' תקפ"ב. אם בכל השנה אמר המלך הקדוש או המלך המשפט א"צ לחזור ע"י כנה"ג סי' זה וסי' ק"ח וכ"כ הע"ת ע"ש ולפי טעם הט"ז נ"ל דיחזור ויתפלל שנית בתורת נדבה:

סימן קיט - דין הרוצה להוסיף בברכות

סעיפים

ד'

ובו

א אם רצה להוסיף בכל (א) ברכה מהאמצעיות, מעין הברכה, מוסיף. כיצד, הנה לו חולה מבקש עליו (ב) רחמים בברכת רפאנו; הנה צריך פרנסה, מבקש עליה בברכת השנים. ובשומע תפלה יכול לשאל כל (ג) צרכיו, שהיא כוללת כל הבקשות; **הגה:** וכשהוא מוסיף, יתחיל בברכה ואחר כך מוסיף, אבל לא יוסיף ואחר כך יתחיל הברכה (טור סי' תקס"ז); ולהר"ר יונה, כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף אותה בשביל כל ישראל, אומר אותה בלשון רבים ולא בלשון יחיד, ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצע; ואם שואל צרכיו ממש, כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה, יכול לשאל אפלו באמצע הברכה, והוא שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים; ובברכת (ד) שומע תפלה וכן בסוף התפלה בין קדם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאל בין בלשון יחיד בין בלשון רבים, בין צרכיו ממש בין צרכי רבים.

באר היטב (א) ברכה. המחבר ע"ת לא עיין בהג"ה סעיף זה ע"ש ועיין שכנה"ג: (ב) רחמים. המבקש רחמים על חברו א"צ להזכיר שמו ברכות דף

לייד. והי"מ בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו. מהרי"ל: (ג)
צרכינו. טוב להתוודות בש"ת ויאמר חטאתי עויתי פשעתי. ולשאול מזונותיו
אפילו הוא עשיר. ואם יש לו עון מחודש מזכיר בתפלה הקודמת אצלו. ספר
הכוונות: (ד) ש"ת. ובי"ח כתב דלהרר"י אפי' בש"ת אסור לומר צרכיו בלשון
רבים באמצע ע"ש. ומי"מ ציבור שרי אפילו באמצע הברכה. ב"י מ"א. ובבאר
היטב אשר לפני בס"ק ג' לא דק ע"ש:

ב יש מי שאומר שקשמוסיף בברכה לצרף יחיד, (ה) לא
יארף.

באר היטב (ה) לא יארף. א"כ רבים צריכים לתורתו. עיין מ"א:

ג אם דלג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות, אינו
צריך לחזור אלא לראש הברכה שטעה או שדלג, ומשם
ואילך יחזור על (ו) הסדר.

באר היטב (ו) הסדר. והיינו בשוגג אבל במזיד צריך לחזור לתחלת י"ח כמ"ש
בסי' קי"ד ס"ז. ודברי רש"י בברכות לי"ד ע"א ד"ה מתחלת הברכה שטעה בה
וכו' תמוהים המה ע"ש:

ד שליח צבור שגמר גואל ישראל ושכח ולא אמר עננו,
לא יחזור אפלו אם עדין לא גמר רק (ז) רפאנו, ואם חזר
ברכה לבטלה היא, אלא יאמר עננו בשומע תפלה (ח) כ"ח.

באר היטב (ז) רפאנו. פי' שחתם ברכת רפאנו ואם יחזור ויאמר עננו יצטרך
לומר רפאנו פעם אחרת דצ"ל על הסדר ויהיה ברכה לבטלה דאין מחזירין
בשביל עננו אבל אם לא חתם רפאנו יאמר עננו ואח"כ רפאנו. והא דנקט
כאן ש"צ משום דיחיד אומר אותו בש"ת ואם שכח עד אחר שגמר ש"ת אף

ע"ג דלא התחיל רצה א"ל עננו שם כיון שאין מחזירין בשביל עננו משא"כ
בש"צ אומרה בברכה בפ"ע. ט"ז ומגן אברהם ואחרונים דלא כר"ת: (ח)
כיחיד. ויחתום בא"י העונה בעת צרה וש"ת. הג"מ וב"ח מ"א דלא כע"ת.
ועיין בשכה"ג (ובספר אליהו רבה פסק כע"ת דיסיים רק בש"ת לחוד כיחיד
וכ"מ בתשו' רש"ל) ואם חתם בש"ת לבד יצא. מ"א. וה"ה אם לא היו י'
המתענים בבה"כ ובאו אחר ברכת רפאינו אומרה בש"ת. ש"ג. ואם שכח גם
בש"ת אומרה ברכה בפ"ע אחר בשלום. רש"ל מ"א: ועיין בטור סי' תקס"ה
ד"א דאפי' יחיד הדין כן ונהי דלא קי"ל הכי ביחיד מ"מ בש"צ יש לפסוק כן.
מ"א. וכנה"ג כתב בשם ש"ג דאומרה בעבודה אם נזכר והרמ"ע פסק דדינו
כיחיד וכן כ' ע"ת. ואם אמר ענינו קודם ראה נא צ"ל עננו פעם אחרת אחר
ראה נא. מ"א. ע"ש:

סימן קכ - שראוי לומר רצה בכל תפלה

ובו סעיף אחד
א אומרים רצה בכל התפלות, ודלא פאותם שנוהגים
שלא לאמר. במנחה.

סימן קכא - דיני מודים

סעיפים

ג'

ובו

א שוחין (א) במודים תחלה וסוף.

באר היטב (א) במודים. אם נזדמן לו רוק לא ישחה עד שיצא הרוק מפיו ס"ח סי' י"ח. מ"א וע"ת:

ב האומר מודים מודים, משתקים אותו.

ג יחיד אין לו לומר ברכת כהנים. הגה: וכו' עקר וכו' (ב) נראה לי לנהג, אבל המנהג הפשוט אינו כן רק אפלו יחיד אומר אותו כל זמן שראוי לנשיאות כפים, ואינו נראה (בית יוסף בשם המנהיג).

באר היטב (ב) נראה. המ"א העלה דאין למחות ביד האומרים אותו עיין שם. אין אומרים אלהינו בבית האבל:

סימן קכב - דינים השיכין בין י"ח

ליהיו לרצון

סעיפים

ג'

ובו

א אם בא להפסיק ולענות קדיש וקדשה בין י"ח ליהיו לרצון, אינו פוסק, שיהיו לרצון מכלל התפלה הוא;

אָבֵל בֵּין יְהִיּוֹ לְרָצוֹן לְשָׂאֵר תַּחֲנוּנִים, שְׂפִיר דְּמִי. הַגָּה:
וְדוֹקָא בְּמָקוֹם שְׁנוּהֲגִין לומר יהיו לרצון מִיַּד אַחַר הַתְּפִלָּה, אָבֵל בְּמָקוֹם
שְׁנוּהֲגִין לומר תַּחֲנוּנִים קִדְּם יְהִיּוֹ לְרָצוֹן, מִפְּסִיק גַּם כֵּן לְקַדֵּשׁ וּקְדָשָׁה;
וּבְמָקוֹמוֹת אֵלּוּ נוֹהֲגִים לְהַפְּסִיק בְּאַלְהֵי נֶצֶר, קִדְּם יְהִיּוֹ לְרָצוֹן, לְכֹן מִפְּסִיקִין
גַּם כֵּן לְקַדֵּשׁ וּלְקַדֵּשׁ (א) וּלְבָרְכוּ (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ לְפִי רַשְׁבֵּי"א שֶׁהֵבִיא הַבַּיִת יוֹסֵף);
וּמִיְהוּ הֶרְגִיל לומר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אִם הִתְחִיל
שְׁלִיחַ צְבוּר לְסִדֵּר תְּפִלָּתוֹ וְהִגִּיעַ לְקַדֵּשׁ אוֹ לְקַדְּשָׁה,
מְקַצֵּר (ב) וְעוֹלָה, וְאִם לֹא קָצַר יְכוּל לְהַפְּסִיק כְּדָרְדָּר
שְׂמִפְּסִיק בְּבִרְכָּה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, אֲפִלוּ בְּאַמְצֵעַ.

באר היטב (א) וברכו. וטוב לומר יהיו לרצון קודם התחנונים ואחריהם. ל"ח
וב"ח מ"א ט"ז ופרי"ח: (ב) ועולה. דהיינו שמפסיק באמצע התחנונים ופוסע
לאחריו ואם אין שהות לפסוע יאמר יהיו לרצון מיד ויענה. ד"מ:

ב אין נכון לומר תחנונים (ג) קדם יהיו לרצון, אלא
אַחַר סִיּוּם י"ח מִיַּד, יֹאמֵר: יְהִיּוֹ לְרָצוֹן; וְאִם בָּא לְחֹזֵר
וּלְאָמְרוֹ פַּעַם אַחֶרֶת אַחַר הַתְּחִנוּנִים, הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

באר היטב (ג) יהיו לרצון. זה הפסוק מסוגל לכמה עניינים תחלתו יו"ד וסופו
יו"ד ויש בו אותיות מ"ב וסודו סוד גדול לכך צריך לאומרו בנחת ולכוין ויועיל
הרבה לקבל תפלתו עיין ספר הכוונות:

ג הֶרְגִיל לומר די דברים אלו, זוכה ומקבל פני שכינה:
עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֵךְ, עֲשֵׂה לְמַעַן יְמַיְנֵךְ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרַתְךָ,
עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשַׁתְךָ.

סימן קכג - דיני הכריעות בסיום י"ח

ברכות

סעיפים

ו'

ובו

א כורע ופוסע (א) ג' פסיעות לאחוריו, בכריעה אחת, (ב) ואחר שפסע ג' פסיעות בעודו כורע, קדם שיזקף, כשיאמר עושה שלום במרומו, הופך פניו לצד שמאלו; וכשיאמר הוא יעשה שלום (ג) עלינו, הופך פניו לצד ימינו; ואחר כך ישתחוה לפניו, כעבד הנפטר מרבו.

הגה: ונהגו לומר אחר כך יהי רצון שיבנה בית המקדש כו', כי התפלה במקום העבודה ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש (דברי עזמז).

באר היטב (א) ג' פסיעות. עיין בתשובת חוט השני סימן נ"ד דבזכות ג' פסיעות זכה נבוכדנצר להחריב ב"ה ולכן אנו פוסעים ג' פסיעות ומתפללין שיבנה בית המקדש: (ב) ואחר שפסע. ולא כאותן שאומרים עושה שלום בעוד שפוסעין דאין נכון לעשות כן. מ"א: (ג) עלינו. דלא כהאומרים עלינו ועל כל ישראל. מגן אברהם:

ב במקום שפלו הג' פסיעות יעמד, ולא יחזר (ד) למקומו עד שיגיע שליח צבור (ה) לקדשה, ולפחות עד שיתחיל השליח צבור להתפלל בקול רם. **הגה:** והש"י יעמד כדי הלוח (ו) ד' אמות, קדם שיחזר למקומו להתפלל בקול רם (תשו' הרשב"א סי' תל"ו); וכן יחיד המתפלל יעמד במקום שפלו פסיעותיו (ז) כשעור זה, קדם שיחזר למקומו (בית יוסף בשם ר' ירוחם וירושלמי). יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפלתו קדם לשליח צבור, אסור להחזיר (ח) פניו לצבור עד שייסיים שליח צבור תפלתו (בית יוסף בשם שבולי הלקט).

באר היטב (ד) למקומו. וחייב לכוין רגליו כמו בתפלה. רד"ך מגן אברהם: **(ה) לקדושה.** וכשאומרים פיוטים חוזר כשש"ץ מתחיל י"ח. ל"ח מ"א שכנה"ג ומהרי"ל ז"ל אם היה מסיים י"ח תכף שיושב ש"ץ לתחנון וכן במ"ש אם פתח ש"ץ ויהי נועם ותכף לו סיים פסיעותיו דאחר י"ח אז היה נשאר במקומו שפסע שם וכיסה פניו ואמר תחנה או במ"ש ויהי נועם טרם חזר למקומו ע"ש. ומדברי ט"ז ס"ק ג' לא משמע כן דכתב וכן היחיד המתפלל אפי' אין חוזר תכף למקומו לא יאמר תחנון תכף אחר שעקר רגליו אלא ימתין כדי הילוך ד"א ע"ש ואפשר דיש חילוק בין המתפלל ביחיד או עם הצבור ומדברי מהרי"ל נראה דאין להקפיד בנפילת אפים שיהיה מיושב וכן כתב הריב"ש ועיין סי' קל"א סעיף ב' מש"ש. כתב הכ"מ דאם רוצה עומד שם ואינו חוזר למקומו. ומ"א כתב לפי סברת י"א הטעם דבעינן ו' פסיעות דכתיב ורגליהם רגל ישרה. וכתב וכף רגליהם ככף רגל הרי ששה. ולכך צריך ג"כ לפסוע ג' פסיעות לפניו דהיינו עוד ג' ע"י ב"י. ומה"ט מקפידין שלא יעבור אדם לפנייהם בעוד שעומדים שם שלא להפסיק בין הששה פסיעות. אבל מה שנוהגים שכשרואים למי שרוצה ללכת לפנייהם למהר לשוב למקומם בטרם שממתינים השיעור המפורש טעות הוא. ל"ח ושכנה"ג: **(ו) ד"א.** ומדינא יכול לחזור מיד הש"ץ. רשב"א מ"א (עיין בספר אליהו רבה באריכות מזה מתשובת הרשב"א): **(ז) כשיעור זה.** ולא יאמרו תחנון תיכף אלא ימתין כדי הילוך ד"א ט"ז ועיין ס"ק ה' מש"ש בשם מהרי"ל. וב"ח פסק דאין חילוק למתפלל עם הציבור וצריך לשהות כשיעור שיגיע הש"ץ לקדושה וכ"פ המגן אברהם: **(ח) פניו.** שלא יחשדוהו שדילג וכשמתחיל הש"ץ רשאי להחזיר פניו אבל אסור לחזור למקומו עד שמגיע לקדושה:

ג כְּשֶׁפּוֹסֵעַ, עוֹקֵר רֶגֶל שְׁמַאל (ט) תְּחִלָּה ; וְשֵׁעוֹר פְּסִיעוֹת אֵלוֹ, לְכֹל הַפְּחוֹת, הוּא כְּדֵי שְׂיִתֵּן גּוּדָל בְּצַד עֶקֶב.
וּלְכַתְּחִילָה לֹא יִפְסִיעַ פְּסִיעוֹת גְּסוֹת יוֹתֵר מִזֶּה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח וְדַבְּרֵי עֲצֻמוֹ, לְפִי הַטֵּעַם שֶׁכָּתַב בֵּית יוֹסֵף לְגַי פְּסִיעוֹת בְּשֵׁם ר' הַא"י).

באר היטב (ט) תחלה. ואפי' איטר רגל צריך לפסוע בשמאל דעלמא תחלה עמ"א וט"ז וקצת נוהגין לפסוע רגל הימיני אל השמאלי ואח"כ פוסעין בשמאל. ל"ח. כ' ב"ח דאם יש דוחק בבה"כ רשאי לפחות משיעור גודל בצד עקב ולסמוך על הרשב"א סי' שפ"א שאין שיעור לפסיעות אלו וכן נהגו הכל לפסוע בלי שיעור והוא מטעם הדוחק אבל היכא דליכא דוחק צריך לדקדק לפסוע אגודל בצד עקב עכ"ל. ומ"א כתב ול"נ דהרשב"א לא כתב אלא שא"צ

לפסוע פסיעה בינונית שהיא אמה ע"ש אבל פחות מעקב בצד גודל לא מיקרי פסיעה כלל ע"ש והמנהג עכשיו שאם מסיים התפלה ואחריו אדם אחר שהוא מתפלל שאינו יכול לפסוע ג' פסיעות ממתין עד שיכלה האחר תפלתו ואח"כ פוסע הג' פסיעות. שכנה"ג:

ד מי שמוסיף על ג' פסיעות, הוי יִהְרָא.

ה גם שליח צבור צריך לפסע ג' פסיעות כשמתפלל בלחש, וכשיחזר התפלה בקול רם אין צריך לחזר לפסע ג' (י) פסיעות. ואם לא התפלל בלחש רק בקול רם, פוסע ג' פסיעות אחר תפלתו שבקול רם (אבודרהם).

באר היטב (י) פסיעות. דסומך על הקדיש שאחר ובא לציון אע"פ שמפסיקין בקריאת התורה והלל כולו לסדר תפלה הם באים. ת"ה מ"א. ואם רגיל לפסוע אין למחות בידו. הרדב"ז. ועיין הלק"ט ח"ב ס"י ס"ז:

ו כשיחזר שליח צבור התפלה, יאמר גם כן: ה' שפתי תפתח; אבל אינו אומר בסוף התפלה יהיו (יא) לרצון (דברי עצמו ובית יוסף בשם אהל מועד).

באר היטב (יא) לרצון. כי לא התפלל על עצמו ובשלי"ה כתב לומר יהיו לרצון:

סימן קכד - דין הנהגת שליח צבור

בי"ח הברכות, ודין ענית אמן

סעיפים

י"ב

ובו

א לאחר שסימו הצבור תפלתו, יחזר שליח צבור התפלה, שאם יש מי שאינו **(א)** יודע להתפלל יכון למה שהוא **(ב)** אומר, ויוציא בו; וצריך אותו שיוציא בתפלת שליח צבור לכון לכל מה שאומר שליח צבור מראש ועד סוף; ואינו מפסיק; ואינו משים; ופוסע ג' פסיעות לאחריו, כאדם שמתפלל לעצמו.

באר היטב (א) יודע. אבל הבקי אינו יוצא בתפלת ש"ץ. מ"א: **(ב) אומר.** וצריך שיבין בלשון הקודש כמו שכתב לעיל סי' ס"ב ע"ש:

ב שליח צבור שנקנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש, והוא צריך לעמד לפני התבה לא לתר, יורד לפני התבה ומתפלל בקול רם לצבור, ואינו צריך לחזר ולהתפלל בלחש. **הגה:** וכן אם הוא שעת הדחק, כגון שגרא שיעבר זמן **(ג)** התפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, והצבור מתפלל עמו מלה במלה בלחש עד לאחר האל **(ד)** הקדוש, וטוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמן אחר **(ה)** השליח צבור (מהרי"ל).

באר היטב (ג) התפלה. פ"י שלא יוכלו לגמור כל י"ח ברכות תוך זמן תפלה ע"י סי' רל"ב ס"א: **(ד) הקדוש.** דהיינו גם נוסח הברכה לדור ודור עד האל הקדוש יאמר עם הש"ץ מלה במלה. בי"ח בשם רש"ל וכ"כ ע"ת ושכנה"ג. ואם אין השעה דחוקה כ"כ לא יתחילו הציבור רק לאחר שאמר הש"ץ האל הקדוש. ל"ח וכ"כ ע"ת. וספרדיים נוהגים בכל השנה בתפלת המנחה שהש"ץ עם הקהל אומרים ג' ראשונות בקול רם עד לאחר האל הקדוש והשאר בלחש. וגי' אחרונות אומר הש"ץ לבד בקול רם ע"י הרדב"ז ח"א סימן ה' וצ"ד וק'.

ובכנה"ג סיי ק"א: (ה) הש"ץ. כתב הע"ת דפליג אסעיף ד' אם אין ט' מכוונים וכו'. ולא דק דהכא הש"ץ מתפלל פעם א'. מ"א:

ג קָהַל שֶׁהִתְפַּלְלוּ וְכָלֶם בְּקִיָּאִים בְּתַפְלָה, אָף עַל פִּי כֹן יֵרֵד שְׁלִיחַ צְבוּר וְחוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל, כְּדֵי לְקַיֵּם תַּקֻּנַּת חֻמְּוֹת. **הגה:** וְאִם יֵשׁ יְחִידִים בְּקָהֶל מְאַרְיָכִין בְּתַפְלָתָן, אֵין לְשְׁלִיחַ צְבוּר לְהִמְתִּין (ו) עֲלֵיהֶם וְאֶפְלוּ הָיוּ חֲשׁוּבֵי הָעִיר; וְכֹן אִם הָיָה מְנַן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֵין לְהִמְתִּין עַל אָדָם חֲשׁוּב אוֹ גְדוֹל שֶׁעֲדִין לֹא בָּא (בְּנִימִין זָאב ס״י קס"ח).

באר היטב (ו) עליהם. ועכשיו נהגו להמתין על האב"ד. ואם אין אב"ד בעיר יש להמתין על המתפלל מלה במלה. אבל כשמאריך אין להמתין עליו. מ"א. כ' בס"ח ס"י תשפ"ד שאם אחד צריך להאריך וירא שיתלוצצו עליו יוכל לילך לאחריו בשעה שמתחיל החזן אע"פ שעדיין לא גמר תפלתו ויחזור למקומו ויגמור:

ד כְּשֶׁשְׁלִיחַ צְבוּר חוֹזֵר הִתְפַּלָּה, הִקְהֵל יֵשׁ לָהֶם (ז) לְשִׁתְּקוּ וּלְכַוֵּן לְבָרְכוֹת שֶׁמְבָרֵךְ הַחֲזָן וְלַעֲנוֹת אָמֵן; וְאִם אֵין ט' (ח) מְכוּנִים לְבָרְכוֹתָיו, קָרוֹב לְהִיּוֹת בְּרְכוּתָיו לְבִטּוּלָה; לָכֵן כָּל אָדָם יַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ אֵין ט' זוֹלָתוֹ, וַיְכַוֵּן לְבָרְכַת הַחֲזָן. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הָעָם יַעֲמִדוּ בְּשַׁחוּזֵר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר (ט) הִתְפַּלָּה, (הַגְּהוֹת מְנַהֲגִים).

באר היטב (ז) לשתוק. עיין בתשובת הרמ"ע מפאנו ס"י ק"ב על האנשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ התפלה או אומרים תחנונים אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי אין למחות בידם אבל בספר ווי העמודים קורא תגר עליהם עיין ס"י צ' סעיף י"ח: (ח) מכוונים. מזה נראה שאין מצטרפין למנין מי שאינו שומע אע"ג שהוא פקח. ט"ז. והפר"ח ס"י נ"ה כתב דאם מכוון הברכות וכשרואה עונין עונה עמהם דומיא דהנפת הסודרים מאלכסנדריא של מצרים לכ"ע מצטרפין ע"ש: (ט) התפלה. עיין הלק"ט ח"ב סימן פ':

ה על כל בְּרָכָה שְׂאָדָם (י) שׁוֹמֵעַ בְּכָל מְקוֹם, אוֹמֵר:
בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ.

באר היטב (י) שמו. ולא יאמר הגדול ופשוט דאם עוסק במקום שאינו רשאי להפסיק אסור לאומרו. מ"א. וע"ל סי' ס"ו ס"ק ט' משי"ש:

ו וַיַּעֲנוּ: אָמֵן, אַחַר כָּל בְּרָכָה, בֵּין אוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ יְדֵי תַּפְלָה, בֵּין אוֹתָם שֶׁלֹּא יִצְאוּ, וּבִכְוֹנָה שֶׁיִּכּוֹן בְּלִבּוֹ: אָמֵת הִיא (יא) הַבְּרָכָה שֶׁבִּרְדָּה הַמְּבָרָךְ, וְאֲנִי מֵאֲמִין בָּזֶה.

באר היטב (יא) הברכה. וזהו בברכת הודאה כגון ברוך שאמר וישתבח וגאל ישראל. אבל בתפלה צריך שיכוון אמת הוא ואני מתפלל שיאמנו דבריו. מ"א ע"י ב"ח ובשלי"ה ובספר נגיד ומצוה:

ז לֹא יִשְׁיַח שְׂיַחַת (יב) חֶלְקִין בְּשַׁעָה שֶׁשְּׁלִיחַ צְבוּר חוּזֵר הַתַּפְלָה, וְאִם שָׁח הוּא חוּטָא, וְגָדוּל עֲוֹנוֹ מִנְשׂוּא, וְגוֹעָרִים בּוֹ. הַגָּה: וַיִּלְמַד בְּנָיו (יג) הַקְּטָנִים שֶׁיַּעֲנוּ: אָמֵן, כִּי מִיָּד שֶׁהַתִּינוּק עוֹנָה: אָמֵן, יֵשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (כָּל בּוֹ).

באר היטב (יב) חולין. ולא לזמר עם השי"ץ ולא יאמר הי"ח עם השי"ץ וע"י בטור וע"י מ"ש בס"ק ז': (יג) הקטנים. וצריך שיחנכם שיעמדו באימה וביראה ואותן שרצים ושבים בבה"כ בשחוק מוטב שלא להביאם. שלי"ה מגן אברהם:

ח לֹא יַעֲנֶה אָמֵן חֲטוּפָה, דְּהֵינּוּ כְּאֵלוֹ הָאֱלֹהִים נְקוּדָה (יד)

בַּחֲטָף; וְכֹן שְׁלֵא יַחֲטֹף וַיִּמְהַר לְעֲנוֹת אוֹתוֹ קִדָּם שְׂיִסִּים
הַמְּבָרָךְ; וְכֹן לֹא יַעֲנֶה אָמֵן קְטוּפָה, דְּהֵינּוּ שְׂמַחֲסֹר
קְרִיאַת הַנוּי"ן שְׂאִינוּ מוֹצִיָּאָה בְּפֶה שְׁתֵּהָא נִכְרָת; גַּם לֹא
נִפְסִיק בְּאִמְצַע הַמַּלְכָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָעֶרְוָה); וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן יְתוּמָה,
דְּהֵינּוּ שֶׁהוּא חֲיָב בְּבִרְכָה אַחַת וּשְׁלִיחַ צְבוּר מְבָרָךְ אוֹתָהּ
וְזֶה אֵינוֹ שׁוֹמְעָה, אֲף עַל פִּי שְׂיֹדַע אִיזוֹ בִּרְכָה מְבָרָךְ
הַשְּׁלִיחַ צְבוּר, מֵאַחַר שְׁלֵא שְׂמַעָה, לֹא יַעֲנֶה אַחֲרֵיו אָמֵן,
דְּהוּי אָמֵן יְתוּמָה. **הגה:** וַיֵּשׁ מַחְמִירִין דְּאֶפְלוּ אֵינוֹ (טו) מְחִיב
בְּאוֹתָהּ בִּרְכָה, לֹא יַעֲנֶה (טז) אָמֵן אִם אֵינוֹ יוֹדַע בְּאִיזָה בִּרְכָה קָאֵי שְׁלִיחַ
צְבוּר, דְּזֶה נְמִי מְקַרֵי אָמֵן יְתוּמָה (טוֹר בְּשֵׁם תַּשְׁבִּי"ץ); וְלֹא יִמְתִּין עִם עֲנִית
הָאָמֵן, אֶלָּא מִיָּד שְׂפָלָה הַבִּרְכָה יַעֲנֶה אָמֵן (אֲבִיזְרָהס). וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן
קְצָרָה, אֶלָּא אֲרַכָּה קְצָת, כְּדִי שְׂיֹכֵל לֹמַר: אֵל מְלֶךְ
נְאֻמָּן; וְלֹא יֶאֱרִיךְ בָּהּ יוֹתֵר מְדַאי, לְפִי שְׂאִין קְרִיאַת
הַתְּבָה נְשִׁמַּעַת כְּשִׁמְאָרִיךְ יוֹתֵר מְדַאי.

באר היטב (יד) בחטף. פ"י בשו"א וה"ה שלא יאמר אמן בשאר נקודות
בשור"ק או בחולם כנה"ג שאין משמעות פ"י האמנת דברים. לבוש: (טו)
מחויב וכו'. והב"ח החמיר אפ"י אינו מחויב ואפ"י יודע באיזה ברכה קאי אם
הברכה היא להוציא רבים ידי חובתם ולא שרי בידוע אא"כ בברכת התורה
ובברכת הנהנין ע"ש: (טז) **אמן.** ואם החזן מאריך בנגון של ואמרו אמן יאמר
אמן מיד כי הניגון הוא הפסק. י"נ עיין מ"א:

ט אם יש קצת מהעונים ששמאריכין יותר מדאי, אין
צריך המברך להמתין (יז) להם.

באר היטב (יז) להם. נ"ל דוקא בברכה שאינה חובה לשמוע אבל בברכה
שמוציא רבים י"ח צריך להמתין. מ"א:

ז מי ששכח ולא אמר יעלה ויבא בראש חדש או בחלו של מועד או בכל דבר שצריך לחזור בשבילו, יכון דעתו וישמע (יח) משליח צבור כל י"ח ברכות מראש ועד סוף כאדם שמתפלל לעצמו; ולא יפסיק ולא ישוח; ופוסע ג' פסיעות לאחוריו, דכיון שכבר התפלל, אלא ששכח ולא הזכיר, אף על פי שהוא בקי, שליח צבור מוציא.

באר היטב (יח) משי"ץ. ואין אדם יכול לכוין לכן יחזור ויתפלל. בי"ח רש"ל ע"ת. וט"ז פסק כפסק השי"ע:

יא אם בעוד האדם מתפלל סיים שליח צבור ברכה, וקדם שקלתה עניית אמן מפני רב הצבור סיים זה תקלתו, עונה עמהם: אמן. **הגה:** ואפלו אם לא שמע הברכה כלל, רק שומע צבור עונין אמן ויודע על איזה ברכה (יט) קאי, יענה עמהם וכן בקדיש וקדשה וברכו. (בי"א א"ח)

באר היטב (יט) קאי וכו'. ועיין מ"ש בס"ק ט"ו בשם הבי"ח:

יב העונה אמן, לא יגביה קולו יותר מהמברך.

סימן קכה - דיני קדשה

סעיפים

ב'

ובו

א אין הַצְבוֹר אוֹמְרִים עִם שְׂיִץ נִקְדִישָׁד, אֶלָּא (א) שׁוֹתֵקִין וּמְכַנְיִין לְמָה שְׁשָׁלִיחַ צְבוֹר אוֹמֵר עַד שְׁמַגִיעַ לְקִדְשָׁה, וְאִז עוֹנִים הַצְבוֹר (ב) קְדוֹשׁ.

באר היטב (א) שותקין. וגם קדיש א"ל עם החזן. ואפילו ללמוד אסור אם לא בשעה שהחזן מנגן בשעת הניגון ולא בשעה שמחתך האותיות ואינו נקרא קדושה אלא נעריצך וכו' לעומתם וכו' ובדברי וכו' אבל שאר הנוסח שמוסיפין בשבת אינו בכלל קדושה. י"נ. וע"ל סי' ס"ו וס"ק י"ז והאר"י ז"ל כ' שיאמר כל הקדושה בלחש עם הש"ץ עיין בספר נגיד ומצוה דף צ"ז ע"ב. בשבת אומרים כדבר האמור בקמץ. ס"ח ס"י תת"ה. ויראה הש"ץ לסיים לעומתם וכו' ובדברי וכו' קודם שיתחילו הקהל ברוך וימלוך ס"ח ס"י תתמ"ו: **(ב) קדוש.** מי שאמר ק"ק ועדיין הש"ץ היה בוקרא זה אל זה יצא. הלק"ט ח"ב סי' קס"ג:

ב טוב לְכוֹן (ג) רְגְלֵי בְשָׁעָה שְׁאוֹמֵר קְדִשָׁה עִם שְׁלִיחַ צְבוֹר. **הגה:** וְיֵשׁ לְשָׂא (ד) הַעֵינִים לְמָרוֹם בְּשָׁעָה שְׁאוֹמְרִים קְדִשָׁה, וְכֵן (ה) מְנַעֲנְעִים גּוּפָן וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ מִן הָאָרֶץ (טור וְשַׁבּוּלֵי לְקַט); וְאִין לְדַבֵּר בְּאֶמְצַע הַקְּדִשָׁה (מְהַר"ל וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם מְהַר"א וְדַרְדַּר אֶרֶץ זִיטָא). וְכִי שְׁאֹמֵר סִדֵּר קְדִשָׁה, וּבֵא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִצָּא צְבוֹר עוֹנִין קְדִשָׁה, חוֹזֵר וְעוֹנֶה עִמָּהֶם (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁבִיא ס"י רמ"ט).

באר היטב (ג) העינים. דהיינו שיהיו סגורות אבל לא בעינים פתוחות. ט"ז: **(ד) גופם.** מהרי"ל כשאומר ברוך וימלוך היה כורע וזוקף בשם. עיין מ"א. ובשלי"ה כתב ואני קבלתי שירים גופו ועקבו למעלה בברוך וימלוך כמו בקדוש. איתא בתנחומא פרשת צו ובשתים יעופף מכאן תקנו לעוף על רגליו בשעה שאומר קדוש. ולא כאותם שדולגים וקופצים. מ"א: **(ה) רגליו.** בסוד ורגליהם רגל ישרה. וצריך לכוין בקדושה לקדש את ה' ית' כדי שישרה עליו קדושה מלמעלה ויכוין לקיים מ"ע ונקדשתי בתוך בני ישראל והאר"י ז"ל היה מזהיר מאוד ע"ז:

סימן קכו - דין שליח צבור שטעה

סעיפים

ד'

ובו

א שְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁטָעָה וְדָלַג אַחַת מִכָּל הַבְּרָכוֹת, וְכִשְׁמִזְכִּירִין אוֹתוֹ יוֹדֵעַ לְחַזֵּר לְמְקוֹמוֹ, אֵין מְסַלְקִין אוֹתוֹ; אֲבָל אִם דָּלַג בְּרֶכֶת הַמְּלֻשִׁינִים, מְסַלְקִין אוֹתוֹ **(א)** מִיָּד, שְׂמָא אֶפִיקוּרוֹס הוּא; וְאִם הִתְחִיל בָּהּ **(ב)** וְטָעָה, אֵין מְסַלְקִין אוֹתוֹ.

באר היטב (א) מ"ד. פירוש ואין ממתניין לו שיזכור אלא מסלקין אותו מהתיבה מיד ומשמע דאין מסלקין אותו מש"ץ משום פעם אחת. מ"א: **(ב) וטעה.** ואם דילג ראש הברכה וסיים חתימתה לא מצינו שמסלקין אותו ואם לא רצה לומר ולכופרים רק ולמלשינים ספק אם מסלקין אותו. שכנה"ג בשם מ"ץ. ובסי' קי"א כתב שבני רומנים אומרים ולמלשינים. אם טעה במקום שמחזירין אותו ולא נזכרו עד אחר שנתפזרו איש לדרכו אם חייבים להתקבץ פעם אחרת אם לאו עיין בהלק"ט ח"ב סי' קכ"ג:

ב שְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁטָעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְחַזֵּר לְמְקוֹמוֹ, יַעֲמֵד אַחֵר **(ג)** תַּחֲתָיו (פְּדָרָךְ שְׁנֵתְפָאָר לְעִיל ס"י נ"ג), וּמִתְחִיל מִתְחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָעָה זֶה, אִם הָיָה הַטָּעוֹת בְּאִמְצָעֵיּוֹת; וְאִם הָיָה בְּגִ' רֵאשׁוֹנוֹת, מִתְחִיל בְּרֵאשׁ; וְאִם בְּגִ' אַחֲרוֹנוֹת, מִתְחִיל רְצָה.

באר היטב (ג) תחתיו. וטוב אם נמצא אחד שכוון עם השייץ כל התפלה שירד.

ט"ז :

ג כָּל מְקוֹם שֶׁהִיָּחִיד חוּזֵר וּמִתְפַּלֵּל, שְׁלִיחַ צְבוּר חוּזֵר וּמִתְפַּלֵּל, אִם טָעָה כְּמוֹתוֹ כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, חוּץ מִשְׁחֲרִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שָׁאֵם שָׂכַח שְׁלִיחַ צְבוּר וְלֹא הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבֵא עַד שֶׁהַשְּׁלִיחַ תִּפְלָתוֹ, אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי טֵרַח **(ד)** הַצְּבוּר, שֶׁהָרִי תִפְלַת הַמּוֹסְפִין לְפָנָיו שֶׁהוּא מִזְכִּיר בָּהּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ; אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהַשְּׁלִיחַ תִּפְלָתוֹ, חוּזֵר לְרֹצֶה וְאִין בְּזָה טֵרַח צְבוּר. **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם טָעָה בְּשְׁחֲרִית שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, דִּינֹו כְּמוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְהָכִי נְהוּג (טור וסמ"ק).

באר היטב (ד) הציבור. כתב מ"ע סי' כ"ה אי לאו דמסתפינא הוה אמינא יחיד שלא הזכיר ר"ח בשחרית והתפלל מוסף אין צריך שוב להתפלל שחרית דלא גרע דיעבד ליחיד מלכתתילה דרבים ע"כ. ול"נ דנכון למעשה שלא יתפלל דלא יהא אלא ספק כנה"ג סי' תכ"ב :

ד אִם טָעָה שְׁיִיץ כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל בְּלַחֲשׁ, לְעוֹלָם אֵינֹו חוּזֵר וּמִתְפַּלֵּל שְׁנִית מִפְּנֵי טֵרַח הַצְּבוּר, אֲלֵא סוּמְדָּ עַל הַתִּפְלָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, וְהוּא שֶׁלֹּא טָעָה בְּגִ' **(ה)** רֹאשׁוֹנוֹת, שָׁאֵם טָעָה בָּהֶם, לְעוֹלָם חוּזֵר כְּמוֹ שֶׁהִיָּחִיד חוּזֵר.

באר היטב (ה) ראשונות. כתב לבוש דוקא כשנוכר קודם שהשלים תפלתו אבל אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר ובל"ח חולק ומ"א הסכים כלבוש ע"ש : **כהן** המתפלל שמונה עשרה ונשמע שיש מת בבית הנוגע בביהכ"נ אין לומר לו עד שיסיים תפלתו מפני שטומאה זו אינה אלא מדרבנן עמ"ש ביי"ד סי' שע"ג ס"ק א' ובמקומות שרמזתי שם :

סימן קכז - דין מודים דרבנן

סעיפים

ב'

ובו

א כְּשֵׁיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים, שׁוֹחֵין עִמוֹ (**א**) הַצְּבוּר, וְלֹא יִשְׁחוּ יוֹתֵר (**ב**) מִדְּאִי, וְאוֹמְרִים: מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ; (שְׁאַתָּה הוּא ה')

אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר כּו', וְחוֹתֵם בְּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת, בְּלֹא הַזְכָּרַת הַשֵּׁם; וַיֵּשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁצָרִיךְ לְשַׁחֹת גַּם בְּסוּף, וְטוֹב לְחוֹשׁ לְדַבְּרֵיו. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאוֹמֵר הַכֹּל בְּשַׁחֲהָ (**ג**) אַחַת, וְכֵן הַמְנַהֵג (פְּסָקֵי מְהַרְי"א).

באר היטב (א) הציבור. כתב בשיורי כנסת הגדולה דאף אם התפלל בציבור ושי"צ ביחד וגמר היחיד תפלתו קודם שיגיע שליח צבור למודים כשיגיע שליח צבור למודים צריך לשחות עמו ויאמר מודים דרבנן שלא כדברי האומרים דאין אומרים מודים דרבנן אלא בשעה שהשי"ץ חוזר התפלה ע"ש וע"ת כתב עליו ואין דבריו מוכרחים ע"ש: (**ב**) מדאי. פירוש שישחה כדין שאר שחיות כמ"ש סי' קי"ג והבי"ח מפרש דבמודים שאומרים עם השי"ץ לא ישחה רק ינענע ראשו מעט. והעולם לא נהגו כן. מגן אברהם וע"ת: (**ג**) אחת. ואין להקפיד משום ה' זוקף כפופים אלא בסוף ברכה עיין מ"א והבי"ח כתב בשם רש"ל שיזקוף מעט כשאומר השם עד סופו ואז יכרע עכ"ל והעולם נוהגין כמ"ש רמ"א:

ב אִם אֵין שָׁם כְּהֲנִים, אוֹמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר: אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ (**ד**) בְּבִרְכָה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת וְכו', עַד וְאֲנִי (**ה**) אֲבָרְכֶם. וְאֵין הַצְּבוּר עוֹנִין אַחֲרָיו אִמּוֹ, אֶלֶּא כּוֹן

יְהִי (ו) רְצוֹן. הַגָּה: וְאִין אֹמְרִים אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהִי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' רַק בְּזֶמֶן שְׁרָאוּי לְבָרְכַת כְּהֲנִים וְלִשְׂא כְּפִים; וְנִהְגוּ לֹמַר בְּשַׁחֲרִית: (ז) שִׁים שְׁלוֹם וְכֵן כָּל זֶמֶן שְׁאוּמְר אֱלֹהֵינוּ כו', אָבֵל בְּלֹאוּ הָכִי מִתְחִילִין: שְׁלוֹם רַב; וְיֵשׁ מִתְחִילִין שִׁים שְׁלוֹם בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת, הוֹאִיל וּכְתִיב בִּיהַ בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָ לָנוּ, שְׁהִיא הַתּוֹרָה שְׁקוֹרִין בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת (הַגָּהוֹת מִיְמוֹנֵי פְּרָק ח' מֵהַלְכוֹת תַּפְּלָה).

באר היטב (ד) בברכה. בברכה בפתח. כהנים עם אין מלת הכהנים דבוק למלת עם דק"ל דכהנים שלוחי דרחמנא ניהו אלא כלומר שהכהנים נקראים עם קדושך. כשאומר יברכך יראה לצד ההיכל. וישמרך יראה לצד ימין שלו. יאר ה' כלפי ההיכל. פניו אליך ויחונך יראה לצד שמאל שלו ליחדו בימין. זוהר פרשת נשא: (ה) אברכם. ואנו אין אומרים רק עד שלום: (ו) רצון. משמע שלא יענה אלא בסוף ויש נוהגים לענות בין כל פסוק כן יהי רצון אבל אותן שאומרים בתחלה רק יהי רצון טועים הם דאז אין משמעות איזה דבר יהי רצון. ב"ח: (ז) שים שלום. ובסידור האר"י ז"ל לעולם שים שלום:

הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים

סימן קכח - דיני נשיאת כפים ואיזה

דברים הפוסלים בכהן

א אין נְשִׂיאת כַּפִּים בְּפָחוֹת (א) מִי, וְהַכְהֲנִים מִהַמָּנֶן. וְאִין לָזֶר לְשֵׂא כַּפָּיו, אֲפֹלוּ עִם כְּהֲנִים אַחֲרֵים (בְּפִי בִּדְקֻתָּבוֹת דְּכִיד דְּזֶר עוֹבֵר בְּעִשָּׂה, וְתוֹסַפִּי פִּי כָּל כְּתָבִי לֹא יָדַע רִיִּי מָה (ב) אֲסוּר יֵשׁ בְּזֶר הָעוֹלָה, וְאֲפֹשֶׁר דָּעַם כְּהֲנִים אַחֲרֵים שָׂרִי וְצָרִיד עִיּוֹן).

באר היטב (א) מיו"ד. איתא בירושלמי פי הקורא את המגילה עומד. אין נושאין את כפיהם פחות מיי התחילו ביו"ד ויצאו להם מקצתם גומרים ע"כ. ותמהני למה השמיטו הפוסקים דין זה עשכנה"ג. כל שיש בבה"כ עשרה שאין מתפללין בחזרה אלא ציבור והש"ץ יחד בקול רם והכהנים משלימים תפלתם קודם שיגיע הציבור לרצה יכולים לעלות לדוכן לישא כפיהם ואף אם יקרא להם הש"ץ אין כאן הפסקה דצורך תפלה הוא ולרווחא דמילתא יקרא אחר שגמר תפלתו קודם רצה שכנה"ג. עוד שם גמגם לומר שאין נ"כ כ"א במקום שיש ס"ת ע"ש. והפ"ח כתב דלנ"כ לא בעינן שיהיה שם ס"ת אלא בכ"מ שמתפללין עשרה יש נ"כ ושהכי נהוג ע"ש סעיף י' וכ"כ ע"ת. מי שבא ואמר שהוא כהן נאמן לישא את כפיו רמ"א בא"ע סי' ג' ס"א וע"י מה שכתבתי שם: **(ב) איסור.** עיין מ"א וט"ז וע"ת ובי"ח ומהרי"ט ח"א סי' קמ"ט. ובית יעקב סי' קכ"ג. חוט השני סי' י"ז. גינת ורדים ח"א כלל א' סי' י"ג וי"ד. ובתשובת זרע אברהם ח"א סי' י"א: (ובס' אליהו רבה כתב דאישתמיט לשו"ת ב"י דברי מהרש"א ע"י שם):

ב כָּל כְּהֵן שֶׁאִין בּוֹ אֶחָד מִהַדְּבָרִים הַמְּעַכְּבִים, אִם אִינוֹ עוֹלָה לְדוּכָן אֶף עַל פִּי שְׁבִטֵל מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, הָרִי זֶה כְּעוֹבֵר בְּגִי עֲשֵׂה אִם הָיָה בְּבֵית הַכִּנְסֶת כְּשֶׁקָּרְאוּ (ג) כְּהֲנִים, אִו אִם אָמְרוּ לוֹ לְעֹלוֹת אִו לְטַל יָדָיו.

באר היטב (ג) כהנים. ודוקא שעקר רגליו בעבודה או שא"ל קודם רצה לעלות אבל אם לא עקר רגליו אינו רשאי לעלות כמ"ש ס"ח. מ"א וכ"כ בגינת ורדים סי"ג ובשו"ת זרע אברהם סי' י"ד וע"י בס"ק י"א מ"ש:

ג אם (ד) עָלָה פֶּעַם אַחַת בְּיוֹם זֶה, שׁוּב אֵינּוּ עוֹבֵר, אֲפֹלוּ
אָמְרוּ לוֹ: עָלָה.

באר היטב (ד) עלה. ואם עלה פעם שנית מברך אפי' באותו ציבור רמ"מ סי'
י"ב:

ד כְּשֶׁהִכְהִנִּים אֵינָם רוֹצִים לְעֹלוֹת לְדוּכּוֹן, אֵינָם צָרִיכִים
לְשִׁהוֹת חוּץ מִבַּיִת הַכֶּנֶסֶת אֲלָא בְּשַׁעַה שְׁקוֹרָא הַחֲזוֹן:
(ה) כְּהִנִּים, אֲבָל כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ שְׁהֵם פְּגוּמִים נְהָגוּ
שְׁלֵא לְכַנֵּס לְבַיִת הַכֶּנֶסֶת עַד שְׁיִגְמְרוּ בְּרִפְתַּת כְּהִנִּים.

באר היטב (ה) כהנים. ובמרדכי כ' שיצאו קודם רצה וני"ל טעמו שמא יאמרו
לו אחד מבני הקהל עלה כשמתחיל החזן רצה ע"י סעיף כ' בהג"ה. וע"י ס"ק
י"א משי"ש ודלא כמ"א. כ' הב"ח והפסולים מדרבנן א"צ לצאת לחוץ כשהחזן
קורא כהנים דאין כוונתו על הפסולים. וכתב המ"א אפי' א"ל עלה אינו עובר
ע"ש וכן כתב פ"ח וע"ת:

ה לֹא יַעֲלוּ הַכְּהִנִּים לְדוּכּוֹן (ו) בְּמִנְעָלִים, אֲבָל בְּבִתֵּי
שׁוּקִים שְׂרִי. וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין אִם הֵם שָׁל (ז) עוֹר (אֲגָדָה פ' הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה),
וְנִהְגוּ לְהַקֵּל בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת.

באר היטב (ו) במנעלים. ויחלוץ המנעלים קודם הנטילה ומנעלים שאפשר
לחלוץ בלא נגיעה ביד יכול ליטול קודם חליצת המנעלים עסי' ד' סי"ח.
ויצניעו המנעלים תחת הספסלים שלא יעמדו בגלוי בבה"כ מפני הכבוד ע"ת
ועיין בשכנה"ג: (ז) עור. ודוקא כשאין מגיעים אלא עד הארכובה וקשורים
ברצועה אבל אם הם מגיעים עד אציליהם דהם מכנסיים שרי. וני"ל דשל בגד
ומחופה עור שרי בכל ענין מ"א. אם מותר להכהנים לעלות לדוכן במנעלים
של לבדים שקורין פילוץ שו"ך עיין בתשו' כנסת יחזקאל סי' י"א:

1 אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, חוזרים ונוטלים ידיהם עד הפרק, שהוא חבור היד והזרוע; והלוי יוצק (ח) מים על ידיהם, וקדם לכן יטל הלוי ידיו. ולא נהגו הלויים לטל (ט) ידיהם תחלה, רק סמכו על נטילתן שחרית.

באר היטב (ח) מים. ואם אין שם לוי יוצק בכור שהוא פטר רחם שהוא קדוש נכנס תחת הלוי בי"ח וכתב המ"א דדוקא בכור לאם קאמר אבל בכור לאב לבד לא מצינו בו קדושה האידנא ואם אין שם ג"כ בכורים טוב שיטלו ע"י עצמם מעל יד ישראל שכנה"ג. והגאון מהור"ר דוד אופנהיים מאריך בספרו נשאל דוד כ"י סי' צ"ח אי שרי לכהן לשמש בכהן. ואם הלוי חכם והכהנים ע"ה אם רוצה אי"צ ליתן מים על ידיהם רק יטלו בעצמם מהר"י הלוי סי' ל"ט ומ"א והר"ש הלוי סי"ט וי' כתב דמידת חסידות הוא ללוי ת"ח לצוק מים ע"י כהנים אף שהם ע"ה ואם הלוי יראה שהשעה צריכה לנהוג סלסול הרשות בידו דודאי אסור לזלזל בכבוד התורה ע"ש. ואם יש כהנים ת"ח וע"ה בב"א אינו רשאי ליצוק על ת"ח ולא על ע"ה אלא יצוק ע"י כולם מהר"י הלוי סמ"א והפר"ח כתב שחייב מיתה אם מציק מים על ע"ה אפילו שיהיו מקצתם ת"ח וכ"ש אם כולם ע"ה ע"ש וע"י כנה"ג שהביא דעות דאפילו אם כולם ע"ה מחוייב הלוי ת"ח לצוק מים על ידיהם ע"ש. ועיין בתשוב' דרכי נועם סי"ב ובחות יאיר סי' ר"ה. אסור ליתן [ביו"ט] במים דבר שמוליד ריח מ"א. (ובסי' אליהו רבה מתיר כיון דשמן עצמו מעורב במים לא הוי מוליד ריח ע"ש באריכות שמביא ראיה לדבריו): **(ט) ידיהם.** מיהו היכא דהסיח הלוי דעתו הגון הוא שיטול הלוי קודם וא"צ לומר היכא דנגע בגופו ובמנעליו בי"ח. ובשכנה"ג כ' ומנהג פשוט בינינו ליטול גם הלויים את ידיהם תחלה ע"ש:

2 אם נטל הכהן ידיו שחרית וברך על נטילת ידיו, לא יחזר (י) לברך כשנוטל ידיו לנשיאת כפיים.

באר היטב (י) לברך. כל כהן ירא וחרד ישמור ידיו משעת נטילתו שחרית שלא ליגע במקום המלוכלך שאם נגע יש ספק אם צריך לחזור ולברך כשנוטל ידיו לנשיאות כפיים עיין מ"א ואסור לשהות כדי הילוך כ"ב אמות בין נטילה לברכת כהנים הלכך צריך ליטול סמוך לרצה והחזן לא יאריך ברצה. מ"א:

ח כְּשֶׁמֵתְחִיל שְׁלִיחַ צְבוּר : רְצָה, כָּל כֹּהֵן שֶׁבְּבֵית הַכֹּהֲנֹת
נֶעְקָר מִמְּקוֹמוֹ (יֵא) לְעֹלוֹת לְדוּכָן, וְאִם אֵם לֹא יִגִּיעַ שָׁם
עַד שְׁיִסִּים שְׁלִיחַ צְבוּר רְצָה, שְׁפִיר דָּמִי ; אֲבָל אֵם לֹא
עָקַר רִגְלָיו בְּרְצָה, שׁוֹב לֹא יַעֲלֶה.

באר היטב (יֵא) יעלה. ל"ד בהתחלת הש"ץ רצה אלא קודם שיסיים הש"ץ
רצה צריך לעקור פרי"ח ע"ש. ומהריק"ש רוצה להוכיח מכאן דכהן שבא
לבה"כ בהודאה דיכול לברך ברכת כהנים אע"ג דלא היה בבה"כ כשאמרו
רצה מדקאמר כל כהן שבבה"כ נעקר ממקומו מכלל דכשאינו בבה"כ א"צ
שיעקר רגליו בעבודה ויכול לעלות לדוכן אע"ג דלא שמע רצה ע"ש ובתשו'
הרדב"ז הובא בכנה"ג לא כ"כ וז"ל שם ומה שעקר רגליו מביתו לבה"כ לא
נקרא עקר רגליו לעלות לדוכן הלכך לא יעלה ע"ש. ובתשו' גינת ורדים כלל א'
סי' י"ג ובסי' כ"ב ופרי"ח חלקו עליו והעלו כרדב"ז ע"ש וכי כנה"ג ונ"ל שאם
ביתו סמוך לבה"כ ועקר רגליו מביתו קודם רצה כדי לעלות לדוכן מקרי
עקירה ע"ש וכי פרי"ח וזהו פשוט שהכל תליא בעקירת רגליו אדעתא לעלות
לדוכן ע"ש. כהן שלא היה בדעתו לעלות לדוכן ומש"ה לא עקר רגליו ברצה
כדין וכהלכה וכשהגיע הש"ץ למודים נזכר ובא לעלות לדוכן לא יעלה ואם
עלה ירד גינת ורדים סי' כ"ב ע"ש. אם היה אונס בשעה שהגיע הש"ץ לעבודה
ולא עקר בעבודה לא יעלה ואם עלה לא ירד כנה"ג בשם הרדב"ז ע"ש. וה"ה
בדין הראשון שעקר רגליו מביתו לבא לבה"כ וכי נמי אם עלה לא ירד ע"י
בגינת ורדים סי' כ"ב. כהן המתפלל י"ח אם אין שם כהן אחר פוסק ועולה
לדוכן ואם יש שם כהנים אינו פוסק הרדב"ז ח"ד סי' רצ"ג ועיין דבר שמואל
סי' ס"ז ואם א"ל עלה בכל ענין צריך להפסיק מ"א ס"ק מ' ואין להקשות
דא"כ דתלוי הכל באם עקר רגליו בעבודה למה פסק בסעיף ד' כשהכהנים
אינם רוצים לעלות לדוכן צריכין לשהות חוץ לבה"כ בשעה שהחזן קורא
כהנים וע"ש וכ"כ רמ"א בסעיף מ"ד ע"ש. הלא אפי' אם היה יושב בבה"כ אם
לא עקר בעבודה לא היה עובר כדאמרין. די"ל דודאי רשאי לישב בבה"כ
ואינו עובר אם לא עקר רגליו ברצה וגם אם לא א"ל עלה כמבואר בירושלמי
דרי"ש בן פזי הוי קאים ליה אחורא עמודא ולא יצא לחוץ ע"י ב"י. וכן מוכח
מסעיף כ' אם הש"ץ כהן לא ישא את כפיו ע"ש והא דכתבו הש"ע והרמ"א
דיצא לחוץ הוא מצד עצה טובה שמא יאמר לו אחד מבני הקהל קודם רצה
עלה ואז היה עובר. ומש"ה הוכרח לצאת קודם רצה. ולאחר מודים נמי אין
ליכנס מאחר דיש פלוגתא בין הפוסקים למהריק"ש צריך לעלות. ולהרדב"ז
אין עולה ואם עלה לא ירד כמ"ש מש"ה כתבו מילתא דפסיקתא דצריך

לשהות חוץ לבה"כ בשעה שקורא החזן כהנים. ואז לכ"ע שפיר דמי וק"ל ועיין
מ"א ס"ק ד' וס"ק למ"ד וס"ק ס"ט. ועיין בתשוב' זרע אברהם למהר"א יצחק
סי' י"ד ובגינת ורדים כלל א' סי' י"ג:

ט כְּשֶׁעוֹקְרִים הַכֹּהֲנִים **(יב)** רְגִלֵיהֶם לְעֹלוֹת לְדוּכָן,
אוֹמְרִים: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁתֵּהא בְּרָכָה זוֹ
שְׁצוּיִתְנוּ לְבָרְךָ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה שְׁלֵמָה, וְלֹא יִהְיֶה
בָּהּ מְכַשׁוֹל וְעוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם; וּמֵאֲרִיכִים בְּתַפְלָה זוֹ
עַד שְׂיִכְלָה **(יג)** אָמֵן שֶׁל הוֹדָאָה מִפִּי הַצְּבוּר.

באר היטב (יב) רגליהם. ועכשיו נוהגין שעומדין על הדוכן בשעה שמתחיל
רצה צ"ל תחלה מודים עם הש"ץ ואח"כ אומר יהי רצון כדי שיסיים אותו עם
השליח צבור. מ"א: **(יג) אמן.** דהיינו עד שיסיים השליח ציבור ולך נאה
להודות כדי שיענו הקהל אמן על שתיהם:

י עוֹמְדִים בְּדוּכָן פְּנִיָהֶם כְּלָפֵי **(יד)** הַהֵיכָל וְאַחֲזִיחֵם
כְּלָפֵי הָעַם, וְאַצְבְּעוֹתֵיהֶם כְּפוּפִים לְתוֹךְ כַּפֵּיהֶם, עַד
שְׁשֻׁלִית צְבוּר מְסִיִּם מוֹדִים וְאָז אִם הֵם שְׁנַיִם קוֹרֵא
לָהֶם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר: (פֶּטוּר בְּשֵׁם ר"י וְרַמְב"ם). **(טו) כְּהֲנִים.** הַגָּה: וְלֹא
יֵאמָר אֶלְהִינוּ וְאֵלֵהֵי וְכוּ'; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּלַחֵשׁ עַד מֵלֶת
כְּהֲנִים, וְאָז יֵאמְרוּ בְּקוֹל רָם (טוֹר בְּשֵׁם ר"י וְר"מ מְרוֹסְנֶבּוּרְג) וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: עִם
קְדוּשָׁךְ כְּאֹמֵר, **(טז)** בְּלַחֵשׁ, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֵלוּ. וּמִחֲזִירִים
פְּנִיָהֶם כְּלָפֵי הָעַם; וְאִם הוּא א', אֵינּוּ **(יז)** קוֹרֵא לוֹ, אֶלָּא
הוּא מְעַצְמוֹ מִחֲזִיר פְּנִיו.

באר היטב (יד) ההיכל. לאו למימרא דבני"כ בעינן מקום שיש בו ס"ת אלא
בכ"מ שמתפללים עשרה יש ני"כ ע"ל ס"ק א' אם ההיכל קבוע לצד צפון או
לדרום אין הכהנים הופכים פניהם אלא כלפי מזרח כנה"ג בשם הרא"ש חקאן

ע"ל סיי צ"ד ס"ק ד'. ועיין בשכנה"ג סי' זה: (טו) כהנים. אחד גדול ואחד קטן מבן י"ג שנה אינו קורא להם כהנים. מבי"ט ח"א סיי ס"ד וכן הסכים הכנה"ג אבל פרי"ח כתב כיון שהוא קטן דבר חינוך הוי שייך שפיר למיקרינהו כהנים. שני כהנים השונאים זה את זה או שמודרים הנאה זה מזה יכולים לעלות ביחד לברך ברכת כהנים ואין אחד יכול לומר לחבירו עלה אתה בשחרית ואני במוסף או איפכא כי יכול לומר אני רוצה לברך בשניהם הר"מ מינץ סיי י"ב: (טז) בלחש. היינו הש"ץ לבד ולא הקהל: (יז) קורא. ואפי"ה מברך אע"ג דאינו מחויב לעלות כמ"ש ס"ב. רמ"מ סיי י"ב ס"א וכ"כ פרי"ח ע"ש:

יא כְּשֶׁמְחִזְרִין פְּנֵיהֶם כְּלִפֵּי הָעַם, (יח) מְבָרְכִין: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ (יט) בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֱהָרֹן וְצִוְּנוֹ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל (כ) בְּאַהֲבָה.

באר היטב (יח) מברכין. משמע שצריך להתחיל בברכה ופניו כלפי היכל וגוי הברכה כלפי העם פרי"ח אבל הרמב"ם פי"ד מהלכות תפלה דין י"ב כתב וקודם שיחזור פניו לברך את העם מברך בא"י אמ"ה וכו' ואח"כ מחזיר פניו לציבור ומתחיל לברכם ע"כ. ושכנה"ג נתקשה הרבה בסברת הרמב"ם ונוהגין כדברי המחבר. פרי"ח: (יט) בקדושתו. וכלם מברכין ואין אחד מברך והאחרים יענו אמן מפני הטירוף מבי"ט ח"א סיי ק"פ: (כ) באהבה. הטעם שאומרים באהבה משום דאיתא בזוהר כל כהן דלא רחיס לעמא או עמא לא רחיס ליה לא ישא כפיו מ"א וע"י באר שבע פרק אלו נאמרין:

יב מְגַבְיָהִים יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד כְּתֻפֹתֵיהֶם, וּמְגַבְיָהִים יָד יְמִינִית קֶצֶת לְמַעַלָּה (כא) מִהַשְּׂמַאלִית, וּפּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם וְחוֹלְקִים אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם וּמְכוֹנְנִים לַעֲשׂוֹת הִי אֲוִירִים: בֵּין בִּי אֶצְבְּעוֹת לְבִי אֶצְבְּעוֹת אֲוִיר אֶחָד; וּבֵין אֶצְבַּע לְגוֹדֵל; וּבֵין גּוֹדֵל לְגוֹדֵל. וּפּוֹרְשִׁים כְּפֵיהֶם, כְּדִי שְׂיִהְיֶה תוֹךְ כְּפֵיהֶם כְּנֶגֶד הָאָרֶץ וְאַחֲרֵי יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד הַשָּׁמַיִם.

באר היטב (כא) מהשמאלית. מ"מ צריך לזוהר שיניח אצבעות הימין על השמאל כדי שלא ישבר החלון דבעי ה' כוים עיין מ"א ובשכה"ג:

יג מִתְחִילִין הַפְּהָנִים לֹמֵר: (כב) יְבָרְכֶךָ. הַגָּה: וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׁגָם מֵלֶת יְבָרְכֶךָ יִקְרָא אוֹתוֹ שְׁלִיחַ צְבוּר (כג) תְּחַלֶּה (טויר נר"ן פ' הקורא והגהות מימוני) וְכֵן נוֹהֲגִים בְּכָל מְדִינֹת אֱלוֹ, וְאַחַר כֵּן מְקַרָּא אוֹתָם שְׁלִיחַ צְבוּר מְלָה בְּמְלָה, וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו עַל כָּל מְלָה עַד שְׁיִסְיָמוּ פְּסוּק רֵאשׁוֹן, וְאָז עוֹנִים הַצְּבוּר: אָמֵן; וְכֵן אַחַר פְּסוּק ב'; וְכֵן אַחַר פְּסוּק ג'.

באר היטב (כב) יברכך. ובכהן א' שאין קוראין לו כ"ע מודים דמקרינן ליה יברכך (רמ"ע) [ר"מ מינץ] סי' י"ב: (כג) תחלה. ועיין פ"ח. ויש למחות ביד הש"ץ המקרא על פה אלא צריך להקרות מתוך הסידור. פ"ח:

יד אִין מְבָרְכִין (כד) אֶלָּא בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ; (כה) וּבְעִמְיָדָה; וּבְנִשְׂיָאת כַּפַּיִם; (כו) וּבְקוֹל רֶם.

באר היטב (כד) אלא בלה"ק. אפי" בדיעבד לא יצא כנה"ג וכ"כ פ"ח עי"ש ע"י יד אהרן ובכנה"ג ובפ"ח ובע"ת: (כה) ובעמידה. והצבור רשאים לישב רק שיהיו פניהם נגד הכהנים מ"א. כהן זקן ושבע ימים ומכח חולשת זקנתו אינו יכול לעמוד כשנושא כפיו אם יכול לתמוך מה טוב ואם לאו ישא כפיו מיושב דאין לבטל מנשיאות כפים דעובר בגי' עשין שבות יעקב ח"ב סי' א' וע"ש והיד אהרן חולק עליו דמעומד הוי לעיכובא ומוטב שיעבור גי' עשין ע"ש וכן דעת הכנה"ג: (כו) ובקול רם. במעולה שבקולות לא קול גדול ולא קטן אלא בינוני. טור:

טו וְאַחַר כֵּן מִתְחִיל שְׁלִיחַ צְבוּר: שִׁים שְׁלוֹם, וְאָז

כְּהֲנִים מְחֻזְרִים פְּנִיָּהֶם לְהִיכֹל, וְאוֹמְרִים: **(כז)** רְבוֹן
הָעוֹלָמִים, עָשִׂינוּ מַה שְּׁגַזְרַתְּ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה אֶתָּה מַה
שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ, הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבְרַךְ
אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל. (דְּבָרִים כו, טו). **הגה:** וְיִאָּרִיכוּ בְּתַפְלָה זֶה עַד
שְׁיָסִיִּם שְׁלִיחַ צְבוּר שָׁיִם שְׁלוֹם וְשִׁינְעָנוּ הַצְּבוּר אָמֵן עַל **(כח)** שְׁנִיָּהֶם, וְאִם
אֵינָם יְכוּלִים לְהֶאָרִיךְ כָּל כָּךְ, יֹאמְרוּ: אֲדִיר בְּמָרוֹם וְכוּ', כְּדִלְקָמֵן סִי ק"ל,
(רש"י פ' אלו נאמרין והגהות מ'מוני).

באר היטב (כז) רבון. בר"ה ובי"כ שמאריכין בניגונים היום וכו' לא יתחילו
לומר רבון עד לבסוף שיסיימו עם הקהל כאחד. מ"א: **(כח) שניהם.** ע"י
בתשובת דבר שמואל ס"ס רצ"ה שמיישב שם למה שיש נוהגים לומר ב"ה
וב"ש כשהכהנים והמקרא מזכיר את השם בברכת הכהנים ע"ש. והפרי"ח כ'
בפשיטות דמחויב לומר ב"ה וב"ש כשמזכיר את השם אע"ג דליכא אלא
הזכרת השם גרידא והביא כמה ראיות ע"ז ע"ש:

טז אִין הַכְּהֲנִים רִשָּׁאִים לְהַחְזִיר פְּנִיָּהֶם עַד שִׁיתְחִיל
שְׁלִיחַ צְבוּר שָׁיִם שְׁלוֹם; וְאֵינָם רִשָּׁאִים לְכַף
אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם עַד שִׁיחְזְרוּ פְּנִיָּהֶם; וְעוֹמְדִים שָׁם וְאֵינָם
רִשָּׁאִים לְעַקֵּר מִשָּׁם עַד שְׁיָסִיִּם שְׁלִיחַ צְבוּר שָׁיִם שְׁלוֹם;
וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁצָרִיכִין לְהִמָּתִין עַד שְׁיָסִיִּמוּ הַצְּבוּר
לְעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בְּרַכַּת שָׁיִם שְׁלוֹם וְכוּ' הַמְּנַהֵג.

יז כְּשֶׁמְחֻזְרִין פְּנִיָּהֶם, בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף, לֹא יִחְזְרוּ
אֶלָּא דָּרָךְ **(כט)** יָמִין. **הגה:** כְּשִׁיחְזְרוּ מִן הַדְּוָכָן לֹא יִגְעוּ בְּמַנְעָלֵיהֶם
(ל) הַמְטַנְפִּים; וְאִם נוֹגְעִים יִטְלוּ יְדֵיהֶם לְתַפְלָה שִׁיתְפַּלְלוּ אַחַר כָּךְ (אגדה פ'
ה' קורא).

באר היטב (כט) ימין. שלו שכשעומדין תחלה פניהם למזרח יפנו לצד דרום
ואחר כך למערב נגד הציבור ובחזירתם יפנו לצד צפון ואח"כ למזרח כלפי

ארוך דלא כ"מ איפכא שמהפך פניו לצד שמאל ונמצא מהפך עצמו בימינו ב"ח. ט"ז מ"א פ"ח והרדב"ז ח"ד ס"ט"ו. ועיי באר עשק סק"ו. כשירדין מן הדוכן יחזרו פניהם קצת להיכל כתלמיד הנפטר מרבו. מ"א: (ל) **המטונפים**. וה"ה כשהם נקיים למ"ש ס"ד ס"ח ודוקא במנעלים שצריכים קשירה שנגע בהם אבל במנעלים שא"צ ליגע בהם א"צ נטילה. שכנה"ג:

יח אין המקרא שקורא פהנים רשאי לקרות: פהנים, עד שיקלה מפי הצבור אמן שעונים אחר ברפת (לא) מודים; ואין הפהנים רשאים להתחיל ברפת אשר קדשנו בקדשתו של אהרן, עד שיקלה דבור קריאת פהנים מפי הקורא; ואחר שברכו הפהנים אשר קדשנו בקדשתו של אהרן אינם רשאים להתחיל יברכה, עד שיקלה מפי כל הצבור (לב) אמן שעונים אחר ברפת אשר קדשנו בקדשתו של אהרן; וכן אינם רשאים להתחיל בתבה, עד שתכלה התבה מפי המקרא; ואין (לג) הצבור עונין אמן, עד שתכלה ברכה מפי הפהנים.

הגה: ולא יתחילו הפהנים רבון העולמים כו', עד שיקלה אמן מפי הצבור (בית יוסף).

באר היטב (לא) מודים. לא כתב כאן מפי כל הצבור להורות דהמקרא רשאי להתחיל אע"פ שעדיין לא כלה כל הצבור אמן רק ברוב צבור סגי. ע"ת ומג"א: (לב) **אמן.** כאן כתוב מפי כל הצבור להורות דהכהנים צריכים להמתין עד שתכלה אמן מפי כולם. ול"ד למ"ש בסי' קס"ז דאין צריך להמתין על המאריכים יותר מדאי דשאני ברכת כהנים דבעי שישמעו כולם לכך צריכים להמתין. ואע"ג דהמקרא א"צ להמתין על המאריכים אבל הכהנים צריכים להמתין. ובזה יתורץ קושית הב"י מ"ש הא אין הכהנים אומרים התיבה עד שש"צ מקרא אותה תחלה א"כ מאי עד שיכלה אמן מפי הצבור וכו' ע"ש וק"ל ע"ת ומ"א ע"ש (ועיי בספר אליהו רבה שהאריך בזה): (לג) **הציבור.** הקשה הב"ח הא אין רשאי להתחיל עד שיתחיל הש"ץ שים שלום כמ"ש סעיף ט"ו. וא"ל דאם יש מאריכין באמן והש"ץ התחיל שים שלום אפ"ה צריכים הכהנים להמתין להם וכך תרצו הע"ת וט"ז ע"ש. זה אינו דאדרבה דאיפכא

הוא דהש"ץ צריך להמתין להם כדי שישמעו הברכה כמו שכתבתי בסק"ד וסיק י"ז ע"ש אבל הכהנים א"צ להמתין להם עם הרבון העולמים וכו' דלא דמי לברכת כהנים עמ"א:

יט אין שְׁלִיחַ צְבוּר רִשָּׁאי לְעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בְּרָכָה שֶׁל (לד) כְּהֻנִּים.

באר היטב (לד) כהנים. אפי' מובטח לו שלא יתבלבל אין לענות אמן בי"ח ט"ז וגם התוי"ט כתב כן וחזר ממ"ש בספרו ל"ח סי' פ"ה משנה ד'. ודברי תוי"ט אלו אישתמיטתיה מבעל המחבר פרי חדש ע"ש. ומ"א ופרי"ח ס"ל דאם מובטח לו שלא יתבלבל שרי לענות אמן ע"ש. ולכ"ע שרי לענות אמן אחר ברכת כהנים הראשונה שהיא לברך את עמו ישראל באהבה דכאן אין חשש טירוף ולא יתבלבל כיון שלא התחיל עדיין ט"ז ע"ש:

כ אִם שְׁלִיחַ צְבוּר כִּהֵן, אִם יֵשׁ שֵׁם כְּהֻנִּים אַחֲרֵיהֶם, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; וְלֹא יֹאמְרוּ לוֹ (לה) לְעֲלוֹת אוֹ לְטַל יָדָיו, אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ צָרִיךְ לְעֲלוֹת, דִּהוּא עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה אִם אֵינּוּ עוֹלָה (מְרַדְּכִי פֶּרֶק הַקּוּרָא עוֹמֵד וְהַגְּהוֹת מִמִּזְמֵי פֶּרֶק ט"ו דְּתַפְלָה וְאֶגוּר). וְאֶפְלוּ אֵין שֵׁם כִּהֵן אֶלָּא הוּא, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו אֶלָּא אִם כֵּן מִבְּטָח לוֹ שְׂיִחָזֵר (לו) לְתַפְלָתוֹ בְּלֹא טְרוּף דַּעַת, שְׂאִם הוּא מִבְּטָח בְּכַד פִּינּוֹן שְׂאֵין שֵׁם כִּהֵן אֶלָּא הוּא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְבַּטַּל נְשִׂאוֹת כַּפִּים. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה, יַעֲקֹר רִגְלָיו מֵעַט (לז) בְּעֲבוּדָה; וַיֹּאמֶר עַד וּלְךָ נָאָה לְהוֹדוֹת; וַיַּעֲלֶה לְדוּכּוֹן וַיִּבְרַךְ בְּרֶכֶת כְּהֻנִּים; וַיִּקְרָא לוֹ אַחֲרַי; וּמִסִּים הַחֲזָן: שִׁים שְׁלוֹם. וְאִם הִמְקָרָא כֵּן לְתַפְלָת שְׁלִיחַ צְבוּר מִתְחַלָּה וְעַד סוּף, עָדִיף טְפִי שְׂיִסִּים הִמְקָרָא שִׁים שְׁלוֹם.

באר היטב (לה) לעלות. פיי קודם רצה. אבל אם א"ל אחר רצה אינו רשאי לעלות כיון שלא עקר ברצה כמ"ש סעיף ח' ומה"ט אינו עובר כשקורין כהנים כמ"ש סעיף כ"ב משום דהקריאה הוא אחר רצה ועיין ע"ת שהקשה דלעולם משכחת דיעבור ש"ץ בעשה כיון דאחר קורא הכהנים וכל כהן שאינו עולה עובר בעשה ע"ש ולא דק כיון שלא עקר הש"ץ בעבודה אינו עובר בקריאת כהנים וע"ל ס"ק י"א מש"ש: **(לו) לתפלתו.** ולדידן שמתפללין מתוך הסידור מובטח שיחזיר לתפלתו ומכ"מ כשיש כהנים אחרים לא יעקור רגליו ל"ח ב"ח ומ"א ורוב פוסקים עיין מ"א. ופ"ח כתב דאם מובטח לו שיחזור לתפלתו ישא כפיו אפ"י היכא דאיכא כהנים אחרים ע"ש: **(לז) בעבודה.** צ"ל מעט בעבודה כ"ה בטור. מ"א:

כא אין הכהנים רשאים לנגן ברפת כהנים שנים או שלשה נגונים, משום דאכא למיחש לטרופ הדעת, ואין לנגן אלא **(לה) נגון אחד מתחלה ועד סוף.**

באר היטב (לח) ניגון א'. מזה יש ללמוד להחזנים המזמרים ב"ט תתברך צורנו בניגונים הרבה דאין עושין יפה:

כב משתדלין שיהא המקרא **(לט) ישראל,** וכשהחזן כהן יעמד ישראל אצלו ויקרא: כהנים, ויקרא אותם, והחזן עומד **(מ) ושותק.**

באר היטב (לט) ישראל. פיי דלכתחלה משתדלין שיהא הש"ץ ישראל. מ"א בשם הכנה"ג: **(מ) ושותק.** פיי עד התחלת שים שלום ונראה דכאן לא עדיף טפי שיסיים המקרא ש"ש דדוקא לעיל שהחזן הלך ממקומו ואז בא אחר על מקומו ומקרא ע"כ עדיף שהוא יאמר גם ש"ש משא"כ כאן שהחזן עומד על מקומו רק שהוא שותק ואחר עומד אצלו ומקרא היאך יאמר שים שלום והוא על מקום החזן. וב"ח כ' שאף בזה יסיים המקרא ש"ש והחזן יאמר קדיש ולא ראיתי בשום מקום ואדרבא כמה פעמים בילדותי הייתי אני המקרא אצל הש"ץ שהיה כהן והש"ץ אמר ש"ש והב"ח חמי ז"ל היה באותו בה"כ וכן עיקר. ט"ז:

כג בְּשִׁעָה שֶׁהִכְהֵנִים מְבָרְכִים הָעַם, לֹא יִבִּיטוּ וְלֹא יִסִּיחוּ דַעְתָּם, אֲלָא יִהְיוּ עֵינֵיהֶם כָּלְפֵי מַטָּה כְּמוֹ שְׁעוּמֵד בַּתְּפִלָּה; וְהָעַם יִכְוֶנוּ לְבָרְכָהּ, וְיִהְיוּ פְּנֵיהֶם כְּנֶגֶד פְּנֵי הַכְּהֵנִים, וְלֹא יִסְתַּכְּלוּ (מא) בָּהֶם. **הגה:** וְגַם הַכְּהֵנִים לֹא יִסְתַּכְּלוּ בִּידֵיהֶם; עַל כֵּן נִהְגוּ לְשַׁלֵּשׁ הַטְּלִית עַל פְּנֵיהֶם וְיָדֵיהֶם חוּץ לַטְּלִית; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת (שְׁנֵהֲגוּ) שְׂיָדֵיהֶם בְּפָנִים מִן הַטְּלִית, שֶׁלֹּא יִסְתַּכְּלוּ הָעַם בָּהֶם (בית יוסף).

באר היטב (מא) בהם. היינו משום שלא יסיחו דעתם אף ע"ג דאמרין דהמסתכל בכהנים עיניו כהות היינו דוקא בזמן שבה"מ קיים ומברכים בשם המפורש אבל בזה"ז אינו אלא משום היסח הדעת א"כ לפ"ז כ"ש שלא יסתכלו במקום אחר ומלשון להסתכל משמע דוקא להסתכל הרבה אסור אבל ראייה בעלמא לא מתסרא אך נוהגין שלא להסתכל כלל ואפשר דעבדי זכר למקדש דהתם אפי" ראייה בעלמא הוי אסורא משום כבוד השכינה. מ"א:

כד עִם שְׂאֲחוּרֵי הַכְּהֵנִים אֵינָם בְּכֹלל בְּרָכָה, אֲבָל מְלַפְּנֵיהֶם (מב) וּבְצִדֵיהֶם אֶפְלוּ מְחֻצָּה שֶׁל בְּרִזָּל אֵינָה מִפְּסָקָת; וְלֹא־חֲרִיָּהֶם נָמִי, אִם הֵם אָנוּסִים, כְּגוֹן עִם שְׂבִשְׂדוֹת, שֶׁהֵם טְרוּדִים בְּמִלְאֲכָתָן וְאֵינָם יְכוֹלִים לָבֵא, הֵם בְּכֹלל הַבְּרָכָה.

באר היטב (מב) ובצדיהם. היינו צדדים שלפניו אבל צדדים שלאחריהם כגון אותם העומדים בכותל מזרחי והארון הקודש בולט קצת לבה"כ והכהנים עומדים לפניו אינן בכלל ברכה וב"ח כ' בזה היתר דעכשיו כיון שכל אחד קונה מקום בבה"כ חשובים אנוסים דאינו רשאי לילך ממקומו ולדחות חברו ממקומו ע"ש. ואין זה מספיק דיכולים לילך למקום הכהנים שהוא פנוי או להתרחק מעט מכותל מזרחי שיהיה בצידי הכהנים או לעמוד באמצע בה"כ מ"א. וט"ז כתב היתר בזה דכיון שהארון הקודש מחובר לכותל הוי כאלו היו הכהנים עומדים ממש סמוך לכותל כיון שעומדים סמוך לארון הקודש וא"כ

הוי הכל לצדדי הכהנים ע"ש. העומדים אצל הכותל דרומי או צפוני לא יהפכו פניהם לכותל אלא לצד הכהנים דבעינן פנים כנגד פנים. ט"ז :

כה בַּיִת הַכֹּהֲנֹת שֶׁכֶּלֶה כֹּהֲנִים, אִם אֵין שָׁם אֱלֹא י' כֶּלֶם עוֹלִים לְדוּכּוֹן; לְמִי מְבָרְכִין, לְאַחִיהֶם (מג) שְׁבַשְׁדוֹת; וּמִי עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם (מד) אָמֵן, הַנְּשִׁים וְהַטָּף; וְאִם יֵשׁ שָׁם יוֹתֵר מֵעֶשְׂרֵה, הִיתָרִים מֵעֶשְׂרֵה יַעֲלוּ וַיְבָרְכוּ; וְהֵעֶשְׂרֵה, עוֹנִים אַחֲרֵיהֶם אָמֵן.

באר היטב (מג) שבשדות. והא דלא אמרינן דמברכים לנשים וטף כמ"ש אח"כ לענין אמן. דכתיב כה תברכו את בניי ולא בנות ישראל. ב"ח עיין מ"א : (מד) אמן. כיון דהעונים כהנים דהעונים לא חשיבי בבציר מיו"ד משא"כ בסעי' א' דהעונים ישראלים אפילו בבציר מיו"ד סגי ועי' ט"ז :

כו בְּשַׁעַה שֶׁמְבָרְכִין אֵין לוֹמֵר שׁוֹם (מה) פְּסוּק, אֱלֹא יִשְׁתַּקּוּ וַיְכַוְּנוּ לְבָרְכָהּ. **הגה:** וּמְכַל מְקוֹם, עֲכָשׁוּ שֶׁהַכֹּהֲנִים מְאַרְיָכִין הַרְבֵּה בְּנִגְוֹנִים, נְהַגוּ גַם כֵּן לוֹמֵר פְּסוּקִים, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִי נ"ז לְעֲנִין בְּרָכוּ, אֲדָּ יוֹתֵר טוֹב שְׁלֹא (מו) לְאַמְרָם (דְּבָרֵי עֲצֻמו).

באר היטב (מה) פסוק. וכתבו התוס' פ' א"נ דאע"ג דמאן דחזא חלמא אומר רבשי"ע וכו' משום סכנה התירו שמא צריך רפואה לחלמיה. ובתרומת הדשן כתב דמה שאמר רבשי"ע וכו' היינו דוקא בשעה שמאריכין בכ"ף של וישמרך ובויחנך ובלמד של שלום : (מו) לאומרים. וכ"כ מ"ע סי' צ"ה וכ"כ הב"ח וע"ת ופרי"ח ושכנה"ג. וכ"כ המ"א דהאומרן יאמרן בשעה שהחזן מקרא התיבה וכ"כ הט"ז אך ראיתי שערוריה שהמון עם צווחין הפסוקים בקול גדול ואח"כ חוזרין וצווחין מיברכך עד התיבה שעומד בו ולא יכול לשמוע קול של כהנים בשביל קולם ולא שפיר עבדי וראוי לבטלה. נשאלתי אם מותר לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בשעה שהכהנים מברכים לעם והשבתי דאינו מותר אפי' למ"ד דמותר לקרות הפרשה שמו"ת בשעה שהשי"ץ קורא הפרשה בס"ת אפי"ה אסור בברכת כהנים. שכנה"ג ופרי"ח :

כז כֹּהֵן אֵינּוּ רֵשָׁאִי לְהוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ יוֹתֵר עַל הַשְּׁלֵשָׁה פְּסוּקִים שֶׁל בְּרַכַּת כֹּהֲנִים; וְאִם הוֹסִיף, עוֹבֵר עַל בַּל תוֹסִיף.

כח כֹּהֵן שֶׁנֶּשֶׂא כַּפָּיו, וְאַחַר כֵּן הִלָּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחַר וּמָצָא צְבוּר שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְבְרַכַּת כֹּהֲנִים, יָכוֹל לִשָּׂא כַּפָּיו פְּעַם (מז) אַחֲרָת.

באר היטב (מז) אחרת. דליכא בל תוסיף בעשיית המצוה ב' פעמים אבל אין בו חיוב אפילו אם הוא בבה"כ כשקורין כהנים כיון שכבר נשא כפיו פעם אחת. תוס' ועיי' בתשו' גינת ורדים כלל א' סי' י"ג. ובתשובת זרע אברהם חא"ח סי' י"ב:

כט כֹּהֵן שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל עַדִּין וּמָצָא צְבוּר מִתְּפִלָּין, נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְאִין הִתְפַּלֵּה (מה) מְעַכְּבָתוֹ.

באר היטב (מה) מעכבתו. ואם יראה שאם יעלה לדוכן יעבור זמן תפלה ילך חוץ לבה"כ ויתפלל אבל אם אי"ל עלה צריך עלות וכמ"ש ס"ך דהוי דאורייתא ותפלה דרבנן ואם יראה שיעבור זמן ק"ש יקרא פסוק ראשון מ"א ועיין בע"ת ס"ק כ"ז במ"ש שם בשם הרב קלוזנ"ר וכו'. ולא עיין סעיף זה:

ל מִי שֵׁישׁ לוֹ (מט) מוּם בְּפָנָיו אוּ בְּיָדָיו, כְּגוֹן שֶׁהִם בּוֹהֲקָנִיּוֹת אוּ עֵקְמוֹת אוּ עֵקוּשׁוֹת (בוהקניות פי' מין נגע לבן, ורש"י פירש לינטלי"ש בלעז, עקמות, כפופות, עקושות לצדיקה, וְהַר"ן פי' עקמות שנתעקמה ג' דו אַחֲרֵיכֵן, עֵקוּשׁוֹת שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לְחַלֵּק אֶצְבְּעוֹתָיו), לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי

שְׁהָעַם מְסִתְּכָלִין בּוּ ; וְהוּא הַדִּין לְמִי שְׁיֵשׁ מוֹמִין בְּרִגְלָיו ,
בְּמָקוֹם שְׁעוֹלִים לְדוֹכֵן בְּלֹא בְּתֵי שׁוֹקִים ; וְכֵן מִי שְׁרִירו
יֹרֵד עַל זְקֵנוּ ; אוֹ שְׁעֵינָיו זֹלָפוֹת דְּמָעוֹת ; וְכֵן סוֹמָא
בְּאַחַת מֵעֵינָיו , לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו . וְאִם הָיָה דָּשׁ (נ) בְּעִירוֹ ,
דְּהֵינּוּ שְׁהֵם רְגִילִים בּוּ וּמְכִירִים הַכֹּל שְׁיֵשׁ בּוּ אוֹתוֹ מוֹם ,
יִשָּׂא כַּפָּיו וְאַפְלוּ הוּא סוֹמָא בְּשִׁתֵּי עֵינָיו . וְכֹל שְׁשָׁהּ
בְּעִיר לִי יוֹם , מְקָרִי דָּשׁ בְּעִירוֹ ; וְדוֹקָא בְּעִירוֹ , אֲבָל אִם
הוֹלֵךְ בְּאַקְרָאִי (נא) לְעִיר אַחֲרָת , וְשָׁהּ שָׁם לִי יוֹם , לֹא ;
וְאַפְלוּ לֹא בָּא לְדוֹר שָׁם לְהִיּוֹת מְבַנֵּי הָעִיר , אֲלֹא בָּא
לְהִיּוֹת שָׁם מְלַמֵּד אוֹ סוֹפֵר אוֹ מְשַׁרְתֵּי שָׁנָה אוֹ חֲצֵי שָׁנָה ,
חֲשׁוֹב דָּשׁ בְּעִירוֹ בְּלִי יוֹם .

באר היטב (מט) מום. וכל הנהו שאינם נ"כ צריכים לילך מבה"כ בשעת
הדוכן דלא לימרו עליו דבן גרושה הוא ט"ז. איתא בש"ס דפוחח אינו נושא
את כפיו ע"ל ס"י נ"ג סעיף י"ג מי שיש לו חולי מעיים לא ישא את כפיו פרי"ח.
היכא דאיתא נדה בביתיה דכהן אסור ליה למיסק לדוכן כל אימת דאיתני
בנדותה פרי"ח בשם ספר המקצעות. וכתב הפר"ח עליו ודבריו אלו אין
לפרסמם דלאו הם מעיקר הדין והנח לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו
מזידין ע"ש : (נ) בעירו. הקשה הט"ז אמאי לא יהיה פסול משום דאיתקש
לעבודה ע"ש ואשתמט מיניה גמרא ערוכה בש"ס דתענית דף כ"ו ע"ב אי מה
משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא הא איתקש לנזיר ע"ש ועיין
מ"א ס"ק נ"ד ובט"ז ס"ק ל"ה וצ"ע. שבות יעקב ח"ב ס"י א' ויד אהרן : (נא)
לעיר. בי"ח מתיר אפילו באקראי בלמ"ד יום ע"ש ופרי"ח כתב עליו ואינו
מוכרח :

לא אִם מְנַהֵג הַמָּקוֹם לְשִׁלְשֵׁל הַכְּהֻנִּים טְלִית עַל (נב)
פְּנֵיהֶם , אֲפָלוּ יֵשׁ בְּפָנָיו וּבִידָיו כַּמָּה מוֹמִין , יִשָּׂא אֶת
כַּפָּיו . **הגה:** וְדוֹקָא אִם הָיוּ יָדָיו בְּפָנִים מִן הַטְּלִית , אֲבָל אִם הֵם מְבַחוּץ
לֹא מְהַנִּי הַטְּלִית לְיָדָיו .

באר היטב (נב) פניהם. וטי"ז כתב היתר מצד כיסוי הפנים של הקהל שמכסים פניהם בטלית:

לב **היו ידיו צבועות אֶסְטִיס ופּוֹאָה** (אֶסְטִיס ופּוֹאָה פּי מִינֵי צְבָעִים),
לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו מִפְּנֵי שְׁהָעַם מְסַתְּכָלִין בָּהֶם; וְאִם רֹב
הָעִיר מְלֹאכְתּוֹ **(נג)** בְּכָד, יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; (וְכֵן אִם הוּא דָשׁ בְּעִירוֹ,
יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו).

באר היטב (נג) בכד. היינו אפי' כשאינו דש בעירו עיין פרי"ח:

לג **מי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְחַתֵּךְ הָאוֹתִיּוֹת,** כְּגוֹן שְׂאוּמֵר
לְאַלְפִין **(נד)** עֵינֵי"ן, וְלְעֵינֵי"ן **(נה)** אֶלְפֵי"ן וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה,
לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו.

באר היטב (נד) עיני"ן. וה"ה מי שקורא לחית"ן ההי"ן. ואם כל בני עירו קורין כך נושאים את כפיהם כנה"ג בשם הרדב"ז ומהרי"ט וכתב פרי"ח ודע דבכל הני דקאמרינן לא ישא את כפיו מסתברא לי אם עלה לא ירד: **(נה)** אלפי"ן. ואע"פ שלא מצינו עיין בברכת כהנים מ"מ כשקורא יאר ה' מיחזי כקורא יער בעיין. דעיין ואל"ף שווין אצלו עכ"ל מ"א בשם רש"ל. ולא הבנתי דזה אתי שפיר למי שקורא אלפי"ן אבל לא למי שקורא עיני"ן אלפי"ן וק"ל:

לד **קָטוֹן שְׁלֹא הִבִּיא שְׂתֵי (נו) שְׁעָרוֹת,** אִינוּ נוֹשֵׂא כַּפָּיו
בְּפְנֵי עַצְמוֹ כָּלֵל; אֲבָל עִם כְּהֻנִּים שְׁהֵם גְּדוּלִים, נוֹשֵׂא
לְלַמֵּד **(נז)** וְלְהַתְּחַנֵּךְ. וּמִי שְׁהִבִּיא שְׂתֵי שְׁעָרוֹת, נוֹשֵׂא אֶת
כַּפָּיו, אֲפֹלוּ בְּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמִי הוּוּ דוֹקָא בְּאַקְרָאי בְּעֶלְמָא
וְלֹא **(נח)** בְּקַבִּיעוֹת, עַד שְׂתֵימְלֵא זְקֵנוּ, שְׂאֵז יָכוֹל לִשָּׂא

כִּפְּיוֹ אֶפְלוּ יַחֲדַי בְּקִבֵּעַ. וְכֹל שֶׁהִגִּיעַ לְשָׁנִים שְׁרָאוּי
לְהַתְמַלְאוֹת זְקֵנוֹ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְמַלֵּא, קָרִינוֹ בֵּיהַ
נִתְמַלֵּא זְקֵנוֹ וְעֵין לְעֵיל סִי נִיג סְעִיף ח'.

באר היטב (נו) שערות. משמע אפ"י הוא בן י"ג אסור ולכן צריך לדקדק בדבר
שלא יבא לידי ברכה לבטלה. מ"א: **(נז) ולהתחנך.** ורשאי לברך כמ"ש סי
רט"ו: **(נח) בקביעות.** והאידנא שאין נ"כ אלא ברגל רשאי לישא כפיו בכל
רגל לאחזוקי נפשיה בכהני דלא מיקרי קביעות אלא כשנ"כ בכל יום ט"ז
מ"א. ננס לא ישא כפיו לבדו אפילו דש בעירו ואם יש לו זקן מותר לישא את
כפיו. פר"ח:

לה כִּהֵן שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֶפְלוּ בְּשׁוּגְגַ, לֹא יִשָּׂא אֶת **(נט)**
כִּפְּיוֹ אֶפְלוּ עָשָׂה תְּשׁוּבָה. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם עָשָׂה **(ס)**
תְּשׁוּבָה, נוֹשֵׂא כִּפְּיוֹ וְיֵשׁ לְהַקְלֵ עַל בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה, שְׁלֹא לְנַעַל דְּלֵת בְּפִנְיָהֶם,
וְהַכִּי נְהוּג (ד"ע דְּלֹא גָרַע מְמוּמָר וּכ"מ מֵהַגְמָ) (טור וְרַש"י וְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים אֶגוּר וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (נט) כפיו. אבל אם אנסוהו להרוג ישא את כפיו. רלנ"ח פ"ח מ"א:
(ס) תשובה. פר"ח פסק דווקא במומר שבסעיף שאחר זה. אבל בכהן שהרג
את הנפש אפילו עשה תשובה לא ישא את כפיו דאין קטיגור נעשה סניגור
ע"ש:

לו מִל **(סא)** תִּינּוֹק וּמֵת, נוֹשֵׂא אֶת כִּפְּיוֹ; וְאִם הָעָם
מְרַנְּנִים **(סב)** אַחֲרָיו שֶׁהוּא שׁוֹפֵד דְּמִים, כִּיּוֹן שְׁלֹא נִתְבָּרַר
הַדָּבָר, יִשָּׂא אֶת כִּפְּיוֹ.

באר היטב (סא) תינוק. דאכוין לשם מצוה ועוד שמא מת בלא"ה: **(סב)**
אחריו. ומיהו אם יודע בעצמו שאמת הוא לא ישא את כפיו רלב"ח מ"א ואם
עשה תשובה עליו ע"י ס"ק ס':

לז (סג) מוֹמֵר לְעִבּוּדַת אֱלִילִים לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו ; וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שָׂאֵם עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְכוּ עֶקֶר ; וְאִם
נֶאֱנַס, לְדַבְּרֵי הַכֹּל נוֹשֵׂא כַּפָּיו.

באר היטב (סג) מומר. אפילו לא עבד ע"א. ואם עבד ע"א אפ"י נאנס אינו נושא כפיו אפ"י עשה תשובה כ"מ מדיוק לשון הרמב"ם עיין בד"ה ב"ח וע"ת ופרי"ח. ופרי"ח וב"ח העלו לענין הלכה שאפ"י עובד ע"א כיון שעשה תשובה נושא כפיו ע"ש ומיהו אם הבטיח להמיר וחזר לא נפסל כנה"ג בשם הרדב"ז ע"ש. כתב הב"ח ערל שמתו אחיו מחמת מילה צ"ע אי כשר לניכ ע"ש ובשכנה"ג כתב לדידי הדבר פשוט דלא ישא את כפיו וכ"פ הפרי"ח כוותיה ולא מטעמו ע"ש. והמ"א וע"ת חלקו על הב"ח ופסקו אפילו לא מל א"ע במזיד כשר ע"ש והיד אהרן כתב על המ"א שדבריו תמוהים ע"ש :

לח שְׁתֵּה רְבִיעִית (סד) יֵין בְּבֵת אַחַת, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו ;
שְׁתֵּאוּ (סה) בְּשְׁנֵי פְּעָמִים, אוּ שְׁנַתֵּן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם,
מִתֵּר ; וְאִם שְׁתֵּה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזוּג
וְאֶפְלוּ שְׁתֵּאוּ בְּכַמָּה פְּעָמִים, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו עַד שְׁיִסֵּיר
יָיֵנוּ מֵעַלְיוֹ.

באר היטב (סד) יין. הטי"ז וע"ת פסקו דאף בשאר משקין אע"ג דלגבי עבודה אינו חייב מיתה אלא דוקא ביין מ"מ גבי נ"כ ודאי אסור ע"ש. והמ"א חולק ופסק בניכ ליכא איסורא כלל בשאר משקין אא"כ הוא שכור כלוט דאז פטור מכל המצות. אבל אם לא הגיע לשכרותו של לוט אפ"י אינו יכול לדבר בפני המלך רשאי לישא את כפיו ע"ש. ועיין בל"מ ובכ"מ בפ"א דביאת מקדש. כתב הלק"ט ח"ב ס"י קכ"ה דלא שנה בתוך הסעודה ול"ש שלא בתוך הסעודה ע"ש. אם שתה יין מגתו פסול דהא בנזיר אסור ובעבודה נמי אסור מ"א. ועיין ס"י צ"ט ס"ב וה"ה כאן (ועיין בספר אליהו רבה שחולק על מ"א. דהא אפ"י פטור ואינו לוקה עליו כו' והא דאסור בנזיר אין ראיה דלא גרע מחרצן עיין י"ד ס"י רמ"ב) : **(סה) שתאו בשני פעמים.** עיין ט"ז ס"ק ל"ב ומדבריו שם נראה דאשתמיט ליה סוגיא דתענית דף כ"ו ע"ב ע"ש ועיין ס"ק נו"ן :

לט לא היו בו מהדברים המונעים (סו) נשיאת כפים, אף על פי שאינו מדקדק במצוות וכל העם מרננים אחריו, נושא את כפיו שאין שאר עברות מונעין נשיאת כפים.

באר היטב (סו) נ"כ. אפילו לא עשה תשובה כן משמע מלשון הרמב"ם דכתב שאין אומרים לרשע הוסף רשע והמנע מן המצות. וכ"כ פרי"ח וע"ת. וראב"ח ח"ב סמ"א כתב דוקא כשעשה תשובה ומ"מ משום רינון לא פסל. כנה"ג:

מ כהן שנשא (סז) גרושה, לא ישא את כפיו ואין נוהגין בו קדשה אפלו לקרות בתורה ראשון; ואפלו גרשה או מתה, פסול עד שיזר הנאה על דעת (סח) רבים, מהנשים שהוא אסור בהם.

באר היטב (סז) גרושה. וה"ה חלוצה ואפילו אינו יכול להוציאה מחמת אונס נפשות ונדר הנאה ממנה מעכשיו אינו נושא את כפיו. והא דאמרין נודר ועובד יורד ומגרש היינו כשיורד מן העבודה מיד מגרש אבל זה שאינו יכול להוציאה אפילו אם נדר הנאה ממנה אסור לישא את כפיו הרא"ם ח"א סי' נ"ט. והמ"א לא ראה דברי הרא"ם אלו במקומם כי אם ממה שהעתיק הכנה"ג ע"ש. דאלמלי ראה הרא"ם במקומו לא היה מקשה מדנפשיה בס"ק נ"ט מה שהרא"ם עצמו הרגיש בזה ומיישבו כמ"ש ע"ש. (גם נפל טעות בדברי מ"א במה שמתרץ על קושית בה"ז ע"ש ובספרי מ"א דפוס פרופס המחודשים נתקן הטעות ע"פ המגיה אותו ע"ש) כהן רע מעללים ובליעל ועז פנים לכ"ע אין מונעין. מהריב"ל ח"א וכנה"ג: (סח) רבים. עיין מ"א. ועיין מ"ש בשי"ע א"ע סי' צ"ו ס"ק כ"ו ודוק ועיין בפרי"ח בספרו מים חיים דף ו' ע"א. אם אמר שאינו כהן ונשא אשה פסולה אפילו גירשה והדיר הנאה מכל נשים הפסולות אין לו דין כהן לישא את כפיו ולקרות בתורה ראשון מהרי"י הלוי סי' נ"ג ועיין בלבוש א"ע בסוף הספר. ועיין בשי"ע סי' ו' ובסי' ג' ס"ק ו' משי"ש:

מא נְטִמָּא לְמַת שְׂאִינוּ מְשַׁבְּעָה מְתִי מְצֹנָה, פְּסוּל מִן הַדּוּכָן וּמְכַל מְעֻלוֹת הַכְּהֻנָּה, עַד שְׂיָשׁוּב וַיִּקְבֵּל שְׁלֵא (סט) יִטְמָא עוֹד לְמַתִּים. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִי שְׂיֵשׁ לוֹ בֵּת שְׁהַמִּירָה לְעִבּוּדַת כּוֹכְבִים, אוֹ שְׁזַנְתָּהּ, אֵין מְחַזְּבִין עוֹד (ע) לְקַדְּשׁוּ, כִּי אָבִיהָ הִיא (עא) מְחַלְלַת (וַיִּקְרָא כֹא, ט) (מְרַדְּכִי פֶּרֶק (נְגִמַר הַדִּין [אַרְבַּע מִיתוֹת]).

באר היטב (סט) יטמא. וא"צ לידור דשאני עריות דיצרו תקפו: (ע) לקדשו. היינו לפתוח ראשון ולברך ראשון אבל פשיטא דני"כ: (עא) מחללת. עיין מ"א שהקשה מסוגיא דסנהדרין ומתוך תירוצו העלה דכוונת המרדכי הוא דאם המירה ודאי שמזנה אבל בהמירה לחוד אינה מחללת לאביה ומשי"ה לא נקט המרדכי בן שהמיר ע"ש. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ב' חולק עליו וכי דל"ש בן ל"ש בת ל"ש זנות ל"ש המיר דת בכולם את אביה היא מחללת ואין מחייבין לקדשו ע"ש. ובשכנה"ג כתב דאין מנהג בזמן הזה לפסול הכהן משום זנות בתו או בממיר דת בין בתו או בנו ע"ש וכ"כ בתשובת שבות יעקב שם:

מב (עב) הַחֲלָל, אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ.

באר היטב (עב) החלל. אפילו חלל מדרבנן מ"א. ואם עלה ירד. פרי"ח:

מג אַחַר שְׁבַעַת יָמֵי (עג) אֲבָלוֹת, נוֹשֵׂא כַּפְּיוֹ; וּבְתוֹךְ שְׁבַעַת יָמֵי אֲבָלוֹת, יֵצֵא (עד) מִבֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁעַת שְׁקוּרָא כְּהֻנִים. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זְמַן הָאֲבָלוֹת, אֲפָלוּ עַד י"ב חֲדָשׁ עַל אָבִיו וְעַל (עה) אִמּוֹ, אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ (מְרַדְּכִי סוּף פֶּרֶק הַקּוּרָא עוֹמֵד וְהַגְּהוֹת מִמּוֹנִי), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמַדְיֵנוֹת אֵלוּ.

באר היטב (עג) אבילות. וכ"ש אונן. ואם עלה לא ירד בין אבל בין אונן. פרי"ח: (עד) מבה"כ. אפילו בשבת מהשבעה כנה"ג. ופרי"ח חולק עליו וכתב דיקיים ג' עשה וישא את כפיו ותבא עליו ברכת טוב ע"ש. ואם קראוהו לכ"ע

צריך לעלות אפילו בחול דאלי"כ עובר בעשה. ופרי"ח כתב דאונן אפילו אם קראוהו לו לעלות לא יעלה עיי"ש: **(עה) אמו**. והי"ה כל למי"ד על קרובים ואם אי"ל עלה צריך לעלות כמי"ש. והי"ה הקובר מתו ברגל אסור בני"כ דהא אסור בשמחה כמי"ש בי"ד סי' שמ"א ואם אין שם כהנים בבה"כ רק אבלים תוך שלשים או תוך י"ב חודש יעלה לדוכן תשוי כנסת יחזקאל סי' י"ב עיין שם דלא כמג"א ס"ק סי"ו:

מד להן, אף על פי שהוא פנוי, נושא את (עו) כפיו. הגה:

ויש אומרים דאינו נושא כפיו, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, והמברך יש לו להיות בשמחה (מרדכי פרק הקורא עומד); ונהגו שנושא כפיו, אף על פי שאינו נשוי, ומכל מקום הרוצה שלא לשא כפיו אין מוחין בידו, רק שלא יהא בבית הפנסת בשעה שקורין **(עז)** כהנים או אומרים להם לטל ידיהם. נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביום טוב, משום שאז שרויים **(עח)** בשמחת יום טוב, וטוב לב הוא יברך; מה שאין כן בשאר ימים, אפלו בשבתות השנה, שטרודים בהרהורים על מחיתם ועל בטול מלאכתם; ואפלו ביום טוב, אין נושאים כפים אלא בתפלת מוסף, שיוצאים אז מבית הפנסת וישמחו בשמחת יום טוב (דברי עצמו). וכך שחרית ומוסף שאין נושאים בו כפים, אומר השליח צבור: אלהינו ואלהי אבותינו וכו', כדלעיל סוף סי' קכ"ז; ויום הפורים, נושאים בו כפים כמו ביום טוב, ויש מקומות שנושאים בו כפים בנעילה, ויש מקומות אפלו בשחרית.

באר היטב (עו) כפיו. ועם כהנים אחרים לכ"ע ני"כ דלא גרע מקטן מי"א ע"ת פרי"ח ורוב פוסקים וכ"ז בפנוי שלא נשא אשה אבל אם אין אשתו עמו נושא את כפיו לבדו. כנה"ג ע"ת מי"א: **(עז) כהנים**. ע"ל ס"ק י"א מש"ש: **(עח) בשמחת י"ט**. וב"י בשם האגור והג"מ כ' הטעם שמנהג הכהנים לטבול לני"כ וקשה עליהם לטבול בכל יום לכן אין ני"כ אלא ביום טוב עכ"ל. וכתב המגן אברהם ומהאי טעמא נראה לי כשחל יום טוב בשבת אין נושאים כפיהם דלא רצו לבטל עונה האמורה בתורה ומטי"ז נהגו הכהנים שלא לזקוק לנשותיהם בליל י"ט כדי שלא יחזרו ויטמאו בלילה בקרי אע"פ שאפשר לטבול שחרית מי"מ יהיו טבולי יום. אבל קצת נוהגים שאין נזקקין לנשותיהן בי"ט ואין טובלין מבעיו"ט ושיבוש הוא דאם חוששין לקרי היה להם לטבול קודם דהרי כבר יש עליו טומאת קרי ואם הוא ליל טבילה ישמש ויטבול שחרית מי"א וטי"ז עיי"ש וב"י כ' וישר כוחם של בני אי"י וכל מלכות מצרים שנושאים כפיהם בכל יום ואינם טובלין וכן ראוי ונכון לנהוג בכל מקום:

מה אלו תבנות שהלחנים הופכים בהם לדרום ולצפון:

יְבָרְכֶךָ; **וַיִּשְׁמְרֶךָ**; **אֱלֹיֶיךָ**; **לֵךְ**; **שְׁלוֹם**. **הגה**: וְנוֹהֲגִין שְׁמֵאֲרִיכִין בְּנִגּוֹן אֱלוֹ תְבוּת, כִּי כָּל אַחַת מֵהֶן הִיא סוּף (**עט**) בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְאוֹמְרִים רְבוֹן, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּסִי קי"ל, וּבְשָׁעָה שְׁמֵאֲרִיכִין בְּנִגּוֹן (**פ**) הַתְּבוּת שְׁבָסוּף הַפְּסוּקִים דְּהִינּוּ: **וַיִּשְׁמְרֶךָ**; **וַיִּחַנְדְּךָ**; **שְׁלוֹם**. (**פא**) וְהַמְקַרָּא לֹא יֹאמֵר רְבוֹן וְכוּ' (תְּשׁוּבַת מְהַרְי"ל ס"י קמ"ח). אֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ (**פב**) בְּכֹהֵן, אֶפְלוּ בְּזִמְן הַזֶּה, דְּהִינּוּ כְּמוֹעַל בְּהַקְדָּשׁ אִם לֹא (**פג**) מְחַל עַל כָּךְ (מְרַדְכֵי בְּהַגְהוֹת דְּגִטִּין).

באר היטב (עט) ברכה. וקשה דהא לך אינה סוף ברכה ואפי"ה הופכין פניהם. וני"ל לישב דבעינן סוף ברכה וגם שיברך בכינוי לקהל והרי במלת יברך וישמרך וכן אליך ויחונך ואליך תניין מברך לקהל בנוכח ולפיכך מהפך פניו לדרום ולצפון כדי לברכס אבל במלת שלום שאינו אלא שם דבר ואין כאן מדבר לנוכח לפיכך הוסיף מלת לך עם שלום דהשתא הוי מדבר לנוכח דסוף ברכה דומיא דאינך. פר"ח עיין מ"א: (**פ**) **התיבות**. בסוף התיבה אבל לא בעוד שאומרים התיבה דאז צריך לשתוק עיין מ"א. ובבאר היטב אשר לפני יש שם ערבובי דברים ע"ש סעיף קטן נו"ן: (**פא**) **והמקרא**. פי' החזן המתפלל פשיטא דלא יאמר רבון דהוי הפסק בתפלה אלא אפילו מקרא אחר לא יאמר הרבון מפני הטירוף. בזמן שאין שם כהן אין אומרים ותערב מהר"ם לובלין ס"י ל': (**פב**) **בכהן**. ורבים נמנעים שלא לקחת משרת כהן מטעם זה שכנה"ג. ויזהר ע"ה שלא ישא כהנת ש"ס פסחים: (**פג**) **מחל על כך**. הקשה הט"ז הא קי"ל וקדשתו בע"כ דאם נשא גרושה כופין אותו שיגרשנה ואמאי לא נימא שהוא מוחל על קדושתו. ע"כ העלה דהטעם הוא דיכול למחול משום דיש לכהן הנאה מזה ולפי זה העלה כל זמן שאין לכהן הנאה ממה שעושה מלאכה לאחרים אסור להשתמש בו אע"ג דמחל ע"ש ואישתמיט להרב ט"ז מ"ש המרדכי בפי' הנזקין על שם מהר"ם. וז"ל ולא כמ"ש כיון דמוקדשתו יליף אמאי לא יכפו אותו. דה"מ גבי נושא נשים בעבירה אבל לפתוח ראשון ולברך ראשון דלא הוי אלא כבודו יכול למחול ע"ש הרי שכתב דשאני נושא נשים בעבירה ובזה נסתלק ג"כ מה שהקשה על הלבוש ע"ש. א"כ לדברי המרדכי שם משמע דלעולם יכול למחול על כבודו אפילו אי לא מטי הנאה לכהן מזה עיין שם ודלא כט"ז. גם את זה ראיתי שהרב מ"א הביא ראייה דיכול למחול מההוא דפרק הזרוע שרבא היה לו עבד כהן ע"ש ונראה דלפי דעתו שהבין מה שאמר הש"ס שם דא"ל לשמעיה וכו' והיינו לשמעיה דרבא א"כ אינה ראייה דרבא נמי כהן היה ע"ש ברש"י ובתוספות דיש לומר דכהן רשאי להשתמש בכהן אחר ע"ל ס"ק ח' משי"ש ורש"י שם כתב לשמעיה דבע"ה והיו נותנין

מתנות לשמיעה ע"ש ומכאן יש ראייה שהרי הבע"ה היה ישראל ואפשר שלזה נתכוין גם כן המ"א אלא שקיצר בלשונו. ועיין במ"א סי' ר"א ס"ק ד' שכתב שם דאין אנו בקיאים ביחוסים הכהונה מש"ה אין אנו נזהרין עכשיו בקדושת כהן ע"ש. ובכנסת יחזקאל ס"ס נ"ו כתב חלילה להוציא לעז על יחוסים כהונה בזמן הזה ע"ש. ועיין מהרשד"ם חא"ע סי' רל"ה ומהרי"ט סי' קמ"ט ובתשובת חוט השני סי' י"ז. ובתשובת שבות יעקב ח"א סי' צ"ג ועיין בש"ע א"ע סי' ו' ס"ק ב' מש"ש:

סימן קכט - באיזה תפלות נושאים

כפים

סעיפים

ב'

ובו

א אין נשיאת כפים אלא בשחרית ומוסף ובנעילה, ביום שיש בו נעילה כמו (א) ביום הכפורים, אבל לא (ב) במנחה, משום דשכיחא שכרות באותה שעה, שפ"א יהא הפהן שכור; וגזרו במנחה של תענית, אטו מנחת שאר ימים; אבל בתענית שאין בו נעילה, הואיל ותפלת מנחה סמוך לשקיעת (ג) החמה, היא דומה לתפלת נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר ימים, הלכך יש ביה נשיאת כפים. והמנהג שלנו כבר נתבאר לעיל סי' קכ"ח.

באר היטב (א) ביה"כ. ואם נמשכת הנעילה עד צאת הכוכבים אינם יכולים לישא את כפיהם דאין נשיאת כפים בלילה ואפי' אם עלה ירד. באר שבע פרי"ח ושכנה"ג: (ב) במנחה. אפי' אם עלה ירד כדמוכח בסעיף ב'. פרי חדש: (ג) החמה. המ"א כתב דאפילו אם מתענין עד חצות ומתפללין מנחה יאמרו אלקינו לפי מנהג שלנו ע"ש ועי' סי' קכ"א ס"ק ג'. כתב המ"א בשם הד"מ

דהש"ץ אינו אוי"א אפי' בער"ה דלא מקרי ת"צ וצ"ע. ובתענית אסתר
אומר הש"ץ אוי"א הר"ש הלוי ס"י י"א בשבעה באדר שמתענין ומתקבצין יחד
ומרבים בסליחות ובתחנונים אין אומר הש"ץ אוי"א דלא הוי ת"צ. גינת ורדים
כלל אי ס"י ל"ג והיד אהרן. ויחיד כשהוא בתענית יחיד אין למחות כשאומר
אותו ע"ל ס"י קכ"א:

ב כהן שְׁעֵבֶר וְעָלָה לְדוֹכָן בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּמִנְחָה, כִּי־יִזְכֹּר
שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שְׂאִין שָׁם שְׁכָרוֹת, הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו
וְאִין מוֹרִידִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: פָּסוּל
הוּא וְלִכְךָ הוֹרִידוּהוּ. **הגה:** וְלִכְן אוֹמְרִים בְּמִנְחָה בַּיּוֹם כַּפּוּרִים:
אֶלְהִינּוּ וְאֵלֵהִי אֲבוֹתֵינוּ, אֵף עַל גַּב דְּאִין רָאוּי לְנִשְׂיָאת כַּפִּים, מְכַל מְקוֹם
הוֹאִיל וְאִם עָלָה לֹא יֵרֵד מְקַרֵי קָצֵת רָאוּי (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדְּיָנוֹת
אֶלוֹ אֵף עַל פִּי שְׁיִשׁ חוֹלְקִים.

סימן קל - רבוננו של עולם שאומרים

בשעת נשיאת כפים

ובו סעיף אחד

א מֵאֵן דְּחִזָּא (א) חֶלְמָא, וְלֹא יָדַע מֵאֵי חִזָּא, נִיקוּם קָמִי
כְּהֵנִי בְּשַׁעָה שְׁעוּלִים לְדוֹכָן וְנִימָא הֲכִי: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
אֲנִי שֶׁלְךָ וְחִלּוֹמוֹתַי (ב) שֶׁלְךָ וְכוּ', וַיִּכְוֶן דְּלָסִים גַּם בְּהֵדִי
כְּהֵנִי, דְּעֵנִי צְבוּרָא אָמֵן; (ג) וְאֵי לָא, לִימָא הֲכִי: אֲדִיר
בְּמָרוֹם שׁוֹכֵן בְּגְבוּרָה, אֲתָה שְׁלוֹם וְשִׂמְדָּ שְׁלוֹם, יְהִי
רְצוֹן שְׁתַּשִּׁים עָלֵינוּ שְׁלוֹם. **הגה:** וּבְמְקוֹם שְׂאִין עוֹלִין לְדוֹכָן,

יאמר כל זה בשעה שהשליח צבור אומר (ד) שים שלום, ויסים בהדי שליח צבור, שייענו הקהל אמן (הרי"ן פי הו"א).

באר היטב (א) חלמא. לאפוקי מאותן שאומרים אותו בכל יום. וגם אינו מועיל א"כ אומרו בו ביום שראה החלום ת"ח (ספ"ק) [ספ"ה] דב"ק. ואינו נ"ל דא"כ למה אומרים אותו כל ישראל ברגל דאטו כולם ראו חלום רע בו ביום אלא ע"כ אומרים אותו על חלומות שראו בימים אחרים ומ"מ לא ישר לאומרו בכל יום מ"א וכן כתב ט"ז דראוי לנהוג שלא יאמר בכל יום רבשי"ע וכו' אלא אם בא לו חלום בלילה שלפניו מה שא"כ בשעת הרגל שעולין לדוכן יכול לומר אותו אפילו מן הסתם כי קאי על החלומות שחלם בנתיים עכ"ל וכ"כ הפרי"ח: **(ב) שלך.** צ"ל בין חלומות שחלמתי על אחרים בין שחלמתי על עצמי וכו' דצריך לבקש על חבירו תחלה מ"א בשם מהר"ם ויסיים בפעם א' ותשמרני כנגד וישמרך ובפעם ב' ותחנני כנגד ויחונך ובפעם ג' ותרצני כנגד שלום. מג"א ט"ז: **(ג) ואי לא.** פירוש אם גמר אמירת רבשי"ע קודם סיום הכהנים לימא אדיר במרום וכו' דבזה יסיים עם הכהנים ולפ"ז אין מקום לומר אדיר במרום וכו' אם סיים עם הכהנים ולא נהגו עכשיו כן אלא אפי' אם סיים עם הכהנים אפי' הכי אומרים אדיר במרום וכו'. ט"ז: **(ד) ש"ש.** ואם יראה שלא יכול לסיים עם הש"ץ יתחיל בשעה שהש"ץ אומר יברכך ל"ח מ"א ועיין ס"ק א' מש"ש:

הלכות נפילת אפים

סימן קלא - דיני נפילת אפים

סעיפים

ח'

ובו

א אין לדבר בין תפלה לנפילת (א) אפים. כשנופל על פניו, נהגו להטות על צד שמאל. הגה: ויש אומרים דיש להטות על צד ימין, והעקר להטות (ריב"ש סי' רי"ב ובית יוסף בשם הרזקח) בשחרית כשיש לו תפלין בשמאלו, על צד ימין משום כבוד (ב) תפלין; ובערבית, או כשאין לו תפלין בשמאלו, יטה על שמאל (מנהגים). ולאחר שנופל על פניו נגביה ראשו ויתחנן מעט מישב, וכך מקום ומקום לפי מנהגו; ומנהג פשוט לומר: ואנחנו לא (ג) נדע כו' וחצי קדיש אשרי למנצח (טור), ואפלו בימים שאין אומרים תחנון אומרים למנצח, מלבד בראש חודש וחנוכה (ד) ופורים וערב פסח וערב יום כפור וט"ו [וט'] באב (מנהגים וע"ל סי' תקנ"ט).

באר היטב (א) אפים. מותר להתפלל במקום אחד וליפול במקום אחר הרמב"ם פ"ה מה"ת פר"ח מ"א ע"ש: (ב) תפלין. וש"ץ יהא אחוריו לצד דרום ופניו לצפון ויהא סומך ונופל על צד הימין דאז נמצא כפיפת ראשו לצד התיבה עיין שכנה"ג ומ"א. וי"ל אחר רחום וחנון וכו' המזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא זוהר והאר"י ז"ל ומסיים אם אמר אליך נפשי אשא בלבא רחיקא גרם להסתלק עד לא מטי יומי ע"ש ונ"ל דמהאי טעמא אין אומרים אותו במדינות אלו מ"א ויזהר שלא יפול כ"א על הזרוע. האר"י ז"ל: (ג) נדע. כתב בש"ח ראוי לומר ואנחנו לא נדע בישיבה מה נעשה בעמידה. ושניהם בקול רם: (ד) ופורים. אפי' פורים קטן כמ"ש סי' תרצ"ז:

ב נפילת אפים מישב, (ה) ולא מעומד. הגה: יש אומרים דאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וספר תורה (ו) בתוכו, אבל בלא זה אומרים תחנון בלא כסוי פנים, וכן נוהגים (בית יוסף בשם רזקח סי' שכ"ד). ונחצר בית הכנסת הפתוח (ז) לבית הכנסת, (מהר"ל) או בשעה שהצבור מתפלין אז, אפלו יחיד (ח) בביתו אומר תחנון בנפילת אפים (דברי עצמו פי' אגור).

באר היטב (ה) ולא מעומד. ובריב"ש כתב שאם רצה לעשות מעומד רשאי וכ"ה במהר"ל ע"ל סי' קכ"ג סי"ק ה' מש"ש בשם מהר"ל. וב"י כתב דע"פ הקבלה תהיה מיושב דוקא. ומשמע דאפי' סיים עתה תפלתו לא יפול מעומד. ואם א"א לישוב שם ימתין כדי הילוך ד"א ויחזור למקומו ליפול מיושב: (ו)

בתוכו. ארון ל"ד אלא ס"ת לחוד כ"ה ברוקח ט"ז. ואפי' יחיד בביתו נופל אם יש לו ס"ת מ"א וכתב בשכנה"ג דהרוקח מודה דשאר ספרים ה"ה כס"ת ועל דא אנא סמיכנא ליפול על אפי היכא דגריסנא ע"ש: (ז) **לבה"כ.** אבל אם בה"כ נעול לא אלא יאמר תחנה בלא כיסוי עינים. ובבה"כ של נשים נופלין. מהרי"ל: (ח) **בביתו.** דווקא בשעה שהציבור אומרים תחנון אומר עמהם ועיין סי' נ"ה סעיף כ' דה"ה כאן מ"א וכ"ש כשמתפללין במנין בבית בשעה זו ואין להם ס"ת דיש שם נ"א ט"ז ועיין בשכנה"ג:

ג אין נפילת אפים (ט) בלילה; ובליילי אשמרת נוהגים לפל על פניהם, שהוא קרוב ליום.

באר היטב (ט) בלילה. ובין השמשות מותר. ט"ז:

ד נהגו שלא לפל על פניהם לא בבית (י) האבל, ולא בבית החתן, ולא בבית הכנסת ביום מילה, ולא כפשיש שם (יא) חתן. **הגה:** ודוקא שהמילה או החתן באותו בית הכנסת, אבל אם אין (יב) המילה בבית הכנסת, אף על פי שהיא בבית הכנסת האחרת, אומרים תחנון (פסקי מהרי"א סי' פ"א); וביום המילה שאין אומרים תחנון, דוקא שחרית שמלין אז התינוק, אבל במנחה אף על פי שמתפללין אצל התינוק הנמול, אומרים תחנון; מה שאין כן בחתן, שאין אומרים (יג) תחנון כל היום, כשמתפללין אצל החתן (הגהות מימוני פ"ה מה"ת) ולא מקרי חתן אלא ביום שנכנס (יד) לחפה.

באר היטב (י) האבל. ר"ל דאין אומרים שם תחנה כלל. גם א"א למנצח שיר מזמור. אבל זאת בריתי אותם אומר וא"א שם הלל אפי' בחנוכה מהרי"ל אבל התניא כתב דדוקא בר"ח א"א הלל שאינו אלא מנהג אבל בחנוכה אומרים וכתב המ"א דבחנוכה טוב שיקרא כל אחד הלל בביתו וכ"כ הר"ן. ועיין בט"ז דבס"ק ט' כתב דזהו רחום שאומרים בב' וה' צריכין האחרים המתפללים שם שיאמרוהו בביתם אחר שיצאו משם. אבל רחום וחנון לא יאמרוהו כלל אפי' בביתם ע"ש הטעם. ובס"ק שאח"ז כתב דאפילו והוא רחום לא יאמרוהו אח"כ בביתם כיון דל"ש לאומרו במקומו ע"ש. ובי"ד סי'

שע"ו כתב סתם בשם הרוקח שאחר גמר תפלה אומרים תחנון ע"ש. ולא קא מפליג בין רחום וחנון לבין והוא רחום וצ"ע. ובבאר היטב אשר לפני כתב בזה"ל ונראה מדבריו דגם בבית האבל א"צ לומר אח"כ כיון שלא אמרו במקומו עכ"ל. ולא ידעתי מה נראה מדבריו שייך הכא. גם נראה דאשתמיטתיה מ"ש הט"ז ב"ד בשם הרוקח כמ"ש. וע"י שם ס"ק א' מש"ש כתב בשכנה"ג דאף ביתום שמת אביו קודם שנולד אין אומרים תחנון ונ"א ע"ש. וט"ז ב"ד שם כתב דאם אין אבל במקום שמת המת ומתפללין שם אומרים תחנון: **(יא) חתן**. כתב ט"ז ובזה נראה דאפי' יוצא אח"כ לביתו אצ"ל תחנונים כגון והוא רחום כיון שהיה בבהכ"נ בשעת התפלה וכן במילה ע"ש ולענין אבל ע"י ס"ק שלפני זה מש"ש. נשאלתי כיון דחתן ואבל מחד טעמא אין נופלין על פניהם בבתייהם למה בבא החתן לבה"כ אין נופלין על פניהם ובבא האבל לבה"כ נופלין. והשבתי דיש שינוי ביניהם בטעם הדבר. כי טעם החתן מפני שהוא שרוי בשמחה וכיון שהוא מלך אזלין בתריה כל הקהל אבל טעם האבל שלא להגביר מדת הדין לכן כשהאבל בבה"כ עבדין עיקר משאר הקהל דאינם אבליים. שכנה"ג: **(יב) המילה בבה"כ**. ומשמע דבזמן הקרירות שמלין בבית אומרים תחנון בבה"כ וצ"ע. והכנה"ג כתב שמנהג כל המקומות שאפי' המילה בבית אין נופלין בבה"כ שמתפלל שם בעל הברית. אם נולד מהול ומטיף ממנו דם ברית אין נופלין על פניהם. הלקי"ט ח"ב סי' קס"ח: **(יג) תחנון**. אבל ב"ח בשם רש"ל כתב שא"א תחנון במנחה כשמתפללין אצל התינוק וכן נוהגין בבריסק דליטא וכן נוהגין בקראקא וכן נראה להקל כיון דנ"א רשות ט"ז שכנה"ג עיין מ"א. (וכתב בספר אליהו רבה מיהו אם מתפללין מנחה אצל התינוק לאחר שבירכו ב"ה על הסעודה אפשר שאומרים אותו דיש לסמוך בזה על רמ"א): **(יד) לחופה**. כתב שכנה"ג הא דכתב ולא מיקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה כוונתו למעט קודם כניסה לחופה אבל כל שנכנס לחופה כל שבעה אין נופלין על פניהם אם בא לבה"כ וכ"ש אם מתפלל בביתו ל"ש בחור שנשא בתולה ל"ש בחור שנשא אלמנה ל"ש אלמן שנשא בתולה אין נופלין על פניהם תוך שבעה מיום חופתן במקום שהם מתפללין אבל אלמן שנשא אלמנה דוקא תוך ג' לנשואין אבל לאחר ג' נופלין. ע"ש וכ"כ הפר"ח וכ"כ הט"ז והעלה דכל ז' ימי משתה לא יבא החתן לבה"כ מטעם זה שלא ימנעו לומר תחנון ע"ש. וביום החופה אע"פ שאינו נכנס לחופה עד הערב אין נופלין על פניהם בשחר מהרא"י סי' פ' ופר"ח חולק עליו וכתב מסתברא לי כל שלא נכנס לחופה נופלין על פניהם ע"ש ועיין כנה"ג ובמ"א ובהלקי"ט ח"א סי' כ"א:

ה אם חָלָה מִיָּלְדָה (טו) בְּתַעֲנִית צְבוּר, מִתְפַּלְלִים סְלִיחוֹת

וְאוֹמְרִים וְדוֹי וְאִין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאִין אוֹמְרִים
וְהוּא רַחוּם בְּשַׁחֲרִית, אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְאָמְרוֹ (טז) בְּלֹא זֶה.

באר היטב (טו) בת"צ. וה"ה חתן בתוך ז' ימי משתה אם בא לבה"כ עיין
שכנה"ג בהגהת ב"י: (טז) בלא זה. ר"ל דנהגו לומר והוא רחום בכל ת"צ אף
שאינו ב' וה'. אפ"ה אם חל מילה בו אין אומרים והוא רחום:

י נְהָגוּ שְׁלֹא לְפַל עַל פְּנֵיהֶם בְּט"ו (יז) בְּאָב, וְלֹא (יח) בְּט"ו
בְּשֶׁבֶט, וְלֹא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְלֹא בְּמִנְחָה שְׁלֶפְנִי, וְלֹא
בְּחִנְכָה, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים גַּם בְּמִנְחָה שְׁלֶפְנִי, וְכֵן נוֹהֲגִין.
בְּפוֹרִים, אִין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּל"ג בְּעֶמֶר אִין נוֹפְלִין, בְּעֶרֶב יוֹם
כְּפוֹר אִין נוֹפְלִין, וְכֵן עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶפְלוּ שַׁחֲרִית, (מְנַהֲגִים).

באר היטב (יז) באב. בני אוסטרייך נוהגין שאין אוכלין קטניות בימים שאין
נופלין משום דדמי לאבילות המתגלגל. מהרי"ל: (יח) בשבט. דר"ה לאילנות
ונוהגים האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות. תיקון יששכר מ"א:

י וּמְנַהֵג פְּשוּט שְׁלֹא לְפַל עַל פְּנֵיהֶם בְּכָל חֹדֶשׁ נִיסוֹן, וְלֹא
בְּט"ו בְּאָב, וְלֹא בֵּין יוֹם כְּפוֹר לְסִכּוֹת, וְלֹא מִתְחַלֵּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ
סִינּוֹן עַד אַחַר (יט) שְׁבוּעוֹת.

באר היטב (יט) שבועות. ויש מקומות נוהגים שלא ליפול ז' ימים אחר
שבועות מפני שהקרבנות יש להם תשלומין כל ז'. כנה"ג עיין בשכנה"ג:

ח אִין אָדָם חָשׁוּב רִשְׁאֵי לְפַל עַל (כ) פְּנֵיו כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל
(כא) הַצְּבוֹר, אֶלְא אִם כֵּן הוּא בְּטוֹחַ שְׂיַעֲנֶה כִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן
נוּן. הַגְּהָ: וְכֵן אָסוּר לְכָל אָדָם לְפַל עַל פְּנֵיו בְּפְשׁוּט יְדִים וְרַגְלִים, אֶפְלוּ אִין

שָׁם אָבֵן (כב) מְשֻׁכָּת (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרֵי סוּף פִּי תִפְלֵת הַשַּׁחַר וְרִיבֵי־שֵׁסִי תִיִּיב); אָבֵל אִם
נוֹטָה קָצֵת עַל צְדוֹ, מִתֵּר אִם אֵין שָׁם אָבֵן (כג) מְשֻׁכָּת; וְכֵן יַעֲשֶׂוּ (כד) בְּיוֹם
כְּפוּר, כְּשֶׁנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם, (כה) אִם [או] יַצִּיעוּ שָׁם עֲשָׂבִים כְּדִי לְהַפְסִיק
בֵּין הַקְּרָקַע, וְכֵן נוֹהֲגִין (מֵרֶדֶכִי).

באר היטב (כ) פניו. וכשמוטה קצת שרי. מ"א: **(כא) הציבור.** פי' ובפני
ציבור. הרא"ש. וכגון שאין הקהל נופלין בתחנון אבל אם הקהל נופלין בתחנון
מותר ב"ח ועיין ב"י. נמצא למידין דדוקא כשמתפלל על הציבור בפני הציבור
ואין הציבור נופלין בתחנון הוא דאסור ולפי"ז בביתו מותר אפילו כשמתפלל
על הציבור. וה"ה בציבור כשמתפלל על עצמו. וכן כתב הע"ת. ופרי"ח חולק
וס"ל דלפני ציבור אפי' כשמתפלל על עצמו עיין שם: **(כב) משכית.** אע"ג דאין
אסור מן התורה אלא בפישוט ידים ורגלים על אבן משכית מ"מ גזרו חכמים
אטו אבן משכית וריב"ש כתב דחיישינן לאבן משכית אפילו לא היתה שם
רצפת אבנים דשמא היה שם ונבנה עליה עיין ב"י ודוקא כשפניו דבוקות
בקרקע. אבל אם שוחה בתפילה אפי' יש שם רצפה שרי. ומיהו נפילת אפים
אסור אפי' אין פניו דבוקות בקרקע כיון דאין כוונתו להשתחות רק ליפול על
אפיו. ורצפת לבנים אין אסורה דאבן כתיב ולבנה לאו אבן היא עיין מ"א:
(כג) משכית. רצה לומר אפי' בפישוט ידים ורגלים עיין ב"י: **(כד) ביי"כ.** פי'
שיטו על צדיהם: **(כה) או יציעו.** כצ"ל פי' ואז אפילו בלא הטיה שרי דדוקא
על הקרקע אסור בלא הטיה שמא יש תחתיו רצפת אבנים ונבנה עליה דקרקע
לא חשיב הפסק שארצו של בית כמוה עד התהום אבל עשבים חשיבי הפסק
מ"א ע"ש ופרי"ח לא כתב כן ע"ש. ברי"ה א"צ עשבים דאין נופלים על פניהם
רק כורעים ומשתחווים בעלינו אבל ביי"כ נופלים על פניהם בסדר העבודה. יש
למחות ביד האומרים תחינות שבמעמדות שמסיימין בא"י ש"ת אלא י"ל
ברוך ש"ת בלא שם. ט"ז:

סימן קלב - דיני קדשת ובא לציון

א מְתַרְגְּמִין קְדָשֶׁת (א) וּבֹא לְצִיּוֹן ; וְצָרִיד לְזַהֵר בּוֹ מְאֹד

לְאָמְרוּ בְּכֹנֶנָה. הגה: וּלְעֲנֹן אִם הִיחִיד אֹמְרָה, דִּינָה פְּדִין קְדָשָׁה שְׂבִיּוֹצָר, וְעָנָן לְעִיל סִי נִיט ; וּבְקְדָשָׁה שֶׁבְּתִרְגוּם, יְחִיד אֹמְרָה וְלֹא (ב) שְׁנַיִם, וְאִין לְאָמְרָה בְּקוֹל רָם (בֵּית יוֹסֵף סִימָן נִיט).

באר היטב (א) ובא לציון. כשמכריזין דבר יש להכריז קודם שמתחיל החזן אשרי ולא בין אשרי ללמנצח וכ"ש בשעה שאומרים אשרי שתתבטל כוונתם סמ"ע בח"מ סי' (רס"ב) [רס"ז]. אם בא יחיד לבה"כ בשעה שאומרים סדר הקדושה יאמרה עמהם אף קודם תפלתו דהא י"א דאין היחיד אומרה וה"ה דיכול לאומרה קודם שיאמר השני פסוקים דהיינו ובא לציון וגו' ואני זאת וגו' ואח"כ יאמר השני פסוקים. ומכ"ש שיכול לומר אשרי ולמנצח אח"כ כדי לאומרה עם הציבור. מ"א: (ב) **שנים.** לפי שכל שהוא בלשון תרגום אין לאומרה ברבים וסי' הוא שנים מקרא ואחד תרגום. זוהר:

ב אָסוּר לְאָדָם לְצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם קְדָשָׁה

דְּסֻדְרָא. הגה: וְאֹמְרִים אַחַר סִיּוּם הַתְּפִלָּה: (ג) עָלֵינוּ לְשַׁבַּח, מְעַמָּד ; (פ' ב') וְיִזְהַר לְאָמְרוּ בְּכֹנֶנָה, וְכִשְׁמֹגִיעַ אֶל אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ, וְפָסִיק מְעַט קֹדֶם שְׂיֵאמֶר: (ד) וְאַנְחֵנוּ כּוֹרְעִים וְכוּ' (טו"ר); וְאֹמְרִים (ה) קְדִישׁ יְתוֹם אַחַר עָלֵינוּ, וְאַפְלוּ אִין יְתוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יֵאמֶר אוֹתוֹ מִי שְׂאִין לוֹ אֵב וְאָם ; וְאַפְלוּ מִי שְׂיֵשׁ לוֹ אֵב וְאָם יְכוֹל לְאָמְרוּ, אִם אִין אָבִיו וְאִמוֹ מְקַפִּידִין (אָגוּר וְתִשְׁבִּיץ וְתִשׁוּבַת מִהֲרִי"ל סִי סִיד); וְיֵשׁ לוֹמֵר פְּטוּם הַקְּטָרֶת (ו) עָרַב וּבִקֵּר אַחַר הַתְּפִלָּה, וְאֹמְרִים תְּחִלָּה: אִין כְּאַלְהֵינוּ וְכוּ', וְאֹמְרִים (ז) הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ, שְׁחֲרִית לְבַד (טו"ר); וְיֵשׁ שֶׁכְּתָבוּ לְזַהֵר לוֹמֵר פְּטוּם הַקְּטָרֶת מִתּוֹךְ הַכְּתָב, וְלֹא בְּעַל פֶּה, מְשׁוּם שֶׁהָאֲמִירָה בְּמִקּוֹם הַהַקְּטָרָה וְחִיּוּשֵׁינוּ (ח) שְׂמָא יְדַלֵּג (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מִהֲרִי"ל וְאִי"ח) אֶחָד מִסְמָמְנִיָּה, וְאֹמְרִין שֶׁהוּא חָיָב מִיָּתָה אִם חִסֵּר אַחַת מִסְמָמְנִיָּה; וְלָכֵן נִהְגוּ שֶׁלֹּא לְאָמְרוּ בְּחַל, שֶׁמְמַהֲרִין לְמַלְאכְתּוֹ וְחִיּוּשֵׁינוּ שְׂמָא יְדַלֵּג. וְכִשְׂיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אֹמֵר ה' נְחַנֵּי וְגו' (תְּהִלִּים ה, ט) (פ' ב') (ט) וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא (מִהֲרִי"ל).

באר היטב (ג) עלינו לשבח. בכתבים כתב שיאמרוהו אחר כל תפלה מגי תפלות וכ"כ בכנה"ג סי' רל"ד אבל בספר שתי ידות בשם תולעת יעקב כתב שא"ל במנחה ובסוף עלינו יאמר פסוק והיה ה' למלך וגו'. יאמר ומושב יקרו. י"ל הוא אלהינו אין עוד תשב"ץ. וי"ל עלינו באימה וביראה כי כל צבא

השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו מט"מ. האר"י ז"ל היה אומר ועל כן נקוה לך בוא"ו וכן כתב בספר כנף רננים למהר"א אזולאי יד אהרן: (ד) **ואנחנו כורעים**. ויכרע וישתחוה השתחויה גדולה. האר"י ז"ל מגן אברהם: (ה) **קדיש יתום**. ספק שמת אביו או אמו יאמר קדיש כשאין אבל אחר שם מהר"ל. בני בנים יכולים לומר קדיש אך שאר אבלים יאמרו ב' קדישים והם קדיש א' ואין חילוק אם הם מן האב או מן האם ובתשוב' כנסת יחזקאל כתב דדוקא בן הבן אבל בן הבת לא יאמר קדיש וכ"ש לבת אין לה קדיש כלל בבה"כ ואם רוצים לעשות לה מנין רשות בידם. ע"ש סוף חלק י"ד. היא"צ יש לו כל הקדישים של אותו יום אפי' קדיש של פרקים ושל רות ושל שיר השירים רמ"מ סי' פ' וכ"פ מ"א. ובכנסת יחזקאל שם כתב כל מה דחיוב כגון תפלה קדיש וקדיש של שיר היחוד וכן ברכי נפשי ופרקים מגיע ל"צ. אבל מגילת קהלת רות ושיר השירים יטילו גורל הואיל ואינם רק מנהג בעלמא המה דומיא לקדיש תהלים ושיר של יום ויטילו גורל. וקדיש שאומרים בע"ש אחר מזמור שיר ליום השבת הוא לאבלים אם לא שהיא"צ הוא בחברה של קבלת שבת והכל לפי מנהג. ובכנסת יחזקאל שם כתב דהיא"צ שהיה לו ביום ו' אין לו שום שייכות רק האבלים עם היא"צ שהוא בשבת יטילו גורל ע"ש. כשמטילין גורל ד' או ה' ויש בהן ב' שיש להן אותיות שוות כגון ת' והאחרים יש להם מנין הפחות מזה אז בטל הגורל וצריכים כולם להטיל גורל מחדש ואין יכולים השנים לומר האחרים כבר הפסידו חלקם שנינו נטילו גורל. אבל אם אחד יש לו ת' והאחרים שוין ויש להם פחות אזי ודאי זכה הראשון. ב' או ג' שהטילו גורל ולמחרת בא עוד א' בטלה החלוקה וצריכים להטיל גורל מחדש ואותו שאמר קדיש ערבית אין בגורל ואם היה בעיר ולא בא איבד זכותו דמדלא בא ודאי מחל להן שיהיה אחרון. אחד אמר קדיש ולמחרת בא עוד א' ואמר אני אומר היום כנגד קדיש שאמרת אתמול ועל הקדיש הג' נפיל גורל והלה אומר כיון שלא באת אתמול זכיתי בהקדיש והשנים של היום נחלוק בינינו הדין עם הב' והוא אומר קדיש ראשון ועל השני יפילו גורל. אמנם אם יש ד' יא"צ וג' באו אתמול. הג' אומרים כל התפלה קדישים והרביעי יאמר קדיש שיר של יום. ואם הרבה יא"צ שאף שיגידו כל הקדישים אין כדי לחלוק לכולם. זה שלא בא ערבית אבד זכותו. כל הפוסקים מסכימים אף דאחד יכול להתפלל והשני אין יכול. לענין קדיש לא הפסיד זה שהתפלל ואם שניהם יכולין להתפלל יטילו גורל מי ראשון ומי שני. ב' שיש להם יא"צ וא' רוצה להשכים לדרך למחר ואמר תן לי עתה הקדיש וטול אתה למחר והב' אומר לא כי אלא נפיל הגורל הדין עם הב' דיכול לומר אני רוצה להקדים עצמי למצוה. שני אנוסים אחד נהרג ואחד מת בן הנהרג דוחה לבן המת. דכיון דנהרג ה"ל כפרה ובודאי שב בתשובה קודם מותו משא"כ במת מעצמו. כשיש בן ל' נותנים לו כל הקדישים. והקדיש של מזמור לאבלים. במקומות דנוהגים דתושב דוחה את האורח מ"מ פעם אחת יש רשות לאורח להתפלל ולומר

קדיש וכתב הש"ך דאם יש בן למ"ד אין לאורח קדיש כלל. הלומד בישיבה דין תושב יש לו. ומלמד אם אין לו אשה במקום אחר נקרא תושב. ועיין בכנסת יחזקאל מ"ש ע"ז. ולענין קדיש לא אמרינן מקצת יום ככולו. ואע"פ שיש אחד שמת לו מת באמצע השבוע ואחד מת לו ביום א' שניהם שווים ביום השבת מי שאבל על אביו ואח"כ מתה אמו יש לו כל הקדישים מדין למ"ד ואפ"ה חולק בשאר קדישים בגין אביו עם שאר אבלים מ"א בשם מהר"ן ובכנסת יחזקאל הקשה עליו דא"כ מי שאבל על אביו ואמו יאמר קדיש כפל משאר אבל וזה ליתא דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן ומיישב כגון דאם הוא בן למ"ד שאז הקדישים של התפלה שלו ובני יב"ח אומרים תהלים קדיש וכדומה לו ואם אירע באיזה יום כמה יאר צייט שאז נדחה בן שלשים לגמרי מתפלה קדישים בזה י"ל דחולק עם האבלים בשאר הקדישים מצד אביו אבל בלא"ה לא יאמר קדיש כפל משאר אבל דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. בן ז' גדול שהולך בשבת לבה"כ דוחה יא"צ וכ"ש בן ל'. אך בן ז' קטן דין ל' יש לו ויש ליא"צ קדיש א' מ"ב ס"י (ע"ב) [ע"ג] והש"ך ס"י שע"ו כתב דאף לבן למ"ד יש קדיש אחד נגד בן ז' קטן והמ"א פסק דהקטן דוחה לבן למ"ד לגמרי רק ליא"צ יש קדיש א'. מי שבטלה אבילתו ברגל או קובר מתו ברגל יש לו דין ז' ודין קטן ז' יש לו מאחר שהולך כל ז' לבה"כ ויש ליא"צ קדיש א'. ואם יש בשבת קטן ז' וגדול ז' ויאר צייט אומר הגדול ב' קדישים והקטן קדיש א' שיאמר הגדול להקטן הקדיש הג' לא ממך קא שקלינא כ"א מן היאר צייט. בא"ז נסתפק אם הבן שבעה גדול עושה מנין בביתו אולי ישוה בשבת לבן ז' קטן ויש ליא"צ קדיש א' ואנן לא מחלקינן בזה ונוהגין כמ"ש. בן למ"ד יש לו כל התפלה קדישים ושאר האבלים בני י"ב חודש אומרים תהלים קדישים וכדומה לו. יאר צייט תושב ובן ל' תושב ליא"צ קדיש א' ערבית לבן למ"ד ב' קדישים שחרית. יא"צ אורח ובן למ"ד או בן י"ב חודש תושב ליא"צ קדיש א'. אורח בן למ"ד ויב"ח תושב יחלקו כל התפלה קדישים. יאר צייט תושב ויא"צ אורח דוחה התושב לאורח. יאר צייט תושב ויא"צ אורח ובן למ"ד תושב אז האורח יאמר קדיש א' שחרית מב' קדישים המגיעים לבן ל' ואין התושב יאר צייט יכול לומר ליא"צ אורח נגדך אני קודם דיאמר האורח לא מדידך שקילנא כ"א מבן ל'. אם יאר צייט תושב ויאר צייט אורח בענין תהלים קדיש שמטילים גורל היא"צ עם האבלים אם היא"צ תושב מוחל הגורל שיאמר היאר צייט אורח קדיש א' אין לאבלים לדחות כי נגדם אורח יאר צייט קודם אמנם אם הטילו גורל וזכו האבלים יאמר ליי"צ אורח מזלי דידי גרם אך היא"צ אורח עמהם בגורל כי נגדם הוא כאחד מהם ובפריסת שמע לפני הפתח דהיינו המנין שעושים בעזרה שלפני הפתח אורח ותושב שוין אמנם קדיש של תהלים ושיר של יום ושאר מזמורים וקדיש אחר שיר השירים ורות וקהלת אין חלק לאורח כ"א ביא"צ כמו שכתבתי. נהוג עלמא ביום שפוסקין לומר קדיש בכלות י"א חודש אומר כל הקדישים מיהו אין דוחה ליאר צייט ולבן ל' ויפסוק מלומר קדיש יום או קודם ולא באותו יום

שיהיה היאר צייט. למשל דאס מת ג' לחודש שבט צריך שיפסיק בב' טבת דהא הטעם דפוסקים שלא יחשוב אביו לרשע ואם יאמר ג' טבת יהי יום א' בחדש י"ב חשוב חודש וכאלו אמר י"ב חודש ע"כ יאמר ב' טבת ויפסיק בזה היום וג' שבט יאר צייט. היאר צייט הוא לעולם יום המיתה ולא יום הקבורה אף שנתעכב הקבורה ימים רבים ואפי' בשנה ראשונה. אם מתה אמו והאב מקפיד שלא יאמר קדיש אין בידו למחות. אורח אחד שאמר קדיש א' באיזה בית הכנסת אין לו עוד קדיש בכל בית הכנסת של קהלה זו עד למ"ד יום. כל זה העליתי מדברי פוסקים ראשונים ואחרונים ועיין בכנסת יחזקאל סוף חלק י"ד ועיין בספר אליהו רבה שהביא כמה דינים ושו"ת בענינים אלו: **(ו) ערב ובוקר אחר התפלה.** הקשה ה"ט"ז דאיתא בש"ס אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד והתפלה כנגד תמידין תקנום א"כ היה לנו להקדים פיטום הקטורת קודם תפלת י"ח עיין שם שהעלה ועפ"ז נהגתי בעצמי לומר פיטום הקטורת קודם ברוך שאמר עד כאן. והמ"א הקשה למה אנו אומרים אותה אחר מוסף והלא הקטורת קדמה למוספין לכ"ע ומיישב דאפשר דכוונתינו ליפטר מתוך ד"ת ע"ש. ובשלי"ה כתב לאומרה בשחרית קודם התפלה ואחר התפלה. ובערב אומר קודם תפלת מנחה אבל לא לאחר תפלת מעריב דהא הקטרת קטורת פסול לאחר הדלקת נרות עיין כנה"ג ומ"א ובספר באר שבע: **(ז) השיר שהלויים.** מצאתי כתוב דמ"ש משנת השיר שהיו הלויים וכו' טעות הוא. דכוונת הטור לומר מכל יום שיר השייך לאותו יום וכ"כ הרמב"ם בסדר התפלה וכ"כ הכנה"ג ומ"א כתב נ"ל שכוונת הטור לומר המשנה ג"כ כדי ליפטר מד"ת ע"ש ומסיק דבשבת נוהגין לומר המשנה כמו שנדפס בכל הסידורים. כתב השכנה"ג ראיתי מנהג בכל המקומות דבר"ח וחה"מ וחנוכה ופורים במקום השיר שהיו הלויים אומרים. אומרים שיר אחר מענינו של יום. בר"ח ברכי נפשי. בחה"מ דפסח הודו לה'. ובחה"מ דחג כאיל תערוג. ובחנוכה מזמור שיר חנוכת הבית לדוד. ובפורים על אילת השחר ותמה אני מי התיר להם לשנות השיר שהיו הלויים אומרים בכל יום ע"ש שהעלה שלא לדלג השיר שהלויים היו אומרים בכל יום אלא שיאמרו השיר שהיו הלויים אומרים בכל יום והשיר מענינו של יום וכ"כ הרמ"ע סי' כ"ה. אלא מיהו איזה מקדים העלה שם דשיר של כל יום קודם דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אבל בחנוכה אומר מזמור שיר חנוכת הבית קודם למזמור שהיו הלויים אומרים בכל יום משום פרסומי ניסא ע"ש ועיין מ"א: **(ח) שמא ידלג.** עיין מה שהקשה הרב באר שבע במסכת כריתות דף מ"ו על הב"י סי' זה. וכ"ה בט"ז ובמ"א. ובתשו' שער אפרים סי' ט"ז רוצה ליישב הב"י ע"ש ואינו כן משמעות דברי הב"י דלהב"י משמע דאפי' לא נתן בתוכו עשב שמעלה עשן שאינו חייב מיתה ע"ש וזה הפך דברי הרב בעל שער אפרים וצ"ע ועיין בספר משנה למלך. ובספר מקראי קודש דף קכ"ה ע"ב. ובספר ברכת הזבח. ובפר"ח (ועי' בס' אליהו רבה שהאריך מאוד בזה). מי רגלים הנזכר בפיטום הקטורת

כתב הכל בו יש מעין אחד ששמו מי רגלים. ומ"ש מפני הכבוד פירושו לפי שיש לאותו מעין שם של בזיון ובבאר שבע האריך להוכיח דמי רגלים ממש קאמר ע"ש. ועיין בבני יעקב: (ט) ומשתחוה ויוצא. מהרי"ל עשה ג' השתחוואות כשהלך ממקומו למול ארון הקודש. ובצאתו מפתח בה"כ בכל פעם כתלמיד הנפטר מרבו כשיצא מבה"כ לא יצא ואחוריו להיכל אלא יצדד וכן בירידתו מהתיבה. ע"ש מ"א:

סימן קלג - דין ברכו בשבת

אחד סעיף ובו

א בשבת ויום טוב אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא. הגה: אפלו במקום שנהגו לאמרו בימות החל, שפא לא היו יחידים בבית הכנסת כשאמרו ברכו, מכל מקום בשבת ויום טוב אין לאמרו, דהכל באין לבית הכנסת קדם ברכו (בית יוסף בשם ריב"ש).

סימן קלד - סדר והוא רחום, והגבהת

התורה

סעיפים ב' ובו

א הגה: נוהגין להרבות בתחנונים בשני ובחמישי, (טור) ואומרים: והוא רחום, ואומרים אותו בקול רם; ואם לא אמרו (א)

מְעַמָּד, עוֹבֵר עַל הַתְּקֵנָה וְנִקְרָא פּוֹרֵץ גְּדֵר. הַגָּה: וְכֵן נוֹהֲגִין לֵאמָרוּ מְעַמָּד, אָבֵל אוֹמְרִים אוֹתוֹ (ב) בְּלַחֵשׁ; וַיִּמָּה שְׁנוֹהֲגִים לְהִרְבּוֹת בְּתַחֲנוּנִים בְּשִׁנֵי וּבְחֻמֵי־שֵׁשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יָמֵי רְצוֹן, וְלָכֵן נוֹהֲגִין גַּם כֵּן (ג) לְהַתְּעַנּוֹת בָּהֶם (טוֹר).

באר היטב (א) מעומד. וכן אל ארך אפים מפני שיש בו חטאנו ווידוי ואם סיים והוא רחום קודם הש"ץ ימתין עם רחום וחנון על הש"ץ ונופל עמו. שכנה"ג: (ב) בלחש. מפני שנתקן כנגד תפלת י"ח: (ג) להתענות. נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ביום ב' וה' מפני שב"ד של מעלה יושבין ודנין וקיי"ל אם התחילו ביום גומרין בלילה לכן אין אוכלין ליל ג' וליל ו' ויש שאין אוכלים ליל ב' וליל ה'. ואשרי למי שאפשר לו לפרוש מבשר ויין כל השבוע שכנה"ג והאר"י ז"ל. והבעל יכול למחות באשתו שלא תתענה ב' וה' מיהו אם בפעם ראשון ביום שמעו לא מיחה וקיים בפניה שוב א"א לו למחות וגם להפר א"א אע"פ שהוא מנדרי עינוי נפש אלא צריך מתחלה ג' הדיוטים להפר נדרה וכן להתיר גם ההקמה של בעל ואח"כ גם הבעל יפר. דמשק אליעזר ושכנה"ג:

ב מְרָאָה פְּנֵי כְּתִיבַת (ז) סֵפֶר תּוֹרָה לְעַם הָעוֹמְדִים לַיְמֵינוּ וְלְשִׁמְאֵלוֹ, וּמַחֲזִירוֹ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, שְׁמֻצָּה עַל כָּל אַנְשִׁים וְנָשִׁים (ה) לְרֵאוֹת הַכְּתָב וְלְכַרְעַ, וְלוֹמַר: (ו) וְזֹאת הַתּוֹרָה וְכוּ' תּוֹרַת ה' תְּמִימָה וְכוּ'. הַגָּה: וְנִהְיֶה לְעֲשׂוֹת כֵּן אַחַר שֶׁקְּרָאוּ בַּתּוֹרָה, אָבֵל כְּשִׁמוּצֵיָאִין אוֹתוֹ אוֹמַר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר (ז) גְּדֵלוֹ וְהִקְהֵל אוֹמְרִים רוּמְמוֹ כו' אֵב הַרְחֻמִּים [הוּא] יְרַחֵם עִם עֲמוּסִים וְכוּ'; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים לוֹמַר עַל הַכֹּל יִתְגַּדֵּל (מ"ס פ"ד טוֹר וּמְהַר"ל) וְכֵן נוֹהֲגִים בְּיוֹם טוֹב וּבְשֶׁבֶת; וַיֵּשׁ לְהַחֲזִיק הַתּוֹרָה בְּיָמִין (מְהַר"ל), וּכְשֶׁעוֹלָה הָרֵאשׁוֹן לְקִרְוֹת אוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֶׁנִּתֵּן תּוֹרָה כו' (פ' ב').

באר היטב (ז) ס"ת. כשמוציאים ס"ת מההיכל להוליכו לתיבה וההיכל במזרח והתיבה למערב כשמחזיר פניו לתיבה להוליכו יוליכנו דרך צפון דהוי לצד ימינו כשאוחז אותו מהתיבה להוליכו להיכל נמצא יד ימינו לצד דרום ויוליכנו דרך שם וכשמראה הס"ת לעם והוא עומד במזרח התיבה יקיף ממזרח לדרום כמ"ש בסי' קכ"ח לענין כהנים ע"ש. אומרים קדיש עד לעילא קודם הוצאת הס"ת אבל ביום שיש בו מוסף אומרים תתקבל קודם הוצאת ס"ת: (ה) לראות הכתב. האר"י ז"ל היה מסתכל היטב באותיות עד שהיה

מכירן לקרות והיה אומר שיהיה נמשך אור גדול אל האדם על ידי הסתכלותו בס"ת מקרוב עד שיכול לקרות האותיות היטב עיין בנגיד ומצוה דף ל"ב חלק ב' ובהלק"ט ח"ב ס"י רנ"ה. ויש לגלול הס"ת על ג' דפין ומגביה ומראה כתיבתה לעם. מסכת סופרים מ"א: (ו) **וזאת התורה**. ואין לומר וזאת התורה רק נגד הכתב של הס"ת. הג"ה מהרי"ל ומהרש"ל שכנה"ג: (ז) **גדלו**. צריך להגביה הס"ת בשעה שאומר שמע וגוי אחד וגוי גדלו וגוי ג"פ. מ"ס מ"א:

הלכות קריאת ספר תורה

סימן קלה - סדר קריאת התורה ביום

וה' ב'

סעיפים

י"ד

ובו

א בְּשָׁנֵי (א) וּבְחַמִּישֵׁי, וּבְשָׁבַת בְּמִנְחָה, קוֹרִין (ב) שְׁלֹשָׁה, אֵין פּוֹחֲתִים מֵהֶם וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם; וְאֵין מְפַטְרִין בְּנָבִיא. **הגה:** וְאִם הָיוּ ב' חֲתָנִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהֵם יִשְׂרָאֵלִים, מְפַטְרֵם לְהוֹסִיף לְקָרֹת ד', דְּלִדְיָדָהּ הָיוּ (ג) כְּיוֹם טוֹב שֶׁמְפַטְרֵם לְהוֹסִיף (מְרַדְּכֵי פִי הַקּוֹרֵא עוֹמֵד מְגֻהוֹת מִיְמוֹנֵי פֶּרֶק י"ב מֵהֵיטָב); וְנִרְאֶה דְּהֵיטָב לְשָׁנֵי בְּעֲלֵי בְרִית, דְּיוֹם טוֹב שְׁלֵהֶם הוּא, כְּדִלְקָמֶן ס"י תְּקַנֵּיט וְדִין שְׁבַת יוֹם טוֹב עֵיל רִישׁ ס"י רַפ"ב לְעֲנִין הוֹסְפָה.

באר היטב (א) ובחמישי. עיין מ"א שתמה על הרי"ף שכתב בשם הירושלמי שמשה תיקן לישראל שיהיו קורין בבי' וה' וכו' ע"ש. וגירסא מוטעת נזדמנה לו להמ"א ועיין בהרי"ף שלפנינו ועיין מהרי"י הלוי סי' כ"ט: **(ב) שלשה.** ואם בטלו ביום ב' הקריאה ע"י אונס יכול לקרות ביום ג' שלא ילכו ג' ימים בלא תורה משא"כ ביום ה' עטרת זקנים ע"ש: **(ג) כ"ט.** ואין נוהגין כן אחרונים:

ב מקום שפסקיקין בשבת בשחרית, שם קורין במנחה, ובשני ובחמישי, ובשבת הבאה. **הגה: (ד)** אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השנייה לאותה שבת (אור זרוע) ועיין לקמן סי' רצ"ב (רפ"ב לענין הוספה).

באר היטב (ד) אם בטלו. וה"ה אם התחילו ולא סיימו מחמת קטט אבל אם היו ב' מחוברין באותו שבת שבטלו אין קורין בשבת הבאה ג' דלא מצינו לעולם שקורין ג'. וא"ל יקראו ב' לכל הפחות דאין תקנה לחצאין. ואם בטלו פרשת ויחי אין לקרותו עם פרשת שמות דצריך לקרות חד גברא מסוף סדרא ראשונה לתחלת סדרא שניה כדי שיהיו מחוברין וזה אין נכון לעשות בשני ספרים ר"מ מינץ סי' פ"ה. ועיין עטרת זקנים:

ג כהן קורא בתורה ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל.

ד המנהג הפשוט שאפלו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל, והוא שהכהן יודע לקרות, מיהו אם יוכל לקרות עם השליח צבור מלה **(ה)** במלה סגי בכך כדלקמן סי' קל"ט (אבנדריהם), שאם אינו יודע לקרות היאך יברך על התורה.

באר היטב (ה) במלה. ועכשיו לא נהגו לדקדק אחריו:

ה אם ספר תורה פתוח והכהן קורא את שמע, אינו רשאי **(ו)** להפסיק, וקוראים ישראל **(ז)** במקומו. הגה: וכן בתענית שאחר פסח וספות שקורין ויחל, אם אין הכהן מתענה, קורין לישראל; וטוב שילד הכהן **(ח)** מבית הכנסת (מהרי"ק ש"ש ט).

באר היטב (ו) להפסיק. ואפי' למ"ד בסי' ס"ו ס"ד שמפסיק היינו בשקראוהו אבל לכתחלה אין לקרותו. ל"ד שמע אלא ה"ה כשעוסק בכ"מ דאינו רשאי להפסיק כגון בברכות של ק"ש. ואפשר בפסוקי דזמרה שרי לקרותו. מ"א: **(ז) במקומו.** ואין ממתניין לו מפני כבוד הציבור מהרי"ק אם המנהג לקנות במעות מי שיקרא ראשון בהתחלת התורה בבראשית אם קונה ישראל מוחל הכהן על כבודו ויוצא מבה"כ (ופעם אחת לא רצה הכהן לצאת מבה"כ) ומותר לכפותו ע"י השלטון לצאת מבה"כ כדי שלא יתבטל מכבוד התורה מהרי"ק שם וכנה"ג ופ"ח פסקו דאפי' לא יצא הכהן יקרא הישראל ע"ש. ועיין בתשובת כנסת יחזקאל שאלה ז' שחוכך בזה: **(ח) מבה"כ.** עיין סי' תקס"ו ס"ו מש"ש:

ו אם נכנס הכהן לבית הכנסת אחר שהתחיל הישראל לברך ברכת התורה, אינו **(ט)** פוסק, אבל ברכו לא הוי **(י)** התחלה, ועומד הישראל **(יא)** בתבה עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא. אם אין כהן בבית הכנסת, קורא ישראל במקום כהן, ולא יעלה אחריו לוי. הגה: אבל ראשון יוכל **(יב)** לעלות; (בית יוסף ומהרי"ל בשם ר' ירוחם נ"ב בח"ג) וכשקורין אותו, אומרים במקום כהן, שלא יטעו לומר שזהו כהן (טור).

באר היטב (ט) פוסק. מסתברא דעולה למנין שבעה אבל אם היה כהן בבה"כ ובטעות סבור שאין שם כהן וקרא ישראל אין עולה למנין שבעה ואחר ישראל יעלה הכהן. פ"ח ע"ש: **(י) התחלה.** משמע דאם התחיל לומר ברוך אתה ה' הוי התחלה אף דיכול לומר ברוך אתה ה' למדני חוקיך. מגן אברהם: **(יא) בתיבה.** כדי שלא יתבייש: **(יב) לעלות.** ט"ז העלה דמיירי בלוי גדול יותר

ולכל הפחות בשוין אבל אם ישראל גדול הוא עולה ראשון ואז לא יעלה הלוי כלל ע"ש :

ז אם היו כהן ולוי בבית הכנסת, וקרא הכהן וסבור שאין שם לוי והתחיל לברך ברפת התורה (יג) שנית, אין מפסיקין (יד) אותו.

באר היטב (יג) שנית. גם כאן לא הוי ברכו התחלה: (יד) אותו. ועולה למנין ז'. ול"ד למ"ש בסק"ט שאם היה כהן בבה"כ ובטעות קראו ישראל דאין עולה למנין ז' דשאני הכא דעדיף כהן מלוי. פר"ח:

ח אם אין לוי בבית הכנסת, כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל לא כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון (טו) פגום.

באר היטב (טו) פגום. אבל השני אינו בחשד זה דמוקמינן לה בגמ' דמוחזק לן באביו שהוא כהן ולגבי ראשון יש עדיין חשש שמא אביו נשא גרושה והוליד זה שהוא חלל ונודע הדבר ע"כ קראו לכהן אחר אבל השני א"א לומר כן עליו דאי חלל הוא א"כ אף במקום לוי לא היה לקרותו אבל בבי לויים זא"ז איכא חשד על שניהם שמא אי פסול מלויה ואינו אלא ישראל כי ממזר הוא מש"ה כתב אח"כ שאחד מהם פגום. וכתב ב"ח מכאן מוכח דממזר מותר לעלות לתורה:

ט וכן לא יעלו שני לויים זה אחר זה, כדי שלא יאמרו שאחד מהם פגום.

ז נְהַגוּ לְקָרוֹת כֹּהֵן אַחֵר כֹּהֵן, בְּהִפְסֵק יִשְׂרָאֵל (טז)
בִּינֵיהֶם, וְאוֹמֵר הַחֲזֹן כְּשֶׁקֹּרָא לְשָׁנֵי: אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
(יז) כֹּהֵן; וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה נוֹהֲגִים בְּלוֹי אַחֵר לוֹי. הַגָּה: וְלָכוּ
מִתֵּר לְעֵלוֹת גַּם כֵּן לְמַפְטִיר בְּכִי הָאֵי גִּוְנָא, וְאִם קֹרָא מַפְטִיר סֵתָם אֵין לְחוּשׁ
לְפָגְמוֹ, דְּהָרִי לֹא מְזַכִּיר שְׁמוֹ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין לְקָרוֹת כֹּהֵן אוֹ לוֹי לְמַנְיָן
(יח) שְׁבַעָה, אֲבָל לְאַחֵר שְׁנַשְׁלָם הַמְּנִיָן יְכוּלִים לְקָרוֹת כֹּהֵן אוֹ לוֹי (אָגוּר בְּשֵׁם
מִהַרְיֵו וּמְרָדְכִי פִּי הַנְּזָקִין וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם ר' יְרוּחָם), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדְּיָנוֹת אֱלוֹי; וּמִיָּהוּ
בְּמִקּוֹם צָרָד וְדַחַק יֵשׁ לְסַמְדֵי אֶסְבְּרָא רֵאשׁוּנָה.

באר היטב (טז) ביניהם. פי שקורא כהן לוי ישראל אבל אחר הלוי אסור
כנה"ג משפט צדק ר"י הלוי פרי"ח ואם אין שם לוי קורא הכהן פעמים ואח"כ
ישראל וחוזר וקורא כהן ע"ש (ועיי' בס' אליהו רבה מה שמתרץ על תמיהת
הב"י על הרשב"א): (יז) כהן. ומ"מ בלי הפסק ישראל אסור דחיישינן דילמא
לא שמעו כולוהו. במקום שתקנו שחכם העיר יקרא הי"ג מדות אם הוא כהן
יכול לקרות שלישי. משפט צדק ר"י הלוי כנה"ג ע"ת מ"א: (יח) שבעה. וה"ה
בתענית לא יעלה למפטיר שהוא מנין הקרואים ואם אין שם ישראל היודע
למפטיר מקרין אותו. מ"א עיי' סי' רפ"ד ס"ד. וכן אין לקרותו לשביעי. וכן
ב"י לחמישי ואם קרא הכהן לחמישי אם אפשר להחליף במפטיר יחליף
ויעמוד שם ויקרא למפטיר החמישי והוא יקרא המפטיר ובאם א"א כיון
שעלה שוב לא ירד א"ז. והא דקורא כהן אחר כהן אחד לאחרון ואחד למפטיר
י"ל כיון דמפסיקין בקדיש שרי עיין מ"א. מעשה אירע בפראג ב"י שטעו
וקראו לכהן לחמישי. והורה הגאון ר' אליהו רבה ז"ל דאם אפשר להחליף
במפטיר יעמוד שם ויפטיר ויקרא האחרון והוא מפטיר ובאם א"א כיון שעלה
לא ירד ע"ש טעמו:

יא יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִם קָרָא הַחֲזֹן כֹּהֵן אוֹ לוֹי (יט) וְאֵינוֹ
שָׁם, לֹא יִקְרָא לְאַחֵר בְּשֵׁם, מְשׁוּם פְּגָמוֹ שֶׁל (כ) רֵאשׁוֹן,
אֲלָא אַחֵר יַעֲלֶה מְעַצְמוֹ, וְכֵן נְהַגוּ. שְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁהוּא כֹּהֵן יְכוּל
לְקָרָא כֹּהֵן אַחֵר (כא) לְתוֹרָה (מְרָדְכִי פִּי הַקֹּרָא עוֹמֵד וְאָגוּר).

באר היטב (יט) ואינו שם. ואם אותו כהן מתפלל מותר לקרות האחר בשם דהכל רואין שמשום תפלה אינו עולה. מ"א: **(כ) ראשון.** ומותר לקרות בנו תחתיו. דאם איתא שהוא פגום אף בנו פגום אבל לאביו אסור. מ"א: **(כא) לתורה.** וה"ה לוי ש"ץ יכול לקרות לוי אחר לתורה פר"ח וכן הקונה מצות אם הוא כהן יכול לקרות לכהן אחר דהכל יודעים שהוא קונה המצות לכבוד אחרים. ט"ז:

יב עיר שפלה כהנים, אם יש ישראל אחד ביניהם אותו ישראל קורא ראשון, מפני דרכי שלום; וכל שאין בהם ישראל כדי ספוקם, או שאין שם ישראל כלל, קורא כהן אחר כהן, שאין שם משום פגם, שהכל יודעים שאין שם אלא כהנים; והוא הדין לעיר שפלה לויים.

יג אם קטן קורא בתורה בצבור, בסיי רפ"ב; אם אין כהן אלא סומא או שאינו בקי, בסיי קל"ט.

יד בני אדם החבושין בבית האסורין, אין מביאים אצלם ספר תורה אפלו בראש השנה ויום הכפורים. **הגה:** והינו דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם **(כב)** מכינים לו ספר תורה יום או יומים קדם, מתר (אור זרוע הגהות אשרי פ"ק דברכות ומהרמ"פ סי' פ"ח); ואם הוא אדם **(כג)** חשוב, בכל ענין שרי (שם ומרדכי ספ"ק דר"ה).

באר היטב (כב) מכינים. היינו ארון או תיבה על יום או יומים דעיקר תלוי באם שעושים מקום קבוע לס"ת. ובפרשת זכור מותר להביא ס"ת אצלו. מ"א: **(כג) חשוב.** בהג"ה בשם א"ז משמע דתרתני בעי חולה ואדם חשוב אבל בא"ז משמע דחולה אפי' אינו חשוב וחשוב אפי' אינו חולה שרי. ד"מ:

סימן קלו - מי הם הנקראים לספר תורה בשבת

אחד

סעיף

ובו

א בשבת ויום טוב ויום הכפורים, קורים אחר לוי תלמידי חכמים (א) הממנין על הצבור, ואחריהם תלמידי חכמים הראויים למנותם פרנסים על הצבור (ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר), ואחר כך בני תלמידי חכמים שאבותיהם ממנינים על הצבור, ואחר כך ראשי כנסיות וכל העם.

באר היטב (א) הממונין. במקום שנוהגין שהפרנס עולה אינו ראוי למחול לאחר שיקרא במקומו רמ"מ ס"ו ואם יש הרבה חתנים הנושאים בתולות הם קודמים לאלמנה ואלמנה לחלוצה וחלוצה לגרושה והוא דכולם שווין בידיעת התורה ואין ביניהם כהנים או לויים שכנה"ג. וכן במקום שנוהגים כשיש ליחיד ס"ת בבה"כ כשעושה שמחה קורין בס"ת שלו וכשיש לשני בעלי בתים שמחה איזה מהם קודם ת"ח מורה הוראה קודם לת"ח מפולפל ואינו יודע עדיין להורות הלכה למעשה. ת"ח קודם לכהן ע"ה כהן קודם ללוי ולוי לישראל ואם שניהם שווים מגריל ביניהם וכן הדין בשני ילדים למול אם נולדו בשעה אחת וכן מי שכתב ס"ת בידיו או קנאו בממון של עצמו הוא קודם למי שירש ס"ת מאבותיו. שכנה"ג ע"ש. אם קראו לאחד לעלות ולקרות בתורה ורץ אחר ועמד במקומו אם חייב לשלם לו דמי ברכה שהפסידו עיין תוס' והרא"ש פרק כיסוי הדם וע"י בשכנה"ג ונהגו שגדול הציבור עולה אחרון. ב"י:

סימן קלז - כמה פסוקים צריכים

לקרא לכל אחד

סעיפים

ו'

ובו

א ביום שקורין ג', אין קורין פחות מ' פסוקים; וידבר עולה מן המנון. ואי סליק ענינא בבציר מ' פסוקים, כגון פרשת עמלק (שמות יז, ח טז) שאין בה אלא ט' פסוקים, שפיר דמי.

ב אין קורין עם כל אחד פחות מג' פסוקים, שנים קורין ג' ג', ואחד קורא ד'; ואיזה מהם שקורא ד' הרי זה (א) משבח.

באר היטב (א) משובח. כתב רש"ל דעכשוו שהשייך קורא לא יקרא לאמצעי ד' שלא לבייש האחרון או הראשון ע"ש ובי"ח חולק עליו וכן הסכים הפ"ח:

ג אם דלג פסוק אחד ולא קראו, אם הוא במנחה בשבת או בב' וה' וקרא יו"ד (ב) פסוקים בלא פסוק המדלג, אינו חוזר; ואם לאו, חוזר. אבל בשבת, אפלו דלג (ג) פסוק אחד חוזר (ד) וקורא, ואפלו אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש חוזר וקורא הוא ושנים עמו; ואפלו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא. פרשיות

הַמוֹעֲדִים דִּינָם כְּמוֹ מְנַחָה בְּשַׁבָּת וְשְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי, לְפִי שְׂכָבָר קָרְאוּ הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּשַׁבָּתוֹת שְׂלָהוֹן.

באר היטב (ב) עשרה פסוקים. ל"ד דה"ה אם לא קרא רק ט' פסוקים ג"כ יצא כמ"ש המחבר סעיף ד' ואפשר כשדילג באמצע לא סגי בפחות מיו"ד. מ"א: (ג) פסוק א'. ואפי' קראו כ"א פסוקים לז' גברי בלא פסוק המדולג אפי"ה חוזר וקורא. עיין שכנה"ג פר"ח: (ד) וקורא. ומברך ברכת התורה ומש"ה קורא אותו הפסוק ושנים עמו דברכות צריכות שיהיו בהם ג' פסוקים מ"א ט"ז וכ"פ הפר"ח שצריך לברך לפניו ולאחריה דלא כמהר"ם מלובלין עיין מ"א. עס"ק ט'. ועי"ת הסכים עם מוהר"ם מלובלין דחוזר וקורא בלא ברכה תחלה וסוף עיין שם. ועיין יד אהרן ובני חייא ובמעיל שמואל סי' ב' (ובס' אליהו רבה) פסק גם כן דחוזר ומברך דלא כמהר"ם לובלין ע"ש:

ד אִם קָרָא אֶחָד ב' פְּסוּקִים, צָרִיךְ לַחְזֹר (ה) וְלִקְרוֹת; וְאִם לֹא קָרְאוּ בֵּין שְׁלֹשָׁתָן אֶלָּא ט' פְּסוּקִים, ג' לְכָל אֶחָד, אֵינָם צָרִיכִים לַחְזֹר (ו) וְלִקְרוֹת; וְרֵאָיָה לְדַבָּר: פְּרָשֶׁת עֲמֶלֶק (שְׁמוֹת יז, ח טז). אָבֵל אִם קָרְאוּ פָּחוֹת מִט', צָרִיכִים לַחְזֹר וְלִקְרוֹת.

באר היטב (ה) ולקרות. ט"ז העלה דאם נזכר אחר ברכה אחרונה ועדיין לא קרא הש"ץ לאחר אזי אותו שחיסר פסוק א' יקרא עוד פסוק א' ולא יברך ברכה ראשונה אלא יגמור אותו הפסוק ויברך ברכה אחרונה שנית ואם לא נזכרו עד אחר שקרא לאיש אחר יסתלק הראשון ויקרא הב' בברכה ראשונה תחלה ויתחיל למפרע ממקום שהתחיל אותו שלפניו ויוסיף עליהם כפי מה שירצה נמצא כל הפסוקים נתברכו לפנייהם ולאחריהם רק שאותו שקרא ב' פסוקים לא נחשב לכלום ע"כ (ובס' אליהו רבה חולק על ט"ז ע"ש) והמ"א כתב דבחול יקרא זה שנית ג' פסוקים דאסור להוסיף על מנין הקרואים אבל בשבת יקרא אחר מכאן ולהלן ג' פסוקים וה"ה ביו"ט דהא י"א דמותר להוסיף לכן לא יקרא הוא שנית וכן הסכים בתשובת פנים מאירות סי' צ"ד: (ו) ולקרות. ואם קרא הב' פסוק א' למפרע יצא מ"א ועי"ת לא כ"כ ע"ש:

ה אם קרא פְּרַשְׁת פָּרָה (במדבר יט, א כב), ופסק בְּהִגֵּר הִגֵּר
בְּתוֹכָם וְגַלְל (ז) סֵפֶר תּוֹרָה, חוֹזֵר וּפּוֹתֵחַ וּמִתְחִיל מֵרֵאשׁ
(ח) הַפְּרָשָׁה עַד תִּטְמָא עַד הָעֶרֶב וּמְבַרֵךְ לְפָנֶיהָ (ט)
וּלְאַחֲרֶיהָ.

באר היטב (ז) ס"ת. אבל אם לא גלל עדיין חוזר וקורא המותר ומברך
לאחריה ולא לפניו כמ"ש בס"ק ה' בשם ט"ז: (ח) הפרשה. הפרי"ח חולק
ופסק דיתחילו ממקום שפסקו: (ט) ולאחריה. ואם דילג פסוק אחד מפרשת
פָּרָה אינו צריך לחזור ולקרות כיון שכבר קראו אותו פרשה ע"ת מ"א. כ'
מהר"ם מלובלין סי' פ"ה ש"ץ שקרא בשבת ביום אחד דחו"ה דסוכות
למפטיר וביום השני וגלל הספר תורה ולא קרא ביום השלישי והורה לחזור
ולפתוח הס"ת ולקרות בקול רם וביום השלישי עד גמירא בלא ברכה לפניו
ולאחריה ומסיים המורה לברך לא הפסיד ע"ש ומ"א ופרי"ח ויד אהרן חלקו
עליו ופסקו בפשיטות דיברך תחלה וסוף ע"ל ס"ק ד':

י הקורא בתורה ראשון, וקרא השני מה שקרא (י)
הראשון, אם הוסיף על מה שקרא הראשון ג' פסוקים,
או אפלו שנים במקום דלא אפְּשָׁר, אותו שני עולה מן
המנין; ואם לאו, אינו עולה מהמנין, חוץ מפרי הקג,
משום דלא אפְּשָׁר.

באר היטב (י) הראשון. דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא יקרא למפרע. מ"א:

סימן קלח - שלא לשיר בפרשה פחות

מג' פסוקים

אחד

סעיף

ובו

א הקורא בתורה לא **(א)** ישיר בפרשה פחות מג' פסוקים, מפני היוצאים אז מבית הכנסת שיאמרו: העולה אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים הנשארים; וכן לא **(ב)** יתחיל בה פחות מג' פסוקים, מפני הנכנסים אז בבית הכנסת שיאמרו שלא קרא הראשון אלא ב' פסוקים. **הגה:** ואין חלוק בין פ' פתוחה לסתומה; ופרשה שאינה רק ב' פסוקים, מתר לשיר בתחלה ולהפסיק שם (תרומת הדשן סימן כ"ב). ויבין שיתחיל תמיד לקרא בדבר **(ג)** טוב, ויסים בדבר טוב (אור זרוע וממוני פ"ק י"ג מה"ת) וע"ל סימן תכ"ח.

באר היטב (א) ישייר. ואם טעה וסיים ב' פסוקים לפני הפרשה יקרא ב' מפרשה זו וג' מפרשה אחרת ולא ג' למפרע מגן אברהם ועיין ט"ז סימן תכ"ג. ופרשה באמצע הפסוק כגון בריש פנחס מותר לסיים אפי' בפסוק הסמוך לה דליכא למימר שהשני יקרא עד הפרשה. שהדבר ידוע שאין מסיימים באמצע הפסוק אע"פ שיש שם פרשה ומטעם זה מתחילין פרשת ויחל שהוא שני פסוקים סמוך לפרשה וכן והקרבנות הוא ב' פסוקים אחר הפרשה שאלו הפרשות הם ידועות לעולם וליכא למיטעי עיין מ"א: **(ב) יתחיל.** פירוש שלא יסיים לאחד ב' פסוקים אחר הפרשה וא"כ יתחיל השני ב"פ אחר הפרשה ויאמרו הנכנסים שלא קרא הראשון אלא ב"פ דאלי"כ למה לא סיים כשהגיע לפרשה. וה"ה אם יש בסוף הסדר של ה' פסוקים לא יתחיל המפטיר ב"פ אחר הפרשה אלא יקרא ה' פסוקים. אם נמצא טעות בס"ת ומוציאין אחר קורין ממקום שפסק אם לא נשתייר לקורא אלא ב' פסוקים או א' ש"ד דאין קורין לו אלא מה שנשאר וליכא למיחש לנכנסים. שכנה"ג עיין מ"א: **(ג) טוב.** וטובת עכו"ם אינה קרויה טובה וה"ה רעות עכו"ם וה"ה שלא לסיים במי שעשה מעשה רע רמב"ם סוף ידים. מי שהוא עור או פסח אין לקרוא לו פרשת עורת או שבור וכן כל כיוצא בזה שלא יתבייש. וכן כשקורא החזן ברכות לא יחשוב לברך חבירו. ס"ח מ"א. ואם ברור שבא על עריות ולא שב בתשובה ראוי לקרותו לפרשת עריות כדי שיתבייש. כנה"ג:

סימן קלט - סדר קריאת התורה וברכותיה

סעיפים

י"א

ובו

א במקום שנהגו שהעולה עצמו קורא בקול רם, אם לא סדר (א) תחלה הפרשה פעמים שלש בינו לבין עצמו, לא יעלה; ובמקום שהחזן קורא הוא צריך לסדר תחלה (בית יוסף).

באר היטב (א) תחלה. כי כנה"ג דמצוה שגם העולה יסדר בינו לבין עצמו. ובשנים מקרא שקרא בע"ש יוצא ונחשב בחשבון. ע"ת שכנה"ג פ"ח ע"ש:

ב מי שאינו יודע לקרות, צריך למחות בידו שלא יעלה לספר תורה; ואם צריכים לזה שאינו יודע לקרות, לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו, אם כשיקרא לו שליח צבור מלה (ב) במלה יודע לאמרה ולקרותה מן הכתב, יכול לעלות; ואם לאו, לא יעלה.

באר היטב (ב) במלה. ועכשיו לא נהגו לדקדק אחריו ע"ל סי' קל"ה ס"ק ה'. וכן כי המ"ב ומתיר אפי' אינו יכול לקרות מתוך הכתב:

ג אפלו ראש הכנסת או חזן, לא יקרא עד שיאמרו לו:

קָרָא; וְנִהְיֶה שְׁשָׁלִיחַ צְבוּר כְּשֶׁרוֹצֶה מְבַרֵךְ וְקוֹרֵא בְּלִי נְטִילַת רְשׁוּת, מְשׁוּם דְּהוּי כְּאֵלוּ מְשַׁעָה שְׁמִנּוּהוּ לְשִׁיץ הִרְשׁוּהוּ עַל כָּךְ. **הגה:** וּבְמִדֵּינּוֹת אֵלוּ אֵין נוֹהֲגִין כּוֹ, וְאֵין חֲחֲזוֹן עוֹלָה רַק כְּשֶׁהִסְגָּן אוֹמֵר לוֹ לְעֹלוֹת, אֲבָל אֵין קוֹרִין לוֹ בְּשֵׁמוֹ כְּמוֹ שְׁאָר הָעוֹלָם שְׁקוֹרְאִים אוֹתָם בְּשֵׁם פְּלוֹנִי בְּר פְּלוֹנִי; וּמִי שְׁאָבִיו מוֹמֵר לְעִבּוּדַת כּוֹכָבִים, קוֹרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁם אָבִי אָבִיו, אֲבָל לֹא בְּשֵׁמוֹ לְבַד, שְׁלֹא לְבִישׁוֹ בְּרַבִּים (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י כ"א וְס' הַחֲסִידִים). וְדוֹקָא שְׁלֹא עָלָה מִיָּמָיו בְּשֵׁם אָבִיו, אֲבָל אִם הוּא גְדוֹל וְהִרְגַל בְּאוֹתוֹ הָעִיר לְעֹלוֹת בְּשֵׁם אָבִיו, וְהִמִּיר אָבִיו, קוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּשֵׁם אָבִיו כְּמוֹ שְׁהִרְגַל, שְׁלֹא לְבִישׁוֹ בְּרַבִּים; וְכֵן אִם אֶכָּא לְמִיחֵשׁ לְאִיבַת הַמוֹמֵר (מִהַר"ם פֶּאדוּוֹנָא ס"י פ"ז); וְאֶסוּפִי וְשִׁתּוּקֵי קוֹרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁם אָבִי (ג) אָמוּ, וְאִם אֵינוֹ יְדוּעַ קוֹרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁם אֲבִרְהָם, כְּמוֹ לְגַר (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ). **(ד) סוּמָא אֵינוֹ קוֹרֵא, לְפִי שְׁאָסוּר לְקָרוֹת אֲפֵלוּ אוֹת אַחַת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב,** (וּמִהַר"ל כְּתָב דְּעֶכְשָׁיו קוֹרֵא סוּמָא, כְּמוֹ שְׁאָנוּ מְקָרִין בְּתוֹרָה לְעַם הָאָרֶץ).

באר היטב (ג) אמו. והט"ז כתב דלעולם קורין אותו בשם בן אברהם ע"ש: **(ד) סומא.** ב"ח כתב דוקא סומא ת"ח אבל ע"ה אין לקרותו ומ"א כתב דלא נהגו לדקדק בזה דמסתמא כל אדם יכול לקרות עם הש"ץ וכן הט"ז בס"י קמ"א סק"ג כתב להתיר אפ"י בע"ה. וכן הסכים שכנה"ג ומהר"א יצחק בתשובתו זרע אברהם:

ד כָּל הַקּוֹרִים מְבַרְכִים לְפָנֶיהָ **(ה) וּלְאַחֲרֶיהָ,** וּפּוֹתַחַּ הַסֵּפֶר קִדָּם שְׁיִבְרֵךְ וְרוֹאֶה הַפְּסוּק שְׁצָרִיד לְהִתְחִיל בּוֹ וְאַחַר כָּךְ יִבְרֵךְ; וְלְאַחַר שְׁקָרָא, גוֹלֵל **(ו) וּמְבַרֵךְ.** **הגה:** וּבְשַׁעָה שְׁמְבַרֵךְ בְּרַכָּה רֵאשׁוּנָה יְהִפֹךְ **(ז) פְּנִי עַל הַצַּד,** שְׁלֹא יְהֵא נְרָאָה כְּמְבַרֵךְ מִן הַתּוֹרָה (כָּל ב'ו); וְנְרָאָה לִי דִיְהִפֹךְ פְּנִי לְצַד שְׁמֵאלוֹ.

באר היטב (ה) ולאחריה. עיין ט"ז ס"ק ג' מה שהקשה ועיין מה שתירץ ע"ז בס"י תכ"ח ס"ק (ו') [ה'] לכאורה יש לדקדק דאיתא במגילה דכ"ב ע"א הכי נמי מסתברא דרב בכהני קרא דאי ס"ד בישראל קרא לפניה מ"ט בריך וכו' ע"ש ואי כפי הט"ז מה הכרע הוא זה דילמא לעולם בישראל קרא ורצה לברך עיין ודוק והתוס' י"ט תירץ דמתנני איירי בתעניות שקורין ברכות וקללות

ע"ש. ועיין בס' עץ החיים וביד אהרן מה שהקשו עליו. ולעיקר הקושיא י"ל דאיתא במגילה דכ"ט ע"ב במערבא מסקי לאורייתא בתלת שנין ע"ש א"כ י"ל דלא היו קוראין בשבת כי אם כ"א פסוקים לז' גברי א"כ נמצא דהחותרים מברך על הקללות משי"ה אמרו אין מפסיקין בקללות. ועיין בדרשות מהרימ"ט ובס' עץ החיים בלשונות הרמב"ם שחיבר מהר"ח אבולעפיא. (וכתב בתשובת פני משה ברכה אחרונה לכ"ע מדרבנן ברכה ראשונה לרמב"ן ורשב"א וספר החינוך הוי דאורייתא ולרי"ף והרמב"ם ולהרא"ש הוי דרבנן) **(ו) ומברך.** ותהא סתומה עד דאתי גברא ויפתחנו לצורך קריאתו. רש"ל מ"א ט"ז ע"ת: **(ז) פניו.** וט"ז כתב דהפיכת פניו אין נכון דמראה עצמו כאלו אינו מברך על מה שיקרא רק על מידי אחרינא דהא מראה עצמו כאילו מסתלק ממנו. וכ"כ הב"ח הגון שיהא פתוח בשעת ברכה לגמרי ולא יהפוך פניו כלל שכך היא דעת פוסקים והגאונים המפורסמים וכן אני נוהג ע"כ. והכורעים בברכת התורה טועים הם שאין לשחות אלא במה שתיקנו חז"ל ל"ח והש"ך בשם רוקח כתב מנהג קדמונים לכרוע ולהשתחוות בברכת התורה לכבוד התורה ולא כאותן שאין נוהגין וכ"כ מ"ע:

ה נְהַגוּ לְכַסוֹת הַכֶּתֶב בְּסוּדָר, בֵּין גְּבָרָא לְגְבָרָא. ובמדינות אלו נהגו שְׁהִיא **(ח) מְגַלֶּלֶת בֵּין גְּבָרָא לְגְבָרָא, וְכֵן עָקֵר.**

באר היטב (ח) מגוללת. ואותן הנוהגים לגללה בין גברא לגברא ואח"כ מניחין עליה כיסוי היא טירחא יתירא אבל מה שנוהגין לכסותה בשעה שאומר הש"ץ קדיש הוא שפיר דאז מסתלק מן הקריאה. ט"ז:

ו אֹמֵר בְּרָכוּ וְהַבְּרָכוֹת בְּקוֹל רָם; וְהָאוֹמְרָם בְּלַחֲשׁ טוֹעָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁצַרְיָךְ לַחֲזֹר וּלְבָרְךָ בְּקוֹל רָם; **הגה:** כְּדִי שְׁיִשְׁמְעוּ הָעַם וַיַּעֲנוּ: בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד (טור). וְאִם לֹא שְׁמָעוּ הַצְּבוּר אֶת הַמְּבָרֵךְ, אָף עַל פִּי שְׁשִׁמְעוּ הַחֲזֹן עוֹנָה, לֹא יַעֲנוּ עִמּוֹ אֱלֹא עוֹנִין אֲמֵן עַל דְּבַרֵי הַחֲזֹן (בית יוסף בְּשֵׁם הַר"י וְאַרְחוֹת חַיִּים וְכָל בּו).

ז אַחַר שְׁעָנוּ הָעַם: בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, חוֹזֵר

המברך ואומר: ברוך ה' המברך לעולם ועד, כדי לכלל המברך עצמו בכלל המברכים.

ח אפלו ברוך ברפת התורה לעצמו ותכף קראוהו לקרות בתורה, צריך לחזור (ט) ולברך: אשר בחר בנו, כשקורא בתורה, דמשום כבוד התורה נתקנה כשקורא בצבור.

באר היטב (ט) ולברך. ומ"מ יקרא פסוק א' בנתיים כגון יברך. לבוש מ"א ופר"ח:

ט אם קראוהו לקרות בתורה קדם שיברך ברפת התורה לעצמו, כבר נפטר מלברך ברפת אשר בחר (י) בנו, דלא גרע ממי שנפטר באהבה רבה.

באר היטב (י) בנו. אבל צ"ל אח"כ אקב"ו לעסוק בד"ת והערב נא. משא"כ באהבה רבה דפטור לגמרי. בי"ח רש"ל מ"מ. וינענע התורה בשעה שאומר ונתן לנו את תורתו וכן כשיאמר ונתן לנו תורת אמת מטי"מ. יאמר וחי עולם ולא העולם. מ"א:

י ברכה אחרונה: אשר נתן (יא) לנו תורת אמת, זו תורה שבכתב; וחי עולם נטע בתוכנו, הוא תורה שבעל פה.

באר היטב (יא) לנו. טעה בראשונה ואמר אשר נתן וגערו בו וסיים אשר בחר יצא ואם בירך אשר נתן עד גמירא יברך לאחריה אשר בחר בנו. באר שבע דף ני"ח כנה"ג ע"ש:

יא הקורא בתורה צריך (יב) לאחזו בספר תורה בשעת

ברכה. הגה: וסמכו מנהג זה על מה שנאמר ביהושע לא ימוש ספר התורה הזו מפיו חזק ואמץ (יהושע א, ח ט) ומזה נהגו לומר למסים לקרות בתורה בכל פעם חזק (בית יוסף בשם ארח חיים).

באר היטב (יב) לאחזו. בכוונת כתב שקודם הברכה יאחזו בבי' העמודים ובשעת הברכה יסיר ידו השמאלית להגביה הימין ובכתבים כתב בשעת הברכה יאחזו בשתי ידיו ביריעות התורה ע"י מפה ואחר הברכה יסלק השמאל ולאחר הקריאה ינשק הס"ת וכשיזדמן לו רוק ירוק ואח"כ ינשק ולא ינשק ואח"כ ירוק. ס"ח מ"א:

סימן קמ - דיני הפסק בברכת התורה

סעיפים

ג'

ובו

א הקורא בתורה ונשתתק, העומד יתחיל ממקום שהתחיל הראשון, ויברך בתחלה ובסוף; ולהרמב"ם לא יברך בתחלה. הגה: ואפלו בזמן הזה ששליח צבור קורא, דינא הכי (הר"י פרק אין עומדין).

ב העומד לקרות בתורה וברך ברכה שלפניה, וקרא מקצת פסוקים ודבר דברי תורה או דברי חל, לא הגוי הפסק ואינו צריך לחזור ולברך.

ג וְהַעֲוֹלָה לְקָרוֹת בַּתּוֹרָה וְהָרָאוּ לוֹ מְקוֹם (א) שְׁצָרִיךְ לְקָרוֹת, וּבֵרֵךְ עַל הַתּוֹרָה וְהִתְחִיל לְקָרוֹת; אוֹ לֹא הִתְחִיל, וְהִזְכִּירוּהוּ שְׁפָרְשָׁה אַחֲרַת צָרִיךְ לְקָרוֹת וְגַלְל הַסֵּפֶר תּוֹרָה לְמְקוֹם שְׁצָרִיךְ לְקָרוֹת בּוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לַחְזוֹר וּלְבָרֵךְ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁצָרִיךְ.

באר היטב (א) שצריך. בספר פרח שושן חלק או"ח כלל א' סי' א' העלה לפסק הלכה אם היה בסדר היום אלא שהטעות היה שהראה לו למעלה שכבר קראו או למטה וצריך לחזור יותר למעלה בכל חד מהני גווני א"צ לחזור ולברך כמו שכתב המבי"ט ובעל תיקון יששכר והרדב"ז. והיכא שהיא פרשה אחרת שאינה מסדר הקריאה דעת המבי"ט ובעל תיקון יששכר שצריך לברך וכן דעת המג"א וט"ז. וסיים הט"ז דאם הטעות במקום שאין צריך לגלול הספר תורה א"צ לברך דכיון שהספר תורה מגולה לפניו דעתיה על כל מה שמגולה וכן פסק הפרי"ח ז"ל דכשאינו חובת היום צריך לחזור ולברך ואם הוא חובת היום אם הראו לו ממה שכבר קראו יקרא ממה שהראו לו כדי שלא יהא ברכה לבטלה ואם הוא למטה יתחיל לקרות ממקום שפסקו עד אותו פסוק שהראו לו ואותו בכלל ע"י בתשובת חוט השני סי' ס"ב ובתשובת גינת ורדים חא"ח כלל א' סי' (בי) [כ']. ובספר יד אהרן וע"ל סי' תרפ"ד:

סימן קמא - דיני קורא והמקרא

סעיפים

ח'

ובו

א צָרִיךְ לְקָרוֹת (א) מְעַמֵּד, וְאַפְלוּ (ב) לְסִמְךָ עֲצָמוֹ לְכַתֵּל אוֹ לְעַמּוּד, אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן הוּא בְּעַל בְּשָׂר. הַגָּה: וְכֵן הַחֲזוֹן הַקּוֹרֵא צָרִיךְ לְעַמֵּד עִם הַקּוֹרֵא (מְרַדְּכֵי הַלְכוֹת קַטְנוֹת).

באר היטב (א) מעומד. ובדיעבד יצא מיושב. פרי"ח ועיין מ"א ויד אהרן: (ב) לסמוך. דצריך לעמוד באימה ב"י. וא"כ אפי' להשען קצת אסור אא"כ הוא בעל בשר. ואם נסמך כ"כ עד שאם ינטל אותו דבר יפול לא הוי עמידה ואפי' לבעל בשר אסור. ולא שרי לבעל בשר אלא סמיכה קצת עיין מ"א. כי מהר"ם מינץ ס"י פ"א מי שהוא בעל בשר וצריך להשען לא ישען על המפה דהוה תשמיש של מצוה אלא יסיר המפה וישען על העץ:

ב לא יקראו שְׁנַיִם, אֶלָּא הָעוֹלָה קוֹרָא וְשְׁלִיחַ צְבוּר שוֹתֵק, או שְׁלִיחַ צְבוּר קוֹרָא וְהָעוֹלָה לא יקרא בְּקוֹל רֶם; וּמְכַל מְקוֹם צָרִיךְ הוּא לְקָרוֹת עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר, כִּי שְׁלֵא תִּהְיֶה בְּרִכְתּוֹ לְבִטְלָה, אֶלָּא שְׁצָרִיךְ לְקָרוֹת בְּנַחֲת, שְׁלֵא יִשְׁמִיעַ לְאֲזָנָיו. וְאֶפְלוּ מִשְׁמִיעַ לְאֲזָנָיו לִיכָּא לְמִיחָשׁ, דְּלֵא עָדִיף (ג) מִתְּפִלָּה, כְּדִלְעִיל סִימָן ק"א (דַּעַת עֲצָמוּ).

באר היטב (ג) מתפלה. כלומר שתפלה תקנו גם כן בלחש ואפילו הכי משמיע לאזניו הכי נמי כן:

ג ויש נוהגים להעמיד מי שְׁמִקְרָא לְעוֹלָה מְלָה בְּמִלָּה, וְאַחַר שְׁגוֹמֵר הַמְּקָרָא הַמְּלָה אוֹמְרָה הָעוֹלָה.

ד אם שְׁלִיחַ צְבוּר רוֹצֶה לְבָרֵךְ לְעֲצָמוּ וְלְקָרוֹת, צָרִיךְ שְׁיַעֲמֵד אַחַר אֶצְלוֹ, שְׁכַּשֵּׁם שְׁנִתְּנָה תוֹרָה עַל יְדֵי סְרִסוּר כִּי אָנוּ צָרִיכִים לְנַהֵג בָּהּ עַל יְדֵי סְרִסוּר.

ה אין (ד) הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה

מִפִּי הַקּוֹרָא, וְאִין הַקּוֹרָא רְשָׁאי לְקָרוֹת בְּתוֹרָה עַד
שְׂיִכְלָה אָמֵן מִפִּי הַצְּבוּר.

באר היטב (ד) הצבור. אפילו יש שמאריכין באמן צריך להמתין עליהם מ"א
ע"ל סי' קכ"ח סי"ח:

י יְכוּלִים לְקָרוֹת בִּי אֲחִים זֶה אַחֵר זֶה וְהֵבִן אַחֵר הָאֵב,
וְאִין מְנִיחִים אֶלָּא בְּשָׁבִיל **(ה) עֵין הָרַע**; וְאֶפְלוּ אִם **(ו) א'** הוּא
הַשְּׁבִיעִי וְא' הוּא הַמַּפְטִיר, לֹא יִקְרְאוּ הַשְּׁנִי בְּשֵׁמוֹ מְשׁוּם עֵין הָרַע (מַהְרִ"ל).

באר היטב (ה) עין הרע. וה"ה אב ובן בנו שכנה"ג ופר"ח כתב עליו ולא נהירא
לי. נשאלתי כיון שהטעם הוא בשביל עין הרע אם רוצה לעלות אם מניחין
אותו לעלות או לא. העלה בספר יד אהרן אם כבר עלה לא ירד ומכל שכן אם
כבר התחיל לברך שלא יפסיק אבל אם רוצה לעלות מוחין בידו וכן כתב
הפר"ח וכנה"ג ע"ש: **(ו) ואחד הוא המפטיר.** כתב בשכנה"ג דהיינו דוקא
במפטיר של שבת שקורא המפטיר בס"ת שקרא השביעי וכיון דשניהם קורין
בס"ת א' איכא עינא בישא אבל המפטיר דיו"ט וכיוצא שמוציאין ב' ספרים
אין קפידא:

י הַעוֹלָה לְמַגְדֵּל, עוֹלָה בְּפֶתַח שְׁהוּא לוֹ בְּדָרְךְ קֶצֶרָה
מִמְקוֹמוֹ וַיֵּרֵד מִהַמְּגֵדֵל בְּדָרְךְ אַחֵר, שְׁהוּא לוֹ בְּדָרְךְ
אֶרְכָּה עַד מְקוֹמוֹ; וְאִם בִּי הַדְּרָכִים שְׁוִים, עוֹלָה בְּפֶתַח
שְׁהוּא לוֹ בְּדָרְךְ יָמִין, וַיֵּרֵד בְּפֶתַח שְׁכַנְגָדוֹ. וְלֹא יֵרֵד עַד שְׁעָלָה
כָּבֵר **(ז) הָרְאוּי לְקָרוֹת אַחֲרָיו** (מְרַדְכֵי הַגְּדוֹל).

באר היטב (ז) הראוי לקרות אחריו. והמנהג להמתין עד שמתחיל השני
הברכה והמדקדקים חוששים שבדרך לא יוכל לשמוע הקריאה כהוגן לכן
ממתנינים עד שיסיים הב' ויורד בין גברא לגברא מ"א (וכתב בתשו' מ"ע סי'
(פ"ד) [פ"ג] שנים המתגאים זע"ז מי יעבור לפני חבירו ראוי להוכיחם בדברים
כפי מה שהם נוחים לקבל דבקדושת המקום לא יסבלו גאווה ובוז בשום פנים

כ"ו ע"ש. כתב בספר אליהו רבה רע המעשה אשר עושים קצת בחג הסכות שעומדים קצת עם לולביהן ואין מקיפים משום כבוד מי בראש כ"ו ע"ש):

ח כל תבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבת כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: הרבנים ה"ר יצחק אבנהב והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונדוהו והורידוהו מהתבה.

סימן קמב - דין מי שקרא וטעה, ובמקום שאין שם מי שיודע לקרות בדיוק

סעיפים

ב'

ובו

א קרא וטעה, אפלו בדקדוק אות אחת, מחזירין אותו.

הגה: וכן דין החזן הקורא; ודוקא שנוי שמשתנה על ידי זה הענין, אבל אם טעה בנגינת הטעם או **(א)** בנקוד, אין מחזירין אותו, אבל גוערין בו (פית יוסף ופסקי מהרא"י סימן קפ"א).

באר היטב (א) בניקוד. ובניקוד נמי כשמשתנה הענין כגון יעשה בפת"ח יעשה בצירי בחלב בחטף בצירי בחלב בחטף בצירי מחזירין אותו. מ"א:

ב וַיָּשׁוּב שֵׁשׁ שָׁם מִנֵּן וְאִין מִי שְׂיֹדַע לְקָרוֹת בְּתוֹרָה
כְּהִלְכָתָהּ בְּדַקְדּוּק וּבְטָעָמִים, אֲפֹלוּ הֵכִי יִקְרָאוּ (ב)
בְּתוֹרָה בְּבִרְכָה, כְּהִלְכָתָהּ. וּמִפְטִירִין בְּנִבְיָא וְעֵין בְּסֻמוּף רִישׁ סִי
קמ"ג.

באר היטב (ב) בתורה. ונ"ל דהיינו דוקא כגון לאהרן הרן ר"ל שלא קרא
האל"ף או יהודים יהודיים וכיוצא. אבל אם טעה בטעות שמשתנה הענין כגון
שבמקום חלב קורא חלב וכן במקום זכר קורא זכר ואין שם יודע שיוכל
להחזירו מטעותו פשיטא שאין מברכין בתורה ואין מפטירין בנביא. פ"ח:

סימן קמג - דין אם נמצאת ספר תורה מטעה, ויתר דיני הספר

סעיפים

ה'

ובו

א אין קורין בתורה בפחות מעשרה גדולים בני חורין,
ואם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן, (א) גומרים.

באר היטב (א) גומרים. עם המפטיר ולא יותר. מ"א:

ב אם כתוב כל חמש לבדו, אפלו בגלילה כספר תורה,
אין קורין בו עד שיהיו כל חמשה חמשים תפורים
ביתד. **הגה:** והם כתובים בגלילה כספר תורה, אבל בחמשים שלנו, אפלו

כָּל ה' סְפָרִים בְּיַחַד אֵין לְבָרֵךְ (ב) עֲלֵיהֶם (מְרַדְכֵי סוּף פֶּרֶק הַנּוֹקִיּוֹ וְסוּף פֶּרֶק הַקּוֹמֵץ וּתְשׁוּבַת הַרְמַבְיָן סִי קפ"ז וְקצ"ט וְר' יְרוּחָם נִיב ח"ב וְאָגוּר בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי הַלֵּקֶט וּמְהַרְי"ק שֶׁרֶשׁ (ס"ח) [ס"ט] וְהַכֵּל בּוֹ וּמִי"ע פ"ט מֵה' סֵפֶר תּוֹרָה), וּבְמִקּוֹם שְׁיֵשׁ סֵפֶר תּוֹרָה וְאֵין שְׁלִיחַ צְבוּר הַבְּקִי בְּנִגְיָנָה בְּעַל פֶּה, רְאִיתִי נוֹהֲגִים שֶׁהַשְּׁלִיחַ צְבוּר קוֹרֵא מִן הַחֲמִשׁ בְּנִקּוּד וְהַעוֹלָה קוֹרֵא (ג) אַחֲרָיו מִן הַסֵּפֶר תּוֹרָה הַכָּשֵׁר.

באר היטב (ב) עליהם. ומ"מ קורין בלא ברכה שלא תשתכח תורת קריאה. תניא. וכתב המגן אברהם משמע שהחזן קורא בקול רם כמו בשאר פעמים: (ג) אחריו. והאידנא נוהגים שאחד קורא מהחומש והש"ץ קורא מהס"ת. מ"א:

ג אֶפְלוּ בְּכַפְרִים שְׂאִין נִמְצָא לָהֶם סֵפֶר תּוֹרָה כָּשֵׁר, אֵין מְבָרְכִין (ד) עֲלָיו.

באר היטב (ד) עליו. וקאי אסעיף ב' אם כתוב כל חומש לבדו:

ד אִם נִמְצָא טְעוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּשַׁעַת קְרִיאָה, מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה (ה) אַחֲרָת, וּמִתְחִילִין מִמְּקוֹם שֶׁנִּמְצָא (ו) הַטְעוֹת, וּמְשַׁלְּמִין הַקּוֹרִים עַל אוֹתָם שֶׁקָּרְאוּ בְּמִטְעָה; וְאִם נִמְצָא טְעוֹת בְּאֶמְצַע קְרִיאַת הַקּוֹרֵא, גּוֹמֵר קְרִיאָתוֹ בְּסֵפֶר הַכָּשֵׁר, וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ, וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְבָרֵךְ (ז) לְפָנֶיהָ. **הגה:** וְאִם כָּבֵר קָרְאוּ עִמּוֹ ג' פְּסוּקִים וְאֶפְשָׁר (ח) לְהַפְסִיק, פּוֹסְקִים שָׁם, וּמְבָרֵךְ אַחֲרֶיהָ וּמְשַׁלְּמִים הַמְנַנֵּן בְּסֵפֶר תּוֹרָה הָאֲחֵר שֶׁמוֹצִיאִין (מְרַדְכֵי פ"ב דְּמַגְלָה) וְהָא דְּמוֹצִיאִין אַחֵר, דְּנֹקָא שֶׁנִּמְצָא טְעוֹת גְּמוּר, אֲבָל מְשׁוּם חֲסִרוֹת (ט) וַיִּתְרוֹת אֵין לְהוֹצִיא אַחֵר, שְׂאִין סֵפֶרֵי תּוֹרָה שֶׁלָּנוּ מְדִיקִים כָּל כֶּד שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהָאֲחֵר יִהְיֶה יוֹתֵר כָּשֵׁר (אָגוּר וּפְסָקֵי מְהַרְי"א ס"י ע' וְרִיא"ז וּמְהַרְי"ל פְּסָק דָּאִין לְהַבִּיא סֵפֶר תּוֹרָה אַחֵר, וּבֵית יוֹסֵף פְּסָק דְּצָרִיף לְהוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה אַחֵר לְכֹן צָרִיף לְחַלֵּק כֶּד); וּבְשַׁעַת (י) הַדְּחַק, שְׂאִין לְצְבוּר רַק סֵפֶר תּוֹרָה פְּסוּל וְאֵין שָׁם מִי שְׁיָכוֹל לְתַקְּנוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּיֵשׁ לְקִרוֹת בּוֹ בְּצְבוּר וּלְבָרֵךְ עֲלָיו (כָּל בּוֹ וְאֲבוֹדָהּ), וְיֵשׁ מְחַמְרִין (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁבִיא תפ"ז וְתת"ה וּמִימוֹנֵי פ"י מֵהַלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה); וְאִם

חֲמֵשׁ אֶחָד שְׁלֹם בְּלֹא טְעוֹת, יֵשׁ לְהַקְלֵל לְקָרוֹת בְּאוֹתוֹ חֲמֵשׁ, אֶף עַל פִּי שְׁיֵשׁ טְעוֹת בְּאַחֲרִים (ר"ו).

באר היטב (ה) אחרת. הב"ח כתב דפסק ש"ע אינו נכון והמנהג הוא שאם עדיין לא קרא שלשה פסוקים קורא הטעות על פה עד שיקרא ג"פ ומברך לאחריה ואם הוא פחות מג"פ סמוך לפרשה גומר הפרשה ואם כבר קרא ג"פ ונשאר ג' פסוקים עד סוף הפרשה פוסקים שם ומברך לאחריה ומשלימין המנין בס"ת הכשר וכך נהגו גדולי עולם שלפנינו עכ"ל. וכתב המ"א במקום שאין מנהג יש לנהוג כמ"ש הב"ח דיקרא בס"ת הפסול ג"פ והטעות יקרא בע"פ או להשלים הפרשה אם לא אפשר דהיינו שהוא ב' פסוקים סמוך לפרשה גומר הפרשה עם זה שנמצא הטעות ומברך לאחריה אבל במקום שיש מנהג קשה לשנות מנהגם ועכ"פ יש לנהוג שאם מתחיל רק תיבה א' בפסוק הג' יגמור אותו ויפסיק שם ואם הוא ב' פסוקים סמוך לפרשה יקרא עד הפרשה ע"ש והשי"ץ והעט"ז מסכימים לדעת המחבר וכתבו שכן נתפשט המנהג גם הט"ז נדחק ליישב דעת המחבר עיין ב"ד סי' רע"ט. כתב רמ"א ב"ד סי' רע"ט ואין חילוק בזה בין שנמצא הטעות בס"ת ראשונה בין שנמצא הטעות בשניה שקורין בה חובת היום למפטיר עכ"ל וכתב המ"א דהרמ"א דקדק וכתב בס"ת שניה שקורין בה חובת היום למפטיר משמע אבל מפטיר שבכל שבת אין צריך להוציא אחרת אלא יקרא ג' פסוקים בס"ת הפסולה בלא ברכה כיון דאין קריאת המפטיר אלא מפני כבוד התורה ולא עוד אלא אפי' נמצא הטעות בשביעי יגמור קריאתו בס"ת זה ויברך אחריו ויפטיר הוא וט"ז ב"ד שם כתב דאם נמצא בשביעי יגמור קריאתו ויוציא ס"ת אחרת למפטיר בשעת אמירת הקדיש. ואם נמצא הטעות במפטיר יקרא הטעות בע"פ ע"ש. ונ"ל כמ"ש המ"א. (ועיין בספר אליהו רבה שהשיב על מ"א הרבה דברים. ומעשה היה בסוף פרשת וירא בפסוק מה לך הגר אל תראי חסר יו"ד והיה נ"ל להוציא אחרת דהוי שינוי דבלא יו"ד אינו לשון יראה אלא לשון ראה ועוד איזה מעשיות וע"ש שהאריך בענינים האלו): **(ו) הטעות.** ואפילו לא נודע להם הטעות עד אחר שקראו אחר הטעות ג' או ד' פסוקים אפ"ה אין מתחילין אלא ממקום שפסקו דבדיעבד עלתה להם מה שקראו בס"ת הפסול. מ"א: **(ז) לפניה.** ואם נמצא הטעות בין ברכה לתחלת הקריאה צריך לחזור ולברך פ"ב וכ"כ בתשובת חוט השני סי' ס"ב וגינת ורדים חא"ח כלל א' סי' (ב') [כ"ז]: **(ח) להפסיק.** ר"ל שהוא ג"פ לפני הפרשה: **(ט) ויתרות.** כגון וויין או יודיין מלאים או חסרים אבל טעות שנשתנה קריאת התורה כגון כשב כבש אעפ"י שיש לו פ"י אחד מוציאין אחרת שלי"ה. אם כתב רחבה במקום רחבו יש להוציא אחרת שהוא טעות גמור מהר"ם מלובלין. ומ"א. ועטרת זקנים כתב שאין זה שינוי דיכול לקרות בחולם ע"ש. אם כ' מגרשיהן במקום מגרשיהם א"צ להוציא אחרת תשובת צ"צ סי' קי"ט. ועיין במנחת יעקב סי'

י"ח ובתש"ו חכם צבי סי' נ"ד כי דיש להוציא אחרת וכ"כ בתש"ו שבות יעקב ח"ב סי' ג' דכל שאינו מחסירות ויתרות יש להוציא אחרת וכן הסכים מוהר"ר דוד אופנהיים בספר נשאל דוד ובספר חינוך בית יהודה סי' ה' רמזו בתשובת שבות יעקב שם ועיין בתשובת שער אפרים סי' פ"ב. ואם נדבק אות באות א"צ להוציא אחרת ב"ח וכתב המ"א דוקא כשנכתבה אות כתקונה ונדבק בסופו אבל כשנדבקה באמצעיתה וכ"ש אם נדבקה בראשה דפסול. יום שמוציאין בו ב' ס"ת ונמצא הטעות בראשונה אין ליקח הב' אלא תיכף מוציאין אחרת. ודע שמהר"ל מפראג הנהיג שלא להוציא אחרת לעולם אפי' בחסר תיבה כיון דהרמב"ם מתיר לקרות בס"ת הפסול וכמ"ש ב"י בי"ד סי' רע"ט בשם קצת פוסקים. ושמעתי מהגאון הגדול המפורסם מוה"ר אריה ליב נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם שקבלה בידו מן הגאונים שהנהיגו שלא להוציא אחרת ביתר תיבה אבל בחסר מוציאין והטעם דבחסר צריך לקרות בע"פ ואסור לקרות בע"פ אבל ביתר תיבה לא שייך זה ע"כ שמעתי. ונ"ל דביתר אות יש לסמוך על הב"ח שהבאתי לעיל ס"ק ה' ולהשלים הג' פסוקים או הפרשה עם זה שנמצא הטעות ומברך אז לאחריה ואח"כ מוציא אחרת ומשלימין המנין הקרואים בס"ת האחרת ובזה יש לומר דכל הפוסקים מודים וק"ל. אם נטף טיפה של שעה על אותיות ס"ת אם נראין האותיות כשר. הלקי"ט ח"א סי' צ"ט ואם אירע זה בשבת ואין נראין האותיות כתב בתש"ו שבות יעקב ח"ב סי' ד' בשם ליקוטי פרדס שאין שם פיסול על ס"ת בשביל זה והוא ז"ל דחה דבריו וכתב דפסול וכ"כ שם בשם חינוך בית יהודה סי' ה' וכן פסק בתשובת פרח שושן כלל ב' סי' ב' אך אם נתייבש השעוה שיוכל להסירה כלאחר יד דהיינו שיכפול הגויל של ס"ת וע"י כן יפול כתב בתשובת שבות יעקב שם שמותר ואין כאן משום ממחק והבאר היטב אשר לפני בסי' ש"מ ס"ק ד' מכשיר הס"ת בכל ענין בלי שום טעם וראיה ע"ש: (י) הדחק. ומהר"ם מלובלין פסק דאם נמצא טעות בס"ת ואין שם אחרת ישלים ז' קרואים בס"ת זו ולא יוסיף עליהם ולמנחה אין להוציאה דאינה חובת היום. ומ"א כתב דאפילו במקום שהוא חובה אין להוציאה לכתחלה אלא א"כ חומש אי שלם וכמ"ש רמ"א כאן. (ובספר אליהו רבה חולק על מ"א ופוסק דאף בשחרית מוציאין אותה ע"ש):

ה בְּתֵי כְּנֻסֹת שְׂאִין בְּהֶם מִי שֶׁיֻּדַע לְקִרְוֹת אֶלָּא אֶחָד,
יְבָרֵךְ וַיִּקְרָא קֶצֶת פְּסוּקִים וַיְבָרֵךְ לְאַחֲרֵיהֶם, וַיִּחְזֹר
לְבָרֵךְ תְּחִלָּה וַיְקוֹרֵא קֶצֶת פְּסוּקִים וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֵיהֶם,

וְכֹן יַעֲשֶׂה כְּמָה פְּעָמִים, כְּמִסְפַּר הָעוֹלָם שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

סימן קמד - שלא לדלג בתורה מענין לענין, ודיני ההפטר

סעיפים

ד'

ובו

א מְדַלְגִין בְּנִבְיָא (א) וְאִין מְדַלְגִין בְּתוֹרָה מִפְּרָשָׁה זוֹ לְפְרָשָׁה אַחֲרָת; וְהֵי מִיֵּלֵי בְּשִׁתֵּי עֲנִינִים, דְּחִיִּישֵׁינָן שְׁמָא תַתְּבַלְבֵּל דַּעַת הַשּׁוֹמְעִים, אֲבָל בְּחַד עֲנִינָא, כְּגוֹן: אַחֲרֵי מוֹת (ויקרא טז) וְאֵד בְּעֶשׂוֹר (ויקרא כג, כד) שְׁכַהֵן גְּדוֹל קוֹרָא בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, מְדַלְגִין, וְהוּא שְׁלָא יִקְרָא עַל פָּה, שְׁאָסוּר לְקָרוֹת שְׁלָא מִן הַכְּתָב אֶפְלוּ תַבָּה אַחַת; וּבְנִבְיָא מְדַלְגִין אֶפְלוּ בְּשְׁנֵי עֲנִינִים, וְהוּא שְׁלָא יִשְׁהָה בְּדִלּוּג בְּעֲנִין שְׁיַעֲמָדוּ הַצְּבוּר בְּשִׁתִּיקָה; וְהֵי מִיֵּלֵי בְּנִבְיָא אַחַד, אֲבָל מְנִבְיָא לְנִבְיָא אִין מְדַלְגִין; וּבְתַרֵּי עֶשֶׂר מְדַלְגִין מְנִבְיָא לְנִבְיָא, וּבְלִבְד שְׁלָא יִדְלַג מְסוּף הַסֵּפֶר (ב) לְתַחֲלָתוֹ.

באר היטב (א) אין מדלגין. פי' בשתי ענינים אבל בענין אי' מדלגין. פרי"ח: (ב) לתחלתו. פירוש למפרע אבל בנביא אחד מדלג מסופו לתחילתו כ"מ עיין מ"א ופרי"ח כתב דאפילו בענין אחד אין מדלגין ע"ש:

ב נוֹהֲגִין בְּשַׁבָּת שְׁיֵשׁ בּוֹ חֶתָן, לוֹמַר אַחַר הַפְּטָרָת (הַפְּטָרָה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מְלָשׁוֹן אִין מִפְּטִירִין אַחַר הַפְּסָח, שְׁעֲנִנּוּ סְלוּק, כְּלוּמַר סְלוּק תְּפַלְתָּ שְׁחָרִית) הַשְּׁבוּעַ, שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִהַפְּטָרָת שׁוֹשׁ

אָשִׁישׁ (יִשְׁעֵנָה סא, י סג, ט), וְכִשְׁחָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם א',
אַחַר שְׁמִפְטִירִין הַהִפְטָרָה בְּשַׁבָּת, אֹמְרִים פְּסוּק רִאשׁוֹן
וּפְסוּק אַחֲרוֹן מֵהִפְטָרַת וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ
(שְׁמוּאֵל א כ, יח מב) וַיֵּאֵן לְמַחֹת בְּיָדָם וְעַ"ל סִי תכ"ה סְעִיף ב' וּבְסוּף סִי תכ"ח
הִיאָדָּ נֹהֲגִין.

ג אֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצַבּוֹר, מְפַנֵּי כְּבוֹד הַצַּבּוֹר; וְאִם
אֵין לָהֶם אֶלָּא סֵפֶר תּוֹרָה אֶחָד, וְהֵם צָרִיכִים לְקָרוֹת
בְּשָׁנֵי עֲנִינִים, גּוֹלְלִין, וַיִּדְחָה כְּבוֹד הַצַּבּוֹר.

ד אֵין קוֹרִין לְאָדָם אֶחָד בְּשָׁנֵי (ג) סְפָרֵי תּוֹרָה, מְשׁוּם
פְּגָמוֹ (פְּרוּשׁ שְׁנִינְיָאָה כְּפוּגָם וּמִטִּיל דְּפִי בְּרִאשׁוֹן) שֶׁל רִאשׁוֹן, אֲבָל שְׁלֵשָׁה
גְּבָרֵי בְּשֵׁלֶשָׁה (ד) סְפָרִים, כְּגוֹן: רֹאשׁ חֹדֶשׁ טַבַּת שְׁחָל
לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, לֵיכָא מְשׁוּם (ה) פְּגָם.

באר היטב (ג) ספרי תורה. אפילו בשני ענינים עיין כ"מ וכנה"ג ופר"ח. ובמ"א
כתב בשם הכ"מ אפילו בענין אחד וטעות סופר הוא והבאר היטב אשר לפני
לא הרגיש בזה: **(ד) ספרים.** משמע דהראשון אסור לקרות בס"ת הג'. ב"ח.
ומ"א מתיר ע"ש ועיין ס"י רפ"ב: **(ה) פגם.** אפי" בענין אחד פר"ח עיין שם מי
שקנה מצוה לשנה ומת באמצע השנה חייבים היורשים לשלם דמי המצוה
ומה שיחסיר ישלימו לקהל ואם ימכרו ביותר הריוח ליורשים כנה"ג וע"ת
חולק עליו ופסק דהריוח להקהל דאין משתכרין בצדקה ע"ש:

סימן קמה - דיני המתרגמן

סעיפים

ג'

ובו

א בימי חכמי הגמרא היו נוהגים לתרגם, כדי שבינו העם. אין (א) הקורא רשאי לקרות לתרגמן יותר מפסוק אחד, ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא; ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם; ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מהמתרגם, ולא המתרגם יותר מהקורא; ואין הקורא רשאי לסייע למתרגם, שלא יאמרו: תרגום כתוב בתורה.

באר היטב (א) הקורא. עין יד אהרן:

ב קטן מתרגם על ידי גדול, אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן.

ג האדנא לא נהגו לתרגם, משום דמה תועלת בתרגום כיון שאין מבינים אותו.

סימן קמו - שלא לדבר בשעת

הקריאה

סעיפים

ד'

ובו

א אָסוּר לְצַאת וּלְהַנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁהוּא פְּתוּחַ, אֲבָל בֵּין גְּבָרָא (א) לְגְבָרָא, שְׁפִיר דְּמִי.

באר היטב (א) לגברא. דוקא לצורך גדול סדה"י. ובין פסוק לפסוק אסור. טור מ"א פ"ח:

ב כִּיּוֹן שֶׁהִתְחִיל הַקּוֹרֵא לְקֵרוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה, אָסוּר לְסַפֵּר אֶפְלוּ (ב) בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, אֶפְלוּ בֵּין גְּבָרָא (ג) לְגְבָרָא, וְאֶפְלוּ אִם הַשְּׁלִים הוּא הַפְּרָשָׁה; וַיֵּשׁ מִתִּירִים לְגַרְס (פ"י לְמַד) בְּלַחֲשׁ, וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׂאֵם יֵשׁ י' דְּצִיִּיתִי (פ"י הַמְּשִׁימִין לְבָם) לְסֵפֶר תּוֹרָה, מִתֵּר לְסַפֵּר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מַהְרִ"א); וַיֵּשׁ מִתִּירִים לְמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֲמֻנּוֹתוֹ; וַיֵּשׁ מִתִּירִים לְמִי שֶׁקּוֹדֵם שֶׁנִּפְתַּח סֵפֶר תּוֹרָה מִחֲזִיר פָּנָיו וּמֵרָאָה עֲצָמוֹ שְׂאִינוֹ רוֹצֵה לְשִׁמֵּעַ סֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא לְקֵרוֹת, וּמִתְחִיל לְקֵרוֹת; וְלְקֵרוֹת שְׁנַיִם מְקַרָּא וְאֶחָד תֵּרְגוּם בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה, (ד) שָׂרִי. וְכָל זֶה אֵינוֹ עֲנִין לְפָרְשֵׁת זְכוֹר (דְּבָרִים כה, יז יט) וּפְרָשֵׁת פָּרָה (בְּמִדְבָּר יט, א כב), שֶׁהֵם בְּעֶשְׂרָה מִדְּאוּרֵי־תָא, שֶׁצָּרִיד לְכוּן וּלְשִׁמְעָם מִפִּי הַקּוֹרֵא; וְהַנְּכוּן שֶׁבְּכָל הַפְּרָשִׁיּוֹת רָאוּי לְמִדְקָדֵק בְּדַבְרָיו לְכוּן דַּעְתּוֹ וּלְשִׁמְעָם מִפִּי הַקּוֹרֵא.

באר היטב (ב) בדברי תורה. אפילו להורות לאדם ששואל לפי שעה או לפרוש מדבר איסור עיין ברי"ף ובמ"א. ובד"מ הביא להורות לשואל או לפרוש מדבר איסור ש"ד ע"ש: (ג) לגברא. וב"ח פסק דבין גברא לגברא מותר ובפרט

האידינא שמאריכין במי שבירך (ובשל"ה כתב אם אסור לספר אפילו בין גברא לגברא אף שהספר סגור א"כ מה יענו ליום הדין הגדול והנורא אותן שמספרין בשעת הקריאה אוי להם ולנפשותם והזוהר האריך מאוד בעונשם ע"ש): (ד) שרי. אפילו ליכא יי דצייתי כ"מ ת"ה ובשל"ה מחמיר אפילו לסייע לחזן מתוך החומש ומ"מ כ' דנכון לקרות בלחש עם החזן דא"א לכוין ולשמוע:

ג אסור לספר כשהמפטר קורא בנביא, עד שישלים כמו בספר תורה.

ד אין צריך לעמד (ה) מעמד בעת שקורין בתורה, (ו) ויש מחמירין ועומדין, וכן עשה מוהר"ם, (מרדכי פרק רבי אליעזר דמילה).

באר היטב (ה) מעומד. אפילו העומדים על הבימה דא"צ לעמוד מפני הס"ת אלא כשאדם נושאה אבל כשמונחת במקומה א"צ לעמוד ובשעת ברכת התורה צריכין הכל לעמוד דהוי דבר שבקדושה. מ"א ט"ז עיין יד אהרן: (ו) ויש מחמירין. ובין גברא לגברא שרי לכולי עלמא. בי"ח:

סימן קמז - דיני גלילת ספר תורה

סעיפים

ח'

ובו

א אסור לאחז ספר תורה (א) ערם, בלא מטפחת. הגה: ויש אומרים דהוא הדין שער כתבי (ב) קדש (אגדה ותוס' פ"ק דשבת), ולא נהגו כן, וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו; ובספר תורה, אפלו בכהאי גונא אסור (דברי עצמו אגדה). גדול שבאותם שקראו בתורה, גולל;

וּרְגִילִים לְקִנּוֹתוֹ (ג) בְּדָמַיִם יִקְרִים, לְחַבֵּב הַמְצֻנָה. הַגָּה:
יש אומרים אם המעיל בצד אחד פשטן ובצד אחד משי, צריך להפוך המשי לצד הספר ולגלל (מרדכי סוף מגלה), ולא נהגו כן (בית יוסף סי' קכ"ג). ואין לגלל במפה הקרועה, אם יש לו אחרת (מהרי"ל). ואין לעשות מפות לספר תורה מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לצורך (ד) הדיוט, וע"ל סי' קנ"ג (אגדה מס' מנחות ותשובת מהרי"ל סי' קי"ד ובית יוסף ורשב"ץ).

באר היטב (א) ערום. בי"ח ומ"א כתבו דאפי' בעמודים אסור לאחוז אם לא ע"י מטפחת או ד"א עיין שם והפרי"ח והיד אהרן חלקו וכתבו דנהי כשהוא ערום אסור לאחוז בעמודיו אבל כשהוא כרוך במטפחת פשיטא דשרי לאחוז בעמודי ס"ת אפי' בלא המטפחת וכ"כ הט"ז דלא ראינו אפלו מהמדקדקים לזוהר מליגע בעמודי ס"ת בלי הפסק ע"ש ועיין במהר"י מטראני ח"א סי' קל"ו ובתשו' פנים מאירות סי' ע"ו: **(ב) קודש.** ודוקא כשכתובין אשורית על העור ובדיו וא"כ יפה כתב רמ"א דלא ראה מימיו מי שחשש לזה וספרים שלנו אין כתובים באופן זה ומ"ש כאן וטוב להחמיר הוא מילתא יתירא ומיהו במגילה שכתובה כדינה צריך לזוהר. מ"א ע"ש: **(ג) בדמים.** והוא קודם להגדול: **(ד) הדיוט.** דוקא כמות שהן אבל אם שינה צורתן ועשה מהן כלי אחר שרי מ"א עיין בחות יאיר סי' קס"א ועמ"א:

ב יָכוֹל מִי שִׁירְצָה, לְקִנּוֹת לְהוֹשִׁיט הַמְעִילִין לְגוֹלֵל וְאִין הַגּוֹלֵל יָכוֹל לְמַחֹת בּוֹ, כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנָה הַגְּלִילָה לֹא קָנָה לְקַח הַמְעִילִים. וְכֵן בְּמִקּוֹמוֹת שְׁנוֹהֲגִין לְקִנּוֹת הוֹצָאָה וְהַכְּנָסָה, אִין הַשְּׁלִיחַ צָבוּר יָכוֹל לְמַחֹת, כִּי אִין זֶה שֶׁיֵּשׁ לְחַזְנִים (מרדכי סוף מגלה ואור זרוע).

ג הַגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה, יַעֲמִידֵנוּ כְּנֶגֶד הַתִּפְרָה, כְּדֵי שְׂאֵם יִקְרַע, יִקְרַע הַתִּפְרָה.

ד הַגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה, גּוֹלֵל מִבְּחוּץ; וְכִשְׁהוּא מְהַדְּקוֹ, **(ה)**

מְהִדְקוֹ מִבְּפָנָיִם. הַגָּה: פְּרוּשׁ כְּשֶׁהִסְפֵּר עוֹמֵד לְפָנָיו, יִהְיֶה הַכֶּתֶב נֶגֶד פָּנָיו וַיִּתְחִיל לְגַלֵּל מִבְּחוּץ, וְאַחַר שֶׁגָּמַר הַגְּלִילָה יִהְדַּק סוּף הַמְטַפַּחַת בְּפָנָיִם, שֶׁכְּשֵׁיבֵא לְקִרְוֹת בּוֹ יִמָּצֵא הַהֲדוּק בְּפָנָיִם וְלֹא יִצְטָרֵף לְהַפִּיץ הַסֵּפֶר תּוֹרָה (טוֹר וְהֵרֵאִישׁ סוּף פִּי בְּנֵי הָעִיר); וְנִרְאָה דְּכָל זֶה מִיָּרֵי כְּשֶׁאֶחָד עוֹשֶׂה כָּל הַגְּלִילָה, אֲבָל עֲכָשׁוּ שְׁנוֹהֲגִים שֶׁהָאֶחָד מִגְּבִיהַּ וְאֶחָד גּוֹלֵל, הַכֶּתֶב יִהְיֶה נֶגֶד הַמְּגַבִּיהַּ, וְכֵן נוֹהֲגִים כִּי הוּא עֶקֶר הַגּוֹלֵל וְהָאוֹחֵז הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

באר היטב (ה) מהדקו. בשעת הגלילה יאמר לך ה' הגדולה וגוי'. ע"ה מ"א:

ה מוֹטֵב תִּגְלֵל הַמְטַפַּחַת סְבִיב (ו) הַסֵּפֶר תּוֹרָה וְלֹא יִגְלֵל הַסֵּפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁכּוֹרְכוּ בְּמְטַפַּחַת.

באר היטב (ו) הסי'ת. פ"י שלא יאחוז המפה בידו ויגלול הסי'ת סביבו:

י הַגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה בְּתוֹךְ הַתֵּיִק, טוֹעֵה.

יז אִין (ז) הַמְּפָטִיר מִתְחִיל, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ לְגַלֵּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַגּוֹלֵל טְרוּד, וַיּוּכַל לְשִׁמְעַת הַהִפְטָרָה.

באר היטב (ז) ההפטרה. ובב' וה' שאומרים יהי רצון אחר הקריאה א"צ להמתין על הגולל דאינו אלא מנהג וגם יש בו משום ביטול מלאכה לעם מ"א. מי שנותנים לו להגביה הסי'ת ולגלול וא"א לו לעשות שתיהם יגביה ויתן לאחר לגלול דהוא עיקר הגולל עיין מ"א:

ח בְּיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ב' סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא יִפְתְּחוּ הַבַּיִת וְלֹא יִסִּירוּ

המפה, עד שיגלו הרשון. הגה: ואין מסלקין הראשונה עד שפבר הניחו (ח) השנה על השלח, שלא יסחו דעתן מן המצנה; ומוציאין ב' הספרים כאחת, ותופסין בשנה עד אחר שקראו בראשונה. (אור זרוע בשם הירושלמי).

באר היטב (ח) השנה. ומניחין הב' על השולחן קודם הקדיש כדי שיאמרו על שתיים. מ"א:

סימן קמח - שלא יפשיט שליח צבור התבה

אחד סעיף ובו
א אין שליח צבור רשאי להפשיט התבה בצבור כל זמן שהם בבית הכנסת. פי' רש"י שהיו רגילים להביא ספר תורה מבית אחר שהיא משתמרת בו וכו', עד שטרם צבור הוא להתעבב שם, ועין בפנים בא"ח.

סימן קמט - שהצבור לא יצאו מבית הכנסת עד שיצניע ספר תורה

אחד סעיף ובו

א אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת, עד שיצניעו ספר תורה. **הגה:** מיהו אם אינם יוצאים, רק **(א)** יחיד, לית לן בה (בית יוסף בשם הר"י בחדושי מגלה). **ואם מצניעים הספר תורה בבית אחר, אם אין לבית הכנסת אלא פתח א', צריכין להתעכב עד שיצא הספר תורה וילכו אחריו למקום שמצניעים אותו שם; ואם יש לבית הכנסת שני פתחים, יכולים לצאת בפתח אחד קודם שיצא הספר תורה בפתח האחר, ובלבד שילכו אחר הספר תורה **(ב)** וילוהו למקום שמצניעין אותו שם. **הגה:** ובמקומות שמצניעין אותו בהיכל, שהוא הארון בבית הכנסת, מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד לפני הארון שמכניסין אותה שם (דברי עצמו ומחרי"ל). וכן הגולל ילך אחר הספר תורה עד לפני הארון, ועומד שם עד שיחזירו הספר תורה למקומה (הגה' מימוני פי"ב מה"ת) וכן נוהגין במגביה הספר תורה, כי הוא עקר הגולל וכמו שנתבאר; (סי' קמ"ז ס"ד) ויש שקתבו שמביאים התינוקות לנשק התורה, כדי לחבבה ולזרזם במצוות, וכן נוהגין. (אור זרוע).**

באר היטב (א) יחיד. פי' אחד אחד ובלבד שלא יצאו רובן: **(ב) וילוהו.** וה"ה כשמוציאין אותה ילוו אותה עד הבימה. האר"י ז"ל:

הלכות בית הכנסת

סימן קנ - בנין בית הכנסת, ושיהיה

גבוה

סעיפים

ה'

ובו

א כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לְבָנוֹת (א) בֵּית הַכְּנֶסֶת וְלִקְנוֹת לָהֶם תּוֹרָה נְבִיאִים (ב) וּכְתוּבִים. וְעַיֵן לְעֵיל ס"י נ"ה אִם כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה לְשֹׁכֵר לָהֶם מִנְּיָן.

באר היטב (א) בה"כ. הבאר היטב אשר לפני הביא בשם מהר"ם פדאוה דלבנין בה"כ גובין לפי נפשות ע"ש ולא ראה במהר"ם עצמו דשם פסק להיפך דלבנין בה"כ גובין לפי ממון ע"ש ס"י מ"ב. במקום שיש תועלת להקהל יכולין למחות שלא יתפללו בעשרה בביתם כ"א בבית הכנסת עיין בשכנה"ג: (ב) **וכתובים.** ובזמן הזה מחוייבים לקנות גם גמרות ללמוד כל מי שירצה עיין ב"ד ס"י ע"ר:

ב אין בונים בית הכנסת אלא בגבהה של עיר, ומגביהין אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי (ג) העיר שמשתמשים בהם, לאפוקי בירניות (פרוש בננינים העשויים לנוי תרגום שכיחות החמדה בירניות שפירו) ומגדלים שאין משתמשים בהם; ונג שהוא משפּע ואינו ראוי לתשמיש, משערין עד המקום שהוא ראוי לתשמיש, דהינו שאם יש עליה תחת הגג לא תהא גבוה יותר מבית הכנסת. **הגה:** ובשעת הדחק, או שיש מצות מלכות שאינן ראויים לבנות בית הכנסת כדינו, מתיר להתפלל בבית אף על פי שדרין בעליה על גביו, ובלבד שינהגו בעליה שעליו בנקיות, כמו שיתבאר סוף סימן קנ"א. (בית יוסף סימן קנ"ד בשם מהר"י בן חביב).

באר היטב (ג) העיר. ועכשיו אין נזהרין בזה כיון דבתי שררות גבוהות ליכא הכירא לבית הכנסת. כנה"ג מ"א:

ג מי שְהִגְבִיחַ בֵּיתוֹ יוֹתֵר (ד) מִבֵּית הַכֶּנֶסֶת, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהִשְׁפִּילוֹ. וְאִם עָשָׂה בְנֵיָן גְּבוּחַ יוֹתֵר בְּקֶרֶן אֶחָד מִבֵּית הַכֶּנֶסֶת, סָגִי בְּכַף (הַגְּהוֹת מִיָּמוֹן פֶּרֶק י"א מֵהַלְכוֹת תְּנַפְלָה, שְׁכּוֹ הִיָּה מַעֲשֶׂה).

באר היטב (ד) מבה"כ. דוקא בנין כגון גג או עליה אבל לא כמו שעושין קצת שתוחבין עמוד ברזל בקרן א' ולא הועילו כלום בתקנתו. מ"א:

ד הַבּוֹנֵה כְּנֶגֶד חֲלוֹן בֵּית הַכֶּנֶסֶת, אֵין (ה) מְסַפֵּיק לוֹ בְּהַרְחֵקת ד' אַמּוֹת, לְפִי שֶׁהוּא צָרִיךְ אוֹר גָּדוֹל.

באר היטב (ה) מספיק לו. היינו כשהחזיקו הקהל בחלונות עיין מ"א סי' קנ"ד. כתב רמ"א בתשובה סי"ס ל"ב חצר בה"כ שאין בו תשמיש צנוע אין יכולין למחות ליחיד שפותח שם חלונות אבל אם הקהל פותחין חלונות בה"כ לחצרו יכול הוא למחות בידם עיין מ"א (ובסי' אליהו רבה השיג על מ"א בזה):

ה אֵין פּוֹתַחִין פֶּתַח בֵּית הַכֶּנֶסֶת אֶלָּא כְּנֶגֶד הַצַּד (ו) שְׁמַתְפַּלְלִין בוֹ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, שְׁאִם מִתְפַּלְלִין לְמַעַרְב וּפְתַחוּהוּ לְמִזְרַח, כְּדִי שֶׁיִשְׁתַּחֲוּוּ מִן הַפֶּתַח נֶגֶד הָאָרוֹן שֶׁהוּא בְּרוּחַ שְׁמַתְפַּלְלִין נֶגְדּוֹ. **הגה:** וְעוֹשִׂין (ז) בֵּימָה בְּאֶמְצַע בֵּית הַכֶּנֶסֶת, שְׁיַעֲמֵד עָלֶיהָ הַקּוֹרָא בְּתוֹרָה וְיִשְׁמְעוּ כָּלָם. וְכִשְׁמַתְפַּלֵּל הַשְּׁלִיחַ צְבוּר, פָּנָיו כְּלַפֵּי הַקֶּדֶשׁ. וְסֹדֵר הַיְשִׁיבָה כֵּן הוּא: הַזְּקֵנִים יוֹשְׁבִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעַם, וְשָׂר הָעַם כָּלָם יוֹשְׁבִים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת, פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֶּדֶשׁ וּפְנֵי הַזְּקֵנִים. (טור).

באר היטב (ו) שמתפללין. נ"ל דאם היה הפתח בצד אחד וחרבה הבה"כ ורצו קצת מנהיגים לעשות הפתח כדינה אין האחרים יכולין למחות אפילו הם הרוב ואע"פ שמשנים סדר הישיבה יקוב הדין ביניהם. מ"א: (ז) **בימה.** ואין עושין יותר מו' מדרגות לבימה זוהר ויקהל. אסור לישב בין הבימה להיכל

שיהא אחריו כנגד ההיכל דגנאי הוא ואיסורא נמי איכא דהעומד על הבימה כשמשתחוה לברך נראה כשמשתחוה לו. לבוש ט"ז מ"א : (כתב אמונת שמואל סימן ל"ה גבאי צרקה שסייד וכייד במעות צדקה אין לכתוב זאת נעשה בפקודת ג"צ פלוני בב"ה ואפי' כבר נכתב יכולין למוחקו אם לא שנעשה בממונו) :

סימן קנא - דיני קדשת בית הכנסת

סעיפים

י"ב

ובו

א בתי כנסיות ובתי מדרשות, אין נוהגין בהם קלות **(א)** ראש כגון : שחוק והתול ושיחה בטלה, ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ותלמידי חכמים ותלמידיהם מתרים לאכל ולשתות בהם, **(ב)** מדחק, ויש אומרים דבבית המדרש אפלו שלא מדחק שרי (רי"ן פ' בני העיר). ואין מחשבים בהם חשבונות, אלא אם כן הם של מצוה, כגון : קפה של צדקה ופדיון שבויים, ואין מספידים בהם אלא אם כן יהיה ההספד לאחד מגדולי **(ג)** העיר, שכל בני העיר מתקבצים ובאים להספידו ; ואם צריך לכנס בהם לצרכו, כגון לקרא לאדם, יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר **(ד)** שמועה, ואחר כך יקראנו, כדי שלא יהא נראה כאלו נכנס לצרכו ; ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות, יאמר לאחד מהתינוקות : קרא לי פסוק שאתה קורא בו או

יְשֶׁהָה מְעַט וְאַחַר כֵּן יֵצֵא, שְׁהִיְשִׁיבָה בָּהֶם מְצֹוה,
שֶׁנֶּאמַר: אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ (תְּהִלִּים פד, ה) וְשֶׁעוֹר הִיְשִׁיבָה, כְּדֵי הַלּוֹךְ
ב' פְּתָחִים, (לְדַעַת הַיָּמִים בְּסִי צ' סוֹף סְעִיף כ') (מְרַדְכֵי ר"פ הַשְּׁתַּפִּיּוֹ).

באר היטב (א) ראש. ובעון זה נהפכין הבה"כ לבית עכו"ם סמ"ק. אסור
לשחוט בבה"כ מבייט מ"א. כתב הרא"ם ח"א סי' ע"ט דאפי' נעשה בבה"כ
עבירה שמצאו לשמש מתעולל עם נערה אחת שמותר להתפלל שם וכל קדושת
בה"כ עליו ע"ש כתב בשארית יוסף סי' כ"ח שכיני בה"כ שמגיע מהם ריח רע
לבה"כ צריכים להרחיק ע"ש: **(ב) מדוחק.** עמ"א וט"ז: **(ג) העיר.** פי' שמת
קרוב של הגדול: **(ד) שמועה.** פי' של תורה האר"י ז"ל היה נזהר מאוד שלא
לדבר בבה"כ אפילו דברי מוסר פן ימשוך ממנו דברי חול:

ב יֵשׁ אֲזַמְרִים שְׁמָה שֶׁשָּׁנִינוּ בְּקִדְשֵׁת בְּתֵי מְדַרְשׁוֹת, ר"ל
שֶׁל רַבִּים דּוֹמְיָא דְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲבָל יַחִיד הַקּוֹבֵעַ מְדַרְשׁ
בְּבֵיתוֹ לְצַרְפוֹ אִין לוֹ קִדְשָׁה כָּל כָּךְ.

ג אִין יִשְׁנִים **(ה)** בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲפָלוּ שְׁנַת עָרָא, אֲבָל
בְּבֵית הַמְדַרְשׁ, מְתָר.

באר היטב (ה) בבה"כ. וחיוב לגעור באותן הישנים בבה"כ מכ"ש אותן
שישנים בשעת הדרשה שאז עבירה גוררת עבירה ומסיר אזנו משמוע תורה.
המתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו רפואה מיימוני. עיין ט"ז. (ובאליהו
רבה התיר במקום שמותר להפסיק והביא ראיה לדבריו ועיין ספר חסידים
סי' תתרי"א. מצא דבר בחצר ביה"כ זכה בו ולא אמרינן דחצר להקדש (אגודה
ריש מעילה). ושיחת הילדים איסור גדול בבה"כ שלי"ה):

ד לְצַרְךָ בֵּית הַכְּנֶסֶת, מְתָר לְאָכַל וְלִישׁוֹן **(ו)** בְּתוֹכוֹ,
וּמִטַּעַם זֶה יִשְׁנִים בְּלֵיל יוֹם הַכְּפוּרִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת;

וְאָפְלוּ לְצַרְךָ מִצְוָה אַחֲרֵת, כְּגוֹן כְּשֶׁנִּקְבְּצִים לְעֵבֶר (ז)
הַשָּׁנָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִתֵּר לְאָכֹל שָׁם.

באר היטב (ו) בתוכו. ולא יכניס מטתו לשם. מ"א: (ז) השנה. שאין בה קלות
ראש דאין עולין לה אלא בפת וקטניות:

ה הָיוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁנֵי פִתְחִים, לֹא יִכְנֶס בְּפֶתַח זֶה
לַעֲשׂוֹתוֹ דָּרֶךְ לְצֵאת בְּפֶתַח הַשְּׁנַי לְקַצֵּר דְּרָכּוֹ; וְאִם הָיָה
הַדָּרֶךְ עוֹבֵר קִדָּם שֶׁנִּבְנְהָ בֵּית הַכְּנֶסֶת, מִתֵּר. וְכֵן אִם לֹא
נִכְנָס בּוֹ תַחֲלָה כְּדִי לְקַצֵּר דְּרָכּוֹ, מִתֵּר לַעֲשׂוֹתוֹ דָּרֶךְ.
וְכִשְׁנִכְנָס בּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, (ח) מִתֵּר לְמִי שֶׁנִּכְנָס בְּפֶתַח זֶה
לְצֵאת בְּפֶתַח אַחֵר.

באר היטב (ח) מותר למי. צ"ל מצוה למי וכו' מ"א ע"ש ועיין ע"ת:

י מִתֵּר לְכָנֶס בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּמַקְלוֹ וּבַתְרַמִּילוֹ
וּבְאַפְוִנְדָתוֹ (פ"י מִינֵי כִּיסִים תְּרָגוּם וּבְגִלְקוּט וּבַתְרַמִּילִיה), וַיֵּשׂ אוֹסְרִים
לְכָנֶס בּוֹ בְּסֶכִין אֶרֶץ אוֹ בְּרֹאשׁ מַגָּלָה.

י יָכוֹל לְרַק (ט) בּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיִּשְׁפָּשְׁפוּנוּ בְּרַגְלָיו אוֹ שִׁהְיָה
שָׁם גָּמִי שָׂאָם יִרַק לְתוֹכּוֹ לֹא יִהְיֶה נִרְאָה.

באר היטב (ט) בו. דוקא שלא בשעת תפלה והאריי ז"ל היה נוהר מרקיקה
אפילו שלא בשעת התפלה:

ח טיט שְׁעַל רַגְלָיו, רָאוּי לְקַנְחוּ קִדְמֵי שְׂיִכְנִס לְהַתְפַּלֵּל; וְרָאוּי שְׁלֹא יִהְיֶה עָלָיו וְלֹא עַל בְּגָדָיו שׁוֹם לְכָלוּד.

ט נוֹהֲגִים בָּהֶם כְּבוֹד, (י) לְכַבְּדוֹ וּלְרַבְּצוֹ (פ"י כְּבוֹד נְקוּי הַבַּיִת רַבּוּץ זְרִיקַת הַמַּיִם עַל פְּנֵי הַקְּרָקַע). וְנוֹהֲגִין לְהַדְלִיק בָּהֶם נְרוֹת, לְכַבְּדוֹ.

באר היטב (י) לכבדו. רבינו יעקב היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש. ס"ח מ"א:

י אֲפֵלוּ לְאַחַר (יא) שְׁחַרְבוּ, עֲדִין הוּ בְּקִדְשָׁתוֹ; וְכָשֵׁם שְׁנוֹהֲגִים בָּהֶם כְּבוֹד בְּיִשׁוּבוֹ, כִּדְ נוֹהֲגִים בְּחַרְבָּנָם, חוּץ מִכְּבוֹד וְרַבּוּץ; וְאִם עָלוּ בָהֶם עֲשָׂבִים, תּוֹלְשִׁים אוֹתָם וּמְנִיחִים אוֹתָם בְּמִקּוֹמוֹ, מִשׁוּם עֲגַמַת נֶפֶשׁ, כִּדִּי שְׂיִרְאוּ הָעַם וְתַעֲוִיר רוּחָם וְיִשְׁתַּדְּלוּ לְבַנוֹתָהּ.

באר היטב (יא) שחרבו. אפילו בח"ל ר"י בי רב. מ"א:

יא אִם בְּשַׁעַת בְּנִין בַּיִת הַכְּנֻסָּת (יב) הִתְנוּ עָלָיו לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ (יג) בְּחַרְבָּנוֹ; אֲבָל בְּיִשׁוּבוֹ, לֹא מְהִנֵּי תִנְאָה. וְאֲפֵלוּ בְּחַרְבָּנוֹ, לְתַשְׁמִישׁ מְגִנָּה, כְּגוֹן: זְרִיעָה וְחֲשִׁבוֹנוֹת שֶׁל רַבִּים, לֹא מְהִנֵּי (יד) תִּנְאָה; בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּבִתֵּי כְּנֻסוֹת (טו)

שְׁבַחוּצָה לְאָרֶץ, אֲבָל בְּבֵתִי כְּנִסְיוֹת שְׁבַאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא
מְהִנֵּי שׁוֹם תִּנְאִי.

באר היטב (יב) התנו עליו. דוקא התנו בפירוש אבל מסתמא לא. עיין מ"א:
(יג) בחרבנו. דוקא שאין דעתם לבנותה. אגודה. מ"א: (יד) תנאי. היינו
לקלות ראש כגון אכילה ושתייה וזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש.
מ"א: (טו) שבח"ל. עיין מ"א ועיין במגילה דף כ"ח בתוס' ד"ה בתי כנסיות
של בבל כתבו דמיירי בחרבנם אבל בישובם אסור. ואלו בד"ה ואעפ"כ אין
נוהגין קלות ראש כתבו דמיירי בבנינם דאלו בחרבנם שרי בכל הני ע"ש וצ"ע.
ועיין במהרש"א ובספר גופי הלכות:

יב יֵשׁ לְזָהָר מְלֶהֶשֶׁתִּמֶשׁ (טז) בְּעֵלְיוֹת שְׁעַל גְּבֵי בֵּית
הַכְּנֶסֶת תִּשְׁמִישׁ קְבוּעַ שֶׁל גִּנְאִי, כְּגוֹן לְשֹׁכֵב שָׁם; וְשֶׁאֵר
תִּשְׁמִישִׁים, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם. הַגָּה:
וְכָל זֶה דְּדוּקָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת קְבוּעַ, שֶׁנִּבְנָה מִתְחִלָּה לְכָד, אֲבָל בֵּית שְׁיִחְדוּ
לְאַחַר שֶׁנִּבְנָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מִתֵּר לְשֹׁכֵב עָלָיו (פְּסָקֵי מְהַרְי"ו).

באר היטב (טז) עליו. ומ"מ שומר נפשו ירחיק מזה כנה"ג. וכתב ט"ז בילדותי
הייתי דר בק"ק קראקא למעלה מבה"כ בבית מדרשי ונענשתי הרבה במיתת
בנים ותליתי בזה:

סימן קנב - שלא לסתור שום בית

הכנסת

א אין סותרים **(א)** בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר, שפא יארע להם אנס שלא יבנו האחר; אלא בונים אחר תחלה, ואחר כך **(ב)** סותרים הישן ואפלו לא רצו לסתור רק מחצה אי להרחיבו, נמי **(ג)** דינא הכי (רי' רוחם נייג ח"ח ובית יוסף בשם הרמב"ם). והני מלי, שהיה הראשון חזק; אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כתליו לפל, סותרים אותו מיד ומתחילין לבנות במהרה ביום ובלילה, שפא תדחק השעה וישאר חרוב. הגה: ואסור לקח אבנים מבית הכנסת **(ד)** הישנה כדי לבנות חדשה (הגהות אשר"י פ' בני העיר). ואסור **(ה)** לסתור דבר מבית הכנסת, אלא אם כן עושה על מנת לבנות. (מרדכי פרק בני העיר).

באר היטב (א) בית הכנסת. ואפילו יש להם שני בה"כ אסור מ"א. וט"ז מתיר אם יש להם בה"כ אחרת ע"ש ועיין ברמ"א סי' קנ"ג ועיין ע"ת: **(ב) סותרים.** וזה אפילו בכרכים שרי דכל העולם מרוצים כיון שבונים להם בה"כ אחרת. מ"א: **(ג) דינא.** דהיינו שבונים תחלה הכותל החדשה ואח"כ סותרין הראשונה: **(ד) הישנה.** ב"ח וט"ז פסקו בדאיכא מקום לצלויי שרי ומ"א כתב דבכל גווני אסור ע"ש: **(ה) לסתור.** דבה"כ נקרא מקדש מעט ואם נתץ אבן ממנה עובר בלאו. ע"כ יש ליזהר באותן שעושין דף שקורין שטענדיר ועושין גומא בכותל שיוכל להחזיק שם ע"י עץ אותו דף לאו שפיר עבדי ט"ז סי' קנ"א. (ובספר אליהו רבה הביא ראיות להתיר דהא כתב הרמב"ם דהנותץ מן המזבח דוקא דרך השחתה אסור וכן מוכח דברי מהרא"ם פ' ראה שפירש דברי רש"י וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין מזבח כו' הא דלא הקשה על מחיקת השם היינו משום די"ל בענין שיש צורך למחוק ואם איתא דאסור בנתיצה אף לצורך אי"כ מאי פריך על נתיצה ע"ש) ועיין במהר"ם פאדווה סי' ס"ה:

סימן קנג - דיני בנין בית הכנסת

סעיפים

כ"ב

ובו

א מתר לעשות מבית הכנסת (א) בית המדרש, אבל לא מבית המדרש (ב) בית הכנסת.

באר היטב (א) בה"מ. בסי' צ' סעיף י"ח משמע דמותר לעשות מבה"כ בה"מ ליחיד בביתו. מ"א: (ב) בה"כ. דוקא בה"כ שאין קובעין מדרש ללמוד אבל בה"כ דידן שקובעין שם מדרש בלמוד שעה אחד דינו כבית המדרש ומותר לעשותו מדרש תשובת דבר שמואל סי' שמ"ו:

ב בני העיר שפרכו בית הכנסת, יכולים לקח בדםיו תבה, דהינו היכל שפניחין בו ספר תורה או לוח שפמעמידין עליו ספר תורה; מכרו תבה, יכולים לקח בדםיו מטפחת של ספר תורה; מכרו מטפחת, לוקחין בדםיה ספרים, דהינו שכתוב כל חמש לבדו, וכן נביאים (ג) וכתובים; מכרו ספרים, לוקחין בדםיהו ספר תורה, אבל איפכא להורידן מקדשתו, אסור. ואפלו אם קנו בקצת הפעות דבר שקדשתו חמורה, אין יכולין לשנות המותר לקדשה קלה.

באר היטב (ג) וכתובים. משמע דחומשין ונביאים וכתובים כי הדדי ניהו. וצ"ע דבי"ד סי' רפ"ב סי' י"ט איתא דחומשין קדושתן חמורה מנביאים וכתובים לכן נ"ל דאסור ליקח בדמי חומשין נביאים וכתובים ונביאים וכתובים כהדדי ניהו עיין מ"א:

ג ספר תורה שנמצא בו (ד) טעות, דינו כחמשים ועין לעיל סימן קמ"ג.

באר היטב (ד) טעות. כיון שפסול לקרות בו אע"פ שאפשר לתקנו. ב"י:

ד אם מתר לקנות בְּדָמֵי קִדְשָׁה אַחַת קִדְשָׁה אַחֶרֶת
כַּיּוֹצֵא בָּהּ, יֵשׁ אוֹסְרִים וַיֵּשׁ (ה) מְתִירִים.

באר היטב (ה) מתירים. הדיעות אלו איירי בשאר קדושות אבל בס"ת פסק
בי"ד ריש הלכות ס"ת דאסור למכור ליקח בדמיה אחרת ע"ש עיין מ"א
והמחבר יד אהרן הקשה עליו. כתב ה"ט"ז בזמנינו אנו רואין הרבה מוכרים
ספרים ולוקחים אחרים בדמיהם נראה דעכשיו מתחלה כשקנו היה בדעתם
לכך ואף שלא פרשו ע"ש. (ועיין בס' אליהו רבה מה שהשיג על האחרונים
:בזה):

ה אם גבו מעות לבנות בית הכְּנֻסָּת או בית המְדָרְשׁ, או
לקנות תְּבָה או מְטֶפֶת או סֶפֶר תּוֹרָה, וְרָצוּ לְשִׁנּוֹתוֹ
מִלְצַרְדָּה מֵה שֶׁגָּבוּ אוֹתָם, אִין (ו) מְשַׁנֵּין אֶלָּא מִקִּדְשָׁה
קֹלָה לְחֻמּוֹרָה; אֲבָל אִם עָשׂוּ בָּהֶם הַדְּבָר שֶׁגָּבוּ אוֹתָם
בְּשִׁבְלֵוֹ, מְשַׁנֵּין הַמּוֹתֵר לְכָל מָה (ז) שֶׁיִּרְצוּ; וְאִם כְּשֶׁגָּבוּ
הַמְּעוֹת הִתְנוּ לַעֲשׂוֹת חֶפְצִים מִמּוֹתֵר הַדְּמִים, אֶפְלוּ קָנוּ
וּמָכְרוּ וְחִזְרוּ וְקָנוּ קִדְשָׁה בְּמִקְצַת הַדְּמִים, מִתֵּר לְהוֹרִיד
הַמּוֹתֵר; אֲבָל אִם לֹא הִתְנוּ כְּשֶׁגָּבוּ, אֶלָּא כְּשֶׁמָּכְרוּ הִתְנוּ,
אָסוּר לְהוֹרִידָם. **הגה:** וְאִם קָנוּ בְּדָמִים אֶלּוּ שֶׁגָּבוּ (ח) עֲצִים וְאֲבָנִים,
חָלָה קִדְשַׁת הַדְּמִים עַל הָעֲצִים וְהָאֲבָנִים, וְאָסוּר לְשִׁנּוֹתוֹ רַק לְקִדְשָׁה
חֻמּוֹרָה; וְאִם הִבִּיאוּ עֲצִים וְאֲבָנִים לְצַרְדָּה בְּגֵן בֵּית הַכְּנֻסָּת, אִם בָּאוּ לְיַד גִּבְאֵי
אָסוּר לְשִׁנּוֹתוֹ רַק לְקִדְשָׁה חֻמּוֹרָה, וְקִדְּם שֶׁבָּאוּ לְיַד גִּבְאֵי, מִתֵּר לְשִׁנּוֹתוֹ;
אֲבָל מִכָּל מְקוֹם לֹא יוּכַל לְחַזֵּר בּוֹ. (בית יוסף וכו' מִשְׁמַע בְּמַרְדְּכֵי רִישׁ פ' בְּנֵי הָעִיר).

באר היטב (ו) משנין. הקשה הכ"מ הא קי"ל הזמנה לאו מילתא היא ע"ש
ותירץ המ"א הא דאסור לשנות המעות היינו משום דבני העיר לא נתנו המעות
אלא אדעתא שיבנו בה"כ ואסור לשנותו שלא מדעתן ומ"ש סעיף ח' דהזמנה

לאו מילתא היא איירי שקנוהו הקהל ממעות חולין שגבו סתם. וה"ה לבנים חדשים שרי לשנותן כנה"ג. ופשוט דז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שרי לשנות המעות עכ"ל המ"א. וט"ז כי דודאי מ"ש הזמנה לאו מילתא היא אינו ענין לכאן דבכל דבר ששייך בו נדר לקדושה חייב לקיימו מצד נדרו ואם בא לקיימו והזמין לכך יש בידו לשנות דהזמנה לאו מילתא היא וקיימו בענין אחר כפי מה שנדר מש"ה בההיא דבנה בית סתם שכתב בס"ח שאינו קדוש עד שישמשו בו מכל מקום לא יצא נדרו וחייב לקיימו ולעשות ממנו בה"כ ולהתפלל בו אלא דכ"ז שלא התפלל בו אין בו קדושה וכן בההיא דלבנים חדשים הוא ממש כך שחייב לקיים נדרו ולעשות מהם בה"כ אלא דקודם מעשה אין בהם קדושה אבל הנודר חייב לקיים נדרו ומ"ש כאן דאין משנין המעות אלא לקדושה חמורה לאו מטעם שיש קדושה במעות עצמן דודאי הזמנה לאו מילתא היא אלא דבאם רוצים לקיים נדרם שגבו לבה"כ לעשות מן המעות איזה מצוה אחרת לומר שיצאו בזה חיוב שלהם הא לא אמרינן אלא לא יצאו י"ח עד שיוציאו דוקא לבה"כ. ואם רוצים להוציא אלו המעות לדבר אחר ולתת אחרים תחתיהם לבה"כ ודאי מותר דאין כאן קדושה בגוף המעות שגבו אלא דהמצוה לא קיימו מה שהם חייבים עד שיבנו בה"כ וכן מפורש בסי' זה סעיף י"ג דבגבו מעות יכול להוציא לדבר מצוה משמע אפי' למצוה קלה מזה והיינו שבדרך הלואה הוא מוציא המעות עד שישלם המעות וכל זה אינו אלא בדבר שאין בו אלא הזמנה לחוד. אבל בדבר שיש בו כבר מעשה קדושה או שיש בגוף הדבר קדושה אסור אפי' לדבר מצוה מש"ה בלבנים ישנים שהיו כבר בבה"כ אסור ליקח מהם דרך הלואה ולתת אחרים תחתיהם עד כאן לשון ט"ז ע"ש. והרא"ם ח"א סי' נ"ג כתב דגביית המעות הוי מעשה ולא הזמנה וכ"כ הב"ח ע"ש ועיין בש"ך י"ד סי' רנ"ט. והמ"א הקשה עליו ע"ש והיד אהרן מיישבו ע"ש. (ועיין בסי' אליהו רבה ס"ק י"ח מה שמתרץ על תמיהת מ"א על מהר"מ לובלין ועל סי' מ"ב): (ז) שירצו. אפי' לדבר הרשות והטעם כיון שנעשה דעת אנשי העיר בהמעות. מ"א ט"ז ב"ח. וט"ז כתב דדוקא לדבר מצוה וצרכי רבים נמי מקרי דבר מצוה ע"ש (ועיין נאמן שמואל סי' ק"ח): (ח) עצים ואבנים. כי ט"ז דברי רמ"א צ"ע דכיון דכתב בש"ע דהדמים חלה עליהם קדושה מי הוא זה שיאמר דנפקעה הקדושה על ידי קניית העצים. גם מ"ש כאן בהביאו עצים מביתם לצורך בנין בה"כ דיש חילוק אם בא ליד גבאי או לא. וכי בשביל ביאה ליד גבאי יצאה מכלל הזמנה לאו מילתא. ולענין עיקר הענין כבר בארנו דאין שום הקדש בגוף המעות כל שהוא בכלל הזמנה לאו מילתא כההיא דגבו מעות אלא שהחיוב עליו מצד נדרו לעשות דוקא דבר זה ולא קל ממנו אם כן אפי' לא בא ליד גבאי עכ"ל ע"ש ועיין במ"א :

1 מוֹכְרִים בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכֹן שְׂאֵר דְּבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה
וְאֶפְלוּ סֵפֶר תּוֹרָה, לְהַסְפֶּקֶת (ט) תַּלְמִידִים אוֹ לְהַשְׂיָא (י)
יְתוּמִים בְּדָמָיו.

באר היטב (ט) תלמידים. היינו אם יש להם בה"כ אחר. ט"ז: (י) יתומים.
וה"ה יתומות. מ"א עיין בש"ע א"ע סי' א' ס"ק ב' מש"ש. וה"ה דמוכרין ס"ת
לפדיון שבויים. ב"י בי"ד סי' (רפ"ב) [רנ"ב] מ"א:

2 וְהָא דְּבֵית הַכְּנֶסֶת נִמְכָּר, הָנִי מְלִי שֶׁל כְּפָרִים שְׂאִין
בְּאִים אֲנָשִׁים מִמְּקוֹמוֹת (יא) אַחֲרִים, שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית אֶלָּא
לְבָנֵי הַכְּפָרִים לְבָדָם. וְאֶפְלוּ בְּנוֹ אוֹתָהּ מִשְׁלֵל אַחֲרִים (מְרַדְכִי יָשׁוּן בְּשֵׁם
רֵאבִי"ה), וְלָכֵן יְכוּלִים לְמַכְרוֹ; וּמִכָּל מָקוֹם הַמְּעוֹת
נִשְׂאָרִים (יב) בְּקִדְשָׁתוֹ, וְאֵינָם רִשְׁאִים לְהוֹרִידוֹן
מִקְדָּשָׁתוֹ, וְהֵינּוּ כְּשִׁמְכָרוּ בְּנֵי הָעִיר שֶׁלֹּא מִדַּעַת
פְּרִנְסִיָּה, וְהוּא הַדִּין אִם מְכָרוּ זֵי טוֹבֵי הָעִיר שֶׁלֹּא
בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר, אֲבָל אִם הִסְכִּימוּ זֵי טוֹבֵי הָעִיר
בְּאוֹתוֹ מֶכֶר, וְהָיוּ בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר, רִשְׁאִים לְהוֹצִיא
הַמְּעוֹת לְכָל מָה (יג) שְׂיָרְצוּ, וְאִם קִבְּלוּ עָלֵיהֶם בְּנֵי הָעִיר
בְּפָרוֹשׁ בְּמֶכֶר זֶה כָּל מָה שְׂיַעֲשֶׂה, אֶפְלוּ יַחֲיד מָה שְׂעֲשֶׂה
עָשָׂה. **הגה:** וְכָל שְׂזֵי טוֹבֵי הָעִיר מוֹכְרִים בְּפָרְסוּם, מְקָרִי בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי
הָעִיר וְאֵינּוּ צָרִיכִין לֹמַר הֵן אוֹ לֹאוּ. (מְרַדְכִי) אֲבָל שֶׁל כְּרָכִים,
שְׂבָאִים שֶׁם מִמְּקוֹמוֹת אַחֲרִים, אֶפְלוּ בְּנוֹ אוֹתוֹ
מִשְׁלָהֶם, אֵינּוּ נִמְכָּר אֶלָּא אִם כֹּן תָּלוּ אוֹתוֹ בְּדַעַת (יד)
הַיַּחֲדָד, שְׂאֵז יַעֲשֶׂה בּוֹ הַיַּחֲדָד מָה שְׂיָרְצָה בְּהַסְכַּמַּת
הַצְּבוּר; וְהוּא הַדִּין לְכָל דְּבָרֵי (טו) קִדְשָׁה שְׂנִזְכָּרוּ כָּאוֹ,

דְּכַלְהוּ גְרִירֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת. **הגה:** יחיד שְׁבִנָּה בֵּית הַכְּנֶסֶת וּנְתָנָה לְקָהֶל, דִּינָה כְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל קָהֶל; אָבֵל אִם שִׁיר לְעַצְמוֹ בָּהּ שׁוֹם כַּחַ, אֵין לָהּ מְכָר כִּי אִם עַל פִּי הַקָּהֶל וְעַל פִּי אוֹ יוֹרְשָׁיו (אֹרֶז וְרוֹעַ וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁר יִי פָּרַק בְּנֵי הָעִיר). וְכֹל זֶה לֹא מִיָּרִי אֶלָּא כְּשֵׁיט לָהֶם בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחֲרָת, אָבֵל אִם אֵין לָהֶם רַק בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחַת, אָסוּר לְמַכְרוֹ דָּהָא אֶפְלוּ לְסַתְרוּ אָסוּר עַד שְׁיִבְנוּ אַחֲרָת (רַבִּי יְרוּחָם נִיג חִי"ה וּבִי"י בְּשֵׁם הַרְמַבְיָו). כֹּל דְּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה שְׁנִמְכָר וּמִתָּר לְשִׁנּוֹתוֹ, נִמְכָר בְּלֹא הַכְרָזָה וְאֵין בּוֹ אוֹנָאָה, אָבֵל דְּבָר שֶׁאָסוּר לְשִׁנּוֹתוֹ (טז) לְקַדְּשָׁה קָלָה, צָרִיךְ הַכְרָזָה. (תְּשׁוּבַת רִשְׁבֵי"א סִי תרִי"ז).

באר היטב (יא) אחרים. דהאחרים נתנו להם מעות שיעשו בהם מה שירצו: **(יב) בקדושתו.** כלומר דאסור לשנותן לקדושה קלה: **(יג) שירצו.** אפי' לדבר הרשות כיון שהתנו זט"ה יצא המעות לחולין. ט"ז. וע"ל ס"ק ז': **(יד) היחיד.** זהו קאי כשבנאוהו משלהם אבל אם נדבו אחרים לזה אין מועיל מה שתלו הם בדעת היחיד דשמא יש אחד בסוף העולם שאין דעתו נוחה בזה. ואם אינם מתפללים בבה"כ של כרכים יכולין למוכרם. מבי"ט ח"ג קמ"ג. ובית החיים יכולים למכור. וברמ"מ סי' ס"ז כתב דכל דבר השייך לבה"כ כגון חצרות או מקוה אמרינן מסתמא רבים נתנו לזה ולא מצו למוכרן או לסוּגְרָן למנוע מהם אורחים ע"כ. ומכל מקום לא חמיר מבית הכנסת. מ"א: **(טו) קדושה.** כל כלי בית הכנסת וספסלים ויריעות עיין מ"א: **(טז) לקדושה קלה.** מ"א מוחק תיבות אלו וצ"ל שאסור לשנותו צריך הכרזה ע"ש:

ח בָּנוּ בֵּית סֶתֶם, וְהַקְדִּישׁוּהוּ אַחַר כָּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, דִּינּוּ כְּבֵית הַכְּנֶסֶת אָבֵל אֵינוּ קָדוֹשׁ עַד (יז) שְׁיִתְפַּלְלוּ בּוֹ, אֶפְלוּ אִם בְּנֵאוּהוּ לְשֵׁם בֵּית הַכְּנֶסֶת; וְכִיּוֹן שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ, אֶפְלוּ אוֹרְחִים לְפִי שְׁעָה, כִּיּוֹן שֶׁהָיָה מִיַּחַד לְתַפְלָה, קָדוֹשׁ; וְאִם לְפִי שְׁעָה הַקְדִּישׁוּ, הַכֹּל לְפִי מָה שֶׁאָמְרוּ.

באר היטב (יז) שיתפללו בו. ע"ל ס"ק ו'. משי"ש יחיד שבנה בה"כ לא יכול לחזור בו כמ"ש סעיף י"ד אבל אם עשה מטפחת לס"ת שלו שיש לו בביתו ואין קורין בו ברבים כל שלא נשתמש בו לס"ת יכול לחזור בו דהזמנה לאו מילתא היא. מ"א:

ט כְּשֶׁמוֹכְרִים אֲנָשִׁי הַכֶּפֶר בֵּית הַכְּנֶסֶת יְכוּלִים לְמָכְרוֹ מִמֶּכֶר עוֹלָם, וְהַלּוּקָח יַעֲשֶׂה בּוֹ מֵה שְׂיִרְצָה, חוּץ מִמְרָחֵץ וּבְרִסְקֵי וּבֵית הַטְּבִילָה וּבֵית הַכֶּסֶא; וְאִם מְכָרוּהוּ (יח) ז' טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד אֲנָשִׁי הָעִיר, יַעֲשֶׂה הַלּוּקָח אֶפְלוֹ אֵלוֹ הָאֲרָבָעָה דְּבָרִים.

באר היטב (יח) זט"ה במא"ה. ל"ד כל ז' אלא כל היכא דאיכא רובא זט"ה מיקרי ואזלינן בתר רובא. עיין פני יהושע סי' ד' ומהרשד"ם ח"י"ד סי' קע"ה. זט"ה אינו ר"ל היותר חכמים שבעיר או היותר זקנים אלא היותר משתדלים בצרכי ציבור הרא"ם ח"א סי' נ"ג:

י יֵשׁ אֲוֹמְרִים דִּיחִיד בְּשָׂלוֹ, אֶפְלוֹ סֵפֶר תּוֹרָה מִתָּר לְמָכְרוֹ וְלַעֲשׂוֹת בְּדַמְיוֹ כָּל מֵה שְׂיִרְצָה כָּל שְׂלֵא הַקְּדִישׁוֹ לְקִרְוֹת בְּרַבִּים; וְיֵשׁ מִי (יט) שְׂאוּסֵר אֶלָּא אִם כֵּן לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לְשֵׂא אִשָּׁה.

באר היטב (יט) שאוסר. ולדבריו אף זט"ה במא"ה וחבר עיר אסורין למכור להשתמש בדמיו אא"כ ללמוד תורה וכו'. ומ"מ נ"ל דבתשמישיה לכ"ע מותר היחיד למוכרן להשתמש בדמיהן. ובי"ד סי' רפ"ב כתוב שם בש"ע הפלוגתא גם בתשמישיה וצ"ע. ואפשר דמ"ש שם ויש מי שאוסר קאי רק אסיית וכתב המ"א וצ"ע על מה סומכין העולם שמוכרין ס"ת אפי' נתנו לבה"כ לקרות בהן ומשתמש בדמיהן וצ"ל כיון דהמנהג כן ה"ל כאלו התנו בתחלה וכמ"ש בי"ד סי' רנ"ט ס"ב בהג"ה. ואם קנאה מתחלה כדי למוכרה וכ"ש אם קבלה בחוב מותר למוכרה. ט"ז. עיי' בתשובת גינת ורדים כלל ב' סי' ל"א שכתב דבזמן הזה שכל ספרינו בחזקת שיש בהם פיסול מותר ליחיד למכור ס"ת בשופי ע"ש. ועיין בחוות יאיר סי' נ"ט ועיין בי"ד סי' ר"ע:

יא בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבָנִים וְעֵצִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת יָשׁוּן

שְׁסַתְרוּ, יְכוּלִים לִתֵּן (כ) בְּמִתְנָה, דָּאֵי לָאוּ דִּהְוָה לְהוּ
הִנָּאָה מְנִיָּה לָא הוּוּ יִהְיִי לִיָּה הֶדְר הָוָה לִיָּה (כא) כְּמִכְר,
וְכֵן יְכוּלִים לְהַחְלִיפֵן בְּאַחֲרִים וְהִם יוֹצְאִים לְחִלּוּן; אָבֵל
אָסוּר לְמִשְׁכָּנָן אוֹ לְהִשְׁכִּירָן אוֹ לְהִשְׁאִילָן, אֶפְלוּ עַל יְדֵי
ז' טוֹבֵי הָעִיר, שְׁעֲדִין נִשְׁאָרִים בְּקִדְשָׁתָן שְׂאִין כָּאֵן דְּבַר
אַחַר שְׁתַּחוּל קִדְשָׁתָן עָלָיו. הַגָּה: וְדוּקָא בְּדַרְדְּ שְׁמוּרִידוּ מִקִּדְשָׁתָן,
אָבֵל מִתֵּר לְהִשְׁאִיל אֶפְלוּ סִפְר תּוֹרָה לְקִרְוֹת בָּהּ, אֶפְלוּ מִשָּׁל רַבִּים לְיַחֲדִיד. (בֵּית
יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח).

באר היטב (כ) במתנה. היינו זט"ה במא"ה ובכרכים אסור. מ"א: (כא)
כמכר. אבל ליתנו לעיר רחוקה שבודאי לא הי"ל הנאה מהם אסור. כתב במ"ב
דאם בנו בה"כ חדשה וסתרו הישנה ע"פ זט"ה במא"ה פקעה הקדושה
מהישנה וחלה על החדשה ורשאי לשנות הישנה לכל מה שירצו דלא גרע
ממתנה אבל בלא"ה אין כח אפי' זט"ה במא"ה לעשות בהן דבר חול שאין
כאן דבר אחר שתחול קדושתה עליהן. עיין מ"א:

יב מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ תְנָאֵי עִם הַקְּהָל שְׁלֵא יוֹכֵל לְבָנוֹת בֵּית
הַכְּנֶסֶת כִּי אִם הוּא וְזָרְעוֹ, אֵינּוּ יְכוּלִים לְמַכֵּר (כב) זְכוּתוֹ
לְאַחַר.

באר היטב (כב) זכותו. דוקא אם כבדו הקהל א' בדבר זה אבל אם קנה א'
זכות זה יכול למכור לאיש הגון כמוהו. ט"ז:

יג גָּבוּ מַעוֹת לְבָנִין בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבָא לָהֶם דְּבַר מִצְוָה,
מוֹצִיאִין בָּהּ הַמַּעוֹת; קִנּוּ אֲבָנִים וְקוֹרוֹת, לֹא יִמְכְּרוּם
לְדַבֵּר מִצְוָה, אֶלָּא לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים; אִף עַל פִּי שְׁהִבִּיאוּ
הָאֲבָנִים וּגְרָרוּם וְאֵת הַקוֹרוֹת וּפְסָלוּם וְהִתְקִינוּ הַכָּל
לְבָנִין, (בֵּית הַכְּנֶסֶת) מוֹכְרִים הַכָּל לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים בְּלֶבֶד, אָבֵל

אם בנו (כג) וגמרו, לא ימכרו (כד) בית הכנסת אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

באר היטב (כג) וגמרו לא. המ"א הגיה בנו יגמרו ולא וכו'. (כד) בה"כ. ומן הדין שרי. מ"א ט"ז וש"ך י"ד סי' רנ"ב:

יד ראובן שאמר: קרקע זו אני נותן לבנות עליה בית הכנסת, ולא רצו עובדי כוכבים להניחן לבנות בית הכנסת, והקהל אומרים לבנות עליו בית לתלמוד תורה, וראובן אומר: אדעתא דהכי לא נדרתי, לא מצי ראובן הדר ביה; ואם ראובן לא היה דר שם היו יכולים (כה) לשנותה, ואם הוא מבני אותה העיר, אינם רשאים לשנותה אם הוא עומד וצווח (פרוש וצועק), אלא אם כן יש שם חבר עיר, דכל מאן דאתי אדעתא דידיה אתי. וז"י טו"ב העיר דינם כחבר עיר (מרדכי ריש בני העיר).

באר היטב (כה) לשנותה. אפי' לדבר הרשות. מרדכי מ"א:

טו אין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת ולא מהספרים; ואם אסר, אינו (כו) כלום.

באר היטב (כו) כלום. היינו מצד התקנה אבל מדינא יכול לאסור כמיש בי"ד סי' רכ"ד:

טז מי שהשאיל ביתו לבית הכנסת ויש לו מריבה עם אחד מהקהל, אינו יכול לאסרה אלא אם כן יאסרנה

לְכָל הַקְּהָל כְּאַחַד. הַגָּה: וְדוֹקָא שְׁהַשְׂאִיל תְּחַלֵּה סְתָם, אָבֵל אִם הִתְנָה מִתְחַלֵּה שְׁפָל זְמַן שְׁיִרְצָה לְמַחֹת יְהֵא בְּיָדוֹ לְמַחֹת, אוֹ שְׁלֵא הַשְׂאִיל לְהֵם בְּפְרוֹשׁ אֶלְא הַנִּיחָם לְכָנֶס לְבֵיתוֹ, הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ לְמַחֹת בְּמִי שְׁיִרְצָה. (מְהַר"ם פֶּאדוּוֹאָה סִימָן פ"ה).

יז מִי שֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת יָמִים רַבִּים, אֵין הַצְּבוּר רְשָׁאִים לְשְׁנוֹתוֹ בְּבֵית (כז) אַחֵר.

באר היטב (כז) אחר. וה"ה מי שזכה באיזה ענין של כבוד או של מצוה אין מעבירין ממנו אם לא בהיות איזה טענה למערער. ול"ד בדברים הנוהגים תדיר אלא אפילו בדבר דמזמן לזמן קאתי וכן כתב הראנ"ח ח"ב סי' ע"ו ועיין בהר"י הלוי סי' מ"ד ובהר"ש הלוי חא"ח סי' ט' ואפי' בא ת"ח לזכות באיזה מצוה אין מעבירין מהמוחזק אפי' הוא ע"ה ואם מכר זה ביתו לראובן אין בידנו ראייה גמורה שהקונה יזכה באותו חזקה הראנ"ח ח"ב סי' ע"ו וכל זה לא מיירי אלא כשרוצים להעביר המצות והכבוד לגמרי מהמוחזק אבל אם בא אחר לזכות במצות וגם הראשון יעמוד במצותו אינו יכול לעכב ע"י אע"פ דקצת שהיו מתפללין בבה"כ הראשון מתפללין בבית השני אפי' אינו יכול לעכב הראנ"ח ח"ב סי' (ע"ח) [ע"ו]. חברה שהיו לומדין בבית עשיר כמה שנים ואח"כ רוצים ללמוד ב' חדשים בכל בית ובית אינם יכולים לשנות באר עשק סי' ה' עח"מ סי' קמ"ט:

יח יֵשׁ מִי שְׁאוּמַר שְׁכָלֵי הַקְּדָשׁ שֶׁל כֶּסֶף שֶׁנִּהְגוּ לְהַבִּיא תָּמִיד לְבֵית הַכְּנֶסֶת בַּחֲגִים, אֵין יְכוּלִים לְהוֹצִיאָם (כח) לְחֻלִּין וּלְמִכָּרָם, וְהַקְּהָל יְכוּלִים לְתַפְּשֵׁם שְׁיִשְׁאָרוּ בְּחִזְקַת הַקְּדָשׁ אַחֵר מִיתַת הַמִּקְדָּשׁ.

באר היטב (כח) לחולין. עכשיו המנהג פשוט שנשארים ברשות בעליהם דהוי כאלו התנה עליהם מ"א. וט"ז כתב שמעתי וראיתי שבני אדם המתנדבים ס"ת לבה"כ הם מתנין ברבים שאינו לחלוטין וא"כ אותו שלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה:

יט יש מי שאומר שאם ימצא אחר מיתת אדם כתב כתוב שהקדיש פלים, ואין עליו עדים ולא מסרו לקהל, אפלו הכי הוי הקדש.

כ יש מי שאומר שספר תורה שהחזק שהיה של אבותיו של ראובן, אין הצבור יכולים להחזיק (כט) בו.

באר היטב (כט) בו. אפי' עדות לא מהני מבני אותו העיר וכמ"ש בח"מ סי' ל"ז. ישוב שלא היה לצבור ס"ת וקראו בספר תורה של יחיד ואח"כ קנאו הציבור ב' ס"ת וטוען היחיד שהחזק שיקרא דוקא בס"ת שלו אין לו חזקה דאין עמה טענה ומ"מ אין למעט כבוד ס"ת דיחיד אלא יקראו כל שבת בס"ת אחרת. בי"ז סי' קפ"ב:

כא אין לקנות מעילים שנשתמש בהם (ל) הדיוט, לתשמיש קדשה. הגה: אסור לעשות (לא) מאתנן זונה או מחיר פלב (דברים כג, יט) דבר של מצנה, כגון בית הפנסת או ספר תורה; ודוקא מהאתנן עצמה, אבל אם נתנו לה מעות באתנן, מתר לקנות בהן דבר מצנה; ולא מקרי זונה, אלא אסור ערנה, אבל אלו הפנויות הקדשות שמשמשות דבר, מתר לקבל מהן. (רי' רי"ח נכ"ג ח"א).

באר היטב (ל) הדיוט. עיין בחות יאיר סי' קס"א. והיד אהרן הרבה להקשות עליו עיין שם וע"ל סי' קמ"ז סי' ד' מש"ש: (לא) מאתנן זונה. אם בא עליה ואח"כ נתן לה מותר. נתנה היא לו אתנן מותר. נתן לה ואמר יהי אצלך עד שאבוא עליך כשיבא עליה אסור. ואם קדמה והקדישתו לבה"כ מותר. נתן אתנן לזכר אסור. אמר לזונה הילך טלה והבעלי לפלוני אסור. ואם עשתה שינוי כגון חטים ועשאתן סולת וכן ולדותיהן מותר. ואם פסק טלה אחד ונתן לה הרבה כולם אסורים עיין מ"א ועיין יד אהרן:

כב אָדָם שֶׁהוּא רָגִיל בְּשׁוּם מִצְוָה, כְּגוֹן גְּלִילָה, וְאַרְעוֹ
(לב) אָנֹס אוֹ עֲנִי, וְנִתְּנוּ הַקְּהָל הַמִּצְוָה לְאַחַר, וְאַחַר כָּךְ
הֶעֱשִׂיר וְרָצָה שְׂיַחֲזִירוּ לוֹ הַמִּצְוָה, אִם בְּשַׁעָה שֶׁנִּתְּנוּ
הַקְּהָל הַמִּצְוָה לְשָׁנֵי הָיָה סְפוּק בְּיַד הָרֹאשׁוֹן לְתֵת מֶה
שֶׁהָיָה נוֹתֵן בְּכָל שָׁנָה וְלֹא חֶפֶץ בָּהּ, וְנִתְּרָצָה הוּא עִם
שְׂאֵר הַקְּהָל לְתֵת לְאַחַר, אֲבָד זְכוּתוֹ; אֲבָל אִם כְּשֶׁנִּתְּנוּ
לְשָׁנֵי לֹא הָיָה בְּיַד הָרֹאשׁוֹן סִפֵּק לְתֵת מֶה שֶׁהָיָה נוֹתֵן,
וְעַתָּה שְׂיֵשׁ בְּיַדוֹ רוֹצָה לְזָכוּת בְּמִצְוֹתוֹ וְלַחֲזֹר וְלִתֵּן מֶה
שֶׁהָיָה נוֹתֵן תַּחֲלָה, חוֹזֵר לְמִצְוֹתוֹ.

באר היטב (לב) אונס. וה"ה לפרנס שעבר מחמת אונס כשיעבור האונס
הראשון חוזר לשררתו. ואי עבר מחמת עבירה אפי' ששגג אינו חוזר ואין
לשנותו אפי' מע"ה לת"ח. ואם יש ראייה ברורה שנתייאש ממנו אבד חזקתו
ועיין מגן אברהם וע"ל ס"ק כ"ז:

סימן קנד - דיני תשמיש קדושה

ונרות בית הכנסת

סעיפים

ט"ו

ובו

א רְחֻבָה שֶׁל עִיר, אֵף עַל פִּי שְׂמֵת־פְּלִין בָּהּ בְּתַעֲנִיּוֹת, אִין
בָּהּ מְשׁוּם קִדְשָׁה מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲרָאִי; וְכֵן בְּתֵים (א)
וְחִצְרוֹת שְׂמֵת־קִבְצִים בָּהֶם לְהַתְּפִיל בְּאַקְרָאִי (פ"י ד"ד מקרה

והזדמנו לא דרד קביעות), **אין בָּהֶם שׁוֹם קְדֻשָּׁה. הגה:** ויש אומרים דלא מקרי אָרוֹן הַקְּדֻשׁ אֶלָּא אִם הוּא כְּמִין אַרְגָּז, שְׁאִינוּ עָשׂוּי רַק לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, אֲבָל אָרוֹן הַבְּנוּי בְּחֹמָה הַנְּעֻשָׂה לְשִׁמְיָהּ, לֹא מְקַרֵּי תִשְׁמִינֵי קְדֻשָּׁה; וְכָל שָׁכֵן אִם הַסְּפָרִים מִתְקַלְקְלִים בּוֹ, דְּמִתֵּר לְטָלֵן מִשָּׁם (מְרַדְכֵי וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁר יִי פִּי בְּנֵי הָעִיר).

באר היטב (א) וחצרות. וחצרות שלנו נעשה קודש כיון שמתפללין שם תדיר כל זמן שהם נדחקין מהרי"ט עיין מ"א. גן ופרדס ואיצטבא שסביבה אע"פ שפתוח לבה"כ אין בה קדושה ואם היה פתוח נגד ההיכל יש להחמיר שלא להשתמש בהן שם:

ב השוֹכְרִים בֵּית וּמִתְפַּלְלִין בּוֹ, אֵין לוֹ דִּין בֵּית הַכְּנֶסֶת.

ג תִּשְׁמִינֵי קְדֻשָּׁה, כְּגוֹן: תֵּיק שֶׁל סְפָרִים וּמְזוּזוֹת, וּרְצוּעוֹת תְּפִלִּין, וְאַרְגָּז שְׁנוֹתֵנִין בּוֹ **(ב)** סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ חֲמֵשׁ וְכֶסֶף שְׁנוֹתֵנִין עָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה, **(ג)** וּוִילוֹן שֶׁתּוֹלִין לְפָנָי הַהֵיכָל, יֵשׁ בָּהֶן **(ד)** קְדֻשָּׁה וְצָרִיד לְגַנְזָן. **הגה:** וְדוֹקָא הַדָּבָר שֶׁמְנִיחִין בָּהֶן דְּבַר הַקְּדֻשָּׁה בְּעֶצְמוֹ לְפַעֲמִים, אוֹ שֶׁנַּעֲשִׂית לְכַבּוֹד כְּגוֹן הַמְּכָסָה שֶׁעַל הַקְּרָשִׁים שֶׁל הַסְּפָרִים, אֲבָל אוֹתוֹ מְכָסָה שֶׁהוּא לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ מְכָסָה שֶׁעַל הַקְּרָשִׁים, לֹא מְקַרֵּי תִשְׁמִינֵי, דְּהוּי תִשְׁמִינֵי דְתִשְׁמִינֵי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה. אֲסוּר לְכַבֵּס מְטַפְחוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה בְּמֵי רְגֵלִים, מִפְּנֵי הַכְּבוֹד (ר' יְרוּחָם נ"ב ח"ד ור"ן מְרַדְכֵי פ"ק דמ"ק) **(ה) (ו)**.

באר היטב (ב) הקודש. הגה זו צ"ל בסעיף ג: **(ג) בחומה.** וה"ה הבנוי בכותל של עץ דהוי כחדר בעלמא. מ"א: **(ד) ס"ת.** בלא מטפחת דאל"כ יש לו דין בה"כ: **(ה) ווילון.** ולדידן הוי תשמיש דתשמיש. עיין ס"ו בהג"ה: **(ו) קדושה.** והוא הדין מקק ספרים ומקק מטפחותיהן. גמרא:

ד (ז) מְטַפְּחוֹת סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלוּ, יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם תִּכְרִיכִין לְמֵת מְצֻוֶה וְזוֹ הִיא גְּנִיזָתָן.

באר היטב (ז) מטפחות. אסור לעשות מטפחות משעטנו והפּרוּכּת מותר עשיית ב"ש :

ה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה, מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּכָלִי חָרֵס (ח) וְגוֹנְזִין אוֹתוֹ בְּקֶבֶר תַּלְמִיד חָכֵם, אֲפֹלוּ אֵינוֹ אֶלָּא שׁוֹנֵה הַלְכוֹת וְלֹא שֶׁמֶשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.

באר היטב (ח) וגונזין. ואסור לשורפן. וה"ה ספרים וכל תשמישי קדושה. ב"ש מ"א עיין בתשובת כנסת יחזאל סי' ל"ז :

ו אֵין עוֹשִׂין מִתְּבָה כָּסֵא לְסֵפֶר תּוֹרָה ; אֲבָל מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מִתְּבָה גְּדוּלָה קֹטְנָה, וְכֵן מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְכַסֵּא גְּדוּל כָּסֵא קָטָן, אֲבָל אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ שְׂרָפָרָף (פ"י כסא קטן) לְכַסֵּא ; וְכֵן מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְוִילוֹן גְּדוּל וְוִילוֹן קָטָן, אוֹ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כִּיס לְסֵפֶר תּוֹרָה ; אֲבָל לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כִּיס (ט) לְחֻמָּשׁ, אֲסוּר. **הגה: (י)** וּפְרָכֶת שֶׁאֲנַחְנוּ תּוֹלִין בְּפָנֵי הָאֲרוֹן אֵין לוֹ קִדְשֵׁת אֲרוֹן, רַק קִדְשֵׁת בֵּית הַכְּנֶסֶת ; וְכֵן הַכְּלוּיְנוֹסוֹת שֶׁבּוּ תּוֹלִין הַפְּרָכֶת, וּמִכָּל מְקוֹם אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם הָעֲצִים שֶׁמְסַמְּנִים בּוֹ הַקְּרִיאָה לְחוּבַת הַיּוֹם, שֶׁאֵינָן (יא) קְדוּשִׁים כְּמוֹ הֵם (פסקי מהרא"י סי' רכ"ה).

באר היטב (ט) לחומש. וכ"ש שאסור לכרוך מפה של ס"ת בספר הפטרות. ומפה שפורסין על השולחן אסור לפרוס על העמוד שלפני החזן. מהרי"ל: (י) ופרוכת. ומותר לעשות מפרוכת מכסה שעל השלחן (ובסי' אליהו רבה מתיר אפי' לעשות ממנו מפה על העמוד וכן משמע בשו"ת ב"ח). ומותר לחתוך

טסים כסף ישנים שלמים ושבורים שאין משתמשים בהם בבה"כ כדי לעשות פמוט להדליק בשבת ויו"ט חוות יאיר ס"י קע"א. ובשו"ת ב"ח ס"י י"ז מתיר לעשות מפרוכת מפה על העמוד ואוסר לעשות חופה לחתנים. ומ"א מקיל הטעם דלב ב"ד מתנה עליהם ואין ליתן לכובס עכו"ם אלא יכבסם ישראל ולא עם דברים אחרים. שכנה"ג: **(יא) קדושים כמו הם**. מפות שפורסים על הס"ת יכולין לתלותן בכותל בה"כ וכן כלי כסף שמשימים על הס"ת יכולים להניחם על העמודים שבבה"כ (רדב"ז) [ב"ז] ס"י קע"ד. כתב רש"ל נראה דאין קרוי הורדה מקדושה אם מניחים שאר ספרים בארון אצל ס"ת דהא עדיין קדושתו קיים תדע שהרי אנו מניחים לעולם יריעות פסולים בארון וה"ה חומשים ושאר ספרים אכן צ"ע היכי שהוציאו הס"ת ממנו אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית ביה ס"ת הוי הורדה מקדושה לפי שעה או לא עכ"ל. והב"ח כתב עליו ול"נ פשוט דאסור דאפי" לפי שעה מיקרי הורדה ואפילו להניחם אצל ס"ת נמי אין נראה להקל עכ"ל. ובס"ח ס"י תתקל"ח איתא דאסור להניח בתוכו יריעות פסולים. וכתב ט"ז לפ"ז לא יפה עושים שביום הושענא רבה שמוציאים כל ס"ת ושמים שם נר דולק והוי דופן ארון הקודש תשמיש לאותו נר ע"ש. וכתב עוד הך קדושת הארון היא דוקא כשעושין אותו שיהיה לעולם קבוע בו ס"ת אבל אם עושין אותו לזמן ואח"כ יעשו ארון הקודש כראוי נראה דלאחר שעשו ארון שני לקביעות נתבטלה הקדושה של הראשון וע"כ מותר לשום בתוכו ספרים. וכתב עוד ולולי דמסתפינא אמינא מילתא חדתא דהא דאמרינן דאסור לעשות מקדושה חמור' קדושה קלה היינו כ"ז שראוי לקדושה גדולה אבל אם אינה ראוי לזה רק לקלה טפי עדיף שיעשה בה לכל הפחות קדושה קלה ממה שתהיה פנויה ותגנוז עכ"ל ט"ז ומ"א כתב על הב"ח אפשר דשרי משום דלב ב"ד מתנה ובארון הבנוי כמין חדר פשיטא דשרי כמש"ל ס"ק ג'. ה"ט"ז ביו"ד ס"י רפ"ב כתב דאסור ליקח ספר ולהניחו תחת ספר אחר כדי להגביהו שיהא נוח לו לראות לעיין בתוכו אא"כ מונח הספר כבר אז מותר להניח השני על גביו ע"כ ומ"א כתב דמותר ומכ"ש כשעושה ללמוד ממנו. כתב בס"ח לא ישרטט קונטרס על הספר לפי שאין קדושה לקונטרס עד שיכתבו בו וכתב המ"א משמע דכשכתב בו מותר להניח עליו. אם החמה זורחת ולא יכול ללמוד מותר להניח ספר א' להיות לצל אבל שלא לצורך אסור ליהנות בו ס"ח ס"י תתצ"ח. לא יניח קונטרסים בספר ולא יכתוב חשבונותיו בספר ולא ינסה בו הקולמוס ס"ח שם. כתב המ"א תמיה על גדולי הדור שאין מוחין בהעושין בדפי הספרים כתבי קודש כשקושרים אותם ובודאי זה איסור גמור שמורידין אותן מקדושתן. (ובס"י אליהו רבה מיישב קצת המנהג. כי בתשובת חות יאיר יש להסתפק אם מותר לחתוך טס של כסף לעשות ממנו פמוט להדליק בב"ה וטס שבור יש מתיר עיין שם וצ"ע ע"י באר היטב ס"ק ט'):

ז הַבִּימָה (פִּי מְקוֹם גְּבוּהָ), כְּגוֹן בִּימָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים לַמֶּלֶךְ, אִין
בָּהּ קִדְשֵׁת אֲרוֹן, אֶלָּא קִדְשֵׁת בַּיִת הַכְּנֻסֶת.

ח הָאֲרוֹן וְכָל מָה שֶׁעוֹשִׂים לְסִפָּר תּוֹרָה, מוֹעִיל בּוֹ תִנְאִי
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׂאֵר תִּשְׁמִישׁ, אֶפְלוּ דְחַל. **הגה:** וְנִהְיֶה לִיהֲנוּת
בְּכַמָּה הִנְאוֹת מִדְּבַרֵי קִדְשָׁה, כְּגוֹן: מְטַפְחוֹת שֶׁל סִפָּרִים וְשִׁלְחוֹן שֶׁבְּבֵית
הַכְּנֻסֶת וּמְעִילִים שֶׁל סִפָּר תּוֹרָה, וְכִתְבוּ הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן שֶׁנִּהְיֶה כּוֹ, וְאִי
אֶפְשָׁר לְזַהֵר, לֵב בַּיִת דִּין מִתְּנָה עֲלֵיהֶם מַעֲקָרָא, כְּדִי שְׁלֹא יָבֹאוּ בְּנֵי אָדָם לִיַּדֵּי
תַּקְלָה, וְאִף עַל גַּב דְּלֹא הִתְנוּ כְּאֵלוֹ (**יב**) הִתְנוּ דְמִי. (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן רַעִיג וּבֵית
יוֹסֵף).

באר היטב (יב) התנו. וראוי לכל אדם כשמנדב דבר או הגזבר כשקונה
להתנות להשתמש בה:

ט הַמִּתְנַדְּבִים סִפָּר תּוֹרָה וּמְנִיחִים מְטַפְחוֹת בְּבֵית
הַכְּנֻסֶת, מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּל סִפָּר וְסִפָּר, שֶׁלְדַעַת כּוֹן
הַקִּדְשׁוֹ; אֲבָל הַמְּנִיחִים בְּבֵיתָם וְאַחַר כֵּךְ מִקְדִּישִׁין, כִּיּוֹן
שֶׁעַל דַּעַת אוֹתוֹ סִפָּר נַעֲשֶׂה וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ סִפָּר, אֶסּוּר
לְהִנְיָחוֹ בְּסִפָּר תּוֹרָה אַחַר, וַיֵּשׁ מִתִּירִים וְכוּן נוֹהֲגִין עֲכָשׁוּ,
מִשּׁוּם לֵב בַּיִת דִּין מִתְּנָה עֲלֵיהֶם לְנִהְגַּ כֵּךְ.

י הַנוֹהֲגִים לְהִנִּיחַ עֲטֹרוֹת סִפָּר תּוֹרָה בְּרֹאשׁ הַקּוֹרָא,
בְּסִיוֹם הַתּוֹרָה, אִין מוֹחִין (**יג**) בְּיָדָם; אֲבָל הַמְּנִיחִים
אוֹתָם בְּרֹאשֵׁי חֲתָנִים דְּעֵלְמָא, מוֹחִין בְּיָדָם.

באר היטב (יג) ביזם. ואם התנו בשעת עשיית העטרה שיניחו בראש חתנים מותר כמ"ש. ס"ח מ"א:

יא נרות (יד) שְׁעוֹה שְׁנִתְנָם עֲכוּ"ם לְעוֹבְדֵי אֱלִילִים, וְכֶבֶן שְׁמֶשׁן וּנְתָנָם אוֹ מְכָרָן לְיִשְׂרָאֵל, אָסוּר לְהַדְלִיקָם **(טו)** בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. **הגה:** אף על פי שְׁמִתְרִים לְהַדְיוֹט. וְעַיֵן בְּיֹרֵה דְעָה ס"י קל"ט מְדִינִים אֱלוֹ. מוֹמָר עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁנִתְנָן שְׁעוֹה אוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, **(טז)** אָסוּר לְהַדְלִיקוֹ (פְּסָקִי מֵהַרְי"ו ס"י ס"ו וְעַיֵן בְּיֹרֵה דְעָה ס"י רנ"ד)

באר היטב (יד) שעוה. כתב הט"ז דה"ה וכ"ש מנורות שקורין לייכטי"ר שהם בבית ע"א דאין להשתמש בבה"כ ואפי' בביתו: **(טו) בבה"כ.** וה"ה לכל נר מצוה ה"ה לכל מילי דמצוה אין עושין מדבר שנעשה לע"א. מ"א עיין ס"י י"א ס"ח וס"י תקפ"ו ס"ג: **(טז) אסור להדליקו.** דדמי לקרבן שאין מקבלין ממנו. אבל מעכו"ם מקבלים כ"כ ב"ד ס"י רנ"ד. ובס"ח ס"י תרפ"ו כתב ואם נתן המומר מעות לכתוב ס"ת בשמו שרי וכ"כ הש"ך בס"י רנ"ד בשם מבי"ט:

יב עכבר שְׁנִמְצָא בְּשֶׁמֶן שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם הוּא (יז) מְאוּס, אָסוּר לְהַדְלִיקוֹ **(יח)** בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (יז) מאוס. ואם יש ס' לבטלה מותר להדליק. ט"ז מ"א: **(יח) בבה"כ.** ה"ה לשאר הדלקה של מצוה. רש"ל:

יג נר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת מִתֵּר לְקִרְוֹת (יט) לְאוּרוֹ.

באר היטב (יט) לאורו. היינו דווקא דבר של לימוד וכ"מ מדאסר בסעיף י"ד אפי' להדליק ממנו ומיהו זה דוקא במי שנדר נר לבה"כ דעלה קאי אבל הנרות שעושין הגזברים דדרך ליקח במ"ש כל א' נר לביתו ומשתמש בהן תשמיש

חול הי"ל לב ב"ד מתנה עליהן אבל באותן שעומדין על המנורה אסור לקרות בהם דבר של חול. מ"א :

יד אין מדליקין גר של הדיוט מנר של בית הכנסת, ויש מי שאומר דהני מלי בעוד שדולקין למצותו, אבל כשצריך לכבותו, מתר. הגה: מיהו לא נהגו לזהר בכך, ומדליקין בהן גר שהוא לצרך (כ) גדול, ואפשר גם כן שדעת בית דין מתנה בכך, וכן בכל הדברים שנהגו להקל בדברים פאלו [אולי] הוא מהאי טעמא (פסקי מהרא"י סימן רע"ג).

באר היטב (כ) גדול. לחולה שאין בו סכנה. מ"א :

טו בני כרך שקנו ספר תורה והתנו שאם יצא אחד מהכרך שהנשארים יתנו לו חלקו, (כא) והוקרו הספרים, אם יצא אחד מהם אין נותנין לו אלא מה שנתן בלבד.

באר היטב (כא) והוקרו. ואם הוזלו אי"צ ליתן לו אלא כשעת הזול לבוש ואם היה התנאי שאם ירצה הוא יתן להם דמיהן ויקח הס"ת אע"פ שנתרצה אח"כ ליתן להם הס"ת אינם נקראים מוחזקים כיון שיש בידו לסלק מ"א. מצא דבר בחצר בה"כ זכה בו דחצר קונה מכח יד ואין יד להקדש. כתב המבי"ט ח"ב סי' קע"א בני העיר שהיה להם בה"כ אי ומחמת סיבה הוצרכו לחלוק עצמם לבי' הדין שכל כלי קודש וס"ת יחלוקו באופן זה אם יש חפצים ידועים שהקדישם אי יכול הוא או יורשיו להוליכם לבה"כ אשר הוא בתוכו ומה שאינו ידוע יחלוקו לפי ערך אנשים שהם מבן י"ג ולמעלה כי יש לכולם זכות בהם ואם אי"א לחלקם ישתמשו כל אי בזמן לפי ערך ע"כ וכתב המ"א ולי"נ אם נשתקע שם בעליו ממנו אעפ"י שידוע מי הקדישם זכו בהם כולם דהא הקהל יכולים לשנותו לדבר הרשות ועוד נ"ל דגם לנשים וטף יש להם חלק בכל דברים שירשו הזכות מאבותיהם ע"ש. ועיין בהרא"ש סי' ז' מה שהאריך בענין זה. קהל שברחו ואח"כ נתיישבו ואי מהם לקח כלי קודש מחויב להחזיר לידם אעפ"י שהוא אינו רוצה לדור שם אפי' היה הוא מנדב הכלי קודש.

משפטי שמואל סי' ס"ז ועיין תשובת עה"ג סי' מ"ט. אי שקנה מצוה אחת לשנה כגון גלילה ובתוך השנה גירש המלך היהודים אם בשעת הקנין כבר נשמע דבר המלך אעפ"י שהיו משתדלין לבטל הגזירה מ"מ ה"ל להתנות ואם לא התנה צריך לשלם. וכשהתנה בעיני תנאי קודם למעשה וכל דיני תנאי. מ"ע סי' ס"ד ועיין בח"מ סי' שלי"ד ס"א בהג"ה. ואפשר דהקדש שאני דיד הקדש על העליונה מ"א. כתב הרשב"א ראובן שבנה מביתו היכל לבה"כ ורוצה לכתוב שמו עליו אין יכולין לעכב עליו שהתורה מפרסמת העושה מצוה. אי בנה בה"כ ורצו הקהל להשתתף עמו במעות ולא רצה אלא שיהיה לו ולזרעו לשם וכלה זרעו. עיי' ס"ח סי' תקי"ג. ועיין תשובת עה"ג סי' מ"ט מזה. אי רצה ליתן בעד מצוה עשרה זהובים ונתן אחר ט"ו זהובים ואח"כ חזר השני חייב הראשון לעכבו בעד י' זהובים צ"צ. והמ"א כי עליו ולא נהגו כן. (בספר אליהו רבה מפלפל אי מותר לעשות המכסה לס"ת או מענטלי ומפה משעטנו ומסיים שם ולמה דס"ל דאסור אם טעה אי ועשה הוי הקדש טעות ויעשה ממנו פרוכת:

סימן קנה - לילך מבית הכנסת לבית המדרש

סעיפים

ב'

ובו

א אחר שייצא מבית הכנסת, ילך (א) לבית המדרש; ויקבע עת ללמד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירונו אף אם הוא סבור להרויח הרבה. הגה: ואף מי שאינו יודע ללמד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו, או יקבע לו מקום וילמד מעט במה שיודע ויחשב בעניניו ויכנס בלבד יראת שמים (הר"י פ"ק דברכות).

באר היטב (א) לבה"מ. ואם צריך לעשות דבר נחוץ ללמוד פסוק אי או הלכה אי ע"ת. והמנהג בכ"מ שקובעים ללמוד אחר התפלה בבה"כ ואומרים קדיש

דרבנן ואין חילוק בין גדולים שעוסקים בתורה או קטנים ובלבד שיהא עשרה גדולים שיענו איש"ר. ע"ת:

ב קדם שילך לבית המדרש יוכל לאכל פת (ב) שחרית אם הוא רגיל בו, וטוב שירגיל בו.

באר היטב (ב) שחרית. כתב הב"ח בשם מרדכי פת שחרית אינה אלא בתבואה הרחוקה מן הישוב ולא שמעה קול תרנגול ולא קול מושכים באניות והרגילים בה צריכים לאוכלה תדיר בכל יום וע"כ נמנעים החכמים ממנה עכ"ל. וט"ז ומ"א כתבו דמי שמקיים הדברים כפשוטן ש"ד ועיין בתשובת חכם צבי סי' ט"ו:

הלכות משא ומתן

סימן קנו - סדר משא ומתן

ובו **א** אחר כך ילך (א) לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, כי העני יעבירנו על אחד סעיף

דַּעַת קוֹנוֹ; וּמִכָּל מְקוֹם לֹא יַעֲשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ עֶקֶר, אֲלֵא (ב) עֲרֵאִי, וְתוֹרְתוֹ קָבַע, וְזֶה וְזֶה יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ; וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן בְּאַמוֹנָה; וַיִּזְהַר מִלְּהִזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה, שֶׁבְכָל מְקוֹם שֶׁהִזְכִּיר הַשֵּׁם מְצוּיָה, מִיתָה מְצוּיָה; וַיִּזְהַר מִלְּשַׁבַּע, אֲפָלוּ בְּאַמֶּת, שֶׁאֶלֶף עֲזָרוֹת הָיוּ לִינְאֵי הַמֶּלֶךְ וְכֻלָּם נִחְרְבוּ בְּשִׁבִיל שֶׁהָיוּ נִשְׁבָּעִים שְׁבוּעוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ מְקִימִים אוֹתָם; וַיִּזְהַר מִלְּהִשְׁתַּתֵּף עִם עַכּוּ"ם, שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה וְעוֹבֵר מְשׁוּם לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיָּךְ

(שְׁמוֹת כג, יג). **הגה:** וַיֵּשׁ מְקַלֵּין בְּעֲשִׂית שְׁתַּפּוֹת עִם (ג) הַעַכּוּ"ם בְּזַמַּן הַזֶּה, מְשׁוּם שֶׁאֵין הַעַכּוּ"ם בְּזַמַּן הַזֶּה נִשְׁבָּעִים בְּעִבּוּדֵי אֱלִילִים, וְאֵף עַל גַּב דְּמִזְכִּירֵין הָעִבּוּדָה זָרָה, מִכָּל מְקוֹם פְּנִינָתָם לְעוֹשֶׂה שָׁמַיִם וְאֶרֶץ אֲלֵא שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים שֵׁם שָׁמַיִם וְדָבָר אַחֵר, וְלֹא מְצִינּוּ שֵׁשׁ בְּזֶה מְשׁוּם: וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשֵׁל (עִיָּקֵרָא יט, יד) דְּהָרִי אֵינָם מְזַהְרִין עַל הַשְׁתַּוּף (ר"ן ספ"ק דְּעִבּוּדָה זָרָה וְר' יְרוּחָם נ"יז ח"ה וְתוֹס' רִישׁ פ"ק דְּבִכּוּרוֹת); וְלִשְׂאֵת וְלִתֵּת עִמָּהֶם בְּלֹא שְׁתַּפּוֹת, לְכֻלֵּי עֲלָמָא שְׁרִי בְּלֹא יוֹם חֲגִיגָה (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ח מֵהִלְכוֹת עִבּוּדָה זָרָה) וְעַיִן בְּיֹרְהָ דְעָה מֵהִלְכוֹת ע"א ס"י קמ"ז.

באר היטב (א) לעסקיו. כלל הדבר שילך אדם בדרך המיצוע לא יקמץ יותר מדאי ולא יפזר יותר מדאי רק הגאווה והכעס יתרחק ממנה עד קצה האחרון הרמב"ם בה' דיעות: **(ב) עראי.** פי' שיעשה רק כדי פרנסתו והעיקר ללמוד תורה. ומצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם. כדי ללמוד מעשיהם. רמב"ם שם: **(ג) העכו"ם.** עיין תשובת שער אפרים ס"י כ"ד מזה. ועיין מ"א שכתב תוכחת מוסר גדול בסי' זה. (ובס' אליהו רבה הביא כמה עניני מוסר בשם שלי"ה ושאר ספרי מוסר):

הלכות נטילת ידיים

סימן קנז - דיני זמן קביעות סעודה

אחד

סעיף

ובו

א כְּשֵׁינִיֶּע שְׁעָה (א) רְבִיעִית יִקְבַּע סְעוּדָתוֹ; וְאִם הוּא תִלְמִיד חֶכֶם וְעוֹסֵק בְּלְמוּדוֹ, יִמְתִּין עַד (ב) שְׁעָה ו', וְלֹא יֵאָחַר יוֹתֵר דְּהוּי כְּזוֹרֵק אֶבֶן (ג) לַחֲמַת אִם לֹא טַעַם מְדִי בְּצַפְרָא.

באר היטב (א) רביעית. בתענית דף כ"ה משמע דחשבינן משעה שקם ממטתו. ובפסחים דף י"ב משמע דחשבינן מעלות השחר. ונ"ל דמאי דחשבינן מע"ה משום דרוב העולם עומדים בעמוד השחר ומכאן יש ליישב מה שמאריכין בשבת ויום טוב לפעמים אחר ו' שעות היינו משום דחשבינן ו' שעות משעה שקמים ממטתם. מ"א: (ב) שעה ו'. פ"י תחלת שעה ו' (אבל סמ"ע ושי"ך בח"מ פסקו דאפילו בסוף שעה ששית לא הוי זורק אבן לחמת. ובס' אליה רבא הביא ראייה לדבריהם ע"ש) וישים אכילתו ביום קלה מבלילה. וטוב שיאכל ב"פ ביום אם חלש לבו ואל ימלא כריסו בפעם אחת. ויתנהג ע"פ התורה בערב בשר האר"י ז"ל. יפנה קודם סעודתו. לא לבעי אינש לבשלא מזונא מן יומא ליומא אחרא זוהר פרשת בשלח. מ"א: (ג) לחמת. פ"י כשחמת אינה מלאה יין נפגם מניחין שם אבן שתהא מליאה וטוב היה שימלאנה יין. שלי"ה:

סימן קנח - דיני נטילת ידים לסעודה

סעיפים

י"ג

ובו

א כְּשֵׁיבָא לְאָכַל פֶּת שְׁמַבְרְכִין עָלָיו : הַמוֹצֵיא, יִטַּל (א) יָדָיו אֶפְלוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוֹם טְמֵאָה, וַיִּבְרַךְ : עַל נְטִילַת יָדַיִם. אֲבָל לְפֶת שְׁאִין מְבָרְכִין עָלָיו הַמוֹצֵיא, כְּגוֹן לְחֻמְנִיּוֹת (פּי סְטוּרְטִי בְּלַעִיז) דְּקוֹת, אוֹ פֶת הַבָּאָה בְּכֶסֶן (פּי פֶת עֲשׂוּיָה עִם צוּקָארוֹ וְשִׁקְדִים וְאֶגּוּזִים), וְאֵינוֹ (ב) קוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עָלֵיהֶם, אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם.

באר היטב (א) ידיו. צריך ליטול יד ימין תחלה כדי שישתמש השמאל לימין רקנט"י פרשת עקב מ"א. והבאר היטב אשר לפני כתב על המ"א שטעה בזה ע"ש. והוא טעה ולא ראה ברקנט"י עצמו ע"ש : (ב) קובע. ואם קובע סעודתו עליו דצריך לברך המוציא יטול בלא ברכה או יאכל פת אחר תחלה שלי"ה ולבוש. אבל הט"ז ומ"א פסקו שיטול ויברך ענט"י ע"ש ועיין בספר דמשק אליעזר דף ש"ח ע"ב ובתשובת מטה יוסף ח"ב סי' ח"י :

ב יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁאֵם אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא פְּחוֹת מְכַבֵּיצָה, יִטַּל יָדָיו וְלֹא יִבְרַךְ.

ג אִם אוֹכֵל פְּחוֹת (ג) מְכַבֵּיצָה, יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁאִין צָרִיךְ נְטִילָה.

באר היטב (ג) מכזית. הל"ח והמ"א כתבו דכל הסעיף זה הוא בטעות ונוסחא הישרה צ"ל דעל פחות מכביצה א"צ נטילה עיין שם ועיין ב"ח ובשכנה"ג וביד אהרן ובמטה יוסף ח"ב סי' ח"י :

ד אם אוכל דָּבָר **(ד)** שְׁטָבוּלוֹ בְּאַחַד מִשְׁבְּעָה **(ה)** מִשְׁקִין שְׁסִימָנִים: יִיד שְׁח יִט דְּיִים דְּהִינּוּ: **(ו)** יִין, **(ז)** דְּבִשׁ, **(ח)** שְׁמֶן, **(ט)** חֶלֶב, טל, **(י)** דָּם, מִים וְלֹא נִתְנַגֵּב, וְאַפְלוּ אִין יָדִיו נוֹגְעוֹת בְּמִקּוֹם הַמִּשְׁקָה, צָרִיךְ נְטִילָה בְּלֹא **(יא)** בְּרָכָה. וְאַפְלוּ אִינוּ מְטַבֵּל רַק רֹאשׁ **(יב)** הַיָּרֵק אוֹ הַפָּרִי, אֲפָלוּ הֵכִי יִטַל בְּלֹא בְּרָכָה (פֶּת יוֹסֵף).

באר היטב (ד) שטיבולו. ודבר שאין דרכו לטובלו במשקה אין צריך נטילת ידים דבטלה דעתו אצל כל אדם. הטובל אצבעו במשקה ומוצץ א"צ נטילה רדב"ז ח"א סי' ע"ח. ועולת תמיד עיין שם. ועיין במטה יוסף ח"ב סי' י"ח: **(ה) משקים.** שהידים שניות ומטמא משקין להיות תחלה ומשוי להאוכל שני: **(ו) יין.** וחומץ בכלל יין. מטה יוסף שם: **(ז) דבש.** היינו של דבורים ולא דבש תמרים עירב אחד מז' משקים הללו עם שאר משקים כגון דבש של דבורים עם דבש תמרים וכיוצא אזלינן בתר רובא אי רובא משאר משקין א"צ נט"י מחצה למחצה צריך נט"י. מטה יוסף ח"ב סי' י"ח. דבש המרקחת וכן לכל המשקה שנתבשל רבו הדיעות אי הוי משקה או לא. עיין מ"א וט"ז וברכת הזבח ובהרדב"ז ומהרי"ט וביד אהרן. ובתשובת מטה יוסף ח"ב סי' י"ח העלה להלכה דאם הוא מרק צלול בין שנתבשל לבדו בין שנתבשל עם מין אחר צריך נטילה ואם אין כאן מרק אלא שהוא קרוש ויבש הרי הוא אוכל וא"צ נטילה. ואם הוא קרוש אלא שאינו יבש שעדיין הוא ניכר אם חשב עליהם למשקים צריך נט"י ואם לאו א"צ נטילה ובטל ובמים אפילו הם קרושים ויבשים כאבן אם חשב עליהם למשקה צריך נטילה ואם הם מבושלים עם מין אחר ואין שם מרק אלא משקה מובלע בתוך האוכל ונעשה הכל גוף אי אע"פ שיש לחלוחית טופח ע"מ להטפוח א"צ נטילה ומי כבשים פשיטא דהוי משקה וצריכין נטילה ע"כ: **(ח) שמן.** שמן זית ולא שמן שומשמן גינת ורדים חא"ח כלל (י"א) [א'] סי' כ"ט ומטה יוסף ח"ב סי' ח"י: **(ט) חלב.** ומי חלב הרי הם כחלב והוא אחר שעושין הגבינה נשאר אחריו חלב מעורב עם אוכל צף מלמעלה ואותו הנשאר נקרא מי חלב מטה יוסף שם. חלב חמוץ הנקרא יגורי"ט צריך נט"י מטה יוסף שם. ועיין יד אהרן: **(י) דם.** כדי נסבה דאסור לאכול דם ודם וחגבים לא מיקרי משקה ואפשר דמיירי שאוכל דם מפני רפואה ופקוח נפש. מ"א: **(יא) ברכה.** שאינו אלא משום נקיות. ובל"ח כתב דהעולם נוהגים שלא ליטול ויש להם על מה שיסמוכו שהתוס' סוברים כן מ"א ועיין עטרת זקנים. ובמטה יוסף סי' ח"י כתב דהמקיל הוא מכלל המזלזל בנט"י הנעקר מן העולם וחייב נידוי ע"כ ירא שמים יזהר בדבר

ואל יחוש למנהג הרע ע"ש: **(יב) הירק**. וה"ה אם אוכל בכף צריך נטילה לדבר שטיבולו במשקה מיהו אם הטיבול הוא במשקה שהוא מבושל גם למאן דמחמיר ליטול ידיו גם במבושל אם אוכל בכף אין להחמיר דתרי חומרות לא עבדין. כנה"ג ומטה יוסף שם ע"ת:

ה הנוטל ידיו לפרות, הרי זה מגיסי הרוח. **הגה:** ודוקא שנוטלן בתורת חיוב, אבל אם נוטלן משום נקיות, שלא היו ידיו נקיות, מתר (הגהת סמ"ק). ובשר צלי, יש מי שנראה מדבריו אף על פי שמוהל טופח עליו, דינו כפרות; ותבשיל **(יג) מחטים**, והם נגובים, דינו כפרות.

באר היטב (יג) מחטים. רש"ל כתב דבכל הני אפי' משקה טופח עליהם לא נקרא טיבול במשקה ולא גזרו אלא במה שצריך לטבול אותה אבל לא בלחלוחית של עצמו. וט"ז חולק וכתב דאף מצד לחלוחית עצמו צריך נט"י והיינו מצד המים או שאר משקה מהנך ז' שעל הפירות אבל לחלוחית מצד מוהל שלהם לא מהני דהא לא מז' משקים הם. ועפ"ז נ"ל גם בחטים מבושלים מיירי דוקא בנגובים מן המים שנתבשלו בתוכה אבל גבי צלייה נ"ל דאפי' הודח הבשר במים קודם הצלייה מ"מ בשעת הצלייה נתיבש אותו לחלוחית ומן הבשר יוצא מוהל והוא מלחלוחית הבשר ואינו נקרא משקה. וכתב עוד נ"ל דכשמבשלים מיני עיסה במים אף שיש רוטב שם לא צריך נטילה להעיסה וזה דומה למ"ש ב"י בלשתות א"צ נטילה משום דלא עביד דנגע במשקין שבתוך הכוס וכו' ה"נ בזה לא עביד ליגע בעיסה ההיא ביד אלא אוכל בכף מתוך הקערה. אבל אם היא עיסה בטיגון נ"ל שיש לחלק באם הוא מטוגן בחמאה צריך נטילה דחמאה בכלל חלב והוא מז' משקין אבל מטוגן בשומן אווז או של בשר א"צ נטילה דלאו מז' משקין הוא עכ"ל. וע"ל ס"ק י"ב:

י השותה אין צריך לטל אפלו ידו אחת. וע"ל ס"י ק"ע.

באר היטב (יד) השותה. הטעם כיון דאינו נוגע במשקה לעולם. לפ"ז השותה מים מנהר בידו צריך נטילה ולא ראינו נוהגין כן כנה"ג. רדב"ז. וכתב המ"א

ול"י כיון דלא גזרו על שותה אי"צ נט"י לעולם ע"ש וכתב ט"ז והאוכל דבש צריך נטילה דהא עביד דנגע בידו לטבול בדבש ולאכול. ועיין הרדב"ז ח"א סי' ע"ח והלק"ט ח"ב סי' קכ"ח ובתשו' פנים מאירות סי' ס"ח ומטה יוסף ח"ב סי' ח"י:

ז נטל ידיו לדבר שטבולו במשקה, ואחר כך רוצה לאכל לחם, יש מי שפירא מדיבריו שאין אותה נטילה עולה לו, ואין צריך לומר אם נטל ידיו שלא לאכל ואחר כך נמלך, ואכל. **הגה:** ואם לא הסית דעתו, יטל בלא ברכה (דברי עצמו) אם נגע באכילתו במקומות המטנפות בגופו, יחזר ויטל ידיו. (תשובת רשב"א סימן קצ"ב וקצ"ג), ועין לקמן סימן קס"ד (כפול לקמן, ושם נתבאר דצריך גם כן לחזר ולברך).

ח מי שהיה במדבר או במקום סכנה ואין לו מים, פטור (טו) מנטילת ידים.

באר היטב (טו) מנט"י. וצריך לכוון ידיו במפה כמי"ש בסי' קס"ג מטה יוסף ח"ב סי' ס"ו ס"ק ל"ב דלא כמהר"א סמיגו ז"ל ע"ש. וכתב המ"א דאף דיש מים תוך ד' מלין אי"צ לחפש אחריהן כיון דהוא במקום סכנה ע"ש:

ט צריך לזהר (טז) בנטילת ידים, שכל המזלזל בנטילת ידים ח"ב נדוי, ובא לידי עניות, ונפקר מן העולם.

באר היטב (טז) בנט"י. אפילו בפעם א'. ועיין ברש"י בסוטה שכתב שאוכל תמיד בלי נט"י ועיין במטה יוסף ח"ב סי' ח"י ס"ק ל"ד:

יז אף על פי ששעורם ברביעית, (פרוש רביעית הלג, דהינו שעור ביצה וחצי), יוסיף לטל בשפע, דאמר רב חסדא: אָנָּא מְשַׁאי מְלֵא חֲפְנֵי מִיָּא, וַיִּהְיֶה לִּי מְלֵא חֲפְנֵי (יז) טיבותא.

באר היטב (יז) טיבותא. ומ"מ לא יעשה ע"מ להתעשר דה"ל ע"מ לקבל פרס. של"ה:

יא מברך קדם נטילה, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן; ונהגו שלא לברך עד אחר נטילה, משום דפעמים שאין ידיו נקיות, ומפני כך מברכין עליהם אחר ששפשוף ידיו, שכבר ידיו נקיות קדם שיטיל עליהם מים שניים. **הגה:** גם יכול לברך עליהם קדם נגוב, שגם הנגוב מן המצוה, ומקרי עובר לעשייתן (טור ותוס' ורא"ש פרק קמא דפסחים הגהות אשרי פ"ק); ואם שכח לברך עד אחר נגוב, מברך (יח) אחר כך.

באר היטב (יח) אח"כ. אבל לא אחר ברכת המוציא. רש"ל מ"א ע"ש וט"ז כתב דאפילו אחר הניגוב לא יברך ע"ש. ובהלק"ט ח"א סי' מ"ו נראה דס"ל דאחר ברכת המוציא יכול לברך על נטילת ידים ע"ש ועיין מטה יוסף ח"ב סי' ח"י ס"ק ל"ז:

יב וינגבם היטב קדם שיבצע, שהאוכל בלי נגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא.

יג המטביל ידיו, יכול לאכל בלא (יט) נגוב, והוא הדין לנוטל ידיו בבת אחת ושופך עליהם (כ) רביעית מים

בְּבֵת אַחַת, או שְׁנַיִם יָדוֹ אַחַת וְשֵׁפֶד עָלֶיהָ רְבִיעִית וְכֵן
שֵׁפֶד עַל חֲבֵרָתָהּ.

באר היטב (יט) ניגוב. משום שהמים שעל ידו לא נטמאו: (כ) רביעית. רש"ל
וב"ח וט"ז כתבו דדוקא בטבילה אין צריך ניגוב אבל בנטילה אפילו ברביעית
לא מהני מידי ועיין בשכנה"ג. לא ינגב ידיו בחלוקו שקשה לשכחה. תשב"ץ
מ"א:

סימן קנט - באיזה כלי נוטלין הידים, וכיצד יבואו המים לידינו

סעיפים

כ"י

ובו

א אין נוטלים לידיים אלא בכלי; וכל הכלים כשרים,
ואפלו כלי (א) גללים (פ"י כלים עשויים מרפש בקר ועפר), וכלי אבנים,
וכלי אדמה; וצריך שיהא מחזיק רביעית; ואם נקב
בכונס (ב) משקה, דהינו שאם ישימו אותו על משקים
יפנסו בתוכו דרך הנקב, והוא גדול מנקב שהמשקים
שבתוך הכלי יוצאים בו, אז בטל מתורת כלי ואין
נוטלים ממנו לידיים ואפלו אם הוא מחזיק רביעית מן
הנקב ולמטה.

באר היטב (א) גללים. כלומר אע"פ דלענין טומאה לאו כלים הם כשרים
לנטילת ידים עיין יד אהרן: (ב) משקה. ואם סתמו בטיט אינו מועיל בשום
כלי וזפת מועיל בכלי חרס דוקא עט"ז שהאריך ומ"א בס"ק ו' מתיר בניקב

ותחב בו ד"א. היה יורד טיפה אחר טיפה בידוע שכונס משקה ב"ח. עיי יד אהרן. ובהלקי"ט ח"ב ס"י קנ"ח:

ב וְהָיָה מִיְלֵי שְׁנוּטֵל בְּדָרֶךְ פִּיּוֹ לְמַעַלָּה, שְׁמָה שְׁמָמְנוּ מִן הַנֶּקֶב וּלְמַעַלָּה אֵינוֹ חָשׁוּב כְּכֹלִי, וְנִמְצָא שְׁאִין הַמַּיִם בְּאֵיִם עַל יְדֹ מֵהַכְּלִי; אֲבָל אִם נוֹטֵל דָּרֶךְ (ג) הַנֶּקֶב, שְׂרִי, כִּיּוֹן שְׁמַחְזִיק רְבִיעִית מְמָנוּ וּלְמַטָּה.

באר היטב (ג) הנקב. עיין ס"ק א' וכ"ש אם שברו מלמעלה:

ג כָּלִי שְׁמַחְזִיק רְבִיעִית כְּשֶׁסּוּמְכִים אוֹתוֹ, וְאִם לֹא יִסְמְכוּהוּ יִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם וְלֹא יִשְׁאַר בּוֹ רְבִיעִית, אֵינוֹ כְּלִי; הַלְּפָד, מְגוּפָה שֶׁל חֲבִית שֶׁהִיא חֲדָה וְאֵינָה מְקַבֶּלֶת רְבִיעִית שְׁלֹא (ד) מְסַמְכֶת, אֵין נוֹטְלִים מְמָנָה; וְאִם הִרְחִיבָה מְלַמְטָה עַד שְׁמְקַבֶּלֶת רְבִיעִית כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת שְׁלֹא מְסַמְכֶת, נוֹטְלִים מְמָנָה.

באר היטב (ד) מסומכת. ואין ליטול ידיו מקנקן שקורין גיסקין דרך הדד שבולט כמו חצי עגולה כי לא נעשה לקבלה. שלי"ה ט"ז מ"א:

ד חֲמַת וּכְפִישָׁה, שֶׁהֵם מֵינֵי נֹאדוֹת שֶׁל עוֹר שֶׁתִּקְנוּ וְעָשָׂה לָהֶם בֵּית מוֹשָׁב, נוֹטְלִים מֵהֶם; אֲבָל שֶׁק וְקֶפֶה שֶׁהִתְקִינוּ לְשֶׁבֶת בְּלֹא סְמִיכָה וְזִפְתָּן בְּזִפְתָּ עַד שֶׁהֵם מְקַבְּלִים מְשָׁקִים, אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם לִידֵּים, לְפִי שְׁאֵינָם עֲשׂוּיִין לְקַבֵּל מְשָׁקִים; וְהוּא הַדִּין לְכוּבָעִים שֶׁל לְבָדִים

(פי' בגד קשה פילטריו בלע"ז), אפלו כשהם קשים כל כך שמקבליים מים ואינם (ה) זבים מהם, מפל מקום אינם עשויים לקבל מים; ומפל מקום על ידי הדחק מתרים, שעוברי דרכים רגילים לשתות בהם.

באר היטב (ה) בהם. וכי רש"ל ולא נהירא להתיר אפי' ע"י הדחק דלא עדיף משק וקופה דכובע אין עשוי לקבלה ט"ז וכ"כ דמשק אליעזר ובס"ב מיקל בזה דכאן יכול לקבל מתחלתו ע"י הדחק ושק וקופה א"י לקבל אם לא שמזפתן ע"ש (וכן פסק בסי' אליהו רבה דלא כמהרש"ל):

ה כלי שתחלת תקונו כד שאינו יכול לעמד בלא סמיכה, ואין משתמשין בו אלא על ידי סמיכה, חשוב שפיר כלי; לפיכך כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו צר למעלה, וכשמניח אדם אצבעו עליו אין המים יוצאים, וכשמסירו המים יוצאים, מתר לטל ממנו אף על פי שאינו מחזיק כלום, כיון שעשוי לקבלה בענין זה וזה עקר תשמישו, נקרא כלי. **הגה:** וכל שכן כלי שיש בו ברזא למטה, הואיל ומתחלה נעשה לקבל על ידי כך (טור ובית יוסף).

ו לא יתן מים לחברו בחפניו, שאין נוטלים אלא מן הכלי; והוא הדין אם נטל ידו אחת מהכלי ושפך ממנה לידו אחרת, דאינו כלום; ורבונו תם מתיר בזו, כיון שתחלת נטילה לידו אחת היתה מן הכלי, והוא שהיתה ידו הראשונה טהורה, כגון ששפך עליה רביעית (ו) בבית אחת. **הגה:** ונהגו להקל בדברי רבנו תם, אבל הסבירא הראשונה היא עקר, ולכן יש להחמיר לכתחלה.

באר היטב (ו) בבת אחת. נראה פשוט שזהו בענין שהמים אינם מקובצים תוך פיסת היד אלא שופך על כל היד והמים נשפכים אבל אם הם מקובצים תוך היד פשיטא דנטמאו אעפ"י שהם רביעית דהא גב היד הוא טמא ומטמא תוך היד ומשום זה יפה כתב רמ"א שיש להחמיר לכתחלה שההמון עם טועים ושופכים מים לפיסת היד ואותן המים חוזר ומשפשף בהם ידו השניה וזהו איסור אליבא דכ"ע וצריך דוקא ניגוב תחלה קודם שיטול ידיו שנית כהלכה כי אלו המים נטמאו ואין תקנה להם אפי' ישפוך עוד עליהם כדלקמן. ט"ז :

ז צריך שִׁבּוֹאוֹ הַמַּיִם מִכַּח נֹתֵן, לְפִיכָךְ צָנוּר שְׂדוּלָה מִיָּם מִן הַיָּאֹר וְשׁוֹפֵךְ בּוֹ וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ הַמַּיִם לְהִשְׁקוֹת הַשְּׂדָה, אֵינּוּ יָכוֹל לְתֵן יָדָיו לְתוֹכוֹ כְּדִי שְׂיִקְלְחוּ הַמַּיִם עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שְׂאִינָם בָּאִים מִכַּח אָדָם, שְׂכַבְר פָּסֵק כַּח הַשׁוֹפֵךְ; וְאִם מְשִׁים יָדָיו קְרוֹב לְמָקוֹם הַשְּׂפִיכָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ מְשִׁים אוֹתָהּ תַּחַת הַשְּׂפִיכָה מִמֶּשׁ, עֲלֵתָהּ לוֹ נְטִילָה, דְּכָל זֶמֶן שֶׁהֵם קְרוֹבִים לְמָקוֹם הַשְּׂפִיכָה עֲדִין מִכַּחוֹ הֵם בָּאִים. וְאִם הִטְבִּיל יָדָיו לְתוֹךְ הַצָּנוּר הַזֶּה, אֵינָם טְהוֹרוֹת מִכַּח טְבִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שְׂאוּבִים; וְהֵי מִיְלֵי בְּדוּלָה, שְׂשׁוֹפֵךְ וְנֹתֵן לְתוֹךְ הַצָּנוּר עֲצָמוֹ, אֲבָל אִם נֹתֵן אוֹתָם חוּץ לְצָנוּר וּמִמְשִׁיךְ אוֹתָם לְצָנוּר וְהִטְבִּיל בּוֹ יָדָיו, טְהוֹרוֹת, דְּשְׂאוּבִים שֶׁהִמְשִׁיכוֹהָ, כְּשֶׁרָה; וְאֶפְלוּ דוּלָה וְנֹתֵן לְתוֹךְ הַחֲרִיץ עֲצָמוֹ, אִם הִדְלִי נְקוּב מֵאַחוּרָיו **ז** בְּכוּנֵס מְשָׁקָה, וּבְעוֹד שְׂשׁוֹפֵךְ דָּרָךְ פִּיּו לְצָנוּר מְקַלֵּחַ מֵאַחוּרָיו לְיָאֹר, מִטְבִּיל בּוֹ אֶת הַיָּדִים, וְטְהוֹרוֹת, דְּחֲשִׁיבֵי כְּאֵלוֹ הִטְבִּילִם בְּיָאֹר, דְּנִצּוֹק זֶה מִחֲבֵר הַכְּלִי לְיָאֹר וְחֲשִׁיבֵי מִיָּם שֶׁבְּצָנוּר מְחַבְּרִים לְמִימֵי הַיָּאֹר, אֵף עַל גַּב דְּנִצּוֹק כְּזֶה לֹא חֲשִׁיב חֲבוּר לְעֵנֵן טְבִילָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין בְּזֶה וְאוֹמְרִים דְּגַם לְנְטִילַת

יָדִים לֹא חָשִׁיב חֲבוּר. **הגה:** אין לטל יָדָיו מֵאוֹתָן אֲבָנִים הַקְּבוּעִים (ח) לַפֶּתֶל וְעֵשָׂה לָהֶם בַּיִת קָבוּל וּבְרָזָא, אֲבָל אִם הָיוּ כָּלִים תַּחֲלָה וְחֲבָרָם לַפֶּתֶל, נוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ (אֲגָדָה פ' הַמוֹכֵר בֵּית).

באר היטב (ז) בכ"מ. וה"ה אם הוא בספינה ואינו יכול להטביל ידיו בים יקח כלי שניקב בכ"מ ודולה מהים ומטביל ידיו בתוך הכלי שמי הכלי מחוברים למי הים הואיל ומימיו נוטפין דרך הנקב. ש"ג: (ח) **לנותל.** דלא היה שם כלי עליו בתלוש וט"ז הקשה עליו דלנטי"י יש לנו להקל דהוי כלי אפי' קבעו תחלה ע"ש כתב ע"ת ונראה דאותן מים שמושכין ע"י קנים חלולים למרחוק שקורין ריע"ר קאסטיין בל"א אין נכון ליטול מן הקנים עצמם משום דאין באין מכח גברא אבל מותר לטבול ידיו במים העומדים לפני הקנים דה"ל כאלו מחוברים לנהר ששורש המים יוצא מהם והוא דהקנים שוטפים מים וה"ל ניצוק חיבור עם המים שבאים מן הנהר לקנים אבל פסק הקילוח מן הקנים לא עלתה שם טבילה ע"ש וה"ה דאין ליטול בפלומפין שאינם כלי ס"ב ע"ש:

ח אִם הַכְּנִיס יָדָיו בְּתוֹךְ כְּלֵי שֶׁל מַיִם וְשִׁכְּשֵׁךְ יָדָיו בָּהֶם, אִם הַכְּלֵי מִחֲבֵר (ט) לַקְּרָקַע, לֹא עֲלֵתָה לוֹ נְטִילָה; וְאִם אֵינּוּ מִחֲבֵר לַקְּרָקַע, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעֲלֵתָה לוֹ נְטִילָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא עֲלֵתָה לוֹ, וּבְשַׁעַת הַדַּחַק יָכוֹל לְסַמֵּךְ עַל דְּבָרֵי (י) הַמִּתִּירִים; וְאִם אַחֵר כֶּךָ נִזְדַּמֵּן לוֹ לְטַל בְּדַרְךְ נְטִילָה, נוֹטֵל בְּלֹא בִּרְכָה.

באר היטב (ט) לקרקע. דה"ל כמו טבילה וטבילה בשאובין ליכא: (י) **המתירין.** ורש"ל כתב דאפילו בשעת הדחק אין ליטול בתוך כלי ואם נטל צריך לחזור ולברך ואל תשגיח בדברי הקאר"ו עכ"ל ט"ז:

ט חֲבִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַיִם, מְנִיחָה עַל (יא) בְּרִכּוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנָּה לְיָדָיו, וְאִם הִיָּתָה מְטָה (יב) בְּאֶרֶץ וְהַמַּיִם מְקַלְחִים מִמֶּנָּה, אוֹ שְׁעוֹמֶדֶת וְהַמַּיִם יוֹצְאִים דָּרֶךְ נֶקֶב

שָׁבָה וְנָתַן יָדָיו שָׁם, לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה וְאִם הָיְתָה
בְּרִזָּא (פּו"י דְּבַר סוּתָם הַנֶּקֶב סְפִינִיָּה בְּלַעֲיָז) בְּנֶקֶב וְהִסְיָרָה וְקִבֵּל הַמַּיִם
עַל יָדָיו, חָשִׁיב שֶׁפִּיר כָּח גְּבָרָא; וְצָרִיךְ לְהַחֲזִירָה
וְלְהִסְיָרָה בְּכָל (יג) שְׁפִיכָה וְשְׁפִיכָה.

באר היטב (יא) ברכיו. ומנענע בברכיו כל פעם שיצאו המים: **(יב) בארץ.** פי'
שנתגלגלה מאליה: **(יג) ושפיכה.** דאלי"כ לא באין מכח גברא דכבר פסק כח
הראשון. וה"ה בכיור נחושת עם תרנגול דיש ליקח התרנגול בכל שפיכה
ושפיכה וה"ה אם עשוי בענין שא"א ליקח אותו בכל שפיכה ושפיכה
ע"ת עיין שכנה"ג:

י אִם הָטָה חֲבִית מְלֵאָה מַיִם וְהִלֵּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וְהִחֲבִית
שׁוֹפְכֵת מַיִם כָּל הַיּוֹם מְחַמֶּת הַטְּיָתוֹ (יד) וְנִטַּל יָדָיו מִמֶּנּוּ,
עָלְתָה לוֹ נְטִילָה.

באר היטב (יד) נטילה. ואע"ג דבס"ט כתב דקלוח ראשון לבד חשיב כח גברא
שאני התם דלא עשה מעשה בגוף המים רק שהסיר הברזא המונעת לצאת
אבל הכא שעשה מעשה בגוף המים ומחמת הטייתו שופכין מיקרי כח גברא
עיין מ"א:

יא הַכֹּל כְּשָׂרִים לָתֵן מַיִם לַיָּדַיִם, אֶפְלוּ חֵרֶשׁ שׁוֹטָה
וְקָטָן, עֲכוּ"ם (טו) וְנָדָה. וְאֶפְאָ מָאן דְּאָמַר דְּקָטָן פְּחוּת מִבְּן ז' דִּינֵוּ
כְּקוֹף (הַגְּהוֹת אֲשָׁרֵי פ"ב דְּבִרְכוֹת).

באר היטב (טו) ונדה. ורש"ל כתב אשרי מי שיכול להזהר שלא ליטול מן
המים אפ"י ששאבן עכו"ם או נדה וכ"ש שלא ליטול ידיו מהם עכ"ל רש"ל
בפרק כל הבשר סי' (נ"ה) [כ"ה] וכ"כ הט"ז משמו וע"ת ע"ש. ומ"א כתב ונ"ל
דוקא כשיוצק על ידיו אבל אם מביא המים בכלי ל"ל בה ע"ש וצ"ע דהא
מהרש"ל כתב בהדיא אפילו ששואבן וכו' וכ"ש שלא ליטול ידיו מהם. ע"ש:

יב אם הקוף (פ"י מין חיה סימיא"ה בלע"ז) נותן מים לידיים, יש פוסלים ויש מכשירים, ונראים דבריהם ומכל מקום יש (טז) להחמיר.

באר היטב (טז) להחמיר. ובדיעבד כשר ואע"ג דבי"ד ס"ס (כ"י) [ב"י] פסל שחיתת קוף ש"ה דשחיטה דאורייתא:

יג ולכתחלה (יז) יכון הנוטל לנטילה המכשורת לאכילה. וכונת נותן נמי מועיל אפלו לכתחלה, אפלו שלא כון הנוטל כלל (רשב"א ס"י תק"י).

באר היטב (יז) יכוין. ואפי' בדיעבד צריך לחזור וליטול אם לא כיון. רש"ל ומ"א:

יד הטביל ידיו ב"מי (יח) מעין, אפלו אין בו מ' סאה, עלתה לו טבילה כל שמתכסים ידיו בהם בבת אחת; ואם הטבילם ב"מי (יט) מקוה, יש אומרים שדינו (כ) כמעין ויש אומרים שצריך מ' סאה, ונקטינו כדברי המקל. ויש להחמיר לכתחלה.

באר היטב (יח) מעיין. דמעין מטהר בכל שהוא ואפי' כל גופו טובל בהם: (יט) מקוה. היינו מי גשמים המכונסים בבור: (כ) כמעין. זהו דעת הר"י דס"ל אף בכלים די בטבילה ברביעית אם מתכסים שם אלא שחכמים הצריכו בהם מ' סאה מ"מ בטבילת ידים שאינן אלא מדרבנן די ברביעית. וי"א שצריך מ' סאה הוא הרמב"ם דס"ל שצריך לטבילת ידים כמו לטבילת כל הגוף:

טו מי גִּשְׁמִים שֶׁהֵם זֹחֲלִים (פִּי נִמְשָׁכִים וְהוֹלְכִים שְׂאִינָם מְכַנְּסִים),
וַיֵּשׁ בָּהֶם מִי סָאָה, יֵשׁ (כא) לְהִסְתַּפֵּק אִם טוֹבֵל בָּהֶם
יָדָיו.

באר היטב (כא) להסתפק. פיי להמקילין בסי"ד היינו דוקא במכונסין אבל
בזוחלין דפסולין אפיי לטבילת כלים יש להסתפק אבל למחמירין לעיל הכא
נמי פסולין:

טז מִי סָאָה מִיָּם שְׂאוּבִים (כב) שֶׁבִּקְרָקַע, לְהִרְמַבֵּי"ס אִין
מִטְבִּילִין בָּהֶם אֶת הַיָּדִים, וּלְהִרְאָבִי"ד מִטְבִּילִין;
וּשְׂאוּבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ כְּלָה, גַּם לְהִרְמַבֵּי"ס מִטְבִּילִין בָּהֶם
הַיָּדִים.

באר היטב (כב) שבקרקע. אבל בכלי שבקרקע לכ"ע פסולים כמ"ש ס"ח:

יז לֹא יִטַּל מִהִנְהָר מִיָּם בְּיָדוֹ אַחַת וַיִּתֵּן עַל יָדוֹ הַשְּׁנִית,
לְפִי שְׂאִין כָּאן לֹא נִטְיָלָה וְלֹא טְבִילָה.

יח יָדוֹ אַחַת (כג) בְּנִטְיָלָה וַיָּדוֹ אַחַת בְּטְבִילָה, יָדָיו
טְהוּרוֹת.

באר היטב (כג) בנטילה. ומברך על נטילת ידים. מ"א ולבוש שכנה"ג וד"א
ויד אהרן:

יט המטביל ידיו אינו צריך שתי פעמים, ולא נגוב, ולא להגביה ידיו.

כ המטביל ידיו אינו מברך על טבילת ידים, אלא על נטילת ידים. ויש אומרים דמברכין על טבילת ידים או על שטיפת ידים, וכן (כד) עקר (טור ומרדכי פ' אלו דברים וסמ"ג ואגור).

באר היטב (כד) עיקר. ופני יצחק הכריע דאם טבל במים הכשרים לנטילה מברך על נטילת ידים ואם הם פסולים לנטילה כמ"ש סי' ק"ס ס"ט מברך על טבילת ידים. מ"א: מ"א:

סימן קס - איזו מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה

ובו ט"ו סעיפים

א מים (א) שנשתנו מראיהו בין מחמת (ב) עצמן, בין מחמת דבר שנפל לתוכן, בין מחמת מקומם, (ג) פסולים.

באר היטב (א) שנשתנו. ואם חזרו לברייתן כשרים. מ"א: (ב) עצמן. ברמב"ם ליתא הך גירסא דבין מחמת עצמן ולכן יש להקל כשנשתנו מחמת עצמן. ט"ז מ"א: (ג) פסולים. כתב הב"ח דוקא בנטילה פוסל שינוי המראה

אבל בטבילת ארבעים סאה לא נפסל משום שינוי מראה דהשתא לטבילת כל הגוף כשרים ק"ו לנט"י:

ב עֲשֵׂה בַמַּיִם מְלֶאכָה או שְׁשָׂרָה בָהֶם **(ד)** פְּתוֹ, אֶפְלוֹ **(ה)** נִתְכַּוֵּן לְשָׂרוֹת בְּכָלִי זֶה וְנִפְּל לְשָׁנִי, פְּסוּלִים; וְאִם צִנֵּן יֵין **(ו)** בַּמַּיִם, **(ז)** פְּסוּלִים; וְאִם הִדִּיחַ בָּהֶם פְּלִים, פְּסוּלִים; וְאִם הָיוּ פְּלִים מוּדָחִים אוּ חֲדָשִׁים, כְּשָׂרִים. וְאִם הִטְבִּיל בָּהֶם הַנְּחֻתוֹם הַגְּלוּסְקִין (פ"י פְּרוֹת לָחֶם), פְּסוּלִים, אֲבָל אִם טָבַל יָדָיו בַּמַּיִם וְטַח פָּנָיו הַגְּלוּסְקִין, אוּ שְׁחָפֵן מֵהֶם בְּחֻפְזוֹ, הַמַּיִם הַנְּשֻׂאָרִים לֹא נַעֲשֶׂה בָהֶם מְלֶאכָה, לְפִיכָד כְּשָׂרִים אִם לֹא נִשְׁתַּנָּה מְרֵאִיהֶן. וְהוּא הַדִּין מִיָּם שֶׁהַנְּחֻתוֹם מִדִּיחַ יָדָיו בָּהֶם מִן הַבְּצֵק הַדְּבוּק בְּיָדָיו (בית יוסף בְּשֵׁם ר' יְרוּחֵם).

באר היטב (ד) פתו. אם נתן במים דבר להריח כגון נרד הוי כשרה בהן פתו שלי"ה. ומ"א כתב אנן לא קי"ל הכי ע"ש: **(ה) נתכוין.** ואם נפל פת מעצמו למים דעת הבי"ח להתיר. וט"ז אוסר: **(ו) במים.** דוקא צינן אבל אם עמד שם היין כדי שלא יתחמם והיין היה כבר צונן אין לפסול המים לנט"י. וה"ה אם נתן דגים חיים לתוך המים שלא ימותו לא נפסלו דלא מיקרי מלאכה דאין המים פועלים בהם כלל רק מצילין ממיתה. מ"א וע"ת וכנה"ג בשם דמש"א: **(ז) פסולים.** וה"ה אם הדיח בהן ירקות פסולים ר"י. ומשמע דירקות דומיא דכלים דאם היו מודחים ונקיים כשרים דלא מיקרי מלאכה. ומ"מ אם שרה בהן ירקות שלא יוכמשו מיקרי מלאכה ופסולים דלא גרע מצינן יין במים וה"ה אם נתן כלי במים בימות החמה שנתבקעו כדי שיתכוצו פסולים. מ"א ע"ש:

ג מִיָּם שֶׁלְפָנָיו הַנֶּפֶחַ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מְרֵאִיהֶם, פְּסוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁבִּידוּעַ שֶׁנַּעֲשֶׂה בָהֶם מְלֶאכָה, דְּהֵינּוּ

שְׁכַבָּה בָּהֶם הַבְּרָזָל; וְשִׁלְפִי הַסֶּפֶר, אִם נִשְׁתַּנּוּ
מֵרְאִיָּהֶם, פְּסוּלִים; וְאִם לֹא, פְּשׁוּרִים.

ד מִיִּם שֶׁשָּׁתוּ מֵהֶם הַתְּרַנְגוּלִים, אִזְ שִׁלְקָק (פִּי שְׁתִּית הַכֶּלֶב
נִקְרָא לְקִיקָה) מֵהֶם הַכֶּלֶב, יֵשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל וְאִין דְּבָרִיו נִרְאִין,
אֶלֶּא בֵּין בְּאֵלוֹ בֵּין בְּכָל שְׂאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, יֵשׁ (ח)
לְהַכְשִׁיר.

באר היטב (ח) להכשיר. וב"ח כ' דיש להחמיר כששתה מהן כלב או חזיר
דנמאסין והו"ל כשופכין וכן דעת רוב האחרונים:

ה אִין הַמְּלֹאכָה פּוֹסְלֵת אֶלֶּא בְּמִים שְׂאוּבִים, בֵּין שֶׁהִם
בְּכָלִי בֵּין שֶׁהִם בְּקֹרְקַע, אֲבָל לֹא בְּמִי מְקוּוּה אִזְ מַעֲנִין
בְּעוֹדֵם מְחַבְּרִים.

ו חֲמִי הָאוֹר, נוֹטְלִים מֵהֶם לַיְדִים אֶפְלוֹ הֵן חֲמִין (ט)
שֶׁהֵיז סוּלְדַת (פִּי כָּל שֶׁפָּרְסוּ שֶׁל תִּינוֹק נִכְוָה הֵימְנוּ) בָּהֶם.

באר היטב (ט) שהיז סולדת בהם. ורש"ל אוסר ביס"ב ובדיעבד יש לסמוך
על הבי"י:

ז חֲמִי טְבֵרְיָא יָכוֹל לְהַטְבִּיל בָּהֶם אֶת הַיְדִים, אֲבָל לְטַל
מֵהֶם בְּכָלִי, לֹא; וְאִם הִמְשִׁיד אֹתוֹ בְּאֶרֶץ דְּרָדָּ חָרִיץ חוּץ
לְמְקוּמָם וְהִפְסִיקוּ מֵהַמַּעֲנִין הַנוֹבֵעַ, אִם יֵשׁ בָּהֶם שְׁעוֹר

מְקוֹה מְטַבֵּילִין בְּהֵם הַיָּדִים, וְאִם אֵין בְּהֵם שְׁעוֹר מְקוֹה
לֹא; וְאִם חָרִיץ זֶה מִימּוֹ מְחַבְּרִים לְמִי הַמַּעֲזָן הַנוֹבֵעַ
חֵם, לְרִשְׁיִי וְהַרְשָׁבִי אֵין מְטַבֵּילִין בּוֹ הַיָּדִים, וְלֹהַרִיר
יוֹנָה מְטַבֵּילִין בּוֹ אֶת הַיָּדִים.

ח טַעַם פְּסוּל חֲמִי טְבַרְיָא לְנִטְיָלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּן מְרִים
וְאֵינָם רְאוּיִן לְשִׁתִּית הַכֶּלֶב, אֲבָל אִם יִמְצְאוּ מִיָּם חֲמִין
נוֹבֵעִין שֶׁהוּן רְאוּיִן לְשִׁתִּית הַכֶּלֶב, נוֹטְלִים מֵהֶם לַיָּדִים.

ט מִיָּם מְלוּחִים אוֹ סְרוּחִים אוֹ מְרִים שְׂאִין (י) הַכֶּלֶב
יִכּוֹל לְשִׁתּוֹת מֵהֶם, פְּסוּלִים לְנִטְיָלָת יָדִים אֶף עַל פִּי
שְׂכָשְׁרִים לְמִי מְקוֹה לְטַבֵּילָה; וְאִם הֵם עֲכוּרִים מִחֲמַת
טִיט שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּהֵם, אִם הַכֶּלֶב יִכּוֹל לְשִׁתּוֹת מֵהֶם,
כְּשֶׁרִים בֵּין לְנִטְיָלָת יָדִים בֵּין לְמְקוֹה, וְאִם אֵינּוּ יִכּוֹל
לְשִׁתּוֹת מֵהֶם, פְּסוּלִים לְשִׁנְיָהֶם.

באר היטב (י) הכלב. מי הים ראויין לשתית הכלב אם מרתיחין אותו רדב"ז
ח"א סי' רצ"ד מ"א. ועיין בהרשד"ם סי' קצ"ח:

י נוֹטְלִים לַיָּדִים בְּכָל דָּבָר שֶׁתַּחֲלָתוֹ מִן הַמַּיִם, כְּגוֹן
יִבְחוּשִׁים (פ"י תולעים) אֲדָמִים אוֹ שֶׁמֶן דָּג. וְנִרְאֶה דוֹקָא אִם רִסְקוֹ,
דְּלֹא עָדִיף מִשְׁלַג וְכוּ'.

יא מִיָּם שֵׁישׁ לוֹ סַפֵּק אִם נַעֲשֶׂה בְּהֵם מְלֹאכָה אוֹ לָאוּ,

או שיש לו ספק אם יש בהם פשעור אם לא, או אם הם טמאים או טהורים או ספק אם נטל ידיו או לא, **(יא) טהור**. וכל ספק טהרה בגדים, טהור (טור) ויש מי שאומר שעל כל זאת אם יש לו מים אחרים, יטל ידיו ויוציא עצמו מן הספק. **הגה:** מי שלא נטל ידיו, ונגע במים, לא נפסלו אותו מים לנטילה, ולא מקרי מים **(יב) טמאים**, אבל אסור לרחץ ידיו ממים שנטל בהם חברו כבוד (תרומת הדשן סי' רנ"ט).

באר היטב (יא) טהור. אפי' יש בהן כל הנד ספיקות טהור וכל ספק במחלוקת הפוסקים נקטינן לקולא. ת"ה ב"י עיין מ"א ובהלק"ט ח"ב סימן ק"ל: **(יב) טמאים**. ולכן היוצא מבהכ"ס יכול לשאוב מים בחפניו מן החביות ליטול ידיו. רש"ל ט"ז מ"א:

יב הנשג, והברד, והכפור, והגליד (פ"י המים הנקפים מרב הקור), והמלח אם רסקו עד שנעשו מים, נוטלין מהם וטובלין בהם, אם יש בהם פשעור עין ב"יורה דעה סי' **(יג) ר"א** (ס"ל). יש מי שאומר שאין נטילת מים ראשונים, אלא במים **(יד)** בלבד; ויש אומרים שהיין כשר לנטילת ידים, בין נתן לתוכו מים בין לא נתן לתוכו מים, אלא שאסור לעשות כן לכתחלה, כדי שלא יהא כמזלזל בדבר חשוב שנשתנה לעלוי (פ"י לשבח) עד שקובע ברכה לעצמו. ויש אומרים דוקא יין לבן, אבל אדם לא (מרדכי פרק אלו דברים) ויש מי שאומר שכל מי פרות ראויים לנטילת ידים בשעת הדחק וכל שכן דמותר לטל ידים בשעת הדחק בשכר או במי דבש המבשלין, דעקרו מים (הגהות אשרי).

באר היטב (יג) ר"א. דשם מבואר אפי' לא רסקו כשרים למקוה ומכ"ש לנט"י. ומזה נראה להתיר להולכי דרכים שאין להם מים שילך למקום עמוק משלג ויתחוב ידיו בהם מיהו ידקדק דיהא שם שלג כשיעור מקוה ע"ת וכ"כ

ט"ז בסיי קני"ט ס"יק כ' אם השלג מכונס בגומא ויש שם שיעור מי סאה יש להתיר בנטילת ידים אפ"י לכתחלה ע"ש. ומ"א מתיר אפ"י המונח על פני כל הארץ כל שיש מי סאה מחובר יחד אפ"י נמוך מאוד ע"ש. וכתב ל"ח אבל ליקח שלג בידו אחת לשפשף בידו הב' לד"ה אסור עיין בסי' גן המלך סי' צ"ה: (יד) בלבד. עיין בתשובת פנים מאירות סי' ל"א וביד אהרן ובשכנה"ג:

יג צָרִיף שְׁיָהָא בְּמִים רְבִיעִית, וְהֵי מִיָּלִי לְאַחַד; אֲבָל לְבִי שְׁבָאוּ לְטַל כְּאַחַד, הָאֲחֵרוֹן אֵינוֹ צָרִיף; וְאֶפְלוּ בְּזָה אַחֵר זֶה, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִפְסִיק הַקְּלוּת. כִּיצַד, הָיָה רְבִיעִית מִים בְּכָלִי וּפְשֵׁט אֶחָד יָדָיו וְאַחֵר יוֹצֵק עַל יָדָיו, וּבָא שְׁנֵי וּפְשֵׁט יָדָיו לְמַטָּה מִמֶּנּוּ סָמוּךְ לִיד הָרֵאשׁוֹן, וְקְלוּת יוֹרֵד עַל יָדוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן וְלִידוֹ שֶׁל שְׁנֵי שְׁלִמְטָה מִמֶּנּוּ, יָדֵי שְׁנֵיהֶם טְהוֹרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁפָחַת שְׁעוֹר הָרְבִיעִית כְּשֶׁהֵם מְגִיעִים לְיָדָיו שֶׁל שְׁנֵי, יָדָיו טְהוֹרוֹת מִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים מִשְׁיֹרֵי טְהָרָה; וַיֵּשׁ מִתִּירִים אֶפְלוּ כְּשִׁנוּטָלִים זֶה אַחֵר זֶה, הוֹאִיל וּבְשָׁעָה שֶׁהִתְחִיל הָאֶחָד לְטַל מֵהֶם הָיָה בָּהֶם רְבִיעִית, גַּם לְשְׁנֵי זֶה עוֹלָיִם, מִפְּנֵי שְׁבָאוּ מִשְׁיֹרֵי טְהָרָה; וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נוֹטָלִים מִחֲצֵי לָגִי וְלָדִי, וּמִלֵּג לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם כָּל זָמַן שְׁמִסְפִּיקִים הַמִּים לְשִׁפּוֹד כָּל אֶחָד עַל יָדָיו גִּי פְּעָמִים וְהִ"ה שְׁיָכוּלִים לְהַנִּיחַ דִּי וְהִי יָדֵיהֶם זֶה בְּצַד זֶה, אִו זֶה עַל גֵּב זֶה, וְלְטַל כְּאַחַד, וּבְלִבָּד שְׁיִרְפוּ יָדֵיהֶם בְּעֲנָן שְׁיִגִיעוּ הַמִּים לְכָל אֶחָד.

יד צָרִיף שְׁיָהָא רְבִיעִית מְכַנֵּס בְּמָקוֹם אִי, שְׁאִם נָטַל מִשְׁמִינִית וְחָזַר וְנָטַל מִשְׁמִינִית, יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיוּ.

טו רביעית שאמרו, בין לידי ש של גדול בין לידי ש של קטן. נטלו ב' בני אדם זה ידו אחת וזה ידו אחת, ואחר כך חזר השני ונטל ידו השנית, הרי אלו כג' בני אדם, לפיכך אם היה בכלי חצי, ידיו טהורות, ואם לאו, אין ידו השניה טהורה, שאין נוטלין בפתות מחצי יותר משני בני אדם.

סימן קסא - דיני חציצה בנטילה

סעיפים

ד'

ובו

א צריך לזהר מחציצה, שכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה, כגון: צואה שתחת הצפרן שלא כנגד **(א)** הבשר, ובצק שתחת הצפרן אפלו כנגד הבשר, ורטיה שעל **(ב)** בשרו, וטיט היון, וטיט היוצרים; אבל במעוטו, שאינו **(ג)** מקפיד, אין **(ד)** לחוש. הגה: ומ"ה לא נהגו לנקר הטיט שתחת הצפרנים, **(ה)** לנטילה, משום דהוי כמעוטו שאין מקפיד, כי אין מקפידים על זה לנטילה (הגהות סמ"ק והגהות אשר"י פ' ה' קורא) אבל אם היה מקפיד, **(ו)** הוא צריך לנקרו, וכן עקר. ואפשר שנהגו להקל בחציצה לענין נטילה, כי יש אומרים שאין שני חציצה לנטילה, אבל העקר פסברא הראשונה.

באר היטב (א) הבשר. פי' במקום שהצפורן עודף על הבשר: **(ב) בשרו.** פי' שאין לו מכה רק מיחוש בעלמא ויכול להסיר הרטיה כשירצה זה תלוי בקפידא אבל אם יש לו מכה וא"א לו להסיר אז א"צ כלל ליטול מקום הרטיה כמ"ש ס"ס קס"ב ט"ז ועיין מ"א קס"ב ס"ק י"ח. ועיין הלק"ט ח"ב ס"י קל"ג

שכתב שאם היתה מכה על גב ידו וכרך עליו סמרטוט ונטל כדינו ובתוך הסעודה נפל הסמרטוט שאין צריך עוד נטילה: (ג) מקפיד. ואם רוב היד מכוסה אעפ"י שאינו מקפיד חוצץ. ב"י מ"א: (ד) לחוש. וא"ת הא בסי' קס"ב ס"ט כתב דאם נמצא דבר על היד דטמא וצ"ל דהכא מיירי כשנטל מרביעית: (ה) לנטילה. כתב המ"א אבל שלא כנגד הבשר בודאי רוב בני אדם מקפידין וחוצץ אע"פ שהוא אינו מקפיד. בשבת אסור לגרר הטיט שתחת הצפורן בצפרניו אלא ירחצנו במים. תשב"ץ מ"א וע"ל סי' ש"ב: (ו) הוא. ובספר בני יצחק מיקל. מ"א:

ב כָּל דְּבַר שֶׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו, אֵינוֹ חוֹצֵץ; הִיא דְרָכּוֹ שֶׁל זֶה לְהַקְפִּיד וְזֶה אֵין דְרָכּוֹ לְהַקְפִּיד, לְמִי שֶׁדְרָכּוֹ לְהַקְפִּיד, חוֹצֵץ. לְמִי שֶׁאֵין דְרָכּוֹ לְהַקְפִּיד, אֵינוֹ חוֹצֵץ. כִּיצַד הִיא אֶחָד צָבַע וְהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת, אֵין הַצָּבַע חוֹצֵץ עַל יָדָיו, אֵף עַל פִּי שְׂיֵשׁ עַל יָדָיו מִמְּשׁוֹת שֶׁל צְבוּעוֹנִים; לֹא הִיא צָבַע, אִם הָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת וַיֵּשׁ מִמֶּשׁ הַצָּבַע עַל יָדָיו, הֵרִי זֶה חוֹצֵץ, שֶׁהָיָה (ז) הַיָּבֵשׁ חוֹצֵץ, וְהִלַּח אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְכֵן הַנְּשִׁים שֶׁדְרָכּוֹ לְצָבַע יָדֵיהֶם לְנוֹי וְכִיוּצָא בְּזֶה, אֵין אוֹתוֹ צָבַע חוֹצֵץ גְּלַדִּי מִכָּה שֶׁעַל יָדָיו, אִם אֵינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ (ס' הַתְרוּמָה).

באר היטב (ז) היבש. ומי שכותב תדיר אין הדיו חוצץ ל"ח מ"א. אם הוא טבח ומוכר שומן ויש דם ושומן על ידו אינו חוצץ בנט"י. מוהל שנתייבש דם המילה בידיו אינו חוצץ סלק"ט ח"א סי' כ' ועיין יד אהרן:

ג צָרִיךְ לְהִסִּיר הַטְּבֵעַת מֵעַל יָדוֹ בְּשַׁעַת נְטִילַת יָדָיו וְאַפְלוֹ הוּא (ח) רְפוּי (בֵּית יוֹסֵף) וְאַפְלוֹ אֵינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו בְּשַׁעַת נְטִילָה, הוּא אֵיל וּמְקַפֵּיד עָלָיו בְּשַׁעַת שְׁעוּשָׁה מְלֹאכָה, שֶׁלֹּא יִטְנִפוּ (הַרַא"ש פ' תִּינְקַת) וְנִהְיֶה קֶצֶת לְהַקְלֵל אִם הוּא רְפוּי, אֲבָל יֵשׁ לְהַחְמִיר, כִּי אֵין אָנוּ בְּקִיָּאִים אֵיזָה מְקַרִּי רְפוּי.

באר היטב (ח) רפוי. ורש"ל כתב דאין להחמיר כלל בנט"י באנשים אם לא שיש בו אבן טוב מ"א ט"ז וכ"כ בסי' גן המלך סי' (קכ"ב) [קכ"ג] ועיין בסי' מעיל שמואל סי' י"ח:

ד שְׁעוֹר נְטִילַת יָדִים, כָּל הַיָּד עַד קִנְהָ שֶׁל (ט) זְרוּעַ; וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים עַד מְקוֹם חֲבוּר הָאֶצְבָּעוֹת לְכַף הַיָּד, וְרֵאוּי לְנֶהֱגַ כְּדַעַת (י) הָרֵאשׁוֹן.

באר היטב (ט) זרוע. פי' תיכף אחר השלמת היד מקרי קנה של זרוע: (י) הראשון. ויתנה בתחלה שלא יהא חובה עליו שמא פעם אחד לא יהא לו מים כ"כ וכן ראוי להתנות בכל דבר שאדם רוצה להחמיר על עצמו ב"י ואם היד מלוכלך לכ"ע צריך כל היד נטילה ועיין ט"ז:

סימן קסב - הגבהה ושפשוף הידים

בנטילה

סעיפים

י'

ובו

א הַנוֹטֵל צָרִיךְ לְהַגְבִּיחַ יָדָיו דְּהֵינּוּ רָאשֵׁי (א) אֶצְבָּעוֹתָיו לְמַעַלָּה, שְׁלֹא יֵצְאוּ מִמֵּם חוּץ לְפָרֶק וְיִחְזְרוּ וַיִּטְמְאוּ אֶת הַיָּדִים. **הגה:** וְהוּא הַדִּין אִם (ב) מִשְׁפִּילָן מִתְחַלֵּת הַנְּטִילָה עַד סוּפָה דְשִׁפְרֵי דְמִי, רַק שְׂיִזְהֵר שְׁלֹא יִגְבִּיחַ תְּחִלָּה רָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו וְאַחַר כֵּן יִשְׁפִּילֵם, דְּאִזּוּ יֵצְאוּ מִמֵּם חוּץ לְפָרֶק וְיִחְזְרוּ וַיִּטְמְאוּ הַיָּדִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מַהְר"י בְּן חַבִּיב); וְהֵינּוּ כְּשֶׁאֵינּוּ נוֹטֵל כָּל הַיָּד עַד מְקוֹם חֲבוּר הַיָּד עִם הַזְרוּעַ, אֲבָל אִם נוֹטֵל עַד שֵׁם, אֵינּוּ צָרִיךְ

לְהִגְבִיחַ יָדָיו, וַיֵּשׂ חוֹלְקִים בָּזָה. וְכֵן אִם שָׁפַךְ עַל [שְׂתֵי] יָדָיו רְבִיעִית בְּפַעַם אַחַת, כִּיּוֹן דָּאִין שָׁם מִים טְמֵאִים כָּלֵל, אִינוֹ צָרִיךְ לְהִגְבִיחַ יָדָיו; וְכֵן הַמְטָבִיל יָדָיו, אִינוֹ צָרִיךְ לְהִגְבִיחַ יָדָיו. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים דָּאִם שׁוֹפֵךְ עַל יָדָיו ג' פְּעָמִים אִינוֹ צָרִיךְ לְגַהֵר בְּכָל זֶה, וְכֵן נִהְגוּ לְהַקְל (אָגוּר בְּשֵׁם אוֹר זְרוּעַ וְהַגְהוֹת אֲשֶׁרֵי פִי הִיָּה קוֹרָא).

באר היטב (א) אצבעותיו. וצריך להזהיר להמון עם ששופכים המים מהצד וראשי האצבעות נשארו בלא נטילה: **(ב) משפילן.** ולפי דעת המקובלים דוקא בהגבהה וקודם הברכה. ועיין ט"ז ומ"א:

ב הנוטל יָדָיו שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶם קֶצֶת מִהַרְבִּיעִית לְהַסִּיר מֵהֶם הַלְכָלוֹךְ וְכָל דָּבָר שְׁחוּצָא, וְאַחַר כֵּן שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶם פַּעַם שְׁנִית וְגַם אֵלוּ הַמַּיִם הֵם טְמֵאִים, וְאַחַר כֵּן שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶם פַּעַם שְׁלִישִׁית לְטַהֵר הַמַּיִם שֶׁעַל גְּבֵי הַיָּדַיִם; וְאִם אִין בְּיָדַיִם לְכָלוֹךְ וְדָבָר הַחוּצָא, שׁוֹפֵךְ עַל שְׂתֵי יָדָיו רְבִיעִית בְּבַת אַחַת, וְאִינוֹ צָרִיךְ מִיָּם שְׁנַיִם. **הגה:** וְהוּא הַדִּין אִם הָיוּ לוֹ מַיִם רַבִּים, רוּחָץ תְּחִלָּה מְעַט כְּדֵי לְהַסִּיר הַלְכָלוֹךְ, וְאַחַר כֵּן שׁוֹפֵךְ רְבִיעִית כְּאַחַד וְאִינוֹ צָרִיךְ מִיָּם שְׁלִישִׁים. הנוטל יָדָיו צָרִיךְ **(ג)** לְשַׁפְּסֵם זֶה בָּזָה (מִיְמוֹנֵי פִי י"א מֵהַלְכוֹת מְקוֹאוֹת וְכָל בּוֹ וּסְמִיג וְהַרְאִישׁ פִּי כָּל הַבְּשָׂר).

באר היטב (ג) לשפשפם. אפי' אם שפך על כל היד רביעית וא"כ גם מי שמטביל ידיו צריך ג"כ שפשוף אח"כ זו בזו שהרי רביעית בבת אחת הוי כטבילה. ט"ז:

ג נָטַל מִקְצַת יָדוֹ וְחָזַר וְהוֹסִיף וְנָטַל הַנְּשֹׂאָר מִיָּדוֹ, הָרִי יָדוֹ טְמֵאָה כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, דָּאִין נְטִילָה לְחֻצָּאִין; וְאִם עֲדִין יֵשׁ עַל מִקְצַת הַיָּד שֶׁנָּטַל בְּתַחֲלָה טוֹפַח עַל מְנַת לְהַטְפִּיחַ,

הרי זו (ד) טהורה. בפה דברים אמורים, במים ראשונים; אבל בשניים, נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתו.

באר היטב (ד) טהורה. דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לכן אין ליטול מכלי שפיו צר שאין יכול לשפוך בבת אחת על היד מ"א וכתב ט"ז ודבר פשוט שלא אסרו להוסיף על מים ראשונים אלא אם שפך על מקצת ופסק ואח"כ רוצה לעשות שפיכה שניה על השאר אבל אם אין פוסק מלזוב כגון בכלי שיש לו הענדי"ל של נחושת אעפ"י שאין זב בפעם אחד כל השיעור של היד אין בכך כלום כיון שאינו פוסק מלזוב מיקרי שפיכה אחת והמחמיר בזה הוא מן המתמיהים רק שיש חשש לענין כח גברא ע"כ צריך להפכו תמיד כדלעיל סי' קנ"ט סי"ט עכ"ל:

ד שפך מים על ידו אחת ושפשפה בחברתה, לא עלתה לו נטילה אפלו שפך באחרונה על שתי ידיו, לפי שהמים ששפך על ידו אחת נטמאו, וכששפשפה נטמאת חברתה, ואין מים שניים מטהרים אלא המים שנטמאו מחמת היד עצמה, ולא הבאים מחמת היד האחרת, הלכך השופך מהפלי על ידו אחת ושפשף בחברתה, צריך לנגב ידיו ולחזר ולטלם כראוי. לפיכך הנוטל ידיו צריך שישפך לו אחר (ה) עליהם, ואם אין לו אחר יאחז הפלי בראשי אצבעותיו וישפך על שתי ידיו כאחד, או ישפך על כל אחת רביעית, ואחר כך ישפשפם, שהשופך רביעית כאחד אינו צריך מים שניים לטהרם, שעשו רביעית בבת אחת כמו טבילה, שאינה צריכה שטיפה ב' פעמים. אם נגע בהם אחר שלא נטל ידיו, בעודם לחות מן המים, צריך לנגבם ולחזר ולטל, שהרי זה טמאם על ידי המים שעליהם. לכך צריך לזהר כששופך

מִיָּם שְׁלִישִׁית, שְׁהֵם שְׁנַיִם לְבַד מִהֶרְאוֹנוֹיִם, שְׁלֹא יִגַע יָד בַּחֲבֵרְתָּהּ עַד שְׁשִׁשְׁפָּךְ גַּם זֶה עַל הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שְׁשִׁשְׁפָּךְ מִתְחַלָּה עַל שְׁתִּיָּהּ כְּאַחַד, וְאִם נָטַל כָּל יָד מִרְבִּיעִית אֵינּוּ צָרִיךְ (ו) לְכָל זֶה.

באר היטב (ה) עליהם. עיין ט"ז ומ"א הטעם: (ו) לכל זה. ואם נגע בהם אחר טמאות עיין מ"א. כלי שנקב בשוליו ותחוב בו ברזא ודוחק אותו למעלה ויוצאים המים ע"י שרי אעפ"י שהברזא לחה ונוגע בו בידיו לית לן בה. ל"ח. וכתב המ"א ומ"מ יש לחוש שלאחר שנטל הראשונה וחוזר ודוחק הברזא בידו הלחה נדבקו מים טמאים בברזא וכשחור ודוחק בידו השניה נטמאה מהמים הלחים לכן יטול רביעית כאחד. אם נטל הכלי בידו הלחה נטמא און הכלי מהמים ואם חזר ואוחז בידו הראשונה נטמא ידו ממנה וצריך לנגבה כמ"ש ס"ד. לכן יטול רביעית כאחד וכאן מהני נמי אם ישפוך ע"ג היד בפ"ע הראשונים ושניים עיין מ"א:

ה מִתּוֹךְ מָה שְׁכַתְּבֵנוּ יִתְבָּאֵר לָךְ דְּהָא דִּידָא נְטֻמָּאָה בְּשִׁשְׁפּוֹף חֲבֵרְתָּהּ, דְּוָקָא בְּנוֹטַל יָדוֹ אַחַת וְאַחַר כָּךְ שְׁשִׁשְׁפָּהּ בַּחֲבֵרְתָּהּ, אֲבָל אִם רָצָה לְטַל בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת, נוֹטַל, דְּשְׁתִּיָּהּ נְחֻשְׁבִים כְּיָד אַחַת וְאֵינָה מְטֻמָּאוֹת זֹו אֶת זֹו, וְאַפְלוּ ד' אוֹ ה' שְׁהַנִּיחוּ יְדֵיהֶם זֶה בְּצַד זֶה, אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה, כְּיָד אַחַת חָשִׁיבוּ, וְאֵינָם מְטֻמָּאוֹת זֹו אֶת זֹו.

ו נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו זֹו לְעֶצְמָהּ וְזֹו לְעֶצְמָהּ וְנִמְלָךְ (פ"י נתיע"ז) כְּשֶׁנָּטַל הַמַּיִם הַשְּׁנַיִים וְהִגִּיעַ יָדָיו זֹו לְזֹו וְשִׁפָּךְ עַל שְׁתִּיָּהּ כְּאַחַת, יָדָיו טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׁכֻשְׁצָרָף יָדָיו זֹו לְזֹו לְקַבֵּל הַמַּיִם הַשְּׁנַיִים נְטֻמָּאוּ יָדָיו בְּנִגְיַעְתָּם זֹו לְזֹו, דְּהַמַּיִם שֶׁעַל

גְּבִי יָד זֹו מְטַמְּאִים מִיָּם שְׁעַל גְּבִי חֲבֵרְתָּהּ וְגַם אֶת הַיָּד,
וְכִשְׁנִטְלָה אֶת הַשְּׂנִיָּה לֹא טָהְרוּ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים, כִּי
שְׂנִטְמֵאת מַחֲמַת חֲבֵרְתָּהּ, אֲלָא אֲדַרְבָּה גַם הַשְּׂנִיָּים
נְטַמְּאוּ בָּהֶן, וְצָרִיךְ לְנַגֵּב יָדוֹ וְלִטֹּל שְׂתִיָּהֶם כְּאַחַת. הַגָּה:
וְכָל שֶׁכֶּן לְזָהָר שְׁלֹא יִגַע בְּיָדוֹ שְׁשִׁפֵּף עָלֶיהָ פֶּעַם אַחַת, לְיָדוֹ הַשְּׂנִיָּית שְׁשִׁפֵּף עָלֶיהָ
שְׂתֵי פְעָמִים (מְרַדְכֵי פֶּרֶק אֱלוֹ דְבָרִים).

ז אִם שְׁשִׁפֵּף יָדוֹ זֹו בְּזֹו, יִזְהַר שְׁלֹא יִגַע חוּץ מִמְּקוֹם
שֶׁנִּפְלוּ בּוֹ מִיָּם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְטַמְּאוֹת זֹו אֶת זֹו.

ח נִטְלָה יָדוֹ אַחַת וְשִׁפְשֵׁפָהּ בְּרֵאשׁוֹ (פִּי כְּדֵי לְנַגֵּבָהּ, וְלִפְיָכֶּהּ לֹא נְטַמְּא יָדוֹ
מֵה שְׂאִין כִּן בְּסִי קִס"ד סְעִיף ב' שְׁחַפֵּף בְּרֵאשׁוֹ) אוֹ בְּכַתֵּל, וְאַחַר כֵּן חֲזַר
וְנִגַע בְּאוֹתָן מִיָּם שֶׁבָּאוּ מִיָּדוֹ עַל הָרֵאשׁוֹ וְעַל הַכַּתֵּל,
טַמְּאָה שְׂאוֹתָם מִיָּם טַמְּאִים חֲזָרוּ וְטַמְּאוּ אֶת הַיָּד שֶׁנִּגַע
בָּהֶם, אִף עַל גַּב דְּכָל כֶּמָּה דְלֹא שְׁשִׁפֵּף מְטַהְרִים **(ז)**
בְּשִׁפְשׁוּף, הַשְּׂתֵי דְחֲזַר וְנִגַע, גֵּרַע; וְכִבֵּר נִתְבָּאָר שֶׁהַשׁוֹפֵף
רְבִיעִית כְּאַחַת אֵינוֹ בְּכֻלָּל כָּל אֱלוֹ, וְאִין שָׁם מִיָּם
טַמְּאִים כְּלָל.

באר היטב (ז) בשפשוף. עיין ט"ז ומ"א. כתב הל"ח אם קנח במפה כדרך
המקנחים אפי' חזר ונגע טהור ע"כ ומ"א כתב עליו דאין לסמוך ע"ז:

ט כְּשִׁפְשׁוּף מִיָּם רֵאשׁוֹנִים עַל יָדוֹ צָרִיךְ לְזָהָר שְׁלֹא
יִשְׂאִיר עַל יָדוֹ צָרוֹר אוֹ קִיסָם אוֹ שׁוּם **(ח)** דְּבָר אַחַר,
שְׂאִין מִיָּם מְטַהְרִין אֲלָא מִיָּם שְׁעַל גְּבִי הַיָּד, וְלֹא הַמִּיָּם

שְׁעַל הַצָּרוֹר, וְאִם שׁוֹפֵף רְבִיעִית מִמֵּם כְּאַחַת עַל יָדוֹ, אֵינּוּ צָרִיד לְזַהֵר בְּכָף.

באר היטב (ח) ד"א. וה"ה שלג וברד כשלא ריסקו ונמצא על היד דטמא. מ"א:

מִי שֵׁשׁ לוֹ מִכָּה בְּיָדוֹ וְרִטָּה (פ"י אינגו"נטו בלע"ז) (ט) עָלֶיהָ, דִּי לוֹ שֵׁיטַל שְׁאָר הַיָּד שְׁלֹא בְּמִקּוֹם הַרִטָּה; וְצָרִיד לְזַהֵר שְׁלֹא יִגַּע בְּרִטָּה, שְׁלֹא יִחְזְרוּ הַמַּיִם שֶׁעַל הַרִטָּה וַיִּטְמְאוּ הַיָּד; אוֹ יִשְׁפֹּף רְבִיעִית עַל הַיָּד כְּאַחַת, שְׁאֵז לֹא נִטְמְאוּ הַמַּיִם. נוטלים מים ראשונים בין על גבי כלי בין על גבי קרקע (טור).

באר היטב (ט) עליה. ע"ל סי' קס"א ס"ק ב' מש"ש:

סימן קסג - דין מי שאין לו מים, והמאכיל לאחרים

ובו סעיפים ב'

אם אין מים מצויים לפננו ברחוק יותר מארבעה (א) מילין, ולאחריו מיל, יטל ידיו במפה ואוכל פת או דבר שטבולו במשקה או אוכל על ידי (ב) כף.

באר היטב (א) מילין. ואם הוא ספק אם ימצא מים תוך ד"מ אפשר דיש לסמוך על הרמב"ם שמתיר לאכול במפה אפי' יש לו מים. מי שהולך בעגלה בין שאר הכותים ההולכים בחבורה ומתיירא לילך ביחידות אפי' תוך ד"מ חשוב שעת הדחק מהרש"ל בש"ת סי' צ"ד. אם יש לו מים פסולים לכ"ע יטול בהם בלא ברכה ולא חיישינן שיטעו לומר שהם כשרים. כנה"ג: **(ב) כף.** ע"ל סי' קנ"ח ס"ק י"ב. ועיין בס' בני חייא. ובס' פרח שושן חא"ח כלל א' סי' ט'. וביד אהרן:

ב המאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידים; והאוכל, צריך נטילת ידים אף על פי שאחר נותן לתוך פיו ואינו נוגע במאכל, והוא הדין לאוכל במגרפה (פי' כלי שיש לו שנים פירו"ק בלע"ז) שצריך נטילת ידים. ואסור להאכיל למי שלא נטל ידיו, משום לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט, יד) (הר"י סוף פ"ק אלו דברים).

סימן קסד - שיכול להתנות על הנטילה

סעיפים

ב'

ובו

א נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום, אפלו שלא בשעת **(א)** הדחק, ובלבד שלא יסיח דעתו מהם ולא **(ב)** יטנפם (טור); ואם מים מצויים לו, טוב שיחזר ויטל ידיו, אבל לא יברך. **הגה:** והא דמהני תנאי, דוקא בנטילה שאינה צריך **(ג)** אכילה, דומיא דנטילת שחרית, אבל אם נוטל לצורך אכילה לא מהני **(ד)** תנאי באותה נטילה (בית יוסף בשם הר"י).

באר היטב (א) הדחק. ורש"ל החמיר דוקא בשעת הדחק מהני תנאי. ומ"מ מי שיושב בעגלה עם עכו"ם ואין ממתנינן עליו חשיב שעת הדחק: **(ב) יטנפם.** כגון שמניחם בבתי ידים. כתב בשכנה"ג דהאידינא נהגו עלמא שלא להתנות דאין יכולין לזהר שלא יטנפם ע"ש: **(ג) אכילה.** כגון שיצא מבית הכסא או לטיבולו במשקה והתנה שנטילה זו יעלה לו לצורך אכילה הוי כוונה מעליא. ומ"ש בסי' קנ"ח ס"ז מיירי שלא התנה. מ"א: **(ד) תנאי.** דהא בעי תיכף לנטילה סעודה אבל אם נטל לאכילה אחת ומתנה שיעלה לו גם לאכילה אחרת מהני ואפי' תנאי לא בעי אם שמר ידיו. מ"א:

ב מי שעומד בסעודה ונזכר שנגע בשוק **(ה) וירך** ומקומות המכסים באדם, או שחפך בראשו וכל פיוצא בזה, ובמקומות המטנפים שיש בהם מלמולי זעה צריך לחזור ולטל ידיו, וירך: **(ו) על נטילת ידים.**

באר היטב (ה) וירך. ואפי' הפרוסה בתוך פיו אסור לבלוע עד שיטול ידיו. מ"א: **(ו) ענט"י.** ורש"ל כתב שלא לברך וכ"ד הטי"ז. וע"ל ס"ס קע"ח ברמ"א ועיי' מ"ש המחבר יד אהרן ומ"א סי' קס"ה ס"ק א' ועיי' סי' ק"ע ס"א:

סימן קסה - דין העושה צרכיו ורוצה לאכל

סעיפים

ב'

ובו

א העושה צרכיו ורוצה לאכל, יטל ב' פעמים. על הראשונה מברך: אשר יצר, ועל השנייה מברך: על

נְטִילַת יָדַיִם. וְאִם אֵינּוּ רוֹצֵה לְטַל אֶלָּא פַּעַם אַחַת, לְאַחַר שְׁשֻׁפָּךְ פַּעַם אַחַת עַל יָדָיו (א) וּמְשַׁפֵּשֶׁף, יְבָרֵךְ: אֲשֶׁר יֵצֵר, וְאַחַר כֵּךְ בְּשַׁעַת (ב) נְגֹב יְבָרֵךְ: עַל נְטִילַת יָדַיִם.

באר היטב (א) ומשפּשפּף. היינו שנטל שניהם כאחד ע"ל סי' קס"ב ס"ד עט"ז ומ"א: (ב) נִגּוּב. ואם שכח לברך עד שנטל ידיו יברך מתחלה ענט"י ואח"כ אי"י ד"מ. עיין מ"א וע"ל סי' ז' ס"ק ח':

ב אִם רַבִּים מְסַבִּין בְּסַעֲדָה, הַגְּדוֹל נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה; וְהַרְאִישׁ הָיָה רָגִיל לְטַל בְּאַחֲרוֹנָה, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק וְשֶׁלֹּא (ג) לְדַבֵּר.

באר היטב (ג) לדבר. ורש"ל כתב שהוא יוהרא לנהוג כן אלא אדרבה יטול תחלה ויהיה נזהר מלדבר וילמדו אחרים ממנו. וכתב הט"ז עליו ואין דבריו כדאי לדחות דברי הרא"ש. ותו כתב רש"ל דד"ת לא הוי הפסק. גם זה לא מסתבר דיש לחוש דילמא משכא ליה שמעתתא ויבא לידי היסח הדעת ט"ז וכ"כ הב"ח. ומ"א כתב דמ"ש כאן שלא לדבר היינו שלא יהיה מדבר שום עסק וענין אחר דהוי הפסק אבל שיחה בעלמא ב' או ג' תיבות לא הוי הפסק וכ"ש כששואלין לו דבר שמותר להשיב הן או לאו ע"ש:

הלכות בציעת הפת

סימן קסו - דין הפסקה בין בציעה לנטילה

אחד

סעיף

ובו

א יש אומרים שאינו צריך לזהר מלהפסיק בין נטילה למוציא, ויש אומרים שצריך לזהר, וטוב (א) לזהר. ואם שקה כדי הלוח (ב) כ"ב אמה, מקרי הפסק (תוס' פ' אלו נאמרים).

באר היטב (א) לזהר. כתב בזהר בשלח שיתפלל קודם נטילה על מזוננו ואם שכח להתפלל עד אחר נטילה מותר להפסיק בכך. והעולם נוהגים לומר מזמור ה' רועי בין נטילה להמוציא. מ"א: (ב) כ"ב אמה. עיין מ"א וע"ל ס"י ח'. ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד לית לן בה. ע"ת וכ"כ מהרש"ל דדוקא במים אחרונים בעינן תיכף לנטילה ברכה אבל בראשונים אין שם כ"א זהירות בעלמא. ט"ז ועיין יד אהרן:

סימן קסז - מקום וזמן הבציעה, ומי הוא הבוצע

סעיפים

כ'

ובו

א בוצע בפת, במקום שנאפה (א) היטב, ובפת דידן יש לבצע בצד הפת ויחתך מעט מצד העליון והתחתון (הגהות מימוני פ"ז מהלכות ברכות), ויחתך פרוסת הבציעה; וצריך לחתך מעט, שאם יאחז

בַּפְּרוּסָה יַעֲלֶה שְׁאָר כֶּכֶר עֲמוֹ, שְׁאֵם לֹא כֵן חָשׁוּב (ב) כַּפְּרוּסָה, וַיִּנְיַחְנָה מִחֻבֶּרֶת לַפֶּת וַיִּתְחִיל לְבָרֵךְ וְאַחַר שְׁסִיִּם הַבְּרָכָה יַפְרִידָנָה, כְּדֵי שֶׁתִּכְלֶה הַבְּרָכָה בְּעוֹד שְׁהֵפֶת שָׁלֵם; וְלֹא יִבְצַע פְּרוּסָה קִטְנָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּצַר עֵינָיו, וְלֹא פְּרוּסָה יוֹתֵר מִכַּבִּיצָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּרַעֲבָתוֹ.

הגה: וּבְשֵׁבֶת לֹא יִחְתַּךְ בַּכֶּכֶר עַד אַחַר הַבְּרָכָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַכֶּפְרוֹת שְׁלֵמוֹת (תוֹס' וּמְרַדְכִי פ' פִּיצָד מְבָרְכִין). וּמִכָּל מְקוֹם אִם שָׁכַח וְחָתַךְ כְּמוֹ בַּחֲלָל, אֵינּוּ מִזִּיק (מְרַדְכִי). וְנִרְאָה הָא דְלֹא יִבְצַע יוֹתֵר מִכַּבִּיצָה, הֵינּוּ דְדוֹקָא בַּחֲלָל וְאוֹכֵל לְבִדּוֹ, אֲבָל בְּשֵׁבֶת אוֹ שְׁאוֹכֵל עִם הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם וְצָרִיךְ לִתֵּן מִן הַפְּרוּסָה לְכָל אֶחָד (ג) כְּזֵית, מִתֵּר לְבָצֵעַ כְּפִי מַה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ. וְעִי'ל סִי רַעֲיִד.

באר היטב (א) היטב. פִּי בַּמְקוֹם הַקָּשָׁה וְלֹא בַּמְקוֹם הַרֵךְ. זָקֵן שֶׁאֵין לוֹ שִׁינַיִם יִבְצַע מִמְקוֹם הַרֵךְ הַלְקִי"ט ח"ב ס"י (קפ"ב) [קפ"ח]: **(ב) כפרוסה.** וְנִי"ל דֹּאפִי בַּפְּרוּסָה לֹא יִחְתוּךְ לְגַמְרֵי קוּדֵם הַבְּרָכָה כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה יוֹתֵר גְּדוּלָה וְכֵן נוֹהֲגִין. מ"א: **(ג) כזית.** לְכַתְחֵלָה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְעִיקַר הַמִּצְוָה לִתֵּן מִהַפְּרוּסָה שְׁחַתַךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּזֵית וְלֹא מֵהַלֶּחֶם הַנֶּשֶׂאֵר. וְצָרִיךְ לִיזָהָר בִּזְהָר בַּסְּעוּדָה גְּדוּלָה. מִט"מ מֵהַרִּי"ל מ"א:

ב יָבֵרֵךְ: (ד) הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. וְאִם רַבִּים מְסַבִּים יִכְנֹנוּ לֵבָם לְשִׁמְעַת בְּרָכָה וַיַּעֲנוּ אָמֵן, וְהַמְבָרֵךְ יִכְנוֹן לְאָמֵן שְׁאוֹמְרִים (אור זרוע). **וְתֵן רוּחַ בֵּין לֶחֶם וּבֵין מֶן.**

באר היטב (ד) המוציא. עֵינָיו עֲט"ז מ"ש בַּשֵּׁם תּוֹלְדוֹת יִצְחָק. וַיֵּאָרֶךְ קִצַּת בַּה"א דֵּהַמוֹצִיא. הַאֲר"י ז"ל:

ג אין לברך קדם שיתפס הלחם.

ד יתן שְׁתֵּי יָדָיו עַל (ה) הַפֶּת בְּשַׁעַת בְּרָכָה, שְׁיֵשׁ בָּהֶן יִי אֲצַבְּעוֹת כְּנֶגֶד יִי מְצֹוֹת הַתְּלוּיֹת (ו) בַּפֶּת וּלְכֹף יֵשׁ יִי תַבּוֹת בְּבִרְכַת הַמוֹצֵיא וְיִי תַבּוֹת בַּפְּסוּק מְצַמִּיחַ חֲצִיר לְבִהְמָה (תהלים קד, יד) וְיִי תַבּוֹת בַּפְּסוּק עֵינֵי כָּל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ (תהלים קמה, טו) וְיִי תַבּוֹת בַּפְּסוּק אֶרֶץ חָטָה וְשַׁעוֹרָה (דְּבָרִים ח, ח) וְיִי תַבּוֹת בַּפְּסוּק וַיִּתֵּן לָךְ (בְּרֵאשִׁית כז, כח).

באר היטב (ה) הפת. ואם יש לו בית יד צריך להסירו הגמ"נ. כשיאמר השם יגביה הפת ובשבת שתיהם. מהרי"ל מ"א: (ו) **בפת.** אלו הן לא תחרוש בשור וחמור כלאים לקט שכחה ופאה בכורים תרומת מעשר ומעשר שני חלה:

ה לֹא יִבָּצַע עַד שְׁיָבִיאוּ לְפָנָיו מֶלַח אוּ לְפָתָן (פ"י רש"י כ"ל דְּבַר הַנֶּאֱכָל עִם הַפֶּת) לְלִפְת בּוֹ פְרוּסַת הַבְּצִיעָה, וְאִם הִיא נִקְיָה אוּ שֶׁהִיא מְתַבָּלֶת בְּתַבְלִין אוּ בְּמֶלַח כְּעֵין שְׁלָנוּ אוּ נִתְכַּוֵּן לְאָכַל פֶּת חֲרָבָה, אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַמְתִּין. **הגה:** וּמִכָּל מְקוֹם מְצֹוָה לְהַנִּיחַ עַל כָּל שְׁלַחַן מֶלַח קֹדֶם שְׁיִבָּצַע, כִּי הַשְּׁלַחַן דּוֹמָה (ז) לְמִזְבֵּחַ וְהֶאֱכִילָה לְקַרְבּוֹ, וְנֶאֱמַר: עַל כָּל קַרְבְּנֶיךָ תִּקְרֵב מֶלַח (ויקרא ב, יג) (בית יוסף בשם שבולי הַלֵּקֶט) וְהוּא מְגוֹן מִן הַפְּרַעֲגִיּוֹת (תוס' וְהַגְהוֹת אֲשֶׁרֶי פָּרַק כִּיצַד מְבָרְכִין) וְעַ"ל (ח) סוֹף סִימָן ק"ע.

באר היטב (ז) למזבח. לכן אסור להרוג כינה על השלחן. ס"ח מ"א: (ח) **ס"ס ק"ע.** אע"ג דאין אנו נוהגין באכילת מלח משום דיש בפת מלח מ"מ מצוה להניח על השלחן. וכ"כ האר"י ז"ל דעל דרך הנסתר צריך מלח אפ"י על פת נקי וכ"כ בית יעקב ס"י קס"ה. וכתבו המקובלים דיטביל פרוסת המוציא במלח ג"פ:

י יֹאכַל מִיָּד וְלֹא יִשִּׁיחַ בֵּין בְּרָכָה (ט) לְאֲכִילָה; וְאִם שָׁח,

צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְבַרֵךְ אֶלֶּא אִם כֵּן הִיְתָה הַשְּׂיָחָה בְּדַבְרֵי
מֵעַנְיָן דְּבָרִים שְׂמִבְרָכִין עָלָיו, כְּגוֹן שְׂבִירָה עַל הַפֶּת וְקֹדֶם
שְׂאֲכַל אָמַר הִבִּיאוּ (י) מַלְח אוֹ לִפְתּוֹן תִּנּוּ לְפָלוּנִי לְאָכַל,
תִּנּוּ מֵאֲכָל לְבִהְמָה וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוּ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְבַרֵךְ. הַגָּה:
וּמִכָּל מְקוֹם לְכַתְחֻלָּה לֹא יִפְסִיק כָּלֵל (כָּל בּוֹ), וְהָא דְאִם שָׁח דְּבָרִים בְּטִלִּים
צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְבַרֵךְ, הִינּוּ דְיֻקָּא שְׂשָׁח קֹדֶם שְׂאֲכַל הַבּוֹצֵעַ, אֲבָל אַחַר כֶּךָ לֹא
הוּי שְׂיָחָה (יֵא) הַפְּסִק, אִף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא אֲכָלוּ אַחֲרֵים הַמְּסַבִּים, כְּבָר
יֵצְאוּ כָּלֵם בְּאֲכִילַת הַבּוֹצֵעַ, כִּי אֵין צָרִיכִים כָּלֵם לְאָכַל מִן פְּרוּסַת הַבּוֹצֵעַ, רַק
שְׂעוּשִׁין כֵּן לְחַבּוּב מְצוּה (רוֹקֵחַ וְאוֹר זְרוּעַ).

באר היטב (ט) לאכילה. וצריך לאכול שיעור כזית קודם שידבר ואם הכניס
המוציא לתוך פיו ולעס אין לדבר עד שיבלע ואם שח בעודו לועס אי"צ לחזור
ולברך. של"ה עיין מ"א ועיין הלק"ט ח"ב סי' ל"ג. עיין ט"ז ס"ק ו' דלא אמר
לטעום וכי ע"ש וצ"ע דבגיטין דף ס"ב אמר אסור לטעום עד שיאכיל
לבהמתו. והרב מהור"ר משה חאגי"ז השיב דכלל גדול בש"ס דאין לסמוך
כ"א על שנשנה במקומו לזה דייק הט"ז למה אמרו כאן דקאי על ברכות ודו"ק
באר היטב אשר לפני: (י) מלח. אפי' לדידן שפת שלנו נילוש במלח. אפ"ה לא
הוי הפסק. ט"ז: (יֵא) הפסק. ט"ז ומ"א חלקו ופסקו דהוי הפסק וכ"כ בפרח
שושן חא"ח כלל א' סי' י"ד וט"ז מסיים שראוי לאדם לנהוג בביתו שיצוה
לכל א' שיברך לעצמו ברכת המוציא אם יסיח קודם אכילת המוציא והבע"ה
הבוצע יכוין שלא יוציא רק מי שלא יפסיק בדברים קודם שיאכל ממילא אין
כאן חשש ברכה לבטלה ע"ש. ועיין בגינת ורדים כלל א' סי' מ"ג:

רַאוּבוֹן שְׂהָיָה נוֹטֵל יָדָיו לְאֲכִילָה, וַיַּעֲקֹב הָיָה מְבָרֵךְ
הַמוֹצֵיא וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹצֵיא הַשּׁוֹמְעִים, וְאַחַר כֶּךָ נִגַּב רַאוּבוֹן
יָדָיו וַיְבַרֵךְ עַל נְטִילַת יָדָיִם, לָא הוּי הַפְּסִק וַיּוֹצֵא בְּבִרְכַּת
יַעֲקֹב, וַאִינּוּ צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְבַרֵךְ בְּרִפְתַּת הַמוֹצֵיא.

ח שָׁכַח וְאָכַל וְלֹא בֵרַךְ הַמוֹצֵיא, אִם נִזְכַּר בְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה (יב) מְבָרֵךְ, וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁגָּמַר סְעוּדָתוֹ, אֵינוֹ מְבָרֵךְ.

באר היטב (יב) מברך. כתב ב"י אם יכול לאכול יברך ויאכל מעט. וכתב המ"א וטוב לעשות כן מאחר שהרשב"א כתב דלהראב"ד צריך לברך אע"פ שגמר סעודתו ולכן טוב להוציא עצמו מפלוגתא:

ט אִם הוּא מְסַפֵּק אִם בֵּרַךְ הַמוֹצֵיא אִם לֹא, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ.

י אִם בְּמִקוֹם בְּרֵכַת הַמוֹצֵיא בֵּרַךְ: שֶׁהִכֵּל נִהְיָה בְּדָבָרוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא (יג) מְלֶכָא מְאִרִיה דְּהֵאִי פְתָא, יֵצֵא.

באר היטב (יג) מלכא מריה. אפילו לא אמר פתא נמי יצא ב"י בי"ח. וצ"ל מלכא דעלמא מריה דמלך לבד אינו מלכות עיי סי' רי"ד. מ"א:

יא אִם הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ רַבִּים, אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם; וְדוֹקָא הִסְבּוֹ, שֶׁהוּא דָּרָךְ קָבַע אוֹ בַּעַל הַבַּיִת עִם בְּנֵי בֵיתוֹ דְּהוּי כְּהִסְבּוֹ (טו), אָבֵל אִם הָיוּ יוֹשְׁבֵי בֵּלַא הַסְּבָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵינָם נִקְבָּעִים יַחַד, כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ; וְאִם אָמְרוּ: נֹאכַל כָּאן אוֹ בְּמִקוֹם פְּלוֹנִי, כִּיּוֹן שֶׁהִכִּינוּ מְקוֹם לְאַכִּילָתוֹ, הוּי קָבַע וְאֶפְלוּ בֵּלַא הַסְּבָה, וְהֵאָדְנָא שְׂאִין אָנוּ רְגִילִים בְּהַסְּבָה, יְשִׁיבָה דִּידָן בְּשִׁלְחוֹן אֶחָד אוֹ בֵּלַא שִׁלְחוֹן בְּמִפָּה אַחַת, הוּי

קביעות; ואפלו לבני חבורה כהסבה דידהו דמי. ולדידו, אפלו קבעו מקום לאכילתו, או בעל הבית עם בני ביתו, לא מהני אלא אם כן ישבו בשלחן אי או במפה אחת.

יב אם היו רוכבים ואמרו: (יד) נאכל, אף על פי שכל אחד אוכל מכפרו, שלא ירדו מהבהמות, מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד, אבל אם היו אוכלים (טו) והולכים, לא; ואם היו אוכלים בשדה מפזרים ומפרדים, אף על פי שאוכלים כלם בשעה אחת ומכפר אחד, כיון שלא קבעו מקום, ואוכלים מפזרים, אינם מצטרפין.

באר היטב (יד) נאכל. אע"ג דלעיל כתב דלא מהני אמירה אי"כ ישבו בשלחן אי היינו בבית אבל בשדה דליכא שלחן הוי קביעות באמירה בלא שלחן. מ"א: (טו) והולכים לא. פי לא מהני אמירה. וצ"ע אם יושבים בעגלה אי ואמרו נאכל כאן ואוכלין יחד אם מצטרפין. ובספינה פשוט דקביעות גמור הוא. מ"א:

יג היכא דלא קבעו מקום דאמרינן שכל אחד מברך לעצמו, אם כיון המברך (טז) להוציאם והם נתפנונו לצאת, יצאו.

באר היטב (טז) יצאו. והמ"א הניח דבר זה בצ"ע ע"ש:

יד אם המסבים רבים, גדול שבכלם (יז) בוצע. הגה: אם

הם שׁוים וְאָחַד מֵהֶן פֶּהוּ, מִצְנָה לְהַקְדִּימוּ; וְאִם הִפְהוּ עִם הָאָרֶץ, תִּלְמִיד חָכֵם קוֹדֵם (יח) לוֹ; וְאִם הִפְהוּ גַם כֵּן תִּלְמִיד חָכֵם, אֶלָּא שֶׁהוּא פְּחוּת מִן הַשֵּׁנִי, טוֹב (יט) לְהַקְדִּימוֹ אֲבָל אֵין חַיִּיב בְּדַבֵּר. וע"ל ס"י ר"א (ומרדכי פ' ב'ני העיר בית יוסף ס"י קל"ה בשם רשב"א) וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶם בַּעַל הַבַּיִת, הוּא (כ) בּוֹצֵעַ וְאֶפְלוּ אִם הָאוֹרַח גָּדוֹל וְהַמְּבָרֵךְ יֹאמֵר תִּחְלָה בְּרִשׁוֹת (כא) מוֹרֵי וְרַבּוֹתַי (אור זרוע ובית יוסף בשם שבולי לקט).

באר היטב (יז) בוצע. והחתן בוצע ביום חתונתו אעפ"י שיש גדול ממנו. ב"י מ"א: (יח) לו. ואם הת"ח נותן לו רשות אין כאן בית מיחוש שכנה"ג. והב"ח כ' דיש להחמיר שלא ליתן ת"ח רשות לכהן ע"ה וכ"כ המ"א: (יט) להקדימו. ומאריך ימים בכך. עיין ע"ת ובספר באר שבע דף כ"ג: (כ) בוצע. ונהגו לחלוק כבוד לאורח וכ"מ בגמ' דר' אבהו חלק כבוד לר' זירא לבצוע. מ"א: (כא) מורי. ונהגו ליטול רשות מכהן קודם הת"ח דהא מצוה להקדימו ומ"מ לא מהני מי שאומר ברשות אם לא נתן לו הכהן רשות. מ"א:

טו אֵין הַמְּסַבֵּין רִשְׁאִים לְטַעַם עַד שְׁיִטְעַם הַבּוֹצֵעַ. אֲבָל מִתֵּר לָתֵת לְכָל אֶחָד חֵלְקוֹ קוֹדֵם שְׁאוּכַל הוּא, וְהֵם יִמְתַּיְנוּ עַד שְׁיֵאכַל הוּא (תוס' ומרדכי פ'ק ג' ש'אכלו); וְאִם כָּל אֶחָד אוֹכַל מִכְּפָרוֹ וְאֵין כָּלָם זְקוּקִים לְכַפֵּר שְׁבִיד הַבּוֹצֵעַ, רִשְׁאִים לְטַעַם קֹדֵם; וְאִם הוּא שֶׁבֶת, צָרִיךְ שְׁיֵהָא לְפָנֵי הַמְּסַבֵּים לָחֵם מְשֻׁנָּה חוּץ מִמָּה שְׁלִפְנֵי הַבּוֹצֵעַ, וְאִזּוּ יִהְיוּ רִשְׁאִים לְטַעַם קֹדֵם הַבּוֹצֵעַ.

טז אֵין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאִי לְבָצֵעַ עַד שְׁיִכְלָה אָמֵן מִפִּי רַב הָעוֹנִים.

יז הַבּוֹצֵעַ פּוֹשֵׁט יָדוֹ תַחֲלָה לְקַעֲרָה לֶאֱכֹל, וְאִם בָּא לְחַלֵּק כְּבוֹד לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ, רָשָׁאִי.

יח הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן **(כב)** פְּרוּסָה לְפָנָי כָּל אֶחָד וְהָאֶחָד נוֹטֵל פְּרוּסָה בְּיָדוֹ, וְאִין הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן בְּיַד הָאוֹכֵל אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה **(כג)** אֲבָל. פְּרָשָׁה צִיּוֹן בְּיַדֶּיהָ (אֵיכָה א, יז) רָמְזוּ לְפְרוּסַת הַמּוֹצֵיא שְׁנוֹתַנִּין בְּיָדוֹ בְּשַׁעַת אֲבִלוֹת (בֵּית יוֹסֵף וְאַבּוּדְרָהִם בְּשֵׁם רַמְבַּ"ם פ"ז מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת וּתְשׁוּבוֹת הַרְשֵׁב"א).

באר היטב (כב) פרוסה. ואסור לזרוק הפת כמ"ש סי' קע"א: **(כג) אבל.** ובשבת פורס כדרכו דאין אבילות בשבת:

יט מִי שֶׁאֵינּוּ אוֹכֵל אֵינּוּ יָכוֹל לְבָרֵךְ בְּרֶכֶת **(כד)** הַמּוֹצֵיא לְהוֹצִיא הָאוֹכְלִים, אֲבָל **(כה)** לְקַטְנִים יָכוֹל לְבָרֵךְ אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ אוֹכֵל עִמָּהֶם, כְּדִי לְחַנְּכֵם בְּמַצּוֹת.

באר היטב (כד) המוציא. וה"ה בכל ברכת הנהנין: **(כה) לקטנים.** אפילו אינם בני ביתו. ט"ז:

כ אֶפְלוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא חַיֵּב לֶאֱכֹל פֶּת, לֹא יְבָרֵךְ לוֹ חֵבְרוֹ בְּרֶכֶת הַמּוֹצֵיא, אִם אֵינּוּ אוֹכֵל; וְלֹא שָׂרִי לְבָרֵךְ לְאַחֲרִים אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ טוֹעִם, אֶלָּא בְּרֶכֶת הַמּוֹצֵיא דְּמַצָּה בְּלִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבְרֶכֶת הַיֵּין דְּקָדוּשׁ, בֵּין שֶׁל לֵילָה בֵּין שֶׁל יוֹם. **הגה:** וַיֵּשׁ לֶאֱכֹל הַפְּרוּסָה שֶׁבָּצַע עָלֶיהָ קִדְּם שִׂיאֵכֵל פֶּת אַחַר,

(כו) שְׁתֵּהָא נְאָכְלַת לְתַאבּוֹן, וְהוּא מְשׁוּם חֲבוּב מְצֻנָה (אָגוּר וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׂבוּלֵי לְקָט).
ט"ז

באר היטב (כו) אחר. י"א לאוכלה באחרונה. לכן יאכל קצת בתחלה וקצת בסוף שלי"ה. אין להאכיל מפרוסת הבציעה לעכו"ם או לבהמה. אבודרה"ם מ"א:
ט"ז

סימן קסח - על איזה מיני פת מברכין

סעיפים

י"ז

ובו

א הַיּוֹ לְפָנָיו חֲתִיכוֹת שֶׁל פֶּת, וּפֶת שֶׁלֵּם הַכֹּל מִמִּין אֶחָד, מְבָרֵךְ עַל הַשֵּׁלֶם אֲפֹלוּ הוּא פֶּת קֶבֶר (פ"י לַחֵם שְׂאִינוּ נָקִי) וְקָטוֹ, וְהַחֲתִיכוֹת פֶּת נִקְיָה וְגְדוּלָה; אֲבָל אִם הַשֵּׁלֶם שְׁעוּרִים וְהַחֲתִיכוֹת מִחֻטִּים, אֲפֹלוּ הִיא קִטְנָה מִנִּיחַ הַפְּרוּסָה תַּחַת **(א)** הַשֵּׁלֶמָה וּבּוֹצֵעַ מְשַׁתִּיחֶן יַחַד. **הגה:** וְכֹל זֶה כְּשֶׁרוֹצֶה לְאָכַל מְשֻׁנֵּיהֶם, אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְאָכַל אֶלָּא מֵאֶחָד, יְבַצֵּעַ עָלָיו וְאֵין לְחוּשׁ לְשָׁנֵי, אִף עַל פִּי שְׁחָשׁוּב אוֹ חָבִיב עָלָיו (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י ל"ב).

באר היטב (א) השלימה. ודוקא כשסעד יחידי אבל אם שנים הם טוב שיברך א' על הפת שלם וא' יברך על הפרוסה. מט"מ ב"ח ושל"ה בשם רש"ל. ואם הא' שיפון א"צ להניחו דאינו ממין ז' עיין מ"א:

ב אִם ב' שְׁלֵמוֹת מִמִּין אֶחָד, אַחַת גְּדוּלָה וְאַחַת קִטְנָה, מְבָרֵךְ עַל הַגְּדוּלָה; אִם יֵשׁ לְאָדָם שְׁנֵי חֻצָּאֵי לַחֵם וְאֵין

לו לַחֵם שָׁלֵם, יִחַבְּרֵם יַחַד בְּעֶץ אוֹ בְּשׂוּם דָּבָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאָה, וְדִינוֹ כְּדִין שָׁלֵם; וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת יָכוֹל (ב) לְחַבְּרֵם.

באר היטב (ב) לחברם. דבעינן לחם משנה ובחול אין נוהגין לחברם. וכשמחברם בשבת יזהר שלא ליקח עץ שהוא מוקצה מ"א עיין בתשובת פנים מאירות בשיטתו לזבחים דף ק"ה ע"ב שדחה דברי רוקח ממ"ש התוס' שם בדי"ה חיבור אוכלין וכו' ע"ש ועיין יד אהרן שמיישב:

ג שְׁנֵי גְלוּסְקָאוֹת הַדְּבוּקִים יַחַד שֶׁנֶּאֱפוּ וְנִחְתְּדוּ מִן הָאֶחָת וְהַשְּׁנֵי נִשְׁאַרָה שְׁלֵמָה, טוֹב לְהַפְרִיד הַחֲתִיכָה מִהַשְּׁלֵמָה כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נִרְאִית שְׁלֵמָה, מִמָּה שֶׁיִּנְיַחְנָה דְּבוּק בָּהּ אֶף עַל פִּי שֶׁנִּרְאִית יוֹתֵר גְּדוּלָּה. **הגה:** וְלֹא יִבְצַע מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִיְתָה דְּבֻקָּה בְּחִבְרָתָהּ, שֶׁשָּׁם נִרְאִית כְּפְרוּסָה, אֶלֶּא יִבְצַע מִמָּקוֹם הַשָּׁלֵם שָׁבָה (מהרי"ל).

ד פֶּת שְׁעוֹרִין וּפֶת כֶּסֶמִין, מְבַרְדֵּי עַל שֶׁל שְׁעוֹרִים כִּיּוֹן שֶׁהוּא מִמִּין ז', אֶף עַל פִּי שֶׁהַכֶּסֶם מִין יָפִים; פֶּת נִקְיָה וּפֶת קָבֵר, מְבַרְדֵּי עַל (ג) הַנִּקְיָה; וְאִם שֶׁתִּיְהוֹן נִקְיֹת וְזוֹ לְבָנָה (ד) יוֹתֵר מִזֹּו, מְבַרְדֵּי עַל הַלְבָּנָה יוֹתֵר.

באר היטב (ג) הנקיה. אפילו הקיבר גדול מהנקיה. כתב ב"י אפילו אמר הבוצע דפת נקי אינו חביב עליו בטלה דעתו אצל כל אדם והמ"א הקשה עליו מס"י רי"א ע"ש והיד אהרן מיישבו: **(ד) יותר.** ואם השנייה גדולה מזו יש להסתפק. מ"א:

ה פֶּת עוֹבֵד כּוֹכְבִים נִקְיָה וּפֶת קָבֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם אֵינוֹ נִזְהָר מִפֶּת עוֹבֵד כּוֹכְבִים מְבַרְדֵּי עַל אֵיזָה מִהֶם (ה)

שְׂרָצָה; וְאִם הוּא נִזְהָר מִפֶּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מְסַלֵּק פֶּת נְקִי שֶׁל (ו) עוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵעַל הַשְּׁלַחַן עַד לְאַחַר בְּרֶכֶת הַמוֹצֵיא; וְאִם בַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ נִזְהָר מִפֶּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאִין דְּעֵתוֹ לֶאֱכֹל כָּל הַסְּעֵדָה רַק פֶּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים כִּי הִיא נְקִיָּה, אֲבָל בְּנֵי בֵיתוֹ אֲכָלוּ מִפֶּת שְׂאִינוֹ נְקִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּשְׂתֵי הַלֶּחֶם מוֹנְחִים עַל (ז) הַשְּׁלַחַן, צָרִיךְ לְבַצֵּעַ עַל פֶּת נְקִיָּה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, הוֹאִיל וְהוּא הַבוֹצֵעַ וְאִין דְּעֵתוֹ לֶאֱכֹל אֶלֶּא מֵאוֹתוֹ פֶּת; וְאִם בַּעַל הַבַּיִת נִזְהָר מִפֶּת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְיִשְׂרָאֵל שְׂאִינוֹ נִזְהָר בְּכָךְ מִסָּב עֲמוֹ עַל הַשְּׁלַחַן, כִּיִּן דְּמִצְוָה מְטַלֵּת עַל בַּעַל הַבַּיִת, יִבְצַע מִן הַיָּפֶה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְכִיִּן שֶׁהִתֵּר לְבַצֵּעַ הִתֵּר לְכָל הַסְּעֵדָה. **הגה:** וְדוֹקָא שְׁחָבִיב עָלָיו אוֹתוֹ פֶּת, אֲבָל אִם אֵינוֹ חָבִיב עָלָיו, בְּלֹא אֶסוּר פֶּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקְדִּימוֹ (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִי ל"ב).

באר היטב (ה) שירצה. עיי ט"ז ומ"א. אם של גוי פרוסה נקי ושל ישראל שלמה וקיבר מברכין על של ישראל דשתי מעלות יש לו. וכן אם של ישראל פרוסה נקי ושל גוי שלם וקיבר מברך ג"כ על של ישראל דיש לו ג"כ שתי מעלות עיי עטרת זקנים: (ו) עכו"ם. ט"ז הגיה דצ"ל ואם הוא נזהר מפשיג יברך דוקא על ישראל אפ"י הוא קיבר וי"א שהוא מסלק וכו' ע"ש: (ז) השלחן. דאז אינו יכול לסלקו מפני האורח:

1 פֶּת הַבָּאָה בְּכֶסֶן, מְבָרֵךְ עָלָיו: בּוֹרָא מִיַּי מְזוֹנוֹת, וְלֹאֲחֵרָיו: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ; וְאִם אֲכָל מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר שְׂאֵחָרִים רְגִילִים לְקַבֵּעַ (ח) עָלָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא שִׁבַּע מִמֶּנּוּ, מְבָרֵךְ עָלָיו: הַמוֹצֵיא וּבְרֶכֶת הַמְּזוֹן; וְאִם מִתְחַלֶּה הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ מְעַט, וּבִרְךְ: בּוֹרָא מִיַּי מְזוֹנוֹת, וְאַחַר כֵּן אֲכָל שְׁעוֹר שְׂאֵחָרִים קוֹבְעִים עָלָיו, יְבָרֵךְ עָלָיו בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּרְךְ הַמוֹצֵיא (ט)

תַּחֲלָה ; וְאִם אָכַל שְׁעוֹר שְׁאַחֲרִים אִין קוֹבְעִים עָלָיו, אַף
עַל פִּי שֶׁהוּא קוֹבֵעַ עָלָיו, אִינוּ מְבָרְךְ אֶלָּא בּוֹרָא מִיְנִי
מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, דְּבִטְלָה דְּעֵתוֹ אֶצֶל כָּל
אָדָם.

באר היטב (ח) עליו. נ"ל דאם הוא קבע סעודתו עליו אעפ"י שאכל עמו בשר
ודברים אחרים ואלו אכלו לבדו לא הי' שבע ממנו אפי"ה מברך המוציא וגי'
ברכות ואם אכלו לבדו בעי' שיאכל כ"כ שאחרים רגילים לשבוע ממנו לבדו
ואם הוא שבע ממנו וגם אחרים רגילין לשבוע ממנו כשמלפתין עמו דבר אפי'
אכלו לבדו מברך המוציא כיון ששבע ממנו מ"א ועי' בס' פרח שושן חא"ח
כלל א' ס"י ג' מ"ש עליו ועי' ביד אהרן: **(ט) תחלה.** משמע אע"ג דנמלך באמצע
לאכול יותר א"צ לברך המוציא דהא לית ביה שיעורא בנותר. וכ"כ מהרש"ך
ח"א קס"ג. ופשוט דאם לאחר שאכל מעט נמלך לאכול עוד כשיעור קביעות
צריך ליטול ולברך המוציא. מ"א:

ז פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין, יֵשׁ מְפָרְשִׁים: פַּת שְׁעָשׂוּי כְּמִין
כִּיסִים שְׁמַמְלָאִים אוֹתָם **(י)** דְּבֵשׁ אוֹ סוּקָר וְאַגוּזִים
וְשִׁקְדִים וְתַבְלִין, וְהֵם הַנְּקָרָאִים רִישְׁקֵלָאִישׁ דִּי אַל
חֲשִׂיו; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיא עֶסָה שְׁעָרַב בָּהּ דְּבֵשׁ אוֹ שְׁמֹן
אוֹ חֶלֶב אוֹ מִיְנֵי תַבְלִין וְאַפְפָּאָה, וְהוּא שְׁיִהְיָה טַעַם
תַּעֲרַבֶּת הַמִּי פְרוֹת אוֹ הַתַּבְלִין נֶכֶר בְּעֶסָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזֶה
נִקְרָא **(יא)** פַּת גְּמוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בְּהֵם הַרְבֵּה תַבְלִין אוֹ דְּבֵשׁ כְּמִיְנֵי
מְתִיקָה שְׁקוֹרִין **(יב)** לַעֲקִי"ךְ שְׁכַמְעַט הַדְּבֵשׁ וְהַתַּבְלִין הֵם עֶקֶר, וְכֵן נוֹהֲגִים
(רש"י וְעַרְוֹךְ וְכוּ יֵשׁ לְפָרֵשׁ דַּעַת רַמְבַּ"ם); וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁהוּא פַת, בֵּין
מְתַבְּלֶת בֵּין שְׁאִינָה מְתַבְּלֶת, שְׁעוֹשִׂים אוֹתָם אוֹתָם
כְּעֵבִים יְבֵשִׁים וְכוֹסְסִין **(יג)** אוֹתָם, וְהֵם הַנְּקָרָאִים
בִישְׁקוֹנִי"שׁ, וְהִלְכָה כְּדַבְּרֵי כָּלָם שֶׁלְּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים
נוֹתְנִים לָהֶם דִּינִים שְׁאַמְרָנוּ בְּפַת הַבָּאָה **(יד)** בְּכִסְנִין.

באר היטב (י) דבש. פיי שרש"י מפרש פת הבאה בכיסנין היינו מצד המילוי והעיסה עצמה נילושה במים אלא שמלאוהו בצוק"ר או דבש או אגוזים. ובכלל זה מה שעושין בפורים עיסה רחבה וכפולה וממלאין אותה בשומשמין. והי"א הוא הרמב"ם דס"ל דכיסנין הוא מצד העיסה עצמה שנילושה בדבש או תבלין. ונסתפק הב"י אי נימא דוקא שנילושה בהרבה דבש והמיעוט מים אבל אי הוי מיעוט דבש בטל לגבי רוב מים והוי פת גמור. או דלמא אפי' ע"י תערובות מעט דבש כל שניכר הטעם בעיסה מיקרי כיסנין. וכתב דלענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא יש להקל כדברי כולם וע"י מ"ש המ"א על הרמב"ם וע"י בתשובת פנים מאירות סי' ס"ח: **(יא) פת גמור.** פיי אם אין בו אלא מעט דבש וע"כ יפה עושין שאופין בשבת שמל"ץ קוכי"ן ללחם משנה כי אין שם רק מעט שומן. וכתב הט"ז נראה דלא פליג רמ"א אלא אהך מילתא לחוד. אבל על מ"ש הש"ע תחלה מצד המילוי וכן מ"ש אח"כ וי"מ וכו' לא פליג. ונ"ל דלענין כיסנין שהם מחמת המילוי אפי' אם ניקח המילוי ממנו ונשאר הבצק לבד הוי עדיין דין כיסנין עליו והטעם דאנו הולכים בתר שעת אפייה ט"ז. קרעפלי"ך של פורים הוי כיסנין: **(יב) לעקי"ך.** ב"ח בשם רש"ל כתב דגם על לעקי"ך אין לברך במ"מ אא"כ הדבש עיקר וקמח מעט וכתב הט"ז עליו דברי יחיד הם והעיקר תלוי בלישה אם נילוש ברוב דבש ומעט מים הוי כיסנין ע"ש: **(יג) אותם.** היינו הקיכל"ך שעושין בסעודה לתיאבון ולא כדי להשביע: **(יד) בכיסנין.** הטעם דברכת במ"מ פוטר הכל אפי' עיסה דהא זיין אלא שמפני חשיבות הפת קבעי עליו המוציא ושלש ברכות מש"ה כל כמה שלא ברור לנו שיש שם חשיבות ואינו בכלל כיסנין יש להקל שלא להצריך המוציא וג' ברכות ט"ז. והב"ח מחמיר אפי' אית בהו תבלין או דבש דלא יאכלם אלא בתוך הסעודה אא"כ הדבש והתבלין הן מרובים מהקמח ע"ש וט"ז דחה דבריו ע"ש וע"י בתשובת גינת ורדים כלל א' סי' כ"ד דף י"ג:

ח לְחַמְנִיּוֹת, אוֹתָן שֶׁבְּלִילְתָן עָבָה שְׁקוֹרִין **(טו)** אובליא"ש, לָחֶם גָּמוּר הוּא וּמְבַרְךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא וּבְרַפְתְּ הַמְּזוֹן; וְאוֹתָן שֶׁבְּלִילְתָן רָכָה וְדַקִּים מְאֹד שְׁקוֹרִין **(טז)** ניבלא"ש, מְבַרְךְ עֲלֵיהֶם בּוֹרָא מִיְנֵי מְזוֹנוֹת וּבְרַכָּה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ; וְאִם קָבַע **(יז)** סְעוּדָתוֹ עֲלֵיהֶם, מְבַרְךְ הַמוֹצֵיא וּבְרַפְתְּ הַמְּזוֹן; וְאִי אָכִיל לְהוּ בְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה שְׁלֹא מִחֲמַת **(יח)** הַסְּעֵדָה, טְעוּנִים בְּרַכָּה **(יט)** לְפָנֵיהֶם

וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם, אֲבָל אוֹתָם רְקִיקִים דְּקִים שְׁנוֹתָנִים
מִרְקַחַת עֲלֵיהֶם, הֵם טְפִלִים לְגַבֵי (כ) הַמְרַקַחַת וּבְרַפַת
הַמְרַקַחַת פּוֹטְרָתָן.

באר היטב (טו) אובליא"ש. נראה שהוא נאפה מבלי גלגול רק שמערב קמח עם מים לישה עבה. ט"ז: (טז) **ניבלא"ש.** שקורין נאלסינק"י דהיינו שמערבין קמח עם מים בקדירה כמו דייסא ושופכין העיסה על עלי ירקות רחבים ונאפים בתנור עם העלים: (יז) **סעודתו.** ושיעור קבע הוא ג' או ד' ביצים עיין בספר פרח שושן כלל א' סי' ד' ועיין יד אהרן ע"ל ס"ק ח' משי"ש בשם מ"א. וט"ז העלה דאין לקבוע סעודה ולברך המוציא בכל מינים שבלילתן רכה והם דקים אבל המין שקורין נאלסינק"י מהני קביעות לברך המוציא דהא אינם דקים ע"ש: (יח) **הסעודה.** פ"י שאין אוכלין לשבוע אלא לתענוג או לקינוח להקל מכובד המאכל: (יט) **לפניהם.** וא"כ כל מיני פת הנזכרים בסעיף ז' טעונים ברכה לפניהם תוך הסעודה כשאוכלין לקינוח והא דקי"ל בירך על הפת פטר את הפרפרת היינו כשבאין להמשיך תאות המאכל. כללא דמילתא כל שאוכל למזון ולתבשיל כגון עפי"ל פלאדין ופאווידלי פלאדין תמיד מחמת הסעודה הם באים וא"צ לברך עליהם תוך הסעודה כי הפרי נעשה תבשיל תוך המולייתא וקימחא עיקר ואין להחמיר וליקח קצת תפוחים מבפנים ולברך עליהם בפה"ע דהוי ברכה לבטלה דקימחא עיקר עיין סי' קע"ז. ודבר שבא לקינוח או לתענוג כגון עוגות דקות או מיני מתיקה שכתב בס"ז צריכה ברכה ואין הפת פוטרן אא"כ שבאין להמשיך תאות המאכל מ"א. ואפלטק"ס והויז"ן בלאזי"ן שקורין פריטל"ך צריך לברך במ"מ בתוך הסעודה. ט"ז: (כ) **המרקחת.** היינו כגון מה שמטגנין בפורים נויא"ט על עיסות שאין לברך על אותה עיסה כ"ז שאוכל אותה עם הנוא"ט. אבל אס אוכל העיסה בפ"ע מברך עליה במ"מ דבשעת אפיה לא נאפה בתורת לחם ע"ל ס"ק י"א ט"ז:

ט פת גמור, אֲפֵלוּ פְחוֹת (כא) מְכַזֵּית, מְבַרְךָ עָלָיו:
הַמוֹצִיא, אֲבָל לְאַחֲרָיו אֵינּוּ מְבַרְךָ פְלוֹם, כָּל שֶׁלֹא אָכַל
כַּזֵּית.

באר היטב (כא) כזית. מי שאכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית אחר תוך כדי אכילת פרס ולא היה בדעתו כשבירך על הראשון. נסתפק בהלקי"ט ח"ב סי' קמ"ז אם מחויב לברך לאחריו. ועיין עוד שם סי' רנ"ז:

י חביצ"א, דהיננו פרוגי לחם שנדבקים יחד על ידי מרק, אם **(כב) נתבשל**, אם יש בהם **(כג) כזית** אף על פי שאין בו תאר לחם, מברך המוציא וברכת המזון; ואם אין בהם כזית, אף על פי שנראה שיש בו תאר לחם, אינו מברך אלא **(כד)** בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש; ואם אינו מבשיל, אלא שהוא מחבר על ידי דבש או מרק, אם יש בפרוסות כזית מברך עליו המוציא, אפלו אין לו תאר לחם; ואם אין בהם כזית, אם יש בהם תאר לחם, דהיננו שהוא נפר וידוע שהוא לחם, מברך עליו המוציא וברכת המזון; ואם אין בהם תאר לחם, מברך בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש; ואם אינו לא מבשיל ולא מחבר, אלא מפרר **(כה)** דק דק, אף על פי שאין בו כזית ולא תאר לחם, מברך עליו המוציא וברכת המזון. ועי"ל סי' קפ"ד כמה שעור אכילה לברך עליה ברכת המזון.

באר היטב (כב) נתבשל. דהיינו שנתן הלחם בכלי ראשון אבל אם הניח הפירורין בקערה ועירה עליהם רותחין לא מיקרי נתבשל ב"י מרדכי. וכתב המ"א נ"ל מאחר שיש מחלוקת בי"ד סי' ס"ח אם עירוי מבשל ככלי ראשון לכן יש למנוע שלא לאכול פירורין שעירה עליהם מכ"ר ונראה שיש בו תואר לחם וכ"ש כשאוכל הרבה עד ששבע ממנו דהוי ספק דאורייתא אם יברך ב"ה לכן יברך על פת אחר תחלה כמ"ש סי' קע"ז: **(כג) כזית.** פי שבכל פרוסה בפ"ע הוי כזית: **(כד) במ"מ.** ובכל הני אפי' קבע סעודתו עליו מברך במ"מ כיון דלאו פת הוא כלל וע"ל ס"ק י"ז. איתא בגמרא אם פירר הלחם עד שמחזירן כסולת ואחר כך חזר וגבלן יחד וחזר ואפאן צריך לברך המוציא.

וכתב המ"א א"כ אותם שעושים פרימזלי"ך מלחם מפורר או מלחם שרוי במים צריך לברך המוציא כיון שתחלתו היה לחם לא נפק מתורת פת עד שאין בכל אי כזית. ומ"מ אם עירב בהן קמח וטגנן בשומן או לשו בהן צ"ע אם נלך אחר הרוב. ועיין סעיף י"ג. וכנה"ג בשם הש"ך ח"א ס"י קס"ג פסק בפשיטות דיברך במ"מ ע"ש. ומיהו אותן המטגנים פרוסות שלמות פשוט דמברך המוציא כמ"ש בש"ע. מ"א ע"ש: **(כה) דק דק**. דכיון שהוא פת בפני עצמו אינו יוצא לעולם מתורת פת:

יא יש מי שאומר דפרורין שנותנין **(כו)** במים והמים מתלבנים מחמת הפרורין, אָזיל ליה תורתא (פרוש בא"ל) אָמר תאָריתא כְּלוּמַר תאָר הַלָּחִים) דְּנִהְמָא וְאִין מְבָרַךְ עָלֶיהָ אָלָא בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעִין שְׁלֵשׁ.

באר היטב (כו) במים. וה"ה הנותנים חתיכות פת שמייבשין על הגחלים בשכר וקורין פעני"ץ נמי דינא הכי שלי"ה. והיינו שאין בהם כזית בכל אי וכמ"ש בסעיף שאח"ז:

יב יש מי שאומר שפת השרוי **(כז)** ביין אדם אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש, ונראה שאין דבריו אמורים אלא בפרורין או בפרוסות, שאין בכל אחת פזית.

באר היטב (כז) ביין אדם. שע"ז נשתנה צורתו אבל בלבן הוי דינו עד שיתלבן היין מחמת הפת כמ"ש בסעיף שלפני זה ולענין אם חייב לברך על היין נראה דאזלינן בתר העיקר אם היין עיקר ואכילת הפת בתוכו למתק את השתיה מברך על היין ופוטר את הפת ואם הפת עיקר והיין למתק לו האכילה מברך על הפת ופוטר את היין ואם שתיהם עיקרים מברך על שניהם על הפת במ"מ ועל היין בורא פרי הגפן ע"ת ועיין מ"א ס"ק למ"ד:

יג אָפּלוּ דְּבַר שֶׁבְּלִילְתּוֹ (פְּרוּשׁ לִישֵׁת הַקֶּמַח בְּמַיִם) עָבָה, אִם בִּשְׁלוּ או טְגְנוּ אֵין מְבַרֵךְ עָלֶיהָ הַמוֹצֵיא, אָפּלוּ שְׂיֵשׁ עָלֶיהָ תּוֹרִיתָא **(כח)** דְּנִהְמָא וְאָפּלוּ נִתְחִיבָה **(כט)** בְּחֻלְקָה, דְּבִרְכַת הַמוֹצֵיא אֵינּוּ הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחַר שְׁעַת אַפְיָה; וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים דְּכָל שֶׁתְּחַלֵּת הָעֶסָה עָבָה, אָפּלוּ רִכְכָה אַחַר כֶּף בְּמַיִם וְעֲשָׂאָה סִפְגָּנִין (פְּרוּשׁ עֶסָה שְׁלִשׁוּהָ וְעֲשָׂאוּהָ כְּמִין סָפּוּג) וּבִשְׁלָה בְּמַיִם או טְגְנָה בְּשֶׁמֶן, מְבַרֵךְ עָלֶיהֶם הַמוֹצֵיא וְנִהְגוּ **(ל)** לְהַקֵּל, וִירָא שְׁמַיִם יֵצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם, וְלֹא יֵאָכְלִים אֶלָּא עַל יְדֵי שְׂיִבְרֵךְ עַל לֶחֶם אַחַר תְּחֻלָּה. **הגה:** וְכָל זֶה לֹא מִיְרֵי אֶלָּא בְּדֹאֵית בֵּה לְאַחַר אַפְיָה תֵּאָר לֶחֶם (לְשׁוֹן הַטּוֹר וְהַפּוֹסְקִים), אֲבָל אֵי לִית בֵּיה תֵּאָר לֶחֶם כְּגוֹן לֵאקְשִׁיין שְׁקוֹרִין בְּלִיָּא וְרוֹמְזִלִיין, לְכֻלֵּי עֲלָמָא אֵין מְבַרְכִין עָלֶיהֶם הַמוֹצֵיא וְלֹא גִי בְּרִכּוֹת, דְּלֹא מְקַרֵי לֶחֶם; אֲבָל פִּשְׁטִידִיא **(לא)** וְקִרְעִפְלִיין מְקַרֵי תֵּאָר לֶחֶם (מְרַדְכֵי פֶּרֶק כָּל שְׁעָה) וְאֵין לְאָכְלִים אֶלָּא אִם כּוֹן בְּרֵךְ עַל שְׂאָר הַפֶּת תְּחֻלָּה. וְכָל זֶה לֹא מִיְרֵי אֶלָּא בְּעֶסָה שְׂאִין בֵּה שְׁמֶן וְדִבֵּשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אֶלָּא שְׁמִטְגֹן בְּהוֹ, אֲבָל אִם נְלוּשׁ בְּהוֹ כְּבַר נִתְבָּאָר דִּינוֹ אֲצֵל פֶּת הַבָּאָה בְּכִיסְנִין.

באר היטב (כח) דנהמא. פיי כגון שאפאו באלפס אפיה לא הוי לחם ול"ד למ"ש בסעיף י' דהתם הוי לחם מעיקרא לכן כל זמן שיש בו תואר לחם לא נפיק מתורת לחם ועיי' ס"ד בהג"ה דמעט משקה לא מיקרי משקה: **(כט) בחלה.** פיי למ"ד דחייב בחלה אבל אנן קי"ל דפטורה כמ"ש ב"ד סי' שכ"ט עיין מ"א: **(ל) להקל.** פיי שאין מברכין המוציא רק במ"מ ומ"מ נ"ל שאם שבע ממנו הוי ספק דאורייתא וצריך לברך בה"מ מספק כמ"ש סי' קפ"ד ס"ד מ"א: **(לא) וקרעפלי"ד.** פיי שממולאין בבשר דאלו ממולאים במיני פירות הוי כיסנין כמ"ש ס"ז אפי' נאפה בתנור מ"א. וט"ז כתב דלעולם הוי כיסנין אפילו ממולאים בבשר ע"ש ועמ"ש בס"ק ד':

יד חלוט (פְּרוּשׁ כְּמִין פֶּת חוֹלְטִין אוֹתוֹ בְּרוֹתְחִין) שְׂאֵחַר כֶּף אָפּאוּ

בַּתְנוּרָה, פֶּת גָּמוּר (לב) הוּא וּמְבָרֵךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא. הַגָּה: וְכֵן דָּבַר שֶׁבִלְיַלְתּוֹ רֵכָה שְׁאַפְאוּ בַּתְנוּרָה בְּלֹא מִשְׁקָה, דֵּינּוּ כְּפֶת וּמְבָרֵךְ עָלָיו הַמוֹצֵיא וְשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת; וְכֵן אִם אֶפְאוּ בְּאֶלְפֵס בְּלֹא מִשְׁקָה (תּוֹסֵי וְהֵרָאִישׁ וְהֵרִין פֶּרֶק כָּל שְׁעָה וְרַמְבַּ"ם פ"ו מֵהַל' חֲלָה וְשִׁאֲלֹתוֹת וְטוֹר), וּמַעַט מִשְׁקָה שְׁמוֹשְׁחִין בּוֹ הָאֶלְפֵס שֶׁלֹּא יִשְׂרָף הָעֵסָה לֹא מְקַרֵי מִשְׁקָה (הַגָּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ג מֵהַל' בְּרָכוֹת); אֲבָל דָּבַר שֶׁבִלְיַלְתּוֹ רֵכָה וְטָגְנוּ בְּמִשְׁקָה, לְכֵלֵי עֲלֵמָא לָאוּ לָחֶם הוּא (תּוֹסְפוֹת וְהֵרָאִישׁ וְהֵרִין וְר"י פֶּרֶק כִּיצַד מְבָרְכִין).

באר היטב (לב) הוא. ובכלל זה איב"ר זאטיני זעמיל:

טו טְרוֹקֵנִין דְּהֵינּוּ שְׁעוֹשֵׁין גּוּמָא בְּכִירָה וְנוֹתְנִים בָּהּ קַמַּח (לג) וּמִים מְעַרְבִין בָּהּ וְנֶאֱפָה שָׁם, מְבָרֵךְ (לד) עָלָיו בּוֹרָא מִיַּי מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ; וְאִם קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלָיו, מְבָרֵךְ הַמוֹצֵיא וּבְרַכְתָּ הַמְּזוֹן; אֲבָל טְרִית"א, דְּהֵינּוּ שְׁלוֹקְחִין קַמַּח וּמִים וּמְעַרְבִים אוֹתָם וְשׁוֹפְכִים עַל הַכִּירָה וְהוּא מִתְפַּשֵּׁט וְנֶאֱפָה, אֵין עָלָיו תּוֹרַת לָחֶם כָּלֵל וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו אֶלָּא בּוֹרָא מִיַּי מְזוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, וְאֶפְלוּ קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלָיו.

באר היטב (לג) ומים. ובלילתן רכה מאוד כמ"ש ס"ח: (לד) עליו. מ"א חולק ופסק דמהני קביעות בטרייתא כמו בטרוקנין. ומ"מ אותן שאופין בדפוס ברזל אע"פ שהן מכונסין בדפוס שקורין וואפלטקיס מ"מ כיון שהן ריקין דקין מאוד אחר האפייה אפי' קבע עליהו לא הוי קביעות ומברך במ"מ עיין מ"א:

טז נְהַמָּא דְּהֵנְדֵּקָא, וְהוּא (לה) לָחֶם שְׁאוּפִין בְּשִׁפּוּד וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹן אוּ בְּמֵי בֵיצִים, וְכֵן לָחֶם הָעֲשׂוּי

לְכוּתַח שְׂאִין אוֹפִין אוֹתוֹ בְּתַנּוֹר אֶלָּא בְּחֶמֶה, מְבָרֵךְ עָלָיו
בוֹרָא מִיַּי מְזוֹנוֹת.

באר היטב (לה) לחם. כלומר בצק. דלחם שאופין בשפוד לחם גמור הוא.
מ"א:

פשיט"ד" א הנאפית בתנור בבשר או בַּדָּגִים או (לו)
בְּגִבְיָנָה, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ הַמוֹצֵיא וּבְרֶכֶת הַמְּזוֹן. **הגה:** וְדוֹקָא
שְׂאֶפְאוֹ בְּתַנּוֹר בְּלֹא מִשְׁקָה, אֲבָל אֶפְאוֹ בְּמַחְבֵּת בְּמִשְׁקָה, אִין לְבָרֵךְ עָלָיו וְאִין
לְאָכַל רַק תּוֹךְ הַסְּעֵדָה, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר (דַּעַת עֲצֵמוֹ וְכִיכ ש"ל).

באר היטב (לו) בגבינה. ע"ל ס"ק ל"א מש"ש. וט"ז כתב דלעולם הוי כיסנין
בין במילוי בשר בין במילוי פירות. והש"ע איירי כאן בקבע סעודתו וקמ"ל
דה"א דפשיט"ד"א זו אפי' קבע סעודתו לא יברך המוציא מכח דעיקר בשר
קמ"ל דלא ע"ש. ומ"א מחלק בין מילוי בשר למילוי פירות ובשמים דמילוי
פירות ובשמים הוי קינוח והוי כיסנין ע"ש. ודע דפת של כיסנין דמברך עליה
במ"מ הוא אפי' אם אפאו בתנור. כללי סי' זה. א עיסה שנילושה במי פירות
ונאפית אח"כ בסעיף ז'. ב אם נטגנה במי פירות או במים בסעיף י"ג. ג ואם
ממולא בפירות בסעיף ז'. ד ואם ממולא בבשר ודגים בסעיף ט"ז. וכל זה
בבלילתו עבה. ה בלילתו רכה בסעיף ח' ובסעיף י"ד וסט"ו. ו ולחם גמור
ששראו ובישלו אח"כ בסעיף י'. כן הוא למחבר מ"א דמחלק בין מילוי בשר
למילוי פירות. אבל להמחבר ט"ז אין חילוק בין מילוי בשר או שאר דברים
ולעולם הוי כיסנין ואיירי בסעיף ז' בין במילוי בשר בין בשאר דברים וסעיף
(ט"ז) [י"ז] איירי בקבע עליהו ודו"ק ועיין בבני חייא. ופרח שושן כלל א' סי'
ה' וסי' ג' וביד אהרן:

הלכות דברים הנוהגים בסעודה

סימן קסט - דין שמש הסעודה

סעיפים

ג'

ובו

א כל דבר שמיביאין לפני האדם שיש לו ריח והאדם תיב לו, צריך לתן ממנו לשמש (א) מיד; ומדת חסידות הוא לתן לו מיד מכל מין (ב) ומין, ולא יתן לו כל זמן שהכוס בידו או ביד בעל הבית ודוקא לשמש, אבל לאחר שבסעודה מתן לתן (ג) בכי האי גוונא (הרי"י סוף פרק אלו דברים); ואסור לתן לו פרוסת פת, אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו.

באר היטב (א) מיד. פי' דבר מועט: (ב) ומין. ואם התנה עמו בשעת שכירות שיתן לו מזונות כשאר בני הבית אי"צ ליתן לו מכל מין ומין רק ממין שיש לו ריח ומה"ט אין אנו נוהגין ליתן לשמש מכל מין ומין וגם אנו מניחים לעבדים להוליך כלינו אחרינו לבית המרחץ ולנעול מנעלינו דהוי כאלו התנה בכך שלי"ה. וכתב המ"א ונ"ל דבענין המאכל לא מהני תנאי כיון שהטעם משום צערא. ודוקא בשמש שעומד ומשמש בסעודה כמ"ש רש"י. אבל אם הוא מיסב בשלחן לית לן בה ע"כ ע"ש. (ובסי' ק"ע ס"ק ח' כתב אפי' אינו משמש בסעודה רק מבשל האוכל אפי' אין מזונתו עליו): (ג) בכה"ג. דאין בע"ה מקפיד אם אורח אחד נותן לחברו מאחר שזימן כולם ולאחר שלא זימן אסור ליתן. מ"א:

ב לא יתן לאכל אלא למי שיודע בו שיברך, ויש מקלין אם נותן לעני בתורת (ד) צדקה (הרי"י סוף פרק אלו דברים).

באר היטב (ד) צדקה. ואם יודע בודאי שלא יטול ידיו ושלא יברך אסור והב"ח כתב דוקא בנט"י אסור דתיכף בשעה שנותן לידו כדי לאכול עובר משום לפני עור וגוי אבל בברכה בשעה שנתנו אינו עובר ואם אח"כ לא יברך מה עלינו לעשות:

ג השמש מברך בורא פרי הגפן על כל כוס וכוס שיתנו לו, לפי שהוא (ה) כנמלך, וברכה אחרונה אינו מברך אלא לבסוף; ואינו צריך לברך על כל פרוסה ופרוטה אם יש אדם חשוב בסעדה, שיודע שיתנו לו כל צרכו מפת; ואם אין אדם חשוב בסעדה, צריך לברך על כל פרוסה ופרוטה, כמו על היין. **הגה:** שנים שהיו אוכלין ביחד, השמש אוכל עמם בלא נטילת רשות, כדי שיצטרפו לזמון וע"ל סי' ק"ע. (סכ"א)

באר היטב (ה) כנמלך. ואם היה דעתו בשעת ברכה ראשונה על כל מה שיתנו לו אי"צ לברך עין סי' קע"ט. (אבל הט"ז בסי' קע"ט כתב דלא מהני דעתו כיון שאין לו בירור שיתנו לו עוד וצ"ע לדינא):

סימן קע - דברי מוסר שינהג אדם

בסעדה

סעיפים

כ"ב

ובו

א אין משיחין (א) בסעדה, שפא יקדים קנה לושט; ופ"י מי שנתעטש (פ"י שטארנודאר"י בלע"ז) בסעדה, אסור לומר

לו : אָסוּתָא ; הָיוּ מְסַבִּין בְּסַעֲדָה וַיֵּצֵא אֶחָד מֵהֶם לְהִטִּיל מִים, נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת (ב) שְׁשַׁפְּשֵׁף בָּהּ ; וַאִינוּ נוֹטֵל אֶלָּא בְּפָנֵי כָּלָם, שְׁלֵא יַחְשְׁדוּהוּ שְׁלֵא נָטַל ; הַגָּה: וְאִם לֹא שְׁשַׁפְּשֵׁף אִינוּ נוֹטֵל כָּלָל, אִם לֹא נָגַע בְּמִקּוֹם טַנְפָּת, אֲבָל אִם עָשָׂה צְרָכּוֹ, וַדַּאי צָרִיךְ נְטִילָה (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרֵי פִּיב דְּבִרְכוֹת). וְהֵנִי מִיָּלֵי לְשִׁתּוֹת, אֲבָל לְאֹכֵל נוֹטֵל אֶפְלוֹ בַּחוּץ, דְּמִידַע יִדְעֵי דְאַנְיָנָא (פִּי שְׁמַתְרָפָת וּמַתְבַּלְבְּלָת דְּעֵתוֹ) דְּעֵתִיָּה וְלֹא אֲכָל בְּלֵא נְטִילָה. וְאִם דְּבֵר עִם חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג, נוֹטֵל שְׁתֵּי (ג) יָדָיו כִּיּוֹן שְׁהַסִּיחַ דְּעֵתוֹ. הַגָּה: וְהָא דְּבַעֲיָנָן נְטִילָה לְשִׁתִּיָּה הֵינּוּ בְּתוֹךְ הַסַּעֲדָה, דְּחִישִׁינָן שְׁמָא יֵאָכֵל, אֲבָל בְּלֵאוֹ הֵכִי אֵין צָרִיךְ נְטִילָה לְשִׁתִּיָּה (הַרְיֵי סוּף פֶּרֶק אֵלוֹ דְּבִרִים וְרִשִׁי פֶּרֶק אֲמַר לְהֶם הַמְּנָה).

באר היטב (א) בסעודה. אפי' בד"ת: **(ב) ששפסף.** וצריך לברך ענט"י ויברך תחלה ענט"י ואח"כ אשר יצר מ"א. והט"ז כתב שא"צ לברך ענט"י עיין סי' קס"ד ס"ק ה' בט"ז ובסי' קס"ה ס"ק א' במג"א. ומיהו אם אינו רוצה לאכול רק לשתות א"צ לכ"ע ברכת ענט"י דמשום חששא א"צ ברכה מ"א ועיין יד אהרן סי' קס"ד: **(ג) ידיו.** וא"צ לברך המוציא כמ"ש רמ"א סי' קע"ח מ"א. (ועיין בס' ברכת אברהם דף כ"ד):

ב שְׁנַיִם מִמְתִּינִים זֶה אֶת זֶה בְּקַעְרָה, שְׁכֻשְׁהָ אֶחָד מְסַלֵּק יָדוֹ מִן הַקַּעְרָה (ד) לְשִׁתּוֹת, חֲבֵרוֹ מִפְּסִיק מְלַאֵכֵל עַד שְׁיִגְמַר הַשְּׁתִּיָּה ; אֲבָל אִם הֵם שְׁלֹשָׁה, אֵין הַשְּׁנַיִם פּוֹסְקִין בְּשִׁבִּיל הָאֶחָד.

באר היטב (ד) לשתות. ל"ד לשתות אלא ה"ה לד"א מחויב להמתין מ"א. אי בתוס' בכורות דף מ"ד אין שותין מים בפני רבים אלא יהפוך פניו ושלא בשעת סעודה אפי' בשאר משקין יהפוך. בכתובות דף ס"ה אשה שאין בעלה עמה אין לה לשתות יין ובאכסנאי אפי' בעלה עמה אסורה וה"ה שאר משקין המשכרין מ"א ואם היא רגילה לשתות יין בפני בעלה מותרת לשתות מעט שלא בפני בעלה ועיין בא"ע סי' ע':

ג מְשִׁירִין פָּאָה בְּקַעְרָה, כָּל אֶחָד מִהָאוֹכְלִים, וְהוּא מֵאֵכֶל (ה) הַשֶּׁמֶשׁ; אָבֵל כְּשֶׁהִשְׁמֵשׁ מְעַרָה מִן הָאֱלֹפֶס לְתוֹךְ הַקַּעְרָה אִין דְּרֹךְ לְהַנִּיחַ בְּאֱלֹפֶס כְּלוּם לְצָרְכוֹ.

באר היטב (ה) השמש. ומדת חסידות ליתן לו מיד דבר מועט ע"ל סי' קס"ט
סי"א:

ד אִין מְסַתְפְּלִין בְּפָנֵי הָאוֹכֵל וְלֹא בְּמִנְתּוֹ, שְׂלֵא לְבִישׁוֹ.

ה הַנִּכְנָס לְבֵית, כָּל מָה שְׁיֵאמַר לוֹ בְּעַל הַבַּיִת (ו) יַעֲשֶׂה.

באר היטב (ו) יעשה. ומ"מ אין דרך ארץ שיעשה מיד עד שיפציר בו אבל בגדול עושין מיד עיין מ"א:

ו לֹא יִהְיֶה אָדָם קַפְדָּן (פ"י כְּעֶסֶן אוֹ רִגְזָן) בְּסַעֲדָה.

ז לֹא יֵאָכֵל אָדָם פְּרוּסָה (ז) כְּבִיצָה, וְאִם אָכַל הָרִי זֶה גְרָגְרוֹ.

באר היטב (ז) כביצה. אפי" אוכל מעט רק שאוחז פרוסה כביצה בידו. ב"י:

ח לֹא יִשְׁתֶּה כּוֹסוֹ בְּבֵת אַחַת, וְאִם שָׁתָה הָרִי זֶה גְרָגְרוֹ;

שְׁנַיִם, דָּרֶךְ אֶרֶץ ; שְׁלֵשָׁה, הָרִי זֶה מְגִסֵּי הָרוּחַ. **הגה:** ומיהו פּוֹס קָטָן (**ח**) מְאֹד, מִתֵּר לְשִׁתּוֹתוֹ בְּבַת אַחַת (בֵּית יוֹסֵף); וְכֵן גְּדוֹל מְאֹד, בְּשֵׁלֶשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה פְּעָמִים (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ח) מאוד. פי' שהוא קטן מרביעית ושכר שלנו שיעורו יותר מרביעית. מ"א:

ט לֹא יֹאכַל שׁוֹם אוֹ בְּצֹל (**ט**) מִרְאֲשׁוֹ, אֶלָּא מֵעֲלָיו ; וְאִם אָכַל, הָרִי זֶה רְעֵבֶתָן. **הגה:** וְלֹא יֹאכַל דָּרֶךְ רְעֵבֶתָנוֹת, וְלֹא יֵאָחֵז הַמֵּאֲכָל בְּיָדוֹ אַחַת וְיִתְלַשׁ מִמֶּנּוּ בְּיָדוֹ הַשְּׁנֵיָה (טוּר).

באר היטב (ט) מראשו. פי' שלא יתחיל לאכול מראשו ובשבת יתחיל לאכול מראשו. מ"א:

י לֹא יִשְׁדֹּךְ (**י**) פְּרוּסָה וְיִנְיַחְנָה עַל גְּבִי הַשְּׁלֶחָן.

באר היטב (י) פרוסה. משום מיאוס:

יא לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם שְׁנֵי כּוֹסוֹת בְּבַת אַחַת בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ וַיְבָרֶךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּגִרְגָרוֹן.

יב שְׁנַיִם שְׁיֹשְׁבִין עַל הַשְּׁלֶחָן, הַגְּדוֹל פּוֹשֵׁט יָדוֹ (**יב**) תַּחֲלָה ; וְהַשּׁוֹלֵחַ יָדוֹ בְּפָנָיו מִי שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ, הָרִי זֶה גִּרְגָרוֹן.

באר היטב (יב) תחילה. אפי' כל אי קערה שלו לפניו או במיני פירות שיש לכל אי לפניו בי"ח ועיי' ט"ז:

יג הַנִּכְנָס לְבַיִת לֹא יֹאמֵר: תָּנּוּ לִי (יב) לֶאֱכֹל, עַד

שְׂיֹאמְרוּ הֵם. הַגָּה: לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחֵבְרוֹ: בֹּא וְאָכַל עִמִּי מֵה שֶׁהֶאֱכַלְתָּנִי, דְּהוּי כְּפוֹרַע לֹו חוּבוֹ וְנִרְאָה כְּאִלּוּ הִלְוָה לֹו, וַיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׂיִאֲכִילְהוּ יוֹתֵר וְאֵית בֵּיה מְשׁוּם רַבִּית; אֲבָל מִתֵּר לֹוּמֵר לֹו: בֹּא וְאָכַל עִמִּי וְאֶאֱכַל עִמָּךְ בְּפַעַם אַחֲרַת, וּמִתֵּר לֶאֱכֹל עִמּוֹ אַחַר כֵּךְ אֶפְלוּ בְּסַעֲדָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ לְפִי הַטּוֹר).

באר היטב (יב) לאכול. ואם נתנו לפניו לאכול אי"צ שיאמרו לו שיאכל וראיה מאליעזר שאמר לא אוכל וגוי' והרי עדיין לא אי"ל אלא אי"צ אמירה מ"א. ויכסה השלחן בצניעות מפני רוח קדושה השורה עליו ולא יאכל ממקום שאכל עכבר וחתול שקשה לשכחם. ובענין דברים המשכחים כגון זתים וכיוצא בהם אין זה אלא בעי"ה אבל האוכלם בכוונה כנודע מוסיפין לו זכירה. אך צריך ליזהר מאוד שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף. האר"י היה אוכל עשבי המדבריות שאין נזרעין ע"י אדם לקיים ואכלת עשב השדה. כתבים:

יד לֹא יִפְרֹס אָדָם פְּרוּסָה עַל גְּבִי (יג) הַקְּעָרָה, אֲבָל מְקַנֵּחַ הַקְּעָרָה בְּפְרוּסָה.

באר היטב (יג) הקערה. שמא תפול לתוך הקערה ותמאס. אל יחתוך בשר ע"ג יד אלא ע"ג השלחן. ש"ס:

טו לֹא יִלְקֹט פְּרוּרִין וַיְנִיחַ עַל גְּבִי הַשְּׁלַחָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמָּחָה (פ"י מטריד) דְּעֵתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ; וְלֹא יִשְׁךְ פְּרוּסָה וַיִּתְּנֶנָּה לְפָנֵי חֵבְרוֹ אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, לְפִי שֶׁאֵין דְּעַת כָּל הַבְּרִיּוֹת שָׁוָה.

טז לא ישתה מהכוס ויתן (יד) לחברו, מפני סכנת נפשות.

באר היטב (יד) לחבירו. שמא מחמת הבושה יקבל חבירו ממנו וישתה בע"כ וימות מחמת מיאוס. וט"ז כתב אני ראיתי בצוואת ר"א הגדול שמזהיר מאוד שלא לשתות ממה ששייר חבירו כי שמא יש לו חולי בתוך גופו ויצא רוח מפיו לאותו שיור ע"ש:

יז ולא ישתה כוס ויניחנו על השלחן, אלא יאחזנו בידו עד שיבא השמש ויתננו לו.

יח הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתננו לשמש, שפא יארע דבר קלקול בסעודה, אלא יקחנו ויניחנו ואחר כך יתננו לו.

יט אורחים הנכנסין אצל בעל הבית אינם רשאים לטל מלפניהם ולתן לבנו או (טו) לעבדו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית.

באר היטב (טו) לעבדו. ולשמש המשמש בסעודה שרי רש"ל פג"ה ס"ד והבאר היטב אשר לפני העתיק עוד משמו וה"ה לאחר שנתן לכל אי חלקו ע"ש והעתקתי אחריו בשי"ע אי"ע סי' כ"ח ס"ק ל"ב ותרצתי עפ"י קושית הבי"ו וט"ז ע"ש. אבל עתה שבתי וראיתי וחפשתי במהרש"ל שם ולא מצאתי רק כמו שהעתקתי כאן ולא יותר. ונ"ל שלשון הט"ז אטעיתיה שכתב בסעיף י"ח ס"ק ט' שא"צ להמתין רק עד אחר שיניח לכל אי חלקו כראוי ע"ש. וסבר הבאר היטב אשר לפני דה"ה כאן נמי הדין כן ולא דק ע"ש:

ב נְקִי הַדַּעַת שְׁבִירוּשָׁלַיִם לֹא הָיוּ מְסֻבִּין בְּסַעֲדָה אֶלָּא
אִם כֵּן יוֹדְעִים מִי מִסֵּב (טז) עִמָּהֶם, מִפְּנֵי שְׁגִנְאֵי הוּא
לְתַלְמִיד חָכָם לֵישֵׁב אֶצֶל עַם הָאָרֶץ בְּסַעֲדָה.

באר היטב (טז) עמהם. אפ"י בסעודת מצוה. מט"מ: (עי' בס' אליהו רבה
שמביא בשם של"ה כמה דיני מוסר בסעודה וכתב בשם רוקח דרך ארץ לא
יאכל אדם מעומד ולא ישתה מעומד ולא יקנח הקערה כו' ולא יעמוד מיד
אחר הסעודה ולכל מין מאכל ישהא אחריו כשיעור ברכה אחרונה שלו. איתא
במסכת דרך ארץ לא ישמח אדם בין הבוכים ולא יבכה בין השמחים ולא יהיה
ער בין הישנים ולא ישן בין הערים ולא יושב בין העומדים ולא עומד בין
היושבים כללא של דבר אל ישנה אדם דעתו מדעת חבריו ובני אדם. ולא יישן
אחר אכילה מיד ועי' ברמב"ם הלכות דעות שהאריך בדברים אלו והנהגתו):

כא הַשְּׁמֵשׁ שֶׁהָיָה מְשַׁמֵּשׁ עַל שְׁנַיִם, הָרִי זֶה אוֹכֵל עִמָּהֶם
אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּנוּ לוֹ (יז) רְשׁוֹת; הָיָה מְשַׁמֵּשׁ עַל
שְׁלֹשָׁה, אֵינּוּ אוֹכֵל עִמָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן נִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת.

באר היטב (יז) רשות. מפני שיזמן עמהם. ממילא אם אוכלין מידי דאין
מזמנין עליו אין לו לאכול בלא רשות. ט"ז:

כב אַחַר שְׁשִׁתִּית וְנִשְׂאָר יַיִן בְּכוֹס לְשִׁתִּית חֲבָרָד, קִנֵּחַ
מְקוֹם נְשִׁיקַת הַפֶּה מְשׁוּם מְאוּס, וְלֹא תִשְׁפֹּךְ מְשׁוּם בַּל
תִּשְׁחִית אֲבָל אַחַר שְׁתִּית מִיִּם שְׁפֹךְ מֵהֶם דָּרָךְ שָׁם. הַגָּה:
אַחַר כָּל אֲכִילַתָּךְ אֲכַל מֶלַח, וְלֹא אַחַר כָּל שְׁתִּיתָךְ שְׁתֵּה מִיִּם, וְכִמוֹ שֶׁיִּתְּבַאֵר
לְקַמּוֹן סִי קַעֲיִט. וְנִיִּל דְּוָקָא שְׁלֹא הָיָה מֶלַח בְּפֶת אוֹ בְּמַאֲכָלִים שְׁאֲכַל, וְכֵן
שְׁלֹא שְׁתֵּה מִשְׁקָה שְׁיֵשׁ בּוֹ מִיִּם, אֲבָל בְּלֹאוֹ הֵכִי לִיכָא לְמִיחַשׁ. וְכֵן נוֹהֲגִין שְׁלֹא

לְזַהֵר בְּאֲכִילַת מֶלַח וּשְׁתִּית מִיַּם אַחַר הַסְּעָדָה, מִטַּעַם שְׁנֵת־בְּאֵר.

סימן קעא - שלא לנהג בזיון באכלין

סעיפים

ה'

ובו

א עוֹשֶׂה אָדָם צָרְכֵיּוֹ בַּפֶּת וְהֵי מֵלֵי דְלֹא מִמָּאִיס בֵּיהּ, אֲבָל מֵיֵדִי דְמִמָּאִיס בֵּיהּ, (א) לֹא; הִילְכֵּךְ אִין מְנִיחִין עָלָיו בְּשֵׁר חֵי, וְאִין מְעַבְרִין עָלָיו כּוֹס מְלֵא, וְאִין סוֹמְכִין בּוֹ הַקְּעָרָה אִם הִיא מְלֵאָה דְבָר שְׂאָם יִפֹּל עַל הַפֶּת יִמָּאִיס, וְאִין נוֹטְלִין הַיָּדִים בֵּינָן בֵּין חֵי בֵּין מְזוּג אֶפְלוּ נְטִילָה שְׂאִינָה צָרְךְ אֲכִילָה, וְאִין זוֹרְקִין (ב) הַפֶּת מְשׁוּם בְּזִיוֹן אֲכָלִים; וְכַשֵּׁם שְׂאִין זוֹרְקִין אֶת הַפֶּת, כֵּךְ אִין זוֹרְקִין אֲכָלִין הַנְּמָאִיסִים עַל יְדֵי זְרִיקָה; אֲבָל מֵיֵדִי דְלֹא מִמָּאִיס, כְּגוֹן אֶגּוּזִים וְרַמּוֹנִים וְחַבּוּשִׁים, שְׂרִי.

באר היטב (א) לא. ודבר שהוא צורך האדם או לרפואה ליכא ביזוי ומותר ומה"ט נוטלין לידים במשקין אי ליכא מיס. מ"א ע"ש: (ב) הפת. אפי' לא ממאיס בכך. ב"ח. כשרואים אוכלים מונחים על הארץ אסור לילך ולהניחם אלא צריך להגביהם אם לא במקום דאיכא למיחש לכשפים כגון ככר שלם. ואסור לגרום לאוכלים שיאסרו בהנאה עי"ד ס"ס ש"צ. מאכל אדם אין מאכילין לבהמה תענית דף כ'. מ"א:

ב לֹא יֵשֵׁב אָדָם עַל (ג) קֶפֶה מְלֵאָה תְּאֵנִים וְגִרוּגְרוֹת, אֲבָל יוֹשֵׁב הוּא עַל עֵגוּל שֶׁל דְּבִלָּה אוֹ עַל קֶפֶה מְלֵאָה קִטְנִיּוֹת.

באר היטב (ג) קופה. דוקא בקופה של נצרים שהיא נכפפת והאוכלין נמאסות. אבל בקופה של עץ שאינה נכפפת אפי' היו בתוכה ספרים מותר לישב עליהם וכ"ש אוכלים ב"ח. ובתשובת רמ"א כתב דאסור לישב על התיבה שהספרים בתוכה ובי"ד סי' רפ"ב כתב הט"ז דאם הוא קבוע בכותל שרי וכן נוהגין בבה"כ ועיי' בתשובת אוהל יעקב סי' י"ח:

א **מִתֵּר לֶאֱכֹל דֵּי־סֵא** (פי' החטא הנקלפת מבשלת) **בְּפֶת בְּמִקּוֹם כָּף,** והוא שִׁיאֲכֹל הַפֶּת אַחַר כָּף; וְהַמְדַקְדְּקִים אוֹכְלִים בְּכָל פַּעַם שֶׁמְכַנְיָסִים לְתוֹךְ פִּיהֶם מֵעַט מִן הַפֶּת עִם הַדֵּי־סֵא. **הגה:** וְהַנְּשָׂאָר מִן הַפֶּת אַחַר כָּף, אוֹכְלִים אוֹתוֹ (בֵּית יוֹסֵף).

ב **מִמְּשִׁיכִין יַיִן בְּצַנּוּרוֹת לְפָנֵי חֶתָן וְכֵלָה,** והוא שִׁיקְבְּלוּ בְּכָלִי בְּפִי הַצַּנּוּר; וְזוֹרְקִין לְפָנֵיהֶם קְלִיּוֹת וְאַגּוּזִים בִּימּוֹת הַחֲמָה, שְׂאִינָם נִמְאָסִים; אֲבָל לֹא בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְאָסִים; אֲבָל לֹא גְלוּסְקָאוֹת לְעוֹלָם.

ג **הַזּוֹרְקִים חֲטִים לְפָנֵי חֲתָנִים, צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִזְרְקוּ אֶלָּא בְּמִקּוֹם נָקִי וְגַם יִכְבְּדוּ אוֹתָם מִנְּשָׁם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְרְסוּ עֲלֵיהֶם.**

סימן קעב - מי שהכניס אכלין ומשקין לפיו בלא ברכה

סעיפים

ב'

ובו

א שֶׁכַּח וְהִכְנִיס מִשְׁקִין לְתוֹךְ פִּי בְּלֹא בְּרָכָה, בּוֹלְעוֹ וְאִינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה **(א)** רִאשׁוֹנָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמְבָרֵךְ **(ב)** עֲלֵיהֶם, וְכֵן נִרְאֶה עֶקֶר (הַרְשֵׁבִי"א בְּשֵׁם הַרְאֲבִיד וְהַרְאִישׁ פֶּרֶק ג' שְׁאֶכְלוּ וְכֵן דִּבְרֵי הַרְמְבַ"ם פִּיחַ מֵהַלִּי בְּרָכוֹת).

באר היטב (א) ראשונה. דוקא כשאין לו משקין יותר לשתות והוא דחוק למשקין הללו אבל אם יש לו יותר יפלוט ולא יהנה בלא ברכה משום מעט משקין הראב"ד ב"ח. עיי כנה"ג וביד אהרן: **(ב) עליהם.** וצ"ע אם יברך ג"כ ברכה אחרונה דלא מצינו ב' ברכות סמוכות זה לזה ונ"ל דעל ז' המינין יברך ד"א דהוי דאורייתא אבל במים ושאר מינין אפשר דבזה אין לברך וצ"ע לכן יש לנהוג שיפלוט אותו כמש"ל. מ"א:

ב שֶׁכַּח וְהִכְנִיס אֶכְלִין לְתוֹךְ פִּי בְּלֹא בְּרָכָה, אִם הוּא דְּבַר שְׂאִינוֹ נִמְאָס אִם יִפְלֹטְנוּ, יִפְלֹטְנוּ **(ג)** וַיְבָרֵךְ עָלָיו; וְאִם הוּא דְּבַר שְׂנֵמְאָס, מְסַלְקוֹ לְצַד אַחַר וּמְבָרֵךְ.

באר היטב (ג) ויברך. ולא מהני בזה סילוק לצד אחר דכתיב ימלא פי תהלתך:

סימן קעג - דין מים אמצעיים

סעיפים

ג'

ובו

א מִים אֲמָצְעִים, רְשׁוֹת; וְהָנִי מִיָּלִי בֵּין תְּבַשִּׁיל לְתַבְשִׁיל, אֲבָל בֵּין תְּבַשִּׁיל לְגַבִּינָה, חוֹבָה עָלַי בַּיּוֹרָה דְּעָה סִי פִיט.

ב בֵּין בְּשָׂר לְדָגִים, חוֹבָה לְטַל מְשׁוּם דְּקָשָׁה לְדָבָר (א) אַחַר, וְחֲמִירָא סַכְּנָתָא מְאֻסָּרָא וְעַיִן יוֹרָה דְּעָה סִי קִטִּיז.

באר היטב (א) אחר. ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כ"כ דהרבה דברים נזכרים בש"ס בהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידנא אינו מזיק דנשתנו הטבעיות וגם הכל לפי טבע הארצות מ"א ע"י בי"ד ס"י קט"ז ס"ג ובא"ע ס"י קנ"ו:

ג כָּל הַדְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בְּאַחֲרוֹנִים נוֹהֲגִים בְּאֲמָצְעִים, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחְמִיר, חוּץ מִהַסַּח הַדְּעַת שְׁפוֹסֵל בְּאֲמָצְעִים מִפְּנֵי שְׁעֵדִין רוֹצֶה לֶאֱכֹל וְיָדִיו צָרִיכִים שְׁמוֹר; וְחוּץ מִנְגוּב הַיָּדִים, שְׁאֲמָצְעִים צָרִיכִים נְגוּב כְּרֵאשׁוֹנִים. **הגה:** וְיֵשׁ שְׁאֲמָרוּ שְׁאֲמָצְעִים צָרִיכִים מִים דְּוָקָא, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּאַחֲרוֹנִים, כְּדִלְקָמֵן סִי קפ"א (בית יוסף בשם אַרְחוֹת תַּיִם).

סימן קעד - דין ברכת היין בסעדה

א יין שבתוך הסעודה מברך עליו בורא פרי הגפן, ואין הפת פוטר.

ב יין פוטר כל מיני (א) משקין. הגה: אפלו מברכה ראשונה (הר"י פרק פיצד מברכין ובית יוסף בשם הפוסקים).

באר היטב (א) משקין. דדוקא אם היו שאר משקין לפניו בשעה שבירך על היין אז היין פוטר אותם. ט"ז:

ג אם אין לו אלא כוס אחד, מניחו עד לאחר (ב) המזון ומברך עליו.

באר היטב (ב) המזון. לפמ"ש רמ"א ס"ס קצ"ז די"א דאינו חייב לברך מדאורייתא אם לא שתה והוא תאב לשתות ע"ש א"כ הי"נ מוטב לשתות ובפרט שנוהגין עכשיו כמ"ד דאינה טעונה כוס ומ"מ אם אינו צמא כ"כ פשוט דמחויב להניחו לבה"מ. מ"א:

ד אם קבע (ג) לשתות לפני המזון, אינו צריך לברך על יין שבתוך המזון, דיין שלפני המזון פוטר; וכן יין של קדיש פוטר יין שבתוך המזון; וכן המבדיל על השלחן, פוטר היין שבתוך המזון ויש אומרים שאין ברפת יין הבדלה פוטר, אלא אם כן נטל (ה) ידיו קדם הבדלה, הלכך המבדיל קדם נטילה יכון שלא להוציא יין (וע"ל סי' רצ"ט סעיף ז') שבתוך הסעודה; ובדיעבד שלא כון כך, פוטר יין שבתוך הסעודה, דספיק ברכות דרבנן להקל.

באר היטב (ג) לשתות. לאו למימרא דבלא קבע אינו פטור אלא בא לאפוקי אם לא היה דעתו תחלה לשתות אח"כ דהוי נמלך: **(ד) המזון.** וה"ה ליין שלאחר המזון קודם ברכת המזון. מגן אברהם: **(ה) ידיו.** ל"ד דה"ה אם קבע עצמו לסעודה. מ"א ע"ש:

ה כָּל מָה שְּׁשׂוּתָהּ בְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה דִּי לוֹ בְּבִרְכָּה אַחַת, אֶלָּא אִם כֵּן כְּשֶׁבִרְךָ לֹא הָיָה דַעְתּוֹ לְשִׁתּוֹת אֶלָּא אוֹתוֹ הַכּוֹס וְנִמְלָךְ לְשִׁתּוֹת **(ו)** אַחֵר. **הגה:** וְכֵן מִי שֶׁבָּא לְסַעֲדָה וּמוֹשִׁיטִין לוֹ הַרְבֵּה כּוֹסוֹת, מְבַרְךָ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד דְּהַגִּי **(ז)** נִמְלָךְ (כָּל בּוֹ) וְעִיל סִי קַעִיט; וְכֵן מִי שֶׁבִרְךָ עַל כּוֹס בְּרִכַּת נְשׂוּאִין וְאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהִיכֵן יִגִּיעַ הַכּוֹס, כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְבָרְךָ, דְּמִקְרִי נִמְלָךְ (אֶגְדָּה פֶּרֶק עֶרְבֵי פְּסָחִים) וְעִיל סִימָן ק"צ.

באר היטב (ו) אחר. כתב הט"ז נראה פשוט דה"ה לענין אכילה כגון שקנה לעצמו לחם א' לאכלו כולו ועד"ז בירך ואח"כ נתאוה לאכול עוד ושולח לקנות עוד צריך לברך שנית המוציא. אבל אם יש לו בבית לחם וחותרך לו חתיכה לאכול אותה ואח"כ רוצה לחתוך עוד אין זה נמלך דדרך אדם הוא ט"ז ע"י סי' ר"ו ס"ה: **(ז) נמלך.** והאידנא שיש מנהג כשאחד בא אצל אותם ששותין כבר שהרבה נותנין לו כוסות מסתמא כשבירך על הראשונה דעתו על כל מה שיתנו לו עוד. ט"ז ע"ש:

א אין לְבָרְךָ אַחֵר יַיִן שֶׁבִּסְעֵדָה, דְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן פּוֹטְרֶתוֹ; וְכֵן פּוֹטְרֶת יַיִן שֶׁלְּפָנֵי הַמְּזוֹן, וְאֶפְלוּ לֹא הָיָה לוֹ יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוֹן, וְעִיל סוֹף סִימָן רַעִיב, וְלַעֲנֵן יַיִן שֶׁל הַבְּדֻלָּה שֶׁלְּפָנֵי הַמְּזוֹן עִיל סִימָן רַצִּיט סְעִיף ח'.

א אם אין לו יין וְשׂוּתָהּ מִיָּם אוֹ שְׂאֵר מִשְׁקָה, אִין לְבָרְךָ עֲלֵיהֶם דְּחֻשִׁיבֵי כְּבָאִים מַחֲמַת הַסְּעֵדָה, לְפִי שְׂאִין דָּרָךְ

לֶאֱכֹל בֶּלֶא (ח) שְׁתִּיָּה; וְאִם יֵין לֹא הָיָה צָרִיךְ בְּרָכָה
לְפָנָיו, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׁוּב וְקוֹבֵעַ בְּרָכָה לְעֲצָמוֹ; אֲבָל
מִים אוֹ שְׁאֵר מְשָׁקִים לֹא חֲשִׁיבִי, וְאִינָם טְעוּנִים בְּרָכָה;
וְאִפְלוּ אִם הָיָה צָמָא קֹדֶם סְעֻדָּה, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא רָצָה לְשִׁתּוֹת
אֲזוּ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִזְיָקוּ לוֹ הַמַּיִם, נִמְצָא כִּי שְׁתִּיתַת הַמַּיִם
בְּסִבַּת הַפֶּת הַיָּא, וּפֶת פּוֹטְרָתָם. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים לְבָרַךְ עַל
הַמַּיִם שֶׁבִּסְעֻדָּה, וַיֵּשׂ מִחֲמִירִין עוֹד לְבָרַךְ עֲלֵיהֶם בְּכָל
פַּעַם, דְּסִתְמָא נִמְלָךְ הוּא בְּכָל פַּעַם; וְהַרוּצָה לְהַסְתַּלַּק
מִן הַסִּפְקָא יֵשֵׁב קֹדֶם נְטִילָה בְּמָקוֹם סְעוּדָתוֹ, וַיְבָרַךְ עַל
דְּעַת לְשִׁתּוֹת בְּתוֹךְ (ט) סְעוּדָתוֹ. הַגָּה: וְהַמְנַהֵג כְּסָבְרָא
הָרֵאשׁוֹנָה.

באר היטב (ח) שתיה. משמע דיין שרף דאין דרך לשתות תמיד לא חשיב
כבאים מחמת הסעודה וצריך לברך עליו ואף מי שרגיל לשתותו תמיד בטלה
דעתו אצל כל אדם מט"מ ורש"ל ולי"ח וט"ז ועיין מ"א. והעטרת זקנים בסי'
קע"ז כתב משם הגאון מהר"ר פייביש ליתן היין שרף על השלחן בשעת
המוציא ואז ברכת המוציא פוטר ואם לא עשה כן יטבול מעט פת בתוכו ע"ש.
ומיהו בשבת אין צריך לכל זה דממה נפשך אם קידש על היין נפטר בזה כמ"ש
סי"ב ואם קידש על השכר נפטר בברכת שהכל ועיין מ"א. משקה שקורין מע"ד
א"צ ברכה דגם הוא בכלל שתיה כאכילה ודינו כשכר. ט"ז: **(ט) סעודתו.**
ומ"מ צ"ע אם שתה רביעית אם צריך ברכה אחרונה ע"כ ישתה פחות
מרביעית לפני הסעודה ובזה יסתלק מן הספק וכ"כ בכוונת האר"י ז"ל. או
יתן לאחר שאינו אוכל לברך ויתכוין לפוטרו ואם שתה רביעית כגון בסעודות
גדולות ששותין לפני המזון יש ליזהר שלא יצא קודם הסעודה דהוי הפסק
ואז פטור מברכה אחרונה דבה"מ פוטר הכל. ועיין מ"א וט"ז וביד אהרן. מה
שנוהגין בסעודות גדולות שלאחר שמברכין בה"מ על כוס יין מביאין עוד
משקין שקורין קאו"י כדי לישב דעתו של אדם ממאכליו אין לברך על אותה
הקאו"י בתשובת גינת ורדים כלל א' סי' אבי"ג ע"ש. כתב בשי"ג האנוסי'
שאוכלין אחר הסעודה למתק השתיה הוי כמו צנון וזית וברכת היין פוטרותו
עכ"ל. וכתב המ"א ונ"ל דבשאר משקין תוך הסעודה ברכת הלחם פוטרותן
דהמשקה טפל ללחם והאנוסי' למשקה:

ח על יין שבתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו, אפלו הסבו יחד. הגה: דלא יכולין לענות אמן (טור), משום דחיישינן שמא יקדים קנה לו שט. הגה: ויש אומרים דאם אמר להם: סברי רבותי, וישמעו ויכינו לברכה ולא יאכלו אז ויענו: אמן, אחד מברך (י) לבל, וכן נוהגין (הגהת מיי"י פ"ז מהלכות ברכות ומרדכי סוף פרק פיצד מברכין וטור בשם רש"י). ויאמר: סברי רבותי, ר"ל סוברים אתם לצאת בברכה זו, ולא יאמר ברשות רבותי, וכן כל מקום שמברכין על היין משום ברפת היין שבתוך הסעודה אין אומרים ברשות, אלא סברי, מטעם שנתבאר (בית יוסף סימן קס"ז בשם שבילי הלקט).

באר היטב (י) לכולם. וצריכין שיטעום כל א' תיכף מהכוס שלא להפסיק בין ברכה לשתייה מ"א עיין סי' קס"ז סעיף ו':

סימן קעה - דיני ברכת הטוב והמטיב

על היין

סעיפים

ו'

ובו

א הביאו להם יין אחר, אינו מברך בורא פרי הגפן, אבל מברך עליו: הטוב (א) והמטיב. הגה: אף על גב שאין לו עוד מן (ב) הראשון (בית יוסף); ולא ידוקא הביאו להם מחדש, אלא הוא הדין אם היה להם מתחלה שתי יינות, מברכין על הבי' הטוב והמטיב. הגה: ודוקא שלא היו לפניו יחד (ג) כשברך בורא פרי הגפן, אבל אם היו ביחד אינו צריך לברך אלא בורא

פְּרִי הַגָּפֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (סְעִיף ג') (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ לְהַשְׁוֹת הַטּוֹר עִם מְרֻדְכֵי פִי הַרוּאָה) (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (א) והמטיב. כתב מהרי"ל י"א שאין מברכין הטוב והמטיב בליל פסח שלא להרבות בכוסות עכ"ל. וכתב המ"א וני"ל שלא ישתה מבי מינין אבל אם הביאו לו מין אחר צריך לברך מאחר שנזכר בגמרא. אם בירך בה"מ על היין א"צ לברך הטוב והמטיב דהא כבר אמר הטוב והמטיב בבה"מ. מ"א: **(ב) הראשון.** וכנה"ג הביא פוסקים דס"ל דאין מברכין. והרדב"ז סי' קכ"ה הכריע דאם יש להם מן הראשון ולא רצו בו והביאו אחר מברך ע"ש: **(ג) כשבירך.** כתב זה לתרץ דברי ש"ע אהדדי דכאן כתב אם היו לו תחלה ב' יינות מברך הטוב והמטיב ובסעיף ג' לא כ"כ. ע"כ תירץ רמ"א דכאן קאי על הברכה דדוקא אם לא היו בשעת ברכה שניהם לפניו. דאם היו היינו סעיף ג' ובי"ח פי' דבס"א איירי שעבר ובירך על הגרוע ע"ש. ועי' פי' דבס"א מיירי בנסתפק איזה עדיף. וס"ג איירי בידוע שהוא גרוע יותר והעלה ומי שלבו נוקפו לברך ב' ברכות ביש ספק יסלק מן השלחן א' מהם ואח"כ יברך על א' מהם בפנה"ג ואח"כ על השני ברכת הטוב והמטיב ובזה יצא לד"ה ע"ש. ועיין בשכנה"ג ובפרח שושן כלל א' סי' י"ב האריך והעלה כט"ז ע"ש:

ב מְבָרְכִין הַטּוֹב וְהַמְּטִיב עַל כָּל שְׁנוּי יַיִן מִן הַסֵּתֶם, אֲפֹלוּ אֵינּוּ יוֹדְעֵי שְׁהַשְׁנֵי מְשֻׁבָּח מִהֶרְאֵשׁוֹן, כָּל שֶׁאֵינּוּ יוֹדְעֵי שֶׁהוּא גְרוּעַ מִמֶּנּוּ. **הגה:** וְאִין חֲלוּק בֵּין שְׁנֵיהֶם חֲדָשִׁים אוֹ אִי חֲדָשׁ וְאִי יָשׁוֹן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסִי פֶּרֶק הַרוּאָה וְטוֹר וְתַרומַת הַדָּשָׁן סִי ל"ד) וְאֲפֹלוּ שְׁתֵּה מִמֶּנּוּ תוֹדֵי שְׁלֵשִׁים יוֹם. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵם שְׁתֵּה תִּחְלָה יַיִן אֲדָם וְהִבְיָאוּ לוֹ יַיִן לָבוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹתֵר גְרוּעַ, מְבָרְךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְפִי שֶׁהוּא בְּרִיא **(ד)** לַגּוֹף יוֹתֵר מִן הָאָדָם (מְרֻדְכֵי פֶּרֶק עֲרַבֵי פְּסָחִים).

באר היטב (ד) לגוף. ואם שתה לבן תחלה ואח"כ אדום שהוא משובח יותר מברך. בי"ח. ובסתם אינו מברך. מ"א ושכנה"ג וע"ת:

ג הִבְיָאוּ לוֹ יַיִן רַע וַיַּיִן טוֹב כְּאֶחָד, יְבָרְךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן עַל הַטּוֹב וּפּוֹטֵר אֶת הָרַע; וְלֹא יְבָרְךְ עַל הָרַע תִּחְלָה

בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן כְּדֵי לְבָרֵךְ אַחֲרָיו הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, כִּי
לְעוֹלָם יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל הָעֵקֶר וְעַל הַחֲבִיב תְּחִלָּה.

ד אִין לְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב אֶלָּא אִם כֹּן יֵשׁ אַחַר (ה) עֲמוֹ,
דְּהַכִּי מְשַׁמֵּעַ: הַטּוֹב לוֹ, וְהַמְּטִיב לְחֻבְרוֹ; וְהוּא הַדִּין אִם
אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו עֲמוֹ, אֶבֶל אִם הוּא יַחֲדִי, (ו) לֹא.

באר היטב (ה) עמו. כתב הל"ח ראובן ושמעון ששותין כל אחד מיינו ושוב נתן ראובן לשמעון כוסו לשתות צ"ע אם יברך הטוב והמטיב כיון שאין שינוי יין אלא לשמעון עיין מ"א. ובתשובת גינת ורדים כלל א' סי' מ' כתב אפי' יש אחר עמו ולא שתה מן היין הראשון ואח"כ בא להם יין אחר ורוצים לשתות שניהם גם יחד מן היין הב' אין לו לברך הטוב והמטיב דמטיב לאחרינא ליכא כיון שלא שתה חבירו מן היין הראשון. אמנם אם גם עתה אחר שבא לפנייהם יין אחר גמרו דעתם לשתות גם מן הראשון מברך הטוב והמטיב ע"ש שכתב דבזה נפשטה השאלה של הרב ל"ח. ובתשו' פרח שושן כלל ד' סי' י"ב האריך והעלה דבין אם שתו ראובן ושמעון מהיין הא' ומהיין הב' לא שתה אלא אחד מהם ובין אם הוא בהיפך בכולם יש להסתפק ע"ש. וספק ברכות להקל עיין מ"א ס"ק ה': (ו) לֹא. כתב במרדכי ס"פ הרואה דהאכסנאי והאורח לא יברך הטוב והמטיב כי אין זה הטבה כיון שאינה שלו ע"כ. ופי' הב"י דעתו שהאורח לא יברך רק הבע"ה והוא חולק עליו למה לא יברך על מה שהזמין לו הקב"ה מיני יינות לשתות אעפ"י שאינו שלו ע"ש. והב"ח כתב דהמרדכי ס"ל שהאורח לא יברך אלא הבע"ה מברך והאורח יוצא בברכתו וכתב דהכי נקטינן וכ"פ הש"ג. והמ"א חולק וכתב דספק ברכות להקל ולא יברך לא האורח ולא הבע"ה כשאין בשלחן אחד מבני ביתו. ומ"מ כתב דאם הבע"ה נותן הקנקן על השלחן כמו שעושין בסעודות גדולות כולן שווין לטובה ומברכין הטוב והמטיב. ואם אין שותין כאחד רק כל אחד בחדר אחר פשיטא דאין לברך ע"ש ובתשובת פרח שושן כלל א' סי' י"ב האריך והרבה להקשות על המ"א והעלה דהאורח יכול לברך הטוב והמטיב וכן בע"ה השותה עמו וכן ראיתי נוהגים בפני גדולי הדור לברך האורח הטוב והמטיב וכ"כ הרב אור חדש דף כ"ט ס"ק ח' ונתן טעם משום דהוי כאלו נותן לו היין המובא כולו במתנה וכדידיה דמי ע"ש. לכן כדי לצאת מספק כשנותן הבע"ה לאורח לברך י"ל האורח לבע"ה או הבע"ה לאורח דבזה שנותן לו לברך הוי היין כלו שלו כדי שיוכל לברך הטוב והמטיב אליבא דכ"ע. או יאמר שהמחצית היין יהיה שלו

שאם נותן לו את כלו שוב לא יוכל בעייה לברך עליו הטוב והמטיב עיין בפרח
שושן סימן י"ב שם :

ה אם רבים מסובים בסעודה, כל אחד מברך לעצמו
הטוב והמטיב; ולא יברך אחד לכלם, דחיישינן שפא
יקדימו קנה לנפשט כשיענו אמן. הגה: אבל אם היו מסבים (ז)
לשתות בלא אכילה, אחד מברך לכלם וענן לעיל סוף סימן קע"ד.

באר היטב (ז) לשתות. עיין גינת ורדים כלל א' סי' מ"ד מ"ה וביד אהרן.
הטעם שתקנו הטוב על היין ולא על הפת עיין לבוש ובכנה"ג ובס' שמע שלמה
דף ל"א ע"א :

ו יין של שתי חביות והכל ממין אחד, אם בתוך מי יום
לבצירתם שמוהו בשני כלים, חשיבי כשני מינים
ומברכין עליו הטוב והמטיב; ואם לאחר ארבעים יום
חלקוהו, אין מברכין עליו הואיל והכל ממין אחד.

סימן קעו - שהפת פוטר את הפרפרת

אחד

סעיף

ובו

א ברוך על הפת, פוטר את הפרפרת דהינו פרוגי פת (א)
דק דק שדבק עם מרק או דבש; ברוך על הפרפרת, לא
פטר את הפת. הגה: ברוך על הפרפרת, פוטר מעשה קדרה שהוא דיקסא

וְכִי־צֵא בּוֹ ; וְכֵן אִם בָּרַךְ עַל מַעֲשֵׂה קְדָרָה, פּוֹטֵר אֶת הַפְּרֻפְרֹת (וְגִמְרָא פָּרַק פִּיצֵד מְבָרְכִין וְרַמְבַּ"ם בְּפְרוּשׁ הַמְשָׁנָה).

באר היטב (א) דק. ואין בהם תואר לחם שצריך לברך במ"מ ופת פוטרותן דבאים להמשיך תאות המאכל. ב"ח ועיי' סי' קס"ח ס"ח וסי"ג דאפי' אינן באין להמשיך פת פוטרותן כיון שהן עצמן מזון. מ"א:

סימן קעז - דברים הבאים בתוך הסעדה ואחר הסעדה מה דינם

סעיפים

ה'

ובו

א דְּבָרִים הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה, אִם הֵם דְּבָרִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעֵדָה דִּהְיֵנוּ דְּבָרִים שְׂדָרְךָ לְקַבֵּעַ סְעֵדָה עֲלֵיהֶם לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפֶּת, כְּגוֹן: בָּשָׂר, וְדָגִים, וְגִיּוֹצִים, וִירְקוֹת, וְגַבִּינָה, וְדִיּוֹסָא וּמִינֵי מְלוּחִים, אֲפֹלוּ אוֹכְלִים בְּלֹא **(א)** פֶּת אֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְפָנֵיהֶם, דְּבִרְכַּת הַמּוֹצֵא פּוֹטְרָתוֹ; וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם, דְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן פּוֹטְרָתוֹ; וְאִם הֵם דְּבָרִים הַבָּאִים שְׁלֵא מִחֲמַת הַסְּעֵדָה, דִּהְיֵנוּ שְׂאִין דָּרְךָ לְקַבֵּעַ סְעֵדָה עֲלֵיהֶם לְלַפֵּת בָּהֶם אֶת הַפֶּת, כְּגוֹן: תְּאֵנִים **(ב)** וְעֵנָבִים וְכָל מִינֵי פְּרוֹת, וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קס"ח סעיף ח', אִם אוֹכְלֵי אוֹתָם בְּלֹא פֶת, טְעוּנִין בְּרָכָה לְפָנֵיהֶם דְּבִרְכַּת הַמּוֹצֵא אֵינָה פּוֹטְרָתוֹ, דְּלֹא מַעֲקָר סְעֵדָה הֵם; וְאִינֶם טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם, דְּכִיּוֹן שְׂבָאוּ בְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה בְּרַכַּת הַמְּזוֹן פּוֹטְרָתָם; וְאִם בְּתַחֲלַת אֲכִילָתוֹ

אָכַל הַפִּרוֹת עִם פֶּת וּבִסוּף אָכַל עִמָּהֶם פֶּת, אֶפְלוּ אִם
בֵּינֵתִים אָכַל מֵהֶם בְּלֹא פֶת, אֵינָם טְעוּנִים בְּרָכָה אֶף
לְפָנֵיהֶם.

באר היטב (א) פת. דהן טפלים לפת. ואם אין חפץ לאכול פת ואוכל מעט פת ומברך עליו המוציא צ"ע אי פוטר המאכלים. דהא לא קי"ל כמ"ד פת פוטר כל מיני מאכלים אלא דוקא בקובע סעודתו על הפת אמרינן דכל המאכלים מחמת הפת הן באין אבל כשאין חפץ לאכול פת אינו פוטר וכ"ש אם אוכל פחות מכזית ואפשר לומר כיון דדרך לקבוע סעודה עליהם אין הפת פוטרתן. לכך יברך עליהם ולא על הפת אם לא בשבת וי"ט. מ"א: **(ב) וענבים.** ה"ה כל דבר שבא לקנוח אפי"י היה לפניו משעה שבירך המוציא ואפי"י בפירות מבושלים דאין פת פוטרתן כיון שאין שייכים לפת מ"א שלי"ה ועיין בתשובת גינת וררים כלל א' סי' למ"ד ל"א ובפרח שושן כלל א' סי' ו': **(ג) הפירות.** דהיינו תחלת אכילת פירות לא תחלת הסעודה ומיירי כגון שהיו עומדין באמצע הסעודה והתחלת קביעות סעודתן היה בבשר וכיוצא בו ובאמצע סעודתן הביאו להם פירות כדי ללפת בהן את הפת ואכלו מהם עם הפת דכוונתן ג"כ עדיין לאכול מהם עם הפת אח"כ א"צ ברכה מפני שמאחר שמתחלה הביאו אותן כדי ללפת בהן את הפת ואוכל אותם תחלה וסוף עם הפת א"צ לברך שמצרף עם שאר הסעודה כיון שהביאו אותם מתחלה לצורך הסעודה ומלפת בהן הפת תחלה וסוף. אבל אם לא הביאו אותם מתחלה ללפת עמהם רק לקנוח אע"פ שאכל תחלה וסוף עם פת אם אוכל באמצע בלא פת צריך לברך כיון שלא באו מתחלה ללפת הפת זה דעת תר"י. אלא שיש עוד דעות אחרות ולכן כתבו הג"מ דירא שמים כשמביאין לו פירות באמצע סעודתו ללפת הפת יאכל מהם מעט בלא פת ויברך ואח"כ יאכלם בין בפת בין בלא פת וכ"כ הב"ח וכן העלה המ"א ובפרח שושן כלל א' סי' ו' וכן הטי"ז האריך והעלה לבסוף דיותר טוב שיאכל תחלה בלא פת ויברך עליהם וכל זה כשקובע סעודתו על שאר דברים ממילא הוי הפירות שלא מחמת הסעודה אבל מי שקובע סעודתו על הפירות מבואר בסעיף ג' דיאכל תחלה עם הפת ואז לא יצטרך לברך על מה שיאכל אח"כ בלא פת. ועיין בספר באר עשק סי' ל"ו:

ב וּדְבָרִים הַבָּאִים לְאַחַר סְעֻדָה קִדְּם בְּרֶכֶת הַמְּזוּן,
שֶׁהָיָה מְנַהֵג בְּיָמֹת חֲכָמֵי הַגְּמָרָא שֶׁבִּסוּף הַסְעֻדָה הָיוּ

מוֹשְׁכִים יְדִיָּהֶם מִן הַפֶּת וּמִסִּירִים אוֹתוֹ וְקוֹבְעִים עֲצָמָם
לֶאֱכֹל פְּרוֹת וְלִשְׁתּוֹת כָּל מֵה שֶׁמְבִיאִים אָז לִפְנֵיהֶם, בֵּין
דְּבָרִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעֵדָה בֵּין דְּבָרִים הַבָּאִים שֶׁלֹּא
מִחֲמַת הַסְּעֵדָה, טְעוּנִים בְּרָכָה בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין
לְאַחֲרֵיהֶם, דֵּהמוֹצֵיא וּבְרַפֶּת הַמְּזוּן אֵין פּוֹטְרִין אֶלֶּא
מֵה שֶׁנֶּאֱכָל תּוֹדָה עֲקָר הַסְּעֵדָה; וְדִין זֶה הָאֲחֵרוֹן אֵינוֹ
מְצוּי בֵּינֵינוּ, לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ רְגִילִין לְמִשְׁדֵּי יְדִינוֹ מִן הַפֶּת
עַד בְּרַפֶּת הַמְּזוּן.

ג וְאִם קוֹבֵעַ לִפְתּוֹ סְעוּדָתוֹ עַל הַפְּרוֹת, הוּוּ לִיהַ הַפְּרוֹת
כְּדְּבָרִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַסְּעֵדָה; וְאֶפְלוּ אִם אוֹכֵל
מִהַפְּרוֹת בְּתַחֲלַת סְעוּדָתוֹ בְּלֹא פֶת, אֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא
לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם, וַיֵּשׁ חוֹלְקִין, וְלָכֵן טוֹב שְׂיֵאֱכֹל
בְּתַחֲלָה מִהַפְּרוֹת עִם פֶּת, וְאָז אֶפְלוּ אִם אַחַר כֶּךָ יֵאֱכֹל
מֵהֶם בְּלֹא פֶת אֵינָם טְעוּנִים בְּרָכָה כָּלֵל. **הגה:** וְאִף עַל פִּי
שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לְבִסוּף לֶאֱכֹל עִמָּהֶם פֶּת, מֵאַחַר שֶׁעֲקָר קְבִיעוֹת הָיָה עֲלֵיהוּ (בֵּית
יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"י).

ד אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ הַפְּרוֹת לִפְנֵינוּ בְּשַׁעַה שֶׁבִּרְךָ עַל
הַפֶּת, כִּיּוֹן דְּלִלְפֶת אֶת הַפֶּת הֵם בָּאִים אֵינָם טְעוּנִים **(ד)**
בְּרָכָה כָּלֵל.

באר היטב (ד) ברכה כלל. פי' למה שאוכל עם הפת:

ה אִם אַחַר שֶׁבִּרְךָ עַל הַפֶּת שָׁלְחוּ לוֹ מִבֵּית אַחֲרִים

שְׂאִינוּ סָמוּךְ עֲלֵיהֶם וְלֹא הָיָה דַעְתּוֹ עַל הַדּוֹרוֹן, אֲפֹלוּ
מִדְּבָרִים שֶׁדָּרְכּוֹן לָבֵא לְלִפְתֵּי אֶת הַפֶּת צָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן
כְּדִין נִמְלֵךְ. וְלֹא רָאִיתִי נִזְהָרִים בְּזֶה, וְאֶפְשֶׁר דְּטַעַמָּא דְּסִתָּם (ה) דַּעַת
הָאָדָם עַל כָּל מָה שֶׁמִּבְיָאִין לוֹ בְּסַעֲדָה וְעִיל סִי רִיו.

באר היטב (ה) דעת. ופשוט דבפירות לא מהני דעתו אא"כ מלפת בהן הפת
כמ"ש ס"א: קיצור דיני פירות הבאים בתוך הסעודה. אם אוכל עם הפת
פשיטא שא"צ כלל ברכה. ואם אוכל בלא פת לקינוח בעלמא פשיטא שצריך
ברכה לפניה דהוי שלא מחמת הסעודה אבל אם רוצה לאכול פירות קצת עם
פת וקצת בלא פת בזה יש דיעות חלוקות ע"כ יש לנהוג שיאכל תחלה מעט
בלא פת ויברך ואח"כ יאכל בין בפת בין בלא פת וזהו בקובע סעודתו על שאר
דברים אבל הקובע סעודתו על הפירות יאכל תחלה פת עם הפירות ודו"ק:

סימן קעח - איזה דברים קרויים הפסק בסעדה

סעיפים

ז'

ובו

א הָיָה אוֹכֵל בְּבֵית זֶה וּפָסַק סְעוּדָתוֹ וְהִלֵּךְ לְבֵית אַחֵר,
אוּ שֶׁהָיָה אוֹכֵל וּקְרָאוּ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ וַיֵּצֵא לוֹ לְפֶתַח
בֵּיתוֹ וְחִזַּר, הוּאֵיל וְשָׁנָה מְקוֹמוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ (א) לְמַפְרַע
עַל מָה שֶׁאָכַל; וְחִזַּר וּמְבָרֵךְ בְּתַחֲלָה הַמּוֹצֵיא, וְאַחַר כֵּן
יְגַמֵּר סְעוּדָתוֹ; אֲבָל אִם דָּבַר עִמּוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֵף עַל פִּי
שֶׁשָּׁנָה מְקוֹמוֹ מִפְּנֵה לְפָנָה, אִינוּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְעַיֵן לְקַמּוֹ סִימָן
רע"ג אִם הָיָה דַעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּמְקוֹם אַחֵר לֹא מְקַרֵי שְׁנוּי מְקוֹם, וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ
שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת בְּבֵית אֵי וְעִיל סִימָן קפ"ד.

באר היטב (א) למפרע. פ"י לכתחלה צריך לברך בהמ"ז קודם שיעקור כמ"ש
ס"ב ואם לא בירך קודם שעקר צריך לחזור למקומו ולברך בהמ"ז ואח"כ
יאכל במקום שירצה רק שיברך המוציא תחלה וע"י ס"י קפ"ד:

ב חברים שהיו יושבים לאכל ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה, אם הניחו שם מקצתן חוזרים למקומם וגומרין סעודתן ואינם צריכין לברך שניה; ואם לא הניחו שם אדם, כשהם יוצאים צריכים ברכה למפרע, וכשהם חוזרים צריכים ברכה לכתחלה; וכן אם היו מסבין לשתות או לאכל פרות, שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל, וחוזר ומברך שנית על מה שהוא צריך לאכל. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחד, אינו צריך לחזר ולברך; אכל במזרחה של תאנה זו ובא לאכל במערבה, צריך לברך.

הגה: ויש חולקים בכל מה שכתוב בסי' זה, רק סוברים ששנוי מקום אינו אלא כהסח הדעת, ולכן אם שנה מקומו למקום אחר אינו צריך לברך אלא לפני מה שרוצה לאכל, אבל לא על מה **(ב)** שכבר אכל; (תוס' ורשב"ם והרא"ש ומרדכי פרק ע"פ וטור) ודוקא שלא הניח מקצת חברים בסעדה ואכל מדברים שאינן צריכין ברכה במקומם, אבל אם הניח מקצת חברים או אפלו לא הניח ואכל דברים שצריכין ברכה במקומם, אפלו מה שרוצה לאכל אחר כך **(ג)** אינו צריך לברך (סמ"ק ואור זרוע); ולכן מי שפסק סעודתו והלך **(ד)** לבית אחר, או שהיה אוכל וקראו חברו לדבר עמו אפלו לפתח ביתו או למקום אחר, כשחוזר לסעדה אינו צריך לברך כלל, דהא פת צריך ברכה במקומו לכלי עלמא; מיהו אם הסיח דעתו כשחוזר, ודאי צריך **(ה)** לברך על מה שרוצה לאכל **(ו)** אחר כך (בית יוסף ורשב"ם). ואין חלוק בין חזר למקום שאכל כבר ובין סיים סעודתו במקום אחר (רמב"ם פ"ד ור"ו). וכן נוהגין במדינות אלו, מכל מקום לכתחלה לא יעקר ממקומו בלא ברכה, **(ז)** דחיישינן שמא ישפח מלחזר ולאכל (הר"ר מנוח ור"ו); מיהו לצורך מצוה עוברת, כגון שהגיע זמן תפלה, מתר (כל בו הל' פסח) ועין ס"י תפ"ד.

באר היטב (ב) שכבר אכל. דהברכה אחרונה על אכילתו שניה עולה לכאן ולכאן רק לפני צריך לברך כדין נמלך: **(ג) א"צ לברך.** ואז אפי' הלך למקום אחר בתוך הסעודה ושתה יין או מים א"צ לברך דלקבעיה קמא הדר. ב"י מ"א: **(ד) לבית אחר.** והא דכתב רמ"א לעיל והוא שיהא שני המקומות בבית אחד היינו לדיעה שפוסק שם דצריך לברך למפרע אבל להיש חולקים שמביא רמ"א אינו כן. ובספר אבן העוזר מסיק דכשהולך ומשנה המקום באמצע הסעודה ואפי' הסיח דעתו שוב מאכילה כשחוזר לסעודתו אינו צריך לברך הן על פת הן על כל הדברים הבאים מחמת הסעודה אבל דברים שלא באו מחמת הסעודה אף שבירך תחלה עליהם אם הסיח דעתו מהם צריך לחזור ולברך. (ועיין בספר אליהו רבה מה שתירץ על קושית ב"ח על רמ"א וכן בספר זכרון לר' ישמעאל הכהן פסק כדעת רמ"א דלא כב"ח): **(ה) לברך.** וג"כ ליטול ידיו ולא יברך עיין ס"י קס"ד: **(ו) אחר.** אבל בהניח מקצת חברים בשאר דברים בעינן דוקא שחזר למקומו אבל כשאוכל במקום אחר צריך לברך. מ"א ע"ש: **(ז) דחיישינן שמא ישכח.** לפי טעם זה אם מזמינים אותו לאכול למקום אחר שרי וכן המנהג פשוט. אבל הב"ח כתב דוקא כשהיה דעתו בשעת ברכת המוציא לעקור אבל בלא"ה אסור לעקור דלכתחלה צריך לברך במקומו וכ"כ רמ"א בתשובה ס"א מ"א. וט"ז האריך והעלה המנהג בינינו שאוכלין קצת בביתם והולכים לסעודת נשואין לגמור הסעודה וזהו כשהיה דעתם מתחלה ללכת אח"כ שם. וכן בהולכי דרכים שמברך במקום סיום אכילתו. ואם אירע הדבר שהלך למקום אחר שלא לאכול שם וחזר לסעודתו. אם אכל מה שצריך ברכה במקומו כנזכר בס"ה אז א"צ לברך תחלה שנית וכ"ש לא למפרע בהמ"ז. ואם אכל פירות או שתה יין והלך וחזר צריך לברך תחלה על מה שישתה בחזרתו. ואם הסיח דעתו מן האכילה בשעה שהלך בכל גווני צריך לחזור ולברך שנית על מה שיאכל ע"ש. ועיין יד אהרן. (כתב בס' ברכת אברהם דף קנ"ד אם בירך על פרי א' ולא אכל ממנו שם והוליכו למקום אחר צריך לחזור ולברך בבית שני וברכה שעשה במקום הראשון הוי ברכה לבטלה ע"ש):

א יש מי שאומר שאם היה בגן ורוצה לאכל מפרות כל אילן ואילן, כיון שברך על אילן אחד אינו צריך לברך על האחרים, והוא שבשעה שברך היה דעתו לאכל מאותם האחרים; אבל מגן לגן, צריך לברך אפלו אם

הם סמוכים, ואפלו אם כשברך תחלה היה דעתו על הכל.

ד אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום (ח) אחר, אינו מברך ברכת המזון אלא במקום השני, כמו שנהגו הולכי דרכים שאוכלים דרך הלוכם ויושבים ומברכין במקום סיום אכילתם.

באר היטב (ח) אחר. איירי בדיעבד דלכתחלה אסור לאכול במקום השני עד שיברך כמ"ש ס"א:

ה יש אומרים ששבעת (ט) המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם, ויש אומרים דדוקא מיני דגן. **הגה:** ויש אומרים דדוקא פת לבד (ביי סי' קפ"ד בשם רשב"א הגהות ממוני פ"ד).

באר היטב (ט) המינים. ולכתחלה יחמיר לברך במקומו וכן לענין שינוי מקום אי"צ לברך על כל ז' המינים וכמ"ש ס"ב דספק ברכות להקל. מ"א:

ו מי שנזכר בתוך הסעדה שלא התפלל ועמד והתפלל, אפלו אם אין שהות לגמר סעודתו ולהתפלל, שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכל עד שיתפלל, עם כל זה לא הוי הפסק.

ז אדם שישן בתוך סעודתו שנת עראי, לא הוי (י)

הפסק. הגה: וכן אם הפסיק בשאר דברי רשות, כגון שהצריך לנקבו וכיוצא בזה.

באר היטב (י) הפסק. ומ"מ נ"ל דנט"י בעי דהוי היסח הדעת מ"א. כתב הע"ת וברכת אברהם דוקא עמד והתפלל במקומו אבל הלך לבה"כ להתפלל הוי הפסק ע"ש ובא"ז כתב דמשמע בלבוש אפי' הלך לבה"כ לא הוי הפסק וט"ז העלה דלמעשה יש ליזהר בזה דלא אמרינן דלא הוי הפסק אלא במתפללין באותו חדר או שהניח מקצת חברים ע"ש: (כתב רמ"א בסי' רע"ב דמבית לסוכה חשוב כמפינה לפינה והשיג הנ"ץ עליו ובספר אליהו רבה מיישבו ופי' כדעת רמ"א ע"ש באריכות):

סימן קעט - איזה דברים קרויין הסח הדעת בסעדה שצריך לחזר ולברך

סעיפים

ו'

ובו

א גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכל (א) ולא לשתות, עד שיברך ברפת המזון; ואם אמר: הב לן (ב) ונברך, הוי הסח הדעת ואסור לו לשתות אלא אם כן יברך עליו תחלה, ואכילה דינה כשתיה להרא"ש; אבל להר"ר יונה והר"ן אכילה שאני, שאף על פי שסלק ידו מלאכל ואפלו סלקו השלחן אם רצה לחזר לאכילתו אינו צריך לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה.

באר היטב (א) ולא לשתות. אבל להפסיק בדבור מותר וכ"מ סי' קפ"ג סי' מ"א. והאר"י ז"ל אוסר עיין ש"ע שלו מעשה ע"ז: (ב) ונברך. דעת הש"ע

לחלק בין נטל ידיו להב ונברך. דלהב לן ונברך סגי לברך המוציא וא"צ בה"מ אבל בנטל ידיו צריך דוקא בה"מ תחלה וט"ז חולק וס"ל דבכ"מ א"צ רק ברכת המוציא ולא בה"מ ע"ש. וכ"כ המ"א שאין חילוק בין נט"י להב לן ונברך ע"ש. ועיין יד אהרן ובתשובת נאמן שמואל סי' ז'. כתב מהרש"ל י"א כששופכין כוס לבה"מ אפי' בלא דיבור הוי כאומר הב לן ונברך. עטרת זקנים:

ב מי שְׂסוּמְךָ עַל שְׁלַחַן אַחֲרַיִם, אֶפְלוּ אָמַר: הֵב לָן וּנְבָרְךָ, לֹא הָיָה הַסַּח (ג) הַדַּעַת עַד שְׂיֹאמַר (ד) בְּעַל הַבַּיִת.

באר היטב (ג) הדעת. דודאי דעתו אם ירצה בעה"ב לאכול ולשתות עמו יאכל וישתה עמו ולכן נ"ל אם בשעת אמירתו הסיח דעתו בבירור שאף שיאכל וישתה בע"ה לא יאכל וישתה עמו ונמלך אח"כ צריך לברך וכל שכן כשנטל ידיו. מ"א: (ד) בעה"ב. ואז כולן אסורין. ונ"ל דוקא כששתקו והסכימו לדבריו. מ"א:

ג אם לא אמר הב לן ונברך וגם לא נטל ידיו (ה) משנטל הכוס לברך, הוי הסח הדעת.

באר היטב (ה) משנטל הכוס. ודינו כנט"י. מ"א:

ד כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס לְבַיִת חֵבְרוֹ וַיֵּשׁ שָׁם חֲבוּרוֹת הַרְבֵּה שְׂאוֹכְלִים וְכָל אֶחָד מוֹשִׁיט לוֹ כּוֹס, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂמֵבְרָךְ עַל כָּל אֶחָד בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, כִּי בְּכָל פַּעַם הוּא (ו) נִמְלָךְ.

באר היטב (ו) נמלך. ע"ל סי' קע"ד סי"ה מ"ש בשם הטי"ז:

ה הקרואים בבית בעל הבית לאכל מיני פרות, ומביאין להם בזה אחר זה, אינם צריכים לברך אלא על (ז) הראשון.

באר היטב (ז) הראשון. דאתכא דבע"ה סומכין שיודעים שיתנו להם כל צרכן משא"כ בשמש ס"ס קס"ט שנמלך הוא בכל פעם. וט"ז חולק וכתב דצריך לברך על כל מין ומין שנותנין לו. ע"ש שכ' דדברי הרב כאן תמוהים מאד והיד אהרן הרבה להקשות על הט"ז והעלה ומקיים כפסק הש"ע ע"ש:

ו אכל כל מאכל ולא אכל מלח, שתה כל משקה ולא שתה מים, ביום ידאג מפני ריח הפה, ובליילה מפני ריח הפה ומפני אספורה (פי' חלי חונק); והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל (גודל הוא האצבע הגס, אצבע הוא קרוב לגס, אמה הארץ, קמיצה הוא הסמוך לקטן, זרת הוא הקטן), דקשה לקבר בנים; ולא בזרת, דקשה לעניות; ולא באצבע, דקשה לש"ד, אלא באמה ובקמיצה וע"ן לעיל סי' ק"ע למה אין אנו נוהגין באכילת מלח ושתיית מים.

סימן קפ - דיני פרורי הפת

סעיפים

ה'

ובו

א אין להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת (א) המזון.

באר היטב (א) המזון. דאין הברכה שורה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר כענין אלישע ושונמית :

ב כָּל מִי שְׁאִינוֹ מְשִׁיר פֶּת עַל שְׁלַחֲנוֹ אִינוֹ רוֹאֵה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם ; אָבֵל לֹא יָבִיא פֶּת (ב) שְׁלֵמָה וַיִּתְּנָה עַל הַשְּׁלַחַן, וְאִם עָשָׂה כֵּן מְחֻזֵּי דְלִשָׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עֲבִיד, שְׁנֵאמַר : הַעֲרָכִים לְגַד שְׁלַחַן (ישעיה סה, יא).

באר היטב (ב) שלימה. מלשון זה משמע דאם מונח כבר על השלחן אי"צ להסיר ט"ז והבי"ש פרק חלק עיין מ"א ובשי"ך י"ד ס"י קע"ח וביד אהרן. (ועיין בספר אליהו רבה שהסכים עם מהרי"ו) הלבוש בי"ד שם כתב דהנוהגים לערוך שלחן בליל שבת בפת שלם ומניחין אותו שם כל הלילה יש למחות בידם דודאי לא נתפשט זה אלא מחק ע"ז ע"ש. וכ"כ בספר נגיד ומצוה ע"ש. והט"ז בי"ד וכאן מיישב ומקיים המנהג שעושין לכבוד השבת ע"ש. והיד אהרן כתב עליו דבריו תמוהים ע"ש :

ג קָדָם שְׁיִטֵּל יָדָיו, יְכַבֵּד הַבַּיִת שְׁלֹא יִשְׁאַרוּ שָׁם פְּרוּרִין וַיִּמָּאֲסוּ בַּמַּיִם שֶׁל נְטִילָה ; אֵף עַל פִּי שְׁמַתָּר לְאַבֵּד פְּרוּרִין שְׁאִין בָּהֶם כְּזֵית, שְׁמָא יְהֵא הַשְּׁמֶשׁ עִם הָאָרֶץ, שְׁמַתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁמֶשׁ עִם הָאָרֶץ, וַיִּנְיַח גַּם פְּרוּרִין שְׁיִשׁ בָּהֶם כְּזֵית שְׁאָסוּר לְאַבְדֹן בַּיָּד, לְכַדּוֹ יְכַבֵּד תַּחֲלָה ; וְעַכְשָׁו אִין אָנוּ נוֹהֲגִים כֵּן, מִפְּנֵי שְׁאִין אָנוּ מְסַלְקִין הַשְּׁלַחַן, וְאָנוּ נוֹטְלִין הַיָּדִים חוּץ לַשְּׁלַחַן בְּמַקּוֹם שְׁאִין שָׁם פְּרוּרִים, וְלִיכָא לְמִיחָשׁ לְמַדֵּי.

ד אף על פי שמתר לאבד פרוורין שאין בהם פזיזת, מכל מקום קשה (ג) לעניות.

באר היטב (ג) לעניות. היינו אם משליכן במקום שדורסין אבל אם משליכן למים שרי. מ"א ע"ש :

ה נוהגים לכסות (ד) הסכין בשעת ברכת המזון, ונהגו שלא לכסותו בשבת ויום טוב.

באר היטב (ד) הסכין. דברזל מקצר ימי האדם ואינו דין שיהיה מונח על השלחן שדומה למזבח שמאריך ימי האדם. וטעם ב' לפי שפעם אחת הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית ותקע סכין בבטנו ע"כ נהגו לסלקו בשעת ברכה ב"י. וכתב ט"ז והמעשה היה בחול ע"כ גזרו ג"כ בחול. ולטעם הא' י"ל דכיון דאין בונין מזבח בשבת וליכא רמז למזבח ובמדינתנו אין נוהגין לחלק בין שבת לחול. עיין בתשובת באר עשק סי' ע"ז. כתב בשלחן של ארבע שיש לכסות הפת בשעת בה"מ שלא יראה בושתו ועי' סי' תע"ג :

הלכות מים אחרונים

סימן קפא - דיני מים אחרונים

סעיפים

י

ובו

א מים אחרונים, (א) חובה.

באר היטב (א) חובה. מוזגין הכוס ואח"כ נוטלין. רייו מ"א:

ב מים אחרונים אין נוטלים על גבי קרקע אלא (ב) בכלי, מפני רוח רעה ששורה עליהם; ואם אין לו כלי, נוטל על גבי (ג) עצים דקים וכיוצא בהן.

באר היטב (ב) בכלי. ומ"מ אין לרחוץ ידיו מתוך הכלי ובאמצעים שרי. יש"ש מ"א: (ג) עצים. וה"ה על הרצפה דאין רוח רעה שורה אלא ע"ג קרקע מ"א. כתב החייט דבמקום שאין עוברים שם יכולים ליטול ע"ג קרקע וכתב המ"א נ"ל דתחת השלחן שרי ואע"ג דלפעמים מסלקין השלחן מ"מ יתנגבו ביני וביני:

ג אין נוטלין בחמין שהי' (ד) נכוית בהם, מפני שמפעפעי' (פי' מבפעי' מלשון שחין אבטעות) את הידיים, ואין מעבירין את הזקמא.

באר היטב (ד) נכוית בהן. ורש"ל פסק דוקא בצוננין:

ד אינו צריך לטל אלא עד (ה) פרק שני של אצבעות.

באר היטב (ה) פרק שני. שלמעלה מהפרק אין מגיע ליכלוך המאכל:

ה צָרִיד שֵׁשְׁפִיל רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁתֵּרַד הַזְּהָמָא.

ו אִם הַמְּסַבֵּין רַבִּים, עַד חֲמִשָּׁה מִתְחִילִין מִן הַמְּבָרָךְ; וְאִם הֵם יוֹתֵר, מִתְחִילִין מִן הַקָּטָן וְנוֹטְלִין דָּרָךְ יְשִׁיבָתוֹ, וְאִין מְכַבְּדִין זֶה אֶת זֶה לְטַל עַד שֶׁמִּגִּיעִין **(ו)** לְחֲמִשָּׁה הָאַחֲרוֹנִים, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁאַרוּ אֶלָּא חֲמִשָּׁה שֶׁלֹּא נָטְלוּ, מִתְחִילִין מִן הַמְּבָרָךְ.

באר היטב (ו) לה' האחרונים. ושיערו חכמים כשיעור נטילת הארבע יכול המברך לעיין בדי ברכות של בה"מ. וש"מ דהא דאמרינן תיכף לנט"י ברכה לאו תיכף ממש אלא בכדי שיעור זה ומיהו להפסיק בכדי לא מפסיקינן. מ"א:

ז אִין מְבָרְכִין שׁוּם בְּרָכָה עַל מַיִם הָאַחֲרוֹנִים.

ח יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמַיִם אַחֲרוֹנִים אֵינָם צָרִיכִים נְגוּב; וְלְהַרְמְבִי"ם מְנַגֵּב וְאַחַר כֵּךְ **(ז)** מְבָרָךְ.

באר היטב (ז) מברך. וביש"ש כתב דוקא המברך צריך לנגב ולא האחרים:

ט מַיִם אַחֲרוֹנִים נוֹטְלִים בְּכָל מִינֵי **(ח)** מְשָׁקִים.

באר היטב (ח) משקין. וה"ה במים הפסולין לראשונים מ"א ובש"ג כתב דיש לזהר במים אחרונים שיהיו ראוין לשתיה ולא יהיו מרים וסרוחים וגם כח

אדם בעיניו כמו הראשונים. מים אחרונים אין צריכין שיעור וא"צ לשפוך על ידיו אלא פעם א'. וב"ח כתב לא נהגו האידנא לנקות הידים לא בין ולא בשמן:

יש (ט) שאין נוהגים לטל מים אחרונים; ואפלו לנוהגים כן, אדם שהוא אסטניס ורגיל לטל ידיו אחר הסעדה לדידיה הוו ידים מזהמות וצריך לטל (ידיו) קדם ברכת המזון.

באר היטב (ט) שאין נוהגים. והמקובלים כתבו דכל אדם יזהר במים אחרונים וכ"כ הישי"ש שנהג לשטוף הכוס ורחץ ידיו במים:

הלכות ברכת המזון

**סימן קפב - דין כוס ברכת המזון,
ושלא יהא פגום**

א יש אומרים שברכת המזון טעונה כוס אפלו (א) ביחיד, וצריך לחזר עליו, ולא יאכל אם אין לו כוס לברך עליו אם הוא מצפה ואפשר שיהיה לו, אפלו אם צריך לעבר זמן אכילה אחת; ולפי זה אם שנים אוכלים יחד צריך לקחת כל אחד כוס לברכת המזון; ויש אומרים שאינה טעונה כוס אלא בשלשה; ויש אומרים שאינה טעונה כוס כלל, אפלו בשלשה. הגה: ומכל מקום מצוה מן המבחר לברך על הכוס (ר"ן פרק ערבי פסחים).

באר היטב (א) ביחיד. והאר"י ז"ל כתב שהיחיד לא יברך על הכוס עיין יד אהרן:

ב כוס ברכת המזון אינו אלא של יין, ולא משאר משקים אפלו קבע סעודתו עליהם; ואם אין יין מצוי באותו מקום והשכר או שאר משקין הוו חמר (ב) מדינה, מברכין עליהם, חוץ מן המים. הגה: ומה שנוהגין במדינות אלו לברך על השכר, אין למחות דהא יש אומרים דאינו טעון כוס כלל, ועוד דהא עקר חמר מדינה הוא שכר וקובעין הסעודה עליו; ואף על גב דיין נמצא בעיר, מכל מקום לא מקרי מצוי לדבר זה, שהוא בליקר (ג) ואי אפשר לקנות יין בכל סעודה לברך עליו, אמנם המצוה מן המבחר לברך על יין (דברי עצמו). ויש מדקדקין כשמברכין ביחיד על היין שלא לאחז הכוס בידם, רק מניחין אותו על השלחן לפניהם, ונכון מנהג זה (ד) על דרך הקבלה (בית יוסף).

באר היטב (ב) מדינה. כתב רש"ל בשעת הדחק יכול לברך אפי' על קווא"ס או בארש"ט ואין להורות כן בפני ההמון שלא יבואו לזלזל אף שלא בשעת הדחק ע"כ וכתב הט"ז ואני אומר דיש בזה ביזוי הברכה ולא יעשה כן בישראל ועוד יש מנהג בין ההמון אם שותין שכר בתוך הסעודה ואחר האכילה קובעים עצמם לשתות מי דבש מברכין בה"מ על כוס שכר באמרם שהוא חמר מדינה גם זה ביזוי מצוה הוא והוא בכלל מ"ש שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך

ריקן וכ"כ הב"ח ושל"ה. וכתב המ"א ונ"ל דאין דברים אלו אלא במדינות שרגילין לשתות המי דבש והוי חמר מדינה אבל במקום שאין שותין אותו אלא לפרקים לא הוי חמר מדינה ע"ש: (ג) וא"א לקנות יין. אבל אם יש לו יין בביתו צריך לברך עליו ב"ח. כ' המ"א נ"ל דאם יש לו מעט יין בביתו לצורך קידוש א"צ לברך עליו דקידוש לכ"ע טעון כוס וחמור מבה"מ: (ד) ע"ד הקבלה. כבר כתבתי בשם האר"י שא"צ כוס כלל ועיין יד אהרן:

ג צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה פָּגוּם, שְׁאֵם שְׁתָּה מִמֶּנּוּ, (ה) פָּגְמוֹ; אֲבָל אִם שִׁפְךָ מִמֶּנּוּ (ו) לְתוֹךְ יָדוֹ אוֹ כְּלִי, אֵין בְּכָךְ כָּלוּם; וְאִפְלוּ שְׁתָּה מִהַכֹּד אוֹ מִחֻבֵּית קִטְנָה, הָוִי פָּגוּם; אֲבָל אִם שְׁתָּה מִחֻבֵּית שֶׁל עֵץ גְּדוֹלָה, (ז) אֵין לְהַקְפִּיד. יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִפְלוּ מִיָּם פָּגוּמִים, פְּסוּלִים לְמִזְג בְּהֵם כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה.

באר היטב (ה) פגמו. ה"ה כוס של קידוש והבדלה וכיוצא בהם אבל אם רוצה לשתות אע"ג דפגום הוא צריך לברך וזהו פשוט: (ו) לתוך ידו. ובאופן שעדיין שם מלא עליו דהא מלא בעיניו לכ"ע: (ז) ואין להקפיד. ויש לזהר לכתחלה. כנה"ג מ"א:

ד אִם הָיוּ כּוֹסוֹת הַמְּסֻבִּין פָּגוּמִים, צָרִיךְ לְתַתּ מְכוֹס הַבְּרָכָה (ח) לְתוֹכָם וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוֹ צָרִיךְ. ע"ל סי' ק"ץ וסי' רע"א.

באר היטב (ח) לתוכם. קודם שישתה המברך דכולם ישתו מכוס שאינו פגום אבל מה שנוהגים ששותה המברך ואח"כ שופך לכוסות המסובים שהם פגומים אין לזה טעם. ט"ז:

ה (ט) אם החזיר יין של כוס פגום לקנקו, היין שבקנקו כָּשֵׁר, מְשׁוּם דְּקָמָא קָמָא בְּטִיל.

באר היטב (ט) אם החזיר. דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקו ובה מתקן ואח"כ שופכין אותו להקנקו ואח"כ מוציאים אותו מהקנקו לשם ברכה כמ"ש סי' קפ"ג עיין מ"א ובעטרת זקנים ובשכנה"ג ובספר הליכות אליהו דף ע"ד:

ו יְכוּלִין לְתַקֵּן כּוֹס פְּגוּם עַל יְדֵי שְׂיוּסִיפוֹ מְעַט יַיִן, וְאֶפְלוּ עַל יְדֵי שְׂיוּסִיפוֹ עָלָיו מִים מִתַּקֵּן.

ז בְּשַׁעַת (י) הַדַּחֵק מְבַרְכִין עַל כּוֹס פְּגוּם.

באר היטב (י) הדחק. טוב יותר לברך על יין פגום מעל שאר משקים שאינם פגומים. עטרת זקנים. יש נוהגין שנותנין פרורין של פת בכוס ואומרים שמתוקן בכך וכתב הטור שהוא מנהג שטות והרמ"מ ובי"ח כתבו סמך מקרא דגורן ויקב שהגורן ממלא היקב:

סימן קפג - המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון

א כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה טָעוּן הַדְחָה מִבְּפָנִים וְשִׁטְיָה מִבְּחוּץ ;
וְאִם הוּא נָקִי וְאִין בּוֹ שְׁיֹרֵי (א) כּוֹסוֹת, אֵינּוּ צָרִיד.

באר היטב (א) כוסות. פיי שיורי יין ששרה בו פת רש"י. וה"ה כשמקנחו במפה שרי. מ"א :

ב יִתֵּן הַיַּיִן לְתוֹכוֹ חֵי, עַד שֶׁמִּגִּיעַ (ב) לְבִרְכַּת הָאָרֶץ, וְאִז
מוֹזְגוֹ לְהוֹדִיעַ שֶׁבַח הָאָרֶץ. **הגה:** ויש אומרים דאם היין אינו חזק
אינו צריך למזגו (טור), וכן נוהגין באלו הארצות; ויוציאנו מן החבית לשם
ברכה (טור בשם רש"י); ונראה דלדידן שאין לנו הרבה יין, אינו צריך רק
לשפכו מן הקנקן ששומרים בו היין לשם ברכה וחבית לאו דוקא, וכן נוהגין
במדינות אלו. וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדולתו.

באר היטב (ב) ברכה. כי חי פיי פרישק"ו. ולדידן ישלח לקנות מחנוני סמוד
לברכה כדי שיהא חי. מ"א :

ג צָרִיד לְחֹזֵר אַחַר כּוֹס (ג) שְׁלֵם.

באר היטב (ג) שלם. ואפי' נשבר בסיס שלמטה פסול א"כ בשעת הדחק.
מהרי"ל ועיין שכנה"ג :

ד מְקַבְּלוֹ (ד) בְּשֵׁתֵי יָדָיו, וְכִשְׁמֵתְחִיל לְבָרֵךְ נוֹטְלוֹ (ה)
בִּימֵינוּ, וְלֹא יִסִּיעַ בְּשִׁמְאֵל. **הגה:** והיננו דוקא שלא תגע השמאל
בכוס, אבל אם נותן השמאל תחת הימין, (ו) לסיעה, מתר (בית יוסף בשם
שבולי הלקט). ומגביהו מהקרקע טפח, אם הוא יושב על גבי
קרקע; ואם הוא מסב בשלחו, מגביהו מעל השלחו
טפח; ונותן בו עיניו שלא יסיח דעתו. **הגה:** ועל פו אין

לוקחין כוס שפיו צר, שקורין (ז) גלוק גלא"ז, לברך עליו; ומשגרו (ח) לאשתו שתשתה ממנו.

באר היטב (ד) בב' ידיו. עיין תשו' חכם צבי סי' קס"ח שכתב דוקא המברך צריך שיטול הכוס בידו ע"ש: (ה) בימינו. ויעמיד הכוס על כף ימינו והאצבעות יהיו זקופים סביב הכוס והסוד ואתן את הכוס על כף פרעה שלי"ה. ובספר נגיד ומצוה כתב שיהא הכוס עומד על ה' אצבעות על גביהם ממש ע"ש ועיין בית יעקב סימן קע"ד. אל יטול הכוס בבתי ידים רק יסירם קודם. מהר"ם: (ו) לסייע מותר. ב"ח כתב אם תופס בימין באמצע הכוס מותר לשום יד השמאל תחת הכוס ומ"א חולק עליו. וט"ז אוסר אפילו בנתן השמאל תחת הימין לסייעו דלא כהרמ"א ע"ש. כתב הט"ז ראיתי הרבה בני אדם שאינם ממלאין הכוס ממש ורמ"א כתב שיהא מלא. וצ"ל הטעם שאם יהא מלא הרבה ישפוך ויתבזה וכמ"ש אין מעבירין כוס מלא על האוכלין: (ז) גלוק גלא"ז. ט"ז ומ"א הקשו דמנ"ל שיתן עיניו ביין דילמא די שיתן עיניו בכוס ע"כ העלה הט"ז דאם אין בקלות כוס אחר יברך ע"ז ואין כאן חשש פיסול ע"ש ועיין בשכנה"ג: (ח) לאשתו. אפ"י לא אכלה עמהם כ"מ בגמ' גבי עובדא דילתא:

ה יש מי שאומר שאם המברך אטר (בלע"ז מנצ"יננו), אוחז הכוס בימינו שהוא שמאל כל אדם.

ו משנתנו לו כוס לברך לא ישיח המברך; והמסבין אין להם להשיח משהתחיל המברך, לא מבעיא בשעת שהוא מברך, שצריכין לשמע ולהבין מה שאומר המברך, אלא אפלו בין ברכה לברכה אין להם להשיח; ואם עברו ושחו בין ברכה לברכה בשעה שהמברך שותק מעט, יצאו. הגה: אפלו אם סח המברך עצמו, אבל אם שחו בשעה שהוא מברך, לא יצאו.

ז נכון הדבר שכל אחד מהמסבין יאמר (ט) בלחש עם המברך כל ברכה וברכה, ואפלו החתימות. הגה: ויקדים לסיים קצת קדם המברך, כדי שיענה אמן, כדלעיל סי' נ"ט. אין נותנין פוס של ברכה אלא (י) לטוב עין (גמרא פרק אלו נאמרין).

באר היטב (ט) בלחש. והבי"ח כתב דיותר טוב לשמוע וכ"כ בתשו' פנים מאירות סי' נ"ז ע"ש. ובט"ז כתב הואיל בעו"ה שבאותו פעם שהמברך מברך בזימון אין שומעין לו ומדברים דברים אחרים ובפרט בסעודות גדולות וטוב מאוד היה הדבר שלא לברך בזימון כלל דאז היה כ"א מברך בפני עצמו משא"כ עכשיו שטועים לומר שהם יוצאים בברכת המברך. ע"כ חיוב על כל אדם לדבר הברכות בלחש עם המברך ע"ש ובתשב"ץ כתב דצריכים לשמוע עד הזן את הכל שהוא ברכת הזימון וכתב המגן אברהם וכ"נ עיקר: (י) לטוב עין. פי' לשונא בצע וגומל חסד בממונו. רש"י:

ח לענין לשאל בברכת המזון מפני היראה או מפני הכבוד, יש מי שאומר שדינה כתפלה.

ט צריך לישוב בשעה שמברך, בין אם היה הולך בביתו כשאכל, או עומד או מסב, כשמגיע לברך צריך לישוב, כדי שיוכל לכוון יותר; וגם לא יהא מסב, שהוא דרך גאונה; אלא ישב (יא) באימה. הגה: נראה לי דלאו דוקא המברך, אלא הוא הדין כל המסבין לא ישבו בקלות ראש אלא באימה; מיהו אם לא עשה כן, אפלו ברך מהלך, בדיעבד יצא (רמב"ם פי"ד).

באר היטב (יא) באימה. ירא שמים יהא נזהר בשעת בה"מ להתעטף במלבוש העליון וגם להניח הכובע בראשו ולא יברך במצנפת הקטנה ואף כשמברך ביחיד ינהוג כך כדי שיהא מורא שמים עליו ויעורר הכוונה האר"י ב"ח

ושל"ה. אין עיטוף נוהג אלא בא"י משום כבוד השכינה עטרת זקנים בשם
ספר יש שכר ע"ש :

י יש אומרים שגם ברכת מעין שלש צריך לאמרה
מישב.

יא אם היה מהלך בדרך ואוכל, אינו צריך לישב ולברך
לפי שאין דעתו מישבת עליו.

יב אסור לברך והוא עוסק (יב) במלאכתו.

באר היטב (יב) במלאכתו. אפי' תשמיש קל אסור:

סימן קפד - לקבע ברכה במקום סעדה, ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא ברך

סעיפים

ו'

ובו

א מי שאוכל במקום אחד, צריך לברך קדם (א) שיעקור
ממקומו. הגה: ועין לעיל סי' קע"ח, ואם יצא ממקומו ולא

בְּרֵךְ, אִם הָיָה בְּמִזֵּיד, (ב) יִחְזַר לְמְקוֹמוֹ וַיְבָרֵךְ; וְאִם בְּרֵךְ בְּמְקוֹם שְׁנֵזֶכֶר, יִצָּא. **הגה:** וְדוֹקָא לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם, אֲבָל לְדַעַת הָרַא"ש דְּס"ל דְּאָף בְּשׁוּגְגָא יִחְזַר לְמְקוֹמוֹ לְכַתְּחִלָּה, בְּמִזֵּיד אָף בְּדִיעְבַּד לֹא יִצָּא (טור), וְאִם הָיָה בְּשׁוּגְגָא, לְהַרְמַבְ"ם יְבָרֵךְ בְּמְקוֹם שְׁנֵזֶכֶר, (ג) וְלְהַר"ר יוֹנָה וְהָרַא"ש גַּם הוּא יִחְזַר לְמְקוֹמוֹ וַיְבָרֵךְ.

באר היטב (א) שיעקור. עסי קע"ח דמפינה לפינה לא חשיב שנוי מקום. וה"ה כשרואה מקומו. ואם אכל בחדר זה ודעתו לברך במקום אחר בבית זה יש לסמוך ע"ז כשאותו מקום אינו נקי. מ"א ע"ש: (ב) יחזור. נ"ל דאם הוא רחוק שעד שיחזור למקומו יתעכל המזון יברך כאן. מ"א: (ג) ולהר"י והרא"ש. עיין ט"ז שהאריך והעלה דלענין הלכה יש לפסוק בזה ספק ברכות להקל ובדיעבד בכל גווני א"צ לחזור אם בירך כבר במקום השני אבל אם לא בירך עדיין יחזור למקומו אפי" בשוגג והיינו אם אפשר לו ואין עליו עיכוב מחמת החברותא שעמו ע"ש:

ב בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, כְּשֶׁאִין לוֹ פֶּת עוֹד, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פֶּת עוֹד, יֵאָכֵל בְּמְקוֹם הַשְּׁנִי (ד) מְעַט וַיְבָרֵךְ, רַק שְׁלֹא יִהְיֶה (ה) רָעַב מְאֹכִילָה רְאֲשׁוֹנָה.

באר היטב (ד) מעט. אפי" לא אכל כאן כזית ל"ח. ובהלק"ט ח"א סי' (קמ"ו) [קמ"ז] כ' דוקא כזית ע"ש: (ה) רעב. דאם הוא רעב א"צ לאכול עוד דהא לא מהני לאכילה ראשונה. ובספר אליהו רבה מגיה בשי"ע שלא יהיה רעב ושבע מאכילה ראשונה וכן הגירסא בלבוש ובראב"ן:

ג וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁכָל שְׁבַעַת הַמִּינִים טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם בְּמְקוֹמָם; וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּחַמְשַׁת מִינֵי דְגָן דְּוִקָא וְעִין לְעִיל סִי קַע"ח סְעִיף ה'.

ד אָכַל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם בֵּרֵךְ בְּרִכַּת הַמְּזוֹן אִם לֹא, צָרִיךְ לְבָרֵךְ (ו) מְסַפֵּק, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן (ז) הַתּוֹרָה.

באר היטב (ו) מספק. ספק אכל ספק לא אכל אינו מברך הלק"ט ח"ב סימן רע"ח ובספק אכל פת כתב בתשובת קול בן לוי סי' ג' דמברך ע"ש: (ז) התורה. משמע מלשון המחבר דברכת הטוב והמטיב דאינו אלא מדרבנן דביבנה תקנוהו אין צריך לחזור ולברך והוא הדין אם לא אכל כדי שביעה שאינו חייב לברך מן התורה. אמנם בתשובת הר"ש חיון כתב אפי' ברכת הטוב והמטיב צריך לחזור ולברך כי היכא דלא לייתי לזלזלי ביה וכ"כ בתשובת הר"י הלוי סי' מ"ד כנה"ג. ואשה שהיא מסופקת אם בירכה בה"מ אם מחוייבת לחזור ולברך עיין תשובת שער אפרים סי' י"א י"ב:

ה עַד אֵימָתֵי יָכוֹל לְבָרֵךְ, (ח) עַד שִׁתְּעַכֵּל הַמְּזוֹן שְׂבִמְעִיו; וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ, כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָעֵב מִחֲמַת אוֹתָהּ אֲכִילָה, וּמִשְׁעָה שֶׁהִתְחִיל לְהִיזוֹת רָעֵב, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּעַכֵּל עַדִּין לְגַמְרֵי, כְּנִתְּעַכֵּל לְגַמְרֵי דִּינִינֵן לִיה; וְכֵן נָמִי לְעִנְיָן אֲכִילַת פְּרוֹת וּשְׂתִית יֵין, אִם אֵינוֹ רָעֵב וְלֹא צָמָא וְתָאֵב לְאוֹתָם (ט) פְּרוֹת, יְבָרֵךְ, אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְשַׁעַר אִם נִתְּעַכֵּלוּ.

באר היטב (ח) עד שיתעכל. ושיעור עיכול באכילה מועטת הוא כדי הילוך ד' מילין והוא שעה וחומש וכתב המ"א נ"ל דהאי עיכול תחלת עיכול הוא דסוף עיכול הוי עכ"פ ו' שעות. ובסעודות גדולות לפעמים יושבים ד' או ה' שעות קודם שמברכין ואינו נכון ונ"ל כיון שעוסקין בשתיה ופרפראות כלא נתעכל דמי. צ"ע מי שאכל מעט ולא שבע ממנו האידך ישער דהא מתחלה ג"כ היה רעב ונ"ל דמשער אם הוא רעב כ"כ כמו שהיה קודם שאוכל והואיל ואין אנו בקיאים לשער זה לכן יאכל מעט קודם ברכת המזון ואם הסיח דעתו יברך המוציא תחלה. מי שרוצה לפטור שני אכילות או שתיות בברכה אחת ושהה כדי שיתעכל צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה מ"א ע"ש. ובסי' אבן העוזר חולק עליו ע"ש והיד אהרן הביא בשם הרופאים ששיעור עיכול בינוני הוא שש

שעות וכן הכריח בהלקיט ח"א סי' קמ"ה וכ"כ מהר"ם לונזאנו עיין בס' מצות שמורים: (ט) פירות. אע"פ שיש לו תאווה לשאר פירות ט"ז ומ"א בשם ב"ח כתב שאינו תאב לשום פרי:

י שְׁעוֹר אֲכִילָה לְבָרֶךְ עָלֶיהָ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן, (י) בְּכֶזֶית.

באר היטב (י) בכזית. היינו מדרבנן אבל מדאורייתא בעי דוקא שאכל ושבע ממש:

סימן קפה - לברך ברכת המזון בקול רם, ויתר פרטים בברכת המזון

סעיפים

ה'

ובו

א בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן נְאֻמָּה בְּכָל לָשׁוֹן.

ב צָרִיךְ שִׁישְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מֵה שְׁמוֹצִיא (א) בְּשִׁפְתָיו ; וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ יֵצֵא, וּבְלִבָּד שִׁיוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו.

באר היטב (א) בשפתיו. אבל אם הרהר בלבו לא יצא נ"ל דאם מחמת חולי או אונס אחר קרא בלבו יצא כמו בעל קרי מ"א. מצאתי למה אין פ' בבה"מ לפי שכל מי שבירך בה"מ בכוונה אין שולט בו לא אף ולא קצף וכו' ומזונותיו מצוין לו בריוח ובכבוד כל ימיו ספר החינוך עטרת זקנים והמדקדק יזהר לברך דוקא תוך הספר ולא בע"פ ב"ח. (כתב בס' חסידים מעשה באחד שמת

ונתגלה בחלום לאחד מקרוביו וא"ל בכל יום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק
לברך כל הברכות בכוונת הלב כוי ע"ש ובספר אליהו רבה):

ג יש מי שאומר דבעל הבית עם בנ"ו ואשתו, צריך
לברך בקול רם, כדי שיצאו בברכתו.

ד אפלו נשתפר כל כך עד שאינו יכול לדבר פראוי, יכול
לברך (ב) ברכת המזון.

באר היטב (ב) בה"מ. עיין ס"י צ"ט ס"א. ולכתחלה יברך קודם שיבא לידי
כד עיין מ"א:

ה ואם ברך והיתה צואה פנגדו, או שהיה (ג) שכור (פ"י
לגמרי), נסתפקו התוספות והרא"ש אם צריך לחזר
ולברך; ומשום מי רגלים פשיטא שאינו חוזר לברך.

באר היטב (ג) שכור. עיין ט"ז וביד אהרן:

סימן קפו - אם נשים וקטנים חיבים

בברכת המזון

א נָשִׂים חַיְבוֹת בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן, (א) וְסִפְקָהּ הוּא אִם הֵן חַיְבוֹת מִדְּאוֹרֵייתָא וּמוֹצִיאוֹת אֶת הָאֲנָשִׁים, אוֹ אִם אֵינָן חַיְבוֹת אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן וְאֵינָן מוֹצִיאוֹת אֶלָּא לְמִי שְׂאִין חַיּוּבוֹ אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן. וְעֵינָן לְקַמּוֹ סִי קַצִּיט בְּעֵינָן זְמוּן שְׁלֵהֶם.

באר היטב (א) וספק. עיין יד אהרן שהאריך :

ב קָטָן חַיב מִדְּרַבְּנָן, כְּדִי לְחַנְכוֹ; וְהֵיא דְבֵן מְבָרַךְ לְאָבִיו, כְּשֶׁלֹּא אָכַל הָאֵב חַיב כְּדִי (ב) שְׂבִיעָה, שְׂאִינוֹ חַיב אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן.

באר היטב (ב) שביעה. ואפילו גם הבן לא אכל כדי שביעה דהוי תרי דרבנן אפי"ה מוציא לאביו כ"מ סוף פסחים והתוס' סוף פ"ב דמגילה חולקין וכ"כ האגודה ומשמע שם דוקא במגילה דינא הכי ופשוט דקטן אינו מוציא את האשה.

סימן קפז - דיוקים בנסח ברכת

המזון

א יֵשׁ אוֹמְרִים: בְּרוּךְ מְשַׁבֵּיעַ לְרַעְבִּים, וְאֵין לְאָמְרוֹ, וְהַמוֹסִיף גּוֹרַע; אִם אָמַר בְּמָקוֹם בְּרִכַּת הַזֵּן: בְּרִיךְ

רַחֲמָנָא מְלַכָּא, מְאָרִיָּה דְהָאֵי פְתָא, (א) יֵצָא; וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׁצַרִּידְךָ שְׁיַחְתֵּם: בְּרִידְךָ רַחֲמָנָא דְזֶן כְּלָא.

באר היטב (א) יצא. בדיעבד ולא לכתחלה כלל כ"א לקטנים פחות משמונה שנה. ב"ח. דברים הראויים לנהוג בבה"מ. שאתה זן קמץ תחת השי"ן. אנחנו מודים לך ולא אנו דאנו הוא לשון אנינות. בפי כל חי ולא בפה. רעינו בשוא תחת הרי"ש ולא בחולם. זונינו במלאפוי"ם. וא"ל אל בכל יום רק בכל יוס ט"ז סי קפ"ט. הוא הטיב לנו הוא מטיב לנו והוא ייטיב לנו. ורש"ל כתב דיאמר הוא הטיב מטיב ייטיב לנו עיין מ"א סי קפ"ט. וכל טוב ומכל טוב במלאפוי"ם. ויאמר מאת ה' וידקדק במלת מאת. יאמר ומצא חן ולא ונמצא חן. ובשבת ור"ח אומר מגדול ובחול מגדיל דחולם מלך גדול וחירק בלי יו"ד מלך קטן וסי' חודש ושבת קרא מקרא ר"ל כמו שכתוב בנביאים עיין עטרת זקנים סי קפ"ט. לא חיסר לנו בשירק תחת החית. אל יחסר לנו בשו"א תחת היו"ד ופתח תחת החי"ת וצירי תחת הסמך. ושל"ה כתב לומר חסר לנו ואל יחסר שהנקודות עולין כמנין לחס. בברכת בעה"ב אם הוא לבדו יאמר ונאמר אמן ואם יש אחרים יאמר ואמרו אמן. ויאמר בכל מכל כל הכ"ף דגושה. אם יש ב' שלחנות ממש ועל כל אחד יושבים ב"ב בפני עצמן יאמר על שלחנות אלו אבל אם מסדרין הדפין על שלחנות הרבה כמו בסעודות גדולות הוי כמו שלחן א'. אבי מורי ולא אבא. יש לענות אמן אחר הרחמן עיין אחרונים: (ועיין בספר אליהו רבה שתיקן כל הנוסחאות בבה"מ):

ב בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, לְהֵרָאִישׁ לֹא יֵאמֹר: שְׁהִנְחַלְתָּ
לְאַבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֻמְדָּה וְכוּ' בְּרִית וְתוֹרָה, שְׁהֵרִי אוֹמֵר עַל
בְּרִיתְךָ שְׁחַתַּמְתָּ בְּבִשְׁרֵנוּ וְעַל תּוֹרַתְךָ שְׁלַמְדַּתְנוּ וְדִי
בְּפַעַם אֶחָד; וְהִרְמַבְיִים חוֹלֵק. הגה: וְדַבְּרֵי הָרֵאִישׁ הֵם עֶקֶר.

ג אִם לֹא הִזְכִּיר בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ בְּרִית (ב) וְתוֹרָה, אֶפְלוּ
אִם לֹא חִסֵּר אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם, מִחֲזִירִין אוֹתוֹ. הגה: (ג)
וְנָשִׂים וְעֶבְדִּים לֹא יֵאמְרוּ בְּרִית וְתוֹרָה, דְּנָשִׂים לָאוּ בְּנֵי בְּרִית נִינְהוּ, וְעֶבְדִּים
לָאוּ בְּנֵי תוֹרָה נִינְהוּ (כָּל בּו').

באר היטב (ב) ותורה. אם לא אמר הודאה תחלה וסוף מחזירין אותו: (ג) ונשים. ועכשיו אומרים הנשים עיין מ"א:

ד אם לא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד, מחזירין אותו. הגה: ואומרים על הנסים בחנכה ובפורים, קדם ועל הפל וכו'; ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו (טור). וע"ל סימן תרפ"ב. ומכל מקום יוכל לאמרו בתוך שאר הרכמן, ויאמר: הרכמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', וק"ל נהוג (כל ב').

סימן קפח - נסח ברכה ג', ודיני ברכת המזון בשבת, והטועה בברכת המזון

סעיפים

י'

ובו

א אחר שחתם: בונה ירושלים, יענה אמן אחר ברכת עצמו, מפני שהיא סיום הברכות דאורייתא, דהטוב והמטיב אינה דאורייתא.

ב אמן זה יאמרנו בלחש, כדי שלא ירגישו שברכת הטוב והמטיב אינה דאורייתא ויזלזלו בה. הגה: ונראה דדוקא כשמברך לבד ואין עונין אמן אחר שאר ברכות; אבל כשמזמנין, עונין עליו כשאמר אמן שעונין על ברכות הראשונות, אף על גב דהמברך עונה גם כן מכל מקום אינו נכר כל כך, הואיל ואחרים עונין גם כן עמו; וכן המנהג במדינות אלו לאמרם בקול רם אפלו המברך עצמו, כשמזמנין, ואולי הוא מהאי טעמא.

ג צָרִיךְ לְהִזְכִּיר בְּבִרְכָּה שְׁלִישִׁית מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְאִין לְהִזְכִּיר בָּהּ שֵׁם וּמַלְכוּת אַחַר; וְהַאֲמִיר: וּמַלְכוּתֶיךָ וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ, טוֹעָה, שְׂאִין לְהַשְׁוֹת מַלְכוּתֶיךָ דְאַרְעָא עִם מַלְכוּתֶיךָ דְשְׁמַיָּא; וְכֵן אִין לֹאמַר בָּהּ אָבִינוּ מַלְכָּנוּ. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲמִירִים דְאַף כְּשֶׁאֲמִיר יַעֲלֶה וְיָבֵא, לֹא יִסִּים מְלֶכְךָ חֲנוּן וְרַחוּם, אֶלָּא יִדְלַג מֵלֶת מְלֶכְךָ (אֲבוּדְרָהִם), וְסִבְרָא נְכוּנָה הִיא אֶבֶל לֹא רְאִיתִי (א) נוֹהֲגִין כֵּן.

באר היטב (א) נוהגין כן. ואין למחות ביד הנוהגין כן. מ"א:

ד נִסְחַ בְּרָכָה זֹו פּוֹתֵחַ בָּהּ: רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ, אוֹ נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְחֹתֵם בָּהּ: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם אוֹ מְנַחֵם צִיּוֹן בְּבָנֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם; וְאִין לְשִׁנוֹת הַנִּסְחַ מְשַׁבֵּת לְחַל, דְּבִין בְּשַׁבַּת בֵּין בָּחַל אֲמִיר נִסְחָא אַחַת. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲמִירִים דְּאֲמִירִים בּוֹנֵה בְּרַחֲמֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן נוֹהֲגִין (מְרַדְכֵי סוּף בְּרַכּוֹת).

ה בְּשַׁבַּת אֲמִיר בָּהּ: רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ, וּבְרֵאשׁ חֲדָשׁ וַיּוֹם טוֹב וְחָלוּ שְׁל מוֹעֵד אֲמִיר: יַעֲלֶה וְיָבֵא, וְאִם חָל אֶחָד מֵהֶם בְּשַׁבַּת אֲמִיר: רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ, וְאַחַר כָּךְ: יַעֲלֶה וְיָבֵא, וְאִינוּ מְזַכִּיר שְׁל שַׁבַּת בְּיַעֲלֶה וְיָבֵא, וְלֹא שְׁל יוֹם טוֹב וְחָלוּ שְׁל מוֹעֵד וְרֵאשׁ חֲדָשׁ בְּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ.

ו טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שְׁל שַׁבַּת, אֲמִיר: בְּרוּךְ אַתָּה ה'

אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם שְׁנַתֵּן שַׁבָּתוֹת (ב) לְמִנוּחָה לְעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וּלְבָרִית בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ
הַשַּׁבָּת; וְאִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב, אוֹמֵר: בְּרוּךְ
אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר (ג) נָתַן יָמִים טוֹבִים
לְיִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה אֶת יוֹם חַג פְּלוּנֵי הַזֶּה בְּרוּךְ
אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים; וְאִם חָל יוֹם טוֹב
בַּשַּׁבָּת, אוֹמֵר: שְׁנַתֵּן שַׁבָּתוֹת לְמִנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲבָה לְאוֹת וּלְבָרִית וְיָמִים טוֹבִים לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה
אֶת יוֹם חַג פְּלוּנֵי הַזֶּה בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת
וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים. וְכָל בְּרָכוֹת הַלְלוּ בְּשֵׁם וּמְלִכוֹת. וְהָא
דְּסָגִי בְּהֶדְ בְּרָכָה, דְּוִקָא כְּשֶׁנֶּזְכָּר קִדְּם שְׁהַתְחִיל הַטוֹב
וְהַמְּטִיב, אֲבָל אִם לֹא נֶזְכָּר עַד שְׁהַתְחִיל הַטוֹב וְהַמְּטִיב,
צָרִיד לְחַזֵּר לְרֵאשׁ בְּרַכַּת הַמְּזוּן.

באר היטב (ב) למנוחה. ומי שאינו יודע נוסח ברכה זו שמזכיר כאן שנתן
שבתות למנוחה כו' צריך לחזור לראש כיון שאינו יודע לתקן החסרון אלא
דאם יודע התחלה והסיום סגי אף שאינו יודע שאר הנוסחא כראוי. ט"ז: (ג)
נתן. ובר"ה א"א בזה ודברך מלכינו אמת מהרי"ל. וא"א לששון ולשמחה
בר"ה. הרב בעל כנסת הגדולה פסק דבר"ה וי"כ דהיינו חולה שאכל ביי"כ אם
טעה ולא אמר יעלה ויבא שיאמר ברוך אשר נתן י"ט לישראל וחותרם ברוך
מקדש ישראל ויוה"כ והרב בני חייא חולק ופסק דאינו חותרם בר"ה וי"כ. וכן
פסק המ"א דאינו חותרם דהוי כר"ח ע"ש:

ז אִם טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר בָּהּ שֶׁל רֵאשׁ חֹדֶשׁ, בֵּין בֵּינֵינוּ
בְּלִילָה, אוֹמֵר: בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
לְזָכְרוֹן, וְאֵינוֹ חוֹתֵם בָּהּ, וְהוּא שְׁנֵזְכָּר קִדְּם שְׁהַתְחִיל
הַטוֹב וְהַמְּטִיב; אֲבָל אִם לֹא נֶזְכָּר עַד שְׁהַתְחִיל הַטוֹב
וְהַמְּטִיב, אֵינוֹ חוֹזֵר מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ חַיֵּב לְאָכֵל פֶּת כְּדֵי

שְׂפִיתְחִיב לְבָרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן ; וְחַל הַמּוֹעֵד דִּינוֹ כְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. **הגה:** וְאֶפְשָׁר דְּמַכְּל מְקוֹם יֵשׁ לְאָמְרוּ בְּתוֹךְ שְׁאֵר הַרְחֻמוֹ, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל סִי קפ"ז גְּבִי עַל הַנְּסִים ; וְאוּלַי יֵשׁ לְחַלֵּק כִּי בְּנִעְלָה וְיָבֵא יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרֶת שְׁמוֹת וְאֵין לְאָמְרוּ לְבִטְלָה, כֵּן נִרְאֶה לִי וְכֵן נוֹהֲגִין. **אם חל ראש חודש בשבת, והזכיר של שבת ולא הזכיר של ראש חודש, ולא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב, אינו חוזר ; ואם שכח [גס] של (ד) שבת ונזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב, כולל ראש חודש עם שבת ואומר : שנתן שבתות למנוחה וראשי חודשים לזכרון ; ואם פתח בהטוב והמטיב, חוזר לראש ברכת המזון ומזכיר של שבת ושל ראש חודש ; ויש מי שאומר שאם שכח של שבת וראש חודש ונזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב, אומר : שנתן שבתות למנוחה וראשי חודשים לזכרון, וחיתם בשל שבת ואינו חותם בשל ראש חודש.**

באר היטב (ד) שבת. ואם שכח של שבת לחוד אינו מזכיר ר"ח בברכה מיהו כשפתח הטוב והמטיב דחוזר לראש לכ"ע מזכיר של ר"ח. ובשבת חנוכה אם הזכיר של חנוכה ולא של שבת חוזר לראש ואינו מזכיר של חנוכה דהא אינו חובה להזכיר של חנוכה. מ"א :

ח סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית **(ה)** בְּשַׁבָּת, דִּינָהּ **(ו)** כְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ.

באר היטב (ה) בשבת. דבי"ט דוקא בסעודה א' של לילה וא' של יום. תשב"ץ : **(ו) כר"ח.** אף על גב דלכתחלה חייב לאכול מ"מ כיון שיש דיעות בזה ספק ברכות להקל. ואם אכל סעודה רביעית בשבת לא הדר לרישא תוסי וכתב המ"א משמע מלשונם דאם לא פתח הטוב והמטיב אומר ברוך וכו' כמו בר"ח :

ט ג' שְׁאָכְלוּ בְּשַׁבָּתוֹת וַיּוֹם טוֹב, וַשְּׂכָחוּ לְהַזְכִּיר מַעֲיִן
הַמְּאָרֶע וְהֵם צָרִיכִים לְחַזֵּר לְרֹאשׁ בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן, יְבָרֵךְ
כָּל אֶחָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, כִּי מִיָּדֵי זְמוּן כָּבֵר יֵצְאוּ.

י הָיָה אוֹכֵל וַיֵּצֵא שַׁבָּת, מִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן
דְּאֲזַלְיֵנָּה בְּתַר הַתְּחִלַּת (ז) הַסְּעוּדָה; (ח) וְהוּא הַדִּין לְרֹאשׁ
חֲדָשׁ וּפְּוֹרִים וְחֲנֻכָּה.

באר היטב (ז) הסעודה. ואם התפלל ערבית שוב אינו מזכיר של שבת אפי' התפלל מבע"י. מ"א: (ח) וה"ה לר"ח. ואם חל ר"ח ביום א' צ"ע אם יזכיר שניהם של שבת ור"ח דמחזי כסתרי אהדדי אם אזלינן בתר השתא י"ל ר"ח ואם אזלינן בתר התחלת סעודתו י"ל שבת. ופסק הט"ז די"ל תרווייהו של שבת ור"ח מידי דהוי איקנה"ז שאומר תחלה קידוש השייך ליי"ט ואח"כ הבדלה השייכה אחר השבת הי"נ בבה"מ מזכיר של שבת שעבר ושל ר"ח או י"ט הבא. אבל הבי"ח פסק דאם חל ר"ח או יו"ט במו"ש ומשכה סעודתו. אינו אומר אלא רצה דבתר התחלת סעודתו אזלינן. ומ"א פסק דאם אכל פת בלילה צריך להזכיר ר"ח ולא של שבת ואם לא אכל פת בלילה יזכיר של שבת ולא של ראש חודש. אבל במוצאי שבת לחנוכה אפי' אכל פת בלילה אינו מזכיר של חנוכה דאינו אלא רשות להזכיר. וכל זה אם חל ר"ח או י"ט או חנוכה ביום א' אבל שבת חנוכה או שבת ר"ח או י"ט שחל בשבת ונמשך סעודתו במ"ש לכ"ע מזכיר שתיהן של שבת ור"ח או שבת ועל הנסים ופשוט הוא ודוקא אם לא התפלל ערבית. אבל בתשו' רמ"א סי' קל"ב משמע דוקא בפורים ושבת אזלינן בתר תחלת הסעודה משא"כ בר"ח וחנוכה דלא חשבי סעודתייהו כ"כ להיות נקראים קבועים לילך אחר תחילת סעודה והטעם מפני שבשבת חייב לאכול סעודה ג' ביום וכן בפורים סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח ע"כ נכון לילך בתר תחילת סעודה משא"כ ר"ח וחנוכה לפ"ז אם אכל ומשכה סעודתו עד הלילה והיה שבת ור"ח או חנוכה מזכיר של שבת לחוד ולא של ר"ח או חנוכה ומהר"ם מלובלין פסק אם חל ר"ח בשבת ומשכה סעודתו יזכיר של שבת ור"ח אבל ר"ח באמצע שבוע ונמשכה סעודתו עד הלילה לא יזכיר ר"ח כיון שאין בתוספתו מצוה משא"כ אם חל ר"ח בשבת עיין עטרת זקנים ומ"א בסי' תי"ט ועיין בשכנה"ג. עיין בהלק"ט ח"ב סי' מ"ו

שכתב דעד כדי שיתעכל המזון שאכל בשבת יוכל להזכיר של שבת שאינו בדין
שאם ישב לאכול כל הלילה שיזכיר של שבת ופשוט הוא ע"ל סי' קפ"ד ס"ק
א': (ועיין בספר אליהו רבה בזה הענין ובמה שהשיב על הבי"ח ומישב דברי
רמ"א ע"ש):

סימן קפט - נסח ברכה רביעית ודיניה

סעיפים

ב'

ובו

א בְּרָכָה רְבִיעִית לֹא יֹאמֵר תְּתַבָּרַךְ, וְלֹא יֹאמֵר בָּהּ הַחֵי,
כִּי אִם בְּבֵית (א) הָאָבֶל; וְאוֹמֵר בָּהּ שְׁלֹשָׁה מְלָכִיות:
בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל אֲבִינוּ מֶלְכֵנוּ
וְכוֹ, הַמְּלֶכֶת הַטּוֹב. וְשְׁלֹשָׁה הַטְּבוֹת: הוּא הַטֵּיב לָנוּ, הוּא
מֵטֵיב לָנוּ, הוּא יֵיטֵיב לָנוּ. וְג' גְּמוּלוֹת: הוּא גְּמַלְנוּ, הוּא
גּוֹמְלָנוּ, הוּא יְגַמְלָנוּ.

באר היטב (א) האבל. ואם מברך לעצמו אומר בעצמו תורת אדם מ"א. כשיש
עכו"ם בבית נוהגים לומר כולנו יחד בני ברית. וט"ז בי"ד כתב שאינו נכון
דכיון שאומר כולנו יחד הכל בכלל אלא יאמר אותנו בני ברית כולנו יחד.
כשיש מומר לעכו"ם במקום סעודה צ"ל בני ברית דמומר אינו בכלל ברית.
מ"א ע"ש. ובתשובת יד אליהו סי' פ"ג הרבה להקשות עליו וכתב שאין
לאומר ע"ש:

ב בְּבֵית הָאָבֶל אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ

העולם האל אבינו מלכנו בוראנו גואלנו קדושנו קדוש
יעקב המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דין אמת וכו'
ועין בורה דעה סימן שע"ט.

סימן קצ - שתית היין אחר הברכה

ודיניו

סעיפים

ה'

ובו

א אחר שסיים ברכת המזון מברך (א) בורא פרי הגפן (ב)
ויטעם המברך ואם הפסיק בין הברכה לטעימה ע"ל ס"י רע"א סעיף
ט"ו ואחר כך יטעמו האחרים; אם כלם זקוקים לכוס
אחד, ונותן המברך מכוסו לכוס ריקן שבגדם, לא
יטעמו עד שיטעום הוא; אבל אם אינם זקוקים לכוסו,
יכולים לטעם קדם שיטעם הוא. אין צריך המברך
לשפך מכוסו לכוס המסבין אלא אם כן כוס המסבין
פגום. ועין לעיל ס"י קפ"ב וסוף סימן רע"א.

באר היטב (א) בפה"ג. ואומרים סברי מרנן אע"פ שבית הבליעה פנוי שלא
לחלק בברכת היין עטרת זקנים ע"ש: **(ב) ויטעום המברך.** מצוה לגמוע
גמיעות גסות משום חבוב מצוה:

ב אחר ששתה כוס של ברכת המזון יברך ברכה אחת
מעין (ג) שלש.

באר היטב (ג) שלש. ואם דעתו לשתות עוד לא יברך אחריו אלא בסוף ואם טעה וברך אחריו א"צ לברך בתחלה כיון שהיה בדעתו לשתות עוד ודוקא כשדעתו לשתות מיד דאלי"כ יש לחוש שמא יתעכל. מ"א :

ג שְׁעוֹר שְׁתִּית (ד) יֵין לְהִתְחַיֵּב בְּבִרְכָּה אַחֲרוֹנָה יֵשׁ סֶפֶק אִם דֵּי בְּכֻזִּית (ה) או בְּרַבִּיעִית, לְכַדּוּ יִזְהַר לְשִׁתּוֹת או פְּחוֹת מִכְּזֻזִּית או רַבִּיעִית כְּדֵי לְהִסְתַּלֵּק מִן הַסֶּפֶק, וְהִכָּא אִי אֶפְשָׁר לְשִׁתּוֹת פְּחוֹת מִכְּזֻזִּית, דְּכָל דְּבָר שֶׁצָּרִיךְ כּוֹס צָרִיךְ לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ כְּמֵלֵא לְגַמּוּי שֶׁהוּא רַב רַבִּיעִית, הִלְכָּדוּ יִשְׁתֶּה רַבִּיעִית (ו) שְׁלֵם.

באר היטב (ד) יין. וה"ה שאר משקין. והספק הוא דיש לדמותו לאכילה והוי בכזית. או נאמר ושבעת שהוא שתיה בעי שישתה כדי שביעה דהוי רביעית. ויש רוצים לומר דעל יין שרף מברך בפחות מכזית דבפורתא מייטבא דעתיה ול"נ דבעי כשיעור דלא חלקו חז"ל בשיעורים. מ"א : (ה) או ברביעית. ובספר גן המלך הביא ראיה דשיעורו ברביעית ע"ש והיד אהרן חולק עליו : (ו) שלם. וט"ז העלה דאם שתה מלא לוגמיו מכוס גדול או בפחות מזה אם שתה רוב הכוס צריך לברך לכ"ע ע"ש. ובספר אליהו רבה דחה דברי ט"ז בשתי ידים והעלה דלעולם צריך רביעית שלם :

ד אִם הַמְּבָרֵךְ אֵינוֹ רוֹצֵה לְטַעַם, יִטַּעַם אֶחָד מֵהַמְּסַבִּין כְּשֶׁעוֹר, וְאֵין שְׁתִּית שְׁנַיִם מְצַטְרֶפֶת, מְכַל מְקוֹם מְצוּהָ מִן הַמְּבַחֵר שֶׁיִּטְעַמוּ כֻּלָּם וְעַיִן לְקַמּוֹ סִימָן רַע"א סְעִיף י"ד.

ה כְּשֶׁמְסַבִּין בְּסַעֲדָה גְּדוֹלָה וְאֵין יוֹדְעִים עַד הֵיכָן יִגִּיעַ כּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, כָּל אֶחָד (ו) מֵהַמְּסַפְּקִים אִם יִגִּיעַ

לו צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קַע"ד סְעִיף ה' בהג"ה.

באר היטב (ז) מהמסופקים. ואם בשעה שבירך המברך נתכוין על כל אי מהמסובין והמסובין נמי נתכוונו אם יגיע להם הכוס שיצאו בברכתו יוצאין בזה. מ"א: (ובספר א"ר העלה דטוב לכוין שלא יצאו בזה וכן מוכח מט"ז ס"ס קע"ב):

סימן קצא - אם הפועלים מחיבים לברך

סעיפים

ג'

ובו

א פועלים העושים מלאכה אצל בעל הבית, מקצרין (א) בברכת המזון, כדי שלא לבטל מלאכת בעל הבית; כיצד, ברכה ראשונה כתיקנה, ושנייה פותח בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים וחותרם בברכת הארץ, ואין אומרים ברכת הטוב והמטיב כלל. במה דברים אמורים, כשנוטלים שֶׁכָּר על מלאכתו מלבד הסעודה, אבל אם אין נוטלים שֶׁכָּר אלא הסעודה שאוכלים לבד, מברכין כל די ברכות כתיקנו; וכן אם בעל הבית מסב עמם, אף על פי שנוטלים שֶׁכָּר מלבד הסעודה, מברכין כל די ברכות.

באר היטב (א) בבה"מ. גם אי"צ להמתין על אחרים עד שיזמנו. סמ"ע סי' שלי"ז ומ"א לא כ"כ ע"ש ועיין בשכנה"ג:

ב וְהֶאֱדָנָא לְעוֹלָם מְבָרְכִים כָּל אַרְבַּע בְּרָכוֹת, שְׂאִין דְּרָדָּ
בְּנֵי אָדָם עֲכָשׁוּ לְהִקְפִיד בְּכָד, וּמְסַתְמָא אַדְעֵתָא דְהִכִּי
שׁוֹכְרִים פּוֹעֲלִים שְׂיִבְרְכוּ כָּל אַרְבַּע בְּרָכוֹת כְּתַקְנָם.

ג אָסוּר לַעֲשׂוֹת (ב) מְלָאכָה בְּעוֹדוֹ מְבָרְדָּ. וְכֵן הוּא לְעִיל סוּף
סִימָן קפ"ג.

באר היטב (ב) מלאכה. אפ"י תשמיש קל אסור. וה"ה בכל המצות לא יעשה
אותם האדם ויעסוק בדבר אחר כי זה מורה על עשייתו של המצוה בלא כוונה
אלא דרך עראי ומקרה כמאמר רז"ל ואם תלכו עמי בקרי שפירושו אף שתלכו
עמי דהיינו עשיית המצוה מ"מ היא בדרך מקרה ועראי. ונ"ל שבכלל איסור
זה שלא לעסוק בתורה באותה שעה. ט"ז:

סִימָן קצב - ברכת זמון בג' או בעשרה

סעיפים

ב'

ובו

א הֵיוּ הַמְּסַבִּין ג', חֲתֻבִים בְּזָמוֹן שְׂאוּמֵר אֶחָד מֵהֶם : (א)
נְבָרְדָּ שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ, וְהֵם עוֹנִים וְאוּמְרִים : בְּרוּךְ
שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ וּבְטוּבוֹ חֲיִינוּ, וְהוּא חוֹזֵר וְאוּמֵר : בְּרוּךְ
שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ וּבְטוּבוֹ (ב) חֲיִינוּ (ג) בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
מִלְּדָה הָעוֹלָם הַזֶּה אֶת הָעוֹלָם וְכוּ'; וְאִם הֵם ד' יָכוֹל
לוֹמֵר : בְּרָכוּ שְׂאֲכַלְנוּ מִשְּׁלוֹ, אֲבָל יוֹתֵר טוֹב לוֹמֵר (ד)

נְבִרְדָּה, שְׁלֵא לְהוֹצִיא עֲצָמוֹ מִן הַכֶּלֶל; וְאִם הֵם עֲשָׂרָה, צָרִיד לְהִזְכִּיר אֶת ה', שְׂאוֹמֵר: נְבִרְדָּה אֱלֹהֵינוּ וְכוּ', וְהֵם עוֹנִים וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ וְכוּ'. וְאִין לֹמֵר נְבִרְדָּה לְאֱלֹהֵינוּ בְּלֶמַע י"ד. וּבִין שְׂיִהִיו עֲשָׂרָה אוֹ מֵאָה אוֹ אֶלֶף אוֹ רְבוּא, כֶּד הֵם מְבָרְכִים; וְכֹל הַמְשַׁנֶּה מְזָה הַנְּסָח, כְּגוֹן שְׂאוֹמֵר: נְבִרְדָּה עַל הַמְּזוֹן שְׂאֲכַלְנוּ, אוֹ שְׂאוֹמֵר: לְמִי שְׂאֲכַלְנוּ מְשָׁלוּ, אוֹ שְׂאוֹמֵר בְּמִקּוֹם וּבְטוֹבוֹ מְטוֹבוֹ, אוֹ בְּמִקּוֹם חֲיִינוּ אוֹמֵר חֲיִים, הֲרִי זֶה בּוֹר; וְכִשְׁהֵם עֲשָׂרָה, כִּיּוֹן שְׂמִזְכִּירִים אֶת הַשֵּׁם יְכוֹל לֹמֵר: נְבִרְדָּה אֱלֹהֵינוּ עַל הַמְּזוֹן שְׂאֲכַלְנוּ מְשָׁלוּ.

באר היטב (א) נברד. כתב בזוהר שיאמר הב לן ונברך כי כל מיני דקדושה בעי הזמנה ומזה נוהגין לומר בל"א רבותי מיר וועלין בענטשין והן עונין יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. נוסח בה"מ הקצר להרב מוהר"ר נפתלי בהסכמת הרבה גדולים ברכה ראשונה כולה כתקונה. ואחר כך יאמר נודה לך ה' אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ונתת לנו ברית ותורה ולחם לשבוע בא"י על הארץ ועל המזון. רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים ועל מלכות בית דוד משיחך ותגדיל מהרה כבוד הבית ותנחמנו בכפליים בא"י בונה ברחמיו ירושלים אמן. בא"י אמי"ה האל א"מ המלך הטוב והמטיב לכולנו הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד בחסד ובחן וברחמים ויזכנו לימות המשיח עושה שלום וכו' עכ"ל ומכ"ש שיוכל לומר עד אל יחסרנו. ב"ח: **(ב) חיינו.** והמסובין יענו אמן כאן של"ה עיין מ"א: **(ג) בא"י.** ומשמע מדברי המחבר שאין לומר ברוך הוא וברוך שמו וכ"כ מט"מ בשם רש"ל וכ"כ הבי"ח דדוקא ביו"ד שמזכיר השם אומר ב"ה וב"ש ולא בשלשה או ביחיד. אבל הטור ואבודרהם כתבו לאומרו וכ"כ מהר"ל מפראג וכ"כ הלבוש וכן המנהג אבל ביחיד פשיטא שלא יאמר רק מתחיל ברוך אתה וכו'. מ"א: **(ד) נברד.** עיין הלק"ט ח"א סי' פ"ז ועיין מ"א ס"ק ב'.

ב אִם טָעָה הַמְּזַמֵּן **(ה)** בְּעֲשָׂרָה וְהָעוֹנִים, וְלֵא הִזְכִּירוּ

אֱלֹהֵינוּ, אֵין יְכוּלִים לְחַזֵּר; אֲבָל אִם עֲדִין לֹא עָנוּ אַחֲרָיו,
יִחַזֵּר וַיִּזְמַן בְּשֵׁם.

באר היטב (ה) בעשרה. טעה המזמן ולא הזכיר אלהינו והעונים הזכירו עונה
הוא אחריהם ומזכיר אלהינו ודי בזה שכבר הזכירו כולם:

סימן קצג - אם מצטרפין לזמון אם לאו

סעיפים

ו'

ובו

א שְׁנַיִם שְׁאָכְלוּ, אִף עַל פִּי שֶׁבְּרַכַּת הַמוֹצֵיא פּוֹטֵר אֶחָד
אֶת חֲבֵרוֹ, מִצְוָה לְחַלֵּק שֶׁיִּבְרַךְ כָּל אֶחָד בְּרַכַּת הַמָּזוֹן
לְעַצְמוֹ; בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם יוֹדְעִין
לְבָרַךְ בְּרַכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל אִם אֶחָד יוֹדֵעַ וְהַשְּׁנִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ
מִבְּרַךְ הַיּוֹדֵעַ וַיּוֹצֵא הַשְּׁנִי אִם מִבֵּין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵלֶּא
שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְבָרַךְ; וְצָרִיךְ לְכוֹן מְלָה בְּמְלָה לְכָל מָה
שֶׁיֹּאמֵר. **הגה:** וְצָרִיךְ הַמְּבָרַךְ שֶׁיִּכְנוֹן לְהוֹצִיא (מְרַדְּכֵי ר"פ ג' שְׁאָכְלוּ וּבֵית יוֹסֵף
בְּשֵׁם סְמִי"ג). אֲבָל אִם אֵינוֹ **(א)** מִבֵּין, אֵינוֹ יוֹצֵא בְּשִׁמְיעָה;
אֲבָל ג' שְׁאָכְלוּ אֵינָם רְשָׁאִים לְחַלֵּק; וְשְׁנַיִם שְׁאָכְלוּ,
מִצְוָה שֶׁיִּחַזְּרוּ אַחֵר שְׁלִישִׁי שֶׁיִּצְטָרֵף עִמָּהֶם לְזִמּוֹן; וְכֵן
אֲרַבְּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה אֲסוּר לָהֶם לְחַלֵּק, שֶׁכֻּלָּם נִתְחַיְבוּ **(ב)**
בְּזִמּוֹן; שֶׁשֶׁה נְחַלְקִים, כִּיּוֹן שֶׁיִּשְׁאַר זִמּוֹן לְכָל חֲבוּרָה עַד
עֲשָׂרָה, וְאִז אֵין נְחַלְקִים עַד שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרִים. כִּיּוֹן

שְׁנֵתְחִיבוּ בְּהִזְכָּרַת הַשֵּׁם, **הגה:** דָּאז יְכוּלִים לְחַלֵּק, אִם יִרְצוּ; וְנִרְאָה לִי דִּהוּא הַדִּין בְּשֵׁשׁה אֵינּוּ מְחִיבִים לְחַלֵּק, רַק אִם יִרְצוּ נְחַלְקִים. וּמִצְוָה לְחַזֵּר אַחַר עֲשָׂרָה. וּמִיָּהוּ אִם הָיוּ רַבִּים מְסַבִּים יַחַד וְאֵינָם יְכוּלִים לְשִׁמְעַ בְּרֶכֶת (ג) הַזְּמוּן מִפִּי הַמְּבָרֵךְ, וְאֵינָם רִשָּׁאִים לִיחְלֵק לְחַבּוּרוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה, מִפְּנֵי שְׂיִצְטָרְכוּ לְבָרֵךְ בְּקוֹל רָם וְיִשְׁמַע בְּעַל הַבַּיִת וְיִקְפִּיד עֲלֵיהֶם, יְכוּלִים לִיחְלֵק לְחַבּוּרוֹת שֶׁל (ד) ג' ג' וּלְבָרֵךְ בְּנַחַת כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע בְּעַל הַבַּיִת, וְזֶה טוֹב לָהֶם מִמָּה שֶׁלֹּא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבֵת בְּרֶכֶת זְמוּן, שֶׁהָרִי אֵינָם יְכוּלִים לְשִׁמְעַ מִפִּי הַמְּבָרֵךְ.

באר היטב (א) מבין. ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן מיהו המנהג בזמן הזה כרש"י דיוצאים אע"פ שאינם מבינים ולא ראיתי מעולם מי שמוחה בדבר וכ"כ הב"ח דאפי' בקידוש שהוא דאורייתא יוצאות הנשים וע"ה בשמיעה ומ"מ טוב שיאמרו מלה במלה עם המקדש והמברך מ"א עיין בשכה"ג סי' ס"ב: **(ב) בזימון.** כלומר אע"פ שאם ילך א' ישארו עוד ג' ויזמנו מ"מ הוא לא יצא י"ח שגם הוא נתחייב בזימון. כתב הב"ח י"א שאף על ז' מינין מזמנין ולכן טוב שלא יקבעו ג' על ז' מינים: **(ג) הזימון.** ולכתחלה יתנו לברך למי שקולו חזק שישמעו כל המסובים דברוב עם הדרת מלך. מ"א: **(ד) ג' ג'.** וכ"ש אם צריכים ללכת לדבר מצוה שרשאין לחלק ג' ג'. מ"א:

ב אֶפְלוּ לֹא הִקְבְּעוּ מִתְחִלָּה כָּלָם לְאָכֵל יַחַד, אֶלֹּא שֶׁהַשְּׂנִיִּים קִבְּעוּ וְאַחַר כֵּן בָּא הַשְּׂלִישִׁי וְקִבְּעַ עִמָּהֶם; אוּ שְׁאֶחָד קִבְּעַ תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן קִבְּעוּ הַשְּׂנִיִּים עִמוֹ, אֵינָם רִשָּׁאִים לְחַלֵּק כִּיּוֹן שֶׁהֵם קְבוּעִים יַחַד בְּגִמְרַ הָאֲכִילָה, וּמִכָּל מְקוֹם אִם יֹאכֵל עִמָּהֶם בְּלֹא קִבְּעַ רִשָּׁאִים לְחַלֵּק, אֶלֹּא אִם כֵּן הוּא שְׂמִשׁ. **הגה:** וּמִכָּל מְקוֹם אֶפְלוּ כָּל מְקוֹם שֶׁרִשָּׁאִין לְחַלֵּק עַדִּיף טְפִי לְזִמּוֹן, מִשּׁוּם דְּבָרְבַ עִם הַדְּרַת מְלָךְ (מְשַׁלֵּי יַד, כח) (בֵּית יוֹסֵף).

ג אם היו רוכבים, ואמרו: נאכל, אף על פי שכל אחד אוכל מפָּרוֹ וְלֹא יָרְדוּ מִהִבֵּה־מוֹת, מְצַטְרֵפִין כִּיּוֹן שְׁעָמְדוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ הוֹלְכִים וְאוֹכְלִים, לֹא; וְאִם הָיוּ אוֹכְלִים בְּשָׂדֵה מְפֻזָּרִים וּמְפֻרְדִּים, אִף עַל פִּי שְׂאוֹכְלִים כָּלֶם בְּשָׂעָה אַחַת וּמִכָּפָר אֶחָד, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא קָבְעוּ מְקוֹם לְאָכֹל אֵינָם מְצַטְרֵפִין. **הגה:** הַמְנַהֵג שֶׁלֹּא לְזַמֵּן בְּבֵית (ה) עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְנִרְאֶה לִי הַטַּעַם מְשׁוּם דְּלֹא יוֹכְלוּ לְקַבֵּעַ עֲצָמָן בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים, מְשׁוּם יִרְאֵת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהוּי כָּאֱלוֹ אֶכְלוּ בְּלֹא קָבַע, וְעוֹד דִּישׁ לְחוּשׁ לְסַכְּנָה אִם יִשְׁנוּ בְּנִסְחַ הַבְּרָכָה וְלֹא יֵאמְרוּ הִרְחַמְנוּ יְבָרֵךְ בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה, וְלָכֵן מִתְחַלֵּה לֹא קָבְעוּ עֲצָמָן רַק לְבָרֵךְ כָּל אִי לְבַדּוֹ, וְלָכֵן אֵין לְשִׁנוֹת הַמְנַהֵג אִף אִם לֹא הָיוּ טַעֲמִים אֵלוֹ מְסַפִּיקִים, מִכָּל מְקוֹם מֵאַחַר דְּכָבָר נִהְיָו כִּדְ הוּי כָּאֱלוֹ לֹא קָבְעוּ עֲצָמָן בְּיַחַד.

באר היטב (ה) עכו"ם. כל האחרונים חלקו על הרב בזה ומהרש"ל כשהיה מזמן בבית עכו"ם היה אומר הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה במקום הליכתנו וישיבתינו. ופעם א' היה סעודת פדיון הבן בבית עכו"ם והיו שם כמה גברי רברבי והסכימו לברך ולומר יברך את בעה"ב דקאי על בעל הסעודה עיין ע"ת ואפשר דאם אוכלין במלון ביום דרך עראי דלא הוי קביעות בבית עכו"ם ואין מזמנין. מ"א:

ד שְׁלֹשָׁה שְׂיֻשְׁבוּ לְאָכֹל וּבִרְכוּ בְּרִפְתַּת הַמוֹצֵיא, אֲפָלוּ כָּל אֶחָד אוֹכֵל מִכָּפָרוֹ וְאֲפָלוּ לֹא אָכֹל עֲדִין כְּזִית פֶּת, אֵינָם רְשָׁאִים (ו) לְחַלֵּק.

באר היטב (ו) ליחלק. אפילו רוצה לגמור סעודתו קודם שיגמרו האחרים ודוקא שהתחילו ביחד אבל אם הקדים א' ובאו הב' אח"כ ואכלו ג"כ רשאי הא' לגמור סעודתו קודם ולברך בפני עצמו ט"ז ע"ש:

ה שְׁלֵשָׁה שָׁבָאוּ מִשְׁלֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל שְׁלֵשָׁה שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם, וְנִתְחַבְּרוּ אֵלָיו הַשְּׁלֵשָׁה, אִם זְמַנּוֹ עָלִיָּהֶם בְּמִקּוֹמָם כְּגוֹן שֶׁהִפְסִיקוּ כָּל אֶחָד לְשָׁנִים עַד שֶׁאָמְרוּ הִזֵּן, שׁוּב אֵינָם יְכוּלִים לְזַמֵּן אֶפְלוּ אָכְלוּ אַחַר כֶּךָ יַחַד וְגָמְרוּ סְעוּדָתוֹ; וְאִם לֹא זְמַנּוֹ עָלִיָּהֶם בְּמִקּוֹמָם, חֲתִיבִים לְזַמֵּן וְאֵינָם רְשָׁאִים לְחַלֵּק וְאֶפְלוּ לֹא אָכְלוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֵשָׁה בְּיַחַד (ז) מִשְׁנֵת חֲבָרוֹ.

באר היטב (ז) משנתחברו. ר"ל אלא כל אחד אכל בפ"ע משנתחברו עיין ט"ז ומ"א:

ו שְׁלֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ בְּכָל אַחַת אַרְבָּעָה, וַיִּפְרֹשׂ אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וְנִצְטָרְפוּ לְחֲבוּרָה אַחֶרֶת וְזְמַנּוֹ הַשְּׁלֵשָׁה הַנִּשְׁאָרִים, פָּרַח זְמוּן מִיַּנְיָהוּ כִּיּוֹן שֶׁחֲבָרִיָּהֶם זְמַנּוֹ; וְהוּא הַדִּין אִם לֹא הָיוּ בְּכָל חֲבוּרָה אֶלָּא שְׁלֵשָׁה, וְהִלְךְ אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה קִדָּם זְמוּן וְנִתְחַבְּרוּ אֵלָיו הַשְּׁלֵשָׁה וּבָא אֶחָד לְכָל חֲבוּרָה וְנִצְטָרְף עִם שְׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים וְזְמַנּוֹ יַחַד, פָּרַח זְמוּן מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֵשָׁה כִּיּוֹן שֶׁכָּבַר זְמַנּוֹ חֲבוּרָתָם אִף עַל פִּי שְׁלֹא זְמַנּוֹ עִמָּהֶם. **הגה:** שְׁלֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁאָכְלוּ, וּבְכָל חֲבוּרָה שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם, אֲסוּר לְכָל א' לְפָרֵד מִכָּל חֲבוּרָה וּלְזַמֵּן בְּיַחַד, יְדִהְרִי הַב' הַנִּשְׁאָרִים בְּכָל חֲבוּרָה אֵינָן יְכוּלִים לְזַמֵּן אַחַר כֶּךָ; אֲבָל אִם הָיָה בְּכָל חֲבוּרָה ד', מִתֵּר לְפָרֵד אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וּלְזַמֵּן בְּיַחַד, וְהַנִּשְׁאָרִים זְמַנּוֹ כָּל חֲבוּרָה בְּמִקּוֹמָם (בית יוסף בשם הרשב"א).

סימן קצד - שלשה שאכלו כאחד ונפרדו, לענין הזמון מה דינם

סעיפים

ג'

ובו

א שלשה שאכלו כאחד, ושכחו וברך כל אחד לעצמו, בטל מהם הזמון ואין יכולים לחזור ולזמן למפרע; וכן אם ברכו שנים מהם; אבל אם שכח אחד מהם וברך השנים יכולים לזמן עם השלישי, אף על פי שכבר ברחו יכול לומר: ברוך שאכלנו משלו, והם יוצאים ידי חובת זמון והוא אינו יוצא ידי זמון; שאין זמון למפרע. הגה: ואם האחד זמן עם אחרים, אף שנים הנשארים אינן יכולים לזמן (בית יוסף בשם רשב"א).

ב שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק, קוראים אותו ומודיעים לו שרוצים לזמן, כדי שיכון ויצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת זמון, ויוצאים ידי חובתן אף על פי שאינו בא ויושב (א) עמהם; והני מילי בשלשה, אבל בעשרה כיון שצריכים להזכיר את השם אינם מצטרפין עד שיבא וישב עמהם. וע"ל סימן ר' עד היכן ברכת הזמון.

באר היטב (א) עמהם. אלא שעומד לפני הפתח. ויוצא גם הוא י"ח. רמב"ם ב"י ב"ח:

ג שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת

הַמְזוּז, אֶלֶּא אֶחָד יוֹדֵעַ בְּרָכָה רְאוּשׁוֹנָה וְאֶחָד הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד הַשְּׁלִישִׁית, חַיִּבִים בְּזִמּוֹן וְכָל אֶחָד יְבָרֵךְ הַבְּרָכָה שְׂיֹדֵעַ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם מִי שְׂיֹדֵעַ בְּרָכָה רְבִיעִית אֵין בְּכָךְ כָּלוּם; אֲבָל לְחַצְאֵין אֵין לְבָרֵךְ, אִם הָאֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ פִּי אִם חֲצִי הַבְּרָכָה, שֶׁאֵין בְּרָכָה אַחַת מִתְחַלֶּקֶת (ב) לְשִׁתִּים.

באר היטב (ב) לשתים. ואם אין מי שיודע אלא ברכה א' לא יברך כלום דמעכבות זו את זו עיין מ"א. סדר ג' ברכות אלו מעכבות ואם אמרם למפרע לא יצא. דבר שמואל סי' קמ"ז:

סימן קצה - חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם

סעיפים

ג'

ובו

א שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שְׂאוּכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד אוֹ בְּשְׁנֵי בֵּתִים, אִם מְקַצְתָּן רוּאִים אֵלוֹ אֶת אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת לְזִמּוֹן, וְאִם לֹא אֵינָם מְצַטְרְפוֹת; וְאִם יֵשׁ שְׂמֵשׁ אֶחָד לְשִׁתִּיהוֹן, הוּא מְצַרְפֵּן וְכַגוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ מִתְחַלְּהָ עַל דַּעַת לְהַצְטַרֵּף (א) יַחַד; וְיֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר שֶׁאִם (ב) רְשׁוֹת הַרְבִּים מְפַסְקֶת בֵּין שְׁנֵי הַבֵּתִים, אֵינָם מְצַטְרְפִין בְּשׁוּם עֲנָן.

באר היטב (א) יחד. והא דבסי' קצ"ג סי'ב דא"צ הכנסה אלא סגי באכלו אח"כ ביחד היינו שאכלו במקום א' אף ע"ג שאכלו כל אחד מכרו מ"מ סמוכים הם זה לזה כדרך שאוכלים בחבורה א' אבל כאן מיירי שכל חבורה

יושבים במקום אחר כגון מפינה לפינה ובזה אמרינן לעיל שאין חיוב זימון בזה אלא משום הדרת מלך וכאן מיירי מחיוב לזמן ביחד כגון אם אין ג' במקום אחד או לצירוף י' בזה בעינן תנאים הכתובים כאן. ט"ז ע"ש: (ב) רה"ר. ל"ד רה"ר שהוא רחב י"ו אמות אלא אפילו שביל היחיד ט"ז. ועיין בהלקי"ט ח"ב סי' קמ"ח מה שהקשה מההוא דמכות. ואין משם ראייה יד אהרן. ובני החופה מצטרפין בכל ענין. ט"ז:

ב אָכְלוּ מִקְצָתוֹ בַּבַּיִת וּמִקְצָתוֹ חוּץ לַבַּיִת, אִם הִמְבָּרֵךְ יוֹשֵׁב עַל מִפְתָּן הַבַּיִת, הוּא מְצַרְפֵּן.

ג כָּל הַיָּכָא שְׂמַצְטָרְפוֹת שְׂתֵי חֲבוּרוֹת צָרִיךְ שְׂשִׁמְעוּ שְׂתֵיהֶן דְּבָרֵי הִמְבָּרֵךְ בְּרֶפֶת (ג) זְמוֹן (ד) בְּבֵאוּר. הַגָּה: וּשְׂאָר בְּרֶפֶת הַמְּזוּן יְבָרֵךְ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, אֲבָל אִם יָרְצוּ שְׂהַמְזוֹן יוֹצֵיאַ כְּלָם צָרִיכִים שְׂשִׁמְעוּ כָּל בְּרֶפֶת הַמְּזוּן, דְּבִלָּא זָה לֹא יֵצְאוּ כְּלָל (דְּבָרֵי עַצְמוֹ).

באר היטב (ג) זימון. אבל בפוסקים משמע דצריכים לשמוע כל הבה"מ ע"י סי' קצ"ג ס"א: (ד) בביאור. ואם אינו שומע עונה אמן כמ"ש סי' קל"ט:

סימן קצו - מי שאכל דבר אסור אם מצטרף לזמון

סעיפים

ד'

ובו

א אָכַל דְּבַר אֲסוּר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ אֲסוּר אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן,

אֵין מְזַמְנִין עָלָיו וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו לֹא בְתַחֲלָה וְלֹא (א) בְּסוּף.

באר היטב (א) בסוף. כ"כ הרמב"ם פ"א דברכות. והראב"ד השיג עליו וז"ל טעה בזה שלא אמרו אלא אין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר איסור אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנה עכ"ל וכתב ט"ז והראב"ד אינו חולק אלא על האוכל בשוגג אבל אם אכל במזיד אינו חולק ופטור מברכה ע"ש. כתב בתשובת באר עשק סי' קי"ט אבל מי שאינו נזהר מסתם יינם אפי' הרמב"ם מודה שיברך ע"ש. כתב הב"י דה"ה בגזל חיטים וטחנן ואפאן אע"פ שקנאן בשינוי אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף ע"ש והמ"א חולק עליו ופסק דמברכין עליו בה"מ דקנאה בשינוי וכן יש להורות דהא בה"מ דאורייתא היא ולחומרא אזלינן ואפשר דאפילו גזל לחם מברך בה"מ דכשאכלה כבר קנאה בשינוי עיין מ"א. והבאר היטב לפני כתב בשם המ"א דבגנב חיטים ועשה לחם מברך אף בתחלה ולא דק:

ב אִם אָכַל דָּבָר אִסוּר בְּמָקוֹם (ב) סִפָּנָה, מְבָרְכִים עָלָיו. וְעֵין לְקַמּוֹן סִי ר"ד.

באר היטב (ב) סכנה. וה"ה האוכל איסור בשוגג דמקום סכנה ושוגג דין אחד להם ט"ז עיין סי' ר"ד ס"ט. ועיין הלק"ט סי' קנ"ב:

ג שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד, וְאֶחָד נִזְהָר בְּפֶת עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְאֶחָד אֵינוֹ נִזְהָר, אוֹ אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְאוֹכֵל חֲלוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ שֶׁנִּזְהָר אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל עִם אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר, וְלֹא יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן, כִּיֹּן שְׁאוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר יָכוֹל לֶאֱכֹל עִם הַנִּזְהָר וְכֵהֵן עִם הַיִּשְׂרָאֵל, (ג) מְצַטְרֵפִין; אָבֵל אִם הָיוּ כֹהֲנִים וְזָר אוֹכְלִים כְּאֶחָד, וְהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים חֲלָה וְנִזְהָרִים מִפֶּת שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְהָזָר אוֹכֵל פֶּת שֶׁל

עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵינָם מְצַטְרְפִין. וְהוּא הַדִּין לְשִׁלְשָׁה
שְׁמֵדָרִים זֶה מְזֵה שְׁאֵינָם מְצַטְרְפִין לְזָמוֹן. הַגָּה: וְדוֹקָא
כְּשֶׁפֶל אֶחָד אוֹכֵל מִכֶּכֶר, אֲבָל אִם אוֹכְלִים מִכֶּכֶר בְּעַל הַבַּיִת, מְצַטְרְפִין דָּהָא
אוֹכְלִים מִכֶּכֶר אֶחָד. (א"י)

באר היטב (ג) מצטרפין. כתב האגודה פרק ג' שאכלו אחד אוכל גבינה ושנים
בשר מצטרפין דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים. ובשבת שחל ט"ב
(בתוכו) אין מזמנים יחד האוכלין בשר והנזהרין מלאכלו ואוכלין גבינה. כיון
דאין שום אחד מהן יכול לאכול עם חבירו ע"כ והגהות מנהגים הקשה ע"ז
דהא יכולין לאכול יחד לחם וכ"כ רש"ל דיכולין לזמן יחד. וכן דעת הט"ז
ועיין שם. ומ"א כתב די"ל דס"ל דבעי שיכולים לאכול יחד אותו לחם שאוכל
חבירו והכא אין יכולין לאכול בשר וגבינה מלחם אחד דהרי מלוכלך בבשר
כמ"ש בי"ד סי' פ"ט וכ"מ ברוקח ס"ה שאין מצטרפין א"כ כשאוכל הגבינה
יכול לאכול בשר וכ"כ בהגמ"נ בשם מהר"ש ב' אוכלין בשר ואחד חלב האוכל
חלב מברך ומוציא השני לפי שיכול לאכול עם חבירו ולא להיפוך משמע דוקא
חלב אבל אם אוכל גבינה קשה אין מצטרפין דהמנהג עכשיו שלא לאכול בשר
אחר גבינה ובשבת שחל ט"ב (בתוכה) אפילו בחלב אין מצטרפין ונ"מ
בסעודות מצוה וכן נוהגין עיין מ"א. ובאר היטב אשר לפני כתב עליו זה הדבר
אין לו שחר ע"ש. ולא ידעתי למה ועיין יד אהרן. (ועיין בספר אליהו רבה
שהאריך בזה ע"ש):

ד אין מְצַמְנִין עַל מִי שְׁאָכַל פְּחוֹת מִכֶּזַיִת.

סימן קצז - דין צרוף לזמון שלשה או עשרה

א שְׁנַיִם שְׂאֵכְלוּ כְּאַחַד וְגָמְרוּ, וּבֹא שְׁלִישִׁי, כֹּל הֵיכָא דְאִי מִיְתֵי לְהוּ מְדֵי מְצוּ לְמִיכַל מְנִיחָה, מְצַטְרֵף בְּהַדְיָיְהוּ; וְחִיבִים לְתַן לּוּ לְאֶכְל כְּדֵי שְׂיִצְטְרֵף עִמָּהֶם וְהוּא שְׂבֵא עַד שְׂלֵא אָמְרוּ: הֵב לָן וְנִבְרִיד, אֲבָל אִם אָמְרוּ: הֵב לָן וְנִבְרִיד וְאַחַר כֶּד בָּא הַשְּׁלִישִׁי, אֵינּוּ מְצַטְרֵף **(א)** עִמָּהֶם. **הגה:** וְנִטִּילַת מֵיָם אַחֲרוֹנִים כֶּהֵב לָן וְנִבְרִיד דְּמֵי (מְרַדְכֵי פֶּרֶק ג' שְׂאֵכְלוּ) וְעֵין לְעִיל סִי קַעֲיִט.

באר היטב (א) עמהם. וב"ח כתב דמצוה שיטלו ידיהם ויברכו המוציא ויאכלו מעט משום זימון. ועיי שכנה"ג וע"ת:

ב תִּשְׁעָה שְׂאֵכְלוּ דָגָן וְאַחַד אֶכְל כְּזֵית יָרֵק, **(ב)** מְצַטְרֵפִין לְהַזְכִּיר שֵׁם וְאַפְלוּ לֹא טַבֵּל עִמָּהֶם אֶלֶּא **(ג)** בְּצִיר אוֹ לֹא שָׂתָה עִמָּהֶם אֶלֶּא כּוֹס אֶחָד שְׂיֵשׁ בּוֹ רְבִיעִית מִכָּל מִשְׁקָה חוּץ מִן **(ד)** הַמַּיִם, מְצַטְרֵף עִמָּהֶם; וְהוּא שְׂיִהֵיָה הַמְּבַרֵּד אֶחָד מֵאוֹכְלֵי הַפֶּת; וְאַפְלוּ שְׂבַעָה אֶכְלוּ דָגָן וְשִׁלְשָׁה יָרֵק, מְצַטְרֵפִין; אֲבָל שְׂשָׂה, לֹא, דְרַבָּא דְּמִנְכַר בְּעֵינָן.

באר היטב (ב) מצטרפין. ואם כבר בירך ברכה אחרונה שוב לא יוכל לזמן עמהם דכבר נסתלק מהם ולי"ד לסיי קצ"ד ס"א דהתם עכ"פ אכל לחם. מ"א: **(ג) בציר.** ומ"מ בעי שיעורא: **(ד) המים.** ומ"א חולק ופסק אפי' במים מצטרפין:

ג הַמְּצַטְרֵף צָרִיד לְבָרֵד בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל מַה שְׂאֵכְל וְאֵינּוּ נִפְטָר בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן **(ה)** שֶׁל אֵלוּ; בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּסָגִי בְּכָל מֵאֲכָל, לְהַצְטְרֵף לְעִשְׂרָה; אֲבָל לְשִׁלְשָׁה, אֵינּוּ מְצַטְרֵף עַד שְׂיֵאֲכַל כְּזֵית. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים

דְּבַכְזִית דָּגֶן מְהִנִּי אֶפְלוּ אֵינוּ פֶּת; וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּבִירָק
וּבְכָל מֵאֲכָל, (ו) מְהִנִּי; הֶלְכָּד שְׁנַיִם שְׁאֲכָלוּ וּבָא שְׁלִישִׁי,
אִם יְכוּלִים לְהִזְקִיקוֹ שְׁיֵאֲכַל כְּזִית פֶּת, מוּטָב; וְאִם אֵינוּ
רוֹצֶה, לֹא יִתְּנוּ לוֹ לְשִׁתּוֹת וְלֹא מֵאֲכָל אַחַר; וְאִם אֵרַע
שְׁנֵתְנוּ לוֹ (ז) לְשִׁתּוֹת אוֹ מֵאֲכָל אַחַר, יִזְמְנוּ עִמּוֹ אֶף עַל
פִּי שְׁאֵינוּ רוֹצֶה לְאָכַל פֶּת.

באר היטב (ה) של אלו. דבה"מ אינו פוטר ברכה של בורא נפשות רבות.
וביין משמע בב"י דמיפטר בבה"מ דיין נמי מיזן זיין ועיי סי' ר"ח סי"ז דה"ה
בתמרים ועיין ט"ז סי' קע"ד סי"ק ח' שכתב שכר שלנו ודאי זיין. ומ"מ
לכתחילה יכוין שלא לצאת בבה"מ. מ"א: (ו) מהני. ודוקא כזית. מ"א: (ז)
לשתות. וב"ח כתב שרבותיו נהגו ליתן לו לשתות אם לא רצה לאכול ומצטרף
וכן נהגו עכשיו:

ד חֲבֵרִים שְׁאֲכָלוּ כְּאַחַד, קִצְתָם אֲכָלוּ כְּדִי שְׁבִיעָה
וּקִצְתָם לֹא אֲכָלוּ אֶלָּא כְּזִית, אִם כָּלָם יוֹדְעִים לְבָרֵךְ
מִצֹּה שְׁיִבְרַךְ אוֹתוֹ שְׁאֲכָל כְּדִי (ח) שְׁבִיעָה וַיּוֹצִיא אֶת
הָאַחֲרִים; וְאִם אֵין יוֹדְעִים כָּלָם לְבָרֵךְ, מִי שְׁאֲכָל כְּזִית
יְכוּל לְהוֹצִיא אֶף אוֹתָם שְׁאֲכָלוּ כְּדִי שְׁבִיעָה. הגה: וַיֵּשׁ
אֲוֹמְרִים שְׁאֵינוּ חֲזֵב לְבָרֵךְ מִדְּאוּרִיתָא אִם לֹא שִׁתָּה וְהוּא תָּאָב לְשִׁתּוֹת (מְרַדְכִי
פ' ג' שְׁאֲכָלוּ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם כָּל בּוֹ וְשִׁבּוּלֵי לֶקֶט); וְטוֹב לְזַהֵר לְכַתְחֻלָּה אִם מְקַצְתָן
שִׁתּוֹ וּמְקַצְתָם לֹא שִׁתּוֹ, שְׁיִבְרַךְ מִי (ט) שְׁשִׁתָּה (דְּבִרֵי עֲצֻמוֹ).

באר היטב (ח) שביעה. כתב הב"י דאם כל אחד מברך לעצמו בלחש רק
שמזמנין יכול לברך מי שאכל כזית ואפי' אם כולם יודעים לברך. עיין הלק"ט
ח"ב סי' רע"ז ועיין יד אהרן. האוכל אכילה גסה דהיינו שלא היה צריך לאותה
אכילה מוציא אחרים בבה"מ והוא שנהנה גרונו. ש"ג ועיין כנה"ג: (ט)
ששתה. ואם מקצתן אכלו לשובע ולא שתו ומקצתן לא אכלו לשובע ושתו
מוטב שיברכו אותן שאכלו לשובע. מ"א ע"ש:

סימן קצח - אחד נכנס אצל שלשה שאכלו

אחד

סעיף

ובו

א שלשה שאכלו והם מברכין, ונכנס אחד שלא (א) אכל, אם נכנס כשאומר המברך נברך שאכלנו משלו, עונה אחריו: ברוך ומברך שמו תמיד לעולם ועד; ואם נכנס כשאחרים עונים ברוך שאכלנו משלו, עונה אחריהם (ב) אמן. הגה: וכן בכל הפרכות שאדם שומע, חייב לענות אמן (טור ובית יוסף בשם בה"ג וסמ"ג) ואם הם עשרה, אומר: ברוך (ג) אלהינו ומברך שמו תמיד לעולם ועד; והוא הדין אם היה שם כשגמרו מלאכל ולא אכל עמיהם, כך הוא עונה אחר המברך ואחר העונים.

באר היטב (א) אכל. ואם שתה אומר ברוך שאכלנו משלו דשתיה בכלל אכילה. מי"ע מ"א: (ב) אמן. אם בא כשהמברך חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו וכוי פסק הט"ז דא"צ לענות אז אמן ע"ש הטעם ושליה ולבוש פסקו דצריך לענות אמן עיין סי' קצ"ב סי' ק"ב ב' מש"ש: (ג) אלהינו. ונראה דבברכת נשואין עונה ג"כ ברוך אלהינו ומברך שמו תמיד לעולם ועד שהשמחה במעונו. עטרת זקנים משם גדול אחד:

סימן קצט - על מי מזמנים ועל מי אין

מזמנים

סעיפים

י"א

ובו

א השמש ששקל כזית מזמנין עליו.

ב כותי בזמן הזה הרי הוא כעובד עבודת אילים ואין מזמנין עליו.

ג עם הארץ גמור מזמנין עליו בזמן הזה.

ד עובד כוכבים אין מזמנין עליו, ואפלו גר שמל (א) ולא טבל אין מזמנין עליו; אבל גר גמור מזמנין עליו ויכול לברך ברכת המזון ולומר: על שהנחלת לאבותינו.

באר היטב (א) ולא טבל. וכל זמן שלא טבל כראוי מיקרי לא טבל. ופשוט דמי שהוא רשע בפרהסיא ועובר עבירות וכ"ש מומר דאין מזמנין עליו דלא גרע מע"ה בזמן התלמוד מ"א. ומומר דשב אפי' לא טבל יכול לצרף עי' י"ד ס"ס רס"ח:

ה (ב) אויגן בחל, שהוא פטור מלברך, אין מזמנין עליו.

באר היטב (ב) אונן. פיי כל זמן שמתו מוטל לפניו עיי סיי עי"א :

ז נָשִׁים וְעִבְדִּים וְקַטְנִים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם, אָבֵל מְזַמְּנִין (ג) לְעֶצְמוֹ; וְלֹא תִהְיֶה חֲבוּרָה שֶׁל נָשִׁים וְעִבְדִּים וְקַטְנִים מְזַמְּנִין יַחַד, מְשׁוּם פְּרִיצוּתָא דְעִבְדִּים, אֶלָּא נָשִׁים לְעֶצְמוֹ וְעִבְדִּים לְעֶצְמָם; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִזְמְנוּ בְּשֵׁם.

באר היטב (ג) לעצמן. עיין בספר יד אליהו דף ק"ט ע"ג :

ח נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעֶצְמוֹ, רְשׁוּת. אָבֵל כְּשֶׁאוֹכְלוֹת עִם הָאֲנָשִׁים, חַיְבוֹת וְיוֹצְאוֹת בְּזִמּוֹן שְׁלָנוּ. הַגָּה: אָף עַל פִּי שְׂאִינָן מְבִינֹת (הַרְא"ש וּמְרַדְכֵי רִישׁ פִּי ג' שְׂאֲכְלוּ בְּשֵׁם רְשִׁינִי).

ט אֲנִדְרוֹגִינוֹס מְזַמֵּן לְמֵינוּ, וְאֵינוֹ מְזַמֵּן לֹא לְאֲנָשִׁים וְלֹא לְנָשִׁים.

י טַמְטוֹס אֵינוֹ מְזַמֵּן כָּלֵל.

יא קָטוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת (יב) הַפְּעוּטוֹת וְיודֵעַ לְמִי מְבָרְכִין, מְזַמְּנִין עָלָיו וּמְצַטְרֵף בֵּין לְשִׁלְשָׁה בֵּין לְעֶשְׂרָה. הַגָּה: וַיֵּשׁ אֲזַמְּרִים דָּאֵין מְצַטְרֵפִין אוֹתוֹ כָּלֵל עַד שְׂיִהְיֶה בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה דָּאֵז מְחַזְקִינָן לֵיהּ כְּגִדּוֹל שֶׁהֵבִיא (ה) בִּי שְׁעָרוֹת (הַרְא"ש וְהַמְרַדְכֵי פִי ג' שְׂאֲכְלוּ וְטוֹר)

וְכֹן נוֹהֲגִין וְאִין לְשָׁנוֹת; (ו) וְחֵרֵשׁ וְשׁוֹטָה אִם מְכַוְּנִים וּמְבִינִים מְצַטְרָפִין לְזָמוֹן, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַחֵרֵשׁ שׁוֹמֵעַ הַבְּרָכָה (מְהֵרָא ל).

באר היטב (ד) הפעוטות. כבן שש או כבן שבעה והמ"א כתב כבן ט' או כבן י' ע"ש אפשר דט"ס הוא: (ה) ב' שערות. פי' א"צ לבדוק אחר ב' שערות אבל אי ידיעין שלא הביא ב' שערות אין מזמנין עליו. ולהוציא אחרים בעינין שידעיין בודאי שהביא ב' שערות מיהו אם כל אחד מברך לעצמו בלחש לית לן בה עיין סי' קנ"ו ס"ק ח' מ"א: (ו) וחרש. דוקא חרש המדבר ואינו שומע ושוטה שאינו שוטה גמור ל"ח. מ"א:

יא מי שְׁנֵדוּהוּ עַל עֲבֵרָה, אִין מְזַמְּנִין עָלָיו.

סימן ר - דין המפסיק כדי לברך

סעיפים

ב'

ובו

א שְׁלֹשָׁה שְׂאֵכְלוּ כְּאֶחָד, אֶחָד מִפְּסִיק (א) עַל כְּרָחוּ לְשָׁנִים וְעוֹנָה עִמָּהֶם בְּרֶכֶת (ב) זָמוֹן. וְאֶפְלוּ לֹא רָצָה לְהַפְּסִיק, מְזַמְּנִין עָלָיו בֵּין עוֹנָה בֵּין אֵינוֹ עוֹנָה כָּל שֶׁהוּא עוֹמֵד שָׁם. אֲבָל שְׁנַיִם אִין חִיבִים לְהַפְּסִיק לְאֶחָד, הַלְּכָף אִין חַיִּיב זָמוֹן חָל עַד שִׁיתְּרָצוּ לְהַפְּסִיק לְאֶחָד וּלְבָרֵךְ, וְאִם לֹא רָצוּ לְהַפְּסִיק וְזָמַן הוּא עָלֵיהֶם, לֹא עָשָׂה כְּלוּם; וְאִם לֹא רָצוּ לְהַפְּסִיק, אָף הוּא אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְבָרֵךְ וּלְצִאת (ג) לְשׁוֹק, עַד שִׁיִּגְמְרוּ הַשְּׁנַיִם וַיִּזְמַן עָלֵיהֶם, שְׁהֵרִי כְּבָר נִתְחַיֵּב הוּא בְּזָמוֹן וְהֵי אֵדְּ יְבָרֵךְ בְּלֹא זָמוֹן.

באר היטב (א) על כרחו. ואם לא הפסיק הוא אינו יוצא ידי זימון. מ"א: (ב) זימון. כתב הטור מי שהפסיק פעם אחת יכול להפסיק פעם שנית וכתב הב"ח דמיירי שמתחלה אכלו ג' והפסיק א' לב' ואח"כ באו ב' אחרים ואכלו עם הא' ולא שייך לומר פרח זימון מנייהו דכיון דנצטרפו עמו ב' אחרים שלא זימנו יכולים לזמן עליו ול"ד פעם שנית דה"ה פעם ג' או יותר יוכל לזמן עכ"ל. וכתב המ"א אם היו ה' בחבורה אחת והפסיק א' לב' שוב לא יוכל לזמן עם הב' הנשארים דפרח זימון מכולהו. אבל אם היו ז' או ח' והפסיק לב' יוכל להפסיק אח"כ פעם ב'. כתב הטור ואם הם י' מפסיקין ג' לז' וא"צ להפסיק אלא עד שאמרו ברוך אלהינו ואם חזרו הג' ואכלו יכולים לזמן יחד. וכתב המ"א ונ"ל דיכולין להצטרף לז' אחרים לומר אלקינו דלא שייך לומר פרח זימון דאמירת אלקינו דכל בי עשרה שכינתא שריא. ואפי' יש ה' שהפסיקו מצטרפין עם ה' אחרים לברכת אלקינו. מ"א: (ג) לשוק. ע"ל סי' קצ"ג ס"ק ו' מש"ש בשם הט"ז:

ב אינו צריך להפסיק אלא עד שיאמר: ברוך שאכלנו
משלו וכו', הגה: ויש אומרים שצריך להפסיק עד שיאמר: הן את הפל, וכן נוהגין (הרא"ש ותוס' והר"י בשם בה"ג והטור). ואם תקה דעתו לחזור ולאכל (ד) פת, אף על פי שלא אכל אחר כך, כשרוצה לברך מברך מתחלה ברכת הן; וכל שכן אם חזר ואכל (הר"י פרק ג' שאכלו) (טור) וחוזר וגומר סעודתו בלא ברכה בתחלה.

באר היטב (ד) פת. ואם לא היה דעתו לאכול פת רק פרפרת א"צ לחזור אלא למקום שפסק ד"מ ב"ח. ואם אכל פרפרת צריך לברך עליהם ברכה אחרונה כיון דלא אמר הן. ומ"מ יזהר לכתחלה שלא ישיח בנתיים שבה"ל. מ"א:

סימן רא - מי הוא המברך

ובו

ד'

סעיפים

א גדול (א) מְבָרֵךְ, אֶפְלוּ בָּא בְּסוּף; וְאִם רָצָה לִתֵּן רְשׁוּת לְקַטֹּן לְבָרֵךְ, רְשָׁאֵי; וְהִנֵּי מִלֵּי כְּשֵׁאִין שָׁם אֲוֵרַח, אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם אֲוֵרַח, (ב) הוּא מְבָרֵךְ אֶפְלוּ אִם בַּעַל הַבַּיִת גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שְׂיִבְרַךְ (ג) לְבַעַל הַבַּיִת. וּמָה בְּרָכָה מְבָרְכוֹ, יְהִי רָצוֹן שְׁלֵא יִבוֹשׁ וְלֹא יִכָּלֵם בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וַיִּצְלִיחַ בְּכָל נְכָסָיו, וַיְהִיו נְכָסָיו מְצַלְחִים וּקְרוֹבִים לְעִיר, וְלֹא יִשְׁלַט שְׁטָן בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו, וְאֵל יִזְדַּקֵּק לְפָנָיו שׁוֹם דְּבַר חֲטָא וְהִרְהוֹר עוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. וְאִם בַּעַל הַבַּיִת רוֹצֵה לְוִתֵּר (פְּרוּשׁ שְׂאִינוּ רוֹצֵה לְהַקְפִּיד) עַל בְּרַכְתּוֹ, וּלְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן בְּעֶצְמוֹ, רְשָׁאֵי. הַגְּהָ: וְהוּא הַדִּין שְׂיִכּוֹל לִתֵּן לְבָרֵךְ לְמִי (ד) שְׂיִרְצָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֶהָל מוֹעֵד).

באר היטב (א) מברך. ואם הגדול מוציא ליחה שקורין הושטיין יברך אחד כי אין זה נכון שיפסיק הרבה פעמים ויהיה רוקק והאחרים ימתינו מהר"ם מ"א. וכן לכתחלה לא יתן לברך לקטוע אצבע או למוכה שחין. תשובת חות יאיר סי' קע"ו: (ב) מברך. אורח שהוא נזיר עיין בתשובת חכם צבי סי' קס"ח ובספר פרי הארץ חא"ח סי' ה': (ג) לבעה"ב. וברכת את ה' לרבות בעי"ה. מהר"ש: (ד) שירצה. קשה ממ"נ אם נותן לברך לאי מב"ב פשיטא דגם הם אורחים לענין זה שמברכין לבעה"ב. ונ"ל דאם אי סמוך על שלחנו ומשלם לו דמי מזונו ואותו אי"צ לברך לבעה"ב רשאי ליתן לו לברך ועוד נ"ל דאם ב' אוכלים בבית אחד ואחד יש לו אורח על שלחנו דמן הדין יש לאורח לברך ואם אותו בעה"ב רוצה לוותר יכול ליתן לברך למי שירצה. מ"א ע"ש:

ב לֹא יִקְדִים חָכֵם יִשְׂרָאֵל (ה) לְכַהֵן עִם הָאֲרָץ לְבָרֵךְ לְפָנָיו דָּרָךְ חֵק וּמִשְׁפָּט כְּהֵנָּה, אֲבָל לְתַת לוֹ הַחֲכָם רְשׁוּת שְׂיִבְרַךְ, אִין בְּכָךְ כָּלוּם; אֲבָל כַּהֵן תִּלְמִיד חָכֵם מְצוּה

לְהַקְדִּימוּ, שְׁנֵאמַר: וְקִדְשֵׁתוּ (ויקרא כא, ח) לְפִתְחֵי (ו) רֵאשׁוֹן
וּלְבָרֶךְ רֵאשׁוֹן וְעִיל סִמָּן קִסִּיז (סייד).

באר היטב (ה) לכהן ע"ה. ואמרינן בגמרא דחייב מיתה שמבזה התורה: (ו)
ראשון. בקריאת התורה רש"י ור"ן והרא"ש כתב להיות (ראש) מדברים בכל
קבוץ עם לדבר ולדרוש תחלה. וה"ה בישיבה ידבר בראש. כתב המ"א וצ"ע
למה אין נזהרין עכשיו להקדים הכהן לכל הנך מילי מאחר שמדאורייתא הם.
ואפשר דאין אנו בקיאים ביחוסי כהונה. ומיהו אם הכהן רוצה לחלוק כבוד
לאחר רשאי. סמ"ג וע"ל ס"ס קכ"ח ס"ק פ"ב מש"ש. ואם צריך להקדים לוי
לישראל מחלוקת בין הפוסקים י"א שצריך להקדים וכן יסד בחרוז נודה
לשמך ברשות הכהנים והלויים. וי"א שא"צ וגורסין הכהנים הלויים דכהנים
איקרי לויים עמ"א. (ובספר אליהו רבה פסק דכשאינן כהן יש ללוי הקדימה
לפני ישראל בהמוציא ובבהמ"ז וכן משמעות ב"ח ופרישה):

ג (ז) מִי שְׁנוֹתְנִים לוֹ לְבָרֶךְ וְאִינוּ מְבָרְךְ, מְקַצְרִים יָמָיו.

באר היטב (ז) ימיו. דכתיב ואברכה מברכך והמברך בהמ"ז מברך לבעה"ב
רש"י. וא"כ דוקא באורח הדברים אמורים ובכוס בה"מ. מ"א:

ד צָרִיךְ לְחַזֵּר שְׂפִתָּנוּ לוֹ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֶךְ.

הלכות ברכת הפירות ושאר ברכות

סימן רב - דיני ברכת פרות האילן

סעיפים

י"ח

ובו

א על כל פירות האילן מברך בתחלה: (א) בורא פרי העץ, חוץ מהיין שמברך עליו: בורא פרי הגפן, בין חי בין (ב) מבשל בין שהוא עשוי קונדיטון דהינו שנותנין בו דבש ופלפלין. הגה: ואם נתערב יין (ג) בשכר, אזלין אחר הרב, אם הרב יין, מברך: בורא פרי הגפן, ואם הרב שכר, מברך: שיהלל (בית יוסף בשם התשב"ץ).

באר היטב (א) בפה"ע. ואם הוא פרי שראוי לחוש שהתלע לא יברך עד שיפתח הפרי ויראה אם ראוי לאכילה ספר חסידים. ושלי"ה כתב דוקא באגוז משא"כ בשאר פירות שאף אם התלע בתוכו לא יברך לבטלה בשביל קליפתו החיצונה ע"כ טוב יותר לברך כשהוא שלם (ועיין בספר אליהו רבה שמביא כמה ענינים בדרך חסידות ומוסר בעניני ברכות): (ב) מבושל. אע"ג דלענין יין נסך לא מתנסך לענין ברכה אין חילוק: (ג) בשכר. דוקא שכר תאנים. אבל שאר משקין מיד שנתערב בהן כל כך עד שנפסד טעם היין מברכין שהכל עיין מ"א:

ב (ד) הבסר, כל זמן שלא הגיע לכפול הלבו, מברך עליו: בורא פרי האדמה, ומשהוא כפול הלבו ואילך מברך עליו: בורא פרי העץ; ומתוך שלא נודע לנו שעור פול הלבו, לעולם מברך: בורא פרי האדמה, עד שיהיה גדול ביותר; ושאר כל האילן, משיוציאו פרי, מברכין עליו: בורא פרי העץ ובלבד שלא יהא (ה) מר או עפוף ביותר עד שאינו ראוי לאכילה אפלו על ידי הדחק, דאז

אין מְבָרְכִין עָלָיו כָּלֵל. **הגה:** וְיֵשׁ אֲזַמְרִים דְּעַל חְרוּבִין אֵינּוּ מְבָרְךְ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ, עַד שְׂיִרְאָה בְּהֶן כְּמִין שְׂרָשְׂרָאוֹת שֶׁל חְרוּבִין, וְכֵן בְּזִיתִים עַד שְׂיִגְדֵל הַנֶּץ סְבִיבָיו, וְקִדְּם לְכֹן מְבָרְךְ: בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, וְכֵן עֶקֶר (טוּר).

באר היטב (ד) הבוסר. עיין סי' רכ"ה סי' לענין שהחיינו: (ה) מר. ואם מתקן ע"י האור מברך שהכל. ל"ח מ"א:

ג גְּרַעֲיֵנִי הַפְּרוֹת, אִם הֵם מְתוּקִים מְבָרְךְ עֲלֵיהֶם: (ו) בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ; וְאִם הֵם מְרִים, אֵינּוּ מְבָרְךְ עֲלֵיהֶם כָּלֵל; וְאִם מְתֻקִּין עַל יְדֵי הָאוֹר, מְבָרְךְ עֲלֵיהֶם: (ז) שְׁהַכֵּל.

באר היטב (ו) בפה"ע. מהר"א הלוי בספר גן המלך סי' למ"ד כתב שמברך בפה"א וכ"פ בתשובת פנים מאירות סי' ס"ה דמברך בפה"א או שהכל ע"ש ועיין יד אהרן: (ז) שהכל. א"ל לדברי המחבר שפסק דאם הם מתוקים מברך עליהם בפה"ע ש"מ דהוי פרי א"כ כשמתקן ע"י האור נמי ליברך בפה"ע כמו גבי שקדים בסעיף ה' וי"ל דכשהן מרים לאו פרי נינהו משא"כ בשקדים. מ"א וכ"כ בלבוש:

ד שֶׁמֶן זֵית, אִם שְׁתָּאוּ כְּמוֹת שֶׁהוּא אֵינּוּ מְבָרְךְ עָלָיו כָּלֵל, מְשׁוּם דְּאֲזוּקֵי מְזִיק לִיה; וְאִם אֶכְלוּ עִם פֶּת, אֵינּוּ מְבָרְךְ עֲלֵיהֶם דְּפֶת (ח) עֶקֶר וּמְבָרְךְ עַל הָעֶקֶר וּפּוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה; וְאִם שְׁתָּאוּ מְעַרְב עִם מֵי סֶלֶק " א הַנִּקְרָא אֲנִיגְרוֹן, שְׂאֵז אֵינּוּ מְזִיק אֲדַרְבָּא הוּא מוֹעִיל לְגָרוֹן אִם הוּא חוֹשֵׁשׁ בְּגָרוֹנוֹ, הִנֵּה לִיה (ט) שֶׁמֶן עֶקֶר וּמְבָרְךְ עָלָיו: בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ; וְאִם אֵינּוּ מְתֻקִּין לְרִפּוּאָה אֶלָּא לְאֲכִילָה, הִנֵּה לִיה אֲנִיגְרוֹן (י) עֶקֶר וְאֵינּוּ מְבָרְךְ אֶלָּא עַל הָאֲנִיגְרוֹן (יא) שְׁהַכֵּל.

באר היטב (ח) עיקר. ואם מתכוון לרפואה ואוכל רק מעט פת שלא יזיקנו בגרונו מברך על השמן והי"ה אם שותהו עם שאר משקין לרפואה כגון עם שכר או יין שרף מברך על השמן בפה"ע. מ"א: (ט) עיקר. אפי' השמן הוא מועט. ב"ח מ"א: (י) עיקר. אפילו הוא המיעוט. מ"א: (יא) שהכל. צ"ע דהא בגמרא דף ל"ט איתא בהדיא דמברך על מי סלקא בפה"א. מ"א:

ה שְׂקָדִים הַמְרִים, כְּשֶׁהֵם קֹטְנִים מְבָרְךְ: בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ; גְּדוֹלִים, וְלֹא כָּלֹם דְּאִזְוִקֵי מְזִיקֵי; וְטַעְמָא דְּמִלְתָּא, דְּכִשְׁהֵם קֹטְנִים עֵקֶר אֲכִילְתֶּם הִיא הַקְּלָפָה וְאִינְהּ מְרָה, וְכִשְׁהֵם גְּדוֹלִים עֵקֶר אֲכִילְתֶּם מֵה שְׁבִפְנִים וְהוּא מַר; וְאִם מִתְּקוֹן עַל יְדֵי הָאוֹר אוֹ דְּבַר אַחֵר, מְבָרְךְ: בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ.

ז צָלֶף (פ"י צָלֶף מִן אֵילָן שֶׁעָלִין שְׁלוֹ רְאוּיִים לְאֲכִילָה וְיֵשׁ בְּעָלָיו כְּמִין תְּמָרִים אֲבִיוֹנוֹת הוּא הַפְּרִי מִהַצָּלֶף וְקִפְרִיסִין הוּ קְלָפָה שְׁסָבִיב הַפְּרִי כְּקִלְפוֹת הָאֲגוּזִים), עַל הָעָלִין וְעַל הַתְּמָרוֹת וְעַל (יב) הַקִּפְרִיסִין: (יג) בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה; וְעַל הָאֲבִיוֹנוֹת שֶׁהֵם עֵקֶר הַפְּרִי, בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ.

באר היטב (יב) הקפריסין. הוא קליפות הפרי כמו קליפת אגוזים: (יג) **בפה"א.** דאינן עיקר הפרי מכאן הביא רביה הרב ט"ז לקמן בסי' ר"ד ס"ק ט"ו דעל קליפת מראנצייין שמרקחין אותם בדבש שמברך בפה"א. אבל המ"א סי' זה ס"ק י"ז חולק וכתב דלא דמי דהכא הקליפה נופלת ובהמראנצייין הקליפה מגוף הפרי וראוי לאוכלו אלא שאין טוב כ"כ דגם תוך הפרי אינו טוב בלי תיקון ותערובת צוקר לכן יברך בפה"ע ע"ש וכן בתשובת פנים מאירות סי' ס"ה הכריח דמברך בפה"ע דלא כט"ז. ומצאתי דיש לברך שהכל על מראנצייין מרוקחין וכן נוהגין בכל מדינות ישמעאל באר היטב אשר לפני. (וכן פסק בספר אליהו רבה לברך שהכל על מראנצייין מרוקחין):

ז תִּמְרִים שְׁמַעְכוֹן בִּיד וְעֵשָׂה מֵהֶם עֵסָה וְהוֹצִיא מֵהֶם גִּרְעֵינֵיהֶם, אֲפֹלוֹ הָכִי לֹא נִשְׁתַּנֵּית בְּרַכְתּוֹן וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם : בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ וּלְבִסוֹף בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ. **הגה:** וּלְפִי זֶה הוּא הַדִּין בַּלְטוּוֹעֵרן הַנִּקְרָא פּוּוִידל"א מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם : בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ ; וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם **(יד)** שְׁהַכֵּל (ת"ה ס"י כ"ט וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַטּוֹר), וְטוֹב לְחוּשׁ לְכַתְחֵלָה לְבָרֵךְ שְׁהַכֵּל אֲבָל אִם בָּרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ **(טו)** יֵצֵא, כִּי כֹן נִרְאָה עֲקָר.

באר היטב (יד) שהכל. זהו דעת ת"ה. והיינו דוקא בגודגדניות כגון פאווידל"א שנתבשלו ונימוחו לגמרי אבל בתמרים שנתמעכו לא פליג הת"ה וס"ל כהרמב"ם דמברך בפה"ע עיין מ"א וע"ת : **(טו) יצא.** ט"ז האריך והעלה דהמברך לכתחלה בפה"ע על הפאווידל"א של פלומיין או קירשיין אין עליו חשש ושפיר עביד כיון שברכת בפה"ע יש לה מעלה על ברכת שהכל ובכל יום אנו נוהגין כשמבשלין תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמברכין עליהם בפה"ע וכמ"ש סעיף י"ב בין מבושלים כו' ובודאי הוי מרוסקין ע"י הבישול ולית כאן בית מיחוש ברכה לבטלה עכ"ל. והב"ח פסק דהמדקדק במעשיו יברך על הפאווידל"א וכיוצא בו שהם מרוסקים לגמרי בפה"א. ואם בירך בפה"ע או שהכל יצא ע"ש ועיין יד אהרן מה שהקשה על הט"ז : (ועיין בס' אליהו רבה שהשיג על הט"ז בענין פאווידל"א ופסק כדעת רמ"א) :

ח דָּבַשׁ הִזָּב מִהַתְּמָרִים, מְבָרֵךְ עָלָיו **(טז)** שְׁהַכֵּל. וְכֹן עַל מִשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִכָּל מִינֵי פְרוֹת, חוּץ מִזֵּיתִים וְעֵנָבִים, מְבָרֵךְ : שְׁהַכֵּל.

באר היטב (טז) שהכל. דזיעה בעלמא הוא דאין נקרא משקה אלא היוצא מהזיתים ומהענבים בלבד :

ט סוּפֵי **(יז)** עֵנָבִים שְׁאִין מִתְבַּשְׁלִין לְעוֹלָם, וְכֹן עַל **(יח)**

הַנוֹבְלוֹת שֶׁהֵם תְּמָרִים שֶׁבְּשָׁלֶם וְשָׂרְפָם הַחֵם וְיִבְשׁוּ,
מְבָרֵךְ: שֶׁהַכֹּל.

באר היטב (יז) ענבים. ולי"ד לבוסר בס"ב דמברכין עליו בפה"א שאני בוסר
דעומד לעשות ממנו משקה דאישתני לעלויא דהיינו יין שמברכין עליו בפה"ג
משום הכי דיו שמורידין אותו מעלה א' ומברכין בפה"א משא"כ בסופי ענבים
שעומדים לעשות חומץ לכן מברכין שהכל: **(יח) הנובלות.** עיין יד אהרן
שהאריך בזה:

ז פְּרוֹת שֶׁשָּׂרְאָן אוּ בְּשָׁלֶן בְּמִים, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס טַעַם
הַפְּרִי בְּמִים, אֵינּוּ מְבָרֵךְ עַל אוֹתָם הַמִּים אֲלָא **(יט)**
שֶׁהַכֹּל; וְהָרֵא"ש כָּתַב דְּאֶפְשָׁר שָׂאֵם נִכְנַס טַעַם הַפְּרִי
בְּמִים מְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ.

באר היטב (יט) שהכל. ולי"ד למיא דסלקא בסי' ר"ה ס"ב דהנהו כיון דרוב
אכילתן ע"י שליקה מי שליקתן כמותן משא"כ פירות דאין דרכן למישליקה
או למסחטיה אלא למיכלא בעינייהו בהנהו לא אמרינן שיהא מימיהן כמותן
ב"י הרשב"א. ומיהו בפירות יבשים כגון תפוחים ואגסים גודגדניות פלומין
ד"ה דמברך בפה"ע דהא אין דרכן אלא למשליקנהו ולא למיכלא בעינייהו וכן
אני נוהג ועיקר ב"ח ט"ז. וכן פסק הע"ת דפירות שרוב אכילתם במבושל ודאי
מים שלהם כמותן שאם הם פרי האדמה מברכין בפה"א ואם הם פרי העץ
מברכין בפה"ע. ומג"א מסופק בזה. ועל קאווי"י וט"ע מברך שהכל פרח מטה
אהרן ח"א ס"י מ' וכ"פ בתשובת שבות יעקב ח"ב ס"י ה' שמברכין שהכל על
הקאווי"י וט"ע אבל בהלק"ט ס"י ט' ובתשובת פנים מאירות ס"י צ"ה כתבו
דמדינא יש לברך בפה"א אלא שנהגו לברך שהכל ע"ש ועיין בס' בני חייא
ואחריו בני"ר עיין ס"י ר"ד ס"ז מש"ש:

יא מִי שְׂרִית צְמוּקִים וְתֵאֲנִים, אוּ מִי בְּשׁוּלָם, מְבָרֵךְ
עֲלֵיהֶם שֶׁהַכֹּל וְיוֹצֵא גַם **(כ)** לְהָרֵא"ש; אֲבָל בְּבִרְכָה
שֶׁלֹּא תִרְיֶהֶם יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם מְבָרֵךְ בּוֹרָא נִפְשׁוֹת אוּ אִם

מְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, כְּהֵרָאִישׁ. וְלִכֹּן יֵרָא שְׁמַיִם לֹא יִשְׁתָּה אֶלָּא בְּתוֹךְ הַסְּעָדָה, אוֹ יֵאָכֵל פְּרִי מִזֵּי מִינִים וְגַם יִשְׁתָּה מִיַּם, כְּדִי שְׂיִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ וּבֹרָא נְפֹשׁוֹת; וְאִם **(כא)** מִשְׁךְ הַמַּיִם וְהַבְּדִילִם מֵהַצְּמוּקִים, הֵוָה לִיהַ יֵין וּמְבָרֵךְ עָלָיו בֹּרָא פְּרִי הַגֶּפֶן וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, וְהוּא שְׂיִהְיוּ צְמוּקִים שְׂיִהְיֶה בָּהֶם לְחִלּוּחִית שְׁאִם יִדְרֹךְ אוֹתָם יֵצֵא מִהֶן דְּבִשׁוֹ, אֲבָל אִם כְּשִׁיעֲצָרוּ אוֹתָם לֹא יֵצֵא מֵהֶם שׁוּם לְחִלּוּחִית דְּבִשׁ, לֹא.

באר היטב (כ) להרא"ש. דעל כולם אם אמר שהכל יצא. מיהו אם אכל תחלה פרי ובירך בפה"ע צ"ע אם יברך שנית על המרק שהכל ולכן ישתה ד"א תחלה לברך שהכל מ"א. וציר של פירות שנכבשו כגון אוגירק"ס או קומפשי"ט שקוראין זויאר קרויט אין לברך רק שהכל דלא נכבשו להוציא מימיהן. ט"ז: **(כא) משך.** ז"ל הרב"י דוקא כשהצמוקים מעורבים עם המים האם נמשכו המים מהצמוקים ה"ל יין עכ"ל. ופי' רמ"א דבריו דה"ק דוקא כשהצמוקים מעורבים עם המים ואוכל הצמוקים ושותה המים אז ה"ל כמרק של כל הפירות אבל אם נמשכו וכו' כלומר שאין כוונתו לאכול הצמוקין כלל רק להמשיך מהן היין אז אפילו שתה מהם מהכלי שהצמוקים בתוכו מברך בפה"ג. ולא בעי המשכה וכ"מ מכל הפוסקים דכתבו יין צמוקים ולא חלקו בין משך ללא משך מ"א ע"ש וכ"כ ט"ז דאחר ג' ימים הוי יין גמור אף שלא משך ע"ש:

יב כָּל הַפֵּרוֹת שְׁטוּבִים חַיִּים וּמְבִשְׁלִים, כְּגוֹן תַּפּוּחִים וְאַגָּסִים, בֵּין חַיִּים בֵּין מְבִשְׁלִים מְבָרֵךְ בֹּרָא פְּרִי הָעֵץ; וְאִם אֵין דְּרֹךְ לְאֶכְלָם חַיִּים אֶלָּא מְבִשְׁלִים, אוֹכְלִם כְּשֵׁהֶם חַיִּים, מְבָרֵךְ שְׁהַלֵּל; כְּשֵׁהֶם מְבִשְׁלִים, בֹּרָא פְּרִי הָעֵץ.

יג אָגוּז גַּמּוּר הַמְטָנָן בְּדָבֶשׁ וְנִקְרָא נוֹאִינְדִּיּוּ רִ"ל (כב) נוֹאִי"ט, מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ.

באר היטב (כב) נוֹאִי"ט. דהאגוז עיקר והדבש אינו בא רק למתקו :

יד אָגוּז (כג) רַךְ שְׁמֵבִשְׁלִים בְּדָבֶשׁ וְקוֹרְאִין לוֹ נוֹאִיס מוֹשְׁקָאדִּי"ה, מְבָרֵךְ עָלָיו שְׁהַכֵּל. הַגָּה: וְכֵן אוֹתָם אָגוּזִים שְׁמֵבִשְׁלִים בְּעוֹדָם יִרְקִים, מְבָרְכִים שְׁהַכֵּל (רבי ירוחם נתיב י"ז ח"ב ובית יוסף).

באר היטב (כג) רך. דקודם הטיגון אינו ראוי לאכילה דמר הוא ולא נטעי אינשי אדעתא דהכי ב"י וכתב ה"ט"ז ואיני מבין מ"ש רמ"א וכן אותם אגוזים וכו' דגם אגוז רך מיירי בענין זה. ומ"א הגיה דצ"ל והן אותם וכו' ע"ש :

טו עַל הַסּוּקָא"ר מְבָרֵךְ (כד) שְׁהַכֵּל וְכֵן הַמוֹצֵץ קְנִים מְתוֹקוֹת שְׁהַכֵּל.

באר היטב (כד) שהכל. ודעת הטור דיברך בורא פרי העץ וכתב ה"ט"ז ונראה פשוט שאם יש לפניו פרי אחר שיברך עליו יצא גם על הסוקא"ר דדעת הטור עיקר :

טז עַל פְּלֶפֶל וְזַנְגְבִיל יְבִשִּׁים וְעַל הַקְּלָאוּ שֶׁל גִּירוּפְּלִי רִ"ל נַעֲגְלִי"ךְ וְכָל כִּיּוֹצָא (כ"ה) שְׁאִין דָּרֵךְ (כ"ה) לְאַכְלָם אֶלָּא עַל יְדֵי תַעְרוּבוֹת, אִין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם כְּלוּם.

באר היטב (כ"ה) כלום. וה"ה גלג"ן וציטו"א. מהר"ם מ"א :

יז על אָגוֹז (כו) מוֹשְׁקָא״ט, בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ; על קנייל״ה
ר״ל צימריני״ד, בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה.

באר היטב (כו) מוֹשְׁקָא״ט. שקורין מושק״ט נו״ס דפרי גמור הוא ורגילין
לאוכלו ביובש ול״ד לדסעיף י״ד ומי שיש לו שלשול ונותן המושקא״ט לתוך
השכר כדי שיעצור דמי לשמן זית כמ״ש סעיף ד'. ומיהו נ״ל דבשותה לצמאו
אע״פ שנותן ג״כ מושק״אט לתוכו לרפואה מ״מ מברך על השכר וה״ה גבי
שמן מ״א. (ובס׳ אליהו רבה פוסק דאף בשותה רק לרפואה מברך על השכר
ופוטר דמיעוט הוא נגד השכר ול״ד לשמן דלעיל):

יח על פֶּלֶל וְזַנְגָבִיל כְּשֶׁהֵם (כו) רְטָבִים, בּוֹרָא פְּרִי
הָאֲדָמָה. **הגה:** כָּל הַפְּרוֹת שְׂיֻדָּע בָּהֶם שְׁהֵם עֵקֶר הַפְּרִי, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם
בוֹרָא פְּרִי הָעֵץ; וְשְׂאִינֵן עֵקֶר הַפְּרִי, בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה; וְאִם הוּא (כח) מְסַפֵּק
בוֹ אִם הוּא עֵקֶר הַפְּרִי אוֹ לֹא, בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה; וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה הוּא,
מְבָרֵךְ שְׁהַכֹּל (טוה).

באר היטב (כו) רטובים בפה״א. ועץ שקורין לאקר״יץ בפה״א. עטרת זקנים
בשם ס״ח ע״ש: (כח) מסופק. היינו אחר שלמד אבל מי שלא למד לא יאכל
עד שילך אצל חכם ללמדו ש״ס מ״א:

סימן רג - דיני ברכת פרות הארץ

א על פְּרוֹת הָאָרֶץ מְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה.

ב על תותים הגדלים בסנה, בורא פרי האדמה. הגה:

דלא מקרי עץ אלא שמוציא עליו ממנו, אבל מה שמוציא עליו משרשיו לא מקרי עץ, והני פיון דכלה עציו לגמרי (א) בחורף והדר פרח משרשיו, מברכין עליו בורא פרי האדמה (טור ומרדכי בשם תשובת הגאונים).

באר היטב (א) בחורף. וא"כ ה"ה בפרי שקורין ברוימבע"ר ופרי אדום שקורין ערפיר"ט מברך בפה"א מהר"ם ב"ח. והמ"א כתב משום האגודה שיברך בפה"ע שכן הענף מתקיים ימים הרבה וכי שקיל פרי הדר אתי מאותו ענף עצמו וכן עיקר. וכן אותם שקורין בפולין יגדע"ס השחורים. אבל האדומים גדלים בעשבים ומברכין בפה"א. ואותם האדומים הנמצאים בתמוז וגם יש מין הנמצאים בחורף ואין בהם אלא שרף בעלמא כנוס בתוך החרצנים ומוצין אותן וזורקין אותן ראוי לברך עליהם שהכל דהקליפה והגרעינן אינן ראויים לאכילה כלל א"כ אין לברך אלא על המשקה שבתוכו. מ"א:

ג על המאוזיי"ש, בורא פרי האדמה.

ד על פירות שמוציאין אילני (ב) סרק, שהכל.

באר היטב (ב) סרק. ט"ז העלה דלא אמר כאן אלא במינים גרועים הרגילים להיות בעצי היער כגון תפוחים קטנים ואגסים שאינם ראויים לאכילה כשהם חיים אבל תותים כשהם שוהים הרבה על הסנה הם טובים לאכלם חיים מברכין בפה"ע ואנו בכל יום ויום מברכין בפה"ע על אגוזים קטנים הנלקטים מעצי יער עכ"ל וכ"כ המג"א. ועיין יד אהרן:

ה בני אסא, אף על גבי דבשלו והיון כפרות, אינו מברך אלא שהכל.

ו על זנגביל שמרקחים אותו כשהוא רטב, בורא פרי האדמה. ונראה דהוא הדין אם מרקחים אותו יבש, כיון שעל ידי כך הוא ראוי לאכילה, (ג) הזנגביל עקר ומברך עליו בורא פרי האדמה.

באר היטב (ג) הזנגביל עיקר. וה"ה כשצולין זנגביל ואוכלים אותו לרפואה מברך בפה"א. וכן על פלפלין שמרקחין אותם בפה"א אבל בציטוו"ר מברך שהכל עמ"א. זנגביל ופלפלין יבשין שבשלו עכו"ם שרי. מ"א:

ז בשמים שחוקים ומערבים עם סוקר, (ד) הבשמים עקר ומברך עליהם כדיון ברפת אותם בשמים.

באר היטב (ד) הבשמים עיקר. צוקר עם אינגב"ר כתוש ויש שם צוק"ר הרבה כמו האינגב"ר אפי"ה מיקרי הצוקר טפל לגבי האינגב"ר ומברך על האינגב"ר בפה"א ופוטר הצוקר ט"ז. על השומשמין והולנדהר"א מברך בפה"א וטחונים שהכל שלי"ה. וכן שומשמין שמטגנין אותן בדבש מברכין עליהם בפה"א דלא כקצת טועים לברך שהכל. תשובת פנים מאירות ס"ס ס"ה ועיין סי' ר"ד סעיף י"א:

ח צנון, מברך עליו בורא פרי האדמה.

סימן רד - דיני הברכות ליתר מאכלים

ובו

י"ג

סעיפים

א על דבר שאין גדולו מן הארץ, כגון: בשר בהמה, חיה ועוף, דגים, ביצים, חלב, (א) גבינה, ופת שעפשה, ותבשיל שנשתנה צורתו (ב) ונתקלקל, ונבלות שהם תמרים שבשלים ושרפם החם ויבשו, ועל הגובאי, ועל המלח, ועל מי מלח, (ג) ועל המרק, ועל (ד) כמהין ופטריות, (ה) ועל קורא שהוא. הגה: הרד הנתוסף באילן בכל שנה שקורין (טור) פלמיטו, ועל לולבי גפנים, ועל שקדים מתוקים שאוכלים אותם כשהם רכים בקליפהם, ועל חזיז והוא שחת, ועל קרא חיה, ועל קמחא דשערי, ועל שכר תמרים ושכר שעורים, ועל מי (ו) שעורים שמבשלים לחולה, ועל עשבי (ז) דדברא שאינם נזרעים, ועל שבת שקורין אניטיו ר"ל (ח) אנייס, ועל (ט) כמון וכסבר דלטעמא עבידי ולא לאכילה, ועל החמץ שערבו במים עד שראוי לשתות מברד: שיהכל.

באר היטב (א) גבינה. אם בירך על גבינה בפה"א לא יצא. הלק"ט ח"א סי' רל"ח: (ב) ונתקלקל. היינו קצת דאילו נתקלקל לגמרי אין מברכין עליו כלל. ב"י: (ג) ועל המרק. של בשר דמרק של פירות ע"ל סי' ר"ב: (ד) כמהין ופטריות. מן האויר הם גדילים: (ה) ועל קורא. דלא נטעי אינשי האילן אדעתא למיכל הקורא כשהוא רך רק שיתקשה ויעשה עץ ונ"ל דבשרביטין של קטניות שקורין ערבייס שוטיין יש חילוק דאותם שהם נזרעים בגינה יש לברך בפה"א אפי' על השרביטין דע"מ כן נזרעו לאוכלן חיים אבל אותן שזורעים בשדות להניח עד שיתקשה ויבשלו אותם אין לברך עליהם בפה"א אלא שהכל עד אחר בישולם ט"ז ע"ש ובתשובת פנים מאירות סימן ס"ה חולק וכתב דאין לחלק ועל כולם מברך בפה"א: (ו) שעורים. ועל הקאו"י וט"ע נמי שהכל עיין לעיל סי' ר"ב סעיף קטן י"ט: (ז) עשבי דדברא. דוקא

בעשבים אמר כן דאינם חשובים מצד עצמן ולא מצד זריעה דגדלים בלא זריעה. אבל פירות טובות כגון יגדע"ס מאלונא"ש יש לברך עליהם כמ"ש בס"י ר"ג ס"ק א': (ח) אני"ס. ואם שלקו מברך על מימיו בפה"א. מ"א ס"ק י"ד ע"ש: (ט) כמון. קימ"ל בל"א:

ב על החמץ לבדו אינו מברך כלום, מפני שהוא (י) מזיקו.

באר היטב (י) שמזיקו. דוקא בחומץ חזק שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ. אבל בחומץ שאינו חזק כ"כ ודאי אית ליה הנאה מיניה ובעי ברכה כמ"ש ס"ד. מ"א:

ג ריחיה חלא (פ"י חמץ) וטעמיה חמרא, חמרא הוא ומברך עליו בורא פרי הגפן.

ד כל שבני אדם נמנעים לשותותו מפני חמיצותו, אין מברכין עליו בורא פרי הגפן אלא שהכל.

ה שמרי יין, מברך עליהם בורא פרי הגפן; נתן בָּהֶם מים, אם נתן שלשה מדות מים ומצא ארבעה, הוה ליה כ"ין מזוג ומברך: בורא פרי הגפן, ואם מצא פחות, אף על פי שיש בו טעם יין, קיוהא בעלמא הוא ואינו מברך אלא שהכל; והינו ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינו חזקים כל כך, אפלו רמא תלתא

וְאֵתָא אַרְבַּעָה אֵינוּ מְבָרַךְ עָלָיו בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן ; וְנִרְאָה
שְׁמִשְׁעָרִים בְּשַׁעוֹר שְׁמוֹזָגִים יֵין שְׁבָאוֹתוֹ מְקוֹם. הַגָּה:
וּבְלִבְד שְׁלֵא יְהֵא הַיֵּין אֶחָד מְשֻׁשָׁה בְּמִים, כִּי אִז וְדַאי בְּטַל (אָגוּר).

1 תָּמַד שְׁעוֹשִׁים מִחֲרָצָנִים שְׁנוֹתָנִים עֲלֵיהֶם מִים, דִּינָם
כְּשִׁמְרִים ; וְהֵי מִיֵּי כְּשִׁנְעָצְרוּ בְּקוֹרָה, אֲבָל אִם לֹא
נִדְרְכוּ אֱלֹא בְּרָגַל אֶפְלוּ נָתַן שְׁלֶשָׁה מְדוֹת מִים וְלֹא מְצָא
אֱלֹא ג' אוֹ פְּחוֹת, מְבָרַכִּין עָלָיו **(יא)** בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן שְׁיֵין
הוּא וְהַמִּים נְבֻלָּעִים בְּזָגִים וּבְמָה שְׁיֹצָא יֵשׁ בּוֹ יֵין
מְרַבָּה. **הַגָּה:** זָגִים שְׁנִתְּנוּ עֲלֵיהֶם תְּאֵנִים לְחִזְק כַּח הַיֵּין, אִף עַל פִּי שְׁהַזָּגִין
הָרַב מְכַל מְקוֹם כָּל כַּח הַתְּאֵנִים בְּמִשְׁקָה וְאִין לְבָרַךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן (בֵּית יוֹסֵף
בְּשֵׁם הַתְּשֻׁבָּיִץ).

באר היטב (יא) בפה"ג. אלא בפה"ע. ט"ז. ומ"א כתב שהכל ע"ש :

2 הַשׁוֹתָה מִים לְצִמָּאוֹ, מְבָרַךְ שְׁהַכֹּל וּלְאַחֲרָיו **(יב)** בּוֹרָא
נְפֻשׁוֹת רַבּוֹת ; אֲבָל אִם חֲנֻקְתִּיהָ אוּמְצָא, וְשׁוֹתָה מִים
לְהַעֲבִיר הָאוּמְצָא, אֵינוּ מְבָרַךְ לֹא לְפָנָיו וְלֹא **(יג)**
לְאַחֲרָיו.

באר היטב (יב) בני"ר. עיין בשכנה"ג שכתב משם הרב מהר"ח אבולעפיי"א
שאין לברך ברכה אחרונה על שתיית הקאוויי שמחמת חומה רגילים
לשתותה לאט לאט ושוהין מתחלת השתיה עד סופה טפי מרביעית. וכן
הסכים הר"י רוזאני"ס בס' משנה למלך בפ"ג מה' ברכות ומהר"ס בן חביב
ז"ל בחידושיו בפ' יוה"כ דף י"ב ע"ב ומהר"א הלוי בתשוב' גינת ורדים חא"ח
כלל א' ס"י י"ו. ופר"ח בס' מים חיים ס"י א'. אבל מהרי"א אשקאפה ובעל
כנה"ג ומהר"א יצחקי ז"ל בתשובתו זרע אברהם חא"ח ס"י ב' וס"י ה'.
ומהר"ס גלאנטי הסכימו לברך. עיין בהלק"ט ח"א ס"י ט' ובס' בני חייא ועתה
בזמנינו רובם ככולם אין מברכין לבסוף וראיתי אנשי מעשה שמניחין אותו

שיצטנן ואח"כ שותין אותה ומברכין. יד אהרן: (יג) לאחריו. דלית ליה הנאה מיניה אבל השותה שאר משקים להעביר האומצא מברך כמי"ש ס"ח מ"א:

ח כָּל הָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין שְׁאֵדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה לְרַפּוּאָה, אִם טַעַמָּם טוֹב וְהַחֲדָ נְהַנֶּה מֵהֶם, מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם תְּחִלָּה וְסוֹף. **הגה:** אִם אֲנִסוּהוּ לְאָכֹל אוֹ לְשׁוֹת, אָף עַל גַּב דְּהַחֲדָ נְהַנֶּה מִמֶּנּוּ אִינוּ מְבָרֵךְ עָלָיו, הוֹאִיל (יד) וְנֶאֱמַר עַל כֵּן (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֶהֱל מוֹעֵד וְהַרְאִיָּה).

באר היטב (יד) ונאנס. דדמי לאשה שמתחלתה באונס וסופו ברצון דחשבינן ליה אונס. והמ"א וט"ז הניחו דבר זה בצ"ע ועיין בס' גן המלך ס"י צ"ז ובהלק"ט ס"י קנ"ב:

ט אֲכָל מֵאֲכָל אוֹ מְשָׁקָה שֶׁל אֲסוּר מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, מְבָרֵךְ עָלָיו תְּחִלָּה וְסוֹף.

י דְּבִשׁ דְּבוֹרִים הֵרִי הוּא כְּשָׂר דְּבִשׁ וְאִינוּ מְבָרֵךְ אֶלָּא שְׁהַכֵּל.

יא חֲבוּשִׁים אוֹ גִינְדַא"ש אוֹ וְרָדִים וְשָׂר מִיַּי פְּרוֹת וְעֲשָׂבִים שְׁמֶרְקָחִים בְּדָבֵשׁ, הַפְּרוֹת וְהָעֲשָׂבִים הֵם עֶקֶר וְהַדְּבִשׁ טָפֵל, אֲפֹלוּ הֵם כְּתוּשִׁים (טו) בְּיוֹתֵר, הֵילְכָךְ מְבָרֵךְ עַל חֲבוּשִׁים וְגִינְדַא"ש בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ; וְעַל עֲשָׂבִים, בּוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה; וְעַל שֶׁל (טז) וְרָדִים, בּוֹרָא

פְּרִי הָאֲדָמָה. הגה: וְכֹל מִרְקַחַת שְׁאִין בְּרִיאִים רְגִילִין בּוֹ אֶלָּא (יז)
לְרִפּוּאָה, מְבָרְכִין עָלָיו שְׁהַכֵּל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַא"ה).

באר היטב (טו) ביותר. ודוקא שניכר מהותו ותארו אבל אם נפסדה צורתו העצמית מברך שהכל כמ"ש סי' ר"ב ס"ז בהג"ה ועמ"ש שם דדוקא כשנמוחו לגמרי מברכין שהכל. מ"א: (טז) ורדים. היינו רויז"ן בל"א. אע"פ שגדלים על האילן כיון דזרע שלהם עיקר הפרי והעלים הם הפרחים ב"י וכן הלונדר"א מברך בפה"א דעיקר הפרי הם הגודגדניות השחורות. של"ה עיין מ"א: (יז) לרפואה. מיירי שאין טובים לאכול כמ"ש ס"ח מ"א ע"ש:

יב כָּל שֶׁהוּא עֶקֶר וְעִמּוֹ טְפֵלָה, מְבָרֵךְ עַל הָעֶקֶר וּפּוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה; וְכֹל דְּבָר (יח) שְׁמַעְרָבִין אוֹתוֹ לְדַבֵּק, אוֹ כְּדֵי לְתַן רִיחַ, אוֹ כְּדֵי לְצַבֵּעַ הַתְּבַשִּׁיל, הֲרִי זֶה טְפֵלָה; אֲבָל אִם יֵרֵב כְּדֵי לְתַן טַעַם בְּתַעְרוּבוֹת, הֲרִי הוּא עֶקֶר; לְפִיכָךְ מֵינִי דְּבִשׁ שְׁמַבְשִׁילִים אוֹתָם וְנוֹתְנִים בָּהֶם חֵלֶב חֲטָה כְּדֵי לְדַבֵּק, וְעוֹשִׂים מֵהֶם מֵינִי מְתִיקָה, אֵינּוּ מְבָרֵךְ בּוֹרָא מֵינִי מְזוֹנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבִשׁ הוּא הָעֶקֶר. הגה: וְנִרְאֶה דְּהָא דְאִם יֵרֵב כְּדֵי לְתַת טַעַם בְּתַעְרוּבוֹת שֶׁהוּא עֶקֶר, הֵינּוּ דְּדוֹקָא שְׁיֵשׁ שֶׁ מִמְּשׁוֹת מִן הַדְּבָר הַנּוֹתֵן טַעַם וְדָבָר חָשׁוּב, אֲבָל בְּשָׂמִים שְׁנוֹתְנִין לְתוֹךְ הַמְּרַקַחַת אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם לְנִתְיַנֵּת טַעַם, אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם דְּבִטְלִין בְּמַעוּטָן אֵף עַל פִּי שְׁנוֹתְנִין טַעַם; לָכֵן נוֹהֲגִין שְׁלֵא לְבָרֵךְ רַק עַל (יט) הַמְּרַקַחַת וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שְׁבָהֶן.

באר היטב (יח) שמערבין. כל סעיף זה הוא לשון הרמב"ם ופשוט דמיירי דוקא בה' מינים דבהכי איירי כדמסיים ואזיל חלב חטה וכו' אבל בשאר מינים פשוט דאזלינן אחר רוב וכ"מ בגמרא דאמרינן כל שיש בו מחמשה מינים מברכין במ"מ והיינו דוקא כשבא ליתן טעם בתערובות א"כ בשאר מינין אפ"י בא ליתן טעם הולכין אחר הרוב והכי מסתבר אטו מי שיתן בצלים או חומץ לתוך התבשיל יברך על הבצלים מ"א ע"ש. ועיין ט"ז ועיין ע"ת: (יט) המרקחת. השקדים שמחפין אותם בצוקר אף שהפרי חפוי מכל וכל מברך על הפרי ולא על הצוקר:

יג כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְסַפֵּק בְּבִרְכָתוֹ, יִבְרַךְ (כ) שֶׁהַכֹּל.

באר היטב (כ) שהכל. מ"מ אם הוא דבר שיכול לפוטרו תוך הסעודה עדיף טפי דאז אין ספק כלל. כתב בספר חכמת מנוח שהכל נהיה בסגו"ל תחת היו"ד שהוא לשון בינוני ולא בקמץ שהוא לשון עבר דרוב ברכות נתקנו בלשון בינוני. ובסי" קס"ז ס"ק ח' כתב המ"א בקמץ ע"ש:

סימן רה - ברכת ירקות

סעיפים

ה'

ובו

א על הירקות מברך בורא פרי האדמה, ואפלו בשלם; וכן כל פירות (א) וקטניות שטובים חיים ומבשלים, מברך עליהם לאחר בשולם כברכתם הראויה להם קדם שיבשל; אבל קרא וסלקא (ב) וכרוב וכיוצא בהם, שטובים מבשלים יותר מחיים, כשהם חיים מברך שהכל, ולאחר בשולם בורא פרי האדמה; ותומי (פי' שומים), (ג) וכרתי (פי' פורט בלע"ז) כשהם חיים, בורא פרי האדמה; לאחר שבשולם, שהכל. הגה: דמחשבי נשתנו לגריעותא, אפלו בשלם עם בשר ונשתבחו אין השבח מצד עצמן אלא מחמת הבשר שבהם (הר"י פ' פיצד מברכין).

באר היטב (א) וקטניות. נ"ל דעל קטניות יבשים האוכלם חיים מברך שהכל. מ"א: (ב) וכרוב. ואם הוא כבוש ראוי לאוכלו חי ומברך בפה"א. שלי"ה מ"א ט"ז: (ג) וכרתי. ט"ז העלה לחלק בין השומים דבשום שהוא לא הזקין עדיין ראוי לאוכלו חי אפי' בלא פת מברך בפה"א. אבל אם הזקין שאינו ראוי

לאוכלו חי בלא פת יש לברך בזה שהוא חי שהכל ולאחר בישולו בפה"א וכן בבצל יש חילוק זה. אתרוג המטוגן בדבש וכן כל דבר שגדל על העץ ועושין מהן איי"ן גימאכטי"ס יש לברך בפה"ע דומיא דאגוז המטוגן בדבש כמ"ש סי' ר"ב סי"ג אבל מה שעושין מן פרי האדמה יש חילוק דאם הוא מין צנון שקצת בני אדם מטגנין אותו בדבש ברכתו אז שהכל כמו תומי וכתתי כיון שהוא משתנה לגריעותא בבישול בלא דבש וטובים יותר חיים ממבושלים רק הדבש הוא משביח אין השבח מחמת עצמן. אבל אם מטגנין מייארי"ן ורובי"ן וקירב"ס יש לברך בפה"א ומזה יש ללמוד כל דיני איי"ן גימאכטי"ס עכ"ל ט"ז:

ב על המים שֶבְּשָׁלוּ בָהֶם (ד) יְרָקוֹת מְבָרָךְ הַבְּרָכָה עֲצֻמָּה, שֶׁמְבָרָךְ עַל הַיְרָקוֹת עֲצָמוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם אֲלֵא טַעַם הַיְרָק; וְהֵי מִיֵּלֵי כְּשֶׁבִשְׁלָם בְּלֹא בֶּשֶׂר, אֲבָל בְּשָׁלָם (ה) עִם בֶּשֶׂר, מְבָרָךְ עֲלֵיו שְׁהַכֵּל.

באר היטב (ד) ירקות. ע"ל סי' ר"ב סי"ק י"ט מש"ש: (ה) עם בשר. דמים לית ליה טעמא כ"א מה שקבלו מן הבשר אזלינן בתר בישרא. לפ"ז נ"ל אם בישל ירקות בחומץ או במשקה שקורין בארש"ט אין לברך עליהם כמו על ירקות אלא כפי ברכת המשקה כיון שיש לו עוד טעם שלו אפילו בישלו עם בשר לא הפסיד טעמו כמו באגוז ודבש בסי' ר"ב סי"ג. ט"ז:

ג אִם (ו) סַחְטָן, אֵינוֹ מְבָרָךְ עַל אוֹתָם מִשְׁקִין אֲלֵא שְׁהַכֵּל.

באר היטב (ו) סחטן. דאשתני לגריעותא. ועיי' כתישה הוי כבישול עיין ט"ז. מי תותין ויין תפוחים שעומדין לשתייה מברך שהכל וכן המשקה שעושין בפסח מתפוחים מברך שהכל עיין מ"א:

ד חֲתָכוֹן לַחֲתִיכוֹת קִטְנוֹת, לֹא נִשְׁתַּנֵּית בְּרִכָּתוֹ מִפְּנֵי כָּד.

ה (ז) הלפת, כְּשֶׁהוּא חַי מְבָרֵךְ עָלָיו שְׁהַכֵּל, אֲבָל אִם הוּא מְבַשֵּׁל אוֹ כָּבוֹשׁ בְּחֶמֶץ אוֹ בְּחֶרֶדֶל, בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה.

באר היטב (ז) הלפת. כגון מיאר"ן ורובי"ן בל"א אע"פ שנאכלין ג"כ חיי"ן מ"מ כיון שטובים יותר מבושלים מחיי"ן מברך חיי"ן שהכל ומבושל בפה"א ירק גרין קרוי"ט חי שהכל מבושל בפה"א. שלאטי"ן מעורב עם חומץ ושמן זית בפה"א. ארביס שוטין בין חי ומבושל בפה"א שטובים חיי"ן ומבושלין זו"אר קרויע בפה"א בין חי בין מבושל. וירק שהוא טוב חי ובמבושל משתני לגריעותא כגון ירק שקורין שערזי"ך או מה שקורין טארה"ן או צנון וכדומה לזה מברך חי בפה"א ומבושל שהכל:

סימן רו - דיני הפסק וטעות בברכת הפרות

סעיפים

ו'

ובו

א בֵּרֵךְ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה, יָצָא; אֲבָל אִם בֵּרֵךְ עַל פְּרֵי הָאֲדָמָה בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ, (א) לֹא יָצָא; הַלְכָּךְ אִם הוּא מְסַפֵּק בְּפְרֵי אִם הוּא פְּרֵי עֵץ אוֹ פְּרֵי הָאֲדָמָה, מְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה. וְעַל הַכֵּל, אִם אָמַר שְׁהַכֵּל, יָצָא וְאֶפְלוּ עַל פֶּת וַיֵּין.

באר היטב (א) לא יצא. נ"ל דאותם הגדלים על האילן ומברך בפה"א מחמת דלא נגמר פרי או שאינן עיקר הפרי אם בירך בפה"ע יצא מ"א ובס' אבן העוזר חולק עליו דלא יצא ע"ש (וכן בס' אליהו רבה השיג על מ"א בזה) ועיין

בתשובת פנים מאירות סיי נ"ח ובבאר היטב אשר לפני יש שם חסרון איזה
אותיות ע"ש:

ב היו לפניו פרי האדמה ופרי העץ, וברך על פרי
האדמה ונתכון לפטר את פרי העץ, יצא.

ג כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה.
הגה: יותר מכדי (ב) דבור (בית יוסף בשם שבולי לקט); וצריך להשמיע
לאזניו, ואם לא השמיע, יצא ובלבד שיוציא בשפתיו;
ונאמרים בכל לשון; ולא יברך ערס, עד שיכסה ערותו;
במה דברים אמורים, באיש. אבל אשה יושבת ופניה
של מטה טוחות בקרקע, כי בזה מתכסה ערותה ועין לעיל
סימן ע"ד סעיף ד'; ונאכלו אם אינו ערס, אם לבו רואה את
הערוה או שראשו מגלה, אסור לברך.

באר היטב (ב) דבור. פי' כדי דיבור שאילת שלום תלמיד לרב דהיינו שלום
עליך רבי ומורי ושתיקה לא הוי הפסק בדיעבד אפילו בזמן מרובה עיין מ"א:

ד כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו, צריך
לאחזו (ג) בימינו כשהוא מברך.

באר היטב (ג) בימינו. ואל יתחוב בסכין רמ"מ:

ה אין מברכין, לא על אכל ולא על משקה, עד

שְׂבִיאוֹהוּ לְפָנָיו ; בְּרַךְ וְאַחַר כֶּךָ הִבִּיאוֹהוּ לְפָנָיו , צָרִיךְ
לְבָרַךְ פְּעַם אַחֶרֶת ; אָבֵל מִי שֶׁבָרַךְ עַל פִּירוֹת שֶׁלְפָנָיו
וְהִבִּיאוֹ לוֹ יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין , אוֹ מִמִּין אַחַר שֶׁבָרַכְתּוּ
כְּבָרְכַת הָרֵאשׁוֹן , (ד) אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרַךְ . הַגָּה : וְטוֹב לְגַהֵר
לְכַתְּחִלָּה לְהִיּוֹת דְּעֵתוֹ עַל כָּל מָה שֶׁיְבִיאוֹ לוֹ (בֵּית יוֹסֵף טוֹר יוֹרָה דְּעָה סִימָן י"ט) .

באר היטב (ד) א"צ לברך . עיין מ"א שהאריך והעלה להלכה וז"ל כללו של
דבר אם דעתו על כל מה שיביאו פשיטא דא"צ לברך ואם היה נמלך ממש
פשיטא דצריך לברך ובסתם כל זמן שמונחים לפניו מהראשונים פליגי דלהכל
בו צריך לברך דאין קביעות לפירות ולהס"ח א"צ לברך מיהו דוקא מיני פירות
אבל שתה שכר והביאו לו דגים אע"ג שהיא ברכה א' צריך לברך אא"כ היה
דעתו עליהם ואם אין מונחים לפניו מפירות הראשונים לכ"ע צריך לברך
עכ"ל . ועיין ט"ז . אם בעודו מברך הביאו לו פירות יפים יאכל מהראשונים
תחלה כיון שבירך עליהם תחלה אף על פי שהיה דעתו לפטור גם היפים ס"ח .
ועיין בתשו' באר עשק ס"י ע"ד (ובס' אליהו רבה ס"ק י"ז) :

וְנֹטֵל בְּיָדוֹ פְּרִי לְאֹכְלוֹ וּבָרַךְ עָלָיו , וְנִפְל מִיָּדוֹ וְנֶאֱבָד אוֹ
נִמָּאס , צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרַךְ אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מֵאוֹתוֹ מִין
לְפָנָיו יוֹתֵר כְּשֶׁבָרַךְ עַל הָרֵאשׁוֹן . הַגָּה : רַק שְׁלֹא הָיָה (ה) עָלָיו
דְּעֵתוֹ לְאֹכְלוֹ (הַגָּהוֹת מִמְּוֹנֵי פ"ד וְכָל בּוֹ וְאַבּוּדְרַהִם וּתְשׁוּבַת מִהַר"ל ס"י צ"ב) . וְצָרִיךְ
לוֹמַר : בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד עַל שֶׁהוֹצִיא
שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטְלָה ; וְאִם אָמַר כְּשֶׁנִּפְל : בָּרוּךְ אַתָּה ה',
וְלֹא אָמַר אֱלֹהֵינוּ , יְסִים וְיֵאמַר : לְמַדְנֵי חֻקֶּיךָ (תְּהִלִּים קיט,
יב), שֶׁיְהֵא נִרְאָה כְּקוֹרָא פְּסוּק , וְאִין כָּאן מוֹצִיא שֵׁם
שָׁמַיִם לְבִטְלָה . אָבֵל הָעוֹמֵד עַל אִמַּת הַמַּיִם מְבָרַךְ
וְשׁוֹתֶה , אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם שֶׁשׁוֹתֶה לֹא הָיוּ לְפָנָיו כְּשֶׁבָרַךְ ,
מִפְּנֵי שֶׁלְכָךָ נִתְכַּוֵּן תְּחִלָּה . הַגָּה : וְע"ל ס"י ר"ט (סְעִיף א') אִם בָּרַךְ
בְּטַעוֹת מַה דִּינּוּ .

באר היטב (ה) עליו. עיין מ"א בירך על המים ושמע שיש מת בעיר ישתה מעט מן המים וישפוך השאר ואם אמרו לו שהתקופה נופלת ימתין מעט עד שתעבור התקופה וישתה ולא יברך. ס"ח מ"א:

סימן רז - דין ברכה אחרונה על הפרות

אחד

סעיף

ובו

א פירות האילן חוץ מחמשות המינים, וכל פירות אדמה וירקות, וכל דבר שאין גדולו מן הארץ, ברכה אחרונה שלקחם בורא נפשות רבות; ואם אכל מכל מינים (א) אלו, מברך לאחר כלם ברכה אחת, וברכה זו חותם בה בלא שם, שיחתם כך: ברוך (ב) חי העולמים.

באר היטב (א) אלו. וה"ה אם אכל ושתה מ"א. אם נסתפק אם אכל כזית פירות בכדי אכילת פרס בהלקי"ט ח"ב סי' שייג פסק דמברך ברכה אחרונה בנ"ר. והיד אהרן חולק ופסק דלא יברך: (ב) חי העולמים. נוסח הברכה בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות וחסרונם על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי ברוך חי העולמים. חי נקוד בצירי שהוא דבוק וכן כתב התו"ט סוף תמיד. (ובסי' אליהו רבה העיד ששמע שחזר בו וכן כתב בסי' (נ"ז) [נ"ד]):

סימן רח - דין ברכה מעין ג' אחרי (ה')

מיני) פרות וה' מיני דגן

סעיפים

י"ח

ובו

א על חמשת המינים שהם: גפן ותאנה ורמון וזית ותמרה, מברך לאחריהם ברכה אחת מעין שלש.

ב חמשת מיני (א) דגן ששלקו או (ב) כתשו ועשה מהם תבשיל, כגון מעשה קדרה הריפות וגרש כרמל ודיסא, אפלו ערב עמהם דבש הרבה יותר מהם, או מינים אחרים הרבה יותר מהם, מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף על המחיה; אבל אם לא נתן הדגן בתבשיל אלא לדבקו ולהקפותו, בטל בתבשיל.

באר היטב (א) דגן. והם חטה ושעורה וכוסמין ושבולת שועל ושיפון אבל מה שאנו קורין טרק"י אינן בכלל: **(ב) כתשו.** משמע דברישא מיירי ששלקו בלא כתישה וקשה דבסעיף ד' כתב כששלקו כשהגרעין שלמים מברך בפה"א ואפשר דהכא מיירי ששלקו עד שנתמעך עיין מ"א:

ג כשנותנים קמח לתוך שקדים שעושים לחולה, אם עושים כן כדי שישעך הלב, מברך בורא מיני מזונות; ואם לדבק (ג) בעלמא, אינו מברך בורא מיני מזונות; וטוב להחמיר ולגמעו בתוך (ד) הסעדה לאחר ברפת המוציא, (ה) ופטור ממה נפשך.

באר היטב (ג) בעלמא. כי הט"ז לכאורה נראה דאפי' אם החמשת מינים הם רוב כיון שאינם למאכל אין להם חשיבות מאכל לברך עליהם במ"מ ואע"ג

דבשאר דברים אזלינן בתר רובא הכא גרע טפי שאינם בכלל מאכל כלל כיון שאינם אלא לדבק וא"כ אותן הלעקי"ך שהם עשויים בשביל הדבש והבשמים ממילא הוי הקמח רק לדיבוק בעלמא אין לברך עליהם במ"מ. אלא דאין להקל בכך כיון שיש לו הנאה חשובה עכ"פ מצד הריבוי ונראה דמשום ספק זה כ' הש"ע כאן וטוב להחמיר לגומעם בתוך הסעודה. ובס"ב כשזכר שנותנו לדבקו ולהקפותו לא כ' שם להחמיר בזה דשם מיירי שאין מה' מינים רוב אז ברור דהם בטלים כל שהם לדבק משא"כ כשיש רובא כני"ל עכ"ל. מאכל שעושים מביצים וצוק"ר וכשמשימים אותו על האש נותנין בו קמח נראה דבטל לגבי הביצים והצוק"ר דאין נותנין לתוכו קמח כ"א לדבקו ולהקפותו ואין מברכין עליו אלא שהכל אבל ממ"ש הרב פרי"ח ביו"ד סי' קי"ב ס"ק י"ז על הקיפטי"י דהיינו שלוקחין תירוש ומרתיחין אותו על האור ומערבין עמו קמח ומתעבה והתירוש מרובה על הקמח דמברכין במ"מ כיון שמלבד ממה שמדבק ומקפה התערובת מכשירו ומתקנו נמי לאכילה ע"ש וכ"כ בספרו מים חיים בתשובתו שם סי' ח' ע"ש. וכ"כ מהר"א יצחקי בתשובתו זרע אברהם סי"א א"כ ה"ה הכא נמי כיון שמלבד ממה שמדבק מכשירו לאכילה מברך במ"מ. ולענין ברכה אחרונה כתב הפרי"ח שם בתשובתו שיברך ברכה מעין ג'. ומהר"א יצחקי בתשובתו שם כתב שאם אכל שיעור שיהיה בו כזית דגן בכדי אכילת פרס יברך מעין ג' ואם לאו יברך בני"ר עיין יד אהרן. לפ"ז אין ספק בלעקי"ך ולכ"ע מברך במ"מ ואחריו ברכה מעין ג' ודלא כט"ז: (ד) הסעודה. כ' הט"ז תמיה לי למה כתבו שאוכלם בתוך הסעודה אמאי לא אמר שיברך עליהם שהכל. דהא על הכל שאמר שהכל יצא. וני"ל דכאן הוי ספק משום ברכה אחרונה דאם יצטרך לברך במ"מ יצטרך לברך אחריו מעין ג'. ובברכה אחרונה אין לומר אלא כפי שנתקנה משי"ה כ' דיאכלנה בתוך הסעודה. לפ"ז אם רוצה לאכול דבר זה וכן הלעקי"ך פחות מכזית ואז א"צ ברכה אחרונה יאמר לפניו שהכל ולאחריו ולא כלום וא"צ תוך הסעודה ע"ש ולפי מ"ש בס"ק שלפני זה אין ספק בלעקי"ך ולעולם מברך במ"מ: (ה) ופטור. ממ"מ כצ"ל:

ד אכל (ו) דגן חי או עשוי קליות או שלוק וְהַגְרָעִינִין
שְׁלֵמִים, אִינוּ מְבָרְךְ אֶלָּא בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־אֲחֲרָיו
בוֹרָא נִפְשׁוֹת. הגה: וְהָא דְמְבָרְךְ לְפָנָיו בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה הֵינוּ בְּאוֹכֵל

חטין וכיוצא בהן, דְרֵאוּיִן לְאֶכֶל כֶּף, אֶבֶל הָאוֹכֵל שְׁעוֹרִים שְׁלֵמִים אֶפְלוּ קְלוּיִן בְּאֵשׁ, אִינֵן רְאוּיִן לְאֶכֶל רַק עַל יְדֵי הַדַּחֵק וְאִין מְבָרְךְ לְפָנֵיהֶם רַק שְׁהַפֵּל (כָּל בּוֹ וְכוּ מִשְׁמַע מַדְבְּרֵי רִשְׁבִּי"א שְׁמַה שְׁהַשְׁנָה חֲטִין לְשְׁעוֹרִין, לְבִרְכָה אַחְרוֹנָה מִשְׁמַע וְלֹא לְרֵאוּיָהּ); וְהַתּוֹסְפוֹת נִסְתַּפְּקוּ אִם יְבָרְךְ לְאַחְרָיו בְּרִכָּה

מֵעֵין שְׁלֵשׁ, וּלְכֹךְ כָּתְבוּ שְׁנֵכֹן שְׁלֹא לֶאֱכֹלוּ אֶלֶּא (ז) בְּתוֹךְ
הַסְּעֵדָה וַיִּפְטְרֵנוּ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן.

באר היטב (ו) דגן. כל ה' מינים בכלל: (ז) בתוך הסעודה. לכן יש לזוהר שלא לאכול חיטים או שעורין וכן גרייץ שלמים מבושלים אלא בתוך הסעודה משום ספק ברכה אחרונה. ואם אירע שאכלו שלא בתוך הסעודה יברך אחריהם בני"ר. וכ"כ הכנה"ג וע"י בתש"ו גינת ורדים כלל א' סי' ט"ז. והיינו דוקא כשלא נדבקו ע"י בישול אבל אם נדבקו ע"י בישול או כתושים ברחיים מברך במ"מ ודוקא שנתמעכו יפה עיין מ"א. אם עושין תבשיל משבולת שועל שקורין גנצ"י גרייץ ונותנים בהם מים הרבה שאין ראויים רק לשורפו שקורין זופ"א אין המים בטלים לגבי הגרעין וצריך לברך על הגרעין בפה"א ועל המים בפני עצמו שהכל דהא עיקרון על שם המים ומ"מ אין הגרעינים בטלים ברוטב דה' מינים חשיבי מ"א. וע"י בס' אבן העוזר דהוכיח מן ש"ס דעל כוסס שעורין שלימים חיים דאין לברך עליהם כלל כפסק הרד"א הביאו ב"י. וגם בדין התבשיל משבולת שועל חולק עליו:

ה קִמַּח, אֶפְלוּ שֶׁל חֲטִיִּים, מְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהִפֵּל, וְאַחֲרָיו
בוֹרֵא נִפְשׁוֹת; לֹא שֶׁנֶּא נְטַחֵן דִּק דִּק; לֹא שֶׁנֶּא נְטַחֵן קֶצֶת
וְעַדִּין יֵשׁ בּוֹ טַעַם שֶׁל חֲטִיִּים; לֹא שֶׁנֶּא קִמַּח שֶׁל קְלִיּוֹת.

ו קִמַּח שֶׁל אֶחָד מִחֲמִשֵּׁת מֵיַיִן דָּגָן שֶׁשָּׁלְקוּ (פ"י בְּשֵׁלוֹ הַרְבֵּה)
וְעָרְבוּ בְּמִים אוֹ בְּשֶׁאֵר מְשֻׁקִּין, אִם הָיָה עֶבֶה כְּדִי שִׁיְהִיָּה
רְאוּי (ח) לֶאֱכִילָה וּלְלַעֲסוֹ (פ"י לְטַחֵן אוֹתוֹ בְּפֶה), מְבָרֵךְ בוֹרֵא מֵיַיִן
מְזוֹנוֹת וְאַחֲרָיו עַל הַמַּחֲיָה; וְאִם הָיָה רַךְ כְּדִי שִׁיְהִיָּה
רְאוּי לְשִׁתְיָה, מְבָרֵךְ עָלָיו שֶׁהִפֵּל וְאַחֲרָיו בוֹרֵא נִפְשׁוֹת.

באר היטב (ח) לאכילה ולועסו. משמע דאם אינו ראוי ללועסו אפי" הוא עב מברך שהכל והדר קאמר אם ראוי לשתיה וכו' משמע דאם הוא עב מברך במ"מ וכן עיקר וכ"מ בגמ' בעבה מברך במ"מ מ"א וע"י עוד במ"א סי' ר"ה ס"ק ו':

ז הכּוֹסֶס (פּי האֹזֶכֶל) אֶת (ט) הָאָרֶז, מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה וְאַחֲרָיו בּוֹרָא נְפָשׁוֹת; וְאִם בְּשָׁלוֹ הִגָּה: עַד (י) שְׁנַת־מַעַד (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרִאִישׁ וְהַרִי"ט), אוֹ שְׁטַחְנוּ וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ פֶת, מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרָא מִיַּיִ מְזוֹנוֹת וְאַחֲרָיו בּוֹרָא נְפָשׁוֹת; וְהוּא שָׁלֵא יְהֵא מְעָרֵב עִם דְּבַר אַחַר אֶלָּא אָרֶז לְבָדוֹ, וְאִם עָרֵב מִמֶּנּוּ בְּתַבְשִׁיל אַחַר, וְהַתְּבָשִׁיל הָאֶחָר הוּא הָרֵב, מְבָרֵךְ עָלָיו כְּבִרְכַּת אוֹתוֹ תְּבָשִׁיל.

באר היטב (ט) האורז. האורז רי"ז ודוחן היר"ז. וי"מ איפכא לכן לא יאכלם כשנתמעכו אלא בתוך הסעודה. ואם אכלם בלא סעודה יברך על שניהם שהכל מספק שלי"ה ב"ח. וט"ז כ' כיון דעכ"פ אין באלו ברכות מעין ג' ואין כאן ספק אלא בברכה ראשונה אם תהיה שהכל או במ"מ יש לברך על רי"ז והיר"ז שהכל ואחריו בני"ר. וגרופין שנעשה משעורים כתושים ברחיים ובישלם פשיטא שמברך במ"מ ולאחריהם מעין ג' דהא מחמשת המינין הם ואותן שנעשה מטטרק"ה שאין מחמשת המינין מברך שהכל ובני"ר וזהו פשוט: (י) **שנתמעך.** ע"י ט"ז ומ"א. (ובס' אליהו רבה כ' דאין חילוק באורז בין נתמעך או שלם ממש. ולכן סתם בש"ע ולא חילק בין נתמעך או לא וכן הסכים הב"ח ע"ש):

ח עַל פֶּת דַּחַן וּפְלִיז"ו אוֹ שֶׁל שְׁאָר מִיַּיִ קְטַנִּיּוֹת מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל וְאַחֲרָיו בּוֹרָא נְפָשׁוֹת. **הגה:** הָעוֹשֶׂה תְּבָשִׁיל מִשְׁאָר מִיַּיִ קְטַנִּיּוֹת, אִם נִשְׁאָרוּ שְׁלֵמִים, וְטוֹבִים מְבַשְּׁלִים כְּמוֹ חֲיִין, מְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה; וְאִם (יֵא) נִתְּמַעְכוּ לְגַמְרֵי אוֹ שְׁאִינָן טוֹבִים מְבַשְּׁלִין כְּחֲיִין, מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל (וְכֵן פֶּרַשׁ הַבֵּית יוֹסֵף דְּבַרֵי הַטּוֹר).

באר היטב (י) נתמעכו לגמרי. דוקא כשנתמעכו דרך כלי מנוקב שהן דקין מאוד או שעשה תבשיל מקמח של קטניות אבל כשמיעך אותן בכף עיקר דרך אכילתן בכך וממשן קיים מברך פה"א. מ"א ושל"ה:

ט ערב קמח (יב) דחן ושאר מיני קטניות עם קמח של חמשת מיני דגן ובשלו בקדרה, מברך בורא מיני מזונות ועל המחיה; ואם עשה מִמֶּנּוּ פֶּת, מברך המוציא וברכת המזון; ודוקא שיש באותו קמח מחמשת המינים כדי שיאכל ממנו כזית דגן בכדי אכילת פרס, אבל אם אין בו זה השעור מחמשת המינים, אינו מברך לבסוף ברכת המזון, אלא בתחלה מברך המוציא, כיון שיש בו טעם דגן אף על פי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס, ולבסוף על המחיה; ואם בשלו בקדרה, מברך תחלה בורא מיני מזונות ואחריו בורא נפשות.

באר היטב (יב) דוחן וכו'. עיין מ"א ובפרח שושן כלל א' ס"י נ' :

י בברכה אחת (יג) מעין שלש של פרות דחוצה (יד) לארץ חותם על הארץ ועל הפרות; ובארץ ישראל חותם על הארץ ועל פירותיה; ואם בחוץ לארץ אוכל מפרות הארץ, חותם גם כן על פירותיה.

באר היטב (יג) מעין ג'. נוסח הברכה בא"י אמ"ה על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלינו לתוכה ושמחנו בה כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל המחיה ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה. ועל פירות אומר על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ וגוי. ועל היין על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ וגוי וחותם על הארץ ועל הפירות ב"ח. אבל המנהג לחתום על הארץ ועל פרי הגפן: (יד) הארץ. ובח"ל הסמוכה לא"י אי"צ לשנות מטבע הברכה מספק שמא הפירות מא"י הן ולא חיישינן

לזה ר"י מ"א. (ובספר אליהו רבה העלה להלכה דאם בודאי באים מא"י לח"ל יברך על פירותיה. ואם בודאי באו מח"ל לא"י מברך על הפירות. אבל בספיקא לעולם יברך על הפירות ע"ש):

יא בְּבִרְכָה מֵעֵין שְׁלֹשׁ דֵּי יוֹן, אֵינוֹ חוֹתֵם עַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן, אֲלֵא עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן אוֹ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַפְּרוֹת.

יב מִזְכִּירִין בּוֹ (טו) מֵעֵין הַמְּאָרֶע בְּשַׁבַּת יוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא בְּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים; אִם אֲכָל (טז) פְּרוֹת מְזֵי מֵינִים וְאֲכָל מֵינֵי מְזֻזְנוֹת וְשִׁתָּה יוֹן, יִכְלַל הַכֹּל בְּבִרְכָה אַחַת, וְיִקְדִּים הַמְּחִיָּה וְאַחַר כֶּךָ הַגָּפֶן וְאַחַר כֶּךָ הָעֵץ, וַיֹּאמֶר: עַל הַמְּחִיָּה וְעַל הַכֹּלְכָלָה וְעַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן וְעַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ, וְחוֹתֵם: עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמְּחִיָּה וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן וְעַל הַפְּרוֹת.

באר היטב (טו) מעין המאורע. היינו קודם שיאמר כי אתה טוב ומטיב. אומר ושמחנו בה ורצה והחליצנו ביום השבת הזה ובי"ט אומר וזכרינו לטובה ביום חג פלוני הזה. וכן בר"ח. ואם לא הזכיר יצא. מ"א: (טז) הפירות. ובמרדכי כתב לחתום על הארץ ועל המחיה ועל הפירות וכ"כ האגודה וכן נ"ל. מ"א:

יג אִם אֲכָל פְּרוֹת מְזֵי הַמֵּינִים וְאֲכָל תַּפּוּחִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַתַּפּוּחִים בּוֹרֵא נְפֹשׁוֹת, שְׁגָם הֵם בְּכֹלל בְּרַפְתָּ עַל הָעֵץ שְׁגָם הֵם פְּרֵי הָעֵץ הֵם; אֲבָל אִם אֲכָל תַּפּוּחִים וְשִׁתָּה יוֹן, צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרֵא נְפֹשׁוֹת עַל (יד) הַתַּפּוּחִים;

וְכֹל שֶׁפֶן אִם אָכַל בְּשָׂר אוֹ פְּרֵי הָאֲדָמָה וְשׂוֹתָהּ יַיִן, אוֹ אָכַל מִזֵּי הַמִּינִים שֶׁצָּרִיד לְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; וְהוּא הַדִּין אִם אָכַל בְּשָׂר וְדָגִים וְאָכַל מִחֲמֹשֶׁת מִינִים, אִין בְּרַכַּת עַל הַמְחִיָּה פּוֹטְרַת אֶת הַבְּשָׂר וְאֶת הַדָּגִים.

באר היטב (יז) התפוחים. אע"ג דחותם על הארץ ועל הפירות כמש"ל סעיף י"א מ"מ כיון דאינו מזכיר בפתיחה פירות לא יצא:

יד שְׁתֵּה יַיִן וַיְבָרֵךְ **(יח)** בּוֹרָא פְּרֵי הַגֶּפֶן וְאָכַל עֲנָבִים, צָרִיד לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם **(יט)** בּוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ; וְכוּן בְּבִרְכָה אַחֲרוֹנָה צָרִיד לְהַזְכִּיר עַל הָעֵץ וְעַל פְּרֵי הָעֵץ.

באר היטב (יח) בפה"ג. טעה ובירך על היין בפה"ע צריך לחזור ולברך בפה"ג. ר"י לוי עיין מ"א ובתשובת פנים מאירות סי' נ"ח חולק ופסק דיצא. ע"ש: **(יט) בפה"ע.** ואם בשעת שתיות היין נתכוין לפטור הענבים פטור מברכת הענבים ב"י מ"א ט"ז ע"ש ועיין בתשובת פנים מאירות סי' נ"ח:

טו אִם בְּדִעְבַּד בָּרַךְ עַל הָעֲנָבִים בּוֹרָא פְּרֵי הַגֶּפֶן אוֹ אַחֲרֵיהֶם עַל הַגֶּפֶן, יֵצֵא.

טז שְׁתֵּה יַיִן וּמַיִם, אִין לוֹ לְבָרֵךְ עַל הַמַּיִם **(כ)** בּוֹרָא נִפְשׁוֹת, שֶׁבְרַכַּת הַיַּיִן פּוֹטְרַתוֹן כְּשֵׁם שֶׁבְבִרְכָה רִאשׁוֹנָה יַיִן פּוֹטֵר כָּל מִינֵי **(כא)** מִשְׁקִים.

באר היטב (כ) ב"נ. עיין מהר"א הלוי בסי' גן המלך סימן צ"ח: **(כא) משקין.** דוקא אם היו שאר משקין לפניו בשעה שבירך על היין אז פוטר היין אותם מברכה ראשונה הי"נ פוטרן מברכה אחרונה וע"ל סי' קע"ד סק"א. אבל היכא

דאין המשקין לפניו בשעה שבירך על היין והוצרך לברך על המשקין הבאים אח"כ הי"ה דצריך לברך לאחריהם מרדכי. ומיהו היכא דקבע על היין א"צ ברכה אחרונה על המשקין מ"א וע"י סי' ר"ו ס"ה:

יז בְּרַכַּת שְׁלֶשֶׁה אֵינָה פּוֹטְרֵת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, שְׁאִם אָכַל דִּיִּסָּא אֵין בְּרַכַּת הַמְּזוֹן **(כב)** פּוֹטְרֵתוֹ; אָבֵל בֵּינן בְּרַכַּת גִּי **(כג)** פּוֹטְרֵתוֹ, שְׁאִם בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן בְּרַכַּת הַמְּזוֹן בְּמָקוֹם עַל הַגָּפֶן, יָצָא; וְהוּא הַדִּין אִם בֵּרַךְ עַל הַתְּמָרִים בְּרַכַּת הַמְּזוֹן בְּמָקוֹם עַל הָעֵץ, יָצָא; וְאֶפְלוּ לֹא אָמַר אֱלֹא בְּרַכַּת הַזֶּן, בֵּין עַל הַיַּיִן בֵּין עַל הַתְּמָרִים, יָצָא; וְאִם נִזְכַּר עַד שְׁלֹשׁ חֲתָם בְּבְרַכַּת הַזֶּן, יִתְחִיל: וְעַל שְׁהִנְחֵלֶתָּ לְאַבוֹתֵינוּ אַרְצָה חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה, וְיִסִּים בְּרַכָּה דְמַעֲיֵין שְׁלֹשׁ.

באר היטב (כב) פוטרתו. עיין בבאר הגולה שכתב לעני"ד דחוק הוא דודאי הדייסא מיזן זיין יותר מן התמרים וכו' ע"ש וכ"כ הפרי"ח שאם בירך ב"ה על הדייסא יצא ע"ש. ומ"א כתב דשאני דייסא מתמרים ויין דאית ליה עלויה אחרינא בפת ע"ש ועיין בגינת ורדים כלל א' סי' מ"ח. ובהלק"ט ח"ב סי' קנ"ד ובס' אבה"ע ע"ש: **(כג) פוטרתו.** וה"ה ברכת על המחיה פוטרת יין ותמרים. לחם רב עטרת זקנים:

יח לֹא יִכְלַל עַל הַסֵּפֶק שׁוֹם תּוֹסֵפֶת בְּבְרַכַּת מֵעֵין שְׁלֹשׁ, אֲף עַל פִּי שְׁאִינוּ מוֹסִיף שֵׁם וּמַלְכוּת פִּי כְּגוֹן שְׁשֵׁתָה מִשְׁקָה שְׁסֵפֶק אִם בְּרַכְתּוֹ עַל הַגָּפֶן וְכוּ', אִו בּוֹרָא נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת וְכוּ', לֹא יֵאָכֵל דְּבָר שְׁבְרַכְתּוֹ בּוֹרָא נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת וְדָבָר שְׁבְרַכְתּוֹ עַל הָעֵץ וְיִכְלַל עִמּוֹ גַּם כִּן עַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן כּוּ' **(כד)** מְסַפֵּק (ת"ה וכו"מ בְּמַרְדְּכִי פ' כ"מ נע"י לְעִיל סְעִיף ט"ז).

באר היטב (כד) שספק. וט"ז כתב דבדיעבד יכול להוסיף ע"ש ואם אכל פרי ואינו יודע אם הוא משבעת המינין ואין לו שום דבר לכלול בתוכו יברך על העץ דיוצא ממ"נ כמ"ש סיי"ג. ובמשקה לא יברך כלל אחריו דיותר יש לחוש

סימן רט - דיני טעות וספק בברכת

היין

סעיפים

ג'

ובו

א לקח פוס של שְׁכָר או של מים ופתח וְאָמַר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶת הָעוֹלָם, עַל דַּעַת לֹמַר שֶׁהַכֹּל, וְטָעָה וְאָמַר: בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבִשְׂעָה שֶׁהִזְכִּיר שֵׁם וּמְלָכוֹת שֶׁהֵם עֶקֶר הַבְּרָכָה לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לַבְּרָכָה הַרְאוּיָה לְאוֹתוֹ **(א)** הַמִּין; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שָׂאֵם לְקַח פּוֹס שְׁכָר אוֹ מִים וְסָבוּר שֶׁהוּא שֶׁל יַיִן וּפָתַח: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶת הָעוֹלָם, עַל דַּעַת לֹמַר בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, וְנִזְכָּר שֶׁהוּא שְׁכָר אוֹ מִים וְסָיִם שֶׁהַכֹּל, **(ב)** יָצָא. **הגה:** וְכָל שֶׁכֵּן אִם הָיָה בְּיָדוֹ יַיִן וְסָבוּר שֶׁהוּא מִים וּפָתַח אֲדַעְתָּא לֹמַר שֶׁהַכֹּל, וְנִזְכָּר וַיִּבְרַךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן שְׂיֹצֵא, שֶׁהָרִי אֵף אִם סָיִם שֶׁהַכֹּל יָצָא (טור).

באר היטב (א) המין. מסקנת כל האחרונים דלא אזלינן בטר דעתו אם אמר שלא כהוגן עיין בדבריהם: **(ב) יצא.** כתב בלשון וי"א משום דלהרמב"ם שהוא דיעה א' לא יצא משום שהיה בדעתו לומר שלא כהוגן וכ"כ הכי"מ אבל העיקר דיצא. כמש"ל. מי שהיה מברך ברכת השחר וכשהגיע לברכת פוקח עורים טעה ואמר מלביש ערומים וחזר תכ"ד ואמר פוקח עורים צ"ע אם יצא פי"ע אבל אם נתכוין למלביש ערומים יצא ידי מי"ע מ"א ועיי מ"ש עליו הפנים מאירות ס"י נ"ח. מי שהיה מבדיל ואחר ברכת היין אמר בורא מאורי האש ונזכר וסיים בורא מיני בשמים יצא. מיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי

האש משפט צדק כנה"ג. וכי המ"א ודוקא כשנתכוין בשעת הברכה על
הבשמים אבל כשנתכוין על האש יצא ידי אש ומברך אח"כ על הבשמים כנ"ל
עיין מ"א שיש ט"ס בדבריו:

ב לְקַח כּוֹס שֶׁל שֵׁכָר אוּ מַיִם, וּבִרְדָּ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם **(ג)** בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן, וְתוֹדָה **(ד)** כְּדֵי דְבוּר נִזְכָּר שֶׁטָעָה, וְאָמַר: שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ, וְכָךְ הִיָּתְהָ אֲמִירָתוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן, שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ, יָצָא. **הגה:** וְאִם הָיוּ אַחֲרָיִם **(ה)** שׁוֹתִים גַּם כֵּן וְיִינן לִפְנֵיהֶם וְדַעְתוּ גַם כֵּן עַל יַיִן שֶׁהָיָה סְבוּר שֶׁכּוֹסוֹ יַיִן, וּבִרְדָּ בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן, וְנִמְצָא אַחֵר כֶּךָ שֶׁכּוֹסוֹ מַיִם אוּ שֵׁכָר, כְּשֶׁחֹזֵר וְשׁוֹתֵה אַחֵר כֶּךָ יַיִן אֵינּוּ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וְיוֹצֵא בְּבִרְכָה שֶׁבִרְדָּ עַל כּוֹסוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּתְהָ בְּטָעוּת, דְּהָא דַּעְתוֹ הָיָה לְשִׁתּוֹת גַּם כֵּן שֶׁאֵר יַיִן, גַּם הוֹצֵיא הָאֲחֵרִים שֶׁשׁוֹתִין שָׁם, וְלָכֵן בְּרַכְתּוֹ בְּרַכָּה (תְּשׁוּבַת מְהַרְי"ל ס"י צ"ב ב"י סס"י ר"ו).

באר היטב (ג) בפה"ג. ומיירי שידע שהוא מים רק טעה בדיבורו אבל אם סבור שהוא יין ואמר בפה"ג וסיים שהכל לא יצא. מ"א ע"ש: **(ד) כ"ד.** משמע שאחר כדי דבור צריך לחזור ולברך מהר"י לוי סי' מ"ז והלק"ט ח"ב סי' קמ"ט ובגינת ורדים כלל א' סי' י"ט כ' דא"צ לחזור ולברך עיין מ"א והיד אהרן: **(ה) שותים.** לכאורה משמע כאן דתרתני בעי אחרים שותין ודעתו ג"כ וכו' אבל בד"מ משמע דאם היה בדעתו לשתות גם שאר יין אפילו אין אחרים עמו א"צ לברך ודוקא שלא הפסיק עד ששתה יין ואם לא היה בדעתו לשתות שאר יין הוא צריך לברך והאחרים שהיה יין לפניהם יוצאים בברכתו אף שהיה ברכה לבטלה עיין מ"א:

ג כָּל הַבְּרָכוֹת אִם נִסְתַּפֵּק אִם בִּרְדָּ אִם לָאוּ, אֵינּוּ מְבָרְךְ לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, חוּץ מִבְּרַכַּת הַמְּזוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא **(ו)** שֶׁל תּוֹרָה.

באר היטב (ו) של תורה. ובטור כתב דגם ברכת מעין ג' על הז' המינים היא דאורייתא ע"כ במי שנסתפק יאכל עוד מאותו המין ויברך ויוצא גם על הספק שלו. ט"ז ועי' הלק"ט ח"א סי' קמ"ג:

סימן רי - האוכל פחות מכזית מה

דינו

סעיפים

ב'

ובו

א האוכל פחות (א) מכזית בין מפת בין משאר אכלים, והשותה פחות (ב) מרביעית בין מיין בין משאר משקים, מברך ותחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל; ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא (ג) כבדו, כגון גרגיר של ענב או של רמון, שמברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית; לכך נכון לזהר שלא לאכל ברה פחות מכזית. הגה: ולא מקרי ברה אלא אם אכלו כמות שהוא, אבל אם לקח (ד) הגרעין ממנו, לא מקרי ברה (הרי"י פ' פיצד מברכין ובית יוסף בשם רשב"א); ויש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותה על כזית; לכן טוב לזהר שלא לשנות אלא פחות מכזית, או (ה) רביעית.

באר היטב (א) מכזית. כל האוכלין מצטרפין לכזית אכל חצי זית מז' המינים וחצי זית אחר מברך אחריהן בני"ר. כנה"ג וכתב המ"א ונ"ל דה"ה פת ודבר אחר. וכל המשקין מצטרפין לרביעית אבל האוכל והשותה אין מצטרפין ע"י סי' תרי"ב וכ"כ בסי' גן המלך סי' כ"א וציר שע"ג ירק מצטרף דכל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. וה"ה בפת השרויה במשקה או ביין. אבל רוטב של בשר

אינו מצטרף דהוה משקה. מ"א ואם אכל מעט וחזר ואכל מעט אם שהה יותר מכא"פ אין מצטרף לברכה אחרונה. ולענין שתיה ע"י ס"י תרי"ב ס"י וע"ל ס"י ר"ד לענין שתיית הקאו"י משי"ש. אם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו דצריך לברך שנית בתחלה אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונה ודינו כשאר דברים ולכן צ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם מצטרפין דהוי כמו היסח הדעת ונ"ל דמצטרפין מ"א. דבר שהיה בו כזית ונצטמק ונתמעט בשיעורו אין לברך אחריו ואם אח"כ חזר ונתפח שפיר מברכין עליו לאחריו. גן המלך ס"י קכ"ב ויד אהרן: **(ב) מרביעית**. הט"ז כי דין שרף במדינתנו אינו בכלל זה דאפי' לא שתה רביעית מברך ברכה אחרונה דאזלינן בתר שיעור שתיה לרוב בני אדם. אבל המ"א בסי' ק"ץ סק"ד כתב דאפי' ביין שרף צריך שיעור רביעית דלא חלקו בין משקה למשקה ע"ש וכ"כ הרב בעל בית יעקב ס"י נ"ז ודחה שם דברי הט"ז ע"ש (וכן פסק בס' אליהו רבה) שיעור רביעית היינו ביצה ומחצה. תמלא כלי יין ותתן לתוכו ביצה ומחצה ומה שיוצא ממנה הוא רביעית. ודוקא ביין שנגדש ע"ג הכלי ואינו יוצא כ"כ אבל במים יוצא יותר לכן יעשה כמ"ש ס"י תנ"ו ע"ש. (אבל בספר אליהו רבה מביא בשם מהרי"ל ושל"ה דימלא אפי' במים ע"ש) ובשל"ה כי דהוא כמעט מלא ב' קליפות מביצת תרנגולת. וכל הדברים משערין בביצים בינונים. מ"א: **(ג) כברייתו**. משמע בחולין דף קי"ט דקטנית אחת מקרי בריה אע"פ שהרבה גדלים בשרביט אחד. דג קטן מיקרי בריה. חוות יאיר ס"י ק"ס: **(ד) הגרעין**. ואם אכל מה שבתוך הגרעין מיקרי בריה דהרי אכל מה שראוי לאכול ממנו ואפי' אכל הגרעין לא מקרי בריה בדבר שאין דרך לאוכלו כגון זית אבל בענבים ורמונים דרך לאכול הגרעין עיין מ"א: **(ה) רביעית**. לעיל ס"י ק"צ כתבנו במלא לוגמיו סגי בכוס גדול או אפי' פחות מזה אם שתה רוב הכוס. ט"ז:

ב הַטּוֹעִים אֶת **(ו)** הַתְּבַשִּׁיל אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ **(ז)** עַד רְבִיעִית, וְאֶפְלוּ אִם הוּא בּוֹלְעוֹ; וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׂאֵם הוּא בּוֹלְעוֹ טָעוֹן **(ח)** בְּרָכָה, וְלֹא פָטְרוּ אֶת הַטּוֹעִים אֶלָּא כְּשֶׁחֹזֵר **(ט)** וּפּוֹלֵט וְאִז אֶפְלוּ עַל הַרְבֵּה אֵינוֹ צָרִיךְ בְּרָכָה. **הגה:** וְסִפֵּק בְּרָכוֹת **(י)** לְהַקֵּל.

באר היטב (ו) התבשיל. לידע אם צריך מלח או תבלין רש"י עיין מ"א בסי' תקס"ז: **(ז) עד רביעית.** ואפי' לטעום הרבה קדירות שרי ומיהו אם כוונתו

לאכול מעט אסור לעשות הרבה פעמים דה"ל אכילה מעליא. מ"א. ועי' בתשובת חות יאיר ס"י ק"ס וביד אהרן: (ח) ברכה. אפי' בכל שהוא: (ט) ופולט. דלא מיקרי הנאה אלא בתוך מעיו וא"כ הי"ה ללועס ופולט מג"א. צ"ע באותן שנותנין עשב שקורין טאבי"ק או טוטי"ן לתוך השפופרת ומדליקין אותן ושואבין את העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו צ"ע אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה או דלמא דומה לריח שצריך לברך ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו שהרבה שבעין ממנו כמו שאכל ושתה ע"י ס"י ר"יו ס"יג מ"א ועי' שו"ת הלק"ט ס"י ק"א דעל טובא"ק ששואפין בחוטם א"צ לברך על הריח: (י) להקל. מ"א כתב דאין כאן ספק דאם בולע מברך אפי' מעט ע"ש ועי' עטרת זקנים:

סימן ריא - דיני קדימה בברכת הפרות

סעיפים

ו'

ובו

א ה"ו לְפָנָיו מִיְיָ פְרוֹת הַרְבֵּה, אִם בְּרִכּוֹתֵיהֶם שְׁוֹת וַיֵּשׁ בְּיַנְיָהֶם מִמֶּיִן שְׁבַעָה, מִקְדָּים מִין (א) ז', אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ חָבִיב כְּמוֹ הַמֶּיִן הָאַחֵר; וְאִם אֵין בְּיַנְיָהֶם מִמֶּיִן שְׁבַעָה, מִקְדָּים הַחָבִיב; וְאִם אֵין בְּרִכּוֹתֵיהֶם שְׁוֹת, אֶפְלוּ יֵשׁ בָּהֶן מִמֶּיִן שְׁבַעָה כְּגוֹן צָנוֹן וְזֵית, אֵיזָה מֵהֶם שְׂרִצָּה (ב) יְקָדָים וְאֶפְלוּ אֵינוֹ חָבִיב; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁגַם בָּזָה צָרִיד לְהַקְדָּים הַחָבִיב; וְנִקְרָא חָבִיב, הַמֶּיִן שְׂרָגִיל לְהִיּוֹת חָבִיב עָלָיו, אֶפְלוּ אִם עֵתָה חִפָּץ בְּמִין הַשָּׁנִי.

באר היטב (א) שבעה. אפי' הוא חצי פרי והשני הוא שלם. ואם שניהם מין שבעה או שניהם אינן מין שבעה ואחד שלם ואחד חביב שלם עדיף. מ"א: (ב)

יקדים. קשה הא כי הטור חטה קודם לזית וכמ"ש סוף סעיף די משום דמוקדם בפסוק וכ"ש כאן דצנון אינו ממין ז' כלל ותירץ המ"א אם שניהם מין ז' אזלינן בתר המוקדם בפסוק מאחר שהקרא הקדימו אגן נמי נקדימונו אבל למה שלא נכתב כלל בקרא לא שייך קדימה ע"ש:

ב (ג) וְלִהְרַמְבַּ"ם אִם הָיָה מִין אֶחָד חָבִיב לוֹ יוֹתֵר, בֵּין שְׁבָרְכוֹתֵיהֶם שְׁוֹת, בֵּין שְׂאִינָם שְׁוֹת, בֵּין שְׂיֵשׁ בָּהֶם מִמִּין ז', בֵּין שְׂאִין בָּהֶם מִמִּין ז', מִקְדִּים הַחָבִיב לוֹ אֶז בְּאוֹתָהּ שְׁעָה; וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה בְּזָה יוֹתֵר מִבְּזָה, אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם מְשַׁבְּעַת הַמִּינִים, עָלָיו מְבָרֵךְ וְתַחֲלָה.

באר היטב (ג) ולהרמב"ם. כתב הט"ז לענין הלכה אין כאן שום חשש דבכל הדרכים יש לו על מה לסמוך דאם ברכות שוות ויש מין ז' מי שרוצה ליקח המין ז' ולפטור השני מברכה שפיר עביד (כרבנן) [כר"י] וכפסק הרא"ש ואם ירצה ליקח השני החביב עליו ולפטור המין ז' שפיר עביד (כר"י) [כרבנן] וכפסק הרמב"ם ואם אין ביניהם מין ז' פשיטא דשפיר יעשה ליקח החביב וה"ה באין ברכות שוות וצריך להקדים אחד לחבירו בברכה ג"כ יש מעלה למין ז' ויש מעלה לחביב ויעשה מה שירצה בהקדמה ובענין חביב יכול לסמוך על שני דרכים הן אם חביב לו רוב פעמים אחרים כהרא"ש הן אם חביב לו עתה (כהראב"ד) [כהרמב"ם] כנ"ל כיון שאין לפנינו הכרע הלכתא כמאן עכ"ל:

ג הָבִיאוּ לְפָנָיו דָּבָר שְׁבָרְכָתוֹ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ וְדָבָר שְׁבָרְכָתוֹ שְׁהַלְל, בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ (ד) קוֹדֶמֶת שֶׁהִיא חֲשׂוּבָה שְׂאִינָה פּוֹטְרֵת אֶלָּא דָּבָר אֶחָד; וְכֵן בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה וְשְׁהַלְל, בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה קוֹדֶמֶת; וְאִם הָבִיאוּ לְפָנָיו בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ וּבּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, אֵיזָה מֵהֶם שְׂיֵרְצָה (ה) יְקַדִּים; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁבוֹרָא פְּרִי הָעֵץ קוֹדֶם.

באר היטב (ד) קודמת. אפילו השני חביב עליו. מ"א: (ה) קודם. אפילו השני מין ז' כגון הכוסס חטה ותפוח. ויש לפסוק אם חביב לו פה"א יברך תחלה בפה"א. ואם שוים בחביבות יברך בפה"ע תחלה. ט"ז ומ"א. (ובספר אליהו רבה פסק דהכוסס חטה ותפוח חטה קודם אף שהוא פרי האדמה כיון שהוא מז' מינין וכן משמע בסמ"ק ורקאנטי ובוזה מיושב דברי תוס' ברכות מ"א ד"ה מיתבי ומהרש"א שהגיה בתוס' לא ירד לזה ע"ש):

ד כָּל הַקּוֹדֵם (ו) בְּפִסּוּק אֶרֶץ חֹטָה וְשִׁעוּרָה (דְּבָרִים ח, ח) קוֹדֵם לְבִרְכָה, וְאֶרֶץ בְּתָרָא הַפְּסִיק הָעֲנָנוּ, וְכָל הַסְּמוּדָּ לֹו חָשׁוּב מֵהַמְּאַחֵר מִמֶּנּוּ לְאֶרֶץ קָמָא; הַלְכָּד תְּמָרִים קוֹדְמִים לְעֲנָבִים, שְׁזָה שְׁנֵי לְאֶרֶץ בְּתָרָא וְזָה ג' לְאֶרֶץ קָמָא. **הגה:** וְדוּקָא שְׂאוּכַל עֲנָבִים כְּמוֹת שְׁהוּ, אֲבָל אִם עָשָׂה מִהוּ יִין שְׂקוּבַע בְּרִכָּה לְעֲצָמוּ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן חֲשׁוּבָה וְהִיא קוֹדְמַת לְבִרְךְ עָלָיו תְּחִלָּה; אֲבָל מַעֲשֵׂה קִדְרָה מְחַמֶּשֶׁת מִינֵי דָגוּן, הִיא חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִבְּרִכַּת הַיֵּין. כָּל הַנֶּאֱמָר סְמוּדָּ לְאֶרֶץ קָמָא, קוֹדֵם לָמָּה שְׁנֶאֱמָר סְמוּדָּ לְאֶרֶץ (ז) בְּתָרָא, לְאַחֵר שְׁשׁוּה לֹו בְּסִמִּיכָה לְאֶרֶץ (טוּר).

באר היטב (ו) בפסוק. להרמב"ם איירי בשניהם חביבים בשוה: (ז) בתרא. וזית קודם לשעורה אף במעשה קדרה דשעורה עיין מ"א ט"ז:

ה הָא דְחֹטָה וְשִׁעוּרָה קוֹדְמִים, דוּקָא כְּשִׁעוּרָה מִהֶם תְּבַשְׂיֵל אוֹ פֶת; אֲבָל הַכּוֹסֵס חֹטָה שְׁבִרְכָתוֹ בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה אֵינָה קוֹדְמַת לְבִרְכַּת בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ. הגה: בְּרִכַּת הַמּוֹצֵיא קוֹדְמַת לְבִרְכַּת (ח) בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת, וְכָל שְׁכָן לְשִׁעוּרָה בְּרִכּוֹת (אָגוּר) וְאִף עַל פִּי שְׁהַדְבָר הַשְּׁנֵי חָבִיב עָלָיו (וְכֵן יֵשׁ לְדַקְדָּק מִדְּבָרֵי הַגַּה"מ פ"ח וּמִסְמ"ק שֶׁהֵבִיא הַטּוֹר וְכָל בּוֹ בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַמְבַּ"ם), וְכָל הָא דְאֶמְרִינָן דְאֶחָד קוֹדֵם לְחֵבְרוֹ, הֵינּוּ שְׂרוּצָה לְאֶכָל מְשַׁנְיָהֶם, לְכֵן יֵשׁ לְהַקְדִּים הַחֲבִיב אוֹ הַחֲשׁוּב; אֲבָל אִם אֵינּוּ רוּצָה לְאֶכָל (ט) מְשַׁנְיָהֶם, אֵינּוּ מְבָרְךְ רַק עַל זֶה שְׂרוּצָה לְאֶכָל אִף עַל פִּי שְׁגָם הַשְּׁנֵי מִנָּח לְפָנָיו (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י ל"ב); וְכָל זֶה דְצָרִיךְ לְהַקְדִּים, הֵינּוּ

דְּוֹקָא לְכַתְּחֻלָּהּ, אָבֵל אִם עֶבֶר וּבְרָךְ עַל הַשְּׁנִי, אִם הַבְּרָכוֹת שְׁוֹת יוֹצֵא, וְאִין צְרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ עַל זֶה שְׁהָיָה לוֹ לְהַקְדִּים, וּבְלִבְד שְׁיָהָא דְעֵתוֹ גַּם כֹּן עָלְיוֹ (י) בְּבִרְכָתוֹ (בֵּית יוֹסֵף סִי רִי"ו וּבִזְהָ הַסִּימָן בְּשֵׁם רַשְׁבֵּי"א).

באר היטב (ח) במ"מ. אפי' הלחם משעורים ומיני מזונות מחטים ע"ת: (ט) **משניהם.** ואפי' רוצה לאכול משניהם אך שלא הביאו החביב אי"צ להמתין עליו ב"י מ"א. וכשמביאים לפניו מרקחת שהוא פה"א או פה"ע ויין שרף מברך תחלה על המרקחת אפי' אם הי"ש חביב עליו ואם גם לעקו"ך שם יברך עליו תחלה במ"מ ופשוט הוא ע"ש עט"ז. סדר המעלות. המוציא. במ"מ על חטים. בפה"ג. זית. במ"מ על שעורים. גפן תאנה ורמון. בפה"א ובפה"ע קודמין לשהכל. בפה"א ובפה"ע אזלינן בתר חביב אפילו השני מין ז'. היו שניהם חביבים אזלינן בתר מין ז' והמוקדם בפסוק קודם. שניהם אינם מין ז' יש להקדים פה"ע. ולענין חביב אנו בני אשכנז נמשכין אחר הרא"ש שהמין הרגיל להיות חביב וכמ"ש ס"א. ואם שניהם חביבים אזלינן אחר איזו שחפץ עתה כמ"ש הרמב"ם מ"א ועיין ט"ז ס"ק א'. וברכת אכילה ושתיה קודמת לריח. היה לפניו יין ותבשיל שעורים וזית צ"ע מה יעשה דהא יין קודם לזית ושעורים קודמין ליין. וזית קודם לשעורים כמ"ש בס"ק ז' ע"ש מ"א. (ובספר אליהו רבה פסק דיברך אתבשיל של שעורים תחלה ואח"כ איין וזית והביא ראייה לדבריו ע"ש): (י) **בברכתו.** ואפי' היו שניהם לפניו בעי שיתכוין בפירוש לפוטרו דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררא אבל בירך על החשוב פטור את שאינו חשוב אפילו לא נתכוין בפירוש לפוטרו. ב"י עיין מ"א:

וְהָיָה לְפָנָיו תְּבַשִּׁיל מִקָּמַח כֶּסֶם מִן וְשִׁבּוֹלֶת שׁוּעָל,
וְשִׁיפּוֹן וְגִפְוֹן, וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן, כִּיּוֹן דְּמִבְּרָךְ עַל הַתְּבַשִּׁיל
בוֹרָא מִיַּיִן מְזוֹנוֹת, בְּרִכָּתוֹ קוֹדְמָת; אֵף עַל גַּב דְּהַנְּדָה
מִמֵּין ז' וְאִיהוּ לָאו (יא) מִמֵּין שְׁבַעָה, מִכָּל מְקוֹם כִּיּוֹן
דְּחֻשִׁיבֵי דְעֵבְדֵי מִינְיָהוּ פִת וּמִבְּרָךְ עֲלִיהוּ הַמוֹצֵיא וּבְרִכָּת
הַמְּזוֹן, קוֹדְמָת אֵף עַל גַּב דְּלֹא עֲבָדִינְהוּ פִת.

באר היטב (יא) ממין ז'. אע"ג דהם בכלל חטה ושעורה מ"מ אין נזכרין בהדיא בקרא ע"ל סי' קס"ח ס"ד:

סימן ריב - שהעקר פוטר הטפל

סעיפים

ב'

ובו

א כל (א) שהוא עקר ועמו טפלה (פיי דבר בלתי נחשב), מברך על העקר ופוטר את הטפלה בין מברכה שלפניה בין מברכה שלאחריה; לא מבעיא אם העקר מערב עם הטפל, אלא אפלו כל אחד לבדו; ואפלו פת שהוא חשוב מכל, אם הוא טפל, כגון שאוכל דג מליח ואוכל פת עמו כדי (ב) שלא יזיקנו בגרונו, מברך על הדג ופוטר את הפת, כיון שהוא טפל. הגה: ויש אומרים אם הטפל חביב עליו, מברך עליו ואחר כך מברך על העקר (אגור בשם אור זרוע); הא דמברכין על העקר ופוטר את הטפלה הינו שאוכלין בנחד או שאוכל העקר תחלה, אבל אם אוכל הטפל תחלה, כגון שרוצה לשתות ורוצה לאכל תחלה כדי שלא ישתה אלבא ריקנא; או שאוכל גרעיני גודגדניות למתק השתיה, מברך על האכל תחלה, אף על פי שהוא טפל לשתיה, ואינו מברך עליו רק שהכל הואיל והוא (ג) טפל לדבר אחר (ת"ה סימן ל"א).

באר היטב (א) שהוא עיקר. וכל שהוא הרוב הוא העיקר וכל שיש בו מהי מינין אזלינן בתרייהו ובלבד שיהא בהם ממש אבל אם עירבו במים עד שהוא רך מברך שהכל עיין סי' ר"ח סי' ועי' סוף סי' ר"ד. מ"א: (ב) שלא יזיקנו. אבל האוכל הערינג עם פת הפת עיקר והערינג בא ללפת הפת ט"ז ע"ש. מי שאוכל פת למתק השתיה מברך על המשקה ופוטר את הפת אם היה דעתו עליו בבירור או שדרכו בכך ברוב הפעמים לאכול פת באמצע השתיה והוי כאלו דעתו עליו ובלא"ה צריך לברך מ"א שלי"ה וכ"כ הט"ז סק"א. ויש למנוע מלאכול פת בשעת השתיה כי מי יוכל להבחין אם אוכלו משום מילוי כרסו דאז צריך לברך המוציא או שאוכלו למיתוק השתיה. וכשאוכלו למיתוק

השתיה יטול ידיו בלא ברכה שלי"ה והמ"א כתב בשם תשובת רמ"א ובשם מט"מ משם רש"ל שא"צ נטילה: (ג) **טפל לד"א**. נ"ל דוקא בזה שהוא טפל לשתית שאר משקין והיה ראוי לברך על המשקה שהכל ולפטור זה אך מפני שאוכל הטפל תחלה מברך עליו לכן מברך עליו כברכת העיקר אבל כשברכת העיקר הוא דבר אחר אין מברך עליו שהכל. ובת"ה הבין אפי' רוצה לשתות יין מברך על הגרעין שהכל הואיל והן טפלים הפסידו ברכתן העצמית ומברך שהכל ואח"כ מברך על היין בפה"ג וצ"ע מנ"ל הא לכן נ"ל דאין לסמוך על הוראה זו מ"א. ועיין ט"ז:

ב מְרַקַחַת שְׁמַנִּיחִין עַל (ד) רְקִיקִין דְּקִים, אוֹתָם רְקִיקִין הֵווּ טְפֵלָה לְמְרַקַחַת, שְׁהַדָּבָר יְדוּעַ שְׂאִין מְתַפְנִינִים לְאָכֵל (ה) לָחֶם.

באר היטב (ד) רְקִיקִין. לעיל סי' קס"ח ס"ח כתבתי דדוקא אם אוכל הרקיקים עם המרקחת אבל אם אכל המרקחת מלמעלה והשאיר הרקיקין ואוכלן בפני עצמו צריכין ברכה הראויה להם דאז עשה מהם ג"כ עיקר: (ה) **לחם**. רק שבאים לדבק המרקחת עליהם שלא יטנפו הידים בדבש. וכתב המ"א אבל במדינות אלו שמניחין המרקחת על הדובשנין שטובים למאכל א"כ כוונתו ג"כ לאכילת הדובשנין ומברך עליהם:

סימן ריג - מי שיצא (אם) מוציא

אחרים

א עַל כָּל פְּרוֹת וּשְׂאָר דְּבָרִים, חוּץ מִפֶּת וַיֵּין, אִם הָיוּ

האזכלים שנים או יותר, אחד פוטר את חברו אפלו בלא הסבה, ומיהו ישיבה מיהא (א) בעי, ודוקא פת ויין בעי הסבה; ולדידן הוי ישיבה כמו הסבה לדידהו; ולפי זה לדידן דלית לן הסבה אין חלוק בין פת ויין לשאר דברים, דבישיבה אפלו פת ויין אחד מברך לכלם; ושלא בישיבה, בשאר דברים נמי כל אחד מברך לעצמו. והא דאמרינן דאחד מברך לכלם בשאר דברים חוץ מן הפת, הני מלי בברכה ראשונה; אבל בברכה אחרונה צריכין לחלק וכל אחד מברך לעצמו, דאין זמון (ב) לפירות. הגה: ויש אומרים דבכל הדברים חוץ מפת ויין לא מהני הסבה, והוא הדין ישיבה לדידן (פית יוסף סי' קע"ד בשם הראב"ד); ולכן נהגו עכשו (ג) בפירות, שכל אחד מברך לעצמו.

באר היטב (א) בעי. בשלחן אחד עיין סי' קס"ז סי"א. כשרוצה לשתות לחבירו [לחיים] יברך בתחלה דקודם ברכה הוא של הקב"ה ואח"כ שלו: (ב) לפירות. ואם בירך אחד ושמעו האחרים יצאו. ב"י הרשב"א. וכתב הט"ז וניל דהאידינא שמזולין בברכה אחרונה יש לסמוך על דיעה זו ויברך בקול רם הברכה אחרונה ויהיו האחרים יוצאים על ידו: (ג) בפירות. וה"ה בשאר דברים חוץ מפת ויין ולכאורה משמע דשכר שלנו דין יין יש לו לענין זה דהא ג"כ רגילין לקבוע עליו לשתות בלא סעודה וכן מי דבש שקורין מע"ד וכ"מ בד"מ ולכן דייק וכתב כאן נהגו עכשו בפירות וכו' וכן פסק הט"ז בפשיטות דעכשו הוי שכר ומי דבש בכלל פת ויין שאחד מברך לכולם ע"ש. אבל הב"ח כתב דאף ביין טוב שיברך כל אחד לעצמו. ואין לזוז מהמנהג. מ"א ע"ש:

ב אין המברך מוציא אחרים, אלא אם כן יאכל וישתה עמהם, ואז יוצאים (ד) בשמיעתן שמכונין אליו, אפלו לא יענו אמן.

באר היטב (ד) בשמיעתן. ואם אינו אוכל ושותה עמהם אפ"י בדיעבד לא יצאו בשמיעתו דהא הי"ל ברכתו לבטלה ולי"ד למ"ש סי' ר"ט סי"ב דהתם הי"ל שוגג. מ"א:

א אין יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה, אפלו יענה אמו, אלא אם כן שמעה מתחלתה ועד סופה, ונתפון לצאת בה ידי חובתו, והמברך נתפון גם כן להוציא ידי חובתו.

סימן ריד - בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות

אחד

סעיף

ובו

א כל ברכה שאין בה הזכרת **(א)** שם ומלכות, אינה ברכה; ואם דלג שם או מלכות, יחזר ויברך; ואפלו לא דלג אלא תבת העולם, לבד, צריך לחזר ולברך, דמלך לבד אינה מלכות.

באר היטב (א) שם ומלכות. והא דבתפלת י"ח לא תקנו מלכות תירץ ב"י בשם הרא"ש דברכה ראשונה כיון דאית בה האל הגדול חשוב כמו מלכות וכולהו בתרא דראשונה גרירא. כתב הרמב"ם פ"א מברכות העושה מצוה ולא בירך אם היא מצוה שעדיין עשייתה קיימת כגון ציצית תפילין וסוכה מברך אחר שנתעטף אבל אם שחט או כסה או מל בלא ברכה אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה עיין מ"א. (ועיין בספר אבן העוזר שתמה על פסק ש"ע באם דילג מלת העולם דצריך לחזור ולברך ע"ש):

סימן רטו - ענית אמן אחר הברכות

סעיפים

ד'

ובו

א אין עונה אמן אחר ברכותיו, אלא אחר שתי ברכות או יותר שהם סוף ברכות; ונהגו לענות אמן אחר יהללוך ואחר ישתבח. **הגה:** ויש אומרים שאין עונין אמן רק אחר ברכת בונה (א) ירושלים בברכת המזון, וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לענות; (תוספות ומרדכי ר"פ שלשה שאכלו ומחרי"ק שרש מ"ב) ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללוך וישתבח, יענה גם כן אחר ברכת שומר עמו ישראל לעד.

באר היטב (א) ירושלים. שהיא סוף ברכות שהם מדאורייתא שהטוב והמטיב דרבנן:

ב השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, אף על פי שלא שמע כלה מתחלתה ועד סופה, אף על פי שאינו חייב באותה ברכה, חייב לענות אחריו (ב) אמן; אבל אם היה המברך אפיקורוס או כותי או תינוק, או היה גדול ושנה ממטבע הברכות, אין עונין אחריו אמן. **הגה:** ועונין אמן (ג) אחר עכו"ם, אם שמע כל הברכה מפיו (הר"י פרק אלו דברים).

באר היטב (ב) אמן. במדרש איתא כששומע אחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפי' בלא הזכרת השם חייב לענות אמן ולכן עונין אמן אחר הרחמן

בבה"מ. מ"א: (ג) אחר עכו"ם. אבל חיובא ליכא ט"ז ע"ש ועיין מ"א ואף שהעכו"ם כוונתן לע"א מ"מ חושב וכו' כמ"ש ס"ס קנ"ו:

ג וְהָא דְאִין עוֹנִין אָמֵן אַחַר תִּינוּק, דְּוָקָא (ד) בְּשַׁעָה שְׁלוּמֵד הַבְּרָכוֹת לְפָנֵי רַבּוֹ, שְׁמַתָּר לְלַמֵּד לְתִינוּקוֹת הַבְּרָכוֹת כְּתִקְנֵן, וְאִף עַל פִּי שְׁהֵם מְבָרְכִין לְבִטְלָה בְּשַׁעַת הַלְמוּד; אָבֵל בְּשַׁעָה שְׁהֵם מְבָרְכִין לְפִטְרָא אֶת עֲצָמֵן, כִּיּוֹן דְּבָנֵי חֲנוּדָּהּ הֵם (ה) עוֹנִים אַחֲרֵיהֶם אָמֵן; וְכֵן בְּשַׁעָה שְׁאוּמְרִים הַהַפְטָרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (ד) בשעה שלומד. אבל גדול בשעה שלומד אומר בלא שם. מ"א: (ה) עונים אחריהם. ומ"מ אינו יכול להוציא הגדול:

ד כָּל הַמְּבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה, הָרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שְׁמַיִם לְשׂוּא, וְהָרִי הוּא כְּנִשְׁבַּע (ו) לְשׂוּא וְאָסוּר לְעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן.

באר היטב (ו) לשוא. ואסור לגרום ברכה אחרת כשיכול לפטור בברכה אחת. ומה"ט אסור לשוח בין שחיטה לשחיטה. ובשבת אם הביאו לו פירות תוך הסעודה יוכל להניחם עד אחר הסעודה כדי לברך עליהם ברכה אחרונה דבשבת מותר לגרום ברכה להשלים ק' ברכות שלי"ה. ומהר"ם גלאנט"י סי' ל"ח כתב דבשבת יוכל לצוות לבני ביתו שלא להניח לפניו כל הפירות בבית אחת. וכנה"ג בשם ספר הזכרונות אוסר להרבות בברכות אפי' אם מצוה שלא יביאם לפניו ע"ש ועיין מ"א:

הלכות ברכת הבשמים

סימן רטז - דיני ברכת הריח

סעיפים

י"ד

ובו

א אסור ליהנות (א) מריח טוב עד שיברך קדם שריח, אבל לאחוריו (ב) אינו צריך לברך.

באר היטב (א) מריח טוב. עיין הלק"ט ח"א סי' קצ"ז. דבר שאסור באכילה ולא בהנאה מותר להריח בו אפי' לכתחלה תשובת אמונת שמואל סי' מ"ה. ועיין הלק"ט סי' ל"ה: **(ב) א"צ לברך.** דהנאה מועטת היא פ"י שנפסק מיד ודומה לאוכל שנתעכל במעיו. ומה"ט אין מברכין עליו שהחיינו ל"ח עיין מ"א. אין מברכין על קול ערב הואיל ואין בו ממש. והא דאין מברכין על רחיצה וסיכה נ"ל כיון דאין נכנסין לגוף:

ב אם זה שיוצא ממנו הריח עץ או מין עץ, מברך בורא עצי בשמים; ואם הוא עשב, מברך בורא עשבי בשמים; ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב, כמו (ג) המוס"ק, מברך בורא מיני בשמים; ואם ה"ה פרי (ד) ראוי לאכילה, מברך: הנותן ריח טוב בפרות. והני מלי כשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו, אבל אם נטלו לאכלו ולא נתכוון להריח בו, אף על פי שהוא מעלה ריח

טוב (ה) אינו מְבָרֵךְ; וְעַל פֶּלֶס, אִם אָמַר: (ו) בּוֹרָא מִיָּנִי בְּשָׁמַיִם, יָצָא; הִלְכָּךְ עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְסַפֵּק בּוֹ, מְבָרֵךְ בּוֹרָא מִיָּנִי בְּשָׁמַיִם; עַל אֶגּוֹז (ז) מוֹסְקָא דִּיָּה וְעַל קְנִילִיָּה וְקִלּוּאִיו וְכָל בְּשָׁמַיִם שֶׁהֵם לְאֲכִילָה, מְבָרֵךְ הַנּוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּפִרוֹת.

באר היטב (ג) המוס"ק. הוא פיז"וס בל"א. וכתב בטור שהיא זיעת חיה ידוע ויש לה חטוטרט בצווארה ומתקבץ שם בתחלה כמין דם ואח"כ מתייבש ונעשה ממנו המוס"ק והרמ"ה היה חושש לאוכלו משום דם. והר"י כתב דפירשא בעלמא הוא אע"ג דמתחלה היה דם ועיין ט"ז ומ"א וכנה"ג: (ד) **ראוי לאכילה.** אפילו אינו ראוי לאוכלו בפ"ע רק ע"י תערובות. מ"א: (ה) **אינו מברך.** על הריח: (ו) **במ"ב יצא.** אפילו המריח על פירות דבמ"ב היא כוללת כמו שהכל באכילה. ומטעם זה אין אנו מברכין בהבדלה רק על מיני בשמים: (ז) **מוסקאט"ה.** מושקא"ט נוס הוא עיקר הפרי. קניל"ה הוא צימרני"ד. וקלאו"י הוא נעגלי"ך אף שהוא אינו עיקר הפרי מכל מקום עיקרו עומד לאכילה ע"כ שם פרי עליו לריחו. על הנענ"ה שקורין אותו מינט"ה נסתפק בתשובת גינת ורדים כלל א' סי' מ"א אם יש לברך עליה או לא ודעתו נוטה שלא לברך ובתשובת פרח שושן כלל א' סי' י"ג כתב שיש לברך עליה הנותן ריח טוב בפירות וכן המריח בקאו"י כתושה והיא חמה שריחה נודף ואדם נהנה מאותו ריח צריך לברך ועיין הלק"ט ח"ב סי' קט"ו. ועיין בס' בני חייא אם על חצי פרי מברך. ובגינת ורדים כלל א' סי' מ"ב:

ג על (ח) הַנְּרָד, וְעַל הַקְּנָמוֹן שֶׁהוּא עוֹד הַנְּדִי, וְעַל מִי הַנְּרָד, וְעַל הַלְּבוֹנָה (ט) וְהַמְּצִיכִי וְכִיּוֹצָא בָּהֶם, בּוֹרָא (י) עֲצֵי בְּשָׁמַיִם.

באר היטב (ח) הורד. שקורין רוזא"ש אע"פ שראוי לאכילה ע"י מרקחת מ"מ אין עיקרון עומד לאכילה אלא להריח: (ט) **והמצטיכי.** שרף שעושין ממנו זפת: (י) **עצי בשמים.** וכן בכל דבר שהקלח שלו קשה. ש"ג מ"א:

ד על שֶׁמֶן (יא) אֶפְרָסִמוֹן מְבָרָךְ בּוֹרָא שֶׁמֶן עָרֵב.

באר היטב (יא) אפרסמון. מפני שגדל בא"י קבעו לו ברכה בפ"ע. תר"י:

ה שֶׁמֶן זַיִת (יב) שֶׁכֶּתְשׁוּ אוֹ טָחְנוּ עַד שֶׁחָזַר רִיחוֹ נוֹדֵף, מְבָרָךְ עָלָיו : בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים.

באר היטב (יב) שכתשו. דוקא שמן זית מפני שגדל על העץ:

ו שֶׁמֶן שֶׁבִשְׂמוֹ כְּמוֹ שֶׁמֶן הַמְּשֻׁחָה, אִם בִּעֲצֵי בְּשָׂמִים, מְבָרָךְ בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים ; וְאִם בְּעֵשְׂבֵי בְּשָׂמִים, מְבָרָךְ בּוֹרָא עֵשְׂבֵי בְּשָׂמִים ; וְאִם הָיוּ בּוֹ עֲצִים וְעֵשְׂבִים, מְבָרָךְ בּוֹרָא מִיְּנֵי בְּשָׂמִים ; וְאִם סָנְנוּ וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַבְּשָׂמִים, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְבָרָךְ בּוֹרָא שֶׁמֶן עָרֵב, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ מְבָרָךְ עָלָיו כָּלֵל, דִּהְיוּ רֵיחַ שֶׁאֵין לוֹ (יג) עֶקֶר ; וְכִיּוֹן שֶׁסִּפֵּק הוּא, נֶכּוֹן לְזַהַר מְלַהֲרֵיחַ בּוֹ.

באר היטב (יג) עיקר. ומה"ט אין מברכין על הטואבק ששואפין בחוטם. הלק"ט ת"א סי' ק"א וע"ל סימן ר"י סי' ט':

ז סִימָלָק וְחִילְפֵי דִימָא, מְבָרָךְ בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים ; סִימָלָק יֵשׁ מְפָרְשִׁים רוֹסמַארי"ן ; וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים יַאסמִי"ן ; וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁהוּא עֹשֵׂב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשׁ שׁוֹרֹת

שֶׁל עָלֶיךָ זֶה לְמַעַן מִזֶּה וְלִכְלֹךְ שׁוֹרָה שְׁלֹשׁ עָלֶיךָ ; וְחִלְפֵי
דִּימָא, הוּא שְׁבוּלַת נְרָד שְׁקוֹרִין (יד) אִישְׁפִּי"ק.

באר היטב (יד) אישפי"ק. היינו שפיגנרדי"א בלשון פולין שעושין מזה שהיא
לריח ובעלי בתים רגילים לשפוך זה למים שהכהנים נוטלים ידיהם לדוכן
וצריכים העומדים שם לברך בע"ב כמו במי ורד בסי"ג ובהלכות י"ט כתבתי
שאין לנהוג כן ט"ז ע"ל סי' קכ"ח סי"ק ח' :

ח סיגלי ויהם ויאול"ש, בורא עשבי בשמים.

ט נרגיס, והוא חבצלת, ויש אומרים שהוא לירי"ו,
אם גדל בגנה, מברך בורא עצי בשמים ; ואם הוא גדל
(טו) בשדה, מברך בורא עשבי בשמים.

באר היטב (טו) בגינה. שמשקין אותו וגדל ומתקיים אבל דדברא מתייבש
כעשב והולך לו. ב"י :

י היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים,
מברך על כל אחד ברכה הראויה לו. הגה: ואם ברוך על כלם
מיני בשמים, (טז) יצא (טור ריש הסי'). ואם צריך להקדים של עץ לשל עשבי
בשמים, עין לעיל סי' רי"א.

באר היטב (טז) יצא. כתב הב"ח דאם בידך על של עץ עשבי בשמים לא יצא
דעשבי אינו כולל של עץ וכ"כ הלבוש ועיין בסי' גן המלך סי' צ"ט :

יא הביאו לפניו הדס ושמן (יז) להריח בהם, אם

בְּרִכּוֹתֵיהֶן שְׁוֹת, מְבָרֵךְ עַל (יח) הַהֲדָס וּפּוֹטֵר אֶת הַשָּׁמֶן ;
וְאִם אֵינָם שְׁוֹת, מְבָרֵךְ עַל הַהֲדָס תְּחִלָּה.

באר היטב (יז) להריח בהם. דאלו להעביר הזוהמא אין מברכין עליו כמו שכי
סי רי"ז סוף ס"ב: (יח) ההדס. בורא עצי בשמים:

יב מְבָרֵכִין עַל הַמְּגֹמֵר (פ"י בְּשָׂמִים שֶׁמְשִׁימִים עַל הַנְּחָלִים לְהַרִיחַ בָּהֶם)
מְשִׁיעֵלָה קִיטוֹר עֲשֵׂנוּ קֶדֶם שְׂיַגִּיעַ לוֹ הַרִיחַ, אֲבָל לֹא
יְבָרֵךְ קֶדֶם שְׂיַעֲלָה קִיטוֹר הָעֵשֶׂן.

יג הַמְּגֹמֵר, אִם הוּא שֶׁל עֵץ מְבָרֵךְ בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׂמִים ;
וְאִם שֶׁל עֵשֶׂב, בּוֹרֵא (יט) עֲשֵׂבֵי בְּשָׂמִים ; וְאִם שֶׁל שָׂאֵר
מִיָּנִים, בּוֹרֵא מִיָּנֵי בְּשָׂמִים.

באר היטב (יט) עשבי בשמים. שמעתי מהמדקדקים שא"ל עשבי בניקוד
שו"א ופתח כיון שהוא דבוק לתיבה שאחריה אלא י"ל בחיר"ק ומצינו כן
הנקודה בכתוב במשלי כ"ז עשבות הרים. ט"ז:

יד הַמְּרִיחַ בְּאֶתְרוֹג שֶׁל מְצוּחַ, מְבָרֵךְ עָלָיו ; (כ) וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׂאִינוֹ מְבָרֵךְ, לְכָךְ נֶכּוֹן שֶׁלֹא (כא) לְהַרִיחַ בּוֹ.
הגה: יש אומרים דהמריח בפנת חס יש לו לברך שנתנו ריח טוב בפנת
(אבודרהם ובית יוסף סימן רצ"ז בשם א"ח), ויש אומרים דאין לברך עליו (בית יוסף),
לכך אין להריח בו.

באר היטב (כ) וי"א שאין מברך. דלאו לריח עבידא אלא למצוה מ"כ בשם
רש"ל דוקא בשעת נטילה לשם מצוה אבל קודם לכן ואח"כ מברך מ"א וכ"כ
בסי' תרנ"ג ע"ש ועיין ט"ז: (כא) להריח בו. ואם מריח בו כתב הב"ח דמברך

סימן ריז - ברכת הבשמים והמגמר

סעיפים

ח'

ובו

א הנכנס לחנותו של בִּשְׁם שֵׁשׁ בו מיני בִּשְׁמִים, מְבָרֵךְ (א) בּוֹרָא מִיְיָ בִּשְׁמִים; יֵשֵׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם, אֵינּוּ מְבָרֵךְ אֶלָּא אַחַת; נִכְנָס וְיוֹצֵא נִכְנָס וְיוֹצֵא, מְבָרֵךְ עַל כָּל פַּעַם; וְדוֹקָא שְׁלֵא הָיָה בְּדַעְתּוֹ (ב) לְחַזֵּר, אֲבָל הָיָה דַעְתּוֹ לְחַזֵּר (ג) לֹא יְבָרֵךְ.

באר היטב (א) במ"ב. דוקא אם נתכוין להריח אבל אם לא נתכוין להריח פטור ומש"ה ניחא דלא אמר המוכר בשמים חייב לברך בכל פעם שעוסק בהם אלא ודאי דפטור כיון שלא מתכוין להריח והריח אתי ממילא ט"ז. אם מונחים בחדר ואינו בחנות אינו מברך אפי' כוונתו להריח כיון שהבשמים לא נעשה שם להריח. מ"א: (ב) לחזור. נ"ל דוקא שהיה דעתו לחזור לאלתר. מ"א: (ג) לא יברך. ואם כשחוזר מריח בבשמים אחרים צריך לחזור ולברך. מ"א:

ב אין מְבָרְכִין עַל הָרִיחַ, אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשֶׂה לְהָרִיחַ; הַלְפָדֵי אֵין מְבָרְכִין עַל בִּשְׁמִים שֶׁל מִתִּים הַנְּתוּנִים לְמַעַל מֵהַמָּטָה, שְׂאִינָם אֶלָּא לְהַעֲבִיר סְרַחוּנּוֹ שֶׁל מִת, אֲבָל נְתוּנִים לְמַטָּה, מְבָרְכִין, שְׂאֵנִי אֹמֵר: לְכַבּוֹד

החיים הם עשויים; וכן אין מברכין על בשמים של בית הכסא ולא על שמן העשוי להעביר את הזקמא.

ג מגמר שמגמרין בו את הכלים, אין מברכין עליו, לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מגמר, אלא כדי לתן ריח בכלים; וכן (ד) המריח בכלים שהם מגמרים אינו מברך, לפי שאין עקר, אלא ריח בלא עקר.

באר היטב (ד) המריח בכלים. וקצת ביב שאין להם בשמים להבדלה רק הכלים שדוכים בו הבשמים ויש לו ריח ומברכין עליהם הם עושים ברכה לבטלה. ט"ז ע"ש:

ד בשמים (ה) של ערוה, כגון: קפה של בשמים תלוי (ו) בצוארה, או אוחזת בידה, או בפיה אין מברכין עליהם, לפי שאסור להריח בהם, שמא יבא לידי הרגל נשיקה או קרוב בשר.

באר היטב (ה) ערוה. דוקא של ערוה אבל של פנויה מברכין ע"ש: (ו) בצוארה. ה"ה אם הסירה משם ומונח אסור ט"ז ע"ש. ובשכנה"ג כתב דאפי' הבשמים הם על האשה כל שלא הגיע עצמו אל האשה והבשמים נתנו ריח מברך על הריח ע"ש:

ה בשמים של עכו"ם אין מברכין עליהם, לפי שאסור להריח בהם.

ו מְסַבֵּה שֶׁל עֲכוּוֹיִם אֵין מְבָרְכִין עַל בְּשָׂמִים שְׁלָהֶם,
דְּסִתָּם מְסַבְּתָן לְעֲכוּוֹיִם.

ז הָיָה הוֹלֵךְ חוּץ לְכַרְדֵּי וְהָרִיחַ רִיחַ טוֹב, אִם רַב הָעִיר
עֲכוּוֹיִם, אֵינּוּ (ז) מְבָרְכִין; וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל, מְבָרְכִין.

באר היטב (ז) מברך. היינו על מה שיריח עוד דעל מה שהריח כבר אין לברך
ואם לא נתכוין להריח אין צריך לברך כמ"ש בס"ק א' :

ח נִתְעַרַב רִיחַ שְׁמֵבָרְכִין עָלָיו בְּרִיחַ שְׂאִין מְבָרְכִין עָלָיו,
הוֹלְכִים אַחַר הָרֶב.

הלכות ברכת הניסים

סימן ריח - ברכות הנעשים על

הנסים

סעיפים

ט'

ובו

א הרוֹאֶה מְקוֹם שֶׁנַּעֲשׂוּ בוֹ נְסִים לְיִשְׂרָאֵל, (א) כְּגוֹן: מְעַבְרוֹת הַיָּם, וּמְעַבְרוֹת הַיַּרְדֵּן, וּמְעַבְרוֹת נְחָלֵי אֶרְנוֹן, וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ שֶׁל בַּיִת חוּרוֹן, וְאַבֵּן שֶׁבִקְשׁ עוֹג לְזָרֵק עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַבֵּן שֶׁיֵּשֵׁב עָלֶיהָ מִשָּׁה בְּעֵת מְלַחֶמֶת עִמָּלֵק, וְחוֹמַת יְרִיחוֹ מְבָרֵךְ: שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ בְּמְקוֹם הַזֶּה. וּבֵין בְּרָכָה זוֹ וּבֵין שְׁאָר בְּרָכוֹת הַרְאִיָּה הֵרִי הֵם כְּשֶׁאָר בְּרָכוֹת, וְכֻלָּם בְּהִזְכָּרַת שֵׁם וּמְלָכוּת.

באר היטב (א) הים. דוקא הנך שניכר הנס מתוך המקום אבל בלא"ה כגון סביב ירושלים שנפלה מחנה סנחריב אין מברכין מיהו על נס שלו אפי' אינו ניכר מתוך המקום מברך. מ"א:

ב עַל נֶס שֶׁנַּעֲשָׂה לְקַצֵּת יִשְׂרָאֵל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְכָל יִשְׂרָאֵל אוֹ רֶבֶן, וְאַפְלוּ נַעֲשָׂה לְקַצֵּת (ב) שְׁבָטִים, אִין מְבָרְכִין עָלָיו.

באר היטב (ב) שבטים. עיין מ"א והיד אהרן הקשה עליו:

ג כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, אֵינָם אֶלָּא כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתָם מְשֻׁלָּשִׁים (ג) לְשֻׁלָּשִׁים יוֹם, וְאִז הֵם חוֹבָה כְּמוֹ בְּפַעַם רְאֵשׁוֹנָה.

באר היטב (ג) לשלשים. וצריך שיהיו לי יום חוץ מיום שראה בו ויום שעומד בו כגון אם ראה ביום א' צריך שיראה ביום ד' מ"א ע"ש ועיין יד אהרן:

ד הַרְוֹאָה מְקוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה נֶס לְיַחֲדָה, אֵינוֹ מְבָרֵךְ; אָבֵל הוּא עֲצָמוֹ מְבָרֵךְ שֶׁעֲשֶׂה **(ד)** לִי נֶס בַּמְּקוֹם הַזֶּה; וְכָל יוֹצְאֵי **(ה)** יִרְכוּ גַם כֵּן מְבָרְכִין שֶׁעֲשֶׂה נֶס לְאָבִי בַּמְּקוֹם הַזֶּה.

באר היטב (ד) לי נס. משמע בשבת דף ל"ג כשנעשה לאדם נס יתקן איזה צרכי רבים בעיר: **(ה) יריכו.** אפ"י אותן שנולדו קודם לכן מ"א ע"ש. והיד אהרן חולק עליו ופסק דוקא בנולדים אחר הנס חייבים לברך ע"ש ואם רבים הם יוצאי חלציו ורואים כ"א המקום ההוא יאמרו שעשה נס לאבותינו:

ה מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לּוֹ נֶסִים הַרְבֵּה, בְּהִגְיֵעוֹ לְאֶחָד מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה לּוֹ נֶס צָרִיךְ לְהִזְכִּיר כָּל שְׂאָר **(ו)** הַמְּקוֹמוֹת וְיִכְלַל כֻּלָּם בְּבִרְכָּה אַחַת.

באר היטב (ו) המקומות. אבל יוצאי יריכו א"צ להזכיר שאר המקומות. מ"א:

ו עַל נֶס שֶׁל רַבּוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל נֶס שֶׁל אָבִיו. **הגה:** יש אומרים דהוא הדין אם רואה **(ז)** האדם שנעשה לו הנס מברך עליו, כמו שמברך על המקום שנעשה בו הנס (אבנד"הס).

באר היטב (ז) האדם. וה"ה אם רואה הרבים. מ"א:

ז עַל נֶס שֶׁל אָדָם מְסִיִּם, **(ח)** כִּיּוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה וְחִבְרִיו, וְכֵן עַל נֶס שֶׁל אָדָם שֶׁנִּתְקַדַּשׁ בּוֹ שֵׁם שְׁמַיִם כְּגוֹן דְּנִיֵּאל

וּחִבְרִיו, מְבָרֵךְ. לְפִיכֶךָ הָרוּאָה גֵב אֶרֶיּוֹת שֶׁל דְּנִיָּאל,
וְכַבְּשׁוֹן הָאִשׁ שֶׁל חֲנַנְיָה מִשָּׂאֵל וְעֶזְרָה, מְבָרֵךְ: שְׁעֲשֵׂה נִס
לְצַדִּיקִים בְּמָקוֹם הַזֶּה.

באר היטב (ח) כיואב. ואין עתה כיוצא בו:

ח הָרוּאָה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל לוֹט מְבָרֵךְ שְׁתֵּים, עֲלֶיהָ אוֹמֵר:
בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם דִּין הָאֲמָת, וְעַל לוֹט
אוֹמֵר: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם זוֹכֵר
הַצַּדִּיקִים.

ט יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינוּ מְבָרֵךְ עַל נִס אֶלָּא בְּנִס שֶׁהוּא יוֹצֵא
מִמְּנַהֵג (ט) הָעוֹלָם; אָבֵל נִס שֶׁהוּא מְנַהֵג הָעוֹלָם
וְתוֹלְדוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׂבָאוֹ גְּנָבִים בְּלִילָה וּבֵא לַיְדֵי סַכְּנָה וְנִצּוֹל
וְכִיוּצָא בְּזֶה, אֵינוֹ חֵיב (י) לְבָרֵךְ; וַיֵּשׁ חוֹלֵק, וְטוֹב לְבָרֵךְ
בְּלֹא הַזְכָּרַת שֵׁם וּמַלְכוּת.

באר היטב (ט) העולם. כגון שנפל עליו אריה או גמלא פריצא: (י) לברך. פי
על הנס אבל הגומל חייב לברך ט"ז ע"י סוף סי' ר"ט:

הלכות ברכות ההודאות

סימן ריט - ברכת הודאות היחיד

סעיפים

ט'

ובו

א אַרְבַּעַה צְרִיכִים **(א)** לְהוֹדוֹת. יוֹרְדֵי הַיָּם כְּשֶׁעָלוּ מִמֶּנָּה, וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרוֹת כְּשֶׁיִּגְּעוּ לְיָשׁוּב, וּמִי שֶׁהָיָה חוֹלָה וְנִתְרַפָּא, וּמִי שֶׁהָיָה **(ב)** חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְיָצָא, וְסִימָנָד: וְכָל הַחַיִּיִּים יוֹדוּדָה סֵלָה. "חוֹלָה וְיָסוּרִים יִים" מְדַבֵּר.

באר היטב (א) להודות. מי שנתחייב ארבעתן אינו מברך כ"א ברכה אחת לכולן פרי הארץ סי' ז'. ועיין בתשובת קול בן לוי סי' א'. קטן פחות מבן י"ג שנים אי"צ להודות דלא שייך לומר לחייבים טובות דהא לאו בר עונשין הוא רמ"מ (סי"ד) [סי"ד] מ"א. מה שאין האשה מברכת ברכת ההודאה מפני שצריך לאודוויי בפני עשרה ולא אורח ארעא דכל כבודה בת מלך פנימה הלקי"ט ח"ב סי' קס"א. וכנה"ג הסכים שיברכו בבה"כ שלהם ושישמעו האנשים מב"ה או לפחות בפני נשים ואיש א' ע"ש: **(ב) חבוש.** על עסקי נפשות:

ב וּמָה מְבָרַךְ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ הַגּוֹמֵל לְחַיִּיבִים טוֹבוֹת שְׂגֻמָּלָנִי כָּל טוֹב, וְהַשּׁוֹמְעִים אֲוֹמְרִים: מִי **(ג)** שְׂגֻמָּלָד כָּל טוֹב הוּא יִגְמָלָד כָּל טוֹב סֵלָה.

באר היטב (ג) שגמלך. ואם לא אמרו אינו מעכב. טוב לברך מעומד רמב"ם עיין ע"ת. כתב כנה"ג בשם הרשב"ץ דיכול לברך אפי' ביום דליכא ס"ת אם

מתאחר יותר מגי ימים דהיינו אם יצא ביום ב' יברך בפני י' בלא ס"ת ולא ימתין עד יום ה' עיין ס"ו:

ג צָרִיד לְבָרֵךְ בְּרָכָה זו (ד) בְּפָנֵי עֲשָׂרָה, וּתְרֵי מִיַּנְיָהּ (ה) רַבָּנָן, דְּכַתִּיב: וַיִּרְמְמוּהוּ בְּקֶהֱל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֻהוּ (תהלים קז, לב), וְאִם לֹא שְׂכִיחֵי רַבָּנָן, לֹא יִנִּיחַ מִלְּבָרֵךְ; וְנִתְּגוּ לְבָרֵךְ אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה, לְפִי שֵׁישׁ שֵׁם עֲשָׂרָה; וְאִם בְּרֵךְ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂיִצָּא, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂלֹא יִצָּא, וְטוֹב לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ בְּפָנֵי עֲשָׂרָה בְּלֹא הַזְכָּרַת שֵׁם וּמַלְכוּת.

באר היטב (ד) בפני עשרה. עם בעל הנס הלקי"ט ח"א סי' רע"א. וכ"כ בס' מקראי קדש דף נ"ג. אבל הראנ"ח כתב דבעינן עשרה חוץ מן בעל הנס. יד אחרון: (ה) רבנן. צ"ל דתנו הלכתא. מ"א:

ד אִם בְּרֵךְ (ו) אַחַר וְאָמַר: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר גָּמְלָךְ כָּל טוֹב, וְעָנָה אָמֵן, יִצָּא. וְכֵן אִם אָמַר: בָּרִיד רַחֲמָנָא (ז) מְלֶכֶךְא דְעֵלְמָא דִּיהֶבְדָּךְ לָן, וְעָנָה אָמֵן, יִצָּא. **הגה:** וְאִין זֶה בְּרָכָה לְבַטְלָה מִן הַמְּבָרֵךְ, אָף עַל פִּי שְׂלֹא נִתְחַיֵּב בְּבְרָכָה זו, הוֹאִיל וְאִינוּ מְבָרֵךְ רַק דְרָךְ שְׂבַח וְהוֹדָאָה עַל טוֹבַת חֲבֵרוֹ (ח) שְׂשֻׁמַח בָּהּ (טור).

באר היטב (ו) אחר. והאחר רשאי לברך אפי' בפחות מיו"ד ואם החולה יצא בברכתו בפחות מיו"ד יש פלוגתא כמ"ש סעיף ג': (ז) מלכא. בר"י כתב בריך רחמנא אלהנא מלכא כו': (ח) ששמח בה. משמע דוקא ששמח בלבו על שזה נתרפא אבל אם אינו שמח בלבו כ"כ אלא שאומר כן מפני השלום אין לומר כן בשם ומלכות וב"י כתב שיש נוהגים אם נשיהם יולדות עומדות שבעליהם מברכין הגומל אלא דהרשב"א כתב דדוקא על רבו שייך זה ולא על אחר

אוהבו ומסיק דאין לברך. ועל אביו ועל רבו מותר לכ"ע לברך על רפואתו דבזה גם הרשב"א מודה. ונ"ל לכאורה שאז לא יאמר הגומל לחייבים דבזה פוגם כבוד אביו או רבו דאע"פ שהמודה בעצמו אומר כן מ"מ אחר לא יאמר כן עליו עיין ט"ז:

ה אם ברך אֶחָד הַגּוֹמֵל לְעַצְמוֹ, וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ, וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְכוּן לְצִאתוֹ, יֵצֵא אֶפְלוּ בְּלֹא עֲנִית אָמֵן כִּיֹּן שֶׁהַמְּבָרֵךְ גַּם כֹּן חָיֵב, יֵצֵא הָאַחֵר בְּלֹא עֲנִית אָמֵן (טוּר).

ו אם אחר, יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה; ונכון שלא לאחר (ט) שלשה ימים.

באר היטב (ט) ג' ימים. ובדיעבד עד ה' ימים מברך עיין עטרת זקנים:

ז באשכנז וצרפת אין מברכין כשהולכין מעיר לעיר, שלא חיבו אלא בהולכי מדברות דשכיחי ביה חיות רעות ולסטים; ובספרד נוהגים לברך, מפני שכל הדרךים בחזקת סכנה; ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך, ואם הוא מקום מחזק בסכנה ביותר, אפלו בפחות מפרסה.

ח בכל חלי צריך לברך, אפלו אינו חלי של סכנה ולא מכה של (י) חלל, אלא כל שעלה למטה וירד, מפני שדומה כמי שהעלוהו לגרדום (פ"י מעלות שעושין דיגים לשבת כשדניו)

לִידוֹן, וְאִין הַפְּרֵשׁ בֵּין שְׁיֵשׁ לוֹ מִחוּשׁ קְבוּעַ וּבֹא מְזִמּוֹן
לְזִמּוֹן, וּבֵין שְׁאִינוֹ קְבוּעַ. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאִינוֹ מְבָרֵךְ רַק עַל
חֲלֵי שְׁיֵשׁ בּוֹ סַפְּנָה, כְּגוֹן מִכָּה שֶׁל חֶלֶל (טוֹר בְּשֵׁם הַרְאָבִי"ד וְהַר"ר יוֹסֵף) וְכֵן נוֹהֲגִין
בְּאֶשְׁכְּנֹז.

באר היטב (י) כלל. וה"ה בחולה שמוטל במטה יותר מג' ימים דהא צריך
לבקש רחמים מאחרים כדאמר רבא טרוקי גלי ט"ז. ואין לברך עד שיצא
מהצרה לגמרי וכן בחולה עד שיחזור לבוריו לגמרי. עטרת זקנים:

ט הַנִּי אֲרַבְעָה לָאוּ דְדוֹקָא, דְּהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ
נֶס, כְּגוֹן שֶׁנִּפְּלַעַל עָלָיו כֶּתֶל, אוֹ נִצּוֹל מִדְּרִיסַת שׁוֹר
וּנְגִיחוֹתָיו, אוֹ שֶׁעָמַד עָלָיו בְּעִיר אֲרִיָּה לְטָרְפוֹ, אוֹ אִם
גָּנְבִים בָּאוּ לוֹ, אִם שׁוֹדְדֵי לֵילָה וְנִצּוֹל מֵהֶם וְכֹל כַּיּוֹצֵא
בְּזֶה, כִּלְסֵם צְרִיכִים לְבָרֵךְ (י"א) הַגּוֹמֵל; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁאִין
מְבָרְכִין הַגּוֹמֵל אֶלָּא הַנִּי אֲרַבְעָה דְדוֹקָא, וְטוֹב לְבָרֵךְ בְּלֹא
הַזְכָּרַת שֵׁם (י"ב) וּמְלָכוֹת.

באר היטב (י"א) הגומל. וכשיגיע למקום שנעשה בו הנס מברך שעשה לי נס
במקום הזה כמי"ש סי' רי"ח: (י"ב) ומלכות. ועכשיו נהגו לברך כל מי שנעשה
לו נס וכ"ש אם באו עליו לסטים וניצול. ט"ז ומ"א:

סימן רכ - הטבת חלום ותעניתו

א הָרוּאָה חֲלוּם וְנִפְשׁוֹ עֲגוּמָה, (א) יִיטִיבֵנוּ בְּאִפִּי תִלְתָּא דְרַחֲמֵי (פִּי שְׂאוּהֶבִים אוֹתוֹ) לִיָּה, וְלִימָא בְּאִפִּיהוּ: חֶלְמָא טָבָא חֲזָאי, וְלִימְרוּ אֵינְהוּ: טָבָא הוּא (ב) וְטָבָא לִיְהוּי וְכוּ'.

באר היטב (א) ייטיבנו. בשחרית שלי"ה. ויזכור החלום במחשבתו בשעת הטבה מהר"ם. ומי שחלם לו חלום קשה על חבירו יתענה. ס"ח: (ב) **וטבא להוי כו'**. י"א דכך הוא הלחש וא"צ לאומרו רק ג"פ כדרך כל הלחשים וי"א דצ"ל טבא הוא וטבא להוי ז"פ לכן אומרים וטבא הוא וטבא להוי ד' פעמים ואח"כ אומרים אותו עם שבע זימנן ג"פ ובזה יוצא ידי שני הדיעות רש"ל מט"מ וכן נוהגין מ"א. וב"ח כתב לומר הכל ז"פ ואומרים לו לך בשמחה אכול לחמך אבל לא יאמר אכול בשמחה לחמך דהוי ר"ת אבל. ב"י:

ב (ג) יָפָה תַעֲנִית לְבַטֵּל חֲלוּם רַע, כְּאִשׁ לְנַעֲרַת. הגה: וְדוֹקָא בּוֹ בִּיּוֹם, וְאַפְלוּ בְּשַׁבָּת, וְעִיּוֹ לְקַמּוֹן סִימּוֹן רַפ"ח.

באר היטב (ג) יפה תענית. ותשובה עמו ס"ח. ומ"מ אין מחויב להתענות אלא רשות הרשב"א. ובשבת אין להתענות אלא חלום שחלם על עצמו ולא שחלם לחבירו עליו עיין שכנה"ג בסי' רפ"ח:

סימן רכא - ברכת הודאת הגשמים

סעיפים

ב'

ובו

א אִם הָיוּ בְּצַעַר מִחֲמַת עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וַיִּרְדּוּ גְּשָׁמִים, מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם אֶף עַל פִּי שְׁלֵא יִרְדּוּ עֲדִין כְּדִי רְבִיעָה, מְשִׁירְדוּ (א) כָּל כֶּךָ שָׂרְבוּ עַל הָאָרֶץ שִׁיעֲלוּ עֲלֵיהֶם

אֲבַעְבוּעוֹת מִן הַמָּטָר וַיִּלְכוּ זֶה לְקֶרֶת זֶה. **הגה:** וימה שָׁאֵין
אָנוּ נוֹהֲגִים בְּזִמְנֵי הַזֶּה בְּבִרְכַּת הַגְּשָׁמִים, מִשּׁוּם דְּמַדִּינוֹת אֵלוֹ תְּדִירִים
בְּגִשְׁמִים וְאֵינָן נֶעְצָרִין כָּל כָּךְ (סמ"ג וְאָגוּר וְכָל בּו).

באר היטב (א) כל כך. וכתב ב"י דהא פשיטא שאפ"י באותן ארצות שרגילין
במטר אם נעצרו הגשמים והיה עולם בצער ואח"כ ירדו גשמים שצריך לברך.
אם רואה נילוס כשהוא קטן ורואהו בזמן שהוא גדול ושמת בראותו מברך
שהחיינו אפ"י אין לו קרקע אבל הרואה בכל יום לא יברך עיין כנה"ג:

ב וימה מְבָרֵךְ, אִם אֵין לוֹ שְׁדָה אוֹמֵר: מוֹדִים אֲנִיחָנוּ לָךְ
ה' אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל טָפָה וְטָפָה שֶׁהוֹרְדָתָ לָנוּ, וְאֵלוֹ פִּינוּ
מִלֵּא שִׁירָה כַּיִּם וְכוּ' עַד הֵן הֵם יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ אֶת שְׁמֶךָ
מִלְּפָנֶינוּ, וְחוֹתֵם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֵל רַב הַהוֹדָאוֹת; וְאִם
יֵשׁ לוֹ שְׁדָה **(ב)** בְּשִׁתְּפוֹת עִם אַחֵר, מְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב;
וְאִם אֵין לוֹ שְׁתָּף בְּשְׁדָה, מְבָרֵךְ שֶׁחֲחִינּוּ. **הגה:** **(ג)** וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים דְּהַשׁוֹמֵעַ שֶׁיִּרְדּוּ גְשָׁמִים מְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב (רש"ב"א).

באר היטב (ב) בשותפות. אפ"י בשותפות אשתו ובניו. הלק"ט ח"א סי' קצ"ו
וכ"כ הש"ך והמ"א חולק עליו ע"ש. אם עכו"ם שותף בשדהו אינו מברך הטוב
והמטיב כ"א שהחיינו דטובת עכו"ם אינה טובה. מ"א: **(ג) י"א דהשומע.** פ"י
היכא דשמע ולא חזא ואית ליה שדה בשותפות מברך הטוב והמטיב ואם יש
לו שדה לבדו מברך שהחיינו דבזה אין חילוק בין רואה לשומע וברכת מודים
לא נתקנה אלא ברואה עיין מ"א:

סימן רכב - ברכת הודאת הטוב והרע

סעיפים

ד'

ובו

א על (א) שמועות שהם טובות לו לבדו, מברך: שהחיינו; ואם הן טובות לו ולאחרים, מברך: הטוב והמטיב.

באר היטב (א) שמועות. נקט שמועות לשון רבים לאשמועין שאם באו לו הרבה בבת אחת די בברכה אחת. הלכ"ט ח"א סי' קצ"ט. אם שמע שמועה שצריך לברך עליו הטוב והמטיב או שהחיינו או דיין האמת ואין המגיד נאמן או שלא ראה הדבר לא יברך וכן אם שמע שנתפס הגזלן לא יברך עד ששיב לו הגזילה סי"ח מט"מ. מי שהוכרח מחמת עניותו לקחת אשה עשירה שלא בחפצו מברך הטוב והמטיב ודיין האמת. סי"ח מ"א:

ב על שמועות רעות מברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם דיין האמת.

ג חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם. נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו.

ד מברך על הטובה: הטוב והמטיב אף על פי שירא שפא יבא לו רעה ממנו, כגון שפצא מציאה וירא שפא ישמע למלך ויקח כל אשר לו, וכן מברך על הרעה:

בְּרוּךְ דָּיֵן הָאֱמֶת אֵף עַל פִּי שְׂיָבֵא לוֹ טוֹבָה מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן
שָׂבֵא לוֹ שְׂטָף עַל שְׂדֵהוּ, אֵף עַל פִּי שְׂכַשְׂיַעֲבֵר הַשְּׂטָף הִיא
טוֹבָה לוֹ, שְׂהַשְׂקָה לוֹ שְׂדֵהוּ.

סימן רכג - מי שילדה אשתו, ומת מורישו, ובנה בית חדש, וקנה כלים חדשים מה מברך,

סעיפים

ו'

ובו

א יִלְדָה (א) אִשְׁתּוֹ זָכָר, מְבָרָךְ: (ב) הַטוֹב וְהַמְּטִיב, וְגַם
הִיא צָרִיכָה לְבָרָךְ כֵּן. הַגָּה: וְאִם מֵתָה אִשְׁתּוֹ בְּלִידְתָהּ, מְבָרָךְ:
שְׂהַחֲיִנוּ, דְּהָא לִיכָא הֶטְבָּה לְאַחֲרֵינֵי; וְכֵן אִם מֵת הָאָב קִדְּם שְׂיִלְדֵתוֹ, הִיא
מְבָרָכָת שְׂהַחֲיִנוּ כֵּן נִרְאֶה לִי (לְיֵשֵׁב (ג) הַרְשָׁבִיא סִימָן רמ"ה); וְיֵשׁ שְׂכַתְּבוּ שְׂנֶהְגּוּ
לְהַקְל (ד) בְּבָרָכָה זוֹ, שְׂאִינָה חוֹבָה אֶלָּא רְשׁוּת, וּמְזָה נִתְפַּשֵּׁט שְׂרַבִּים מְקַלִּים
בְּאֵלוֹ הַבְּרָכוֹת.

באר היטב (א) אשתו. ובאלו אין חילוק בין רואה לשומע. מ"א: (ב) הטוב
והמטיב. וישתחוה כנגד מזרח ויברך מ"כ. אף שהיה לו כבר בניס. ט"ז: (ג)
הרשב"א. וט"ז כתב דכרבינו המחבר עיקר דאפי' מתה אשתו מברך הטוב
והמטיב ומ"ש הרשב"א שהחיינו היינו חוץ מהטוב והמטיב ע"ש וכ"כ
בשכנה"ג ובתשו' חו"י סי' רל"ז ע"ש ועיין יד אהרן: (ד) בברכה זו. פי' בברכת
שהחיינו דאיתא בגמרא שהיא רשות. אבל רבים מקילין בכל הברכות כיוצא
בו ואינו נכון דמאי דאתמר אתמר. מ"א:

ב (ה) מֵת אָבִיו, מְבָרָךְ: (ו) דָּיֵן הָאֱמֶת; הִזָּה לוֹ מִמּוֹן (ז)

שְׂרָשׁוֹ, אִם אֵין לוֹ אֲחִים מְבָרְךְ גַּם כֵּן : שְׂהַחֲיִנוּ ; וְאִם יֵשׁ לוֹ אֲחִים, בְּמָקוֹם שְׂהַחֲיִנוּ מְבָרְךְ : (ח) הַטּוֹב וְהַמְּטִיב.
הגה: שְׂאִין מְבָרְכִין הַטּוֹב וְהַמְּטִיב אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ שְׂתַפּוֹת בְּאוֹתָהּ טוֹבָה (טור).

באר היטב (ה) מת אביו. וה"ה שאר אדם כשר ומכ"ש ת"ח דהוה בכלל שמועות רעות. מ"א : (ו) **דיין האמת.** וצריך לברך בשם ומלכות בא"י אמ"ה דיין האמת ודוקא אביו או שאר אדם כשר שהוא מצטער עליו אבל שאר אדם א"צ לברך וע"כ נוהגין העולם לומר ברוך דיין האמת בלא שם ומלכות ועכ"פ באביו או קרוביו או אדם חשוב מכ"ש במיתת ת"ח חייב לברך דוקא בשם ומלכות. ב"ח וט"ז : (ז) **שירשו.** מכאן רצה להוכיח בהלק"ט ח"ב סי' קס"ב דאם היה יודע מתחלה שהיו לו נכסים אין מברך הטוב והמטיב ע"ש ואינו מוכרח : (ח) **הטוב והמטיב.** ועל מה שנתבשר ראשון מברך ראשון אם א"ל מת אביו והניח מעות יאמר דיין האמת ואח"כ הטוב והמטיב וכן להיפוך ואם משני בני אדם כאחד יקדים הטוב דאקדומי פורעניות לא מקדמינן הלק"ט ח"א סי' ר"ה :

ג בְּנֵה (ט) בֵּית חֶדֶשׁ, או קִנְה (י) כְּלִים חֲדָשִׁים, אֶפְלוּ הָיָה לוֹ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ תַחֲלָה, או קִנְה וְחָזַר וְקִנְה, מְבָרְךְ עַל כָּל פְּעַם, שְׂהַחֲיִנוּ, וְלֹא דְדוֹקָא חֲדָשִׁים דְּהוּא הַדִּין (יא) לִישָׁנִים, אִם הֵם חֲדָשִׁים לוֹ, שְׂלֵא הָיוּ אֵלוֹ שְׂלוֹ מַעוֹלָם, וְלֹא אָמְרוּ חֲדָשִׁים אֶלָּא לְאֶפְיוֹקִי אִם מְכָרוּ וְחָזַר וְקִנְאוּ.

באר היטב (ט) בית חדש. קהל שבנו או קנו בה"כ או נסתר וחזרו ובנאוהו יעמוד ש"צ ויברך בקול רם הטוב והמטיב הלק"ט ח"ב סי' קע"ט : (י) **כלים חדשים.** ואין להקל בברכה זו. ודוקא כלי תשמיש אבל על ספרים חדשים אינו מברך מ"א. אבל בברכת רמ"מ כתב לברך על הספרים והיד אהרן פסק דאין לברך על הספרים ע"ש ועיין בסוף תשובת מהר"י בי רב שהקונה ס"ת שיברך שהחיינו והסכימו עמו כמה גדולים ע"ש. ובספר נאמן שמואל סי' ז' כתב שלצאת ידי ספק יברך על (ס"ת) [פרי חדש] בפעם ראשונה שקורא בס"ת ע"ש וע"ל סי' כ"ב מש"ש : (יא) **לישנים.** מחליף כלים שניהם יברכו. הלק"ט ח"א סי' ר"ז :

ד בְּשַׁעַת **(יב)** הַקִּנּוּן יֵשׁ לוֹ לְבָרֵךְ, אֲף עַל פִּי שְׁעָדוֹן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, שְׂאִין הַבְּרָכָה אֶלָּא עַל יְדֵי שְׂמִיחַת הַלֵּב שֶׁהוּא שְׂמִיחַ בְּקִנְיָתוֹ, וְכִשְׂיִלְבָּשׁ מְבָרֵךְ: **(יג)** מִלְּבִישׁ עֲרֻמִּים.

באר היטב (יב) הקנין. דהיינו משעה שקנה הבגד אע"פ שצריך ליתן אותו לחייט לעשותו ממנו מלבוש ט"ז. ומ"א כתב דוקא כשקנה כלי כמו שהיא אבל אם קנה ונתן לאומן לעשות כלי אינו מברך אלא כשישתמש בו ע"ש: **(יג) מלביש ערומים.** והקונה כובע יברך עוטר ישראל ובאבנט אוזר ישראל הלקייט ח"א סי' ה' והמנייח כתב שם בלא שם ומלכות:

ה קָנָה כְּלִים שְׂמֵשֶׁתְּמִשְׁיָן בָּהֶם הוּא **(יד)** וּבְנֵי בֵיתוֹ, מְבָרֵךְ: הַטּוֹב וְהַמְּטִיב; אִם נִתְּנוּ לוֹ בְּמִתְּנָה מְבָרֵךְ: הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, שֶׁהִיא טוֹבָה לוֹ **(טו)** וְלַנּוֹתָן.

באר היטב (יד) ובני ביתו. אבל אם קנה כלים לו וכלים לבני ביתו מברך על שלו שהחיינו ועל של ב"ב מברך הטוב והמטיב ב"ח וני"ל דר"ל לבניו אבל לעבדו ולשפתתו ה"ל כאלו מכרן להם דשכיר הוא בא בשכרו. מ"א: **(טו) ולנותן.** בתשו' פרח שושן כלל א' סי' י"ב כ' דהתוס' והרי"ף והרמב"ם לא ס"ל כהירושלמי הזה ובודאי אלו היה רואה הב"י כל הני רבנותא לא היה פוסק כהירושלמי ומש"ה העלה שם במקומות שנוהגים שעושים הלבשה לנערים יתומים שמברכין היתומים מלביש ערומים ושהחיינו ולא הטוב והמטיב ע"ש וכ"כ בשכנה"ג ומהר"ש אלגזי פסק דהיתומים יברכו מלביש ערומים ושהחיינו והטוב והמטיב ע"ש בתשו' שנדפסו בסוף ספר שמע שלמה ולכ"ע לא יברך הטוב רק המקבל ולא הנותן. שם בפרח שושן ועיין מ"א וט"ז ובסי' בני חייא וביד אהרן:

ו עַל דָּבָר שְׂאִינוֹ חָשׁוּב כָּל כָּד, כְּגוֹן חֲלוּקָה, אוּ מִנְעָלִים

וְאֵנְפְּלֹאֹת (פיי מְנַעְלִים קִטְנִים שְׁחוּפִין רַב הַרְגֵל), אִין לְבָרְךָ עֲלֵיהֶם ;
וְאִם הוּא עֲנִי וְשָׁמַח בָּהֶם, (טז) יְבָרְךָ. הַגָּה: וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים דְּאֶפְלוּ
עֲנִי אִינוּ מְבָרְךָ עַל חֲלוּק וּמְנַעְלִים וְכַדוּמָה, וְכֵן נוֹהֲגִין (טוּר בְּשֵׁם תוֹסִי וּתְרוּמַת
הַדָּשׁוּן סִימָן ל"ו), הַמְנַהֵג לֹמֵר לְמִי שְׁלוּבֵשׁ בְּגָד חֲדָשׁ: תְּבַלֶּה וְתִתְחַדֵּשׁ. וַיֵּשׁ מִי
שֶׁכָּתַב שְׂאִין לֹמֵר כֵּן עַל מְנַעְלִים אוֹ בְּגָדִים הַנֶּעֱשִׂים מֵעוֹרוֹת שֶׁל (יז) בְּהֶמָּה
דָּאִם כֵּן הָיוּ צְרִיכִים לְהַמִּית בְּהֶמָּה אַחֲרֵת תְּחַלֶּה שְׂיִתְחַדֵּשׁ בְּגָד אַחֵר, וּכְתִיב:
וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו (תְּהִלִּים קמ"ט) (מַהֲרִי"ו בְּפֶסְקִי) וְהִנֵּה הַטַּעַם חָלוּשׁ מְאֹד
וְאִינוּ נִרְאֶה, מְכַל מְקוֹם רַבִּים מְקַפְּדִים עַל זֶה שֶׁלֹּא לְאָמְרוּ.

באר היטב (טז) יברך. ועשיר גדול שקנה כלים חשובים שאין שמח בהם ואין
נחשבים לו לא יברך. כנה"ג בשם הרדב"ז מ"א: (יז) בהמה. אפי' טמאה כגון
פי"א בל"א אפי' הוא ממין אחר רק שתפור תחתיו מעורות בהמה. כנה"ג שם
ומ"א:

הלכות ברכות

סימן רכד - דיני ברכות פרטיות

סעיפים

י"ג

ובו

א הַרְוָאָה (א) מְרַקוּלִיס אוֹ שְׁאָר עֲפוּיִם, אֹמֵר: בָּרוּךְ
אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן אֶרֶץ אֲפִים לְעוֹבְרֵי

רְצוֹנוֹ ; וְאִם רוּאָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ לִי יוֹם , אֵינּוּ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ .
הגה: (ב) וְהֵאדָנָא אִין מְבָרְכִים זֹאת הַבְּרָכָה , שְׁהָרִי אָנוּ מְגַדְלִים בִּינֵיהֶם
וְרוּאִים אוֹתוֹ תְּמִיד .

באר היטב (א) מרקוליס. פיי חילוף קילוס דאסור להזכיר ע"א בשמה: (ב)
תמיד. אפ"י הולך לעיר אחרת כיון שראה כיוצא בזה בעירו וה"ה קטן שהגדיל
ל"צ לברך כיון שראה בקטנותו מ"א וכתב הב"ח בשם ספר האשכול השמר
לך לראות קניגאות של עכו"ם וה"ה מחולתם או שום דבר שמחתם ואם
תשמע קול עכו"ם שמחים האנח ותצער על חרבן ירושלים ותתפלל להקדוש
ב"ה עליה ובפ"ק דע"ז דף י"ח דאפ"י ההולך לקניגאות של ישראל הרי זה
מושב לצים :

ב הַרוּאָה מְקוֹם שְׁנַעְקָרָה מִמֶּנּוּ ע"י א , אִם הוּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל , אוֹמֵר : בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם
שְׁעָקַר ע"י א מֵאֶרְצֵנוּ ; וְאִם הוּא בְּחוּץ לְאֶרֶץ , אוֹמֵר :
שְׁעָקַר ע"י א מִהַמְּקוֹם הַזֶּה , וְאוֹמֵר בְּשִׁתִּיהוֹן : כָּשֵׁם
שְׁעָקַרְתָּ אוֹתָהּ מִהַמְּקוֹם הַזֶּה כֵּן תַּעֲקֹר אוֹתָהּ מִכָּל
הַמְּקוֹמוֹת וְהֵשֵׁב לֵב עוֹבְדֵיהֶם לְעַבְדֶּךָ . הגה: וְאִם נַעֲקָרָה
עַכּוּ"ם מִמְּקוֹם אֶחָד וּנְתַנּוּהָ בְּמְקוֹם אַחֵר , מְבָרֵךְ עַל מְקוֹם שְׁנַעְקָרָה שְׁעָקַר
עַכּוּ"ם , וְעַל מְקוֹם שְׁנַתְּנוּהָ לְשֵׁם , שְׁנַתְּנוּ אֶרֶץ אֶפְרַיִם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסִי
וִירוּשָׁלַיִם).

ג הַרוּאָה בְּבֵל הַרְשָׁעָה , אוֹמֵר : בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
מִלְּךְ הָעוֹלָם שְׁהַחֲרִיב בְּבֵל הַרְשָׁעָה ; רְאֵה בֵּיתוֹ שֶׁל
נְבוּכַדְנֶצַּר , אוֹמֵר : בְּרוּךְ שְׁהַחֲרִיב בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר
הַרְשָׁע ; רְאֵה גֵב אֶרֶזוֹת אוֹ כְּבִשָׁן הָאֵשׁ , אוֹמֵר : בְּרוּךְ
שְׁעָשָׂה נְסִים לְצַדִּיקִים בְּמְקוֹם הַזֶּה וְעָנָן לְעִיל סִי רִי"ח סְעִינָא .
ז.

ד רָאָה מְקוֹם שֵׁשׁ בְּבָבֶל שְׁכָל בְּהֶמָּה שֶׁתַּעֲבֹר עָלָיו אֵינָהּ יְכוּלָה לָזוּז מִשָּׁם אִם לֹא יִתְּנוּ עָלֶיהָ מַעֲפָר הַמְּקוֹם הַהוּא, וְהוּא סִימָן קָלָה לָהּ דְּכַתִּיב: וְטֹאטְאֲתִיהָ בְּמִטְאָטָא (פִּי מְכַבְּדוֹת הַבַּיִת שְׁקוּבֵלִי בְּלַעֲיִז) הַשְּׂמִד (יִשְׁעִיָּה יד, כג) אוֹמֵר: בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם.

ה הַרוּאָה שְׁשִׁים רְבוּא מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד, אוֹמֵר: בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם חֲכָם הַרְזִים; וְאִם הֵם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְגִלּוּלִים, אוֹמֵר: בּוֹשָׁה אִמְכֶם מְאֹד חֲפָרָה יוֹלְדֶתְכֶם הִנֵּה אַחֲרִית גּוֹיִם מְדַבֵּר צָיָה וְעֶרְבָה (יִרְמְיָה נ, י"ב).

ו הַרוּאָה חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם שְׁחָלַק מִחֲכָמָתוֹ (ג) לִירֵאָיו.

באר היטב (ג) ליראיו. לפי שישראל דבקים בו יש יחוס לחלק אחר מי שנחלק ממנו משא"כ בא"ה אומר שנתן שאין דביקות בנותן מתנה למקבל. ט"ז:

ז הַרוּאָה חֲכָמֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׁחֲכָמִים בְּחֲכָמוֹת (ד) הָעוֹלָם, אוֹמֵר: בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן מִחֲכָמָתוֹ לְבֶשֶׁר וְדָם.

באר היטב (ד) העולם. ואם אינם חכמים אלא בדתם אין מברך עליהם. מ"א:

ח על (ה) מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
מִלְּךָ הָעוֹלָם שְׁחָלַק מְכַבֹּדוֹ לִירָאִיו; וְעַל מַלְכֵי עוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים אוֹמֵר, בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן מְכַבֹּדוֹ לְבֶשֶׁר וְדָם.

באר היטב (ה) מלכי ישראל. אפ"י סומא אומר. ברכות דף (נ"א) [נ"ח]:

ט מְצוּהָ לְהִשְׁתַּדֵּל לְרֵאוֹת (ו) מְלָכִים, אֲפִלּוּ מַלְכֵי אֲמוֹת
הָעוֹלָם.

באר היטב (ו) מלכים. אם אינם הולכים שם עם העי"ז ע"י ס"ח. השלטונין
שאינן עליהם עול מלך לשנות דבריהם ודן והורג במשפט מברך עליהם. ועל
השרים שממנה המלך בכל עיר ועיר טוב לברך בלא שם ומלכות כנה"ג בשם
הרדב"ז ומ"א. אם רואה פעם אחת המלך אל יבטל יותר מלימודו לראותו אם
לא שבא בחיל יותר ובכבוד גדול יותר ס"ח מ"א. ברמב"ם ספ"ג דאבל כתב
שמותר לטמא בטומאה של דבריהם מפני כבוד מלכים או מפני כבוד הבריות
כגון לנחם אבל עיין מ"א:

י הַרְוֵאָה בְּתֵי יִשְׂרָאֵל (ז) בְּיִשׁוּבָן, כְּגוֹן בְּיִשׁוּב בֵּית שְׁנִי,
אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם מְצִיב גְבוּל
אֶלְמָנָה; בְּחֶרֶבָנָן, אוֹמֵר: בְּרוּךְ דִּין הָאֱמָת.

באר היטב (ז) בישובן. דוקא בא"י ולא בח"ל. (ובס' אליהו רבה פסק דוקא
בבתי כנסיות וכן בבית כותים מיירי בהכי כדעת הרי"ף. וכ"כ רש"ל ובכל בו
ובס' זכרון):

יא הַרְוֹאֵה בְּתֵי עֶכּוּיִם בְּיִשׁוּבָן, אֹמֵר: בֵּית גְּאִים יִסַּח
ה' (מְשָׁלִי טו, כה) בְּחֶרֶבָּן אֹמֵר: אֵל נְקָמוֹת ה' (תְּהִלִּים צד, א).

יב הַרְוֹאֵה (ח) קְבָרֵי יִשְׂרָאֵל, אֹמֵר: בָּרוּךְ אַתָּה ה'
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם בְּדִין וְכוּ', וְעַל
קְבָרֵי עֶכּוּיִם אֹמֵר: בּוֹשָׁה אִמְכֶם וְגו' (יְרֵמְיָה נ, יב).

באר היטב (ח) קברי ישראל. אפ"י על קבר אחד יברך הרדב"ז. אבל בהלקי"ט
ח"א סי' רי"ב חולק וכ' דעל קבר אחד אינו מברך ע"ש. כ' בדרשות מהר"ש
כשהיה הולך על הקבר היה אומר יהי רצון שתהא מנוחתו של פלוני פה בכבוד
וזכותו יעמוד לי. עוד כתב מה שתולשין עשב או צרור ומשימין על מצבה אינו
אלא משום כבוד המת להראות שהוא היה על קברו וכ' בר"מ שיניח ידו על
הקבר ע"ש:

יג כָּל בְּרָכוֹת הָרְאִיָּה, אִם חָזַר וְרָאָה (ט) אוֹתוֹ דָּבָר
בְּתוֹךְ ל' יוֹם, אֵינּוּ חוֹזֵר וּמְבָרְךְ.

באר היטב (ט) אותו דבר. ודוקא כשראה אותו מלך אבל אם ראה מלך אחר
צריך לברך רדב"ז. וה"ה אם ראה קברות אחר וכן כל כיוצא בזה:

סימן רכה - דיני ברכת שהחינו

סעיפים

י

ובו

א הַרוּאָה אֶת (א) חֲבֵרוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹמֵר: שְׁהַחֲיֵנוּ, וְאַחַר י"ב חֲדָשׁ מְבָרֵךְ: (ב) מַחִיָּה מְתִים, וְהוּא שֹׁחֲבִיב עָלָיו הַרְבֵּה וְשָׂמַח בְּרֵאֲתוֹ.

באר היטב (א) חבירו וכו'. והכל בשם ומלכות ובתשוי פנים מאירות סי' ס"ו כתב דברכת מחיה מתים א"צ לברך בשם ומלכות כיון דנוסח ברכה זו היא בתפלת י"ח ושם לא נזכר מלכות ע"ש. ואין חילוק בין זכרים לנקבות ב"י בשם תשובת הרשב"א מהררמ"י עטרת זקנים. אם בתוך למ"ד קיבל ממנו כתב אפ"ה מברך שהחינו. אבל מחיה מתים לא יאמר אם קיבל כתב בתוך י"ב חדש. הלקי"ט ח"א סי' ר"כ: (ב) מחיה מתים. ואז אין מברך שהחינו. ב"ח:

ב מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת חֲבֵרוֹ (ג) מְעוּלָם, וְשָׁלַח לוֹ כְּתָבִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא נִהְיָה בְּרֵאֲתוֹ אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל רֵאֲתוֹ.

הגה: יש אומרים מי שנעשה בנו בר מצוה, יברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (ד) שפטרני מענשו של זה (מהרי"ל בשם מרדכי ובר"ר פי תולדות), וטוב לברך בלא שם ומלכות (דעת עצמו).

באר היטב (ג) מעולם. דכיון דלא ראהו אינו אוהבו כ"כ: (ד) שפטרני. דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חנכו ובלבוש פירש איפכא דעד עתה הבן נענש בעון האב. מצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה ילקוט חדש בליקוטים סי' כ"ט. וכתב המ"א דמשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד. וביש"ש פ"ז דב"ק כ' דאם הנער דורש הוי סעודת מצוה אפ"י אינו באותו יום ע"י סי' נ"ג סעיף י'.

ג הַרוּאָה פְּרִי חֲדָשׁ מִתְחַדָּשׁ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, מְבָרֵךְ: (ה) שְׁהַחֲיֵנוּ, וְאַפְלוּ רוּאָהוּ בְּיַד חֲבֵרוֹ אוֹ עַל הָאֵילָן, וְנִהְגוּ

שְׁלֹא לְבָרֵךְ עַד שְׁעַת (ו) אֲכִילָה. **הגה:** ומי שְׁבָרֵךְ בְּשַׁעַת רְאֵיהָ, לא (ז) הִפְסִיד (טור); וְאֵין לְבָרֵךְ עַד שֶׁנִּגְמַר תְּשֻׁלוֹם גְּדוּל הַפְּרִי (תְּשׁוּבַת רִשְׁבִּיָּא ס״ ר״ן וְכַל ב״ו); וְאִם לֹא בָרַךְ בְּרְאֵיהָ רִאשׁוֹנָה, יְכוּל לְבָרֵךְ (ח) בְּרְאֵיהָ שְׁנֵיהָ (אגור).

באר היטב (ה) שהחיינו. ואינה אלא רשות עיין מ״א: (ו) **אכילה.** ברכת הפרי יקדים לשהחיינו. הלק״ט ח״א ס״ רל״ו: (ז) **הפסיד.** הסומא מברך ג״כ על הראייה כיון שהם בראיה אצל אחרים. שבות יעקב ח״ב ס״ ל״א. והמחבר יד אהרן חולק עליו ופסק דיברך בשעת אכילה. וכ״כ הסמ״ק דמי שאינו נהנה בראייתו רק באכילתו מברך באכילתו ע״ש. על פירות המורכבים מין בשאינו מינו אין מברכים על הראיה. הלק״ט ח״א ס״ ס׳: (ח) **בראייה שניה.** הר״מ וסמ״ק כתבו שאין מברכין וה״ה לדידן אם לא בירך בשעת אכילה אינו חוזר ומברך גם אם יחזור לאכול מאותו פרי וכ״ש שלא יברך על אותה אכילה עצמה בעוד שלא נתעכל הפרי הרדב״ז ח״א ס״ ק״ל וכ״כ בהלק״ט ח״א ס״ ר״ל אם בירך שהחיינו קודם שנגמר הפרי חוזר ומברך כשיגמור הפרי עב״י. וכשהגיע לפול הלבן מברך עליו. הרדב״ז עיין מ״א:

ד אִם בָּרַךְ שֶׁהֶחֱיֵנוּ עַל שִׁירזֵאִישׁ, כְּשִׂיאֲכַל גִּינְדֵאִישׁ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ: שֶׁהֶחֱיֵנוּ. **הגה:** וְהֵם כְּשֶׁנִּי מִיְנֵי גוֹדְגְדָנִיּוֹת, כְּגוֹן ווינקשי״ל (ט) וקירש״ן וְכָל כְּפִיזָא בְּזָה.

באר היטב (ט) וקירש״ן. אפי׳ אין חלוקין בשמן אם חלוקים בטעמן כגון תאנים לבנים ותאנים שחורים ב׳ מינים הן לבוש. וכ״כ בתשובת מהרי״ל ס״ קל״ה דאפי׳ ב׳ מיני אגסים או תפוחים או אגוזים מברכין ומט״מ כ׳ בשם ס״ח אפי׳ יש להם טעם אחד כגון אדומות ושחורות. וכן פסק בתשובות שבות יעקב ח״ב ס״ ל״ז דיש לברך שהחיינו על קירש״ן שחורות ואדומות על כל אחד ואחד בפני עצמו ע״ש ובתשובות פנים מאירות ס״ ו׳ הקשה עליו והניח בצ״ע ע״ש. ועי׳ בהלק״ט ח״ב ס״ רל״א:

ה אִם בָּרַךְ שֶׁהֶחֱיֵנוּ עַל עֲנָבִים, כְּשִׂישְׁתָּהּ יֵין חֲדָשׁ אֵינוֹ חוֹזֵר (י) וּמְבָרֵךְ.

באר היטב (י) ומברך. ורדב"ז ות"ה כתבו לברך על היין חדש. ומספיקא אני מונע מלאכול ענבים עד שאני שותה תירוש מהרי"ל. וטוב שיביא את עצמו לידי חיוב שהחיינו ממקום אחר כגון על פרי חדש או על מלבוש וכיוצא בהן וישים יין חדש בצידו וכשיברך יכוין לפטור גם אותו. עמק ברכה ושל"ה ומ"מ משמע דוקא כששותה תירוש אבל כשהוא יין אע"פ שיודע שהוא חדש א"צ לברך משום דאין ניכר בין חדש לישן. ואם בירך שהחיינו על יין חדש לכ"ע אינו חוזר לברך שהחיינו על הענבים ע"ת:

ו פרי שאינו מתחדש (יא) משנה לשנה, אפלו אם יש ימים רבים שלא אכל ממנו אינו מברך שהחיינו. הגה: פרי שמתחדש **(יב)** ב' פעמים בשנה, מברך עליו שהחיינו (בית יוסף); אבל שאין לו זמן קבוע לגדולו, אין מברכין עליו (בית יוסף בשם הר"ר מנחם), לכן אין מברכין שהחיינו על **(יג)** ירק חדש דעומד כל השנה בקרקע (מהרי"ו).

באר היטב (יא) משנה לשנה. פ"י דבר שאינו גדולי קרקע כגון עופות ודגים אינו מברך דאע"פ שהוא לא אכל ממנו ימים רבים אחרים אכלו ממנו. או יש לומר שהפרי שעומד על העץ יותר משנה. וכ"כ בתשובת שער אפרים ס"י ל"ה אתרוג שהוא דר באילנו משנה לשנה שאין לברך עליו שהחיינו ועיי' בהלק"ט ח"ב ס"י רל"ג וס"י רנ"ז. על ריח המתחדש משנה לשנה אני מברך זמן מהרדב"ז וכ"כ בתשובת שבות יעקב ח"ב ס"י ל"ח וע"ל ס"י רי"ו ס"ק ב' כתבתי בשם ל"ח דאין מברכין זמן על ריח. מ"כ בתשב"ץ כתוב בקלף שעל גדיים וטלאים מברכין שהחיינו וצ"ע. מ"א: **(יב) ב"פ בשנה.** הברכת הזבח דף כ"ח ובס' גן המלך ס"י כ"ד והמ"א הביאו ראייה שמברכין שהחיינו ממה דאמרינן בפי' כ"מ ובפי' אלו מנחות האוכל מנחות מברך שהחיינו ולא היה אוכל אלא ב"פ בשנה ע"ש. והיד אהרן הקשה עליהם דמאי שהיו מברכין שהחיינו לאו על אכילת מנחות היה אלא על המצות שהגיעם וקיימם לאותו זמן לעמוד לשרת בבית ה' ע"ש. מי שהיו לפניו ב' מיני פירות שהיה צריך לברך עליהם שהחיינו ברכה אחת לשתיהן די וכ"כ היד אהרן ע"י שם: **(יג) ירק חדש.** וכל ירק בכלל. ועל צנון ומיני לפתן מברך. פרישה. על הלחם חדש אין מברכין דאין ניכר בין חדש לישן של"ה. ומ"מ מברכין על הריפות שעושין מדגן חדש שניכרין היטב שהם חדשים מ"א. ועיי' בהרמב"ם פ"ז מהלכות תמידין ומוספין שכתב שהמקריב מנחה מן החדש שיברך שהחיינו וכ"כ רש"י בפי' אלו מנחות ועיי' שם בכ"מ שנראה שלא ראה דברי רש"י שבפי' אלו מנחות הרי שאפי' שאינו ניכר בין חדש לישן מברך שהחיינו יד אהרן. ויש לחלק דשם

מנחת העומר ניכר. עתיד אדם ליתן דין וחשבון על שראה מיני מגדים ולא אכל. ר"א הוי מצמצם פריטי למיכל בהון מכל מיני חדש. ירושלמי מט"מ מ"א:

ז אינו מברך שהחינו על הבסר, אלא כשהבשילו האשכולות ענבים; וכן בכל פרי אחר גמרו.

ח הרואה כושי; וגיחור, דהינו שהוא אדם הרבה; והלוקו, דהינו שהוא לבן הרבה; והקפח, דהינו שבטנו גדול ומתוד עביו נראית קומתו מקפחת; והננס והדרקונה, דהינו מי שהוא מלא יבלת; ופתיי הראש, שכל שערוותיו דבוקות זה בזה; ואת הפיל; ואת הקוף, מברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם משנה הבריות.

ט הרואה את החגר; ואת הקטע; ואת הסומא; ומכה שחין; והבהקנין, והוא מי שמנמר בנקדות דקות, אם הם ממעי אדם, מברך: משנה הבריות, ואם נשתנה אחר כך, מברך: דין האמת; ויש מי שאומר דדוקא על מי (יד) שמצטער עליו, אבל על עכו"ם אינו מברך; ואינו מברך אלא פעם ראשונה, שהשנוי עליו גדול מאד. הגה: ויש אומרים משלשים יום (טו) לשלשים יום (טוה).

באר היטב (יד) שמצטער עליו. וקאי אברכת דיין האמת אבל אם הם ממעי אמן מברך לעולם משנה הבריות. ט"ז מ"א: (טו) לל' יום. פי' שלא ראה אחר כיוצא בו תוך למ"ד יום:

2 הַרְוֵאָה אֵילָנוֹת טוֹבוֹת וּבְרִיּוֹת נְאוֹת, (טז) אֶפְלוּ עֲכוּ"ם
או (יז) בְּהֶמָּה, אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם
שֶׁכָּכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ; וְאֵינוּ מְבָרְךְ עֲלֵיהֶם אֲלָא פְּעַם
רֵאשׁוֹנָה וְלֹא יוֹתֵר, לֹא עֲלֵיהֶם וְלֹא עַל אַחֲרֵיהֶם, אֲלָא אִם
כֵּן הָיוּ נְאִים מֵהֶם.

באר היטב (טז) עכו"ם. דהיינו ראייה בעלמא דמותר אבל להסתכל בו ביותר
אסור. ואסור לומר כמה נאה כותי זה: (יז) בהמה. על הפרדה נאה אין לברך
דמאיסי. הלקי"ט ח"א סי' רס"ה:

סימן רכו - הרואה פרחי האילן מה מברך

ובו סעיף אחד
א הַיּוֹצֵא בְּיָמֵי נִיסּוֹן וְרָאָה אֵילָנוֹת שְׂמוֹצִיאִין (א) פָּרַח,
אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר
בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם, וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת
לִיהֲנוֹת בְּהֵם בְּנֵי אָדָם; וְאֵינוּ מְבָרְךְ אֲלָא פְּעַם אַחַת בְּכָל
שָׁנָה וְשָׁנָה, וְאִם אַחַר לְבָרְךְ עַד אַחַר שֶׁגִּדְלוּ הַפְּרוֹת, לֹא
יְבָרְךְ עוֹד.

באר היטב (א) פרח. ואין מברכין כ"א על אילני מאכל הלקי"ט ח"ב סי' כ"ח
(וה"ה) רואה פורחת בחדש אדר):

סימן רכז - ברכת הזקים

סעיפים

ג'

ובו

א על הזקים, והוא כמין כוכב היורה כחץ בארץ השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבת; ועל רעדת הארץ; ועל (א) הברקים; ועל הרעמים; ועל רוחות שנשבו בזעף, על כל אי מאלו, אומר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית; ואם ירצה לאמר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכלחו וגבורתו מלא עולם.

באר היטב (א) הברקים. בליצין בל"א. אומר עושה מעשה בראשית דלא שייך לומר שכלחו וגבורתו מלא עולם שאין נראין בכל העולם. ועל הרעמים בל"א דונריין אם ירצה אומר עושה מעשה בראשית דמעשה בראשית הם ואם רצה אומר שכלחו וגבורתו מלא עולם שהקול נשמע בכל העולם. ומש"ה כתב המחבר בזעף ר"ל בכח גדול אז אומר עמ"ב או שכלחו וכו' אבל אם נשבו בנחת אומר דוקא עמ"ב. וכתב המ"א שמע רעם וראה ברק כאחד מברך על שניהם ברכה אחת ברוך עמ"ב דאין מרבין בברכות אבל אם הם באים בזה אחר זה נהגו העולם לברך על רעמים שכלחו וגבורתו מלא עולם ועל ברקים עמ"ב. מ"ש המחבר ואם ירצה אומר שכלחו וכו' זה קאי דוקא על רעמים אבל על ברקים אינו מברך כ"א עושה מ"ב:

ב כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת;

נְתַפְּזוּ בֵּין בָּרַק לְבָרַק וּבֵין רַעַם לְרַעַם, צְרִידָה לְחֹזֶר
וּלְבָרַד.

ג הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַכֶּסֶּא וְשָׁמַע קוֹל רַעַם אוֹ רָאָה בָּרַק,
אִם יָכוֹל לְצַאת וּלְבָרַד תּוֹךְ כְּדֵי דְבֹר, **(ב)** יֵצֵא; וְאִם
לֹא, לֹא יֵצֵא.

באר היטב (ב) יצא. בצירי דאין שייך לומר כאן יצא בקמ"ץ דהא פטור הוא
כל שא"א אלא ודאי דקאמר מה יעשה ופירש דצריך לצאת משם ולברך כיון
שאפשר לו לעשות כראוי ולברך בסמוך יעשה כן. וכגון שלא נגע עדיין במקום
הטינופות ולא עשה צרכיו עדיין או שיוכל ליטול ידיו. ט"ז ומ"א:

סימן רכח - ברכת ימים ונהרות הרים

וגבעות

סעיפים

ג'

ובו

א עַל **(א)** יָמִים וְנְהָרוֹת, הָרִים וְגִבְעוֹת וּמְדִבְרֵי, אוֹמֵר:
בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית; וְעַל הַיָּם **(ב)** הַגָּדוֹל, וְהוּא הַיָּם שְׁעוֹבְרִים בּוֹ
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּלְמִצְרַיִם, אוֹמְרִים: בְּרוּךְ אַתָּה ה'
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹשֶׂה הַיָּם הַגָּדוֹל.

באר היטב (א) ימים ונהרות. היינו כל שלשים יום כדלעיל: **(ב) הגדול.** ובל"ח הוכיח שאין מברכין רק על הים אוקינוס המקיף העולם. ובסה"ת כתב שהוא הסובב ארץ אנגלטרי"א עיין מ"א וע"ת וכנה"ג. ובתשובת שי למורא סי' י"ט:

ב לא על כל הנְהָרוֹת מְבָרְךְ, אֶלָּא עַל אַרְבַּע נְהָרוֹת דְּכַתִּיבִי בְּקָרָא, כְּמוֹ חֲדָקֶל וּפְרָת (בְּרֵאשִׁית ב, יד) וְהוּא שְׂרָאָה אוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה **(ג)** מִהֲלָכָם עַל יַדֵּי אָדָם.

באר היטב (ג) מהלכם. פ"י דבמקום שחפרו ושינו מהלכם אין מברכים:

ג וְלֹא עַל כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת מְבָרְךְ, אֶלָּא דְּוָקָא עַל הָרִים וּגְבָעוֹת הַמְּשֻׁנָּים, וְנִכְפָּרֵת גְּבוּרַת הַבּוֹרָא בְּהֵם.

סימן רכט - ברכת הקשת וחמה בתקופתה

סעיפים

ב'

ובו

א הַרוֹאֶה הַקֶּשֶׁת, אוֹמֵר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹכֵר הַבְּרִית **(א)** נְאֻמָּן בְּבְרִיתוֹ וְקִיָּם בְּמֵאֲמָרוֹ; וְאִסּוּר **(ב)** לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ בְּיוֹתֵר.

באר היטב (א) נאמן. והאומרים נאמן בבריתו ואח"כ בא"י זוכר הברית טועים הם. ט"ז כנה"ג: **(ב) להסתכל.** והמסתכל בו ביותר עיניו כהות. של"ה:

ב הַרְוֹאָה חֲמָה בְּתַקוּפָתָהּ, וְהוּא מְכִיחַ לְכִיחַ שְׁנָה, וְהַתְּקוּפָה בְּתַחֲלַת לַיִל ד', כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ בַּיּוֹם ד' (ג) בְּבִקְרָה, אוֹמֵר: בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרָאשִׁית; וְכֵן מְבָרֵךְ גַּם כֵּן כְּשֶׁרוֹאֶה לְבָנָה בְּטַהֲרָתָהּ, וְכוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתָם, וּמַזְלוֹת בְּעֵתָם, דְּהֵינּוּ כְּשֶׁתַּחֲזֹר הַלְּבָנָה בְּתַחֲלַת מַזַּל טָלָה בְּתַחֲלַת הַחֹדֶשׁ, וְלֹא תִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן וְלֹא לְדָרוֹם, וְכֵן כְּשֶׁיִּחְזְרוּ כָּל כּוֹכָב מִחֲמֹשֶׁה (ד) הַנְּשֹׂאֲרִים לְתַחֲלַת מַזַּל טָלָה, וְלֹא יִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן וְלֹא לְדָרוֹם, וְכֵן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְאֶה מַזַּל טָלָה עוֹלָה מִקְצוֹת הַמְּזָרָח.

באר היטב (ג) בבוקר. משמע מיד בהנץ החמה וכן מהרי"ל ציוה להכריז בערב שלמחר יזהר כל אדם כשרואה הנץ החמה יברך ומי"ב כתב שבשחרית כשיוצאים מבה"כ מתאספים הקהל יחד ומברכין ברכה זו כן נהג מוהר"ש וכן דעתי לעשות אי"ה עכ"ל וכתב המ"א ונ"ל דאם לא בירך עד אחר ג' שעות לא יברך שכבר עברה ממקום הזה: (ד) הנשארים. הם שבת צדק מאדים נוגה:

סימן רל - דין קצת ברכות פרטיות

סעיפים

ה'

ובו

א הַמִּתְפַּלֵּל עַל מֵה שֶׁעָבַר, כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס לְעִיר וְשָׁמַע קוֹל צְוֹחָה בְּעִיר, וְאָמַר: יְהִי רְצוֹן שְׁלֹא יִהְיֶה קוֹל זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתִי; אוֹ שֶׁהִיָּתָה אֲשֶׁתּוֹ מְעַבְּרַת (א) אַחַר מִי יוֹם

לְעִבּוּרָהּ, וְאָמַר: יְהִי רָצוֹן שְׁתִּילַד אֲשֶׁתִּי זָכָר, הֲרִי זֶה תִּפְלֵת שְׂוֹא, אֲלֵא יִתְפַּלֵּל אָדָם עַל הָעֵתִיד לְבֹא, וְיִתֵּן הוֹדָאָה עַל שְׁעֵבֶר, כְּגוֹן הַנְּכֻנָּס לְכַרְךָ, אֹמֵר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁתִּכְנִיסֵנִי לְכַרְךָ הַזֶּה לְשָׁלוֹם; נְכַנֵּס בְּשָׁלוֹם, אֹמֵר: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַכְּנִסְתָּנִי לְכַרְךָ הַזֶּה לְשָׁלוֹם; בְּקֶשׁ לְצֵאת, אֹמֵר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁתּוֹצִיאֵנִי מִכַּרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם; יֵצֵא בְּשָׁלוֹם, אֹמֵר: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהוֹצֵאתָנִי מִכַּרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם, וְכַשֵּׁם שֶׁהוֹצֵאתָנִי לְשָׁלוֹם כֵּן תּוֹלִיכֵנִי לְשָׁלוֹם וְכוּ', עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תִּפְלָה. וְזוֹ הִיא (ב) תִּפְלֵת הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּכְתְּבָה הִיא וְכָל דִּינֶיהָ (ג) בְּסִימָן ק י"י.

באר היטב (א) אחר מ'. דתוך מ' יום מועיל תפלה: (ב) תפלת הדרך. ואם כבר אמר ת"ה בשחרית אומר מודה אני וכו' עד לשלום עיין מ"א וט"ז: (ג) בסימן קי"י. משמע דאף שיצא מהכרך לא יאמר עד שיחזיק בדרך ע"ש:

ב הַנְּכֻנָּס לָמַד אֶת גֶּרְנוֹ, אֹמֵר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתַּשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה; הַתְּחִיל לָמַד, אֹמֵר: בְּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה; מְדַד וְאַחַר כֵּן בִּרְךָ הֲרִי זֶה תִּפְלֵת שְׂוֹא, שְׂאִין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֲלֵא בְּדָבָר הַסְּמוּי (פ"י דְּנֶעְלָם וְאֵינוֹ נִרְאֶה) מִן הָעוֹלָם.

ג הַנְּכֻנָּס (ד) לְמַרְחָץ, אֹמֵר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתִּכְנִיסֵנִי לְשָׁלוֹם וְתּוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִהָאוּר

הָזָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְעֵתִיד לְבָא ; יֵצֵא בְּשָׁלוֹם , אֹמֵר מוֹדָה
אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהַצַּלְתָּנִי מִהָאוּר הַזֶּה.

באר היטב (ד) למרחץ. ובמרחץ דידן אייץ להתפלל תפלה זו. בי"ח מ"א ט"ז :

ד הַנְּכַנֵּס (ה) לְהַקִּיז דָּם , אֹמֵר : יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁיֵהָא יַעֲסֵק זֶה לִי לְרַפּוּאָה כִּי רוּפֵא חֲנָם אַתָּה ;
וּלְאַחַר שְׁהַקִּיז , יֹאמֵר : בְּרוּךְ רוּפֵא חוֹלִים.

באר היטב (ה) להקִיז. וה"ה בכל מידי דרפואה יאמר זה. (אבל ברד"א משמע דוקא הקזה שהיא סכנה שמא יחתוך ורידי הדם וימות ח"ו) ופשוט שצריך שם ומלכות כמו כל הברכות. מי שמתעטש וחבירו אי"ל אסותא יאמר לו ברוך תהיה ואח"כ יאמר לישועתך קויתי ה' דהמתפלל על חבירו הוא נענה תחלה. ישי"ש ב"ק פ"ח ס"י ס"ד :

ה לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רָגִיל לֹמֵר : כָּל מָה דְעָבִיד רַחֲמָנָא ,
לְטַב עָבִיד.

סימן רלא - שכל כונותיו יהיו לשם שמים

אחד

סעיף

ובו

א אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְלַמֵּד בְּלֹא שְׁנַת הַצְּהָרִים , יֵישֵׁן.

הגה: וכשנעזר משנתו אינו צריך לברך אלהי נשמה (בית יוסף); ויש אומרים שיקרא קדם שישון: ויהי נעם (תהלים צ, יז) (כל בו); ובלבד שלא יאריך בה, שאסור לישון ביום יותר משנת הסוס שהוא שתין נשמי, ואף בזה המעט לא תהא פונתו להנאת גופו, אלא להחזיק גופו לעבודת ה' יתברך; וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכון להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב: בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ה) ואמרו חכמים: כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפלו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה, וההליכה והישיבה, והקימה והתשמש, והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כלם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו, שאפלו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו אינו משבח, אלא יתכון שיאכל וישתה כפי חיותו, לעבד את בוראו; וכן אפלו לישב בסוד ישרים, ולעמד במקום צדיקים, ולילך בעצת תמימים, אם עשה להנאת עצמו והשלים חפצו ותאותו, אינו משבח אלא אם כן עשה לשם שמים; וכן בשכיבה, אין צריך לומר שבזמן שיכול לעסק בתורה ובמצוות לא יתגרה בשנה לענג עצמו, אלא אפלו בזמן שהוא יגע וצריך לישון כדי לנוח מיגיעתו, אם עשה להנאת גופו אינו משבח, אלא יתכון לתת שנה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השנה; וכן בתשמש אפילו בעונה האמורה בתורה, אם עשה להשלים תאותו או להנאת גופו הרי זה מגנה, ואפלו אם נתכון כדי שיהיו לו בנים שישמשו אותו וימלאו מקומו אינו משבח, אלא יתכון שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שיתכון לקיים מצות עונה כאדם הפורע חובו; וכן

בְּשִׂיחָה, אֶפְלוּ לְסַפֵּר בְּדַבְרֵי חֲכָמָה צָרִיךְ שְׁתַּהַיָּה כְּנֹתוֹ
לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא אוֹ לְדַבֵּר הַמְּבִיא לְעִבּוּדָתוֹ. כָּלְלוּ שֶׁל
דָּבָר, חִיב אָדָם לְשׁוּם עֵינָיו וְלִבּוֹ עַל דְּרָכָיו וְלִשְׁקַל כָּל
מַעֲשָׂיו בְּמֵאזְנֵי שְׂכָלוֹ, וְכִשְׂרוֹאָה דָּבָר שֶׁיָּבִיא לְיַדֵּי עִבּוּדַת
הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ יַעֲשֶׂהוּ, וְאִם לֹא לֹא יַעֲשֶׂהוּ; וּמִי שֶׁנֹּהֵג
כֵּן, עוֹבֵד אֶת (א) בּוֹרָאוֹ תָּמִיד.

באר היטב (א) בוראו תמיד. עיי שו"ת דב"ש סקל"ח איזה דרך ישרה אם
לעסוק בתורה ובתלמידים כל ימיו ויהנה מאחרים או יהנה מיגיע כפו ויעסוק
בתורה בשבת לבד:

הלכות תפילת המנחה

סימן רלב - דברים האסורים לעשות

בשעת המנחה

סעיפים

ג'

ובו

אם השעה דחוקה, יתפללו בלחש ואחר כך יאמר
שְׁלִיחַ צְבוּר: מָגוּן, וּמְחִייה, וְיַעֲנֶה קְדֻשָּׁה, וּמְסִיִּים: הָאֵל

הַקְדוּשָׁה, אִם אֵין שְׁהוּת בַּיּוֹם לְגַמֵּר יִיחַ בְּרָכוֹת. הַגָּה: וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׁיִתְפַּלֵּל הַשְּׁלִיחַ צְבוּר עִם הַקְהָל (א) בְּקוֹל רֹם, וְכֵן נוֹהֲגִין וְעִין לְעִיל
סִי קכ"ד סְעִיף ב'.

באר היטב (א) בקול רם. ומ"מ בת"צ לא יעשה כן לכתחלה כיון שאומר השי"ץ
ענינו בברכה בפ"ע והקהל אומרים כדרכן ליכא י' דצייתי לשי"ץ ומ"מ אם
השעה דחוקה מאוד יתפלל מיד בקול רם ויאמר השי"ץ ענינו והקהל יאמרו
בש"ת רלנ"ח מ"א וע"ל ס"י קכ"ד ס"ב משי"ש. והאר"י ז"ל לא הניח לאומרה
בקול רם אלא בלחש ואח"כ בקול רם אפי' אחר שקיעת החמה אפי' בע"ש :

ב לֹא יֵשֵׁב אָדָם לְהִסְתַּפֵּר סָמוּךְ (ב) לְמִנְחָה, עַד
שְׁיִתְפַּלֵּל; וְלֹא יִכְנֹס לְמַרְחָץ וְלֹא לְבִרְסָקִי (מְקוֹם שְׁמַעְבְּדִין שֶׁם
הַעוֹרוֹת), וְלֹא לְדִין וְלֹא לְאָכֹל, אֲפֹלוּ (ג) סְעֻדָה קְטַנָּה סָמוּךְ
לְמִנְחָה גְדוֹלָה; וְאִם (ד) הִתְחִיל בְּאַחַת מִכָּל אֱלוֹ, אֵינּוּ
מִפְסִיק אֶף עַל פִּי שְׁהִתְחִיל בְּאַסוּר; וְהוּא שְׁיִהֵא שְׁהוּת
בַּיּוֹם לְהִתְפַּלֵּל אַחֵר שְׁיִגְמֹר סְעוּדָתוֹ אוֹ מְלֹאכְתּוֹ, אֲבָל
אִם אֵין שְׁהוּת לְהִתְפַּלֵּל אַחֵר כָּךְ, צָרִיךְ (ה) לְהִפְסִיק
מִיָּד; וּמֵאִימְתֵי הַתְּחִלַּת תְּסַפְּרֶת, מְשִׁינִיחַ סוּדָר שֶׁל
סְפָרִים עַל בְּרַכְיוֹ; וְהִתְחִלַּת מְרַחֵץ, מְשִׁיפֵשֶׁט לְבוּשׁוֹ
הָעֲלִיוֹן; וְהִתְחִלַּת בְּרִסְקִי, מְשִׁיקֶשֶׁר בְּגָד בֵּין כְּתָפָיו
כְּדָרְךְ הַבוֹרְסָקִים; וְהִתְחִלַּת דִּין, אִם הָיוּ עֲסוּקִים בּוֹ,
מְשִׁיִתְחִילוּ בְּעֲלֵי דִינִים לְטַעַן, וְאִם לֹא הָיוּ עֲסוּקִים בּוֹ,
מְשִׁיִתְעַטְפוּ הַדִּינִים, וְלְדִידוֹן מְשִׁישְׁבוּ אֲדַעְתָּא לְדוּן;
וְהִתְחִלַּת אֲכִילָה מְשִׁיטֵל (ו) יָדָיו. הַגָּה: וַיֵּשׁ חוֹלְקִים וְסוֹבְרֵא
לְהוֹ דְּסְעֻדָה קְטַנָּה מִתֵּר, וְאֵינּוּ אֲסוּר רַק בְּסְעֻדַת נְשׁוּאִין אוֹ מִיָּלָה (טוֹר בְּשֵׁם
רַבְּנֵי תַּם); וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֲפֹלוּ סְעֻדָה גְדוֹלָה סָמוּךְ לְמִנְחָה גְדוֹלָה שְׁרִי (בְּעַל
הַמְּאוּר וְהַגִּי"מ פ"ק דְּשַׁבָּת); וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּסְעֻדָה קְטַנָּה אֲפֹלוּ סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה
שְׁרִי (טוֹר בְּשֵׁם ר"י); וְנִהְיֶה לְהַקְלֵל כְּשִׁתִּי הַסְּבָרוֹת, דְּהֵינּוּ בְּסְעֻדָה גְדוֹלָה סָמוּךְ
לְמִנְחָה גְדוֹלָה, וּבְסְעֻדָה קְטַנָּה סָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה; וְאֲפֹשֶׁר הַטַּעַם מְשׁוּם

דַּעֲכָשׁוּ קוֹרֵין לְבֵית הַכְּנֶסֶת, לֹא חִיִּישִׁינּוּ דְלִמָּא יִפְשַׁע וְלֹא יִתְפַּלֵּל (אֲגָדָה פִּיק דְּשַׁבָּת), וְעֵין לְעִיל סִי פִיט; מִיָּהוּ בְּסַעְדָּה גְדוּלָּה יֵשׁ לְהַחְמִיר אֲפִלוּ סְמוּךְ לְמִנְחָה גְדוּלָּה, וְאֲפִלוּ אִם הִתְחִיל קֶדֶם לָכוֹ, כְּשִׁמְגִיעַ מִנְחָה קִטְנָה וְהִשְׁעָה (ז) עוֹבְרָת, צָרִיךְ לְקוּם וּלְהִתְפַּלֵּל (טוֹר וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים).

באר היטב (ב) למנחה. היינו חצי שעה קודם. ולא יחזיק אז ילד בחיקו שמא יטנף בגדיו ובעוד שיחזור אחר המים יעבור זמן מנחה או יתאחר לבוא לבה"כ. ס"ח ס"י י"ח: **(ג) סעודה קטנה.** דלמא אתו לאמשוכי. כתב מהרי"ל בהלכות פסח וני"ל דה"ה מי שלא התפלל ערבית עם הציבור אסור במלאכה ובלמוד עד שיתפלל אבל בשחרית כיון שהציבור מתפללין לא חיישינן שמא יפשע ומה"ט נהגו לאכול אחר זמן מנחה קטנה ועוד דהשמש מזכיר וקורא לבה"כ אבל במקום שאין שם מנין אסור ללמוד בשחרית קודם שיתפלל עכ"ל. וכ"ה לעיל ס"י פ"ט ס"ו והא דאמרינן בברכות שלא יאמר אדם אוכל ואשתה תחלה ואח"כ אקרא ק"ש אלא נכנס לבה"מ וקורא ושונה ואח"כ קורא ק"ש מיירי קודם זמנה דהיינו חצי שעה קודם הזמן דאסור באכילה ומותר בלימוד כדי שלא יהא יושב ובטל חצי שעה אבל כשהגיע הזמן אסור ללמוד אח"כ במקום שיש ציבור ע"ל סימן פ"ט ס"י. מ"א: **(ד) התחיל.** אפי' אחר מנחה גדולה אין מפסיקין אפי' כשיגיע זמן מנחה קטנה ואם התחילו סמוך למנחה קטנה מפסיקין אפי' יש שהות. וכל הפטור ומפסיק נקרא הדיוט עיין מ"א: **(ה) להפסיק מיד.** אפי' עוד היום גדול כל שיודע שתמשך סעודתו עד שתחשך צריך להפסיק מיד. ואפי' התחיל בהיתר מפסיק. מ"א: **(ו) ידיו.** ולמי שרגיל להתיר איזורו בשעת אכילה משיתיר איזורו אפי' קודם נטילה: **(ז) עוברת.** ע"ל ס"ק ה' דאפי' עוד היום גדול צריך להפסיק אם יודע שתמשך סעודתו עד שתחשך. כתב ב"ח כשיש חתונה בשבת ולא יצאו מבה"כ עד אחר חצות יתפללו מנחה בצבור ואח"כ יאכלו דסעודת נשואין הוי סעודה גדולה אבל סעודת שבת בביתו לא מיקרי סעודה גדולה:

ג וְהָא דְאָסוּר לְאָכֹל סְעֻדָּה קִטְנָה, הֵינּוּ כְּשִׁקוּבַע לְסַעְדָּה; אָבֵל לְטַעַם, דְּהֵינּוּ אֲכִילַת פְּרוֹת, מִתָּר. וְהוּא הַדִּין לְאָכֹל פֶּת (ח) כְּבִיצָה כְּדָרְךָ שְׂאֵדָם אוֹכֵל, בְּלֹא קִבֵּעַ, מִתָּר.

סימן רלג - זמן תפלת המנחה

סעיפים

ב'

ובו

א מי שהתפלל תפלת המנחה לאחר ו' שעות ומחצה ולמעלה, **(א)** יצא. ועקר זמנה מטי' שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה לרבנו, ולרבי יהודה עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע. **הגה:** ומשערינו **(ב)** שעות אלו לפי ענין היום, ואף אם היום ארוך משערינו **(ג)** לייב שעות והם נקראים שעות זמניות, וכן כל מקום ששערו חכמים בשעות, משערינו לשעות אלו (רמב"ם בפ"י המשנה בפ"ק דברכות), ואסיקנא, דעבד כמר, עבד; ודעבד כמר, עבד; והוא שיעשה לעולם כחד **(ד)** מינייהו, שאם עושה כרבנו ומתפלל מנחה עד הלילה, שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה; ואם עושה כר' יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה, צריך לזהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה; ועכשו שנהגו להתפלל תפלת מנחה עד הלילה, אין להתפלל תפלת ערבית קדם שקיעת החמה; ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה, יצא. ובשעת הדחק, יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה. **הגה:** ולדין במדינות אלו שנוהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה, אין לו להתפלל מנחה אחר כך; ובדיעבד או בשעת הדחק,

יָצָא אִם מִתְפַּלֵּל מִנְחָה עַד הַלַּיְלָה, דְּהֵינּוּ (ה) צָאֵת הַכּוֹכָבִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֶהָל מוֹעֵד וְרִשְׁבִּי"א).

באר היטב (א) יצא. אם בדיעבד התפלל בתחלת שעה שביעית דהיינו אחר ו' שעות לא יצא מ"א והיד אהרן. ובית יעקב ס"י צ"א פסק דיצא: **(ב) שעות אלו.** דהיינו מהנץ החמה עד סוף שקיעתה והוא כמו רביעית שעה קודם צ"ה עיין מ"א: **(ג) לייב שעות.** ר"ל שהיום משערין לייב חלקים אפי' אם יהיה ארוך י"ח שעות וכל חלק נקרא שעה. וע"ל ס"י פ"ט ס"ק ג': **(ד) כחד מינייהו.** פירוש שלא ינהוג פעם כך ופעם כך ומכ"ש שלא יתפלל ביום אחד מנחה אחר פלג המנחה וערבית קודם צ"ה. מ"א: **(ה) צ"ה.** ז"ל ד"מ מהרי"ל היה מתפלל מנחה בשעת הדחק סמוך לצ"ה ואמר אע"פ שנראה בעיר לילה מ"מ עדיין יום הוא עכ"ל. וכתב המ"א ודוקא בעיר שבתיה גבוהין או יושבת בעמק. ועכשיו נוהגין להתפלל מנחה ומעריב סמוכין זה לזה כי סוברין כרבנן ומה שמתפללין ערבית קודם הלילה היינו מפני הדוחק שטורח הוא לאסוף הציבור שנית. ויחיד שלא התפלל בבה"כ ימתין עד הלילה. וצריך ליזהר שלא יתפללו ערבית קודם פלג המנחה. מ"א:

ב אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם, צָרִיךְ לְטַל יָדָיו כְּדֵי לְהַתְפַּלֵּל, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינּוּ יוֹדְעֵי לָהֶם שׁוֹם לְכָלוּף, וְלֹא יִבְרָךְ. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן צ"ב סעיף ה'. **הגה:** וְאֶפְלוּ עוֹמֵד מִלְמוּדוֹ, יְטַל יָדָיו (ו) לְתַפְּלָה (מִנְהָגִים); וְאִם אֵין לוֹ מַיִם מְזַמְּנִים, (ז) אֵינוֹ צָרִיךְ לְטַל.

באר היטב (ו) לתפלה. ואם נטל ידיו לתפלה אע"פ שהפסיק אח"כ בלימודו כגון בזמן שדורשין א"צ ליטול שנית ומ"מ בשבת שמפסיקין במכירת המצות נ"ל שצריך ליטול שנית לתפלת מוסף אא"כ לא הסיח דעתו. (ובספר אליהו רבה פסק דכל זמן שהוא בבה"כ אין צריך ליטול ידיו עוד דמסתמא לא הסיח דעתו) ואם נטל ידיו לאכילה ואכל מ"מ צריך ליטול לתפלה כיון שלא נטל לתפלה משא"כ ברחץ ידיו שחרית דהוי נטילה לתפלה ע"י ס"י ד'. מ"א: **(ז) א"צ ליטול.** וינקה ידיו בצרור ויתפלל עם הציבור אע"פ שעדיין ישאר לו זמן להתפלל ביחיד ב"ח. ע"ש:

סימן רלד - הרוצה להתפלל מנחה

גדולה ומנחה קטנה

סעיפים

ב'

ובו

א הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה, אין ראוי לו להתפלל רשות, אלא הגדולה; ואם יתפלל הגדולה חובה, לא יתפלל הקטנה כי אם רשות; אבל אין ראוי להתפלל תפלת רשות, אלא אם כן מכיר בעצמו שהוא זהיר וזריז ואמיד בדעתו לכון בתפלתו מראש ועד סוף בלא הסח הדעת, אבל אם אינו מכון בזה יפה קרינן ביה: למה לי רב זבחיכם (ישעיה א, יא). **הגה:** (א) אין לומר אשרי שקדם מנחה, אלא כשיש מנין בבית הכנסת, כדי שיאמרו עליו הקדיש שלפני תפלת המנחה (הגהת סמ"ק וכל בו). יש שכתבו שנהגו לומר פרשת התמיד (ב) קדם אשרי של תפלת המנחה, נגד תמיד של בין הערבבים, ומנהג ז"ה הוא (אבודרם בשם הר"י ובית יוסף).

באר היטב (א) א"ל אשרי. ואם אמרו אשרי בלא מנין ואח"כ באו מנין יאמרו מזמור אחד ואח"כ יאמרו קדיש וה"ה כשלומדים בבה"כ וליכא מנין ואח"כ קוראין י' לומר קדיש לא יאות עבדי אלא בעי שיהיו י' בשעת הלימוד מ"א. אבל הט"ז בס"י כ"א ס"ק ה' כתב דכל שיש באמירת הקדיש עשרה די וא"צ שיהיו עשרה בשעת הלימוד ע"ש בס"ק ז' משי"ש. ועיין בשו"ת שער אפרים סי' י"ז. כתב בפסקי מהרא"י סי' נ"ט אפי' אם מקצת ציבור התפללו בעונתו ונמשכה עד הלילה אין לומר קדיש כיון שנתחדש יום אחר שהפסיקו מלהתפלל עכ"ל. וכתב המ"א דה"ה אם נמשך באמירת א"מ וכיוצא בו שא"ל קדיש תתקבל וצריך ליזהר שלא יבא לידי כך ושיאמרו הקדיש קודם צ"ה ע"ל סי' קל"א ס"ג. ובסי' אליהו רבה חולק עליו דאף אם נמשכה עד הלילה אומרים קדיש: (ב) קודם אשרי. ט"ז ומ"א כתבו לאומרה אחר אשרי ע"ש. וכתב האר"י ז"ל לומר פיטום הקטורת אחר פרשת התמיד. מי שמתאחר לבא

לבה"כ בשעה שהציבור התחילו מנחה יתפלל י"ח עמהם ואח"כ יאמר אשרי
מ"א בסי' ק"ח ס"ק ה' דלא כב"ח ע"ש:

ב אם שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מְנַחָה, מִתְפַּלֵּל עֲרֵבִית שְׁתֵּים ;
וְאוֹמֵר אֲשֶׁרִי קִדְּם תְּפִלָּה שֶׁהִיא תְּשֻׁלוּמִין לְתַפְלַת
הַמְנַחָה. וְעִין לְעִיל סִימָן ק"ח.

הלכות קריאת שמע ותפילה של ערבית

סימן רלה - זמן קריאת שמע של ערבית

ובו
ד'
סעיפים
א זמן קריאת שמע בלילה משעת יציאת שלשה
כוכבים (א) קטנים, ואם הוא יום מעטן ומתין עד שיצא
הספק מלבדו; ואם קראה קדם לכן, חוזר וקורא אותה
(ב) בלא ברכות; ואם הציבור מקדימים לקרות קריאת

שְׁמַע מִבְּעוֹד יוֹם, יִקְרָא עִמָּהֶם קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרֻכּוֹתֶיהָ
וַיִּתְפַּלֵּל עִמָּהֶם, וַיְכַשְׁיגִיעַ זְמַן, קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא
בְּרֻכּוֹת. **הגה:** וּמִיָּהוּ לֹא יִחְזַר וַיִּתְפַּלֵּל בְּלִילָה אֶף עַל פִּי שְׁהַצְבוֹר
מִקְדִּימִים הֶרְבֵּה לִפְנֵי הַלֵּילָה, אֲלֵא אִם כֵּן הוּא רְגִיל בְּשֶׁאֵר פְּרִישוֹת וְחִסִּידוֹת
דְּאִז לֹא מִתְחַזֵּי כְּיִהְרָא מַה שְׁיִחְזַר וַיִּתְפַּלֵּל (מְרַדְכֵי רִישׁ בְּרֻכּוֹת וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּיג
מֵהַלְכוֹת תַּפְּלָה וּתְרוּמַת הַדָּשָׁן ס"א).

באר היטב (א) קטנים. ומן הדין סגי בבינונים כמ"ש רמ"א בסי' תקס"ב אלא
שאינו אנו בקיאינו לכן בעי קטנים אבל גדולים לא מהני שנראים גם ביום
ובתענית לא הטריחו כולי האי וסגי בבינונים כמ"ש רמ"א סימן תקס"ב: **(ב)**
בלא ברכות. ולא יסמוך על ק"ש שעל מטתו מפני שאין מתכוין לצאת בה
תרי"י. וט"ז העלה דכל מאן דחש למיעבד על צד הטוב יקרא ק"ש על מטתו
ויכוין לצאת י"ח בזה ולא מפני המזיקין ולא יצטרך לקרות רק ב' פרשיות
כיון דכבר קרא י"ח בבה"כ וזהו יותר נכון מדרך הש"ע דבדרך הש"ע קרוב
לודאי שבשעת צ"ה אפשר שישכח לקרות בפרט שכבר קרא ויצא רק שצריך
לחזור משום רווחא דמילתא כמ"ש משא"כ בשעת שכיבה דיש אז התעוררות
לקרות מפני המזיקין ובזה אין אדם עשוי להשכח עכ"ל. וכן דעת המ"א. שוב
מצאתי במט"מ שרש"ל קרא על מטתו כל ג' פרשיות עיין מ"א ס"ק ג' ובגינת
ורדים בספר גן המלך סימן צ"ו ובספר יד אהרן. מי שרגיל לקרות ק"ש
ולהתפלל בצבור מעריב בלילה. וטעה והתחיל בברכת ק"ש עם הצבור מבע"י
יגמור אותן כדי שלא יברך ברכה לבטלה ובלילה יקרא ק"ש בלא ברכותיה
ויתפלל אע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה הכי עדיף טפי כדי שיתפלל בזמנה.
מ"א:

ב אָסוּר לְהִתְחִיל **(ג)** לְאָכַל **(ד)** חֲצִי שְׁעָה סָמוּךְ לְזְמַן
קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֶרְבִית, וְאִם הִתְחִיל לְאָכַל אַחַר שְׁהִגִּיעַ
זְמַנָּהּ, **(ה)** מִפְּסִיק וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא בְּרֻכּוֹתֶיהָ
וְגוֹמֵר סְעוּדָתוֹ, וְאַחַר כֵּן קוֹרֵא אוֹתָהּ בְּבְרֻכּוֹתֶיהָ
וּמִתְפַּלֵּל. **הגה:** אֲבָל אִין צָרִיךְ לְהַפְּסִיק **(ו)** לְתַפְּלָה, הוֹאִיל וְהִתְחִיל
לְאָכַל; אֲבָל אִם לֹא הִתְחִיל לְאָכַל אֶף עַל פִּי שְׁנוּטֵל יָדָיו, צָרִיךְ לְהַפְּסִיק (ר"ן
פ"ק דְּשַׁבָּת); וְאִם אִין שְׁהוֹת לְהִתְפַּלֵּל, מִפְּסִיק אֶף לְתַפְּלָה (הַרְאֲב"ד בְּהַגְהוֹת פ"ב
מֵהַלְכוֹת ק"ש).

באר היטב (ג) לאכול. אבל טעימה בעלמא שרי מ"א וט"ז וכתב הטי"ז לפי הדרך שכתבתי לקרות ב' פרשיות בק"ש של המטה ולכוין לצאת י"ח בה יוכל לאכול ולשתות תחלה כיון שיש לו זמן מוגבל ע"ש וכ"כ המ"א דלרש"י אם קרא בבה"כ מבע"י רשאי לאכול קודם קריאתו שנית בביתו ומ"מ במוצאי שבת שאין קורין מבע"י בבה"כ אסור להתחיל חצי שעה סמוך לצאת הכוכבים ואין לסמוך על קריאת השמש לבה"כ דהא מקצת אין הולכים לבה"כ במ"ש: **(ד) חצי שעה.** ט"ז כתב דא"צ חצי שעה אלא בסמוך שיעור קטן לפני הזמן ע"ש: **(ה) מפסיק.** דק"ש דאורייתא היא. ואם התחיל בהיתר א"צ להפסיק מרדכי ב"י עט"ז. ובבאר היטב אשר לפני כתב ע"ש מ"א שמחמיר בזה. וכוונתו למ"ש המ"א בס"ק ח' ואפי' התחיל מבע"י צריך להפסיק ע"ש. ולא דק בזה. דהתם קאי על אם אין שהות וכו' וכמ"ש בס"ק שלאחר זה וק"ל: **(ו) לתפלה.** ואפי' התחיל בהיתר מפסיק ע"ל סי' רל"ב:

ג לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע (ז) מִיָּד בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים, וְזַמְנָה עַד חֲצֵי הַלַּיְלָה; וְאִם עָבַר וְאַחַר וְקָרָא עַד שְׁלֹא עָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, יֵצֵא יָדֵי חוּבָתוֹ.

באר היטב (ז) מיד בצ"ה. ואסור לעשות כל המלאכות הנזכרות בסי' רל"ב. ב"י:

ד הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֶרְבִית אַחַר שְׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, קֹדֵם הַנֶּץ (פ"י יציאת החמה מענן הנצו הרמונים) (שיר השירים ו, יא, ז, ג). הַחֲמָה, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבָתוֹ אֲלָא אִם כֵּן הָיָה אָנוּס, כְּגוֹן (ח) שְׁכּוֹר אוֹ חוֹלָה וְכִיוּצָא בָּהֶן; וְאָנוּס שֶׁקָּרָא אֶזְלָא לֹא יֵאמָר הַשְּׂכִיבְנוּ, דְּכֵינּוֹן שְׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר אֵינּוּ זְמַן שְׂכִיבָה. **הגה:** אֲבָל שְׁאָר הַבְּרָכוֹת, דְּהֵינּוּ שְׁנַיִם שְׁלֹפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכַּת אֶמֶת וְאֶמוּנָה עַד הַשְּׂכִיבְנוּ, אוֹמֵר (טור וּמְרָדְכֵי וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי וְעַן לְעִיל סִימָן נ"ח סעיף ה').

באר היטב (ח) שכור. ואם נשתכר אחר התחלת זמן קריאת שמע לא מיקרי אונס ואין לו שיעור לקרות רק עד שיעלה ע"ה ותו לא. ט"ז:

סימן רלו - דין ברכות קריאת שמע של ערבית

סעיפים

ד'

ובו

א בְּעֶרְבַּי מְבָרְךָ (א) שְׁתֵּים לְפָנַי קְרִיאַת שְׁמַע, וְשְׁתֵּים לְאַחֲרֵיהָ.

באר היטב (א) שתים לפני ק"ש. יש להפסיק בין ברקיע כרצונו ובין בורא יום ולילה עמק ברכה. מה שאנו חותמין מלך צור ישראל וגואלו כשאומרים מערבית אינו נכון ב"ח ע"ל סי' ס"ו ס"ק י"ב ומ"א כתב דבסוף פ"ק דברכות פירש"י דדוקא שחרית קאי על גאולה שעברה אבל גאולה דערבית קאי גם על לעתיד וא"כ אין לזוז מהמנהג:

ב אין לספר בין גאולה דערבית לתפלה, ואף הנוהגין לומר י"ח פסוקים ויראו עינינו, אין להפסיק בין יראו עינינו לתפלה; ומיהו מה שפמכ"ז שליח צבור ראש חדש בין קדיש לתפלת ערבית לא הוי הפסק, כיון שהוא צרף התפלה; וכן יכול לומר: ברכו, להוציא מי שלא שמע, ולא הוי הפסק. הגה: ועין לעיל סימן ס"ט. ראיתי מדקדקים נהגו לעמד בפסוקים הי"ח פסוקים של ברוך ה' לעולם וכו'.

(תהלים פט, נג) ומנהג יפה הוא כי נתקנו במקום תפלת י"ח, ועל כן ראוי (ב) לעמוד בהן כמו בתפלה.

באר היטב (ב) לעמוד. ובמ"ע כתב דצריך לישב וכ"כ מט"מ בשם מהרי"ל ומהרש"ל וכתב הט"ז דאם האומר מעומד נתכוין שיהא במקום י"ח א"כ יצא ידי תפלת ערבית והיאך יתפלל אח"כ ערבית שנים ע"ש. וכתב דעל כל פנים לא יעמוד ופניו אל הקיר כמו בי"ח:

ג מָצָא צְבוּר שְׁקָרָאוּ קְרִיאַת שְׁמַע וְרוֹצִים לְעַמֵּד בְּתַפְלָה, (ג) יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם וְאַחַר כֵּן יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע (ד) עִם בְּרִכּוֹתֶיהָ.

באר היטב (ג) יתפלל עמהם. אע"פ שהם מתפללים מבע"י מ"מ תפלת הציבור עדיפא ממיסמך גאולה לתפלת ערבית שהוא רשות. ונ"ל דאם יש שהות יקרא ק"ש וברכותיה וידלג ברוך ה' לעולם אמן ואמן וגו'. וגם יראו עינינו וגו' כדי להתפלל עם הציבור דאינה אלא מנהג גדולים סוברים דאין לאומרם ואם בא לבה"כ בשעה שמתחילין ברכו והוא לא התפלל מנחה יתפלל מנחה בעוד שהם קורין ק"ש וברכותיה ואח"כ יתפלל ערבית עם הציבור ואח"כ יקרא ק"ש וברכותיה בלילה אבל לא ימתין להתפלל מנחה בשעה שיתפללו ערבית ולהתפלל אח"כ ערבית בלילה דסתרי אהדדי שהקהל תופסים אותו זמן ללילה שהרי מתפללים ערבית והוא תופסו עדיין ליום שהוא מתפלל מנחה. מ"א ט"ז ע"ש: **(ד) עם ברכותיה.** ואז אומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן וגו' מעומד. מ"כ בשם מהרריני"ש. מ"א:

ד אַחַר שׁוֹמֵר עֲמוּ יִשְׂרָאֵל אֹמֵר אָמֵן אַחַר בְּרַפְתָּ עֲצֻמוֹ, וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחַר בְּרַפְתָּ הַמֶּלֶךְ (ה) בְּכַבּוּדוֹ וְעַיִן לְעֵיל סִימָן רט"ו.

באר היטב (ה) בכבודו. וכתב בע"ה שיקרא מלת תמיד למטה תמיד ימלוד וכו':

סימן רלז - סדר תפלת ערבית

אחד

סעיף

ובו

א אין שְׁלִיחַ צְבוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה בְּתַפְלַת עֶרְבִית וְאִין נוֹפֵלִין

עֶרְבִית.

לְאַחַר

פְּנִיָּהֶם

עַל

סימן רלח - לקבע עתים לתורה

בלילה

סעיפים

ב'

ובו

א צָרִיךְ לְזַהֵר בְּלִמּוּד הַלַּיְלָה יוֹתֵר מִבְּשָׁל יוֹם,

וְהַמְבַטְלוֹ, עֲנִשׁוֹ **(א)** מִרְבָּה.

באר היטב (א) מרובה. ועשלייה שיש לחבר לילה ליום ויום ללילה בתורה או

בתפלה. וכתב ב"ח דאחרונים קבלו משכבי עד קומי וכו' ע"ל סי' א' :

ב אם יש לו חק קבוע ללמוד כָּךְ וְכָךְ לְיוֹם וְהָיָה טָרוּד

בְּיוֹם וְלֹא הַשְׁלִימוֹ, יִשְׁלִימוֹ **(ב)** בְּלַיְלָה מִיָּד.

באר היטב (ב) בלילה. דהוי נדר ולכן יתנה בתחלה שלא יהא עליו נדר מ"א. אין לקרוא מקרא בלילה ואין לישן אלא אחר ג' שעות וישכב על צד שמאל וישן וישכב במטה מיוחדת. וכשתשמש אחר שתגמור תשוב למטתך. האר"י ז"ל:

סימן רלט - דין קריאת שמע על מטתו

סעיפים

ב'

ובו

א קורא על מטתו (א) פְּרָשָׁה ראשונה של שְׁמַע (דְּבָרִים ו, ד ט) ומְבָרֵךְ: (ב) הַמְפִּיל חֲבָלֵי שָׁנָה עַל עֵינָי וְכוּ'. הגה: ויקרא קריאת שְׁמַע סמוך למטתו, ואין אוכלים ושותים ולא מדברים אחר קריאת שְׁמַע שְׁעַל מִטָּתוֹ, אֶלָּא (ג) יישן מיד, שְׁנָאֵמֵר: אָמְרוּ בְּלִבְבְּכֶם עַל מִשְׁפָּבְכֶם וְדַמּוּ סֵלָה (תהלים ד, ה) (כֹּל בּוֹ רֹדֵק וְרַבְּנוּ יְרוּחַס נִיב ח"ב), וְעֵינָי לְעִיל סִימָן ס"ג אי מתר לקרות כְּשֶׁהוּא (ד) שׁוֹכֵב; וְאִם קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְלֹא יוּכַל לִישֹׁן מִיָּד, אָז (ה) חוֹזֵר וְקוֹרֵא כְּמָה פְּעָמִים זֶה אַחַר זֶה עַד שֶׁיִּשְׁתַּקַּע בְּשָׁנָה וְשִׁיחָה קְרִיאַתוֹ סָמוּךְ לְשִׁנְתוֹ (הגהות מִיְמוֹנֵי פ"ז); וְאִין מְבָרְכִין עַל קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל מִטָּתוֹ. (הגהות מִיְמוֹנֵי פ"ז וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסִי פ' כָּל הַבְּשָׂר). וְאוֹמֵר: יוֹשֵׁב (ו) בְּסִתֵּר עֲלִיוֹן (תהלים צא, א טז) וְאוֹמֵר: ה' מָה רַבּוּ צָרֵי עַד לֵה' הַיְשׁוּעָה (תהלים ג, ב ט) וְאוֹמֵר: בְּרוּךְ ה' בַּיּוֹם בְּרוּךְ ה' בְּלֵילָה בְּרוּךְ ה' בְּשָׁכְבֵנוּ בְּרוּךְ ה' בְּקוּמֵנוּ, וַיֹּאמֶר ה' אֵל הַשָּׁטָן יְגַעַר ה' בְּךָ הַשָּׁטָן וְכוּ' (זְכָרְיָה ג, ב) ה' שׁוֹמְרֵךָ וְכוּ' מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם (תהלים קכא, ה ח) בְּיָדֶךָ אֶפְקִיד רוּחֵי וְכוּ' (תהלים לא, ו) יְבָרְכֶךָ ה' וְכוּ', עַד וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם (בְּמִדְבָר ו, כב כז) וְאוֹמֵר: הַשְׁכִּיבֵנוּ עַד סָמוּךְ לַחֲתִימָה.

באר היטב (א) פרשה ראשונה. ורי"ו כתב לומר כל ק"ש שהיא רמ"ח תיבות לשמור רמ"ח איבריו וכ"כ האר"י ז"ל וע"ל סי' רל"ה ס"ק ב' משי"ש: **(ב) המפיל.** משמע דברכת המפיל יאמר אחר שמע כדי שתהא הברכה סמוכה לשינה וכן עיקר. מ"א ע"ש: **(ג) ישן מיד.** ואם צריך לשמש מטתו יטול ידיו ואח"כ יקרא ולפחות יאמר ברכת המפיל ושמע אחר התשמיש. של"ה וכנה"ג: **(ד) שוכב.** והיינו דוקא בק"ש של חובה אבל אם כבר קראה אחר צ"ה וקוראה על מטתו לשמירה מותר לקרותו שוכב דהא ר"ז קרי וחזר וקרי עד דמשתקע בשינתיה. מ"א: **(ה) חוזר וקורא.** וה"ה אם מהרהר בד"ת. ש"ד מ"א: **(ו) בסתר.** הישן בבית יחידי אחזתו לילית. שבת פכ"ג ובית היינו חדר מהרי"ל. אלו צריכין שימור מהמזיקים חולה חיה חתן כלה אבל ות"ח בלילה ברכות נ"ד. יש נוהגין לומר וידוי ש"מ קודם השינה ונ"ל שאינו נכון דאיתא בברכות שלא לומר אם אמות תהא מיתתני כפרה דלא ליפתח פיו לשטן לכן אין לאומרו רק יפשפש במעשיו שעשה כל היום אם ימצא שעשה עבירה יתודה עליו ויקבל עליו שלא לעשותו ובפרט בעבירות המצויים כגון חניפות שקרים ליצנות לשון הרע צריכין בדיקה ביותר. ואשרי למי שנוהג לומר סדר הק"ש דהאר"י ז"ל:

ב כְּשִׁיפֶשֶׁט חֲלוּקוֹ לֹא יִהְיֶה כְּנוֹ מִמָּטָה לְמַעַלָּה, שְׂאֵם כֶּן
נִמְצָא גּוֹפּוֹ עָרִם, אֶלָּא יִפְשֹׁטֵנוּ דְּרָךְ רֵאשׁוֹ וַיִּכְסֶה עֲצָמוֹ
בְּסֻדְיָנוּ מִתַּחַת, וַיִּכְנֶס בְּמִטָּתוֹ.

הלכות צניעות

סימן רמ - איך יתנהג האדם בתשמיש מטתו

סעיפים

י"ז

ובו

א אם הָיָה נָשׁוּי, לֹא יִהְיֶה רָגִיל בְּיוֹתֵר עִם אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא בְּעוֹנָה הָאֲמוּרָה **(א)** בַּתּוֹרָה. **(ב)** הַטְּיָלִים, שֶׁפְּרָנְסְתָן מְצוּיָה לָהֶם וְאִין פּוֹרְעִין מַס, עוֹנְתָן בְּכָל יוֹם; הַפּוֹעֲלִים שְׁעוֹשִׂים מְלָאכָה בְּעִיר אַחֶרֶת וְלָנִין בְּכָל לַיְלָה בְּבִתְיָהֶם, פְּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ; וְאִם עוֹשִׂים מְלָאכָה בְּעִירָם, פְּעַמִּים בְּשָׁבוּעַ; הַחֲמָרִים, אַחַת בְּשָׁבוּעַ; הַגְּמָלִים, אַחַת לְלַיּוֹם; הַסְּפָנִים, אַחַת לְשָׁשָׁה חֲדָשִׁים; וְעוֹנֵת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְלִיל שַׁבָּת **(ג)** לְלֵיל שַׁבָּת; וְכָל אָדָם צָרִיךְ לְפַקֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ בְּלֵיל **(ד)** טְבִילַתָּהּ, וּבְשָׁעָה שְׂיוּצָא **(ה)** לְדַרְךָ אִם אֵינוֹ הוֹלֵךְ לְדַבֵּר מְצוּהָ, וְכֵן אִם אִשְׁתּוֹ מִיְנִיקָה וְהוּא מְכִיר בָּהּ שֶׁהִיא מְשַׁדְּלָתוֹ וּמְרַצָּה אוֹתוֹ וּמְקַשְׁטָת עֲצָמָה לְפָנָיו כְּדֵי שְׂיִתֵּן דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ, חַיֵּב לְפַקְדָּהּ. וְאִם כִּשְׁהוּא מְצוּי אֲצִלָּהּ לֹא יִכּוֹן לְהִנָּאֵתוֹ, אֲלֵא כְּאָדָם שֶׁפּוֹרֵעַ חוּבוֹ שֶׁהוּא חַיֵּב בְּעוֹנְתָהּ וּלְקַיֵּם מְצוֹת בּוֹרְאוֹ שְׂיִהְיוּ לוֹ בָּנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמְקַיְמִים מְצוֹת בְּיִשְׂרָאֵל; וְכֵן אִם מְכּוֹן לְתַקּוּן הַוָּלָד, שֶׁבְּשָׁשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲרוֹנִים יָפָה לוֹ שְׂמִתּוֹךְ כֶּךָ יֵצֵא מְלָבָן וּמִזְרָז, שֶׁפִּיר דָּמִי; וְאִם הוּא מְכּוֹן לְגִדֵּר עֲצָמוֹ בָּהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְאַוֶּה לְעִבְרָה, כִּי רוּאָה יֵצְרוּ גּוֹבֵר וּמִתְאַוֶּה אֶל הַדְּבָר הַהוּא. הַגָּה: גַּם בְּזָה יֵשׁ קְבוּל שְׂכָר, אִךְ **(טו"ר)** יוֹתֵר טוֹב הָיָה לוֹ לְדַחוֹת אֶת יֵצְרוֹ וְלִכְבֹּשׂ אוֹתוֹ, כִּי אֲבָר קָטָן יֵשׁ בְּאָדָם: מְרַעִיבוֹ, שְׂבִיעַ; מְשַׁבִּיעוֹ, רָעֵב; אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְדַבֵּר, אֲלֵא שֶׁמְעוֹרֵר תַּאֲוֹתוֹ כְּדֵי לְמַלְאוֹת תַּאֲוֹתוֹ, זֶה הִיא עֲצַת יֵצֵר הָרַע, וּמִן הַהֲתֵר

יְסִיתָנוּ אֶל הָאֲסוּר, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: הַמְקַשָּׁה
עֲצָמוּ לְדַעַת יְהֵא בְּנִדּוּי.

באר היטב (א) בתורה. צריך לקיים העונה אף בימי עיבור ויניקה. ולענין ימות
החורף שאלו להאר"י ז"ל אם יפטור מהעונה בהיות זמן קור כי צריך לטבול
לקרי וגם בהיות זמן עיבורה ויניקה והשיב אם האשה מוחלת פטור ומ"מ טוב
לקיימה והעידו עליו שהוא לא היה מקיים מצות עונה בימים הנ"ל ספר
הכוונות. ועיין בש"ע א"ע סי' א' ס"ק א': **(ב) הטיילים.** בני אדם הבריאים
והמעונגים. רמב"ם. ומשמע בגמרא אפילו הם בני תורה: **(ג) לליל שבת.**
וה"ה בר"ח וי"ט. ואל יאמר אדם אעשה עצמי כת"ח כי כתיב ועונתה לא יגרע.
ספר הקנה: **(ד) טבילתה.** אפילו שלא בשעת עונתה. טוב לומר קודם הזווג
מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר וגו'. וכל אזהרות הנ"ל על זווג משבת לשבת
הוא במשמש לשם הריון האר"י ז"ל. ואין לשמש ב' לילות של ר"ה והנזהר
ביו"ד ימי תשובה תע"ב שכנה"ג. וכתב האר"י ז"ל שאין לשמש ליל ש"ע וליל
שבועות וליל א' של פסח אם לא בליל טבילה. וליל ז' של פסח מותר בזווג.
ספר הכוונות: **(ה) לדרך.** עיין סעיף ט"ז:

ב לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם בְּכּוֹס זֶה וְיִתֵּן עֵינָיו **(ו)** בְּכּוֹס אַחֵר,
וְאָפְלוּ שְׂתִיהֶן נָשָׁיו.

באר היטב (ו) בכוס אחר. פ"י שיתן מחשבתו בשעת תשמיש על האחרת:

ג וּבְרוֹתֵי מִכָּס הַמְרָדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי (יחזקאל כ, לח) יֵאלּוּ בְּנֵי
תְּשַׁעָה מְדוֹת: בְּנֵי **(ז) אָנוּסָה**; בְּנֵי **(ח) שְׁנוּאָה**; בְּנֵי נְדוּי;
בְּנֵי **(ט) תְּמוּרָה**; בְּנֵי **(י) מוֹרְדָת**; בְּנֵי **(יא) שְׁכָרוֹת**; בְּנֵי **(יב)**
גְּרוּשֵׁת הַלֵּב; בְּנֵי **(יג) עֲרֵבוּבָא**; בְּנֵי **(יד) חֲצוּפָה**.

באר היטב (ז) אנוסה. פ"י אינה אנוסה רק שאינה מרוצה לכך לכן יפייס
ואח"כ יבעול: **(ח) שנואה.** בשעת תשמיש אבל אם היא רצוייה בשעת תשמיש
אע"פ שהיא שנואה שרי. טור: **(ט) תמורה.** אפילו שתיהן נשיו. כגון שנתכוין

לזו ונזדמנה לו אחרת טור. וצ"ע דהלא יעקב נתכוין לרחל ובא על לאה עיין מ"א: (י) מורדת. דאמרה לא בעינא לך ואעפ"כ הוא משמש עמה אע"פ שרצוייה בשעת תשמיש: (יא) שכרות. היא או הוא: (יב) גרושת. שבדעתו לגרשה אעפ"י שהוא אוהבה כגון מאותן שכופין להוציאה: (יג) ערבוביא. כגון שנתן דעתו על אחרת כמ"ש ס"ב: (יד) חצופה. שתבעתו בפה. אבל אי מקשטת עצמה ומרצה אותו שיתן דעתו עליה ה"ל בניס מהוגנים:

ד אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם, שֶׁכָּל הַמְּסַתְּכֵל שָׁם אֵין לוֹ בְּשֵׁת פְּנִים, וְעוֹבֵר עַל: וְהִצְנֵעַ לְכַת (מיכה ו, ח), וּמַעֲבִיר הַבוֹשָׁה מֵעַל פְּנָיו, שֶׁכָּל הַמְּתַבְּיֵשׁ אֵינוֹ חוֹטֵא, דְּכַתִּיב: וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם (שְׁמוֹת כ, כ) זֶה הַבוֹשָׁה, לְבִלְתִּי תִחָטְאוּ (שְׁמוֹת כ, כ) וְעוֹד דְּקָא מְגֵרָה יֵצֵר הַרַע בְּנַפְשִׁיהָ, וְכָל שֶׁכֵּן הַנוֹשֵׁק שָׁם, שֶׁעוֹבֵר עַל כָּל אֵלֶּה וְעוֹד, שֶׁעוֹבֵר עַל: בַּל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם

ה הוּא לְמַטָּה וְהִיא (טו) לְמַעְלָה, זֶה דְּרָךְ עֲזוֹת; שֶׁמִּשּׁוֹ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, זֶה דְּרָךְ עֲקֹשׁ.

באר היטב (טו) למעלה. מכלל קדושת הזווג שיהא פנים נגד פנים. זוהר:

ו אָסוּר לְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ בְּפָנָיו כָּל אָדָם אִם הוּא נְעוּר, וְאִפְלוּ עַל יְדֵי הַפִּסֵּק מְחֻצָּה עֲשָׂרָה, וּבְפָנָיו תִּינוּק שְׂאִין יוֹדֵעַ לְדַבֵּר, מִתֵּר; בֵּית שֵׁישׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ חֲמֻשִׁים הַעֲשׂוּיִם בְּגִלְיָלָה, אָסוּר לְשַׁמֵּשׂ בּוֹ עַד שְׂיִהְיֶה בְּפָנָיו (טז) מְחֻצָּה. וְלַעֲנִין לַעֲשׂוֹתָהּ בְּשֵׁבֶת עֵי"ל רִישׁ סִי שִׁט"ו, וְאִם יֵשׁ לוֹ בֵּית

(יז) אַחַר, אָסוּר עַד שְׁיִוְצִיָּאָנוּ; וְאִם יֵשׁ בּוֹ תַּפְלִין **(יח)** אוֹ סְפָרִים, אֶפְלוּ שֶׁל גְּמָרָא, אָסוּר עַד שְׁיִתְּנִם בְּכָלִי בְּתוֹךְ כְּלִי; וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַשְּׁנִי מִיַּחַד לָהֶם וְעֵין לְעֵיל סִי מִי סְעִיף בִּי, אֲבָל אִם הוּא מִיַּחַד לָהֶם, אֶפְלוּ מֵאָה פְּחַד חֲשִׁיבִי, וְאִם פֶּרֶשׁ טְלִית עַל גְּבִי **(יט)** אֲרָגוּ, חָשׁוּב כְּכָלִי בְּתוֹךְ כְּלִי.

באר היטב (טז) מחיצה. ואם יש נקבים וחלונות כעין סריגה אע"פ דלענין טומאה חשיבי כמחיצה אבל הכא אסור עד שיהיו הספרים מכוסין מן העין שאין נראין מ"א ע"ש. ועיין בתשובת שער אפרים ס"י קי"ט. ועיין בא"ע ס"י כ"ה סק"ה משי"ש: **(יז) אחר.** פ"י חדר אחר: **(יח) או ספרים.** ופשוט דגם המזוזה צריך לכסות בכלי תוך כלי: **(יט) ארגו.** ואם הארגו גדול שמחזיק מ"י סאה והוא אמה על אמה ברום ג' אמות חולקת רשות לעצמה. מ"א ע"ש ועי' ס"י שי"ד. ועי' שו"ת חוות יאיר ס"י קפ"ד דוילון סביב הספרים או סביב המטה לא מיקרי מחיצה הואיל ונעים ונדים ואם א"א בענין אחר מותר לשמש מטתו בחדר שבו הספרים בזמן עונה וליל טבילתה וליל יציאתו וביאתו מדרך. ועיין מ"א ס"י שט"ו:

ז לֹא יִשְׁמַשׁ בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה וְלֹא בְּסוּפָהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע קוֹל בְּנֵי אָדָם וַיָּבֵא לְחַשֵּׁב בְּאִשָּׁה אַחֲרֶת, אֶלָּא בְּאִמְצַע הַלַּיְלָה.

ח וַיִּשְׁמַשׁ בְּאִמָּה וּבִירָאָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב עַל ר"י א שְׁהִיָּה מְגֻלָּה טַפַּח וּמְכֻסָּה טַפַּח, וְדוּמָה כְּמִי שֶׁכָּפְאוּ שֵׁד, פִּי בְּאִמָּה וּבִירָאָה כְּאֵלוּ כְּפְאוּ שֵׁד; וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים מְגֻלָּה טַפַּח וּמְכֻסָּה טַפַּח, שֶׁלֹּא הָיָה מְמָרְק הָאֵבֶר בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ כְּדִי לְמַעַט הַנְּאֲתוֹ; וְדוּמָה כְּמוֹ שֶׁכָּפְאוּ שֵׁד, שְׁעוֹשֶׂה הַדָּבָר בְּאִנְס. וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים: מְגֻלָּה טַפַּח,

שְׁבֹאֲשָׁה, כְּלוּמַר עֲכָשׁוּ מְגִלָּה אוֹתָהּ לְצַרְדָּ תִשְׁמִישׁ, וְעֲכָשׁוּ מְכֶסֶה אוֹתָהּ, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא הָיָה מְאָרִיךְ בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, וְדוּמָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁבִעַתּוֹ הַשֵּׁד וְנִבְעַת וְהִנִּיחַ הַמַּעֲשֶׂה, כָּל כֶּדֶף הָיָה מְקַצֵּר בַּתִּשְׁמִישׁ. וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים: מְגִלָּה טַפַּח, עַל הַסֵּנֶר, שֶׁהֵיטָה חוֹגְרֵת בּוֹ, שֶׁאֵף בְּשַׁעַת תִּשְׁמִישׁ הָיָה מְצָרִיכָה לְחוֹגְרוֹ וּמְגִלָּה רַק טַפַּח מְמֹנָה, וּמְכֶסֶה מִיָּד כְּדִי לְמַעַט הַנְּאֻתוֹ; וְכִלְהוּ פְּרוּשֵׁי אֵיטִינְהוּ, וְצָרִיךְ בְּעַל נֶפֶשׁ לְזַהֵר בָּהֶם.

ט לֹא יִסְפֹּר עֲמָה בְּדַבָּרִים שְׂאִינָם מֵעֲנִינֵי הַתִּשְׁמִישׁ, לֹא בְּשַׁעַת תִּשְׁמִישׁ וְלֹא קִדְּם לָכוֹן, שֶׁלֹּא יִתֵּן דַּעְתּוֹ בְּאֲשֶׁה אַחֲרֵת; וְאִם סִפֵּר עֲמָה וְשִׁמַּשׁ, אָמְרוּ עָלָיו: וּמְגִיד לְאָדָם מֵה שִׁחוֹ (עֲמוּס ד, יג), אֲפֹלוּ שִׁיחָה קָלָה שְׁבִין אָדָם לְאִשְׁתּוֹ מְגִידִין לוֹ בְּשַׁעַת הַדִּין.

י אִם הָיָה לוֹ כַּעַס עֲמָה, אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁיִּפְיִסְנָה; וְיָכוֹל לְסַפֵּר עֲמָה קִדְּם תִּשְׁמִישׁ, כְּדִי לְרַצּוֹתָהּ.

יא אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ לְאוֹר הַנֵּר אֵף עַל פִּי שְׂמֵאֲפִיל בְּטִלִּיתוֹ. **הגה:** אָבֵל אִם עוֹשֶׂה מְחֻצָּה גְבוּהָ עֲשָׂרָה לִפְנֵי הַנֵּר (הַגְּהוֹת מִמוֹנֵי פִּיג מַהֲלֵי י"ט), אֵף עַל פִּי שְׂהָאוֹר (**כ**) נִרְאָה דָרָךְ הַמְחֻצָּה, כְּגוֹן שֶׁהַפְּסִיק בְּסִדִּין, שָׂרִי. כֵּן נִרְאָה לִי מִדַּבְּרֵי רַש"י בְּפָרָק ב' דְּמַסְכֵּת בִּיצָה (דף כ"ב) גַּם אֲמַרְיֵן הַתָּם דְּשָׂרֵי כְּשִׁכּוּפָה כְּלִי עַל הַנֵּר; וְאִם מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְחֻצָּה זֶה בְּשַׁבָּת, עֵיל רִישׁ סִי שִׁטְיוֹ, וְכֵן אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בַּיּוֹם, אֲלֵא אִם כֵּן הוּא בֵּית אֲפִיל. **הגה:** וְתִלְמִיד חֶכֶם מְאֲפִיל (**כא**) בְּטִלִּיתוֹ וְשָׂרִי (טוּר).

באר היטב (כ) נראה. וה"ה אם האור נראה למעלה מהמחיצה שרי ומ"מ צריך האפלת טלית דמאחר שהחדר מלא אור לא גרע מביום. יש"ש ביצה סי' ו'. ובכוונות כ"י ג"כ שלא יראה אור דגורם נכפה לבניו אפילו היא מעוברת ואם הלבנה מאירה עליהם להדיא אסור אבל אם מאירה לבית ולא עליהם אין חשש כ"כ. וכנה"ג אוסר. אבל אם הם תחת אויר השמים אפי"הם בצל הלבנה אסור עיין מ"א: **(כא) בטליתו.** ואין נזקקין לדבר זה אלא מפני צורך גדול ב"ח. פי' כשיצרו מתגבר עליו ובכתובות דף ס"ה משמע דבבית אפל מותר לכתחלה. מ"א:

יב אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מְטָתוֹ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן, אֶלָּא לְחֹשׁוֹכֵי בָּנִים, (פי' מי שאין לו בָּנִים). **הגה:** וע"ל סי' תקע"ד ס"ד; והוא הדין בשָׁאָר צְרוּת, שֶׁהֵם כְּרַעְבוֹן (ירושלמי דתענית).

יג אֶכְסְנָאֵי אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ; וְאִם יִחַדּוּ לוֹ וּלְאִשְׁתּוֹ בַּיִת, מִתֵּר וּבִלְבָד שְׁלֵא יִישָׁן בְּטִלְיָתוֹ שֶׁל **(כב)** בְּעַל הַבַּיִת.

באר היטב (כב) בעה"ב. שמא יראה קרי עליו:

יד שְׁכַבַת הַזֶּרַע הוּא כַח הַגּוֹף וּמְאוּר הָעֵינַיִם, וְכָל זְמַן שֶׁתִּצָּא בַּיּוֹתֵר, הַגּוֹף פָּלָה וְחָיָו אוֹבְדִים; וְכָל הַשְּׁטוּף בְּבַעֲיָלָה, זָקְנָה קוֹפֶצֶת עָלָיו, וְכָחוּ תַשֵּׁשׁ, וְעֵינָיו כְּהוֹת, וְרִיחַ רַע נוֹדֵף מִפִּיו, וְשַׁעַר רֵאשׁוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו וְרִיסי עֵינָיו נוֹשְׂרִים, וְשַׁעַר זָקְנוֹ וְשַׁחֲיוֹ וְשַׁעַר רַגְלָיו רַבָּה, וְשָׁנָיו נוֹשְׂרוֹת, וְהַרְבֵּה כְּאֲבִים חוּץ מֵאֵלוֹ בְּאִים עָלָיו, אָמְרוּ חֲכָמֵי הַרוֹפְאִים: אֶחָד מֵאֶלֶף מֵת מִשְׁאָר חֲלָאִים, וְהָאֶלֶף מֵרַב תַּשְׁמִישׁ; לְפִיכֵן צָרִיךְ אָדָם לְזַהֵר.

טו לא יבעל והוא שבע או רעב, אלא כשיתעכל המזון שבמעיו; ולא יבעל מעמד, ולא מישוב, ולא בבית המרחץ, ולא ביום שנכנס למרחץ, ולא ביום הקזה, ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך, ולא לפניהם, ולא לאחריהם. (והא דברישי הסימן שחיב לפקדה, איירי כשהוא רוכב או יושב בקרון, וקאו איירי **(כג)** במהלך) (מהרש"ל).

באר היטב (כג) במהלך. ומ"א כ' דכאן איירי מצד הרפואה. ובס"ח איירי מצד הדין ואם יכול לפייסה עד שתמחול ש"ד ע"ש:

טז המשמש מטתו על מטה שתינוק **(כד)** ישן עליה, אותו תינוק נכפה; ולא אמרו אלא דלא הוי בר שתא, אבל הוי בר שתא לית לן בה; ולא אמרו, אלא דגני להדי פרעיה (פ"י שישו לרגליו), אבל גני להדי רישיה לית לן בה; ולא אמרו אלא דלא מנח ידיה עליה, אבל מנח ידיה עליה, לית לן בה.

באר היטב (כד) ישן עליה. אשה מינקת לא תינק בנה אחר התשמיש עד שיעור הלוח ב' מילין. זוהר. וכשיוצא מבית הכסא קבוע לא ישמש כל אותו השעה משום ששד של בית הכסא מדבק בו ואשה שמאחרת טבילתה לצער בעלה עבירה גדולה בידה וגרמה כמה רעות. זוהר ע"ת. כי שלי"ה כשירצה להזדווג יזכור הקדושים אשר בארץ ותמיד יהא אצל מטתו כלי מים ויטלו ידיהם קודם התשמיש ואחריו וכשמתעורר בקושי אבר בחלום יזהר שלא לבעול אז כי הבנים יהיו פגומים ח"ו ואף אם היא מעוברת תלד רוחין ביסין. האר"י ז"ל:

יז מִטָּה שֵׁשֶׁן (כה) בָּה עִם אֲשֶׁתּוֹ, צָרִיד שְׁתָּהּ רֵאשָׁה
וּמְרִגְלוֹתֶיהָ זֶה לְצָפוֹן וְזֶה לְדָרוֹם.

באר היטב (כה) בה. אסור לשים ספר על מטה שישי עליו ובפרט שישי עם אשתו כי שכבת זרע עליו. כתב שלי"ה יזהרו אב ואם שלא יעשו מורא לתינוק מדבר טמא לומר חתול או כלב תקח להתינוק דיש חשש היזק להתינוק:

סימן רמא - שלא להשתין ערם בפני

מטתו

אחד

סעיף

ובו

א אָחַד מֵהַדְּבָרִים שְׁשׁוֹנֵא הַקְּבִ"ה, הַמְּשִׁתִּין בְּפָנֵי
מִטָּתוֹ, (א) עָרִם. הַמְּשִׁתִּין לְפָנֵי מִטָּתוֹ, עָרִם, מִבֵּיא לְיַד
עֲנִיּוֹת; וְלֹא אֶמְרוֹ, אֶלָּא דְמְהִדֵּר אֶפֶיָּה לְפוֹרְקָא (פ"י לְמִטָּה),
אֲבָל לְבָרְאֵי לִית לָן (ב) בָּה; וְדְמְהִדֵּר אֶפֶיָּה לְפוֹרְקָא נְמִי
לֹא אֶמְרוֹ, אֶלָּא בְּאַרְעָא, אֲבָל (ג) בְּמִנָּא לִית לָן בָּה.

באר היטב (א) ערום. ל"ד אלא אורחא דמילתא מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין. מ"א: (ב) בה. שהקילוח הולך וניתז למרחוק רש"י. משמע דבאשה אסור. מ"א: (ג) במנא. ומ"מ ת"ח צריך שיכפה עליו כלי דא"א לו בלא הרהור תורה. מ"א:

הלכות שבת

סימן רמב - להזהר בכבוד שבת

אחד

סעיף

ובו

א אפלו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את (א) השבת; ולא אמרו: עשה שבתך חל ולא תצטרך לבריות, אלא למי שהשעה דחוקה לו (ב) ביותר; על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת. מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת, מפני כבוד השבת. הגה: נוהגין ללוש כדי שעור חלה (ג) בבית, לעשות מהם לחמים לבצע עליהם בשבת ויום טוב, (סמך ממרדכי ריש מסכת ראש השנה), והוא מכבוד שבת ויום טוב, ואין לשנות. יש שכתבו שבמקצת מקומות נהגו לאכל מלידתא, שקורין פשטידי"א, בליל שבת, זכר למן שהיה מכסה למעלה ולמטה (מהרי"ל) ולא ראיתי לחוש לזה.

באר היטב (א) השבת. ולא יפחות משני תבשילין זוהר בראשית. ובתיקוני שבת איתא שיאכל בכל סעודה מגי סעודות דגים ע"ש ונ"ל דכל אחד לפי טבעו כמ"ש סי' רפ"ח. אם המוכרים הדגים מיקרין השער נכון לתקן שלא יקנו דגים איזה שבתות וראיה ממשנה ספ"ח דכריתות צמח צדק סי' כ"ח וכ"כ הפר"ח במנהגי איסור ס"ק ס"ו ובית הלל י"ד סי' רי"ח כתב דדוקא כשנתייקר השער יותר משליש כמו שהיה מקדם אבל אם נתייקר פחות משליש או שליש כמו שהיה מקדם אין לעשות תקנה וחייבים לקנות דגים לכבוד השבת דהידור מצוה עד שליש ע"ש. לווין ברבית לצורך סעודת שבת

או סעודת מצוה ירושלמי. כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה חוץ מתשריי ר"ת ת"ת שבת ראש חדש יו"ט. והוצאת ר"ח ר"ל מה שמביאים התינוקת להרב שלהם בר"ח עטרת זקנים בשם הר"ן מקראקא וכ"כ המ"א בסי' ת"ט בשם הב"ח ע"ש. אם שלחו לו דבר מאכל שיאכל בשבת אסור לאוכלו בחול ב"ח סי' תתס"ו: (ב) ביותר. היינו מי שיש לו מזון י"ד סעודות לאכול כל ימות השבוע בכל יום ב' סעודות לא יטול מהצדקה לאכול סעודה ג' וזהו פירושו עשה שבתך חול ר"ל כמו חול ב' סעודות. מ"א ט"ז: (ג) בבית. אסור לאכול פת גוי בשבת. ויאכלו מהחלות בשבת. מ"א וע"י סי' שכ"ה ס"ד:

סימן רמג - דין המשכיר שדה ומרחץ לעכו"ם

סעיפים

ב'

ובו

א לא ישכיר אדם מרחץ שלו לעכו"ם, מפני שנקרא על (א) שמו, ועכו"ם זה עושה מלאכה בו בשבת, דסתם מרחץ לאו לאריסותא (פרוש אריס הוא העובד לקח חלק ממה שישבים לבגליו) עביד, ואמרי שקל הרוח של ישראל ושכר את העכו"ם בכך וכך ליום, ונמצא העכו"ם עושה מלאכה בשליחותו של ישראל; אבל שדה, מתר, שכן דרך לקבל שדה באריסות, ואף על פי שיודעים שהוא של ישראל, אומרים: העכו"ם לקחה באריסות, ולעצמו הוא עובד; ותנור, דינו כמרחץ; ורחים, דינם כשדה. הגה: ואף על פי שלא לקחה הכותי רק לשליש או לרביע, וגיש לישראל הנאה במה שהכותי עובד בשבת, שרי, דכותי אדעתא דנפשיה עובד (בית יוסף בשם מימוני פ"ז ובית יוסף סימן רמ"ה בשם ספר התרומה).

באר היטב (א) שמו. דע שלשה חלוקים יש בדין שכירות. אחד בשוכר לגוי שיעשה המלאכה בשדה או במרחץ ורווחים או הפירות יחלוקו. ב' שהגוי נוטל כל הרווחים או הפירות ויתן לישראל דבר קצוב כל שנה. והב' חלוקים אלו מותרים בשדה ובמרחץ מדינא דנכרי אדעתא דנפשיה עביד רק חכמים אסרו אלו הב' חלוקים במרחץ משום מראית עין מפני דנקראת על שמו וכו'. אבל חלוקה ג' דהיינו שיהיה כל הרווחים לישראל רק שישראל נותן לנכרי דבר קצוב לכל שנה זה ודאי אסור מדינא אפי' בשדה כ"ש במרחץ דהוי הגוי שלוחו של ישראל וישראל נהנה ממלאכה בשבת דאף אם לא עשה הגוי מלאכה בשבת יטול שכרו הדבר קצוב כל שנה וליכא למימר דנכרי אדעתא דנפשיה עביד. ממילא אם מנהג רוב אנשי המקום להשכירם או ליתנם באריסות כמבואר בסעיף ב' חזר להיות המרחץ כשדה. הב' חלוקים ראשונים מותר והחלוקה ג' אסור. ודע דכל היתר שכירות דכאן היינו שהוא שוכרו דרך הבלעה עם ימות חול. אבל ליום השבת לחוד אסור בכל גווני עי' ט"ז :

ב אַפְלוּ מְרַחֵץ או תַּנּוּר, אִם הַשְּׂפִירִים שָׁנָה אַחַר שָׁנָה וְנִתְפָּרְסִים הַדָּבָר עַל יְדֵי כֶּף שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְשֹׁכֵר פּוֹעֲלִים אֲלֵא לְהַשְּׂפִירִים, וְכֵן אִם מְנַהֵג רַב אֲנָשֵׁי אוֹתוֹ הַמְּקוֹם לְהַשְּׂפִירִים אוֹ לְתַנְּם בְּאַרְיִסוֹת, מִתֵּר לְהַשְּׂפִירִים לְכוֹתֵי אוֹ לְתַנְּם לוֹ בְּאַרְיִסוֹת. **הגה:** וְאַפְלוּ בְּמִקְוֹם הָאֶסוּר, אִם אֵין הַמְּרַחֵץ אוֹ הַתַּנּוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַק שְׂכָרִים **(ב)** מְכוּתֵי וְחִזְרֵי וְהַשְּׂפִירִים לְכוֹתֵי, שָׂרִי, דְּאֵין שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו (בִּי שֵׁם גְּאוּנִים). וְכֵן אִם יֵשׁ מְרַחֵץ בְּבֵית דִּירָה, וְאֵין רוֹחֲצִין בְּמְרַחֵץ רַק אוֹתָן **(ג)** שֶׁבְּבֵיתוֹ וְהֵם יוֹדְעִים שֶׁשְּׂכָרוּ כּוֹתֵי, שָׂרִי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מְהַרְי"א וְר"ח וְאוֹר זְרוּעַ). וְאִם עֶבֶר וְהַשְּׂפִירוֹ בְּמִקְוֹם הָאֶסוּר, **(ד)** יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׂכָרוּ מִתֵּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגְּאוּנִים), וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶסוּר, וְכֵן עֶקֶר (מְרַדְכֵי פ"ק דְּשַׁבָּת וְע"ל סוֹף סִימָן רמ"ה).

באר היטב (ב) מעכו"ם. בב"י כתב אפי' קנאו מנכרי שרי להשכירו כיון שעדיין לא ישב בה ולא נקרא שמו עליו ע"כ נראה להתיר אף בקנה. מ"א: **(ג) שבביתו.** צ"ע הא כתוב בסי' רמ"ד דאפי' דר בין העכו"ם יש לחוש לאורחים הבאים שם הי"נ ניחוש לזה ועוד הא קי"ל דכל שאסרו רז"ל משום מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור ט"ז ע"ש. והמ"א האריך והעלה דתרתני בעינן דעומד ברשות אחר בפני עצמו. ושלא יהא רוחצין בו אלא שכניו ע"ש (ובס' אליהו רבה מתרץ קושית מ"א והעלה כדעת רמ"א ע"ש): **(ד) וי"א שאסור.** ב"ח

כתב דלא פליגי דבמקום דמותר מדינא אלא משום מראית עין אסרו שכרו מותר ומ"מ דוקא בהבלעה אבל אם הביא שכר שבת לבדו אסור כמ"ש ס"ס רמ"ה:

סימן רמד - איזה מלאכות יכול העכו"ם לעשות בעד הישראל

סעיפים

ו'

ובו

א פוסק אדם (פרוש מתנה) עם העכו"ם על המלאכה, וקוצץ דמים, והאינו יהודי עושה **(א)** לעצמו, ואף על פי שהוא עושה בשבת, מתר; במה דברים אמורים, בצנעה, שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא, אבל אם היתה ידועה ומפרסמת, אסור שהרואה את האינו יהודי עוסק אינו יודע שקצץ, ואומר שפלוני שכר **(ב)** העכו"ם לעשות מלאכה בשבת; לפיכך הפוסק עם האינו יהודי לבנות לו **(ג)** חצרו או פתלו, או **(ד)** לקצר לו שדהו, אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום, אסור לו להניח לעשות לו מלאכה בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק; **הגה**: ואפלו אם דר בין העובדי כוכבים, יש לחוש לאורחים הבאים שם, או **(ה)** לבני ביתו שניתשדו אותו (בית יוסף בשם תשובת אשכנזים); ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום, שעושים בו מלאכה, מתר.

וְעִבּוּיִם שֶׁהִכְנִיס צֹאן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְדִיר שְׂדֵהוּ עִין לְעִיל סִימָן תְּקִלִּיז סְעִיף י"ד.

באר היטב (א) לעצמו. פ"י דאין קפידא לישראל בזה דאם לא יעשהו היום יעשהו למחר: **(ב) העכו"ם.** כלומר ששכרו לימים וזה אסור מדינא: **(ג) חצירו.** התוס' ספ"ק דע"א בשם ר"ת כתב דר"ת היה מתיר לבנות בית ע"י נכרי בקבלנות כיון דאין שבח לישראל במה שבונה בשבת כמו בשדה דאריס אריסותיה עביד ה"נ בזה דעכו"ם עושה קבלנות שלו. אבל ר"י אוסר מטעם שנוזכר בסעיף זה ור"ת בעצמו לא סמך על הוראתו כשבנה ביתו. וכתב הגהת (מיימון) [מרדכי] דהשפחות אסורות לעשות מלאכה בבית ישראל בשבת והטעם מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה: **(ד) לקצור.** אע"ג דדרך שדה לאריסות וא"כ יסברו שלקחה באריסות כמ"ש סי' רמ"ג י"ל דש"ה כשיחקרו יודע להם האמת שקבלו באריסות אבל הכא שיראו בעת הקציר שאין העכו"ם נוטל בריוח ידעו דלאו אריס הוא ויחשדוהו ששכיר יום הוא: **(ה) לב"ב.** עיין סי' רמ"ג ס"ק ג' שסותר זה ויש להחמיר כהך דהכא ט"ז. ומ"א מיישב ע"ש. פה בעירנו נוהגין היתר לשכור עכו"ם בקבלנות ליקח הזבל מן הרחוב והעכו"ם עושים המלאכה בשבת נ"ל משום דבשל רבים ליכא חשדא אבל בשכיר יום פשיטא דאסור וא"כ היה נראה להתיר לבנות בית הכנסת בשבת בקבלנות ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתירו כי בזמן הזה אין העכו"ם מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם ואם נניח אנחנו לעשות איכא חילול השם אבל תיקון הרחוב אין נקרא ע"ש ישראל כ"כ ומ"מ במקום שאין נוהגין היתר ברחוב אין להקל מ"א ונ"ל שאם ח"ו יש חשש שיתבטל הבית הכנסת מלבנות שרי בקבלנות עיין סימן תקמ"ד ס"א ודוק:

ב לְפֶסֶל הָאֲבָנִים וּלְתֵקוֹן הַקּוֹרוֹת, אֶפְלוּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל אֵינוֹ יְהוּדֵי אֲסוּר, כִּיּוֹן דְּלְצַרְךָ מְחַבֵּר הוּא; וְאִם עָשׂוּ כֵן, לֹא יִשְׁקַעַם בְּבִנְיָן. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים דָּאִם אֵינוֹ מְפָרְסָם שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׂרִי (פְּל ב').

ג אִם בָּנוּ אֵינָם יְהוּדִים לְיִשְׂרָאֵל בֵּית בְּשֶׁבֶת, בְּאֲסוּר, (ו)

נכון להחמיר שלא יפנסו בו. הגה: מיהו אם התנה ישראל עם אינו יהודי שלא לעשות לו מלאכה בשבת, והאינו יהודי עשאה בעל פרוח למהר להשלים מלאכתו, אין לחוש (מְרַדְּכִי רִישׁ פֶּרֶק מִי שֶׁהִפִּיךְ וְרַבִּי יְרוּחִם וּבֵית יוֹסֵף), וְעַיִן לְעִיל סִימָן תַּקֻּמָּ"ג.

באר היטב (ו) נכון להחמיר. וב"ח כתב דבקבלנות יש לסמוך על ר"ת ומותר בדיעבד וה"ה כשתיקן האבנים דמותר לשקעם. מ"א ט"ז: (ובס' אליהו רבה הוכיח כמשמעות הב"ח דנכון להחמיר כדעת ש"ע):

ד מלאכת פרהסיא, אפלו במטלטלין כגון ספינה הידועה לישראל, דינה כמו מלאכת מחבר.

ה אם שָׁכַר אינו יהודי לשנה או לשתיים (ז) שִׁכְתָּב לוֹ או שִׁיָּאָרַג לוֹ בַּגָּד, הרי זה כותב ואורג בשבת כאלו קצץ עמו שִׁכְתָּב לוֹ סֵפֶר או שִׁיָּאָרַג לוֹ בַּגָּד, שהוא עושה בכל עת שִׁירְצָה; והוא שלא יחשב עמו יום ויום ולא יעשה המלאכה בבית ישראל; ויש מי שאוסר בשו"כ אינו יהודי לזמן. הגה: ודוקא ששכרו למלאכה מיוחדת, כגון בגד לארג או ספר לכתב, אבל כששכרו לכל המלאכות שיצטרך תוך זמן השכירות, (ח) לכלי עלמא אסור (בית יוסף) וכמו שיתבאר סוף סימן רמ"ז.

באר היטב (ז) שיכתוב לו. זהו דעת הרמב"ם ונ"ל כוונת הרמב"ם כדרך השרים שיש להם סופר מיוחד שבכל עת שצריך השר לכתוב מחויב לו לכתוב ובעת שאין צריך יושב בטל לכן מותר לכתוב בשבת שהוא עושה בכל עת שירצה שהרי הישראל אינו אומר לו לעשות בשבת ואם רצה עושה למחר ואין הישראל מרויח במה שעושה בשבת. והיש מי שאוסר הוא הראב"ד דס"ל דישראל מרויח במה שעושה בשבת דשמא יצטרך גם למחר לכתוב ולא יוכל לעשות שניהם כאחד: (ח) לכ"ע אסור. דקרוב הדבר לודאי שיצטרך למחר למלאכה אחרת ואם כן מרויח ישראל במלאכת הנכרי בשבת. וה"ה אם שכרו לכתוב לו תמיד זהו פשיטא דאסור לכתוב לו בשבת. מ"א:

1 יְהוּדֵי הַקּוֹנֶה מְכָס וּמִשְׁכִּיר לֹא אֵינוֹ יְהוּדִי לְקַבֵּל מְכָס בְּשַׁבָּת, מִתֵּר אִם הוּא (ט) בְּקַבְּלָתָּ, דְּהֵינּוּ שְׂאוֹמֵר לֹא לְכַשְׁתַּגְּבַּהּ מֵאָה דִּינָרִים אֶתְּנָן לָךְ כָּךְ וְכָךְ. **הגה:** וְכוּ יוֹכֵל לְהַשְׁכִּיר הַמְּכָס לְכָל הַשַּׁבָּתוֹת לְאֵינוֹ יְהוּדִי, וְהָאֵינוֹ יְהוּדִי יִקַּח הָרוּחַ שֶׁל שַׁבָּתוֹת לְעַצְמוֹ, וְלֹא חִיִּישֵׁנָן שְׂיֵאמְרוּ לְצַרְךָ יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹשֶׂה, דְּבִמְקוֹם פְּסִידָא כִּי הָאֵי גִוְנָא לֹא חֲשֵׁשׁוּ (בֵּית יוֹסֵף); וְיִשְׂרָאֵל הַמְּמַנֶּה עַל מְטַבֵּעַ שֶׁל מְלָךְ, (י) דֵּינוּ כְּדִין הַמְּמַנֶּה עַל הַמְּכָס, וְאֵף עַל פִּי שְׂמִשְׁמִיעִים קוֹל בְּשַׁבָּת בְּהַכָּאֵת הַמְּטַבֵּעַ (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּי) וְע״ל ס״י רנ״ב; וְיִזְהַר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב הַיִּשְׂרָאֵל אֶצֶל הָאֵינוֹ יְהוּדִי בְּשַׁבָּת כְּשֶׁעוֹסֵק (יא) בְּמִלְאכְתּוֹ בְּמְטַבֵּעַ, אוֹ בְּקַבְּלַת הַמְּכָס (מְרַדְכֵי פ״ק דְּשַׁבָּת).

באר היטב (ט) בקבולת. דאז שרי מדינא ואע״ג דיש חילוק בין קבולת שאין ישראל קובע מלאכתו לנכרי בשבת כמ״ש ר״ס רנ״ב ובמכס קובע לו דוקא בשבת מ״מ שרי משום פסידא ומה״ט שרינן הכא אע״ג דהוי בפרהסיא. וא״ל למה לא התירו נמי במרחץ בסי״י רמ״ג משום פסידא דלא התירו אלא בהפסד גדול עיין ט״ז. יהודי ששכר המלח מותר להשכיר לו פועלים בקבולת שאם יעשו לו כך וכך מלח יתן להם כך וכך רש״ל סימן ק׳. עיין יד אהרן מה שמביא בשם ס׳ נחלת יהושע ומס׳ דת ודין ס״י ו׳: (י) **דינו כדין.** ומותר ליתן כסף לעכו״ם לתקן לו מעות כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ואין לחוש כיון שהעכו״ם עביד בשכרו. הג״מ מ״א: (יא) **במלאכתו.** לא מבעיא כשהמכס הוא לישראל אלא אפילו השכירו לעכו״ם לשבתות ואין לו עסק בכך אפ״ה אסור שלא יאמרו לצורכו הוא עושה. כתב הט״ז הא דאסור לישב שם היינו כדי לידע מה הוא התעסקות שעושה העכו״ם כדי לקבל ממנו חשבון ע״ז למחר אבל אם אינו יושב שם אלא כדי לשמור את העכו״ם שלא יגנוב מותר ובזה ניחא מה שנהגו מחזיקי ריחיים מהשר להושיב שם ישראל אפ״י בשבת רק יזהרו שלא ידברו כלום בהעסק עכ״ל. והיד אהרן חולק דבכל גווני אסור לישב שם ע״ש. אין לישראל לקבל דבר מאכל במכס אפילו לא הובא מחוץ לתחום ואין בו חשש צידה ומחובר מ״א ע״ש. ועיין בתשובת מהר״א ששון ס״י קנ״ז. ובס׳ דת ודין ס״י ו׳. ובספר משנה למלך בפ״ו מהלכות שבת ובתשובת פנים מאירות ס״י ל״ח:

סימן רמה - ישראל ועכו"ם שתפין,

איך יתנהגו בשבת

סעיפים

ו'

ובו

א ישראל ועכו"ם שיש להם שדה או תנור או מרחץ או רחים של מים (א) בשבתות, או שהם שתפין בחנות בסחורה, אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שחר השבת לעכו"ם לבדו, אם מעט ואם הרבה, ושחר יום אי כנגד יום השבת לישראל לבדו, מתר. ואם לא התנו בתחלה, כשיבואו לחלק נוטל עכו"ם שחר השבתות כלם, והשאר חולקים אותו; ואם לא היה שחר השבת ידוע, יטל העכו"ם לבדו שביעית השחר, וחולקים השאר. הגה: ויש מתירין השחר בדיעבד, אפלו לא התנו וחלקו סתם (הרא"ש פ"ק דע"א ורבי"ר ירוחם ח"י"ב). ונ"ל דבהפסד גדול יש לסמוך עליהו; ויש אומרים שכל זה לא מיירי אלא בשבתות שכל אחד עוסק ביומו (בית יוסף), אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החל, ובשבת עוסק העכו"ם לבדו, מתר לחלק עמו כל השחר, דעכו"ם אדעתא דנפשיה קא עביד, ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת, כיון שאין המלאכה מטלת עליו לעשות; ומכל מקום לא יטל שחר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים (ר"ן פ"ק דשבת סוף פרק כל כתבי פ"ק דע"א).

באר היטב (א) בשותפות. דע ההיתר גמור הוא באם הישראל שיש לו שדה בשותפות עם הנכרי שיתנו מתחלה קודם שלוקחין השותפות. טול אתה בשבת ואני בחול אם רב או מעט. ובשעת חלוקה יטול הנכרי שחר שבת וישראל יטול יום אי כנגדו הן רב או מעט אבל אם לא התנו מתחלה ובשעת חלוקה אומר טול בשבת ואני בחול זהו ודאי אסור. ואם לא התנו מתחלה ובשעת חלוקה לקח העכו"ם בשבת בלא אמירת ישראל זהו נקרא לא התנו וחלקו סתם ובעיא היא בגמרא ולא איפשטא ופסק הרא"ש לקולא והרמב"ם לחומרא דפירש בגמרא דאסור ואם באו לחשבון אסור זה קאי אלא התנו וחלקו סתם.

אבל אם התנו ובשעת חלוקה חולקין בשוה כמ"ש בסעיף ב' זה ודאי מותר אף להרמב"ם דא"כ ליפרש הרמב"ם ואם באו לחשבון אסור אפי' אם התנו רק דחלקו בשוה אלא ודאי דמותר. לפ"ז אם אומר בשעת חלוקה שקילנא בשבת נו"ן זו"י ואת בחד בשבת ק' זו"י מלא לי כתב ב"י בשם הגאונים דאסור דהרמב"ם לא ס"ל הכי אלא בכל צד יש היתר אחר שהתנו ורש"י ג"כ כהרמב"ם ס"ל ט"ז. ומ"א בס"ק ב' לא כ"כ ועיין ב"ח וביד אהרן. אם הם אין עושין כלום רק שהעכו"ם מסיק התנור ואופין בו ונותנין שכירות אע"ג דהישראל אסור לקבל השכירות משום שכר שבת מ"מ רשאי לחלוק סתם בהבלעה מ"א. ע"ש. (ויש שם טעות סופר במ"א שכתוב אפי' התנור ליתסר וצ"ל אפילו התנו ולא התנור ע"ש ובא"ר במה שהשיג על מ"א במה שכתב דאיירי בהבלעה): (ב) **ביומו**. כיון דהישראל עושה נגד מה שעשה העכו"ם בשבת ה"ל העכו"ם שלוחו וה"ה כשישראל מחויב לעסוק הכל והעכו"ם מתעסק בשבת. כתב ב"י בשם (רי"ו) [תוס'] ואם אין לאופה נכרי חלק בגוף התנור רק שישראל אומר לו מתחלה טול אתה לעצמך כך וכך ימים ובתוכו שבת כדי שתסיקנו גם בחול דמותר ג"כ בהתנו. וכי המ"א דדוקא לומר לאופה ב' ג' ימים דהוי שכר שבת בהבלעה זהו מותר בהתנו אבל לומר טול אתה בשבת כדי שתסיקנו בחול אסור אפי' בהתנו דהוי כמשכיר תנורו בשבת ונוטל שכר שבת ע"מ שתסיקנו בחול דלא דמי כשיש לנכרי חלק בו הו"ל שלו לגמרי בשבת עיין מ"א:

ב היכא שהתנו בפתחלה, אם אחר כך בשעת חלוקה נתרצה העכו"ם לחלק בשוה, מותר.

ג היכא שלא התנו בפתחלה, יש תקון על ידי שיחזיר המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר ויחזרו ויקנוהו בשתפיות, ויתנו בשעת הקנייה; ואם נשתתפו בחנות ולא התנו, יחזר כל אחד ויטל חלקו, ויבטלו השתפיות, ואחר כך יחזרו להשתתף, ויתנו בפתחלה; ואם קבל הקרקע לעשות בו מלאכה בשתפיות, יבטלו השתוף וימחלו זה לזה, ואחר כך יחזרו

לְהַשְׁתַּתֵּף וְיִתְּנוּ בְּתַחֲלָה. **הגה:** וְאִם יִרְצֶה לְהַשְׁפִּיר לְעַבְוִיִּים חֶלְקוֹ (ג) בְּשַׁבָּת, אוֹ לְשָׂכְרוֹ בְּקַבְּלָתוֹ, שָׂרִי וְכֹמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר לְעִיל סוּף סִימָן רמ"ד לְעִנְיָן מְכַסּוֹ וּמְטַבֵּעַ דְּשָׂרִי, וְכָל שְׂכָן כָּאֵן דְּשָׂרִי עִם שְׁתַּפּוֹת עַבְוִיִּים.

באר היטב (ג) בשבת. ט"ז חולק וכי שאין לסמוך על היתר זה להשכיר לו לשבתות לחוד שלא בהבלעה דהיתר זה לא מצינו רק במכס דלעיל מטעם פסידא כמש"ל ע"ש ועיין מ"א:

ד יָכוֹל יִשְׂרָאֵל לִיתֵן לְעַבְוִיִּים (ד) מְעוֹת לְהַתְעַסֵּק בָּהֶם, וְאִף עַל פִּי שְׁהַעֲבֹוִיִּים נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם בְּשַׁבָּת חוֹלֵק עִמּוֹ כָּל הַשָּׂכָר בְּשׂוּהוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְלָאכָה זוֹ מְטַלָּת עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁנֶּאֱמַר שְׁהַעֲבֹוִיִּים עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, וְכֵן אֵין הַתְעַסֵּק נֶכֶר מִמֵּי הוּא. **הגה:** וְדוֹקָא בְּכִי הָאֵי גִּוְנָא שְׁעַבְוִיִּים נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן לְחוּד עִם הַמְעוֹת, אֲבָל אִם כָּל אֶחָד עוֹסֵק בְּיוֹמוֹ וְיִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְעַסֵּק נֶגֶד מַה שְׁעַסֵּק הַעַבְוִיִּים בְּשַׁבָּת, אֲסוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם גָּאוֹן). וְיִשְׂרָאֵל שְׂיֵשׁ לוֹ מִשְׁכּוֹן מִן הַעַבְוִיִּים, עֵינֵן לְקַמֵּן סִימָן שְׂכִי"ה סְעִיף ב' וְגו'.

באר היטב (ד) מעות. ואם העבוי"ם נותן מעות לישראל להתעסק בהם ועוסק הגוי בשבת ודאי אסור כיון דמלאכה זו של שבת היתה ומוטלת על ישראל לעשותה הרי זה הגוי שליחותיה קא עביד שכנה"ג ע"כ. כשיש יום השוק בשבת אסור ליתן לגוי מעות מע"ש לקנות לו בשבת כמ"ש סי' ש"ז ס"ג ע"ש ודלא כמו שעושין הסוחרים בספינה שמוסרים הפשתן שלהם כשבאים לאיזה מקום לערלים למכור בשבת וזה איסור גמור:

ה מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לִיתֵן סְחוֹרָה לְעַבְוִיִּים לְמִכָּר, אִם קָצָץ לוֹ שָׂכָר, וּבְלָבֵד שְׂלֵא יֵאמַר לוֹ מִכָּר בְּשַׁבָּת. תַּנּוּר שְׂלֵקָחוֹ יִשְׂרָאֵל מִשְׁכּוֹן מְעַבְוִיִּים, וְקַבֵּל עָלָיו הַעַבְוִיִּים שְׂמָה שְׂיַעֲלֶה שְׂכָר הַתַּנּוּר יִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית מְעוֹתָיו, מִתֵּר לְטַל שְׂכָר שַׁבָּת לְפִי שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת הַעַבְוִיִּים, וְאֵין

לְיִשְׂרָאֵל חֶלֶק בּוֹ, וְגַם אֵין הַיִּשְׂרָאֵל אֹמֵר לוֹ לַעֲסֹק
בְּשַׁבָּת. וְהַעֲבֹדִים כִּי טָרַח בְּנַפְשִׁיהָ טָרַח, לְקַיִם תִּנְאוֹ.

1 אִם אָפוּ הַעֲבֹדִים בְּתַנּוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת, עַל כְּרָחוּ,
וְנִתְּנוּ לוֹ פֶת בְּשֹׁכֵר הַתַּנּוּר, אֲסוּר לִיהֲנוּת מִמֶּנּוּ.

סימן רמו - דיני השאלה והשכרה

לעבדו"ם בשבת

סעיפים

ה'

ובו

א מִתֵּר לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר כֶּלִי לַעֲבֹדִים, וְאִף עַל פִּי
שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶם מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְצֹוִים
עַל שְׁבִיתַת כֶּלִים; וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּכֻלָּים שְׁעוֹשִׂין בָּהֶם
מְלָאכָה, כְּגוֹן מִחְרָשָׁה וְכִיּוּצָא בָּהּ, אֲסוּר לְהַשְׁכִּיר
לַעֲבֹדִים בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת; וּבִיּוֹם הַהוּא מִתֵּר לְהַשְׁכִּיר לוֹ,
וּבְלִבְדָּ שֶׁלֹּא יִטַּל שֹׁכֵר שַׁבָּת אֶלָּא **(א)** בְּהַבְלָעָה, כְּגוֹן
שִׁישְׁכִּיר לוֹ לְחֹדֶשׁ אוֹ לְשָׁבוּעַ; וּלְהַשְׁאִיל לוֹ, מִתֵּר אֶפְלוּ
בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת. **הגה:** וְכוּ עֵקֶר כְּסִבְרָא הָאֲחֵרוֹנָה; וּמִתֵּר לְהַשְׁאִיל לוֹ בְּעֶרְבַּ
שַׁבָּת (טור וּסְמִי"ג וּסְמִי"ק וְתוֹס' פ"ק דְּשַׁבָּת) אִף עַל גַּב שְׁמִתְנָה שְׁהַעֲבֹדִים יִחְזֹר
וְיִשְׁאִיל לוֹ, וְלֹא אֲמַרְיֵנן בְּכִי הָאֵי גִּנְיָא דְהוּי כְּשִׁכִּירוּת (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ז).

באר היטב (א) בהבלעה. אבל ליטול שכר שבת לחוד אפ"י בכלי שאין עושין
בו מלאכה אפ"י בחדר לדור בו אסור כמ"ש סימן ש"ו ס"ד. מ"א:

ב אָסוּר לְהַשְׂאִיל שׁוּם כְּלֵי לְעִבּוּיִם בְּשַׁבָּת, וְאַפְלוּ בְּעָרֵב שַׁבָּת אִם הוּא סָמוּךְ לַחֲשֻׁכָה, כָּל שְׂאִין שְׁהוּת (ב) לְהוֹצִיאוֹ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל הַמְּשָׂאִיל קֹדֶם חֲשֻׁכָה, מִפְּנֵי שְׁהֲרוּאָה סָבוּר שֶׁיִּשְׂרָאֵל צָוָהוּ לְהוֹצִיאוֹ.

באר היטב (ב) להוציאו. ואם העיר מוקפת חומה דמותר לטלטל בכולה יש להקל בעת הצורך עיין. מ"א וט"ז:

ג אָסוּר לְהַשְׁכִּיר אוֹ לְהַשְׂאִיל בְּהֶמְתּוֹ לְעִבּוּיִם כְּדִי שְׂיַעֲשֶׂה בָּהּ (ג) מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שְׂאָדָם מְצֻוָה עַל שְׁבִיתת בְּהֶמְתּוֹ. **הגה:** אָבֵל יָכוֹל לְהַשְׁכִּירָה אוֹ לְהַשְׂאִילָה, וּלְהַתְּנוֹת שְׂיַחְזִירָנָה לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אָבֵל לֹא מְהִינִי אִם מִתְּנָה עִם הָעִבּוּיִם שְׁתַּנּוּחַ בְּשַׁבָּת, כִּי אֵין הָעִבּוּיִם נֶאֱמָר (ד) עַל כֶּךָ (סמ"ג וספר התרומה ומרדכי פ"ק דשבת) וְאִם הַשְׂאִילָה אוֹ הַשְׁכִּירָה לְעִבּוּיִם, וְהַתְּנָה עִמּוֹ לְהַחְזִירָה לוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת וְעַכְבָּה בְּשַׁבָּת, (ה) יִפְקִירָנָה בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ יֹאמֶר (ו) בְּהֶמְתּוֹ קְנוּיָה לְעִבּוּיִם, כְּדִי שְׂיִנְצֵל מֵאֲסוּרָא דְאֹרִיתָא. **הגה:** וְאִם רוּצָה, יָכוֹל לְהַפְקִירָה לִפְנֵי ג' בְּנֵי אָדָם כְּדִין שְׂאָר הַפְּקָר, וְאַפְלוּ הֵכִי אֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל (ז) לְזַכּוֹת בָּהּ דְּוָדָאי אֵין כּוֹנְנָתוֹ רַק כְּדִי לְהַפְקִיעַ מֵעֲלָיו אָסוּר שַׁבָּת (טור). וְדוּקָא בְּשַׁבָּת, אָבֵל בְּיוֹם טוֹב אֵין אָדָם (ח) מְצֻוָה עַל שְׁבִיתת בְּהֶמְתּוֹ בְּיוֹם טוֹב (בית יוסף סי' ש"ח ב"שם שבולי הלקט).

באר היטב (ג) מלאכה בשבת. דזהו אסור מדאורייתא דקי"ל דשכירות לא קניא. ודוקא מלאכה אבל לרכוב הנכרי על בהמת ישראל אין להקפיד. דחי נושא את עצמו כמ"ש סי' ש"ה סעיף כ"ב ע"ש. ואם הישראל שכר מעכו"ם בהמה מצווה על שביתתה דשכירות קניא לחומרא. ואם חזר והשכירה לעכו"ם שרי ממ"נ. מ"א: (ד) על כד. ואין בכלל זה מה שמוסרין בהמה לרועה דמירתת להשתמש בהן כמ"ש סי' ש"ה סכ"ג: (ה) יפקירונה. דד"ת הפקר

בפ"ע הוי הפקר. אבל לכתחלה אסור להשכירה ע"ד שיפקירנה בשבת וגם במכירה אין היתר אלא כשמוכר כל ימי השבת ולא בשבת לחוד. עיי' תשובת צמח צדק סי' ל"ה. וב"ח מתיר לכתחלה להפקיר בפני ג'. וט"ז כתב דאפי' דיפקיר בפני ג' אין היתר בזה ברור לכתחלה אלא יש היתר כפי הדרכים שזכר בסעיף ה': (ו) **בהמתי**. ודוקא בפניו צריך לומר כדי שיתכוין לקנות מ"א. (ובספר אליהו רבה פסק דאפי' בינו לבין עצמו מהני כדעת ש"ע בדיעבד עכ"פ): (ז) **לזכות בה**. כתב ט"ז שמעתי בשם רב א' שסמך ע"ז להתיר להלוות ברבית על משכון דרך מכירה אעפ"י שאינה מכירה ממש כגון שחייב להחזיר לו אפי' מותר שלא עשה מכירה זו אלא כדי להפקיע איסור רבית כדרך שאמרינן כאן לענין שבת. ואני אומר חלילה לעשות כן בישראל דכל שאין כאן מכירה הוי שם הלואה עליו דאסור וכאן הוי הפקר כראוי רק שלזמן הוא דהיינו ביום השבת ובשבת עצמו הוי הפקר גמור משא"כ במשכון הנ"ל שגוף הענין צריך להיות נמכר שיעשה הלוקח בו מה שלבו חפץ וזה אינו שם ע"ש: (ח) **מצווה**. וביש"ש פ"ק דביצה חולק ואוסר ויש להחמיר כדבריו. מ"א:

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁפִּיר שְׁוָרִים לְעִבּוּיִם לְחָרֶשׁ בָּהֶם, וְחֹרֶשׁ בָּהֶם, יֵשׁ מִתִּירִים אִם קָבַל עָלָיו הָעִבּוּיִם אַחֲרֵי כֵּן מִיִּתְּהָ וְגִזְלָה וְגִנְבָה וְיֹקְרָא וְזוֹלָא; וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכִיּוֹן שְׂאִין הָעִבּוּיִם יָכוֹל לְמַכְרָה אִם יִרְצֶה, נִקְרָאתָ (ט) בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל וְעֵין לְמַטָּה בְּסִימָן זָה.

באר היטב (ט) **בהמת ישראל**. ישראל שיש לו סוס ובא המושל המכירו להשאילו או להשכירו והוא אינו יכול למאן נגדו מפני איבה ימכרנו לו בדבר מועט ואז יכול המושל לעשות בו כרצונו ואם אח"כ יחזור ויתן לו הסוס וגם השכירות מתנה בעלמא יהיב. תשובת שבות יעקב ח"ב סי' ל"ט ע"ש. והמחבר יד אהרן חולק עליו וכתב ול"נ שאם הגוי יכול למוכרו אף שמכרו לו בדבר מועט מותר ואם אינו יכול למוכרו אסור שנקראת בהמת ישראל בכל מקום וכ"כ בתשובת צמח צדק ע"ש והיותר טוב שיפקירנה:

ה אִם יִשְׂרָאֵל וְעִבּוּיִם שֶׁתִּפְּיוּ בְּבִהְמָה, מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בָּהּ

הַעֲכוּ"ם מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת, עַל יְדֵי שְׂיִתְנָה (י) עִם הַעֲכוּ"ם
בְּתַחֲלָה כְּשֶׁקֵּנוּ אוֹתָהּ שְׂיִטַּל הַעֲכוּ"ם בְּשַׁבָּת וַיִּשְׂרָאֵל
בְּיוֹם חַל, וְאִם לֹא הִתְנּוּ מִתַּחֲלָה אֲסוּר, אָף עַל פִּי שְׂהִתְנּוּ
אַחַר כָּךְ; וְאִם יִלְוֶה אוֹתָהּ לַעֲכוּ"ם בְּהַלְוָאָה גְמוּרָה,
שְׂיִהֵא רְשׁוּת בְּיָדוֹ לְהוֹצִיָאָה אִם יִרְצֶה, שְׁלֹא בְרְשׁוּת
יִשְׂרָאֵל, וַיִּזְקַף הַדְּמִים עַל הַעֲכוּ"ם וְאַחֲרֵי כֵן הַשְּׁוֹרִים
עַל הַעֲכוּ"ם, מִתָּר. וַיֵּשׂ מִתִּירִים אֲפָלוּ לֹא יִהְיֶה רְשׁוּת בְּיָד
הַעֲכוּ"ם לְהוֹצִיָא, עַל יְדֵי שְׂיִזְקַף הַדְּמִים עַל הַעֲכוּ"ם
בְּמִלְוָה וַיִּחְזֹר הַעֲכוּ"ם וַיַּעֲשֶׂה אֲפוֹתִיקִי (פְּרוּשׁ אֲפוֹ תִּהְיֶה קָאִי
כְּלוּמַר לֹא יִהְיֶה לְךָ פְּרַעוֹן אֲלֵא מִזֶּה) לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ יִהְרֶהֱנִים (פְּרוּשׁ מִשְׁכּוֹן בְּלִשׁוֹן
יִשְׁמַעֲאֵל רַחֵם) אֲצִלוּ, וּבִלְבָד שְׁלֹא יֹאמֶר לוֹ: מַעֲכָשׁוּ; וַיֵּשׂ
מִתִּירִים עַל יְדֵי שְׂיִזְהִיר אֶת הַעֲכוּ"ם שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ
מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת וְאִם יַעֲבֹר וַיַּעֲשֶׂה תִּתְּיָהּ אַחֲרֵי כֵן עָלָיו
וְאֲפָלוּ מִהֶאֱוֹנְסִים, וַיִּכְתֹּב כֵּן (יֵא) בְּעֶרְכָּאוֹתֵיהֶם,
דְּהַשְׁתָּא אִם בָּא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת אֵינָה בְּהֵמַת
יִשְׂרָאֵל, שְׂהִירֵי קִנְיָהּ הַעֲכוּ"ם לְהִתְחַיֵּב בְּאַנְסִיָּה. הַגָּה:
וְכָל צְדָדֵי הַתִּירִים אֵלוּ הַלְכָתָא נִינְהוּ וַיִּכּוֹל לַעֲשׂוֹת אֵינָה מִהוֹן שְׂיִרְצֶה, אֲפָלוּ
אִם הִבְהִמָּה כְּלָה שְׁל (יֵב) יִשְׂרָאֵל דִּינּוּ כְּאֵלוּ הָיָה בְּשִׁתְּפוּת הַעֲכוּ"ם, רַק
שְׂיִפְרָסִם שְׂעֲשֶׂה דְרָדָה הַתָּר.

באר היטב (י) עם העכו"ם וכו'. ואז מותרין אח"כ לחלוק בשוה כמ"ש סי'
רמ"ה ס"ק א' ועיין מ"א: (יֵא) בערכאותיהם. לפרסומי מלתא: (יֵב) ישראל.
אם הסוסים של ישראל וגם העכו"ם הוא עבדו ומוליך סחורתו אין היתר
במכירה דהרי אסור להניח לו לעשות מלאכתו אא"כ הוא מושכר לו רק ליסע
עם הסוסים אז שרי להרמב"ם כמ"ש סי' רמ"ד ס"ה ועכ"פ אסור לומר לך
בשבת כמ"ש סי' רנ"ב. כתב הבי"ח ואלו שיש להם סוסים ועגלות ומוליכין
משאות בשבת בשכר ומוכרין בכוונה לעכו"ם כדי להפקיע איסור שבת
עוברים על דברי חכמים וראוי לקונסם עיין צמח צדק סימן ל"ה. אבל לדבר
מצוה להוליד אתרוגים מותר:

סימן רמז - דין אינם יהודי המביאים כתבים בשבת

סעיפים

ו'

ובו

א שולח אדם אגרת ביד עכו"ם, ואפלו בערב שבת עם חשכה; והוא **(א)** שקצץ לו דמים, ובלבד **(ב)** שלא יאמר לו שילך בשבת; ואם לא קצץ, אי לא קביע **(ג)** בי דאר (פרוש איש ידוע שקל כתב אליו יובל והוא משלחם למי ששליח אליו). במקתא, אסור לשלח אפלו מיום ראשון; ואי קביע בי דאר במקתא, משלחן אפלו בערב שבת והוא שיהא שהות ביום כדי שיוכל להגיע לבית הסמוך **(ד)** לחומה. הגה: ויש מתירין אפלו לא קצץ, ואפלו לא קביע בי דאר במקתא, אם משלחו **(ה)** ביום ה' או קדם לכו; ויש לסמוך עליהו אם צריכים לקד.

באר היטב (א) שקצץ. דאז בדידיה קא טרח ולא בשביל ישראל וה"ה בכל מלאכות בעינן קצץ כמ"ש סי' רנ"ב. ובספר אליהו רבה השיג על מ"א בזה והעלה בכתב עכו"ם או כלי ומעות אפי' בלא קצץ מותר כיון דל"ל ר"ה בזמן הזה ע"ש: **(ב) שילך בשבת.** גם צריך שיוציאו מפתח ביתו של ישראל קודם חשכה ואסור לומר ראה שתהא שם ביום א' או ב' וידוע שא"א להיות שם אא"כ שילך בשבת ואפי' קצץ אסור. מ"א: **(ג) בי דואר.** פ"י שכל שאין בי דואר אלא צריך שיגיע הכתב אל ידי עצמו של מי שנשלח לו יש לחוש שמא הוא אינו בביתו וילך אחריו בשבת אבל הבי דואר הוא עצמו קבוע תמיד למלאכה זו וזהו שקורין פאסי"ט מיינשטי"ר: **(ד) לחומה.** לעיר שנשתלח שם כלומר לבית ראשון. ב"ח מ"א: **(ה) ביום ה'.** ואפי' יודע שלא יוכל להגיע לשם קודם שבת ונ"ל דאף לסברא ראשונה אם דרך קרוב כגון מהלך יום א'

ומשלחו ביום ב' או ג' שרי שאף שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרבה ללכת.
מ"א :

ב אם התנה עמו שיתן לו שכרו, אף על פי שלא פירש כמה יתן לו, דינו כקוצץ, דסמכא דעתיה דעכו"ם ובדידיה קא טרח; אבל בסתם, אף על פי שיש בדעתו שיתן לו שכר, אסור, דלא סמכא דעתיה ובדישראל קא טרח.

ג אם שכרו לימים דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזרתו, אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך; אם הוא בערב שבת, אסור, דכשיוצא בשבת נראה כאלו התנה עמו כך.

ד אם העכו"ם מוליך הכתב בחנם, אפלו נתנה לו בערב שבת, מתר, שהרי העכו"ם מאליו הוא עושה זה ואינו אלא להחזיק טובה לישראל מפני מה שקבל ממנו, והנה ליה כאלו קצץ. **הגה:** ויש חולקים וסבירא להו דכל שעושה בחנם, (ו) אסור, וטוב להחמיר. אבל במקום שהעכו"ם מתחיל עם הישראל לומר שילך לו בחנם, ודאי דעתו על הטובה שיקבל ממנו, ושרי (בית יוסף).

באר היטב (ו) אסור. ט"ז חולק ע"ש. (ובסי אליהו רבה פסק לאיסור ע"ש) :

ה אם העכו"ם הולך מעצמו למקום אחר וישראל נותן לו אגרת, מתר בכל (ז) גונא.

באר היטב (ז) גונא. אפי' לא קבוע בי דואר במתא אף דלא ימצאנו בביתו לא ילך העכו"ם אחריו דהא ישראל לא שלחו אבל לשלחו בידו בע"ש אם אין שהות מבע"י שיגיע לשם אסור דהא מוליכו בשבילו בשבת ומוציא ד"א בר"ה בשביל ישראל. ומכ"ש שאסור ליתנו בשבת כמ"ש סי' רמ"ו ס"ב עיין מ"א ובשבות יעקב ח"ב סי' מ"ב:

ו מי שיש לו שכיר עכו"ם לשנה או יותר, אסור לשלחו (ח) ערב שבת באגרת. **הגה:** ומיהו אם לא שָׁכְרוּ רק בשליחות אגרת, יש מתירין, כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ד (סעיף ה').

באר היטב (ח) ע"ש באגרת. ובד' וה' מותר כיון ד"א דזה מיקרי קצץ כמ"ש סי' רמ"ד. מ"א:

סימן רמח - דין המפליג בספינה וההולך בשירא בשבת

סעיפים

ד'

ובו

א מתר להפליג בספינה אפלו בערב שבת, אם הולך לדבר (א) מְצוּה; ופוסק עמו שישבת, ואם אחר כך לא ישבת אין בכך פלוג; אבל לדבר הרשות אין מפליגין

בְּסִפְיָנָה פְּחוֹת מְגִי (ב) יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת. **הגה:** אָבֵל קֹדֶם (ג) שְׁלֹשָׁה יָמִים שָׂרִי, אֶפְלוּ בְּסִפְיָנָה שְׁמוֹשְׁכִים אוֹתָהּ עַל יְדֵי בְּהֵמוֹת, וְאֶפְלוּ אִין בְּגִבְהַת הַמַּיִם (ד) י' טַפְחִים (מִהֲרִי"ק שָׂרֵשׁ מִ"ה) וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁיִּצְטָרֵךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְעֲשׂוֹת אַחֵר כֶּךָ מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת לְהוֹלִיךְ הַסִּפְיָנָה (רִיב"ש סִימָן קנ"ב). וְאִם הוּא דָרֵךְ מוֹעֵט, כְּמוֹ מִצָּר לְצִידוֹן שְׂאִין בִּינְיָהֶם כִּי אִם מִהֲלֵךְ יוֹם אֶחָד, מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעָרֵב שַׁבַּת בְּבִקְרָה, מִפְּנֵי שְׂאֶפְשָׁר שְׂיִגִיעַ (ה) שֶׁם קֹדֶם הַשַּׁבָּת; וּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׂלֵא לְהַפְלִיג בְּעָרֵב שַׁבַּת כָּלֵל, אֶפְלוּ דָרֵךְ מוֹעֵט, אִין מִפְּלִיגִין.

באר היטב (א) מצוה. אבל בשבת אסור דהא לא יוכל לפסוק עמו שישבות עס"ג. (ובסי' אליהו רבה חולק על מ"א בזה והוכיח דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת והטור דוקא לכתחלה קאמר שיפסוק עמו שישבות ואם אינו אפשר מותר בלא פיסוק ע"ש): **(ב) ימים.** דהיינו ביום רביעי בשבת אסור עיין סעיף ד'. וה"ה ב"י שני אין מפליגין עיין יד אהרן שהאריך ובחות יאיר סי' קי"ב: **(ג) ג' ימים.** היינו ביום ג': **(ד) י'.** דה"א יש איסור תחומין קמ"ל דלא והטעם כיון שהתחיל בהיתר: **(ה) שם.** כלומר כשיש רוח טוב הולכין ביום א' אעפ"י שעכשיו אין רוח טוב שרי להלך בע"ש. ב"י ד"מ:

ב הָא דְאִין מִפְּלִיגִין בְּסִפְיָנָה בְּפְחוֹת מְשֻׁלְשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, הַטַּעַם מְשׁוּם עֲנֵג שַׁבַּת, שְׁכָל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים יֵשׁ לָהֶם צַעַר (ו) וּבְלָבוּל; וְדוֹקָא לְמִפְּלִיגִים בְּיָמִים הַמְּלוּחִים, אָבֵל בְּנִהְרֹת אִין שׁוֹם צַעַר לְמִפְּלִיגִים בָּהֶם, וּלְפִיכָךְ מִתֵּר לְהַפְלִיג בָּהֶם אֶפְלוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת, וְהוּא שְׂלֵא יְהֵא יָדוּעַ לָנוּ שְׂאִין בְּעַמְקָם עֲשָׂרָה טַפְחִים, אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁיִּדוּעַ לָנוּ שְׂמִקְרָקַע (ז) הַסִּפְיָנָה לְקָרְקַע הַנֶּהָר פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים, אֶסוּר לְצֵאת חוּץ (ח) לְתַחוּם מְשׁוּם אֶסוּר תְּחוּמִין. **הגה:** וְכוּ בְּסִפְיָנָה שֶׁיִּצְטָרֵךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְבֹא לִידֵי מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת, אֶסוּר לְכַנֵּס בָּהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אֶפְלוּ הֵם נִהְרֹת הַנוֹבְעִים וְהֵיא לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה (רִיב"ש סִימָן קנ"ב מִהֲרִי"ק), אָבֵל אִין אֶסוּר בְּמָה

שְׁהִבְהֵמוֹת מוֹשְׁכוֹת הַסְּפִינָה בְּשֹׁפֶת הַנָּהָר, וְלֹא דָמִי לְהִלִּיכָה בְּקֶרֶן (ט) שְׂאֵסוֹר.

באר היטב (ו) ובלבול. ולדבר מצוה שרי דהעוסק במצוה פטור מן המצוה: (ז) **הספינה.** פ"י אע"פ שהמים עמוקים י' אם הספינה משוקעת במים והוא יושב למטה מ"י נמצא מהלך למטה מ"י ואפי' יושב למעלה אסור כיון שהספינה רחבה ד' כמ"ש סי' ת"ד ע"ש עיין מ"א: (ח) **לתחום.** ותוך התחום שרי ולא גזרינן שמא יצא חוץ לתחום. מ"א: (ט) **שאסור.** דבקרן אסור שמא ירד מן הקרון וילך באיסור וזה אין שייך כאן ט"ז. ומ"א כתב דבקרן אסור משום שמא יחתוך זמורה אבל הכא הבהמות הולכין למרחוק ולא שייך שמא יחתוך זמורה:

ג הִיכָא דְמִתֵּר לְהַפְלִיג מֵעֶרֶב שֶׁבֶת, אִם נִכְנַס בְּסְפִינָה מֵעֶרֶב שֶׁבֶת וְקָנָה בָּהּ (י) שְׁבִיתָהּ, אָף עַל פִּי שְׂמִפְלָגַת בְּשֶׁבֶת, מִתֵּר וְהוּא שְׁלֵא יֵצֵא מִהַסְּפִינָה מֵעֵת שֶׁקָּנָה שְׁבִיתָהּ. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוּ יֵצֵא מִן הַסְּפִינָה, שְׂרִי, דְּמֵאַחַר שֶׁקָּנָה בָּהּ שְׁבִיתָהּ מֵעֶרֶב שֶׁבֶת מִתֵּר אַחַר כֵּן לִכְנֹס בָּהּ בְּשֶׁבֶת וְלְהַפְלִיג. יֵשׁ שְׂעוֹשִׂין (יא) קְדוּשׁ בְּסְפִינָה, וְאַחַר כֵּן חוֹזְרִים לְבֵיתָם וְלָנִים שָׁם, וְלִמְחֶר חוֹזְרִין לְסְפִינָה וּמְפִלִּיגִין, וְכֵן נִהְגוּ בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת וְאִין לְמַחֹת ע"י פ"ק דְּשֶׁבֶת וְרִיב"ש סִימָן י"ז קט"ו קנ"ב) וְעַיִן לְקַמּוֹן סִימָן שְׁלִיט וְת"ד.

באר היטב (י) שביתה. אפי' חל י"ט ע"ש שרי לקנות שביתה ע"י סי' תי"ו: (יא) **קידוש.** לפרסומי מילתא. ובעינן דוקא שישב שם בין השמשות מ"א. כתב משפטי צדק נתפשט המנהג בזמנינו להפליג בספינה בשבת ואין להתיר כשהספינה הולכת בשביל ישראל דלכ"ע אסור ואין לחלק באיסור זה בין יו"ט לשבת אפי' ביו"ט שני ואפילו בצינעה אסור וכ"כ מהר"א ששון עיין כנה"ג (ועי' [עולת שבת] ומ"א):

ד הַיּוֹצְאִים בְּשִׁירָא בְּמִדְבָּר, וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהֵם צְרִיכִים לְחַלֵּל (יב) שֶׁבֶת כִּי מִפְּנֵי הַסְּכָנָה לֹא יוֹכְלוּ לְעַכֵּב בְּמִדְבָּר

בְּשַׁבַּת לְבַדָּם, ג' יָמִים קִדְּם שַׁבַּת אֲסוּרִים לְצֵאת, וּבָיִום
רֵאשׁוֹן וּבַשְּׁנַי וּבַשְּׁלִישִׁי (יג) מִתֵּר לְצֵאת, וְאִם אַחַר כֶּךָ
יֵאָרַע לוֹ סַכָּנָה וַיִּצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שַׁבַּת מִפְּנֵי פְקוּחַ נַפְשׁ,
מִתֵּר, וְאִין כָּאן חִלּוּל; (יד) וְהַעוֹלָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אִם
נִזְדַּמְּנָה לוֹ שִׁירָא אֲפֹלוּ בְּעָרְב שַׁבַּת, כִּיּוֹן דְּדַבֵּר מִצְוָה
הוּא, יָכוֹל לְפָרֵשׁ; וּפּוֹסֵק עִמָּהֶם לְשַׁבַּת, וְאִם אַחַר שְׁיִהְיוּ
בְּמִדְבָּר לֹא יֵרְצוּ לְשַׁבַּת עִמּוֹ, יָכוֹל לְלַכֵּת עִמָּהֶם חוּץ
לְתַחֲוּם, מִפְּנֵי (טו) פְּקוּחַ נַפְשׁ; וְאִם נִכְנַס לְעִיר אַחַת
בְּשַׁבַּת, מְהֵלֵךְ אֶת כֶּלָּה; וְאֲפֹלוּ הַנִּיחֻהוּ מִחוּץ לְעִיר
וְרוֹצֵה לְכַנֵּס לְעִיר, מִתֵּר, דְּכִיּוֹן דְּלְדַבֵּר מִצְוָה נִפְקֵי יֵשׁ לוֹ
אֲלַפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ. **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁכָל מְקוּם שְׁאָדָם הוּלֵךְ
(טז) לְסַחֲוֵרָה אוֹ לְרֵאוֹת פְּנֵי חֲבֵרוֹ חֲשׁוּב הַכֵּל דְּבַר מִצְוָה וְאִינוּ חֲשׁוּב דְּבַר
הַרְשׁוּת, רַק כְּשֶׁהוּלֵךְ לְטִיֵּל; וְעַל כֵּן נִהְיָוּ בְּקִצַּת מְקוֹמוֹת לְהַקְלֵ בְּעֵינָן הַפְּלֵגַת
הַסְּפִינּוֹת וְהַלִּיכַת (יז) שִׁירָא תוֹךְ שְׁלֵשָׁה יָמִים, כִּי חוֹשְׁבִים הַכֵּל לְדַבֵּר מִצְוָה;
וְאִין לְמַחֲוֹת בְּיָדוֹן, הוּאֵיל וְיֵשׁ לָהֶם עַל מִי שְׁיִסְמְכוּ.

באר היטב (יב) שבת. אפ"י באיסור דרבנן ריב"ש ס"י י"ח: (יג) **מותר.**
ומהריב"ל כתב כיון דיודע בודאי שיחלל שבת אסור וכ"כ הרדב"ז כנה"ג מ"א
וכן נוהגין: (יד) **והעולה לא"י.** דוקא להתיישב שם. וי"א אפ"י ע"מ לחזור
כיון דאפ"י מהלך ד' אמות בא"י מצוה היא. כנה"ג: (טו) **פקוח נפש.** פן יגזלו
ממונו או בהמה או מלבושים בימות הקור מיקרי פקוח נפש. (רמ"ג) [שו"ת
הר"מ גאלאנטי ס"י קי"ג] מ"א: (טז) **לסחורה.** אפילו יש לו מזונות והולך
לסחורה להרווחה ולגבות מעות מעכו"ם שהוא חולה כל עוד שאינו גוסס לא
מיקרי פסידא ודאית. מ"צ ור"י הלוי. ועיין במ"א ס"י שלי"ט ס"ק י"ג. אי
רשאי לילך בספינה קטנה או גדולה בשבת כדי להשלים מנין ולהתפלל עם
הציבור עיין הרדב"ז ח"א ס"י מ"ז ובתשובת חות יאיר סימן קט"ו ובתשובת
עבודת הגרשוני סימן קכ"ג ובתשובת מהר"ם רוטונבורג סימן א' ב' וע"ל סימן
צ' ס"ק י"ב: (יז) **שיירא.** ונראה לי דבשיירא אין להקל. מ"א:

סימן רמט - דינים השיכים לערב

שבת

סעיפים

ד'

ובו

א אין הולכים בערב שבת יותר (א) מג' פרסאות, כדי שיגיע לביתו בעוד היום גדול ויוכל (ב) להכין צרכי סעדה לשבת, בין שהולך לבית אחרים בין שהולך לביתו; והני מילי כשהוא בשוב, במקום שיוכל להכין צרכי שבת, אבל אם במקום שהוא שם אי אפשר לו להכין צרכי שבת, או שאינו מקום ישוב בטוח, מתר לילך אפלו כמה פרסאות; ואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת, מתר לו לילך כמה פרסאות בכל גונא.

באר היטב (א) מג' פרסאות. ואם הוא יושב בעגלה או רוכב על הסוס יכול ללכת יותר ומכל מקום יזהר שיהיה יכול להגיע בעוד היום גדול. ב"ח: (ב) להכין. ובמדינות האלו רוב בני אדם מכינין בריוח ולכן אין נוהרין בזה. אגודה מ"א:

ב אסור לקבץ בערב שבת סעדה ומשתה שאינו רגיל בימי החל, ואפלו היא סעדת (ג) ארוסין, מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכל; וכל היום בכלל האסור. הגה: וסעדה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה או (ד) פדיון הבן, (ה) מתן, כן נ"ל וכן המנהג פשוט. ולאכל ולשתות בלי קביעות סעדה, אפלו סעדה שרגיל בה בחל, כל היום

מִתֵּר לְהִתְחִיל מִן הַדִּין, אָבֵל מִצֹּה לְהִמָּנַע מִלְקַבֵּעַ סְעֵדָה שְׁנֵהוּג בָּהּ בַּחֵל, מְטִי שְׁעוֹת וּלְמַעַלָּה.

באר היטב (ג) אירוסין. וה"ה סעודת נשואין ב"ח. וצ"ע דבסי' תמ"ד ס"ז כתב דסעודת אירוסין סעודת מצוה היא אפי' בע"פ כ"ש בע"ש דקיל טפי ועו"ק דבסי' תקמ"ו כתב דמותר לישא ערב הרגל. ועו"ק דכיון דאירס בע"ש הי"ל זמן סעודה בע"ש. וברוקח סי' למ"ד הביא הירושלמי הזה ונ"ל דה"פ אסור ליארס בע"ש הדא דאתמר סעודת אירוסין פי' אם אירס קודם לכן אסור לעשות בע"ש סעודת אירוסין אבל לארס מותר ר"ל מותר לארוס בע"ש שמא יקדמנו אחר ואז מותר ג"כ לעשות סעודה מ"א ע"ש ועיין סי' תמ"ד ס"ו. ועיין תשובת חות יאיר סי' ע' מה נקרא סעודת מצוה באורך. והקובר את מתו בע"ש אם חייב בהבראה עיין י"ד סי' שע"א: (ועיין בספר אבן העוזר שמתרץ קושית המ"א על פסק הש"ע) ובספר אליהו רבה פוסק דאירס בע"ש אם אפשר לדחות למחר או ליום אחר אסור לעשות הסעודה בע"ש ולקמן מיירי בא"א לדחות: **(ד) פדיון הבן.** ופדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשותו בע"ש. ומילה אע"פ שעבר זמן כגון שהיה חולה בשמיני מיקרי זמנה קבוע דכל שעתא ושעתא זמניה הוא דאסור להניחו ערל כ"מ מתוס' דמ"ק דף ח' עיין מ"א. ועיין בי"ד סי' רס"ו בש"ך ובט"ז דיש אוסרים למול מילה שלא בזמנה בע"ש: **(ה) מותר כנ"ל.** ואם א"א להתקיים שניהם תדחה סעודת שבת לבוש. וב"ח כתב דמצוה להתחיל קודם שעה עשירית ושלי"ה כתב מורי מהר"ש מלובלין היה סנדק בע"ש ולא רצה לילך על הסעודה מאחר שהיה שם מנין בלעדו ושלי"ה השיב לו ע"ש:

ג דָּרָךְ אֲנָשִׁי מַעֲשֶׂה (ו) לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל עָרֵב שַׁבָּת.

באר היטב (ו) להתענות. וב"ח כתב בשם הפוסקים דאסור להתענות בע"ש אם לא שאם אוכל ביום אינו תאב לאכול בלילה:

ד אִם קָבַל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת בְּעָרֵב שַׁבָּת, צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת
עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, אִם לֹא שְׁפִירֵשׁ בְּשַׁעַת קַבְּלַת הַתְּעַנּוּת
עַד שִׁישְׁלִים הַצְּבוֹר תִּפְלָתוֹ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יִשְׁלִים, אֶלָּא

מִיָּד שְׂיוּצָאִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, יֹאכַל (טוֹר וּמְרֻדֵי סוֹף פֶּרֶק בְּכָל מְעַרְבֵּין בְּשֵׁם הַרִ"מ וְהַגְּהוֹת מִיְּמוֹנֵי פ' א' מֵהַלְכוֹת תַּעֲנִית). לָכֵן בְּתַעֲנִית יִחִיד לֹא יִשְׁלִים, וְטוֹב לְפָרֵשׁ כֵּן בְּשִׁעַת קִבְּלַת הַתַּעֲנִית; (ז) וּבְתַעֲנִית צָבוֹר יִשְׁלִים, וְהָכִי נְהוּג (מֵהַרִ"ל בְּתַשׁוּבָה ס"י ל"ג). וְאִם הוּא (ח) תַּעֲנִית חָלוּם, צָרִיךְ לְהַתְּעִנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים.

באר היטב (ז) ובת"צ ישלים. משמע דבת"צ לא מהני תנאי דלאו בדידיה תליא מלתא וכ"מ ס"י תקע"ב: (ח) תענית חלום. נראה דגם הי"א מודים דבתענית חלום יש להשלים דהא אפי' בשבת עצמו מתענין אחרונים ועיין שכנה"ג ויד אהרן. ונ"ל דאם מתענה בכל ע"ש והשלים פעם ראשון צריך לנהוג כן לעולם. וה"ה מי שמתענה תעניתים הכתובים בסי' תק"פ וה"ה ער"ח שחל להיות בע"ש וכי סיון שחל בע"ש מ"א. ולענין יאר צייט בע"ש כתב הב"ח דאם בתחלה כשהתחיל להתענות אירע יום ו' יזהר שיקבל עליו שלא ישלים דיא"צ הוי כמו נדר וכיון שלא השלים בתחלה שוב א"צ להשלים אבל אם אירע בתחלה בימות החול והשלים נעשה כנדר וצריך להשלים אף אם יחול אח"כ ביום ו' עכ"ל נמצא למידין אם חל פעם הראשון היא"צ ביום ו' אם לא השלים אז א"צ להשלים כל ימיו אם חל היא"צ ביום ו'. ואם השלים אז או שחל היא"צ ראשון באמצע השבוע דאז חייב להשלים מדינא אז צריך להשלים כל פעם שחל יא"צ שלו ביום ו'. וט"ז חולק וכתב דלא מקרי דרך נדר א"כ דעתו שינהוג כן לעולם ע"כ המיקל לא הפסיד ובפרט מי שמצטער ע"ש ועיין ביו"ד ס"י ת"ב ס"ק י"ב משי"ש והעולם נהגו כהב"ח ועיין בתשובת נחלת שבעה ס"י (נ"ז)

סימן רנ - הכנת הסעדות לשבת

סעיפים

ב'

ובו

א (א) יִשְׁכִּים בְּבֶקֶר בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לְהַכִּין צָרְכֵי שַׁבָּת, וְאִפְלוּ יֵשׁ לוֹ כַּמָּה עֲבָדִים לְשִׁמְשׁוֹ יִשְׁתַּדֵּל לְהַכִּין (ב)

בְּעֶצְמוֹ שׁוּם דְּבַר לְצָרְכֵי שַׁבַּת כְּדֵי לְכַבְּדוֹ, כִּי רַב חֲסִדָּא
הָיָה מְחַתֵּד הַיָּרֵק דְּקִדְקִ; וְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף הָיוּ מְבַקְעִין
עֲצִים; וְרִ"ז הָיָה מְדַלֵּיק הָאֵשׁ; וְרַב נַחֲמָן הָיָה מְתַקֵּן
הַבַּיִת וּמְכַנֵּיס כְּלִים הַצָּרִיכִים לְשַׁבַּת וּמְפַנֶּה כְּלֵי הַחֹל;
וּמְהֵם יִלְמַד כָּל אָדָם, וְלֹא יֵאמֹר: לֹא אֶפְגַּם כְּבוֹדֵי, כִּי
זֶה הוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁמְכַבֵּד הַשַּׁבַּת. **הגה:** וַיֵּשׁ לְהַשְׁחִיז (ג) הַסְּכִין
בְּעָרֵב שַׁבַּת, כִּי זֶהוּ מְכַבֵּד הַשַּׁבַּת שֶׁמְכִין עֶצְמוֹ לְאַכִּילָהּ (כָּל בּוֹ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם
סֵפֶר חֲנִי עוֹלָם).

באר היטב (א) ישמים. ויותר טוב לקנות ביום ו' מביום ה' ויאמר על כל דבר
שקונה זהו לכבוד שבת כתבים. ומצוה להכין צרכי שבת מחד בשבתא כי גם
הלל מודה בזה ד"מ עיין מ"א. ויחזור בתשובה בכל ע"ש כי דומה לעה"ב מי
שטרח בע"ש וכו' ויש לפנות קורי עכביש שבבית. תוצאות חיים. ומצוה לטעום
מכל התבשילין בע"ש. האר"י ז"ל: **(ב) בעצמו.** וה"ה בכל מצוה מצוה בו יותר
מבשלוחו: **(ג) הסכין.** מדכתיב והכינו את אשר יביאו הך את נרמז בו סכין
מלשון לאתים ולמזמרות:

ב יִרְבֶּה בְּבָשָׂר וַיֵּין וּמְגֻדָּנוֹת כְּפִי יִכְלָתוּ.

סימן רנא - שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה

סעיפים

ב'

ובו

א הַעוֹשֶׂה (א) מְלָאכָה בְּעָרֵב שַׁבַּת מִן הַמְּנַחָה וּלְמַעַלָּה
אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה; יֵשׁ מְפָרְשִׁים: מְנַחָה גְּדוּלָה, וַיֵּשׁ

מִפְרָשִׁים : (ב) מְנַחָה קְטַנָּה. **הגה:** וְדוֹקָא כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמְלָאכָה דְרָדָּךְ קִבֵּעַ, אָבֵל אִם עוֹשֶׂה אוֹתָהּ דְרָדָּךְ עֲרָאִי, לְפִי שְׁעָה, וְלֹא קִבֵּעַ עָלֶיהָ, שְׂרִי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֹרֶז רֹעֵ). וְלִכְּן מִתֵּר לְכַתֵּב אֲגָרַת שְׁלוֹמִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָזֶה (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (א) מלאכה. ופרקמטיא שרי. מ"א: (ב) מנחה גדולה. היינו משש ומחצה. ופסקו הט"ז ומ"א כמ"ד מנחה קטנה ע"ש:

ב לתקן בגדיו וכליו לצרף שבת, מתר כל היום. הגה: והוא הדין בגדי חברו אם הוא לצרף שבת ואינו נוטל עליו (ג) שְׂכָר (בֵּית יוֹסֵף); **והוא הדין למי שכותב ספרים לעצמו דרף למודו.**

הגה: אָבֵל אָסוּר לְכַתֵּב לְחֵבְרוֹ בְּשָׂכָר (מְרַדְכֵי פ' מְקוֹם שְׁנֵהָגוֹ). וּמְסַתְפְּרִין כָּל הַיּוֹם, אֲפִלּוּ מְסַפֵּר (ד) יִשְׂרָאֵל. (כָּל בּוֹ וּבֵית יוֹסֵף). וְיֵשׁ לְאָדָם לְמַעַט קִצָּת (ה) בְּלִמּוּדוֹ בְּעֶרְבַּ שְׁבֵת, כְּדִי שְׂיִכְיִן צָרְכֵי שְׁבֵת (ש"ג פ"ו דְּשֵׁבֵת יְרוּשָׁלַּיִם פ"ק דְּתַעֲנִית).

באר היטב (ג) שכר. ואם יש עני ורוצה להוציא השכר שיטול לצורך שבת מותר דהא אפי' בחול המועד מותרים כל המלאכות עד"ז. ט"ז: (ד) **ישראל.** והאר"י ז"ל היה נזהר שלא לגלח אחר מנחה אפי' בע"ש. מ"א: (ה) **בלימודו.** לכן אין קובעין ישיבה בקונסטנטינ"א בע"ש כנה"ג. ובסדה"י כתב דאם רגיל ללמוד דבר שיש לו קצבה או שלומד עם רבים אל יבטלנו ולימוד הישיבה מיקרי דבר שאין לו קצבה. ופירוש רש"י על הסדרה שרי ואם לא ימצא אח"כ לקנות אז לא יקבע הלימוד בבוקר ואם לא ימצא לקנות אחר התפלה אז יקנה ואח"כ יתפלל שזו מצוה עוברת וגם היא דאורייתא ובלבד שיקרא ק"ש קודם ואם הציבור מתפללין לא יפרוש מהם ואם הכין ביום ה' יוכל ללמוד כדרכו ע"כ:

סימן רנב - מלאכות המתרים

והאסורים להתחיל בערב שבת כדי

שיהיו נגמרים בשבת,

סעיפים

ז'

ובו

א מתיר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשכה, אף על פי שאינו יכול לגמרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת, כגון: לשרות דיו וסממנין במים והם נשלים כל השבת, ולתת אונין (פ"י אגדות) של פשתן לתנור כדי שיתלבנו, ולתת צמר לתוך היורה שאינה על האש והיא טוחה בטיט, שאם היא על האש אסור **(א)** שפא יחתה (פ"י יגלה ויער הגחלים במחתה), ואפלו אינה על האש אם אינה טוחה בטיט, אסור, שפא יגיס בה בכף. והמגיס בקדרה, אפלו אינה על האש, חב משום מבשל; ומתיר לפרס מצודות חיה ועופות ודגים והם נצודים בשבת; ומתיר למכר לנכרי ולהטעינו סמוך לחשכה ובלבד שיצא מפתח ביתו מבעוד יום. **הגה:** ויש מתירין שיצא הנכרי בשבת אם יחד לו הנכרי מקום מבעוד יום בבית ישראל, **(ב)** ויש להחמיר (מרדכי פ"ק דשבת) וע"ל סי' שכ"ה.

באר היטב (א) שמא יחתה. נשאלתי משורפי יין שרף מתבואה וסמוך לשבת לא נגמר היין שרף אי חייב לעקור הכיסוי מהיורה ולהפסיד ממונו או כיון דייש הולך ממילא ואינו עושה שום מעשה א"כ אין חשש איסור בזה העלה בתשובת פנים מאירות סי' פ' דאינו מחויב ליקח הכיסוי מהיורה להפסיד ממונו ואין בו שום נדנד איסור ע"ש: **(ב) ויש להחמיר.** ועיין סי' רמ"ו סי"ב דבשאלה יש להקל אבל במכירה יש להחמיר אפי' בעיר המוקפת חומה והעכו"ם דר בעיר דהא כשיודע שהוא מכרו לא יאמרו שמכרו לו בשבת משא"כ בשאלה ובפרט בסחורות דאין דרך להשאל כלל פשיטא דאסור ואפשר דבעכו"ם אלם יש להקל כשייחד לו מקום מ"א. וט"ז כתב ראיתי מורים לאיסור אף בחפץ של עכו"ם וכן מסתבר כיון שאסור משום דהרואה

סבור שנתן לו ע"מ להוציא אין לחלק כי הרואה אין מכיר של מי החפץ ע"כ אין להתיר אלא לצורך גדול והפסד ואם העכו"ם אלם יש להתיר אפי' בלא ייחד לו מקום דבכה"ג לא גזרו ע"ש ועיין בתשובת באר עשק סי' למ"ד שהתיר שם להחזיר לגוי משכנו בשבת ע"י גוי אחר שיקח המעות אשר לוח עליו היהודי מאחר שהיה אלם והוי בדבר ספק נפשות ע"ש. כתב ע"ת נראה דאם השכיר את החדר לכותי בפרוטה במשך יום השבת אין להחמיר כלל ע"ש. ומ"א כתב דאפי' בשכירות החדר אין לסמוך להקל ע"ש:

ב ומתן לתן בגדיו לכובס נכרי, ועורות לעבדן (פי' האמן שמעבד ומתקן העורות), סמוך לחשכה (ג) אם קצץ לו דמים או שעושה אותם בטובת הנאה, והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת וגם שיעשה הנכרי המלאכה בביתו. הגה: ואם לא קצץ, אסור (ד) בערב שבת. ועין לעיל סי' רמ"ז דיש חולקין אם עושה לו בחנם, דהינו בטובת הנאה. ואם ראוהו עושה מלאכתו בשבת אם היה עושה בטובת הנאה, צריך לומר שלא יעשה בה בשבת. הגה: ואפלו אם נתנם לו כמה ימים לפני שבת.

באר היטב (ג) אם קצץ. נ"ל דבזמן הזה כלים לכובס מסתמא היינו קציצה דקצבתן ידועה דאטו בכל פעם יקצץ עמו ולכן המנהג פשוט ליתנם ע"ש סמוך לחשיכה מ"א. ואם נותן סמוך לשבת ואמר לכובס ראה שאני צריך להם במוצאי שבת כגון שרוצה ליסע מיד במוצאי שבת. זהו אסור דה"ל כאומר בפ"י שיכבס בשבת ט"ז סי' ש"ז ס"ק ג' וכ"כ כל האחרונים וכ"כ בתשובת פנים מאירות סימן ל"ח: (ד) בע"ש. אא"כ יש שהות לעשותם מבע"י ובד' וה' מותר אפי' מלאכה שאין יכול לגומרה קודם שבת ואינו דומה לשולח אגרת בסי' רמ"ז עיין מ"א:

ג ואם היתה מלאכה מפרסמת וידוע שהיא של ישראל, ועושה אותה במקום מפרסם, טוב להחמיר (ה) ולאסור.

באר היטב (ה) ולאסור. פירוש שאם רואהו עושה בשבת צריך למחות בידו
אפי' קצץ עיין מ"א:

ד כָּל שֶׁקִּצֵּץ אֶף עַל פִּי שְׂיַעֲשֶׂה הָעֲכוּ"ם מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת,
מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְלַבֵּשׁ הַכְּלִי בְּשַׁבָּת עֲצָמָה, דְּכָל שֶׁקִּצֵּץ,
אֲדַעֲתִיחָה דְנִפְשִׁיחָה קָא עֲבִיד. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹסְרִין לְלַבְּשׁוֹ כָּל שְׂיָדוּעַ
שֶׁהָעֲכוּ"ם גָּמְרוּ בְּשַׁבָּת (הג"א פ"ק דְּשַׁבָּת וּמְהַר"ל וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם רוֹקַח), וְצָרִיךְ
לְהַמְתִּין בְּמִ"שׁ בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשֶׂה (א"י), וְהַכִּי נִהוּג לְכַתְּחֻלָּה, אִם לֹא שְׂצָרִיךְ אֵלָיו
בְּשַׁבָּת שְׂאֵז יֵשׁ לְהַקְלִ; וְאִם יֵשׁ לְתַלּוֹת שְׂנַגְמָר **(ו)** בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, מִתֵּר בְּכָל עֲנָן
(הגהות אֶלְפָסִי). וְדוֹקָא אִם שָׁגַר לוֹ הָעֲכוּ"ם לְבֵיתוֹ, אֲבָל אָסוּר **(ז)** לְקַח כְּלִים
מִבֵּית הָאֱמֹן בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב (מְרַדְכֵי פ"ק דְּיוֹם טוֹב וְאוֹר זְרוּעַ וְהַגְמִ"י פ"ב מֵה' יוֹם
טוֹב וְהַגְמִ"א פָּרָק אִין צָדִין). וְכָל זֶה בְּכָלִים שְׂעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל (בֵּית יוֹסֵף), אֲבָל עֲכוּ"ם
שְׂעוֹשֶׂה מְנַעְלִים עַל הַמַּקַּח, **(ח)** מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל הַמְּפִירוֹ לִילָדָה וְלְקַח מִמֶּנּוּ
בְּשַׁבָּת וּלְנַעֲלָם, וּבְלָבֵד שְׂלֵא יִקְצֵץ עִמּוֹ דְּמֵי הַמַּקַּח (הַגְמִ"א פָּרָק אִין צָדִין).

באר היטב (ו) בע"ש. ונ"ל דאם היה המנעל מתוקן מע"ש רק שתקנו והחליקו
בשבת שרי דהא היה יכול ללובשו בלא"ה. מ"א: **(ז) ליקח.** אפילו לצורך שבת
אסור ב"י ואפי' ע"י עכו"ם אסור להביאו. מ"א ע"ש: **(ח) מותר.** עיין מ"א
שהעלה דלכתחלה אסור לילך וליקח ממנו אם לא בעכו"ם חנוני שאינו אומן
כלל אפשר דמותר ע"ש ועב"ח:

ה וּמִתֵּר לְפִתּוֹחַ מַיִם לַגֶּנֶז וְהֵם נִמְשָׁכִים וְהוֹלְכִים בְּכָל
הַשַּׁבָּת; וּלְהַנִּיחַ **(ט) קילור** (ס"ס שֶׁל רַפּוּאָה שְׂנוֹתְנִין עַל הָעֵין) עֲבָה עַל
הָעֵין אֶף עַל פִּי שְׂאָסוּר לְהַנִּיחוֹ בְּשַׁבָּת; וְלִתְתּוֹ מִגְמָר
תַּחַת הַכְּלִים וְהֵם מְתַגְמָרִים מֵאֲלֵיהֶם כָּל הַשַּׁבָּת וְאֶפְלוּ
מִגְמָר מִנַּח בְּכָלִי, דְּאִין אָדָם מְצֻוֶה עַל שְׂבִיתַת כְּלִים;
וְלִתְתּוֹ שְׂעוּרִים בְּגִיגִית לְשֵׁרוֹתוֹ; וְטוֹעֲנִין בְּקוּרַת בֵּית
הַבַּד וְהַגַּת מִבְּעוֹד יוֹם עַל זֵיתִים וְעֲנָבִים, וְהַשָּׂמֶן וְהַיַּיִן

הַיּוֹצֵא מֵהֶם מִתֵּר וְעִיל סִימָן שׁיכ סְעִיף ב' ; וְכֵן בְּסֵר וּמְלִילוֹת
שְׂרִסְקוֹן מִבְּעוֹד יוֹם מִתְרִים הַמְשָׁקִים הַיּוֹצְאִים מֵהֶם ;
וּמִתֵּר לְתַת חֲטִים לְתוֹךְ רַחִים שֶׁל מַיִם, סָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה.

הגה: וְלֹא חִשְׁיָן לְהַשְׁמַעַת קוֹל, שְׂיֵאמְרוּ רַחִים שֶׁל פְּלוֹנֵי טוֹחֲנוֹת בְּשַׁבָּת.
וַיֵּשׁ אוֹסְרִים בְּרַחִים וּבְכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ לְהַשְׁמַעַת קוֹל (טוֹר וְתוֹסְפוֹת
וְהַרְאִישׁ פִּיג דְּשַׁבָּת, וְסַמִּיג וְסַהִיִּת וְהַגְהִימ וּפִיז וְתַשׁוּבַת מֵהַרִּי"ו סִימָן ק"ל וְאַגוּר) וְהַכִּי
נְהוּג לְכַתְחֻלָּה, מִיְהוּ בְּמְקוֹם פְּסִידָא יֵשׁ לְהַקְל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סוֹף סִימָן
רמ"ד. וּמִתֵּר לְהַעֲמִיד כְּלֵי מְשַׁקְלָת שְׂקוֹרִין זִיגְעִיר מְעַרְב שַׁבָּת, אֶף עַל פִּי
שְׂמִשְׁמִיעַ קוֹל לְהוֹדִיעַ הַשְּׁעוֹת בְּשַׁבָּת, כִּי הַכֵּל יוֹדְעִים שֶׁדָּרְכָן לְהַעֲמִידוֹ
מִתְמוֹל (טוֹר אַגוּר), וְעֵינָן לְקַמָּן סִימָן שֶׁלִּיח.

באר היטב (ט) קול. ואיכא זילותא דשבת. ואם הרחיים של עכו"ם פשיטא
דשרי ליתן לתוכה מבע"י ואם הישראל נותן לעכו"ם החטים מע"ש אפי'
העכו"ם טוחנו בשבת שרי כמ"ש ס"ב ובלבד שלא יעמוד הישראל אצלו דאז
מיחזי כשלוחו אבל אם השעה צריכה לכך כגון סמוך לפסח רשאי הישראל
לשמור הרחיים שלא יתחמץ דהא שבות דשבות הוא דהא אפי' נותן הישראל
לרחיים בשבת ליכא חיוב חטאת עד שיטחן ברחיים של יד וכ"מ מתוס' דף
י"ח ע"א ד"ה ונימא מר כו' דטעמא דב"ש דגזרינן וכו' וקשה דמ"מ לימא גבי
רחיים נמי משום גזירה אע"כ אפילו נתנו בשבת ליכא חיוב חטאת עכ"ל מ"א
ע"ש ולא דק בזה דלא מצי למימר משום גזירה דא"כ קשיא רישא דברייתא
מוגמר אמאי שרי וכ"כ מהרש"א ע"ש ודו"ק. (וכן בס' אליהו רבה תמה בזה
על מ"א וסיים מ"מ לדינא נ"ל דמותר לשמרו אף שלא במקום מצוה כדלעיל
ס"ס רמ"ד :

1 לֹא יֵצֵא אָדָם עֶרְב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה בְּמַחְטוֹ (י) בְּיָדוֹ,
וְלֹא בְּקִלְמוֹסוֹ, שְׂמָא יִשְׁכַּח וַיּוֹצֵא. אֲבָל מִתֵּר לְצֵאת
בְּתַפְלִין סָמוּךְ לַחֲשֶׁכָה, לְפִי שְׂאִינוֹ שׁוֹכְחָן.

באר היטב (י) בידו. ובגדו שרי. מ"א ועט"ז :

מְצוּה לְמַשְׁמֵשׁ אָדָם (יא) בְּכָלֵי בְּעָרְב שַׁבַּת סָמוּךְ לְחֻשְׁכָּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם דְּבַר שֶׁאֲסוּר לָצֵאת בּוֹ בַּשַּׁבָּת.

באר היטב (יא) בכליו. ויתיר חגורו ויקח כל התלוי בו. ד"מ כלבו. ואפי' לדידן דליכא רה"ר מצוה למשמש דשמא יש אצלו דבר המוקצה. מ"א:

סימן רנג - דין כירה ותנור לתן עליה

הקדרות בערב שבת

סעיפים

ה'

ובו

א כירה שְׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּקִדְרָה וְשׁוֹפְתִין עַל פִּיהָ קִדְרָה לְמַעַלָּה, וַיֵּשׁ בָּהּ מְקוֹם שְׁפִיתָת שְׁתֵּי קִדְרוֹת, אִם הִסְקָה בְּגִפְתָּ שֶׁהוּא פְּסֻלַּת שֶׁל זֵיתִים אוֹ בְּעֵצִים, אֲסוּר לָתֵן עָלֶיהָ תְּבַשִּׁיל מִבְּעוֹד יוֹם לְהַשְׁהוֹתוֹ עָלֶיהָ, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ וְהוּא מְצֻטְמָק (פ"י הולך וחסר) וְרַע לוֹ, דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ שְׁמָא יַחְתָּה, אוֹ שֶׁהִיא (א) חַי שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל כָּלֵל דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא חַי מְסִיחַ דְּעֵתוֹ מִמְּנָה עַד לְמַחֵר, וּבְכָל הַלֵּילָה יָכוֹל לְהַתְבַּשֵּׁל בְּלֹא חֲתוּי, אֲבָל אִם נִתְבַּשֵּׁל קֶצֶת וְלֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ, וְאֶפְלוּ נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ וְהוּא מְצֻטְמָק וַיִּפֶּה לוֹ, חֲיִישִׁינָן שְׁמָא יַחְתָּה וְאֲסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עָלֶיהָ אֶלָּא אִם כֵּן גֵּרַף דְּהִינּוּ שֶׁהוּצִיא מִמְּנָה כָּל הַגְּחָלִים, אוֹ קֻטֵּם דְּהִינּוּ שֶׁכֶּסֶה הַגְּחָלִים (ב) בְּאַפֵּר לְמַעַט חֲמָם ;

וְאִם נָתַן בָּהּ חֲתִיכָה (ג) חֲתִיָּה, מִתֵּר כָּאֵלוּ הֵיְתָה כְּלָה חֲתִיָּה
דָּעַל יְדֵי כֶּף מְסִיחַ דְּעֵתוֹ מִמְּנָה. וְאֶפְלוּ אֵינָה גְרוּפָה (פ"י
שְׁמֵשֶׁד הַגְּחָלִים מִהַתְּנוּר) וְקִטּוּמָה (פ"י שְׂכֶסֶה הַגְּחָלִים בְּאֶפְרַיִם), מִתֵּר (ד) לְסַמְדָּה
לָהּ קִדְרָה בְּסָמוּךְ חוּצָה לָהּ; וְאִם הִסְקָה בְּקֶשׁ אוֹ
בְּגִבָּבָא, מִתֵּר לְשִׁהוֹת עָלֶיהָ אֶפְלוּ אֵינָה לֹא גְרוּפָה וְלֹא
קִטּוּמָה. הַגָּה: שְׁתֵּי פִירוֹת הַמִּתְאִימוֹת זֶה אֶצֶל זֶה וְדָפֵן שֶׁל חָרֵס בִּינֵיהֶם,
הָאֶחָת גְרוּפָה וְקִטּוּמָה וְהַשְּׁנֵי אֵינָה גְרוּפָה וְקִטּוּמָה, מִתֵּר לְשִׁהוֹת עַל
הַגְרוּפָה וְקִטּוּמָה אֶף עַל פִּי שְׁמוּסִיף הַבֵּל מִשְׂאֵינָה גְרוּפָה וְקִטּוּמָה (גמ' פָּרָק
פִּירָה). (ה) וְתַנּוּר, אֶפְלוּ אִם הִסֵּק בְּקֶשׁ וּגְבָבָא, אָסוּר אֶפְלוּ
לְסַמְדָּה לוֹ, אֶפְלוּ אִם הוּא גְרוּף וְקִטּוּם. הַגָּה: (ו) כֹּל זְמַן שֶׁהֵיִד
סוֹלְדָת בּוֹ (הַגְּהוֹת מְרֻדְכִי). וְכֹל שֶׁכֵּן שְׂאָסוּר לְשִׁהוֹת בְּתוֹכוֹ אוֹ עַל
גְּבוֹ. וְכִפָּח, שֶׁהוּא מְקוּם שְׁפִיתַת קִדְרָה אַחַת, אִם הִסֵּק
בְּקֶשׁ אוֹ גְבָבָא דִּינוֹ כְּכִירָה; בְּגִפְתָּה אוֹ בְּעֵצִים, דִּינוֹ
כְּתַנּוּר. וְהַתְּנוּרִים שֶׁלְנוּ דִּינָם כְּכִירָה. (ר"ן ר"פ פִּירָה וְכֹל בּוֹ וְכֹן מִשְׁמַע מִפְּרוּשׁ
רש"י). וְאִם שָׂכַח וְשָׁהָה, אִם הוּא תַבְּשִׁיל שֶׁבִּשְׁל כָּל צָרְכוֹ,
מִתֵּר אֶפְלוּ הוּא מְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ; וְאִם הוּא תַבְּשִׁיל
שֶׁהִתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל וְלֹא בִּשְׁל כָּל צָרְכוֹ, (ז) אָסוּר עַד
מוּצָאֵי שַׁבָּת; וְאִם עָבַר וְשָׁהָה אָסוּר בְּשִׁנְיָהֶם. הַגָּה: עַד
בְּכַדֵּי שְׁנַעֲשׂוּ (הַגְּה"א וְרַמְבַּ"ם פ"ג). וְאִם הִחְזִירָה (ח) עֲבוּיִם בְּשַׁבָּת, דִּינוֹ (ט)
כְּשָׂכַח וְשָׁהָה (הַגְּה"א); וְאִם הִחְזִירָם (י) יִשְׂרָאֵל, דִּינוֹ כְּעָבַר וְשָׁהָה (הַגְּהוֹת מְרֻדְכִי),
וְאִם מְצַטְמֵק וְרַע לוֹ, מִתֵּר שְׁהָרִי לֹא נִהְיָה מִן הָאָסוּר (בֵּית יוֹסֵף) וְעֵינָן לְעִיל
רִישׁ סִי רַנ"ז. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמֵאֵכֶל בֶּן
דְּרוֹסָאֵי (פ"י שֶׁם אָדָם שֶׁהָיָה אוֹכֵל מֵאֵכֶלוֹ שֶׁלֹּא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ), אוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל
כָּל צָרְכוֹ וּמְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ, מִתֵּר לְהִשְׁהוֹתוֹ עַל גְּבִי
כִּירָה. הַגָּה: אוֹ אֶפְלוּ עַל גְּבִי תַנּוּר (הַמַּגִּיד פ"ג וְהַגְּהוֹת מְרֻדְכִי וּמִמּוֹנֵי פ"ג וְרִישׁ
פ' פִּירָה וּבֵית יוֹסֵף), אֶפְלוּ הִסֵּק בְּגִפְתָּה וְעֵצִים וְאֶפְלוּ אֵינָה גְרוּפָה
וְקִטּוּמָה; וְלֹא הִזְכָּרָה גְרוּפָה וְקִטּוּמָה וְהִסֵּק בְּקֶשׁ
וּגְבָבָא אֶלֶּא כְּשֶׁהִתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל וְלֹא הִגִּיעַ לְמֵאֵכֶל בֶּן

דְרוֹסָאִי; וְכֵן לְעֵנִין אִם נָטַל הַקְדָּרָה מֵעֲלֶיהָ וּבֹא לְהַחְזִירָה עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת; וְאִם שָׁכַח וְשָׁהָה תַּבְּשִׁיל שֶׁהִתְחִיל לְהַתְבַּשֵּׁל וְלֹא הִגִּיעַ לְמֵאֲכָל בֶּן דְרוֹסָאִי, אָסוּר. וְאִין צָרִיךְ לֹמַר אִם עָבַר וְשָׁהָה. הַגָּה: וְנִהְיֶה לְהַקְל בְּסַבְרָא הָאֲחֵרוֹנָה. וְכָל זֶה בְּעֵנִין שְׁהֵיָה, שֶׁהַקְדָּרָה יוֹשְׁבֵת עַל כֶּסֶא שֶׁל בְּרִזָּל אוֹ עַל גְּבֵי אַבְנִים וְאֵינָה נֹוגַעַת בְּגַחְלִים; אָבֵל הַטְּמָנָה עַל גְּבֵי גַחְלִים, לַדִּי' אָסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוּ אִם הַקְדָּרָה עוֹמֶדֶת עַל גְּבֵי הָאֵשׁ מִמֶּשׁ, כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְגַלָּה לְמַעַלָּה לֹא מְקַרֵי הַטְּמָנָה, וְשָׂרִי; וְכֵן הַמְנַהֵג, רַק שְׁנֹזְהָרִים לְנִתְקוֹן קֶצֶת קֶדֶם הַשַּׁבָּת מִן הָאֵשׁ כְּדִי שְׁיֻכַּל יִשְׂרָאֵל לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם; וְאִם לֹא נִתְקוֹ מִן הָאֵשׁ וְנִמְצָאוּ עַל גְּבֵי הָאֵשׁ בְּשַׁבָּת, יֵשׁ לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם (יֵא) עַל יְדֵי עֲבוּיִם; וְאִם לִיכָא עֲבוּיִם, מְתַר לְיִשְׂרָאֵל לְהַסִּירוֹ מִשָּׁם. וְיִזְהַר שְׂיִקְחָנוּ מִשָּׁם בְּנַחַת וְלֹא יִנְעֻעַ הַגַּחְלִים, וְאִזּוּ אִם יִנְעֻעֶן קֶצֶת, דְּבַר שְׂאִין מְתַכְּוֹן שְׂרִי (מְרַדְכֵי רִי"ב כִּירָה וְהַגְמִי"י פ"ו).

באר היטב (א) חי. פי' אז שרי ליתנו סמוך לחשיכה ממש אבל אם נתנו מבע"י אסור דכבר נתבשל קצת קודם שבת וצריך לסלקו משחשיכה אא"כ נתבשל כל צרכו קודם שבת ע"י סי' רנ"ד: **(ב) באפר.** ואין צריך לקטום עד שאינו ניכר שם אש כלל רק בקטימה כל שהוא סגי ר"ן ב"י. ואפי' הובערה אח"כ שרי כיון דגילה דעתו דלא בעיא לגחלים סגי: **(ג) חיה.** דוקא חתיכת בשר אבל ירק לא מהני. ב"י: **(ד) לסמוך לה.** אפי' בשבת כמ"ש רמ"א ס"ס זה: **(ה) ותנור.** מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: **(ו) כ"ז שהיז סולדת בו.** עיין ס"ה בהג"ה: **(ז) עד מוצאי שבת.** לכל אדם כמו שכתב הטור וכן כתב בד"מ מ"א: **(ח) עכו"ם.** לצורך ישראל והתבשיל מצטמק ויפה לו: **(ט) ושהה.** דלא נהנה ממנו כ"כ כיון שכבר היה ראוי לאכול: **(י) ישראל.** ובשבת אפי' בשוגג דינו כעבר ושהה ואסור אם מצטמק ויפה לו ומיהו נ"ל בזה דלאחרים שרי מ"א. (ובסי' אליהו רבה אוסר גם לאחרים במצטמק ויפה לו לדעה זו ע"ש): **(יא) ע"י עכו"ם.** בתשו' רמ"א סי' ק"ב מתיר לפתוח התנור בליל שבת והעכו"ם חוזר וסותם אם נתבשל המאכל כמב"ד אבל אסור לומר לו לטוח בטיט וכתב בדרשות מהרי"ל פעם א' הטמינו בתנור לצורך שבת ונכבה האש וקראו לגוי בליל שבת והוציא הקדירות והדליק האש והטמין שנית והתיר מהרי"ל ז"ל החמין לאותה שבת והזהיר מלעשות עוד דאיסור קא עביד עכ"ל וכתב הע"ת ונראה דמיירי כשכבר נתבשלו הקדרות כמאכל ב"ד. ואפי"ה לפע"ד הפריז על מידותיו להקל יותר מדאי ע"ש:

ב כִּירָה שְׁהִיא גְרוּפָה וּקְטוּמָה וְנָטַל הַקְדָּרָה מֵעֲלֶיהָ
אֶפְלוּ בְּשַׁבָּת, מִתֵּר לְהַחֲזִירָה כָּל זְמַן שְׁהִיא **(יב)** רוֹתַחַת.
הגה: ועודתה בְּדוֹ (טור), וְלֹא הִנִּיחָה עַל גְּבִי קַרְקַע. הגה: וְדַעְתּוּ
(יג) לְהַחֲזִירָה (טור); וְדוֹקָא עַל **(יד)** גְּבָה, אֲבָל לְתוֹכָהּ אֲסוּר.
וּבִתְנוּר, אֲסוּר לְהַחֲזִיר אֶפְלוּ הוּא גְרוּף וּקְטוּם; וְהוּא
הַדִּין לְכַפֵּחַ, אִם הִסִּיקוּ בְּגִפְתָּ וְעֵצִים. הגה: וְדוֹקָא שְׁהִתְבַּשֵּׁל
מִבֶּשֶׁל כָּל צָרְכוֹ (בֵּית יוֹסֵף), וְאִז מִתֵּר לְהַחֲזִירוֹ, וְאֶפְלוּ לְכִירָה אַחֲרַת, אֲבָל אִם
לֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ אֲסוּר, אֶפְלוּ בְּאוֹתָהּ כִּירָה (מִיְמוּנֵי פ"ג). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל
זֶה אֵינוֹ אֲסוּר רַק כְּשֶׁנִּטְלוּ מִן הַכִּירָה **(טו)** מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא הִחֲזִירוּ עַד
שְׁחֻשְׁכָּה; אֲבָל אִם לָקַחוּ מִשָּׁם מִשְׁחֻשְׁכָּה, אֶפְלוּ הִנִּיחוּ עַל גְּבִי קַרְקַע מִתֵּר
(ר"ן פ' כִּירָה וְכָל ב"ו), וְכֵן נוֹהֲגִים לְהַקֵּל בְּתַנּוּרִים שְׁלָנוּ שֵׁישׁ לָהֶם דִּין כִּירָה,
וְסוֹמְכִין עֲצָמָם עַל דְּבָרֵי הַמְּקַלִּין, וְטוֹב לְהַחֲמִיר. מִיְהוּ **(טז)** אִם נִצְטַנּוּ, לְכֻלֵּי
עֲלָמָא אֲסוּר (בֵּית יוֹסֵף). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם הוֹצִיא מֵאֶחָד מִן הַתְּנוּר (בְּשַׁבָּת),
אֲסוּר לְהִנִּיחוֹ בְּכָרִים **(יז)** וּבְכִסְתוֹת (הגה"מ פ"ז). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל שְׁהוּא
סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה, אוֹ סְמוּךְ לְבָרְכוֹ שְׁהוּא קְבֵלַת שַׁבָּת לְדִידוֹ, (הַגְּהוֹת מְרַדְכִי), אִם
הוּא סְמוּךְ כָּל כֶּף שְׁאִם נִצְטַנּוּ הַקְדָּרָה אִי אֶפְשָׁר לְהַרְתִּיחָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, דֵּינוּ
כְּמוֹ **(יח)** בְּשַׁבָּת עֲצָמוֹ. וְיֵשׁ מְקַלִּין בְּזֶה, וְהַמְּנַהֵג לְהַקֵּל, אִדּוּ טוֹב לְהַחֲמִיר
בְּמָקוֹם שְׁאִין צָרָךְ כָּל כֶּף. וְדוֹקָא עַל גְּבִי כִירָה מִמֶּשׁ, אֲבָל לְסְמוּךְ, אֶפְלוּ סְמוּךְ
לְאֵשׁ, בְּמָקוֹם שְׁהִיד סוֹלְדַת בּוֹ, שְׂרִי אֶפְלוּ סְמוּךְ **(יט)** לְחֻשְׁכָּה (הגמ"ר וְהַגְּמִי"י).
וּבִתְנוּר אֵין **(כ)** חֲלוּק בֵּין לְהַחֲזִיר עֲלָיו אוֹ לְסְמוּךְ אֶצְלוֹ; וְדוֹקָא בְּמָקוֹם שְׁהִיד
סוֹלְדַת, אֲבָל אֵין הִיד סוֹלְדַת שָׁם, שְׂרִי אֶפְלוּ בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שְׁתִּתְבָּאָר לְקַמּוֹן סִי
שִׁיחַ.

באר היטב (יב) רותחת. ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי כמ"ש סי' שי"ח ס"ד
ועיי' סוף סי' בהג"ה: **(יג) להחזירה.** וב"י ס"ל אפי' אין דעתו להחזיר שרי:
(יד) גבה. ובכירות שלנו שהן פשוטות תוכה וע"ג א' הן ומותר. ש"ג. ואם יש
אש על הכירה עיי' סי' שי"ח ס"ד וט"ו: **(טו) מבע"י.** דאז בטלה הטמנה
הראשונה והוי כמטמין לכתחלה בשבת משא"כ בנוטל בשבת: **(טז) נצטנן.**
היינו לגמרי דשייך בו אח"כ בישול חדש ועיי' סי' שי"ח. כתב הט"ז במקום
דמותר להחזיר כאן מותר אפי' לסתום פי התנור בדף אחר החזרה דסתימת
הדף לא מיקרי הטמנה. וכ"ז באין גחלים בוערות בתנור אבל יש גחלים
בוערות זה פשוט במשנה דבאינו גרוף וקטום אפי' לב"ה אסור להחזירם אפי'

בתנור דידן דדמי לכירה דאסור להחזיר בכל גווני עכ"ל: (יז) **וכסתות**. דגרע מלהחזיר לתנור דה"ל כתחלת הטמנה ד"מ. ואם הוא פתוח למעלה מותר דלא מיקרי הטמנה כמ"ש רמ"א. ט"ז: (יח) **בשבת**. ואם אינה מבושלת כל צרכו אסור להחזיר סמוך לחשיכה אבל חי לגמרי שרי סמוך לחשיכה ממש וכמ"ש ס"א. ואין ליטול הקדירה מהכירה וליתנה ע"ג התנור שאינו גרוף וקטום סמוך לחשיכה מ"א ועיין ס"ק כ"ו משי"ש לענין תנורים שלנו: (יט) **לחשיכה**. ואפילו נצטנן לגמרי דאלי"כ אפי" בשבת שרי ועי' סי' שי"ח: (כ) **חילוק**. היינו בתנור שבזמן התלמוד. אבל כבר כתב הש"ע דתנורים שלנו הם ככירה:

ג המשקים בבקר וראה שהקדיחה תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה ישנה (כא) ריקנית על פי הפירה ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדירה ריקנית; ויזהר שלא ישים קדרתו על גבי קרקע, ושתהיה רותחת. וכבר נתבאר שנוהגים להקל אף אם נתנה על גבי קרקע.

באר היטב (כא) ריקנית. דבריקנית חדשה לכ"ע אסור דמלבנה. מ"א:

ד יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמין ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק וע"ל סי' שי"ח.

ה מתר לתת על פי קדרת חמין בשבת, תבשיל שנתבשיל מערב שבת כל צרכו, כגון (כב) פאנדי"ש וכיוצא בהן, לחממן, לפי שאין דרך בשול בכך; אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי המחס, ודאי אסור. הגה: והוא

הדין שְׁאָסוּר לְהַנִּיחוֹ עַל גְּבֵי כִּיָּה, אֶפְלוּ גְרוּפָה וּקְטוּמָה, דְּלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא חֲזָרָה וּכְדָרָךְ שְׁנֵתִבְאָר. וַיֵּשׁ מִתִּירִין לִתְּוֹךְ הַתְּנוּר שְׁאָפוּ בּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, דְּמֵאֲחַר שְׁלֹא הִטְמִינוּ בּוֹ רַק אָפוּ בּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לֹא נִשְׂאָר בּוֹ רַק הֶבֶל מְעַט וְאִין לְחוּשׁ לְבָשׂוּל (כַּל בּוֹ), וּבִלְבָד שְׁלֹא נִצְטַנּוּ לְגַמְרִי. וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין בְּזָה. וְאִם הַחֵם כָּל כָּד בַּתְּנוּר שְׁהִיד סוּלְדָת בּוֹ, אֶסוּר וְעֵין לְקַמֵּן סִימָן שִׁי"ח. וְכֵן הַדְּבָרִים שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת מִדְּבָרִים אֵלּוּ, אֶסוּר לֹמַר לַעֲבוּיִם לַעֲשׂוֹת. לְכֹן אֶסוּר לֹמַר לַעֲבוּיִם לְהַחֵם הַקְּדָרָה אִם נִצְטַנּוּ; וְאִם עָשָׂה כֹן, אֶסוּר לְאָכְלוֹ אֶפְלוּ צוּנָן (בֵּית יוֹסֵף וְהַרְשֵׁב"א בַּתְּשׁוּבָה). אֲמָנָם אִם לֹא נִצְטַנּוּ כָּל כָּד, שְׁעֵדִין רְאוּיִים לְאָכֵל, אִם חִמְמוּ אוֹתוֹ הַעֲבוּיִם, מִתְּרִין לְאָכֵל. לְכֹן נוֹהֲגִין שְׁהַעֲבוּיִם מוֹצִיאִין הַקְּדָרוֹת מִן הַתְּנוּרִים שְׁמִטְמִינִים בָּהֶן וּמוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֶצֶל תְּנוּר בֵּית הַחֲרָף אוֹ עֲלִיו (כַּג) וּמִבְּעַרְתָּ אַחַר כָּד הַתְּנוּר הַהוּא וְעַל יְדֵי זֶה הַקְּדָרוֹת חוֹזְרִים וְנִרְתְּחִים. אֲבָל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, אֶסוּר (כַּד) בְּכֹהֵאִי גִּוְנָא (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן). אֲבָל אִם הַקְּדָרוֹת עֲדִין חֲמִין, מִתְּר (כֵּה) לְהַעֲמִידוֹן אֶצֶל (כּו) תְּנוּר בֵּית הַחֲרָף, מֵאֲחַר שְׁנֵתִבְאָר דְּתְּנוּרִים שְׁלָנוּ יֵשׁ לְהֵם דִּין כִּיָּה, וּסְמִיכָה בְּכִיָּה שְׁאִינָה גְרוּפָה וּקְטוּמָה כְּדִין גְרוּפָה וּקְטוּמָה לַעֲנִין נְתִינָה עֲלֶיהָ. וְכֵבֶר נִתְּבְאָר שְׁנֵהֲגוּ לְהַקֵּל בַּחֲזָרָה בְּשִׁבְתָּ אֶפְלוּ הַנִּיחָה עַל גְּבֵי קָרְקַע, וְהוּא הַדִּין לְסַמְדָּ לְתְּנוּר שְׁאִינוּ גְרוּף וְקְטוּם הוּאֵיל וְהַקְּדָרָה עֲדִין חֵם וּמִבְּשָׁל כָּל צָרְפוֹ, וְכֹן הַמְּנַהֵג פְּשוּט לְהַתִּיר וְעֵיל סִי שִׁי"ח.

באר היטב (כב) פנאדי"ש. עיין ס"י ש"יח סעיף ט"ו: **(כג) ומבערת.** ופ"י כיון דאסור אמירה לנכרי להחם אם כן אסור לומר לעכו"ם להעמיד התבשיל שנתקרה על התנור שהוסק. ולכן נוהגין שהעכו"ם נותנין התבשיל שנתקרה לגמרי על התנור קודם שהוסק מ"א. וט"ז חולק על היתר זה וכתב שאין לבעל נפש לסמוך על היתר זה ע"ש באורך: **(כד) בכה"ג.** דה"ל כאחד נותן הקדרה ואחד נותן האור דהראשון פטור אבל אסור משא"כ באמירה לעכו"ם דשרי דהא עיקר כוונתו להחם הבית דשרי כמ"ש ס"ס רע"ו. ומזה נ"ל היתר שאם נתן העכו"ם מים לתוך הקדירה הקבוע בתנור ונתחממו שמותר הישראל ליהנות מהם להדיח בהם כלים ואפשר דאפי' נתן העכו"ם המים אחר שהוסק התנור דשרי אבל ישראל אסור ליתן המים אפי' קודם שהסיקו מיהו כשהכלים מלוכלכים בשומן נ"ל דאסור לשפוך רותחים עליהם ובשם מהר"פ מ"כ שמותר כיון שאינו מכויין אלא לצחצחון ול"נ שיניח הכלי תוך המים ולא יערה עליהם. מ"א: **(כה) להעמידן.** אפי' ישראל: **(כו) תנור.** אבל עליו אסור כיון שאינו גרוף וקטום ובתנורים שלנו שרי ליתן אפי' האש בתוך התנור כיון שיש מעזיבה המפסיק בין האש וכ"כ מהרי"ל אם הניח עץ או דף על תנור מותר להניח עליה קדירה. ונקוט האי כללא בידך דכל הנך שריותא המוזכרים בסי' זה אינו אלא בתבשיל חם אבל בתבשיל קר או שאר דברים קרים ע"י ס"י ש"יח איזה אסור משום בישול דאורייתא מ"א ועיין ס"ס רנ"ט בקיצור

סימן רנד - דיני תבשילין המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת

סעיפים

ט'

ובו

א אף על פי שבבשר חי מתיר להשהותו, הני מלי בקדירה, אבל בצלי שאצל (א) האש אסור להניחו סמוך לחשכה, שממהר להתבשל ואתי לחתויי. והני מלי בבשר שור או עז, אבל בשר גדי ועוף שהם מנתחים לאיברים, מתיר דלא חיישינן לחתוי, שאם יחתה בגחלים יתחרך (פ"י נ"א מגדר הצלי ונכנס בגדר הנשרף) הבשר, שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד. ואם הוא בתנור, וטח פיו בטיט, בין גדי ועוף שלמים בין בשר שור או עז, מתיר דלא חיישינן לחתוי, שאם בא לפתח התנור ולחתות, תפנס הרוח, ויצטנו התנור, ויתקשה הבשר ויפסיד. הגה: ואין חלוק בזה בין אם הוא חי לגמרי או שנתבשל קצת (בית יוסף) וכל זמן שחלל הגוף שלם, אף על פי שאין עליו ראשו וכרעיו, מקרי שלם (הגהות מרדכי). ויש מחמירין וסוברין דבתנור טוח בטיט, הפל שרי; ועל גבי האש שהוא מגלה, הפל אסור; ובתנור שפיו מכסה אלא שאינו טוח בטיט, אז יש לחלק בין גדי ועוף לשאר בשר, בדרך שנתבאר, והכי נהוג כסברא זו. (טור והג"א ובית יוסף בשם רש"י וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה).

באר היטב (א) האש. משמע דבצלי קדר שרי. מ"א :

ב אין צולין בצל וביצה או בשר על גבי גחלים, אלא כדי שיצלה מבעוד יום משני צדדיו, כמאכל בן דרוסאי שהיא חצי (ב) בשולו. אפלו הוא בשר גדי, דכיון שהניחו על גבי גחלים אינו חושש אלא שיצלה מהרה ואף על פי שיתחרד, הלכך חיישינן שמא יחיתה; אבל כשנצלה כמאכל בן דרוסאי, לא חיישינן דלקמא אתי לחתויי, אפלו אם הוא בשר שור, שמאחר שהוא ראוי לאכילה למה יחיתה להפסידו.

באר היטב (ב) בישולו. ועיי סיי קייג די"א שהוא שליש בישולו והכא פסק לחומרא משום חומרא דשבת:

ג אם עבר, או שכח, ונצלה בשבת (ג) באסור, אסור.

באר היטב (ג) אסור. ודוקא בשנתן על גבי האש שהוא מגולה אבל כשנתן לתוך התנור מכוסה אפיי בשר עז שרי בדיעבד. ב"ח מ"א:

ד פרות שנאכלין חיון, מתר לתנם סביב הקדרה אף על פי שאי אפשר שיצלו קדם (ד) חשכה; ומיהו צריך לזהר שלא יחזיר הכסוי אם נתגלה משחשכה, ושללא להוסיף עליו עד שיצלו, מפני (ה) שממהר לגמור בשולם בשבת.

באר היטב (ד) חשיכה. דחשיבי כמו נתבשלו כמב"ד דהרי ראוין לאוכלן חיון ול"ד לבצל בס"ב דאסור דאין טוב לאוכלן חי כמו תפוחים וה"ה כל דבר שאין טוב לאוכלו חי דאסור. מ"א: (ה) שממהר. וכ"ש שאסור להניחם בשבת סמוך לתנור אפיי קודם שהוסק ועיי ס"ס רצ"ג. מ"א: מ"א:

ה אין נותנין סמוך לחשכה פת בתנור, אלא כדי שיקרמו (פ"י שיעלה על פני הלחם קרום וקלפה מחמת האש) פניה המדבקים בתנור; ולא תררה על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה שכנגד האש. הגה: וכל שפורסה ואין החוטין נמשכין, קרוי קרימת פנים (הגה"מ פ"ג); ופשטידי"א או (ו) פלאדיין, צריך שיקרמו פניה למעלה ולמטה, ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן דרוסאי (בית יוסף בשם סמ"ג וסה"ת והגהות מ"מנו). ואם נתן אותם סמוך לחשכה ולא קרמו פניהם, אם במזיד, אסור עד מ"ש בכדי שיעשו; ואם (ז) בשוגג, אם אין לו מה יאכל, מתר לו לרדות ממנו מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים שאין להם מה יאכלו: באו ורדו לכם מזון שלש (ח) סעודות. וכשהוא רודה, לא ירדה במרדה (פ"י ברחת ובמזרה פ"ג) מרדה פאליה בלע"ז), אלא בסכין וכיוצא בו, שלא יעשה כדרך שעושה בחל; ואם אי אפשר לרדות בשנוי, ירדה במרדה; ואם נתנה בכדי שיקרמו פניה, כיון דלא עבד אסורא, וצריך שבת הוא, רודה כדרכו. ושלם לצרף היום, אסור אפלו (ט) בשנוי. הגה: וכל זה בתנור שאינו טוח בטיט (הג"א), אבל אם הוא טוח בטיט או שאינו אופה לצרף שבת רק למ"ש, די'ש לו זמן לאפותו, מתר דלא גזרינן בכהאי גו'נא שפ"א יח"תה (כ"ב).

באר היטב (ו) פלאדיין. ופשוט דבכירה גרופה וקטומה הכל שרי ועוגה או מיני בצק שאופין בקדירה דינן כפת ב"ח. ובלבד שאינן ממולאין מ"א (ובספר אבן העוזר מיישב מה שהקשה הב"ח והט"ז ומ"א והעלה להלכה אין לאפות פת בע"ש סמוך לחשיכה אלא כדי שיקרמו פני התחתון או עליון אבל אם נאפה בכלי צריך שיקרמו פני העליון והתחתון וגם מה שבתוכה כמב"ד): (ז) בשוגג. והא דלא קנסינן גם בשוגג כמ"ש ס"ח שאני הכא כיון דאין לו מה יאכל שרי: (ח) סעודות. ואם יש לו פת אחד מזון לג' סעודות אסור להציל בשבת בשביל לחם משנה דעיקר היתר בפת דוקא משום דחייב לאכול פת

בשבת ואי"כ שאר תבשילין אסור כי אם באין לו לאכול כלל עיין מ"א: (ט)
בשינוי. דרדית הפת שבות היא:

י וְאִם נִתְּנוּ בַשַּׁבָּת, אֶפְלוּ בְּמִזִּיד, מִתֵּר לוֹ לְרַדּוֹת קִדָּם
שְׂיֵאָפֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֵא לְיַדֵּי אֲסוּר (י) סְקִילָה.

באר היטב (י) סקילה. ודוקא הוא אבל אחרים אסורים לרדות ר"ו:

יז בַּתְּנוּרִים שְׁלָנוּ שְׂאִין בָּהֶם רְדִיָּה, מִתֵּר לְהוֹצִיא יוֹתֵר
מִשְׁלֵשׁ (יא) סְעֻדוֹת בְּסַכִּין אוֹ בְּשׁוּם דְּבַר שֶׁיִּתְחַב בּוֹ,
וּמִכָּל מְקוֹם לֹא יוֹצִיא בְּרַחַת מְשׁוּם דְּמַחֲזִי כְּעֶבְדִּין דְּחַל.

באר היטב (יא) סעודות. ודוקא כשרוצה לאכול ממנו בשבת אבל אסור
להוציא לצורך חול. מגן אברהם:

ח לֹא יִמְלֵא אָדָם קִדְרָה עֲסָסִיּוֹת (פי' מיני קטניות הגדלות בארץ
ישראל ולא בבבל) וְתוֹרְמוֹסִין וְיִתֵּן לְתוֹךְ (יב) הַתְּנוּרָה עֶרֶב שַׁבָּת
סְמוּךְ לַחֲשֻׁכָה, מִפְּנֵי שֶׁדְּבָרִים אֵלוּ אֵינָם צְרִיכִים בְּשׁוּל
רַב וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶם לְאֶכְלָם לְאַלְתֵּר, וּמִפְּנֵי כֵּן אֵף עַל פִּי
שֶׁלֹּא נִתְּבַשְׁלוּ כָּל עֶקֶר, הֲרִי הֵם כְּשֶׁאֵר תִּבְשִׁיל שֶׁהִתְחִיל
לְהִתְבַּשֵּׁל וְלֹא נִתְּבַשֵּׁל כָּל צֶרֶפוֹ, שֶׁאֲסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ;
וְהוּא הַדִּין לְכִירָה וְכַפָּת. הַגָּה: כְּשֶׁאֵינָן גְּרוּפִים וְקִטּוּמִים וְאֶפְשָׁר
לְחַתּוֹת (בית יוסף ומ"מ פ"ב), וְאִם עָשָׂה כֵּן, אֶפְלוּ בְּשׁוּגֵג, אֲסוּרִים
לִמַּיִם עַד כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ.

באר היטב (יב) התנור. ובטח פיו בטיט שרי. מ"א:

ט כִּיּוֹצֵא בּוֹ לֹא יִמְלֵא חֻבֵּית שֶׁל (יג) מֵיִם וַיִּתֵּן לְתוֹךְ הַתְּנֹנִיר עָרֵב שֶׁבֶת עִם חֲשֻׁכָה; וְאִם עָשָׂה כֵן, אֲסוּרִים לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ.

באר היטב (יג) מים. אע"ג דמים ראוין לשתות חיין מ"מ אין טובין כ"כ כפירות כמ"ש ס"ד או י"ל דהכא איירי דקא בעי לה להדחה ואז צריכין להיות חמין ולפי"ז אסור ליתן מים לתוך הקדירות שבתנורים אע"ג דמתכוין שלא יבקע הקדירה מ"מ הא קבעי לה להדחה וחיישינן שמא יחתה לכן צריך ליתן מבע"י מ"א וע"ל סימן רנ"ג ס"ק כ"ד משי"ש בשם המ"א:

סימן רנה - הכנת האש קדם הכנסת

שבת

סעיפים

ג'

ובו

א אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשכה, עד שיצית בהן האור בענן שתהא השלהבת עולה מאליה בלי סיוע עצים אחרים; ואם הוא עץ יחידי, צריך שיאחז האור ברב עביו וברב הקפו ואם לא הדלקה כל כך, אסור ליהנות בה **(א)** בשבת, גזרה שפא יחתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. וכשהדלקה **(ב)** פשעור, יכול **(ג)** להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה, בין אם הוא על גבי קרקע או על גבי המנורה, ואפלו היא מדברים שאין עושין מהם פתילה לשבת.

באר היטב (א) בשבת. פ"י אפי' הודלקה אח"כ לגמרי. מ"א: **(ב) כשיעור.** פ"י קודם השבת: **(ג) להתחמם.** ומ"מ אין לישיב בסמוך אצל זנבות האודים כי יש לחוש שיגע בהם כדי שיבעירו היטב כדרך שעושין במדורה שמהפכין שלא תכבה ט"ז עיין סי' ער"ה ס"ק ו' ע"ש:

ב יש אומרים ש**בפחמין אפלו לא אחז בהם האור אלא כל שהוא, שרי מפני שהם דולקים והולכים.**

ג מדורה של זפת, ושל גפרית, ושל קש וגבבא אפלו לא אחז בהם האור אלא כל שהוא, שרי. וכן מדורה של קנים, ושל גרעיני תמרים כשהם מפזרים. אבל אם הקנים אגדות, והגרעינים בסל, צריכים שיצית בהם האור עד שתהא השלהבת עולה מאליה; ויש אומרים בהפך.

סימן רנו - ששה תקיעות שהיו

תוקעין בערב שבת

ובו סעיף אחד

א כשהיו ישראל בישובן, היו תוקעין בערב שבת ששה תקיעות, כדי להבדיל את העם מן המלאכה. הגה: ונהגו בקהלות הקדושות, שכל שהוא סמוך לשבת כחצי או שעה, שמכריז שליח

צבור להקין עצמן לשבת, והוא במקום התקיעות בימיהם, וכן ראוי (א) לנהג בכל מקום.

באר היטב (א) לנהוג כן. וכן נוהגין לשלוח איש לבטל הבעלי מלאכות ממלאכתן וגם ראוי לבעלי החניות שיסגרו כמו שעה קודם שבת כי ראיתי גדולה המכשלה שלפעמים בא שר א' ונמשך המו"מ עד הלילה ואשמם בראשיכם כתיב. וגם רוב העולם יש להם היתר כל עוד שלא אמרו ברכו אפי' הוא לילה ממש וזה ראיתי בעיני לכן יש להקדים אמירת ברכו ואין להמתין על אדם חשוב וגדול שעדיין לא בא כי זכות הוא שלא יתחלל שבת על ידו וחכם עיניו בראשו מ"א. ומצאתי מי שלא תיקן מאכלו יש להמתין עם ברכו ואם הוא סמוך לבה"ש אל ימתינו. ס"ח סימן רס"ב ובמ"א סימן רס"ג ס"ק ע"ש:

סימן רנז - דיני הטמנת חמין

סעיפים

ח'

ובו

א אין טומנין (א) בשבת, אפלו בדבר שאינו מוסיף הבל; אבל בספק חשכה, טומנין בו. ואין טומנין בדבר המוסיף הבל אפלו מבעוד יום, ואם הטמין בדבר המוסיף הבל, התבשיל (ב) אסור אפלו בדיעבד. ודוקא בצונן, שנתחמם או שנצטמק ויפה לו, אבל בעומד (ג) בחמימותו כשעה ראשונה, מתר. הגה: יש אומרים דאם שכח והטמין בשוגג בדבר המוסיף הבל, שרי (ד) לאכל (הנהות מרדכי). ויש אומרים דכל זה אינו אסור אלא כשעושה לצרף לילה, אבל כשמטמין לצרף מתר, (ה) מתר להטמין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל. (מרדכי ריש פרק פירה ובית יוסף סוף סימן רנ"ג בשם שבולי לקט), ובדיעבד יש לסמוך על זה ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.

באר היטב (א) בשבת. ר"ל לאחר שנתבשל התבשיל רוצה להטמינו בדבר שישמור חומו כמ"ש סי' רנ"ג סי"ב בהג"ה והטעם דשמא ימצא קדירתו צוננת וירתיחנה. אבל ספק חשיכה סתם קדירות רותחות הם ובמוסיף הבל אפי' בע"ש אסור שמא יטמין ברמץ פי' אפר עם גחלים וזה אסור דשמא יחתה בגחלים משחשיכה: **(ב) אסור.** פירוש אפילו בשוגג ואע"ג דבשכח ושהה מתיר בסימן רנ"ג מכל מקום בהטמנה מחמירין טפי. מ"א: **(ג) בחמימותו.** וה"ה המטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל דשרי דהא אינו אלא עומד בחמימותו. מ"א: **(ד) לאכול.** ודוקא תבשיל שנתבשל כ"צ אבל נגמר בשולו בשבת אסור דלא עדיף משהיה. מ"א ועט"ז: **(ה) מותר.** דלא יחתה דבלא"ה יתבשל עד למחר:

ב אֶפְלוּ תַבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ, אָסוּר לְהִטְמִין בְּשֶׁבֶת אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁאִינוּ מוֹסִיף הֶבֶל. וּמִכָּל מְקוֹם לְשׁוּם כְּלִי עַל הַתְּבַשִּׁיל כְּדִי לְשַׁמְרוֹ מִן הָעֶכְבְּרִים, אוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְטַנֵּף בְּעַפְרוֹרִית, שָׂרִי שֶׁאִין זֶה כְּמִטְמִין לְהַחִם אֲלָא כְּשׁוֹמֵר וְנוֹתֵן כְּסוּי עַל הַקְּדֵרָה וְעֵין לְעִיל סִי רִנְיָג.

ג אֵלוּ הֵם דְּבָרִים הַמוֹסִיפִים הֶבֶל: פְּסֻלַּת שֶׁל זֵיתִים אוֹ שֶׁל שׁוּמְשָׁמִין וְזָבֵל וּמֶלַח וְסִיד וְחֵל, בֵּין לַחִים בֵּין יִבְשִׁים, וְתָבֹן וְזָגִין וּמוֹכִין וְעֶשְׂבִים בְּזָמֵן שֶׁשְׁלֶשְׁתָּן **(ו)** לַחִין. וְאֵלוּ דְּבָרִים שֶׁאִינָם מוֹסִיפִים הֶבֶל: כְּסוּת וּפְרוֹת וְכִנְפֵי יוֹנָה אוֹ שְׂאֵר נוֹצוֹת (מֵהַרְרִיא בְּהַגְהוֹת) וְיַנְעֻרַת שֶׁל פְּשֻׁתָן וְיַנְסֻרַת שֶׁל חֶרֶשִׁין (פִּי הַקֶּשֶׁת הַדֶּק הַנוֹפֵל מִן הָעֵץ כְּשֶׁמִּגְרָרִים אוֹתוֹ בְּמִגְרָה). **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִתֵּר לְהִטְמִין בְּסֻלְעִים, אָף עַל פִּי שֶׁמוֹסִיפִין הֶבֶל, דְּמִלְתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא לֹא גָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן (תוֹסְפוֹת וּמְרָדְכֵי רִ"פ לֹא יַחֲפֹר).

באר היטב (ו) לחין. צריך לומר דחשיב לתבן וזגים כחדא ומדסתם משמע דאפי' לחים מחמת ד"א אסור מ"א. ורוב פוסקים ס"ל דוקא לחים מחמת עצמן אסור ולא בלחין מחמת ד"א עיין עט"ז וביד אהרן:

ד אף על פי שאין טומנין בשבת אפלו בדבר שאין מוסיף הבל, אם טמן בו מבעוד יום ונתגלה (ז) משחשכה, מתר לחזר ולכסותו; וכן אם רצה להוסיף עליו בשבת, מוסיף; וכן אם רוצה לטלו פלו ולתת אחר במקומו, בין שהראשון חס יותר מהשני בין שהשני חס יותר מהראשון, אפלו לא היה מכסה אלא בסדן יכול לטלו לכסותו בגלופקרין; והוא שנתבשלה הקדרה כל צרכה; אבל אם אינה מבשלת כל צרכו, אפלו להוסיף על הכסוי, אסור שתוספת זה גורם לה להתבשל.

באר היטב (ז) משחשיכה. אבל אם נתגלה מבע"י אסור לכסותו בשבת דה"ל כמטמין לכתחלה וע"י סימן רנ"ג ס"ב בהג"ה. וב"ח מיקל אפי' אם נתגלה מבע"י:

ה אם פנה התבשיל בשבת מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת, מתר (ח) להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל.

באר היטב (ח) להטמינו. דלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חס שהוא בכ"ר שנתבשל אבל אם פינה ה"ל כמטמין את הצונן דמותר ומט"ז נראה דאפי' החזירו לכלי הראשון נמי שרי דכבר אין לו דין כ"ר ואפשר אפי' בכ"ר אם נתקרה קצת שרי להטמינו מ"א וע"י סי' ש"ח:

י מתר להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו; אבל

בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל, וְאֶפְלוּ לְהִטְמִין צוּיָן גְּמוּר וְאֶפְלוּ
מִבְּעוֹד יוֹם, נָמִי אָסוּר.

ז כָּל הַיְכָא דְאֶסְרִינָן הִטְמִנָּה, אֶפְלוּ בְּקִדְרָה מִבְּשֻׁלַת כָּל
צָרְכוֹ אֶסְרִינָן, וְאֶפְלוּ מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ. **הגה:** וְכוּ עֶקֶר. וַיֵּשׁ
מִקְלִין וְאוֹמְרִים דְּכָל שְׁהוּא חַי לְגַמְרִי אוּ נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ, מִתָּר בְּהִטְמִנָּה
כְּמוֹ **(ט)** בְּשֵׁהוּי, וְכְמוֹ שְׁנִתְבַּאֵר לְעֵיל סִימָן רִנְיָג. וּבְמָקוֹם שְׁנִהְיָו לְהַקֵּל עַל
פִּי סְבָרָא זֹו, אֵין לְמַחוֹת בְּיָדָם. אֲבָל אֵין לְנַהֵג כֵּן בְּשֻׁאֵר מְקוֹמוֹת.

באר היטב (ט) בשיהוי. ולדעת י"א אפי' נתבשל כמב"ד כמ"ש סי' רנ"ג:

ח אֵף עַל פִּי שְׁמִתָּר לְהַשְׁהוֹת קִדְרָה עַל גְּבִי כִּירָה שְׁיֵשׁ
בָּה גְּחָלִים עַל פִּי הַדְּרָכִים שְׁנִתְבַּאֵרוּ בְּסִי רִנְיָג, אִם הוּא
מְכֻסָּה בְּבִגְדִים אֵף עַל פִּי שְׁהַבְּגָדִים אֵינָם מוֹסִיפִים הֶבֶל
מִחֲמַת עֲצָמָן מְכָל מְקוֹם מִחֲמַת אֵשׁ שְׁתַּחֲתִיָּהֶם מוֹסִיף
הֶבֶל (וְאָסוּר). וּמִיָּהוּ כָּל שְׁהוּא בְּעֵנָן שְׁאֵין הַבְּגָדִים נוֹגְעִים
בְּקִדְרָה, אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ אֵשׁ תַּחֲתִיָּה, כִּיּוֹן שְׁאֵינּוּ עוֹשֵׂה
דָּרָךְ הִטְמִנָּה, שְׂרִי. הַלְּכָךְ הַיְכָא שְׁמַעְמִיד קִדְרָה עַל כִּירָה
אוּ כְּפָח שְׁיֵשׁ בָּהֶם גְּחָלִים, וְאֵין שׁוּלֵי הַקִּדְרָה נוֹגְעִים **(י)**
בְּגְחָלִים, שְׁהוּי מְקָרִי וּמִתָּר עַל פִּי הַדְּרָכִים שְׁנִתְבַּאֵרוּ
בְּסִימָן רִנְיָג. וְאִם נָתַן עַל הַקִּדְרָה כְּלִי רְחָב שְׁאֵינּוּ נוֹגְעַ
בְּצִדֵי הַקִּדְרָה, וְנָתַן בְּגָדִים עַל אוֹתוֹ כְּלִי רְחָב, מִתָּר
דְּכִיּוֹן שְׁאֵין הַבְּגָדִים נְתוּנִים אֶלָּא עַל אוֹתוֹ כְּלִי רְחָב
שְׁאֵינּוּ נוֹגְעַ בְּצִדֵי קִדְרָה, אֵין כָּאן הִטְמִנָּה. וְכוּ מִתָּר
לְהַנִּיחַ הַקִּדְרָה בְּתַנּוּרִים שְׁלָנוּ, עַל יְדֵי שְׁיִתָּן בְּתוֹכָהּ
חֲתִיכָה חֲמָה, וְהוּא שְׁלָא תִּהְיָ הַקִּדְרָה נוֹגְעַת בְּגְחָלִים,

וְאִף עַל פִּי שְׁמִכְסָה (יא) פִּי הַתְּנוּר בְּבִגְדִים, כִּיּוֹן שְׂאִין
הַבְּגָדִים נוֹגְעִים בְּקִדְרָה לָאוּ הַטְּמֵנָה הוּא, וְשָׂרִי. הַגָּה:
וְהַטְּמֵנָה שְׁעוֹשִׁין בְּמִדִּינוֹת אֱלוֹ, שְׁמִטְמִינִים בְּתְנוּר וְטַחִין פִּי הַתְּנוּר בְּטִיט,
(יב) שָׂרִי לְכֹלֵי עֲלָמָא (אור זרוע וּתְרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ס"ט וְאָגוּר), וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר
לְעִיל סִי רַנ"ד, וְיִתְבָּאָר לְקַמָּן סוּף סִי רַנ"ט. וּמִצְוָה לְהַטְמִין לְשַׁבָּת, כְּדִי
שְׂאִיכָל חֲמִין (יג) בְּשַׁבָּת, כִּי זֶה מְכַבּוּד וְעִנְיָן שַׁבָּת. וְכֹל מִי שְׂאִינוּ מֵאֲמִין
בְּדַבְרֵי הַחֲכָמִים וְאוֹסֵר אֲכִילַת חֲמִין בְּשַׁבָּת, חִיּוּשִׁינָן שְׂמָא אֲפִיקוֹרְס הוּא
(בַּעַל הַמְּאוּר פָּרַק כִּירָה וְכֹל בּו).

באר היטב (י) בגחלים. לדברי רמ"א בסי' רנ"ג אפי' נוגעים בגחלים שרי כיון
שאין טמון בבגדים עיין מ"א: (יא) פי התנור. היינו דוקא בפשטיד"א או
במיני קטניות שממהרין להתבשל אבל בשר חי אין צריך לטיחה ובמקומות
שלא נהגו לטוח בטיט אסור לתת מיני קטניות או מיני בצק אלא כדי שיתבשל
כמב"ד. מ"א: (יב) שרי לכ"ע. וצריך ליזהר שלא יעמיד הקדירה אצל דופן
התנור דאז נראה כהטמנה דהא עיקר ההיתר שיש הפסק אויר בין הקדירה
לדופן וגם הדף הסותם התנור לא יגע בקדירה מטעם זה ט"ז. ע"ש: (יג)
בשבת. ואם מזיק לו החמין מותר לאכול צונן מט"מ:

סימן רנח - שמתר להשים ערב שבת דבר קר על קדרה חמה

אחד

סעיף

ובו

א מִתֵּר לְהַנִּיחַ מִבְּעוֹד יוֹם כָּלִי שְׂיֵשׁ בּוֹ דְּבַר קָר עַל גְּבִי
קִדְרָה חֲמָה, שְׂאִין זֶה (א) כְּטוֹמֵן בְּדַבְרֵי הַמוֹסִיף הֶבֶל.

באר היטב (א) כטומן. ולא יפה עושים שבימות החורף לוקחים כלי עם משקה
ותוחבין אותו בשבת לתוך כלי מלא מים חם שיפיג צינתו ואח"כ שותין

המשקה שזהו דרך הטמנה ממש כיון שכולו טמון בתוכו והטמנה אסור אפי' לזמן מועט. ועיקר טעם ההיתר כאן כיון שאינו טמון בתוכו ממש רק מונח עליו ט"ז עיין שם (ובספר אליהו רבה חולק עליו ומתיר אף בכולו טמון בתוכו כיון שהוא כלי שני וא"כ אינו מוסיף הבל ובסימן רנ"ז מבואר דמותר להטמין בשבת באינו מוסיף הבל כדי שתפיג צינתו ע"ש):

סימן רנט - כמה דיני הטמנה וטלטולם

סעיפים

ז'

ובו

א (א) מוכין, (פ"י כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגיורת בגדים בלויים), שטמן בהם דרך מקרה, אסור לטלטלן אלא מנער הכסוי והן נופלות; וכגון שמקצתו מגלה, שאין זה טלטול אלא מצדו. **ב) ואם** יחדן לכד, מתר לטלטלן. אבל אם טמן בגזי צמר, אפלו לא יחדן לכד, מתר לטלטלן. והני מלי סתם גזין שאין עומדין לסחורה, אבל אם נתנם **ג) לאוצר לסחורה**, צריכין יחוד ואם טמן בהם בלא יחוד, מנער הכסוי והן נופלות, דהינו: לומר שנוטל כסוי הקדרה שיש תורת כלי עליה, ואף על פי שהם עליה לא אכפת לן, דלא נעשית בסיס להן.

באר היטב (א) מוכין. מוקצין הם למלאכה ואסור לטלטלן: **(ב) יחדן**. פירוש לעולם: **(ג) לאוצר**. ודוקא כשמקפיד עליהם כמ"ש סי' ש"ח ס"א (ובס' אבן העוזר חולק דאפי' אין מקפיד עליהם אסור ע"ש):

ב הנותנים אבנים (ד) ולבנים סביב הקדרה צריך שייחדם לכך לעולם, שהרי כל זמן שלא יחדן אינם חשובים לו ומשליכו. הלכך אסור לטלטלו, אם לא שיצניעם ומיחדן לכך.

באר היטב (ד) ולבנים. וה"ה עצים העומדים להסקה אסור לסתום בהן פי תנור דלא יוכל לטלטלן בשבת עיי' ס"י ש"ח ס"ק כ"א. והאבנים המונחים על גבי כירה שרי לטלטלינהו דמיוחדין לתשמיש. מ"א:

ג הטומן בקפה מלאה גזי צמר שאסור לטלטל והוציא הקדרה, כל זמן שלא נתקלקלה הגומא יכול להחזירה; ואם נתקלקלה, לא יחזירה. ואפלו לכתחלה יכול להוציאה על דעת להחזירה אם לא תתקלקל, ולא חיישינו שפא יחזירה אף אם תתקלקל. ויש אומרים שאפלו טמן בדבר שמתר לטלטל, אם נתקלקלה הגומא, לא יחזיר מפני שתצטרך הקדרה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה ונמצא כמי שטומן בשבת.

ד טמן בדבר שאינו נטל וכסה פיה בדבר הנטל, מגלה הפסוי ואוחז בקדרה ומוציאה.

ה טמן וכסה בדבר שאינו נטל, אם מקצת הקדרה מגלה נוטל ומחזיר; ואם לאו, אינו נוטל.

באר היטב (ה) ניטל. ואם טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל מפנה סביבותיה ואוחז בקדירה ומוציאה דלא נעשית בסיס להן כמ"ש ס"א ר"ן:

י יום טוב שחל להיות בְּעָרְב שַׁבָּת, יֵשׁ מִי שְׁאוּסָר לְהִטְמִין בְּאַבְנִים מְשׁוּם דְּהוּי כְּמוֹ בְּנִין, וַיֵּשׁ מִתִּירִים.

ז הַתְּנוּר שְׁמַנִּיחִים בּוֹ הַחֲמִין וְסוֹתְמִין פִּיּוּ בְּדָף וְשׁוֹרְקִין (פ"י מח'לקין) אוֹתוֹ בְּטֵיט, מִתֵּר לְסִתֵּר אוֹתָהּ (ו) סְתִימָה כְּדִי לְהוֹצִיא הַחֲמִין וְלַחֲזֹר וְלְסוֹתְמוֹ; וְאִם יֵשׁ בּוֹ גְּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת, מִתֵּר עַל יְדֵי עֲכוּ"ם. **הגה:** וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין שְׁלֵא לְסִתֵּר סְתִימַת הַתְּנוּר הַטּוֹחַ בְּטֵיט עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי עֲכוּ"ם, וְכֵן אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל קֶטָן לֹא יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל גְּדוֹל; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר יַעֲשֶׂה גְּדוֹל עַל יְדֵי שְׁנוּי קֶצֶת, וְהִכִּי נְהוּג (ת"ה ס"י ש"ה וְאָגוּר). וְנִרְאֶה לִי הָא דְמִתֵּר לַחֲזֹר לְסִתְּמָה הַתְּנוּר, הֵינּוּ בַּיּוֹם דְּכַבֵּר כָּל הַקְּדָרוֹת מִבְּשָׁלוֹת כָּל צָרְפוֹ, אֲבָל בְּלִילָה סְמוּךְ לְהִטְמִינָתוֹ דִּישׁ לְסַפֵּק שְׁמָא הַקְּדָרוֹת עֲדִין אֵינָן מִבְּשָׁלוֹת כָּל צָרְפוֹ, אֲסוּר לְסִתְּמָה הַתְּנוּר דְּגוּרָם (ז) בְּשׁוּל כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר סִימָן רנ"ז סְעִיף ד', וְאֶפְלוּ עַל יְדֵי עֲכוּ"ם אֲסוּר כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל סוּף סִימָן רנ"ג. וְשָׂאָר דִּינֵי חֲזָרָה בְּשַׁבָּת עֵין לְעִיל סִי ש"ח.

באר היטב (ו) סתימה. הטעם דדוקא אם הוא עושה לקיים שלא להסירן בשבת היה אסור משום סתירה אבל דף זה אינו עשוי לקיים. ב"י בשם המרדכי: (ז) **בישול.** ואפ"י בדיעבד אסור התבשיל וע"י עכו"ם יש לפקפק ולהתיר בדיעבד עיין תשובת רמ"א ס"י ק"ך וע"ל ס"י רנ"ג ס"ק י"א. וכתב בשל"ה ואם עדיין לא חשכה אע"ג דמדניא מותר לומר לעכו"ם מ"מ יש ליזהר משום לא פלוג ועיין ס"י רס"א ס"א: **דיני שהיה והטמנה בקיצור כללא** דמילתא בזמן הזה אין לנו שום הטמנה כיון שמגולה למעלה אך להרב"י צריך שלא תהא הקדירה נוגעת בגחלים וא"כ ה"ל שיהוי. ובבשר צריך ליתנו חי סמוך לחשיכה ממש או שנתבשל כמב"ד קודם שחשכה. ובצלי ועוגה ופשטיד"א לא מהני חי ובעינן שיתבשל כמב"ד קודם שבת. ובתנור טוח בטיט הכל שרי ואם יש גחלים לוחשות אין לפותחו כ"א ע"י עכו"ם. ואם הגחלים סביב הקדירה לא יקח הישראל הקדירה כי אם עכו"ם. ואם הקדירה עומדת

על הגחלים שרי אם א"א בענין אחר וה"ה בליל שבת ולהניח תבשיל חם אצל התנור שרי אפי' הוסק כבר. ועל התנור נהגו היתר אם לא הוסק עדיין. ואם נתן לבינה או ד"א על התנור ואח"כ נותן הקדירה עליה שרי אפי' הוסק ובתבשיל קר אפי' קודם שהוסק אסור אפי' לסמוך כ"א ע"י עכו"ם קודם שהוסק ולאחר שהוסק אפי' ע"י עכו"ם אסור כ"א לצורך חולה או קטן שאין לו מה לאכול ודבר שאין בו רוטב אפי' קר כחם דמי. ואם לא נצטן לגמרי אפי' יש בו רוטב נהגו להקל ואם מניחו במקום שאין יכול להתחמם עד שהיס"ב מותר לסמוך אצל תנור אבל לא עליו אא"כ יש דבר המפסיק וה"ה לתוך הקכלי"ן בעינן דבר המפסיק אבל ע"ג לבזבז שסביב התנור ה"ל סמיכה וה"ה במיני משקין ופירות דינא הכי. וע"ג קדירה הקבוע בתנור נמי דינא הכי אבל לתת לתוכן קנקן עם משקין פשיטא דאסור. וישראל אסור ליתן מים לתוך הקדירה ההיא אפי' קודם שהוסק אך אם נותנו עכו"ם קודם שהוסק שרי ליהנות מהם וגם אם נתן ישראל ע"ש סמוך לחשיכה אסור כמ"ש ס"ס רנ"ד. אסור לכרוך בשבת קדירה עם מאכל חם בכרים ובכסתות. אבל אם פינן לקדירה אחרת מותר לכרוך קדירה ההיא:

סימן רס - דיני הכנסת שבת

סעיפים

ב'

ובו

א **מְצוּה (א) לְרַחֵץ הַגֵּה:** כָּל גּוֹפוֹ. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ, יִרְחֹץ (טוה) פְּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחֻמֵּי מַיִם בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת; וּמְצוּה לְחַף הָרֹאשׁ וּלְגַלְחַת (ב) הַצְּפָרְנִים בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת. **הַגֵּה:** וְאִם הָיוּ שְׁעָרוֹת רֹאשׁוֹ גְדוּלוֹת, מְצוּה לְגַלְחוֹ (אור זרוע פ' אלו מגלחין). וְכִשְׁנוֹטֵל צְפָרְנָיו לֹא יִטַּל אוֹתָן בְּסֻדָּרוֹ. וַיִּתְחִיל בְּשִׂמְאֵל, (ג) בְּקִמְיָצָה; וּבְיָמִין, בְּאֶצְבָּע. וְסִימָן לָזֶה: דְּבַהֲגִ"א, בְּשִׂמְאֵל; וּבְדַאֲגִ"ה, בְּיָמִין (אֲבוֹדָתָם וְסֵפֶר הַמְּוִסָּר).

באר היטב (א) לרחוץ. אחד אנשים וא' נשים: **(ב) הצפרנים.** כתב בצוואת ר"י חסיד שלא ליטול הצפרנים ולא לגלח בר"ח. וכתב כנה"ג אפי' אם חל ר"ח בע"ש אין להסתפר מפני סכנה ויש להסתפר ביום ה' שלפניו. ועי' בסי' תצ"ג

ס"ג. ובמגיד מישרים משלי כתב שאין לקוץ צפרני הידים והרגלים ביום א' ואין לקוץ אלא בע"ש או בעי"ט והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו' ובשאר ימים אין לקוץ כלל. ומט"מ כתב בשם ס' הגן שלא ליטלן ביום ה' מפני שגדלין בשבת וכתב הט"ז דלפ"ז גם בגילוח שערות אין לעשות ביום ה' ע"ש. ואינו מוכרח דהא אנשי משמר היו מסתפרין ביום ה' ועוד אמאי המלך מסתפר בכל יום הא לא יש לו שער עיין יד אהרן ובשכנה"ג. השורף צפרניו חסיד קוברן צדיק זורקן רשע. נדה י"ז. (והטעם דקודם החטא של אדם הראשון היה מלבושו ציפורן וכשחטא נתפשט ממנו ולא נשאר ממנו רק צפורניים ומאחר שהאשה גרמה שנתפשט המלבוש לכך מה שנשאר מהם יש לחוש ליענש בו האשה. תולעת יעקב): (ג) **בקמיצה**. והאר"י ז"ל היה מלעיג ע"ז ולא היה חושש לכך הכוונות וכ"כ בתשב"ץ מיהו יש לזהר לכתחלה. מ"א:

ב כְּשִׁיהֶיָה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה יִשְׁאַל לְאֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ בְּלִשׁוֹן רְכָה: עֲשֶׂרְתָּם? (ד) עֲרֵבְתָם? הַפְּרִשְׁתָּם חֻלָּה? וַיֹּאמֶר לָהֶם: הִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר. וּבְמָקוֹם שָׂאִין מְעֻשְׂרִין, אֵין צְרִיךְ לומר: עֲשֶׂרְתָּם (טור).

באר היטב (ד) ערבתם. וכתב ב"ח דעכשיו שנוהגין לערב ערובי חצירות בעד כל השנה א"צ לומר ערבתם:

סימן רסא זמן הדלקת נרות לשבת

סעיפים

ד'

ובו

א סֵפֶק חֲשֵׁכָה, וְהוּא (א) בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת, (הִינּוּ כְּדִי שְׁעוֹר הַלּוּף ג' רביעי מיל אחר שקיעת החמה (טור בסימן רצ"ג וּכְדִלְקָמֶן סוף סימן ב') (וְשְׁעוֹר מִיל הוּא שְׁלִישׁ שְׁעָה פְּחוֹת חֶלֶק ל') אֵין מְעֻשְׂרִים אֶת הַנְּדָאֵי (ב) וַאֲיִן

מִטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים וְאִין מִדְּלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת וְאִין
מְעַרְבִין עֲרוּבֵי תַחֲוּמִין וְעִיל סִי תַטִּיּוּ סִיב, אֲבָל מְעַשְׂרִין אֶת
הַדְּמָאֵי וְטוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין וּמְעַרְבִין עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְעִיל
סִי שְׁצִיג. וּמִתֵּר לֹמֵר לְעִכּוּיִם, בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, לְהַדְּלִיק נֵר
לְצַרְדָּ (ג) שֶׁבֶת; וְכֵן לֹמֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה שֶׁהִיא
לְצַרְדָּ מְצוּהָ אוֹ שֶׁהוּא טְרוּד וְנִחְפָּז עָלֶיהָ. הַגְּהָ: וְכֵן מִי שֶׁקֶבֶל
עָלוּ שֶׁבֶת שָׁעָה אוֹ בִּי קֶדֶם חֲשֵׁכָה יְכוֹל לֹמֵר לְהַדְּלִיק (ד) הַנֵּר וּשְׁאֵר דְּבָרִים
שְׁצַרְדָּ (מֵהַרִּיּוּ סִי קִיּוּ) וְעִיל סִי שְׁמִיב.

באר היטב (א) בין השמשות. ואם נסתפק אם הוא בין השמשות אסור. בי"ח:
(ב) ואין מטבילין. ואם הוא צריך לו לשבת ואין לו אחר יכול להטביל בה"ש
אלא שיש היתר אחר ליתנו לעכו"ם במתנה או ע"י הערמה כגון ששואב מים
כדי לשתות בו. ט"ז וע"י בי"ד ס"י ק"ך סק"ז: **(ג) שבת.** וכן כל דבר שהוא
הפסד מרובה אף שאין צורך שבת ולצורך מצוה נמי מותר לומר לעכו"ם
לעשות בין השמשות. וכן מותר לומר לעכו"ם בה"ש להדליק נר יא"צ מאחר
שהעולם נזהרין בו חשבינן ליה כצורך גדול דאין חילוק בין צורך גדול להפסד
מרובה. רש"ל ועיין מ"א וע"י ס"י שמי"ב: **(ד) הנר.** אפ"י שלא במקום מצוה
כיון שעוד היום גדול:

ב יש אומרים שצריך להוסיף מחל (ה) על הקדש; וזמן
תוספת זה הוא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית
על הארץ עד זמן בין השמשות; והזמן הזה שהוא ג'
מילין ורביע, רצה לעשותו כלו תוספת, עושה. רצה
לעשות ממנו מקצת, עושה; ובלבד שיוסיף איזה זמן
שיהיה ודאי יום מחל על הקדש. ושעור זמן בין
השמשות הוא ג' רביעי מיל שהם מהלך (ו) אסף ות"ק
אמות קדם הלילה. הַגְּהָ: וְאִם רוּצָה לְהַקְדִּים וּלְקַבֵּל עָלָיו הַשֶּׁבֶת
מִפְּלֵג הַמְּנַחָה וְאֵילָךְ, הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ (טוֹר וְאֶגוֹר בְּשֵׁם תוֹסִי פִי תַפְּלַת הַשַּׁחַר) וְעִיל סִי
רס"ז.

באר היטב (ה) על הקודש. והוי מ"ע דאורייתא: (ו) אלף ות"ק. והוא כמו רביעית שעה קודם צ"ה ורוב פוסקים כתבו ב' שעות קודם הלילה צריך להוסיף שהוא חלק י"ב דומיא דשביעית דתוספת הוא למ"ד יום חלק י"ב משנה. ד"מ בשם מהר"ם וכ"כ הב"ח עיין ע"ת ומ"א:

ג ומי שְׁאִינוּ בְּקִי בְּשַׁעוֹר זֶה, יְדַלֵּיק בְּעוֹד שְׁהַשְׁמַשׁ בְּרֹאשׁ הָאֵילָנוֹת; וְאִם הוּא יוֹם הַמְּעֵנָן, יְדַלֵּיק כְּשֶׁהִתְרַנְּגוּלִין יוֹשְׁבִים עַל הַקּוֹרָה מִבְּעוֹד יוֹם. וְאִם הוּא בַּשָּׂדֶה, שְׁאִין שָׁם תְּרַנְּגוּלִים, יְדַלֵּיק כְּשֶׁהַעוֹרְבִים יוֹשְׁבִים מִבְּעוֹד יוֹם.

ד אַחַר עֲנִית בְּרִכּוֹ, אַף עַל פִּי שְׁעֵדִין יוֹם הוּא, אִין (ז) מְעַרְבִין וְאִין טוֹמְנִין מְשׁוּם דְּהוּא קְבָלִיה לְשַׁבַּת עָלֶיהָ; וּלְדִידָן הוּי אֲמִירַת מְזֻמּוֹר שִׁיר לְיוֹם (ח) הַשַּׁבַּת כְּעֲנִית בְּרִכּוֹ לְדִידָהּ.

באר היטב (ז) מערבין. אפי" לדבר מצוה וה"ה דאסור ליכנס למרחץ אפי" להזיע ברכות דף כ"ז. עיין כנה"ג ובתשובת חכם צבי סי' י"א: (ח) השבת. ובמדינות אלו אין נוהגין לומר מזמור ולכן עניית ברכו הוי קבלת שבת ד"מ. וכ"כ בסי' רס"ג ס"י. ועתה נוהגין לומר מזמור ואפ"ה אין מקבלין שבת ועושין כל מלאכות עד ברכו דמעיקרא הכי קבלו עלייהו. ב"ח מ"א:

סימן רסב - לקדש השבת בשלחן

ערוך ובכסות נקיה

סעיפים

ג'

ובו

א יסדר (א) שלחנו ויציע המטות ויתקן כל עניני הבית, כדי שימצאנו ערוך ומסדר (ב) בבואו מבית הכנסת.

הגה: ויהיה שלחנו (ג) ערוך כל יום השבת; וכן המנהג, ואין לשנות. (טור סוף סימן רפ"ט ומרדכי סוף פ"ק כל כתבי והגהות ממוניות פכ"ט דשבת).

באר היטב (א) שלחנו. האר"י ז"ל הקפיד מאוד לאכול על שלחן של ד' רגלים דוגמת שלחן המקדש ולברך על ב' אגודות של הדס בכל ג' קידושין ובליל שבת הניח על השלחן הכוס של בה"מ עם מעט יין וקצת פתיתין אבל לא לחם שלם ועיי' סי' ק"פ. יפנה קורי עכביש מהבית. ר"ח ע"ה: (ב) **בבואו מבה"כ.** וינשק ידי אמו בליל שבת כשהיא מברכת אותו וסודו מבואר בדברי האר"י ז"ל: (ג) **ערוך.** רש"ל היה לו ב' מפות על השלחן מלבד העליונה שעל הלחם משום דכשמנערין המפה נמצא השלחן מגולה ועוד המפה תלויה מעל השלחן טפח וכשפורשה עושה אוהל ולכן הניח התחתונה תמיד ואז הוא מוסיף על אוהל עראי ושרי מט"מ ועיי' סי' שט"ו סי"א:

ב ישתדל שיהיו לו בגדים (ד) נאים לשבת; ואם אי אפשר לו, לפחות ישלשל (פ"י) ישלשלם כלפי מטה שיהיו ארזים קמדת העשירים היושבים בביתם, רש"י שם) בגדיו למטה דרך כבוד.

באר היטב (ד) נאים. והאר"י ז"ל כתב יש ללבוש ד' בגדי לבן מלבוש העליון והתחתון ואיזור והחלוק כנגד ד' אותיות הוי"ה. כתב בס"ח אל יקח אדם ילד בשבת עד שישים תחלה כר בחיקו. מהרי"ל היה לו טלית מיוחד לשבת וכפלו במוצ"ש. ובאגודה סי' קמ"ג כתב שילך בבגדי שבת עד מ"ש אחר הבדלה ובכוונות כתב דאף אבל ישנה בגדיו:

ג ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא

לְקַרְאֵת הַמִּלָּךְ וְכִיּוֹצֵא לְקַרְאֵת חֶתֶן וְכֻלָּה, דְּרַבֵּי חֲנִינְיָא
מְעַטֵּף וְקָאֵי בְּפִנְיָא דְּמַעְלֵי שַׁבְּתָא, וְאָמַר: בּוֹאוּ וְנִצֵּא
לְקַרְאֵת שַׁבַּת מְלַכְתָּא; ר' יִנְאִי אֹמְרַ: בּוֹאֵי (ה) כְּלָה,
בּוֹאֵי כְּלָה. **הגה:** וְיִלְבֵּישׁ עֲצָמוּ בְּבִגְדֵי שַׁבַּת מִיַּד אַחַר שְׂרַחֵץ עֲצָמוּ, וְזֶהוּ
כְּבוֹד הַשַּׁבַּת. וְעַל כֵּן לֹא יִרְחֹץ לְשַׁבַּת אֶלָּא סָמוּךְ לְעָרֵב, שְׂיִלְבִּישׁ עֲצָמוּ מִיַּד.
(הגהות מְרַדְּכֵי הַחֲדָשִׁים).

באר היטב (ה) כלה. ויש למקבלי שבת לצאת לעזרת בה"כ כנה"ג. ואנו נוהגין
לעמוד לעשות דוגמא כמו שמקבל פני אדם גדול. אין מקבלין שבת ביום כיפור
שחל בשבת כי אין ביום כיפור נשמה יתירה. שכנה"ג:

סימן רסג - מי ומי המדליקין, ואם

טעו ביום המענן

סעיפים

י"ז

ובו

א יְהֵא זְהִיר לַעֲשׂוֹת (א) נֵר יָפֵה, וַיֵּשׁ מְכֻנְיָם לַעֲשׂוֹת בִּי
פְּתִילוֹת אֶחָד כְּנֶגֶד זְכוֹר וְאֶחָד כְּנֶגֶד שְׂמֹר. **הגה:** וַיְכֻלִּין
(ב) לְהוֹסִיף וּלְהַדְלִיק גִּי אִו ד' גְּרוֹת, וְכֵן נִהְגוּ. הָאִשָּׁה (ג) שֶׁשָּׁכְחָה פְּעַם אַחַת
לְהַדְלִיק, מְדַלְקֶת כָּל יָמֶיהָ גִי גְרוֹת (מהרי"ל) כִּי יְכוּלִין לְהוֹסִיף עַל דְּבַר הַמְּכַוֵּן
נֶגֶד דְּבַר אַחַר, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִפְחַת (אֲשֶׁר־יִי וּמְרַדְּכֵי מִסִּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה ר"פ יום טוב).

באר היטב (א) נר יפה. וידליק בכל החדרים שהולך שם מט"מ. עיין סעיף ו'.
ויעשה נרות כרוכים ביחד זכר לזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו וכן נוהגין
בבה"כ ב"ח. ואסור להדליק נרות של שבת משעוה הבאה מבית תפלתם ע"י
סי קני"ד סעיף י"א: (ב) להוסיף. ונוהגין להדליק ז' נרות כנגד ז' ימי השבוע
וכ"כ האר"י ז"ל: (ג) ששכחה. ואם שכחה כמה פעמים צריכה להוסיף בכל
פעם כדי שתהא זהירה בכבוד שבת. ואם נאנסה ולא הדליקה כגון שהיתה

בבית האסורים וכיוצא בזה אי"צ להוסיף וסומא ג"כ תברך דהא נהנית ג"כ ממאורות מ"מ אם יש לה בעל פקח יברך הבעל מיהו אם אוכלת עם אחרים בשלחן אחד לא תברך מ"א עיי' ס"ח. אשה היולדת מדליק הבעל את הנרות בשבת ראשון ומברך. מנהגים מט"מ ושל"ה. ובימי נדוּתה האשה מברכת בעצמה ע"ל סיי פ"ח ובכנה"ג כתב שיש להביא הנר לפני היולדת ותברך היא בעצמה. ואשה ששכחה ולא ברכה על הדלקה אם נזכרת קודם זמן איסור הדלקה תברך עוד אבל לאחר זמן איסור הדלקה לא תברך. כנה"ג בשם מהר"י ברונא. ועיין תשובת נחלת שבעה סימן ח'. ואשה שהגיע זמן טבילתה בליל שבת טוב יותר שבעלה ידליק ויברך ויש נוהגות שהולכת לביתה בין חפיפתה לטבילתה ומדליקה וחוזרת לטבילה וכתב אי"ז שמעתי שקצת נשים נוהגות ע"פ זקני הגאון ז"ל שמדליקות בבית הטבילה ועיין תשובת מהר"י ל סי' כ"ג:

ב אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנְּשִׂים, חִיְבִים לְהִיּוֹת בְּבִתְיָהֶם
נֵר דְּלוּק בְּשַׁבָּת; אֶפְלוּ אֵין לוֹ (ד) מָה יֵאָכֵל שׁוֹאֵל עַל
הַפְּתָחִים וְלוֹקֵחַ שְׁמֹן וּמְדַלֵּיק אֶת הַנֵּר, שְׁזָה בְּכָלֵל עֲנֵג
שַׁבָּת הוּא.

באר היטב (ד) מה יאכל. פי' וצריך לקנות במעות שבידו לאכול דבודאי
אכילתו קודם לנר שבת ומיהו אם יש לו לחם לאכול דיו ונר קודם ליקח
משאר מאכלים. מ"א:

ג הַנְּשִׂים (ה) מְזַהְרוֹת בּוֹ יוֹתֵר, מְפַנֵּי שְׁמֻצוּיּוֹת בְּבִית
וְעוֹסְקוֹת בְּצַרְכֵי (ו) הַבֵּית. אִם אֵין יָדוֹ מְשַׁגֵּת לְקִנּוֹת נֵר
לְשַׁבָּת וְלְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, נֵר שַׁבָּת (ז) קוֹדֵם. וְכֵן אִם אֵין יָדוֹ
מְשַׁגֵּת לְקִנּוֹת נֵר לְשַׁבָּת וְנֵר לְחִנּוּכָה, נֵר שַׁבָּת קוֹדֵם מְשׁוּם
שְׁלוֹם הַבֵּית, דְּאֵין שְׁלוֹם בְּבִית בְּלֹא נֵר. וְאִם אֵין יָדוֹ מְשַׁגֵּת
לְקִנּוֹת יַיִן לְקִדּוּשׁ וְלְקִנּוֹת נֵר חִנּוּכָה עֵין לְעִיל סִימֹן תְּרַע"ח.

באר היטב (ה) מוזהרות. ואפי' אם ירצה הבעל להדליק בעצמו האשה קודמת ב"ח. חוץ אם היא יולדת עי' ס"ק ג' מש"ש: **(ו) הבית.** ועוד מפני שהאשה כבתה נרו של עולם. ומ"מ האיש יתקן הנרות. כתבים: **(ז) קודם.** ונר אחד סגי וכן בחנוכה. מ"א:

ד לא יקדים **(ח)** למהר להדליקו בעוד היום גדול שאז אינו נפר שפדליקו לכבוד שבת; וגם לא יאחר. ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד, רשאי כי כיון שפדליקו עליו שבת מיד אין זו הקדמה, ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קדם הלילה. **הגה:** וע"ל סימן רס"ז. ואם היה הנר דלוק מבעוד היום גדול, יכבנו ויחזר וידליקנו לצד שבת (טו).

באר היטב (ח) למהר. ומכאן סמכו הקדמונים שמשגרין התינוקות לבתיהם קודם ברכו כדי שידליקו ולא ידליקו קודם. ש"ג:

ה (ט) כשידליק, יברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת, אחד האיש ואחד האשה. גם ביום טוב צריך לברך: להדליק נר של יום טוב. ובי"ה בלא שבת, יש מי שאומר שלא יברך, וע"ל סימן תר"י. **הגה:** יש מי שאומר שפברכין קדם ההדלקה, ויש מי שאומר שפברך **(י)** אחר ההדלקה (מרדכי סוף ב"מ), וכדי שיהא עובר לעשייתו לא יתנה מפנה עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר ההדלקה ומברכין, ואחר כך מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה, וכן המנהג (מהרי"ל).

באר היטב (ט) כשידליק יברך וגו'. טוב שיהיה לה נר מיוחד להדליק בו מידי שבת בשבתו עטרת זקנים בשם פענח רזא. ראוי שתתפלל האשה בשעת

הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה מט"מ. כתב מהר"ש כשיש חופה ע"ש ומאחרים בה עד אחר שקיעת החמה והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה אז תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ בחשיכה תפרוס ידיה על הנרות ותברך. או תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא תברך ע"ש. וכתב המ"א שדבריו תמוהים. ומיהו בדיעבד אם שכחה מלברך עד שחשיכה יש לסמוך אמהר"ש ועי' ס"ק ג' מש"ש. ומ"מ סגי בנר א'. מ"א ע"ש: (י) אחר ההדלקה. דאם תברך קבלה לשבת ואסורה להדליק וא"כ ביו"ט תברך ואח"כ תדליק כ"כ בס"ס הדרישה בא"ע בשם אמו. וכתב המ"א אבל אין חכמה לאשה וכו' דלא חלקו חז"ל ע"ש:

י בַּחוּרִים הַהוֹלְכִים לְלַמֵּד חוּץ לְבֵיתָם, צְרִיכִים לְהַדְלִיק נֵר שֶׁבֶת בְּחֻדְרָם (יא) וּלְבָרֵךְ עָלָיו, אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֶצֶל אִשְׁתּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק בְּחֻדְרוֹ וּלְבָרֵךְ עָלָיו, לְפִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מְבָרַכֶת בְּשִׁבְלוֹ.

באר היטב (יא) ולברך עליו. אבל להדליק צריך שלא ישל בעץ או באבן ועי' מ"ש ס"ק א'. מ"א:

יז אִזְרַח שְׂאִין לוֹ חֻדָּר מִיַּחַד וְגַם אֵין מְדַלִּיקוֹן עָלָיו בְּבֵיתוֹ, צְרִיךְ לְהַשְׁתַּתֵּף בְּפֶרוּטָה.

ח ב' או ג' בַּעֲלֵי בָתִּים אוֹכְלִים בְּמָקוֹם א', יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ עַל מְנוּחָה (יב) שְׁלוֹ, וְיֵשׁ מְגַמְּגִים בְּדָבָר. וְנִכּוֹן לְזַהֵר בְּסִפְק בְּרִכּוֹת וְלֹא יְבָרֵךְ אֶלָּא אֶחָד. הַגָּה: אֲבָל אֲנִי אֵין נוֹהֲגִין כֵּן.

באר היטב (יב) שלו. דכל מה דמתוסף אורה יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אור [ה] בכל זוויות וזוויות. וכתב שלי"ה דמ"מ לא יברכו שנים במנורה

אחת שיש לה קנים הרבה. ועיין בא"ז. (ובספר אליהו רבה בשם זקיננו הגאון זצ"ל להתיר לברך שנים אף במנורה אחת ע"ש):

ט המדליקין בְּזוֹיּוֹת הַבַּיִת וְאוֹכְלִים (יג) בְּחֶצֶר, אִם אֵין הַנְּרוֹת אֶרְפוֹת שְׁדוֹלְקוֹת עַד הַלַּיְלָה הַזֶּה בְּרָכָה (יד) לְבַטְלָהּ.

באר היטב (יג) בחצר. משמע דאם אוכל בבית אפי' אין דולקת עד הלילה שרי ומיהו מצוה לעשות נרות ארוכות שידלקו עד הלילה. שלי"ה ומט"מ ד"מ: (יד) **לבטלה.** ואפשר דאם באותו מקום היה קצת חשך ומשתמש שום דבר לאור הנר ליכא איסורא מהרי"ל סי' כ"ג:

י לבה י"ג, כִּיּוֹן שֶׁהַדְּלִיק נֶר שֶׁל שַׁבַּת חָל עָלָיו שַׁבַּת וְנֶאֱסַר בְּמִלְאָכָה. וְעַל פִּי זֶה נוֹהֲגוֹת קִצָּת נָשִׁים שְׂאֹחַר שְׂבָרְכוּ וְהַדְּלִיקוּ הַנְּרוֹת מִשְּׁלִיכוֹת לְאַרְץ הַפְּתִילָה שְׂבִידוֹן שֶׁהַדְּלִיקוּ בָּהּ, וְאֵין מְכַבּוֹת אוֹתָהּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵם מִתְּנָה קֹדֶם שֶׁהַדְּלִיקָה שְׂאִינָה מְקַבְּלַת שַׁבַּת עַד שְׂאִאמֵר הַחֲזוֹן בְּרָכוּ, מוֹעִיל. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינּוּ מוֹעִיל לָהּ. וַיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל בְּעַל ה' י"ג וְאוֹמְרִים שְׂאִין קַבְּלַת שַׁבַּת תְּלוּי בְּהַדְּלַקַּת הַנֵּר אֶלָּא בְּתַפְלַת עַרְבִית, שְׂפִיּוֹן שְׂאִמֵּר הַחֲזוֹן: בְּרָכוּ, הַכֹּל פּוֹרְשִׁין מִמִּלְאָכָתָם. וְלִדְיָדוֹן, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּחִילוֹ מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבַּת הַזֶּה כְּבָרְכוּ לְדִידָהּ. **הגה:** וְהַמְּנַהֵג שְׂאוֹתָהּ (טו) אֲשֶׁה הַמְּדַלְקַת מְקַבְּלַת שַׁבַּת בְּהַדְּלָקָה, אִם לֹא שֶׁהַתְּנָה (טז) תַּחֲלָה, וְאַפְלוּ תִּנְאֵי בָּלָב סִגִּי (מְרַדְכִי); אֲבָל שְׂאֵר בְּנֵי הַבַּיִת מִתְּרִין בְּמִלְאָכָה עַד בְּרָכוּ. וְעַקֵּר הַדְּלָקָה תְּלוּיָהּ בַּנְּרוֹת שֶׁמְדַלִּיקִין עַל הַשֵּׁלֶחַן, אֲבָל לֹא בְּשְׂאֵר (יז) הַנְּרוֹת שֶׁבַּבִּית (אור זרוע). וְצָרִיד לְהַנִּיחַ הַנְּרוֹת בְּמִקּוֹם שֶׁמְדַלִּיקִין, וְלֹא לְהַדְּלִיק בְּמִקּוֹם זֶה וְלְהַנִּיחַ בְּמִקּוֹם אַחֵר (מְרַדְכִי פ' ב"מ).

באר היטב (טו) אשה. ואם האיש מדליק ליכא מנהגא ומותר במלאכה ומי"מ טוב להתנות. ב"ח: **(טז) תחלה.** ומי"מ אין להתנות כ"א לצורך. מי"א: **(יז) הנרות.** ומי"מ מברכין עליהם ואפי' מדליק בחדרים כמי"ש ס"ו. ומיהו דוקא כשיש לו חדר מיוחד ולא בירך על נר אחר וכמי"ש ס"ו אבל אותן המדליקין בבית האכסדרא אין מברכין אפי' לא בירך על נר אחר שאין זה מצוה המוטלת עליו וגם אין משתמשין שם לצורך אכילה אבל במקום שמתמשין לצורך אכילה צריך לברך עיין מי"א. וטוב ליזהר לכתחלה להדליק במקום אכילה. וני"ל דדי כשעומד נר א' שם. מי"א ע"ש:

יא אף על פי שלא התפללו הקהל עדין, אם קדם היחיד והתפלל של שבת מבעוד יום, חל עליו קבלת שבת ואסור בעשיית מלאכה ואפלו אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת.

יב אם רב הקהל קבלו עליהם **(יח) שבת**, המעויט נמשכים אחריהם בעל כרחם.

באר היטב (יח) שבת. ואם רוב הקהל לא היו בבהכ"נ אין נמשכין אחר המיעוט וכן בעיר שיש בה בה"כ הרבה אין אחת נמשכה אחר חברתה. כנה"ג:

יג אדם שבא לעיר בערב שבת וכבר קבלו אנשי העיר עליהם שבת, אף על פי שעדין היום גדול, אם היו עליו מעות או שום חפץ, מניחו **(יט) לפל**.

באר היטב (יט) ליפול. פי' שהולך לחדר עי' ס"י רס"ו סי"ב:

יד אם ביום המענו טעו צבור וחסבו שחשכה והדליקו גרות והתפללו תפלת ערבית של שבת, ואחר כך נתפזרו העבים וזרחה חמה, אינם צריכים לחזור ולהתפלל ערבית אם כשהתפללו היה מפלג המנחה ולמעלה; ואם יחיד הוא שטעה בכך, צריך הוא לחזור ולהתפלל תפלת ערבית. ולענון עשית מלאכה בין צבור בין יחיד מתרים, דקבלת שבת היתה בטעות. ויש אומרים שאותם **(כ)** שהדליקו גרות אסורים בעשית מלאכה ושאר אנשי הבית מתרין. ויש אומרים שאותו נר שהדלק לשם שבת אסור לגע בו ולהוסיף בו שמן, ואפלו אם כבה אסור לטלטלו.

באר היטב (כ) שהדליקו וכו'. עיין ט"ז שכתב דלא קי"ל כ"א אלו ולא כ"א שמביא אח"כ:

טו מי ששקה להתפלל מנחה בערב שבת עד שקבלו הקהל **(כא)** שבת, לא יתפלל מנחה באותה בית הכנסת, אלא ילך חוץ לאותו בית הכנסת ויתפלל תפלה של חל, והוא שלא קבל שבת עמהם, אבל אם ענה וקבל שבת עמהם אינו יכול להתפלל תפלת חל, אלא יתפלל ערבית שתיים.

באר היטב (כא) שבת. דהיינו אמירת ברכו לדין כמ"ש ס"ס רס"א:

טז אם בא לבית הכנסת סמוך לקבלת הצבור שבת, מתחיל להתפלל מנחה, ואף על פי שבעודו מתפלל יקבלו הצבור שבת אין בכך פלוס, הואיל והתחיל בהתר.

יז יש אומרים שמי שקבל עליו שבת קדם שחשכה, מתר לומר לישראל חברו לעשות לו **(כב)** מלאכה. הגה: ומתר ליהנות מאותה המלאכה בשבת, וכל שכן במוצאי שבת. מי שמאחר להתפלל במוצאי שבת או שממשיך סעודתו בלילה, מתר לומר לחברו ישראל שקבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו, ומתר ליהנות ולאכל **(כג)** ממלאכתו, כן נ"ל.

באר היטב (כב) מלאכה. דהא אי בעי לא היה מקבל שבת עליו וכל שיש לו היתר מותר אמירה כמי ששייך ש"ח: **(כג) ממלאכתו.** וכ"כ בתשובתו. וכ"פ הבי"ח דלא כלבוש דאוסר א"כ בירך והסיח דעתו מהשבת. ולא ידעתי מה מועיל בה"מ למלאכה מ"א וכן פסק הט"ז בתשוב' באורך ע"ש ועיין יד אהרן מ"ש על הט"ז. ובתשובת זרע אברהם חא"ח ס"י"ט. וזה פשוט דאם אמר המבדיל וכו' הכל שרי כמי ששייך רצ"ט סעיף י'. אך צ"ע אם יוכל אח"כ לומר רצה בבה"מ די"ל דוקא כשמתפלל תפלת חול לא יאמר רצה אבל כשאומר המבדיל לחוד רשאי לומר רצה עמ"ש ס"ס קפ"ח:

סימן רסד - דיני הפתילה והשמן

א אין עושיין פתילה לנר של שבת, בין נר שעל השלחן בין כל נר שמדליק בבית, מדבר שהאור אינו נאחז בו אלא נסרף סביביו והשלהבת קופצת כגון: צמר ושער וכיוצא בהם, אלא מדבר שהאור נתלה בו, כגון: פשתה נפוצה ובגד שש וצמר גפן וקנבוס וכיוצא בהן. **הגה:** ואם הדליק בדברים האסורים, אסור להשתמש לאורו (תשובת הרשב"א סי' קע"א). ויש אומרים דאם יש נר אחד מדברים המתרים, מתיר להשתמש לאור **(א)** האחרים. וכן דבר שאפשר בלא **(ב)** נר, מתיר לעשות אפלו אצל גרות האחרים; ולצרף שבת יש להקל בדיעבד (הגהות מרדכי פ"ק ופי"ב דשבת).

באר היטב (א) האחרים. אפי' הנרות עומדים בחדר אחר דכיון שיש במקום א' נר כשר יזכור ולא יטה גם במקומות אחרים: **(ב) נר.** כגון למשוך יין מן המרתף:

ב כרף דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אם נתכונן להעבות (פ"י לעשותה עבה) הפתילה כדי להוסיף אורה, אסור; ואם נתכונן **(ג)** להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשלשל למטה, מתיר. ומטעם זה מתיר לכרף דבר שמדליקין בו על גבי גמי או קש כדי לתון הפתילה בעששית. **הגה:** נותנין גרגיר של מלח וגריס של פול על פי הנר בערב שבת כדי שיהא דולק יפה בשבת (מימוני פ"ה וטור).

באר היטב (ג) להקשות. אפי' מדליק שניהם יחד דכשמתכוין להקשות לא גזרינן שמא יטה:

ג אין מדליקין נר לשבת אלא משמן הנמשך אחר הפתילה, ולפיכך אין מדליקין בזפת ולא **(ד)** בשעווה,

וְלֹא בְשֶׁמֶן הָעֲשׂוּי מִצֶּמֶר גָּפֹן, וְלֹא בְאֵלֶיהָ וְלֹא בְחֵלֶב;
וְכֹן אִין מִדְּלִיקִין בְּעֵטְרוֹן מִפְּנֵי שְׂרִיחוֹ רַע וְיִנְיָחֵנוּ (ה)
וְיֵצֵא; וְלֹא בְּצָרֵי מִפְּנֵי שְׂרִיחוֹ נוֹדֵף, שְׂמָא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ
וְנִמְצָא מִתְחִיב מְשׁוּם מְכַבָּה.

באר היטב (ד) בשעוה. פ"י שיניחנו בנר ויניח הפתילה לתוכה. אין מדליקין בשמרי שמן. ש"ג. ובחמאה יש להחמיר ליתן בתוכה מעט שמן. אבל יש לזוהר להדליק בשמן דוקא כדאיתא בספר חסידים שהאריך ימים בשביל זה. ועוד לפעמים נוטף מהחמאה למאכל בשר. ולפעמים מדליקין שומן אף שעדיין מלוכלך מהחמאה ועובר על לאו דבשר וחלב. ואם אין לו שמן כתב בתשב"ץ דיסחוט אגוז לתוך החלב: (ה) ויצא. וחובה לאכול בשבת אצל הנר. עוד יש ט"א מפני שהוא נדבק בכותלי הבית ומבעיר הבית וחיישינן שמא יכבה ומכאן יש ללמוד שלא לסתום התנור בעץ מטעם זה וכמה פעמים ראיתי שבאו לחילול שבת עבור זה. מ"א:

ד אֶפְלוּ נָתַן מְעַט שֶׁמֶן זֵית בְּשִׁמְנֵים אֵלוּ שְׂאִינָם
נִמְשָׁכִים וְאִז נִמְשָׁכִין, אִין מִדְּלִיקִין (ו) בָּהֶם.

באר היטב (ו) בהם. גזירה שמא ידליק בעינייהו:

ה חֵלֶב (ז) מִהֶתֵד וּקְרָבֵי דָגִים אִין מִדְּלִיקִין בָּהֶם; וְאִם
נָתַן בָּהֶם מְעַט מֵאַחַת מְשִׁמְנֵים שְׂמִדְּלִיקִין בָּהֶם, מִתָּר
לְהַדְּלִיק בָּהֶם.

באר היטב (ז) מהותך. לפי עיקר הדין מותר בחלב מהותך אלא דרבנן גזרו אטו אינו מהותך וכשהוא בתערובות לא גזרו דהוי גזירה לגזירה:

ז שָׁאֵר כָּל הַשְּׁמָנִים, חוּץ מֵאֵלוֹ, מִדְּלִיקִים בָּהֶם; וּמִכָּל מְקוֹם שֶׁמֶן זֵית מְצוּה מִן (ח) הַמְּבַחֵר.

באר היטב (ח) המובחר. ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשאר שמנים והם קודמין לשעוה. ומ"מ נר שעוה קודם לנר חלב. מט"מ ושל"ה ע"י סי' תרע"ג סי"א וב"ח כתב דאף הגאונים לא החמירו אלא בשעוה עם הפסולת אבל בשעוה שלנו לא דהא עינינו רואות שאורן צלול. ועיי' סי' רע"ה:

ז כָּרֶךְ (ט) זָפֶת או שְׁעוּה או חֶלֶב סְבִיב הַפְּתִילָה, מִדְּלִיקִים בָּהֶם.

באר היטב (ט) זפת. ואם כרך שמן פסול ופתילה פסולה יחד אסור. טור:

ח הַמְּדֻלֵּק צָרִיךְ שֶׁיִּדְּלֵק רַב מֵהַ (י) שְׂיוּצָא מִן הַפְּתִילָה מִתְּנֵר.

באר היטב (י) שיוצא. וה"ה בנר של שעוה צריך להדליק רוב היוצא. ש"ג:

ט אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבְהֵב הַפְּתִילָה (פ"י ענין הבהוב? פל על דבר שאינו נשָׂרף

לגמרי וגם לא קנים לגמרי) (אל תאכלו ממנו נא (שמות יב, ט), תרגום יונתן מהבהב). **הגה:** ומכל מקום נהגו להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהיה מחרכת ותאחז בה האור יפה (טור).

י אֵין מִדְּלִיקוֹ (יא) בְּסִמְרֵטוּטִין, אֶפְלוּ מִחֲרָכִין.

סימן רסה - דין כלים הנתנים תחת

הנר

סעיפים

ד'

ובו

א אין נותנין כלי מנקב מלא שמן על פי הנר כדי שיהא נוטף בתוכו, גזרה שמה יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה; ואם חברו לו בסיד או בחרסית, מתר דכיון שהוא כלי אחד בדיל מניה משום אסור שבת.

ב לא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת, גזרה שמה יסתפק ממנו.

ג אין נותנין כלי בשבת תחת הנר לקבל שמן הנוטף, מפני שהוא מביטל כלי (א) מהיכנו; ומתיר לתנו מבעוד יום, והשמן הנוטף (ב) אסור להסתפק ממנו בשבת. **הגה:** ואסור לגע בנר דולק כשהוא תלוי, אף על פי שאינו (ג) מטלטלו ואין

בו משום מקצה בנגיעה בעלמא, מכל מקום אסור פן יתנדנד קצת מנגיעתו ויטה (אור זרוע).

באר היטב (א) מהיכנו. שקודם לזה היה הכלי ראוי לטלטלו ועכשיו בשבת עושהו מוקצה אבל מותר לתת תחת נר של שעה כיון דאפשר לנער האיסור מתוך הכלי לא חשיב מבטל כלי מהיכנו עיי' רע"ז סי"ג. וכתב מהרי"ל דישים כלי מבעיי תחת השלחן ובשבת אחר אכילה יסיר השלחן והכלי עומד מעצמו תחת הנר ומסיים המ"א שהוראה זו ברורה ויש לסמוך עליה עיי". ואם יש בכלי דבר היתר דלא אפשר לנערו מותר להניחו תחת הנר לקבל בו שמן דהא יכול לטלטלו אגב היתר כמ"ש בסי' שיי' סי"ח עיי"ש: **(ב) אסור.** ואם לא נטף לתוכו שמן לא נאסר הכלי לטלטל במחשבה בעלמא. ש"ג: **(ג) ויטה.** בנר של שעה לא חיישינן כמ"ש סי' רע"ז סי"ג:

ד נוֹתְנִים כְּלֵי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ וְאִין כָּאֵן בְּטוֹל כְּלֵי מֵהִיכְנוּ ; אֲבָל לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִים אֲפֹלוּ מִבְּעוֹד יוֹם, מִפְּנֵי שְׂמֻקָּרֵב זְמַן כְּבוֹי הַנִּיצוּצוֹת. וּמִכָּל מְקוֹם מִתֵּר לִיתֵן מִים בְּעִשְׂשִׁית שְׂמֻדְלִיקִים בָּהּ בְּעָרֵב שַׁבַּת כִּיּוֹן שְׂאִינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכְבוֹי אֲלֵא לְהַגְבִּיחַ הַשְּׂמֹן. **הגה:** ויש אומרים אפלו מתכוון לכבוי, שרי מאחר ש'אין המים בעין אלא תחת **(ד)** השמן לא הוי אלא גרם כבוי, וכן נוהגין (סמ"ג).

באר היטב (ד) השמן. כתב המ"א ומדברי כולם למדנו דאסור ליתן מים לתוך הקנה שעומד בו נר שעה כדי שיכבה כשיבא עד המים דהא מתכוין לכבוי והאש נופל לתוכו ממש והמים בעין והם תחת האש עיין שם (אמר המגיה שמעתי מכמה גדולים שנהגו ליתן מים תוך הקנה עיי' עכו"ם בערב שבת)

סימן רסו - דין מי שהחשיך לו בדרך

סעיפים

י"ג

ובו

א מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיה עמו מעות ויש לו חמורו וגם יש עמו עכו"ם, לא יניח כיסו על (א) חמורו, מפני שהוא מצוה על שביתתו, אלא נותן כיסו (ב) לעכו"ם להוליכו לו, ולמוצאי שבת לוקחו ממנו ואפלו לא נתן לו שכר על זה ואף על פי שנתנו לו משחשכה, מתר; אבל אם מצא מציאה אינו יכול לתנה לעכו"ם אלא אם כן באה לידו מבעוד יום דהשתא הויא ככיסו.

באר היטב (א) חמורו. ואם החמור של עכו"ם יניחנו עליו דאין מצווה על שביתתו ואם שכרו מהעכו"ם י"א דמצווה כמ"ש סי' רמ"ו ס"ג ודווקא כששכר החמור אבל אם שכר העכו"ם שיוליכנו למקום פלוני אם כן לא שכר החמור דהרי העכו"ם חייב במזונות ובאחריות החמור ולא שכר דוקא חמור זה מן העכו"ם א"כ פשיטא דאינו מצווה על שביתתו. מ"א: (ב) לעכו"ם. ואם הוא משא כבד נ"ל דיתן החמור לעכו"ם או יפקירנו כמ"ש סי' רמ"ו ובלבד שלא יהא מחמר וכמ"ש סי"ב. מ"א:

ב אם אין עמו (ג) עכו"ם, מניחו על חמורו, וכדי שלא יהא ח"ב משום (ד) מחמר (פי' מנהיג את החמור) אי איכא עקירה והנחה מניחו לאחר שעקרה יד ורגל ללכת, דלאו עקירה היא, וכשהיא עומדת נוטלו הימנה ולאחר שתחזר ותעקר רגלה יניחנו, ויש אומרים שצריך לזהר מלהנהיגה בקול רם כל זמן שהכיס עליה. הגה: והוא לא ירכב על החמור, אלא ילך ברגליו. ואם הוא צריך לצאת חוץ לתחום מפני

שְׁמֵתִירָא מִן הַלְסָטִים, אוּ שְׁאָר סַכְּנָה וְאֶפְלוּ הוּא תוֹךְ הַתְּחוּם, יְכוּל לִישֵׁב
עַל הַחֲמוֹר וְלָרֶכֶב. (ריב"ש ובית יוסף בְּשֵׁם תַּשְׁבְּ"ץ).

באר היטב (ג) עכו"ם. וה"ה אם אינו מאמין לעכו"ם מניחו על חמורו. סה"ת:
(ד) מחמר. פי' המנהיג חמור טעונה מחייב אי עביד עקירה והנחה והא דלא
קאמר משום שביתת בהמתו משום דאתא לאשמועינן אפי' אין הבהמה שלו
צריך לזוהר בכך וכ"ש אם הבהמה שלו דאיכא תרתי מחמר ושביתת בהמתו.
ר"ן וריב"ש:

א הָיָה עֲמוֹ חֲמוֹר וְחִרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, יְנִיחוּנוּ עַל הַחֲמוֹר
וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְאֶחָד מֵאלוּ.

ב הָיָה עֲמוֹ חִרַשׁ וְשׁוֹטָה, יִתְּנֶנּוּ לְשׁוֹטָה לְפִי שְׂאִין לוֹ דַּעַת
כָּלֵל.

ג שׁוֹטָה וְקָטָן, יִתְּנֶנּוּ לְשׁוֹטָה שְׁהַקָּטָן יָבֵא לְכָלֵל דַּעַת.
חִרַשׁ וְקָטָן, יִתְּנֶנּוּ לְמִי שְׂיִרְצָה.

ד יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂכֻשְׁנוֹתָנוּ לְאֶחָד מֵאלוּ מְנִיחוּ עָלֵינוּ
כְּשֶׁהוּא מְהֵלֵךְ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד. **הגה:** וְדוֹקָא
כְּשֶׁנוֹתָן לָהֶם מְשַׁחֲשָׁכָה, אֲבָל כְּשֶׁנוֹתָן לָהֶם **(ה)** מִבְּעוֹד יוֹם, מִתֵּר בְּכָל עֲנָן.

באר היטב (ה) מבע"י מותר. המ"א הניח דבר זה בצ"ע:

ז אִם אֵין עֲמוּ שׁוּם אֶחָד מִכָּל אֱלוֹ, יִטְלָטְלוּנוּ פְּחוֹת פְּחוֹת
(ו) מֵאַרְבַּע אַמוֹת. וְדוֹקָא פִּיסוֹ אוֹ מְצִיָּאָה שְׂבָאָה לְיָדוֹ,
אָבֵל אִם לֹא בָּאָה לְיָדוֹ, לֹא.

באר היטב (ו) מד"א. כתב הט"ז דבר פשוט שזה אין מועיל אלא טלטול בר"ה או כרמלית שהאיסור הוא משום טלטול ד"א ע"כ מהני זה אבל מרה"י לכרמלית וכ"ש לרה"ר דהאיסור הוא משום הוצאה מרשות לרשות דאסור אפי' בחצי אמה לא מועיל זה וכ"כ רש"ל בתשוב' סי' נ"א ע"כ לא יפה עושים אותן שנושאים תינוק למול בפחות פחות מד"א דמ"מ יש איסור מה שמוציאין מרה"י לרחוב שהוא כרמלית אלא יוציאנו ע"י עכו"ם מרשות לרשות ואחר כך יטלטלנו בפחות מד"א. וכתב ב"י בשם ר"י בהיתר פחות מד"א צריך לישוב בכל פחות מד"א שאל"כ אע"פ שעומד חייב ונראה דזהו אם אחד נושא לבד אז צריך לישוב אבל אם אחד נותן לחבירו בפחות מד"א אי"צ לישוב שום אחד דבכל אחד הוא מעשה חדש עכ"ל ט"ז ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סימן ק"ד דמתיר שם לעני העומד בחוץ בכרמלית ובעל הבית פושט ידו לחוץ ויטול העני ממנו ע"ש א"כ לפ"ז ה"נ מועיל הושטה שתקח אשה אחרת מידה ומנהג ישראל תורה שאין עושין זה ע"י עכו"ם רק לעשות ע"י הושטה מרה"י לכרמלית ועיין יד אהרן סי' שמ"ז שחולק על עבודת הגרשוני וכתב דבר קשה להתיר דהרי מצינו בכמה דברים שאסרו גזירה לגזירה דאמרינן כולה חדא גזירה הוא ע"ש וכ"כ המ"א סי' שמ"ח ס"ק ד' ועיין בט"ז סי' שמ"ט ס"ק א' ובמ"א סימן של"א ס"ק ה':

ח יֵשׁ אוֹמְרִים דוֹקָא מִי שְׁהַחְשִׁיד לֹו בְּדַרְךְ שְׁהִיָּה סָבוּר
שְׁעֵדִין יֵשׁ שְׁהוֹת בִּיּוֹם, אָבֵל מִי שְׁיַצָּא מִבֵּיתוֹ סָמוּךְ
לְחַשְׁכָּה וְשָׁכַח וְהוֹצִיא לְרִשׁוֹת הַרְבֵּי, לֹא הִתִּירוּ לֹו
שׁוּם אֶחָד מִהַדָּרָכִים הָאֵלוֹ.

ט הִגִּיעַ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה הַמְּשֻׁתְּמָרֶת, נוֹטֵל מֵעַל הַחֲמוֹר

כָּלִים הַנְּטָלִים ; וְשֵׂאִינָם נְטָלִים מִתִּיר אֶת הַחֲבָלִים
וְהַשְּׂקִים נוֹפְלִים. וְאִם הִיְתָה טְעוּנָה כְּלִי זְכוּכִית שְׁאֲסוּר
לְטַלְטֵלָם, כְּגוֹן שֶׁהֵם כּוֹסוֹת שֶׁל מְקִיזֵי דָם שֵׂאִין רְאוּיָם
בְּשִׁבְת לְכָלוּם, לְפִי שֶׁהֵם מְאוּסִים וְאִם יָפְלוּ לְאַרְץ
יִשְׁבְּרוּ, מִנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶם כְּרִים וְכִסְתוֹת. וְדוֹקָא בְּמִשְׁאוֹת
קִטְנִים שֶׁיִּכּוֹל לְשִׁמּוֹן מִתַּחְתֵּיהֶן, אֲבָל אִם הֵם גְּדוֹלוֹת
שֵׂאִינּוּ יִכּוֹל לְשִׁמּוֹט הַכְּרִים מִתַּחְתֵּיהֶן, אֲסוּר לְהַנִּיחֵם
תַּחְתֵּיהֶן מִפְּנֵי שֶׁמִּבְטֵל כְּלִי (ז) מֵהֵיכְנוּ (פִּי) מִהַתְּשִׁמִּישׁ שֶׁהִיא מוּכָר
לוֹ, אֲלָא פּוֹרְקוֹן בְּנִחַת שְׁלֵא יִשְׁבְּרוּ, וְלֹא יִנִּיחֵם עַל הַבְּהֵמָה
מִשׁוּם צַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים.

באר היטב (ז) מהיכנו. ואין לבטל כלי מהיכנו אפ"י לפי שעה רק בהפסד
מרובה ולבטל כלי לכל השבת בה"מ יש פלוגתא בין הפוסקים עיין מ"א :

ז חֲשֹׁכָה לוֹ בְּדַרְךְ וַתִּפְּלִין בְּרֵאשׁוֹ, אוֹ שִׁיּוֹשֵׁב בְּבֵה "מ
בְּשִׁדָּה וְחֲשֹׁכָה לוֹ, מִנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶם עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵיתוֹ ;
וְאִם יֵשׁ בֵּית סָמוּד לְחוּמָה שֶׁנִּשְׁמָרִים בְּתוֹכוֹ, מִנִּיחֹן שָׁם.

יא הִיְתָה חֲבִילָתוֹ מִנִּחַת עַל כְּתִפּוֹ וְקִדַּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, רָץ
תַּחְתֵּיהֶ עַד בֵּיתוֹ ; וְדוֹקָא רָץ, אֲבָל לִילֵד לְאֵט, לֹא, כִּיּוֹן
דְּלִית הַכְּרָא אֲתֵי לְמַעַבְדַּ עֲקִירָה וְהַנְּחָה, דְּזִמְנִין (ח) קָאִי
וְלֹא אֲדַעְתֵּיהֶ ; אֲבָל רָץ אֵית לֵיה הַכְּרָא, וְכִי מְטָא
לְבֵיתֵיה כִּי הֵיכִי דְלֹא קָאִי פְּרִתָּא וְאַשְׁתַּכַּח דְּקָא מְעִיל
מִרְשׁוֹת הַרְבֵּים לְרְשׁוֹת הַיְחִיד, זְרִיק לָהּ כְּלֵאחֲרֵי יָד
דְּהֵינּוּ שְׁלֵא כְּדַרְךְ זְרִיקָה, כְּגוֹן מִכְּתִפּוֹ וְלֵאחֲרָיו.

באר היטב (ח) קאי. ואם עמד לתקן המשא פטור. רמב"ם :

יב יש אומרים דדוקא בתבילה התירו לעשות כן אבל לא בכיסו, ויש אומרים דהוא הדין (ט) לכיסו. הגה: ומי ששכח כיסו עליו בשבת אם הוא בביתו יכול לילך עמו לתוך התיר חגורו ולפל שם להצניעו, ואם הוא בשוק אסור להביאו לביתו רק מתיר חגורו בשוק והוא נופל, ואומר לעכ"ם (י) לשמרו ואם מביאו אין לחוש (אגדה מסכת ביצה בית יוסף סימן ש"ט). וע"ל סי' ש"י אם הכיס תפור בבגדו מה דינו.

באר היטב (ט) לכיסו. היינו במקום שאין יכול להוליכה פחות פחות מד"א כגון שמתירא מלסטים. ולדין דאין לנו ר"ה גמורה אפשר דלכ"ע שרי בכל ענין. ש"ג מ"א: (י) לשומרו. ואם מתירא דהעכ"ם יקחהו בשוק רשאי לרוץ כמש"ל מ"א. ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' ד':

יג מצא ארנקי בשבת, אסור (יא) לטלו, אף על פי שירא פן יקדמנו אחר.

באר היטב (יא) ליטלו. ואסור לומר לעכ"ם ליטלו כמ"ש ס"א. כתב הבאר היטב אשר לפני ונ"ל דמותר לומר לעכ"ם לשומרו ע"ש ולדידי צ"ע הוא. (ובספר אליהו רבה התיר לומר לכותי ליטלו כיון דעדיין לא זכה בו ישראל והרמב"ם התיר לגמרי ע"ש):

סימן רסז - דיני התפלה בערב שבת

סעיפים

ג'

ובו

א בתפלת המנחה בערב שבת אין נופלין על פניהם.

ב מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החל, ובפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית **(א)** ולאכל מיד ועין לעיל סי' רל"ג פיצד משערין שעור פלג המנחה.

באר היטב (א) ולאכול מיד. כתב בשלי"ה בשם סי"ח דמ"מ צריך לאכול כזית בלילה לקיים ג' סעודות בשבת וכ"כ הב"ח סימן תע"ב. אבל בתוס' ורא"ש משמע דיוכל לגמור הסעודה מבע"י וכ"כ הת"ה. ומ"מ טוב להחמיר מ"א והט"ז סי"ס רצ"א כתב דכיון דתוספת מחול על הקודש דאורייתא הוא ע"כ יצא שפיר אפי' גמר קודם הלילה ע"ש ועכ"פ הנוהגין להתפלל ערבית בע"ש מבע"י מ"מ כשיגיע חצי שעה סמוך לזמן ק"ש אסורים להתחיל לאכול דלא נפקי בק"ש דיממא מ"א וע"ל סי' רל"ה סי"ק ג' משי"ש בשם המ"א:

ג בברכת השכיבנו אינו חותם שומר עמו ישראל, אלא כיון שהגיע לנבצל כנפיק תסתירנו אומר: **(ב)** ופרס סכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך, ברוך אתה ה' הפורס סכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים.

באר היטב (ב) ופרס. משמע דא"ל כי אל שומרנו וכו' ושומר צאתנו וכו' וכ"כ הטור הטעם שבשבת א"צ שמירה שהשבת שומר ונוהגין לומר הפסוק ושמרו בני ישראל וגוי לומר שאם ישמרו שבת א"צ שמירה ע"כ. ואנחנו נוהגים לומר כי אל שומרנו וגוי ושומר צאתנו וגוי דאנו יודעים שאין אנו בחזקת שומרי שבת כראוי ע"כ צריכים להתפלל על השמירה אלא דאין מסיימין. ט"ז ע"ש:

סימן רסח - דין הטועה בתפלת השבת

סעיפים

י"ג

ובו

א אומר ויכלו בתפלת ערבית.

ב אם טעה והתחיל תפלת החל, גומר אותה **(א)** ברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של שבת, לא שנא נזכר בברכת אלה חונן לא שנא נזכר בברכה אחת משאר הברכות, בין בערבית בין בשחרית, מוסף ומנחה. ויש אומרים **(ב)** דבמוסף פוסק אפלו באמצע ברכה.

באר היטב (א) ברכה. דבדין הוא דבעי לצלויי י"ח בשבת אלא משום טרחא דכבוד שבת לא אטרחו רבנן וכיון שהתחיל גומר. ומי שאירע לו כן ידאוג כל השבת דהוא סימן רע לו ויפשפש במעשיו ויהרהר בתשובה. שלי"ה: **(ב) דבמוסף.** שהרי אין תפלת י"ח בחול במקום מוסף ע"כ ליכא למימר דמיבעי ליה לצלויי י"ח:

ג אם היה סבור שהוא חל והתחיל אדעתא דחל ומיד כשאמר תבת אלה נזכר קדם שאמר חונן, הנה ליה התחיל בשל **(ג)** חל וגומר אותה ברכה; אבל אם היה יודע שהוא שבת, ושללא בכונה התחיל תבת אלה, אפלו אם הוא בתפלת שחרית שאינה פותחת באלה אינו גומר ברכת אלה חונן דחשבינן ליה כטעה בתפלת שבת

בין זו לזו. הגה: דְהָרִי יְכוּל לֹמַר אֶתְּהָ קִדְשָׁתָּ אוֹ (ד) אֶתְּהָ אֶחָד (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן י"ד).

באר היטב (ג) חול. ודוקא בשחרית אבל דערבית ומנחה דגם תפלת שבת מתחיל באתה גומר בשל שבת מ"א ע"ש. צ"ל לעבדך באמת שבת קדשך אוהבי שמך ס"ח ס"י תתפ"ב. ובשכנה"ג כתב מנהג לומר בליל שבת וינוחו בה וביום וינוחו בו ובמנחה וינוחו בס': (ד) **אתה אחד.** ומ"מ אינו גומר לא אתה קדשת ולא אתה אחד אלא יאמר ישמח משה ושפיר קאמר אתה קב"ה ישמח משה במתנת חלקו. ל"ח אות מ"ו:

ד מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל חַל בְּשַׁבָּת וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, (ה) **לא יצא.** וְאִם הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת בְּתוֹךְ י"ח אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבַּע בְּרָכָה לְשַׁבָּת, (ו) **יצא.** **הגה:** בְּמוֹסָף אֶפְלוּ לֹא אָמַר רַק וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת חוֹבוֹתֵינוּ בְּתַמִּידֵי יוֹם וּבְקָרְבָן מוֹסָף, יִצָּא. (בית יוסף סִימָן רפ"ו בְּשֵׁם הַרְאִישׁ פָּרַק מִי שֶׁמֵתוֹ).

באר היטב (ה) לא יצא. וה"ה ביום טוב וה"ה ביום טוב שני. ת"ד: (ו) **יצא.** כלבו נסתפק אם ספק לו אם הזכיר של שבת אם צריך לחזור:

ה טָעָה וְהִתְפַּלֵּל שֶׁל חַל בְּשַׁבָּת, וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, אִם עָקַר רִגְלָיו חוּזֵר לְרֹאשׁ; וְאִם לֹא עָקַר (ז) **רגליו אף על פי שסוים תפלתו, אינו חוזר אלא לנשל שבת.** וְשָׁלַח צְבוּר שֶׁשָׁכַח שֶׁל שַׁבָּת בְּשַׁחֲרִית עַיִן סִימָן קכ"ו.

באר היטב (ז) רגליו. דהיינו שרגיל לומר אחר תפלתו תחנונים ע"י ס"י קי"ז ס"ה וס"י תכ"ב ס"א:

ו הַטּוּעָה בְּתַפִּלַּת שַׁבָּת וְהַחֲלִיף שֶׁל זוּ בְּזוּ, אִינוּ חוּזֵר וַיֵּשׁ

אומרים שאם החליף של מוסף באחרת, או אחרת בשל מוסף, חוזר.

ז חוזרים לומר ויכלו, משום יום טוב שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתפלה, וגם להוציא למי שאינו יודע; ואומרים אותו בקול רם (ח) ומעמד.

באר היטב (ח) ומעמד. לפי שבזה אנו מעידים להקב"ה במעשה בראשית ודין העדים בעמידה וכתב הט"ז יחיד המתפלל אין חוזר לומר ויכלו דאין עדות ליחיד ואם ירצה יחיד לאומרו לא יתכוין לשם עדות אלא כקורא בתורה ע"ש ועיין מ"א:

ח ואומר שליח צבור ברכה אחת מעין שבע, ואין היחיד אומר אותה. **הגה:** מיהו אם היחיד רוצה להחמיר על עצמו יכול לאמרה בלא פתיחה ובלא (ט) חתימה, וכן נוהגין הצבור לאמרה עם שליח צבור בלא פתיחה וחתימה (אבודרם וכל בו).

באר היטב (ט) וחתימה. דהיינו שיתחיל מגן אבות ויסיים זכר למעשה בראשית:

ט יום טוב שחל להיות בשבת, אינו מזכיר (י) של יום טוב בברכה מעין שבע (פי' אל עליון קונה וכו').

באר היטב (י) של י"ט. דאפי' בשבת לא אמרינן ליה אלא משום סכנת מזיקין שבתי כנסיות שלהם היו בשדות ותקנו אותה בשביל בני אדם שמאחרין לבוא לבה"כ שיסיימו תפלתם בעוד שהש"ץ מאריך ומאי דתקון תקון ומה דלא תקון לא תקון:

יז אין אומרים בְּרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע בְּבֵית (יא) חֲתָנִים
וְאֲבָלִים, דְּלִיכָא טַעְמָא דְּמֵאַחֲרֵין לְבָא שְׂיִהְיוּ נְזֻקִין.

באר היטב (יא) חתנים. ר"ל שמתפללין בביתם במנין. וכן אותן שמתפללין
לפרקים במנין בביתם. אבל אותן שקובעים מקום להתפלל על איזה ימים כמו
שרגילין לעשות בירידים זה הוא דומה לבה"כ קבוע ואומרים שם ברכה זו
ט"ז. ובשכנה"ג כתב דבמקום שאין בה"כ קבוע בס"ת אין לאומרו ע"ש:

יא אף בְּשַׁבַּת שְׁאַחַר יוֹם טוֹב אומרים בְּרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע.

יב אין (יב) לְדַבֵּר בְּשַׁעָה שְׂאוּמְרִים וַיְכַלּוּ, וְלֹא בְּשַׁעָה
שְׂאוּמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר בְּרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע.

באר היטב (יב) לדבר. כתב בס"ח מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד לאחר
מותו ופניו מוריקות א"ל למה פניך מוריקות א"ל מפני שהייתי מדבר בויכולו
בשעה שהציבור היו אומרים אותו ובברכת מגן אבות וביתגדל ולא הייתי נזהר
ליטול הצפרנים בע"ש. כתב במט"מ פעם א' שכח ר' קלונימוס לומר ויכולו
ונזכר בתוך הסעודה ולקח כוס בידו ואמר ויכולו עד לעשות ע"ש:

יג אִם הִתְפַּלֵּל שֶׁל חַל וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבַּת, או שְׁלֹא
הִתְפַּלֵּל כָּלֵל וְשָׁמַע מְשֻׁלֵּיחַ צְבוּר בְּרָכָה מֵעֵין שֶׁבַע מְרֹאֵשׁ
(יג) וְעַד סוּף, יֵצֵא.

באר היטב (יג) ועד סוף יצא. משום דתפלת ערבית רשות. וטוב לאומרה עם
הש"ץ ואם כבר אמרה הש"ץ צריך להתפלל ז' ברכות דיחיד אסור לאומרה.
ואם אמרה ביחיד יצא וא"צ להתפלל ז'. ל"ח מ"א:

סימן רסט - דין הקדוש בבית הכנסת

אחד

סעיף

ובו

א נוהגין לקדש בבית הכנסת, ואין למקדש לטעם מין הקדוש אלא מטעמו **(א)** לקטן, דאין קדוש אלא במקום סעודה ועין לעיל סי' רע"ג. ומעקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי **(ב)** בבי כנישתא, להוציאם י"ח, ועכשו אף על גב דלא אכלי אורחים בבי כנישתא לא בטלה התקנה, זהו טעם המקומות שנהגו לקדש **(ג)** בבית הכנסת. אבל יותר טוב להנהיג שלא לקדש בבית הכנסת, וכן מנהג ארץ ישראל. הגה: ונהגו **(ד)** לעמוד בשעה שמקדשין בבית הכנסת.

באר היטב (א) לקטן. ואם אין קטן טועם המקדש וישתה כשיעור. בי"ח ועין מ"א: (ובספר אליהו רבה כתב דבטעימה בעלמא סגי ע"ש ראייתו): **(ב) בני כנישתא.** היינו בבית הסמוך לבה"כ דבביה"כ אסור לאכול. תוס' מ"א: **(ג) בבה"כ.** ומ"א בשם כמה גדולים כתב שלא לבטל כי הרבה גאונים יסדוהו. ומהרי"ל היה נוהג לקנות יין לקידוש ולהבדלה בבה"כ. מותר לקטנים להאכילן בשבת בשחרית לפני הקידוש דהא י"א אפי' גדול מותר כמ"ש הראב"ד ואסור לענות הקטנים. מ"א: **(ד) לעמוד.** הטעם בכלבו דמעלי לעייפות הברכיים:

סימן ער - לומר משנת במה מדליקין

סעיפים

ב'

ובו

א נוהגים לומר פֶּרֶק (א) בְּמָה מְדַלִּיקִין, וְהַסְפְּרָדִים אומרים אותו קֹדֶם תְּפִלַּת עֶרְבֵית, וְהוּא הַנְּכוּן.

באר היטב (א) במה מדליקין. כדי שאם איחר לבוא לבה"כ יסיים תפלתו בעוד שאומרים אותו ולכן א"א אותו בשבת חוה"מ שאין מאחרין כ"כ דאין עושין מלאכה כ"כ מנהגי מהרא"ק. וכתב הב"ח שיאמרוהו אחר הקידוש דעיולי יומא מקדמינן וכ"מ בטור. מ"א:

ב יש שאין אומרים אותו ביום טוב שחל להיות בְּעֶרְב שַׁבָּת, וְיֵשׁ שְׂאִין אומרים אותו בְּשַׁבָּת שֶׁל חֲנֻכָּה. **הגה:** ואין נוהגין כן. בחנכה ובשַׁבָּת שֶׁל חל המועד אין אומרים אותו (מנהגים). וכן ביום טוב שחל להיות (ב) בְּשַׁבָּת, אין אומרים אותו (מהרי"ל הלכות ספּה).

באר היטב (ב) בשבת. וכן בי"כ שחל בשבת א"א אותו. שכנה"ג:

סימן רעא - דיני קדוש על היין

סעיפים

י"ז

ובו

א כְּשֵׁיבָא לְבֵיתוֹ יְמַהֵר (א) לְאָכַל מִיָּד.

באר היטב (א) לאכול מיד. היינו לקדש כדי שיזכור שבת בכניסתו. כתב בתיקוני שבת שיקדש קודם לילה כי בתחלת ליל שבת הוא מזל מאדים וסמא"ל מושל עליו ובסוף יום ו' מזל צדק ומלאכו צדקיא"ל והם שני מלאכים אחד רע ואחד טוב לכן יקדש בצדק או ימתין עד שיעבור ממשלת מאדים ויקדש. ואם אינו תאב לאכול יכול להמתין שכבר זכר אותו בכניסתו בבה"כ מ"ע מ"א. (ובסי' החינוך פ' יתרו משמע שנהגו שלא לקדש בבית עד חשיכה). כתב הרמב"ם פכ"ט קידוש היום דאורייתא בלא יין ורבנן תקנו על היין וכ"כ התוס' בסוכה דף ל"ח ול"ג דמדאורייתא בקידוש שאומר בתפלה סגי וקידוש במקום סעודה רבנן תקנוהו. ודע דהקידוש ב"ט הוא דרבנן מ"א יש לו כל דין קידוש של שבת. ואם אין לו אלא כוס אחד של שבת קודם. מ"א:

ב נשים חייבות בקדוש אף על פי שהיא מצות עשה
שהזמן גרמא (פ"י מצות עשה התלויה בזמן), משום דאתקש זכור
(שמות יט, ח) לשמור (דברים ה, יב) והני נשי הואיל ואיתנהו
בשמירה איתנהו בזכירה ומוציאות את **(ב) האנשים**
הואיל וחייבות מן התורה כמותם.

באר היטב (ב) האנשים. רש"ל וב"ח פסקו דאין מוציאות את האנשים ואין דעת הט"ז כד. ופשוט דקטן אינו מוציא האשה ואפי' בן י"ג שנה שמא לא הביא ב' שערות לכן תקדש האשה לעצמה. או תאמר מלה במלה עמו ע"ל סי' קצ"ג ס"א:

ג אם אין ידו משגת לקנות יין לקדוש ולהכין צרכי (ג)
סעדה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקדוש היום, מוטב
שיקנה יין לקדוש הלילה ממה שיכין צרכי הסעדה או
ממה שיקנה יין לקדוש היום. והא דתנא: כבוד יום
קדם לכבוד לילה, הינו דוקא בשאר צרכי סעדה אבל

אם אין לו אלא כוס אחד לקדוש, כבוד לילה קדם לכבוד יום.

באר היטב (ג) סעודה. דוקא כשיש לו פת דאם אין לו פת מוטב שיקנה פת ויקדש עליו דהא אין קידוש אלא במקום סעודה מ"א. ועיין ט"ז סי' תרע"ח:

ד אסור (ד) לטעם פלוגתא קדם שיקדש, אפלו מים. ואפלו אם התחיל מבעוד יום, צריך להפסיק שפורס (ה) מפה, ומקדש. ואם היו שותים יין (ו) תחלה, אינו אומר אלא קדוש בלבד בלא ברכת (ז) היין, ואחר כך מברך ברכת המוציא. ואם אין לו יין ומקדש על הפת, אינו מברך (ח) המוציא. ויש אומרים שאף כשמקדש על היין אינו מברך (ט) המוציא.

באר היטב (ד) לטעום. נ"ל דשרי לרחוץ פיו כיון דאינו מכוון להנאת טעימה. ואם רוצה לקבל שבת מבע"י ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית בלילה רשאי מ"א ע"ש ועי' סי' רס"ז: (ה) מפה. ופשוט דא"צ להתפלל ערבית אם הוא פורס מפה ומקדש כיון שהתחיל בהיתר כדין כל תפלת ערבית. ט"ז: (ו) תחלה. ר"ל שהיו שותין ג"כ יין תחלה עם פת: (ז) היין. לפי שברכת היין הוא קודם קידוש ולא הוי קידוש הפסק. משא"כ בברכת המוציא הוי הקידוש הפסק לפיכך צריך לברך שנית. וה"ה דא"צ לברך על יין שבתוך המזון דהא אחר שתיית הכוס של קידוש לא הוי היסח הדעת לבין שתיה שאחריו: (ח) המוציא. דאז מברך המוציא קודם קידוש ולא הוי קידוש הפסק: (ט) המוציא. דס"ל דקידוש לא הוי הפסק כיון דספק ברכות להקל ודאי לא יברך גם המוציא. ט"ז וכ"ד אחרונים:

ה שנים שהיו שותים ואמרו: בואו ונקדש קדוש היום, נאסר עליהם לשותות עד שיקדשו; ואם רצו לחזור

וְלִשְׁתּוֹת קֹדֶם שְׂיִקְדָּשׁוּ, אֶף עַל פִּי שְׂאִינָם רְשָׁאִים,
צְרִיכִים לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ תְּחִלָּה בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, וְאַחַר כֵּן
יִשְׁתּוּ. **הגה:** אָדָם שֶׁשָּׂכַח לְקַדֵּשׁ עַד לְאַחַר שְׂבִרָתוֹ בְּרִכַּת הַמוֹצֵיא וְנִזְכָּר
קֹדֶם **(י)** שְׂאֵכֵל, יִקְדָּשׁ עַל הַפֶּת וְאַחַר כֵּן יֹאכֵל. אֲבָל בְּהִבְדָּלָה יֹאכֵל תְּחִלָּה,
דְּהַרִי אֵין מְבַדִּילִין עַל הַפֶּת (הַגְּהוֹת אֶלְפָּסִי וּמְרַדְכֵי פּבִי"מ).

באר היטב (י) שאכל. פיי שלא אכל עדיין פרוסת המוציא. ומ"מ צריך להביא לפניו לחם משנה ולא הוי הפסק מ"א. וכתב ט"ז נראה פשוט דגם לאחר שאכל קצת הוי כן שיקדש ולא יצטרך לברך שנית המוציא ואפ"י לאותה דיעה דסעיף ד' דצריך לברך המוציא היינו כיון שאכל כבר מבע"י אבל כאן שבירך המוציא אחר שנכנס שבת ולא זכר כאן קודם שאכל אלא משום סיפא דבהבדלה לא יבדיל קודם האכילה כיון דאין מבדילין על הפת הי"ל הבדלה הפסק בין המוציא לאכילה אלא יאכל פרוסת המוציא תחלה ואח"כ צריך להפסיק ולהבדיל ע"ש ועיין מ"א:

אם גמר סעודתו וקדש היום קדם שברך ברכת המזון, מברך ברכת המזון על כוס ראשון ואחר כך אומר קדוש היום על כוס שני, וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון, אף על פי שמברך קדם קדוש. הגה: ויש אומרים דאינו מזכיר של שבת, דאזלינן בתר תחלת הסעודה, וכן עקר כמו שנתבאר לעיל סוף סימן קפ"ח. ויש מחלקת אם יטעם מכוס של ברכת המזון קדם שיקדש, גם אם צריך לאכול מעט אחר הקדוש כדי שיהא הקדוש במקום סעודה. ויש אומרים דאף בגמר סעודתו אינו מברך ברכת המזון תחלה, אלא פורס מפה ומקדש, ומברך **(יא) המוציא ואוכל מעט, ואחר כך מברך ברכת המזון.**
הגה: והכי נהוג להוציא את נפשיה מפלוגתת סברא ראשונה.

באר היטב (יא) המוציא. קשה הא בס"ד הביא דיעה דא"צ לברך המוציא וצ"ל דהכא איירי שנטל ידיו ואז אפ"י בפה"ג נמי צריך לברך ואם לא נטל הדין כמ"ש בס"ק ט':

ז אף על פי שְאָסוּר לוֹ לְטַעַם קָדָם קְדוֹשׁ, אִם טַעַם, (יב) מְקַדֵּשׁ.

באר היטב (יב) מקדש. פיי כל אימת שנוכר אפיי בלילה. ט"ז מ"א דלא כב"ח:

ח אִם לֹא קָדֵשׁ בְּלִילָהּ, בֵּין בְּשׁוּגְג בֵּין בְּמִזִּיד, יֵשׁ לוֹ תְּשֻׁלוּמִין לְמַחֵר (יג) כָּל הַיּוֹם. **הגה:** וְאוֹמֵר כָּל הַקְּדוֹשׁ שֶׁל לַיְלָה (בית יוסף) מְלַבֵּד וְיִכְלֹו (ארח חיים בשם תוספות).

באר היטב (יג) ויכלו. לפי שבליילה היתה גמר מלאכת השי"י:

ט צָרִיד שֶׁתְּהִיָּה מִפֶּה עַל הַשִּׁלְחָן תַּחַת הַפֶּת וּמִפֶּה אַחֲרֵת פְּרוּסָה (יד) עַל גְּבִיו.

באר היטב (יד) על גביו. בטור בשם הירושלמי שלא יראה הפת בשתו שאין מקדשין עליו אלא על היין ולפ"ז אם מקדש על הפת א"צ לכסות עליו מפה. אבל לטעם אחר שכתב הטור שמעתי זכר למן שהיה מונח בקופסא טל למעלה וטל למטה ממילא גם במקדש על הפת צריך לכסות במפה וכן נוהגים ט"ז. ועיי ס"י רס"ב ס"ק ג' משי"ש:

י מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס מְלֵא יַיִן שֶׁלֹּא יְהִיָּה פָּגוּם, וְטַעוֹן כָּל מֵה שֶׁטַעוֹן כּוֹס שֶׁל בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן, וְאוֹמֵר (טו) וְיִכְלֹו מְעַמָּד, וְאַחֵר כֶּךָ אוֹמֵר בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן וְאַחֵר כֶּךָ קְדוֹשׁ. **הגה:** וְיִוָּכַל לְעַמֵּד בְּשַׁעַת הַקְּדוֹשׁ, וְיִוָּתֵר טוֹב לִישֵׁב (כ"ב); וְנוֹהֲגִים לִישֵׁב אֶף בְּשַׁעַת שְׁאוֹמֵר וְיִכְלֹו, רַק בְּשִׁמְתַּחֲלִין עוֹמְדִין קֶצֶת לְכַבּוֹד הַשֵּׁם כִּי מִתְּחִילִין יוֹם הַשָּׁשִׁי וְיִכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְנִרְמְזוּ הַשֵּׁם בְּרִ"ת. וְכִשְׁמִתְּחִיל יִתֵּן עֵינָיו בְּנֵרוֹת (מהרי"ל

וְשָׁכַל טוֹב, וּבִשְׁעַת הַקְּדוּשׁ בְּכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכֵן נִרְאָה לִי. עֵינַי לְעֵיל סִימָן קפ"ג סְעִיף ד'.

באר היטב (טו) ויכולו. ואם שכח לאומרו אומרו תוך הסעודה על הכוס מט"מ וע"ל סימן רס"ח סק"יב:

יא אם אין לו אלא כוס אחד, מקדש בו בליקה ואינו טועם ממנו, שלא יפגימנו, אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קדוש (טז) מהכוס השני, ולמחר מקדש במה שנשארו בכוס ראשון; ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום ונחסר ממנו בליקה, מוזגו למחר להשלימו לרביעית. והינו דוקא פשיש לו כוס אחר (יז) להבדלה, שאם לא כן מוטב שיניחנה להבדלה, שאי אפשר בפת, משקדש עליו ולא יהא לו יין להבדלה; ואם יש לו שני כוסות מצמצמים אחר מזיגה, יקדש בליקה באחד ויבדיל על השני; ולא יקדש ביום, דקדוש דליקה עדיף.

באר היטב (טז) מהכוס הב'. ומ"מ כתב דטועם מכוס הראשון ואח"כ מוסיף עליו מהכוס השני עיי"ש. (ובספר אליהו רבה דחה דברי מ"א בשתי ידים על מה שהקשה על ב"י מתוסי' פסחים ע"ש): (יז) להבדלה. התוסי' והאגודה חולקין ע"ז וסוברים דקידוש עדיף ואפי' בקידוש דשחרית קודם להבדלה דהבדלה אפשר בשכר לכ"ע במקום דהוי חמר מדינא ונפשו של אדם קצה בשחרית בשכר לכן היכא דאית ליה יין עדיף טפי מהבדלה מיהו בבה"כ עדיף טפי להניחו להבדלה וטוב לקדש על כוס גדול שישאיר מאותו הכוס לקידוש היום ולהבדלה. שכנה"ג ע"ש:

יב אחר שקדש על כוס, נוטל ידיו ומברך על נטילת

יָדַיִם וְאִם נָטַל יָדָיו קִדְּם קְדוֹשׁ גָּלִי דְעֵתִיָּה דְרִיפְתָּא
חֲבִיבָא לִיָּה, לֹא יִקְדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אֶלָּא עַל הַפֶּת. **הגה:** וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים דְּלִכְתָּחֻלָּה יֵשׁ לְטַל יָדָיו קִדְּם הַקְּדוֹשׁ וְלִקְדֵּשׁ עַל הַיַּיִן (הַרְאִישׁ וּמְרַדְכִי
פֶּרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים וְרִשְׁבִּיָּא וְהַגְהִימ פּכִיט, וְטוֹר). וְכֵן הַמְנַהֵג פְּשׁוּט בְּמַדִּינוֹת אֱלוֹ וְאִין
(יח) לְשָׁנוֹת רַק **(יט)** בְּלִיל פְּסַח, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר סִי תַעִיג.

באר היטב (יח) לשנות. כתב הטי"ז נ"ל אע"פ שכתב רמ"א ואין לשנות מ"מ
מי שחרד לדבר ורוצה לעשות כדיעה ראשונה וליטול ידיו אחר הקידוש אין
לומר עליו כל המשנה ידו על התחתונה ח"ו אלא הוא יוכל לומר אעשה כדברי
הכל: **(יט) בליל פסח.** משום שמפסיקין הרבה בהגדה:

יג צָרִיד לְשִׁתּוֹת מְכוּס שֶׁל קְדוֹשׁ כְּמֵלֵא לְגַמְיוֹ, דְּהֵינּוּ כָּל
שְׂיִסְלָקְנּוּ לְצַד אֶחָד בְּפִיו וַיִּרְאֶה מְלֵא לְגַמְיוֹ, וְהוּא רַבּוֹ
שֶׁל **(כ)** רְבִיעִית.

באר היטב (כ) רביעית. היינו באדם בינוני ובגדול לפי גדלו. ומ"מ לא בעי טפי
מרביעית ב"ח מ"א וע"ל ס"י ק"יץ ס"יג מ"ש בשם הטי"ז:

יד אִם לֹא טַעַם הַמְּקַדֵּשׁ, וְטַעַם אֶחָד מֵהַמְּסַבִּין כְּמֵלֵא
לְגַמְיוֹ (פ"י מְלֵא פ"ו), יִצָּא; וְאִין שְׁתִּית שְׁנַיִם מְצַטְרֶפֶת לְמֵלֵא
לְגַמְיוֹ, וּמְכַל מְקוּם מְצוּה מִן הַמְּבַחֵר שְׂיִטְעָמוֹ **(כא)** כֻּלָּם.
וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכֵיּוֹן שְׂבִין כֻּלָּם טַעְמוֹ כְּמֵלֵא לְגַמְיוֹ יִצָּאוּ,
דְּשִׁתִּית כֻּלָּם מְצַטְרֶפֶת לְכַשְׁעוֹר. וְהַגְּאוּנִים סוּבְרִים
שְׂאֵם לֹא טַעַם הַמְּקַדֵּשׁ לֹא יִצָּא, וְרֵאוּי לְחוּשׁ לְדַבְּרֵיהֶם;
וְדוֹקָא בְּקְדוּשָׁא, אֲבָל בְּשִׂאָר דְּבְרִים הַטְּעוּנִים כּוּס מוֹדִים
הַגְּאוּנִים דְּסָגִי בְּטַעִימַת אַחֵר.

באר היטב (כא) כולם. אבל אי"צ להם מלא לוגמיו ט"ז. ומיהו מי שיש לו יין מעט מוטב שיטעום א' כשיעור ויניח השאר למחר לקידוש או להבדלה. מ"א:

טו קִדְּשׁ, וְקָדַם שְׁיִטְעֵם הַפְּסִיק **(כב)** בְּדַבּוּר, חוֹזֵר וּמְבַרֵךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן וְאִין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְקַדְּשׁ. וְהוּא הַדִּין אִם **(כג)** נִשְׁפָּךְ הַכּוֹס קָדַם שְׁיִטְעֵם מִמֶּנּוּ, יָבִיא כּוֹס אַחֵר וּמְבַרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן, וְאִינוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְקַדְּשׁ.

באר היטב (כב) בדיבור. כתבו תוס' בברכות דף מ' אם שח בין קידוש לשתיה צריך לחזור ולברך אי לאו מלתא דשייכא לסעודה עכ"ל. משמע אע"ג דאינו שייך לקידוש כיון דשייך לסעודה לא הוי הפסק. מ"א: **(כג) נשפך.** אבל אם לקח בידו כוס של מים בחושבו שהוא יין ובירך עליו בפה"ג וקידש צריך לחזור ולברך בפה"ג ולקדש שנית על כוס של יין פסקי מהרא"י ס"י קט"ו. וכן הסכים הט"ז וחילק דאם היה יין בשעת הקידוש על הספסל או על השלחן מוכן לשתות אז ודאי אי"צ לא בפה"ג ולא קידוש אלא ישתה המוכן לפניו ע"ש והמ"א כתב דאם דעתו לשתות יין יותר אי"צ לברך שנית בפה"ג וה"ה בנשפך כו' ע"י ס"י ר"ט ס"ב בהג"ה וס"ס ר"ו. ואם קידש בשחרית על השכר ונשפך הכוס אי"צ להביא אחר דהא י"א דדי בפת כמו שכתב סימן ער"ב. עיין מ"א וט"ז באורד:

טז לֹא יִטְעֵמוּ הַמְּסַבִּין קָדַם שְׁיִטְעֵם הַמְּקַדְּשׁ אִם הֵם זְקוּקִים לְכוֹסוֹ, שׁוֹפֵךְ מִמֶּנּוּ לְכוֹסוֹת שְׁבִיטָה רִיקָנִים אוּ פְּגוּמִים; אָבֵל אִם הָיוּ לָהֶם כּוֹסוֹת יִין שְׁאִינָם פְּגוּמִים רְשָׁאִים לְשִׁתּוֹת קָדַם שְׁיִשְׁתֶּה הַמְּקַדְּשׁ.

יז אִין צָרִיךְ לְשַׁפֵּךְ מְכוֹס הַמְּקַדְּשׁ לְכוֹסוֹת יִין שְׁלִפְנֵי

הַמְסַבִּין, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ (כד) פְּגוּמִים שְׂאֵז צָרִיךְ לְשַׁפֵּד
לְכָל כּוֹס וְכוּס, כְּדֵי שְׂיִשְׁתּוּ כֻּלָּם מִכּוֹס שְׂאִינוּ פְּגוּם.

באר היטב (כד) פגומין. ע"ל סימן קפ"ב ס"ד:

סימן ערב - על איזה יין מקדשים

סעיפים

י

ובו

א (א) אין מקדשין על יין שריחו רע, אף על גב דריחיה
וטעמיה חמרא, ולא על יין (ב) מגלה אפלו האדנא דלא
קפדינן אגלוי. הגה: ואין מקדשין על היין דריחה חמרא וטעמה חלא
(טור).

באר היטב (א) אין מקדשין. אם הוא בע"ש במקום שיש בו יין ויודע שבשבת
לא יהיה לו יין כגון שאינו יכול להוליכו לביתו יקדש מבע"י על היין וישתה
ואסור אחר כך לעשות מלאכה ש"ל בשם גאון מ"א עיין מ"א סימן רס"ז: (ב)
מגולה. ואם עמד שעה מועטת מגולה אין קפידא א"כ נמר ריחו וטעמו מ"א.
בתשובת באר עשק סי' ק"ט מתיר לברך ולקדש ולהבדיל על סתם יינם
שתקנת הברכות קדמה בזמן לתקנת וגזרת סתם יינם ע"ש ובהלק"ט ח"א
סימן יו"ד חולק וכתב דאין זה מברך אלא מנאץ ע"ש:

ב יין (ג) מגתו מקדשין עליו; וסוחט אדם אשכול של
ענבים ואומר עליו קדוש היום.

באר היטב (ג) מגתו. ומ"מ מצוה מן המובחר בין ישן. מ"א:

ג מְקַדְּשִׁין עַל יַיִן שֶׁבִּפִּי הַחֲבִית, אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בּוֹ (ד) קִמְחִין. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹסְרִין לְקַדֵּשׁ עֲלָיו אֶלָּא יִסְנְנוּ תַּחֲלָה לְהַעֲבִיר הַקִּמְחִין. (הַגְּהוֹת מְרַדְּכֵי פֶּרֶק הַמוֹכֵר פְּרוֹת וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם אִיִּח וְתוֹסִי) וְעַל יַיִן שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֲבִית, אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בּוֹ שְׂמָרִים; וְעַל יַיִן שָׁחַר; וְעַל יַיִן מְתוֹק; וְעַל יַיִן דְּרִיחִיה חֲלָא וְטַעֲמִיה חֲמָרָא. וּמְכַל מְקוֹם (ה) מְצוּה לְבָרֵר יַיִן טוֹב לְקַדֵּשׁ עֲלָיו.

באר היטב (ד) קמחין. ומ״מ אם יש עליו קרום לבן שקורין קאני״ק אין מקדשין עליו ב״ח. בתשובת שער אפרים סי׳ י״ח אוסר לקדש על היין שמסריח קצת אחר החבית. ולענין הבדלה מורה פנים לאסור ולהתיר ע״ש: **(ה) מצוה.** ולא יקח מסתם יין שבמרתף. ט״ז:

ד מְקַדְּשִׁין עַל יַיִן לָבֹן, וְהַרְמְבִּין פּוֹסְלוֹ לְקַדוֹשׁ אֶפְלוֹ בְּדִיעָבֵד, אֲבָל מְבַדִּילִין עֲלָיו, וּמְנַהֵג הָעוֹלָם פְּסֻבְרָא רֵאשׁוֹנָה.

ה יַיִן חֵי אֶפְלוֹ אִם הוּא חֲזָק דְּדָרִי (פִּי שְׂרָאוֹי לְמִזְג) עַל חַד תְּלַת מַיָּא, מְקַדְּשִׁים עֲלָיו; וּמְכַל מְקוֹם יוֹתֵר טוֹב לְמִזְגוֹ וּבְלֵבֵד שְׂיֵהָא מְזוּג כְּרָאוֹי. **הגה:** וַיִּינּוֹת שְׁלָנוּ יוֹתֵר טוֹבִים הֵם בְּלֵא מְזִיגָה (טור).

ו יַיִן צְמוּקִים מְקַדְּשִׁין עֲלָיו, וְהוּא שְׂיֵשׁ בְּהוֹ (ו) לְחִלוּחִית קֶצֶת בְּלֵא שְׂרִיָּה (טור).

באר היטב (ו) לחלוחית. אבל אם הם יבשים לגמרי שאפי' ע"י דריכה לא יצא מהן לחלוחית כלל פסולים. ריב"ש סי"ט :

ז שְׁמֵרֵי יַיִן או חֲרָצְנִים שֶׁנֶּתְנוּ עֲלֵיהֶם מַיִם, אִם רָאוּי לְבָרֵךְ עֲלָיו בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן מְקַדְּשִׁין עֲלָיו. וְעַיִן לְעֵיל ס"י ר"ד סעיף ה'.

ח מְקַדְּשִׁין עַל יַיִן מִבֶּשֶׁל וְעַל יַיִן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבֶשׁ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהֶם. **הגה:** וְהַמְנַהֵג לְקַדֵּשׁ עֲלָיו אֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ יַיִן אַחַר רַק שְׂאִינוֹ טוֹב כְּמוֹ הַמְּבֻשֵׁל אוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבֶשׁ (אגור).

ט בְּמָקוֹם שְׂאִין יַיִן **(י)** מְצוּי, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְקַדְּשִׁים עַל שֶׁכָּר וְשָׁאָר מִשְׁקִין, חוּץ מִן הַמַּיִם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין מְקַדְּשִׁין. וְלִהְרָא"שׁ, בְּלִילָה לֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַשֶּׁכָּר אֶלָּא עַל הַפֶּת, וּבִבְקָר יוֹתֵר טוֹב לְקַדֵּשׁ עַל הַשֶּׁכָּר, שֶׁיְבָרֵךְ עֲלָיו שֶׁהַכֹּל קֹדֶם בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא, שְׂאִים יְבָרֵךְ עַל הַפֶּת וְתַחֲלָה אֵין כָּאֵין שׂוּם שְׁנוּי, וְדַבְּרֵי טַעַם הֵם. **הגה:** וְכֵן הַמְנַהֵג פְּשׁוּט כְּדַבְּרֵי הָרָא"שׁ. וְאִם יַיִן בְּעִיר, לֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּת. וּמִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן מִשׁוּם נֶדֶר, יְכוּל לְקַדֵּשׁ עֲלָיו וַיִּשְׁתֵּנוּ אַחֲרֵים הַמְּסַבִּין עִמּוֹ; וְאִם אֵין אַחֲרֵים עִמּוֹ יְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּת וְלֹא עַל הַיַּיִן, אוֹ יִשְׁמַע קְדוּשַׁת מְאֲחֲרֵים. (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פְּרָק כ"ט דְּמַחֲזֵר אַחַר יַיִן וְתִשׁוּבַת מִיְמוֹנֵי סוּף סֵפֶר הַפְּלָאָה ס"י ד' דִּיקְדָּשׁ עַל הַפֶּת לְכֵן צ"ל הַחֲלוּק אִם אוֹכֵל לְבָדוֹ וְאִם אוֹכֵל עִם אַחֲרֵים).

באר היטב (י) מצוי. אבל במקום שהיין מצוי ודאי יברך על היין אפי' ביום אלא דמ"מ אם היין ביוקר כגון במדינות אלו אין מהדרין אחר היין כיון שאין חיוב גמור כמו שיש חיוב בלילה ומש"ה לא נהגו אפי' גדולים במדינתנו לברך על היין ביום ואי מברך גם ביום על היין ודאי עושה מצוה מן המובחר ט"ז. כתב המ"א ונ"ל דאין מקדשין על יין שרף אא"כ במדינות שרוב שתיית ההמון

הוא יין שרף בכל היום עיי סיי קפ"ב. ועיי סיי קע"ד ובתשוי נחלת שבעה סימן
ל"ה כתב דמקדשין בשחרית של שבת על יין שרף. וכן כתוב בהלק"ט חלק א'
סימן יו"ד:

**בְּרַכַּת יַיִן שֶׁל קִדּוּשׁ פּוּטְרֵת יַיִן שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּעֵדָה, וְאִינוּ
טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו דְּבְרַכַּת הַמְּזוּן פּוּטְרֵתוֹ בֵּין שֶׁהוּא
עַל הַכּוֹס בֵּין שְׂאִינוּ עַל הַכּוֹס וְעַיִן לְעֵיל סיי קע"ד סְעִיף ו'.**

סימן רעג - שיהיה הקדוש במקום סעדה

סעיפים

ז'

ובו

א אין קדוש אלא במקום **(א)** סעדה, ובבית אחד מפנה
לפנה חשוב מקום אחד, שאם קדש לאכל בפנה זו
ונמלך לאכל בפנה אחרת, אפלו הוא טרקלין גדול, אינו
צריך לחזר ולקדש. **הגה:** ומבית לסכה חשוב כמפנה לפנה (מרדכי פ'
ע"פ) ויש אומרים שכל שרואה מקומו, אפלו מבית
לחצר, אינו צריך לחזר ולקדש. ויש אומרים שאם קדש
במקום אחד על דעת לאכל במקום אחר, שפיר דמי ועין
לעיל ריש סיי קע"ח, והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד,
כגון מחדר לחדר או מאגרא לארעא, וכו' עקר.

באר היטב (א) סעודה. כדכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג תהא הקריאה
של קידוש:

ב אם קדוש בבית אחד על מנת לאכל שם, ואחר כך נמלך לאכל במקום אחר, צריך לחזור ולקדוש במקום שרוצה לאכל שם.

ג אם קדוש ולא סעד, אף ידי קדוש לא יצא. הגה: וצריך לאכל במקום קדוש לא לתר, או שיהא בדעתו (ב) לאכל שם מיד, אבל בלאו הכי אפלו אכל במקום קדוש אינו יוצא (מהר"י מולין), ואם היה בדעתו שלא לאכל שם מיד, (ג) ונמלך ואכל, יצא (בית יוסף סוף הסי').

באר היטב (ב) לאכול שם מיד. ר"ל שהיה בדעתו לאכול שם מיד ואירעו אונס שלא אכל אלא לאחר זמן אבל עכ"פ היה נשאר במקום קידוש יצא וא"צ לחזור ולקדוש. אבל בלא"ה וכו' ר"ל אם לא היה בדעתו לאכול מיד כגון שדעתו היה להפסיק בדברים אחרים והפסיק אפי' אכל אחר זמן במקום קידוש אינו יוצא: (ג) ונמלך ואכל. ר"ל שהי' בדעתו לאכול בבית אחר ונמלך ואכל במקומו מיד יצא:

ד יכול אדם לקדוש לאחרים אף על פי שאינו אוכל עמָהם, דלדידהו הוי מקום סעודה. ואף על גב דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה עמָהם, כיון דהאי בורא פרי הגפן הוא חובה לקדוש, כקדוש היום דמי ויכול להוציאם אף על פי שאינו נהנה. הגה: ואפלו בקדוש של יום (ד) בשחרית בשבת, מתר לעשות כן (רבינו ירוחם ובית יוסף בשם הר"י והרא"ש והטור ס"י תפ"ד). והוא שאינם יודעים. ואם עדין לא קדוש לעצמו, יזהר שלא יטעם עמָהם, שאסור לו לטעם עד שיקדוש במקום סעודתו.

באר היטב (ד) שחרית. ובשאר אכילות בשבת לא יברך להם המוציא ואם מקדש על היין לאינו בקי אינו יכול לברך המוציא. ט"ז ע"ש :

ה כְּתָבוּ הַגְּאוּנִים הָא דְאִין קְדוּשָׁא אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה, אֶפְלוּ אֶכֶל דְּבַר **(ה)** מוּעֵט, או שְׁתָּה כּוֹס (שָׁל) יַיִן שְׁחָיֵב עָלָיו **(ו)** בְּרָכָה, יֵצֵא יָדַי קְדוּשָׁא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה וְגוֹמֵר סְעוּדָתוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר. וְדוֹקָא אֶכֶל לֶחֶם או שְׁתָּה יַיִן, אֶבֶל אֶכֶל **(ז)** פְּרוֹת, לֹא. **הגה:** וּלְפִי זֶה הָיָה מִתֵּר לְמוֹהֵל וְלִסְנֵדֵק לְשִׁתּוֹת מְכּוֹס שֶׁל מִילָה בְּשַׁחֲרִית, אִם שׁוֹתִין פְּשְׁעוֹר (בֵּית יוֹסֵף) אֶבֶל נִהְיָו לִתְנוּקָה לְתִינוּקָה (הגמ"י פֶּרֶק כ"ט).

באר היטב (ה) מועט. היינו כזית: **(ו) ברכה.** פי' ששתה רביעית שחייב ברכה אחרונה. משמע מדברי רמ"א וב"י דהיינו ששתה כשיעור במה שטועם כוס של קידוש ומש"ה פסקו דמילה בשבת שרי למוהל לשתות אם שותה כשיעור. ולבוש וב"ח וט"ז כתבו דבעי שישתה עוד כוס מלבד כוס של קידוש והשתיה השניה נחשב לסעודה לפ"ז מדינא אסור למוהל לשתות מכוס של מילה בשבת ע"ש רק מ"ש הט"ז דא"כ כל קידוש לא יצטרך להיות במקום סעודה דהא צריך לשתות מלא לוגמיו ע"ש ליתא דמלא לוגמיו הוי בציר מרביעית והגאונים מצרכי לשתות רביעית פ"ח וכ"כ היד אהרן. ואפשר לומר דלשיטתו אזל לפי מ"ש בסי' ק"ץ ס"ק ג' ע"ש. (ובס' אבן העוזר השיג על הב"ח וט"ז הוכיח בראיות דבכוס של קידוש ששתה כשיעור רביעית דיצא ידי קידוש במקום סעודה): **(ז) פירות לא.** ומיני תרגימא מהי מינים יצא דהא עכ"פ חשיבי טפי לסעודת שבת מיין. ושכר אע"ג דהוי חמר מדינא לא יצא בו במקום סעודה דלא סעיד כמו יין מ"א לפ"ז נ"ל דכ"ש בקאו"י דלא יצא :

י וְאִם קִדְשׁ בְּבֵיתוֹ וְשָׁמַע **(ה)** שְׁכָנוֹ וְשִׁלְחָנוֹ עָרוּד לְפָנָיו, יוֹצֵא בּוֹ דְּשִׁפִּיר הָיִי מְקוֹם סְעֻדָּה. וְכַגּוֹן שְׁנֵתְכֶּן הַשּׁוֹמֵעַ **(ט)** לְצֵאת, וּמִשְׁמִיעַ לְהוֹצִיא.

באר היטב (ח) שכנו. ואפי' לכתחלה יכול לקדש בביתו כדי שישמעו ואפי' הוא אינו אוכל וכמ"ש סי' רס"ט. מ"א ע"ש **(ט) להוציא.** ובזמן הזה שהש"צ אינו מקדש אלא משום מנהג לא יצא השומע א"כ נתכוין להוציא. ב"י מ"א:

י יש אומרים שאין מקדשים אלא לאור הנר, ויש אומרים שאין הקדוש תלוי בנר ואם הוא נהנה בחרצר יותר מפני האור או מפני הזבובים, מקדש בחרצר ואוכל שם אף על פי שאינו רואה הנר, שהנרות לענג נצטוו **(י) ולא לצער,** והכי מסתברא.

באר היטב (י) ולא לצער. היינו במצטער הרבה הא לאו הכי צריך לאכול במקום נר. מ"א בשם רש"ל:

סימן רעד - דיני בציעת הפת בשבת

ובו **א** בוצע על שתי **(א) כפרות** שלמות, שאוחז שתיהן בידו ובוצע **(ב) התחתונה.** הגה: ודוקא בלילי שבת (דברי עצמו), אבל ביום השבת או בלילי יום טוב בוצע על העליונה (כל בו והגהות מימוני פ"ח מהלכות חמץ ומצה), והטעם הוא על דרך הקבלה.

באר היטב (א) כפרות. וגם נשים חייבות לבצוע על ב' כפרות. מרדכי בשם ר"ת אבודרהם. אם יוצאין בעוגה שנשרפה קצת לענין לחם משנה עיין שער אפרים סי' א' ובתשובת חכם צבי סי' ס"ב: **(ב) התחתונה.** ב"ח כתב לבצוע

על העליונה דאין מעבירין על המצות וט"ז כתב ואני נהגתי כשמברכין על התחתונה מניח אני אותה קרוב אלי יותר מהעליונה נמצא שפוגע אני תחלה בתחתונה ואין כאן מעביר על המצות ומ"א כתב ונ"ל להכריע דבתחלה יניחנה למעלה בשעת אמירת ויכולו ובשעת המוציא יקח העליונה בידו ויניחנה למטה ויבצע עליו. המדקדקים נוהגין לרשום בסכין קודם ב"ח מ"א ועיין בספר הכוונות מענין הככרות של שבת י"ב בכל סעודה:

ב מְצוּה לְבַצֵּעַ בַּשַּׁבָּת פְּרוּסָה גְדוֹלָה שְׁתִּסְפִּיק לוֹ לְכֹל הַסְּעֻדָה וְעֵינָיו לְעֵיל ס"י קס"ז.

ג אין המְסַבֵּין רְשָׁאִים לְטַעַם עַד שְׂיִטְעַם הַבּוֹצֵעַ, וְאִם יֵשׁ לְפָנָיו כָּל אֶחָד לֶחֶם מְשֻׁנָּה יְכוּלִים לְטַעַם אֶף עַל פִּי שְׂעֻדָּין לֹא טַעַם הוּא.

ד סְעֻדָה זוֹ וְשֵׁל (ג) שְׁחָרִית אֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּלֹא פֶת.

באר היטב (ג) שחרית. ויכול לקיים ג' סעודות ביום השבת דהיינו אם יש קצת אונס יכול לדחות הסעודה של ליל שבת עד למחר ובלבד שיקדש היום וצריך לשתות יין אחר הקידוש כמ"ש סי' רע"ג ס"ה. מ"א ע"ש ועיין סימן רצ"א

סימן ערה - דברים האסורים לעשות

לאור הנר בשבת

סעיפים

י"ב

ובו

א אין פולין (פ"י לבער את הפנים מהבגדים, תרגום בערתי הקדש (דברים כו, יג) פלתי), **(א)** ואין קורין בספר לאור הנר ואפלו אינו מוציא בפיו, שמא יטה. ואפלו הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול לגע אליו, שלא חלקו חכמים בדבר. ומטעם זה יש לאסור אפלו הוא **(ב)** בעששית או קבוע בחור שבכתל, וכן בנר של **(ג)** שענה.

באר היטב (א) ואין קורין. וה"ה שאין בודקין הציצית. מט"מ רש"ל: **(ב)** בעששית. ואם היא סגורה במפתח מותר וכן עשו מהרא"ש ומהר"ם ותלמידיהם וכ"כ בהגמ"י וב"ח וט"ז וע"ת אוסרים משום דלא פלוג ע"ש. אסור לקרות לאור הנר אפי' ביום במקום האפל. הלק"ט ח"ב סי' כ"ז: **(ג)** שענה. ב"ח כתב בשם רש"ל דנהגו להקל לבדוק כלים וציצית ולקרות ההגדה בנר של שענה דליכא למיחש שמא יטה וראב"ן מיקל בנר של חלב כיון דמאיס עיין סעיף י"ב:

ב ודוקא אחד, **(ד)** אבל שנים קורים ביחד, שאם בא האחד להטות (פ"י להטות הנר כדי שנגיע השמן לפתילה), יזכירנו חברו. והוא שקורים בענין אחד, שאז ישגיח האחד במה שיעשה חברו, אבל בשני ענינים לא. הגה: ויש אומרים דבשני ספרים, אפלו בענין אחד אסור (פ"ת יוס"ף), ולכן אסור לומר **(ה)** פיוטים בליל יום טוב שחל להיות בשבת, בבית הכנסת, וכן נהגו (מרדכי וספר התרומה וסמ"ג והגהות).

באר היטב (ד) אבל שנים קורין. אבל אין פולין אם לא שאחד מפלה ושני משמרו. ט"ז וב"ח: **(ה)** פיוטים. וה"ה הזמירות שאומרים בבית אם לא מי

שרגיל קצת ושאר התפלה מותר לקרות בסידור לאור הנר שהתפלה מצויה
בפי הכל:

ג אם יש אחר עמו, אפלו אינו קורא, ואומר לו: תן
דעתך עלי שלא אטה, מתר; והוא הדין אם אומר כן
לאתו.

ד אדם חשוב, שאין דרכו בחל (ו) להטות, מתר בכל
גונא.

באר היטב (ו) להטות. פירוש שברור הוא אבל מסתמא לא. ט"ז:

ה במדורה, אפלו עשרה אין קורין משום דהואיל
ויושבים רחוקים זה מזה, ועוד שזנבות האודים
סמוכים להם, אין זה מכיר כשבא חברו להבעיר (ז)
ולחתות.

באר היטב (ז) ולחתות. מטעם זה נ"ל אע"פ שמותר להתחמם נגד המדורה
כמ"ש ס"ס רע"ו מ"מ אין לישיב בסמוך כמשי"ל ס"י רנ"ה ס"ק ג' ע"ש:

ו תינוקות של בית רבן קוראין לאור הנר, מפני (ח)
שאימת רבן עליהם.

באר היטב (ח) שאימת רבן. אפי' שלא בפני רבן שרי. ט"ז מ"א:

ז מִתֵּר לְקָרוֹת בַּמָּה מִדְּלִיקוֹן לְאוֹר הַנֵּר, שֶׁהָרִי הוּא מִזְכִּיר אֲסוּר שַׁבַּת וְאֵיךְ יִשְׁכַּח.

ח נוֹהֲגִים לְקָרוֹת בְּלֵיל יוֹם כְּפוּר בַּמַּחְזוֹרִים, מִפְּנֵי שְׂאִימַת יוֹם הַכְּפוּרִים עֲלֵיהֶם.

ט לֵיל פֶּסַח שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, מִתֵּר לְקָרוֹת הַהַגָּדָה בְּסֵפֶר מְשׁוּם דְּהוּי כְּעֵין רְאֵשֵׁי פָּרְקִים, דְּאִין עִיָּה שְׁלֵא תִּהְיֶה שְׁגוּרָה בְּפִיו (ט) קֶצֶת.

באר היטב (ט) קצת. ומטעם זה יש להתיר למשכים בשבת לבה"כ ומתפלל לאור הנר הדולק שם מבע"י לפי שהתפלה ושאר דברים שהוא אומר ודאי שגורים בפיו יותר מן ההגדה בפסח אבל ללמוד שם אסור כיון שצריך לעיין היטב אבל למה שהתרנו בסי' ער"ה בנר של שעה אין כאן איסור. ט"ז ע"ש:

י הָרַב יָכוֹל לְרְאוֹת לְאוֹר הַנֵּר מֵהֵיכָן יִקְרְאוּ הַתִּינוּקוֹת, וְלִסְדֵּר רְאֵשֵׁי הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּפִיו בְּסֵפֶר, וְקוֹרֵא כָּל שְׂאֵר הַפְּרָשָׁה עַל פִּהּ. וְרְאֵשֵׁי פְּרָשִׁיּוֹת לָאוּ דְּוָקָא, אֶלָּא כָּל שְׂיֻדַּע הַפְּרָשָׁה עַל פִּהּ וּבְקֶצֶת צָרִיךְ לְרְאוֹת בְּסֵפֶר, שְׂרִי, שְׂמֵאֲחֵר שְׂאִינוּ מְעִין בְּסֵפֶר תְּמִיד אֵית לִיהּ הַכְּרָא וְלֵא אֲתִי לְאַטוּיִי.

יא כָּלִים הַדּוֹמִים זֶה לְזֶה וְצָרִיךְ עֵינֵן לְהַבְחִין בֵּינֵיהֶם,

אָסוּר לְבַדֵּק לְאוֹר הַנֵּר וְאֶפְלוּ לְהַבְחִין בֵּין בְּגָדָיו לְבְגָדֵי אֲשֶׁתוֹ אִם הֵם דּוֹמִים, אָסוּר לְבַדֵּק.

יב שֶׁמֶשׁ שְׂאִינוֹ קְבוּעַ אָסוּר לוֹ לְבַדֵּק כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ מַכִּירוֹ בֵּין בְּנֵר שְׂמֹן זֵית בֵּין בְּנֵר שֶׁל נֶפֶט (פִּי מִין זָפֶת לָבוּ וְרִיחוֹ רַע) שְׂאוּרוֹ רַב. **הגה:** וְיֵשׁ מִתִּירֵין בְּשֶׁל נֶפֶט, אֶפְלוּ בְּשֶׁמֶשׁ שְׂאִינוֹ קְבוּעַ (טוֹר וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים), אֲבָל שֶׁמֶשׁ קְבוּעַ מִתֵּר לוֹ לְבַדֵּק לְאוֹר הַנֵּר כּוֹסוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ עֵיוֹן הַרְבֵּה. וְאִם הָיָה נֵר שֶׁל שְׂמֹן זֵית, אֵין מוֹרִין לוֹ לְבַדֵּק וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתֵּר, גְּזֵרָה שְׂמָא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ. **הגה:** נְהַגוּ (י) לְכַסּוֹת הַקְּטָנִים שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲרָמִים בְּפְנֵי הַנְּרוֹת, מִשּׁוּם בְּזוּי מִצְוָה. וְכֹן פְּתַב הַרוֹקַח.

באר היטב (י) לכסות. והוא סכנה גדולה אפ"י בלא נר של שבת:

סימן רעו - דיני נר שהדליק עכו"ם בשבת

ובו סעיפים **א** עֲכוּוֹ"ם שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר לְכֹל, אֶפְלוּ לְמִי שֶׁלֹּא הִדְלִיק (א) בְּשֶׁבִילוֹ. **הגה:** וְאֵין חִלּוּק בְּזָה בֵּין קִצָּב לוֹ שְׂכָר אוֹ לֹא קִצָּב, אוֹ שֶׁעָשָׂאוּ בְּקַבְּלוֹת אוֹ בְּשִׁכְרוֹת, דְּהוּאֵיל וְהַיִּשְׂרָאֵל נִהְנֶה מִמְּלֶאכֶה עֲצֻמָּה בְּשַׁבָּת, אָסוּר בְּכֹל עֲנָן (הַגִּי"א פ"ק דְּשַׁבָּת וּבֵית

יוסף בשם סמיג וספר התרומה) **אבל** אם הדליקו לצרכו או לצורך חולה ישראל, אפלו אין בו סכנה. **הגה:** או לצורך קטנים שהוא בחולה שאין בו סכנה (מרדכי פ"ק דשבת), מתר לכל ישראל להשתמש לאורו. והוא הדין לעושה מדורה לצרכו או לצורך חולה. ויש אוסרים במדורה, משום דגזרינן שפא ירבה בשבילו. **הגה:** מיהו אם עשה עפויים בבית ישראל, מדעתו, אין הישראל צריך **(ב)** לצאת אף על פי שנהנה מן הנר או מן המדורה (טור).

באר היטב (א) בשבילו. הקשה ב"י בסי' שכ"ה גבי מילא נכרי מים לבהמתו דמחלקינן בין מכירו או לא וכאן לא חילק ותירץ דבזה אפילו לא מכירו מעולם עכשיו שיושב אצל אש שלו הוי כמכירו. וב"ח תירץ דמסתמא כשיושב אצל האש שלו הוי מכירו מקודם דאין העכויים מניח לישוב איש נכרי אצל האש אבל אי ידוע שאין מכירו שרי ועיין ט"ז. וכתב המ"א ונ"ל דאם הסיק התנור כ"ע מודי דרשאי הישראל ליכנס לבית החורף דחימום לאחד חימום למאה והוי כמו נר דשרי: **(ב) לצאת.** אבל מחויב למחות מכאן ולהבא כיון שהעצים של ישראל והוא רואה ושותק אדעתא דישראל קא עביד ואם העכויים עושה בע"כ חייב לגרש העכויים מביתו ואפי' בקבולת כגון ששכרו לכל השנה אסור דה"ל קבולת בבית של ישראל כמ"ש סימן רנ"ב ס"ב הגמ"ר. מ"א:

ב ישראל ועפויים שהסבו יחד והדליק עפויים נר אם רב עפויים, מתר להשתמש לאורו. ואם רב ישראל, או אפלו מחצה על מחצה, אסור. ואם יש הוכחה שלצורך **(ג)** עפויים מדליקה, כגון שאנו רואים שהוא משתמש לאורה, אף על פי שרב ישראל, מתר. **הגה:** יש אומרים דמתר לומר לעפויים להדליק לו נר לסעדת **(ד)** שבת משום דסבירא ליה דמתר אמירה לעפויים אפלו במלאכה גמורה במקום מצוה ור"ן סוף פרק ר"א דמילה בשם העטור, שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לעפויים להדליק נרות לצורך סעדה, בפרט בסעדת חתונה או מלה, ואין מוחה בידם. ויש להחמיר

במקום שאין (ה) צרף גדול, דהא רב הפוסקים חולקים על סברא זו וע"ל ס"י ש"ז (ספר התרומה).

באר היטב (ג) עכו"ס. ואם עשה לצורך שניהם אסור כמ"ש סימן תקט"ו סס"ו: (ד) שבת. פי' שיושב בחושך ואין יכול לאכול סעודת שבת אבל אם כבר אכל פשיטא דאסור כמ"ש ריש סי' זה. וה"ה אם יש לו נר א' אסור לומר לעכו"ם להדליק. ואם הדליק מותר ליהנות כמ"ש ס"ד. מ"א: (ה) צורך גדול. ושל"ה החמיר אף לצורך גדול ושכן ראה נוהגים בקהילות חשובות שיושבים חשכה במ"ש אפי' בחתונה עד שאמרו הקהל ברכו וכן נהג הגאון הר"ש כשהיו סועדים אצלו סעודה ג'. (והקשה בס' אליהו רבה הא בין השמשות לא גזרו משום שבות וצ"ל דלא התירו אלא בע"ש ולא במוצאי שבת. ובמ"א מסתפק בזה בסי' שמ"ב):

א אם אומר אדם לעבדו או לשפחתו לילך עמו והדליקו ה"ר, אף על פי שגם הם צריכים לו אין זה לצרף העכו"ם, כיון שעקר ההליכה בשביל ישראל. הגה: ומת' לומר לעכו"ם לילך עמו לטל נר דלוק (ו) כ"ר, הואיל ואינו עושה רק טלטול ה"ר בעלמא (ר"בנו ירוחם נ"ב ח"ב והגהות מרדכי פ"ק דשבת והגהות מ"מונ"י פ"ו).

באר היטב (ו) כבר. ואין להתיר אלא לבני תורה דילמא אתי למסרד. רדב"ז מ"א:

ד אם יש נר בבית ישראל ובא עכו"ם והדליק נר אחר, מת' להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש (ז) לאור השני. וכן אם נתן שמן בנר הדולק, מת' להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כ"ר, ואחר כך אסור. הגה: ומת' למחות בעכו"ם שפא להדליק (ח) נר או להוסיף שמן (טור).

באר היטב (ז) לאור השני. עיין ט"ז שהעלה דלצורך גדול דהיינו שעונג שבת תלוי בזה המיקל בנרות אפי' אחר כיבוי הראשון ובמדורת אש ג"כ ולא חייש לשמא ירבה כמ"ש ס"א יש לו על מי לסמוך ע"ש. אותו נר שמדלקת השפחה כדי שתדיח כלי האכילה לא מיקרי לצורך ישראל. ט"ז: **(ח) נר.** דוקא כשהנר של עכו"ם אבל כשהנר של ישראל צריך למחות כמ"ש בס"ק ב' :

ה **בְּאַרְצוֹת קָרוֹת, מִתֵּר לְעִפּוּיִם לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה בְּשָׁבִיל הַקְּטָנִים וּמִתֵּרִין הַגְּדוֹלִים לְהִתְחַמֵּם בּוֹ, וְאַפְלוּ בְּשָׁבִיל הַגְּדוֹלִים מִתֵּר אִם **(ט) הַקֹּר גָּדוֹל, שֶׁהַכֹּל חוֹלִים אֶצֶל הַקֹּר; וְלֹא כְּאוֹתָם שְׁנוֹהֲגִים הֵתֵר אֶף עַל פִּי שְׂאִין הַקֹּר גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא.****

באר היטב (ט) הקור גדול. ב"ח אוסר להחם בית החורף ב' פעמים בשבת כי די בפעם אחת והכל לפי הקור ולפי בית החורף ע"י ע"ת וכתב המ"א ואפשר לומר כיון ששוכר העכו"ם להסיק כל ימות החורף ואף אם העכו"ם מסיק כשאין הקור גדול הי"ל כאלו עשה מדעתו וא"צ לצאת מביתו כמ"ש שס"א. ועכ"פ יזהרו שלא לומר בשבת להסיק:

סימן רעז - שלא לגרם כבוי הנר

סעיפים

ה'

ובו

א **נֵר שְׂמֵנֶח אַחוּרֵי הַדֵּלֶת, אָסוּר לְפִתּוֹחַ הַדֵּלֶת **(א)** כְּדַרְכּוֹ, (רמב"ם פ"ה ומרדכי פ"י כ"ב ובית יוסף בשם סמ"ג) **(ב) שְׂמֵא יְכַבְּנוּ הָרוּחַ. אָבֵל לְנֵעַל הַדֵּלֶת כְּנִגְדּוֹ, מִתֵּר (ת"ה ס"י נ"ט) וְהוּא הַדִּין בְּחֵלוֹן שֶׁכְּנִגְדַּת הַנֵּר שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן (מרדכי פכ"ב ובית יוסף בשם תוספות וטור) וְאִם הוּא קְבוּעַ בַּפֶּתַל****

שְׂאֲחוּרֵי הַדָּלֶת, אָסוּר לִפְתַּח הַדָּלֶת וּלְנַעֲלוֹ כְּדָרְכוּ שְׂמָא
תְּהֵא הַדָּלֶת (ג) נֹקֶשֶׁת עָלָיו וּתְכַבְּנוּ, אֲלֵא פוּתַח וְנוֹעַל
בְּנַחַת. וְאִם הוּא קְבוּעַ בַּדָּלֶת עֲצָמוֹ, שְׂפַת־יַחַתוֹ וְנִעִילָתוֹ
מִקְרֵב הַשֶּׁמֶן לִנְר אוֹ מִרְחִיקוֹ מִמֶּנּוּ, אָסוּר לִפְתַּחוֹ
וּלְנַעֲלוֹ. הַגָּה: וּבְנֵר שֶׁל (ד) שְׁעוּה מִתֵּר לִפְתַּח וּלְנַעֲל אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא קְבוּעַ
בַּדָּלֶת (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (א) כדרכו. ט"ס הוא דאע"פ שפותח בנחת מ"מ הרוח מנשב ואסור
והג"ה זו צ"ל בסוף הסעיף כשקבוע בדלת עצמה וכו' אסור לפתחו ולנעלו
כדרכו אבל בנחת שרי ובדלת לא שייך בסיס לדבר האיסור דבטלה לגבי בית.
מ"א: (ב) שמא יכבנו. ודוקא כשמונח נגד פתיחת הדלת ממש וקרוב אל
הדלת וכמ"ש ס"ב. ב"ח: (ג) נוקשת. פירוש כשפותח הדלת נוגע בנר
שאחוריה. ריב"ש: (ד) שעוה. נראה פשוט דאם הוא בענין שיש לחוש שיכבה
לגמרי אפ"י של שעוה אסור. ט"ז:

ב אָסוּר לִפְתַּח הַדָּלֶת כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה שֶׁהִיא קְרוּבָה קֶצֶת
אֶל הַדָּלֶת וְאֶפְלוּ אֵין שָׁם אֲלֵא רוּחַ מְצוּיָה, אֲבָל אִם הָיָה
פְּתוּחַ כְּנֶגְדָּהּ, מִתֵּר לְסַגְרוֹ וְאֵין בּוֹ מְשׁוּם מְכַבָּה.

ג שְׂכַח נֵר עַל הַטְּבֵלָא, מְנַעֵר אֶת הַטְּבֵלָא וְהוּא נוֹפֵל,
אֶפְלוּ אִם הוּא דוֹלֵק, רַק שְׂלֵא יִכּוֹן לְכַבּוֹתוֹ. הַגָּה: וְטוֹב
לְעֲשׂוֹת עַל יְדֵי (ה) עֲפוּיִם, בְּמָקוֹם שֶׁאֵינּוּ צָרִיךְ כָּל כָּךְ (כָּל בּוֹ), וּבְלִבְד
שֶׁיְהֵא נֵר שֶׁל שְׁעוּה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שְׂלֵא יְהֵא בּוֹ שֶׁמֶן,
אֲבָל אִם יֵשׁ בּוֹ שֶׁמֶן אֵי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִקְרַבְנוּ אֶל הַפְּתִילָה
וְנִמְצָא מִבְּעִיר; וְאִם הִנִּיחוּ עָלֶיהָ מִדְּעַת, אָסוּר לְנַעֲרָה
שֶׁהִרִי הַטְּבֵלָא (ו) הִיא בְּסִיס (פ"י דְּבַר הַנוֹשֵׂא דְּבַר אַחַר תְּרַגּוּם וְאֵת כְּנוֹ
(שְׁמוֹת לֹא, ט) וְנֵת בְּסִיסִיהָ), לְדַבֵּר הָאָסוּר. הַגָּה: וּמִכָּל מָקוֹם מִתֵּר לְגַעַע

בַּטְבֵּלָא הוֹאִיל וְאִינוּ מְטַלְטֵל הַנֵּר. וְהוּא הַדִּין שְׁמִתָּר לְגַע (ז) בְּמִנּוּרָה שְׁבֻבִית
הַקְּנָסֶת וְהַנְרוֹת דּוֹלְקוֹת עָלָיו, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִנְעָנַע (מְרַדְכִי פכ"ב).

באר היטב (ה) עכו"ס. ואז אפ"י בשל שמן שרי דפסיק רישיה שרי ע"י עכו"ס.
מ"א: (ו) היא בסיס. כתב הב"ח הנרות שאנו מניחין על השלחן דעתינו ליטול
ע"י נכרי ודינו כשכח ולא נעשה בסיס ע"י סי' ש"ד ס"ד. ובפרט אם הוא
במקום הפסד שנפל על המטפחת אין להחמיר כלל וכתב הטי"ז ול"נ דאם נפל
ניצוץ מן הנר על המטפחת או אפ"י הנר עצמו מותר לכ"ע לנער מקום ההוא
דהא ודאי שם ל"ש לומר הניחו דהא בשבת נפל. ואם צריך למקום השלחן
יטלטל השלחן אף שיש עליו נרות דאין נעשה בסיס. הואיל ואין דעתינו להניח
הנרות שם כל היום אלא ע"ד שיסלקם הנכרי למחר ומכ"ש אם יש על השלחן
דברים אחרים של היתר והם חשובים יותר מהנר דמותר לטלטלו אפ"י הנרות
על השלחן כמ"ש סי' ש"י ס"ח וכ"ה בתוס' דף מ"ז דאפ"י כשהוא דולק שרי
ע"ש ועיין מ"א וה"ה שיש לטלטל בבה"כ השטענד"ר אף כשהנר דולק עליו.
א"ז: (ז) במנורה. היינו בקבוע. אבל אם היא תלויה אפ"י ליגע בה אסור שבקל
ינענע. ט"ז ע"י סי' ש"ח:

ד מִתָּר לְהַנִּיחַ נֵר שֶׁל שֶׁבֶת מִבְּעוֹד יוֹם עַל גְּבִי אֵילָן
וְיִדְלַק שָׁם בְּשֶׁבֶת דְּלִיכָא לְמִיחָשׁ דְּלִכְשִׁיכְבָּה לְשַׁקְלִיָּה
מִנִּיָּה וְנִמְצָא מְשִׁתְּמֵשׁ בְּמַחְבֵּר, אֲבָל אֵין מְנִיחִין נֵר שֶׁל
יוֹם טוֹב עַל גְּבִי אֵילָן, דְּשַׁקִּיל וּמִנַּח לִיָּה וְנִמְצָא מְשִׁתְּמֵשׁ
בְּאֵילָן.

ה מִתָּר לְכַפּוֹת קְעָרָה עַל גְּבִי (ח) הַנֵּר בְּשֶׁבֶת כְּדִי שְׁלֵא
יִאָחוּז הָאוֹר בְּקוֹרָה.

באר היטב (ח) הנר. ע"י סי' ש"י ס"ו. וצריך שיניח מעט אויר תחתיה דאלי"כ
יכבה הנר מ"א. מותר לכפות כלי על הנר כדי לשמש מטתו בין בשבת בין ביי"ט.
רש"ל פ"ב דביצה:

סימן רעח - שיכול לכבות הנר בשביל החולה

אחד

סעיף

ובו

א מתוך לכבות הנר בשביל שיטון החולה שיטש בו סכנה.

סימן רעט - דיני טלטול הנר בשבת

סעיפים

ז'

ובו

א נר שהדליקו בו באותו שבת, אף על פי שכבה, אסור (א) לטלטלו. וכן מתוך השמן שבנר שהדליקו בו באותו שבת, אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותו שבת.

באר היטב (א) לטלטלו. ואם יש אימת עכו"ם מותר לטלטלו אחר שכבה ש"ג. ולרש"י משמע דוקא במקום סכנה אבל שלא במקום סכנה אסור עיין מ"א:

ב נר זה שאמרנו שאסור לטלטלו, אפלו לצרף גופו ולצרף מקומו אסור; ויש מי שהתיר, ולא נראה דבריו.

הגה: וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים דָּמִי שֶׁהוּא אִיסְטָנִיס וְהִנֵּר מְאוּס עָלָיו מִתָּר לְהוֹצִיאֻ דְהוּי לְדִידִיה פֶּגֶרָף שֶׁל רְעִי, **(ב)** וְהַמְחֲמִיר לֹא הִפְסִיד (מְרַדְכִי רִישׁ בִּיצָה).

באר היטב (ב) והמחמיר. ט"ס וצ"ל והמיקל לא הפסיד ב"ח עיין ט"ז. (ובספר אליהו רבה מקיים גירסא הישנה דפירושו המחמיר לא הפסיד ממצות ענג שבת ע"ש):

ג לְטַלְטַל גֵּר עַל יְדֵי שְׁנוֹתָנִין עָלָיו לֶחֶם בְּשַׁבָּת, **(ג)** אָסוּר. וְאִם נָתַן עָלָיו הַלֶּחֶם מִבְּעוֹד יוֹם, יֵשׁ מִי שֶׁמְתִיר לְטַלְטַלוּ בְּשַׁבָּת **(ד)** עַל יְדֵי לֶחֶם זֶה, וְאִין לְסַמְדָּ עָלָיו.

באר היטב (ג) אסור. כיון דאתקצאי לבה"ש: **(ד) ע"י לחם זה.** דהוי הנר בסיס לדבר האיסור ולהיתר כמ"ש סי' ש"י וא"כ אפי' בשעה שהוא דולק היה מותר לטלטלו ואין לסמוך עליו לפי שהשמן שבנר חשוב יותר עליו מן הלחם לפי שצריך לו וא"כ בטל דבר ההיתר נגד האיסור של הנר והוי בסיס לאיסור לחוד א"כ אפי' לאחר דכבה אסור:

ד אִם הִתְנָה מִעֶרֶב שַׁבָּת עַל גֵּר זֶה שֶׁיִּטְלַטְלוּנוּ מִשְׂכָּבָה, מִתָּר לְטַלְטַלוּ אַחֵר שְׂכָבָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים דְּלֹא מְהַנִּי תִנְאִי, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמַדִּינֹת אֵלוּ. וְדִין הַתְּנָאִי ע"ל סי' **(ה)** תרל"ח (הג"א פֶּרֶק פִּינָה וְר"י ח"ב וְכָל ב'ו). וְנוֹהֲגִין לְטַלְטַלוּ עַל יְדֵי עֲכוּ"ם וְאִין בְּזָה מְשׁוּם אָסוּר אֲמִירָה **(ו)** לְעֲכוּ"ם הוֹאִיל וְהַמְנַהֵג כָּד הוּי כְּאֵלוּ הַתְּנָה עָלָיו מִתְחַלָּה וְשָׂרִי כְּנ"ל.

באר היטב (ה) תרל"ח. ר"ל דשם נתבאר שיעשהו קודם בה"ש. אבל הכא אינו יכול לומר איני בודל כל בה"ש דהא בה"ש הוא דולק ומשי"ה לא מהני תנאי: **(ו) לעכו"ם.** ואע"ג דבסי' רע"ו סי'ג מתיר לומר לעכו"ם וכו' היינו דוקא לצורך גופו שרי משום דהא אי בעי ישראל הוי מטלטל ליה טלטול מן הצד אבל הכא מיירי שאינו עושה אלא לצורך הנר שלא יגנב וזה אסור אפי' בטלטול מן הצד כמ"ש סי' ש"א ויש בו איסור אמירה מ"א ואם אין שם עכו"ם מותר לטלטל מן הצד ע"י ישראל המנורה שהדליקו בה בשבת כשיש צורך למקומה ט"ז בסי' ש"א סי"ט ע"ש:

ה גַּר שֶׁהִדְלִיקוּ בְּשַׁבַּת לְחֵיָה וּלְחֹלָה וַיִּלְדָּה הַחַיָּה וְנִתְרַפָּא הַחֹלָה, מִתֵּר (ז) לְטַלְטְלוֹ אִם כָּבֵה. וְהוּא הַדִּין לְמִדְּלִיק בְּשַׁבַּת (ח) בְּשׁוּגַג וְכָבֵה, שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטְלוֹ.

באר היטב (ז) לטלטלו. דאין מוקצה לחצי שבת אא"כ היה מוקצה בה"ש :
(ח) בשוגג. ה"ה במזיד שרי דלא מקרי דחיה בידיים אא"כ הדליקו מע"ש מ"א ע"ש (וע"ת אוסר במזיד ע"ש) :

ו גַּר שֶׁלֹּא הִדְלִיקוּ בוּ בְּאוֹתוֹ שַׁבַּת, אֶפְלוּ הוּא שֶׁל חָרֵס דְּמֵאִיס וְאֶפְלוּ הוּא שֶׁל נֶפֶט דְּמִסְרִיחַ, מִתֵּר (ט) לְטַלְטְלוֹ דְּמִקְצָה מִחֲמַת מְאוּס מִתֵּר.

באר היטב (ט) לטלטלו. דוקא לצורך גופו או מקומו כמ"ש ס"י ש"ח ס"ג :

ז מְנוּרָה, בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קֶטְנָה, אִם הִיא שֶׁל פְּרָקִים אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ דְּחֵיִשְׁיָנָן שְׁמָא תִּפְּל (י) וְתִתְפָּרֵק וַיִּחְזִירָנָה וְנִמְצָא (יא) עוֹשֶׂה כְּלִי ; וְאֶפְלוּ אִם אִינָה שֶׁל פְּרָקִים אֶלָּא יֵשׁ בָּהּ חֲרִיִּצִים סְבִיב וְדוּמָה לְשֶׁל פְּרָקִים, (יב) אֲסוּר לְטַלְטְלָהּ.

באר היטב (י) ותתפרק. קשה האידך משתמשים אנו בכוסות של כסף בשבת שרובן של פרקים ולא חיישינן לזה. ולפי מ"ש הטור בסי' ש"יג דבכוס אין דרך להדקו בחוזק ושרי ניחא. ט"ז : **(יא) עושה כלי.** אע"ג דאין בנין בכלים שאני הכא דהוי שעושה כלי מחדש : **(יב) אסור לטלטלה.** ואם דרכה להיות רפוי שרי. מ"א ע"י ע"י ש"י ש"יג ס"ו וסי' תקי"ט ס"ב :

סימן רפ - תשמיש המטה בשבת

סעיפים

ב'

ובו

א תשמיש המטה (א) מתענוגי שבת הוא, לפיכך עונת תלמידי חכמים הפריאים מליל שבת לליל שבת.

באר היטב (א) מתענוגי שבת. ויהיה זהיר לקיים עונתו ומצוה לאכול שום והיה שאר דברים המרבים זרע רש"ל. וקודם הלילה חייב להראות אהבה וחבה עם אשתו:

ב מתר (ב) לבעל לכתחלה בתולה בשבת, ואין בו משום חובל ולא משום צער לה.

באר היטב (ב) לבעול. כתב הב"ח דבמדינותינו נתפשט המנהג דאין בועלין ואין להורות היתר לבטל המנהג. אבל הט"ז כתב ואני אומר חלילה לעשות איסור בזה ובבירור שמעתי שהחסידים גאוני עולם נהגו בעצמם היתר בזה ע"כ אין כאן חשש חומרא כלל ואין ראייה ממה שנוהגים שלא לבעול בשבת הוא מפני הבושה ואפי' במ"ש רוב פעמים שאין בועלים והמחמיר הוא מן המתמיהין ועיין בשכנה"ג ובע"ש:

סימן רפא - שלא יכרע ב'ולך אנחנו

מודים,

אחד

סעיף

ובו

א אין לשחות ב'ולך ל'בדך א'נחנו מודים, שאין לשחות אלא במקומות שאמרו חכמים. הגה: ונוהגים שבשבת מאחרין יותר לבא לבית הכנסת מבחל, משום דבתמיד של ימות החל נאמר בבבבקר (פמדבר כח, ד) ואצל שבת נאמר וביום השבת (פמדבר כח, ט) דמשמע אחר (מרדכי פרק פכ"כ). ונוהגין להרבות בזמירות של שבת כל מקום לפי מנהגו, ובכל דבר אם לא אמרו אין (א) מחזירין אותו מלבד אם לא אמר לאל אשר שבת וכו' מחזירין אותו. ויש להאריך (ב) ולהנעים בזמירות ואין למחות במאריך בהם, אף על פי שהמוחה מכון משום בטול תורה (אור זרוע). ומכל מקום בשבת ויום טוב לא יאריך יותר מדאי, כדי שיאכלו קדם שעה ששית כדלקמן סי' רפ"ח.

באר היטב (א) מחזירין אותו. היינו שיאמר אחר התפלה משא"כ בשאר הזמירות שאינן אלא רשות אם רצה אי"א כלל. מ"א: (ב) ולהנעים. דוקא בניגון שיש בו נעימה כעין שעושין בפסוקי דזמרה וכבר הפליגו הקדמונים בגנות המשוררים המאריכים ומפרידים אות מחברתה. ומ"מ יזהרו לקרות ולהתפלל בזמנו ב"ח. אל אדון ב' חרוזות הראשונים בני ה' תיבות והשאר בני ד' תיבות וב' אחרונות בני ו' תיבות. זוהר והארי"י ז"ל:

סימן רפב - קריאת התורה והמפטיר

בשבת

סעיפים

ז'

ובו

א (א) מוציאין ספר תורה וקורין בו (ב) שבִּעָה; וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף, (ג) מוֹסִיף. הגה: והוא הדין ביום טוב מִתֵּר (ד) לְהוֹסִיף עַל הַקְּרוּאִים (רמב"ם פי י"ב מה"ת ותשובת מהר"ם ובית יוסף). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבָיוֹם טוֹב אֵין לְהוֹסִיף (ר"ן פֶּרֶק הַקּוּרָא) וְכֵן נִהְגוּ בְּמַדְיֵנוֹת אֵלּוּ (ה) מְלַבֵּד בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה שְׁמוֹסִיפִין הַרְבֵּה, גַּם בְּכָל יוֹם טוֹב אֵין הַמְּפַטְרִין מִמֶּנּוּן הַקְּרוּאִים, כְּדַלְקָמֹן.

באר היטב (א) מוציאין ס'ת. וי"ל בריך שמיה בין בשבת בין בחול האר"י ז"ל והנותן ס"ת והמקבלו צריך שיהא בימין. מסכת סופרים: (ב) **שבעה.** הטעם שאם יארע לאדם אונס ולא בא לבה"כ כל ז' ולא שמע ברכו יאזין אזנו לשמוע ז' פעמים ברכו ויצא י"ח. ועיין כנה"ג מ"ש בשם המבי"ט: (ג) **מוסיף.** והרשב"ץ כתב דעכשיו דכולן מברכין אין להוסיף משום ברכה שא"צ וכן ראוי לנהוג. והגאון מהר"ש תיקן בפראג שלא לקרות יותר מעשרה חוץ ממפטיר מפני טורח הציבור. א"ז. עיין בתשו' גנת ורדים סי' נ"ג בהלק"ט ח"ב סי' קנ"ג ועיין יד אהרן: (ד) **להוסיף.** וכשחל י"ט בשבת לכ"ע מותר להוסיף לבוש. כשחל יה"כ בשבת אין להוסיף משום שראשי הפרשיות מכוונים שמסיימין במילי דכפרה לכן טוב שלא לשנותם. מ"א: (ה) **חוץ מבש"ת.** וכן בחתונה ועיין ביד אהרן:

ב מִתֵּר לְקִרְוֹת עוֹלָיִם הַרְבֵּה אֶף עַל פִּי שְׁקָרָא זָה מַה שְׁקָרָא זָה וְחוֹזֵר וּמְבַרֵךְ, אֵין בְּכַף כָּלוּם. הגה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים (מְרַדְכֵי סוּף מַגְלָה) וְכֵן נִהְגוּ בְּמַדְיֵנוֹת אֵלּוּ חוּץ מִבְּשִׁמְחַת תּוֹרָה שֶׁנִּהְגוּ לְהַרְבּוֹת בְּקְרוּאִים, וְנוֹהֲגִים כְּסִבְרָא הָרְאשׁוֹנָה.

ג הַכֹּל עוֹלָיִם (ו) לְמִנּוּן שְׁבִעָה, אֶפְלוּ אִשָּׁה (ז) וְקָטָן שְׂיֻדַּע לְמִי מְבַרְכִין, אֶבֶל אָמְרוּ חֲכָמִים: אִשָּׁה לֹא

תִּקְרָא בְּצַבּוּר מִפְּנֵי כְבוֹד הַצַּבּוּר. הַגָּה: וְאֵלּוּ דְּוָקָא מְצַטְרְפִים לְמַנְּנָן הַקְּרוּאִים, אֲבָל לֹא שְׂיִהִיוּ כְּלָם נְשִׁים אוֹ קְטַנִּים (ר"ן וְרִיב"ש). וְדִין עֶבֶד כְּנַעֲנִי כְּדִין אִשָּׁה, אֲבָל אִם אָמוּ מִיִּשְׂרָאֵל מִתֵּר לְעֵלוֹת (הַגְּהוֹת מִיְּמוֹנֵי פִי"ב מֵהַל' תַּפְּלָה). וְאַסוּר לְקָרוֹת בְּרֹאשׁ מְגֻלָּה. וְאִין אֲסוּר לְקָרוֹת עִם הָאֶרֶץ נִכְבָּד, עֲשִׂיר וְגָדוֹל הַדוֹר לְפָנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, כִּי אִין זֶה בְּזִיוֹן לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים רַק כְּבוֹד לְתוֹרָה שְׂמֵת־כְּבֹדֶת בְּאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים (אוֹר זְרוּעַ). וּמִמְזַר מִתֵּר לְעֵלוֹת לְסַפֵּר תוֹרָה (מֵהַר"א מְפָרַג). וְעִין לְעֵיל סִימָן קל"ו מְסַדֵּר הַקְּרוּאִים.

באר היטב (ו) למנין שבעה. אבל לא למנין שלשה. כנה"ג: (ז) וקטן. אבל להיות הוא מקרא אינו יכול עד שיביא ב' שערות כנה"ג בשם תשו' ב"י. אם אין שם כהן אלא קטן קורין אותו עיין מ"א. ומשמע מכאן דאשה חייבת לשמוע קריאת התורה וכ"כ במ"ס:

ד נוהגים לקרות שבועה ולגמר עמהם הפרשה ואומר קדיש, וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי.

הגה: וכן נוהגים בגימ' טובים שאין מפטיר ממנין הקרואים, אבל בחל שאסור להוסיף על מנין הקרואים, השלישי הוא מפטיר. וביום שמוציאין ב' ספרים או ג', המפטיר קורא באחרונה. וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין (ח) או בדי פרשיות שמוסיפין באדר, וכן נוהגים (ר"ן ומרדכי פ"ק ב' דמגלה), אף על פי שיש חולקים. ואומרים קדיש קדם שעולה (ט) המפטיר, ואין חלוק בזה בין הוסיפו על מנין הקרואים או לא ובין מוציאין ספר תורה א' (י) או ג' (בית יוסף בשם הר"ר ישעיה וקרא"ש ורבנו ירוחם).

באר היטב (ח) או בדי פרשיות. זולת פי' זכור שהוא לכ"ע מדאורייתא עיי' סי' תרפ"ה וראיתי נוהגין שאין קטן מפטיר במרכבה ביום א' של שבועות ולא בז' של פסח. ומטה משה כתב שאין להפטיר בשבת שובה וכתב המ"א ונ"ל דכל זה בקטן שהגיע לחינוך שידע לחתוך האותיות בטוב ודלא כאותם שמניחים קטנים הרבה לומר ההפטר. ועיין תשו' ב"ח סי' קנ"ח. ובכנה"ג ובפרח שושן כלל א' סי' ח': (ט) המפטיר. היינו בשבת אבל בחול שהמפטיר ממנין אומרים קדיש אחר המפטיר דא"א קדיש עד שנשלם המנין: (י) או ג'. כתב הלבוש שבשבת שקורים שתי פרשיות שיש לקרות מנין חצי הקרואים בכל סדרה וכתב ט"ז ונראה דהיינו מנין ז' אבל לא מה שמוסיפים דבזה אין שום חיוב מן הדין:

ה אם לא נמצא מי שיוֹדע לְהַפְטִיר אֶלָּא אַחַד מֵאוֹתָם שְׁעָלוּ לְקָרוֹת בְּתוֹרָה, וּכְבָר אָמַר שְׁלִיחַ צְבוּר קִדְיֵשׁ אַחַר קְרִיאַת הַפְּרָשָׁה, זֶה שְׁרוּצָה לְהַפְטִיר צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְקָרוֹת וּיְבַרֵךְ עַל קְרִיאָתוֹ וְתַחֲלָה **(יא) וְסוּף**. **הגה:** אָבֵל אִם לֹא אָמַר קִדְיֵשׁ, יִפְטִיר מִי שְׁעָלָה **(יב)** לְשִׁבְעֵי אִם יוֹדֵעַ, וְאִם יֵשׁ אַחֲרָיִם שְׁיוֹדְעִים לְהַפְטִיר לֹא יִפְטִיר מִי שְׁעָלָה כְּבָר (אֹרֶז עֶסְסִי קִמִּיד).

באר היטב (יא) וְסוּף. וה"ה בשבת של חזון אפ"י נמצא מי שיוֹדע להפטיר רק שלא ידע לקונן כנהוג דינא הכי ריב"ש. ואפ"י יש אחרים היוֹדְעִים לקונן רשאי הרב לומר כיון שדרך הרב לעולם לאומרו מותר לכתחלה לעלות שלישי ומפטיר. ול"נ דלא יעלה שלישי כמ"ש רמ"א מ"א. אם קראוהו בבה"כ אחרת ונזדמנה לו אותה הפרשה צריך לחזור ולברך מ"כ: **(יב) לשביעי.** ויאמר קדיש אחר ההפטרה. מ"א:

ו אם טָעָה שְׁלִיחַ צְבוּר וְסִיִּים הַפְּרָשָׁה עִם הַשְּׂשִׁי וְאָמַר קִדְיֵשׁ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְקָרוֹת עוֹד אַחַר אֶלָּא יִקְרָא עִם הַמַּפְטִיר מֵהַ שְׂקָרָא עִם הַשְּׂשִׁי, דְּקִימָא לָן מִפְטִיר עוֹלָה לְמַנְיָן שְׁבַעָה.

ז קָרָא הַפְּרָשָׁה בְּתַפְלָת שְׁחֲרִית בְּשַׁבָּת וְדִלֵּג **(יג) פְּסוּק** אַחַד, חוֹזֵר וְקוֹרָא הוּא וְשְׁנַיִם עִמּוֹ; וְאֶפְלוּ הַפְטִיר וְהַתְּפִלָּל מוֹסָף, חוֹזֵר וְקוֹרָא.

באר היטב (יג) פְּסוּק א'. ה"ה תיב' א' ועי'ל ס"י קל"ז ועיין מ"א מענין הנהגות החיובים. כתב בספר הכוונות דהעולה ששי הוא המעולה שבקוראים:

סימן רפג - למה אין מוציאין שני ספרי תורות בשבת

אחד

סעיף

ובו

א מה שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פְּרֻשֵׁת המוספים, מפני שאין בה אלא שני פְּסוּקִים.

סימן רפד - דיני הפטרה וברכותיה

סעיפים

ז'

ובו

א מפטירין **(א)** בנביא מעניינה של פְּרֻשָּׁה. ואין פוֹחֲתִין מכ"א פְּסוּקִים, אלא אם כן סליק עניינה בבציר מהכי כגון: עלותיכם ספו על זבחיכם (ירמיהו ז', כא). **הגה:** ודוקא בשבת בעינן כ"א פְּסוּקִים, ג"פ לכל אי מן הקוראים, אבל ביום טוב שקורין ה' סגי בט"ו פְּסוּקִים (מהר"ם פאדוא"ה). ולא נתקנה ההפטרה רק בצבור, אחר שקראו בתורה (תשובת הרמב"ן סימן קצ"ט), אבל בלאו הכי אסור לקרות עם הברכות שלפניה ולאחריה, אבל בלא ברכה שרי (בית יוסף).

באר היטב **(א)** בנביא. הטעם שפעם אי גזרו גזירה שלא לקרות בתורה ותקנו לקרות בנביאים מעניינה של פרשה כ"א פסוקים כמו אלו היו קוראים בתורה

כִּי־א פסוקים ג"פ לכ"א מהז' שקראו בתורה. ולכך יברך המפטיר ז' ברכות נגד ז' שקראו בתורה ומה שקורין בנביאים ולא בכתובים מפני שלא תמצא שם מעין הענין פרשת התורה. כי הלבוש תמהתי על שלא ראיתי נוהגין לכתוב הפטרות כדין ספר כי היה נ"ל שאין יוצאין כלל בקריאת הפטרה בחומשים הנדפסים ע"ש והט"ז ומ"א חולקים עליו ומתירין לקרות ההפטרה בחומשים הנדפסים ע"ש. אם אין עירוב שיכולין להביא חומש בבה"כ הולכין יו"ד ומפטירין בבית ששם החומש ואין קורין בע"פ. מ"א:

ב אם חל ראש חֲדָשׁ בְּשַׁבָּת, אין המִּפְטִיר מְזַכֵּיר שֵׁל ראש חֲדָשׁ כָּלֵל. וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים שְׁאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְזַכֵּיר בַּחֲתִימָה שֵׁל ראש חֲדָשׁ, מְזַכֵּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַבְּרָכָה שְׂאוֹמֵר אֶת יוֹם הַמְּנוּחַ הַזֶּה וְאֶת יוֹם ראש חֲדָשׁ הַזֶּה, וְהַמְּנַהֵג כְּסִבְרָא הָרְאוּשׁוֹנָה.

ג צָרִיד לְכוּן לְבָרְכוֹת הַקּוֹרְאִים בַּתּוֹרָה וּלְבָרְכוֹת הַמִּפְטִיר וַיַּעֲנֶה אַחֲרֵיהֶם (ב) אָמֵן, וַיַּעֲלוּ לוֹ לְהַשְׁלִים מִנְּוֹן מֵאָה בְּרָכוֹת שְׁחִסֵּר מִנְּוֹנָם בְּשַׁבָּת.

באר היטב (ב) אמן. ואין לענות אמן אחר שכל דבריו אמת וצדק שאינו סיוס ברכה:

ד קָטוֹן יָכוֹל לְהַפְטִיר. **הגה:** וְאִם קָרְאוּ לְמִפְטִיר מִי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לוֹמֵר הַהַפְטָרָה יָכוֹל אַחַר לְאֲמֹרָהּ, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ה אם נִשְׁתַּתֵּק הַמִּפְטִיר בְּאֲמֻצֵּעַ הַהַפְטָרָה, הֵבֵא לְסִימָה

לֹא יִתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק הָרִאשׁוֹן אֶלָּא צָרִיךְ לַחְזֹר
לְהִתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁהִתְחִיל הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ בְּסֵפֶר תּוֹרָה.
הגה: וּשְׁנַיִם לֹא יֵאמְרוּ הַהֶפְטָרָה **(ג)** בְּפַעַם אַחַת דְּתַרֵּי קְלִי לֹא מְשַׁתְּמָעִי
(רִיבִישׁ סִימָן לִיּוֹ וּמְגִלָּה דָף כ"א).

באר היטב (ג) בפעם א'. היינו בקול רם. אבל מחויב לקרות בלחש :

1 אין המפטיר מפטיר עד שיגמר (ד) הגולל לגלל הספר
תורה.

באר היטב (ד) הגולל. כתב בש"ל בשם הגאונים שאין לסלק ספר הפטרה עד
אחר הברכה כדי שיראה ויברך על מה שהפטיר וכ"כ במט"מ :

2 בשבת שהפך שיות מחברות, מפטירין בהפטרת פרשה
שנקה. הגה: וע"ל סיי תכ"ח ונהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמות
המתים ולברך העוסקים בצרכי **(ה) צבור**, כּל מְקוֹם לְפִי מְנַהֲגוּ. (שבולי הלקט
והגהות מרדכי פ"ק דשבת) ונוהגין לומר: יְקוּם פְּרָקוֹן, וְאִין בְּזָה מְשׁוּם אִסּוּר
תְּחַנְּנָה בְּשַׁבָּת. גַּם נוֹהֲגִין לומר: אַב הַרְחָמִים; וּבְכָל יוֹם שְׁאִין אוֹמְרִים בּוֹ
צוּיֵצ אִין אוֹמְרִים אוֹתוֹ, וְכֵן כְּשֵׁיט חֲתָנָה אוֹ מִילָה. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁאִין
אוֹמְרִים אוֹתוֹ כְּשֶׁמְבָרְכִין **(ו)** הַחֲדָשׁ, מִלְּבַד **(ז)** בִּימֵי הַסְּפִירָה, וְהוֹלְכִין בְּכָל
זֶה אַחַר הַמְּנַהֵג.

באר היטב (ה) צבור. ברגלים שנוהגין לומר מי שבירך לקברנים יאמרו קודם
אשרי שלא להפסיק בין קדיש לאשרי מ"א וע"ל סיי רצ"ב: **(ו) החדש.** ואין
מזכירין נשמות רק למי שנקבר באותו שבוע. מהרי"ל: **(ז) בימי הספירה.**
ואפי' חל מילה בשבתות ההם אבל כשחל ר"ח בשבת א"א אותו עיין מ"א :

סימן רפה - לקרא הפרשה שנים מקרא, ואחד תרגום

סעיפים

ז

ובו

א אף על פי שאדם שומע כל התורה כלה כל שבת
בצבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו
השבוע שנים מקרא ואחד תרגום אפלו עטרות (ב)
ודיבן. (במדבר לב, ג).

באר היטב (א) תרגום. כתב שלייה שיקרא כל פרשה ב"פ ואח"כ התרגום עליה
וכ"כ רש"ל. אבל הל"ח פסק דיקרא כל פסוק ב' פעמים והתרגום עליו וכ"כ
בהגהות י"נ בשם האר"י וסדה"י וכ"כ בכתבים וכ"כ בספר נגיד ומצוה ובספר
משנת חסידים והפסוק האחרון יאמר אחר התרגום כדי לסיים בתורה. ומי
שהוא בקי בטעמים ונקודות בע"פ מצוה לקרות בספר תורה מהרדב"ז
והאר"י ז"ל תלמיד א' היה לפניו החומש וקרא לפניו. ואיסור גדול להפסיק
בקריאת שמו"ת בדיבור. ויקוץ הצפרנים קודם שמו"ת. ועיקר המצוה לקרות
אחר חצות ואחר שקרא ילך לבית המרחץ ויטבול. הכוונות: (ב) עטרות
ודיבון. ר"ל אע"פ שאין בו תרגום וה"ה ראובן ושמעון צריך לקרותו ג"פ עיין
ט"ז:

ב אם למד הפרשה (ג) בפרוש רש"י חשיב כמו תרגום,
וירא שמים יקרא תרגום וגם פרוש רש"י.

באר היטב (ג) פירוש רש"י. היינו מי שיכול להבין אבל מי שאינו בר הכי ודאי
ראוי לקרות בפ"י התורה שיש בלשון אשכנז כגון ספר צאינה וראינה וכיוצא
בו כדי שיבין ענין הפרשה ולפי חכמי הקבלה משמע דוקא תרגום. מי שאין
בידו תרגום יקרא ב"פ מקרא ואח"כ כשיהיה לו תרגום יקרא סדה"י:

ג מִיּוֹם רֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ חָשׁוּב עִם הַצְּבוּר.

ד מִצֹּה מִן הַמִּבְחָר שֵׁשְׁלִים אוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁיֵּאָכֵל (ד) בְּשַׁבָּת, וְאִם לֹא הֵשְׁלִים קֹדֶם אֲכִילָה יִשְׁלִים אַחַר אֲכִילָה עַד הַמִּנְחָה; וַיֵּשׂ אוֹמְרִים עַד רְבִיעֵי בְּשַׁבָּת; וַיֵּשׂ אוֹמְרִים (ה) עַד שְׁמִינֵי עֶצְרַת דְּהֵינּוּ בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, שְׂאֵז מִשְׁלִימִים הַצְּבוּר.

באר היטב (ד) בשבת. היינו אם היה אונס גדול בע"ש. הכוונות: (ה) עד שמ"ע. פי' שיש לקרות אז ב' מקרא וא' תרגום ודלא כאותן שקורין המקרא לחוד:

ה יָכוֹל לְקָרוֹת הַפְּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תַּרְגוּם בְּשַׁעַת קְרִיאַת (ו) הַתּוֹרָה וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קמ"ו.

באר היטב (ו) התורה. ואם שמע פעם אחד מש"ץ וקרא פי"א יצא אבל אין לסמוך לכתחלה על השמיעה. ל"ח מ"א ועיין ט"ז:

ו מְלַמְּדֵי (ז) תִּינוּקוֹת אֵין צְרִיכִים לְחַזֵּר וְלְקָרוֹת הַפְּרָשָׁה בְּשַׁבָּת.

באר היטב (ז) תינוקות. דוקא בימיהם שהיו לומדין פי' המקרא עם התינוקות אבל אם לומד פי' המלות לחוד לא יצא ומ"מ די שיקרא עוד פעם א' מקרא דזה עולה לו במקום מקרא. מ"א:

ז אין צריד לקרות (ח) פֿרשֶׁת יום טוב. הגה: וְכֹן אֵין צָרִיד לקרות ההפטרות (מְרַדְכֵי ה"ק), וּמְכַל מְקוֹם נְהַגוּ לקרות (ט) ההפטרָה; וּבְשַׁבַּת שֶׁל חֲתָנָה יִקְרָא הַהִפְטָרָה שֶׁל שַׁבַּת וְלֹא שׁוֹשׁ (י) אָשִׁישׁ (פסקי מהרא"י סי' ק"א).

באר היטב (ח) פרשת י"ט. דהא כבר קרא כל התורה מידי שבת בשבתו ובערב ש"ת יקרא וזאת הברכה. הכוונות: (ט) ההפטרָה. פעם א' מקרא וא' תרגום ועיין של"ה: (י) אשיש. ובד' פרשיות יקרא ההפטרָה דד' פרשיות:

סימן רפו - דיני תפלת מוסף בשבת

סעיפים

ה'

ובו

א זמן תפלת מוסף מִיַּד אַחַר תְּפִלַּת הַשַּׁחַר וְאֵין לְאַחֲרָה יוֹתֵר מֵעַד סוֹף שְׁבַע שָׁעוֹת. וְאִם הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ אַחַר שְׁבַע שָׁעוֹת נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ וְאִם שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַד שֶׁעָבַר כָּל זְמַנָּה, אֵין כָּל הַיּוֹם. וְאִם שָׁכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַד שֶׁעָבַר כָּל זְמַנָּה, אֵין לָהּ תַּשְׁלוּמִין. וְיֵשׁ בָּהּ נְשִׂאָת כַּפִּים. הגה: וְאִם הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ קֹדֶם תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, יִצָּא (א"מ בְּשֵׁם הַרְשָׁבִי"א וְר"י פ' תְּפִלַּת הַשַּׁחַר).

ב כָּל יַחִיד חַיֵּב לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמוֹסָפִין בֵּין אִם יֵשׁ צְבוּר בְּעִיר אוֹ לֹא. הגה: וְאַחַר כֵּן חוֹזֵר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר הִתְפַּלֵּה כְּמוֹ בְּשָׂר תְּפִלוֹת (בית יוסף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי לְקָט).

ג מִתֵּר (א) לְטַעַם קִדְּם תְּפִלַּת הַמוֹסָפִין, דְּהִינּוּ אֲכִילַת
(ב) פִּירוֹת אוֹ אֲפֵלוּ (ג) פֶּת מוּעָט אֲפֵלוּ טְעִימָה שְׂיֵשׁ בָּהּ
כְּדִי לְסַעַד הַלֵּב, אֲבָל סְעֻדָה (ד) אֲסוּר.

באר היטב (א) לטעום. היינו כשמקדש אבל בלא קידוש אסור כמיש סי
רע"א. ע"ת: (ב) פירות. אע"ג דאין קידוש אלא במקום סעודה ואכילת פירות
לא מהני כמש"ל סי' רע"ג ס"ה. י"ל שישתה כוס יין אחריו כמיש שם: (ג) פת
מועט. אפי' כביצה כמש"ל סימן רל"ב כ"ג מ"א. והבאר היטב אשר לפני כתב
נ"ל כזית ומרמז עיין סי' רע"ג ס"ה. כוונתו דשם סגי כזית לענין דלהוי קידוש
במקום סעודה א"כ סבור הוא דה"ה כאן נמי לא יאכלו אלא כזית ולא דק:
(ד) אסורה. והב"ח כתב להתיר אפי' לקבוע סעודה קודם מוסף אם מקדש
והט"ז אוסר מדינא לקבוע סעודה קודם מוסף ע"ש:

ד הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי תְּפִלוֹת, אַחַת שֶׁל מְנַחָה וְאַחַת שֶׁל
מוֹסָפִין, כְּגוֹן שְׁאַחַר מְלֶהֱתַפֵּל לְתְּפִלַּת מוֹסָף עַד שֶׁשׁ
שְׁעוֹת (וּמְחָצָה, טוֹר) שֶׁהוּא זְמַן תְּפִלַּת מְנַחָה, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל
שֶׁל מְנַחָה (ה) תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן שֶׁל מוֹסָף. הַגָּה: וּמִיָּהוּ אִם
הַקִּדְּדִים שֶׁל מוֹסָף, יֵצֵא (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְשֵׁבִי"א). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּהִינּוּ
דְּוִקָא שְׁצָרִיךְ עֲתָה לְהִתְפַּלֵּל שְׁתִּיָּהוּ, כְּגוֹן שְׁרוּצָה לְאָכֹל
וְאֲסוּר לוֹ לְאָכֹל עַד שְׁתִּתְפַּלֵּל מְנַחָה, אֲבָל אִם אֵינּוּ צָרִיךְ
עֲתָה לְהִתְפַּלֵּל מְנַחָה יָכוֹל לְהַקְדִּים שֶׁל מוֹסָף. הַגָּה: וּמִיָּהוּ
אִם הִגִּיעַ (זְמַן) מְנַחָה קְטָנָה וְתִפְלֵל מְנַחָה תְּחִלָּה (הַר"י וְהַרְא"ש בְּשֵׁם יְרוּשָׁלַּיִם).
וַיֵּשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שְׂאִין עוֹשִׂים כֵּן בְּצַבּוֹר לְהַקְדִּים תְּפִלַּת
מְנַחָה לְתְּפִלַּת מוֹסָף, כְּדִי שְׁלֹא יִטְעוּ.

באר היטב (ה) תחלה. ואם אין שהות להתפלל שתיהם יתפלל מוסף דמנחה
יש לו תשלומין. מגן אברהם:

ה בשבת ויום טוב אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא

קליג.

סי

לעיל

ועין

סימן רפז - נחום אבלים ובקור חולים

בשבת

אחד

סעיף

ובו

א יכולים (א) לנחם אבלים בשבת, וכן יכולים לבקר את החולה. ולא יאמר לו פדרך שאומר לו בחל, אלא אומר לו: שבת היא מלזעק (ב) ורפואה קרובה לבא, ורחמיו מרבים ושבתו בשלום. הגה: ויש אומרים דאין צריך לומר ורחמיו מרבים, וכן נהגו (רמב"ם פרק כ"ד).

באר היטב (א) לנחם אבלים. בשבת דף י"ב איתא בקושי התירו לנחם אבלים בשבת א"כ לא יפה עושים אותן שכל ימות השבוע אינן הולכין רק בשבת. מ"א: (ב) ורפואה. ולאבל יאמר שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבא. ט"ז בשם ב"ח:

סימן רפח - דין (תענית ודין) תענית

חלום בשבת

סעיפים

י

ובו

א אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּשַׁבָּת (א) עַד ו' שָׁעוֹת. הַגָּה: וְאֶפְלוּ לוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, אָסוּר (מְרַדְכֵי פִּיָּק דְּשַׁבָּת).

באר היטב (א) עד ו' שעות. ולשם תענית אפ"י שעה א' אסור מהרי"ל. וא"כ שלא כדין עושין קצת קהלות שמתענים בשבת עד חצות על הגזרות מ"א. וכן הש"ץ דמנגן ואין יוצאין מבה"כ עד אחר שש ובפרט בחורף ומכ"ש ביו"ט מלבד בר"ה ע"י סי' חקפ"ד ס"א:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאָדָם שְׁמַזִּיק לוֹ הָאֲכִילָה, דָּאֵז עֲנָג הוּא שְׁלֵא לְאָכֵל, לֹא יֵאָכֵל. הַגָּה: וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲנָג אִם יִבְרָךְ, כְּדִי שְׁיִלָּךְ (ב) הַצַּעַר מִלְבוֹ, מִתֵּר לְבִכּוֹת בְּשַׁבָּת (אָגוּר בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי הַלְקָט).

באר היטב (ב) הצער מלבו. וט"ז כתב דוקא מחמת רוב דבקות בהקב"ה מותר לבכות וכ"ה מצוי במתפללים בכוונה אבל כדי שיצא הצער מלבו לא ע"ש (ובאליהו רבה התיר):

ג אָדָם הַמִּתְעַנֶּה בְּכָל יוֹם וְאֲכִילָה בְּשַׁבָּת צַעַר הוּא לוֹ מִפְּנֵי שְׁנוּי וְסֵת (פ"י דְּבַר קְבוּעַ), יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁרָאוּ כַּמָּה חֲסִידִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה שֶׁהִתְעַנּוּ בְּשַׁבָּת מִטַּעַם זֶה, וְכֵן אָמְרוּ שְׁכַךְ הָיָה עוֹשֶׂה הַר"י הַחֲסִיד.

ד מִתֵּר לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ (ג) תְּעַנִּית חֲלוּם כְּדִי שְׁיִקְרַע גָּזַר דִּינּוֹ. וְצָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת (ד) בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, כְּדִי שְׁיִתְכַּפֵּר לוֹ

מִה שֶׁבִטֵּל עֲנֵג שַׁבָּת. וְאִם תִּשָּׁשׁ כָּחוֹ וְאֵינוּ יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת
בִּי יָמִים רְצוּפִים, לֹא יִתְעַנֶּה בְּיוֹם אֶי וְיִתְעַנֶּה אַחֵר כָּד.

הגה: וְכָל שָׁפָן אִם הָיָה בְּיוֹם אֶי (ה) חֲנֻכָּה אוֹ רֵאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ פּוּרִים אוֹ יוֹם
טוֹב אֶפְלוּ יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלוּיֹת שְׁאִין לְהִתְעַנּוֹת עַד אַחֵר כָּד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים
מִי שְׁיִשּׁוֹן שְׁנַת צְהָרִים וְחָלַם לוֹ חֲלוֹם רַע, יִתְעַנֶּה מִחֻצִי (ו) הַיּוֹם עַד חֻצִי
הַלְיָלָה וְאִזּוּ יִבְדִּיל, וּבְיָוִם הָרֵאשׁוֹן יִתְעַנֶּה כְּאֵלוֹ הִתְעַנֶּה כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת (מ"כ).

באר היטב (ג) תענית חלום. ואם חבירו ראה עליו חלום רע אין להתענות
בשבת שכנה"ג ע"ל סי' ר"ך. ויבלה כל היום בתורה ובתפלה ויוכל לומר
חטאתי עויתי פשעתי. סדה"י. כתב הט"ז דאם הרהר ביום וחלם בלילה אין
לו להתענות בשבת ע"ש ועיין בתשובות חינוך בית יהודה סי' ג' ובשבות יעקב
סי' ל"ד: (ד) **ביום ראשון.** ואם ביום ראשון הוא תענית חובה צריך להתענות
יום אחר מ"ב סי' צ"ג ובשי"ג פ"ג דשבועות כתב דא"צ תענית אחר. ויש
להורות כמ"ש המ"ב וכן פסק הע"ת וכ"מ בסי' תקס"ח סי"ה ע"ש. וכנה"ג
פסק כהשי"ג מטעם ספק נפשות להקל וכ"פ הט"ז ע"ש שכתב דאפילו אם
התענה בעי"כ א"צ למיתב תענית לתעניתו אפי' לא התענה ביי"כ מחמת אונס
ועיין בס' הלכה ברורה מה שהשיג עליו. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ט'
הליץ בעדו ע"ש. ונ"ל דאם יום ראשון הוא יום ראשון של סליחות עולה לו
לד"ה אם אינו רגיל להתענות כל שנה דהא אינו חובה כמ"ש סי' תקפ"א. אבל
מי שיש לו מנהג להתענות ביום ראשון צריך להתענות תענית לתעניתו ביום
אחר. מ"א ועיין בשכנה"ג: (ה) **חנוכה.** אבל שאר ימים שאין מתענין בהם
כגון יומי דניסן או סיון או א"ח יש להתענות בהם וה"ה בין יוה"כ לסוכות
כנה"ג בשם הרי"ש הלוי סי' ד' ובדרישה העתיק בשם רמ"א דביום שאין
אומרים תחנון אין מתענין ובר"ח ניסן וה"ה ר"ח אב מתענין ע"י סי' תקע"ג
וסימן תק"פ וה"ה בע"פ. מ"א. ולענין כשמתענין באותן הימים על תענית
חלום ודאי לא בעי למיתב תענית לתעניתו אבל בח"ה וי"ט שני צריך למיתב
תענית לתעניתו. שכנה"ג ע"ש וכ"כ ע"ת: (ו) **היום.** ואינו מתפלל עננו ע"י סי'
תקס"ב. מ"א. ובחול ככה"ג א"צ להתענות. מצאתי:

ה יש אומרים שְׁאִין לְהִתְעַנּוֹת תְּעַנִּית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת אֶלָּא
עַל חֲלוֹם שֶׁרָאָהוּ תִּלְתָּ זְמַנִּי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּזְמַן הַזֶּה
אֵין לְהִתְעַנּוֹת תְּעַנִּית חֲלוֹם בְּשַׁבָּת, שְׁאִין אָנוּ בְּקִיָּאִים

בְּפִתְרוֹן חֲלוּמוֹת לַיָּדַע אֵיזָה טוֹב וְאֵיזָה רָע. וְהַעוֹלָם
אוֹמְרִים שְׁנִמְצָא בְּסִפְרֵים קְדְמוֹנִים שְׁעַל שְׁלֹשָׁה
חֲלוּמוֹת מִתְעַנִּים בְּשַׁבָּת, וְאֵלוֹ הֵן: הַרְוָאָה (ז) סִפְרֵ תוֹרָה
שְׁנִשְׂרָף, אוֹ (ח) יוֹם הַכְּפוּרִים בְּשַׁעַת נְעִילָה, (ט) אוֹ
קוֹרוֹת בֵּיתוֹ אוֹ שְׁנֵי שְׁנָפְלוֹ; וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַרְוָאָה יוֹם
הַכְּפוּרִים אֲפֹלוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת נְעִילָה; וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַרְוָאָה
שְׁקוּרָא בְּתוֹרָה; וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַרְוָאָה שְׁנוּשָׂא אִשָּׁה. וְהָא
דְּרוּאָה שְׁנֵי שְׁנָפְלוֹ דְּוִקָא שְׁנֵי, אֲבָל הַרְוָאָה לְחֵייוֹ
שְׁנִשְׂרוֹ, חֲלוּם טוֹב הוּא דְּמִתּוֹ הַיּוֹעֲצִים עָלָיו רָעָה וְנִיִּל
שֶׁהַחֲלוּמוֹת שְׁאֲמָרוּ בְּפֶרֶק הַרְוָאָה שְׁהֵם (י) רָעִים, גַּם
עֲלֵיהֶם מִתְעַנִּין בְּשַׁבָּת.

באר היטב (ז) ס"ת. הי"ה תפילין. מ"א: (ח) או יה"כ. בספר קרבן מנחה סי'
שפ"ו כתב ואני כשרואה יה"כ עושה י"ט דרמו שמתכפרין לו עונותיו וכ"ש
בשעת נעילה ע"ש: (ט) או קורות. וברבה פרשת מקץ איתא שפתרו לאשה
שתלד זכר וכן הוה לה: (י) רעים. ועל הפסד ממון לא יתענה בשבת ס"ח סי'
תתס"ח. כתב שלי"ה שאף באלו ג' החלומות אין להתענות בשבת אא"כ נפשו
עגומה עליו וכשיתענה ימצא נחת רוח. וכששאלוהו על חלומות בשבת היה
רגיל לפסוק שלא יתענה בשבת אלא יקבלו עליהם להתענות ב' ימים בחול
וז"ל מג"מ יפה הורית שלא להתענות בשבת אלא אותן ג' בלבד ושלא
להתענות אם ראה בחלום שנפל ס"ת מידו ע"כ וכתב הריב"ש אם מצטער
בתענית יותר ממה שמצטער בפרד החלום אסור להתענות בשבת דאפי' בחול
אינו מצוה עיין מ"א:

1 הַמִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת אוֹמֵר: עֲנֵנוּ, אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ בְּלֹא
חֲתִימָה, וְכוּלְלוּ בְּאַלְהֵי נְצַר. הַגָּה: וַיֹּאמֶר אַחַר תְּפִלָּתוֹ: רַבּוֹן
הַעוֹלָמִים גְּלוּי וְכוּי כְּמוֹ בְּחַל (אוֹר זְרוּעַ הַלְכוֹת תַּעֲנִית).

ז אם הקדימה לאכל הוא ענג לו, כגון שנתעבקה סעדת הלילה, יקדים. ואם האחור ענג לו, כגון שעדין לא נתעבקה, יאחר. הגה: וכן מי שיש לו סעדות כל יום כמו בשבת, ישנה בשבת להקדים (יא) או לאחר (גמי פכ"כ וטור).

באר היטב (יא) או לאחר. פ"י שעה מועטת כדי שלא יצטער:

ח אין מתענין על שום צרה (יב) מהצרות כָּלֵל.

באר היטב (יב) מהצרות. מותר ליפול על פניו ביחיד אם צריך לרחמים מהר"ם ס"י תרי"ג. מ"א:

ט אין צועקים ולא מתריעין בו על שום צרה חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפה בשבת, ולא בשופר. וכן עיר שהקיפיה עכו"ם או נהר וספינה המטרפת בים, ואפלו על יחיד הנרדף מפני עכו"ם או לסטים או רוח רעה, זועקין ומתחננין בתפלות בשבת, אבל אין תוקעין אלא אם כן תוקעין לקבץ העם לעזר אחיהם ולהצילם וע"ל ס"י תקע"ו (סי"ג).

י נרדף מפני רוח רעה שאמרו ל"ד דהוא הדין לכל חולה שיש בו סכנת היום זועקים ומתחננין. וכן נהגו לומר: מצלאים בשבת על חולים המסכנים סכנת

היום. הגה: וכן מתר לברך החולה (יג) המסכן, בו ביום (לקוטי מהרי"י ברי"י ובית יוסף בשם הר"י פי"ג דתענית).

באר היטב (יג) המסוכן. אבל שאינו מסוכן ביומו אסור לברכו כ"כ מהרי"ו שהסכימו כל הרבנים וכ"כ ב"ח ולברך המקשה לילד לכ"ע מותר שהתינוק הוא צדיק ויכריע כל העולם לכף זכות מהרי"י על שם הסמ"ג ולי"נ דקטנים אינם נכנסים למנין דהא אינן בני עונשין מ"א. וי"ל בתוך מי שבירך לחולה שבת היא מלזעוק וכי עיין מ"א:

סימן רפט - סדר סעדת שחרית של שבת

סעיפים

ב'

ובו

א יהיה שלחנו ערוך ומטה (א) מצעת יפה, ומפה פרוסה כמו בסעדת הלילה, ויברך על היין בורא פרי הגפן והוא נקרא (ב) קדושא רבה. ואחר כך יטל ידיו ועין לעיל סי' רע"א סעיף י"ב בהג"ה ויבצע על לחם משנה כמו בלילה ויסעד, וגם זה הקדוש צריך שיהיה במקום סעדה, ושלא יטעם קדם לו כלום כמו בקדוש הלילה. ומיהו לשתות מים בבקר קדם תפלה מתר, מפני שעדין לא חל עליו חובת קדוש. **הגה:** ועין לעיל כל דיני קדוש סי' רע"א עריב רע"ג.

באר היטב (א) מוצעת. היינו מע"ש או שישן בה בשבת אבל בלא"ה אסור. ויפרוס הסדין על המטה ולא יזיז הכסת. באר שבע דף ק"ד ועי' סי' ש"ב סי"ג מ"ש בשם המ"א ועי' שט"ו ס"ד. כתב הבאר היטב אשר לפני וטוב ללמוד תורה במקצת יום שבת קודם אכילה ע"ש ומדברי רמ"א סי' רפ"ח סי"ח לא

משמע כן ועיי' יד אהרן סיי רפ"ח בהגהות. ביי: (ב) קידושא רבה. וזה הקידוש אינו כלל דאורייתא רמב"ם פכ"ט:

ב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יין מְצוּי הָיָה שֶׁכָּר וְשָׁאָר מִשְׁקִין, חוּץ מִהַמַּיִם, חָמַר מְדִינָה (ג) וּמִקְדָּשֵׁין עָלָיו. וְאִם אֵין לוֹ אֶפְלוֹ שֶׁכָּר וְשָׁאָר מִשְׁקִין, אוֹכֵל בְּלֹא קִדּוּשׁ.

באר היטב (ג) קידוש. פי' כשיש לו פת אומר המוציא על הפת ואסור לאכול דבר אחר קודם לכן ואם אין לו פת אוכל ד"א בלא קידוש. ומשמע בהרא"ש דה"ה בקידוש הלילה אם אין לו פת אוכל בלא קידוש. ומ"מ נ"ל דאם מצפה שיביאו לו ימתין עכ"פ עד חצות לילה אבל בקידוש היום א"צ עיין מ"א:

סימן רצ - בשבת ישלים מאה ברכות

בפרות

סעיפים

ב'

ובו

א יִרְבֶּה בְּפָרוֹת וּמִגְדִּים וּמִיַּי רֵיחַ, כְּדֵי לְהַשְׁלִים מִנְיֵן מֵאָה בְּרָכוֹת. **הגה:** וְאִם רָגִיל בְּשִׁנַּת (א) צְהָרִים אֵל יִבְטְלֶנּוּ, כִּי עֲנָג הוּא לוֹ (טור).

באר היטב (א) צהרים. ולא יאמר נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו בליל מ"ש שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול. ס"ח סיי רס"ו:

ב אחר סעדת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים
(ב) ולדרש בדברי אגדה, ואסור לקבץ סעדה באותה
שעה. **הגה:** ופועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע,
יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי
השבוע, והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בענג אכילה ושתיה קצת, דהרי הם
מתענגים בלמודם כל ימי השבוע (בית יוסף סי' רפ"ח בשם ירושלמי).

באר היטב (ב) ולדרוש. ואין להניח הדרשה בשביל סעודה ג' שמתו בניו של
ר"מ מאותו חטא רוקח. (ובסי' א"ר כתב דוקא שלא ירגיל לאכול סעודה ג'
באותו שעה אבל באקראי שנמשך בדרשה כ"כ אין לבטל סעודה ג' משום זה.
וכ"כ רוקח דלא כמ"א) ונ"ל שהדרשה תהא להורות לעם את חקי אלהים
ולהכניס יראת אלקים בלבם ולא כמו שנוהגים עכשיו. מ"א:

סימן רצא - דין שלש סעדות

סעיפים

ו'

ובו

א יהא זהיר מאד לקיים סעדה שלישית, ואף אם הוא
שבע יכול לקיים אותה (א) בכביצה, ואם אי אפשר לו
כלל לאכל אינו חייב לצער את עצמו. והחכם עיניו
בראשו (קהלת ב, יד) שלא ימלא בטנו בסעדת הבקר, כדי
לתן מקום לסעדה שלישית. **הגה:** ומי שלא אכל (ב) בליל שבת,
יאכל שלש סעדות ביום השבת (הרא"ש פרק ע"פ).

באר היטב (א) בכביצה. לאו דוקא אלא יותר מעט מכביצה דכביצה מיקרי
אכילת עראי כמ"ש סי' רל"ב מ"א ובספר אליהו רבה חולק עליו וכן משמע

במרדכי כו' דהא לא עדיפא מליל שבת דאמרינן לעולם יסדר אדם שלחנו בליל שבת אפי' אי'צ אלא לכזית מי שיש לו מזון ב' סעודות ואם יחלקם לגי' סעודות לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה מוטב שיאכל ב' סעודות לשבעה ס'יח ס'י תרצ"א. ונ"ל דמכל מקום אם נמשכה סעודת הבוקר עד אחר חצות יחלק לשנים כמה שכתוב ס'יג דהא מ"מ ישבע כשאוכל שנית מ"א. ועי' ס'י תמ"ד ס'יא דאפי' קודם חצות יחלקה לשנים דהא י"א דיוצא בזה ע"ש. (ובס' אליהו רבה חולק על מ"א במה דפסק לחלק סעודת שחרית לשנים גם לענין אם נמשכה סעודת שחרית עד לאחר חצות. ע"ש באריכות פילפול עמוק בזה): **(ב)** **בליל שבת.** ה"ה מי שלא אכל בליל יו"ט יאכל ב' סעודות ביום. וה"ה שאומר הקידוש של לילה. מ"א:

ב זמנה משגיג'ע זמן המנחה דהינו משש שעות ומחצה ולמעלה, ואם עשאה קדם לכו' לא קיים מצות סעודה שלישית. **הגה:** יש אומרים דאסור לשתות מים בין מנחה למעריב בשבת, דאז חוזרים הנשמות לגיהנם, ועל כן אין לאכל סעודה שלישית בין מנחה למעריב, אלא יאכל אותה קדם מנחה (תוספות והרא"ש ומרדכי פרק ע"פ). ויש אומרים דיותר טוב להתפלל מנחה ותחלה (רמב"ם וטור והגמ"ר והגמ"י פ"ל ואגור), וכן נוהגים לכתחלה בכל מדינות אלו, ומכל מקום אין לשתות מים מן הנהרות, אבל בבית שרי וכל שכן שאר משקין דשרי (הגמ"י פ"ל). ויש אומרים דאין אסור אלא תוך י"ב חדש של אביו ואמו (אגדה ומרדכי פ' ע"פ). ויש אומרים דאסור זה של שתית מים אינו רק בערב שבת (תוספות והרא"ש ומרדכי בשם ר' משלם והגמ"י).

ג אם נמשכה סעדת הבקר עד שהגיע זמן המנחה יפסיק הסעודה ויברך **(ג)** ברפת המזון ויטל ידיו ויברך ברפת המוציא ויסעד, ונכון הדבר שאם לא היה עושה כן, מאחר שנמשכה סעדת הבקר עד אותה שעה, לא היה יכול לאכל אחר כך אלא אכילה **(ד)** גסה. **הגה:** אבל מי שידע שאפשר **(ה)** לאכל אחר שיתפלל מנחה עם הצבור, לא יעשה סעודה שלישית קדם מנחה; מיהו אם עשאה, יצא.

באר היטב (ג) בה"מ. וימתין מעט ביניהם שלא ליטול מיד אחר בה"מ וכן נוהגין להפסיק בד"ת או בטיול קצת. ב"ח בשם מהרש"ל: **(ד) גסה.** כי כל זמן האכילה האצטומכא פתוחה משא"כ אחר הסעודה נסתמת: **(ה) לאכול.** ואפי' חל יום טוב במ"ש אם יודע שיכול לחזור ולאכול קודם שעה עשירית לא יחלק סעודת שחרית לשתיים. מ"א:

ד אינו צריך לקדש בסעודה שלישית, אבל צריך לבצע על (ו) שתי כפרות. הגה: ואם סוּעַד הַרְבֵּה פְעָמִים בְּשַׁבַּת צָרִיךְ לְכַל סְעֻדָה שְׁתֵּי כְּפָרוֹת (אבודרהם ומימוני), ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מכפר אחד שלם (טור ומרדכי פי כ"כ). ומנה פשט המנהג להקל לבצע בסעודה שלישית רק בכפר אי שלם, אבל יש להחמיר לקח שנים.

באר היטב (ו) שתי כפרות. וכן נוהגים כל היראים ואין לקדש על היין רק בתוך הסעודה יברך על היין וישתה. ספר הכוונות ע"ש סודו:

ה צריך לעשותה בפת; ויש אומרים שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי מאחד מחמשת מיני דגן; ויש אומרים שיכול לעשותה בדברים שמלפתיים בהם הפת כבשר ודגים, אבל לא בפרות; ויש אומרים דאפלו בפרות יכול לעשותה. וסברא ראשונה עקר, שצריך לעשותה בפת אלא אם כן הוא שבע ביותר. הגה: או במקום שאי אפשר לו לאכול פת, כגון בערב פסח שחל להיות בשבת שאסור לו לאכול פת לאחר מנחה כדלקמן בהלכות פסח (מהרי"ל ה"פ).

ו נשים חייבות בסעודה שלישית.

סימן רצב - דין תפלת מנחה בשבת

סעיפים

ב'

ובו

א בְּמִנְחָה אומרים אֲשֶׁרִי וּבָא לְצִיּוֹן **(א)** וְאָנִי תְּפִלְתִּי וְגו' (טור) מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה, וְקוֹרִין **(ב)** שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֲשָׂרָה פְּסוּקִים מִפְּרָשָׁה הַבָּאָה. וְאֶפְלוּ חָל יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בְּפְרָשָׁה הַבָּאָה וְלֹא בְּשָׁל יוֹם טוֹב.

באר היטב (א) ואני תפלתי. לפי שישראל אומרים לפני הקב"ה אע"פ ששתינו אנו מתפללין לא כשאר אומות ט"ז. ובמנחה של י"ט א"א אותו כיון דאין קורין בתורה. ב"י ש"ל וא"כ אפשר דבמקום שאין ס"ת א"א אותו מ"א. ואין נוהגין כן: **(ב) ג' אנשים.** א"א קדיש על התורה שאין כאן במה להפסיק בין קדיש זה לקדיש שקודם י"ח. ואפי' במנחה בתענית שמפטירין אין כאן הפסק דהפטרה שייכא אל הקריאה והקדיש שלפני י"ח קאי אקריאה ואע"פ שמפסיקין בין הקריאה לקדיש עד שיגלול ס"ת לא חשיב הפסק עכ"ל הגמ"י וכ"כ בליקוטי פרדס וכ"מ בלבוש. וכ' הריב"ש סי' שכ"א דבמקום שאין ס"ת א"א קדיש שלפני י"ח. וכ' המ"א ונ"ל שלא יאמרו ג"כ ואני תפלתי כמש"ל וגם כדי שלא להפסיק בין הקדיש אחר ובא לציון לתפלת י"ח. וא"ל שיאמרו ואני תפלתי ויאמרו קדיש עליו. דפסוק א' לא חשיב הפסק או יאמרוהו קודם הקדיש וכ"כ בסידור מהר"ה שלעולם לא יתחילו י"ח בלא קדיש שלפניו ע"כ:

ב אומרים **(ג)** צְדָקָתְךָ, וְאִם חָל בּו יוֹם שְׁאֵלוּ הָיָה חָל לֹא הָיוּ אומרים בו בְּמִנְחָה נְפִילַת אַפִּים, אִין אומרים צְדָקָתְךָ. **הגה:** וְנִהְיֶה שְׁלֹשָׁה לְקַבֵּעַ **(ד)** מְדַרְשׁ בֵּין מִנְחָה לְמַעְרִיב (טור ז'הר תרומה ע' רע"ט), אָבֵל אומרים פְּרָקִי אָבוֹת בְּקִיץ וְשִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּחֶרֶף, וכ"מ לְפִי מִנְהַגוֹ.

באר היטב (ג) צדקתך. דמתו בו יוסף משה ודוד. ובי"ח האריך להוכיח שלא מת משה בשבת רק בע"ש מת ולא נקבר עד שבת למנחה ואנו אומרים צדוק הדין עליו בזמן שנקבר. וי"מ דאומרים צדקתך להצדיק הדין על הרשעים שמחזירין לגיהנם במ"ש: **(ד) מדרש.** ובמרדכי כ' שלא ללמוד כוונתו שלא ללמוד בחברותא אבל שנים שנים לומדים בבתייהם כמ"ש בי"ד ס"י שמ"ד סעיף י"ח לכן המנהג לדרוש קודם המנחה ואם נמשכה עד סמוך לחשיכה שלא יוכלו לקיים סעודה ג' אזי לא יאמרו פרקים או שיר המעלות. מ"א:

סימן רצג - דיני ערבית במוצאי שבת

סעיפים

ג'

ובו

א מאחריו תפלת ערבית, כְּדִי לְהוֹסִיף מֵחֵל עַל הַקֶּדֶשׁ.

ב צָרִיךְ לְזָהַר מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שְׁיִרְאוּ שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים קֶטְנִים, וְלֹא יִהְיוּ מְפֹזְרִים אֶלָּא רְצוּפִים, וְאִם הוּא יוֹם הַמְעֻנָּן יִמְתִּין עַד שְׁיֵצֵא הַסַּפֵּק מִלְּבוֹ.

ג מִי שֶׁהוּא אָנוּס, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהַחֲשִׁיד עַל הַתְּחוּם לְדַבֵּר מְצוּהָ, יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל שֶׁל מוֹצְאֵי שַׁבָּת מְפֹלֵג הַמְּנַחָה וְלִמְעֻלָּה **(א)** וְלְהַבְדִּיל מִיָּד, אֲבָל לֹא יִבְרֹךְ עַל הַיָּר, וְכֵן אָסוּר בְּעֲשִׂית מְלָאכָה, עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים. **הגה:** וְנוֹהֲגִים לִזְמַר: וְהוּא רְחוּם וּבְרָכּוֹ בְּאַרְיֵכוֹת נַעַם, כְּדִי לְהוֹסִיף מֵחֵל עַל הַקֶּדֶשׁ (אור זרוע).

באר היטב (א) ולהבדיל מיד. ומימ ימתין עם הק"ש עד צאת הכוכבים מ"א. ורש"ל ובי"ח אוסרים שמא יקל גם כן במלאכה גם הוא דבר תמוה לרבים:

סימן רצד - דיני הבדלה בתפלה

סעיפים

ה'

ובו

א אומרים הבדלה בחו"ל הדיעה, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו (א) ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס. (ב) ואם טעם קדם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל (ג) בתפלה.

באר היטב (א) ואינו חוזר. ועכ"פ אסור במלאכה עד שיאמר המבדיל כמי"ש סוף סי' רל"ט. ואם שכח להתפלל מתפלל שחרית ב' ואינו מזכיר אתה חוננתנו רדב"ז כנה"ג. ומ"א הניח בצ"ע ע"ש: (ב) ואם טעם. כצ"ל: (ג) בתפלה. פי' יחזור ויתפלל ויבדיל בתפלה אע"ג דקי"ל טעם מבדיל עיין ט"ז ובהרא"ש:

ב טעה ולא הבדיל בתפלה, ואין לו כוס בליקלה וסבור שאף למחר לא יהיה לו, צריך לחזור (ד) ולהתפלל.

באר היטב (ד) ולהתפלל. ונ"ל דאם נזכר קודם ש"ת יאמרנה בש"ת אבל כשיש לו כוס לא יאמרו בש"ת עיין ב"י. מ"א:

ג תשעה באב שחל להיות באחד בשבת, טעה ולא

הַבְּדִיל בִּתְּפִלָּה אֵינוֹ צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְהִתְפַּלֵּל, כִּיּוֹן שֶׁמְבַדִּיל
עַל הַכּוֹס בְּמוֹצָאֵי תְּשׁוּעָה בָּאֵב.

ד בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל, מִיָּד כְּשֶׁסִּים
הַבְּרָכָה אֵין לוֹ לְחֹזֵר, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּתַח בַּבְּרָכָה
שֶׁלֹּאחֲרֶיהָ.

ה בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר, אִם רָצָה לְהִחְמִיר עַל
עֲצָמוֹ לְחֹזֵר אִם סִים תְּפִלָּתוֹ, **(ה)** רִשְׁאֵי. אָבֵל אִם עָדוּן
לֹא סִים תְּפִלָּתוֹ, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְחֹזֵר.

באר היטב **(ה)** רשאי. בתורת נדבה ועיי' סוף סי' קי"ז:

סימן רצה - הבדלה שעושה שליח

צבור

אחד

סעיף

ובו

*** הגה:** ואומרים ויהי **(א)** נעם וסדר קדשה באריכות, כדי לאחר סדר
קדשה שאז חוזרים רשעים לגיהנם (טור). ובזמן שאין אומרים ויהי נעם,
כגון שחל יום טוב **(ב)** בשבוע, אין אומרים סדר **(ג)** קדשה אבל אומרים
ויקנו לך (כל בו).

באר היטב (א) ויהי נועם. וצריך לאומרו מעומד כתבים. ויש מקומות שא"א ויהי נועם בבית האבל רק מתחילין יושב בסתר כנה"ג. וכופלין הפסוק אורך ימים וגו' וע"י במט"מ שהאריך בזה ומתחילין ואתה קדוש לפי שאין גאולה בלילה וגם ואני זאת בריתי וגו' אין אומרים ע"י ט"ז: **(ב) בשבוע.** אפי' ביום ו'. ט"ז: **(ג) קדושה.** דויהי נועם שייך למלאכת המשכן וע"י שרתה שכינה וזהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. ט"ז:

א מבדיל שליח צבור כדי להוציא מי שאין לו זון. הגה:
ונקדו לומר ולהזכיר **(ד)** אליהו הנביא במוצאי שבת, להתפלל שיבא ויבשרנו הנאקה (טור).

באר היטב **(ד)** אליהו הנביא. עיין מ"א:

סימן רצו - דיני הבדלה על היין

ובו סעיפים ח' וסעיפים

א סדר (א) הבדלה: זון, בשמים, נר, הבדלה וסימנך יבני"ה. וצריך לזהר שלא יהא הכוס פגום. **הגה:** ונקדו לומר קדם הבדלה שעושים בבית: הנה אל ישועתי וגו', פוס ישועות אשא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', לסימן טוב. ובשעת הבדלה יתנו עיניהם **(ב)** בכוס ויברך. ונוהגין לשפך מכוס של זון על הארץ, קדם שיסיים בורא פרי הגפן, כדי שלא יהיה הכוס **(ג)** פגום. וטעם השפיקה, דאמרין: כל בית שלא נשפך בו זון פמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן טוב בתחלת השבוע. גם שופכין **(ד)** מן הכוס לאחר הבדלה ומכבין בו הנר ורוחצים בו עיניו, משום חבוב **(ה)** המצוה.

באר היטב (א) הבדלה. הרמב"ם פכ"ט כתב דהבדלה היא דאורייתא כמו קידוש וי"א שהיא מדרבנן מ"מ שם וע"י סוף סי' זה: **(ב) בכוס.** פירוש העונים אמן. טור: **(ג) פגום.** כתב ה"ט"ז דאין לזה פירוש ע"ש. ומ"א כתב דכך פירושו שיש פגם וביזוי לכוס של ברכה כששופך ממנו קודם שישתהו ולכך שופכין קודם סיום הברכה. ומט"מ כתב דלא ישפוך בשעת ברכה אלא בשעה שמוזג ישפכנו מלא על כל גדותיו שישפך על הארץ וכ"כ בשלי"ה והגהת י"נ וכ"כ ה"ט"ז. ורש"ל ובי"ש כתבו לבטל השפיכה לגמרי משום ביזוי משקה וכמ"ש סי' קע"א. ולדידן צ"ל דדבר מועט אין קפידא. מ"א: **(ד) מן הכוס.** היינו לאחר שתיה כמש"ל משום הפסק: **(ה) מצוה.** נהגו הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה ועיין בשלי"ה הטעם. כתב בשבלי הלקט כוס של הבדלה רגיל המבדיל לשתות כולו ואין משקה ממנו בני הבית וצריך לישוב ולשתות. מט"מ:

ב וְאִין מְבַדְּלִין עַל (ו) הַפֶּת, אֲבָל (ז) עַל הַשֶּׁכֶר מְבַדְּלִין אִם הוּא חֲמֵר מְדִינָה וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר מְשָׁקִין, חוּץ מִן הַפְּיִים. **הגה:** וְטוֹב יוֹתֵר לְהַבְדִּיל עַל כּוֹס פְּגוּם שֶׁל יַיִן, מֵעַל שֶׁכֶר (אבן עזרא). וְנִהְיֶה לְהַבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי פֶּסַח עַל שֶׁכֶר וְלֹא עַל יַיִן, מִשּׁוּם דְּחֻבָּה (ח) עָלָיו. וּבְיוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שְׂיֵשׁ בּוֹ קִדּוּשׁ שֶׁהוּא נֶאֱמָר עַל הַפֶּת, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵנֵב הַקִּדּוּשׁ מְבַדְּלִין גַּם כֵּן עָלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂיִוֵּתֵר טוֹב לוֹמֵר הַקִּדּוּשׁ וְהַבְדֵּלָה שְׁנֵיהֶם עַל הַשֶּׁכֶר. **הגה:** וְהַסְבְּרָא רֵאשׁוּנָה עָקֵר.

באר היטב (ו) הפת. ול"ד לקידוש דכיון דאין קידוש אלא במקום סעודה פת מענין סעודה הוא אבל אינו מענין הבדלה: **(ז) על שכר.** דוקא במקום דהוי שכר חמר מדינה אבל בארץ אשכנז אסור דהא אפי' אין לו יין כלל אסור להבדיל על השכר כ"ש היכא שיש לו ואינו חביב עליו. מ"א: **(ח) עליו.** ולמי שאין חביב עליו כמו יין יבדיל על היין ט"ז. אם מותר יין שמסריח קצת להבדלה עיין בתשובי שער אפרים סי' י"ח ועי"ל סי' רע"ב סי"ק ד':

ג אם אין לו יין ולא שכר ושאר משקין, יש אומרים שמותר לו (ט) לאכול ויש אומרים שאם מצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל. ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר, מוטב שיאכל קדם שיבדיל ויברך עליו ברכת המזון ואחר כך יבדיל עליו, ממה שיברך ברכת המזון בלא כוס לדברי האומרים דברכת המזון טעונה כוס. ולדברי האומרים דאינה טעונה כוס, לא יאכל עד שיבדיל. ומירי שפוס זה לא היה בו אלא רביעית בצמצום, וכבר היה מזוג כדינו שאם היה משים בו מים יותר לא היה ראוי לשתייה, שאם לא כן לדברי הכל מבדיל תחלה ושותה ממנו מעט ומוסיף עליו להשלימו לרביעית, ומברך עליו ברכת המזון.

באר היטב (ט) לאכול. דדי לו בהבדלה שבתפלה. ובתשו' מהר"מ כתב שיאמר המבדיל בלא כוס:

ד מי שאין ידו משגת לקנות יין לקדוש ולהבדלה יקנה להבדלה, דקדוש אפשר בפת.

ה אם אין ידו משגת לקנות שמן לגר חנכה ויין להבדיל, גר חנכה קדם.

ו אומר הבדלה מישוב. הגה: ויש אומרים מעמד (אגדה וכל בו ואגור), וכן נוהגין במדינות אלו, ואוחז היין (י) בימין וההדס בשמאל ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ומברך על ההדס, ומחזיר היין לימינו.

באר היטב (י) בימין. וכן בכל ברכה של מצוה ראוי לו שבימין יאחזנו:

ז אפלו שמעו כל בני הבית הבדלה בבית הכנסת, אם נתכוננו שלא לצאת מבדילים בבית.

ח נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקדוש, ויש מי שחולק. הגה: על כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן (יא) האנשים.

באר היטב (יא) האנשים. עיי' ס"י רצ"ט ס"י בהג"ה דיאמרו המבדיל בלא ברכה ויעשו מלאכה ועיין מ"א:

סימן רצז - דיני בשמים להבדלה

א מְבָרַךְ עַל (א) הַבְּשָׂמִים אִם יֵשׁ לוֹ, וְאִם אֵין לוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם.

באר היטב (א) הבשמים. כתב בשכנה"ג שמותר לברך על פלפל כתוש וכ"כ הט"ז ב"ד סי' ק"ח וכ"כ המ"א וכ"ה בפרח שושן כלל א' סי' י"ג וכ"כ ע"ש והש"ך בנקודות הכסף חולק וכתב דאין מברכין. (וכן הסכים בספר אליהו רבה ע"ש) וכתב הע"ש דה"ה על זנגביל שקורין אינגב"ר נמי יכול לברך ודוקא נמי בכתוש אבל כשהוא שלם אינו מריח כ"כ וכתב ט"ז דה"ה על עשבים שיש להם ריח טוב אפ"י הם יבשים. וטוב שיניח בתוכה חתיכה שקורין פיזום כדי שיברך במ"ב מ"א ע"ש. מי שמתענה בשבת צריך לברך על הבשמים דכיון שבאת הנשמה יתירה בליל שבת אינה הולכת עד מו"ש משא"כ ביה"כ. שכה"ג:

ב אֵין מְבָרַכִין עַל בְּשָׂמִים שֶׁל בַּיִת הַכֶּסֶא וְלֹא עַל שֶׁל מֵתִים וְדוֹקָא הַנְּתוּנִים לְמַעַלָּה מִמַּטָּתוֹ שֶׁל מֵת, וְלֹא עַל בְּשָׂמִים שֶׁבְּמִסְבֵּת ע"י א, דְּסִתָּם מְסַבְּתוֹן לְעִבּוּדֵת כּוֹכָבִים. **הגה:** וְאִם בָּרַךְ עַל בְּשָׂמִים אֵלוֹ לֹא יֵצֵא וְצָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרַךְ עַל (ב) אַחֲרֵים (בית יוסף בשם א"ח).

באר היטב (ב) אחרים. ואין כאן ברכה לבטלה דהא מותר לאדם לברך כמה פעמים ביום על הריח שמריח בכל פעם:

ג שִׁקִּים מְלֵאִים בְּשָׂמִים שֶׁמְשִׁימִים הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תוֹךְ קִנְקֵי הַיַּיִן, אִף עַל פִּי שֶׁמֶתֶר (ג) לְהַרִיחַ בָּהֶם אֵין מְבָדִילִין (ד) עֲלֵיהֶם.

באר היטב (ג) להריח בהם. שאין היין נותן בהם טעם אלא אדרבה הם נותנין טעם ביין: (ד) עליהם. דמאיס לגבוה:

ד נְהָגוּ לְבָרֵךְ עַל הַהֶדֶס כָּל הַיְכָא דְאֶפְשָׁר. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאִין לְבָרֵךְ עַל הַהֶדֶס הַיְבֵשׁ דְּאִינוּ מְרִיחַ, רַק עַל שְׁאָר בְּשָׂמִים (טור בְּשֵׁם הַר"ר אֶפְרַיִם וְהַר"א מִפְּרָג), וְכֵן נְהָגוּ בְּמַדִּינֹת אֲלוּ. וְנִי"ל דְּיֵשׁ לְהִנִּיחַ גַּם הַהֶדֶס עִם הַבְּשָׂמִים, דְּאִזְ עוֹשִׂין כְּכִי"ע.

ה מִי שֶׁאִינוּ מְרִיחַ אִינוּ מְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא בְּנֵי בֵּיתוֹ הַקְּטַנִּים שֶׁהִגִּיעוּ לְחֲנוּךְ אוֹ לְהוֹצִיא מִי שֶׁאִינוּ **(ה) יודע**.

באר היטב (ה) יודע. ט"ז חולק וכתב דוקא להוציא בני ביתו הקטנים כדי לחנכם במצות הוא דשרי אבל לא להוציא מי שאינו יודע דל"ד לקידוש והבדלה שהן חובה אבל זה אינו אלא מנהג ע"ש ומ"א כתב דמי שהבדיל כבר ובא להבדיל לאחרים יריח הוא עצמו פעם אחרת ובזה יוצא ידי הספק ע"ש:

סימן רחצ - דיני נר הבדלה

סעיפים

ט"ו

ובו

א מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר : בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ, אִם יֵשׁ לוֹ וְאִינוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֲרָיו. וְהֵי מִיָּלֵי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְחַזֵּר **(א) אַחֲרָיו**. **הגה:** מִי שֶׁאִין לוֹ כּוֹס לְהַבְדִּיל, כְּשֶׁרוֹאֶה הָאֵשׁ מְבָרֵךְ עָלָיו, וְכֵן הַבְּשָׂמִים (טור).

באר היטב (א) אחריו. להורות שיום זה קדוש משאר ייט שנאסר להבעיר אור:

ב מְצוּה מִן הַמִּבְחָר לְבָרֵךְ (ב) עַל (ג) אֲבוּקָה. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שָׂאֵם אֵין לוֹ אֲבוּקָה צָרִיד לְהַדְלִיק גַּר אַחַר לְצַרְךָ הַבְּדֵלָה חוּץ מִהַיָּר הַמֵּיחָד לְהָאֵיר בְּבֵית. הַגָּה: וְגַר שְׂיֵשׁ לוֹ שְׂתֵי פְתִילוֹת מִקָּרֵי אֲבוּקָה (אֲגַדָּה).

באר היטב (ב) על אבוקה. ודוקא של שעה ספר הכונות ולא יקח עץ ששמו קיין בלי"א להבדלה מפני שריחו רע ס"ח ועי' בכנה"ג: (ג) אבוקה. ובגר של שעה אם קלועים ב' יחד חשובים אבוקה אבל כל אחד בפ"ע לא חשיב אבוקה. מ"א:

ג נוֹהֲגִים לְהַסְתַּכֵּל (ד) בְּכַפּוֹת הַיָּדַיִם וּבְצַפְרָנִים. הַגָּה: וַיֵּשׁ לְרֵאוֹת בְּצַפְרָנֵי יָד יָמִין וְלֶאֱחָז הַכּוֹס בְּיַד שְׂמָאל, וַיֵּשׁ לְכַפֵּף הָאֲצְבָּעוֹת לְתוֹךְ הַיָּד שְׂאֵז רוֹאֶה הַצַּפְרָנִים עִם הַכַּפּוֹת בְּבֵת אַחַת וְלֹא יִרְאֶה פְּנֵי הָאֲצְבָּעוֹת שְׂבַפְנִים (זֶהר פ' בְּרֵאשִׁית וּבְפ' וַיִּקְהַל).

באר היטב (ד) בכפות. ב"י בשם ש"ל כתב כך הוא המנהג תחלה מכניס אצבעותיו לתוך ידו ומחשיך תחתיהן ואח"כ פושטן ונמצא אור במקום חשך ומברך שכך נאות מהאור עכ"ל. ובכונות כתב להחזיר אחורי האצבעות מקום הצפרנים כנגד האור ולא יראה אגודל חוצה ולא כ"מ להחזיר פנימיות האצבעות לכפותם וזה כמ"ש רמ"א ונ"ל דמש"ה נוהגין לכפות האצבעות לתוך היד כמ"ש רמ"א ואח"כ פושטין אותן ורואין מאחוריהן לצאת ידי שניהם. מ"א:

ד אֵין מְבָרְכִין עַל הַיָּר עַד שְׂיֵאוֹתוֹ לְאוֹרוֹ, דְּהֵינּוּ שְׂיֵהִיָּה

סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת.

ה אין מברכין על הנר שלא (ה) שבת ממלאכת עברה, לאפוקי אור שהדלק (ו) לחיה ולחולה שפיון שלא הדלק לעברה מברכין עליו, אבל אם הדליקו עכו"ם בשבת פיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר, לא שבת ממלאכת עברה מקרי. ואין מברכין על אור (ז) של עבודת אילים (טור).

באר היטב (ה) שלא שבת. ואפי' בדיעבד לא יצא. מ"א: (ו) לחיה ולחולה. אם אין בהם סכנה דוקא ע"י עכו"ם ואם יש בו סכנה אפי' ע"י ישראל (ובספר אליהו רבה פסק דאם אין בו סכנה אף שהודלק ע"י עכו"ם אסור ע"ש שהביא ראיה לזה וכן משמע מלבוש ואם הדליק כותי ממדורה שלו לחיה או לחולה מברכין עליו דלא גזרו אלא כשהוא במ"ש ביד כותי וכ"מ בתוס' ברכות דלא כשו"ת מ"ע): (ז) ע"א. דוקא כשהשלהבת קשורה בגחלת של ע"א אבל אם ישראל הדליק נר מנר של ע"א שרי דשלהבת אין בו ממש יש"ש סוף ביצה וע"י יו"ד ריש סי' קמ"ב:

י עובד פוכבים שהדליק במוצאי שבת מישראל, או ישראל מעובד פוכבים, (ח) מברכין עליו. אבל עובד פוכבים שהדליק מעובד פוכבים, (ט) אין מברכין עליו. ובמוצאי יום הכפורים (י) אין מברכין על נר שהדליק ישראל מעובד פוכבים וע"ל סי' תרכ"ד סעיף ה'.

באר היטב (ח) מברכין. דעל תוספת דהתירא הוא מברך: (ט) אין מברכין. בגמ' פרכינן אי אתוספת דהתירא קא מברך אי"ה נכרי מנכרי נמי ומשני אין הי"נ אלא גזירה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון. פי' שיבא לברך על של נכרי שהדליק מבע"י ובאותו אור עצמו שלא נתוסף משחשיכה כגון סמוך לחשכה

מיד ועיי' ט"ז ובדיעבד יצא בזה כיון דאינו אלא גזירה מ"א. (הט"ז תמה על מ"ש המגיד דבמסיבה אסור משום ע"א אמאי נימא דמברך אתוספת היתר של ישראל כו' ומסיק להקל שלא במסיבה ולהחמיר במסיבה ותימא נפלאה על המחבר שכמותו שלא כתב המגיד לאסור משום ע"א אלא בכותי שהדליק מישראל שאסור במסיבה דעכשיו הוא במסיבת כותי כמ"ש הלבוש. אבל בישראל שהדליק אפי' מגוי ע"א ממש שרי והוא ברור. ע"ש בספר אליהו רבה): (י) אין מברכין. הטעם בשם הרמב"ן שבשבת מותר מכח תוספת היתר דה"ל כאור היוצא מעצים ואבנים אבל ביו"כ אין מברכין אלא על אור ששבת ממש או על אור שהודלק ממנו עכ"ל:

ז הָיָה הוֹלֵךְ חוּץ לְכַרְדָּ וְרָאָה (יא) אֹר, אִם רָבַן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אִין מְבָרְכִין עָלָיו. וְאִם רָבַן יִשְׂרָאֵל, אוּ אֶפְלוּ מְחַצָּה עַל מְחַצָּה, מְבָרְכִין עָלָיו.

באר היטב (יא) אור. ויכול להשתמש לאורו כמ"ש ס"ד:

ח אֹר הַיּוֹצֵא מִהַעֲצִים וּמִהָאֲבָנִים (יב) מְבָרְכִין עָלָיו, אֲבָל בְּמוֹצְאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים אִין מְבָרְכִין עָלָיו.

באר היטב (יב) מברכין עליו. לפי שגם תחלת בריית האור היה במ"ש ע"י אדה"ר שהקיש אבנים זה בזה ואין שייך ביו"כ:

ט גְּחָלִים הַבוֹעֲרוֹת כָּל כָּדָּ שְׂאֵלוּ מְכַנִּים קִיסָם בְּיַנְיָהֶם הוּא נִדְלָק, מְבָרְכִין עָלֵיהֶם, וְהוּא שְׁעֲשׂוּיִם לְהָאִיר.

י אֹר שֶׁל כְּבָשׂוֹן בְּתַחֲלַת שְׁרֵפַת הַלְבָנִים, אִין מְבָרְכִין

עָלִיו שְׁאֵז אֵינֹ עָשׂוּי לְהָאִיר, וְאַחַר שְׁנִשְׁרָפוּ אֵז עָשׂוּי
לְהָאִיר וּמְבָרְכִין עָלָיו.

יא נֵר בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם חָשׁוּב מְבָרְכִין
עָלָיו. וְאִם לֹא, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּהֶפְדָּ.
וְאִם יֵשׁ שְׁמֵשׁ (יג) שְׁאוּכַל שָׁם מְבָרְכִין עָלָיו, וְהוּא שְׁלֹא
תִּהְיֶה לְבָנָה זוֹרְחַת שָׁם.

באר היטב (יג) שאוכל. פיי בבית הסמוך לבה"כ כמ"ש סי' (רצ"ט) [רס"ט]
וצ"ל דהחלונות פתוחים לבה"כ. מ"א:

יב אֵין מְבָרְכִין עַל נֵר (יד) שֶׁל מֵתִים, שְׁאֵינֹ עָשׂוּי
לְהָאִיר, הִילְכָד מֵת שְׁהִיֹּ מוֹלִיכִין לְפָנָיו נֵר אֱלוֹ
הוֹצִיאוּהוּ בַּיּוֹם, וְהוֹצִיאוּהוּ בְּלִילָה בַּנֵּר, אֵין מְבָרְכִין
עָלָיו.

באר היטב (יד) של מתים. וה"ה נר של חתנים מ"א ובבאר היטב אשר לפני
יש שם עירבוב ע"ש:

יג סוּמָא (טו) אֵינֹ מְבָרְדָּ.

באר היטב (טו) אינו מברך. דדוקא על הנר אינו מברך אבל שאר הבדלה
אומר. מ"א:

יד הִיוּ יוֹשְׁבֵי בְּבֵה י"מ וְהֵבִיאוּ לָהֶם אוֹר, אֶחָד מִבְּרֵךְ לְכֹלֵם.

טו יָרַבְתוּ חִיקוֹ אוֹ בְּתוֹךְ פְּנֵס (פ"י כְּלֵי שְׁנוֹתָן בּוֹ הִנֵּר שְׁלֵא תִכְבֶּה) אוֹ בְּתוֹךְ אֶסְפֵּקְלָרְיָא רוֹאָה אֶת הַשְּׁלֵהֶבֶת וְאִינוּ מְשַׁתְּמֵשׁ (טז) לְאוֹרָה, מְשַׁתְּמֵשׁ לְאוֹרָה וְאִינוּ רוֹאָה אֶת הַשְּׁלֵהֶבֶת, אִין מִבְּרֵכִין עָלֶיהָ עַד שְׂיֵהָא רוֹאָה אֶת הַשְּׁלֵהֶבֶת וּמְשַׁתְּמֵשׁ לְאוֹרָה.

באר היטב (טז) לאורה. ואספקלריא של זכוכית מקרי שפיר רואה השלהבת ומשתמש לאורה עיין מ"א. כתב מט"מ ראיתי המדקדקים שמדליקין נרות במקום אופל דעיי"ז זכה שאול למלוכה. וכתב צדה לדרך יש לכל אדם במ"ש להדליק נר יותר משאר לילות החול:

סימן רצט - שלא לאכל ולא לעשות שום מלאכה קדם שיבדיל

סעיפים

י

ובו

א אָסוּר לְאָכֵל שׁוּם דְּבָר, אוֹ אֶפְלוּ לְשִׁתּוֹת יַיִן אוֹ שְׂאֵר מִשְׁקִין חוּץ מִמֵּיִם, (א) מְשַׁתְּחָשֵׁף עַד שְׂיִבְדִּיל. אָבֵל אִם הָיָה יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל מִבְּעוֹד יוֹם וְחֻשְׁכָּה לוֹ, (ב) אִין צָרִיךְ

לְהַפְסִיק אֶפְלוּ מִשְׁתַּיָּה (בֵּית יוֹסֵף). וְאִם הָיָה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֶה וְחָשְׁכָה לוֹ, צָרִיךְ לְהַפְסִיק. וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים דְּהֵנִי מְלִי בְּסַפֵּק חָשְׁכָה, אָבֵל בְּוֹדָאֵי חָשְׁכָה אֶפְלוּ הָיָה יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל פּוֹרֵס מִפָּה וּמִבְּדִיל וְגוֹמֵר סְעוּדָתוֹ. הַגָּה: וְהַמְנַהֵג פְּשׁוּט פְּסַבְּרָא הָרְאשׁוֹנָה.

באר היטב (א) משתחשך. אפי' בספק חשיכה מ"א וב"ח וט"ז כתב דשרי להתחיל הסעודה בספק חשיכה אבל בודאי חשיכה יש למחות בידו ע"ש. ואם התפלל ערבית מבעוד יום אסור לאכול עד שיבדיל. מ"א: **(ב) אין צריך להפסיק.** ואם התפלל תוך הסעודה אסור לאכול עד שיבדיל. וכתב בשלחן ארבע שאם מפסיק נראה כמגרש המלך ובהגהת י"נ כתב שמהרש"א הפסיק בסעודות נשואין והלך לבה"כ ואח"כ חזר לסעודה ואפשר דס"ל כדעת הי"א ועיין מ"א ועי' ס"י רל"ה ס"ב:

ב הָיוּ **(ג) שותים וְאָמְרוּ:** בּוֹאוּ וְנִבְדִיל, אִם רָצוּ לְחַזֵּר וְלִשְׁתּוֹת קִדְּם הַבְּדִלָּה אֵינָם צָרִיכִים לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ. וַיֵּשׂ מִי שְׁחֹלֵק בְּדָבָר.

באר היטב (ג) שותים. וקשה הא אסור לשתות מכח חיוב הבדלה כיון שלא אכלו רק שותים וצ"ל דמיירי כאן שאכלו תחלה ואח"כ שתו ועי' ט"ז ומ"א:

ג כְּשֶׁמִּפְסִיק לְהַבְדִיל אֵינּוּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן עַל כּוֹס שֶׁל **(ד) הַבְּדִלָּה**, וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים שְׁצָרִיךְ.

באר היטב (ד) הבדלה. וכן דעת הט"ז וב"ח. ומ"א כתב דיש לזהר שלא להבדיל באמצע הסעודה. גם יש מחלוקת אם יברך אח"כ המוציא כמ"ש ס"י רע"ו ס"ו:

ד כְּשֶׁהָיָה אוֹכֵל וְחָשְׁכָה, שָׁאֲמַרְנוּ שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיק, גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ וּמְבַרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן (ה) עַל הַכּוֹס וְאַחַר כֵּן מְבַדִּיל עָלָיו, וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כּוֹסוֹת, מְבַרֵךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן עַל אֶחָד וּמְבַדִּיל עַל אֲחֵר.

באר היטב (ה) על הכוס. ומותר לשתות מכוס של בה"מ. ואם אינו נוהג בכל השנה לברך על הכוס דס"ל כמ"ד דאין טעון כוס גם עתה אסור לשתות ממנו. מ"א:

ה טָעָה וְאָכַל קֹדֶם שֶׁהִבְדִּיל יִכּוֹל לְהִבְדִּיל אַחַר כֵּן.

ו שָׁכַח וְלֹא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְבַדִּיל עַד סוֹף יוֹם ג'. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינוֹ מְבַדִּיל אֶלָּא כָּל יוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא יוֹתֵר, וְדוֹקָא בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן וְהַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, אֲבָל עַל הַיַּיִן וּבְשָׂמִים אִינוֹ מְבַרֵךְ אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר דְּהָא דְּקִימָא לָן טַעַם מְבַדִּיל הֵינִי מְלִי הִיכָא דְּהִבְדִּיל בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל אִם לֹא הִבְדִּיל בְּלֵילָה כִּיּוֹן שְׁטַעַם שׁוֹב אִינוֹ מְבַדִּיל. **הגה:** וְהַעֲקָר פְּסֻבְרָא הִרְאִשׁוֹנָה. וּמִי שֶׁמִּתְעַנֶּה ג' יָמִים וּג' יָלּוֹת יִשְׁמַע הַבְּדִלָה (ו) מְאַחֲרִים, וְאִם אִין אַחֲרִים אֶצְלוּ יִכּוֹל לְהִבְדִּיל (ז) בְּשַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם וְלִשְׁתּוֹת וּלְקַבֵּל אַחַר כֵּן הַתְּעַנִּית עָלָיו (ת"ה ס"י קנ"ד ע"י ס"י תקנ"ג).

באר היטב (ו) מאחרים. ובס"י תקנ"א ס"י משמע דמותר ליתן לאחרים לשתות וכ"כ בשל"ה: (ז) בשבת. מבע"י אחר שהתפלל מעריב ע"י סוף ס"י רל"ג. ומותר לאכול אח"כ וה"ה בחול מותר לאכול אחר מעריב מבע"י ע"י מ"א:

ז המבדיל על יין על (ח) שלחנו, אפלו הבדיל קדם שנטל ידיו, פוטר היין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו. ויש אומרים דלא פטר אלא אם כן נטל ידיו קדם שהבדיל. הגה: ואם הבדיל (ט) תחלה צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש (תוס' ומרדכי פרק פיצד מברכין).

באר היטב (ח) שלחנו. נראה פשוט דבאותו חדר שרגילין להתפלל במ"ש ואח"כ מבדילין באותו חדר חשיב על שלחנו. דהא בדעתם לשתות אח"כ בסעודה שיאכלו אח"ז. ט"ז: (ט) תחילה. זה קאי אם הבדיל קודם נטילה אע"פ שהוא על שלחנו אינו שייך למה שישתה אח"כ תוך המזון מש"ה צריך לברך תוך הסעודה ע"כ חייב לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה. ולהלכה ודאי ספק ברכה להקל. ט"ז ע"ש:

ח כשפוטר יין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו גם אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס (י) של הבדלה. ואם אין לו אלא כוס אחד וסבור שיביאו לו יין יותר והבדיל על אותו כוס ואחר כך לא הביאו לו יותר וברך ברכת המזון בלא כוס, יש מי שאומר שצריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה.

באר היטב (י) של הבדלה. וליד לקידוש שא"צ לברך ברכה אחרונה דבה"מ פטרתו הבדלה שאני שאינו צורך סעודה. טור עיין מ"א:

ט אם רוצה לסעד תכף להבדלה צריך לזהר שלא יביא לחם לשלחו קדם הבדלה ואם הביא פורס עליו מפה

וּמְכַסְּנוּ לְפִי שֶׁהוּא מְקַדֵּם בְּפִסּוּק וְצָרִיךְ לְהַקְדִּימוֹ אִם
לֹא יִכְסְּנוּ.

2 אָסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה קֹדֶם שְׂיַבְדִּיל, וְאִם הִבְדִּיל
בְּתַפְלָה מִתָּר אַף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וְאִם
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה קֹדֶם שֶׁהִבְדִּיל בְּתַפְלָה אוֹמֵר: **(יא)**
הַמְבַדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל. בְּלֹא בְרָכָה, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה.

הגה: וְכֵן נָשִׂים שְׂאִינָן מְבַדִּילִין **(יב)** בְּתַפְלָה יֵשׁ לְלַמְדוֹן שְׂיֵאמְרוּ הַמְבַדִּיל
בֵּין קֹדֶשׁ לְחֵל קֹדֶם שְׂיַעֲשׂוּ מְלָאכָה (כָּל בּו). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה בְּמְלָאכָה
גְּמוּרָה כְּגוֹן פּוֹתֵב וְאוֹרֵג, אֲבָל הַדְּלָקָת **(יג)** הַנֵּר בְּעֵלְמָא אוֹ הוֹצָאָה מִרְשׁוּת
לְרְשׁוּת אֵינּוּ צָרִיךְ לָזֶה (רִי"ב נִי"ב ח"י"כ), וּמִזֶּה נִתְפָּשֵׁט הַמְנַהֵג לְהַקֵּל שְׂמַדְלִיקִים
נְרוֹת מִיַּד שְׂאִמְרוּ הַקֹּהֵל **(יד)** בְּרָכוּ, אֲבָל הָעֶקֶר כְּסִבְרָא רֵאשׁוּנָה. וְיֵשׁ
אוֹמְרִים לְדָלוֹת מִים בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, כִּי בְּאַרְהָ שֶׁל מְרִים סוֹבֵב כָּל מוֹצָאֵי
שַׁבָּת כָּל הַבְּאֵרוֹת וּמִי שְׂפּוֹגֵעַ בּוֹ וְיִשְׁתַּתֵּה מִמֶּנּוּ, יִתְרַפָּא מִכָּל תַּחְלוּאָיו (כָּל בּו).
וְלֹא רְאִיתִי לְמַנְהֵג זֶה. וְעַיִן לְעֵיל סִימָן רִס"ג מִי שְׂמוֹסִיף מֵחֵל עַל הַקֹּדֶשׁ אִם
מִתָּר לוֹמֵר לְאַחַר שֶׁהִבְדִּיל לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה.

באר היטב (יא) המבדיל. ומ"מ אסור לאכול עד שיבדיל על הכוס אבודרהם
ר"ן. ובי"ט שחל במ"ש אומר המבדיל בין קודש לקודש. מהרי"ו מ"א: **(יב)**
בתפלה. כיון דתפלת ערבית רשות אלא דקבלו עליהו בחובה והנשים לא
קבלו עליהו בחובה ואם לא יודעת לומר המבדיל אסורה במלאכה עד
שתשמע מפי אחר: **(יג) הנר.** בתשובת גינת ורדים כלל ג' סי' כ"ה מתיר
לשתות טיטו"ן קודם הבדלה דלאו מלאכה הוא ועיי' בפרח שושן כלל ג' סימן
ב': **(יד) ברכו.** היינו בנשים כיון שאין מבדילות בתפלה וגם אין בקיאות לומר
המבדיל נוהגין להדליק אחר ברכו אבל אנשים אסורים עד אחר שהבדילו
בתפלה וכן המנהג פשוט. ובזוהר במדבר מחמיר שלא להדליק עד אחר סדר
קדושה. אבל טלטול הנר שרי אחר שהבדיל בתפילה ויש לדרוש ברבים
שילמדו בנותיהם שיאמרו המבדיל מפני שעושין מלאכות גמורות שמבעירין
עצים ואש ומחממין מים מ"א ע"ש. מהרי"ל היה מקפל הטלית שלו בכל מ"ש
כדי להתעסק במצות בהתחלת ימי החול. ויש לומר ק"ל פעמים אליהו הנביא
קודם ההבדלה ואין לומר שום פסוקים ולא פרשת וישלח ולא פיטום הקטורת
כנודע מהאר"י ז"ל רק אם יש לו דרך ליסע יאמר פרשת וישלח. כתב הרשב"א

בתשובה מה ראו חז"ל שקבעו לברך על האור במ"ש מטעם שהיה תחלת
ברייתו יותר משאר בריות זה ביום פלוני וזה ביום פלוני תשובה לפי שנאסר
בשבת ובמ"ש חוזר להתירו כאלו נתחדש ומשום כך מברכין עליו ב"כ מפני
שביום נאסר ועתה נעשה היתר:

סימן ש - שיסדר שלחנו במוצאי שבת

אחד

סעיף

ובו

א לעולם יסדר אדם (א) שלחנו במוצאי שבת כדי ללוות
את השבת, אפלו אינו צריך אלא לכזית.

באר היטב (א) שלחנו. פי' בפריסת מפה על השלחן ושאר מינים הנוהגים
אצלו בעריכת השלחן משום כבוד שבת והזמירות יזמר אחר הבדלה ע"י ט"ז.
ויהדר לאכול מין מאכל שתאב עליו יותר אף שהוא ביוקר ובזמנינו שמאחרין
כ"כ בסעודה ג' שאין יכולים לאכול במ"ש יכולין לקיימה בפירות מ"א. ובא"ז
כתב שמעתי שאם ממשיך הסעודה ג' עד לאחר חשיכה א"צ לאכול עוד סעודה
ד' במו"ש:

סימן שא - באיזה כלים מתר לצאת

בשבת ואיזה מהם אסורים

סעיפים

נ"א

ובו

א אין לרוץ בשבת אלא אם כן הוא לדבר מצוה כגון לבית הכנסת או כיוצא בו. **הגה:** ואסור לפסע יותר (א) מאמה בפסיעה אחת, אם אפשר לו בפחות (אור זרוע והג"א פרק מי שהוציא והו).
באר היטב (א) מאמה. פ"י שיהא חצי אמה בין רגל לרגל וכף הרגל היא ג"כ חצי אמה עיין מ"א:

ב בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם, (ב) מתר. וכן לראות כל דבר שמתענגים בו וכן מתר (ג) לטייל (בשבת) (בית יוסף).

באר היטב (ב) מותר. אפ"י לכתחילה. מ"א: (ג) לטייל. אפ"י כוונתו להתחמם אבל לרוץ אסור אם עושה לרפואה. מ"א:

ג ה"ה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלג ולקפץ עליה אפלו אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קדם שיעקר שניה, ומוטב שידלג ממה שיקיפנה מפני שמרבה בהלוד; ואסור לעבר בה, שלא יבא לידי סחיטה.

ד ה"ה הולך לדבר מצוה כגון: להקביל פני (ד) רבו או פני מי שגדול ממנו בחכמה, יכול לעבר בה ובלבד

שְׁיַעֲשֶׂה שְׁנוּי כְּגוֹן שֶׁלֹא יוֹצִיא יָדוֹ מִתַּחַת שְׁפַת חֲלוֹקוֹ,
כְּדִי שְׁיִזְכָּר וְלֹא יָבֵא לְיַדֵּי סְחִיטָה וְעֵינָיו לְקַמֵּן סִי' תר"יג סְעִיף ה'
וּבִסִּיחַ בְּהַגִּי"ה. וְאָסוּר לְעֵבֵר בְּסִנְדָּלוֹ, דְּכִיּוֹן דְּאֵינּוּ יָכוֹל
לְהִדְקוֹ וּלְקַשְׁרוֹ יָפֵה חֲיִישִׁינָן דְּלִמָּא נָפִיל וְאֵתִי לְאַתּוּיֵי.
אָבֵל בְּמִנְעָלוֹ, מִתָּר.

באר היטב (ד) רבו. ואיש ואשה שוין בזה. ואם הרב צריך להתלמד שרי ג"כ.
ט"ז:

ה ההולך לדבר מצוה מתר לעבר במים אף בחזרה, כדי
שלא תהא מכשילו לעתיד לבא.

ו ההולך לשמר פרותיו מתר לו לעבר במים
בהליכה, אבל לא בחזרה.

באר היטב (ה) לשמור. דשמירת ממונו נמי קצת מצוה הוא עיי' סי' רמ"ח:

ז כל היוצא בדבר שאינו תכשיט ואינו דרך מלבוש
והוציא כדרך שרגילין להוציא אותו דבר, (ו) חיב. וכל
תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל לפל, אסור לצאת
בו ואם יצא, פטור. ואשה לא תצא בתכשיטים שדרךה
לשלפם (פ"י להסירם מעליה) ולהראותם. הגה: ועי' לקמן סימן ש"ג
סעיף י"ח אם אסור אפלו בחצר או בבית, הלכך לא יצא איש לא
בסיף ולא בקשת ולא בתריס (פ"י מגו), ולא באלה ולא
ברמח, ולא בכלים שאינם תכשיט, ואם יצא חיב

חטאת, ולא בשִׁרְיוֹן וְלֹא בְקִסְדָּא (פיי כּוֹבֵעַ שֶׁל בְּרִזָּל) וְלֹא
בְּמַגְפִּים (פיי אֲנַפְלָאוֹת שֶׁל בְּרִזָּל), וְאִם יֵצֵא פָטוֹר שֶׁהֵם דֶּרֶךְ
מִלְבוּשׁ. וְלֹא יֵצֵא בְּתַפְלִין, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהִסִּיר
כְּשִׁיכְנִס לְבֵית הַכֶּסֶא. וְלֹא יֵצֵא קָטָן בְּמִנְעַל גָּדוֹל דְּלָמָּא
נִפְיֵל וְאֶתִּי לְאֶתוּיֵי, אָבֵל יוֹצֵא הוּא בְּחִלּוֹק גָּדוֹל. וְלֹא
יֵצֵא בְּמִנְעַל אֶחָד אִם אֵין לוֹ מִכָּה בְּרִגְלוֹ, דְּלָמָּא מְחִיכֵי
עָלֶיהָ וְאֶתִּי לְאֶתוּיֵי, אָבֵל אִם יֵשׁ לוֹ מִכָּה בְּרִגְלוֹ יֵצֵא
בְּאוֹתוֹ (ז) שְׂאִין בּוֹ מִכָּה.

באר היטב (ו) חייב. פיי כרת במזיד ועיי סי' שמ"ה ס"ז דזה אינו בזה הזמן:
(ז) שאין. וט"ז אוסר גם בזה ע"ש:

ח לֹא יֵצֵא בְּמַחַט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ בֵּין נְקוּבָה בֵּין
שְׂאִינָה נְקוּבָה. וְאִם יֵצֵא בְּנְקוּבָה חֵיב, וּבְשְׂאִינָה נְקוּבָה,
פָטוֹר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים (ח) בְּהַפְּדֵי.

באר היטב (ח) בהפד. אבל בידו חייב בכל ענין. מ"א ועט"ז:

ט לֹא יֵצֵא בְּטַבַּעַת שְׂאִין עָלֶיהָ חוֹתָם, וְאִם יֵצֵא חֵיב.
וְאִם יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם לְרִשְׁיֵי פָטוֹר, וּלְרַבְּנֵי תָם
וּלְהַרְמְבֵיִם מֵתָר דְּאִינוּ תַכְּשִׁיט אֶלָּא לְאִישׁ. אָבֵל דְּבָר
שֶׁהוּא תַכְּשִׁיט לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה אָסוּר גַּם לְאִישׁ וְעַיִן לְקַמּוֹ
סִימָן ש"ג (סעיף י"ח).

י טַבַּעַת שְׂקִבּוּעַ בָּהּ אָבֹן וְכֵן אִם כְּתוּבִים בָּהּ אוֹתִיּוֹת

אין עליה חותם מקרי, שלא נקרא חותם אלא אם כן
חקוקים בה אותיות או (ט) צורות.

באר היטב (ט) צורות. שאינם בולטות דאלי"כ אף בחול אסור כמ"ש ביו"ד סי'
קמ"א ס"ה:

יא דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו כגון מפתחות
נאות של כסף כמין תכשיט, אסור, שהרואה אומר
שלצורך תשמיש מוציא; ויש מתירים אם הוא של (י)
כסף. **הגה:** ומכל מקום אסור לצאת בתיק של בתי עינים שקורין
בריליין אף על פי שהתיק הוא של כסף, דהבתי עינים בעצמם הם משוי (בית
יוסף). ואם המפתח של נחשת וברזל, אפלו מחבר וקבוע בחגורה, אסור
(מרדכי פרק במה אשה ובית יוסף בשם תשובת הרשב"א). ויש שכתבו שנוהגין בזה
(יא) להתיר (בית יוסף בשם תשובה אשכנזית סימן פ"א הרי"ף והאגדה וכו' משמע באור
זרוע).

באר היטב (י) כסף. וה"ה נדן של כסף דרגילין להתקשט בו מ"ב. ואם יש בו
סכין פשיטא דאסור. מ"א: (יא) להתיר. ודוקא כשקבוע בראש החגורה
ועשוי כמין זענקי"ל אבל כשקבוע באמצע חגורו אסור ב"ח. ואם תלוי המפתח
בשלשלת כסף מותר עיין ט"ז:

יב לא יצא החיט במחט התחובה לו בבגדו; ולא נגר
בקיטום שבאזנו; ולא סורק במשחה שבצוארו; ואם
יצא, (יב) פטור.

באר היטב (יב) פטור. דאין דרך הוצאה בכך אלא בידו ובמקום שדרך לתחוב
בו בחול לפרקים חייב עיין מ"א:

יג לא יצא הזב (יג) בכיס שעושה להצילו מזיבתו, שלא יטנף בה, וכן אשה נדה שקושפת בגד לפניה שלא תתלכלך בדם נדויתה, אסורה לצאת בו אם לא יהא סנר עשוי כעין מלבוש. אבל אם קושרתו כדי שלא יכאב לה (יד) הדם ולא תצטער, מתר לצאת בו.

באר היטב (יג) בכיס. וה"ה אם קושר מטלית בפתילה של כובע כדי לקנח בו עיניו כמו כן אסור. ש"ג: (יד) הדם. שלא יפול על בשרה ותתיבש עליה ונמצא מצערה. תוספות:

יד דבר שהיא דרך מלבוש, אפלו אם אינו לובשו אלא משום אצולי טנוף, מתר לצאת בו בשבת. הגה: ולכן מתר ללבש בגד מפני הגשמים או כובע על ראשו, אבל אסור לאשה לתן בגד על צעיפה מפני הגשמים דאין זה דרך מלבוש (הגהות מימוני).

באר היטב (טו) צעיפה. כתב ט"ז דוקא על הצעיף לחוד אבל אם מכסה גם הגוף הוי דרך מלבוש ע"ש. ומ"א כתב דאם כוונתה שלא יצערו אותה גשמים שרי בכל ענין וכן דעת שו"ת עבודת הגרשוני סי' פ' ע"ש:

טו אין הקטע יוצא בקב שלו, דהינו שעושה כמין דפוס של רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו, ואינו עושה זה להלך בו שעל כל פנים צריך הוא למקלו, אלא כונתו כדי שלא יראה חסר רגל אלא נכה רגל, כיון דאינו צריך הלוכו, אסור.

טז קטע שאינו יכול לילך כָּלֵל על שוקיו אֵלָא יושב על כֶּסֶא, ומשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדחף לפניו ועושה סמוכות של עור או עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויים, וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת, אין יוצאים בהם בשבת דאידי דתלוי ולא מנחי אארעא זמנין דמשתלפי; אבל בכסא וספסלים הקטנים שבידיו מתר לצאת. קטע בשתי רגליו ומהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו, יוצא בהם בשבת. הגה: וכן מתר לצאת במנעל של עץ שהרגל נכנס בו וליכא למיחש שיפול (רי' רוחם ח"ה). וכן בפנטונייש דמשתלפי במהרה וממילא (רשב"א סימן תר"ז). **(טז)** ויש מחמירים ואוסרים (אגור). ולא ילך אדם יחף בשבת במקום שאין דרך לילך יחף, ולא יצא אדם בשבת כמו שהוא יוצא בחל בלתי דבר אחר שיזכר על דו שהוא שבת ולא יבא לחללו (פל ב).

באר היטב (טז) ויש מחמירים. ואם שכח ויצא בהם אין צריך להסירן וט"ז מתיר בכל ענין:

יז חגר, שאינו יכול לילך בלא מקל, מתר לילך בו אפלו אינו קשור בו; אבל אם אפשר לו לילך זולתו, ואינו נוטלו אלא **(יז)** להחזיק עצמו, אסור. וחולה שעמד מחליו דינו כחגר (רוקח).

באר היטב (יז) להחזיק. נ"ל דאם הולך במקום שיש חשש שיפול כגון מחמת שירדו גשמים והמקום משופע או בחורף על המים הנגלדים שקורין איי"ז מותר לצאת במקל דבעית לילך שם. ט"ז:

יח סוּמָא, אָסוּר לוֹ לְצִאת (יח) בְּמִקְל.

באר היטב (יח) במקל. כיון שיוכל לילך בלא מקל. וזקנים שמנענעים גופם אסורים לצאת במקלות כדי לילך דרך ישר אבל אם הזקין כל כך שאי אפשר לילך זולת המקל מותר לצאת בו. ופשוט מה שנהגו החשובים לילך במקל שבידם אסורים לצאת בהם בשבת. אבל במקום שיש עירוב נ"ל דמותר אבל איש בעלמא שאינו נושא לכבוד אפ"י במקום שיש עירוב אסור דאיכא זילותא דשבת מ"א ע"ש. (ובספר אליהו רבה דחה ראיית מ"א ודעתו להקל ע"ש):

יט מִי שֶׁהוּא אָסוּר וְכֹבְלִים (פ"י כַּעֲיֵן טַבְּעוֹת גְּדוּלִים שְׁסוּגָרִים בְּהֵם הַרְגָלִים) בְּרִגְלָיו, מִתֵּר לְצִאת בְּהֵם.

כ אִין יוֹצְאִים בְּאַנְקֻטְמִין, וְהוּא כְּמִין חֲמוּר שְׁעוֹשִׂים הַלְיִצְנִים, וְנִרְאָה כְּרוֹכֵב עָלָיו וְהוּא נוֹשֵׂא וְהוֹלֵךְ בְּרִגְלָיו; וְלֹא בְּקִשְׁרִים, וְהֵם יַעֲצִים גְּבוּהִים שְׂיֵשׁ בְּהֵם מוֹשֵׁב לְכַף הַרְגֵל וְהוֹלְכִים בְּהֵם בְּטִיט; וְלֹא בְּפִרְמִי, וְהֵם כְּמִין צוּרֵת פְּרָצוּף שְׁנוֹתָנִים עַל הַפְּנִים לְהַפְחִיד הַתִּינוֹקוֹת.

כא אִין יוֹצְאִים בְּתַבָּה זְקוּפָה וּמְחַצֶּלֶת, אֲבָל יוֹצְאִים (יט) בְּשֵׁק וִירִיעָה וְחֲמִילָה פ"י בְּגָדִים גָּסִים.

באר היטב (יט) בשק. מפני שדרך לצאת בו מפני הגשמים ולכן אף בלא גשמים נמי שרי. הרא"ש:

כב יוֹצְאִים בְּמוֹדֵי וּסְפוּג שְׁעַל הַמֶּכָּה לְפִי שֶׁהֵם מְרַפְּאִים הַיִּלְכָּד הָיִי כְּמוֹ תַכְשִׁיט, וְכֵן בְּקִלְפֵת שׁוּם וּבְצֹל אוֹ בְּאַסְפְּלָנִית וּמְלוּגְמָא וּרְטִיָּה שְׁעָלֶיהָ, וְאִם נָפְלוּ מֵעָלֶיהָ לֹא יִחְזִירָנָה, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁלֹא יִתְנַם בְּתַחֲלָה; אֲבָל אֲסוּר (כ) לְכַרֵּד חוּט אוֹ מְשִׁיחָה עַל הַמֶּכָּה לְצֵאת בּוֹ, דְּכִיּוֹן שְׂאִינָם מְרַפְּאִים הֵווּ מְשׁוּי; אֲבָל בְּאַגוּד שְׁכּוֹרֵד עַל הַרְטִיָּה שְׁלֹא תִפּוֹל מֵעָלָיו, יָכוֹל לֵילֵךְ בּוֹ וְקוֹשְׁרוֹ וּמִתִּירוֹ.

באר היטב (כ) לכרוך חוט. דאינם בטלים לגבי ספוג כמו אגד של סמרטוטין.
מ"א:

כג הַבְּנִים יוֹצְאִים בְּזַגִּין (פ"י כְּמִין פְּעֻמוֹנִים קִטְנִים) הָאֲרוּגִים לָהֶם בְּכִסוּתָם, אֲבָל אִם אֵינָם אֲרוּגִים, לֹא. **הגה:** וְלֹא מְהֵנִי הָא דְמַחְבֵּר לְכִסוּת רַק בְּדָבָר שֶׁדָּרְכוּ לְהִיּוֹת מְחַבֵּר שֶׁם. אֲבָל אִם חִבֵּר שֶׁם דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְכוּ בְּכָד, אֲסוּר (הַגְּהוֹת מִמּוֹנֵי פ"ט וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת רִשְׁבִּי"א וּמְרַדְכֵי פֶּרֶק בְּמַה אֲשֶׁה). וְאוֹתָן עֲגָלִים יִרְקִים שֶׁנִּזְרָה הַמְלָכוֹת שְׁכָל יְהוּדֵי יִשְׂרָאֵל אֲחָד מֵהֶן בְּכִסוּתוֹ, מִתֵּר לְצֵאת בָּהֶן אֲפֹלוּ אֵינּוּ תַפּוּר בְּכִסוּתוֹ רַק מְחַבֵּר שֶׁם קִצָּת (אוֹר זְרוע). וְכֵן מִתֵּר לְצֵאת בְּמִטְפַּחַת שְׁמִקְנָחִין בּוֹ הָאֵף, שְׁקוֹרִין (כא) פְּצוּלִי"ט, אִם מְחַבֵּר לְכִסוּתוֹ. וְהָא דְמִתֵּר לְצֵאת בְּזַגִּין הָאֲרוּגִין דְּוָקָא שְׂאִין בָּהֶם עֲנָבֵל וְאֵין מְשִׁמִּיעִין קוֹל (הַגְּהוֹת אֶלְפָּסִי סוּף פֶּרֶק בְּמַה אֲשֶׁה).

באר היטב (כא) פצוליי"ט אם מחובר לכסות. דכל דבר המחובר לכסות הוא ככסות ואע"ג דהפצוליי"ט לא הוי מלבוש ולא תכשיט מ"מ כיון דאינו חשוב בטיל הוא לגבי כסות. וכתב הב"ח דהיינו דוקא אם מחובר לכסות בתפירה ולקצת פוסקים בתפורה שתי תכיפות עיין כנה"ג ובאר שבע אז בטל לגבי בגד אבל באותן שמחברין הפצוליי"ט בחגור בקשר שאסור להתירו בשבת איסור גמור הוא דאדרבה אמרינן דהחגור בטל לגבי הפצוליי"ט ע"ש. וכתב ט"ז מי שרוצה להיות הפצוליי"ט עמו אין לו היתר שיעשה ממנו כעין חגורה כיון שיש לו חגורה בלאו הכי וחגורה ע"ג חגורה אסור אלא יחבר ראש הפצוליי"ט בראש

החגורה בקשר שאינו של קיום ויהי כחגורה ארוכה ויחגור עצמו כל זמן שהולך על הרחוב עכ"ל והיד אהרן כתב על הט"ז שדבריו המה תמוהים :

כד יוצאים במיני עשבים שקושרים אותם בקשרים ותולין אותם לרפואה.

כה אין יוצאין בקמע שאינו ממחה, ואם הוא ממחה יוצאין בו. לא שנא אתמחי גברא ולא קמע כגון שכתב לחש אחד בשלש אגרות, ורפאו שלשתם שלשה בני אדם שאתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתבנו אבל לא לשאר לחשים, וגם אין הקמע ממחה אם יכתבנו אחר, לא שנא אתמחי קמיע ולא גברא כגון שכתב לחש אחד באגרת ורפא בו ג' פעמים שאותה אגרת ממחה לכל אדם; וכל שכן אי אתמחי גברא וקמע כגון שכתב לחש אחד בג' אגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד ג' פעמים, אתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו ואתמחו אגרות הללו לכל אדם. הגה: ודוקא שבאו שתי המחאות (כב) ביחד, אבל אם אתמחי גברא ותחלה ואחר כך עשה קמע ורפא שלשה פעמים לא תלינו בהמחאת הקמע (כג) רק בהמחאת הגברא שכבר אתחזק (הג"א וכו' משמע מתוסי' מהבאור שכתב בית יוסף). אבל אם כתב שלשה קמעים לאדם אחד ורפאו שלשה פעמים, לא אתמחי לא גברא ולא קמע. ומתר לצאת בקמע ממחה לא שנא הוא (כד) של כתב או של עקרים, בין בחולה שיש בו סכנה בין בחולה שאין בו סכנה. ולא שנכפה כבר ותולהו לרפואה, אלא

אָפּלוּ לֹא אֶחָזוּ הַחֲלֵי אֶלָּא שֶׁהוּא מִמְשַׁפְּחַת נְכָפִין וְתוֹלְהוּ שֶׁלֹּא יֵאֱחָזְנוּ, שְׂרִי וְקוֹשְׁרוֹ וּמִתִּירוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשְׁרֵנוּ בְּשִׁיר אוֹ בְּטַבַּעַת וַיֵּצֵא בּוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, שְׁאֵז יֵאמְרוּ שְׂיוֹצֵא בּוֹ לְשֵׁם תִּכְשִׁיט וְזֶה אֲסוּר, דְּלֹא תִכְשִׁיט הוּא.

באר היטב (כב) ביחד. כגון שריפא באגרת א' לראובן ועוד אגרת לשמעון ועוד לשמעון ואח"כ ריפא באותו אגרת ללוי ונמצא באו ב' המחאות יחדו: **(כג) רק בהמחאת הגברא.** ונ"מ שאם הפסיד הרופא המחאתו כגון שכתב ג' אגרות ולא הועילו אז גם הקמיע אסורה משא"כ כשבאו שניהן ביחד או שבא המחאת קמיע תחלה אז אע"פ שהפסיד הרופא המחאתו המחאת קמיע במקומה עומדת: **(כד) של כתב.** ואם הוא מכתבי קודש אסור לצאת בה אא"כ מחופה כמ"ש סי"ז. מ"א:

כו נֶאֱמָן לומר הַרופֵּא עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא מְמַחֵה.

כז יוֹצֵאִין בְּבִיצַת הַחֲרָגוֹל וּבִשְׁן שֶׁל שׁוּעַל וּבְמִסְמֵר הַצְּלוּב בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת, וְאִין בּוֹ מְשׁוּם דְּרָכֵי הָאֱמוּרִי. וְכֵן בְּכָל דְּבַר שֶׁהוּא מְשׁוּם רְפוּאָה. אֲבָל אִם עוֹשֶׂה מְעֵשָׂה וְאִין נֶכֶר בּוֹ מְשׁוּם רְפוּאָה, אֲסוּר מְשׁוּם דְּרָכֵי הָאֱמוּרִי. אֲבָל כָּל לַחֵשׁ, מִתֵּר. וְלֹא אֲסֵרוּ אֶלָּא בְּאוֹתָם שֶׁבְּדָקוֹ וְאִינָם מוֹעִילִים. וַיֵּשׁ מִי שֶׁחֹשֵׁשׁ בְּכָל קִמְעַ שְׂאִינוֹ מְמַחֵה מְשׁוּם דְּרָכֵי הָאֱמוּרִי.

כח מִי שֵׁישׁ לוֹ מִכָּה בְּפִסַּת רִגְלוֹ וְקוֹשֵׁר עָלֶיהָ מִטְּבַעַ

לְהִגֹּן שְׁלֵא יִנְגַּף בְּרִגְלוֹ, וְגַם הוּא (כֹּה) מְרַפֵּא, מִתֵּר לְצֵאת
בו.

באר היטב (כה) מרפא. משמע דאם אינו מרפא אלא שעושה כדי שלא ינגף
אסור. מ"א:

כט הַיּוֹצֵא בְּטִלִית מְקַפֶּלֶת עַל כְּתָפָיו, דִּהְיִנוּ שְׁלֵאֲחֵר
שֶׁנִּתְּנָה עַל רֵאשׁוֹ מְגִבִיה שׁוֹלִיָּה עַל כְּתָפָיו, חַיֵּב חֲטָאת.
אָבֵל אִם אֵינָה מְקַפֶּלֶת עַל כְּתָפָיו, אֵלֶּא מְשַׁלְּשֶׁלֶת
בְּרַחֲבָה לְמִטָּה מְכַתְּפָיו, שָׂרִי שְׁמֵאֲחֵר שֶׁהוּא מִתְעַטֵּף
בְּטִלִיתוֹ וּמִתְכַּסֶּה בּוֹ כְּתָפוֹ וְגוֹפּוֹ אֵף עַל פִּי שְׁמִתְקַצֵּר
קֶצֶת מִלְּמִטָּה, מִתֵּר. וְעַל פִּי זֶה מִתֵּר (כו) לְהִתְעַטֵּף
בְּטִלִיתוֹ תַּחַת הַגְּלִימָא לְהַבִּיאוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (כו) להתעטף. כתב כנה"ג נוהגים לכרוך הטלית כמין אזור
ולחברו על בגדיו ולמאן דאוסר ב' חגורות אסור ע"ש:

ל מִתֵּר לְצֵאת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים בְּטִלִית סְבִיב הַצְּוָאר.
הגה: אֵף עַל פִּי שְׁמִנִיח צד יָמִין עַל כְּתָפוֹ שֶׁל שְׁמַאל, דְּדָרְדָּר לְלִבְשׁוֹ כֶּד וְלֹא
הָיִי אֵלֶּא לְהִתְנַאֲוֹת וְשָׂרִי (בֵּית יוֹסֵף).

לא הַיּוֹצֵא מְעַטֵּף בְּטִלִיתוֹ וְקַפְּלָה מְכָאן וּמְכָאן בִּידּוֹ אוֹ
עַל כְּתָפוֹ, אִם נִתְּפוֹן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו כְּדִי שְׁלֵא יִקְרְעוּ אוֹ כְּדִי
שְׁלֵא יִתְלַכְּלוּ, אָסוּר. וְאִם קַבֵּצָם לְהִתְנַאֲוֹת בָּהּ כְּמִנְהַג
אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם בְּמִלְבוּשׁוֹ, מִתֵּר. וְהָיִי מִיֵּלֵי בְּטִלִיתוֹת

שְׁלֵהֶם שְׁהִיוּ יָרִיעָה אַחַת מְרַבֶּעֶת, אֲבָל מִלְּבוּשֵׁים דִּידָן
כְּשֶׁהוּא לְבוּשׁ בָּהֶם וּמוֹצִיא יָדָיו מִתּוֹכָהּ מִתָּר לְתַפֵּס
קִצְתָם בְּיָדוֹ וּלְהַגְבִּיהָ כְּדִי שֶׁלֹא יִתְלַכְּלוּ שׁוֹלְיוֹ בְּטֵיט אוֹ
כְּדִי שֶׁלֹא (כז) יַעֲכֹבוּהוּ לְלַכֵּת.

באר היטב (כז) יעכבוהו. כתב מהרי"ל הני נשי שמפשילין ומקפלין בגדיהם תחת זרועותיהם להגביהם שלא יטנפו שוליהן אסורים דנעשים באמצע כמרזב אך יכולים להגביה בידן בלי שום קיפול עכ"ל. ועיי ט"ז באורד. הנשים שחוגרות ואח"כ מגביהים קצת הבגד וחוגרות שנית למטה אותו חלק המקופל הוי כמרזב ועל זה י"ל מוטב יהיו שוגגים:

לב הַיּוֹצֵא בְּמַעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בְּסֻדֵּינוּ, חֲתִיב. הַגָּה: אֲבָל
בְּבֵית מִתָּר אִם צָרִיף לוֹ, וְאַפְלוּ אֵינָן צְרוּרִים רַק שָׁהִם (כח) מְנַקְּבִים.

באר היטב (כח) מנוקבים. פיי זהובים אדומים. וה"ה מטבע כסף ששייך שיתלה אותם על צוואר בתו לתכשיט ט"ז. מהרי"ל ז"ל התיר לשאת אצלו בשבת מטבעות מנוקבים כל שהוא בשעת הסכנה אך לא יוציאם חוץ לעירוב וי"א שהתיר בכה"ג גם כשאין מנוקבים ואם מתיירא מגזילה כגון שמחפשין עבדי המושל מותר להוציאן חוץ לעירוב עכ"ל. וכתב המ"א משמע מדבריו דלשאת אותן בידו אסור רק לשאת אצלו דהוי טלטול כלאחר יד:

לג אֲסוּר לְצֵאת בְּשַׁבָּת בְּמַעוֹת אוֹ בְּכֶסֶף וְזָהָב הַתְּפוּרִים
בְּבִגְדוֹ. הַגָּה: (כט) וַיֵּשׁ מִתִּירִים בְּמָקוֹם פְּסִידָא שְׁיִרָא שְׁיִגְזְלוּנוּ מִמֶּנּוּ אִם
יִנְיַחֵם בְּבֵית וְיִלְדֵף מֵהֶם (אגור ואסור וְהַתֵּר הָאֲרֻף). וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַקְלֵ אִם צָרִיף
לְצֵאת, אֲבָל אִם יוֹכֵל לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב בְּבֵית וְלֹא לְצֵאת, לֹא יֵצֵא. וּבְמָקוֹם שְׁאִינוּ
צָרִיף לוֹ וַיּוֹכֵל לְהִנְיַחֵם בְּבֵית, יֵשׁ לְהַחְמִיר (או"ה).

באר היטב (כט) ויש מתירים. אפיי באינם תפורים וא"כ במחזיק המעות בין בגדו לבשרו הי"נ שרי ט"ז. ומ"א כתב דוקא תפורים אבל אם אינם תפורים אסור ע"ש. ובלא פסידא אסור ללבוש הבגד עיי שיי סוף ס"ז:

לד יוצא אדם בסודר המקפל על כתפיו אף על פי שאין נימא פרוכה לו על אצבעו. ואם אין הסודר חופה ראשו ורבו אסור לצאת בו, אלא אם כן קשר שני ראשו למטה מכתפיו זה עם זה.

לה לבדים הקשים, אסור להביאם ברשות הרבים או בכרמלית כשהוא מעטף בהם. ואם אינם קשים הרבה, מתר.

לו מתר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גבי זה בין לצרכו בין לצרף חברו בין שהם שני חלוקים בין שהם שני סרבלים (פי' סרבל כסות העליון) בין שהם **לז** שתי חגורות זו על גבי זו, ואפלו אין מלבוש מפסיק ביניהם. הגה: ויש אוסרים שתי חגורות זה על זה אלא אם כן מלבוש מפסיק ביניהם (אור זרוע ותוספות ומרדכי פרק במה אשה), וכן ראוי לנהג. ומתר ללבש שני כובעים זה על זה (אור זרוע), וכן שני אנפילאות (אגור).

באר היטב **(ל)** שני חגורות. ואם צריך להם שרי. ט"ז :

לז מתר לצאת בשבת בבתי ידים הנקראים גואנטי"ש. ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרם מערב שבת בבתי ידים של מלבושו או שיקשרם בהם קשר של קימא יפה, **(לא)** וראוי לחוש לדבריו.

באר היטב (לא) וראוי לחוש. ועכשיו נהגו להקל כיון שאין לנו ר"ה וטוב להחמיר ב"ח וכתב ה"י וני"ל דדוקא בהענטשי"ך יש חשש זה דכשצריך להוציא יד אחת מהם אז נושא את ההענטשי"ך שחלץ בידו השנית ויש חשש שיעביר ד"א אבל בערבי"ל שלנו ששני הידים מתחממים בו ואף אם יצטרך להוציא יד אחת הרי הערבי"ל לבוש לידו השניה שעדיין בתוכה וגם לא חיישינן דלמא נפל דהא אוחזו בידו ואין כאן חשש כלל וכבר נהגו להקל לילך בערבי"ל בכל מקום וחלילה לומר שכולם יעשו שלא כדין אבל ודאי בהענטשי"ך ראוי לזהר כמ"ש כאן וראוי לחוש וכו'. עיין שם ועיין בספר פני יהושע סי' י"ו שנטה דעתו להתיר אפילו בהענטשי"ך שיהיו כל אחד ביד אחד ע"ש ועיין בשכנה"ג:

לח היוצא בשבת בטלית שאינה מציצת כהלכתה, חיב מפני שאותם החוטאים חשובים הם אצלו ודעתו עליהם עד שישללים ויעשהו ציצית. ואם היא מציצת כהלכתה, אף על פי שאין בה תכלת, מתר לצאת בשבת ועין לעיל סי' י"ג.

לט כלה (פ"י יריעה פעין אהל) שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם, מתר להתעטף בה ולצאת לרשות הרבים ואין הרצועות חשובות כמשאוי שמבטלות אגבה; הילכך מתר לצאת ברצועות התלויות באבנט אף על פי שאין המנעלים קשורים בהם, דלא חשיבי ובטלו אגב האבנט. אבל אם הם של משי, חשיבי ולא בטלי ואסור אם אין המנעלים קשורים בהם. והוא הדין לכל דבר שנפסק מן הפגד וראשו אחד מחבר, כגון לולאות, ואינו חשוב, מתר לצאת בו. ואם חשוב הוא, אסור לצאת בו.

מ כּוֹבַע שֶׁהוּא מִתְפַּשֵּׁט לְהֵלֶן מִרְאֲשׁוֹ טַפַּח, אָסוּר לְהַנִּיחַ בְּרִאשׁוֹ אֶפְלוֹ בַּבַּיִת, מְשׁוּם (לב) אֶהֱל.

באר היטב (לב) אהל. ובסעיף שאח"ז מיירי שאין בו טפח. וכובע שקורין בריטליך בלי"א אע"פ שמתפשט להלן מהראש טפח מ"מ כיון דאינו קשה ונכפף למטה אין בו חשש איסור והיינו כשאין בו נייר קשה ע"ת. והט"ז כתב עוד היתר משום דלא מתכוון רק לכסות ראשו ומסיים ע"כ נ"ל דמי שמצערין אותו הזבובים בשבת והוא אינו לבוש בבריט"ל ולוקח הבריט"ל להגן מפני הזבובים דבזה יש איסור גמור ע"ש. ומ"א כתב היתר אם הכובע קשה שיניחנו בשיפוע ע"ש. העושה טלית ממין הקשה כגון מה שקורין בלי"א גרא"ב גרי"ן שהוא אינו נכפל אלא מונח בשוה אסור להוציא טפח חוץ לראשו דהוי כמו כובע ט"ז. יש נמנעים מלתת הטלית על ראשם כדי שלא יהיה הטלית מכאן ומכאן כמו דפנות וכמ"ש סי' שט"ו עיין מ"א. ולענין איסור מחמת חשש שמא יפול ממנו ואתי לאתויי כמ"ש בסעיף שאח"ז לא חיישינן בבריט"ל לפי שאין דרך בני אדם לילך בגילוי הראש. ונ"ל דמי שיש לו כובע קטן תחת הבריט"ל כנהוג בינינו לא יצא בבריט"ל חוץ לעירוב דהא בזה ודאי חיישינן דלמא נפל ואתי לאתויי כיון שלא יהיה בגילוי הראש ט"ז. והאר"י ז"ל לא היה משים על ראשו הקאפלוי"ש ביום השבת משום אוהל נגיד ומצוה ד' נ"ב ועיין בט"ז סי' שט"ו ס"ק א' וס"ק י"א שכתב עוד היתרים בבריט"ל וע"ש:

מא לְצֵאת בְּשַׁבָּת בְּכוֹבַע שֶׁבְּרִאשׁוֹ הָעָשׂוּי לְהֵגֵן מִפְּנֵי
הַחֲמָה, יֵשׁ מִי שֶׁאֹסֵר מְשׁוּם דְּחֵיִשְׁיָנָן שְׁיִגְבִּיהֶנוּ הָרוּחַ
מִרְאֲשׁוֹ וְאֵתִי לְאֶתוּיֵי ד" א בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, אֶלָּא אִם כֵּן
הוּא מְהֻדָּק בְּרִאשׁוֹ אוֹ שֶׁהוּא עֵמֶק שֶׁרִאשׁוֹ נִכְנָס לְתוֹכוֹ,
וְאִין הָרוּחַ יָכוֹל לְהַפְרִידוֹ מִרְאֲשׁוֹ, אוֹ שֶׁהוּא קָשׁוּר
בְּרְצוּעָה תַּחַת גְּרוֹנוֹ, דְּבִהְכִי לִיכָא לְמִיחַשׁ לְמֵדִי.

מב הַמוֹצֵא תַּפְלִין בְּשַׁבָּת בְּבִזְיוֹן, בְּמָקוֹם שֶׁאִין

מִשְׁתַּמְרִין, אִם יֵשׁ סִכָּנָה שְׁגָזְרוּ שְׁלֹא לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין, מִכֶּסֶן וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֵין סִכָּנָה, אִם יֵשׁ בָּהֶם רְצוּעוֹת שְׁבָכָךְ נֶכֶר שֶׁהֵם תְּפִלִּין וְלֹא קִמְעִים וְהֵן קְשׁוּרוֹת שְׁיִכּוֹל לְלַבָּשׁוֹ, מִכֶּנֶס זֹג זֹג דָּרָךְ לְבִישָׁה עַד שְׁיִכְנִיסוֹן כָּלָם. וְאִם הָיוּ רַבִּים, שְׁלֹא יִסְפִּיק לְלַבָּשׁוֹ וְלִהְכָנִיסוֹן זֹג זֹג, יַחְשִׁיד עֲלֵיהֶם עַד הַלַּיְלָה וַיְבִיאֵם. וְאִם יֵרָא לְהַחְשִׁיד מִפְּנֵי לְסֻטִים, מוֹלִיכִם פְּחוֹת פְּחוֹת מְדֵי אַמּוֹת, אוֹ נוֹתְנִם לְחִבְרוֹ, וְחִבְרוֹ לְחִבְרוֹ, עַד שְׁמַגִּיעַ לְחֻצֵר הַחִיצוֹנָה.

מג הַמוֹצֵא סֵפֶר תּוֹרָה בְּשֻׁדָּה, אִם אֵינוֹ שְׁעֵת סִכָּנָה יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרוֹ וּמְחַשִּׁיד עָלָיו לְשׁוֹן הַרְמַבֵּיִם: וּבְסִכָּנָה מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם הָיוּ גְשָׁמִים יוֹרְדִים, מְתַעֲטֵף בְּעוֹר וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ.

מד הֵבֵא לְהַצִּיל כָּלִיו מִפְּנֵי הַדִּלְקָה לּוֹבֵשׁ כָּל מָה שְׁיִכּוֹל לְלַבֵּשׁ, וְעוֹטֵף כָּל מָה שְׁיִכּוֹל לַעֲטֹף, וּפּוֹשֵׁט, וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצֵיא.

מה מִי שֶׁנִּשְׁרָו כָּלִיו בְּמִים, הוֹלֵךְ בָּהֶם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יָבֵא לְיַדֵּי סַחִיטָה. וְלֹא יִשְׁטַחֵם לְנִגְבָם, מִפְּנֵי מִרְאִית הָעַיִן, שְׁלֹא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁכִּבְסוֹן בְּשֶׁבֶת. וְאַפְלוֹ (לג) בְּחִדְרֵי חִדְרִים, שְׁאֵין שָׁם רוֹאִים, אָסוּר. וְלֹא אָסוּרוֹ אֶלָּא לְשִׁטְחוֹ בְּשֶׁבֶת, אֲבָל אִם שָׁטַח מֵעַרְב שֶׁבֶת כָּלִים הַמְּכַבְּסִים, אֵינוֹ חַיֵּב לְסַלֵּקוֹן בְּשֶׁבֶת.

באר היטב (לג) בחדרי חדרים. דוקא במקום שיחשדוהו שעושה איסור דאורייתא אסור בחדרי חדרים עיין מ"א:

מו בגדים השרויים במים, אסור לנגבם סמוך לאש.

הגה: ואסור לטלטלם שמא יבא לידי סחיטה, והוא שמקפיד על מימיו (מרדכי פרק חבית). ואסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק ולפל במים, שמא ישרו פליו ויבא לידי סחיטה. (רי"ו חלק ג')

מז לא ישטח אדם את פליו בשבת, אפלו מן היזעה.

מח מסתפג אדם באלנטית (פ"י בגד שמסתפגין בו לאחר שרוחצין) ומביאה בידו, ולא חיישינן שמא יבא לסחט. ולא ימסר לבלגים שהם חשודים על הסחיטה.

מט מתר לרחץ ידיו בנהר בשבת, ובלבד שלא יוציאם עם המים שעליהם חוץ לנהר ד' אמות.

באר היטב (לד) חטטין. שמניחין פשתים שיהא נראה כשער:

נ יוצאים בפשתן סרוק וצמר מנפץ שבראשי בעלי (לד) חטטין (פ"י בעלי נגעים). אימתי, בזמן שצבעו וכרכו או שיצא בהם שעה אחת מבעוד יום.

נא מתר לצאת במצנפת שתולים בצנאר למי שיש לו
מכה בידו או בזרועו, וכן (לה) בסמרטוטין (פי' חתיכות בגד
בלי) הכרוכים על היד או על האצבע שיש בו מכה.

באר היטב (לה) בסמרטוטין. היינו שיצא בה שעה אחת מבעיי ט"ז. ומ"א
כתב אפי' לא יצא בה שעה אחת מבעיי ע"ש. ועיין סעיף כ"ב. בתשובת דבר
שמואל סי' מ"ח יורה צד איסור לצאת בשבת באותם כלים שמשימים
ברגליהם רוכבי הסוסים שיש בתחתיהם כמין גלגל קטן ובו חדודי ברזל
שמכים בהם הסוס והתיר באותם שאין להם אלו החדודים אלא כמין קשת
של ברזל שמשתמשין בהם לנוי ולחבר בהם בתי השוקים של עור לבלתי יחלצו
מרגליהם
ע"ש:

סימן שב - דיני נקוי וקפול הבגדים בשבת

סעיפים

י"ג

ובו

א המנער טלית (א) חדשה, שחורה, מן הטל שעליה,
חייב שהנעור יפה לה כמו כבוס. והוא שמקפיד עליה
שלא ללבשו בלא נעור. הגה: וכל שכן שאסור לנער בגד שנשר
במים או שירדו עליו גשמים. ודוקא בבגד (ב) חדש שמקפיד עליו, (כל בו).
יש אומרים דאסור לנער בגד מן (ג) האבק שעליו, אם מקפיד עליו, וטוב
לחוש לדבריו (רש"י ואור זרוע). אבל מתר להסיר (ד) הנוצות מן הבגד בשבת
(אור זרוע). וע"ל סימן שלי"ז.

באר היטב (א) חדשה. שלא נשתמשו בה כ"כ אלא עדיין היא בחידושה. ב"י:
(ב) חדש. לפי שמתקצר במים ואיסור זה שייך בכל הבגדים בין שחורים בין
שאר צבעים. ספר הזכרונות עיין ע"ת: **(ג) האבק.** היינו דוקא בשחור וחדש.
מ"א: **(ד) הנוצות.** ובספר הזכרונות חשש לאיסור הקורע אב מלאכה לפיכך
מי שנסתבכו לו בגדיו בקוצים מפרישן ומתמהמה כדי שלא יקרעו ואם נקרעו
אינו חייב שהרי לא נתכוין. מ"א:

ב הַלּוֹקֵט יבולות שְׁעַל גְּבֵי בְּגָדִים, כְּגוֹן אֵלוּ הַיְּבֹלוֹת
שֶׁבְּכָלֵי הַצָּמֶר הַנִּשְׁאָרִים בָּהֶם מִן הָאֲרִיגָה, חֵיב מְשׁוּם
מִכָּה בְּפִטְיֵשׁ. וְהוּא **(ה) שְׂיִקְפִיד עֲלֵיהֶם, אֲבָל אִם הִסִּירָם**
דָּרָד עֶסֶק, פְּטוּר.

באר היטב (ה) שיקפיד עליהם. פ"י שמסירים בכוונה כדי ליפות הבגד ב"י.
וקסמים הנשארים מהאריגה דינן כיבלת (טור) ובספר הזכרונות כתב אפילו
אינו מקפיד אסור. ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו מותר לקלפו. ה"ג
מ"א:

ג מִקְפְּלִים כְּלִים בְּשֶׁבֶת לְצַרְדֵּי שֶׁבֶת לְלַבָּשָׁם בּו **(ו) בַּיּוֹם.**
וְדוֹקָא בְּאָדָם אֶחָד, וּבְחֻדָּשִׁים שְׁעֵדִין לֹא נִתְכַּבְּסוּ,
וּלְבָנִים, וְאִין לוֹ לְהַחְלִיף; וְאִם חָסַר אֶחָד מֵאֵלוּ
הַתְּנָאִים, אָסוּר וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּלִקְפְּלוֹ שְׁלֹא כְּסֻדָּר
קְפוּלוֹ הִרְאֵשׁוֹן מִתָּר בְּכָל עֲנָנָו, וְנִרְאִין דְּבָרָיו.

באר היטב (ו) ביום. ולכן אסור לקפל הטלית אע"פ שמצות ציצית כל היום
ויוכל להתעטף בו מ"מ כיון שאין בדעתו להתעטף בו הוי כמי שיש לו להחליף
ש"ל. אין מציעין המטות משבת למו"ש. משנה ורמב"ם. וכתב המ"א ונ"ל
דמטה העומדת בחדר שדר שם ואיכא בזיון ודבר מגונה שיעמוד כך מותר
להציעו דלצורך שבת הוא ובס' ב"ש משמע דאף זה אסור וע"ל סי' רפ"ט ס"א.
ומציעין המטות מלילי שבת לשבת ומ"מ טוב יותר להציעו מע"ש. אגודה:

ד **מְכַבֵּשׁ** הוא כְּלִי שְׁכֹבֵבְשִׁין בּוֹ בְּגָדִים אַחַר הַכְּבִיסָה, וְהֵם שְׂתֵי לוחות זֶה על זֶה וְהַבְּגָדִים בֵּינֵיהֶם, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, מִתִּירִין אוֹתוֹ לְטַל מִמֶּנּוּ בְּגָדִים לְצַרְדֵּי הַשַּׁבָּת; (ז) וְשֶׁל אֶמּוֹן, אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא תָחוּב בְּחִזְקָה וְהִתְרָתוֹ דּוֹמָה לְסִתְיָרָה.

באר היטב (ז) ושל אומן. ואפי' היה מותר מע"ש אסור לשמוט כלים גזירה שמא יבא להתירו. והרמב"ם פ"י משום שהוא מוקצה מחמת חסרון כ"ס ואסור לטלטלו:

ה חֲלוּק לְאַחַר כְּבִיסָה הוּא מִתְקַשֶּׁה וּמְשַׁפְּשָׁפִים אוֹתוֹ בִּידָיִם לְרַכְכוּ, מִתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת שְׂאִינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלֶּא לְרַכְכוּ. אֲבָל סוּדָר אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְצַחֲצָחוֹ וְהוּי כְּמַלְבֵּן. **הגה:** וְכוּבְעִים וְשֶׁאֵר (ח) כְּלֵי פְּשְׁתָּן דִּינֵן כְּסוּדָר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם ש"ל).

באר היטב (ח) כלי פשתן. אסור להעמיד הענק שבצוואר שקורין קאלני"ר על עצים העשויים לכך כמ"ש סי' תקמ"א סי' ג' וסי' תקי"ט ע"ש (כתב מ"א מנהג העולם לכסכסן בידים אבל בש"ל אוסר וכן הסכים בס' אליהו רבא ע"ש):

ו טֵיט שֶׁעַל רִגְלוֹ, אוֹ עַל מְנַעֲלָיו, (בֵּית יוֹסֵף וְר' יְרוּחָם חִי"ג) מְקַנְחוֹ בְּכֶתֶל אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, דְּלָמָּא אֲתֵי לְאַשְׁוּוּיֵי גוּמוֹת. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּסָר אֵף בְּכֶתֶל. **הגה:** וַיֵּשׁ מִי שֶׁמִּתִּיר בְּשַׁנְיָהֶם, (הַרְא"ש). וְהוּא הַדִּין דְּמִתָּר לְהַסִּירוֹ בְּמַעַט (ט) חָרָס הָרְאוּי לְטַלְטֵל, (רַבֵּי יְרוּחָם חִי"ג).

באר היטב (ט) חרס. וזה לכ"ע שרי:

ז טיט שְׁעַל בְּגָדוֹ, מְשַׁפְּשֵׁפוּ מִבְּפָנָיו דְּלֹא מוֹכָחָא מִלְתָּא
לְאַתְחַזְוֵי כְּמַלְבֵּן, אֲבָל לֹא בַחוּץ דְּדָמֵי לְמַלְבֵּן וּמְגַרְדּוֹ
(י) בְּצַפְרֹן. וַיֵּשׁ מְפָרְשֵׁים דְּהֵנִי מְלֵי לַח, אֲבָל יָבֵשׁ אָסוּר
דְּהוּי (יא) טוּחַן.

באר היטב (י) בצפורן. וה"ה בסכין אפ"י בחודה. ב"י ד"מ: (יא) טוחן. נ"ל
דוקא ביש ממשות טיט על הבגד אבל אם אין שם אלא מראה הטיט והוא
מגורר שם לבטל המראה אין זה דומה לטוחן ומטעם זה יש להתיר למי שחלוק
שלו מטונף קצת ואין שם ממשות צואה והוא יבש יוכל לגרר בציפורן ולהסיר
המראה כדי שיתפלל בנקיות. ט"ז:

ח אִין מְגַרְרִין בְּסַפִּין אוּ בְּצַפְרֹן מְנַעֵל, בֵּין חֲדָשׁ בֵּין יָשׁוּ, מְפָנֵי
שְׁקוּלָף (יב) הָעוֹר וְהוּי מְמַחֵק.

באר היטב (יב) העור. מהרי"ל היה מקנח מנעליו בברזל העשוי לפני בה"כ
והיה עב ורחב לגרר בו השולים מהטיט. והב"ח מחמיר עיין מ"א וט"ז:

ט מִתֵּר לְתוֹן מִיָּם עַל גַּבֵּי מְנַעֵל לְשַׁכְּשְׁכוֹ; אֲבָל לְכַבֵּסוֹ,
דְּהֵינּוּ שְׁמִשְׁפִּישׁף צָדוֹ זֶה עַל צָדוֹ זֶה, אָסוּר. אֲבָל בְּגָד
שֵׁישׁ עָלָיו לְכַלּוֹד, אָסוּר אֲפֵלוּ לְשַׁכְּשְׁכוֹ, דְּזָהוּ כְּבוֹסוֹ,
אֲלֵא מְקַנְחוֹ בְּסַמְרָטוּט בְּקַל וְלֹא בְּדַחֵק, פֶּן יִסְחָט. הַגָּה:
וּבְגָד שְׂאִין עָלָיו לְכַלּוֹד, מִתֵּר לְתַת עָלָיו מִיָּם מוֹעֲטִים וְלֹא מְרַבִּים, שְׂמָא
יִסְחָט (בית יוסף בְּשֵׁם סַמִּיג וְסַמִּיק וְסַפֵּר הַתְּרוּמָה וְהַרְאִישׁ פ"ח דְּיוֹמָא). וַיֵּשׁ אוֹסְרִים
בְּכָל עֲנָן (בית יוסף בְּשֵׁם הַטוֹר ס"י שְׁלִיד וְס"י שִׁיט וְתוֹסְפוֹת פֶּרֶק כָּל כְּתָבֵי וְהַגְהוֹת פ"י
כ"ב).

י הַרוּחַץ יָדָיו, טוֹב לְנַגְּבָם בְּכַח זֶה וְלַהֲסִיר מֵהֶם הַמַּיִם כְּפִי יִכְלְתוּ קִדְּם שְׂיִקְנָחֶם בְּמַפָּה. **הגה:** וַיֵּשׁ שֶׁכְּתָבוּ דָּאִין לְחוּשׁ לָזָה, דְּלֹא אָמְרִי שְׂרִית בְּגַד זֶהוּ כְּבוֹסוֹ בְּכִי הָאִי גִּוְנָא, דָּאִין זֶה רַק דְּרָךְ **(יג)** לְכַלּוֹךְ, וְכֵן נוֹהֲגִין (טוֹר וּבֵית יוֹסֵף וְאַגּוּר). לְכֵן מְתָר **(יד)** לְנַגְּב יָדָיו בְּבָגֵד שֶׁהֵטִיל בּוֹ תִינּוֹק **(טו)** מִי רְגְלִים, **(טז)** כְּדֵי לְבַטֵּלֶם שְׂאִין זֶה רַק דְּרָךְ לְכַלּוֹךְ בְּעֵלְמָא. (טוֹר) אֲבָל אָסוּר לִתְּנוּ **(יז)** מַיִם מִמֶּשׁ עַל הַמַּיִם רְגְלִים כְּדֵי לְבַטֵּלֶם (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פְּכִיב וְתוֹי פִּי חֵי שְׂרָצִים).

באר היטב (יג) לכלוך. ומי"מ נ"ל דבדבר שמקפיד על מימיו אסור שמא יבוא לידי סחיטה וכמ"ש סי' ש"א ס"ג ובסעיף מ"ו: **(יד) לנגב.** וטוב שלא ליקח ילד בחיקו בשבת אם לא על כר ס"ח סי' רס"ז. הרוחץ ילד במים לא ישים הבגד במים סי' רס"ד: **(טו) מי רגלים.** אבל כשיש צואה עליו אסור להעבירו בניגוב הידים וכמ"ש סי' ט. מ"א: **(טז) כדי לבטלם.** עמ"ש המ"א ועיי' בתשוב' חכם צבי סימן ק"ב: **(יז) מים ממש.** ואפי' ליטול ידיו עליהם אסור דזהו כיבוסו. ב"י:

יא מִי שֶׁנִּתְּלַכְלַכָּה יָדוֹ בְּטֵיט, מְקַנְחָהּ בְּזָנַב הַסּוּס וּבְזָנַב הַפָּרָה וּבְמַפָּה הַקְּשָׁה הָעֲשׂוּיָה לְאַחֲזוֹ בָּהּ קוֹצִים; אֲבָל לֹא בְּמַפָּה שֶׁמְקַנְחִים בָּהּ יָדַים, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל וַיָּבֵא לְכַבֵּס הַמַּפָּה.

יב אָסוּר לְנַגְּב כּוֹס שֶׁהָיָה בּוֹ מַיִם אוֹ יַיִן, בְּמַפָּה, מְשׁוּם דְּאֵתִי לִיָּדֵי **(יח) סחיטה.**

באר היטב (יח) סחיטה. נ"ל דבסמרטוט המיוחד לכך שרי דלא גזרינן שמא יסחוט ועוד נ"ל דדוקא בכוס שהוא צר א"א דלא אתי לידי סחיטה אבל ספסל מותר לקנח ודוקא בדבר שאין מקפיד על מימיו מ"א. (ובס' אליהו רבה הניח

דבר זה בצ"ע ע"ש) ודע דסחיטה של מים הוי תולדה דמלבן או צובע כמו שכתב הבי"י ס"ס ש"כ :

יג אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה כאזמל (פ"י קע"ו ספ"ו קט"ו מד ומר"ף), דחיישינן שמא ישיר בה נימין המדלדליו ; ואפלו אם היא קבוע בכתל. אבל מתר להסתכל במראה שאין בה חשש זה, אפלו אינה קבועה.

סימן שג - דיני תכשיטי אשה

סעיפים

כ"ז

ובו

א לא תצא אשה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה, מפני שצריכה להסירם **(א)** בשעת טבילה חיישינן שמא תוליקם ארבע אמות ברשות הרבים. ואם הם קלועות בשערה, מתר. ויש מי שאוסר. ואם הם מעשה אריגה, מתר שאינה צריכה להסירם בשעת טבילה. **הגה:** ובלבד שלא יהיו **(ב)** מטנפות או מזהבות דאז **(ג)** מסירן כדי שלא יתטנפו במים (טור והרא"ש וסמ"ג).

באר היטב (א) טבילה. כתב הבאר היטב אשר לפני ואם הבתולה אסורה מפני גזרה זו צ"ע כי הבתולות אסורות לטבול כמ"ש ביו"ד סי' קפ"ג ע"ש. ולא ידעתי למה מסופק בבתולה טפי מבזקנה דאין שייך נמי גבה טבילה ולדידי אין ספק דלא פלוג רבנן בתקנתא וכ"כ הט"ז בס"ק (ד') [ב'] יעו"ש: **(ב)** מטונפות. שאז חוצץ: **(ג) מסירן.** זהו טעם על מוזהבים:

ב מִתֵּר לְצֵאת בְּחוּטִין שֶׁבְצוּאָרָה, שֶׁהֵם רְפוּיִם וְאִינָה צְרִיכָה לְהִסִּירם בְּשַׁעַת טְבִילָה, אֲבָל בְּקִטְלָא שֶׁבְצוּאָרָה, אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁצְרִיכָה לְהִסִּירם בְּשַׁעַת הַטְּבִילָה לְפִי שֶׁהִיא מְהֻדָּקֶת אוֹתָהּ כִּי שֶׁתִּרְאֶה בַּעֲלַת בָּשָׂר, וְחִיִּישִׁינָן דְּלָמָּא אֲתִיָּא לְאֲתוּיֵי ד' אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. וְלֹא תֵצֵא בְּטוֹטְפֶת, וְהוּא כְּמִין צִיץ וּמַגִּיעַ מֵאֲזֵן לְאֲזֵן, וְלֹא בְּשֶׁרְבִיטִין, וְהוּא גַם כֵּן צִיץ וְאִינוּ מַגִּיעַ אֶלָּא עַד לְחִיָּים שֶׁכּוֹרְכְתוֹ עַל רֹאשָׁה וְתוֹלָה לָּהּ עַל לְחִיָּיה מִכָּאן וּמִכָּאן, וְהוּא שְׂאִינָם תְּפוּרִים בְּשִׁבְכָה, דְּחִיִּישִׁינָן דְּלָמָּא שֶׁלְּפָא לְאֲחוּיֵי וְאֲתִיָּא לְאֲתוּיֵי ד' אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים; אֲבָל אִם תְּפוּרִים לִיכָּא לְמִיחַשׁ לְהֵכִי, וּמִתֵּר. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּבִתּוּלָה שְׂאִינָה חוֹשֶׁשֶׁת לְגִלּוּי רֹאשָׁה, אֶפְלוּ תְּפוּרָה בְּשִׁבְכָה אֲסוּר, דְּחִיִּישִׁינָן שְׂמָא תְּסִירָם עִם הַשִּׁבְכָה, וְאֲתִי לְאֲתוּיֵי (אוֹר זְרוּעַ).

ג לֹא תֵצֵא בְּכִפָּה שֶׁל צֶמֶר, דְּהֵינּוּ חוּטִי דְּעִמְרָא דְּגִדְלִין וְעִבְיֵי דִּכִּי הוּצָא (פִּי כְּכֹלִים הָעֲשׂוּיִם מֵעֲלֵי לוּלְבֵי הַדְּקָלִים שֶׁהֵם בְּאַרְיֵגָה, מֵה שְׂאִין כֵּן אֲצִטְמָא הָעֲשׂוּיָה כְּמִין לְבָד כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא שָׁם), וְרַחֲבִים כְּשִׁתִּי אֲצָבְעוֹת כְּשַׁעוֹר צִיץ, וְלֹא בְּאַצְטְמָא דְּהֵינּוּ מְטָלִית שֶׁתּוֹלִין בּוֹ חוּטִין שֶׁל צְבָעוֹנִים וְתוֹלִין אוֹתוֹ לְכַלָּה לְהַפְרִיחַ מִמֶּנָּה הַזְּבוּבִים.

ד לֹא תֵצֵא בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וּפִרְשׁ רִשְׁיִי שֶׁהוּא תְּכֵשִׁיט עֲגָל וּמְצִירִין בּוֹ כְּמִין עִיר, וַיֵּשׁ בְּאַמְצַע לְשׁוֹן שֶׁמְחַבְּרִים אוֹתוֹ לְמַלְבוּשׁ, וְרַבְּנֵי תָם פִּי שֶׁהוּא כְּעִין עֶטְרָה לְרֹאשׁ.

ה כְּלִילָא, וְהוּא תְּכַשִּׁיט שְׁמַנִּיחָתוֹ עַל פְּדֻחָתָהּ מֵאֲזֵן לְאֲזֵן וְקוֹשְׁרָתוֹ בְּרְצוּעוֹת הַתְּלוּיּוֹת, מִתְּתָרַת (ד) לְצֵאת בּוֹ בֵּין שֶׁהוּא עָשׂוּי מִחֲתִיכוֹת שֶׁל זָהָב חֲרוּזוֹת בְּחוּט בֵּין שְׂאוֹתָם חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת בְּמִטְלִית.

באר היטב (ד) לצאת. דאין דרך לצאת בה אלא אשה חשובה ולא שלפה ומחוי אבל תכשיטין שכל הנשים רגילים בהו אף חשובה אסורה. שיג:

ו דְּסוֹקָא, דְּהֵינּוּ חֲתִיכַת מְעִיל רְחֻבָּהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ רְצוּעוֹת קְצָרוֹת תְּלוּיּוֹת בָּהּ לְקִשְׁרוֹ בָּהֶם וּלְהַדְקוֹ סְבִיבוֹתֶיהָ דְּמַהְדֵּק, שָׂרִי, וְאִם אֵין לוֹ רְצוּעוֹת, אָסוּר.

ז לֹא תֵצֵא בְּקִטְלָא, דְּהֵינּוּ בְּגָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנָצִים כְּעֵין מְכַנְסִים וּמְכַנְיָסִים בּוֹ רְצוּעָה רְחֻבָּהּ וְקוֹשְׁרָהּ סְבִיב צְוֹאֲרָה וְהַבְּגָד תְּלוּי עַל לְבָהּ, וְהוּא חָשׁוּב וּמְצִיר בְּזָהָב.

ח לֹא תֵצֵא בְּנִזְמֵי הָאָף, אֲבָל יוֹצֵאת בְּנִזְמֵי הָאֲזֵן. הגה: מִפְּנֵי שֶׁאֲזָנֶיהָ מְכֻסּוֹת. וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לְגַלוֹת הָאֲזָנִים, אָסוּר לְצֵאת בְּנִזְמֵים שֶׁבְּאֲזֵן הֵיכָא דְּדָרְדֵּר לְהוֹצִיאָם מִשָּׁם (אור זרוע).

ט לֹא תֵצֵא בְּמַחַט נְקוּבָהּ, וְאִם יֵצְאָהּ, (ה) חִיבָתָהּ. וְשְׂאִינָהּ נְקוּבָהּ, אִם מְעַמְדָתָהּ בָּהּ קְשׁוּרֶיהָ מִתָּר לְצֵאתָהּ בָּהּ, וְאִם אֵינָהּ מְעַמְדָתָהּ בּוֹ קְשׁוּרֶיהָ, אָסוּר.

באר היטב (ה) חייבת. עיין מ"א וט"ז באורד (ובס' אליהו רבה הניח דבר זה בצ"ע):

י לא תצא בטבעת שיש עליה חותם, (ו) ואם יצתה, חייבת. וכשאינן עליה חותם לא תצא, ואם יצתה, פטורה.

באר היטב (ו) ואם יצאת. עיי סי' ש"א ס"ט ויו"ד דין זה בביאור:

יא לא תצא בכוליאר, והוא תכשיט שקושרת בו מפתחי חלוקה, ולא בכובלת. והוא קשר שקשור בו בשם שריחו טוב.

יב אם חסר אחת משניה ומשימה אחר במקומו, אם הוא של זהב, לא תצא בו דכיון שמשנה במראה משאר שנים, דלמא מבזו לה ושקלא ליה וממטיא. אבל של כסף שדומה לשאר שנים, מתר, וכל שכן שן דאדם.

יג לא תצא במנעל הקרוע למעלה, דמחכו עליה ואתיא לאתויי. ולא במנעל חדש, שפא לא יבא למדתה, אלא אם כן נסתה ללקת בו מאתמול שהיא למדתה. אבל (ז) איש מתר, שאינו מקפיד כל כך. הגה: ובשאר מלבושים אין לחוש, אפלו באשה (פל בו).

באר היטב (ז) איש. ב"ח כתב להתיר לצאת במנעל שלנו עם התבן שבו וגם מותר לכתחלה לתת תבן לתוך המנעל והגהת סמ"ק מסופק בזה ויש להקל לצורך קצת. ע"ת:

יד יוצאת בחוטי שער בין שהם עשויים משערה או משער חברתה ואפלו משער בהמה, **(ח)** ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה ולא ילדה בשל זקנה.

באר היטב (ח) ובלבד. דמחכו עלה ואתי לשלופי:

טו יוצאה בקשר שעושין לרפואת קטוף עין הרע שלא ישלט, ובמוך הקשור ומקדק באזנה, ובמוך שבסנדלה הקשור בסנדלה, ובסנדל ומנעל הסתומים מכל צד, אפלו אינו קשור, מתר. ובמוך שהתקינה לנדתה. הגה: שלא פל דם עליה **(ט)** ויצערנה (בית יוסף בשם הפוסקים), אפלו אינו קשור, דכיון שהיא מאוס לא חיישינן דלמא שקלא ליה אפלו יש לו בית יד, ובפלפל ובגרגיר מלח ובכל בשם שתתן לתוך פיה, ובלבד שלא תתנם לכתחלה בשבת. ואם נפל, לא תחזיר. **(י)** ובבתי שוקים שקושרים כמשיחה סביב שוקיה, אף על פי שאין המשיחה קשורה בהם ולא חיישינן שפא ישתלשלו למטה. ויוצאה באצעדה שמניחין בזרוע או בשוק, והיא שתהא דבקה לבשר ולא תשמט. ויש מי שאוסר בשל זרוע.

באר היטב (ט) ויצערנה. ואם מכוונת שלא יפול הדם על הבגדים ויטנפם אסור כמ"ש סימן ש"א ס"יג. ט"ז: (י) ובבתי שוקיים. דלא שלפא כיון שהוא לצניעות ולכן י"א בשל זרוע:

טז בכל מה שִׁיכוֹלָה לְצֵאת יְכוֹלָה לְהִתִּירוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן דְּלָמָּא מִתִּיא לִיה.

יז יש אוסרים להביא מפתח אפלו בהצר הבית כי אם בידו, אבל לא בהגורתו, שפא ישכח ויוציאנה לרשות הרבים.

יח כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים, אסור לצאת בו לחצר שאינה מערבת, (יא) חוץ מכבול ופאה נכרית דהינו קליעת שער שקלעה בתוך שעה. ויש אומרים דכל שאסרו לצאת בו, אפלו להתקשט בו בבית אסור, וכך שכן לצאת בו לחצר המערבת, חוץ מכבול ופאה נכרית. ויש אומרים שהכל מתר לצאת בו בחצר, אפלו אינה מערבת. והאדנא, נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין. ויש שאמרו דמדינא אסורות, אלא שכיון שלא ישמעו, מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות. ויש שלמדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן על פי סברא אחרונה שכתבתי שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מערבת, והשתא דלית לן רשות הרבים גמור הוה כל רשות הרבים שאלנו כרמלית

וְדִינוּ כְּחֹצֵר שְׂאִינָה מְעֹרְבֶת, וּמִתֵּר. **הגה:** וַיֵּשׁ אֹמְרִים עוֹד טַעַם לְהִתִּיר דְּעֵכָשׁוּי שְׂכִיחֵי תַכְשִׁיטִין וַיּוֹצֵאִין בָּהֶם אֶף בְּחַל וְלִיכָא לְמִיחַשׁ דִּילְמָא. שְׂלָפָא וּמְחֻוּיָא כְּמוֹ בִּימִיָּהֶם שְׂלָא הָיוּ רְגִילִים לְצִאת בְּהוּ רַק בְּשַׁבַּת וְלֹא הָיוּ שְׂכִיחֵי (תוּס' פֶּרֶק כ"ב וְהִגְהוֹת אֶלְפָסִי פֶּרֶק בְּמָה אִשָּׁה). וּמִיָּהוּ טַבְּעַת שְׂיֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם לְאִשָּׁה וְשְׂאִין עָלֶיהָ חוֹתָם לְאִישׁ, דְּתַנּוּ בָּהּ חֲזִיב חֲטָאֵת, אֶף בְּכַרְמְלִית אָסוּר אֶפְלוּ לְדִידוֹן. וְהוּא הַדִּין לְכָל מְאִי דְאִתְמָר בִּיהּ חֲזִיב חֲטָאֵת. וַיֵּשׁ מִי שְׂאֹמְרֵי שְׂבִיזְמוֹן הַזֶּה שְׁנֵהֲגוּ הָאֲנָשִׁים לְצִאת בְּטַבְּעַת שְׂאִין עָלֶיהָ חוֹתָם, הָרִי זֶה לָהֶם כְּתַכְשִׁיט, וְשָׂרִי. וּלְפִי זֶה אֶפְשָׁר דְּכִיּוֹן שְׁנֵהֲגוּ עֵכָשׁוּ הַנְּשִׁים לְצִאת בְּטַבְּעַת שְׂיֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם הָרִי הוּא לָהֶן כְּתַכְשִׁיט, וְשָׂרִי. וּמְכָל מְקוֹם צָרִיד לְהַזְהִיר לְנָשִׁים שְׂלָא תַצְאָנָה אֶלָּא בְּמַחְטִים שְׁהוּ צָרִיכוֹת לְהַעֲמִיד קְשׁוּרִיהוֹן וְלֹא יוֹתֵר, כִּי בְּזֶה שְׂאִין לָהֶן תּוֹעֵלַת בּוֹ יִשְׁמְעוּ לָנוּ.

באר היטב (יא) חוץ מכבול. שלא תתגנה על בעלה :

יט צָרִיד לְהַזְהִיר לְנָשִׁים שְׂלָא יִטְלְטְלוּ מַחֲט שְׁנֵטְל חֲדָה אוֹ עֶקְצָה לְשׁוּם בְּצַעֲיִפִּיהֶם, אֶלָּא אִם כּוֹן נִטְל מְעֹרֵב שַׁבַּת חֲדָה וְעֶקְצָה וַיִּחְדָּה לָשֵׁם כְּדֵן וְעִין לְקַמּוֹן סִי שִׁיח סִי"א.

כ הַבְּנוֹת קִטְנוֹת שְׁנוֹקְבִים אֲזַנִּיָּהֶם כְּדִי לְתַת בָּהֶם נְזָמִים כְּשִׁיגְדְלוּ, וּכְדִי שְׂלָא יִסְתְּמוּ הַנְּקָבִים נוֹתְנִים בָּהֶם קִסְמִים, מִתֵּר לְצִאת בָּהֶם. וְהוּא הַדִּין אִם נוֹתְנִין חוּטִים בְּאוֹתָם נְקָבִים, שְׁמִתֵּר לְצִאת בָּהֶם אִם אֵינָם צְבוּעִים, אֲבָל אִם צְבוּעִים, אָסוּר.

כא יוצאת אשה רעולה, והוא שמעטפת כל ראשה חוץ מהפנים.

כב פורפת (פיי קושרת) בשבת על האגוז ועל האבן שיחדתו לכד, ויוצאת בו, אבל על המטבע אסור לפרף בשבת, דלאו בר טלטול הוא ולא מהני בה יחוד. ואם פרפה עליו מערב שבת, מתר לצאת בו בשבת.

כג אם היתה צריכה להוציא אגוז לבנה ופרפה עליו כדי להוציאו, אם לרשות הרבים, אסור. ואם לכרמלית, מתר.

כד יוצאה (יב) באבן תקומה (פיי הערוך אבן דועה שקשהיא על אשה לא תפיל), ובמשקל ששקלו כנגדו כדי שלא תפיל, ואפלו לא נתעברה עדיו.

באר היטב (יב) באבן תקומה. פיי הט"ז שהוא שטעריין שוי"ס שנושאים נשים מעוברות:

כה אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה, משום צובע. ומטעם זה אסורה לכחל בשבת, ומטעם זה אסורה לטוח על פניה בצק, וכשנוטלתו מאדים הבשר.

כו אָסוּר לְקַלַּע הָאִשָּׁה שְׁעָרָה בְּשַׁבָּת, וְלֹא לְהַתִּיר קְלִיעֹתָהּ, אָבֵל יִכּוֹלָה לַחֵ שְׁעָרָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲוֹסְרִים לְחֶלֶק שְׁעָרָה, דְּהִינּוּ לַעֲשׂוֹת הַשְּׂיִטִּי"ל (רש"י וְאוֹר זְרוּעַ). וְכֵן נִהְגוּ לְאָסוּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי כָּלִי, אָבֵל בְּאַצְבָּע בְּעֵלְמָא נִהְגוּ לְהַקֵּל.

כז אָסוּר לְסַרְק בְּמִסְרָק בְּשַׁבָּת, וְאַפְּלוּ אֹתוֹ שְׁעוֹשִׁים **(יג)** מְשַׁעַר חֲזִיר, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יַעֲקְרוּ שְׁעָרוֹת. אָבֵל מִתָּר לַחֹף וּלְפִסְפֵּס בְּיַד (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (יג) משער חזיר. והריב"ש מתיר לתקן מעט שער ראשה בכלי העשוי משער חזיר אבל במסרק אסור וכ"ש אם היה לה כלי משער חזיר מיוחדת לשבת דשריא וכ"פ המ"א בסימן שכ"ז סי"ג ע"ש:

סימן דש - על איזה עבד מצוה על שביתתו

סעיפים

ג'

ובו

א אָדָם מְצֻוֶה עַל שְׁבִיתַת **(א)** עֲבָדוֹ שֶׁמֶל וְטָבֵל לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְקִבֵּל עָלָיו מְצֻוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּעֶבֶד, אָבֵל אִם לֹא מֶל וְטָבֵל אֲלֵא קִבֵּל עָלָיו שְׁבַע מְצֻוֹת בְּנֵי נַח, הָרִי הוּא כְּגֵר תּוֹשָׁב וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת מִלְּאכָה בְּשַׁבָּת **(ב)** לְעֶצְמוֹ, אָבֵל לֹא **(ג)** לְרַבּוֹ; וְאָסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל לֹמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת

מִלְאָכָה בְּשֶׁבֶת לְצַרְךָ יִשְׂרָאֵל, אֲפֹלוּ מִי שְׂאִינוּ רַבּוֹ. וְאִם
לֹא קִבַּל עָלָיו שׁוּם מְצוּהָ אֲלֵא עֲדִין הוּא עֲכוּ"ם גָּמוּר
דִּינוֹ שָׁוֶה לְקִבַּל עָלָיו שְׁבַע מְצוּוֹת. וּלְפִי זֶה צָרְכִי חוּלָה
שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה, דְּקִימָא לָן אוֹמֵר לְעַכוּ"ם וְעוֹשֶׂה, וְכֵן מֵת
בְּיוֹם טוֹב ראשון דְּקִימָא לָן יִתְעַסְקוּ בּוֹ עֲמָמִין, אָסוּר
לוֹמֵר לְעֶבֶד יִשְׂרָאֵל אֲפֹלוּ הוּא עוֹבֵד עֲבוּדַת אֱלִילִים,
דְּכִיּוֹן דְּמִלְאָכָתָהּ הָעֶבֶד אָסוּרָה מִן הַתּוֹרָה, לֹא הִתְרָה
בְּדָבָר שְׂאִין בּוֹ פְּקוּחַ נַפְשׁ. וַיֵּשׁ חוּלְקִים וּמִתִּירִים בְּזֶה.
וּמִכָּל מְקוֹם אִם הָיָה עוֹשֶׂה מְלָאכָתָהּ רַבּוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ,
וְנִכְרַר שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה לְדַעְתּוֹ, מִתֵּר וְאִינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁוֹ.
אֲפֹלוּ קִבַּל עָלָיו שְׁבַע מְצוּוֹת. וְלִישְׂרָאֵל אַחַר שְׂאִינוֹ רַבּוֹ אֲפֹלוּ
עוֹשֶׂה לְדַעַת יִשְׂרָאֵל, מִתֵּר כָּל שְׂאִין שֶׁם אֲמִירַת יִשְׂרָאֵל.
וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל בְּשֶׁבֶת מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׁכָל שְׁלֹא קִבַּל עָלָיו שְׁבַע מְצוּוֹת בְּנֵי נַח, כִּיּוֹן
דְּעַכוּ"ם גָּמוּר הוּא, אִין רַבּוֹ מְזַהֵר עָלָיו. וּלְפִי זֶה צָרְכִי
חוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה וְכֵן צָרְכִי מֵתִים בְּיוֹם טוֹב ראשון
מִתֵּר לוֹמֵר לָהֶם לַעֲשׂוֹתוֹ. **הגה:** וְכָל עֶבֶד שְׁמִצְוָה עַל שְׁבִיתָתוֹ אָסוּר
לְצַאת בְּחוֹתָם שְׁעֵשָׂה לוֹ רַבּוֹ לְהִרְאוֹת בּוֹ שֶׁהוּא עֶבֶדוֹ, וְאִם הוּא שֶׁל טֵיט מִתֵּר
לְצַאת בּוֹ כְּשִׁתְּלוּי בְּצִנְאוֹרוֹ, אֲבָל **(ד)** לֹא בְּכִסּוֹתוֹ. וּבְשֶׁל **(ה)** מִתְּכַת בְּכָל עֲנָן
אָסוּר. **(טוֹר)** וְאִם הָעֶבֶד עוֹשֶׂה הַחוֹתָם לְעֲצֻמוֹ, אֲפֹלוּ בְּשֶׁל טֵיט, בְּכָל עֲנָן,
אָסוּר **(הַמְּגִיד פִּי"ט)**.

באר היטב (א) שביתת עבדו. כמו על שביתת בהמתו ופשוט דאסור לומר
למומר לעשות לו מלאכה וכן לצדוקי אסור. עיין מ"א: **(ב) לעצמו.** כגון
תפירות בגדיו וכיוצא בזה: **(ג) לרבו.** אפי' מלאכה שהיא מדרבנן. רדב"ז ח"א
סי' מ"ז וע"ש סי' מ"ט. והיד אהרן הקשה עליו עיין שם: **(ד) לא בכסותו.**
דשיפול יקפל כסותו ויניחו על כתיפו שלא יראה רבו ודומה לטלית מקופלת
שחייב חטאת. טור: **(ה) מתכת.** כיון שהוא חשוב חיישינן דילמא נפל ואתי
לאתויי. משמע ברמב"ם דאין מקבלין עבד וגר תושב בזה"ל והשפחות אע"פ
שקנויות קנין עולם כיון שאם רצו ליכנס לדת ישמעאלים יוצאות לחירות

שמא דינן כשכיר עכו"ם וצ"ע עיי ט"ז ומ"א דבמקום שאין להם רשות לפי דיניהם להפקיע עצמן בהמרת דתם איסור גמור שיעשו מלאכה בשבת לישראל עיי כנה"ג:

ב וְהִיכָא דְמִתָּר הָעֶבֶד לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְעֶצְמוֹ, אִם אָמַר לֵיהּ הָאָדוֹן שְׂיַעֲשֶׂה לְעֶצְמוֹ וְיִזוֹן עֶצְמוֹ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כִּיּוֹן שְׂהִתְנָה עִמּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם עוֹשֶׂה הוּא לְצָרְכֵי מְזוֹנוֹתָיו וּבְלִבָּד בְּצִנְעָה, שְׁלֵא יְהֵא בְּדָבָר חֲשֵׁשׁ רוּאִים.

ג עכו"ם גמור שְׂהוּא שְׂכִיר אִין רבו מְצוּהָ עַל שְׂבִיתָתוֹ.

סימן שה - במה בהמה יוצאה בשבת

סעיפים

כ"ג

ובו

א בְּהֵמָה יוֹצֵאת בְּמָה שְׂמִשְׁתַּמְּרָת בּוֹ, אֲבָל אִם אֵינָה מְשִׁתַּמְּרָת בּוֹ אִזְ הָוִי נְטִירוֹתָא יִתְרַתָּא בְּיוֹתֵר וְהָוִי מִשְׂאוֹי. וְכֵן כָּל דְּבָר שְׂהוּא לְנוֹי וְלֹא לְשֹׁמֵר, לֹא תֵצֵא בּוֹ. הִילְכֵּךְ נֶאֱקָה יוֹצֵאת בְּזִמְמָא דְּפִרְזָלָא, שְׂהוּא טַבְּעַת שְׁל בְּרִזָּל וְנוֹקֵב חוּטְמוֹ וּמְכַנְיִסוֹ בּוֹ, וְחִמְרָא לּוּבָא בְּפָגָא דְּפִרְזָלָא דְּהִינּוּ בְּרִינִיָּה, (א) וְהִגְמַל בְּאַפְסָר שְׂהוּא קְבִישְׁטֵרִיו, וּפְרָד וְחִמּוֹר וְסוּס יוֹצֵאִים בְּאַפְסָר אוֹ בְּרִסּוֹן שְׂהוּא פְּרִינִיו, אֲבָל לֹא בְּשִׁנְיָהֶם. וּמִתָּר לְכַרְדָּ חֶבֶל

הַאֲפָסֶר סְבִיב צְוֹאֲרָה וְתִצָּא בּוֹ. וּמִתֵּר לְטֹלֵטֵל הַאֲפָסֶר
וְלִתְנוֹ עָלֶיהָ, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשָּׁעַן עָלֶיהָ.

באר היטב (א) והגמל. עיין ט"ז ומ"א:

ב אִם קָשֶׁר חָבֵל בְּפִי הַסּוֹס, הֲרִי זֶה מִשְׁאוּי לְפִי (ב)
שְׁאִינוֹ מִשְׁתַּמֵּר בּוֹ.

באר היטב (ב) שאינו. דנשמט מפיו ולא דמי לאפסר שקשור בראשו ואינו
נשמט. ט"ז:

ג לְצֵאת חֲמוֹר בְּפֶרֶם בְּיָא (פ"י רס"ו של ברזל), אָסוּר.

ד כָּל בְּהֵמָה שֶׁעֲסָקֶיהָ רָעִים, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּנוֹת מִיָּנָה
צְרִיכוֹת לְאוֹתָהּ שְׁמִירָה וְהִיא צְרִיכָה, מִתֵּר לְצֵאת בָּהּ.

ה בְּעֲלֵי הַשִּׁיר כְּגוֹן כְּלָבִים שֶׁל צִיָּדִים וְחִיּוֹת קִטְנוֹת שֶׁיֵּשׁ
לָהֶם כְּמִין אֲצַעְדָּה סְבִיב צְוֹאֲרוֹ, וְטִבַּעַת קְבוּעָה בָּהּ
וּמְכַנְיָסִין בָּהּ רְצוּעָה וּמוֹשְׁכִין אוֹתָם בָּהּ, מִתֵּר שְׁיִצְאוּ
בַשִּׁיר הַכְּרוּדָּה עַל צְוֹאֲרוֹ וַיְכּוּלִים לְמִשְׁכָּם בָּהֶם.

ו אֵילִים יוֹצְאִים לְבוֹבִים, וְהוּא עוֹר שֶׁקְשׁוּרָה לָהֶם תַּחַת
זְכְרוֹתָם שְׁלֹא יַעֲלוּ עַל הַנְּקִבּוֹת, וְהִרְחִלוֹת יוֹצְאוֹת

שְׁחוּזוֹת וְהוּא שְׁקוּשְׁרִין אֲלִיָּתוֹ כְּלַפֵּי מַעֲלָה כְּדִי שְׁיַעֲלוּ
עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים, וְיוֹצְאוֹת כְּבוֹנוֹת וְהוּא שְׁקוּשְׁרִים בְּגַד
סְבִיבֹן לְשֹׁמֵר הַצֶּמֶר שְׂיִהְיֶה נָקִי, וְהַעֲזִים צְרוּרוֹת, וְהוּא
שְׁקוּשְׁרִים רְאֵשֵׁי דְדִיָּהוּ וְדוֹקָא כְּשְׁקוּשְׁרִים אוֹתָם כְּדִי
שְׂיִצְטַמְּקוּ דְדִיָּהוּ וְלֹא יִחַלְבוּ דְאָז מְהֵדֵק שְׁפִיר, אֲבָל אִם
קָשֶׁר כְּדִי לְשֹׁמֵר חֲלָבֹן שְׁלֹא יִפֹּל לְאֶרֶץ, אָסוּר דְלֹא
מְהֵדֵק שְׁפִיר וְחִיּוּשֵׁינֹן דְלִמָּא נְפִיל וְאֲתִי לְאֲתוּיֵי.

ז חֲמֹר יוֹצֵא בְּמַרְדְּעַת (פ"י כמין אֶכָּף קָטָן שְׁמַנִּיחִין עַל הַחֲמֹר כָּל הַיּוֹם כְּלוּ
כְּדִי שְׂיִתְחַמֵּם) וְהוּא שְׂתֵּהָא קְשׁוּרָה לוֹ מְעַרְבֵי שַׁבָּת, וְשֹׁאֵר כָּל
הַבְּהֵמוֹת אָסוּרוֹת, וְלֹא יֵצֵא בְּאֶכָּף אֶף עַל פִּי שְׁקָשׁוּר לוֹ
מְעַרְבֵי שַׁבָּת.

ח מִתֵּר לִתְּנֵי מְרַדְּעַת עַל הַחֲמֹר מִפְּנֵי הַצָּנָה וּבִלְבַד שְׁלֹא
יִקְשָׁרְנוּ בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂכָשְׁקוּשְׁרֵי צְרִידָה לְקָרֵב אֵלָיו וְנִמְצָא
מִשְׂתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים; אֲבָל עַל (ג) הַסּוּס, כִּינּוֹן דְּלִית לִיהּ
צֶעַר צָנָה אָסוּר לִתְּנֵי עֲלָיו מְרַדְּעַת כָּלִל; וְלִהְסִיר מְרַדְּעַת
בְּשַׁבָּת בֵּין מִן הַחֲמֹר וּבֵין מִן הַסּוּס, אָסוּר כִּינּוֹן דְּלִית
לִיהּ צֶעַר אִם לֹא יִסְרְנָה; וְאֶכָּף אָסוּר בֵּין לְטַל בֵּין
לְהַנִּיחַ בֵּין לְחֲמֹר בֵּין לְסוּס.

באר היטב (ג) הסוס. ובשעה שהקור גדול ואנו רואים שמזיק להסוס וכן
בימות החמה שהזבובים רבים ומצערם להסוס מותר להציע מרדעת עליו
ובלבד שיהא נזהר שלא יסמוך עצמו על הבהמה בשעת הכיסוי. ט"ז:

ט אָכָף שְׁעַל גְּבִי הַחֲמוֹר שֶׁבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְנִתְיַגַע וְצָרִיד־
לְהַסִּירוֹ לְצַנְנוֹ, לֹא יִטְלְנוּ בְּיָדוֹ אֶלָּא מִתִּיר הַחֶבֶק
מִתְחַתָּיו וּמוֹלִיכּוֹ וּמְבִיאוֹ בְּחֶצֶר וְהוּא נוֹפֵל מֵאֲלָיו.

י אֵין תּוֹלִין לַחֲמוֹר טְרַסְקָל (פִּי כָּלִי שֶׁל עֲרֵבָה קְלוּפָה וּמְכֶסֶה בְּעוֹר)
בְּצוֹאָרוֹ לִתֵּן מֵאֶכָּל בְּתוֹכּוֹ שֵׁיאֲכַל מִשָּׂם; אֲבָל עֲגָלִים
וּסְיָחִים שֶׁצּוֹאֲרוֹן קָטָן וּמְצִטְעָרִים לְאֶכֶל עַל גְּבִי קָרְקַע,
שָׂרֵי בְּחֶצֶר אֲבָל אֵין יוֹצְאִים בּוֹ.

יא לֹא יֵצֵא הַסּוֹס בְּזַנְבֵּי שׁוּעַל שֶׁתּוֹלִין בֵּין עֵינָיו שֶׁלֹּא
תִּשְׁלַט בּוֹ עֵין הָרַע, וְלֹא בְּזֵהוּרִית שְׁעוֹשִׂים לוֹ לְנוֹי, וְלֹא
עֲזִים בְּכִיס שֶׁבְּדִדְיָהֶם שֶׁקּוֹשְׁרִים אוֹתָם שֶׁלֹּא יִסְרְטוּ
דִּדְיָהֶם בְּקוֹצִים, וְלֹא פָּרָה בְּחֲסוּם שֶׁבְּפִיהָ שֶׁחוֹסְמִים
פִּיהָ שֶׁלֹּא תִרְעָה בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵים, וְלֹא כָּל בְּהֵמָה בְּסַנְדָּל
שֶׁנוֹעֲלִים בְּרַגְלֶיהָ שֶׁלֹּא תִנְגַּף; אֲבָל יוֹצְאָה בְּאֶגֶד שֶׁעַל גְּבִי
מָכָה, וּבִקְשָׁקְשִׁים שֶׁעַל גְּבִי הַשֶּׁבֶר וְהֵם לוֹחוֹת
שֶׁקּוֹשְׁרִים לָהֶם סְבִיב הָעֵצִים הַנִּשְׁבָּר בָּהֶן, וּבִשְׁלֵיָא
שֶׁיִּצְתָּה מִקְצָתָה וּתְלוּיָהּ בָּהּ; (ד) וּפּוֹקֵק זוּג שֶׁבְּצוֹאָרָה
וּמְטִיל בָּהּ בְּחֶצֶר, אֲבָל לֹא תִצֵּא בּוֹ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים אֶף
עַל פִּי שֶׁהוּא פְּקוּק בֵּין אִם הוּא בְּצוֹאָרָה בֵּין אִם הוּא
בְּכִסּוֹתָהּ.

באר היטב (ד) ופוקק. דגבי בהמה בעי ליה לקלא שישמע היכן היא והוא קול
של שיר מש"ה אסור אם אינו פקוק. וכתב המג"א כל הנך דאמרינן דאסור

לצאת בו ברה"ר אבל בכרמלית שרי ומיהו בדבר שאינו ארוג בכסותו אסור
דלמא נפל ואתי לאתויי ובדבר דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא אפילו במבוי
המעורב אסור ע"ש :

יב לא תצא בחותם, בין שהוא בצוארה בין שהוא
בכסותה.

יג אין הגמל יוצא במטוטלת, והוא כמין פר קטן
שנותנים תחת זנבו, אפלו היא קשורה לו בזנבו, אלא
אם כן תהיה קשורה בזנבו ובחטורתו או בשליה.

יד לא תצא שום בהמה לא עקוד ולא רגול; פיי עקוד
שקושר ידה אחת עם רגלה, ורגול הינו שקושר אחת
מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על שלשה רגלים.

טו לא יקשר גמלים זה אחר זה והוא תופס באפסר
הראשון וכלם נמשכים על ידו; אבל אם תופס כמה
אפסרי גמלים ביחד, מתר. ויש מי שאוסר גם בזה, ולא
התיר אלא להוציא בהמה אחת לבדה והוא מושכה
בחבל.

טז המוציא בהמה והוא מושכה באפסר, צריך לזהר

שְׁלֹא יֵצֵא רֹאשׁ הַחֶבֶל מִתַּחַת יָדוֹ טֶפֶח לְמִטָּה, דְּדָמִי כְּמוֹ
שְׁנוּשָׂאָה בְּיָדוֹ וְלֹא מִתְחַזְּיָא מֵאַפְסָר הַבְּהֵמָה, וְגַם לֹא
יִנְיַח הַרְבֵּה מִן הַחֶבֶל בֵּין יָדוֹ לְבְּהֵמָה כְּדִי שְׁלֹא יִכְבִּיד עַד
שְׁלֹא יִגִּיעַ לְטֶפֶח הַסָּמוּךְ לְאַרְצָ; וְאִם הוּא אֲרֻךְ יִכְרֹךְ
אוֹתוֹ סָבִיב צְוֹאֲרָה.

12 אֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמֵרְדַעַת בְּזִמָּן שְׂאִינָה קְשׁוּרָה לוֹ
מֵעָרֵב שַׁבָּת; וְלֹא בְּזוּג אֶף עַל פִּי שְׁהוּא פְּקוּק; וְלֹא
בְּסֻלָּם שְׂבֻצָּוֹאֲרוֹ, וְהֵן לוֹחוֹת שְׁקוּשָׁרִים סָבִיב צְוֹאֲרוֹ
שְׁלֹא יִחַכְדֵּךְ מִכְּתוֹ; וְלֹא בְּרְצוּעָה שְׂבֵרְגָלוֹ, וְהוּא כְּמִין
טַבַּעַת עָבָה שְׁעוֹשִׂים מִקֶּשׁ וְקוּשָׁרִים בְּרִגְלֵי הַבְּהֵמָה
שְׂפָסִיעוֹתֶיהָ קְצָרוֹת וּמִכָּה רִגְלֶיהָ זֹו בְּזוֹ וְעוֹשִׂים לָהּ זֶה
לְהֵגוֹן שְׁלֹא תִכָּה זֹו בְּזוֹ; וְאֵין הַתְּרַנְגוּלִים יוֹצְאִים
בְּחוּטִים שְׁקוּשָׁרִים בְּרִגְלֵיהֶם לְסִימָן; וְלֹא בְּרְצוּעָה
שְׁקוּשָׁרִים בְּרִגְלֵיהֶם כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁבְּרוּ הַכְּלִים; וְאֵין
הָאֵילִים יוֹצְאִים בְּעֵגְלָה שְׂתַחַת אֱלִיּוֹתֶיהֶם שְׁעוֹשִׂים
לָהֶם כֵּן כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה הָאֵלֶיהָ נִגְרָרֶת בְּאַרְצָ; וְאֵין
הָעֵזִים יוֹצְאוֹת בְּעֶץ יָדוּעַ שְׁנוֹתְנִים בְּחוּטְמֵיהֶם כְּדִי
שְׂתִיעֵטְשׁוּ וַיִּפְּלוּ תוֹלְעִים שְׂבֵרְאִשִּׁיהֶם; וְלֹא הָעֵגֶל בְּעַל
קֶטָן שְׁנוֹתְנִים עַל צְוֹאֲרָה; וְלֹא בְּזִמָּם שְׂמִנִּיחִים בְּחוּטְמוֹ
שֶׁל עֵגֶל כְּדִי שְׁלֹא יִינָק; וְלֹא פָּרָה בְּעוֹר שְׁנוֹתְנִים עַל דְּדִיָּהָ
שְׁלֹא יִינָקוּ הַשְּׂרָצִים; וְלֹא בְּרְצוּעָה שְׂבִין קֶרְנֵיהָ, בֵּין אִם
הִיא לְשֹׁמֵר בֵּין אִם הִיא לְנוֹי; וְלֹא תִצֵּא פָּרָה אוֹ שׁוֹר
בְּחֶבֶל שְׂבֻצָּוֹאֲרָה לְפִי שְׂאִינָה צְרִיכָה שְׂמִירָה; אֲבָל
עֵגְלִים מִתְּרִים לְפִי שְׁהֵם מוֹרְדִים בְּקַל. הַגָּה: הַבְּהֵמָה יוֹצְאָה

בְּקִמְעַ מִמַּחֶה לְבַהֲמָה, אֲבָל לֹא בְּשֹׂאֵינָהּ מִמַּחֶה אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא מִמַּחֶה לְאָדָם. (בֵּית יוֹסֵף וְר' יְרוּחִם חַיִּי וְרַמְבַּ"ם פ"ב).

יח אֵין רוֹכְבִין עַל גְּבִי בְּהֶמָה וְלֹא נִתְלִים עָלֶיהָ, וְאֶפְלוּ בְּצִדָּה אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ; אֲבָל צִדֵי צִדָּדִין, כְּגוֹן שְׂדָבָר אֶחָד מִנַּח עַל צִדָּה וְהוּא מְשִׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, מִתֵּר; וְאִם עָלָה עָלֶיהָ, אֶפְלוּ בְּמִזִּיד, יֵרֵד מְשׁוּם צֶעַר בְּעָלֵי חַיִּים; וּמִטַּעַם זֶה פּוֹרְקִין מִשְׂאוֹי שְׂעָלֶיהָ; כִּי צַד עוֹשֶׂה, מְכַנֵּס רֵאשׁוֹ תַּחַת הַמִּשְׂאוֹי וּמִסְלָקוֹ לְצַד אַחֵר וְהוּא נוֹפֵל מֵאֲלָיו.

הגה: וְאָסוּר לִישֵׁב עַל (ה) קָרוֹן שְׂעֻכּוֹיִם מִנְהִיגוֹ בְּשַׁבָּת, מְשׁוּם שְׂמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַהֲמָה; גַּם שְׂלֹא יִחַתֵּךְ זְמוּרָה. (תוֹס' וְהַרַ"שׁ ר"פ מִי שֶׁהוֹצִיא וְהוּא וּמְרַדְכִי פ"ק דְּשַׁבָּת וְהַגְּהוֹת עֲרוּבִין וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמ"ג).

באר היטב (ה) קרון. ואם בורחין בשבת מפני סכנת נפשות טוב לישב בקרון אם גבוה עשרה מליך ברגליו כי ישיבה בקרון אין בו רק איסורא דדבנן אבל אם מהלך ברגליו יש חשש איסור דאורייתא למאן דס"ל איסור תחומין דאורייתא וכ"ש אם נושא כסף וזהב אצלו דעדיף יותר לישב בקרון מליך ברגליו ונראה דאם הקרון אינו גבוה עשרה טפחים איכא משום איסור תחומין ע"ת וכ"כ הרלני"ח ע"ש. ועיין מ"א סי' רס"ו סי"ב שהאריך בענין זה ובענין אם מותר לרכוב על הסוס ע"ש ומהרדב"ז סי' פ"א כתב שיותר טוב לילך ברגליו מלרכוב על הסוס דאיכא ביה תרי איסורא איסור בהמה ואיסור תחומין ע"ש. ע"י בתשובת נחלת שבעה סי' פ"ג דמתיר לרכוב על הסוס ולרדוף אחר בנו שברח ויצא מן הכלל כדי לדבר על לבו ולהחזירו ע"ש:

יט בְּהֶמָה שֶׁנִּפְלָה לְאִמַּת הַמַּיִם, אִם הַמַּיִם עִמָּקִים וּמִפְּנֵי כֶּף אֵין יָכוֹל לְפָרְנֵס בְּמִקוּמָהּ, מִבֵּיא פְּרִים וּכְסָתוֹת וְנוֹתֵן תַּחְתֶּיהָ מְשׁוּם (ו) צֶעַר בְּעָלֵי חַיִּים אֶף עַל פִּי שְׂמִבְטֵל כָּלִי מֵהִיכָנוּ. דִּין קְרוֹד בְּהֶמָה בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ בָּיוֹם טוֹב. (מְרַדְכִי פ"ב דְּבִיצָה) וְע"ל סִי תְקִיג ס"ב.

באר היטב (ו) צער. ומותר לומר לעכו"ם להעלותה ואסור להעלותה בידיים אפי' אם תמות:

כ מִתֵּר לֹמֵר לְעֹכוּ"ם (ז) לְחֹלֵב בְּהֶמְתּוֹ בְּשֶׁבֶת מְשׁוּם צֵעַר בְּעֵלֵי חַיִּים שֶׁהֲחֹלֵב מְצַעְרָה, וְהֲחֹלֵב אָסוּר בּוֹ בַּיּוֹם. וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׂצָרִיךְ לְקִנּוּתוֹ מִן הָעֹכוּ"ם בְּדָבָר מוֹעֵט, שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה (ח) כְּחֹלֵב לְצָרְךָ יִשְׂרָאֵל.

באר היטב (ז) לחלוב. וה"ה דמותר לומר לעכו"ם להמרות האווזים פעם א' ביום משום צער ב"ח דאין יכולין לאכול תשובת רמ"א ס"י ע"ט ומשמע שם דאי ליכא עכו"ם שרי ע"י ישראל. וטוב לעשות ע"י קטן מ"א. כתב הרמב"ם החולב לתוך כלי חייב לתוך אוכל פטור וחלב אסור אפילו חולב לתוך אוכל דהוי מוקצה עיין ס"י תקי"ה: **(ח) כחולב.** כתב הלבוש דוקא באומר לו בשבת לחלוב אבל אם עושה מעצמו א"צ. וכתב הב"ח והשפחות שנשכרות לכל השנה לכל מלאכה א"צ לומר לה טלי החלב לעצמך ולקנותו ממנה דכל מה שעושה אדעתא דנפשה קא עביד לקבל שכירות דהכי נשכר מתחלה ע"ש. וכתב מ"א וטוב לחלוב לתוך המאכל כדי שיהא שבות דשבות ע"ש. ועי' מהרמ"ע מפאנו ס"י קי"ב:

כא גְּבִינּוֹת שְׁעוֹשׂוֹת הַשְּׁפָחוֹת (ט) מְעַצְמָן מִחֹלֵב שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִתֵּר כִּיּוֹן שְׂאִינּוֹ אֹמֵר לָהֶן שְׂיַעֲשׂוּ.

באר היטב (ט) מעצמן. המ"א הניח דבר זה בצ"ע ע"ש ועי' ס"י רע"ו ס"א:

כב מִי שֵׁישׁ לוֹ נֶעַר עֹכוּ"ם וְרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה בְּשֶׁבֶת כְּשִׁמּוּלִיכָה לְהַשְׁקוֹתָהּ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְמַנְעוֹ, שֶׁהַחֵי נוֹשֵׂא

את עצמו ; אבל צריך למנעו שלא יתן עליה (י) בגדיו ולא שום דבר.

באר היטב (י) בגדיו. אבל באוכף ליכא קפידא. כתב הרלניח אם הבהמה יצאה מעצמה לחוץ ומשא עליה שלא עיי אדם אין הבעיה צריך למונעה. ומ"א כתב דבש"ס משמע היא מעצמה אסור ע"ש :

כג מתר (יא) למסר סוס או פֶּרֶד או חמור לרועה עכו"ם ; ואף על פי שהעכו"ם משתמש בהם בשבת, אין בכך כלום פֶּיִן דְּשֵׁלָא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹשֶׂה וְאִינוּ מִמֶּתִין שְׂכִירוֹת מִמֶּנּוּ ; וְאִם רוֹאֵהוּ מְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ בְּשַׁבָּת, מוֹחֶה בְּיָדוֹ. **הגה:** וכש"כ דאין לחוש שהרועה יוציא אותם (יב) חוץ לתחום, דהא תחומין דרבנן (הגמ"ר דקדושין).

באר היטב (יא) למסור. ומשמע אפי' בשבת עצמו מותר. ובתשובת ר"מ אלשקר סי' מ"א אוסר בשבת עצמו והתיר ביום ו' ובקצת מקומות שנהגו מצד החומרא ופרישות שלא למסור לרועה גם בע"ש מנהגא הוא ואסור להתיר להם אבל אם בטעות נהגו כן מודיע להם שהיו טועים בדבר והיתר גמור הוא עיין ע"ת וכנה"ג : **(יב) חוץ לתחום.** כתוב בלבוש צ"ע במה שנוהגין למסור שוורים לעכו"ם להוליכן ולפעמים מוליכין אותן חוץ לייב מיל ואפשר דס"ל דגם י"ב מיל הוי דרבנן עיין מ"א :

סימן שו - באיזה חפצים מתר לדבר

בשבת

א ממצא חפצך (ישעיה נח, ג): חפצך אסורים; אפלו בדבר שאינו עושה שום מלאכה, כגון: (א) שמעין נכסיו לראות מה צריך למחר, או לילך לפתח המדינה כדי שימחר לצאת בליקה למרחץ; וכן אין מחשיכים על התחום לשכר פועלים. אבל מחשיך על התחום להביא בהמתו. ויש אומרים שאם אין הבהמה יכולה לילך ברגלים, כגון שהוא טלה קטן, אינו רשאי להחשיך דאינו רשאי (ב) להביא דאסור לטלטל בעלי חיים שהם מקצים. הגה: והוא הדין דאסור (ג) לטייל למצא סוס או ספינה או קרון לצאת (מרדכי סוף פרק מי שהחשיך).

באר היטב (א) שמעין. ודוקא היכא דמנכרא מילתא כמי"ש סימן ש"ז ס"ט: **(ב) להביא.** וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו אבל בהמה גדולה אם היו שם בורגנין היה מביאה מחוץ לתחום ולכן מותר להחשיך עליו: **(ג) לטייל.** נראה לי דזהו גם כן דוקא היכא דמנכרא מלתא. מגן אברהם:

ב היתה בהמתו עומדת חוץ לתחום, יכול לקרות לה כדי שתבא.

ג מחשיכין על התחום לעשות צרכי פלה; או צרכי מת להביא לו ארון ותכריכין; ויכול לומר לחברו שיחשיך כדי שיביא לו, ויכול לומר לו: לך למקום פלוני למחר ואם לא מצאת במקום פלוני לך למקום פלוני, לא מצאת במנה קח במקומות; ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, כלומר: שלא יאמר לו סך ידוע שלא להוסיף

עָלְיוּ ; וְכֵן אִם לָקַח מִמֶּנּוּ בְשִׂמוּנָה, לֹא יֹאמֶר יְתֵן לִי עוֹד
בְּשָׁנִים וְאַהֲיָה חַיֵּב לָךְ עֲשָׂרָה. **הגה:** וְאִם אֵי אֶפְשֶׁר לוֹ אֶלֶּא אִם
כֵּן יִזְכָּר לוֹ סְכוּם מְקַח, מִתָּר בְּכָל עֵנְוֵן דְּהָא צָרְכֵי מְצֻנָה הוּא (הגמ"ר פ"ה). וְיֵשׁ
אוֹסְרִים בְּכָל עֵנְוֵן, וְכֵן עֶקֶר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ן וְהַמְגִיד וּמְרַדְכֵי פ' פִּינָה וְהַג"מ פ"א
וּפכ"ו).

ד הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְשֹׁמֵר זְרָעִים אוֹ דָּבָר אַחֵר, אֵינּוּ
נוֹתֵן לוֹ שְׂכָר שַׁבָּת, לְפִיכָךְ אֵין אַחֲרֵיּוֹת שַׁבָּת עָלְיוֹ ; הָיָה
שְׂכִיר שַׁבָּת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שְׁבוּעָה, נוֹתֵן
לוֹ שְׂכָר שַׁבָּת, לְפִיכָךְ אַחֲרֵיּוֹת שַׁבָּת עָלְיוֹ. וְלֹא יֹאמֶר לוֹ :
יְתֵן לִי שֶׁל שַׁבָּת, אֶלֶּא יֹאמֶר לוֹ : יְתֵן לִי שְׂכָר הַשְּׁבוּעָה אוֹ
הַחֹדֶשׁ. וְאִם שְׂכָרוֹ לְחֹדֶשׁ וְהִתְנָה לְשֵׁלֶם לוֹ (**ד**) כָּל יוֹם כָּךְ וְכָךְ, מְקַרֵי שְׂכִיר
יוֹם (ר"ן סוף פָּרָק אַע"פ) אוֹ יֹאמֶר לוֹ : יְתֵן לִי שְׂכָר עֲשָׂרָה יָמִים.

באר היטב (ד) כל יום. והמלוים בריבית צריכים להלוות בענין שאם יפרע
באמצע השבוע יפרע מכל השבוע כולה או לא יפרע כלל אותו שבוע ולא יחשוב
לימים. מ"א ע"ש :

ה אֶסוּר לְהַשְׂכִּיר חֲזָנִים לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁבָּת ; וְיֵשׁ מִי
שֶׁמִּתִּיר. **הגה:** וְאִם שְׂכָרוֹ (**ה**) לְשָׁנָה אוֹ לְחֹדֶשׁ, לְכֻלֵי עֲלָמָא שְׂרִי (דב"ר
עצמו).

באר היטב (ה) לשנה. פי' שיתפלל גם בימות החול ומשלם לו לחדש בבת אחת
וה"ה לשבוע. וב"ח כתב שנוהגים להקל וכן העידו בשם מהרי"ל שהשכיר
לשבת לבד עיין שכנה"ג שהתיר למילדת לקחת שכר שבת ועיין ע"ת :

ו חֲפְצֵי שָׁמַיִם מִתָּר לְדַבֵּר בָּהֶם, כְּגוֹן : חֲשָׁבוֹנוֹת שֶׁל

מְצוּהָ, וְלִפְסֵק (ו) צְדָקָה, וּלְפַקֵּחַ עַל (ז) עֲסָקֵי רַבִּים,
וּלְשַׁדֵּךְ הַתִּינוּק לְאָרֶס וּלְלַמְדוֹ סֵפֶר אֹ אֲמָנוּת; וְדוֹקָא
לְדַבֵּר אִם רוּצָה לְהַשְׁתַּכֵּר, אָבֵל לְשַׁכְרוֹ וּלְהַזְכִּיר לוֹ
סְכוּם מְעוֹת אָסוּר. **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִמְקוֹם שְׁנוּהֲגִין לִתְּנֵי לְקוּרָא
בְּתוֹרָה מִי שְׁבַרְךָ, וְנוֹדֵר (ח) לְצְדָקָה אוֹ לְחֻזָּן, דְּאָסוּר בְּשַׁבַּת לְפָסֵק כְּפָה יִתְּנֵי
(אוֹר זְרוּעַ); וְהַמְנַהֵג לְהַקְלֵל, דְּהָא מִתֵּר לְפָסֵק צְדָקָה.

באר היטב (ו) צדקה. ואסור ליתן דבר במתנה לחבירו בייט ובשבת א"כ
לצורך מצוה. מרדכי. וכתב מ"א ופשוט דלצורך שבת שרי. וצ"ע מה שנוהגין
ליתן במתנה כלים לחתן הדורש בשבת. ומה שקצת מחייבים ליתן כך וכך
מעות אסור דדוקא לגבוה שרי. ואסור ליתן משכון אם לא לצורך שבת ע"ש:
(ז) עסקי. ולא התיר אמירה לעכו"ם ושבות אחר בשביל עסקי רבים לבד
הפקוח והתעסקות בדברים בלא מלאכה דאסור בצרכי יחיד משום ודבר דבר
וזה הותר לדבר מצוה או לצורך רבים. מ"מ ועיין סי' של"ט ס"ד. ומותר
לחשוב מה שצריך לסעודת מצוה ש"ס כתובות דף ה': **(ח) צדקה.** כתב ה"י
אם בא לו בלבו ביום שבת להקדיש ס"ת ולא קודם לכן לא יקדישה בשבת
וכן אסור להביא חפץ לבה"כ להקדישו אם לא חשב עליה קודם לכן אלא
יחזיקנה בבית ויקדישנו בינו לבין עצמו וא"כ כבר יצאת לרשות גבוה אלא
שמפרסם זה בשבת ע"ש. והיד אהרן כתב ולי"נ דאפי' הקדישו בלבו בחול
אסור להקדישו בשבת דדברים שבלב אינן דברים ולא יצא לרשות גבוה ע"ש.
ומ"א כתב דהקדישות דידן חולין נינהו ויש לכל ישראל חלק בהן א"כ לא יצא
מרשותו דיש להמקדיש חלק ג"כ בו לפ"ז מותר להקדיש ס"ת ביום שבת דאין
בזה איסור יוצא מרשות לרשות ע"ש. כתב רש"ל פ"ה דביצה הכרזת מצוה מי
שיתן יותר הוא יזכה בה דמי טפי למקח וממכר והמחוור בעיני כמו שנהגו
חסידי אוסטרייך דכל מה שהוציא מפיו ליתן נותן לצדקה אפי' קנה חבירו
המצוה א"כ הוי רק כקציצת דמים לצורך מצוה וכל י"ש יזהר בזה. וכן אסור
לקנות מקומות בה"כ ואתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן וכן לקנות שופר
או אתרוג בייט אסור ועי' סי' תקפ"ו סעיף כ"א ועיין ח"מ סי' ע"ב אם נשבע
לפרוע בז' בניסן ואירע בשבת מה יעשה ומ"א כתב נ"ל דאם יש לו מעות יתננה
לו ע"י עכו"ם. ואם אין לו מעות יאמר לעכו"ם לשום דהיינו שיאמר זה הכלי
שוה כמו זה ולמחרת ישומו אותו ע"ש:

ז מִתֵּר (ט) לְמַדְד בְּשַׁבַּת מְדִידָה שֶׁל מְצוּהָ, כְּגוֹן: לְמַדְד

אם יש במקוה מי סאה, ולמדד אזור מי שהוא חולה
וללחש עליו כמו שנהגות הנשים, מתר דהוי מדידה של
מצוה.

באר היטב (ט) למדוד. וה"ה למדוד חור אם יש בו פותח טפח אם הטומאה
בא לשם ועיין מ"א:

ח הרהור בעסקיו, מתר; ומכל מקום משום ענג שבת,
מצוה שלא יחשב בהם כלל ויהא בעיניו כאלו כל
מלאכתו עשויה.

ט (י) אסור לומר לעכוי"ם שילך חוץ לתחום בשבת אחר
קרובי המת שיבואו להספידו, אבל חולה דתקיף ליה
עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו, ודאי **(יא) שרי**.

באר היטב (י) אסור. אפי' אמר לו מע"ש לעשות בשבת אסור ודוקא לומר
לעשות אחר השבת מותר כמ"ש בסעיף ג': **(יא) שרי**. אפי' להשכיר עיין ח"מ
סוף סי' רנ"ד:

י להחליף משכון לעכוי"ם בשבת, מתר אם הוא
מלבוש; ויוציאנו העכוי"ם דרך מלבושו וע"ל סי' שכ"ה.

יא (יב) מתר לקנות בית בארץ ישראל מן העכוי"ם,

בְּשַׁבָּת, וְחוֹתֶם וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאוֹת. הַגָּה: שְׁלָחֶם, בְּכַתֵּב שְׁלָחֶם; דְּאִינוּ אֲסוּר רַק מְדַרְבְּנֵנוּ, וּמִשּׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא גָזְרוּ (אור זרוע).

באר היטב (יב) מותר. ובמ"צ בשם הרא"ש והריב"ש אוסר לקנות אלא כשקנה מע"ש מותר לומר לעכו"ם לכתוב בשבת. וסוריא כא"י לדבר זה רמב"ם ועיין מ"א. כתב הג"א פ"ב דמ"ק כיצד הוא עושה מראה לו כיסים של דינרים והעכו"ם חותם וכו'. וכתב המ"א משמע דאסור ליתן מעות:

יב **מִתֵּר (יג) לְהַכְרִיז בְּשַׁבָּת עַל אַבְדָּה אֶפְלוּ הִיא דְבָר שְׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ. הַגָּה:** וּמִתֵּר לְהַתִּיר (יד) חֲרָמֵי צְבוּר בְּשַׁבָּת, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ לְצַרְדָּ שַׁבָּת, הוֹאִיל וְהוּא יוֹם (טו) כְּנוֹפֵא לְרַבִּים הוּי כְּעַסְקֵי רַבִּים דְּשָׂרֵי לְדָבָר בָּם (אגור); אֶבֶל (טז) אֵין מְחַרְיֵמִין בְּשַׁבָּת כִּי אִם מְדַבֵּר שֶׁהוּא לְצַרְדָּ שַׁבָּת (אגדה פכ"ג).

באר היטב (יג) להכריז. ונהגו להכריז אבדת עכו"ם בשבת מפני דרכי שלום ודוקא אם יש חשש סכנה בדבר אז שרי. מ"א: (יד) חרמי. וה"ה נידוהו בחלום מתירין לו בשבת. מהרדב"ז ח"א סי' קי"ח ועיין שכנה"ג: (טו) כנופיא. ומה שנוהגין בירידים שהשמש קורא מתוך הכתב מי שמוחרם משום חובותיו הוי כעסקי רבים ואין כח לשום מורה לבטל זה שנהגו להקל לפני כמה גדולים. ב"ח: (טז) אין מחרימין. וחכם רשאי לנדות בשבת לכבודו דברי ריבות סי' ש"ה. ומותר לנדות למי שחילל שבת רשדי"ם סי' מ' (ובסי' אליהו רבה אוסר כי אם לצורך שבת ע"ש). וכ"כ בס"ח סי' ת"ט:

יג **לְהַכְרִיז בְּשַׁבָּת עַל (יז) קַרְקַע הַנִּמְכָּר, שְׁפָל מִי שְׁיֵשׁ לוֹ זְכוּת עָלָיו יָבוֹא וְיִגִּיד וְא"ל יֵאבֵד זְכוּתוֹ, אֲסוּר. הַגָּה:** וְכוּ אֲסוּר (יח) לְהַכְרִיז יָין בְּשַׁבָּת, דְּהוּי כְּמַקְח וּמְמַכֵּר (מהרי"ל).

באר היטב (יז) קרקע. ה"ה להשכיר בית או לקנות. כנה"ג: (יח) להכריז. ובלבוש כתב דנוהגין להכריז אפי' בסכום מקח ואפשר דחשבינן ליה חפצי שמים לצורך קידוש ולפי מ"ש בס"ג אין זה היתר מ"א. וברש"ל פ"ה דביצה

סי' ת' כתב דיכריז קודם ברכו ואם שכח עד אחר ברכו לא יזכיר סכום מקח ע"ש. ושאר משקין פשיטא דאסור. מ"א:

יד מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, (יט) מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה; ויצא אפלו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי, כפינן ליה וע"ל סי' שכ"ח סעיף י'.

באר היטב (יט) מצוה. דתשאר מומרת לעולם ח"ו משא"כ בסי' שכ"ח סי' בהג"ה שיעשה פעם אי באונס עבירה עט"ז ומ"א וע"ל סי' ש"ה ס"ק ה' מש"ש בשם נחלת שבעה. ובכנה"ג בשם הרמ"א מתיר לילך חוץ לתחום לנקום נקמת אביו וצ"ע דהא לא עדיף מצורך מצוה דאסור לילך חוץ לתחום מ"א. ובתשובת בית יעקב סי' קט"ו מתיר לברוח בשבת חוץ לתחום אם שר העיר רוצה לחבשו בבית הסוהר אם יש לחוש שמא ימות בתפיסה אפי' על עסקי ממון ואין חילוק בזה בין יחיד לרבים ע"ש:

סימן שז - דיני שבת התלויים בדבור

סעיפים

כ"ב

ובו

א ודבר דבר (ישע"ה נח, יג): שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל; הלכך אסור לומר: דבר פלוני (א) אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר, ואפלו בשיתת דברים בטלים אסור להרבות. הגה: וב"א שספור שמועות ודברי חדושים הוא ענג להם, מתר (ב) לספרם בשבת כמו בחל; אבל מי שאינו מתענג, אסור לאמרם כדי שיתענג בהם חבירו (ת"ה סי' ס"א).

באר היטב (א) אעשה. אפילו דבר מצוה ס"ח ס"י רס"ו. אסור לעכב העכו"ם בשבת בשביל החוב אבל יוכל לומר בחול לשופט מדוע לא עכבת העכו"ם בשבת. אגודה. ובתשובת הבי"ח ס"י קמ"ו מתיר מי שיש לו חוב אצל האנס ובשבת נודע לו שהאנס ילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד מותר לילך בשבת לקבול עליו אצל השר שיפרענו עיין שם. אסור לעכב נכסי ראובן ביד שמעון רשד"ם חו"מ ס"י ק"ה: **(ב) לספרם.** ואסור לספר איזה דבר שמצער בו ס"ח ס"י ק"י. והנשמר מלדבר כ"א בלשון הקודש בשבת תע"ב כי מחלליה נאמר על מי שמדבר ג"כ דברים בטלים בשבת עיין זוהר ובספר הכוונות. וקבלתי אדם המבקר לחבירו בשבת לא יאמר לו כדרך שאומר בחול כגון צפרא טבא אלא יאמר שבת שלום או שבת טוב לקיים זכור את יום השבת. שלי"ה:

ב אָסוּר לְשָׁכַר פּוֹעֲלִים וְלֹא לֹמֵר **(ג) לְעִכּוּיִם לְשָׁכַר לֹו** פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, אֶף עַל פִּי שְׂאִין הַיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְאוֹתָהּ מְלֹאכָה אֲלֵא לְאַחַר הַשַּׁבָּת, שְׁכָל מָה שֶׁהוּא אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ אָסוּר לֹמֵר לְעִכּוּיִם לַעֲשׂוֹתוֹ; וְאִפְלוּ לֹמֵר לֹו קִדְם הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, אָסוּר; אֲבָל מִתֵּר לֹמֵר לֹו אַחַר הַשַּׁבָּת: לָמָּה לֹא עָשִׂיתָ דָּבָר פְּלוֹנִי בְּשַׁבָּת שְׁעָבַר, אֶף עַל פִּי שְׂמִיבִין מִתּוֹךְ דְּבָרָיו שְׂרָצוֹנוֹ שִׁיעֲשֵׁנוּ בְּשַׁבָּת הַבָּאָה.

באר היטב (ג) לעכו"ם. ואסור לומר לעכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר לעשות לו מלאכה הגאון מוהר"ר גרשון ז"ל בשו"ת חות יאיר ס"י מ"ט ובסי' נ"ג דעת חות יאיר להקל וכ"ש בשבות ע"ש. בדבר שאינו אלא חומרא בעלמא שרי לומר לעכו"ם. הרד"ך מ"א:

ג אָסוּר לְתֵן לְעִכּוּיִם מְעוֹת מְעָרַב שַׁבָּת לְקִנּוֹת לֹו בְּשַׁבָּת, אֲבָל יָכוֹל לֹמֵר לֹו: קִנְהָ לְעִצְמָךְ וְאַם אֲצִטְרִךְ אֲקַנְהָ מִמֶּךָ לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

ד מִתֵּר לְתֵת לְעִבּוּיִם מְעוֹת (ד) מֵעָרַב שַׁבַּת לְקִנּוֹת לוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמֶר לוֹ: קִנְיָה בְּשַׁבַּת. הַגְּהָ: וְכֵן מִתֵּר לְתֵן לוֹ בְּגָדִים לְמִכָּר, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֹאמֶר לוֹ לְמִכְרָן בְּשַׁבַּת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמִי"ג). מִי שֶׁשָּׂכַר עִבּוּיִם לְהוֹלִיךְ (ה) סְחוּרְתּוֹ, וּבָא הָעִבּוּיִם וּלְקַחָהּ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבַּת, אָסוּר; וְרֹאוּי (ו) לְעֲנֹשׁ הָעוֹשֶׂה (רַבֵּנוּ יְרוּחֵם חַיִּיב בִּי סִי ש"ו).

באר היטב (ד) מע"ש. ואם יום השוק בשבת ואינו בנמצא לקנות אלא בו אסור. וה"ה כשיום השוק בשבת אסור ליתן לו דבר למכור. וכתב הט"ז ונ"ל דבכל הני דמתירין (ב"ה עם השמש) כגון נותנים כלים לכובס וכו' יש איסור אם נותן לו הכלי סמוך לשבת ואמר ליה ראה שאני צריך להם במ"ש דה"ל כאומר בפירוש שיכבסם בשבת וכן לענין אם נתן לו מעות בע"ש לקנות ואמר ליה שילך לדרכו במו"ש וע"ל סי' שני"ב ס"ב. ובס"ח כתב דאל ידור אדם בעיר שיום השוק בשבת כי א"א שלא יחטא. ואם השוק אינו בשכונות היהודים שרי כנה"ג. וכתב עוד הט"ז נ"ל מה שהתירו אם לא זכר לו שיקנה בשבת מ"מ לא יהנה ישראל ממנו באותו שבת דעכ"פ עשה בשביל ישראל ע"ש: (ה) סחורתו. אפי' יחד לו מקום וקצץ ע"ל סי' רנ"ב ס"א מיהו אם העכו"ם לקחה מבית ישראל קודם השבת אע"פ שמפליג בשבת שרי. מ"א: (ו) לענוש. בממון ואם אין לו במלקות ואם טעה שסבר שמותר אין עונשין אותו ונאמן לומר שעשה בשוגג ר"א ששון סי' קנ"ז:

ה דָּבַר שֶׁאֵינוֹ מְלֹאכָה, וְאֵינוֹ אָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת אֶלָּא מִשׁוּם שָׁבוֹת, מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לֹמַר לְעִבּוּיִם לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבַּת; וְהוּא שְׂיִהְיֶה שָׁם מְקַצֵּת חֲלִי, אוֹ יִהְיֶה צָרִיךְ לְדַבֵּר צָרֵךְ הַרְבֵּה, אוֹ מְפַנֵּי מְצֻנָּה; כִּי צָד: אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְעִבּוּיִם בְּשַׁבַּת לַעֲלוֹת בְּאֵילָן לְהַבִּיא שׁוֹפָר לְתַקְעַתְקִיעֵת מְצֻנָּה; אוֹ לְהַבִּיא מִים דְּרָךְ חֶצֶר שֶׁלֹּא עָרְבוּ, לְרַחֵץ בּוֹ הַמְצַטֵּעַר; וְיֵשׁ אוֹסְרִין. הַגְּהָ: וּלְקַמֵּן סִי תַקִּפִּי פָּסֵק לְהַתִּיר, וְעַיִן לְעֵיל (ז) סִי רַעִיּוֹ (ס"ב) דִּישׁ מְקַלֵּין אֶפְלוּ בְּמִלְאכָה דְּאוֹרִייתָא, (וְעִישׁ ס"ג).

באר היטב (ז) ס"י רע"ו. שם ס"ב פסק רמ"א די ש להחמיר ע"ש. ודע שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותים ואין לך בם להתיר אלא מה שאמרו חכמים ועיין מ"א :

ז אָסוּר לְחַשֵּׁב חֲשִׁבוֹנוֹתָיו אֲפֹלוּ אִם עָבְרוּ, כְּגוֹן : כֶּדֶךָ וְכֶדֶךָ הוֹצֵאתִי עַל דְּבַר פְּלוֹנִי ; וְדוֹקָא שְׁעֵדִין שְׁכַר הַפּוֹעֲלִים **(ח)** אֲצִלוּ, אֲבָל אִם פָּרַעַם כָּבֵר, מִתֵּר.

באר היטב (ח) אצלו. פי' אפי' אם מסופק אם יש עדיין אצלו. ט"ז :

ז מִתֵּר לוֹמֵר **(ט)** לְחַבְרוֹ : הִנְרָאָה בְּעֵינֶיךָ שְׁתוּכַל לְעַמֵּד עִמִּי לְעָרֵב, אִף עַל פִּי שְׁמִתוֹךָ כֶּדֶךָ מִבֵּין שְׁצָרִיךָ לוֹ לְעָרֵב לְשַׁכְרוֹ ; אֲבָל לֹא יֵאמָר לוֹ : הֲיִה נָכוֹן עִמִּי לְעָרֵב.

באר היטב (ט) לחבירו. ה"ה לעכו"ם עיין מ"א :

ח יָכוֹל לוֹמֵר לְחַבְרוֹ : לְכָרֶךָ פְּלוֹנִי **(י)** אֲנִי הוֹלֵךְ לְמַחֵר, וְכֵן מִתֵּר לוֹמֵר לוֹ : לֵךְ עִמִּי לְכָרֶךָ פְּלוֹנִי לְמַחֵר, כִּיִּן שֶׁהַיּוֹם יוֹכֵל לֵילֵךְ עַל יְדֵי **(יא)** בְּרִגְגָנוֹ ; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צַד הֵתֵר לְעֲשׂוֹתוֹ הַיּוֹם, יוֹכֵל לוֹמֵר לְחַבְרוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂנוּ לְמַחֵר, וּבְלִבְד שְׁלֹא יִזְכִּיר לוֹ שְׁכִירוֹת ; אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ צַד הֵתֵר לְעֲשׂוֹתוֹ הַיּוֹם, אֲפֹלוּ אִם אֵין בּוֹ אֲלֵא אָסוּר דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן : שֶׁיֵּשׁ לוֹ **(יב)** חוּץ לְתַחוּם פְּרוֹת מְקַצִּים, כִּיִּן שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַבִּיאַם הַיּוֹם, אָסוּר לוֹמֵר לְחַבְרוֹ שֶׁיַּבִּיאַם לוֹ לְמַחֵר ; וְכֵן אָסוּר לוֹ לְהַחֲשִׁיד בְּסוּף

הַתְּחוּם כְּדִי שְׂיִמְהַר בְּלִילָה לִילֵךְ שָׁם לְהִבְיָאָם. הַגָּה: וְכֵן
לֹא יֵאמָר: אֶעֱשֶׂה דְבַר פְּלוֹנִי לְמַחֵר (הַרְאִישׁ פִּי הַשּׁוֹאֵל) וְעַיִן לְעֵיל רִישׁ הַסִּימָן;
אָבֵל יָכוֹל לְהַחֲשִׂיד בְּסוּף הַתְּחוּם כְּדִי לְמַהֵר לִילֵךְ שָׁם
לְשִׁמְרָם, שְׂאֲפְלוּ הַיּוֹם הַזֶּה יָכוֹל לְשִׁמְרָם אִם הֵם הָיוּ
בְּתוֹךְ הַתְּחוּם; וְאִם לֹא כִּנּוּן לְהַחֲשִׂיד אֶלָּא לְשִׁמְרָם, יָכוֹל
אֵף לְהִבְיָאָם.

באר היטב (י) אני הולך. ודוקא בלשון זה מותר אבל אסור לומר שילך בקרון
שקורין בל"א פאהרי"ן או רייטי"ן דהא אינו מועיל בורגנין לזה והעולם אינם
מרגישים בזה החילוק והוא פשוט. ט"ז מ"א: (יא) בורגנין. אפי' אין שם
בורגנין אלא כיון שנוכל למצוא היתר: (יב) חוץ לתחום. ה"ה בתוך התחום
במוקצה ונקט חוץ לתחום משום דקבעי למתני וכן אסור להחשיך וכו' דשם
דוקא חוץ לתחום אסור כמ"ש ס"ט מ"א וט"ז. ופשיטא דאפי' דבר שיש בו
היתר בשבת אסור לומר לעכו"ם לעשותו בשבת ע"י שכי"ה ס"ח וס"י דאפי'
בדיעבד אסור עיין מ"א:

ט מִתֵּר לְהַחֲשִׂיד לְתֵלֶשׁ פְּרוֹת וְעֶשְׂבִים מִגְּנָתוֹ וְחֻרְבָּתוֹ
שְׁבֵתוֹךְ הַתְּחוּם, וְלֹא אֶסְרוּ לְהַחֲשִׂיד אֶלָּא בְּסוּף הַתְּחוּם
מִשּׁוּם (יג) דְּמִנְכָּרָא מְלֵתָא.

באר היטב (יג) דמינכרא. נ"ל פשוט דמותר להחשיך כדי לילך בלילה ודו"ק:

ז מִתֵּר לֹדְמֵר לְחֻבְרוֹ: שְׁמַר לִי פְּרוֹת שְׁבֵתְחוּמְךָ וְאֲנִי
אֲשַׁמֵּר פְּרוֹתֶיךָ שְׁבֵתְחוּמִי.

יא הַשּׁוֹאֵל דְּבַר מְחַבְרוֹ לֹא יֵאמָר לוֹ: הַלּוֹנִי, דְּמִשְׁמַע
לְזִמּוֹן מְרַבֵּה וְאֶכָּא לְמִיחָשׁ (יד) שְׁמָא יְכָתֵב; אֶלָּא יֵאמָר

לו: הַשְּׂאִילָנִי; וּבְלִשׁוֹן לַעִיז שְׂאִין חֲלוּק בֵּין הַלְּוִנִי
לְהַשְּׂאִילָנִי, צָרִיךְ שְׂאִימָר: (טו) תֵּן לִי. הַגָּה: וּכְשֶׁלֹּוּה בְּשַׁבַּת
וְאִינוּ רוֹצֶה לְהֶאֱמִינוּ זְנִיחַ מִשְׁכּוֹן אֶצְלוֹ; אֲבָל לֹא יֵאמַר לוֹ: הִילָךְ מִשְׁכּוֹן,
דְּהוּי כְּעוֹבְדָא דְחַל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אִי"ח). כְּשֵׁם שְׂאִין לוֹוִין בְּשַׁבַּת, כִּד אִין פּוֹרְעִין
בְּשַׁבַּת (רִיבִישׁ סִי קִנִּיּוּ).

באר היטב (יד) שמא יכתוב. ובמקום שנהגו שסתם הלואה אינה למייד יום
רק רשאי לתבוע לאלתר כמו במדינתנו רשאי לומר הלויני ומשמע בגמי דוקא
יין ושמן ודבש שהוא צורך שבת אבל דבר שאינו צורך שבת אסור להניח
משכון מ"א ע"ש וע"ל סי' ש"ו ס"ק ו': (טו) תן לי. ומותר ג"כ לסיים ואתן
לך. ט"ז:

יב זָמַן אוֹרְחִים וְהַכִּין לָהֶם מֵיַיִ מְגָדִים וְכָתַב בְּכָתַב
כַּמָּה זָמַן וְכַמָּה מְגָדִים הַכִּין לָהֶם, אָסוּר (טז) לְקָרוֹתוֹ
בְּשַׁבַּת אֶפְלוֹ אִם הוּא כָּתוּב עַל גַּבֵּי כְּתָל גְּבוּהַ הַרְבֵּה,
מִשׁוּם גִּזְרָה שְׂמָא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הַדִּיּוֹטוֹת, דְּהִינּוּ שְׁטְרֵי
חוֹבוֹת וְחֻשְׁבוֹנוֹת דְּאֶפְלוֹ לְעִין בְּהֵם בְּלֹא קְרִיאָה אָסוּר (הַרַ"שׁ וְר"ן פ'
הַשּׁוֹאֵל וְטוֹר), אֲבָל אִם חָקַק בְּכְתָל חֻקִּיקָה שׁוֹקֵעַת, מִתָּר;
אֲבָל בְּטַבָּלָא וּפְנִקָס אֶפְלוֹ אִם הוּא חֻקִּיק, אָסוּר
לְקָרוֹתוֹ.

באר היטב (טז) לקרותו. מה שנהגין שהשמש קורא לסעודה מתוך הכתב
אסור ב"ח ושכנה"ג. וט"ז ומ"א מתירין. והצייכ"ן שמשלחין אחר השכר
והיין בין שעושין מן הכתב ובין של אבר אסור. כנה"ג:

יג שְׁטְרֵי הַדִּיּוֹטוֹת, דְּהִינּוּ שְׁטְרֵי חוֹבוֹת וְחֻשְׁבוֹנוֹת
וְאִגְרוֹת שֶׁל שְׂאֵלַת שְׁלוּם, אָסוּר לְקָרוֹתָם; אֶפְלוֹ לְעִין
בְּהֵם בְּלֹא קְרִיאָה, אָסוּר.

יד לקרות באגרת השלוחה לו, אם אינו יודע מה כתוב בה, מתר ולא יקרא בפיו אלא יעין בה; ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום, טוב לזהר (יז) שלא יגע בה.

באר היטב (יז) שלא יגע בה. ומנהג פשוט ליגע בו דראוי לכרוך ע"פ צלוחיתו. ז"ל רמ"מ אם הוא חתום או קשור אומר לעכו"ם איני יכול לקרותו כ"ז שאינו פתוח ולא יאמר לפתחו. והמנהג כשהעכו"ם מביא הכתב מניחה על הקרקע או השלחן תחלה שלא יעשה ישראל המקבל גמר ההוצאה דהיינו העכו"ם העקירה וישראל הנחה עכ"ל. וכתב הט"ז ואין זה נ"ל דברה"ר דאורייתא אמרינן דאסור מדרבנן. אבל כרמלית אין איסור בזה ע"ש וע"ל סי' רס"ו סי' מש"ש:

טו כתל או וילון שיש בו צורות חיות משנות או דיוקנאות של ב"א של מעשים, כגון מלחמות דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני, אסור לקרות בו בשבת.

טז מליצות ומשלים של שיחת (יח) חליו ודברי חשק, כגון ספר עמנואל, וכן ספרי מלחמות, אסור לקרות בהם בשבת; ואף בחל אסור משום מושב לצים (תהלים א, א), ועובר משום אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט, ד) לא תפנו אל מדעתכם; ובדברי חשק, אכא תו משום מגרה יצר הרע; ומי שחברו ומי שהעתיקו, ואין צריך לומר המדפיסו, מחטיאים את הרבים. הגה: ונראה לדקדק הא דאסור לקרות בשיחות חליו וספרי מלחמות, הינו דוקא אם כתובים

בְּלִשׁוֹן לַעֲיִז, אֲבָל בְּלִשׁוֹן (יֵט) הַקֹּדֶשׁ, שָׂרִי. וְכַנִּי לְמִלְשׁוֹן שְׂכַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת
פָּרָק כָּל כְּתָבֶיךָ, וְכֹן נִהְיֶה לְהַקְלֵךְ בְּזֶה.

באר היטב (יח) חולין. ואין בכלל זה יוסיפון וספר יוחסין ודברי הימים של
ר"י כהן שמהם ילמדו דברי מוסר ויראה וכן שבט יהודה: (יט) הקודש.
ודברי חשק ועמנואל אפי' בלה"ק אסור וכל שאסור לקרות אסור לטלטל
ובעו"ה אפי' היראים קוראים הקירנ"ט בשבת ואין איש שם על לב. וגט מותר
לטלטלו וכן אגרת שלומים בלשון הקודש שרי לקרות. מ"א וט"ז:

יז אָסוּר לְלַמֵּד בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, זוּלַּת בְּדַבְרֵי תוֹרָה;
וְאִפְלוּ בְּסִפְרֵי חֻמּוֹת אָסוּר; וְיֵשׁ מִי שְׂמַתִּיר, וְעַל פִּי
סִבְרָתוֹ מִתֵּר לְהַבִּיט (כ) בַּאֲצֵטְרוּלוֹי"ב בְּשַׁבָּת, וּלְהַפְכָּה
וּלְטַלְטְלָהּ כְּדִלְקָמֶן סִי ש"ח.

באר היטב (כ) באצטרול"ב. הוא כלי של חוזי כוכבים. וכן לעיין בספרי
הרפואות ע"י עטרת זקנים:

יח (כא) לְשֹׂאֵל מִן הַשֵּׁד, מֶה שְׂמַתֵּר בְּחַל מִתֵּר בְּשַׁבָּת.

באר היטב (כא) לשאול. ז"ל רי"ו לשאול מן השד משום רפואה וכו' והרב"י
דילג משום רפואה ונתן מכשול. מ"א:

יט סְחוּרָה הַנִּפְסָדָת בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי גִשְׁמִים אוֹ דָבָר
אַחֵר; אוֹ אֵי אֲתִי בְּדָקָא (פ"י נחל אוֹ אֶגֶם מִים) דְּמֵיָא וּמִפְסִיד
מְמוֹנוֹ; אוֹ שְׁנִיתְרוּעָה חֲבִית שֶׁל יַיִן וְהוֹלֵךְ לְאֲבוּד; מִתֵּר
לְקָרוֹת עֲכוּוֹיִם, אֶף עַל פִּי שְׁוֹדָאֵי יוֹדָע שְׁהַעֲכוּוֹיִם יֵצִיל
הַמְמוֹן. וּלְכַסּוֹת סְחוּרָה אוֹ פְרוֹת אוֹ דָבָר אַחֵר מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים ע"ל ס"י

שליח סעיף ז' וכן מתר לומר לעכו"ם: כל המציל אינו מפסיד, כמו בדלקה שהתירו לומר: כל המכבה אינו מפסיד; (כב) ויש מי שאומר שלא התירו אלא בדלקה דוקא. וע"ל סי' שלי"ה (שלי"ד ושלי"ו סי"ט).

באר היטב (כב) ויש מי שאומר וכו'. והמיקל לא הפסיד. מ"א:

ב ישראל שאמר לעכו"ם, לעשות לו מלאכה בשבת, מתר לו ליהנות בה לערב בכדי (כג) שיעשו.

באר היטב (כג) שיעשה. ובלבד שלא יהא דבר של פרהסיא כמ"ש סי' שכי"ה סי"ד וסי"ס תרס"ד:

כא אסור לומר לעכו"ם בשבת: הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך, ואפלו אין מזונותיו עליו. הגה: אבל מתר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו (הגהות מרדכי פ"ה ורמב"ן פ"ש ב"א א"ל פ"ה).

כב כל שבות דרבנן מתר בין השמשות לצורך מצוה, כגון לומר לעכו"ם להדליק לו נר בין השמשות; או אם היה טרוד והצורך לעשר בין השמשות. הגה: כל דבר שאסור לומר לעכו"ם לעשותו בשבת, אסור (כד) לרמוז לו לעשותו; אבל מתר לרמוז לו מלאכה לעשות אחר שבת (אור זרוע). עכו"ם המביאים תבואה בשבת לישראל שחייבים להם, והישראל נותן לו מפתחו לאוצרו והעכו"ם נותנו לשם ומוזדים ומונים, יש מי שמתיר משום דעכו"ם במלאכת (כה) עצמו עוסק ואינו של ישראל עד אחר המדידה, ויחשב עמו אחר כך; וכן עכו"ם העושים גבינות בשבת והישראל רואה, יקנה אותם ממנו דמכל מקום

העכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד אף על פי שהישראל עומד (כו) בעדר חדש או חדשים ואדעתא למכרם לישראל קא עביד, שרי (ביי בשם אגדה).

באר היטב (כד) לרמז. וה"ה שאסור לומר לו דבר שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה פסקי רקני"ט סי' צ"ט. וא"כ אסור לומר לעכו"ם שיקנח חוטמו כדי שיבין שיסיר הפחם שבראש הנר דדוקא לומר לו דבר שמבין שיעשה אחר השבת מותר כמ"ש ס"ו אבל כשעושה בשבת אסור דהא אפי' העכו"ם עשה מלאכה בעצמו לצורך ישראל אסור ליהנות ממנו כמ"ש סימן שכ"ה כ"ש לרמז לו דלא כהב"ח. ועי' מ"ש סי"ד בשם רמ"מ דהתם אין אומר שום ציווי לעכו"ם רק שא"ל שאינו יכול לקרות עכ"ל מ"א והיד אהרן פסק כהב"ח וכתב דהא הסרת הפחם אינו אלא איסורא דרבנן לישראל עצמו א"כ מותר לרמז לגוי שיסיר הפחם כגון שיאמר לו שיקנח חוטמו ובזה יבין ויסיר הפחם וכ"כ הכנה"ג שרבו מהריא"ט לפעמים היה צריך לראות איזה דבר בספר והנר לא היה מאיר יפה היה אומר הנר אינו מאיר והיתה השפחה מבינה וחותרת ראש הפתילה ע"ש: **(כה) עצמו.** עכו"ם שהביא חפציו בשבת לבית ישראל אפי' אסורים בטלטול שרי לומר לו לפנותן לאיזה מקום שירצה ואין כאן שבות דשבות כיון שהם ביד העכו"ם. ואם התבואה של ישראל אסור לומר לעכו"ם לפנות וה"ה בכל דבר המוקצה דה"ל שבות דשבות עיין מ"א. עכו"ם תפוס אצל השופט שהיה חייב ליהודי יוכל לומר להשופט שיקבל ערבות מהעכו"ם ויניח התפוס. אבל לא יאמר לו שיכתוב בערכאות. דרשות מהר"ם עיין סי' שכ"ה ס"ג: **(כו) בעדר.** ואפי' אם העכו"ם אינו עושה הגבינות כ"א בשבת אם הישראל מקבלם בחובו ואם לא יקבלם יפסיד חובו שרי כמ"ש רמ"א ס"ו כ"ש כאן. מ"א:

סימן שח - דברים המתרים והאסורים לטלטל בשבת

סעיפים

נ"ב

ובו

א כָּל הַפְּלִים נְטָלִים בְּשַׁבַּת חוץ מִמְקָצָה מִחֲמַת חֶסֶרֶן

כִּיס, כְּגוֹן סִכּוּן שֶׁל שְׁחִיטָה אוֹ שֶׁל מִלָּה, וְאַזְמַל שֶׁל סִפְרִים, וְסִכּוּן שֶׁל סוּפְרִים שְׁמֵתִקְנִים בְּהַה קוֹלְמוּסִים, כִּיּוֹן שְׁמִקְפִידִים שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בְּהֵם תִּשְׁמִישׁ אַחַר, אֲסוּר. **(א)** לְטַלְטְלוֹ בַּשַּׁבָּת וְאַפְלוֹ לְצַרְדָּה מְקוֹמוֹ אוֹ לְצַרְדָּה גּוּפוֹ. **הגה:** וְאַפְלוֹ תַחֲבוּבִים בְּנִדּוֹן עִם שְׁאָר סִכּוּנִים, אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ (מִתְרִי"ל). וְהוּא הַדִּין לְקַרְנֵס שֶׁל בְּשָׂמִים שְׁמִקְפִידִים עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְלַכְלַךְ. **הגה:** וְהוּא הַדִּין כְּלִים הַמְיֻחָדִים לְסַחֲוֹרָה **(ב)** וּמִקְפִיד עָלֵיהֶם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מִימוֹנֵי פִכ"ה וְהַמְגִיד פִכ"ו).

באר היטב (א) לטלטל. פ"י אותו הסכין של סופרים אסור לטלטלו דה"א הואיל ותחוב עם שאר סכינים לא קפיד עליה קמ"ל דאסור אבל הנדון עם הסכינים שרי לטלטל דהא נעשה בסיס לאיסור ולהיתר עיי' סוף סי' ש"י: **(ב) ומקפיד.** אבל אם אינו מקפיד עליו שרי עיי' סי' ש"י ס"ב:

ב כָּל כְּלִי, אֶפְלוֹ הוּא גְדוֹל **(ג)** וְכָבֵד הַרְבֵּה, לֹא נִתְבַּטַּל שֵׁם כְּלִי מִמֶּנּוּ לֹא מִפְּנֵי גְדוּלוֹ וְלֹא מִפְּנֵי כְּבֵדוֹ.

באר היטב (ג) וכבד. וה"ה אבן גדולה או קורה גדולה אם יש תורת כלי עליה מותר. רמב"ם:

ג כְּלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ **(ד)** לְאֲסוּר, מִתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְאִם **(ה)** נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאֲסוּר בְּבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת כְּגוֹן גֵּר שֶׁהִדְלִק עָנַן לְעֵיל סִי רַעִי"ט, בִּין לְצַרְדָּה גּוּפוֹ כְּגוֹן קַרְנֵס שֶׁל זְהָבִים אוֹ נִפְחִים לְפָצֵעַ בּוֹ אֶגּוּזִים, קַרְדָּם לְחִתָּךְ בּוֹ דְבִלָּה; בִּין לְצַרְדָּה מְקוֹמוֹ דְהִינּוּ שְׁצַרִידָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָקוֹם שֶׁהַכְּלִי מִנַּח שָׁם, וּמִתָּר לוֹ לְטַלְטְלוֹ מִשָּׁם וּלְהַנִּיחוֹ בְּאֵיזָה מְקוֹם **(ו)** שְׁיִרְצָה; אֲבָל מִחֲמָה **(ז)** לְצַל דְהִינּוּ שְׂאִינוּ צָרִידָה לְטַלְטְלוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי

שְׂפִירָא שְׂפִישְׁבַּר אוּ יִגְנַב שָׁם, אָסוּר. **הגה:** כָּל מְקַצֵּה אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּטִלְטוּלוֹ, אֲבָל בְּנִגְיָה בְּעֵלְמָא שְׂאִינוֹ מְנַדְנָדוּ, שְׂרִי. וְלָכֵן מִתֵּר לְגַע בְּמִנּוּרָה שְׂבָבִית הַכְּנָסֶת שְׁנֵרוֹת דּוֹלְקוֹת עָלָיו, אוּ בְּתַנּוּר שְׂדוּלֵק בּוֹ אֵשׁ. וְכֵן מִתֵּר לְקַח דָּבָר הַתֵּר הַמֵּנַח עַל דָּבָר מְקַצֵּה (מְרַדְכִי פ' כָּל הַכְּלִים וְרִישׁ בִּיצָה וְרַבְּנֵי יְרוּשָׁם חִי"ג וְהַמְּגִיד פְּכִי"ה וְתִי"ה סִי' סִי"ז וְכָל בּוֹ סוּף דִּינֵי שַׁבַּת). וְכֵן מִתֵּר לְטִלְטֵל דָּבָר מְקַצֵּה עַל יְדֵי נְפוּחַ, דְּלֹא הוּי טִלְטוּל אֶלָּא כְּלֵאחֲרֵי יָד, וְלֹא מְקַרֵי טִלְטוּל (תְּשׁוּבַת מַהֲרִי"ו סִי' ר').

באר היטב (ד) לאיסור. כלומר שמיוחדת לדבר שאסור לעשות בשבת: **(ה) נשתמש.** פ"י שהיה מונח עליו דבר האסור דנעשה בסיס לדבר האסור אבל אם עשה מלאכה בקורנס פשיטא דמותר לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו: **(ו) שירצה.** דכיון שהוא בידו רשאי לטלטלו יותר ונ"ל דאפי" שכתב ונטלה בידו רשאי לטלטלו יותר מ"א. איתא בשבת דף קכ"ז שמותר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו. מ"א: **(ז) לצל.** ואם חישוב עליו לתשמיש מותר לטלטלו אפי" עיקר כוונתו מחמה לצל ירושלמי פ"ה דביצה:

ד כָּלִי שְׂמֵלֶאכְתּוֹ **(ח) לְהִתֵּר**, מִתֵּר לְטִלְטְלוֹ אֶפְלוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְצַרְךָ הַכְּלִי שְׂלֹא יִשְׁבַּר אוּ יִגְנַב; אֲבָל שְׂלֹא לְצַרְךָ כָּלִל, אָסוּר לְטִלְטְלוֹ. **כְּתַבִּי (ט) הַקֶּדֶשׁ וְאֶכְלִין**, מִתֵּר לְטִלְטְלֵם אֶפְלוֹ שְׂלֹא לְצַרְךָ **(י) כָּלִל. הגה: (יא) וְתַפְלִין** אֵין לְטִלְטְלֵם כִּי אִם לְצַרְךָ (תְּרַה"ד וְעַנְן בְּבֵית יוֹסֵף). וְשׁוֹפֵר אָסוּר לְטִלְטְלוֹ כִּי אִם לְצַרְךָ גּוֹפּוֹ אוּ מְקוֹמוֹ (הַגִּי"א סוּף פֶּרֶק בְּמָה מְדַלְקִין).

באר היטב (ח) להיתר. וה"ה כשמלאכתו לאיסור ולהיתר: **(ט) וכתבי הקודש.** ונייר חלק הוי מוקצה מחמת חסרון כיס כיון דעומד לכתובה. ש"ג: **(י) כלל.** וכוסות וקערות וצלוחית וסכין קטן שע"ג השלחן מותרין גם כן אפי' שלא לצורך כלל. שכנה"ג: **(יא) ותפילין.** עיין ט"ז ומ"א דאין לטלטלם כ"א לצורך גופו ומקומו וע"ל ס"י כ"ט מש"ש:

ה יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאסור אפלו מחמה לצל על ידי (יב) כפר או תינוק.

באר היטב (יב) כפר. וה"ה אם נתן בה דבר אחר המותר לטלטל מ"א. והט"ז כי דאין להקל בזה ע"ש ועיי סי' שיי"א ס"ה:

ו כל הכלים שנשברו, אפלו בשבת, מתר לטלטל שבריהם, ובלבד שיהיו ראויים (יג) לשום מלאכה, כגון שברי עריבה לכסות בה החבית ושברי זכוכית לכסות בה פי הפד; אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה, לא. **הגה:** ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון כלי (יד) זכוכית שנשברו על השלחן או במקום שהולכין, מתר לטלטל השברים כדי לפנותו שלא יזקו בהם (כל בו והנהרות מרדכי ובית יוסף בשם ארחות חיים).

באר היטב (יג) לשום מלאכה. ולמ"ד נולד אסור בעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה. וה"ה אם עכו"ם עושה כלי בשבת אסור לטלטלו לדעה זו עיין סי' תצ"ה: (יד) זכוכית. ושל חרס אסור לפנותו אפי' דורס עליהם ומשברן דבר שאין מתכוין הוא. מ"א:

ז חתיכת חרס שנשברה (טו) בחל מכלי וראויה לכסות בה כלי, מתר לטלטלה אפלו במקום שאין כלים מצויים שם לכסותה בה; ואם זרקה לאשפה מבעוד יום, אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי. **הגה:** ואפלו חזי לעני הואיל והקצוהו הבעלים שקלהם אף על פי שהם עשירים, דמקצה לעשיר הוי מקצה לעני כמו שיתבאר סוף הסימן (ר"ן פרק במה אשה) ודוקא חתיכת חרס משום דאתיא משברי כלי, אבל

דָּבַר שְׂאִין בּוֹ שְׂיָכוֹת כְּלֵי כְּגוֹן (טז) צְרוּרוֹת אוֹ אֲבָנִים אֶף
עַל פִּי שְׂרָאוּיִים לְכִסּוֹת בָּהֶם כְּלֵי, אָסוּר לְטַלְטֵלָם. הַגָּה:
וְכָל דָּבַר שְׂאִינוֹ כְּלֵי כְּלָל, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ אֶפְלוּ לְצַרְדָּ גּוּפוֹ, כָּל שֶׁכֵּן לְצַרְדָּ
מְקוֹמוֹ (מְרַדְכֵי פִּיק דְיוֹם טוֹב).

באר היטב (טו) בחול. הי"ה בשבת כמ"ש ס"ו עיין מ"א וט"ז: (טז) צרורות.
פשוט דה"ה חתיכת עץ שאינו כלי אסור לטלטלו ואפי' לצורך גופו כגון לתקוע
אותו במקום בריח לדלת אם לא שעשה בו קצת תיקון מעשה קודם שבת
ורבים נכשלים בזה אבל ע"י עכו"ם שרי בכל איסור מוקצה כמ"ש בסי' רע"ו
ס"ג לענין טלטול נר ט"ז. ופתילה שלימה מקרי כלי ושברי פתילה מקרי
צרורות ואם כן מותר לטלטל נר שלם של חלב או שעה לצורך גופו ולצורך
מקומו כמ"ש ס"ג עיין מ"א:

ח כָּל הַכְּלִים הַנְּטָלִים בְּשַׁבָּת, (יז) דְּלַתוֹתֵיהֶן שְׁנַתְּפָרְקוּ
מֵהֶם נְטָלִים בֵּין נְתַפְרָקוּ בַּחֹל בֵּין נְתַפְרָקוּ בְּשַׁבָּת.

באר היטב (יז) דלתותיהן. ודלתות של בית אסור. רמב"ם:

ט דָּלַת שֶׁל שְׂדֵה תְּבֵה וּמִגְדָּל יְכוּלִים לְטַלְתָּהּ מֵהֶם,
וְאָסוּר לְהַחְזִירָהּ גְזֵרָה שְׂמָא יִתְקַע; וְשֶׁל לוּל שֶׁל
תְּרַנְגוּלִים אָסוּר בֵּין לְטַל בֵּין לְהַחְזִיר דְּכִיּוֹן (יח) דְּמַחְבֵּר
לְקַרְקַע אֵית בֵּיהּ בְּנִין וְסַתִּירָהּ.

באר היטב (יח) דמחובר. וא"כ גם החלונות אסור ליטול או להחזיר מ"א ע"י
סי' ש"ג ס"ה:

י כְּסוּי בּוֹר וְדוֹת אֵין נְטָלִים אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לָהֶם בֵּית

אֲחִיזָה דָּאָז מוֹכַח שֶׁהוּא כָּלִי, וְשָׁל כְּלִים, אֲפֹלוּ הֵם
מִחֲבָרִים (יט) בְּטִיט, יְכוּלִים לְטָלִם אֲפֹלוּ אֵין לָהֶם בֵּית
אֲחִיזָה; וְהוּא שֶׁתְּקַנֵּם וְעָשָׂה בָּהֶם מַעֲשֵׂה וְהִכִּינֵם לְכָד,
אוּ שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מִבְּעוֹד יוֹם; וְכִסּוּי חֲבִיּוֹת הַקְּבוּרוֹת
בְּקִרְקַע לְגַמְרִי, צְרִיכוֹת בֵּית אֲחִיזָה.

באר היטב (יט) בטיט. פיי הכלי מחובר למטה לקרקע בטיט:

יא מַחֲט שְׁלֵמָה מִתֵּר לְטִלְטָלָה לְטַל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ; נִטַּל
חֲדָה אוּ (כ) חוֹר שְׁלָה, אָסוּר. וְחֲדָשָׁה שְׁלֵא נִקְבָּה עֲדוּן,
מִתֵּר.

באר היטב (כ) חור. ואם יחדה מבע"י לאיזה תשמיש הוי כלי ושרי ט"ז. וכלים
מוקצים שנשברו בשבת אף על גב דעכשיו אין מוקצים אסורים לטלטל מ"א
בס"ק י"ח:

יב שְׂיָרֵי מַחְצְלָאוֹת, מִתֵּר לְטִלְטָלִם דְּחֲזִי לְכִסּוֹת בָּהוּ
טְנוּפָא; וְאִם זָרְקוֹן לְאֲשָׁפָה מִבְּעוֹד יוֹם, אָסוּר לְטִלְטָלִם.

יג שְׂיָרֵי מִטְלָנִיּוֹת שְׁבָלוּ, אִם יֵשׁ בָּהֶם ג' אֲצַבְעוֹת עַל ג'
מִתֵּר לְטִלְטָלוּ; וְאִם לֹא, אָסוּר. וְיֵשׁ מִתֵּירִין אֲפֹלוּ אֵין
לָהֶם ג' עַל ג', וּבִלְבָד שְׁלֵא יִהְיוּ טְלִיתוֹת שֶׁל (כא) מְצוּהָ.

באר היטב (כא) מצוה. שאדם בודל מהם מלהשתמש בהם תשמיש מגונה:

יד מִנְעַל חֲדָשׁ מִתֵּר לְשִׁמְטוֹ מֵעַל הַדְּפוּס, אֶף עַל פִּי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְאִסוּר, כִּיּוֹן דָּשִׁם **(כב)** כָּלִי עָלְיוֹ מִתֵּר לְטִלְטְלוֹ לְצַרְדֵּי מְקוֹמוֹ.

באר היטב **(כב)** כלי. על הדפוס :

טו סִנְדָּל שֶׁנִּפְסַק רְצוּעָה הַפְּנִימִית, עֲדִין תּוֹרַת כָּלִי עָלְיוֹ וּמִתֵּר לְטִלְטְלוֹ ; נִפְסָקָה הַחִיצוֹנָה בְּטֵל מִתּוֹרַת כָּלִי **(כג)** וְאִסוּר לְטִלְטְלוֹ ; וְאִם הוּא בְּכַרְמְלִית, מִתֵּר לְכַרְדֵּי עָלְיוֹ גְּמִי **(כד)** לַח, שֶׁהוּא מֵאֲכָל בְּהֵמָה לְתַקְנוֹ שְׁלֵא יִפֹּל מִרְגְּלוֹ ; וּבְחֻצֵר שֶׁהוּא נִשְׁמַר שָׁם, **(כה)** אִסוּר.

באר היטב **(כג)** ואסור לטלטלו. ומנעלים שלנו עדיין חזי ללבישה ומותר לטלטלן. מ"א : **(כד)** לח. וחוט או משיחה אסור דילמא מבטל ליה והוי קשר של קיימא. מ"א : **(כה)** אסור. ואם רבים שם וגנאי לו לילך בלא מנעל שרי משום כבוד הבריות. מ"א :

טז חֲלוּק שֶׁכִּבְּסוֹ אוֹתוֹ וְתַחְבוּ בּוֹ קָנָה לְתֵלוֹת בּוֹ לִיבָשׁוּ יְכוּל לְשִׁמְטוֹ מֵעַל הַקֶּנֶה ; אֲבָל לְקַח **(כו)** הַקֶּנֶה מִתּוֹכוֹ, אִסוּר לְפִי שְׁאִינּוֹ כָּלִי. וְאִם תַּחְבוּ בּוֹ כָּלִי, מִתֵּר לְטֵלוֹ מִתּוֹכוֹ אֶפְלוֹ הוּא מְלֵאכְתּוֹ לְאִסוּר. כִּיָּרָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אֶפְלוֹ אַחַת מִיָּרְכוּתֶיהָ, אִסוּר לְטִלְטְלָהּ. הַגָּה: וְכֹן סִפְסָל אֲרֻזֵּי שֶׁנִּשְׁמָט אֶחָד מִרְגְּלֶיהָ, כָּל שֶׁכֹּן שֶׁתִּים, דְּאִסוּר לְטִלְטְלָהּ וּלְהַנִּיחָה עַל סִפְסָל אַחֶרֶת וְלִישֵׁב עָלֶיהָ אֶפְלוֹ נִשְׁבְּרָה **(כז)** מִבְּעוֹד יוֹם (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִי ע"א), אֶלָּא אִם כֹּן יָשֵׁב עָלֶיהָ כִּד פֵּעַם אַחַת קִדָּם הַשְּׁבֵת (בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן שִׁי"ג). גַּם אִסוּר לְהַכְנִיס הַרְגֵל לְשָׁם מִשּׁוּם **(כח)** בְּנִיָן (בֵּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן שִׁי"ג).

באר היטב (כו) הקנה. ואם מיוחד לכך שרי. מ"א: (כז) מבע"י. הטעם שמא יתקע. ולפי"ז דוקא בנשמט יש חשש זה אבל בנשבר לא שייך שמא יתקע אלא צריך לעשות רגל אחר ולזה לא חיישינן ורמ"א דנקט נשבר לאו דוקא אלא נשמט קאמר. ותו נ"ל דאם נשמט הרגל כבר ואין כאן אותו רגל כלל אלא הספסל עומד כך בלא רגל אין איסור לסמוך אותו על ספסל אחר דכאן אין שייך שמא יתקע כנלע"ד בזה שהוא חומרא דרבנן בפרט במקום שהוא צורך בשבת. ט"ז: (כח) בנין. ואם הוא לעולם רפוי שרי כמ"ש סימן שיי"ג ס"ו:

יז לְבַנִּים שֶׁנִּשְׁאַרוּ מֵהַבְּנִין, מִתֵּר לְטִלְטֵלִם דְּמַעֲתָה לָא קִיָּמִי לְבַנִּין אֶלָּא לְמִזְגָּא (פ"י לסמוך ולשבת עליהו) עֲלֵייהוּ. וְאִם סִדְּרוּ זֶה עַל זֶה, גְּלִי אֲדַעֲתִיהָ שֶׁהַקָּצוֹ לְבַנִּין וְאִסוּר לְטִלְטֵלִם.

יח (כט) קוץ הַמֵּנַח בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּי, מִתֵּר לְטִלְטְלוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מְדֵי אַמּוֹת; וּבְכַרְמְלִית מִתֵּר לְטִלְטְלוֹ לְהַדְיָא, מִשּׁוּם דְּחִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא יִזְקוּ בּוֹ רַבִּים, וּבְמִקּוֹם הַזֶּקָּא דְרַבִּים לֹא גְזוּר רַבָּן שְׁבוּת.

באר היטב (כט) קוץ. דוקא קוץ שאינו נראה וכן גחלת של מתכות אין חומה ניכר שאף בטר דאזיל סומקא יש בה כח לשרוף ריב"ש סי' ת"א ועיין סימן תקי"ח סי"ג ועיין מ"א (במה שתמה על תשובת הריב"ש ומה שהעלה להלכה. אבל בספר אליהו רבה דחה דבריו ע"ש גם מה שהעלה במ"א דלא התיר אלא בדבר שלא היה מונח מע"ש לא נהירא דקוץ משמע דמונח בע"ש):

יט סֵלֶם שֶׁל עֲלִיָּה שֶׁהוּא גָּדוֹל וְעָשׂוּי לְהִטִּיחַ בּוֹ גָּנוּ, אִסוּר לְטִלְטְלוֹ. אֲבָל שֶׁל שׁוּבָד מִתֵּר לְנִטּוֹתוֹ מִמְּקוֹם

לְמָקוֹם, אֲבָל לֹא יוֹלִיכֶנּוּ מִשׁוֹבָד לְשׁוֹבָד כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה
כְּדָרָד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל וְיָבוֹא לְצוּד.

ב חֲרִיּוֹת (פ"י ענפים) שֶׁל דָּקָל שֶׁקֶצֶצִים (ז) לְשֶׁרְפָה, מְקַצִּים
הֵם וְאִסוּר לְטַלְטֵלָם; יָשֵׁב עֲלֵיהֶם מְעַט מִבְּעוֹד יוֹם,
מִתֵּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת. וְכָל שָׁכֵן אִם קִשְׁרוֹ לִישֵׁב
עֲלֵיהֶם, אוֹ אִם חָשֵׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב עֲלֵיהֶם,
אֶפְלוּ בְּחֵל.

באר היטב (ל) לשריפה. משמע דסתמא לא אסירא. זמורה שיש בראשה
עקמומית כעין מזלג שראוי לתלות בו דלי ולמלאות בו אע"פ שחישב עליה
מע"ש למלאות בה אסור למלאות בה בשבת אא"כ היא קשורה בדלי מע"ש
דחיישינן שמא תהיה ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום ונמצא
עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש רמב"ם ומשמע דבקשה שרי:

כא אֲבָל נִדְבָדָד שֶׁל אֲבָנִים אֵף עַל פִּי שֶׁחָשֵׁב עָלָיו מִבְּעוֹד
יוֹם, אִסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶם אֲלֵא אִם כֵּן לְמִדּוּם פ"י סדרום.
הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדִין אֲבָנִים כְּדִין (לא) חֲרִיּוֹת, וְכֵן עֶקֶר. (מרדכי פ' במה
טומנין והמגיד פ' כ"ה בשם הר"י, וכן יש לפרש הרא"ש).

באר היטב (לא) חריות. עיין מ"א:

כב אִסוּר לְכַסּוֹת פִּי חֲבִית בְּאֶבֶן אוֹ בְּקַעַת, אוֹ לְסַגֵּר
בָּהּ אֶת הַדֶּלֶת, אוֹ לְהַכּוֹת בָּהּ בְּבִרְזָא (פרוש הקנה שמשימים
לחביות להוציא הנין ממנו); אֵף עַל פִּי שֶׁחָשֵׁב עֲלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם,
אִסוּר, אֲלֵא אִם כֵּן יִחַדְּהָ לְכָד לְעוֹלָם; אֲבָל יִחַדְּהָ לְשַׁבָּת

זֶה בְּלִבְדּוֹ, לֹא. וְהֵנִי מִיְלִי, בְּדַבָּר שֶׁאֵין דְּרָכָה לְיַחְדָּה לְכָד, כְּגוֹן: הֵנִי דְאָמְרוּ; אֲבָל בְּכָל מִדֵּי דְאָרְחִיהָ בְּהֵכֵי, כְּגוֹן: לְפָצֵעַ בָּהּ אֶגְזִים, בְּיַחְוֹד לְשַׁבַּת אַחַת סָגִי. וַיֵּשׁ מִי שֶׁאֹמֵר דְּלֹא שְׁנָא. וַיֵּשׁ אֹמְרִים שֶׁצָּרִיד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ שׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁל תִּקּוּן מִבְּעוֹד יוֹם וְעַיִן לְעֵיל סִימָן רַנִּיט דְּבִיחֹוד סָגִי.

כג מִתֵּר לְחֵתֵד עֲנָף מִן הַדֶּקֶל מִבְּעוֹד יוֹם, וּמִתֵּר לְהֵנִיף בּוֹ עַל הַשִּׁלְחוֹן בְּשַׁבַּת לְהַבְרִיחַ (לב) הַזְּבוּבִים; כִּיּוֹן דְּלָצְרָד חֲתָכוּ, עֲשָׂאוּ כְּלֵי גָמוֹר.

באר היטב (לב) הזבובים. וה"ה לאיים על התינוקות שיכם בהם. אבל אסור לומר לעכו"ם שיתלוש לו ענף מן המכבדות שמכבדין הבית עיין ט"ז:

כד פִּשְׁתָּן סְרוּק וְצֶמֶר מְנַפֵּץ שְׁנוֹתַנִּים עַל הַמֶּכֶה, אִם חָשַׁב עָלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לְתַתָּם עַל הַמֶּכֶה, אוֹ שֶׁיֵּשֵׁב בָּהֶם שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁצָּבֵעַן בְּשֶׁמֶן דְּגָלִי דְעֵתִיָּה דְלַמֶּכֶה קִיִּימִי, אוֹ שֶׁכָּרְכוּן בְּמִשְׁיָחָה לְתַתָּם עַל הַמֶּכֶה בְּשַׁבַּת תּוֹ לִית בָּהוּ מְשׁוּם מְקַצָּה, וּמְשׁוּם רְפוּאָה נִמִּי לִיכָּא שֶׁאֵינּוּ אֶלָּא כְּמוֹ מְלַבּוֹשׁ שֶׁלֹּא יִסְרְטוּ בְּגָדָיו (בַּמֶּכֶה). וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּלֹא סָגִי בְּמַחְשָׁבָה לְחֹוד.

כה עוֹרוֹת יְבֻשִׁים, בֵּין שֶׁל אֶמֶן בֵּין שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, מִתֵּר לְטַלְטֵלָן. **הגה:** וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּוָקָא עוֹרוֹת בְּהֶמָּה גָּסָה דְחֲזִי לִישֵׁב עָלֵיהֶם, אֲבָל מִבְּהֶמָּה דְקָה, אֲסוּר, (לג) אֶלָּא אִם כֵּן חָשַׁב לִישֵׁב עָלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם (רש"י פ' ב"ט).

באר היטב (לג) א"כ. ואם נתנן לאוצר לסחורה צריכים יחוד ע"ס רנ"ט:

כו נְסָרִים שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, מִתֵּר לְטַלְטֵלָן; וְשֶׁל אִמּוֹ, אָסוּר אֲלֵא אִם כֵּן חָשַׁב עָלֵיהֶם מִבְּעוֹד יוֹם לִתְּנוֹן עָלֵיהֶם פֶּת לְאוֹרְחִים אוֹ תִשְׁמִישׁ אַחֵר.

כז עֲצָמוֹת שְׂרָאוּיִים לְכָלְבִּים, וְקִלְפִּים שְׂרָאוּיִים לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה, וּפְרוּרִים שְׂאִין בָּהֶם כְּזֵית מִתֵּר לְהַעֲבִירָם מֵעַל הַשֵּׁלְחָן; אָבֵל אִם אִין הַקִּלְפִּים רְאוּיִים לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה, אָסוּר לְטַלְטֵלָם אֲלֵא **(לד)** מְנַעַר אֶת הַטְּבֵלָא וְהֵם נוֹפְלִים. וְאִם יֵשׁ פֶּת עַל הַשֵּׁלְחָן, מִתֵּר לְהַגְבִּיחַ הַטְּבֵלָה וּלְטַלְטֵלָה עִם הַקִּלְפִּים שְׂאִינָם מֵאֲכָל בְּהֵמָה, שֶׁהֵם בְּטֵלִים אֲגַב הַפֶּת; וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְמִקּוֹם הַשֵּׁלְחָן, אֲפֹלוֹ אִין עָלֶיהָ אֲלֵא דְבָרִים שְׂאִינָם רְאוּיִים לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה, מִתֵּר לְהַגְבִּיחַ וּלְטַלְטֵלָה.

באר היטב (לד) מנער. וה"ה שמותר לגררם ע"י סכין מן המפה כיון דלא נגע בה הוה ליה טלטול מן הצד ט"ז. וקשה דבסיי שייא ס"ק ב' אוסר הטי"ז לדחוף דבר שהוא מוקצה ע"י קנה ע"ש:

כח חֲבִילֵי עֲצִים וְקֵשׁ **(לה)** שֶׁהִתְקִינּוּ לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה, אֲפֹלוֹ הֵם גְּדוּלִים הַרְבֵּה, מִתֵּר לְטַלְטֵלָן.

באר היטב (לה) שהתקינן. וקש שלנו סתמא עומד לשכיבה או למאכל בהמה.
מ"א:

כט כָּל שֶׁהוּא רְאוּי לְמֵאֲכַל חַיָּה וְעוֹף (לו) הַמְצוּיִים, מְטַלְטְלִים אוֹתוֹ; וְאִם אֵינוֹ רְאוּי אֶלָּא לְמֵאֲכַל חַיָּה וְעוֹף שְׂאִינָן מְצוּיִים, אִם יֵשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ מִיֵּן חַיָּה אוֹ עוֹף, מִתֵּר לְטַלְטֵל מֵאֲכַל הַרְאוּי לְאוֹתוֹ הַמִּין; וְאִם לֹא אֲסוּר. **הגה:** וּלְפִי זֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל עֲצָמוֹת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ מִן הַבֶּשֶׂר מֵעֶרֶב שַׁבַּת אִם רְאוּיִים לְכָלְבִּים, דְּהָא כָּלְבִּים מְצוּיִים (בֵּית יוֹסֵף דְּלֹא פְהַר"ן).

באר היטב (לו) מצויים. ואם אין מצויים אסור:

ל גִּרְעִינֵי תַמְרִים, בְּמִקּוֹם שֶׁמֵאֲכִילִים אוֹתָם לְבִהְמָה מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ; וְאִדָּם חָשׁוּב צָרִיד לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא לְטַלְטְלוֹ אֶלָּא דָּרָד שְׁנוּי.

לא בֶּשֶׂר (לז) חֵי, אֶפְלוֹ תִפֹּל שְׂאִינוֹ מְלוּחַ כָּלֵל, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ מִשּׁוּם דְּחֲזֵי לְאַמְצָא; וְכֵן אִם הוּא תַפּוּחַ (פ"י מִסְרִיחַ, רִש"י), מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ מִשּׁוּם דְּרְאוּי לְכָלְבִּים.

באר היטב (לז) חי. ואם הוא בשר דלא חזי לאכול חי אסור לטלטל וה"ה שאר דברים כגון שומן צונן. (אבל בספר אליהו רבה העלה כללא דמלתא אף שאינו ראוי לאכול חי כיון דראוי לכלבים שרי). כתב ש"ג בשר עכו"ם שנשחט היום שרי בטלטול ועיי' ס"י ש"י ס"ב בהג"ה. ואסור להדיח בשר שחל יום ג' להיות בשבת כדי שלא יאסור לבשול אפ"י ע"י עכו"ם דאפשר לאכלו צלי מ"א בסי' שכ"א ס"ק ז' ע"ש. ובא"ז בשם זקינו הגאון ז"ל הורה להתיר בשעת הדחק אפ"י ע"י ישראל ועיין בס' עדות ביעקב ס"י א':

לב דג מלוח מתר לטלטלו; וְשַׁאֲינוּ מְלוּחַ, אָסוּר מִפְּנֵי שַׁאֲינוּ רְאוּי.

לג קמע שאינו ממחה, אף על פי שאין יוצאים בו, מטלטלין אותו.

לד כל דבר מטנף, כגון: רעי וקיא וצואה, בין של אדם בין של תרנגולים וכיוצא בהם, אם היו בחצר שישושים בה, מתר להוציאם לאשפה או לבית הכסא, ואפלו בלא כלי; ואם היו בחצר (לח) שאינו דר שם, (לט) אסור להוציאם. ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה, מתר לכפות עליה כלי.

באר היטב (לח) שאינו. ואם מונח במבוי במקום דריסת הרגל מותר לסקו לצדדים. מ"א: (לט) אסור. ואם הוא מלא ואי אפשר לפנות עליו מותר להוציאו ולהחזירו משום כבוד הבריות. מ"א:

לה אף על פי שמותר להוציא גרף של רעי ועביט של מי רגלים, (מ) אסור להחזירם, אלא אם כן נתן לתוכם (מא) מים.

באר היטב (מ) אסור. ובעודו בידו מותר להחזירו. מ"א: (מא) מים. ודוקא שהן ראויין לשתיית בהמה כשהן בגרף דאליכ אף המים גרף הן. ב"י:

לו אין עושים גרף של רעי לכתחלה, דהינו להביא דבר שעתיד למאס כדי להוציאו לכשימאס; ואם עבר ועשאו, מתר להוציאו.

לז במקום דאכא פסידא, מתר (מב) להכניס מטתו אצל גרף של רעי ולקבע ישיבתו שם, כדי להוציאו.

באר היטב (מב) להכניס. אפילו הוא בחצר מקום שאין דירה שם. ב"י:

לח מכניס אדם מבעוד יום מלא קפתו עפר ומיחד לו קרו זוית ועושה בו כל צרכיו בשבת, כגון: לטל ממנו לכסות צואה או רק וכיוצא בזה; אבל אם לא ייחד לו קרו זוית, בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו. הגה: ולכן מתר לקח פרות הטמונים בחל, כי אין אותו עפר מקצה (בית יוסף ססי ש"א בשם שבולי לקט).

לט (מג) אסור לטלטל בהמה, חיה ועוף; ואף על פי כן מתר לכפות את הסל לפני האפרוחים, כדי שיעלו וירדו בו, ובעודם עליו, אסור לטלטלו.

באר היטב (מג) אסור. ואם היה עליו בה"ש אסור. לבוש:

מ כל בהמה חיה ועוף מדדים אותם (מד) בחצר, דהינו

שְׁאוּחֵז בְּצוּאָרוֹ וּבְצַדֵּדִים וּמוֹלִיכֹן, אִם צָרִיכִין הַבְּעָלִי חַיִּים לְכָד, וּבְלִבֵּד שְׁלֵא יִגְבִּיהֶם בְּעֵנָן שְׁיַעֲקֻרוּ רַגְלֵיהֶם מִן הָאָרֶץ, דְּמִקְצִין הֵם וְאִסוּר לְטַלְטֵלוֹן; חוּץ מִתְרַנְּגֻלַּת שְׂאִין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׁמִגְבֵּהַת עֲצָמָה מִן הָאָרֶץ וְנִמְצָא זֶה מְטַלְטֵל, אֲבָל דּוֹחִים אוֹתָהּ מֵאַחוּרֵיהָ בְּיַדִּים כְּדִי שְׁתַּכַּנֵּס.

באר היטב (מד) בחצר. אבל בר"ה אסור עיין סי' שט"ו מאלו הדינים בסי"ב:

מא הַאֲשֶׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ, אֲפֹלוּ בְרָשׁוֹת הַרְבִּים, וּבְלִבֵּד שְׁלֵא (מה) תִּגְרָרְהוּ אֶלָּא יִהְיֶה מִגְבִּיהָ רַגְלוֹ אַחַת וַיִּנְיַח הַשְּׂנֵיָה עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁעֶן עָלֶיהָ עַד שְׁיִחְזֹר וַיִּנְיַח רַגְלוֹ שְׁהַגְבִּיהָ, שְׁנִמְצָא לְעוֹלָם הוּא נִשְׁעָן עַל רַגְלוֹ הָאַחַת.

באר היטב (מה) תגוררהו. וקטן כ"כ שצריך לגררו אם נשאו חייב והמוציא תינוק וכיס תלוי בצוארו חייב אבל המוציא גדול המלובש בכליו פטור ואם נושא כפות או חולה חייב והנושא מת הוי מלאכה שא"צ לגופה. רמב"ם עיין מ"א:

מב דָּבָר שֶׁהוּא מְקַצֶּה מִתֵּר לְגַע בּוֹ, וּבְלִבֵּד שְׁלֵא יִהְיֶה מְנַעֲנַע אֲפֹלוּ מְקַצְתּוֹ וּכְבֵר נִתְבָּאָר רִישׁ סִימָן זָה.

מג מִתֵּר לְטַלְטֵל מְקַצֶּה עַל יְדֵי נְפִיחָה וּכְבֵר נִתְבָּאָר רִישׁ סִימָן זָה.

מד כְּלִי שֶׁנִּתְרוּעָה, לֹא יִתְלַשׁ מִמֶּנָּה חָרָס לְכִסּוֹת בּוֹ אוֹ לְסַמְךָ בּוֹ.

מה אָסוּר לְשַׁחֵק בְּשַׁבָּת וַיּוֹם טוֹב בְּכַדּוּר. הַגָּה: (מו) וַיֵּשׁ מִתִּירִין, וְנִהְיֶה לְהַקֵּל (תוֹסֵי פִּיק דְּבִינְיָה).

באר היטב (מו) ויש. עיי סי תקי"ח ס"א שהט"ז ומ"א אוסרים ע"ש:

מו אָסוּר לְשַׁאֵת תַּחַת אֲצִילִיו זָרַע הַתּוֹלְעִים שְׁעוֹשִׂין הַמְּשִׁי, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר בְּטִלְטוּל וְעוֹד שֶׁהוּא מוֹלִיד בְּחֶמּוֹ.

מז יֵשׁ אוֹסְרִים לְטַלְטֵל בְּגָד שֶׁעֲטָנָז, (מז) וַיֵּשׁ מִתִּירִים.

באר היטב (מז) ויש. רש"ל ספ"א דביצה אוסר לטלטלו כ"א לצורך גופו או מקומו. ובאגודה אוסר אפ"י לצורך גופו ומקומו:

מח מִתֵּר לְטַלְטֵל מְנִיפָה בְּשַׁבָּת לְהַבְרִיחַ הַזְּבוּבִים.

מט מְכַבְּדוֹת שֶׁמְכַבְּדִים בָּהֶם הַקְּרָקַע, (מח) מִתֵּר לְטַלְטֵלָם.

באר היטב (מח) מותר. ולמ"ד אסור לכבד הבית הוי כלי שמלאכתו לאיסור. ב"י ש"ג:

נ הַרְשָׁבָי אַ מִתִּיר לְטַלְטַל הָאֲצֵטְרָלוּיִב בְּשַׁבָּת, וְכֹן סִפְרֵי הַחֲכָמָה, וְלִדְעַת הַרְמַבָּ"ם יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּדָבָר.

נא מָה שְׁמוּרָה עַל הַשְּׁעוֹת שְׁקוֹרִין רִילוּיִג, בֵּין שֶׁהוּא שֶׁל חוֹל בֵּין שֶׁהוּא שֶׁל (מט) מִין אַחֵר, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם מִתֵּר לְטַלְטַלוֹ וְכִבֵּר פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג לְאַסֵּר. נ

באר היטב (מט) מין אחר. כגון שרואין בצל:

נב מְקַצָּה (נ) לְעֲשִׂירִים הָיוּ מְקַצָּה, וְאַפְלוּ עֲנִיִּים אִין מְטַלְטְלִין.

באר היטב (נ) לעשירים. כתב הט"ז הכלל הוא דמה שראוי לעניים והוא בביתו של עני הוה מוקצה לעשירים כיון דלדידהו לא חזי אלא דמי שהוה בביתו של עני גריר בתר הבית אפי" עשיר אבל מוקצה לעשיר והוה בביתו אסור לכל העניים כאלו זרקו כבד לאשפה ע"ש:

סימן שט - טלטול על ידי דבר אחר

אם מתר בשבת

א נוטל אדם את בנו והאבן בידו, ולא חשיב מטלטל לאבן; והוא שיש לו געגועין (פיי בן שיש לו עצבון כשאינו עם אביו) עליו, שאם לא יטלנו, יחלה; אבל אם אין לו געגועין עליו, לא. ואפלו כשיש לו געגועין עליו, לא התירו אלא באבן, אבל אם דינר בידו, ואפלו לאחז התינוק בידו והוא מהלך ברגליו, אסור דחיישינן דילמא נפיל ואתי אבוה לאתויי. ויש אומרים שלא אסרו אלא כשהוא נושא התינוק עם דינר בידו; אבל לאחז התינוק בידו, אף על פי שדינר ביד התינוק, אין בכך כלום.

ב כלכלה שהיתה נקובה וסתמה באבן, מתר לטלטלה שהרי נעשה (א) כדפנה; וכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכביד למלאת בה מים, אם הוא קשור יפה שאינו נופל מתר למלאת בה שהוא כמו הדלעת עצמה שהוא בטל אנבה; ואם לאו, אסור.

באר היטב (א) כדופנה. כיון דהדקה שוויה דופן. ואם לא הדקה לא. מ"א:

ג כלכלה מלאה פרות ואבן בתוכה, אם הם פרות רטבים, כגון: תאנים וענבים, יטל אותה (ב) כמו שהיא; שאם ינער הפרות מתוכה, יפסדו. אבל אם הם פרות שאינם נפסדים, ינערם וינער גם האבן עמהם, ולא יטלנה עמהם. והני מילי כשאינו צריך אלא לפרות או

לְכַלְכְּלָהּ; אָבֵל אִם הָיָה צָרִיךְ לְמָקוֹם הַכְּלַכְלָהּ,
מְטַלְטְלָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא.

באר היטב (ב) כמו שהיא. דנעשה בסיס לאיסור ולהיתר. ואין מטריחין אותו
ליטול הפירות מתוך הסל בידו. אבל אם הפירות מונחים בסלים קטנים תוך
הכלכלה יטלם בידו מתוך הכלכלה. תוס':

ד שְׂכַח אָבֹן עַל פִּי חֲבִית, אוּ מְעוֹת עַל הַכֹּר, מְטָה חֲבִית
עַל צֵדָה וְהָאָבֹן נוֹפֶלֶת, **(ג)** וּמְנַעַר הַכֹּר **(ד)** וְהַמְעוֹת
נוֹפְלִים; וְאִם הִיָּתָה הַחֲבִית בֵּין הַחֲבִיּוֹת, בְּעֵנִין שְׂאִינוּ
יָכוֹל לְהַטּוֹת אוֹתָהּ בְּמָקוֹמָהּ, יָכוֹל לְהַגְבִּיהָ כְּמוֹ שְׁהִיא
עִם הָאָבֹן לְמָקוֹם אַחֵר לְהַטּוֹתָהּ שֶׁם כְּדִי שְׂיִפֵּל מֵעֲלֶיהָ.
וְאִם הִנִּיחָם עָלֶיהָ מִדַּעְתּוֹ, **(ה)** עַל דַּעַת שְׂיִשְׁאַרוּ שֶׁם
בְּכַנְיִסַת הַשַּׁבָּת, אָסוּר לְהַטּוֹת וּלְנַעַר. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים
דְּאֶפְלוּ הִנִּיחָם שֶׁם עַל דַּעַת שְׂיִשְׁאַרוּ שֶׁם בְּכַנְיִסַת הַשַּׁבָּת
כְּדִי שְׂיִטְלֵם בְּשַׁבָּת, מִתֵּר לְהַטּוֹת וּלְנַעַר בְּשַׁבָּת; וְלֹא
אָסְרוּ אֶלֶּא בְּמַנִּיחָם עַל דַּעַת שְׂיִשְׁאַרוּ שֶׁם **(ו)** כָּל הַשַּׁבָּת.

הגה: וְאִז **(ז)** אֶפְלוּ נָטַל הָאִסוּר מִשָּׁם, אָסוּר לְטַלְטֵל הַכֹּלִי דְמֵאַחַר שְׂנַעֲשָׂה
בְּסִיס לְדַבֵּר הָאִסוּר לְמַקְצֵת הַשַּׁבָּת, **(ח)** אָסוּר כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָהּ; וְכֵן בְּכָל
מַקְצָה. וְכֵן לְקַמֵּן סִימָן שׁ"י. אִם אָדָם הִנִּיחַ דְּבַר מַקְצָה עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ, לֹא
אִמְרִינָן דְּנַעֲשָׂה בְּסִיס לְדַבֵּר הָאִסוּר, דְּאִין אָדָם אוֹסֵר שֶׁל **(ט)** חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא
מִדַּעְתּוֹ (אור זרוע).

באר היטב (ג) ומנער. ומותר ללמוד על השלחן שמעות מונח עליו מצד אחר
אע"פ שדרך לנענע בלימוד לא חיישינן שינענע המעות. מהרי"ל: **(ד) והמעות.**
אם עושה כן לצורך המעות שלא יגנבו אסור. ב"י: **(ה) על.** ואם הניחם בכוונה
בחול ולא היה דעתו שישאר שם בשבת ואח"כ שכחם מיקרי שוכח מהרא"י
סי' קצ"ג: **(ו) כל השבת.** ובמקום פסידא יש לסמוך ע"ז. ב"ח: **(ז) אפי'.** זה
קאי גם אדיעה ראשונה דאפי' לא הניחו אלא לכניסת שבת לנטלו אח"כ אסור
כל השבת: **(ח) אסור.** לפי"ז כשמעמידן המנורה עם הנרות על המפה שעל

השלחן יש לאסור לטלטל המפה ההיא בכל השבת ולא שמענו ולא ראינו שום אדם נזהר בזה וצ"ע. ט"ז ע"ש: (ט) חבירו. ואם עושה לטובת חבירו יש להסתפק דמסתמא ניחא ליה עיין מ"א:

ה הוא דלא שרי אלא להטות ולנער, דוקא בצריך לגוף החבית והפר; אבל אם צריך למקום החבית והפר ולא תספיק לו הטיה והנעור, (י) יכול לטלטלם עם האבן ועם המעות שעליהם לפנות מקומם. וכן הוא לקמן סי' ש"י (ס"ז).

באר היטב (י) יכול. היינו בשוכח:

סימן שי - דיני מקצה בשבת

ובו סעיפים ט' ובו **א** (א) עץ שתולין בו דגים, אף על פי שהוא מאוס, מתר לטלטלו דקימא לן במקצה מחמת מאוס כרבי שמעון, דשרי.

באר היטב (א) עץ. עיין סי' ש"ח סט"ז:

ב אין שום אכל תלוש הראוי לאכילה מקצה לשבת; דתמרים ושקדים ושאר פרות העומדים לסחורה, מתר

לֶאֱכֹל מֵהֶם בַּשַּׁבָּת. וְאֶפְלוּ חֲטִיִּים שְׂזָרְעָם בְּקִרְקַע וְעִדְיוֹן
לֹא הִשְׂרִישׁוּ, וַיִּבְצְיִים שְׂתַחַת הַתְּרַנְגְלָת, מִתֵּר לְטִלְטָלוֹן.
וְכֹן תִּמְרִים הַלְּקוּטִים קָדָם בְּשׂוּלוֹן וְכוֹנְסִים אוֹתָם
בְּסִלִּים וְהֵם מִתְּבַשְׂלִים מֵאֲלִיהֶם, מִתֵּר לֶאֱכֹל מֵהֶם
קָדָם בְּשׂוּלוֹן. אֲבָל גְּרוּגְרוֹת וְצִמוּקִים שְׂמַנִּיחִים אוֹתָם
בְּמִקְצָה לִיבָשׁוֹן, אֲסוּרִין בַּשַּׁבָּת מִשׁוּם מִקְצָה, שֶׁהוּ
מִסְרִיחוֹת קָדָם שְׂתִיבָשׁוֹן, דְּכִיּוֹן שְׂיֻדַּע שְׂיִסְרִיחוֹ הַסִּיח
דַּעְתּוֹ מֵהֶם וְכִיּוֹן דְּאִיכָּא תַרְתִּי; דְּחִינְהוּ בַּיָּדִים, וְלֹא
חִזּוּ, הָיִי מִקְצָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאִין הִכְנָה שְׂיָדָּ (ב) בְּשַׁל כּוֹתִי,
וְאֶפְלוּ גְרוּגְרוֹת וְצִמוּקִים שְׂבִינְדוּ מִתְּרִים. (פֶּל בּוּ סִי נִיָּה וְכִיּוֹם בְּהַרְיִין סוּף פְּכִיכ
וִירוּשְׁלָמִי).

באר היטב (ב) בשל כותי. פ"י בדבר תלוש אבל במחובר שלקטו עכו"ם בשבת
אסור לכ"ע ועיין סי' שכ"ה ס"ה:

א בֵּין בְּאִסוּר אֲכִילָה בֵּין בְּאִסוּר טְלִטוּל כָּל דְּבָר שְׂהִיָּה
רְאוּי בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אִם אֵרַע בּוּ דְּבָר שְׂנִתְקַלְקַל בּוּ בִּיּוֹם
וְחִזֵּר וְנִתְקַן בּוּ בִּיּוֹם, (ג) חִזֵּר לְהִתְרוֹ; אֲבָל דְּבָר שְׂהִקְצָה
בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֲסוּר כָּל הַיּוֹם.

באר היטב (ג) חזר. כתב הט"ז ה"ה באיזמל שמל בשבת היה בה"ש מוקצה
מחמת חסרון כ"ס כמו סכין של סופרים דאדם מקפיד הרבה שלא להשתמש
באותו איזמל מידי אחרינא שלא יתקלקל וכ"ש שאין אוכל עמו דהוא נגד
טבע בן אדם ע"כ אע"פ שעומד למחר במלאכת מילה מ"מ אחר גמר צורך שלו
חוזר לאיסור טלטול של בה"ש ע"כ יצניעו באותו חדר שהוא מל שם וכ"כ
מהרי"ל ועיין ב"י ד"ס רס"ו אבל הבי"ח סי' ש"ח מתיר לטלטלו וכ"כ מהרש"ל
והמ"א בסי' של"א ס"ק ה' האריך בדבר זה ומסיים לכן יש להחמיר שלא
יניחנו מידו עד שיוליכנו לביתו דכל מוקצה שהוא בידו מטלטלו לאיזה מקום
שירצה ע"ש ועיין בספר בית יעקב סי' ק"ב:

ד גְרוּגְרוֹת וְצְמוּקִים שֶׁהָיוּ מְקַצִּים, וְכִשְׁהִגִּיעַ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת כָּבֵד נִתְיַבְּשׁוּ וְהֵם רְאוּיִים לְאֲכִילָה, אֲף עַל פִּי שְׁלֹא יִדְעוּ הַבְּעָלִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ, וְאַחַר כֵּן נוֹדַע לָהֶם שֶׁבֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת כָּבֵד הָיוּ יַבְּשִׁים, מִתָּר.

ה גְרוּגְרוֹת וְצְמוּקִים דְּחָזוּ וְלֹא חָזוּ, דְּאִיכָּא אֵינְשֵׁי דְּאֲכָלִי לִיה וְאִיכָּא דְּלֹא אֲכָלוּ לִיה, אִי אֲזַמְנִיָּה, נִפְקַ לִיה מִתּוֹרַת מְקַצָּה; וְאִי לֹא, לֹא. אָבֵל אִם (ד) אֵינְס רְאוּיִים וְהִזְמִינְס, הִזְמִנָּה לָאוּ מִלְּתָא הִיא.

באר היטב (ד) איננס. כתב ב"י תמרים שנותנין עליהם מים בגיגית בע"ש ואיננס ראויים ובשבת נעשים ראויים דמותרים בשבת:

ו כָּל דְּבַר שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, אֲסוּר לִתְּנוּ תַּחְתָּיו כְּלֵי כִּדֵּי שֶׁיִּפֹּל לְתוֹכוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר הַכְּלֵי בְּטַלְטוּל וְנִמְצָא מְבֻטָּל כְּלֵי מֵהִיכְנוֹ; אָבֵל מִתָּר לְכַפּוֹת עָלָיו כְּלֵי, וּבִלְבַד (ה) שְׁלֹא יִגַע בּוֹ.

באר היטב (ה) שלא. אע"ג דמוקצה מותר בנגיעה כמ"ש סי' ש"ח סעיף מ"ב היינו שהנגיעה היא לצורך דבר המותר אבל הכא הנגיעה היא לצורך דבר המוקצה ב"י ת"ה. או י"ל דמ"ש כאן ובלבד שלא יגע בו. היינו בדבר שמנענע אותו כמ"ש סי' רס"ה ס"ג ע"פ שם ועיין סי' תקי"ג ס"א. במ"א:

ז מִטָּה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ מְעוֹת, או אֲפֹלוּ אֵין עָלֶיהָ עֵתָה וְהָיוּ

עָלֶיָהּ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, (ו) אָסוּר לְטַלְטֵלָהּ דְּמִגּוֹ דְּאֶתְקַצְאֵי לְבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶתְקַצְאֵי לְכֵלֵי יוֹמָא. הגה: וְאֶפְלוּ (ז) לְצַרְדָּ גוּפּוֹ אוֹ לְצַרְדָּ מְקוֹמוֹ (בֵּית יוֹסֵף). וְהוּא הַדִּין לְכָל דְּבַר הַתֵּר שְׂמֻנָּח עָלָיו אָסוּר, אֲבָל אִם אֵין עָלֶיָהּ עֵתָהּ מְעוֹת וְגַם לֹא הָיָה עָלֶיָהּ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ אֶפְלוּ יַחְדָּהּ לְמְעוֹת וְהַנִּיחָם עָלֶיָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, כִּינּוּן שְׂסֻלְקוֹן קָדָם בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. הגה: וַיֵּשׁ אוֹסְרִין בְּיַחַד לְכָדָּ וְהַנִּיחַ בָּהֶם אֶף עַל פִּי שְׂסֻלְקוֹן מִבְּעוֹד יוֹם (טוֹר בְּשֵׁם רִי"ת); וְכֵן אָסוּר לְטַלְטֵל כִּיס שֶׁל מְעוֹת אֶף עַל פִּי שְׂהוֹצִיא הַמְּעוֹת מִמְּנוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, אֲלָא אִם כֵּן עָשָׂה בּוֹ מַעֲשֵׂה שְׂפָתָחוּ מְלַמְטָה וְסֻלְקוֹ מִן הַיַּחְוּד, וְכֵן נוֹהֲגִין. (הגה"מ פכ"ה) מִיְהוּ לְצַרְדָּ גוּפּוֹ אוֹ לְצַרְדָּ מְקוֹמוֹ, מִתֵּר. וְכֵן בְּכִיס הַתַּפּוּר בְּבִגְד, הוֹאִיל וְעֵקֶר הַבִּגְד עוֹמֵד לְלְבוּשׁ, אִם הוֹצִיא הַמְּעוֹת מִשָּׁם, מִתֵּר (ח) לְלַבֵּשׁ הַבִּגְד, דְּהַכִּיס בְּטַל אֶצְלוֹ; אֲבָל אִם שָׁכַח בּוֹ מְעוֹת, מִתֵּר לְטַלְטֵל הַבִּגְד, דְּלֹא אִמְרִינּוּ דְּכָל הַבִּגְד נַעֲשֶׂה בְּכִיס לְמְעוֹת הוֹאִיל וְאֵין הַמְּעוֹת עַל עֵקֶר הַבִּגְד; אֲבָל אֵין לְלַבְּשׁוֹ בְּשֵׁבֶת, דְּחִיּוּשֵׁינּוּ (ט) שְׂמָא יֵצֵא בּוֹ, כְּדִלְעִיל סִימָן שִׁ"א (סל"ג) (בֵּית יוֹסֵף ס"ס"י ש"ט). וְעַיִן לְעִיל סִי רִס"ו אִם שָׁכַח כִּיסוֹ אֶצְלוֹ בְּשֵׁבֶת, מַה דִּינּוֹ (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ו) איסור. פירוש בהניח בכוונה ע"ל סי' ש"ט ס"ד: (ז) או. ומ"א מחמיר: (ח) ללבוש. אפי' בר"ה. מ"א: (ט) שמא. מיהו יכול לנער משם את המעות. עיין מ"א שהעלה דאם הניח בתוך הכיס מעות מדעת אסור להכניס ידו דעכ"פ הכיס נעשה בסיס. עוד העלה אם כיס מלא מעות קשור בבגד אסור לטלטל הבגד כיון דהכיס הוא כלי בפני עצמו וה"ה כשיש מעות בתיבה בתוך השלחן אסור לטלטל השלחן אלא אם כן יש עליו גם דבר המותר ע"ש בספר אבן העוזר העלה להלכה דאפי' אפשר לנער המעות מן הכיס יכול לטלטל בגד שהכיס תפור בו אפילו בשכח מעות בכיס וכ"ש במניח בכוונה פשיטא דשרי:

ח כְּלֵי שֵׁישׁ עָלָיו דְּבַר הָאָסוּר וְדְבַר הַמִּתֵּר, מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ, כְּגוֹן: מַחְתָּה שֵׁישׁ עָלֶיָהּ מִבְּעוֹד יוֹם אֶפְרָר שְׂמִתֵּר (י) לְטַלְטֵלוֹ לְכִסּוֹת בּוֹ רֶק, אוֹ צוּאָה וַיֵּשׁ עָלֶיָהּ גַם כֵּן שְׁבָרֵי עֲצִים שֶׁהֵם אָסוּרִים בְּטַלְטוּל, מִתֵּר לְטַלְטֵל

הַמְחַתָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא ; וְכַגּוֹן שֶׁדָּבָר הַמְתָּר (יא) חָשׁוּב מִדָּבָר הָאִסוּר ; אֲבָל אִם דָּבָר הָאִסוּר חָשׁוּב יוֹתֵר מִדָּבָר הַמְתָּר, בְּטֵל אֶצְלוֹ וְאֶסוּר לְטַלְטֵלוֹ. וְטַעַם הַתֵּר טְלִיטוּל זֶה מְשׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר לְמַנְקֵט קְטָמָא לְחוּדֵיהּ אֶפְלוּ אִי שְׂדֵי לִיהּ (יב) מִהַמְחַתָּה, אוֹ אִם צָרִיךְ לְמִקּוּם הַמְחַתָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל סִי שׁ״ט); וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְגוּף הַמְחַתָּה, לֹא יְטַלְטֵלְנָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא, אֶלָּא (יג) יִנְעַר הָאֶפְר וְשִׁבְרֵי הָעֵצִים בְּמִקּוּמָם וְיִטַּל הַמְחַתָּה. הַגָּה: וְכֵן אִם יָכוֹל לְנַעַר הָאֶסוּר לְחוּד, יִנְעַרְנוּ וְלֹא יְטַלְטֵלְנוּ עִם הַתֵּר. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרַ״שׁ) וְכֵן זֶה לֹא מִיָּרִי אֶלָּא שֶׁהִיא הַתֵּר עִם הָאֶסוּר מִבְּעוֹד יוֹם ; אֲבָל אִם הִיא הָאֶסוּר עָלָיו (יד) לְבַד, לֹא מִהֲנִי מִה שֶׁהֲנִיחַ אֶצְלוֹ הַתֵּר בְּשַׁבַּת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁבִיא).

באר היטב (י) לטלטלו. אבל אפר שהוסק בשבת אסור לכ״ע דהוי דבר חדש ונ״ל דאם נתערב אפר שהוסק בשבת באפר של אתמול בטל ברוב. מ״א : (יא) **חשוב.** ואע״ג שלכל העולם הוא חשוב אם אינו חשוב לדידה לא מיקרי חשוב וה״ה איפכא עיין סוף סי׳ שׁ״ח : (יב) **מהמחתה.** ודוקא אם צריך לאפרו או אם צריך למקום המחתה כנ״ל. ט״ז : (יג) **ינער.** ואי איכא הפסד בניעור א״צ לנער כמ״ש סי׳ שׁ״ט ס״ג. ב״ח : (יד) **לבד.** ונראה דהיינו מע״ש ונעשה בה״ש בסיס לדבר איסור אז לא מהני מה שיניח בשבת דבר היתר ג״כ עליו אבל אם בשבת הונח עליו דבר איסור הואיל ובה״ש לא אתקצאי הוי ליה מוקצה לחצי שבת וקי״ל אין מוקצה לחצי שבת אלא שכ״ז שהאיסור עליו אסור בטלטול ע״כ מותר להניח דברים של היתר חשובים מן האיסור ומטלטלם כנ״ל. ט״ז :

ט תְּבִיחָה שְׂיֵשׁ בָּהּ דָּבָר הַמְתָּר לְטַלְטֵל וּמַעוֹת, אִם הַמַּעוֹת אֵינָם עֶקֶר, מִתָּר לְטַלְטֵלָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא עַל פִּי הַתְּנָאִים שֶׁנִּתְבָּאָרוּ בַּמְחַתָּה.

סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר

טלטול מן הצד

סעיפים

ט'

ובו

א מת שֶׁמָטַל בְּמָקוֹם שֶׁיָּרָא עָלָיו מִפְּנֵי הַדִּלְקָה, אִם יֵשׁ כֶּכָּר אוֹ תֵינּוֹק מְטַלְטְלוֹ (א) עַל יְדֵיהֶם; וְאִם אֵין לוֹ כֶּכָּר אוֹ תֵינּוֹק, אִם יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי מְטוֹת מְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי שְׂיֵהֶכְנּוּ (ב) מִמָּטָה לְמָטָה דְּהִנּוּה טְלָטוּל מִן הַצַּד; וְאִם אֵין לוֹ לֹא זֶה וְלֹא זֶה, מְטַלְטְלוֹ טְלָטוּל גָּמוּר, וְכָל זֶה (ג) בְּאוֹתוֹ רְשׁוּת. מֵת הַמָּטַל בְּחִמָּה, מְטַלְטְלוֹ מִחִמָּה לְצַל בְּאוֹתוֹ רְשׁוּת עַל יְדֵי כֶּכָּר אוֹ תֵינּוֹק; וְאִם אֵין לוֹ כֶּכָּר אוֹ תֵינּוֹק לֹא יִטְלְטְלֵנוּ כָּלֵל, אֲפֹלוּ לְהִפְכוּ מִמָּטָה לְמָטָה, דְּטַלְטוּל מִן הַצַּד (ד) שְׁמִיָּה טְלָטוּל. וְעַיִן לְעֵיל בְּסִי זֶה סִיּוּ מְאִי תִּקְנֵתִיהָ.

באר היטב (א) ע"י. פ"י שמניחו אצלו ומטלטלו עמו עמ"ש סי' ש"ח סעיף מ"א. מה שנוהגין שאין מטלטלין את המת כי אם ע"י ככר או תינוק שיהיה שם מבע"י אין להם על מה שיסמוכו באר עשק סי' נ"ב וכ"כ בתשובת דבר שמואל: (ב) ממטה. ומותר לטלטל אח"כ המטה אפי' מת בה"ש: (ג) באותו. פירוש אפילו באותו רשות צריך לחפש אחר היתר שזכר ולא אתי לדיוקי דברשות אחר אסור ט"ז ועיין מ"א וביד אהרן: (ד) שמיא. ומטעם זה אסור לדחוף ע"י קנה דבר שהוא מוקצה. ט"ז וע"ל סי' ש"ח ס"ק ל"ד משי"ש:

ב מֵת שֶׁהֶסְרִיחַ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מְתַבְּזָה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מְתַבְּזִים מִפְּנֵי. הַגְּהָ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֲפֹלוּ לֹא הֶסְרִיחַ עַדִּין אֶלָּא (ה) שְׁקָרוֹב לְהֶסְרִיחַ, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם טוֹר וְרִשְׁיִי וְר"י), מִתָּר לְהוֹצִיאוֹ

לְכַרְמְלִית; וְאִם הָיָה לָהֶם מְקוֹם לְצֵאת בּוֹ, (ו) אֵין מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ, אֶלָּא מִנִּיחִים אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ וְיוֹצְאִים הֵם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁלֹא הִתִּירוּ לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית, אֶלָּא (ז) עַל יְדֵי כֶּכֶר אוֹ תִּינוֹק. וַיֵּשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁכָל שְׁמוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית, מוֹטֵב לְהוֹצִיא שְׁלֹא בְּכֶכֶר וְתִינוֹק, כִּי לְמַעַט בְּהוֹצָאָה. וַיֵּשׁ מִי שְׁמַתִּיר לְהוֹצִיאוֹ אֶף לְרְשׁוֹת הַרְבִּים עַל יְדֵי תִּינוֹק, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי כֶּכֶר. וְהוּא הַדִּין אִם הוּא בְּבִזְיוֹן אַחַר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּסִפִּינָה וְהָיוּ הָעֶכּוּ"ם מְתַאֲסָפִים שָׁם; וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזָה. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין דְּמַתְּרִים לומר (ח) לְעֶכּוּ"ם לְטַלְטְלוֹ, כְּמוֹ עַל יְדֵי כֶּכֶר וְתִינוֹק (מְרַדְּכֵי וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי לְקַט). וְאִסוּר לְטַלְטֵל מֵת עַל יְדֵי כֶּכֶר וְתִינוֹק (ט) לְצַרְדָּה כְּהַנִּים אוֹ דְּבַר אַחַר, אֲבָל עַל יְדֵי עֶכּוּ"ם יֵשׁ מַתְּרִין (טוֹר יוֹרָה דְּעָה סִי שְׁעִיב וּתְשׁוּי מְהַרְיִיל סִי סִי"ה). וְכֵן רְאִיתִי נוֹהֲגִים לְצַרְדָּה מְצָנָה אוֹ חֲתָנָה.

באר היטב (ה) שקרוב. ומותר לזלף חומץ ע"ג בגדיו של המת בשביל שלא יסריח למו"ש ויכולים להתעסק עמו. ד"מ: (ו) אין. לדעת הטור אם הוא קרוב להסריח אפ"י יש להם מקום לצאת מותר להוציאו כדי שלא יסריח: (ז) על. דוקא כשהוא גדול קצת כמ"ש סי' ש"ח סעי' מ"א וסיים הט"ז שר"ח אוסר גם הש"ע הי' לו לסיים כן ע"ש: (ח) לעכו"ם. דוקא לכרמלית אבל לר"ה אסור ע"י עכו"ם מ"א. וכתב א"ז מעשה שנפל בית אחד בעו"ה על נפשות מישראל ותינוק אחד מת היה תחת הבית והתיר א"א מהר"ו לקצב דמים עם העכו"ם לפנות עד שימצא התינוק מטעם כיון דקצב אדעתיה דנפשיה קא עביד: (ט) לצורד. וטלטול מן הצד שרי לצורד כהנים ומ"מ אין הכהנים יכולים לכוף לקרובים שיוציאוהו אפ"י צריכים לכונוס לבה"כ דהוא מצוה אם לא בנפל. ב"ח. ומ"מ נ"ל דאם יש כהן חולה שאינו יכול לצאת מביתו כופין את הקרובים להוציא המת מביתו כדי שלא יעבור על דאורייתא מ"א. וע"י מ"ש ב"ד סי' שע"ב ס"ק א':

ג יש מי שְׁאוֹמֵר שְׁאֵם נָתַן עַל הַמֵּת אֶחָד מִכֵּלִים (י) שֶׁהוּא לְבוּשׁ, חָשׁוּב כְּנוֹתָן כֶּכֶר אוֹ תִּינוֹק.

באר היטב (י) שהוא. ה"ה שאר כלים שמלאכתן להיתר גמרא סוף פרק נוטל:

ד יש מי שאומר שלא הצריכו כפר או תינוק אלא למת (יא) ע"ס, אבל אם הוא בכסותו, אין צריך כפר או תינוק.

באר היטב (יא) ערום. והא שהצריכו גבי דוד המע"ה שמת בשבת לטלטלו ע"י כפר או תינוק והא דוד לא היה ערום דאמרינן איפחת דרגא מתותיה ומת ושמעתי דבגדי דוד היו מוקצין דאסור לכל אדם ללבושו דשורפין על המלכים. שלי"ה ט"ז מ"א:

ה אם צריך למקום המת או לדבר שהמת מנח עליו, מתר לטלטלו מן הצד דהינו שהופכו ממטה למטה, כיון דלצורך דבר המת הוא לא התירו לטלטל על ידי כפר או תינוק אלא (יב) במת בלבד, אבל לא בשאר דברים האסורים לטלטל.

באר היטב (יב) במת. ע"ל סי' ש"ח ס"ה ועיין ט"ז:

ו מת המטל בחמה ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו להזיזו ממקומו, באין ב' בני אדם ויושבים מבי צדדיו, חס להם מלמטה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב עליה, חס להם מלמעלה, זה מביא מחצלת ופורס על גביו וזה מביא מחצלת ופורס על גביו, זה (יג) זוקף מטתו ונשמת והולך לו וזה זוקף

מִטָּתוֹ וְנִשְׁמַט וְהוֹלֵךְ לוֹ, נִמְצְאָת מְחִיצָה עֲשׂוּיָה מֵאֲלִיָּהּ,
שְׁהָרִי מִחֻצָּלָת זֶה וּמִחֻצָּלָת זֶה גִבְיָהֶן סְמוּכוֹת זֹו לְזֹו
וּשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶן עַל הַקֶּרְקַע מְשֻׁנֵי צְדֵי הַמֶּת.

באר היטב (יג) זוקף. ומסירה אח"כ. ב"י. ואם הוא מתירא שלא יסריח המת
ויצטרכו לצאת שרי לפרוס עליו מחצלת ובענין שאין עושה אוהל דהוי לצורך
החיים. תוס' עירובין דף מ"ד :

ז מִתֵּר לְסוּדַּי הַמֶּת וְלִהְדִּיחוֹ **(יד)** וְלִשְׁמֹט הַכֹּר מִתְחַתָּיו
כְּדֵי שְׁלֹא יִסְרִיחַ, וּבְלִבְד **(טו)** שְׁלֹא יִזּוּז בּוֹ שׁוּם אֲבָר;
וְאִם הָיָה פִּיו נִפְתָּח וְהוֹלֵךְ, קוֹשֵׁר אֶת הַלְּחִי בְּעִנְיָן שְׁלֹא
יִוָּסֵף לְהַפְתִּיחַ, אֲבָל לֹא כְּדֵי שְׁיִסְגֵר מֵה שֶׁנִּפְתָּח אוֹ
קִצְתוֹ, שְׁאִם כֵּן הָיָה מִזִּזוֹ אֲבָר; וּמִטַּעַם זֶה אֵין מְעַצִּימִין
עֵינָיו שֶׁל מֵת בְּשֵׁבֶת.

באר היטב (יד) ולשמוט. צ"ע על מה שנהגו האינדנא להגביה המת מעל הכרים
ע"י ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח לכן צריך למחות בידם רק לשמוט
הכר מתחתיו. אפילו בככר או תינוק אסור לטלטלו לרחצו אא"כ היה מטונף
מטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו אפילו לרמוז לעכו"ם שיעשה אסור
אא"כ קצץ מע"ש הרד"ך מ"א ודוקא במים קרים: **(טו) שלא.** כתב מ"י
שנוהגין בק"ק קראקא ובשאר קהלות שמזיזין אבר שלא יתעקם ומעצימין
עניו ואומרים שיש סכנה בדבר כדאיתא בזוהר על הפסוק ויוסף ישית ידו על
עיניו ואין למחות. אליה זוטא:

ח טְלָטוּל מִן הַצַּד לְצַרְךָ דְּבַר הַמִּתֵּר, מִתֵּר. הַלְּכָךְ צָנוּן
שְׁטָמִן בְּאֶרֶץ וּמְקַצֵּת עָלָיו מְגָלִים וְלֹא הַשְּׂרִישׁ וְגַם לֹא
נִתְכַּוֵּן **(טז)** לְזָרִיעָה, נוֹטְלוֹ אֶף עַל פִּי שְׁבִנְטִילָתוֹ **(יז)** מִזִּזוֹ
עֶפֶר מִמְּקוֹמוֹ, וְאֶף עַל פִּי שְׁהוֹסִיף מִחֲמַת לְחוֹת הַקֶּרְקַע,

מִתֵּר. הַגָּה: וְאַפְלוּ הַנִּיחוּ שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם לְהִיּוֹת שָׁם כָּל הַשָּׁבֶת, **(יח)** דָּאִין בְּאֶכְלִין מְשׁוּם בְּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר (כָּל ב). **(יט)** וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֶפְלוּ לְצַרְדָּ דָּבָר הָאָסוּר, מִתֵּר; הַלְכָּד קֵשׁ שְׁעַל הַמָּטָה, דִּסְתָּמוּ **(כ)** מְקַצָּה לְהַסְקָה, מְנַעֲנְעוּ בְּגוּפוֹ; וְאִם הַנִּיחַ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם כִּר אוֹ כֶּסֶת, מְנַעֲנְעוּ אֶפְלוּ בִּידוֹ שְׁהֵרִי הִכִּינוּ מִבְּעוֹד יוֹם לְשֹׁכֵב עָלָיו; וְכֵן אִם חָשַׁב לְשֹׁכֵב עָלָיו. (ר"ן סוף פֶּרֶק בְּמָה טוֹמְנִין).

באר היטב (טז) לזריעה. ומגן אברהם מתיר אפי' נתכוין לזריעה אם לא השריש וכ"כ יד אהרן: **(יז) מזיז.** דבשדה לא אתי לאשוויי גומות אבל בביתו אסור ליטול הצנון מהארץ דאתי לאשוויי גומות: **(יח) דאין.** כלומר דלא היתה כוונתו שיהא האוכל משמש לעפר אדרבה העפר משמש לאוכל. ואין חילוק בין אוכלים לכלים מ"א. והט"ז פי' דהכוונה כל זמן שירצה לאכול מהם ומה שישאר יאכל פעם אחר אבל מי שגומר בדעתו בבירור שלא יאכל מהם בשבת זה ולדעת זה טמנס אסור אפי' בטלטול מן הצד ע"ש: **(יט) וטלטול בגופו.** פי' ולא יגע ביד: **(כ) מוקצה.** ובמקום שאין מסיקין בקש מותר לנענע ביד. ט"ז:

ט (כא) פרות הטמונין בתבן או בקש המקצים, יכול לתחב בקם מחט או (כב) פוש ונוטלים והקש ננער מאליו. הַגָּה: וְאִם טְמוּנִים בְּחָל וּבְעֶפֶר, עֵינָן לְעִיל סִימָן שׁ"ח סְעִיף ל"ח.

באר היטב (כא) פירות. עיין ס"ק י"ח כתבתי בשם הט"ז דאם גמר בדעתו בבירור שלא יאכל מהם בשבת זה ולדעת זה טמנס דאסור אפי' בטלטול מן הצד: **(כב) כוש.** וגבי צנון לא התירו בזה דמיחזי כעושה גומא משא"כ בקש. הרב המגיד. ט"ז:

סימן שיב - הנצרך לנקביו במה מקנח

בשבת

סעיפים

י

ובו

א משום כבוד הבריות התירו לטלטל (א) אבנים לקנח, ואפלו להעלותם לגג עמו דהוי טרחא יתרה, מתר. ומי שיש לו מקום (ב) מיחד לבית הכסא, יכול להכניס עמו אבנים לקנח מלא היד; ואם אין לו מקום קבוע, מכניס עמו פשעור בוכנא קטנה; ואם נפר באבן שקנחו בו, מתר להכניסו אפלו הוא גדול הרבה, או אפלו הם הרבה ממלא היד, מתר לטל כלן דכיון שקנחו בהן הוכנו לכך. **הגה:** יש אומרים דוקא בחצר מתר לטלטל אבנים (רש"י סוף פרק המוציא ג' ו' ור"י ור"ח נ"ב ח"י ור"ן). ויש אומרים דאפלו מפרמלית לרשות היחיד נמי שרי, דהא נמי אינו רק אסור דרבנן, ומשום כבוד הבריות התירוהו. (תוספות פרק לולב הגזול ותגהות מרדכי פרק הזרק).

באר היטב (א) אבנים. מן השדה ולא מן הגדר עיין מ"א: (ב) מיוחד. ואם יש לו בה"כ סמוך לביתו שאין שום אדם אחר נכנס לשם אסור להכניס בשבת אבנים דה"ל להזמינם מאתמול. הג"א והג"מ מ"א:

ב אם ירדו גשמים על האבנים ונטבעו; אם רשומן נפר, מתר לטלן כדי לקנח ואין בזה משום סותר ולא משום טוחן.

ג צרור שעלו בו עשבים, מתר (ג) לקנח בו ולא חיישינן

שָׁמָא יִתְלָשׁוּ, דְאָף אַם יִתְלָשׁוּ לִיכָא אֲסוּרָא דְדָבָר שְׂאִין
מִתְכַּוֵּן הוּא.

באר היטב (ג) לקנח. אפילו מונח על הארץ מותר ליטלו והתולש עשבים
מהצורך חייב לכייע ועיין סי' שליו ס"ה:

ד לֹא יִטְלֹטֵל רֶגֶב אֲדָמָה לְקַנֵּחַ בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִינָה רְאוּיָה
לְקַנּוּחַ לְפִי שֶׁהִיא נִפְרָקֶת. אֲסוּר לְקַנֵּחַ בְּחֶרֶס, אֲפֹלוּ
בְּחֹל, מִשּׁוּם סַכָּנָה שְׁלֹא יִנְתַּק שְׁנֵי הַכֶּרֶךְ שְׂתָא, (פ"י המע"ם
התלויים בפ"י טבעת).

ה הָיוּ לְפָנָיו בְּשַׁבַּת צְרוּר וְאֲזַנֵּי חֶרֶס חֲלָקִים, דְּכִיּוֹן
דְּחֲלָקִים הֵם לִיכָא מִשּׁוּם סַכָּנָה, מְקַנֵּחַ בְּאֶזֶן הַחֶרֶס
שֶׁהוּא רְאוּי לְכַסּוֹת בּוֹ פִּי הַכְּלִי; צְרוּר וְעֶשְׂבִּים, יִקַּנֵּחַ
בְּעֶשְׂבִּים אִם הֵם לְחִים, אֲבָל בִּיבְשִׁים אִין מְקַנְחִין מִפְּנֵי
שֶׁהֵם חֲדִים וּמְחַתְּכִין אֶת הַבָּשָׂר.

ו מְקַנְחִין בְּשַׁבַּת בְּעֶשְׂבִּים לְחִים אֲפֹלוּ הֵם מְחַבְּרִים,
וּבְלִבְד שְׁלֹא **(ד)** יִזְיִז; וּמִשּׁוּם מְשִׁתְּמֵשׁ בְּמַחְבֵּר לִיכָא,
דְּלֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּאֵילָן אֲבָל לֹא בְּיָרֵק.

באר היטב (ד) יזיזם. שהם מוקצים:

ז הָיָה צָרִיד לְנִקְבּוֹ וְאִינוּ יָכוֹל לְפָנוֹת, שֶׁרְפוּאָתוֹ

לְמִשְׁמֵשׁ בְּפִי הַטְּבַעַת שְׁמִמְשֵׁמֶשׁ שָׁם בְּצָרוֹר וְהִנְקֵב
נִפְתָּח, לֹא יִמְשֵׁמֶשׁ בְּשַׁבַּת כְּדָרְדָּר שְׁמִמְשֵׁמֶשׁ בְּחֹל, דְּהִינּוּ
שְׂאוּחֵז הַצָּרוֹר בְּכָל הַיָּד, מְשׁוּם (ה) הַשְּׂרֵת נִימִין, אֲלֵא
מְמִשְׁמֵשׁ כְּלֵאחֵר יָד, דְּהִינּוּ שְׂיֶאחֵז הַצָּרוֹר בְּשִׁתִּי
אֲצַבְעוֹתָיו, וּמִמְשֵׁמֶשׁ.

באר היטב (ה) השרת. ואע"ג דמקנחין בחרס ולא חיישינן משום השרת נימין
במשמש בצרור הוי פסיק רישיה תוס'. לא ימשמש בצרור של הקינוח
להחליקו כדרך שהוא עושה בחול משום כתישה אלא כלאחר יד. טור:

ח לְמִשְׁמֵשׁ בְּבִרְזָא בְּפִי הַטְּבַעַת דִּינָה כְּצָרוֹר, שְׁלֵא
יֵאחֲזֵנָה אֲלֵא בְּבִי אֲצַבְעוֹתָיו. וְאֶסוּר לְצֵאת בְּבִרְזָא אֶפְלוּ
תְּחוּבָה (ו) כְּלָה בְּגוּף.

באר היטב (ו) כולה. ומותר לבלוע מרגליות או זהב ולצאת בו לר"ה. מ"א:

ט אֶסוּר לְפָנוֹת בְּשִׁדָּה (ז) נִיר בְּשַׁבַּת, שְׁמָא יָבֵא לְאֲשׁוּוּי
גוּמּוֹת; וְאִם הָיָה שִׁדָּה חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ בְּחֹל אֶסוּר מִפְּנֵי
שְׁדָשׁ נִירוֹ וּמְקַלְקֵל.

באר היטב (ז) ניר. פ"י חרישה ועומד לזריעה:

י אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שְׁמַצְדָּדִין אוֹתָן כְּמִין מוֹשֵׁב חֲלוּל
וְיוֹשְׁבִים עֲלֵיהֶם בְּשָׂדוֹת בְּמָקוֹם הַמֵּיחָד לְבֵית הַכֶּסֶא,

מִתֵּר (ח) לְצַדֵּדוֹ; וְאִף עַל גַּב דְּבַנְיָן עֲרֵאֵי הוּא לֹא גָזְרוּ
בֵּיהּ רַבָּנָן, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

באר היטב (ח) לצדדו. ומ"מ לעשות כמין אוהל אסור ביצה דף ל"ה מ"א.
(ובספר אליהו רבה פוסק דמותר משום כבוד הבריות דמשם לא משמע מידי
וכ"כ הלבוש וכ"מ בטור סי' שט"ו):

סימן שיג - טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת

סעיפים

י

ובו

א (א) פֶּקֶק הַחֲלוֹן, כְּגוֹן: לוֹחַ, או שְׁאֵר כָּל דָּבָר שֶׁסוֹתְמִין
בוֹ הַחֲלוֹן, יְכוּלִים לְסַתְּמוֹ אֶפְלוֹ אִם אֵינוֹ קָשׁוּר וְלֹא
אֲמַרְיָן דְּהוּי כְּמוֹסִיף עַל הַבְּנָן; וְהוּא שֶׁיִּחַשֵּׁב עָלָיו
מֵעָרֵב שַׁבַּת לְסַתְּמוֹ בוֹ. (ב) וְקָנָה שֶׁהִתְקִינוּ לְהִיּוֹת נוֹעֵל
בוֹ, אֵין צָרִיךְ שֶׁיִּקְשְׁרֵנוּ בַּדֶּלֶת וּמִכָּל מְקוֹם דְּמִי לְבַנְיָן
יוֹתֵר מִפֶּקֶק הַחֲלוֹן וְלֹא סָגִי בַּמַּחְשָׁבָה שֶׁיִּחַשֵּׁב עָלָיו
מֵאֲתָמוּל וְצָרִיךְ שֶׁיִּתְקַנְנוּ לְכַךְ; לְרִשׁוּי, הֵינּוּ שֶׁיִּתְקַנְנוּ
לְשֵׁם כְּלִי, שֶׁיִּהְיֶה רְאוּי לְשׁוּם תְּשֻׁמִּישׁ, שֶׁיִּהְיֶה רְאוּי לְהַפִּיךְ
בוֹ זֵיתִים אוֹ לְפָצֵעַ בוֹ אֶגּוּזִים; וְלְרַבְּנּוּ תָם אֵינוֹ צָרִיךְ
שֶׁיִּהְיֶה רְאוּי לְדַבֵּר אַחֵר, אֶלָּא כִּינּוּ שֶׁתְּקַנּוּ וְעָשָׂה בוֹ
מַעֲשֵׂה וְהִכִּינוּ לְכַךְ סָגִי. הַגְּהָ: וּמִקְרִי עַל יְדֵי כֶּךָ כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ
לְהַתֵּר, וּמִתֵּר לְטַלְטְלוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִי שׁ"ח (ס"ב) (בֵּית יוֹסֵף וְהַרְמְבֵּי"ם).
וְנִגְרָר שֶׁהוּא יִתֵּד שְׁנוּעֵלִים בוֹ וְתוֹחֲבִין אוֹתוֹ בְּאַסְקָפָה

למטה ודומה טפי לבנין, לא סגי בהכי ואין נועלים בו אלא אם כן יהא קשור. וכיצד יהא קשור, אם יש בראשו גלוסטרא דהינו שהוא עב באחד מהראשים וראוי לכתש בו שדומה לכלי, סגי אפלו אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות נטל בו, ואפלו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריח הדלת, ואפלו אם החבל ארך ואינו תלוי כלל באויר אלא פלו מנח בארץ; ואם אין בראשו גלוסטרא, אם הוא קשור בדלת עצמה, סגי אפלו בחבל דק שאינו ראוי לנטל בו ואפלו פלו מנח בארץ; ואם אינו קשור בדלת אלא בבריח, צריך שיהא הקשר אמיץ שיהא ראוי לנטל בו, ואפלו הכי אין צריך שיהא תלוי, אלא אפלו פלו מנח בארץ, מתר שאין אסור אלא כששומטו ומניחו בקרון זוית.

באר היטב (א) פקק. ואפי' על ארובה שבגג שרי דמוסיף על אוהל עראי שרי תוס'. הר"י הלוי פסק דקודם שימות המת מותר לסתום החלון שלא תכנס הטומאה לבית אבל אחר מיתתו אסור לסתמו דהוי כמתקן. ודעת המ"א להתיר אפי' אחר שמת עיין שם. ולומר לעכו"ם לסתמו הוי שבות דשבות עיין סי' ש"ז ס"ה ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ס"ה: **(ב) וקנה.** שתחבו אצל הדלת בכותל דמי לנגר קצת אבל קנה שמוסקין בו זתים אעפ"י שנועלין בו מ"מ מקרי מלאכתו לאיסור כ"מ ברמב"ם:

ב כל נגר שאמרנו, מירי שאסקפה גבוה וכשנועץ אותו במפתן אינו נוקב בארץ, אבל אם נפתה האסקפה בענין, שפשמכניס הנגר בחר נוקב **(ג) תחתיו בארץ**, הוי בנין ואסור לנעל בו.

באר היטב (ג) תחתיו. ואם מתחלה עשה חלל בקרקע עקום שהנגר יהיה ראשו שם שאינו מוסיף נקב בארץ אין איסור. עוד נ"ל דאם עושין טבעת של

ברזל באמצע הבריאח ובו אוחזין בשעת פתיחה ונעילה הוי כעושה לו בית יד ומותר אפי' אין קשור ותלוי. ט"ז ע"ש :

ג רחבה שאחורי הבתים, שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר, אם עשה דלת לפתחה או שתולה בה מחצלת של קנים, וכן פרצה שגדרה בקוצים כעין דלת, אם יש להם ציר (פי' ציר נוקבין הדלת וקובעים בו עץ חד כדי להכניסו באדון לכאן ולכאן), או אפלו אין להם עתה ציר אלא שהיה להם ציר, נועלים בהם אפלו הם נגררים בארץ רק שקשרם ותלאם לנעל בהם; ולא חשוב כבונה, שנכר בהם שהוא דלת כיון שהיה להם ציר. הגה: וכל שכן אם יש להם ציר עדן; ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו, כדרך שיתבאר לקמן סי' תקי"ט (בית יוסף). אבל אם אין להם ציר ולא היה להם ציר, אין נועלים בהם אלא אם כן היו גבוהים מן הארץ; ופתח העשוי לכניסה ויצאה תדיר נועלים בו, אפלו לא היה לו ציר מעולם והוא נגרר.

ד דלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקפה התחתונה, וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, (ד) אין נועלים בה אפלו יש לה ציר. הגה: אבל דלת העשויה מקרשים הרבה, שרי אף על פי ששומטים אותה כשפותחה, אם יש לה אסקפה; והוא הדין במקום שנועלים בקרשים הרבה ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניסים בהם הקרשים, שדינם כדלת הואיל (ה) ואינן לוח אחד בכל הדלת (בית יוסף).

באר היטב (ד) אין. וה"ה בפקק חלון אם אין עשוי לפתוח אלא לעתים רחוקות הוי כאוהל קבוע הרא"ש סוף עירובין: (ה) ואינו. והב"ח מיקל אף בלוח אי אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר והרמב"ם מיקל טפי. מ"א:

ה שָׂדֵה תְּבֵה וּמְגֻדֵל שְׁפִתְחֵיהֶן מִן הַצַּד וַיֵּשׁ לָהֶם שְׁנֵי צִירִים אֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה, אִם יֵצֵא הַתְּחִתּוֹן כְּלוּ מִמְּקוֹמוֹ, אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ שָׁמָּה יִתְקַע; אֲבָל אִם יֵצֵא מִקְצָתוֹ, דוֹחֵקוֹ עַד שְׁמֵחֲזִירוֹ לְמִקוֹמוֹ כִּיּוֹן שֶׁהַעֲלִיּוֹן נִשְׁאַר בְּמִקוֹמוֹ בְּקֵל יָכוֹל לְהַחֲזִיר הַתְּחִתּוֹן; אֲבָל כְּשִׁיֵּצֵא הַעֲלִיּוֹן, אָסוּר (ו) אֲפֹלוֹ לְדַחֵקוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ לְמִקוֹמוֹ.

באר היטב (ו) אפילו. מזה יש ללמוד דיש למחות מה שנוהגים בסעודות לסלק החלון על ידי עכו"ם בשבת וזה איסור גדול כיון שהישראל חייב חטאת אסור בעכו"ם משום שבות וכ"ש אותן שלוקחין הקווטיריין מן החלונות ואפי' ישראלים רגילים לעשות כן ואינם יודעים שיש בזה חיוב חטאת. ט"ז:

י מְטָה שֶׁל פְּרָקִים אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ וּלְהַדְקָהּ, וְאִם תִּקַּע חֵיב חֲטָאת; וְאִם הִיא דִּרְכָּה לְהִיּוֹת רְפוּיָה, מִתֵּר לְכַתְּחֻלָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה. וְכֹס שֶׁל פְּרָקִים, מִתֵּר לְפָרְקוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ בְּשֶׁבֶת. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמֵר (ז) שְׂדֵין הַכּוֹס כְּדֵין הַמְּטָה. הַגָּה: וְאִם דִּרְכּוֹ לְהִיּוֹת מְהֻדָּק אֵף עַל גַּב דְּעַכְשָׁיו רְפוּי, אָסוּר (מִמְּוֹנֵי פְכִי"ה וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁר יֵי וְכָל בּוֹ וְכֵן נִרְאֶה דְּבַרֵי הַטּוֹר).

באר היטב (ז) שדין. וה"ה השטענד"ר שבבה"כ שמניחין עליו ספרים אגודה. וכתב המ"א דכוסות שלנו העשוי בחריצים סביב ומהודקים בחוזק לכ"ע אסור וכתב ב"י דרפוי ואינו רפוי ג"כ אסור ומשמע מפוסקים דכל הכלים האלו שרי לטלטלן ולא גזרו אלא במנורה שדרכה להתפרק כמ"ש סוף סימן רע"ט וה"ה כל כיוצא בו אבל דבר שאין דרכו להתפרק שרי בטלטול וכתב

ט"ז הנודות של בדיל שיש לנו שיש בה שריו"ף מאחר שעיקר תשמישו ע"י פירוק תמיד לא מיקרי גמר מלאכה אפי' אם הוא תוקע בחוזק השריו"ף ע"ש :

ז קורה שִׁנְשַׁבְּרָה, מִתֵּר לְסַמְכָה (ח) בְּאַרְכּוֹת הַמָּטָה, שֶׁהֵם כְּלִי לֹא כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה, דָּאִם כֵּן הָיָה לִיהָ בּוֹנָה, אֲלֹא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִרְדַּד יוֹתֵר; וְהוּא שֶׁיְהִיּוּ רְפוּיִים, שֶׁיִּכּוֹל לְטָלֵם כְּשִׁירְצָה אֲבָל אִם מִהֲדַקֵּם שָׁם, אָסוּר.

באר היטב (ח) בארוכות. ועץ בעלמא אעפ"י שהוכן לטלטל אסור לסומכו תחת הקורה דדמי לבונה. מ"א :

ח סִפְסָל שֶׁנִּשְׁמַט אֶחָד מֵרְגְלָיו, אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ לְמְקוֹמוֹ; וְלִהְיֶיחַ אוֹתוֹ צַד הַשְּׁמוּט עַל סִפְסָל אַחֵר, יֵשׁ מִי שֶׁמַּחְמִיר לְאַסֹּר וְעַיִן לְעִיל סִי ש"ח.

ט (ט) התוקע עץ בעץ, בֵּין שֶׁתִּקַּע בְּמִסְמֵר בֵּין שֶׁתִּקַּע בְּעֵץ עֲצָמוֹ עַד שֶׁנִּתְאַחַד, הֵרִי זֶה תוֹלְדֵת בּוֹנָה.

באר היטב (ט) התוקע. וכן התוקע העץ בתוך הקרדום וכן המפרק עץ תקוע חייב משום סותר אם מתכוין לתקן. רמב"ם מ"א :

י חֲצֵר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בְּמִימֵי גְשָׁמִים יָכוֹל לְזָרוֹת בָּהּ תְּבֹן, וְלֹא חָשִׁיב כְּמוֹסִיף עַל הַבְּנִין, וּבִלְבָד שֶׁיִּשְׁנֶה, שֶׁלֹּא יִזְרָה לֹא בָּסֵל וְלֹא בְּקִפָּה אֲלֹא בְּשׂוּלֵי הַקִּפָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּנֶה

וְיָבִיא תָּבֶן עַל שׁוּלְיָהּ דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי שְׁנוּי ; אָבֵל (י) בַּיָּד ,
אָסוּר .

באר היטב (י) ביז. ועיי עכו"ם שרי אם יש בו צורך הרבה בכל מידי שהוא שבות דשבות ט"ז וכתב ב"ח דוקא תבן אבל דבר דמבטל ליה התם אסור דאיכא משום אשוויי גומות. וכתב מ"א נ"ל דוקא הכא שבא לתקן החצר אסור דדמי לבנין אבל בע"א שרי דהא שרי לכסות רוק באפר כמ"ש סוף סי' ש"י כיון שאינו מכוין לבנין:

סימן שיד - דברים האסורים משום

בנין וסתירה בשבת

סעיפים

י"ב

ובו

א אין בְּנֵן וּסְתִירָה בְּכֻלָּם. וְהֵי מִיֵּלִי, שְׂאִינוּ בְּנֵן מִמֶּשׁ כְּגוֹן חֲבִית, **הגה:** שְׂאִינָה מְחֻזְקֵת **(א)** אַרְבָּעִים סָאָה (ת"י ס"י ס"ה), שְׁנֵשְׁבָרָה וְדַבֵּק שְׁבָרִיהָ בְּזַפֵּת, יְכוּל לְשֻׁבָרָה לְקַח מֵה שְׁבִתוּכָה וּבִלְבַד **(ב)** שְׁלֹא יִכּוֹן לְנִקְבָה נֶקֶב יָפָה שְׂיֵהֶיָה לָהּ לְפִתַח, דָּאִם כּוֹן הָוָה לִיה מְתַקֵּן מְנָא ; אָבֵל אִם הִיא שְׁלֵמָה, אָסוּר לְשֻׁבָרָה אֶפְלוּ בְּעֵנֵן שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה כְּלִי. וְאֶפְלוּ נֶקֶב בְּעֵלְמָא אָסוּר לְנִקְבָה בְּה מְחֻדָּשׁ, וְאֶפְלוּ יֵשׁ בְּה נֶקֶב חֻדָּשׁ, אִם לְהִרְחִיבוּ, אָסוּר. **הגה:** וּבִלְבַד שְׂיִתְכּוֹן לְכָד (מְרַדְכֵי פֶרֶק חֲבִית). וְאִם הָיָה סָכִין תִּקְוֶעַ מְעָרֵב שְׁבִת בְּחֲבִית, מִתְּר לְהוֹצִיאוֹ וּלְהַכְנִיסוֹ שְׁהֲרִי אִינוּ מְתַכּוֹן לְהוֹסִיף. **הגה:** וְדוֹקָא שְׁהוֹצִיאוֹ גַם כּוֹן **(ג)** פֶּעַם אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, אָבֵל אִם לֹא הוֹצִיאוֹ מִבְּעוֹד

יום, אָסור דִּהְיוּ פָּסִיק רִישָׁא דְעוֹשָׁה נֶקֶב וּפְתַח לְחֻבֵּית (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י ס"ד).
כְּלִי שֶׁנִּתְרוּעָה, אִם מִתֵּר לְטַל מִמֶּנּוּ חֶרֶס, עֵינָן לְעִיל ס"י ש"ח סמ"ד.

באר היטב (א) ארבעים. היינו אמה על אמה ברום ג' אמות עם הדפנות בלא
עובי הלבזבזים והרגלים וכ"כ הרמב"ם: **(ב) שלא.** כתב הרמב"ם פכ"ג
העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין
בכלים חייב משום מכה בפטיש. העושה נקב בקרקע הבית שיצאו המים חייב
משום בונה. רשד"ם ס"ה: **(ג) פעם.** עיין ט"ז שהאריך והעלה דלצורך גדול
ואין שם ברזא יש לסמוך להתיר אפי' בלא הוציאו מע"ש ע"ש ועיין מ"א:

ב הָיָה בָּהּ נֶקֶב וְנִסְתָּם, אִם הוּא לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים,
אָסוּר לְפַתְחוֹ דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא לְמַטָּה וְכָל כְּבֹד הַיָּיִן עָלָיו
צָרִיד סְתִימָה מְעַלְיָא וְחֹשֵׁיב כְּפוֹתַח מִחֻדָּשׁ; לְמַעְלָה מִן
הַשְּׁמָרִים, מִתֵּר לְפַתְחוֹ.

ג בְּמִקוֹם נֶקֶב יָשׁוּ נֹקְבִין אֶפְלוּ בְּמִקְדָּח (פ"י כְּלִי מִיחַד לְנֶקֶב),
כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַבְּרָזָא. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים דְּלֹא שָׂרִי לְנֶקֶב נֶקֶב
יָשׁוּ אֶלֶּא בְּחֻבֵּית שֶׁל חֶרֶס שְׂאִין הַסְּתִימָה מְהַדְּקַת יָפָה,
אֲבָל בְּחֻבֵּית שֶׁל עֵץ שֶׁמְהַדְּקִים מְאֹד הָעֵץ שֶׁסוֹתְמִים בָּהּ
הַנֶּקֶב וְחוֹתְכִים רֹאשׁוֹ עַל דַּעַת שְׁלֹא לְהוֹצִיאוֹ, וְדַאי
נִרְאָה שֶׁזֶה נֶקֶב חֻדָּשׁ, וְאָסוּר.

ד בְּרָזָא שֶׁבְּחֻבֵּית וַאֲיִן אָדָם יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ, מִתֵּר לְקַח
בְּרָזָא אַחֲרֵת וּלְהַכּוֹת בְּאוֹתָהּ בְּרָזָא לְצַרְדָּה לְשִׁתּוֹת יַיִן
בְּשִׁבְתָּהּ. **הגה:** וּבְלִבְדָּה שְׁלֹא הָיָה הַבְּרָזָא הָרֹאשׁוֹן נֶגְדַּת הַשְּׁמָרִים (כמ"ש ס"ב)
(בית יוסף בשם שבולי לקט).

ה מתר לתן קנה חלול בחבית או ברזא (ש"ל מרדכי) להוציא יין אף על פי שלא היה בו מעולם, אבל לתן עלה של הדס בנקב שבחבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרדך שם, לא, דגזרינן שלא יתקן מרזב ליינו שיפל היין לתוכו וילך למרחוק, דכשלוקח העלה ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב, ולא דמי לברזא או קנה שאינו עושה בו שום מעשה. **הגה:** ויש מתירים אפלו בעלה של הדס במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמא יקטם (הרא"ש סוף פרק חבית וטור).

ו מתר להתיז (ד) ראש החבית בסוף דלאו לפתח מכון, כיון שמסיר ראשה; אבל לנקבה בצדה, בין של חבית בין של מגופה, אסור אפלו ברמח שעושה נקב גדול; ואינו דומה לפתח דכיון דהוי מצדה ודאי לפתח מכון. ולקב המגופה למעלה, מתר, דלאו לפתח מכון, שאין דרדך לעשות פתח למעלה אלא נוטל כל המגופה.

באר היטב (ד) ראש. אפי' בחבית שלימה אפי' להתיז גוף החבית עם המגופה ט"ז מ"א. (כתב רש"ל דוקא משום אורחים מותר וכן משמע בש"ס) בתוספתא פ"ט קורע אדם מעל פי חביות של יין ובלבד שלא יכוין לעשות זינוק פי מרזב:

ז חותמות שבכלים, כגון: שדה, תבה ומגדל שהכסוי שלהם קשור בהם בחבל, יכול להתירו או לחתכו בסכין או להתיר קליעתו; ודוקא כעין קשירת חבל וכיוצא

בו ; אַבֵּל פּוֹתַחַת שֶׁל עֵץ וְשֶׁל מִתְּכָת, אָסוּר לְהִפְקִיעַ
וּלְשַׁבֵּר דְּבִכְלִים נְמִי שֶׁיֵּד בְּנֵן גְּמוּר וְסִתְיָרָה. וּמִטַּעַם זֶה
אָסוּר לְהִסִּיר הַצִּירִים שֶׁקּוֹרִים גּוּזִי"ש שֶׁאַחֲרֵי הַתִּיבָה
אִם נֶאֱבַד הַמִּפְתָּח, וַיֵּשׁ מִתִּירִים בָּזוּ. (ה) וּשְׁבִירַת
פּוֹתַחוֹת שֶׁל תְּבוֹת, יֵשׁ מִתִּיר וַיֵּשׁ אוֹסֵר, וַיֵּשׁ לְהַתִּיר (ו)
עַל יְדֵי עֲכוּ"ם.

באר היטב (ה) ושבירת. עיין ט"ז : (ו) ע"י עכו"ם. ורש"ל פ"ד דביצה ס"ט
כתב דוקא בהפסד מרובה או נחפז הרבה לצורך מצוה אבל בסכין או במחט
שרי לפתוח. מ"א :

ח חוֹתְלוֹת (פ"י מִיַּי כְּלִים) שֶׁל תְּמָרִים וְגִרוּגָרוֹת, אִם הִכְסוּי
קְשׁוּר בְּחֶבֶל, מִתִּיר וְסוֹתֵר שְׂרִשְׁרוֹת הַחֶבֶל וְחוֹתֵד אֶפְלו
בְּסַכִּין, וְאֶפְלו גּוּפָן (ז) שֶׁל חוֹתְלוֹת, שֶׁכֵּל זֶה כְּמוֹ שֶׁשׁוּבֵר
אֶגוּזִים אוֹ שְׁקָדִים כְּדֵי לְטַל הָאֵכֶל שֶׁבָּהֶם.

באר היטב (ז) של חותלות. אבל כלי גמור אסור. מ"א :

ט מִתֵּר לְהִפְקִיעַ וְלַחְתֵּד קְשָׁרֵי הַשְּׁפוּד שֶׁקּוֹשְׁרִים בְּטָלָה
אוּ בְּעוֹף הַצְּלוּיִים.

י חוֹתְמוֹת שֶׁבְּקֶרְקַע, כְּגוֹן דָּלַת שֶׁל בּוֹר שֶׁקְשׁוּר בּוֹ חֶבֶל,
יְכוּל לְהַתִּירוֹ דָּלְאוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא הוּא, שֶׁהָרִי עוֹמֵד
לְהַתִּיר ; אַבֵּל לֹא (ח) מִפְּקִיעַ וְחוֹתֵד, מִשּׁוּם סִתְיָרָה ;
וְדוּקָא כְּשֶׁעָשׂוּי לְקִים עַל מְנַת שֶׁלֹּא לְהִסִּירוֹ בְּשַׁבָּת, אַבֵּל

אם אינו עשוי לקיים (ט) כָּלֵל, מִתֵּר. וּמִטַּעַם זֶה מִתֵּר לְהַסִּיר דָּף שְׁמִשְׁיָמִין אוֹתוֹ לְפָנֵי הַתְּנוּרָה וְשׁוֹרְקִין אוֹתוֹ בְּטֵיט, שְׂאִינוֹ עֲשׂוֹי לְקִיּוּם וְעֵין לְעֵיל סִי רַנִּיט.

באר היטב (ח) מפקיע. פ"י מתיר קליעתו: (ט) כלל. וחבית קטנים של מרקחת אסור להסיר החשוקים שהרי עשויים לדבק שברים זה בזה ויש להתיר ע"י עכו"ם ובקישור חבלים אפ"י ע"י ישראל מותר. כנה"ג מ"א:

יא אָסוּר (י) לִתֵּן שְׁעוֹה אוֹ שְׁמֹן עֵב בְּנֶקֶב הַחֲבִית לְסַתְּמוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַרְח, (פ"י הַעֲרוֹדֶה סִיכָה מְשִׁיחָה טִיחָה מְרִיחָה שְׂיֵעָה עֲנָן א' הוּא), אֲבָל בְּשָׂר דְּבָרִים, דְּלִית בָּהוּ מְשׁוּם מְרוּחַ, הוֹאִיל וְאִין הַיִּין יוֹצֵא אֶז (פִּית יוֹסֶף), מִתֵּר. וְאִם הָיָה הַיִּין יוֹצֵא דָּרָד הַנֶּקֶב, (יא) אָסוּר לְסַתְּמוֹ וְאֶפְלוּ לִתֵּן בּוֹ שׁוּם דָּרָד הַעֲרָמָה לומר שְׂאִינוֹ מְכוּן אֶלָּא לְהַצְנִיעוֹ שָׁם. וְאִם הוּא (יב) תִּלְמִיד חֶכֶם, מִתֵּר לוֹ לְהַעֲרִים בְּכָד.

באר היטב (י) ליתן. ואסור לחמם הנרות של שעה ביי"ט כדי להדביקם במנורה דהוי ממרת. ובס' זכרונות אוסר ליגע בשעוה בשבת וביי"ט שמא יבא למרח (וכתב ראב"ן בסי' ש"פ דחלב ושומן דינם כשעוה): (יא) אסור. ולסתום בעץ מותר בדה"ב. מ"א: (יב) ת"ח. נ"ל אף דהאידינא דאין לנו ת"ח וכמ"ש בסוף סי' של"ט מ"מ דין זה שרי הואיל והרמב"ם ס"ל דהערמה זה מותר לכל אדם. ופשוט בשעוה דאם מרח חייב חטאת או בשמן דגזרינן אטו שעוה. אפ"י לת"ח אסור להערים אפ"י בהנחה בעלמא מ"א. כתב הרמב"ם הבונה ע"ג כלים פטור דמה שנתנו קרשים על גבי אדנים לא הוה בנין בכלים דאדנים כקרקע הם:

יב סָכִין שֶׁהוּא תָּחוּב בְּכֹתֵל שֶׁל עֵץ מְבַעוֹד יוֹם, אָסוּר לְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבַּת כִּיּוֹן שֶׁהוּא דָּבָר מְחַבֵּר; אֲבָל אִם הוּא

תָּחוּב בְּסִפְסָל, וְכֵן בְּכָל דְּבַר תְּלוּשׁ, מִתֵּר לְהוֹצִיאֹ. הַגָּה:
וְאִם דְּצָה וְשִׁלְפָה מִבְּעוֹד יוֹם, בְּכַתָּל, שְׂרִי (בֵּית יוֹסֵף) (עֵסֵסִיא).

סימן שטו - דברים האסורים משום אהל בשבת

סעיפים

י"ג

ובו

א אָסוּר לַעֲשׂוֹת אֶהֱל בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֲפֹלוּ הוּא עֲרָאִי;
וְדוֹקָא גַּג, אֲבָל מְחֻצוֹת מִתֵּר; וְאִין מְחֻצָּה אֲסוּרָה אֶלָּא
אִם כֵּן נַעֲשִׂית לְהַתִּיר סִפָּה אוֹ לְהַתִּיר טְלָטוּל. הַגָּה: אֲבָל
מְחֻצָּה הַנַּעֲשִׂית לְצַנִּיעוֹת בְּעֶלְמָא, שְׂרִי (טוֹר); וְלָכֵן מִתֵּר לְתַלוּת וְיִלוּן לְפָנֵי
הַפֶּתַח, אֶף עַל פִּי שְׂקִבּוּעַ שָׁם (אוֹר זְרוּעַ וּבֵית יוֹסֵף); וְכֵן **(א)** פְּרָכַת לְפָנֵי אֲרוֹן
הַקֹּדֶשׁ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶהֱל בְּגַג טַפַּח (בֵּית יוֹסֵף וְכָל בּוֹ); וְכֵן מִתֵּר לַעֲשׂוֹת
מְחֻצָּה לְפָנֵי הַחֲמָה אוֹ הַצְּנָה אוֹ בְּפָנֵי הַנְּרוֹת שֶׁלֹּא יִכָּבֵה אוֹתָן הָרוּחַ (מְרַדְכֵי
רִישׁ פִּי פִירָה); אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְחֻצָּה בְּפָנֵי אוֹר הַנֵּר כְּדֵי שְׂיִשְׁמַשׁ **(ב)** מִטָּתוֹ
(דְּבַרֵי עֲצָמוֹ), וְכֵן לְפָנֵי סְפָרִים כְּדֵי לְשַׁמֵּשׁ אוֹ לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו, אִם לֹא שְׁהִיָּה
מִבְּעוֹד יוֹם טַפַּח שְׂאֵז מִתֵּר לְהוֹסִיף עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת (מְרַדְכֵי רִי"פ פִּירָה).

באר היטב (א) פרוכת. זהו פשיטא דשרי כיון שיש בלא"ה דלת לארון
והפרוכת אינו תלוי אלא לצניעות עיין ב"י ועיי בתשו' פנים מאירות ס"י ל'
שכתב דאפי' אין דלתות לאה"ק מותר ע"ש ונ"ל פשוט דמותר לתלות בשבת
סדינים המצויירים לנוי אע"פ שקבועים שם כיון שאין עשויים שם למחיצה.
מ"א: **(ב) מטתו.** כיון דבא להתיר האיסור דאסור לשמש בפני אור הנר או
ספרים. ובהלק"ט ח"יב ס"י ר"יו והט"ז ס"י תקי"ד ס"ק ב' מתירים ע"ש. ועכ"פ
זהו פשוט שיוכל לכסות הספרים בבגדים שני כסויים דאין זה מקרי מחיצה
וכן מותר לו לכפות כלי על הנר כמ"ש ס"י ש"י ס"יו ט"ז. וכתב המ"א ונ"ל
לדקדק מלשון המרדכי שכתב שמהר"ם עשה בכל לילה מחיצה י"ט גבוה לפני
הספרים וכו' משמע אע"פ דהספרים היו עומדים מגולין למעלה מהמחיצה
שרי דה"ל כאילו הוא ברשות אחר וכמ"ש ס"י ע"ט ס"ב ולכן אסור לעשותה

בשבת דבזה עושה רשות בפ"ע וגם צריך לקשור שלא יהא הרוח מניד אותו כמ"ש סי' תר"ל סי"י אבל כשתולה המחיצה נגד כל הספרים שאין מגולין כלל פשיטא דאפילו אין גבוה י' שרי מידי דהוי אכיסוי בעלמא ולכן מותר לעשותו בשבת דאין עשויה למחיצה אלא לכיסוי בעלמא ולצניעותא. וה"ה בנר נמי דינא הכי אם עושה מחיצה גבוה י' והוא נראה למעלה מהמחיצה אסור לעשותו בשבת עיין סי' ר"מ סי"א. אבל אם תולהו שלא יראה הנר שרי דה"ל ככסוי בעלמא. ופשוט דאם היה מחיצה בולטת מן הצד לפני הספרים רחב טפח מותר לתלות סדין לפניו דה"ל תוספת אוהל עכ"ל ועי' באה"ע סי' כ"ה מש"ש:

ב עֲצִים שְׁתוּקְעִין רֵאשׁוֹן הָאֶחָד בְּדָפֵן (ג) הַסְּפִינָה וְכוּפְּפִין רֵאשׁוֹן הַשְּׁנִי בְּדָפֵן הַשְּׁנִי שֶׁל הַסְּפִינָה, וּפּוֹרְסִין מִחֻצָּת עֲלֵיהֶם לְצֵל, אִם יֵשׁ בְּרַחְבּוֹן טַפַּח, אוֹ אֶפְלוֹ אֵין בְּרַחְבּוֹן טַפַּח אִם אֵין בֵּין זֶה לְזֶה ג' ט, חֲשִׁיבִי כְּאֵהֶל וּמִתֵּר לְפָרֶס עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת מִחֻצָּת, דְּהוּי לִיהַ תּוֹסֶפֶת אֵהֶל עֲרָאֵי וְשָׂרֵי; וּמִטַּעַם זֶה מִחֻצָּת פְּרוּסָה כְּדִי טַפַּח, מִתֵּר לְפָרֶס שְׂאֵר הַמִּחֻצָּת בְּשַׁבָּת. וְטַפַּח שְׂאֵמְרוֹ, חוּץ מִן (ד) הַכְּרִיכָה.

באר היטב (ג) הספינה וכו'. מה שיש נותנים חשוקים של עץ על עריסת התינוק ונותנים עליה סדין אסור לעשות אא"כ עשויה כמ"ש פה. מ"א: (ד) הכריכה. פי' שאין סיבוב העיגול בחשבון הטפח אלא מה שיש חוץ לעיגול ועיין ט"ז:

ג מִטָּה, כְּשֶׁמַּעֲמִידִים אוֹתָהּ, אָסוּר (ה) לְהַנִּיחַ הַרְגְּלִים תְּחִלָּה וּלְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם הַקְּרָשִׁים; אֶלָּא יִשִּׁים הַקְּרָשִׁים תְּחִלָּה בְּאֹוִיר, וְאַחַר כֵּן הַרְגְּלִים תַּחְתֵּיהֶם. וְהֵנִי מִיָּלִי כְּשֶׁהַרְגְּלִים הֵם דְּפִים מְחַבְּרִים, כְּמוֹ דְּפִי הַתְּבָה, אֲבָל

רְגֵלִים שֶׁל מְטוֹת שְׁלָנוּ, וְכֹן רְגֵלֵי הַשְּׁלָחוֹ, מִתֵּר (ו) בְּכָל גְּוֹנָא.

באר היטב (ה) להניח. ותיבה רחבה שיש עליה כפורת אם אינה קבוע בצירים אסור להניח עליה בשבת אע"ג דאינו קבוע כלל ואינה עשויה אלא לפתח בעלמא אסור כמ"ש סי' י"ג. מ"א: (ו) בכל גוונא. דאין אהל בלא מחיצות אע"ג דמחצלת אסורה בלא מחיצות כמ"ש בס"ב התם עיקר כוונתו לעשות אהל לצל אבל בנין עראי כזה לא מקרי אפילו אהל בלא מחיצות הרא"ש פ"ד דביצה. ולפי"ז אפשר דאסור לסתום הכירים שלנו בכסת עבה שמשמין על המוט דהוי בנין חשוב כיון שכוונתו לסתום הנקב ולא הוי מוסיף דשרי ריש סי' ש"יג דהכא יש לו מחיצות בפ"ע וה"ל אהל בפ"ע ועמ"ש סוף הסי' וסי' תר"מ ס"ד בהג"ה ועיין סי' ש"א סעיף מ'. מ"א:

ד מְטָה שֶׁהִיא מְסוּרָגָת, (פ"י נְאֻרָגָת) בְּחֻבָּלִים, אִם יֵשׁ בֵּין חֻבָּל לְחֻבָּל ג"ט, אָסוּר לְפָרֵס עָלֶיהֶן סָדִין מְשוּם דְּעֵבִיד אֶהְלָא; וְכֹן אָסוּר לְסַלֵּק בְּגַד הַתְּחִתּוֹן מֵעָלֶיהָ מְשוּם דְּקָא סֵתֵר אֶהְלָא; וְאִם הָיָה עָלֶיהָ פֶּר אוֹ כֶּסֶת אוֹ בְּגָד פְּרוּס מְעַרְבֵי שַׁבָּת, כְּשֶׁעוֹר טַפַּח, מִתֵּר לְפָרֵס בְּשַׁבָּת עַל כָּל הַמְטָה.

ה כֶּסֶא הָעֲשׂוּי פְּרָקִים, וְכֶשֶׁרוֹצִים לִישֵׁב עָלָיו פּוֹתְחִין אוֹתָהּ וְהַעוֹר נִפְתָּח, וְכֶשֶׁמְסִירִים אוֹתוֹ סוּגְרִים אוֹתוֹ וְהַעוֹר נִכְפָּל, מִתֵּר (ז) לְפִתְחוֹ לְכַתְחֻלָּה.

באר היטב (ז) לפתחו. דלא עביד מידי אלא ליתובי בעלמא רש"י. ומה"ט שרי להעמיד החופה ולסלקה. וה"ה הדף שקבוע בכותל שבבה"כ שמניחים עליו ספרים מ"א וכ"כ בטל אורות:

ז כְּשֶׁמִסְדְּרִים חֲבִיּוֹת זֹה עַל גֵּב זֹה, אַחַת עַל גְּבֵי שְׁתֵּימָּס, אוֹחֵז בְּיָדוֹ הַעֲלִיּוֹנִים וְיִסְדֵּר הַתְּחַתּוֹנוֹת תְּחַתֵּיהָ; אֲבָל לֹא יִסְדֵּר (ח) הַתְּחַתּוֹנוֹת תְּחַלָּה וְיִנְיַח הַעֲלִיּוֹנָה עֲלֶיהָ.

באר היטב (ח) התחתונות. דעביד אוהל וכתב הט"ז דנ"ל דה"נ צריך לאויר שביניהם ע"ש:

ז מִתֵּר לְהֵנִיחַ סֵפֶר אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד עַל גְּבִיהָן. **הגה:** הוֹאִיל וְאִינוּ צָרִיךְ (ט) לְאֹוִיר שְׁתְּחַתֵּיהָן (טור וְר"ן ר"פ תולין והמג"י פכ"ב).

באר היטב (ט) לאויר. מזה הטעם נמי שרי לפרוס מפה על השלחן וקצוות המפה תלויות למטה מן השלחן מכל צד דאין בזה משום אוהל כיון דאין צריך לאויר שתחת השלחן ועוד כיון שמה שהונח על השלחן אין בו אהל מותר גם היוצא ממנו וכמ"ש בסמוך לענין סדין היוצא חוץ למטה ושמעתי מי שמחמיר בזה הוא מפריז על מדותיו. ט"ז ועיין סי' רס"ב:

ח כָּל אֶהָל מְשֻׁפָּע, שְׂאִין בְּגִגּוֹ טַפַּח וְלֹא בְּפָחוֹת מִג' סָמוּךְ לְגִגּוֹ רַחֵב טַפַּח, הָרִי זֶה אֶהָל עֲרָאִי וְהַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְכַתְּחַלָּה בְּשֶׁבֶת, (י) פְּטוֹר.

באר היטב (י) פטור. אבל אסור ועיין סעיף י"א:

ט מְשֻׁמֶרֶת שְׁתּוֹלִין אוֹתָהּ לְתֵת בָּהּ שְׂמָרִים לְסַנְּנֹן

וּמִוֹתְחִין פִּיהָ לְכָל צַד, חָשׁוּב עֲשִׂית אֶהֱל וְאָסוּר (יא) לְנִטּוֹתָהּ.

באר היטב (יא) לנטוטה. כי הוא אהל על חלל הכלי ועיין מ"א ועיי ס"ח ובכנה"ג וביד אהרן:

י טְלִית (יב) כְּפוּלָה שְׁהִיו עָלָיו חוּטִין שְׁהִיתָה (יג) תְּלוּיָהּ בָּהֶם מֵעָרַב שֶׁבֶת, מִתָּר (יד) לְנִטּוֹתָהּ וּמִתָּר לְפָרְקָהּ, וְכֵן (טו) הַפְּרָקֶת.

באר היטב (יב) כפולה. שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ב"י ומ"מ ועס"ח אבל אי איכא בו טפח לא מהני חוטין. מ"א: (יג) תלויה בהם. פ"י שתולה אותו על המוט מקופל: (יד) לנטוטה. פ"י שע"י החוטין מושך אותה והוי כמוסיף על אהל עראי: (טו) הפרוכת. פ"י אף הפרוכת שרי אע"פ שלא היו עליה חוטין משום דאין אהל אלא העשוי כעין גג מ"א. ומשמע דאם עשוי להתיר לא מהני חוטין עס"א. מ"א:

יא כָּלֵת חֲתָנִים, שְׁאִין בְּגָגָה טַפַּח וְלֹא בְּפָחוֹת מִגִּי סָמוּךְ לְגָגָה רַחֵב טַפַּח, הוֹאִיל שְׁהִיא (טז) מְתַקֶּנֶת לְכַךְ, מִתָּר לְנִטּוֹתָהּ וּמִתָּר לְפָרְקָהּ; וְהוּא שְׁלֹא תִּהְיֶה (יז) מְשַׁלְּשֶׁלֶת מֵעַל הַמָּטָה טַפַּח.

באר היטב (טז) מתוקנת. פ"י שהכינה לכך דומיא דפקק החלון בסיי ש"יג. אבל אם אינה מתוקנת לכך אסור וכמ"ש ס"ח. מ"א: (יז) משולשלת. כיון שהכילה פרוסה לצל ה"ל מטה העשויה כעין גג באמצע כילה אבל מטה דידן שאין כילה עליה אע"ג דנחתה סדינים מפוריא טפח לית לן בה. מ"מ ר"ן רשב"א ועט"ז ס"ק ח':

יב הַנוֹטָה פְּרֻכָּת וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, צָרִיךְ לִזְהַר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶהֱל בְּשַׁעַה שְׁנוּטָה; לְפִיכָךְ אִם הִיא פְּרֻכָּת (יח) גְּדוּלָּה, תּוֹלִין אוֹתָהּ (יט) שְׁנַיִם אֲבָל אֶחָד אָסוּר. וְאִם הִיְתָה כְּלָה שְׂיֵשׁ לָהּ (כ) גַּג, אֵין מוֹתְחִין אוֹתָהּ וְאֶפְלוּ עֲשָׂרָה, שְׂאֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִגְבֶּה מֵעַט מְעַל הָאָרֶץ וְתַעֲשֶׂה אֶהֱל עֲרָאֵי.

באר היטב (יח) גדולה. עיין בגינת ורדים כלל ג' סימן כ"ו: (יט) שנים. דיכולין לתלותה כאחד שלא תתקפל ונ"ל דמטעם זה נהגו קצת לזוהר שלא לתלות הפרוכת בשבת. מ"א: (כ) גג. צ"ל שתפורה כעין שפה סביבה:

יג בְּגַד שְׁשׁוּטְחִין עַל פִּי הַחֲבִית לְכִסּוֹת, לֹא יִשְׁטַחְנוּ עַל פְּנֵי כְּלוּ, מְשׁוּם (כא) אֶהֱל, אֶלֹּא יִנִּיחַ קֶצֶת מִמֶּנּוּ מְגֻלָּה; וְהֵנִי מִיְלֵי כְּשֶׁהַכּוּבָא, (פ"י כ"ל), חֲסֵרָה טַפַּח; אֲבָל אִם אֵינָה חֲסֵרָה טַפַּח, מִתֵּר דָּאֵין כָּאן אֶהֱל.

באר היטב (כא) אוהל. ואע"ג דשרי להחזיר הקדירה ע"ג כירה בשבת ולא חיישינן משום אוהל הואיל והמחיצות כבר עשויות י"ל הואיל והכובא רחבה יותר מדאי נעשה כאוהל ר"ן ותוס'. וכתב הט"ז דלפ"ז דבכלי שייך בו משום אהל כשמכסין וא"כ צריך לזוהר בתיבות קטנות שקורין שקאטלי"ן שיש להם כיסוי שאינה מקושרת שם רק בשעה שצריך לה מושך הכיסוי כולה ואח"כ מחזירה שצריך לזוהר שלא להמשיך כל הכסוי בשעה שפותחו דהוי סותר אוהל וכן בשעה שמחזירו עושה אהל ולפי מ"ש התוס' דוקא בכובא אסור לפי שהוא רחב הרבה אין לאסור בזה אבל לפי מ"ש כל שהוא צריך לכסותו אסור יש איסור גם בשקאטלי"ן אם יש חלל טפח ולא ראיתי נוהרין בזה אבל לפי הנלע"ד עיקר דלא אסרו חכמים בכיסוי משום אוהל אלא אם אין מיוחד לכך כההיא דכובא שנוטל בגד מעלמא ומכסה על החבית משא"כ בכיסוי המיוחד לכך ודרכו בכך תמיד לא מיחזי כעביד אהל ומש"ה בהחזרת קדידה ע"ג כירה שרי דדרכו תמיד בכך וכן בכל כיסוי כלי שאין עושה מחיצות בשבת רק הכיסוי לחוד עכ"ל ע"ש ועיין בגן המלך ס"י ל"ד וביד אהרן. וכתב הר"ן שכל אהל ככילה שיש בגגה טפח או בפחות מג' סמוך לגגה טפח אוהל

סימן שטז - צידה האסורה ומתרת בשבת (ושלא ישפסף הרק)

ובו

י"ב

סעיפים

א הַצָּד צְפוּר דְרוּר לְמַגְדֵּל שֶׁהוּא נֶצוּד בּוֹ, וְשֶׁאֵר צְפָרִים, וְצָבִי, לְבֵית אֹ אוֹ לְבֵיבָר שֶׁהֵם **(א)** נֶצוּדִים בּוֹ, חֵיב; וְאִם אֵינוֹ נֶצוּד בּוֹ, פְּטוּר אֶבֶל אֶסוּר.

באר היטב (א) ניצודים. לאפוקי בית גדול שאין יכולין לתפשו וכן אם החלונות פתוחים אין צפור ניצוד בו ט"ז. והשולה דגים מן הים לתוך ספל של מים הוי צידה והצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאסר בה. מ"א:

ב צָד צָבִי יֵשֵׁן אֹ אוֹ סוּמָא, חֵיב; חֵיב אֹ אוֹ חוֹלָה אֹ אוֹ זָקוּן, פְּטוּר. **הגה:** הַמְשִׁסָּה פְּלֶב אַחַר **(ב)** חֵיב בְּשִׁבְתָּ, הָוִי צִידָה (כ"ב); וְיֵשׁ אֹמְרִים דָּאָף בְּחַל אֶסוּר לְצוּד בְּכָלְבִים, מְשוּם **(ג)** מוֹשֵׁב יְלָצִים (תְּהֵלִים א, א) (אזר זרוע גמי ע"א דף י"ח).

באר היטב (ב) אחר חיה. כ"כ הכלבו. וז"ל הרמב"ם המשלח כלבים שיצודו צבאים וברח הצבי מפני הכלב והיה הוא רודף אחר הצבי או שעמד בפניו ומבהילו עד שהגיעו הכלב ותפסו חייב וה"ה בעופות עכ"ל משמע דאם לא עושה בעצמו מעשה פטור והכל בו לאיסורא בעלמא קאמר מ"א (ובס' אליהו רבה הוכיח דהוי איסור דאורייתא. וכתב בתשוב' רי"ט סי' רמ"ה ראה צבי

ואמר לו תא ניא תא ניא ולא עשה בו מעשה ולא הכניסו למקום המשתמר וישב שם עד הערב אין כאן בית מיחוש כיון שלא נגע בו): (ג) מושב. ואינו זוכה לשמחת לויתן ד"מ א"ז וכ"כ במ"ר פ' שמיני:

ג כָּל שֶׁבְּמִינוּ נְצוּד, חֲבִיב עָלָיו; אֵין בְּמִינוּ נְצוּד, פְּטוֹר אֲבָל אָסוּר. הֶלְכָּךְ, זְבוּבִים אֶף עַל פִּי שְׂאִין בְּמִנָּן נְצוּד, אָסוּר לְצוּדָן. **הגה:** וְלָכֵן יֵשׁ לְזָהָר שְׁלֵא לְסָגֵר תְּבָה קְטַנָּה, אוֹ לְסַתֵּם כְּלִים שְׁזָבוּבִים בּוֹ בְּשֶׁבֶת, דְּהֵינּוּ פְּסִיק רִישִׁיהָ שֶׁיִּצוּדוּ שָׁם (בה"ת ומרדכי סוף פֶּרֶק פִּירָה וְאָגוּר). וְיֵשׁ מְקַלֵּין בְּמִקוֹם שְׂאֵם יִפְתַּח הַכְּלִי לְטֹלֵם מְשָׁם, (ד) יִבְרָחוּ (טור).

באר היטב (ד) יברחו. והב"ח פסק להחמיר וכן עיקר מ"א. וט"ז העלה הא דיש להקל דוקא בספק אם יש שם זבובים וא"צ לדקדק אחר זה ויכול להסגיר התיבה בלי בדיקה אם יש שם זבובים וכ"ש אם יפריח פעם א' ולא חיישינן שמא נשאר עוד אבל אם רואה בודאי שיש שם זבובין יפריח מה שנראה בעיניו ואין חשש יותר עכ"ל ע"ש:

ד פּוֹרְסִין מִחֻצָּת עַל גְּבֵי הַכּוֹרֶת, (מְקוֹם שְׁמֵתִכְנָסִים בּוֹ הַדְּבוּרִים לְעִשׂוֹת דְּבִשׁ), וּבִלְבָד שְׁלֵא יִכּוֹן לְצוּד, וְגַם הוּא בְּעֵנָן שְׂאִינוּ מִכָּרַח שְׂיֵהִיו נְצוּדִים, כִּי הֵיכִי דְלֵא לְהֵי פְּסִיק (ה) רִישִׁיהָ.

באר היטב (ה) רישיה. אע"ג דדבורים אין במינן ניצוד וכ"כ מהרש"א וב"ח וא"כ ליכא איסור דאורייתא אפ"ה אסור פסיק רישיה. ואם יש בו חור קטן אך אינו נראה שרי דלא הוי פסיק רישיה תוספות ביצה ועיין במהרש"א שם. הפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנס חיה לתוכה חייב אבל אם נכנס אח"כ לתוכה פטור אבל אסור שאינו יודע אם יצוד אם לאו תוספות דף י"ז. וני"ל דמה"ט אסור להעמיד בשבת המצודה לצוד בו עכברים. מ"א:

ה צָבִי שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו, חָיִב; נָעְלוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִים; אִין אֶחָד יָכוֹל לְנַעֵל, וְנָעְלוּ שְׁנַיִם, (ו) חֲיִיבִים. הַגְּהֵ: וְאִם הִפְתַּח כְּבֹר מְגַפֵּף, מִתֵּר לְנַעֵלָה בְּמִנְעוּל (ר"ן פ' הַאֲוֶרָג וְהַמְּגִיד פ"י).

באר היטב (ו) חייבים. ואם אחד אינו יכול והאחד יכול היכול חייב והשני הוי מסייע ואין בו ממש ופטור רמב"ם פ"א. מותר לפתוח הבית מפני הצבי או לפרקו ממצודתו ובלבד שלא יטלטלנו. מ"מ. נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרה עד שתחשך גמרא ועיין מ"א:

י יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וּמְלֹאוֹ, יָכוֹל הַשְּׁנַיִ לְיֹשֵׁב בְּצִדּוֹ; וְאִפְלוּ אִם עָמַד הָרֵאשׁוֹן וְהִלְךְ לוֹ, הַשְּׁנַיִ פְּטוּר וּמִתֵּר; וְהָרֵאשׁוֹן, חָיִב.

ז הֵצֵד נְחָשִׁים וְעִקְרָבִים בְּשַׁבָּת, אוּ שְׂאֵר רְמָשִׁים הַמְּזִיקִים, אִם לְרַפּוּאָה, חָיִב; וְאִם בְּשִׁבִיל שְׂלֵא יִשְׁכְּנוּ, מִתֵּר.

ח שְׂמוּנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הֵצֵדוּ חָיִב וְהַחוּבֵל בָּהֶם, אִף עַל פִּי שְׂלֵא יֵצֵא מֵהֶם דָּם אֶלָּא נֶצְרַר תַּחַת (ז) הָעוֹר, חָיִב; וְשְׂאֵר (ח) שְׂרָצִים, אִינוּ חָיִב הַחוּבֵל בָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן יֵצֵא מֵהֶם דָּם, וְהֵצֵדוּ לְצַרְדָּ, חָיִב; שְׂלֵא לְצַרְדָּ, אוּ סִתָּם, (ט) פְּטוּר אֲבָל אֲסוּר, וְלִהְרַמְּבִ"ם חָיִב.

באר היטב (ז) העור. י"א דחובל חייב משום מפרק שהוא תולדה דדש ואע"ג דאין דישה אלא בגדולי קרקע בהמה מקרי גדולי קרקע ואינו חייב עד שיצא דם כגרוגרת ממקום למקום וי"א משום צובע וי"א מפני נטילת נשמה שבאותו מקום ולזה הסכימו רוב המפרשים ובחובל באדם או בבהמת חבירו דרך נקמה הרמב"ם מחייב שעושה נחת רוח ליצרו והראב"ד פוטר ע"ש ועיין במ"א סימן רע"ח משי"ש וה"ה בקורע פליגי ונ"ל דחובל לרפואה חייב לכ"ע עיין סי' שכ"ח ס"א: **(ח) שרצים.** כיון שעורן רך במהרה נצרר הדם אע"פ שאין שם חבורה: **(ט) פטור.** דהוי מלאכה שא"צ לגופה. העלה דג מן הספל של מים והניחו עד שיבש כסלע בין סנפיריו חייב משום נטילת נשמה דשוב אינו יכול לחיות רמב"ם גמ'. וא"כ צריך לזהר שלא יצוה לעכו"ם ליטול דג מן החבית של מים אע"פ שירא שימות. מ"א:

ט (י) פרעוש, הנקרא ברגו"ת בלשון ערב, אסור (יא) לצודו אלא אם כן הוא על בשרו (יב) ועוקצו, ואסור (יג) להרגו. **הגה:** ואף לא ימללנו בידו, שפא יהרגנו, אלא יטלנו בידו, ויזרקנו (ר' ירוחם נייב ח"י). אבל כנה, מתר להרגה; והמפלה בגדיו מכפנים, (יד) לא יהרגם אלא מוללן בידו וזורקו; אבל המפלה ראשו, מתר להרגם.

באר היטב (י) פרעוש. היינו השחורה הקופצת ופרה ורבה דילפינן ממשכן. אלים מאדמים מה אלים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה לכך חייבים על הריגת הפרעוש אבל כינה הלבנה אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת האדם אין חייבים על הריגתה אלא אסור מחמת גזירה שמא יהרוג פרעוש ועיי' בתשו' חות יאיר סי' קס"ד: **(יא) אסור לצודו.** אבל אין חייב על צידה כיון דהוי דבר שאין במינו ניצוד: **(יב) ועוקצו.** משמע דאם הוא על בשרו ואינו עוקצו או שהוא על חלוקו מבפנים אסור לצודו אבל י"א דמותר ליטלו מעל בגדיו מבפנים מ"א. וט"ז כתב לענין הלכה כל שאפשר לו להפילו לארץ בלי נטילה ביד בקלות יש לעשות כן אם היא על חלוקו מבפנים אבל אם הוא לבוש בבתי שוקיים וקשה לו להפיל הפרעוש אם לא יטלנו ביד תחלה הסומך על המקילין לא הפסיד וכן אנו רואים מרוב העולם שעושים כן עכ"ל ע"ש: **(יג) להרגו.** וההורגו חייב ובתשובת חות יאיר סי' קס"ד אוסר לזורקו במים ע"ש: **(יד) לא יהרגם.** כיון שמצויין שם פרעושים גזרינן שמא יהרוג ג"כ פרעושים ומ"מ

נ"ל דמותר לזרקן במים מ"א. לא יקח אדם הכנים מעורות שועלים וכדומה משום שהוא מנתק מן הצמר ס"ח סי' רס"ח ועיין סי' ש"מ ס"ב משי"ש. בלילה שאינו יודע אם כנה או פרעוש אל ימיתנה ס"ח שם. התולעים שגדלים בפירות במחובר אסור להרוג דמקרי שרץ גמור. מ"א:

ז כָּל חֵיה וְרִמָּשׁ שֶׁהֵם נוֹשְׁכִים וּמְמִיתִים וְדַאי, נְהַרְגִים בְּשֶׁבֶת אֶפְלוּ אִין רְצִין אַחֲרֵיו; וּשְׂאָר מְזִיקִין, כְּגוֹן: נְחָשׁ וְעֶקְרָב מְקוּם שְׂאִינָם מְמִיתִין, אִם רְצִין אַחֲרֵיו, מִתָּר לְהַרְגֵם; וְאִם לָאוּ, אָסוּר. אֲבָל מִתָּר לְדַרְסוֹם לְפִי תַמּוֹ, וְאֶפְלוּ (טו) בְּמִתְכַוֵּן אֶלָּא שְׂמֵרָאָה עֲצָמוֹ כְּאֶלוּ אִינוּ מְכַוֵּן.

באר היטב (טו) במתכוין. וכתב המ"א ונ"ל דדוקא בנחש ועקרב שעל פי הרוב הם ממיתין ולכן אף במקום שאין ממיתין מותר לדורסן מפני חשש סכנת נפשות אבל דבר שאין ממית לעולם פשיטא דאסור לדורסו להרמב"ם ואותן אנשים שהורגין השממית שקורין שפיין בלי"א נ"ל דאיסור גמור הוא דהא אינה מזקת ואף דיש לחוש דיפול לתוך המאכל מ"מ מילתא דלא שכיח הוא ויוכל לכסות המאכלים וגם א' מאלף שהיא מסוכנת במאכל לכן יש למחות בידם עכ"ל:

יא לֹא יִשְׁפֹּשֵׁף בְּרִגְלוֹ רֶקַע עַל גִּבִּי (טז) קִרְקַע, מְשׁוּם מְשׁוּה גוּמּוֹת, אֲבָל מִתָּר לְדַרְסוֹ לְפִי תַמּוֹ שְׂאִינוּ מִתְכַוֵּן לְמַרְחַ וּלְהַשְׁוֹת גוּמּוֹת; וְאִף עַל גֵּב דְּמִמִּילָא מְמַרְחַ הוּא, כִּי לֹא מְכַוֵּן שְׂרִי, מְשׁוּם (יז) מְאִיסוּתָא.

באר היטב (טז) קרקע. משמע דעי"ג רצפה שרי לדעת המתירין כיבוד במרוצף עיין סי' שלי"ז ס"ב ועי"ג ספסל לכי"ע שרי מ"א וכתב מהרי"ל דמותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפוש וכ"כ הגמ"י: (יז) מאיסותא. נ"ל דהאידינא דליכא דקפיד ברוק משום מאיסותא יזהר שלא ישפוש כשדורס עליו ואפשר שזהו כוונת מהרי"ל אבל ליחה היוצאת מן הפה או מן החוטם ודאי איכא משום מאיסותא ובבה"כ אפי' ברוק שרי עיין סי' צ' סי"ג. מ"א:

יב חִיָּה וְעוֹף שֶׁבְּרִשׁוֹתָיו מִתֵּר לְצוּדוֹ, וְהוּא שֶׁלֹּא יִמְרְדוּ; אָבֵל אִם הֵם מוֹרְדִים, אָסוּר לְתַפְסֵם אֶפְלוּ בְּחֶצֶר, אִם הֶחָצֵר גְּדוֹל שָׁאֵם לֹא גָדְלוּ בֵּין בְּנֵי אָדָם הָיוּ צְרִיכִים מְצוּדָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲזוּמָרִים דְּאָסוּר לְצוּד חִיָּה וְעוֹף שֶׁבְּרִשׁוֹתָיו וְאִם (יח) צָדוּ, פְּטוּר; (הגהות אלפסי). אָבֵל פָּרָה וְסוֹס, וְכָל שֶׁכֶּן שֶׁאֵר חִיָּה וְעוֹף שֶׁמְרְדוּ, אִם צָדוּ חֵיב חֲטָאת, וְכֵן עֶקֶר (המגיד פ"ו). חֲתוּל, דִּינָה כְּשֶׁאֵר חִיָּה וְאָסוּר לְתַפְּשָׁה בְּשֶׁבֶת. (הגהות אלפסי ש"ג דף ק"פ).

באר היטב (יח) צדן. עיין בתשובת מ"ב סי' ס' דמסיק שם דאף אווזין ותרנגולים שעדיין לא הורגלו בבית כשאין באין מעצמן לכלובן לערב הצדן חייב חטאת ואם הורגלו ובאו לכלובן לערב אף שאר עופות פטור אבל אסור ואם יצאו מהבית ומתיירא שלא יאבדו אע"פ שאסור לצודן דוחין אותן כדי להכניסן להבית משום פסידא מ"מ לטלטל ולתפוס אותן אסור אבל עופות שלא הורגלו אסורין לדחותן עט"ז ומ"א. ובאגודה כתב אם תינוקות קטנים או עכו"ם צדין אותן להחזירן אין מוחין להם:

סימן שיז - דין קשירה ועניבה בשבת

סעיפים

ז

ובו

א הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל (א) קִימָא, וְהוּא מַעֲשֵׂה אֶמֶן, חֵיב, כְּגוֹן: קֶשֶׁר הַגְּמָלִים וְקֶשֶׁר הַסַּפְּנִים, וְקֶשֶׁרֵי רְצוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִים הַרְצָעָנִים בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, אָבֵל הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא וְאִינוּ מַעֲשֵׂה אֶמֶן, פְּטוּר. **הגה:** וַיֵּשׁ חוֹלְקִים וְסַבִּירָא לְהוּ דְּכָל קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא, אֶפְלוּ שֶׁל הַדְּיוֹט, חֵיבִין עָלָיו (רש"י וְהַרַ"שׁ וְר' יְרוּחָם וְטוֹר). וַיֵּשׁ אֲזוּמָרִים שֶׁכָּל קֶשֶׁר

שְׂאִינוּ עָשׂוּי לְהַתִּיר בְּאוֹתוֹ יוֹם עֲצָמוֹ, מְקָרִי שֶׁל קִימָא (כָּל בּוֹ וְהַגְהִימ פִּי) וְיִשׁ
מְקָלִין לּוֹמֵר דְּעַד שְׁבַעַה יָמִים (ב) לֹא מְקָרִי שֶׁל קִימָא (טוֹר וּמְרָדְכִי) וְעֵין לְעִיל
סִימָן שִׁי"ד ס"י. וְקָשֶׁר שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא וְאִינוּ מַעֲשֵׂה אֱמֹן,
מִתֵּר לְקָשְׁרוֹ לְכַתְחֻלָּה, הַגָּה: וְכֹן לְעֵנֵן הַתְּרֵתוֹ דִּינוֹ כְּמוֹ לְעֵנֵן
קְשִׁירְתוֹ (טוֹר), כִּי צַד: נְפִסְקָה לּוֹ רְצוּעָה וְקָשְׁרָה, נְפִסְקָה
הַחֶבֶל וְקָשְׁרוֹ, אִו שְׁקָשֶׁר חֶבֶל בְּדָלִי אִו שְׁקָשֶׁר רֶסֶן
בְּהֶמָה, הֵרִי זֶה פְּטוֹר וְכֹן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ הַקְּשָׁרִים שֶׁהֵם
מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט וְכָל אָדָם קוֹשֶׁר אוֹתָם לְקִימָם. וְכָל קָשֶׁר
שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא, אִם קָשְׁרוֹ קָשֶׁר אֱמֹן הֵרִי זֶה אָסוּר;
(ג) וְלִצְרֹךְ מִצְוָה, כְּגוֹן שְׁקוֹשֶׁר לְמִדָּד אֶחָד מִשְׁעוּרֵי
הַתּוֹרָה, מִתֵּר לְקָשֶׁר קָשֶׁר שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא. הַגָּה: וְיִשׁ
אוּמְרִים דִּישׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַתִּיר שׁוּם קָשֶׁר שֶׁהוּא שְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל זֶה, דְּאִין
אֵנוּ בְּקִיָּאִים אֵינָה מְקָרִי קָשֶׁר שֶׁל אֱמֹן דְּאֶפְלוּ בְּשְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא אָסוּר
לְקָשְׁרוֹ וְהוּא הַדִּין לְהַתִּירוֹ, וְכֹן נוֹהֲגִין (הַגְהוֹת אֶלְפִּסִּי פֶּרֶק אֵלוֹ קְשָׁרִים); וּמְכָל
מְקוֹם נִרְאֶה דְּבִמְקוֹם צַעֲרָא אִין לְחוּשׁ וּמִתֵּר לְהַתִּירוֹ, דְּאִינוּ אֶלָּא אָסוּר
דְּרַבְּנָן וּבִמְקוֹם צַעַר לֹא גָזְרוּ. וְהָא דְּבַעֲיָנָן בִּי קְשָׁרִים זֶה עַל זֶה, הֵינּוּ כְּשֶׁקוֹשֶׁר
שְׁנֵי דְּבָרִים בְּיַחַד, אֲבָל אִם עָשָׂה קָשֶׁר בְּרֵאשׁ אֶחָד שֶׁל חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, דִּינוֹ
כְּשְׁנֵי קְשָׁרִים (סמ"ג).

באר היטב (א) קיימא. ופטור אבל אסור ואינו חייב אא"כ עשוי להתקיים
לעולם או זמן ארוך עב"י ובט"ז: **(ב) לא מקרי.** ומותר לכתחלה ועיין ט"ז
שאר דעתו כן: **(ג) ולצורך מצוה.** אפי"ה הוא מעשה אומן שרי אם א"א בענין
אחר. מ"א:

ב (ד) נשמתו לֹו רְצוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדָּל אוֹ **(ה) שְׁנִשְׁמֵט רֶב**
הָרָגֶל, מִתֵּר לְהַחֲזִיר הַרְצוּעוֹת לְמְקוֹמָם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא **(ו)**
יְקָשֶׁר. הַגָּה: וְדוֹקָא שְׁיֻיכַל לְהַחֲזִירוֹ בְּלֹא **(ז) טַרַח,** אֲבָל אִם צָרִיךְ טַרַח
לְזֶה, אָסוּר דְּחִיּוּשִׁינָן שְׁמָא יְקָשֶׁר (תוֹסִי וְהֵרֵא"ש פ' בַּמָּה טוֹמְנִין).

באר היטב (ד) נשמטה. אבל במנעל חדש אסור ליתן הרצועות בשבת דמתקן מנא וה"ה בסרבב או במכנסיים אבל אבנט שרי להכניס במכנסיים דלא מבטל ליה התם ועשוי להכניס ולהוציא תדיר לא הוי מתקן מנא ב"י סוף סי' זה ע"ש וכתב המ"א וא"כ אסור להכניס משיחה לשם דמבטל ליה התם ט"ז בסוף סי' זה כתב לפי הנראה אפי' דעתו לבטלו שם אין איסור כיון שאין שם שום קשר לא באבנט ולא במכנסיים ע"י זה ע"ש: **(ה) שנשמט.** כתב הט"ז לא ידעתי פירושו ע"ש: **(ו) יקשור.** פירוש שלא יעשה קשר בראשו שלא ישמוט דהוי קשר של קיימא כמ"ש ס"א: **(ז) טורח.** הט"ז ומ"א כתבו דט"ס הוא בהג"ה זו ע"ש וכתב המ"א וא"כ ברצועות שלנו במנעלים ומכנסיים דרגילין לקשור בראשן אפי' בעתיקין אסור להכניסן עמ"ש סוף סי' זה:

ג מתירין בית הצואר מקשר שקשורו כובס, שאינו קשר של קימא; אבל אין (ח) פותחין אותו מחדש, דמתקן מנא הוא. הגה: אפלו כפר נפתח, רק שחזר **(ט) האמן** וקשורו או תפרו בחד כדרך שהאמנים עושין, (רי' ריחם חי"ד); ולכן אסור לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שהאמנים עושין, אף על גב דהתפירה אינה של קימא. דאין חלוק בתפירה בין של קימא לאינו של קימא (הגמ"ר פי' ב"מ טומניו); ויש מתירין בתפירה שאינה של קימא, ואין להתיר בפני עם הארץ (בית יוסף).

באר היטב (ח) פותחין. והפותח חייב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום קורע אינו חייב א"כ עושה ע"מ לתפור ב"י ועיין כ"מ: **(ט) האומן.** ואינו יכול להתירו א"כ (חתך) [חותך] החוטים אסור ר"י וכתב הישי"ש פ"ד דביצה סי' ט"ו אכן הכתונת שנתקשרו המשיחות ולא יכול להתירו שרי לכ"ע לנתקן שהרי אינה עשויה אלא להתירו בכל זמן שרוצה ואף זה לא יעשה בפני ע"ה אלא בצנעה עכ"ל וכ"כ הבי"ח וכתב המ"א ומ"מ נ"ל דאם אינו רגיל להתיר הקשר של הכתונת אלא משבת לשבת אסור ע"א:

ד קושרין (י) דלי במשחה או באבנט וכיוצא בו, אבל לא (יא) בחבל, והני מילי בדלים הקבועים בבור, אבל

דְּלִים שְׁלָנוּ שְׂאִינִם קְבוּעִים בְּבוֹר אֵינוֹ קָשֶׁר שֶׁל (יב) קִימָא.

באר היטב (י) דלי. מיירי שאינו מעשה אומן. מ"א: (יא) בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא ואפי' חבל גרדי גזרינן אטו חבל דעלמא. (ובס' אליהו רבא מתיר בחבל גרדי ולא גזרינן וכ"פ סה"ת): (יב) קיימא. שאין עשוי לעמוד שם זמן מרובה עס"א:

ה עֲנִיבָה מִתֵּר, דְּלָאוּ קָשֶׁר הוּא. הגה: וְאֶפְלוּ אִם עוֹשֶׂה (יג) קָשֶׁר אֶחָד לְמִטָּה, נוֹהֲגִין בּוֹ הֵתֵר (אגור).

באר היטב (יג) קשר. וכתבו האחרונים הא דנוהגין היתר בקשר אי למטה היינו דוקא כשעשוי להתיר בו ביום דאינו מעשה אומן אבל אם היא לקיימא או באין עשוי להתיר ביומו כגון בלולב וכיוצא בו אסור לעשות קשר למטה אלא עניבה ורשאי לעשות ב' עניבות זה ע"ג זה ולא קשר כלל וכן יש לנהוג:

ו קוֹשְׁרִים חֶבֶל בְּפָנֵי הַפֶּרֶה בְּשֶׁבִיל שְׁלֵא תִצָּא, אֶפְלוּ בְּבִי (יד) רָאשֵׁי הַפֶּתַח, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא יִתִּיר רֹאשׁ הָאֶחָד וְיוֹצִיאָנָה דְּרָךְ שָׁם וְיִנְיַח רֹאשׁ הַשְּׁנַי קָשׁוּר.

באר היטב (יד) ראשי. וה"ה ב' חבלים זו למעלה מזו לא אמרינן דמבטל לאחד אבל אם מבטל ראש אי אפי' בחבל אי אסור מ"א ונוהגין לחתוך בשבת אגד גדיים ועופות המקולסים וחוטי תפירתן משום דפסיקת תלוש אינו אסור אא"כ מתקנו למדה או לעשות כלי ואפי' שבות דרבנן ליכא אלא היתר גמור הוא עכ"ל ש"ל ועיין סי' שיי"ד סי"ט כל קשר שפעמים נמלך ומבטלו לעולם אע"פ שתחלת עשיתו לא היתה ע"מ להניח שם אסור הלכך אסור לקשור רצועות המכנסיים שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם עד שיהיה בלוי. ב"י כל בו ועמ"ש ס"ק ד' וס"ק ז'. כתב הרמב"ם הפותל חבלים מכל מין שיהיה חייב משום קושר ושיעורו כדי שיעמוד החבל בפתילתו בלא קשירה שנמצאת מלאכתו מתקיימת וכן המפריד הפתיל חייב משום מתיר והוא שלא יתכוין לקלקל בלבד ושיעורו כשיעור הפותל ועיין ב"י ועמ"ש סוף סי' ש"ג:

ז מְטַלְטְלִין חֶבֶל שֶׁל גֶּרֶדִי, (פּוֹי אֲוֵרָג), לְקַשְׁרוֹ בְּאַבוּס וּבִפְרָה, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן שְׁמָא יִתִּיר רֵאשׁ הָאֶחָד וַיִּנְיַח הַשְּׁנֵי קָיִם, אֲבָל חֶבֶל דְּעֵלְמָא לֹא; וְהֵנִי מִיְלֵי לְקַשְׁרוֹ בְּאַבוּס וּפְרָה; אֲבָל אִם הָיָה קָשׁוּר בְּאַבוּס וְרוּצָה לְקַשְׁרוֹ בִּפְרָה, אִם אִם הָיָה קָשׁוּר בִּפְרָה וְרוּצָה לְקַשְׁרוֹ בְּאַבוּס, מִתֵּר בְּכָל חֶבֶל.

סימן שיח - דין המבשל בשבת

סעיפים

י"ט

ובו

א המבשל בשבת, או שעשה אחת משאר מלאכות, (טור), (א) במזיד, אסור לו לעולם, ולאחרים מתר (ב) למוצאי שבת מיד; (ג) ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מתר גם, לו מיד; ואם אמר לעכו"ם לעשות מלאכה בשבת, עין לעיל סימן ש"ז סעיף כ'.

באר היטב (א) במזיד. ומשמע ברשב"א סי' קע"ה שהקדרה אסורה ג"כ ודוקא המבשל לבריא אבל המבשל לחולה מותרת הקדרה כ"כ הרשב"א שם עיין בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' נ"א וגדולה מזו כתב שאפי' היתה קדירה חדשה שציוו כן הרופאים שיעשו התבשיל בכלי חדש אפי' מותר הקדרה ועיין רש"י בפ"ק דחולין שכתב דלדעת ר"מ בשוגג יאכל בו ביום אפי' הוא עצמו ובמזיד אסור אפילו לאחרים בו ביום ולמ"ש מותר אפילו לו ע"ש ובפרק אלו נערו פ"י להפך בדעת ר"מ דס"ל בשוגג יאכל אפילו בו ביום במזיד לא יאכל לעולם אבל אחרים ישראלים אוכלים הרי שכתב דלר"מ במזיד לא יאכל הוא לעולם וזהו הפך ממה שפירש בפ"ק דחולין וצ"ע ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם פ"ב דתרומות ודו"ק: (ב) למו"ש מיד. דדוקא בעכו"ם שעושה בעינן בכדי שיעשו דחיישינן שמא יאמר לו לעשות אבל ישראל לא ישמע לו

תוס' חולין דף ט"ו ואם היה מו"ש י"ט אסור דאין שבת מכין ליי"ט. לקוטי מהרי"ו ס"י ב' ואם נתערב אותו דבר באחרים עיין מ"א: (ג) ובשו"ג. אם עשה ע"פ הוראת חכם מקרי שוגג וה"ה בשוכח. כנה"ג רד"ך:

ב השוחט בשבת לחולה, בין שחלה מאתמול בין שחלה היום, מתר הבריא לאכל ממנו (ד) חי (ה) בשבת; אבל המבשל, או עשה שאר מלאכה, לחולה, אסור בשבת לבריא או לחולה שאין בו סכנה, דחיישינן שמא ירבה בשבילו.

הגה: ואפלו בשל על ידי עכו"ם, אסור בשבת. (תוספות פ"ק דגטין ור"ן פ' אין מעמידין). ואם קצץ פרות מן המחבר לחולה בשבת, אפלו קנה חולה מבעוד יום, אסור לבריא בשבת משום שגדל (ו) והולך בשבת ויש בו משום מקצה (בית יוסף בשם א"ח).

באר היטב (ד) חי. ובלא מליחה טור ועיין בי"ד ס"י ס"ז ס"ב דהדחה מיהא בעי ועיין ס"י שכ"ה ס"י"א: (ה) בשבת. אבל במ"ש מותר מיד ש"ך וטעמו דכיון דהעכו"ם בישל בהיתר לא בעי להמתין בכדי שיעשה מ"א ועיין בי"ד ס"י ק"י"ג ס"ק יו"ד כתבתי בשם האחרונים דאסור אפילו לחולה עצמו במו"ש ע"ש: (ו) והולך. ומיירי בפרי שלא נגמר בישולו ב"י אבל בנגמר בישולו לא אמרינן שגדל והולך. מ"א ע"ש:

ג כשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדות האור, כגון: לתן ביצה בצד קדרה או לשברה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה; ואפלו בתולדות חמה, כגון: בסודר שהוחם בחמה, אסור גזרה אטו תולדות האור, וכן (אסור) (ז) להטמינה בחול או באבק דרכים שהחמו מלח חמה; אבל בחמה עצמה, כגון: לתן ביצה בחמה או לתן מים בחמה כדי שיחמו, מתר.

באר היטב (ז) להטמינה. אפ"י מבע"י עיין ס"י רנ"ז ס"ג. וכתב רש"ל בתשובה ס"י ס"א דמותר לצלות על גג רותח מחמה דלא מיחלף בתולדות האור ע"ש וכתב המ"א דדבריו אינם מוכרחים וגם בס' טל אורות חולק עליו ובירושלמי איתא בהדיא דאסור. כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריא פטור דהוי כתולדות חמה וכתב הר"ן דאסור להעמיד מאכל ע"ג חמי טבריא אבל מע"ש מותר ולהניח בתוכו אסור כמ"ש ס"י שכ"ו ס"ג:

ד תבשיל שנתבשל כל צרכו, יש בו משום **(ח) בשול אם נצטנן**. **הגה: (ט)** ויש אומרים דוקא אם מצטמק ויפה לו (רפנו ירוחם ח"ג); **ו**אם לא נתבשל כל צרכו, ואפלו נתבשל כמאכל בן דרוסאי, שיך בו בשול אפלו בעודו רותח; והני מילי שיש בו בשול אחר בשול, בתבשיל שיש בו מרק, אבל דבר שנתבשל כבר, והוא יבש, מתר **(י)** לשרותו בחמין בשבת. ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, אין שורין אותו בחמין בשבת, אבל **(יא)** מדיחים אותו בחמין בשבת, חוץ מן **(יב)** המליח הישן ומן הדג שנקרא קוליס האספנין, שאינם צריכים בשול אלא מעט, והדחתו היא גמר מלאכתו. **הגה:** והוא הדין כל דבר **(יג)** קשה שאינו ראוי לאכל כלל בלא שריה, דאסור לשרותו בשבת, דהוי גמר מלאכה. (הגהות מרדכי).

באר היטב (ח) בישול. והוי יודע שכל דינים דאסורים משום בישול אפ"י ליתן על הכירה או התנור קודם היסק אסור כמ"ש סוף ס"י רנ"ג. מ"א: **(ט) וי"א.** והב"ח פסק כסברא ראשונה ועיין ס"ח מ"ש: **(י) לשרותו.** אפ"י בכ"ר כמ"ש סעיף ט"ו דאין בישול אחר בישול. משמע מלשון הש"ע דאם לא נתבשל מע"ש רק נשרה בחמין אסור לשרותו בחמין בשבת וטוב להחמיר אם היד סולדת בחמין. מ"א: **(יא) מדיחים.** היינו שמערין עליו מכלי שני אבל אסור לשרותו אפ"י בכ"ש דמחזי כמבשל ב"ח. ול"ד לתבלין בס"ט דתבלין עשוי למתק הקדירה ולא מיחזי כמבשל ונ"ל דבצל דינו כתבלין דעבידא לטעמא. מ"א: **(יב) המליח.** משמע דבמים צוננים מותר ולכן מותר לרחוץ העריני"ג בשבת בצוננים אפ"י הוא מלוח הרבה וכ"כ הב"י בסוף ס"י זה בשם הפרדס בדג

שקורין טוניני"א. ט"ז: (יג) קשה. וה"ה דבר מלוח שאין יכולים לאכלו כלל בלא הדחה ב"י ואיתא בגמרא דאם הדיח חייב:

ה יש מי שְאֹמֵר דְדָבָר שְנֵאָפָה או נְצָלָה, אִם בְּשָׁלוֹ אַחַר כֶּךָּ בְּמִשְׁקָה יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם (יד) בְּשׁוּל, וְאֶסוּר לִתֵּן פֶּת (טו) אֶפְלוֹ בְּכָלִי שְׁנֵי שְׁהִיד סוּלְדָת בּוֹ, וְיֵשׁ מִתִּירִין. הַגָּה: בְּכָלִי שְׁנֵי; וְיֵשׁ מְקַלֵּין אֶפְלוֹ (טז) בְּכָלִי רֵאשׁוֹן; וְנִהְיֶה לְזָהָר לְכַתְחֻלָּה שְׁלֵא לִתֵּן פֶּת אֶפְלוֹ בְּכָלִי שְׁנֵי כָּל זְמַן (יז) שְׁהִיד סוּלְדָת בּוֹ.

באר היטב (יד) בישול. אע"ג דאין בישול אחר בישול מ"מ יש בישול אחר צלי וה"ה שיש צלי אחר בישול ולכן אסור ליתן דבר שנתבשל אצל האש בלא רוטב פסקי רקנט"י אבל לכ"ע אין צלי אחר צלי ודבר שנתבשל מותר ליתנו אצל האש אפי' נצטנן וה"ה האפוי ודבר שנתבשל מותר לשרותו בחמין כמ"ש ס"ד מ"א. משקה בני ארץ ישראל שמרתיחין מים ומערבין קאווי"י בתוכה ופעמים שאין נותנין בו כל צרכו בעודנו רותח על האש ובעת שנותנין אותו בכוסות מוסיפין ונותנין על הכוס משחיקת הקאווי"י כדי לבשמו ולתקנו אם יעשה כן בשבת אסור להוסיף ולתת מן הקאווי"י בכוסות והעושה כן לכשיבנה בית המקדש חייב להביא חטאת שמנה מהר"א הלוי בתשובת גינת ורדים חא"ח כלל ג' סי' ב' וע"ש עד סי' ט' מה שהאריכו בזה חכמי א"י וכתבו דהמיקל יש לו על מה לסמוך והמחמיר תע"ב ועיין בס' זרע אברהם חא"ח סימן א' ועיין בתשובת פנים מאירות סימן פ"ד ובשבות יעקב ח"א הלכות שבת: (טו) אפילו בכ"ש. הטעם בב"י דלמא פת דרכיך מתבשל אפי' בכ"ש ויש מתירין הוא דעת הטור דס"ל דלא מצינו בישול בכ"ש אלא במלח לחד לישנא בס"ט ולא מידי אחרינא וכתב המ"א לפי מה שכתבתי בס"ד בשם ב"ח יש להחמיר בכ"ש דמחזי כמבשל. (אבל בספר אליהו רבה מביא בשם תשובי מ"ב דמותר בכלי שני): (טז) בכ"ר. כיון שהוא יבש אין בישול לאחר אפיה: (יז) שהיס"ב. פ"י שאין נותנים לחם במרק כל זמן שהיס"ב ונ"ל דאותם שחותכים בצלים דק דק ונותנים לתוך המרק לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בו דבלחם יש קולא מחמת שנאפה כבר ואפי"ה נוהרים כ"ש בבצלים ואע"ג דאפשר דבצלים לא מתבשלים בכ"ש מ"מ י"ל דשמא הוי כמלח ללשון א' דמתבשל כמ"ש בס"ט ע"ש דלא בקיאין אנו במידי דמקרי רכיך ואסור והיינו כל זמן שהיד סולדת בו במרק. ט"ז:

ו כָּלִי שְׁיֵשׁ בּוֹ דְבַר חֵם שֶׁהִיָּד **(יח)** סוֹלֶדֶת בּוֹ, מִתָּר לְהִנִּיחוֹ בְּשֶׁבֶת עַל גְּבִי קִדְרָה הַטְּמוּנָה כְּדִי שְׁיִשְׁמֹר חֲמוֹ וְלֹא יִצְטַנֵּן, וְיִכּוֹל לָטוֹחַ פִּיּוֹ **(יט)** בְּבִצֵּק אִם יֵשׁ לוֹ בְּצֵק שְׁנֵלוֹשׁ מֵאֶתְמוֹל. אָבֵל אֵין **(כ)** מְנִיחִין כָּלִי שְׁיֵשׁ בּוֹ דְבַר שְׁאִינוֹ חֵם כָּל כָּדָּ עַל גְּבִי קִדְרָה שֶׁהִיא חֲמָה כָּל כָּדָּ שֶׁהֶעֱלִיּוֹן יִכּוֹל לְהִתְחַמֵּם מִחֲמָה עַד שֶׁתֵּהָא הִיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ.

באר היטב (יח) סולדת. אפי' לא נתבשל כל צרכו מותר שאין כאן אלא שמירת חומו ולא יבא לידי בישול גמור ט"ז ע"ש ועיין סט"ו: **(יט) בבצק.** אבל בדבר המתמרח אסור כמ"ש ס"י שי"ד ס"יא וע"י ט"ז: **(כ) חס.** ובדבר יבש שרי עס"ח:

ז יֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּהָא דְשָׂרִי לְהִנִּיחַ כָּלִי שְׁיֵשׁ בּוֹ דְבַר חֵם עַל גְּבִי קִדְרָה הַטְּמוּנָה, אֶפְלוּ כָּלִי הַתְּחַתּוֹן עַל הָאֵשׁ שָׂרִי. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שְׂאֵם כָּלִי הַתְּחַתּוֹן עַל הָאֵשׁ, לְעוֹלָם **(כא)** אָסוּר.

באר היטב (כא) אסור. דהוי כמניח ע"ג כירה לכתחלה בשבת ר"י. וא"כ לפי מ"ש ס"י רנ"ג ס"ב אם נטלו מע"ג כירה משחשיכה שרי ליתנו ע"ג קדרה ע"ש. מ"א:

ח לְהִנִּיחַ דְבַר קָר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְפוֹ עַל גְּבִי מִחֵם שֶׁעַל הָאֵשׁ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁדִּינּוֹ כְּמִנִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה וְכָל דְבַר שֶׁמִּתָּר לְהִנִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה בְּמָקוֹם שֶׁהִיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ,

כָּגוֹן שְׂיָבֵשׁ, מִתֵּר לְהִנְיָחוּ עַל גְּבִי מַחֵם שְׁעַל גְּבִי הָאֵשׁ.
וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים דְּהוּי כְּמִנִּיחַ עַל גְּבִי (כב) כִּי־רָה לְכַתְחֻלָּה
וְאֶסוּר אֶפְלוּ אִם נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ וְאֶפְלוּ אִם מְצַטְמֵק
וְרַע לוֹ וְאֶפְלוּ אִם נוֹתְנוּ שָׁם לְשֹׁמֵר חֲמוֹ; וְרֵאשׁוֹן נִרְאָה
(כג) עֶקֶר. וּמִכָּל מְקוֹם אִם הוּא תִבְשִׁיל שְׂיֵשׁ בּוֹ רֹטֵב
וּמְצַטְמֵק וַיִּפֶּה לוֹ, אֶסוּר לְדַבְרֵי הַכֹּל.

באר היטב (כב) כירה. דאפי' בדבר שאין בו משום בישול אסור להניחו ע"ג
כירה דגזרינן שמא יחתה: (כג) עיקר. כיון שהקדירה מפסקת ל"ד לכירה
דהתם הקדירה עומדת ע"ג האש ממש. מ"מ פכ"ב. ועיין מ"א:

ט כָּלִי רֵאשׁוֹן (פי' הַכְּלִי שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ בּוֹ עַל הָאֵשׁ) אֶפְלוּ לְאַחַר
שֶׁהֶעֱבִירוּהוּ מֵעַל הָאֵשׁ מְבֻשֵׁל, כָּל זָמַן שֶׁהִיָּד (כד) סוּלְדָת
בּוֹ. לְפִיכָךְ אֶסוּר לְתַנּוֹן לְתוֹכוֹ תִבְלִין, אֲבָל מִלַּח מִתֵּר לְתַנּוֹן
לְתוֹכוֹ כִּי־וֹן שֶׁהֶעֱבִירוּ מֵעַל הָאֵשׁ, דְּצָרִיכָא מְלַחָא בְּשׂוּלָא
כְּבִישְׂרָא דְתוֹרָא. וַיֵּשׂ מִי שֶׁאֲוֹסֵר לְתַת לְתוֹדֵךְ כָּלִי זֶה בְּשׂוֹר
מְלִיחַ, אֶפְלוּ הוּא (כה) שֶׁל שׂוֹר. הַגָּה: וְנִי"ל דְּבִלָּא מְלִיחַ נְמִי
אֶסוּר, אֲלָא דְנִקְטָ מְלִיחַ דְּבִלָּאוּ הֵכִי אֶסוּר מְשׂוּם (כו) דָּם שָׁבוּ. וַיֵּשׂ אֲוֹסְרִים
לְתַת (כז) מְלַח אֶפְלוּ בְּכָלִי שְׁנֵי כָּל זָמַן שֶׁהִיָּד סוּלְדָת בּוֹ; וְהַמְחַמֵּיר תִּבּוֹא
עָלָיו בְּרָכָה (תוֹסֵפוֹת וּמְרַדְכֵי פֶרֶק כִּי־רָה). וְאִם עֶבֶר וְנִתְּנוּ מְלַח, אֶפְלוּ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן
אֶפְלוּ הוּא עַל הָאֵשׁ שֶׁעֲבַד אֶסוּרָא, מִתֵּר הַמְּאָכֵל דְּהַמְּלַח (כח) בְּטַל עַל גְּבִי
הַמְּאָכֵל. (פִּת יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי הַלֶּקֶט).

באר היטב (כד) סולדת. עיין מ"א ועיין בי"ד סי' צ"ד ס"ק ב' מש"ש בשם
רש"ל: (כה) של שור. נהי דהבשר אינו מתבשל הלחלוחית שבו מתבשל. טור:
(כו) דם. ומיירי שהודח אחר המליחה דאל"כ עדיין הוא אסור משום הדם
שבמלח. ומ"מ פשט דעת הרב"י משמע דדוקא כשהוא עדיין מלוח אז המלח
מסייע לבישול עיין מ"א: (כז) מלח. כבר כתבתי בס"ק י"ז דגם בבצלים דינא
הכי כיון שהם חריפים ממהרים להתבשל ועינינו רואות דכשנותנים אותם
בכ"ש רותח מתמתקים ממרירותם אחר שמונחים שם קצת שעה. ט"ז: (כח)

בטל. עיין ט"ז שחולק והעלה שאין להתיר אכילה זו בשבת אלא ימתין עד לאחר השבת ע"ש ועיין מ"א. ונ"ל דמלח שעושין ממים שמבשלין אותם אין בו משום בישול דאין בישול אחר בישול. מ"א:

י אָסוּר לִיתֵן תְּבֻלִין בְּקַעֲרָה וּלְעֵרוֹת עֲלֵיהֶן (כט) מְכַלֵּי רֵאשׁוֹן.

באר היטב (כט) מכ"ר. ואם עירה אזי הקליפה אסורה דנתבשלה בשבת ועיי במ"א:

יא אֲמַבְטֵי (פ"י כְּלֵי שְׂרוּחָץ ב"ו) שֶׁל מְרַחֵץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מֵמִים (ל) חֲמִין אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּלֵי שְׁנֵי (תוספות ורא"ש וטור) אֵין נוֹתְנִין לָהּ מֵמִים צוּנָן, שֶׁהִרִי מְחַמְמָן הַרְבֵּה. אֲבָל נוֹתֵן הוּא (לא) מִמֵּים חֲמִין שֶׁבְּזָה הָאֲמַבְטֵי לְתוֹךְ אֲמַבְטֵי אַחֵר שֶׁל צוּנָן.

באר היטב (ל) חמין. ואפי' בחמי טבריא אסור ליתן צוננין באמבטי שהומשכה מן המעיין לתוכו אלא צריך ליטול מהאמבטי בכ"ש ואח"כ יתן המים לתוכה גמ' ועיין ט"ז: **(לא) ממים חמין.** ואפי' מכ"ר מותר לערות לתוך מים צוננין דהתחתון גובר על העליון ומצננו טור. ואע"ג דאסור לערות על תבלין כמ"ש ס"י דהוי ככ"ר הכא שאני שמתערבין החמין עם הצוננים ומתבטל חמימותן כיון שהצוננין מרובין. ונ"ל דאסור ליתן תתיכת בשר רותח לתוך רוטב צונן דכיון שאינו מתערב מתבשל כדי קליפה וכ"מ בי"ד סי' צ"א ס"ד. מ"א ע"ש:

יב מִחֵם שֶׁפָּנָה מִמֶּנּוּ מֵמִים חֲמִין, מְתַר לִיתֵן לְתוֹכוֹ מֵמִים צוּנָן (לב) מְרַבִּים כְּדִי לְהַפְשִׁיחוֹ; וּמְתַר לְצַק מֵמִים חֲמִין לְתוֹךְ מֵמִים צוּנָן, אוֹ צוּנָן לְתוֹךְ חֲמִין וְהוּא שְׁלֵא יִהְיוּ

בְּכָלִי רֵאשׁוֹן מִפְּנֵי שְׂמֵחַמִּמִּין הַרְבֵּה. **הגה:** וְאִם הַמִּים מְרֻבִּים
כָּל כֶּדֶךְ שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיִתְבַּשְׁלוּ, רַק שְׂיִפְיִגּוּ צָנְתָן, אֶפְלוּ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שְׂרִי רַק
שְׂלֵא יִהְיֶה עַל הָאֵשׁ (טור).

באר היטב (לב) מרובים. ולא אמרינן דמצטרף הכלי הדבר שאין מתכוין אין
ראוי לומר פסיק רישיה הוא ולחייב מפני שכשהוא מתכוין עושה מלאכה
וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי ע"ש
ועיין מ"א:

יג מֵתֵר לִתְּנוּ קִיתוֹן שֶׁל מִים אוֹ שֶׁל שְׂאָר מִשְׂקִים **(לג)**
בְּכָלִי שְׂנֵי שְׂיֵשׁ בּוֹ מִים חִמִּין, אֶבֶל בְּכָלִי רֵאשׁוֹן אָסוּר.

באר היטב (לג) בכלי שני. ועיין בי"ד סי' צ"ב ס"ק מ"ה כתבתי בשם ה"ט"ז
דאם שואב בכלי ריקן מן הכלי ראשון דאותו הכלי ששואב יש לו דין כ"ר
לחומרא ע"ש דלא כמהרי"ל ולעיל סי' רנ"ח כתבנו דאין לטמון כל הכלי בתוך
הכלי שני דא"כ ה"ל הטמנה אלא צריך להיות מגולה למעלה. ט"ז עיין שם:

יד מֵתֵר לִתְּנוּ קִיתוֹן שֶׁל מִים אוֹ שֶׁל שְׂאָר מִשְׂקִים כְּנֶגֶד
הָאֵשׁ לְהַפִּיג צָנְתָן, וּבְלִבְד שְׂיִתְּנִים רְחוּק מִהָאֵשׁ בְּעֵנִין
שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהִתְחַמֵּם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם עַד שְׂתֵּהָא הִיד
סוּלְדָת (פ"י מִתְחַמְּמֵת וְנִכְוֵית) בּוֹ, דְּהֵינּוּ מְקוֹם שְׂכָרְסוֹ שֶׁל תִּינוּק
נִכְוֵית בּוֹ; אֶבֶל אָסוּר לְקָרְבוֹ אֶל הָאֵשׁ לְמְקוֹם שְׂיָכוֹל
לְהִתְחַמֵּם שְׂתֵּהָא הִיד סוּלְדָת בּוֹ, וְאֶפְלוּ לְהִנִּיחַ בּוֹ שְׂעָה
קִטְנָה שְׂתֵּפִיג צָנְתוֹ, אָסוּר כִּיּוֹן שְׂיָכוֹל לְהִתְבַּשֵּׁל שָׁם.
הגה: וְהוּא הִידִין בְּפְרוֹת אוֹ שְׂאָר דְּבָרִים הַנֶּאֱכָלִים כְּמוֹת **(לד)** שֶׁהֵן חִמִּין
(מְרַדְכֵי פ' פִּירָה) וְעַלֵּן לְעֵיל סִימָן רנ"ד.

באר היטב (לד) שהן חמין. פ"י אעפ"כ אסור ליתנן סמוך לאש אבל רחוק
מהאש אפי' דבר שאין נאכל כמות שהוא חי שרי ולפ"ז אסור ליתן אלונטית

או כלי עופרת סמוך לאש לחממו אם הוא קרוב כ"כ שיוכל להתיך שם או לשרוף עמ"ש המ"א ס"ק יו"ד בשם הרמב"ם ויש לדחות דכאן לא ניחא ליה שישרוף או שיתיך והוי דבר שאין מתכוין. מ"א ע"ש :

טו דְּבַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ וְהוּא יָבֵשׁ שְׁאִין בּוֹ מָרָק, מִתֵּר לְהַנִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִיד סוּלְדָת בּוֹ. **הגה:** וְאֶפְלוּ נְצֻטִין כְּבָר. אָבֵל אִם הוּא רוֹתַח, אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מָרָק, מִתֵּר. וְיֵשׁ מְקַלֵּין לֹאמַר דְּכָל שְׁאִין נוֹתְנוּ עַל גְּבִי הָאֵשׁ אוֹ הַפִּיָּה מִמֶּשׁ רַק סְמוּךְ לוֹ, אֶפְלוּ (**לה**) נְצֻטִין, מִתֵּר (הַמְּגִיד פָּרָק כ"ב). וְנִהְיֶה לְהַקְל בְּזָה אִם לֹא נְצֻטִין לְגַמְרִי, וְכִמוֹ שֶׁפִּתְבְּתִי לְעֵיל סִי רִנ"ג.

באר היטב (לה) נצטנן מותר. דס"ל דאין בישול אחר בישול אפי' ברוטב ונצטנן :

טז מִתֵּר לִתֵּן אֲנִפְאֲנָדָה כְּנֶגֶד הָאֵשׁ בְּמָקוֹם (**לו**) שֶׁהִיד סוּלְדָת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁמֵן שְׁפָה שֶׁנִּקְרָשׁ חוּזֵר (**לז**) וְנִמּוּחַ. **הגה:** וְכָל שֶׁכֵּן קִדְרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֹטֵב שֶׁנִּקְרָשׁ, שֶׁכְּשֶׁהִשְׁמֵן נִמּוּחַ אֵינוֹ בְּעֵין, (**לח**) דְּשָׂרִי. (רַבֵּי יְרוּחָם ח"ג) (**לט**) וְיֵשׁ מִחֲמִירִין (ר"ן פָּרָק ב"ט). וְנִהְיֶה לְהַחֲמִיר, מִיְהוּ בְּמָקוֹם צָרָךְ יֵשׁ לְסַמֵּךְ אֶסְבָּרָא רְאשׁוֹנָה.

באר היטב (לו) שהיד סולדת. כתב הלבוש שיש ט"ס וצ"ל במקום שאין היס"ב דבמקום שהיס"ב אסור משום בישול ונ"ל דל"ד דהכא כיון שנתבשל כבר והוא יבש אין בו משום בישול כמ"ש סט"ו ועיין סי' רנ"ג ס"ה דא"י בהדיא כך. ט"ז ומ"א : (**לז**) ונימוח. דלא עביד כלום בידים אלא ממילא הוא נמחה : (**לח**) דשרי. מ"מ אסור מטעם בישול להאוסרים כמ"ש סט"ו : (**לט**) ויש מחמירין. משום דהשמן צף למעלה והוי בעין והוי נולד דדמי למשקין שזבו משא"כ בשלג דשרי כמ"ש סי' ש"ך ס"ט דכשנימוח במים אינו ניכר. ומשמע דאפילו בדיעבד אסור לאכול השומן דהוי נולד ומ"מ פשטיד"א עצמה מותרת דבשומן הבלוע בה אין איסור מידי דהוי אחתיכת בשר שמותר לחמם כמ"ש הרב"י ואכתוב בסמוך. ואפשר דכיון דנאסר השומן בעין חוזר ונבלע

בפשטידי"א ונאסרה כמ"ש בי"ד סי' קי"ג סי"ג. ומ"מ יש להקל בדיעבד כמ"ש רמ"א. וני"ל דמותר ליתן הפשטידי"א קודם שהוסק התנור כמ"ש סוף סי' רנ"ג דאפילו בנותן קדירה קודם שהוסק פטור אבל אסור וכ"ש הכא דיש מתירין ליתן אפי' אחר שהוסק לכל הפחות יש להתיר קודם שהוסק ומ"מ אין להקל בפני ע"ה ויש לעשות על ידי עכו"ם. כתב הב"י נראה אפילו למאן דמחמיר מותר להחם בשבת חתיכות בשר שמן אעפ"י שמקצתו זב כיון דדבר מועט הוא הנפטר לא חשיב ושרי לכ"ע עכ"ל וכתב א"י דמותר להשים כד של יין שיש בו קרח על התנור כדי לפשר הקרח. כתב הרמב"ם פ"ט אחד נתן האור ואחד העצים ואחד הקדרה ואחד המים ואחד הבשר ואחד הגיס כולם חייבים משום מבשל שכל העושה דבר מצרכי הבישול ה"ז מבשל אבל נתן אחד הקדרה ואחד המים ואחד האור ואחד העצים ואחד הגיס ב' האחרונים חייבים. אבל נותן האור לא מתחייב כיון שהאור היה מתכבה ולא היה התבשיל מתבשל אם לא היה השני נותן העצים אבל ברישא מיירי שהביאו שניהם האור והעצים ביחד כ"מ בשם ר"י בי רב. וצ"ל דמיירי שלא הצית האש אלא הביאו ממקום אחר ונתנו פה דאלו הציתו חייב משום מבעיר. ורש"י פי' דכשמוליך גחלת ממקום למקום היא מתלבה מרוח הליכתו וחייב משום מבעיר ועיין ר"ל בן חביב סי' כ"א. וכתב המ"מ ויש אומרים שאין חיוב ההגסה אלא בהגסה ראשונה אבל משהגיס פעם א' דבלא מגיס מתבשל ופטור וכ"ד הרמב"ן והרשב"א. ובודאי לד"ה כל שאין בבישולו חיוב כגון מבושלת כל צרכו אין בהגסתו חיוב עכ"ל. וב"י סי' רנ"ג כתב בשם הכלבו דמגיס חייב משום מבשל אפי' בקדרה מבושלת כל צרכו כל זמן שהיא על האש ע"ש :

יז אָסוּר לִתֵּן צוֹנֵן עַל הַמַּחֵם, אֶפְלוּ לְהַפְשִׁיר, כָּל שֶׁהַמַּחֵם חָם כָּל כֶּף; שְׂאֵלוּ הָיָה מְנִיחוֹ שֶׁם הָרִבֵּה הָיָה בָּא לְיָדֵי בָשׂוּל, דְּהֵינּוּ שְׂיֵהָיָה הַיָּד סוֹלְדֶת בּוֹ, שְׂדִין מְנִיחַ עַל גְּבִי מַחֵם כְּדִין מְנִיחַ כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה; וְאִם אֵינּוּ חָם כָּל כֶּף, מִתָּר.

יח הָאֵלֶפֶס וְהַקְדָּרָה שֶׁהַעֲבִירוֹ מִרְתָּחִין מַעַל גְּבִי הָאוּר, אִם לֹא נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֵין מוֹצִיאִין בְּכֶף מֵהֶם שְׁנִמְצָא מִגִּיס וְאִיכָּא מְשׁוּם מְבַשֵּׁל וְאִם נִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ מִתָּר

אָבֵל צָמַר לְיוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׁקֵלֶט הָעֵין (מ) אָסוּר לְהִגִּיס בּוֹ (פִּי לְנִעְנַע אוֹתוֹ בְּכַף). **הגה: (מא)** וּלְכַתְחֵלָה יֵשׁ לְזָהָר אֶף בְּקִדְרָה בְּכָל עֲנָן. (פְּסָקֵי מַהֲרִי"ו).

באר היטב (מ) אסור. דבזה יש משום צובע: **(מא) ולכתחלה וכו'.** והעולם נהגו היתר במיני קטניות שמוציאין אותו בכף כיון דא"א בענין אחר ויש להם על מי שיסמוכו עיין מ"ש סי' רנ"ג סעיף ד' מ"א. וט"ז כתב נלע"ד דהוצאה בעלמא בלי שום היפך בקדירה אלא ליקח חתיכה אין כאן זהירות אף ע"פ שלא נתבשל כל צרכו אסור אפילו בהוצאה שנמצא מגיס מ"מ בנגמר כל צרכו אין להחמיר בהוצאה רק שיחמיר להפוך בקדירה הרוצה להחמיר ועיין סוף סי' שכ"א ועיין בפנים מאירות סי' פ"ד:

יט אָסוּר לְטוּחַ שְׁמֶן וְשׁוּם עַל הַצְּלִי בְּעוֹדוֹ כְּנֶגֶד (מב) הַמְדוּרָה אֲפֹלוּ נִצְלָה הַצְּלִי מִבְּעוֹד יוֹם דְּמִכָּל מְקוֹם יִתְבַּשֵּׁל הַשׁוּם וְהַשְּׁמֶן.

באר היטב (מב) המדורה. וה"ה במעבירו מהאש כל זמן שהוא רותח שהיס"ב אסור לטוח עליו שום דהא עדיין כ"ר הוא וכ"כ הפוסקים ביו"ד סי' צ"ד ס"ק כ"ה בדבר שהוא גוש אפי' בכ"ש מבשל וכ"ש צלי ע"ש והרבה אין יודעים להזהר כשצולין אווזא וכשמוציאין אותה בעודה רותחת מושחין עליה שום וזהו איסור כל זמן שהיס"ב ט"ז. וכתב המ"א ונ"ל דבשומן מותר לטוחו דאין בו משום בישול כמ"ש סי"ו ומשום נולד ליכא כיון דאינו בעין ובלבד שלא ירסקו בידיים רק יניחנו עליו מעט מעט והוא נימוח מאליו ואפשר דזהו מיקרי בעין מידי דהוי אקדירה שיש בה רוטב וצ"ע עכ"ל ומכאן ראייה שמותר לטוח שומן אווזא שנקפה ע"ג מיני קמחים וקטניות כגון לאקשי"ן ערביזי"ן היר"ז שנותנים ע"ג קערה. א"ז בשם דרישה (ובספר אליהו רבה הניח קצת בצ"ע ע"ש):

סימן שיט - דין הבורר בשבת

ובו

י"ז

סעיפים

א הבורר אכל מתוך פסלת או שהיו לפניו שני מיני אכלים ובורר מין ממין אחר, (א) בנפה ובכברה חייב; בקנון ובתמחוי, פטור אבל אסור. ואם ברר בידו (כדי) לאכל (ב) לאלתר, מתר. הגה: וכל מה שבורר לצרף אותה סעדה שמסב בה מיד, מקרי לאלתר (המגיד פ"ח ור"י נייב ח"ח ובית יוסף וטור ורא"ש). ואפלו אחרים אוכלים עמו, שרי (תוספות פ' כלל גדול). ולכן מתר לברר (ג) היקף שקורין שלאטיין מן העליון המעפפין שבו כל מה שצריך לאכל באותה סעדה (בית יוסף סי' שכ"א).

באר היטב (א) בנפה. שזהו דרך ברירתו: (ב) לאלתר. ודוקא אוכל מתוך הפסולת עיין ס"ד. הר"י אבולעפיא הובאו דבריו במהרי"ט צהלון סי' ר"ג כתב דמדברי רש"י נראה דאפילו לאלתר דוקא כשבורר לעצמו מותר אבל לאחרים אסור ומהרי"ט צהלון שם דחה דבריו וכתב דאפילו לאחרים שרי. עוד כתב שם מהר"י אבולעפיא דהרמב"ם ס"ל דבורר פסולת מתוך אוכל נמי מותר לאלתר ולפי זה כתב דלהסיר הצרעה מן הכוס מותר להסירה כשהוא לאלתר. ומהרי"ט צהלון שם דחה דבריו והעלה שדעת כל הפוסקים דפסולת מתוך האוכל אסור אפילו לאלתר והנוטל פסולת מתוך האוכל לעולם חייב אפי' ביד ולא לתר ומהרי"ט שם התיר להסיר הצרעה מן הכוס בשבת מטעם אחר דאין ברירה בלח. וגם את הצרעה ישלח. דלא שייך ברירה אלא מה שצריך לפשפש ולברור אבל דבר שצף למעלה כבר ברור הוא והוי ליה כמשחיל ביניתא מחלבא דאין זה בורר ע"ש. והיד אהרן כתב עליו דהיתר זה הוא דחוק מאוד. והט"ז סי' זה ס"ק י"ג ובסי' תק"ו ס"ק ג' כתב דאין להסיר הצרעה והזבובים מן הכוס דה"ל בורר פסולת מתוך אוכל אלא ליקח מן המשקה קצת עמהם: (ג) הירק. דוקא אוכל מתוך הפסולת ואפילו אין העליון הללו פסולת גמור שראויים לאכילה ע"י הדחק אסור לברור הפסולת. מ"א:

ב הבורר אכל מתוך הפסלת, בידו, להניחו אפלו לבו ביום, נעשה כבורר לאוצר וחייב.

ג הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁנֵי מִיָּנִי אֲכָלִים מְעַרְבִים, בּוֹרֵר אֶחָד מֵאֶחָד

(ד) וּמִנִּיחַ הַשְּׁנֵי כְּדֵי לֶאֱכֹל מִיָּד. הַגָּה: וְשְׁנֵי מִיָּנִי דְּגִים מְקַרֵּי שְׁנֵי מִיָּנִי אֲכָלִים וְאֶסוּר לְבָרֵר אֶחָד מִחֲבֵרוֹ אֶלָּא בְּיָדוֹ, כְּדֵי לֶאֱכֹלוּ מִיָּד, אִף עַל פִּי שְׁהַחֲתִיכוֹת גְּדוּלוֹת וְכֹל אַחַת נִפְרָת בְּפָנֵי עֲצָמָה. אֲבָל כָּל שֶׁהוּא מִין אֶחָד, אִף עַל פִּי שְׁבוֹרֵר חֲתִיכוֹת גְּדוּלוֹת מִתּוֹךְ קִטְנוֹת, לֹא מְקַרֵּי **(ה) בְּרָרָה**. וְאֶפְלוּ הָיוּ שְׁנֵי מִיָּנִים וּבוֹרֵר מִשְׁנֵיהֶם בְּיַחַד הַגְּדוּלוֹת מִתּוֹךְ הַקִּטְנוֹת אוֹ לְהַפְּדֵי, שְׂרִי הוֹאִיל וְאֵינוֹ בּוֹרֵר מִין אֶחָד מִתּוֹךְ חֲבֵרוֹ (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִי נ"ז). **וְאִם בְּרֵר וְהֵנִיחַ לְאַחַר זְמַן אֶפְלוּ לְבוֹ בַּיּוֹם, כְּגוֹן שְׁבִירֵר שְׁחֲרִית לֶאֱכֹל **(ו) בֵּין הָעַרְבִים, חֵיב.****

באר היטב (ד) ומניח. ר"ל דאותו שרוצה לאכול עתה חשוב כאוכלין והשני חשיבא פסולת וא"כ צריך לברור זה שרוצה לאכול עתה דחשוב כאוכל ולהניח השני אבל איפכא לא דהוי פסולת מתוך אוכל וכ"כ הת"ה. מ"א: **(ה) ברירה.** וט"ז חולק וכתב דיש להחמיר אפילו במין אחד ולא יברור אפי" במין א' ואפילו גדולות מתוך קטנות רק מה שהוא רוצה לאכול עתה או שיקח סתם מן הבא בידו להניח לסעודה אחרת לא דרך ברירה ע"ש: **(ו) בין הערבנים.** היינו מסעודה לסעודה:

ד הַבוֹרֵר **(ז) פְּסָלַת מִתּוֹךְ אֲכָל, אֶפְלוּ בְּיָדוֹ אַחַת, חֵיב.**

הַגָּה: וְאֶפְלוּ הָאֲכָל מְרַבָּה וַיֵּשׁ יוֹתֵר טָרַח בְּבִרְרַת הָאֲכָל, אֶפְלוּ הֵכִי לֹא יְבָרֵר הַפְּסָלַת אֶפְלוּ כְּדֵי לֶאֱכֹל לְאַלְתֵּר (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ז) פסולת. וביו"ט מקלינן דאין ברירה ביו"ט. כ"כ ב"י מ"א ע"ש וכ"כ היש"ש פ"ק דביצה ס"י מ"ב:

ה הַבוֹרֵר תּוֹרְמוֹסִין מִתּוֹךְ פְּסָלַת שְׁלֵהֶם, חֵיב מִפְּנֵי

שְׁהַפְסֵלֶת שְׁלָהֶם מִמִּתְקַת אוֹתָם כְּשִׁישְׁלָקוּ אוֹתוֹ עִמָּהֶם
וְנִמְצָא כְּבוֹרֵר פְּסֵלֶת מִתּוֹךְ אֶכְל, וְחָיֵב.

ו אֵין מוֹלְלִין מְלִילוֹת, אֶלָּא מוֹלֵל בְּשֵׁנוֹי מְעַט בְּרָאשֵׁי

אֶצְבָּעוֹתָיו. **הגה:** וְאִף עַל פִּי שְׁמִפְרָק הָאֶכְל מִתּוֹךְ הַשְּׁבָלִים, הוֹאִיל וְאֵינוֹ
מְפָרֵק רַק כְּלֹאֲחֵר יָד כְּדִי לְאֶכְל, שָׂרִי. וַיֵּשׁ (ח) מִחֲמִירִין (מְרַדְכֵי וְרִ"ו פִּ"ק דִּיּוֹם
טוֹב), וְלָכֵן אֶסוּר לְפָרֵק הָאֶגּוּזִים לוּזִים אוֹ אֶגּוּזִים גְּדוֹלִים מִתּוֹךְ קִלְפָתוֹן
הִירוּקָה (מִהֲרִי"ט), וְטוֹב לְהַחְמִיר מֵאַחַר דִּיכּוֹל לְאֶכְלֵן כֶּךָ בְּלֹא פְרוּק.

באר היטב (ח) מחמירין. דס"ל דוקא לרכך שרי אבל לפרק הדגן מתוך
השבלים הוי תולדה דדש ואסור אבל כשנתפרק הדגן מן השבלים מע"ש מותר
לקלפו לכ"ע עיין סוף ס"י שכ"א ושרביטין של קטניות משמע דאסור לפרכן
ולהוציא הקטניות וצ"ע דכל העולם נוהגין היתר. וצ"ל כיון שעודן לחים ואף
השרביט אוכלין אותו לא הוי מפרק רק כמפריש אוכל מאוכל. מ"א.
ובמהרי"ל תמה איך רשאין לאכול קטניות מן השרביטין שלהן שקורין
שוטי"ן וכן כתב הט"ז לאיסור וסיים ואפילו אם כבר נתקן מע"ש אין ליקח
הקטניות מן הקליפות אלא מה שרוצה לאכול מיד ועיין ס"י של"ו ס"ח:

ז הֵיוּ לוֹ מְלִילוֹת מִעֶרֶב שֶׁבֶת, לֹא יִנְפֶה בְּקִנּוֹן (פֶּרֶשׁ רִשִׁי כְּלִי

שְׂרָאשׁוֹ אֶחָד רָחֵב וְהַשְּׁנַי עָשׂוּי כְּמִין מְרֻזָּב, וְנוֹתְנִין הַקְטְנִיּוֹת בְּרָאשׁוֹ הֶרְחֵב וּמִנְעִנֵעַ הָאֶכְל
וּמִתְגַּלְגַּל דָּרָךְ הַמְרֻזָּב, וְהַפְסֵלֶת נִשְׁאַר בְּכִלִּי) וְתִמְחֹוִי, (פִּי קַעֲרָה גְדוֹלָה) וְלֹא
בְּשִׁתֵּי יָדָיו, אֶלָּא מִנְפָּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כָּחוֹ.

ח אֵין (ט) שוֹרִין אֶת הַכֶּרְשֵׁינִין (פִּי הָעֶרוּךְ וַיֵּצִי"ה בְּלַעֲי"ז), דִּהְיִינוּ

שְׂמִצִּיף מִיָּם עֲלֵיהֶם בְּכִלִּי כְּדִי לְהַסִּיר הַפְּסֵלֶת, וְלֹא שְׂפִין
אוֹתוֹן בְּיָד כְּדִי לְהַסִּיר הַפְּסֵלֶת דִּהְוָה לִיהָ כְּבוֹרֵר, אֶבֶל

נֹתֵן בְּכֶבֶד אֶף עַל פִּי שְׁנוּפֵל הַפְּסֻלֶת דָּרָךְ נִקְבִי הַכְּבָרָה.

באר היטב (ט) שורין. צ"ל שולין ט"ז. וכתב המ"א דה"ה אם יש פסולת ואוכלין מעורבין אסור ליתנם במים כדי שיפול הפסולת למטה כגון עפר או שיצוף למעלה כגון תבן ע"ש:

ט מְשֻׁמֶרֶת, אֶפְלוּ תְלוּיָהּ מְעָרֵב שֶׁבֶת, אָסוּר לִתֵּן בָּהּ שְׂמָרִים. אָבֵל אִם נָתַן בָּהּ שְׂמָרִים מְעָרֵב שֶׁבֶת, מִתֵּר לִתֵּן עֲלֵיהֶם מִים כְּדִי שְׂיִחְזְרוּ צְלוּלִים לְזוּב.

י יין או מים שהם צלולים, מתר לסננו במשמרת. הגה: וּאֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בּוֹ (י) קֶסְמִין דְּקִין, הוֹאִיל וְרֵאוּיִין לְשִׁתּוֹת בְּלֹאוֹ הֵכִי (סמ"ג). אָבֵל בְּסוּדָר, מִים אָסוּר מְשׁוּם (יא) לְבוּן, וַיִּין וְשֶׁאֵר מְשֻׁקִין, מִתֵּר. וְאִם הֵם (יב) עֲכוּרִים, בֵּין מִים בֵּין יִין, אָסוּר לְסַנְּנָם. וְלִהְרַמְּבֵי"ם, בְּמִשְׁמֶרֶת אָסוּר וְאֶפְלוּ מִים וַיִּין צְלוּלִים; וְאֶפְלוּ בְּסוּדָרִים לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּצְלוּלִין אָבֵל (יג) לֹא בְּעֲכוּרִים. וַיִּין (יד) מְגַתּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס (פ"י שְׁנֵרָאָה פְּרוּתָם), טוֹרֵף חֲבִית בְּשֶׁמֶרֶה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסּוּדָר.

באר היטב (י) קסמין. וה"ה אם יש בו קמחים נמי מותר לסננו רש"י והיינו דרוב אינשי לא קפדי בהכי ט"ז בשם הר"ן. לפי זה נמי מותר לנפח קש או קסמין לצד א' כדי שיוכל לשתות המים או היין דכיון דבלא"ה מישתתי מותר הלקי"ט ח"ב ס"י רנ"ד: (יא) ליבון. אבל משמרת עשויה לכך ואינו חושש לליבונו. טור ומ"א ובתשו' דרכי נועם חא"ח סימן ד' ובשכנה"ג: (יב) עכורים. דלא אפשר למשתי הכי כלל. ב"י: (יג) לא בעכורים. וצ"ע דבעכורים אף לסברא הראשונה אסור. ונ"ל דלדעה הראשונה עכורין קצת מותר בסודר כיון

דאפשר לשתותו בלא"ה אע"פ שרוב בני אדם אין שותין אותן וכמ"ש הבי"י אבל להרמב"ם אסור. משקה שקדים כתושים מע"ש מותר לסנן כיון שיכולין לשתותו בלא סינון. הגהת סמ"ק מ"א: (יד) **מגתו**. ר"ל דבחומץ דג"כ דרכו להשתמש ממנו אפי"אם הוא עב אין לאסור בסודר אא"כ הוא עב הרבה שאין ראוי כלל להשתמש בלא סינון. ט"ז:

יא כְּשֶׁמְסַנְנִין הַיַּיִן בְּסוּדָר צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה גוּמָא (בְּסוּדָר) לְקַבֵּל הַיַּיִן, מְשׁוּם (טו) שְׁנוּי.

באר היטב (טו) שינוי. ובסודר די בשינוי שאין עושה גומות ר"ן. אבל משום אהל ליכא כיון שאינו רחב וכתב הט"ז באם מכסה בסודר את כל הכלי יזהר שלא יהיה גבוה טפח ועיין סימן שט"ו ס"י"ג. וכתב המ"א נ"ל דבאותו כלי העשוי כנפה שמסננין בו דינו כמשמרת הואיל ומיוחד לכך עיין ס"י. ועיין בגינת ורדים חא"ח כלל ג' סי' י"ג וביד אהרן:

יב כָּל מָקוֹם שֶׁמִּתָּר לְסַנֵּן יַיִן בְּסוּדָר, מִתָּר לְסַנְנוּ בְּכַפִּיפָה מְצָרִית (פ"י קפ"ה שְׁעוֹשִׂין מִן הַגּוּמָא וּמְפִינֵי עֲרֵבָה), וְיִזְהַר שֶׁלֹּא יַגְבִּיֶה הַכַּפִּיפָה מְשׁוּלֵי הַכְּלֵי טַפַּח, מְשׁוּם שְׁנוּי.

יג כָּלִי שֶׁמְעָרִין (פ"י שְׁמָרִיקִין) בּוֹ יַיִן מִהַחֲבִית, לֹא יִתֵּן בְּפִיו קִשְׁיוֹ וְקִסְמִין בְּחִזְקָה, שְׁאִין לָד (טז) מְסַנְנֵת גְּדוֹלָה מְזוֹ.

באר היטב (טז) מסננת. ובצלול שרי עיין ס"י. נהגו שלא ליתן שמרים במשקה בשבת כדי להעמידן אע"פ שראוי לשתות בשבת ונ"ל דהוי תולדות בורר דעכ"פ יורדין שמרים מהמשקה בשולי הכלי דומיא דמחבץ. מ"א:

יד מִתֵּר לְעֵרוֹת בְּנַחַת מִכְּלֵי לַחֲבֵרוֹ וּבִלְבָד שְׂיִזְהֶר שְׂכַשְׂפֵיפֶסֶק הַקְּלוּיָם וּמִתְחִילִים לִירֹד נְצוּצוֹת קֶטְנוֹת הַנְּשׁוּפוֹת בְּאַחֲרוֹנָה מִתּוֹךְ הַפְּסָלָת, יִפְסִיק וַיִּנְיַחֵם עִם הַשְּׂמָרִים; שְׂאֵם לֹא יַעֲשֶׂה כֵן, הֵנִי נִיצוּצוֹת (יז) מוֹכְחֵי שֶׁהוּא בּוֹרֵר. מִתֵּר לְהַגְבִּיחַ הַחֲבִית עַל אֵיזָה דָּבָר כְּדֵי שְׂיִקְלַח מִמֶּנּוּ הַיָּין הַיֵּטֵב (רוֹקֵחַ הַל' יוֹם טוֹב וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (יז) מוכחי. ותחלת שפיתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא ר"ן. ולפי"ז אסור לערות שומן מהמאכל דהא ב' מיני אוכלין הם ואסור לברור אחד מחבירו אלא בידו כדי לאכלו מיד הכא כשמערה מהכלי אסור כמו בשכר ואפשר דלא שייך ברירה אלא בדברים המעורבים אבל הכא לחודא קאי ועיין מ"א וכתב המ"א בסי' תקי"י סק"י"ג נ"ל דמותר לקלוט שומן הצף על פני החלב שקורין סמעטני"י אפי' בשבת וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב וכמ"ש סי' שיי"ט סי"ד ודוקא שצריך בו ביום ואם א"צ רק שחושש שיפסיד ויתקלקל מותר לעשות ע"י עכו"ם וכמ"ש סי' ש"ז סי"ה עכ"ל שם:

טו מְסַנֵּנֶת שְׁנַתָּן בְּהַ חֲרָדֵל לְסַנְנֹו, מִתֵּר לִתֵּן בָּהּ בִּיצָה אֶף עַל פִּי שְׂהַחְלָמוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה עִם הַחֲרָדֵל וְהַחְלָבוֹן נִשְׂאָר (יח) לְמַעְלָה.

באר היטב (יח) למעלה. ולא חשיב כבורר לפי ששניהם אוכלין הם ואין נותנין אותן לתוכן אלא לתקן מראה החרדל טור אבל אם הם עושין אותו כדי לאכול החלמון אסור דמה שאינו רוצה לאכול מקרי פסולת וה"ל בורר ב"ח ולבוש ועס"ג דכתב דבמין אחד לא שייך ברירה וצ"ל דהכא מיחשב ב' מינים ועיין מ"א וט"ז כתב ומזה נסתייע לדברינו דאפילו במין א' שייך ברירה ע"ש ועיין ס"ק ה':

טז מִיָּם שְׂיִשׁ בָּהֶם תּוֹלְעִים, מִתֵּר לְשִׁתּוֹתָן עַל יְדֵי (יט)

מִפֶּה בְּשֶׁבֶת דָּלָא שִׁיךְ בּוֹרֵר וּמְשַׁמֵּר אֶלָּא בְּמִתְקוֹן הָעֲנָן
קָדָם אֶכִּילָה אוֹ שְׂתִיָּה, אֲבָל אִם בְּשַׁעַת שְׂתִיָּה מְעַכֵּב אֶת
הַפְּסֻלַּת שְׁלֵא יִכְנַס לְתוֹךְ פִּי, אִין זֶה מְעִין מְלֶאכֶה,
וּמְתָר.

באר היטב (יט) מפה. ומשום מלבן ליכא כיון דליכא טינוף כמ"ש סי' ש"ב
סי"ט. וא"כ להאוסרין אסור ע"י מפה מ"א. כשנופלים זבובים לכוס לא יוציא
הזבובים לבדן מן הכוס דהוי ליה בורר פסולת אלא יקח המשקה קצת עמהם
ט"ז ועיין סי' ב' מש"ש:

יז (כ) המחבץ (פ"י שמוציא חמאה מן החלב), תולדות בורר הוא;
לְפִיכָךְ אֵף עַל פִּי שְׁנוֹתָנִים שְׁמִשְׁמִים וְאֶגּוּזִים לְדַבֵּשׁ, לֹא
יִחַבְּצֵם בְּיָדוֹ וְעֵייל ס"י ש"מ סעיף י"א. **הגה:** הרוקק ברוח בְּשֶׁבֶת
וְהָרוּחַ מִפְּזֵר הָרֶק, חָיֵב מְשׁוּם זֹרָה. (מהרי"ל בשם אור זרוע וירושלמי פ"ק כ"ל
ג"ד).

באר היטב (כ) המחבץ. דהיינו שלוקח חלב ונותן בו קיבה כדי לחבצו חייב
שהרי הפריש הקום מן החלב ואם גבנו ועשאו גבינה חייב משום בונה
הרמב"ם ועיין מ"א. וכתב הט"ז דברירה שייך בכל מידי אפילו כלי מתוך
כלים והא דכתבו התוספות מיני אוכלים גרסינן לרבנותא דאפי" באוכל מתוך
אוכל אמרינן דהנשאר הוי פסולת ע"ש:

סימן שכ - דיני סחיטה בשבת

א זיתים **(א)** וענבים, אסור לסחטן עין לעיל סי' רנ"ב ס"ה; ואם יצאו מעצמן, אסורים אפלו לא היו עומדים אלא לאכילה. ותותים ורמונים, אסור לסחטן; ואם יצאו מעצמן, אם עומדים לאכילה, מתר; ואם עומדים למשקים, אסור. ושאר כל הפרות, מתר **(ב)** לסחטן.

הגה: ובמקום שנהגו **(ג)** לסחט איזה פרות לשותות מימיו מחמת צמא או תענוג, דינו כותותים ורמונים; אבל אם נהגו לסחטו לרפואה לבד, אין לחוש (בית יוסף). וכל זה דוקא לסחט אסור, אבל מתר למצץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכל שכן בשאר **(ד)** דברים (בית יוסף בשם ש"ל). ויש **(ה)** אוסרין למצץ בפה מענבים וכיוצא בהם (הגה"מ פכ"א).

באר היטב (א) וענבים. ודבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זתים וענבים בלבד רמב"ם ועיין ס"ז: **(ב) לסחטן.** עיין ט"ז שהעלה הא דשאר פירות מותר לסחטן דהיינו בסתמא דאמרינן מסתמא הוי מכוין למתק ואע"פ שהוא נהנה ממה שיוצא משקה מ"מ עיקר כוונתו בשעת סחיטה לא היתה אלא בשביל מיתוק הנעשה ע"י הסחיטה שזה דרך הסחיטה בשאר הפירות שאין עומדים למשקים אבל במכוין להוציא מהן משקה לצורך המשקה וגילה דעתו שבשביל המשקין היוצא הוא סוחט ודאי אסור לד"ה אף בשאר פירות עכ"ל: **(ג) לסחוט.** עיין מ"א שהעלה דוקא בענין שאם היה לכל העולם פירות הרבה כאלו היו סוחטין אותן אבל בלא"ה אפי' בחד מקום אמרינן בטלה דעתן ואם כן הני אגסים שקורין בערני"ס בל"א אסור לסוחטן מפני שבמדינות אשכנ"ז נהגו לסחטן למשקה ואפשר שאם היה לכל העולם הרבה היו גם כן סוחטין. והב"ח כתב שאסור לסחוט אלא למתק הפרי אבל למימיהם אסור וכמ"ש ס"ז. וכ"כ הסמ"ק וכן נוהגין העולם עכ"ל וכתב המ"א בודאי היכא דנהוג נהוג מ"מ נ"ל היכא דאינו סוחטו אלא לטבל בו המאכל שרי דלא מקרי משקה כמ"ש ב"י ע"ש: **(ד) דברים.** כגון הנותן בשר במרק או פת בין ומוצץ אותו: **(ה) אוסרין.** אפי' בשאר דברים ב"י הג"מ רא"מ וב"ח כתב בשם רש"ל דבמשקה הנבלע בפת או בבשר כיון שהיה שם משקה עליו מקודם קרוב הוא לחטאת ולכן אסור למצוץ אותו אבל למצוץ הענבים בפיו ולהשליך החרצנים אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילת ענבים ושרי מדינא מ"מ המחמיר תע"ב עכ"ל. ומ"מ מדברי רמ"א משמע דשאר דברים קילי מענבים כמש"ל ואפשר כיון שדרך אכילתן בכך שרי מ"א ע"ש. וט"ז כתב לפענ"ד נראה דבר זה דומה לדין שכתב בסי' שייט סעיף ט"ז והוא דעת הרא"ש דמותר לשתות ע"י מפה וכו' דכשם ששם אין איסור בורר במה שהוא עושה בפיו כך אין כאן איסור

דש במה שמוצץ בפיו דמ"ש מלאכת בורר ממלאכת דש וכיון שכבר פסק בסיי שייט להקל כהרא"ש לא היה לו לרמ"א להביא כאן דעת המחמירין גם לא ראינו מי שנוהר בדברים אלו. רק בזה צריך לזוהר שלא יסחוט בשר הנבלע בו מרק לצורך משקה כמש"ל בענין סחיטה בשאר פירות עיין ס"ק ב' עכ"ל (ובסי' אליהו רבה חולק על ט"ז והעלה להלכה לאסור בענבים ולהחמיר לירא שמים אבל בשאר פירות וכן בשר ופת אין להחמיר כמו שכתוב בספר יראים עצמו להתיר ע"ש):

ב זיתים וענבים שנתרסקו מערב שבת, משקים היוצאים מהם מתרין; ואפלו אם לא נתרסקו מערב שבת, אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה, אף על פי שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית, מתר לשותותו בשבת, שכל יין היוצא מהענבים (ו) מתבטל ביין שבגיגית.

באר היטב (ו) מתבטל. ואע"ג דדישלי"מ לא בטיל ש"ה כיון שלא היה ניכר קודם שנתערב ולא היה עליו שם יין מעולם ועיין בי"ד ססי' ק"ב. וכתב הב"ח ונ"ל דמותר לתת ענבים בתוך היין בשבת שיתבקעו ויוציאו ינם כמו בשלג וברד בסעיף ט' עכ"ל. וט"ז חולק עליו וכתב דאין היתר אלא בדיעבד ואינו דומה כלל לשלג וברד עיין שם. ובתשובת מהרי"ט צהלון סי' ס"ט התיר דיכולים לשרות צמוקים וכיוצא בהם לעשות שתיה ולא דמי למ"ש הרמב"ם פ"ה מהלכות שבת דאסור שריית חטים ושעורים ע"ש:

ג חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמך, מתר למשך מהם (ז) ולשותות; ואפלו לא נתן מים, והיין מתמץ וזב מאליו, מתר לשותותו.

באר היטב (ז) לשתותו. כיון שנתרסקו מבעו"י. ב"י מרדכי:

ד מִתֵּר לְסַחֵט אֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים תּוֹךְ קִדְרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ תִּבְשִׁיל
כְּדֵי לְתַקֵּן הָאֶכֶל, דְּהוּי לֵיהּ מִשְׁקָה הַבָּא לְאֶכֶל וּכְאֶכֶל
דְּמִי; אֲבָל אִם אֵין בָּהּ תִּבְשִׁיל אֶסוּר.

ה יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּהוּא הִדִּין לְבִסֵּר שְׂמִתֵּר לְסַחֵטוֹ לְתוֹךְ
הָאֶכֶל, וְרַבְּנֵנוּ תָם אוֹסֵר בְּבִסֵּר הוֹאִיל וְאֵינּוּ רְאוּי (ח) לְאֶכִּילָה
(טוּר).

באר היטב (ח) לאכול. ממילא הוי כבורר אוכל מתוך פסולת טור. וה"ה בשאר פירות שאינן ראויים לאכילה אסור לסוחטן למימיהן מ"א. וכתב הט"ז דלפי זה אם רוצה לאכול לאלתר אותו דבר שסוחט לתוכו הבוסר מותר כדלעיל סי' שיי"ט לענין בורר ע"ש וכ"כ העו"ש דיש להתיר לסחוט לצורך אותו סעודה ע"ש. והמ"א תמה עליהם דאטו מי שרי לעשות מלאכה כדי לאכול לאלתר וכ"כ הש"ג פ"ז דשבת אלא הטעם בבורר בידו לאכול לאלתר לא מיקרי ברירה דהוי דרך אכילה ולהכי בקנון ובתמחוי אסור לבורר אפילו לאכול לאלתר. וכן פסולת מתוך האוכל אסור אפי' לאכול לאלתר ומכ"ש דאסור לסחוט בוסר ע"ש. ועיין יד אהרן:

ו מִתֵּר לְסַחֵט (ט) לִימוֹנִי"שׁ.

באר היטב (ט) לימוני"ש. כיון שאין דרך כלל לסוחטן לצורך משקה אלא לצורך אוכל הוי כשאר פירות עיין מ"א ס"א. ואפי' נוהגין לסחטו לתוך מים לשתותו שרי כיון שאין דרך לשתותו לבדו ב"י. ולימוני"ש הכבושים במלח דינם ככבשים ושלקות עיין סעיף ז' ולענין לסחוט תפוחים נ"ל דאותן שסוחט כדי לרכך התפוח כדרך שעושין אם התפוח קשה דשרי דהוי כמו למתק כמ"ש בס"ק ב'. ואע"ג דשותה מה שיוצא ממנו לא נתכוין בסחיטה לכך כיון שאינו עומד לכך ואם התפוח מבושל וסוחט שיצא ממנו פשיטא דשרי דהא סחט כל האוכל ממנו. ט"ז ע"ש:

ז לְסַחֵט כְּבָשִׁים (פּי פְרוֹת וּמִינֵי יִרְקוֹת הַמִּנְחִים בְּחֶמֶץ וּבְמַלַּח כְּדֵי שֶׁלֹא יִרְקְבוּ) וּשְׁלֵקוֹת, אִם לְגוֹפָם, שְׂאִינוֹ צָרִיד לְמִים וְאִינוֹ סוֹחָטוֹן אֲלָא לְתַקְנָם לְאֲכִילָה, אֲפֹלוֹ סוֹחֵט לְתוֹד קַעֲרָה שְׂאִין בָּהּ אֲכָל, מִתֵּר. וְאִם צָרִיד לְמִימֵיהֶן, מִתֵּר לְסַחֵט לְתוֹד קַדְרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ (י) אֲכָל, אֲבָל אִם אִין בָּהּ אֲכָל, אֲסוּר. (יֵא) וּלְרִיחַ, כָּל שֶׁהוּא צָרִיד לְמִימֵיהֶן, חֵיב חֲטָאת אֲפֹלוֹ סַחֵט לְקַדְרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ אֲכָל. וְלִדְבָרָיו, הַסּוֹחֵט אֲשֶׁכּוֹל לְקַדְרָה נִמְי אֲסוּר (טוּר).

באר היטב (י) אוכל. דמשקה הבא לאוכל הוי כמפריד אוכל מאוכל. וה"ה לתוך המורייס דהוי מאכל סמ"ק. אבל לתוך משקין אסור: (יֵא) ולר"ח וכו'. ובסי' תקי"ה גבי י"ט הכריע דמותר לחלוב לתוך האוכל וא"כ כאן אפי' לכתחלה סוחטין הכבשים והשלקות להוציא מימיהן לתוך האוכל. ט"ז ע"ש:

ח הַסּוֹחֵט דָּג לְצִירוֹ, דִּינוֹ כְּסוֹחֵט כְּבָשִׁים וּשְׁלֵקוֹת לְמִימֵיהֶן.

ט הַשֶּׁלֶג וְהַבָּרָד, אִין מְרַסְקִין אוֹתָם, דְּהֵינּוּ לְשִׁבְרָם לְחֻתִּיכוֹת דְּקוֹת כְּדֵי שְׂיִזְוּבוּ (יב) מִימֵיו, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹד פּוֹס שֶׁל יֵין אוֹ מִים וְהוּא נְמוּחַ מֵאֱלִיו וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ; וְכֵן אִם הִנִּיחָם (יג) בְּחִמָּה אוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה וּנְפָשְׁרוּ, מִתְּרִים.

באר היטב (יב) מימיו. דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים הללו. וכתב ב"י דוקא שמרסקו בחתיכות קטנות אבל לשבור חתיכה ממנו שרי ואפי' אם יזובו קצת מים ע"י זה דלא נתכווין לזה ועוד שהלך לאיבוד: (יג)

בחמה. ולפי מה שכתב רמ"א בסי' ש"י"ח סעיף ט"ז גם הכא אסור משום נולד
אא"כ הוא מעורב במים. ר"ן מ"א :

י מִתֵּר לְשֵׁבֶר (יז) הַקָּרַח כְּדֵי לְטַל מֵיָם מִתְחַתָּיו.

באר היטב (יז) הקרח. שהרי אינו בורא מים בזה ואי משום שבירת הקרח
הא גדולה מזו מצאנו שובר אדם את החבית בשביל גרוגרות וכו' מרדכי ועיין
סי' ש"י"ד. ונ"ל דבנהר או באר אסור. מ"א :

יא צָרִיךְ לְזַהֵר, בְּחֶרֶף, שֶׁלֹּא יִטַּל יָדָיו בְּמֵיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם
שָׁלֵג אוּ בְרָד ; וְאִם יִטַּל, יִזְהַר שֶׁלֹּא יִדְחַקֵּם בֵּין יָדָיו,
שֶׁלֹּא יִהְיֶה (טו) מְרֻסָּק.

באר היטב (טו) מרסק. עיין מ"א דאפילו לרסק שרי ע"ש ס"ק י"ג :

יב יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִשְׁפֹּשֵׁף יָדָיו (טז) בְּמַלְחָה.

באר היטב (טז) במלח. לפי שנימוח והוה נולד ועיין סי' שכ"ו ס"י. ומשמע
דמותר להשליך במים ואח"כ נוטל ידיו מהם כמ"ש גבי שלג וברד רק שיזהר
שלא יהיה אסור מחמת מי מלח הנזכר בסי' שכ"א. ט"ז :

יג דוֹרֵס שָׁלֵג בְּרִגְלָיו וְאֵינוֹ חוֹנֵשׂ.

יד הרי"מ מרוטנבורג מתיר להטיל מי רגלים בשלג, וְהָרָא"ש הָיָה (יז) נֶזְהָר.

באר היטב (יז) נזהר. כי עיי השתן ודאי נימוח טור. ולי"ד לסי"ט דשרי ליתן לתוך המים דהכא איהו קא עביד מעשה ועיין ט"ז:

טו אסור לפרס סוּדָר עַל פִּי הַחֲבִית וְלִתֵּן עַל גְּבִיּוֹ הַכְּלִי שְׂדוּלִים בּוֹ, שְׂמָא יבא לידי סחיטה; אַבֵּל בְּגַד הָעֲשׂוּי לְפָרֶס עָלָיו, מִתֵּר שְׂאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ עָלָיו לְסַחֲטוֹ.

טז אסור להדק מוכין בפּי פֶּדָ שֵׁשׁ בּוֹ מִשְׁקִין, מְשׁוּם (יח) סחיטה.

באר היטב (יח) סחיטה. פי דכשמהדק והוא לח הוא נסחט. ר"ן מ"א:

יז ספוג, אין מקנחין בו אלא אם כן יש בו בית אחיזה, גִּזְרָה שְׂמָא (יט) יסחט.

באר היטב (יט) יסחוט. צ"ע כיון דספוג עשוי לכך לית לן למגזר שמא יסחוט כמ"ש סט"ו. וסיי ש"א סמ"ח. ונ"ל דוקא בספוג א"א לקינוח בלא סחיטה משא"כ באלונטית בסיי ש"א סמ"א מ"א ע"ש. (ובספר אליהו רבה מישב הקושיא ע"ש):

יח חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתם נקב שבדפנה

שְׁמוֹצִיאִין בּוֹ הַיִּין, יֵשׁ מִי שְׁפִמְתִּיר לְהַסִּירוֹ וְאָף עַל פִּי
שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִסְחֹט, וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה תַחְתָּיו כְּלִי;
דְּכִיּוֹן שְׂאִינוֹ נִהְנָה בְּסַחֲיטָה זֹו, הָוִי פְּסִיק רִישָׁא (פִּי אֲסוּר
נִמְשָׁד בְּהַכְרַח מִדְּבַר מָה כְּמוֹ הַמְנוֹת הַנִּמְשָׁד בְּהַכְרַח מִהַתְנַזֵּת הַרִאשׁ) דְּלֹא נִיחָא לִיה, וּמִתָּר.
וְחִלְקוּ עָלָיו, וְאָמְרוּ דְּאָף עַל גַּב דְּלֹא נִיחָא לִיה, כִּיּוֹן דְּפְסִיק רִישָׁא הוּא, (כ) אֲסוּר. וְהַעוֹלָם נוֹהֲגִים הִתָּר
בְּדָבָר, וְיֵשׁ לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוֹת, דְּכִיּוֹן שְׁהַבְרָזָא אֲרַכָּה
חוּץ לְנִעְרָת וְאִין יָד מַגְעַת לְנִעְרָת, מִתָּר מִדִּי דְהוּי אֲסַפּוּג
(פִּרְשׁ הָעֵרוּד סְפּוּג הוּא עַל רִאשׁ דְּג אֶחָד גְּדוֹל שְׁבִימ, וּבְשַׁעָה שְׁמָרִים רִאשׁוֹ
לְהַסְתַּכְּל בְּעוֹלָם יוֹרֵד אוֹתוֹ הַסְפּוּג עַל עֵינָיו וְאִינוֹ רוֹאֶה כְּלוּם וְלוֹלִי זֶה לֹא
הִיְתָה סְפִינָה נְצֻלָת מִפְּנִיּוֹ) שְׂיֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה; וּלְפִי שְׂאִין
טַעֲנָה זֹו חֲזָקָה, וְיֵשׁ לְגַמְגֵּם בָּהּ, טוֹב לְהַנְהִיגֵם שְׁלֹא יִהְיֶה
כְּלִי תַחַת (כא) הַחֲבִית בְּשַׁעָה שְׁפּוֹקְקִים הַנֶּקֶב וְעֵין לְעִיל סִי
שׂיֵא עוֹד מִדִּינֵי סַחֲיטָה.

באר היטב (כ) אסור. אבל חיובא ליכא לכ"ע. כתב הרא"ש פי"ד דשבת אפילו
להערוך דס"ל דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר מ"מ בשאר איסורים מודה
דאסור עיין מ"א. ועיין בברכת הזבח: (כא) החבית. ואפי' למ"ד פסיק רישיה
דלא ניחא ליה אסור מ"מ הכא שרי משום דסחיטת משקין תולדה דדש היא
ואינה אסורה אלא כשהמשקין היוצאין אינן הולכים לאיבוד. פוסקים. וכתב
הט"ז ומ"מ צריך שיהא ג"כ ברזא ארוכה שיהיה תרתי לטיבותא אלא דמ"מ
אנו רואים מנהגינו כדיעה קמייתא שסוחטין ירק שלאטי"ן בשבת וע"כ משום
דהולך לאיבוד מה שנסחט. הר"ן ושי"פ ביארו דיש ב' מיני סחיטה האחד
משום דהוה תולדה דמכבס דהיינו מלבן ומש"ה אין איסור אלא במים אבל
לא בשאר משקין ולענין הלכה פסק הטור ושי"ע בסי' שי"ט דיין הוה כשאר
משקין אלא דכאן כתב ב"י בשם הר"ן דיין מלבן. ונ"ל לחלק דיין לבן מכבס
כמו מים אבל יין אדום אינו מכבס אדרבה מאדים הבגד. ועוד יש בסחיטה
משום תולדה דדש ומפרק ואין איסור אלא בניחא ליה במאי דנפיק מיניה כמו
בדש ומפרק אלא לפי דיעה האחרונה דכאן אסור עכ"פ מדרבנן אפי' בלא ניחא
ליה ומש"ה אם נשפך שכר או שאר משקים שאינם מלבנים על המפה שעל
השלחן והוא רוצה לנקותו עכ"פ לא ישאוב משם תוך כף א' ולשפוך לחוץ
דאע"ג דישליכנה לאיבוד מ"מ כאן בשעה שהוא שואב תוך הכף עושה איסור
גמור והוא תולדה דמפרק ובזה הכל מודים לאיסור ולא יועיל מה שישפוך

אח"כ הכף לחוץ דזהו מעוות לא יוכל לתקון אלא בסכין יש היתר לדחות מעל המפה ולגרור ע"י המשקה שנשפך על המפה ויזוב לאיבוד רק שלא יגרור בכח דאל"כ עביד איסור דרבנן לדיעה אחרונה וצריך להזהר מה שיוכל להזהר אבל אם המים או יין לבן נשפך על המפה אסור לגרור אפי' בסכין דהוי מכבס עכ"ל. ט"ז:

יט לתן פרכס בתבשיל, מתר ואין לחוש לו משום צובע, דאין צביעה באכילין.

כ יש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פרות הצבועים, צריך לזהר שלא יגע בידי צבועות בבגדיו או במפה, משום (כב) צובע, אבל אם צובע פתו במשקה הפרות, לית לן בה, דאין צביעה באכילין.

באר היטב (כב) צובע. והרדב"ז סי' קל"א כתב שחומרא יתירה הוא כיון שהוא דרך לכלוך ואין זה דרך צביעה ע"ש ובכנה"ג. עיין סי' ש"ב סי' די' אוסרין כיבוס דרך לכלוך כ"ש צביעה דכל צביעה היא כך לכן אין להקל מ"א ע"ש. ונ"ל דבבגד אדום כ"ש דאסור לקנחו דמתקן הוא מ"א ע"ש. ועיין סי' שכ"ח סמ"ח וסי' ש"א סמ"ו: (ובסי' אליהו רבה צידד להקל באדום ואפי' בלבן שא"א בענין אחר ע"ש). הצובע חוט שארכו ד' טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב ודוקא צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל או נחושת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום עיין סי' ש"מ ס"ד. ועיין רמב"ם פ"ט:

סימן שכא - דיני תולש בשבת ודין

טוחן ודיני תקוני מאכל או מעבד ולש

סעיפים

י"ט

ובו

א חבילי פאה אזור וקורנית (פרוש מין עשב), הכניסן לעצים, אין מסתפקין מהם; הכניסן (א) למאכל בהמה, קוטם ואוכל ביד, אבל לא בכלי, (ב) ומולל בראשי אצבעותיו.

באר היטב (א) למאכל. וסתמא הוה כהכניסן למאכל בהמה תוס' דף קכ"ח:
(ב) ומולל. מפרך השרביטין לאכול הזרע שבתוכו. רש"י:

ב אין עושין (ג) מי מלח הרבה ביחד לתת לתוף הכבשים, משום דדמי לעבוד, אבל יכול לעשות ממנו (ד) מעט לתת לתוף התבשיל; ואם נתן לתוכו שני שלישי מלח, אסור לעשות ממנו אפלו מעט.

באר היטב (ג) מי מלח. וה"ה בכל המשקין. הגהות סמ"ק: (ד) מעט. לצורך טיבול אותה סעודה. ר"ן:

ג אסור למלח חתיכות (ה) צנון, ד' או ה' ביחד, מפני שנראה (ו) ככובש כבשים, והכובש אסור מפני שהוא כמבשיל; אלא מטביל כל אחת לבדה, ואוכלה. אבל (ז) ביצים, מתר למלחן.

באר היטב (ה) צנון. וה"ה כל דבר שצריך מליחה כגון בצלים ושומים ובהדיא כתב הרמב"ם צנון וכיוצא בו. ועיין בט"ז שהאריך והעלה דהענין בזה הוא דתרי תנאי יש באיסור מליחה בזה במה שדומה לעיבוד. האי הטעם שוה הרבה כדי שיצא מרירתו אחר שיזיע כדרכו ובהו אפילו כי מטבל חדא חדא

ומניח קצת זמן אסור. שנית מטעם שמולח הרבה ביחד ואז אפילו אינו שוהא אסור דגם בזה דומה לעיבוד. אבל כל שמולח ביחידות כל אי מכל מה שלפניו ורוצה לאכול תיכף אין איסור כלל אלא שאי אפשר ליזהר אם מפזר מלח על כל אחד בפ"ע שלא יבא גם על חבירו המונח בקרוב לו ע"כ צריך לטבול כל אי בפ"ע ולאכול תיכף. ולא דוקא תיכף ממש אלא שעה מועטת שיזיע קצת לא הרבה. והכי נהוג עלמא שלא למלחן כלל אלא מטבל כל אי במלח ואוכל ועדיין צ"ע במנהגינו שחותכין בשבת צנון דק דק ונותנין אותו בקערה ומולחין אותו ושופכין עליו חומץ ואוכלין אותו הא דמ"א זה להרבה חתיכות דאסור אפי' אם אוכל מיד ואין היתר אלא דרך טיבול כל אי בפ"ע. ונראה דהטעם דכיון דאין מניחין אותו כלל להזיע אלא שופכין שם החומץ וגם מינים אחרים ל"ד לעיבוד אלא שראיתי לקצת שעושים ירק שקורין שלאטין ומולחין הירק בפ"ע תחלה ומשהין אותו כך ומסננין המים שיוצאין ממנו ואח"כ מערבין אותו עם שמן זית וחומץ וזה איסור גמור ודמי טפי לעיבוד כיון שהוא ממתין עד שיקבל היטב המלח עכ"ל הט"ז וכן העלה המ"א שלא למלוח הצנון כלל רק מטביל כל אחד במלח ואוכל. אבל כתב בשם הש"ג שמותר ליתן מלח על השלאטיין ואח"כ שמן וחומץ ע"ש : (ו) כנובש. ונ"ל ללמוד מזה דין חדש דאסור לשפוך בשבת יין או שאר משקין לתוך כלי שיש בו חומץ כדי שגם זה יהיה חומץ אח"כ דזה הוי ככבוש דהא מתכוין שאותו המעט ששופך שם יהיה נכבש ויתחמץ. ט"ז ועיין יד אהרן : (ז) בציס. שאין המלח מועיל להם כ"כ מ"א ע"ש :

ד יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁמֶתָר לְטָבֵל כְּמָה חֲתִיכוֹת צָנוֹן אַחַת אַחַת לְבִדָּה, (ח) וְלִהְיֵיחֶם יַחַד לְפָנָיו כְּדִי לְאָכְלָם מִיָּד זֶה אַחֵר זֶה.

באר היטב (ח) ולהניחם. עיין ס"ק ה' כתבתי בשם האחרונים שמנהג שלא לשהות כלל במלח אלא מטבל ואוכל מיד ע"ש :

ה אָסוּר לְמַלֵּחַ בְּשָׂר מְבֻשָּׁל אוּ בִיצָה מְבֻשָּׁלָת, (ט) לְהֵנִיחָהּ.

באר היטב (ט) להניחה. משמע אפ"י להניחה מסעודה לסעודה אסור אבל צנון אפ"י לצורך אותה סעודה אסור (אבל בספר אליהו רבה מסופק בו) וכתב הט"ז נראה דאין איסור ברור בזה אפ"י מדבריהם אלא מצד שא"צ לזה ולמה יטריח עצמו בחנם בשבת דהלא יכול למלוח בסעודה אחרת שיאכל בו ביום נמצא לפי זה שאם יש איזה צד שטוב לו שימלח עכשיו ממה שימלח אחר כך כגון שהוא עכשיו קצת חם ויקבל טפי המלח אין איסור בדבר עכ"ל. ועיין בתשובת פנים מאירות סי' ט"ז. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' י"ב. וכתב המ"א ונ"ל דה"ה דאסור למלוח אוגערק"ס ח"ב דהא רגילין לעשות מהן כבשים ועוד דהמליחה מועלת להן והוי כצנון וה"ה כל כיוצא בזה. ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' י"ב שהורה פנים להיתר. ומיהו כשנותן שמן תיכף שרי. בשר או דג חי אסור למולחו בשבת כדי שלא יסריח עיין סוף סי' ת"ק דמשמע אפ"י במקום הפסד אסור ב"י בשם ש"ל. והתוס' והרא"ש בחולין דף י"ד כתבו דאפ"י רוצה לאכלו כך חי אסור למלחו ואע"ג דאין עיבוד באוכלין כמ"ש סוף סי' ת"ק מ"מ אסור דמיחזי כעיבוד לפי שהמלח מכשיר האוכל ומתקנו וכ"ש דאיכא למיסר מליחת בשר חי דהא מתקן ליה וכ"ש אי אסרת ליה בלא מליחה דהוי תיקון טפי. ונ"ל דמותר לתת הבשר לתוך החומץ כדי לאוכלו כמ"ש בי"ד סוף סי' ס"ז. ומבואר מדבריהם שמותר להדיח הבשר כדי לאוכלו כיון שאין האיסור בגוף הבשר אלא שמדיחו משום דם בעין שעליו שרי. ונראה דאסור להדיח בשר שחל יום ג' להיות בשבת כדי שלא יאסור לבישול דכיון שאינו רוצה לאכלו בו ביום אסור להדיחו כמ"ש סי' שכ"ג ס"ו. ואפ"י ע"י עכו"ם אין להקל דליכא פסידא כ"כ דיכול לאכלו צלי. מ"א ע"ש:

א אין למלח בַיַחַד הַרְבֵּה פּוֹלֵין (י) וְעַדְשִׁים שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ בְּקִלְפָתוֹ.

באר היטב (י) ועדשים. משמע אפ"י לאוכלם לאלתר וכיון דהמליחה מועלת הוי כצנון דנראה ככובש כבשים:

ב מִתֵּר לְדוּדָא פְּלִפְלִין, אֶפְלוּ הַרְבֵּה יַחַד, וְהוּא שְׂיֻדְכֶם בְּקִתָּא שֶׁל סַכִּין (יא) וּבְקַעְרָה.

באר היטב (יא) ובקערה. פיי או בקערה שידוכם בשולי הקערה דהוי שינוי גמור. אבל במכתשת או לחותכם בסכין אסור והי"ה בכל תבלין ועסי"ב. וני"ל דאין לשים הפלפלין תוך בגד ולכתוש בסכין עליו דהא מוליד ריחא. ט"ז:

ח אין כותתין מלח במדודך של עץ, אבל מרסק הוא בי"ד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש. הגה: ודוקא מלח הגס, אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבטל ונעשה פתיתין, מתר לחתכו בסכין כמו שחיתך הפת (פל ב).

ט מתר לחתך בשר מבשר או צלי, דק דק בסכין. הגה: אבל אסור לחתך דק דק בשר חי לפני העופות, הואיל ואינן יכולין לאכלו בלא חתוך, קמשיגי לה אכל (תרומת הדשן סי' נ"ז) וע"ל סי' שכ"ד, (סי"ז).

י אסור לגרר הגבינה בשבת (יב) במורג חרוץ בעל פיפיות שקורין ראליין.

באר היטב (יב) במורג. בלי"א קורין רי"ב אייזיין דכיון שהכלי מיוחד לכך הוי כשחיקת תבלין במכתשת דאסור ריב"ש. וא"כ אפי' לאכול מיד אסור. וני"ל דה"ה בכלי קטן מאוד העשוי כזה אסור דעכ"פ כלי הוא אבל מותר לחתכו בסכין דק דק כמ"ש ס"ט. וני"ל דאפי' הוא קשה מאוד שרי כיון דאי בעי לועסו בקושי וה"ה דמותר לחתכו בקרדום או במגירה כדאיתא במשנה פי"ז. ודבר שאינו חפץ לאוכלו אסור ללועסו בשינוי משום טחינה כ"מ ברש"י דף קל"ג ועיין סי' של"א ס"ז. מ"א:

יא מתר להשקות את (יג) התלוש, כדי שלא יכמש.

באר היטב (יג) התלוש. כיון דירקות הללו ראויין לאכילה ביומן מותר להשקותן. מ"א ע"ש :

יב המחתך הירק דק דק, חייב משום טוחן. הגה: והוא הדין דאסור לחתך גרוגרות וחרובים לפני זקנים (בית יוסף בשם תוספתא). ודוקא (יד) פרות וכדומה לזה, אסור. אבל מתר לפרר לחם לפני התרנגולים, דהואיל וכבר נטחן אין לחוש, דאין טוחן אחר טוחן (הגהות מימוני פרק כ"א ומרדכי ור"ן פרק כלל גדול וסמ"ג). וכל זה לא מירי אלא לחותך ומניח, אבל אם (טו) לאכלו מיד, הכל שרי מדי דהוי אבורר לאכל מיד, דשרי (תשובת הרשב"א ור"ן פרק כלל גדול), כדלעיל סי' ש"ט.

באר היטב (יד) פירות. שהם גדולי קרקע ושייך במינו טחינה : (טו) לאכלו. או שהתרנגולים יאכלו מיד שרי לחתוך שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות א"כ הוי דרך אכילתו בכך ר"ן ב"י. ומזה היתר לעשות מזרע"ה דהיינו שחותכין הצנון דק דק. ועכ"פ אסור לעשות עד אחר יציאת בה"כ דבעי סמוך לסעודה ממש כמ"ש סי' ש"ט אחרונים :

יג אסור לרדות חלות דבש מהפורת (פ"י הקו שהדבורים עושים בו הדבש) מפני שדומה לתולש. **הגה:** ודוקא אם דבוקים בפורת (המגיד פרק כ"א), אבל אם (טז) נתלשו מפעוד יום, או שנתרסקו מפעוד יום והדבש צף בפורת, מתר לרדותו בשבת (בית יוסף).

באר היטב (טז) נתלשו. משמע דבתלושין לא בעי ריסוק אבל בגמרא ר"פ כ"ב איתא דבעי ריסוק כמ"ש סי' ש"כ ס"ב בזתים וענבים ועיין מ"א. (ועיין בס' אליהו רבה במה שמסיק בזה) :

יד אין מגבלין (פ"י נתינת מים בקמח נקרא גבול) קמח קלי, הרבה, שפ"א יבא ללוש קמח (יז) שאינו קלי. ומתר לגבול את

הַקְלִי מְעַט מְעַט. אָבֵל תְּבוּאָה שְׁלֵא הִבִּיאָה שְׁלִישׁ שְׁקָלוֹ
אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן טָחְנוּ אוֹתָהּ טַחֲנָה גְסָה, שְׁהָרִי הוּא
כְּחוֹל וְהִיא הִנְקָרָאת שְׁתִּיתָא, מִתֵּר לְגַבֵּל מִמְנָה בְּחֻמְץ
וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הִרְבֵּה בְּבֵת אַחַת; וְהוּא שְׂיִהִיָּה רַךְ, אָבֵל
קֶשֶׁה, אָסוּר מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה (יח) כָּלֵשׁ. וְאַפְלוּ בְּרַךְ צָרִיךְ
לְשָׁנוֹת. כִּיצַד, נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִיתָא וְאַחַר כֵּן נוֹתֵן אֶת
הַחֻמְץ.

באר היטב (יז) שאינו קלי. ובזה אפ"י מעט מעט אסור: (יח) כלש. ונ"ל
דאסור להשתין על טיט משום גיבול מ"א ע"י ס"י ש"ך ס"י"ד וכתב הט"ז נ"ל
ללמוד דין א' חדש דהיינו שהקמח שעושין מטחינת מצה אפויה שקורין מצה
מע"ל ורגילים לערבו עם יין או מי דבש שקורין מע"ד שזה אסור לעשותו
בשבת אפ"י ברכה דלפי הנראה דין קמח זה כקמח הנזכר כאן טחינה גסה וכו'
וכאן דמותר ברכה הוא ע"י שינוי שבחול דרך ליתן החומץ תחלה ובשבת נותן
הקמח תחלה נמצא שהשינוי הוא גלוי לכל אבל בקמח של מצה אין דרך ידוע
מה נותן תחלה בחול כדי לידע מה הוא השינוי ע"כ אסור בשבת בכל גווני
שרוצה לערב בסכין או בכף הקמח של מצה עם המשקה עכ"ל. ובסי' תע"ג
ס"ק ס"ו כתבתי דהח"י חולק עליו ע"ש:

טו חֲרָדֵל שְׁלָשׁוּ מִעֶרֶב שַׁבָּת, לְמַחֵר יָכוֹל לְעֶרְבוּ הֵן בֵּיזָד
הֵן בְּכָלִי וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ וְלֹא יִטְרֹף לְעֶרְבוּ בְּכַף, אֶלֶּא
מִעֶרְבוּ מְעַט מְעַט.

טז שְׁחָלִים (פ"י שְׁחָלִים בְּעֶרְבֵי תַפְאֵל לְשֵׁא"ר וּבִלְעִיז קָרִישִׁין) שְׁדָכּוֹן מִעֶרֶב
שַׁבָּת, לְמַחֵר נוֹתֵן יֵין וְחֻמְץ וְלֹא יִטְרֹף, אֶלֶּא מִעֶרֶב. וְכֵן
שׁוּם שְׁדָכּוֹ מִעֶרֶב שַׁבָּת, לְמַחֵר נוֹתֵן פּוֹל וּגְרִיסִין וְלֹא
יִטְרֹף, אֶלֶּא מִעֶרֶב. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יִעֲרַב בְּכַף, אֶלֶּא (יט)
בֵּיזָד (אוֹר זְרוּעַ וּמְרָדְכֵי סוּף פֶּרֶק תּוֹלִין). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּהָא דְשָׂרִי לְעֶרֶב

מִשְׁקָה (כ) בְּחֶרֶדֶל דְּוֹקָא שְׁנִתְּנוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל בְּשַׁבַּת
אֲסוּר לָתֵת מִשְׁקָה בְּחֶרֶדֶל אוֹ בְּשׁוּם, הַכְּתוּשִׁים, מְשׁוּם
לֵשׁ. הַגָּה: וְאִם נָתַן הָאֶכָל תְּחִלָּה וְאַחַר כֶּדֶף הַחֲמֵץ אוֹ הַיַּיִן וּמְעַרְבוּ בְּאֶצְבָּעוֹ,
שְׂרֵי דְהַוֵּי (כא) שְׁנוּי כְּמוֹ בְּשִׁתִּיתָא דְלַעֲיִל. וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַתִּיר עַל יְדֵי שְׁנוּי;
וּמְקוֹם שְׂדֵרְכוֹ לַעֲשׂוֹת כֶּדֶף בְּחֵל, יִתֵּן בְּשַׁבַּת הַחֲמֵץ תְּחִלָּה וְאַחַר כֶּדֶף הָאֶכָל.

באר היטב (יט) ביז. ואם נתן המשקה מע"ש מערבו בכף. מרדכי. מ"א: (כ)
בחרדל. וה"ה בקמח קלי ע"י ס"י שכ"ד ס"ג מ"א. ופשוט הוא דאם נתנו קצת
המשקה לתוכו בע"ש שנראה בו קצת גיבול מותר להוסיף עליו בשבת כפי
שירצה ט"ז ע"ש. ומ"א אוסר אפילו נתן מעט משקה מע"ש דלא חשיב כמגבל
ע"י כך ע"ש ועיין ס"י תע"ג ס"ה: (כא) שינוי. ודוקא ברכה אבל בעבה לא
מהני שינוי ולכן כתב רמ"א כמו בשתיתא וגם כתב באצבעו כלומר ולא בכף.
וכל זה אפי' לצורך אותה סעודה אסור מ"א ע"ש. וע"י ט"ז שהעלה דמי ששכח
לשפוך חומץ בע"ש לתוך הקרי"ן צריך שיעשה בשבת בלילה רכה ונותן החומץ
תחילה ואח"כ הקרי"ן שלא כדרך שעושין בחול ולא יערב בכח או אוהז בכלי
עצמו ומנענע אותו וצ"ע לדעת רמ"א דמצריך שינוי באוכל במה שנוהגין
לעשות בשבת צנון דק עם קשואין שקורין אוגערק"ס דק ושופכין
אח"כ חומץ לתוכו ואין עושין שום שינוי ונראה שכאן לא החמירו כמו בקרי"ן
כיון דא"א לעשות זה בע"ש דיתקלקל טעמו של צנון ע"כ לא הצריכו שינוי
כיון דעיקר עשייתו בשבת שבקוהו אעיקר הלכתא וא"כ צריך עכ"פ שלא
יערבנו בכח או ע"י הכלי כמ"ש ומן המובחר שישים תחלה החומץ בכלי
כנלע"ד דברים אלו. ומו"ח ז"ל הביא בשם רש"ל ששמע להקל בחרדל וקרי"ן
שאנו עושין כי בזמניהם היו עושין אותה כמו עיסה משא"כ במדינתנו שאין
שרייתו גיבולו וכתב מו"ח ע"ז שאין להקל מאומד הדעת ובירק הנקרא
שלאטי"ן אין לדקדק בכל זה כי אינו נכנס בכלל זה כיון שאין חותכין אותו
דק דק כנלע"ד בדברים אלו עכ"ל ט"ז ועס"ק ט"ו משי"ש ועס"ק כ' משי"ש:

יז מִתֵּר לַעֲשׂוֹת (כב) יֵינוּמְלִין, שְׁהוּא יַיִן יִשָּׁן דְּבִשׁ
וּפְלִפְלִין, מְפְנֵי שְׁהוּא לְשִׁתְיָה; וְאִין עוֹשִׁין אֱלוֹנְתִית,
שְׁהוּא יַיִן יִשָּׁן וּמִים צְלוּלִים וְשָׁמֶן אֶפְרֶסְמוֹן, שְׁהוּא
לְרַפּוּאָה.

באר היטב (כב) יינומליין. ולא הותר אלא לערבן ולאכלן כמות שהן אבל לטרוף אותן יפה ולסנן אסור שזה טורח יותר ואומנות גדולה ותקון גדול הוא זה ב"י ססי' שי"ט ש"ל. כתב מהרי"ל אסור לתת קידה לתוך חומץ לעשות טיבול וכן לעשות בצים קשים עם פיטרזילין בחומץ אסור דדמי להילמי עכ"ל וכתב המ"א וצ"ע דהילמי אסור מפני שהוא ככובש כבשים אבל זה דמי ליינמולין דשרי. ומעט שרי לד"ה כמ"ש ס"ב. אסור לטרוף בצים מגולגלים בקערה דמחזי כמאן דבעי למשדינהו בקדרה רש"י דף ק"ט. מ"א:

יח אין שורין את החלתית לא בפושרין ולא בצונגין, שדרך לשרותו לרפואה; אבל נוטנו לתוך החמץ ומטביל בו פתו. ה"ה שרוי (כג) מאתמול, מתר לשותותו בשבת. ואם שתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשותות גם בשבת, מתר, שפך הוא דרך רפואתו לשותותו שלשה ימים זה אחר זה, הילכך מתר לשרותו בצונגין ולתן (כד) בחמה, מפני שהוא סכנה אם לא ישתה ממנו.

באר היטב (כג) מאתמול. דבלאו רפואה נמי משקה הוא. ר"ן: (כד) בחמה. ואי ליכא חמה אפי' באור שרי מפני הסכנה:

יט שום ובסר ומלילות שרסקן מערב שבת, אם מחסרים דיכה, אסור לגמר דיקתן בשבת; ואם אין מחסרים אלא שחיקה, מתר לגמר בשבת. לפיכך מתר לגמר שחיקת הריפות בעץ פרויר בקדירה בשבת, אחר שמורידין אותה מעל האש. הגה: ומת' להחליק האכל בשבת, ולא הוי בזה משום ממחק, הואיל ואפשר לאכלו (כה) בלא זה; ומכל מקום המחמיר במאכל של תפוחים וכדומה שדרךכו בכך, תבוא עליו ברכה (מרדכי ר"פ פלל גדול). אסור (כו) לקלף שומים ובצלים כשקולף להניח, אבל לאכל

לְאֶלְתֵּר, שְׂרֵי וְעֵינָן לְעֵיל סִימָן שִׁיט (סְמִיג וְהַגְהִימ סִימָן כִּיב וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם סְמִיָּק וּתְרוּמַת הַדָּשָׁן וְרִבְנֵי יְרוּחָם).

באר היטב (כה) בלא זה. הא אי אפשר לאכול בלא זה אסור דיש עיבוד באוכלין מדרבנן והמחליק הוי כממחק. ומותר למרח התפוחים על הלחם עיין מ"א: (כו) לקלוף. משום בורר וא"כ אף תפוחים אסור לקלוף להניח כמ"ש סי' שייט
סי' שייט

סימן שכב - דין נולד בשבת

סעיפים

ו'

ובו

א ביצה שְׁנוּלְדָה בְּשַׁבָּת, אָסוּר אֶפְלוּ (א) לְטַלְטְלָהּ; וְאֶפְלוּ נִתְעַרְבָה בְּאֶלֶף, כִּלְוֹ אֶסוּרוֹת. וְיִכּוֹל לְכַף עָלֶיהָ כָּלִי, שְׁלֵא תִשְׁבֵּר, וּבְלִבָּד (ב) שְׁלֵא יִגַע בָּהּ.

באר היטב (א) לטלטלה. גזירה משום שבת שאחר י"ט שאז אסורה מדאורייתא משום הכנה: (ב) שלא יגע. עיין סי' שייט ס"ו משי"ש:

ב שַׁבָּת שְׁלֵאֲחֵר יוֹם טוֹב, אוּ לְפָנָיו, נוֹלְדָה בְּזָה, (ג) אֶסוּרָה בְּזָה.

באר היטב (ג) אסורה. עיין ססי' תקי"א משי"ש בס"ק ט':

ג פרות שֶׁנֶשְׂרוּ מִן הָאֵילָן בַּשַּׁבָּת, אֲסוּרִים בּוּ בַיּוֹם
וְלַעֲרֵב מִתְּרִים מִיָּד.

ד אֶכְלֵי בְהֵמָה, אֵין בְּהֵם מְשׁוּם תִּקּוּן כְּלִי; וּלְפִיכֹךְ מִתֵּר
לְקוּטִים, אֶפְלוּ בְּסַכִּין, קֵשׁ אוֹ תֵבֶן וְלַחְצָץ בּוּ שְׁנָיו; אֲבָל
קִיסָם שְׁאִינוֹ אֶכֶל בְּהֵמָה, אֶפְלוּ לְטָלוֹ כְּדִי לַחְצָץ בּוּ שְׁנָיו,
(ד) אֲסוּר.

באר היטב (ד) אסור. ואם קטמו חייב רמב"ם פי"א. ועיין מ"א:

ה מִתֵּר לְטַלְטֵל עֵצִי בְּשָׂמַיִם לְהַרִיחַ בְּהֵם וּלְהַנִּיף בְּהֵם
לְחוּלָה; (ה) וּמוֹלְלוֹ לְהַרִיחַ בּוּ, אֶחָד קִשִּׁים וְאֶחָד רַפִּים.

באר היטב (ה) ומוללו. צ"ל וקוטמו ומוללו להריח וכו'. בשכנה"ג חוכך
להחמיר דוקא קוטם מעט כדי שיריח מותר אבל אם משבר חתיכה ממנו כדי
ליתנו לאחר אסור ע"ש. וכתב היש"ש פי"ד דהך קוטמו אינו מותר אלא ביד
אבל לא בסכין ולא הותר בסכין רק באוכלי בהמה ע"ש. והט"ז בסי' תקי"ט
ס"ד חולק על היש"ש בזה ומתיר אפ"י בסכין ע"ש והמג"א בסי' תקי"א העלה
דדוקא להוסיף ריח שרי אבל אסור להוליד ריח ע"ש:

ו הַמְחַלֵּק לְבָנֵי בֵיתוֹ מְנוֹת בַּשַּׁבָּת, יָכוֹל לְהִטִּיל גּוֹרֵל
לוֹמֵר: לְמִי שְׂיֵצֵא גּוֹרֵל פְּלוֹנִי יִהְיֶה חֶלֶק פְּלוֹנִי שְׁלוֹ;
וְהוּא שְׂיִהְיוּ הַחֲלָקִים שְׁוִים, וְאִינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא כְּדִי
לְהַשְׁוֹתָם שְׁלֵא לְהִטִּיל קִנְאָה בֵּינֵיהֶם, אֲבָל עִם אַחֲרִים

אָסוּר כַּיּוֹן שְׁמַקְפִּידִין זֶה עַל זֶה יָבוֹאוּ לְיַד מִדָּה
וּמִשְׁקָל; אָבֵל לִתּוֹן מָנָה גְדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה וּלְהִטִּיל
גוֹרֵל עֲלֵיהֶם, אֶפְלוּ בְּבִנְי בֵּיתוֹ וּבַחֵל, אָסוּר מִשּׁוּם קְבִיא.
וַיֵּשׂ אֲזַמְרִים דָּעַם בְּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ מִתֵּר לְהִטִּיל גוֹרֵל אֶפְלוּ
עַל מָנָה גְדוֹלָה כְּנֶגֶד (מָנָה) קְטַנָּה, מִפְּנֵי שְׂאִין מִקְפִּידִים.
הגה: וְאָסוּר לְהִטִּיל (ו) גוֹרֵל בְּשַׁבָּת, אֶפְלוּ עַל יְדֵי עֲבוּיִם (מֵהַרִּי"ל).

באר היטב (ו) גורל. אבל לקדיש או מי שיעלה לס'ת שרי דהרבה פוסקים ס"ל
דביום הכפורים היו מטילים גורל מי שוחט מי זורק. מ"א ע"ש ועיין ט"ז וביד
אהרן:

סימן שכג - דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותקונן וטבילתן בשבת

סעיפים

י

ובו

א מִתֵּר לֹזְמֵר לְחֻבְרוֹ: מֵלֵא לִי כָּלִי זֶה, אֶפְלוּ הוּא מְיַחֵד
(א) לְמִדָּה; וְהֵנִי מֵיֵלִי כְּשֶׁנּוֹטֵל הַלּוֹקֵחַ מִדָּה שֶׁל מוֹכֵר
וּמוֹלִיכָה לְבֵיתוֹ, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לֹזְמֵר אִם מְבִיא הַלּוֹקֵחַ
מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאֹמֵר לוֹ: מֵלֵא לִי כָּלִי זֶה, אָבֵל לְמִדָּד בְּכָלִי
הַמְיַחֵד לְמִדָּה וְלִשְׁפָךְ לְתוֹךְ כְּלָיו שֶׁל לּוֹקֵחַ, אָסוּר. **הגה:**
וַיֵּשׂ מְקַלֵּין לֹזְמֵר דְּכָל שְׂאִינּוּ מְכֻוֹן לְמִדָּה לְגַמְרִי, (ב) שְׁמַמְעֵט אוּ מוֹסִיף מְעַט,
שְׂרִי (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי וּמְרַדְכֵי פֶּרֶק אֵין צָדִין). וְכֵן הַמְנַהֵג פְּשׁוּט לְמִדָּד בְּכָלִי הַמְיַחֵד

לְמַדָּה וְלִשְׁפָּף לְכֻלּוֹ שֶׁל לֹקַח. וְעוֹד יִתְבָּאֵר לָךְ בְּסֻמוֹד טַעַם הַמְקַלֵּן. דִּין הַלְוֵאת שֶׁבֶת דִּינוֹ כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְעַיִל סִי תַקְכִּיָּה וְלַעֲיֵל סִי שִׁיז סְעִיף יִיא.

באר היטב (א) למדה. פ"י שרגיל למדוד למכור בו: **(ב) שממעט.** ואין בו משום גזל שידוע לבעליו שהכל רגילים בכך ביו"ט. ולכן נהגו להטיל טבעת במדה מרדכי ישיש ד"מ. וזהו ההיתר למוכר ועיין ס"ד:

ב מתר לומר לחברו: מלא לי כלי זה ולמחר נמזד אותו, אָבֵל לֹא יֵאמֵר: תֵּן לִי מִדָּה פְּלוֹנִי (טו"ר).

ג מתר לומר לחברו: תן לי ביצים ופגוזים במנין.

ד מתר לומר לחנוני: תן לי ד' ביצים וה' רמונים, וּבְלִבְד שֶׁלֹא יִזְכָּיר לוֹ שֵׁם דָּמִים וְלֹא סְכוּם מִדָּה וְלֹא סְכוּם מִנֵּן, לֹמֵר: הֲרִי שֵׁישׁ לָךְ בְּיָדֵי חֲמֻשִׁים אֲגוּזִים תֵּן לִי חֲמֻשִׁים אַחֲרַיִם וְהֲרִי יֵשׁ לָךְ בְּיָדֵי מֵאָה. **הגה:** וְכוּ **(ג)** בְּסְכוּם דָּמִים אֵינוֹ אֶסוּר אֶלֶּא בְכֹהֲאֵי גִּוְנָא שְׂאוּמֵר: תֵּן לִי בְכָד וְכָד דָּמִים וְיִהְיֶה לָךְ בְּיָדֵי כָד וְכָד, אָבֵל בְּלֹא הֶכִי, שְׂרִי. וְכוּ בְּסְכוּם מִדָּה, דְּוָקֵא בְכֹהֲאֵי גִּוְנָא אֶסוּר, אָבֵל בְּלֹא הֶכִי, שְׂרִי. וְאִף עַל גַּב דְּאֶסוּר לְהִזְכִּיר דָּמִים כָּלֵל, הֵינּוּ בְּדָבָר שְׂאִין **(ד)** מִקְחוֹ יָדוּעַ אָבֵל בְּדָבָר שֶׁיָּדוּעַ רַק שְׂאוּמֵר לוֹ כְּמָה צָרִיךְ, שְׂרִי אִם לֹא שְׂמִזְכִּיר לוֹ סְכוּם (אוֹר זְרוּעַ וְהַגְּיָא פ' אִין צָדִין) וְאִף עַל גַּב שְׂיֵשׁ מִחֲמִירִין בְּדָבָר זֶה, כְּבָר פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג בְּמִדְּיָנוֹת אֵלּוּ לְהַקְלֵל, וְכִסְבָּרָא הַנְּזַכְּרָת.

באר היטב (ג) בסכום. אבל מלשון הטור והשי"ע משמע דאסור להזכיר שם דמים כלל אפי" בלא סכום וחשבון. מ"א: **(ד) מקחו ידוע.** שאין לו קצבה ומחוסר פסיקא אז אסור לומר תן לי בפשוט או בבי' אפילו נוטל מה שנותן לו דאז אין לומר שאין כונתו אלא לומר מה שצריך שהרי אין ידוע מה יתן לו. וכתב ד"מ וני"ל דה"ה לענין מדה לא אסרו להזכיר שם מדה אלא בדבר שאין מדתו ידוע אבל בדבר שמדתו ידוע רק שמודיע לחנוני כמה צריך שרי עכ"ל

פ"י דוקא כשאומר ד"מ תן לי מדה אגוזים או דבר שאין רגילין למדוד דאז אינו יודע כמה מחזיק המדה ואינו יודע אם יהיה צריך יותר או לאו וא"כ אין כוונתו לומר כמה הוא צריך אבל בשכר וכיוצא בו כוונתו להודיע כמה הוא צריך ושרי וזהו ההיתר ללוקח וההיתר למוכר עיין ס"א. וצ"ע למה לא נהגו עתה כן. וכתב בש"ג דמותר לומר מלא לי כלי זה עד השנתות ע"ש עכ"ל עיין מ"א. ועיין ט"ז שהאריך ומחמיר בדברים אלו ע"ש. מה שנוהגין שכותבין פלוני הניח כך וכך מעות ופלוני כך וכך ולמחר בשבת כשנותן היין לוקח מחט ועושה נקבים כמנין היין שלוקח אסור להסתכל באותו כתב שכתב בו סכום המעות כמ"ש סימן ש"ז ס"ב ב"י בשם הרא"ש ומשמע דאסור גם כן לכתוב בפתקאות סכום מעות וכשלוקח היין מניח הפתק במקום ששם האיש כתוב דאסור לקרות בפתקאות האלו דהוי שטרי הדיוטות ולכן נהגו ליקח גרעין לסימן או שאר דבר. וגבאי צדקה אפשר דמותרין בפתקאות ומ"מ טוב להחמיר היכא דאפשר בגרעין וכן נהגו הקדמונים. מ"א וע"ש :

ה הַמְבִיא כֶּדֶי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לֹא יִבְיֵאס בְּסֵל וּבִקְפָה כְּדָרְךָ חֵל, אֶלָּא יִבְיֵאס לְפָנָיו אוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, שְׂשִׁנְהָ מִדָּרְךָ חֵל אֶפְלוֹ אֵין בְּשִׁנּוּי קָלוֹת בַּמִּשְׁאָה ; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁנּוֹת, כְּגוֹן שְׂזִמָּן אוֹרְחִים הַרְבֵּה וְצָרִיךְ לְמַהֵר לְהַבְיֵאוֹ לְפָנֵיהֶם, מִתֵּר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים **(ה)** דְּלַמַּעַט בְּהַלּוּף עָדִיף, וַיּוֹתֵר טוֹב לְהַבְיֵאס בְּסֵל וּבִקְפָה בְּפַעַם אַחַת מִלְּהַבְיֵאס כָּל אַחַת (וְאַחַת) בְּפָנָי עֲצָמָה.

באר היטב (ה) דלמעט. עיין סי' תקי"י ס"ח בהגה"ה דפסק כ"א :

ו **(ו)** מְדִיחִים כָּלִים לְצָרְךָ הַיּוֹם, כְּגוֹן **(ז)** שְׁנִשְׂאָר לוֹ עָדִין סְעֵדָה לְאָכֵל ; אֲבָל לְאַחַר סְעֵדָה שְׁלִישִׁית אֵין מְדִיחִין ; וְכִלֵּי שְׁתֵּיָה, מְדִיחִין כָּל הַיּוֹם שְׁכָל הַיּוֹם רְאוּי לְשְׁתֵּיָה.

באר היטב (ו) מדיחים. יו"ד כוסות שאם יצטרך באחד שותה וה"ה שמציעין י" מטות. רוקח: (ז) שנשאר. משמע דאם יודע שלא יצטרך עוד אסור להדית. מ"א וכ"כ מהרי"ל:

ז מִתֵּר לְהִטְבִּיל כָּלִי חֶדֶשׁ הַטָּעוֹן טְבִילָה, וַיֵּשׁ (ח) אוֹסְרִים. וַיֵּרָא שְׁמַיִם יֵצֵא אֶת כָּלָם, וַיִּתֵּן הַכָּלִי לְעַכּוּיִים (ט) בְּמִתְנָה וַיִּחְזֹר וַיִּשְׁאַלְנוּ מִמֶּנּוּ, וַאֲיֵנוּ צָרִיד (י) טְבִילָה. **הגה:** וְאִם הוּא כָּלִי שְׁרָאוּי לְמִקְלָאוֹת בּוֹ מַיִם, (יא) יִמְלָאֵנוּ מַיִם מִן הַמְּקוֹה וְעֲלֵתָהּ לוֹ טְבִילָה (המגיד פֶּרֶק ד' מֵהִלְכוֹת יוֹם טוֹב וְהַגְהוֹת מִמּוֹנֵי פֶּרֶק כ"ג מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת).

באר היטב (ח) אוסרים. ואם עבר וטבל יש להקל בדיעבד עיין מ"א: (ט) **במתנה.** כיון שצורך שבת הוא ועיין סימן רס"א סעיף א': (י) **טבילה.** אבל ביום א' יטביל בלא ברכה. ט"ז: (יא) **ימלאנה.** ונראה לי דלא יברך דאז אינו מוכיח שעושה לשם טבילה. מ"א בשם התשב"ץ:

ח כּוֹס שֶׁשָּׁתָהּ בּוֹ עַכּוּיִים, מִתֵּר (יב) לְהַדְיָחוֹ לְדַבְרֵי הַכֵּל.

באר היטב (יב) להדיחו. דהא גוף הכלי היתר הוא והיין אוסרו וכשמסירו אינו מתקנו אלא כמסיר ממנו גרף של רעי. ומשמע בשבת דף מ"ז בתוספת דאפילו יש בכוס פרורי פת ששרה בו העכו"ם מותר לטלטלו ולא הוי בסיס לדבר איסור דבטיילי לגבי כוס עיין סימן ש"ח סעיף כ"ז. אסור לבטל איסור בשבת או ביום טוב דאין לך תיקון גדול מזה כמ"ש בי"ד סימן צ"ט סעיף ו' והיכא דמקלי קלי אסורא שרי כמ"ש סימן תק"ז סעיף ב'. אבל מותר לשער ששים אפילו נתערב בערב שבת ולא נודע לו עד בשבת ת"ה סימן נ"ד. ונראה לי דיבש ביבש שנתערב מותר להשליך א' בשבת דאינו אלא חומרא בעלמא לא הוי כמתקן עיין בי"ד סימן ק"ט. מ"א:

ט מִתֵּר לְשַׁפְּשֹׁף הַכֵּלִים (יג) בְּכֹל דָּבָר, חוּץ מִכָּלִי כֶּסֶף

בְּגֵרְתָּקוֹן, שֶׁהוּא שְׁמֵרֵי יַיִן כְּשֶׁנִּתְיַבְּשׁוּ וְנִתְקַשׁוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַחֵק לְכָלֵי כֶּסֶף שֶׁהוּא רָד.

באר היטב (יג) בכל דבר. ואפילו בחול ואע"ג דזמנין דגריד מכל מקום דבר שאין מתכוין הוא. אבל בגרתקון הוי פסיק רישיה וכתב מהרי"ל שהרא"ש אוסר לשטוף הזכוכית עם שבולת שועל להצהירו ע"ש וכתב המ"א וצ"ע למה ואפשר דס"ל דדוקא להדיח שרי אבל להצהיר אסור עיין סי' של"ו סי"א:

י אין חוֹפְפִין כְּלַיִם (יד) בְּמַלְחָה, לְפִי שֶׁהַמְּלַח נִמְחָה כְּשֶׁחוֹפֵף בְּחִזְקָה.

באר היטב (יד) במלח. והדחה בעלמא שרי דנמחה ממילא וכמ"ש סימן ש"כ סעיף ט' מ"א ועיין סי' ש"כ ס"ק ט"ז מש"ש בשם ה"ט"ז ועיין סי' שכ"ו סעיף יו"ד:

סימן שכד - דין הכנת מאכל לבהמה לשבת

סעיפים

ט"ו

ובו

א אין כוֹבְרִין הַתֵּבּוֹן בְּכִבְרָה שְׁיִפֵּל הַמוֹץ לְאָרֶץ, וְלֹא יִנְיָחֵנוּ בְּמָקוֹם גְּבוּהָ כְּדִי שְׂיִרְדַּ הַמוֹץ; אֲבָל נוֹטֵל בְּכִבְרָה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הָאֵבוֹס אֶף עַל פִּי שֶׁהַמוֹץ נוֹפֵל מֵאֲלִיו, מִתָּר כִּיּוֹן שְׂאִינוֹ מְכֻוֹן.

ב לא ימדד אדם שעורים לתת לפני בהמתו, אלא משער באמד דעתו.

ג אין גזבלין (א) מורסן לבהמה או לתרנגולים; אבל נותנים בו (ב) מים ומעביר בו תרוד או מקל שתי וערב, כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב התרוד או המקל, מתר. ומנערו מפלי אל כלי כדי שיתערב; ומתר לערב המורסן בדרך זה בכלי אחד, ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה; ומערב בכלי אחד אפלו (ג) כור ואפלו כורים. ויש אוסרים לתן מים על גבי מורסן בשבת, ולא אמרו שמוליך בו שתי וערב אלא כשהיו המים נתונים עליו מבעוד יום ועין לעיל סי' שכ"א (סי"ו) גבי שום וחרדל כיצד נוהגין.

באר היטב (א) מורסן. ומעט מעט שרי בלא שינוי לסברא קמייתא עיין סי' שכ"א סי"ד: (ב) מים. עיין ט"ז שכתב דה"ה לקמח אין איסור בנתינת מים ע"ש: (ג) כור. עיין מ"א שהעלה דלכ"ע אסור להכין יותר מהצורך ליום ע"ש:

ד קשין של שבלים שקושרים בשנים או בג' מקומות, מתר להתירן כדי שתאכל מהן הבהמה. הגה: ויש אומרים דלא שרי להתיר רק בקשר שאינו של קימא (הגהות אלפסי). אבל אסור לשפשף בהם בידים כדרך שעושים באכלי בהמה כדי שיהו נוחים לאכלם, דשוויי אכל בדבר שאינו אכל,

מִתֵּר לַעֲשׂוֹתוֹ אֶכְל, אָבֵל מִטֶּרֶח בְּאֶכְלָא בְּדָבָר שֶׁהוּא
רְאוּי לְאֶכְלָה, לֹא טֶרְחִינָן בֵּיָה לְהַכְשִׁירוֹ וּלְתַקְנֵנוּ יוֹתֵר.

ה יַעֲצִים שְׂקֶצֶץ מִן הָאֵילָן, וַיֵּשׁ מֵאֶכְלִים אוֹתָם
לְבַהֲמָה בְּעוֹדָם לַחִים, מִתִּירִין וּמִפְסִפְסִין לְשׁוֹן שְׂפִשׁוּף בְּהֵם
לְהֶאֱכִילָם, שְׂאִינָם רְאוּיִים בְּלֹא שְׂפִשׁוּף.

ו (ד) מִחֲתֵכִין דְּלוּעִין לְפָנֵי בְּהֵמָה, וְהוּא שְׁנַתְלָשׁוּ
מֵאֲתָמוּל.

באר היטב (ד) מחתכין. ודוקא בדלועים קשים כמיש סעף ז' :

ז מִחֲתֵכִין נִבְלָה לְפָנֵי הַכְּלָבִים אֶפְלוּ נִתְנַבְּלָה הַיּוֹם, בֵּין
שְׁהִיתָה מְסַכְּנָת בֵּין שְׁהִיתָה בְּרִיאָה, וְהֵנִי מְלִי בְּנִבְלָה
הַקְּשָׁה (ה) שְׂאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְאֶכְלָה בְּלֹא חֲתִיכָה, אָבֵל
אִם הִיתָה רְאוּיָה לָהֶם בְּלֹא חֲתִיכָה, לֹא, דְּמִטֶּרֶח בְּמָה
שֶׁהוּא רְאוּי לֹא טֶרְחִינָן וְעֵין לְעִיל סִי שְׂכִיָּא אִם מִתֵּר לְחֲתִכּוּ דְּק
דְּק (ו) לְפָנֵי עוֹפוֹת.

באר היטב (ה) שאי אפשר. ואפילו נאכלין עיי הדחק בלא חתיכה שרי. ביי
מיא עייש : (ו) לפני עופות. הט"ז הניח דברי רמ"א בצ"ע עייש ועיין מ"א :

ח אֵין חוֹתֵכִין שְׁחַת (פ"י גרס של תבואה שנקצר טרם נתבשל התבואה)

וְחָרוּבֵיךְ לִפְנֵי הַבְּהֵמָה, בֵּין דָּקָה בֵּין גָּסָה, מְשׁוּם דְּבִלְא
חֲתוּדָךְ נָמִי חָזִי לְאֲכִילָה.

ט אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמֶל, דְּהֵינּוּ שְׂמֵאֲכִילָה בְּיָדוֹ כָּל כָּד;
עַד שְׂמַרְחִיבֵין בְּנֵי מַעֲיָה כְּאַבוּס; וְלֹא דוֹרְסִין, דְּהֵינּוּ
שְׂדוֹרְס לֹא מֵאֲכָל בְּגֵרוֹנוֹ לְמָקוֹם שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ,
אָבֵל מְלַעֲיִטִין. אֵין מֵאֲמִירִים אֶת הָעֵגְלִים, אָבֵל
מְלַעֲיִטִין; אֵיזוֹ הַמְרָאָה, לְמָקוֹם שְׂאִינָה יָכוֹלָה
לְהַחֲזִיר; הַלְעֵטָה, לְמָקוֹם שְׂהִיא יָכוֹלָה לְהַחֲזִיר. הַגָּה:
וְדִין תְּרַנְגוּלִים וְאַנְזִים כְּדִין עֵגְלִים (מִהַר"ם ל).

י מִתֵּר לִתְּנוּ מֵאֲכָל בְּפִיָּהֶם שֶׁל תְּרַנְגוּלִים.

יא אֵין נוֹתְנִין מִיָּם וְלֹא מְזוֹנוֹת לִפְנֵי דְבוֹרִים, וְלֹא לִפְנֵי
יוֹנֵי שׁוֹבֵד וְיוֹנֵי עֲלִיָּה, וְלֹא לִפְנֵי (יז) חֲזִיר; אָבֵל נוֹתְנִין
לִפְנֵי אַנְזִין וְתְרַנְגוּלִים וְיוֹנֵי בֵיתוֹת וְכוּן לִפְנֵי (ח) כָּלֵב
שְׂמְזוֹנוֹתָיו עֲלִידָךְ.

באר היטב (יז) חזיר. דארור היהודי שמגדל חזירים ועיין בי"ד סי' קי"ז: (ח) **כלב.** אפילו כלב שאינו מגדלו בביתו מותר דמצוה ליתן לו מזונות ועיין סי' ש"ח סוף סעיף כ"ט. יש נוהגין לתת חטין בשבת שירה לפני עופות ואינו נכון שהרי אין מזונותן עליך. מ"א ע"ש:

יב מִתֵּר לְהֶאֱכִיל (ט) תּוֹלַעַת הַמְּשִׁי.

באר היטב (ט) תולעת. לפי שמזונותיו עליך שאין לו מה שיאכל כי אם מה שנותן לו האדם:

יג מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים מחברים, ולא חיישינן שפמא יתלש מהם; אבל לא על גבי מקצה, מפני שאסורו קל וחיישינן שפמא יתן לה ממונו בידים. ודוקא להעמידה על גביו ממש, אבל לעמד בפניה בענין שלא תוכל להטות אלא דרך שם, מתר.

יד נוטלים מאכל מלפני חמור ונותנים לפני שור, אבל אין נוטלים מלפני שור לתן לפני חמור, מפני שנמאס ברירי השור ואינו ראוי עוד לחמור. **הגה: (י) ויש מחמירין גם כן בשאר מיני בהמות לקח מלפני אחת ולתן לפני אחרת שאינה מינה (מרדכי פ' תולין וסמ"ג וספר התרומה).**

באר היטב (י) ויש. ואין למחות ביד הנוהגים היתר. ב"ח:

טו אסור לגרף האבוס לפני שור של פטם, אפלו אבוס של כלי, גזרה אטו של קרקע דאתי לאשווי גומות; ואסור גם כן **(יא) לסלק התבן מלפניו לצדדיו.**

באר היטב (יא) לסלק. מפני שיש שנמאס ואינו ראוי לאכילה. רש"י:

סימן שכה - עכו"ם שעשה מלאכה

ישראל

בעד

סעיפים

ט"ז

ובו

א מתר לזמן עכו"ם, בשבת, ומתר לתן מזונות לפניו (א) בחצר, לאכלו, ואם נטל ויצא, אין נזקקין לו. ודוקא שהעכו"ם בחצר, אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו לפנים שידוע הוא שיוציאנו, או לתן לו שאר חפצים (ב) שדרך להוציאן, אסור אפלו אם עומד בפנים, אפלו אם החפצים של עכו"ם, שהרואה אינו יודע שהחפצים של עכו"ם. **הגה:** ואפלו (ג) ביחד לו מקום מבעוד יום, יש להחמיר (מרדכי פרק קמא דשבת).

באר היטב (א) בחצר. דחשיב מזונותיו עליך דמפרנסין אותן מפני דרכי שלום ואם אין הרשות בידו לאוכלו בחצר או שהוא הרבה שא"א לאוכלם שם אסור ליתן לפניו. ש"ג מ"א: (ב) שדרך וכו'. עיין ט"ז שהעלה דלדידן דנוהגין להקל לשלוח אפילו לכתחילה חוץ לעירוב כמ"ש רמ"א סעיף י' אין אנו חוששין בדברים הנזכרים כאן אלא במידי דשייד בו משא ומתן אבל אכילה ושתיה נוהגים להקל והטעם שהוא צורך שבת וא"א לישראל לילך אחר זה והוי כמו לצורך מצוה הנזכר בסמוך עכ"ל: (ג) בייחד. דיש אומרים דשכירות לא קניא ועיין מ"א שהעלה דאם החפץ הוא של עכו"ם ואינו ממושכן לישראל לכ"ע שרי ע"ש:

ב היכא דאכא משום דרכי שלום, או בעכו"ם אלים, (ד) מתר לתת לו או לשלח לו על ידי עכו"ם. והוא הדין לצרף מצוה, כגון להוציא חמץ מביתו בפסח (מרדכי).

באר היטב (ד) מותר לתת. ומ"מ אסור ליתן בידו ממש כמ"ש ס"א ופשוט דאפילו הכלי של עכו"ם לא יתנו לידו משום עקירה. מ"א ע"ש:

ג **מִתֵּר לְהַחֲלִיף מִשְׁכּוֹן בְּשַׁבַּת אִם הוּא מְלָבוּשׁ, וְיֻזְצִיאוּנוּ דַרְךְ מְלָבוּשׁ כִּי אֵין זֶה מִשָּׂא וּמִתָּן; וְגַם בְּיִשְׂרָאֵל מִתֵּר בְּעֵנָן זֶה, אִם הַיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְלָבֹשׁ. הַגָּה: (ה) וְטוֹב שֶׁהַעֲכוּ"ם יִקַּח הַמִּשְׁכּוֹן עֲצָמוֹ וְיִנְיַח אַחַר בְּמִקּוֹמוֹ, וְלֹא יִגַּע בּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאָה כְּנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן (אֲגַדָּה). וְעַיִן לְעֵיל ס"י ש"ז, בְּסוּפּוֹ, מְדִין עֲכוּ"ם הַמְּבִיא בְּשַׁבַּת אֵיזָה דָּבָר, אִם מִתֵּר לְקַבְּלוֹ.**

באר היטב (ה) וטוב. וכתב באגודה דה"ה אם העכו"ם מניח המעות ונוטל המשכון נמי שרי ובלבד שלא יחשוב עמו. וכתב שם שצוה להם להתענות למחר ורמ"א לא חש לזה כיון שרי"ו מקיל לגמרי. כתב הסמ"ע בח"מ סימן קל"א סעיף קטן יו"ד דאם בא עכו"ם ליטול משכוננו מישראל בשבת מותר לישראל להיות ערב ובפרט בין השמשות וכו' ע"ש. ומ"א כתב ול"נ דאסור משום ממצוא חפצך ועיין ס"י ש"ו סעיף ד' ע"ש:

ד **פֶּת שְׂאֵפָה עֲכוּ"ם לְעֲצָמוֹ בְּשַׁבַּת, יֵשׁ (ו) אוֹסְרִים וְיֵשׁ מִתִּירִים; וּבְשַׁעַת (ז) הַדַּחֲק אוֹ לְצַרְךְ מְצוּהָ, כְּגוֹן סְעֻדַת בְּרִית מִיָּלָה אוֹ לְצַרְךְ בְּרִפְתָּ הַמוֹצֵיא, יֵשׁ לְסַמְךָ עַל הַמִּתִּירִים. הַגָּה: אֲבָל אֶסוּר לִתֵּן לוֹ מְעוֹת מִעֲרֵב שַׁבַּת, וְשִׁיתֵן לוֹ הַפֶּת בְּשַׁבַּת, דָּאז אֲדַעְתָּא דְיִשְׂרָאֵל קָא עֲבִיד (רַבֵּנּוּ יְרוּחִם ח"א).**

באר היטב (ו) אוסרים. דה"ל נולד. והיש מתירין ס"ל כיון דגמרו בידי אדם לא ה"ל מוקצה ועיין מ"א ועיין בתשובת שבות יעקב חלק א' חא"ח הלכות שבת אי שרי לשתות הקאווי"י בשבת בבית המשתאות של עכו"ם ע"ש: (ז) הדחק. כגון שדר בכפר יחידי שא"א להשאיל מחבירו ב"ח. וכתב התשב"ץ ואפילו פת בעה"ב שאסור בחול מותר בשבת כדי שלא יתענה עיין ס"י רמ"ב מש"ש:

ה עֲכוּ"ם שְׂצַד דָּגִים אוֹ לֶקֶט פְּרוֹת לְעֶצְמוֹ, אֲסוּרִים (ח)
לְיִשְׂרָאֵל; וְאֶפְלוּ (ט) סִפֵּק אִם לְקָטוֹן אוֹ צָדוֹן הַיּוֹם,
אֲסוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם; אֲבָל לְעֶרֶב מִתְּרִים מִיָּד, אֶפְלוּ אִם
וְדַאי לְקָטוֹן וְצָדוֹן הַיּוֹם.

באר היטב (ח) לישראל. אפי' לדעת המתירין בפת הנאפה בשבת בסעיף ד' היינו באפיה ובישול דמידע ידעי כ"ע דאין לך מלאכות חמורות מהם ולא אתי למיעבד בידיים משא"כ צידת דגים ולקיטת פירות לא משמע לאינשי שהוא מלאכה כ"כ ואיכא למיגזר שמא יעשה בידיו: (ט) ספק. ונ"ל אם הביא העכו"ם לישראל פת חם בשבת ודאי אדעתא דישראל אפה אותו. מ"א ועין סי"א:

ו אִם לֶקֶט וְצַד בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אוֹ בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל
וְעֲכוּ"ם, צָרִיךְ לְהַמְתִּין לְעֶרֶב בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ.

ז סִפֵּק אִם לְקָטוֹן בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אוֹ שְׂיָדוּעַ שְׂלֶקְטוֹן
בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְאִין יָדוּעַ אִם נִלְקָטוּ הַיּוֹם אִם לָאוּ,
אֲסוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם, וְלְעֶרֶב בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
דְּלְעֶרֶב מִתְּרֵי מִיָּד.

ח דָּבָר שְׂאִין בּוֹ חֲשֵׁשׁ צִיָּדָה וּמְחַבֵּר, אֶלָּא שְׂהוּבָא מְחוּץ
לְתַחוּם, אִם הֵבִיאוּ הָעֲכוּ"ם לְעֶצְמוֹ, מִתְּרֵי אֶפְלוּ בּוֹ
בַּיּוֹם; וְאִם הֵבִיאוּ בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל, מִתְּרֵי לְטַלְטֵל אֶפְלוּ
מִי (י) שְׂהוּבָא בְּשֶׁבִילוֹ; אֲבָל לְאָכְל, אֲסוּר בּוֹ בַּיּוֹם לְמִי

שְׁהוּבָא בְּשִׁבְלֹו, וְלַעֲרַב (יא) בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ. הַגָּה: וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים (יב) דְּאִין הַלֵּילָה עוֹלָה מִן הַחֲשָׁבֹון, רַק צְרִיךְ לְהַמְתִּין בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ (סְמִיג וּמְרַדְכֵי סוּף פֶּרֶק כ"כ); וְלַאֲחֵרִים, מִתָּר בּוּ בְּיוֹם. וַיֵּשׂ אֲוֹמְרִים דְּלָמִי שְׁהוּבָא בְּשִׁבְלֹו מִתָּר לַעֲרַב מִיָּד, וְהָא דְשָׂרֵי לְיִשְׂרָאֵל לְטַלְטַל, אֶפְלוּ כְּשֶׁהֵבִיאוּ הָעֲכוּוֹיִם לְעַצְמוֹ, דְּוָקָא בְּתוֹךְ דִּי אַמּוֹת אוּ בְּתוֹךְ הָעִיר, אִם הִיא מְקַפָּת חוּמָה; וְהוּא שְׁתֵּהָא מְקַפָּת לְדִירָה, דְּהִינוּ שְׂיַשְׁבָּה וּלְבִסוּף הַקָּפָה, וְסִתָּם עֲזָרוֹת מְקַפּוֹת לְדִירָה; וְסִתָּם מְבַצְרִים אֵינָם מְקַפִּים לְדִירָה וְעֵינֵי לְקַמֵּן סִימָן תִּיָּא.

באר היטב (י) שהובא. ואם הביאו לשנים אסורים להחליף כנה"ג. ומותר למכור למי שלא הובא בשבילו בלי ריוח אם לא כוון לכך ואם כוון אסור שכנה"ג ע"ש. ואם הובא בספינה שרי ועיין סי' תי"ד וסי' ת"ה דאסור להוציאם חוץ לד"א אם לא שהיו מע"ש בספינה ולא היו ביבשה. מ"א: (יא) בכדי שיעשו. ואין צריך להמתין אלא בכדי ששהא המביא בשבת שאם הביאו רוכב על הסוס אי"צ להמתין כ"כ כנה"ג. ונ"ל שא"צ להמתין אלא בכדי שיכול לרכוב ביום דבליל שבת ודאי לא רכב. מ"א ע"ש: (יב) דאין הלילה. במרדכי ס"פ כל כתבי נתן טעם לזה לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק וכו' ולפ"ז דוקא אהך שמביא מחוץ לתחום הוי חומרא זו משא"כ בצידת דגים ולקיטת פירות שהוא במקום קרוב שפיר יוכל להביא בלילה מש"ה כתב רמ"א כאן ולא לעיל בס"ז ט"ז. והיש"ש פסק כסברא ראשונה ועיין מ"א:

ט אִם הוּא סָפֵק אִם הוּבָא מִחוּץ לְתַחוּם, (יג) אָסוּר; וְדוּקָא בְּעַכוּוֹיִם שְׂאֵינוּ שְׂרוּי עֲמוּ בְּעִיר, אֲבָל עַכוּוֹיִם הַשְּׂרוּי עֲמוּ בְּעִיר, וּפְרוֹת הַמְּצוּיִים בְּעִיר, אֵין לְחוּשׁ מְסָפֵק; וְאֶפְלוּ אִם יֵשׁ לְעַכוּוֹיִם (יד) שְׁנֵי בְּתִים, וְאֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ הַתַּחוּם, תּוֹלִין לְהַקֵּל וּמִתָּר לְאָכֵל אֶפְלוּ לְמִי שְׁהוּבָא בְּשִׁבְלֹו.

באר היטב (יג) אסור. ולפי"ז אפי" ספק אם הובא בשביל ישראל ועיין סי"ז והאי אסור פי' בו ביום אבל לערב מותר מיד כמי"ש סי"ז סי"ח. מ"א: (יד) שני בתים. עיין ט"ז שהעלה דאם יש לו ב' בתים חוץ לתחום ואחד תוך התחום דאסור ע"ש:

ז עכו"ם שְׁמֵלָא מִים לְבַהֲמָתוֹ מְבוֹר שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיְחִיד לְרְשׁוּת הַרְבֵּים, מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׁקוֹת מֵהֶם בְּהִמָּתוֹ; וְהוּא שְׂאִין הָעֶכוּ"ם מִכִּירוֹ, דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ שְׂמָא יִרְבֵּה בְּשִׁבִילוֹ; וְאִם מֵלֹא לְצַרְדָּ בְּהִמָּת יִשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּכָל מֵינֵי תַשְׁמִישׁ אֶפְלוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר; וְאִם מֵלֹא מְבוֹר רְשׁוּת הַיְחִיד לְכַרְמְלִית, מִתֵּר לְאַחֵר שְׂלֹא מֵלֹא בְּשִׁבִילוֹ. הַגָּה: וַיֵּשׁ מְקַלֵּין וְאוֹמְרִים דְּאָף אִם הוּבָא דְרָדָּ רְשׁוּת הַרְבֵּים לְצַרְדָּ יִשְׂרָאֵל, מִתֵּר לְאַדָּם לְשִׁתּוֹת מֵהֶם הוּאִיל וְאֶפְשָׁר לִילָדָּ שָׁם וְלְשִׁתּוֹת (טוּר בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תַּם); (טו) וַיֵּשׁ מִתִּירִין אָף לְכַתְּחֻלָּה (כָּל בּוֹ); וְכֵן נִהְגוּ הַתֵּר לּוֹמְרֵי אָף לְכַתְּחֻלָּה לְעֶכוּ"ם לְהִבִּיא שְׂכָר, אוֹ שְׂאֵר דְּבָרִים, דְּרָדָּ כַרְמְלִית אוֹ בְּלֹא עֲרוּב, וְאָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לְהַחְמִיר בְּדָבָר מִכָּל מְקוֹם אֵין לְמַחּוֹת בְּיַד הַמְּקַלֵּין לְצַרְדָּ שֶׁבֶת וּבְשִׁעַת הַדַּחֲק, דְּהָא יֵשׁ לְהַקֵּל בְּאַמִּירָה לְעֶכוּ"ם לְצַרְדָּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר סִי' ש"ז וְכָל שְׁכֵן בְּכַהֲאֵי גֻּנָא.

באר היטב (טו) יש מתירין. פי' בכרמלית ועיין מ"א שהעלה דאין להקל אלא לצורך כמה שכתב רמ"א. וליתן לו מעות בשבת אסור לכ"ע מ"א. (ובספר אליהו רבה מחמיר ג"כ וכן יש לירא שמים להחמיר):

יא לְקַט עֶכוּ"ם עֲשָׁבִים לְצַרְדָּ בְּהִמָּתוֹ, אִם אֵינוֹ מִכִּירוֹ, מֵאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, שְׁעוּמָד בְּפִנְיָהּ בְּעֵנָן שְׂלֹא תוּכַל לְנִטּוֹת אֶלָּא דְרָדָּ שָׁם; דְּאֵלוֹ לְהַעֲמִידָם עֲלֵיהֶן, אָסוּר דְּחִיּוּשֵׁין שְׂמָא יֵטַל בְּיָדוֹ וַיֵּאֲכִילָנָה, וְהֵם מְקַצִּים. אָבֵל אִם מִכִּירוֹ, (טז) אָסוּר. וְכֵן בְּכָל דְּבָר דְּאֶכָּא לְמִיחַשׁ שְׂמָא

יְרָבָה בְּשִׁבִילוֹ ; אֲבָל בְּדָבָר דְּלִיכָא לְמִיחָשׁ שְׁמָא יְרָבָה
בְּשִׁבִילוֹ, כְּגוֹן שְׁהַדְּלִיק נֵר לְעֶצְמוֹ אוֹ עָשָׂה כְּבֶשׂ לִירֵד בּוֹ,
שְׁבִינֵר אֶחָד וּבְכֶבֶשׂ אֶחָד יִסְפִּיק לְכָל, אֶפְלוֹ מִכִּירוֹ, מִתֵּר.

באר היטב (טז) אסור. אפ"י שלא בפניו והיינו שיודע העכו"ם עכ"פ שהישראל
יבוא להאכיל בהמתו דאז חיישינן שירבה בשבילו ט"ז. ועיין מ"א שהעלה
דאם העכו"ם מכירו ויודע שצריך לו אפילו באומן שעושה על המקח אסור
ועיין סי' רנ"ב ס"ד עוד העלה אפ"י במכירו אין צריך להמתין בכדי שיעשו כיון
שאינו אלא משום גזירה שמא ירבה בשבילו עיין שם :

יב אף על פי שאינו מכירו, אם אומר בפרוש שלצורך
ישראל הוא עושה, או אפלו אם אינו אומר כן, ומעשיו
מוכיחים שלצורך ישראל עושה, כגון שהדליק נר בבית
שישראל בו והלך לו העכו"ם, אסור.

יג אם לקט עכו"ם והאכיל לבהמת ישראל, אין צריך
למחות בידו, לפי שעה; אבל אם רגיל בכך, צריך
למחות.

יד עשה אינו יהודי בשבת ארון או קבר לעצמו, מתר
לישראל לקבר בו; ואם עשאו בשביל ישראל, לא יקבר
בו (יז) עולמית. ודוקא שהקבר בפרהסיא, והארון על
גביו, שהכל יודעים שנעשה לפלוני ישראל; אבל אם
הוא בצנעה, מתר לקבר בו לערב, בכדי שיעשו. ואפלו
כשהוא בפרהסיא, אינו אסור אלא לאותו ישראל

שְׁנַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֹו, אָבֵל לְיִשְׂרָאֵל אַחַר, מִתָּר; וְהוּא
שְׁיַמְתִּין בְּכַדִּי שְׁיַעֲשׂוּ.

באר היטב (יז) עולמית. וה"ה בכל מיילי דפרהסיא אסור עולמית וני"ל דבקצץ
שרי מדינא אלא שנכון להחמיר כמ"ש סי' רמ"ד ס"ג. מ"א:

טו עֲפוּיִם שֶׁהֵבִיָא בְּשַׁבַּת חֲלִילִין (פ"י כְּלֵי כְּגוֹן חֲלִילִים שְׁקוּלָם מְעוֹרָר
הַבְּכִי) לְסַפֵּד בָּהֶם יִשְׂרָאֵל, לֹא יִסְפֹּד בָּהֶם לֹא הוּא וְלֹא
אַחֲרִים עַד (יח) שְׁיַמְתִּין לְעָרֵב בְּכַדִּי שְׁיַבֹּאוּ מִמְּקוֹם
קָרוֹב; וְאִם יָדַע בּוֹדְאֵי שְׁמִמְקוֹם פְּלוֹנֵי הֵבִיאוּ בְּשַׁבַּת,
יִמְתִּין לְעָרֵב כְּדֵי שְׁיַבֹּאוּ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם, וְאַחַר כֶּךָ
מִתָּרִים בֵּין לוֹ וּבֵין לְאַחֲרִים; וְהֵנִי מִיֵּלִי כְּשֶׁהֵבִיָאִם דָּרָךְ
רְשׁוֹת הָרַבִּים, אָבֵל אִם לֹא הֵבִיָאִם אֶלָּא דָּרָךְ כְּרַמְלִית,
כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה בָּהֶם אֲסוּר תּוֹרָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין
כְּדֵי שְׁיַבֹּאוּ אֶלָּא (יט) מִתָּרִים לְעָרֵב מִיָּד.

באר היטב (יח) שימתין. ואם הביאן דרך סרטיא שהוא מפורסם אסור
עולמית כמו בקבר בסעיף י"ד. רמב"ם: (יט) מותרים. עיין ט"ז שכתב דוקא
לאחרים מותרים לערב מיד אבל הוא צריך להמתין כדי שיבואו עיין שם:

טז (כ) סָפֵק אִם הוּבְאוּ מִחוּץ לְתַחֲוִים אוּ מִתּוֹךְ הַתַּחֲוִים,
חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מִחוּץ לְתַחֲוִים הוּבְאוּ.

באר היטב (כ) ספק וכו'. ופשוט דגם כאן שייכי הני תנאים שנזכרו בס"ט.
ט"ז:

סימן שכו - דיני רחיצה בשבת

סעיפים

י"ג

ובו

א אָסוּר לְרַחֵץ (א) כָּל גּוּפוֹ, אֶפְלוּ כָּל אֶבֶר וְאֶבֶר לְבַד, אֶפְלוּ בְּמַיִם שֶׁהִחֲמוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, בֵּין אִם הֵם בְּכֵלֵי בַּיִת אִם הֵם בְּקֶרֶקֶע; וְאֶפְלוּ לְשִׁפּוֹךְ הַמַּיִם עַל גּוּפוֹ וּלְהַשְׁתַּטֵּף, אָסוּר; אֲבָל מִתֵּר לְרַחֵץ בָּהֶם פָּנָיו וְרַגְלָיו. הַגָּה: אוֹ שְׂאֵר אֶבְרִים, כָּל שֶׁאֵינּוּ רוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הָרַא"ש פָּרָק תִּינְקָת). וְהֵנִי מְלִי בְּחֲמֵי הָאוּר, אֲבָל בְּחֲמֵי טְבַרְיָא מִתֵּר לְרַחֵץ אֶפְלוּ כָּל גּוּפוֹ יַחַד, וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר בְּצוֹנְנִין. וְהָא דְשָׂרֵי בְּחֲמֵי טְבַרְיָא, דְּוָקָא בְּקֶרֶקֶע, אֲבָל בְּכֵלֵי, לֹא, דְּאֵתֵי לְאַחֲלוּפֵי בְּחֲמֵי הָאוּר.

באר היטב (א) כל גופו. ה"ה רוב גופו כנה"ג. וכתב מ"ב סי' ה' וכמדומה לי שלא נהגו הנשים ללבוש לבנים בשבת ויו"ט ואפשר משום שאין יודעים לזהר ברחיצה ומקום שאין מנהג יש להתיר רק שלא תרחץ בבגד שלא תבא לידי סחיטה עכ"ל:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָא דְשָׂרֵי בְּחֲמֵי טְבַרְיָא דְּוָקָא כְּשֶׁאִין הַמְּקוֹם מְקַרָּה, אֲבָל אִם הַמְּקוֹם מְקַרָּה, אָסוּר מְשׁוּם דְּאֵתֵי לִיְדֵי זַעַה וְאָסוּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִתֵּר לְהַזִּיעַ בְּחֲמֵי טְבַרְיָא.

ג אֵמֶת הַמַּיִם שֶׁהִיא חֲמָה, אָסוּר (ב) לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ

אָפּלוּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת סִילּוֹן (פֿרוּשׁ צֶנּוּר מֵרֵזֶב וְסִילּוֹן דְּבַר אֶחָד הֵם) שֶׁל צוֹנֵן,
וּפִי הַסִּילּוֹן יוֹצֵא חוּץ לְאַמָּה וּמִימּוֹ נִשְׁפָּכִים לְעוֹקָא (פֿרוּשׁ
גוּמָא) שְׂבִיבֵי קֶע; וְאִם הִמְשִׁיכוּ, אֲסוּרִים. אָפּלוּ הַמִּים
שֶׁנִּכְנְסוּ לָהּ מֵעֶרֶב שַׁבַּת בְּרַחֲצָה וּבְשִׁתְיָה, כְּאֵלוּ הַחֲמוּ
בְּשַׁבַּת; וְאִם הִבִּיא סִילּוֹן שֶׁל מִים מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בְּיוֹם טוֹב, כְּחֲמִין
שֶׁהַחֲמוּ בְּיוֹם טוֹב וְאֲסוּרִין בְּרַחֲצָה וּמְתָרִין בְּשִׁתְיָה.

באר היטב (ב) להמשיך. דהוי כמטמין בדבר המוסיף הבל ודוקא אם ממשיך
בצונן דרך סילון המוקף מכל צד אבל אם המשיך מע"ש צוננים לתוך חמין
שיתערבו יחד שרי ולרש"י גם זה מקרי הטמנה ועיין סי' רנ"ג ס"ד וסי' שי"ח
סי"א. מ"א:

ד לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד
המדורה, מפני שמפשייר מים שעלו ונמצא כרוחץ כל
גופו בחמין; אבל מתר להשתטף בצונן אחר שנתחמם
אצל האש.

ה יש אומרים שצריך לזהר שלא לחמם ידיו אצל (ג)
האש אחר נטילה, אם לא ינגבם תחלה יפה.

באר היטב (ג) האש. אפילו במקום שאין היס"ב אסור עיין מ"א:

ו אסור לתן על גבי בטנו כלי שיש בו מים חמין, ואפלו
(ד) בחל, מפני הסכנה שפעמים שהם רותחים. אבל מתר
להחם בגד ולתנו על בטנו (טור).

באר היטב (ד) בחול. ובשבת אסור שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת רש"י ור"ן וצ"ל דמיירי בחמין שהוחמו מעט בשבת להכי אפי' אינו רוחץ כל גופו אסור כמ"ש ס"ה. מ"א ועיין יד אהרן:

ז הרוחץ בנהר, צריך שינגב גופו יפה כשעולה מהנהר, מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלים ד' אמות בכרמלית, לפי שהעולה מן הרהיצה יש רבוי מים על גופו; אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחר על ראשו ועל לבושו, לא הקפידו בו.

ח אדם מתר לטבל (ה) מטמאתו בשבת.

באר היטב (ה) מטומאתו. ביו"ד סי' קצ"ז דאשה אסורה לטבול בליל שבת אם היתה יכולה לטבול קודם לכן ובי"ד סי' קנ"ט אוסר לטבול בשבת משום סחיטת שער ועכשיו נתפשט המנהג להתיר בכל ענין. ומותר לטבול לקרו כיון דמדרבנן הוא. ומומר שרי לטבול בשבת כיון דאינו מדאורייתא. מ"א ע"ש:

ט מתר לרחץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם (ו) משירים שער מערבים עם דברים המשירים, ובלבד שלא יהיה הרב מדבר המשיר.

באר היטב (ו) המשיר. ודאי כ"כ הרמב"ם:

י מתר לרחץ ידיו (ז) במורסן. הגה: דגבול פלאחר ז', שרי;

וְאָסוּר לְרַחֵץ יָדָיו בְּמַלַח (אֲגָדָה) (אֲגוּר), וְכָל שֶׁכֶן בְּבוֹרֵית שְׁקוֹרִין זַיִי"ף בל"א (בְּנִימִין זָאב סִימֵן רַעִי"ח), אוּ בְשֶׁאֵר חֶלֶב (ח) שְׁנֵמוֹחַ עַל יָדָיו וְהוּי נוֹלָד (פָּרָק בְּמָה אֲשֶׁה וְסִמִּיג וְהַגְהִי"מ פִּכִּי"א וְטוֹר סִי שִׁכִּי"ח).

באר היטב (ז) במורסן. משמע דלהאוסרין בסיי שכ"ד סיג הי"נ אסור ואפשר דהכא כ"ע מודו דשרי כיון שאינו נותן מים עליהם אלא שלוקח אותם בידים הרטובות. מ"א: (ח) שנימח. בש"ג כתב דיש מתירין דדוקא ברד ושלג שעומדין למשקין אסור ע"ש שהאריך ועיין בתשובת גנת ורדים חא"ח כלל ג' סי' י"ד שצדד ג"כ להתיר וכתב דאין למחות ביד העושים כן ע"ש:

יא מְרַחֵץ שְׁסִתְמוּ נִקְבֵּיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת (ט) רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד; אֲבָל אִם לֹא סִתְמוּ נִקְבֵּיו אֶף עַל פִּי שְׁמַאֲלָיו הוֹחֵם בְּשַׁבָּת, צָרִיךְ לְהַמְתִּין לְעֶרֶב בְּכַדִּי שְׁיַעֲשׂוּ לְפִי שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, גִּזְרָה שְׁמָא יַחֲתֶה בְּגַחְלִים.

באר היטב (ט) רוחץ. שהרי לא נתחמם בשבת ובתי חורף שמחממין מתחתיהן ועל הנקבים יש סתימה קערות ברזל או אבן נוהגים היתר לפותחו. אגודה מ"א ע"ש:

יב אָסוּר לְכַנֵּס לְמֶרְחָץ, אֲפֹלוּ לְהַזִּיעַ וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֲפֹלוּ לַעֲבֹר בְּמֶרְחָץ בְּמָקוֹם שֶׁיִּכּוֹל לְהַזִּיעַ, אָסוּר (רִשִּׁי וְטוֹר).

יג עִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְעַכּוּ"ם דָּרִים בָּהּ וַיֵּשׁ בָּהּ מְרַחֵץ רוֹחֶצֶת בְּשַׁבָּת, אִם רַב עַכּוּ"ם, מִתֵּר לְרַחֵץ בָּהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל, אוּ אֲפֹלוּ מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה, אָסוּר לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת עַד כְּדֵי שְׁיוֹחֵם.

סימן שכז - דיני סיכה בשבת

סעיפים

ד'

ובו

א החושש במתניו, לא יסוד שמן וחמץ; אבל סד הוא שמן לבדו, אבל לא בשמן ורד, משום דמוכחא מלתא (א) דלרפואה קא עביד; ואם הוא מקום שמצוי בו שמן ורד ודרך בני אדם לסוכו אפלו בלא רפואה, מתר. הגה: ובמקום שאין נוהגין לסוד בשמן כי אם לרפואה, בכל (ב) שמן אסור (בית יוסף).

באר היטב (א) דלרפואה. וכל מילי דלרפואה אסור משום גזירת שחיקת סמנים כמ"ש ס"י שכ"ח: (ב) שמן אסור. ומש"ה כתב בש"ג דאסור לסוד הראש שיש בו חטטין:

ב סכין וממשמשין להנאתו על ידי שנוי, שסד וממשמש ביחד, ולא ימשמש בכל אלא ברפיון ידים.

ג אין מגרדין בכלי (ג) העשוי לכך, אלא אם כן היו ידיו או רגליו מטנפות בטיט וצואה.

באר היטב (ג) העשוי. ואמרינן בגמרא דאם היה מגרדת המיוחד לשבת שרי. ומזה נהגו הבתולות להיות להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת עיין ססי ש"ג מש"ש. מ"א:

ד לא יסודך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או הסנדל
החדשים (מימוני פרק כ"ג), מפני שהעור מתרכך ודמי (ד) לעבוד;
אבל סך רגלו ומניחו במנעל, וסך כל גופו ומתעגל על
גבי העור, והוא שלא יהא בשמן הנשוף מגופו שעור כדי
לעבדו, אפלו יש בו כדי לצחצחו, מתר והוא שלא יכון
אפלו לצחצחו.

באר היטב (ד) לעיבוד. הדורס על העור עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו
ומשוה אותו כדרך שהאומנים עושין חייב. השף בידו על העור המתוח בין
העמודים חייב משום ממחק. רמב"ם פי"א:

סימן שכח - דין חולה בשבת

סעיפים

מ"ט

ובו

א מי שיש לו מחוש בעלמא והוא מתחזק והולך
כבריא, אסור לעשות לו שום רפואה, ואפלו על ידי
עכוי"ם, גזרה משום שחיקת סמנים.

ב מי שיש לו חלי של סכנה, מצוה לחלל עליו את
השבת; והזריז, הרי זה משבח; והשואל, הרי זה (א)
שופך דמים.

באר היטב (א) שופד. ואם החולה אינו רוצה כופין אותו שהוא חסידות של שטות ואם החולה אומר צריך אני לתרופה פלונית והרופא אמר אין צריך שומעין לחולה. ואם הרופא אומר שיזיקהו שומעין לרופא. כנה"ג:

ג כָּל מִכָּה שֶׁל חָלָל דְּהֵינּוּ מֵהַשְּׂנִיִּים וְלִפְנֵימֵינוּ, וְשְׂנֵיִם עֲצָמִים בְּכָל־ל, מִחֻלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת; וְדוֹקָא שְׁנֵיתִּי קִלְקֵל אֶחָד מֵהָאֲבָרִים הַפְּנִימִים מִחֻמַּת מִכָּה אוֹ בּוּעָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, אֲבָל מְחֻוְּשִׁים אֵין נִקְרָאִים מִכָּה. **הגה:** מִיָּהוּ מִי שְׁחֻוְּשֵׁשׁ בְּשֵׁנוֹ וּמְצַטְעֵר עָלָיו לְהוֹצִיאֹ, **(ב)** אוֹמֵר לְעַכּוּ"ם לְהוֹצִיאֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֶרְחֹות חַיִּים וְאִסוּר וְהַתֵּר הָאֶרְדֵּי).

באר היטב (ב) אומר. ואע"ג דהישראל מסייע קי"ל דמסייע אין בו ממש. והט"ז חולק ופסק לאיסור וכתב דהא דמסייע אין בו ממש היינו היכא דעכו"ם התחיל במלאכה כבר ואח"כ מסייע ישראל אבל כאן שהישראל הוא המתחיל כי סתם אדם פיו סגור תמיד ועכשיו פותח פיו ועושה מעשה קודם לעכו"ם מסייע כזה יש בו ממש וכ"פ בשם רש"ל לאיסור וכ"כ השכנה"ג. וכתב עוד הט"ז מטעם זה כתבנו ב"ד סי' קצ"ח דאשה שאירע טבילתה ביו"ט ראשון ושכחה ליטול צפרניה בעי"ט שלא תאמר לעכו"ם שתטול צפרניה ביו"ט מטעם שהיא פושטת ידיה במתכוין לזה ע"ש ועיין מ"ש בשם נקודות הכסף והמ"א בסי' ש"מ כתב צ"ע אם להתיר בניקור ולכן מותר לומר לעכו"ם לחתכם ע"ש:

ד מִכָּה שֶׁל חָלָל אֵינָה צְרִיכָה אִמְד, שְׁאֶפְלוּ אֵין שָׁם בְּקִיָּאִים וְחוֹלָה אֵינּוּ אוֹמֵר כְּלוּם, עוֹשִׂים לוֹ כָּל שְׂרָגִילִים לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחָל; אֲבָל כְּשִׂיּוֹדְעִים וּמְכִירִים בְּאוֹתוֹ חֲלִי שְׂמֵמֵתִין וְאֵין צְרִיךְ חֻלּוֹל, אִסוּר לְחַלֵּל עָלָיו אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מִכָּה שֶׁל חָלָל.

ה מִכָּה שְׂאִינָה שֶׁל חֶלֶל, נִשְׁאָלִין בְּבִקְי וּבְחוּלָה; וְאִין מְחַלְלִין עָלָיו שֶׁבֶת, עַד שְׂיֵאמֶר אֶחָד מֵהֶם שֶׁהוּא צָרִיד לְחַלּוֹל, אוֹ שְׂיַעֲשֶׂה אֶצֶל אֶחָד מֵהֶם סִכָּנַת נַפְשׁוֹת. וְעִין לְקַמּוֹ סִימּוֹן תְּרִי"ח.

ו מִכָּה שֶׁעַל גַּב הַיָּד וְגַב הָרֶגֶל, וְכֵן מִי שֶׁבִלַע עֲלוּקָה, וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁכַּח כְּלָב שׁוֹטָה אוֹ אֶחָד מִזֹּחֲלֵי עֶפֶר הַמְּמִיתִים, אֶפְלוֹ סִפֵּק אִם מְמִית אִם לֹא, הֵרִי הֵם כְּמִכָּה שֶׁל חֶלֶל.

ז מְחַלְלִין שֶׁבֶת עַל כָּל מִכָּה שֶׁנַּעֲשִׂית מְחַמַּת בְּרִזָּל, וְעַל שְׁחִין הַבָּא בְּפִי הַטְּבַעַת, וְעַל סְמָטָא וְהוּא הַנִּקְרָא פְּלוֹנְקָרִיוּ בְּלַעֲיָז, וְעַל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִדְדַת חֶסֶם בְּיוֹתֵר אוֹ עִם (ג) סְמוֹר.

באר היטב (ג) סימור. מלשון תסמר שערות בשרי. ונראה שהוא מה שאומרים בל"א שנידרי"ן. ועכ"פ אין זה הקדחת המצוי ל"ע שידוע שאין זה סכנת נפשות ותחלתו קר וסופו חס אלא שזה מיירי שבפעם אחת בא עליו החמימות והקרירות ט"ז. וכתב באו"ה דמותר להקיז דם בשבת לקדחת ע"י עכו"ם ושאר כל החלאים הפנימים אפי' ע"י ישראל מותר וע"פ רופא מומחה. מי שחלה בחולי הקדחת ועשה לו רפואות קמיעא א' של עשבים לתלות עליו ימים במספר ובתשלום זמן מספר הימים ציוו לזרוק תוך הנהר מאחוריו והיה קמיע מומחה ונשלם הזמן בשבת יכול לזרוקה כיון דהנהר הוא כרמלית. שבות יעקב ח"ב ס"י נו"ן ע"ש:

ח מי שְׁאַחֲזוּ דָם, מְקִיזִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ הוֹלֵךְ עַל רַגְלָיו וְאֶפְלוּ בַיּוֹם הָרִאשׁוֹן.

ט הַחוּשֵׁשׁ בְּעֵינָיו אוֹ בְּעֵינָיו וַיֵּשׁ בּוֹ צִיר, אוֹ שְׁהִיוּ שׁוֹתְתוֹת מִמֶּנּוּ דְמָעוֹת מִחֶמֶת הַכָּאֵב, אוֹ שְׁהִיָּה שׁוֹתְתַת דָם, אוֹ שְׁהִיָּה בּוֹ רִירָא וְתַחֲלַת אוֹכְלָא (פּי תַחֲלַת חֲלִי), מִחֲלָלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת.

י כָּל חֲלִי שְׁהָרוּפְאִים אוֹמְרִים שְׁהִיא סַכְנָה, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא עַל הַבֶּשֶׂר מִבְּחוּץ, מִחֲלָלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת; וְאִם רוּפָא אֶחָד אוֹמֵר: צָרִיךְ, וְרוּפָא אֶחָד אוֹמֵר: אֵינּוּ צָרִיךְ, מִחֲלָלִין; וַיֵּשׁ מִי שְׁאוֹמֵר **(ד)** שְׁאִין צָרִיךְ מִמְּחָה, דְּכָל בְּנֵי אָדָם חֲשׁוּבִים מוּמְחִין קֶצֶת, וְסִפְק נְפֻשׁוֹת לְהַקְל. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּרוּקָא יִשְׂרָאֵלִים, אֲבָל סְתָם עִכּוּיִם שְׁאִינְן רוּפְאִין לֹא מְחֻזְקִינְן אוֹתָם כְּבִקְיָאִים (אִסּוּר וְחֵתֵר הָאֲרֻךְ). מִי שְׁרוּצִים לְאֲנָסוּ שְׁיַעֲבֵר עֲבָרָה גְדוּלָּה, אִין מִחֲלָלִין עָלָיו הַשַּׁבָּת כְּדִי לְהַצִּילוֹ עֵינָן לְעִיל סִי שׁוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְשֵׁבִי"א).

באר היטב (ד) שאין צריך. ועכ"פ צריך שיאמר שמכיר באותו חולי כמי"ש סי' תרי"ח ועכ"פ אינו נאמן להכחיש המומחה אפ"י להקל. מ"א ע"ש:

יא חוֹלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סַכְנָה, שְׁאַמְדוּהוּ בַיּוֹם שַׁבָּת שְׁצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ רְפוּאָה יְדוּעָה שְׁיֵשׁ לוֹ מְלֶאכֶת חִלּוּל שַׁבָּת שְׁמוֹנָה יָמִים, אִין אוֹמְרִים: נִמְתִּין עַד הַלֵּילָה וְנִמְצָא שְׁלֵא לְחַלֵּל עָלָיו אֶלָּא שַׁבָּת אַחַת, אֶלָּא יַעֲשׂוּ מִדְּאֵף עַל

פִּי שֶׁמִחֻלְלִין עָלָיו שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. וּלְכַבּוֹת הַיָּנֹר בְּשָׂבִיל
שְׂשִׁישׁוֹן עֵינָיו לְעֵיל סִימָן רַע"ח.

יב כְּשֶׁמִּחֻלְלִין שַׁבָּת עַל חֲלֵי שְׂשִׁישׁ בּוֹ סַפְּנָה, מִשְׁתַּדְּלִין
שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי עֲכוּוֹ"ם וְקִטְנִים וְנָשִׁים אֲלֵא עַל יְדֵי
יִשְׂרָאֵל גְּדוֹלִים וּבְנֵי דַעַת. **הגה:** וְיֵשׁ אֲזַמְרִים דָּאִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת
בְּלֵא דְחֻוּי וּבְלֵא אַחֲוֹר עַל יְדֵי שְׁנוּי, עֹשֶׂה עַל יְדֵי שְׁנוּי; וְאִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל
יְדֵי עֲכוּוֹ"ם בְּלֵא אַחֲוֹר כְּלָל, עֹשֶׂין עַל יְדֵי עֲכוּוֹ"ם (אֲזַר זְרוּעַ וְשִׁ"מ וּמִ"מ בְּשֵׁם רַאבִּי"ן)
(ה) וְכֵן נוֹהֲגִים; אֲבָל בְּמָקוֹם דִּישׁ לְחֹושׁ שְׂתֵּעֲצֵל הָעֲכוּוֹ"ם, אֵין לַעֲשׂוֹת עַל
יְדֵי עֲכוּוֹ"ם (תּוֹסֵפוֹת וְר"ן).

באר היטב (ה) וכן נוהגים. וט"ז חולק ע"ז וכתב דיש חשש שמא אתה מכשיל
לעתיד באם שיראו עכשיו שאין עושין רק ע"י עכו"ם יסברו שיש איסור ע"י
ישראל ולפעמים לא יהיה עכו"ם מצוי וע"י זה יסתכן החולה במה שימתינו
על העכו"ם והאריך הט"ז בראיות ומסיים עיקרא דמילתא שלא ישגיח על
העכו"ם כל עיקר אע"פ שהעכו"ם לפנינו ואף שכתב רמ"א וכן נוהגין אין מזה
ראיה דלאו מנהג ותיקין הוא זה עכ"ל ע"ש :

יג כָּל הַזְּרִיז לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּדָבָר שְׂשִׁישׁ בּוֹ סַפְּנָה, הָרִי זֶה
מִשְׁבַּח אֲפֵלוֹ אִם **(ו)** מִתְּקַן עֲמוֹ דְּבָר אַחֲרֵי כִּגּוֹן שְׂפִירֵשׁ
מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת תִּינוּק שְׁנַפֵּל לְנֶהָר וְצָד עֲמוֹ דְּגִים, וְכֵן
כָּל כִּיּוֹצָא בְּזָה.

באר היטב (ו) מתקן. נפל תינוק לבור עוקר חוליא אע"פ שהוא מתקן מדרגה.
רמב"ם ע"י מגן אברהם :

יד הָיָה חוֹלָה שְׂשִׁישׁ בּוֹ סַפְּנָה וְצָרִיד בְּשָׂר, **(ז)** שׁוֹחֲטִים לוֹ

וַיֵּין אוֹמְרִים: נֶאֱכִילֵנוּ נִבְלָה; אָבֵל אִם הָיָה הַחֹלֶה
צָרִיד לֶאֱכִלָּה לְאַלְתֵּר, וְהִנְבְּלָה מוֹכֶנֶת מִיָּד וְהִשְׁחִיטָה
מִתְאַחֶרֶת לוֹ, מֵאֲכִילֵין אוֹתוֹ הִנְבְּלָה.

באר היטב (ז) שוחטים. כי בנבלה יעשה עבירה בכל כזית וכזית הר"ן עיין שם. ויש להקשות על הר"ן דאמרינן ביומא מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל תחלה טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה כי פליגי בדלא אפשר מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה מ"ס טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומ"ס תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוני וכו' ע"ש ולפי דעת הר"ן קשה למאי דאמרינן דמאכילין אותו טבל הא כל זית וזית חייב וא"כ מוטב שיפריש ממנו תרומה ויאכילנו חולין בפני עצמו ותרומה בפני עצמה דממעט באיסור עדיף טפי וגם למ"ד דמאכילין אותו תרומה אמאי הוצרך לתת טעם דטבל חמור ותרומה חזיא לכהן תיפוק ליה דאפי' נימא דטבל ותרומה שווים מ"מ מוטב שיאכילנו תרומה משום דקא ממעט באיסור ממה שיאכילנו טבל דמפיש באיסור דעל כל זית וזית חייב וק"ל. ועתה חדשים מקרוב באו ספר פרשת דרכים וראיתי שם שהקשה כן ע"ש פלפול חריף ודרוש נחמד ע"ז. ועיין מה שתירץ ע"ז היד אהרן וכתב הגמ"ר אם צריכים לחמם לו יין ימלא ישראל ויחם העכו"ם ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת ע"כ. וכתב בד"מ שכיון שאיסורו מדבריהם מותר וגם איסורו קל מאוד ע"כ וגם בתשובתו מתיר רמ"א אפי' לחולה שאין בו סכנה לשתות סתם יינם ועיין ביו"ד סי' קכ"ה ס"י דאפשר בלא ניסוך ועיין סי' שי"ח סי"ג מ"א. וט"ז כתב דטוב שישראל יחמם כי אם יתנסך אז על כל טפה וטפה ששותה עושה איסור כמו הטעם בנבילה וכ"פ הבי"ח ע"ש:

טו אֶמְדוּהוּ (פי' הַתְּבוֹנְנוּ בְּמַחִילָתוֹ וְשִׁעְרוֹ) הַרוֹפְאִים שְׂצָרִיד גְּרָגֶרֶת
אֶחָת, וְרָצוּ עֲשֶׂרָה וְהִבְיָאוּ לוֹ כָּל אֶחָד גְּרָגֶרֶת, כֹּלֶם
פְּטוּרִים וַיֵּשׁ לָהֶם שְׂכָר טוֹב מֵאֵת הַיְּאֶפְלוֹ הַבְּרִיא
בְּרֵאשׁוֹנָה.

טז אֶמְדוּהוּ לְשֵׁתֵי גְּרוֹגְרוֹת, וְלֹא מְצָאוּ אֶלָּא שְׁתֵּי

גְּרוּגְרוֹת בְּשָׁנֵי עֶקֶצִין וּגִ' בְּעֶקֶץ אֶחָד, כּוֹרְתִים הֶעֱקָץ שְׁיֵשׁ
בוֹ גִ'; וְאִם הָיוּ בִ' בְּעֶקֶץ אֶחָד וּגִ' בְּעֶקֶץ אֶחָד, לֹא יִכְרְתוּ
אֶלָּא הֶעֱקָץ שְׁיֵשׁ בוֹ שְׁנַיִם. **הגה:** וְאִם הִדְבֵּר בְּהוֹל, אִין מְדַקְדָּקִין
בְּכֶד, שְׁלֹא יָבֵא לִידֵי דְחוּי וְעֵבֹב. (הַגְּהוֹת מְרַדְכֵי פֶּרֶק מִפְּנִינִי).

יז חוּלָה שְׁנַפֵּל מִחֲמַת חֲלִי לְמִשְׁכָּב וְאִין בוֹ סְכָנָה, **הגה:**
אוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ מִחוּשׁ שְׁמִצְטֵער וְחֻלָּה מִמְּנוּ כֹּל גּוּפוֹ שְׁאֵז אֶף עַל פִּי שְׁהוֹלֵךְ כְּנִפֵּל
לְמִשְׁכָּב דְּמִי (הַמְגִיד פ"ב), **(ח)** אוֹמְרִים לְעֵכוּיִם לַעֲשׂוֹת לוֹ רְפוּאָה
אֲבָל אִין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת בְּאִסּוּר דְּאוֹרֵייתָא,
אֶפְלוּ יֵשׁ בוֹ סְכָנַת אֲבָר; וְלַחֲלֵל עָלָיו יִשְׂרָאֵל בְּאִסּוּר
דְּרַבְּנָן בְּיָדַיִם, יֵשׁ מִתִּירִים אֶפְלוּ אִין בוֹ סְכָנַת אֲבָר; וְיֵשׁ
אוֹמְרִים שְׂאֵם יֵשׁ בוֹ סְכָנַת אֲבָר **(ט)** עוֹשִׂין וְאִם אִין בוֹ
סְכָנַת אֲבָר אִין עוֹשִׂין; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵם אִין בוֹ סְכָנַת
אֲבָר עוֹשִׂין בְּשֵׁנוּי, וְאִם יֵשׁ בוֹ סְכָנַת אֲבָר עוֹשִׂין בְּלֹא
שֵׁנוּי; וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶפְלוּ יֵשׁ בוֹ סְכָנַת אֲבָר אִין עוֹשִׂין לוֹ
דְּבָר שְׁהוּא נְסֻמָּךְ לְמִלְאָכָה דְּאוֹרֵייתָא, וְדַבְּרִים שְׂאִין
בְּהֵם סְמֻךְ מְלָאכָה עוֹשִׂין אֶפְלוּ אִין בוֹ סְכָנַת אֲבָר;
וְדַבְּרֵי הַסְּבָרָא הַשְּׁלִישִׁית נִרְאִין. **הגה:** מִתָּר לומר לְעֵכוּיִם
לַעֲשׂוֹת **(י)** תַּבְּשִׁיל לְקַטֹּן שְׂאִין לוֹ מַה לְאַכֵּל, דְּסַתָּם צָרְכֵי קִטּוֹן כְּחוּלָה שְׂאִין
בוֹ סְכָנָה דְּמִי (ר' יְרוּחָם נִיִּיב ח"ט וְרַמְבַּ"ם וְרַשְׁבַּ"א). וְכֹל שְׂאִסּוּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי
יִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ עַל יְדֵי הַחוּלָה בְּעֶצְמוֹ אִסּוּר; אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה לוֹ הָעֵכוּיִם מִתָּר
(יא) לַחוּלָה לְסִיעוּ קֶצֶת, דְּמִסִּיעַ אִין בוֹ מִמֶּשׁ. (בֵּית יוֹסֵף גַּמִּי בִּיצָה דָּף כ"ב).

באר היטב (ח) אוֹמְרִים לְעֵכוּיִם. דּוּקָא שְׁצָרִיךְ לֵה בַשַּׁבָּת עֲצֻמוֹ. רד"ך מ"א:
(ט) עוֹשִׂין בְּשֵׁנוּי. וְהִיא הַסְּבָרָא הַגִּ' שֶׁנִּרְאִים דְּבָרֵינוּ וְעֵינֵינוּ סַעִיף זֶה בְּבִי
וּבְאַחֲרוֹנִים וּבִיד אַהֲרֹן: **(י) תַּבְּשִׁיל.** וּמוֹתֵר לְהַאכִּילוֹ מוֹקְצָה בִּידִים אִם אִ"א
בְּעִ"א. אוֹי"ה: **(יא) לַחוּלָה לְסִיעוּ.** הֵיִינוּ שְׁבַלְאִיָּה נְמִי מִתְּעַבְדָּא אֲלֵא שְׁמִסִּיעַ
קֶצֶת כְּגוֹן עֵכוּיִם שְׁכוּחַל הָעֵין וְיִשְׂרָאֵל סוּגֵר וּפּוֹתַח הָעֵין שִׁיכְנַס בוֹ הַכְּחוּל אֲבָל
אִם אֵינוּ יִכוּל לַעֲשׂוֹת בְּלִתי יִשְׂרָאֵל אִסּוּר וּמִשְׁמַע שֵׁם דַּאֲפִי בְּמִלְאָכָה

דאורייתא מסייע אין בו ממש מ"א. וכתב הט"ז כבר כתבנו דהסיוע תהיה דוקא בשעה שהעכו"ם עוסק בה ולא שיקדים לפניו כלל עיין מ"א ס"ק ב'. וכתב עוד דמלשון זה משמע דדוקא להחולה הותר בסיוע קצת אבל לא לאחר ואיני יודע בה טעם לחלק ונראה דלאו דוקא קאמר לחולה אלא ה"ה באחר ע"ש:

יח הקיז דם ונצטין, עושים לו מדורה אפלו בתקופת תמוז.

יט חולה שאין בו סכנה (יב) מתר בבשולי עכו"ם.

באר היטב (יב) מותר. ואם נשאר למו"ש אסור לבריא ואפי' לדידה אם הבריא ט"ז ועיין סי' שיי"ח ס"ק ה' משי"ש:

כ אין נוטנין יין לתוך העין; ולתנו על גביו, אם פותח וסוגר העין, אסור; ואם אינו פותח וסוגר, מתר. (יג) ורק תפל, אפלו על גביו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה קעביד.

באר היטב (יג) ורוק תפל. כל שלא טעם כלום משניעור והוא חזק ומוכחא מילתא דלרפואה מכוין. ואם רוחץ פיו במים ואח"כ מעבירם על עיניו שרי וכתב רש"ל דמי שלא יכול לפתוח העינים יכול ללחחן ברוק תפל דאין זה חשוב רפואה אלא לפתוח עינים מכוין וכן כתב הב"ח:

כא שורה אדם (יד) קילורין מערב שבת ונותן על גב העין, שאינו נראה אלא כרוחץ; והוא דלא עמיץ ופתח;

וְלֹא חִיִּישֵׁינָן מְשׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, דְּכֵינָן שְׁלֵא הִתִּירוּ
לוֹ לְשָׂרוּתָן אֶלָּא מֵעֶרְב שַׁבַּת אֵיכָּא הֶפְרָא.

באר היטב (יז) קילורין. ודוקא ברכה אבל בעבה אסור וכמ"ש סימן רנ"ב
סעיף ה' :

כב מֵעֲבִירֵין גְּלָדֵי הַמֶּכָּה וְסָכִין אוֹתָהּ בְּשֶׁמֶן אֶבֶל לֹא
בְּחֶלֶב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נְמוּחַ; וְאֶפְלוּ בְּגִמְר מֶכָּה (טו) דְּלִיכָּא
אֶלָּא צֵעָרָא, שְׂרִי. אֶבֶל אֵין נוֹתְנִין עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְחֲמִין
מֵעֶרְבִים יַחַד, וְלֹא עַל גְּבִי (טז) מוֹד לְתַנּוּ עָלֶיהָ; אֶבֶל נוֹתָן
הוּא חוּץ לַמֶּכָּה, וְשׁוֹתֵת וַיּוֹרֵד לְתוֹכָהּ.

באר היטב (טו) דליכא. צ"ל דליכא צערא אלא תענוג. בי"ח: (טז) מוד. אפי'
חמין לחוד אסור משום סחיטה גמרא. אבל שמן לחוד לא גזרינן כמ"ש סימן
שי"ט ועיין ס"י ש"א סעיף מ"ו. מ"א :

כג נוֹתְנִין סְפוּג וְחֲתִיכוֹת בְּגָדִים יְבֻשִׁים וְחֻדְשִׁים, שְׂאִינָן
לְרַפּוּאָה אֶלָּא כְּדֵי שְׁלֵא יִסְרְטוּ הַבְּגָדִים אֶת הַמֶּכָּה; אֶבֶל
לֹא יִשְׁנִים, שֶׁהֵם מְרַפְּאִים. וְהֵנִי מִיֵּלֵי יִשְׁנִים, שְׁלֵא נִתְּנוּ
מֵעוֹלָם עַל הַמֶּכָּה, אֶבֶל אִם הָיוּ כְּבָר עַל הַמֶּכָּה אֶפְלוּ
יִשְׁנִים שְׂרִי, דְּשׁוּב אֵינָם מְרַפְּאִים.

כד נוֹתְנִים עָלֶה עַל גַּב מֶכָּה בְּשַׁבַּת, שְׂאִינוּ אֶלָּא
כְּמִשְׁמָרָה, חוּץ (יז) מֵעַלֵי גְּפְנִים שֶׁהֵם לְרַפּוּאָה. וְאֵין נוֹתְנִין
גְּמִי עַל הַמֶּכָּה שֶׁהוּא מְרַפָּא (טו).

באר היטב (יז) מעלי גפנים. וה"ה כל עלים שהם מרפאים וכ"ש שאסור ליתן צו"ק זאלי"ב על המכה שאין בה נקב. מ"א ע"ש ס"ק ל"ג:

כה רְטִיָּה שֶׁנִּפְלָה (יח) מֵעַל גֵּב הַמִּכָּה עַל גְּבֵי קַרְקַע, לֹא יִחְזִירָנָה; נִפְלָה עַל גְּבֵי כָּלִי, יִחְזִירָנָה (יט) וְעַל יָדֵי עֲכוּוֹיִם מִתֵּר לְהַנִּיחָהּ אֶפְלוּ לְכַתְחָלָהּ. הַגָּה: וּמִתֵּר (כ) לֹא מֵר לְעֲכוּוֹיִם לַעֲשׂוֹת רְטִיָּה עַל מִכָּה אוֹ חֲבוּרָה (א"ו הָאֲרֻז), וְאֶסוּר לְתַן עָלֶיהָ אֶפְרַר מִקְלָה דְמַרְפָּא, כִּי אִם עַל יָדֵי עֲכוּוֹיִם. (מְרַדְכֵי פֶּרֶק שְׁמוֹנָה שָׁרְצִים).

באר היטב (יח) ע"ג כלי. אבל הסירה במזיד אסור להחזירה. ש"ל: (יט) וע"י עכו"ם. היינו שמצטער הרבה דאם לא היה אלא מיחוש הא כתב ב"י בשם הר"ן דאסור אפי' עכו"ם. אחרונים ועיין סי"ז: (כ) לומר וכו'. דוקא כשחלה כל גופו או שיש סכנת אבר דהא מירוח רטיה מלאכה דאורייתא הוא דחייב משום ממחק ואסור כמ"ש סימן ש"ז ס"ה. מ"א:

כו מְגַלָּה קִצָּת רְטִיָּה וּמְקַנֵּחַ פִּי הַמִּכָּה, וְחוּזָר וּמְגַלָּה קִצָּתָהּ הַשְּׁנֵיָה וּמְקַנֵּחָהּ, וְרְטִיָּה עֲצָמָה לֹא יִקַּנֵּחַ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַרְחֵת.

כז מִכָּה שֶׁנִּתְרַפְּאָה, נֹתְנִין עָלֶיהָ רְטִיָּה, שְׂאִינָה אֶלָּא כְּמִשְׁמָרָהּ.

כח הַמְּפִיס שְׁחִין בְּשֶׁבֶת כְּדֵי לְהַרְחִיב פִּי הַמִּכָּה, כְּדָרְדֵּר שֶׁהַרְוֹפָאִים עוֹשִׂים שֶׁהֵם מִתְּכַוְּנִים בְּרַפּוּאָה לְהַרְחִיב פִּי הַמִּכָּה, הָרִי זֶה חָיֵב מְשׁוּם מִכָּה בְּפִטְיֵשׁ שֶׁזֶוּ הִיא

מְלֹאכֶת הָרוּפָא ; וְאִם הִפְיֶסָה כְּדֵי (כא) לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה
הַלְחָה שְׁבָה, הִרִי זֶה מִתֵּר.

באר היטב (כא) להוציא. ואסור לחוד שחין שמוציא דם ולא דמי לליחה
דהוא מפקיד פקיד. מותר ליטול הקוץ במחט ובלבד שיזהר שלא יוציא דם
דעביד חבורה. מ"א ע"ש :

כט מִי שֶׁנִּגְנְפָה (כב) יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, צוֹמְתָהּ בֵּינָן כְּדֵי
לְהַעֲמִיד הַדָּם, אֲבָל לֹא בְּחֻמָּץ מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲזַק וַיֵּשׁ בּוֹ
מְשׁוּם רְפוּאָה ; וְאִם הוּא מְעַנְּג, אִף הֵינָן לוֹ כְּמוֹ הַחֻמָּץ
וְאָסוּר.

באר היטב (כב) ידו. ועל גב ידיו ורגלו מותר כמ"ש ס"ו :

ל מִי שֶׁנִּשְׁמַט פֶּרֶק יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ, לֹא יִשְׁפֹּשֶׁפְּנָה
הַרְבֵּה בְּצוּנָן, שֶׁזֶהוּ רְפוּאָתוֹ, אֲלֹא רוּחַץ כְּדָרְכוֹ וְאִם
נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא.

לא צָפְרוֹן שֶׁפִּרְשָׁה וְצִיָּצִין, שֶׁהֵן כְּמִין רְצוּעוֹת דְּקוֹת
שֶׁפִּרְשׁוּ מֵעוֹר הָאֶצְבָּע, סְבִיב הַצְּפָרוֹן, אִם פִּרְשׁוּ רֶבֶן כְּלָפִי
מֵעֵלָה (כג) וּמִצְעָרוֹת אוֹתוֹ, לְהַסִּירוֹ בַּיָּד, מִתֵּר ; בְּכָלִי,
פֶּטוּר אֲבָל אָסוּר. לֹא פִרְשׁוּ רֶבֶן, בַּיָּד, פֶּטוּר אֲבָל אָסוּר ;
בְּכָלִי, חֲתִיב חֲטָאת. וּפִרְשׁ רִשְׁיִי : כְּלָפִי מֵעֵלָה, כְּלָפִי רְאִשֵׁי
אֶצְבָּעוֹתָיו ; וְרִבְנוֹ תָם פִּרְשׁ דְּהֵינּוּ כְּלָפִי הַגּוּף ; וְצָרִיף
לְחוּשׁ לְשָׁנֵי הַפְּרוּשִׁים.

באר היטב (כג) ומצערות. ואם אין מצערות אותו אסור אעפ"י שהם כלפי מעלה :

לב החושש בשניו **(כד)** לא יגמע בהם חמץ ויפלט, אבל מגמע ובוזע או מטביל בו כדרךכו. החושש בגרונו, **(כה)** לא יערענו בשמן **(כו)** אבל בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא.

באר היטב (כד) לא יגמע. וכ"ש שאסור לומר לעכו"ם לעשות לו דבר ר"ן. ופשוט שלא מיירי כאן אלא במיחוש בעלמא אבל אם יש לו צער גדול מחמת הכאב ובשביל זה נחלה שאר הגוף שרי לעשות כל הרפואות כדלעיל ס"ג. ט"ז: **(כה) לא יערענו.** פי' שישאה השמן בפיו דמוכח מילתא דלרפואה עביד ואפי' ע"י אניגרון אסור. ב"י בשם הרמב"ם: **(כו) אבל בולע.** ואם אין דרך הבריאים לבלעו אסור. מ"א:

לג גונח, מתר **(כז)** לינק חלב מהבהמה, דבמקום צערא לא גזרו רבנן. ויש אומרים שאם אין לו אלא צער של רעב, אסור **(כח)** לינק מהבהמה בשבת.

באר היטב (כז) לינק. שזה דוקא רפואתו: **(כח) לינק.** עיין מ"א:

לד לא תקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה, ותיניק את בנה.

לה מתר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאחז התינוק הידד

וַיִּנְיֶק. **הגה:** אָבֵל אָסוּר לְהַתִּיז מִחֻלְבָּה עַל מִי שֶׁנִּשְׁפָּף בּוֹ רוּחַ רָעָה **(כט)** דְּלִית בּוֹ סַכָּנָה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי לְקַט).

באר היטב (כט) דלית בו. וצערא יתירא נמי ליכא שם הא לאו הכי שרי עיין סייז. מ"א:

לו אֵין לֹועֶסִין מְצַטִּיכִי, (עסי רייו סייג פרושו), וְלֹא שְׁפִין בּוֹ הַשְּׁנִים לְרַפּוּאָה; וְאִם מְשׁוּם רִיחַ הַפָּה, מִתֵּר.

לו כָּל אֲכָלִים וּמִשְׁקִים שֶׁהֵם מְאָכֵל **(ל)** בְּרִיאִים מִתֵּר לְאֲכָלוֹ וְלִשְׁתּוֹתוֹ לְרַפּוּאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם קָשִׁים לְקַצַּת בְּרִיאִים וּמוֹכָחַא מִלְתָּא דְלְרַפּוּאָה עֶבֶיד, אֲפֹלוּ הָכִי שְׁרִי; וְכָל שְׂאִינוֹ מְאָכֵל וּמִשְׁקָה בְּרִיאִים, אָסוּר לְאֲכָלוֹ וְלִשְׁתּוֹתוֹ לְרַפּוּאָה. וְדוֹקָא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִחוּשׁ בְּעַלְמָא וְהוּא מִתְחַזֵּק וְהוֹלֵךְ כְּבָרִיא, אָבֵל אִם אֵין לוֹ שׁוּם מִחוּשׁ, מִתֵּר. **הגה:** וְכֵן אִם נָפֵל **(לא)** לְמִשְׁכָּב, שְׁרִי (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ל) בריאים. יש מוחקים בריאים וגורסים דברים ופירוש כלומר אעפ"י שקשה לשינים ומוכח מילתא שעושה לרפואה לגבי מעיים שרי מ"א. ומכאן יש להתיר לנשוף בחוטמו עשב הטיטו"ן בשבת אעפ"י שינשוף אותו בשביל הנזילה כיון שרוב העולם נושפין אותו בחול הלקי"ט ח"א ס"י ק"א. ועיין ס"ק ל"ב משי"ש בשם הטי"ז: **(לא) למשכב שרי.** לאכול ולשתות ואפי" ישראל אחר מותר לעשות לו דבר שהוא משום שבות כמ"ש סייז מ"א. וטי"ז וב"ח אסרו בכל ענין בחולה שאין בו סכנה ע"ש. ועי' יד אהרן. ודע הא דכתב הש"ע דאם אין לו שום מיחוש מותר היינו ששותה או אוכל אותו לרעבו ולצמאו וכ"כ הטור בהדיא. אבל אם עושה לרפואה אסור אעפ"י שהוא בריא פוסקים ועיין מ"א:

לח מִתֵּר לְאָכַל שְׂרָפִים מִתּוֹקִים וְלִגְמַע בִּיצָה חֵיהָ כְּדִי לְהִנְעִים הַקּוֹל.

לט אֵין עוֹשִׁין אֶפִיקְטוֹזִין (פִּי הָעֶרוֹף אֶפִיק טְפִי זֶן כְּלוּמַר לְהוֹצִיא עֵדֶף הַמִּזִּין) דְּהִינּוּ גֵרַמַת קִיא אֶפְלוּ בְּחַל, מְשׁוּם הַפְּסֵד אֶכְלִים; וְאִם מְצַטְעֵר מְרַב מְאָכַל, בְּחַל מִתֵּר אֶפְלוּ בְּסַם; וּבְשִׁבַת, אֲסוּר בְּסַם וּמִתֵּר בְּיָד.

מ הַחוֹשֵׁשׁ בְּמַעְיו, מִתֵּר לְתֵן עֲלֵיהֶם כּוֹס שְׁעָרוּ מִמֶּנּוּ חֲמִין, אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין יֵשׁ בּוֹ הֶבֶל.

מא מִי שֶׁנִּשְׁתַּכַּר, שְׂרָפוּאָתוֹ (לב) לְסוּף כְּפוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו בְּשִׁמּוֹן וּמֶלַח, מִתֵּר לְסוּכָם בְּשִׁבַת.

באר היטב (לב) לסוד. דמה שמפקח שכרותו ממנו אין זה רפואה ואין ללמוד מזה היתר לאותם שנוהגים בקצת מדינות להשים תוך החוטם אפר מעשב כתוש להפיג השכרות כי אותו אפר פעולתו ברפואה לשאר דברים ג"כ אעפ"י שאינו שכור ושייך בו גזירת שחיקת סמנים ט"ז. ועיין ס"ק למ"ד משי"ש:

מב אֵין מִתְעַמְלִין, הִינּוּ (לג) שְׂדוּרִס עַל הַגּוּף, בְּכַח כְּדִי שְׂיִיגַע וַיִּזְע; וְאֲסוּר (לד) לְדַחַק כְּרִסוֹ שֶׁל תֵּינוֹק כְּדִי לְהוֹצִיא הָרַעִי.

באר היטב (לג) שדורס. עיין ט"ז משי"ש בזה: (לד) לדחוק. שמא יבוא להשקותו סמנים המשלשלים:

מג מִתֵּר לְכַפּוֹת כּוֹס (חם) עַל הַטְּבוּר וְלִהְעֵלוֹתוֹ וְלִהְעֵלוֹת אֲזַנִּים בֵּין בַּיִד בֵּין בְּכָלִי; וְלִהְעֵלוֹת אוֹנְקָלִי, דְּהִינוּ תַּנּוּדָּה שְׁכַנְגָד הַלֵּב שְׁנַכְפָּף לְצַד פְּנִים, שְׁכָל אֶחָד מֵאֵלוֹ אִין עוֹשִׂים בְּסַמָּנִים כְּדִי שְׁנַחוּשׁ לְשַׁחִיקָה וַיֵּשׁ לוֹ צַעַר מֵהֶם.

מד רוֹחֲצִין בְּמֵי גֶרֶר, (לה) וּבְמֵי חֲמָתוֹן, וּבְמֵי טְבָרִיא, וּבְמֵים הַיְפִים שְׁבִיִם הַגְּדוֹל אֶף עַל פִּי שְׁהֵם מְלוּחִים, שְׁכּוֹן דְּרָדָה לְרַחֵץ בָּהֶם וְלִיכָא הוֹכַחָה דְלַרְפוּאָה קָא עֲבִיד; אָבֵל לֹא בְּמֵים הָרַעִים שְׁבִיִם הַגְּדוֹל, וּבְמֵי מְשָׁרָה שְׁהֵם מְאוּסִין וְאִין דְּרָדָה לְרַחֵץ בָּהֶם אֶלָּא לְרַפוּאָה, וְדוֹקָא שְׁשׁוּהָה בָּהֶם, אָבֵל אִם אִינוּ שׁוּהָה בָּהֶם, מִתֵּר, שְׁאִינוּ נִרְאָה אֶלָּא כְּמִקָּר.

באר היטב (לה) ובמי טבריא. אין רוחצין במים שמשלשלים ולא בטיט שטובעין בו וכו' מפני שכל אלו צער הם וכתוב וקראת לשבת עונג עכ"ל רמב"ם בפכ"א. וא"כ אסור לשתות משקה המשלשל דאין לך צער גדול מזה ועיין מ"ש סלי"ז וסמ"ב. ונ"ל דבמקום שאין דרך לרחוץ בחמי טבריא אלא לרפואה אסור בשבת. מ"א:

מה לוֹחֲשִׁים עַל נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים בְּשָׁבִיל שְׁלֹא יִזְיקוּ, וְאִין בְּכַד מְשׁוּם צִידָה.

מו נוֹתְנִין כְּלֵי עַל גַּב הָעַיִן לְהִקָּר וְהוּא שְׂיָהָא כְּלֵי הַנְּטָל
בְּשַׁבָּת.

מו עֵצִים שְׂיֻצָא מִמְּקוֹמוֹ, (לו) מִחֲזִירִין אוֹתוֹ.

באר היטב (לו) מחזירין. צ"ע דבגמרא לא התירו אלא להחזיר השבר דהיינו עצם הנשבר אבל עצם שיצא ממקומו אסור דהא אפילו לשפשו אסור וכמ"ש סעיף ל' לכן אין להקל. מ"א וכ"כ הכנה"ג:

מח אֲסוּר לְהַנִּיחַ בְּגָד עַל מַכָּה שְׂיֻצָא מִמֶּנּוּ דָם, מִפְּנֵי
(לו) שְׁהֵדָם יִצְבַּע אוֹתוֹ וְאֲסוּר לְהוֹצִיא דָם מִהַמַּכָּה, לְכַד
יֵשׁ לְרַחֵץ הַמַּכָּה בְּמַיִם אוֹ בַיַּיִן תְּחַלֶּה לְהַעֲבִיר (לח) דָם
שְׁבַמַּכָּה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁכוֹרָדְ (לט) קוֹרֵי עֶכְבִּישׁ עַל
הַמַּכָּה וּמַכְסָה בָהֶם כָּל הַדָּם וְכָל הַחַבּוּרָה, וְאַחַר כֵּן
כוֹרֵד עָלָיו סְמֶרְטוּט.

באר היטב (לו) שהדם יצבע. ואף ע"ג דמקלקל פטור מ"מ אסור. רקני"ט וני"ל דבבגד אדום פשיטא דאסור. מ"א ועיין ססי" ש"ד: (לח) דם. ומכאן משמע למי שיש לו פונטנעליי שאסור להחליף הבגד או הנייר שמושך ליחה וגם לפעמים מוציא דם וצובע הבגד כנה"ג בשם הזכרונות. והמ"א בס"ק ל"ג התיר להחליף בגד אחר דאם לא יחליף יסריח וגדול כבוד הבריות ועוד דאית ליה צערא. עוד כתב אם נסתם קצת הנקב צ"ע אם מותר ליתן לתוכו קטניות שיפתח דהכא ודאי כוונתו שישאר פתוח או דלמא כיון שהוא פתוח כבר שרי וכמ"ש סימן ש"ד ס"ג וה"ה נקב שבמכה שכבר נפתח צ"ע כנה"ג ורטייה מותר ליתן על הפונטנעליי כמ"ש סכ"ז ומלשון הש"ע משמע דאפי" יש בו נקב ובא להרחיבו אסור ובספר ראב"ן משמע דאסור ליתן עליה רטייה ואם יודע שמוציא דם כשמקנחה לא יקנחה דפסיק רישיה הוא ועיין מ"א ס"ק ל"ג. להעמיד לחולה בשבת עלוקה שקורין נוגלי"ן משמע במ"א ס"ק נ"ג דאסור

(והמוציא) [והמוצץ] דם בפיו אסור דהוי חבורה רש"י. וא"כ אסור למצוץ דם שבין השיניים ואפשר דהוי אב מלאכה. מ"א: (לט) קורי. ויש מפקפקים לאסור משום שמרפא. ב"י:

מט אָסוּר לְשׁוּם פְּתִילָה בְּפִי הַטְּבִיעַת כְּדָרְךָ שְׁנוּהָגִים לַעֲשׂוֹת לְמִי שֶׁהוּא עָצוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשִׁים אוֹתָהּ בְּשָׁנוּי שִׂיאֲחֻזְנָה בְּשִׁתִּי אֶצְבְּעוֹתָיו וַיִּנְיַחָנָה (מ) בְּנַחַת.

באר היטב (מ) בנחת. וכ"ש דאסור לעשות קריסטיאו"ר אפי' הוכנה מאתמול ואפי' ע"י שינוי אם לא בחולה כמ"ש סי"ז ויזהר שלא יבא לידי מלאכה דאורייתא. ואם אפשר ע"י עכו"ם יעשה ע"י עכו"ם מ"א. ועיין הלק"ט ח"ב סי' ל"ח אם מחללין שבת על חרש ושוטה:

סימן שכט - על מי מחללין שבת

קעיפים

ט'

ובו

א כָּל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחָה שֶׁבֶת, וְהִזְרִיז הָרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ. אֶפְלוּ נִפְלָה דְּלִקָּה בְּחֶצֶר אַחֲרַת וַיֵּרָא שֶׁתַּעֲבֹר לְחֶצֶר זו וַיֵּבֵא (א) לְיַדִּי סִכָּנָה, מְכַבֵּין כְּדִי שְׁלֹא תַעֲבֹר.

באר היטב (א) לידי סכנה. כגון שיש שם חולים או קטנים שא"א להבריחם. וני"ל דאפי' אפשר להצילם דרך ר"ה מוטב לכבות דהוי מלאכה שא"צ לגופה אבל זה הוי דאורייתא. מ"א ע"ש. ועיין עליו היד אהרן:

ב אין הולכים בפקוח נפש אחר הרב. אפלו היו תשעה עכ"ס וישראל אחד בחצר, ופרש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו שם מפלת, מפקחין, כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה. אבל אם (ב) נעקרו כלם ובשעת עקירתן פרש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו, אין מפקחין עליו; שפיון שנעקר קביעות הראשון במקומו, אמרינן: כל דפריש מרבא פריש.

באר היטב (ב) נעקרו. ותינוק שנמצא בעיר שרובה עכ"ס אין מחללין עליו שבת כיון דבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם אזלינן אחר הרוב עיין בא"ע סימן ד' סל"ד והאי נעקרו (ר"ל) כולם [ר"ל] בזה אחר זה דאי בבת אחת הא נמי קביעי. או"ה מ"א:

ג מי שנפלה עליו מפלת, ספק חי ספק מת, ספק הוא שם ספק אינו שם, אפלו אם תמצא לומר שהוא שם, ספק עכ"ס ספק ישראל, (ג) מפקחין עליו אף על פי שיש בו כמה ספקות.

באר היטב (ג) מפקחין. הבא במחלת בענין שמותר להרגו אם נפל עליו גל אין מפקחין עליו דגברא קטילא הוא רמב"ם הלכות גניבה ועיין בח"מ סימן תכ"ה:

ד אפלו מצאוהו מרצץ, שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה, מפקחין ובדקים עד חוטמו; אם לא הרגישו

בְּחוֹטְמוֹ חַיּוֹת, אִזּוֹ וַדָּאִי מִתְּ לָא שְׁנָא פְּגָעוּ בְּרֵאשׁוֹ
תְּחִלָּה, לָא שְׁנָא פְּגָעוּ בְּרֵגְלֵיו תְּחִלָּה.

ה מְצָא עֲלִיוֹנִים מֵתִים, לֹא יֹאמֵר: כְּבָר מֵתוּ תַּחְתּוֹנִים,
אֲלֵא מִפְּקַח עֲלֵיהֶם שְׁמָא עֲדִין הֵם חַיִּים.

ו עֲכוּ"ם שְׁצָרוּ עַל עֵירוֹת יִשְׂרָאֵל, אִם בָּאוּ עַל עֶסְקֵי
מָמוֹן אִין מְחֻלְלִין עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת; בָּאוּ עַל עֶסְקֵי
נַפְשׁוֹת, וְאַפְלוּ סִתָּם, יוֹצְאִים עֲלֵיהֶם בְּכָלֵי זֵין וּמְחֻלְלִין
עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת; וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לְסָפֵר, אֲפְלוּ לֹא בָּאוּ
אֲלֵא עַל עֶסְקֵי תִבּוֹן וְקִשׁ מְחֻלְלִין עֲלֵיהֶם אֶת הַשַּׁבָּת.
הגה: וְאַפְלוּ לֹא בָּאוּ עֲדִין אֲלֵא רוּצִים לְבֵא (אור זרוע).

ז יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׁבֻעֲמוֹן הַזֶּה אֲפְלוּ בָּאוּ עַל עֶסְקֵי מָמוֹן
מְחֻלְלִין, **(ד)** שְׂאֵם לֹא יִנְיַחְנוּ יִשְׂרָאֵל לְשָׁלַל וְלָבוֹז מָמוֹנוֹ
יְהַרְגֵנוּ, וְהָוִי עֶסְקֵי נַפְשׁוֹת וּמְכָל מְקוֹם הַכֹּל לְפִי הָעֵנָן (פְּסָקֵי מַהֲרַ"י
ס"י ק"כ).

באר היטב (ד) שאם וכו'. וצ"ע דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת ואפשר
כיון דאין מעמיד עצמו על ממונו חיישינן שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג ולכן
מחללין אבל באדם יחידי יניח ליקח ממנו ולא יחלל שבת. מ"א עיין מ"ש
ס"י רמ"ח:

ח הַרְוָאָה סְפִינָה שְׂיֵשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל הַמְּטַרְפֵּת בֵּינָם, וְכֹן

נָהָר שׁוֹטֵף וְכֵן יַחֲדָה הַנְּרָדָף מִפְּנֵי (ה) עֲכוּ"ם, מְצֹנָה עַל כָּל אָדָם לְחַלֵּל עָלֵיהֶם שֶׁבֶת כְּדֵי (ו) לְהַצִּילָם. וְעַיִן לְעֵיל סוּף סִימָן שׁוֹ מִי שְׂרוּצִים לְאָנְסוֹ אִם מְחַלְלִין עָלָיו שֶׁבֶת.

באר היטב (ה) עכו"ם. לאו דוקא מפני עכו"ם אלא ה"ה מפני ישראל יד אליהו סימן י"א: (ו) להצילם. ומ"מ אם יש לו סכנה אין לו לסכן גופו מאחר שהוא חוץ לסכנה אף שראה במיתת חברו. או"ה:

ט כָּל הַיּוֹצְאִים לְהַצִּיל חוֹזְרִים בְּכָלֵי זַיְנָם לְמָקוֹמָם.

סימן של - דיני יולדת בשבת

סעיפים

י"א

ובו

א יוֹלְדָת הִיא כְּחוּלָה שֵׁשׁ בּוֹ סַכְּנָה, (א) וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ הַשֶּׁבֶת לְכָל מֵה שְׂצָרִיכָה; קוֹרְאִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְיַלְדִּין אוֹתָהּ, (ב) וּמְדַלִּיקִין לָהּ נֵר אֶפְלוֹ הִיא סוּמָא; וּמִכָּל מָקוֹם בְּכָל מֵה שְׂיִכּוּלִין לְשָׁנוֹת מְשַׁנִּין, כְּגוֹן אִם צָרִיכִים לְהַבִּיא לָהּ כָּלֵי מְבִיאָה לָהּ חֲבַרְתָּהּ (ג) תְּלוּי בְּשַׁעֲרָה, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

באר היטב (א) ומחללין. ולכן כשתגיע לחדש ט' תזמין הכל מע"ש שלא יחללו שבת ס"ח ס"י (תתכ"ח) [תתנ"ה]: (ב) ומדליקין. וכתבו התוס' דהכא א"צ מומחה כמו שצריך בחולה ביו"כ דהכא יותר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שישתכן החולה מרעב: (ג) תלוי. ואם צריכה לשמן תביא בכלי תלויה בשערה דמוטב לעשות הוצאה ע"י שינוי מבלי איסור אחר מלהוסיף איסור סחיטה. ב"י:

ב (ד) עכו"ם אין מילדין אותה (ה) בשבת, אפלו בדבר שאין בו חלול שבת.

באר היטב (ד) עכו"ם. אפילו ישמעאלים שאינן ע"א מיהו קראי"ם מותר כיון דמנטרי שבת כנה"ג מ"א. אבל בגנת ורדים ח"ח כלל ג' סי' א' כתב דאין הוראה זו נכונה ע"ש באורד: **(ה) שבת.** דליכא איבה דיכלי לומר דמי שאינו משמר שבת אין מחללין עליו גמרא משמע דאי איכא למיחש לאיבה שרי אם אין חילול שבת. מ"א:

ג נקראת יולדת, לחלל עליה שבת, משתשב על המשבר, או משעה שהדם שותת ויורד, או משעה שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה פח להלך, פיון שנראה (ו) אחד מאלו מחללין עליה את השבת.

באר היטב (ו) א' מאלו. נ"ל שזהו לענין הדברים אשר אפשר לעשות כאן בלי עיכוב ע"כ אין מחללין שבת בזה כ"א אחר שיהיה א' מאלו אבל לענין קריאת חכמה לא שייכי שיעורים הללו דהם קרובים ללידה יותר משיעור ביאת החכמה אלא משעה שמרגשת קצת אפי' בספק מותר בקריאתה. ט"ז:

ד כל שלשה ימים הראשונים אפלו אמרה אינה צריכה (ז) מחללין עליה את השבת; משלשה ועד ז', אמרה: אינה צריכה, אין מחללין; מכאן ואילך אפלו אמרה: צריכה אני, אין מחללין עליה, אלא הרי היא עד שלשים יום כחולה שאין בו סכנה.

באר היטב (ז) מחללין. ואם חכמה ורופא אומרים שא"צ שומעין להם שהרבה יולדות שאין עושין להן חמין בכל יום וכן נוהגים עכשיו שאוכלים חמין של אתמול ב"י רמ"א ואם חברותיה אומרות שצריכה וליכא חכמה ורופא אפי' אוכלת מאכל בני אדם אמרינן שאינה מרגשת לשעתה ואם תאכל צונן תסתכן. רשב"א מ"א :

ה היושבת על המשבר (ח) ומתה, מביאין סכין בשבת אפלו דרך רשות הרבים, וקורעים בטנה ומוציאין הולד שפא ומצא חי. **הגה:** ומה שאין נוהגין עכשו בן אפלו בחל, משום דאין בקיאין במיתת האם בקרוב כל כך שאפשר לולד לחיות (אסור והתר).

באר היטב (ח) ומתה. עיין מ"א וביד אהרן :

ו עושין מדורה לילולדת כל שלשים (ט) יום, ואפלו בתקופת תמוז. ואם מתרים אחרים להתחמם פנגד המדורה עין לעיל סי' רע"ו.

באר היטב (ט) יום. דכל למ"ד יום יש סכנה לחיה בצנה. ואם אי אפשר ע"י עכו"ם עושים ישראל כיון דאיכא סכנה בדבר :

ז הולד שנולד עושין לו כל צרכיו ומרחיצין אותו ומולחין אותו, וטומנין השליא כדי שיחם הולד, וחותרכים את הטבור ; והני מלי בנולד לטי' או לז', אבל נולד לחי' או ספק בן ז' או בן ח', אין מחללין עליו אלא אם כן גמרו שערן וצפרניו.

ח נולד לחי, או ספק בן ז' בן חי, שלא גמרו שְׁעָרוֹ וְצַפְרָנָיו, אָסוּר (י) לְטַלְטְלוֹ, אָבֵל אָמוֹ שׁוֹחָה עָלָיו וּמִיִּנְיַקְתּוֹ מִפְּנֵי צַעַר הַחֶלֶב שֶׁמְצַעְרָהּ; וְכֵן הִיא בְּעֶצְמָהּ יְכוּלָה לְהוֹצִיא בְּיָדָהּ הַחֶלֶב הַמְצַעֵר אוֹתָהּ.

באר היטב (י) לטלטלו. ובאגודה כתב דוקא כשבעל ופירש אבל מספיקא מטלטלים כל תינוק וכ"כ הבי"י. מ"א ע"ש:

ט מִישָׂרִים אָבְרֵי הַיּוֹלֵד (יא) שְׁנַתְפָּרְקוּ מִחֲמַת צַעַר הַיָּלְדָה.

באר היטב (יא) שנתפרקו. ודוקא ביום הלידה אבל אח"כ אסור. טור ואחרונים ע"ש:

י מִתֵּר לְכַרְכּוֹ בְּבִגְדָיו שְׁלֵא (יב) יִתְעַקְמוּ אֵיבָרָיו.

באר היטב (יב) יתעקמו. וברא"ש פי"ז כתב ואפי' לכרכו ליישר איבריו שרי לעולם. ומשמע דבתינוק שאין כורכין אותו בחול ונתעקמו איבריו אסור לכרכו בשבת. מ"א:

יא אִם נִפְלָה עָרְלַת גְּרוֹן הַיּוֹלֵד, מִתֵּר לְשׁוּם אֶצְבַּע לְתוֹךְ פִּיו וּלְסִילַק הָעָרְלָה לְמִקוּמָהּ אֶף עַל פִּי שֶׁפְּעָמִים שֶׁמְקִיא.

סימן שלא - דין מילה בשבת

סעיפים

י

ובו

א עושים כל צרכי מילה בשבת; מוהלין ופורעין ומוצצין, ונותנין עליו כמון.

ב כל זמן שלא סלק ידו מן המילה חוזר אפלו על ציצין שאינם מעכבין; סלק ידו, אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין. ואלו הם המעכבין, בשר החופה אפלו רב גבה של עטרה במקום א'.

ג בן ח', אם גמרו שערו וצפרניו, מלין אותו בשבת; ואם לא גמרו, אפלו אם הוא ספק בן ז' ספק בן ח', אין מלין אותו. ואין צריך לומר בן ח' ונדאי. ואם הוא בן שבע ונדאי, אפלו לא גמרו שערו וצפרניו מלין אותו ועין ביורה דעה סי' רס"ו.

ד מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת.

ה אנדרוגינוס ונולד (א) בין השמשות ונולד (ב) כשהוא מהול, ויוצא דפן, ועכו"ם שילדה ואחר כך נתגיירה, ומי שיש לו שתי ערלות אין מילתו דוחה שבת.

באר היטב (א) בין השמשות. עיין מ"א שהעלה דאם נולד רביע שעה קודם צאת הכוכבים הוי ספק ואם נולד קודם לכן מוהלין ביום ו'. ואם נולד בשבת רביעית שעה קודם הלילה מוהלין בשבת ע"ש ובהרדב"ז סי' רפ"ב כתב תינוק שנולד ע"ש אחר שקיעת החמה קודם שנראו ג' כוכבים בינונים אם הדבר ספק אם נולד קודם הסוף שקיעה או אחר סוף השקיעה וקודם שנראו ג' כוכבים כיון דאיכא תלתא ספיקא ידחה לעשירי ע"ש ועיין בסוף ספר דרכי נועם קונטרס גדול ממלחמות מצוה בכל פרטי דינים וחלוקים רבים באורך. ועיין בשו"ת הב"ח סי' קנ"ד. ומהרמ"ש סי' מ"א: **(ב) כשהוא מהול.** צ"ע למה לא נהגו עתה לראות אחר זה. ונ"ל כמ"ש הב"ח ביו"ד סי' רס"ד דצריך שיראה מהול אפילו שלא בשעת קישוי ע"ש. וה"נ אם לא נראה מהול שלא בשעת קישוי מוהלין בשבת. וצ"ע אם יש לסמוך ע"ז לחלל שבת החמור מ"א. (ועיין בש"ך ליו"ד ס"ס רס"ד ועיין יו"ד סי' רס"ג דאם יש ערלה כבושה פ"י העור נדבק מאד בבשר דוחה שבת ובתשובת מבי"ט ח"א סי' פ"ט כתב דאם יש בו ציצין המעכבין המילה דוחה. ובאגודה פרק ר"א דמילה כ' נולד מהול בשבת טוב למולו ביום שלאחריו ע"כ משמע דס"ל דלא הוי איסורא כשמל בשבת אך צ"ע דהא ש"ס ערוכה בשבת קל"ה שאין דוחה שבת ודוחק גדול לפרש האגודה בענין אחר ע"ש ורי"ף מסופק בו וכ"כ מהרי"ל עיין בס' אליהו רבה):

ו מְכַשְׁרֵי מִילָה שְׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרְב שַׁבַּת אֵינָם דּוֹחִים אֶת הַשַּׁבָּת; לְפִיכֵן אִם לֹא הֵבִיא **(ג)** אֲזַמַּל לְמִילָה מֵעֶרְב שַׁבַּת, לֹא יִבְיָאֵנוּ בְּשַׁבָּת, אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שְׂאִין בּוֹ אֶלָּא אֲסוּר דְּרַבָּנָן, שֶׁהֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דְּבִרְיָהֶם בְּמָקוֹם כָּרַת. וְלוֹמַר לְעַכּוּ"ם לַעֲשׂוֹתָהּ, אִם הוּא דָּבָר שְׂאֵם עָשָׂהוּ יִשְׂרָאֵל אֵין בּוֹ אֲסוּר אֶלָּא מְדַרְבָּנָן, **(ד)** אוֹמַר לְעַכּוּ"ם וְעוֹשָׂהוּ. וְאִם הוּא דָּבָר שְׂאֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ מִן הַתּוֹרָה, לֹא יֵאמַר לְעַכּוּ"ם לַעֲשׂוֹתוֹ. וְעַיִן לְעֵיל ס"י ש"ז.

באר היטב (ג) איזמל. עמ"ש בס"י ש"י סי'ג אם יש לטלטל האיזמל לאחר המילה ועיין מ"א: **(ד) אומר לעכו"ם.** עיין סי' רס"ו סי' מש"ש מדין הוצאת התינוק ועיין מ"א:

ז לא הִיָּה לוֹ כַּמּוֹן שְׁחוּק מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לֹא יִשְׁחַקְנוּ אֶלֶּא לּוֹעֵס בְּשִׁנָּיו. אִם לֹא עֶרֶב מֵאֲתָמוּל יֵין וְשִׁמּוֹן לִתּוֹ עֲלֵיהֶם, (ה) לֹא יַעֲרִבֶם הַיּוֹם אֶלֶּא יִתֵּן כָּל אֶחָד לְבַדּוֹ.

באר היטב (ה) לא יערבם. כתב הב"י דלשאר חולים נמי אסור לערב ע"ש :

ח אֵין עוֹשִׂין לָהּ חֲלוּק אֶלֶּא כּוֹרֵךְ עֲלֶיהָ סְמֶרְטוּט ; וְאִם אֵין לוֹ, כּוֹרֵךְ עַל אֶצְבָּעוֹ דְּרָךְ מְלָבוּשׁ, לְשָׁנוֹת מְדֻרָךְ הוֹצָאָה בַּחֵל, וּמִבֵּיא דְּרָךְ חֵצֵר אַחֲרַת אֶפְלוֹ לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ יַחַד.

ט בְּזִמּוֹן חֲכָמֵי הַגְּמָרָא אִם לֹא הָיוּ (ו) רוֹחֲצִים אֶת הַנּוֹלָד לְפָנָי הַמַּיְלָה וּלְאַחַר הַמַּיְלָה, וּבִיּוֹם שְׁלִישֵׁי לַמַּיְלָה בְּמֵים חַמִּין, הִיָּה מְסֻכּוֹ ; לְפִיכָךְ נִזְקְקוּ לְכֹתֵב מְשֻׁפָּטוֹ כְּשֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת ; וְהָאֲדָנָא לֹא נִהְגּוּ בְּרַחֲיֻצָּה כָּלֵל, וְדִינוֹ לְרַחֵץ בְּשַׁבָּת, אִם רָצוּ, כְּדִין רַחֲיֻצַּת כָּל אָדָם. **הגה:** וּבְמִדְיֵנוֹת אֵלוֹ נוֹהֲגִים לְרַחֲצוֹ לְפָנָי הַמַּיְלָה בְּחַמִּין שֶׁחַמּוֹ מֵאֲתָמוּל, וּלְאַחַר הַמַּיְלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְכֵן אִם הִיָּה יוֹם גִּ' לְמִילְתּוֹ בְּשַׁבָּת, וְרוֹאִים שֶׁיֵּשׁ צָרָךְ לְרַחֲצוֹ, מְכִינִים חַמִּין מִבְּעוֹד יוֹם וְרוֹחֲצִים אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. וְכָל זֶה מִן הַסֵּתֶם, אֲבָל אִם רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ לְסַכְּנָה אִם לֹא יִרְחֲצוּ אוֹתוֹ אַחַר הַמַּיְלָה, בְּוַדָּאֵי מִתֵּר לְרַחֲצוֹ וּלְחַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִדֵּי דְהוּי אֲשֶׁר חוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכְּנָה.

באר היטב (ו) ורוחצים. ולא ישרו סדין דהוה כיבוס או ישים עכו"ם הסדין תוך המים ואם נשפך החמין יאמר לעכו"ם להביא מים שהוחמו בשביל עכו"ם ולא יאמר לעכו"ם להחם בשבילו כתב בי"ד סס"י רס"ז משום הרשב"ץ דתינוק שהיה חולה ולא נימול בזמנו ונתרפא לא ימולו ביום ה' דשמא יצטרכו לחלל שבת ביום שלישי למילתו וגם ביום ו' נהגו איסור ע"ש ועיין מש"ש

הש"ך והט"ז ועיין בכנה"ג. וכתב המ"א ול"נ דבזמן הזה שאין רוחצין אותו ליכא למיחש לזה דלא שכיח כלל שיחללו עליו שבת לכך אין להתרשל בדבר מצוה ע"ש:

ז אָדָם (ז) שְׁלֹא מִלְּמַעוֹלָם לֹא יִמּוֹל בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם מִלְּכָבֵד פְּעַם אַחַת מִתָּר לְמּוֹל בְּשַׁבָּת, אֲפֹלוּ אִם הוּא אָבִי הַבֵּן. הַגָּה: וְעַיִן עוֹד דִּינֵי מִילָה טוֹר יוֹרָה דְּעָה סִי רִס"ו.

באר היטב (ז) לא ימול. ונ"ל דה"ה אם מל ולא פרע מעולם אסור לפרוע בשבת וטעם אחד להם מ"א. ועיין בתשובת חות יאיר סימן קנ"ח. מוהל שבא למול בשבת ואמר שכבר מל פעם אי בחול נאמן וא"צ להביא ראיה. נאמן שמואל סי' י"ט. ועיין ב"י רס"ו שלא ימולו ב' מוהלין מילה אחת בשבת שזה ימול וזה יפרע אלא המל הוא עצמו יפרע ועיין משי"ש הט"ז בס"ק י"א. ונוהגין כפסק הש"ע ועיין דבר שמואל סי' ס"ד:

סימן שלב - שלא לילד הבהמה בשבת

סעיפים

ד'

וב'

א (א) אין מילדין את הבהמה בשבת.

באר היטב (א) אין מילדין. אפי' לסעדה אסור. מ"א ועיין ט"ז:

ב אין מפרכסין לבהמה גלדי מכה ולא סכין אותה בשמן; והני מילי בגמר מכה, דליכא אלא משום תענוג, אבל בתחלת מכה, דאיכא צערא, שרי.

ג אם אכלה פרשינין הרבה ומצטערת, (ב) יכול להריצה בחצר כדי שתיגע ותתרפא.

באר היטב (ב) יכול. דברפואות בהמה אין אדם בהול שיבא לידי שחיקת סמנים. ט"ז:

ד אם אהזה דם, יכול להעמידה במים כדי (ג) שתצטנו; ואם הוא ספק שאם לא יקיצו לה דם תמות, מתר לומר לעפויים להקיזה.

באר היטב (ג) שתצטנו. עיין ביח:

סימן שלג - שלא לפנות אוצר בשבת

סעיפים

ג'

ובו

א אוצר של תבואה או של כדי יין, אף על פי שמותר להסתפק ממנו אסור (א) להתחיל בו לפנותו אלא לדבר

מְצוּהָ, כְּגוֹן שֶׁפָּנְהוּ לְהַכְנִיסַת אֹרְחִים אוֹ לְקַבֵּעַ בּוֹ בֵּית
הַמְדָרֶשׁ. וְכִיצַד מְפָנְהוּ, אִם הָיָה הָאוֹצָר גָּדוֹל מְפָנְהוּ
מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה קָפוֹת שֶׁבְּכָל קָפָה שְׁלֹשׁ סְאִים (הַגְּהוֹת מְרַדְּכֵי וּרְ"ו פָּרָק מְפָנְיוֹ),
לֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא חֲמִשָּׁה קָפוֹת, מְפָנְהוּ מֵהֶם אַרְבָּעָה אֲבָל
כִּלּוֹ לֹא יִפְנֶה שְׂמָא יָבֵא לְהַשְׁוֹת גּוֹמּוֹת. הַגָּה: וְכָל שְׁבוֹת
שֶׁהִתִּירוּ מִשׁוּם צָרָד מְצוּהָ מִתֵּר גַּם כֵּן לְצָרָד אֹרְחִים; וְלֹא מְקַרֵי אֹרְחִים,
אֶלָּא שְׁנִתְאַרְחוּ אֲצִלוּ בְּבֵיתוֹ, אוֹ שְׁזָמַן אֹרְחִים שְׁנִתְאַרְחוּ אֲצֵל אֲחֵרִים
(תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י ע"ב), אֲבָל (ב) כְּשֶׁזָּמַן חֲבֵרוֹ לְסַעַד אֲצִלוּ לֹא מְקַרֵי אֹרְחִים
וְאֵינוֹ סְעֻדַת מְצוּהָ רַק סְעֻדַת רְשׁוּת.

באר היטב (א) להתחיל. ואם התחיל לפנות מע"ש משמע דשרי לפנותו אפי'
לדבר הרשות מ"א. ועיין ט"ז שנראה שאוסר ע"ש ולדבר מצוה מפנה אפי' מגג
לגג ובחלונות ובסולמות. ב"י: (ב) כשזימן. וכתב ט"ז פשוט שאין בכלל זה
המזמן חבירו לבא אצלו לכבוד אורח הבא אצלו שגם חבירו בכלל אורח לענין
זה ע"ש. והמ"א כתב דכשסועד עם אורחים הוי סעודת הרשות רק שבע"ה
המזמינם עושה מצוה ע"ש:

ב כְּשֶׁמְפָנְהוּ אֵלוֹ אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה קָפוֹת לֹא יִחַלְקֶם
בְּקָפוֹת קְטַנּוֹת לְהוֹלִיכֶם בְּהִרְבָּה פְּעָמִים כְּדִי לְהַקְל
הַמִּשְׁאוּי, מִפְּנֵי שֶׁמְרַבֶּה בְּהַלּוּד וְאִשָּׁא מִלְתָּא טְפִי.

ג אֵלוֹ ד' אוֹ ה' קָפוֹת שֶׁמְפָנְהוּ דְהֵינּוּ לְאוֹרַח אֶחָד, וְאִם
בָּאוּ לוֹ הִרְבָּה מְפָנְהוּ כְּשֶׁעוֹר הִזָּה לְכָל אוֹרַח וְאוֹרַח
וּבִלְבָד שְׁלֹא יִפְנֶה אֶחָד לְכָל דְּאִיכָּא טְרַחָא יִתְרָה, אֶלָּא
כָּל אֶחָד יִפְנֶה לְעַצְמוֹ אוֹ אַחַר יִפְנֶה בְּעֵדוֹ. הַגָּה: חֲבִיּוֹת שֶׁל
יין (ג) שֶׁהוּבְאוּ עַל עֲגֻלָּה אֲסוּר לְהוֹרִידוֹ בְּשִׁבְתָּ אִם לֹא (ד) לְכָבוֹד אֹרְחִים
אוֹ לְצָרָד מְצוּהָ דְהֵינּוּ כְּמִפְנֵה הָאוֹצָר. (אור זרוע).

באר היטב (ג) שהובאו. אפי' מבעיי ואם צריך לשתות ממנו בשבת נמי אסור לפנותו אלא ימשוך שם ממנו ואם א"א בענין אחר שרי לפרקו מ"א ועיין סי' שלי"ה סי"ג: (ד) לכבוד אורחים. ואם הוא יותר מט"ו סאין אסור כמ"ש סי"א ד"מ. ט"ו סאין הוא אמה על אמה ברום אמה ושלשה אצבעות לפי חשבון המקוה:

סימן שלד - דיני דלקה בשבת

סעיפים

כ"ז

ובו

א נפלה דלקה בשבת, אם הוא בליקלה קדם סעודה, יכול להציל כדי מזון שלש סעודות, הראוי לאדם, לאדם, והראוי לבהמה, לבהמה; ובשחרית, מזון שתי סעודות; ובמנחה, מזון סעודה אחת. ודוקא בני הבית שהדלקה בו לא יצילו יותר, משום דאיכא (א) למיחש שמתוך שטרודים בהצלה ישכחו השבת ויכבו; אבל בתים הקרובים ויראים שתגיע להם הדלקה, יכולים להציל כל מה שירצו.

באר היטב (א) למיחש. כאן אסרינן ההיתר משום שלא יעשה כיבוי ולעיל סי' שיי"א אנו מתירין איסור גבי טלטול המת משום דאי לא שרית ליה איסור טלטול יבא לכבות כיון שבהול על מתו כבר כתבו התוס' בפרק כירה דף מ"ד ע"ש ועיין ט"ז:

ב ויש מתירים (ב) לטלטל מעות ודברים המקצים כדי

לְהַצִּילָם מִפְּנֵי הַדִּלְקָה אוּ מֵאוֹנָסִים הַבָּאִים לְגַזְלָם, דְּבַמְקוֹם פְּסִידָא אֵין לְחוּשׁ לְאַסוּר מְקַצָּה. (ג) וַיֵּשׁ אוֹסְרִים, וְאַפְלוּ לוֹמַר לְעַכּוּ"ם לְטַלְטַל סְחוּרָה הַנִּפְסָדָת מִחֲמַת גְּשָׁמִים יֵשׁ מִי שְׂאוּסָר וְעֵין לְעֵיל סִימָן שׂוֹז סְעִיף י"ט.

באר היטב (ב) לטלטל. דוקא בבית אחר כמ"ש ס"א. בי"ח: (ג) ויש אוסרין. והבי"ח הכריע כהמתירין ומ"מ נ"ל דדוקא מפני הדליקה התיירו דהדבר בהול וחיישינן שיבוא לידי איסור דאורייתא אבל אם ירדו גשמים על הסחורה המוקצה אסור לכ"ע לטלטל ע"י ישראל וכ"מ סי' שי"ח סל"ז. מ"א ע"ש:

ג הַצִּיל (ד) פֶּת נִקְיָה לֹא יִצִּיל פֶּת הַדְרָאָה (פ"י פת שְׁנַטַל הַדְרָאָה דְהִנְנוּ פֶת סִבּוּן), אֲבָל (ה) אֵיפְכָא שְׂרִי.

באר היטב (ד) פת. נ"ל דאפי' הציל הוא פת הרבה רשאים בני ביתו להציל כל אחד מזון ג' סעודות עס"ט וכ"כ הרב"י דאפי' יש לו מה יאכל רשאי להציל. מ"א: (ה) איפכא. וה"ה בשר ודגים או שאר ב' מינים שיכול לומר במין השני אני חפץ. ש"ג מ"א:

ד מְצִילִין מִיּוֹם הַכְּפוּרִים לְשַׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַׁבָּת (ו) לְיוֹם הַכְּפוּרִים וְיוֹם טוֹב, וְלֹא לְשַׁבָּת הַבְּאָה; אֲבָל מִיּוֹם הַכְּפוּרִים לְמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים מְצִילִין מְזוּן סְעֻדָּה אַחַת.

באר היטב (ו) ליום הכפורים. כגון שחל יה"כ באחד בשבת דהא לא אכיל עד לאורתא. ולאורתא ליטרחו ולייתי י"ל דאע"ג דלא מקלע יו"כ ושבת סמוכים להדדי כתבו דין זה לאשמועין דאם יו"כ ביום ה' ויודע שלא ימצא לקנות ביום ו' מצילין. מ"א:

ה מצילין לחולה, ולזקן ולרעבתן, כבינוני.

ו הא דאין מצילין אלא מזון גי סעדות הינו דוקא בשני כלים, אבל בכלי אחד מצילין אפלו יש בו מאה סעדות, ואפלו פרש (ז) טליתו וקפל והביא לתוכו, וחזר וקפל והביא לתוכו, מתר פיון שמוציא הכל בפעם אחת.

באר היטב (ז) טליתו. אפי' היה המזון בכלים ומערה אותן לתוך הטלית שרי אבל להניח הרבה כלים מלאים תוך הטלית ולהוציאו בבת א' אסור כיון שהם כלים מחולקים. מ"מ ור"ן:

ז ומתר להציל כלי תשמישו (ח) הצריכים לו לאותו היום, כגון כוסות וקיתונות.

באר היטב (ח) הצריכים. פירוש לצורך סעודה:

ח ולובש כל מה שיכל ללבש, ומוציא, ופושט וחוזר ולובש, ומוציא ופושט. ויש מי שאומר שאינו לובש ומוציא אלא פעם אחת בלבד.

ט ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם כל אחד מזון שלש סעדות, ויכולים ללבש כל מה שיוכלו ללבש. אם רוצים, זוכים בו מן ההפקר פיון (ט) שאמר הצילו לכם;

וְאִם אֵינָם רוֹצִים לְזָכוֹת אֶלָּא רוֹצִים לְהַחְזִירוֹ לְקַבֵּל
שָׂכָר עַל הַצְּלָתָם, הֲרֵשׁוּת בְּיָדָם וְלֹא הוּי שָׂכָר שֶׁבֶת.

באר היטב (ט) שאמר. אבל אי לא אמר לא הוי הפקר כיון שיכול להציל עיי
עכו"ם כמ"ש סכ"ו ב"ח ועיין בח"מ סי' רנ"ט וסי' שס"ח דדינא דמלכותא
דלא מהני יאוש ואפשר דהכא שאני כיון שאמר הצילו לכם. מ"א ע"ש :

ז כָּל הַצְּלָה שְׁאֶמְרָנוּ אֵינָהּ אֶלָּא לְחֻצָּר אַחֲרַת הַמְּעַרְבָּת,
אֲבָל לֹא לְשִׂאינָה מְעַרְבָּת. **הגה:** ויש (י) מְקַלֵּין אִף לְשִׂאינָה
מְעַרְבָּת (סמ"ג וְהַגְהוֹת מְרַדְּכִי).

באר היטב (י) מקילין. דוקא במלבושים אבל לא באוכלין ב"ח. ונ"ל דה"ה
כלי תשמישו אסור וכ"כ בסמ"ג. נ"ל דשלא כדרך מלבוש אפי' דבר שהוא
מלבוש אסור. מ"א ע"ש :

יא יש אומרים דְּכָל הַצְּלָה שְׁאֶמְרָנוּ הִיא לְחֻצָּר וּמְבוּי
הַסְּמוּכִים לְרֵשׁוֹת הַרְבֵּים וְגַם אֵינָם מְקַרִּים, דְּדָמִי
לְרֵשׁוֹת הַרְבֵּים; וּמְשׁוּם הֵכִי אֵין מִתִּירִין לְהַצִּיל אֶלָּא
מְזוּן שֶׁלֹּשׁ סְעֻדוֹת וְכֻלָּים הַצְּרִיכִים; אֲבָל לְבֵית אַחַר
שְׁעָרַב עָמוֹ, יָכוֹל לְהוֹצִיא כָּל מָה שְׁיִרְצָה; וְאִף לְחֻצָּר לֹא
אָמְרוּ אֶלָּא לְחֻצָּר חֲבֵרוֹ, אֲבָל לְחֻצָּר שְׁלוֹ שְׂאינָה צְרִיכָה
עָרוֹב, יָכוֹל לְהוֹצִיא כָּל מָה שְׁיִרְצָה; וְיֵשׁ אֹמְרִים שְׂאִין
חֲלוּק.

יב כָּל כְּתָבֵי הַקְּדָשׁ מְצִילִין (יא) הָאֲדָנָא מִפְּנֵי הַדִּלְקָה
וְקוֹרִין בָּהֶם, אֲפֹלוּ כְּתוּבִים בְּכָל לְשׁוֹן וְאֲפֹלוּ כְּתוּבִים

בְּסֵם וּבִסְקָרָא (פּי מִינֵי צְבָעוֹנִים) וּבְכָל דְּבָר. וְכֵן מְטַבֵּעַ בְּרִכּוֹת
שְׁטַבְעוּ חֲכָמִים, מְצִילִין אוֹתָם מִן הַדְּלָקָה וּמְכַל מְקוֹם
הַתְּרַפָּה פְּרוּשׁ מְקוֹם מְגַלָּה וְהַפְּקָר; וְכֵן תְּרַגּוּם שְׁכַתְּבוּ עֲבָרֵי,
כְּגוֹן יְגַר שְׁהַדוּתָא וְכַדְנָא תְּמָרוֹן לְהוֹן, וְעֲבָרֵי שְׁכַתְּבוּ
תְּרַגּוּם אוֹ בְּלִשׁוֹן אַחַר שְׁאוֹתוֹ הָעָם (יב) בְּקִיאִים בּוּ; וְכֵן
סִפֵּר תּוֹרָה שְׁיֵשׁ בּוּ לְלִקֵּט פִּיָּה אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תִּבּוֹת
שְׁלֵמוֹת אוֹ שְׁיֵשׁ בּוּ אֲזַכְּרָה, מְצִילִין אוֹתָהּ.

באר היטב (יא) האידנא. פּי דבזמן חכמי התלמוד היה אסור לכתוב ספרים
אלא בלשון הקודש או יוני אבל האידנא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך
התירו לכתוב בכל לשון. תורה שבכתב קודמת להציל לתורה שבע"פ. ס"ח
תתס"א: (יב) בקיאים. אבל אם העם אין מבינין אותו הלשון אסור לכתבו
ולהצילו ועיין מ"א:

יג יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר דְּמַגְלַת אֶסְתֵּר, הוֹאִיל וְאִין בְּהַ
אֲזַכְּרוֹת, אִם אֵינָה כְּתוּבָה כְּמִשְׁפָּטָה (יג) אֲשׁוּרִית עַל
הַעוֹר וּבְדִיו, אִין בְּהַ קְדֻשָּׁה לְהַצִּילָה מִפְּנֵי הַדְּלָקָה.

באר היטב (יג) אשורית. וכתב המ"א וצ"ע דהא האידנא נותר לכתוב וקורין
בהם אפי' כתובים בכל לשון ובסם ובסיקרא כמ"ש סי"ב אע"פ שמדינא
פסולים לכתוב בהם וא"כ ה"ה מגילה וכל היכא דניתן לקרות בהם פשיטא
דמצילין ואע"ג דאינה ראויה לקרות בה בציבור מ"מ מותרים ללמוד ממנה
דהא ס"ת נמי פסול לקרות בה בציבור אא"כ כתובה אשורית על הספר ובדיו
ואעפ"כ מצילין אותה אם כתובה בכל הענין כיון שמותר ללמוד ממנו ולכן
נ"ל דמצילין המגילה אפי' כתובה בכל לשון ובנייר משום דניתן לקרות בהם
משום עת לעשות לה' שאין כל אדם יכול לכתוב אשורית וגם אינו מבין לשון
הקודש וגם אינו סיפק בידו לקנות קלף אבל בסם ובסיקרא לא ניתן לכתוב
אפי' בזמן הזה משום דבקל יכול לקנות דיו כמו סם וסיקרא ולכן בשאר
ספרים אע"פ שנכתבו שלא כדין ולא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני
אזכרות שבהן אבל במגילה אסור להציל אם כתובה בסם ובסיקרא כיון
שאסור לקרות בהן ומ"ש בסי' ב' וקורין בהן אפי' כתובים וכו' בסם ובסיקרא

פ"י היכי דכתיבי בכל לשון ובסמך ובסיקרא אבל היכי דכתיבי בלה"ק בסם ובסיקרא אין קורין בהם אעפ"כ מצילין אותן מפני הדליקה וכל זה בכ"ד ספרים אבל שאר ספרים פשיטא דנכתבים אפ"י בסם ובסיקרא עכ"ל המ"א ע"ש :

יד הקמעין שיש בהם פסוקים, אין מצילים אותם מפני הדלקה; (יד) ויש אומרים שמצילים.

באר היטב (יד) וי"א. והב"ח ורש"ל פסקו כסברא ראשונה:

טו מצילים תיק הספר עם הספר, ותיק התפלין עם התפלין, אף על פי שיש בתוכן מעות; והוא הדין לשאר כתבי הקדש.

טז אם הניח תפלין בארנקי (פ"י פ"ס) מלא מעות, יכול להצילו מפני הדלקה או מפני הגנבים והגזלנים למקום שיכול להציל התפלין. ויש מי שאומר דהינו דוקא (טו) כשהניחם שם מערב שבת.

באר היטב (טו) כשהניחם שם וכו'. וכתבו האחרונים דליכא בזה פלוגתא דלכ"ע אסור לכתחלה להניח תפילין אצל מעות בשעת הדליקה כדי להציל המעות. אבל אם הניח בשבת תפילין אצל מעות ואח"כ נפלה דליקה פשיטא דשרי להצילו לכ"ע וא"צ לנער המעות ע"ש :

יז יש מתירים להציל דסקינא מלאה מעות, על ידי כפר

או תינוק, מן הדלקה או מן הגנבים והגזלנים, ודוקא לרשות היחיד, אבל לא לחצר שאינה מערבת. (מצילין הספרים אפלו לחצר שאינה מערבת) ולמבוי (פיי מקום שנקנסים מהם לחצרות) שלא נשתתפו בו, ובלבד שיהיו בו שלשה מחצות ולחי.

יח כתבו משם גאון, שמתר לומר לעכו"ם להציל ספרים מן הדלקה אפלו דרך רשות הרבים.

יט כל מה שמתר להציל מפני הדלקה מתר להציל ממים ומשאר דברים המאבדים.

כ (טז) הגליונים שלמעלה ושלמטה, ושבין פרשה לפרשה, ושבין דף לדף, ושבתחלת הספר ושבתסוף הספר אין מצילין אותם.

באר היטב (טז) הגליונים. שנחתכו מן הספר או שנמחק הספר. וכתב מהר"ם בתשובה שתקנו בחרם שלא לקצץ גליון ספר אפי' כדי לכתוב ובמ"ב סימן ק' האריך על הגליונים של הספרים שהקושרים חותכין אותן ומשליכין והטעם כיון דנהגו כך הי"ל כאלו התנו עליהם מתחלה עיין סי' קנ"ד ס"ח. וא"כ אין מצילין אותן. ובאגודה במ"ס פ"ד [ה"ז] כתב המחתיך בספרים בחדשים מותר בישנים אסור:

כא האפיקורסים, דהינו האדוקים בעבודת אלילים, וכן מומרים לעבודת אלילים שכתבו להם כתבי הקדש,

אֵין מְצִילִים אוֹתָם ; וְאִף בְּחַל שׁוֹרְפֵן (יז) עִם הָאֲזְכָּרוֹת
שְׁבָהוּ.

באר היטב (יז) עם האזכרות. כתב ב"ח מכאן יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב וכסף שיש עליהם שם בן ד' אותיות שטבעו אותו המינים לשם ע"א שאסורים לתלות על הס"ת ואף אין להחזיק אותם ברשותם אלא יתיכם מיד עכ"ל והרב מוהר"ר יהודה מילר נסתפק בזה כי שמא אינם מינים לע"א והאריך בתשוב' ועשו"ת חות יאיר סימן שט"ז שמתיר להתיך המטבעות דשם בן ד' שעושים במדינת שויד"ן ע"ש הטעם. וכתב הט"ז מה שנוהגין באיזה קהלות כשמברכין חולה וגובין מעות מכל א' ומניחים הכלי עם המעות לתוך ארון הקודש שלא יפה עושים כי יש שם טומאה על המטבעות ואפי' בלא"ה אסור להשים לתוך ארון הקודש דבר של חול ע"כ יש למנוע אותו המנהג :

כב תָּבֵה שְׁאַחֲזוּ בָּהּ הָאוֹר, יְכוֹל לְפָרֵס עוֹר שֶׁל גְּדִי מְצֻדָּה
הָאֲחֵת שֶׁלֹּא תִשָּׂרֵף ; וְעוֹשִׂים מְחֻצָּה בְּכָל הַכְּלִים
לְהַפְסִיק בֵּין הַדִּלְקָה, אֲפֹלוּ כְּלֵי חָרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִים
מִים שְׁוֹדָאֵי יִתְבַּקְּעוּ כְּשֶׁתִּגְיַע לָהֶם הַדִּלְקָה, דְּגָרַם כְּבוֹי
מִתָּר. **הגה:** בְּמָקוֹם פְּסִידָא (מְרַדְכֵי פֶּרֶק כ"ב).

כג טְלִית שְׁאַחֲזוּ בָּהּ הָאוֹר, פּוֹשְׁטָהּ וּמְתַכְּסָה בָּהּ וְאִינוּ
חוֹשְׁשִׁים אֶם תִּכְבָּה ; וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁצָרִיךְ שֶׁלֹּא (יח)
יִתְכַּוֵּן לְכַד. **הגה:** מִתָּר לְכָפוֹת קְעָרָה עַל הַנֵּר שֶׁלֹּא תִאָּחֲזוּ בְּקוֹרָה (טוּר)
וְעַיִן לְעִיל סִי רַע"ז סְעִיף ה'.

באר היטב (יח) יתכוין. פי' שלא ירוץ ויקפוץ וינענע אנה ואנה כדי שיכבה אלא מתכסה בה כדרכו ב"ח וכן העלה הט"ז וכתב וניענוע הטלית שאחז בו האור כדי שיכבה איסור גמור הוא ולא יעשה כן בישראל עכ"ל ע"ש. וכן ס"ת שאחז בה האור פושט וקורא בה ואם כבתה כבתה. רמב"ם :

כז יש אומרים שאין יכול לתן עליו (יט) משקין כדי שיכבה פשיגוע להם; ויש אומרים שמותר לעשות כן בשאר משקים, חוץ מן המים, משום כבוס; ויש מתירים אפלו (כ) במים. ודברי סברא שנית נראים.

באר היטב (יט) משקין. דדוקא להסיק בכלים שרי שאין המים בעין: (כ) במים. דס"ל דלא שייך כיבוס אלא במקום שיש טינוף או דם ועיין סי' ש"ט סט"ו ועיין שו"ת ד"ן ס"ד:

כה (כא) נכרי שפא לכבות אין צריך למחות בידו, אבל קטן שפא לכבות צריך למחות בידו.

באר היטב (כא) נכרי. אפי' עבדו המושכר לו לזמן. ד"מ:

כו יכול לומר בפני עכו"ם: כל (כב) המכה אינו מפסיד; אף אם אינו מזמן פאו, יכול לקרותו שפא, אף על פי שנדאי יכה פשיגוע. וכן כל פיוצא בזה בהזק הבא פתאם, כגון אם נתרועעה חבית של יין, יכול לקרא עכו"ם אף על פי שנדאי יתקננה פשיגוע. הגה: וכל הדינים הנזכרים בדיני הדלקה הני מלי בימיהם, אבל בזמן הזה אותם השרויים בין עובדי פוכבים והיא חשש סכנת נפשות, כתבו הראשונים והאחרונים ז"ל שמותר לכבות דלקה בשבת משום דיש בה סכנת נפשות והזריז הרי זה משבח. ומכל מקום הכל לפי הענין, דאם היו בטוחים ונדאי שלא יהיה להם סכנה בדבר, אסור לכבות; אבל בחשש סכנת ספק מותר לכבות אפלו הדלקה בביתו של עכו"ם, וכן נוהגין (תרומת הדשו סימן נ"ח והנהגות אשרי פרק מי שהוציאוהו בשם אור זרוע); ודוקא לכבות הדלקה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ויש סכנה אם לא יכבה, אבל אסור לחלל שבת כדי

להציל (ממוז), ואם (כג) עבר וחלל צריך (כד) להתענות ארבעים יום שני וחמישי, ולא ישקה (כה) זין ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת (כו) י"ח פשיטים לצדקה; ואם ירצה לפדות התענית, יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטים (לצדקה) (פסקי מהרא"י סימן ט'). ועין בטור יורה דעה מהלכות נדה סימן קפ"ה.

באר היטב (כב) המכבה. אפי' שכירו המושכר לו לזמן הגמ"ר. ב"י. אבל אסור לומר לעכו"ם לכבות זולת כתבי קודש דשרי מ"א ע"ש. מת וספרים וספק להציל שניהם מת קודם. ברי ומסוכן ברי קודם ס"ח סימן (שכ"ג) [תשכ"ד]: (כג) עבר וחילל. היינו בדברים אחרים אבל בכיבוי א"צ תשובה שלא ימנעו מלכבות. ש"ג כנה"ג: (כד) להתענות. אפי' בתחומין דרבנן ויכול לדחותה לימות החורף כמ"ש סי' תקע"א ס"ג. איתא בשבת דף י"ב שאם עבר עבירה שחייב עליה חטאת יכתבנה בפנקס שלכשיבנה בית המקדש יביאנה: (כה) זין. נראה דלילה שאחר התענית קאמר כמו שמצינו לענין לילה שאחר ט"ב סי' תקנ"ח ט"ז. ועיין סי' קל"ד ס"א: (כו) י"ח פשיטים. הם י"ח ווינ"ר. מנהגים הלכות ר"ח אלול. ובלבוש סימן תקס"ח כתב שהם כמו גדול וחצי פולני"ש ועיין מ"א. כתב בס"ח אחד חילל שבת ונשא כספו א"ל החכם הכסף או שוה כסף חלוק לעניים בני טובים שמתביישין לקבל צדקה עיין שו"ת מהר"ם בוטין סימן כ"ח מ"ש בענין אחד שחילל שבת בכרמלית עיין שו"ת בית יעקב סי' צ"ט אי מחללין על גוסס:

כז גְחֻלַּת הַמוֹנַחַת בְּמָקוֹם שְׂרָבִים נִזְקִים בָּהּ יָכוֹל לְכַבּוֹתָהּ, בֵּין אִם הִיא שֶׁל מִתְּכֶת בֵּין אִם הִיא שֶׁל עֵץ, וְהַרְמָב"ם אוֹסֵר בְּשֶׁל

סימן שלה - דין חבית שנשברה

א חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה, **(א)** מִצִּילִין מִמְּנָה מְזוּן שְׁלֹשׁ סְעֵדוֹת אֶפְלוֹ בְּכֵלִים הַרְבֵּה, דְּאֵלוֹ בְּכֵלֵי אֶחָד אֶפְלוֹ מִחֲזִיק מֵאָה סְעֵדוֹת מִצִּיל. וְאוֹמֵר לְאַחֲרִים: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם; וּבִלְבָד שְׁלֹשׁ יְסָפֵג, דְּהֵינּוּ שְׁלֹשׁ יוֹשִׁים הַסְּפוּג בְּמִקּוֹם הַיֵּין לְחֹזֵר וְלִהְטִיפוֹ, גְּזָרָה שְׁמָא יִסְחֹט. וְאֶפְלוֹ אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה, דְּלִיכָא חֲשֵׁשׁ סְחִיטָה, אָסוּר, שְׁלֹשׁ יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל; וְלֹא יִטְפַּח בְּשֶׁמֶן לְהַכְנִיֵס יָדוֹ וְלִקְנָחָה בְּשֵׁפֶת הַכֵּלִי. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּנֻקָּא חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה, שֶׁבְּהוּל וְאִם יִצִּיל חֲיִישִׁינָן שְׁיִתְקַנְנֵנוּ, אֲבָל אִם נִסְדַּק וְעָבִיד טִיף טִיף, שְׁאִינֵנוּ בְּהוּל כָּל כָּד, מִתֵּר לְהִצִּיל בְּכֵלִים לְקַלְט וְלִצְרָף (הַגְּהוֹת מְרַדְּכֵי וְתוֹסִי פִי כִּיכ וְהַגְּהוֹת מִמּוֹנֵי פְּכִי"ב). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה לֹא מִיָּרִי אֶלָּא לְהִצִּיל מִחֲצַר לְחֲצַר, אֲבָל לְבֵית אַחֵר שְׁעָרַב עִמּוֹ מִצִּילִין בְּכָל עֲנָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר **(ב)** לְעִיל גְּבִי דְלִקְהָ (פְּסָקֵי מֵהֲרַא"י קצ"ו).

באר היטב (א) מצילין. היינו קודם אכילת ערבית כמ"ש (סי"ס) [ריש סימן] של"ד. מ"א: **(ב) לעיל.** תמוה הוא זה דלא התיר בדליקה להוציא לבית חברו המעורב אלא לדעת בעה"ת. אבל הטור חולק ולא הכריע שם בשי"ע ס"י שני"ד ס"יא וכאן פסק להתיר סתם ונראה דלחצר שלו יש להתיר בזה כיון דלא מצינו חולק בזה. ט"ז ע"ש:

ב אִם נִשְׁבְּרָה בְּרֹאשׁ גִּגּוֹ, מִבֵּיא כְּלֵי וּמִנִּיחַ תַּחְתֵּיהָ, וּבִלְבָד שְׁלֹשׁ יָבִיא כְּלֵי אַחֵר וְיִקְלֹט לְקַבֵּל מִן הַקְּלוּחִים בְּאֹוִיר לְאַחֵר שְׁיָרֵד מִן הַגֵּג, וְלֹא יָבִיא כְּלֵי אַחֵר וְיִצְרָף אוֹתוֹ לְרֹאשׁ הַגֵּג; וְאִם מִצִּיל בְּכֵלֵי אֶחָד, מִצִּיל אֶפְלוֹ קוֹלֵט אוֹ מִצְרָף.

ג נִזְדַּמְנוּ לוֹ אוֹרְחִים מִבֵּיא כְּלֵי אַחֵר וְקוֹלֵט, כְּלֵי אַחֵר

ויצָרָף ; וְלֹא יִקְלַט וַיִּצְרָף וְאַחַר כֵּן יִזְמִין לוֹ הָאוֹרְחִים,
וְלֹא יַעֲרִים לְזָמַן אוֹרְחִים שְׂאִין צְרִיכִים לְאָכֹל. הגה:
ומיהו אם עבר ועשה, שקלט ואחר כך זמן אורחים, מתגר (רמב"ן והמגיד פכ"א).

ד אִם יָזוּב תִּירוֹשׁ מְגִיגִית שֶׁל עֲנָבִים שְׂעֵדִין לֹא נִדְרָכוּ,
שְׂנַמְצָא אוֹתוֹ הַדֶּלֶף (ג) אֵינוֹ רְאוּי, שֶׁהָרִי הַמְּשֻׁקֵּין שְׂזָבוּ
אֲסוּרִים וְאֵינוֹ רְשָׁאֵי לְשִׁים כָּלִי תַחְתּוֹ מִפְּנֵי שְׂמַבְטָלוֹ
מֵהִיכָנוּ ; כִּיצַד יַעֲשֶׂה, יִנְיַח שָׁם מִטָּתוֹ אוֹ שֶׁלְּחָנוֹ, וְאִז
יְהִי־אֹתוֹ הַדֶּלֶף לְפָנָיו גֶּרֶף שֶׁל רְעִי וַיִּכּוֹל לְהִנִּיחַ שָׁם
כָּלִי לְקַבֵּל הַדֶּלֶף כִּדִּי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שָׁם טֵיט, (ד)
וְכִשְׂיִתְמַלֵּא הַכָּלִי לֹא יִזְרַקְנוּ בְּכָלִי אַחֵר, שֶׁלֹּא יִבְטָלְנוּ
מֵהִיכָנוּ, אֲלֵא מְרִיקוֹ בְּתוֹךְ הַגִּיגִית שְׂזָבוּ הַמְּשֻׁקֵּין מִמֶּנּוּ,
שֶׁהִיא מְבַטָּלֶת מֵהִיכָנָה עַל יְדֵי מְשֻׁקֵּין שְׂבָה מְשׁוּם
מְשֻׁקֵּין שְׂזָבוּ.

באר היטב (ג) אינו ראוי. ומיירי שלא נשברה לגמרי דאלי"כ אף בראוי אסור
כמ"ש ס"א: (ד) וכשיתמלא. וכתב ד"מ לפי מ"ש בסימן תקי"ג דמין בשאינו
מינו בטיל אפי' בדשיל"מ א"כ מותר לתת כלי עם מים תחתיו שיתבטל היין
במים ראשון עכ"ל. וצ"ע דהא אין מבטלין איסור לכתחלה כמ"ש בי"ד סימן
צ"ט ואפשר דשאני הכא דאין כונתו לאכול האיסור רק להציל היין ונ"ל
שאפי' נתרבה האיסור לית לן בה דיש לסמוך על המקילין בי"ד סי' קל"ד.
מ"א:

ה נִתְפָּזְרוּ לוֹ פְּרוֹת בְּחֶצֶר, אֶחָד הֵנָּה וְאֶחָד הֵנָּה, מְלַקֵּט
מְעַט מְעַט וְאוֹכֵל וְלֹא יִתֵּן לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֶּפֶה ;
וְאִם נָפְלוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, נוֹתֵן אֶפְלוֹ לְתוֹךְ הַסֵּל, אֲלֵא אִם
כֵּן נָפְלוּ לְתוֹךְ צְרוּרוֹת וְעַפְרוּרִית שְׂבָחָצֵר שְׂאִז מְלַקֵּט

אָחַד אָחַד וְאוֹכֵל, וְלֹא יִתֵּן לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֶּפֶה
וְעֵין לְעֵיל סִי שִׁיט.

סימן שלו - אם מתר לילך על גבי העשבים, וכן באילן

ובו סעיפים י"ג

א אין עולים באילן, בין לח בין יבש, ואין נתלים בו ואין משתמשין במחבר לקרקע כלל, גזרה שפא יעלה ויתלש. עלה באילן בשבת, בשוגג מתר לירד; במזיד, אסור לירד. ואם עלה מבעוד יום, בכל גוני מתר לירד משחשכה. ויש אומרים דהני מלי כשהיה דעתו לירד מבעוד יום, אבל לא היה דעתו לירד מבעוד יום לא ירד משחשכה, כיון שהיה דעתו לישב שם באסור. הגה: ודוקא אדם שעלה שם, אבל אם הניח שם חפץ מבעוד יום אסור לטלו משם בשבת (המגיד פרק כ"א). וכל זה באילן וכיוצא בו, אבל (א) קנים הרפים כנרק, מתר להשתמש בהם אף על פי שמחברים בקרקע, דאין אסור להשתמש בכרק (הגהות אשרי פרק בכל מערבין בשם אור זרוע ובית יוסף).

באר היטב (א) קנים. עיין ט"ז שהעלה לאיסור בקנים ובירק וכ"מ לשון הרמב"ם אחר שזכר תחלה דין אילן כתב ואין משתמשין במחבר לקרקע כלל מלשון זה משמע לכלול גם ירק וקנים הרכים עס"א:

ב שרשי (ב) אילן הגבוהים מן הארץ ג' טפחים, אסור

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם ; פְּחוֹת מִכָּאן , מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם
דְּכִקְרַקַּע חֲשִׁיבִי . וְאִם בָּאִים מִלְּמַעְלָה וְיִוְרְדִים לְמִטָּה
בְּמָקוֹם שְׁגִבוֹהִים שְׁלֹשָׁה , אֲסוּרִים ; וּבְמָקוֹם שְׁאִין
גְּבוֹהִים שְׁלֹשָׁה , מִתְּרִים . הֵיוּ גְבוֹהִים שְׁלֹשָׁה וְחָלַל
תַּחְתִּיתָהֶם , אֶף עַל פִּי (ג) שְׁמֵצַד אֶחָד אֵין חָלַל תַּחְתִּיתָהֶם
וְהָרִי הוּן שְׁוִים לְאַרְץ , אֲסוּר לִישֵׁב אֶפְלוּ עַל צַד הַשְּׁוֹה
לְאַרְץ .

באר היטב (ב) אילן. והוא הדין קלחי כרוב. רש"ל ביצה פ"ה : (ג) שמצד אחד.
אבל אם מב' צדדים שוה לארץ ומב' צדדים גבוה ג' שרי. מ"א :

ג מִתֵּר לִילֵךְ עַל גְּבֵי עֲשָׂבִים , בֵּין לַחִים בֵּין יְבֻשִׁים , כִּיּוֹן
שְׁאִינוּ מִתְּכַוֵּן לְתֵלֵשׁ . אֲבָל הָאוֹכְלִים בְּגִנּוֹת , אֲסוּרִים
לְטַל יְדִיהֶם עַל הָעֲשָׂבִים (ד) שְׁמִשְׁקִים אוֹתָם , אֶף עַל פִּי
שְׁאִינָם מְכֻוְּנִים , (ה) פְּסִיק רִישִׁיהָ הוּא ; אֲבָל מִתֵּר
לְהִטִּיל בָּהֶם מִי רַגְלִים אוֹ שְׁאָר (ו) מִשְׁקִין שְׁאִינָם
מִצְמִיחִין . **הגה:** וְלָכֵן טוֹב לְהַחְמִיר שְׁלֵא לְאָכַל (ז) בְּגִנּוֹת , אִם שְׁתַּמֵּשׁ
שֵׁם עִם מִים , דְּבִקְשֵׁי יֵשׁ לְזַהַר שְׁלֵא יִפְלוּ שֵׁם מִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סֵפֶר הַתְּרוּמָה) .

באר היטב (ד) שמשקים. והמשקה מים לזרעים חייב משום חורש ומשום
זורע פ"ק דמ"ק. מ"א : (ה) פסיק. ואם אוכל בגינת חבירו יש מתירין כמ"ש
ס"י ש"ך כיון דלא ניחא ליה וספר הזכרונות כתב דוקא בגינת עכו"ם אמרינן
לא ניחא ליה ולא משמע כן בגמרא דאמרינן דעביד בארעא דחבריה עמ"ש סי'
ש"ז ס"ז. מ"א : (ו) משקים. וראוי להזהר אף במשקין. ספר הזכרונות : (ז)
בגנות. וט"ז כתב ול"נ מטעם אחר דיש שם איסור טלטול ד' אמות דהא גינה
שיש בה יותר מן ע' אמות הוי כרמלית ולא מהני היקף לדירה בגינה ע"ש.
וא"כ לפ"ז אפי' בגינת חבירו נמי אסור ועיין ס"ק ה' מש"ש בשם המ"א :

ד יש לזהר מלהשליך זרעים במקום ירידת גשמים, שסופן להצמיח; ואם ישליך לתרנגולים, לא ישליך אלא כשעור שיאכלו בו ביום או ליומים; ואם הוא במקום דריסת רגלי אדם, מתר, שאין סופו לצמח.

ה עשבים שעלו על און הכלי, מלחות הכלי, חשובים כמחברים לקרקע והתולשן, חב.

ו עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיהיו לחים, מתר לאחז בעלים ולהוציאן; והוא שלא השרישו וגם צריך שאינו רוצה בהשרשתן; אבל אם נתכונן לזריעה, אסור.

ז אסור לתלש אפלו מעציץ שאינו (ח) נקוב.

באר היטב (ח) נקוב. משמע דחיובא ליכא וליד לדסעיף ה' בעשבים באוזן הכלי דחייב דהתם דרך זריעה בכך גמרא עיין ב"י דאפי' מונח בעליה אסור לתלוש ממנו עיי"ש:

ח עציץ פ"י חצי פד שזרעים שם עשבים (ערוך), אפלו אינו נקוב, יש לזהר מלטלו מעל גבי קרקע ולהניחו על גבי יתדות, או איפכא, בין שהוא של עץ בין של חרס. הגה: יחור של

אילן שנפסח מערב שבת מן האילן, ובו פרות, מתר לתלש הפרות ממנו בשבת (רפנו ירוחם נייב חייב חליו דף קכ"ד).

ט צנור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים ועשבים שסותמים ומעכבים קלוחו, ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית, ממעכן ברגלו בצנעה, דכיון דמתקן על ידי שנוי הוא, שאינו עושה אלא ברגליו, במקום פסידא לא גזרו רבנן.

י הדס מחבר, מתר (ט) להריח בו; אבל אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה, אסור להריח בו במחבר שפא יקץ אותו לאכלו.

באר היטב (ט) להריח. וכתב הט"ז ולפי מה שכתבתי לעיל בס"א דאין משתמשין אפי' בירק צ"ל דכאן אינו נוטלו ביד דאלו נוטלו להדס בידו אסור. ועס"ק א':

יא השורה חטים ושעורים וכיוצא בהם במים, הרי זה תולדת זורע וחיב (י) בכך שהוא. הגה: ומתיר להעמיד (יא) ענפי אילנות במים בשבת, ובלבד שלא יהיו בהם פרחים ושושנים שהם נפתחים מלחלוחית המים (מהרי"ל). ועין לקמן סימן תרנ"ד.

באר היטב (י) בכל שהוא. עיין מ"א מה שהקשה מש"ס דזבחים דף צ"ד והעלה דאינו חייב אלא בשורה זמן ארוך כמו חצי יום ולהכי נקט השורה וכן מעשים בכל יום שנותנים חטים למים ומאכילן לבהמות ומ"מ צ"ע עכ"ל ע"ש ועיין מ"ש היד אהרן: (יא) ענפי. שהוכנו מאתמול לתשמיש ועיין סי' ש"ח סעיף כ"ג. ועיין סי' תרנ"ד דאסור להוסיף מים בשבת. מה שנוהגין המון העם ליתן בתוך כלי מים ורדים וכיוצא בהם הוא איסור גמור שאותן ורדים

נפתחים מלחלוחית המים וכבר כתב הרמ"א בשם מהרי"ל שאין ליתן במים ענפי אילנות שיש בהם פרחים ושושנים שהם נפתחים מלחלוחית המים. כנה"ג ועיין יד אהרן:

יב תֵּאֲנִים שְׂיִבְשׁוּ בְּאֲבִיָּהוּ, וְכֹן אֵילָן שְׂיִבְשׁוּ פִּירוֹתָיו בּוֹ, (יב) הַתּוֹלֵשׁ מֵהֶם בְּשַׁבַּת חֲזָב, אֵף עַל פִּי שְׁהֵם כְּעֶקְוֹרִים לְעֵנָן טַמְאָה.

באר היטב (יב) התולש. ונ"ל דבעשבים יבשים כ"ע מודו דכתלושין דמי מ"א דלא כע"ש ע"ש. (ובסי' א"ר תמה על מ"א דמחלק בין מין אילן לעשבים אלא שני"ל דמעיקרא לא קשיא מידי דודאי אילן יבש נמי כתלוש אלא דהכא איירי באילן לח רק שהפירות נתיבשו וכן הוא בחולין דף קנ"ד בש"ס ופ"י רש"י שם):

יג אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַדֵּי הָאֵילָן, אֲבָל בְּצַדֵּי צְדָדִין מִתֵּר. לְפִיכָךְ אָסוּר לְסַמֵּךְ הַסֵּלֶם לְצַדֵּי הָאֵילָן דְּכִי סָלִיק בֵּיהּ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַדָּדִין, אֲבָל אִם יֵשׁ יָתֵד תְּקוּעָה בְּצַדֵּי הָאֵילָן מִתֵּר לְסַמֵּךְ סֵלֶם עָלָיו, דִּהְוָה לָהּ יָתֵד צְדָדִין, וְסֵלֶם צַדֵּי צְדָדִין. וְאִם נֶעֶץ בּוֹ יָתֵד וְתוֹלָה בּוֹ כְּלַפְלָה, הִיָּתֵד נִקְרָא צְדָדִין (יג) וְהַכְּלָפָה כְּצַדֵּי צְדָדִין. **הגה:** וּמִתֵּר לִגְעַת בְּאֵילָן, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִנְיָדְנוּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֲרוּחוֹת חַיִּים). בּוֹר עֲמֻק, אֲפִלּוּ מֵאָה אַמּוֹת, מִתֵּר לִירֵד וְלַעֲלוֹת וּמִטַּפֵּס וְיוֹרֵד וּמִטַּפֵּס וְעוֹלָה וְלֹא חִיִּישִׁינָן שְׁמָא יַעֲקֹר קָרְקַע בִּירִידָתוֹ וְעֲלִיתוֹ (טו"ר).

באר היטב (יג) והכלכלה. ומותר ליטול חפץ מהכלכלה אבל הכלכלה עצמה אסור ליטול דקמשתמש ביתד שהוא צדדן ואם הכלכלה תלויה באילן עצמו אסור ליטול מהכלכלה דקמשתמש בצדדן. ואם פי הכלכלה צר דכשנוטל חפץ מן הכלכלה מניד האילן בכל ענין אסור ולהשען באילן בבריא מותר בתש אסור. ישי"ש מ"א ע"ש:

סימן שלו - דין כבוד הבית ודבר שאינו מתכון

סעיפים

ד'

ובו

א דבר שאין מתכוון, מתר, והוא שלא יהא פסיק רישיה. הלכך גורר אדם מטה, כסא וספסל, בין (א) גדולים בין קטנים, ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ. ומתר לרובץ הבית, כיון שאינו מתכוון להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק.

באר היטב (א) גדולים. אבל גדולים מאוד אסור לגרור דהוי פסיק רישיה דעושה חריץ. ואסור אפי' בקרקע של שיש. ב"י מ"א ע"ש:

ב אסור לכבד הבית, אלא אם כן הקרקע מרצף. ויש מתירין אפלו אינו (ב) מרצף. הגה: ויש מחמירין אפלו במרצף (טור בשם ר"י, ומרדכי ריש פרק כל הכלים, ור' ירוחם חייג וסמ"ג וספר התרומה), וכן נוהגין ואין לשנות. מיהו, (ג) על ידי עכו"ם מתר (רפנו ירוחם חייג), וכן על ידי בגד או מטלית או כנף או הקלים ואינו משנה גומות (אגור). ואסור לכבד הבגדים על ידי מכבדות העשויים מקסמים, שלא (ד) ישתברו קסמיהם (הגהות אלפסי פרק הזורק וע"י הגמ' דף קכ"ד).

באר היטב (ב) מרוצף. באבנים וכ"ש בקרשים. מ"א: (ג) ע"י עכו"ם. וביש"ש אסור אפי' ע"י עכו"ם אלא שנהגו להקל וגם ע"י כנף אוסר ע"ש פ"ב דביצה

סל"ג. כתב ב"י דאפי' יש בבית קליפי אגוזים דמוקצים הם מותר לכבדם
דה"ל לדידיה כגרף של רעי: (ד) ישתברו. ובודאי אפי' הם נשברים ליכא
איסור דאורייתא אפי'ה אסור בפסיק רישיה ולפי'ז אסור לכבד אפי' במרוצף
אא"כ בשל תמרה ולא באותם העשויים מענפי אילן עמי"ש ס"א. מ"א:

ג אין סכין את הקרקע, ולא מדיחים אותו, אפלו הוא
מרצף.

ד אסור (ה) לצדד חבית על הארץ, דכיון שהיא כבדה
יבא להשוות גומות ונדאי ויהוי פסיק רישיה.

באר היטב (ה) לצדד. ולא יכריע חבית וישפוך ממנה אלא מגביה אותה מן
הארץ ושופך דאלי"כ מחפיר הוא מן הארץ:

סימן שלח - דברים האסורים בשבת

משום השמעת קול

ובו ח' סעיפים

א השמעת קול בכלי (א) שיר, אסור, אבל להקיש על
הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר, מותר. הגה: וכן אם
לא עביד מעשה, שרי. ולכן אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בפיהם כמו
צפור, מותר לעשותו בשבת (הגהות אלפסי). ואסור להכות בשבת על הדלת
בטבעת הקבוע בדלת, אף על פי שאינו מכון לשיר, מפל מקום הואיל והכלי

מִיַּחַד לְכַף, אָסוּר. וְלִכֵּן אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ לְהַכּוֹת עַל הַדָּלֶת לְקַרְא לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל יְדֵי הַכְּלִי הַמְּיַחַד לְכַף, אֶלְא (ב) מִכָּה בְּיָדוֹ עַל הַדָּלֶת (אָגוּר וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם פְּסָקֵי תוֹסֵפוֹת דְּעֶרְוּבִין).

באר היטב (א) שיר. וה"ה בכל דבר שהוא דרך שיר וכמ"ש סימן שלי"ט סי"ג. וז"ל יש"ש כל משמיע קול שאינו מכוון לשמחה כגון שמש המקשקש לבה"כ וכיוצא בזה מותר עכ"ל. ואם נותנין מים בכלי מלא נקבים ומטיף לתוך כלי מתכות כדי שישמע קול נעים אסור דה"ל ככלי שיר. ולחולה מותר. ואם מטיף בחוזק כדי שיקץ הישן אפי' לבריא שרי דלא הוי כעין כלי שיר שאין עושה בנעימה ובנחת וא"כ כ"ש הני פעמונים שבפרוכת דלית בהו איסורא שאין כוונתו שישמיעו בנעימה ובנחת ועוד כיון דלחולה שרי כ"ש לדבר מצוה ועוד דהאידינא יש להקל כמ"ש סי' שלי"ט סי"ג בהג"ה וכ"מ שהש"ך מיקל משום דלצורך מצוה היא שישמעו העם ויקומו דהא לרקד ג"כ מותר לצורך מצוה כמ"ש סי' שלי"ט. והט"ז ב"י סימן (רנ"ד) [רפ"ב סק"ב] וכן כאן אוסר וכתב דיש למחות בידם ע"ש. אבל כבר נהגו להקל וכמ"ש. ועוד דאותו שפוחת הפרוכת לא קמכוין לקלא כלל. מ"א ע"ש: (ב) מכה. ויש מקומות שלוקח כלי אחר להכות בשבת:

ב יש מתירים לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר בחפזות.

הגה: ונאפלו לומר לעכו"ם (ג) לתקן הכלי שיר, שרי משום כבוד חתן וכלה, אב"ל בלא"ה, אסור (מ"דכי פ"ק משיליו). ומיהו ב"מון ה"ה נהגו להקל, מטעם שיתבאר בסי' שאחר זה (ד) לענין טפוח ורקוד.

באר היטב (ג) לתקן. עיין מ"א שהעלה דאסור לומר לתקן הכלי שיר אלא לומר לעכו"ם שינגן ע"ש (ובסי' א"ח) צידד להתיר ואיתא במהרי"ל שפעם אי גזר המושל שלא ינגנו בכלי שיר וציוה להוליד חתן וכלה לעיר אחרת לעשות שם החתונה כדי לנגן בכלי שיר. והרדב"ז ח"א סי' קל"ב כתב שבארצו נהגו לאיסור לומר לעכו"ם לנגן ומיהו אם בא העכו"ם ונגן מעצמו אין מוחין לו ומדינא מותר לומר לו בע"ש שינגן בשבת כיון דישראל עצמו אינו אסור אלא משום גזירה ואם יש לחוש להערמה יש לעשות גדר גם בזה. כנה"ג ע"ש: (ד) לענין טפוח. פירוש כיון דאנן אין בקיאים בעשיית כלי שיר מדינא ה"ל למשרי לנגן בכלי שיר ולכן עכ"פ שרי אמירה לעכו"ם ועכ"פ אסור לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר וכמ"ל. מ"א:

ג זוג המקשקש לשעות, עשוי על ידי משקלות, מתר לערכו ולהכינו מבעוד יום כדי שילד ויקשקש כל השבת.

ד המשמר פירותיו וזרעיו מפני חיה ועוף, לא יספוק כף אל כף, ולא יטפח כפיו על ירכו, ולא ירקד להבריחם, גזרה שמא יטל צרור (ה) ויזרק להם.

באר היטב (ה) ויזרק. לר"ה להבריח העופות רש"י. ואפשר דבזמן הזה דליכא ר"ה שרי לטפח דגזירה לגזירה הוא. מ"א :

ה אין שוחקים באגוזים, ולא בתפוחים וכיוצא בהן, משום אשוויי גומות. **הגה:** ודוקא על גבי קרקע, אבל על גבי שלחן שרי דליכא למגזר שם משום גומות (רבנו ירוחם). ומתר לשחוק בעצמות שקורין טשי"ף, אף על פי שמשמיעים קול, הואיל ואינן מכוננין לשיר (הגהות אלפסי סוף עירובין). וכל זה בשוחק דרך צחוק בעלמא (בית יוסף), אבל בשוחק כדי להרויח, אסור, אפלו שוחק (ו) בתם ובחסר, דהוי כמקח וממכר (אגור ובי"ו ורמב"ם פכ"ג). ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תוס' וסמ"ג והגהות מימוני פכ"א). ולשחוק בכדור, עין לעיל סי' ש"ח (סעיף מ"ה).

באר היטב (ו) בתם ובחסר. פי' גרא"ד או אום גרא"ד בלי"א :

ו אסור לשאב מים בגלגל, גזרה שמא ימלא לגנתו וחרבתו או למשרה של פשתן. לפיכך אם לא היה שם

לֹא גְנֵה, וְלֹא חֲרַבָּה, וְלֹא בִּרְכָה לְשָׂרוֹת בָּהּ פְּשֻׁתָּן, מִתֵּר.
וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלֶּא בְּגִלְגַּל גְּדוּל שְׁמוּצִיא מִים
הַרְבֵּה בַּיַּחַד בְּלֹא טָרַח, וְהֵם גִּלְגָּלִים הַקְּבוּעִים בָּהֶם
דְּלִים הַרְבֵּה סָבִיב, אֲבָל גִּלְגָּלִים שְׁלָנוּ שְׂאִין מִמְּלָאִים
בָּהֶם אֶלֶּא מַעַט, מִתֵּר, דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ לְמַדִּי.

ז מִי שֵׁישׁ לוֹ פְּרוֹת בְּרֹאשׁ הַגַּג וְרוּאָה מְטָר שְׂבָא, אָסוּר
לְשַׁלְּשֵׁלֶם בְּשַׁבַּת דְּרָדָּ אֲרַבָּה שְׂבַגָּג, אֲבָל מִתֵּר **(ז)**
לְכִסוּתָן. וְאַפְלוּ לְבִנִּים, שְׁהֵם מְקַצִּים, מִתֵּר לְכִסוּתָן
מִפְּנֵי הַדְּלָף.

באר היטב **(ז) לכסותן.** ורש"ל פסק דאסור לכסותן:

ח מִתֵּר לְתַן כְּלֵי תַּחַת הַדְּלָף בְּשַׁבַּת, וְאִם נִתְמַלָּא שׁוֹפְכוֹ
וּמְחִזְזִירוֹ לְמְקוֹמוֹ; וְהוּא שְׁיֵהָא הַדְּלָף רָאוּי לְרַחֲצָה,
אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי, אָסוּר, מְשׁוּם שְׂאִין עוֹשִׂין גְּרַף שֶׁל
רְעִי לְכַתְּחֻלָּה. וְאִם נָתַן כְּלֵי תַּחַת דְּלָף שְׂאִינוֹ רָאוּי
לְרַחֲצָה, מִתֵּר **(ח)** לְטַלְטְלוֹ בְּמִים הַמְּאוּסִים שָׁבוּ.

באר היטב **(ח) לטלטלו.** ודוקא כשהוא נתן במקום שהוא שם דמאיס עליו
וכמ"ש סימן ש"ח סל"ו סל"ז. מ"א:

סימן שלט - כמה דינים פרטיים

הנוהגין בשבת

סעיפים

ז'

ובו

א אין רוכבין על גבי בהמה. ועין לעיל ס"י ש"ה (סי"ח) מדין הליכת קרון.

ב אין שטין על פני המים, אפלו (א) בברכה שפחצר, מפני שכשהמים נעקרים ויוצאים חוץ לברכה דמי לנהר. ואם יש לה שפה סביב, מתר, דכיון דאפלו נעקרו המים השפה מחזרת אותם למקומם הוי ליה ככלי וליכא למגזר ביה שמא יעשה חבית של שיטין.

באר היטב (א) בבריכה. פ"י שאין בה גזירה שמא יעשה חבית של שיטין דבכלי לא גזרו ובריכה שיש לה שפה ה"ל ככלי:

ג אין מטפחין להכות כף אל כף, ולא מספקין להכות כף על גרד, (ב) ולא מרקדין, גזרה שמא יתקן כלי שיר. ואפלו להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים, או לקשקש באגוז לתינוק, או לשחק בו בזוג כדי שישתק, כל זה וכיוצא בו אסור, גזרה שמא יתקן כלי שיר; ולספק בלאחר יד, מתר. **הגה:** והא דמספקין ומרקדין האדנא ולא מחינן בהו משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו'. ויש אומרים דבזמן הזה הכל שרי, דאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר וליכא למגזר שמא יתקן כלי שיר דמלתא דלא שכיח הוא ואפשר שעל זה נהגו להקל בכל (תוספות סוף פרק המביא כדי יין).

באר היטב (ב) ולא מרקדין. וביום ש"ת מותר לרקד בשעה שאומרים קלוסים לתורה משום כבוד התורה כיון דלית בה אלא משום שבות. ב"י בשם מהר"ק:

ד (ג) אין דנין. הגה: ולכן אסור לתפס ולהכניס לבית הסהר מי שנתחייב איזה ענין כפי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין; ואם יברח, אין עלינו כלום (פית יוסף סוף סימן רס"ג בשם שבולי הלקט). **ולא מקדשין. הגה:** ויש מתירין לקדש היכא דאין לו אשה ובנים (רפנו תם). ואפשר דהוא הדין הכניסה לחפה שרי (סמ"ג) ואף על גב דלא קימא לן הכי, מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק, גם כי גדול כבוד הבדירות; כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ו' עד הלילה, דעושין החפה והקדושין בליל שבת, הואיל וכבר הכינו לסעודה ולנשואין והוי ביוש לפלה ולחתן אם לא יכנס אז; ומכל מקום **(ד)** לכתחלה יש לזהר שלא יבא לידי קדש. ועין בטור אבן העזר סימן מ"ג **ולא חולצין, ולא מיבמין, ואין כונסין, ולא מקדישים, ולא מעריכין, (ה)** **ולא מחרימין, ולא מפרישין תרומות ומעשרות.** אין פודין הין, ואין מגרשין אלא אם כן הוא גט שכיב מרע דתקיף ליה עלמא; **וכלם, אם נעשו שוגגין, או מזידין, או מטעין, מה שעשו עשוי.**

באר היטב (ג) אין דנין. אין מסדרין טענות בשבת. ור"ג תיקן שלא לבטל התמיד בשבת אבל לקבול כגון על טענות בתולים שרי ש"ג ועיין בתוס' כתובות דף ג'. ובשביל טענות הקהל מותר לבטל התמיד. כתב הרמב"ם בפכ"ג דאין עונשין בשבת אע"פ שהעונש מ"ע אינו דוחה שבת כיצד הרי שנתחייב בב"ד מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו שנאמר לא תבערו אש וכו' ע"ש. ואע"ג דמן הגמ' נראה דוקא רציחה אינו דוחה שבת מ"מ כיון דמלקות במקום מיתה עומדת היינו מיתה היינו מלקות וכשם שהמעטו מלא תבערו אש שאין מיתות ב"ד דוחה שבת מלקות נמי בכלל יד אהרן ועיין מ"א ועיין בתשו' אמונת שמואל סימן נ"ד שעמד על זה ע"ש באורד ועיין מה שנסתפק בזה בספר משנה למלך. ודיני ממונות אין דנין בשבת גזירה שמא יכתוב. איתא בסנהדרין דף פ"ח ע"ב שבשבת לא היו יושבין הסנהדרין בלשכת

הגזית רק בחול שלא יהא נראה כאלו דנין בשבת. וני"ל דמה"ט אסור לקבוע מקום לחליצה בשבת ועיין בא"ע בפ"י סדר החליצה סימן ז': (ד) לכתחלה. וטוב שלא לעשות נישואין בשבת כי כמה עבירות באין מזה וכמו שהאריך בזה בשל"ה: (ה) ולא מחרימין. ודבר שנוגע על הכלל מחרימין בשבת. ט"ז ע"ש ועיין סי' ש"ו סייג:

ה הכוונס אַת הַאֲלֻמָּנָה לֹא יבֹא עָלֶיהָ בַּיָּאָה רֵאשׁוֹנָה, לֹא
(ו) בַּשַּׁבָּת וְלֹא בַּיּוֹם טוֹב (ועיין לעיל סי' ר"פ).

באר היטב (ו) בשבת. ובמהרי"ל כתב דאיכא סכנת מיתה בדבר ומ"ב כתב דאפילו בתולה יש לייחד קודם שבת כיון דיי"א דחופה שלנו לא מקרי חופה וקודם החופה אסורים ביחוד. כתב החלקת מחוקק בא"ע אלמנה שנשאה ליל ה' והיתה נדה ונתייחדה עם החתן ע"י ב' שומרים שמותרת לטבול ליל שבת מאחר שנכנסה לביתו קנאה וכו' ע"ש והמ"א חולק עליו והעלה שאפ"י היה הנשואין ביום ה' אסור לבא עליה בשבת לכן אין לסמוך על הח"מ בזה עכ"ל המ"א. ובליל יום טוב מותרת לטבול נ"ל וכן פסק מ"י ולא תטבול גם כן במו"ש עיין ביו"ד סקצ"ז ס"ב ואם חל טבילתה במו"ש מותרת לטבול וכן הורה הר"ש מפראג ואם נתייחדה עמו שלא בפני אדם כדי בעילה אחר החופה שרי מן הדין. ועיין ט"ז יו"ד שכתב דבאלמנה בעינן דוקא בעילה ולא מהני יחוד:

י אָסוּר לְאָדָם (ז) לְהַשִּׁיט בְּמַיִם דָּבָר לְהוֹלִיכּוֹ מֵאֲצֻלוֹ אוֹ
לְהַבִּיאוֹ אֲצֻלוֹ; וְלִכְּוֹן קִסְמִים שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם אָסוּר
לְהַפְצִילָן לְכָאוֹן וְלִכְאוֹן פְּדִי לְנִקּוֹת הַמַּיִם שְׂיִהְיוּ יָפִים.

באר היטב (ז) להשיט. דוקא בנהר אבל בכלי שרי כמ"ש ס"ב. ב"ח:

י (ח) סְפִינָה, אִם הִיא יוֹשֶׁבֶת בְּקֶרֶקַע הַיָּם וְאִינָה שְׁטָה

כָּלֵל, מִתֵּר לְכַנֵּס בָּהּ; וְאִם הִיא (ט) קְשׁוּרָה כְּמִנְהַג
הַסְּפִינֹת הָעוֹמְדוֹת בְּנִמְל, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁטָה עַל פְּנֵי
הַמַּיִם, מִתֵּר לְכַנֵּס בָּהּ.

באר היטב (ח) ספינה. אסור להערים לישן בספינה ויודע שהעכו"ם יוליך
אותו בשבת ואפ"י לת"ח דאין בזמן הזה ת"ח. מ"מ ע"ש ועיין סי' רמ"ח ס"ג
בהג"ה דאם נכנס בה מע"ש שרי ומ"מ אסור לצאת מספינה לספינה עיין ססי
ת"ד. ועיין בהר"ם אלשקר סק"ח ועשו"ת עבודת הגרשוני סי' קכ"ג שמתיר
לעבור בגשר פורחת לצורך חולה שאין בו סכנה או אצל השר רק שיהיה קצת
קניית שביטה ועיין סי' רמ"ח ובתשובת חות יאיר סי' קי"ב ועיין מ"א: (ט)
קשורה. וצריך שיהא קשר בראשו האחד בספינה והשני ביבשה. מ"א:

סימן שמ - כמה דינין מדברים האסורים בשבת כעין תולדות מאבות

סעיפים

י"ד

ובו

א אָסוּר לְטַל שְׁעָרוֹ (א) אוֹ צַפְרָנָיו, בֵּין בַּיָּד בֵּין בְּכֶלִי, בֵּין
לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחֵרִים, וְחֵיב עַל (ב) שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת; וּמְלַקֵּט
לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחָרוֹת, אֶפְלוּ בְּאַחַת, חֵיב, וְדָבָר זֶה אֶפְלוּ
בְּחָל אָסוּר מְשׁוּם לֹא יִלְבַּשׁ גָּבֵר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה (דְּבָרִים כב, ה)
הגה: וְעַיֵן לְעֵיל סוּף סִימָן שִׁיג דִּין סְרִיקָה וְחִפְיָה.

באר היטב (א) או צפרניו. עמ"ש סי' שכ"ח ס"ק ב' בענין אשה ששכחה ליטול
הצפרנים: (ב) שתי שערות. אבל באחד איכא איסורא כמו כל חצי שיעור.
מ"א:

ב אָסוּר לְחַתוּךְ (ג) יִבְלֶת מְגוּפוֹ, בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר.

באר היטב (ג) יבלת. החותך יבלת בכלי חייב אם היא לחה הגוֹזֵז בין מן החי בין מן המת בין מן בהמה וְחִיה אפ"י מן השלח חייב התולש כנף מן העוף חייב הטוה מן החי פטור דאין דרך גיזה בכך ומשמע דתולש צמר מן הבהמה פטור. ואם א"צ לצמר או לשער הוי מלאכה שא"צ לגופה מ"א. וט"ז ססי' שלי"ו כתב צריך אדם לזהר במלבוש שנעשה מעור בהמה שלא יתלוש שער ממנו שיש בו חיוב חטאת דהכי איתא בירושלמי פ' כלל גדול התולש מבהמה מתה חייב שתלישתה זהו גיזתה ועוד יש ליזהר שלא יתלוש מן עור שלו בידו או במקומות אחרים דהוּו כמחובר לקרקע דכן משמע בריש סנהדרין דאדם הוי כקרקע עכ"ל. ובס"ח אוסר ליקח הכנים מהעורות ע"ש. וכתב היד אהרן מדברי הרמב"ם משמע דסבר דהתולש מן הבהמה אינו חייב חטאת דכתב בפ"ט וז"ל הגוֹזֵז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החיה בן מן החי בין מן המת חייב עכ"ל הרי שלא כתב התולש שחייב משום גיזה אלא דוקא הגוֹזֵז חייב מכלל דהתולש אין בו חיוב חטאת והראיה הוא שכתב להדיא התולש כנף מן העוף הרי זה תולדות גוֹזֵז ומדכתב התולש כנף מן העוף ולא כתב גבי בהמה דתולש צמר מן הבהמה חייב משום תולש ש"מ דס"ל דבהמה תולש אינו תולדות גוֹזֵז וזה נראה הפך הירושלמי שהביא הט"ז לפסק הלכה ונראה דהירושלמי הזה הוי דלא כהלכתא דהא מתלמודא דידן נראה להפך וז"ל הסוגיא בפרק הלוקח בהמה על מתניי דר"י בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ ותולש את השער בעו מיניה מרב הונא כנגדו ביי"ט מהו וכולי ומסקינן שאני כנף דהיינו אורחיה עכ"ל ע"ש. הרי להדיא דמן הגמרא דילן נראה מבואר דהתולש מן הבהמה לאו היינו גוֹזֵז ושאני כנף עוף דהיינו אורחיה ומש"ה לא פסק הרמב"ם ההיא דהירושלמי שהביא הט"ז ותמהני על הט"ז איך לא שת לבו לתלמודא דידן ונראה מפורש דליכא חיוב חטאת בתולש צמר מן הבהמה אבל מ"מ הדין דין אמת דצריך ליזהר שלא לתלוש שער מן הבהמה אפילו מתה דאף דחיוב חטאת ליכא מ"מ איסורא איכא עכ"ל יד אהרן :

ג הַמוֹחֵק דָּיו שְׁעַל הַקֶּלֶף או (ד) שְׁעוֹה שְׁעַל הַפְּנִקָּס, אִם יֵשׁ בְּמִקוּמוֹ כְּדֵי לְכַתֵּב ב' אוֹתִיּוֹת, חֵיב. הגה: אָסוּר לְשַׁבֵּר

עוֹגָה שֶׁכָּתַב עָלֶיהָ (ה) כְּמִין אוֹתִיּוֹת, אָף עַל פִּי שְׂאֵינֹ מְכֻוֵן רַק לְאַכִּילָהּ, דְּהוּי מוֹחֵק. (מְרַדְכֵי פֶרֶק קָלָל גְּדוּל).

באר היטב (ד) שעה. וכתב הבי"ח ולכן צריך לזהר כשנוטף שעה על הספר שאין לסלקו ואפי' לא נטף אלא על אות אחת ואם על שתיים חייב חטאת עכ"ל. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סימן ד' תמה על זה דמה ענין מחיקה שייד בזה ומכח זה כתב דדוקא בפנקס שיש בה בית קיבול שעה הוא אסור אבל בקלף אין כאן חשש איסור וא"כ רוצה להסיר השעה באצבע וצפירני ידו דאית ביה משום ממרח אבל להסיר השעה מן הקלף בענין שלא יגע בשעה בידו או בציפורניו מותר ע"ש והסכים עמו היד אהרן ע"ש ועיין בשכנה"ג. ולענין הס"ת אם כשר לקרות בו אם נטף טיפה של שעה עליו או אם אירע זה בשבת מה דינו כתבתי משפטו בסימן קמ"ג ס"ק ט' ע"ש מה שכתבתי. דיו שנפל על הספר אל ילחכנו בלשונו ולא ירחצנו שמוחק. ס"ח סימן תתצ"ו. אסור ליתן שעה על הספר לסימן משום ממוחק. שכה"ג: (ה) כמין אותיות. צ"ע דא"כ אפי' כתובים עליו צורות יהא אסור דהא הצר צורה חייב וא"כ המוחקה נמי חייב וצ"ע. וכתב בתשובת רמ"א סי' קי"ט וספר שכתב על הדפין אותיות מותר לפותחו ולנעלו דכיון דעשוי לנעול ולפתוח ליכא משום מוחק ע"ש שהאריך. ובלבוש כתב שהוא קרוב לחיוב חטאת וכנ"ל להחמיר דראיות רמ"א אינן מוכרחות ובכנה"ג כתב שנוהגין להתיר וכ"כ הר"ש הלוי סי' נ"ו וכן העלה הט"ז להתיר ע"ש. וכתב עוד הכנה"ג דדוקא כשכותבין על העוגות אותיות מדבר אחר אבל כשהכתיבה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי ולכן אוכלים העוגות שיש עליהן ציורים עכ"ל ע"ש וצ"ע. מ"א ועיין בחות יאיר סימן י"ו:

ד יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹא לְכַתֵּב בְּאַצְבָּעוֹ (ו) בְּמִשְׁקִין עַל הַשֵּׁלֶחָן

או (ז) בְּאַפְרֹ. אֲבָל מִתֵּר (ח) לְרִשֵׁם בְּאַוִיר כְּמִין אוֹתִיּוֹת (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י ס"ג).

באר היטב (ו) במשקין. ואם כתב פטור. וה"ה הכותב בדיו על עלי ירקות כל דבר שאינו עומד פטור עד שיכתוב דבר העומד על דבר העומד וכן המוחק. הכותב על בשרו חייב. אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור. הקורע על העור כתבנית כתב חייב. הרושם על העור כתבנית כתב פטור. המעביר דיו ע"ג סיקרא חייב שתיים משום כותב ומשום מוחק. דיו ע"ג דיו או סיקרא ע"ג דיו פטור. הרושם רשמים וצורות בכותל ובשטר וכיוצא בהן כדרך שהציירים רושמים הרי זה חייב משום כותב וכן המוחקה. המשרטט חייב. הכותב ע"מ

לקלקל העור חייב שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב. המוחק ע"מ לקלקל פטור. כתב אות א' סמוך לכתב כתב ע"ג כתב נתכוין לכתוב חיי"ת וכתב ב' זייני"ן (חייב) כתב ב' אותיות שאין נהגין זה עם זה פטור. כתב אות א' במגילה זו וכתב אות א' שנייה במגילה אחרת חייב שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואינן מחוסרין מעשה לקריבתן. כתב נוטריקון אות א' פטור. המגיה אות א' כגון שנוטל גג החי"ת ונעשה ב' זייני"ן חייב. כתב בשמאלו או אטר שכתב בימינו פטור. השולט בשתי ידיו חייב בשתייהן. קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב פטור. כל זה העלה המ"א: (ז) באפר. וה"ה בדבש ושומן הנקראש: (ח) לרשום באויר. שאין רישומו ניכר כמו במשקין ואפר. ולפ"ז לאו דוקא באויר מותר אלא ה"ה אם רושם על דף נגוב צורת אותיות שרי דגם בזה אין רישומו ניכר כלל וכ"מ מדכתב במשקין על השלחן וכו'. משמע על השלחן גרידא מותר ט"ז וה"ה דמותר לראות אומנות בשבת אע"ג שלומדה. ת"ה מ"א:

ה מֵתֵר לְרִשָּׁם בְּצִפְרָן עַל (ט) הַסֵּפֶר, כְּמוֹ שְׁרוֹשְׁמִין לְסִימָן, שְׂאִין זֶה דְּבָר (י) הַמִּתְקִים.

באר היטב (ט) הספר. וכתב הלבוש אבל כמין אותיות ודאי אסור כמ"ש ס"ד: (י) המתקיים. ורש"ל כתב דוקא בקלף הקשה דבזמן הטור היו כותבין הספרים על הקלף. אבל על הנייר אסור דמתקיים הוא וכן דעת ה"ט"ז ע"ש. וב"ח אוסר אפילו בקלף משמע בגיטין דף כ' שאם תוחב אותיות של כסף ע"ג בגד מקרי כתב ע"ש. וא"כ אפשר דאסור לעשותו בשבת. כתב בהג"מ פ"א מס"ת הא דאיתא בסי' ש"ו ס"י"א כותבין בשבת פ"י בכתב גלחות דאינו אלא שבות וגזרו על שלהם אטו שלנו וכ"מ קצת מלשון רמ"א שם ופירושו שאומר לעכו"ם לכתוב דהוי שבות דשבות. ובספ"ז כתב דכתיבה דקה שאנו כותבין שטרי הדיוטות אינו חשוב כתב עכ"ל. וכתב המ"א תמהני דהא הרמב"ם כתב דהכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפי' משני סמניות ופ"י המ"מ אפי' אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא כגון נוני"ן הפוכין גבי ויהי בנסוע עכ"ל. והא דבעי זיוני היינו בכתב אשורית דכל זמן שלא זייני"ן לא נגמרה מלאכתן. ואפשר דבכתיבה דקה נמי פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית אבל בכתב עכו"ם כיון שהוא כתב שלהן למה לא יתחייב וכ"כ הרב"י בא"ע ס"י קכ"ו לענין גט. גם בתוס' בגיטין דף ח' וס"פ מרובה איתא בהדיא דהוי דאורייתא ואפשר דפליג על הרמב"ם ועיין בש"ג בענין הזיונין שהאריך עד כאן לשונו. מ"א:

י חוֹט שֶׁל תְּפִירָה שְׁנִפְתַּח, אָסוּר **(יא)** לְמַתְחוֹ, מִשּׁוּם תּוֹפֵר.

באר היטב (יא) למתחו. מחט שנתעקמה אפי" מעט אסור לפושטה. הזכרונות כנה"ג מ"א. התופר ב' תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר חייב וכשקשר חייב נמי משום קושר הרע"ב. והקורע ע"מ לתפור חייב:

יב אוֹתָם **(יב)** שְׁמֵהֲדָקִים הַבְּגָדִים סָבִיב זְרוּעוֹתֵיהֶם עַל יְדֵי הַחוּט שְׁמוֹתְחִין אוֹתוֹ וּמְתַהַדֵּק, אָסוּר לְמַתְחוֹ אֲלֵא אִם כֵּן יִהְיוּ הַנְּקָבִים רְחֹבִים קְצָת וּמְתַקְנִים בְּתַפְיָרָה **(יג)** בְּעִגּוּל.

באר היטב (יב) שמהדקים. ואם נמלך לפעמים להניחם כד לעולם אסור להדקן בשבת. מ"א: **(יג) בעיגול.** ואז אפילו החוט תחוב במחט נקובה שרי. שב"ל:

יד מוֹכִין שְׁנִפְלוּ מִן הַפֶּסֶת, מִתֵּר לְהַחְזִירָם אֲבָל אָסוּר לְתַנֵּם **(יד)** בְּתַחֲלָה בַּפֶּסֶת.

באר היטב (יד) בתחלה. דהשתא עביד ליה מנא רש"י ורמב"ם כתב גזירה שמא יתפור עמ"ש סי' ש"ז ס"ב:

טו אָסוּר לְקַבֵּץ מְלַח מִמְשֻׁרְפוֹת הַמֶּלַח, **(טו)** שְׂדוּמָה לְמַעֲמַר, וְכֵן אָסוּר לְקַבֵּץ כָּל דָּבָר מִמְקוֹם גְּדוּלוֹ.

באר היטב (טו) שדומה למעמר. אבל עימור ליכא שאין עימור אלא בגדולי קרקע והי"ה דישה:

יז (טז) המקבץ דבילה ועשה ממונה עגול, או **(יז) שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד,** הרי זה תולדת מעמר וחיב, וכן כל כיוצא בזה.

באר היטב (טז) המקבץ. ודוקא שקבצם ממקום שנפלו מן האילן אבל אם קבצם בבית לא. כ"מ בשם הרמ"ד: **(יז) שנקב.** וצ"ע למה לא יתחייב בזה משום בונה כמ"ש סוף סי' שיי"ט גבי המגבן וצריך לומר דלא מקרי בונה אלא כשמכוין ליפותו ולהשוותו. מ"א:

יא אף על פי שנותנים שמשמין ופגוזים לדבש, לא יחבצם בידו.

יב הנותן זרע פשתן או שמשמין וכיוצא בהם במים, חיב משום לש מפני שמתערבים ונתלים זה בזה.

יג אין שוברים החרס ואין קורעין הניר, מפני שהוא כמתקן כלי.

יד המדבק נירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו, הרי זה תולדת תופר וחיב; וכן המפרק נירות

דְּבוּקִים או עוֹרוֹת דְּבוּקִים וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בְּלֶבֶד,
הָרִי זֶה תוֹלְדֵת (יח) קוֹרֵעַ וְחִיָּב.

באר היטב (יח) קורע. נ"ל דאם נדבקו הדפין להדדי ע"י שעה או בשעת
הקשירה מותר לפתחן כמ"ש סימן שי"ד ס"י כיון דלא נעשה לקיום כל שכן
הכא דנעשה ממילא. מ"א:

סימן שמא - התר נדרים בשבת

סעיפים

ג'

ובו

א מתירין נדרים בשבת אם הם לצרף השבת, כגון
שנדר (א) שלא לאכל או שלא לשנות, אף על פי שהיה
לו פנאי להתירם קדם השבת; אבל הבעל יכול להפר
נדריו אשתו אפלו שאינם לצרף השבת, מפני שאם לא
יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם.

באר היטב (א) שלא לאכול. וה"ה אם נדר שלא לשנות יין תוס' עירובין דף
למ"ד. ונ"ל דה"ה שלא לאכול בשר מ"א ומהר"י בביאורי סמ"ג כתב אפילו
מלבוש הצריך היום שרי:

ב מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית עד זמן פלוני, ולא
נזדמן לו לעשותה עד יום האחרון של אותו זמן ואותו
יום בא בשבת, ויש לו פתחים להתיר נדרו, נשאלין
אפלו בשבת.

ג נְהַגוּ לְהִתִּיר (ב) חֲרָמֵי הַקֹּהֵל בְּשַׁבַּת אֶף עַל פִּי שְׂאִינָם
לְצַרֵּךְ הַשַּׁבָּת וְעֵין לְעֵיל סוֹף סִימָן שׁוׁוׁ.

באר היטב (ב) חרמי. כתב בשכנה"ג נידוהו בחלום עשינו מעשה והתרנו
ע"ש:
בשבת

סימן שמב - בין השמשות מתר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזרה

ובו
סעיף
אחד
א כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם אֲסוּרִים מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים לֹא גָזְרוּ
עֲלֵיהֶם בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְעֵין לְעֵיל סִי רס"א (נסוף סימן ש"ז), וְהוּא
שִׁיחָא שֶׁם דְּבַר מְצֻנָה אוֹ דְחֻק, כִּי צַד, מִתֵּר לוֹ בֵּין
הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעֵלוֹת בְּאֵילָן, אוֹ לְשׁוֹט עַל פְּנֵי הַמַּיִם לְהַבִּיא
לוֹלֵב אוֹ שׁוֹפֵר, וְכֵן מוֹרִיד מִהָאֵילָן אוֹ מוֹצִיא
מִהַכְּרַמְלִית עֲרוּב שְׁעֵשָׂה, וְכֵן אִם הָיָה טְרוּד (א) וְנִחְפָּז
לְדַבֵּר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת, מִתֵּר בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת; וּמִטַּעַם
זֶה מִתֵּר לוֹמֵר בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעַכּוּ"ם לְהַדְּלִיק לוֹ נֵר
לְשַׁבָּת.

באר היטב (א) ונחפז. ואם לא יעשה כן יהיה לו צער כה"ג התירו לו שבות בה"ש וכתב רש"ל בתשובה סימן מ"ו בשם גדול אחד שהורה לומר לעכו"ם בה"ש להדליק נר של יאר צייט דהמנהג שנוהרים באותו נר והוה ליה כצורך גדול ועיין סי' רס"א ס"א משי"ש וכתב המ"א וצ"ע אם בה"ש במ"ש נמי לא גזרו משום שבות דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא דמספיקא לא פקעה קדושה ע"ש:

סימן שמג - דיני קטן בשבת

אחד

סעיף

ובו

א קטן אוכל נבלות, **(א)** אין בית דין מצוין להפרישו, אבל **(ב)** אביו מצוה לגער בו להפרישו מאסור **(ג)** דאורייתא; ולהאכילו **(ד)** בידים, אסור אפלו דברים שאסורים מדברי סופרים; וכן אסור להרגילו בחלול שבת ומועד ואפלו בדברים שהם משום שבות. **הגה:** ויש אומרים דכל זה בקטן דלא הגיע לחנוכה, אבל הגיע לחנוכה צריכים להפרישו (תוס' פרק כ"ב). ויש אומרים דלא שייך חנוכה לבית דין, אלא לאב בלבד (בית יוסף), וקטן שהכה לאביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אף על פי שאינו צריך תשובה כשיגדל, מכל מקום טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר **(ה)** לתשובה ולכפרה, אף על פי שעבר קדם שנעשה בר ענשין (פסקי מהרא"י סי' ס"ב).

באר היטב (א) אין. ומלתא דנפיק מיניה חורבה כגון תקיעת שופר שהקול נשמע לרבים ויבואו לתקוע בשבת ב"ד מצווין להפרישו ר"ן פ"ג דר"ה. וכתב הב"ח דגבי טומאה מצווין להפרישו אפ"י לא הגיע לחינוך. אבל דעת רמ"א ב"ד סימן שע"ג דאין מצווין להפרישו וכ"ד רוב הפוסקים ופשטא דגמרא. מ"א וט"ז ע"ש: **(ב) אביו.** אבל אמו אינה מצווה להפרישו וכ"ה בנזיר דף כ"ט ומשמע שם דאין מחויב לחנך בתו ע"ש. ובתוס' שם הקשו מ"ש דביה"כ מחויב לחנך בתו ע"ש. ואפשר דכל המצות דמי ליוה"כ וצריך לחנכם וכ"ה בילקוט

אמור דף קע"ח. מ"א: (ג) **דאורייתא**. ובאמת אפילו באיסורא דרבנן חייב האב לחנכו כדאיתא בסימן ק"ו (ס"ב) [ס"א] ובכמה דוכתי אלא שאם לא הפרישוהו אין ב"ד מוחין בידו אבל באיסור דאורייתא ב"ד מוחין ביד האב להפרישו. ב"י ע"ש ועיין ט"ז. וכתב באו"ה דדוקא בתינוק דבר הבנה אבל לאו בר הבנה לית לן בה דהא יונק אפי' מבהמה טמאה עכ"ל. ועיין ביו"ד סימן פ"א ס"ז דמ"מ מזיק לתינוק וכתב הש"ך ב"ד סימן שע"ב בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באוהל המת דס"ס הוא שמא הוא נקבה או שמא הוא נפל ע"ש. וצ"ע דבלא"ה מותר דטהרה בלועה אינה מטמאה וצ"ע. מ"א ע"ש: (ד) **בידים**. ואיתא ספ"ט דשבת דאסור ליתן לתינוק חגב חי טמא לשחוק בו שמא ימות ויאכלנו ואפי' דבר שאין בו איסור אלא משום בל תשקצו אסור ליתן לידו כ"ש דבר טמא דחזיא לאוכליה בעיניה וכ"כ בהגה שם והטעם דהוי כמאן דמאכילו בידיהם אבל מותר ליתן עוף טמא לשחוק דאע"ג דימות לא חזיא לאכילה כדאיתא בב"ב דף כ' קטן שלא הגיע לחינוך ושתית המים היזק לו ואין שם יין ישראל מותר לגדול ליתן לו סתם יינם ובתנאי שימזוג בששה חלקים מים וישים המים תחלה ואח"כ היין ראנ"ח ח"א קי"ב ונ"ל דאם היין אינו חזק שיפסד ע"י כך יצוהו לעכו"ם ליתן לו. מ"א. כתב רי"ו נ"א ח"א דאין למחות בעכו"ם המאכילין אותם איסור אבל אסור לומר לעכו"ם להאכיל אותם איסור. עכ"ל. ואם התינוק צריך לכך כגון שהוא קצת חולה מותר לומר לעכו"ם להאכיל אותם וכן נוהגים בפסח שמצוים לעכו"ם לישא התינוק לביתו ולהשקותו חמץ ואם התינוק חולה וא"א לשאת אותו חוץ לבית יבקש מעכו"ם שיתן להתינוק חמץ והעכו"ם מביא חמץ ומעמידו בבית וה"ל חמצו של עכו"ם ואז אפי' הולך העכו"ם לפעמים יכול לצוות לקטן ליתן לו לשתות אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל או ישתה ממנו אבל אם התינוק אינו חולה כ"כ ישאנה לחוץ ולא יכניס החמץ לבית כלל. ועמ"ש בסימן ת"נ ס"ק י"א ועיין מ"א: (ה) **לתשובה**. קטן שגנב או שמזיק ראוי לב"ד להכותו שלא ירגיל בה אבל אין צריך לשלם אם אין הגניבה בעין ב"ח ועיין ט"ז ובספר חסידים סימן תרצ"ב:

סימן שדמ - דין ההולך במדבר בשבת

סעיפים

ב'

ובו

א ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקדוש והבדלה. ואם יש לו ממה להתפרנס, אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפלו ביום שמקדש בו, **(א)** כדי פרנסתו מצמצמת. ומתיר לילך בו בכל יום, **(ב)** אפלו ביום שמקדש בו.

באר היטב (א) כדי פרנסתו. ואם יש לו לחם אסור לבשל דאין כאן פקוח נפש. ט"ז: **(ב) אפי'.** אבל שאר איסור דרבנן אסור לו לעשות ועיין מ"א ועיין במהר"ם גלאנט"י בספר קרבן חגיגה סי' ל"ח:

ב הנה יודע מנין יום שיצא בו, כגון שידע שהיום יום רביעי או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא, מתיר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו, דבנדאי לא יצא בשבת; וכן ביום ט"ו, וביום כ"ב, וכן לעולם.

סימן שמה - דין ארבע רשיות בשבת

סעיפים

י"ט

ובו

א אַרְבַּע רְשִׁיּוֹת לְשַׁבָּת; רְשׁוֹת הַיְחִיד וּרְשׁוֹת הָרַבִּים,

וּפְרָמְלִית (פיי רד: מל לא לח ולא יבש אלא בינוני הקא נמי לא רשות היחיד לפי שאין לו מחצות, ולא רשות הרבים שאינו דומה לדגלי מדבר דלאו להלויכא דרבים עבדא, רש"י) ומקום פטור.

ב אֵיזָה רְשׁוֹת הַיְחִיד, מְקוֹם הַמְּקוֹף מְחֻצּוֹת גְּבוּהוֹת

עֲשָׂרָה טַפָּחִים וַיֵּשׁ בּוֹ (א) ד' טַפָּחִים עַל ד' טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר, וְכֵן חָרִיץ עֶמֶק עֲשָׂרָה וְרַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְכֵן תֵּל גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וְרַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. **הגה:** יש אומרים דבעינן באלו ארבעה על ארבעה הן ואלקסונן, וכמו שיתבאר לקמן סי' שמ"ט (הגהות אשרי פ"ק דשבת ותוסי עירובין דף נ"א).

באר היטב (א) ארבעה. צ"ע אי עובי המחיצות נמדדים עם החלל לד"ט ט"ז ע"ש. ועיין סי"ט משי"ש בשם הבי"ח והיד אהרן כתב בפשיטות דעובי המחיצות מצטרפות לשיעור ד' על ד' ע"ש (ובספר אבן העוזר העלה דחלל שבין שני המחיצות צריך להיות ד' טפחים והשיג על הבי"ח וט"ז ע"ש):

ג כְּתָלִים הַמְּקִיפִים רְשׁוֹת הַיְחִיד, עַל גְּבִיְהֶם רְשׁוֹת הַיְחִיד אֶפְלוּ אֵינָם רְחֻבִים ד'.

ד (ב) חוֹרִים שֶׁבְּכֶתֶלֵי רְשׁוֹת הַיְחִיד שֶׁכְּלָפֵי רְשׁוֹת הַיְחִיד,

הֵם רְשׁוֹת הַיְחִיד. **הגה:** ואם הם כְּלָפֵי חוּץ וְאֵינָם עוֹבְרִים כְּלָפֵי פְּנִים, נְדוּנִים לְפִי גְּבֻהוֹן וְרַחְבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר ס"י ז'ה סעיף י"ג (בית יוסף בשם הרשב"א והמגיד).

באר היטב (ב) חורים. אפי' הם למטה מיו"ד. מ"א ע"ש:

ה אָוִיר רְשׁוֹת הַיְחִיד הוּא רְשׁוֹת הַיְחִיד עַד (ג) לָרְקִיעַ.

באר היטב (ג) לרקיע. ואם נעץ קנה ברה"י ע"ג הוי רה"י. מ"א :

ד אָפְלוּ כְּלֵי כָּגוֹן תֵּבָה אוּ מְגֵדָל אוּ כְּנֹרֶת, אִם יֵשׁ בּוֹ לְרִבְעַ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְהוּא גְבוּהַ עֲשָׂרָה, הָיִי רְשׁוֹת הַיְחִיד.

באר היטב (ד) אפילו כלי. וכלי שאין גבוה יי' העומד בר"ה אין לו דין כרמלית אלא הוי כמו ר"ה דאין כרמלית בכלים רש"י בשבת דף ח' ועי' סי' שני"ה ס"ב. אבל בכלי המחובר לקרקע הוי כרמלית. תוספות דף י"א :

ה אֵיזָה רְשׁוֹת הַרְבֵּים, (ה) רְחוּבוֹת וְשׁוֹקִים הַרְחָבִים ט"ז אָמָה וְאֵינָם מְקָרִים וְאֵין לָהֶם חוּמָה, וְאָפְלוּ יֵשׁ לָהֶם חוּמָה אִם הֵם (ו) מְפֻלְשִׁים מְשַׁעַר לְשַׁעַר וְאֵין דְּלֹתוֹתָיו (ז) נְעוּלוֹת בְּלִילָה (טור) הָיִי רְשׁוֹת הַרְבֵּים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁכָל שְׂאֵין (ח) שְׂנֵשִׁים רְבוּא עוֹבְרִים בּוֹ בְּכָל יוֹם אֵינּוּ רְשׁוֹת הַרְבֵּים.

באר היטב (ה) רחובות. דרכים שעוברים מעיר לעיר הוי ר"ה. מ"א : (ו) מפולשים. פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוין משער לשער כל דין ר"ה ויש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים. מהריב"ל מ"א עיין סימן שצ"ב : (ז) נעולות. נראה דאם דלת אחד נעול מבטל גם כן ר"ה כיון דלא הוה מפולש ט"ז. כתב בתשובת חכם צבי סי' ל"ז וז"ל מצאתי להרשב"א בספר עבודת הקודש חידוש גדול דפלטיא אפי' דלתות המדינה ננעלת בלילה תורת ר"ה עליה נראה דעתו דדוקא במבואות המפולשין שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו הוא

דמהני ננעלת בלילה ולא בפלטיא שיד כל אדם שוה בו דאפי נעילת דלת לא מהני ותמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה עכ"ל ע"ש ועיין יד אהרן: (ח) ששים. מ"ב סימן צ"ב ורש"ל בביצה סי' ח' פסקו לחומרא אך דעת רוב פוסקים להקל וכ"פ בש"ע סימן ש"ג סי"ח וכ"כ רמ"א בסי' שמ"ו סי"ג שכל רשויות שלנו כרמלית הם משמע כדיעה אחרונה ובפי העולם מורגל עכשיו שאין לנו ר"ה והוא כדעת הי"א והם רבים וע"כ המחמיר יחמיר לעצמו ואין בידו למחות למה שנוהגין עכשיו כאותן הרבים שמקילין. ט"ז מ"א:

ח מְבוֹאוֹת הַרְחָבִים ט"ז אָמָה וּמִתְקַצְרִים בְּקֶצֶתוֹן וְאִין בָּהֶם ט"ז אָמָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאֵם אֶרְכּוֹן לְאֶרְדּוֹ רְשׁוֹת הַרְבֵּים הֵרִי הֵם רְשׁוֹת הַרְבֵּים.

ט מְבוֹאוֹת הַרְחָבִים (ט) י"ג אַמּוֹת וּשְׁלִישׁ וּשְׁנַי רְאִישֵׁיהֶם מְפֻלְשִׁים לְרְשׁוֹת הַרְבֵּים שֶׁהוּא רָחֵב ט"ז, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא רְשׁוֹת הַרְבֵּים.

באר היטב (ט) י"ג. כמו שמצינו בפסי בראות עיין ט"ז:

י כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בְּרְשׁוֹת הַרְבֵּים אִם אֵינוֹ גְבוּהַ שְׁלֶשָׁה טַפְחִים, אֶפְלוּ הֵם קוֹצִים אוֹ צוּאָה שְׁאִין רְבִים דּוֹרְסִין עֲלֵיהֶם, חֲשׁוּבִים כְּקֶרְקַע וְהוּי רְשׁוֹת הַרְבֵּים; וְאִם הוּא גְבוּהַ שְׁלֶשׁ, וּמִשְׁלֶשׁ עַד תְּשַׁעָּה וְלֹא תְשַׁעָּה בְּכֻלּוֹ אִם הוּא רָחֵב אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, הוּי כְרַמְלִית; וְאִם אֵינוֹ רָחֵב אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, הוּי מְקוּם פְּטוּר; וְאִם הוּא גְבוּהַ ט' טַפְחִים מְצַמְצָמִים (י) וְרְבִים מְכַתְּפִים עָלָיו, הוּי רְשׁוֹת הַרְבֵּים אֶפְלוּ אֵינוֹ רָחֵב אַרְבַּעָה; וְיֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר דֶּהוּא

הדין לגבוהה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים אפלו אינו רחב ארבעה; ומעשרה ולמעלה, אם הוא רחב ארבעה הוי רשות היחיד; ואם לאו, הוי מקום פטור אפלו אם יש בו מקום כדי לחק להשלימו לארבעה.

באר היטב (י) ורבים. אבל כשאין מכתפים עליו אע"ג דראוי לכתף עליו לא הוי ר"ה. ב"י:

יא גומא ברשות הרבים אם אינה עמקה שלש הוי רשות הרבים. משלש עד עשרה, אם רחבה ארבעה הוי פרמלית; ואם לאו, הוי מקום פטור; ואם היא עמקה עשרה, הוי (יא) רשות היחיד והוא שתהא רחבה ארבעה.

באר היטב (יא) רה"י. ואפ"י היא מליאה מים וה"ה דברים שאדם מסתכל ורואה בתוכו ונראין המחיצות אבל מליאה פירות אינן רה"י דאין המחיצות ניכרות ואפ"י דעתו לפנותן ורשב"א כתב דוקא במליאות טבל שאין יכול לטלטלן מ"מ וע"י סי' שע"ב סי"ו וע"י ססי' שניו דדוקא בור הוי רה"י אבל ים הוי כרמלית כמ"ש סי"ד.

יב רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה, אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור.

יג חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים, אם הם

גְבוּהִים לְמַעַל מִשְׁלֵשָׁה, אֵינָם כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֲלָא נְדוּנִים לְפִי מִדּוֹתֵיהֶם.

יד אֵיזוֹ הִיא כְּרַמְלִית, מְקוֹם שְׂאִין הַלּוּד לְרַבִּים כְּגוֹן יָם וּבְקָעָה וְאַצְטוֹנִית וְאַצְטָבָא (פְּרוּשׁ אֲצְטוֹנִית מְקוֹם שְׁלַפְנֵי הַחֲנוּיּוֹת שְׂיוֹשְׁבִים שֶׁם הַסּוֹחָרִים, וְאַצְטָבָא הוּא מְקוֹם שְׂמִנִּיחִין עָלָיו פְּרַקְמִטָא) **(יב)** שְׁלַפְנֵי הָעֲמוּדִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְהִיא רְחֵבָה אַרְבָּעָה וְגִבּוֹהַ מִשְׁלֵשָׁה וְעַד עֶשְׂרֵה, וְקָרוֹן זְוִית הַסְּמוּכָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים כְּגוֹן מְבוֹאוֹת שְׂיֵשׁ לְהֵן שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת וְאֵין לָהֶם לְחִי אִו קוֹרָה בְּרַבִּיעִית (טוֹר), וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים שְׁהִיא מְקָרָה, וְתַל שְׂיֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע וְאֵינוֹ גְבוּהַ עֶשְׂרֵה, וְכֵן חָרִיץ שְׁהוּא אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְאֵינוֹ עֶמֶק עֶשְׂרֵה.

באר היטב (יב) שלפני. אבל בין העמודים אפי' אין רחבים י"ג ושליש כיון שרבים בוקעים בהן הם טפלים לר"ה משא"כ במבוי שכתב בס"ט. מ"א ע"ש:

טו בֵּית שְׂאִין תּוֹכּוֹ עֶשְׂרֵה, וְקָרוֹיֹ מִשְׁלִימוֹ לְעֶשְׂרֵה, יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, תּוֹכּוֹ כְּרַמְלִית וְעַל גְּבוֹ רִשּׁוֹת הַיְחִיד. וְאִם חוֹקֵק בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, אֲפֹלוּ בְּאַמְצַע **(יג)** רְחוֹק מִן הַכְּתָלִים, נַעֲשֶׂה כָּלוּ רִשּׁוֹת הַיְחִיד.

באר היטב (יג) רחוק. עיין מ"א שהעלה דאם אין גבוה יו"ד עם הקירווי בעינן שיהא החקק סמוך לכותל פחות מגי טפחים ע"ש:

טז גַּג הַבּוֹלֵט עַל מַחְצוֹת הַבַּיִת בְּעֵנָן שְׂאִין מַחְצוֹת

הַבַּיִת נִכְרוֹת לְעוֹמֵד עַל הַגֵּג, הָיָה כְּרַמְלִית וְאַפְלוֹ הוּא
גְבוּהָ וְרָחֵב הַרְבֵּה; וְאִם חֲלוֹן פְּתוּחַ לוֹ מִן הַבַּיִת הָיָה
כְּרִשׁוֹת הִיחִיד. וְכֵן זִיזִין הַבּוֹלְטִים מִן הַכֶּתֶל וַיֵּשׁ בָּהֶם
ד' עַל ד', הָיָה כְּרַמְלִית אֲלָא אִם כֵּן חֲלוֹן הַבַּיִת פְּתוּחַ
לָהֶם.

יז חֲרֵי כְּרַמְלִית אֵינָם כְּכַרְמְלִית, אֲלָא הֵם נִדְוָנִים לְפִי
גְבוּהֵם וְרָחֲבָם.

יח גִּדְרַ כְּרַמְלִית שְׁלֵא יְהֵא פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה
וְאֵינָה תּוֹפֶסֶת אֲלָא עַד עֲשָׂרָה, וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה הָיָה
מְקוֹם פְּטוֹר, וַיִּמָּיִם וַיִּנְחָלִים מִמֵּיָא מִשְׁחִינָן הַלְכָּד הַנוֹטֵל
מֵהֶם מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם עַד עֲשָׂרָה בְּאַוִיר, הָיָה כְּרַמְלִית;
לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה בְּאַוִיר, הָיָה מְקוֹם פְּטוֹר. **הגה:** בּוֹר הָעוֹמֵד
בְּכַרְמְלִית אֲפְלוֹ עֵמֶק מֵאַה אִמָּה הָיָה כְּרַמְלִית, אֲלָא אִם כֵּן הוּא רָחֵב אַרְבָּעָה
עַל אַרְבָּעָה, דָּאִין מְקוֹם פְּטוֹר בְּכַרְמְלִית, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּסִמּוּךְ.

יט מְקוֹם פְּטוֹר הוּא מְקוֹם שְׂאִין בּוֹ (יז) ד' עַל ד', וְגְבוּהָ
מִשְׁלֶשָׁה וְלִמְעַלָּה עַד לָרְקִיעַ; אִזְ חֲרִיץ שְׂאִין בּוֹ ד' עַל ד'
וְעֵמֶק יוֹתֵר מִשְׁלֶשָׁה. וְכֵן הַמְּחֻצוֹת הַגְּבוּהוֹת מִשְׁלֶשָׁה
וְלִמְעַלָּה (טו) וְאִין בֵּינֵיהֶם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. **הגה:** וְכֵל
זֶה דְּנֻקָּא בְּעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אֲבָל בְּכַרְמְלִית אִמְרִינָן: מִצָּא מִין אֶת מִינוֹ
וְנִעוֹר, וְדִינוֹ כְּכַרְמְלִית (ר"ן פֶּרֶק בִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין וְהַגְּהוֹת מְרֻדְכֵי פֶּרֶק ט"ו דְּשִׁבְתַּת וְטוֹר
וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַמְבַּ"ם). וַיֵּשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים דָּאִין חֲלוּק בֵּין רִשׁוֹת הַרְבִּים
לְכַרְמְלִית (רש"י וּמ"מ פ"ד בְּשֵׁם רַשְׁבַּ"א), אֲבָל אִם עוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הִיחִיד לְכֻלֵּי
עֲלָמָא דִּינוֹ כְּרִשׁוֹת הִיחִיד (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (יד) ארבע רוחב. אפי' הוא ארוך אלף אמה. ב"י: (טו) ואין ביניהם. משמע דאין עובי המחיצות מצטרף לד' ב"ח. ועיין ס"ק א' משי"ש:

סימן שמו - דיני עירובין מן התורה

סעיפים

ג'

ובו

א מן התורה אינו חייב אלא במוציא, ומכניס, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד; וחכמים אסרו מכרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים, או מהם לכרמלית; אבל מקום פטור, מתר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ומהם לתוכו. אבל העומד ברשות היחיד ומוציא, או מכניס או מושיט וזורק, לרשות הרבים דרך מקום פטור או איפקא, חייב. וכן לא יעמד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתננו למי שעומד ברשות היחיד, או איפקא. ולהחליף דרך מקום פטור ברשות דרבנן, יש אוסרים ויש מתירים וע"ל סימן שע"ב סעיף ו'.

ב מן התורה אין חייב אלא במעביר ד' אמות ברשות הרבים; וחכמים אסרו להעביר ארבע אמות בכרמלית.

וְיָס וּבִקְעָה, תִּירֵי גִוְיֵי כְּרַמְלִית נִינְהוּ וּמִתָּר לְטַלְטַל מְזוֹ
לְזוֹ תוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת.

ג (א) קרפף (פ"י מקום שמקוף מחצות בלא קרוי כמו חצר) **יותר מבית**
סאתים שלא הקוף לדירה אסרו חכמים לטלטל בו אלא
תוך ארבע אמות, ומתן להוציא ממנו לכרמלית אחר,
כגון בקעה העוברת לפניו. **הגה: (ב)** ולכן מתן לקח מפתח
מכרמלית שלפני גנה לפתח ולנעל ולהחזיר המפתח אליו (טור), ובלבד שלא
יהא ביניהם אסקפה שהיא רשות היחיד, כגון שהיא גבוהה עשרה ורחבה
ארבעה, או שיש לה **(ג)** שני מחצות מן הצדדין שהם רחבים ארבע ומשקוף
עליה רחבה ארבע, דאז הוי **(ד)** רשות היחיד אף על פי שאינה גבוהה עשרה.
מיהו אסור להכניס מאסקפה לרשות היחיד או איפכא, דחיישינן שמא לא
יהיה התקרה ארבע, ואז אם אין האסקפה גבוהה שלש יש לה הדין **(ה)**
שלפניה; ואפלו אם גבוהה שלש, מאחר שכל רשיות שלנו הם כרמלית אמרינן
מצא מין את מינו ונעור, כמו שנתבאר סימן שמ"ה. וכן אם התקרה רחבה
הרבה ואין לה מחצות מן הצדדים, דינה כרשות שלפניה. וכן **(ו)** בגגין שלנו
הבולטין לפני הבתים, דינם **(ז)** כרשות שלפניהם (הגהות מרדכי פ"ק דשבת).

באר היטב (א) קרפף. מדאורייתא הוא רה"י גמור. אלא שהתירו לטלטל
ממנו לכרמלית שאם נאסר יאמרו שהוא רה"י גמור ויבואו לטלטל בתוכו
בכולו ומתוך זה יבואו שאר אנשים לטלטל ברה"י כי דומה זה לרה"י. ט"ז ע"ש:
(ב) ולכן מותר. פ"י דאע"פ שהגינה הוא רה"י מן התורה לא אסרו הטלטול
ממנו לכרמלית וזהו ממש הדין הנזכר לפני זה: **(ג) ב' מחיצות.** ובשלישי
אמרינן פי תקרה יורד וסותם. עמ"א: **(ד) רה"י.** פ"י ואסור להכניס לשם מן
הכרמלית שלפניה וא"כ היה ראוי להתיר להכניס מאסקופה זו לרה"י אלא
דמ"מ אסור שמא לא יהיה רחב ד' ויהיה כרמלית אף שאין רחב ד' כיון שיש
לפניה כרמלית מצא מין וכו': **(ה) שלפניה.** כתב הט"ז ראיתי רבים נכשלים
באותן מקומות שאסור הטלטול מחמת שאין שם עירוב ופתח בית הכנסת
הוא לצד הרחוב ואין שום חדר לפני הפתח והעכו"ם מביא המפתח יש לזהר
שלא יקח השמש המפתח מידו עד שיהיה עם העכו"ם תחת משקוף שעל הפתח
דשמא יש שם בתקרה ד' והוי רה"י ומטלטל מכרמלית שלפני בית הכנסת
לתוך רה"י ע"כ יקח המפתח ממנו תחת המשקוף ואח"כ יפתח המנעול ולא

יפתח הפתח עד שיסיר המפתח ואח"כ יפתח הפתח דשמא אין בתקרה שחוץ לפתח ד' נמצא ששם הוא כרמלית והוא מכניס מן כרמלית לרה"י ע"כ יסיר תחלה המפתח ויתנהו לעכו"ם או יטמינהו בפתח בתחתיתו או מצידו. ובית שפתחו פתוח לכרמלית צריך ליזהר שלא יטלטל מן הבית ולחוץ רק עד שיעור שהפתח שוקף שם ותנו לא. דשמא אין בחלק החיצון ד' והוי כרמלית ומטלטל מרה"י לכרמלית וראוי לאותו קהל שיעשו לפני הפתח איזה חדר שהוא רה"י ויביא העכו"ם המפתח לשם ושוב אין חשש. ומשמע במרדכי שיש היתר להביא ע"י תינוק המפתח כמו על ידי עכו"ם כיון דאין לנו ר"ה אלא כרמלית שהיא מדרבנן עכ"ל: (ו) **וכן בגגין**. בכאן מבואר הספק שמסתפקין בו הרבה בענין הבית שיש לפניו לצד הרחוב גג בולט לרחוב ובנוי תחתיו בנסרים שקורין בל"א פירליב"ן מה דינם אם יכול לטלטל שם מן הבית והרבה טועים לומר פי תקרה דלשם וצד הבולט לרחוב יורד וסותם והוה כאילו בנוי עד למטה בארץ ומכאן משמע להדיא דדין שתחת הגג כרשות שלפניהם ט"ז ועיין בט"ז ס"ס שס"ה ס"ק ו' שכתב שם בשם מהרי"ל דאם יש לה בבליטה שלפני הבית ג' מחיצות ורביעית פי תקרה שרחבה ד' דטוב להחמיר אפי' בזה ע"ש וצ"ה לא מהני בפירליב"ן דלא מהני אא"כ עומד מרובה על הפרוץ כמ"ש סי' שס"ב: (ז) **כרשות**. מנהג הנשים שעומדים תחת משקוף החלל של פתח להצניע המפתח תחת הפתח אף שהדלת נעול המשקוף הוא כלחוץ אף שאין מורין כן מ"מ אין צריך למחות עשית מ"ע קי"ב:

סימן שמז - על איזה הוצאה חייב מן

התורה

אָמַד

סָעִיף

ובו

א מן התורה אינו חייב אלא כְּשֶׁעוֹקֵר חֶפֶץ מִרְשׁוֹת הַיְחִיד וּמִנִּיחוֹ בְּרְשׁוֹת הָרֵבִים, או אִיפְכָא, אָבֵל פָּשַׁט יָדוֹ לְפָנָיו, וְחֶפֶץ בְּיָדוֹ, וּנְטָלוֹ חֲבֵרוֹ הָעוֹמֵד בְּפָנָיו, או שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ (א) לְחוּץ וְחֶפֶץ בְּיָדוֹ וּנְטָלוֹ חֲבֵרוֹ הָעוֹמֵד בְּחוּץ, שְׁאֵה

עָקַר וְזָה הַנִּיחַ, שְׁנִיחָם פְּטוּרִים אָבֵל אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן (ב)
מִדְרַבָּנָן. וְאִם פָּשַׁט יָדוֹ לְפָנָיִם וְחִפֵּץ בְּיָדוֹ וְהִנִּיחוֹ לְתוֹךְ
(ג) יָד תְּחַבְּרוּ הָעוֹמֵד בְּפָנָיִם, אוֹ שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ לְפָנָיִם וְנָטַל
חִפֵּץ מִתּוֹךְ יָד תְּחַבְּרוּ הָעוֹמֵד בְּפָנָיִם וְהוֹצִיאוֹ לְחוּץ,
שֶׁנִּמְצָא שֶׁהָעוֹמֵד בְּחוּץ לְבִדּוֹ עָקַר וְהִנִּיחַ, הוּא תָּיֵב
וְתִחְבְּרוּ פְּטוּר אָבֵל (ד) אָסוּר, וְאֶפְלוּ אִם הָעוֹמֵד בְּחוּץ הוּא
עֲכוּוֹ"ם, אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹתְנָנוּ עַל מְנַת לְהוֹצִיא. וְהוּא
הַדִּין לְהוֹצִיא יָדוֹ לְחוּץ וְהִנִּיחוֹ (ה) בְּיַד תְּחַבְּרוּ הָעוֹמֵד
בְּחוּץ, אוֹ שֶׁנָּטַל מִיַּד תְּחַבְּרוּ הָעוֹמֵד בְּחוּץ, וְהִכְנִיס בְּפָנָיִם,
שֶׁהָעוֹמֵד בְּפָנָיִם תָּיֵב שֶׁהוּא עָקַר, וְהָעוֹמֵד בְּחוּץ פְּטוּר
אָבֵל אָסוּר.

באר היטב (א) לחוץ. ואם היתה ידו למטה מג' הוה כאילו הניחם בארץ וי"א
דידו בתר גופו גריר עיין במ"מ פרק י"ג: (ב) **מדרבנן.** אבל מכרמלית לר"ה
מותר דלא גזרינן גזירה לגזירה עבודת הגרשוני סי' קי"ד והיד אהרן חולק עליו
ע"ש ועיין מ"ש בסי' רס"ו ס"ז: (ג) **יד חבירו.** דידו של אדם חשובה כד' על
ד': (ד) **אסור.** לא משום איסור שבת אלא שמכשיל את חבירו וגורם לו
להוציא חפץ ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול. ואם הוא מונח באופן
שאם אפי' לא היה בידו היה יכול ליטלו לא עבר אלפני עור ומ"מ איסורא
דרבנן איכא דאפי' קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא
יסייע לו הרא"ש. ונ"ל דלעכו"ם ליכא איסור לסייע במידי דאסור לו כמו אבר
מן החי אם לא דקאי בענין שאינו יכול ליטלו וכן איתא בהדיא בע"ז דף ו' ו'
וכ"כ התוספות שם דאסור להושיט למומרים דבר איסור ואסור להשאיל
לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות מלאכה בשבת אם לא שיש לתלות
שיעשה בה מלאכת היתר ודוקא בדבר המצוי אבל בדבר שאינו מצוי אסור
אם לא מפני דרכי שלום עיין בגיטין דף ס"א וב"ע"ז דף נ"ה משמע ברש"י
דאפי' בעכו"ם אסור לסייע בדבר שנצטווה ע"ש ועיין בי"ד סימן קנ"א ס"א
ובש"ך שם. דרך ארץ לומר לאדם שעוסק במלאכה תצליח במלאכתך שבת דף
פ"ט ואפי' לעכו"ם אבל מי שעוסק במלאכת איסור אסור לומר לו כך. גיטין
ספ"ה: (ה) **חבירו.** ואם יד חבירו למעלה מיו"ד פטור דמקום פטור הוא ויש
חולקין. מגיד משנה. הזורק ונעקר חבירו ממקומו וקבלו פטורין ואם רץ הוא
עצמו וקבלו ה"ז ספק אם חייב שאין ההנחה גמורה עד שינוח במקום שהיה
לנוח בשעת עקירה. הזורק מר"ה לר"ה ורה"י באמצע או מרה"י לרשות

היחיד ור"ה באמצע פטור ואם הלך החפץ ב' אמות בר"ה זה ובי אמות בר"ה זה חייב. פשט ידו לפניו ונטל מים מעל גומא חייב שהמים כגוף אחד הם ואם נטל פירות או שמן מעל גבי המים פטור שהרי לא עקר מעל גבי מקום ד' שלא נחו על הארץ וכתב רמ"א כששולחים עכו"ם להביא שכר מחוץ לעירוב שיקח העכו"ם הכלי מעל השלחן ולא יתן הישראל שלא יעשה עקירה ועיין מ"א בסימן ש"ז סי"ד ס"ק כ' משי"ש:

סימן שמח - דין המושיט מרשות לרשות

אָחַד סְעִיף וְבוּ
א הָיָה עוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְהוֹצִיא יָדוֹ מִלְּאָה פְּרוֹת לְרִשׁוֹת הָרַבִּים בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה, בְּשׁוֹגֵג, מִתֵּר לְהַחֲזִירָה לְאוֹתוֹ חֶצֶר וְאִסוּר לְהוֹשִׁיטָה לְחֶצֶר אַחֵר; וְאִם בְּמִזִּיד, אִסוּר אֲפֹלוֹ לְהַחֲזִירָה לְאוֹתוֹ חֶצֶר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּהֵינִי מְלִי כְּשֶׁהוֹצִיא מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל אִם הוֹצִיָּאָה מִשְׁחֲשֻׁכָּה מִתֵּר לְהַחֲזִירָה שְׁמָא יִשְׁלִיכֶם מִיָּדוֹ וַיֵּבֵא לְיָדֵי (א) חַיִּיב חֲטָאת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהוֹצִיָּאָה לְרִשׁוֹת הָרַבִּים, אֲבָל אִם הוֹצִיָּאָה לְכַרְמְלִית בְּכָל גֹּוְנָא מִתֵּר לְהַחֲזִירָה.

באר היטב (א) חיוב. כלומר איסור חטאת דחייב ליכא אלא אם כן תחלתו וסופו שגגה. המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך היה קנה בידו והגביה הקצה הא' והקצה השני מונח בארץ וחזר והגביה הקצה השני אפי' כל היום כולו פטור שהרי לא עקר החפץ כולו מן הארץ ואם משך החפץ וגררו על הארץ מתחלת ד' אמות לסוף

סימן שמט - דין ארבע אמות ברשות הרבים

ובו

ה'

סעיפים

א כל אדם יש לו (א) ארבע אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל בהם. ומודדים לו (ב) באמה שלו, ואם אמתו (ג) קטנה נותנים לו ארבע אמות בינונית של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים וע"ל סי' שצ"ו.

באר היטב (א) ד"א. מצומצמות גופו ג' אמות ואמה כדי לפשוט בה ידיו ורגליו עב"י: (ב) באמה שלו. היינו הזרוע: (ג) קטנה. והוא גדול נמצא שלא יספיקו לו ד"א:

ב ארבע אמות שאמרו, הן ואלכסון שנמצא שהם חמשה אמות ושלשה חמשים. ויש מי שאומר שמארבע אמות עד חמשה ושלשה חמשים פטור אבל אסור.

ג מתר לו לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים ולתנו (ד) לחברו שאצלו בתוך ארבע אמותיו וחברו לחברו

שְׁאֲצָלוּ, אֶף עַל פִּי שְׁהַחֲפֹץ הוֹלֵךְ כְּמָה מִיָּלִין בְּרִשׁוֹת
הַרְבֵּים, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יוֹצִיאָנוּ חוּץ (ה) מִתַּחֲוֹם שְׁלוֹ; וַיֵּשׁ
מִי שְׁאוּסָר וְעֵינָיו לְעֵיל סִי שִׁיא סְעִיף מִי"ב.

באר היטב (ד) לחבירו. והיינו דוקא בתוך ר"ה או בתוך רה"י או בתוך
כרמלית אבל להוציא מכרמלית לרה"י או מרה"י לכרמלית ודאי אסור. יד
אהרן וכ"כ הט"ז וז"ל פשוט שזה אינו מועיל אלא לענין טלטול חוץ לד' אמות
בר"ה או בכרמלית אבל להוציא מרה"י לכרמלית ודאי אסור וע"כ קראתי
תגר על מה שראיתי באיזה קהלות בשבת שנותנין ספר תורה לבית הכנסת
והולכין דרך הרחוב שהוא עכ"פ כרמלית ונושאת על ידי הושטה מאחד
לחבירו בפחות מד' אמות ועושים איסור במה שמוציאין אותה מן הבית לרחוב
דלזה לא מהני הושטה וע"י עכו"ם ודאי אסור להוציאה מן הבית וה"ל מצוה
הבאה בעבירה לפי דעתי וכשנושאת בשבת תינוק לימול יש להתיר שיוציא
עכו"ם התינוק מן הבית דלא להוציא מרה"י לכרמלית ואחר כך יטלטלוהו
ישראל בפחות פחות מד"א וכן כשיכניסוהו לבית הכנסת צריך שיכניסו
עכו"ם דהוה מכניס מכרמלית לרה"י כל זה נראה ברור וה' יכפר בעד השוגגים
לזה עכ"ל. והמ"א בסימן של"א ס"ק ה' כתב ופשוט דאסור להביא התינוק
לבה"כ דרך חצר שאינה מעורבת אפי' ע"י עכו"ם דהא יכולין למול בביתו.
ואח"כ כתב דכיון דיש מקילין אפי' במלאכה דאורייתא במילה יש לסמוך
עליהו. ע"ש ועיין מה שכתוב בסימן רע"ו ס"ז (ובס' אבן העוזר העלה תקנה
גם לזה דאותן שעומדים בחוץ יושיטו ידיהם לתוך הבית וחבירתה שתוך
הבית מניחה התינוק לתוך הידים ואחר כך נוטלת בידים לחוץ ואז הוי זה
עוקר וזה מניח דברה"ר פטור אבל אסור וא"כ בכרמלית לא גזרו כו' ע"ש
באריכות בס' מגיני ארץ ד' פרופס): (ה) **מתחום שלו.** ובחפצי הפקר שרי עיין
סי' ת"א:

ד הִיוּ שְׁנַיִם, מְקַצֵּת אֲמוּתָיו שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ אֲמוּתָיו שֶׁל
זֶה, כְּגוֹן שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם ו' אֲמוֹת, מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בְּאֶמְצַע
וּבְלִבָּד שְׁלֹא יוֹצִיא כָּל אֶחָד מִתוֹךְ שְׁלוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חֵבְרוֹ.
הִיוּ שְׁלֹשָׁה וְהֶאֱמַצְעֵי מְבָלַע בֵּינֵיהֶם, כְּגוֹן שְׁבִין שְׁנַיִם
הַחִיצוֹנִים שְׁמֹנֶה אֲמוֹת, הֶאֱמַצְעֵי מִתֵּר עִם כָּל אֶחָד

מהחצוננים במה שארבע אמותיו מבלעים בתוך שלו, ושנים החצוננים אסורים זה עם זה.

ה אסור **(ו)** להוליד חפץ פחות פחות מארבע אמות ואפלו בין השמשות ואפלו בכרמלית.

באר היטב (ו) להוליד. ואם עמד תוך ד"א לתקן משאוי הוי כמהלך וחייב אא"כ עמד לפוש מ"א. ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סימן ק"ד מה שתמה בזה ועיין יד אהרן סימן שמ"ז בהגהת הטור:

סימן שנ - דין המוציא ראשו ורבו מרשות לרשות

סעיפים

ג

ובו

א עומד אדם ברשות היחיד ומוציא ידו לרשות הרבים ומטלטל שם חפצים שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שנוטלן מכאן ומניחן כאן, ובלבד שלא **(א)** יעבירם ארבע אמות; ולא חיישינן שמה יביאם אליו, כיון שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שם הלכך מתר לעמד, ברשות הרבים לטל מפתח ברשות היחיד ולפתח שם, וכן מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל לא יעמד ברשות היחיד ויוציא ראשו לרשות הרבים

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם, או אִיפְכָא, אֶלָּא אִם כֹּן יִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוּ
לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה דְכִיּוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאֵלוֹ הַמִּים
חַיִּישִׁינָן שְׁמָא יְבִיאָם אֵלָיו. אֲבָל מִתָּר לְעַמֵּד בְּרִשׁוֹת
הַיְחִיד או בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְלִשְׁתוֹת בְּכַרְמְלִית, או
אִיפְכָא. וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים דְחִפְצִים הַצָּרִיכִים לוֹ הֵינּוּ כָּלִים
נָאִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם, אֲבָל אִם הֵם כָּלִים שְׁאִינְם נָאִים
מִתָּר לִשְׁתוֹת מֵהֶם אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרַבּוּ
אֶלָּא שֶׁהוֹשִׁיט צְנָאוֹ לְבַד. וּשְׁאָר טְלָטוּלִים, חוּץ
מִשְׁתֵּיהֶ, אֶפְלוּ כָּלִים נָאִים מִתָּר לְטָלְטֵל, שְׁלֹא גָזְרוּ אֶלָּא
בְּכָלִים נָאִים וּבְשׁוֹתֶה בְּהֶם שֶׁהוּא מְקַרְבָּן לְפִיו.

באר היטב (א) יעבירם. ואם העביר חייב. ראב"ד :

ב לֹא יַעֲמֵד אָדָם בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים (ב) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה או יִרְק
בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד או בְּכַרְמְלִית, או אִיפְכָא, אֶפְלוּ אִם
הוֹצִיא פִּיו וְאַמְתּוֹ לְחוּץ.

באר היטב (ב) וישתין. ואם השתין או רק חייב דמחשבתו משוי ליה מקום
וה"ה לזורק בפי הכבשן או בפי כלב. מ"א :

ג רְקוּ שְׁנֵתֵלֶשׁ מִפִּיו וּמוֹכֵן לְזָרְקוֹ, יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁלֹא
יְהַלֵּךְ ד' אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים עַד שְׁיִרְק.

סימן שנא - דין המושיט ידו לצנור

ברשות הרבים לשתות

ובו

סעיף

אחד

א לא יעמד אדם ברשות הרבים ויחבר ידו למזחלה, שהיא צנור ארך מנח לארך הגג, בתוך (א) ג' טפחים סמוך לגג ולקבל המים ממנה שכיון שהוא בתוך ג' סמוך לגג חשוב כגג ואסור, בין אם הוא למעלה מעשרה או למטה מעשרה; אבל מתר לקלט מן האויר אפלו אם ידו תוך ג' למזחלה. היתה מזחלה בולטת (ב) ג' מן הגג, וכן סתם צנור שבולט ג', יכול לחבר ידו אליהם ולקבל המים, וכגון שאין בהן (ג) ד' על ד' והן למטה מעשרה; אבל אם יש בהן ד' על ד', או אפלו אין בהם ד' על ד', והן למעלה (ד) מעשרה, אסור.

באר היטב (א) ג"ט. פ"י המזחילה מונחת סמוך לגג ג' טפחים ואמרינן לבוד ושם גג על זה והוי כמוציא מגג לר"ה אבל מותר לקלוט מן האויר אפילו ידו תוך ג' למזחילה ולא שייך בזה לבוד דהא עכ"פ אינו מוציא מרה"י ממש ואין בחיוב הוצאה אלא במוציא ממש מרה"י ועיין ט"ז: (ב) מן הגג. לא חשיב כגג: (ג) ד' על ד'. דהוי כרמלית: (ד) מעשרה. דגזרינן שמא יהא רחב ד' והוי רה"י ואסור ועיין מ"א:

סימן שנב - הקורא בספר ונתגלגל

מרשות לרשות

ובו

ב'

סעיפים

א הקורא בספר על האסקפה ונתגלגל ראש האחד מהספר מידו, (א) ונשאר ראש השני בידו, גוללו אצלו. אפלו נתגלגל חוץ לדי אמות, ואפלו ברשות הרבים והאסקפה ברשות היחיד, משום בזיון פתבי הקדש התירו. **הגה:** דרבים דרסי על האסקפה. ודוקא פתבי הקדש, אבל בשאר דברים אסור, אפלו לא נפלו אלא לכרמלית. (המגיד פט"ו והרשב"א).

באר היטב (א) ונשאר. ואם לא נשאר אפי' בכרמלית אסור. ב"ח מ"א:

ב הנה קורא בו על הגג ונתגלגל ראשו האחד מידו, עד שלא הגיע (ב) לעשרה טפחים התחתונים הקרובים לארץ, גוללו אצלו; הגיע לעשרה טפחים התחתונים, אם הכתל משפע בענין (ג) שנח עליו, אסור לגללו אצלו; וכדי שלא יעמד בבזיון, הופכו על הפתב. ואם אינו משפע, כל זמן שלא הגיע לארץ גוללו אצלו.

באר היטב (ב) לעשרה. דהוי מקום פטור. אבל הגיע לייט שם הוי ר"ה ויש חשש שמא יפול כולו מידו ויבא לאתויי מר"ה לרה"י: (ג) שנח. דאין חיוב אלא במונח על גבי משהו. ודוקא כשרבים מכתפים עליו הא לאו הכי הוי כרמלית וכיון דאגודו בידו שרי להביאו אצלו לכ"ע ב"ח ועיין במג"א שהעלה דאור כרמלית ואוגדו בידו דאיכא ג' קולות אפי' בשאר דברים שרי ע"ש:

סימן שנג - דיני זיזין ברשות הרבים

ובו

ג'

סעיפים

א שְׁנֵי בְּתִים בְּשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הַרְבֵּים וְהֵם שֶׁל אָדָם אֶחָד, או שֶׁל שְׁנַיִם וְעֶרְבוּ, אִם שְׁנֵיהֶם שְׂוִים מִתֵּר לְזֶרֶק (א) מְזָה לָזָה; וְאִם אֶחָד גְּבוּהַ מִחֻבְרוֹ, (ב) אָסוּר לְזֶרֶק מְזָה לָזָה אֲלָא אִם כֵּן הֵם כְּלֵי חֵרֶס וְכִיּוֹצֵא בָהֶם שְׂאֵם יִפְלוּ יִשְׁבְּרוּ. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּרְשׁוֹת הַרְבֵּים עוֹבְרֵת בֵּינֵיהֶם, אֲבָל אִם הִיְתָה כְּרַמְלִית עוֹבְרֵת בֵּינֵיהֶם מִתֵּר בְּכָל גּוֹנָא.

באר היטב (א) מזה. ודוקא למעלה מיו"ד דהוי מרה"י לרה"י דרך מקום פטור אבל למטה מיו"ד אסור. רמב"ם: (ב) אסור לזרוק. משום גזירה דלמא מיגנדר ונפל ואתא לאתויי ואע"ג דבס"ג כתב רמ"א דבדבר רחב אין איסור בכל הכלים שאני הכא הוא זורק מגבוה לנמוך או להיפך וצריך לאמן ידיו משא"כ התם שהוא מניח. ט"ז:

ב זִיז, דְּהִיָּנוּ דָּף הַבּוֹלֵט מִן הַכֶּתֶל לְרְשׁוֹת הַרְבֵּים, לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרָה וַיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד' וְחִלּוֹן הַבַּיִת פְּתוּחַ לוֹ, מִשְׁתַּמְשִׁין עָלָיו, אִם הָיוּ שְׁנֵי זִיזִים זֶה לְמַטָּה מְזָה וְהֵם שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֶף עַל פִּי שְׁשֵׁנֵיהֶם לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרָה, אִם יֵשׁ בְּזִיז הָעֶלְיוֹן שְׁלִפְנֵי הַחִלּוֹן רַחֵב ד' עַל ד' אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוֹת בְּפָנָי עֲצָמוּ וְהִזִּיז שְׁתַּחֲתָיו רְשׁוֹת אַחֲרָת (ג) וְאוֹסְרִין זֶה עַל זֶה, וְאִם אֵין בְּעֶלְיוֹן ד' וְגַם אֵין בַּתְּחִתּוֹן ד', מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֵׁנֵיהֶם וּבְכָל הַכֶּתֶל עַד עֶשְׂרָה טַפְחִים הַתְּחִתּוֹנִים. הָיָה בַּתְּחִתּוֹן

אַרְבָּעָה וּבְעֵלְיוֹן אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה, אֵינּוּ מְשַׁתְּמֵשׁ בְּעֵלְיוֹן
אֶלָּא כְּנֶגֶד חֲלוֹנוֹ בְּלִבָּד, אֲבָל בְּשָׂאָר הַזֵּיז שְׁבִשְׁנֵי צְדָדֵי
הַחֲלוֹן (ד) אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִפְּנֵי זֶה שֶׁתַּחֲתֵיו שְׁחֲלֵק
רְשׁוֹת לְעֶצְמוֹ.

באר היטב (ג) ואוסרין. אפילו אין בתחתון ד'. מ"א: (ד) אסור. דוקא כלים
ששבתו בתוך הבית עיין ס"י שע"ב ס"ו:

ג כל זיז היוצא על אגויר רשות הרבים שמתר להשתמש
עליו, כשהוא משתמש בו אין נותנין עליו ואין נוטלים
ממנו אלא כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהם שאם יפלו
לרשות הרבים ישברו, אבל שאר כלים, אסורים, שמא
יפלו לרשות הרבים ויביאם. הגה: ודוקא זיז וכיוצא בו, אבל
אם הוא דבר רחב כגג שהמשתמש עומד שם עם הכלי, מתר להשתמש בכל
הכלים (בית יוסף בשם הריטב"א). ואם היה זיז אחד לבדו יוצא על
אגויר כרמלית כל שהוא גבוה י' לעולם מתר בין רחב
בין קצר, ואפלו כלים שאין משתברין, שלא גזרו
בכרמלית.

סימן שנד - דיני בור ואשפה ברשות הרבים

א בור ברשות הרבים וחוליא סביבו, אם (א) עומד בתוך די טפחים לרשות היחיד מתר לזרק לה מלאות ממנו מרשות היחיד אפלו אין החוליא גבוה עשרה; ואם הוא (ב) רחוק די מרשות היחיד אין ממלאים ממנו אלא אם כן תהא החוליא גבוה עשרה.

באר היטב (א) עומד. פי' הבור עצמה והוא המקום הפנוי שבין הבאר לכותל מקום פטור דפחות מארבע לא דרסי ליה רבים כלל. ט"ז: (ב) רחוק. פי' הבור עצמה דהשתא לא הוה מקום פטור אלא או רשות הרבים או כרמלית בקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ע"כ צריך שתהיה החוליא של הבור גבוה יו"ד ממילא הדלי ששואב בו הוא למעלה מיו"ד ושם לא הוה רשות הרבים והוא ממלא מרה"י לרשות היחיד דרך מקום פטור שכל שלמעלה מי' ברה"י הוה מקום פטור מה שאין כן אם החוליא פחות מי' הולך הדלי דרך ר"ה ומטלטל מרה"י לרה"י דרך מקום ר"ה ועיין ט"ז:

ב אשפה ברשות הרבים שגבהה עשרה ורחבה ארבעה, אם היא של רבים מתר לזרק לה מרשות היחיד הקרוב לה. **הגה:** ולא חיישינן שפא יתגלגל מן האשפה לרשות הרבים ואתי לאתויי, דאין דרך לזרק לאשפה אלא דברים מאוסים (המגיד פי' ט"ו בשם הרשב"א). ואם היא של יחיד, אסור, משום דייחיד עשוי לפנות אשפה שלו ויבואו לשפך שם כדרך ונמצאו שופכים ברשות הרבים.

סימן שנה - דיני גזוזטרא ובית הכסא

סעיפים

ה'

ובו

א (א) גזוזטרא (פרוש דף או בנין בולט מתוך הבתים חוצה) שְׁהִיא לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם, וְחִלּוֹן (ב) פְּתוּחַ לָהּ מִן הַבַּיִת, אִין מְמַלְאִין מִמֶּנָּה אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה לָהּ (ג) מְחֻצָּה כָּל סְבִיבָה; או יַעֲשֶׂה הַמְּחַצֵּה סְבִיב הַנֶּקֶב שְׂדוּלִים דֶּרֶךְ שָׁם וְהוּא שְׂיֵהָא בּוּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְאִין חֲלוּק בֵּין אִם יַעֲשֶׂנָּה לְמַטָּה מְחַבֶּרֶת לָהּ בֵּין אִם יַעֲשֶׂנָּה עַל גְּבֵה, וְכִיּוֹן שְׂעֲשֶׂה מְחֻצָּה מִתְרִין גַּם (ד) לְשַׁפֵּךְ מִמֶּנָּה. וְכֵן הַהוֹלֵךְ (ה) בְּסַפִּינָה אִינוּ יָכוֹל לְמַלְאוֹת אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲשֶׂה דֶּרֶךְ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְעוֹשֶׂה בּוּ נֶקֶב וּמְמַלְא דֶּרֶךְ שָׁם, וְאִינוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְחֻצוֹת אֶלָּא אֲמַרִּין כֵּן הַצְּדָדִים וְגוֹד אַחִית מְחַצְתָּא, (ו) שְׂהִקְלוּ בְּסַפִּינָה מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שָׁם מָה שְׂיַעֲשֶׂה בַּבַּיִת. וְהֵי מְלִי כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ (ז) יִי טַפְחִים, אֲבָל אִם דְּפְנֵי הַסַּפִּינָה גְבוּהִים עֲשָׂרָה מַעַל הַמַּיִם מוֹצִיא זִיז כָּל שֶׁהוּא וְעוֹשֶׂה בּוּ (ח) נֶקֶב וּמְמַלְא דֶּרֶךְ שָׁם, שְׂהֵרִי דֶּרֶךְ אֲוִיר מְקוֹם פְּטוֹר הוּא מְמַלְא וְסָגִי בְּהֶכֶר זִיז וּמִימִיו יָכוֹל (ט) לְשַׁפֵּךְ עַל דְּפְנֵי הַסַּפִּינָה וְהֵם יוֹרְדִים לָיִם, דְּכִיּוֹן דְּלֹא זָרַק לָהּ לְהַדְיָא לָיִם אֶלָּא מִכְחוֹ הֵם בְּאִים, כְּחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא גָזְרוּ. הַגָּה: וְעַיִן לְקַמּוֹן סוּף סִימָן שֵׁנִי. שְׂתֵי סַפִּינוֹת זֹו אֲצֵל זֹו אֲסוּר לְטַלְטֵל מִזֹּו לְזֹו אֶלָּא אִם כֵּן (י) קְשׁוּרוֹת זֹו בְּזֹו אוּ אֶלָּא אִם כֵּן הֵם גְבוּהִים מִן (יא) הַמַּיִם (י), וְצָרִיכִים לְעָרֵב בְּיַחַד אִם הֵם שָׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם (מְרַדְכֵי פֶּרֶק הַזֹּרֶק).

באר היטב (א) גזוזטרא. פי' דף היוצא מן הכותל למעלה מן המים ויש שם נקב באמצעיתו וחלון פתוח לה וכשימלא מים דרך הנקב מטלטל מן המים שהם כרמלית לרה"י ע"כ צריך שיעשה מחיצה כל סביבה דהשתא הוי כל שנגדה עד למטה רשות היחיד דאמרין גוד אחית: (ב) פתוח. דאם לא כן הוי כרמלית ומותר לטלטל מכרמלית לכרמלית כמו שכתוב בסימן שמ"ו סעיף

ב'. מ"א ע"ש: (ג) מחיצה. גבוהות י' עסי' שניו: (ד) לשפוד. ואע"פ שהיא סמוך לרקק שהוא ר"ה מ"מ כיון שאין כוונתו להוציאה לר"ה שרי. מ"א ע"ש: (ה) בספינה. משום דהמים כרמלית הם והספינה רה"י: (ו) שהקילו. פי' שבגזוזטרא הנזכר ברישא צריך דוקא מחיצות והקולא היא דאמרינן גוד אחית אבל בספינה יש עוד קולא דלא צריך אפי' מחיצות אלא אמרינן כוף הצדדים כאילו היו שם מחיצות ואח"כ אמרינן גוד אחית: (ז) בתוך י"ט. פי' מעל המים אבל מחיצות הספינה גבוהין יו"ד ואם אין מחיצות הספינה גבוה יו"ד הוי כרמלית ומותר לטלטל מתוכה לים ומן הים לתוכה. רש"י כיון שעומד בכרמלית. מ"א ע"ש: (ח) נקב. עיין ט"ז שהעלה שיעשה נקב בזיז והאי מילתא שכתב כאן ועושה בו נקב כו' היא שלא בדקדוק אלא ממלא בהדיא מן המים לספינה. וכ"כ הרמב"ם וז"ל אבל אם הוא למעלה מיו"ד מוציא זיז כל שהוא וממלא שהרי דרך מקום פטור ממלא וכי' הרי שלא זכרו כאן שיעשה נקב בזיז כמ"ש בריש' כשהוא בתוך יו"ד אלא ודאי הכוונה שדרך אויר מקום פטור ממלא בהדיא ע"ש וכ"כ הבי"ח: (ט) לשפוד. וה"ה לזרוק עצמות וקליפין. ראב"ן. וכתב הט"ז נ"ל דזה קאי אין גבוה יו"ד בדפני הספינה דצריך מקום ד' אבל לשפוד א"צ זיז כלל אלא שופך בהדיא על דופן הספינה כיון דאין כאן אלא כחו משא"כ אם שופך קצת רחוק מן הדופן הוי זורק מרה"י לכרמלית ממש. ואם יש בו גבוה יו"ד ואינו רוצה לשפוד על הדופן כגון שהם סרוחים והריח יכנס לתוך הספינה ורוצה לשפוד מרחוק לכותל צריך ג"כ היכר זיז כל שהוא עכ"ל: (י) קשורות. וצריך שלא יהיו ביניהם ד' טפחים. ירושלמי: (יא) המים. דקא מטלטל מרה"י לרה"י דרך מקום פטור ועיין מ"א:

ב בֵּית הַכֶּסֶא שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם מִתָּרַעַל עַל יְדֵי מַחְצָה תְּלוּיָהּ, וּבְלִבָּד שֶׁתְּהֵא עֲשׂוּיָהּ (יב) לְהַתִּיר, אֲבָל הָעֲשׂוּיָהּ לְצְנִיעוּת בֵּית הַכֶּסֶא בְּלִבָּד לֹא מְהִינִי; וְאִם עָשָׂה דָף אוֹ קָנָה (יג) פְּחוֹת מְגִי שֶׁתְּפַל הַצּוֹאָה עָלָיו קִדָּם שֶׁתְּפַל לַמַּיִם, אִין צָרִיךְ מַחְצוֹת דְּהִנּוּ לִיהָ כְּחוֹ בְּפִרְמְלִית וְשָׂרִי, וְהוּא הַדִּין אִם בֵּית הַכֶּסֶא עֲשׂוּי כָּךְ שֶׁהַצּוֹאָה נּוֹפֶלֶת עַל צִדֵי הַכֶּתֶל וְאַחַר כָּךְ מְתַגְלָגֶלֶת וְנוֹפֶלֶת לְמַטָּה בְּפִרְמְלִית; וְאִם נְשַׁבֵּר הַדָּף בְּשֶׁבֶת, מִתָּרַעַל, מְשׁוּם דְּגָדוּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

באר היטב (יב) להתיר. כגון שיעשנה למטה סביב: (יג) פחות מג'. פי' סמוד דאז הוי כלבוד והוי חורי רה"י מרדכי ועיין סי'ג בהג"ה:

ג אם בית הכסא בולט חוץ לחומת העיר, וצואה נופלת בחפירה שסביב העיר שיש בה יותר מבית סאתים שהוא פרמלית, אינו מתר על ידי מחצה תלויה, שלא התירו אותה אלא במים, אבל על ידי דף שרי, דלחו שרי בכל פרמלית. **הגה:** ויש אומרים דאם בית הכסא למעלה מעשרה, שרי בכל ענין, דהא מוציא מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור. ועין לעיל סימן שמ"ו דיש חולקים. ויש אומרים דאם היה שם צואה מבעוד יום שרי בכל ענין, דהא הצואה הוא מקום (יד) פטור דלא דרסי בה רבים (מרדכי פרק הזורק). ועין לעיל סי' שמ"ה דיש חולקין וסבירא להו דאין מקום פטור בכרמלית. ולפי מה שנתבאר לעיל סימן שמ"ה דאין מקום פטור ברשות היחיד לכלי עלמא, בית הכסא העומד בין שני בתים אסור לפנות שם, אם לא ערבו יחד ולא עשו לו תקון מבעוד יום כמו שנתבאר סעיף ב' דאז שרי דלא הוי אלא כמו חצר שאינה מערבת כדלקמן סי' שני"ז. וע"ל סי' שע"ו ס"ד (דברי עצמו). וכך זה דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד ששכחו ולא ערבו, מתר, דגדול כבוד הבריות (הנהות מרדכי ודברי עצמו) הולכי ספינות נהגו לעשות צרכיהן מן המשוטה לים דהואיל והמשוטה אינה גבוה עשרה, אף על פי שרחבה ארבעה, אינה אלא פרמלית ומוציא מפרמלית לכרמלית. (בית יוסף בשם ארחות חיים).

באר היטב (יד) פטור. דאינה רחבה ד' ומיירי שמפנה ממש על הצואה ואע"פ שנופלת אח"כ לכרמלית שרי:

ד מים שאין (טו) עמקים י' טפחים, אין להם דין מים להתיר לשפך בהם במחצה תלויה. **הגה:** וכל שכן אם יבשו המים, אף על פי שהיו שם עמקים עשרה (מרדכי).

באר היטב (טו) עמוקים. ובי"ח הביא תוספות דשרי במחיצה תלויה אפי' אין עמוקים יו"ד כ"כ המ"א ע"ש :

ה היו שתי גזזטראות זו למעלה מזו, משוכה זו מכנגד זו מעט ואינה **(טז)** רחוקה מכנגדה ארבעה טפחים, בין אם עומדת תוך עשרה זו לזו בין יש ביניהם יותר מגבה עשר אמות, עשו לעליונה מחצה בשתפות משל שניהם ולא עשו לתחתונה כלל, שתייהן אסורות בה עד שיערבו, וכך שכן אם עשו שתייהן לתחתונה ששתייהן אסורות עד שיערבו, אבל כל אחת מהן שעשתה לבדה, בשלה, אין האחרת אוסרת עליה, אפלו לא עשתה האחרת בשלה; וכן אם עשו בשתייהן בשתפות משל שניהם, אין אחת אוסרת על חברתה.

באר היטב (טז) רחוקה. דממילא שניהם נוחים להשתמש בשניהם ואוסרים זע"ז מש"ה אם עשו מחיצה לעליונה בשותפות אוסרות זע"ז וכ"ש אם עשו שתייהן לתחתונה דעליונה אוסרת על התחתונה דניחא לה להשתמש בתחתונה ע"י שלשול אבל אם כל אי עשתה לבדה ואין לה חלק במחיצת חברו אינה אוסרת עליהם וכן אם עשו לשניהם מן השותפות ומ"מ כל אחד משמש בשלו וגילה דעתו דסילקה נפשה מחבירתה שוב אינה אוסרת עליה וכל זה באין רחוק ביניהם ד"ט אבל רחוק ד"ט אין התחתונה יכולי להשתמש בעליונה אלא בתשמיש אויר ולא תשמיש הוא ע"כ אינה יכולה לאסור על העליונה ואגובה יותר מיו"ד ביניהם לא קפדינן דמשמש ע"י זריקה אע"פ שהיא תשמיש

קשה:

סימן שנו - דין אמת המים העוברת

בחצר

ובו

ב'

סעיפים

א אמת המים העוברת בחצר, (א) עמקה עשרה ורחבה ארבעה, אין ממלאין ממנה בשבת, אלא אם כן עשו לה (ב) מחצה גבוה עשרה בכניסתה וביציאתה, ויהיה טפח ממנה (ג) משקע במים, ואם היתה המחצה פלה יורדת בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים, ואם התחיל לעשות המחצה אצל השפה מכל צד ולא חבר אותה (ד) באמצע כדי שיהיו המים נכנסים ויוצאים דרך שם, אם אין ביניהם ג' טפחים, שרי דאמרינן לבוד; יש ביניהם ג' טפחים, אסור. הגה: ואם הנקבים שהאמה נכנס ויוצא בהם אינם (רחבים) ג', אפלו מחצה אינו צריך (בית יוסף בשם ריטב"א).

באר היטב (א) עמוקה יו"ד כו'. דבשיעור זה נעשה רשות לעצמה והוי כרמלית אפי' בחצר אבל אם אינה עמוקה עשרה או שאינה רחבה ד' אינה כרמלית והוי כרשות שעומדת שם אי בר"ה הוי ר"ה ואי ברה"י הוי רה"י: (ב) מחיצה. אבל מחיצות החצר שהיא תלויה ועוברת אינה מועלת לה כיון שלא נעשית לשם מים. רש"י ועיין מ"א: (ג) משוקע. לחלוק בין מים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים: (ד) באמצע. פירוש שבצד הכניסה ובצד היציאה עשה מחיצה לרחב האמה אלא שלא עשה מחיצה בצד הכניסה כולה בחתיכה אי אלא בבי' חתיכות דבאמצע המחיצה הניח מקום פנוי וכן במחיצה של צד היציאה ועשה כן כדי שבאותו מקום הפנוי ילכו המים אם אותו המקום הפנוי אינו ג' על ג' הוי כלבוד עיין ט"ז:

ב חצר שנפרצה ולשון ים עובר על הפרצה, אם אינו במלואו ואין בפרצה יותר מ'י, מתר (ה) למלאות ממנו

וְלִהְיוּ לְבַיִת. נְפָרְצָה בְּמִלּוּאָה, אוּ שֵׁשׁ בְּפָרְצָה יוֹתֵר מִי, אִם נִשְׂאָר בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְרָץ גְּדוּדִים גְּבוּהִים י, וְהַמִּים מְכַסִּים אוֹתוֹ מִתֵּר לְמִלְאוֹת מִמֶּנּוּ (ו) בְּחֹצֵר אֲבָל אֲסוּר לְהִכְנִיסוֹן לְבַיִת, אֲלָא אִם כֵּן עָשׂוּ מְחֻצָּה גְבוּהָ עֲשָׂרָה עַל הַמִּים. לֹא נִשְׂאָר גְּדוּדִים, אֲסוּר אֲפִלּוֹ לְמִלְאוֹת (ז) בְּחֹצֵר.

באר היטב (ה) למלאות. אע"פ שהיא עמוקה יו"ד ורחבה ד' דכיון שנכנס לחצר ואינו יוצא ממנו הוא כבור שבחצר ומחיצות החצר מתירות אותו משא"כ באמת המים שנכנסה ויוצאה וחולקת רשות לעצמה והוי כרמלית. ראב"ד וריטב"א עיין ב"י ובט"ז: (ו) בחצר. דפעמים שהמים שוקעים והמחיצה ניכרת אבל בבית אין המחיצות ניכרות: (ז) בחצר. כלומר דאסור לטלטל בחצר. ואם הלשון ים עמוק יו"ד הוא נחשב למחיצה ומותר לטלטל בחצר אבל אסור למלאות ממנו כיון שאין מחיצה ע"ג בינו לבין המים שבחוץ שהרי נפרץ במילואו והים הוי כרמלית. ראב"ד ורא"ש. כתב הט"ז באותן מקומות שיש נהר סמוך לחצירות פשוט שאסור לשאוב מים כי הוא ממלא מים מכרמלית לחצר שהוא רה"י ובזה לא מהני עירוב ורבים נכשלים בזה עכ"ל:

סימן שנו - דיני חצר פחות מד' אמות

וביב

סעיפים

ג'

ובו

א חֹצֵר שֶׁפְּחוּתָהּ מִד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, שֶׁהִיא סְמוּכָה לְרִשּׁוֹת הַרְבָּיִם, אֵין שׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ מִים בְּשֶׁבֶת בְּיַמּוֹת הַחֲמָה, שֶׁכֵּיוֹן שֶׁאֵין בָּהּ ד' אַמּוֹת אֵין סְאֵתִים מִים

שָׁאָדָם עָשׂוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל יוֹם רָאוּי לְבַלֵּעַ בָּהּ, וְהוּי כְּאֵלוֹ שׁוֹפֵד לְרִשׁוֹת הָרַבִּים, לְכַד צָרִיד לַעֲשׂוֹת גּוּמָא שְׁתֵּהָא חֲלָה מְחֻזְקַת סְאֲתִים. **הגה:** וְכָל גּוּמָא שְׁהִיא חֲצִי אִמָּה עַל חֲצִי אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשָׁה חֳמִשֵּׁי אִמָּה, מְחֻזְקַת סְאֲתִים (רמב"ם). **בין אם יַעֲשֶׂנָה בְּפָנִים בְּחֻצַּר אוֹ בְּחוּץ, אֶלָּא שָׂאֵם יַעֲשֶׂנָה בְּחוּץ צָרִיד (א) לְכַסּוֹתָהּ בְּנִסְרִים כְּדִי שְׁתֵּהָא מְקוּם פְּטוּר וַיִּפְלוּ הַמַּיִם מִיָּדוֹ לְמְקוּם פְּטוּר. וְכִיּוֹן שְׁיַעֲשֶׂה גּוּמָא יָכוֹל לְשַׁפֵּד בָּהּ כָּל מָה שְׁיִרְצָה. וְאִם אֵינָה מְחֻזְקַת סְאֲתִים לֹא, יִשְׁפֵד בָּהּ כָּלָל. וְאִם יֵשׁ בְּחֻצַּר אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, אֶפְלוּ הוּא אָרִיד (ב) וְקִטִּין, אוֹ בֵּימוֹת (ג) הַגְּשָׁמִים בְּחֻצַּר כָּל שְׁהוּא, מִתֵּר לְשַׁפֵּד בָּהּ כָּל מָה שְׁיִרְצָה. וְחֻצַּר וְאַכְסְדָּרָה (פ"י בֵּית שֵׁישׁ לוֹ ג' דְּפָנוֹת וְדָפֶן ד' שְׁמַעְמִידִין בּוֹ דָּלַת אֵינָה מְגַפֶּפֶת כָּל עֵקֶר, אֶלָּא בְּרַחְבּוֹ שֶׁל בֵּית כָּלוּ, וּפְעָמִים שְׁעוּשִׁים לָהּ אִמָּה אַחַת פְּצִים מְכָאן, וְאִמָּה אַחַת פְּצִים מְכָאן כִּד פ"י הָעֵרוֹד וּפְצִים הוּא מַעֲט כְּתֵל יִשָּׂר וְשׁוּה) שְׂאִין בְּאַחַד מֵהֶם לְבַד ד' אַמוֹת, מְצַטְרָפִין לְד' אַמוֹת לְהַתִּיר לְשַׁפֵּד בָּהֶם. **הגה:** וְהוּא הַדִּין ב' דִּיּוֹטְאוֹת שְׁלִפְנֵי ב' עֲלִיּוֹת, וְעֲלִיָּהֶם מַעֲזִיבָה שְׂרְאוּיִים הַמַּיִם לְבַלֵּעַ בָּהֶם, אִם הֵם (ד) סְמוּכוֹת זֶז לְזֶז מְצַטְרָפוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ר יוֹנָתָן). בְּמָה דְּבָרִים אַמוּרִים, בְּחֻצַּר הַסְּמוּכָה לְרִשׁוֹת הָרַבִּים. אֲבָל אִם הִיא סְמוּכָה (ה) לְכַרְמְלִית, אֶפְלוּ הִיא קְטָנָה הַרְבֵּה אֵינָה צָרִיכָה גּוּמָא אֶפְלוּ בֵּימוֹת הַחֲמָה וְעִיל סִי שַׁע"ז.**

באר היטב (א) לכסותה. שאם לא יכסנה הי"ל ר"ה ואם עמוק ג' הוי כרמלית אבל אם היא מכוסה אין לה אלא מקום פטור: **(ב) וקטין.** כגון שהוא ארוך ח' אמות ורחב ב'. ומ"מ יש כאן שיעור לבלוע סאתים: **(ג) הגשמים.** שאין אדם מקפיד על לכלוך חצירו ואינו מתכוין שיצאו לחוץ: **(ד) סמוכות.** בתוך ד"ט: **(ה) לכרמלית.** לפי שאין כאן אלא כחו וכחו בכרמלית לא גזרו כמ"ש ס"י שנייה ס"א ועיין ס"י זה דיש חולקין וס"ל דאין חילוק בין כרמלית לר"ה עיין שם:

ב (ו) בַּיֵּב שְׁמִכְסָה ד' אַמּוֹת בְּמִשְׁךְ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וַיֵּשׁ
בוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע, מִתֵּר לְשֹׁפֵךְ **(ז)** אֶפְלוֹ עַל פִּי הַבַּיֵּב
אֶפְלוֹ בַּימּוֹת הַחֲמָה, אֶף עַל פִּי שְׁהַמִּים יוֹצְאִים מִיָּד
מִיָּדוֹ לַחוּץ, וּבְלִבָּד שְׁלֵא יִהְיֶה סִילוֹן שֶׁל עֵץ, שְׁאִין הַמִּים
רְאוּיִם לְבַלֵּעַ, אָבֵל אִם עָשׂוּי כְּעִין רִצְפָה שֶׁל אֲבָנִים,
מִבְּלִיעִים וְשָׂרִי. וּלְהַרְמֵבִים, אֶפְלוֹ הִיָּה אַרְךְ הַבַּיֵּב אוֹ
הַצָּנוֹר מֵאָה אֶמָּה לֹא יִשְׁפֹּךְ עַל פִּיו בַּימּוֹת הַחֲמָה, אֶלָּא
שׁוֹפֵךְ חוּץ לְבַיֵּב וְהֵם יוֹרְדִים לְבַיֵּב.

באר היטב (ו) ביב. פ"י חריץ העשוי לקלח שופכין שבחצר לר"ה: **(ז) לשפוך.**
דקים לן בדי' אמות יש שיעור לבלוע ואפי" אי נפקא לבראי לא לכך איכוין
ושרי:

ג בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁהַמִּים יוֹצְאִים **(ח)** לְרִשּׁוֹת
הַרְבִּים, אָבֵל אִם הָיוּ יוֹצְאִים לְכַרְמְלִית, מִתֵּר לְשֹׁפֵךְ עַל
פִּי הַבַּיֵּב אֶפְלוֹ בַּימּוֹת הַחֲמָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאִין חֲלוּק בֵּין
כְּרַמְלִית לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסֵפּוֹת וְהַרְא"שׁ בְּפ' פִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין). וְדוֹקָא
כְּרַמְלִית שֶׁהִיא תוֹךְ הָעִיר, דְּמִיחְלָף בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים עֲצָמָה, אֶפְלוֹ בְּזִמְנוֹ הִזָּה
דְּלִית לָן רִשּׁוֹת הַרְבִּים; אָבֵל כְּרַמְלִית שֶׁהִיא מִחוּץ לָעִיר, אוֹ חָצֵר שְׁאִינָהּ
מְעַרְבֶּת, שָׂרִי (מְרַדְכֵי פֶּרֶק הַזּוֹרֵק וְסַמִּי"ג וְדַבְּרֵי עֲצָמוֹ) (תְּשׁוּי מֵהַר"מ סִימָן צ'). וְעִיר
הַמְּקַפֶּת חוֹמָה וְלֹא עָרְבוּ בָּהּ, כְּחֻצֵר שְׁאִינָהּ מְעַרְבֶּת דְּמִי (מְרַדְכֵי סוּף פֶּרֶק הַדֶּר
וְתַרומַת הַדָּשׁוֹן סִימָן ע"ג וְע"ד). וְאִם הַצָּנוֹר לְמַעַלָּה מְעַשְׂרָה, שְׁעוֹבְרִים הַמִּים דְּרָךְ
מְקוֹם פְּטוֹר לְכַרְמְלִית, יֵשׁ לְהַקֵּל (מֵהַר"ל). וְכֵן עַקֵּר.

באר היטב (ח) ר"ה. מ"מ שייך למגזר בעיר גדולה שיש ס' רבוא. מ"א ע"ש:

סימן שנח - דין איזה מקומות נקראים מקפים לדירה

סעיפים

י"ד

ובו

א כל הקף שלא הקף לדירה, כגון גנות ופרדסים וברגנים שאינם עשויים אלא לשמר בתוכן, אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מדי אמות אם הוא יותר **(א)** מסאתים; אבל אם היא סאתים, שהוא שעור ע' אמה ודי טפחים על ע' אמה ודי טפחים, מתר לטלטל בכלו בין שהוא מרבע בין שהוא עגל או אריד **(ב)** וקטין, ובלבד שלא יהא ארפו יותר משנים ברחבו **(ג)** אמה אחת; ואם הקף לדירה, אפלו יש בו כמה מילין, מתר לטלטל בכלו. **הגה:** ועין לקמן סי' ת"א דין סתם עירות אי מקפות לדירה. ויש אומרים דסתם קרפיות שפלו מקרי מקפות לדירה, דרגילים לפתח פתח תחלה ואחר כך להקיף (מרדכי פרק עושין פסיו). ויש אומרים עוד דכל קרפף שהוא **(ד)** סמוך לביתו מקרי הקף לדירה, כי דעתיה עלויה (הגהות אשרי פ"ב דערוובין), ויש חולקין בזה. (בית יוסף בשם תוספות).

באר היטב (א) מסאתים. דאז נקרא כרמלית אבל אם הוא סאתים נקרא קרפף והוא רשות א' עם החצר לכלים ששבתו בתוכה ולא לכלים ששבתו תוך הבית כמ"ש סי' שע"ב: **(ב) וקטין.** כגון שהוא ארוך מאה אמה ורוחב נ' אמה שהוא עולה כמרובע של ע' אמה: **(ג) אמה.** כחצר המשכן שהיה אורך מאה אמה ורוחב חמשים. אבל פחות מאמה אחת שרי. מ"א: **(ד) סמוך לביתו.** היינו בתוך אלפים אמה שיוכל לטייל בה וה"ה אם יש סוכת שומרים שדר שם ביום ובלילה או בית דירה אע"פ שאין דר שם בקביעות. הג"מ ועיין מ"א:

ב וימה נקרא מקוץ לדירה, זה שבנה בו (ה) בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך הקיפו. ואם היה מקוץ שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה אינו צריך לפרץ כלו, אלא יפרץ בו פרצה ביותר מעשר ונמצא בית פתוח בו בלא הקוץ, ויחזור ויגדר הפרצה כלו או אמה היתרה על עשר אמות, והעשר אמות פתח הן, והרי הוא פתוח ולבסוף הקוץ. ואם פרץ אמה, ויגדרה, ויחזור ויפרץ אמה אצל מה שגדר, ויחזור ועשה כן עד שהשלימו לעשרה, מתר. (עין תיש). **הגה:** ואם קשה עליו לפרץ הכתל, יש אומרים דיוכל להניח עפר אצל הכתל משני צדדיה עד שיתמעט הכתל מגבה עשר ורחב העפר רחב מארבע בארז עשר אמות בארז הכתל, ואם אין בגבה העפר (ו) עשר אם כן הוי כאלו פרץ שם הכתל שלא נשאר שם גבוה עשרה למעלה מן העפר דהוי כקרקעית הקרפף, ואף אם חוזר ולוקח משם אחר כך העפר, הואיל ובטלו שם שבת אחת. ויש חולקים דעפר לא הוי בטול אלא אם כן אין עתיד לפנותו לעולם. (תיה ס"י ע"ה הרא"ש פ"ק דסכה).

באר היטב (ה) בית דירה. קודם שהוקף עיני מ"א: (ו) עשרה. דאם יש בגובה יו"ד שרי בלא"ה כמ"ש ס"ו אם הרחיקה ג' טפחים:

ג תל גבוה עשרה דינו כקרפף.

ד קרפף יותר מסאתים שנטע בו אילנות למעט אורו, לא הוי (ז) מעוט. אפלו יש בהן גבוה עשרה ורחב ארבעה. (המגיד פי"ו). והוא הדין לחופר בו בור.

באר היטב (ז) מיעוט. לפי שדרך ליטע בו אילנות וה"ה בור דתשמיש הגינה הוא להשקותו ועיין ב"י דמשמע דדבר אחר שאינו צורך הגינה ממעטו:

ה בְּנֵה בּוֹ עֲמוּד וְנִתְמַעַט בְּכָדָּ, אִם הוּא רָחֵב גִּי טְפָחִים הוּי מְעוּט.

ו בְּנֵה מְחֻצָּה בְּאַרְדָּ עֶשֶׂר לִפְנֵי מְחֻצָּה הָרְאשׁוֹנָה לְבִטְלָה שְׁתֵּהִיָּה כְּמוֹ שְׂאִינָה וְיִהְיֶה מְקוֹף לְדִירָה עַל יְדֵי הַשְּׂנֵיָה, אִם הִרְחִיקָה מִהָרְאשׁוֹנָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מִתָּר.

ז טַח טֵיט עַל מְחֻצוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת לְמַעַט אָוִירוֹ וְנִתְמַעַט, אִם הִטִּיט עָבָה שְׂאֵם תִּנְטִיל מְחֻצָּה הָרְאשׁוֹנָה רְאוּיָה לְעַמֵּד בְּפְנֵי עֲצָמָה, הוּי מְעוּט; וְאִם לָאוּ, לֹא הוּי מְעוּט.

ח בְּנֵה מְחֻצוֹת עַל הָרְאשׁוֹנָה לְהַקִּיפוֹ עַל יָדָם לְדִירָה, אִינוּ מוֹעִיל. וְאִם נִבְלְעוּ הַתְּחִתּוֹנוֹת וְנִשְׁאַרוּ הָעֲלִיוֹנוֹת מְאֲלִיָּהֶם, נִתָּר עַל יָדָם. אֲבָל תֵּל יוֹתֵר מְסֻאָתִים וְעֵשָׂה מְחֻצוֹת, אֲפֹלוֹ עַל שְׁפָתוֹ, לְדִירָה, מוֹעִיל שְׁהָרִי דָר בְּאָוִיר מְחֻצוֹת שְׁעֵשָׂה עֵתָה.

ט קֶרֶף יוֹתֵר מְסֻאָתִים שְׁהֶקֶף לְדִירָה וְנִטֵּע רְבוֹ אֵילָנוֹת, אֲפֹלוֹ אֵינָם נְטוּעִים שוּרוֹת שוּרוֹת אֵינָם

מִבְּטָלִים הַדִּירָה ; אֲבָל אִם נִזְרַע רַבּוֹ הַזֵּרְעִים מִבְּטָלִים
הַדִּירָה אֶפְלוּ אִין בָּהֶם אֶלָּא (ח) סְאָתִים. נִזְרַע מְעוּטוֹ,
אִם אִין בּוֹ אֶלָּא סְאָתִים מְתָר ; יוֹתֵר מִסְאָתִים, (ט)
אֶסוּר.

באר היטב (ח) סאתים. וה"ה פחות דהמיעוט בטיל לגבי הרוב וה"ל נזרע כולו
ואסור עיין מ"א וט"ז. ובתשובת חכם צבי סי' נ"ט וסימן נ"ז ועיין יד אהרן :
(ט) אסור. דה"ל כרמלית כמ"ש סי' שע"ב סי"ב ומה שלא נזרע הוי כחצר
ופרוצין זה לזה שאין מחיצה ביניהם וה"ל כנפרץ במלואו למקום האיסור :

י מִי שֵׁישׁ לוֹ (י) גִּנָּה בַּחֲצֵרוֹ, אִם הוּא רֵב הַחֲצֵר, אֶפְלוּ
אִין בָּהּ אֶלָּא בֵּית סְאָתִים לֹא יִטְלָטֵל מִמֶּנּוּ וּמִן הַחֲצֵר
(יא) לַבַּיִת. וְאִם הוּא יוֹתֵר מִסְאָתִים, לֹא יִטְלָטֵל בָּהּ
וּבַחֲצֵר אֶלָּא בְּדִ' אַמּוֹת. וְאִם הִיא מְעוּט הַחֲצֵר, מֶה שֵׁישׁ
בָּהּ יוֹתֵר מִסְאָתִים אוֹסֵר כָּל (יב) הַחֲצֵר. וְאִם יֵשׁ בָּהּ
סְאָתִים אוֹ פָּחוֹת, אֶסוּר לְהוֹצִיא (יג) מִמֶּנָּה לַבַּיִת.

באר היטב (י) גנה. פ"י ואין גדר בין החצר ובין הגנה. ואם יש גדר ביניהם
החילוק הוא בזה בגינה עצמה דאם הגינה יותר מסאתים אסור לטלטל מחצר
לתוכו בכל גווני ואם היא סאתים או פחות מותר לטלטל בתוכה אפילו כולה
ומן החצר לתוכה בכלים ששבתו בחצר אבל לא לכלים ששבתו בבית ע"כ ראוי
שלא לאכול או לשתות בגינה בשבת דא"א ליזהר בזה וכבר זכר רמ"א בסי'
שלי"ו סי' ג מזה לאסור מטעם אחר ע"ש. ואפ"י לטלטל סכינים או מפתח
בחגורו מחצר לגינה אסור דהוה כלים ששבתו בבית וכאן לא שייך היקף
לדירה דזרעים מבטלים הדירה והרבה נכשלים בזה. ט"ז : (יא) לבית. דשמא
זרעים מבטלין דירת חצר וה"ל כולו קרפף ואפילו של אדם אחד אסור לטלטל
לבית ב"י ריטב"א והגינה והחצר מצטרפין. ב"י מרדכי : (יב) החצר. דהו"ל
כרמלית וחצר נפרץ במילואה : (יג) ממנה. משמע אבל מהחצר לבית מותר
אע"ג דהחצר אסור בו בעצמו אינו אוסר את החצר לאוסרו על הבית ולא
אמרינן דנפרץ במילואו למקום האיסור אלא באסור מצד עצמו. אבל בטור
כתב אסור להוציא ממנו לבית שגם מהחצר אסור וכתב המ"א ומיהו אם

הגינה פחות מבית סאתים שרי לטלטל מגינה לבית דבטיל לגבי חצר דאינו
חשוב לה בפ"ע ע"ש :

יא קרפף יותר מבית סאתים שהקף לדירה ונכנסו בו
מים, אם ראויים לשתייה אין מבטלין הדירה אפלו אם
המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים, ואפלו הם
עמקים הרבה; ואם אינם ראויים לשתייה דינם כזרעים,
והוא שיהא בעמקם עשרה (יד) טפחים.

באר היטב (יד) טפחים. דפחות מיו"ד טפחים ה"ל כטיט ורפש שאין חולקין
רשות לעצמן ועיין מ"א :

יב קרפף בית שלשה סאין וקרה ממנה בית סאה,
מתר, אפלו אם הקרוי משפע.

יג קרפף בית סאתים מצמצם, וחצר שנפרצו במלואם
זה לזה, (טו) הקרפף אסור מפני שמקום המחצה מיתרו
ונעשה יותר על סאתים.

באר היטב (טו) הקרפף. ומיירי כשיש להחצר גיפופים ונפרץ פחות מיו"ד
דאל"כ אף החצר אסור דנפרץ במילואו הג"א ועיין ססי ש"ס :

יד קרפף יותר מבית סאתים שלא הקף לדירה, ופתח
בו פתח ועשה מחצה לפניו יותר מעשרה, והתיר על ידי

מחצה זו שעל ידה בטלה מחצה ראשונה שלא היתה לשם דירה, ואחר כך נפלה מחצה אחרונה, חוזר לאסורו.

סימן שנט - דין רחבה שאחורי הבתים

ובו סעיף אחד
א רחבה שאחורי הבתים יתרה על בית סאתים ולא הקפה לדירה, אין מטלטלין בה אלא בדי אמות. ואם פתח לה פתח מביתו ואחר כך הקיפה, אפלו אם יש גרן בינה לבית, הוי הקף לדירה. **הגה:** ומה שאין אנו נזהרין לטלטל בתצרות שאחורי הבתים, משום דבזמן הזה סתמן מקפין לדירה כמו שנתבאר לעיל גבי קרפף (דברי עצמו).

סימן שס - דין הקף מחצות לשבת

ובו סעיפים ג'
א יחיד ששבת בבקעה והקיף מחצות (א) גרועות, כגון (ב) שתי בלא ערב או ערב בלא שתי, עד סאתים מתר לטלטל בכלו, מסאתים ואילך, אין מטלטלין בו אלא

בְּאַרְבַּע. וְכֵן הִדִּין אִם הֵם (ג) שְׁנַיִם. וְאִם הֵם שְׁלֹשָׁה
יִשְׂרָאֵלִים, חֲשׂוּבִים כְּשִׁירָא וּמִתָּר לְטַלְטַל בְּכֹל אֶפְלוֹ
הוּא גְדוֹל הַרְבֵּה, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִקִּיפוּ יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְכָם,
שְׁלֹא יִשְׂאֵר בֵּית סְאָתִים פְּנוּי שְׂאִין צָרִיכִים לוֹ לְתִשְׁמִישׁ,
אָבֵל אִם נִשְׂאֵר בֵּית סְאָתִים פְּנוּי, אִין מְטַלְטְלִין בְּכֹל
הַמְּקוֹף אֶלָּא בְּדֵי אַמּוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים, כְּשֶׁהִקִּיפוּ
יוֹתֵר עַל שֵׁשׁ סְאִין, אָבֵל אִם לֹא הִקִּיפוּ יוֹתֵר עַל שֵׁשׁ (ד)
סְאִין, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ סְאָתִים פְּנוּי, כִּיּוֹן שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה,
מִתָּר. הַגְּהָ: עֲפוּיִים אֵינּוּ מְצַטְרָף לְשִׁירָא. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּהוּא הִדִּין קָטוֹן
אֵינּוּ מְצַטְרָף (רַמְבַּ"ם פֶּרֶק י"א).

באר היטב (א) גרועות. אבל מחיצות גמורות מותר אפי' יותר מסאתים
דהוקפו לדירה שהרי הקיפום לדור בהם בשבת. רש"י: (ב) שתי. כגון שנטע
קנים פחות פחות מג'. ערב כגון שהקיף ג' חבלים פחות פחות מג' והחבלים
יותר על טפח: (ג) שנים. ר"ל דאין נותנים לשניהם אלא סאתים ועיין ט"ז:
(ד) סאין. והט"ז כתב דבכל גווני אם ישתייר בית סאתים אסורים ע"ש:

ב הָיוּ שְׁלֹשָׁה וְהִקִּיפוּ כָּל צָרְכָם, וּמֵת אֶחָד בְּשַׁבָּת,
מִתָּרִים בְּכֹל (הַשַּׁבָּת) כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת בְּהִתָּר. הָיוּ שְׁנַיִם
וְהִקִּיפוּ יוֹתֵר מִסְאָתִים וְנִתְּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, אֶסּוּרִים
כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס שַׁבָּת בְּאֶסּוּר.

ג הָיוּ ג' וְהִקִּיפוּ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ זֶה בְּצַד זֶה וְעָרְבוּ יַחַד,
אִם הִחִיצוּנִים רְחֻבִים וְהֶאֱמָצְעֵי קָצֵר שֶׁנִּמְצָא הֶאֱמָצְעֵי
פְּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לְחִיצוּנִים, וְהִחִיצוּנִים שֵׁשׁ לָהֶם גְּפוּפִים
עַדְפִּים עָלָיו מִכָּל צַד, נוֹתְנִים לָהֶם כָּל צָרְכָם בְּאֶמְצָעֵי

אֶפְלוּ הוּא גְדוֹל הַרְבֵּה, שְׁאֲנוּ רוּאִים כְּאֵלוּ כְּלָם דְּרִים
בְּתוֹכוֹ וְהָרִי יֵשׁ שְׁלֶשָׁה בְּיַחַד. וְאִףּ בְּחִיצוֹנִים נוֹתְנִים
לָהֶם כָּל צָרְכָם, דְּכִיּוֹן שְׁנַעֲשׂוּ שְׂיָרָא בְּאֲמֻצֵּעַ הָוָה לִיה
אֵינְדָּ כְּחֻצָר לְאֲמֻצְעֵי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁהַחִיצוֹנִים אֵינֶם
מִתְרִים אֶלָּא עַד סְאֲתִים, וְאִם אֶחָד מֵהֶם יוֹתֵר
מִסְאֲתִים גַּם (ה) הָאֲמֻצְעֵי אֶסוּר שְׁהָרִי הוּא פְרוּץ
בְּמִלּוּאוֹ. וְאִם הַחִיצוֹנִים פְּרוּצִים בְּמִלּוּאָם לְאֲמֻצְעֵי,
וְהָאֲמֻצְעֵי מְגַפְּף וְיַחֲדִיד בְּכָל אֶחָד, אֵין נוֹתְנִין לְכָל אֶחָד
אֶלָּא בֵּית סְאֲתִים. וְאִם אֶחָד מֵהַחִיצוֹנִים יוֹתֵר מִבֵּית
סְאֲתִים, הוּא לְבַדּוֹ אֶסוּר. וְאִם הָאֲמֻצְעֵי יוֹתֵר מִבֵּית
סְאֲתִים, גַּם הַחִיצוֹנִים אֶסוּרִים שְׁהָרִי הֵם פְּרוּצִים
לְמָקוֹם הָאֶסוּר לָהֶם. אֲבָל אִם אֶחָד בְּכָל אֶחָד
מֵהַחִיצוֹנִים וּשְׁנַיִם בְּאֲמֻצְעֵי, אוֹ שְׁנַיִם בְּכָל אֶחָד
מֵהַחִיצוֹנִים וְאֶחָד בְּאֲמֻצְעֵי, נוֹתְנִין לְשְׁנֵי (ו) הַחִיצוֹנִים
כָּל צָרְכָם דְּחֻשְׁבֵּי כָּל מָה שְׁבְּאֲמֻצְעֵי כְּאֵלוּ הוּא
בְּחִיצוֹנִים. בְּמָה דְּבָרִים אֶמוּרִים, כְּשֶׁאֵינֶם פְּתוּחִים זֶה
לְזֶה בְּיוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה, דְּאִם כֵּן הָוָה לִיה פְּרָצָה וְגַם
הַמְּגַפְּפִים אֶסוּרִים. וְכָל זֶה כְּשֶׁכְּתִילִי קִטְנָה נְכַנְסִין
לְגִדּוּלָה וְכְשֶׁכְּתִילִי קִטְנָה מְפִלְגִים גִּי טְפָחִים מְכַתִּילִי אַרְדָּ הַגְּדוּלָה דְּאִז
אוֹסְרֵת הַגְּדוּלָה עַל הַקִּטְנָה ע"ל סִימָן שַׁעֲיִד סְעִיף ג', דְּאִם לֹא כֵן הָוָה
לִיה נִרְאָה מִבְּחוּץ וְשׂוּה מִבְּפְנִים וְנִדּוֹן מְשׁוּם לְחֵי וְכָלָם
חֻשׁוּבִין מְגַפְּפִין, וְכְּאֵלוּ אֵין אֶחָד מֵהֶם נִפְרָץ לְחִבְרוֹ, וְאֵין
נוֹתְנִין לָהֶם בְּאֶחָד מֵהֶם אֶלָּא בֵּית סְאֲתִים.

באר היטב (ה) האמצעי. אבל החיצון השני שרי: (ו) החיצונים. נ"ל דלדעת הראשונים דלעיל גם האמצעי מותר דנחשב כחצר לחיצונה. בי"ח מ"א:

סימן שסא - דין גג הסמוך לרשות הרבים

סעיפים

ב'

ובו

א גג הסמוך לרשות הרבים בתוך יי טפחים ולמעלה **(א)** מעשרה לחצר, הואיל ורבים משתמשים בו הרי זה כרשות הרבים ואסור לבעל הגג להשתמש בו מחצרו עד שיעשה לו **(ב)** סלם קבוע מחצרו. איזהו סלם קבוע, כל שקבעו שם בין לחל בין לשבת.

באר היטב (א) מעשרה. ואם תוכו יו"ד אע"פ שמצד החצר אין בו יו"ד אין צריך סולם. **בי"י (ב) סולם.** דגלי דעתיה דסלקיה לגג מן ר"ה בסולם קבוע:

ב חצר שנפרצה במלואה, או ביותר מ"י, לרשות הרבים, מקום המחצה נדון כצדי רשות הרבים שהוא כרמלית **(כ"מ)** שהוא החצר. ואם נפרץ בקרו זוית, אפלו בפחות מ"י אסור. וכן בית שנפרץ בקרו זוית, אפלו בפחות מ"י, ונפרץ גם הקרוי עד שנשאר באלכסון, אסור. אבל פרצה שאינה בקרו זוית, אמרינן בה: פי תקרה יורד וסותם אפלו ביותר מ"י, והוא שלא יהא פי תקרה משפע דליכא פה. **הגה:** ויש אומרים דבעינן גם כן ברחב

הַקְרוּי אַרְבָּעָה טַפְחִים (תוסי' וְהַרְאִישׁ פֶּרֶק כִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין וְסַמִּיג וְטוֹר). וְאִמְרִינָן פִּי
תִּקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם אֶפְלוּ בְּבִי מְחֻצוֹת, אִם יֵשׁ כָּאֵן בִּי מְחֻצוֹת שְׁלֵמוֹת דְּבוּקוֹת
זוּ בְּזוּ; אָבֵל זוּ כִּנְגֵד זוּ לֹא (טוֹר).

סימן שסב - איזה מחצה קרויה מחצה לטלטל

סעיפים

י"ב

ובו

א כָּל מְחֻצָּה שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית לְדוֹר בְּתוֹכָהּ, אֶלֶּא לְצְנִיעוֹת
אוּ לְשֹׁמֵר מֵה שְׁתַּנְּנוּ בְּתוֹכָהּ אוּ לִישֵׁב בָּהּ כְּדִי לְשֹׁמֵר
הַשְּׂדוֹת, הִיא מְחֻצָּה לְטַלְטֵל מֵה שְׁבִתוֹכָהּ, אָבֵל אֵינָהּ
מְחֻצָּה לַעֲשׂוֹת מֵה שְׁבִתוֹכָהּ מִקֶּף לְדִירָה אִם הוּא יוֹתֵר
מִבִּי סְאֲתִים. הִילְכֵּךְ אֵילָן שֶׁעֲנַפָּיו יוֹרְדִים לְמַטָּה, אִם
אֵינָם גְּבוּהִים שְׁלֶשָׁה מִן הָאָרֶץ וְעַקְרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁמְחַבְּרִין
לְאֵילָן הוּא גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה, חָשִׁיב מְחֻצָּה וּמִתֵּר לְטַלְטֵל
בְּכָלוֹ; וְהוּא שְׁיִמְלֵא הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הָעֲנַפִּים בְּעֵצִים אוּ
בְּקֶשׁ, וְיִקְשֵׁר הָעֲנַפִּים שֶׁלֹּא יִנִּידֵם הָרוּחַ, שְׁכָל מְחֻצָּה
שְׁאֵינָהּ יְכוּלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָהּ, אֵינָהּ מְחֻצָּה. וְדוֹקָא
עַד בֵּית סְאֲתִים, אָבֵל יוֹתֵר מִבֵּית סְאֲתִים, לֹא, אֶפְלוּ
נִטְעוּ לְכָךְ כִּיּוֹן **(א)** שְׁאֵינּוּ עֲשׂוּי לְדוֹר בְּתוֹכּוֹ אֶלֶּא
לְהַסְתוֹפֵף בְּצֵלוֹ לְשֹׁמֵר הַשְּׂדוֹת.

באר היטב (א) שאינו. נ"ל שאם מילא הקש לשם דירה כמ"ש סימן שני"ח
ס"ב אפי' לא נטע האילן לכך אם רוב הדופן מן הקש הוי מוקף לדירה. מגן
אברהם:

ב תל שְׁגִבּוֹהַ חֲמֹשֶׁה וְהַשְּׁלִימוּ לַעֲשָׂרָה, שְׁעָשֶׂה עָלָיו מְחֻצָּה גְבוֹהַ חֲמֹשֶׁה, חֲשִׁיבָה מְחֻצָּה לְטֹלְטֵל וּלְכָל דָּבָר.

ג מְחֻצָּה הָעוֹמֶדֶת מֵאֲלֵיהָ דְהִינּוּ שְׁלֵא נַעֲשִׂית לְשֵׁם מְחֻצָּה, כְּשָׂרָה. מְחֻצָּה שְׁנַעֲשִׂית בְּשַׁבָּת, כְּשָׂרָה וְהִנִּי מְלִי שְׁנַעֲשִׂית בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג, אָבֵל בְּמִזִּיד הוֹיָא מְחֻצָּה לְהַחֲמִיר לְחַיֵּב הַזֹּרֵק מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְתוֹכָהּ אָבֵל לֹא לְהַתִּיר לְטֹלְטֵל בְּתוֹכָהּ. וְהִנִּי מְלִי שְׁלֵא הָיָה שֵׁם מְחֻצָּה תְּחִלָּה, אָבֵל הָיְתָה שֵׁם וְהִסְיָרָה וְחִזְרָה וְנַעֲשִׂית, אָפְלוּ בְּמִזִּיד, חִזְרָה לְהַתִּירָה הָרֵאשׁוֹן. כְּגוֹן שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקְיָפוּ בְּמַחְצָלָאוֹת סְבִיבוֹתֵיהֶם בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְהִבְדִּילוּ גַם בִּינֵיהֶם בְּמַחְצָלָאוֹת וְעָרְבוּ יַחַד, מְתָרִים לְטֹלְטֵל מְזָה לְזָה. נִגְלָלוּ הַמַּחְצָלָאוֹת, נֶאֱסְרוּ. חִזְרוּ וְנִתְפָּרְסוּ, אָפְלוּ בְּמִזִּיד, חִזְרוּ לְהַתִּירָן הָרֵאשׁוֹן.

ד סְפִינָה, מְתָר לְטֹלְטֵל בְּכֻלָּהּ, אָפְלוּ הִיא יוֹתֵר מִבֵּית סְאֲתִים, דְּחֲשִׁיבָה מְקַפֶּת לְדִירָה וְעִיל סִי שִׁי' (וסוף סימן שפ"ב). כְּפִאָה לְדוֹר תְּחִתִּיָה, הָוִי רְשׁוֹת הַיְחִיד אָף עָלֶיהָ. כְּפִאָה לְזַפְתָּה, (ב) אֵין מְטֹלְטֵלִין בָּהּ אֶלָּא בְּדִ' אַמּוֹת אִם הוּא יוֹתֵר מִסְאֲתִים.

באר היטב (ב) אין מטלטלין. ואף תחתיה אין מטלטלין שבטל מחיצותיה מתורת דירה. ב"ח:

ה בכל עושים מחצה, בכלים ובאכפות, בין של ערב לבד כגון של חבלים, או של שתי לבד כגון קנים נעוצים בארץ, ומתרים עד סאתים אפלו ליחיד בישוב, ובלבד שלא יהא בין חבל לחברו ובין קנה לחברו ג' טפחים; ואפלו בבעלי חיים, ובלבד שיהו (ג) כפותים, ואפלו באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג', ואפלו כשהם מהלכים חשובים מחצה וביניהם רשות היחיד; והוא שלא ידעו שהעמדו לשם מחצה; ואפלו אחת מהם יודע, אסור. ואפלו אם לא הודיעם שעושה מחיצות עתה, אם קרוב הדבר שיידעו, כגון שעושה מהם מחצה פעם אחת לא יעשה מהם מחצה (ד) עוד.

באר היטב (ג) כפותים. שלא יברחו: (ד) עוד. ואם אדם אחר רשאי לעשות מהם מחיצה הוי ספק. ב"י:

ו אם באו מתחלה שלא לדעת, אף על פי שאחר כך הרגישו, אין לחוש.

ז יש מי שאומר שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחצה זו, אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו. הגה: ואין לעשות מחצה של בני אדם רק בשעת הצורך ובשעת הדחק. ואם שכח דבר אחד ברשות הרבים, יותר עדיף להוליד שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחצה מלעשות מחצה של בני אדם ושיביאנו גדול (בית יוסף בשם שבולי הלקט סמ"ג וס"ה).

ח פָּרוּץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד, אָסוּר אֶלָּא אִם כֵּן כָּל פְּרֻצָּה
מֵהֶם פְּחוּתָהּ מִגִּי טְפָחִים.

ט פָּרוּץ כְּעוֹמֵד, מִתֵּר בֵּין בְּשֵׁתֵי בֵּין בְּעֶרֶב; וּבִלְבַד שְׁלֹא
יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד פָּרוּץ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר. אֲבָל עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת
מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפֶתַח.

י אִם עָשָׂה צוּרֵת פְּתַח, אֶפְלוּ לְפְרֻצָּה יִתְרָה מֵעֶשֶׂר, מִתֵּר.
וְאֶפְלוּ לֹא נֶעַץ אֶלָּא אַרְבַּע קַנְדִּיסִין בְּאַרְבַּע רוּחוֹת וְעָשָׂה
צוּרֵת פְּתַח עַל גְּבִיָּהּ, מִתֵּר. וְהֵנִי מְלִי בְּחֶצֶר וּמְבוּי שְׂיִשׁ
בָּהֶם דִּיּוּרִין, אֲבָל בְּבִקְעָה לֹא מְהֵנִי כְּשֶׁכָּל הָרוּחוֹת עַל
יְדֵי צוּרֵת פְּתַח. **(ה)** וְלְהִרְמַבֵּיִם אֵין צוּרֵת הַפְּתַח מוֹעִיל
לְפְרֻצָּה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד מְרֻבָּה עַל הַפְּרוּץ
וְאִז מְהֵנִי אֶפְלוּ בְּבִקְעָה בְּכָל הָרוּחוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם סַמִּיג וּסְמִי"ק).

באר היטב **(ה)** ולהרמב"ם. אבל ברוח ג' של מבווי מהני כמ"ש סי' שע"ג
סל"ד:

יא מֵהוּ צוּרֵת פְּתַח, **(ו)** קָנָה מִכָּאן וְקָנָה מִכָּאן וְקָנָה עַל
גְּבִיָּהּ, אֶפְלוּ אֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶן אֶלָּא שְׂיִשׁ בֵּינֵיהֶם כַּמָּה
אַמּוֹת, וּבִלְבַד שִׁיְהֵא גְבֵה הַקְּנִים שְׁמִכָּאן וּמִכָּאן יִיט
וְיִהְיוּ **(ז)** מְכוּנִים כְּנֶגֶד קָנָה הָעֲלִיּוֹן. וְאִם חֵבֵר הַקְּנָה
הָעֲלִיּוֹן לְשְׁנֵי הַקְּנִים, אוֹ לְאַחַד מֵהֶן **(ח)** מִן הַצַּד, לֹא

מְהֵנִי. וְצָרִיד שֶׁהָיוּ הַקְנִים שֶׁבְצֻדָּדִים חֲזָקִים לְקַבֵּל דָּלֶת כָּל שְׁהוּא, אֲפֹלוּ שֶׁל קֶשׁ אוֹ שֶׁל קְנִים; אֲבָל קִנְהָ שֶׁעַל גְּבִיָּהּוֹן סִגִּי בְּכָל שְׁהוּא, וְאֲפֹלוּ גַּם מִמֵּהֵנִי.

באר היטב (ו) וקנה. ואפי' אחד גסה מחבירו. מ"א: (ז) מכוונים. אבל מרוחקים ממנו אפי' כל שהוא פסול. מ"א: (ח) מן הצד. ואם עשה גם קנה אחר תחתיו כשר מ"מ יש לשלוף קנה הפסול מפני הרואים כנה"ג בשם הרא"ם. ועיין ט"ז:

יב כפה (פי' שער העשוי ככפה, רש"י), אם יש ברגליה, דהינו קדם שהתחיל להתעגל, י' טפחים, מתרת משום צורת פתח.

סימן שסג - דיני מבוי ולחי

ובו סעיפים ל"ו סעיפים

א מקום שיש לו ג' מחצות, אסרו חכמים לטלטל בו עד שייעשה שום תקון ברביעית.

ב חצר שנפרץ במלואו עד עשר אמות, נתר בפס רחב ד' טפחים שייעמדנו מצד אחד במקום הפרוץ, ואם ירצה לתקנו בשני צדי הפרצה, די בשני פסין של שני משהויין. והוא הדין לנשתיר מהם כתל רביעי בנוי כשעור ארבעה טפחים במקום אחד, או אם נשתיר

מֵהַשְּׁנַי צִדְדִים טַפַּח מִכָּאן וְטַפַּח מִכָּאן, וְכָל זֶה בְּגִבֵּה עֲשָׂרָה טַפָּחִים. וְאֶפְלוּ אִם אֵין בַּפְּרָצָה ד' טַפָּחִים, כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּמִלּוּאוֹ צָרִיךְ תִּקּוּן עַד שְׂיִהְיֶה בָּהּ פְּחוֹת מְג'. וְאִם יֵשׁ בַּפְּרָצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, אֶפְלוּ אֵינָהּ בְּמִלּוּאוֹ צָרִיךְ לְתִקּוּנָהּ בְּצוּרַת פְּתַח.

ג מְבוּי שְׂיֵשׁ לוֹ ג' מַחְצוֹת וּפְרוּץ בְּצַד רְבִיעִי, הַתִּירוּ בְּלַחֵי (פ"י פ'רְגוּם הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לַיּוֹחָא חֲדָא) שְׂעָבִיו וְרַחְבוֹ (א) כָּל שֶׁהוּא, שְׂיַעֲמִידְנוּ בַּפְּתַח הַמְּבוּי וְיִהְיֶה גְּבָהוּ י"ט. וּמְכַל דְּבָר שְׂיַעֲשֶׂנָה כָּשֶׁר, אֶפְלוּ מִבְּעֵלֵי חַיִּים, וּבְלִבְד שְׂיִקְשְׁרְנוּ שָׁם בְּחִבָּלִים לְכַתְּלֵי הַמְּבוּי בִּיתְדוֹת שְׂיוּצָאִים מִן הַכְּתָלִים בְּעֵנָן שְׂאִינוּ יָכוֹל לְרַבֵּץ, כְּדִי שְׂלֹא יִתְמַעַט גְּבָהוּ מִי טַפָּחִים וְאֶפְלוּ קָשֶׁר שָׁם אָדָם נְמִי הָיִי לַחֵי (אוֹר זְרוּע).

באר היטב (א) כל שהוא. אפ"י פחות מאצבע. ב"ח מ"א:

ד אִם יֵשׁ קֶצֶת כְּתֵל בְּרוּחַ רְבִיעִית עוֹלָה מְשׁוּם לַחֵי, וּבְלִבְד שְׂיִהְיֶה בּוֹ רַחֵב טַפַּח.

ה לַחֵי דְאֵי נָשִׁיב בֵּיהּ (ב) זִיקָא לֹא מְצִי קָאִי, לֹא חָשִׁיב לַחֵי.

באר היטב (ב) קאי. ואפילו אין הרוח מפילו אלא מנידו כמ"ש ריש סי' שס"ב:

ז צָרִידֶּךָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַלְּחֵי רְחוּק מִן הַכֶּתֶל גִּי טָפְחִים.

ז לְחֵי, אֶפְלוּ שְׁבָרִים וְשִׁבְרֵי שְׁבָרִים כְּשָׂרִים בּוֹ. הַגָּה: וְלָכוֹן

עוֹשִׂין לְחֵי (ג) מְסִיד טְחוּי בְּכֶתֶל, וּבְלִבְד שְׁיִזְהַר שֶׁלֹּא יִתְמַחָה יוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ לְאַרְצֵי. (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִי ט"ו).

באר היטב (ג) מסיד. וכתב ה"ט"ז ועכ"פ בעי דלהוי בהאי מיחוי קצת דבר ממש ועב קצת ולא סגי במראה הסיד שניכר על הכותל לחוד דעכ"פ בעי שיהיה עב כחוט הסרבל וראיתי מורה א' שצוה לרשום בכותל במקום לחי במין עפר לבן שקורין קריי"ד וטעה מאוד בזה עכ"ל ע"ש ועיין בשכנה"ג שהעלה דלחי מסיד מחוי מהני אפי' לצורת פתח דבעי קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אם עשה לחי מכאן ולחי מכאן מסיד מחוי וקנה על גביהן מכוון לצורת פתח ע"ש וכ"כ ה"ט"ז ע"ש ועיין בתשוב' שבות יעקב ח"ב ס"י ח' :

ח לְחֵי שֶׁעָשָׂאוּ (ד) מְעַצֵּי אֲשֶׁרָה, כְּשֶׁר.

באר היטב (ד) מעצוי. דכיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו חכמים תוס'. ועיין ט"ז וביד אהרן :

ט (ה) בֵּין שְׁנֵי אֵיטֵי בְּלִיטַת הַלְּחֵי לְעוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַמְּבוּי

וְאֵינָה נִרְאֵית לְעוֹמְדִים בְּחוּץ, בֵּין שְׁנֵי אֵיטֵי לְעוֹמְדִים בְּחוּץ נֶגְדַת חֲלַל הַמְּבוּי (תוס' וְהַרְאִישׁ פ"ק דְּעֶרְוֵינָן) וְאֵינָה נִרְאֵית לְעוֹמְדִים בְּפָנִים, כְּשֶׁר.

באר היטב (ה) בין. עיין ט"ז בזה :

יז הִרְחִיקוּ מִהַכֶּתֶל שְׁלֹשׁ, אוֹ שֶׁהִגְבִּיהוּ מִהָאָרֶץ שְׁלֹשׁ, פָּסוּל. וְאִם הִגְבִּיהוּ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ אֲלֵא שְׁבַע וּמִשְׁהוּ, כְּשֵׁר.

יא אֶפְלוּ לֹא עֲשְׂאוּ לְשֵׁם לְחִי, אֲלֵא שְׁנֵזְדִמְן לוֹ שֵׁם מֵאֲלוֹ, כְּשֵׁר; וּבִלְבָד שְׂיִסְמְכוּ עָלָיו מְעַרְבַּ שְׁבַת, אֲבָל לֹא סְמְכוּ עָלָיו מְעַרְבַּ שְׁבַת כְּגוֹן שֶׁהָיָה שֵׁם לְחִי אַחֵר וְנִפְל בְּשְׁבַת, וּבָאִים עֲכָשׁוּ לְסִמּוֹד עַל זֶה, לֹא. אֲבָל לֹא הָיָה שֵׁם לְחִי אַחֵר מְעַרְבַּ שְׁבַת, כְּאֵלוֹ סְמְכוּ עָלָיו דְּמִי (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִשְׁיִי וְהִגְהוֹת אֲשֶׁרִי וְהַמְגִיד פִּט"ז).

יב לְחִי הָעוֹמֵד מֵאֲלוֹ, אֶפְלוּ סְמְכוּ עָלָיו מְעַרְבַּ שְׁבַת, אִם הַמְּבוּי רָחֵב יוֹתֵר מִשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, אִם הַלְּחִי בּוֹלֵט לְתוֹכוֹ ד' אַמּוֹת אֵינוֹ נִדוֹן מִשּׁוֹם לְחִי וְצָרִיךְ לְחִי אַחֵר לְהַתִּירוֹ, וְיַעֲמִידֵנוּ בְּרוּחַ שְׁכָנְגָדוֹ, וְאִם יִרְצֶה לְהַעֲמִידוֹ אֲצִלוֹ יַעֲשֶׂנוּ מְעַט עָב אוֹ דֶק יוֹתֵר מִהַבְּלִיטָה, כְּדִי שְׂיִהְיֶה נֶכֶר שֶׁהוּא לְשֵׁם לְחִי. **הגה:** וְאִם הָעֵמִידוֹ לְשֵׁם לְחִי, דְּאִית לֵיהּ קִלְא שְׂתִקְנוּ לְחִי לְמְבוּי זֶה, אֶפְלוּ רָחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת הוּי לְחִי.

יג לְחִי הַמוֹשֵׁד עִם דְּפָנוֹ שֶׁל מְבוּי שֶׁהָעֵמִיד חָדוּ כְּנֶגֶד עֵבִי הַכֶּתֶל דְּשׁוּה מְבַפְנִים וְנִרְאָה מְבַחוּץ שְׂאִין חָדוּ שֶׁל לְחִי מְכֻסָּה כָּל עֵבִי הַדָּפֵן, פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת נִדוֹן מִשּׁוֹם לְחִי

וּמִשְׁתַּמֵּשׁ עִם חֲדוֹ הַפְּנִימִי. ד' אַמוֹת, נִדוֹן מִשׁוּם מְבוּי
וְאִסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמְּבוּי, שְׁהָרִי אֵין כָּאן לְחִי.

יד עוֹד יֵשׁ הַכָּשֶׁר אַחַר לְמְבוּי הַפְּרוּץ בְּרוּחַ רְבִיעִית,
בְּקוֹרָה שְׁיִנְיַחְנָה עַל רֹאשׁ הַמְּבוּי. וְצָרִיד שְׁיִנְיַחְנָה עַל
כְּתֵלֵי הַמְּבוּי, אֲבָל אִם נֶעֶץ שְׁתֵּי יְתֵדוֹת אֶצֶל הַמְּבוּי
בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְּסִמוּדָּ לּוֹ, וְהִנִּיחֵם עֲלֵיהֶם, פְּסוּל.

טו וְצָרִיד שְׁיִנְיַחְנָה כְּדִי לְהַתִּיר הַמְּבוּי, אֲבָל אִם לֹא
נֶעֱשִׂית לְשֵׁם כֶּדֶן, אֶפְלוּ סִמְכָה עָלֶיהָ מְעַרְב שֶׁבֶת, פְּסוּלָה.

טז קוֹרָה זֹו שְׁאִמְרָנוּ, צָרִיכָה שְׁעוֹר. וּלְפִיכֶן אִם עֲשָׂאָה
מְעַצִּי אֲשֶׁרָה, פְּסוּלָה דְּכִיּוֹן דְּלִשְׁרַפָּה קִימָא כְּתוּבֵי
מִכְתָּת שְׁעוֹרָה.

יז שְׁעוֹר הַקוֹרָה, רְחֻבָּה טַפַּח וְעֵבְיָה כָּל שְׁהוּא, רַק
שְׁתֵּהא חֲזָקָה כְּדִי לְקַבֵּל אֲרִיחַ שְׁהִיא חֲצִי לְבִנָּה שֶׁל ג' ט,
וְאִם הִיא רְחֻבָּה ד"ט אֵינָה צָרִיכָה לְהִיּוֹת חֲזָקָה לְקַבֵּל
אֲרִיחַ.

יח מְעַמִּידִים, דְּהִינּוּ אִם הִיא נִסְמְכָת עַל יְתֵדוֹת
הַיּוֹצְאוֹת מִן הַכֶּתֶל שְׁאֵין בְּרְחֻבּוֹ טַפַּח וְלֹא בְּאֲרָכּוֹ שְׁלֹשׁ,

יש אומרים שצריך שיהיו חזקים לקבלה ולקבל חצי לבנה. ויש אומרים שאין צריך שיהיו חזקים אלא כדי לקבלה בלבד.

ט אם היתה הקורה עגלה, צריך שיהיה בהקפה ג' טפחים שאז יש ברחבה טפח.

כ היתה עקמה, ועקמימותה נוטה חוץ למבוי או למעלה מעשרים או למטה מעשרה, רואין כל שאלו ינטל העקמימות ואין בין זה לזה שלשה, כשרה; ואם לאו, פסולה.

כא היתה יוצאה מכתל זה (ו) ואינה נוגעת בכתל זה, כגון שסמכה על עמודים, וכן שתי קורות אחת יוצאה מכתל זה ואחת יוצאה מכתל זה ופגעו זו בזו באמצע המבוי, אם אין ביניהם שלשה, כשרה; יש ביניהם שלשה, פסולה.

באר היטב (ו) ואינה. ואפי' מרוחקת משני הכתלים אמרינן לבוד:

כב הניח שתי קורות זו בצד זו, ולא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל אריח, אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח לרחבו, דהינו טפח, ואין בין זו לזו שלשה טפחים, אינו

צָרִיד לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרֵת; וְאִם לֹא, צָרִיד לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרֵת. וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁצָרִיד שְׁיִהְיוּ קְרוּבוֹת זֶה לְזֶה בְּתוֹד טַפַּח.

כג הִיָּתָה אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה, רוֹאִים אֶת הַעֲלִיּוֹנָה כְּאִלוֹ הִיא לְמַטָּה וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלוֹ הִיא לְמַעְלָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַעֲלִיּוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים וְלֹא תַחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה. וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם גִּי טַפָּחִים לֹא בְּגִבָּה וְלֹא בְּמִשְׁדָּה כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָם שְׂרִדָּה זֶה וְעֵלְתָה זֶה בְּכֹנֶה עַד שְׁיַעֲשׂוּ זֶה בְּצַד זֶה. וַיֵּשׁ פּוֹסְלִים.

כד פִּרַס עַל הַקּוֹרָה מִחֻצָּלָת וְאִינָה נֹגַעַת עַד הַקְּרָקַע, אִם גְּבוּהָה מִהָאָרֶץ גִּיט, פְּסוּלָה שְׁהִרִי כְּסָה הַקּוֹרָה וְאִינָה נִרְאִית, וּבְטָלָה מִהֵיּוֹת קוֹרָה; וּמִחֻצָּה גַם כֵּן אִינָה, כִּיּוֹן שְׁגִבוּהָה מִהָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה. אָבֵל אִם הִנִּיחַ קוֹרָה רְחִבָּה וְנִמְשַׁכַּת קֶצֶת לְמַטָּה מִי, כְּשִׁרָה.

כה נֶעַץ שְׁתֵּי יִתְדוֹת עֶקְמוֹת עַל שְׁנֵי כְּתָלֵי הַמָּבוּי, וְעַקְמֵימוֹתָם נוֹטָה לְתוֹד הַמָּבוּי, וְנָתַן הַקּוֹרָה עֲלֵיהֶם וְאִין בְּיִתְדוֹת טַפַּח שֶׁהוּא שְׁעוֹר קוֹרָה לְהֵיּוֹת נְחֻשְׁבִים כְּקוֹרָה, אִם אִינָם גְּבוּהִים מִכְּתָלֵי הַמָּבוּי שְׁלֹשָׁה וְאִין בְּנִטְיָתוֹן שְׁלֹשָׁה, כְּשִׁרָה שְׁאֲנוּ רוֹאִים כְּאִלוֹ הֵם עַל כְּתָלֵי הַמָּבוּי וּכְאִלוֹ הַקּוֹרָה נֹגַעַת בְּמָבוּי; וְאִם יֵשׁ בְּגִבָּהוֹן אוֹ בְּנִטְיָתוֹן שְׁלֹשָׁה, פְּסוּלָה.

כו הָא דְמְבוּי נִתְר בְּלַחֵי אוּ קוֹרָה דְּוִקָא כְּשֵׁאִינוּ נְמוּדֵי
פְּחוּת מִיִּט מְרוּחִים וְלֹא יִהְיֶה רְחִיבּוּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת
מִצְמָצְמוֹת וְשִׂיחָא אָרְכוּ דִּי אַמּוֹת מְרוּחוֹת אוּ יוֹתֵר,
אֲבָל אִם חֲסֵר אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אֵין לוֹ תִקְנָה אֶלָּא בְּצוּרַת
פְּתַח; וְאִם הִיא בְּגִבָּה חֲלָלוּ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים אַמָּה
מִצְמָצְמוֹת, אֵינוּ נִתְר בְּקוֹרָה אֲבָל נִתְר הוּא בְּלַחֵי וְאִם
רוּצָה לְהַכְשִׁירוֹ בְּקוֹרָה צָרִידֵי שְׂעִיעֶשְׂה בָּהּ צִיּוֹר וְכִיּוֹר (פִּי
צִיּוֹר אֶחָד בְּכַתֵּל מִן הַסִּיד אוּ עַל שְׂמֵי קוֹרָה). שְׂעַל יְדֵי כֶּף מְסַתְּפָלִים בָּהּ.
וְאִם הִיא גְבוּהָ יוֹתֵר מֵעֶשְׂרִים וּבְנָה בְּנֵין תַּחַת הַקוֹרָה
לְמַעֲטוֹ מֵעֶשְׂרִים, דִּי בְּבִנְיָן רְחִיב טַפַּח בְּרַחֲב הַקוֹרָה. אֲבָל
אִם אֵינוּ גְבוּהָ יִי וְחוּקָק בּוֹ לְהַשְׁלִימוֹ לִי, צָרִידֵי לַחֲקֵי דִּי
אַמּוֹת לְתוּדֵי הַמְּבוּי עַל פְּנֵי כָּל רְחִיבּוֹ. אֵין מְבוּי נִתְר בְּלַחֵי
אוּ קוֹרָה עַד שְׂיִהִיוּ פְּתוּחִים לְתוֹכּוֹ שְׁנֵי חֲצֵרוֹת וְלְכָל
חֲצֵר שְׁנֵי בְּתִים וְאַפְלוּ כָּל הַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת זֹל לְזוֹ (הַרְאִי שׁ וּמְרַדְכִי וְהַטוֹר)
וְיֵשׁ חוֹלְקִים בְּזָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְיִיף וְרַמְבַּ"ם), וְשִׁלָּא יִהְיֶה בְּכָל פְּתַח
מֵאֵלּוּ פְּחוּת מִדִּיִּט, וְשְׂיִהִיוּ דִּיּוֹרִים אוֹכְלִים בְּכָל בֵּית
שְׂמִקּוֹם הַפֶּת גּוֹרֵם; וְאַפְלוּ הִיא הַבֵּית הָאֶחָד לְאָב וְהַבֵּי
לְבֹן, אֵף עַל פִּי שְׂהִיבּוֹ מְקַבֵּל פָּרַס מִשְׁלַחוֹ אָבִיו וְאוֹכֵל
בְּבֵיתוֹ, הֵרִי הֵם נְדוֹנִים כְּשֵׁנִים; וְאַפְלוּ צִדּוֹ הָאֶחָד
עַבּוּיִם וְאַחַד יִשְׂרָאֵל, מְהֵנִי עוֹד צָרִידֵי שְׂיִחָא אָרְכוּ יוֹתֵר
עַל רְחִיבּוֹ. וְאִם חֲסֵר אֶחָד מֵאֵלּוּ, אֵינוּ נִתְר אֶלָּא בְּפִס
אַרְבַּע אוּ שְׁנֵי פְּסִין שְׁנֵי מְשֻׁהוּיִין אוּ צוּרַת פְּתַח. הַגָּה: וְיֵשׁ
אוּמְרִים דְּנוֹהֲגִין הָאֲדָנָא לְתַקּוֹן כָּל הַמְּבוּאוֹת בְּצוּרַת הַפְּתַח, דְּכָל הַמְּבוּאוֹת
שְׁלָנוּ יֵשׁ לָהֶם דִּין חֲצֵרוֹת (תִּי"ה סִי' ע"ד). וְהַמְּנַהֵג הַפְּשוּט בְּמַדִּינוֹת אֵלּוּ לְתַקּוֹן
עַל יְדֵי חֲבַל הַקְּשׁוֹר לְרְחִיבּוֹ שֶׁל מְבוּי, וְדִין חֲבַל זֹל אֵינוּ קוֹרָה שְׂהִרִי אֵין רְחִיבּוֹ
טַפַּח, וְלֹא מְהֵנִי אֶלָּא מִטַּעַם צוּרַת הַפְּתַח דְּמְהֵנִי לְמַעַלָּה אֶפְלוּ בְּגַמִּי כְּדִלְעִיל

סוף סיי שסייב, ועל כן יש לזהר להעמיד (ז) תחת החבל שני קנים גבוהים יי מכוונים תחת החבל, ואז מהני אפלו במבוי מפלש בתורת צורת פתח, או אפלו בחצר ובכל מקום שצורת הפתח מהני וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן שסייב (דברי עצמו).

באר היטב (ז) תחת. כתב הט"ז נ"ל כיון דצריך להעמיד קנים למטה בגובה יי אי"צ לקשור החבל למעלה בקנים אלא יכול לקשור החבל אפי' בגובה מזה ומזה כיון דעיקר צורת הפתח מכח הקנים שלמטה גם אי"צ לזהר היאך הוא נקשר למעלה בגגים אלא שצריך שיעמדו הקנים מכוונים תחת החבל ונ"ל עוד דאם למעלה מן הקנים שמעמידים למטה יש גג שמפסיק בין גובה החבל להקנים יש איסור בזה דלא הוה צ"ה כיון שהגג מפסיק בין החבל להקנים ואין עושין צ"ה בענין זה אלא צריך שיפתח נקב גדול בגג למעלה מהקנים בענין שיהיו מכוונים תחת החבל בלי הפסק ועוד נראה לי באם יש תחת החבל בכותל יוצאים חפופים עד יי טפחים סמוך לקרקע שפיר יש לסמוך עליהם מע"ש במקום קנים של לחי וגם כן צריך שיהיו החפופים מגולים למעלה תחת החבל עכ"ל מ"ש. ועיין מ"א ועיין מ"ש בס"ק ג'.

כז חצר שארכו יותר על רחבו דינו כמבוי, ונתר בלחי או קורה. **הגה:** אף על פי שאין חצרות ובתים פתוחין לתוכו, הואיל ואינו קרוב לרשות הרבים אלא פתוח למבוי והמבוי פתוח לרשות הרבים (בית יוסף בשם תשובת מהרי"ל בשם סמ"ק).

כח מבוי (ה) שאין ברחבו ג"ט אינו צריך שום תקון, שהוא כסתום. ויש אומרים דכל שאין בו ד"ט אין צריך שום תקון.

באר היטב (ח) שאין. כלומר שאין פתחו רחב ג' אע"פ שתוכו רחב הרבה:

כט מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה

שֶׁל רַבִּים, אֵינוֹ צָרִיךְ כָּלוּם; שְׁאַשְׁפֵּה שֶׁל רַבִּים אֵינָה עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יַעֲלֶה (ט) הַיָּם שְׂרָטוֹן (פִּי יָבֵשׁ כְּעֵין אִי שֶׁנִּדְחִי הַמַּיִם מִמֶּנּוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה רָאוּי לְזָרִיעָה). **הגה:** וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים דְּחִיִּישִׁין שְׁמָא יַעֲלֶה הַיָּם שְׂרָטוֹן, וְאִין כָּאן מְחַצָּה (הַרְאִישׁ וְרִשְׁיִי וְטוֹר וְהַמְגִיד).

באר היטב (ט) הים. ובנהרות שלנו שדרכן להתייבש בקיץ הרבה פשיטא דאסור מ"א ע"ש. ובט"ז שאלה בק"ק שטייניץ במדינות מעהרין נהגו לטלטל בשבת בלא עירוב על סמך שהעיר מוקף נהר סביב וקנו הרשות מהשר והאריך בפלפולו ופסק לאיסור שיעשו להם עירוב כנהוג בכל הקהלות שאינם מוקפות חומה אכן אם יש על שפת הנהר ביבשה מקום מדרון גבוה עשרה במשך ד' אמות כמ"ש סל"ו נחשוב אותו מדרון במקום מחיצה עכ"ל וכתב המ"א ודע דעכ"פ בעינן שיהיה הים סמוך ממש לראש המבוי אבל אם הוא רחוק מהבתים יו"ד אמות צריך תיקון דאותו מקום הוי פרוץ. ובקושטנינא אע"פ שפרוצ' לים בכמה מקומות יותר מיו"ד כסתום דמי כנה"ג בשם ר"יט ועיין מ"א. ודע דאם נקרשין בימות הגשמים בטלה המחיצה ואסור לטלטל ועיין בתשובת חכם צבי סימן ל"ז. (ועיין בס' אבן העוזר שהאריך להוכיח שאין מים הנקרשים מבטלין המחיצות ע"ש בספר מגיני ארץ דפוס פרופס):

ל מְבוּי שֶׁצִדּוֹ אֶחָד אָרֶז וְאֶחָד קָצֵר, אֶפְלוּ אִין צִד הָאָרֶז עוֹדֵף עַל הַקָּצֵר ד' אַמּוֹת, אֵינוֹ מְנִיחַ הַקּוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגֶד הַקָּצֵר; אֲבָל אִם יִרְצֶה יַעֲשֶׂה שֶׁם צוּרֵת פְּתַח בְּאֶלְכָסוֹן. וְתוֹךְ הַמְּבוּי יָכוֹל לְהִנָּיֵחַ הַקּוֹרָה בְּאֶלְכָסוֹן, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקָצֵר כְּנֶגֶד הַקָּצֵר, וּבְאָרֶז כְּנֶגֶד הָאָרֶז.

לא הַעֲמִיד לְחֵי בְּאֶמְצַע הַמְּבוּי, אִם יֵשׁ חֲצֵר מִהַלְחֵי וְלַחוּץ, וְעָשׂוּ גַם הַחִיצוֹנִים לְחֵי לְרֹאשׁ הַמְּבוּי, אוֹסְרִים אֵלוּ עַל אֵלוּ עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ יַחַד. וְאִם אִין שֶׁם חֲצֵר, אוֹ שֵׁישׁ חֲצֵר וְלֹא עָשׂוּ הַחִיצוֹנִים לְחֵי לְרֹאשׁ הַמְּבוּי, שָׁמֹן הַלְחֵי

וּלְפָנִים, מִתְרִים ; מִמֶּנּוּ וְלַחוּץ, אֲסוּרִים. אָבֵל אִם עָשׂוּ
(י) בְּאִמְצַע שְׁנֵי פְסִים, אוּ פֶס אַרְבָּעָה, אִם אֵינוֹ רָחֵב
יֹתֵר מֵעֶשְׂרָה, אוּ שְׁעָשׂוּ צוּרַת פְּתַח אִם הוּא רָחֵב יֹתֵר
מִי, אֲפֹלוּ אִם יֵשׁ חֶצֶר מִהַתְקוּן וְלַחוּץ וְעָשׂוּ גַם
הַחִיצוֹנִים תְּקוּן לְרֹאשׁ הַמְּבוּי, כֹּל אֶחָד יָכוֹל לְעָרֵב,
וַיְהִי מִתֵּר בְּחֻלְקוֹ.

באר היטב (י) באמצע. דאפי' חצר אי' יכולין לחלוק בכה"ג הרא"ש. ועיר
המוקפת חומה בדלתות ראויות לנעול זולתו בפתח אחד הפתח ההוא לא גרע
מלחי או קורה וכל העיר כמבוי אחד שיש לו לחי בראשו ושארין מערבין אותו
לחצאין ואם יש פרצה בטל הכשירה ועסי' שסי"ה ס"ב ויכול להכשיר חציה
ולהניח חציה. ב"י סימן שס"ד מ"א :

לב זֶה שֶׁהַכְּשִׁירָנוּ לְהַעֲמִיד לְחֵי בְּאִמְצַע הַמְּבוּי, הוּא
הַדִּין לְהַעֲמִיד קוֹרָה בְּאִמְצַע הַמְּבוּי. וְכֹל זֶה בֵּינָם בְּאוֹתוֹ
חֶצֶר מְבוּי הַמְּכֻשָׁר תּוֹרַת מְבוּי, שְׁלֵא יִהְיֶה אֲרָכּוֹ פְּחוֹת
מִדֵּי אַמּוֹת, וְשִׁיחָא אֲרָכּוֹ יִתֵּר עַל רְחִיבּוֹ, וְשִׁיחָיו בְּתֵים
וְחֶצְרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכּוֹ ; הָא לָאוּ הֵכִי, צָרִיךְ פֶּס מְשֻׁהוּ
מִכָּאן וּפֶס מְשֻׁהוּ מִכָּאן, אוּ פֶס אַרְבָּעָה בְּצַד אֶחָד.

לג מְבוּי שֶׁהוּא רָחֵב כִּי אַמּוֹת, עוֹשֶׂה פֶס אֲרָךְ דֵּי אַמּוֹת
וּמַעֲמִידוֹ בְּאִמְצַע וְחָשׁוּב כֹּל צַד מְצַדֵּי הַפֶּס כְּמְבוּי בְּפָנֵי
עֶצְמוֹ, כִּיּוֹן שְׁאֲרָךְ הַפֶּס דֵּי אַמּוֹת, וַיִּתֵּן קוֹרָה בְּרֹאשׁוֹ ;
וְצָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁתִּהְיֶה הַקוֹרָה מוֹנַחַת עַל הַפֶּס, אוּ תוֹךְ
ג"ט. וְצָרִיךְ שִׁיחָא בְּכֹל מְבוּי מְשֻׁנֵּי אֵלוּ שֶׁהַפֶּס מִפְּסִיק
בֵּינֵיהֶם בְּתֵים וְחֶצְרוֹת פְּתוּחִים לְתוֹכּוֹ וְכֹל תִּנְאֵי (מְבוּי).

וימה (יא) שָׁמֹן הַפֶּסַע עַד כִּתְּלֵי הָאֲמֻצָּעִי שֶׁל מְבוּי, יֵשׁ לוֹ דִּין מְבוּי עֵקֶם, שֶׁהָרִי אֵלּוּ שְׁנֵי הַמְּבוּאוֹת מִתְּעַקְּמִים וּבְאֲמֻצֵּעַ פְּתוּחִים בְּשְׁנֵי רְאשֵׁיהֶם לְרִשּׁוֹת הַרְבֵּיִם. הַגָּה: וַיֵּשׂ אֲמֻרִים דָּאִין לוֹ דִּין מְבוּי עֵקֶם אֲלֵא אִם כֹּן יֵשׁ מִן הַפֶּסַע עַד כִּתְּלֵי הָאֲמֻצָּעִי יוֹתֵר מִעֶשֶׂר אַמּוֹת (הַרְאִישׁ וְר' יְרוּחָם וְטוֹר).

באר היטב (יא) שמן. בט"ז מגיה שצ"ל שיש יותר מיו"ד מן הפס לכותל כמ"ש בטור ע"ש:

לד עוד אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן אַחֵר לְמְבוּי שֶׁהוּא רָחֵב כִּי אַמּוֹת, שֶׁיִּרְחִיק בִּי אַמּוֹת מִהַכְּתֵל וַיַּעֲשֶׂה פֶסֶר רָחֵב שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת, וַיַּעֲשֶׂה כֹן גַּם בְּצַד הַשְּׁנַי וַיִּשְׂאֵר פֶּתַח רָחֵב עֶשֶׂר אַמּוֹת, אוֹ יִרְחִיק אִמָּה וַיַּעֲשֶׂה פֶסֶר אִמָּה וּמִחְצָה וַיִּרְחִיק אִמָּה וַיַּעֲשֶׂה פֶסֶר אִמָּה וּמִחְצָה וְכֹן יַעֲשֶׂה בְּצַד הַשְּׁנַי, אוֹ יִרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת וּשְׁנֵי טַפְחִים וַיַּעֲשֶׂה פֶסֶר שְׁתֵּי אַמּוֹת וְדִי טַפְחִים וְכֹן יַעֲשֶׂה בְּצַד הַשְּׁנַי, וְכֹן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה וּבְלֵבֵד שֶׁהַפֶּסֶס יִהְיֶה עַל הָאֲוִיר שֶׁבֵּינוֹ לַכְּתֵל, דָּאִם לֹא כֹן אֲתִי אֲוִירָא דְהֵאִי גִיֶסֶא וּדְהֵאִי גִיֶסֶא וּמִבְּטֵל לִיָּהּ. וְצָרִיד לְזַהֵר דְּלֹא לְשִׁבְקַתְּחָא רַבָּא וְעִיל בְּזוּטָא, שְׂאִם עָשָׂה כֹן בְּטֵל תִּקּוּן הַמְּבוּי אֲלֵא אִם עָשָׂה צוּרֵת פֶּתַח לְזוּטָא.

לה פֶּסֶר זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה (כו) לְמַעַט רָחֵב הַמְּבוּי אֵינּוֹ צָרִיד שֶׁיִּהְיֶה פֶסֶס אֶחָד שָׁלֵם, אֲלֵא בְּקִנְיָה קִנְיָה פְּחוֹת מְגִי סָגִי, דְּפְחוֹת מְגִי כְּשָׁלֵם דְּמִי.

לו מְבוּי שְׁשׂוּה מְתוּכוּ וּמְדָרוֹן (פּיּי מְקוּם מְשַׁפֵּעַ) לְרִשׁוֹת הָרַבִּים, אוֹ שְׁשׂוּה לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וּמְדָרוֹן לְתוּכוֹ, אִם הוֹלֵךְ וּמְתַלְקֵט מְעַט מְעַט עַד שְׁמִגְבִּיהָ י' מְתוּךְ ד' אַמּוֹת הָרִי הוּא כְּאֵלוֹ זְקוּף כְּלוֹ וְאִינוֹ צָרִיךְ שׁוּם תְּקוּן. (יב) וּבְזֶה הִתַּל הָרִי כְּמַחְצָה (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (יב) ובזה. ואם כל העיר מוקפת תל ואח"כ בנה בה בתים אסור כמ"ש סימן שני"ח ס"ב מ"א ועשו"ת אמונת שמואל ס"י מ' אם חריץ סביב לעיר רחב ד' ועמוק יו"ד מותר לטלטל על ידו עיין שם וכן כתב חכם צבי ס' ד':

סימן שסד - דין מבוי המפלש ועשוי כנדל

ובו סעיפים ה' **א** מְבוּי הַמְּפֹלֵשׁ בְּשָׁנֵי רֵאשִׁי לְרִשׁוֹת הָרַבִּים, אוֹ צֵד אֶחָד לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וְצֵדוֹ הַשְּׁנִי לְכַרְמְלִית, הַגָּה: אוֹ שְׁנֵי רֵאשִׁי פְּתוּחִין לְכַרְמְלִית (ריב"ש סימן ת"ה), צָרִיךְ צוּרַת הַפְּתַח מְכָאן וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה מְכָאן. אֲבָל אִם צֵדוֹ אֶחָד פְּתוּחַ לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וְצֵדוֹ הַשְּׁנִי לְחֶצֶר שְׂאִינָה מְעֻרְבֵּת, אֵין צָרִיךְ אֶלָּא לְחֵי אוֹ קוֹרָה בְּשָׁנֵי רֵאשִׁי. הַגָּה: וְכָל זֶה שֵׁישׁ לוֹ תְּנָאִים הַמְּבֹאָרִים לְעִיל ס"י ש"ס"ג (סכ"ו) בְּדִין מְבוּי, אֲבָל אִם אֵינוֹ רַק כְּחֶצֶר, צָרִיךְ תְּקוּן חֶצֶר מְשָׁנֵי צִדָּדוֹ.

ב רְשׁוֹת הַרְבִּים עֲצָמָה אֵינָה נִתְּרַת אֶלָּא בַּדְּלָתוֹת, וְהוּא שְׁנַנְעָלוֹת בַּלְיָלָה. וַיֵּשׂ אֹמְרִים אֵף עַל פִּי שְׂאִין נִנְעָלוֹת אֲבָל צָרִיד שְׂיִהְיוּ רְאוּיוֹת לְנַעַל, שְׂאֵם מְשַׁקְעוֹת בְּעַפָּר, מִפְּנֵה אוֹתָן וּמִתְקַנֵּן שְׂיִהְיוּ רְאוּיוֹת לְנַעַל. וְאַחַר שְׂעֲשֶׂה לָּהּ תִּקּוּן דְּלָתוֹת חֲשִׁיבָה כִּלְהַ כְּחֶצֶר אֶחָד וְאִין מְבוֹאוֹתֶיהָ צָרִיכִין תִּקּוּן.

ג מְבוֹי עָקֹם כְּמִין דְּדַלִּית, דִּינֹו כְּאֵלוֹ הִיא (א) מְפֻלֵּשׁ בְּעַקְמִימוֹת וְצָרִיד צוֹרַת פְּתַח בְּעַקְמִימוֹתוֹ וּבְשָׁנֵי רְאֻשָׁיו, לְכָל אֶחָד לְחֵי, אוֹ קוֹרָה, אוֹ צוֹרַת פְּתַח בְּכָל אֶחָד מְשָׁנֵי רְאֻשָׁיו וְלְחֵי, אוֹ קוֹרָה, בְּעַקְמִימוֹת, וְאֵם עֲשׂוּי כְּמִין חִיִּית, צָרִיד צוֹרַת פְּתַח בְּשָׁנֵי עַקְמִימוֹתָיו וְלְחֵי, אוֹ קוֹרָה, בְּשָׁנֵי רְאֻשָׁיו.

באר היטב (א) מפולש. ולדידן במבוי עקום צריך תיקון כמו במפולש ובכל מקום שמתקנין עירוב במבואות צריך ג"כ תיקון בעקמימות. ט"ז ועיין מ"א בסימן שסי"ב ס"ק כ"ז מש"ש:

ד מְבוֹאוֹת הַפְּתוּחִים אֵלוֹ לְאֵלוֹ וְאִין הָעֲקוּם שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נוֹטָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, כִּיּוֹן שְׂפַתִּיחַת הַמְּבוֹי הַחִיצוֹן לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, הֵרִי אוֹתוֹ מְבוֹי שְׂפַתוֹחַ אֵלָיו בְּעַקְמִימוֹתוֹ חֲשִׁיב כְּפַתוּחַ לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְכֵן מְבוֹי הַפְּתוּחַ לְאוֹתוֹ מְבוֹי, וְכֵן כָּלָם.

ה מְבוּי הַעֲשׂוּי כְּנֹדֶל, דְּהִינּוּ מְבוּי גְדוֹל שֶׁהֲרֵבָה מְבוּאוֹת קִטְנִים פְּתוּחִים לוֹ, וְרֵאשֵׁי הַשְּׁנַיִם פְּתוּחִים לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, אֲפֹלוּ אֵין פְּתַחֵי הַקִּטְנִים שְׂמֻכָּאן וּמְכָאן מְכוּנִים זֶה כְּנֹגֵד זֶה, עוֹשֶׂה לְכָל אִי בְּמִקּוֹם פְּתִיחַתוֹ לְמְבוּי גְדוֹל צוֹרֵת פְּתַח, וּבְרֵאשׁוֹ הַשְּׁנַיִ הַפְּתוּחִים לְרִשׁוֹת הַרְבִּים לְחֵי, אוֹ קוֹרָה. וּבְמְבוּי הַגְּדוֹל, אִם הוּא מְפֹלֵשׁ עוֹשֶׂה צוֹרֵת פְּתַח מְצַד אֶחָד וּמְצַדוֹ הַשְּׁנַיִ לְחֵי אוֹ קוֹרָה. וְאִם הוּא סְתוּם, עוֹשֶׂה לְחֵי, אוֹ קוֹרָה, בְּרֵאשׁוֹ.

סימן שסה - דין מבווי שנפרץ

סעיפים

ח'

ובו

א מְבוּי שֶׁנִּפְרָץ בּוֹ פְּרִצָה מְצַדוֹ כְּלָפֵי רֵאשׁוֹ, אִם נִשְׁאַר **(א)** עוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹ פֶּס רָחֵב אַרְבָּעָה טְפָחִים, מִתֵּר, וְהוּא שְׁלֵא תִּהְיֶה הַפְּרִצָה יָתֵר עַל יי'; וְאִם לֹא נִשְׁאַר פֶּס ד', אָסוּר אֲלֵא אִם כֵּן הִיָּתֵה הַפְּרִצָה פְּחוֹת מְגִ"ט.

באר היטב (א) עומד. אבל אם לא נשאר עומד צריך שיעמיד פס ד"א דתחלת מבווי ד"א כמ"ש סי' שס"ג:

ב נִפְרָץ מְצַדוֹ שְׁלֵא כְּלָפֵי רֵאשׁוֹ, שְׁעוּרוֹ בַּעֲשָׂרָה. אֲפֹלוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִן הַכֶּתֶל בְּיִסוּד כְּלוּם; וְהוּא דְלֵא **(ב)** בְּקִיעֵי

בְּהַר רִבְעִים, אָבֵל אֵי בְקַעֲי בְּהַר רִבְעִים, אֶפְלוּ לֹא נִפְרָץ רַק דִּיט, צָרִיךְ לְתַקְנֵנוּ
שָׁם (הַרְיִיף וְהַרְאִישׁ וְטוֹר).

באר היטב (ב) בקעי. פיי מקום מטונף או מקולקל בטיט ואין דרך רבים לעבור באותה מחיצה רש"י וכ"ש אם נשתיירו גדודים המעכבים ההילוך אמרינן בגמ' בדף ה' דחצר פרצתו ביו"ד אמות וכמ"ש סי' ג' וצ"ע במבואות שלנו אם יש להם דין חצר לענין זה וה"ה בעיר המוקפת חומה ונפרץ בה פרצה בד"ט ובקעי בה רבים לדין דק"ל דיש לה דין חצר צ"ע אם יהא מותר ויש להחמיר. מ"א ועיין עוד במ"א בס"י ש"ג סכ"ו משי"ש :

א מְבוּי שֶׁנִּפְרָץ בְּמִלּוּאוֹ לְחֻצֵר, וְנִפְרָץ הַחֻצֵר מֵצַד הַשְּׂנִי לְרִשּׁוֹת הַרְבֵּעִים, אִם לֹא עָרְבוּ בְּנֵי חֻצֵר עִם בְּנֵי הַמְּבוּי, חֻצֵר מִתֵּר אֶפְלוּ נִפְרָץ נֶגֶד פְּרֻצַת הַמְּבוּי וְאֶפְלוּ בְקַעֲי בְּהַר רִבְעִים, וּבְלֵבֶד שֶׁלֹּא יִהְיֶה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר; וּמְבוּי אֲסוּר, אֶפְלוּ אֵינּוּ כִּנְגֵד פְּרֻצַת הַחֻצֵר, דְּכִיּוֹן שֶׁלֹּא עָרְבוּ עִם הַמְּבוּי אוֹסֶרֶת עָלָיו; וּכְגוֹן שֶׁנִּכְנָסוּ כְּתֵל הַמְּבוּי בְּחֻצֵר, בְּעֵנָן שְׂאִין הַגְּפוּפִין שֶׁנִּשְׁאַרוּ בְּחֻצֵר נִרְאִין לְמִי שֶׁעוֹמֵד בְּמְבוּי, אָבֵל אִם נִרְאִים, עוֹלִים לוֹ מִשׁוּם לְחֵי וּמִתֵּר. וְאִם עָרְבוּ בְּנֵי הַחֻצֵר עִם בְּנֵי הַמְּבוּי, וְהַפְּרָצָה שֶׁבְּמְבוּי לְחֻצֵר אֵינָה מֵצַד הַחֻצֵר, וּפְרֻצוֹת הַחֻצֵר מֵצַד הַשְּׂנִי אֵינָן מְכֻוֹנוֹת כִּנְגֵד פְּרֻצַת הַמְּבוּי, וְהַחֻצֵר שֶׁל רִבְעִים, גַּם הַמְּבוּי מִתֵּר. אָבֵל אִם לֹא עָרְבוּ, אוֹ אֶפְלוּ עָרְבוּ וּפְרֻצַת הַחֻצֵר לְמְבוּי מֵצַדוֹ, אוֹ אֶפְלוּ בְּאִמְצַע (הַחֻצֵר) וּפְרֻצַת הַחֻצֵר מֵצַד הַשְּׂנִי כִּנְגֵדָה, אוֹ אֶפְלוּ אֵינָה כִּנְגֵדָה וְהַחֻצֵר הוּא שֶׁל יְחִיד, אֲסוּר. וְאִם נִפְרָץ לְרַחֲבָה פְּחוּתָהּ מִסְּאֵתִים, אוֹ יוֹתֵר עַל סְאֵתִים וְהִקְוָה לְדִירָה, דֵּינּוּ כְּאֵלוּ נִפְרָץ לְחֻצֵר. אָבֵל אִם יִתְרָה עַל סְאֵתִים וְלֹא הִקְפָּה לְדִירָה, הָיָה כְּאֵלוּ נִפְרָץ לְכַרְמְלִית וְצָרִיךְ תִּקּוּן.

ד מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ תַּחַת הַקּוֹרָה וּכְנֶגֶד הַלְּחִי, וְהֵי מִלֵּי
בְּפִתּוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, אֲבָל בְּפִתּוּחַ לְכַרְמְלִית, אָסוּר
בֵּין תַּחַת הַקּוֹרָה וּבֵין כְּנֶגֶד הַלְּחִי, מִפְּנֵי שְׂמֻצְטָרֵף
לְכַרְמְלִית שְׂאֵצְלוֹ, שְׂמֻצָּא מִן אֶת מְנוּ וְנִעוֹר.

ה אָף עַל פִּי שְׂמִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ תַּחַת הַקּוֹרָה, לֹא יֵשֵׁב
אָדָם בְּרֹאשׁ הַמְּבוּי וְחִפֵּץ בְּיָדוֹ, שְׂמָא יִתְגַּלְגַּל הַחִפֵּץ מִיָּדוֹ
לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים וַיִּבְיָאֵנוּ אֵלָיו, כִּיּוֹן שְׂאִין הֶפֶר בֵּינוֹ
לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים; אֲבָל עַל פֶּתַח הַחֲצֵר, מִתֵּר, בֵּין פֶּתוּחַ
לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים בֵּין פֶּתוּחַ לְכַרְמְלִית, שְׂיֵשׁ בּוֹ הַפֶּרָא.

ו נָשִׂים הַיּוֹשְׁבוֹת עַל פֶּתַח הַמְּבוּי וְכַדִּיהֶן בְּיָדוֹ, אִין
מִמַּחִין בְּיָדוֹ, דְּכִיּוֹן דְּמִיָּדֵי דְרַבָּנָן הוּא מוּטָב שְׂיֵהִיו
שׁוֹגְגוֹת וְלֹא מְזִידוֹת.

ז מְבוּי שְׂנַפְלוֹ קוֹרוֹתָיו אוֹ לְחֵיּוֹ בְּשַׁבָּת, אָף עַל פִּי שְׂהִתֵּר
לְמַקְצַת שַׁבָּת אָסוּר מִשָּׁם וְאֵילָד, בֵּין פֶּתוּחַ לְרִשּׁוֹת
הָרַבִּים בֵּין פֶּתוּחַ לְכַרְמְלִית. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּהֵי מִלֵּי
בְּעִיר שְׂאִינָה (ג) מְקַפֵּת חוּמָה, אֲבָל בְּעִיר מְקַפֵּת חוּמָה,
מִתֵּר. **הגה:** וַיֵּשׁ לְסַמֵּד עַל זֶה לְהַתִּיר. וְכַל זֶה שְׂהִיָּה רְאוּי לְעַמֵּד כָּל הַשַּׁבָּת,
אֲבָל אִם הָיָה (ד) עוֹמֵד לְסַתֵּר מְעַרְב שַׁבָּת, אָסוּר לְאַחַר שְׂנַסְתֵּר. וְאִם סָפַק
אִם נִסְתֵּר מְעַרְב שַׁבָּת אוֹ לֹא, אֲזַלְיָן לְקַלָּא (תְּרוּמַת הַדָּשׁוֹן סִיּוֹן ע"ג).

באר היטב (ג) מוקפת. דהוי כחצר אי' וכשנפל התיקון אין הפסק בינם לעכו"ם והוי כחצר שלא עירבו דאמרינן שבת הואיל והותרה הותרה דהרי מחיצות החיצונות קיימות כמ"ש סי' שע"ד ס"ב ועיין בסי' שס"ג סכ"ו ועיין מ"א: (ד) עומד. פי' כגון במקום ששכיחי עכו"ם שמקלקלין העירוב באותו לילה:

ח מְבוּי שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בוּ וְנִשְׁבְּרָה הַקּוֹרָה, אוֹתוֹ חָצֵר שֶׁהָעִרֻב מוֹנֵחַ בוּ וְחֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לוֹ, מְתָרוֹת; אֲבָל חֲצֵרוֹת שֶׁאֵין פְּתוּחוֹת לְאוֹתוֹ חָצֵר, (ה) אֲסוּרוֹת.

באר היטב (ה) אסורות. עיין מ"א ודע דאותן חצירות האסורות לטלטל אפי' בבית אי' אסור מחדר לחדר כמ"ש סי' ש"ע ס"ג ע"ש. וצריך להזהיר על זה במקומות שאין להם לחי או קורה. ולדין שאנו מניחים העירוב בבה"כ אם נשבר התיקון באותו מבוי כל המבואות אסורות אפילו יש להם תיקון בפ"ע אלא אי"כ יכולין להביא העירוב אצלו ולכן במקום שאין לחי או קורה שאסורים לטלטל במבוי ואין בעיר שני בתי החורף בבית אי' לא יעשו עירובי חצירות בפסח דהוי ברכה לבטלה. מ"א ע"ש:

סימן שסו - דין ערוב לחצר שהרבה

בני אדם דרים בו

ובו ט"ו סעיפים

א חָצֵר שֶׁהִרְבֵּה בְּתֵימָה פְּתוּחִים לְתוֹכוֹ, אֲסוּרוֹ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִבְּתֵיהֶם (א) לְחָצֵר עַד שֶׁיִּעָרְבוּ, דְּהֵינּוּ שְׁגוּבִים פֶּת מִכָּל בַּיִת וּבַיִת וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ בְּאֶחָד מִבְּתֵי הַחֲצֵרוֹת,

שָׁעַל יָדַי כֶּךָ אָנֹכִי רוֹאִים כְּאֵלֹהִים כְּלָם דָּרִים בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת
וּכְאֵלֹהִים כָּל הַחֲצֵר מִיַּחַד לְאוֹתוֹ בַּיִת.

באר היטב (א) לחצר. וה"ה מבית לבית עיין ס"ב ורס"י שני"ג וס"י ש"ע ס"ג:

ב יוֹשְׁבֵי אֱהָלִים אוֹ סִכּוֹת, אוֹ מַחֲנֶה שֶׁהַקִּיפּוּהוּ מִחֲצָה,
אֵין מְטַלְטֵלִין מֵאֱהָל לְאֱהָל עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ כְלָם; אָבֵל שֶׁיִּרְאֶה
שֶׁהַקִּיפּוּהוּ מִחֲצָה, אֵין צָרִיכִים לְעָרֵב לְפִי שֶׁכְּלָם מְעָרְבִים
וְאֵין אוֹתָם אֱהָלִים קְבוּעִים לָהֶם. **הגה: (ב)** בְּתִים שֶׁבְּסַפִּינָה
צָרִיכִים יַעֲרֹב אֶף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְסַפִּינָה **(ג)** מַחֲצוֹת, וְאִם אֵין לְסַפִּינָה מַחֲצוֹת
אֲסוּר **(ד)** לְטַלְטֵל בְּסַפִּינָה רַק בְּאַרְבַּע אַמּוֹת (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי לָקֵט). וְעַיִן
לְקַמּוֹן סוּף ס"י שפ"ב וס"י ת"ה סעיף ז'.

באר היטב (ב) בתים. דאֵותֵן שֶׁאֵין לָהֶם בְּתִים בְּסַפִּינָה הֵרִי הֵם כְּשֶׁרוּיֵן בַּחֲצֵר
אִי עֵי ס"י ש"ע ס"ג: **(ג) מחיצות.** פ"י גבוה יו"ד מִקְרַקַּע הַסַּפִּינָה אַע"פ שֶׁאֵינָה
גְבוּהָה י' מִן הַמַּיִם מוֹתֵר לְטַלְטֵל בְּתוֹכָהּ וְעַיִן ס"י שְׁנִי"ה: **(ד) לטלטל.** דְּהוּי
כְּרַמְלִית אֲבֵל מוֹתֵר לְטַלְטֵל מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ דְּמַכְרַמְלִית לְכַרְמְלִית שְׂרִי. אֲמַרְיֵן
בְּגַמְרָא שֶׁם סַפִּינּוֹת קִטְנוֹת הַרְחָבוֹת מִלְּמַעְלָה וְקִצְרוֹת מִלְּמַטָּה עַד כַּחוּדוֹ שֶׁל
סַכּוּן אֲפִי"ה הוּי רַה"י אִם יֵשׁ לָהֶם מַחֲצוֹת יו"ד דְּאֲמַרְיֵן גוֹד אַחִית וּבִאֲגוּדָה
ס"י קִי"ג אִם אֵין רַחְבָּה ד"ט בְּתוֹךְ גוּבָה ג' אִזְ הוּי כִּים וְאֵין מְטַלְטֵלִין בַּה אֲלֵא
בְּד"א וּמוֹתֵר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לִים. עַיִן ס"י שְׁמ"ה וּבְתוֹסְפוֹת חוֹלְקִין וּפ"י
שֶׁהַסַּפִּינָה יֵשׁ לָהּ דַּפְנוֹת וְקַרְקַעוֹת הַעֲשׂוּיוֹת נִסְרִים וְחַלְלֵי בֵּין הַנִּסְרִים וְהַמַּיִם
נִכְנָסִין בַּה וְיוֹשְׁבֵינָה בַּה כְּמוֹ בְּמַיִם אֲפִי"ה הוּי רַה"י שֶׁאֵנִי רוֹאִין כְּאֵלֹהִים דּוֹפְנֵי
הַסַּפִּינָה עַקוּמִין וּמִסְבִּבִין כֹּל הַסַּפִּינָה וְנִמְצָאוּ הַנִּסְרִין מַחוּבְרִין ע"ש. וְאִם יֵשׁ
בֵּית בְּסַפִּינָה וְהַסַּפִּינָה אֵין לָהּ מַחֲצוֹת יו"ד אֲסוּר לְהוֹצִיא מִהַבַּיִת לְסַפִּינָה וְאִם
יֵשׁ לָהּ מַחֲצוֹת יו"ד א"צ עִירוֹב כִּיּוֹן דֵּאֵין שֶׁם אֲלֵא בֵּית א'. מ"א:

ג הַבַּיִת שֶׁמִּנְיָחִים בּוֹ הַעֲרוֹב אֵינֹו צָרִיךְ לָתֵן **(ה)** פֶּתַח. וְאֵין
צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּעִירוֹב שְׁוֹה פְּרוּטָה. וְאֵין מִנְיָחִים אוֹתוֹ

בְּחֶצֶר, אֶלָּא בְּבֵית שְׂרָאוּי לְדִירָה, לְאַפּוּקִי בְּיַת שְׁעָר, אַכְסִדְרָה וּמְרַפֶּסֶת. וְצָרִיד שְׂיֵהָא בּוּ (ו) ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת. וְאַפְלוּ הוּא שֶׁל קָטָן. וְאִם רְגִילִים לְתַנּוּ תַמִּיד בְּבֵית יְדוּעַ, אִין לָהֶם (ז) לְשָׁנוֹתוֹ וְלְתַנּוּ בְּבֵית (ח) אַחַר, מִפְּנֵי דְרִכֵּי שְׁלוֹם. וְאַפְלוּ (ט) קָטָן יְכוּל לְגַבּוֹת הָעֵרוּב וּלְקַבְּצוֹ. **הגה:** וְהַמְנַהֵג בְּזַמַּן הַזֶּה לְהַנִּיחַ הָעֵרוּב (י) בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְכֵן נִהְיָו הַקְּדָמוֹנִים. וְנִרְאָה לִי הַטַּעַם, דְּעֵרוּבִין שְׁלָנוּ יֵשׁ לָהֶם דִּין שְׁתּוּף וְאִין צָרִיד לְהַנִּיחַ בְּבֵית דִּירָה. וְעַי לְקַמּוֹן סִי שִׁפּוּי וּשְׁפִיז.

באר היטב (ה) פת. שהרי אין העירוב אלא שנחשוב כאילו כולן דרין שם והרי הוא דר שם: (ו) **ארבע.** ואם יש בו לרבע ד"א על ד"א סגי. רלב"ח ק"י: (ז) **לשנותו.** אפי' יש קצת טעם לשנותו מהרי"ק סק"י"ג. אבל אי איכא טעמא רבה משנין רשד"ם. ואם מכר ביתו לאחר אין בידינו ראייה ברורה שיזכה הקונה בדבר ראב"ח ומ"א כתב אף במוכר ביתו מניחין בו ע"ש: (ח) **אחר.** אפי' נותן השני מעות להניח בביתו רדב"ז ח"א סי' י"ז. ואם בתחלת הנתנה התנו לשנות מותר לשנות כנה"ג ועיין יד אהרן שחוכך בזה. ואם הוא דבר שצריכים ליתן מעות לזה יכולין לשנות ליתן לאחר ובכולן אם עברו ונתנו בבית אחר אין מוציאין ממנו ומ"מ צ"ע למעשה. כנה"ג: (ט) **קטן.** אבל עכו"ם אסור לקבצו כנ"ל. מ"א: (י) **בבית הכנסת.** וכתב הטי"ז נ"ל באם הבה"כ או שאר בית שמונח בו העירוב הוא בענין שאסור לטלטל שם כגון שאין שם עירוב מבואות או שהוא חוץ לעירוב אין כלום באותו עירוב כיון שהטעם של עירובי חצירות כתב הטור דאנו חושבין כאילו כולן דרין באותו בית וכל החצירות שייכים לשם וכאן א"א לומר כן דהא אסור לטלטל שם מן החצירות אלא יניחו בבית שמותר לטלטל שם וכ"ש במקום שאין שם עירוב בעיר כלל דאסור לטלטל מבית לבית שאין לעשות שם עירובי חצרות כלל אם לא לאותן שמותרים לטלטל מחצרם לחצר שמונח העירוב עכ"ל ע"ש. ועיין מ"ש ססי' שס"ה ס"ק ה' בשם המ"א:

ד צָרִיד לְתַנּוּ כָּל הָעֵרוּב בְּכָלִי אַחַד, וְאִם חָלְקוּ וְנָתַנּוּ בְּשְׁנֵי כְּלִים, אִינוּ עֵרוּב אֶלָּא אִם נִתְמַלֵּא הָאֶחָד, וְאִז מִתָּר; וְהוּא שְׂיֵהָיו שְׁנֵי הַכְּלִים בְּבֵית אַחַד.

ה צָרִיךְ שֶׁלֹא יִקְפִיד שׁוּם אֶחָד מֵהֶם עַל עֲרוּבוֹ אִם יֹאכְלֵנוּ חֲבֵרוֹ, וְאִם מִקְפִיד אֵינוֹ עָרוּב; לְכֹךְ צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹא לְעָרֵב בְּדָבָר שֶׁתִּקְוֶה לְצַרְךָ הַשָּׁבֵת.

ו אֵין מְעַרְבִין **(יא)** בְּפְרוּסָה, אֲפֹלוּ הִיא גְדוֹלָה הַרְבֵּה, אָבֵל בְּשִׁלְמָה, אֲפֹלוּ קִטְנָה מְאֹד מְעַרְבִין, וּבְלִבְד שְׂיֵהָא בְּהֶם כָּל כֹּךְ שְׂיֵהָא בְּהֶם כְּשַׁעוֹר. וּמִיֵּהוּ אִם נָטַל מִמֶּנּוּ כִּי **(יב)** חֲלַת נַחְתוּם, שֶׁהוּא אֶחָד מִמִּ"ח, מְעַרְבִין בָּהּ אֲפֹלוּ לֹא הִיָּתָה טְבוּלָה לְחֻלָּה. וְאִם נִפְרָסָה וְחֲבָרָה בְּקִיּוּסָם, שֶׁהַכְּנִיס הַקְּצָה הָא' בְּתוֹךְ הַפֶּת וְהַקְּצָה הַשְּׁנִי בְּתוֹךְ הַפְּרוּסָה, אִם אֵינוֹ נִכָּר שֶׁנִּפְרָסָה, מְעַרְבִין בָּהּ.

הגה: וַיֵּשׁ שֶׁפִּרְשׁוּ הָא דְאֵין מְעַרְבִין רַק בְּפֶת שְׁלֵם הֵינּוּ שְׁכָל הָעָרוּב בְּיַחַד יִהְיֶה פֶת שְׁלֵם; וְלִכֵּן נִהְיֶה לְקַבֵּץ מִכָּל בֵּית וּבֵית מְעַט קַמַח, וְעוֹשִׂין חֻלָּה אַחַת שְׁלִמָה וּמְעַרְבִין בָּהּ (הַמְגִיד וְהַגְּהוֹז הַרְאֵבִיד פ"א מֵהַל' עִירוּבִין). וְכֵן הַמְנַהֵג פְּשׁוּט בְּכָל מְדִינוֹת אֵלוֹ. וְצָרִיךְ לְזַהֵר שְׂיֵהָא בְּחֻלָּה כְּשַׁעוֹר הַמְפָרֵשׁ לְקַמֵּן סִי שֶׁס"ח (סְעִיף ג'). וְאֵף עַל פִּי שְׁנֵשֶׁתִּיר מִן הַקַּמַח וְלֹא נַעֲשֶׂה מִכָּלוּ חֻלָּה, אֲפֹלוּ הֵכִי הָיִי עָרוּב דְּלֹא גָרַע מֵאֵלוֹ אֶחָד מִזֶּכֶה לְכֻלָּם וְאֲדַעְתָּא דְּהֵכִי נִתְּנוּ קַמָּחַם מִתְּחֻלָּה, כֵּן נִרְאֶה לִי.

באר היטב (יא) בפרוסה. משום איבה שיבואו לידי מחלוקת שיאמר אני נותן שלימה ואתה פרוסה ואפי' כולם בפרוסות חיישינן שיחזור הדבר לקלוקלו. וזה דוקא בשבת ראשון אבל אח"כ מותר. ט"ז ע"ש: **(יב) חלת.** פירוש אפי' אינו שלם שרי שהשכנים סוברים שנטל חלה מן הפת:

ז אִם אֶחָד מִזֶּכֶה לְכֻלָּם יָכוֹל לְעָרֵב בְּפְרוּסָה.

ח מְעַרְבִין בְּפֶת אֶרֶז וְעֵדְשִׁים, אָבֵל לֹא בְּפֶת דָּחַן.

ט אִם אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצֵר רוֹצֶה לְתַן פֶּת בְּשִׁבִיל כָּלָם שְׁפִיר דְּמִי, וּבִלְבָד שְׂיִזְכְּנוּ לָהֶם עַל יְדֵי אַחַר, וּכְשִׁזְכָּה בּוֹ צָרִיד לְהַגְבִּיהוּ מִן הַקְּרָקַע טַפַּח, וְצָרִיד לְזָכוֹת לְכָל בְּנֵי הַחֲצֵר אוֹ הַמְּבוּי וּלְכָל מִי שְׂיִתּוֹסֵף מִיּוֹם זֶה וְאֵילָךְ; וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁאַף עַל פִּי שְׁלֹא יִזְכָּה בְּפִרוּשׁ לְמִתּוֹסְפִים עֲלֵיהֶם, יֵב בֵּית דִּין מִתְּנָה עֲלֵיהֶם. וְאִם נִתּוֹסְפוּ דִּיּוּרִין לְאַחַר שְׂנִית־מַעַט הָעֲרוּב מִן הַשְּׁעוּר, צָרִיד לְהוֹסִיף (יג) מִחֲמַתּוֹ.

באר היטב (יג) מחמתן. דלדידהו הוי תחלת עירוב:

י כְּשִׁמְזָכָה לָהֶם עַל יְדֵי אַחַר, לֹא יִזְכָּה עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבֵתוֹ הַקְּטַנִּים, אֲפֹלוּ אִם אֵינָם סְמוּכִים עַל שְׁלַחְנוֹ, וְלֹא עַל יְדֵי עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים; אָבֵל מְזָכָה הוּא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבֵתוֹ הַגְּדוֹלִים, אֲפֹלוּ סְמוּכִים עַל שְׁלַחְנוֹ, וְעַל יְדֵי עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבֶרִים, אֲפֹלוּ הֵם קְטַנִּים, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מַעֲלָה לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאֲפֹלוּ אֵין לָהּ בֵּית בְּחֶצֶר. וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׂאִינוּ מְזָכָה עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבֵתוֹ הַסְּמוּכִים עַל שְׁלַחְנוֹ, אֲפֹלוּ הֵם גְּדוֹלִים, וְלֹא עַל יְדֵי בֵּתוֹ, אֲפֹלוּ אֵינָה סְמוּכָה עַל שְׁלַחְנוֹ, כָּל זְמַן שְׁלֹא בְּגָרָה, וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁמַּעֲלָה לָהּ מְזוֹנוֹת, אוֹ שְׂאֵמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יְדִיד בְּמְזוֹנוֹתֶיךָ וְאֲפֹלוּ יֵשׁ לָהּ בֵּית בְּחֶצֶר; אָבֵל

מְזַכָּה עַל יְדֵי בְּנוֹ שְׂאִינוֹ סָמוּךְ עַל שְׁלֹחָנוֹ, אֲפֹלוֹ הוּא קָטָן, וְעַל יְדֵי בֵּיתוֹ שְׂבַגְרָה וְאִינָה סְמוּכָה עַל שְׁלֹחָנוֹ, וְעַל יְדֵי אֲשֶׁתוֹ שְׂאִינוֹ מַעֲלָה לָּהּ מְזוֹנוֹת, אֲפֹלוֹ אִין לָהּ בֵּית בְּחֶצֶר. וּלְכַתְּחִלָּה טוֹב לְחוּשׁ לְדַבְרֵי שְׂנִיָּהֶם הֵיכָא דְאֲפִשֵׁר. **הגה:** וּבְדִיעֵבַד סוּמְכִין עַל דְּבַרֵּי הַמְּקַל בְּעָרוֹב. וְכֵן גְּדוֹל שְׂיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה, אֶף עַל פִּי שְׂסָמוּךְ עַל שְׁלֹחַן אָבִיו, מְזַכֵּין עַל גְּדוֹ (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי וְהַגְּהוֹת סְמִיג וְכַל בּוֹ). וְאֲפֹלוֹ לְכַתְּחִלָּה. וְאִינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאוֹתָם שְׂזַכָּה לָהֶם קִדְּם הַשְּׁבֵת, אֲלֵא אִם מוֹדִיעִם בְּשֵׁבֶת מִתֵּר לְטַלְטַל (כַּל בּוֹ).

יא בְּנֵי חֲבוּרָה שְׁהִיוּ מְסַבִּין לְאָכַל וְקִדְּשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם, הַפֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֹחַן, סוּמְכִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם עָרוֹב; וְהוּא שְׂמְסַבִּין בְּבֵית שְׁהוּא מְקוֹם **(יז)** הָרְאוּי לְהַנִּיחַ שָׁם עָרוֹב, אֲבָל בְּחֶצֶר, **לא**. וְהוּא הַדִּין אִם יֵשׁ לָהֶם פֶּת בְּשֵׁתְפוֹת בְּאִי מִן הַבְּתִים סוּמְכִין עֲלֵיו מְשׁוּם עָרוֹב.

באר היטב (יז) הראוי. עיין בתשובת חכם צבי סי' קי"א:

יב אֲפוּטְרוֹפּוֹס שֶׁל קָטָן יְכוּל לְעָרֵב בְּעֵדוֹ.

יג מְצוּה לְחַזֵּר אַחַר עָרוֹבֵי חֶצְרוֹת.

יד מְבַרֵךְ עַל מְצוֹת **(טו)** עָרוֹב.

באר היטב (טו) עירוב. צ"ע אִם אִדָּם אַחַר שְׂאִינוֹ דַּר בְּאוֹתוֹ הַעִיר יְכוּל לְבַרֵךְ בְּרַכָּה זֹו וְנִרְאָה לִי דִיכוּל לְבַרֵךְ דְּהָא אֵלוֹ לֹא עִירְבוּ אֶף הוּא הִיא אִסוּר לְטַלְטַל

וא"כ גם הוא שיידך במצוה זו מ"א ע"ש והעיקר דהשמש יתן העירוב להרב ויזכהו לכל הקהל על ידו וכ"כ במנהגים ולפ"ז אם חשכה ליל יו"ט ראשון ולא זיכה אסור לזכות ביו"ט כמ"ש ס"י תקכ"ח אלא על תנאי ואם יו"ט אינו סמוך לשבת אין לערב עד שבת. ומיהו אם שכחו לזכות עד שבת מותר לטלטל כמ"ש רמ"א ס"ו. בנוסח שלנו מגג לגג עיין רסי' שע"ב. ואומר לכל שבתות השנה כמ"ש ס"י שס"ח. ויש"ש בפ"ק דביצה סל"ד כתב לומר ג"כ ליו"ט ואין בזה משום שינוי מנהג ועיין ס"י תקי"ח. ועיין תשובת ב"ח ספ"א ובמהר"מ בוטין ס"י צ"ח:

טו אימתי מברך, בשעה שמקבץ אותו מבני החצר, או בשעה שמזכה להם, ואומר: בהדין ערובא יהא שרא לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר, ומן החצר לבתים, ומבית לבית לכל הבתים שפחצר. ואם גבו הערוב ולא ברכו עליו, אין הברכה מעכבת ומתרים לטלטל.

סימן שסז - אם אשה יכולה לערב

אחד

סעיף

ובו

א אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו, אפלו אם מחה בה שלא לערב, ואפלו אין רגיל לערב עמהם. והני מילי כשאוסר עליהם, כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו חצר; אבל אם הוא פתוח לשתי חצרות, באחת רגיל לצאת ולבא תדיר שאוסר עליהם, ובאחת אינו רגיל לצאת ולבא, ברגיל, שאוסר, מערבת שלא לדעתו אפלו אינו רגיל לערב, וכשאינו רגיל לצאת ולבא נמי

אָף עַל פִּי שְׂאִין אוֹסֵר, אִם רְגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם מְעַרְבֵת שְׂלֵא לְדַעְתּוֹ; אָבֵל אִם אֵינוֹ אוֹסֵר וְגַם אֵינוֹ רְגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם, אֵינָהּ מְעַרְבֵת שְׂלֵא לְדַעְתּוֹ. וְכָל זְמַן שְׂלֵא מְחָה בָּהּ בְּפִרוּשׁ, אֲפֹלוֹ אִם אֵינוֹ רְגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם וְאֵינוֹ אוֹסֵר, מְעַרְבֵת שְׂלֵא בִּידִיעָתוֹ דְּמִסְתַּמָּא נִיחָא לֵיהּ; אָבֵל אֵינָהּ יְכוֹלָה (א) לְזַכּוֹת מְשָׁלוֹ לְאַחֲרִים שְׂלֵא בִּידִיעָתוֹ. וְאִם אֵין הִבְעֵל וְהִאֲשָׁה בְּעִיר, יְכוֹלִים בְּנֵי הַבַּיִת לְעָרֵב שְׂלֵא בִּידִיעָתוֹ אִם אֵין הַבַּיִת פְּתוּחַ אֶלָּא לְחֹצֵר אַחַת; וְאֲפֹלוֹ אִם הָיָה פְּתוּחַ לְשֵׁתֵי חֲצֵרוֹת, אִם הוּא רְגִיל לְעָרֵב לְאַחַת מֵהֶם מְעַרְבִין עֲלָיו, אָבֵל אִם אֵינוֹ רְגִיל לֵא. אָבֵל (ב) בְּנֵי הַחֲצֵר אֵין יְכוֹלִים לְקַח פֶּתוֹ מִבַּיִתוֹ (ג) לְעָרֵב שְׂלֵא מִדַּעַת אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת, אֲפֹלוֹ רְגִיל עִמָּהֶם וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין אֲשֵׁתוֹ מְעַרְבֵת אֶלָּא שְׂלֵא בִּידִיעָתוֹ, אָבֵל אִם אוֹמֵר שְׂאִינוֹ רוֹצֵה לְעָרֵב עִמָּהֶם, לֵא. וְאִם הוּא רְגִיל לְעָרֵב עִמָּהֶם וְעֵכְשׁוֹ אֵינוֹ רוֹצֵה, בְּנֵי חֲצֵר נִכְנָסִים לְתוֹךְ בַּיִתוֹ וְנוֹטְלִים מִמֶּנּוּ בְּעַל כְּרָחוּ. וְאִם אֵינוֹ רְגִיל אֵינָם יְכוֹלִים לְטַל מִמֶּנּוּ בְּעַל כְּרָחוּ אָבֵל כּוֹפִין אוֹתוֹ בְּבַיִת דִּין לְעָרֵב עִמָּהֶם אוֹ בַּיִת דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו. הַגָּה: מִי שְׂאִינוֹ רְגִיל לְעָרֵב, וְעָרֵב עִם בְּנֵי חֲצֵר וְחֲזַר מֵעֲרוּבוֹ, צָרִיךְ לְחֲזֹר וּלְזַכּוֹת; אָבֵל אִם רְגִיל לְעָרֵב הוּי עָרוּב בְּעַל כְּרָחוּ (הַרְאִישׁ פֶּרֶק הַדָּר).

באר היטב (א) לזכות. נ"ל דממזונותיה רשאה לזכות. מ"א: **(ב) בני חצר.** וה"ה אשתו. מ"א ע"ש: **(ג) הוי עירוב.** נ"ל דזהו דוקא לדעת הי"א שבני חצר נוטלין בע"כ אבל לסברא הראשונה לעולם אין יכולין לערב בלא דעת אשתו ועיין מ"א:

סימן שסח - דין אם אחר שערבו

נתקלקל הערוב

סעיפים

ה'

ובו

א ערבו ואחר כף (א) נתקלקל הערוב ובא אחד מפני החצר לחזר ולתקנו, אם בא לערב ממין הראשון, אפלו כלה, אינו צריך להודיע ואפלו מערב עליהם משלהם. ואם בא לערב ממין אחר, אם כלה הראשון צריך להודיע להם, אם מערב משלהם; ואם משלו, אינו צריך להודיעם כלל. ואם לא כלה הראשון אלא נתמעט, אף על פי שמערב משלהם אינו צריך להודיעם.

באר היטב (א) נתקלקל. זה מיירי בשבת ראשון דנתקלקל קודם שנכנס שבת ראשון דאלו בשבת שניה א"צ תיקון דהא סוף עירוב הוא וכשר בנשתייר אפי' בכל שהוא כמ"ש אח"כ:

ב נתוספו דיורים בחצר, אם הבית פתוח לשתי חצרות צריך להודיעם, מפני שאולי אינם רוצים לערב עם אלו.

ג כמה הוא שעור הערוב בתחלתו, בזמן שהם שמונה עשרה או פחות שעורו פגרוגרות לכל אחד; ואם הם יותר משמונה עשרה, אפלו הם אסף או יותר, שעורו מזון שתי סעדות, שהם שמונה עשרה גרוגרות, שהם כששה ביצים, ויש אומרים שהם כשמונה ביצים.

ד נְתַמְעַט מִשְׁעוּרוֹ אַחַר שְׁנַכְנַס שַׁבַּת רִאשׁוֹנָה וְנִשְׁתַּיֵּר
בו (ב) אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא, כְּשֶׁר אֶף לְשָׂאָר שַׁבָּתוֹת.

באר היטב (ב) אפי'. ומ"ש בסי' שס"ו שאין מערבין בפרוסה היינו בשבת ראשון. והסכמת האחרונים דאין לסמוך על עירוב שנתמעט ונהגו לעשות אחר שלם עיין. ט"ז ומ"א:

ה אִם נְתַעַפֵּשׂ פֶּת הָעִירוֹב וְנִפְסַל מִלְּאָכֵל, הֲרִי הוּא כְּמוֹ
שְׁפָלָה לְגַמְרֵי וְצָרִיךְ לְעָרֵב מִחֻדָּשׁ. **הגה:** וְלָכוּ נִהְגוּ לַעֲשׂוֹת
הָעִירוֹב חֵלֶת מִצָּחָה שְׁאִינָה מִמְהֵרֶת לְהִתְעַפֵּשׂ (כָּל בּוּ וּבֵית יוֹסֵף ס"י שני"ד), וְעוֹד
דִּיכּוּלִּים לְשִׁמְרָה בְּיָמֵי הַפֶּסַח וְיִכּוּלִּים לְשִׁמּוֹר הָעִירוֹב כָּל הַשָּׁנָה (דַּעַת עֲצָמוֹ) וְזֶה
(ג) טוֹב יוֹתֵר מִלְּעָרֵב כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת, שְׁלֵא יִשְׁכַּחוּ מִלְּעָרֵב. מִיְהוּ אִם רוֹצִים
לְעָרֵב כָּל עָרֵב שַׁבָּת וְלֶאֱכֹל הָעִירוֹב כָּל שַׁבָּת, הֲרִשׁוּת בְּיָדָם. וְעַי' לְקַמּוֹן סִימָן
שצ"ד.

באר היטב (ג) טוב יותר. וכתב הט"ז ולענדי"נ דיותר טוב לערב כל ע"ש דרוב פעמים שהמצה של העירוב מתקלקלת ומתעפשת מאורך הזמן ואינו ראוי לאכילה כלל והוא כלה לגמרי ועוד יש מנהג בקצת קהילות שבע"ש הגדול הולך השמש מבית לבית ונותן לכל אחד קצת ממצת העירוב וזהו איסור דהרי באותה שבת אין שם עירוב כלל ואולי נתפשט המנהג שהיה השמש משייר בבה"כ מן העירוב חתיכה קטנה דסוף עירוב הוא וטועים בזה שמחלקו כולו. ע"כ טוב עכ"פ לערב אותו שבת משלו ולזכות לכל הקהלה והרוצה לעשות עצהי"ט לערב משלו בכל ערב שבת ויזכה ע"י אחר ובזה לא חיישינן לקלקול העירוב של בה"כ ולא יברך כיון שיש בבה"כ מצת העירוב והברכות אינן מעכבות עכ"ל ע"ש:

סימן שסט - באיזה אופן מקנין הערוב

אחד

סעיף

ובו

א הנותן מעות לנחתום ואמר לו: אם יבואו בני החצר לקנות ממך כפר לערוב זכה לי בערוב שיהא לי חלק עמהם בשביל מעה זו, **(א)** אינו ערוב אפלו ערב החנוני (לכל האחרים) וזכה גם לזה עמהם; אבל אם אמר לו: ערב לי, קנה ערוב. ואפלו אם אמר: זכה לי, אם **(ב)** נתן לו כלי בתורת קנין שיקנה לו בו, קנה ערוב. וכן אם זכה לו הנחתום על ידי אחר, או שקנה במעה שנתן לו לחם מן השוק, קנה ערוב. ואם נתן לו מעה **(ג)** לבעל הבית ואמר לו: זכה לי בערוב, קנה ערוב.

באר היטב (א) אינו. הטעם בטור שלא כוון לזכות לו במתנת חנם אלא בשביל מעות שקיבל ומעות אינן קונות נמצא שאין לו חלק בערוב עיין מ"א: **(ב)** נתן. דהוי חליפין וכיון שזכה זה בכלי זכה זה בפת. ט"ז: **(ג)** לבעל הבית. משום דאין דרך בעל הבית למכור משלו וכאלו אמר ערב לי:

סימן שע - דיני שתוף בערוב

סעיפים

ח'

ובו

א הדר **(א)** בבית שער, אכסדרה ומרפסת שבחצר, אינו אוסר על בני החצר, **(ב)** שאינם חשובים דירה. אבל הדר בבית התבן, בבית העצים, בבית הבקר ובבית האוצרות, אוסר.

באר היטב (א) בבית שער. אע"פ שיש לו ד' מחיצות כיון שעוברים דרך שם לא הוי דירה: **(ב) שאינם.** והוא הדין סוכת החג בחג יומא דף י':

ב בעל הבית שיש לו הרבה בתים בְּחֵצֵר וְהִשְׁאִילוּ, או השְׂפִירוֹ, לְאַחֲרֵים וַיֵּשׁ לוֹ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם דְּבָרִים שְׂאִינָם נְטָלִים בְּשֶׁבֶת מַחֲמַת **(ג) כְּבָדוֹן**, או מַחֲמַת אֲסוּר, שֶׁהֵם דְּבָרִים שְׂאֲסוּר לְטַלְטֵלָם אֲפֹלוּ לְצַרְדֵּי מְקוֹמוֹ, אין הַדָּרִים בָּהֶם אוֹסְרִים עָלָיו, לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ כָּלֵם כְּאוֹרְחִים אֲצִלוּ וּלְפִיכֵךְ גַּם הֵם מִתְרִים לְהוֹצִיא מִבֵּיתָהֶם לְחֵצֵר אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּנוּ עֲרוּב. וְאִם אֵין הַבָּתִּים שְׂלוּ, לֹא קְנוּיּוֹת וְלֹא שְׂכוּרוֹת, אֶף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהֶם דְּבָרִים שְׂאֲסוּר לְטַלְטֵלָם, אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה. **הגה: (ד)** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכָל זֶה כְּשֶׁאֵין דִּיּוּרִים בְּחֵצֵר אֶלָּא הֵם, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ דִּיּוּרִים אַחֲרֵים **(ה)** וּמוֹלִיכִים עֲרוּבִין אֲצִלוּ, צְרִיכִין כָּל אֶחָד לְעַרְב (הר"ר יְהוֹנָתָן פֶּרֶק פִּיצַד מִשְׁתַּתְּפוּי). אֶחָד שֶׁשָּׂכַר בֵּית מִן הָעֲכוּוֹ"ם וְהִשְׂכִּיר אֶחָד מִן הַבְּיָרָה לְחֵבְרוֹ, אִם מִתְחַלָּה לֹא שָׂכְרָה אֲדַעְתָּא דְּהַכִּי הָוָה לִיהָ כָּאֵלוּ כָּל הַבְּיָרָה שְׂלוּ וְהִשְׂכִּיר אֶחָד מִן הַבָּתִּים לְחֵבְרוֹ; אֲבָל אִם **(ו)** שָׂכְרָה מִתְחַלָּה אֲדַעְתָּא דְּהַכִּי, הָוָה לִיהָ שְׁנֵי בָתִּים וְלֹא מְהִנֵּי אֶף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְאֶחָד תְּפִיסַת יָד (בְּבֵית חֵבְרוֹ). (מְהַרְ"ק שֶׁרֵשׁ מ"א).

באר היטב (ג) כבדון. צ"ע דמה גבול יש לכובד זה דמשוי שקשה לאי נוח לבי. לכן יש להחמיר בזה רק דברים המוקצים מ"א. וכתב ב"י בשם מהר"ק דאפי' יש פינה מיוחדת לבעל הבית מקרי תפיסת הבית ע"ש: **(ד) יש אומרים.** קאי אסעיף זה ולא אסעיף א': **(ה) ומוליכים.** פי' שהם מוליכין עירובן אצל אחרים כמ"ש ס"ה דמגו דאסרו הני אחרים אסרי נמי הנך שדרים שם בבית שיש לו לבעה"ב בו תפיסת יד: **(ו) שכרה.** א"כ לא יוכל לסלק חבירו מן הבית וה"ל כבי בעלי בתים:

ג חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בְּטַרְקָלִין וְחִלְקוּהוּ בְּמַחְצוֹת,

אם עוֹבְרִים כָּלֶם זֶה עַל זֶה, שְׂאִין פֶּתַח פְּתוּחַ לְחֹצֵר אֲלֵא
הַחִיצוֹן וְכָלֶם עוֹבְרִין דָּרָדְ עֲלָיו, אִין צְרִיכִים לְתֵן בְּעֵרוֹב
אֲלֵא שְׁנַיִם הַפְּנִימִיִּים, וְכָל הָאַחֲרִים חֲשׂוּבִים כְּבֵית שַׁעַר
לָהֶם. וְאִם הִיָּה לְכָל אֶחָד פֶּתַח פְּתוּחַ לְחֹצֵר, הַגָּה: אוֹ שְׂאִין
(ז) עוֹבְרִים זֶה עַל זֶה, רַק כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ פֶּתַח פְּתוּחַ לְבֵית שַׁעַר שְׁלֹפְנִיָּהֶם,
וְהַבֵּית שַׁעַר פְּתוּחַ לְחֹצֵר (בֵּית יוֹסֵף), אִם הַמְּחֻצוֹת מְגִיעוֹת לְתַקְרָה
בְּתוֹדָה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, דְּהֵי כָּל אֶחָד חֹדֵר בְּפָנָי עֲצָמוֹ
אֲפֹלוֹ הֵן שֶׁל יְרִיעוֹת, אִם בְּנֵי הַחֹצֵר נוֹתְנִים הָעֵרוֹב
בְּאֶחָד מִשְׂאֵר בֵּיתֵי הַחֹצֵר צְרִיךְ כָּל אַחַת וְאַחַת מִחֲבוּרוֹת
שְׁבִטְרַקְלִין לְתֵן עֵרוֹב; אֲבָל אִם נִתְּנוּ הָעֵרוֹב בְּזֶה
הַטְּרַקְלִין, אִין צְרִיכִין לְתֵן עֵרוֹב כָּלֶל שְׁכָלֶם דְּרִים בְּבֵית
זֶה, וּבֵית שְׁמֹנִיחִים בּוֹ הָעֵרוֹב אִין צְרִיךְ לְתֵן עֵרוֹב. וְכֵן
אִם אִין דְּיוּרִין אַחֲרִים בְּחֹצֵר אִינֶם צְרִיכִים עֵרוֹב.
חֲלֻקוּהוּ בְּמַחְצוֹת שְׂאִין נוֹגְעוֹת לְתַקְרָה, אֲפֹלוֹ אִם בְּנֵי
הַחֹצֵר נוֹתְנִים עֵרוֹב בְּאֶחָד מִשְׂאֵר בֵּיתֵי הַחֹצֵר דִּי בְּעֵרוֹב
אֶחָד לְכָל הַחֲמִשׁ חֲבוּרוֹת. הַגָּה: אִם מְקַצְתָּן עֲשׂוּ מַחְצוֹת וּמְקַצְתָּן
לֹא עֲשׂוּ, אוֹתָן שְׁעֲשׂוּ הֵם מְחֻלְקִים, וְאוֹתָן שְׁלֹא עֲשׂוּ, הֵם כְּמִשְׁתַּפֵּיִן. (הַמְּגִיד
פָּרָק ד'). וְאִם הֵי דְּיוּרִין בְּעֲלִיּוֹת מִמֶּשׁ, אֲפֹלוֹ נִתְּנוּ בְּנֵי
הַחֹצֵר הָעֵרוֹב בְּטְרַקְלִין, צְרִיכָה כָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה לְתֵת
עֵרוֹב. אֲבָל מִי שֵׁישׁ לוֹ (ח) מְלַמֵּד אוֹ סוֹפֵר בְּבֵיתוֹ, וְכֵן
תְּלַמִּידִים הַלּוֹמְדִים בְּפָנָי הָרַב וְדְרִים בְּבֵיתוֹ כָּל אֶחָד
בְּחֹדְרוֹ, אֲפֹלוֹ יֵשׁ לְכָל אֶחָד פֶּתַח פְּתוּחַ לְחֹצֵר וְאוֹכֵל וְיֵשׁוּ
בְּחֹדְרוֹ, אִינֶם אוֹסְרִים.

באר היטב (ז) עוברים. ומה"ט בבתי שלנו אם נתקלקל העירוב אסור
לטלטל מחדר לחדר אם אין לבעה"ב תפיסת יד וגם מחדר לבית אסור אם
דרים שם שנים עמי"ש ס"י שס"ה מ"א ועיין בדברי שמואל ס"י קפ"ב שהורה
פנים לכאן ולכאן בבי' בתים של בי' בעלי בתים הדבוקות זו לזו וכותל אי' מבדיל
ביניהם מכל חצר או הפסק אחר אם מותר לטלטל מזו לזו בלי עירוב ע"ש:

(ח) מלמד. דאין משאיל להם רשותו לאסור עליו תוס' ואם החדרים מושכרים להם ומשתמשין כל א' בפני עצמו אוסרין כמ"ש ס"ב. מ"א:

ד אַנְשֵׁי חֲצַר שְׁהִיּוּ כָּלָם אוֹכְלִים עַל שְׁלַחַן אֶחָד, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ בַּיִת בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אֵינָם צְרִיכִים עֲרוּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד. וְאִם הֶעֱרָכוּ לַעֲשׂוֹת עֲרוּב עִם אַנְשֵׁי חֲצַר אַחֶרֶת, עֲרוּב אֶחָד (לְכַלּוֹ) וּפֶת אֶחָד בְּלִבָּד מוֹלִיכִין לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁמְעַרְבִין עִמּוֹ. וְאִם הָיָה עֲרוּב בְּאֶצְלָם, אֵינָם צְרִיכִים לְתֵת עֲרוּב, כְּדִין בַּיִת שֶׁמְנִיחִים בּוֹ עֲרוּב, שֶׁכָּל אֱלוֹ הַבְּתִיּוֹת כְּבַיִת אַחַת הֵם חֲשׁוּבִים. הַגָּה: וְכֵן אִם הִרְבֵּה בְּעַלֵּי בְּתִיּוֹת אוֹכְלִים בְּחֶדֶר אֶחָד, כָּל אֶחָד עַל שְׁלַחַנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁוּן בְּחֶדֶר בְּפָנָי עֲצָמוֹ, עֲרוּב אֶחָד לְכָלָם; הוֹאִיל וְאִין מְחַצָּה מִפְּסָקֶת בֵּין מְקוֹם אֲכִילָתוֹ הוּי כְּחַמְשָׁה שֶׁשָּׁבְתוֹ בְּטָרְקֶלֶן וְכוּי וְאִף עַל פִּי שֶׁפּוֹרְסִין לְפַעְמַיִם וְיִלּוֹן לְפָנֵיהֶם לְצַנִּיעוֹת, לֹא מְקַרֵי מְחַצָּה הוֹאִיל וְלֹא הוּי שָׁם בְּקַבִּיעוֹת (ר' יְרוּחָם חֲטִי"ו).

ה מִי שֶׁאוֹכֵל בְּמְקוֹם אֶחָד וְיֵשׁוּן בְּמְקוֹם אַחֵר, מְקוֹם אֲכִילָתוֹ הוּא הָעֶקֶר וְשֵׁם הוּא אוֹסֵר; הַלְכָּד הָאֲחִין שֶׁאוֹכְלִים בְּבַיִת אָבִיהֶם וְיֹשְׁנִים בְּבַתִּיהֶם, אֵינָם אוֹסְרִים. וְאִם נוֹתֵן לָהֶם (ט) פָּרֶס וְאוֹכְלִים בְּבַתִּיהֶם, אוֹסְרִים. וְהֵנִי מְלִי כְּשֵׁנוֹתְנִים בְּנֵי שְׂאֵר הַחֲצַר עֲרוּבֵן בְּמְקוֹם אֶחָד, אֲבָל אִם הָיוּ בְּנֵי שְׂאֵר הַחֲצַר נוֹתְנִים הָעֲרוּב בְּאֶחָד מִבְּתֵי אֱלוֹ, אוֹ שְׂאִין עִמָּהֶם דִּיּוֹרִים בְּחֲצַר, אֵינָם צְרִיכִים לְעָרֵב.

באר היטב (ט) פרס. אפי' לחם. ב"י:

ו מי שיש לו חמש נשים וחמשה עבדים, מקבלים ממנו פרס וכל אחד אוכל בביתו, וכן תלמיד המקבל פרס מרבו ואוכל בביתו, אינם אוסרים זה על זה אם אין עמיהם דיורין בחצר או אם הערוב בא אצלם.

ז עשרה בתים זה לפניו מזה, וכלם עוברים מזה לזה ויוצאים דרך החיצון לחצר, שנים הפנימיים לבד צריכים לתן בערוב והשאר פטורים, שחשובים כלם כבית שער.

ח המתארח בחצר, אפלו נתארח בבית בפני עצמו, אם לא נתארח דרך קבע אלא **(י)** לשלשים יום או פחות, אינו אוסר על בני החצר והוא והם מתרים, בין בביתו בין בביתם. **הגה:** ואפלו אם האורחים רבים ובעל הבית אחד. ודוקא בדאפא בעל הבית אחד קבוע דאז האורחים בטלים לגביה, אבל אורחים בחד, **(יא)** אוסרים זה על זה מיד. (תרומת הדשן סי' ע"ו דברי עצמו) ועין לקמן סוף סימן שצ"א ועכו"ם המתארח ע"ל סי' שפ"ד.

באר היטב (י) לשלשים. משמע ביותר מלמ"ד יום אוסר וזה מיירי ביחיד הדר במקום אבל במקום שיש קהל ועשו עירובי חצרות בע"פ כדרכנו אז פטור גם בזה כיון שלב ב"ד מתנה על כל שיתוספו דיורים כמ"ש סי' ט"ו ס"ק ט"ו ע"ש: **(יא) אוסרים זה על זה.** ודוקא שיש לכל אחד חדר מיוחד לאכילה כמ"ש ס"ג ואם הוא במקום עכו"ם צריכין לשכור רשותו עיין ססי' שפ"ב וססי' שצ"א.

סימן שעא - כשאחד מבני חצר נפרד

משם או מת

סעיפים

ו'

ובו

א אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבבת בחצר אחרת, אפלו היתה סמוכה לחצרו, אם הסיח מלבו ואין דעתו לחזר לביתו בשבת, הרי זה אינו אוסר עליהם. במה דברים אמורים, בישראל; אבל בעכו"ם, אפלו הלך לשבת בעיר אחרת, אוסר עליהם עד שישכרו ממנו מקומו אם הוא קרוב מהלך יום אחד, שהרי אפשר שיבא בשבת; אבל אם רחוק יותר, אינו אוסר. ויש אומרים שגם עכו"ם, אם הלך לשבת בחצר אחרת אינו אוסר וכן נראה עקר. ואם בא העכו"ם בשבת ע"ל ס"י שפ"ג.

ב ישראל בן חצר זו שהלך לשבת (א) בחצר אחרת ואין דעתו לחזר בשבת, ואחר כך נמלך בשבת וחזר, אינו אוסר.

באר היטב (א) בחצר. עיין ט"ז שהעלה דגם גבי עכו"ם יש לדון כן באם ודאי הסיח מלבו בע"ש ונמלך בשבת ובא. ע"ש:

ג אחד מן (ב) השוק שהיה לו בית בחצר ומת, והניח רשותו לאחד מבני החצר, אם מת מבעוד יום אין

הזֹכָה אוֹסֵר, שֶׁהָעֲרוֹב שְׁמַעְרֵב עַל בֵּיתוֹ מִתִּיר גַּם מֵה שְׂרֵשׁ; וְאִם מִתּ מִשְׁחַשְׁכָּה, אוֹסֵר; אֵף עַל פִּי שְׁעָרֵב הַזֹּכָה עִמָּהֶם אֵינוֹ מוֹעִיל לָמָּה שְׂרֵשׁ אַחַר כֵּן בְּשַׁבָּת.

באר היטב (ב) השוק. פירוש מסתמא לא עירב וה"ה באחד מן החצר שלא עירב ומש"ה אם מת מחשיכה אוסר :

ד אֶחָד מִן הַחֲצָר שְׁמֵת בְּשַׁבָּת, אִם עֲרֵב, אֶפְלוּ יָרְשׁוּ אֶחָד מִבְּנֵי הַשּׁוּק אֵינוֹ אוֹסֵר; וְאִם לֹא עֲרֵב, אִם יָרְשׁוּ אֶחָד מִן הַשּׁוּק כָּל זְמַן שְׂאִינוֹ בָּא לְדוֹר עִמָּהֶם אֵינוֹ אוֹסֵר; בָּא לְדוֹר בְּשַׁבָּת בְּבֵית מוֹרִישׁוֹ, אוֹסֵר. וְאִם יָרְשׁוּ אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצָר, אִם עֲרֵב הַיּוֹרֵשׁ וְהָיָה דָר עִם הַמּוֹרִישׁ בְּבֵית, אֵינוֹ אוֹסֵר אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עֲרֵב הַמּוֹרִישׁ; וְאִם לֹא הָיָה דָר עִם הַמּוֹרִישׁ, אֶלָּא בְּבֵית אַחַר שְׁבַחְצָר, אוֹסֵר אֵף עַל פִּי שְׁעָרֵב הַיּוֹרֵשׁ כִּיּוֹן שְׁלֹא עֲרֵב הַמּוֹרִישׁ; וְאִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת, וְיָרְשׁוּ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, הֲרִי זֶה אוֹסֵר וְהוּא שְׂבֵא הַיּוֹרֵשׁ בְּבֵית מוֹרִישׁוֹ בְּשַׁבָּת.

ה יִשְׂרָאֵל (ג) וְגַר שֶׁהָיוּ דָרִים בְּחֲצָר, וּמֵת הַגֵּר מִבְּעוֹד יוֹם וְהַחֲזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּנִכְסָיו, אֶפְלוּ לֹא הַחֲזִיק עַד שְׁחַשְׁכָּה, אוֹסֵר עַד שְׁיִבְטֵל רְשׁוֹתוֹ כְּשֶׁאָר יוֹרֵשׁ. מֵת מִשְׁחַשְׁכָּה, אֵין הַמְּחֲזִיק אוֹסֵר, שְׁבַהֲתֵר הָרֵאשׁוֹן עוֹמֵד.

באר היטב (ג) וגר. פ"י ועירבו ביחד וכשמת הגר מבעוד יום בטל העירוב שלו וזה ישראל אחר יכול להחזיק אף ע"פ שלא החזיק עד שחשיכה חשבינן כאילו החזיק מבעוד יום ואוסר אבל מת גר בשבת נשאר ההיתר הראשון של עירוב הגר בין השמשות :

ו אֶחָד מִבְּנֵי הַחֵצֵר שֶׁהָיָה גּוֹסֵס, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְחַיּוֹת בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹסֵר עַד שְׂיִזְכּוּ לוֹ בְּפֶת (ד) וַיַּעֲרְבוּ עֲלָיו. וְכֵן קָטָן אוֹסֵר, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזֵית. אֲבָל הָאוֹרַח אֵינוֹ אוֹסֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִי שׁׁע.

באר היטב (ד) ויערבו. ואם מת בשבת אוסר כיון שאין העירוב ראוי להתקיים כל השבת דרוב גוססין למיתה כמ״ש סי שפ״ג. מ״א:

סימן שעב - דיני שתפי הדירות לערוב

סעיפים

י״ט

ובו

א גִּגִּין, וְחֻצְרוֹת, וְקַרְפִּיפּוֹת, כִּלְוֹן רְשׁוֹת אַחַת הֵם לְכֻלָּם שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן, שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטֵל מְזָה לְזָה אֶפְלוּ הֵם שֶׁל בְּעָלִים הַרְבֵּה וְלֹא עָרְבוּ יַחַד, מִתֵּר לְטַלְטֵל מִחֵצֵר לְחֵצֵר אַחֲרָת, אוֹ לַגֵּג, אוֹ לְרֹאשׁ כֶּתֵל שֶׁבִּינֵיהֶם, וּמִגֵּג לַגֵּג אַחֲרֵי הַסְמוּךְ לוֹ, אֶפְלוּ גְבוּהַ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, וּמִהַגֵּג לְקַרְפֵּף שְׂאִינוֹ יוֹתֵר מִסְאָתִים, אוֹ שֶׁהִקֵּף לְדִירָה אֶפְלוּ הוּא יוֹתֵר מִסְאָתִים, אוֹ לְמַבּוּי שֶׁמִּתְקַן בְּלַחֵי אוֹ קוֹרָה, אֶפְלוּ לֹא עָרְבוּ בּוֹ, וְאֶף עַל פִּי שֶׁעָרְבוּ בְּנֵי חֵצֵר לְעֶצְמָן דְּשִׁכְיַחֵי מֵאֵי דְבִתִּים בְּחֵצֵר, מִתֵּר לְטַלְטֵל כָּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּחֵצֵר

(iv) לְחָצֵר אַחֲרַת, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן שְׁמָא יִטְלִיט לְגַם כְּלִים
שְׁשֻׁבְתוֹ בְּבֵית לְחָצֵר אַחֲרַת אוֹ לְגַג וְקִרְפֹּף.

ב קִרְפֹּף יִתֵּר עַל סְאֲתִים שְׁלֹא הֶקֶף לְדִירָה, הָוּי כְּרַמְלִית
וְאִסּוּר לְטִלְטֵל מִמֶּנּוּ לְקִרְפֹּף אַחֲרֵי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא מִזֶּה
לָזֶה כִּי אִם שְׁתֵּי אַמּוֹת בָּזָה וּשְׁתֵּי אַמּוֹת בָּזָה.

ג שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שְׁרוּצוֹת לְעָרֵב יֶחֶד לְהַתִּיר אֵף כְּלִים
שְׁשֻׁבְתוֹ בְּבֵתִים אֵין צְרִיכוֹת עֵרוֹב אַחֲרֵי, אֶלֶּא הָעֵרוֹב
שֶׁעָשׂוּ כְּבָר יוֹלִיכֵנוּ אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצֵר בְּשִׁבִיל כְּלָם וְיִתְנַנְּנוּ
בְּאֶחָד מִבְּתֵי חֲצֵר שְׁנֵיָהּ. וְאִם יִרְצֶה יוֹלִיךְ שָׁם אֶפְלוֹ פֶת
מִשְׁלוֹ, וְכָלֶם מִתְּרִים. **הגה:** וְהוּא שֶׁעָרְבוּ בְּנֵי חֲצֵרוֹ עִמּוֹ תְּחִלָּה
(תְּשׁוּבַת הָרַא"ש ס"יו), אוֹ שֶׁאֵין צְרִיכִים לְעָרֵב כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר סִימָן ש"ע (בֵּית יוֹסֵף),
וְהוּא שֶׁעָרְבוּ בְּנֵי הַחֲצֵר הַשְּׁנֵיָהּ לְעֶצְמָהּ. וְאֵין בְּנֵי חֲצֵר
הַשְּׁנֵיָהּ צְרִיכִים פֶת אַחֲרֵי, אֶלֶּא הָעֵרוֹב שֶׁעָשׂוּ כְּבָר,
מִתִּירָן.

ד אֵין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת יְכוּלוֹת לְעָרֵב יֶחֶד אֶלֶּא אִם כֵּן יִהְיֶה
פֶתַח בִּינֵיהֶם, אוֹ חֲלוֹן שְׁיֵשׁ בּוֹ **(א)** ד' טְפָחִים עַל ד'
טְפָחִים, וְיִהְיֶה קְצָתוֹ בְּתוֹךְ י"ט הַנְּמוּכִים לְאָרֶץ וְאִז,
אִם רָצוּ מְעַרְבִין יֶחֶד; וְאִם רָצוּ, מְעַרְבִין כָּל אֶחָד לְעֶצְמוֹ
וְעַיִן לְקַמּוֹ ס"י שְׁפִי"ו סְעִיף ב' יִשְׂרָאֵלִים הַדָּרִים בְּב' וְג' מְקוֹמוֹת, כִּי צַד יְעָרְבוּ.

באר היטב (א) ארבעה. ואפ"י הוא ארוך הרבה צריך שיהא ברחבו ד'. ואז
מותר לטלטל אפ"י דרך פתחים קטנים ב"י ואם אין ביניהם חלון אף שנשתתפו

במבוי אסורים לטלטל דרך חור ואף בחצירות ובתים שלנו הדין כך מ"א ועיין
סי' שע"ו:

ה חלון שבין שני בתים, אפלו הוא למעלה מעשרה, אם רצו מערבין יחד. והוא הדין לארבה שבין בית לעליה, שאפלו הוא למעלה מי' אם רצו מערבין יחד ואפלו אין שם סלם לעלות בו. הגה: ומכל מקום בעינן שיהא רחבו ארבעה על ארבעה (בית יוסף). ואם עשו סריגה לפני החלון, בטל ליה מתורת חלון. (המגיד פ"ג).

ו בית שבין שתי חצרות והוא פתוח לשניהם וערב עם שניהם, אבל החצרות לא ערבו זה עם זה, אין לטלטל כלים ששבתו בבתים מחצר לחצר על ידי בית זה שביניהם. ה"ה בין שתי חצרות כתל גבוה י"ט, או שהיה קרקעה של אחת מהחצרות גבוה מחברו ה' טפחים ועשה עליו מחצה חמשה להשלימו לעשרה, אין יכולים לערב יחד. ואם היה הכתל גבוה לשניהם עשרה, והיו בראשו פרות, בני שתי החצרות יכולים להורידם לחצרות וכן להעלות עליו מפרות ששבתו בחצרות ולהורידם ממנו לחצר אחרת, בין שהכתל רחב ד' או אינו רחב ד'. אבל פרות ששבתו בבית, אם הכתל רחב ד' אסור להעלות לו ולא להוריד ממנו; ואם אינו רחב ד', מתיר, ובלבד שלא יחליפו כדלעיל סי' שמ"ו (ס"א). ואם היה הכתל גבוה לאחת מהחצרות עשרה ולשניה אינו גבוה עשרה, כגון שקרקעו של אחד גבוה משל חברו, מי שאינו גבוה לו עשרה מתיר להשתמש בו אף בכלים

שְׁשֻׁבְתוֹ בַּבַּיִת, וְהַשְׁנִי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִף בַּכִּלִּים
שְׁשֻׁבְתוֹ בַּחֲצֵר, וְהוּא שְׂיֵהָא הַכֶּתֶל רָחֵב ד', אֲבָל אִם אֵינוֹ
רָחֵב ד' מִתֵּר לְשִׁתְּיָהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אִף מִן הַבַּתִּים, אֲפֹלוּ
עָרְבוּ כָּל אַחַת לְעֶצְמָהּ.

ז נִפְרָץ הַכֶּתֶל עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, הֵרִי הוּא כְּפֶתַח; וְהוּא
שְׁלֵא יֵהָא נִפְרָץ **(ב)** בְּמִלּוּאוֹ. וְאִם נִפְרָץ בְּיוֹתֵר מִעֶשֶׂר,
חָשׁוּב כְּחֲצֵר אַחַת וְצָרִיכִים לְעָרֵב יַחַד. וְכָל שָׁפָן אִם אֵין
בִּינֵיהֶם מַחְצָה גְבוּהָה י' דְּצָרִיכִין לְעָרֵב יַחַד. (הר"ר יְהוֹנָתָן פֶּרֶק חֲלוּן).

באר היטב (ב) במילואו. כגון שנשאר מכל צד משהו או פס ד' בצד א':

ח כֶּתֶל שְׂבִין ב' חֲצֵרוֹת, גְּבוּהַ עֶשְׂרֵה לְשִׁנְיָהֶם, וְהַעֲמִיד
אֲצֵל הַכֶּתֶל סֵלֶם רָחֵב ד', וְכֵן כְּנֻגְדוֹ בַּחֲצֵר הַשְּׁנִיָּה, אֲפֹלוּ
אֵין הַסֵּלְמוֹת זֶה כְּנֻגְדֵי זֶה אִם אֵין בִּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה חֲשִׁיבֵי
כְּפֶתַח. הֵיוּ מִפְּלָגִים זֶה מִכְּנֻגְדֵי זֶה שְׁלֹשָׁה, אִם הַכֶּתֶל רָחֵב
ד' עֲדִין חֲשׁוּבִים כְּפֶתַח. וְאִם אֵינוֹ רָחֵב ד', לֹא חֲשִׁיבֵי
כְּפֶתַח. בְּאִיזָה סֵלֶם אָמְרוּ, כְּשֵׁישׁ בּוֹ אַרְבַּע שְׁלִיבוֹת אֲבָל
פְּחוֹת מִכָּאן לֹא, אֲלָא אִם כֵּן זְרוּעוֹתָיו וְשְׁלִיבוֹתָיו
כְּבִדּוֹת, שְׂאִז כְּבִדּוֹ קוֹבְעוֹ. וְאִם אֵין הַכֶּתֶל גְּבוּהַ אֲלָא
עֶשְׂרֵה, וְזוֹקֵף סֵלֶם גְּבוּהַ שְׁבַעַה וּמִשָּׁהוּ בְּמִשְׁךְ ד' אֲצֵל
הַכֶּתֶל, מִתִּירוֹ בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו בֵּין לְעָרֵב יַחַד כֵּיוֹן
שְׁלֵא נִשְׂאֵר שְׁלֹשָׁה עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל. עֶקֶר חוּלְיָא מִרְאֵשׁ
הַכֶּתֶל לְמַעֲטוֹ מִגְּבֵהַ עֶשְׂרֵה, אִם יֵשׁ בָּהּ **(ג)** מִשְׁךְ אַרְבַּע
מְהֵנִי, בֵּין לְעִשׂוֹתוֹ כְּפֶתַח לְעָרֵב יַחַד בֵּין לְעִנְיָן שְׂיִכּוֹל

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֶּתֶל. וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבַּע, אֵינּוּ חָשׁוּב
כְּפֶתַח לְעָרֵב יַחַד, וְכֵן אֵינּוּ מוֹעִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֶּתֶל
שֶׁאֵינּוּ מִשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא כְּנֶגֶד (ד) הַמְּקוֹם שֶׁנִּתְמַעַט.

באר היטב (ג) משך. פי' ברוחב ארבע כמי"ש ר"ת אלא דלא בעי ארבע על
ארבע. מ"א: (ד) המקום. עט"ז:

ט בָּנָה אֶצְטָבָא לְמִטָּה אֶצֶל הַכֶּתֶל לְמַעַטוֹ מִגְבֵּה עֶשְׂרֵה,
אִם יֵשׁ בָּהּ ד' אַרְדָּ בְּמִשְׁךְ הַכֶּתֶל וּבּוֹלְטוֹת ד' מוֹעִיל
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֶּתֶל, אֲבָל אֵינּוּ חָשׁוּב כְּפֶתַח לְעָרֵב יַחַד
עַד שֶׁיִּגְיַע לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל. וְאִם אֵין בָּהּ ד' עַל ד', אֵינּוּ
מוֹעִיל אֶפְלוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּנֶגְדּוֹ.

י כָּפָה סִפְסָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד' וְגִבּוֹהַ כָּל שֶׁהוּא וּמַעַט בּוֹ
גְּבָהוּ מִעֶשְׂרֵה, מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּנֶגֶד הַמַּעוֹט; וּבְלִבָּד (ה)
שֶׁיַּחְבְּרָנוּ בְּטִיט.

באר היטב (ה) שיחברנו. חבור שא"א לשומטו עד שיחפור בדקר ע"כ הוי
ביטול. רמב"ם:

יא בָּנָה אֶצְטָבָא עַל אֶצְטָבָא, אִם יֵשׁ בִּתְחִתּוֹנָה ד' עַל ד'
אוֹ אֵין בָּהּ ד' עַל ד' וַיֵּשׁ בְּעֲלִיוֹנָה ד' עַל ד' וְאֵין בֵּין זו לְזו
ג"ט, מְהִנֵּי לְהַתִּיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלָיו אֲבָל לֹא מְהִנֵּי לְמַהוּי
פֶּתַח לְעָרֵב יַחַד.

יב זִיז הַיּוֹצֵא מִן הַכֶּתֶל וַיֵּשׁ בּוֹ ד' עַל ד', וְהֵנִיחַ עָלָיו סֵלֶם כָּל שְׁהוּא, מוֹעִיל (ו) לְהַתִּיר לוֹ תִשְׁמִישׁ הַכֶּתֶל; וְהוּא שְׁלֵא תְהֵא שְׁלִיבָה הַתְּחִתּוֹנָה גְבוּהָה מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה, וְלֹא יִהְיֶה בֵּין שְׁלִיבָה לְשְׁלִיבָה שְׁלֹשָׁה, וְהוּא שְׁיִנִּיחַ הַסֵּלֶם עַל גֵּב הַזִּיז, אָבֵל (ז) סוּמְכוֹ אֶצְלוֹ לֹא. וְכָל זְמַן שְׁאִין גְבוּהַ הַכֶּתֶל עֲשָׂרִים טַפְחִים דִּי בְזִיז אֶחָד שְׁמַנִּיחוֹ בְּאֶמְצַע, שְׁהֲרִי אֵין גְבוּהַ עֲשָׂרָה עַד הַזִּיז וְלֹא גְבוּהַ עֲשָׂרָה מִמֶּנּוּ עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל; וְאִם הוּא גְבוּהַ עֲשָׂרִים, צָרִיךְ שְׁנֵי זִיזִין, אֶחָד בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה הַתְּחִתּוֹנִים וְאֶחָד לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ י' הָעֲלִיוֹנִים, שְׁאִם הָיָה הַזִּיז גְבוּהַ עֲשָׂרָה לֹא סָגִי לִיָּה בְּסֵלֶם כָּל שְׁהוּא; וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה הַזִּיזִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁרָאוּי לְהַטִּיל סֵלֶם מִזֶּה לָזֶה.

באר היטב (ו) להתיר. אבל לא לערב יחד א"כ מגיע לראש הכותל. מ"א: (ז) **סומכו.** פי' שסמך הסולם לכותל אצל הזיז א"כ לא הוי הך סולם דרגא לזיז:

יג הָעֵמִיד שְׁנֵי סֵלְמוֹת זֶה בְּצַד זֶה וְלֹא הָיָה בְּשִׁנְיָהֶם מִשְׁךְ אַרְבָּעָה, וְהִרְחִיקָם זֶה מִזֶּה כְּדִי שְׁיִהְיֶה בְּשִׁנְיָהֶם אַרְבָּעָה וּמִלֵּא הָאָוִיר שְׁבִינִיָּהֶם בְּקֶשׁ, אֵינּוּ מוֹעִיל לֹא לְהַתִּירוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו וְלֹא (ח) לְעַרְבֵי יַחַד, שְׁמִקּוּם מַעֲמַד הַרְגְּלִים הוּא בְּאֶמְצַע הַסֵּלֶם וְאֵין רָאוּי לְעֵלוֹת בְּקֶשׁ. וְאִם הָעֵמִיד הַסֵּלֶם בְּאֶמְצַע וְהִקְשׁ מִן הַצַּד, מְהִנֵּי בֵּין לְהַתִּירוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו בֵּין לְעַרְבֵי יַחַד.

באר היטב (ח) לערב. היינו כשמגיע לראש הכותל כמ"ש ס"ח:

יד אין הסלם רחב ארבעה וחלק אצלו בכתל להשלימו לארבעה, די לו שיחך בגבה עשרה. ואם לא העמיד סלם כלל, אלא חקק בכתל כמין שליבות של סלם לעלות בו, צריך שיחך בכל גבה הכתל ומועיל בין להתיר תשמיש בין לערב יחד.

טו הנה אילן בצד הכתל ועשהו סלם לכתל, אם רצו מערבין אחד; אבל אם עשה אשרה סלם לכתל, אין מערבין אחד מפני שאסור לעלות עליה מן התורה, שהרי היא אסורה בהנאה. והרא"ש ז"ל כתב בהפך, דאילן אינו מועיל ואשרה מועלת, והוא שתהא (ט) יבשה.

באר היטב (ט) יבשה. צ"ע דבריש סי' שכ"ו פסק דאסור להשתמש אפי' ביבש עיין שם:

טז חריץ שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה, אין יכולין לערב יחד אפלו מלא תבן וקש, כל זמן שלא בטלו; ואם הנה מלא עפר וצורות, אפלו סתמא שלא בטלו, צריכים לערב יחד וע"ל סי' שני"ח סעיף ב'. **הגה:** יש אומרים דאם מלאם בפרות (י) סתמא בטלו להו, דדרךן לעשותן שם אוצר (הגהות אשרי).

באר היטב (י) סתמא. ובגמרא דף פ"ד מוקי בפירות טבלים משמע דבשאר פירות אסור לטלטל וצ"ע. מ"א:

יז נתן עליו נסר כמין גֶּשֶׁר מִשְׁפַּת הַחֲרִיץ אֶל שְׁפָתוֹ, אִם
הוא רחב אַרְבַּע חֲשׂוֹב כְּפֶתַח וּמַעְרָבִין אֶחָד, וְאִם רָצוּ
מַעְרָבִין שְׁנַיִם. הגה: והוא הדין אם מלאו ברחב אַרְבַּעָה בְּדָבָר
הַמְבִטְלוֹ שָׁם (בית יוסף). וְאִם **(יא)** נתן הַנֶּסֶר לְאֶרֶץ הַחֲרִיץ בְּמִשְׁךָ
אַרְבַּעָה, אֶפְלוֹ אֵין בוֹ אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא, חֲשׂוֹב כְּפֶתַח,
שֶׁהֲרִי מַעֲטוֹ מֵאַרְבַּעָה.

באר היטב **(יא)** ואם נתן. עיי ב"ח:

יח אם הַחֲרִיץ עֶמֶק לְאֶחָד עֲשָׂרָה וְלִשְׁנַיִם אֵינוֹ עֶמֶק
עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁהוּא שָׁוֶה לְשְׁנֵיהֶם, דִּינוֹ כְּכֹתֵל.

יט גְּדִישׁ שֶׁל תֵּבֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אִם הוּא גְבוֹה
עֲשָׂרָה כָּל אֶחָד מֵעֶרֶב לְעֶצְמוֹ; נִתְמַעֵט בַּחֵל מֵעֲשָׂרָה,
צְרִיכִים לְעֶרֶב בְּיַחַד. וּבְעוֹד שְׁלֹא נִתְמַעֵט, אָסוּר לְשׁוּם
אֶחָד מֵהֶם לִתֵּן מִן הַתֵּבֹן לְתוֹךְ קִפְתּוֹ בְּשִׁבְתָּ לְהֶאֱכִיל
לְבִהְמָתוֹ; וְאֶפְלוֹ לְהַעֲמִידָהּ שָׁם כְּדִי שִׁתְּאָכֵל אָסוּר, אֲבָל
(סא) יָכוֹל לְעַמֵּד בְּפָנֶיהָ כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָּהּ דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת אֶלָּא
לְשָׁם. וּלְהִרְאִי'שׁ, **(יב)** אֶפְלוֹ בַּחֵל אָסוּר לִתֵּן מִמֶּנּוּ
לְקִפְתּוֹ, וְכֵן לְהַעֲמִיד הַבְּהֵמָה בִּיָּדִים. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים בְּגְדִישׁ שְׁבִין ב' חֲצֵרוֹת, **(יג)** אֲבָל גְּדִישׁ שְׁבִין שְׁנַיִם
בְּתַיִם מִתֵּר לְהֶאֱכִיל בְּהֵמָתוֹ מִמֶּנּוּ, בִּיָּדִים.

באר היטב (יב) אפי'. דשמה בע"ש בה"ש ימעט מיו"ד ולא אדעתיה ומטלטל בחצר האסור וכתב הט"ז ודע דכל הני מילי דכותל וחרץ מיירי בלא עירבו בני החצר אבל עירבו בני החצר מותר הכל: (יג) אבל. ומיירי שבית אחר פתוח לחצר זה והשני פתוח לחצר אחרת ולא עירבו החצירות. מ"א:

סימן שעג - דין שתי גזזטראות בשתי עליות

אחד

סעיף

ובו

א שתי גזזטראות, הבולטות משתי עליות זו כנגד זו ונתן ביניהם (א) נסר רחב ארבעה, הרי הוא כפתח ומערבין יחד. הגה: ואם אין המרחק שביניהם ארבעה, אפלו בלא נסר נמי דינא הכי (המגיד פ"ג). ואם רצו, כל אחת מערבת לעצמה. אבל אם היו זו שלא כנגד זו, שאחת משוכה למזרח ואחת למערב, אינם יכולים לערב יחד. וכן אם היתה אחת גבוהה מחברתה, לא חשיב פתח. והני מלי כשמרחקות זו מזו ג"ט, אבל אם הם תוך ג' זו לזו, בין ברחוק בין בגבה, חשיב שפיר כפתח.

באר היטב (א) נסר. וקבעו במסמר שלא יוכל לטלטלו בשבת. ש"ג:

סימן שעד - נסתם בשבת פתח או

חלון במקום שערב בו

סעיפים

ד'

ובו

א ערבו דרך חלון או פתח שביניהם ונסתם בשבת, מתרים להשתמש דרך גבה הכתל וחריו. ואפלו אם ערב לשנה ונסתם הפתח בחל ונפתח בשבת, (א) ואפלו סתמה במזיד (אגור), חזר הערוב להתרו. ולהרמב"ם אין מתר לטלטל אלא כל אחת לעצמה, אבל מזו לזו לא.

באר היטב (א) ואפי' סתמה. ואפי' פרץ פצימו עיין ט"ז :

ב הנה כתל בין שתי חצרות וערבה כל אחת לעצמה, ונפרץ הכתל בשבת, מתרים לטלטל כל השבת כל אחד בחצרו אפלו כלי הבית. אבל חצר שנפרצה בשבת לרשות הרבים או לכרמלית, אסור.

ג חצר קטנה שנפרצה קדם שבת במלואה לגדולה, ואין בפרצה יותר מיי אמות, גדולה מתרת להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה, אם ערבה לעצמה, וקטנה אסורה להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה, אלא אם כן ערבו יחד. והינו כשנכנסין כתלי קטנה לגדולה וכשכתלי קטנה מפלגים ג"ט מכתלי ארץ הגדולה,

דָּאָם לֹא כֹן הִיָּתְהָה קִטְנָה נִתְּרַת עֵיִי נִרְאָה מִבְּחוּץ וְשׁוּה
מִבְּפְנִים.

ד גַּג קָטָן שֶׁנִּפְרָץ קִדָּם שֶׁבֵּת בְּמִלּוּאוֹ לְגַג גָּדוֹל, (קָטָן) אָסוּר
לְהַעֲלוֹת עָלָיו כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּבַּיִת וְגָדוֹל מִתֵּר; וְהוּא
שֶׁיְהִי מִחֲצוֹת הַבַּיִת נִפְרוֹת לְמִי שֶׁעוֹמֵד עַל הַגַּג, אָבֵל
אִם אֵינָם נִפְרוֹת, כְּגוֹן שֶׁהַגַּג בּוֹלֵט עֲלֵיהֶם, הֵי אֵינָם כְּרַמְלִית
אֶלָּא אִם כֹּן פְּתוּחַ לוֹ מִהַבַּיִת חֲלוֹן אֲרַבְּעָה עַל אֲרַבְּעָה.

סימן שעה - מה הם הדברים השרוים בחצר שאינם אוסרים

סעיפים

ד'

ובו

א מִרְפֶּסֶת שֶׁהוּא דֶרֶךְ לְעֲלִיּוֹת הַפְּתוּחִים לָהּ וְעוֹמֶדֶת
בְּחֶצֶר וְעוֹלִים לָהּ בְּסֶלֶם וּבְנֵי הָעֲלִיּוֹת יוֹרְדִים מִמֶּנָּה
לְחֶצֶר וְעוֹבְרִים לְרִשׁוֹת הָרִבִּים, אֵינָם אוֹסְרִים עַל בְּנֵי
הַחֶצֶר, דְּסֶלֶם תּוֹרַת פְּתַח עָלָיו וְהוּי כְּשִׁתִּי חֲצֵרוֹת וּפְתַח
בֵּינֵיהֶם שָׂאֵם רָצוּ מִעֲרָבִים יַחַד וְאִם רָצוּ כָּל אֶחָד מִעֲרָב
לְעֶצְמוֹ, וּבִלְבָד שֶׁיַּעֲרְבוּ כָּל בְּנֵי מִרְפֶּסֶת לְעֶצְמוֹ, כִּדִּי
שֶׁתִּהְיֶה רֶגֶל הַמִּתְּרַת בְּמִקוּמָהּ.

ב אם לא יֵרְבוּ יַחַד וַיֵּשׁ בְּחֶצֶר תַּל אֹרְזֵי עֲמוּד שֶׁהוּא מִשְׁתַּף בֵּין שְׁנֵיהֶם, אִם אֵינָם גְּבוּהִים יִיט הָרִי אֶלֹו נְחֻשְׁבִים בֵּין הַחֶצֶר וּבֵין הַמְרַפֶּסֶת וּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לְהוֹצִיא שָׁם כְּלִים שְׁבֻבָתִים. וְאִם הֵם גְּבוּהִים מִקְרָקְעִית הַחֶצֶר יִיט וּבִתּוֹךְ עֲשָׂרָה לַמְרַפֶּסֶת (טו"ר) וְהֵם בְּתוֹךְ ד' טַפָּחִים לַמְרַפֶּסֶת, בְּנֵי מְרַפֶּסֶת מִתְרִים לְפִי שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ (לָהֶם) בְּנַחַת מִלְּבַנֵי הַחֶצֶר. וְאִם הָיוּ רְחוּקִים מִהַמְרַפֶּסֶת ד"ט אֹרְזֵי יוֹתֵר, אִף עַל פִּי שְׁגֻבוּהִים עֲשָׂרָה מִן הַחֶצֶר לְתוֹךְ עֲשָׂרָה לַמְרַפֶּסֶת (טו"ר), הָרִי אֶלֹו בְּכָלֵל הַחֶצֶר וְהַמְרַפֶּסֶת; לְפִי שְׁשֻׁנֵיהֶם אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה, לְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים לְהוֹצִיא שָׁם כְּלִים שְׁבֻבָתוֹ בְּבִתּוֹ בְּבִתּוֹ עַד שִׁיעָרְבוּ.

ג הִיתָה מִצְבֵּה אַרְבָּעָה טַפָּחִים לְפָנֵי הַמְרַפֶּסֶת, אִין הַמְרַפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַחֶצֶר, שֶׁהָרִי נֶחְלָקָה מֵהֶם.

ד זִיזִים הַיּוֹצְאִים מִהַכֶּתֶלִים, כָּל שֶׁהוּא לְמִטָּה מֵעֲשָׂרָה טַפָּחִים הָרִי זֶה נְחֻשֵׁב מִהַחֶצֶר וּבְנֵי הַחֶצֶר מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ. וְכָל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יִיט הָעֲלִיּוֹנִים הַסְּמוּכִים לְעֻלְיָה, אֲנָשֵׁי עֻלְיָה מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ. וְהַנֶּשֶׂאֵר בֵּין י" הַתְּחִתּוֹנִים עַד תְּחִלַּת י" הָעֲלִיּוֹנִים מִן הַזִּיזִין הַיּוֹצְאִים, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִים בּוֹ וְאִין מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם בְּכָלֵל שְׁשֻׁבָתוֹ בְּבִתּוֹ אֶלָּא

סימן שעו - בור ובאר שבין שתי חצרות

ובו

ד'

סעיפים

א בור שבין חצרות ואין ביניהם פתח או חלון שיוכלו לערב, או שיש ביניהם ולא ערבו, אין ממלאים ממנו בשבת אלא אם כן עשו מחצה עשרה למעלה מן המים. וצריך שיהיה טפח מן המחצה יורד בתוך המים, ואם היתה המחצה כלה בתוך המים, צריך שיהיה טפח יוצא ממנה למעלה מן המים כדי שתהיה נפרת רשות זה מרשות זה. וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ד"ט, זה ממלא מצד הקורה וזה ממלא מצד האחר.

הגה: ודוקא אם בא למלאות בכלים של בית, אבל בכלים של חצר (**א**) לא בעינן שום תקון דהא חצרות רשות אחת הן כדלעיל סי' שע"ב (הג"מ פט"ו).

באר היטב (א) לא בעינן. ועכ"פ אסור להכניס המים לבית אם לא עשו תיקון.
הג"מ:

ב באר שבאמצע השביל בין שני כתלי חצרות, אף על פי שהיא מפלגת מפתל זה ד' טפחים ומפתל זה ד' טפחים, שניהם ממלאים ממנה ואינם צריכים זיזים

עַל גִּבּוֹן, שְׂאִין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר. הַגָּה: וְדוֹקָא
כְּשֶׁאִין הַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְשִׁבְלִיל (ב) רַק בְּחִלּוֹנוֹת (טוֹר וְהַמְגִיד פִּיג מַה' עִירוּבִין).
וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דָּאָם אֵינָן מְפֻלְגִים אַרְבָּעָה, אוֹסְרִים (ג) אֶפְלוּ בְּכַהֲאֵי גִּנְנָא (בֵּית
יוֹסֵף בְּשֵׁם רִשִׁי).

באר היטב (ב) רק. שאז תשמיש המילוי דרך אויר אבל כשהחצירות פתוחות
בשביל רשות שניהם שולטות בו והוי השביל כחצר שאינה מעורבת ואסור.
מגן אברהם: (ג) אפי'. דכיון דסמוך להם הוי לשניהם תשמישן בנחת עיין סי
שסי"ה ס"ב:

ג שְׂתֵי חֲצֵרוֹת וּבִינֵיהֶם גִּי חֲרִבוֹת, כָּל אֶחָד מֵתֵר בְּאוֹתָהּ
שְׂאֶצְלוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ דֶּרֶךְ חִלּוֹנוֹת עַל יְדֵי זְרִיקָה,
וְהֶאֱמָצְעִית מִתְּרַת לְשֵׁנֵיהֶם. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁתָן סְמוּכוֹת
לְבֵתִים, שְׂהִיתָה הֶאֱמָצְעִית כְּנֶגֶד הַשְּׂתֵים כְּשֶׁלְּשָׁה רֵאשִׁי
קִנְקוֹ, כָּל אֶחָד מֵתֵר בְּחֲרִבָּה שְׂאֶצְלוֹ (ד) וְהִשְׁלִישִׁית
הַקְּרוּבָה לְשְׂתֵי הַחֲצֵרוֹת אֲסוּרָה לְשְׂתֵיהֶן.

באר היטב (ד) והשלישי. עיין ט"ז מ"ש בזה:

ד בֵּית הַכֶּסֶא שְׂבִין שְׁנֵי הַבֵּתִים וְלֹא עֲרְבוּ יַחַד, רְשׁוֹת
שְׁנֵיהֶם שׁוֹלְטֹת בּוֹ (ה) וְאֲסוּרִים. וְעֵין לְעִיל סִי שֵׁנִיָּה.

באר היטב (ה) ואסורים. היינו לכתחילה ובדיעבד גדול כבוד הבריות:

סימן שעז - דין ב' עליות זו כנגד זו

הפתוחות לחצר

אחד

סעיף

ובו

א שתי עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו, ואחת (א) עשתה גומא בחצר כדי לשפך בחצר שאין בה ד' אמות מימיה והשניה לא עשתה, אם ערבו יחד שתייהם מתרות לשפך מימיהן; ואם לא ערבו יחד, והאחת ערבה לעצמה והשניה לא ערבה כלל, זו שלא ערבה, אסורה; ושערבה, מתרת; ובלבד שלא תשפך להדיא בגומא אלא תשפך בעליה והם יורדים לגומא. הגה: דכחו בחצר שאינה מערבת, שרי (טור). והוא הדין אם החצר יותר מד' אמות, דשתייהם מתרים בכהאי גוונא ואין צריכים לגומא (בית יוסף).

באר היטב (א) עשתה גומא. עיין מ"ש ע"ז הט"ז באורך:

סימן שעח - דין חצרות הפתוחות זו

לזו

סעיפים

ה'

ובו

א שלש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, וערבה כל אחת מהחיצונות עם האמצעית, והחיצונות

לֹא יֵרָבוּ יַחַד, הַחִיצוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זוֹ עִם זוֹ וְהֶאֱמַצְעִית מִתְּרַת עִם כָּל אַחַת מֵהֶן וְהֵן מִתְּרוֹת עִמָּהּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁנִּתְּנָה אֶמְצָעִית עֲרוּבָה בְּזוֹ וְעֲרוּבָה בְּזוֹ, אוֹ שְׁנֵיתָנוּ הַחִיצוֹנוֹת עֲרוּבָן (א) בְּאֶמְצָעִית בְּשְׁנֵי בְּתִים, אֲבָל אִם נִתְּנוּ שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת עֲרוּבָן בְּאֶמְצָעִית בְּבֵית אֶחָד, שְׁלֹשָׁתָן מִתְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ.

באר היטב (א) באמצעות. דאז דמי כאלו כולחו דרים באותו בית וחצר דההוא בית הויין:

ב שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לְפָנִים מֵזוֹ, וּפְנִימִית פְּתוּחָה לַחִיצוֹנָה וְהַחִיצוֹנָה לְמַבּוּי, וַיֵּשׁ לְפָנִימִית דְּרִיסַת רֶגֶל עַל הַחִיצוֹנָה, אִם עֲרָבָה פְּנִימִית לְעֶצְמָהּ וְלֹא הַחִיצוֹנָה, אוֹ שְׁעֲרָבָה כָּל אַחַת לְעֶצְמָהּ וְשָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב, פְּנִימִית מִתְּרַת וְהַחִיצוֹנָה אֲסוּרָה. עֲרָבָה חִיצוֹנָה וְלֹא פְּנִימִית, אוֹ שְׁעֲרָבָה כָּל אַחַת לְעֶצְמָהּ וְשָׁכַח אֶחָד מִהַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת. עֲרָבָה כָּל אַחַת לְעֶצְמָהּ, כָּל אַחַת מִתְּרַת בְּחֲצָרָה.

ג עֲרָבוּ בְּיַחַד וְנִתְּנוּ עֲרוּבָן בְּחִיצוֹנָה, וְשָׁכַח אֶחָד בֵּין מִן הַפְּנִימִית בֵּין מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת עַד שְׁיִבְטַל רְשׁוּתוֹ. וְאִם נִתְּנוּ עֲרוּבָן בְּפְּנִימִית וְשָׁכַח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת. אֲבָל אִם שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב, (ב) פְּנִימִית מִתְּרַת.

באר היטב (ב) פנימית. דאחדא לדשא באפי החיצונה ואעיג דעירוב החיצונה נתן בפנימית אמרה ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי:

ד אם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה, או שנים בחיצונה, וערבו, אין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה. **הגה:** והוא הדין רבים שהם כחיד ואינו צריכין לערב, כדרך שנתבאר לעיל סימן שי"ע. (המגיד פי"ד).

ה שלשה חצרות זו לפנים מזו ויחיד בכל אחת, אף על פי שרבים דורסים בחיצונה, אינם אוסרים שכל אחת מתרת במקומה. ואם היו שנים בפנימית ולא ערבו, הרי הם אוסרים על היחידים שבאמצעית ושבחיצונה. זה הכלל: רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה; ורגל המתרת, אינה אוסרת שלא במקומה.

סימן שעט - דין חצרות ובתים

ביניהם

סעיפים

ב'

ובו

א ב' חצרות וגי בתים ביניהם פתוחים זה לזה ורוצים לערב יחד, חצר זה בא דרך בית שאצלו ונותן ערובו (א) בבית שבאמצע, וכן עושה השניה, ומתרים בשלשתן;

שְׁכַל בַּיִת שְׂאֵצֶל הַחֶצֶר חָשׁוּב לוֹ כְּבַיִת שֶׁעַר וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן פֶּת, וְהָאֲמָצְעִי הוּא בַּיִת שְׂמִנְיָחִין בּוֹ עֵרוֹב וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן פֶּת.

באר היטב (א) בבית. והתוס' דף ע"ו כתבו דאפי' נתנו העירוב באחד מבתי הסמוכים לתצרות אם באי מבתי החצר אלו הגי' בתים אי"צ ליתן עירוב דנעשו כולם בית שער לאותה חצר המולכת עירוב דרך עליהן לחצר אחרת. מגן אברהם:

ב שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּשְׁנֵי בָתִּים בֵּינֵיהֶם וְלֹא עֵרְבוּ יַחַד אֶלָּא כָּל אַחַת לְעַצְמָהּ, וּבֵּא (ב) חֶצֶר זֶה דֶּרֶךְ בַּיִת שְׂאֵצֶלוֹ וְהֵנִיחַ עֵרוֹבוֹ בַּבַּיִת שְׂאֵצֶל הַשְּׁנַי, וְכֵן עָשָׂה הַשְּׁנַי שְׁגָם הוּא הֵנִיחַ עֵרוֹבוֹ בַּבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחֶצֶר הָאַחֶרֶת, לֹא קָנוּ עֵרוֹב; שְׁכַל אֶחָד הֵנִיחַ עֵרוֹב בַּבַּיִת שֶׁעַר שֶׁל חֶצֶר אַחֶרֶת.

סימן שפ - דיני בטול רשות

סעיפים

ד'

ובו

א אֶחָד מִבְּנֵי הַחֶצֶר שֶׁשָּׂכַח וְלֹא עֵרַב עִם הָאַחֵרִים, אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. מֵה תִּקְנָתָם, יִבְטֹל לָהֶם רְשׁוּתוֹ, שְׂיֹאמַר: רְשׁוּתִי מִבְּטָלָת לָכֶם אוֹ קְנוּיָה לָכֶם. וְאִין צָרִיךְ לְקַנּוֹת בְּקִנּוּן סוּדָר. וְיִכּוֹל לְבַטֵּל אֶף מִשְׁתַּחֲשָׁד. וְאִם דָּר עִם אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה, צָרִיךְ לְבַטֵּל (א) לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שְׂיֹאמַר: רְשׁוּתִי מִבְּטָלָת לָךְ וּלְךָ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂדֵי

שֵׁיאָמַר : רְשׁוּתֵי מְבֻטָּלִת לְכַלְכֶּם. אִם בְּטַל רְשׁוּתוֹ סֵתָם,
לֹא בְטַל אֶלָּא רְשׁוּתוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּחֻצַּר, הִילְכָדְּ הֵם מִתְּרִים
לְהוֹצִיא מִבֵּיתָהֶם לְחֻצַּר וְגַם הוּא, שֶׁהוּא אֶרֶח בְּעֶלְמָא,
אֲבָל אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לְחֻצַּר, וְגַם הוּא. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׁצָרִיד לְנַעַל בֵּיתוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יָבֹא לְהוֹצִיא
בְּאֲסוּר, וְלֹא יִפְתָּחֵנוּ אֶלָּא כְּשֶׁרוֹצֶה לְצֵאת וְלָבֹא, וַיִּנְעֲלֵנוּ
מִיַּד אַחַר צֵאתוֹ וּבֹאוֹ.

באר היטב (א) לכל. ואם לא עשה כן אף למי שביטל אסור :

ב אִם בְּטַל לָהֶם גַּם רְשׁוּת בֵּיתוֹ, מִתְּרִין בֵּין הוּא בֵּין הֵם
לְהוֹצִיא לְחֻצַּר, בֵּין מִבֵּיתוֹ **(ב)** בֵּין מִבֵּיתָהֶם.

באר היטב (ב) בין. היינו לאחר שהחזיקו בחצר עיין ריש סי' שפ"א. מ"א :

ג אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְבַטֵּל לָהֶם רְשׁוּתוֹ אֶלָּא לְהַשְׁכִּירוֹ, יֵשׁ
אוֹמְרִים שְׁמוֹעִיל כְּמוֹ בְטוּל; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים **(ג)** שְׁאֵינוֹ
מוֹעִיל.

באר היטב (ג) שאינו. כתב המ"א לולי דמסתפינא הייתי אומר דבחול שרי
לכ"ע ע"ש הטעם ועיין ט"ז :

ד אִם בְּנֵי הַחֻצַּר שְׁעָרְבוּ מִבְּטָלִים רְשׁוּתָם לְאַחַר שְׁלֹא
עָרְב, הוּא מִתְּרִי לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לְחֻצַּר, וְלֹא מִבֵּיתָהֶם, אִם
לֹא שְׁבֻטְלוּ בְּפְרוּשׁ גַּם רְשׁוּת בֵּיתָם, (בית יוסף), וְהֵם אֲסוּרִים **(ד)** אֶף

מביתו לחצר; ולא אמרינן שיהיו כאורחים, שאין רבים נעשים אורחים אצל יחיד. והוא הדין אם היו שנים לבד, ובטל אחד מהם לחברו, המבטל אסור (ה) אף בשל חברו, וחברו מתר אף בשל עצמו. וכן רבים שלא ערבו, שנתנו רשותם לרבים שערבו; לפי שהיחיד נעשה אורח אצל הרבים, ורבים אינם נעשים אורחים אפלו אצל הרבים, ולא היחיד אצל היחיד. שכחו שנים ולא ערבו, יכולים לבטל רשותם, שיבטל כל אחד מהם רשותו לכל בני החצר. בין אם מבטלין לרבים שערבו, ובלבד שכל אחד מהם יבטל לכל אחד, בין אם מבטלין לאחד שלא ערב. אבל אין מבטלין לשנים שלא ערבו, בין אם מבטלין רבים וערבו, בין אם הוא יחיד שלא ערב, שהרי אף לאחר שיבטלו להם הם שנים ואחד אוסר על חברו. ואפלו אמר לאחד: אני מבטל לך על מנת שתחזר ותבטל לחברך, אינו מועיל.

באר היטב (ד) אף. ואפי' בטלו רשות ביתם ואפי' חזקה ל"מ מ"א ועיין סי' שע"א ס"ד: **(ה) אף.** וה"ה בשל חברו והיינו כשנתן לו גם רשות ביתו ואם נתן לו רשות חצירו לבד אסור בשל חברו. מגן אברהם:

סימן שפא - דיני המבטל רשותו ועבר

והוציא

א המבטל רשותו, (א) והוציא אחר כך מביתו לחצר בשוגג, אינו אוסר; במזיד אוסר, שהרי חוזר מבטולו שבטל. ואם החזיקו בו כפר, שהוציאו מבתיהם לחצר או שהכניסו מחצר לבתיהם, אינו יכול לחזר מבטולו. ולרש"י אין חזקה מועלת אלא אם כן החזיקו משחשכה.

באר היטב (א) והוציא. אבל להכניס מותר אא"כ ביטל גם רשות ביתו דאז אסור להכניס עיין ס"ד:

ב יש בטול רשות מחצר לחצר, לא שנא שתי חצרות, ופתח ביניהן, וערבה כל אחת לעצמה, ולא ערבו יחד, יכולה כל אחת לבטל רשותה לחברתה להיותה מתרת להשתמש בה, ולא היא, לא שנא שתי חצרות זו לפני זו מזה ולא ערבו אלא החיצונה לבדה שפנימית אוסרת על החיצונה, יכולה לבטל לה רשותה שלא תשתמש ולא תעבר עליה אלא בשעה שצריכה לצאת ותהיה החיצונה מתרת, או אם ערבו יחד ונתנו ערוכין בחיצונה, ושכח אחד מהפנימית ולא ערב, יכול לבטל רשותו, דהינו שיבטל רשותו לכל אחד מבני הפנימית וגם לכל אחד מבני החיצונה, ויהיה הוא לבדו אסור וכלם מתרים.

ג יש בטול רשות בחרבה, שאם היו שני בתים וחרבה

בִּינֵיהֶם שְׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם וְשָׁכְחוּ וְלֹא עָרְבוּ, יָכוֹל אֶחָד לְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְחֻבְרוֹ וְלִהְיוֹתוֹ מִתֵּר בּוֹ.

ד יֵשׁ בְּטוֹל רְשׁוּת מִבֵּית לְבֵית, שְׁאֵם הָיוּ שְׁנֵי בְּתִים וּפְתַח בִּינֵיהֶם וְלֹא עָרְבוּ, אֶחָד מְבַטֵּל רְשׁוּת לְחֻבְרוֹ. וְאִפְלוּ הַמְבַטֵּל מִתֵּר לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לְבֵית חֻבְרוֹ, אָבֵל אֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִבֵּית חֻבְרוֹ לְבֵיתוֹ, שְׁאֵז הָיָה חוֹזֵר וּמְחִזֵּיק בְּרְשׁוּת שְׁבֵטֵל. וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ חֶדֶר פְּתוּחַ לְבֵיתוֹ וּבֵטֵל רְשׁוּת בֵּיתוֹ, אָסוּר לְהוֹצִיא מִהַחֶדֶר לְבֵיתוֹ. **הגה:** וַיֵּשׂ אֲזַמְרִים **(ב)** דָּאִין לְבַטֵּל מִבֵּית לְבֵית אֶלָּא אִם כֵּן יִשְׁאִיר לְעֲצֻמוֹ חֶדֶר אֶחָד שְׁלֹא בֵטֵל וְאֵז מִתֵּר לְהַכְנִיס אֶפְלוּ מִבֵּית חֻבְרוֹ לְבֵיתוֹ. וְטוֹב לְהַחֲמִיר לְכַתְּחֻלָּה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרוּחֵם וְרַבֵּנוּ תָּם וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ב מִהֲלָכוֹת עֲרוּבִין).

באר היטב (ב) דאין. דא"כ יבטל תורת עירוב כיון שיש תקנה ע"י ביטול אא"כ ישאיר לעצמו חדר א' שלא ביטל וא"כ ישתכר בעירוב שיהיה מותר גם באותו חדר. ט"ז ע"ש :

ה שְׁנֵי בְּתִים בְּשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוּת הָרַבִּים וְהַקִּיפּוּס עֲכוּ"ם מְחַצֶּה בְּשַׁבָּת, בְּעַנְיָן שֵׁשׁ בִּינֵיהֶם כְּמוֹ חֶצֶר שְׁשְׁנֵי בְּתִים פְּתוּחִים לוֹ, וְהָרִי הֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה, **(ג)** אֵינָם יְכוּלִים לְבַטֵּל אֶחָד לְחֻבְרוֹ.

באר היטב (ג) אינה. לפי שלא היו יכולים לערב מאתמול :

ו יוֹרֵשׁ מְבַטֵּל רְשׁוּת, שְׁאֵם לֹא עָרַב מוֹרִישׁוֹ, וּמֵת בְּשַׁבָּת, וְהַיּוֹרֵשׁ בָּא לְדוֹר בְּחֶצֶר וְאוֹסֵר, יָכוֹל לְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ.

ז מְבַטְלִין וְחוֹזְרִין וּמְבַטְלִין ; כְּלוּמַר , שְׁמַבְטְלִים רְשׁוּתָם בְּנֵי חֵצֵר זֶה לְבְנֵי חֵצֵר אַחֶרֶת , אוּ לְאַחַד מִבְּנֵי חֵצֵר , עַד שְׂיוּצִיאוּ מֶה שְׂיִרְצוּ , וְחוֹזְרִין **(ד)** וּמְבַטְלִים לְאוֹתָם שֶׁבְטְלוּ לָהֶם עַד שְׂיוּצִיאוּ גַם הֵם מֶה שְׂיִרְצוּ .

באר היטב (ד) ומבטלים. כיון דרבים הם אפילו ביטלו רשות ביתם אסורים להוציא לחצר כמו שכתב סי' ש"פ ס"ד ע"ש. מ"א ע"ש:

סימן שפב - אם דירת עכו"ם מעכבת בערובו

סעיפים

כ'

ובו

א הָדָר עִם הָעֶכוּ"ם בְּחֵצֵר אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו , עַד שְׂיִהְיוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים דָּרִים **(א)** בְּשְׁנֵי בָתִּים וְאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה , אִז הָעֶכוּ"ם אוֹסֵר עָלֵיהֶם . וְאֵינוֹ מוֹעִיל שְׂיִבְטַל הָעֶכוּ"ם רְשׁוּתוֹ , אֶלָּא צָרִיךְ שְׂיִשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ . **הגה:** יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁכִּיר אוּ הִשְׁאִיל בֵּיתוֹ לְעֶכוּ"ם , אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו דְּלֹא הִשְׁכִּיר אוּ הִשְׁאִיל לוֹ בֵּיתוֹ כְּדֵי שְׂיִאָסֵר עָלָיו (הַמְגִיד פֶּרֶק ב'). אֲבָל אִם הַבֵּית שֶׁל עֶכוּ"ם , וְשָׁכְרוּ יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ וְעֶכוּ"ם דָּר בַּבֵּית עִמוֹ , אֵין שְׂכִירוֹת הַבֵּית מוֹעִיל לְעַנְּן שְׂכִירוֹת הָעֶרֶב (אור זרוע). יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁאִיל אוּ הִשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ (בְּמָקוֹם שְׂדֵרִים עֶכוּ"ם) אָף עַל פִּי שְׂיִישׁ לוֹ תַּפְסִיֶּסָה בַּבֵּית **(ב)** לֹא מְהַנִּי וְצָרִיכִים לְשַׁכֵּר מֵעֶכוּ"ם (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מִצְאָתִי כְּתוּב).

באר היטב (א) בשני בתים. אבל ב' ישראלים בחד בית כחד חשבינן להו אפיי אינם אוכלים על שלחן א'. ט"ז : **(ב) לא מהני.** לענין שיהיה נחשב ב' ישראלים בבית אחד ולא יאסר העכו"ם עליהם :

ב אם בטלו הישראלים רשותם לאחד מהם כדי שיחשב כיהודי אצל העכו"ם, אינו מועיל.

ג אם אין לעכו"ם דריסת רגל על הישראלים, אינו אוסר ; כגון, שתי חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה, ובחצר אחת דר עכו"ם ובחצר אחת דרים ב' ישראלים או יותר, מכניסין ומוציאין מחצר זו לחצר זו בשבת דרך **(ג)** חלון שביניהם ואין צריך לשפר מהעכו"ם.

באר היטב (ג) חלון. ל"ד דה"ה דרך פתח. מ"א :

ד השוכר מן העכו"ם סתם, מועיל ואינו צריך לפרש לו שהוא להתיר הטלטול, ואינו צריך לכתב שום פתיבה על השכירות.

ה שוכרין מעכו"ם אפלו **(ד)** בפחות משנה פרוטה. ומתבר לשכר ממנו בשבת (מרדכי ריש פרק הדר). וע"ל סימן שפ"ג.

באר היטב (ד) בפחות. דבן נח נהרג אפיי על פחות מש"פ וא"כ בישראל ל"מ אם שוכר ממנו בפחות מש"פ דלאו ממון הוא כלל עיין ט"ז :

ו כָּל זְמַן שְׂאִין הָעֲכוּ"ם חוֹזֵר בּוֹ, מוֹעִיל הַשְּׂכִירוֹת וְאֶפְלוּ

לְזַמַּן מְרַבֶּה. וְאִינוּ יָכוֹל לַחְזֹר מִשְׂכִּירָתוֹ עַד **(ה)** שְׂיַחְזִיר הַדָּמִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִשְׁיֵי פֶרֶק הַדָּר).

באר היטב (ה) שיחזור. כתב המ"א היינו כששכרו סתם וחזר בו קודם שבת ראשונה. ואם החזיק בה משנכנס השבת שוב אינו יכול לחזור בו. ואם שכרו לזמן אינו יכול לחזור בו עד כלות הזמן עכ"ל. והט"ז כתב דאפי' שכרו לזמן מצי למהדר אפי' תוך הזמן אם נותן הדמים ע"ש. ועי' בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ז' שדחה דבריו ע"ש. ועיין מ"ש היד אהרן עליו:

ז אִם שְׂכָרוּ מִהָעֲכוּ"ם **(ו)** לְזַמַּן יָדוּעַ, לְכַשְׂיִכְלָה הַזְּמַן צָרִיךְ לַחְזֹר וְלִשְׁפֹר שְׁנִית וְצָרִיךְ לַחְזֹר וּלְעַרְבּ, דָּאִין עָרוּב רֵאשׁוֹן חוֹזֵר וְנִעוֹר.

באר היטב (ו) לזמן. נ"ל דאם שוכרין מעכו"ם ומת והניח יורש אין מועיל מה ששכרו מן המוריש דאז נתבטל השכירות וצריך לחזור ולשכור מן היורש ט"ז וכ"כ הט"ז בסי' שצ"א ס"ק ג' ע"ש ועיין סי' שפ"ג. וכן פסק בתשו' חכם צבי סי' ו' כוותיה ולא מטעמיה. וכן נ"ל עיקר ודלא כמ"ש בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ז' דאין צריך לחזור ולשכור מן היורש. ומ"ש שם שכן פסק מהרימ"ט בת"א ליתא דמשם אין ראיה לומר שאם מת שא"צ לחזור ולשכור מיורש. יד אהרן ועיין מ"ש בסי' שצ"א ס"א ועיין בדברי שמואל סי' נ"ז:

ח אִם שְׂכָרוּ מִהָעֲכוּ"ם לְזַמַּן יָדוּעַ, וּבְתוֹךְ הַזְּמַן הַשְּׂכִיר הָעֲכוּ"ם דִּירָתוֹ לְאַחַר, דֵּי בַשְּׂכִירוֹת הָרֵאשׁוֹן.

ט חֲמִשָּׁה חֲדָרִים בְּחָצֵר אֶחָד, שׁוֹכֵר מִהַעֲכוּ"ם בְּשֶׁבִיל כָּלֵם.

י אִם שְׂכָרוֹ מְמַנּוּ בְּעַל כְּרָחוּ, אֵינּוּ מוֹעִיל, אֶף עַל פִּי שְׁהִיָּה רְגִיל לְהַשְׁכִּיר מִקָּדָם.

יא אָבֵל מֵאֲשֶׁתּוֹ אוֹ מִשְׂכִּירוֹ וּלְקִיטּוֹ, שׁוֹכְרִים אֶף עַל פִּי שְׁהוּא מוֹחָה. וּשְׂכִירוֹ שֶׁל שְׂכִירוֹ וּלְקִיטּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, הוּא כְּשֹׁכֵר בְּעַל הַבַּיִת עֲצָמוֹ, (ריב"ש ס"י תכ"ז).

יב אִם אֵינּוּ רוֹצֶה לְהַשְׁכִּיר, יִתְקַרֵּב לוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הַחָצֵר עַד שֶׁיִּשְׁאַיֵּל לוֹ רְשׁוּתוֹ שְׂיִהְיֶה לוֹ רְשׁוּת (י) לְהַנִּיחַ בּוֹ שׁוֹם דָּבָר, דִּהְיוּ לִיָּה כְּשֹׁכֵר וּלְקִיטּוֹ, וּמִשְׁכִּיר שְׁלֹא מִדַּעַת הַעֲכוּ"ם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִינּוּ צָרִיד לְהַשְׁכִּיר, אֶלֶּא נוֹתֵן עֲרוּבוֹ וְדִיּוֹ.

באר היטב (ז) להניח. ואע"פ שלא הניח כלום מהני מ"מ צריך שיקנה הקרקע בא' מהדרכים שקרקע נקנה בהם. מ"א:

יג אִם יֶחֱד לוֹ מְקוֹם בַּבַּיִת שֶׁמִּשְׁאַיֵּל לוֹ, כִּיּוֹן שְׂאִינּוּ כְּשֶׁלּוּחוֹ בְּכָל הַבַּיִת, (ח) לֹא מְהִיָּי.

באר היטב (ח) לא מהני. ודוקא כשאין לעכו"ם רשות להשתמש במקום הישראל אבל אם יש לעכו"ם רשות להשתמש שם הוי כשכירו. בי"ח מ"א:

יד שְׁכָרוּ מְשָׁכִירוֹ וּלְקִיטוֹ לְזָמַן, אִף עַל פִּי שְׁסָלְקוּ תוֹךְ הַזְּמַן מֵהֵיוֹת שְׁכִירוֹ וּלְקִיטוֹ, מִתְּרִים עַד תַּם הַזְּמַן. אָבֵל אִם שְׁכָרוּ מִמְּנוֹ סֵתֵם, כִּיֹּן שְׁסָלְקוּ נִתְבַּטַּל הַשְּׁכִירוֹת.

הגה: והוא הדין אם שָׁכְרוּ (ט) מַגְזֵבֵר הַמֶּלֶךְ וְנִסְתַּלַּק לְגַמְרֵי מִן הַמֶּלֶךְ; אָבֵל אִם לֹא סָלְקוּ רַק מִן הַגְּזֵבְרוֹת, וְעָדִין אוֹכֵל פָּרֶס הַמֶּלֶךְ, עָדִין מְקַרֵי שְׁכִירוֹ וּלְקִיטוֹ וְיוֹכֵל לְשָׁכֵר מִמְּנוֹ וְלָכֵן גַּם שְׁכִירוֹת הָרֵאשׁוֹן עָדִין קָזָם. (בית יוסף בשם תשובת רשב"א).

באר היטב (ט) מגזבר. אפ"י נוטל הגזבר השכר לעצמו דאין המלך מקפיד בדבר זה. וכל עבד מעבדיו הקטנים לא גרע משכירו ולקיטו רי"ט ח"א סי' נ"ד מ"א. וכתב בתשו' חכם צבי סי' ו' הא דאמרינן דאין המלך מקפיד מסתמא דוקא שנה או שנתיים דמסתמא אין דרך המלך להקפיד על זמן כזה אבל על חמשים שנה דרך המלך להקפיד ונהי דכל זמן שהוא שכירו ולקיטו לא חיישינן אקפידה דידיה שהרי אף במקום שהוא אינו רוצה להשכיר שכירו משכיר הנ"מ בעודו שכירו אבל שתועיל שכירתו לאחר שיעבור משכירו ובהקפדה לא ואף את"ל דלאו דוקא ה"מ כשהמלך חי אבל כשמת המלך אף שהגזבר חי הכל בטל אם לא שמינהו המלך החדש גם כן עכ"ל ע"ש:

טו אִם יִשְׂרָאֵל וְעַכּוּ"ם דָּרִים בְּבֵית אֶחָד, צָרִיךְ לְשָׁכֵר מֵהַעַכּוּ"ם וּלְעָרֵב עִם הַיִּשְׂרָאֵל. **הגה:** אם יש לכל אֶחָד דִּירָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ. והוא הדין שְׁנֵי (עכו"ם) הַדָּרִים בְּכֹהֲאֵי גִּוְנָא בְּבֵית אֶחָד צָרִיךְ לְשָׁכֵר מִשְׁנֵיהֶם. (בית יוסף בשם הג"א).

טז אִם יֵשׁ לְעַכּוּ"ם ה' שְׁכִירִים אוּ לְקִיטִים יִשְׂרָאֵלִים

דָּרִים בְּבֵיתוֹ, אִין דִּירְתֶם חֲשׁוּבָה דִּירָה שְׂיֹאסְרוּ זֶה עַל
זֶה דְשְׁכִירוֹת שֶׁל עֲכוּוֹיִם אִינוּ אוֹסֵר אִם שְׁכָרוֹ מִבְּעַל הַבַּיִת (בֵּית יוֹסֵף).

יז שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זֹז לְפָנִים מִזֹּז, יִשְׂרָאֵל וְעֲכוּוֹיִם בְּפָנִימִית,
וְיִשְׂרָאֵל בְּחִיצוֹנָה, אוֹ שְׂיִשְׂרָאֵל וְעֲכוּוֹיִם בְּחִיצוֹנָה
וְיִשְׂרָאֵל בְּפָנִימִית, וְאֶפְלוֹ עֲכוּוֹיִם בְּפָנִימִית וְשָׁנִי
יִשְׂרָאֵלִים בְּחִיצוֹנָה, (יז) אוֹסֵר. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמֵר שְׂאֶפְלוֹ
עֲכוּוֹיִם בְּפָנִימִית (יא) וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בְּחִיצוֹנָה, אוֹסֵר.

באר היטב (יז) אוסר. עיין ט"ז ובתשובת יד אליהו סימן ט"ז: (יא) וישאל.
וט"ז ומ"א כתבו דליכא מאן דס"ל הכי ע"ש:

יח עֲכוּוֹיִם שֶׁהִשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לְחֲבֵרוֹ עֲכוּוֹיִם, אִם נִשְׂאָר לוֹ
שׁוּם תְּפִיסָה בְּבֵית, שְׂיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַנִּיחַ שָׁם שׁוּם כְּלִים,
יְכוּלִים לְשַׁכֵּר מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא נִשְׂאָר לוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, אִם
יְכוּל הַמְשַׁכֵּיר לְסַלֵּק הַשׁוֹכֵר תּוֹךְ זְמַנּוֹ, יְכוּלִים לְשַׁכֵּר
מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא אִינוּ מוֹעִיל אֶלָּא אִם כֵּן יִשְׁכְּרוּ
מִהַשׁוֹכֵר. **הגה:** וְהוּא הַדִּין אִישׁ אַחַר שְׂיֵשׁ לוֹ תְּפִיסָה בְּבֵית, יְכוּלִין לְשַׁכֵּר
מִמֶּנּוּ, דְּלֹא גָרַע מִשְׁכִּירוֹ וְלִקְיִטוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִיב"ש ס"י תכ"ז).

יט חָצֵר שְׂיִשְׂרָאֵל וְעֲכוּוֹיִם דָּרִים בָּהּ, וּבֵית אֶחָד שֶׁל
יִשְׂרָאֵל אֶצֶל בֵּיתוֹ שֶׁל זֶה וְאִינוּ פְּתוּחַ לְחָצֵר וְחִלּוֹנוֹת
בֵּינֵיהֶם, (יב) אִינוּ יְכוּל לְעָרֵב עִמּוֹ דְּרָךְ הַחִלּוֹן שְׂבִינֵיהֶם
כְּדִי לְהוֹצִיא כְּלָיו דְּרָךְ בֵּית שְׂכֵנּוֹ הַפְּתוּחַ לְחָצֵר. אָבֵל אִם

פְּתַח פְּתוּחַ בִּינִיָּהֶם, מְתָר. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר דָּאָף אִם פְּתַח
פְּתוּחַ בִּינִיָּהֶם, אָסוּר.

באר היטב (יב) אינו. כדי שיתירא לדור יחידי ויצא משם ועיי ט"ז מ"ש:

ב חָצֵר (יג) שְׂשִׁיִּשְׁרָאֵל וְעֶכּוֹ"ם שְׂרוּיִים בָּהּ, וְהָיוּ חֲלוֹנוֹת
פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵל זֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל זֶה וְעָשׂוּ עֲרוּב
דָּרָךְ חֲלוֹנוֹת, אָף עַל פִּי שְׁהֵם מְתָרִים לְהוֹצִיא מִבֵּית
לְבֵית דָּרָךְ חֲלוֹנוֹת הָרִי הֵם אָסוּרִים לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית
דָּרָךְ פְּתָחִים, מִפְּנֵי הָעֶכּוֹ"ם, עַד שְׂשִׁיִּשְׁכִּיר. **הגה:** סְפִינָה שְׂיֵשׁ
בָּהּ יִשְׂרָאֵלִים רַבִּים וַיֵּשׁ לָהֶם בְּתִים מִיְּחָדִים, צָרִיכִים לְעָרֵב וְלִשְׁכֹּר רְשׁוּת מִן
הָעֶכּוֹ"ם בְּעַל הַסְּפִינָה אוֹ לְהַבְלִיעוֹ בְּשֹׁכֵר הַסְּפִינָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי לְקָט).
וְעַיֵן לְעִיל סִי שִׁי סִי סִיב.

באר היטב (יג) שישראל. חצר של עכו"ם כדירת בהמה ומותר לישראל הדר
שם להכניס ולהוציא ואם נתאכסן שם ישראל עמו אינו אוסר בעה"ב על
האורח ולא האורח על בעה"ב. ב"י ט"ז:

סימן שפג - כשאין העכו"ם בבית

אינו מעכב

ובו **א** עֶכּוֹ"ם הָדָר עִם שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְאִין הָעֶכּוֹ"ם בְּבֵיתוֹ,
אִינוֹ אוֹסֵר עַיֵן לְעִיל סִימָן שְׁעִיָּא וַיְעָרְבוּ וַיְהִיוּ מְתָרִים. בָּא

אָחָד

סְעִיף

ובו

עֲכוּ"ם בְּשַׁבָּת, אוֹסֵר וְהַעֲרוֹב בְּטֵל. וּמִיָּהוּ יְכוּלִים לְשַׁכַּר
מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, וְאַחַר כֵּן יִבְטַל הָאֶחָד לְחֻבְרוֹ וַיְהִי הַיְחִיד
מִתֵּר; וְכָל שְׂכָן אִם (א) מֵת הָעֲכוּ"ם בְּשַׁבָּת, שְׂיִבְטַל אֶחָד
לְחֻבְרוֹ וַיְהִי הַיְחִיד מִתֵּר.

באר היטב (א) מת. והיינו שלא שכרו ממנו תחלה רק היו אסורים ובמיתת
העכו"ם נעשה היתר על ידי שביטל אי לחבירו אבל אם שכרו ממנו קודם שבת
והיה להם עירוב רק שבשבת שמת העכו"ם נאסר כמש"ל בסימן שפ"ו ס"ז
סק"ו שכרו מן היורש בשבת ההוא וא"צ אח"כ ביטול רשות ודי בעירוב שעשו
תחלה וכ"ש אם מת העכו"ם בחול ט"ז עיין שם. ועיין מ"א שכתב דמשמע
בתוספות דף ס"ד ע"א דאפילו היה העכו"ם כאן מאתמול ושכרו ממנו ומת
בשבת בטל העירוב וצריכים לבטל ע"ש ועיין סי' שפ"ב ס"ק ו' מש"ש:

סימן שפד - עכו"ם אכסנאי אם מעכב

סעיפים

ב'

ובו

א עֲכוּ"ם הַנִּכְנָס לְשֵׁם אַכְסֵנְאוֹת, אִם נִכְנָס שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת
אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם. וְאִם נִכְנָס (א) בְּרִשׁוֹת, אִם הוּא רָגִיל
לְבֹא, אוֹסֵר מִיָּד; וְאִם אֵינוֹ רָגִיל, אֵינוֹ אוֹסֵר עַד לְאַחַר
שְׁלֹשִׁים יוֹם.

באר היטב (א) ברשות. נ"ל דעכו"ם שיש לו חוב על הבית מיקרי ברשות מ"א
עיין שם:

ב אֲנָשִׁי חֵיל הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּכְנְסוּ בְּבֵתִי הַיְהוּדִים, (ב) בֵּין
בְּחִזְקָה בֵּין בְּרָצוֹן, אִם יֵשׁ לְבַעֲלֵי בָתַיִם בְּאוֹתָן מְקוֹמוֹת
שֶׁנִּכְנְסוּ הָעֲכוּוֹיִם כְּלִים שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵלָם בְּשַׁבָּת, אֵינָם
אוֹסְרִים עָלֵיהֶם.

באר היטב (ב) בין בחזקה. ועכ"פ אינן אוסרים פחות מלמ"ד אם אין רגילין
לבוא ואם יש לישראל רשות להניח כלים בחדרם אין אוסרים עיין סי' שע"ב
סי"א.

סימן שפה - דין צדוקי ומומר בערוב

ובו ד' סעיפים

א (א) צְדוּקֵי הָרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל, וּמְבַטֵּל רְשׁוֹת. אָבֵל
עֶרֶב אֵינּוּ מוֹעִיל כִּיּוֹן שֶׁאֵינּוּ מוֹדָה בְּעֶרֶב.

באר היטב (א) צדוקי. ואע"פ שמחלל שבת במילי דרבנן מ"מ אנוסים הם
דמנהג אבותיהם בידיהם:

ב כּוֹתֵי הָרִי הוּא כְּשֶׁאָר עַמִּים, וְאֵין לוֹ תִּקְנָה אֶלָּא
בְּשִׁכְרוּת.

ג ישראל (ב) מוֹמֵר לְעִבּוּדֵי אֱלִילִים אוֹ לְחִלּוֹל שַׁבָּתוֹת בְּפִרְהָסָא, אֶפְלוּ אֵינוֹ מְחַלְלוֹ אֶלָּא בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן, הָרִי הוּא כְּעִבּוּיִים. וְאִם אֵינוֹ מְחַלְלוֹ אֶלָּא בְּצִנְעָה, אֶפְלוּ מְחַלְלוֹ בְּאִסּוּר דְּאוּרִייתָא, הָרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל וּמְבַטֵּל רְשׁוּת.

באר היטב (ב) מומר. ואם חילל שבת בחד זימנא לא מקרי מומר עיין בי"ד סי' י"א:

ד ישראל (ג) שְׁהַמִּיר, וְהָיוּ לוֹ בְּתִים בְּשִׁכּוּנַת יִשְׂרָאֵל שְׁעָרְבוּ לְכָל הַשָּׁנָה, אִם אֵין לוֹ פְּתַח אַחֵר כָּלֵל הוּא אוֹסֵר בְּכָל שַׁבָּת שֶׁחָל לְאַחֵר שְׁהַמִּיר, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פְּתַח אַחֵר לְשִׁכּוּנַת הָעִבּוּיִים, אֶפְלוּ הוּא פְּתַח קָטָן שְׁלֵא הָיָה רָגִיל בּוֹ מִתְחַלֵּה, דּוֹחִין אוֹתוֹ אֶצֶל פְּתַח הַפְּתוּחַ לְשִׁכּוּנַת הָעִבּוּיִים.

באר היטב (ג) שהמיר. כתב בגינת ורדים כלל ג' סי' כ"ב דאם השכיר מן הגזבר אפי' שאחר העירוב ח"ו המיר א' משכונות ישראל מועיל העירוב שנעשה קודם ההמרה לפי ששכרו מן הגזבר נכנס בשכירות זו גם בתים יחידים מישראל שיהיו היחידים טפילין למרובין וכללות המרובים מתקיימות השכירות בידם עיין שם:

סימן שפו - דיני שתוף בערוב

ובו

ט'

סעיפים

א אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִן הַחֲצֵרוֹת לְמַבּוּי, וְהִתִּירוּהוּ עַל יְדֵי שְׂתוּף שְׁגוּבִין פֶּת אוֹ דָבָר אַחַר מִמִּינֵי מֵאֲכָל מִכָּל חֶצֶר וְחֶצֶר וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ בְּאֶחָד מִן הַחֲצֵרוֹת וְאֵנוּ רוֹאִים כְּאִלוֹ פְּתוּחַ כָּל הַמַּבּוּי לְאוֹתוֹ חֶצֶר. וּמִפְּנֵי שְׂאִינוֹ אֲלֵא לְשִׂתּוֹף הַחֲצֵרוֹת, יְכוּלִים לְתַנּוּ בְּאֹוִיר הַחֶצֶר אוֹ בְּבֵית שְׂאִין לוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע. וְאִינוּ צָרִיךְ לְתַנּוּ בְּבֵית, רַק שְׂיֵהִיָּה בְּמָקוֹם הַמְּשֻׁתָּמֵר הֵילְכָךְ אֵין נוֹתְנִים אוֹתוֹ בְּאֹוִיר הַמַּבּוּי. וְעֵין לְעִיל סִי שִׁי"ו.

ב יִשְׂרָאֵלִים שְׂדָרִים בְּגִי מְקוֹמוֹת חֲלוּקִים, וְדִלְתוֹת כָּל אֶחָד מֵהַמְּקוֹמוֹת נְעוּלִים בְּלִילָה, וְהִשְׁמֵשׁ גּוֹבָה קָמַח מִכֶּלֶם, אִינוּ מוֹעִיל לָהֶם לְהִשְׁתַּתֵּף, שְׂשִׂתּוֹף מַבּוּי צָרִיךְ שְׂיֵהִיָּה מוּנָח בְּחֶצֶר שְׁבַמַּבּוּי, וְאִלוֹ שְׁנַבְדָּלִים זֶה מִזֶּה וּרְחוּקִים אֵין שְׂתוּפוֹן אֶחָד וְאֵין מְבוֹאֵיהֶן כְּאֶחָד. **הגה:** וְאִם עָרְבוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, אֵין הָאֲחֵרִים שְׂלֵא עָרְבוּ אוֹסְרִים עֲלֵיהֶם הוֹאִיל וְאֵין לָהֶם דְּרִיסַת הַרְגֵל זֶה עַל זֶה, כִּי אֵין כָּל הָעִיר חֲשׁוּבָה כְּמַבּוּי אֶחָד אֵף עַל פִּי שְׂיִוְשְׁבֵין בְּהַקְּףָ חוּמָה אַחַת. (בֵּית יוֹסֵף סִי שִׁי"ב בְּשֵׁם חֲזַה הַתְּנוּפָה).

ג כָּכֵל מְשֻׁפְטֵי עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשַׁעוּרוֹ, וְשִׂאֲשֵׁתוֹ מְעַרְבֵת בְּשַׁבִּילוֹ, וְשִׂמְעָרְבִין שְׂלֵא לְדַעְתּוֹ אִם אֵין הַבֵּית פְּתוּחַ אֲלֵא לְחֶצֶר אַחַת, וְשִׂקְטוֹן יְכוּל לְגַבּוֹתוֹ, וְשִׂיכוּל אֶחָד לְזַכוֹת לְכֶלֶם וְשִׂאֵם הֵיוּ שְׂתַפִּין אִינוּ צָרִיךְ לְעָרֵב, כְּדֵי דִינֵי שְׂתוּף. **הגה:** וְאֶפְלוּ הִיָּה מְשֻׁתָּף עִם שְׂכֵנָיו בְּסַחֲוֶרָה, לְזֶה בֵּינָם וְלְזֶה בְּשָׂמוֹ, אֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּתֵּף; וְהוּא שְׂיֵהִיָּה בְּכָלִי אֶחָד (טוֹר סִי שִׁי"ו).

ד מִשְׁתַּתְּפִין בְּכָל מִינֵי מֵאֲכָל, וְאֶפְלוּ ד' וְה' מִינֵי מֵאֲכָל
מִצְטָרְפִין לְמִזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת.

ה בְּכָל מִינֵי מֵאֲכָל מִשְׁתַּתְּפִין, חוּץ מִגּוֹדְגָדְנִיּוֹת שֶׁהִקְשׁוּ
לְזָרַע, וְתַבְלִין וּפּוֹלִין יְבֻשִׁים, וְלֹא בְּעָלֵי בְּצָלִים שֶׁלֹּא גָדְלוּ
אֶרֶץ זָרָה, וְלֹא בְּכִמְהִין וּפְטָרִיּוֹת, וְלֹא בְּכַפְנִיּוֹת, וְלֹא
בְּעֻדְשִׁים, וְלֹא בְּחֻטִּים וּשְׁעוּרִים, וְלֹא (א) בְּיָרֵק שֶׁהוּא
בְּשִׁיל וְלֹא בְּשִׁיל, וְלֹא בְּמִים לְבָדָם וְלֹא בְּמֶלַח לְבָדוֹ, אֲבָל
אִם עֵרְבָם יַחַד מִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶם. וַיֵּשׂ אֹמְרִים דְּדוֹקָא
כְּשֶׁנִּתְּנוּ לְתוֹכָן שֶׁמֶן. וַיֵּשׂ אֹמְרִים שְׁמַעְרָבִין בְּתַבְלִין.

באר היטב (א) בירק. ונ"ל דלפתות דידן מערבין בהן חיינ דלא גרע מבשר חי
עיין מ"א:

ו כָּל דָּבָר שֶׁרְגִילִים לְלֶפֶת בּוֹ אֶת הַפֶּת, שְׁעוּרוֹ לְלֶפֶת בּוֹ
פֶת הַנֶּאֱכָל לְשְׁתֵּי סְעֻדוֹת. וְכָל שְׂאִין מְלַפְתִּין בּוֹ הַפֶּת,
שְׁעוּרוֹ כְּדִי לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ ב' סְעֻדוֹת. וּבִשְׂרַח חֵי לֹא הָיִי לְפֶתוֹ
וְצָרִיךְ כְּדִי שְׂאִי־כָל מִמֶּנּוּ ב' סְעֻדוֹת. אֲבָל (ב) צָלִי הָיִי
לְפֶתוֹ, וְשְׁעוּרוֹ לְלֶפֶת בּוֹ ב' סְעֻדוֹת. חֲמֵץ הָיִי לְפֶתוֹ. וְכֵן
יֵין (ג) מְבֻשֵׁל. אֲבָל יֵין חֵי, לֹא הָיִי לְפֶתוֹ וְשְׁעוּרוֹ שְׁתֵּי
רְבִיעִיּוֹת; וְכֵן שְׁעוּר שְׂאֵר מִשְׂקִים.

באר היטב (ב) צלי. ואפי' יש מקומות שאוכלים אותו בלא פת בטלה דעתן
אצל כל אדם גמ': (ג) מבושל. ושיעורו כדי שמביאין ממנו לקינוח ב' סעודות
וכן כל כיוצא בזה. מ"מ מ"א:

ז מִשְׁתַּתְּפִין בְּשָׁנֵי בַיּוֹצִים, אֲפֹלוּ חַיִּים, בְּשָׁנֵי רְמוֹנִים, בְּחֻמְשָׁה אֲפֹרֶסְקִים, בְּלֶטְרָא יֶרֶק בֵּין חֵי בֵּין מְבַשֵּׁל, בְּפוֹלִים לַחִים מְלֵא הַיָּד, בְּתַפּוּחֵי יַעַר מְלֵא הַקֵּב.

ח מִשְׁתַּתְּפִין אֲפֹלוּ בְּאֶכֶל שְׂאִינוֹ רְאוּי לֹא אִם רְאוּי לְשׁוּם אָדָם, כְּגוֹן לְנֶזִיר בְּיַיִן, וְלִישָׁרְאֵל (ד) בְּתַרוּמָה. וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֶכֶל זֶה אוֹ נִשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאֲכַלְנוּ, מִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּהֵינּוּ דְּוִקָא כְּשֶׁנֶּדֶר אוֹ נִשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאֲכַלְנוּ אֲבָל אִם נֶדֶר אוֹ נִשְׁבַּע שְׁלֵא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ, אִין מִשְׁתַּתְּפִין לֹא בָּהּ. וְאִם אָמַר קוֹנָם הִנָּאתוּ אוֹ אֲכִילְתוּ עָלַי, לְכֵלֵי עֲלֵמָא אִין מִשְׁתַּתְּפִין בָּהּ. (טור).

באר היטב (ד) בתרומה. ועכשיו אין שום תרומה ראוי לאדם. כנה"ג ע"י סימן תנ"ז :

ט אָמַר עַל כְּפָר הַיּוֹם חָל וּלְמַחֵר קִדָּשׁ אוֹ קוֹנָם, מִשְׁתַּתְּפִין לֹא בָּהּ, שְׁבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת עֲדִין לֹא נִתְקַדְּשָׁה וְנֵדָאֵי וְרְאוּיָהּ הִיָּתָה מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל אִם אָמַר הַיּוֹם קוֹנָם וּלְמַחֵר חָל, אִין מִשְׁתַּתְּפִין לֹא בָּהּ שְׂאִינָהּ רְאוּיָהּ עַד שְׁתַּחֲשֹׁד. חֲצִיר הַפְּתוּחַ לְשָׁנֵי מְבוֹאוֹת וְשִׁתְּףָ עִם כָּל אֶחָד מֵהֶם, מִתֵּר עִם כָּל אֶחָד (מִהֶם) לְטַלְטַל מִמֶּנּוּ לְחֲצִיר וּמִחֲצִיר לְתוֹכוֹ, (ה) וְאִסוּר לְטַלְטַל כְּלָיִם שְׁשֻׁבְתוֹ (ו) בְּמַבּוּי זֶה לְמַבּוּי הָאַחֵר דְּרָדָּהּ הַחֲצִיר. וְאִם לֹא שִׁתְּףָ עִם שׁוּם אֶחָד מֵהֶם, אִם הוּא רְגִיל עִם שְׁנֵיהֶם לְצֵאת וּלְבֹא בְּחַל דְּרָדָּהּ עֲלֵיהֶם, אוֹסֵר עַל שְׁנֵיהֶם. וְאִם הוּא רְגִיל עִם הָאֶחָד, וְעִם

השני אינו רגיל, אותו שרגיל אוסר, ושאינו רגיל אינו אוסר. ואם שתף עם אותו שאינו רגיל, התר הרגיל לעצמו אם שתפו ביניהם. וכן אם היה רגיל עם שניהם ושתף עם אחד מהם, מתר השני שהרי סלק עצמו ממנו. ואם המבוי שרגיל בו שתפו ביניהם ואותו שאינו רגיל לא שתפו, והוא לא שתף לא עם זה ולא עם זה, דוחים אותו אצל שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל, כדי שיהא מתר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא שתף עמהם, ויש ריוח לאחרים שעל ידי זה יהיו מתרים, כופין אותו על מדת סדום.

באר היטב (ה) ואסור. ואם נתנו ב' המבואות שתופן בחצר זו בכלי אי הייל כולן כאחד ומותר לטלטל ממבוי זה למבוי זה כמיש רסיי שע"ח. מ"א ע"ש: **(ו) במבוי.** כלומר בבתים שבמבוי דאלו ששבתו במבוי עצמה שרי כמיש רסיי שע"ב. מ"א ועיין בגינת ורדים כלל ג' סי' כ"ב:

סימן שפז - שתפין במבוי צריכין לערב בחצרות

ובו **א** המשתתפין במבוי צריכים לערב בחצרות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת ערוב, שהרי אין התינוקות מכירים מה נעשה במבוי. לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת, סומכין עליו ואין צריכין לערב בחצרות שהרי

הַתִּינוּקוֹת מִכִּירִים בְּפֶת. וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שָׁאֵם לֹא עֵרְבָה
כָּל חֲצֵר לְעֶצְמָה, אֵין סוּמְכִין עַל הַשְּׁתוּף; אָבֵל כְּשֶׁכָּל
חֲצֵר עֵרְבָה לְעֶצְמָה, וְאַחַר כֵּן נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמְבוּי וְלֹא עֵרְבוּ
דָּרָךְ פְּתָחִים שְׂבִינִיָּהֶם, מִתְּרִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצֵרוֹת
שְׂבִמְבוּי דָּרָךְ פְּתָחִים שְׂבִינִיָּהֶם, שְׁסוּמְכִים עַל שְׁתוּף
בְּמָקוֹם עֵרוֹב. וְאֵם עֵרְבוּ דָּרָךְ פְּתָחִים שְׂבִינִיָּהֶם וְלֹא
נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמְבוּי, מִתְּרוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ הַחֲצֵרוֹת בַּמְבוּי,
שְׁסוּמְכִים עַל עֵרוֹב שְׁעֵרְבוּ הַחֲצֵרוֹת דָּרָךְ פְּתָחִים
בְּמָקוֹם שְׁתוּף. הַגָּה: וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּסוּמְכִין אֲשֶׁתוּף בְּמָקוֹם עֵרוֹב
אֲפֹלוּ לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ אֶלָּא בִּינּוּ, וְכֵן סוּמְכִין אֲעֵרוֹב בְּמָקוֹם שְׁתוּף (הֲרֵא"ש
וְהַמְרָדְכִי פ' הָדָר וְטוֹר). וְלַעֲיֵל, סִי' שִׁס"ו (ס"ז בַּהֲגִי"ה), כְּתַבְתִּי דְּאֵנוּ נוֹהֲגִין לְכַתְּחֻלָּה
שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת רַק שְׁתוּף אֶחָד בְּקַמַּח; וְנִרְאֶה לִי הַטַּעַם כִּי עֵרוֹב שְׁלָנוּ שְׁכָל אֶחָד
מִבְּנֵי הַחֲצֵר נוֹתֵן לְשְׁתוּף, הֵנִי כְּעֵרוֹב וְשְׁתוּף בְּיַחַד, וְלְכַתְּחֻלָּה אֵין לַעֲשׂוֹת
יֹתֵר. וְהֵא שְׁהַצְרִיכוּ שְׁתוּף וְעֵרוֹב, הֵינּוּ בְּזִמְנוֹ הַגְּמָרָא שְׂבִנֵי הַחֲצֵר לֹא נִתְּנוּ
לְשְׁתוּף, רַק הַחֲצֵר עֵרְבוּ בְּיַחַד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצֵר נוֹתֵן לְשְׁתוּף, אָבֵל בְּכַהֲאֵי
גִּוְנָא כְּלֵי עֲלָמָא אֵין עוֹשִׂין רַק שְׁתוּף אֶחָד, וְאֵי עֵבִיד יֹתֵר וּבְרָךְ עֲלֵיו הֵנִי
בְּרַכָּה לְבַטְלָה (דְּבַרֵי עֲצֵמוֹ וְתִשׁוּבַת מַהֲר"ם שְׁהַבִּיא הַבֵּית יוֹסֵף).

סימן שפח - דין אם לא ערבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א אם לא ערבו החצרות יחד, וגם לא נשתתפו במבוי,
מתר לטלטל בכל המבוי פלים ששבתו בתוכו, בין ערבו
חצרות עם הבתים בין לא ערבו. ולהרב רבנו משה בר

מימון, דוקא כשלא ערבו חצרות עם הבתים, אבל עם
ערבו חצרות עם הבתים (א) אין מטלטלין במבוי אלא
בארבע אמות.

באר היטב (א) אין. ואם נותר בצ"ה או בב' פסין המבוי שרי ועי' סימן שס"ג
סכ"ו. מ"א ע"ש:

סימן שפט - עכו"ם שיש לו חלון פתוח למבוי

ובו ובענין
סעיף
אחד
א עכו"ם הדר במבוי, ויש לו חלון אחורי ביתו פתוח
לבקעה או לקרפף, אפלו אין בו אלא ד"ט על ד"ט, אינו
אוסר על בני מבוי אפלו מכניס ומוציא גמלים וקרונות
דרך המבוי כל היום, שחפץ יותר באותו שפתוח לו
מאחוריו לבדו שיש לו אור, והוי פתוח למבוי כמו
שאינו רגיל, שאינו אוסר. והוא שיש בבקעה או בקרפף
יותר מסאתים, אבל אם אין בו אלא סאתים, קטן הוא
ולא ניקח ליה ביה. וישראל שיש לו פתח למבוי ופתח
מאחוריו לקרפף, ושכח ולא ערב, אם הקרפף יותר
מסאתים, אוסר לפי שאינו ראוי לו ואינו מסתלק מן
המבוי, ואם הקוף לדירה, אפלו יותר מסאתים אינו
אוסר כיון שראוי לו. ויש מי שאומר דאדרבה, אם הקוף

לְדִירָה אֶפְלוּ בַּיִת סְאֲתִים אוֹסֵר, שְׁפִינּוֹן שֶׁהִקְפוּ לְדִירָה
אֵין בּוֹ אֲוִיר וְאֵינוֹ חֲפֵץ בּוֹ לְהִסְתַּלֵּק בְּשִׁבְלֹו מִן הַמְּבוּי.

סימן שצ - מבוּי שצדו אחד עכו"ם

וצדו אחד ישראל

סעיפים

ב'

ובו

א מְבוּי שְׁצִדּוֹ אֶחָד עֶכּוּ"ם וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, וּבֵית שֶׁל
יִשְׂרָאֵל אַחַר אֶצְלוֹ פְּתוּחַ לְרְשׁוֹת הַרְבֵּים וְלֹא לְמְבוּי,
וְחִלּוֹן בֵּינוֹ לְבֵין יִשְׂרָאֵל הֵדָר בְּמְבוּי, אֵינוֹ יָכוֹל לְעָרֵב דָּרָךְ
הַחִלּוֹן שֶׁבִּינֵיהֶם לְהוֹצִיא כְּלָיו לְמְבוּי דָּרָךְ בַּיִת יִשְׂרָאֵל
שְׁכֵנוֹ הַפְּתוּחַ לְמְבוּי; אָבֵל אִם פְּתַח בֵּינֵיהֶם, מִתֵּר. וַיֵּשׁ
מִי שְׂאוֹסֵר אֵף בְּפְתַח פְּתוּחַ בֵּינֵיהֶם.

ב מְבוּי שְׁצִדּוֹ אֶחָד עֶכּוּ"ם וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים, וְהָיוּ
חִלּוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִחֲצַר לְחֲצַר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעָרְבוּ כָּל־
דָּרָךְ חִלּוֹנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּעֱשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בַּיִת אֶחָד וּמִתְרִים
לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דָּרָךְ חִלּוֹנוֹת, הֵרִי אֵלוֹ אֲסוּרִים
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְבוּי דָּרָךְ פְּתַחִים עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִן הָעֶכּוּ"ם.

סימן שצא - דין בטול רשות למי

לערב

ששכחו

סעיפים

ב'

ובו

א כָּכֵל מְשֻׁפְּטֵי בְּטוּל לְמִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא עָרַב בְּחֻצְרוֹ, כֵּן הוּא בְּמַבּוּי. שָׁאֵם שֶׁכָּחָה חֲצֵר אַחַת וְלֹא נִשְׁתַּתְּפָה, מִבְּטָלֶת רְשׁוּתָהּ לְשָׂאֵר בְּנֵי הַמַּבּוּי אוֹ הֵם לָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁהֵם רַבִּים, שֶׁבְּנֵי הַחֲצֵר גְּבִי מַבּוּי חֲשׁוּבִים כְּיַחֲדָא בְּחֻצְרָא. וְכָכֵל מְשֻׁפְּטֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֻצְרָא עִם הָעַכּוּ"ם, כֵּן הוּא בְּמַבּוּי אוֹ בְּעִיר, שֶׁאִין אָסוּר לְטַלְטֵל בְּמַבּוּי אוֹ בְּעִיר הַמְּקַפֶּת חוּמָה עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׂתֵי חֲצֵרוֹת שֶׁל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעִיר, אֲבָל חֲצֵר אַחַת, לֹא, אֲפֹלוּ אִם הִרְבֵּה בֵּתִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל פְּתוּחִים לְתוֹכָהּ; וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הָעִיר מְקַפֶּת חוּמָה לְדִירָה. וְסִתְּם עֲצֵרוֹת הֵן מְקַפֶּת לְדִירָה. וְסִתְּם מִבְּצָרִים אֵינָם מְקַפִּים לְדִירָה. וְכִשְׁיֵשׁ בִּי חֲצֵרוֹת שֶׁל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעִיר צָרִיכִים לְשָׁכַר מִכָּל חֲצֵר וְחֻצְרָא שֶׁל עַכּוּ"ם, וְאִין מִסְפִּיק בְּמָה שֶׁיִּשְׁשָׁכַר מִשֵּׁר הָעִיר. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדוּקָא לְעֲנִן לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס לְרְשׁוּת הָעַכּוּ"ם, אֲבָל לְטַלְטֵל בְּמַבּוּי יָכוֹל לְשָׁכַר מִן הַשֵּׁר שֶׁהָרִי דָּרָךְ הַמַּבּוּי הוּא שֶׁל הַשֵּׁר וְיָכוֹל לְסַלֵּק כָּל הָעַכּוּ"ם מִשָּׁם. (ריב"ש ס"י תכ"ז) בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֵׁר שֶׁאִין הַבֵּתִים שָׁלוּ, וְגַם אִין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית בְּנֵי הָעִיר כָּלֵל, אֲפֹלוּ בְּשַׁעַת מְלַחְמָה, אֲבָל בְּמִקּוֹם שֶׁכָּל צָרְכֵי הָעִיר אֵינָם נַעֲשִׂים אֲלָא עַל פִּי הַשֵּׁר אוֹ הַמְּמַנֶּה שָׁלוּ, וְדַאי שֶׁשְׂכִירוֹת מִהַשֵּׁר הֵהוּא אוֹ **(א)** מְשָׁכִירוֹ וּלְקִיטוֹ מְהֵנִי, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹשִׁיב אֲנָשָׁיו וְכִלֵּי מְלַחְמָתוֹ בְּבֵית בְּנֵי הָעִיר בְּשַׁעַת מְלַחְמָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם.

באר היטב (א) משכירו. וכן נוהגין בכל המקומות שיש להם היקף וקניית רשות מהשר שקונין כל מיני משקין מן העכו"ם ומטלטלים. ובמקום שאין השר רק גובה מס אסור אפי' לטלטל במבוי וכבר זכרנו לעיל בסי' שפ"ב סי"ז בכל עכו"ם שאין מועיל שכירות מעכו"ם אלא כל זמן שהוא חי ואח"כ צריך שכירות חדש מבנו עכ"ל ט"ז ע"ש. ועיין בתשו' חכם צבי סימן ו' ובתשובת דבר שמואל סי' קמ"ה. ובחות יאיר סי' קל"ה כתב דבעיר המוקפת חומה שיש ליהודים רחוב מיוחד ונסגרת בלילה לא ידע מה טעם לאיסור לטלטל בכל העיר ע"ש. ועיין בני"צ:

ב (ב) ישראליים הדרים בחצר יחידי בעיר של עכו"ם
שהיא מקפת חומה, ועברו יהודים אחרים דרך שם
בשבת ונתאכסנו בחצר אחרת, אינם אוסרים עליהם
דאורח אינו אוסר, ומתרים לטלטל בכל העיר. ועיין לעיל
סוף סי' ש"ע.

באר היטב (ב) ישראלים. ורש"ל סי' י"ח כתב שקבל מזקנים לאסור לטלטל ביריד לובלין ואולי שמפני שרגילין לקבוע לבא בכל יריד ויריד ורגיל אוסר מיד ל"ש ישראל ל"ש עכו"ם עיין סי' שפ"ד עכ"ל. והנה המרדכי כתב דעכ"פ אסור האורח להוציא מביתו לחצר או לעיר ועיין במהרי"ק שמ"ו ונ"ל שהדין עמו דהרי החצר מיוחד להבעה"ב והבית מיוחד להאורח דשכירות ליומא ממכר הוא. ואם כן מוציא מרשות לרשות אבל הבעה"ב מותר להוציא דאין לאורח חלק במבוי או בחצר עד שלשים יום ועמ"ש סי' ש"פ מ"א. ועשו"ת רמ"א פ"ה: סי' פ"ה:

סימן שצב - דיני ערובין לעיר

א עיר שְׁהִיְתָה **(א)** קִנְיֵן יְחִיד, אֲפֹלוּ נַעֲשִׂית שֶׁל רַבִּים, מִשְׁתַּתְּפִים כָּלֶם שְׁתוּף אֶחָד וַיִּטְלְטְלוּ בְּכָל הַמְּדִינָה. וְכֵן אִם הִיְתָה שֶׁל רַבִּים וַיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד, מִשְׁתַּתְּפִים כָּלֶם שְׁתוּף אֶחָד. אָבָל אִם הִיְתָה שֶׁל רַבִּים, וַיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים שֶׁהָעַם נִכְנָסִים בָּזָה וַיּוֹצְאִים בָּזָה, אֲפֹלוּ נַעֲשִׂית שֶׁל יְחִיד **(ב)** אֵין מְעַרְבִין אֶת כָּלָהּ, אֶלָּא מְנִיחִין מִמָּנָה מְקוֹם אֶחָד, אֲפֹלוּ חָצֵר אַחַת וּבֵית לְתוֹכָהּ, וּמִשְׁתַּתְּפִין הַשָּׂאָר וַיְהִיו אֵלוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִין כָּלֶם מִתָּרִים בְּכָל הָעִיר חוּץ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם **(ג)** שְׁשִׁירוֹ, וַיְהִיו אוֹתָם הַנְּשִׂאָרִים מִתָּרִים בְּמְקוֹמָם בְּשְׁתוּף שְׁעוֹשִׂים לְעֶצְמָם. **(ד)** וְאִם הָיוּ הַנְּשִׂאָרִים רַבִּים, אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּשָׂאָר כָּל הָעִיר. וְדָבָר זֶה מְשוּם **(ה)** הֶכֶר הוּא, כְּדִי שְׂיִדְעוּ שֶׁהָעֲרוֹב הַתִּיר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּעִיר זֶה שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִים בָּהּ שְׁהָרִי הַמְּקוֹם שֶׁנִּשְׂאָר וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם אֵין מְטַלְטְלִים בּוֹ אֶלָּא אֵלוּ לְעֶצְמוֹ וְאֵלוּ לְעֶצְמוֹ. וְאִם רָצוּ לְעַרְב מְבוּי מְבוּי בְּפָנָי עֶצְמוֹ, כָּל שֶׁכֵּן דְּמַהְיֵי דְּאֵין שְׂיור גְּדוֹל מְזָה. **הגה:** וְצָרִיךְ שְׂיַעֲשׂוּ בִּינֵיהֶם שְׁנֵי **(ו)** פְּסִין שֶׁל שְׁנֵי מִשְׁהוּיִין אִם הוּא רָחֵב עֶשְׂרֵת (אַמּוֹת), וּבְיַתֵּר מִי צָרִיךְ צוֹרֵת פֶּתַח. (טוֹר).

באר היטב (א) קנין יחיד. פ"י שבנאה יחיד לעצמו שישכירנה לאחרים או שמכרה אחר כך לרבים או שבנאה להושיב בה דיורין ומשייר לעצמו דרכים ופלטיות וסרטיות כדרך שהמלכים עושין. מגיד משנה: **(ב) אין.** וצ"ע דלא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דס"ל כרש"י דאין נקרא רבים פחותין מסי רבוא וכ"מ בהג"מ פ"ה ה"א: **(ג) ששיירו.** עיין בגינת ורדים כלל ג' סימן כ"ג וביד אהרן: **(ד) ואם.** צ"ל אם היו הנשארים רבים ואסורים לטלטל וכ"ו. ט"ז: **(ה) היכר.** אפילו איכא עכו"ם בהדין מתא אין יכולין לערב יחד מהריב"ל כנה"ג ובשם הר"ן כתב דעכו"ם הוי שיור וכתב בגינת ורדים שם דמקום המשויר שאמרו אם דרים בו ישראלים צריך לעשות היכר וסימן כדי שלא יאסור על בני העיר והיינו כשישראלים דרים שם אבל אי עבדי שיור מקום שאין דרים בו ישראל א"צ לעשות היכר והבדל למקום המשויר ואפי" בית שבאמצע דרך

מהני להיות שיור אעי"פ שמכאן ומכאן הם בכלל ההיתר ע"ש ועיין מ"ש עליו מהר"י שבבו: (ו) פסין. ומ"א כתב דבעיר של רבים א"צ היכר בין מבוי למבוי כנ"ל ברור עכ"ל:

ב עיר של רבים שיש לו פתח אחד (ז) וסלם במקום אחר, מערבין את כלה ואינה צריכה שיור, שאין הסלם שבחומה חשוב כפתח. ואפלו העמיד הרבה סלמות זה בצד זה עד רחב עשר, לא חשיב כפתח. ואם יש לה שני פתחים ויש אשפה לפני אחד מהם, כאלו אין שם אלא פתח אחד.

באר היטב (ז) וסולם. אבל לקולא נחשב כפתח:

ג הבתים שמניחים אותם שיור, אף על פי שאינם פתוחים לעיר אלא אחוריהם לעיר ופניהם לחוץ, ואפלו הוא רק בית אחד אפלו בית הבקר או בית התבן שאינם צריכים לערב, עושים אותם שיור ומערבין את השאר.

ד עיר שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד, הרי זה אוסר על כלם. ואם בנו (ח) מצבה על פתח המבוי, אינו אוסר עליהם. לפיכך עיר שהיתה קנן יחיד, אפלו נעשית של רבים, אין מערבין אותה (ט) לחצאין, אלא או כלה או מבוי ומבוי ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רצה לחלק רשותו מהם כדי שלא יאסר על שאר המבואות.

באר היטב (ח) מצבה. היינו אצטבא גבוה ד' טפחים (וכ"פ הב"ח): (ט) לחצאין. ובזה לא מהני מצבה. מ"א:

ה בַּמָּה דְּדַבְּרִים אָמוּרִים שָׂאִין מְעַרְבִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין, בְּעִיר מְקַפֶּת חוּמָה גְבוּהָ י"ט וַיֵּשׁ לָהּ דְּלָתוֹת, אָבֵל אִם לֹא הִיָּתָה הָעִיר כְּלָהּ מְכַשֶּׁרֶת בְּמַחְצוֹת וּבְאוֹ לְהַכְשִׁיר חֲצִיָּהּ וּלְעַרְבָּהּ, הָרְשׁוֹת בְּיָדָם.

ו זֶה שֶׁאִמְרָנוּ שָׂאִין מְעַרְבִין אוֹתָהּ לַחֲצָאִין, הֵינּוּ לוֹמַר שָׂאִין לְחֵי וְקוֹרָה מוֹעִיל לְסֻלָּקָם זֶה מְזָה, אָבֵל בְּפֶס אַרְבָּעָה אוֹ בְּשָׁנֵי פֶסֶן שְׁנֵי מְשֻׁהוּיִין נְחָלְקִים אֵלּוּ מֵאֵלּוּ וּמְעַרְבִין לַחֲצָאִין. וְאִם הוּא רָחֵב מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, עוֹשֶׂה צוּרֵת פְּתַח. **הגה:** אוֹ יַעֲשֶׂה מְחֻצָּה גְבוּהָ עֶשְׂרֵה לְפִתְחָה מְבּוֹאוֹ. (טור). יֵשׁ אוּמְרִים הָא דְּעִיר שֶׁל יָחִיד אֶסּוּר לְחַלֵּק הֵינּוּ לְאַרְבָּהּ, מֵאַחַר דְּשִׁנְיָהֶם צְרִיכִים לִילָדָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ. אָבֵל לְרַחֲבָהּ, וְאֵלּוּ יוֹצְאִים בְּשַׁעַר זֶה וְאֵלּוּ יוֹצְאִים בְּשַׁעַר זֶה וְאֵין לָהֶם דְּרִיסַת הַרְגֵּל זֶה עַל זֶה, מְעַרְבִין לַחֲצָאִין וְעוֹשִׂין תְּקוּן בִּינְיָהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל ס"י שְׁסִיג דְּעַד עֶשֶׂר מְהֵנִי לְחֵי אוֹ (י) קוֹרָה, וּבִיָּתֵר מֵעֶשֶׂר צוּרֵת הַפְּתַח. (הגהות מִיְמוֹנֵי פ"ה מֵהַלְכוֹת עֲרוּבִין וְהֵרָא"ש וְהַטּוֹר).

באר היטב (י) קורה. עיין מ"א שהניח דבר זה בצ"ע:

ז עִיר שֶׁל רַבִּים וְנִתְמַעֲטָה וְעַמְדָּה עַל חֲמֻשִׁים דִּיּוֹרִים, אֵינָה צְרִיכָה שְׂיּוֹר.

ח המזכה בשתוף לכל בני העיר, אם ערבו כלם ערוב אחד אינו צריך להודיעם שזכות הוא להם. ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני העיר, או מי שהלך לשבת בעיר אחרת או עכו"ם שהיה עמם בעיר, דין הכל כדינם בחצר ומבוי.

סימן שצג - דין ערוב ביום טוב שחל בערב שבת ודין בין השמשות לערב

סעיפים

ג'

ובו

א אין מערבין ערובי חצרות ושתופי מבואות ביום טוב שחל להיות בערב שבת. ואם שכח ולא ערב מערב יום טוב, וחלו שני ימים טובים ביום החמישי ויום ששי, יערב ביום טוב על תנאי (א) שיאמר: אם היום חל יהא זה ערוב, ואם היום קדש אין בדברי כלום. ולמחר יאמר: אם היום קדש הרי ערבתי מאתמול, ואם היום חל יהא זה ערוב. והני מלי בשני ימים טובים של גליות, אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, לא, דכיומא אריכתא דמיא. ועין לקמן סי' תקכ"ח.

באר היטב (א) יאמר. על אותו הפת טור דהואיל ועביד ביה כבר מצוה ליעבד בה מצוה אחריתא כמ"ש סימן שצ"ד בהג"ה וכל שכן כאן דתרוויהו חדא מצוה דעירוב נינהו. ט"ז ע"ש:

ב אֶחָד עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְאֶחָד שְׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת, מְעֲרָבִין אוֹתָם בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְאֶפְלוּ אִם כָּבֵר קִבֵּל עָלָיו תּוֹסַפֶּת שַׁבָּת. **(ב)** וַיֵּשׂ אוֹסְרִים אִם קִבֵּל עָלָיו תּוֹסַפֶּת שַׁבָּת.

באר היטב (ב) ויש אוסרים. עיין ט"ז מה שהקשה על דיעה זו. והיד אהרן מיישבו בטוב ע"ש:

ג עֲרַב לְשָׁנִים, לְאֶחָד מִבְּעוֹד יוֹם וְנֶאֱכַל הָעֲרוּב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְלְאֶחָד עֲרַב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, שְׁנִיָּהֶם קָנוּ עֲרוּב; שְׂלֹאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱכַל עֲרוּבוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אָנוּ חוֹשְׁבִים אוֹתוֹ לִילָה, וְלֹאֲתוֹ שֶׁהֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת חוֹשְׁבִים אוֹתוֹ יוֹם. אָבֵל אִם עֲרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְנֶאֱכַל עֲרוּבוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אָסוּר.

סימן שצד - ספק ערוב מה דינו

סעיפים

ג'

ובו

א סֵפֶק עֲרוּב, כְּגוֹן סֵפֶק אִם הָיָה קִיָּם בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אִם לֹא, מִתֵּר; וְהוּא שֶׁהָיָה לוֹ חִזְקַת כְּשָׂרוֹת, כְּגוֹן שֶׁהֵנִיחוּ שָׁם וְיָרַע בּוֹ סֵפֶק, אָבֵל אִם לֹא הָיָה לוֹ חִזְקַת כְּשָׂרוֹת, כְּגוֹן סֵפֶק אִם הֵנִיחַ שָׁם אִם לֹא, לֹא.

ב צָרִיד שֶׁהָא הָעָרוֹב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת בְּמָקוֹם שֶׁרְאוּי לְטָלוֹ, הַלְּכָף אִם נָפַל עָלָיו גֶּל וְאִינוּ יָכוֹל לְטָלוֹ בְּלֹא מָרָא וְחֲצִינָא, אָסוּר. **הגה:** וְהָעָרוֹב אִינוּ צָרִיד לְהִיּוֹת קָיָם רַק בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. (טויר). וְיֻכַּל לְאָכְלוּ כְּשֶׁנִּדְאִי חֲשָׁכָה (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי וּמְרָדְכִי פָּרַק בְּכָל מְעָרְבִיו). וְיִשׁ לְבַצֵּעַ עָלָיו בְּשַׁחְרִית בְּשֶׁבֶת (מְנַהֲגִים). וְדוֹקָא בְּמָקוֹם שֶׁנִּוְהָגִים לְעָרֵב כָּל עָרֵב שֶׁבֶת, אָבֵל עֲדִיף טַפֵּי לְעָרֵב עַל כָּל הַשְּׂנָה בְּפַעַם אַחַת כְּדִלְעִיל סִי' שֶׁס"ח (בֵּית יוֹסֵף).

ג נִתְּנוּ בְּמַגְדָּל וְנִעַל בְּפָנָיו וְאָבֵד הַמִּפְתָּח קִדָּם שֶׁחֲשָׁכָה, אִם אִי אָפְשָׁר לְהוֹצִיא הָעָרוֹב אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה (א) מְלָאכָה גְמוּרָה בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁאָבֵד וְאִינוּ עָרוֹב שֶׁהָרִי אִי אָפְשָׁר לְאָכְלוֹ.

באר היטב (א) מלאכה. אבל במלאכה דרבנן לא גזרו עליו בה"ש בדבר מצוה. ואם מצא המפתח בשבת בכל ענין הוי עירוב אפילו מצאו בשדה. ט"ז ע"ש:

סימן שצה - דיני ברכת ערוב

אָחֵד

סְעִיף

יבֵּו

א מְצֻנָה לְחֹזֵר אַחַר שְׂתוּפֵי מְבוֹאוֹת וּמְבָרַךְ עָלָיו: עַל מְצֻנֹת עָרוֹב, וְאוֹמֵר: בְּזֶה הַשְּׂתוּף יִהְיֶה מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַמְּבוּי לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִחֲצָרוֹת לְמְבוּי וּמְהֵם לְבִתִּים (בֵּית

יוסף בשם שבולי לקט) בַּשָּׁבֶת. אֵימָתִי מְבַרְךָ עָלָיו, בַּשָּׁעָה שְׁמִקְבֵּץ
אוֹתוֹ מִבְּנֵי הַמְּבוּי, אוֹ בַּשָּׁעָה שְׁמִזְכָּה לָהֶם. הַגָּה: וְאִם גָּבוּ
אוֹתוֹ לְשֵׁם עֲרוּב וְשָׁחַח וְלֹא בָּרַח עָלָיו, הָיָה עֲרוּב כִּי אֵין הַבְּרָכָה מְעַכָּבֶת.
(אָגוּר וְשְׁבוּלִי לְקַט עֲזָרָה סוּף סִימָן שִׁשׁ).

הַלְכוֹת תַּחֲוּמִין

סִימָן שְׁצוּ - דִין אַרְבַּע אַמּוֹת שִׁישׁ לְכָל

אָדָם בַּשָּׁבֶת

וְבוֹ (סִימָן שְׁצוּ) ב' (שְׁמוֹת טז, כט), מִכָּאֵן שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ
ד' אַמּוֹת בְּכָל מְקוֹם, אֲפֹלוּ יֵצֵא חוּץ לְתַחֲוּם. וּמוֹדְדִים
לְכָל אָדָם בְּאֵמָה שְׁלוֹ, וְאִם הָיָה נֶגֶס בְּאֵיבָרָיו נוֹתְנִים לוֹ
אַרְבַּע אַמּוֹת בִּיְנוֹנִיּוֹת שֶׁל כָּל אָדָם, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן שֶׁשָּׂה
טְפָחִים. הַגָּה: וְאֵלוּ ד' אַמּוֹת מוֹדְדִין לוֹ מְרֻחֹת, וְהוּא (א) בְּאֵמָצֵן.
(טוֹר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִתֵּר לְהַלֵּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל צַד, אֲבָל לְטַלְטֵל אֵין לוֹ רַק
אַרְבַּע אַמּוֹת עִם אֶלְכֶסוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן שִׁמ"ט. (טוֹר בְּשֵׁם הַרְז"ה
פִּיב בְּשֵׁם רִשְׁבִּי"א).

באר היטב (א) באמצען. ובסיי שמ"ט מבואר שיכול לברר לאיזה רוח שירצה
הדי אמות ע"ש ס"ד עיין מ"א :

ב בְּכֹל מְקוֹם שֶׁקִּדְּשׁ הַיּוֹם עָלָיו, אִם הוּא מְקוֹף לְדִירָה
אֶפְלוּ אֵין בּוֹ עֵתָה דִּיּוֹרִין, חָשׁוּב כְּלוּ כְּדִי אַמּוֹת. וְאִם
אֵינוֹ מְקוֹף לְדִירָה, עַד סְאָתִים חָשׁוּב כְּלוּ כְּדִי אַמּוֹת.
וְאֶפְלוּ שָׁבֵת בְּתֵל גְּבוּהָ, וּבְקָמָה קְצוּרָה וְשִׁבְלִים מְקִיפּוֹת
אוֹתָהּ, חָשִׁיבִי כְּדִי אַמּוֹת עַד סְאָתִים.

סימן שצז - דין שביתת היחיד וכליו

ומהלך אלפים אמה

ובו **א** כָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אַמָּה לְכָל רוּחַ, חוּץ מְאָרְבַּע
אַמוֹתָיו אוֹ מִהַמְּקוֹם שֶׁשָּׁבֵת בּוֹ.

ב קִדְּשׁ עָלָיו הַיּוֹם בְּבִקְעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ תְּחוּם שָׁבֵת,
מִהֲלֶךְ אֲלָפִים פְּסִיעוֹת (א) בִּיְנוּנִיּוֹת (טור) שֶׁהֵם תְּחוּם שָׁבֵת.

באר היטב (א) בינוניות. היינו אורך ב' מנעלים מנעל אי מקום מצב הרגל
ומנעל הוי בין רגל לרגל מהרי"ו סע"ה ובסימן ש"א ס"א :

ג כַּשֵׁם שְׂאִין אָדָם רִשָּׁאֵי לְהֵלֵךְ בְּשִׁבְתָּ וּבַיּוֹם טוֹב אֲלֵא
אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, כֶּדָּ (ב) כִּלְיוֹ וּבְהִמָּתוֹ אֵין יָכוֹל
שׁוּם אָדָם לְהוֹלִיכֶם חוּץ לְאֲלֵפִים אִמָּה שֶׁל בְּעֲלִיָּהֶם.
וְאִם עָרְבוּ בְּעֲלִיָּהֶם לְרוּחַ אַחַת, אֵין שׁוּם אָדָם יָכוֹל
לְהוֹלִיכֶם לְרוּחַ הָאַחֶרֶת, אֲפֹלוּ פְּסִיעָה אַחַת, בְּמָקוֹם
שְׂאִין הַבְּעָלִים יָכוֹלִים לֵילֵךְ. **הגה:** וְעַיִן לְעִיל סוּף סִימָן שׁיֵה אִם
מִתֵּר לְמִסֵּר בְּהִמָּה לְעִבּוּיִם בְּמָקוֹם שְׂיֵשׁ לְחוּשׁ שְׂיִוְצִיָּאָנָה חוּץ לְתַחֲוּם.

באר היטב (ב) כליו. מיירי במלבוש ועיין סי' תי"ג. מ"א :

ד הַמוֹסֵר בְּהִמָּתוֹ לְבָנוּ הָרִי הוּא כְּרָגְלֵי הָאֵב.

ה מְסָרָה (ג) לְרוּעָה, אֲפֹלוּ נִתְּנָה לוֹ בַּיּוֹם טוֹב, הָרִי הוּא
כְּרָגְלֵי הָרוּעָה. וְאִם מְסָרָה (ד) לְשָׁנֵי רוּעִים, הָרִי הוּא
כְּרָגְלֵי בְּעֲלִיָּה מְפִנֵי שֶׁלֹּא קָנָה אֶחָד מֵהֶם.

באר היטב (ג) לרועה. אפי' לרועה עכו"ם עיין ססי' תי"א. מ"א: (ד) לשני.
אע"פ שמעיי"ט מסרה לשניהם ובי"ט בירר דבריו שמסרה לאחד מהן אפי"ה
הוי כרגלי שתיהן לפי שלא בירר דבריו מעיי"ט:

ו שׁוֹר שֶׁל פֶּטָם, כְּרָגְלֵי מִי שֶׁלְקָחוּ לְשַׁחֲטוֹ בַּיּוֹם טוֹב. וְכֵן
אִם שַׁחֲטוּ בְּעֲלִיו בַּיּוֹם טוֹב וּמָכַר בְּשָׂרוֹ, כָּל אֶחָד
מֵהַלּוֹקְחִים מוֹלִיךְ מִנְתּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ.

ז שׁוֹר שֶׁל רוּעָה, (ה) כְּרָגְלֵי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר.

באר היטב (ה) כרגלי. אפילו עירב רועה ד' אלפים לרוח א' אינו מעכב על מי שלקחו ממנו מלהוליכה לרוח שכנגדו. רש"י עיין ט"ז :

ח כָּלִים הַמִּיחָדִים לְאֶחָד מֵהָאֲחִים שְׂבִיבִית, הָרִי הֵם כְּרָגְלָיו. וְשֹׂאֵינָן מִיחָדִים, אֵין יְכוּלִים לְהוֹלִיכָם אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁכָּלָם יְכוּלִים לִילָךְ.

ט שְׁנַיִם שֶׁשָּׂאָלוּ חֲלוּק, זֶה לִילָךְ בּוֹ שְׁחָרִית וְזֶה לִילָךְ בּוֹ עֶרְבִית, לֹא יוֹלִיכוּ אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁשְּׂנִיָּהֶם יְכוּלִים לִילָךְ. וְאִם עִרְבַּ זֶה לְסוּף אֲלֻפִּים לְמִזְרָח וְזֶה לְסוּף אֲלֻפִּים לְמַעְרָב, לֹא יִזְזוּהוּ מִמָּקוֹמוֹ.

י ב' שֶׁלְקָחוּ בְּהֵמָה בְּשִׁתְּפוּת וְשִׁחְטוּהָ בְּיוֹם טוֹב, אֵף עַל פִּי שֶׁלְקָח כָּל אֶחָד מִנְתּוֹ הָרִי כָּל הַבֶּשֶׂר כְּרָגְלֵי (ו) שְׂנִיָּהֶם. אֲבָל אִם לְקָחוּ חֲבִית שֶׁל יַיִן וְחִלְקוּהָ בְּיוֹם טוֹב, חִלְקוּ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם כְּרָגְלָיו.

באר היטב (ו) שניהם. לפי שבין השמשות ינק כל אחד מתבירו :

יא הַשּׂוֹאֵל כָּלִי מִחֲבֵרוֹ מַעְרַב יוֹם טוֹב, אֶפְלוּ לֹא לְקָחוּ

עד הלילה הוא כָּרְגְלִי השואל. ואם שָׁאֵלוּ מִמֶּנּוּ בְיוֹם טוב, אף על פי שְׁדָרְכוּ לְשָׂאֵלוּ מִמֶּנּוּ בְכָל יוֹם טוב, הֲרִי הוא כָּרְגְלִי הַמְשָׂאֵל.

יב הַאִשָּׁה שֶׁשָּׂאָלָה מִחֲבֵרְתָּהּ מִיָּמִים וּמְלַח לְעִסְתָּהּ, וְתִבְלִין לְקִדְרָתָהּ בְיוֹם טוב, הֲרִי (ז) הָעֵסָה וְתִבְשִׂיל כָּרְגְלִי שְׂתִיָּהּ.

באר היטב (ז) העיסה. ולא אמרינן דליבטל מיס ומלח בעיסה דכיון שבאו לתקן העיסה ה"ל כמין במינו ולא בטל בדשיל"מ עיין ס"י תקי"ג ועיין ס"י ש"י"ח ס"ס"ט:

יג לָקַח מִחֲבֵרוֹ בְיוֹם טוב גְּחָלֹת, לֹא יוֹלִיכָנָה אֶלָּא כָּרְגְלִי הַנּוֹתֵן; אֲבָל אִם הִדְלִיק נֵר אוֹ עֵץ מִשְׁלֵהֶבֶת חֲבֵרוֹ, הֲרִי הוּא כָּרְגְלִי זֶה שֶׁהִדְלִיק.

יד בּוֹר שֶׁל יְחִיד הֲרִי הוּא כָּרְגְלִי בְעֵלְיוֹ; וְשֶׁל (ח) אוֹתָהּ הָעִיר, כָּרְגְלִי אֲנָשִׁי אוֹתָהּ הָעִיר; וְשֶׁל הַפְּקָר, כָּרְגְלִי הַמְּמַלֵּא.

באר היטב (ח) אותה העיר. ואם עירב אחד מהעיר יכולים להוליכן עמו וה"ה אם נתנו לעכו"ם אבל מילאן עכו"ם אין יכול להוליכן אלא למקום שכל אנשי העיר יכולין לילך. מ"מ ר"ן מ"א:

טו נְהָרוֹת (ט) הַמוֹשְׁכִים וּמַעֲיָנוֹת (י) הַנוֹבְעִים הֲרִי הֵם

כַּרְגְּלֵי הַמַּמְלָא; הָיוּ בָּאִים (יֵא) מְחוּץ לַתְּחוּם לְתוֹךְ
הַתְּחוּם, מִמְּלָאִים מֵהֶם בְּשַׁבָּת, וְאִין צָרִיךְ לומר בְּיוֹם
טוֹב.

באר היטב (ט) המושכים. אפי' אין נובעין כיון דניידי לא קנו שביתה: (י)
הנובעים. אע"פ שאין יוצאין חוץ ממקום נביעתן. מ"א: (יֵא) מחוץ. גשמים
היורדים ב"ט סמוכים לעיר הם כרגלי אנשי אותה העיר וכ"ש כשירדו לתוך
העיר עצמה דלא קנו שביתה באוקיינוס או בעבים דמניד נייד שם יש"ש
גמרא. ומשמע בתוספות דף מ"ו דתוך התחום מקרי סמוך לעיר. מ"א ע"ש:

טז מְלֵא מִים מְבוֹר שֶׁל הַפֶּקֶר לְצַרְךָ תְּחַבְּרוּ, הֲרִי הֵם
כַּרְגְּלֵי הַמַּמְלָא.

יז מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת מִפְּקָדִים בְּעִיר אַחֶרֶת רְחוּקָה מִמֶּנּוּ
וְעָרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבֹא אֶצְלוֹ, לֹא יָבִיאוּ לוֹ מִפְּרוֹתָיו
שֶׁפְּרוֹתָיו כָּמוֹהוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשִׁיחַד לָהֶם
קָרוֹן זָוִית; אֲבָל אִם לֹא יַחַד לָהֶם, הֲרִי הֵם כַּרְגְּלֵי זֶה
שֶׁהֵם מִפְּקָדִים אֶצְלוֹ.

יח מִי שֶׁזָּמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא יוֹלִיכוּ בְּיָדָם
מְנוֹת לְמָקוֹם שָׂאִין בְּעַל הַסְּעֵדָה יְכוּל לִילֵךְ בוֹ, אֲלֵא אִם
כֵּן זָכָה לָהֶם מְעַרְב יוֹם טוֹב עַל יְדֵי אַחַר בְּמְנוֹת אֵלוֹ.

סימן שצח - דין היאך מודדין אלפים

אמה

סעיפים

י"א

ובו

א הבא למדד אלפים אמה של תחום העיר, אם היתה העיר (א) אריכא וקטינא, או שהיתה מרבעת לא לרבווע העולם, הואיל ויש לה ארבע זוויות שוות, מניחים אותה כמות שהיא, ומודדים לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה.

באר היטב (א) אריכא. פירוש שאין רחבה כארכה:

ב היתה עגלה, עושין לה זוויות ורואין אותה כאלו היא בתוך המרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח שנמצא משתכר הזוויות; וכן אם היתה העיר משלשת או שיש לה צלעות רבות, מרבעים אותה ואחר כך מוציאין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח.

ג כשהוא מרבעה, מרבעה ברבווע העולם, כדי שתהא כל רוח ממנו משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדה.

ד היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר, רואין

אוֹתָהּ כָּאֱלוֹ כִּלְהָ רְחֻבָּהּ. הִיִּתָּה עֲשׂוּיָה כְּמִין גַּם אוֹ
כְּקִשָּׁת, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רְאשֵׁיהָ פְּחוֹת מְאַרְבַּע אֲלָפִים
אֲמָה מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיָּתֵר וְרוֹאִין אֶת כָּל הַרְחֵב שְׁבִין
הַיָּתֵר וְהַקִּשָּׁת כָּאֱלוֹ הוּא מְלֵא בְּתִים; וְאִם הָיוּ בֵּין שְׁנֵי
רְאשֵׁיהָ ד' אֲלָפִים, אִין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִן הַקִּשָּׁת. **הגה:**
וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִן הַמְּקוֹם **(ב)** שְׁנַתְקַצֵּר שָׁם הַקִּשָּׁת שְׁאִין בּוֹ אַרְבַּע אֲלָפִים
אֲמָה. וְכָל זֶה שֵׁשׁ בֵּין הַקִּשָּׁת וְהַיָּתֵר יוֹתֵר מֵאֲלָפִים, אֲבָל (אס) אִין בִּינֵיהֶם
אֲלָפִים מוֹדְדִין בְּכָל עֲנָן מִן הַיָּתֵר, וְכֵן נִרְאֶה לְהַקְל. (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פֶּרֶק כ"ה
מֵהַלְכוֹת שֶׁבֶת וְהַרְאִישׁ וְהַטּוֹר).

באר היטב (ב) שנתקצר. או שלא נשאר מן הקשת עד שם ב' אלפים. טור:

ה כָּל **(ג)** בֵּית דִּירָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִהָעִיר, אִם הָיָה בֵּינוֹ
וּבֵין הָעִיר שְׁבַעַיִם אֲמָה וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים שֶׁהוּא צָלַע בֵּית
סְאֵתִים הַמְּרַבְּעוֹת אוֹ פְּחוֹת מְזָה, הָרִי זֶה מְצַטְרֵף לָעִיר
וְנִחְשָׁב מִמֶּנָּה וְכִשְׁמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ
מוֹדְדִין חוּץ מִבֵּית דִּירָה זֶה. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁאִין מִתְחִילִין
לְמַדֵּד מִיָּד מִן הַבַּיִת אֶלָּא מוֹתַחֲיִן חוּט עַל פְּנֵי רְחֵב הָעִיר נֶגֶד הַבַּיִת וּמְרַחֲקִין
מִשָּׁם שְׁבַעַיִם אֲמָה וְשִׁירִים וּמִתְחִילִין, וְכֵן בְּכָל מְקוֹם שְׁמוֹדְדִין (טור). וְכֵן
נִרְאֶה לִי לְהַקְל.

באר היטב (ג) בית דירה. אע"פ שאין דרין בה:

ו הָיָה בֵּית קָרוֹב לָעִיר בְּשְׁבַעַיִם אֲמָה, וּבֵית שְׁנֵי קָרוֹב
לְבֵית הָרְאשׁוֹן בְּשְׁבַעַיִם אֲמָה, וּבֵית שְׁלִישִׁי קָרוֹב לְשְׁנֵי
בְּשְׁבַעַיִם אֲמָה וְכֵן עַד מֵהַלְדֵּי כְּמָה יָמִים, הָרִי הַכֹּל כְּעִיר
אַחַת וְכִשְׁמוֹדְדִין מוֹדְדִין מִחוּץ לְבֵית הָאַחֲרוֹן; וְהוּא

שְׁיִהְיֶה בֵּית דִּירָה זֶה (ד) ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת אוּ יוֹתֵר. וְכֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁיִישׁ בּוֹ בֵּית דִּירָה לַחֲזָנִים, וּבֵית תְּפִלָּה לַע"י א שְׁיִישׁ בּוֹ בֵּית דִּירָה לְכַהֲנֵיהֶם, וְהָאוֹצְרוֹת שְׁיִישׁ בָּהֶם בֵּית דִּירָה, וְהַגִּשָּׁר וְהַקֶּבֶר שְׁיִישׁ בָּהֶם בֵּית דִּירָה, וְשֵׁלֶשׁ מַחְצוֹת שְׁאִין עֲלֵיהֶם תִּקְרָה וְיִישׁ בָּהֶם ד' אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת, וְהַבַּיִת הַבְּנוּי בָּיִם, וְשְׁתֵּי מַחְצוֹת שְׁיִישׁ עֲלֵיהֶם תִּקְרָה וּמַעְזִיבָה, (ה) וּמַעְרָה שְׁיִישׁ בְּנֵין עַל פִּיהָ וְיִישׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה, כָּל אֵלּוּ מִצְטָרְפִין עִמָּהּ וְאִם הָיוּ בְּתוֹךְ שְׁבַעִים אִמָּה וְשִׁירִים, וּמֵאוֹתוֹ הַבַּיִת הַיּוֹצֵא רוֹאִים כְּאֵלּוּ חוּט מְתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל הָעִיר וּמוֹדְדִין חוּץ מֵאוֹתוֹ הַחוּט אֶלְפִים אִמָּה. הַגָּה: וְאִם הָיוּ שְׁנֵי בְּתִים כְּאֵלּוּ נֶגֶד הָעִיר, דִּינָם (ו) כְּעִיר הָעֶשְׂוִיָּה כְּקִשְׁת. (טוּר). אֲבָל שְׁתֵּי מַחְצוֹת שְׁאִין עֲלֵיהֶם תִּקְרָה אֶף עַל פִּי שְׁדָרִים בִּינֵיהֶם, וְהַגִּשָּׁר וְהַקֶּבֶר וּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית ע"י א וְהָאוֹצְרוֹת שְׁאִין בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְהַבּוֹר וְהַשִּׁיחַ וְהַמַּעְרָה וְהַשּׁוֹבֵד וּבֵית שְׁבַסְפִינָה, כָּל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם אִין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ.

באר היטב (ד) ארבע. ואם אין בה רוחב ד"א אע"פ שארוכה כמה לא מיקרי בית עיין סימן שמ"ה: (ה) ומערה. הבורגנין שעושין שומרי הגנות ושומרי העיר אין נמדדין עמה מפני שהם עראי ודוקא במקום דשכיחי גנבי או גשמים ששוטפין אותו. ב"י: (ו) כעיר. עיין מ"א שכתב שיש כאן ט"ס ע"ש:

הָיוּ שְׁתֵּי עֵירוֹת זֶה סְמוּכָה לְזֶה קַמ"א אַמּוֹת וּשְׁלִישׁ כְּדִי שְׁיִהְיֶה ע"י אִמָּה וְשִׁירִים לְזֶה וְשְׁבַעִים אִמָּה וְשִׁירִים לְזֶה, חֲשׁוּבִים שְׁתֵּיהֶם כְּעִיר אַחַת וְנִמְצְאָת כָּל עִיר מִהֶן מְהַלְכָת אֶת כָּל הָעִיר הַשְּׁנֵיָהּ וְחוּצָה לָהּ אֶלְפִים אִמָּה. הַגָּה: וְכֵן חוּמַת הָעִיר שְׁנַפְרָצָה מִב' רֹחוֹתֶיהָ זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחָרְבוּ הַבְּתִים

שְׂבִינֵיהֶם עַד קַמִּיא אִמָּה וּשְׁלִישׁ, דִּינֹו כְּסֻתּוֹם. (טור). אָבֵל (ז) בֵּית אֶחָד, אָפְלוּ
גְּדוֹל הַרְבֵּה, אֵין לוֹ דִּין עִיר לְתַת לוֹ שְׁבָעִים אִמָּה וּשְׁיָרִים, (תּוֹסֵפוֹת וְהַרְאִישׁ פֶּרֶק
כִּיצַד מְעַבְרִין וְטוֹר).

באר היטב (ז) בית א'. אא"כ עומד בתוך ע' לעיר:

ח הָיוּ שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלָּשִׁים, אִם יֵשׁ בֵּין הָאֲמָצְעִי וּבֵין
כָּל אֶחָד מִהַחִיצוֹנִים אֲלֵפִים אִמָּה אוֹ פְּחוֹת מְכָאן, וּבֵין
שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים רַפִּי"ג אַמּוֹת פְּחוֹת שְׁלִישׁ מְלַבֵּד רַחֵב הָעִיר
הָאֲמָצְעִי (טור), כְּדִי שְׂיִהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶם וּבֵין הָאֲמָצְעִי
כְּשֶׁתִּרְאֶה אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא בִּינֵיהֶם קַמ " א וּשְׁלִישׁ, הָרִי
שְׁלֹשָׁתָן כְּמִדִּינָה אַחַת וּמוֹדָדִים לָהֶם אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל
רוּחַ מְחוּץ לְשֹׁלְשָׁתָן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵין מוֹדָדִין מִן הָאֲמָצְעִי רַק
מִחוּמוֹתֶיהָ, (תּוֹסִי וְהַרְאִישׁ פֶּרֶק כִּיצַד מְעַבְרִין וְטוֹר).

ט עִיר שְׂיוֹשְׁבֵת עַל שְׁפַת הַנַּחַל שָׁרֵב הָעֵתִים הוּא יָבֵשׁ
וּמְשִׁתְּמָשִׁים בּוֹ, שְׂאִינוֹ מְלֵא אֶלָּא בְּשַׁעַת הַגֶּשֶׁם, אִם יֵשׁ
לְפָנֶיהָ מִצְבָּה רַחֵב ד' אַמּוֹת עַל שְׁפַת הַנַּחַל, כְּדִי שְׂיַעֲמְדוּ
עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּנַּחַל, נִמְצָא הַנַּחַל בְּכֻלּוֹ הָעִיר, וּמוֹדָדִין
לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה מְשִׁפַּת הַנַּחַל הַשְּׁנַיִ וְיַעֲשֶׂה הַנַּחַל כְּלוֹ
בְּכֻלּוֹ הָעִיר מְפִנֵי הַמִּצְבָּה הַבְּנוּיָה בְּצִדָּהּ; וְאִם לֹא הָיָה
שָׁם מִצְבָּה, אֵין מוֹדָדִים לָהֶם אֶלָּא (ח) מְפַתַח בְּתֵיחֶם,
וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָד מִן הָאֲלֵפִים שְׁלָהֶם.

באר היטב (ח) מפתח. פי' מבית החיצון:

ז יושבי צריפים, דהינו שיושבים (ט) באהלים שעושין מהוצין וערבה, אין להם דין עיר ולפיקד אין מודדין להם אלפים אמה אלא מפתח בתיהם. אם אין להם כמין הקוף מתצה י' או חריץ י' סביב בתיהם (בית יוסף בשם שבולי לקט). ואם יש שם שלש חצרות של שני בתים קבועים של אבן או של נסרים, אלו עושים את כלם קבע ויש להם דין עיר ומרבעים אותה ונותנין לה אלפים אמה לכל רוח כשאר העירות.

באר היטב (ט) באהלים. שאין קבועים במקום אחד אלא יושבין כאן זמן מה ואח"כ הולכים למקום אחר אבל אם קבועים במקום אחד הוי כעיר. מ"א:

יא עיר שהקפה ואחר כך ישבה, מודדין לה ממקום (י) ישיבתה; ישבה ואחר כך הקפה, מודדין לה מחומתה.

באר היטב (י) ישיבתה. פירוש מן הבתים ולא מן החומה אם אין בחומה בית דירה:

סימן שצט - במה מודדין התחומין ומקום המדידה ומי הוא המודד

א אין מוֹדְדִין תַּחוּם הָעִיר אֶלָּא בְּחֵבֶל שֶׁל פְּשָׁתוֹ שֶׁל חֲמֻשִׁים אִמָּה, לֹא פְּחוֹת שֶׁהוּא נִמְתַּח בְּיוֹתֵר, וְלֹא אַרְבֵּי יוֹתֵר מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ נִמְתַּח כְּרֵאוֹי.

ב אִם יֵשׁ (א) נֶהָר לְפָנָיו לְסוּף עֵינָהּ אִמָּה, לְאַחַר שֶׁמֶדֶד חֲמֻשִׁים אִמָּה, חוֹזֵר לְאַחוּרָיו כִּי אִמָּה כְּדִי שְׂיִהְיֶה הַחֵבֶל שֶׁל נִי אִמָּה שְׁלֵם עַד הַנֶּהָר.

באר היטב (א) נהר. שהוא רחב יותר מכ"ה אמה. ב"י:

ג יָשִׁים הַחֵבֶל כְּנֶגֶד לְבוֹ וְיִמְתַּחֲנוּ בְּכָל כַּחוֹ.

ד לֹא יִמְדָּד אֶלָּא כְּנֶגֶד הָעִיר. אֶפְלוּ אִם יֵשׁ הָרִים וְגִיאִיּוֹת כְּנֶגְדָּהּ, לֹא יִלְךְ מִכְּנֶגְדָּהּ בְּצַדָּהּ שֶׁהוּא יָשָׁר וְיִמְדָּד שֶׁם וְיִחְזֹר כְּנֶגֶד הָעִיר לְפִי מִדָּה שֶׁמֶדֶד שֶׁם, אֶלָּא יִמְדָּד כְּנֶגֶד הָעִיר. וְכִשְׂיִגִיעַ לָהֶר, אִם הוּא כָּל כָּד זָקוּף שְׂאֵם יוֹרִידוֹ חוּט הַמְּשֻׁקְלֶת מֵרֵאשׁוֹ לֹא יִתְרַחֵק מִכְּנֶגְדּוֹ לְמִטָּה בְּשִׁפּוּלוֹ ד' אַמּוֹת, אִזּוֹ אֵין צָרִיךְ לְמִדָּד כָּל כָּד הִירִידָה וְהֶעֱלָיָה אֶלָּא אִם יֵשׁ מִישׁוֹר בְּרֵאשׁוֹ, וְאִם אֵין מִישׁוֹר בְּרֵאשׁוֹ אֵינוֹ מוֹדֵד כָּלָל. וְאִם חוּט מִתְרַחֵק מִכְּנֶגְדּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִתְלַקְטִים י' מִתּוֹךְ ה', דִּהְיִינוּ שְׁבֵהלוֹךְ ה' אַמּוֹת שֶׁל שְׁפּוּעַ עוֹלָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים, אִזּוֹ רוֹאִים אִם אֵין מְשֻׁפָּתוֹ אֶל שְׁפָתוֹ אֶלָּא נִי אִמָּה מִבְּלִיעוֹ בְּחֵבֶל שֶׁל נִי אִמָּה, שְׂזוֹקֶף עַץ גְּבוּהָ בְּשֻׁפָּתוֹ מְזָה וְעַץ אַחֵר

כְּנִגְדּוֹ בְּשִׁפְתוֹ מִזֶּה וּמִוִּתְחַ חֶבֶל מִזֶּה לָזֶה ; וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל
לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נִי אִמָּה, מוֹדְדוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל דִּי אִמּוֹת.
וְכִּי יַעֲשֶׂה, אֶחָד עוֹמֵד בְּרִגְלֵי הָהָר לְמִטָּה וְאֶחָד לְמַעְלָה
מִמֶּנּוּ בְּרַחוּק דִּי אִמּוֹת, וְנוֹתֵן הַתְּחִתּוֹן הַחֶבֶל כְּנִגְדּוֹ לְבוֹ
וְהַעֲלִיּוֹן כְּנִגְדּוֹ רִגְלָיו, וְעוֹלָה הַתְּחִתּוֹן לְמָקוֹם שֶׁעוֹמֵד
הַעֲלִיּוֹן וְהַעֲלִיּוֹן עוֹלָה דִּי אִמּוֹת וּמוֹדְדִין כְּבִתְחִלָּה, וְכֵן
יַעֲשֶׂה עַד שְׂיִמָּדֵד כָּלוּ. וְאִם הוּא מְשַׁפֵּעַ יוֹתֵר, שְׂבֵה־לוֹד דִּי
אִמּוֹת עוֹלָה יִי טַפְחִים, אֲזִי הֵקֵלוּ בּוֹ וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ
לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נִי אִמָּה עַל יְדֵי קוֹרוֹת, אֲלֵא אִם אֵין
בּוֹ אֲלֵא חֲמֻשִׁים אִמָּה יִשְׁעֵר אוֹתוֹ כִּמָּה יֵשׁ בּוֹ לְפִי אִמָּד
הַדַּעַת ; וְאִם יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִנִּי אִמָּה, מוֹדְדוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל
אַרְבַּע אִמּוֹת.

ה הַגִּיעַ לְגִיָּא, אִם חוּט הַמְּשַׁקְלֵת מְתַרְחֵק מְכַנְגְדּוֹ
לְמִטָּה דִּי אִמּוֹת, אֲזִי רוֹאִים, אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל
נִי אִמָּה, מְבַלְיֵעוֹ ; וְאִם לֹא, מוֹדְדוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל דִּי אִמּוֹת
וְהוּא שְׂלֵא יִהְיֶה עֶמֶק יוֹתֵר מֵאַלְפִים, אֲבָל אִם הוּא עֶמֶק
יוֹתֵר מֵאַלְפִים מוֹדְדֵי הִירִידָה וְהַעֲלִיָּה שֶׁל כָּל הַשְּׁפוּע.
וְאִם אֵין הַחוּט מְתַרְחֵק מְכַנְגְדּוֹ דִּי אִמּוֹת, אֲזִי אִם יָכוֹל
לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל נִי אִמָּה, מְבַלְיֵעוֹ ; וְאִם לֹא, אֵינּוּ
מוֹדְדֵי כָּל הַשְּׁפוּע שֶׁל יְרִידָה וְעֲלִיָּה אֲלֵא הַמִּישׁוֹר שֶׁל
מִטָּה, וְאַפְלוֹ אִם עֶמֶק יוֹתֵר מֵאַלְפִים.

ו הַגִּיעַ לְהָר אוֹ לְגִיָּא וְכָל מָה שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ מְכַנְגְדֵי הָעִיר הוּא
רַחֵב מִחֲמֻשִׁים אִמָּה שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא

בְּמִזְרַח הָעִיר וְכָל אֶרֶץ מִזְרַח אֵינּוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, אִם יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ אֲלָפִים שָׁל צַד צָפוֹן אוֹ דָרוֹם יִלָּךְ שָׁם וַיִּבְלִיעוּ כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲדִין בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שָׁל צַד הָעִיר; אָבֵל אִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּתוֹךְ אֲלָפִים שָׁל צַד הָעִיר, לֹא יִתְרַחֵק יוֹתֵר לְצַד הָעִיר כְּדִי לְהַבְלִיעוֹ.

ז אֵין סוּמְכִין אֶלָּא עַל מְדִידַת אָדָם מְמַחָה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקְּרָקַע.

ח הָיוּ לָנוּ תְּחוּמֵי שַׁבַּת מְחֻזְקִין, וּבָא מְמַחָה וּמְדַד, רַבָּה בְּתַחוּם מֵהֶם וּמַעֲט בְּתַחוּם, שׁוּמְעִין לוֹ אִף בְּתַחוּם שְׂרָבָה. **הגה:** מְדַד וּמְצָא מְדַתוֹ בְּמִזְרַחִית צְפוֹנִית יִתְרָה עַל שְׁפָנְגָדוֹ בְּמִזְרַחִית דְּרוֹמִית, מוֹתֵחַ הַחוּט שָׁל סִימָן הַתְּחוּם מְזָה לְזָה בְּאֶלְכֶסוֹן, (הַרְאִישׁ וְטוֹר). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים בְּשׂוּהָ, לְפִי הַמְּקוֹם שְׂרָבָה בּוֹ. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִשְׁיִי וְרִשְׁבִּיא).

ט אִם בָּאוּ ב' מְמַחִים וּמְדַדוֹ אֶת הַתְּחוּם, אֶחָד רַבָּה וְאֶחָד מְעַט, שׁוּמְעִין לְמַרְבָּה, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִרְבָּה יוֹתֵר מְמַדַּת אֶלְכֶסוֹנָה שָׁל עִיר. כִּי צַד, בְּעֵת שְׂרָבָה זֶה נֶאֱמַר: שְׂמָא הָאֶחָד מְקַרְן אֶלְכֶסוֹן שָׁל עִיר מְדַד הָאֲלָפִים, וּלְפִיכֵךְ מְעַט מְדַתוֹ וְנִמְצָא צֹלַע הַתְּחִתוֹן בֵּינוֹ וּבֵין הָעִיר פְּחוֹת מְאֲלָפִים; וְזֶה הָאֶחָרוֹן מְדַד אֲלָפִים מְצֹלַע הָעִיר. וַאֲיִן מְחֻזְקִין עַל הָרְאִשׁוֹן (ב) שְׂטָעָה בְּיוֹתֵר עַל זֶה.

באר היטב (ב) שטעה. היינו אם עולה יותר על תק"פ אמה בקירוב. רמב"ם:

ב עוֹשֵׂי הַתְּחוּמִּין כְּטַבָּלָא מְרַבְעַת, דְּהֵינּוּ שְׂמוּדָד עַל פְּנֵי כָּל אֶרֶץ הָעִיר לְמִזְרַח אֲלֵפִים אֶמָּה לַחוּץ, וְכוּן לְצָפוֹן, וְאַחַר כֵּן רוּאִים כְּאֵלוּ הֵיטָה טַבָּלָא מְרַבְעַת בְּקֶרֶן לְמִלְאוֹתוֹ וְנִמְצָא הַתְּחוּם בְּקֶרֶן אֲלֵפִים וְאַלְכֶסוֹן, שֶׁהֵם אֲלֵפִים וְת"ת. אָבֵל לֹא יִמָּדַד מֵאֲמֻצֵּעַ הַקֶּרֶן אֲלֵפִים בְּאַלְכֶסוֹן וְכוּן בְּקֶרֶן שְׂכַנְגָדוֹ וַיִּתֵּן הַחוּט מִזֶּה לָזֶה, שֶׁאִם כֵּן מִפְסִיד הַתְּ"ת שֶׁבְּקֶרֶן וְגַם לֹא יִהְיֶה הַתְּחוּם כְּנֶגֶד הָעִיר אֶלָּא אֶלָּף וְתַכ"ח.

יא אֶפְלוּ עֶבֶד אֶפְלוּ שְׂפָחָה נְאֻמָּנִים לֹמֵר: עַד כָּאֵן תְּחוּם שֶׁבַת. אָבֵל קָטוֹן, לֹא, בְּעוֹדוֹ קָטוֹן; אָבֵל נְאֻמֹן הַגָּדוֹל לֹמֵר: זְכוּר אֲנִי שֶׁעַד כָּאֵן הֵינּוּ בָּאִים בְּשַׁבַּת כְּשֶׁהֵייתִי קָטוֹן, וְסוּמְכִין עַל יְעֻדוֹתוֹ.

סימן ת - מי שישב לו בדרך לנוח ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו

אָחַד

סְעִיף

וּבֹ

א מִי שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ לְכַנֵּס לָעִיר וַיֵּשֶׁב בְּדֶרֶךְ לְנוּחַ, וְחָשְׁכָה לוֹ, וְלֹא יָדַע שֶׁהוּא בְּתְחוּם הָעִיר וְאַחַר כֵּן מִצָּא עֲצָמוֹ בְּתְחוּמָהּ, קָנָה שְׁבִיתָה בְּעִיר, וְנִכְנָס לְתוֹכָהּ בְּשַׁבַּת,

וּמְהִלָּךְ אֶת כָּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. אָבֵל
אִם לֹא הָיָה יָדַעְתָּו לְכַנֵּס לְמַדִּינָה זֹו, קָנָה שְׁבִיתָהּ
בְּמִקוּמוֹ, וּמִשָּׁם יֵשׁ לוֹ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וְאִם כָּלִים
אֲלֵפִים אִמָּה מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ בְּחֻצֵי הָעִיר, אֵינֹו מְהִלָּךְ
בְּעִיר (א) יוֹתֵר מִחֻצָּיָהּ. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה יָדַעְתָּו לְכַנֵּס לְעִיר
(ב) וְאָמַר שְׁבִיתָתִי בְּמִקוּמִי, נָמִי דִינָא הִכִּי. (הַמְּגִיד פֶּרֶק כ"ז).

באר היטב (א) יותר. ואם כלתה מדתו בסוף העיר כל העיר נחשבת כד"א
כמ"ש רס"י ת"ח: (ב) ואמר. בין השמשות. מ"א:

סימן תא - מי שישן בדרך וחשכה לו, קונה אלפים אמה לכל רוח

אחד

סעיף

ובו

א מי שישן בדרך וחשכה לו, קנה שביתה במקומו ויש
לו אלפים אמה לכל רוח. ודוקא באדם, משום דהואיל
ואם היה נעור היה קונה ישן נמי קונה; אבל חפצי
הפקר אינם קונים שביתה והם (א) כרגלי הזוכה בהם
תחלה שיש יכול להוליכן למקום שילך הוא. אבל חפצי
העכו"ם, קונים שביתה במקומו אף על פי שבעליהם
לאו בני שביתה ניהו, גזרה חפצי עכו"ם אטו חפצי
ישראל. ואם הוציאן עכו"ם חוץ לתחומן והביאן לעיר,
כולים לטלטל בכלה, שפלה כארבע אמות ובלבד

שְׁתֵּהָא (ב) מְקַפֵּת לְדִירָה. וּסְתָם עֵירוֹת מְקַפּוֹת לְדִירָה,
שְׁבוּנִים בְּתִים תְּחִלָּה וְאַחַר כֶּךָּ מְקִיפִים אוֹתָם; אָבֵל
סְתָם מְבַצְרִים אֵינָם מְקַפִּים לְדִירָה. הַגָּה: וְלָכוּ יֵשׁ לְזָהָר
יִשְׂרָאֵל שֶׁהַשָּׂאִיל כִּלְיוֹ לְעַכּוּ"ם וְהַחֲזִירוֹ בְּשַׁבָּת, שְׁלֵא לְטַלְטֵלָן חוּץ מֵאַרְבַּע
אֲמוֹת, אִם אֵין הָעִיר (ג) מְקַף מְחַצָּה, שֶׁהָרִי הַכֶּלִים קָנוּ שְׁבִיתָה אֲצֵל עַכּוּ"ם
(אור זרוע).

באר היטב (א) כרגלי. ואם ב' זכו בו בפעם א' וא' עירב למזרח ואחד למערב
אין אחד מהם יכול להוליכו אלא למקום שמותר לשניהם. ט"ז ע"ש: (ב)
מוקפת. ויושבי פרזים שתקנו המבואות כדין בצ"ה חשיבי מוקף לדירה
שהרי בונין בתים תחלה ואח"כ עושין צ"ה כמ"ש סימן שני"ח ס"ב וע"ש ס"א
בהג"ה דאי לא הוי מוקף לדירה לא מהני עירוב דהרי אפי' של אדם א' אסור.
מ"א: (ג) **מוקף.** נ"ל באם הביאו למבוי של יהודים שעושין שם עירוב שלנו
דהיינו צ"ה דהוה כולו כד"א דהא ע"ז מותר לטלטל מרשות לרשות ובמבוי
עצמו דאנו חושבין כל המבוי כרשות א' ה"נ לענין בא מחוץ לתחום דהוה כולו
כד"א ומותר לטלטל בכל המבוי וכ"מ לרש"ל בפי' א"צ סי' ט' ט"ז ע"ש ועיין
מ"ש בס"ק ב' בשם המ"א:

סימן תב - דין חריץ מים בין שני תחומין

אָחַד סְעִיף וְבוֹ
א חָרִיץ מְלֵא מַיִם מְכַנְסִים שֶׁהוּא בֵּין שְׁנֵי תְּחוּמֵי שַׁבָּת,
מְקַצָּתוֹ בְּתַחוּם עִיר זֶה וּמְקַצָּתוֹ בְּתַחוּם עִיר אַחֶרֶת,
שְׁתֵּי הָעֵירוֹת אֲסוּרוֹת לְמַלְאוֹת מִמֶּנּוּ אֲפֹלוּ בְּתוֹךְ
הַתְּחוּם, שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּחוּם (א) קוֹנִים שְׁבִיתָת

הָעִיר וּמִתְעַרְבִים אֵלָיו עִם אֵלָיו וְצָרִיד לַעֲשׂוֹת מְחֻצָּה
בְּסוֹף הַתְּחוּמִין לְהַפְסִיקוֹ, וְאַפְלוּ הִיא תְלוּיָה שְׂאִינָה
מִגַּעַת לְקַרְקַע הַחֲרִיץ וְשֶׁל קֹנִים בְּעֶלְמָא, סָגִי. הַגָּה: וּבֹר
שֶׁל תִּבְנוּ הָעוֹמְדֵת בֵּין שְׁנֵי תְחוּמִין, אֵלָיו מִאֲכִילִין מִכָּאן וְאֵלָיו מִאֲכִילִין מִכָּאן
וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִקַּח אֶחָד מִחֶלֶק הַבְּרוּ. (גְּמָרָא פֶּרֶק חֲלוּן) וְאִם הַמִּים
מוֹשְׁכִים, אֵין צָרִיד שׁוּם תִּקּוּן שְׂאִינָם קוֹנִים שְׁבִיתָה
וְהָרִי הֵם כְּרַגְלֵי הַמַּמְלָא.

באר היטב (א) קונים. עיין מ"א וט"ז:

סימן תג - דין בקעה שהקיפוא עכו"ם

ובו אָחַד סָעִיף וּבֹ
א שְׁבֵת בְּבִקְעָה וְהַקִּיפּוּהָ עֲכוּ"ם בְּשִׁבְתָּ מְחֻצוֹת לַדִּירָה,
אֵינוֹ הוֹלֵךְ בָּהּ אֶלָּא **(א)** אֲלַפִּים אִמָּה שְׂאִינָה כֶּלֶה כְּאַרְבַּע
אַמוֹת כִּיּוֹן שֶׁלֹּא שְׁבֵת בְּאֹוִיר הַמְּחֻצוֹת, וּמִטְלִטֵל בְּכֶלֶה
עַל יְדֵי זְרִיקָה שְׂיִכּוֹל **(ב)** לְזַרֵק אֶפְלוּ חוּץ לְאַלְפִים שְׁהָרִי
רְשׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּר הִיא כִּיּוֹן שְׂהַקִּיף לַדִּירָה. אֲבָל לְטִלְטֵל
מִמֶּשׁ חוּץ לְאַרְבַּע אַמוֹת, אֲסוּר אֶפְלוּ **(ג)** תוֹךְ אֲלַפִּים, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסְפוֹת
הַגְּהוֹת אֲשֶׁרֵי פֶּרֶק מִי שְׁהוֹצִיאֻהוּ).

באר היטב **(א) אלפים.** ובסימן ת"ה ס"ו דמהלך כולה אע"פ שלא שבת התם
אקילו גביה כיון דאין לו אלא ד"א משא"כ כאן דיש לו אלפים בלאו הכי.
רש"י: **(ב) לזרוק.** דוקא בחפצים של אדם שיש לו תחום אחר דאלי"כ הרי

אסור להוליכה חוץ לתחום כמ"ש ס"י שצ"ז ס"ג. מ"א: (ג) תוך אלפים. כיון דא"א לו לטלטל חוץ לאלפים בתוך אלפים נמי אסור דנפרצה במילואה למקום האסור. וט"ז חולק ופסק כרש"י דבתוך אלפים מותר לטלטל כדרכו ע"ש:

סימן תד - דין אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים

אחד

סעיף

ובו

א המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהים עשרה, ואין בכל אחד מהם ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לאו; ומה שיהיה בדרבנן, יהיה ספקו להקל, **הגה:** מיהו אם היה הולך בדרך זה או על ידי קפיצת שם מתוך י"ב מיל חוץ ל"ב מיל, אזלינן לחמרא למאן דאמר תחומין י"ב מיל הוי דאורייתא. (דברי עצמו ותשובת רמב"ם), והואיל ואין **(א)** בימים ובנהרות אסור תחומין דאורייתא לדברי הכל, לפי שאינם דומין לדגלי מדבר. מי שבא בספינה בשבת והגיע לנמל, אם משנכנס השבת עד שהגיע לנמל לעולם היתה למעלה מ"י מקרקע הים או הנהר, יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים אמה ממקום שפגע בו למטה מ"י. **הגה:** ואם הוא ספק אם הוא **(ב)** למעלה מעשרה או לא, אזלינן לקלא (המגיד פכ"ז). ואם כבר **(ג)** יצא אלפים ממקום שפגע למטה מעשרה, דאין לו רק ארבע אמות, מכל מקום אם צריך לצאת מן הספינה מכל

גְּשָׁמִים שְׁיִזְרְדוּ עָלָיו, או שְׁחֲמָה זֹרַחַת עָלָיו, או שְׁצָרִיד לְנִקְבּוֹ (ד) וְצָרִיד מִכַּח זֶה לְכַנֵּס בְּעִיר, הָיָה לִי כָּל הָעִיר כְּאַרְבַּע אַמּוֹתָיו, וְכִיּוֹן דָּעַל עַל. (אור זרוע ומרדכי והגהות אשרי פי מי שהוציא וזהו). וע"ל סי' ת"ו וע"ן לעיל סי' רס"ו מי שרוכב בדרך וחסכה לו בערב שבת כיצד יעשה.

באר היטב (א) בימים. אפי' חוץ לייב מיל אין דאורייתא לפי שאין דומין לדגלי מדבר ולכן אזלינן לקולא. ר"מ אלשקר סימן ק"ח כתב דמותר לירד מן הספינה במעבורת אם לא במקום שנהגו להחמיר ויש אוסרין במעבורת וע"י ת"ד ע"ד כנה"ג. ועיין מ"ש סי' של"ט ס"ז: **(ב) למעלה.** וכתב המ"א ואם יצא פעם א' ליבשה משחשיכה קנה שם שביתה ואין לו אלא משם אלפים. בד"ה בשם הרשב"ץ: **(ג) יצא.** כלומר שהפליגה ספינתו משם חוץ לאלפים: **(ד) וצריך.** וה"ה אם דחפוהו עכו"ם לתוך העיר הי"ל כולה כד"א ועיין מ"ש סימן ת"ה ואם לא יצא ממקום שפגע למטה מיוד אלפים אמה וכלתה מדתו בחצי העיר אסור להלוך יותר כמ"ש סי' ת"ג וסי' ת'. הבא בשבת מחוץ לתחום מותר לילך בייט שלאחריו חוץ לד"א. ב"י ועיין מ"א:

סימן תה - דין היוצא חוץ לתחום

סעיפים

ט"ו

ובו

א מי שיצא חוץ לתחום אפלו אמה **(א)** אחת, לא יכנס להיות כבני העיר ואין לו אלא **(ב)** ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ.

באר היטב (א) אחת. עיין מ"א שהעלה מאחר דד"א שלו מובלעים בתוך התחום ולכן נ"ל להקל בזה אם היה אונס דקי"ל הבלעת תחומין מילתא היא. אבל לדבר הרשות דכ"ע לאו מילתא ע"ש: **(ב) ארבע.** עמ"ש בסי' ת"ט ס"ה:

ב הִיָּתָה רַגְלוֹ אַחַת תּוֹדֵה הַתְּחוּם וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם, יִכָּנַס.

ג מִי שֶׁקִּדַּשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהוּא חוּץ לַתְּחוּם הָעִיר אֶפְלוּ אִמָּה אַחַת, לֹא יִכָּנַס לְהַיּוֹת כְּבָנֵי הָעִיר וְאִינוּ מִהֵלֶךְ אֶלָּא אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם שֶׁקִּדַּשׁ עָלָיו הַיּוֹם.

ד מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שְׂלֵא לְדַעַת, מִתֵּר לַעֲשׂוֹת לוֹ מְחֻצָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁעֲרָבוּ לְאוֹתוֹ רוּחַ וַיְכּוּלִים **(ג)** לֵילֵךְ שָׁם וַיַּעֲשׂוּ סְבִיבָיו כְּמוֹ מְחֻצָּה וַיִּכָּנַס בֵּינֵיהֶם; וְהוּא שְׂלֵא יִדְעוּ אוֹתָם שֶׁנַּעֲשִׂית בָּהֶם הַמְּחֻצָּה שֶׁלָּשָׁם כִּדְ נִקְרָאוּ, אֲבָל אִם יָצָא לְדַעַת, אֲסוּר.

באר היטב (ג) לילך. וכשמגיע תוך התחום שרי לילך לעיר בלא מחיצה עיין מ"ש ס"א. מ"א:

ה מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ חוּץ לַתְּחוּם עֲפוּיִם, אוֹ רוּחַ רָעָה אוֹ שָׂאֵר כָּל אֲנָס, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וַיָּצָא, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַחֲזִירוּהוּ לְתוֹךְ הַתְּחוּם, כְּאֵלוֹ לֹא יָצָא וְהָרִי כָּל הָעִיר כְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּבִתְחֻלָּה וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; אֲבָל אִם חוּזֵר לְדַעַת, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. **הגה:** וְכֵן אִם נִכָּנַס לְסַפִּינָה **(ד)** וַיָּצָאָה הַסַּפִּינָה חוּץ לַתְּחוּם וְחֻזְרָה

לְאַחֲרֶיהָ לְנַמַּל שֶׁהַפְּלִיגָה מִשָּׁם, הָרִי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יֵצֵא דְהֶנּוּה לִיהַ כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאֻהוּ עֲכוּ"ם וְהִחְזִירוּהוּ, (אור זרוע).

באר היטב (ד) ויצאה. עיין סי' רמ"ח ס"ו:

י נְתַנּוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים חוּץ לְתַחוּם בְּדִיר אוֹ בְּסֵהר וּמְעָרָה, אוֹ בְּעִיר אַחֲרַת (ה) מְקַפֶּת חוֹמָה לְדִירָה, אוֹ שְׁנֵאֲנִס בְּשָׂר אֲנִס, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּם וְנִכְנַס לְאַחַד מֵאֵלּוּ וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹכוֹ, מְהִלְךָ אֶת כָּלּוּ; אֲבָל אִם יֵצֵא חוּץ לְתַחוּמוֹ לְדַעַת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ אַחַד מֵאֵלּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת.

באר היטב (ה) מוקפת. ואם בא לעיבורה של עיר הוי כעיר מהרי"ל וסיים שם ונהגו שלא לצאת מהספינה אלא ישאוהו עכו"ם להעיר או לשפת הים מקום שהוא גבוה יו"ד עיין מ"א:

ז מִי שֶׁהַפְּלִיגָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם, מְהִלְךָ אֶת כָּלָה הוֹאִיל וְשַׁבַּת בְּאֹר מְחֻצוֹת; וְאִם נִפְחָתוֹ דְּפָנֵי סְפִינָה בְּשַׁבַּת, אִם הִיא מְהִלְכָת, מְהִלְךָ אֶת כָּלָה, וְאִם הִיא עוֹמֶדֶת אֵינוֹ מְהִלְךָ בָּהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. **הגה:** וְאִם בְּאֶמְצַע יֵשׁ לוֹ מְחֻצוֹת עֲשָׂרָה וּבְרֵאשׁוֹ אֵין לוֹ, אֲזַלְיָן בְּתֵר אֶמְצָעֵי, וְאֶפְלוּ אֵין לוֹ כָּלֵל רַק יֵשׁ בּוֹ לְחֻקֵּי עֲשָׂרָה, דְּאֶמְרִינּוּ: חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים, (אור זרוע).

ח יֵצֵא לְדַעַת וְהִחְזִירוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת; וּמִיָּהוּ אִם הִחְזִירוּהוּ (ו) לְעִירוֹ הַמְּקוּפּוֹת מְחֻצוֹת לְדִירָה, (הרא"ש פ' מי שהוציאוהו ורבי ירוחם ח"י"ח ואור זרוע), כָּלָה (ז)

כְּאַרְבַּע אַמּוֹת ; וְאַפְלוּ יֵצֵא לְדַעַת וְחָזַר לְדַעַת. וְעֵין לְעֵיל דִּין
סְתָם עֵירוֹת סִי ת"א.

באר היטב (ו) לעירו. הואיל ושבת באויר מחיצות אבל לעיר אחרת אפי
נתנוהו עכו"ם אין לו אלא ד' אמות כיון שיצא לדעת עיין ס"ו וס"ז. מ"א: (ז)
כארבע. ומכל מקום אסור לצאת חוצה לה דהפסיד תחומו כיון שיצא לדעת:

ט פירות שהוציא חוץ לתחום וְהִחְזִירָם, אֶפְלוּ בְּמִזִּיד,
לֹא הִפְסִידוּ מְקוֹמָם שְׁכָל הָעִיר לָהֶם כְּאַרְבַּע אַמּוֹת
וְחוּצָה לָהֶם אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ כְּבִתְחִלָּה אִם הוּא יוֹם
טוֹב ; וְאִם הוּא שַׁבָּת, מִתְּרִין בְּאַכִּילָה בְּמְקוֹמָם, וְאַפְלוּ
לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחְזִירָם לְצָרְכוֹ בְּמִזִּיד, מ"ט, אֲנוּסִים
הֵם. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִחְזִירוּ וְהֵם חוּץ לְמְקוֹמָם, אִם
הוֹצִיָּאן בְּשׁוּגַג מִתְּרִים (ח) לְאַכְלָם וְאַסוּר לְטַלְטְלָם (ט)
חוּץ לְד' אַמּוֹת, וְאִם הוֹצִיָּאם בְּמִזִּיד אֲסוּר לְאַכְלָם אֶפְלוּ
מִי שֶׁלֹּא הוֹצִיָּאם. וַיֵּשׁ מִתְּרִים לְמִי שֶׁלֹּא הוֹצִיָּאם.

באר היטב (ח) לאכלם. אם יש אדם שעירב לאותו צד או שיש עיר אחרת
סמוכה לשם רש"י עיין סס"י תקט"ו: (ט) חוץ. אפילו הם בעיר מוקף חומה
ט"ז עיין שם שהאריך:

סימן תו - מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת

ובו

סעיף

אחד

א מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, שאין לו אלא די אמות, והצרך לנקביו, יכול לצאת מהם עד שימצא (א) מקום צנוע לפנות; ועצה טובה לו שיתקרב בצד תחומו, שאם לא ימצא מקום צנוע עד תחומו יכול לכנס, ולאחר שנכנס הוי כאלו לא יצא כיון שנכנס ברשות; אבל אם מצא מקום צנוע קדם, לא יכנס אלא יפנה שם ויתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח, ושם יש לו די אמות. ואם נתרחק מהריח ונכנס בתחומו, כאלו לא יצא. ואם יצא לדעת, אין לו (ב) תקנה. זה שאמרנו בהצרך לנקביו, יש אומרים אפלו לקטנים ויש אומרים דוקא לגדולים.

באר היטב (א) מקום צנוע. ויכול ללכת עד בית היהודים לפנות שם. ראב"ן מגן אברהם: (ב) תקנה. פי' שאף שבא לתחומו אין לו אלא די'א כמיש סי' ת"ה אבל מ"מ יכול לילך למקום צנוע לפנות ואם בא לעירו עיין סי' ת"ה סי' די'ש לו כל העיר ולעיר אחרת אין לו אלא די'א וכ"כ ראב"ן. מגן אברהם:

סימן תז - מי הם שיכולין לילך חוץ לתחום

א מי שִׁיָּצָא חוץ לַתְּחוּם בְּרִשׁוֹת, כְּגוֹן תְּכַמֶּה הַבָּאָה לִילָד וְכִיּוֹצֵא בָּזָה, יֵשׁ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ; וְאִם הִגִּיעַ לָעִיר, הֵרִי הוּא כְּאֲנָשֵׁי הָעִיר וַיֵּשׁ לוֹ אֲלֵפִים לְכָל רוּחַ חוץ לָעִיר עַיִן לְעֵיל סוּף סִי רמ"ח.

ב הָיָה יוֹצֵא בְּרִשׁוֹת וְהוּא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְאָמְרוּ לוֹ: כָּבֵר נַעֲשִׂית הַמְצָוָה שִׁיָּצֵאתָ לַעֲשׂוֹת, יֵשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ. אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; וְאִם הָיָה מְקַצֵּת הַתְּחוּם שִׁיָּצֵא מִמֶּנּוּ בְּרִשׁוֹת מִבֶּלַע בְּתוֹךְ אֲלֵפִים אִמָּה שֵׁישׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ, הֵרִי זֶה חוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ וְכֹאֵלוֹ לֹא יָצָא.

ג כָּל הַיּוֹצֵאִים לְהַצִּיל נַפְשׁוֹת מִיַּד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אוֹ מִן הַנְּהַר אוֹ מִן הַמַּפְלָת, יֵשׁ לָהֶם אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בוֹ; וְאִם הִיָּתָה יַד עַכּוּ"ם תַּקִּיפָה, וְהָיוּ מִפְּחָדִים לְשִׁבַת בְּמְקוֹם שֶׁהִצִּילוּ, הֵרִי אֵלוֹ חוֹזְרִים בְּשִׁבַת לְמְקוֹמָם וּבְכָלִי זַיָּנָם.

הלכות עירובי תחומין

סימן תח - דין הנחת הערוב וקניית השביתה

סעיפים

ד'

ובו

א מתר לערב ערובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום, ולכן מי שצא מהעיר בערב שבת והניח מזון שתי סעדות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו השתי סעדות, וזהו הנקרא ערובי תחומין. ויש לו להלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו; ואם היתה העיר מבלעת בתוך מדתו, תחשב העיר כלה כדי אמות וישלים מדתו חוצה לה. כיצד, הרי שהניח את ערובו ברחוק אסף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה למערב, אסף שמון הערוב עד ביתו ואסף אמה מביתו בתוך העיר, ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האסף, ואם היתה מביתו עד סוף העיר פחות מאסף אפלו אמה אחת, שנמצאת מדתו פלטה חוץ לעיר, תחשב המדינה כלה כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תתקצ"ו אמה תשלום האלפים. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבעיר, הפסיד את כל העיר, ונמצא מהלך מביתו עד

עֲרוּבוֹ אֲלָפִים אִמָּה, וּמְעֲרוּבוֹ וְהִלָּאָה אֲלָפִים אִמָּה,
וְאִינוּ מִהֲלֵךְ מִבֵּיתוֹ בְּעִיר לְרוּחַ מְעָרָב אֲפֹלוֹ אִמָּה אַחַת.

הגה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאֲפֹלוֹ כְּלַתָּה מִדְּתוֹ בְּאֲמָצַע הָעִיר, (א) מִהֲלֵךְ בְּכָל הָעִיר
כְּלָה אֲבָל לֹא חוּצָה לָהּ, וַיֵּשׁ לְהַקֵּל. (טוֹר הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִי כִיז מַהִישׁ בְּשֵׁם סְמִיק
וּרְשִׁי). וְאִם כְּלַתָּה מִדְּתוֹ בְּסוֹף הָעִיר, וְאֵף עַל גַּב דְּעֵדִין עֲבוּר לְפָנֵי הָעִיר, כָּל
הָעִיר כְּאֲרֻבַּע אַמּוֹת, דְּלֹא אֲמָרִינָן עֲבוּר שְׁל הָעִיר כְּעִיר לְהַחְמִיר (הַמְּגִיד פְּכִיז
מַה' שְׁבַת). כָּל מְקוֹם שֶׁהֵנִיחַ עֲרוּב וְתַחוּמֵינָן וַיֵּשׁ לוֹ אֲלָפִים לְכָל רוּחַ, אֲסוּר לוֹ
לִילֵךְ לְצַפּוֹן וְלְדָרוֹם רַק נֶגֶד רְחֵב מְקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה; וְאִם אִינוּ רַק אֲרֻבַּע
אַמּוֹת, כְּגוֹן שֶׁאֵין הָעֲרוּב בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אֲסוּר לוֹ לִילֵךְ לְכָל רוּחַ אֲלָפִים רַק
בְּרְחֵב אֲרֻבַּע אַמּוֹתָיו עִם זְוִיּוֹתֵיהֶן, כְּדִלְעִיל סִימָן שֶׁצִּיחַ סְעִיף ב'. וּמְכָל מְקוֹם
אִם כְּלַתָּה הַמְּדָה סוֹף הָעִיר, וְכִלָּה כְּאֲרֻבַּע אַמּוֹתָיו, מִתֵּר לִילֵךְ כָּל רְחֵבָה וַיֵּשׁ
לוֹ אֲלָפִים חוּץ לְעִיר לְצַפּוֹן וְלְדָרוֹם אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רְחֵב כָּל כֶּךָ נֶגֶד הַמְּקוֹם
שֶׁקָּנָה בּוֹ עֲרוּב (הַרִ"ר יְהוֹנָתָן).

באר היטב (א) מהלך. הואיל ולן בה אבל הגיע לעיר אחרת וכלתה מדתו
באמצע העיר אסור להלך יותר ומטלטל בכולה ע"י זריקה כמ"ש סימן ת"ג.
ואם כלתה מדתו בסופה כל העיר כד"א וה"ה במודד תחום מעירו ופגע בעיר
אחרת ועיין בגמ' ועיין בספר אבן העוזר שהאריך בדין זה עיין שם בספר מגיני
ארץ דפוס פרופס:

ב הַמְּנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אֲפֹלוֹ הַיְתָה מְדִינָה
גְּדוֹלָה כְּנִינּוּהָ, וְאֲפֹלוֹ עִיר חֲרָבָה אוֹ מְעָרָה הֶרְאוּיָה
לְדִיּוּרִין, מִהֲלֵךְ אֶת כְּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל
רוּחַ.

ג הַמְּנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר שְׁשֻׁבַת בָּהּ, לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם,
וְאִין מוֹדְדִין מִמְּקוֹם עֲרוּבוֹ אֲלֵא הֵרִי הוּא כְּבָנֵי הָעִיר
כְּלָם, שְׂיֵשׁ לָהֶם אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לְעִיר; וְכֵן

אם נתן ערובו במקומות (ב) המצטרפים לעיר שמוֹדֵדִין
התחום חוץ מהם, הרי זה פְּנוֹתָנוּ בְּתוֹךְ הָעִיר.

באר היטב (ב) המצטרפים. אפי' אם נתנו בסוף העיבור אין נותנין לו ב' אמות
לצד חוץ דכשעומד במקום שנחשב לו כד' אמות אין לו לצד חוץ כלום כמי
שעומד בדיר וסהר תוספות דף ס' ע"ב:

ד נתן ערובו חוץ לתחום, אינו כלום ויש לו תחום מביתו
(מ'מוני) והמגיד פ"ו מהלכות ערובין).

סימן תט - דין מקום נתינת הערוב

ובו י"ג סעיפים

א הנותן ערובו בבית (א) הקברות, אינו ערוב. לפי שְׁבִית
הקברות אסור בהנאה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם
אחר קנייה, הרי נהנה בו. ואם נתנו בבית הפרס, הרי זה
ערוב ואפלו היה כהן, מפני שיכול להכניס שם (ב) במגדל
הפורח או שינפח והולך.

באר היטב (א) הקברות. דהיינו בקבר של בנין דאלו בקרקע שרי דקרקע עולם
אינו נאסר עיין ביו"ד סי' שס"ד: (ב) במגדל. היינו תיבה גדולה אמה על אמה
ברום ג' אמות ונושאים אותו בהמות ויכול ליטול העירוב בפשוטי כלי עץ שאין
בה רוחב טפח ולהביאו אצלו. מ"א:

ב צָרִיד שֶׁיְהֵא הוּא וְעֲרוּבוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּדִי שֶׁיְהִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָכְלוּ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. לְפִיכָךְ אִם נִתְּכֹן לְשַׁבֵּת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְהִנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, אוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְהִנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, אֵינּוּ עֲרוּב, שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא מִרִשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הָרַבִּים בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶלָּא בְּעֵבֶרָה. אָבֵל אִם נִתְּכֹן לְשַׁבֵּת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אוֹ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְהִנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּפְרָמְלִית, אוֹ שְׁנֵתְכֹן לְשַׁבֵּת בְּפְרָמְלִית וְהִנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אוֹ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, הֵרִי זֶה עֲרוּב, שֶׁבְשַׁעַת קִנְיַת הָעֲרוּב שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מִתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מְכָל אֶחָד מִשְׁתֵּי הָרִשְׁיּוֹת לְפְרָמְלִית לְדַבֵּר מִצְוָה. שְׁכָל דְּבַר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוּפְרִים לֹא גָזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת בְּמָקוֹם מִצְוָה אוֹ בְשַׁעַת הַדַּחֲק.

ג נִתְּנוּ בְּרֵאשׁ הַקְּנָה אוֹ הַקְּנִדָּס הַצּוּמְחִים מִן הָאָרֶץ, אֵינּוּ עֲרוּב, מִפְּנֵי שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהֵם רַבִּים וְנוֹחִים לְקַטֹּם וְיִתְחַיֵּב (ג) חֲטָאת, גָּזְרוּ בָהֶם, וְאִם הֵם רַבִּים כְּנֶרֶק עֵין לְעִיל רִישׁ סִימָן שְׁלִי, אֶפְלוּ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶפְלוּ בְּמָקוֹם מִצְוָה; וְאִם הָיוּ תְלוּשִׁים וְנִעוּצִים, הֵרִי זֶה עֲרוּב.

באר היטב (ג) חטאת. וה"ה כשמניח עירובו בר"ה רחוק חי אמות משביתתו אין מתירין לו להביאו פחות פחות מד"א כיון דאפשר לבוא לידי חיוב חטאת תוס' דף נ"ד. מ"א:

ד נִתְּנוּ בְּמַגִּדָּל וְנִעַל בְּפָנָיו, וְאַבְדַּד הַמִּפְתָּח מִבְּעוֹד יוֹם אוֹ שָׁנָפֶל עָלָיו גַּל, אִם יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּלֹא עֲשִׂית מְלָאכָה דְּאוֹרִיתָא, הָרִי זֶה עָרוֹב.

ה כָּל הַמְּנִיחַ עָרוֹבוֹ בְּמָקוֹם, יֵשׁ לוֹ בְּמָקוֹם עָרוֹבוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת, לְפִיכָךְ הַמְּנִיחַ עָרוֹבֵי תְּחוּמֵינָן שְׁלוֹ בְּסוּף הַתְּחוּמֵי (ד) וְנִתְּגַלְגַּל בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת, הָרִי זֶה עָרוֹב; חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינוֹ עָרוֹב.

באר היטב (ד) ונתגלגל. ונראה דאפי' אם עבר במזיד וגלגלו חוץ לתחום תוך ד"א לא הפסיד עירובו ט"ז. הקשה ב"י דהא תנן מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה א' לא יכנוס כמ"ש סימן ת"ה ואמאי הא אפי' יצא ד"א פחות משהו מותר י"ל דל"ד דהתם כיון דנתכוין לשבות בעיר היא חשובה לו כד"א ואין לו ד"א אחרים אבל הכא כשהוא רוצה לעקור דירתו מהעיר ראוי לתת לו במקום שמניח עירובו ד"א כי שם ביתו עכ"ל ועיין ט"ז ועיין סי' ת"ה ס"ק א' ב':

ו אַבְדַּד עָרוֹבוֹ אוֹ נְשָׂרָף, אוֹ אִם הָיָה בְּסוּף הַתְּחוּמֵי וְנִתְּגַלְגַּל חוּץ לְד' אַמּוֹת, אוֹ שֶׁהִיָּתָה תְּרוּמָה וְנִטְמָאת מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ עָרוֹב; מִשְׁחַשְׁכָּה, הָרִי זֶה עָרוֹב שֶׁקְּנִית הָעָרוֹב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. אִם (ה) סָפַק, כָּשֶׁר; שֶׁסָּפַק הָעָרוֹב כָּשֶׁר, וְהוּא שֶׁהִיָּתָה לוֹ חִזְקַת כְּשָׂרוֹת כְּגוֹן זֶה שֶׁהִנִּיחוּ שָׁם וְאַרְעֵי בּוֹ סָפַק; אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ חִזְקַת כְּשָׂרוֹת, כְּגוֹן סָפַק אִם הֵנִיחַ שָׁם אִם לֹא, לֹא.

באר היטב (ה) ספק. עירב בספק טריפה אינו עירוב דבעי סעודה הראוי לאכילה. מ"א:

ז כִּיצַד עֲשִׂיתָ עֲרוּב, אִם רוֹצֶה לִילֵךְ בְּסוּף הַתְּחוּם אוּ בְּתוֹכוֹ וּלְהַחֲשִׂיךְ שָׁם, זֶה הוּא עֶקֶר מִצְוֹתוֹ. וְאֶפְלוּ לֹא אָמַר: שְׁבִיתְתִּי בַּמְּקוֹמִי, אֶלָּא הֶחֱשִׂיךְ שָׁם וְשָׁתַק, לֹא שָׁנָא מִי שְׁיֹוצָא מִבֵּיתוֹ לְהַחֲשִׂיךְ עַל הַתְּחוּם לֹא שָׁנָא מִי שֶׁבָּא בַדֶּרֶךְ וְחִשְׁכָה לוֹ, קוֹנֵה אֲלָפִים אִמָּה בְּלֹא אֲמִירָה. וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְטַרַח לְהַחֲשִׂיךְ שָׁם, יֵלֵךְ מִבְּעוֹד יוֹם וַיִּנְיַח שָׁם מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת, (ו) כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מְזוֹנוֹ. וְאִם הוּא חוֹלֵה אוּ רַעֲבָתָן, שְׁעוּרוֹ שְׁתֵּי סְעֻדוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁהֵם כְּנִשְׁשָׁה בִּיצִים מִפֶּת, וְעַיִן לְעֵיל סִימָן שֶׁסִּיחַ סְעִיף ג', אוּ מִכָּל דָּבָר שֶׁמְשַׁתְּתַפֵּן בּוֹ שְׁתוּפִי מְבוֹאוֹת; וְאִם הוּא לִפְתּוֹ, בְּכַדִּי לְאֶכֶל בּוֹ שְׁתֵּי סְעֻדוֹת סָגִי. וְאוֹמַר: בְּזֶה הָעֲרוּב אֶהְיֶה מִתֵּר לִילֵךְ לְמַחֵר אֲלָפִים אִמָּה, וְחוֹזֵר וְלֹן בְּבֵיתוֹ וְאֶפְלוּ הֵכִי מוֹדְדִים לוֹ תְּחוּמוֹ מִמְּקוֹם עֲרוּבוֹ שְׁאֵנוּ רוֹאִים כְּאֵלוֹ דֶּר שָׁם. אֲבָל הַתְּלַמִּידִים הָאוֹכְלִים אֶצֶל בַּעֲלֵי בֵּתִים, שֶׁבִּתְיָהֶם בְּשֻׁדָּה וְחוֹזְרִים וְלָנִים בְּבֵית רַבָּם, מוֹדְדִין לָהֶם תְּחוּמָם מִבֵּית רַבָּם שֶׁהוּא מְקוֹם לִינַתָם שֶׁהוּא לָהֶם עֶקֶר, שֶׁשָׁם הָיוּ (ז) חֲפָצִים גַּם לְאֶכֶל אֵלוֹ הָיָה שָׁם מְזוֹנָם.

באר היטב (ו) כל א'. עיין ט"ז ומ"א מה שהגיהו: (ז) חפצים. וכן הרועים הלנים בשדה הולכים אחר מקום לינתן שגם הם היו חפצים לאכול וכן הקייצים ושומרי פירות גמרא דף ע"ג:

ח אם ירצה ישלח הערוב על ידי שליח, ויאמר: בזה הערוב יהא פלוני מתר לילך. ובלבד שלא יהא חרש, שוטה וקטן או שאינו מודה בערוב; ואם שלחו על ידי חרש, שוטה וקטן או עובד כוכבים או אחד שאינו מודה בערוב, אינו ערוב. ואם אמר לאחר לקבלו ממנו, ושלחו על ידי אחד מאלו ואפלו שלחו על הפיל או על הקוף וראה מרחוק שהגיע שם ונתנו לו, הוי ערוב אף על פי שלא ראה שהניחו האחר, דחזקה: שליח עושה (ח) שליחותו. וכן רבים שנשתתפו בערובי תחומין ורצו לשלח ערובם ביחד אחר, הרי אלו משלחין.

באר היטב (ח) שליחותו. ואפי' באיסור דאורייתא וכגון שיש מכשול למשלח אם לא יעשה שליחותו כגון הכא אבל האומר לשלוחו צא ותרם ומצא תרם אין חזקתו תרם דאין השליח חושש לתרם כי אם לא ימצא התרומה אצל הכרי ידע המשלח שאינו תרם וא"כ חיישין שהשליח לא תרם ואיש אחר תרם תוסי' והרא"ש וצ"ע שביו"ד סי' של"א סלי"ד כתב שאם מצא הכרי תרם אמרינן השליח תרם וצ"ע מ"א ע"ש. אם ידעינן שעשה שליחותו אלא שספק אם שינה השליח אמרינן ודאי לא שינה הרב בצלאל סי' כ"ט:

ט אחד או רבים שאמרו לאחד: צא ערב עלינו, וערב עליהם באיזה רוח שרצה, הרי זה ערוב ויוצאים בו, שהרי לא יחדו לו רוח.

י האומר לחברו: ערב עלי (ט) בתמרים; וערב עליו בגרוגרות; בגרוגרות, וערב עליו בתמרים; אמר לו:

הִנַּח עֲרוּבֵי בְּמִגְדָּל, וְהִנִּיחוּ בְּשׂוּבָךְ; בְּשׂוּבָךְ, וְהִנִּיחוּ בְּמִגְדָּל; בְּבֵית, וְהִנִּיחוּ בְּעֵלְיָה; בְּעֵלְיָה, וְהִנִּיחוּ בְּבֵית, אֵינוֹ עֲרוּב. אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: עָרַב עָלַי, סִתָּם, וְעָרַב עָלַי בֵּין בְּגָרוּגְרוֹת בֵּין בְּתִמְרִים בֵּין בְּבֵית בֵּין בְּעֵלְיָה, הֲרִי זֶה עֲרוּב.

באר היטב (ט) בתמרים. אפי' צוה להשליח לערב משלו הוי קפידא ואינו עירוב. מ"א:

יא מי שָׁבָא בְּדָרֶךְ וּמְכִיר אֵילָן אוֹ גֵּדֵר בְּסוּף אֲלָפִים אִמָּה, וְיָרָא שְׁמָא תַּחֲשָׁד קִדָּם שְׁיִגִיעַ שֵׁם, וְאָמַר: שְׁבִיתְתִּי תַּחֲתָיו בְּעֵקְרוֹ, קָנָה שְׁבִיתָה בְּעֵקְרוֹ וַיֵּשׁ לוֹ מִשָּׁם אֲלָפִים אִמָּה. אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ שֵׁם מִבְּעוֹד יוֹם בְּמִהְלֶכְךָ בֵּינוֹנֵי אֶלָּא אִם כֵּן יְרוּץ, מִתֵּר לִילְךָ לְשֵׁם בְּנַחַת אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מִגִּיעַ שֵׁם מִבְּעוֹד יוֹם. אָבֵל אִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִגִּיעַ שֵׁם כָּלֵל מִבְּעוֹד יוֹם, לֹא יִזוּז מִמְּקוֹמוֹ, שְׁהָרִי עֵקֶר דַּעְתּוֹ מְכָאן וְגַם שֵׁם לֹא קָנָה. וְדוּקָא שְׁיַחַד ד' אִמּוֹת וְהִם בְּתוּדָא אֲלָפִים אִמָּה, כְּגוֹן שְׁאָמַר: שְׁבִיתְתִּי בְּעֵקְרוֹ, וּמְכָאן עַד עֵקְרוֹ אֵין יוֹתֵר מֵאֲלָפִים. אָבֵל אִם אֵין כָּל הָאֵילָן בְּתוּדָא אֲלָפִים, וְלֹא יַחַד מְקוֹם תַּחֲתָיו, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה דְּשְׁמָא הָיָה בְּדַעְתּוֹ עַל אַרְבַּע אִמּוֹת שְׁהִם חוּץ לְאֲלָפִים, וְגַם כָּאן לֹא קָנָה, שְׁהָרִי עֵקֶר דַּעְתּוֹ מְכָאן, וְלֹא יִזוּז מִמְּקוֹמוֹ. וְאִם כֵּלּוֹ עוֹמֵד תוּדָא אֲלָפִים וְלֹא יַחַד מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, כְּגוֹן שְׁאָמַר: שְׁבִיתְתִּי תַּחֲתָיו, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּעָה אֲלָפִים מִמְּקוֹמוֹ לְצַד הָאֵילָן חוּץ מִשְׁעוֹר מְשָׁד תַּחֲתָיו שֶׁל אֵילָן; כְּגוֹן אִם שְׁעוֹר

הָאֵילָן עֲשָׂרִים אַמָּה, יֵשׁ לוֹ שֵׁם אֲלָפִים פָּחוֹת עֲשָׂרִים
אַמָּה. וּלְהַרְמְבִיִּים, הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם וְלֹא
סִיִּם מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שֵׁם אֶלָּא בְּמְקוֹם
שֶׁהָיָה עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁחֲשָׁכָה; וְכֵן אִם אָמַר: שְׁבִיתָתִי
בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהוּא רַחוּק מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מֵאֲלָפִים, קָנָה
שְׁבִיתָה בְּמְקוֹמוֹ. וְהָאוֹמֵר: שְׁבִיתָתִי תַּחַת אֵילָן פְּלוֹנִי,
אִם יֵשׁ תַּחְתָּיו שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה
שֶׁהָיָה לֹא כִּיּוֹן מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ. לְפִיכָךְ צָרִיד לְהִתְפַּוֵּן
לְשַׁבַּת בְּעַקְרוֹ, אוֹ בְּדִ אַמּוֹת שֶׁבְּצִפּוֹנוֹ אוֹ בְּדָרוֹמוֹ. וְאִם
הָיָה תַּחְתָּיו פָּחוֹת מִשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, וְנִתְפַּוֵּן לְשַׁבַּת
תַּחְתָּיו, קָנָה; שֶׁהָיָה מְקַצֵּת מְקוֹמוֹ מִסִּיִּם. וְכֵן דַּעַת
הָרִי"ף בְּזֶה.

יב הָיוּ שְׁנַיִם, אֶחָד מִכִּיר וְאֶחָד אֵינוֹ מִכִּיר, שְׁאֵינוֹ מִכִּיר
מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לְמִכִּיר וְאוֹמֵר: שְׁבִיתָתִנוּ בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי.

יג וְדוֹקָא לְבָא בְּדַרְדָּרָה הִתִּירוּ לוֹ כְּהָאֵי גִוְנָא אֲבָל לֹא לְמִי
שֶׁהוּא בְּבִיתוֹ; וְאִם אָמַר כֵּן, לֹא עָלָה לוֹ וְאֵין לוֹ אֶלָּא
שְׁבִיתָת

סימן תי - דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה

ובו

גי

סעיפים

א מי שנתכּוּן לקבֵּעַ שְׁבִיתתוּ בְּמָקוֹם יָדוּעַ אֲצִלוֹ, וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ וְהִלִּךְ כְּדִי שְׁיַגִּיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם וְיִקְנֶה בוֹ שְׁבִיתָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ וְלֹא עָמַד שָׁם אֲלֵא הֶחֱזִירוּ חֲבֵרוֹ לָלוֹן אֲצִלוֹ אוֹ שְׁחָזַר מֵעֲצָמוֹ לָלוֹן אֲצִלוֹ אוֹ שְׁנִתְעַכַּב, יֵשׁ לוֹ לְהִלִּךְ לְמַחֵר עַד מְקוֹם שְׁנִתְכּוּן לוֹ וּמֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; שְׁכִיּוֹן שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ לְקַבֵּעַ שָׁם שְׁבִיתתוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ, נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁעָמַד שָׁם אוֹ שֶׁהִנִּיחַ עֲרוּבוֹ שָׁם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּעֵנִי, שְׁאִין מִטְרִיחִין אוֹתוֹ לְהִנִּיחַ עֲרוּב, אוֹ בְּרַחוּק כְּגוֹן שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ; אֲבָל אִם לֹא הָיָה עֵנִי וְלֹא רַחוּק, לֹא.

ב זֶה שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁהַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם שְׁיַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ, לֹא שְׁיִצֵּא וְיִלְךְ בַּשָּׂדֶה, אֲלֵא אֲפֹלוּ יָרַד מִן הָעֵלְיָה לִילֵךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם קֵדָם שְׁיִצֵּא מִפֶּתַח הַחֲצַר הֶחֱזִירוּ חֲבֵרוֹ, הֲרִי זֶה הֶחֱזִיק וְקָנָה שְׁבִיתָה. וְכָל הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר: שְׁבִיתתִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אֲלֵא כִּיּוֹן שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ כָּל שֶׁהוּא, קָנָה שָׁם שְׁבִיתָה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר מִי שְׁיִצֵּא בְּרִגְלִיו וְעָמַד בְּמָקוֹם שֶׁקּוֹנֶה בוֹ שְׁבִיתָה שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר כְּלוּם, אֲלֵא כִּיּוֹן שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ, קָנָה.

ג אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶחָד מֵהֶם לְהוֹלִידָם לָהֶם עֲרוּבִים לְמָקוֹם יָדוּעַ וְהַחֲזִיק בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲזִירוּ חֲבֵרוֹ וְלֹא הוֹלִידָם עֲרוּבִים, הֵם לֹא קָנוּ שְׂבִיתָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהָרִי לֹא הוֹנֵחַ שָׁם עֲרוּבִים, וְאִין לָהֶם לְהִלָּךְ בְּמַדִּינָתְם אֲלֵא אֲלֻפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וְהוּא קָנָה שָׁם עֲרוּב, שֶׁהָרִי הוּא בָּא בַּדֶּרֶךְ וְנִתְכַּוֵּן לְשִׁבְתָּה שָׁם וְהַחֲזִיק בַּדֶּרֶךְ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לִילָדָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם לְמַחֵר וְלִילָדָה מִמָּנוּ אֲלֻפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ.

סימן תיא - מי שהיה ביתו במזרח

ונתן הערוב במערב

א וְבֹבּוּ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶחָד מֵהֶם לְהוֹלִידָם לָהֶם עֲרוּבִים לְמָקוֹם יָדוּעַ וְהַחֲזִיק בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲזִירוּ חֲבֵרוֹ וְלֹא הוֹלִידָם עֲרוּבִים, הֵם לֹא קָנוּ שְׂבִיתָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהָרִי לֹא הוֹנֵחַ שָׁם עֲרוּבִים, וְאִין לָהֶם לְהִלָּךְ בְּמַדִּינָתְם אֲלֵא אֲלֻפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וְהוּא קָנָה שָׁם עֲרוּב, שֶׁהָרִי הוּא בָּא בַּדֶּרֶךְ וְנִתְכַּוֵּן לְשִׁבְתָּה שָׁם וְהַחֲזִיק בַּדֶּרֶךְ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לִילָדָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם לְמַחֵר וְלִילָדָה מִמָּנוּ אֲלֻפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ.

באר היטב (א) ונשאר. עיין סי' ת"ח סי"ד דאפי' הניח בעצמו חוץ לאלפים דיש

לו שביתת עיין ביתו עיין ט"ז:

סימן תיב - דין החולק ערובו

אחד

סעיף

ובו

א ערב חצי היום הראשון לרוח צפון, והשני לרוח דרום שטעה והיה סבור שאפשר לעשות כן, או שאמר לשנים: ערבו עלי, אחד ערב עליו לצפון ואחד לדרום, אם הניח כל אחד ערובו בסוף אלפים לא יזוז ממקומו, שאין ידוע איזה ערוב קנה לו, ואם לא נתנו הערובים בסוף אלפים, הולך מה שאפשר לו לילך מלפניו. כיצד, נתן כל אחד ערובו לסוף אלה מביתו, יש לו אלה אמה מביתו לכל אחד מהערובים. נתן אחד למזרח לסוף אלה, והשני למערב לסוף ת"ק, הולך למערב אלה מלפניו מה ששיר לו הערוב שבמזרח, ולמזרחו אלה ות"ק מלפניו מה ששיר לו הערוב שבמערב.

סימן תיג - דין המערב לרבים

אחד

סעיף

ובו

א המערב לרבים משלו, אומר: הרי ערוב זה בשביל כל

בְּנֵי הָעִיר, וּבְלִבָּד שְׁיָהָא בּוּ מְזוּן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת (א) לְכָל
אֶחָד וְכָל מִי שְׁיִרְצֶה יִסְמַךְ עָלָיו. וְצָרִיךְ לְזָכוֹת לָהֶם עַל
יְדֵי אַחַר הָרְאוּי, כְּמוֹ בְּעִרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וְעֵין לְעֵיל סִי שִׁי' סִי.
וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַם. וְכָל מִי שְׁהוֹדִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶפְלוּ לֹא
גָמַר בְּלִבּוֹ לְסַמֵּךְ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם אֶלָּא לְאַחַר שְׁחֻשְׁכָּה,
הֵוִי עֵרוּב. אֲבָל אִם לֹא הוֹדִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינּוּ יָכוֹל
לְסַמֵּךְ עָלָיו לְאַחַר שְׁתַּחֲשֵׁךְ. וְכֵן מִי שְׁהֵנִיחַ עֵרוּב לְכָל
שְׁבֻתוֹת הַשָּׁנָה, וְאָמַר: אֵיזָה מֵהֶם שְׁאֲרָצָה אֵלָּךְ וְאֶסְמַךְ
עָלָיו, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא גָמַר בְּלִבּוֹ עַד לְמַחֵר, יָכוֹל לְסַמֵּךְ
עָלָיו. וְכֵן מִי שְׁשָׁמַע שְׂיִישׁ לְחֻכְם לְבוֹא, וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ לְאֵיזָה
רוּחַ, וְהֵנִיחַ שְׁנֵי עֵרוּבִים וְאָמַר: לְאוֹתוֹ צֵד שְׁיִבֵּא הַחֻכְם
יִקְנֶה לִי עֵרוּב לְרוּחַ שְׁיִבֵּא לוֹ הַחֻכְם, קָנָה לוֹ. אוֹ אָמַר:
אִם לֹא יָבֵא כָּלֵל אֶהְיֶה כְּבְנֵי עִירִי, אוֹ אִם יָבוֹאוּ שְׁנַיִם
לְמִקּוֹם שְׁאֲרָצָה אֵלָּךְ, הַכֹּל לְפִי תִּנְאוֹ. וְכֵן אִם אָמַר
לְשְׁנַיִם אוֹ לְשִׁלְשָׁה: הֲרִינִי מְעָרֵב עַל אֵיזָה מְכָם שְׁאֲרָצָה,
אֶף עַל פִּי שְׁלֹא בִּירַר אֶת מִי רָצָה עַד שְׁתַּחֲשֵׁךְ, הֵוִי עֵרוּב.

באר היטב (א) לכל. לעיל ס"י שסי"ח ס"ג כתב דיני ע"ח וכתב שם די"ח
גרוגרות סגי אפי' למרובין והכא בעי לכל אי נראה דבחצירות הוא האיסור
משום שהאחד אוסר על חבירו מש"ה סגי שיש בין כולם י"ח גרוגרות דעייז
הם מעורבין והיו לאחדים משא"כ בתחומין אין האיסור משום דאי אוסר על
חבירו אלא דגבול יש לכל אחד אלפים אמה ותו לא ועיי עירוב נעשה כמי שדר
שם ע"כ צריך כל אי להתיר לו יותר מגבולו. ט"ז ע"ש:

סימן תיד - שלא לערב אלא לדעתו

סעיפים

ב'

ובו

א אין מערבין ערובי תחומין לאדם אלא לדעתו, שפא אינו רוצה לערב באותו רוח שרצה זה; חוץ מבנו ובתו הקטנים אפלו אינם סמוכין על שלחנו ועבדו ושפחתו הפנענים. ואפלו מחו בו שלא לערב עליו, ואפלו ערבו הם ערוב אחר, אינו כלום. אבל בנו ובתו הגדולים אפלו סמוכים על שלחנו, ועבדו ושפחתו העבדים ואשתו, אינו מערב עליהם אלא מדעתם. ואם ערב עליהם ושמעו ושתקו ולא מחו, יוצאים בערובו. אבל אם מחו בו או שערבו הם ערוב אחר לעצמם, אין ערובו ערוב להם.

ב קטן בן (א) שש שנים או פחות, יוצא בערוב אמו ואין צריך להניח עליו מזון ב' סעדות לעצמו.

באר היטב (א) שש שנים. עיין ט"ז בסי' תרי"מ סי"ב ע"ש. ועיין מ"א כאן:

סימן תטו - שלא לערב ערובי תחומין

אלא לדבר מצוה

סעיפים

ד'

ובו

א אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה, כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או לבית המשתה של (א) נשואין, או להקביל פני רבו או (ב) חברו שבא מן הדרך וכיוצא באלו, הגה: או שרוצה לילך לטייל ביום טוב או בשבת בפרדס שיש בו שמחה בזה מקרי דבר מצוה (תרימת הדשן סימן ע"ז), או מפני היראה כגון שהיה רוצה לברח מן העובדי כוכבים או מן הלסטים וכיוצא בזה, ואז מתר לו לילך אפלו לדבר הרשות (טור והג"א פ' בפל מערבין). ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות, הרי זה ערוב.

באר היטב (א) נישואין. אבל בת כהן לישראל או בת ת"ח לע"ה אינו מצוה גמרא פסחים וכתב המ"א בסי' תר"ע סק"ד דאם אומרים שירות וזמירות הוי סעודת מצוה ע"ש: (ב) חבירו. אפילו אינו חכם. או שיצא לפקח על עסקי רבים. או שהיה חוץ לעירו וצריך לילך לביתו ש"ג. ובמהרי"ל נסתפק אם מותר לערב כדי לילך למנין וכתב המ"א ולפמ"ש סי' נ"י סי"ו ודאי שרי וכ"מ ממ"ש סי' ש"א סוף ס"ב. והמערב ברגליו יכול לערב לדבר הרשות. ב"י עיין מ"א:

ב אין מערבין ערובי תחומין בין השמשות, ואם ערב, ערובו ערוב.

ג אמרו לו שנים: צא וערב עלינו; אחד ערב עליו מבעוד יום ואחד ערב עליו בין השמשות, זה שערב עליו מבעוד יום נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עליו בין השמשות נאכל ערובו משחשכה, שניהם קנו ערוב. ויש חולקים.

ד כְּשֶׁמִנִּיחַ עֲרוּבֵי תַּחֲוּמֵי מִבְּרֶדְךָ: עַל מִצְוֹת עֲרוּב, (ג)
וְאוֹמֵר: בְּזֶה הָעֲרוּב יִהְיֶה מִתֵּר לִי לִילָדָה מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי
אֶלְפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וְאִם מְעַרְב לְרַבִּים אוֹמֵר: יִהְיֶה
מִתֵּר לְפְלוֹנִי וְלְפְלוֹנִי אוֹ לְבְנֵי מָקוֹם פְּלוֹנִי.

באר היטב (ג) ואומר. ואם לא אמר אינו עירוב כמי"ש סי' תי"ו סי"ב ועיין ססי
שס"ו:

סימן תטז - דין ערובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת

סעיפים

ה'

ובו

א יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין
מלאחריה, או שני יום טוב של גליות, יש לו לערב שני
ערובין לשתי רוחות, וסומך על איזה מהם שירצה ליום
הראשון, ועל הערוב שברוח השני ליום השני; או
מערב ערוב אחד לרוח אחת וסומך עליו לאחד משני
הימים, וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה
ערוב ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים
אמורים, בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים
טובים של ראש השנה, הרי הן (א) כיום אחד ואינו
מערב לשני ימים אלא לרוח אחת. וכן מתנה אדם על

עֲרוּבוֹ וְאוֹמֵר: עֲרוּב לְשַׁבַּת זוֹ אֲבָל לֹא לְשַׁבַּת אַחֶרֶת,
לְשַׁבַּת אַחֶרֶת אֲבָל לֹא לְשַׁבַּת זוֹ, לְשַׁבָּתוֹת וְלֹא לְיָמִים
טוֹבִים, לְיוֹם טוֹב וְלֹא לְשַׁבָּתוֹת.

באר היטב (א) כיום א'. ואפי' נאכל בראשון יוצא בשני דקדושה א' הן אפי'
לקולא רשב"ם ועיין סי' תקי"ג סי"א משי"ש. ועיין מ"א:

ב הַמְעַרְב לְשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת אוֹ לְשַׁבַּת וְיוֹם
טוֹב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת לְשָׁנֵי
הַיָּמִים, צָרִיךְ שְׂהִיָּה הָעֲרוּב בְּמִקְוֹמוֹ מְצוּי בְּלֵיל
הָרֵאשׁוֹן וּבְלֵיל ב' כָּל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. כִּי צַד הוּא עוֹשֶׂה,
מוֹלִיכוֹ בְּעֶרְב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעֶרְב שַׁבַּת וּמְחַשִּׁיךְ עָלָיו
וְנוֹטְלוֹ בְּיָדוֹ וּבָא לוֹ, אִם הָיָה לַיִל יוֹם טוֹב, וּלְמַחֵר
מוֹלִיכוֹ לְאוֹתוֹ מִקּוֹם וּמְנִיחוֹ שָׁם עַד שֶׁתַּחֲשֶׁךְ, וְאוֹכְלוֹ
אִם הָיָה לַיִל שַׁבַּת, אוֹ מְבִיאוֹ אִם הָיָה לַיִל יוֹם טוֹב;
מִפְּנֵי שֶׁהוּן שְׂתֵי קְדָשׁוֹת, וְאֵינָם כְּיוֹם אֶחָד כְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר
מִלֵּיל רֵאשׁוֹן קָנָה הָעֲרוּב לְשָׁנֵי יָמִים. נֶאֱכַל הָעֲרוּב
בְּרֵאשׁוֹן, קָנָה הָעֲרוּב לְרֵאשׁוֹן וְאֵינּוֹ עֲרוּב לְשָׁנֵי. עֲרַב
בְּרֵגְלָיו בְּרֵאשׁוֹן, צָרִיךְ לְעֲרַב בְּרֵגְלָיו בְּשָׁנֵי וְהוּא שְׂיִלְךָ
וַיַּעֲמֵד בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם וַיַּחֲשֵׁב בְּלִבּוֹ שְׂיִקְנֶה שָׁם שְׂבִיתָה **(ב)**
וְלֹא יֵאמֶר כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּם הֶכְנֶה מִיוֹם
טוֹב לְשַׁבַּת אוֹ מִשַּׁבַּת לְיוֹם טוֹב אֶפְלוּ בְּדַבּוּר. וְכָל שֶׁפֶן
שְׂאֵינּוֹ יָכוֹל לְעֲרַב בְּפֶת שֶׁלֹּא עָרְבוּ בוֹ כְּבָר בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן,
מִפְּנֵי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְקָרוֹת עָלָיו שֶׁם עֲרוּב וְנִמְצָא מְכִין.
עֲרַב בְּרֵאשׁוֹן בְּמֵאֲכָל, אִם רָצָה לְעֲרַב בְּרֵגְלָיו בְּשָׁנֵי, הָרִי
זֶה עֲרוּב. וְאִם רָצָה לְעֲרַב בְּפֶת, צָרִיךְ לְעֲרַב בְּאוֹתָהּ הַפֶּת

עֲצָמָה שְׁעָרָב בָּהּ בְּרֵאשׁוֹן, שְׂאִין צָרִיד לֹמַר כָּלוּם שְׂכָבָר
קָרָא שֵׁם עֲרוּב וְאִם כֵּן אֵינּוּ מִכִּין כָּלוּם.

באר היטב (ב) ולא יאמר. ואם אמר הוי עירוב ב"ח. ואם עירב בפת שלא עירב
בה מאתמול לא הוי עירוב. רשב"א ב"י ועיין ט"ז:

א זֶה שְׂאֵמְרָנוּ שֵׁשׁ לוֹ לְעָרָב בִּי עִירוּבִין בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת
לְשָׁנֵי הַיָּמִים, הוּא שְׂיֵהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְכָל אֶחָד
מִשְׁנֵי הָעֲרוּבִים בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, אֲבָל אִם אֵי אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ
לְעֲרוּב שֶׁל יוֹם הַשְּׁנִי בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, אֵין עֲרוּב הַשְּׁנִי
עֲרוּב; שֶׁהָעֲרוּב מְצֻנָּתוֹ שְׂיֵהָיָה בְּסַעֲדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד
יוֹם, וְזֶה הוֹאִיל וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְזֶה הָעֲרוּב בַּיּוֹם
הָרֵאשׁוֹן הֲרִי זֶה אֵינָה רְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם. כִּיצַד, הֲרִי
שֶׁהֲנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרַחוּק אִמָּה אֲלֵפִים מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְזָרַח
וְסָמַךְ עָלָיו לַיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְהֲנִיחַ עֲרוּב שְׁנֵי בְּרַחוּק אִמָּה
אַחַת אוֹ מָאָה אוֹ אֶלֶף בְּרוּחַ מְעָרָב וְסָמַךְ עָלָיו לַיּוֹם שְׁנִי,
אֵין זֶה הַשְּׁנִי עֲרוּב שֶׁהֲרִי בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן אֵין זֶה עֲרוּב
הַשְּׁנִי רְאוּי לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֵלָיו
שֶׁהֲרִי לֹא נִשְׂאָר לוֹ בְּרוּחַ מְעָרָב כָּלוּם. אֲבָל אִם הֲנִיחַ
עֲרוּבוֹ בְּרַחוּק אֶלֶף וְת"ק מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מְזָרַח וְסָמַךְ עָלָיו
לַיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְהֲנִיחַ עֲרוּב שְׁנֵי רַחוּק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְעָרָב
בְּתוֹךְ ת"ק אִמָּה וְסָמַךְ עָלָיו לַיּוֹם הַשְּׁנִי, הֲרִי זֶה עֲרוּב,
שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר שְׂיִגִּיעַ לוֹ בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן.

ד יום הכּפּוּרִים הֵרִי הוּא כְּשֶׁבֶת, בֵּין לְעֵנָן עֲרוּבֵי חֲצֹרֹת בֵּין לְעֵנָן עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינָן.

ה יום טוֹב נוֹהֵג בּוֹ עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינָן אֲבָל לֹא עֲרוּבֵי חֲצֹרֹת.

הלכות ראש חודש

סימן תיז - הלכות ראש חודש

ובו אָחַד סְעִיף אָחַד
א (א) ראש חודש מִתְּרַבֵּעַ בְּעֵשֶׂית מְלֹאכָה, (ב) וְהַנְּשִׂים שְׁנוֹהֶגוֹת שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה הוּא (ג) מְנַהֵג טוֹב.
הגה: וְאִם הַמְּנַהֵג לַעֲשׂוֹת מְקַצֵּת מְלֹאכּוֹת וְלֹא לַעֲשׂוֹת קֶצֶתוֹ, אֲזַלְיָנָן בְּתַר הַמְּנַהֵג (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (א) ר"ח. שבת שלפני ר"ח מברכין החודש חוץ מלפני ר"ח תשרי דכתיב בכסא ליום חגיגו ועסיי (רכ"ד) [רפ"ד] ובכה"ג כתב שיש מקומות שאין

נוהגין לברך ר"ח אב. וכתב בספר יראים דאין זה קידוש ב"ד אלא שמודיעים להעולם מתי ר"ח עכ"ל ומ"מ נהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח ביום פלוני דוגמת קידוש החדש שהיה מעומד. ובמנהגים כ' כשמברכים החדש א"א בקרוב כדי שלא יהא רק כ"א תיבות כמנין השם של אהיה וגימטריא א"ך טוב: **(ב) והנשים.** לפי שלא פרקו נזמיהם לעגל ניתן להם ר"ח ל"ט. טור: **(ג) המנהג דמעיקרא הכי קבילו עליהו ב"י.** ודוקא שהתנו בפירוש אבל בסתם אין להקל להם כלל כנה"ג. ואף במקום שנהגו לעשות אין הבעל יכול לכופה ולעבדיו העברים אין יכול לכופן למלאכה כבידה ובעצמו מותי אפי מלאכי כבידה ב"ח ע"ש. נהגו קצת להתענות ער"ח ואם חל ר"ח ביום א' מתענין ביום ה'. ב"ח סימן תרפ"ו ומנהגים. ואם חל ר"ח בשבת מתענין ביום ו' וכ"מ ס"י ת"ע אבל הרמ"ע כתב בתשובה דלעולם יש להתענות יום הכניסה שלפני המולד. ושמעתי שהמקובל מהר"י סרוק התענה ביום המולד עד שהגיע המולד ואז אכל אפי חל המולד בחצי היום ועכ"פ מי שיש לו מנהג צריך לנהוג כך ואסוי לשנותו עד שיתירו לו נדרו. ופשוט דאפילו בערב שבת צריך להשלים כמו שכתב ביורה דעה לענין יום שמת בו אביו דאפילו חל פעם ראשון בחול צריך להשלים אפי' אם חל אח"כ בע"ש ה"ה כאן אם השלים בפעם הראשון צריך לנהוג כן לעולם ואם בפעם הראשון לא השלים אפילו בחול א"צ להשלים ומיהו במקום שעושין ממנו ת"צ וקורין ויחל והוא נמנה עמהם צריך להשלים עס"י רמ"ט וס"י תקע"ב ס"ב ונ"ל מנהג טוב לוי הסליחות קודם תפלת המנחה כי מן המנחה ולמעלה חל ר"ח מ"א. וכי עוד המ"א בס"י תקע"ט סק"ו דבער"ח במקום שאומרים דברי כבושים יאמרו קודם התפלה ע"ש ומ"ע כ' שימהרו בסעודת הלילה שלא ליכנס בה כשהוא מעונה עמ"א ובע"ש אין לוי י"כ קטן כי אם ביום ה' עס"י תק"נ ולענין אם יש שום חשש להתענות ערב חנוכה בעבור ר"ח טבת עיין דבר שמואל ס"י שלי"ט ועס"י תר"ע סק"ב מ"ש

סימן תיח - דין תענית בראש חדש

סעיפים

ה'

ובו

א ראש חֻדֶשׁ (א) אָסוּר בְּתַעֲנִית.

באר היטב (א) אסור. כתב ב"י סי' תקע"ט אנשי ק"ק ווירמשא מתענין הגזירה בר"ח סיון וכתב מ"ע בתשובה דלא ילפינן מינייהו בעלמא ועסי' קפ"ח סי"ז דאיתא שאינו חייב לאכול פת בר"ח שאפי' אכל פירות יצא:

ב אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חודשים, חנכה ופורים. ואם התחילו, שגזרו להתענות כך וכך ימים והתחילו בהם קדם ראש חודש אפלו יום אחד, אין מפסיקין, ומתענין ומשלימין.

ג (ב) יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ופגע בו ראש חודש, או שקבל עליו להתענות בראש חודש, אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אינו צריך התרה. ואם קבלו עליו בלשון: הרי עלי, שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם. ועין (ג) ב"י דעה סימן רט"ו (סי"ג).

באר היטב (ב) יחיד. עסי' ק"ע מ"ש שם סי"א: (ג) ב"י. כי הטי"ז שם כתבתי המסקנא דאין לנו שום חילוק רק בין לשון נדר ללשון קבלת תענית דבלשון נדר חל בכל גווני וצריך התרה ובלשון תענית אין חל כלל וא"צ התרה עכ"ל:

ד אם נשבע להתענות כך וכך ימים וארע בהם ראש חודש, השבועה חלה עליו מטעם אסור כולל. ואם נשבע בפרוש להתענות בראש חודש, נייל שחלה עליו שבועה כיון שאינו אלא מדרבנן. אלא שמדברי הרמב"ם נראה לכאורה שהוא מדאורייתא (וע"ל סי' תק"ע).

ה המתענה בראש חדש או בחנכה ופורים תענית (ד) חלום, צריך למיתב תעניתא לתעניתיה.

באר היטב (ד) חלום. נ"ל דהמתענה תענית חלום בר"ח ניסן או בר"ח אב א"צ למיתב תענית לתעניתו כיון די"א דמצוה להתענות כמ"ש סי' תק"פ ועסי תקצ"ז.
מ"א:

סימן תיט - מצוה להרבות בסעדה בראש חדש

אחד

סעיף

ובו

א מצוה להרבות (א) בסעדת ראש חדש.

באר היטב (א) בסעודת. כתב הרא"ש בשם הירושלמי שאם חל ר"ח בשבת יש לעשות סעודת ר"ח באחד בשבת דבשבת אין ניכר שעושה משום ר"ח וכתב הב"ח ולא נהגו כן. וכתב המ"א ונ"ל דיש למשוך סעודה שלישית עד הלילה ואז יוצא ידי חובת ר"ח ג"כ ועססי קפ"ח היאך נוהגין עם רצה ויעלה ויבא. וכי בהלכות שמחות למהר"ם אפילו התפלל ערבית מבע"י שוב אינו מזכיר של ר"ח או שבת ועיין בי"ד ססי שע"ה אבל אם הוא לא התפלל אע"פ שהצבור התפללו מזכיר של ר"ח מידי דהוי אמ"ש שאע"פ שהציבור התפללו אם הוא לא התפלל מזכיר רצה וכ"פ סי' רס"ג לענין מנחה. מיהו אם הוא התפלל מנחה והתחיל לאכול אחר שהתפללו הקהל ערבית בר"ח מבע"י אינו מזכיר של ר"ח וה"ה איפכא אם הקהל התפללו בערב ר"ח מבע"י והתחיל לאכול אחר ערבית אע"פ שהוא לא התפלל ערבית מזכיר של ר"ח ועיין בטור סי' קי"ז מיהו אם לא התפלל מנחה עדיין אינו מזכיר של ר"ח כיון שעתיד להתפלל מנחה של חול וה"ה במוצאי ר"ח מזכיר של ר"ח בב"ה אם לא התפלל מנחה

אע"פ שהצבור התפללו ערבית ועמ"א ועמ"ש סיי קפ"ח. כתב שכנה"ג ראיתי מדקדקים כשחל ר"ח בחול עושים מאכל אחד יותר לכבוד ר"ח וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותר ממה שעושים לכבוד שבת ומשמע בירושלמי שהוא סעודת מצוה כמו פורים ועיין ט"ז. וכ"כ הב"ח מה שהתינוקות מוליכין מעות של ר"ח לרבן אין לבטלו עמ"א ועמ"ש סיי רמ"ב:

סימן תכ - אם הנשים רשאות לקונן בראש חדש

סעיפים

ב'

ובו

א על המת נשים מענות, שפלו אומרות כפאחד; ומטפחות, דהינו להכות כף אל כף; אבל לא מקוננות, שיתהא האחת אומרת והאחרות עונות אחריה. ואחר שנקבר המת, לא מענות ולא מטפחות.

ב אומרים צדוק הדין וקדיש. הגה: ואין נוהגין כן. ועין ביורה דעה סיי ת"א ס"ו בהגה. וכן בכל הימים שאין אומרים בהם (א) תחנון, (מנהגים) וכן בערב שבת אחר חצות. יש אומרים שאם קוברין מת בלילה שאין אומרים קדיש ולא צדוק הדין (כל בו).

באר היטב (א) תחנון. כתב לבוש שאפילו לחכם בפניו א"א צ"ה שהוא תחנה אלא דורשין עליו אם בר הכי הוא ואומרים קדיש אחר הדרשה ע"ש תר"ע. ובטור כתב דחכמי מגנצא אמרו צ"ה בר"ח חנוכה ופורים על אדם גדול. וכתב הט"ז שמעתי מזקן אחד שהעיד שהיה בק"ק קראקא בשנת שלי"ג שנפטר רמ"א ז"ל ביום ל"ג בעומי והיו מסופקים אם לוי צ"ה עמד אדם חשוב אחד

והעיד ששמע מפי רמ"א שיש לוי צ"ה על אדם גדול ותיכף אמרוה על רמ"א בקול רם. ונראה לסמוך על זה בימים שאין בהם תחנון כגון ל"ג בעומר או ט"ו באב ובט"ו בשבט שאינם מועד אבל לא בראש חודש וחנוכה ופורים וחדש ניסן דאלו יש בהם איסור מדין התלמוד עכ"ל:

סימן תכא - קריאת ובראשי חדשיכם

בפסוקי דזמרה

אחד

סעיף

ובו

א נוהגין באשכנז שאומרים פְּרִשֶׁת וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם שְׁחֲרִית אַחַר פְּרִשֶׁת הַתְּמִיד. וּבְסֶפֶד אֵין נוֹהֲגִין לְאִמְרָה, לְפִי שֶׁעֲתִידִין לְקָרוֹת אוֹתָהּ בְּסֶפֶד תּוֹרָה.

סימן תכב - סדר התפלה והלל בראש

חדש

סעיפים

ז

ובו

א עֲרֵבִית, שְׁחֲרִית וּמְנַחָה מְתַפְּלֵל י"ח בְּרָכוֹת וְאוֹמֵר (א) יַעֲלֶה וְיָבֵא בְרָצָה. וְאִם לֹא אָמְרוּ בְּעֲרֵבִית, אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ, וּבְאִזְזָה מְקוֹם שְׂזוֹכֵר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר עִ"ל (ב) סִימָן רצ"ד סְעִיף ד' וְהו',

בֵּין שְׂרָאשׁ חֲדָשׁ יוֹם אֶחָד בֵּין שְׂהוּא שְׁנֵי יָמִים, מִפְּנֵי
שְׂאִין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה. אֲבָל לֹא אָמְרוּ שְׁחֲרִית
וּמִנְחָה, (ג) מִחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְאִם נִזְכָּר קֹדֶם שְׁהִתְחִיל
מוֹדִים, אוֹמֵר בְּמָקוֹם שְׁנִזְכָּר. וְאִם לֹא נִזְכָּר עַד אַחַר
שְׁהִתְחִיל מוֹדִים, אִם נִזְכָּר קֹדֶם שְׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר
לְרִצָּה. וְאִם לֹא נִזְכָּר עַד שְׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר לְרִאשׁ.
וְאִם הוּא רְגִיל לֹמֵר תְּחִנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ וְנִזְכָּר אַחַר
שְׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם (ד) שְׁיַעְקֹר רַגְלָיו, חוֹזֵר לְרִצָּה.
הגה: וְאִם הוּא סֵפֶק אִם הִזְכִּיר אוֹ לֹא, (ה) אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר (כָּל בּוֹ הַלְכוֹת
תְּפִלָּה). וְשְׁלִיחַ צְבוּר שְׁשָׁכַח מְלֶהזְכִּיר בְּשְׁחֲרִית עִיל סִימָן קכ"ו.

באר היטב (א) יעלה ויבא. והשמש יתחיל תפלתו קודם הציבור וכשיגיע
ליעלה ויבא ירים קולו להשמיע בציבור עיין סימן קי"ד: (ב) סימן רצ"ד.
דהיינו תיכף כשמסיים הברכה אפילו לא התחיל עדיין מודים עיין סימן רל"ו
ס"ב ועיין ס"י ק"ח: (ג) מחזירין. ודוקא אם עדיין לא התפלל מוסף אבל אם
התפלל מוסף אי"צ לחזור. כנה"ג ע"ש ועיין סימן קכ"ו ס"ק ד' מ"ש שם: (ד)
שיעקור. ואם אמר יהיו לרצון הוי כעוקר רגליו עמ"א: (ה) א"צ. והקשו
האחרונים ממ"ש סימן קי"ד ס"ח דאם נסתפק אם אמר משיב הרוח אמרינן
חזקה שאמר כמו שהוא רגיל בלא משיב הרוח וצריך לחזור ע"ש ועיין
באחרונים מה שתירצו ע"ז והב"י והב"ח פסקו דמחזירין אותו וכ"פ הרוקח
וכ"פ הל"ח בראיות ברורות וכן יש להורות דהרי עינינו רואות שההרגל
להתפלל בלא יעלה ויבא. מ"א. ובשכה"ג כתב כיון דאיכא פלוגתא בזה יש
מקום לומר שב ואל תעשה עדיף ולא יחזור. מיהו הטוב והישר שיתפלל
בתורת נדבה ע"ש ועיין הלק"ט ח"א ס"י ע"ח. ועיין מ"ש הטי"ז:

ב וְקוֹרִים (ו) הִלֵּל בְּדִלּוּג, בֵּין יָחִיד בֵּין (ז) צְבוּר. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׁהַצְבוּר מְבָרְכִין עָלָיו בְּתַחֲלָה לְקִרְאָה אֶת
הַהִלֵּל, וְאִם בִּרְדָּה לְגִמְרָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְחַזֵּר (מְרַדְּכֵי פֶּרֶק בְּמָה מְדַלְּקִין וְשׁוֹבְלֵי לְקָט);
וּלְבִסוּף, יְהַלְלוּ. וְהַיָּחִיד אֵין מְבָרְךְ עָלָיו. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים

שָׁאף הַצְבוּר אֵין מְבָרַךְ עָלָיו לֹא בַתְחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, וְזֶה דַעַת הַרְמַב"ם וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל מַלְכוּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסִבְיבוֹתֶיהָ. **הגה:** וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּגַם יְחִיד מְבָרַךְ עָלָיו (טוֹר בְּשֵׁם הָרַא"ש וּרְבִנּוּ תָם). וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמַדִּינוֹת אֱלוֹ. וּמְכַל מְקוֹם יִזְהַר אָדָם לְקִרוֹת בְּצְבוּר כְּדֵי לְבָרַךְ עָלָיו עִם הַצְבוּר. וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּכִשְׂיַחֲדִד קוֹרָא **(ח)** אֲוֹמֵר לְשָׁנִים שְׁיֵאמְרוּ עִמּוֹ רֵאשִׁי פְּרָקִים דְּאָז הָוִי כְּרַבִּים (מְרַדְכִי פ' בְּמָה מְדַלִּיקִין וְאֶגוּר בְּשֵׁם שׁוֹמֵר טוֹב). וְנִהְגוּ כֵן בְּהוֹדוֹ וְלֹא בְּאֶנְא.

באר היטב (ו) הלל. ואין קורין בבית האבל דא"ל שם לא המתים יהללו יה דהוי כלועג לרש ועסי קל"א ס"ק יי מה שכתבתי שם. נשים פטורות מכל הלל מפני שהוא מייע שהז"ג ועמ"א ועיין יד אהרן: **(ז) הצבו.** ואם בא לבה"כ סמוך להלל יקרא הלל תחלה עם הצבו ואח"כ יתפלל לי"ח. ואפשי כשהוא אומר פסוקי דזמרה מות' להפסיק באמצע לקרות הלל עם הציבור דלא גרע ממזמורים שמוסיפין בשבת מיהו נ"ל דאז לא יברך על ההלל לא בתחלה ולא בסוף לכן דוקא בהלל דר"ח יעשה כן כיון דהרבה פוסקים שלא לברך אבל בימים שגומרים ההלל לא יאמר אותו באמצע פסוקי דזמרה. מ"א ע"ש: **(ח) אומר.** ואפילו אם גומרים ההלל דלא כל"ח מ"א ע"ש. ואם אין מצויין א"צ להטריח אחריהם ע"ש. ונ"ל דיאמר בלא ברכה כמ"ש בשל"ה באר היטב אשר לפני:

ג בְּעֵינֵין הַפְּסוּקִים שְׁכּוֹפְלִין בּוֹ וְכֵן בְּפְסוּקִים שְׁשָׁלִיחַ צְבוּר אֲוֹמֵר **(ט)** וְהִקְהֵל עוֹנִים אַחֲרָיו, כָּל מְקוֹם כְּפִי מְנַהֲגוּ.

באר היטב (ט) והקהל. כתב המ"א דצריך לשמוע פסוקים יאמר נא וגו' מפי הש"ץ דשומע כעונה ואם לא שמע לא יצא ומוטב שיאמרו בעצמו בנחת. מ"א ע"ש:

ד לְעֵינֵין הַפְּסָקָה, אֶפְלוּ בְּאֶמְצַע שׁוֹאֵל בְּשָׁלוֹם אָדָם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד וּמִשְׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם, אֲבָל

בְּעֵינֵינוּ אַחֵר לֹא יִפְסִיק. **הגה:** וְדוֹקָא בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ וּפְסַח בְּיָמִים שְׁאַיִן
גוֹמְרִים הֵלֵל, אָבֵל כְּשִׁגְמוֹמְרִים אוֹתוֹ, לְעֵינֵינוּ הַפְּסָקָה, דִּינוֹ כְּמוֹ בְּקִרְיַאת שְׁמַע
וְעֵיל סִי תַפְיִח סִיא.

ה אִם הַפְּסִיק בּוֹ וְשָׁהָה, **(י)** אֶפְלוּ שָׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר כְּלוּ,
אֵינוֹ צָרִיךְ לְחֹזֵר לְרֵאשׁ.

באר היטב (י) אפי'. המ"א העלה והמחמי' יחזו' לקרותו בלא ברכה ע"ש :

ו הַקּוֹרֵא הֵלֵל לְמַפְרָע, לֹא יֵצֵא. טָעָה, יִחְזֹר **(יא)** לְמָקוֹם שְׁטָעָה
בּוֹ (ר' יְרוּחָם).

באר היטב (יא) למקום. פ"י אם דילג פסוק א' ונזכ' אח"כ לא יאמרנו במקום
שנזכר דא"כ ה"ל קורא למפרע אלא יתחיל מאותו הפסוק ויאמ' עד סוף :

ז מְצוֹת קִרְיַאת הֵלֵל **(יב)** מְעַמָּד.

באר היטב (יב) מעומד. ואסוי' לסמוך עצמו לעמוד או לכותל דסמיכה אינו
כעמידה מ"א ע"ש באורך מה שתמה על רמ"א בח"מ ס"יז ודו"ק. ומה שקורין
בליל פסח הלל מיושב משום שחולקין אותו אין מטריחין אותו לעמוד. ט"ז :

סימן תכג - סדר קריאת התורה

חדש

בראש

סעיפים

ד'

ובו

א אומר קדיש (א) תתקבל וכו' ומוציאין ספר תורה וקורים בו ד', אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא.

באר היטב (א) תתקבל. זה הכלל דכל יום שיש בו מוסף או קדיש שלם אחר הלל משום שכאן סיימנו תפלת שחרית:

ב וקורא הכהן ג' פסוקים שהם: וידבר, צו, ואמרת. ולוי חוזר וקורא ואמרת וקורא את הכפוש אחד, ועשירית האיפה. וישראל קורא עולת תמיד עד ובראשי חדשיכם. (ב) ורביעי קורא ובראשי חדשיכם, עד סוף.

באר היטב (ב) ורביעי. והבי"ח כתב שיותר טוב שיקרא רביעי גם וביום השבת וכן משמע בב"י דיש נוהגין כן ועיין ט"ז שהאריך:

ג אומר קדיש ואשרי ובא לציון, ואין אומרים יענך ה' ביום צרה, ומחזיר ספר תורה למקומו ועומדים להתפלל תפלת מוסף, ומחזיר שליח צבור התפלה ואומר (ג) כתר, וכשמגיע למלא כל הארץ כבודו, אומר לעמתם משבחים כמו בקדשת שחרית, ואחר שסיים חזרת התפלה אומר קדיש ואומר מזמור ברכי נפשי את ה'.

באר היטב (ג) כתב. היינו לפי מנהג הספרדיים ובאשכנז אומרים נקדש כמו ביוצר. בתפלת מוסף י"א זכרון לכלם היו וי"א יהיו וי"א לכולנו ואין לשנות שום מנהג. צ"ל ומנחתם ונסכיהם. תי"ט פ"ט דמנחות. מ"א ע"ש:

ד נהגים (ד) לחלץ תפלין כפשוטים להתפלל מוסף.

באר היטב (ד) לחלוץ. ובח"מ יש לחלצם קודם קריאת הלל עסי ל"א סי"ב מ"ש ועסי כ"ה סי"ג. ועיין פ"ח מה שנסתפק ועיין יד אהרן:

סימן תכד - דין הזכרת יעלה ויבא

בברכת המזון

ובו אָחַד סְעִיף וּבּו
א מְזַכְּרִין יַעֲלֶה וַיָּבֵא **(א)** בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן, וְאִם לֹא אָמַר **(ב)** אֵין מְחַזְּרִין אוֹתוֹ. וְאִם נִזְכָּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, אוֹמֵר: בְּרוּךְ שֶׁנִּתְּן רָאשֵׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזַכָּרוֹן. **הגה:** וְעַיֵן לְעֵיל סִימָן קפ"ח סְעִיף ז'.

באר היטב (א) בבהמ"ז. לענין אם חל ר"ח בשבת ומשך סעודה ג' עד הלילה או אם חל ר"ח בא' בשבת כתבתי הכל מבוא' בס"ס קפ"ח ע"ש. ולענין אם אכל בין מנחה למעריב בר"ח או בערב ר"ח כתבתי הכל מבוא' בסימן תי"ט ע"ש: **(ב) אין.** דאי בעי לא אכל פת:

סימן תכה - דיני ראש חדש שחל להיות בשבת

סעיפים

ג'

ובו

א ראש חֲדָשׁ שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, עֲרֵבִית שְׁחֲרִית וּמְנַחָה מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֵא בְּעִבּוּדָה, וְאִינוּ מְזָכִיר שֶׁל שַׁבָּת בְּיַעֲלֶה וְיָבֵא, וּמוֹצֵיאִין שְׁנֵי סְפָרִים וְקוֹרִין בְּרֵאשׁוֹן שֶׁבַע בְּסֹדֵר הַיּוֹם, **(א)** וּבְשֵׁנִי קוֹרֵא מִפְּטִיר וּבֵיּוֹם הַשַּׁבָּת וּבְרֵאשִׁי חֲדָשֵׁיכֶם עַד סוֹף הַפְּרָשָׁה, וּמִפְּטִירֵינוּ **(ב)** הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי, וְאִם מְזָכִיר שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ עֵין לְעֵיל סִימָן רפ"ד ס"ב, חוץ מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ אֱלוֹל שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁמִּפְּטִירֵינוּ עֲנִיָּה סְעָרָה. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי (טוֹר וּמְרַדְכֵי פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר וּמְנַהֲגִים) וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדֵּינוֹת אֱלוֹ. אֲבָל רֵאשׁ חֲדָשׁ אֶב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּטִירֵינוּ שֶׁמְעוֹ (אֲבוּדָהּ וּמְרַדְכֵי פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר וּמְנַהֲגִים), וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי וְכֵן עֵקֶר בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין מְנַהֵג, (ת"ה סִימָן י"ט וּמְנַהֲגֵי מֵהֵרָא"ק). וְאִם אַרְבַּע רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּד' פְּרָשִׁיּוֹת, מִפְּטִירֵינוּ בְּשֶׁל פְּרָשָׁה (מְנַהֲגִים), וְעֵין לְקַמֵּן סִימָן תרפ"ה.

באר היטב (א) ובשני. לשון מנהגים ומניחים ספר תורה שנייה אצלה ואוי חצי קדיש על שניהם: **(ב) השמים.** ואז מפטירין בכי תצא רני עקרה וגם ענייה סוערה. לבוש:

ב ראש חֲדָשׁ שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּאַחַד בְּשַׁבָּת, מִפְּטִירֵינוּ בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר חֲדָשׁ וְאֵין דּוֹחִין עֲנִיָּה סְעָרָה **(ג)** וְלֹא שֶׁמְעוֹ מִשּׁוּם מִחַר חֲדָשׁ (מְנַהֲגִים). וְאִם רֵאשׁ חֲדָשׁ שְׁנֵי יָמִים,

שַׁבַּת וַיּוֹם רֵאשׁוֹן, מִפְּטִירֵי הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְנוֹהֲגִים
לוֹמַר אַחַר כֶּךָּ פָּסוּק רֵאשׁוֹן וּפְסוּק אַחֲרוֹן מִהִפְטָרַת
וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן לְזָכַר שְׁמֹחַר גַּם כֵּן הוּא רֵאשׁ חֹדֶשׁ.

הגה: וַיֵּשׁ אומרים שְׁאִין לְהִפְסִיק מִנְּבִיא לְנְבִיא וְאִין אומרים רק הִפְטָרַת
רֵאשׁ חֹדֶשׁ, (ת"י ס"י ב' וּפְסָקִיו סִימָן צ"ד), וְכֵן נוֹהֲגִין, אֲבָל אִם הִפְטָרַת בְּאוֹתוֹ
נְבִיא עוֹשִׂין כֵּן. וְכֵן אִם הָיָה חֲתֻנָּה בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ בְּשָׂאָר שַׁבָּתוֹת, (ד) שְׁאִין
דוֹחִין הִפְטָרַת.

באר היטב (ג) ולא שמעו. זהו משנה שא"צ דלעולם אין ר"ח אב בא' בשבת:
(ד) שאין דוחין. ואז אומרים מקצת שוש אשיש. מ"א:

ג רֵאשׁ חֹדֶשׁ שְׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, כּוֹלֵל בְּמוֹסָף בְּבִרְכָה
רְבִיעִית שַׁבָּת וְרֵאשׁ חֹדֶשׁ וְחוֹתֵם מִקֻּדְשׁ הַשַּׁבָּת וַיִּשְׂרָאֵל
(ה) וְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים.

באר היטב (ה) וראשי. ואם חתם בשל שבת לבד יצא בתפילה ולא בקידוש
בי"ט ע"ש דף קי"ז ועמ"א סימן תפ"ז ס"ק ב':

סימן תכו - ברכת הלבנה וזמנה

סעיפים

ד'

ובו

א הָרוּאָה לְבָנָה בְּחֻדוֹשָׁהּ מְבָרַךְ: אֲשֶׁר בְּמֵאמְרוֹ בְּרָא
שְׁחָקִים. וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל צְבָאָם. חֶק וְזִמָּן נָתַן לָהֶם שְׁלֹא

יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידָם. **הגה:** וְאִין לְקַדֵּשׁ הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בְּלִילָה בְּעֵת שְׁהַלְבָּנָה זֹרַחַת **(א)** וְנִהְיִין מְאוּרָה (אגור).

באר היטב (א) ונהנין. שזריחת' ניכרת על גבי הקרקע ולא יהא מסך מבדיל בינו לבין הלבנה א"כ הוא דבר זך שהלבנה נראית ממנו שיוכל להכיר דברים הניכרים לאור הלבנה עססי זה. וה"ה אם נתכסה בעבים אבל אם נתכסה בעב דק וקלוש מברך ואם התחיל לברך ונתכסה גומר הברכה רדב"ז ח"א סי' קנ"ו וכנה"ג משמע כשודע שתתכסה תיכף לא יתחיל לברך מ"א וע' בת' דב"ש סי' רמ"ב שכתב דהרואה לבנה מתוך אספקלריא או מראה של זכוכית שאין לברך עליה ע"ש באורך. מה שאין הנשים נוהגים לקדש הלבנה אע"ג דהן מקיימות כמה מ"ע שהזמ"ג מפני שהם גרמו פגם הלבנה מ"א בשם שלי"ה ע"ש. ועיין עוד טעם אחר בשבות יעקב ח"ב סימן י"א. סומא חייב לקדש הלבנה רש"ל בתשובה מ"א. בחדש א' אירע שלא ניראת הלבנה ולא קידשו הלבנה באותו חדש וגזר רב אחד תענית על זה ואין לו על מה לסמוך שבות יעקב ח"ב סימן י' ועסי' תק"פ ס"ק ט':

ב אִין מְבָרְכִין עַל הַיָּרֵחַ אֶלָּא **(ב)** בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת כְּשֶׁהוּא

מְבָשֵׁם וּבְגָדָיו נָאִים. הגה: וְדוֹקָא אִם לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבַּת הוּא קָדָם **(ג)** י' בַּחֲדָשׁ, אִזּוּ מְמַתִּינִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת. אֲבָל אִם הוּא אַחַר קֶדֶד, אִין מְמַתִּינִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת שְׁמָא יְהִיוּ ב' לֵילוֹת אוֹ ג' אוֹ ד' עֲנָנִים וְלֹא יֵרְאוּ הַלְבָּנָה וְיַעֲבֵר הַזְּמַן. וְכִשְׁמֻקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בַּחֲלַיִשׁ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים נָאִים, (ת"ה סימן ל"ה). אִין מְקַדְּשִׁין הַלְבָּנָה קָדָם תְּשַׁעָּה בָּאָב וְלֹא קָדָם יוֹם הַכַּפּוּרִים, (מַהְרִ"ל). וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ, דְּאִזּוּ שׁוֹרִין בְּשִׁמְחָה אֲבָל **(ד)** לֹא בְּמוֹצָאֵי תְּשַׁעָּה בָּאָב אוֹ שְׁאָר תַּעֲנִית, (דְּבַרֵי עֲצֻמוֹ). וְאִין מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת **(ה)** שְׁחַל בּוֹ יוֹם טוֹב. (מַהְרִ"ל הַלְכוֹת יוֹם טוֹב). **(ו)** וְתוֹלָה עֵינָיו וּמִיִּשְׂרָר רַגְלָיו וּמְבָרֵךְ מְעַמֵּד (טור) וְאוֹמֵר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: **סִימָן טוֹב תְּהִיָּה לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּרוּךְ יוֹצֵרָךְ וְכוּ'.** **הגה:** וְרוֹקֵד **(ז)** ג' פְּעָמִים כְּנִגְדָּה וְאוֹמֵר: כְּשֵׁם שְׁאֲנִי רוֹקֵד כּוּ' וְאוֹמֵר: **(ח)** תִּפְּל עֲלֵיהֶם וְגו' וְלִמְפָרַע: כְּאָבוֹן יְדָמוּ כּוּ' ג' פְּעָמִים, וְיֹאמֵר לְחֵבְרוֹ ג' פְּעָמִים: שְׁלוֹם עֲלֵיךְ, (הג"ה הַחֲדָשׁוֹת) וּמְשִׁיב הַרוּי כְּשׁוֹאֵל (טור). וְנוֹהֲגִין לוֹמֵר: דְּוֹד מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִם, שְׁמִלְכוּתוֹ נִמְשָׁל לְלִבְנָה וְעֵתִיד לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ וּכְנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל תִּחְזֹר לְהִתְדַבֵּק בְּבַעֲלָה שֶׁהוּא הַקְּב"ה, דְּגַמַּת הַלְבָּנָה הַמְתַּחַדֶּשֶׁת עִם הַחֲמָה

שְׁנַאָמֶר: שְׁמֵשׁ וּמָגֵן ה' (תְּהִלִּים פד, יב) וְלִכְדֹּ: עוֹשֵׁין שְׁמֵחוֹת וְרִקוּדִין בְּקִדּוֹשׁ
הַחֲדָשׁ דְּגָמַת שְׁמֵחַת נְשׂוֹאִין. (בְּחַיִּי פְרָשֶׁת וַיֵּשֶׁב וַדְּבָרֵי עֶצְמוֹ).

באר היטב (ב) במוצאי. כתב המגיד כשמקדשין הלבנה במי"ש תהיה הצלחה
וכשתתכסה ולא תוכל לברך אותו החדש לא יהיה מוצלח דוק ותשכח מי"א.
ועשית בי"ח סי' פ': (ג) יו"ד בחדש. והיינו שישארו עוד ה' לילות עד חצי כ"ט
י"ב תשצ"ג מיום המולד עמ"א: (ד) לא. והאר"י ז"ל כי לקדש במוצאי ט"ב
וכ"כ הכנה"ג שכן נוהגין בירושלים ובקושטנטינא וכתב בשבות יעקב ח"ב סי'
י"א שכן הוא מנהגם אבל טועמים מידי קודם ע"ש. וכ' המ"א ולכן נ"ל דיחיד
המתענה יקדש עם הציבור משום ברוב עם הדרת מלך ואפילו ת"ת מבטלים
משום זה. ואפי' ציבור המתענים אם יראו שיעבוי הזמן יקדשו בליל התענית
עכ"ל. וכ"כ הט"ז דאם לא קדשו הלבנה תענית אסת' יש לברך אז ולא
משגיחין בתענית כיון שהשעה עוברת. אבל בז' ימי אבלות לא יקדש אבל אם
לא השלים אבילותו עד יו"ד בחדש לא ימתין עד ליל י"א ויקדש בימי אבלו
מי"א. והשבות יעקב ח"ב סימן י"א כי שאבל אין לו לקדש את הלבנה עד אחר
ג' לבכי ע"ש ובת' ש"א בחי"ד סימן צ"ה כתב דדוקא אם עובר הזמן שאינו
יכול לקדש הלבנה יכול לקדש בימי אבלו אבל כשיש עוד זמן לקדש אינו יכול
לקדש בימי אבלו ע"ש: (ה) שחל בו בי"ט. ומכ"ש שלא יקדשו בליל שבת
והטעם דיש תחומין למעלה ואין להקביל פני השכינה בי"ט או בשבת חוץ
לתחום ומ"ע סי' ע"ח כתב הרבה טעמים על זה ובמהרי"ל כי שמהר"ש התיר
וכ"כ הגמ"י וב"ח כתב שפ"א לא נראית הלבנה עד ליל א' של סוכות ועשו
מעשה בקראקא וקדשוהו מאחר דא"א לקדשה אח"כ עכ"ל. (ובת' בעל כה"ג
מסיק ואם יום י"ו נפל בשבת לא יקדשנה ולאחר שבת יקדשנה בלא שם
ומלכות. ובחול מתיר לקדשה בליל י"ו) אבל בענין אחר אין להקל מאחר שיש
הרבה טעמים ע"פ הסוד ועיין רדב"ז ח"א סי' קל"ג. ועיין ח"י בסימן תצ"ד
סי'ק ב' מש"ש: (ו) ותולה. בשל"ה והג"ה י"נ שלא יסתכל בה רק פעם הראשון
שיראה עמידתה ואח"כ אסור להסתכל בה: (ז) ג"פ. ויזהר שלא יכרע דמיחזי
ככורע ללבנה רק זוקף באצבעותיו. של"ה: (ח) תפול וכו'. ומט"מ כתב בשם
רש"ל ורוקח שיי"א כל הפסוק עד קנית. ואח"כ למפרע. וכתב האר"י ז"ל שיש
לומר קודם ברכת הלבנה הללו את ה' מן השמים עד חק נתן ולא יעבור וינער
שולי בגדיו. וגם קבלה מר"י חסיד לומר קול דודי עד מן החרכים. ובשל"ה
כתב שיי"א שיר למעלות אשא וגו' וגם הללו אל בקדשו וגו':

א עד אימתי מברכין עליה, עד י"ו מיום (ט) המולד, ולא

י"ו בְּכֶלֶל. וְאִין לְקַדֵּשׁ אֶלָּא עַד חֲצֵי כִּיט יִיב תִּשְׁצִיג מִן הַמוֹלָד, (תְּשׁוּבַת מִהַרְי"ל).

באר היטב (ט) המולד. עמ"א שהעלה דהני י"ו משעת המולד חשבינן להו מעלייע ואם חל במ"ש ב' או ג' שעות בלילה מותר לקדשה תחלת ליל ב' ולדברי רמ"א אסור ע"ש וע' דב"ש סי' רט"ז:

ד אין מְבַרְכִין עָלֶיהָ עַד שְׁיַעֲבֹרוּ (י) שְׁבַעַת יָמִים עָלֶיהָ.
הגה: (יא) וְאִין מְקַדְּשִׁין הַלְבָנָה תַּחַת הַגָּג (הַגְּהוֹת אֶלְפָּסִי הַחֲדָשׁוֹת).

באר היטב (י) שבעה. והסכמת האחרונים אם חל מ"ש אחר ג' לחדש מהמולד מקדשין אז מפני שהציבור מקובצים אז וברוב עם הדרת מלך וגם שלא להחמיץ המצוה אבל אם מ"ש קודם ג' ימים אין מקדשין דיכולים להמתין עד מ"ש הבא כמ"ש סי"ב ע"ש: **(יא) ואין.** ב"ח כתב הטעם שיוצאין לרחוב כדרך אדם שיוצא לקראת המלך וכ"כ בהגמ"י ומ"מ אם יש לו איזה מיחוס או ששרוים בין העכו"ם מקדש תחת הגג או בביתו דרך חלון ופתח עכ"ל. וכ"ש כשיש מבואות המטונפות מוטב לקדש בבית. וכ"כ מט"מ וז"ל ראיתי רש"ל כשהיה בחבורת שמחה ולא רצה לצאת לחוץ ופתח החלון נגד הלבנה וקידש ע"ש ועס"ק א' מש"ש:

סימן תכז - כשראש חדש ב' ימים

היאך כותבין בשטרות

ובו וְאִין מְקַדְּשִׁין הַלְבָנָה תַּחַת הַגָּג (הַגְּהוֹת אֶלְפָּסִי הַחֲדָשׁוֹת).
א כְּשֶׁרָאשׁ חֲדָשׁ שְׁנֵי יָמִים, כּוֹתְבִין בְּשִׁטְרוֹת בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן: בַּיּוֹם רִאשׁ חֲדָשׁ שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים לַחֲדָשׁ

שְׁעָבֵר. וּמוֹנִין לַחֲדָשׁ מִיּוֹם הַשְּׁנִי וְכוּתְבִין בּוּ בְּאִי לַחֲדָשׁ (טוֹר). **הגה:**
כְּשֶׁמְעַבְרִין הַשָּׁנָה כּוֹתְבִין בְּאֶדְרָר רֵאשׁוֹן: אֶדְרָר, (א) סְתֵם, וּבִשְׁנֵי: אֶדְרָר הַשְּׁנִי
(טוֹר).

באר היטב (א) סתם. וה"ה כשמברכין החדש בבה"כ מ"צ. וש"ך בי"ד סימן
ר"ח ס"ק י"ז כתב בשם מהרי"ל בראשון אדר ראשון ובשני אדר שני וכ"כ
בע"א סי' קכ"ז ס"ד גבי גט. וכ"כ הט"ז בשם הב"ח דנכון לפרש בשניהם
באדר ראשון יאמר ראשון ובשני יאמר שני ע"ש:

סימן תכח - סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות

סעיפים

ח'

ובו

א אלו הימים שאין קובעים בהם המועדים; לא אד"ו
ראש השנה, ולא גא"ו יום הכפורים, ולא זב"ד פורים,
ולא בד"ו פסח, ולא גה"ז עֶצְרַת וְהוֹשַׁעֲנָא רַבָּה, לא ג'
(א) חֲנֻכָּה, ולא אג"ו צום אֶסְתֵּר, ולא בד"ו צום תְּמוּז
וְאָב. לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג לעומר, וסימן
פ"ג, וביום שיהיה חֲנֻכָּה יהיה עֶצְרַת.

באר היטב (א) חנוכה. צ"ל וביום שיהיה עצרת יהיה חנוכה. פי' ביום שיהיה
עצרת יהיה חנוכה שאחריו אם הם כסדרן או חסרים אבל כשהם מלאים יבוא
ביום שאחר עצרת כגון אם עצרת ביום א' יבוא חנוכה ביום ב'. מ"א: וט"ז
מגיה שצ"ל וביום שיהיה עצרת יהיה הושענא רבה פי' הושענא רבה שאחר
עצרת ע"ש:

ב אלו הימים שהקבעו בהם ראשי חודשים ולא בזולתם; ניסן אגה י"ז, אייר בגה י"ז, סיון אגד"ו, תמוז אגה י"ו, אב בדו"ז, אלול אבד"ו, תשרי בגה י"ז, (ב) מרחשון גדו"א, כסלו אי"ב ג"ד ה י"ו, טבת אבגד"ו, שבט בגדה י"ז, אדר זבד"ו. ובעבור, אדר הראשון בדה"ז ושני בדו"ז.

באר היטב (ב) מרחשון גדו"א. צריך לומר יום א' דר"ח אבל בשאר הסימנים בחדש שיש בו שני ימים ר"ח קאי הסימן שלו על יום ב' דר"ח מצאתי ט"ז. ובמ"א הגיה מרחשון בדה"ז:

ג סימן לקביעת המועדים; אי"ת ב"ש, ג"ר ד"ק, ה י"ץ ו"ף, פרוש: ביום ראשון של פסח יהיה לעולם תשעה באב וסימן: על מצות ומלרים לאכלהו (במדבר ט, יא). ביום ב' בו שבעות, וביום ג' בו ראש השנה, ביום ד' בו קריאת התורה שהוא שמחת תורה, ביום ה' בו צום כפור, ביום ו' בו פורים שעבר.

ד לעולם קורין צו את אהרן קדם פסח בפשוטה, ומצרע במעברת, חוץ (ג) מבה י"ח מעברת וה"ש מעברת שקורין אחרי מות קדם הפסח. ולעולם קורין פרשת במדבר סיני קדם עצרת, תשעה באב קדם ואתחנן, אתם נצבים קדם ראש השנה. ולכן כשראש השנה ביום ב"ג, שיש שתי שבתות בין ראש השנה לסכות, צריכים

לְחַלֵּק נְצַבִּים וַיִּלְךְ כְּדֵי שְׂיִקְרְאוּ וַיִּלְךְ בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה
לְצוּם כְּפוּר, וְהֶאֱזִינוּ בֵּין צוּם כְּפוּר לְסִכּוֹת; וְסִימָן: בִּיג
(ד) הַמֶּלֶךְ (דְּנִיֶּאֱל א, ה) פֶּת וַיִּלְךְ. אֲבָל כְּשֶׁרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם
ה' יז, אִזּוֹ אֵין בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְסִכּוֹת אֵלָּא שֶׁבֶת אַחַת
שְׁקוֹרִין בָּהּ הֶאֱזִינוּ, אִזּוֹ וַיִּלְךְ עִם נְצַבִּים קֹדֶם רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, וְסִימָן לְפִשׁוּטָה: (ה) פְּקֻדוֹ וּפְסָחוֹ, וְלִמְעַבְרַת:
סִגְרוֹ וּפְסָחוֹ, מָנוּ וְעֶצְרוֹ, צוּמוֹ וְצָלוֹ, קוּמוֹ וְתִקְעוּ.

באר היטב (ג) מבה"ח. פ"י שחל ר"ה ביום ה' והשנה מעוברת שאז קורין פ' נח בר"ח חשוון ונתוסף שבת א': (ד) המלך. היינו ר"ה שאומרים המלך המשפט. פת וילך פ"י מ' פתות אותה פתים שמחלקין נצבים וילך לשתים: (ה) פקדו. לשון צווי כלומר צו קורין סמוך לפסח. סגרו לשון מצורע מוסגר. מנו פ"י במדבר שנמנו בו ישראל קודם עצרת. צומו היינו ט"ב. וצלו היינו ואתחנן. קומו היינו נצבים קודם תקיעת ר"ה:

ה פְּרֻשֶׁת הֶאֱזִינוּ, מְחַלְקִין פְּרֻשִׁיּוֹתֶיהָ כְּדָרְךָ שֶׁהִיוּ
מְחַלְקִין אוֹתָהּ בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁהִיוּ קוֹרִין הַשִּׁירָה פְּעַם אַחַת
לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַשָּׁבוּעַ וְסִימָן: הַזִּי"ו לָךְ, הֶאֱזִינוּ, זְכַר,
יִרְכָּיְבֵהוּ, וַיִּרְא, (ו) לוֹ חֲכָמוֹ, כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם עַד סוֹף
הַשִּׁירָה, וְהַשְּׁבִיעֵי קוֹרְאֵי מְסוּפֵי הַשִּׁירָה עַד סוֹף הַפְּרָשָׁה.
הגה: וְדוֹקֵא בְּשֶׁבֶת מְחַלְקִין הַפְּרָשִׁיּוֹת, אֲבָל בְּמִנְחָה בְּשֶׁבֶת וּב' וְה', אֵין
לְחוּשׁ, (מְרַדְכֵי פֶרֶק הַקּוֹרְא עוֹמֵד).

באר היטב (ו) לו. ואנחנו נוהגים כרש"י לולי כי ידין ט"ז. ואפ"י יש חיובים לא יחלקו הפרשה יותר. מ"א ושכנה"ג:

1 קָלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים אֵין מִפְּסִיקִין בָּהֶם, אֵלָּא אַחַד

קוֹרָא כְּלָם וּמִתְחִילִין בְּפִסּוּקִים (ז) שְׁלִפְנֵיהֶם וּמִסִּים
בְּפִסּוּקִים שְׁלֵאַחֲרֵיהֶם; אָבֵל קְלָלוֹת שְׁבַמְשָׁנָה תוֹרָה
יְכוּלִין לְהַפְסִיק בָּהֶם, וְאֵף עַל פִּי כֵן נִהְגוּ שְׁלֵא לְהַפְסִיק
בָּהֶם. וְכֵן נוֹהֲגִין שְׁלֵא לְקִרּוֹת אֶחָד בְּשֵׁמוֹ לְעֵלוֹת אֶלָּא קוֹרִין מִי שְׁיִרְצָה.

באר היטב (ז) שלפניהם. היינו ג' פסוקים שלפניהם. ועיין סימן קל"ח מש"ש.
ובתשובת צ"צ נדחק ליישב מנהגינו שמתחילין בקללות שבתורת כהנים ואין
מתחילין ג' פסוקים שלפניהם. ומ"מ נ"ל דיתחיל ג' פסוקים שלפניהם.
והמנהג נתפשט מפני שקורין להרב ראב"ד בכל שבת לשלישי ואם כן צריכים
לקרות עמו עד התוכחה ולכן מתחילין בתוכחה אבל מוטב שהרב ימחול על
כבודו ויעלה לרביעי באותו שבת או יתחיל למפרע ג"פ עססי קל"ז. ובכנה"ג
כתב שבמקומו נוהגים לקרות להחכ' בתוכחות הים וביו"ד הדברות
וקודם שיקרא התוכחות אומר מוסר ה' בני אל תמאס כי את אשר יאהב וגו'
וקודם שיקרא הדברות אומר רכב אלהים רבותיים. גם נוהגין לקרות ללוי פי'
העגל וקורין אותה בקול נמוך עכ"ל. מהרי"ל הקפיד על מי שעלה לתוכחה
דדוקא השמש ששוכרין אותו לכך אין קפידא. כתב בצרור המור מ"ב מסעות
שבפ' ואלה מסעי אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב. מ"א ע"ש:

**ז ח' פסוקים אחרונים שבתורה, אין מפסיקין בהם
אלא יחיד קורא את כלם.**

**ח מ"ז בתמוז ואילך מפטירין ג' דפרענותא, ז'
דנחמתא, תרתין דתיובתא; ג' דפרענותא; דברי
ירמיהו, (ח) שמעו דבר ה', חזון ישעיהו. שבע דנחמתא,
נחמו, ותאמר ציון, עניה סוערה, אנכי, רני עקרה, קומי
אורי, שוש אשיש. וביום צום גדליה במנחה מפטירין
דרשו. ובשבת שבין ראש השנה ליום הכפורים
מפטירים לעולם שובה. וכשראש השנה בב"ג, שיש**

שַׁבַּת בֵּין יוֹם הַכַּפּוּרִים לְסִכּוֹת וְקוֹרִין בּוֹ הָאֲזִינוּ, מִפְּטִיר בּוֹ וַיְדַבֵּר דָּוִד. וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שְׁפֹשְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה בְּבִיג, שְׁוִילָדָּ בֵּין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים, מִפְּטִירִין בּוֹ דְרָשׁוּ; וּבְשַׁבַּת שְׁבִין יוֹם הַכַּפּוּרִים לְסִכּוֹת, שְׁקוֹרִים הָאֲזִינוּ, מִפְּטִירִים שׁוּבָה. הַגָּה: וְהַמְנַהֵג פְּסָבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה. וּבְשַׁאֲרַ שְׁבַתוֹת הַשָּׁנָה מִפְּטִירִין מַעֲיִן הַפְּרָשָׁה (טוֹר) וּכְשִׁקוֹרִין ב' פְּרָשִׁיּוֹת מִפְּטִירִים בְּאַחַרְוֹנָה (מְרַדְכִי פ' בְּנֵי הָעִיר), בְּלִבְד בְּאַחַרִי מוֹת וּקְדוּשִׁים דְּמִפְּטִירִין הַלּוֹא כְּבִי (ט) כְּשִׁיִּים שְׁהִיא הַפְּטִירָה אַחַרִי מוֹת (מְנַהֵגִים). וְנוֹהֲגִין לְהַפְּטִיר בְּחֻתְנָה שׁוֹשׁ אָשִׁישׁ, וְאִין דּוּחִין מִפְּנֵי שׁוֹם הַפְּטִירָה הַנְּזַכָּרָת כָּאן, וְלֹא שֶׁל ד' פְּרָשִׁיּוֹת וְלֹא שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ, אִם מְחַר חֲדָשׁ אִם חֲנֻכָּה אִם שִׁירָה (מְרַדְכִי פ' בְּנֵי הָעִיר וְהַטּוֹר וּמְנַהֵגִים), אֲבָל שְׁאֲרַ הַפְּטִירוֹת דּוּחִין מִפְּנֵי. וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְעִיל סִימָן תְּכִ"ה דְּאִין מְדַלְגִין מִנְּבִיא לְנְבִיא. וְגַם נִתְבָּאֵר שֶׁם סְעִיף ב' אִם דּוּחִין מִפְּנֵי שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ אַחַת מֵאֵלוֹ הַפְּטִירוֹת שְׁנִזְכָּרוֹת כָּאן.

באר היטב (ח) שמעו. ואם טעה והפטיר בשבת ראשון בפרשה דיומא יפטיר לשבת הבאה דברי ירמיה וגם שמעו מפני שהם סמוכות זו לזו צ"צ מ"א עסי תכ"ה מה שכי בחומשים ויברח יעקב לפי וישלח ט"ס הוא ושייכא לפי ויצא. לבוש: (ט) נושיים. וכן כתב הב"ח ומט"מ והאגודה דלא כלבוש שכתב להפטיר התשפוט שכבר העיד הב"ח שבכל קהלות נוהגין כמ"ש הרמ"א מ"א. ועיין תשובת רי"ט סי' ד' למה דוקא חקת ובלק מחוברים:

הלכות פסח

סימן תכט - שאין נופלין על פניהם

כל ניסן

סעיפים

ב'

ובו

א שוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת (א) פֶּסַח קֹדֶם לַפֶּסַח (ב) שְׁלֹשִׁים יוֹם.

הגה: וּמְנַהֵג לְקִנּוֹת חֲטִים לְחֻלְקוֹן לְעֲנִיִּים לְצַרְדֵּי פֶסַח. וְכָל מִי שֶׁדָּר בְּעִיר (ג) יִיב חֹדֶשׁ צָרִיד (ד) לִתֵּן לָזֶה (אור זרוע).

באר היטב (א) פסח. וה"ה שאר י"ט. בי"ח מ"א ח"י: (ב) ל' יום. ומתחילין מיום הפורים עצמו ח"י ויד אהרן דלא כפ"ח ע"ש. וכן בי"ט עצמו שואלין ודורשין בענייניו של יום. ומנהגינו שאין דורשין בחג עצמו גם אין אנו דורשין ל' יום קודם פסח. ואפשר משום דעיקר תקנה היה משום קרבנות. תוספות בכורות. רק בשבת שלפני פסח שקורין שבת הגדול עיין בי"ח ובח"י הטעם. ועיין יד אהרן. ומ"מ מצוה לכל אי לעסוק בה"פ ל' יום לפני הפסח בי"ח. ולעולם דורשין בשבת הגדול כשאין ע"פ חל בו דאז צריכים להקדים מהרי"ל: (ג) יב"ח. וה"ה העני הדר פה יב"ח מחוייבים ליתן לו. ב"י בי"ד סי רצ"ו. וכתב הסמ"ק דהאידינא סגי בל' יום. וכ"כ הרב בי"ד שם. ואם דעתו להשתקע הוי כאנשי עיר מיד כמבואר שם. וכתב המ"א ונ"ל דעני שאינו דר פה למ"ד יום מ"מ מחוייבים ליתן לו מצה לאכול. אלא שאין נותנים לו חטים ע"ש: (ד) ליתן. אפילו תלמיד חכם הפטור ממס. שכנה"ג:

ב אין נופלין על פניהם בכל חודש (ה) ניסן, ואין אומרים

(ו) צדקתך בשבת במנחה, ואין מספידין בו, ואין

מתעניין בו להזכיר (ז) בצבור; והבכורות מתעניין בו

בערב פסח. **הגה:** גם אין אומרים צדוק הדין בכל חודש ניסן. ונהגו

שאין מתעניין בו תענית קלל, אפלו יום שמת בו אביו או אמו; אבל תענית

(ח) הלום, מתעניין. ואין אומרים מזמור (ט) לתודה ואל ארץ אפים ולמנצח

(י) בערב פסח ולא ביום טוב, (מנהגים). ונוהגין להרבות קצת באכילה ושתייה

ביום אחר החג, והוא (יא) אסרו חג, (נמרא ורש"י פרק לולב).

באר היטב (ה) ניסן. מפני שייב נשיאים הקריבו ייב ימים וכל יום הקרבן היה ייט שלו ואח"כ עי"פ ופסח ואסרו חג. אי"כ יצא רוב החדש בקדושה. (ובש"ס דמנחות הטעם מריש ירחא דניסן אתותב חגא דשבועות ע"ש עח"י הנ"מ). לפיכך עושים כולה קודש: **(ו) צדקתך.** גם אי"א י"ר של אחר קריאת התורה גם אין מזכירין בו נשמות גם אי"א קדיש אחר צ"ה ונקוט כללא בידך דצ"ה וצו"ץ ורחום וחנון שוים הם. וכי רמ"א בי"ד סי' ת"א שא"א צ"ה בע"ש אחר חצות וה"ה בערב יו"ט ובער"ח ובערב חנוכה אומר"י אחר חצות. (ובהרבה מקומות באשכנז אומרים אחר חצות בהליכה) לבוש. ועשלי"ה שיש לקרות בניסן כל יום הנשיא שלו ובי"ג פ' בהעלתך עד כן עשה את המנורה: **(ז) בצבור.** פ"י דאין מזכירין התענית בצבור אבל מ"מ היחיד שנהג להתענות בה"ב מותר להתענות בו לדעת המחבר. לכן כתב הרמ"א שאין מתענין בו תענית כלל: **(ח) חלום מתענין.** וא"צ למיתב תענית לתעניתו ואם התענה בשבת ת"ח יתענה תענית לתעניתו בניסן. וה"ה בין י"כ לסוכות או בימי הגבלה ומ"מ נ"ל דאם הוא סמוך לעשור לחדש יתענה ביו"ד לחדש שהוא תענית צדיקים כמ"ש סי' תק"פ. וה"ה אם היה ביום ראשון ר"ח ניסן מתענה מ"א. הב"ח ושלי"ה כתבו דאחר אי"ח יש להתענות יאר צייט וה"ה ער"ח אייר. ומ"א וט"ז וח"י כתבו דאין להחמיר דתעניתים אלו חומר' בעלמ' הם. (וח"י מסיים פוק חזי מאי עמא דבר) וחתן עיין סי' תקע"ג דינו: **(ט) לתודה.** שלחמי תודה היה חמץ ואפילו בע"פ אסור להקריב' שיבא לידי נותר: **(י) בע"פ.** ומשכימין לבה"כ בע"פ כדי שיגמור סעודתו קודם די' שעות. מהרי"ל: **(יא) א"ח.** המנהג שלא להתענות בכל אי"ח עמ"א. מ"כ ליתן חרם בבה"כ לאיזה צורך גדול מותר בניסן אף שאסו' בתשרי:

סימן תל -

ובו סעיף אחד
א שֶׁבֶת שְׁלֹפְנֵי הַפֶּסַח קוֹרִין אוֹתוֹ שֶׁבֶת הַגָּדוֹל, מִפְּנֵי **(א)**
הַיֵּס שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ. **הגה:** וְהַמְנַהֵג לוֹמַר בְּמִנְחָה **(ב)** הַהַגָּדָה, מִתְחַלֵּת
עֲבָדִים הָיִינוּ עַד לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ; וּפּוֹסְקִים לוֹמַר בְּרַכֵּי נַפְשִׁי (מִנְהָגִים).

באר היטב (א) הנס. שלקחו כל א' שה בעשור לחדש ואותו שנה היה יו"ד בחדש בשבת והקשו הוה ליה לקבוע ביו"ד לחדש אפי' חל בחול עיין אחרונים ובח"י. ומה שהקשה הבי"י דאם כן כל הדי' ימים יהיו נקראים גדולים י"ל דהנס היה שאומרים לשחוט לאלהיהם ובשבת אמר המצרי אמת הוא ומה שלא שחטו משום שהוא שבת משא"כ בשאר ימים מהרב רבי משה רבי אליוש. אין מפטירין וערבה אלא כשחל שבת הגדול בע"פ וכ"נ. רש"ל היה דורש שכל א' יאכל מעט קודם הפסח מקמח של פסח כי שמא היה שם חשש חימוץ ויתלה במה שאכל. (ומ"א תמה עליו דז"א אלא בדבר יבש עיין י"ד סימן ק"י וקמח בקמח הוי דבר לח ע"ש וח"י כי דדינא קאמר ואע"ג דלא מהני עכ"פ כ"א בנפל אחד מהם בשוגג ע"ש). טוב ליתן ממנו לעניים. מט"מ ושלי"ה: **(ב) ההגדה.** אפי' חל שבת הגדול בע"פ:

סימן תלא - זמן בדיקת החמץ

קעיפים

ב'

ובו

א (א) בתחלת ליל י"ד בְּנִיּוֹן בּוֹדְקִים אֶת הַחֲמֵץ לְאוֹר הַיָּר, בַּחֲרִין וּבִסְדָּקִין, בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁדָּרְךָ לְהַכְנִיס שָׁם חֲמֵץ.

באר היטב (א) בתחלת. פי' סמוך לכניסת הלילה רי"ו ור"ן מ"א והח"י פסק דהבדיקה צריך להיות בלילה ממש אחר צאת הכוכבים ולא בה"ש. (והראב"ד דייק מלשון אור דר"ל שישנו עדיין קצת יום דמשום לישנא מעליא לא הי"ל לתנא משים אור לחושך ור"פ ס"ל דביה"ש דוקא ומזה דייק בח"י כשלא קרא ק"ש קודם בדיק' ובאים שני חיובים כא' יקרא תחילה כי תדיר היא ע"ש:

ב יִזְהַר כָּל אָדָם (ב) שֶׁלֹּא יִתְחִיל בְּשׁוּם מְלָאכָה (ג) וְלֹא

יאכל, עד שִׁבְדֵק. וְאֶפְלוּ אִם יֵשׁ לוֹ עֵת קְבוּעַ לְלַמֵּד, (ד) לא ילמד עד שִׁבְדֵק; וְאִם הִתְחִיל לְלַמֵּד מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין צָרִיךְ לְהִפְסִיק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים (ה) שְׁצָרִיךְ לְהִפְסִיק, וְכֵן נִרְאֶה לִי עָקָר.

באר היטב (ב) שלא יתחיל. וחצי שעה קודם הזמן אסור דילמא אתי לאמשוכי ומי שלא בדק בלילה אסור ביום עד שיבדוק: (ג) ולא יאכל. וטעימה בעלמא שרי והיינו פירות או כביצה פת כמ"ש ססי רל"ב ע"ש: (ד) לא ילמוד. והלומד שיעו' בבה"כ מותר דדוקא מי שלומד בביתו אסור שאינו מוכרח לקום ממקומו אבל זה ילך בודאי לביתו כנה"ג. וכתב המג"א ונ"ל דוקא מי שאומר דבר הלכה בלא פלפול אבל אסור לעסוק בפלפול אפי' אינו בביתו דבזה ודאי איכא למגזר דילמא ממשכי ליה שמעתא. כ' הב"ח מי שלא התפלל ערבית עם הציבור מתפלל בביתו קודם הבדיקה דאיכא למיחש שמא יטרד בבדיקתו וישכח מלהתפלל אבל מי שמתפלל לעולם ערבית ביחידי בלילה יבדוק תחלה כיון דדש ביה לא ישכח: ומ"א כתב כיון דזמן הבדיקה הוא קודם צ"ה יבדוק ואח"כ יתפלל אחר צ"ה ואם לא בדק עד אחר צ"ה יתן לאחר לבדוק והוא יתפלל. ואי ליכא אחר יעשה כמ"ש הב"ח ועס"ק א' מש"ש. ואותן הרגילים להתפלל ערבית ביו"ד יתפללו תחלה בבה"כ דטורח הוא לקבצם אח"כ. מ"א: (ה) שצריך. ואם אמר לחבירו שיזכיר לו הבדיקה מותר כדלעיל סימן רע"ה ס"ג עט"ז:

סימן תלב - דין ברכת בדיקת חמץ

ובו סעיפים ב' קדם שִׁיתְחִיל לְבַדֵּק יְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ (א) עַל בְּעוֹר חָמֵץ. וְאִם הִתְחִיל לְבַדֵּק בְּלֹא בְרָכָה, יְבָרֵךְ כָּל זְמַן (ב) שְׁלֹא סִים בְּדִיקָתוֹ, (כָּל בּו); וְיִזְהַר (ג) שְׁלֹא יְדַבֵּר בֵּין הַבְּרָכָה לְתַחֲלַת הַבְּדִיקָה. וְטוֹב שְׁלֹא יְדַבֵּר בְּדַבְרֵים אַחֲרֵים עַד

שְׁיִגְמֹר (ד) כָּל הַבְּדִיקָה, כְּדֵי שְׁיִשְׂיִם אֶל לְבוֹ לְבָדֵק בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שְׁמִכְנִיסִים בּוֹ חֲמֵץ.

באר היטב (א) על ביעור. ואם בירך לבער יצא הסכמת אחרונים ועיין ט"ז בסימן קע"ז ס"ק ד' ויטול ידיו קוד' הברכה והוא רק משום נקיות. והא דאין מברכין שהחיינו על בדיקת החמץ. לפי שהבדיקה היא צורך הרגל סמכין אזמן דרגל. (ורש"ל דחה טעם זה להיות מו"י ולמעלה חל האיסור). וח"י בשם חמיו הגאון זכרונו לברכה ת"י דעכ"פ אינו עובר בבל יראה עד הלילה ועיין ט"ז ס"ק ג') ועיין ט"ז ובח"י: **(ב) שלא סיים.** ואם סיים יברך למחר בשעה שעוסק בשריפה ט"ז ומ"א. וח"י כתב דלאחר שסיים הבדיקה בלילה שוב אין לברך כלל וכ"פ הבי"ח ע"ש. ובכנה"ג כתב דכה"ג יש לברך בלא שם ומלכות: **(ג) שלא ידבר.** ודוקי דברים שאין צורך בדיקה ואם דבר קודם שהתחיל לבדוק חוזר ומברך. מ"א ח"י: **(ד) כל הבדיקה.** ובזה א"צ לחזור ולברך כיון שכבר התחיל במצוה. מ"א ח"י:

ב בְּבִרְכָה אַחַת יָכוֹל לְבָדֵק כְּפֹה בְּתִים. וְאִם בְּעַל הַבֵּית רוֹצֶה, יַעֲמִיד **(ה)** מִבְּנֵי בֵיתוֹ אֲצִלוֹ בְּשַׁעַה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, וְיִתְפָּזְרוּ לְבָדֵק אִישׁ בְּמְקוֹמוֹ עַל **(ו)** סִמְךָ בְּרָכָה שֶׁבִרְךָ בְּעַל הַבֵּית. **הגה: (ז)** וְנוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ פְּתִיתֵי חֲמֵץ בְּמְקוֹם שְׁיִמְצָאִם הַבּוֹדֵק, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּרָכְתּוֹ לְבִטְלָה, (מְהַר"י ברי"ן). וְמִיְהוּ אִם **(ח)** לֹא נָתַן לֹא עָקֵב, דִּדְעַת כָּל אָדָם עִם הַבְּרָכָה לְבַעַר אִם נִמְצָא. (כָּל בּו).

באר היטב (ה) מבני ביתו. וה"ה אחר שאינו מבני ביתו (והא דאין השליח ג"כ מברך עיין י"ד הלכות שחיטה ועיין אי"ע סימן ל"ח וכשהבתים רחוקים לא מהני דמדמי להו הפר"ח למי שבירך אטלית קטן בביתו דמברך אטלית גדול בבה"כ) ועכ"פ גם הוא יבדוק דמצוה בו יותר מבשלוחו: **(ו) סמך ברכה.** ויענו אמן על ברכתו ואם אינם עומדין אצל ברכתו אין יכול לשלח אותם לבדוק. ח"י. ואם הבע"ה אינו בודק רק מצוה לאחר לבדוק אותו אחר מברך מ"א. ולכתחלה יחזור אחר אנשים בני מצות ובדיעבד סגי בנשים ובעבדים [וקטנים] אבל לא בשפחה כנענית שלנו. ח"י: **(ז) ונוהגים.** והנוהגים להניח יזהרו שלא יניחו אלא חמץ קשה שלא יפרך ובמקום המשומר מפני התינוקות והעכברים: **(ח) לא נתן.** וכן ראוי לנהוג לכתחילה דחיישינן שמא יניחנו במקום שלא

ימצאם הבודק. ט"ז. והאריז"ל כתב מנהג זה ויניח יו"ד פתיתים והוא ע"פ
סוד גדול. גם החיי מיישב ומקיים שלא לבטל מנהג של ישראל (וט"ז בשם
תמים דעים כתב דמנהג נשים הוא ובמהרי"ו כתב טעם למנהג וכן חיי נתן
טעם לדבר ע"ש):

סימן תלג - בדיקת חמץ

סעיפים

י"א

ובו

א הבדיקה צריך שתהיה **(א)** לאור הנר ולא לאור
הלבנה. ואם עבר ולא בדק ליל י"ד כשבדק ביום י"ד,
לא יבדק לאור החמה אלא לאור הנר. ואכסדרה
שאורה רב, אם בדקה לאור החמה, דיו; והוא הדין
כנגד **(ב)** ארבה שבחדר.

באר היטב (א) לאור הנר. ובליל י"ד ואף אם בדק יום י"ג לאור הנר צריך
לחזור ולבדוק ליל י"ד. אכן אם בדק ליל י"ג ונזהר היטב שלא להכניס עוד
חמץ אי"צ לבדוק עוד. חיי ע"ש והלבוש והבי"ח כתבו דאף אם בדק ליל י"ג
צריך לחזור ולבדוק בליל י"ד. וסיים החיי דאם רוצה להחמיר על עצמו עכ"פ
לא יברך ליכנס עצמו לחשש ספק ברכה אך יחזור וישתמש בתוכה חמץ ואז
יוכל לחזור ולברך ולבדוק. ועיין בהלק"ט ח"א סי' תנ"ג ועיין יד אהרן: **(ב)**
ארוכה. היינו חלון בגג (עיין פ"ה דביצה משנה א' ופ' י' דאהלות). ואם יש שם
מחיצה של זכוכית אסור לבדוק כנגדו. מ"א:

ב אין בודקין לאור **(ג)** האבוקה אלא לאור הנר, ולא
בנר של חלב, ולא של שמן, ולא של שמן, אלא בנר של

שְׁעוֹה. הגה: והוא יחיד, אבל שתי גרות ביחד, אפלו קלועים, דינם כאבוקה (מהרי"ל בשם אגדה).

באר היטב (ג) האבוק'. ואפי' בדיעבד לא מהני אבל נר של חלב ושל שומן מהני בדיעבד. ושל שמן דינו כאבוקה ואם אין לו נר של שעה יבדוק בשל שמן ואם אין לו שמן יבדוק לכתחלה בשל חלב ואין לבדוק בעץ שקורין קיין חיי:

ג בודק כל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ. ולכן כל חדרי הבית והעליות צריכים בדיקה; שפעמים אדם נכנס בהם ופתו בידו. אבל אוצרות יין **(ד)** שאין מסתפק מהם, וכן מתבן וכיוצא בו, אינם צריכים בדיקה.

באר היטב (ד) שאין מסתפק. ואם מסתפק ויש לו קבע שנוטל בפעם אחד מה שצריך לסעודה אי"צ בדיקה. מ"א. כתב (מהרי"ל) [מהרי"ו] בתשובה מקום שאוכלים שם כל השנה יש לבדוק תחת הספסלים דא"א שלא נפל שם מן החמץ והוי חמץ ברור אי ליכא שם תרנגולים. ולא ישליך חטים לתרנגולים במקום לח שלשים יום קודם לפסח. מהרי"ל:

ד חרי הבית וזיזין הבולטים מהכתלים, שאינם גבוהים הרבה ולא נמוכים הרבה, צריכים בדיקה; אבל הגבוהים שאין יד האדם מגעת שם, והנמוכים **(ה)** פחות משלשה טפחים, אינם צריכים בדיקה.

באר היטב (ה) פחות מג"ט. ואם התינוקות מצויים צריכים בדיקה:

ה גג היציע והמגדל שגגיהם משפעים ומפני כך אין

גגיהם ראויין לשום תשמיש, אינם צריכין בדיקה אפלו הם בתוך הבית.

י רפת של בקר אינו צריך בדיקה, שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו. וכן לול של תרנגולים אינו צריך בדיקה, מפני שאם היה שם חמץ התרנגולים יאכלוהו. וכן אמצעה של חצר אינו צריך בדיקה, שאם היה שם חמץ העורבים ושאר עופות המצויים שם יאכלוהו. והני מלי מספק חמץ, אבל ודאי חמץ לא. הגה: אבל לקמן סימן תמ"ה סעיף ג' (ו) מבאר דמתר להשליך חמץ במקום שהעופות מצויים, כל שכן שאין צריך לבער משם אפלו חמץ ודאי, עד לאחר זמן אסורו.

באר היטב (ו) מבואר. ע"ש בט"ז ומ"א וח"י מה שתירצו:

ז חר שפין יהודי לחברו, כל אחד בודק עד מקום שיזדו מגעת והשאר מביטל בלבן, ודיו; ושפין יהודי לעכו"ם אינו צריך (ז) בדיקה כלל, שפא יאמר: כשפים הוא עושה לי ונמצא בא לידי סכנה.

באר היטב (ז) בדיקה כלל. ומ"מ ביום יבדוק לאור היום כדרך שהשתמש שם. כ"מ מ"א ח"י:

ח כתל שנשתמש בו חמץ בחרין, ונפל ונעשה גל, אפלו אינו גבוה ג' טפחים כדי חפישת הפלב, אין צריך לבדק תחתיו כיון שיש בו סכנת (ח) עקרב שמצויים בגלים

חִיּוּשֵׁינָן שְׁמָא אַחַר שְׁיִשְׁלִים בְּדִיקְתּוֹ שְׁאִינוּ עוֹסְק
בְּמַצּוֹה יַחֲפֵשׂ אַחַר מַחֲט שְׁנֶאֱבֵד לוֹ וַיָּבֵא לְיַדֵּי סַפְנָה.
וְהֵי מְלִי בְּסִתָּם, אָבֵל בְּיָדוּעַ שְׁיִשׁ תַּחֲתָיו חֲמֵץ, אִם אֵין
עָלָיו גְּבֵה שְׁלֵשָׁה טְפָחִים, צָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם בְּמָרָא
וַחֲצִינָא בְּעֵנָן שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה; וְאִם יֵשׁ עָלָיו גְּבֵה שְׁלֵשָׁה
טְפָחִים, (ט) מְבַטְלוּ בְּלָבוֹ וְדִיו.

באר היטב (ח) עקרב. דוקא במקום שמצוים עקרבים. ועסי ק"ד סי"ב
דמשמע דנחש לא ברי הזיקו וצריך לבדוק. מ"א: (ט) מבטלו. וכתבו
האחרונים שיכול לאוכלו אחר הפסח הואיל ולא עבר עליו בבל יראה ואין
לחוש בו להערמה הואיל ונפל עליו מפולת. והבי"ח הניח זה בצ"ע גם הט"ז
מחלק בדין זה גם המ"א כ' בשם תשובת הרשב"א שרב האי אוסר ואם לא
ביטלו והוא לאחר זמן איסורו צריך לפנות המפולת כדי לבער החמץ כיון
שאינו ברשותו עוד לבטלו. אחרונים וכתב המ"א דאם נפל עליו גל גדול דאין
בידו לפקחו והוא אבוד ממנו ומכל אדם מותר אפ"י בלא ביטלו דלא קרינן
ביה שלך:

ט מִרְתֵּף שְׁמִסְדָּרִין בּוֹ שׁוֹרוֹת שֶׁל חֲבִיּוֹת זֶה אֶצֶל זֶה עַד
שְׁנֵת־מֵלֵא פָּלוֹ, וְחוֹזְרִין וּמִסְדָּרִין שׁוֹרוֹת אַחֲרוֹת עַל
הַתַּחֲתוֹנוֹת עַד הַקּוֹרָה, אֵין צָרִיךְ לְבַדֵּק אֶלָּא שׁוֹרָה
הַעֲלִיּוֹנָה וְאַחֲרָת לְמָטָה מְמַנָּה; דְּהֵינּוּ שׁוֹרָה עַל פְּנֵי רֹחַב
הַמִּרְתֵּף, וְלֹא עַל כָּל שְׁטַח הַמִּרְתֵּף אֶלָּא עֲלִיּוֹנָה הַרוֹאֶה
אֶת הַקּוֹרָה וְאֶת הַפֶּתַח, וְאַחֲרָת לְמָטָה מְמַנָּה.

י בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת צָרִיכִים (י) בְּדִיקָה מִפְּנֵי
שֶׁהֲתִינוּקוֹת מְכַנְיָסִים בָּהֶם חֲמֵץ.

באר היטב (י) בדיקה. היינו בליל י"ד מ"א ונראה אם עבר ולא בדק בליל י"ד בודק אפי' לכתחלה ביום י"ד לאור החמה כמו אכסדרה שאורה ג"כ רב. ולא ראיתי נוהרים בזה לבדוק הבה"כ רק סגי להו בכיבוד בעלמא ביום וראוי להזהיר ע"ז השמשים של בה"כ וכ"כ מהרי"ל. וכתב עוד דיש מקומות מכריזין אחר בדיקת בה"כ שלא יבואו עוד שם התינוקות עם חמץ:

יא המכבד חדרו **(יא)** ב"יג בנ"סו ומכ"ו לבדק החמץ ולב"ערו, ונז"הר שלא להכניס שם עוד חמץ, אף על פי כן צריך לבדק **(יב)** בליל י"ד. **הגה:** וכל אדם צריך לכבד חדריו קדם הבדיקה (מרדכי ריש פסחים). והפסחים או בתי יד של בגדים **(יג)** שנותנים בהם לפעמים חמץ, צריך בדיקה (מהרי"ו).

באר היטב (יא) ב"יג. דוקא ביום. אבל אם בדק בליל י"ג א"צ לחזור ולבדוק בליל י"ד וכמ"ש בס"ק א': **(יב)** בליל י"ד. ואכסדרה אם בדק ביום י"ג לאור החמה יצא. מיהו עכ"פ יש לבדוק חדר א' בלילה. מ"א: **(יג)** שנותנים בהם. ומי שאין דרכו בכך א"צ בדיקה ד"מ מ"א וח"י מחמיר ע"ש:

סימן תלד - דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה

סעיפים

ד'

ובו

א **(א)** אחר הבדיקה יהא נז"הר בחמץ שמשיר להצניעו, כדי שלא יצטרך בדיקה **(ב)** אחרת, כגון אם יטלנו עכ"ב בפניו או אם יחסר לחמו, כגון שיניח עשר כפרות

וּיִמָּצָא תְּשֻׁעַ, אֲבָל בְּסִתָּם שְׂאִינֹו יוֹדֵעַ אִם חָסֵר מִמֶּנּוּ אִם לָאוּ, לֹא. וְאִם כִּפָּה עָלָיו כְּלִי וְלֹא מִצָּאוּ, (ג) אִינֹו צָרִיךְ לְבַדֵּק, שְׂוֹדָאֵי אָדָם נִטְלוּ. לְכֹךְ יִכְפָּה עָלָיו כְּלִי אוֹ יִתְלַנּוּ בְּאֹוִיר אוֹ יִנְיַחֲנּוּ (ד) בְּתִבָּה, מְקוֹם שְׂאִין עֶכְבֵּר יָכוֹל לִבֹּא.

באר היטב (א) אחר הבדיקה. ל"ד דה"ה קודם התחלת הבדיקה יצניע החמץ שרוצה לאכול דאולי יתחסר לחמו תוך הבדיקה ויהא צריך לחזור ולבדוק מה שבדק כבר ב"ח וח"י והיד אהרן ומ"א. ובחנם השיג עליו הט"ז בזה ע"ש. והעולם אינן מצניעין אלא החמץ שמוצאין בשעת בדיקה. אבל שאר החמץ מוליכין אנה ואנה ולא שפיר עבדי. אחרונים: (ב) אחרת. (וה"ה דצריך אז לבטל שנית. ב"י בשם ר"ן). ומ"מ אינו צריך לברך שנית. ח"י: (ג) א"צ. אם א"א לתינוק ליטלו. מ"א: (ד) בתיבה. ובח"מ סימן רצ"א סייג פסק רמ"א דתיבה חתורה אצל עכברים ע"ש וי"ל ודו"ק:

ב אַחַר הַבְּדִיקָה מִיָּד בְּלִילָה יִבְטְלֵנוּ וַיֹּאמֶר: כָּל (ה) חֲמִירָא דְאִיתִיהּ בְּרִשׁוֹתַי דְּלֹא חֲזִיתִיהּ וְדְלֹא בְּעֵרְתִיהּ לְבִטּוּל וְלִהְיוּ כְּעִפְרָא (דְּאֶרְעָא). **הגה:** וַיֹּאמֶר הַבְּטוּל בְּלִי שְׂמֵבִין (מִהֲרִי"י ברי"ן). (ו) וְאִם אָמְרוּ בְּלִי הַקֶּדֶשׁ כָּל חֲמִירָא כּוֹלֵל חֲמֵץ וּשְׂאֹר (ת"ה סימן קל"ד), אֲבָל בְּשֵׂאֵר לְשׁוֹנוֹת צָרִיךְ (ז) לְהִזְכִּיר כָּל אֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוּ (דְּבָרֵי עֲצָמוּ), וְטוֹב לְחַזֵּר וּלְבַטְלוֹ פַּעַם אַחֶרֶת בְּיוֹם י"ד סוּף שְׁעָה חֲמִישִׁית, קֹדֶם שֶׁתִּגְיַע שְׁעָה שְׁשִׁית, שְׁמִשְׁתַּגִּיעַ שְׁעָה שְׁשִׁית נֶאֱסָר וַאֲיִן בְּיָדוֹ לְבַטְלוֹ. **הגה:** וַאֲיִן לְבַטְלוֹ בְּיוֹם אֶלָּא לְאַחַר שְׂשֻׁרֵי הַחֲמֵץ, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוֹת שְׂרָפָה בְּחֲמֵץ שְׁלוֹ (מִהֲרִי"ו).

באר היטב (ה) חמירא. לפי שלחם היא חיות האדם ואין ראוי לזלזל בכבודו לכך ניתקן בלשון תרגום שלא יבינו המזיקים והמקטריגים. סדה"י: (ו) בלשון. בקצת נוסחאות כתוב ואם אמרו בלשון הקודש יצא ודוקא כשיודע לפחות ענין הביטול שמפקיר חמצו דאם אינו יודע לא יצא וכ"כ מהרי"ל ומהרי"ו ומ"א ועיין ח"י: (ז) כל אחד. המדקדק במעשיו יאמר נוסח זה. כל

חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי דלא חמיתיה ודלא ביערתיה ודלא ידענא ליה
ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא. ב"ח ח"י:

ג בְּבִטּוֹל הַיּוֹם יֹאמַר: דְּחֲזִיתִיהּ וְדָלָא חֲזִיתִיהּ,
דְּבַעֲרִיתִיהּ וְדָלָא בְּעֲרִיתִיהּ.

ד שְׁלוּחוֹ יִכּוֹל לְבַטֵּל. וְכִשְׁמִבְטֵל שְׁלִיחַ צָרִיךְ שְׂיֹאמַר: חֲמִצּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי
יְהֵא בְטֵל וְכוּ' (תשוי מְהֵרָא ברי"ו). אִם אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ, יְבַטֵּל
בְּמָקוֹם שֶׁהוּא; וְאִם (ח) אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵן, טוֹב שֶׁתְּבַטֵּל
אֶשְׁתּוֹ.

באר היטב (ח) אינו. פיי שאינו רגיל לעשות כן וחיישינן שמא ישכח.
אפוטרופוס של יתומים מחויב לבדוק ולבטל חמץ של יתומים ח"י. והבי"ח
פסק דאין לבטל על ידי שליח ועכ"פ האשה אין לעשות שליח לבטל החמץ עיין
ט"ז:

סימן תלה - דין מי שלא בדק בליל

י"ד

בב"ד
סעיף
אָחַד
א לֹא בְּדַק בְּלִיל י"ד, יְבַדֵּק (א) בְּיוֹם י"ד בְּאִיזוֹ שָׁעָה
שְׂיִזְכֹּר מֵהַיּוֹם. לֹא בְּדַק כָּל יוֹם י"ד, יְבַדֵּק (ב) בְּתוֹךְ

הפסח. לא בִּדְק בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, יְבַדֵּק לְאַחַר הַפֶּסַח, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכָּשֶׁל בְּחֻמֵּץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח שֶׁהוּא אָסוּר בְּהִנָּאָה; וְעַל הַבְּדִיקָה שֶׁלְאַחַר הַפֶּסַח (ג) לֹא יִבְרַךְ.

באר היטב (א) ביום י"ד. והיינו לאור הנר וכן כל הבדיקות אפ"י לאחר הפסח שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה. פוסקים: **(ב) בתוך הפסח.** ואפ"י כבר ביטל ואפ"י ביי"ט עצמו בודק אע"פ שאינו יכול לשרפו ביי"ט מ"מ יוכל לכפות עליו כלי עד מוצאי י"ט ט"ז מ"א. ואפ"י ביי"ט האחרון של פסח צריך לבדוק מ"א. מי שלא בדק חמץ קודם זמן איסורו ומת אין היורשים מברכין על הבדיקה וביעור כיון שאינם מחוייבים לבדוק ולבער החמץ שאינו שלהם. ח"י: **(ג) לא יברך.** אבל על הבדיקה שבתוך הפסח צריך לברך אעפ"י שביטל. ח"י והט"ז נסתפק בזה דאם ביטלו אם צריך לבער ע"ש. ומדברי המ"א משמע שדעתו שיש לברך אע"פ שביטלו אך היכא שבדק וביטל ומצא חמץ בתוך הפסח הניח בצ"ע אם יברך עליו כיון שביטלו קודם פסח וקיים תקנת חכמים בבדיקה ולענ"ד נראה עיקר שיש לברך בשעת הביעור בין אם נתחמץ לו דבר בתוך פסח בין במוצ' חמץ בתוך פסח צריך לברך וכאן הניח הדבר בספק וצ"ע. וכל זה בנמצא חמץ גמור אבל חמץ משהו שנמצא תוך פסח אין לברך עליו עמ"א סימן תמ"ו ס"ק

סימן תלו - דין המפרש בים והיוצא

בשירא

סעיפים

ג'

ובו

א הַמְפָרֵשׁ מִיִּבְשָׁה לַיָּם אוֹ יוֹצֵא בְּשִׂירָא, וְאִינוּ מְנִיחַ **(א)** בְּבֵיתוֹ מִי שֶׁיְבַדֵּק תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, **(ב)** זְקוּק לְבִדֵּק. וְלֹא יִבְרַךְ אֶז על בְּעוֹר חֻמֵּץ (פ' ב'). קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם **(ג)** אִינוּ צָרִיךְ

לְבַדֵּק. וּכְשֶׁמִּגִּיעַ פֶּסַח יִבְטְלֶנּוּ, (טוּר). וְאִם דַּעְתּוֹ לַחְזֹר קִדְּם
הַפֶּסַח, צָרִיךְ לְבַדֵּק וְאַחַר כֵּן יֵצֵא, דְּחִיּוּשֵׁינּוּ שְׂמָא יַחְזֹר
עָרֵב פֶּסַח בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְבַעַר. וְכֵן
הָעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ (ד) אוֹצֵר תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, זְקוּק לְבַדֵּק (ה)
וְאַחַר כֵּן פּוֹנֵס אוֹצְרוֹ לְתוֹכוֹ. קִדְּם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם
דַּעְתּוֹ לְפָנּוֹתוֹ קִדְּם הַפֶּסַח צָרִיךְ לְבַדֵּק וְאַחַר כֵּן עוֹשֶׂהוּ
אוֹצֵר; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנּוֹתוֹ קִדְּם הַפֶּסַח (ו) אֵינוֹ צָרִיךְ
לְבַדֵּק. **הגה:** וְאוֹצֵר חֲטָיִם שְׁיֵשׁ (ז) חֲטָיִם מְחַמְצִים בְּקַרְקַעִית הַבּוֹר, אִם
נִעְשָׂה הָאוֹצֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם קִדְּם הַפֶּסַח אֵינוֹ זְקוּק לְבַעַר אֶלָּא מִבְּטָלוֹ בְּלִבּוֹ
וְדִיּוֹ. וּמִיָּהוּ לְאַחַר פֶּסַח כְּשֶׁמִּפְּנֵה הָאוֹצֵר, אֶסּוּר לִיהַנּוֹת מֵאוֹתָן חֲטָיִם; וְאִם
אֵין שֵׁם חֲמֵץ יְדוּעַ אֶלָּא סֶפֶק, מִתֵּר לְמַכֵּר הָאוֹצֵר כֵּן בְּנֶחֱד. (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א
סִימָן ע"ו).

באר היטב (א) בביתו. אבל אם מניח מי שיבדוק א"צ לבדוק דשלוחו של אדם
כמותו חיי בשם אחרונים דלא כב"ח ע"ל ס"ס תלי"ד: **(ב) זקוק לבדוק.** בלילה
שלפני יציאתו לאור הנר. ואם שכח לבדוק בלילה יבדוק ביום. וכ"י הט"ז דאז
אין צריך שיבטל אלא ימתין כשיגיע פסח ויבטל. ומ"א השיג על הט"ז בזה
דכיון דחל עליו חובת הבדיקה צריך ג"כ ביטול. וח"י הסכים עם הט"ז: **(ג)**
א"צ לבדוק. וכתב ב"ח ומ"א דאם יש שם חמץ ידוע חייב לבערו לעולם קודם
שיצא ועיין ח"י: **(ד) אוצר.** כלומר שנשתמשו שם חמץ ואח"כ רוצה להניח
שם עצים או ד"א: **(ה) ואח"כ כונס.** ואם לא בדק קודם צריך לפנות האוצר
ולבדוק ואפשר דה"ה להיוצא בשיירי תוך למ"ד ולא בדק צריך לחזור לביתו
או לשלוח שליח שיבדוק. מ"א: **(ו) א"צ לבדוק.** אבל חמץ ידוע צריך לבער
כמו שכתב ס"ק ג': **(ז) חטים מחומצים.** הט"ז השיג על הרב בדין זה. והח"י
מיישבו ע"ש:

ב וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּקִדְּם לִי יוֹם שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְבַדֵּק הֵינּוּ
כְּשֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לַחְזֹר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אֶף עַל פִּי שְׁדַעְתּוֹ לַחְזֹר
קִדְּם הַפֶּסַח אוֹ אַחֲרָיו, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַדֵּק כִּיּוֹן שֶׁהוּא
קִדְּם לִי יוֹם וּכְשֶׁמִּגִּיעַ פֶּסַח יִבְטְלֶנּוּ, אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לַחְזֹר בְּתוֹךְ

הַפֶּסַח צָרִיךְ לְבַדֵּק אֶפְלוּ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה. וְאִם שָׁכַח וְלֹא בָדַק, יִבְטַל כְּשֵׁיגִיעַ הַפֶּסַח וְלֹא יִבָּרֵךְ עַל הַבְּטוּל. הַגָּה: גַּם (ח) אֲשֶׁתּוֹ תִבְדֹּק וְתִבְטַל בְּבֵיתוֹ, דִּילְמָא יִשְׁכַּח לְבַטַּל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא (כָּל בּוֹ).

באר היטב (ח) אשתו תבדוק. אפילו לא צוה לה שתבדוק. עמ"א ובח"י:

ג יִשְׂרָאֵל (ט) הַיּוֹצֵא מִבֵּית עֶבְדִּים תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְנִכְנַס בְּבֵית אַחֵר בְּעִיר זוֹ, אוֹ הוֹלֵךְ לְעִיר אַחֶרֶת, אֵינּוּ צָרִיךְ לְבַעַר בֵּית הָאֵינּוּ יְהוּדֵי שְׁהָרֵי יְקִיִּים (י) מְצוֹת בְּעוֹר בְּאוֹתוֹ בֵּית אַחֵר. אָבֵל אִם הוּא מְפָרֵשׁ אוֹ יוֹצֵא בְּשִׂירָא וְלֹא יִכְנַס בְּפֶסַח בְּבֵיתוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר שֶׁחָל עָלָיו חוֹבַת הַבְּעוֹר כִּיּוֹן שֶׁהוּא תּוֹךְ לִי יוֹם, וְצָרִיךְ לְבַעַר בֵּית הָעֶבְדִּים שֶׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְקַיֵּם מְצוֹת בְּעוֹר, אֶף עַל פִּי שֶׁהָעֶבְדִּים יִכְנַס לְבֵית בְּפֶסַח; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינּוּ צָרִיךְ כְּשֶׁנִּכְנַס בּוֹ הָעֶבְדִּים (טוֹר).

באר היטב (ט) היוצא מבית עבד. אבל מבית ישראל וישראל אחר דר בו בכל ענין אינו מחויב לבדוק כי על ישראל השני מוטל חיוב הבדיקה מבית שדר בו. מ"א ח"י: (י) מצות ביעור. לפי מש"כ הרב לעיל ס"ס תל"ג. דהכיסים ובתי ידים של הבגדים צריכין לבדוק א"כ יוצא בשיירא ומפרש ג"כ אפשר לו לקיים מצות ביעור ובדיקה ואפשר לוי כיון דכתיב תשביתו שאור מבתים עיקר המצוה לבדוק ולבער החמץ מהבית ממש. ח"י. כל ל' יום צריך לעיין בכל דבר שעושה שלא ישאר חמץ בו באופן שלא יוכל להסירו בנקל. בי"ח ומהרי"ל:

סימן תלז - המשכיר בית לחברו על

מי חל חובת בעור

סעיפים

ד'

ובו

א המשכיר בית לחברו לצורך י"ד וממנו ואילך, **(א)** וקנהו בא' מהדרכים ששכירות קרקע נקנה בו, אם עד **(ב)** שלא מסר לו המפתח חל י"ד **(ג)** על המשכיר לבדוק; ואם משמסר לו המפתח חל י"ד, **(ד)** על השוכר לבדוק.

באר היטב (א) וקנהו. אבל כשעדיין לא קנאו אע"פ שהמפתח ביד השוכר אין צריך לבדוק דהוה ליה כמי שהפקיד מפתחו ביד אחר דאין הנפקד צריך לבדוק. מ"א ח"י: **(ב) שלא מסר לו המפתח.** (ומסירת מפתח לבד לא מהני כלל דהוי כאלו מסרו לשמרו ד"מ בשם ר"ן) ואף אם מסר המפתח לשוכר וחזר והפקיד למשכיר על המשכיר לבדוק כיון שהחמץ שלו והמפתח בידו אבל במפקיד ביד אחר אין עליו חיוב בדיקה לכולי עלמא ובית שאינו נעול אם כבר החזיק בה השוכר עליו לבערו. ח"י: **(ג) על המשכיר לבדוק.** ואפשי דלדעת י"א בסעיף ג' דבמקום שנותנים שכר על הבדיקה צריך לשלם למשכיר שכר הבדיקה כיון שהשוכר קנהו והחזיק בו. ח"י: **(ד) על השוכר לבדוק.** גם יבטל אף שאין החמץ שלו רק של משכיר מ"מ מסתמא הוי כמו הפקירו המשכיר והשוכר שזוכה בה צריך לבטל. ומ"מ המשכיר יבטל ג"כ מ"א בשם תוס'. והח"י כת' עליו שלא ראיתי שום משמעות בתוספות ע"ש:

ב השוכר בית מחבירו בי"ד ואינו יודע אם הוא בדוק, אם הוא בעיר **(ה)** שואלו אם בדקו; ואם אינו בעיר, חזקתו בדוק ומבטלו בלבו ודיו.

באר היטב (ה) שאלו. וה"ה אם אשתו או בני ביתו בעיר יוכל למשאל להו דהרי הם נאמנים אפי' נגד החזקה כמ"ש ס"ד:

ג המְשָׁכִיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ בְּחִזְקָת בְּדוּק וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ בְּדוּק, עַל הַשּׁוֹכֵר לְבַדֵּק וְאִינוֹ מִקַּח טְעוּת; וְאִפְלוּ בְּמִקּוֹם שְׁבוֹדָדָקִים בְּשֹׁכֵר, שְׁהָרִי מְצֻנָה הוּא עוֹשֶׂה. הַגָּה: (ו) וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּצָרִיף לְהַחְזִיר לוֹ שְׂכָר הַבְּדִיקָה הוֹאִיל וְהִתְנָה בְּהַדְיָא שְׂיִהְיֶה בְּדוּק. (הַמְגִיד פ"ב וּמְשַׁמֵּעַ לְעִיל ס"י י"ד).

באר היטב (ו) וי"א דצריך להחזיר. והב"ח פסק כדיע' א' דאין להוציא ממון מיד מוחזק עיין בתש"א ס"י ב' וע' בפר"ח ובח"י:

ד בֵּית (ז) שְׂהַחְזִק שְׁלֹא בְּדָקוֹ הַמְשָׁכִיר וְאָמְרוּ אִשָּׁה אֹו עֶבֶד אֹו קָטָן (ח) אָנוּ בְּדַקְנוּהוּ, הָרִי אֵלוֹ נְאָמְנִים; וְהוּא שְׂיִהְיֶה קָטָן (ט) שְׂיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְבַדֵּק.

באר היטב (ז) שהוחזק שלא בדקו. משמע דוקא כה"ג שהוא בחזקת שאינו בדוק אבל אם הוא מוחזק שיש בו ודאי חמץ ואמרו אנו בדקנוהו וביערנו אפשר דאינם נאמנים ונסתלק בזה תמיהת המ"א על רמ"א ע"ש ח"י. (ובסא"ר הוכיח דאפילו בודאי חמץ נאמנים ע"ש): (ח) אנו בדקנוהו. ע"ל ס"י תל"ב ס"ק ו' כתבתי דלכתחלי אין לסמוך אלא אאנשים בני מצות: (ט) שיש בו דעת. היינו שהגיע לחינוך:

סימן תלח - עכבר שנכנס למקום
בדוק וככר בפיו

א עֲכָבֵר שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת בְּדוּק וְכָפַר בְּפִיו, וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּמָצָא פְרוּרִין אֲפֹלוּ כְּדִי כָּל הַכֶּפֶר, צָרִיךְ לַחְזֹר **(א)** לְבַדֵּק הַבַּיִת אַחַר הַכֶּפֶר שֶׁהִכְנִיס; לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶכּוֹ שֶׁל **(ב)** עֲכָבֵר לְפָרֵר, וְהֵנִי פְרוּרִין מֵעֲלָמָא אֲתוּ וְלֹא מֵאוֹתוֹ כֶּפֶר. אָבֵל אִם תִּינּוֹק נִכְנַס לְבַיִת בְּדוּק וְכָפַר בְּיָדוֹ וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּמָצָא פְרוּרִין, אֵינּוּ צָרִיךְ לַחְזֹר וְלְבַדֵּק **(ג)** שְׁחִזְקָתוֹ שֶׁאֲכָלוּ, וְאֵלוּ הַפְרוּרִין שֶׁנִּפְלוּ מִמֶּנּוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָה, שֶׁדָּרָךְ הַתִּינּוֹק לְפָרֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵין בַּפְרוּרִין כְּדִי כָּל הַכֶּפֶר, **(ד)** צָרִיךְ לַחְזֹר וְלְבַדֵּק. דִּינֵי עֲכָבֵר נִכְנַס וְיוֹצֵא הַשְּׂמִיט הֶרֶב, הוֹאִיל וְלֹא שְׂכִיחִי.

באר היטב (א) ולבדוק אותו החדר ששם נכנס. ואם לא ידענו לאיזה חדר נכנס היינו ב' בתים ר"ס תל"ט ס"ב. מ"א: **(ב)** עכבר לפרר. וה"ה כלב ותרנגול. אחרונים: **(ג)** שחזקתו שאכלו. אפי' לא ביטלו. ב"ח ט"ז ח"י: **(ד)** צריך לחזור ולבדוק. ואם יש בו דעת נאמן לומר שאכלו. מ"א:

ב **(ה)** כַּזֵּית חֲמֵץ לְמַעַלָּה עַל הַקּוֹרָה, מְחִיבִים אוֹתוֹ לְהִבְיֵא סֵלֶם לְהוֹרִידוֹ מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים יִפֹּל מִהַקּוֹרָה; אָבֵל אִם הָיָה חֲמֵץ בְּבוֹר, אֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ אֶלָּא מִבְּטָלוֹ בְּלִבּוֹ וְדִיו.

באר היטב (ה) כזית חמץ. אבל פחות מכזית א"צ סולם להורידו וסגי בביטול. ח"י:

סימן תלט - דין מי שבדק ולא מצא

מספר ככרות שהניח

סעיפים

ד'

ובו

א ט' צבורין שֶׁל מִצָּה וְאֶחָד שֶׁל חֲמֵץ, וּבֹא עֵכָבֶר (א) וְנִטְל וְלֹא יָדְעָנוּ אִם נִטְל חֲמֵץ אוֹ אִם נִטְל מִצָּה, וְנִכְנָס לְבֵית בְּדוּק, צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבַדֵּק, מִיְהוּ אִם הִפְכָּר קָטָן שְׂיִכּוּל הָעֵכָבֶר לֶאֱכֹל תְּלִינָן לְהַקֵּל שְׂאֵכְלוּ וְאִין צָרִיךְ לְבַדֵּק (טו"ר), שְׂכָל (ב) הַקְּבוּעַ כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה; וְאִם פִּרַּשׁ הִפְכָּר מִמְּקוֹם קְבִיעָתוֹ, וְנִטְלוּ הָעֵכָבֶר מִשָּׁם, אִין צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבַדֵּק; דְּכָל דְּפָרִישׁ, (ג) מֵרַבָּא פָּרִישׁ.

באר היטב (א) ונטל. דוקא שנטל בפנינו עיין י"ד סי' קי"י ס"ג: (ב) הקבוע. ואם נתערבו הצבורים זה בזה לא מקרי קבוע: (ג) מרובא. ומ"מ אין לאכלו בפסח. ח"י:

ב ב' צבורין, אֶחָד שֶׁל חֲמֵץ וְאֶחָד שֶׁל מִצָּה, וּבִי בְּתִים, אֶחָד בְּדוּק וְאֶחָד שְׂאִינוּ בְּדוּק, וּבְאוּ שְׁנֵי עֵכָבֶרִים זֶה נִטְל חֲמֵץ וְזֶה נִטְל מִצָּה וְאִין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נִכְנָס זֶה שְׂנִטְל הַחֲמֵץ; וְכֵן שְׁנֵי בְּתִים בְּדוּקִים וְצָבוּר אֶחָד שֶׁל חֲמֵץ וּבֹא עֵכָבֶר וְנִטְל וְאִין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נִכְנָס, אוֹ שְׂיָדַע שְׂנִכְנָס לְאֶחָד מֵהֶם וְנִכְנָס אַחֲרָיו וּבִדֵּק וְלֹא מִצָּא כְּלוּם, אוֹ שְׂבִדֵּק קִצָּת מִהַבֵּית וּמִצָּא כְּפָר, (ד) אִינוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבַדֵּק. כָּף הֵם דְּבָרֵי הַרְמַב"ם, אֲבָל מִסְקִנַת הַפּוֹסְקִים אִינוּ כֵּן.

באר היטב (ד) א"צ. ומיירי שביטל. בי"ח מ"א ח"י:

ג הַנִּיחַ ט' כְּכָרוֹת חֲמֵץ וּמֶצֶה י', צָרִיךְ לְבַדֵּק אַחֵר כָּל הַט'. וְכֵן אִם הַנִּיחַ י' וּמֶצֶה ט', צָרִיךְ לְבַדֵּק אַחֵר כָּל הַיּוֹשְׁבֵי אֹמְרִים מֵה שֶׁהַנִּיחַ נִטַּל וְאֵלּוֹ אַחֲרֵי הֵם. וַיֵּשְׁבֵי אֹמְרִים דְּהַנִּי מְלִי בְּקִשּׁוֹרִים יַחַד, אֲבָל אִם אֵינֶם קִשּׁוֹרִים יַחַד אֵין צָרִיךְ לְבַדֵּק אֶלָּא אַחֵר (ה) הָאֶחָד.

באר היטב (ה) האחד. ובהניח תשעה ומצא עשרה צריך לבדוק אחר כולם:

ד הַנִּיחַ חֲמֵץ בְּזוּיָת זוּ וּמֶצֶה אוּ בְּזוּיָת אַחֲרָת, צָרִיךְ לַחְזֹר וְלְבַדֵּק.

סימן תם - דין חמצו של עכו"ם שהפקד אצל ישראל

סעיפים

ד'

ובו

א עֲכוּ"ם שֶׁהִפְקִיד חֲמֵצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם הוּא חָיִב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ מִגְּנֵבָה וְאֶבְדָּה, בֵּין שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ בֵּין שֶׁהוּא בְּכָל מְקוֹם בְּרִשּׁוֹתוֹ, (א) חָיִב לְבַעֲרוֹ. הַגְּהָ: וְאֶפְלוֹ חֲזַר וְהִפְקִידוּ בְּיַד (ב) עֲכוּ"ם אַחֵר (הַגְּהָזוֹת אֶלְפִּסִּי פִּיק דִּפְסָחִים). וַיֵּשְׁבֵי אֹמְרִים שֶׁאֶפְלוֹ אֵינּוּ עָלָיו אֶלָּא שׁוֹמֵר חֲנֻם שֶׁחָיִב בְּפִשְׁעָה, חָיִב לְבַעֲרוֹ. וְאֶפְלוֹ אִם אֵינּוּ חָיִב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ בְּדִין, אֶלָּא שְׂיֹדֵעַ

שְׁהֶעֱכֹוּיִם אֲלֵם וַיִּכְפְּהוּ לְשֵׁלִם אִם יֹאבֵד, חֲזִיב לְבַעְרוּ ; (ג)
וַיֵּשׁ חוֹלְקִים.

באר היטב (א) חייב לבערו. ואם עבר ולא ביערו כתב המ"א אם בא העכו"ם אחר פסח רשאי ליתן לו החמץ ומ"מ י"ל דאסור מה"ט ליתנו לו שמא יחזור העכו"ם וימכרנו לישראל ויכשל ישראל בחמץ שעבר עליו הפסח ע"כ. והח"י חולק עליו וכתב דמות' לומר לו הרי שלך לפניך ע"ש ועיין בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ס"ו : **(ב) עכו"ם אחר.** ואם קיבל העכו"ם השני אחריות דגניבה ואבידה שרי. מ"א. והח"י חולק עליו ומחמיר ועיין בפר"ח. ואם הפקידו ביד בעליו שרי וה"ה אם העכו"ם נתן חמצו ברשות עכו"ם ושם קיבל עליו ישראל אחריות. הסכמת הפוסקים : **(ג) ויש חולקים.** ובדיעבד יש לסמוך על דיעה ראשונה. (וכן הסכמת ח"י ע"ש). ואם הוא חייב באחריות מדינא דמלכותא מחוייב לבער לכ"ע. ח"י :

ב וְאִם **(ד)** אֵינוֹ חֲזִיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ, אֵינוֹ חֲזִיב לְבַעְרוֹ אֶפְלוּ
אִם כָּבוֹשׁ תַּחַת יָדוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא גֵר תּוֹשֵׁב וְשָׂרוּי עִמּוֹ
בְּחֻצְרָא. וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת לְפָנָיו מְחֻצָּה גְבוּהָ י' טַפָּחִים, כְּדִי
שֶׁלֹא יִשְׁכַּח **(ה)** וַיֹּאכְלֵנוּ. **הגה:** וְעֶכְוּיִם שֶׁהֵנִיחַ חֲמֵץ בְּבֵית יִשְׂרָאֵל
בְּלֹא רְשׁוּתוֹ, כּוֹפֶה עָלָיו כְּלִי (ריב"ש סי' ת"א); וְדוֹקָא בְּיוֹם טוֹב, **(ו)** אֲבָל אִם
הוּא קֶדֶם יוֹם טוֹב צָרִיף לַעֲשׂוֹת מְחֻצָּה (עין לְעִיל סִימָן תַּמ"ו סְעִיף א').

באר היטב (ד) אינו חייב לבערו. אבל בפסח אין יכול לקבל כלל פקדון חמץ אפילו בלא אחריות כלל. ח"י : **(ה) כלי.** ואע"ג דאפשר לעשות מחיצה ע"י סדין טוב לעשות בכפיות הכלי מע"י סדין דסדין הולך ובא. מ"א : **(ו) אבל אם הוא קודם י"ט.** וה"ה בחה"מ יש לעשות מחיצה אע"פ שעתיד ליטלו למחר אבל אם לא הניח אלא לחצי יום יש להקל בכפיות כלי מ"א. וח"י כתב דיבער אותו אם אינו מחויב לשלם לנכרי ואין לטרוח לעשות מחיצה בחה"מ ע"ש :

ג עֶכְוּיִם שֶׁנִּכְנַס לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְחִמְצוֹ בְּיָדוֹ, אֵינוֹ זָקוּק
לְהוֹצִיאוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁהִיִּשְׂרָאֵל רוֹאֶה חֲמֵץ שֶׁל עֶכְוּיִם אֵין

בְּכֶדֶד כְּלוּם. אָבֵל אָסוּר לְהַעֲלוֹתוֹ עִמוֹ עַל (ז) הַשְּׁלַחַן
וְאֶפְלוּ בְּהַפְסֵק מִפָּה.

באר היטב (ז) השלחן. ואם אין ישראל אוכל מותר להניח לעכו"ם לאכול
על שולחנו רק שינקה יפה השלחן אח"כ. מג"א:

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּקִיד חִמְצוֹ אֵצֶל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ אוֹ אֵצֶל
הָעֲכוּוֹ"ם, אֵף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הַנְּפִקָד אַחֲרֵי, עוֹבֵר
עָלָיו (ח) [אף] הַמְּפִקִיד.

באר היטב (ח) אף המפקיד. עיין ח"י ובתשו' חכם צבי סי' ל"ט ובתשובת
פנים מאירות סי' מ"ו:

סימן תמא - דיני מי שהלוה על חמץ

ובו קע"פ
א עֲכוּוֹ"ם שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חִמְצוֹ וּמְשַׁכְּנוֹ (א) בְּיָדוֹ,
וְאָמַר לִיהֵא (ב) מֵעַכְשָׁיו יִהְיֶה שְׁלָךְ אִם לֹא אֶפְרַע לָךְ לְזִמְנוֹ
פְּלוֹנִי, וְהִגִּיעַ הַזִּמְנוֹ וְלֹא פָּרְעוּ, (ג) מִתֵּר אֶפְלוּ לֹא הִגִּיעַ
הַזִּמְנוֹ שֶׁקִּבַּע עַד אַחַר הַפְּסַח; דְּמִשְׁהִגִּיעַ הַזִּמְנוֹ וְלֹא פָּרְעוּ,
נִקְנָה לוֹ לְמִפְרַע וְהָיָה לֵה חִמְצוֹ שֶׁל עֲכוּוֹ"ם.

באר היטב (א) בידו. ואם הקנוהו לעכו"ם בקנין או אג"ק אע"פ שלא מסרו
לו עד אחר פסח אם אינו באחריות ישראל שרי. ש"ג: (ב) מעכשיו. ואם לא

הלוהו רק שאמר ליה אם לא אעשה דבר פלוני יהא החמץ שלך מעכשיו אסור דהוי ליה אסמכתא (ולדעת הראב"ד אין דין אסמכתא בעכו"ם). ודע דאם חסר אחת מאלו בבית אסור. פירוש שאסור לכל בר ישראל ליהנות מאותו החמץ אע"פ שהוא ביד עכו"ם וצ"ע אי לא אמר ליה מעכשיו אם מחויב לפדותו מן העכו"ם ולבערו. דאם לא כן פורע חובו מאיסורי הנאה מ"א. וח"י כתב דראוי להחמיר לפדותו ע"ש. ואם הוא עדיין ביד הישראל רק ששיעבד לעכו"ם פשיטא דאסור ליתנו לו: (ג) מותר. ואם מכוון בשעת הלואה לפדותו אחר הפסח ודאי אסור דה"ל כמטמין בידו. ט"ז ע"ש:

ב יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלָּה לְעִכּוּיִם עַל חֲמִצּוֹ, אִם מְשַׁכְּנוּ בְּיָדוֹ וְאָמַר לִיה מְעַכְשָׁו, וְהִגִּיעַ הַזְּמַן אֲפֹלוֹ אַחַר הַפֶּסַח וְלֹא פָּרְעוּ, אֲפֹלוֹ אֵין אַחֲרֵיכֵן עָלָיו (ד) אָסוּר, מְשׁוּם דְּקִנְיָ לִיה לְמַפְרָע. אָבֵל אִם לֹא אָמַר לִיה מְעַכְשָׁו, וְאֵין אַחֲרֵיכֵן עָלָיו, מְתָר.

באר היטב (ד) אסור. נ"ל דבפסח אין הישראל מחויב לבערו דעדיין היא ברשות עכו"ם דשמא יפדנו ואפי' בא העכו"ם בפסח ונתן דמיו מותר להניח לעכו"ם ליטלו. מ"א והח"י חולק עליו ע"ש. וישראל הממשכן לחבירו המלוה עובר עליו דישראל מישראל קונה משכון מחבירו בלא מעכשיו. מ"א. וט"ז בס"י תמ"ג ס"ק ד' כתב דהלוה חייב לבער:

סימן תמב - דין תערבת חמץ

סעיפים

י"א

ובו

א תְּעַרְבֵת חֲמֵץ, (א) עוֹבְרִים עָלָיו מְשׁוּם בִּל יִרְאֶה (שְׁמוֹת יג,

ז) וּבַל יִמְצָא (שְׁמוֹת יב, יט) כְּגוֹן הַמּוֹרָס וְכוּתָח הַבְּבִלִי (ב) וְשָׁכַר הַמְּדִי (ג) וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלוּ מְדַבְּרִים הַנְּאָכְלִים. אֲבָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַעֲרֻבַת חֲמֵץ וְאֵינוֹ רְאוּי לְאֲכִילָה, (ד) מִתֵּר לְקִיּוֹ בְּפֶסַח; כְּגוֹן עֲרֻבַת הָעֵבֶדְדִּין שֶׁנִּתְּנוּ לְתוֹכוֹ קֶמַח וְעוֹרוֹת, אֲפֹלוּ נִתְּנוּ שְׁעָה אַחַת קֶדֶם הַבְּעוֹר הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִיּוֹ. וְאִם לֹא נִתְּנוּ הָעוֹרוֹת, וְנִתְּנוּ הַקֶּמַח קֶדֶם ג' יָמִים לְשַׁעַת הַבְּעוֹר, מִתֵּר לְקִיּוֹ שְׁהָרִי נִפְסָד וְהַבְּאִישׁ; תוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, חֲבֵב לְבַעַר. וְכֵן הַקִּילּוֹר וְהַרְטִיָּה וְהַאֲסִפְלָגִית וְהַתְרִיאַק י"ה שֶׁנִּתְּנוּ לְתוֹכוֹ חֲמֵץ, מִתֵּר לְקִיּוֹ בְּפֶסַח שְׁהָרִי נִפְסָד צוֹרֵת הַחֲמֵץ.

באר היטב (א) עוברים. הסכמת אחרונים אפי' דלית בה כזית בכדי אכילת פרס (הוא ד' ביצים מ"מ וכן עיקר) עובר בבל יראה ודוקא מין בשא"מ דאינו בטל מדאורייתא ברובא. אבל מין במינו מדאורייתא ברובא בטל ומותר לאכלו מכ"ש שמותר להשהותו מדאורייתא אך מדרבנן אסור להשהותו דלא יבא לאוכל ממנו בפסח וצריך לבערו מ"מ אם עבר ושהה מותר לאחר הפסח כיון דלא עבר על ב"י כמבואר לקמן סי' תמ"ז ותס"ז ע"ש בדברי האחרונים. וכן היכא דאיכא ס' אף מין בשאינו מינו דינא הכי. ומשום פליטת כלים דהיינו שנתבשל בכלי חמץ ב"י א"צ ביעור ומותר להשהותו דבפליטת כלים לא מקרי רק איסור משהו ונתבטל קוד' פסח. והיכא דליכא שום ממשות חמץ רק טעם חמץ בלבד אסור להשהותו מדרבנן (ואפי' למ"ד טעם כעיקר דאורייתא היינו לאכילה ילפינן ממשרת ולא לעבור בב"י ח"י) וצריך ביעור בנמצא תוך פסח אבל אם עבר ושהה אין לאסור וכן הדין בכל הני שמותרין מדאורייתא להשהות' רק מדרבנן נאסר להשהות' לכתחלה וישרוף תוך הפסח מדרבנן. אם עבר ושהה מותר כמבואר לקמן סי' תמ"ז. והעולת שבת כתב בטעמו ולא ממשו דעובר על ב"י ובפליטת כלים שאסור להשהותם לכתחלה ע"ש. והח"י חולק עליו ופסק כמ"ש. וחמץ נוקשה ע' סי' תמ"ו סעיף י"ב דינו. וע' יד אהרן פלפול ארוך ובפר"ח: (ב) ושכר המדי. וכולם על ידי תערובת מים דאל"כ מי פירות אינן מחמיצין: (ג) וכל כיוצא. הרב בעל מ"ב סי' נ"ב והרב בעל ש"א חא"ח סי' י"ב ובס' ח"י סי' זה כולם שוים לטובה דבין שרף הנעשה משעורים שרויים במים וחייב בבל יראה וכ"כ רוב האחרוני' דלא כתשובת יד אליהו סי' כ"ו ע"ש וע' יד אהרן: (ד) מותר לקיימו בפסח. ולא גזרינן דלמא אתי למיכל

כיון שאינו ראוי לאכילה כלל. משא"כ בחמץ נוקשה דאסור ליה להשהותה לכתחלה אעפ"י שאינו מאכל אדם מ"מ ראוי לאכילה ע"י הדחק. אחרונים :

ב הַפֶּת עֲצָמָה (ה) שְׁעֶפְשָׁה וְנִפְסָלָה מִלְּאֹכֵל הַכֶּלֶב, וּמְלוּגָמָא שְׁנִסְרָחָה, אִינוּ חֵיב לְבַעַר.

באר היטב (ה) שעיפש'. ואם נתעפש ונסרח אחר זמן איסורו חייב לבער. מ"מ ראב"ד :

ג בְּגָדִים שְׁכַבְסוּ אוֹתָם (ו) בְּחֵלֶב חֹטָה, וְכֵן נִירוֹת שְׁדַבְּקוּ אוֹתָם בְּחֹמֶץ וְכֹל כִּיּוֹצָא בָּזָה, מִתֵּר לְקִיּוֹן בְּפִסַּח שְׂאִין צוֹרֵת הַחֹמֶץ עוֹמְדָת. **הגה:** וְלָכֵן מִתֵּר לְדַבֵּק נִירוֹת בְּחֵלֶב חֹטָה וְלִירוֹת שְׁלֵשִׁים לְפִסַּח; וַיֵּשׁ מִחֲמִירִים אִם (ז) נִרְאָה מִבְּחוּץ (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן קי"ז וּפְסָקוֹ סִימָן קמ"ט וּמְהַר"ו).

באר היטב (ו) בחלב חטה. וכתב המ"א ומ"מ אסור להציע אותן הבגדים על השלחן דחיישינן שיפרך קצת מהן לתוך המאכל דלפעמים יש בהם קצת ממשות מקמח חלב חטה. וכ"ש שאסור ליתן קמח בפסח לתוך הבגדים המכובסים בחלב חטה וגם צעיפי נשים הרגילים לתקן עם קמח יש להסירן בשעת אכילה דשמא יפרך קצת מהם לתוך המאכל ע"כ ובימי חורפי ראיתי גאוניס מחמירים לעשות ג"כ צעיפי נשים קודם ל' יום. והח"י כתב דאין קפידא כי אין דרך לפרר מהן שום דבר עיין שם: (ז) נראה מבחוץ. ולא נעשית קודם ל' יום. וט"ז כתב שהבצק יהא דק שלא יהא ממשיות כלל כשיתיבש ואז אפילו אם נראה מבחוץ לית לן בה. ואם יש ממה שבחלון פחות מכזית א"צ לבער בכל ענין כמ"ש ס"ו מ"א. והמחמיר לטוחו מבחוץ בטיט תע"ב :

ד דָּבָר שְׁנִתְעָרַב בּוֹ חֹמֶץ וְאִינוּ מְאָכֵל אָדָם כָּלָל אוֹ שְׂאִינוּ מְאָכֵל כָּל אָדָם, כְּגוֹן הַתְּרִיאַק "ה וְכִיּוֹצָא בּוֹ, אֶף עַל פִּי

שְׁמִתָּר לְקִיּוֹמוֹ (ח) אָסוּר לְאָכְלוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ מִן הַחֲמֵץ אֲלָא כֹּל שֶׁהוּא, הֲרִי זֶה אָסוּר לְאָכְלוֹ. הַגָּה: וְלִקְמוֹן סִימֵן תַּמְיִז סְעִיף ד' בְּהִנְיָה יִתְבָּאֵר דְּיֵשׁ חוּלְקִים וּמִתִּירִים אִם (ט) נִתְבַּטַּל קֹדֶם הַפֶּסַח, וְהֵכִי קִימָא לָן.

באר היטב (ח) אסור לאכול ומותר בהנאה. (דלא גרע מפת שעופשה. מ"א):
(ט) נתבטל. וט"ז כתב דאפי' להיש חולקים יש לאסור באכילה בזה דשמא החמץ מעמידו דלא מהני הביטול קודם פסח ע"ש והח"י חולק עליו ומתיר אפילו באכילה ע"ש:

ה שְׁכָר שְׁעוּשִׁים מִחֲטָיִם וּשְׁעוּרִים חֲיָבִים (י) לְבַעְרוֹ. וְכֵן אִם הָעֵמִיד גְּבִינֹת (יא) בְּחֵלָא מְשֻׁכָּר שְׁעוּרִים אוֹ חֲטָיִם, חֲיָב לְבַעְרוֹם.

באר היטב (י) לבערו. ואית ביה כרת ובל יראה (אם אית ביה כזית בכא"פ) ואם נתערב בדבר אחר אסור כמו שאר תערובות חמץ. מהרי"ל סי' (צ"ז) [צ"ג]: **(יא) בחלא.** אפי' שיש בהם ס' נגד החלא לא בטל דדבר המעמיד אפי' באלף לא בטיל. וה"ה אם שופכין לתוכו חומץ או שכר או יין שרף. וכן כתב בתשובת נחלת שבעה סי' ל"ה שאם נתן בגבינה יין שרף כדי שיהיה הגבינה חריף וחזק ולא מכר אותם קודם פסח שאסור בהנאה משום דלטעמא עבידי ולא בטלי וכ"כ מהר"ם מלובלין בעיסה שנתחמצה בשמרי שכר וכן הוא הסכמת האחרונים. ועיין בשבות יעקב ח"ב סי' ט"ז ובפנים מאירות סי' ק"ז. כתב הט"ז ומטעם זה אם העמיד המי דבש שקורין מע"ד בשמרי' של שכר אסור כל המע"ד בפסח ואם העמידו גם בשמרים שאינם חמץ ה"ל זה וזה גורם ומותר כמבואר בי"ד ס"ס פ"ז ונ"ל דכאן בחמץ חמיר טפי כיון שיש כח של מעמיד תוך הפסח ע"ש שהאריך והעלה דיש מקילין לשתות בי"ט אחרון של פסח מע"ד של כל השנה וכמ"ש רמ"א סי' תמ"ז ס"ה בכל דבר שמבשלים בכלי חמץ שיש להקל בי"ט אחרון. ונראה דזהו משום דהוי ספק אם היה בן יומו כשבשל בו ואנן קי"ל סתם כלים אינן ב"י. רק דלגבי חמץ לא אמרינן סתם כלים אינן ב"י אבל בי"ט אחרון אמרינן אפי' בחמץ סתם כלי אינו ב"י. אבל אם ספק שמא החמיצוהו בשמרי שכר אין מקום להקל בו וכ"ש במקומות שמבשלין המע"ד בכל השנה ביורות שעושין בו יין שרף דהוי דבר חריף וחזק ונ"ל לשבח במע"ד כידוע לא מהני מה שאינו ב"י ואם כן אין כאן

ספק כלל עייכ שומר נפשו ירחק מזה אפי' ביו"ט אחרון וכ"ש מליקח המע"ד מעכו"ס ביום טוב אחרון דשמא מעורב בו שכר עכ"ל וכתב הבאר היטב אשר לפני ואם לקח המע"ד קודם פסח מהשמרים יש להקל עיין שם. ולדעתי הוא צע"ג. גבינות שהעמיד בקיבה שהיתה בכלי בלוע מחמץ אסור לאוכלו ומותר להשהותו רדב"ז כנה"ג. ונ"ל דדינו כדבר שנתבשל בכלי חמץ ע' סימן תמ"ז ס"ה מ"א נ"ל שהיתה הקיבה מעלי"ע בכלי חמץ כמ"ש בי"ד ס"ס פ"ז. וע"ל ס"ק א' וכ' הבאר היטב אשר לפני ונ"ל שהעמיד בפסח ודו"ק. ולא ידעתי למה:

ו נְהָגוּ לְגַרֵר הַכֶּתָּלִים וְהַכֶּסְאוֹת שֶׁנִּגְעוּ בָהֶם חֵמֶץ, וַיֵּשׁ לָהֶם עַל מֵה שֶׁיִּסְמְכוּ. וְאִם יֵשׁ חֵמֶץ בְּסֻדָּק, שֶׁאִינוּ יְכוּלִים לְחַטֵּט אַחֲרָיו, יִטִּיחַ עָלָיו מַעַט טֵיט.

ז בְּצֶק שֶׁבִּסְדָּקֵי עֲרָבָה, אִם יֵשׁ כְּזֵית בְּמָקוֹם אֶחָד חֵיב לְבַעַר; וְאִם לָאוּ, אִם הָיָה עָשׂוּי לְחֵזֶק בּוֹ שֶׁבָּרִי הָעֲרָבָה אוֹ לְסֹתָם בּוֹ נֶקֶב, בְּטֵל בְּמַעֲוִטוֹ; וְאִם לָאוּ, חֵיב לְבַעַר.

ח הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּבִי מְקוֹמוֹת וְחוּט שֶׁל בְּצֶק בֵּינֵיהֶם, רוֹאִים כָּל שְׂאֵלוֹ יִנְטֵל הַחוּט נְטָלִין עִמוֹ, חֵיב לְבַעַר; וְאִם לָאוּ, אִינוּ צָרִיךְ לְבַעַר. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּעֲרָבָה, אֲבָל בְּבֵית אֶף עַל פִּי שְׂאֵם יִנְטֵל הַחוּט אִין נְטָלִין עִמוֹ, חֵיב לְבַעַר מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים מְקַבֵּץ אוֹתָם. הָיָה חֲצִי זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית בְּעֵלְיָה, חֲצִי זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית בְּאֶחָדָה, חֲצִי זֵית בְּבֵית זֶה וְחֲצִי זֵית בְּבֵית שֶׁלְּפָנָיִם מִפְּנֵי, הוֹאִיל וְאֵלּוֹ הַחֲצָאֵי זֵיתִים דְּבוֹקִים

בְּפִתְלִים אוּ בְּקוֹרוֹת אוּ בְּקִרְקָעוֹת אֵינוֹ חַיֵּב לְבַעַר (יב)
אֶלָּא מִבְּטָלוֹ בְּלְבוֹ וְדִין.

באר היטב (יב) אלא מבטל. ואם אירע שלא ביטל חמץ חייב לבער בכל גווני.
ט"ז:

ט חֲמֵץ שֶׁנִּתְעַפֵּשׂ קִדְּם זְמַן אֲסוּרוֹ וְנִפְסַל מֵאֲכִילַת
הַכֶּלֶב, אוּ שֶׁשָּׂרְפוּ בְּאֵשׁ קִדְּם זְמַנוֹ (ר"י) וְנִחְרַדְּ עַד שֶׁאֵינוֹ רְאוּי
לְכָלֵב, אוּ שֶׁיִּחְדָּו לִישִׁיבָה וְטַח אוֹתוֹ בְּטֵיט, מִתֵּר לְקִימוֹ
בְּפִסַּח.

י דִּין שֶׁהוּא מִבְּשָׁל בְּשֶׁכֶר שְׁעוֹרִים, מִתֵּר (יג) לְכַתֵּב בּוֹ.

באר היטב (יג) לכתוב. ודין שבישל עכו"ם בפסח אסור לכתוב בו כיון שלא
נפסל מאכילת כלב קודם זמנו. ואם נפל דין או חמץ שנפסל מאכילת כלב
למאכל אפ"י ברוב בעלמא בטיל. ח"י:

יא עֲרֻבוֹת שֶׁלְּשִׁין בָּהֶן חֲמֵץ, אֵין לְסַמְדֵּן עַל מֵה
שְׁרוּחֲצִים אוֹתָן בְּחֲמִין וּמִנְקָרִין הֶחֱמֵץ מֵהֶן; כִּי אֵי
אֶפְשָׁר לְנַקְרוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר בָּהֶן בֵּין הַכֹּל כְּזֵית, וְהַכֶּלִי
מִצָּרְפוֹ; וְצָרִיךְ לְתַנֵּן בְּמִתְנָה לֵאֵינוֹ יְהוּדִי עַד לְאַחַר
הַפִּסַּח, אוּ לְטוֹחַן בְּטֵיט. וְהוּא הַדִּין (יד) לְבַצֵּק שֶׁבְּכִלֵי
נִסְרִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאֹו. הַגָּה: וְטוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכִלִּים
שֶׁמִּשְׁהִין בָּהֶם קִמַּח כֹּל הַשָּׁנָה (מַהְרִ"י), וְכֵן (טו) בְּכִלִּים שֶׁמִּנְיָחִים בָּהֶם פֶּת
כֹּל הַשָּׁנָה. וּמִפֶּה שֶׁהִיָּתָה מִנְחַת עַל (טז) שֶׁקֶ קִמַּח, לֹא מְהַנִּי לָהּ נְעוּר וְצָרִיכָה
כְּבוֹס כִּדִּי לְהִשְׁתַּמֵּשׂ עָלֶיהָ בְּפִסַּח (מַהְרִ"ל).

באר היטב (יד) לבצק. וכן המנהג לעשות לדפי מוליית' ועצי' מגלגלין וכל הכלים ששמשו בעיסה מהרי"ל. וכ' שכנה"ג ונשי דידן מנקרין אותן היטב ומצניעין ואפי' עריבה שלשין בה נראה מבי"ח דאינה אלא חומר' ועריבות העשויו' מחתיכה אחת ואין בה שום סדק פשיטא דיכול לנקרן: **(טו) בכלים.** היינו סלים של נצרים: **(טז) שק.** כי לבוש אבל שקין עצמן לא סגי בניעור וכיבוס. כתב א"ז ה"ה שק חדש שנותנין בו קימחא דפסח' אם רוצים לכבסו ולחזור וליתן בו קימח' דפסח' צריך להתיר התפירות וכל הטלאים וכך היה דורש זקני הגאון ז"ל. וצ"ע אם נתנו בו קמח בדיעבד בתוך הפסח בלי היתר התפירות אם יש להתיר אפי' באכילה ובבי"ח ס"ס תני"ב החמיר אף בשק ישן שאין בו טלאים ותפירות וזקני ז"ל נהג להקל כמשמעות הש"ע וכן שכנה"ג כ' שנהגו כן ע"כ. וכתב מ"א ולא מהני הדחה בעלמא דאדרבה הבצק נדבק בו וצריך כיבוס בחמין ואפר וחביטה. וטובא"ק דרך לשרותו בשכר וצריך לסגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו. וכן כרכום עמ"א סי' תס"ז ס"ק י'. ונ"ל הכל לפי המדינה:

סימן תמג - דין חמץ בערב פסח לאחר

שש

סעיפים

ג'

ובו

א חמץ מו' שעות ולמעלה ביום י"ד, **(א)** אסור בהנאה, אפלו חמצו של עכו"ם אסור ליהנות ממנו (טור סימן ת"ן וריב"ש סימן ת"י), וְאֶסְרוּהוּ חֻמְצִים **(ב)** שְׁתֵּי שָׁעוֹת קֶדֶם דְּהֵינּוּ מִתְחַלֵּת שָׁעָה חֲמִישִׁית, וּמִיָּהוּ כָּל שָׁעָה חֲמִישִׁית מִתֵּר בְּהִנָּאָה, וְרִשָּׁאֵי לְמַכְרוֹ לְעַכּוּ"ם, אֶפְלוּ **(ג)** הַרְבֵּה בִּיחַד שְׁוֹדָאֵי לֹא יֵאָכְלוּ קֶדֶם פְּסַח; וְיִכּוּל לְהֶאֱכִילוֹ לְבִהְמָה חָזָה וְעוֹף, וּבְלֶבֶד שְׂעִמָּד עֲלֵיהֶם לְרֹאוֹת שְׁלֹא יִצְנִיעוּ מִמֶּנּוּ, וַיִּבְעַר

מָה שְׁשִׁירֹו מִמֶּנּוּ, וּמִתְחִלַת שְׁעָה שְׁשִׁית וּלְמַעְלָה, אֲסֻרוֹהוּ גַם בְּהִנָּאָה. **הגה:** ובשנת העבור שהיום אָרְךְ, אֵלּוּ הָאֲרְבַּע שָׁעוֹת לְפִי עֲנִיָן הַיּוֹם וּמִתְּרָ לְאָכֹל חֶמֶץ (ד) עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם (רמב"ם בְּפִרוּשׁ הַמְּשָׁנָה רִישׁ בְּרֻכּוֹת וּמְהַרְי"ו), וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַד ב' שָׁעוֹת קִדְּם חֲצוֹת (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן קכ"א).

באר היטב (א) אסור בהנאה. ומ"מ אינו עובר בב"י עד הלילה רק מ"ע דתשביתו. מ"מ פ"ג (ובב"ק כ"ט משמעות רש"י דעובר): **(ב) ב' שעות קודם.** אפי' חמץ דרבנן כגון חמץ נוקשה אסור ג"כ וכ"ש חמץ ע"י תערובות ח"י וכ"כ ע"ש. מת בע"פ יוציאו לבה"ק ויחזרו ויאכלו ואח"כ יקברוהו מהרי"ל וכ"פ ח"י דלא כמ"א: **(ג) הרבה.** משמע אפי' כותח ויין שרף אף שנקרא שם בעליו עליו מותר למוכרו קודם פסח בשעת היתר לנכרי אף שיודע שלא יכלה קודם פסח הסכמת האחרונים. אבל הב"ח מחמיר דכל מידי ששם בעליו עליו אסור למוכרו ל' יום ק"פ והמחמיר תע"ב: **(ד) עד שליש היום.** דרך משל אם היום ט"ו שעות מותר לאכול עד תחילת שעה ששית ולהי"א מותר לאכול עד ה' שעות ומחצה. והסכמת האחרונים כדעה ראשונה עד שליש היום וחושבין מעלות השחר עד צאת הכוכבים. ונ"ל דאם שכח ולא מכר חמצו שיש לסמוך אדעת י"א ואם הוא יותר משעה עד חצות מותר למכרו. מ"א:

ב יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ חֶמֶצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּפָקְדוֹן, יַעֲכֹבְנוּ עַד שְׁעָה חֲמִישִׁית, וְאִם לֹא בָּאוּ בְּעֵלְיוֹ (ה) יִמְכְּרוּ לְעֹכוּיִם; וְאִם לֹא מָכְרוּ חֵיב (ו) לְבַעְרוֹ בְּזִמְן אֲסוּרוֹ, אֲפֹלוּ אִם אֵינּוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו.

באר היטב (ה) ימכרו. נ"ל דאם הוא דבר שלא ימצא בריוח קונים בשעה ה' מותר למוכרו קודם לכן. מיהו אם הוא במקום דיוכל למכרו לעכו"ם שיודע שיחזיר לו אחר הפסח אסור למוכרו מכירה חלוטה. מ"א: **(ו) לבערו.** אע"ג דהוא אינו עובר עליו מ"מ יבערו שלא יעבור עליו המפקיד ואע"ג שאפשר שהמפקיד מכרה לעכו"ם בענין שלא יעבור עליו מכל מקום אין ספק מוציא מידי ודאי ושמא לא מכרו לפיכך חייב לבערו ב"ח. וכתב המ"א ונראה דנפקד חייב לשלם דמי הפקדון למפקיד שה"ל למוכרו קודם זמן איסורו וא"ל דהמפקיד פשע שה"ל למוכרו לעכו"ם במקום שהוא כיון דקיימא לן דאין הנפקד רשאי לסמוך על זה וחייב למוכרו א"כ פשע שלא מכרו. ומיהו אם

החמץ בעין אומר לו הרי שלך לפניך מיהו אם היה משכון בידו צ"ע אם יכול לומר הרי שלך לפניך וחייב לפרוע לו מעותיו או דלמא כיון שהוא פשע הפסיד מעותיו ע"ש וט"ז כתב בפשיטות דההיזק של החמץ על הלוח ע"ש: והח"י חולק על המ"א ופסק דאין הנפקד חייב לשלם דמי הפקדון ע"ש ועיין בתשובת יד אליהו סי' י"ז. וכתב היד אהרן דהנפקד יכול לומר קים לי כמאן דפוטר ע"ש וכן בספר אבן העוזר חולק על המ"א ופסק דאין הנפקד חייב לשלם להמפקיד ע"ש בסי' מ"א דפוס פרופס:

ג אם קנו שום דבר בחמץ אחר שש שעות, (ז) מתר מפני שחמץ אינו תופס דמיו.

באר היטב (ז) מותר. כתב הב"ח דוקא אם שפחתו קנאה בלי ידיעתו אז מותר הבעל הבית להנות ממנו אבל אותו האיש שקנה אסור ליהנות ממנו. וקצת מהאחרונים מקילין בזה וכן נראה דעת הש"ע כאן. אכן חליפי חליפין יש להתיר אף לדידה ונראה לי דאף המחמיר לדידה בחליפין היינו דוקא כסות ופירות וכלים שהוא דבר הניכר ונראה אבל דמיו מותרין אפי' לכתחלה וע' בתשובת ש"א סי' ד' וכל זה דוקא חליפי החמץ מותרין אבל החמץ עצמו אף שנחלף וחזר וניתן לישראל מ"מ באיסור הראשון קיימא דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה. דגן שנתחמץ ועבר עליו פסח ונזרע גדוליו מותרים דחליפין כגדוליו דמי. ח"י ע"ש:

סימן תמד - דין ערב פסח שחל להיות בשבת

קע"פ

ח'

וב'

א י"ד שחל להיות בשבת, בודקין ליל שלשה עשר.

וּמִבְעָרִים הַכֹּל לְפָנֵי הַשַּׁבָּת, וּמִשִּׁירִין (א) מְזוּן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת לְצַרְףְּ הַשַּׁבָּת, דְּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית זְמַנָּה אַחֵר הַמְּנַחָה וְאֵז אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ לֹא בְּמִצָּה וְלֹא בְּחֻמֵּץ אֲלֹא בְּמִצָּה עֲשִׂירָה, וְצָרִיף לַעֲשׂוֹתָהּ קֹדֶם שְׁעָה עֲשִׂירִית. **הגה:** וּבְמַדִּינוֹת אֵלוֹ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל מִצָּה עֲשִׂירָה, כְּדִלְקַמּוֹן סִימֵן תִּסְיֵב סְעִיף ד' בְּהֶגְהָ, יִקְיָם סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית בְּמֵינֵי (ב) פְּרוֹת אוֹ בְּבִשָּׁר וְדָגִים כְּדִלְעִיל סִימֵן רצ"א סְעִיף ה' בְּהֶגְהָ.

באר היטב (א) מזון. כתבו האחרונים דמ"מ גם בשחרית יפסיק סעודתו לשנים דהא י"א דיוצא בזה עסי' רצ"א ס"ג ואם שכח להפריש חלה בערב שבת זו מלחם חמץ שאפה לשבת אסור לאכול ממנו מ"א בסי' תקי"ו סעי' ג' ע"כ. וכתב הבאר היטב אשר לפני ונ"ל שיתן המשויר לכהן קטן בענין זה ודו"ק. ולא הבנתי דבריו דמאי מהני זה סוף כל סוף היאך הפריש חלה ודו"ק: **(ב) פירות.** ושל"ה בשם הזוהר כתב שרשב"י היה עוסק בתורה במקום סעודה ג'. וכתב מהרי"ל והיה ראוי לעשותה במצה מבושלת אך לא ראיתי נוהגין כן:

ב טוֹב לְבַעַר בְּעָרֵב שַׁבָּת קֹדֶם חֲצוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְטַעוֹת בְּשָׂאֵר שָׁנִים לְבַעַר אַחֵר חֲצוֹת. וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת, יִבְטְלֻנוּ (טור).

ג אֵין מִבְּשָׁלִין לְשַׁבָּת זֶה (ג) דִּיִּסָּא וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ פֶת הַצְּנוּמָה בְּקַעֲרָה. **הגה:** וְאִם עָבַר וּבִשַּׁל וְהִמָּאָכַל דְּבוֹק בְּקַדְרָה וְאִי אֶפְשָׁר לְקַנְחוֹ, יֵשׁ (ד) לְהַדְיָחוֹ מְעַט לְהַעֲבִיר הַחֻמֵּץ (מהרי"ו).

באר היטב (ג) דייסא. וטוב לבשל בכלים חדשים. מהרי"ו: **(ד) להדיחו.** פי' אע"ג דאסור להדיח כלים בשבת אם א"צ להם הכא מותר כדי להעביר החמץ:

ד אַחֵר שֶׁאֲכָל בְּשַׁבָּת זֶה סְעֻדַת שַׁחֲרִית, יִנְעַר הַמִּפָּה

שְׂאֲכָלוּ בָּהּ, וַיִּקְנֵחַ הַקְּעָרוֹת בְּאֶצְבָּעוֹ, וַיִּטְמְנֵם מִן הָעֵין
עִם שְׂאֵר כְּלֵי הַחֶמֶץ, וְאִם נִשְׂאֵר פֶּת יָכוֹל לִתְנוּ לְעִבּוּיִם
(ה) עַל מְנַת שְׂלֵא לְצֵאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, דְּרָדָּה הָעֶרְמָה,
וְדָבָר מוֹעֵט.

באר היטב (ה) ע"מ. פי' שנתנן לו סתמא ולא יאמר לו להוציאם לר"ה. ולדידן
דלית לן ר"ה מותר לצוות לו להוציאם. וליתן לו הרבה בבת אחת. מ"א ט"ז.
כתב מהרי"ו שאם אין עכו"ם לכבד את הבית יכבד ישראל ע"י שינוי בבגד.
וכתב ב"ח שהמנהג ליתן לכלבים ולא לחזיר:

ה אִם (ו) נִשְׂאֵר חֶמֶץ אַחַר שְׂאֲכָלוֹ, מִבְּטָלוֹ וְכוּפָה עָלָיו
כְּלֵי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, וּמִבְּעָרוֹ.

באר היטב (ו) נשאר. פי' ואין עכו"ם שיקבל ממנו. אם שכח למכור בערב שבת
חמצו שיש לו בחדר מיוחד צריך לתת בשבת במתנה לעכו"ם החדר עם מסירת
המפתח ואפשר דאפי' מכירה גמורה גם כן שרי כיון שאינו עושה רק לינצל
מאיסור חמץ. ח"י ע"ש:

ו אֵף עַל פִּי שְׂלֵא יִשְׂאֵר הַחֶמֶץ בְּבֵית אַחַר סְעֻדַת שְׁחָרִית,
צָרִיד לְבַטֵּל הַחֶמֶץ כְּדָרָדָּה שֶׁהוּא מִבְּטָל בְּשְׂאֵר שָׁנִים.

ז הַהוֹלֵךְ בַּיּוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לְדָבָר מְצוּהָ, כְּגוֹן לְמוֹל אֶת
בְּנוֹ אוֹ לְאָכַל סְעֻדַת (ז) אַרוּסִין בְּבֵית (ח) חֲמִיו, וְנִזְכָּר
שֵׁשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּבֵיתוֹ, אִם יָכוֹל לְחַזֵּר לְבֵיתוֹ וּלְבַעַר וּלְחַזֵּר
לְמִצּוֹתוֹ, יִחַזֵּר וַיִּבְעַר; וְאִם לֹא, (ט) יִבְטְלֵנוּ בְּלִבּוֹ. וְאִם
הָיָה הוֹלֵךְ לְהַצִּיל מִן הַנְּהָר וּמִן הַדִּלְקָה וּמִהַמְּפֹלֶת וּמִיַּד

עֲכוּ"ם, יִבְטְלוּ בְּלִבּוֹ וְלֹא יִחְזֹר אֶפְלוּ יֵשׁ (י) שְׁהוּת. וְאִם
יֵצֵא לְצַרְדָּ (יא) עֲצָמוֹ, יִחְזֹר מִיָּד; עַד כַּמָּה הוּא חוֹזֵר, עַד
כַּבִּיצָה, (יב) פְּחוֹת מִכָּאן מְבַטְלוּ בְּלִבּוֹ וְדִיו.

באר היטב (ז) אירוסין. היינו אם אירס בערב שבת אז מותר ג"כ לעשות
סעודה משא"כ אם אירס קודם אסור לעשות סעודה בע"ש כמ"ש סי' רמ"ט
סי'ב מ"א. וה"ה סעודה של סבלונות או סעודת קנין שעושין עכשיו בשעת
השידוכין ג"כ מיקרי סעודת מצוה. מ"א וח"י. וע' בחות יאיר סי' ט' שהאריך
לבאר איזה דבר מיקרי סעודת מצוה ובסוף התשו' כתב ומה שעושין סעודה
אחר כתיבת התנאים שקורין קנס מא"ל ודאי לא מיקרי סעודת מצוה ע"ש:
(ח) חמיו. ל"ד החתן עצמו אלא דה"ה לאחר שהולך לסעודת מצוה. אחרונים
(וח"י העלה דוקא חתן ולא אחר. דהא אפי' כשהולך אצל רבו חוזר): **(ט)**
יבטלנו. ואם הוא אחר זמן הביעור דאז אינו יכול לבטלו חוזר ומבער וכתב
המ"א אם הולך להתעסק במת מצוה אינו חוזר ומבער ובספר אבן העוזר
פוסק דה"ה לכל דבר מצוה אינו חוזר לבער והטעם דכתבו התוס' דמשהה
חמצו ודעתו לבערו לא עבר עליו בב"י כיון דלאו הניתק לעשה הוא ע"ש: (וע'
בספר אל"י רבה מה שתמה על מ"א בזה ובלא"ה במקום מצוה אוקמיה
אדאורייתא. אחרונים): **(י) שהות.** ואפילו לאחר זמן הביעור שאין יכול לבטל
ויש שהות עדיין להציל אפי"ה לא יחזור כ"כ הכ"מ פ"ג מהלכות חמץ ומצה
דלא כמ"א שכתב להיפך ע"ש: **(יא) עצמו.** אפי' אצל רבו ללמוד מקרי דבר
הרשות לגבי מצות ביעור. עמ"א וח"י: **(יב) פחות.** ואם הוא פחות מכזית אפי'
הוא לאחר זמן איסור דלא מצי לבטל אפי"ה א"צ לחזור. מ"א וח"י:

ח הִיָּתָה לוֹ עֵסָה בְּבֵיתוֹ וְהוּא טְרוּד בְּמָקוֹם אַחֵר וְיָרָא
שָׁמָּה תַחְמִיץ, מְבַטְלָהּ בְּלִבּוֹ קִדְם שְׁתַּחְמִיץ; אָבֵל אִם
הַחְמִיצָה אֵין הַבְּטוּל מוֹעִיל, אִם הוּא אַחֵר זְמַן אֲסוּרוֹ.

סימן תמה - דין בעור חמץ

סעיפים

ג'

ובו

א כיצד בעור חמץ, שורפו או (א) פוררו וזורה לרוח או זרקו לים. ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה, הרי זה מפוררו ואחר כך זרקו לים. הגה: והמנהג לשרפו. וטוב לשרפו ביום דומיא דנותר שהיה נשרף ביום (דברי עצמו), אך אם רוצה לשרפו מיד אחר הבדיקה כדי שלא יגררנו חלדה, (ב) הרשות בידו. (הגהות ממוני פי"ג וכל בו).

באר היטב (א) פוררו ואם משליכו לבית הכסא א"צ פירור. ואם יש לו מים מכונסים שיש בהם דגים אסור להשליכו לתוכו דהוא נהנה ממנו. מ"א ח"י. ואסור בכל המלאכות כשמגיע זמן שריפת החמץ עד שישרוף כמה שכתב סי' תל"א. ועמ"א מה שתיי על הרמב"ם. והיד אהרן הקשה עליו והסכים עם הח"י ע"ש: **(ב) הרשות.** ומהרי"ל כתב לשרוף דוקא ביום כדי שיזכור לבטל. רש"ל קיבל מרבתינו לשרוף החמץ בהושענות ח"י (ובכה"ג דיש להסיק התנור בלולב) ע"ש:

ב ואם נתנו (ג) לעכו"ם קדם שעה ששית, אינו צריך לבער. ואם שרפו קדם שעה ששית, הרי זה מתר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח; אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה, הואיל והוא אסור בהנאה, הרי זה לא יסיק בו (ד) תנור וכירים ולא יבשל; ואם בישל או אפה, אותה הפת ואותו התבשיל (ה) אסורים בהנאה וכן (ו) הפחמין שלו אסורים בהנאה, הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנאה.

באר היטב (ג) לעכו"ם. כתב הב"ח בתשובה סי' קמ"ז דאסור לתת לעבדו ולשפחתו חמץ הנשאר ביום י"ד אם החמץ רב שא"א לאוכלו קודם זמן איסורו מאחר דמזונותיהם עליו ה"ל כפורע חובו באיסורי הנאה ע"ש: (ד) תנור. כתב בה"י בי"ד סי' קמ"ב דשלהבת של חמץ מותר דלא גרע מעצים של

עכו"ם דאפרן אסור ואפ"ה שלהבת מותר וא"כ גבי חמץ נמי אע"ג שאפרן אסור מ"מ שלהבת מותר ע"ש. והח"י הקשה עליו ופסק דשלהבת אסורה ע"ש: (ה) אסורים. הסכמת אחרונים לאסור אף כשאין אבוקה כנגדו רק בבישלה או נאפה אצל גחלים או בחומו של תנור גם מבואר בדברי אחרונים דאין לו תקנה בהולכת הנאה לים המלח אכן למוכרו לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו. הש"ך ב"ד סי' ק"י מתיר רק שיהיה בענין שלא יחזור וימכרנו לישראל וכ"פ הפרי"ח אבל המ"א כתב דאין לו תקנה כלל ע"ש והח"י הסכים עם הש"ך באין אבוקה כנגדו דהוא רק איסור דרבנן עיין שם וכתב המ"א אפי' היה כאן גם כן עצים דהיתרא לא מהני אף דהוי זה וזה גורם עיין שם: (ו) הפחמין. וה"ה אפרן. ומ"מ מותר לכסות בו דם שחוטה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. אחרונים:

ג קָדָם זְמַן אֲסוּרוֹ יָכוֹל לְהִשְׁלִיכוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהַעוֹרְבִים מְצוּיִים שָׁם; וְאִם מְצָאוּ אַחַר זְמַן אֲסוּרוֹ, שְׁלֹא אֶכְלוּהוּ הַעוֹרְבִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמָּקוֹם הֶפְקֵר לֹא יִנְיַחֲנוּ שָׁם אֶלָּא יִבְעֲרֵנוּ. וְאִם לֹא מְצָא חֲמֵץ כְּשֶׁבִדַּק, יִשְׂרֹף הַכֹּלִי שֶׁלְקַח לְבִדִּיקָה, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁפַח חוֹבֵת בְּעוֹר (מְהַר"ל).

סימן תמו - דין מי שמוצא חמץ בתוך המועד

ובו ד' סעיפים
א המוצא חמץ בביתו, אם הוא בחל המועד יוציאנו (א)
ב ויבערנו מיד. ואם הוא יום טוב, יכפה עליו (ג) כלי

עַד הַלֵּילָה וְאֵז יִבְעָרְנוּ. לְפִי שֶׁלֹּא יוּכַל לְטַלְטֵלוֹ בְּיוֹם טוֹב (ריב"ש) גַּם לְשָׂרְפוֹ בְּמִקְוָמוֹ אֲסוּר (ר"ן).

באר היטב (א) בביתנו. ואם החמץ ברה"ר הרי הוא כשל הפקר ואסור לטלטלו אף כשהוא מזיק לרבים. ריב"ש: **(ב) ויבערנו.** ויברך על ביעור חמץ אע"פ שכבר ביטל וכ"ש אם נתחמצה לו עיס' בפסח שזה לא היה בכלל הביטול שיברך על ביעורה ודוקא בחמץ גמור אבל חטה שנמצאת בתבשיל דאינו חמץ גמור נ"ל דלא יברך עליה וע"ל סי' תל"ה סק"ג מש"ש וכן אין לברך על התערובות משהו: **(ג) כלי.** דעת הטור אפי' לא ביטלו כגון שנתחמץ ביום טוב דעובר על בל יראה אפי' אסור לבערו. ואפי' טלטול לא התירו כגון להטיל אותו לים או לזרות לרוח אכן באמת דעת שאר גדולי פוסקים מבואר דוקא בביטול דאינו עובר על בל יראה סגי בכפיות כלי אבל בלא ביטול אתי לאו דב"י ודחי עכ"פ טלטול דרבנן ואפי' לשרוף מותר דאמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וכן פסק הב"ח אבל הסכמת רוב האחרונים דאין לו תקנה אלא בכפיות כלי ואפילו על ידי אמירה לעכו"ם לזרוק לים ג"כ לא התירו וכן מסיק המ"א. מ"מ היכא דנהוג היתר נהוג ויש להם על מה שיסמכו עמ"א וח"י. וע"ל סי' שכ"ה ס"ב כתב רמ"א כגון להוציא חמץ מביתו בפסח ודו"ק:

ב וַיֵּשׁ מִי שֶׁאֹמֵר דְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי דֵּינֵוֹ (ד) כָּחַל הַמּוֹעֵד לְעֵנָן זֶה.

באר היטב (ד) כחיה"מ. ומ"מ נכון שלא לשרפו רק יטילנו לים או לבית הכסא ואם אפשר יעשה ע"י עכו"ם. אחרונים. וח"י כתב דוקא בדלא ביטל או נתחמץ תוך פסח דאז לדעת הרבה פוסקים אף ביום טוב ראשון מבערו כמ"ש בס"ק שלפני זה עכ"פ אפשר לסמוך עליה' ביו"ט שני וע"י טילטול לים או ע"י עכו"ם אבל בביטול לא דאין בין יו"ט ראשון לשני ע"ש וכ"כ בשכנה"ג וכ"כ ב"ח דאין חילוק בין י"ט ראשון לשני אם אינו חמץ גמור ואם נמצא תערובת חמץ בז' של פסח יבערו ע"י טילטול לים או לרוח או ע"י עכו"ם דאם ישנהו עד שנכנס יום אחרון של פסח יהא מותר להשהותה ונמצא שאיסור חוזר להתירו. ב"ח מ"א וח"י ועסי' תס"ז ס"י: והגאון הר"ש מפראג לא פסק כב"ח בזה:

ג גָּגוּ שֶׁל עֶכְוִיִּים שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְגָגוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנִתְגַלְגַּל
הַחֲמִץ מִגָּגוּ שֶׁל עֶכְוִיִּים לְגָגוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה דוֹחֵפוֹ
בְּקִנְיָה. וְאִם הָיָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב, כּוֹפֶה עָלָיו כָּלִי,
דָּאָסוּר **(ה)** לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב וְשַׁבָּת.

באר היטב (ה) לטלטלו. פירוש אף ע"י דחיפה בקנה עיין ט"ז סימן ש"א ס"ק
ב'. ועיין בט"ז סימן ש"ח ס"ק (י"ז) [י"ח] דשם פסק דמותר לגרר דבר
המוקצה ע"י סכין מן המפה ע"ש וצ"ע:

ד מִצָּא פֶת בְּפֶסַח בְּבֵיתוֹ וְאִינוּ יוֹדְעֵ אִם הוּא חֲמִץ אוֹ
מֵצָה, מִתֵּר אֶפְלוֹ בְּאֶכִּילָה דְאִזְלִינֵן בְּתֵר **(ו)** בְּתֵרָא ; וְאִם
הוּא מְעַפֵּשׂ הֶרְבֵּה, שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְעַפֵּשׂ כָּל כָּד
מִשְׁנִכְנֵס הַפֶּסַח, אִזּוֹ וְדָאִי הוּא חֲמִץ. וְאִם עָבְרוּ מִיָּמֵי
הַפֶּסַח שְׁנוּכָל לְתַלוֹת שְׁנִתְעַפֵּשׂ מִשְׁנִכְנֵס הַפֶּסַח עַד עֲתָה,
אִם אָנוּ נוֹהֲגִים לְאֶפֶשׂ בְּפֶסַח פֶּת חֵם בְּכָל יוֹם תּוֹלִין
לְהַקֵּל אֶפְלוֹ הוּא מְעַפֵּשׂ הֶרְבֵּה, שְׂאָנוּ תּוֹלִים לוֹמֵר בְּכָל
יוֹם אָפֶה פֶת חֵם וְנִתְּנוּ עָלָיו וּלְפִיכָד הֶרְבֵּה לְהִתְעַפֵּשׂ.

באר היטב (ו) בתרא. אפ"י מצאו בגומא נמי שרי דמסתמא בדקה ב"ד. אם
לא שיש חריץ המכוסה בקרשי התיבה. מ"א:

סימן תמוז - דיני תערבת חמץ בתוך

הפסח

ובו

י"ב

סעיפים

א חמץ בפסח, אוסר תערבתו בין במינו בין שלא במינו, **(א)** במשהו, אפלו **(ב)** בהנאה. הגה: וצריך לשרף הכל, ולא סגי בפדיון דמי החמץ **(ג)** ולמכר השאר (מרדכי פ"ק דפסחים ופסקי מהרא"י סי' קס"ד ותשובת מהר"י ברי"ן). מיהו כלים **(ד)** שנתבשל בהם, מתרים לאחר הפסח ואין צריכין שבירה או הגעלה. (דברי עצמו ותוספות פרק כל שעה). **ו** דין תערבתו כדין שאר תערובות, אלא שמה שאוסר בשאר תערובות פחות מששים אוסר בחמץ במשהו; אבל אם בשאר תערובות לא היה צריך ששים אלא קלפה או נטילת מקום, אף בחמץ כן, שחם בחם בלא רטב **(ה)** די בקלפה כשאר אסורים. וכן אם נגע כפר חמץ בכפר מצה ושניהם חמין ואין שם דבר **(ו)** המפעפון, לא אסור אלא מקום מגעו בלבד לפי שאינו מבליע יותר. הגה: ובדין **(ז)** ריחא מלתא לענן תבשיל שיש בו חמץ עם שאר תבשילין, יש מקלין במקום דהיה מתר בשאר אסורים (מרדכי פרק כל שעה); ויש מחמירין דמשהו מיהו איכא (הגהות סמ"ק ותוס' דע"א). ודוקא במקום ששניו בו ריחא, אלא דבשאר אסורים לאו מלתא היא כמו שיתבאר ב"ד סימן ק"ח בס"ד.

באר היטב (א) במשהו. מדאורייתא הוי חמץ כשאר אסורים אלא שחכמים החמירו בו כיון דאית בה כרת ולא בדילי מיניה כולי שתא וכתב הרב בתשובתו סי' כ"ח היכא דאיכא עוד צד להקל אפשר לסמוך על מ"ש המרדכי דיש לסמוך אשאלתיו ויש להקל ולבטל חמץ בסי' כמו בשאר אסורים וכ"כ בת' מ"ב סי' ס"ט והובא ג"כ במ"א לקמן בסי' תס"ז סי' ל"ג ומ"מ למעשה נראה מדבריהם שאין סומכים על זה א"כ דאיכא עוד הרבה צדדים להקל. ח"י. האר"י ז"ל כתב הנזהר ממהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה: **(ב) בהנאה.** הח"י העלה דבמקום הפסד מרובה או בשעת הדחק המיקל להתירו בהנאה ולהשליך דמי הנאת חמץ שמעורב בו לים המלח לא הפסיד כי יש לו על מה לסמוך ע"ש ועי' בת' ח"צ סי' פ"ו ואם נתערב מאיסור שנאסר במשהו בתבשיל אחר דהוי תרי משהו מסיק הט"ז ב"ד סי' צ"ב שאם

נאסרה החתיכה במשהו ונפלה לקדירה אחרת וסלקוה אין פליטתה אוסרת במשהו דתרי משהו לא אמרינן אבל לח בלח שנתערב בדרך זה נאסר לעולם במשהו. ועי' ט"ז סי' תס"ז ס"ק י"ז. וכה"ג כתב הש"ך עצמו בי"ד סי' קל"ד ס"ק ט"ז ובנקודת הכסף השיג על הטי"ז וטרח לתרץ דברי עצמו וא"ז הכריע להקל כט"ז ועיין בע"ת ובמ"א סימן תס"ז ס"ק י"ג מבואר שדעתם עיקר להלכה כדעת הש"ך וכתב הש"ך בנה"כ שכן נתפשט ההוראה אצל כל בעלי הוראה לחומרא בתרי משהו ודע דלח בלח אסור תרי משהו אפי' להטי"ז כמ"ש (ובספר א"ר הוכיח בראיות ברורות והעלי' הלכה למעשה בחתיכה שנאסר במשהו שנפלה לתבשיל אחר שיש רוב כנגדו כשמכירין החתיכה יסלקו אבל אם אין מכירו הכל אסור וכף הבלוע במשהו אוסר במשהו): **(ג) ולמכור**. עיין בש"ך י"ד סי' קל"ו דאסור למכור לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו כל שגוף האיסור דאורייתא עצמו בלח מעורב בתוכו. ח"י ע"ש: **(ד) שנתבשל**. אפי' שנתבשל בהם תבשיל שכולה חמץ. ומותר לכתחלה להשהותה עד לאחר פסח. ואם נתערב כלי חמץ כתב הב"ח דאינו בטל דהוי דבר שיש לו מתירין: **(ה) בקליפה**. ל"ד אלא כדי נטילה כמבואר בי"ד סימן ק"ה עסי' תס"א ס"ה: **(ו) המפעפען**. משמע דאם יש דבר המפעפען אפי' רק ההיתר שמן אמרינן דאזיל ומפטם להכחוש באיסור מחמת עצמו וכ"פ המ"א להחמיר (ופר"ח בי"ד סימן ק"ה חולק מסברא דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שאיסור יכול לילך) באיסור מחמת עצמו ולכן כתב מצות המשוחים בשומן ונגעה אחת מהם בחברת' במקום שנתכפלה ונתחמצה אוסרת לחברתה כולה. ומיהו אם נגע' בצד האחר במקום שלא נתכפלה שרי דאין האיסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב אפי' ההיתר שמן ואף דכה"ג הוי איסור מחמת עצמו מ"מ במצה כפולה שאינה אלא חומרא הסכים ח"י למ"א) עמ"א. ונ"ל דצריך נטילה ע' ח"י. אם עבר ובשלו בלא קליפה היכא דצריך קליפה כתב בא"ז דלפי מה דק"ל בשאר איסורים צריך ס' נגד הקליפה א"כ יש לאסור בחמץ בפסח במשהו. ונ"ל דיש להתיר עכ"פ בהנאה. ח"י וע"ס תס"ז סי"ד במ"א: **(ז) ריחא**. כתב רמ"א בי"ד סי' ק"ח לענין הלכה במקום הפ"מ יש לסמוך אדברי המקילין. ומשמע אפי' בתנור קטן וסתום לגמרי אבל גדול או קטן הפתוח אפי' באין הפסד. והמ"א כ' דוקא שפתוח קצת במקום שהעשן יוצא מותר בתנור קטן במקום הפ"מ ע"ש. והח"י מיקל כדעת רמ"א בי"ד אם לא שההיתר דבר חריף ע"ש דאפי' בתנור גדול ופתוח והפ"מ אסור. ודע דדבר חריף מיירי שרוב התבשיל חריף כמ"ש בי"ד סי' קכ"ב ס"ג. ודוקא בהיתר דבר חריף נאסר. מה שאין כן באיסור דבר חריף אין להחמיר ע' ח"י. עוד כתב רמ"א דאם א' מכוסה אפי' בבצק בעלמא מותר. וכתב המ"א וכל זה בצלי אבל בבישול שבישלו בחול בשע' א' או בבי' וסותמין התנור לפי שעה אין להחמיר בדיעבד כל כך בהטמנה של שבת. וכתב יש"ש ותנור גדול אע"פ שאינו מחזיק י"ב עשרונים שרי בדיעבד ואם יש נקב מן הצד זולת הפתח מותר

לכתחילה אך קשה להתיר בפני ההמון ע"כ ואפשר דיש לסמוך על זה במקום הפסד. מעשה שסתמו התנור בדף שמשימין כל השנה לפני חמץ בלא הדחה והתיר הגאון מהר"ש מפראג. כתב או"ה כלל ל"ט דאסור להריח לחם חם בפסח אף של עכו"ם:

ב חֶמֶץ שֶׁנִּתְעָרַב מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעָלָה עַד הַלַּיְלָה, אֵינוֹ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוֹ אֶלָּא דִּינוֹ כְּשֶׁאָר (ח) אֲסוּרִין. וְנוֹתֵן טַעַם (ט) לְפָגֵם נְמִי שְׁרִי (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ אֶלְבָּא דְּכָלֵי עֲלָמָא).

באר היטב (ח) איסורין. כיון שאין בו כרת. וכי מהרי"ל ומה"ט חמץ נוקשה כמו קרטי"ן דאין בו כרת בטל בסי' אפי' תוך פסח וכן הסכים המ"א להלכה ע"ש אבל ה"ט"ז אוסר באכילה ומותר להשהותה אחר פסח עיין סי' ק"ט בטי"ז גבי קרטי"ן שנפל למאכל ע"ש ועיין יד אהרן: **(ט) לפגם.** היינו בערב פסח ואפילו בפחות מסי'. כתב בש"ל שאור או חמץ שנתבשל עם בשר מבושל או צלי נט"ל הוא ומותר. עיין בי"ד סימן שכ"ג לא משמע כן ודו"ק. גם הח"י חולק ג"כ בזה ע"ש:

ג חֶטָה שֶׁנִּמְצְאָת בְּעֶרְבֵי פֶסַח (י) בְּתִרְנַגְלַת מְבֻשָּׁלָת, מִתָּר לְבִטְלָה בְּסִי'. אֲבָל אִם חֲמָמוֹ הִתְרַנְּגְלַת בְּפֶסַח בְּעוֹד שֶׁהַחֶטָה בְּתוֹכָהּ, חוֹזְרֵת לִתְּנוּ טַעַם בְּתוֹכָהּ בְּפֶסַח וְהָיָה בְּמִשְׁהוֹ. **הגה:** ומיהו בחמום כלי שני אין לחוש (הגהות מימוני פ"א). ויש מחמירין בכלי שני בפסח, וטוב להחמיר אם היד **(יא) סולדת** בו, דב'לאו ה"כ לא מקרי כלי שני.

באר היטב (י) בתרנגולת. וכן הדין בחטה שנמצאת בערב פסח במצה אפוייה בטילה בסי' אפילו לא הסירה אך שנתקררה קודם הפסח מותר לאכול המצה ויסיר החטה משם אף בפסח. עט"ז בשם הב"ח: **(יא) סולדת.** משמע דבצונן אין לאסור ולקמן סי' תס"ז סי"ב מבואר דאף בצונן יש לאסור עמ"א שמחלק בין שם לכאן ועיין ח"י. ואם נשפך מכלי שני על צונן שרי אם אינו דבר גוש עי"ד סצ"ד ס"ז ועסי' תס"ז סי"ב:

ד אם נתערב החמץ קודם הפסח ונתבטל בס', אינו חוזר **(יב)** ונעור בפסח לאסור במשהו, ויש חולקים. הגה: ונוהגין פסבגא הראשונה בכל תערבת שהוא לח **(יג)** בלח. (ת"ה סי' קי"ד) ומיהו בדבר יבש שנתערב או שיש לחוש לתערבת, כגון פת שנפל לזין אף על פי שנטלו משם, **(יד)** אסור בפסח דחיישינן שמא נשארו לו פרוהין ונותנין טעם בפסח. (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א).

באר היטב (יב) וניעור. ולי"ד לחטה דלעיל סי'ג דאם חממו בעוד החטה בתוכי דש"ה כיון דממשות החטה בעין שם עח"י. כתב פר"ח מעשה שנמצאת חלה אחד של בצק בתוך הסל שהיו נותנין המצות אפויות ביציאתן מן התנור והוריקו הסל ולא נודע באיזה מצות נגע הבצק פסקתי דחד בתרי בטל כיון שהיה התערובות קודם פסח ומותר לחמם המצות בפסח לכ"ע כיון דליכא אלא טעמא בעלמא ומיהו כל המצות שידוע שנגעו בבצק צריכין קליפה ע"ש וכ"כ בת' עה"ג סימן צ"ט: **(יג) בלח.** נ"ל דאם נתערב לח בלח בפחות מששים קודם הפסח יוכל להרבות עליו ק"פ עד שיהא ששים כדי שיהא מותר בפסח ואין בזה משום אין מבטלין איסור לכתחילה ט"ז ועיין ב"ח סימן תנ"ג ובשכה"ג שם. קמח בקמח מקרי לח בלח ואם נתבטל ק"פ מותר לאפות ממנו מצות אפי' בפסח. ת"ה ב"ח: **(יד) אסור בפסח.** דהיינו לשתותו אבל מותר בהנאה ומכ"ש דמותר לקיימו. וכל מה שמותר להשהו מותר ליהנות ממנו עח"י. ואם לקח מאותו יין לאחר שהוציא הפת ממנו ועירבן ביין אחר אסור כול' הרשב"א מ"א ודוק' שלא סינן קודם הפסח אבל סינן לכ"ע שרי מ"א וח"י ע"ש. וט"ז כתב דסינון לא מהני דשמא יוצאין דרך נקבי המסננת ואם סינן ע"י בגד עב נ"ל להתיר וכתב הב"ח בתשובה סימן ק"ז דאם שאב הזוהמי של מי דבש בנפה שניפו בה קמח דשרי לשתותו בפסח דבטל בס' דהוי לח בלח עיין שם:

ה בשר יבש וגבינה ודגים שנמלחו קודם הפסח ולא נזקרו בהם, מתר לאכלם **(טו)** בפסח; מיהו דגים מלוחים השרוים במים בפסח בכלי **(טז)** חמץ, יש להחמיר לזהר מהן מפני שהם בולעים בפסח מפליטת

הַכֵּלִים, וְחֶמֶץ בַּפֶּסַח בְּמִשְׁהוֹ. הַגָּה: וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וּמְחַמְרִין. וּבְמִדְיָנוֹת אֵלוֹ הַמְּנַהֵג לְהַחְמִיר לְכַתְחֻלָּה שֶׁלֹּא לֵאכֹל גְּבִינוֹת וְדָגִים וּבֶשֶׂר (יז) יָבֵשׁ; אֲבָל אִם הַדִּיחוֹ (יח) הַבֶּשֶׂר גַּי פְּעָמִים קִדְּם (יט) פֶּסַח, נוֹהֲגִין לֵאכֹלוֹ. (כ) וּבְכַרְכְּשׁוֹת אֵין מוֹעִיל הַדְּחָה, לְפִיכֶךָ אֵין לְהַשְׁרוֹת הַטְּבָחוֹת הַיָּבֵשׁוֹת (מַהֲרִי בְרִי"ן), וּבְדִיעָבַד אֵין (כא) לְהַחְמִיר בְּאֵלוֹ. אֲבָל בְּשִׁמּוֹן מִהַתָּדָּ בְּכֵלֵי חֶמֶץ, אָסוּר (כב) מְדִינָא אִם לֹא הָיוּ נִזְהָרִין בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ מִחֶמֶץ וְשֶׁלֹּא הִתִּיכּוּ אוֹתוֹ בְּכֵלֵי חֶמֶץ שֶׁהֵם (כג) בְּגֵי יוֹמָן (מְרַדְכֵי רִישׁ פֶּרֶק כָּל שַׁעָה וּסְמִ"ק וְהַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִ"א). וְכֵן כָּל דְּבָר שֶׁמְבַשְׂלִים בְּכֵלֵי חֶמֶץ, כְּגוֹן יֵין מְבַשְׂל אוֹ מְרַקְחַת וְכַדוּמָה, אָסוּר בַּפֶּסַח. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן יֵשׁ (כד) לְהַקֵּל בּוֹ (פְּסָקֵי מַהֲרִי"י סִי קפ"ז). וְהוּא הַדִּין אִם נִתְעַרַב (כה) מִשְׁהוֹ מְדַבְּרִים אֵלוֹ תוֹדָּ הַמְּאָכֵל, שֶׁאֵין לְהַחְמִיר לְאָסוּר הַתְּעַרְבוּת כֵּן נִרְאֶה לִי. יֵשׁ מִחְמִירִין לְהַסְתַּפֵּק מִחֶמֶץ יֵין שֶׁמְסַתְּפִקִין מִמֶּנּוּ כָּל הַשָּׁנָה, דְּחִיּוּשֵׁינָן שֶׁמָּא נִתְּנוּ בּוֹ מִן הַנֶּשֶׂאָר מִן הַסְּעֵדָה וְלִפְעָמִים יֵשׁ בּוֹ פְּרוּרֵי לָחֶם (מַהֲרִי"ל). וּבְמִקּוֹמוֹת אֵלוֹ שֶׁאֵין חֶמֶץ יֵין מְצוּי, לֹא רְאִיתִי מִחְמִירִין בָּזֶה. עוֹד יֵשׁ מִחְמִירִין לְכַתְחֻלָּה שֶׁלֹּא לְמִלְאוֹת מִן יֵין וְחֶמֶץ יֵין תוֹדָּ שְׁלֹשִׁים לְפֶסַח בְּכֵלֵי חֶמֶץ, וְאִם מְלֵאוּהוּ תוֹדָּ שְׁלֹשִׁים יוֹם נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְשַׁתּוֹתוֹ בַּפֶּסַח (תְּשׁוּבַת מַהֲרִי"י בְרִי"ן), וְהַמְּקַל לֹא הִפְסִיד, כָּל שֶׁכֵּן בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין יֵין וְחֶמֶץ (כו) מְצוּי כֵּן נִרְאֶה לִי. חֲבִית יֵין שֶׁדְּבָקוֹ נִסְרָיו בְּבִצָּקָה, אִם הוּא תוֹדָּ (כז) שְׁנֵי חֲדָשִׁים קִדְּם פֶּסַח, עֲדִין רַךְ הוּא וְנוֹתָן טַעַם בַּפֶּסַח וְאָסוּר (כח) לְשַׁתּוֹתוֹ; וְאִם נִתְּנוּהוּ קִדְּם לְכוֹן, כְּבָר נִתְּיַבֵּשׁ וְאֵינוּ נוֹתָן טַעַם בַּפֶּסַח, וְשָׂרֵי (מְרַדְכֵי רִישׁ פֶּרֶק כָּל שַׁעָה וּסְמִ"ק וְהַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִ"א). מִיְהוּ אִם יֵשׁ כְּזֵית בְּבִצָּקָה בְּמִקּוֹם אֶחָד, חֲתִיב (כט) לְבַעֲרוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁעָשׂוֹ לְחֻזֵּק (פְּסָקֵי מַהֲרִי"י סִימָן קמ"ט) כְּדִלְעִיל סִימָן תַּמ"ב סְעִיף ז'.

באר היטב (טו) בפסח. דאף אם היה בו מעט חמץ כבר נתבטל קודם פסח: **(טז) חמץ.** משמע דתרתני בעינן ששרו תוך הפסח בכלי חמץ דאז חיישינן לפליטת כלי בצונן משא"כ ק"פ אפילו בכלי חמץ אין להחמיר דהא צונן הוא דהמים מבטלין כח הציר או תוך הפסח בכלי של י"ט פשיטא דשרי ואין לחוש לפירור חמץ שבתוך המלח. אחרונים ואם שהה תוך הכלי מע"ל אי הוה כבוס כמבושל עיין מ"א וח"י: **(יז) יבש.** וכן בשר מלוח מחדש ושאר מיני מלוחים וכבושים כגון אוגרקיס וכרוב פרוס שקורין קומפש"ט ולימוניש אם לא נזהרו לבדוק המלח מחמץ בשעת עשייתו שזוהרים שלא לאכלו בפסח חוץ מביום אחרון של פסח עסי' תס"ז: **(יח) הבשר.** דהיינו בשר יבש או אפילו מליח מחדש הרבה ממלח שלא נבדק שדרכו להדיח וכן דגים יבשים אבל דגים לחים מלוחים לא נהגו להקל לכתחלה כיון שאין דרכן בהדחי' חיישינן שמא ישכח ויאכל בלא הדחה. לכן אין לאכול לימוניש מלוחים מ"א. וא"ז כתב דאפשר

להקל במה שקורין לאקשיין דדרכו בהדחה ומ"מ לא נהגו להקל בשום מין דגים מלוחים לאכלם תוך פסח חוץ מיום טוב אחרון ובדיעבד או שעת הדחק או במקום מניעת שמחת י"ט הכל שרי. אחרונים. וכ"כ ה"ט"ז פעם א' היה דוחק בבשר והתירתי להדיח דגים לפסח ע"ש. והדחי ר"ל ע"י שרייה קצת ולא בהעברה בעלמא ויש לשרותו בנהר או בכלי פסח ע"י מים מחולפים ג"פ אבל לא בכלי חמץ לכתחלה. אחרונים: **(יט) פסח**. אבל תוך הפסח אין לשרותו ובדיעבד אין להחמיר מהרי"ל כתב דאם לא הדיח ק"פ ידיח אף לכתחלה ב"יט ואפשר אף בכלי חמץ אם לא שנכבש שם מעת לעת עח"י: **(כ) ובכרכשות אינו מועיל הדחי**. למוליית' שבפנים וכן בגבינה לא מהני הדחה כמו בכרכשות. ועש"ת ב"ח סי' קכ"ג וכתב ה"ט"ז דאם היה הבשר יבש תוך החדר שמנהלים שם קמח לא מהני הדחי. יש לזהר שלא לנהל קמחא דפסתא סמוך למאכלי ומשקים או כלים של פסח מקום שאבק הקמח יכול להגיע וכתב בתשו' חוט השני סימן נ"ה אפילו בשר יבש שנמלח וחתכו תוך המלח שום בסכין אפילו אינו מקונח וחתכו אותם דק דק ושמו אותם על בשר למיהב בה טעמי וריחא מ"מ יש להתיר הבשר ע"י הדחה כמו שאר בשר יבש: **(כא) אין להחמיר**. פירוש אם כבר בשל אותם אין להשליכם לאיבוד אם א"א לקיימם עד א"פ וכ"ש שאינם אוסרין תערובתן אפילו פחות מסי' כיון שהוא רק חשש ספק משהו דרבנן. וכן בשעת הדחק או במקום מניעת שמחת י"ט דהוי כדיעבד ואם יש שום בטבחות שנחתכו בסכין חמץ כתב המ"א אף בדיעבד אסור ע"ש: **(כב) מדינא**. היינו באכילה אבל בהנאה מותר. ח"י ע"ש: **(כג) ב"י**. דמשום חומרא דחמץ לא אמרינן סתם כלי אינו ב"י ואפי' אמר ברי לי שלא היה ב"י אסור דמלתא דלא רמיא עליה דאינשי לאו אדעתיה ב"ח. משמע דאם בשלו אותו מתחלה לשם פסח בכלי שאינו ב"י מותר לאוכלו בפסח מ"א ונ"ל שצריך לערות לתוך כלי פסח קודם י"ט: **(כד) להקל בו**. משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא. ועוד דב"יט אחרון אמרי' סתם כלי אינו ב"י דמה"ט יש מקילין לשתות המע"ד של כל השנה. אבל אם יש לספק שהחמיצוהו בשמרי שכר אסור וכ"ש במקומות שמבשלין אותו כל השנה ביורות שמבשלין יין שרף אסור דהוי דבר חזק וחריף וא"כ לא מהני מה שאינו ב"י וע"ל סימן תמ"ב ס"ק י"א. מרקחת שהוא דבר קיוהא וחריף וזה אסור אפי' בשאר איסורים אפילו אינם ב"י ע"כ יש להחמיר בו אפי' ב"יט אחרון. ט"ז: **(כה) משהו**. דפחות מסי' אין להקל תוך הפסח ובמקום הפ"מ וכה"ג יש להקל בכל ענין עמ"א: **(כו) מצוי**. ואם הכלי היה מורק ושוטף שרי לכ"ע מ"א בשם מהרי"ל. ועיין מ"א שמסיק בחומץ דהוי דבר חריף דלא הוי נ"ט בר נ"ט ולכן אם עמד בכלי חמץ ב"י וכו' ועח"י מה שהקשה עליו. כתב בת' צ"צ סימן פ"ו דאסור ליתן לתוך היין חלב בהמי וחלב חטה כדי שיהיה לבן וצלול דשמא ישתה עם בשר או ישתה בפסח ואע"פ שנתבטל בסי' מ"מ ה"ל מבטל איסורי לכתחלה ועוד שמא ישאר קצת מחלב חטה בעין ע"ש. והמ"א השיג עליו והסכים עמו פר"ח

סי' תסי"ז ס"א. והח"י מסכים עם הצ"צ ע"ש: **(כז) שני חדשים**. וט"ז כתב ל' יום. וח"י חולק עליו ומחמיר כדברי רמ"א: **(כח) לשתותו**. אבל לקיימו מותר. אחרונים: **(כט) לבערו**. אלא אם כן טחו בטיט. ד"מ:

ו מַלַח שֶשְׁמוֹ בַּמְדוּכָה, מִתֵּר לְמַלַח בּוֹ בְּשֶׁר בְּפֶסַח מְשוּם דְּאֵינוֹ מְפָלִיט **(ל)** בְּצוּנָן.

באר היטב (ל) בצונן. פי' ביבש. משא"כ בצונן לח ועל ידי שרייה חושש הרב לעיל בס"ה להחמיר ולדוך בתוכו אף שאינו ב"י אם הוא דבר חריף אסור כמבואר בי"ד סי' צ"ו כן הסכמת האחרונים. ומכל מקום אם נידך ק"פ במדוכה שלנו שרוב תשמישן בתבלין ובשמים וכה"ג דליכא רק חשש לטעם משהו ונתבטל ק"פ אפילו בכלי ב"י יש להתיר ח"י ומ"א מחמ"י אם נידוך בו ע"ש:

ז בְּסֶר שְׂדֵכִין קֶדֶם פֶּסַח בְּמְדוּכוֹת מְחַמְצוֹת, מִתֵּר לְאַכְלוֹ בְּפֶסַח. **הגה:** מְשוּם דְּאֵינוֹ מְפָלִיט **(לא)** בְּצוּנָן. וְאַפְלוּ אִם נֶעְשָׂה בְּפֶסַח, אֵינוֹ אוֹסֵר אִם הָיָה הַכֶּלִי **(לב)** נָקִי; אֲבָל אִם חֲתָכוּ בְּסַכִּין שֶׁל חֲמֵץ תוֹךְ **(לג)** הַפֶּסַח, יֵשׁ לְהַחְמִיר, דְּסַתְמֵם סַכִּין אֵינוֹ נָקִי וְיֵשׁ לְחוּשׁ לְחֲמֵץ הַדְּבִיּוֹק עָלָיו (מְהַר"ש). אֲבָל אִם **(לד)** נִתְעָרַב אוֹתוֹ דְּבַר בְּתַבְשִׁיל, אֵין **(לה)** לְחוּשׁ וּלְהַחְמִיר וּלְאַסֵּר מְסַפֵּק, כְּנִי"ל.

באר היטב (לא) בצונן. אף שהוא ב"י כיון דבוסר לא מיקרי דבר חריף להפליט בצונן. וט"ז ומ"א דעתם לאיסור דהוי דבר חריף ע"ש: **(לב) נקי**. נ"ל דקאי אתרוייהו דאפילו ק"פ אסור אם היה מלוכלך דאפילו את"ל דלא הוי ד"ח מ"מ ע"י דוחקא נכנס בתוכו קצת וא"א להדיחם. מ"א: **(לג) הפסח**. משמע דק"פ שרי על ידי הדחה וצ"ל דזהו דוקא בדבר הנעשה בידי עכו"ם דמהר"ל קאי על דגים שחותכין העכו"ם אבל אם נעשה באקראי שחתך בסכין חמץ דבר שאינו חריף סגי בהדחה או בגרידה כמ"ש בי"ד סימן צ"ו. מ"א ועח"י: **(לד) נתערב**. אפי' בפחות מס'. מ"א: **(לה) לחוש**. היינו אם הדיחו הדבר ההוא תחלה קודם שנתערב. מ"א ע"ש:

ח זיתים שֶׁנִּזְהָרוּ לְחֻתְתְּכֶם בְּסֻכִּין **(לו)** חֲדָשָׁה, אֶפְלוּ לֹא נִזְהָרוּ לְכַבֵּשׁם בְּקִדְרָה חֲדָשָׁה, אִם אֵינָהּ **(לז)** בֵּית יוֹמָא מִתְּרַת לְכָלִּי עֲלָמָא.

באר היטב (לו) חדשה. אבל בסכין ישן אפ"י הוא נקי ואינו ב"י אסור כיון שהוא ד"ח ודוקא שנחתכו קודם שנתנו אותם לכבוש שאז הם עדיין בחריפתן או אפילו לאחר שנכבשו ונתחמצו דאז ג"כ מיקרי דבר חריף משא"כ בנחתכו לאחר שנתנו עליו מים קודי גמר כבישתן דאז לא מקרי ד"ח דמים מבטל חריפתן: **(לז) ב"י.** אע"ג דבדבר חריף אוסר אפילו אינו ב"י הכא כיון שנותנין בהם מים בטל חורפייהו טור. ואם הוא ב"י אסור' דכבוש כמבושל. אבל מותר לקיימן ואינו אוסר תערובתן כמבואר בסעיף ה' בדברים המתבשלין בכליהם ע"ש עמ"א וח"י:

ט יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ, אֶף עַל גַּב דְּבִשְׂאָר אִסוּרִים חַד בְּתָרֵי בְּטִיל, חֲמֵץ בְּמִצָּה אֶפְלוּ בְּאֶלְף **(לח)** לֹא בְּטִיל. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּחֲמֵץ שָׁוָה לְשֶׂאֵר אִסוּרִין **(לט)** בְּזָה.

באר היטב (לח) לא בטיל. כיון דלח איסורו במשהו גם ביבש החמירו. וא"כ בע"פ בטל יבש ביבש ברוב כשאר איסורים ומ"מ צריך לאכול כולם ק"פ עיין סעיף ד' בהג"ה. וכל זה בפרוסה אבל ככר חמץ שנתערב במצה לא בטיל לכ"ע דהוי דבר שבמנין כמ"ש בי"ד סימן ק"י. ומצה שנתכפלה או שהיה בה חטה מצד אחד וחתכו הכפל או מקום החטה ונתערב אח"כ באחרות אינה דבר שבמנין דאסורה מחמת הבלוע. וכלי חמץ שנתערב בכלי פסח אין להקל לבטלם ברוב כיון דגם בשאר איסורים י"א דאינו בטל מטעם דישל"מ בהגעלה עמ"א וח"י ובת"י עה"ג סי' צ"ט: **(לט) בזה.** והסכמת האחרונים כדעה ראשונה דיבש ביבש לא בטיל בפסח. ואין חילוק בין מין במינו למין בשאינו מינו. וע"ל סעיף קטן ג' אי מותר למכור לעכו"ם חוץ מדמי איסוי שבו. ואם נאכל אחד מהם שרי עיין סי' תס"ז ס"ק ד' במ"א ובט"ז. כתב א"ז דחתיכה שנאסר במשהו בטיל חד בתרי אפילו תוך הפסח ע"ש וצ"ע. ח"י:

2 נותרו טעם לפגם, מתר גם בפסח. הגה: ויש מחמירין, וכן נוהגין באלו המדינות. ובמקום שיש מנהג להחמיר, אפלו משהו ונותרו טעם לפגם **(מ)** אסור (ת"ה סימן קכ"ח).

באר היטב (מ) אסו'. וכתב ע"ת ומ"א והיכא דאיכא שלשתן יחדיו ריח ונטל"פ ומשהו יש להקל. ואי נפסד כ"כ עד שיהא כעפרא אין בה איסור כלל. ב"י ועח"י:

יא בין חמץ (מא) שנתערב קדם פסח ועבר עליו הפסח, בין שנתערב (מב) בפסח ועבר עליו כל הפסח, בין שעבר הפסח על החמץ ונתערב לאחר הפסח, בטל (מג) בששים. ובפחות מששים סגי ליה בהשלקת הנאת האסור לים **(מד)** המלח (הגהות מימוני פ"א).

באר היטב (מא) שנתערב. הכלל בזה דהתערבות שהוא בענין שאין בו איסור דאורייתא דהיינו בענין שלא היה עובר בב"י וב"י כמש"ל ר"ס תמ"ב אע"פ שיש בו איסור דרבנן בתוך הפסח מ"מ מותר לערבו ק"פ כדי להשהותו ולא מיקרי מבטל איסור לכתחלה כמש"ל ס"ק י"ג (ומה"ט קרי לחמץ דבר שיל"מ) מה שאין כן בערבו במזיד לאחר פסח וכ"ש תוך הפסח דהוי כמבטל איסור לכתחלה דאסור אפילו באיסור דרבנן כמבואר בי"ד סי' צ"ט: **(מב) בפסח.** פ"י נתערב בשוגג בפסח בס' ועבר ושהה אפילו במזיד שרי דהא לא עבר מן התורה בב"י ומותר לאחר הפסח בזה אפי' באכילה: **(מג) בס'.** זהו דעת הטור. אבל כל הפוסקים כתבו דלא בעינן ס' לכן נ"ל דהמיקל לא הפסיד אפילו פחות מס' רק שנתערב ברוב מותר אפילו באכילה אחרונים וע' בספר אה"ע שמישב דעת הטור להלכה ע"ש באריכות בס' מ"א ד' פרופס. ואם האיסור הוא דבר המעמיד וכה"ג ע"ל סי' תמ"ב ס"ק י"א שמרי שכר שעבר עליהם הפסח וחימץ בהם עיסה אסו' ר"מ מלובלין סי' קכ"א. (וע' י"ד סימן קכ"ג סעיף ט"ו בש"ך שם) כתב א"ז זקני הגאון ז"ל פסק בחמאה ששרה בה פת או קמח ועבר ושהה תוך הפסח יוליד הנאת הפת או הקמח לים או לנהר וימכור החמאה לעכו"ם וכ' הח"י בס"י תמ"ב דמיירי שנתערב מים עם החמאה דאל"כ הוי מי פירות ואינו מחמץ ע"ש. וכן פסק במצה כפולה

שנמצאת אחר הפסח דיшлиך הכפל וגם הנאת הבליעה מאיסור בפרוטה והשאר ימכור לעכו"ם אבל אם היה ששים במצה נגד הכפל ישליך הכפל לים והשאר מותר אף באכילה וה"ה בחטה הנמצאת במצה אפוייה אבל בנפוחה אסורה לעולם כולה בהנאה והח"י בס' תס"א מיקל אחר הפסח ע"ש: (מד) המלח. ומותר אף באכילה בנתערב לאחר פסח משא"כ בנתערב קודם פסח בפחות מששים דאסור עמ"א וע"ל סי' תמ"ב סעיף קטן א':

יב חמץ (מה) נקשה, אפלו בעיניה אינו אסור (מו)
בהנאה אחר הפסח. והפדיאו"ש, חמץ גמור הן
ואסורים בהנאה אחר הפסח. הגה: יש נמנעין לשחוק על השלחן
עם קלפים הנקראין קרטי"ן בפסח, דחוששין שמא יפל מחמץ נקשה שבהן
לתוך מאכל (פסקי מהרא"י סי' קפ"ו).

באר היטב (מה) נוקשה. שהרי לא עבר על ב"י מן התורה. ואם נתערב תוך
הפסח ע"ל ס"ק ח': (מו) בהנאה. אבל באכילה אסוי' אם הוא בעיניה ח"י
ומ"א כי דאפי' באכילה שרי והא דנקט בהנאה משום דחמץ נוקשה לא חזיא
לאכילה ע"ש. כי מהרי"ל שאין להדליק בשמנים העשויין מקטניות מטעם חמץ
ושל"ה כי ה"ה בנרות של שומן לראות בקדרות מאחר שלא נזהרין מכלי חמץ
כשעשו הנרות אלא יקחו הנר של שעוה או של שמן עסי' תניג ס"ח ועשו"ת
ש"א ס"ה ועיין ח"י סימן זה ס"ק כ"ז:

סימן תמח - דין חמץ שעבר עליו הפסח

א חֲמֵץ שֶׁל (א) עֲכוּ"ם שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, מִתֵּר אֶפְלוֹ בְּאֲכִילָה.

באר היטב (א) עכו"ם. נ"ל דמי שיש לו שותפות עם העכו"ם בחמץ ועבר עליו פסח אף דחציה שהוא של ישראל נאסר בהנאה מ"מ כשחולק אחר פסח עם העכו"ם חלקו של עכו"ם (הואיל ואחר פסח אינו אלא מדרבנן אמרינן יש ברירה) מותר בהנאה. ובאכילה צריך עיון ח"י ע"ש: גר שמת והניח חמץ ועבר עליו פסח כל הקודם אחר הפסח וזכה בה (דכשמת נעשה הפקר ואין מי שזכה בו לעבור עליו) מותרת לו. ח"י ע"ש:

ב אִם (ב) עֲכוּ"ם מְבִיא לְיִשְׂרָאֵל (ג) דוֹרוֹן חֲמֵץ בְּיוֹם (ד) אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, לֹא (ה) יִקְבְּלוּ הַיִּשְׂרָאֵל, וְגַם לֹא יִהְיֶה נֶכֶר מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו שְׁחָפֵץ בּוֹ; וְטוֹב (ו) שְׂיֹאמֶר שְׂאִינוֹ רוֹצֶה שְׂיִקְנֶה לוֹ רְשׁוּתוֹ.

באר היטב (ב) עכו"ם. כתב בה"י בי"ד ס"י קל"ב נשאלתי על ישראל אחד שהיה לו ק"פ ברחיים של עכו"ם דגן לטחון ונתעכב הדגן ברחיים עד חול המועד של פסח וכאשר הגיע יום ז' של פסח הלך העכו"ם וטחן הדגן של ישראל ועשה מן הקמח לחם ואפה את הפת והביא את הפת לישראל תיכף אחר הפסח והשבתי שמותר ליקח הדמים בעד הפת ההוא מן העכו"ם והעכו"ם ההוא יאכלנו או ימכרנו לעכו"ם ע"ש וכן הסכים הח"י וכתב דבסי' תמ"ט כתבתי דספק חמץ שעבר עליו פסח יש להתיר אף באכילה וא"כ ה"ה הכא דהוי ספק עכ"פ שמא החליף העכו"ם. ולטעם זה אפשר ג"כ להקל אם גזל עכו"ם חמץ ישראל ועבר עליו פסח וצ"ע. ובתשובת חינוך בית יהודה ס"י י"א הביא גם כן מעשה כיוצא בזה שטחן בעל הרחיים התבואה של ישראל בפסח ואחר הפסח הביא הקמח ואמר שלתת הדגן קודם הטחינה ומסיק שם דמותר אפילו באכילה מטעם דקי"ל חמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא מדרבנן אפילו כשהוא ודאי חמץ אבל כשהוא ספק חמץ קי"ל ספיקא דרבנן לקולא וכאן יש ס"ס המתהפך חדא שמא לא לתתו ואת"ל דלתתו עדיין יש ספק אם לתתו כל כך עד שנתחמץ ואת"ל שנתחמץ יש ספק שמא לתתו וטחנו אחר הפסח ע"ש ועח"י אם לתתו גוים המשרתים בטחנן של ישראל ביום טוב אחרון של פסח כדי שיהיו מוכנים במי"ט לטחון מותר לערבם עם החטים אחרים ולטחון הכל ומוכרו לישראל. מהריק"ש בשם הרדב"ז וע' בפר"ח: (ג)

דורון. אם עכו"ם נתן או מכר לישראל חטים וקיבלם הישראל ממנו ואחר פסח נודע לו שהיה בתוכו חמץ החמץ מותר לאחר הפסח כדין חמצו של עכו"ם וצ"ע. ח"י: (ד) **אחרון.** לרבותא נקיט יום טוב אחרון. (דבשאר ימים עובר עליו מדאורייתא) ואם הוא ביום טוב אחרון אז אין צריך לא כפיית כלי ולא מחיצת יו"ד כי לא חששו שמא יבא לאכול ממנו בזמן מועט אבל אם הוא תוך פסח צריך כפיית כלי או מחיצת יו"ד כמ"ש לעיל סי' ת"מ. ונראה דהוא הדין אם שכח עכו"ם חמצו אצל ישראל גם כן דינו כמו בדורון דהכא. ח"י: (ה) **יקבלנו.** ואם עבר וקבלה אסור אף בהנאה אחר פסח. אע"ג דיו"ט אחרון דרבנן ומדאורייתא לא קעבר על בל יראה ובל ימצא אפילו הכי כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון ושלא לזלזל ביום טוב שני וצ"ע. ח"י: (ו) **שיאמר.** ואז אפי' הניחה העכו"ם בבית ישראל ביי"ט ראשון שרי ומ"מ אם לא אמר הכי שרי מדינא אפי' היה בחצרו המשתמרת אינו קונה לו בע"כ דאיסורא לא ניחא ליה דליקני. ואי גלי דעתא דניחא ליה שייך ביה זכייה (עיין תמ"ו סי"ג). ונ"ל דכל זה בדורון וכה"ג שאין באחריות ישראל אבל אם העכו"ם מביא לבית ישראל למכור או להפקידו אצלו אז צריך הישראל לומר בפ"י שאינו רוצה לקבלו כדי שלא יתחייב באחריותו דהא אפי' אם אינו חייב באחריותו בדין אלא שיודע שעכו"ם אלם ויכופו לשלם ג"כ אסור. כמ"ש ל סי' ת"מ. ח"י:

ג חֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אָסוּר (ז) בְּהִנָּאָה אֲפִלוּ הִנִּיחוּ שׁוּגְג אוֹ אָנוּס. וְאִם מָכְרוּ אוֹ נָתְנוּ לְעֶכּוּ"ם (ח) שְׁמֵחוּץ לְבַיִת קֹדֶם הַפֶּסַח, אִף עַל פִּי שֶׁהִיִּשְׂרָאֵל מָכְרוּ לְעֶכּוּ"ם, וְיִוָּדַע שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ כָּלֵל אֶלָּא יִשְׁמְרֵנוּ לוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, (ט) וְיִחָזֵר וְיִתְּנֵנוּ לוֹ, מִתֵּר, וּבְלִבְד שֶׁיִּתְּנֵנוּ לוֹ מִתְּנָה (י) גְּמוּרָה בְּלִי שׁוּם תְּנָאִי, אוֹ שֶׁיִּמְכְּרֵנוּ לוֹ (יא) מְכִירָה גְּמוּרָה בְּדָבָר מוּעָט; אֲבָל מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר (יב) לֹא מְהִינִי.

באר היטב (ז) בהנאה. דקנסוהו הואיל ועבר על ב"י עסי' תמ"ז סי"ב: (ואפי' לאחרים אסור פרי"ח ועיין סימן תמ"ט): (ח) **שמחוץ.** אורחא דמילתא נקט ה"ה אפילו עכו"ם ששרוי בחצר אפי' הוא משרת שלו ט"ז. והיינו כשאין עבד כנעני שלו ח"י וכ"כ בשו"ת ש"א סי' ג' שאין למכור חמץ לשפחה הקנויה לישראל. וכתב הבי"ח במקום טירחא יש להתיר למכור לעכו"ם כל חמץ

שבחדר גם החדר עצמו (עיין ח"מ סי' קצ"ו ור"י) וצריך שיאמר לו אף שלא כתבתי לך שטר על מכירה זו אני מקנה לך בכסף לחוד וצריך למסור לו המפתח. ובה בדיעבד אין לאסור כיון דבדיניהם הלוקח יוכל להחזיק בו אף בלי מפתח ח"י. גם יזהר שלא יניח שום חותם על החדר או על החמץ כדי שלא יוכל העכו"ם ליכנס שם ואפי' בדיעבד יש לאסור דאין זו מכירה רק הערמה בעלמא. וכתב הח"י נ"ל דוקא אם עשה חותם קודם המכירה או בשעת המכירה דנמצא דאין כאן מכירה כלל אבל אם מכר מתחלה מכירה גמורה ואחר זמן מה נותן ישראל מסגרתו או חותמו אף דלכתחלה אין לעשות כן משום חשש הערמה וראוי לגעור בהעושים כן מ"מ בדיעבד אין לאסור החמץ ע"ש ועיין שו"ת מ"ב בסי' נ"ט דבדיעבד קנה בכסף לחוד ואם העכו"ם שלח שלוחו ומשך קנה ג"כ ע"ש ואין להקל בזה מ"א ע"ש. כתב שלי"ה במקום שידוע בבירור שמנהג הסוחרים לקנות מטלטלין במסירת המפתח או שנתן כפו לחבירו או פשוט קונה ג"כ כאן ואז אין צריך למכור ומיהו צריך שיאמר הריני מוכר לך החמץ ולא כההמון עם שאומרים הריני מוכר לך המפתח דזה אינו כלום ואפילו בדיעבד אסור החמץ שהרי לא מכרו כלל עיין מ"א: (ט) ויתננו לו. ואם העכו"ם אינו רוצה להחזיר לו החמץ אחר הפסח אסור לתבוע אותו בדיניהם אבל אסור לקנות ממנו ישראל אחר פסח ואם לקח צריך לחזור ולמכור לבעלים ראשונים מ"ב סי' מ"ג עיין מ"א. ועיין יד אהרן. ראובן ועכו"ם שהיו שותפים ומכרו שניהם גם יחד חמץ לשמעון קודם פסח וקבלו המעות אבל עדיין לא משך שמעון החמץ מרשות השותפים ועבר עליו הפסח חייב שמעון לבערו. בני יעקב סי' ג' ועיין בתי נ"ש סל"ג ובח"י ס"ק י"ד ובפרי"ח: (י) גמורה. ואפי' על ידי שלוחו או אשתו יכול להקנות החמץ ולא אמרינן אשה לא ידעה לאקנויי בדבר שיחזור לה אח"כ. ח"י. אחד שהיה לו חמץ ורצה למכור לנכרי כדין והתחכם שלא אמר לנכרי כלום מחמץ שלו רק הניחו בחדר של חבירו שידוע שימכור חבירו החדר ההוא עם חמצו שבתוכו לנכרי ומסר לו המפתח וכן נעשה שמכר ישראל חבירו החדר ההוא לנכרי ונמכר החמץ שהניח בתוכו בכלל חמץ שבחדר ההוא רק שלא ידע בו לא ישראל המוכר ולא הנכרי הקונה פסק בתשובת חינוך בית יהודה סי' י"ג דאסור החמץ של ישראל האחר יע"ש: (יא) מכירה. ומותר לומר לו הא לך חמץ זה ותן לי חמץ לאחר פסח כ"פ הגאון מהר"ש ז"ל א"ז. ואסור למכור חמצו למומר דאע"פ שחטא ישראל הוא. ואם מכר כתב הטי"ז דבהפ"מ י"ל למומר שיחליפנו עם עכו"ם אחר או ימכרנו לעכו"ם ומותר המעות לישראל: ומעשה באחד שהיה מחזיק בארנדי"י בכפר שמכר י"ש שלו להפקיד שהיה מומר והיה סך הרבה וקשה הדבר להפסיד הי"ש וקרוב היה שלא יציית הישראל בזה ואמרתי שיחליפנו הפקיד עם עכו"ם אחר ויקח ממנו י"ש אחר ואז מותר לישראל זה. ט"ז ועיין שו"ת ח"י סי' מ"א. ומה"ט יש למנוע שלא לקנות מיד א"פ שכר או י"ש אצל מומר לפי שהוא חמץ שעבר עליו פסח אע"ג

דקי"ל חמצן של עוברי עבירה מותר מיד לא"פ מפני שהן מחליפין היינו בעובר לתיאבון דלא שביק היתרא ואכיל איסורא משא"כ בעובר להכעיס ועכשיו כולם מקרי עוברים להכעיס. ח"י: (יב) ל"מ. משום חומרא דחמץ. עמ"א ח"י:

ד רשאי ישראל לומר לעכו"ם בפעם חמישית או קדם: עד שאתה לוקח חמץ במנה קח במאתים שמא אצטרך (יג) ואקחנו ממה אחר הפסח; אבל לא ימכר לו ולא יתן לו (יד) על תנאי, ואם עשה כן הרי זה עובר בבל יראה (שמות יג, יז) ובל ימצא (שמות יב, יט).

באר היטב (יג) ואקחנו. ורשאי אפי' להבטיחו שיחזור ויקנה ממנו ושיתן לו ריוח. ב"ח ואחרונים: (יד) ע"ת. נראה פירושו על תנאי שיחזירו לו אחר פסח דא"כ לא הוי מכירה ולא מתנה אבל אם א"ל ע"ת שתחזיקהו לעצמך ותעשה בו כרצונך רק שלא תמכרם לשום אדם אחר דזה הוי מכירה גמורה. ט"ז ע"ש:

ה חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח, אסור אף על פי שבטל (טו).

באר היטב (טו) שביטלו. אע"ג דלא עבר מן התורה מ"מ חיישינן שיערים לוי שביטלו אע"פ שלא ביטלו כיון שעשה שלא כתחז"ל שלא ביער החמץ או מכר לעכו"ם. ואפי' הפקר גמור גם כן דינא הכי ואפי' איכא עדים שהפקירו ובטלו לא מהני אם הניח חמץ בביתו וברשותו מדעתו וידע ממנו כל ימי פסח ודאי כה"ג לא מהני ביטול או הפקר אבל כל שלא היה יודע ממנו כל ימי פסח ויש עדים שביטלו או הפקיר ק"פ או שיש אונס גמור בענין המכירה וכל ימי הפסח היה סבור שמכר ואחר הפסח נודע לו שלא מכר כיון שהיה אונס כ"כ אונס ידוע ואמר שביטל אף דליכא עדים לא חיישינן להערמה ויש להתיר עכ"פ בהנאה אחר פסח. ח"י ע"ש. כתב הר"ש הלוי חא"ח סי' י"ב דאם נתעכב ליהודי חמץ על הדרך שהוא בספיני היה נראה להתיר להפקיר כל חמצו

ולחזור ולזכות בו אחר פסח ולמוכרו אבל לא לאוכלו ומפני חומרא דחמץ לא מלאני לבי לעשות מעשה עיין כנה"ג. וכתב המ"א ופשוט אפי' אין החמץ אצלו יכול למכור לעכו"ם החמץ באחד מדרכי הקנין הנ"ל ואז קנה העכו"ם החמץ בכ"מ שהוא ע"ש. ע' שו"ת עה"ג ס"ק ה' ועח"י:

1 אָסוּר לְהַאֲכִיל חֶמֶצוֹ (טז) בְּפֶסַח אֶפְלוּ לְבִהְמַת אַחֲרִים אוֹ שֶׁל הַפֶּקֶר.

באר היטב (טז) בפסח. ה"ה אחר פסח בחמץ שעה"פ. ח"י:

2 אָסוּר לְתַן בְּהֶמְתּוֹ לְעֶכּוּ"ם לְהַאֲכִילָהּ בְּיַמֵּי הַפֶּסַח, אִם הוּא (יז) יוֹדֵעַ שֶׁמֶאֱכִיל אוֹתָהּ פְּסֻלַּת שְׁעוֹרִים שֶׁהוּא חֶמֶץ.

באר היטב (יז) יודע. ובספק לא חיישינן. ובדיעבד שרי עח"י. דהכריע שמחויב להשליך דמי הנאת אכילתם לים המלח אם נתן בהמתו לגוי לגדלה ולחלק הולדות ביניהם מותר דגוי להנאת עצמו קא מכוין. תשובת פנים מאירות ס"י:

סימן תמט - דין חמץ שנמצא בחנות
ישראל והפועלים אינם יהודים או
בהפך

א חנות של ישראל ומלאי פרוש הסחורה וכלי החנות של ישראל והפועלים הנכנסים לשם אינם יהודים, חמץ שנמצא שם אחר הפסח (א) אסור בהנאה. חנות של אינו יהודי ומלאי של אינו יהודי ופועלים הנכנסים לשם ישראל, חמץ שנמצא שם מתר אפלו באכילה; כף היא גרסת רש"י ורבנו האי, אבל רבנו חננאל גורס (ב) בהפך.

באר היטב (א) אסור. ואם נמצא חמץ בדרך מיד אחר פסח ולא ידעין אם הוא של עכו"ם או של ישראל אסור באכילה ומותר בהנאה ב"ח ומ"א ע"ש וע"ס תמ"ו ס"ד. והח"י חולק והעלה אם רוב ישראל אסור ואם מחצה על מחצה וכ"ש ברוב עכו"ם מותר אף באכילה למי שאינו נזהר מפתן וכן כל ספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר אף באכילה ע"ש: (ב) בהיפך. וכתב הט"ז דבכל גוונא אזלינן לקולא דאין כאן קנס:

סימן תנ - דין ישראל ואינו יהודי שיש להם שתפות

א ישראל (א) שלוחה כפר מחברו קדם הפסח צריך לפרעו אחר הפסח ויש בו משום גזל אם אינו פורעו.

באר היטב (א) שלוחה. וכ' כנה"ג שיש מקומות שנהגו איסור לכתחילה ללות לפני פסח ולפרוע אחר הפסח ועסי' תמ"ח ס"ק י"א מש"ש:

ב יִשְׂרָאֵל שְׁמֻקְבֵּל מֵאִינוּ יְהוּדֵי בְּרַבִּית כְּפָרוֹת בְּכָל שָׁבוּעַ, (ב) יֹאמֶר לוֹ קִדְּם פְּסַח שְׁיִתֶּן לוֹ בְּשָׁבוּעַ שֶׁל פְּסַח קִמַּח אוֹ מְעוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ כִּדְ אָף עַל פִּי שְׁאַחַר הַפְּסַח נוֹתֵן לוֹ כְּפָרוֹת חֲמֵץ, חֲלִיפֵי הַקִּמַּח וְהַמְּעוֹת הֵן וְשָׂרִי.

באר היטב (ב) יאמר לו. ובדיעבד אפ"י לא א"ל והביא לו אחר פסח שרי שהרי לא זכה בו הישראל בפסח ב"ח מ"א. וכי החיי דלכתחלה טוב להתנות כן ואם התנה כן אף אם נותן לו העכו"ם אח"כ חמצו שעבר עליו פסח ג"כ שרי ואם לא התנה עמו כן אם העכו"ם נותן לו אח"כ קמח או מעות או חמץ שנעשה אחר פסח שרי. וכן הדין בלקח חק הכומרים שנותנים להם לחם קצוב בכל שבוע עיין ט"ז (דחוכך להחמיר וצריך לתנאי וסיים בשלא התנו תחלה יבטל המקח ויתנה עסי" רמ"ה לעיל) ואין להחמיר בדינים אלו כי בלא"ה אין ישראל קונה בלא משיכה לרוב. פוסקים ח"י:

ג יִשְׂרָאֵל וְאִינוּ יְהוּדֵי שְׁיֵשׁ לָהֶם תַּנּוּר בְּשִׁתְּפוֹת, אוֹמֵר לְאִינוּ יְהוּדֵי קִדְּם הַפְּסַח: טַל אֶתָּה שֶׁל פְּסַח וְאֲנִי אֶטַל (ג) אַחַר כֵּד.

באר היטב (ג) אח"כ. והסכמת האחרונים דיש לנהוג שימכור להעכו"ם התנור בפסח ויטול הדמים שמגיע על חלקו ק"פ ע"ש. ומ"מ בשב' שבתוך פסח לא מהני במה שאומר טול אתה כמו בשאר שבתות השנה כמ"ש סי' רמ"ה אא"כ התנו בתחילי השותפות ע"ש. וכתב מ"א ובד' ימים שהם י"ט עכ"פ אסור לומר לו טול ע"ש והחיי חולק עליו ע"ש:

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה לוֹ תַּנּוּר וְאָפוּ בוֹ אֵינָם יְהוּדִים חֲמֵץ בְּפְסַח, אֶפְלוּ מְעוֹת (ד) אָסוּר לְקַבֵּל בְּשִׁכְרוֹ דְהוֹה לִיָּה

מִשְׁתַּכֵּר בְּאִסוּרֵי הַנָּאָה ; וְאִם קִבֵּל כֶּבֶר הַמַּעוֹת, מִתֵּר (ה) לִיהֲנוֹת מֵהֶם.

באר היטב (ד) לקבל. כיון שהתנור של ישראל ול"ד לסי"ג דהתם הוא התנור של שותפים ועט"ז סק"ג ועיין בשכנה"ג: (ה) ליהנות. דחמץ אינו תופס דמיו כמ"ש ס"ס תמ"ג אבל אם קיבל הכרות אסור ליהנות מהם דזכה בהם בפסח בשכר תנורו כיון שדרכו לעולם לתת ככרות וא"כ ה"ל חמץ ש"י שעבר עליו פסח. מ"א:

ה יֵשׁ מִי שְׁמִתִּיר לְהִשְׁכִּיר תַּנּוּרוֹ לְאֵינוֹ יְהוּדִי עַל מְנַת שְׂיִאפָה בּוֹ (ו) מִצָּה, וְאִם יֵאָפֶה בּוֹ חֲמֵץ אֵין זְקוּק לוֹ. **הגה:** וְכֵן מִתֵּר לְהִשְׁכִּיר לוֹ בֵּית (ז) לְדוֹר בּוֹ, וְאִף עַל פִּי שְׂמֻכְנִיס בּוֹ אַחַר כָּד חֲמֵץ, שְׂרִי (אגור).

באר היטב (ו) מצה. הט"ז מקשה על דין זה והניח בצ"ע והח"י מיישב ומתיר ע"ש (דסי"ס ומ"מ יאמר שיאפה בו מצה): (ז) לדור. הסכמת ראשונים ואחרונים דאע"ג שמשכירו סתמא לדור בו ולא אתי לאפוקי אלא היכא שמשכירו בפירוש לשם חמץ כשמשכירו תוך הפסח או בע"פ (מו' שעות ולמעלה) ע"ש ועח"י:

י מִתֵּר לוֹמַר לְעֶבֶד בְּפֶסַח : הִילָךְ דִּינָר זֶה וְקִנְיָה וְאָכַל, אִף עַל פִּי שְׂיִזְדַּע שְׂיִקְנֶה (ח) חֲמֵץ ; אֲבָל לֹא יֵאָמַר לוֹ : צֵא (ט) וְאָכַל וְאֲנִי פוֹרֵעַ ; וְיֵשׁ (י) מִתִּירִים גַּם בְּזָה, אֲלֵא אִם כֵּן הַקְּדִים (יא) דִּינָר אוֹ שְׁנַשָּׂא וְנָתַן בִּיד. **הגה:** וְאִסוּר לְקַנּוֹת חֲמֵץ לְאֵינוֹ יְהוּדִי בְּפֶסַח, (יב) אֲפֹלוּ בְּמַעוֹתָיו שֶׁל אֵינוֹ יְהוּדִי (ריב"ש סימן ת"א).

באר היטב (ח) חמץ. ואם הוא מושכר אצלו לשנה לא יאכל בביתו משום חשדא. אגודה: (ט) ואכול. אם יודע שיאכל חמץ מ"א. ומשמעות לשון הש"ס משמע דאפי' בחשש בעלמא אסור. ח"י: (י) מתירים. וכן עיקר. מ"א. אבל

הב"ח ושכנה"ג וח"י פסקו כדיעה ראשונה להחמיר: **(יא) דינר**. ודוקא שהדינר עדיין בעין ביד החנוני בשעה שאוכל. ואם לא הקדים לו דינר מותר לומר תן לפועלים חמץ ואני פורע וא"כ מי שיש לו תינוק דצריך לשתות חמץ מותר לומר לעכו"ם תן לו לשתות חמץ ואני פורע אבל הוא לא יקח החמץ בידו. ובח"י כתב שלא יאמר ואני פורע ועב"ח. ובחולה שיש בו סכנה הכל שרי מ"א ע"ש ועיין במ"א ס"ס שמ"ג ובתשוב' נ"ש סי' י"ד ועיין שו"ת ב"ח סי' מ"ג. ומ"מ טוב לעשות מחיצה י' להפסיק כדי שלא יבא לאכול ממנו. ח"י ע"ש: **(יב) של עכו"ם**. דאין שליחות לעכו"ם ונמצא הישראל קונה אותם ועוד דאיכא למיחש שמא יאכל ממנו ועוד דנראה דרוצה בקיומו. מ"א:

אָסוּר לְהַשְׁפִּיר (יג) כָּלִי לְאֵינוּ יְהוּדִי בְּפֶסַח כְּדִי שְׂיִבְשֵׁל בּוֹ חֶמֶץ, אָבֵל מִשְׁפִּיר לוֹ חֶמֶז לְהַבִּיאַ עָלָיו (יד) חֶמֶץ.
הגה: וַיֵּשׁ מִתִּירֵין לְהַחֵם חֶמֶין בְּכִלֵי חֶמֶץ וְלִרְחֹץ בְּהוֹ וְכוּן שְׂאָר צָרְכֵי **(טו)** הַנְּאָה בְּכִלֵי חֶמֶץ, וְכוּן הוּא הַמְּנַהֵג (תוספות פֶּרֶק אֵין מַעֲמִידִין וּמְרַדְכֵי פֶּרֶק כָּל שְׁעָה).

באר היטב (יג) כלי. הטעם שרוצה בקיומו שישאר ויתקיי החמץ בתוכו שאם יטול החמץ מהקדרה בעודנו ע"ג האור יבקע הכלי אצל האור וא"כ נהנה מחמץ אבל בתנור לא שייך זה ועוד כיון שהכלי עצמו אסור בהנאה שהקדירה בלוע מחמץ אסור להשכירה לכתחלה אבל תנור כשאופין בו כבר הוסק ואינו בלוע מחמץ עמ"א. כתב עט"ז אבל ג' או ד' שבועות קודם פסח מותר בכל ענין עיין שם: **(יד) חמץ**. הסכמת אחרונים דהכא מיירי ששכר סתם ולא מפרש להביא עליו חמץ ע"ש. כתב הב"ח מה שנוהגין במדינת פולין שיהודים שוכרין אוראנד"י מהשררה שיש בו יורות ורחיים שלוקחין מכל שכר שמבשלין מדה וכן לוקחין מדה מאלץ מכל מי שטוחן מאלץ דאם הישראל מחוייב לתקן היורות והרחיים כשמתקלקלין אז הם ברשות ישראל ואסור לקבל אפילו מעות בשכרו. כיון דמנהגם לתת חמץ הוי כנהנה מדמי חמץ ואסור ואם יש לו רשות וכח למנוע מהם שלא יבשלו כלל מחוייב למנוע מהם דה"ל רוצה בקיומו וע"י מכירה שרי דהיינו שימכור ק"פ לעכו"ם כל המדות שיגיע משבוע זו ויטול הדמים ואע"פ שנותן לו העכו"ם אח"כ המדות שרי. ואם אין הישראל צריך לתקן היורות והרחיים די שיתנה ק"פ כמו בסעיף ב'. ואם אין לו עם מי שיתנה ה"ל כדיעבד ושרי בלא תנאי עכ"ל ועי' ט"ז ומ"א: **(טו) הנאה**. כגון לשום בו צונן דרך עראי ביבש או דבר לח במידי דלאו בר אכילה כגון רחיצה ודוקא אם הוא עראי שלא חיישינן להשתמש בו שימוש אחר ח"י. ורש"ל אוסר רק לחוף הראש. ועיין שו"ת ש"א ס"ו ביהודי שהיה שכיר לשנה על

סימן תנא - דיני הגעלת כלים

סעיפים

כ"ז

ובו

א (א) קדרות של חרס (ב) שנשתמש בהם חמץ כל השנה, אפלו אותם שעושים בהם דיסא ומיני קמחים, (ג) משפספן היטב בענין שלא יהא חמץ נכר בהם, ומתיר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהם בין במינו בין שלא במינו. ומצניעו בפסח במקום (ד) צנוע שאינו רגיל לילד שם, כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח, וטוב לסגורם בחדר ולהצניע המפתח. אבל הסק שיסיקם באש אינו מועיל להם, ולא לשום כלי חרס שנשתמש בהם חמין, אפלו שלא על ידי האור אלא שערה לתוכו רותחין. הגה: ויש אוסרים אפלו (ה) בכלי שני (המגיד פ"ה). ואפלו אם ימלאום גחלים, דחיישינן דלמא חייס עליהו שמא פקע (פי' שמא יתבקעו) ולא עביד להו הסקה מעליא. ומיהו אם החזירו (ו) לכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים, מתיר דכיון שמכניסו להסק גדול כזה ודאי לא חייס עליהו דילמא פקעי, אבל לתנורים שלנו לא. הגה: כל כלי הצריך לבון או הגעלה אסור להשתמש בו אפלו (ז) צונן בלא הכשר (מרדכי ר"פ כל שעה) ועין ב"ד ס"י קכ"א.

באר היטב (א) קדירות. לאו דוקא קדירות ה"ה קערות וכלי שני (וה"ה הנשתמש בהם על ידי עירוי) ג"כ דינא הכי: **(ב) שנשתמש.** כתב או"ה כלל נ"ח דין מ"ג דכלים חדשים שקונים מהשוק אפי' כלי חרס אין צריך לספק בהן שמא נשתמשו בו דאין דרך כלל להשתמש בכלים חדשים אבל כלי מתכות שנקני' מן העכו"ם בביתו ואינו מכיר בהן ודאי שהם חדשים צריכים מספק להגעילן או ללבנם כפי תשמישן. ח"י: **(ג) משפשפן.** ואם לא שפשפן קודם פסח משפשפן תוך הפסח או לאחר הפסח כדין לא ביער קודם פסח כמש"ל סי' תל"ה: **(ד) צנוע.** ואותן שמעמידין כלים על גובה הכתלים לנוי אפי' גבוה יו"ד קומות אסור ב"ח. וכתב ט"ז ומ"א ואפשר דנהגו כן משום דאין ב"י ואף אם נשתמש בהם רבו המתירים כמ"ש סי' תמ"ז סי' (וט"ז) הוסיף מאחר דרגילים שם כל השנה לא יבוא לטעות) ומכ"ש באותן שרוב תשמישן בכ"ש או בצונן כגון קנקנים דאין לחוש והמחמיר תע"ב ועיין הרדב"ז ח"א סי' ל"ה. ועי' יד אהרן: **(ה) בכ"ש.** (פי' עירה מכ"ר לשני ואח"כ הניח כלי זה לתוכו) ובמקום הפסד מרובה ומניעת שמחת י"ט יש להקל בכ"ש אם אינו ב"י. ח"י ועי' מ"א: **(ו) לכבשן.** נשאלתי כלי חרס שנשארו אחר שריפה ר"ל אם מותר להשתמש בהם בפסח שידוע שזה יותר מחזרת הכבשן והתרתו ומ"מ הכל לפי הענין: **(ז) צונן.** היינו דרך קבע שמא אתי להשתמש בו חמין וא"כ אפי' הדיחו תחלה אסור אבל דרך עראי מותר להשתמש בו על ידי הדחה ודרך קבע אפילו בערב פסח אחר זמן איסורו אסור להשתמש בו. עח"י:

ב כּוּבֵיא, שְׁהוּא כְּלֵי שְׁעוּשֵׁין (ח) מְלַבְּנִים וְעֶפֶר, וְאוֹפִים וּמְטַגְּנִין בּוֹ, וְכֵן תַּנּוּר קָטָן שְׁקוֹרִין פִּירְלִי" א הַסִּיקוּ מִבְּחוּץ וְאֶסוּר לְאַפּוֹת בּוֹ בְּפֶסַח, דְּאִין חֲמִץ שָׁבוּ נְפֹלֵט בְּכַךְ; וְאִם מְלֵאוּ גְחָלִים (ט) מִבְּפְּנִים, שְׂרִי.

באר היטב (ח) מלבנים. עיין מ"א דלבנים הנשרפין בכבשן כעין שלנו יש להם כל דין כלי חרס. וכת' הח"י אלא דלא חייס עלייהו כ"כ ואפשי' דמהני להו הסקה אפי' תוך תנורים שלנו לדעת. אבל לבנים שנתייבשו בחמה יש להם דין כלי אדמה. (וכלי גללים ואבנים ככלי חרס בשם הטור ואנן לא ק"ל הכי). ע"ש: **(ט) מבפנים.** אם מתלבן יפה נ"ל:

ג סכינים (י) מגעילן בכלי ראשון ומתרון. וכלי ראשון נקרא שהרתיחו בו מים על האש, אפלו אינו עתה על האש רק שעודנו **(יא)** רותח. וקדם ההגעלה צריך לשופם יפה **(יב)** במשחזת או ברחים להעביר כל **(יג)** חלודה שבהם קדם הכשרם. הילכך אם יש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה, אין מועיל לו הגעלה (פיי הפלטה שפעלים פולטים האסור שבהם, והוא מלשון שורו עבר ולא נגעל) **(איוב כא)** לבד וצריך **(יד)** לבון במקום הגומות. **הגה:** והנזן של סכינים אין לה **(טו)** תקנה בהגעלה ואסור להכניס בה הספין, בפסח (מהרי"ל).

באר היטב (י) מגעילן. ודוקא סכינא דפסחא או מבשר לחלב או להיפך משא"כ סכינים של איסורי בעי ליבון אף שאין בה גומות כל שרוצה לשמש בחמין כמבואר בי"ד סימן קכ"א ס"ז. וע' בפר"ח שם שהכריע דאף בסכינים של איסור סגי בהגעלה אפי' לכתחלי. וכתב הח"י נ"ל עיקר לכתחלה כפסק הש"ע שם וכ"כ באו"ה אכן בדיעבד אין לאסור אם הגעילו והשתמש בו בחמין: **(יא) רותח.** וכתב המ"א ולתחוב בו הסכין אבל אין לו להגעילו ע"י אבן מלובן: **(יב) במשחזת.** וה"ה בד"א שמסיר החלודה סגי (אלא דהרמב"ם כ' דהשחזת רחיים מהני במקום ליבון ועיין בא"ה ס"ק ט"ז). הבי"ח ושאר אחרונים כתבו לפי שצריך להגעיל ג"כ קתייהו ע"כ אם הקתא קבוע במסמרים קטנים אינו מועיל הגעלה כי יש גומות הרבה במקום המסמרים וה"ה כל שיש בו חלקים בקתייהו. וה"ה אם הקתא מקצתה בקרן או שהקת' דבוקה בברזל בדבק אין להגעילה דחייס עלייהו שמא פקעי ולבון ג"כ לא שייך גבי קתייהו אם לא שכולו פרזלא וכיון שרוב סכינים הם על דרך זה ע"כ יפה יסד הפייט אם אפשר לעשותן חדשים הם משובחים עח"י ובט"ז: **(יג) חלודה.** פ"י שא"צ להשחזו רק כדי להעביר חלודה אבל אם משחזו היטב בענין שמסיר קצת מהברזל כמבואר בי"ד סי' קכ"א הוי כמו ליבון וע"ש בהג"ה. וחלודה ר"ל מה שאנו קורין ראס"ט בל"א. אבל כתם שחור או אדום באיזה מקום מהכלי ובפרט ביורות ומחבות אין קפיד' ויוכל להגעיל ועצה"ט ילבן מקום ההוא אם א"א בגרירה. ט"ז ע"ש: **(יד) ליבון.** ובלבון א"צ להעביר החלודה כי האש יבעיר הכל: **(טו) תקנה.** ואם פותח התפירות וגוררם היטב אפשר דשרי. מ"א:

ד כָּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם **(טז)** עַל יְדֵי הָאוֹר, כְּגוֹן שְׁפוּדִים וְאַסְכְּלָאוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם, צְרִיכִים לְבוֹן; וְהַלְבוֹן (הוּא) עַד שֶׁיְהִיוּ נִיצוּצוֹת **(יז)** נִתְזָזִין מֵהֶם. הַגְהָ: וַיֵּשׁ **(יח)** מְקַלֵּין אִם נִתְלַבֵּן כָּל כֶּף שֶׁקֵּשׁ נִשְׁרָף עָלָיו מִבְּחוּץ (מְרַדְכֵי סַעִיָּא וְהַגְהָוֹת מִיְמוֹנֵי פִיִּי מִהֲלָכוֹת מִיִּיא). וְנוֹהֲגִין כְּסִבְרָא הִרְאִשׁוֹנָה בְּכָל דְּבַר שֶׁדִּינּוּ בְּלִבּוֹן, אֲבָל דְּבַר שֶׁדִּינּוּ בְּהַגְעָלָה, רַק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְדָקִים אוֹ שֶׁמִּחְמִירִין לְלִבְנוֹ, סָגִי בְּלִבּוֹן קַל כְּזֶה. **(יט)** חֲצָבָה צְרִיד לְבוֹן (מִהֲרִי"ל).

באר היטב (טז) ע"י האור. פ"י בלי מים כגון שפוד ואסכלה שצולקן עליו מוליית' של חמץ צריכין ליבון דמה שבולע ע"י מים פולט ע"י מים אבל זה בלע ע"י אור ממש צריך ליבון. מ"א עיין ט"ז: **(יז) ניתזין.** או עד שתסיר קליפתו העליונה. ח"י: **(יח) מקילין.** וט"ז ומ"א אוסרים אפי' בדיעבד אם לא ליבנו אותו כ"כ שניצוצות ניתזין מהם ע"ש: **(יט) חצובה.** והוא כלי שיש לו ג' רגלים ומעמידין הקדירה או המחבת עליה ולפעמים נשפך עליו עיס':

ה כָּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם בְּחַמִּין, כְּפִי תַשְׁמִישׁוֹ הַכְּשָׁרוֹ. אִם תַּשְׁמִישׁוֹ בְּכָלֵי רְאִשׁוֹן, כְּגוֹן כֶּף שֶׁמְגִיסִין בּוֹ בְּקִדְרָה, צְרִיד לְהַכְשִׁירוֹ בְּכָלֵי רְאִשׁוֹן; וְאִם תַּשְׁמִישׁוֹ בְּכָלֵי שְׁנֵי הַכְּשָׁרוֹ בְּכָלֵי שְׁנֵי; וְכָלֵי שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ בְּעֵרוֹי שֶׁמְעָרָה מִכָּלֵי רְאִשׁוֹן, לֹא סָגִי לִיָּה בְּהַכְשֵׁר דְּכָלֵי שְׁנֵי אֶלָּא צְרִיד לְעָרוֹת עָלָיו מִכָּלֵי רְאִשׁוֹן. הַגְהָ: כָּל הַכָּלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן **(כא)** סְדָקִים אוֹ גוּמוֹת אוֹ חֲלוּדָה וְהוּא **(כב)** בְּתוּדָה הַכָּלֵי וְלֹא יוֹכֵל לְנַקְרוֹ וּלְנַקוֹתוֹ, אִין לְהַגְעִילוֹ וְצְרִיכִין לְבוֹן בְּמָקוֹם הַסְּדָק וְהַחֲלוּדָה (רִשְׁבִּיָּא בְּתַשׁוּבָה).

באר היטב (כ) לערות. צריך לזהר שלא יפסוק הקילוח ד"מ וא"צ עירווי ג"פ אחרונים (המשימים כלי תוך מחבת על אש ומרתיח תוך הכלי ומגעילין בכלי מסופק ר"י אי הוי ככ"ר עיין פרי"ח): **(כא) סדקים.** אפילו נעשו מחדש עסי"ג. מ"א: **(כב) בתוד.** אפי' כ"ש. אבל מבחוץ או על שפתו מלמעלה אין מעכב. מהרי"ל:

ו כָּל כְּלֵי הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר רֵב תִּשְׁמִישׁוֹ ; הַלְכָד קְעָרוֹת אָף
עַל פִּי שְׁלַפְעָמִים מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם בְּכָלִי רֵאשׁוֹן עַל הָאֵשׁ,
כִּיּוֹן שָׂרֵב תִּשְׁמִישׁוֹן הוּא בְּעָרוֹי שְׁמַעְרָה עֲלִיהֶן מְכָלִי
רֵאשׁוֹן, כָּד הוּא הֶכְשֶׁרֶן. **הגה:** וַיֵּשׁ מַחְמִירִין לְהַגְעִיל הַקְעָרוֹת בְּכָלִי
רֵאשׁוֹן (טור בְּשֵׁם אָבִי הָעֶזְרִי וּמְרָדְכִי פִּי כָּל שְׁעָה וְתוֹסֵפוֹת סוּף מִסְכַּת עִיז), וְכֵן הוּא
הַמְנַהֵג. וְכֵן בְּכָל דְּבָר שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן, כְּגוֹן כְּפֹת
וְכַדוּמָה לְזָה (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּיָּה וְאַגוּר). וַיֵּשׁ מַחְמִירִין לְהַגְעִיל כָּל כְּלֵי שְׁתֵּיָה אָף
עַל פִּי שְׁתַּשְׁמִישׁוֹן בְּצוּגָן, מִשּׁוּם שְׁלַפְעָמִים מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם בְּחַמִּין (רַבֵּנוּ יְרוּחִם);
וְכֵן הוּא הַמְנַהֵג לְהַגְעִילוֹן, וּבְדִיעַבַּד סָגִי לְהוֹ (כג) בְּשִׁטְפָּה. וּקְעָרוֹת גְּדוֹלוֹת
שְׁלֵא יוֹכֵל לְהַכְנִיס תּוֹךְ כְּלֵי רֵאשׁוֹן, יִתֵּן עֲלֵיהֶם אָבֹן (כד) מְלַבֵּן וַיַּעֲרָה עֲלֵיהֶם
רוֹתְחִין מְכָלִי רֵאשׁוֹן, וְהוּי כְּכָלִי רֵאשׁוֹן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וַיַּעֲבִיר הָאָבֹן עַל
כָּל הַכְּלֵי, שְׂאֵז מְגַעִיל כְּלוֹ (מְרָדְכִי פִּי כָּל שְׁעָה וְהַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּיָּה וְאַגוּר וְאַסוּר וְהַתֵּר
הָאֶרֶץ כָּלִל נִיח).

באר היטב (כג) בשטיפה. וכן בדיעבד אם לא הגעיל הקערות בכ"ר ג"כ אינן
אוסרין ואם ידוע שתוך מעת לעת השתמשו בו בכ"ר אע"פ שעיקר תשמיש
שלו הוא בכ"ש צריכין הגעלה בכ"ר דוקא. (ואם ע"י אור צריך ללבון) לכ"ע
ושטיפה היינו לשפשו תחילה היטב במים כדי להסיר כל הדבוק עליו ואח"כ
שוטפין במים כמבואר בי"ד סימן קכ"א: **(כד) מלובן.** וכן נוהגין לענין הכשר
השלחנות והספסלות וינגב השלחן כדי שלא יצטנן המים. אחרונים. ועסי
תנ"ב ס"ב בהג"ה. וקערות שיש להם אוגנים ובליטות כעין כפתורים ופרחים
שאז אי אפשר להעביר האבן ע"פ כולו אין להם תקנה אלא שיכניס ליורה וכן
סכין אין להכשירו באבן. מ"א:

ז יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר (כה) דְּכַפּוֹת הָעֲשׂוּיֹת מְקַרְן אֵין לָהֶם
תִּקְנָה בְּהַגְעָלָה, דְּכִיּוֹן שְׁמַתְקַלְקְלִין בְּמִים חַמִּין,
חִיּוּשִׁין דְּלָמָא חִיּוּס עֲלֵיהֶן.

באר היטב (כה) דכפות. וה"ה סכין שהקתא מקרן כמש"ל בס"ק י"ב (וה"ה מדובק בדבק) עיין שם. וכתב מ"יט העשויה מפער"ל מוט"ר כיון שהיא קשה מאוד אינו דומה לקרן:

ח אָחַד כְּלֵי עֵץ וְאָחַד כְּלֵי אֶבֶן וְאָחַד כְּלֵי מִתְּכֶת, דִּינָם לְהַכְשִׁירָם בְּהִגְעָלָהּ. **הגה:** וְכֵן כְּלֵי עֵצִים צָרִיכִים הִגְעָלָהּ (מְרַדְכֵי פֶּרֶק כָּל שְׁעָה).

ט הַמְּגַעִיל קִדָּם שְׁעָה חֲמִישִׁית יָכוֹל לְהִגְעִיל בְּיַחַד כְּלֵי רֵאשׁוֹן וְכֵלֵי שְׁנַי וְכֵלִים שֶׁבְּלִעוֹ דְּבָר מוּעָט, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ גַּם כֵּן אִם מְגַעִיל מְקַצֵּת הַכְּלֵי שְׁנַי פְּעָמִים (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

י סֵלִים שְׁמוֹלְחִים בָּהֶם הַבָּשָׂר, יֵשׁ מְצָרִיכִין לָהֶם הִגְעָלָהּ וְיֵשׁ מִי שְׁחוֹלֵק, וְנִרְאִין דְּבָרָיו, וְטוֹב **(כו)** לְהִגְעִילָן אוֹ לְקַנּוֹת חֲדָשִׁים.

באר היטב (כו) להגעילן. ופשוט דאם מלחו עליהם בלי הגעלה שרי דאין מליחה לכלים (ועוד דאינו אלא ס' איסור. ח"י) עיין סעיף כ"ו מ"א ע"ש דמלח לא מיקרי דבר חריף אא"כ מלוח ביותר. וב"ח וט"ז מחמירין שלא להגעיל כלל הסלים דשמא יש חמץ בין הנקבים:

יא מִחֲבֵת שְׁמִטְגָּנִין (פ"י שְׁיֹצְקִין בָּהּ שָׁמוֹן לְאַפּוֹתוֹ) בָּהּ, מִתְּרַת **(כז)** בְּהִגְעָלָהּ; וְאִם הִיא אֲרֻכָּה, מִשִּׁים חֲצָיָה וְהוֹפֵךְ עוֹד וּמִשִּׁים חֲצָיָה הָאַחֵר. וְאִם הִיא אֲרֻכָּה בְּיֹתֵר, מְלַבְּנָהּ בְּאַמְצֵעַ וּבְלַבּוֹן כָּל דְּהוּ שֶׁקֶשׁ נִשְׂרָף עָלָיו סָגִי לִיָּהּ (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ). (וְיֵשׁ מְחַמְרִין

לְלַבֵּן הַמַּחֲבֵת), (טוֹר בְּשֵׁם רִבְנוּ יוֹאֵל וּתְשׁוּבַת רִשְׁבֵיִיא וְטוֹר בְּשֵׁם רִשְׁיִי וְרִיִּית) (וְנוֹהֲגִין לְלַבֵּנוּ לְכַתְּחֻלָּה, מִיָּהוּ סָגִי לִיָּה (כח) בְּהִגְעָלָה אִם אֵין בּוֹ גּוּמּוֹת) (מְהַרְיִיל).

באר היטב (כז) בהגעלה. דדוקא בתנור שנאפה בו החמץ בלא משקה צריך ליבון אבל לא המחבת עיין ח"י: **(כח) בהגעלה.** וכן נוהגין. וכתב המ"א ואותן אגנות שאופין בהם עוגות צריך ליבון:

יב כָּל הַפְּלִים צָרִיךְ לְהִגְעִיל יְדוּתֵיהֶם כְּמוֹתָן. **הגה:** מִיָּהוּ אִם לֹא הִגְעִילוּ הַיְדוּת, אֵין לְאַסֵּר (כט) בְּדִיעֵבֵד; וְאַפְלוּ לְכַתְּחֻלָּה יְכוּל לְהִגְעִילָן עַל יְדֵי עֲרוּי שְׂמֻעָרָה עֲלֵיהֶן (אסור וְהִתֵּר הָאֲרֵךְ כָּלֵל ע"א).

באר היטב (כט) בדיעבד. דלא אמרינן שמוליד בליעתו בכולו ואף אם יוליד בליעתו מ"מ כבכ"פ. וכתב הח"י דבדיעבד אין לאסור אף אם תחב בתוך המאכל הידות כי לא מחזקין איסור וכבכ"פ ע"ש ומ"א פסק דאם תחב אותו צד שלא נגעל אסור ע"ש. וט"ז פסק דבסכין יש להחמיר אפי' דיעבד אם חתך בסכין שלא הגעיל הקתא בתבשיל חס בפסח כיון דבודאי נגע בקתא בשעת תשמישו בסכין משא"כ שאר כלים ע"ש. וכתב המ"א ונ"ל דהאי שכתב אין אוסרים בדיעבד פי' אם נשתמש בהם כבר אבל לכתחלה אסור להשתמש בהן אפי' הוא בתוך הפסח וא"א להגעילו:

יג כָּלִי שֵׁישׁ בּוֹ (ל) טְלָאִי, אִם קָדַם הַטְּלָאִי לְבְּלִיעַת (לא) הָאֲסוּר אֵין צָרִיךְ לְהִסְירוֹ, דְּכַבּוּלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ; וְאִם קָדְמָה בְּבִלְעַת הָאֲסוּר לְטְלָאִי, צָרִיךְ לְהִסְיר הַטְּלָאִי קָדַם הִגְעָלָה אוֹ יִשִּׁים גְּחָלִים עַל מְקוֹם הַטְּלָאִי עַד שְׂיִשְׂרָף גּוּף הָאֲסוּר, אִם יִשְׁנֶנּוּ, וְאַחַר כָּךְ מִגְעִיל כָּל הַכְּלִי; וְאִם הוּא שֶׁל עֵץ, אֵין לוֹ תִּקְנָה אֶלָּא אִם כֵּן יִרְחִיב הַסֵּדֶק כָּךְ שְׂיוֹכֵל לְהוֹצִיא מִשָּׁם מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ. **הגה:** רש"ם שְׂעוּשִׁים הָאֲמָנִים בְּתוֹךְ כְּלִים, מִתֵּר לְהִגְעִילָן מֵאַחַר שֶׁנֶּעֱשֶׂה מִחֻדָּשׁ; (לב) ויִנְקֵרֵם הֵיטֵב (אסור וְהִתֵּר וְהִגְהוֹת).

באר היטב (ל) טלאי. כל טלאי שבסעיף זה היינו מה שנקבע ע"י דבוק חתיכה על חתיכה במסמרים אבל בטלאי שעושין בכלי בדיל שמטיפין חתיכת בדיל מחום נשרף כל הבלוע ומה שהוא בעין וגם כשמתקנין את הכף של כסף וכיוצא בו שמשים שם חתיכה של כסף אז האומן נותן הכף באש תחלה וא"כ אין חשש בזה. ט"ז ח"י. וכלים ישנים שמחפין בבדיל כמו כלי נחושת פסק הרא"ם ח"א סי' מ"ג דא"צ הגעלה כיון שהבדיל מפסיק הו"ל ככלים חדשים וכתב המ"א ולפ"ז אפי' חיפן בבדיל ישן שהרי הבדיל עצמו מתלבן. ועיין בשכנה"ג שהאריך להביא דעות החולקים ע"ז וכתב שכן קצת מגדולי ארץ מחמירין על עצמן ועכ"פ נראה שטוב בעיני אלהים ואדם לטבלו אחר ציפוי הבדיל בלא ברכה עכ"ל. ועיין בי"ד סי' ק"ך. והפרי"ח א"ח פסק דצריך הגעלה אחר ציפוי בבדיל וכן נוהגין בירושלים יע"ש: **(לא) האיסור.** ואז אף שקד' בליעת האיסור מותרת כיון שנתלבן מקום הטלאי. והב"ח כ' נ"ל היכא שקדם בליעת האיסור ל"מ ליבון מקום הטלאי ע"ש וכ' המ"א לכך נ"ל דבקדם בליעי לטלאי צריך לשום כ"כ גחלים עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו משא"כ אם קדם טלאי לבליעה די בליבון קל כמ"ש בס"ד בהג"ה והח"י חולק על הב"ח ומ"א והעל' כמשמעו' המחבר. ואם נתלבן כך או הסיר הטלאי פעם אחד אחר שהגעיל שוב מותר להגעיל כך עם הטלאי בכל פעם כיון ששוב לא מקרי קדם בליעת איסור לטלאי וכל זה שהטלאי מדובק יפה בענין שאין סדק בין גוף הכלי לטלאי דאל"כ אף בקדם הטלאי צריך ליבון או להסיר הטלאי או להרחיב הסדק כדי שיוכל לנקרו. ח"י: **(לב) וינקרו.** ומוטב להניח גחלים על מקום הרושם. מ"א:

יד כְּסוּי שֶׁל בְּרֹזֶל שֶׁמְכַסִּים בּוֹ הַקְּדָרָה, צָרִיךְ הַגְּעָלָה כִּיּוֹן שֶׁמִּזֵּיעַ בְּכָל שָׁעָה מֵחֹם הַקְּדָרָה; וְאִם נִתְּנוּהוּ בְּפֶסַח עַל הַקְּדָרָה בְּלֹא הַגְּעָלָה, כָּל הַתְּבַשִּׁיל **(לג) אָסוּר**, שְׂזַעַת הַכְּסוּי מִתְעַרֵּב בְּתַבְשִׁיל.

באר היטב (לג) אסור. לפי דעת המחבר סי' תמ"ז דנט"ל שרי בפסח צ"ל כדעת הנוהגים לאיסור בכיסוי אף שאינו ב"י. (או שהוא באמת ב"י) כמבואר בי"ד ססי' צ"ג:

טו כְּסוּי שֶׁל בְּרִזָּל שְׁמֵשִׁימִים אוֹתוֹ עַל הַתְּרָרָה
כְּשֶׁנֶּאֱפִית עַל הַפִּירָה, צָרִיךְ לָבוֹן.

טז מְדוּכָה מִתְּרַת בְּהַגְעָלָה; וְאִם הִיא גְדוּלָה שְׁאִינוּ
יְכוּל לְהַכְנִיסָהּ בְּיוֹרָה, מִשִּׁים בָּהּ מִיָּם רוֹתְחִים וּמְכַנִּים
בְּתוֹכָהּ אָבֹן רוֹתְחַת וְעוֹלָה הַרְתִּיחָהּ בְּכָל שְׁפִיתָהּ, דְּכָל
כְּהֵאִי גִוְנָא הָוִי הַגְעָלָה דְּכָלִי רֵאשׁוֹן. **הגה:** וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין לְלָבוֹן
הַמְדוּכָה (טוֹר יוֹרָה דְּעָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹאֵל וּתְשׁוּבַת רִשְׁבֵּיִיא וְטוֹר בְּשֵׁם רִשְׁיִי וְרַבְּנֵנוּ תָּם), אָדָּךְ
בְּלָבוֹן כָּל דְּהוּ דְּהִינּוּ שְׁיִשְׂרָף עָלָיו קֵשׁ מִבְּחוּץ סָגִי (דְּבִרֵי עֲצֻמוֹ). וְנוֹהֲגִין **(לד)**
לְלָבוֹן לְכַתְחֵלָהּ, מִיָּהוּ סָגִי לִיָּה בְּהַגְעָלָה אִם אֵין בּוֹ גּוּמוֹת (מְהַרִּי"ל); וְאִם
הַמְדוּכָה שֶׁל עֵץ, יֵשׁ לְקַלְפוֹ בְּכָלִי אֲמָנוּת דְּחִיִּישִׁינָן לְגוּמוֹת, וְלִהְגְעִילוֹ אַחַר
כָּדָךְ. (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִי"ה).

באר היטב (לד) ללבן. וכתבו האחרונים דבמדינות שלנו שלעולם אין דכין
בהם חמץ רק כרכום ונעגלי"ך לכן די בהגעלה ומי"מ טוב לנהוג להחמיר לדוד
הכל קודם י"ט. (דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא) ע"ש ואם דכו במדוכה שלנו
בשמים ושמו בתבשיל צ"ע אם יש לאסור בדיעבד. מ"א ע"ש:

יז הַדָּף שְׁעוֹרְכִים עָלָיו כָּל הַשָּׁנָה, וְכֵן עֲרָבָה שְׁלֵשִׁין בָּהּ,
צָרִיכִים הַגְעָלָה. **הגה:** וְלֹא מְהִנִּי בָּהּ קִלוּף בְּכָלִי אֲמָנוּת. וְכֵן כָּל דְּדָבָר
שְׁצָרִיךְ הַגְעָלָה לֹא מְהִנִּי לִיָּה קְלִיפָה (מְהַרִּי"ו). וְהַמְנַהֵג שְׁלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּפִסְחָה
בְּעֲרָבוֹת **(לה)** וְדָפִין שְׁלֵשִׁין עֲלֵיהֶם כָּל הַשָּׁנָה, אֲפֹלוֹ עַל יְדֵי הַגְעָלָה, וְכֵן עֵקֶר
(מְרֻדְכֵי פ' כָּל שְׁעָה וְכָל בּוֹ). וְכִבְרָ נִתְבָּאָר לְעֵיל סִימָן תַּמִּי"ב סְעִיף י"א.

באר היטב (לה) ודפין. לפי שא"א לנקרו שפיר ומה"ט ג"כ אין מגעילין כלים
שהיו בו תמיד קמח או משקים חמץ וכיוצא בו והיינו דוקא בשל עץ משא"כ
כלי מתכות ובדיל נוהגין להגעיל בכל ענין אכן אם היו מחזיקין בו ק"פ מים
איזה זמן מותר להגעילו. אחרונים:

יח הנפה, צריך לדקדק בה מאד לנקותה מפתיתי החמץ הנדבק בה ונסרף ונדבק בנקבי אריגת הנפה ובעץ שבה, וישפשופו אותה במים יפה יפה; והוא הדין לכל שאר כלי הלישה, שהשפשוף בהם עקר גדול. **הגה:** ונהגו שלא להשתמש **(לו)** בנפה על ידי הגעלה ואין לשנות (מהרי"ל ובית יוסף); וכן בכל פיוצא בזה, כגון הכלי שקורין **(לז)** רייב אייזין, או הכיס של רחים (מהרי"ל), בכלן לא מהני להו הגעלה. וכן סלים שמשפשוין בהן חמץ דינם בנפה, אבל שקים **(לח)** ישנים נוהגין בהן התיר על ידי כבוס; וצריך להתיר כל **(לט)** התפירות שבהן קדם הכבוס (ת"ה סימן קי"ו).

באר היטב (לו) בנפה. אבל צריך לקנות חדשים ואם עבר וניפה בה ע"י שפשוף היטב בהגעלה אין לאסור אפי' תוך פסח כיון דלדעת המחבר אפי' לכתחלה סגי בכ"ג. וכן היכא שבאו מים על הנפה שלא שפשופו אותה היטב תחלה אפי' על מקצתה אין לה תקנה להשתמש בה בפסח מהרי"ל. וכי המ"א ונ"ל דאפי' במקום שאין שם נפה חדשה מוטב שלא ירקדו הקמח ע"כ. והח"י חולק עליו וכתב כי ידוע שכל שלא ירקדו הקמח מצוים בהם חטים שבורים ושלימים ויאסרו העיסה או המצה אלא הנפה זו בדיעבד מהני בה שפשוף היטב והגעלה מכ"ש אם מרקד קודם פסח שנתבטל לכן בשעת הדחק נכון לעשות כן אפי' לכתחלה. שאלה אחד שאמר לפי תומו שדרכו לרחוץ היטב אחר פסח הנפה כדי לקיים אותה לשנה הבאה וריקד בו קמח לפסח. והתירתי מה שריקד בו בדיעבד דאף אם נימא שנשאר בו דבוק משנה שעבר' הוי חמץ נוקשה ובטיל בסי' אף תוך פסח. ח"י ע"ש: **(לז) רייב אייזין.** דלפעמים מפררין עליו לחם גם תמכא שחתכו בסכין חמץ נשאר בתוכו בעין. אפי' בדיעבד יש לאסור בפסח. אבל בערב פסח מותר בדיעבד דבטל בסי' מ"א: **(לח) ישנים.** ל"ד אלא אפי' בשק חדש ששם בו פעם אחת קמח לפסח ורוצה לכבסו לתת בו פעם שנית ג"כ צריך להתיר התפירות. אחרונים: **(לט) התפירות.** דהיינו אף גם מה שהוא בשולי השק שהיא האימרא וכת' המ"א וכן יש לנהוג במפות שעושין עליו המצות אם רוצה לעשות עליהם פעם שנית ל"מ מה שמהפכין אותם דחמץ מבצבץ ויוצא מעבר לעבר אלא צריך להתיר התפירות לכבס היטב ע"כ. ואם עבד בדיעבד ועשה המצות על הסדין בלא כבוס כלל אם הוא תוך פסח אף דיעבד יש לאסור אך אם הפך הסדין או כבסו אף שלא התיר התפירות אין להחמיר בדיעבד וכן לענין השקין אם כבסו ולא התיר התפירות ונתן בתוכו קמח אין לאסור בדיעבד. ח"י ע"ש:

יט הַרְחַת שְׁקוֹרִים (מ) פּאָלִיָּה, יֵשׁ אֲזֻמָּרִים שְׂאִין מוֹעִיל לָהּ (מא) הַגְּעָלָה וְצָרִיד לְקָנוֹת (מב) חֲדָשָׁה. וְהָכִי נְהוּג.

באר היטב (מ) פּאָלִיָּה. ובלשון אשכנז שויבי"ל ותשמישו ע"י אור ע"כ אין התיירו בהגעלה. כתב הט"ז דאם מחזיק רחת של פסח זו לשנה אחרת א"צ שום הכשר וכן בעריבה שלשין בה מצות והמחמיר להגעילי לא יפה עשה דאתי למטעי להגעיל רחת של חמץ רק ינקר אותה היטב ע"כ. והמ"א בשם ד"מ בשם מהר"ב כתב דצריכה הגעלה ע"ש והח"י הסכים עם הט"ז. ואם נטל מצה ברחת שמשתמשין בו כל השנה אם היא נקיה סגי בקליפה שקולף המצה. ואם אינה נקיה כיון שמשתמשין עליה כל השנה עוגות עם שומן נאסר כולה עמ"א. אם רדו בה מצה חמוצ' אסור לרדות בו עוד אלא צריך להביא אחרת הגמ"י ושל"ה. ואם לא הביא אחרת. צריכין כולן קליפה. וכל זה מיירי במצה שנתחמצה חמץ גמור. אבל מצה כפולה ונפוחה כיון שהיא גופא חומרא הוא כמ"ש ס"ס תס"א די לאסור הרחת לכתחילה אבל לא לאסור המצות האחרות מ"א. וכתב הח"י וגדולה מזו ראיתי אצל חמ"ז מהר"ש שלא אסר הרחת כשנשארי לפניו המצה נפוחה או כפולה מהטעם דחשיב כמו דיעבד כי לא ימלט ברוב אפיות שלא יאסר א' מהם משום נפוחה או כפולה ותצטרך בכל פעם מרדה חדשה גם התנור יאסור ולהסיק שנית והתורה חסה על ממון ש"י ע"ש ועיין סי' תס"א ס"ג: **(מא) הגעלה.** וכתב בת"ה דאפי' קליפה והגעלה לא מהני ברחת: **(מב) חדשה.** כתב בעל אמרי נועם בת' סי' ה' מעשה שהיה שאפו מצות ק"פ ברחת ונסתפקו אם היתה חדשה או ישנה שנשתמשו בה חמץ אין במצות אלו שום חשש של איסור חמץ ע"ש:

כ הַשְּׁלַחֲנוֹת וְהַתְּבוֹת שְׂמֵצָנִיעִים בָּהֶם אֶכְלִין כָּל הַשָּׁנָה, (מג) רְגִילִים לְעָרוֹת עֲלֵיהֶם רוֹתְחִין לְפִי שְׁלַפְעָמִים נִשְׁפָּד מָרְק מִן הַקְּדָרָה לְתוֹכָן.

באר היטב (מג) לערות. ומהר"י סי' קצ"ג פסק דלא מהני עירווי רק יכשירנה ע"י אבן מלובן או לפיד בוער וישפוך עליו רותחין. וכתבו האחרונים בשם מהר"י דאף לאחר הגעלה אם נשפך עליו שום דבר בפסח אל יגביהנו כלל לאכול ואף לאחר הגעלה לא ישתמש עליהם דבר חם אלא ע"י הפסק מפה או

דפין או סמרטוטין וכל זה חומרות יתירות כי די בחומר' דהגעל' וכן נוהגין. ח"י: וכתב הט"ז ס"ס תנ"ב הנשים נוהגות שלא להשתמש בפסח בקדירה ששפך בה רותחין על האבן שמכשירין בו מהטעם שהריח של חמץ נכנס בו ואין בו ריח ולא טעם דאין בו איסור כלל בפסח ע"כ והח"י מקיים המנהג לכתחלה אך בדיעבד ודאי אינו אוסר:

כא חביות של חרס שנתנו בהם שכר שעורים, מתרים

בהגעלה או בערוי ג' (מד) ימים. הגה: והגעלת (מה) החביות יעשה בדרך זה, ילבו אבנים וישים בהם, ויערה עליהם רותחים מכלי ראשון ויגלגל החבית שיגיע הגעלה לכל מקום (תהות מימוני פ"ה). (מו) ובדיעבד אם נתנו בהם יין או דבש בלא הגעלה, רק שהדיחן היטב תחלה, מתר לשותות ממנו בפסח (מרדכי פרק כל שעה והגהות אשר"י פ"ב דע"א ותרומת הדשן בסימן ר"א).

באר היטב (מד) ימים. כיון דלא נשתמש כ"א בצונן. (יצא מידי דופן) ועיין בי"ד דאפי' במזופף מהני: (מה) החביות. וצריך להסיר שולי החביות כדי לנקרו היטב כך כתב הרוקח. אכן האחרונים הסכימו דחביות עץ של שכר אין להגעילו כלל וכן כלי עץ שמצוין בהם גומות וכלים שהיה בו י"ש לא מהני כלל הגעלה דגרוע מבית שאור וחרוסת וכתב הט"ז מ"מ אם בישל אותן היטב במים עם אפר עד שנסתלק הריח לגמרי מותר להגעילו. מיהו חבית שלא נשתמש בה אלא מי דבש יש להתירו בהגעלה. עמ"א: (מו) ובדיעבד. הטעם דשכר ביין נטל"פ הוא ולפי מה דקי"ל נטל"פ אסור בפסח א"כ אין להקל אלא לערות ממנו קודם פסח לחבית של פסח ודוקא ביין שהשכר נותן בו טל"פ אבל במי דבש אין להקל אלא א"כ החביות אינו ב"י אבל בכלי י"ש אף אינו ב"י אסור שניט לשבח הוא. מ"א וח"י ע"ש ועיין ט"ז:

כב כל הכלים, אפלו של חרס, שנשתמש בהם חמץ בצונן, מתר להשתמש בהם מצה אפלו בחמין, חוץ מבית שאור ובית (מו) חרסת, שאף על פי שלא נשתמש בהם חמץ אלא בצונן, אסור להשתמש בהם מצה

בְּחֶמֶן, אֲבָל בְּצוּן לְהַנִּיחַ בָּהֶם מִצָּה אֲפוּיָה, מִתָּר; אֲבָל אֲסוּר לָלוֹשׁ בָּהֶם. וְכָל זֶה בְּלֹא הִגְעָלָה, אֲבָל עַל יְדֵי (מח) הִגְעָלָה, אֲפֹלוּ בֵּית שְׂאֹר וְחֹרֶסֶת מִתָּרִים אִם אֵינֶם שֶׁל חֶרֶס, אֲבָל לְשֶׁל חֶרֶס לֹא מְהִי הִגְעָלָה, וְאֲפֹלוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם חֶמֶץ אֲלֵא בְּצוּן, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מִצָּה אֲלֵא בְּצוּן. וְהֵאֱדָנָא נְהָגוּ עֲלֵמָא דְלֹא לְאִשְׁתַּמוּשֵׁי בְּפֶסַח בְּמֵאֵי דְפִתְרָא עֲתִיקֵי (פ"י כְּלֵי חֶרֶס יְשָׁנִים). וְתַנּוּר שֶׁל בֵּית הַחֶרֶף דִּינוּ כְּכֵלֵי חֶרֶס וְאֲסוּר לְשׁוּם שׁוּם דְּבָר עַל (מט) הַתַּנּוּר בְּפֶסַח (מְהַרְי"ו).

באר היטב (מז) חרוסת. היינו שנותנים בו דברים חריפים עם חמץ ועיין ט"ז ובח"י: (מח) הגעלה. ואנו נוהגין לאסור כמ"ש סי"ז: (מט) התנור. הסכמת אחרונים דמותר בדיעבד התבשיל שנתבשל בתוכו (דהוי כשתי קדרות נוגעות זו בזו י"ד סי' צ"ג ועכ"פ יכבדנו היטב ויטחנו. הלא"ה אפילו דיעבד אסור אכן הלבוש מתיר וח"י וכל אחרונים אסרו) וכן אם הוא שעת הדחק שא"א בענין אחר כדיעבד דמי ומ"מ עכ"פ יכבד התנור הטיב בכל הצדדים ויסיקהו היטב ואח"כ יטיח בטיט מקום מושב הקדרה כעובי אצבע. (ולענין רעה"ר שבתוך התנור עיין סי' תס"א). זולת אם הניחו מזה שם או שאר דברים כמו שהוא בלא קדרה כשהוא רותח אז יש לאסור אפילו בדיעבד עיין מ"א וט"ז וח"י:

כג כלי חרס המצפין בהתנוד (נ) זכוכית, דינם ככלי חרס. הגה: ויש מקומות שנהגו שלא להשתמש בכלי חרס גליזארי"ט אֲפֹלוּ חֲדָשִׁים (מְהַרְי"ו), וְאֵין לְהַחְמִיר בְּרַק בְּמָקוֹם הַמְּנַהֵג (תְּשׁוּבַת מְהַרְי"ו).

באר היטב (נ) זכוכית. הסכמת אחרונים להחמיר אף בהיתוך אבר:

כד כלי עץ המצפים בסמנים שקורים ברניס, דינם ככלי חרס. הגה: ויש מקומות שמחמירים שלא להשתמש בכלים (נא) צבועים אֲפֹלוּ הֵן חֲדָשִׁים (מְהַרְי"ו), וְכֵן הַמְּחַפֵּין (נד) בְּבָדִיל; וְאֵין לְהַחְמִיר בְּזֶה בְּרַק בְּמָקוֹם שֶׁנְּהָגוּ אֲסוּר (תְּשׁוּבַת מְהַרְי"ו).

באר היטב (נא) צבועים. אפילו הצבועי בכרכו' או מה שקורין בלע"ך מאלי"ט בלי"א. מהרי"ל ומהרי"ו: **(נב) בנדיל.** נוהגין בקצ"מ שעומד יהודי ע"ג בשעת מלאכה:

כה כָּל כְּלֵי הַשְּׂתִיָּה, בֵּין צְלוּחִיּוֹת בֵּין כּוֹסוֹת, מִתְּרִים בְּשִׁטִּיפָה. בֵּין שָׁהִם שֶׁל זְכוּכִית, בֵּין שָׁהִם שֶׁל עֵץ, בֵּין שָׁהִם שֶׁל מִתְּכֶת, בֵּין שָׁהִם שֶׁל חָרֶס, וְאִף עַל פִּי שְׁלִפְעָמִים נוֹתְנִים בָּהֶם לְחֶם חֶם, כִּיּוֹן שֶׁרַב תִּשְׁמִישׁוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּצוּנָן סִגִּי בְּשִׁטִּיפָה, שְׁלֹא הִלְכוּ בְּכָל כְּלֵי אֶלָּא אַחַר רֹב תִּשְׁמִישׁוֹ. **הגה:** מִיְהוּ יֵשׁ **(נג)** מִחֲמִירִים וּמִצְרִיכִים הַגְּעָלָה, וְכֵן נוֹהֲגִין וְעַיִן לְעִיל סְעִיף ו'.

באר היטב (נג) מחמירים. ובדיעבד אינו אוסר:

כו כְּלֵי זְכוּכִית אֶפְלוּ מִכְּנִיסוֹן לְקִיּוּם וְאֶפְלוּ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּחֲמִין, אֵין צְרִיכִים שׁוֹם הַכֶּשֶׁר שְׁאִינָם בּוֹלְעִים, וּבְשִׁטִּיפָה בְּעֶלְמָא סִגִּי לְהוּ. **הגה:** וְיֵשׁ מִחֲמִירִין וְאוֹמְרִים דְּכְלֵי זְכוּכִית אֶפְלוּ הַגְּעָלָה לֹא מְהֵנִי לְהוּ; וְכֵן **(נד)** הַמְּנַהֵג בְּאֶשְׁכַּנּוֹ וּבְמַדִּינוֹת אֵלוֹ (סמ"ק וְאִגוּר). וְכֵן כְּלֵי כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן הַתּוֹדֵד זְכוּכִית שְׁקוֹרִין גִּישְׁמַעֲלַצ"ט, אֵין לְהַגְעִילוֹ; אֲבָל מִבְּחוּץ אֵינוֹ מְזִיק (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן קל"ב).

באר היטב (נד) המנהג. אבל בדיעבד אם לא נשתמש בו רק צונן סגי בהדחה. ואם תשמישו בחמין או ע"י כבישה מעת לעת מהני בדיעבד הגעלה. מ"א ע"ש:

כז שְׁפוּד יִשָּׁן שֶׁצָּלוּ בוֹ עוֹפּוֹת בְּפֶסֶח, מִתְּרִין, אִף עַל פִּי שְׁמִקְדָּם צָלוּ בוֹ בְּשָׂר **(נה)** מְלוּחַ מִמְּלַח שְׁלֹא נִבְדָּק. **הגה:**

מיהו אין להתיר רק בדיעבד. וכן הברזות שבחביות של יין, נוהגין להדיחן (אגור ומר"ל). וכן העצים שתוחבין בהם כלי (נו) שתיה, צריכין הדחה לשום בהם כלים בפסח (מר"ו).

באר היטב (נה) מלוח. משא"כ אם צלו בו מולייתא מחמץ עיין סעיף ד': (נו) שתייה. של שכר וי"ש:

סימן תנב - זמן הגעלת הכלים

סעיפים

ז'

ובו

א יש לזהר להגעיל קדם שעה (א) חמישית, כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים (ב) בני יומן אם לאו או אם יש ששים במים נגד כלי שמגעיל או לאו. (טור) וכן אם מגעיל כלים שבליעתן (ג) מועטת עם כלים שבליעתן מרבה. וכן אם משהא הכלים בתוך היורה יותר מדאי (ד) ואינו משהא אותם כל כך. וכן כדי שלא יצטרך לזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן. הגה: אך רבים (ה) חולקים וסבירא להו דאין הגעלה מועלת כלום אם אין המים רותחים (וכן משמע מהרא"ש וסמ"ג ות"ה סימן קלי"א ואגור וטור בסימן ק"ה). על כן יש לזהר אפלו קדם זמן אסורו שלא ינוחו מרתיחתן כל זמן שמגעיל (דברי עצמו). ושל (ו) יכניס הכלים עד שיירתיחו המים. וכן כדי שלא יצטרך להגעיל היורה הגדולה, שמגעילים בה, תחלה (ז) וסוף. הגה: ואם לא הגעיל קדם זמן אסורו יכול להגעיל עד הפסח, שאז חמץ (ח) במשהו ואינו מועיל הגעלה שחוזר ובוילע. אבל מתר ללבן כלי תוך הפסח (דברי עצמו ותשובת רשב"א). וכשמגעיל קדם פסח לאחר (ט) שש צריך לזהר בכל (י) הדברים הנזכרים שאין צריך לזהר בהן קדם שש.

באר היטב (א) ה'. היינו תחלת שעה ה' סוף שעה ד' כיון דמשעה ד' נאסר עכ"פ מדרבנן תו לא מיקרי נ"ט בר נ"ט דהיתר' (ובטעם חמץ ל"א דחוזר וניעור ולענין דיעבד עיין י"ד סימן צ"ה ס"ג). אחרונים: **(ב) ב"י.** שאע"פ שהכלי ב"י ואין ס' במים נגדו אפ"ה שרי משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא מה שאין כן אחר שעה ה' ואע"ג דלעיל בסי' תמ"ז ס"ה אוסר רמ"א דברים המתבשלים בכליה' ולא מתיר מטעם נ"ט בר נ"ט דהכי איכא הרבה טעמים מן המאכל לכלי ומן הכלי למים ומן המים לכלי ויחזו' ויפלט מהכלי להתבשיל תוך הפסח מ"א. (והח"י ת"י דבבישול אסרינן לכתחלה נ"ט בר נ"ט והוי כלכתחלה מתוך שאפשר להשהותן). ח"י: **(ג) מועטת.** כגון כפות וכוסות ויש לחוש שיבלעו ממה שפולטין הקערות והקדירות: **(ד) ואינו משהה.** דבר זה אין לו פירוש ושייכות כלל. עיין ח"י שמיישב: **(ה) חולקים.** דברי רמ"א תמוהים דגם הרב"י מוד' לזה אלא דלאחר איסורו כיון שנחו המים מרתיחתן אסור להרתיחן פעם שנית דכל זמן שהן רותחין לא בלעו ממי הגעלה ואם נחו מרתיחתן בלעו אבל קודם זמן איסור יכול להרתיחן פעם שנית ולהגעיל בו דהוי נ"ט בר נ"ט דהתיר'. עמ"א ובח"י: **(ו) יכניס.** כדי שלא יבליע ממי הגעלה: **(ז) וסוף.** פירוש דדי כשמגעילה בתחלי' או בסוף: **(ח) במשהו.** משום ח"ה הוצרך לטעם זה דאלו בי"ט עצמו אפילו בשאר י"ט אסור להגעיל כמ"ש סי' תקי"ט ט"ז: **(ט) שש.** ל"ד אלא לאחר ד' צריך לזוהר כמ"ש ס"ק א': **(י) הדברים כו'.** פירוש שיראה שלא יהיה הכלים ב"י ואם הוא ב"י צריך שיהיה במים ששי' נגדו ואם מגעיל הרבה כלים זא"ז צריך שיהיה ס' נגד כולם שהאיסור חוזר וניעור ואם כלי אחת בלע בשר והשני דגים אין חוזר וניעור כיון שהם טעמים חלוקים ויגעיל תחלה כלים שבליעתן מעט ואח"כ כלים שבליעתן מרובה ולא ישהה אותם יותר מדאי ולא ינוחו המים מרתיחתן ומגעיל היורה תחלה וסוף. וכתב המ"א ונ"ל דאם אין היורה ב"י א"צ להגעילו תחלה דלא גרע מהכלי עצמו ואם הגעילה תחלי' א"צ להגעילה בסוף דהא אין הכלים ב"י אך נהגו להחמיר כל החומרות אפילו קודם ה' וכ"כ הב"ח: וכתב מהרי"ל ומט"מ ומנהגים די' להגעיל שלשה ימים קודם פסח. וכתב ס"ח סימן תש"ל בעל תורה הבקי בהגעלה הוא יגעיל זהו נכון ועח"י:

ב יֵשׁ לְזָהָר מְלַהֲגָעִיל כְּלֵי הַבֶּשֶׂר וְכֵלֵי חֶלֶב **(יא) בְּיַחַד,**
אֶלָּא אִם כֵּן אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ (יב) בֶּן יוֹמוֹ. וְכֹל שֶׁכֵּן כְּלֵי שֶׁל (יג)
אֲסוּר; ; עַל כֵּן נִהְגוּ שְׁלֵא לְהִגְעִיל **(יד)** שׁוּם כְּלֵי בֶן יוֹמוֹ.

באר היטב (יא) ביחד. פירוש שתוחב אותן בפעם א' ביורי ואין סי' ביורה נגד שום א' מהן. ולענין דיעבד עיין ב"ד סימן צ"ה ס"ו. ועיין סי' תק"ט במ"א סעיף קטן י"א טעם לאותם הנוהגים שלא להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכ' : **(יב) ב"י.** או איכא סי' נגדו. וכל זה בשאר ימות השנה או בערב פסח קודם שעה ה' משא"כ אח"כ צריך ליזהר בכל א' מהן שלא יהא ב"י או סי' כמבואר : **(יג) איסור.** שצריך שיהא שאינו ב"י או במים סי' נגדו ואז מותר להגעיל אפי' הכלי של איסור תחלה : **(יד) שום כלי.** אפי' לבדו וקודם שעה ה' וגם יש סי' משום גזירה דכלי של איסור דלא מהני ליה הגעלה כל זמן שהוא ב"י שחוזר ובולע ממי הגעלה דלא שייך בו נ"ט בר נ"ט דהתיר' (וש"ך י"ד סי' צ"ה מקשה מדאמרי' שם קערה בשר שהודחי ביורי חולבת מותרת. ותירץ דהתם דיעבד ופרי"ח דחה סברתו הלא הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא אלא דמסיק דחומרי' לכתחלה הוא לסברת פוסקים דל"מ נב"נ כי הטעמים מתערבים בפ"א במים). כתב המ"א אפי' שלחנות ישפשיף יפה וישהה אחר השפשוף מעת לעת שלא יהיה ב"י ויהיו מנוגבין מן המים צוננין שמא יצטננו מהן הרוותחין ויזהר לשפוך עליהם בזריזות לא ע"י זריקה באויר דזה לא מיחשב עירווי (עיין י"ד סימן צ"ה) ויזהר שישפוך מן הכלי שבישל בו המים ולא ישאוב עם כלי אחר מהקדירה ולערות עליהן להגעיל דזה מיקרי כלי שני אכן אם שוהה את הכלי ששואב עמו תוך הקדיר' שמעלין המים רתיחתן מיקרי שפיר כ"ר עיין ט"ז ב"ד סימן צ"ב עכ"ל בשם מהרי"ל. ועיין ח"י ועיין לעיל סימן תנ"א ס"ק מ"ג :

ג לא ינ"ח פלים הרבה לתוך פלי ויגעילם יחד אם (טו)
נוגעים זה בזה.

באר היטב (טו) נוגעים. ולענין טבילת כלים אין קפיד'. (דשם תלוי בחציצ'י).
עיין ב"י :

**ד אם מגעיל (טז) בצבת יגלגל הפלי, דאם לא כן במקום
הצבת לא סליק דיקולא דמ"א.**

באר היטב (טז) בצבת. כתב באו"ה וטוב יותר להשימו במחרוזות קטנים של
דגים הקלועים או בסל עכ"ל. ח"י :

ה אין מגעילין בחמי טבריה אפלו כלים שדינם ככלי שני, מפני שאינה תולדות האור, דכבולעו כף פולטו, מה בולעו על ידי תולדות האור, אף פולטו על ידי תולדות האור. **הגה:** מיהו אם נשתמש בו רק במי טבריה, מגעילו בהן (פית יוסף בשם א"ח). ואין מגעילין בשום (יז) משקה, רק במים; מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה (פית יוסף בשם א"ח). אם הגעיל הרבה כלים ביורה עד שמרב פליטת הכלים נעשו המים כציר, אין (יח) להגעיל עוד באותן המים (ר"ן פרק כל הבשר).

באר היטב (יז) משקה. וה"ה במים עם אפר שקורין בלשון אשכנז לוייג כ"כ הביי ופרי"ח י"ד סי' צ"ה ס"ק י"ט ועיי' אותו ההגעה שעושין בביתם בכלי בדיל עם אבנים מלובנים עם מי לוייג לא מקרי הגעה שפיר ובפרט שעושין אותה כשהן מלולכלים עיי' צריכין לזהר באותן כלים גדולים שאין מכניסין אותם לתוך היורה שינקה אותם היטב ועם מים לבד ח"י. ובבאר היטב אשר לפני ציין על רק במים וכתב עליו המעורבים עם אפר שקורין לוייג ע"ש משמע מלשונו דעיקר ההגעלה הוא במי לוייג ולא דק: **(יח) להגעיל עוד.** ובדיעבד שרי כמו במשקה וצ"ע ח"י. וכתב באו"ה שאין להשתמש במי הגעה של איסור לכתחלה אף שיש ס' נגד הכלי משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה כיון שרוצה להשתמש במים:

ו כלי גדול שאינו יכול להכניסו תוך כלי אחר מחמת גדלו, עושה שפה לפיו **(יט) בטיט** כדי שיתמלא היטב ויגיעו המים בשפתו, וממלאו מים ומרתיחו; או יקח אבן רותחת או לפיד אש וישליכנו לתוכו בעודו רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על שפתו.

באר היטב (יט) בטיט. אף שהמים זבים דרך הטיט. וה"ה היורה שהכשירו בו כלים ורוצה להשתמש בו בפסח צריך לעשות לו שפה או אבן רותח ט"ז. וכלי שתשמישו מבחוץ כמו קערה שכופין לפעמים על הקדרה או כלי ששואבין בה מהקדרה אין לו תקנה באופן זה דצד חיצון לא נגעל לכן צריך להכניסו

כולו ליוורה מ"א. וכלי שפיהו צר שאי אפשר לשפשפו בפנים או שיש לה קנים
אסור בהגעלי מהרי"ל וע"ל סי' תנ"א ס"ק (מ"ג) [מ"ה]:

ז נוהגין (כ) לשטף הפלי במים קרים אחר הגעלה מיד.

באר היטב (כ) לשטוף. ובדיעבד אין קפיד' אם לא שטף כלל. ח"י:

סימן תנג - דיני החטים וטחינתם למצות

סעיפים

ט'

וב'

א אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה, בחטים
ובשעורים ובכסמין ובשבולת שועל ובשיפון, והמנהג לקח
לכתחלה חטים, (מהרי"ל), אבל לא בארז ושאר מיני (א)
קטניות, וגם אינם באים לידי חמוץ ומתך לעשות מהם
תבשיל. הגה: ויש אוסרים (טור והגהות מימוני פ"ה ומרדכי פ' כל שעה).
והמנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד
אם נפלו תוך (ב) התבשיל. וכן מתך (ג) להדליק בשמנים הנעשים מהם,
ואינן אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל. וכן מתך להשהות מיני קטניות בבית
(ת"ה סי' ק"ג). וזרע אקלי"א (מהרי"ל) ואני"ס ואלינד"ר אינן מיני קטניות,
(ד) ומתך לאכלן בפסח, כן נ"ל.

באר היטב (א) קטניות. ה"ה טרק"י וטעק"י ווי"ץ אינם מחמיצים: (ב)
התבשיל. אפילו ליכא סי' ג"כ מותר באכילה מ"מ רוב עכ"פ בעינן דאלי"כ לא
מקרי תערובות כלל דהוי כאוכל התבשיל מקטניות עצמו ח"י. כל מיני

הריפות שקורין גרופיין העשויים מהי מינים אסור להשהותן בבית שמלחחין אותם במים קודם כתישה. ואם עבר עליו פסח אסורין בהנאה עחיי: (ג) להדליק. ומהרי"ל אוסר במקום שיש לחוש שיפלו לתבשיל. (כי כותשין במדוכה שכותשין בהם שעורים ודי"מ שדא ביה נרגא דאפי"ה מותר המאכל דבטל ק"פ וא"ל שקיבל טעם מחמת דוחקא דזה אינו אלא בדבר חריף י"ד סימן צ') עמ"ש ס"ס תמ"ז ומשמ"י ממהרי"ל דמותר לאכול שמן זית בפסח. מ"א ע"ש: (ד) ומותר. ומ"מ צריכין בדיקה שלא יהא בהם אחד מהי מינים. כתב בי"נ טוב להחמיר שלא לאכול עניס וקימל עד יום אחרון של פסח כי א"א לבררם יפה וט"ז כתב שמעתי שמחלקים אותו שקורין קרא"ם קימ"ל מביאים אותו ממדינות אחרות אסור שגרעינן דומה לדגן אבל אותו הנקרא פעל"ד קימ"ל מותר בפסח. והח"י כתב לע"ד אין להחמיר יותר דגם קטניות עצמו חומרא בעלמ"י הוא והבו דלא לוסף עלה:

ב העושה עסה מן החטים ומן הארז, אם יש בה (ה) טעם דגן יוצא בה ידי חובתו בפסח.

באר היטב (ה) טעם דגן. ודוקא שיש בו כזית בכא"פ:

ג אם לא בפרו החטים מאכילת (ו) עכבר, אין בכך כלום. הגה: וכן אם לא בפרו מ"מנו אותו דגן שצ"מח; מיהו צ"ק (ז) לראות שאין בו כל כך שלא יהא ששים כנגדו מן ההיתר (הגהות מ"מני בשם סמ"ק ות"ה סימן קי"ד).

באר היטב (ו) עכבר. דמעט רוק שבפי עכבר אין מחמיץ חטה קשה ולכן אפילו אין ס' נגדו שרי בדיעבד (ולא הוי כמבטל איסור לכתחלה דאין כוונתו לבטלו אלא לטחנן) רשב"א ורמב"ן והקשה פרי"ח הלא מבטלו ק"פ וכולה היתר הוא. ומסיק הואיל ומערבו על מנת לאכול בפסח הוי כמבטל איסור ע"ש וח"י כתב ע"ש רמב"ן דנשיכת עכבר הוי כמי פירות ואפשר דדוקא חטה אבל שעורה ממהר להחמיץ מ"א וע"ל ס"י תס"ו סעיף ד': (ז) לראות. קאי אדגן שצמח. וא"צ לאפותו ק"פ דקמח בקמח מיקרי לח בלח ואינו חוזר וניעור ת"ה וב"ח והח"י כתב ובעל נפש יחמיר לעצמו לאפות הכל ק"פ. ומ"מ ודאי דמותר לבשל

מן אותן המצות תוך הפסח ע' מ"א בסימן תנ"ח ובנתלחח הקמח ונעשה פירורין לא מהני ביטול אפילו לאפות ק"פ כמבואר לקמן סימן תס"ז. ח"י :

ד החטים שעושים בהם (ח) מצת מצוה טוב לשמרון שלא יפלו עליהם (ט) מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה. ובשעת הדחק מתר לקח קמח מן (י) השוק.

באר היטב (ח) מצת מצוה. משמע דוקא מצת מצוה צריך שימור כדי לאכול לילות ראשונות משא"כ שאר מצות א"צ שימור כלל ושרי ליקח קמח מן השוק אפי' בלא דחק ואפילו שימור דלישה ואפייה ג"כ לא בעינן כמבואר בש"ס ובפוסקים מיהו כל זה מדינא אכן ישראל קדושים הם ונהגו לעשות שימור בכל המצות משעת טחינה ולפחות משעת לישי' : (ט) מים. אם העכו"ם שלקח ממנו החטים אמר שרחץ אותם אי מהימן ליה אסורי' עמ"א סימן תס"ז ס"ק ג' וע"ש בח"י : (י) השוק. דלא מחזקי' איסורא שמא נגע במים ונראה דאפי' במקום שנוהגי' ללתות החטים אימר לא לתת בדרך שנתחמץ ט"ז. אכן בתצ"צ ס"י ל"ב החמיר בענין זה וכתב כשידוע בבירור בודאי שמקצתן מכבסין תמיד החטין שהוא גרע מלתית' אף שרוב המוכרים אין מכבסין אסור משום קבוע כמחצה עמח"צ דמי ע"ש (ואם המוכר מביא לבית ישראל מותר דכל דפריש כו'. ועיין פרי"ח) וכ"כ המ"א בשם גדול א' דבמדינתנו שרגילין לרחוץ החטין ושוהין אותן במי' אסור ליקח קמח מן השוק דהוי ממש כדגן שנטבע כמי' ס"י תס"ז ס"ב וכ"פ כל חכמי פראג ע"ש ובח"י כתב נראה לחלק דדוקא מן אותן הטוחנין שבעיר או המוכרי קמח בקביעות אין ליקח וכ"ש מן הנחתומים שאין ליקח מהם אבל מותר ליקנות מן בני הכפרים המביאים קמח בכל יום מן הכפרים ע"ש הטעם ושמעתי שגם בימי מוח"ז הגאון מהר"ש ז"ל היה פ"א דחוק בקמחא דפסחא והתיר לקנות מן השוק ואפשר דג"כ בדרך שכתבתי ואין להחמיר בפרט במצה שאיני של מצוה כמי' ס"ק ח'. וכתב הט"ז דבמקום שטוחנין החיטים ברחיים שטוחנין המלצי"ן אפי' בשעת הדחק אסור כי חמץ גמור הוא והח"י כי עליו לעדי"ן דבשעת הדחק אף כה"ג יש להתיר דהא אף אם נשאר איזה דבר מן המלצי"ן ונתערב. ודאי דנתערב ונתבטל ק"פ. מ"מ הנכון הוא בשעת הדחק לאפות הכל ק"פ. והח"י מביא ראיה כשנפל פרורי פת בקמח דמהני ליה הרקדי ע"ש :

ה הַאֲדָנָא אָסוּר (יֵא) לְלִתּוֹת בֵּין חֲטִיִּים בֵּין (יב) שְׁעוּרִים.

באר היטב (יֵא) ללתות. פיי לתיתה כתב הרמב"ם שבוללין החטים במים. והערוך פיי לתת שרייה ולפי שאין אנו בקיאים בלתית' לכן אסרו הגאונים. ומ"מ נראה דמותר לקיימם בביתם החטים כיון דמדינא דש"ס מותרין החטים בלתית' כל שאינו קרוב להתבקע כמ"ש סי' תס"ז סעיף ט' והיינו דוקא בשרייה או רחיצה מועטת אבל בשרייה מרובה הוי חמץ גמור כמו דגן שנטבע בנהר ח"י. וכתב ה"ט"ז דאסור לקנות החטים מבעל הרחיים דרגילין להדיח החטים תחלה: **(יב) שעורים.** לשון המחבר אינו מדוקדק דמשמע דחטים ושעורים שוים הם ובאמת שעורים כיון דרכיכי אף מדינא דש"ס אסור ללתות ואפשר דהאידנא אסור לקיים בבית כשהן לתותים אף שאינם קרובים להתבקע משא"כ בחטים כמ"ש בס"ק י"א ח"י. ושיפון מין שעורים לענין זה. מ"א:

1 שְׁקִים שְׁנוֹתָנִים בָּהֶם קָמַח כָּל (יג) הַשָּׁנָה, אִם רוֹצֶה לִּתֵּן בָּהֶם קָמַח (יד) וּמְכַבְּסִים אוֹתָם יָפָה, צְרִיכִים לְהַתִּיר קֶדֶם הַכְּבוּס כָּל הַתְּפִירוֹת שֶׁבָּהֶם בְּקִצּוֹת אוֹ אִם הֵם מְטֻלְאִים.

באר היטב (יג) השנה. ה"ה בנותן בו פעם אחד אפ"י קמחא דפסחא אם רוצה לכבסם צריך להתיר התפירות כמש"ל סי' תנ"א ס"ק ל"א: **(יד) ומכבסים.** כתב ה"ט"ז וטוב לקנות חדשים ע"ש ועח"י:

2 כְּשִׁמוּלִיכִים הַשְּׁקִים שְׁיֵשׁ בָּהֶם קָמַח מְהֻרָחִים, אָסוּר לְהַנְיָחָם עַל גְּבִי (טו) בְּהֶמָּה שְׂאִין אֶכָּף אוֹ עוֹר עָב תַּחַת הַשֶּׁק. **הגה:** וְכֵן יִזְהַר לְכַתְּחֻלָּה שְׁלֵא לְהַנְיִחַ הַרְבֵּה (טז) שְׁקִין עִם קָמַח זֶה עַל זֶה, בְּמָקוֹם שְׁאֶפְשֵׁר (מְרַדְכִי סוּף פֶּרֶק אֶלּוֹ עוֹבְרִין).

באר היטב (טו) בהמה. כי הקמח נתחמם בזיעת הבהמה ובדיעבד יש להורות דזיעת הבהמה אינה מחמצת. מ"א ע' ח"י: **(טז) שקין.** ואם עבר והניח השקין זה על זה יש עוד תקנה שישהה אותם יום או יומים קודם לישה ח"י ועמ"א ס"ס זה ואם עבר ולש אין איסור בדיעבד. ח"י וכ"כ נ"צ:

ח נוהגים **(יז)** לנקר הרחים משום דזמנין נתנו בהם תבואה לתותה לסלת. ונוהגים שקמח הראשון שנטחון אחר הנקור **(יח)** שומרים אותו עד לאחר הרקל. הגה: ונאנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הרחים לראות הם בעצמם לטחינת קמחיהם (מרדכי).

באר היטב (יז) לנקר. כתב בתני"ש סי' י"ב דלי יום ק"פ מותר לטחון אף בלי ניקור הרחיים ע"ש ובסי' י"ג כתב דאם לא יוכלו בקל לנקר הרחיים הוי כשעת הדחק ושרי לטחון בלא ניקור ע"ש ומ"מ יאפה הכל קודם הפסת. ח"י: **(יח) שומרים.** כתב א"ז ועתה נוהגין לכסות הרחיים בפשתן ולפי"ז אפשר להתיר אף הקמח הראשון ע"ש וכתב המ"א בשם מ"צ כשטוחנין ברחיים תבואה לתות' לא יטחנו באותו בית באותו פעם אפי' ברחיים אחרת כי האבק פורח ומתערב והח"י כתב ולא ראיתי נוהרים בזה ע"ש. וע"ל סי' תמ"ז ס"ק כ' משי"ש. קטן לא ישמור הרחיים. מ"צ:

ט צריך לטחון החטים יום או **(יט)** יומים לפני הלישה; ואם טחנו בערב פסח, יש אומרים שאסור ללוש מצה בו ביום לפי שהקמח בשעת טחינה **(כ)** רותח ומחמם המים והעסה נוחה להחמיץ.

באר היטב (יט) יומים. פי' לכתחלה יטחון שני ימים לפני הלישה ואם א"א עכ"פ יטחון יום אחד לפני הלישה. ונ"ל דלא בעי מעת לעת רק לינת לילה מ"א והח"י כתב דמלי הפוסקים משמע דבעי מעת לעת. ומהר"י כתב ג' ימים. ואם עבר ולש נראה דאין לאסור בדיעבד. ח"י: **(כ) רותח.** וכתב כנה"ג ששמע מחכם אחד דאין חוששין לזה דכיון שמרקדין הקמח מתקרר ואיני סומך על

שמועה זו ע"ש: חטים שטוחנים ברחיים של יד אין שם חימום כלל וא"צ להמתין יום או יומים. אבל טוב להחמיר הלקי"ט מ"א סי' י"א וע' כנה"ג מ"ש בשם הרדב"ז:

סימן תנד - באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו

סעיפים

ד'

ובו

א אין יוצאין לא בפת סבין ולא בפת (א) מורסן, אבל לש הוא את העסה בסבין (ב) ובמורסן שבה ויוצא בה. ויוצא במצה מסלת נקיה ביותר, ואין אומרים אין זה לחם עני. הגה: וטוב לכתחלה שלא לעשות המצה רחבה יותר מדאי, דהוי כפאש"ש (מהרי"ו).

באר היטב (א) מורסן. (דאינו לחם לענין חלה). אבל באים לידי חימוץ רק הקליפה שקורין שפרייא"ר אינו מחמיץ ומיהו זה קליפה מקש אבל קליפת החטים עצמן אפשר דמחמיץ וגם א"א שלא נדבק בו קצת ממשות החטים מ"א. ועח"י וביד אהרן. אם נמצא שבולת מקש תוך המאכל הנימוח ואין בשבולת שום תבואה לא מחזקינן איסורא באיסור משהו דרבנן ואמרינן דכולהו נפלו בשעת דישה. ח"י ע"ש: (ב) ובמורסן. ואם הפריש המורסן ממנה וחזר ועירבן עמהם כתב המ"א דמסתפק אי מצטרף לכזית ע"ש והח"י פסק בפשיטות דאינו מצטרף ע"ש. וכתב הר"ן דה"ה דיוצאין בחטים שאכלו ממנו התולעים:

ב עסת הקלבים, בזמן שהרועים אוכלים ממנה יוצאים

בָּהּ ; וְאִם לֹא, אֵין יוֹצֵאִין בָּהּ שְׂאִין זוּ מְשַׁמֶּרֶת לְשֵׁם
מִצָּה. **הגה:** כִּדּוּם הַסּ דְּבָרֵי הַרְמְבַ"ם אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים הַטַּעַם מְשׁוּם שְׂאִינוֹ
קְרוּי לְחֵם כֹּל זְמַן שְׂאִין הַרוּעִים אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ, וְכֵן נִרְאֶה עֶקֶר (טוֹר י"ד סִימָן
ש"ל וְרִישׁ בְּפִרוּשׁ דְּמַסְכַּת חֵלֶה פ"ק).

ג לִיכָא בְּזִמְן הַזֶּה דְּיַדְעַ לְמַחְלָט, הֵילְכְּדָּ כֹּל מִין חֲלִיטָה (ג) אָסוּר.

באר היטב (ג) אסור. המ"א נסתפק אי נאסר בדיעבד אי לא: והח"י בשם
חמיו הכריע להקל בתערובת משהו להתיר בהנאה או לקיימו עד אחר פסח
וע' סימן תס"ה ס"א:

ד אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמִצָּה (ד) גְּזוּלָה. בְּמָה
דְּבָרִים אָמוּרִים, כְּשֶׁגָּזַל מִצָּה ; אֲבָל אִם גָּזַל חֲטִים אוֹ
קֶמַח וְעֲשָׂאָן מִצָּה, יוֹצֵא בָּהּ, שְׂקָנָאָה בְּשֵׁנוּי, וְדָמִים לְבַד
הוּא חֲטִיב לוֹ. וְלַעֲנִין בְּרַכָּה ע"ל רִישׁ סִימָן תרמ"ט.

באר היטב (ד) גזולה. אבל בשאולה יצא ט"ז. ואם גזל ונתן לאחר הוי שינוי
רשות ויוצא בו. ודוקא לאחר יאוש ואם האחר חזר ונתנו לגזלן גם הגזלן יוצא
בו מהרי"ל. ואין לברך בתחלה וכתבו האחרונים דטוב לומר בשעת טחינה או
בשעת אפייה כל מי שיגיע קמחי לידו או מצתי הרי שלו במתנה. וכתב הח"י
דדוקא במצה גזולה אין יוצאין לפי שהמצה גופה בא מעבירה. משא"כ אם
הוציא מצה בשבת מרה"י לר"ה יוצא בה י"ח בפסח לפי שהוא עבר עבירה
ולא המצה גופה בעבירה. ומ"מ מי שהוציא אותם אם אסור לו לאכול כדין
המבשל בשבת ע"ל סימן שיי"ח ובסי' ש"ז. כתב הכנה"ג בשם מהרי"ל דיוצאין
במרור גזול ע"ש. והפרי"ח בסי' תע"ה ס"ק א' הכריח דכשם שבמצה גזולה
אין יוצאין בה י"ח ה"ה מרור גזולה וע' בתשובת יד אליהו סי' כ"ד:

סימן תנה - דין מים שלנו

סעיפים

ו'

ובו

א אין לשין אלא במים שלנו, בין שהם מי בורות ומעינות, בין שהם מי נהרות, ושואבין אותם מבעוד יום סמוך **(א)** לבין השמשות, (דברי עצמו והנהות מימוני פ"ה), או בין השמשות. ואין לשין בהן עד שייעבר הלילה כלה. ויכולים לשאב יום אחד לימים הרבה; ואם הזמן חס וניחם במרתף שהוא קר. ואם הזמן קר, וניחם באויר כי המרתף הוא חם. וצריך להשכים ולהכניסם לבית קדם שיזרח השמש, ואפלו ביום המענן. הגה: ואם לא הכניסם בהשכמה, אם לא עמדו כל כך עד שהחמו, **(ב)** אינו מזיק. ויותר טוב להעמידם תחת התקרה, שמא ישכח להכניסם בהשכמה (בית יוסף בשם א"ח). וכשמוליך המים תחת אויר הרקיע, יש **(ג)** לכסותו (ת"י סימן קט"ו בשם סמ"ג וסמ"ק ומהרי"ק). כשחל פסח באחד בשבת, יש לשאב המים אור י"ג, דהינו **(ד)** בליל ה' (מרדכי ספ"ק דפסחים). לכתחלה יש לשאב מן הנהרות ולא מן הבארות (אשרי ומרדכי); אבל כשהנהרות גדולות מהפשרת שלגים וגשמים טוב יותר לשאב מן הבארות (מהרי"ו). ואין לשפך מים שלנו מפח מת או תקופה הנופלת (מרדכי פ"ק כל שעה והנהות מימוני פ"ה); ומכל מקום טוב לכתחלה להשים בהם **(ה)** ברזל. גם אסור לשאב מים על ידי **(ו)** אינו יהודי למצות של מצנה; ואף לשאר מצות, ישאב ישראל (מרדכי ומהרי"י ברי"ן ומהרי"ל), אם אפשר. ונוהגין לטל מים **(ז)** מיחדים למצה של מצנה. ונוהגין לקח כלי חרס חדשים, ואין לשנות המנהג; אבל בשל עץ, אין להקפיד או **(ח)**.

באר היטב (א) לבין השמשות. דמן הדין לשואבין בין השמשות ממש ולפי שאין הכל יודעין לכוין שיעור בה"ש לכן שואבין אותן סמוך לבה"ש אחר שקיעת החמה. (טרם זריחת הלבנה) ובדיעבד אם שואבין בעוד יום או ששואבין אחר תחילת הלילה נראה מדברי האחרונים שיש להקל ללוש בהם אחר י"ב שעות ובתשובת מ"ע סי' ל"ב כתב דאין להקל אלא אם כן בשעת הדחק או

הפ"מ. וע' בט"ז שכתב שיותר טוב לאחר השאיבה מלהקדי'. אכן מהרי"ל כתב להיפך וז"ל יותר טוב להקדים קצת משיאחר ע"ש ונראין דבריו וכן משמעות המ"א. ח"י: (ב) אינו מזיק. ואפי' עמדו בשמש. ב"י ומ"א: (ג) לכסותן. ודוקא כלי חרס ועץ וכהאי גוונא מהני כיסוי אבל אם הם בכלי זכוכית לא מהני כיסוי. ח"י ע"ש: (ד) בליל ה'. פי' לאותן שאופין במ"ש ואין יכולין לשאוב במ"ש ולא בערב שבת שצריכין לשאוב בין השמשות ואין שבת מכינה ל"יט (ואי לאו משום הכנה ודאי דמותר דכל שבות ל"ג בה"ש) לכן ישאבו בליל ה' השייכה ליום ו' ב"י וא"כ אף האופין ביו"ט שני אסורין לשאוב בין השמשות ביו"ט דאין י"ט מכין לחבירו וצריכין לשאוב אור ל"ד. ונ"ל דאם שכח לשאוב בליל ה' ישאוב בע"ש מבעוד יום ערסי זה. או יצוה לעכו"ם לשאוב בה"ש עסי ש"ז. או יקח מים השאובין בביתו אע"פ שלא נשאבו לשם מצוה כיון דא"א בע"א. מ"א וע' ח"י: (ה) ברזל. ויקח ברזל חדש או נקי ויתלה במשיחה תוך המים אבל לא ישים ידו תוך המים שהיד מחמם המים. ובשאר ימות השנה יניח מלח או חותם. ד"מ מ"א. וכתב הט"ז נ"ל דבשאר לילות אם לא שם בתוכו ברזל לשמור מפני התקופה יוכל לשפוך אותם אם אפשר לו בקלות להיות בלי אותם מים מה שאין כן במים אלו של מצת מצוה אסור לשפוך דנראה כמזלזל במאמר הכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע ע"ש ועח"י נוהגין לסנן המים מהרי"ל. כתב מט"מ שאין ליקח כלי לשאוב מים שהיה בו דבש או מי פירות כי מי פירות עם מים ממהר להחמיץ כמ"ש סימן תס"ב. (וכן אין ליקח כלי נחושת מ"א ולא ראיתי נוהגין כן) ונ"ל דעל ידי הגעלה שרי. מ"א: (ו) עכו"ם. היינו לכתחלה: (ז) מיוחדים. ויאמר בשעת השאיבה לשם מצת מצוה מהרי"ל ומהרי"ו וכתב עוד מהרי"ל דיש נוהגין ליטול מים מיוחדים לכל לילה בפ"ע:

ב יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמִים הַמְכַנְסִין (ח) בסיסטירנ"ה, מְתָר לְלוֹשׁ בָּהֶם סָמוּךְ לְשְׂאִיבָתָן ; וְאִין לְהַקֵּל בַּדָּבָר , אִם לֹא בְשַׁעַת (ט) הַדַּחֵק.

באר היטב (ח) בסוסטירנ"ה. והוא מה שקורין בלשון הש"ס דות דהוא מים מכונסין בבנין שבקרקע שהבנין מפסיק בינו להקרקע וגם מלמעלה הוא מכוסה דהוי כאלו הן שאובין ואין לדמות לזה מה שאנו קורין רע"ר קאסטין בל"א אע"פ שהוא מכוסה למעלה אין לשאוב ממנה להשתמש בהם סמוך לשאיבתו משום דכל שעה ורגע זב לתוכו מן הנהר אכן אם רוצה להלין אותם כמו שאר מים ולשאוב בזמנו מותר לשאוב תחת הצינור או מה שקורין בל"א

רע"ר כמו מהנהר או הבאר שנמשך ממנו וכן מהקסטין עצמו אם הוא מכוסה. ח"י: (ט) הדחק. ואם יש לו מים שאובין שלנו בתוך ביתו יקח אותם אף שיש לחוש שנשאבו ביום או בלילה ח"י ע"ש. ובהלק"ט ח"א סי' צ"ז מיקל במי הגשמים שנקלטו מהאוויר בלילה:

ג אין ללוש בַּמִּים חֲמִין אֶפְלוּ לֹא נִתְחַמְמוּ אֶלָּא בַּחֲמָה, וְלֹא בַּמִּים הַגְּרוּפִים מְדוּד גְּדוּל (י) שֶׁנִּחְשְׁתוּ עָבָה, וְתִלּוּי עַל מְקוֹם הָאֵשׁ וּמִים שֶׁבְּתוֹכּוֹ (יא) פּוֹשְׁרִים, אֶפְלוּ כְּשֶׁאֵין הָאֵשׁ תַּחְתָּיו, וְאִם עָבַר וְלֹשׁ בֵּין בְּאֵלוּ בֵּין בַּמִּים שֶׁלֹּא לָנוּ, אָסוּר. וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וּמִתִּירִין בְּלֹשׁ בַּמִּים שֶׁלֹּא לָנוּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּבִשׁוּגָג מִתֵּר, וּבְשַׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם. הַגָּה: וְאֶפְלוּ בְּלֹא דְחַק יֵשׁ לְהַתִּיר אִם עָבַר (יב) בְּשׁוּגָג וְלֹשׁ בַּמִּים שֶׁלֹּא לָנוּ (ר' ירוחם וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (י) שנחשתו. פירש"י שהשוליים עבה ואין חילוק בין נחושת לחרס מ"א. כתב בהגמ"נ ר"י הלבן לא היה מניח ללוש במים שהיו בכלי נחושת שמחמם המים והיה מעשה ואסרו שאר הרבנים כמו כן. מיהו נוהגין ללוש בכלי נחושת וכ"מ בכנה"ג ועח"י ס"ק י'. וכתב א"ז מעשה בא לפני זקני ז"ל באחד ששם מי המצות בבית החורף חם ושאל אם היה הכלי חם כשלקחו ממנו ואמר לא והתיר: (יא) פושרים. דהיינו כחמימות הרוק ומבואר בטור וב"י דבהנאה מותר לכ"ע אף בלש בחמין: (יב) בשוגג. ואין לו עיסה אחרת עמ"א. וכתב ט"ז דבלילה ראשונה יש לסמוך כדי שלא יבטל מצות עשה דאכילת מצה אבל לא שאר ימים אלא יאכל דברים אחרים. (ומשמעות ח"י להיפך דלמצת מצוה עכ"פ לא יקחנו ע"ש):

ד מִים שֶׁלֹּא לָנוּ שֶׁנִּתְבַּטְּלוּ חֵד (יג) בְּתֵרֵי בַּמִּים שֶׁלָּנוּ, לְשׁוֹן בְּהֶם.

באר היטב (יג) בתרי. משמע דוקא חד בתרי ב"י אבל בסמ"ג והג"מ כתבו דבטיל ברוב וכ"מ בי"ד סי' צ"ח מ"א ומשמע מלי הפוסקים דאם נתערב תוך הלישה אינו בטל דדוקא נתערב קודם הלישה בעינן. (וח"י פסק בשם גיסו הגאון ז"ל שהתיר אפי' בשעת לישה) וא"יז העלה דבדיעבד יש להתיר אף כה"ג. וכתב המ"א ונראה דמותר לערבן לכתחלה דהא אין הטעם משום איסור אלא כשלא לנו הם חמין וכשנתערבו נעשו צוננין. וא"כ מותר לצננן לכתחלה וצ"ע. וכתב הח"י וה"ה לחמי האור מהני האי צינון אליבא דכ"ע וכ"כ הע"ש :

ה נוהגין שלא לתן (יד) מלח במצה, ונכון הדבר ; ואפלו
בדיעבד יש (טו) לאסור (מרדכי ודברי עצמו).

באר היטב (יד) מלח. אבל לאחר אפיה ודאי שרי לקטוף פני המצות במי מלח ולהחזירם לתנור כמו שעושין בח"ה. ודוקא בח"ה שרי לקטוף אבל בשני לילות הראשונות אסור עיין ט"ז : **(טו) לאסור.** היינו באכילה אבל בהנאה ודאי דמותר. ואם נתן בה מעט מלח אם תיאפה מיד מותר באכילה דממעט מלח אינו מחמם כל בו מ"א. וכל זה אם לש במים אבל אם לש במי פירות פסק הב"ח דאין לאסור בדיעבד :

ל לש המצה (טז) בקצח ושומשמין ובמיני תבלין, כשרה
כיון שיש בה טעם (יז) מצה ; ומכל מקום אין לתן בה
תבלין, לפי שהוא חד ומחמם העסה. הגה: (יח) ופלפלין,
אפלו בדיעבד אסור ; וכן אם נפל בה (יט) סיד (מהרי"ב).

באר היטב (טז) בקצח. קימ"ל בלי אשכנז : **(יז) מצה.** וברמב"ם משמע דהוי מצה עשירה. ולכ"ע צריך לאכול כזית מצה חוץ מתבלין. מ"א : **(יח) ופלפלין.** אפי' חד קורט עושה כל העיסה חמץ וה"ה מעט סיד ד"מ. ונ"ל דוקי כשנילוש בתוכו אבל אם נפל עליו יסלקנו ומותר. נ"ל דזנגביל דינו כפלפל ואפשר דה"ה נעגליך וכרכום. מ"א וא"יז פסק להתיר באכילה בכל מיני תבלין חוץ מפלפלין. ואף בפלפלין אין לאסור רק באכילה כמו במלח כמ"ש בס"ק ט"ו וכ"כ הב"ח והע"ש והח"י. עיסה שנילושה ביין ונתערב בו שכר כתב הכה"ג בהגהת ב"י דכיון שאין שם מים אין להקפיד ע"ש וע' בתשו' דרכי נועם חא"ח סי' ו' ובגינת

ורדים כלל ד' סיי ט': (יט) סיד. היינו סיד חי אבל סיד שבכותל שכבר נתייבש ונתקשה כאבן נראה פשוט דאינו אוסר. שבות יעקב חלק ב' ס' י"ג:

סימן תנו - שעור כמות לישת המצות

סעיפים

ג'

ובו

א אין לשין לפסח עסה גדולה משעור חלה, שהיא (א) מ' י"ג ביצים וחמש ביצה בינונים והוא עשרון, וכן (ב) ישער אותה, ימלא כלי מים ויערה המים ממנו לכלי אחר, ואחר כך יתן בו מ' י"ג ביצים ויחזיר בו המים שערה ממנו והמים שיוותרו, יתנם בכלי אחר, והכלי המחזיק אותם הוא המדה למלאותו מקמח. והמדה מחוקקה ולא גדושה, ושעורה מקמח חטה מצרית תק"כ דרהם מצריים בקרוב. הגה: (ג) ולא ידחק הקמח במדה, דאם כן לא ילוש יפה. וטוב לומר בשעת נתינת הקמח למדה, שעושה (ד) לשם מצוה (מהרי"ל).

באר היטב (א) מ' י"ג ביצים. עם הקליפות. בי"ח ואחרונים: (ב) ישער. ולא עיי משקל. וכי ש"כ ס' שכ"ד שהוא שלשה קווארט שהם ג' זיידליך פחות מעט: (ג) ולא ידחק. ולא יניח ידו על הקמח ד"מ (דלא ילוש יפה ואח"כ בבישולו יתחמץ): (ד) לשם מצוה. וכן בשאיבת המים וכן כשנותן מים לתוך הקמח כמש"ל ס' תנ"ה:

ב אם לש יותר משעור זה, מתר (ה) בדיעבד.

באר היטב (ה) בדיעבד. וכתב הבי"ד דאפי' עבר במזיד ולש יותר אין לאסור בדיעבד כי יש מתירין אפילו לכתחלה. וכתב המ"א והעול' נוהגין אף לכתחלי' להקל ואין כח למחות בידם דיש מתירין וכתב הח"י ומ"מ נ"ל דעכ"פ אם עושין יותר מג' קבין דיש למחות דאפשר בכה"ג אף דיעבד יש לאסור ועכ"פ טוב להזהיר ולזרז ולמהר עשיית' ושלא להשהות בו ע"כ. וכתב המ"א ואם שהו בה שיעור מיל קודם שיתחילו העוזרים לסייע בשעת עריכה אסור ועב"ח ס"ס תנ"ט:

ג אף על פי שאין מודדין קמח ביום טוב ללוש, ביום טוב של פסח שאין לשין עסה גדולה מעשרון, מתר למדד; ויש אוסרים, אלא יקח באמד הדעת, ולא ירבה על עשרון וקהי נהוג.

סימן תנז - דין הנהגת החלה בעסת

מצה

ובו סעיפים ב' **א** מפני שצריך לדקדק בשעור העסה שלא **(א)** להרבות בה משום חשש חמוץ, ומוטב שימעיט בה, לכן טוב **(ב)** לקרב העסות יחד בשעת הפרשת חלה שישקו זו בזו, דשפא יש בהם **(אחת)** שלא יהיה בה פשעור. ואם אי אפשר להפריש חלה בעודה עסה מפני המהירות, יפרישנה אחר אפיה מיד, שיתן כל המצות **(ג)** בסל והסל מצרפם לחלה; וזהו הדרך היותר נכון. **הגה:** ואם היה בו שעור חלה

וְשָׂכַח לְהַפְרִישׁ, יִפְרִישׁ אַחַר כֶּךָ וְאַפְלוּ צָרוּף סֵל (ד) לֹא צָרִיף. וְאִם לָקַח מִמְקַצֵּת הָעֲסוֹת, וּמִמְקַצֵּת לֹא לָקַח, וְנִתְעָרְבוּ, צָרִיף לָקַח חֶלֶה מִכָּל אַחַת וְאַחַת אוֹ יְלוּשׁ עֶסֶה אַחֲרֵת וְיִקַּח מִמֶּנּוּ גַם כֶּן עַל אוֹתָן שְׁנֵתְעָרְבוּ. וְאִם מִכִּיר מִצָּה אַחַת שְׁחִיבֵת בְּחֶלֶה, נוֹטֵל מִמֶּנָּה עַל הָאֲחֵרוֹת (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּיג וּמְרֻדְכֵי רִ"פ אֶלּוּ עוֹבְרִין וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסֵפוֹת פִּי ק דְּבִיצָה).

באר היטב (א) להרבות. אפי' אם יש לו עוזרים רבים וגם שני תנורים אפי' לא ירבה שיעור העיסה ואם היה יותר ה' או ו' ביצים אין קפידא אפי' למצה של מצוה. מהרי"ל ח"י: **(ב) לקרב.** דלכתחלה צריך להפריש מהעיסה דראשית עריסותיכם כתיב. ב"י: **(ג) בסל.** וכלי שאין לו בית קיבול ספק אם מצטרף ואם מכסה הפת במפה חשיב כמו כלי ומצטרפין וכן יש לנהוג ט"ז. כתב שלי"ה דיש למחות בכופפין העיסה ולוקחין חלה משני קצוות אלא יקח מקצה אחד וא' יערוך בגלגל בקצה השני שלא יונח פנוי. המנהג להפריש מכל עיסה ועיסה לבדה. ד"מ. וצ"ל דהוא ע"פ המנהג שנוהגין לעשות עיסות גדולות וכ' המ"א ודי בברכה אחת לכולן אם לא הפסיק ביניהם בשיחה שלא מענין הלישה. ועכשיו נהגו ע"פ הרוב להפריש מכל עיסה ועיסה אשה אחרת ומברכת לעצמה: ולענין הברכה אין חילוק בין פסח לשאר ימות השנה ד"מ וט"ז י"ד סי' שכ"ח ע"ש. ובדרישה י"ד שם כתב טעם להנוהגין לומר בפסח תרומת חלה מצה מן העיסה ע"ש וגם נתן טעם למה שנוהגין לעשות החלה תחלה כעין מצה ואח"כ משליכ' לאור ומסיים שם שבבית מהרש"ל נהגו לשורפה בלי תיקון וכ"כ מטי"מ ואם נפלה החלה לתוך התבשיל רותח הנה מלבד דין תערובת חלה שנתבאר בי"ד סי' שכ"ד יש לדון בזה דין איסור חמץ עיין סי' תנ"ד סעיף ג'. והח"י בשם חמיו כתב שמותר בהנאה או לקיימו עד אחר פסח ע"ש: **(ד) ל"צ.** אבל צריך שיהיו שניהם מונחים לפניו אף דקיי"ל חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש מ"מ לכתחלה בעי שיהא מן המוקף מ"א. וח"י כתב דא"צ מן המוקף דחלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ועיין אחרונים. כתב במ"מ ומנהגים ולבוש אם שכח להפריש מן העיסות של מצת המצוה יכול להמתין עד הלילה כדי שיניחם כן שלימות על הקערה וכשיבצע מצה השניה לשנים לשמור חציה לאפיקומן אז יניח השני מצות השלימות ושתי השברים בכלי לצרפם ויכסם ויקח פרוסה קטנה מן הבצועה ומברך להפריש חלה וישמור לחו"ה (מותר להנות בעת שריפתה מהרי"ל אלא שסיים ומ"מ נכון לעשות מדורה בפ"ע) ושורפין בח"ה וני"ל שטוב יותר שיבצע ממנה תחלה פרוסה קטנה מיד ביום שמא יחזור וישכח דהא בלא"ה יבצענה בלא ברכה עכ"ל. וכ' הח"י וכן ראוי לנהוג שלא להמתין עד הליל' דהא בלא"ה עיסה שנילושה מעיי"ט אסור להפריש ממנו ביי"ט כמ"ש סי' תק"ו ע"ש (ואם לא היה בה כשיעור וא"כ בערב יו"ט לא היה חייב בחלה כלל אלא דבי"ט ע"י צירוף נתחייבו ודאי דיפריש ממנה ביי"ט):

ב הָלַשׁ עֵסָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, (ה) לֹא יִקְרָא שֵׁם לַחֲלָה עַד שֶׁתֵּאָפֶה, שָׁאֵם יִקְרָא לָהּ שֵׁם אֵינוֹ רִשְׁאֵי (ו) לְאֶפּוֹתָהּ. וְאִם יִנְיַחְנָה כָּדָּ, תִּחְמִיץ וְאֵינוֹ רִשְׁאֵי (ז) לְשֶׁרְפָה בְּיוֹם טוֹב. וְאִם שָׁכַח וְקָרָא לָהּ שֵׁם, יִטִּילָנָה (ח) לְצוּנָן וְיִמְנַעְנָה מִלְּהַחְמִיץ. **הגה:** וְאִם יֵשׁ כֹּהֵן (ט) קָטָן שֶׁלֹּא רָאָה קָרִי, אוֹ גְדוֹל (י) שֶׁטָּבֵל לְקָרִיו, מִתְּרִים לְאֶפּוֹת הַחֲלָה בְּשִׁבְלוֹ (טוּר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין מְאֻכְלִין חֲלָה בְּזִמְן הַזֶּה לְשׁוֹם (יא) כֹּהֵן (מְהַרְי"ו). יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִתֵּר לוֹ בְּיוֹם טוֹב לְלוֹשׁ (יב) פְּחוֹת מִכְּשִׁיעוֹר, כְּדִי לְפָטֵר עֲצָמוֹ מִן הַחֲלָה (ר"ן ר"פ אֶלּוֹ עוֹבְרִין).

באר היטב (ה) לא יקרא. אלא יקראנה קוכיין בלי"א מהרי"ל. וני"ל דליכא קפידא אלא כשבעליו קורא לה שם אבל באחר אע"פ שקורא לה שם ל"ל בה דאין לו רשות לתרום. מ"א: (ו) לאפותה. שהרי אינה ראויה לאכילה: (ז) לשרפה. שא"ש קדשים ביי"ט: (ח) לצונן. וכי המ"א וצ"ע אם יש לסמוך על זה בזמן הזה שגם הצוננין שעומדים מעט בבית מתחממין ע"ש והח"י מתיר בפשיטות. (ובפר"ח סיים ומתחממין קצת יחליפם ועי' יו"ד סי' ל"ו ע"ש): (ט) קטן. פחות מט' שנים ד"מ מהרי"ו. וכי המ"א פי' דאמרי' מסתמא לא ראה קרי אבל אי ידעינן דראה קרי אפי' הוא בן יומו הוא טמא לקריו עכ"ל. ואשתמיטתא ליה סוגיא דש"ס ר"פ בנות כותים והרמב"ם להדיא פ"ט מה' אבות הטומאה דפחות מבן ט' אפי' שכב אצל אשה וראה קרי אינו מטמא. ח"י: (י) שטבל. נ"ל דאם ראה אח"כ מים חלוקים או עכורים טמא לכן יאכל תיכף אחר הטבילה ולא יטיל מים בינתים ועי' סי' תר"ו. מ"א: (יא) כהן. שאין מחזיקין אותו בכהן ודאי דדילמא נתחלל רש"ל ומהרי"ל ועי' בש"ך י"ד סי' שלי"ב שכתב שבפסח נוהגין ליתן לכהן קטן משא"כ בכל השנה ועמ"א הטעם. ובמדינות אלו ראיתי לנהוג לשרוף החלה בלש בע"פ או בח"ה. ובי"ט אינו קורא שם עד אחר אפיה שהוא היותר נכון. ח"י: (יב) פחות. וכתב הט"ז ותו לא ילוש כלל ואם ילוש עוד עיסה פחות מכשיעור יש לחוש שמא יצטרפו אח"כ בכלי אחד ויבוא לידי חיוב ויאכל טבל ע"ש. והח"י כתב וחששא רחוקה היא ע"ש:

סימן תנח - מצוה ללוש המצה בערב

פסח

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א נוֹהֲגִים שְׁלֹא לְלוֹשׁ מִצֵּת מִצֹּה בְּעֶרְבֵי פֶסַח עַד אַחֵר (א)
שֵׁשׁ שָׁעוֹת, שֶׁהוּא זְמַן הַקְרָבָת קָרְבֵן פֶּסַח. וּבִי"ד שְׁחַל
לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת לְשֵׁן בְּעֶרְבֵי שַׁבַּת אַחֵר שֵׁשׁ שָׁעוֹת.

באר היטב (א) שש שעות. ומחצה. כ"ד הבי"ח וט"ז וח"י דלא כמ"א. כתב
הבי"ח דאין יוצאין במצה שנאפה קודם שלשים יום אפילו עשויה לשם פסח
ורוב הפוסקים חולקים עליו ע"י ח"י. והמדקדקים נהגו לאפות הכל ק"פ שאם
יתערב עמו משהו חמץ יתבטל וכן נהג מהרש"ל. וכתב המ"א ופשוט דכשנאפה
ק"פ ונתערב בלישה מותר אח"כ לבשל המצות בפסח דאלי"כ אף לאוכלו בעין
אסורים דלא כע"ש בסימן תני"ג. ומהרי"ל כתב שיש אופין בתוך המועד כדי
לאכול מצות חדשים בכל יום וט"ז כתב דלא נכון לעשות כן ע"ש טעמו וכ"כ
האחרונים וכתב המטה משה והאופה בליל יום טוב אסור לאפות מצות
ספיקות וה"ה דאסור לאפות בליל ראשון על ליל שני מיהו אם אפה מבעוד
יום בליל ראשון יכול לומר אוכל היום פת חמה ויכול לאפות אחרים בליל
ראשון ואותו שאפה מבעוד יום יצניעם לליל שני עמ"ש סי' תקל"ז ס"ז ואם
נילושה עיסה סמוך לחשיכה ולא הספיק לאפותה עד שחשיכה מותר לאפותה
ביום טוב כדי שלא תחמיץ. עמ"א:

סימן תנט - מקום וסדר לישת המצות

סעיפים

ו'

ובו

א אין לשין במקום **(א)** השמש. וביום המעון **(ב)** אסור תחת כל אויר הרקיע, משום דיומא דעיבא כליה שמשא. **הגה:** ועל כן נהגו לזהר מללוש נגד **(ג)** החלון **(ד)** הפתוח אפלו אין שם שמש, שפא יהיה **(ה)** מעון ולאו אדעתיה (ת"י סימן קכ"ב). וכן יש לזהר **(ו)** מלהוליך המצות לתנור תחת הרקיע **(ז)** מגלה; וכן הפנים או הקמח (הגהות מימוני פ"ה בשם סמ"ק ומחרי"ו). **ולא יתקרב ללוש אצל התנור, מפני חם התנור.**

באר היטב (א) השמש. אבל שלא במקום השמש מותר ללוש ולא חיישין שמא יהיה מעונן כיון שהוא במקום מגולה תחת אויר הרקיע ודאי ירגיש כשיהיה מעונן ומבואר בש"ס ובפוסקים דכל שאינו נתקרב אל השמש ממש רק שהוא קרוב אל השמש אין לחוש דלי"ד לקרוב לפי התנור שחומו מרובה. ופשוט דבית החורף שהסיקו בתנור גרע טפי מיום המעונן. ולא להסיק בו ביום או לפתוח הדלת וחלונות עד שיצא החום: **(ב) אסור.** עיין בב"ח דבלש בחמה או ביום המעונן אף בדיעבד אסור ועיין ס"ה: **(ג) החלון.** ומן הצד של חלון או רחוק מן החלון בענין שא"א לשמש לזרוח אל מקום הלישה מותר. ח"י: **(ד) הפתוח.** אבל אם החלון סתום אף אם היא של זכוכית כדרך סתם חלונות אפילו הכי מותר ללוש נגדה. ח"י עיין שם: **(ה) מעונן.** אבל בה"ש אין לחוש כלל. ב"י: **(ו) מלהוליך.** ובתשובת הרשב"א סימן קכ"ד כתב שהרמב"ן שלח המצות להפורני רחוק הרבה יותר מט"ו בתים ועח"י: **(ז) מגולה.** אלא יכסנו במפה ואין להניח מפה אחת פעמים הרבה על המצות דשמה נדבק בו בצק ונתחמץ. מ"א:

ב לא יניחו העסה בלא עסק ואפלו רגע אחד. וכל זמן שמתעסקים בו, אפלו **(ח)** כל היום אינו מחמיץ; ואם הניחו בלא עסק שעור מיל, הוי חמיץ. ושעור מיל הוי **(ט)** רביעית שעה וחלק מעשרים מן השעה. **הגה:** ויש להחמיר למהר בענין עשיית המצות, כי יש לחוש שהשחיות **(י)** יצטרפו

לְשַׁעֲוֹר מִיֵּל, אוֹ שְׂיִהְיֶה בְּמִקּוֹם חַם שְׁמַמְהָר לְהַחְמִיץ (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּיָּה וּמְרֻדְכֵי פֶּרֶק אֶלּוֹ עוֹבְרִיו). וְאַחַר שְׁנִתְעַסְקוּ בַּבְּצֶק וְנִתְחַמֵּם בִּיָּדַיִם, אִם יִנְיָחוּהוּ בְּלֹא עֵסֶק מִיָּד (יֵא) יַחְמִיץ. וְאִם הִתְחִילוּ בְּשִׁתֵּי עֵסוֹת כְּאַחַת וְהִחְמִיץָה הָאַחַת, בִּיָּדוּעַ שְׁהַחְמִיץָה גַּם הַשְּׁנִית אֶפְלוּ אֵין רוֹאִין בָּהּ סִימָנֵי חֲמוּץ. וְאִם הִחְמִיץָה עַד שְׁיֵשׁ בָּהּ סְדָקִים, אֶפְלוּ לֹא נִתְעַרְבוּ הַסְּדָקִים זֶה בְּזֶה אֶלָּא אֶחָד הוֹלֵךְ הֵנָּה וְאֶחָד הוֹלֵךְ הֵנָּה, הָיִי חֲמֵץ גָּמוּר וְהָאוֹכְלוֹ חֵיב כְּרֵת. וְאִם אֵין בּוֹ סְדָק אֶלָּא (יב) הַכְּסִיפּוֹ (פִּי נִשְׁתַּנָּה מִרְאִיתוֹ לְלֶבּוֹ) (עֲרוּךְ) פָּנָיו כְּאָדָם שְׁעָמְדוֹ שְׁעָרוֹתָיו, הָאוֹכְלוֹ פְּטוֹר. הַגְּהָ: וְאִם הִמְצָה עֲשׂוּיָה וְיָרָא שְׁלֹא תִבְא לִיָּדֵי חֲמוּץ, מִתָּר לְשִׁבְרָה וְלַחֲזוֹר לַעֲשׂוֹתָהּ כְּדֵי שְׁהַעֲסֶק יִבְטַל הַחֲמוּץ; מִיָּהוּ טוֹב לְזַהֵר לְכַתְחֻלָּה (מִהֲרִי"ל בְּשֵׁם אֲגָדָה וְרוֹקַח).

באר היטב (ח) כל היום. ובש"ל סימן נ"ט כתב ולא ישהה מתחילת לישתה עד שיניחנה בתנור כשיעור ד' מילין וכ"כ הב"ח בשם ריא"ז וסיים ונראה שאף ע"פ שלא לשה האשה יותר מן השיעור ולא הגביה ידה מן העיסה כל עיקר אלא שהיתה עושה רקיקין דקין ביותר והיתה מתעצלת בהן כדי הילוך ד' מילין הרי בצקה זו אסור אע"פ שאין סימן החימוץ ניכר וזה שלא כדעת הרמב"ם והרשב"א ורבינו דכל שמתעסקים בו אפילו כל היום אינו מחמיץ ולפיכך אין ראוי להורות איסור לאחרים בדיעבד אלא להזהיר לכתחלה והמחמיר לעצמו אף בדיעבד תע"ב ע"כ ועיין ח"י: (ט) רביעית. דהיינו לפי מה דאמרינן מהלך אדם בינוני י' פרסאות ביום וכל פרסה הוא ד' מילין נמצא י' פרסאות מ' מילין כשתחלוק י' שעות למ' חלקים מגיע לכל מיל רביעית שעה ואח"כ תחלוק הב' שעות כל שעה לכ' חלקי נמצא מגיע לכל מיל עוד חלק כ' מהשעה. ולאותם שמחשבים מהנץ החמה עד שקיעתה הוי ב' חומשי שעה וכ"כ מהרי"ל ועיין ח"י שהאריך בענין זה: (י) יצטרפו. וכתב בת"ה שבעיטת הידים ובריוד שמגלגלין בו מבטל החימוץ אבל בניקור שמנקרין המצות אע"פ שהוא עסק שלא יתחמץ מ"מ אינו מבטל השהיות כמו עסק גמור עיין אחרונים. ואין להעביר ידיו על המצות ולשפשף בהם. וכתב בכנה"ג וכ"ש שלא יפה עושין מה שתוחבין בו המון עם סכין א' או עץ תוך העיסה ומניחים אותו בלי עסק. גם אותן המכבידים ידיהם על המצות לא קרי עסק וגרע טפי. וכתב בספר זכרונות ואין להתחיל להעריך ולרדד המצות עד שיגרפו התנור בתחלה כדי שיוכל לאפות מיד ולא ישהה אפ"י רגע אחת ועיין ח"י (שכ' להדיא הכל לפי רוב חום התנור) ובעו"ה רוב ישראל אפ"י הלומדים אינם נוהרין בזה רק

מניחים כמה עיסות על השלחן טרם התחלת הגרפת התנור והוא עון פלילי: **(יא) חימוץ**. אפיי לא נשתהה שיעור מיל. ט"ז: **(יב) הכסיפו**. וצריך לדקדק בזה כי מצוי הוא ואין איש שם על לב מ"א. ועח"י שמיקל בזה קצת אא"כ שהה שיעור מיל אסור:

ג אם האשה שהיא לשה היא **(יג) מקטפת במים**, לא תקטף באותם מים **(יד) שמצננת בהם ידיה**, מפני שהם מתחממים ומחמיצים את העסה, אלא יהא לה פלי אחר מלא מים שתקטף בו. הגה: ומיהו בעברה ולא צננה ידיה, מתר (רמב"ם פ"ה).

באר היטב (יג) מקטפת. פירוש שטחה פני החררה במים. ואין נוהגין במדינות אלו בקיטוף המצות במים: **(יד) שמצננת**. הב"ח מסכים דצריכה לצנן ידיה בשעת התעסקות בעיסה אפילו אינה עסוקה בתנור וכ"כ הש"ל. אכן דעת הר"ן והמ"מ אינו כן דכל שאינה מתחממת מחום התנור ואח"כ נוגעת בעיסה א"צ לצנן כלל (ובדיעבד אין לאסור. אחרונים) וכן המנהג שלא לצנן הידים כשעוסקים בלישת העיסה וכן נ"ל. ח"י ע"ש:

ד אם לש אחר זמן אסור חמץ, אלו המים עם שאר המים שרוחצים בהם הערבה לא ישפכם אלא במקום מדרון, כדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיץ. הגה: והכלים שמתקנים בהם המצות, והספין שחותרין בו העסה, יגררם תמיד בשעת **(טו) עשיה** שלא ידבק בהם הבצק, ולאחר עשיה **(טז) ידיהם** וינגבם היטב לחזר ולתקן בהם פעם שנית (מהרי"ל) וזהו עדיף טפי ממה שנוהגין לגררו, כי אי אפשר לנקותן היטב על ידי גרידה. והמחמיר, יגררו ואחר כך ידיהן (ודברי עצמו). וביום טוב מתר לעשותו על ידי אינו יהודי, ואם אין אינו יהודי יטילים **(יז) לצונן** או יתנם לתנור **(יח) שיאפה הבצק** שעליהם. והערבות שאפשר לתת דבר בתוכו, מתר להדיח; וכן כל פיוצא בזה. ויש לזהר בעריבה שלשין בה שלא יהיה בה שום גומא או **(יט) סדק** שלא יוכל לנקרו אחר הלישה ותחמיץ, ואחר כך כשחוזר ולש בו מתערב בבצק

(מהרי"ל). וְלֹא יִתֵּן הָעֶרְבָה עַל כֶּר אוֹ כֶּסֶת (כ) צָמַר בְּשַׁעַת הַלְיָשָׁה, שְׂמַחֲמִים הָעֶרְיָבָה; אֶבֶל עַל שָׁל עוֹר, שָׂרִי (מהרי"ו).

באר היטב (טו) עשייה. וכתב המ"א דלא כמו שנוהגין העולם שלא לגררם עד אחר עשיי כי אע"פ שאין שוהין שיעור מיל מ"מ לכתחלה אסור לכן יעמוד אחד על גביהן שיגרד תמיד כל כלי בשעת הנחתו ע"כ ועח"י: (טז) ידיחן. והמרדה א"צ להדיחו. דרשות מהרי"ל: (יז) לצונן. ויכבד אותם שיהיו למטה מן המים ואל יצופו למעלה. מהרי"ו ועיין ח"י: (יח) שיאפה. דהיינו באותה תנור שהוסק לאפיה ולא להסיק מחדש בשביל כלים אלו ח"י. ומ"מ אסור לאכול הבצק ההוא דבצד השני ובסדקים לא נאפה יפה מהרי"ל. וכתב המ"א ונ"ל שיבטל החמץ קודם שיחמיץ או יתן הכלים עם הבצק במתנה לעכו"ם ואם צריך לאפות שנית ביי"ט פשיטא דשרי להדיחן אבל אסור לגורדן כמ"ש סוף סימן שכ"ג: (יט) סדק. יש מצפין השלחן והעמילה בטס של מתכות ויש שעושין מאבן חלקה כדי שתקרה. ספר זכרונות. ואחר כל עיסה ועיסה ידיח ידיו והספל יפה וינגבו במפה א"כ לש מיד בלי הפסק ובשלי"ה כתב דנכון שיכין ב' כלים ומיד אחר לישה הראשונה יהא מוכן אחד לרחוץ הכלי היטב ועיסה השניה ימדוד בכלי שני וכן חוזר חלילה ע"כ. (וח"י כתב דלא ראיתי נוהגין כן דא"כ בין מצה למצה ודקירה לדקירה נמי יש לחוש ע"ש עד לא נתנה תורה למה"ש). ונ"ל דוקא בכלי נחושת שייך זה דיכול לקנחו אבל של עץ דא"א לקנח שלא יהא בו עדיין מים מהדחה לא שייך זה. כתב מהרי"ל שלא להתחיל ללוש שניה עד אשר הוסק התנור שנית וביני ביני ירחוץ הספל וכל הכלים. וכתב מהרי"ו אותו שנותן הקמח ידיח ידיו וכן אותו שתיקן המצות. הסדין צריך להחליף בין לישה ללישה ואם עושה על דף בלא סדין ויש נקבים בדף צריך לסותמם שלא יכניס בה הבצק. וגם במרדה לא יהיה סדק או חריץ וע"ל סימן תנ"א סעיף י"ח וא"ז כתב דטוב יותר לעשות המצות על דף מלעשות על סדין וכ"כ ה"ט"ז בסי' תנ"ג ס"ק ה' עיין שם. והעולם נוהגין לעשות על סדין לפי שרוב שלחנות אינם חלקים: (כ) צמר. אבל בגד צמר שרי מ"א. ובדיעבד בכל ענין ליכא איסור. ח"י:

ה עֶבְרָה וְלָשָׁה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, הַפֶּת (כא) מִתְּתָר.

באר היטב (כא) מותרות. הסכמת אחרונים לאסור בדיעבד והנ"ץ כתב דוקא בדעבר ולש במזיד אבל בשוגג שרי. וכתב המ"א וה"ה בלש סמוך לתנור ונ"ל דוקא כשהוחמה העיסה ועיין מ"ש לעיל סעיף קטן ב':

ו אִם הָעֵסָה רַכָּה, לֹא יוֹסִיף בָּהּ **(כב)** קֶמַח אֶלָּא עוֹשֶׂה
עֵסָה קֶטְנָה מִגְבוּל **(כג)** קֶשֶׂה, וַיַּעֲרֹבְנָה עִם הָעֵסָה הַרַכָּה.
הגה: וַיִּרְחִיק הַמְּצוֹת **(כד)** מִהַקְּמַח, כִּי הַקְּמַח הַנִּדְבָּק בָּהֶן בָּא אַחַר כָּד אֶל
הַתְּבַשִּׁיל, וּמִתְחַמֵּץ (מְרַדְכֵי ר"פ אֵלּוּ עוֹבְרִין).

באר היטב (כב) קמח. ואם עבר והוסיף בה קמח מותר לאכלו כך רק שלא
ישימם לתוך דבר לח ואי משום שלעסו אין מתחמץ תיכף ער"ס תס"ו הסכמת
אחרונים ובדיעבד אף ששמו לתוך התבשיל יש להתיר דאין זה אלא חששא
בעלמא. א"ז וח"י ואחרונים: **(כג) קשה.** ודוקא ע"י אדם אחר דאדם א' א"א
ללוש ב' עיסות ולהתעסק בהם יפה מ"א. אחר כל עיסה יבער הפירורין מעל
השלחן ואחר גמר הלישה יכבדו המקום (אחר כל עיסה ידיח ידיו והספל
שלשין בה וכשא"א יתן לתוכו מים צוננין על כל גדותיו. מהרי"ל): **(כד)**
מהקמח. לכן אותו המודד קמח לא יקרב אל העיסות עד שינקה מלבושיו
מקמח וידיח ידיו תחלה:

סימן תס - דיני מצת המצוה

סעיפים

ז'

ובו

א אֵין לָשׂוּן **(א)** מִצֵּת מְצוּה וְלֹא אוֹפִין אוֹתָהּ עַל יְדֵי **(ב)**
אֵינוֹ יְהוּדִי, וְלֹא עַל יְדֵי **(ג)** חֵרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן.

באר היטב (א) מצוה. מה שאין כן בשאר מצות א"צ שימור אך ישראל
קדושים הם ונהגו לעשות שימור בכל המצוי וכמ"ש סימן תני"ג סעיף קטן ח':
(ב) עכו"ם. העיקר דממדת חסידות לשמור משעת קצירה במצות של מצוה
אך הואיל שאין לנו שדות עכשיו די בשימור משעת טחינה והיינו להיות
הישראל עומד ע"ג אצל הטחינה סגי אפילו בטוחן ברחיים של יד סגי בעומד

ע"ג כיון שאינו עוסק בקמח עצמו רק מלאכתו ע"י כלי משא"כ באפייה ולישי שמלאכתו ועסקו בעיסה ומצה עצמו לא מהני בעומד ע"ג. (ובניקוב שמנקבים המצה ליכ' קפידא אך מלשון מהרי"ל יש להחמיר) וכ"כ הבי"ח בשם מהרש"ל. הלכה למעשה באחד שהיה תפוס ולא רצה לאכול בלילה ראשונה של פסח ממצה שעשו בפניו. ומ"מ הסכ"א דאם א"א בענין אחר. (שלא לבטל מ"ע דאורייתא דלא כרשב"א שהחמיר ועיין בב"י) דמותר בעומד ע"ג ויניח העכו"ם ללוש בפניו ויאמר לו לעשות לשם פסח וטוב יותר לעשות כה"ג ע"י חש"ו מע"י עכו"ם אם אפשר עיין ח"י: (ג) **חרש**. היינו שאינו שומע ואינו מדבר. ושוטה שמאבד מה שנותנים לו. וקטן היינו שאינו בר דעת במה שא"ל שיעשה לשם מצוה אשר צוה הש"י. ט"ז. ובמהרי"ל כתב עד שיהיה בר מצוה וכ"פ הח"י. ובדיעבד יש להתיר ע"י קטן. ט"ז: ראיתי נוהגין להקל אפילו לכתחלה לעשות הנקבים ע"י קטן וכה"ג כיון שגם גדולים עומדין ע"ג וכ"פ מהרי"ל והוא יותר נכון כדי להיות הרבה עוזרים למהר בענין עשייתן ומ"מ אם אפשר ליזהר במצה של מצוה יזהר במה דאפשר. ח"י:

ב הָרֵאשִׁישׁ הָיָה מְשַׁתְּדֵל בְּמִצַּת מִצֹּה וְעוֹמֵד עַל עֲשֵׂיתָהּ
וּמְזַרְזֵה הָעוֹסְקִים בָּהֶם וּמְסַיֵּעַ בְּעֲרִיכָתוֹ, וְכֵן רְאוּי לְכָל
אָדָם לַעֲשׂוֹת לְהִטָּפֵל הוּא (ד) בְּעֶצְמוֹ בְּמִצֹּה.

באר היטב (ד) בעצמו. ויטריח עצמו במצת מצוה עד שיזיע וזה תיקון גדול להוצאת זרע לבטלה. האר"י ז"ל:

ג הָלַשׁ אַחַר זְמַן אֲסוּר חֲמִץ יֹאמַר בְּשַׁעַת לִישָׁה: כָּל (ה)
פְּרוּרִים שֶׁיִּפְּלוּ בְּשַׁעַת לִישָׁה וְעֲרִיכָה וְכֵן בְּצֶק הַנִּדְבָּק
בְּכִלִּים אֲנִי מְבַטֵּל אוֹתָם, כְּדִי שֶׁנִּמְצָא שֶׁמְבַטְּלֵן קִדְּם
חֲמוּצָן.

באר היטב (ה) פרורים. וצריך שיאמר בלשון שמבין. והאומרים פרורים הפקר טועים הם דמשמע מעצמן הן הפקר רק יאמר יהיה הפקר ט"ז מ"א ע"ש. (ועיין א"ע סי' קמ"א סי' ג איזהו לשונות מועילים) וח"י כתב שאינו טעות ע"ש:

ד אין עושין (ו) סריקין המקצירין דהינו לציר בפת כמין חיה ועוף; אבל כל מה שעושים אותו (ז) במסרק כדי שלא יתפח, וכן מה שמנקבין המצות, מתר, ומכל מקום טוב למיהר לעשותן שלא להשהות בהם. הגה: ויש לעשות המצות (ח) רקיקין, ולא פת עבה כשאר לחם, כי אין הרקיקין ממהרין להחמיץ.

באר היטב (ו) סריקין. פי' לכתחלה ובדיעבד יוצאין בה: (ז) במסרק. עיין בי"ד סי' קי"ד סי"ה בהג"ה פסק הרב דהברזלים שמתקנים בהם המצות אי"צ טבילה ע"ש והט"ז כתב שם דיש להטבילם בלא ברכה ע"ש וכ"פ הפרי"ח והחיי"א או יטבילם עם כלים אחרים: (ח) רקיקין. (ועי"ז סומכים לעשות בה ציורין ובי"ח מוחה בהם עד למאוד ע"ש). המנהג לעשותן כעובי אצבע ב"ה י"ד סי' צ"ו:

ה אין עושין בפת עבה (ט) טפת.

באר היטב (ט) טפת. ובדיעבד אין קפידא. מ"א: ומ"מ אין ליקח אותו למצה של מצוה גם יש לעיין בה אם נאפית שפיר בתוכו ולא נתחמצה ועיין בי"ח. ובפחות מטפת אפי' משהו מותר. ח"י ופרי"ח בק"א סי' צ"ז:

ו אין להקל במה שהחמירו הקדמונים שלא לעשות (י) פאנדי"ש או פלאדוני"ש.

באר היטב (י) פאנדי"ש. והם מיני מאכל ועושין אותם ע"י קמח אף שנעשו עם מי פירות גזרו בזה משא"כ במצה אפויה וטחונה מותר לעשות ממנה כל מה שדרך לעשות כל השנה עם קמח מותר לעשות ממצה אפויה כמ"ש סי"ס תס"ג. (ובכנה"ג החמיר וכי שפ"א אירע מכשול בדבר). ועיין בכנה"ג סי' תס"א:

אין לתן (יא) ביצים שלמים במצה שתאפה עמהם.

באר היטב (יא) ביצים. שהרי יוצא מהם ליחה ומעכבת האפייה וסיים הא"ח שאסור ללוש עיסי עם זרעים מה"ט עכ"ל ומזה אסרתי במצה שנמצא בה אחר אפיית קטנית אי אע"פ שאין הקטנית מחמיץ מ"מ משום עיכוב אפייתו יש לאסור ט"ז. אכן המ"א השיג על דין זה דבדברים קטנים כי האי אינו מעכב שום אפייה מידי דהוי אגחלים ואבנים קטנים שבאין לפעמים תוך המצה ע"ש וכתב הח"י דאין להחמיר בדיעבד ע"ש (אף שאין ראיית מג"א מוכרחת דאפשר דהאבנים מסייעים בעצמם לאפיי המצה):

סימן תסא - דיני אפית המצה

סעיפים

ה'

ובו

א תנור שאופים בו חמץ, צריך לזהר כשיסיקוהו כדי לאפות בו מצה, שילכו הגחלים על פני (א) פלו, ואין די לו בלהבה, דכמו שבולע על ידי גחלים כך פולט על ידי גחלים ושיהו נצוצות נתזין ממנו; הלכך אם הסיקוהו (ב) כמה פעמים קדם הפסח אינו מספיק אלא אם כן כיון להתירו לצרף פסח, כי שפא לא הלכו הגחלים על פני פלו כל זמן שלא כיון לכך. ויש נוהגים להטיל בו (ג) קרקע חדש כדי שלא יצטרכו הסק; ומנהג יפה הוא. **הגה:** וכשמכשירו על ידי הסק, טוב (ד) וישר הוא לחזר ולהסיק לצרף האפיה ולא לעשות הכל בהסק אחד (תשובת מהרי"ב).

באר היטב (א) כולו. ובספק אם הלכו הגחלים ע"פ כולו יש לאסור בדיעבד. (ע"ין סי' תנ"א ס"ב. ואפשר ממה שאין נזהרין באפיית חלב בלי הכשר התנור אחר בשר וסומכין על ההיסק מאחר שהתיר' בלע. יש להקל אלא שסיים גם בזה יש להחמיר. מ"א ע"ש): **(ב) כ"פ.** בזה יש להקל בדיעבד. מ"א ע"ש: **(ג) קרקע.** כעובי אצבע. לבוש ועמ"א וח"י: **(ד) וישר.** דליכא חיוב מדינא רק מדרך הטוב והישר א"כ אם שכח להסיק ולהכשיר התנור קודם י"ט וצריך להכשירו בי"ט דמותר לעשות הכל בהיסק א' ושלא לעשות הבערה שלא לצורך י"ט רק שיסיק היטב עד שילכו הגחלים ע"פ כולה. ח"י:

ב טפיקא (פי' אָחַד מן הרעפין שְׁמַכְסִין בָּהֶם תַּגַּג קוּפֵי בְּלַעֲיָז) **שֶׁל חֶרֶס** חֲדָשָׁה, לֹא שָׁנָא הַסִּיקָה מִבְּפָנִים אוּ מִבַּחוּץ, מִתֵּר פִּינּוֹן שְׁהָאוּר שׁוֹלֵט תַּחְתֵּיהָ אֶף עַל פִּי שְׁאִין שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה עַל גְּבֵה, מִרְתַּח רְתַח וְהַפֵּת נְאֻפִית מִיָּד וְאִינָה בָּא לִיָּדִי חֲמוּץ; אֲבָל צָרִיךְ לְהַסִּיק תַּחֲלָה, בֵּין תַּנּוּר בֵּין כּוּבֵיָא בֵּין בְּאַלְפָס בְּלֹא מִים בֵּין בְּקֶרְקַע, אֲבָל **(ה) לְהַדְבִּיקוּ** תַּחֲלָה וְאַחַר כֶּף לְהַסִּיק, יֵשׁ אוֹסְרִים וְטוֹב לְזַהֵר. וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁרָאוּי לְמַחֹת שְׁלֹא יַעֲשׂוּ חֲרָרוֹת בְּרֶמֶץ (פְּרוּשׁ אֶפְרַח חַס צִינִירוֹנִי בְּלַעֲיָז).

באר היטב (ה) להדביקו. אם בדיעבד שמו מצה על הנייר לאפות בתנור אינה נאסרה ע"י ח"י:

ג מצה שְׁנֵאֻפִית עַד שְׁאֵם פּוֹרְסִין אוֹתָהּ אִין חוֹטִין (ו) נְמֻשְׁכִים מִמֶּנָּה, יוֹצְאִים בָּהּ. **הגה:** וְיֵשׁ לְזַהֵר שְׁלֹא לְלַקְחָהּ מִן הַתַּנּוּר קִדְּם **(ז) לְכוּ** (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ) וְלִהְיֶזְיָרָה, כִּי תוּכַל לְבֹא לִיָּדִי חֲמוּץ (מַהְרִ"ל).

באר היטב (ו) נמשכים. אע"פ שנפרכים כשמטלטלין אותה אפ"ה יוצאין בה כל שאין חוטין נמשכין ממנה מנחות דף ע"ח. מ"א. וכשהחוטין נמשכין ממנה אסור וישרפם מיד וכן נהגו העולם לאסור המצה כשהחוטין נמשכין ממנה

ואם אין יכול לעמוד אי חוטינ נמשכין ממנה או לא כ' בתשובת שארי' יוסף סי' מ"ח שיש לאסור מספק ע"ש ובקרימת פנים הוי שיעורא דאין חוטינ נמשכים מרדכי ט"ז וע"ל סי' רצ"ד סי' בהג"ה. ואם תוחבין האצבע תוך המצה ואינו נדבק בה עיסה תו לא מחמרינן דכה"ג ודאי ליכא לספוקי בחוטינ נמשכין ממנה. ח"י: (ז) **לכן**. ואם לקחה קודם לכן כ' ה"ט"ז דיש לאסור אף בדעבד שנתחמצה בההיא שעתה דהיתה חוץ לתנור. והמרדה ג"כ נתחמצה ע"ש ובתשובת נ"ש סימן י"א מתיר אם החזירה תיכף לתנור. והח"י חולק עליו והסכים עם ה"ט"ז אכן אם יש להסתפק אי חוטינ נמשכין ממנה כגון שנתקרמו פניה קצת אז אפשר לצדד להתיר אם החזירה מיד (וסיים פר"ח כשנאפה קצת שהגיע למאכל ב"ד) ושלא להחזיק איסור שהיו חוטינ נמשכים ממנה קודם שהחזירה ע"ש:

ד יוצא אדם במצה (ח) שרויה והוא שלא נמוחה; אבל אם (ט) בשלה, אינו יוצא בה.

באר היטב (ח) שרוי במים. וכתב המ"א ודוקא דעבד או לזקן או חולה אפי' לכתחלה. ואם א"א לו לאכול השרוי במים שרינן ליה אף שרוי בין ושאר משקים. ובשאר כל אדם אף דעבד אינו יוצא בשרוי בין או במשקים. וכל זה אין חילוק בין מה שמברכין עליו על אכילת מצה או לאפיקומן וע' ב"ח: (ט) **בשלה**. לאו דוקא בשלה אלא ה"ה בשרוי לתוך הרוותחין וכתב המ"א דאפי' בכלי שני יש להחמיר ונראה דה"ה בכבוש מעלי"ע אף בלא נימוח דכבוש כמבושל ח"י וע"ל סי' תע"ג מדין מרור הכבוש. ח"י:

ה אם אפו חמץ עם מצה, (י) לא נאסרה אלא אם כן נגעה בחמץ ונוטל ממקום שנגעה כדי נטילת (יא) מקום, והשאר מתיר. **הגה:** מצה שנתכפלה בתנור (יב) ודבוקה עד שאין שולט שם האש, אוסרים (יג) אותה תוך הפסח אבל שאר מצות שבתנור מתרים; וקדם פסח אין לאסור רק מקום (יד) הדבוק (תרומת הדשן סי' קכ"ז ופסקיו סימן קמ"ה). מצה (טו) נפוחה באמצעיתה, (טז) אסורה. אבל אם עלה עליה קרום כדרך שעולה על הפת בשעת אפייה, מתרת (מהרי"ל). אם שני מצות שוכבות זו על זו בתנור קדם אפייתן, אסורים דהוי כמצה כפולה

(מִהְרִייו). וְכֵן יֵשׁ לְזֶהֶר שְׁלֵא (יז) יִגְעוּ זֶה בְּזֶה בְּתַנּוּר בְּעוֹדוֹן לַחִין, כִּי אֵין הָאוּר שׁוֹלֵט בְּמִקּוֹם נְגִיעָתוֹ וּבְאֵין לְיַדֵּי חֲמוּץ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֲרָחוֹת חֲזִים).

באר היטב (י) לא נאסרה. דריח כי האי שאין בו שמנונית כלל לכייע אינו אוסר. (וראיה דלחמי תודה דדי מינים היו חמץ ומצה ונאפות בתנור אי רב"י ופר"ח הקשה עליו ועיקר שלחמי תודה היו כי עשרונים ולתנור גדול לא שייכא ריחא ועיין מ"א). ועח"י: (יא) מקום. היינו כעובי רוחב אצבע. ומהרש"ל וב"ח מחמירין לאסור כולו אכן מדברי הט"ז והמ"א נראה שמסכימים לדעת הש"ע וכ"נ עיקר מ"מ בנעשה תוך הפסח יש לאסור כולה כמו במצה כפולה שבסמוך. ח"י: (יב) ודבוקה. אבל באינה דבוקה ממש אין לאסור ומ"מ אם לא קרמו פניה דלמטה במקום הכפל אסור. אחרונים: (יג) אותה. אבל שאר מצות אין לאסור במצה נפוחה או כפולה אף שרדו אותה במרד' אחת כיון שהוא עצמו חומרא בעלמא כמש"ל סי' תני"א ס"ק מ"ו ע"ש: (יד) הדבוק. אפילו נמצא תוך הפסח כיון שנאפה ק"פ. ומדסתם רמ"א משמע דס"ל דאע"ג דאין סי' נגד מקום הכפל שרי וכ"כ הט"ז ורוב פוסקים אבל רש"ל וב"ח ומהר"א"י מצריכים סי' נגד הדבוק ומ"מ נ"ל דלא בעי סי' אלא נגד צד הפנימי היכא שדבוקים להדדי דבצד החיצון שולט האש שפיר מ"א והח"י העלה עיקר כדעה דלא בעינן סי' נגד מקום הדבוק ע"ש וכ"כ בא"ז. ואם נמצא מצה כפולה ונפוחה לא"פ. העלה הח"י דאין להחמיר כיון שהוא עצמו חומרא בעלמא ויש להתירה בנמצא אח"פ ע"ש ודלא כא"ז וע"ל סי' תמ"ז ס"ק מ"ג מש"ש. ועמ"א: (טו) נפוחה. יש בזה שני פירושים פירוש אי שנחלקה עובי המצה ושהעליון עלה למעלה. ועי"ל נפוחה באמצעיתה שלא נחלקה כלל אלא שתפח גוף המצה כמו שהוא בלחם חמץ כ"כ הב"ח. ומהר"ם מלובלין כתב כפי הראשון. והט"ז האריך להתיר כפי הראשון ומסיק דאין איסור אלא כפי השני ע"ש. ובמ"א כתב בשם הט"ז שהתיר לגמרי נפוחה וז"ל מעיד אני עלי שמים וארץ כי לא ראיתי פעם אי מן חותני הב"ח שאסר שום מצה שנפוחה וכו' ואדרבא שחק על האוסרין על כן אין להפסיד ממון ש"י בשביל זה עכ"ל הט"ז והפריז על מדותיו להקל ראש בדבר שאבותינו ואבות אבותינו נהגו בו איסור עכ"ל המ"א. הנה מ"ש בשם הט"ז לא נמצא כן בספר הט"ז שלפנינו אלא שעושה פשר דבר בין הדיעות כמ"ש. אכן בתשובת הט"ז כתב הלשון ממש כמו שהעתיק בשמו המ"א. וכתב הח"י בודאי אין להקל בדבר שאבותינו נהגו בו איסור. מ"מ די הוא לאסור אותה מצה דלא כמו שראיתי איזה מורים שאוסרין אף התערובות אפי' במשהו כאלו הוא חמץ גמור וכן אוסרין הרי"ב אייז"ן ושאר כלים ומה שנשתמשו בהן להמה מפסידין ממון ש"י ומונע משמחת י"ט כי די בחומרא זו לענין המצה עצמה. ועש"ת דב"ש סי' רי"ד ושפ"ד שמיקל ג"כ בזה ע"ש. ואם לאחר שנאפית טחו אותה בשומן והחזירה לתנור ונעשית נפוחה שרי לכייע. מ"א: (טז) אסורה. כל המצה ואפי'

סי לא מהני אפי קיפ דכולה נתחמצה וכיכ מורי"ם מלובלין סי ק"ה. וכן הסכמת האחרונים וכיכ בסי איז וכתב שם בשם זקיננו הגאון דאין לאסור אא"כ ניכר שהנקב עלתה למעלה והנקב צריך שיהיה בו חלל מחזיק כמו אגוז לוז שקורין הזי"ל נוס גדולה או אצבע גודל בינוני וכיכ המ"א וכתב עוד המ"א ואפילו בנקב שלא עלתה למעלה ראיתי גדולי דורינו מורין לאסור מקום הנקב לבד ושאר מצה מתירים אפי תוך הפסח וכן מ"כ בשם הגאון מהר"י הורו"ץ. ואם יש שני נקבים נקב תוך נקב חוששין לאסור כולה. ומצאתי כתוב אם הנקב חלק מותר ואם יש בלעזלי"ך בתוכו אסור עכ"ל: (יז) יגעו. ובדיעבד אם נשכו זה בזה ושניהם נוגעים בתנור למטה אז חוס האש שולט למטה שפיר ונאפה כדינו ומותר רש"ל מ"א ואפי בפסח אין לאסור ע"ש: ועיין בתב"י סי ס"ח שמתיר מצה נפוחה אם אינו נראה הנפוח מבחוץ אבל אם נראה הנפוח מבחוץ יש לאסור וכתב שם שיש קבלה בידו מהגאון מוהר"ר העשיל יע"ש:

סימן תסב - דין מי פרות אם מחמיצין

סעיפים

ז

ובו

א מי (א) פרות בלא מים אין מחמיצין כלל. ומתיר לאכל בפסח מצה שנלושה במי פרות אפלו שהתה כל (ב) היום, אבל אין יוצא בה ידי חובתו מפני שהיא מצה (ג) עשירה וקרא פתיב לחם עני (דברים טז, ג).

באר היטב (א) פירות. אפי מפירות חמוצים. הסכמת הפוסקים דלא כשי"ג: (ב) היום. כתב בכנה"ג וז"ל והראנ"ח ח"ב סי ע"ד העלה שירא שמים יחוש למאן דס"ל דמי פירות בלא מים מחמיצין ויזהר בשימור כשאר עיסה וא"א ז"ל היה נזהר שלא לאכול מצה שנלושה במי פירות רק בייט אחרון גם בתומת ישרים סי ק"ח מחמיר בדבר עכ"ל: (ג) עשירי. משמע דדוקא בכה"ג שנלושה במי פירות לבד הוי מצה עשירי אבל בנילושה עם תערובת מים לא מיקרי מצה עשירה וכיכ הב"ח סי תע"א דיוצאין בה בדיעבד וכיכ מהר"ל בספר גבורות ה' דמ"פ עם מים יוצא י"ח מצה בדיעבד. אבל המ"א בסי תע"א

סייק ה' השיג עליהם וכ"ה הסכמת אחרונים וע"ל במ"א סי' תע"א דאינו יוצא ידי מצה עניה כל שיש בה אפי' מעט מי פירות אא"כ הוא מעט דמעט ע"ש ול"נ דכל שנתבטל בסי' בענין שאין מרגישין בה טעם מי פירות מקרי לחם עוני. חיי ע"ש :

ב מי פירות (ד) עם מים ממהרים להחמיץ יותר משאר עסה הילכך אין ללוש בהם ; ואם לש בהם, יאפה (ה) מיד.

באר היטב (ד) עם מים. וה"ה נילוש תחלה עם מי פירות ואח"כ באו למים קודם שנאפה או להיפך חיי ע"ש (וכן כשנתייבש המ"פ תוך הקמח ואח"כ בא המים עליהם. ר"ן ופרי"ח ע"ש רשב"א מתירו) : (ה) מיד. ואם לא נאפה מיד כיון שלא שהה שיעור מיל בלי עסק ולא ניכר בה שיעור חימוץ וכה"ג יש לאסור באכילה ולהתיר בהנאה ולשהותו אח"פ חיי ע"ש וכי' המ"א וצ"ע אם נפל מעט מ"פ לתוך העיסה ולא נאפה מיד אם יש לאוסרו בדיעבד וברא"ש משמע דדבר מועט אינו אוסר עכ"ל : וכי' הבאר היטב אשר לפני וז"ל ומט"ז התרתי בא' שלש העיסה ונפל מעט מזיעת פניו לתוך העיסה ודוק עכ"ל. ולא צריך לכל זה דהא מבואר סימן תס"ו דזיעת אדם אינו מחמיץ ע"ש :

ג מתר ללוש ב"ין אף על פי שאי אפשר לו בלא טפת מים שנופלת בשעת הבציר, ואף לכתחלה רגילים לתן מים בשעת הבציר כדי להתיר (ו) נצק ואף על פי כן אין לחוש להם, הואיל וכבר נתבטלו המים ב"ין (ז) קדם שפלו העסה.

באר היטב (ו) נצוק. פי' כשמערי' לכלי עכו"ם שיש בו משקה טופח אז אם יש מים ביין שבכלי העליון רואים היין כאלו אינו והמים מבטלי' היין של עכו"ם (עיי' י"ד סימן קסו) : (ז) קודם. משמע דאף שנתערב לתוכו לאחר זמן הבציר אפי"ה נתבטל. חיי וכ"כ א"ז. אבל אם נתערב מים כל שהוא במ"פ בשעת לישה אסור. מ"א ועסיק גי' משי"ש :

ד מי ביצים ושאר משקים, כלם הוו בכלל מי פרות.

הגה: ובמדינות אלו אין נוהגין ללוש במי פרות, ואפלו לקטף המצות אין נוהגין רק לאמר (ח) אפיתו בעודן חמין, ואין לשנות אם לא בשעת הדחק לצרכי חולה או זקן הצריך לזה.

באר היטב (ח) אפייתו. וב' לילות הראשונות נהגו איסור גם בזה משום גזרה דמצה עשירה ח"י. ופשוט דאין חילוק בין חלב לשאר מ"פ דלא כע"ש:

ה הלש עסה במי פרות, טוב לעשותה (ט) פחות מכשעור עשרון, כדי שלא תתחייב בחלה.

באר היטב (ט) פחות. וט"ז ומ"א כתבו דיפריש בלא ברכה וילוש כשיעור ועח"י:

ו חטה שנמצאת בדבש או (י) ביין וחמץ, מתר, ובלבד שלא נתערב בהם (יא) מים.

באר היטב (י) ביין. וכתבו האחרונים בשם הרשב"ץ דין צמוקי או דבש צמוקים שנעשים ע"י מים שנשתנה טעמו לגמרי הוי כמי פירות גרידא כי המים ששרו בהם הצימוקין נשתנו מברייתם וכן הסכמת המבי"ט ומהרי"ט וח"צ בתשובתו סימן ק"א כתב להלכה ולמעשה דביין צמוקים שלנו אסור ללוש בפסח כי אין דינו כבין גמור אלא כבין מזוג ע"ש ועיין ביד אהרן. ועיין במ"א שהניח בצ"ע בחט' שנמצא' במי דבש שקורין מע"ד וכה"ג אי מקרי מ"פ כיון שנשתנה טעמו ע"י בישול. וט"ז הביא מעשה פ"א הביא משרת כלי עם דבש הנקרא מע"ד לשתות ונמצא בו חטה אחת והתיר הדבש לשתות לפי שאין אוסרת בצונן עסי' תס"ז ס"ק י"ז באריכות ולענין אם נמצא חטה בשומן אווז רותח. בשל"ה אוסר מאחר שהיתה שרויה במים. וא"ז כתב שזקנו פסק להשהותו אח"פ ובתצ"צ סי' קכ"ב פסק להתיר דהמים כבר נתנגבו ע"ש וכ"כ המ"א להתיר וסיים אך במיני טיגון ששורין המצה במים ואח"כ סוחטין

אותם ולש אותם בשומן ונפל לתוכו חטה יש להחמיר דנשארין בתוכו מים בעין דא"א לסוחטן לגמרי ע"כ. אבל הפרי"ח ס"ס תס"ז דעתו להחמיר כדברי השלי"ה ועיין ב"י סי' צ"ט. נשאלתי על לעקו"ך שנילוש בדבש בלי מים ששכח ולא מכרו קודם פסח מה דינו ואמרתי למכור אותם לעכו"ם מאחר שלא נזהר בשעת לישה ללוש אותה על דף שאינו של חמץ ואפילו באכילה המיקל לא הפסיד מבאר היטב אשר לפני ע"ש: **(יא) מים**. תימה דבס"ג כ' דאפילו נתערב בהם מים בטל ועיין אחרונים ובח"י מה שתירצו:

יש לברר המלח קודם פסח מחטים שלא יהיו בתוכו, כי כשהמלח מתלחלח הוא נכנס מעט מעט בחטים (יב) ומתחמץ.

באר היטב (יב) ומתחמץ. לכן אם מברר אותו ק"פ נתבטל בסי' אבל תה"פ הוי במשהו ונאסר והמ"א האריך והעלי' דבדיעבד אם נמצא חטה תוך הפסח במלח ישליך ממנו כדי נטילה והשאר ישה' עד לאח"פ ואם נשתמש בו תה"פ אין לאסור המאכל בדיעבד א"כ ששמו מאותו כדי נטילה תוך המאכל ע"ש וכל זה כשהחטה מלוחלחת דהיינו שנתרככ' החטי' אבל אם היתה יבשה מותר בכל ענין כ"כ הבי"ח (ומ"א הניחו בצ"ע) אלא דסיים דכותח שאני שהוא דבר חריף ומשום זה אוסר ב"י בשם הרמב"ם להניח כד מלח אצל של כותח וכתב ד"מ שמלח שלנו שמבשלין אותו ממים ודאי מחמיץ ובטור משמע דמלח שחופרין מהקרקע לכ"ע אינו מחמיץ ע"ש. כתב רש"ל יש לברור התבלין ופשוט דשרי בדיעבד אם נמצא בהם חטה דהא יבשין הם. מ"א ועיין ט"ז ובח"י:

סימן תסג - אם מתר לחרך שני שבליס יחד ודיני כרמל

סעיפים

ג'

ובו

א מתר לחרך שני שבליס ביחד, ולא חיישינן שפא יצאו מים מאחת לחברתה, שהם מי פרות ואינם מחמיצים.

ב ותיקא שהוא תבשיל העשוי משמן (א) ומלח עם קמח, מתר והוא שלא יהא בו מים. הגה: ולדידן שנוהגין להחמיר במי פרות, גם זה אסור.

באר היטב (א) ומלח. ואע"ג דמלח מחמיץ כמ"ש ססי תסי"ב שאני הכא דנתבטל כיון שהיא מועטת ואפשר נמי דאי איכא מלח מרובה (או מעט מים. ול"ד לדבש בסי (תמ"ב) [תסי"ב] דשם איירי קודם פסח) חיישינן. ר"ן:

ג כרמל שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו, אין מבשלים הקמח שלו במים שפא לא נקלה באור (ב) יפה, ונמצא מחמיץ כשבשלים אותו, וכן כשמוללין הקדרות (ג) החדשות פרוש שנותנים קמח לתוך המאכל להקפות, אין מבשלים בהם אלא מצה אפויה שחזרו (ד) וטחנו אותה.

באר היטב (ב) יפה. ודוקא בכרמל חייש הרמב"ם לזה אבל בקמח הקלוי פסק הרמב"ם בפ"ה דמותר לבשל לכתחלה. אכן המחבר שסיים כאן אלא מצה אפויה וכו' מכלל דס"ל דבכל ענין אסור הקלוי ועי' במ"א שכי' וז"ל וצ"ע אם נתנוהו בדיעבד במאכל אם אוסרין מפני חששא זו דהא רש"י מתיר לכתחלה וני"מ לענין מצה שנילוש בה קמח ונאפה כמ"ש ססי תנ"ט ואח"כ נתנוהו

לרוטב ומ"מ נ"ל דבמצה יש להחמיר מאחר שהמצה מפסקת בין הקמח להאור עכ"ל. וכתב הח"י דבכרמל הקלוי יש לאסור אפילו בדיעבד אך בקמח הקלוי כיון דלדעת הרמב"ם מותר אפילו לכתחלה אפשר לסמוך דיעבד ולהתיר בהנאה או להשהותה עד אחר פסח ע"כ. ועיין בס' בני חייא בס"י תנ"ג: (ג) החדשות. וב"י פ"י שעושין כן בפעם ראשונה להקשות הקדירה ע"י יד אהרן: (ד) וטחנו. ובקושטנטינא נוהגין איסור לטגן דגים במצה אפוייה משום דאתי לאיחלופי אבל בסופגנין מותר עכנה"ג שהאריך:

סימן תסד - חרדל שנתערב בתוכו

קמח

אחד

סעיף

ובו

א חרדל או שאר מיני טבול שיש בהם (א) מים, אין נוֹתְנִין בָּהֶם קֶמַח; וְאִם נָתַן לְתוֹךְ הַחֶרְדֵּל, יֹאכַל מִיָּד וְלֹא יִשְׁהֵנוּ שְׂמָא יַחְמִיץ, וּבְשָׂאָר מֵיני טבולין כִּיּוֹן שְׂאִינִם חֲדִין כְּמוֹ חֶרְדֵּל, וְדַאי הֶחֱמִיץ וְצָרִיךְ לְשַׂרְפוֹ אִם הוּא אַחַר זְמַן אֲסוּר חֶמֶץ. **הגה:** וְהַמְנִיחַ שֶׁלֹּא לֵאכֹל חֶרְדֵּל כָּלֵל בְּפֶסַח, אֶפְלוּ (ב) נִתְעַרַב קֶדָם פֶּסַח, דְּהוּי כְּמִינֵי קִטְנִיּוֹת שְׁנוּהֲגִין בּוֹ אֲסוּר (הַגְּהוֹת מִמּוֹנֵי רַפְ"ה וְתִ"ה סִימָן קי"ג).

באר היטב (א) מים. דאי לאו הכי הוי מי פירות ואינם מחמיצין אפילו הם דברים חמוצין בעצמן כמ"ש סימן תס"ב ס"ק א': **(ב) נתערב.** פ"י שעושין אותו עם יין וכותשין אותו וטוחנין אותו ואינו ניכר ת"ה. ויין שהושם בו חרדל בעודו חדש שמעמידו במתיקתו התיר רש"ל (ומהרי"ל אוסר דהוי דבר המעמיד ואפשר להשהותו נמי אין מתירין עיין ח"י) להשהותו בבית ולא לשנותו. וט"ז כתב בשם רוקח שאוכלין חרדל בפסח רק שלא יהא טחון של בקעה ע"ש

סימן תסה - דיני מורסן בפסח

סעיפים

ג'

ובו

א אין שורין מורסן לתרנגולים (א) בשום פנים, ולא (ב) חולטין. הגה: וכשנותנים להם שעורים או חטים לאכל, יזהר שלא להשליכם במקום (ג) לח שיבוא לידי חמוץ (מהרי"ו).

באר היטב (א) בשום. אפילו אינו רוצה לשהות שיעור מיל דלכתחלה אסור להשהותו אפילו רגע אי כמ"ש סי' תנ"ט סי"ב: (ב) חולטין. לפי שאין אנו בקיאים בחליט' כמ"ש סימן תנ"ד סי"ג וכ' בת' אי"ש סי' כ"ז דמי שיש לו חולי בבטנו שקורין בל"א היבן מוטיר שרפואתו שחולטין שעורים או שבולת שועל ומניחים על בטנו דאם אירע חולי זה בפסח ויש בו סכנה דמותר לישראל עצמו לעשות החמץ ולרפאותו אך אם אפשר ע"י עכו"ם יעשה ואם אי"א ירתיח המים היטב ואח"כ יטיל בתוכו השעורה ולא יבא לידי חמוץ על ידי חליטה. ואם אפשר לעשות במ"פ יעשה דאז אינו מחמיץ עכ"ל. ועיין סי' שכ"ח סי"ג ובט"ז שם סעיף קטן ו': (ג) לח. אף קודם פסח יש לזהר בזה שמא יחמיץ וישאר שם תוך הפסח ועיין כנה"ג:

ב אין האשה שפה מורסן על (ד) בשרה, אפלו יבש.

באר היטב (ד) יבש. דחיישינן שיתלחח אח"כ. ונראה דאפילו לא תשטוף אח"כ בצונן החמירו ט"ז. ועיין ח"י:

ג אם שפִּשְׁפוּ מוֹרְסוֹן בְּאֵזוֹ לַח מִמֵּימַיִם, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר
שְׂהָאֵזוֹ אֲסוּר. **הגה:** וְהָכִי נְהוּג לְעַנְּנָן אֲסוּר חֶמֶץ שֶׁהוּא **(ה)** בְּמִשְׁהוֹ,
וְיֵשׁ לְזָהָר שֶׁלֹּא לְהִבְהִיב הָעוֹפּוֹת בְּקִשְׁיוֹ, שְׂמָא יִהְיוּ שָׁם חֲטִימִים אוֹ דָּגָן מִחֶמֶץ
וְיִתְּנוּ **(ו)** טַעַם בְּעוֹפּוֹת בְּשַׁעַת הַהִבְהִיב.

באר היטב (ה) במשהו. וחיישינן שנשאר משהו חמץ תוך הבקעים שיש באווז
ואפילו מפשיט העור אסור כולו עיין א"ז. ובע"פ משש שעות ולמעלה כיון דאין
כאן חומרא דאיסור משהו יש להקל. חיי ע"ש: **(ו) טעם.** ובדיעבד מותר.
ט"ז: (דהא מ"פ הוא וא"ל שמא בא עליהם מים דהא התירו בסי' תסי"ג לחרוד
ב' שבלים דאפי' אחד אסור עיין רשב"א וח"ל) וכתב המ"א ודוקא מסתמא
אבל אם ידוע שהיה בו דגן מחומץ והבהב בו אסור ואם הבהבו בקש ואח"כ
נמצא דגן מחומץ בקש הנותר אין מחזיקין בו אסור אך אם נמצא בו ג' יש
להסתפק וצ"ע. (דלדעת ט"ז בשם רש"ל בי"ד סימן פ"ד דל"א כן אלא
בתולעים דמיניה קא רבו ועיין מ"א סימן תסי"ז ס"ז ועיין ח"ל). עמ"א
ואם נמצא שבולת מקש ואין בו תבואה ע"ל סימן תני"ד סעיף קטן א':

סימן תסו - אם הרק ומי רגלים ודומיו מחמיצים

סעיפים

ו'

ובו

א לא **(א)** ילעס אָדָם חֲטִימִים וְיִתְּנוּ עַל גְּבִי **(ב)** מִכֶּתוֹ, מִפְּנֵי
שֶׁהֵן מִחֲמִיצוֹת, **(ג)** שֶׁהָרֵק מִחֲמִיץ.

באר היטב (א) ילעוס. והוא פי' מלוגמא כמ"ש סי' תמ"ב: וכתב הרוקח
דאפילו אם כבר נלעס והניח ע"ג מכתו קודם פסח צריך ביעור ויסירם עכ"ל.
וכן נתבאר לעיל סי' תמ"ב דכל שלא נסרחה המלוגמא קודם פסח צריך ביעור

דלא כבית הלל בי"ד ס"י קנ"ה שכתב הא דלא ילעוס היינו דוקא בתוך הפסח אבל אם היה חמץ כבר מותר להניח בפסח על איזה רפואה עכ"ל ובאמת דזה אינו ועיקר הקושי שהכריחו לחילוק זה משום דמקשי ממ"ש הרמב"ם דכשלא כדרך הנאתן כגון מלוגמא למכה מותר להתרפאות מחמץ בפסח מעיקר' ליתא דהתם בחמצו של עכו"ם (ואין אחריות ישראל עליו). ומ"א כתב עוד תקנה שיקנה לעכו"ם קמחא ויעשה המלוגמא ע"ש ופר"ח מפקפק הרבה בדבר דלא יהא אלא כדורון דבעינן שיהא ניכר מתוך מעשיו שאינו רוצה לקבלו וכאן היפך הוא) מיירי משא"כ בחמץ של ישראל כמ"ש הכ"מ וכ"כ המ"א ובתשובת א"ש סימן כ"ז. וכל זה בחולה שאין בו סכנה אבל בחולה שיש בו סכנה אפילו ע"י ישראל בעצמו מחמצו ג"כ מותר וכ"כ במ"א ובת"י א"ש שם וע"ל ס"י תס"ה סע"ק ב' מש"ש ובחמץ שעבר עליו פסח מותר ח"י ע"ש. (דרך מלוגמא אפ"י לאין בו סכנה ולאכלה במקום סכנה דוקא רשב"א) כתב פר"ח נשאלתי על מי שיש לו כאב ראש תדיר ומניחין קילור של קמח ומים וסמנים אחרים בצדעיו כדי להקל הכאב אם מותר לעשות כן בפסח והשיב לאיסור ומסיק שם אכן לעשות עם מי פירות שפיר דמי ע"ש: (ב) **מכתו**. אבל ללעוס ולבלוע מיד מותר דאין מחמיצין מיד. מ"א: (ג) **שהרוק**. אפילו רקק דם ומבואר בסעיף (ד') [ה'] דדם אינו מחמיץ מ"מ א"א בלא צחצוח רוק. והיינו דוקא במוצות. ח"י:

ב הנותן שעורים לבהמתו ומצא בהם ריר, צריך

לבערם. הגה: אָבֵל מְסִתֵּם אֵין לְחוּשׁ, הוֹאִיל וּכְבֵר (ד) בְּטֵל (דברי עַצְמוֹ). ויש מחמירין לבער כל הנותן מן הבהמה, אף על פי שאין רואה עליו (ה) ריר (מרדכי ריש פֶּרֶק אֵלו עוֹבְרִין בְּשֵׁם הַרוֹקח).

באר היטב (ד) בטל. לאו אביטול קודם פסח קאי שזה לא היה בכלל ביטול כיון שנתחמץ אח"כ כמ"ש ס"י תמ"ו אלא כיון שנתן לפני בהמתו בטלה והפקירה מדעתו ומ"מ טוב ליתן להם מעט מעט באופן שלא ישירו. ח"י ע"ש: (ה) **ריר**. הב"ח כתב דגם המרדכי אינו אוסר אלא במוצי ריר וכ"כ בשכנה"ג והשיג על הרב כאן כיון דהרוקח ביאר דבריו להדיא דוקא במוצי ריר. וכתב הח"י ומ"מ נ"ל דוקא בסוס וכה"ג אבל בפרה דאית לה ריר מן הסתם ודאי יש לבער מן הסתם לכן יתן לפנייה מעט מעט כמ"ש:

ג שֶׁק מְלֵא קֶמַח שֶׁנִּתְלַחֵלַח מִזַּעַת (ו) הַחוּמָה, מִתָּר; וַיֵּשׂ (ז) אוֹסְרִים.

באר היטב (ו) החומ'. וה"ה כותל של עץ מ"א ע"ש. וכתב הח"י נראה דוקא כשמזיע מחמת עצמה או מחוס האש משא"כ אם מזיע מחמת חום והבל דמים חמין הרי הוא כמים דמכשיר לכ"ע ע"ש: (ז) אוסרים. הא"ז כתב דדעת המתירין עיקר הוא והמ"א כתב דעיקר כאוסרין. וטוב להשהותה עד אחר פסח ח"י. ועיין בטור שכתב דבשר יבש שמזיע מכח המים שהודח בו דזיעתו מחמיץ וע"ל סי' תני"ג ס"ק ט"ו מדין זיעת הבהמה:

ד נָפְלוּ מֵיִם עַל קֶמַח, או נִתְלַחֵלַח הַשֶּׁק, יֵאָחֵז בְּיָדוֹ כָּל הַמְּקוֹם (ח) הַמְּלַחֵלַח בְּשֶׁק עַד שֶׁיִּרְיֵק כָּל הַקֶּמַח שֶׁבְּשֶׁק; וְאִם (ט) אֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, (י) יִרְקַד הַקֶּמַח וְהַשָּׂאֵר מִתָּר. וְדוֹקָא כָּל זֶמַן שֶׁהוּא מְלַחֵלַח, אֲבָל אִם נִתְיַבֵּשׁ הַלְּחֻחִית לֹא מְהֵינִי (יא) רְקוּד, דְּמִפְרָד (יב) וּמִתְעָרֵב עִם הַשָּׂאֵר וְאֶסוּר לְאָכְלוֹ בְּפֶסַח, אֲלֵא יִרְקְדוּנוּ וַיִּשְׁמְרֵנוּ עַד אַחֵר הַפֶּסַח; וְאִם נִתְיַבֵּשׁ בְּפֶסַח, אֶסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ.

באר היטב (ח) המלוחלח. ומשמע דשאר קמח מותר אפילו בפסח ומ"מ ירקדנו אח"כ ב"ח ומהרש"ל וט"ז כתב דהוא חומרא בעלמא עיין שם: (ט) א"א. כגון שנתלחלח בהרבה מקומות: (י) ירקד. ומקום שנתלחלח יהיה כמו עיסה וישאר למעלה. ונ"ל אם אין צריך לאכול מן הקמח ביום טוב אסור לרקדו ביום טוב עיין סימן תקי"ז אלא ירקדנו ע"י עכו"ם כדי לבער החמץ. או יתנה לעכו"ם במתנה עד שלא שהה שיעור מיל מגן אברהם. (עיין סימן תמ"ו ותנ"ט): (יא) ריקוד. אבל אם יאחז בידו כל המקום המלוחלח מהני אפילו בנתיבש ח"י וכ"פ ה"ט"ז ואפילו תוך הפסח מתיר בכה"ג דדוקא היכא שנתלחלח כל השק או חלק גדול ממנה דאז א"א לאחוז מקום המלוחלח אבל אם אפשר לאחוז מקום המלוחלח שרי. ח"י: (יב) ומתערב. אע"ג דקמח בקמח מקרי לח בלח ולא אמרינן דחוזר וניעור מ"מ פירורין שאני דאינם

מתערבים יפה וחוזר וניעור כמ"ש סי' תמ"ז ס"ד וא"כ אסור לאוכלו ומותר לשהותו. אבל אם נתייבש בפסח ה"ל כחמץ שנתערב בפסח דכל זמן שהוא מלוחלח לא היה מתערב וא"כ נתערב בפסח ואסור להשהותו מ"א. וכתב הא"ז היכא דאיכא לספוקי אי נתלחלח ממי פירות וכה"ג או מדברים המחמיצין יש להקל לאכלו בפסח אף אם נתייבש מכח ס"ס שמא ממי פירות נתלחלח ואת"ל מדברים אחרים נתחמץ דלמא לא נתערב בו כלום ע"ש. כתב הב"ח עכברים שנשכו שק ואכלו קמח ונתייבש. אם קודם פסח צריך לנפות אותו קמח והפירורים שישארו בנפה זורק והקמח מותר להשהותו ואם נמצא כן בפסח הכל אסור בהנאה. ואם השק מונח במקומו בלא נענוע יאחז בידו מקום הנישוך (עם קצת קמח). ויקשור שם השק וינהל ומותר להשהותו ואפ"ה אסור לאכלו בפסח וכל זה דוקא כשנראה שאכל העכבר קצת מהקמח אבל אם נשכה רק השק ואיכא ספק שמא לא אכלה כלום אפ"י שנמצא כך בפסח מותר להשהותו אבל אסור לאכלו אפ"י אם נמצא כך קודם פסח עכ"ל. ומור"ם לובלין סי' קי"ט פסק בשק קמח שנישוך מאכילת עכברים דאם אפו קודם פסח מצות מהקמח הוא דאין לאסור באכילה בפסח אמנם ב' לילות הראשונות יש ליקח קמח אחר המשומר: והקמח שרקדו באותו נפה שרקדו הקמח הספק אין להחמיר בו ומותר בכל דבר ע"ש. וט"ז כתב דאפ"י בנפלו מים עליו ונתייבש אם מכיר המקום שנתלחלח יקחנו וירקד השאר וכ"ש בנשיכת עכברים שיקחו סביב המקום הנשוך והשאר ירקדו ויאכלנו בפסח ע"ש. והמ"א כתב ול"נ דבעכברים יש להחמיר יותר דהני עכברים רשיעי נינהו והולכין בכל השק ואוכלים וכ"ש כשמונח בחבית דאז בודאי הולכת בכל הקמח ולכן החמירו הגאונים ע"ש. וכן כתב במי"ט להחמיר מהאי טעמא. והח"י הסכים כט"ז דיש להתיר לקשור מקום הנשוך ולהתיר השאר בכל ענין ע"י ריקוד. ודוקא כשאין רואין שום לחלוחית במקום הנשוך אבל אם רואין שום לחלוחית במקום הנשוך יש לתלות בדבר המצוי אולי השתינו העכברים על הקמח ועס"ה:

ה הטל, מחמיץ. וכן מי רגלים ומי הפה והחטם והעין

והאזן; ודם (רבי' ריחם) (יג) וחלב וזעת אדם אינו מחמיץ (טור).

באר היטב (יג) וחלב. ה"ה חלב בצר"י אפילו רותח וצלול וכ"ש נקרב שכנה"ג. וע"ל סי' תס"ב מדין השומן וכתב המ"א ה"ה דמי מרה ג"כ אינו מחמיץ (דאינה אלא ליחה ודם) וא"כ מותר לעשות ממנו עיסה לרפואה וכתב הפר"ח וה"ה למי חלב דאינו מחמיץ. ובהלק"ט חלק ב' סי' רי"א כתב דהקום מחמיץ ע"ש. ועיין בשכנה"ג. צואת התרנגולים אינו מחמיץ טור. וה"ה חטין

שבגללי בהמה. רוקח. ובצואת אדם מחמיר בחיי ע"ש. ופשוט דכל הני שכתב הטור והמחבר כאן דמחמיצין היינו אם שהה בלי עסק שיעור חימוץ דלא גרעו ממים דע"י התעסקות אינו בא לידי חימוץ:

ו קמח שנפל עליו דלף אפלו כל היום, אינו בא לידי חמוץ והוא שיהיה הדלף טורד בלי הפסק; ויאפנו מיד לכשיפסיק, ואם הוא מספק אם הדלף טורד אם לאו, אסור.

סימן תסז - דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו חטה

סעיפים

ט"ז

ובו

א דגן שנטבע **(א)** בנהר או שנפל עליו מים, כשם שאסור לאכלו כך אסור **(ב)** לקימו, אלא מוכרו לישראל **(ג)** ומודיעו, כדי שיאכלנו קדם הפסח; ואם מכרו לעכו"ם קדם פסח, מוכר מעט לכל אחד ואחד כדי **(ד)** שיכלה קדם הפסח, שמא יחזר האינו יהודי וימכרנו **(ה)** לישראל.

באר היטב (א) בנהר. בטור כתב ואין החמץ ניכר בהם משמע דאם החמץ ניכר מותר למכור דהא הקונה יראה ולא יקנה ט"ז ומ"א אבל הר"ן כתב אפ"י ניכר החמץ אסור למוכרו לעכו"ם דחיישינן שמא יטחון אותם ואח"כ ימכור לישראל עיין ח"י (דדחה סברת מ"א) דכיון שאין לוקחין קמח משוק א"ל בשעת דחק ליכא למיחש דהא דסי' תנ"ג איירי במצת מצוה דוקא ע"ש ומפרש

כוונת הטור דרבותא הוא דאף שאין החמץ ניכר ואינה אלא חששא בעלמא אפי"ה חיישינן מכ"ש בודאי דחיישינן לתקלה: **(ב) לקיימו**. ואם עבר וקיימו וזרעו בקרקע וצמחו גידוליו מותרין כמש"ל ס"ס תמ"ג: **(ג) ומודיעו**. אבל לא סומכין על הכרזה ש"ג וכשמודיעו אפילו הרבה מותר למכור לישראל. ואפילו מעט מעט אם מוכר לישראל (אין) צריך להודיעו חיי ע"ש. וט"ז אוסר למכור הרבה אף כשמודיעו דשמא ישכחנו להודיע. ואם מכר קבא קבא מותר מכח ס"ס שמא לא ימכרנו לישראל ושמא יאכלם קודם פסח. ע"ש: **(ד) שיכלה**. אף את"ל דגם אותו המעט ימכרנו לישראל מ"מ אותו המעט יאכל הישראל קודם פסח ולפ"ז משמע דבע"פ בשעה ה' בענין שא"א שיכלה קודם פסח אסור למכור לעכו"ם אפי" מעט דאולי ימכור לישראל וכ"ה הסכמת המ"א. ומ"מ נ"ל דאם נתחמץ לישראל דגן הרבה בערב פסח והוא בענין שא"א לו למכור לעכו"ם שיכלה קודם פסח ואיכא הפ"מ מותר למכור לעכו"ם שיודע בו ומכירו שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר פסח ורשאי לומר לו עד שאתה לוקח וכו' כמ"ש סי' תמ"ח ס"ד ואז ליכא למיחש למידי חיי ע"ש. ועיין מ"א שהעלה דהמכירה מעט מעט אסור בשאר איסורים רק הכא גבי חמץ דאיכא הרבה ספיקות הקילו ועיין ח"י: **(ה) לישראל**. ואם העכו"ם אמר לישראל אפילו מל"ית אחר שמכר לו חטים שחטיטים אלו לתותים הם דמי למ"ש ב"ד סי' י"ז דאין העכו"ם נאמן במה שאמר לאחר שמכרם ויצאו מתחת ידו מיהו אי מהימן ליה אסור מ"א משמע מדבריו דקודם שמכרם כיון שהם בידו נאמן. והח"י הניחה בצ"ע ע"ש וע"ל סי' תנ"ג סעיף קטן ט':

ב הגה: וְלָכוּן יֵשׁ לְזָהָר שְׁלֵא יָבֹאוּ מִים אוּ גִשְׁמִים מְזַלְפִים עַל הַחֲטִיִּם, כִּי אִז אֶפְלוּ לֹא נִתְבַּקְעוּ, אֶסוּרוֹת. דָּגָן זֶה שֶׁנִּטְבַּע **(ו)** בַּנְּהָר אוּ שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו מִים, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא נִתְבַּקְע, אֶסוּר דְּכִיּוֹן דְּמִינָח **(ז)** נִיחֵי אֶתִּי לִיְדֵי **(ח)** חֲמוּץ. **הגה:** וְדָגָן שֶׁהָיָה מִנַּח בְּעֲלֵיהָ וְיָרְדוּ גִשְׁמִים דָּרָךְ הִגָּג בְּקֶצֶת הַמְּקוֹמוֹת וְנִתְלַחְלוּ, אוֹתָן שֶׁנִּתְלַחְלוּ אֶסוּרוֹת, אֲבָל שְׁאָר מְקוֹמוֹת מִתֵּר לְהִשְׁהוֹתָן מִכֶּסֶף סְפִיקָא, שְׁמָא לֹא יָרְדוּ עָלֵיהֶם גִּשְׁמִים, וְאִם תִּמְצִי לומר יָרְדוּ, שְׁמָא לֹא נִתְחַמְצוּ; אֲבָל לְאֶכְלוֹ בְּפֶסַח **(ט)** אֶסוּר, וְלֹא מְהֵנִי סְפִיק **(י)** סְפִיקָא (אָגוּר וְכָל בּוֹ).

באר היטב (ו) בנהר. ואם מותר לבטל דגן זה ברוב או בס' קודם פסח כיון שעדיין שעת היתר הוא האריכו האחרונים בזה והח"י העלה דמותר לבטל לכתחלה ע"ש ועמ"א: **(ז) נייחי**. דדוקא גבי לתיתה אינו אסור א"כ נתבקעו

כיון דעסיק בה. (ולהטור והרא"ש דמחמירין בלתינה כל שקרובים להתבקע כמר עוקבא ע"כ דהטעם דמינח נייחא אסרינן אפילו לא נתרככה אבל לדעת ש"ע בעינן עכ"פ קרובים להתבקע ועיין ס"ט) וצ"ל כיון דמינח תוך התבשיל רותח והוי כחליטה ולא מחמירין כולי האי ובפרט דאינו אלא משהו דרבנן. ועיין ח"י: (ח) חימוץ. ואם לא שהה עדיין שיעור מיל עדיין לא החמיץ וא"כ אפילו נעשה בפסח מותר למכרו לעכו"ם קודם ששהה שיעור מיל. מ"א: (ט) אסור. אפי' נאכל מקצתן קודם פסח גם כן אין להתיר לאכול השאר דדוקא יבש ביבש ונאכל אחד מהם או בגי' תערובת יש להתיר לאכול שנים כמבואר בי"ד סי' קי"י ע"ש משא"כ לח בלח אין לו היתר בזה וקמח מקרי לח בלח. בי"ח ומ"א וח"י ע"ש: (י) ספיק'. הט"ז העלה דבמקום הפסד או מניעת שמחת י"ט כגון שאין לו אחר יש להתיר אפילו באכילה ע"ש והסכים עמו הח"י ע"ש. ואם נפל מעט שלג או מים על תבואה ויודע מקומו יגרוף העליונים והשאר מותר עט"ז:

ג חֲטִיִּים שֶׁבָּאוּ בְּסַפִּינָה, אִם הֵם יְבִשׁוֹת וְקִשׁוֹת וְלֹא נִשְׁתַּנְּהוּ מֵרְאִיהֶן, אֲחִזּוּקֵי אֲסוּרָא לֹא (יא) מְחִזְקִינָן.

באר היטב (יא) מחזקינן. ע"ל סי' תנ"ג סעיף קטן י' מש"ש:

ד שָׁנָה שָׁרְבוּ גִשְׁמִים וְיָרְדוּ עַל עֲרֻמוֹת שֶׁבְּשָׂדוֹת עַד שֶׁהָיוּ קָצֵת מֵהַשֶּׁבֶלִים שֶׁעַל הָעֲרֻמוֹת מְעַלִּים צְמָחִים, אִין חוֹשְׁשִׁין (יב) לְסַתֵּם חֲטִיִּים שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה.

באר היטב (יב) לסתם. כי בשכנה"ג הלכה למעשה שהתיר לקנות חטים לפסח אף שהיו נעצרים בבורות כל שלא ראינו בהם שינוי במראיתן ואינם לחות ע"ש. ואם יש בהם חטים שצמחו ע"ל סי' תנ"ג:

ה דָּגָן שֶׁבְּמַחְבֵּר שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ לְגַמְרֵי וְאִינוּ צָרִיךְ לִיְנִיקָה,

כְּמֵאן דְּמִנַּח בְּכַדָּא דְּמִי וּמְקַבֵּל חֲמוּץ אִם יִרְדּוּ עָלָיו
גְּשָׁמִים.

1 חֲטִים שְׁנִמְצָאוּ בָּהֶם מְבַקְעוֹת, אוֹתָן שְׂאִיִן מְבַקְעוֹת
מִתְרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר מְצוּי שְׁבִשְׁעַת גְּשָׁמִים עֲלִיוֹנוֹת
הַגְּדִישׁ וְתַחֲתִיתוֹ מִתְחַמֵּץ וּמִתְבַּקֵּעַ, וְאִין הַמִּים נוֹגְעִים
בְּאִמְצָעֵיתוֹ כָּלֵל.

2 יִשְׂרָאֵל שְׂיֵשׁ לוֹ בּוֹרוֹת מְלֵאִים חֲטִים, וְחוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יֵשׁ
בְּקִרְקַעִית הַבוֹר וּבְקִירוֹתָיו חֲטִים מְבַקְעִים מִלְּחוֹת
הַבוֹר וְהָאָרֶץ, בְּבִטּוּל בְּעֶלְמָא סָגִי וְעֵין לְעֵיל סִימָן תְּלִיּוֹ סְעִיף אִי.

3 דְּבִשׁ שֶׁל אֵינוֹ יְהוּדִי, אִין מַחְזִיקִים בּוֹ אֲסוּר וְאוֹכְלִים
אוֹתוֹ בְּפִסְחָא. **הגה:** מִיָּהוּ יֵשׁ מִחֲמִירִין (מְרַדְכֵי פֶּרֶק כָּל שְׁעָה וְהִגְהוֹת מִיָּמוֹנֵי
פִּי"ד). וְהַמְנַהֵג בְּמִדֵּינוֹת אֵלּוּ שְׁלֵא לְאָכֹל דְּבִשׁ רַק אוֹתוֹ שְׁמֵבִיאִים **(יג)** בְּחֻבֵּיּוֹת
מִן הַכְּפֹרֶת שְׁעוֹשִׂין מְמֻנּוֹ מִשְׁקָה שְׁקוֹרִין מֵעִ"ד, וְתֵאֵנִים יְבִשִׁים וְעֵנְבִים
יְבִשִׁים שְׁקוֹרִין רוֹזִינִי גְּדוֹלִים אוֹ קֶטְנִים, תְּלִי בְּמִנְהַג הַמְּקוֹמוֹת, כִּי יֵשׁ
מִחֲמִירִים שְׁלֵא לְאָכְלוֹ וְיֵשׁ מְקַלִּין; וְלָכֵן נִהְגוּ בְּמִדֵּינוֹת אֵלּוּ לְהַחְמִיר שְׁלֵא
לְאָכֹל שׁוּם פְּרוֹת **(יד)** יְבִשִׁים, אִם לֹא שְׂדוּעַ שְׁנִתְיָבְשׁוּ בְּדָרְדֵּר שְׂאִין לְחוּשׁ
לְחֻמֵּץ. **(טו)** וְצוֹקֵר אֲסוּר לְאָכְלוֹ, אֲפֹלוּ לְהַשְׁהוֹתוֹ אֲסוּר (ת"י סִימָן קי"ט).
וְבִיּוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן אוֹכְלִין פְּרוֹת יְבִשִׁים וְצוֹקֵר קַנְדִּי"ל שְׂאִין בּוֹ חֲשֵׁשׁ חֲמוּץ
(מַהֲרִי"ל). וְהַמְנַהֵג בְּמִדֵּינוֹת אֵלּוּ שְׁלֵא לְאָכֹל כֶּרֶם שְׁקוֹרִין **(טז)** זַפְרִי"ן אוֹ
נַעֲגִלִי"ף (מַהֲרִי"ל), מִיָּהוּ אֵינָן אוֹסְרִין **(יז)** תַּעֲרַבְתָּן וְכֹן נִרְאָה לִי.

באר היטב (יג) בחביות וכו' שעושין וכו'. פירוש תרתי בעינן דוקא מאותו
שבחבית מותר לעשות משקה דאף את"ל שיש בו מעט קמח בטל בששים
בשעת בישול קודם פסח אבל אותן שמביאין בכלים קטנים אסור אפילו

לעשות ממנו משקה וכמה פעמים נתברר לי שמערבים בהן קמח הרבה. ולאכול הדבש בעין בכל ענין אסור דאתי לאחלופי וכ"כ מהרי"ל ומהרש"ל. ואפי' לעשות המשקה בפסח ב"ח ומיהו דבש שמביאין עם החדרים קטנים שלם כמו שהוא מונח בכוורת שעדיין לא נתרסק נוהגין בו היתר לכ"ע שאין דרך לערב בו כלום כשרודין אותם מן הכוורת לבוש ועמ"א. וט"ז כתב דמשמעות דברי הרב משמע אותן שמביאים בחביות מן הכוורת דאפילו לאכלו כך בעין מותר. על כן נ"ל היתר גמור לבשל בחה"מ משקה בדבש שניכר שבא מכוורת כל שהוא ראוי לשתייה ביי"ט. אף שמו"ח ז"ל כתב לאסור לעשות המשק' במועד מחשש תערובת מ"מ נ"ל דהמיקל לכבוד י"ט במדינות אלו שאין לנו שתייה אחרת בפסח לא הפסיד. עיין שם ועיין בשכנה"ג וח"י: **(יד)** **יבשים**. אבל נהגו לעשות מהם משקה דהיינו ששופכין עליהם מים קרים ושורה אותם עד שנעשה משקה וכן העיד המ"א שכן המנהג בק"ק קאליש אבל אין לבשל בהם עיין שם שהאריך בטעם המנהג: **(טו) וצוקר**. כתב א"ז ראיתי שבא שאלה לפני זקני הגאון מוהר"ש ז"ל א"פ ששהה הו"ט צוקי"ר והורה למכור לעכו"ם עכ"ל. והט"ז והמ"א כתבו דאין איסור בהו"ט ציק"ר או מה שאנו קורין קאנדי"ל ציק"ר להשהותו בביתו מ"מ נהגו למכרו לעכו"ם לכתחלה אבל בדיעבד מותר ושזהו כוונת הרב בהג"ה וציק"ר קאנדי"ל. ולא מה שאנו קורין עכשיו ציק"ר קאנדי"ל שאותו יש בו חשש יותר וחמץ גמור הוא שמבשלין צוק"ר לבן ביורות חמוצות והוא נתאדם ואפילו להשהותו אסור כי יש בו תערובת חמץ. וכ"ש מיני בלילות צוק"ר שמחפין בהם מיני פירות ובשמים שזה יש בה חימוץ גמור. וכתב הח"י דאף לכתחלה ראוי לזהר לענין להשהותה בדברים אלו מ"מ אם עבר ושהה אותם התערובות ואיכא הפ"מ או מניעת שמחת יום טוב אין לאסור בדיעבד דאיכא ספיק' וחשש' טובא דלמא לא נתערב בו ואת"ל נתער' בו דלמא נתבטל קודם פסח ואת"ל לא נתבטל דלמא לא עירבו בו סולת מחטים לתותים ומי פירות אינו מחמיץ ואת"ל לתתו דלמא לא נתחמץ ע"י לתיתא זו. ומ"מ קודם שיורה המורה צריך חקירת חכם איך ומה נעשה כי דבר זה משתנה לפי המקום ולפי הזמן ולכתחלה נוהגין להחמיר בכל ענין אך מה שאנו קורין עכשיו צוקי"ר קאנדי"ל רבים מעמי הארץ מקילין ונמשך להם טעות זה מלשון הרב בהג"ה וכבר הסכימו האחרונים שטעות הוא בידם כמ"ש: ועיין בשכנה"ג שכתב דגם צוק"ר שהוא דק דק היטב יש גם כן חשש חימוץ וגם המשקה הנעשה מצוק"ר שקורין שראפי' או לאט וארי"ג נוהגין להחמיר ועיין בספר בני חייא: **(טז)** **זפרי"ן**. וכתב במ"א וטובא"ק דרך לשרותו בשכר וצריך לסגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו וא"כ ה"ה בכרכום ע"ש וע"ל סי' תנ"א מדין כלים הצבועים בכרכו' שאין להשתמש בו בפסח: **(יז) תערובתן**. קאי על כל הנזכר למעלה ואפי' בפחות מס' ג"כ שרי. ובצוקר ג"כ אין לאסור התערובת אפי' במיני בלילות צוק"ר בה"מ וכה"ג יש להקל כמ"ש בס"ק ט"ו ע"ש מיהו בדבש

כתב בד"מ דאם נתערב מעט ממנו בתבשיל בפסח אין לאוסרו משמע דאם נתערב בפחות מששים אסור. (ועיין מ"ש סעיף קטן ז') וכן עיקר אבל בכרכום ואינד אין להחמיר אפי' בפחות מס' ע"ש ועיין ח"י:

ט תבשיל שנתבשיל ונמצאו בו שעורים או חטים, אם נתבקעו ממש הרי כל התבשיל אסור; ואם לא נתבקעו ממש, התבשיל מתר, הגה: ואין המנהג כן, אלא אוסרים (יח) הכל במשהו אפלו לא נתבקעו, ואותם חטים או שעורים שורפים אותם.

באר היטב (יח) הכל. הכיסוי והכף וגם הכלים שנשתמשו בהם וה"ה שאר תבשילין שנתערב בהם מאותו תבשיל או השתמשו עם אותן כלים הכל אסור וכן נוהגים אע"ג דאיכא תרי משהו אחרונים ודלא כט"ז כמ"ל סי' תמ"ז ס"ק כ' ע"ש. וכתב הח"י מדלא כתב הרב כאן שורפין הכל כמ"ש בסעיף י' ודאי נראה דדעת הרב היכא דלא נתבקעו ממש כדעת כל גדולי פוסקים להתיר התבשיל אפילו באכילה א"כ די בחומרא זו לאסור באכילה ולא בהנאה ע"ש ועיין ט"ז ס"ס זה ובס"ק ט"ו וכתב הב"ח דעכ"פ נתרככה החטה בעיני דאל"כ אין לאסור כלל וכ"כ הט"ז:

י תרנגולת מבשלת שנמצא בה בפסח חטה מבקעת, מתר למכרה לאינו יהודי, שאינה נמכרת יותר בליקר בשביל החטה שנמצאת בתוכה. הגה: ובמדינות אלו נוהגין לשרוף הכל וע"ן לעיל סימן תמ"ז (סעיף ג'). ואם נמצאת ביום שמניני של פסח, מתר (יט) להשהותה עד אחר הפסח.

באר היטב (יט) להשהות. משום דהוי ספק י"ט ספק חול ותערובת משהו הוי דרבנן לכן מקילין להשהותה. וכ"ש לענין נטלי"פ דאנו מחמירין בפסח כמ"ש סי' תמ"ז מותר להשהותו ביי"ט האחרון דקיל הוא מתערובת דמשהו אבל בחמץ גמור דאסור מדאורייתא אף ביי"ט אחרון אסור עכ"פ מדרבנן ודוקא אם נמצא ביום ח' אבל אם נמצאת תוך הפסח צריך לשרוף ולבער הכל בח"ה ואם נמצא בשביעי של פסח עמש"ל בסי' תמ"ו ס"ק ד':

יא אם נמצאת חטה בקוּעָה בְּעֶסָה אוּ בְּמִצָּה אֲפוּיָה, יִסֵּיר מִמֶּנָּה כְּדֵי נְטִילַת מְקוֹם, וְהִשְׁאָר מִתֵּר. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּסֵר כָּל הָעֶסָה אוּ אוֹתָהּ מִצָּה; וְרֵאוּי לְחֹשׁ לְדַבְּרוּי אִם לֹא בְּמִקוֹם הַפְּסִיד מְרֻבָּה אוּ בְּשַׁעַת הַדַּחֲק. **הגה: (כ)** וְכֵן נוֹהֲגִין תוֹךְ הַפְּסִח לְאַסֵּר אוֹתָהּ מִצָּה שְׁנִמְצָא בָּהּ הַחֲטָה וּמִתִּירִין אֶת הָאֲחֵרוֹת, בֵּין שְׁנִמְצָא בָּהּ אֲפוּיָה אוּ חִיָּה, וְאִמְרִינָן כָּאֵן נִמְצָאת כָּאֵן **(כא)** הִיָּתָה; וְאִם נִמְצָאת בְּעֶסָה, אוֹסְרִין כָּל הָעֶסָה; וְדוֹקָא תוֹךְ הַפְּסִח, אֲבָל קִדְּם הַפְּסִח אֵין אוֹסְרִין רַק כְּדֵי **(כב)** נְטִילָה, וְהִכֵּי נְהוּג.

באר היטב (כ) וכן נוהגין. הלבוש האריך להשיג על הרב בזה ודעתו להתיר בעיסה בכל ענין שאינו ניט בצונן ע"ש והט"ז מסיק דאף דלענין שאר צונן יש להתיר כדעת הלבוש מ"מ בעיסה שע"י התעסקות בעיסה ממעך החטה ומתחמץ ואוסר כל העיסה תוך הפסח אם נתרככה וכן בלחם חמץ יש להחמיר אף בצונן שיש לחוש לפירורין. וכן העלה הא"ז ושכן מסקנת הב"ח ומהרש"ל עיין מ"א וט"ז. וכתב הח"י ומ"מ נ"ל לפי מ"ש לעיל דאם החטה אינה בקוּעָה דיש להתיר בהנאה בה"מ. א"כ כ"ש כאן בצונן דדעת הרבה פוסקים להתיר בכל ענין והמיקל אף באכיל' לא הפסיד דאפשר דאף בנתבקעו יש להקל בצונן בה"מ ע"ש: **(כא) הית'.** פי' דאמרינן עתה נפלה לתוך המצה הזאת ולא היתה בעיסה מעולם. וכתב המ"א דאם החטה היה מלאה מים ומלוחלח מעבר אל עבר א"כ ודאי שהיתה במים ובעיסה א"כ יש לאסור כל העיסה ומ"מ אי אכא למתלי שהיתה בלוע ממקום אחר ממים ונפלה לתוך המצה תלינן והכל לפי הענין כי תולין במצוי בין להקל בין להחמיר ולא מקרי ספק כלל. וכתב עוד במ"א דהא דאמריי כאן נמצא כאן היה משום דלא מחזקינן איסור היינו דוקא ממקום למקום או מחתיכי לחתיי אבל מזמן לזמן בחד' חתיכה מחזקינן איסורא. כגון אם יש בידו עיסה וחתך ממנו ונשאר בידו חתיכה עיסה ונמצא עליה חטה אסורים כולם דאמרינן שמא היתה מקודם וגם אין לומר דהוי ס"ס. דשמא לא נתחמצה הוי ספק חסרון ידיעה ולא הוי ספק וכ"פ הט"ז בס"ק י"ד ע"ש ועיין פרי"ח י"ד סי' מ"א ס"ק י"א. ובתשובת צ"צ סי' מ"ג. ובתשו' פנים מאירות סי' ט"ו. ובתשובת שבות יעקב חלק ב' סי' י"ז וסי' י"ט. כתב בתשובת מהר"ם מלובלין סי' ע"ח מעשה באחד שלקח כרוב מהחביות בקערה והוליכו למקום אחר ושם נמצא חטה עליו והתיי הכרוב שבחביות דאמרינן כאן נמצא כאן היה עכ"ל וכתב המ"א אבל אם נמצא חטה בחביות אף הכרוב שבקערה אסור דאמרינן שמא היתה החטה מקודם לכן בחביות דהוי מזמן לזמן בחדא חתיכה מחזקינן איסור' כמ"ש ועיין סעיף קטן

כ"ה במ"א שכתב ואם סלקוהו למקום אחר ונמצא ע"ג חטה אמרינן עתה נפלה דהוי ממקום למקום עס"ק למ"ד: **(כב) נטילה**. אפילו במצה אפויה ואפילו איכא ששים בעינן כדי נטילה:

יב אם (כג) מלגו (פרוש שהרתיחוהו במים להעביר הנוצה) **תתנגלת** ואחר כך מצאו במים גרעין חטה **(כד) בקועה**, אסורה **(כה) התתנגלת**. ואם נמצאת חטה בקועה או לחם חמץ בכלי של מים ואין בו כדי לתן טעם, שהמים צוננים ובשלו באותם מים תבשיל או לשו עסה, מתר; ויש מי **(כו) שאוסר**, אם הוא בתוך הפסח. **הגה:** ויש מי שמתיר אפלו במליגת תתנגולים, משום דאמרינן שמה אחר כך **(כז) נפלה לשם** (תא"ו נ"ה מח"ו ומח"ב). ויש מי שאוסר בשאר בשר ומתיר בתתנגלת מכל ספק **(כח) ספיקא** (מרדכי פרק פל שעה). ולענן מנהג נראה לאסור בשאר בשר או בחטה שלמה אפלו תתנגלת. ודוקא אם נמלגו התתנגולים, דהינו שהיו המים חמין, אבל אם היו צוננים ושרו שם **(כט) התתנגולים**, אין לאסור מספיקא. ובמקום דאכא למימר שמה נתעכל החטה בתתנגלת, כגון שהיא שבורה (מח"ב), אפלו במליגה יש להתיר מכל ספק ספיקא. מיהו אם נתערבו התערובות ויש הפסד מרבה ומניעת שמחת יום טוב, יש להקל בכל זה בספקת אסור **(ל) דרבנן** שהוא משהו, ויש להתיר שאר תבשילין שיש בהן תערובות מאותה תבשיל של הבשר **(לא) שנשרה במים** או נמלג, כך נראה לי.

באר היטב (כג) מלגו. סתם מליגה הוא בכלי שני רוקח. ועיין סי' תמ"ז סעיף ג' בהג"ה. ואפשר כאן מטעם עירוני אתי עליה ולא קראה המרדכי כ"ש אלא משום הקערה ולדינא אם היס"ב אסורה דהא בחמץ בה"פ אוסרין אפי' בצונן. ח"י: **(כד) בקועה**. מדלא הגיה הרב כאן כדלעיל סעיף ט' לאסור אפי' אינו בקועה אפשר משום דהכא כיון דאיכא עוד ספיקא שמה אח"כ נפלה לא מחמרינן כולי האי אכן הט"ז כתב דהרב אזיל לשיטתו לאסור אפילו אינו בקוע' כל שנרככה אך כאן מותר למכור לעכו"ם באינו בקועה דהוי ס"ס שמה לא נתחמץ ושמה אח"כ נפלה דלא מחמרינן אלא בחד ספיק' כההיא דסעיף ט' ע"ש. והח"י מקיל אפי' בהאי דסעיף ט' למכור לעכו"ם עיין סעיף קטן י"ח: **(כה) התתנגולת**. דאמרינן שמה היתה החטה במים בשעת מליגה

דלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה אלא ממקום למקום או מחתיכה לחתיכה כמ"ש ס"ק כ"א אבל במקום אחד כגון במליגה דיש לספק בזמן ולומר שמא היתה החטה במים קודם לכן לא אמרינן השתא נפל ועח"י: (דהורע חזקת התרנגולת שבודאי היתה במים מחומצים ומטעם זה אוסר הרוקח מצה [אפויה] שנמצא בה חטה וא"י אי נתחמצה [באיזה] [בעודה] עיסה א"ל. והתיר שארי מצות. (ח"י) [ט"ז] ע"ש): **(כו) שאוסר**. עמ"ש בס"ק כ': **(כז) נפלה**. וז"ל ב"י ורי"ו כתב בשם הרשב"א אם נמצא חטה בכלי שהדחתו התרנגולת אמרינן כ"נ וכאן היה עכ"ל. והקשה המ"א מדברי הרשב"א עצמו שפסק דאם נמצא חטה במצה אוסרין כל העיסה ולא אמרינן השתא נפלה ומסיק לכן נ"ל דמיירי שמלחו התרנגולת ואח"כ הדיחוהו בכלי צונן ואח"כ נמצא בכלי חטה ויש לחוש שהיתה בתרנגולת ונמלחה עמו לזה כתב דלא חיישינן לכך דכיון שנמצא החטה בכלים לא אמרינן שהיתה בתרנגולת דלא מחזקינן איסור ממקום למקום אבל במצה הוי מזמן לזמן כמש"ל ואם כן אין כאן מחלוקת כלל דלא כדעת רמ"א עכ"ל. וצ"ל דמ"ש דבמצה הוי מזמן לזמן כמש"ל דמיירי שנשאר בידו עיסה כמש"ל ס"ק כ"א דאל"כ הוי ממקום למקום ודו"ק: **(כח) ספיקא**. שמא עתה נפלה ואת"ל היתה קודם בתרנגולת שמא נתעכלה ועמ"א: **(כט) התרנגולי**. וכי המ"א לאו דוקא תרנגולים אלא ה"ה בשר דהא מיירי כאן בחטה שלימה דליכא עיכול. ובע"ש כתב דלרבותי נקט תרנגולים אף דמצוין בו חטים אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא ואמרינן שמא אח"כ נפל' גם איכא עוד לספק שמא ס"ל כמ"ד דאינו נ"ט כלל בצונן שהוי כמו ספק ספיקא והב"ח מחמיר בדינים אלו והשיג על הרב עמ"א. והעיקר כדעת הרב וכן הסכמת הא"ז והט"ז בפרט אם החט' אינה מבוקעת פשיטא דאין להחמיר כמש"ל ובלא נתרככה החטה יש להקל בכל ענין וכן הסכמת הב"ח והאחרונים: **(ל) דרבנן**. כתב הרוקח נמצא בדלי מים חתיכה חמץ ולא נודע כשלקחו המים מהדלי אם היה בו חמץ או לאו ובשלו בו והתרנו התבשיל אך מים שבדלי נאסרו כי עכו"ם שהביא המים שמא נתן בו אותה שעה חמץ עכ"ל וכתב הט"ז דברים אלו אין להם פירוש ונראה שיש טעות סופר וצ"ל כשלקחו מים מהבאר והכוונה היא ששאבו מים תחלה מהבאר לבשל ואח"כ שאבו מים בדלי ונמצא חמץ בדלי ולא נודע אם היה חמץ בבאר בשעה ששאב לבשל ממיל' בישל במים חמוצים בזה פסק שהתבשיל מותר אלא שהמים שבדלי לחוד נאסרים אבל התבשיל מותר כי העכו"ם השואב לדלי נתן החמץ בשעה ההיא אבל אותו חמץ לא היה בבאר כלל. ותימה על הב"י שהעתי' ולא הרגיש בזה ואיך שיהיה קשה דמשמע אם היה החמץ קודם שנתבשל היה אסור והא חמץ בצונן אינו אסור ואפשר דס"ל כרשב"א דס"ל גם בצונן אוסר אבל אנן ס"ל כהרא"ש והטור דאין אוסר בצונן ונראה דאם שרה החמץ במים צוננים מעת לעת דאסור לכ"ע דכבוש הוי כמבושל עכ"ל. וכ"כ ב"ח ורש"ל. מעשה באחד שנטל לתוך פיו חתיכת מצה וחתיכת תרנגול ואכל שניהם יחד

והרגיש בפיו שיש חטה ונטל המאכל מפיו וראה חטה ואינו ניכר אם היה בתוך המצה או בתוך התרנגול. התרנגול יש להתיר מכח ס"ס שמא עתה נפל לתרנגול בצונן ואת"ל שהיה קודם שמא נתעכלה אבל אם היה במצה ע"כ היה בתוכה בשעת אפייה דאם נפל עליה בצונן היה מתגלגל ויורד ומ"מ נ"ל דהמצה מותרת ג"כ כיון דאיסור משהו דרבנן תלינן לקולא שהיה בתרנגולת ומ"מ כדי נטילה אסור מדינא מאותה מצה ממקום שנטל החתיכה ועוד נ"ל דאפי" היה חתיכת בשר גם כן שרי דלא מחזקינן איסור' ממקום למקום ואמרינן השתא נפל על הבשר בעודו צונן וא"כ גם המצה מותרת אבל אם הבשר היה מונח בקערה ואכל מתוכה אסור הבשר כמש"ל דמזמן לזמן מחזקינן איסור' דשמא היה בקער' בשעה שעירו הבשר לתוכו וכלי שני אוסר בפסח ואם נאמר דהוי ס"ס ספק היה במצה ואת"ל בבשר שמא עתה נפל זה לא הוי ספק דאם תאמר שהיה במצה צריך אתה לאסור המצה וזה לא אמרינן אפי" באיסור דרבנן ואפי" בס"ס וא"כ הבשר והמצה אסורים מיהו ע"פ הרוב ניכר אם נתבשלה החטה או נאפה עמה או לאו. ומיהו אם טלטלו הקער' ממקום למקום כשנצטנן תלינן להקל דלא מחזקינן איסור ממקום למקום. מ"א: (לא) שנשרה. עיין מ"א ובח"י:

יג אם הגעילו יורה מחמצת בת (לב) יומא ויָרְדוּ הַמִּים
הַמְחַמְצִים לְבוֹר בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, אָסוּר לְשִׁתּוֹת מִימּוֹ (לג)
בְּפֶסַח, בְּשֶׁבִיל (לד) שְׁנִתְעָרְבוּ.

באר היטב (לב) יומא. אבל אם אינו ב"י אף המי הגעלי עצמן מותרין בפסח כיון שהגעילו קודם פסח והם אינו ב"י כמבוי' בסי' תנ"א. ח"י: (לג) הפסח. והב"ח כתב דאף אם נתערבו קודם פסח בענין שנתבטלו בסי' ואע"ג דהוי ג"כ נ"ט בר נ"ט דהיתרא מ"מ אין להשתמש באותו מים לכתחלה כיון דאפשר למצוא בקל מים אחרים וכ"כ בי"ד סי' צ"ה וט"ז כי לעני"ד נראה דכאן לפעמים אסור אפי' בדיעבד אפי' קודם לפסח דמים המחומצים נשארן למעלה ולא נתערבו כי הם קוו וקיימו וכאילו הם בעין דמי א"כ ששאב ממנו מקודם כמה פעמים שע"י כך מתערב ע"ש. (ומדמי ללא נייער וכיסה בי"ד סי' צ"ב ע"ש) והח"י כתב דאין לאסור בדיעבד אע"ג דלא נתבטל מ"מ כיון שנעשה קודם פסח הוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא ואין לאסור בדיעבד ע"ש: (לד) **שנתערבו.** פי' אף להמתירין צונן הכא אסור כיון שגוף החימוץ נתערב. ואם נמצא חטה או שאר חמץ בבור זה תלוי בפלוגתא שכי' המחבר סעיף י"ב אם אסור בצונן תוך הפסח וע"ל ס"ק כ' וס"ק למ"ד משי"ש ועיין ח"י. כתב הטי"ז

פעם אחד הביא משרת כלי עם דבש הנקרא מע"ד לשתות ונמצא בו חטה אחת אמרתי דאין אוסרת בצונן אע"ג שהיא נתחמצה ואע"ג שכי' בש"ע סי"ב ויש מי שאוסר תוך הפסח הא כבר הוכחנו שלא מצינו חילוק זה דצונן אינו נותן טעם כלל ואף בפסח מותר וגם אין לחוש כאן שמא היתה החטה בשעה שהיה הדבש רותח דא"כ היה כבר בטל לפני פסח מה שנפלט ממנו ואין חוזר וניעור אע"ג דהחטה עדיין בתוכה מ"מ צונן הוא בעת ההיא ואין נותן טעם עכ"ל. וקשה דשמא כבוש בתוכו מעת לעת כמ"ש בס"ק ל'. וצ"ל שהמעשה היה ליל ראשון דפסח ודוק:

יד אִם נִמְצְאָת חֲטָה מִבְּקַעַת בְּתַרְנְגֻלַּת קֶדֶם מְלִיחָה, יֵי (לה) בְּשִׁטִּיפָה. וְאִם אַחַר (לו) מְלִיחָה, יֵי בְּקִלְיָפָה; וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין לוֹמַר שְׂמַעְמִיק כָּל סְבִיבוֹתֶיהָ וְחֹתְךָ וּמִשְׁלִיךְ; וְאִם נִמְלְחוּ עִמָּה תַרְנְגֻלוֹת אַחֲרוֹת, קוֹלֵף אֶת (לז) כָּלָם.

הגה: וַיֵּשׁ (לח) מִחֲמִירִים לְאַסֵּר כָּל מָה שֶׁנִּמְלַח בְּיַחַד. אֲבָל (לט) הָעֶקֶר לְאַסֵּר אוֹתָהּ חֲתִיכָה כְּלָה שֶׁנִּמְצְאָת הַחֲטָה עָלֶיהָ, וּלְהַתִּיר הָאַחֲרוֹת עַל יְדֵי קְלִיפָה קֶצֶת. וְאִם רוֹצֶה יוֹכֵל לְמַכֵּר הַכֹּל לְאֵינוֹ יְהוּדִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (סימן תמ"ז) סְעִיף א', אֵף עַל גַּב דְּאֵין נוֹהֲגִין כֵּן בְּשִׂאָר תַּעֲרוּבוֹת חֲמֵץ, כֵּן נִרְאֶה לִי.

באר היטב (לה) בשטיפה. דצונן בלי רוטב לכ"ע אינו אוסר אף שבתרנגולת אי אפשר בלא לחלוחית קצת מ"מ בצונן אינו מבליע אליבא דכ"ע אלא ע"י שריה קצת. (בתשובת צ"צ החמיר בנשאר מעט שכר בכלי ונטלו בתוכו מים והדיחו בו בשר דיש לדמותו כדין חטה הנמלחה עם תרנגולת וח"י שדא ביה נרגא ע"ש) או ע"י התעסקות בעיס' כמ"ל: **(לו) מליחה.** פירוש בעוד שהמלח עליו אבל אם נמצא לאחר שנמלח והודח אמרינן השתא נפל דאם אית' שהיתה עליה קודם לכן היתה נופלת בהדחה כשהדיחוהו ודוקא שנמצא על התרנגולת אבל אם נמצא תוך התרנגולת ודאי היתה קודם לכן מ"א וכתב הח"י דבסי' תמ"ז כתבתי דטהור מליח וטמא חפל גם בפסח יש להתיר והכא מיירי שגם החטה נמלח עם התרנגולת וראיתי מדקדקים נוהרים בפסח קודם ההבהוב ומליחה לפתוח התרנגולת היטב או לחתכו לשנים ולבדוק היטב שלא ימצא בתוכו חטה. וכ' בשכנה"ג מי שעושה כן ה"ז זריז ונשכר: **(לז) כולם.** היינו בנמצא החטה על התרנגולת דיש לספק שמא נגעה בכולם אבל אם נמצא תוך התרנגולת אין האחרים צריכים קליפה. מ"א: **(לח) מחמירים.** משום דאנן משערין בכל האסורין במליחה בסי' א"כ גם בחמץ אוסר כולו (עיין י"ד

סי' ק"ה): (לט) העיקר וכו'. משום דס"ל דלא אמרינן באיסור דרבנן שאיסור יוצא מחתיכה לחתיכה ע"י מליחה ומה שמשערי' בשאר איסורים בס' היינו משום מילתא דפסיקתא שלא נצטרך לשער בין שמן לכחוש ואזלינן בזה אף להקל כמ"ש בי"ד סי' ק"ה א"כ אף בחמץ די בס'. ועוד דדוקא באיסור ששייך בו שמנונית משערין בס' אבל לא באיסור חמץ דלא שייך בו פיעפוע. ועוד דבמקום שיש עוד צד להתיר סמכינן אשאלתו' דסבר חמץ בטל בס' ואין לך צד היתר גדול מזה שהרבה גאונים ס"ל שאין הטעם מתפשט במליחה ויש לעשות פשרה לאסור אותה חתיכה ותו לא והרוצה להחמיר יפסוק לשרוף אותה חתיכה ולהשהות האחרות. ואם נתבשלו בלא קליפה שרי שאינו אלא חומרא לקלפן ומ"מ נ"ל דצריך החתיכה קליפה אלא דאין הקליפה אוסרת החתיכה אע"ג דנתבשלה עמה. ודוקא במקום שאין לספק שמא נגע בשאר החתיכות אבל אם יש לספק שנגע בשאר החתיכות מדינא כולן אסורים ואף שידעינן בוודאי שלא נגע אלא באחד מהן ולא ידעינן באיזהו מהן נגע מדינא כולן אסורין וטעונין קליפה דחמץ בפסח לא בטל ברוב וא"כ אם נתבשלה בלא קליפה אוסרת תערובתן דדוק' היכ' דקליפה אינו אלא חומרא בעלמא אין הקליפה אוסרת החתיכה אבל במקום שצריך קליפה מדינא אם נתבשלה בלא קליפה אוסרת החתיכה מ"א ועיין מ"ש בי"ד סי' צ"א ס"ק ז'. ועיין מש"ל בס"י תמ"ז ס"ק ו'. וט"ז כתב מאחר שראינו בדין זה מחלוקת בין קמאי ובתראי דרש"ל בתשובה סי' ע"ט פוסק לשרוף הכל וכ"ד בעל שאר"י יוסף וכ"ד ב"ח. ובמ"ב חולק לפסוק כהמקילים ומיקל בשאר חתיכות אפי' בלא קליפה. ורמ"א בתשובה סי' ק"ח כתב הרוצה להחמיר יפסוק לשרוף אותה חתיכה ולהשהות אחרות עד אחר פסח. ע"כ נלע"ד לנהוג הלכה למעשה בדרך זה. דאם נמצא חטה על בשר מלוח ביבש בלא ציר יש להתיר להשהות הכל רק המקום שנמצא יקלוף והשאר מותר להשהות עד אחר פסח. אבל אם נמצא החטה בתוך הציר של בשר או דגים אז חשיב כמבושל דבשיעור מועט הוי כבוש בציר או בחומץ כמבושל כמבואר בי"ד סי' ק"ה וכ"ש אם מונח שם מעת לעת. אז דינו כל מה שמונח בתוך הציר יש לאסור דה"ל כאלו נתבשל בקדיר' אחת וצריך ביעור אבל מה שמונח למעלה מן הציר ישהנו ג"כ עד אחר הפסח כי אין מפעפע בציר למעלה כמבואר בי"ד סי' ס"ח. ומש"ה מה שנוגע בבשר שבתוך הציר יקלפנו והשאר ישהה אותו או יעשה כמ"ש רמ"א בסיפ' דימכור הכל לעכו"ם דהיינו מה שאינו בתוך הציר דמה שהוא בתוך הציר אסור למכרו כי הוא חמץ גמור עכ"ל והסכים עמו הח"י ע"ש. ופשוט דכל זה בנתרככה החטה כמש"ל ס"ק י"ח ע"ש. כתב בתשובת צמח צדק סי' למ"ד דאם נשאר מעט שכר בכלי ונטלו בתוכו מים והדיחו בו בשר אחר המליחה בפסח אע"פ שמים מבטלין כח המלח מ"מ אדמחליש ליה בלע קצת ויש לו דין חטה שנמלח עם התרנגולת לכל אחד מן הדעות שבסעיף זה ע"ש ועי' ח"י ס"ק מ"ו. כתב בתשובת מהר"ם מלובלין סי' צ"א חטה המונחת בחבית כרוב מלוח אסור כל החבית דכבוש כמבושל ע"ש. וכתב המ"א וצ"ל דמיירי שהציר

עולה על גביו ואם אין הציר עולה על גביו ה"ל דין מליחה. וכן שמעתי שנמצא חטה בחבית דגים שנמלחו לשם פסח וצוה הגאון מהר"ר בנימין אב"ד דק"ק פוזנן להשליך אותה שורה לנהר והשאר למכור לעכו"ם ועמ"א:

טו תִּרְנַגְלֶת צְלוּיָה שְׁנִמְצָאת בָּהּ חֲטָה (מ) מְבַקֶּעַת בְּתוֹךְ הַפֶּסַח, חוֹתֵךְ מְקוּם (מא) פְּעֻעוּעוֹ, לְפִי אִמְד הַדַּעַת; וַיֵּשׂ אוֹסְרִים אֶת פְּלֶה, לְפִי שְׁכָשְׁמֵהֶפְכִים הַשְּׁפוּד (מב) מִתְפַּשֵּׁט הַטַּעַם בְּכָל הַתִּרְנַגְלֶת; וְכֵן יֵשׁ מִי שְׁאוֹסֵר כָּל הַתִּרְנַגְלוֹת הַצְּלוּיּוֹת עִמָּהּ בְּאוֹתָהּ שְׁפוּד הַנוֹגְעוֹת זֶה (מג) בְּזוֹ, כִּי עַל יְדֵי הַפּוּד הַשְּׁפוּד מִתְפַּשֵּׁט מִזֶּה לְזֶה.

באר היטב (מ) מבוקעת. פשוט הוא לדין הדין כן בנתרכה אע"פ שאיני מבוקעת. ט"ז. ובשכנה"ג כ' מדלא הגיה הר"ב כאן אפי' אינה מבוקעת נראה דס"ל דאם אינה מבוקעת אין לאסור בצלי רק כדי נטילה ע"ש. אכן דעת שאר האחרונים אינו כן. ועמ"ש בס"ק י"ח בשם הח"י ובס"ק כ"ד: **(מא) פיעפועו.** ומיירי בתרנגולת כחושה דאל"כ מפעפע ואסור כולו כמ"ש סי' תמ"ז סעיף א': **(מב) מתפשט.** דוקא לענין איסור משהו חיישינן לזה משא"כ בשאר איסורים עיין ח"י ובמ"א וכתב א"ז ואם אינו מתהפך השפוד נראה מדעת רמ"א דדין צליה כדין מליחה עכ"ל: **(מג) זו בזו.** אבל אם נוגעות אין אוסרות ולא אמרינן דהבליע' הולכת בכל הכלי כמ"ש בי"ד סי' צ"ב דהתם מיירי בבישול. ואם כן אם התרנגולת שמינה אפי' אינם נוגעות אוסרות הכל מ"א. ומ"מ באינם מבוקעות נ"ל דאין להחמיר ח"י. כתב בשכנה"ג מעשה בא לידי בליל ז' של פסח שנצלו שני תרנגולות ונמצא באחד מהן שעור' שאינה מבוקעת וצויתי שיחתוך מקום פיעפועו לפי אומד הדעת וישליכנו ויאכל השאר ואמרו שכבר נחתכו לחתיכות עם האחרות ואינם יודעין היכן הוא והתרתיו הכל ע"ש. ולשיטתו אזיל כמש"ל בסעיף קטן מ'. אכן דעת שאר אחרונים אינו כן כמש"ש. וע' בתשובת חכם צבי סי' ס"ו ובשבות יעקב חלק ב' סי' י"ז:

טז חֲטָה או שְׁעוֹרָה שְׁנִמְצָאת בְּזֶפֶק הָעוֹף לְאַחַר

שְׁהִבְהוּ אוֹתוֹ, הָעוֹף (מד) מִתָּר וְהִחֲטָה וְהִשְׁעוֹרָה צָרִיד;
לְשָׂרְפָם, דָּלָא חֲשִׁיבֵי כְּמַעֲפָלִים.

באר היטב (מד) מותר. ואפי' קליפה אי"צ דהזפק הוא במקום קליפה. והבי"ח פסק להחמיר לאסור כולה. וט"ז הכריע לאסור באכילה ולהתיר בהנאה ושאר אחרונים מסכימים להתיר לגמרי בהבהוב וע"ל ס"ק ל"ו משי"ש. כתב בספר תניי כל עניני פסח לא יעשה עיי עכו"ם:

סימן תסח - שלא לעשות מלאכה

בערב פסח אחר חצות

ובו סעיפים י"ו

א הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרְבַּ פְּסַח מִחֲצוֹת וְלִמְעָלָה, מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ. וְאֶפְלוּ לַעֲשׂוֹת בְּחֶנֶם אָסוּר. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּסָר אֶפְלוּ עַל יְדֵי (א) אֵינוֹ יְהוּדִי; וַיֵּשׁ מִי שְׂמַתִּיר, וְכוּ הוּא הַמְּנַהֵג.

באר היטב (א) עכו"ם. ונהגו להסתפר עיי עכו"ם אחר חצות אבל עיי ישראל אסור וכ"ש שלא יספר ישראל לעכו"ם. וכת' מהרי"ו ומהרי"ל דגם נטילת צפרנים אסור אחר חצות. וא"ז מתיר בנטילת צפרנים אם שכח ליטול קודם חצות עיין מ"א ס"ק י"ג ועח"י. דין אבל שחל לו ע"פ תוך למ"ד עי' ב"י ד סי' שצ"ט. וכתב המ"א דכל מה דשרי בח"ה כ"ש דשרי בע"פ. לא יתנו הנשים בגדים לכובס אחר חצות. (עט"ז):

ב בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה (ב) לְהִשְׁתַּכֵּר,

או בחנם והוא מלאכה גמורה לתפר בגדים ממש (בית יוסף), אבל מתקן הוא פליו ליום טוב; וכן מי שכותב ספרים (ג) לעצמו דרך למודו, מתר.

באר היטב (ב) להשתכר. ופועל שאין לו מה לאכול מותר לעשות מלאכה להשתכר. כנה"ג: (ג) לעצמו. אבל לאחרים אפי' בחנם אסור לבוש. (ע"ס רנ"א):

ג קדם חצות, מקום שנהגו לעשות מלאכה, עושין. מקום שנהגו (ד) שלא לעשות, אין עושין. הגה: ולדין (ה) מקום שנהגו שלא לעשות (מהרי"ו); ודוקא מלאכות גמורות, אבל שאר מלאכות אפלו מנהג ליכא (מהרי"ב).

באר היטב (ד) שלא. ובליה מותר עד הנץ החמה: (ה) מקום. והלבוש כתב שלא ראה נוהגין איסור ע"ש:

ד (ו) ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, לא יעשה בשוב מפני המחלקת; אבל עושה הוא (ז) במדבר. וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין, לא יעשה. ונותנים עליו חמרי מקום (ח) שיצא משם וחמרי מקום (ט) שהלך לשם, ואף על פי כן לא (י) יתראה בפניהם שהוא בטל, מפני אסור לעולם אל ישנה אדם מפני המחלקת. וכן מי שדעתו לחזר למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר, והוא שלא (יא) יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלקת.

באר היטב (ו) ההולך. ע' ח"י שהאריך בזה. (ואפי' בצנעה אסור) ומבואר שם דאם באיזה מקום נהגו איסור בדבר הפא"נצין ונתגרשו אותו הקהל ובאו בני אדם אחרים ונתיישבו שם שמנהגם לאכול הפא"נצין במדינתם. אין מחויבים לנהוג כחומרי מקום שהלך לשם כיון שנתבטל הקהל נתבטל מנהגם ונסתלק מעשה ראשון עיין שם. ועיין מ"א ס"ס תצ"ג: **(ז) במדבר.** כשדעתו לחזור. ואם הוא עדיין חוץ לתחום העיר אפי' אין דעתו לחזור שרי. ר"ן מ"א: **(ח) שיצא.** כשדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור נוהג אפילו כקולי מקום שהלך לשם ש"ס עח"י וביד אהרן: **(ט) שהלך.** אע"פ שדעתו לחזור מפני המחלוקת: **(י) יתראה.** פי' כשנוהג חומרי מקום שיצא משם אל יתראה כו': **(יא) יתראה.** משמע דכלל הוא לכל מידי דאכילה ושאר דברים מותרין בצנעה חוץ ממלאכ' דא"א לעשות בצנעה לכן לא שרי אלא במדבר. ומשמע בר"ן דאם באו ומצאוהו אוכל צריך לכסות בפניהם המאכל אבל בפני ת"ח שיודעים שזה תלוי במנהג א"צ לכסותו וע"ס תצ"ו (ובי"ד סס"י פ"ג ות' רשב"א ומהר"ל חביב ז"ל ובמהר"ל כתב הואיל דתו' פסחים י"ד כתבו דבירושלים מסתברא לנהוג איסור מלאכה בערב פסח שמתקבצים שם ממקומות המחמירים נהג שלא לאכול בביתו רייניסי פא"נצין. עמ"א שדחה ראה שלו ומה שכתב המרדכי דבני גרמייזא צריכים להודיע לבני מגנצא בדברים שנהגו להקל עיין שם. ועיין בחבורי (מנהג מדינה) כי שם יבוא איש איש על מקומו). ועיין מ"א באורך:

ה אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא יִתְחִיל בְּתַחֲלַת מְלֶאכֶה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְגַמְרָה קֹדֶם חֲצוֹת, אֲלָא שְׁלֹשָׁה אֲמִנְיֹת בְּלֶבֶד הֵם שֶׁמִּתְחִילִים בָּהֶם בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לַעֲשׂוֹת וְעוֹשִׂין עַד חֲצוֹת, וְאֵלוּ הֵם: **(יב) הַחִיטִּים וְהַסְּפָרִים וְהַכּוֹבָסִים;** אֲבָל שְׁאָר אֲמִנְיֹת, אִם הִתְחִיל בָּהֶם קֹדֶם אַרְבָּעָה עָשָׂר הוּא שֶׁיִּגְמֹר עַד חֲצוֹת. **הגה:** וַיֵּשׁ מְקַלֵּין לומר שְׁשֻׁלְשָׁה אֲמִנְיֹת הַנִּזְכָּרִים מִתְחִילִין וְעוֹשִׂין עַד חֲצוֹת אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת, וְאִם הִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם בְּשְׁאָר אֲמִנּוֹת וְהוּא לְצַרְףּ הַמוֹעֵד, עוֹשִׂין עַד חֲצוֹת, וְהַכִּי נִהוּג (טור בְּשֵׁם הָרַא"ש).

באר היטב (יב) החייטים. ויש פוסקים שגם הרצענין בכלל הג' אומנות. (משום דאשכחן היתר לזה בחש"מ). ח"י ע"ש:

י מוֹשִׁיבֵינָיִן שׁוֹבְכִים לְתִרְנַגּוּלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, דְּהֵינּוּ (יג) לְתַקֵּן מְקוֹם שְׂעֵמְדוֹ הַתִּרְנַגּוּלִים וְהַתִּרְנַגְלוֹת.

באר היטב (יג) לתקן. משמע אבל להושיב בתחלה על הביצים אסור כד כתב הט"ז והמ"א א"כ שהוא בענין שנזכר בסעיף שאחר זה. אכן לדעת רש"י מותר לכתחלה להושיב על הביצים בי"ד ע"ש וע' בת"יט ס"פ מקום שנהגו וכן כתב הלבוש דמותר להושיב על הביצים לכתחלה. וע' בטור וב"י דכל הני דשרי שרי כל היום אפילו אחר חצות וכן אפילו במקום שנהגו שלא לעשות כל היום מותר להתחיל במלאכות אלו בי"ד וע"ס תקל"ו:

ז תִּרְנַגְלוֹת שְׂשֻׁבָה עַל הַבִּיצִים שְׁלֶשָׁה יָמִים אִו יוֹתֵר, וּמֵתָהּ, מוֹשִׁיבֵינָיִן אַחֲרַת תַּחְתִּיהָ כְּדִי שְׁלֹא יִפְסִידוּ הַבִּיצִים.

ח גוֹרְפִין (פ"י מוֹצִיאִין בְּמַגְרָפָה וְהוּא כְּלִי מִיָּחַד לְכַד) זָבַל מִתַּחַת רִגְלֵי בְּהֵמָה.

ט הַזָּבַל שֶׁבְּחֶצֶר, לֹא יוֹצִיאֵנוּ, אֶלָּא יִסְלְקֵנוּ לְצַדָּדִים; וְאִם נִתְרַבָּה בְּחֶצֶר, יוֹצִיאֵנוּ (יד) לְאַשְׁפָּה.

באר היטב (יד) לאשפה. עסיי תקל"ה ס"ג וצ"ל די"ד קיל מחה"מ עיין ח"י:

י מוֹלִיכִים וּמְבִיאִים כְּלִים מִבֵּית הָאֶמֶן כָּל הַיּוֹם, אֶף עַל

פִּי שְׁאֵינָם לְצַרְךָ הַמוֹעֵד. **הגה:** וְנִהְיֶה שְׁלֵא (טו) לְהַקִּיז דָּם בְּשׁוּם עָרֵב יוֹם טוֹב, וְאֵין לְשָׁנוֹת (כָּל בּוּ בְּשֵׁם מְהַרְיָיו).

באר היטב (טו) להקיא. דאיתא ספ"ח דשבת דבערב שבועות נפיק זיקא דשמיה טבוח ואי לא דקבילו ישראל אורייתא הוי טבח להו לבשרייהו ולדמייהו וגזרו רבנן על כל עיי"ט משום ערב שבועות. שרעפ"פין שאנו קורין קעי"פ זעציי"ן מהרי"ו אוסר ומהרי"ל מתיר מלבד בהושענא רבא מפני שהוא יום הדין. ובערב י"ט האחרון של פסח הכל שרי דאינו רגל בפ"ע מט"מ. ובלילה שלפני י"ט נ"ל דמותר להקיא דם חוץ מליל הושענא רבה מ"א. וכתב הח"י ונ"ל דעכ"פ בערב שבועות יש להחמיר עם קעי"פ זעציי"ן מה שא"כ בשאר עיי"ט שהוא רק גזירה בעלמא משום ערב שבועות ע"ש. אין אומרים מזמור לתודה בער"פ ולא בחה"מ של פסח ומשנה דהתודה אומרים שאינו אלא לזכרון בעלמא ט"ז. וע"ל ס"ס נ"א בהג"ה:

סימן תסט - שלא ליחד בשר לפסח

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א אָסוּר לּוֹמַר עַל שׁוּם (א) בְּהֶמָּה, בֵּין חֲתִיָּה בֵּין שְׁחוּטָה; בְּשָׂר זֶה לְפָסַח, לְפִי שְׁנִירָאָה שְׁהַקְדִּישׁוּ מַחֲיִים לְקָרְבָּן פָּסַח, וְנִמְצָא אוֹכֵל קִדְשִׁים בַּחוּץ; אָלֵא יֹאמַר: בְּשָׂר זֶה לְיוֹם טוֹב. **הגה:** וְגַדִּי מְקַלֵּס פִּי שְׁלֵם עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כְּרָעָיו וְעַל קָרְבּוֹ, אִף עַל פִּי שְׁלֵא פֶּרֶשׁ וְאָמַר זֶה לְפָסַח, אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ (טו) כְּדִלְקָמֶן רִישׁ סִימָן תַּעֲיִו; אָבֵל מִתֵּר לּוֹמַר: חֲטִים אֵלוֹ לְפָסַח.

באר היטב (א) בהמה. ומהרי"ל אוסר אפילו עוף כל שבמינו טעון שחיטה. וחומרא יתירא הוא שהחמיר כי מדינא אין איסור אלא בדבר הקרב ע"ג המזבח הב"ח ומ"א וא"ז כתב דאפילו בדגים וכה"ג אסור דאפשר שהקדישו לדמי מדאמר לפסח מה שא"כ גבי חיטים דצריכין שמירה אמרינן דמנטרא

לפסחא קאמר ע"ש: ובדיעבד אם אמר בשר זה לפסח כי הבי"ח דאסור אף בהנאה ע"ש ובאמת דבריו עצמו סותרים למ"ש בי"ד סי' ה' ע"ש. והע"ש והט"ז מתירין אף באכילה וכ"כ המ"א בשם הש"ך אך שסיים וצ"ע דהא הבי"ח מביא ראיה מגמרא שאין עליו תשובה לכך נ"ל דבגדי וטלה יש להחמיר בדיעבד ובשאר בשר אין להחמיר עכ"ל המ"א והח"י כי נ"ל כהסכמת שאר אחרונים דאין לאסור כלל בדיעבד. (דכל שלא התנדב כדרך המתנדבים אין בדבריו כלום) ע"ש וע' בפרי"ח ובתשו' שבות יעקב ח"ב סי' י"ד. וכתב המ"א מה שנוהגין לומר כן בל"א בשר זה על פסח ליכא קפידא. דאם איתא שהקדיש הלי"ל בשר זה לפסח. וכן המנהג לומר כן ואין מקפידין וכתב הרוקח סי' רפ"ג לא יאמר כמה טורח פסח. בירושלמי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם מה טורח זה עכ"ל. והח"י מיישב המנהג שאין נזהרין בזה ע"ש:

סימן תע - שהבכורות מתענין בערב

פסח

סעיפים

ג'

ובו

א הַבְּכוֹרוֹת מִתְּעַנִּין בְּעֶרֶב פֶּסַח, בֵּין בְּכוֹר מֵאֵב בֵּין בְּכוֹר (א) מֵאֵם. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאֵפְלוֹ (ב) נִקְבָּה בְּכוֹרָה מִתְּעַנָּה, וְאִין הַמְּנַהֵג כֵּן (מַהְרִ"ל).

באר היטב (א) מאם. כיון דהוי עכ"פ בכור או לנחלה או לפטר רחם לפדיון ומה"ט כי המ"א דהבא אחר נפלים צריך להתענות דהוי בכור לנחלה. ולפ"ז צ"ע ביוצא דופן והבא אחריו דלא הוי בכור הן לנחלה והן לפדיון אם צריך להתענות ע' ח"י. וכתב בתשובת מהרי"ל סי' י"ד דבכורים כהנים ולוים צריכין להתענות בער"פ אף שהוא רק בכור מאם דנמצא דאינו בכור לנחלה ולא לפדיון אפ"ה צריך להתענות. וע' בתשו' שבות יעקב חלק ב' סימן ט"ז שכת' דהבן הנולד אחר נפל בן ט' חי שמת תוך שלשים שאין צריך להתענות ע"ש. גדול הבית אי"צ להתענות אע"פ שגם בהם היתה המכה לא מחמירין

כולי האי טור ומהרי"ל. כי בשכנה"ג אם יש עשרה בכורים ומתפללים יחד כשמחזיר השי"ץ התפלה יאמר השי"ץ ענינו בש"ת ע"ש וכ"כ הפר"ח שיאמר ענינו בש"ת ע"ש ומ"א כי דאין נכון לעשות כן דהוי כתי"צ: (ב) נקבה. וכי ב"ח ונכון לעשות כן אבל במדינות אלו נתפשט המנהג כרמ"א שלא להתענות נקבה בכורה:

ב אִם חָל עָרַב פֶּסַח בְּשַׁבָּת, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמִתְעַנִּים הַבְּכוֹרוֹת (ג) בְּיוֹם ה', וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאִינָם מִתְעַנִּים כָּלָל.

הגה: אָבֵל יֵשׁ לְנֶהֱג פְּסָבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה. וְנוֹהֲגִין פְּשֵׁהָב בְּכוֹר, (ד) הָאֵם מִתְעַנֶּה תַּחַת בְּנֵה הַבְּכוֹר כְּשֶׁעֲדָן קָטָן; וְאִם אֵין הָאָב בְּכוֹר, הוּא מִתְעַנֶּה בְּעַד בְּנוֹ עַד שְׁיִגְדֵל.

באר היטב (ג) ביום ה'. ואם חל ער"פ בערב שבת מתענין בערב שבת. וכי מהרי"ל בתשובה ס"י קע"ג דתענית בכורים צריך להשלים דהוי ת"צ וע"ל ס"ס רמ"ט מש"ש ואם קשה להם התענית ביום ה' כיון שאין רשאי לסעוד טרם בדיקת חמץ ויש בכורים שצריכים לבדוק הרבה חדרים (ובשי"ג מצוה היא כדי שיבדוק יפה) יטעום טעימה בעלמא או יצוה לאחר לבדוק מהרי"ל וכי מהרי"ש הלוי חא"ח ס"י ג' בכורים יכולין לאכול על סעודת ברית מילה והמחמיר תע"ב עכ"ל. וכי המ"א ובמדינתנו נהגו להחמיר. ובתשובת חוט השני סימן כ"ה כי דבעל ברית וסנדק ואבי הבן מותרים לאכול על המילי ויפרעו תענית אחר כמו בעשרת ימי תשובה או המתענים בה"ב או יתיר נדר. ופר"ח כי דהמיקל בבכורים אף בלא התרה בסעודת מצוה לא הפסיד ע"ש. וא"ז כי כשמתענה בשביל בנו מותר לאכול על המילה אף אותו שאינו בעל ברית ע"ש וע"י ח"י: (ד) האם. ומט"מ ומהרי"ל כתבו דאין צריך להתענות ובמקום צער וכ"ש מעוברות ומניקות יש להקל מ"א וח"י מיהו אם התענה פעם אחד הוי כמו נדר (כדאיתא בשקלים קטן שהתחיל אביו לשקול ע"י אינו פוסק). עיין ח"י. ונ"ל פשוט דאם אביו מתענה בשביל בכור מאשה אחרת שמתה ויש לו עוד בן בכור לאמו מאשתו שניה שא"צ אמו להתענות ועולה תעניתו בשביל שניהם. וכן אם יש לאביו צער ואמו מתענה בשביל עצמה לאותן הנוהגין להתענות אם היא נקבה עולה ג"כ בשביל בנה. ח"י:

ג הָאִיסְטָנִים מִתְעַנֶּה בְּעָרַב פֶּסַח, כְּדִי שְׁיֵאכֵל מִצָּה

סימן תעא - בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכל פת

סעיפים

ג'

ובו

א אָסוּר לְאָכַל פֶּת מִשָּׁעָה (א) עֶשְׂרִית וּלְמַעְלָה, כְּדִי שֶׁיֵּאָכַל מִצָּה לְתַאֲבוֹן, אֲבָל אוֹכֵל מְעַט פֵּרוֹת אוֹ (ב) יִרְקוֹת, אֲבָל לֹא יִמְלֵא כֶּרְסוֹ מֵהֶם, וְאִם הוּא אִיסְטָנִיס שְׂאֵפְלוֹ אוֹכֵל מְעַט מִזֵּיק בְּאֲכִילָתוֹ הַכֹּל אָסוּר (רַבֵּנוּ יְרוּחִם). וַיֵּין מְעַט לֹא יִשְׁתָּה, מִשּׁוּם דְּמִסְעַד סָעִיד, אֲבָל אִם רָצָה לְשִׁתּוֹת יֵין (ג) הַרְבֵּה, שׁוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁכֻּשְׁהוּא שׁוֹתָהּ הַרְבֵּה גוֹרֵר תַּאֲוֹת הַמֵּאֲכָל.

באר היטב (א) עשירית. דהיינו מיד אחר ט' שעות דהיינו רביעית היום כי בט' שעות ומחצה הוא זמן תפלת מנחה קטנה ובריש ערבי פסחים קאמר סמוך למנחה לא יאכל והיינו סמוך למנחה קטנה. והר"ן כי דיש להחמיר מזמן מנחה גדולה דהיינו משש שעות ולמעלה וכ"כ מהרי"ל וכן פסק הרמ"א לקמן בס"י תרל"ט סעיף ג' בהג"ה וע' ח"י: (ב) ירקות. וה"ה בשר ודגים נמי שרי והתו' בעירובין דף כ"ה כתבו דירק חי מגריר גריר אבל מבושל משביע בדבר קל מ"א. והח"י כתב דהתם קאי דרך קביעות אכילה דהיינו שמלפתין בו פת אבל ירק לבד מותר לאכול בין חי בין מבושל: (ג) הרבה. ולא ישתה כ"כ עד שיהא שבע כי ודאי מקלקל תאות המאכל והחוש יעיד ע"ז. ט"ז:

ב וְקֹדֶם שָׁעָה עֶשְׂרִית מִתֵּר לְאָכַל מִצָּה (ד) עֶשְׂרִית. הגה:

אָבֵל מִצָּה שְׂיֻצָּאִין בָּהּ בְּלִילָה, אֲסוּרָה לֶאֱכֹל כָּל (ה) יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר נֵרִין פֶּרֶק אֵלּוּ עוֹבְרִין בְּשֵׁם הַרְמַבֵּיִים וְהַמְּגִיד פִּיּוֹ. (ו) וְקָטָן שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ מַה שְׂמִסְפָּרִין בְּלִילָה מִיִּצְיָאת מִצְרַיִם, מִתֵּר לְהֶאֱכִילוֹ (תִּיָּה סִימָן קכ"ה). וְיֵשׁ נוֹהֲגִין שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֲזָרֵת בְּעָרֵב פֶּסַח, כְּדִי לֶאֱכֹל מְרוֹר (ז) לְתֵאֲבוֹן (תֵּאִיו נִיָּה ח"ג), וְכֵן בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כְּדִי לֶאֱכֹל בְּלִיל שְׁנֵי לְתֵאֲבוֹן. וְכֵן נוֹהֲגִין קֶצֶת לְמַעַט בְּאֶכִילֵת מִצָּה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִהֵאֵי טַעְמָא (כָּל בּוֹ). וְיֵשׁ מְחַמְרִין עוֹד שְׁלֹא לֶאֱכֹל פְּרוֹת, כְּדִי לֶאֱכֹל הַחֲרֹסֶת לְתֵאֲבוֹן, וְאִין לְחוּשׁ לְמִנְהַג הַהוּא. וְיֵשׁ מְחַמְרִין שְׁלֹא לְפָרֵר אֹז לְשֶׁבֶר הַמִּצּוֹת בְּעָרֵב פֶּסַח, שְׁלֹא לְבֹא לֶאֱכֹל מֵהֶם (מַהֲרִי"ו), וְאִין לְחוּשׁ גַּם לָזֶה. מִצָּה שְׂנֵאָפָה כְּתֻקָּנָה וְאַחַר כֵּךְ נִתְפָּרָה (ח) וְנִלוּשָׁה בְּיִין וְשִׁמּוֹן, אֵינָה נִקְרֵאת מִצָּה עֲשִׂירָה וְאַסוּרָה לֶאֱכֹלָה בְּעָרֵב פֶּסַח (מַהֲרִי"ו).

באר היטב (ד) עשירה. ואם נילושה במי פירות עם מים ג"כ הוי מצה עשירה ואין יוצאין בה ח"י ומ"א ע"ש. וע"ל סי' תס"ב ס"ק ג': (ה) יום י"ד. אבל בליל י"ד מותר ר"ן והב"ח והח"י וא"ז. ובשכנה"ג כתב דרבים נוהגים שלא לאכול מר"ח ע"ש. וכתב המ"א דמצה כפולה ונפוחה אין לאכלו בער"פ כל היום דשמא מצה היא עססי תס"א: (ו) וקטן. והוא הדין קטנה. מ"א: (ז) לתיאבון. ואין למנהג זה טעם. ע"ת: (ח) ונילושה. אבל מפוררת ונתבשלה מותר לאכול ומברך במ"מ דהוי מעשה קדירה ונימוח. מהרי"ל עמ"א ובח"י:

ג אם התחיל לֶאֱכֹל קֶדֶם שְׁעָה עֲשִׂירִית וּמְשַׁכָּה סְעוּדָתוֹ עַד הַלֵּילָה, דִּינּוֹ כְּמוֹ בְּשִׁבְתוֹת וּשְׂאָר יָמִים טוֹבִים שְׁנֵתִבְאָר סִימָן רַע"א (סְעִיף ו'). וּמִצָּוָה (ט) לְרַחֵץ וּלְגַלֵּחַ בְּעָרֵב יוֹם טוֹב וּלְלַבֵּשׁ בְּגָדִים נְאִים כְּמוֹ בְּשִׁבְת, וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ר"ס וְרס"ב.

באר היטב (ט) לרחוץ. אחר חצות ילך לבית המרחץ ויטבול ואחר תפלת המנחה יעסוק בדיני קרבן פסח ובשל"ה העתיק מסדה"י מה שילמוד כל אדם. כ' רש"ל אין מברין האבל בער"פ:

סימן תעב - דיני הסבה וארבע כוסות

סעיפים

ט"ז

ובו

א יהיה שלחנו ערוך מבעוד יום, כדי לאכל מיד (א) כשתחשך; ואף אם הוא בבית המדרש, יקום מפני שמצוה למהר ולאכל בשביל התינוקות שלא יישנו, אבל לא יאמר קדוש עד שתחשך.

באר היטב (א) כשתחשך. עי' י"א :

ב יסדר שלחנו יפה בכלים (ב) נאים כפי כחו, ויכין מקום מושבו שישב בהסבה דרך חרות. הגה: ואפלו עני שאין לו פרים, ישב על (ג) הספסל (מרדכי ריש פרק ערבי פסחים).

באר היטב (ב) נאים. כל השנה טוב למעט בכלי נאים זכר לחורבן חוץ מליל פסח ירבה בכלי נאים. ומהרי"ל לא היה משתמש במשכנות של עכו"ם כ"א בפסח עי' מ"א. ולא הוי כשואל שלא מדעת דמסתמא אינו מקפיד ומשמעות לשון מהרי"ל העמידם על שלחן מיוחד לראותם ולשמרם בלי שימוש. (ועיין חיי מ"ש ועיין ש"ך וט"ז בי"ד ס"י ק"ד: (ג) הספסל. ולא ע"ג קרקע. ובמרדכי משמע דגרסינן יסב על הספסל. גם מותר לסמוך על ירך חבירו אבל לא על ירך עצמו דמיחזי כדואג. מהרי"ל:

ג כשהוא מסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימינו, אלא על שמאלו. ואין חלוק בין אטר לאחר (טור בשם רש"י ות"ה סימן קל"ו).

ד אִשָּׁה אֵינָה צָרִיכָה **(ד)** הַסָּבָה אֶלָּא אִם כֵּן הִיא חֲשׂוּבָה.

הגה: וְכָל הַנָּשִׁים שְׁלָנוּ מְקָרִי חֲשׂוּבוֹת (מְרַדְּכֵי רִישׁ פִּי עֵיפ וְרַבְּנֵי יְרוּסָה), אִךְ לֹא נִהְיָו לְהִסָּב כִּי סָמְכוּ עַל דְּבָרֵי רַאבִּי״ה דְּכָתַב דְּבִזְמַן הַזֶּה אֵין לְהִסָּב (דְּבָרֵי עֶצְמוֹ).

באר היטב (ד) הסיבה. כתב הב"ח דאבל כל י"ב חודש לא יסב וגם אינו לובש הקיט"ל דבלא"ה לבו נכנע. כתב המ"א ז"ל דה"ה אבל תוך למ"ד על שאר קרובים כשלא נהג שבעי קודם הרגל ע"ש. וכנה"ג בספרו פסח מעובין סי' קע"ו כתב דאפילו תוך שבעה כיון דפסקי אבילתו חייב להסב וכן המנהג ע"ש. והסכים עמו הח"י וכתב מנין לנו להחמיר באבילות דקילי' ולבטל ממצות הסיב' מ"מ אם אפשר לשנות קצת ישנה ועכ"פ ילבוש הקיט"ל שהוא בגד מתים וכ"כ הט"ז. (דלא כמ"א עכ"ל):

ה בֶּן אֶצֶל אָבִיו צָרִיךְ **(ה)** הַסָּבָה, אֶפְלוּ הוּא רַבּוֹ מִבְּהָק. תְּלַמִּיד לְפָנֵי רַבּוֹ אֵינּוּ צָרִיךְ הַסָּבָה, אֶפְלוּ אֵינּוּ רַבּוֹ מִבְּהָק, אֶלָּא אִם כֵּן יִתֵּן לוֹ רַבּוֹ **(ו)** רְשׁוּת. וְתַלְמִיד חָכָם מִפְּלֶג בְּדוֹרוֹ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא לָמַד מִמֶּנּוּ כְּלוּם, חֲשׂוּב כְּרַבּוֹ וְאֵינּוּ צָרִיךְ הַסָּבָה. וְדוֹקָא כְּשֶׁאֵוֹכְלִין עַל שְׁלֶחַן אֶחָד, אֶבֶל אִם אוֹכֵל עַל שְׁלֶחַן בְּפָנֵי עֶצְמוֹ צָרִיךְ לְהִסָּב.

באר היטב (ה) הסיב'. (דמסתמא מחל לו) והב"ח פסק דאין מסיב אלא אם כן יתן לו אביו רשות ועיין בתשובת פנים מאירות סי' צ"ג: **(ו) רשות.** ואין חיוב על הרב לתת לו רשות ט"ז וכל זה בתלמיד של תורה אבל תלמיד של אומנות בכל ענין מיסב:

י הַשֵּׁמֶשׁ צָרִיךְ הַסָּבָה.

ז כָּל מִי שֶׁצָרִיךְ הַסֵּבָה, אִם אָכַל אוֹ שָׁתָה בְּלֹא הַסֵּבָה לֹא יֵצֵא, וְצָרִיךְ לַחְזֹר לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת בְּהַסֵּבָה. **הגה:** וַיֵּשׁ אומרים דבזמן הזה, דאין דרדך להסב, פדאי הוא ראבייה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסבה (אגדה פרק ע"פ). ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסבה, אין לחזור ולשתות בהסבה דיש בו חשש שפירא (ז) כמוסיף על הכוסות; אבל בשני כוסות ראשונות, יחזור וישתה בלא ברכה (מנהגים), וכן באכילת (ח) מצה. ולכתחלה יסב כל (ט) הסעודה. (מהרי"ב).

באר היטב (ז) כמוסיף. פ"י כיון שאסור לשתות ביניהם א"כ מתחלה לא היה דעתו לשתות וצריך לברך והוי כמוסיף אבל בראשונות כיון שמותר לשתות ביניהם א"כ היה דעתו עליו וא"צ לברך. ונ"ל האידנא שאין דרך לשתות בין הראשונות א"כ ה"ל נמלך ואם שותה צריך לברך וה"ל כמוסיף לכן לא יחזור וישתה ויסמוך על ראבייה אבל בכוס שני יחזור וישתה דהא אפי' שותה יין תוך הסעודה כוס שני פוטרו. ונ"ל דבתחלת הסיב' יהיה דעתו לחזור ולשתות בין הראשונות ואז אם טעה ושתה בלא הסיב' יחזור וישתה בלא ברכה עכ"ל מ"א. ובי"ח בסי' תע"ט פסק דבכל ד' כוסות אם שתאן בלא הסיב' יצא וכן נ"ל עיקר. ח"י וכ"כ האגודה: **(ח) מצה.** ע' בפסקי מהרא"י ס"ס קכ"ב דמרמב"ם וסמ"ג והרא"ש והמרדכי והגמ"י מדברי כולם נלמד דכזית ראשון של המוציא לא בעי הסיבה עכ"ל. אכן מדברי הטור משמע דשניהם בעי הסיב' וכן נוהגין עח"י סימן תע"ה ס"ק ז': **(ט) הסעודה.** ובדיעבד יצא בשעת אכילת כזית מצה ושת"י ד' כוסות. ועח"י:

ח צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת ד' כּוֹסוֹת עַל הַסֵּדֶר, וְאִם שֶׁתָּאן זֶה אַחַר זֶה שְׁלֹא (י) כִּסְדֹר, לֹא יֵצֵא.

באר היטב (י) כסדר. שלא אמר הגדה בנתיים:

ט שְׁעוֹר הַכּוֹס, רְבִיעִית לְאַחַר שְׁימְזַגְנוּ אִם רוֹצֵה לְמַזְגוֹ, וְיִשְׁתֶּה כֹּל אוֹ (יא) רְבוֹ. וְאִם יֵשׁ בוֹ הַרְבֵּה רְבִיעִית,

שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ כָּל כֶּךָ בְּנֵי אָדָם כְּמִנְיֵן רְבִיעִיּוֹת שָׁבוּ. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שְׁצַרִּיךָ לְשִׁתּוֹת רַב הַכּוֹס, אֲפֹלוּ מִחֲזִיק כַּמָּה
רְבִיעִיּוֹת. וְצַרִּיךָ לְשִׁתּוֹת הַשְּׁעוֹר שְׁלֹא (יב) בְּהֶפְסֵק גְּדוֹל בִּינְתָיִם (בֵּית יוֹסֵף
בְּשֵׁם רוֹקַח).

באר היטב (יא) רובו. פיי הבי"ח כולו בתחלה או רובו בדיעבד. ובמדינות שהיין
ביוקר יזהר כל אדם ליקח כוס מרביעית וישתה כולו או רובו בדיעבד ועח"י
ועי' ט"ז סי' ק"צ סי"ק ג' ובסי' תפ"ז סי"ק א': (יב) **בהפסק.** דהיינו שלא ישהי'
מתחלה ועד סופו יותר משתיי רביעית כמ"ש סימן תרי"ב וכי' המ"א ונ"ל
דאם שהה יותר מאכילת פרס אפי' בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולשתות אפי'
בכוסות אחרונות ואם שהה כדי שתיית רביעית הוי ספיקא ובשני כוסות
ראשונות יחזור וישתה וע"ל סי"ק ז' מש"ש. ולכתחלה ישתה רוב רביעית בבת
אחת עסי' תע"ה. ובאר היטב אשר לפני מערבב הדברים כאן ע"ש :

יג מִי שְׁאַיְנוּ שׁוֹתֶה יַיִן מִפְּנֵי שְׂמֵזִיקוֹ, או שׁוֹנְאוֹ, צַרִּיךָ (יג)
לְדַחֵק עֲצָמוֹ וְלְשִׁתּוֹת, לְקַיֵּם מְצֻוֹת אֲרַבְעָה כּוֹסוֹת.

באר היטב (יג) לדחוק. ורשאי למזוג היטב כל זמן שראוי לקידוש כמו שכתוב
סי' רע"ב. מ"א :

יד מְצֻוֶה לְחַזֵּר אַחַר יַיִן (יד) אָדָם, אִם אֵין הֶלְבֵן מְשֻׁבַּח מִמֶּנּוּ
(טור).

באר היטב (יד) אדום. ובמקומות שמצויי לעלול עלילות שקרים נמנעו
מליקח יין אדום. ט"ז :

יב (טו) יוֹצְאִים בְּיַיִן מִבְּשָׁל וּבְקוֹנְדִיטוֹן.

באר היטב (טו) יוצאים. היינו בדיעבד אבל לכתחלה מצוה מן המובחר ליקח היין היותר משובח בלי תערובת. וקונדיטון פיי שנתערב בו דבש ופלפלין. וכתב הט"ז דבמקום שאין יין מצוי ישתה מי צמוקים ובתשובת ריב"ש סי' ט"ז מבואר דדוקא באותן צמוקים שיש בהם לחלוחית כשמעצרין אותן אבל אם אין יוצא מהן דבש רק ע"י שריה במים אין יוצאין בהם ע"ש וכ"כ הרוקח וכן נוהגין. ח"י:

יג אָפּלו (טז) עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְדָּקָה, יִמְכַר מִלְבוּשׁוֹ אוֹ יִלְוֶה אוֹ יִשְׁכֹּר עֲצָמוֹ בְּשָׂבִיל יַיִן לְדֵי כּוֹסוֹת.

באר היטב (טז) עני. כתב המ"א נ"ל דמי שאין לו אלא ד' כוסות מצומצמים אחר מזיגי יקחם בלילה הראשונה הכל ולא יקח ב' בלילה הראשונה לקידוש ולבה"מ וב' ללילה שניה דיומא קמא עיקר ונר ביתו עדיף מדי' כוסות משום שלום בית עכ"ל. כי הט"ז נ"ל בכל מקום שנזכר שא"צ להסב יש איסור להסב דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וכ"כ מהרי"ל ומהרש"ל ומ"א והבאר שבע כתב דצריך להתיישב בדבר שהרי כמה פעמים מצינו שמחמירין בדבר שאנו פטורין בו ועח"י סק"י. מי שמשלחין לו יין לדי' כוסות ולקידוש אינו רשאי לשנות חות יאיר סי' רנ"ב. ועמש"ל סי' רמ"ב בשם ס"ח:

יד גם הנָשִׂים חַיְבוֹת בְּאַרְבַּע כּוֹסוֹת וּבְכָל מְצוֹת הַנּוֹהְגוֹת בְּאוֹתוֹ לִילָה.

טו תִּינוֹקוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְחַנּוּךְ, מְצוּה לָתֵן לָכֵל אֶחָד כּוֹסוֹ לְפָנָיו. הַגָּה: ואין לקח כוס שפיו צר כעין קרו"ג גלא"ז, מפני שלא יוכל לשותות רביעית כְּאֶחָד (מהרי"ב). ובכוס שֶׁל בְּרֵפֶת הַמְזוּן בְּלֹא הַכֵּי אֵין לוקחים אותו, וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קפ"ג (סעיף ד' בְּהַגָּה), וְכֵן הַכּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ, וְעַיִן לְעֵיל סִימָן רע"א (סעיף י"י) (בית יוסף).

טז מְצוּה לְחַלֵּק לַתִּינוּקוֹת קְלִיּוֹת וְאֶגְזִים, כְּדֵי שְׂיִרְאוּ
שְׁנוֹי וַיִּשְׁאַלוּ.

סימן תעג - דיני כוס ראשון וסדר

הפסח עד כוס השני

סעיפים

ז

ובו

א מוֹזְגִין לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן וּמְקַדֵּשׁ עָלָיו, וּמְבָרֵךְ (א)
שֶׁהַחֲיָנוּ. וְאִם חָל (ב) בְּשֶׁבֶת, אוֹמֵר וַיְכַלּוּ, וְאִם חָל
בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת אוֹמֵר יקנה "ז, וְאִם שָׁכַח לְהַבְדִּיל וְלֹא
נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל הַהַגָּדָה, יִשְׁלִים הַהַגָּדָה עַד גְּאֵל
יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּן (ג) יְבַדִּיל. הַגָּה: וְאִין לִטַּל יְדָיו כָּל קֶדֶם (ד)
קְדוּשָׁה (רַבֵּנוּ יְרוּחֵם וְהַרְאִישׁ בְּתַשׁוּבָה וּמְרַדְכֵי פִי ע"פ). וְאִם אִין יְדָיו נְקִיּוֹת, יִטַּל מְעַט
אֶבֶל אִין לְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה. וּבְעַל הַבֵּית לֹא יִמְזַג בְּעֶצְמוֹ, רַק אַחַר יִמְזַג לוֹ
דְּרֹךְ חֲרוּת (מהרי"ב).

באר היטב (א) שהחיינו. ואם לא אמר אותו ביום א' מברך ביום ב' או בא'
משאר ימים כשיזכור ואם אין לו כוס של יין בשעת הקידוש מברך זמן בלא
כוס ונ"ל דאפי' בירך בראשונה ולא בירך ביי"ט שני של גליות מברך כל שבעה
מ"א. וכתב הח"י ונראה דה"ה בעצרת אע"ג דהוא רק שני ימים מ"מ יש לו
תשלומין כל שבעה. ועוד נ"ל דאם שכח לומר זמן ליל ראשון ובליל ב' אמר
זמן דא"צ שוב לומר זמן מכח לילה ראשונה להשלמה דאם יום ראשון קודש
א"כ השלים הזמן ביום ב' ואם יום שני קודש הא אמר זמן ח"י ע"ש. ואם
שכח לוי קידוש בלילי דינו כדלעיל סי' רע"א סי"ח וכ"כ הע"ש סי' תפ"ה. ואם
שכח לומר ההגדה אין לו תשלומין כלל. דכתיב בעבור זה בשעה שמצה ומרור
מונחים לפניך וכ"כ המ"א לקמן סי' תפ"ה ע"ש. ואין אומרים שעשה ניסים

לפי שעתיד לאומרו בהגדה. טור ועח"י: (ב) בשבת. ומותר לומר ההגדה בספר אף שהוא ביחידות ולא חיישינן שמא יטה כמ"ש סי' (רע"ט) [רע"ה] סי"ט. ח"י: (ג) יבדיל. ואם נזכר באמצע הסעוד' שלא הבדיל מבדיל באמצע סעודתו על הכוס ואם היה דעתו לשתות יין תוך הסעוד' אינו מברך בפה"ג ואם לא היה דעתו צריך לברך ולא ימתין להבדיל עד אחר הסעודה דא"כ יהיה כמוסיף על הכוסות וא"ל שיאמר הבדלה והלל על כוס א' דא"א ב' קדושות על כוס א' דדוקא קידוש והבדלה שרי דשניהם ענין אחד הוא ואם שכח להבדיל עד אחר בה"מ אומר הלל והבדלה על כוס א' דהא א"א בענין אחר. מ"א וע"ל סי' רצ"ו: (ד) קידוש. ע' אחרונים בזה. והעיקר כפסק רמ"א כן הסכמת ה"יז דהרואה שנוטל ידיו סובר שיברך ג"כ ענ"י כמו בשאר שנה ובאמת אסור לברך כיון שאין נטיל' זו על האכילת מצה דהוי הפסק גדול וכן נוהגין:

ב שוֹתֵה בְּהִסָּבָה וְאִינוּ מְבָרְךְ אַחֲרָיו.

א אם ירצה לשתות כמה כוסות, הרשות בידו; ומכל מקום ראוי לזהר שלא לשתות בין ראשון לשני, אם לא לצורך גדול, כדי שלא ישתכר, וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה.

ד מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות ומרור וחרסת וכרפס או ירק (ה) אחר וחמץ או (ו) מי מלח ושני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר (ז) לחגיגה, ונהגו בבשר וביצה. הגה: (ח) ויסדר הקערה לפניו בענין שאינו צריך לעבר על המצה, דהינו הכרפס יהא למעלה מן הכל והחמץ סמוך לו יותר מן המצה, והמצות מן המרור והחרסת, והם יהיו יותר קרובים אליו מן הבשר וביצה (מהר"ט). והבשר נהגו שיהיה (ט) זרוע, ונהגו

שְׁהַבֶּשֶׂר יִהְיֶה צָלִי עַל הַגְּחָלִים וְהַבִּיצָה תִּהְיֶה מִבְּשָׁלַת.
וְהוּא הַדִּין (י) צְלוּיָהּ, וְכֵן נוֹהֲגִין בְּעִירָנוּ.

באר היטב (ה) אחר. שטובים חי ומבושל שמברכין עליו בפה"א כמ"ש סי ר"ה ונוהגין ליקח מה שקורין פיטירזילין. וטוב ליקח כרפס שהוא נוטריקוין סי פרך כלוי סי רבוא עבדו עבודת פרך וקורין בל"א איפ"ך וכ"כ אחרונים ועמ"א: (ו) מי מלח. ואם חל בשבת יעשה המי מלח מע"ש ואם לא עשה מע"ש ואין לו חומץ יעשה מי מלח מעט כמ"ש בסי שכי"א ט"ז. וכתב המ"א ונ"ל דלאחר שאכל הירק מותר לסלק הירק ומי המלח מהקער': (ז) לחגיגה. אפי' חל ע"פ בשבת. וע' בהרא"ש מ"ש בשם מהר"י מאורלינש ומהר"י מקורבי"ל שדבריהם הם הפך הגמ' וע' יד אהרן בזה: (ח) ויסדר. סדר הקער' של האר"י מועתק מסי' עץ החיים וז"ל סדר הקער' של השמורות יהיו כסדר הזה והוא שתקח ג' מצות שמורות ותניח הכהן למעלה ואחריו לוי ולמטה ממנו הישראל שהם כנגד ג' מוחין דאבא עילאה ואחר כך תקח מרור וכרפס וחרוסת ובי מיני תבשיל זרוע של טלה צלויה וביצה מבושלת ותניח אלו הה' דברים למעלה על הג' מצות דהיינו זרוע שהי' חסד בימין שלך וביצה שהיא גבורה בשמאל שלך מרור שהוא רומז לת"ת באמצע בין הזרוע והביצה כי ת"ת מכריע בין חסד לגבורה ואח"כ החרוסת בקו ימין תחת הזרוע מפני שהי' רומזת לנצח ואח"כ הכרפס שהיא רומזת להוד תניח תחת הביצה בקו השמאל שלך ואח"כ תקח חזרת ותניח למטה מן המרור בקו האמצעי שהוא כנגד היסוד והוא כדי לעשות אח"כ כריכה עם חזרת. והקערה בעצמה שכוללת כולם היא המלכות הרי י"ס דחכמה ואל ישנה הסדר הזה ואשרי לו מי שמכוין להנז"ל עכ"ל: (ט) זרוע. ויהי מעט בשר עליו. ד"מ: (י) צלויה. ואוכלין אותו מטעם שהי' זכר לאבילות והבשר צלי אין אוכלין וכן המנהג ועט"ז ואם שכח לצלות הבשר או הביצה מעי"ט אין לצלות בלילה אם לא שדעתו לאכול באותו לילה ויום. מהר"י ועמ"א:

ה אֵלוּ יִרְקוֹת שְׂיוּצָא בָּהֶם יְדֵי חוּבָתוֹ, (יא) חֲזָרַת,
עֲלֵשׁוֹן, תְּמָכָא, חֲרַחְבִּינָא (פְּרוּשׁ מִיְנֵי עֲשָׂבִים מְרִיס), מְרוֹר;
וְיוּצְאִים בְּעֵלְיוֹן שְׁלָהֶם וּבְקִלְחוֹ, אָבֵל לֹא (יב) בְּשָׂרֶשׁ,
אֶלָּא שְׁבַעֲלִין אֵין יוּצְאִין אֶלָּא אִם כֵּן הֵם לְחִים,
וּבְקִלְחִים יוּצְאִים בֵּין לְחִים בֵּין יְבֻשִׁים, אָבֵל לֹא

כְּבוֹשִׁים, וְלֹא שְׁלוּקִים וְלֹא מְבַשְׁלִים; וְכֻלָּם מְצֻרְפִים
(יג) לְכַזִּית, שֶׁהוּא הַשְּׁעוֹר שְׁלֵהָם, וְעַקֵּר הַמְצֹוה בַּחֲזָרָת.
וְאִם אֵין לוֹ חֲזָרָת, יִחְזַר אַחַר רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, כְּפִי הַסֵּדֶר
שֶׁהֵם שְׁנוּיִים. **הגה:** וְאִם אֵין לוֹ אֶחָד מֵאלוֹ הַיְרָקוֹת, יִקַּח לַעֲנָה אוֹ
שְׂאֵר יֵרֶק (יד) מֵר, (אָגוּר). וְחִרְסֵת יַעֲשֶׂה עֵב, זָכָר לְטֵיט, וְאַחַר כֶּד נֹוֹתֵנִין בּוֹ
מֵעֵט (טו) חֲמֵץ אוֹ יַיִן אֲדָם זָכָר לְדָם, (טוּר). וְעוֹשִׂין הַחִרְסֵת מִפְּרוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ
בְּהֵם יִשְׂרָאֵל (תּוֹסֵפוֹת פ' ע"פ) כְּגוֹן, תְּפוּחִים, תְּאֵנִים, אָגוּזִים, רְמוֹנִים, שְׂקָדִים;
וְנוֹתֵנִין עֲלָיו תְּבֻלִין, כְּגוֹן קִנְמוֹן וְזַנְגְבִיל הַדּוֹמִים (טז) לְתַבֵּן שֶׁהֵיוּ מְגַבְּלִין בּוֹ
הַטֵּיט (טוּר).

באר היטב (יא) חזרת. הוא לאטי"ך עולשין הוא קורבי"ל תמכא הוא קרי"ן.
ונתפשט המנהג ליקח הקרי"ן למרור ומברכין על העלין. והקלח נוטלין
לכריכה. ובתשובת חכם צבי סי' קי"ט כתב החזרת השנויה במשנתנו היא
הירק הנקרא בל"א סאלט ובלשון ספרד סאלט' ויש בו הסימנים האמורים
בגמ' ומפני שבארצות אשכנז אינו מצוי בזמן הפסח לא הורגלו לקחתו למרור
ולוקחין הקרי"ן שהוא תמכא ונפיק מיניה חורבה שאינם יכולים לאכול אפי'
חצי זית מחמת חורפיה ומבטלין מצות מרור עכ"ל ע"ש. וכן שמעתי מלועז'
אחד שבארץ לועז' שהמדינות חמות מצוי אצלם חזרת בימי ניסן והוא כפול
ועב כמו מה שאנו קורין במדינות אלו היי"פ שלטי"ן ואוכלין אותו זה המין
למרור ועיין ח"י: (יב) בשורש. פי' שרשים קטנים שמתפצלים לכאן ולכאן
אבל שורש הגדול שבו עומד הירק הוא בכלל קלח. מהרי"ו ועיין ט"ז: (יג)
לכזית. דהוא כמו חצי ביצת תרנגולת וצריך שיעור זה בשלימות מלבד הריוח
שבין העלים כמ"ש סי' תפ"ו ויש לזהר בזה דאל"כ הוי ברכה לבטלה כיון
שמברך על אכילתו ואכילה בכזית משמע ומי שהוא חולה או איסטניס מותר
ליקח לו מאיזה מין מרור שערב עליו ביותר ואם א"א לו כלל על כל פנים יאכל
מעט או ילעוס בפיו לזכר טעם מרירות בלא ברכה וראוי לדחוק עצמו בכל
יכולתו אף אם יכאוב עליו לקיים מצות חז"ל כמ"ל סי' תע"ב סי' (יד)
ירק מר. אף שא"א בענין אחר על כל פנים אין לברך רק על אלו המינים
דקחשיב במתני' וכן הסכמת הש"ך והמ"א. ח"י: (טו) חומץ. ופסח שחל
להיות בשבת צריך ליתן המשקה בו מע"ש ואם שכח יש לעשות ע"י שינוי
דהיינו שיתן המשקה תחלה תוך הכלי ואח"כ ישים בו החרוסת כמ"ל סי'
שכ"א סעיף י"ו וכ"כ המ"א וע"ש בט"ז סי' י' דאוסר ליתן טחינת מצה
אפויה לערב עם יין או מי דבש בשבת אפי' ע"י שינוי ואין דבריו מוכרחים גם
העולם אין נזהרים בזה. ח"י: (טז) לתבן. ולא ידוכן היטב כדי שיהיו ארוכין.
ב"י:

יז נֹטֵל יָדָיו לְצַרְדָּךְ טָבוֹל רְאִשׁוֹן וְלֹא יִבְרָךְ עַל הַנְּטִילָה, וַיִּקַּח מִהַכֶּרֶפֶס **יח** פָּחוֹת מִכֶּזֶיֶת, וּמִטְּבֹלוֹ בְּחֶמֶץ, וּמִבְרָךְ בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה וְאוֹכֵל, וְאִינוּ מְבָרְךְ אַחֲרָיו. וַיִּקַּח מִצָּה הָאֲמָצְעִית וַיִּבְצָעֶנָּה לְשֵׁתִים, וַיִּתֵּן חֻצִּיהָ לְאַחַד מִהַמְּסֻבִּין לְשִׁמְרָה **יט** לְאַפִּיקוֹמֹן, וְנוֹתְנֵין אוֹתָהּ תַּחַת הַמָּפָה, וְחֻצִּיהָ הַשְּׁנִי יֹשִׁים בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת וַיִּגְבֶּיהָ **כ** הַקְּעָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַמִּצּוֹת וַיֹּאמֶר: **כא** הָא לְחֶמְא עֲנִיָא, עַד מָה נִשְׁתַּנָּה. הַגָּה: וַיֹּאמְרוּ בְּלִשׁוֹן שְׁמֵבִינִים הַנְּשִׁים וְהַקְּטָנִים, אוֹ יִפְרֹשׁ לָהֶם הָעֲנָנִין וְכֵן עָשָׂה רַ״י מְלוֹנְדְרֵי כָּל הַהַגְדָּה בְּלִשׁוֹן לַעֲיִז, כְּדִי שְׁיִבְיֵנוּ הַנְּשִׁים וְהַקְּטָנִים. (כָּל בּוֹ וּמִהַרִּי״ל). וְאַזְ יִצְוֶה **כב** לְהַסִּירָם מֵעַל הַשְּׁלַחַן וּלְהַנִּיחָם בְּסוֹף הַשְּׁלַחַן כְּאֵלוֹ כְּפָר אֲכָלוֹ, כְּדִי שְׁיִרְאוּ הַתֵּינֻקוֹת **כג** וַיִּשְׁאַלוּ.

באר היטב **יז** נֹטֵל. דכל שטיבולו במשקה צריך נטילה וכתב הט״ז ומכאן יש תוכחת מגולי לאותם שאינם נזהרים בכל השנה ליטול ידיהם לדברים שטיבולו במשקה דמה נשתנה הלילה הזה מכל הימים שבשנה ואם בא לטהר עצמו טפי בלילה זה עכ״פ הי״ל להזהר ג״כ בימי התשובה אלא שאין כאן אלא חסרון זהירות ואינם מדקדקים להשוות מדותיהם עכ״ל והל״ח בפכ״ה כ׳ דהעולם נוהגין שלא ליטול ויש להם על מה שיסמכו שהתוספות סוברים כן וכ״כ המ״א סי׳ קנ״ח ע״ש והא דנוטלין בליל זה הוא כא׳ משאר שינוים שעושין בליל זה כדי שישאלו. ח״י: **יח** פחות. דאם יאכל כזית יהיה ספק אם יברך ברכה אחרוני׳ טור לכן אם אירע שאכל כזית לא יברך ברכה אחרונה. ט״ז ומ״א ח״י: **יט** לאפיקומן. והחלק הגדול יטמין. אחרונים. גם ראוי לכורכי במטפחת ולהניח בין הכר והכסת וכשרוצה לאכול יוציאה כמו שהיה בתוך המפה וישלשל לאחוריו וילך כמו ד׳ אמות ויאמר כך היו אבותינו הולכים משארותם צרורות בשמלותם רש״ל. ועח״י סי׳ תע״ב ס״ק ב׳ טעם למנהג שהתינוקות לוקחים האפיקומן: **כ** הקערה. עם כל מה שעליה וא״צ להסיר התבשילין. טור: **כא** היא לחמא. וי״א היא כלחמא עמ״א. וכתב מהרש״ל סי׳ פ״ח לאומרו בקול רם: **כב** להסירם. ועכשיו לא נהגו להסירם משום שאין היכר לתינוקות בזה שיוודעים דאלו הדברים לא ניתנו על השלחן

לצורך האכילה. מ"א: (כג) וישאלו. ויאמר להם שאין רשאים לאכול עד שיספרו ביציאת מצרים ולכן אין ליתן שום מצה על השלחן עד אחר הסדר. מהרי"ל:

ז מוזגין לו מיד כוס שני, כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קדם סעודה. ואם אין חכמה בבו, אביו מלמדו. אם אין לו בן, אשתו שואלתו; ואם לאו, הוא שואל את עצמו. ואפלו תלמידי חכמים שואלים זה לזה: (כד) מה נשתנה וכו' וכשהבן או האשה שואלת, אין צריך לומר: מה נשתנה, אלא מתחיל עבדים (מהרי"ל). וכשמתחיל עבדים היינו לפרעה, מחזיר הקערה שבה המצות לפניו וקורא כל ההגדה, וכשיגיע למצה זו צריך להגביה, להראותה למסבין שתחבב המצוה עליהם. ויש להגביה מצה הפרוסה שהיא כלהם עני (מהרי"ו), וכן כשיגיע (כה) למרור זה; וכשיגיע ללפיקד, מגביה כל אחד כוסו בידו עד שחותם גאל ישראל. הגה: ונוהגין לזרק מעט מן הכוס (כו) באצבעו (דברי עצמו) כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזכיר המכות דצ"ף עד"ש באח"ב בכלל ובפרט, הכל ט"ז פעמים (מהרי"ל). ויהיה הפת מגלה בשעה שאומר ההגדה עד לפיקד, שאחז הכוס (כז) בידו. ואז יכסה הפת (אגור ובית יוסף).

באר היטב (כד) מה נשתנה. לא יאמר אנו חייבים לטבל וכו' אלא אנו מטבילין דאינו חיוב אלא משום היכרא טור. כשיאמר והיא שעמדה לאבותינו וכו' עד שהקב"ה מצילנו מידם יאחז הכוס בידו. וכשיאמר ונאמר לפניו שירה צ"ל ונאמר בניקוד סגול ונאמר שהוא לשון עבר דקאי על גאולת מצרים שעברה. ב"ח רש"ל שלי"ה: (כה) למרור. אבל כשיגיע לפסח שהיו אבותינו וכו' לא יאחז בידו דהוי כמגביה קדשים בחוץ אבל מ"מ יסתכל בו. מהרי"ו סי' קצ"ג: (כו) באצבעו. כתב בהג"ה מנהגים דיש לזרוק בקטנה דהיינו הזרת והמ"א כתב דיש לזרוק בקמיצ' שהוא אצל הקטנה דבקמיצה הכה הקב"ה למצרים. ובד"מ כתב דיש ליקח באצבע דוקא זכר למה שנאמר אצבע אלהים היא וכן עיקר. ח"י: (כז) בידו. בנוסח הברכה אשר גאלנו כ' מהרי"ו כשחל

פסח במ"ש דיש להפך ולומר תחלה מן הפסחים ואח"כ מן הזבחים דאין חגיגה דוחה שבת ובליל ב' להיפך ע"ש. ובפסח מעובין ס"י רס"ח כתב שיש לומר הכל בנוסח א' מן הזבחים ומן הפסחים והסכמת אחרונים כמהרי"ו וכ"כ הב"ח. באמירת הלל אין לישב מוטה אלא באימה וביראה של"ה. כתב לבוש אין נוהגין לברך על הלל כיון שמחלקים חציו קודם הסעודה וחציו לאחר הסעודה. סומא חייב בקריאת ההגדה וכשמגיע למצה זו ולמרור זה אין לומר זה אלא אומר מצה שאנו אוכלים וכו' עח"י ס"ק ל"ט:

סימן תעד - על כוס ב' אין מברכין

אחד

סעיף

ובו

א שותה כוס שני ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קדוש ועל כוס של ברכת המזון, ואין מברכין על הגפן כי אם אחר כוס רביעי. הגה: והמנהג בין האשכנזים לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס, אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד, וכן דעת רב הגאונים.

סימן תעה - יתר דיני הסדר

סעיפים

ז'

ובו

א יטל ידיו ויברך על נטילת ידים, ויקח המצות פסדר

שְׁהֵנִיחָם, הַפְּרוּסָה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, (א) וַיֹּאחֲזֶם בְּיָדוֹ
וַיְבָרֵךְ הַמוֹצֵיא וְעַל אֲכִילַת מִצָּה, וְאַחַר כֶּךָ יִבְצַע
מִהַשְּׁלֵמָה (ב) הַעֲלִינָה וּמִהַפְּרוּסָה, מִשְׁתִּיחֶן בְּיַחַד,
וַיִּטְבְּלֵם (ג) בְּמַלַּח. הַגָּה: וְאִין הַמְּנַהֵג לְטַבְּלָה בְּמַלַּח בְּלִילָה רִאשׁוֹנָה,
דְּפַת נְקִי אִין צָרִיךְ מַלַּח. וַיֹּאכְלֵם בְּהַסָּבָה בְּיַחַד כְּזִית מְפָל
אָחַד, וְאִם אִינוּ יָכוֹל לְאָכַל כְּשָׁנֵי זֵיתִים בְּיַחַד, יֹאכַל (ש) (ש)
(ד) הַמוֹצֵיא תַחֲלָה וְאַחַר כֶּךָ שֶׁל אֲכִילַת מִצָּה, וְאַחַר כֶּךָ
יִקַּח כְּזִית מְרוֹר וַיִּשְׁקְעֵנוּ כֵּלּוֹ (ה) בְּחֵרוּסָת, וְלֹא יִשְׁהַנוּ
בְּתוֹכוֹ שֶׁלֹּא יִבְטַל (ו) טַעַם מְרִירוּתוֹ, וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ
לְנַעַר הַחֵרוּסָת מֵעָלָיו, וַיְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מְרוֹר וַיֹּאכְלֵנוּ
בְּלֹא (ז) הַסָּבָה, וְאַחַר כֶּךָ נוֹטֵל מִצָּה שְׁלִישִׁית וּבוֹצֵעַ
מִמֶּנָּה וְכוֹרְכָה עִם הַמְּרוֹר וְטוֹבְלָה (ח) בְּחֵרוּסָת. הַגָּה: וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים דְּאִין לְטַבְּלוֹ, וְכֵן הוּא בְּמִנְהַגִּים וְכֵן רְאִיתִי נוֹהֲגִין. וְאוֹמֵר: יִזְכֹּר
לְמַקְדָּשׁ (ט) כְּהֵלֶל, וְאוֹכְלֵן בְּיַחַד בְּהַסָּבָה. וּמִשְׁבָּרֵךְ עַל
אֲכִילַת מִצָּה לֹא (י) יִסִּיחַ בְּדַבָּר שֶׁאִינוּ מֵעַנְיֵן הַסַּעֲדָה עַד
שֶׁיֹּאכַל כְּרִיכָה זוֹ, כִּדִּי שְׁתַּעֲלָה בְּרִכַּת אֲכִילַת מִצָּה
וּבְרִכַּת אֲכִילַת מְרוֹר גַּם לְכְרִיכָה זוֹ.

באר היטב (א) ויאחזם. כל שלשתן העליונה למוציא והשלישית ללחם משנה
והפרוס' על שם לחם עוני ויברך ברכת המוציא ויניח השלישית להשמט מידו
ויברך על הפרוסה עם תפיסת העליונה על אכילת מצה ויברך שתי ברכות טרם
ישברם. מהרי"ל והאחרונים: (ב) העליונ'. ואפי' חל בשבת ד"מ ע"ל סי'
רע"ד: (ג) במלח. וכן הוא בכתבים: (ד) המוציא. עמש"ל בסי' תע"ב ס"ק ח'.
וכתב המ"א עכ"פ לכתחלה יש לבלוע כזית מרוסק בבת אחת ובדיעבד אף אם
אוכל מעט מעט ובלבד שלא ישהה ביניהם כדי אכילת פרס וכן במרוור אפי'
לכתחלי אם קשה עליו לבלוע ביחד עכ"ל: (ה) בחרוסת. להמית הארס
שבתוכו ואינו מברך עד אחר הטיבול קודם אכילה: (ו) טעם. וכן אין לשרות
המרור מעלי"ע במים דכבוש הוא מ"א בסי' תע"ג ס"ק י"ד. והח"י מיקל בזה
ע"ש: (ז) הסיבה. ואם רוצה להסב רשאי: (ח) בחרוסת. וכ"פ הבי"ח ומהרי"ל
מפראג וט"ז וח"י והאחרונים לטבול בחרוסת והמ"א כתב היכי דנהוג נהוג:

(ט) כהלל. הנוסחא שלנו כך הוא כן עשה הלל בזמן שבית המקדש קיים היה כורך מצה ומרור ואוכל וכו'. והט"ז כתב די"ל היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל כו' וכן פרש"י. וכ"כ האר"י ז"ל. והח"י כתב דעכשיו אין פסח אין להזכיר פסח דאיך יאמר שקר כיון שאין לו פסח ע"כ אין לשבש הנוסחא שלנו ע"ש: **(י) יסיח.** ואם סח א"צ לחזור ולברך. בי"ח ט"ז מ"א:

ב אם אין לו **(יא) ירקות** לטבול ראשון אלא מרור, יברך עליו בטבול ראשון: בורא פרי **(יב) האדמה** ועל אכילת מרור, ובטבול השני יטבולנו בחרסת ויאכלנו בלא ברכה.

באר היטב (יא) ירקות. וטוב לחזור אחר שאר ירקות לאפוקי נפשי מפלוגתא שבגמרא ואם אין לו ירקות יקח דבר אחר שברכתו בפה"א אפילו הוא מין לפת. מ"א: **(יב) האדמה.** וכתב המ"א דוקא אם לוקח מאותו מין מרור שראוי לאכול חי מברכין עליו כך אבל מה שאין דרך לאכלו חי כמו תמכא שקורין קרי"ן אין לברך עליו רק על אכילת מרור ולא בפה"א כמו בפלפלין שנתבאר בסי' ר"ב דאין מברכין עליו עכ"ל ע"ש. והח"י חולק עליו וכתב דבכל מיני מרור מברכין בפה"א אף שאינו נאכל חי ע"כ מברכין בשעת הטיבול בפה"א ועל אכילת מרור. ע"ש:

ג בלע מצה, **(יג) יצא**; אבל אם בלע מרור, לא יצא דטעם מרור בעינן וליכא. ואפלו אם בלע מצה ומרור כפאחד, ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם פרקם בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא **(יד) יצא** לפי שאין דרך אכילה בכך.

באר היטב (יג) יצא. אבל לכתחלה יש ללעסו עד שהוא מרוסק ואח"כ יבליע כמו במרור ועמ"א: **(יד) יצא.** ולא אמרינן דמבטל ליה המרור למצה כיון

שלא לעסן כא'. אבל הלועס מצה ומרור כאחד לא יצא דמרור בזמן הזה דרבנן ומצה דאורייתא ומבטל מרור למצה כ"מ בגמרא. מ"א ע"ש :

ד אֶכֶל מַצָּה בְּלֹא כֹּוֹנָה, כְּגוֹן שֶׁאֲנִסוּהוּ עֲכוּ"ם אוֹ לְסֻטִים לְאָכֵל, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ כִּיּוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַלֵּילָה פֶּסַח וְשֶׁהוּא חַיֵּב בְּאֲכִילַת מַצָּה; אָבֵל אִם הָיָה סָבוּר שֶׁהוּא חָל, אוֹ שֶׁאִין זֶה מַצָּה, (טו) לֹא יֵצֵא.

באר היטב (טו) לא יצא. אפי' בליל שני לא יצא ובמרור אף אם לא ידע שהוא מרור או שהוא סבור שהוא חול ג"כ יצא. ח"י ע"ש :

ה אֶכֶל כִּזְזִית מַצָּה וְהוּא נִכְפָּה, בְּעֵת שְׁטוּתוֹ, וְאַחַר כֶּךָ נִתְרַפָּא, חַיֵּב לְאָכֵל אַחַר שְׁנִיתְרַפָּא, לְפִי שֶׁאוֹתָהּ אֲכִילָה הָיְתָה בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה פְּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת.

ו אֶכֶל כִּחְצֵי זֵית, וְחִזֵּר וְאֶכֶל כִּחְצֵי זֵית, יֵצֵא, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה בֵּין אֲכִילָה לְחֻבְרָתָהּ יוֹתֵר מִכִּדֵּי אֲכִילַת (טז) פֶּרֶס. וְע"ל סִימָן תְּרִי"ב (ס"ג).

באר היטב (טז) פרס. היינו מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה. וכ' הט"ז דאף שכל שלא הפסיק כשיעור זה יצא מ"מ מצוה מן המובחר לבלוע כזית מצה וכן מרור כשהוא מרוסק בפעם אי כמש"ל ס"ק י"ג ובס"ק ד' ע"ש :

ז אִין חַיִּיב אֲכִילַת מַצָּה אֶלָּא בְּלֵילָה הָרִאשׁוֹן (יז) בְּלִבָּד. **הגה:** וְנִהְיֶה לְעֲשׂוֹת שְׁלֹשׁ מִצְוֹת שֶׁל סֵדֵר מַעֲשָׂרוֹן, זְכָר לְלַחְמֵי תוֹדָה, וְעוֹשִׂים

בהם **(יח)** סימן לידע איזה ראשונה או שנייה או שלישית, ומניחים הראשונה עליונה והשנייה באמצע והשלישית בתחתונה לכריכה, ואם שנה לא עקב (טור בשם הרא"ש). ואופן אותם גם כן פסדר (כל בו ואבודרהם), ואם נשברה אחת מהן לוקחין אותה **(יט)** לשניה, דבלאו הכי פורסין אותה (אגור). **ואף בליקה הראשון יוצא בכזית.** ושעור כזית עין לקמן סימן תפ יו.

באר היטב (יז) בלבד. ומ"מ מחויב לאכול בכל יום פת אלא שיוצא במצה עשירה. ר"ן: **(יח) סי'**. ואין לעשות אותיות להכירא שכשוברין אותה הוי מוחק בייט רמ"א בתשו' סי' קי"ט וע"ל סי' ש"מ סי' משי"ש: **(יט) לשניה.** ובמדינות אלו נוהגין לעשות מהעיס' ד' מצות וקורין לרביעי מצת ספיקא כדי שאם יארע תקלה בא' מהן לוקחין אותה ועח"י:

סימן תעו - מנהג אכילת צלי בליל

פסח

סעיפים

ב

ובו

א מקום **(א)** שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול, אין אוכלין גזרה שפ"א לאמרו: בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שה צלי כלו כפאחד בליקה זה, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחתך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחבר, הרי זה מתר במקום שנהגו. הגה: ולא יאכל ולא ישפה הרבה יותר מדאי, שלא יאכל האפיקומן על אכילה גסה או ישתכר וישון מנד (מהרי"ל).

באר היטב (א) שנהגו. ובאלו הארצות אין נוהגין לאכול צלי לבוש. וצלאו ואח"כ בישלו מותר. אבל בישלו ואח"כ צלאו צלי קדר יש לאסור מפני מראית עין ומיהו לצורך חולה קצת יש להקל בזה מ"א וכ"כ הח"י אבל הפר"ח אוסר בין צלאו ואח"כ בישלו בין בישלו ואח"כ צלאו ע"ש :

ב אפלו בשר יגל ועוף, כל דבר שטעון (ב) שחיטה, אסור לאכל צלי במקום שנהגו שלא לאכל צלי. הגה: נוהגים בקצת מקומות לאכל בסעודה ביצים, זכר לאבלות, ונראה לי הטעם משום שליל (ג) תשעה באב נקבע בליל פסח, ועוד זכר לחרבן שהיו מקריבין קרבן פסח. ויש נוהגין שלא לאכל שום טבול בלילה, רק ב' טבולים שעושים בסדר (מהרי"ל).

באר היטב (ב) שחיטה. אבל דגים וביצים צלויים מותרים. אחרונים: (ג) ט"ב. פי' כמו שחל יום א' של פסח יהיה לעולם באותו יום ט"ב וסי' על מצות ומרורים יאכלוהו. ועי' ח"י. ופשוט דאין חילוק בין ליל א' לליל ב' בכל הני"ל. אחרונים :

סימן תעז - דיני אכילת האפיקומן

סעיפים

ב'

וב'

א לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה תחת המפה (א) כזית כל אחד, זכר לפסח הנאכל על השבע, ויאכלנו בהסבה ולא יברך עליו, ויהא זהיר לאכלו קדם חצות. ויקדים עצמו שגם ההלל יקרא קדם חצות (ר"ן פי' ע"פ וסוף פי"ב דמגלה).

באר היטב (א) כזית. והסכמת האחרונים דלכתחלה יש לאכול כשיעור ב' זיתים א' זכר לפסח וא' זכר למצה הנאכלת עמו ולכל הפחות לא ימעט מכזית. וכ' הרוקח אל יהיה לך אכילת אפיקומן לטירחא ועסי' תעיו בהג"ה שלא יאכלנה על אכילה גסה דאע"ג שפסח נאכל על השובע מ"מ בעי שיהא מתאוה לאכול ב"ח כ' שלי"ה ראיתי מבני עליה שהיו מנשקין המצות והמרור וכן סוכה בכניסתו וביצאתו וכן ד' מינים שבלולב והכל לחבוב המצוה ואשרי מי שעובד ה' בשמחה. וע"ל סי' תע"ג ס"ק י"ט מש"ש בשם הרש"ל ובפסח מעובין סימן שט"ו כתב עוד וז"ל ומנהגי ליקח מקל בידי ומנעלי ברגלי ולומר ככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם [ברגליכם] ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה' ולכן אני נוהג שלא להפשיט האזור בליל פסח עד אחר אפיקומן עכ"ל ובמדינות אלו אין נוהגין כל זה :

ב אם שָׁכַח (ב) וְלֹא אָכַל אֶפִיקוֹמֹן, וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁנִּטַּל יָדָיו אוֹ שֶׁאָמַר הֵב לָן וַיִּבְרַךְ, אוֹכֵל אֶפִיקוֹמֹן בְּלֹא בְרַכַּת הַמוֹצֵיא. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁבִּרַךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן, אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁבִּרַךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הַגָּפֶן יִטַּל יָדָיו וַיִּבְרַךְ הַמוֹצֵיא וַיֹּאכַל הָאֶפִיקוֹמֹן וַיִּחְזַר וַיִּבְרַךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן וַיִּבְרַךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הַגָּפֶן וַיִּשְׁתֶּה הַכּוֹס (בית יוסף), וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁבִּרַךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הַגָּפֶן לֹא יֹאכַל אֶפִיקוֹמֹן, וַיִּסְמַךְ עַל מִצָּה שֶׁאָכַל בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה שֶׁכָּלֵן שְׂמורות הֵן מְשַׁעַת לִישָׁה; אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לַעֲשׂוֹת שְׂמור לְמִצּוֹת מִצְוֶה מְשַׁעַת (ג) קְצִירָה, אִפְלוּ לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר הַהֵלֵל, יִטַּל יָדָיו וַיִּבְרַךְ הַמוֹצֵיא וַיֹּאכַל הָאֶפִיקוֹמֹן. **הגה:** וַיִּחְזַר וַיִּבְרַךְ עַל הַכּוֹס וְאִין לְחוּשׁ בְּמָה (ד) שְׂמוּסִיף עַל הַכּוֹסוֹת (תְּשׁוּבַת הָרַא"ש כָּלֵל כ"ד). וְאִם נֶאֱבַד הָאֶפִיקוֹמֹן יֹאכַל כְּזֵית אֶחָד מִמִּצָּה שְׂמורָה אַחֲרַת (רוקח).

באר היטב (ב) לא יאכל. והסכמת אחרונים דגם עכשיו יאכל אפיקומן ויברך בה"מ בלי כוס. מ"א ועיין בני"צ: (ג) קצירה. פי' המצה של מצוה שומרים משעת קצירה ולא שאר מצות ולא (ו) אכל מאותה מצה תוך הסעודה: (ד) שמוסיף. ואם נזכר אחר הלל יחזור ויאמר הלל על הכוס ואם לא נזכר עד ששתה כוס השלישי יברך בה"מ בין שלישי לרביעי ולא יחזור וישתה כוס

שלישי מ"א ועח"י וט"ז. נהגו לשבור חתיכה מאפיקומן ולנקב אותה ותולין אותה ואין בו חשש איסור מה שנוקבין אותה ב"ט כ"כ המ"א ס"י ת"ק ס"ק ע"ש:

סימן תעח - שלא לאכל אחר אכילת האפיקומן

סעיפים

ב'

ובו

א אחר אפיקומן (א) אין לאכל שום דבר. הגה: ולא יאכלנו (ב) בשני מקומות, דלא עדיף מאלו הפסיק בשנה דאסור משום דהוי כשני מקומות (טור).

באר היטב (א) אין לאכול. ובדיעבד אם אכל אין צריך לחזור ולאכול אפיקומן. ומדכתב המחבר אין לאכול משמע דלשתות שפיר דמי כמו ששותי עוד השני כוסות רק אחר הכוסות אסור לשתות דברים המשכרין דוקא כמ"ש סי' תפ"א וכ"מ בט"ז סי' תע"ט ס"ק ב' וכן עיקר דלא כמ"א שכתב בפשיטות וכמו שאסוי לאכול כך אסור לשתות ואין זה הסכמת הפוסקים. ח"י: (ב) בשני. אפי' בחדר אחד לא יאכלנו בשני שולחנות. ודוקא באפיקומן שהוא זכר לאכילת פסח אבל שאר הסעודה מותר לאכול בשני מקומות. מגן אברהם:

ב מי שישן בתוך הסעודה והקיץ, אינו חוזר לאכל. ב"י חבורה שישנו מקצתו בתוך הסעודה, חוזרים ואוכלים. נרדמו כלם, ונעורו, לא יאכלו. נתנמנמו כלם, יאכלו. הגה: וכל זה אינו אלא שישנו לאחר שהתחילו לאכל האפיקומן, אבל שנה (ג) קדם לזה לא הוי הפסק (טור ור"בנו ירוח"ס).

באר היטב (ג) קודם לזה. אפי' בתוך האכילה אין בכך כלום. ד"מ דלא כמהרי"ל:

סימן תעט - ברכת המזון על כוס שלישי

אחד

סעיף

ובו

א אחר כך (א) מוזגין לו כוס שלישי, ומברך עליו ברכת המזון ובורא פרי הגפן, ושותהו בהסבה; ולא יברך אחריו ולא ישתה (ב) יין בינו לכוס רביעי. הגה: מיהו מכוס שלישי (ג) יכול לשתות כמה פעמים והכל מחשב שתיה אחת, אף על גב דהפסיק בינתים (מהרי"ל ומהרי"י ותשב"י). מצוה לחזור אחר זמון. הגה: (ד) והגדול שבהן אומר הודו ואנא, והאחרים עונין אחריו (כ"ל בו). והגדול יכול לתן לקטן רשות (מהרי"ל). ויכול לצרף לזמון לענין הלל, אף על גב שלא אכל עמקם. ונהגו (ה) שבעל הבית מברך ברכת המזון בליל פסח, שנקאמר: טוב עין הוא יברך (משלי כב, ט) והוא מקרי טוב עין שנקאמר כל דכפין ייתי ויכול וכו'.

באר היטב (א) מוזגין. וצריך שטיפה והדחה אם אין הכוס נקי ע"י: (ב) יין. ה"ה שאר משקין המשכרין אבל משקה שאינו משכר מותר לשתות. ט"ז: (ג) יכול. ומ"מ לא ישתה כל כך שישכר. ח"י: (ד) והגדול. ומהרי"ל כתב קטן לא יאמר הודו אבל אנא אומר והיינו לכתחלה אבל אין קפידא כל כך דנשים מצטרפין לזה עיין מ"א ונשים חייבות ג"כ בהלל זה ע"י: (ה) שבע"ה. אף אם יש לו אורח ע"י סימן ר"א. ח"י:

סימן תפ - סדר כוס רביעי

ובו

סעיף

אחד

א מתחיל לא לנו, (א) וגומר עליו את ההלל; ואינו אומר יהללך, אלא אומר אחר גמר ההלל הלל הגדול שהוא מהודו ליי עד על נהרות (ב) בבל שהם כיו פי לעולם חסדו, ואחר כך אומר נשמת כל חי וישתבח עד מעולם ועד עולם אתה אל, (ג) ואז יאמר יהללך עד מלך מהלל בתשבחות, ושותהו בהסבה בלא ברכה תחלה, וכבר נתבאר לעיל סימן תע"ד דאנו נוהגין לברך, ומברך אחריו על הגפן; ואם שותהו בלא הסבה, צריך לשותות פעם אחרת בהסבה, ועין לעיל סימן תע"ב סעיף ז', ומברך לפניו בורא פרי הגפן, לפי שהסיח דעתו מלשותות עוד. הגה: ויש אומרים שיש לומר שפך חמתך וכו' קדם לא לנו (ר"ן פרק ע"ט) ולפתח הפתח, כדי לזכר שהוא ליל שמונים, ובזכות אמונה זו יבא משיח וישפך חמתו על העכו"ם (מהרי"ב), וכן נוהגין. ויכול לגמר הלל אף שלא במקום סעודה. (רמב"ם והמגיד פ"ח).

באר היטב (א) וגו'. נראה דמי שאירע לו אבל בייט שלא נהג אבילתו קודם י"ט דגומר הלל אע"פ שאין אומרים הלל בבית האבל. ח"י ע"ש: **(ב) בבל.** ואין אומרים רננו צדיקים וגו'. אחרונים: **(ג) ואז.** ואנו נוהגין כדעת הטור והרא"ש לומר יהללך עד מעולם ועד העולם אתה אל אחר הלל ואח"כ הני כ"ו כל"ח ונשמת חותם בישתבח עד חי העולמים ועי' ט"ז ס"ס תפ"ו הפיוטים דהיינו אז רוב נסים וכו' ואומץ גבורותיך אומרין אחר שתיית הכוס שאינו אלא מנהג ב"ח ורש"ל. ומהר"ם היה שותה אחר הפיוטים ואחר כי לו נאה כדי שלא יהא צמא כשישכב וכ"ה בסידורים וכן המנהג. בלילה ראשונה יאמר אז רוב ניסים וכו' ולא יאמר בסיום ויהי בחצי הלילה ובלילה שניה יאמר אומץ גבורותיך וכו' ולא יאמר בסיום ואמרתם זבח פסח מט"מ מ"א. והח"י כתב ואין נוהגין כך רק אומרים הכל בשני לילות שוין נוהגין באלו המדינות

למזוג כוס א' יותר מהמסובין וקורין אותו כוס של אליהו הנביא:

סימן תפא - שלא לשתות אחר ארבע

כוסות

סעיפים

ב'

ובו

א אחר ארבע כוסות אינו רשאי לשתות יין, אלא מים.

הגה: וכל המשקין דינו (א) כין (בית יוסף). ומי שהיה איסטניס או תאב הרבה לשתות, יכול לשתות כוס חמישי ויאמר עליו הלל (ב) הגדול. (מרדכי).

באר היטב (א) כין. בד"מ כתב שנוהגין היתר בשתיית לקריין בלי"א ואף עפ"ל טראניק שרי עכ"ל. וכתב המ"א דהיינו אותו עפ"ל טראניק שעושין במדינתנו שמבשלים מים עם התפוחים. אבל אותו טרניק שעושין בארץ אשכנז שכותשין התפוחים בבית הבד ויש לו טעם גדול יש לאסור. ומי זנגביל שקורין אינגב"ר וואסי"ר יש להתיר עמ"א והח"י העלה דמותר לשתות כל המשקין שאינם משכרים וכ"פ בני"ץ ובעל פרי"ח ע"ש. ולפיכך הדבר ברור להתיר לשתות הקאווי"י או ט"ע וכיוצא. וכנה"ג בספרו פסח מעובין כתב דלא רצה לנהוג היתר בשתיית הקאווי"י ובשתיית הטוטין שקורין טובאק כתב שומר נפשו ירחק ממנו: (ב) הגדול. ודוקא אם לא אמר הלל הגדול על כוס ד'. מ"א:

ב חיב אדם לעסק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בנסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו (ג) שנה. **הגה:** וכל דין ליל ראשון יש גם כן בליל שני (אגור). ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת (ד) שמע,

ולא שָׁאָר דְּבָרִים שְׁקוֹרִין בְּשָׂאָר לֵילוֹת כְּדֵי לְהַגֵּן, כִּי לֵיל שְׁמוֹרִים הוּא מִן הַמִּזְיָקִין.

באר היטב (ג) שני. ובליל שני מותר לשתות כל שאר משקים אחר הד' כוסות לכי"ע עח"י: (ד) שמע. וצריך לברך ברכת המפיל מהרי"ו. ואם קרא ק"ש בביה"כ קודם הלילה צריך לקרות כל הק"ש כדי לצאת עסי' רל"ה:

סימן תפב - מי שאין לו מצה שמורה

אחד

סעיף

ובו

א מי שאין לו מצה משמרת אלא כזית, מברך על אכילת (א) מרור ואוכל, וכשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית, ואינו טועם אחריו כלום. הגה: ומי שאין לו ב' הלילות רק ג' מצות, יברך ליל ראשון המוציא ועל אכילת מצה וכן הכריכה הכל מן הפרוסה, (ב) ושתני השלמות לליל ב'. (אבודרהם בשם אבן נרתי).

באר היטב (א) מרור. דהיינו שמקדש תחלה ומברך המוציא על מצה שאינה משומרת ואח"כ על המרור ועיין בט"ז וביד אהרן וחולה שאין יכול לאכול כ"א כזית מצה או מי שאין לו אלא כזית מצה יאכל תבשילו בלא המוציא ואחר סעודתו יברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל כזית מצה אבל אם אין לו ג"כ יין א"כ צריך לקדש על המצה תחלה ואח"כ יאכל תבשילו. מ"א: (ב) וב'. ומ"מ אם יכול לשייר פרוסה קטנה ישייר ויניחנה בין ב' השלימות ואם אין מספיק לו בלילה הראשונה באחד יקח פרוסה מן השניה ויבצע בליל שני על חדא ופלג'. מ"א ע"ש ועח"י:

סימן תפג - דין מי שאין לו יין

ובו

סעיף

אחד

א מי שאין לו **(א)** יין בליל פסח, מקדש על הפת שמברך המוציא **(ב)** ובוצע, ומניח ידיו עליו עד שגומר הקדוש, ומברך על אכילת מצה, ואוכל, ואחר כך אוכל שאר ירקות ומסלק השלחן ואומר מה נשתנה וכל ההגדה עד **(ג)** גאל ישראל, ומברך על המרור, ואוכל, ואחר כך כורך מצה ומרור, ואוכל. **הגה:** בלא ברכה. ובמקומות שנוהגים לשתות משקה הנעשה מדבש שקורין מע"ד, יכול לקח אותו משקה לארבע כוסות אם אין לו יין (מהרי"ל). ויש אומרים שאין עושין קדוש על שאר משקין, כמו שנתבאר לעיל סי' ערי"ב (סעיף טו). ולי נראה דלענין ד' כוסות יש לסמוך אמאן דאמר דמקדשין על שאר משקין אם הוא **(ד)** חמר מדינה, כמו שנתבאר לעיל סימן ערי"ב.

באר היטב (א) יין. ע"ל סי' תע"ב ס"ק ט"ו דאם אין לו יין דיוצ' במי צמוקים אם יש בהם לחלוחית כשמעצרין אותן ע"ש וכי המ"א נ"ל דמי שאין לו אלא כוס א' יקח אותו לקידוש ואם יש לו שני יקח אותם לקידוש ולברכת המזון ואם יש לו שלשה יעשה בהם שלש כוסות ראשונות ע"ש. והח"י כ' ול"נ דאם הוא בליל ראשון ויש לו רק שני כוסות יקיים כוס א' על ליל שני ע"ש. ודוקא כשאין לו אלא ב' כוסות אבל אם יש לו ד' כוסות לבד צריך ליטול כולם בליל ראשון כמש"ל סי' תע"ב ס"ק. ט"ז ע"ש. וכ"כ בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' י"ד ע"ש: **(ב)** ובוצע. דהיינו שמפריש תחלה האמצעית ונוטל החציה לאפיקומן כדלעיל סי' תע"ג ותע"ה. מ"א ע"ש: **(ג)** גאל. אבל יהללך לא יאמר בחתימה להלל לפי שנתקן על הכוס ועמ"א. **(ד)** חמר. וכי המ"א דאפי' במקום שכל השנה אין רוב שתייתם במי דבש מ"מ אם בפסח רוב שתייתם ממנו נקרא חמר מדינה. והח"י כ' דאין להקל כ"א דוקא במקום שרגילין לשתותו כל השנה ע"ש. לאקרייץ או עפ"ל טרניק אם הוא שתיית רוב המון מותר

ליקח אותו לארבע כוסות אם אין לו מע"ד ויין עמ"א. ועסי תעיב ס"ק ט"ו
מש"ש :

סימן תפד - דין מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים

אחד

סעיף

ובו

א מאן דבעי לברוכי בתרי או בתלת בתי, מברך ברישא
בביתיה ואכיל כל מאי דצריך, ומברך ברפת המזון,
והדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתן אינהו כסא
דקדושא ודאגדתא ואכלי ירקי ומצה, ואיהו לא אכיל
ושתי בהדייהו, ושביק להו למגמר סעדתייהו, ומברכי
אינהו ברפת המזון; ואי לא ידעי, יקרא מלה במלה,
והדר אזיל לביתא אחרינא ועביד הכי, והדר אזיל
לביתיה וגמר הללא ושתי כסא דהללא. ואי בעי
לאקדומי להנד בתי ברישא, בריך להו ולא אכיל ולא
טעים והדר אזיל לביתיה ומקדש, ואם ירצה יגמר הכל
בביתו ואחר כך ילך לקדש בבתי האחרים ולא יאכל
וישתה עמהם.

סימן תפה - דין מי שנשבע שלא לאכל מצה

אָחַד

סְעִיף

וּבּוֹ

א אָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל מִצָּה, סְתָם, (א) אָסוּר לְאָכַל מִצָּה בְּלֵיל פֶּסַח. אָמַר: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֲכַל מִצָּה בְּלֵיל פֶּסַח, (ב) לֹקֵה וְאוֹכֵל מִצָּה בְּלֵיל פֶּסַח.

באר היטב (א) אסור. כיון שחל על מצה דרשות חל נמי על מצה של מצוה. וכופין אותו לשאול על שבועתו. ב"ח ועיין יו"ד סי' רל"ו: (ב) לוקה. דהוי שבועת שוא דאין שבועה חל על דבר מצוה. ואם נשבע על מרור ודי כוסות שבועתו חל כיון שהם דרבנן. וכן אם אמר קונם אכילת מצה עלי בליל פסח אסור דנדר חל על דבר מצוה עיין ב"י סי' רל"ט. וכופין אותו לשאול על שבועתו או על נדרו כמ"ש ס"ק א' ועח"י. הרב בעל ראש יוסף נסתפק אם כשאמר שבועה שלא אוכל מצה סתם ואח"כ פי' כוונתו דמה שנשבע היינו בליל פסח מה יהא דינו ועי' יד אהרן באורך מזה:

סימן תפו - שעור כזית

אָחַד

סְעִיף

וּבּוֹ

א שְׁעוֹר כְּזֵית, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָיָה (א) כְּחֻצֵי בִיצָה. הַגָּה: וְיֵאָכְלוּ בְּיַחַד וְלֹא מְעַט מְעַט; וּבִיְרֻקוֹת צְרִידָה לְמַעַד חֲלַל הָאֲוִיר שְׁבִין הֵיָרֵק, וְלִשְׁעַר שְׁעוֹר הַכְּזֵית בִּיְרֻקוֹת עֲצָמוֹן וְלֹא (ב) בְּאֲוִיר שְׁבִינִיָּהֶם.

באר היטב (א) כחצי. והמ"א הכריע דהוי פחות מעט מחצי ביצה ע"ש וכן הכריע הפר"ח ועיין בח"י ובסוף תשובת חוט השני יש להסתפק מי שלא היה לו כ"א פחות מכזית מרור ושרה אותו במים ונתפח ועמד על כזית אם יוצא י"ח כזית אם לאו. עי' יד אהרן: (ב) באויר. ה"ה אם יש חלל במצה אינו

סימן תפז - סדר תפלת ערבית של

פסח

ובו

ד'

סעיפים

א סדר היום, ערבית ושחרית ומנחה אומר שלש ראשונות, ושלש אחרונות, וקדשת היום באמצע: אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה' אלהינו את יום חג המצות הזה את יום טוב מקרא (א) קדש הזה, וע"ל סימן ת"צ סעיף ג', זמן חרותנו, יעלה ויבא, והשיאנו וחותם: מקדש ישראל והזמנים; ואם אמר: מקדש השבת, (ב) וחזר בו תוך כדי דבור, יצא אחרי שהוא יודע שהוא (ג) יום טוב. ואם חל בשבת אומר: את יום (ד) המנוח הזה ואת יום חג המצות הזה, וחותם: מקדש השבת (ה) וישראל והזמנים; ואין אומרים ברכת מעין (ו) שבע.

באר היטב (א) קודש. ומנהגינו לומר את יום חג המצות הזה זמן חירותנו מקרא קודש זכר ליציאת מצרים וא"א באהבה מקרא קודש שהרי כבר אמרו ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה אכן כשחל בשבת י"א שאומרין ב' פעמים באהבה ועיין בלבוש הטעם: (ב) וחזר. פירוש שחזר ואמר מקדש ישראל והזמנים: (ג) י"ט. רק שטעה בדבורו והיינו דווקא כשלא הזכיר של י"ט באמצע אבל הזכיר של יו"ט באמצע אפי' חתם של שבת יצא ואם כן אם חתם מקדש ישראל והזמנים אפי' לא הזכיר של יו"ט באמצע יצא עמ"א. ואם חתם ב"יט או בשבת מקדש ישראל יצא ודוקא בתפלה אבל בקידוש לא יצא

מ"א ע"ש והח"י חולק ע"ז וכתב דגם בתפלה אפשר דלא יצא ע"ש: (ד) **המנוח**. ומנהגינו את יום השבת הזה ואת יום חג המצות הזה. עח"י וביד אהרן: (ה) **וישראל**. ואם חתם מקדש ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת א"צ לחזור כנה"ג ומהר"א כהן אבל מהר"ם גלאנטיי ומהר"י אלפנדרי הסכימו דצריך לחזור וכן הסכים הפרי"ח עיין יד אהרן: (ו) **שבע**. דלא נתקנה אלא מפני המזיקין ובפסח הוא ליל שמורים:

ב אין שְׁלִיחַ צְבוּר (ז) מְקַדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (ז) מקדש. שאין עני בישראל שאין לו יין. ומיהו נ"ל דאע"פ שאין יין בעיר רק בבה"כ אפ"ה לא יקדש בבה"כ דהא דמקדשין בבה"כ הוא רק לקיים מנהג ראשונים ובפסח מעולם לא היה מנהג לקדש בבה"כ מ"א וט"ז כתב אם הוא במקום שאין יין בעיר לכל הקהל רק ליחידים יש לקדש בבה"כ להוציא מי שאין לו יין עיין שם ועיין ח"י:

ג שָׁכַח לומר אֶתְּהָ בְּחִרְתָּנוּ וְאָמַר יַעֲלֶה וְיָבֵא, יֵצֵא. הגה:

וְאָפְלוּ הָיָה שֶׁבֶת, אִם הִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיָבֵא, יֵצֵא (בית יוסף בְּשֵׁם א"ח). וְאִם אָמַר אֶתְּהָ בְּחִרְתָּנוּ וְהִזְכִּיר בּוֹ שֶׁבֶת, אָפְלוּ הֵכִי צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְהִזְכִּירוֹ (ח) בְּיַעֲלֶה וְיָבֵא (תשובת מהר"י ל); מיהו אִם לֹא הִזְכִּירוֹ בְּיַעֲלֶה וְיָבֵא, אֵין צָרִיךְ לְחַזֵּר (בית יוסף). וְשְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁשָׁכַח לְהִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב בְּשַׁחֲרִית, עֵין לְעִיל סִימָן קכ"ו.

באר היטב (ח) ויבא. ורוב האחרונים הסכימו שאין להזכיר שבת ביעלה ויבא והט"ז פסק דאע"ג דבברכת המזון וכן בראש חודש אין להזכיר של שבת ביעלה ויבא מ"מ בתפלת החג יש להזכירו ועיין בו שהאריך בזה והעלה לבסוף אפ"י לאותם גדולים שאין מסכימים להזכירו אין למחות בשום אדם אם מזכירו דהא אין כאן ברכה לבטלה אלא הזכרה לחוד ואין הפסד בכך ע"ש:

ד בְּלִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח (ט) גוֹמְרִין הַהֲלֵל בְּצְבוּר בְּנִעְיָמָה

בְּבִרְכָה תְּחִלָּה וְסוּף, וְכֵן בְּלִיל שְׁנֵי שָׁנֵי שֶׁל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים

שֶׁל גְּלִיּוֹת. הַגָּה: וְכָל זֶה אֵין אָנוּ נוֹהֲגִים כֵּן, כִּי אֵין אָנוּ אוֹמְרִים בְּלִילָה
בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַהֵלֵל כָּלֵל.

באר היטב (ט) גומרין. וכן הוא ע"פ קבלת האר"י ז"ל:

סימן תפח - דין סדר תפלת שחרית של פסח

סעיפים

ג'

ובו

א שֶׁחֲרִית נִכְנָסִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְקוֹרִים **(א)** הַזְּמִירוֹת
שֶׁל שַׁבָּת, וּמִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְגוֹמְרִין הַהֵלֵל
וּמְבָרְכִין **(ב)** לְקִרְוֹת הַהֵלֵל, וְאֵין מְפַסְיָקִין בּוֹ אֶלָּא כַּדָּרָךְ
שְׁאָמְרוּ בְּקִרְיַאת שְׁמַע, בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק שׁוֹאֵל בְּשָׁלוֹם
אָבִיו אוֹ רַבּוֹ וּמְשִׁיב שָׁלוֹם לְאָדָם נִכְבָּד שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם,
וּבֵין הַפֶּרֶקִים שׁוֹאֵל בְּשָׁלוֹם אָדָם נִכְבָּד וּמְשִׁיב שָׁלוֹם
לְכָל אָדָם. הַגָּה: וְדוֹקָא בְּב' גִּמְמֵי הָרִאשׁוֹנִים שְׁגוֹמְרִים בָּהֶם הַהֵלֵל דִּינָא
הֵכִי לְעֲנֵנוּ הַפְּסָקָה, אֲבָל בְּגִמְמֵי שְׁאֵין גּוֹמְרִין עֵין לְעֵיל סִימָן תְּכִיב סְעִיף ד'.
וְאִם פָּסַק בְּאֶמְצַע וְשָׁהָה אֶפְלוּ כְּדִי לְגַמֵּר אֶת כְּלוּ, אֵינוֹ
צָרִיךְ לְחַזֵּר אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק.

באר היטב **(א)** הזמירות. ואומרים מזמור שיר ליום השבת דיי"ט נמי איקרי
שבת דיי"ט וע"ל סי' נ"א ס"ק י"א משי"ש: **(ב)** לקרות. ולא לגמור דשמה ידלג
תיבה או אות והוי ברכה לבטלה. אחרונים:

ב בְּהִלָּל, אֶפְלוּ עֲשָׂרָה (ג) קוֹרִין כְּאֶחָד.

באר היטב (ג) קורין. איידי דחביבא להו יהבי דעתייהו ושמעי אעי'ג דבעלמא אמרינן תרי קלא לא משתמע. ומוציאין רבים י"ח ש"ס. נ"ל דמה"ט המנהג שמקדשין שנים או שלשה או יותר יחד בשבת וי"ט דג"כ חביב עלייהו. ח"י:

ג מוֹצֵיאִין שְׁנֵי סְפָרִים וְקוֹרִין בְּרֵאשׁוֹן חֲמִשָּׁה גְּבָרֵי וְאִם מוֹסִיפִין בְּיוֹם טוֹב עֵין לְעֵיל רִישׁ סִימָן רַפ"ב בְּפֶרֶשֶׁת בֵּא מִן מִשְׁכוֹ עַד מְאָרֶץ מְצָרִים עַל צְבָאוֹתָם, וּמִפְטִיר קוֹרָא בְּשְׁנֵי בְּפֶרֶשֶׁת פְּנִיחָס וּבַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן וּמִפְטִיר בִּיהוֹשֻׁעַ בְּעֵת הַהִיא, וּמִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת מוֹסָף וְאִין מְזַכְרִין גְּשָׁם מְכָאן וְאֵילָךְ וְעֵין לְעֵיל סִימָן (ד) קי"ד ס"ג, וְכֵן פּוֹסְקִים מְשָׁם וְאֵילָךְ מְלֻשָׁאֵל בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לומר בְּכָל יוֹם טוֹב בְּתִפְלַת מוֹסָף פְּסוּקֵי מוֹסָף הַיּוֹם אַחַר שְׁאֶמֶר עַל יְדֵי מִשְׁחָה עֲבָדָךְ כְּאָמור.

באר היטב (ד) קי"ד. דשם פסק רמ"א דהציבור מזכירין במוסף עד שישמעו שהשי"ץ אינו מזכיר במוסף אז הם פוסקין במנחה וכתב לבוש וא"ת יכריזו קודם מוסף שלא יאמרו משיב הרוח וי"ל דזה כאלו ממאנים בגשמים ע"ד שאמרו אין מתפללין על רוב גשמים עכ"ל. וכתב המ"א ונ"ל דאם יחיד איחר תפלתו עד אחר שהתפלל שי"ץ מוסף לא יאמר משיב הרוח כיון שכבר פסק הש"ץ ע"ש וכ"כ הח"י:

סימן תפט - סדר תפלת ליל שני של

פסח וספירת העמר

סעיפים

י

ובו

א בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין **(ב)** לספור העמר, ואם שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה. ומצה **(ג)** על כל אחד לספור לעצמו. וצריך לספור **(ד)** מעמד **(ה)** ולברך תחלה. וסופר הימים **(ו)** והשבועות. כיצד, ביום הראשון אומר: **(ז)** היום יום אחד בעמר, עד שמיגיע לשבעה ימים ואז יאמר: היום שבעה ימים שהם שבוע **(ט)** אחד בעמר, וביום שמיני יאמר: היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד בעמר, וכן עד שיגיע לארבעה עשר ימים: היום ארבעה עשר ימים שהם שבועות בעמר, ועל דרך זה מונה והולך עד **(י)** מ"ט יום.

באר היטב (א) בליל. ואומרים המעריבים השייכים לליל שני אף אם חל יום ראשון בשבת דבשאר חגים אם חל יום ראשון בשבת אומרים בליל שני המעריבים של יום ראשון והשניה נדחה מ"מ ביום שני של פסח אומרים לעולם המעריבים השייכים ליומא משום בכור לספירה וכן נוהגין: **(ב) לספור.** עיין מ"א ובח"י נשים פטורות מספירה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא רמב"ם. ומיהו כבר שווייא עלייהו חובה. מ"א: **(ג) על.** ואם ירצה שומע הברכה מהש"ץ וסופר לעצמו דכתיב וספרתם שתהא ספירי לכל אי ואחד ועי' מ"א וח"י ואם עבר ושמע הספירה מאחר יצא אם נתכווין שומע ומשמיע פרי"ח ע"ש ועי' יד אהרן בהגהת ב"י. ופשוט דמותר לספור בכל לשון ודוקא בלשון שמבין ואם אינו מבין לה"ק וספר בלה"ק לא יצא דהא לא ידע מאי קאמר ואין זה ספירה. מ"א: **(ד) מעומד.** דכתיב בקמה תחל לספור א"ת בקמה אלא בקומה ובדיעבד אם מנה מיושב יצא. רמב"ם: **(ה) ולברך.** הא דמברכין על ספירי זו ולא על ספירת נדה עיין הרדב"ז חלק אי סי' כ"ז ועיין בח"י. והא דאין מברכין זמן אספירי לפי שליכא שמחה והנאה. אחרונים ועיין ח"י: **(ו) והשבועות.** ואם ספר הימים לחוד ולא ספר השבועות. או שספר השבועות לבד ולא הימים צריך לחזור ולספור בברכה פרי"ח וכ"כ מהר"ש

הלוי חא"ח סי' ה' אבל הכה"ג והמ"א והח"י הסכימו דיצא בדיעבד. לכן נ"ל דיספור בלא ברכ' דברכות אינן מעכבות. וכתב עוד הכנה"ג בשם מהר"ש הלוי והסכים עמו שאם מנה בר"ת כגון היום ד' ימים או אם אמר ח' ימים שהוא שבוע אחד ויום אחד יצא י"ח והפר"ח כ' דלא יצא י"ח. אם אמר ארבעים חסר אחת לעומר יצא. מהר"י מולכו יד אהרן: (ז) היום. ולא יאמר שהיום אחרונים. והח"י כתב דמאן שאומר שהיום לא אשתבש עיין שם: (ח) בעומר. וכ"כ הט"ז וגירסת האר"י ז"ל לעומר וכ"כ בשל"ה: (ט) אחד. ולא יאמר אחת כי שבוע לשון זכר. ויאמר לעולם מנין המועט תחלה כגון אחד ועשרים יום ועד עשרה אומר ימים ומאחד עשר ולמעלה אומרים יום וזה דרך צחות לה"ק ונוהגין לומר מזמור אלהים יחננו אחר הספירה ועיין מ"ש הח"י בזה: (י) מ"ט. עיין מ"ש הרא"ש בפי ע"פ יש מקשים כיון דקרא קאמר תספרו תמשים יום וכו' שכן דרך המקרא כשמגיע המניין לסכום עשירית פחות א' מונה אותם בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון הא' וכו' ע"ש. דלפי"ז צ"ע מאי בעי בגמ' פרק א' דקידושין דף ל"ח ע"א תניא אידך ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה והא' מ' שנה חסר שלשים יום ע"ש. וכפי מ"ש הרא"ש מאי קושיא הא דרך המקרא כך ועיין יד אהרן:

ב אם טעו ביום המען וברכו על ספירת העמר, (יא) חוזרים לספר כשתחשך. והמדקדקים אינם סופרים עד (יב) צאת הכוכבים, וכן ראוי לעשות.

באר היטב (יא) חוזרים. דהיינו בלא ברכה. שכנה"ג: (יב) צ"ה. ואם טעה וספר בין השמשות יצא מ"א. ולדעת קצת פוסקים אפילו לכתחלה יש לספור בספק חשיכה ועיין ב"י ובב"ח ובט"ז:

ג המתפלל עם הצבור (יג) מבעוד יום, מונה עמם בלא ברכה. ואם יזכר בלילה יברך ויספר. הגה: ואפלו ענה אמן על ברכת הקהל, אם היתה דעתו (יד) שלא לצאת, יחזור ויברך ויספר בלילה (בית יוסף בשם רשב"א).

באר היטב (יג) מבעוד יום. עיין ט"ז ומ"א וח"י. ונ"ל דמותר לספור אחר צאת הכוכבים אפי' לא התפלל עדיין ערבית אפילו במ"ש. מ"א ע"ש: **(יד) שלא.** היינו בברכה אבל בספירה עכ"פ מחויב לספור לעצמו כמ"ש בס"ק ג'. וכתב המ"א ודוקא כשהיתה כוונתו שלא לצאת אבל מן הסתם משמע דאין לברך שנית מספק ע"ש וכ"כ הע"ש. אבל משמעות הט"ז בס"ק ו' אינו כן ע"ש. ועיין ח"י ס"ק ט"ו:

ד מי ששואל אותו חברו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו: אַתְּמוֹל הָיָה כָּךְ, שְׁאֵם יֵאמָר לוֹ: **(טו) היום כָּךְ וְכָךְ,** אינו יכול לחזור ולמנות **(טז)** בברכה; אַבָּל קִדְּם בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת, כִּינּוֹן שְׁאִין זְמַן סְפִירָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. **הגה:** וְכִשְׁהֲגִיעַ **(יז)** הַזְּמַן, אֲסוּרִין לֶאֱכֹל עַד שְׁיִסְפֹּר. וְאֶפְלוּ הַתְּחִיל לֶאֱכֹל, פּוֹסֵק וְסוֹפֵר; מִיְהוּ אִם הַתְּחִיל לֶאֱכֹל קִדְּם שְׁהֲגִיעַ הַזְּמַן, אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַפְסִיק אֶלָּא גּוֹמֵר אֲכִילָתוֹ וְסוֹפֵר אַחַר כָּךְ (נדברי עצמו למאן דאמר ספירה בזמן הזה דאורייתא).

באר היטב (טו) היום. ואם אמר כך וכך ולא אמר היום לית לן בה. ט"ז ומ"א: **(טז) בברכה.** אע"ג דלא אמר בעומר יצא בדיעבד. מ"א: **(יז) הזמן.** צ"ע דהל"ל שחצי שעה קודם הזמן נמי אסור כמ"ש סי' רל"ב ונ"ל דמיירי במקום שנהגו שהשמש קורא לספור ספירה ואז אין להחמיר קודם זמנו כמ"ש סי' רל"ב. מ"א ועיין ח"י:

ה אם אינו יודע החשבון, ופתיח אדעתא דלסיים כמו שישמע מחברו, ושתק עד שישמע מחברו וסיים כמוהו, **(יח) יצא.**

באר היטב (יח) יצא. משמ' דיעבד אבל לכתחלה לא יברך עד שיהיה לו בירור כמה ימים יש בימי הספירה. ט"ז:

י אִם פָּתַח וְאָמַר : בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲדַעְתָּא דְלִימָא הַיּוֹם ד', שְׁהוּא סְבוּר שְׁהִים ד', וְנִזְכָּר
וְסִיִּים בְּה', וְהִים ה'; אוֹ אִיפְכָא, שְׁהִים ד' וּפְתַח אֲדַעְתָּא
דְלִימָא אַרְבָּעָה, וְטָעָה וְסִיִּים בְּה', אֵינּוּ חוּזָר (יט) וּמְבָרַךְ.

באר היטב (יט) ומברך. וכן הסכמת אחרונים רק דיספור שנית בלא ברכה
ועיין חיי מ"א :

ז שְׂכַח וְלֹא בִרְךְ כָּל הַלַּיְלָה, יִסְפֹּר בַּיּוֹם בְּלֹא בְרָכָה.

ח אִם שְׂכַח לְבָרַךְ בְּאֶחָד מֵהַיָּמִים, בֵּין יוֹם רִאשׁוֹן בֵּין
מְשֻׁאָר יָמִים, סוֹפֵר בְּשֻׁאָר יָמִים (כ) בְּלֹא בְרָכָה ; אֲבָל
אִם הוּא מְסַפֵּק אִם דִּלְגַּי יוֹם אֶחָד וְלֹא סֵפֵר, יִסְפֹּר בְּשֻׁאָר
יָמִים בְּבְרָכָה.

באר היטב (כ) בלא. ודוקא כשדלג יום שלם דאז לא הוי תמימות אבל אם
שכח בלילה וספר ביום מחרתו יש לספור בימים הבאים בברכה לבוש ועיית
וכן נוהגין ומייש הבאר היטב אשר לפני בשם הטיז לא דק עייש : כתב השלי"ה
במקום שיש חבורה שמתפללין מעריב בזמנו ראוי להתחבר להם בימי
הספירה כי אז מצוה גוררת מצוה קייש בזמנו וספירה בציבור :

ט לַיִל שֶׁפָּתַח וְלַיִל יוֹם טוֹב מְבָרְכִים וְסוֹפְרִים אַחַר (כא)
קְדוּשַׁת בְּבִית הַכְּנֶסֶת ; וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, קֶדֶם
הַבְּדֻלָּה אַחַר קְדִישׁ (כב) תִּתְקַבֵּל ; וְכִשְׁחָל יוֹם טוֹב

הַאֲחֵרוֹן (כג) שֶׁל פֶּסַח בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, דָּאָז אֹמֵר קִדּוּשׁ
וְהִבְדֵּלָה בַּפֵּעַם אַחַת, יֵשׁ לְסַפֵּר קֶדֶם שְׂמֵבְרָכִין עַל הַכּוֹס
בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת. הַגָּה: וְאִם אֵין לוֹ זֵין וְצָרִיךְ לְקַדֵּשׁ יְקִנְהִיז, עֵין לְעִיל
סִימָן רצ"ו.

באר היטב (כא) קידוש. משום דעיולי שבת ניחא לן טפי אבל בביתו יספור
קודם קידוש כי אסור לאכול קודם ספיר' אחרונים: **(כב) תתקבל.** וכן נוהגין:
(כג) של פסח. אבל יום ב' של פסח אין מקדשין כלל בבה"כ כמש"ל סי' תפ"ז:
וכתב הט"ז ונ"ל דבליל י"ט אחרון לעולם יש לספור קודם קידוש די"ט אחרון
דהא טפי ניחא למשוך עליו קדושת יום ז' שהוא מן התורה וקדושת יו"ט
אחרון הוא דרבנן עכ"ל והח"י כתב שהוא נגד משמעות הרב דמשמע לעולם
יש לספור אחר קידוש אם לא כשחל במ"ש וכן נוהגין:

2 **אָסוּר לְאָכַל (כד) חֶדֶשׁ אֶף בְּזִמְן הַזֶּה, בֵּין לָחֶם בֵּין קָלִי
בֵּין פְּרֻמָּל, עַד תַּחֲלֵת לַיִל י"ח בְּנִיסָן; וּבְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, עַד
תַּחֲלֵת י"ז בְּנִיסָן.**

באר היטב (כד) חדש. כתב המ"א העולם סומכין על מ"ש רמ"א דחדש בח"ל
מדרבנן ולא גזרו עתה בח"ל כיון שאין אנו סמוכין לארץ ישראל עכ"ל: מ"מ
בעל נפש יחמיר במה שאפשר לו לזהר ע' מ"א וע' ח"י וע' ב"ד סי' רצ"ג בש"ך:

סימן תצ - סדר תפלת יום שני ותפלת חלו של מועד

א ביום שני קורין בפרשת אָמֹר, שור או כֶּשֶׁב עד סוף (א) הַעֲנִין, ומִפְטִיר קורא כִּמוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וּמִפְטִיר בְּמִלְכִים בְּפֶסַח דִּיאֲשִׁיהוּ, מוֹיִשְׁלַח הַמֶּלֶךְ עד וְאַחֲרָיו לֹא קָם כְּמוֹהוּ.

באר היטב (א) הענין. דהיינו וידבר משה את מועדי ה'. וכתב בשלי"ה יש לעשות ביום שני בסעוד' איזה דבר זכר לסעודת אסתר שביום ההוא נתלה המן:

ב יום ג' שֶׁהוּא חֲשִׁי"מ, עֲרֵבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל כְּדָרְכוֹ, וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֵא בְּעִבּוּדָה, וְאִם לֹא אָמְרוּ מִחֲזִירֵינּוּ אוֹתוֹ, וְכֵן מִזְכִּירוּ בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן וְאִם לֹא אָמְרוּ (ב) אֵין מִחֲזִירֵינּוּ אוֹתוֹ; וּבְמוֹסָף מִתְפַּלֵּל כְּדָרְךָ שְׁמֵת־פֶּלֶל בְּמוֹסָף שֶׁל יוֹם טוֹב. **הגה:** אֶלֶּא כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְעַל יְדֵי מִנְשָׁה עֵבֶדְךָ מִפִּי כְּבוֹדְךָ כְּאִמּוֹר, אוֹמֵר: וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה וְגו', עַד וּשְׁנֵי תַמִּידִין כְּהִלְכָתוֹן (טוֹר).

באר היטב (ב) אין. לפי שאינו מחויב לאכול פת ע"ל ס"י קפ"ח:

ג נוֹהֲגִים שֶׁבְּיוֹם טוֹב אוֹמֵר: (ג) אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, וּבְחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אוֹמֵר: אֶת יוֹם מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה. וְאֵנוּ (ד) אֵין נוֹהֲגִין לוֹמֵר מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּלֵל, לֹא בְּיוֹם טוֹב וְלֹא בְּחֵל הַמוֹעֵד (טוֹר).

באר היטב (ג) את. וכתב המ"א ומכאן ראיה שאין לומר הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב בברכת המזון בחו"ה ע"ש ושמעתי שביו"ט שחל להיות בשבת שיי"א הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת טוב ומנוחה לחיי העולם. ח"י: (ד) אין. ועכשיו המנהג לומר את יום מקרא קודש וכן הסכמת האחרונים:

ד כָּל הַיָּמִים שֶׁל חֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְשְׁנֵי יָמִים אַחֲרוֹנַיִם שֶׁל יוֹם טוֹב, קוֹרִים הַהֵלֵל בְּדִלּוּג כְּמוֹ בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ.

ה סִימָן הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל שְׁמוֹנֵת יָמֵי הַפֶּסַח, מְשֻׁדָּ, תוֹרָא, קִדְשׁ, בְּכִסְפָּא, פְּסֵל, בְּמִדְבָּרָא, שְׁלַח, בּוֹכָרָא; וְזֶה הַסֵּדֶר לֹא יִשְׁתַּנֶּה כִּי אִם כְּשֶׁחֵל פֶּסַח בְּיוֹם ה', שְׁבִיּוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא שֶׁבֶת קוֹרָא רְאֵה אֶתְּהָ אֹמֵר אֵלַי שֶׁהוּא פְּסֵל, וּבִיּוֹם א' ב' ג' קוֹרִין קִדְשׁ, בְּכִסְפָּא, בְּמִדְבָּרָא.

ו בְּכָל יָמֵי חֵלּוֹ הַמוֹעֵד וְשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אַחֲרוֹנַיִם קוֹרִים (ה) הַרְבִּיעִי בְּסֵפֶר שְׁנֵי, בְּקִרְבָּנוֹת הַמוֹסָפִין שְׁבַפְנָחַס, וּמִתְחִיל וְהַקְרָבָתָם עַד סוֹף פְּסָקָא.

באר היטב (ה) הרביעי. קאי אחה"מ. וא"א קדיש עד אחר שקרי הרביעי שנשלם מנין הקרואים. ב"י:

ז בְּלֵיל יוֹם טוֹב (ו) הָאַחֲרוֹן מִקִּדְשֵׁין עַל הַיָּין וְאִין אֹמְרִין זְמַן. **הגה:** וְאֹמְרִים בְּתַפְלָה וּבִקְדוּשׁ: זְמַן חֲרוּתְנוּ, כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן (מִהַרְי"ל וּמְנַהֲגִים).

באר היטב (ו) האחרון. פי' בז'. מילה בשמיני אומרים יום ליבשה מה שאין כן בשאר ימים טובים דאין אומרים יום ליבשה א"כ חלו בשבת לבוש סי תקפ"ד ומנהגים. ואם חל יום ז' בשבת אומרים ביוצר הפיוטים של שבת חול המועד מפני שאומרים שיר השירים באותו יום ויום ליבשה אומרים קודם שירה חדשה. ואם חל יום אחרון בשבת אומרים יוצר של שבת חול המועד

ומהפכין בי"ח לומר הפיוט של יום ז' ואם יש בו מילה אומרים יום ליבשה
קודם שירה חדשה עמ"א:

ח מפטירין ביום שביעי ונדבר דוד, וביום שמיני עוד
היום בנוב לעמד.

ט שבת שחל בחל המועד, ערבית שחרית ומנחה
מתפלל כדרךכו של שבת, ואומר יעלה ויבא בעבודה;
ובמוסף אומר סדר מוסף יום חל המועד, אלא שמזכיר
של שבת ואומר: ותתן לנו את יום המנוח הזה ויום חג
המצות הזה, וכן אומר: את מוספי יום המנוח הזה
ויום חג המצות הזה, וחותרם מקדש השבת וישאל
והזמנים, ומפטירים (ז) היתה עלי. הגה: ואין מזכירין בברכת
ההפטר לפרסח לא באמצע ולא (ח) בחתימה. ונוהגין לומר שיר השירים
בשבת של חל המועד, ואם שבת ביום טוב האחרון אומר אותו באותו
שבת; וכן הדין בסוכות עם קהלת. ונוהגין לומר רות בשבועות (אבודרהם).
והעם נהגו (ט) שלא לברך עליהם על מקרא מגלה ולא על מקרא פתובים.

באר היטב (ז) היתה. כי תחיית המתים יהא בניסן וגוג ומגוג בתשרי ע"כ
מפטירין בניסן העצמות היבשות. ובתשרי בוא גוג. טור: (ח) בחתימה. רק
חותם מקדש השבת אבל בשבת חה"מ של סוכות מסיים והזמנים משום
דחלוקים במוספין חמיר טפי מ"א. והבי"ח נתן טעם דחול המועד סוכות
גומרין הלל ואין דומה לר"ח: (ט) שלא. וכן הסכמת האחרונים. וסיים הט"ז
כל המברך על מגילות אלו הוא ברכה לבטלה וכן פסק בע"ז וח"י דלא כקצת
האחרונים עמ"א וט"ז:

סימן תצא - סדר הבדלה במוצאי יום

טוב

סעיפים

ב'

ובו

א במוצאי יום טוב, בין במוצאי יום טוב לחל בין במוצאי יום טוב לחלו של מועד, (א) מבדיל בתפלה כמו במוצאי שבת, אלא שאינו מברך לא על הנר ולא על הבשמים.

באר היטב (א) מבדיל. מי שהתחיל לאכול במוצאי פסח מבעוד יום ונמשך עד הלילה ועדיין לא התפלל והבדיל צ"ע אם מותר לאכול חמץ ונראה שמותר לאכול דכיון שחשכה לילה הוי חול לכל מילי מ"א ע"ש וכ"כ הח"י בפשיטות ע"ש: כתב המנהגים במ"ש חה"מ אין אומרים ויהי נועם ואתה קדוש. ואומרים ויתן לך ע' א"ז:

ב יום טוב שחל להיות במוצאי שבת אומר באתה בחרתנו, ותודיענו.

סימן תצב - תענית שני וחמישי ושני

המועדים

אחר

א יש נוהגים להתענות שני וחמישי (א) ושני אחר הפסח, וכן אחר חג הסוכות; וממתינים עד שייעבר פל חדש ניסן (ב) ותשרי, ואז מתענים. הגה: מיד שני וחמישי ושני שאפשר להתענות (דברי עצמו). ובאשכנז וצרפת נהגו להתענות, ועושין אותו כמו (ג) תענית צבור לקרות ויחל (טור).

באר היטב (א) ושני. שחוששין שמא מתוך משתה ושמחה באו לידי עבירה כמו שמצינו באיוב. (וכ"ש שבקל אדם עובר עבירות באיזה מלאכה דלא הותר ביי"ט אלא צורך קצת ואף בחה"מ לא הותר רק דבר אבוד מהקרן ושאין מכוין מלאכתו במועד ואין איש צדיק בארץ וכו' בימים האלו לעבור דת במקצת ח"ץ) אבל בעצרת דאינו אלא יום אחד אין חוששין: (ב) ותשרי. ואף למנהגינו שנוהגין שמותר להתענות בתשרי אחר אסרו חג מ"מ אין קובעין בו תענית בתחלה ומברכין אותו בבה"כ מיד בשבת הראשון שאחר ראש חודש דלא כהגמ"י להמתין עד י"ז לחשון. ומברכין מי שמתענה בה"ב ומי שעונה אמן א"צ קבלה. וכתב המ"א כשיש מילה או חתונה נוהגין לברך במנחה משום מהיות טוב אל תקרא רע ע"ש: (ג) תענית ציבור. ואם אירע ברית מילה מצוה לאכול וא"צ התרה עיין סי' תקס"ו ותקס"ח ויכולים לומר סליחות אפי' אין עשרה מתענים רק שלא יאמרו ת"צ קבעו שו"ת עבודת הגרשוני סי' נ"ז:

סימן תצג - דינים הנוהגים בימי העמר

א נוהגים שלא (א) לשא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעמר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא; אבל (ב) לארס ולקדש, שפיר דמי, ונשואין נמי, מי

שְׁקַפֵּץ וְכַנֵּס אֵין עוֹנֵשִׁין אוֹתוֹ. הַגָּה: מִיְהוּ מַלְיָג בְּעֵמֶר וְאֵילָךְ
הַכֵּל (ג) שְׁרִי (אֲבוֹדָרְהִם וּבֵית יוֹסֵף וּמְנַהֲגִים).

באר היטב (א) לישא. וכי הבי"ח וני"ל דאין חילוק בין נישואין של מצוה כגון שאין לו בנים או יש לו כי כן נהגו שלא לחלק עכ"ל. אבל מהר"ם לונזאניי בספר שתי ידות כי דבזמן שיש סיבה כגון שלא קיים פו"ר או שאין לו מי שימשו וכיוצא לא חיישינן למנהגא וכן הסכים הפר"ח. והריק"ש בספר ערך לחם כתב דלחזור גרושתו מותר: **(ב) לארס.** שמא יקדמנו אחר. וכתב המ"א ומותר לעשות גם כן סעודת אירוסין. ועכשיו שאין מקדשין אלא בשעת נישואין מ"מ מותר לעשות שידוכין ולעשות סעודה דהא אפי' סעודת רשות נוהגין היתר רק לעשות שמחות יתירות בריקודין ומחולות נהגו איסור. מ"א וח"י ע"ש: **(ג) שרי.** היינו לאותן הנוהגין לספר מלי"ג ואילך אבל לדידן שנוהגים איסור תספורת אסור גם כן לישא. בי"ח ולבוש ומנהגים וד"מ: וכתב בתשובת חינוך ב"י שמי שאין לו אשה ובנים שמותר לישא אשה אחר ל"ג בעומר. ובתש"ו שבות יעקב ח"ב סי' ל"ה חולק עליו וכתב דחמירא סכנתא שפ"א הקיל חכם אחד להתיר בענין הנשואין ולא עלתה זיווגם יפה עיין שם. מיהו עד ראש חודש אייר מותרין לישא כשם שמותרין לספר כמו שכתב ס"ג מ"א. וכתב במנהגים ובי"ח הסכמת אחרונים דאם חל ראש חודש אייר בשבת מותרין הכל לישא באותו שבת אף למנהגינו שאוסרין הכל קודם ראש חודש וכ"כ הח"י עיין שם: וא"ז כתב שזקינו הגאון הנהיג בפראג לאסור בנשואין וכן שלא להסתפר בר"ח רק בל"ג בעומר וערב עצרת דוקא ע"ש. ועיין ט"ז סעיף קטן ב' וכתב הח"י דכל מקום ומקום יתפוס כפי מנהגו ובספק אין להחמיר עיין שם. וכתב הכנה"ג מ"ש בש"ע אין עונשין אותו היינו דוקא בנשואין שעושה מצוה אבל אם נסתפר בימי העומר נוהגין לקנוס ולענוש עיין שם:

ב נוֹהֲגִים שְׁלֹא לְהִסְתַּפֵּר עַד לַיִג לְעֵמֶר, שְׁאוּמְרִים שְׁאֵז פְּסָקוּ מִלְמוֹת, וְאֵין לְהִסְתַּפֵּר עַד יוֹם לַיִד בְּבִקְרָא אֶלָּא אִם כֵּן חָל יוֹם לַיִג עֶרֶב שֶׁבֶת שְׁאֵז מְסִתְּפִרִין בּוֹ מִפְּנֵי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת. **הַגָּה:** וּבְמַדִּינוֹת אֵלוּ אֵין נוֹהֲגִין כְּדַבְּרֵיו, אֶלָּא מְסִתְּפִרִין בְּיוֹם לַיִג וּמְרַבִּים בּוֹ קֶצֶת (ד) שְׁמַחָה וְאֵין אוּמְרִים בּוֹ (ה) תַּחֲנוּן (מְהַרְיֵל וּמְנַהֲגִים). וְאֵין לְהִסְתַּפֵּר עַד לַיִג בְּעֵצְמוֹ וְלֹא מִבְּעָרֵב (מְהַרְיֵל). מִיְהוּ אִם חָל

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, נוֹהֲגִין לְהִסְתַּפֵּר בְּיוֹם ו' לְכַבּוֹד (ו) שֶׁבֶת (מְהַרְי"ו). מִי שֶׁהוּא בְּעַל
(ז) בְּרִית אוֹ מֶלֶךְ בְּנוֹ, מִתְּר לְהִסְתַּפֵּר בְּסִפְיָהּ לְכַבּוֹד הַמִּלְכָּה. (הַגְּהוֹת מְנַהֲגִים).

באר היטב (ד) שמחה. וכתב בכוונות שגדול אחד היה רגיל לומר נחם בכל יום ואמרו גם בלי"ג ונענש עיין שם: (ה) תחנון. גם בערב של יום ל"ב. ובאשכנז המנהג שבשחרית א"א תחנה משא"כ בערב אומרים תחנה וא"כ מ"ש הרב ג"כ דאין להסתפר עד ל"ג בעצמו הוא ע"פ המנהג אשכנזים אבל לאותן הנוהגין שלא לומר תחנה מבערב ה"ה דמותר להסתפר דהא בהא תל"י וכ"כ המיי"ט. ח"י: (ו) שבת. זהו דעת מהרי"ו. ומהרי"ל אוסר וכן דעת מקצת אחרונים ומ"מ היכא דנהוג היתר נהוג ואין להחמיר בדינים אלו כמ"ש בסעיף קטן ג'. ח"י: (ז) ברית. ע"ל בב"י סימן תקנ"ט מבואר דבעלי ברית נקראים הסנדקים והמוהל ואבי הבן הנימול אף שאינו מל בעצמו. ומותרים להסתפר בערב קודם כניסה לבה"כ כ"כ במנהגים וכ"כ הח"י והפ"ח דלא כשכ"ה"ג ע"ש וכן נוהגין:

ג יש נוהגים להסתפר בראש חֲדָשׁ אֵיר, וְטָעוֹת הוּא

בַּיָּדָם. הגה: מיהו בְּהַרְבֵּה (ח) מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים לְהִסְתַּפֵּר עַד רֵאשׁ חֲדָשׁ אֵיר, וְאוֹתָן לֹא יִסְתַּפְּרוּ מִלִּיג בְּעֶמֶר וְאֵילָף, אֶף עַל פִּי שֶׁמִּתְּר לְהִסְתַּפֵּר בְּלִיג בְּעֶמֶר בְּעֶצְמוֹ. וְאוֹתָן מְקוֹמוֹת שֶׁנוֹהֲגִין לְהִסְתַּפֵּר מִלִּיג בְּעֶמֶר וְאֵילָף, לֹא יִסְתַּפְּרוּ כָּלֵל אַחַר פֶּסַח עַד לִיג בְּעֶמֶר. וְלֹא יִנְהֲגוּ בְּעִיר אַחַת (ט) מְקַצֵּת מְנַהֵג זֶה וּמְקַצֵּת מְנַהֵג זֶה, מְשׁוּם לֹא תִתְגַּדְּדוּ (דְּבָרִים יד, א) וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין לְנַהֵג הִתְר בְּשִׁתִּיָּהוּ. (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ח) מקומות וכו'. הטעם דלכ"ע נוהגין איסור ל"ג יום וא"כ כשמספרין עד ר"ח אייר ור"ח בכלל נשארו ל"ג יום עד עצרת ואע"פ שמספרין ביום ל"ג וא"כ חסר יום אחד מ"מ קי"ל מקצת היום ככולו וכיון שנהגו איסור במקצת דיו וא"כ אסור להסתפר אפי' בר"ח סיון עד עצרת כ"כ הב"ח: וכתב המ"א אבל במדינה זו נהגו לישא ולהסתפר בשלשה ימי הגבלה לכן נ"ל דלא ישאו ויסתפרו בר"ח אייר ובראשון של ימי הגבלה אמרינן מקצת היום ככולו וכ"מ במהרי"ל עכ"ל ע"ש: (ט) מקצת. פ"י שמקצת ב"א לא ינהגו כך ומקצת כך דהוי לא תתגודדו ועיין מ"א שהאריך בסוגי' דיבמות בחילוק דינים שלא תעשה אגודות אגודות ע"ש. מי שנהג לגלח ביום ל"ד כמו שנוהגין בני ספרד ואח"כ נהג להסתפר בלי"ג כמנהג אשכנז אין כאן משום לא תתגודדו נ"ש סי'

י: (י) בשתייהן. אבל אם נוהג איסור בשתייהן לא הוי ככסיל בחושך הולך כיון דאסתפק ליה הדין וכ"כ המ"א ס"ס זה:

ד נהגו (יא) הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד
עצרת, משקיעת החמה ואילך.

באר היטב (יא) הנשים. ה"ה אנשים כנה"ג ולאחר שספרו מותר במלאכה
תיכף. ט"ז ע"ש:

סימן תצד - סדר תפלת חג השבועות

ובו ג' סעיפים

א ביום חמשים לספירת העמר הוא חג (א) שבועות, וסדר התפלה כמו ביום טוב של פסח, אלא שאומרים את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו, וגומרים ההלל, ומוציאין שני ספרים וקורים בראשון חמשה מבחדש (ב) השלישי עד סוף הסדר, ומפטיר קורא בשני וביום הבכורים ומפטיר (ג) במקרה דיתקאל, ומסים בפסוק ותשאני רוח.

באר היטב (א) שבועות. עיין מ"א במ"ש דלכ"ע נתנה התורה ביום נ"א לספירה למה קבע הש"י חג השבועות לדורות ביום נ"א לספירה ע"ש ועח"י. ומהרש"א בח"א פרק א' דע"א בסוגי' שמים וארץ נוגעין בעדותן וכו' הקשה גם כן קושי' זו ומתרץ שם דכוונת הש"י בזה להורות דיראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן ע"ש. ועפ"ז אמרתי דזהו כוונת רב יוסף דביומא

דעצרת' עבדי ליה עגלי תלתי אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקי עכ"ל עיין בפסחים פא"ד. דראוי לדקדק בו טובא. חדא מאי האי לישנא דקאמר אי לאו האי יומי דקא גריי דמשמע דיומי קא גרים. הו"ל למימר אי לאו מתן תורה. ועוד אי לאו מתן תורה הוי מחזיר העולם לתוהו ובוהו דאמרינן התני הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו הריני מחזירן לתוהו ובוהו. ועוד אחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם כדאמרינן בסוף סוטי משמת רבי בטלה ענוה א"ל רב יוסף לא תתני ענוה דאיכא אנא ע"ש. וכאן התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי אין זה מגדר ענוה. ולפי מ"ש היה כוונתו כך מה דאמר אי לאו האי יומא וכו' דידוע מה שאמרו חז"ל ענוה מביאה לידי יראת חטא. וא"כ ר"י היה במעלה שהיה עניו היה גם כן במעלה שיראת חטאו קודם לחכמתו. וזהו שאמר ביומא דעצרת' ר"ל ביום נו"ן עביד ליה עגלי תלתא ואמר אי לאו האי יומא דקא גרים ר"ל אי לא היה יומא דעצרת' בהאי יומא אלא ביום נ"א לספירה לא היה מוכח דיראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן ולא היה מעלה שלי כלום וכמה יוסף איכא בשוקא אבל השתא דיומא דעצרתא הוא ביום נו"ן ונתינת התורה היה ביום נ"א קשה הקושי וצריך לתרץ כמ"ש המהרש"א ודו"ק וכתבו האחרונים שמאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו תמימות ימי הספירה: **(ב) השלישי**. כתב המ"ב סי' ו' בשבועות קורין בטעם העליון שיש בעשרת הדברות. ובשבת פ' יתרו קורין בטעם התחתון ואז הוי לא תרצח סוף פסוק וקורא הצד"י בקמ"ץ. וה"ה שאר סופי פסוקים או אתנחת'. וכשקורין בטעם העליון אז קורא לא תרצח הצד"י בפתח ע"ש ועיין הלק"ט ס"פ. ובספר אור תורה כתב היחיד קורא התחתון ובצבור קורא העליון וכ"כ הכותב בע"י בירושלמי פ"ז דשקלים ע"ש. כתב ה"ט"ז וז"ל מה שנוהגין במדינות אלו לקרות פסוק ראשון ואח"כ מתחילין אקדמות יש לתמוה היאך רשאים להפסיק וכו' ושמעתי מקרוב שהנהיגו רבנים מובהקים לשורר אקדמות קודם שיתחיל הכהן לברך על קריאת התורה וכן ראוי לנהוג בכל הקהלות גם ביציב פתגם שאומרים ביום שני אחר פסוק ראשון של הפטרה ראוי לנהוג כן עכ"ל ט"ז. אבל בתש"א חא"ח סי' י' האריך לקיים את המנהג ושאין כח ביד שום אדם לשנות המנהג וכן הסכים הח"י ע"ש (וכן הסכים בספר א"ר וע"ש לענין אמירת ארכין כפי מ"פ): **(ג) במרכבה**. ונהגו להפטיר דוקא גדול וחכם וכתב א"ז ואומרין אותו בעמידה:

ב ביום השני קורין בפְּרָשֶׁת פֶּל (ד) הַבְּכוֹר עַד סוֹף

סְדָרָא, וּמִפְטִיר קוֹרָא כְּמוֹ אֶתְמוֹל וּמִפְטִיר בְּחֻבְקוֹק מִן
וְה' בְּהִיכֹל קִדְשׁוֹ עַד לְמִנְצַח בְּנִגְיֵנוֹתַי.

באר היטב (ד) הבכור. ואם חל בשבת מתחילין עשר תעשר :

ג אסור להתענות (ה) במוצאי חג השבועות. הגה: ואין

אומרים (ו) תחנון מתחלת ראש חודש סיון עד ח' בו, דהינו אחר אסרו חג
(הגהות מימוני הלכות ברכות ומנהגים). ונוהגין לשטח (ז) עשבים בשבועות בבית
הקנסת והפתים, זכר לשמחת מתן תורה. ונוהגין בכל מקום לאכל מאכלי
(ח) חלב ביום ראשון של שבועות; וני"ל הטעם שהוא כמו השני תבשילין
שלוקחים בליל פסח, זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואחר
כך מאכל בשר וצריכין להביא עמיהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום
המזבח, ויש בזה זכרון לבי' הלחם שהיו מקריבין ביום הכפורים.

באר היטב (ה) במוצאי. מפני כשחל עצרת בשבת היה יום טבוח הקרבנות

אחר שבת. והנשים מותרות במלאכה באסרו חג. ש"ג מ"א ועי' יד אהרן: (ו)
תחנון. וגם אין מתענין. אחרונים: (ז) עשבים. ואם חל ביום א' שוטחין
בכניסת שבת מהרי"ל. אבל המנהג ששוטחין ביי"ט עי' מ"א ונוהגין גם כן
להעמיד אילנות בבה"נ זכר (שנידונו) [שנידונין] על פירות האילן ויתפללו
עליהם. וכתבו האחרונים בשם של"ה מה שנוהגים לחלק עשבים בבה"כ לא
יחלקו עד אחר תפלת י"ח כדי שיוכל לברך דאסור להפסיק מברוך שאמר עד
אחר י"ח עכ"ל והח"י כתב שמותר לברך על הריח בין הפרקים ע"ש. צריך
לטבול בערב שבועות. כל מי שלא ישן בלילה כלל ועוסק בתורה מובטח לו
שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק. ובבוקר אין לברך ענט"י ולא על טלית
קטן. וברכת התורה צריך לברך אך הרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכת התורה
מאחר ויתכוין לצאת י"ח מ"א ע"ש. ועיין סי' רל"ה דצריך לקרות ק"ש אחר
צ"ה כיון שאין קורא על מטתו. ליל שבועות אסור בזווג ואם חל ליל טבילתה
ישמש. ספר הכונות: (ח) חלב. יש הרבה טעמים ומ"כ הטעם בזוהר דאותן ז'
שבועות היו לישראל שבעה נקיים דוגמת אשה מנידתה וידוע דדם נעכר
ונעשה חלב. והיינו מדין לרחמים ומנהג אבותינו תורה היא. אך יש לזהר
שלא יבאו לידי איסור ועיין ביי"ד סי' פ"ט דא"צ להפסיק בבה"מ אם אינו
אוכל גבינה קשה. ויזהר ליקח מפה אחרת עכ"ל מ"א ובשכנה"ג כתב אני נוהג
לאכול דבש וחלב ומברך ברכת המזון ואוכל בשר וכ"כ של"ה. וע"ל סי' תק"ה
דחלב שנחלב ביי"ט עכ"ל יש לנהוג בו איסור ואין לשנות אלא ביום טוב

שני יש להתירו וכן הסכמת הט"ז והמ"א שם דלא כמהרש"ל שהתיר וכ"כ בתשובת חוט השני סי' ל"א ובתנ"ש סי' ל"ו וסיים מ"מ אם הייתי במקום שנוהגין היתר לא הייתי מוחה בידם. כתב א"ז בשם הכלבו דבשבעות יש נוהגין לאכול גבינה בסעודת מנחה אף שאין ו' שעות מסעודת שחרית ובלבד שירחץ פיו ויחצוץ שיניו להוציא הבשר ועיין ח"י. אין להתענוי בשבועות אפילו תענית חלום מהרי"ל והאחרונים. וכתב המ"א כשאופה פת עם החמאה יזהר להסיק התנור יפה וגם מרדה צריך חדשה דלא כקצת נשים שמהפכין אותה על צד השני ע"ש. ושמעתי שאוכלים חלב ואח"כ בשר דלא כמו שעשו המלאכים אצל אברהם שאכלו בשר בחלב שבעבור זה נתנה התורה לישראל ודו"ק:

הלכות יום טוב

סימן תצה - איזה מלאכות אסורים ביום טוב

ובו ד' סעיפים

א כָּל מְלָאכָה הָאֲסוּרָה בְּשַׁבָּת (א) אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב,
חוץ מְמִלָּאכָת אֲכָל נֶפֶשׁ, וְחוץ מֵהוֹצָאָה וְהַבְעָרָה וְכוּן

מְכַשְׁיָרִי אֶכֶל נֶפֶשׁ שְׁלֵא הָיָה אֲפָשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵאֲתָמוּל.

הגה: וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין אֶפְלוּ בְּאֶכֶל נֶפֶשׁ עֲצָמוּ כָּל (ב) שְׁאִינוּ מְפִיג טַעַם כָּלֵל, אִם עֲשָׂאוּ מְעַרְב יוֹם טוֹב (אור זרוע ומְהַרְיִיל); מִיָּהוּ אִם לֹא עֲשָׂאוּ מְעַרְב יוֹם טוֹב וַיֵּשׁ בּוֹ צֶרֶךְ יוֹם טוֹב, מִתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ עַל יְדֵי (ג) שְׁנוֹי (סְמִיג וְרִי).
באר היטב (א) אסורה. (הטעם בספר החינוך סי' שט"ו כדי שיזכרו ישראל

הניסים הגדולים שעשה הש"י להם ולאבותיהם וידברו במ ויודיעום לבניהם כי מתוך השביתה מעסקי העולם יהיו פנוים לעסוק בהם) וכל שאסור לעשותו אסור לומר לעכו"ם לעשותו. ב"י ועיין ר"ס תקמ"ג: (ב) שאינו. ומה"ט יש לבשל פירות היבשים קודם י"ט שהם טובים יותר כשנתבשלו מאתמול. שלי"ה: (ג) שינוי. ומותר לכתחלה להמתין עד י"ט לעשותו בשינוי ומ"מ כתב מהרי"ל ללוש הרימזיל"ש או לאקשי"ן מעי"ט דהישנים יותר טובים וגם אסור לדוך שקדים ביי"ט להוציא מהן חלב כי אפשר לעשותם מבעי"ט אף שמפיג קצת. מ"א:

ב קְצִירָה (ד) וְטַחֲיָנָה וּבְצִירָה, וְסַחֲיָטָה וְצִידָה, אֶף עַל פִּי שְׁהֵם מְלֹאכֶת אֶכֶל נֶפֶשׁ, אֲסָרוּם חֲכָמִים.

באר היטב (ד) וטחינה. הטעם לפי שהאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולדרוך כל ענביו כא' ולטחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מותרים ביי"ט היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו וימנע משמחת י"ט וכן צידה אסרו מה"ט. וכתב מהרי"ל ביי"ט של פסח מותר לטחון מצה אפוי' דאין טחינה אחר טחינה אך יזהר שלא יברר פירורים גדולים מהקטנים דבורר אסור גם ביי"ט וע' סי' תקי"י:

ג אֵין מוֹצִיאֵין (ה) מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב.

באר היטב (ה) משא. אין לפרש משום שביתת בהמתו שהרי אדם עצמו מותר להוציא ביי"ט אלא הטעם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וע' סי' רמ"ו סי"ג אם יש לאסור שביתת בהמה ביי"ט או לא ועיין בפר"ח ומג"א ובשכנה"ג שם וע' יד אהרן כאן:

ד מְקַצָּה, אָף עַל פִּי שְׁמֵתָר בְּשֶׁבֶת הַחֲמִירוֹ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב

וְאֶסְרוּהוּ. **הגה:** וַיֵּשׁ מִתִּירֵין מְקַצָּה אֶפְלוֹ בְּיוֹם טוֹב (טור בְּשֵׁם פּוֹסְקִים); אָבֵל (ו) נולד אָסוּר, לְדַבְרֵיהֶם, אֶפְלוֹ בְּשֶׁבֶת. וְכָל מְקַצָּה שְׂאִינוֹ בְּעֲלֵי חַיִּים, כְּגוֹן (ז) אוֹצָר שֶׁל פְּרוֹת וְעֵצִים, סָגִי כְּשֵׂיאֵמֶר: מִכָּאן אָנִי (ח) נוֹטֵל, וְאִין צָרִיד (ט) שְׂיִרְשָׁם (רַבֵּנּוּ יְרוּחָם נִיד ח"ג). וּמִתָּר (י) לְהַכִּין מִיּוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן לְשָׁנִי בְּבֹי יָמִים שֶׁל גְּלִיּוֹת (כָּל בּוֹ). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן שׁוּ"י כָּל דִּינֵי מְקַצָּה.

באר היטב (ו) נולד. וא"כ אין לטלטל עצמות שנתפרקו ביי"ט: (ז) אוצר. וה"ה פירות העומדים לסחורה: (ח) נוטל. ולהמתירין מוקצה א"צ אמירה אלא בגרוגרות וצמוקים כמ"ש סי' ש"י סעיף ה'. מ"א: (ט) שירשום. ע' מ"א שהעלה דבפירות דחזו ולא חזו לכ"ע צריך שירשום ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל למחר דאיכא למיחש דלמא שביק הרעים ונוטל היפים ומטלטל מידי דלא חזי וכמו שכתב סי' תל"ז סי' ע"ש: (י) להכין. אע"ג דלקמן סי' תק"ג פסק דאסור להכין מיו"ט לחבירו הכא שאני כיון שא"צ אלא אמירה לחוד במידי שאינו בע"ח ט"ז וכ"כ המ"א דקאי אדלעיל מיניה שבאוצר מותר להכין וכו' ע"ש:

סימן תצו - דיני יום טוב שני של גליות

סעיפים

ג'

ובו

א בְּגִלְיּוֹת שְׂעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים מְסַפֵּק, כָּל מָה שְׂאָסוּר בְּרֵאשׁוֹן אָסוּר בְּשָׁנִי וְהָיוּ מְנַדִּין לְמִי שְׂמַזְלִיל

בו ; וְאִם הוּא צוֹרְבָא דְרַבְּנָן, לֹא הִיוּ מַחְמִירִין לְגַדּוֹתוֹ
אֶלָּא הִיוּ (א) מְלַקִּין אוֹתוֹ.

באר היטב (א) מלקין. פי' מכת מרדות. וכתב מהרא"י בביאורי רש"י ס"פ כי
תצא שהוא י"ג מכות ע"ש וברמב"ם לא משמע כן מ"א. ועיין רש"י בחולין דף
קמ"א ע"ב שכתב מכת מרדות אין לה קצבה ע"ש. וע' כנה"ג ובמ"א וביד
אהרן :

ב אִין חֲלוּק בֵּין רֵאשׁוֹן לְשֵׁנֵי אֶלָּא לְעֵנָן מֵת, וְכֵן לְכַחַל
אֶת הָעֵין ; **הגה:** או שְׁאָר חֲלֵי שְׂאִין בּוֹ סַפְּנָה (ר"ן פֶּרֶק אִין צְדִין) וְאִף עַל
פִּי שְׂאֵסוֹר בְּרֵאשׁוֹן אֶלָּא עַל יְדֵי (ב) עֲכוּ"ם אִם אִין בּוֹ
סַפְּנָה, בְּשֵׁנֵי מִתֵּר אֶפְלוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, חוּץ מִיּוֹם טוֹב
שְׁנֵי שָׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה דְּשֵׁנֵי יָמִים קִדְּשָׁה אַחַת אֶרִיכְתָּא
הֵן. **הגה:** וְדוֹקָא שְׁבוּת דְרַבְּנָן דּוּמְקָא דְמַכְחַל עֵינָא, אֲבָל אַב מְלֹאכָה אֶסוֹר
לְיִשְׂרָאֵל לְעִשׂוֹתוֹ אֶפְלוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי (ר"ן פֶּרֶק אִין צְדִין וְהַמְּגִיד פֶּרֶק רֵאשׁוֹן).

באר היטב (ב) עכו"ם. מי שנפל ונצרר הדם אסור להקזו דם שקורין
שרעפפיי"ן או קעפ זעציי"ן אפ"י ע"י עכו"ם שיכול להמתין עד למחר. או"ה
מ"א :

ג בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁבָאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, אֶסוּרִים לְעִשׂוֹת
מְלֹאכָה בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי (ג) בְּיָשׁוּב, אֶפְלוֹ דְעֵתוֹ לְחֹזֵר ; וְכֹל
זְמַן שְׁלֹא הִגִּיעַ (ד) לְיָשׁוּב, אֶפְלוֹ אִין דְעֵתוֹ לְחֹזֵר, מִתֵּר,
לְפִי שְׁעֵדִין לֹא הִקְבַּע לְהִיּוֹת כְּמוֹתָן. אֲבָל אִם הִגִּיעוּ
לְיָשׁוּב, וְאִין דְעֵתוֹ לְחֹזֵר, נַעֲשֶׂה כְּמוֹתָן וְאֶסוֹר בֵּין
בְּמִדְבָּר בֵּין בְּיָשׁוּב. וְכֹל חוּץ (ה) לְתַחוּם אִין נוֹתְנִין עָלָיו
חֲמִירֵי מְקוֹם שְׁהִלְדָּ לְשָׁם.

באר היטב (ג) ביישוב. דוקא ביישוב ישראל ואם הוא תוך התחום הוי כאלו הוא בתוך העיר. רדב"ז כנהי"ג ע"ש: **(ד) ליישוב וכו'.** אפי' ישוב עכו"ם כיון שאין דעתו לחזור. רדב"ז: **(ה) לתחום.** ולכן אם דעתו לחזור מותר לעשות ואם אין דעתו לחזור עדיין לא הוקבע להיות כמותן. בני א"י שבאו לחי"ל ועשו מלאכה אין מנדין אותן מב"יט חלק ב' סי' קמ"ט ומתפללין י"ח כמקומן ולובשים מלבושי י"ט וכשחל י"ט ע"ש מבשל בלא עירוב תבשילין והעוקר דירתו עם אשתו מא"י לחי"ל אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור הרדב"ז וכל שאין דעתו לחזור אע"פ שאשתו נשארה שם הוי כא"ד לחזור מ"צ ח"ב כנהי"ג ע"ש חילוקי דינים. כתב א"ז בשם יש"ש פרק כ"ה מעשה באחד שהלך לארץ ישראל וקבע שם דירתו ואחר כמה שנים בא למדינתו ודעתו היה לחזור ונהג חול ביו"ט שני ונפטר במיתה משונה ולא זכה לחזור לארץ ישראל ע"ש. ועיין בת' גנת ורדים ח"א"ח כלל ד' סי' י"ז. ובתשובת זרע אברהם ח"א"ח סי' ט' ויו"ד. וכ"כ מהריט"צ סי' קל"ט. ובהלק"ט סי' קי"א וביד אהרן. (ודע דמ"ש ב"י בשם א"ח וקולי מקום שיצא משם יש פוסקים כו' כל זמן שדעתו לחזור עכ"ל הוא ט"ס וצ"ל ובקולי מקום שהלך לשם. ועיין בסא"ר איזה דינים המסתעפים בזה):

סימן תצז - דיני הכנה ביום טוב

סעיפים

י"ז

ובו

א אין צדין דגים מן הַבְּיָבְרִים. **הגה:** אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שְׂאִינָם מְחֻסְרִים צִדָּה, לְפִי שְׂהַבְּיָבְרָ רָחֵב הַרְבֵּה וְהַדְּגִים **(א)** נִשְׁמָטִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ (הַמְּגִיד פ"ב).

באר היטב (א) נשמטים. לפי שהם מכוסים מן העין מ"מ. וכתב המ"א וא"כ אם המים צלולים שרואין הדגים מותר אם אין מחוסרים צידה ועיין סעיף ה':

ב דָּגִים וְעוֹפּוֹת וְחַיָּה שֶׁהֵם מִקְצָה, אֵין מִשְׁקִים אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב וְאֵין נוֹתְנִים **(ב)** לְפָנֵיהֶם מְזוֹנוֹת שֶׁמָּא יָבֵא לְקַח מֵהֶם. וְכָל שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְצָה, אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ.

באר היטב (ב) לפניהם. אבל ברחוק מהם קצת מות' ליתן מ"א ע' סי' שכ"ד סי' ג':

ג אֶפְלוֹ **(ג)** סִפְק צִידָה אָסוּר; כְּגוֹן מְצוּדוֹת חַיָּה דָּגִים וְעוֹפּוֹת שֶׁהֵיוּ פְרוֹשׁוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְלִמְחָר מוֹצֵא בָהֶם, אָסוּרִים אֲלָא אִם כֵּן יָדוּעַ שֶׁנִּצְוּדוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. וְאִם מִצָּא הַמְצוּדוֹת מְקַלְקְלוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, בְּיָדוּעַ שֶׁמֵּעֶרֶב יוֹם טוֹב נִצְוּדוֹ.

באר היטב (ג) ספק. אע"ג דקי"ל ספיקא דרבנן לקולא הכא אסור משום דהוי דשיל"מ עי"ד סי' קי"י. אבל לערב מותרין אפי' ודאי ניצודו היום ממיל' עיין סי' שכי"ה. (ועיין בספר אלי רבה מה שתירץ על תמיהת הבי"ח דרצה לחלוק על שי"ע דמתיר במצא מקולקלות והסכים לפסק שי"ע ע"ש שהאריך בדברים ישרים:

ד סִפְק מוֹכֵן מִתֵּר בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי מְשׁוּם דְּהָיִי **(ד)** סִפְק סִפְקָא.

באר היטב (ד) ספק ספיקא. ובי"ד סימן קי"י סעיף ח' כתב רמ"א די"א דבסי"ס לא מהני דשיל"מ וכאן לא כ' כלום וצ"ע ט"ז. ועיין ש"כ ובפרי"ח שם ועמ"א:

ה אם סָכַר אֶמֶת הַמַּיִם בַּכְּנִיסָה וּבִיציָאָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִתֵּר לְקַח מִמֶּנָּה דָּגִים בַּיּוֹם טוֹב דִּהְיָה לִיה נְצוּדִין וְעוֹמְדִין, מֵאַחַר שֶׁאֶמֶת הַמַּיִם הִיא (ה) צָרָה וְאֵינָן יְכוּלִים לְהַשְׁמִיט (הַמַּגִּיד פ"א).

באר היטב (ה) צרה. ולפי"ז יש היתר גמור בדגים שמכינים מעיי"ט ונותנים אותם לתוך תיבה גדולה נקובה במים. ומהרש"ל פרק א"צ כ' ג"כ להתיר בתיבה זו אפי"ו אם צריך מצודה קטנה להושיט שם אין שם צידה עי"ז אלא שכתב שם שני"ל לחלק דוקא אם רוצה ליקח כולם ולבשלם מותר אבל אם רוצה ליקח א' או ב' ירא שמים יקשור בחוט אותו שצריך לו ע"ש. והבי"ח כתב אם הקסטי"ן רחב יותר מששה טפחים אסור ליקח ממנו ע"ש. והט"ז העלה ומתיר בלא קשירת חוט ואפילו רוחב יותר מששה טפחים רק שלא יחזור למים מה שלא ייטב לו ע"ש. והמ"א כתב דיש להחמיר עכ"פ לעשותה ע"י עכו"ם כשהארגז רחב ע"ש :

ו אֲוֹזִים וְתַרְנְגוּלִים וְיוֹנִים שֶׁבַּבַּיִת או שֶׁבַּחֶצֶר, הָעוֹמְדִים לְאֲכִילָה, מִתֵּר לְצוּדָן וְאֵין צָרִיכִים זְמוּן.

באר היטב (ו) אוזים. וה"ה שאר עופות שבאין לכלובן ה"ל כניצודין ושרי לתפסן אפילו חוץ לכלובן ואפי"ו צ"ל הבא מצודה ונצודנו מותר ואפי"ו חוץ לחצר שרי לתפסן. אבל אותן שקנה מחדש ועדיין לא הורגלו בביתו ואין באין לכלובן לערב דינן כשאר חיה ועוף שכל מה שאסור דאורייתא אין חילוק בין שבת ליו"ט וכ' רש"ל ירא שמים יברור מערב יו"ט ויאמר זה וזה אני נוטל. וכשא"צ לאכלן אסור לצודן עמ"א וט"ז :

ז שְׁאֵר כָּל חַיָּה וְעוֹף שֶׁמְחַסְרִים צִידָה, שֶׁצָּרִיךְ לוֹמֵר הָבֵא מְצוּדָה וְנְצוּדָנוּ, אָסוּר לְצוּדָן וְלִתֵּן לַפְּנִיָּהֶם

מְזוֹנוֹת; וְכֹל שְׂאִין מְחֹסְרִים צִידָה, מִתֵּר לְצוּדָם וְלִתֵּן
לְפָנֵיהֶם מְזוֹנוֹת.

ח אֵיל וְצָבִי שֶׁקָּנְנוּ בְּפִרְדָּס וְיִלְדוּ בוֹ עֲפָרִים, וְעֵדִין הֵם
קִטְנִים שְׂאִין צָרִיכִים צִידָה, מִתֵּרִים בְּלֹא זְמוּן; וְדוֹקָא
בְּפִרְדָּס הַסָּמוּךְ לְעִיר בְּתוֹךְ שְׁבָעִים אֲמָה דִּדְעִתִּיהָ עֲלוּיָהּ.
וְהֵאֵם, אֲפֹלוֹ זְמוּן אֵין מוֹעִיל לָהּ כִּינּוֹן שְׁמֹחֶסֶרֶת צִידָה.

ט יוֹנֵי שׁוּבָךְ וְיוֹנֵי עֲלִיָּה וְצִפְרִים שֶׁקָּנְנוּ בְּטַפְיָחִים, (פ"י כְּלִי
חָרֵס הַבְּנוּיִים בְּכַתְלִים לְקַנּוֹ בְּהֵם הָעוֹפוֹת), אָסוּר לְצוּדוֹן; לְפִיכָךְ אֵין זְמוּן
מוֹעִיל לָהֶם. וְהֵנִי מְלִי בְּגִדוּלִים, אֲבָל בְּקִטְנִים שְׂאִינָם
מִפְרִיחִים מִתֵּר לְצוּדוֹן, אֲבָל זְמוּן צָרִיכִים.

י כִּיצַד הוּא הַזְמוּן, אוֹמֵר: זֶה וְזֶה אֲנִי נוֹטֵל לְמַחֵר, וְאֵין
צָרִיךְ לְנַעֲנָעֵם. אֲבָל בְּאוֹמֵר: מִכָּאן אֲנִי נוֹטֵל לְמַחֵר, לֹא
סָגִי.

יא אִם זְמוּן כָּל הַשׁוּבָךְ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְזוּג, אֵינוֹ
מוֹעִיל. הַגָּה: וְאִם הוּא אֶפְשֵׁר שֶׁיִּצְטָרֵךְ כָּל הַשׁוּבָךְ, יָכוֹל לְהַזְמוּן כָּל
הַשׁוּבָךְ וּלְמַחֵר נוֹטֵל מֵה שֶׁצָּרִיךְ (רַבְּנּוֹ יְרוּחָם וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁר י"י פ"ק דְּבִיצָה).

יב זְמוּן שְׁנַיִם וּמְצָא שְׁלֹשָׁה, אוֹ זְמוּן שְׁחָרִים וּלְבָנִים

בְּקִנְיֵים הַמְבֻדָּלִים בְּמַחְצָה וּמְצָא שְׁחָרִים בְּמָקוֹם לְבָנִים
וּלְבָנִים בְּמָקוֹם שְׁחָרִים, אֲסוּרִין אֲלָא אִם כּוֹן מִפְּרִין.

יג זְמַן שְׁלֵשָׁה וּמְצָא שְׁנַיִם, מִתְּרִים. וְאַפְלוּ הָיוּ מְקַשְׂרִים בְּיַחַד,
מִנְתַּחֲמֵי מִהֲדָדִי (בֵּית יוֹסֵף).

יד זְמַן בְּתוֹךְ הַקּוֹן וּמְצָא לְפָנֵי הַקּוֹן, אֲסוּרִים. וְאִם אִין
(ז) סְבִיבוֹתֵיהֶם קוֹן אַחַר, הָרִי אֵלוֹ מִתְּרִים. וְהֵנִי מְלִי
בְּמִדְדִין, אֲבָל אִם הֵם מִפְּרִיחִין, אֲסוּרִים; וְאַפְלוּ יֵשׁ קוֹן
אַחַר בְּתוֹךְ נִי אִמָּה, אִם הוּא בְּקֶרֶן זְוִית שְׁאִינוֹ יָכוֹל
לְרֹאוֹתוֹ מִקּוֹן זֶה, כִּיּוֹן שְׁאִינָם מִפְּרִיחִין אֲלָא מִדְדִין,
מִשׁוּם דְּכָל הַיְכָא דְמִדְדָה וְלֹא הָדָר חֲזִי לְקַנְהָ לֹא מִדְדָה.
וְאִם הַזְמִין תּוֹךְ הַקּוֹן וּמְצָא עַל פְּתַח הַקּוֹן, מִתְּרִים (אִזְרַע).

באר היטב (ז) סביבותיהם. פ"י בתוך נ"י אמה:

טו אִינוֹ יְהוּדֵי שְׁהֲבִיא דוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב, בְּנִי
יוֹנָה קִטְנִים מְשׁוּבְכּוֹת שְׁיֵשׁ לוֹ בְּעִיר, כִּיּוֹן שְׁאִין צְרִיכִים
צִידָה, מִתְּרִים.

טז הַשׁוֹחֵט בְּהֶמָּה בְּיוֹם טוֹב, טוֹב לוֹ שְׁלֹא יְבַדֵּק עַד
שְׁיִפְשִׁיט, שְׁאִם תּוֹמָצָא טְרֵפָה לֹא יְהֵא רִשְׁאֵי לְהַפְשִׁיטָה.

ז אם נמצאת טרפה, אסור לטלטלה; אבל מתר (ח) למכרה לאינו יהודי כדרך שהתירו מכרה לישראל, שלא ישקל ולא יזכיר סכום דמים. ואם אינו מאמינו, יקח ממנו משכון.

באר היטב (ח) למכרה. וכתב הלבוש סי' ת"ק דבמקום שאינו מנקה מותר למכור האחוריים לעכו"ם בדרך זה דאליכ לא ישחטו בהמות לייט עכ"ל וכתב המ"א וני"ל דאם יש לשמרו עד אחר יו"ט שלא יסריח אסור למכור לעכו"ם טרפה או אחוריים. ואם נשחטה מערב יו"ט בכל ענין אסור כמ"ש בסי' תצ"ט א"כ נשחטה סמוך ליו"ט שלא היה אפשר למכור קודם י"ט ע"ש:

סימן תצח - דיני שחיטה ביום טוב

סעיפים

כ'

ובו

א אין מראין סכין לחכם ביום טוב לראות אם הוא ראוי לשחט בו, שמא תהיה פגומה ויאמר לו: אסור לשחט בה מפני פגמתה, וילך ויחדדנה במשחזת. וחכם שראה סכין לעצמו, יכול להשאילו לאחרים. הגה: ועקשו בזמן הזה שכל שוחט רואה סכין בעצמו, כל הרוצה לשחט ביום טוב יבדק סכינו מערב יום טוב ולא ביום טוב, שמא ישחזנו (דברי עצמו ומחרי"ל והגהות שחיטה); מיהו אם לא בדקו מערב יום טוב, והוא שעת הדחק, (א) יכול לבדקו ביום טוב (שחיטת ישנים).

באר היטב (א) יכול. וכל אדם מותר לבדוק הסכין אחר השחיטה. בי"ח מ"א:

ב יְכוּל לְהוֹלִיךְ סָכִין וְהִבְהִמָּה אֶצֶל טַבַּח לְשַׁחֵט, וְאֶפְלוּ
גְּדֵי קָטָן שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹלִיכֹו עַל כֶּתֶפוֹ; וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא
אֶפְשָׁר לְהוֹלִיכֶם מֵאֲתָמוֹל. וְהוּא הַדִּין שֶׁהַטַּבַּח יְכוּל לְהוֹלִיךְ הַסָּכִין
אֶצֶל הַבְּהֵמָה (בֵּית יוֹסֵף).

ג בְּהֵמוֹת שְׂיֹוצָאוֹת וְרוּעוֹת חוּץ לְתַחוּם וּבָאוֹת וְלָנוֹת
בְּתוֹךְ הַתַּחוּם, הָרִי אֵלֹו מוֹכָנוֹת וְלוֹקְחִין מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין
אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; אֲבָל הָרוּעוֹת וְהַלָּנוֹת חוּץ לְתַחוּם, אִם
בָּאוּ בְּיוֹם טוֹב אִין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהֶן
מִקְצִין וְאִין דַּעַת אֲנָשִׁי הָעִיר עֲלֵיהֶן. וְהֵנִי מְלִי בְּבִהֵמוֹת
יִשְׂרָאֵל, אֲבָל שֶׁל אֵינֹו יְהוּדִי לֵית בְּהוּ מְשׁוּם מִקְצָה,
דְּאִין הָאֵינֹו יְהוּדִי צָרִיךְ הָכֹן, אֶלָּא אִם כֹּן בָּאוּ בְּשַׁבִּיל
יִשְׂרָאֵל שְׂאֵז אָסוּר. לְפִיכָךְ אֵינֹו יְהוּדִי שֶׁהִבִּיא בְּהֵמָה
בְּמִקּוֹלִין (פִּי מְקוֹם שֶׁשֶׁם שׁוֹחֲטִים הַבְּהֵמוֹת), אִם יָדוּעַ שֶׁלָּנוֹת חוּץ
לְתַחוּם, אָסוּרוֹת. וְאִם (ב) סָפֵק, מִתְּרוֹת אֶפְלוּ בָּאוּ לְצַרְךָ
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַמְּקָצָה הוֹלְכִים בְּסָפֵקוֹ לְהַקֵּל. וְאִם הִבִּיאוּם
לְצַרְךָ הָאֵינֹו יְהוּדִי, אוֹ אֶפְלוּ סֵתָם בְּעִיר שְׂרָבָה עַכּוּ"ם,
מִתֵּר, שֶׁכָּל הַמְּבִיא לְצַרְךָ הָרַב מְבִיא.

באר היטב (ב) ספק. עי' ס"י תקט"ו סעיף ז' וצריך עיון:

ד בְּהֵמוֹת הַיְדוּעוֹת לָלוֹן חוּץ לְתַחוּם וְנִמְצְאוּ בְּעִיר בְּיוֹם
(ג) שְׁנֵי, אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא מִבְּעָרְבֵי הַכְּנִיסוֹן וְחוּץ לְחוּמָה

לנו, ומתרות. וְכַל שֶׁכֵּן הַשְּׁחוּטוֹת בַּבֶּקֶר, שְׁחִזְקָה מִבְּעָרְבֵי הַכְּנִיסָן לְתוֹךְ הַתְּחוּמִים.

באר היטב (ג) שני. הט"ז כתב שטעות סופר הוא וצ"ל אפ"י בייט ראשון ע"ש. וכ"כ הש"ך. אבל המ"א כתב דהש"ע פוסק כההיא דחוששין שמא חוץ לחומה לנו לחומרא וכמ"ש סי' תקט"ו סעיף ז' א"כ ס"ל בייט ראשון אסור אבל בייט שני מותר ע"ש:

ה יֵגַל שְׁנוֹלֵד בְּיוֹם טוֹב, מִתֵּר לְשַׁחֲטוֹ אִם הָאִם עוֹמֶדֶת **(ד)** לְאֲכִילָה; וְהוּא **(ה)** דְּקִיִּים לִיהָ בְּגוֹיָה שְׁכָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. **הגה:** וּבְעֵינָנו גַּם כֵּן **(ו)** שֶׁהַפְּרִיס עַל גְּבֵי קַרְקַע (טור וְהַרְא"ש), דְּחִיּוּתָא שְׁמָא יִרְאֶה בּוֹ רְעוּתָא בְּאִיבָרִים הַפְּנִימִיִּים וְנִמְצָא שְׁחֵט בְּיוֹם טוֹב שְׁלֵא לְצַרְךָ, כָּד נִרְאֶה לִי מִדְּבַרֵי הַרְא"ש וְהַטּוֹר. וְאִם הָיוּ שְׁבֵת וְיוֹם טוֹב סְמוּכִים זֶה לָזֶה, נוֹלֵד בְּזֶה מִתֵּר בְּזֶה.

באר היטב (ד) לאכילה. שמוכן אגב אמו דאי בעי היה שוחטה ואוכלה עם הולד ואפ"י אם האם טריפה דמוכן לכלבים הוי מוכן לאדם מ"א גמרא. וכ' המ"א ובזמן הזה סתם טרפות אין עומדות לכלבים א"כ ולד טרפה אסור וצ"ע ע"ש: **(ה) דקיים.** והאידנא אין אנו בקיאים כמ"ש בי"ד סי' י"ג סס"ג: **(ו) שהפריס.** וט"ז פסק דא"צ להפריס:

ו בְּהֵמָה מְסֻכָּנָת שְׁיָרָא שְׁמָא תָּמוּת, וְהוּא אָכַל כְּבָר וְאִין צָרִיךְ לָהּ, אָסוּר לְשַׁחֲטָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁהוּת בְּיוֹם כִּדִּי **(ז)** לְאָכַל מִמֶּנָּה כְּזֵית צְלִי מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֶפְלוּ אִין שְׁהוּת לְנִתְחָה וּלְבִדְקָה תְּחִלָּה. (טור) וְכִשְׁיֵשׁ שְׁהוּת בְּיוֹם, וְשַׁחֲטָהּ, אִינוּ נוֹטֵל עוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן שְׁיָר מִמֶּנּוּ אֶבֶר אֶחָד וּמְבִיאוֹ עִמוֹ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים **(ח)** דְּאִין לְהַפְּשִׁיטָה כָּלֵל, אֶלָּא אִם כֵּן שְׁחֲטָהּ לְצַרְךָ יוֹם טוֹב, וְכֵן רְאוּי לְהוֹרוֹת (הַגְּהוֹת אֶלְפָּסִי פֶּרֶק אִין צָדִין).

באר היטב (ז) לאכול. אחר שתצא נפשה כמ"ש בי"ד סי' כ"ז ואפי' א"א לאכול ממנה שרי מ"מ יש"ש. ובבהמה בריאה אסור א"כ יאכל ממנה באמת כזית. ט"ז ע"ש: **(ח) דאין.** ולדידיה בעוף אסור למרוט הנוצות עיין סי' ג'. מ"א עיין שם: ונוהגין שאין שוחטין שום דבר אחר סעודת יו"ט ראשון לצורך י"ט שני ע"י היתר אכילה דבר מועט. מהרי"ל:

ז אם שחט בהמה **(ט) בשדה,** לא יביאנה במוט או במוטה כדרך שעושה בחל, אלא יביאנה בידו איברים איברים.

באר היטב (ט) בשדה. פי' אפי' בהמה בריאה:

ח עוף שנדרס ברגלים ויש לחוש שנתרסקו איבריו ולכן צריך שהיה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה, מתר לשחט ביום טוב, ולא חיישינן שמא ימצא **(י) טרפה,** אף על גב דאתיליד ביה רעותא.

באר היטב (י) טריפה. ובש"ש כתב דבמקום שהטרפות מצויות כמו הכשרות אסור לשחוט בי"ט ק"ו היכא דאיתחזק ריעותא. והאידנא אין נוהגין בזמנינו לשחוט שום בהמה בי"ט אפי' דלא שכיחי טרפות עכ"ל. ונ"ל דכשצריך לה ביו"ט יש להקל וה"ה במסוכנת מ"א. ועיין בתשובת חות יאיר סי' קנ"ח מש"ש באורד:

ט בכור בזמן הזה, שאינו יכול לשחטו בלא מום, אין חכם יכול **(יא)** לראותו ביום טוב אם יש בו מום; ואפלו אם עבר וראהו ומצא שיש בו מום, אינו יכול לשחטו. אבל אם נולד במומו ועבר וראהו, נשחט על פיו. ואם

רָאָה הַמּוֹם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְרָאָה שֶׁהוּא מוֹם שְׂרָאוּי לְשַׁחַט עָלָיו, יָכוֹל לַחְקֹר עָלָיו בְּיוֹם טוֹב אִם נֶפֶל בּוֹ הַמּוֹם מֵאֵלָיו, וּמִתִּירוֹ. **הגה:** וְאִם נֶפֶל בְּכוֹר לְבוֹר, אֲסוּר לְהַעֲלוֹתוֹ דֵּהָא אֵינּוּ רְאוּי לְשַׁחֲטוֹ, אֶלָּא עוֹשֶׂה לוֹ פְּרִנְסָה בְּמִקְוָמוֹ (רמב"ם פ"ב).

באר היטב (יא) לראותו. כתב רש"ל בפי א"צ דשרי לחכם לראות הבכור ולשתוק ולא להתירו אפי' גמר בלבו שהוא מום דברים שבלב אינם דברים לענין איסורי שבת וי"ט עכ"ל:

ז אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שֶׁנִּפְּלוּ לְבוֹר, מֵעֵלָּה אֶת הַרְאֵשׁוֹן עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ וְאֵינּוּ שׁוֹחֲטוֹ, וְחוֹזֵר **(יב)** וּמֵעֲרִים וּמֵעֵלָּה אֶת הַשְּׂנִי, רְצָה זֶה שׁוֹחֲט, רְצָה זֶה שׁוֹחֲט.

באר היטב (יב) ומערים. דמשום צער בע"ח התירו להערים ועכ"פ צריך לשחוט אחד מהם ומשמע דאם נפלו בהמות שאינן או"ב מותר להעלותן אע"פ שאינן שוחט אחת מהם כיון שראויות כולן לשחיטה וכ"מ ס"ט בהג"ה וצ"ע. מ"א:

יא בְּהֶמָּה, חֻצְיָה שֶׁל אֵינּוּ יְהוּדִי וְחֻצְיָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יְכוּלִים לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאֶפְלוּ יֵשׁ לָהֶם **(יג)** שְׁתֵּימָס, יְכוּל לְשַׁחֲטָהּ שְׁתֵּימָס.

באר היטב (יג) שתיהן. שא"א לחלוק שיטלו זה אחד וזה אחד לפי שא"א שיהיו שוות בכל הענינים ביי יש"ש. ואם כן אם העכו"ם רוצה ליתן הגדולה והטובה אסור לשחוט השנייה. מגן אברהם. (ובספר אלי רבה הסכים עם הלבוש ויש"ש דמותר אף בכה"ג דשמא השני ניחא ליה ביותר ע"ש). ועי' ט"ז:

יב השוחט בהמה ביום טוב, אינו רשאי לתלש הצמר לעשות מקום לסכין, אלא מפנהו (יד) בגדו (בית יוסף) ומושכו אילך ואילך, ואם נתלש נתלש.

באר היטב (יד) בידו. ולא בכלי עיין מ"א:

יג השוחט את העוף לא ימרט את הנוצה כדי לעשות מקום לסכין.

יד לא ישחט אדם חיה ועוף ביום טוב, אלא אם כן יש לו עפר (טו) מוכן מבעוד יום; ואם עבר ושחט, אם יש לו דקר (פי' פעיו יתד של ברזל שחופרין בו את הקרקע) נעוץ מבעוד יום בעפר תחוח, מכסהו בו; ואפלו הגה צריך לכמה דקירות, שרי (בית יוסף).

באר היטב (טו) מוכן. וכתב הט"ז נראה דבשעת הדחק שלא לבטל שמחת יום טוב מותר ליקח עפר מן הבא בידו אפילו אינו מוכן כלל לכסות בו אם אין לו אפר כירה שהוסק מערב יום טוב:

טו אפר פירה שהסק מערב יום טוב, מתר לכסות בו. אבל אם הסק ביום טוב, (טז) אסור, אלא אם כן הוא חם שראוי לצלות בו ביצה. ואם שחט, מתר לכסות בו אף על פי שאינו ראוי לצלות בו ביצה. ומיהו עדיף טפי לכסות בדקר נעוץ בעפר תחוח, אם יש לו (בית יוסף בשם הרא"ש וטור).

באר היטב (טז) אסוי. ואם הסיק עצים על גבי אפר של אתמול ונתערב האפר של היום בשל אתמול בענין שלא היה ניכר מעולם בטל ברוב כיון דעיקר איסורו הוא מדבריהם. מ"א ע"ש: **(יז) חס.** מכאן שמותר לכסות באפר חס ולא כיש טועין ואוסרים כיסוי באפר חס. ט"ז:

טז **הַכְּנִיס (יח) עֶפֶר הַרְבֵּה לְבֵיתוֹ לְצַרְדָּה גִּנְתּוֹ, וְהוּא כְּנוּס בְּמָקוֹם אֶחָד, מִתֵּר לְכִסּוֹת בּוֹ, שְׁכָל זְמַן שֶׁהוּא צָבוּר דַּעְתּוֹ עָלָיו לְכֹל מֵה שֶׁיִּצְטָרֵךְ; אֲבָל אִם הַכְּנִיס מְלֵא קֶפֶה לְצַרְדָּה גִּנְתּוֹ, לֹא, שֶׁמֵּאַחֵר שֶׁהוּא מוֹעֵט, בְּטֵל.**

באר היטב (יח) עפר. ובעפר תיחוח מיירי שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתיחה אלא הכנה כמ"ש סי"ז. ואע"ג דס"ל לעיל בסי"ד דאי ליכא דקר נעוץ שייך חפירה היינו בקרקע עולם אבל הכא שהביא עפר ממקום אחר ונתן בקרן זוית לא שייך חפירה כלל ב"י (והעט"ז) [והט"ז] כי דכאן איירי שאותו עפר תיחוח מונח על הארץ כמו הר וכל שהוא נוטל משם למעלה אין שייכות חפירה ובסי"ד דבעי דקר נעוץ איירי בקרקע שוה ואע"פ שהוא עפר תיחוח מ"מ כל שהוא נוטל משם הוי חפירה במה שהוא תחתיו שהרי נשאר גומא תחתיו ע"ש. והמ"א כתב דמיירי בעפר תיחוח כ"כ הרבה דלא עביד גומא שמיד שנוטל העפר נופל עפר תחתיה ע"ש. ואם שחט ע"ג קרקע קשה ויש שם דם הרבה יטול קצת ממנו ויתנו בעפר תיחוח ויכסהו כמ"ש בי"ד סי' כ"ח ס"ז אבל אם נתייבש הדם קצת אסור לגוררו ב"י דקמשוה גומות בבית והוי מלאכה דאורייתא עמ"א. מותר להוציא נר מתוך החול ב"י שהגומא נעשה מאליו אבל אסור לתחוב הנר לתוך החול שעושה גומא. מ"א ע"ש:

יז **מְכַנֵּס אָדָם מְלֵא קֶפֶתוֹ עֶפֶר לְבֵיתוֹ, (יט) בְּסֶתֶם, וְעוֹשֶׂה בּוֹ כָּל צָרְכוֹ, וְעַיִן לְעֵיל סִימָן שִׁיחַ סְעִיף לִיחַ, וְלֹא אֲמָרִינָן שֶׁהוּא בְּטֵל אֲגַב קֶרְקַע הַבַּיִת; וְהוּא שֶׁיִּחַד לוֹ קֶרֶן זְוִית, דְּכִיּוֹן שֶׁלֹּא שֶׁטָחוּ מוֹכָחָא מְלִתָּא דְלְצָרְכוֹ בְּעֵי לֵיהּ. וְאִם הוּא עֶפֶר תְּחוּמֵי, מִתֵּר לְכִסּוֹת בּוֹ.**

באר היטב (יט) בסתם. אבל אם הכניסו לכסות בו דם צפור אסור לכסות בו צואה דדם צפור ודאי שיודע מאתמול שישחטנו וצואה הוי ספק אם יעשה התינוק צרכיו במקום המאוס. יש"ש מ"א:

יח (כ) כזי (פי' בריה שנולדה מתיש וצביה), אין שוחטין אותו ביום טוב. ואם שחטו, אין מכסין את דמו אפלו יש לו עפר מוכן, מפני שהרואה יאמר: ודאי חיה הוא דאם לא כן לא היו מטריחין לכסות דמו ביום טוב, ויבא להתיר חלבו. ולערב, אם רשומו נכר, יכסנו. הגה: ודוקא ששחטו בקרו זוית וכהאי גוונא, אבל אם שחטו באמצע החצר, אפלו דם בהמה יכול לכסות אם יש לו עפר מוכן, דהוי ליה כגרף של רעי, וצריך לכסות שלא יתלכלכו כליו בחצר (הגהות אלפסי פרק קמא דביצה).

באר היטב (כ) כזי. עיין י"ד סי' כ"ח:

יט שחט בהמה וחיה **(כא)** ונתערב דמם, ויש לו עפר מוכן או אפר פירה, אם יכול לכסותו בדקירה אחת שאינו צריך להרבות בשביל דם הבהמה, **(כב)** יכסנו; ואם לאו, **(כג)** לא יכסנו.

באר היטב (כא) ונתערב. בענין שחייב בכיסוי עיין בי"ד סי' כ"ח סעי' י"ג י"ד: **(כב) יכסנו.** וה"ה בדקר נעוץ בעפר תיחוח שרי בדקירה א' דהא לא טרח טפי בשביל הבהמה ב"ח מ"א ועיין ט"ז באורד. ואם שחט באמצע החצר מכסה אפי' בכמה דקירות בעפר מוכן כמ"ש ססי"ח: **(כג) לא יכסנו.** אפי' בדקירה א' דטרח בשביל הבהמה. טור יש"ש מ"א. וט"ז העלה דלעולם יכסנו בדקירה ע"ש:

ב שְׁחַט צֶפֶר מֵעֶרְב יוֹם טוֹב וְלֹא כֶּסֶה דָּמוֹ, (כד) לֹא יִכְסְנוּ בְיוֹם טוֹב.

באר היטב (כד) לא יכסנו. אפי' בעפר מוכן דהא אפי' לא מכסה ליה מותר לעוף:
לאכול

סימן תצט - דין מליגה ומליחה ביום

טוב

ובו סעיפים ה' א' אין מְרַגְלִין בְּיוֹם טוֹב, כִּי צַד הוּא (א) מְרַגְלִין, זֶה הַמוֹצֵיא כָּל הַבֶּשֶׂר מְרַגֵּל אֶחָד כְּדֵי שְׂיוֹצִיא כָּל הָעוֹר שָׁלֵם וְלֹא יִקְרַע, מִפְּנֵי שְׁטוּרָה בְּהַפְשֵׁט זֶה טָרַח גְּדוֹל וְאִין בּוֹ צָרָךְ לְמוֹעֵד.

באר היטב (א) מרגל. וכן שלא להפשיט העור שלם לעשות נאד. טור:

ב אֲסוּר לְמַלֵּג גְּדֵי אֶלָּא אִם כֵּן מוֹלְגוֹ (ב) לְאָכַל הָעוֹר.

באר היטב (ב) לאכול. הגירסא הנכונה היא שאפי' רוצה לאכול העור אסור למלוג. אחרונים. וכתבו האחרונים דתרנגולת מותר למלוג כולו דאי אפשר להפשיטה ע"ש:

ג בְּהִמָּה שֶׁנִּשְׁחָטָה בְּיוֹם טוֹב, (ג) מִתֵּר לְהִגְבִּיהָ עוֹרָה וְלִתְנָה בְּמִקּוֹם דְּרִיסַת הָרְגָלִים, אֶף עַל פִּי שְׂאִין עָלָיו בְּשָׂר כָּלֵל. וּמִתֵּר לְמַלַּח עָלָיו מְלִיחָה קְלָה כְּדָרְדָּר שְׂמוֹלָחִים לְצָלִי. וּמִתֵּר לְהַעֲרִים לְמַלַּח כָּאֵן מְעַט וְכָאֵן מְעַט, עַד שְׂיִמְלַח אֶת כֻּלּוֹ. אָבֵל אִם נִשְׁחָטָה מְעָרֵב יוֹם טוֹב, אָסוּר. **הגה:** וְנוֹצוֹת שֶׁל עוֹף דִּינֵן כְּמוֹ בְּעוֹר דְּמִתֵּר לְטַלְטֵלן כְּדִי לְהַצְנִיעַן, כְּמוֹ בְּעוֹר. (ד)

באר היטב (ג) מותר. דהתירו סופן משום תחילתן דאי לא שרית ליה לא ישחוט משום הפסד עור וימנע משמחת יו"ט. וכתב הישי"ש דאפילו מחמה לצל שרי לטלטלו אם יודע שיפסיד אבל אם יודע שלא יפסיד העור אסור לטלטלו: (ד) להצניען. אבל בלא"ה אסור לטלטל דלא חזי למידי:

ד אֵין מוֹלַחִין אֶת הַחֲלָבִים וְלֹא מְהַפְּכִים בָּהֶם, אֶפְלוּ (ה) לְשַׁטְחֵן עַל גְּבִי יְתֵדוֹת, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחָטָה (ו) בְּיוֹם טוֹב; וְכֵן אָסוּר לְמַלַּח בְּשָׂר עֲלֵיהֶם בְּאֹוִיר.

באר היטב (ה) לשטחן. דמוכחא מלת' שעושה כדי שלא יסריח ואתא ג"כ למימלחניהו ובמליחי' יש משום עיבוד אבל גבי עור בס"ג אע"ג דשריי ליה ליתן במקום דורסין מימר אמר דחזי למיזגא עלייהו: (ו) בי"ט. וכתבו הפוסקי' דמ"מ מותר לטלטלן דלאו מוקצה הוא דחזי להדלקה. והמ"א העלה לפי מ"ש בסי' תצ"ה דנולד אסור א"כ גם החלבים אסור לטלטלן כשנשחטה בי"ט דהוי נולד דמאתמול לא היה עומד להדלקה. אלא להצניען מותר דשרי סופן משום תחלתן אבל כשנשחטה מעי"ט מותר לטלטל חלבים דחזו להדלקה. וה"ה חתיכו' שעוה דיכול להניח פתילה ע"ג דחזי להדלקה ונראה דאם הקצה אותם לסחורה אסורים בטלטול. ועור שהופשט מעי"ט אם הוא לח אסור לטלטלו ואם הוא יבש מותר לטלטלו כמ"ש סי' ש"ח סעיף כ"ה. אבל כשנשחט בי"ט ה"ל נולד ואם הוא לח מותר לטלטלו שלא יסריח אבל אם הוא יבש אסור לטלטלו דה"ל נולד עיין מ"א:

ה עלי, שְׁהוּא דָּף עָב וְכָבֵד וְכָלִי הוּא, אֶלָּא שְׁמַלְאֲכְתּוּ (ז)
לְאַסוּר לְכַתֵּשׁ בּוּ הָרִיפּוֹת, מִתֵּר לְטַלְטְלוּ לְקַצֵּב עָלָיו
בְּשָׂר; וְלֹאֲחֵר שְׁקַצֵּב עָלָיו אֶסוּר לְטַלְטְלוּ מִחֲמָה לְצֵל,
אֲבָל לְצַרְדָּ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ שָׂרִי.

באר היטב (ז) לאיסור. נ"ל דאפי' כלי המוקצ' מחמת חסרון כיס מותר
לטלטלו לקצב עליו בשר משום שמחת י"ט. מ"א:

סימן תק - הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר מליחתו

סעיפים

ו'

ובו

א אין קונים בְּשָׂר בְּפֶסוּק דָּמִים לומר לְטַבַּח: תן לי
בְּסֵלַע או בְּשֵׁתִים, וְכֵן לֹא יֹאמֵר לוֹ: הֲרִינִי שְׁתֵּף עִמָּךְ
בְּסֵלַע, אֶלָּא (א) מְחַלֵּק לָהֶם שְׁלִישִׁיּוֹת או רְבִיעִיּוֹת כְּפִי
הַחֲלָקִים שֶׁדָּרָךְ לְחַלֵּק בְּעִיר בְּלֹא פְּסוּק דָּמִים, וּמֵבִיא
שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת וְיֹאמֵר: (ב) זו כְּזו, וְלִמְחֵר שְׁמִין הַנִּשְׁאָרָת
וְכִפִּי שֶׁשָּׁוָה כֶּךָ יִפְרַע לוֹ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדוֹקָא יִשְׂרָאֵל לְגַבִּי
יִשְׂרָאֵל שָׂרִי כְּהַאי גִּוְנָא, אֲבָל יִשְׂרָאֵל עִם (ג) אֵינּוּ יְהוּדֵי אֶפְלוּ בְּכַהֲאֵי גִּוְנָא
אֶסוּר (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי פֶּרַק אֵין צָדִין).

באר היטב (א) מחלק. דוקא בלא גורל כגון שהם מוותרים זה לזה ואין
מקפידין אם יקח חבירו מנה יפה ועיין ס"ס שכי"ב. מ"א: (ב) זו כזו. אבל
אסור שיאמר לו מה שאתה נוטל בעד זו למחר אתן לך בעד זו דהוי סכום

מקח. ש"ל: (ג) עכו"ם. פיי שישראל אסור לומר לעכו"ם הריני עמד למחצה לשליש ולרביע והטעם משום דאין רגיל להשתתף עם העכו"ם מיחזי טפי כמקח וממכר. ולבוש פיי שאסור למכור לעכו"ם בכה"ג בשר כשר ועיין מ"א:

ב אָסוּר לְשַׁקֵּל בְּשָׂר, אֲפָלוּ בְּבֵיתוֹ, לַיָּדַע כַּמָּה יִבְשְׁלוּ; וְאֲפָלוּ לְתַנּוּ בְּכַף מֵאֲזַנִּים לְשִׁמְרוֹ מִן הָעֶכְבָּרִים, אָסוּר אִם הִיא תְּלוּיָה בְּמָקוֹם שְׂרָגִילִים לְשַׁקֵּל בָּהּ; וְאֲפָלוּ לְשַׁקֵּל מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה, אָסוּר. וּמִתֵּר לְשַׁקֵּל (ד) בְּיָדוֹ, שְׁלוּקַח הַחֲתִיכָה בְּיָדוֹ וּמִשְׁעָר כַּמָּה יֵשׁ בָּהּ, וְטָבַח (ה) אֲמֹן אֲפָלוּ זֶה אָסוּר; אֲבָל אִם הוּא יוֹדֵעַ לְכוּן דֶּרֶךְ חֲתִיכָתוֹ, לְחִתְּךָ לְטָרָא אוֹ חֲצֵי לְטָרָא, (ו) חוֹתֶךָ כְּדֶרְכּוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

באר היטב (ד) ביזו. אבל ליקח ביד א' המשקל וביד הב' הבשר לשער המשקל בו אסור. בי"ח: (ה) אומן. דוקא למכור אסור אבל בביתו מותר. מהרש"ל מ"א: (ו) חותך. ונ"ל דמותר לו' תן לי ליטרי' בשר דאינו מכוין למשקל אלא לומר לו כמה צריך כמ"ש סי' שכ"ג גבי מדה. מ"א:

ג אִין (ז) נוֹקְבִין נֶקֶב בַּבֶּשֶׂר בְּסַכִּין לְתַלּוֹתוֹ בּוֹ, אֲבָל בְּיָד מִתֵּר. וְאִם לַעֲשׂוֹת בּוֹ (ח) סִימֹן, מִתֵּר אֲפָלוּ בְּסַכִּין.

באר היטב (ז) נוקבין. דצריך שינוי לידע שהמקח וממכר אסור בו. איתא בגמ' כלי שיש בו שנתות ונותן בו מעט מים ומניח הבשר במים וכשיגיע עד השנתות יודע כמה ליטרות יש בו אסור לעשות כן בי"ט. אפי' פחת מעט או מוסיף מעט דמוכחא מילתא שמכוין למדה: (ח) סימן. ל"ד סימן ורושם סי' בעלמא אלא אפילו לרשום תיבות מותר. ומ"מ כל מה דאפשר לשנות שלא יהא כעובד' דחול ישנה. שבות יעקב ח"ב סי' כ"ו:

ד מוֹלְגִין הָרֹאשׁ וְהַרְגְּלִים וּמְהַבְּהִים אוֹתָם בְּאוֹר, אָבֵל
אֵין טוֹפְלִין אוֹתָם בְּסִיד וְלֹא בְּחֶרְסִית וְלֹא בְּאֲדָמָה,
דְּמִתְחַזֵּי כְּעֶבֶד; וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָם בְּמִסְפָּרִים, שְׁנִרְאָה
כְּעוֹשֶׂה לְצַרְדָּה הַשְּׁעָר.

ה מִתֵּר לְמַלְחָה כְּמָה חֲתִיכוֹת בְּבֵת אַחַת אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
צָרִיד אֶלָּא אַחַת. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא שְׂרִי לְהַעֲרִים רַק קָדָם
אֲכִילַת שְׁחָרִית. וּמִתֵּר לְמַלְחָה הַבְּשָׂר בְּיוֹם טוֹב, אֶף עַל פִּי שְׂהִיָּה אֶפְשָׁר לְמַלְחוֹ
(ט) מְעַרְב יוֹם טוֹב (מְהַרְיִיל וְתִ"ה סִימָן פ').

באר היטב (ט) מעי"ט. הטעם דבשרא טפי מעלי כשאין שוהא במלח אבל
בדגים יש חילוק דיש מינים דמתקלקלים אם שוהים במלח אז מותר למולחן
בי"ט אף אם נתקרע בעי"ט ומינים דטפי מעלי כששוהין במלחם לא ימלחי
בי"ט אם נתקרעו בעי"ט ומי"מ נ"ל דיכול לבשלם ולתת מלח לתוך המחבת
שמבשל אותם כיון שעיקר טעם האיסור משום צד העבוד וזה אין שייך
בתבשיל שנותן המלח לתוך המים. ויש"ש כתב שמנהג לאסור מליחת הבשר
שנשחט מעי"ט ע"ש והמ"א העלה דבמקום שיש ודאי הפסד שיסריח מותר
להערים ולמלוח אפילו אחר אכילה כמו שהתירו במסוכנת בסי' תצ"א ס"ז
ודוקא כשנשחטי בי"ט ע"ש:

ו נוֹהֲגִין לְנַקֵּר בְּשָׂר בְּיוֹם טוֹב, אֶפְלוּ נִשְׁחַט מְעַרְב יוֹם
טוֹב; וְטוֹב (י) לְשִׁנּוֹת קֶצֶת אִם יוֹכֵל לְשִׁנּוֹת בְּאִיזָה דְּבָר (מְהַרְיִיל וְתִ"ה סִי
פ"ד).

באר היטב (י) לשנות. וכתב עוד מהרי"ל וחלק אחוריים שצריך ניקור גדול
אין נראה להתיר על ידי שינוי ועיין בים של שלמה בפרק קמא דביצה. והט"ז
כתב דאין לנו להחמיר גם באחוריים דרך שינוי ואין חילוק בזה בין בשוחט
בעי"ט או בי"ט לענין אחוריים טפי מן חלק פנים ע"כ נראה דמקום שיש דוחק
בבשר ולא היה פנאי לנקר קודם י"ט שפיר יש לנקר בי"ט גם האחוריים עכ"ל

כ"כ המ"א ע"ש. אם הבשר הוא ביום הג' לשחיטתו ואם ישהה אחר י"ט יהיה אסור לאוכלו כ"א צלי אסור לנקר ולהדיתו ע"י הערמה שיאמר אוכל ממנה כזית דכשנשחט מערב י"ט אסור דה"ל לנקרו בעי"ט. אבל אם נקרו מעי"ט מותר להדיתו בי"ט הואיל וראוי לאכילה אבל בשבת נ"ל דאסור מ"א ע"ש. ובסי' עדות ביעקב ס"י א' כתב דאפי' בשבת מותר להדיח ע"ש וע' בשכנה"ג וע' במ"א ס"י שכ"א ס"ק ז' וע' באר היטב י"ד ס"י ס"ט ס"ק מ"ה משי"ש:

סימן תקא - עצים האסורים

והמתרים ביום טוב

סעיפים

ז'

ובו

א אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדות לבנין, ולא מקורה שנשברה ביום טוב, אפלו אם היתה רעועה מערב יום טוב וקרוכה להשבר. אבל אם נשברה מערב יום טוב, אם אי אפשר להסיקה בלא בקוע, מבקעין ממנה חתיכות גדולות; ולא יבקע לא בקרדס, ולא במגל, ולא במגרה, אלא בקופיץ (פ"י ספ"ן של קצבים ויש עושין בו ב' ראשין דומה קצת לקרדס, רש"י) ובצד הקצר שלו, אבל לא בצד הרחב. ויש מי שאוסר אפלו בקופיץ, לפי שאין אנו בקיאים מהו, ולא התירו אלא (א) בספין.

באר היטב (א) בספין. והמדקדקים נוהגין לאסור אף בחה"מ ומתקנים כל העצים הקטנים אף לבישול דגים קודם י"ט שהרי יכול לבערו בלא בקוע ואין להקל אבל במקום שעצים יקרים לא חששו לטירחא יתירי ומותר לבקעו דהפסד מרובה הוא יש"ש. ולשבור ביד אין להחמיר כלל בחול המועד. ט"ז ע"ש:

ב עֲצִים גְּדוּלִים קָצַת וְרֹאוּם לְהִסָּקָה בְּלֹא בְּקוּעַ, לֹא יִבְקַע כָּלֵל, וְאֶפְלוּ לְשֹׁבְרָם **(ב)** בַּיָּד יֵשׁ מִי שְׂאוּסָר.

באר היטב **(ב)** בי"ד. יש"ש מתיר אפ"י להכניסם בחור ולשברם. אבל לא ישברם באבן:

ג אִין מְבִיאִין עֲצִים מִן הַשָּׂדֶה אֶפְלוּ הָיוּ מְכַנְסִין שָׁם מִבְּעָרָב, אֲבָל מְגַבֵּב הוּא **(ג)** בַּשָּׂדֶה מְשַׁלְּפָנָיו וְכוּ בְּחֹצֵר לִוְקַח לְפָנָיו (בית יוסף ורמב"ם) וּמְדַלֵּיק שָׁם. וּמְבִיאִין מִהַמְּכַנְסִין שְׂבָרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְאֶפְלוּ הֵיטָה מְקַפֵּת שְׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה, וּבִלְבָד שְׂיִהְיֶה בָּהּ **(ד)** מְסַגֶּרֶת וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ תַּחֲוִים שֶׁבֶת; וְאִם חִסָּר אַחַת מִכָּל אֵלוּ, הָרִי הוּן מְקַצָּה.

באר היטב **(ג)** בשדה. ורש"ל וב"ח אוסרים בשדה: **(ד)** מסגרת. ויש"ש פסק דבחד סגי או מסגרת או בתוך ע' אמה:

ד עָלֵי קָנִים וְעָלֵי גִפְנִים אֶף עַל פִּי שְׁהֵם מְכַנְסִים בְּקֶרְפֶּף, כִּיּוֹן שֶׁהָרוּחַ מְפַזְּרֶת אוֹתָם הָרִי הֵם כְּמַפְזְרִין וְאַסוּרִים; וְאִם הֵנִיחַ עֲלֵיהֶם כָּלִי כָּבֵד מִעָרָב יוֹם טוֹב, הָרִי אֵלוּ מוֹכְנִים.

ה עֲצִים שֶׁנִּשְׁרָוּ מִן הָאֵילָן בְּיוֹם טוֹב, אִין מְסִיקִין בָּהֶם. וְעִ"ל סִימָן תְּקִי"ז סְעִיף ב'.

1 כָּלִים (ה) שְׁנִשְׁבְּרוּ בְיוֹם טוֹב, אִין מְסִיקִים בָּהֶם מִפְּנֵי שְׁהֶם נוֹלָד. וְאִם הִסִּיק בְּכָלִים, אֲסוּר לְהַפִּיךָ בְּאֵשׁ לְאַחַר שֶׁהִדְלִקוּ בְּמִקְצַת דָּאזְ הָווּ שְׁבָרֵי כָּלִי, אֶלְא אִם כֹּן רַבָּה עֲלֵיהֶם עֲצִים מוֹכְנִים (תַּמְגִּיד פִּיב וְרִי"ן פִּי"ק דְּבִינָה). **אָבֵל מְסִיקִין בְּכָלִים (ו) שְׁלָמִים אוֹ בְּכָלִים שְׁנִשְׁבְּרוּ מִבְּעוֹד יוֹם.**

באר היטב (ה) שנשברו. דאסור לטלטלם ואפילו לשרפם במקומו אסור דמוקצה אסור ליהנות ממנו אבל כשמדליק כלי שלם אע"פ שנתקלקל לסוף ההנאה באה אח"כ מאיליה. עץ המיוחד לחתות בו האש שנשבר אסור להסיקו דהוה ליה נולד. ישי"ש גמרא: **(ו) שלמים.** ומיירי שאין לו עצים דאלי"כ עבר על בל תשחית. מ"א:

2 שְׁקָדִים וְאֶגוֹזִים שְׁאֶכְלָם מִעֶרְב יוֹם טוֹב, מְסִיקִין (ז) בְּקִלְפֵיהֶם בְּיוֹם טוֹב. וְאִם אֶכְלָם בְּיוֹם טוֹב, אִין מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶם. הַגָּה: גַּם אִין לְהִסִּיק עִם (ח) הָאֶגוֹזִים וְהַשְּׁקָדִים עֲצָמוֹ, אֶלְא אִם כֹּן הִם עֲדִין בְּקִלְפָּה (בֵּית יוֹסֵף). וְלִפְיָדִים שְׁנִשְׁבְּרוּ מִיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן, שְׁכָבוּ, מִתֵּר לְחֹזֵר וְלְהִדְלִיקָם אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ יוֹם טוֹב אַחַר (ט) שֶׁבֶת. (הַרְאִ"שׁ וּמְרַדְכֵי רִישׁ בִּינָה וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (ז) בקליפיהם. ואפי" ראוים למאכל בהמה מ"מ הוה ליה נולד דאתמול היו עומדים לאדם. הרא"ש: **(ח) האגוזים.** דאין מוכנים להסיק כלל. ב"י ועיין מ"א: **(ט) שבת.** הנה בדין זה רבו הדיעות ע"כ העלה הטי"ז דבשני ימים טובים ש"ג מותר לכולי עלמא להדליק בליל שני מה שכבה בליל ראשון. אבל ביו"ט אחר שבת ובר"ה בהא פליגי הפוסקי וראוי לכל אחד לצאת ידי הכל ולעשות פתילות חדשות ולא להדליק בפתילות ישנות אפי" בצד השני שלא הדליק עדיין. מיהו יכול לטלטל להפתילה הישנה ואף ע"פ שהמרדכי אוסר גם הטלטול בהא ודאי נסמוך על המקילין עכ"ל ועיין מ"א:

סימן תקב - דיני האש ביום טוב

סעיפים

ד'

ובו

א אין (א) מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים, ואין עושין פחמים, ואין נופחין במפוח אלא בשפופרת; ונהגו התר במפוח של בעלי בתים על ידי שנוי להפכו מלמעלה למטה. הגה: ומתר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן, אם אינו (ב) מכבהו, ודוקא לצרף יום טוב ראשון אבל לצרף יום טוב שני, אסור. (מהרי"ל). העושה מדורה ביום טוב, כשהוא עורך את העצים אינו מניח זה על זה עד שיסדר המערכה, מפני שנראה כבונה, אלא או שופך העצים בערבוב, או עורך בשנוי. כיצד, מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עד שהוא מגיע לארץ; וכן הקדירה או חזו אותה ומכניס האבנים תחתיה, אבל לא יניחנה על גבי האבנים; וכן המטה, או חזו הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהם; אפלו ביצים, לא יעמיד אותם שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל, אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה; וכן כל כיוצא בזה, צריך שנוי. הגה: וכן שלחן שיש לו דפנות המגיעות לארץ (תוספות) צריך שנוי, אבל מתר להושיב שלחן שלנו על רגליו ואין בזה משום בנגון; ויש אומרים דאפלו מגיע לארץ, כל זמן שאינו צריך לאויר של תחתיו, שרי. (טור).

באר היטב (א) מוציאין. וכי הרב המגיד ונראה שאם הוציא אש מותר להשתמש בו ע"ש. וט"ז חולק עליו וכי דאסור להשתמש בו ואפי' בדיעבד אסור תבשיל שנתבשל בו ע"ש. והיד אהרן סותר הראיות של הט"ז ע"ש: (ב) מכבהו. ויש"ש כתב דאפי' מכבהו דבר שאין מתכוין הוא ע"ש:

ב אַגְדָּה שֶׁל עֵצִים שֶׁהִדְלָקָה בְּמְדוּרָה, כָּל עֵץ שֶׁלֹּא אָחֲזָה בּוֹ הָאֵשׁ מִתֵּר לְשִׁמְטוֹ, וְאִינוֹ דוֹמָה לְמִסִּיר שְׁמֹן מִהֵנֶר.
הגה: וּמִתֵּר לְקַח עֵץ הַדְּלוּק מִצַּד זֶה שֶׁל מְדוּרָה וּלְהַנִּיחוֹ (ג) בְּצַד אַחֵר, הוֹאִיל וְאִינוֹ מְכוּוֹן לְכַבּוּי (מְרַדְכִי).

באר היטב (ג) בצד. אבל ליקח אותו לגמרי מהכירה להאיר נכון להחמיר:

ג אִין סוּמְכִין אֶת הַקְּדָרָה וְלֹא אֶת הַדָּלָת, (ד) בְּבִקְעָת.
הגה: אָבֵל מִתֵּר לְצָלוֹת בּוֹ (הַרִי"ף), וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמִּתֵּר לְהַסִּיק בּוֹ עִם שְׂאֵר עֵצִים אֲף עַל גַּב שְׂאִינוֹ רְאוּי לְהַסִּיק בְּפָנָי עֲצָמוֹ (ר"ף).

באר היטב (ד) בבקעת. פ"י בבקעת לחה כיון שהיא לחה ואינה ראויה להסקה אסור לטלטלה לצורך שום דבר אבל יבשה שהיא ראויה להסקה מותרת לכל דבר טור ורש"ל ט"ז וע' מ"א. (ובספר אליה רבה פסק להחמיר יען שכל גדולי פוסקים הראשונים החמירו):

ד לְדִידוֹן, מִתֵּר לְבַשֵּׁל בְּקְדָרוֹת חֲדָשׁוֹת בְּיוֹם טוֹב. **הגה:** וַיֵּשׁ (ה) אוֹסְרִין (הַרַא"שׁ וְהַטּוֹר), וְכֵן הַמְּנַהֵג, אִם לֹא עַל יְדֵי (ו) הַדַּחֵק; וְלָכֵן נִהְגוּ כְּשֶׁקּוֹנִין קְדָרוֹת חֲדָשׁוֹת (ז) בְּפִסַּח, מְבַשְּׁלִין בָּהֶם קֶדֶם יוֹם טוֹב (דַּבְּרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ה) אוסרים. וכלים המצופין שקורין גלזיר"ט מחזיקים מים בטוב אפי' קודם בישול לכן מותר לבשל בהם ביי"ט בתחלה: (ו) הדחק. שאין לו מה לאכול הגי"מ ביי"ט וט"ז כתב דאם שכח לבשלה קודם י"ט או שלא מצא קדירות רק ביי"ט יש לסמוך על המתירי לבשל ביי"ט בחדשות: (ז) בפסח. דבשאר י"ט רוב תשמישן בכלי גלזיר"ט אבל בפסח שאין משתמשין בכלי גלזיר"ט כמ"ש סי' תנ"א אלא בכלים שאין מצופין לכן מבשלים בהם מים קודם י"ט. אבל באמת אין חילוק בין פסח לשאר י"ט מ"א. והעולם אין נזהרין להבעיר ביי"ט הטובא"ק בשפופרת חדשה ולאן שפיר עבדי:

סימן תקג - שלא להכין מיום טוב לחברו

סעיפים

ב'

ובו

א אסור לאפות או לבשל או (א) לשחט ביום טוב לצורך מחר, אפלו הוא שבת או יום טוב ואפלו בשני ימים של (ב) ראש השנה; אבל (ג) ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. הגה: וכל שכן שיקול לשחט אף על פי שאינו צריך אלא לכזית (סמ"ק), וכן יכולה לבשל הרבה קדרות ולאכל מכל אחת מעט. (בית יוסף ורמב"ם ורשב"א). ודוקא קדם אכילה, אבל אחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר: אכל ממנה כזית, דהוי הערמה; מיהו אם עברה ובשלה, או שחט מותר לאכלו.

באר היטב (א) לשחוט. וה"ה בהדחת קערות מזה לזה מהרי"ל. ואסור להכין מיו"ט לחבירו אפי' דבר שאינו מלאכה כ"ש האידנא דאנן בקיאינן בקביעי' דירחא וי"ט שני לגבי ראשון חול הוא ואסור. מ"א: (ב) ר"ה. דלהחמיר אמרינן קדושה אחת הם ולא לקולא: (ג) ממלאה. אפילו אחר שהניחה הקדירה על האש מותרת להוסיף בשר מפני שהתבשיל מתוקן יותר כשיש שם הרבה טור וב"י יש"ש. משמע דאפילו היא בקדרה קטנה מותר ליתנו בקדירה גדולה ולהוסיף עליו כדי שיהיה שמן ביותר ועססי' זה. כתב הטור דמותר לומר בפ"י לייט שני אני רוצה זה המותר כיון שעכ"פ יש מעלי' בייט מצד הריבוי וביש"ש פסק שיש להחמיר שלא תאמר בפירוש כן אלא בסתם וכ"מ בב"ח. והעולם נוהגים היתר שמבשלין בשחרית לצורך הלילה ועכ"פ צריך לזהר לאכול קצת ממנו וכתב ב"י דאפי' אוכל רק מהתבשיל שעם הבשר או

מהרוטב שרי והב"ח כתב דדוקא כשצריך לחתיכה א' אז מותר למלאת הקדירה אבל אם עיקר בישולו לצורך הלילה ואוכל בשחרית קצת ממנה כי היכי דלא ליתסר עליה הוי הערמה דלא כהרבה שטועים באיסור זה ע"ש וכתב המ"א ומ"מ נ"ל מאחר שמנהג להקל שמבשלין בשחרית וטועמים דבר ממנו שאין לאסור להם אבל להכין מיו"ט לחול כה"ג אסור ע"ש וכן כתב הטי"ז וז"ל יכולה אשה לבשל הרבה מיני תבשיל ביום ראשון של י"ט אע"פ שיודעת בודאי שיותירו מין אחד רק שיטעמו ממנו אפי' כזית כיון שמבשלת הכל קודם אכילה. ובזה נראה דאסור לומר בפ"י שמין אחד יהיה ליי"ט שני ואפי' הטור דמתיר כמ"ש. היינו בקדירה אחת להוסיף מפני מעלת הריבוי אבל כאן שאין ההיתר אלא לפי שהוא קודם האכילה ויטעום ממנה כזית אם יאמר בפ"י שהוא לצורך י"ט שני לא מהני ליה הטעימי ממנה עכ"ל ע"ש שהאריך עוד וסיים ומ"מ יראה להלכה כיון שעכ"פ יש איסור אם אומר בפ"י שיהיה לליל ב' ע"כ יש ליזהר שיבשל בעי"ט מה שצריך לליל ב'. ובדיעבד נראה שאם הערים באכילת כזית אפי' לאחר אכילה שרי בדיעבד דהערמת אכילת כזית אין לו דין מערים לאסור עליו יותר ממזיד וכ"ה בסמוך כאן שכתב הש"ע מיהו אם עבר ובישל מותר והיינו בהערמת כזית. אחרונים ודלא כב"ח. כתב המרדכי פ"ב דביצה דרבינו יואל התיר לאפות ביי"ט לצורך ברית מילה שחל להיות ממחרת והיה יום אידם שלא היו יכולים לאפות אם לא ביי"ט ולא היה די בתנור א' והתיר לאפות ב' פעמים ע"ש ובהג"מ חולק ע"ז וכתב דזה מיקרי הערמה ואסור ע"ש וכתב המ"א י"ל דדוקא בפת החמיר מפני שצריך כל ככר טירחא ותיקון בפ"ע אבל בקדירה דחד טירחא הוא שרי ע"ש :

ב מִמֶּלֶא נְחִיתוּם חֲבִית שֶׁל מִים אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ צָרִיךְ

אֶלָּא לְקִיתוֹן אֶחָד. **הגה:** אֶבֶל צָרִיךְ לְהִשִּׁים הַכֹּל אֶצֶל הָאֵשׁ בְּפַעַם אַחַת, אֶבֶל אֶסוּר **(ד)** לְהוֹסִיף אִם כָּבֵד הַחֲבִית אֶצֶל הָאֵשׁ, דְּטַרְחָא שְׁלֵא לְצַרְךָ הוּא (המגיד פ"א).

באר היטב (ד) להוסיף. שאין המים משביחין בכך. ונ"ל דאם עושה כן כדי שלא יבקע הקדירה שרי מ"א ע"י סימן תקי"ז ס"ה ותקי"ד ס"א. וכתב לבוש ונרות נוהגים להדליק משחשיכה אפילו קודם ברכו וכתב א"ז שיש לנשים לברך קודם הליכתן לבה"כ וכ"כ בשל"ה שהוא יותר מצוה ממה שנוהגים להדליק בבואם לביתם שהם יושבי חושך ע"כ. ובבה"כ נוהגים להדליק אפי' מבע"י דבבה"כ מצוה היא לעולם אפי' ביום. לבוש :

סימן תקד - דין התבלין ביום טוב

סעיפים

ד'

ובו

א דכין את (א) התבלין כדרך, שאם ידוך אותם מבעוד יום יפיג טעמן; אבל מלח אינו נדוך ביום טוב אלא אם כן הטא המכתשת או שיידוך בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה, שאם שחק המלח מערב יום טוב לא יפיג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלין ולא את החרדל בריחים שלהם, משום דהוי כעבדין דחל; אלא דך אותם במדוכה ככל התבלין. הגה: ומיהו נוהגין (ב) לשנות קצת בדיכת תבלין, (הגהות מימוני פ"ג בשם סמ"ג), וכן ראוי להורות.

באר היטב (א) התבלין. וה"ה כל הנדוכין כגון שום ושחליים. וה"ה כרכום ב"י מ"מ. אבל הישיש וב"ח ומהרי"ל אוסרים בכרכום ופלפלין שאין מפיגין טעמן ועיי שינוי שרי. מ"א. (ובס' אליה רבה הסכים להתיר כדעת הלבוש) ע"ש: (ב) לשנות. שמתוך כך יהיה זכור שאסור לדוך יותר ממה שצריך לייט סמ"ג. ובישיש כתב דא"צ לשנות א"כ ידע מאתמול שיצטרך תבלין:

ב מתר להוליך תבלין ומדוך אצל מדוכה, או מדוכה אצלם, אפלו דרך רשות הרבים אף על פי שהיה אפשר להוליכם מערב יום טוב.

ג אין כּוֹתְשֵׁין הָרִיפּוֹת בְּמִכְתְּשֵׁת גְּדוֹלָה, אָבֵל כּוֹתְשֵׁין בְּמִכְתְּשֵׁת קְטָנָה שְׁזָה הוּא הַשְּׁנוּי שְׁלָה; וּבֵאִי, אָפֵלוּ בְּקְטָנָה אָסוּר; וְכִיּוֹן שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִים עֲכָשׁוּ מַה נִּקְרָאת גְּדוֹלָה אוֹ קְטָנָה, יֵשׁ לְאַסֵּר הַכֹּל. הַגָּה: וּמִתָּר (ג) לְגֵרֵר גְּבִינָה בְּיוֹם טוֹב עַל הַכְּלִי שֶׁהוּא מוֹרֵג חֲרוֹץ, מִיְהוּ צָרִיד (ד) שְׁנוּי מְעַט, כְּמוֹ דִּיכַת מֶלֶח (רִיבִישׁ סִימֹן קפ"ד); וְהוּא הַדִּין (ה) מִצּוֹת, בְּלֹא שְׁנוּי, מְשׁוּם דְּאִין טְחִינָה בְּאֶכְלִין שְׁהִי טְחוּנִין תְּחִלָּה (מִהַרְי"ל).

באר היטב (ג) לגרוד. ול"ד לחרדל שאסור לשוחקו דהתם רגילין לשחוק הרבה ביחד. ולפ"ז התמכ' שקורין קרי"ן אסור לגרודו ביי"ט שדרך לגרוד הרבה לבי' או לגי' ימים מ"א ע"ש לפ"ז נ"ל דאסור לטחון ביי"ט האקווי"א וכן נוהגין (אבל בסי' אליה רבה מתיר לגרוד תמכ' דלא הוי עובדא דחול אלא ברחיים שטוחן הרבה מאוד). גם נראה לי המגיה טעם להתיר דמפיג ודאי הטעם כשעושה מעיי"ט. ולפ"ז גם בקאווי"א אפשר להקל אם שכח מעיי"ט: **(ד) שינוי.** ואם מפיג טעם א"צ שינוי דהוי כתבלין ריב"ש ביי' ישי"ש. מיהו יש מחמירין אם ידע מאתמול כמ"ש בסעיף קטן ב'. מ"א: **(ה) מצות.** ובשבת אסור עטרת זקנים עי' סי' תצ"ה ס"ק ד' שכתבתי שם בשם מהרי"ל דאסור לברור פירורי מצות הגדולים מתוך הקטנים דבורר אסור גם ביי"ט וכ"כ הטי"ז ומ"א:

ד מִתָּר אָדָם (ו) לְמֹדֵד תְּבָלִין לִתּוֹ בְּקִדְרָה, בְּשֶׁבִיל שְׂלֵא יִקְדִּיחַ תְּבֻשִׁילוֹ (פי' שְׂלֵא יִשְׂרְפְּנוּ וְיִסְלַקְלְנוּ מִחֲמַת רַבּוּי תְּבָלִין).

באר היטב (ו) למדוד. והאידנא דאף בחול לוקחים באומד הדעת אסור למדוד ביי"ט. מ"א:

סימן תקה - דין החולב בהמה ביום

טוב

ובו

סעיף

אחד

א בהמה שהיא עומדת **(א)** לאכילה ורוצה לחלב אותה לאכל החלב, אם לקדרה שאין בה אכלין, **(ב)** אסור. ואם יש בה אכלין, מתר, וכגון שבא החלב לתקנו, או שיש בה פרורין והחלב נבלע בהם; אבל החולב כל צאנו לא התר מפני פרוסה שנותן **(ג)** בכלי. הגה: ואינו יהודי החולב בהמה ביום טוב, וישראל רואהו, יש להקל (רשב"א בתשובה) אך נהגו בו אסור, ואין **(ד)** לשנות. מיהו ביום טוב של גליות מתר ביום טוב שני (הגהות אשרי ריש ביצה); ואם מתר לומר לאינו יהודי לחלב בהמתו בשבת, עין לעיל סימן ש"ה סעיף כ'. וע"ל סימן תק"י סעיף ה' אם מתר להעמיד חלב ולעשות גבינה ביום טוב.

באר היטב (א) לאכילה. אבל בהמה שעומדת לגדל וולדות או לחלבה הי"ל מוקצה ואסור בכל ענין ולמאן דשרי מוקצה הכל שרי דאי בעי שחיט לה ואוכל הכל. מ"א: **(ב) אסור.** דה"ל נולד דמעיקרא אוכל והשתא משקה ואם יש בה אוכלים הי"ל משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי וצ"ע דבסימן ש"ד ס"ז כתב דלר"ת אסור ולמה סתם כאן וצ"ל דביו"ט דעתו להקל. מ"א: **(ג) בכלי.** ושלא כד"ן נוהגין הרבה מהמון עם שנותנין מעט לחם בכלי וחולבין עליו הרבה חלב אלא צריך שיהיה הרבה חלב נבלע באוכל ואוכל דוקא האוכל ההוא בו ביום ואז מותר החלב הנשאר שם. ט"ז: **(ד) שני.** וכ"ש אם נחלב בשבת שלפני י"ט דמותר ביום שני של גליות הסכמת אחרונים וכ"כ המ"א עיין שם שהאריך והעלה דאין לזוז מפסק רמ"א ולכן בבהמה העומדת לאכילה וחולב לתוך האוכלין אפי' ישראל מותר לחלוב בהמתו ואם אינה עומדת לאכילה וחולב לתוך אוכלין תלי' בפלוגת' שכתב בסי' תצ"ה ס"ד אם יש מוקצה ביי"ט ובבהמות עכו"ם אפי' אינה עומדת לאכילה מותר לחלוב לאוכלין אבל לחלוב לקדירה ריקנית אסור בכל ענין. ואם עכו"ם היה חולב לקדירה ריקנית אסור בו ביום ואם נחלב בשבת אפילו לאוכלין ובהמה העומדת לאכילה כמה שכתוב ס"י ש"ה סעיף (ב') [כ'] אסור ביי"ט ראשון

שאחריו אבל ביום שני שרי. ועכו"ם שמסל"ת נאמן בענין זה כמה שכתוב סי
תקייג סעיף ו' עכ"ל המ"א. ועי' סי' שכ"ט סעיף ל"ג אם מותר לינק מבהמה
מחמת צער וע"ל סי' תצ"ד תצ"ד משי"ש:

סימן תקו - דיני לישה ביום טוב

סעיפים

ט"ו

ובו

א (א) אין מוֹדֵדִין קַמַח בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְלוֹשׁ, אֶלָּא יִקַּח
בְּאִמּוֹד הַדַּעַת. **הגה:** וּמִתֵּר לְקַח הַקַּמַּח מִן הַכֹּלֵי אֶף עַל פִּי שְׁעוֹשֶׂה גוֹמֵא
בְּקַמַּח (ר"ן פ"ק דְּבִיצָה וּפְרָק כִּירָה).

באר היטב (א) מוֹדֵדִין. דהיה יכול למדוד מאתמול:

ב אין מְרַקְדִין הַקַּמַּח, אֶפְלוּ עַל יְדֵי שְׁנוּי. אֶבֶל אִם רִקְדוּ
מֵאֲתָמוֹל וְנָפַל בּוֹ צְרוּר אוֹ קִיסָם וְרוֹצֶה לְרַקְדוֹ פַּעַם
שְׁנִית, מִתֵּר אֶף בְּלֹא שְׁנוּי. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּמִתֵּר לְטַל הַצְּרוּר
אוֹ הַקִּיסָם בְּגֵדוֹ (רשב"א), אֶבֶל יֵשׁ (ב) מְחַמְרִין וְאוֹסְרִין (המגיד פ"ג). וְאִם
לֹא נָפַל בּוֹ דָּבָר, אֶלָּא שְׁרוּצָה לְרַקְדוֹ שְׁנִית כְּדֵי שְׂיִהֶא
הַפֶּת נָאָה, צְרִיךְ שְׁנוּי קֶצֶת, כְּגוֹן עַל גְּבִי (ג) שְׁלַחַן. **הגה:**
וְהוּא הַדִּין דְּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֵינוֹ הַיְהוּדִי אֶפְלוּ תַחֲלַת הַרְקִידָה, אִם יִשְׁנֶה
קֶצֶת (בית יוסף).

באר היטב (ב) מְחַמְרִין. עיין מ"ש סי' ש"ט סעיף ט"ז עיין ט"ז: (ג) שְׁלַחַן.
דבחול דרכו לנפות ע"ג עריבה ואם כן מי שדרכו לנפות בחול ע"ג שלחן צריך
שינוי אחר. מ"א:

ג הִלֵּשׁ עֵסָה בְּיוֹם טוֹב, יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֻלָּה; וּלְהוֹלִיכָהּ לְכַהֵן, (ד) שָׂרֵי אֲפֵלוֹ הַפְּרִישָׁה מֵאֶתְמוֹל. אָבֵל עֵסָה שֶׁנִּלְוָשָׁה בְּעֶרְבַּיּוֹם טוֹב, אָסוּר לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֻלָּה בְּיוֹם טוֹב. **הגה:** אֵלֶּא אֹכֵל (ה) וּמִשְׁיֵר קֶצֶת, וּלְמַחֵר מִפְּרִישׁ מִן הַמִּשְׁיֵר (ו) חֻלָּה. וּמִתֵּר לְאַפּוֹת הַפֶּתַעַל עַל יְדֵי (ז) שְׂיֵאֲכֵל מִמֶּנּוּ וַיִּפְרִישׁ אַחֵר כֶּךָ חֻלָּה (בֵּית יוֹסֵף). וְאִם רוֹצֵה יוֹכֵל (ח) לְלוֹשׁ עוֹד עֵסָה אַחַת בְּיוֹם טוֹב וַיִּצְרַפֵּס יַחַד, וַיִּפְרִישׁ מֵאוֹתָהּ עֵסָה גַם עַל מֵה שֶׁלֵּשׁ מִעֶרְבַּיּוֹם טוֹב. (הַגְּהוֹת מִזְמוֹנֵי פִּיג וּמְרָדְכֵי פֶּרֶק אֵלוֹ עוֹבְרֵי וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסֵפוֹת פֶּרֶק קִמָּא דְּבִיצָה).

באר היטב (ד) שרי. אפ"י בשבת יש"ש. ונ"ל דוקא כשנאפית וכשהיא חי לא חזי למידי בשבת. מ"א: (ה) ומשייר. היינו בחלת ח"ל אבל חלת א"י ע"י ב"י ד סי' שכ"ג: (ו) חלה. אבל אסור לשייר רק כדי חלה לחוד ב"י. וכת' המ"א וממילא בערב פסח שחל בשבת ושכח להפריש חלה בערב שבת מלחם חמץ שאפה לשבת אסור לאכול ממנה דהא יצטרך לבער החמץ ואם כן נמצא אכיל טבלים למפרע וא"ל יתן המשוייר לעכו"ם במתנה והעכו"ם יחזור ויתננו לו אחר הפסח ויפריש חלה דהא אסור ליתן על תנאי וא"כ שמא יאכלנה העכו"ם ונמצא אכיל טבלים לכן נ"ל דאין להם תקנה עכ"ל. והבאר היטב אשר לפני כתב ונ"ל דיכול לסמוך בזה להאכיל המשוייר לכהן קטן ע"ש ולא דק כמה שכתב בסי' תמ"ד ע"ש. ועיין בתשובת פנים מאירות סי' ל': (ז) שיאכל. וט"ז אוסר לכתחלה ע"ש. (אבל בספר אליה רבה צידד להתיר גם בסי' ע"ק לרשב"א מתיר): (ח) ללוש. ודוקא כשצריך לפת חמה מרדכי. מ"א:

ד הַמְּפְרִישׁ חֻלָּה בְּיוֹם טוֹב וְהִיא (ט) טְמֵאָה, (י) לֹא יֵאָפֶה אוֹתָהּ וְלֹא יִשְׂרְפֶנָּה שְׂאִין שׁוֹרְפִין קִדְשִׁים בְּיוֹם טוֹב, אֵלֶּא מִנִּיחָה עַד הָעֶרֶב וְשׁוֹרְפָה.

באר היטב (ט) טמאה. כגון בזמן הזה שכולנו טמאין: (י) לא יאפה. לפי שאסור לאוכלה ואסור ג"כ לטלטל. וכתב הט"ז וצריך להזהיר לנשי המון עם דין זה שאין שורפין החלה ב"י אלא תניחנה עד הערב ותישרף:

ה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב פְּתִיחַ גְּדוּלִים, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן
שְׂמִתוּדָּ כֶּד יבֹא לְאִפּוֹת יוֹתֵר מִמָּה שְׁצָרִידָּ.

ו הָיָה לוֹ קִמַּח אוֹ עֶסֶה בְּשִׁתְּפוֹת עִם הַעֲכוּוֹיִם, אָסוּר **(יא)**
לְאִפּוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא יִחַלְקֶנָּה וְיֵאָפֶה אֶת שְׁלוֹ.

באר היטב (יא) לאפותה. אפי' בתנור אחד אע"פ שהפת משביח בכך.
אחרונים:

ז אִם יֵשׁ לְאָדָם הֶרְבֵּה פֶת נִקְיָה, אֵינּוּ אוֹפֶה פֶת אַחֶרֶת
אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּנֵי בֵּית שְׂרָגִיל לְהֶאֱכִילָם פֶת
הַדְרָאָה; אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ פֶת הַדְרָאָה הֶרְבֵּה, יִכּוֹל לְאִפּוֹת
פֶת נִקְיָה.

ח אָסוּר לַעֲשׂוֹת שְׂאוֹר בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁנוּי,
מִפְּנֵי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם.

ט אֶפְלוּ נִשְׁחָטָה הַבְּהֵמָה מִעֶרְבַּ יוֹם טוֹב, מִתֵּר לְהַפְרִישׁ
הַמִּתְנֹת בְּיוֹם טוֹב.

סימן תקז - דין אפיה ביום טוב

סעיפים

ז'

ובו

א אופין בפורניי, דהינו תנורים שקנו הגדולים ופיהם בצד, ובלבד שלא תהא חדשה, דחיישינן שמא **(א)** תפחת ויפסד הלחם וימנע משמחת יום טוב; ומחמין חמין **(ב)** באנטיכי, פיי יורה גדולה.

באר היטב (א) תפחת. ובתנורים שלנו יש להקל עיין מ"א: **(ב) באנטיכי.** שמשמר החום הרבה אפי' אחר י"ט ולא אמרין שמחמם ביי"ט לצורך חול:

ב אף על פי שעצים שנשרו מן הדקל ביום טוב או בשבת שלפניו אסור להסיקן, אם נשרו ביום טוב בתוך התנור, מרבה עליהם עצים מוכנים, שלא יהיו עצי אסור נפרים (ר"ן פ"ק דביצה), ומבטלן; ובלבד שלא יגע בהם עד שיתבטלו ברב. אבל אם נפלו בתנור בשבת, אסור להסיקן ביום טוב שלאחריו אפלו על ידי בטול ברב.

ג אסור לקח עץ מבין העצים **(ג)** לחתות בו האש בתנור, דהוי ליה מתקן מנא.

באר היטב (ג) לחתות. אלא אם כן תקנו מעיי"ט מטעם זה נראה דה"ה אסור ליקח עץ לעשות ממנו בריח הדלת דה"ל ג"כ מתקן מנא אלא אם כן תיקנו מעיי"ט. ט"ז:

ד תנור שֶׁנֶפֶל לְתוֹכוֹ מְטִיחַ הַטֵּיט, אִם אֶפְשָׁר לְאֵפוֹת וְלִצְלוֹת בּוֹ בְּלֹא גְרִיפָה וְלֹא יִתְחַרֵּךְ הַפֶּת אוֹ הַצְּלִי, אֲסוּר לְגַרְפוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטַלְטֵלוֹ שְׁלֹא לְצַרֵּךְ; אֲבָל מִתֵּר לְהִשְׁפִּיב הָאֵשׁ וְהָאֶפֶר שָׁבוּ כְּדֵי שְׂיִהְיֶה חֶלֶק וְלֹא יִגַע בַּפֶּת כָּלֵל, אִף עַל פִּי שְׂאֵם הָיָה נוֹגַע בּוֹ לֹא הָיָה כְּדֵי לְחַרְכוֹ; אֲבָל אִם יֵשׁ בְּטִיחַ שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ כְּדֵי לְחַרֵּךְ הַפֶּת אוֹ הַצְּלִי אִם הָיָה נוֹגַע בָּהֶם, אִף עַל פִּי שֶׁבְּלֹא גְרִיפָה הָיָה אֶפְשָׁר לְאֵפוֹת וְלִצְלוֹת בּוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהָיָה מִתְחַרֵּךְ מִתֵּר לְגַרְפוֹ דְּחֻשִׁיב טַלְטוּל לְצַרֵּךְ. וְדוֹקָא בַּתְּנוּרִים שֶׁלָּהֶם שְׁהִיּוּ מְדַבְּקִים הַפֶּת סְבִיבָם וְאִין צְרִיכִים לְגַרְפָּם אֲלֵא מִהַטִּיחַ שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכוֹ, אֲבָל תְּנוּרִים (ד) שֶׁלָּנוּ כִּיּוֹן שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאֵפוֹת בָּהֶם בְּלֹא גְרִיפָה, מִתֵּר לְגַרְפוֹ מִהָאֶפֶר וְהַגְּחָלִים, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכַבֶּה, אִי אֶפְשָׁר בְּלֹא כּוֹ, וְכִשֵּׁם שֶׁמִּתֵּר לְהַבְעִיר לְצַרֵּךְ אֲכָל נֶפֶשׁ כֶּךָ מִתֵּר לְכַבּוֹת לְצַרֵּךְ אֲכָל נֶפֶשׁ, וְהֵרִי זֶה כְּמִנִּיחַ בְּשָׂר עַל הַגְּחָלִים, וְכוּן נְהַגוּ.

באר היטב (ד) שלנו. מ"מ אם התנור גדול וגרף מקצתו ואפש' לאפות באותו מקצת אלא שהוצרך לכבדו שלא יגע בפת שמא יהא נחרך אסור. בי"ח ועמ"א וט"ז:

ה תנור וְכִירִים חֲדָשִׁים, אִין סָכִין אוֹתָם בְּשֶׁמֶן וְלֹא טָשִׁין אוֹתָן בְּמַטְלִית, אֲבָל מִתֵּר לְהַסִּיקוֹן אֶפְלוֹ הֶסֶק רֵאשׁוֹן, וּבְלֶבֶד שְׁלֹא יִפְיֵגֶם בְּצוּנוֹ כְּדֵי לְחַסְמוֹ. וְאִם הֶסֶקוֹ יוֹתֵר מִדָּאִי וְהִצְרָכוֹ לְהַפְיֵגוֹ בְּצוּנוֹ כְּדֵי לְאֵפוֹת

בְּהוֹן, מִתֵּר. לְפִיכָךְ מִתֵּר לְשֵׁרוֹת בְּמַיִם הַמְּכַבְּדֹת (ה) שְׂמִכְבְּדִין בָּהּ הַתְּנוּר, אֵף שְׂמִכְבָּה.

באר היטב (ה) שמכבה. אבל אם כבר גרף רק שרוצה לגרוף פעם אחרת הגחלים קטנים ליפות אסור מאחר שמכבה יש"ש ב"ח מ"א. וכתב האגודה אחר שכבדו התנור אסור לטבל המכבדת במים לכבותה שלא תשרף:

1 מִתֵּר לְאֵפוֹת תְּנוּר מְלֵא פֶת, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא פֶת אַחַת. וְדוֹקָא בְּתְנוּרֵיהֶם, שְׁהִיוּ קְטָנִים וְהִיוּ מְדַבְּקִים הַפֶּת בְּדַפְנוּתֵיהֶם וּמִתוֹךְ שֶׁהוּא מְלֵא אֵין מְקוּם לְחֶמוֹ לְהִתְפַּשֵּׁט וְהַפֶּת נֶאֱפָה יָפָה, אֲבָל בְּתְנוּרִים (ו) שְׁלָנוּ אֵין לְאֵפוֹת יוֹתֵר מִמָּה שְׂצָרִיךְ.

באר היטב (ו) שלנו. ורש"ל מתיר אפי' בתנורים שלנו. ודוקא כשצריך לאכול אבל אם אין צריך לאכול רק שמערים לאכול מעט ממנו אסור עכ"ל (אבל בספר אליה רבה הוכיח בראיות ברורות דאסור בתנורים שלנו בכל ענין):

2 מִתֵּר לְסִתָּם פִּי הַתְּנוּר בְּטֵיט וְרָפֶשׁ שְׁעַל שְׁפֶת הַנְּהָר, וְהוּא שְׂרַכְכוֹ מְאֻמָּשׁ אוֹ עֶשֶׂה בּוֹ (ז) סִימָן וְנִתְקוֹ לְצַד אֶחָד; אֲבָל לְגַבֵּל טֵיט בְּיוֹם טוֹב, אָסוּר. וּמִתֵּר לְגַבֵּל (ח) אֶפֶר לְסִתָּם בּוֹ פִּי הַתְּנוּר.

באר היטב (ז) סי'. וטיט שמונח ברחוב אם אין צריך גיבול לא בעי' סי' אם היה דעתו עליו עמ"א: (ח) אפר. ורש"ל מחמיר גם באפר לגבל מים רק להניחו עליו

כך:

סימן תקח - דברים האסורים ביום

טוב להכנת צלי

סעיפים

ב'

ובו

א אין מלבנים את (א) האבנים לצלות או לאפות עליהם, מפני (ב) שמחוסמן; ואין שוברין את החרס, ואין חותכין את הנקר לצלות עליהם, ואין פוצעין את (ג) הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו.

באר היטב (א) האבנים. כ"ה הגי' ברמב"ם שלפנינו אבל במ"מ ובב"י משמע שבנוסחת הרמב"ם הרעפים וכ"ה בגמ' ובכל הפוסקים אבל אבנים מותר ללבן דלא שייך בהם חיסום: (ב) שמחוסמן. פי' שבליבון זה הן מתחזקין הי"ל כמתקן מנא ואפי' ישנים אסור שבכל שעה הוא מחזקן יותר עיין מ"א: (ג) הקנה. הי"ה לתת קרום שלו תחת הדג על האסכלי רשי"י דף ל"ד:

ב פוצעים אגוזים במטלית, ולא חיישינן שמא (ד) תקרע.

באר היטב (ד) תקרע. דאפי' תקרע לא איכפת לן דאין זה קורע ע"מ לתפור:

סימן תקט - כמה דינים פרטיים

להלכות יום טוב

סעיפים

ז

ובו

א שפוד (א) שְׁנַרְצָף, אף על פי שהוא יכול לְפַשְׁטוֹ בְּיָדוֹ, אין מְתַקְנִין אותו. הגה: וְדוֹקָא שְׂיֻכַּל לְצִלוֹת בּוֹ בְּלֹא תַקּוּן, אֲבָל אם אינו יכול לְצִלוֹת בּוֹ כִּדְ וְנִשְׁבֵּר (ב) בְּיוֹם טוֹב, מִתַּר לְתַקְּנוֹ (טור); וְאִין מוֹרִים כֵּן לְרַבִּים, (רבי ירוחם ח"ג), שְׁלֹא יָבֹאוּ לְתַקְּנוֹ גַם כֵּן בְּנִשְׁבֵּר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. והוא הדין לְכָל מְכַשֵּׁרִין שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

באר היטב (א) שנרצף. פ"י שנעקם ונכפף מחט שנתעקמי אפילו מעט אין לפושטה. ספר הזכרונות: (ב) ביי"ט. וה"ה אם נשבר בעיי"ט ולא ידע בו או שלא היה לו שהות לתקנו אבל אם שכח לתקנו מעיי"ט אסור וה"ה אם היה אפשר לתקנו בראשון אסור לתקנו ביי"ט שני מהרי"ל מ"א. ואם יכול להשאל לו אחר אסור לתקנו בכל ענין. מ"א ועיי" ס"ס תקי"מ מש"ש:

ב שפוד שְׂרוֹצִים לְצִלוֹת בּוֹ וְהָיָה אַרְדֵּי יוֹתֵר מִדָּאֵי, אָסוּר לְחַתְּכוֹ (ג) וְלֹא לְשַׂרְפוֹ. אין מְשַׁחֲזִין אֶת הַסַּכִּין בְּמִשְׁחָזֵת שְׁלֵה, אֲבָל מְחַדְּדָה עַל גְּבִי (ד) הַעֵץ או חָרֵס או אָבֹן; (ה) וְאִין מוֹרִים דְּבָר זֶה לְרַבִּים כִּדֵּי שְׁלֹא יָבֹא לְרַדְּדָה בְּמִשְׁחָזֵת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים, כְּשִׂיכּוּלָה לְחַתֵּךְ בְּדַחֵק, או שְׁנַפְגָּמָה; אֲבָל אם אינה יכולה לְחַתֵּךְ כָּלֵל, אין מְשַׁחֲזִין אותה אֶפְלוּ עַל הַעֵץ, שְׁמָא יָבֹא לְהִשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזֵת.

באר היטב (ג) ולא. מיירי שהיה אפשר לעשותו מאתמול: (ד) העץ. או על גבי סכין אחר: (ה) ואין. וה"ה שאין עושין כן בפני רבים אבל להעביר שמנונית הסכין ע"ג עץ או חרס או ע"ג סכין אחר מורין ברבים להתיר. רש"ל פרק אין צדין:

ג עופות שְׁמַמְלָאִים אוֹתָם בְּשָׂר וּבִיצִים, מִתֵּר לְתַפְרָם
בְּיוֹם טוֹב; וְהוּא שְׂיִתְקֹן מֵעָרֵב יוֹם טוֹב הַחוּט וְיִשְׂיִמְנוּ
(ו) בְּמַחֲט. וְיִזְהַר שֶׁלֹּא יַחְתֹּךְ הַחוּט בְּיוֹם טוֹב. הַגָּה: וְכֵן
נִהְגוּ (ז) לְשַׂרְף הַחוּט הַנִּשְׁאָר בְּעוֹף לְאַחַר שְׂתַפְרוּ בוּ.

באר היטב (ו) במחט. ואם לא שמוהו במחט מעייט אסוי ליתנו במחט בי"ט
ועס"א בהג"ה. מ"א: (ז) לשרוף. עיין מ"א שהעלה דכללו של דבר כל שאסור
לחתוך אסוי ג"כ לשורפו וכל שמות' לשרוף מות' גם כן לחתוך. והכא מות' אף
לחתוך דהא אי אפשר לעשותו מעייט אלא שנהגו לעשות זה בשריפת החוט
ע"ש:

ד מִתֵּר לְחַתֹּךְ בְּיוֹם טוֹב אֶגֶד גְּדִיִּים וְעוֹפוֹת מְקַלְסִים
וְחוּטִים תְּפוּרִים, וְכֵן יְכוּלִים לְשַׂרְף פְּתִילָה אוֹ סִמְרֵטוּט
שְׂקוּשְׁרִים בּוֹ הָעוֹף.

ה מִתֵּר (ח) לְלַבֵּן בְּיוֹם טוֹב כְּלֵי בְרָזֶל שְׂאָפוּ בוּ פְּלֹאוּ"ן
שֶׁל גְּבִינָה, וְאַחַר הַלְּבוֹן יֵאָפֶה בוּ פִּשְׁטִיד"ה שֶׁל בְּשָׂר;
וְהוּא (ט) שְׂכָשְׂיִתְלִיבֵן יִתְנוּ אוֹתוֹ עַל הַמֶּאֱכָל מִיָּד, אֲבָל
אִם הוּא בְּלוּעַ מִנְבִּילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, אָסוּר לְלַבֵּנוֹ אֶפְלוּ
לְאֵפוֹת בוּ דְבַר הַתֵּר. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין דְּאָסוּר לְהַגְעִיל כְּלֵי בְּיוֹם טוֹב,
(מְרַדְכֵי סוּף ע"ג וְאוֹר זָרוּעַ וְהַגְהוֹת מִיְּמוֹנֵי פ"א). וּמִתֵּר לְלַבֵּן שְׂפּוּד שְׂצָלוּ בוּ בְּשָׂר
שְׂאִינּוֹ מְלוּחַ וְרוֹצָה (י) לְחַזֵּר וְלְצָלוֹת בוּ בְּיוֹם טוֹב (מהרי"א מפראג).

באר היטב (ח) ללבן. וכיון דהתירא בלע סגי ליה בליבון כל דהוי שקש נשרף
עליו מבחוץ כמ"ש סי' תנ"א סעיף ד': (ט) שכשיתלבן. דאז לא נראה כמתקן
כלי אלא כמחממה לבשל תחתיה מרדכי. ואפי' היה אפשר לעשותן מעייט
שרי ד"מ. אבל הבלוע מנבילה צריך ליבון עד שתשיר קליפתה וניכר שעושה

להכשירה אסור כמו שאסור להגעיל כלי בייט ביי הגי"מ. ואם לא היה אפשר לעשותו מעייט שרי להגעיל ד"מ. ועסי"א בהג"ה. ומכאן משמע שמותר בחול להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא והעולם נוהגין איסור בדבר. ומ"כ בשם הגאון מוהר"ר בנימין מפוזני ששמע ממהר"ם יפה הטעם להמנהג שאם יעשה כן לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד ויגעילנו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דלמא אתי למטעי כדאיתא בחולין דף ח' ע"ב. והא דשרינן הכא י"ל כיון דלעולם אין משתמשין בו אלא ע"י ליבון ליכא למגזר. מ"א: (י) לחזור. מדכתב לחזור ולצלות משמע דצלו בו בייט דאלי"כ הי"ל מכשירין שהיה אפשר לעשותם מעייט הלקי"ט חלק ב' סי' ר"ה. והמ"א כתב דלטעם רא"פ אפי' היה אפשר ללבנו מעייט שרי ללבנו בייט כיון שמדינא אי"צ ליבון ע"ש:

אין נוקבין (יא) נקב חדש בְּחֵבֶת בְּיוֹם טוֹב.

באר היטב (יא) נקב. ואם אי"א לעשותו מעייט שרי כמ"ש סי"א בהג"ה. מ"א:

אין להטביל כלי חדש בְּיוֹם טוֹב דִּינוֹ כְּמוֹ בְּשַׁבָּת,

כְּדֵאִיתָא בְּסִימָן שְׂכִי"ג (סעיף ז'). **הגה:** וְדִין הַדְּחַת וְשִׁפְשׁוּף כְּלִים בְּיוֹם טוֹב, דִּינָן כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּדֵאִיתָא סִימָן שְׂכִי"ג. וּמִתָּר (יג) לְטַלְטֵל מְקַצָּה לְצַרְדָּה אֶכְל נֶפֶשׁ וְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב, (מְרַדְכֵי פ' בְּכַל מְעַרְבִין וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת פ"ק דְּבִיצָה).

באר היטב (יב) להטביל. ואם אי"א להטבילו מעייט שרי ועסי"א בהג"ה דאין

מורין כן וכ"כ הישי"ש: (יג) לטלטל. אבל אסור לאוכלו ע' מ"א וע' סי' תקי"ח סעיף ג':

סימן תקי - כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזה מהם מותרים

על ידי שנוי,

סעיפים

י"א

ובו

א מולגין **(א)** מלילות ומפרכין **(ב)** קטניות כדרךן, ביום טוב; ומנפח מעט מעט ואוכל, ואפלו בקנון ותמחוי, אבל לא בטבילה ולא בנפה ולא בכברה.

באר היטב (א) מלילות וכו'. ויש מחמירין למלול בשינוי בראשי אצבעותיו כמיש סי' שייט סעיף ו'. הר"ן וטי"ז מיקל: **(ב) קטניות.** היינו השרביטין ומוציא הזרע. וכתב הישי"ש דאסור להניח קטניות או שאר זרעונים במים שיציף הפסולת למעלה או שיפול העפר למטה:

ב הבורר קטניות ביום טוב בורר כדרךן כחיקו ובתמחוי, אם רוצה לאכלו **(ג)** בו ביום (המגיד פי"ג), אבל לא בטבילה ולא בנפה ולא בכברה. בפה דברים אמורים, כשהאכל מרבה על הפסלת; אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בברירת הפסלת מן האכל יותר מטרח ברירת האכל מן הפסלת, אף על פי שהאכל מרבה בורר את האכל ומניח את הפסלת. **הגה:** ולוזים **(ד)** ובטנים שנשתברו ועדין בקלפיהם, לא מקרי הקלפה פסלת פיון דאורחיהו בהכי ועדין מערבין (טור).

באר היטב (ג) בו ביום. אפילו אינו רוצה לאכול לאתרו דבשבת חייב חטאת כמיש סי' שייט אפ"ה שרי בייט עמ"א: **(ד) ובטנים.** וטי"ז ומ"א כתבו דאין חילוק בין אלו לשאר פסולת ע"ש:

ג אין (ה) מסננים החרדל במסננת שלו ואין (ו) ממתקין אותו בגחלת של עץ ; אבל בשל (ז) מתכת, מתר.

באר היטב (ה) מסננים. דוקא כשהיה אפשר לעשותו מאתמול. מ"א : (ו) ממתקין. ועיי שינוי שרי אם היה טרוד בעי"ט. ב"ח מ"א ע"ש : (ז) מתכת. דאינו שורף וליכא כיבוי ועססי שלי"ד. ונ"ל מה"ט מותר ליתן השפוד מלובן לתוך משקה כדי שיתחמץ אם ראוי לשתותו בו ביום. מ"א :

ד אין תולין המשמרת ביום טוב לסנין בה שמרים, אבל אם היתה תלויה ועומדת מתר לתן בה שמרים לסנן ; ומערים ותולה אותה לתן בה רמונים, (ח) ואחר כך נותן בה שמרים. **הגה:** ושאר דיני סנון, ביום טוב כמו בשבת כדאיתא סי' שי"ט (בית יוסף).

באר היטב (ח) ואח"כ. אחר שנתן בה רמונים :

ה אין עושין גבינה ביום טוב, ואין (ט) מעמידין חלב ביום טוב ; (הגהות מימון פי"ג ורי"ן ספ"ד דביצה ובית יוסף בשם הרוקח) והוא הדין דאין עושין (י) חמאה מן החלב, ביום טוב (ריב"ש סימן קכ"א).

באר היטב (ט) מעמידין. פי שנותן לתוכו קיבה : (י) חמאה. אפי" עיי עכו"ם אסור. ריב"ש. וט"ז מיקל עיי עכו"ם אם צריך לכך משום שמחת י"ט ע"ש. וכי המ"א ונ"ל דמותר לקלוט שומן הצף על פני החלב שקורין סמעטניי או רא"ם אפי" בשבת וכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב וכמ"ש סי' שי"ט סעיף ד'. ודוקא שצריך לאוכלו בו ביום ואם אין צריך לו רק שחושש שיפסיד ויתקלקל מותר לעשותו עיי עכו"ם וכמ"ש סי' ש"ז סעיף ה' :

ז אין גוֹזְזִין אֶת (יא) הַיָּרֵק בְּמִסְפָּרִים שְׂדֵרְכָן לְחַתְכֵם
בְּהוֹן מִן הַמַּחְבֵּר.

באר היטב (יא) הירק. פי' התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין אין גוזזין
במספרים שלהם דמאן דחזי סבר שליקטן היום:

ז מִתְקַנִּים אֶת הַקֶּנֶדֶס (יב) וְהַעֲבִיּוֹת. הגה: ומתן למלח
הרבה חתיכות צנון ביום טוב אם רוצה לאכלו, אף על פי שאסור בשבת;
ויש מחמירין (מהרי"ל).

באר היטב (יב) ועביות. הן מיני ירקות שיש טורח בתיקונן:

ח אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב אפלו שלא
לצורך, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחל,
אלא צריך לשנות. כיצד, המביא כדי יין ממקום
למקום לא יביאם בסל ובקפה לתת לתוכו ארבעה או
חמשה פדים ביחד, אלא יביאם על כתפו או לפניו אחד
או שנים, דמוכח שלצורך יום טוב הביאם. הגה: ודוקא
כשמוליכין ממקום למקום, אבל מזוית לזוית (בית יוסף בשם רש"י) או מבית
לבית באותו חצר, (אור זרוע), שרי בכל ענין.

ט המוליך את התבן לא יפשיל את הקפה לאחוריו,
אלא נוטלה בידו.

וְכֹן מִשְׁאוֹת שְׁדַרְכֹן לְשָׂא אוֹתָם בְּמוֹט, יִשָּׂא אוֹתָן עַל גְּבוֹ מֵאַחוֹרָיו; וְשְׁדַרְכֹן לְשָׂא אוֹתָן מֵאַחוֹרָיו, יִשָּׂא אוֹתָן עַל כַּתְּפוֹ; וְשְׁדַרְכֹן לְהַנְשִׂא עַל הַכַּתֵּף, יִשָּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו, אוֹ יִפְרֹשׂ עָלֵיהֶן (יג) בְּגָד וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה מִשְׁנוּי הַמִּשָּׂא; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר, כְּגוֹן שְׁזֵמֵן הַרְבֵּה (יד) אוֹרְחִים וְצָרִיד לְמַהֵר וּלְהַבִּיא לְפָנֵיהֶם, עוֹשֶׂה כְּדַרְכּוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּנוֹשֵׂא עַל הָאָדָם אֲבָל עַל גְּבִי בְּהִמָּה לֹא יָבִיא כָּלֵל.

באר היטב (יג) בגד. עיין ס"י ש"כ סעיף ו': (יד) אורחים. אפי' מאותה עיר מ"א. ועיין ס"י שליג סס"א:

יא אֵין מְבִיאִין עֵצִים לֹא בְּחָבֵל וְלֹא בְּקֶפֶה וְלֹא בְּמַחְצֵלֶת, אֲבָל מְבִיא בְּמַטְפַּחַת וּבְחִיקוֹ.

סימן תקיא - הבערה ולהחם מים

מתר **ביום** **טוב**

ובו ד' סעיפים

א מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְדוּרָה לְהִתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר (א) לְהַחֵם בֵּית הַחֵרֶף בְּיוֹם טוֹב, דְּלַפְעָמִים אֵין תְּקוּרָה גְּדוּל וְאֵינוֹ אֶלָּא

למפנקים, והגוי כמרחץ ומגמר דאסור, (בית יוסף בשם תשובה אשפנזית), ונהגו להקל.

באר היטב (א) להחם. ועיי עכו"ם שרי ואם הקור גדול כ"כ שהמאכלים נקרשים שרי להסיק דהוי צורך אוכל נפש. מ"א:

ב מתר להחם ביום טוב מים לרחץ ידיו אבל לא כל (ב) גופו, ואפלו אינו רוחצו בבת אחת. הגה: אבל מתר לרחץ (ג) תינוק במים שהחמו על ידי ישראל ביום טוב (מרדכי פ"ב), אבל אסור לחמם לצרכו אפלו על ידי אינו יהודי, (מהר"א מפראג), אבל כשצריך להם לבשל או להדית, אז מתר (ד) להרבות בשבילו (כל בו). ודין חמי טבריה כמו בשבת, כדאיתא סימן שכ"ו (בית יוסף). אבל במים שהחמו מערב יום טוב, מתר לרחץ כל גופו אפלו כאחד; מיהו דוקא חוץ למרחץ, אבל במרחץ אסור. הגה: ויש אוסרים בכל עגנו, וכו' נוהגין, (טור וקרא"ש).

באר היטב (ב) גופו. שאינו שוה לכל אדם אלא למעונגים: (ג) תינוק. כיון דהו' רביתיה לא גזרו. מרדכי. והאידנא דאף בחול לפעמים אין רוחצין אותו ב' או ג' ימים אף בייט אסור לרחצו. מ"א: (ד) להרבות. היינו דוקא בפעם אחת אבל אסור להוסיף עליו כמ"ש ססי תקי"ג:

ג אדם מתר לטבל ביום טוב מטמאתו.

ד אין עושין (ה) מגמר, דהינו לפזר מיני בשמים על הגחלים, בין להרית ובין לגמר הבית או הפלים; אבל אם עושה כדי לתן ריח טוב בפרות (ו) למתקן לאכילה, מתר אפלו אם מפזרן על גבי גחלת של עצ. הגה: ואסור

לסחף כוס מבשם על הבגדים, משום דמוליד בהן (ז) ריחא, (המגיד פ"א והגהות אשרי ספ"ב דביצה).

באר היטב (ה) מוגמר. ומותר להביא כלי מלא נקבים ומכסין אותו מעיי"ט ופוקקין נקביו ולמחר פותחין הנקבים ונמצא הבית מתגמר ואפי' בשבת מותר. רש"ל: (ו) למתקן. אפי' טובים לאכילה בלא"ה אלא שרוצה למתקן יותר נמי שרי. מ"א: (ז) ריחא. עסי' תרנ"ח ס"ב ומה"ט כתבו הט"ז בסי' זה והמ"א בסי' זה ובסי' קכ"ח דאסור ליתן מי וורדים בשבתות וי"ט לתוך המים לצורך נטילת ידים לכהנים ואפי' ששופכים מעיי"ט מ"מ מולידין ריח בי"ט ע"י הכהנים וכ"כ הלק"ט ח"א ס"י י"ט. אבל בתש"ו גינת ורדים חא"ח כלל ג' סימן ט' כתב דבידים אין שום איסור כלל כי אם במים דודאי קמוליד ריחא דאסור. וכ"פ בתשובת ח"צ ס"י צ"ב דבידים אין שום איסור כלל ע"ש. (אבל בספר א"ר כתב כיון דשמן עצמו מעורב במים לא הוי מוליד ריח ע"ש):

סימן תקיב - שלא לבשל לצורך עכו"ם

ביום טוב

סעיפים

ג'

ובו

א אין מבשלים לצורך (א) עכו"ם ביום טוב, לפיכך אסור להזמין שפא ירבה בשבילו; ודוקא להזמין, **הגה:** לביתו, אבל לשלח לו לביתו (ב) על ידי עכו"ם, שרי, (הגהות מימוני פ"א בשם אור זרוע); אבל עבדו ושפחתו, וכן שליח שנשתלח לו, וכן עכו"ם שפא (ג) מאליו, מתר להאכילו עמו ולא חיישינן שפא ירבה בשבילו. **הגה:** ומתר להרבות בשביל עבדו ושפחתו באותה קדירה שמבשל בה לעצמו, (מרדכי פ"ב דביצה), אבל לשאר עכו"ם, בכל ענין (ד) אסור, (א"ח ותוספות). וישראל האופה בתנור של עכו"ם

וְצָרִיךְ לָתֵת לוֹ פֶת אֶחָד, לֹא יִיחַד לְעֶכּוֹיִם אֶחָד קֹדֶם אֶפְיָה, דְּאָז אוֹפָה שֶׁל עֶכּוֹיִם, אֶלָּא יֵאָפֶה סֶתֶם וַיִּתֵּן לוֹ אַחַר כֶּךָ אֶחָד (פֶּל בּוֹ).

באר היטב (א) עכו"ם. וה"ה לצורך קראי"ם. הרב בצלאל ורש"ך כתב דיש מתירין. כנה"ג ע"ש: **(ב) ע"י עכו"ם.** נראה דזה מיירי שיש איסור טלטול לבית העכו"ם ע"כ צריך שליח העכו"ם אבל ע"י ישראל אסור אע"ג דבי"ט אין עירוב והוצאה היינו לצורך ישראל אבל לצורך עכו"ם לא. ואם העכו"ם דר תוך הרחוב שהוא מותר לטלטל שם גם ע"י שליח ישראל שרי ט"ז שם. כ' בס' תניא אחר שתיקן כל צרכי סעוד' סמוך לסעודה מותר להזמינו וכ' המ"א ונ"ל דוקא שלא היה דעתו עליו קודם סעודה כגון שהעכו"ם בא אליו סמוך לסעודה ועיין ט"ז: **(ג) מאליו.** זו דעת רמב"ם אבל הטור חולק עליו וכתב הט"ז להכריע להלכה דאם בא מאליו והישראל נותן לו לאכול בלא הזמנה והפצרה שיאכל אצלו אין איסור שמא ירבה אבל אם מפציר בו שיאכל אצלו אע"פ שבא מאליו מ"מ כיון שחביב לו שיאכל אצלו חיישינן שמא יבשל לו קדרה אחרת עוד דמה לי שהזמינו בדרך שליחות לביתו או שהזמינו אחר שבא אליו עכ"ל ע"ש: **(ד) אסור.** משום דגזרינן שמא ירבה בשבילו בקדירה אחרת ועיין מ"א וט"ז:

ב בְּנֵי הַחַיִל שֶׁנִּתְּנוּ קָמַח שֶׁלָּהֶם לְיִשְׂרָאֵל לְאֵפוֹת לָהֶם פֶּת, אִם אֵינָם מְקַפְּדִים כְּשֵׁי־יִשְׂרָאֵל נוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְתִינוֹק, מִתֵּר לְאֵפוֹת לָהֶם.

ג אֶסוּר לְבַשֵּׁל וְלֶאֱפוֹת לְצָרְךָ כְּלָבִים, אֲבָל מִתֵּר לְטַלְטֵל מְזוֹנוֹת וְלִתֵּן לְפִנְיָהֶם. **הגה:** אֲבָל אֶסוּר לְהוֹצִיא בְּשָׂבִילָן מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, (הג"מ והמגיד פ"א). וְכֵן אֶסוּר לְגַבֵּל הַמּוֹרְסוֹן לְעוֹפּוֹת, (מְרַדְכִי), כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁנוּי, (פֶּל בּוֹ). וּמִתֵּר לְהַרְבּוֹת בְּשָׂבִיל הַכְּלָבִים בְּאוֹתָהּ קִדְרָה שֶׁמְבַשֵּׁל בָּהּ לְעֶצְמוֹ, אֶפְלוּ אִם **(ה)** יֵשׁ לוֹ דָּבָר אַחַר שְׂיוֹכֵל לִתֵּן לְכָלָבִים אִם הָיָה רוֹצֵה, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ן וְהַרְיוֹשׁ לְמִי).

באר היטב (ה) יש לו. טעות סופר הוא וצ"ל אפי' אם אין לו וכמ"ש ס"א דבקדירה אחת שרי להרבות בכל ענין. מ"א. וע' ט"ז:

סימן תקיג - דין ביצה שנולדה ביום

טוב

סעיפים

ח'

ובו

א ביצה שנולדה ביום טוב אסור לגע ביה, הגה: דהיננו (א) לטלטלה, (מרדכי ריש ביצה ופי כל הפלים), וכל שכן שלא לאכלה; ואם נתערבה, אפלו באפוף, פלן (ב) אסורות.

באר היטב (א) לטלטלה. דאין איסור בדבר המוקצה בנגיעה לחוד בלא טלטול כמיש סי' ש"ח סעיף ג' בהג"ה ועמ"א וט"ז: (ב) אסורות. דהוי דשיל"מ לאחר שבת:

ב ספק אם נולדה ביום טוב או בחל, (ג) אסורה.

באר היטב (ג) אסורה. ואם נתערבה יש להחמיר כמיש בי"ד סי' ק"ב ועמ"א:

ג ביצה שנולדה ביום טוב שנתבשלה בשוגג עם בשר ותבשיל, אם יש סי' כנגדו הכל (ד) מתר חוץ מן (ה) הביצה; אבל אם לבנו בו התבשיל וכיוצא בזה, מדי (ו) דלחזותא וטעמא עביד, לא בטיל.

באר היטב (ד) מותר. דמין בשאינו מינו בטיל בדשיל"מ אפי' נתערבה ונטרפה עם התבשיל: **(ה) הביצה.** משמע שהביצה עדיין שלימה ואפי' דוקא כשנתבשלה עם בשר שרי אבל עם ביצים אחרים אסורים כל הביצים משום דמין במינו הוא. אבל דעת רמ"א בי"ד סי' קי"ב דטעמו בטיל אפי' בדשיל"מ ע"ש: **(ו) דלחזותא.** משמע דאם אינו ניכר במראה אלא בטעם בטיל אע"פ שבא לתקן הקדירה כגון מים ומלח בעיסה בטל. מ"א. אם אינה קלופה הביצה ונתבשלה עם אחרות אפילו סי' א"צ דמיא דביעי בעלמא הוא. כל בו ות"ח. מ"א ע"ש:

ד מִתֵּר לְכַפּוֹת עֲלֶיהָ כָּלֵי כֶּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׁבֵר, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא **(ז) יִגַע בָּהּ הַכָּלִי.**

באר היטב (ז) שלא יגע. דשמא ינענע אותה:

ה אִם נוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן מִתְּרַת, בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי בְּשְׁנֵי יוֹם טוֹב שֶׁל גְּלִיּוֹת, אֲבָל בְּשְׁנֵי יוֹם טוֹב שֶׁל **(ח) ראש השנה** וְכֵן בְּשַׁבַּת וְיוֹם טוֹב הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה, נוֹלְדָה בְּזָה, אֲסוּרָה בְּזָה. **הגה:** וְאִם יוֹם טוֹב בְּיוֹם א' ב' וְנוֹלְדָה בְּשַׁבַּת שֶׁלפְּנֵיהֶם, מִתֵּר בְּיוֹם ב' שֶׁל גְּלִיּוֹת (מַהְרִי"ל).

באר היטב (ח) ר"ה. ובספק אם נולד ביו"ט ראשון מותר אף ביו"ט שני של ר"ה. ואם חל ר"ה ביום ה' ו' ונולדה ביום ה' אסור בשבת. רוקח וש"ל:

י בִּיצָה שֶׁיִצְאָה רַבָּה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְחִזְרָה וְאַחַר כֵּן נוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב, מִתְּרַת; לְפִיכֵן אֶפְלוּ בְּדַק בְּקִנְיָה שֶׁל תְּרַנְגְּלַת עֶרֶב יוֹם טוֹב סָמוּךְ לַחֲשֻׁכָה וְלֹא מִצָּא בָּהּ בִּיצָה, וּלְמַחֵר **(ט) הַשְּׂכִים** וּמִצָּא בָּהּ בִּיצָה, מִתְּרַת; שֶׁתְּרַנְגְּלַת

אינה יולדת בלילה, ואנו תולין שמא תמול יצא רבה וחר; והוא שיש תרנגול זכר תוך סי (י) בתים ואינו מפסיק נהר שאין בו גשר, שאם לא כן אפשר שתלד בלילה ואסור. אבל אם (יא) לא בדק מערב יום טוב, אפלו ליכא זכר בהדה שריא, שאנו תולים שמא תמול נולדה. ובלא זכר רבן יולדת ביום, לפיכך מתר לקח ביצים מן העכו"ם בליל ראשון של יום טוב, דתלין שמערב יום טוב נולדו; וכן בליל שני של שני ימים טובים של גליות, אבל לא בליל שני של ראש השנה ולא בליל יום טוב שאחר השבת. הגה: ועכו"ם המביא ביצים ביום טוב ראשון (יב) ומסיח לפי תמו שנוולדו מאתמול, מתר (יג) לסמוך עליו, (מרדכי ריש ביצה). ודוקא ביום טוב שחל באמצע השבוע, אבל ביום טוב שחל באחד בשבת, שאז יש לחוש שמא נולדה בשבת ואסור מדאורייתא ביום טוב, (יד) אין עכו"ם מסיח לפי תמו נאמן; ודוקא ביום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני, אפלו ראש השנה, נאמן, דאינו אלא דרבנן. (תרומת הדשן סי ע"ט).

באר היטב (ט) השכים. קודם עלות השחר. ר"ן: (י) בתים. דאז משמשת עמו ולא ספנא מארעא: (יא) לא. פיי והשכים בשחרית ומצא אבל לא בדק בשחרית אלא ביום מצא אסור מספק שמא יצא היום דספק בדבר שיל"מ אסור בספק השוה: (יב) ומסלת. ואם ידע העכו"ם דנולד אסור לישראל אינו נאמן דמתכוין להשביח מקחו להתירו. מרדכי. ואם הביצים של ישראל והעכו"ם מסל"ת שנוולדו מאתמול ויודע שנוולד אסור לישראל. עי' ביו"ד סי' ס"ט סעיף י"א דהפרישה וב"ח אוסרים וש"ך וט"ז מתירין ע"ש: (יג) לסמוך. וה"ה בכל מילי דרבנן ועיין בי"ד סי' קכ"ג: (יד) אין. וט"ז בשם רש"ל מיקל גם בזה ע"ש ועמ"א:

ז השוחט תרנגלת ומצא בה ביצים גמורות, מתרות; ואפלו ביום טוב שלאחר השבת.

ח אפרוח שנולד ביום טוב, אסור. ואם נולד בשבת, אסור ביום טוב שלאחריו.

סימן תקיז - שלא לכבות ביום טוב

סעיפים

י"א

ובו

א אסור (א) לכבות דלקה ביום טוב, אפלו אם רואה ביתו שנשרף, אם אין שם סכנת נפשות. ואין מכבין הבקעת, אפלו כדי שלא יתעשן הבית או הקדרה או כדי לשמש (ב) מטתו. **הגה:** ויש אומרים דוקא אם אפשר להציל הקדרה בלא פבוי, אבל אם אי אפשר להציל או לבשל הקדרה בענגן אחר רק שיכבה, (ג) מתר לכבות, (הרא"ש ומרדכי ור"ן פ"ב דביצה ורשב"א וטור), וכנ"ל עקר; וכן בבית, אם שרף הבית לא יהיה לו (ד) מקום לאכל שם ויפסיד, סעודתו, מתר לכבות, אבל אם יש לו בית אחר לאכל שם, אסור לכבות משום הפסד ממונו, (בית יוסף בשם ארחות חיים).

באר היטב (א) לכבות. השכנה"ג בסי' תר"א אוסר שתיית הטיטון שקורין טובא"ק משום מכבה. והמ"א כתב לאסור משום מוגמר דאינו שוה לכל נפש ע"ש. אבל בתשובת דרכי נועם חלק א"ח סי' ט' כתב דמותר וליכא משום מכבה ולא משום מוגמר ע"ש. ועיין לעיל סי' תקי"ב סי' ז' מה שכי' שם. ולחותכו הטובא"ק ביום טוב איסור גמור הוא. ועי' סי' תקי"ד: **(ב) מטתו.** והב"ח כתב דמותר לכפות הכלי על פי הנר וכ"פ הט"ז דמן הדין מותר לכבות אלא שאין מורין כד ע"ש: **(ג) מותר.** ומ"מ לא יכבה ממש אלא ישליכנה לחוץ הרא"ש ובי"ח ועיין סי' תקי"ב סעיף ב': **(ד) מקום.** אבל אם יכול לאכול אפי' בבית העכו"ם אסור לכבות. ונ"ל דה"ה כשישרפו כלי האכילה ואין לו כלים אחרים מותר לכבות מ"א וע"ל סי' של"ד סעיף כ"ו דמבואר דבזמן הזה שאנו שרויים בין העכו"ם ויש חשש סכנת נפשות מותר לכבות אפי' בשבת ע"ש:

ב לְהַטוֹת הַנֵּר כְּדִי **(ה)** לְהַרְחִיק הַשָּׁמֶן מִן הַפְּתִילָה חֲשִׁיב כַּבּוּי וְאָסוּר; וְכֵן אָסוּר לְקַח פְּתִילָה מִנֵּר הַדְּלוּק אֶפְלוּ לְתַנְּהָ בְּנֵר אַחֵר שֶׁהָרִי כְּשֶׁמוֹצִיָּאָה מִיָּד הוּא מְכַבֶּה אוֹתָהּ. **הגה:** וּמִתֵּר לְהוֹסִיף **(ו)** פְּתִילוֹת לְנֵר דּוֹלֵק כְּדִי שְׂיִבְעִיר הַרְבֵּה וְיִכְבֶּה בְּמַהֲרָה (ר"ן פ' אין צדין).

באר היטב (ה) להרחיק. זה מיירי שישאר כך ולא יחזור ויטה עליו השמן. וני"ל מזה באם מטה וממשיך השמן קצת מן הפתילה כדי שיוכלו לאחוז בפתילה ולהוציאה קצת טפי ממה שהיתה תחלה חוץ לשמן ואח"כ יחזור ויטה השמן אליה וזהו כדי שתדלק יפה מותר ולא אמרינן שבשעה שמשך השמן מתחלה הי"ל מכבה. ט"ז ע"ש: **(ו) פתילות.** וה"ה דמותר לכפול נר של שעה כדי שישרף במהרה עס"ט וכן מותר להטות הנר של שעה האש למטה קצת כדי שיתיד השעוה ויחזירנו למעלה וכן יעשה פעמים הרבה כדי שבמהרה ישרף כל הנר וכן בנר של חלב מותר אע"פ שגרם כיבוי ע"י גוף הנר מ"מ מותר דע"י הטייה זו הוא מבעיר טפי ודמי למרבה בפתילות ט"ז ע"ש. (אבל בספר אליה רבה חולק ואוסר ע"ש). אסור לחמם נר של שעה לדבקו במנורה משום דהוי ממרח כמו שכתב ס"י ש"ד וכתב בספר הזכרונות דאסור ליגע בשעוה שמא ימרח כנה"ג ס"י ש"ד. וכתב המ"א ול"נ דכשמדביקו במנורה לא הוי מירוח דממרח תולדה דממחק שאם אינו משפשפו לא הוי מירוח אלא דאסור לידבק גזירה שמא ימרח אבל מותר לטלטלו דלא גזרינן שמא ימרח עכ"ל:

ג נֵר שֶׁל שְׁעוּה שְׂרוּצָה לְהַדְּלִיקוּ בְּיוֹם טוֹב וְחָס עָלָיו שְׁלֵא יִשְׂרַף כָּלוּ, יָכוֹל לִתֵּן סְבִיבוֹ קִדָּם **(ז)** שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ דָּבָר הַמוֹנֵעַ מִלְשָׂרֵף, בְּעֵנֶן שֶׁיִּכְבֶּה כְּשֶׁיִּגְיַע שָׁם. **הגה:** וְיֵשׁ מִתִּירֵין לְחַתֵּךְ נֵר שֶׁל שְׁעוּה בְּאוּר, דְּהֵינּוּ **(ח)** שֶׁמְדְלִיקִים גַּם לְמִטָּה כְּדִי לְקַצְרָהּ, וְכֵן נוֹהֲגִין; אֲבָל עַל יְדֵי **(ט)** סִפִּין, אָסוּר, (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּי וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי וּמְרָדְכִי וְתוֹסְפוֹת פִּי"ק דְּבִיצָה). וּמִתֵּר לְהַעֲמִיד נֵר בְּמִקּוֹם שֶׁהָרוּחַ שׁוֹלֵט, כְּדִי שֶׁיִּכְבֶּה; אֲבָל אָסוּר לְהַעֲמִידוֹ שָׁם, אִם כָּבֵר **(י)** הָרוּחַ מִנֶּשֶׁב (מִהַר"ל).

באר היטב (ז) שידליקנו. ולכן יש לזוהר אותם שיש להם צווענגיל שאין הנר דולק אלא עד שיגיע לצווענגייל שלא ליתן בתוכו ביו"ט אם לא קודם שמדליקין מהרי"ל אבל המ"א כתב וז"ל דהרא"ש כתב אע"ג דגרם כיבוי שרי כמ"ש ס"י שלי"ד סעיף כ"ב היינו כשאינו נוגע בדבר הדולק אלא בגרם דבר החוצה לנר דהיינו כמ"ש כאן שמניח סביבו דבר המעכב ההבערה אבל לא ימעט ההבערה במה שלקח מגופו שום חלק כגון השמן והפתילה ששניהן גורמין הדליקה והממע"ט מאחד מהם ממהר את הכיבוי ע"כ לכן נראה לי דלא אסר הרא"ש אלא ליקח מגוף דבר הדולק אבל כשנותן דבר חוצה לה שרי וכן משמע מלשונו ומלשון הטור שלא כתב תיבת קודם שידליקה משמע אפי' אחר שהדליקה שרי ולכן כתב רמ"א ויש מתירין כו' דפליג אסברא קמייתא. וחתיכה הנשארה אינה אסורה משום מוקצה שלא היה מוקצה בה"ש ועוד שהיה יכול לגרם לו כיבוי ואם כן לא אסח דעתיה מיניה ערסי רע"ט. ומ"מ נראה לי דנר של מצוה שהודלק ביו"ט אע"פ שכבה אסור ליהנות ממנו ולאוכלו הואיל והוקצה למצותו כמו נוי סוכה עכ"ל. מ"א: (ח) **שמדליקים.** פירוש דוקא כדי להדליק שתיהן כאחד אבל אם עושה כדי לנתק חלק הראשון שלא ידלק צד השני אסור יש"ש. אבל מלשון רמ"א משמע דאפי' אין צריך לשתיהן רק שעושה כדי לקצרה שרי ולדעת זה פשיטא דשרי לתחוב נר בחול אפי' הוא דולק מ"א וכ"כ הט"ז ע"ש ועיין ס"י תצ"ח ס"ק י"ח כתבתי בשם המ"א דאסור לתחוב בחול דעושה גומא ע"ש וכן דעת השל"ה. וט"ז מתיר בצורך קצת לתחוב הנר אפי' במים ע"ש: (ט) **סכין.** דמתקן מנא: (י) **הרוח.** כתב המ"א והמנהג בליל יו"ט שאין לוקחין הנרות מבית הכנסת לבית כדרך שעושין במ"ש דבכל רגע ורגע הרוח מנשב וא"א להבחין דלא כשל"ה שאוסר לתחובו בחול רק יוליכנו לביתו ונהפוך הוא עכ"ל ע"ש:

ד נר שְׁפָּבָה וְרוּצָה לְהַדְלִיקוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, מִתֵּר (יא) לְחַתּוֹךְ
רֵאשׁ הַפְּתִילָה כְּדִי שְׂיִהְיֶה נוֹחַ לְדָלֵק. **הגה:** וְשִׁינּוּרֵי שְׁמֹן וּפְתִילָה
מִתְּרִין אֶפְלוּ בַּיּוֹם טוֹב אַחַר שְׁבֵת אוֹ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, (בֵּית
יוֹסֵף בְּשֵׁם רַב הַפּוֹסְקִים).

באר היטב (יא) לחתוך. אפשר בכלי אסור כמ"ש ס"י. מ"א:

ה נר שֶׁל (יב) בְּטָלָה, דְּהֵינּוּ שְׂאִינּוֹ צָרִיךְ לוֹ, אָסוּר

לְהַדְלִיקוּ ; אָבֵל שֶׁל בַּיִת הַכְּנֶסֶת לֹא חָשִׁיב שֶׁל בְּטָלָה ,
וּמִתֵּר לְהַדְלִיקוּ אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי אַחַר מְנַחָה , וְאִין
בְּזָה מְשׁוּם מְכִין לְחַל , שְׁהָרִי בְּהַדְלָקְתוֹ יֵשׁ מְצוּהָ לְאוֹתָהּ
(יג) שְׁעָה . וּלְתַקֵּן (יד) הַפְּתִילוֹת וְהַעֲשִׂשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב
אַחַר מְנַחָה , אִם רוֹצֶה לְהַדְלִיק בּוֹ בְּיוֹם , מִתֵּר ; וְאִם
לְאוּ , אָסוּר .

באר היטב (יב) בטלה. וכל מה שמדליק ועושה לכבוד י"ט לא מיקרי נר בטלה
יש"ש ס"י ל"ד ע"י מ"א : (יג) שעה . משמע אפ"י אין שם אדם בבית הכנסת שרי
מהאי טעמא . ואם הוא סמוך לחשיכה אפילו בביתו שרי להדליק דצריך הוא
לו באותה שעה יש"ש ב"י מ"א (אמר המגיה תמיד הייתי משתומם מה
שראיתי להדליק נרות בבית הכנסת ע"י עכו"ם משבת ליו"ט בעוד היום גדול
לאחר מנחה דלכאורה הוא איסור גמור ומחויב למחות בעכו"ם כמו שהדין
בעכו"ם העושה מלאכה בשביל ישראל כמבואר בפוסקים אבל חנני ה' יתברך
ללמוד היתר דלפי מה שכתב הב"י בסי' רע"ו הטעם דלא מהני קצץ בנר משוי'
דהגוף ישראל נהנה ממנו א"כ כאן לא שייך זה דהא אין רואין לאורה אלא
בלילה והוי כמו שאר דברים כגון עכו"ם העושה מלבוש דמותר בקצץ בסי'
רנ"ב ואף לפי מה שכתבו דבבית ישראל לא מהני קצץ . הוא הטעם משום חשד
כמבואר שם ובשל רבים ליכא חשדא וזה ברור שם בפוסקים . ועוד כמה
פוסקים הר"ן וסייעתו מתירין גם בנר בקצץ וכדאי לסמוך עליהם במקום
מצוה ושמחת י"ט וכמה פוסקים מתירים אפ"י בחד שבות במקום מצוה א"כ
יש להם על מה שיסמוכו . ומנהגן של ישראל תורה היא . ועל היתר זה יש
לסמוך גם כן על מה שנוהגין שביום כפור מדליק העכו"ם נרות בבית הכנסת
קודם תפילת נעילה ומתפללים לאורם . דלכאורה אין לנו ראייה להתיר אבל
על פי דברים האלה יש סמך וסעד גמור להתיר . כנלע"ד ללמוד זכות על מנהג
של ישראל) : (יד) הפתילות . נ"ל דאפילו להעמיד נרות של שעה לצורך הלילה
אסור עיין ס"י תק"ג . מ"א :

1 אין נוֹתְנִין נֵר עַל גְּבִי (טו) אֵילָן מִעָרֵב יוֹם טוֹב ,
דְּחִיּוּשֵׁינָן שְׁמָא יָבֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵילָן .

באר היטב (טו) אילן. ולמטה משלשה טפחים מותר עיין ס"י של"ו סעיף ב' :

ז אין פּוֹתְחִין נֵר שֶׁל חָרֵס, דְּהִינּוּ בְּעוֹדוֹ רַךְ כְּמוֹ בִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר לְמַעַד אוֹתוֹ בְּיַד לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית קְבוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּלִי.

ח אין חוֹתְכִין הַפְּתִילָה לְבִי, אֶלָּא אִם כֵּן עַל יְדֵי שְׁנוֹתָן שְׁנֵי רְאשֵׁיהָ בְּפִי שְׁנֵי נְרוֹת וּמְדַלִּיקָהּ בְּאַמְצָע; וְהוּא שְׂיָהָא צָרִיךְ (טז) לְשִׁתִּיהָן.

באר היטב (טז) לשתייהן. כדי שלא יהא נראה כמתקן מנא שהרי הפתילה לא הודלקה עדיין שעושה אותה לכלי עכשיו משום הכי הוצרכנו כאן שצריך לשניהם מה שאין כן בסיג בהג"ה שדולק כבר ומתכוין לקצרה שיכבה במהרה עסיק חי משייש ועיין מ"א וט"ז:

ט אין (יז) גוֹדְלִין אֶת הַפְּתִילָה וְלֹא מְהַבְּהִין אוֹתָהּ, אֲבָל אִם אֵינָה קְשָׁה כָּל צָרְפָּה יָכוֹל לְמַעְכָּהּ בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהַקְשׁוֹתָהּ; וּמִתֵּר לְשֵׁרוֹתָהּ בְּשֶׁמֶן, שְׂאִין בּוֹ נֵר (יח) דוֹלֵק, (בית יוסף בְּשֵׁם הַרוֹקַח).

באר היטב (יז) אין גודלין. וה"ה שאסור להתיר קליעתה או נר של שעה הקלועה עיין סימן ש"ג סעיף כ"ו: (יח) דולק. דכשנר דולק ושורה בתוכה ממעט שמנה והוי מכבה דמכהה אורו מיד. תוספות ועיין מ"א:

י מִתֵּר לְהַסִּיר (יט) הַפְּחָם שֶׁבְּרֹאשׁ הַנֵּר כְּשֶׁהוּא דוֹלֵק, אֲבָל אֵינּוּ חוֹתְךְ רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּכָלִי.

באר היטב (יט) הפחם. עיין ב"י ובמ"א ובט"ז כתב דפ"י הדברים הוא כך דס"ל דאין היתר אלא בפחם לחוד אבל לא בפתילה וע"כ חילק בפחם עצמו בין יד לכלי דכשהוא חותך בכלי א"א לצמצם שלא יחתוך מגוף הפתילה מה שלא נעשה פחם עמו וזה אסור משא"כ אם הוא מנפץ הפחם ביד אז ודאי לא יגע בגוף הפתילה כי הניפוץ הוא שמניח אצבעו עליהם ומטה אותה לצד הארץ והיא נופלת כי אין לה דבוק עם הפתילה והוא נופל מאליו אבל אם רוצה ליקח הפחם בין אצבעותיו ודאי אסור כי אז קרוב הדבר מאוד שלא יצמצם ליקח הפחם לחוד בלא מעט מהפתילי ע"כ לא אמר בסיפא אבל חותך ראשה בידו דהוי משמע שהוא עושה על ידי חתיכה בין אצבעותיו וזה אסור ומה דנקט ואינו חותך ראש הפתילה בכלי רבותא קמשמע לן דעל ידי כלי אפשר לצמצם יותר לחלק הפחם מהפתילה כי הוא דבר דק משא"כ בין אצבעותיו שהם גסים ונתפש בקלות גם מהפתילה קמשמע לן דאפילו הכי אסור ואין היתר אלא ניפוץ ביד ולא חיתוך כלל זה פי' יפה מאוד. והעולה מזה גם למעשה בנר של חלב או של שעה דאין היתר כלל לחתוך הפחם שעל הנר בין אצבעות שלו או על ידי הכלי של מספרים השייך לזה וגם ניפוץ לא שייך כאן כי אינו שייך אלא בפתילי שמודלקת בתוך השמן שידוע הוא שבראשה נעשה פחם וכשנוגעין בו נפרד ונופל לארץ וזה אינו שייך בשל חלב או שעה אלא דמ"מ יש בו קצת תועלת במה שמטה את ראש הפתילה באצבעו שידלוק שפיר טפי וכ"כ מו"ח ז"ל לחלק בין נופץ למסיר בין אצבעותיו: ורש"ל כתב העולם נזהרין למחוט כל עיקר ואין להקל להם שמא יבואו למחוט בכלי כעין צבת ואין היתר אלא לנפץ באצבע עכ"ל. משמע דלדידיה מותר מן הדין לחתוך הפת' אפי' בין אצבעותיו אבל למ"ש יש בזה איסור גמור: ומ"מ נראה שאין להחמיר מלהטות באצבעו ראש הפתילה קצת כדי שתבעיר יפה כדרך הניפוץ שזכרנו בשמן ע"כ לשון הטי"ז. ועיין בתשובת דרכי נועם חלק א"ח סי' י"ג שפסק שם להתיר כשהוא ביד ע"ש. וכ"כ בשכנה"ג דבמקומותינו נוהגין להתיר ע"ש ויש לזהר כרש"ל וט"ז. (אבל בספר אליה רבה הוכיח להתיר לחתוך הפחם בין אצבעותיו ע"ש). כתבו התוס' יש למחות ביד הנשים שלא יכסו האש ביו"ט. אכן האגודה כתב [מותר] לכסות האש באפר בלילה כדי שימצאו למחר ביו"ט וכתב רש"ל וכ"נ להקל דדבר שאין מתכוין הוא:

יא הַמְדְּלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב צָרִיךְ לְבָרֵךְ: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְּלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב.

סימן תקטו - דין דברים הבאים ביום

טוב חוץ לתחום

סעיפים

ט'

ובו

א עכ"ם שֶהֵבִיא דוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב, אִם יֵשׁ מִמֵּינוּ בְּמַחְבֵּר אוֹ (א) שֶׁמִּחְסַר צִדָּה, (ב) אֲסוּר אֶף לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בְּשִׁבְלוֹ לְאֶכְלוֹ בּוֹ בְּיוֹם, וְאֶפְלוּ עֵבֶר וְנָתַן לְפִיו וּלְעֶסוֹ אֲסוּר לְבָלְעוֹ, (ר"ש בְּפֶרוֹשׁ הַמְּשֻׁנָּה בַּי"ב דְּתַרוּמוֹת); וְאֶפְלוּ (ג) לְטַלְטֵלוֹ, אֲסוּר. וְלַעֲרֹב, מִתְּרִים בְּכַדִּי (ד) שֶׁיַּעֲשֶׂה. וּבְשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת, אִם הוּבָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִתְּרֵי מִתְּרֵי (ה) מִיָּד בְּלֵיל יוֹם טוֹב שְׁנֵי בְּכַדִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה. הַגָּה: וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין לְאֲסוּרוֹ עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שְׁנֵי, (טוֹר בְּשֵׁם ר"ח וְרַש"י וְסַמ"ג), וְנוֹהֲגִין לְהַחְמִיר אִם אֵינּוּ לְצַרְדָּי יוֹם טוֹב לְצַרְדָּי אֲוֶרְחִים וּבְכַהֲאֵי גִּנְנָא, דְּאִזְ נוֹהֲגִין (ו) לְהַקְלֵל לְאַחֲרִים שֶׁלֹּא הוּבָא בְּשִׁבְלוֹ, (תַּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ע"ח). וְכֵן אִם הוּבָא בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי, צָרִיד לְהַמְתִּין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב בְּכַדִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה; אֲבָל בְּשָׁנֵי יָמִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ בְּיוֹם טוֹב הַסְּמוּד לְשַׁבָּת, בֵּין מְלַפְנֵיו בֵּין מְלֶאחֲרָיו, אִם הוּבָא בְּרֵאשׁוֹן צָרִיד לְהַמְתִּין עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת בְּכַדִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה, וְשַׁעוֹר כְּדִי שֶׁיַּעֲשֶׂה הֵינּוּ כְּדִי (ז) שֶׁיִּלְדָּה הָאֵינּוּ יְהוּדֵי לְמָקוֹם שֶׁלְקַט וְיִגְמַר הַמְּלָאכָה וְיַחְזֹר לְכָאן; וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ מֵהֵיכָן הֵבִיאוֹ, שַׁעוֹרָן כְּדִי שֶׁיִּבְאוּ מִחוּץ לְתַחוּם.

באר היטב (א) שמחוסר. אם הישראל קנה דגים מהעכו"ם מעי"ט והניח אצל העכו"ם בלי חותם ובי"ט רואה שהוא טוב ויפה כמו הראשון שרי דלא חיישינן שהעכו"ם החליף אם אינו נהנה בחליפין כמ"ש בי"ד סי' קי"ח. מ"א

בסי' תקי"ז: (ב) אסור. משום מוקצה דבמוקצה כזה אפי' ר' שמעון מודה:
(ג) לטלטל. ובישי' כתב דמליל שני ואילך מותר בטלטול אף על פי שאסור
באכילה לדין ע"ש והמ"א חולק עליו וכתב דבדבר שאין לו היתר אכילה
אסור בטלטול וכמ"ש ס"ד בהג"ה: (ד) שיעשו. שלא יהנה ממלאכת יו"ט.
וצ"ע דאם העכו"ם אין מביא בחנם רק שישראל קצץ לו מעות שיביא דגים
מעיי"ט והעכו"ם שהה והביאן ביי"ט אי מותרין לערב מיד דהא אפי' עשה
עכו"ם מלבוש ביי"ט מותר ללבוש אם קצץ כמ"ש סי' רנ"ב ס"ז עמ"א: (ה)
מיד. אפי' למי שהובא בשבילו דממ"נ חד יומא חול הוא: (ו) להקל. וט"ז
בשם רש"ל פסק להתיר לאחר ביי"ט שני בכל ענין ולעצמו לצורך גדול עיין שם
ובמ"א. וכשזימן אורחים מעיר אחרת אף הוא בעצמו מותר לאכול עמהם
דאין זה כבודם שלא יאכל עמהם עמ"א ובתשו' בי"ח סי' נ"ג: (ז) שילך. והכל
לפי המעשה אם היה עם שיירא ושהה יום א' צריך להמתין יום א' ואם היה
רוכב על סוס ושהה שעה אחד צריך להמתין עד שעה אחד ואם המקום רחוק
הרבה א"צ להמתין יותר מיום אחד שהוא יום השבת שנעשה באיסור וע"ל
סימן שכ"ה סעיף ח' באחרונים:

ב אֶפְלוּ תִלְשׁוּן הָאֵינוּ יְהוּדֵי אוּ צָדוֹן לְעַצְמוֹ, אוּ נֶפֶל מִן
הָאֵילָן מֵעַצְמוֹ, אוּ נִצוֹד מֵעַצְמוֹ, אָסוּר לְאָכְלוֹ בּוֹ בַּיּוֹם
וּלְטַלְטְלוֹ, אֶף לְמִי שֶׁלֹּא הוֹבְאוּ (ח) בְּשִׁבְלוֹ; אֲבָל לְעֶרְבֹ, מִתְּרִין מִיָּד בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אֶף לְמִי שֶׁהוֹבְאוּ בְּשִׁבְלוֹ.

באר היטב (ח) בשבילו. פי' בתחלה צדן לעצמו ואח"כ נמלך והביאו לישראל
מותרין לו מיד במוצאי יו"ט ראשון של גליות ואין שייך כאן כדי שיעשו כיון
שלקטן העכו"ם לצורך עצמו ומיירי בתוך התחום עס"ה ועמ"א:

ג אֶפְלוּ אִם הוּא סִפֵּק אִם נִלְקְטוּ אוּ נִצוֹדוּ הַיּוֹם, (ט)
אָסוּרִים; אֲבָל אִם נִכָּר בְּהֵם שֶׁלֹּא נִלְקְטוּ וְשֶׁלֹּא נִצוֹדוּ
הַיּוֹם, מִתְּרִין לְמִי שֶׁלֹּא הוֹבְאוּ בְּשִׁבְלוֹ; וְאִם לֹא בָּאוּ

מחוץ לתחום, מתר אף למי שהובאו בשבילו. הגה: עכ"ם מסיח לפי תמו ש'לא נלקט היום או נצוד היום, נאמן (ועין לעיל סי' תקי"ג ס"ו).

באר היטב (ט) אסורים. עיין סימן שכ"ה סעיף ז' ועיין אחרונים כאן:

ד עכ"ם שהביא דורון לישראל, מדברים שיש במינם במחבר, ביום טוב ראשון של ראש השנה שחל להיות ב'ה' בשבת, יש מתירים לאכלם בשבת בכדי שיעשו, ויש אוסרים. הגה: ולדין דנוהגין להחמיר בשני ימים טובים של גליות נמי דינא הכי. ולענין הלכתא נראה דבשני ימים טובים של ראש השנה יש להחמיר (י) בשבת, אבל בשני יום טוב של גליות יש להקל בשבת שהוא לאתריהו; ודוקא בפרות שאין צריכים הכנה ביום טוב שלפני השבת, אבל דבר שצריך (יא) להכין ביום טוב שני לצורך השבת, אסור מאחר דנהגין לאסור, ואף לטלטל ביום טוב שני אם לא לצורך אורחים וכיוצא בזה (תרומת הדשן סי' ע"ח).

באר היטב (י) בשבת. כתב רש"ל ואין צריך כ"ש אבל אם הובא ביום ו' צריך במ"ש כ"ש: (יא) להכין. כגון דגים שצריכים בישול ובשבת אסור לבשלם וב"ט שני נמי א"א לבשלם שהרי מוקצין הם ואסורים אפי' לישראל אחר לדעת רמ"א ס"א. וכתב ט"ז נראה דאין איסור שיבשלם ב"ט שני כדי לאוכלם בשבת וכ"ש לדעת רש"ל שמתיר בכל גווני לאדם אחר ב"ט שני ואין כאן איסור מוקצה כלל ואפי' להכרעת רמ"א שאין היתר לאחר אלא לאורחים מ"מ הא קי"ל דאמרינן הואיל ואי מיקלעי אורחים ע"ש וע' ס"ק ו'. והמ"א מתיר לבשל ב"ט שני ע"י עכ"ם ע"ש:

ה דבר שאין במינו במחבר ואינו מחסר צידה, אם בא מתוך התחום מתר לכל; ואם באו (יב) מחוץ לתחום, אסור לאכלן למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו, אבל מתר לטלטלן בתוך ד' אמות או בתוך העיר מקפת

חֹמֶה אוּ מִבְצָר שֶׁיִּדְוַע שְׁהֶקֶף לְדִירָה ; וְאַחֲרֵים (יג)
מִתְרִים אֶף לְאֶכְלָם. וְלַעֲרֹב יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן צָרִיד לְהִמָּתִין מִי
שֶׁהוֹבְאוּ בְּשִׁבְלוֹ, בְּכַדֵי (יד) שֶׁיַּעֲשׂוּ. הַגְּהָ: וּמִתְרִין אַחַר כָּד
אֶפְלוּ לְדִידוֹן שְׁנוֹהֲגִין לְהַחְמִיר בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

באר היטב (יב) מחוץ. אפי' חוץ לייב מיל. מ"א: (יג) מותרים. נ"ל דאם היא
בהמה ואח' אוכל מעט ממנה מותר לשוחטה מיד. מהרי"ל מ"א: (יד) שיעשו.
ע' ס"י שכ"ה סעיף ח' בהג"ה די"א דאין הלילה עולה מן המנין ומדלא כתב
הרמ"א כאן כלום אפשר דדעתו דבי"ט יש להקל. והלילה עולה מן המנין וגם
בלא"ה הרבה פוסקים ס"ל דלא בעינן בכדי שיעשו בתחומין לכן יש להקל וגם
היש"ש מיקל. מ"א:

1 בְּעִיר שְׂרָבָה עֲכוּ"ם, מִן הַסֵּתֶם כָּל הַמְּבִיא לְצָרְדָּ (טו)
הָרֵב מְבִיא. הַגְּהָ: מְחַצָּה עַל מְחַצָּה, אוּ שֶׁיִּדְוַע שְׁלֹקֵט לְצָרְדָּ שְׁנִיָּהֶם,
אָסוּר (בֵּית יוֹסֵף וְסַמ"ג).

באר היטב (טו) הרוב. ואם יש לחוש שמרבים להביא בשביל ישראל אסור
ודוקא כשרואין שמרבים להביא אבל מסתם אין חוששין וכמ"ש סימן תקי"ז.
ומיהו בעכו"ם המוכר דגים אם אנו מתירין ליקח ממנו יש לחוש שירבה
להביא בשביל ישראל וצריך להתיישב בדבר. ועכו"ם הדר בכפר והביא דגים
לעיר שרובה ישראל יש להסתפק אי אמרינן מסתמא צדן לצורך ישראל או
אמרינן ניזל בתר רובא דעלמא וצדן לצורך עכו"ם ואח"כ נמלך והביאו לכאן
וא"כ אין להם דין מחוסר צידה ונ"ל להקל. מ"א ע"ש:

2 אִם הוּא סָפֵק אִם בָּאוּ מְחוּץ לְתַחוּם, אִם הוּא עֲכוּ"ם
הַשְּׂרוּי עִמּוֹ בְּעִיר וּפְרוֹת הַמְּצוּיִים בְּעִיר, מִתְּרָ ; וְאִם לָאוּ,
(טז) אָסוּר.

באר היטב (טז) אסור. ובי"ט שני יש להקל. רש"ל מ"א:

ח דָּבַר שְׂאִין בְּמִינוֹ בְּמַחְבֵּר שֶׁהוּבָא לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב
רֵאשׁוֹן שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, מִתֵּר בְּשָׁנִי; וְהוּא הַדִּין לְשַׁבֵּת
יוֹם טוֹב הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה.

ט יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁגַר דּוֹרוֹן לַחֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עֲכוּ"ם מִעֶרֶב יוֹם
טוֹב, **(יז)** וְנִתְעַכֵּב הָעֲכוּ"ם וְהִבִּיֵּאם בְּיוֹם טוֹב מִחוּץ
לְתַחוּם, מִתֵּר אֶפְלוֹ לְמִי שֶׁהוּבָא בְּשַׁבִּילוֹ לְאֶכְלָם; אָבֵל
אֲסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל לְטַלְטְלָם חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ חוּץ
לְעִיר הַמְּקֻפָּת חוּמָה, אוֹ חוּץ לְמִבְצָר שֶׁיִּדּוּעַ שֶׁהִקְפָּה
חוּמָה לְדִירָה. **הגה:** וְדוּקָא שֶׁהִיָּה **(יח)** דְּעֵתוֹ מֵאֲתַמּוּל, דְּלִית בֵּיהּ
אֲסוּר מְקַצָּה; אָבֵל אִם לֹא הָיָה דְּעֵתוֹ מֵאֲתַמּוּל, אָף עַל גַּב דְּלִית בֵּיהּ אֲסוּר
תַּחוּמִין, אֲסוּר מִשּׁוּם מְקַצָּה, דְּכָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ הִכָּנָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֶפְלוֹ
לְמִי שֶׁלֹּא הוּבָא בְּשַׁבִּילוֹ אֲסוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א).

באר היטב (יז) ונתעכב. אבל אם השולח יודע שילך בשבת או ביו"ט אסור. עי'
מ"א: **(יח) דעתו.** ז"ל הבי"י בשם הרשב"א בהא דמותר דבר שהובא מחוץ
לתחום דוקא בפירות עכו"ם אבל בפירות ישראל אסורים לכל דמוקצים הם
דכיון שהן חוץ לתחום הקצום הבעלים מדעתן דשל ישראל צריך הכן אבל של
עכו"ם אי"צ הכן עכ"ל. וט"ז סימן תקי"ח ס"ק ז' כתב דלא קי"ל כן ומתיר
בזה ע"ש. וכ"ד המ"א ע"ש. (עיין בספר אליה רבה דהשיג על מ"ש מ"א בזה
ומתרץ כל קושיות שלו) ואם באו לו ביי"ט ראשון מותר בשני לכולי עלמא:
והא דישראל שיגר דורון לחבירו ע"י עכו"ם דוקא פירות שאין במינם מחובר
לקרקע אבל אם יש במינם מחובר לקרקע צריך חותם דחיישינן שהעכו"ם
החליף טובים ברעים שתלשם היום וה"ה בדגים כמ"ש ביי"ד סי' קי"ח. מ"א:

סימן תקטז - דין איזה דברים מתרים

לשלח ביום טוב

סעיפים

ג'

ובו

א מתיר לשלח לחברו ביום טוב בהמה, חיה ועוף אפלו (א) חיים, וינינות, שמנים וסלתות וקטניות, אבל לא תבואה, לפי שמחסרת (ב) טחינה שהיא מלאכה האסורה ביום טוב.

באר היטב (א) חיים. לפי שמותר לשחוט ביו"ט: (ב) טחינה. אף דאפשר לעשות מהם תבשיל מ"מ עיקר התבואה עומדת לטחינה ואף שעורים שראויים למאכל אסור וכן פי' רש"ל. וכתב ט"ז לענין הלכה אין לנו נ"מ מזה דכל הנהו אין שולחין הנזכרים כאן היינו דרך ר"ה ובטלטול שרי לכ"ע ואנו אין לנו ר"ה עתה לכן משלחין הכל מה שאינו מוקצה ע"ש:

ב כל דבר שמותר לשלח ביום טוב, לא ישלחנו (ג) בשורה דהינו שלשה בני אדם או יותר (ד) זה אחר זה נושאים כלם מין אחד; אבל אם כל אחד נושא מין אחר, מתיר.

באר היטב (ג) בשורה. דמיחזי כמי שמוליכה למכור בשוק. נ"ל דאפי' בחצר אסור. מ"א: (ד) זה אחר זה. וביש"ש פסק דאפי' בערבוביא אסור ובג' מינים שרי בערבוביא ואסור בזה אח"ז:

ג משלחים כלים אף על פי שאינם תפורים, שהם

ראויים לשען עליהם, ואפלו יש בהם פלאים, אם הם קשים; ומשלחין תפליו, כיון שראויים להניחם בחל. **הגה:** וכל פיוצא בזה, אפלו דרך רשות הרבים מתר לשלחן (בית יוסף).

סימן תקיז - באיזה אפן מתר לקח ביום טוב מן החנוני מיני מאכל

סעיפים

ד'

ובו

א לומר לחנוני לתת לו ביצים או אגוזים או שאר מיני מאכל ומשקה, דינו ביום טוב כמו בשבת כמו שנתבאר לעיל סימן שכ"ג (סעיף ד'). ואם הוא עכו"ם, אסור לקח ממנו דבר שבמינו במחבר או שבמינו מחסר צידה, אלא אם כן נפר בהם שלא נלקטו ושללא נצודו היום; וכן לא יקח ממנו ביצים, שמא נולדו היום; אבל דבר שאין בו משום מחבר ולא משום צידה ולא משום נולד, מתר לקח ממנו אפלו הובא היום **(א)** מחוץ לתחום; וכן קמח שנטחן היום, בעיר **(ב)** שרבה עכו"ם, מתר לקח ממנו דאדעתא דעכו"ם טחני ליה; והוא הדין לקח ממנו **(ג)** פת שאפה בו ביום וכן אם נאפה בשבת שלפניו (בית יוסף).

באר היטב (א) מחוץ. פ"י שלא בשביל ישראל: **(ב) שרובה.** היינו שרוב הלוקחים פת וקמח הם עכו"ם אבל אם רוב לוקחים פת וקמח הם ישראל ודאי אסור ליקח קמח אלא אם כן ידוע שנטחן מאתמול ט"ז. ומהרי"ל חתם הקמח בעייט אצל העכו"ם ופעם אחד מצא החותם מקולקל ואסר ליקח הפת וכתב המ"א ונ"ל דאם הישראל קנה קמח מעייט והניחן אצל העכו"ם בלא

חותם ובייט רואה שהוא טוב ויפה כמו הראשון שרי דלא חיישינן שהעכו"ם החליף אם אינו נהנה בחליפין כמ"ש ביי"ד סי' קי"ח ועי' סימן תקט"ו סעי' א' משי"ש: (ג) פת. מיהו אסור לקרות העכו"ם לביתו וליתן בעדו המעות דהוי עובדא דחול ואפי' עיי עכו"ם אסור כמ"ש סי"ב. יש"ש. וני"ל דבמקום ששומת הלחם ידוע וא"צ פיסוק דמים מותר ללקחו בלא נתינת מעות כמ"ש סי' שכ"ג. מ"א:

ב יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר לְעֶכְוִיִּים מִבְּעוֹד יוֹם: תִּקְנֶה לִּי יוֹנִים לְמַחֵר, לֹא יִפֶּה עוֹשֶׂה, אֲבָל אִם עָשָׂה כְּבָר (ד) מִתֵּר לְאָכֹל מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב, וְהוּא שְׁלֵא יִהְיוּ (ה) מִפְּרִיחִין; אֲבָל אִם רָגִיל בְּכֶד, אֲסוּר לְאָכֹל מֵהֶם דְּאִין זֶה חֲשׁוּב דִּיעָבֵד; כִּיּוֹן שְׁרָגִיל בְּכֶד.

באר היטב (ד) מותר. ואם יש לחוש שהובא מחוץ לתחום והוא עיר שרובו ישראל אסור: (ה) מפריחין. פי' שלא יהיו גדולים שיכולים לפרוח חוץ לתחום דאז הי"ל מוקצה:

ג לֹאמַר לְחֻבְרוֹ: מַלֵּא לִּי כֶּל זֶה יַיִן, דִּינֹו בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת. **הגה:** כְּדֵאִיתָא סִימָן שְׂכ"ג. וְהוּא הִדִּין דְּאֲסוּר לְהִטִּיל גּוֹרְלוֹת בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, כְּדֵאִיתָא לְעִיל סִימָן שְׂכ"ב (סעי' ו').

ד לֹא יִמַּד אָדָם שְׁעוֹרִים לִתְּנוּ לְפָנָי בְּהִמָּתוֹ, אֶלָּא מְשַׁעֵר וְנוֹתֵן לָהּ.

סימן תקיח - דיני הוצאה מרשות

לרשות ביום טוב

סעיפים

ט'

ובו

א מתוך שהתרה הוצאה לצורך אכילה, התרה שלא לצורך, כגון (א) קטן ולולב וספר תורה וכלים. הגה: הצריכים לו קצת, או שמתגרא (ב) שלא יגנבו או שאר פסידא (הנחות סמ"ק ורפנו? ריחם), אבל אבנים וכיוצא בהן, אסור. הגה: ומתן לשחק (ג) בכדור, אפלו ברשות הרבים, אף על גב שאינו אלא טיול בעלמא (תוס' ור' ריחם); ואם הניח ערוב, מתן לטלטל ולהוציא כל שיש לו תורת כלי, אף על פי שאינו לצורך היום כולל (ר"ן פ"ב דביצה).

באר היטב (א) קטן. אפי' לטייל. יש"ש הגי' מ"א: (ב) שלא. כגון מפתח של תיבתו סמ"ק ב"י ויש"ש אוסר א"כ דוקא מפתח לצורך אוכל נפש או תכשיט וכן הסכים הט"ז וכתב דכל בעל נפש יחמיר לעצמו במקום שאין שם עירוב שלא להוליך עמו רק מה דצריך קצת לאוכל נפש בו ביום אבל משום חשש גניבה לא בפרט במקום שיוכל לתת המפתח למי שהוא נאמן לו בביתו דאז אסור לדברי הכל עכ"ל. ומחזירים אסור להחזירם לביתו א"כ חושש שמא יגנבו דאז התירו סופן משום תחילתן אבל אם היו מונחים שם מימים רבים אסור להחזירם לביתו ביום טוב. וראיתי כשיוצאין לטייל חוץ לעיר מסירין הסכינים שאין בהם עוד צורך היום כל כך שאין רגילים עוד לאכול אבל בעיר חוץ לעירוב אין קפיד' כל כך כי לא תקנו חכמים ע"ח אלא בשבת שאסור להוציא כל דבר אבל ביום טוב שמותר להוציא כל דבר חוץ ממה שאין בו צורך היום כלל בעבור זה לא תקנו עירובי חצירות מהרש"ל ע"ש. וט"ז כתב עליו דודאי סכינים כל היום מיקרי צורך אוכל נפש דאי מזדמן ליה איזה פרי יאכל עמהם עיין שם: (ג) בכדור. וביש"ש כתב דמנהג רע הוא דאין זה שמחה וטיול לגדולים אבל לקטנים אין מוחין. ונ"ל דשאר מיני שחוק דינן כמו בשבת עיין סימן של"ח. מ"א:

ב אסור לישראל להוציא שום דבר ביום טוב לצורך

עֲכוּ"ם. הגה: אָבֵל מִתֵּר לְשַׁלַּח לוֹ עַל יְדֵי עֲכוּ"ם, כְּגוֹן שְׂצָרִיד לְהַחֲזִיר מִשְׁכּוֹן לְעֲכוּ"ם אֲלֵם, וְכַדּוּמָה לָזֶה (מְרַדְּכֵי סַפִּיק דְּבִיזָה וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תּוֹסֵי פִּיק דְּכַתְּבוֹת).

ג לָקַח עֵץ שְׂאִינוֹ מִיַּחַד לְשִׁפּוֹד וְצָלָה בּוֹ בְּשֵׁר, אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ אַחַר כֶּדֶן, שְׂאִינוֹ כְּלִי, אֲלֵא שׁוּמְטוֹ (ד) וּמְנִיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְקוּ בּוֹ, אֲפֵלוֹ אֵין עָלָיו בְּשֵׁר כְּלָל. **הגה:** וּלְצָרִיד (ה) אֲכַל נֶפֶשׁ מִתֵּר לְטַלְטֵל הַכֹּל, אֲפֵלוֹ מְקַצֶּה (רַמְבַּ"ם פִּיא וּמְרַדְּכֵי ר"פ בְּכַל מְעַרְבִיו).

באר היטב (ד) ומניחו. ואם רוצה לצלות בו שנית בשר מותר. ט"ז: (ה) **אוכל.** פ"י כשצריך למקום השפוד להעמיד שם קדירה מותר לסלקו:

ד מִתֵּר לְטַלְטֵל סֵלֶם שֶׁל (ו) שׁוּבָד מְשׁוּבָד לְשׁוּבָד, אֲפֵלוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים; אֲבָל סֵלֶם שֶׁל עֲלִיָּה, אָסוּר בְּטַלְטוּל.

באר היטב (ו) שובד. דשובכו מוכיח עליו אבל שאר סולמות של בית אסור וכ"כ ביש"ש והוסיף דאפ"י בבית אסור לטלטלן והמיקל בבית לא הפסיד. מ"א:

ה לְהוֹצִיא גֶרֶף שֶׁל רְעִי וּלְהַחֲזִירוֹ, כְּדִינוֹ בְּשַׁבַּת כֶּדֶן דִּינוֹ בְּיוֹם טוֹב וְעֵין לְעִיל סִי ש"ח (סעיף ל"ה).

ו בְּהֶמָּה שְׁמִתָּה בְּיוֹם טוֹב, אִם הִיתָה מְסַכְּנַת מְעַרְב יוֹם טוֹב הָרִי זֶה (ז) מְחַתְּכָה לְכַלְבִּים; וְאִם לֹא הִיתָה

מְסַכְּנֶת, אָף עַל פִּי שְׁהִיְתָה חוֹלָה, הֲרִי זֶה מְקַצֶּה וְלֹא
יִזְזְנָה מִמְּקוֹמָהּ.

באר היטב (ז) מחתכה. דוקא כשהי קשה כמי"ש סימן שכ"ד סעיף ז'. ולמאן
דשרי מוקצה אפי' בריא' שמת' שרי מ"א. (אבל דעת הב"י ובי"ח דבבריאה
שמת' לכ"ע אסור):

ז מִתְחִילִין בְּעֵרְמוֹת הַתְּבֹן, אִם הִיא תִּבְנֶא סְרִיא (פי' סרוקה)
וְאֵית בִּיהּ קוֹצִים, שְׁעוּמֵד (ח) לְהִסְקָה.

באר היטב (ח) להסקה. ואם הוא לח אסור. ותבן שעומד למאכל בהמה או
לשאר תשמיש ואין מונח באוצר שרי להסיקו. מ"א ע"ש:

ח נוֹטְלִים עֲצִים (ט) הַסְּמוּכִים לְדַפְנֵי הַסֶּכָּה וּמְסִיקִין
בָּהֶם. **הגה:** והוא הדין אם זרק (י) חבילות על הסכך, דאינן בטלות לגבי
הסכך אם דעתו להסיקן מתר לטלן משם.

באר היטב (ט) הסמוכים. ודוקא שסמכ' אחר שנגמר הדופן עם סככה אפי' פ
שסמכן לעבותה אבל אם סמכן בתחילת עשייתה כדי לעבותה או לחזקה
אסור ליטלן פוסקים ועיין ט"ז: (י) חבילות. אבל עצים המונחים על הסכך
בטילות לגבי הסכך ואסור ליטלן דהוי כסותר. מ"א:

ט בֵּית שְׁהוּא מְלֵא פִּרוֹת מוֹכְנִים (יא) וְנִפְחֶת, נוֹטֵל
מִמְּקוֹם הַפְּחֶת.

באר היטב (יא) הפחת. מזה יש ללמוד דמי שיש לו לפתות טמונים בבור
ופתחן עכו"ם בשבת או בי"ט דאין בהם מוקצה ומ"מ אם עשה העכו"ם לצורך
ישראל אסור בכ"ש. מ"א ע"ש:

סימן תקיט - צירי דלתות מתר להסיר ולהחזיר לצרך יום טוב

סעיפים

ה'

ובו

א מסלקין **(א)** תריסי (פיי קרשים שנועלים בהם החנויות) חנויות **(ב)** ומחזירין אותם ביום טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן ולא ימנע משמחת יום טוב. במה דברים אמורים, כשיש להם ציר באמצע; אבל יש להם ציר מן הצד, אסור, גזרה שפא יתקע; ושאין להם ציר מן **(ג)** הצד כל עקר, אפלו בבית מתר להחזיר.

באר היטב (א) תריסי. פיי דלתות חנויות של שידה תיבה ומגדל שאינן מחוברים לקרקע אבל במחוברין יש בנין וסתירה כמ"ש סימן שייג ואסור לסלקן ולהחזירן. אחרונים: **(ב) ומחזירין.** דאם יהא אסור להחזירן לא ירצה לפותחן דיחוש שמא יגנובו אבל כשעומדין החנויות בבית אסור להחזירן דלא חייש שם לגניבה. מ"א: **(ג) הצד.** פיי שיש לו ציר למעלה ולמטה. וכתב ב"י דהיינו דוקא שצריך להסיר הקרש שבו הציר כדי לפתוח דאלו בפותח ונועל בעוד שהוא קבוע ודאי שרי דאליכ יהא אסור לפתוח הבית בשבת עכ"ל והוא פשוט דאם בפותח ונועל לחוד אין איסור אפ"י במחובר. ט"ז:

ב פלים שהם מפצלים, כגון מנורה של חליות וכסא

וְשִׁלְחוּ שְׁהֵם חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת, מֵעַמִּידֵיךָ אוֹתָן בְּיוֹם
טוֹב; וְהוּא שְׁלֵא (ד) יִתְקַע.

באר היטב (ד) שלא יתקע. פ"י בחוזק. משמע דלא איירי ברפוי ואפי"ה שרי
אע"ג דבשבת אסור כמ"ש סימן רע"ט ב"יט לא גזרו כיון דאין בנין וסתירה
בכלים ומה"ט כתב מהרי"ל עכו"ם שהביא כתב חתום מותר לפתחו ב"יט
וכתב המ"א ונ"ל דאם כתובין עליו אותיות או צורות אסור דה"ל מוחק עיין
סימן ש"מ סעיף ג' וכ"כ הט"ז. ועיין שכנה"ג:

ג לְהַתִּיר וּלְהַפְקִיעַ וְלְחַתֹּךְ חוֹתְמוֹת שְׂבִכָּלִים וְשִׁבְקָרְקַע
וּלְשַׁבֵּר פּוֹתְחוֹת, כְּדִינָם בְּשַׁבָּת כֶּךָ דִּינָם בְּיוֹם טוֹב וְעִיל ס"י
ש"י"ד (סעיף ז').

ד (ה) לְקַטֵּם קֶשׁ אוֹ קִיסָם אוֹ תָבֵן אוֹ עֲצֵי בְּשָׂמִים, דִּינָן
בְּיוֹם טוֹב כְּדִינָן בְּשַׁבָּת כְּדִינָן בְּשַׁבָּת כְּדִינָן בְּשַׁבָּת (סעיף ד').

באר היטב (ה) לקטום. הט"ז העלה דאפי" בסכין מותר לקטום ע"ש:

ה קְמָטִים שְׁעוֹשִׂים הַנְּשִׂים בְּבִתֵּי זְרוּעוֹתֵיהֶן וּבְבִתֵּי
שׁוֹקֵיהֶן, אֲסוּר לַעֲשׂוֹתָן בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם (ו) תִּקּוֹן מְנָא.

באר היטב (ו) תיקון. וה"ה דאסור לעשות קמטין בענק של צואר שקורין
קאלניר מ א. ואפי" בחה"מ אוסר רש"ל:

סימן תקכ - לכבד הבית

אחד

סעיף

ובו

א לכבד הבית, כְּדִינוּ בְּשֶׁבֶת כָּךְ דִּינוּ בְּיוֹם טוֹב וְעֵין לְעֵיל
סי' שלי"ז.

סימן תקכא - דין שלשול פרות ביום

טוב ממקום למקום

סעיפים

ג'

ובו

א (א) משילין פרות דרך (ב) אַרְבָּה פיי מן פי ישל זיתך (דברים
כח, מ) כְּלוּמַר מְפִילִין הַפְּרוֹת לְאַרְץ בְּיוֹם טוֹב; וְלֹא יִשְׁלְשְׁלִים (ג)
בְּחִלוֹנוֹת וְלֹא יוֹרִידִם (ד) בְּסֻלָּמוֹת וְלֹא יִטְלְטְלִים מִגַּג לְגַג,
אף על פי שֶׁהוּן שְׁוִין.

באר היטב (א) משילין. דוקא כשיורד המטר עליהם ומשום הפסד שרי ואפי'
לגמור האוצר. רש"ל: (ב) ארובה. הוא חלון שבתקרה: (ג) בחלונות. הן
בכותל וצריך להגביהן: (ד) בסולמות. וה"ה במדריגות שלנו. רש"י יש"ש:

ב מִתֵּר לְכִסּוֹת פְּרוֹת או כְּדִי יֵין או לְבָנִים, מִפְּנֵי הַדֶּלֶף.

ג לתן כלי תחת הדלף, כדינו בשבת כד דינו ביום טוב
ועין לעיל סימן שליח (סעיף ח').

סימן תקכב - קצת דברים האסורים לטלטל ביום טוב

ובו ד' סעיפים
א אין הסומא יוצא (א) במקלו, ולא הרועה בתרמילו,
ודין חגר דינו ביום טוב כמו בשבת ועין לעיל סימן ש"א (סעיף י"ז).

באר היטב (א) במקלו. ודוקא בר"ה או בכרמלית אבל מבית לחצר שרי דאין
עירוב והוצאה ליום טוב לאפוקי בשבת אפי' חוץ לעירוב אסור בכל הדברים
שאסרו לצאת בו חוץ מתכשיטי נשים רש"ל ועין סי' ש"א סעיף י"ח:

ב אין יוצאין (ב) בכסא, אחד האיש ואחד האשה;
ואיש שקהיו רבים (ג) צריכים לו, מתר, ומוציאין אותו
על הכתף אפלו באפריון.

באר היטב (ב) בכסא. פירוש יושב בכסא ונושאין אותו: (ג) צריכים. ואז
מותר אפי' יכול לילך בע"א אפי' התירו לו משום דוחק' דצבורי או שלא לטנף
הבגדים וכ"ש אם היה זקן. ט"ז ע"ש:

ג מי שנתכונן (פי' שנצמתו ונעשה קצרים) גידי שוקיו יכול לצאת
(ד) במקל.

באר היטב (ד) במקל. אפי' אזמני' מאתמול לכך דמיחזי כמאן דאזיל לשוק
למוכרה. אחרונים:

ד אין מנהיגין בהמה במקל.

סימן תקכג - דינים הנוהגין בבהמות

ביום טוב

ובו ד' סעיפים
א מסירים זבובים הנתלים בהמה, אף על פי שהן
עושין חבורה.

ב אין מגרדין בהמה במגרדת ביום טוב, מפני שמשרת
שער.

ג אין מילדין בהמה ביום טוב, אבל מסעדין אותה,

שְׂאוּחֵז בְּוֹלָד שְׂלֵא יִפֹּל לְאָרֶץ, וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחוֹטְמוֹ, וְנוֹתֵן
לוֹ יָד לְתוֹד פִּיּוֹ.

ד בְּהֵמָה שְׂרַחֲקָה וְלָדָה, מִתֵּר לְזֶלֶף (פִּי לְשֹׁפֵד) מִי שְׂלִיָּתָה
עָלָיו וְלִתֵּן מְלֵא אֶגְרוֹף מְלַח בְּרַחֲמָה, כְּדֵי שְׂתִרְחַם עָלָיו;
אָבֵל הַטְּמֵאָה אָסוּר לַעֲשׂוֹת לָהּ כֵּן. **הגה:** וְעֵינָן לְעִיל סִי רַמְיָו
(סִיג בְּהֵגָה) אִם אָדָם מְצָנָה עַל שְׂבִיתָת בְּהֵמָתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

סימן תקכד - כמה דברים האסורים

ביום טוב

סעיפים

ב'

ובו

א אין עוֹלֵין עַל גַּב אֵילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּב בְּהֵמָה, וְלֹא
שְׂטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא מְסַפְּקִין לְהַכּוֹת כֶּף עַל יָרֵךְ, וְלֹא
מְטַפְּחִין לְהַכּוֹת כֶּף עַל כֶּף, וְלֹא מְרַקְּדִין, וְלֹא (א) דָּנִין,
וְלֹא מְקַדְּשִׁין, וְלֹא כּוֹנְסִים, וְלֹא מִיַּבְמַיִם, וְלֹא מְגַרְשִׁין,
וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין, וְלֹא מְחַרְיְמִין, וְלֹא
מְפָרִישִׁין תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת. **הגה:** וְדִין פְּדִיוֹן הַבֵּן, כְּדִינוֹ בְּשַׁבָּת
כְּדִינוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְעֵינָן לְעִיל סִי שְׁלִיט (סְעִיף ד').

באר היטב (א) ולא דנין. כתב הטור וכולן אם עשאן בין שוגגין בין מזידין מה

שעשו עשוי ע"ש. ועיין ט"ז:

ב שְׁכִיב מֵרַע דְּתַקִּיף לִיהַ עֲלֵמָא טוֹבָא, שְׂרִי (ב) לְגֵרֵשׁ
אֶפְלוּ בְּשַׁבָּת.

באר היטב (ב) לגרש. פירש. שהגט נכתב בערב שבת:

סימן תקכה - דין הלואה ביום טוב

סעיפים

ב'

ובו

א הַלְוֹאת יוֹם טוֹב נִתְּנָה (א) לְתַבַּע בְּדִין וְעִין לְעֵיל סִימָן שִׁיז
סְעִיף י"א.

באר היטב (א) ליתבע. כתב מהר"ם מלובלין התוקע כפו לחבירו ביום טוב
לפחות לו מחובו דחייב לקיים דבריו ופשוט הוא ואין ראוי לקנסו עיין שם
סימן ע"ב:

ב גָּבְאֵי צְדָקָה גוֹבִין מִהַחֲצוֹת בְּיוֹם טוֹב, אֶבֶל לֹא
יִכְרִיזוּ כְּדָרְךָ שְׂמִכְרִיזִין בְּחַל אֶלָּא גוֹבִין בְּצִנְעָא וְנוֹתְנִים
לְתוֹךְ חִיקָם וּמְחַלְקִים לְכָל שְׂכוּנָה וְשְׂכוּנָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה.

סימן תקכו - דין מת ביום טוב

סעיפים

י"ב

ובו

א מת המטל לקברו, אם הוא ביום טוב ראשון לא יתעסקו בו **(א)** ישראל ואפלו יסריח ואי אפשר בעממין, אבל יתעסקו בו **(ב)** עממין אפלו מת בו ביום ועין לעיל סימן ד"ש, ואפלו אם יכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח; וכל זה בעשיית קבר וארון ותכריכין, אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו ולהוציאו ולשומו בקבר, מתר על ידי ישראל. **הגה:** וטוב לזהר לטהרו על ידי קש על גב עור או נסר, ולא על ידי סדינים, שלא יבא לידי סחיטה (תרומת הדשן סימן פ"ב).

באר היטב (א) ישראל. ועל ידי קראים נמי אסור משום לפני עור. כנה"ג: **(ב)** עממין. אם צריך להוליכו לעיר אחרת רחוק ממהלך יום אחד וי"ט ראשון חל בערב שבת ולהמתין עד יום א' לא ירצו העכו"ם להוליכו שהוא יום אידם ולהמתין עד יום ב' יסריח יקברוהו על ידי עכו"ם בביתו ולאחר שבת יוציאוהו או יניחוהו בארון ויחמרוהו בחמר ובזפת ע"י עכו"ם כדי שלא יסריח. ריב"ש ב"י:

ב מת ביום טוב ראשון אסור להלינו עד יום טוב שני **(ג)** כדי שיתעסקו בו ישראל.

באר היטב (ג) כדי. או שילוו אותו אשתו ובניו. עש"ת עבה"ג ס"ז:

ג בשבת וביום הכפורים לא יתעסקו בו כלל, אפלו על ידי עממין, אפלו להוציאו על ידיהם ולהניחו בכונן (פרוש בחפירה) העשויה מאתמול.

ד בַּיּוֹם טוֹב שְׁנֵי יְתַעֲסְקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶפְלוּ בַּיּוֹם שְׁנֵי שָׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֶפְלוּ לֹא אֲשַׁתְּהִי, אֶפְלוּ לְחַתֹּךְ לוֹ הַדָּם מִהַמְּחַבֵּר וְלַעֲשׂוֹת לוֹ **(ד)** תִּכְרִיכִין וְאָרוֹן וְלַחֲצַב לוֹ **(ה)** קָבֵר וְלַחֲמִים לוֹ מִיֵּם לְטַהֲרוֹ וְלִגְזֹז לוֹ שְׁעָרוֹ; וְאִם אֵין בְּאוֹתָהּ הָעִיר מְקוֹם קְבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לְעִיר אַחֶרֶת שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁכוֹנֵת קְבָרוֹת, אֶפְלוּ חוּץ לְתַחוּם, וּמִשְׁכִּירִין לוֹ סְפִינָה לְהוֹלִיכֹו מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, דְּיּוֹם טוֹב שְׁנֵי לְגַבֵּי מֵת, **(ו)** כָּחַל שְׁוִיָּה רַבָּנָן; וְאֶפְלוּ אֶפְשָׁר בְּעַמְמִין, יְתַעֲסְקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל; הַגָּה: אֲבָל בְּאֲשַׁכְּנֹו וּבְמַדִּינוֹת אֵלוּ אֵין נוֹהֲגִין כֵּן, אֲלֵא כָּל הֵיכָא דְאֶפְשָׁר בְּעַמְמִין עוֹשִׂין הַקָּבֵר וְהָאָרוֹן וְתִכְרִיכִין עַל יְדֵי **(ז)** עַמְמִין, וְשָׂאֵר הַדְּבָרִים עוֹשִׂים **(ח)** יִשְׂרָאֵלִים כְּמוֹ בַּיּוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן; אֲבָל אִם לֹא אֶפְשָׁר בְּעַמְמִין, מִתֵּר לַעֲשׂוֹת הַכֹּל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל (מְרַדְכֵי הַל' אֲבָל וּתְרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן פ"ב), חוּץ מִן הַכֶּפֶה שְׁבוּנִים עַל הַקָּבֵר שְׂאֵין בּוֹנִין אוֹתָהּ בַּיּוֹם טוֹב. הַגָּה: אֲבָל מִתֵּר לְכַסּוֹתוֹ **(ט)** בְּעַפְרָ כְּדַרְכּוֹ בַּחַל (בֵּית יוֹסֵף), וְדִלָּא כְּיֵשׁ מִחְמִירִין, כֵּן נִרְאֶה לִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁרוֹצִים לְקַבְּרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם; אֲבָל אִם אֵין רוֹצִים לְקַבְּרוֹ בּוֹ בַּיּוֹם, אֵין עוֹשִׂים לוֹ שׁוּם דְּבַר אֲסוּר מְלֶאכֶה, אֶפְלוּ עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי, אֲבָל **(י)** טְלָטוּל מִתֵּר וְדִין קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה אִם מֵת לוֹ מֵת בַּיּוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אוֹ שְׁנֵי, עֵין לְעִיל סִי ע"א סְעִיף ב' וְלַקְמָן סִימָן תַּקְמ"ח בְּסְעִיף ה'.

באר היטב (ד) תכריכין. ואם יכול למצוא תכריכין מוכנים אין לעשות חדשים. אם התכריכים מטונפים מותר לכבסם. ואם אין לו נסרים מנסרים נסרים לארון: **(ה) קבר.** ודוקא בני החבורה אבל אחרים שאין דרכם לחפור אסור. כ"ש שלא ישליכו אנשים אחרים עפר לסתום הקבר או לטלטל כלי החפירה אם לא שהוא סמוך לחשיכה ע"ש דאז המסייע משובת. ומהרשד"ם חא"ח ס"י י"ז כתב דמותר לכל אדם לזכות בכסוי קבר והסכים עמו המ"א ע"ש אבל המשפטי שמואל ס"י י"ג חולק על זה ע"ש ועי' כנה"ג. וכתב א"ז ראיתי בפנקס חבורה קדישה פה פראג כשנפטר הגאון מוהר"ר אפרים ז"ל

ובאו תלמידיו מרנן ורבנן ורצו לטהרו דת"ח ראוי יותר לטהרו תלמידיו ולהתעסק בו ושלחו להגאון מוהר"ר ישעיה ז"ל ר"מ ופסק מאחר שהקברנים מתעסקים כל השנה ומבטלים עסקיהם יתעסקו ג"כ עם הצדיק רק אם ירצו הקברנים מרצונם הטוב לוותר לאיזה אנשים חשובים בשביל כבוד הצדיק הרשות בידם: (ו) **כחול**. כתב ח"י ח"ד דיי"ט ב' של ימים הראשוני' הוי כחווה"מ. והתוס' כתבו דאין לחלק בכה"ג. וכתב רש"ל פ"ק דביצה אם צוה להוליכו לקבר אבותיו אין שומעין לו אך אם אינו מסריח ממתנין לו עד למחר ומוליכין אותו. ואם מסריח קוברים אותו היום במקומו ואין מוליכין אותו ביי"ט כלל: (ז) **עכו"ס**. ואם צריך להמתין הרבה שעות ומתוך כך יבא המת לידי בזיון או כיוצא בו יתעסק עמו ישראל: (ח) **ישראלים**. ומותר לטהרו בסדין ביי"ט שני כיון דאינו אלא גזירה שמא יסחוט רק שיזהרו שלא יעשו סחיטה בידים. יש"ש מ"א: (ט) **בעפר**. זהו ביי"ט שני אבל בראשון אסור עיי' ישראל. ט"ז ועיין ס"ק ה' מש"ש: (י) **טילטול**. אבל אסור להוציאו אפי' לכרמלית עיין מ"א:

ה החוּפֵּר קֶבֶר לְמַת בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי, מִתֵּר לוֹ לְטַל (יא) שְׂכָר.

באר היטב (יא) שכר. וביש"ש אוסר ליטול שכר ואם אינו רוצה לעשו' בחנם מטעין ליה כמו בחליצה. ועס"ס תקפ"ה דיי"א דלצורך מצוה מותר ליטול שכר שבת ויי"ט. מ"א:

ו מִתֵּר לְלוֹוֹת הַמַּת בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן תוֹךְ הַתְּחוּם, וּבְיוֹם טוֹב שְׁנִי אֶפְלוּ חוּץ לַתְּחוּם, (יב) וְחוּזְרִין לְמְקוֹמָם בּוֹ בְּיוֹם. וְכֵן מִתֵּר לְהַחֲזִיר כְּלֵי הַקְּבוּרָה שֶׁהוֹלִיכוּ עִמָּהֶם חוּץ לַתְּחוּם.

באר היטב (יב) וחוזרין. אפי' יצאו חוץ לדי' אלפים אמה מותרים לחזור שלא תהא מכשילם לעת"ל השי"ג ויש"ש מ"א. ועיר העשויה כקשת בענין שמודדים

מן הקשת אסורים לילך דרך היתר דהא יכולים לילך דרך הקשת. רדב"ז
כנה"ג מ"א :

ז המלוים את המת אסורים (יג) לרכב על בהמה, אפלו
ביום טוב שני, ואפלו האבלים; אבל הקוברים
שצריכים לקברו, אם אי אפשר, (יד) מתירים להם ביום
טוב שני לרכב על גבי בהמה.

באר היטב (יג) לרכב. וה"ה דאסור לילך בספינה. כנה"ג מ"א: (יד)
מתירים. ומיהו לא ירכבו בעיר מפני העכו"ם. שכה"ג מ"א וע' ט"ז:

ח אם נודע לבני עיר אחת שישאל מת רחוק משם ד'
או חמשה ימים ולא נתן לקבורה, אף על פי שלא יוכלו
להגיע לו עד לאחר המועד, מתר (טו) לצאת לדרך ביום
טוב שני כדי למהר קבורתו. הגה: ומת' להביא מת ביום טוב
שני מחוץ לתחום העיר, לקברו בקבורת ישראל, אף על פי שהיה אפשר
לקברו (טז) במקומו (פית יוסף בשם תשובת רש"ב).

באר היטב (טו) לצאת. עמ"א שהעלה דאם אינו מוטל בשדה שאין לחוש
שיאכלוהו הכלבים אסור ע"ש: (טז) במקומו. ורש"ל כתב דוקא היכא דליכא
קבר במקום שנפטר אבל אם יש שם קבר אלא שעשה צוואה שיוליכו לקברי
אבותיו אין זה כבודו לחלל י"ט ואם יש חשש שיסריח קוברין אותו במקומו
ולא שמעינן לצוואתו ואי ליכא חשש זה מוליכין אותו וקוברין אותו אחר י"ט
במקום צוואתו ע"ש ועיין ס"ק ו' :

ט תינוק שמת בתוך שלשים, אם גמרו שערו וצפרניו,
הוא בחזקת בן קימא ודינו כמת (יז) גדול, אף על פי

שָׂאִין אָנוּ יוֹדְעִים אִם כָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו, דָּרֵב נְשִׁים יוֹלְדוֹת
וְלֹד קִימָא.

באר היטב (יז) גדול. וביש"ש פסק דאין קוברין אותו תוך למ"ד ועמ"א:

י נְפָלִים שֶׁנִּהְגוּ לְהַסִּיר עֲרֻלָתָן בְּצִרּוֹר אָבֹן אוֹ בְּקִנְיָה,
אָסוּר אֲפֹלוּ בְיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלִיוֹת. **הגה:** וְאָסוּר לְקַבְּרוֹ
בְיוֹם טוֹב, אֶלָּא מִנִּיחוּ עַד לְמַחֵר (בֵּית יוֹסֵף).

יא אֵין קוֹרְעִין עַל הַמֵּת אֲפֹלוּ בְיוֹם טוֹב שְׁנֵי, אֲפֹלוּ
קְרוֹבָיו.

יב כְּשִׁמַּת בְּלִיל יוֹם טוֹב שְׁנֵי, מִשְׁכִּימִין וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ
קִדָּם תְּפִלָּה; כְּשִׁמַּת בְּיוֹם, קוֹבְרִין אוֹתוֹ אַחֵר הָאֲכִילָה.
הגה: וְדִין צְדוּק הַדִּין בְּיוֹם טוֹב עֵין בִּיּוֹרָה דְעָה סִימָן ת"א (סְעִיף ו').

סימן תקכז - דיני ערוב תבשילין

סעיפים

כ"ד

ובו

א יוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהֵיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לֹא יִבְשֵׁל בְּתַחֲלָה
לְצַרְדֵּי שַׁבָּת בְּקִדְרָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, אֲבָל מִבִּשֵׁל הוּא כִּמְה

קְדֻרוֹת לְיוֹם טוֹב וְאִם הוֹתִיר, הוֹתִיר לְשַׁבָּת; וְעַל יָדֵי
עֲרוּב, מְבַשֵּׁל בְּתַחֲלָה לְשַׁבָּת. (פיי ענין הערוב הוא שְׂבִיבֶשֶׁל וְיֹאפָה מִיוֹם טוֹב
לְשַׁבָּת עִם מַה שְׂבִיבֶשֶׁל וְיֹאפָה כָּבֵר מְעַרְב יוֹם טוֹב לְשֵׁם שַׁבָּת, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִתְחִיל מְלֶאכֶה בְּיוֹם
טוֹב אֶלָּא גָּמַר אוֹתָהּ). **הגה:** וּמִתֵּר לְהַנִּיחַ עֲרוּב זֶה אֶפְלוּ (א) סִפֵּק חֲשֵׁכָה (מְרַדְכֵי
סוּף פָּרָק בְּמַה מְדַלִּיקוּן).

באר היטב (א) ספק. וכתב המ"א ואם קיבל עליו (שבת) [יו"ט] כגון שאמר
ברכו אסור עססי רס"א. אבל הט"ז ועט"ז כתבו משם ראב"ן דאפי' לא עירב
עד אחר ברכו יכול לערב כל זמן שהצבור לא התפללו תפלת י"ט ע"ש והיד
אהרן הסכים עם המ"א ע"ש ונ"ל דמי שהוא בבית הכנסת ולא הניח עירוב
תבשילין ואם ילך לביתו להניח עירוב תבשילין יעבור זמן מנחה יתפלל מנחה
ולא יניח עירוב תבשילין דיכול להקנות קמחו לאחרים. מ"א :

ב עֲרוּב זֶה עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּפֶת וְתַבְשִׁיל, וְאִם לֹא עֲשָׂאוּ
אֶלָּא (ב) מִתַּבְשִׁיל לְבַד, מִתֵּר.

באר היטב (ב) מתבשיל. דאיתא דר"א יליף מקרא דאשר תאפו אפו ואשר
תבשלו בשלו מכאן שאין אופין אלא על האפוי ולא מבשלין אלא על המבושל
ע"כ צריך כאן פת בשביל מה שיאפו פת לצורך שבת ותבשיל בשביל מה
שיבשלו ור"י ס"ל דבשביל תבשיל מותר הכל ורוב פוסקים ס"ל כר"י רק ר"ת
וקצת דעות ס"ל כר"א ע"כ כשר לכל הפחות בדיעבד כר"י אבל על הפת לחוד
לא מהני לכ"ע אף לאפות. אסור לעשות ע"ת לפני ע"יט רק בע"יט אבל
בדיעבד מותר ע"יט ס"י ס"י ו"ב ומ"א ס"י י"ג. כתוב ביש"ש אם עשה תבשיל
מיוחד לע"ת או שהפרישו לשם כך אפי' היה דעתו לברך עליו ושכח שרי לבשל
דברכות אין מעכבות ואפי' הפרישה אשתו שלא מדעתו שרי עכ"ל. והמ"א
בס"ק (ני"ג) [כ"ג] חולק עליו וכתב דאין לסמוך ע"ז ע"ש. ועיין ט"ז ס"ק (י"ז)
[י"ח]. מהרי"ל היה מניח הבשר על הטעלי"ר ולא על גלוסקא משום מיאוס.
גם לקח לחם שלם ולקחו ללחם משנה בליל שבת ובמחרתו בסעודה ג' היה
בוצע עליו כיון דאתעביד ביה חדא מצוה ליעביד ביה מצוה אחרית'. בשל"ה
כ' שלא ליקח עצם שפל אלא יקח חתיכה חשובה ואל תהי מצוה זו קלה
בעיניך :

ג שְׁעוֹר תִּבְשִׁיל זֶה כְּזֵית, בֵּין לְאַחַד בֵּין לְאַלְפִים, בֵּין
בְּתַחֲלָתוֹ בֵּין בְּסוּפוֹ; הַגָּה: וַיֵּשׁ מִצָּרִיכִין לְכַתְּחֻלָּה בְּפֶת כַּפֵּיצָה
(ירושלמי), וְכֵן נוֹהֲגִין לְכַתְּחֻלָּה.

ד צָרִיךְ שְׂיֵהָא תִּבְשִׁיל זֶה דְּבַר שְׂהוּא רָאוּי לְלֶפֶת בּוֹ אֶת
הַפֶּת, לְאַפּוּקִי (ג) דִּי־סָא.

באר היטב (ג) דייסא. נ"ל דאפי' במקום שמלפתין בו את הפת בטלה דעתן
דאכלי נהמי בנהמי ונ"ל דה"ה שאר מיני ליפתן וקיטניות במקום שאין דרך
ללפת בהן הפת אסור לערב בהן. מ"א:

ה תִּבְשִׁיל זֶה שְׂאֲמָרוֹ, אֶפְלוֹ צָלִי, אֶפְלוֹ שְׁלוּק, אֶפְלוֹ
כָּבוֹשׁ אוֹ (ד) מְעֻשָׁן, אֶפְלוֹ מִין דְּגִים קֶטְנִים שְׂהֵדִיחוּ
בְּמִים חֲמִים וְהִדְחָתָן הוּא בְּשׁוּלָן לְאַכִּילָה, הֵרִי זֶה
סוּמַךְ עֲלֵיהֶם; וְכֵן סוּמַךְ עַל תַּפּוּחִים מְבֻשָּׁלִים וְהוּא הִדִּין
שְׂאָר פְּרוֹת מְבֻשָּׁלִים, וְעַל דְּגִים קֶטְנִים שְׂבֻשָּׁלָן.

באר היטב (ד) מעושן. כ' המ"א נ"ל דאם אינו ראוי לאכילה ע"י הכבישה או
העישון אין מערבין בו אבל במלח אע"פ שהוא ראוי לאכילה אין מערבין
דאמרי' מליח הרי הוא כרותח כבוש ה"ה כמבושל משמע דמליח אינו כמבושל
מיהו אם היה כבוש בציר או בחומץ ושהה בתוכו כדי שיתנו על האור ויתחיל
להרתיח הוי כמבושל אם נאכל כך עיין בי"ד רסי' ק"ה. מ"א:

ו סוּמַךְ מְעָרְב יוֹם טוֹב אֶפְלוֹ עַל (ה) עֲדָשִׁים שְׂבֻשָּׁלִי

קְדָרָה, וְכֵן עַל שְׂמֵנוּנִית שֶׁנִּדְבַק בְּסִכּוּן וּגְרָרוֹ, וְהוּא שְׂיָהָא בּוֹ כְּזֵית.

באר היטב (ה) עדשים. דוקא אם אין לו תבשיל אחר יש"ש ועב"י ובט"ז. ודוקא שמלפתין בהם את הפת כמ"ש ס"א. מ"א וע' יד אהרן:

ז מְצֹנָה עַל כָּל אָדָם לְעֵרֵב, וּמְצֹנָה עַל כָּל גְּדוֹל הָעִיר לְעֵרֵב עַל כָּל בְּנֵי עִירוֹ, כִּי שִׁסְמַךְ עָלָיו מִי (ו) שֶׁשָּׂכַח אוֹ נֶאֱנַס אוֹ שֶׁהִנִּיחַ עֵרוֹב וְאָבַד וְהוּא הַדִּין עִם הָאָרֶץ (ז) שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְעֵרֵב (אור זרוע); אָבַל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לְעֵרֵב וְלֹא עֵרֵב, אֵלֶּא שְׂרוּצָה לְסַמֵּךְ עַל עֵרוֹבוֹ שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר, נִקְרָא פּוֹשַׁע וְאִינוֹ יוֹצֵא בּוֹ.

באר היטב (ו) ששכת. ואם מחמת עצלות שכח נקרא פושע יש"ש ועמ"א. ודוקא אם שכח פעם אי אבל פעם ב' פושע הוי. גמרא: (ז) שאינו. או שלא ידע שמחויב כל אחד לערב וסמך על הגדול אבל בר בי רב חשיב כפושע. יש"ש:

ח כְּשֶׁמְעֵרֵב עַל אַחֵרִים אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵט אֵלֶּא מִנִּיחַ בְּכֻלָּל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר וְכָל מִי שֶׁהוּא בְּתַחוּם הָעִיר יוֹצֵא בּוֹ. **הגה:** אָבַל מִי שֶׁהוּא חוּץ לְתַחוּם אֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ, אֶפְלוּ הִנִּיחַ עֵרוֹב וְתַחוּמֵי וְיָכוֹל לָבֵא לְכָאן, אֵלֶּא אִם כֵּן (ח) הִתְנָה עָלָיו הַמִּנִּיחַ בְּהִדְיָא (הפגיד פ"ו).

באר היטב (ח) התנה. והניח עירוב תתומין. יש"ש:

ט דַּעַת מִנִּיחַ בְּעֵינָיו שֶׁיִּכְוֶן לְהוֹצִיא לְאַחַר, אָבַל דַּעַת מִי

שְׁהֵנִיחוּ בְּשִׁבְלֹו לֹא בְּעֵינָן בְּשַׁעַת הַנְּחָה, רַק שְׂיֻדֵּיעוּהוּ
בְּיוֹם טוֹב קִדְם שְׂיִתְחִיל לְבַשֵּׁל לְצַרְךָ הַשַּׁבָּת. הַגָּה: וְאִם
דָּרְךָ הַגָּדוֹל לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) סוּמְכִין עָלָיו מִסְתַּמָּא (ר"ן פ"ב).

באר היטב (ט) סומכין. פירוש אם שכח ואין צריך להודיעהו:

ז הַמְּעַרְב לְאַחֲרִים צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר. וְכָל
מִי שֶׁמְזַכֵּים עַל יָדוֹ בְּעֵרוּבֵי שַׁבָּת, מְזַכֵּין עַל יָדוֹ בְּעֵרוּבֵי
תְּבַשְׂיָלִין; וְכָל מִי שֶׁאִין מְזַכֵּין עַל יָדוֹ בְּאוֹתוֹ עֵרוּב, אִין
מְזַכֵּין עַל יָדוֹ בְּזָה וְעַיִן לְעֵיל סִימָן שִׁס"ו.

יא צָרִיךְ הַזֹּכֶה לְהַגְבִּיחַ הָעֵרוּב מִן (י) הַקָּרְקַע, טַפַּח.

באר היטב (י) מן. פירוש ממקום שהעירוב מונח עליו:

יב חוֹזֵר וְנוֹטֵל מִיַּד הַזֹּכֶה, וּמְבַרְךָ עַל מְצוֹת עֵרוּב
וְאוֹמֵר: בְּדִין יְהֵא שָׂרִי לָן לְאַפּוּיִי וּלְבִשׁוּלִי וּלְאַטְמוּנִי
וּלְאַדְלוּקִי שֶׁרָגָא וּלְמַעַבַּד כָּל (יא) צָרְכָנָא מִיוֹם טוֹב
לְשַׁבָּת, לָנָא וּלְפִלוּנִי וּלְפִלוּנִי אוֹ לְכָל בְּנֵי הָעִיר הַזֹּאת.
הַגָּה: וּמִי שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ, יוֹכֵל לְאָמְרוֹ בְּלִשׁוֹן לַעֲיִז שֶׁמְבִין (מְהֵרִיל).

באר היטב (יא) צרכנא. כתב רש"ל אם לא התנה בפירוש ולשחוט אינו יכול
לשחוט ביום טוב לשבת וט"ז חולק עליו והעלה דאין להשגיח עליו לאסור
השחיטה מיום טוב לשבת אם הניח עירוב תבשילין ע"ש וכ"פ הבי"ח וכ"מ
בתשובת גינת ורדים חא"ח כלל ד' סימן ד' דא"צ לפרש ולשחוט. והשכנה"ג
בהגהת ב"י אות י' כתב דלכתחלה ראוי לומר בפירוש ולשחוט ושכן נוהג הוא
ז"ל ועיין יד אהרן:

יג אף על פי שהניח ערוב אינו יכול לבשל מיום טוב (יב) ראשון לשבת.

באר היטב (יב) ראשון. היינו שחל יום טוב ביום ה' ו' משאיכא אם חל יום ו' ויום שבת פשיטא דמותר לבשל ביום ו' שהוא י"ט ראשון ע"י עירוב תבשילין. וכתב רש"ל דאפילו אם עבר ובישל ביום א' דהיינו ביום ה' דאסור לאכלו בשבת. וט"ז חולק עליו ומתיר לאכול בשבת וכ"ש שאין איסור לאכלו עכ"פ ב"י ע"ש אם חל יום טוב יום ו' ויום השבת יאמר בע"ת למעבד כל צרכא מיום טוב לחבירו ומיום טוב לשבת עיין ט"ז הטעם. ועיין מ"א שהניח בצ"ע דאם יודע שיהיה לו ביום שני אונס שלא יוכל לאפות כגון ביום אידם אי שרי לאפות או לבשל ביום ראשון אם היה דעתו לכך בשעת עירוב ע"ש :

יד אם הניח הערוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שהיה קיים, אפלו ליום טוב אחר, לכתחלה לא יסמוך עליו ליום טוב אחר, אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו.

טו נאכל (יג) הערוב או שאבד קדם שבשל לשבת, אינו יכול לבשל אלא אם כן נשתיר ממונו כזית.

באר היטב (יג) העירוב. היינו התבשיל אבל אם נאכל הפת אין בכך כלום ע"ב. ואפי' חל יום טוב ביום ה' וביום ו' ונזכר ביום טוב ראשון אין צריך לערב. ישי"ש ועסכ"ב :

טז לאחר שהכין צרכי שבת יכול (יד) לאכלו.

באר היטב (יד) לאכלו. ומכל מקום יניח אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ולמנחה יבצע עליו כמ"ש בס"ק ב' :

יז הַתְּחִיל בְּעֶסְתּוֹ וְנֹאכַל הָעֲרוּב, גּוֹמֵר אוֹתָהּ עֶסָה; וְהוּא הַדִּין אִם הַתְּחִיל (טו) לְבַשֵּׁל, שְׁגוֹמֵר אוֹתוֹ הַתְּבַשִּׁיל שֶׁהַתְּחִיל.

באר היטב (טו) לבשל. אפי' לא הניח הקדירה עדיין אצל האש רק שהתחיל בתיקונו כגון שחתך הלפתות וכדומה מותר לבשלו. מ"א:

יח אָפָה וְלֹא בִשָּׁל, אוֹ בִשָּׁל וְלֹא אָפָה וְנֹאכַל הָעֲרוּב אוֹ אָבֵד, מֵה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּהִתֵּר אֶפְלוֹ נִתְכַּוֵּן בּוֹ לְצַרְךָ יוֹם טוֹב יְכוּל הוּא לְהִנְיָחוֹ לְשַׁבַּת וּלְבַשֵּׁל מִכָּאן וְאֵילָךְ לְיוֹם טוֹב.

יט מִי שֶׁלֹּא עֲרַב מִתֵּר לְהַדְּלִיק (טז) נֵר שֶׁל שַׁבַּת, וַיֵּשׂ אוֹסְרִים.

באר היטב (טז) נר. האחרונים העלו דאם לא עירב אסור להדליק לכן אין להדליק רק נר אחד כמ"ש ס"כ:

כ מִי שֶׁלֹּא עֲרַב, כָּשֶׁם שֶׁאֲסוּר לְבַשֵּׁל לְעֶצְמוֹ כֶּךָ אֲסוּר לְבַשֵּׁל לְאַחֲרִים, אֶפְלוֹ בְּבֵיתָם, וְגַם אַחֲרִים אֲסוּרִים לְבַשֵּׁל לוֹ; וְאִין תִּקְנָה אֶלָּא שְׂיִתָּן קִמְחוֹ וְתַבְּשִׁילוֹ (יז) לְאַחֲרִים שֶׁעֲרַבוּ בְּמִתְנָה וְהֵם אוֹפִין וּמְבַשְּׁלִים וְנוֹתְנִים לוֹ, וְאֶפְלוֹ בְּבֵיתוֹ יְכוּלִים לְבַשֵּׁל; וְאִם אֵין שָׁם אַחֲרִים שֶׁעֲרַבוּ יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּתֵּר לְאַפּוֹת בְּצִמְצוּם פֶּת אֶחָד וּלְבַשֵּׁל קִדְרָה אַחַת וּלְהַדְּלִיק נֵר אֶחָד. הַגְּהָ: וְאִם הִנִּיחַ עֲרוּב

ולא הזכיר המלאכות בהדיא, אלא אמר: בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא, הוי כמי שלא ערב (יח) כלל (אור זריע). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצורך בו ביום, דהוי כמי שלא הניח ערוב שאינו מבשל לאחרים (מהרי"ו).

באר היטב (יז) אחרים. וה"ה אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו שרי גם כן לאפות בצמצום. יש"ש: (יח) כלל. כתב ט"ז כמדומה לי שאין לסמוך על פסק זה לחזור ולברך שנית ע"ש. ועיין סעיף קטן ב' משי"ש בשם יש"ש: (יט) לאחרים. ומשמע מזה דאפי' משרתת אסורה לבשל. ובי"ט שחל להיות ערב שבת אסור לבשל מי"ט לשבת אפי' ע"י עירוב ומ"מ אחרים אופין ומבשלים לו. מ"א ע"ש:

כא אם נזכר שלא ערב קדם סעדת שחרית, יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: והוא הדין שיוכל לילך מבעוד יום לקדר בנר דלוק לחפש איזה דבר, ויניחנו דולק עד הלילה (טור). ויש אומרים דאפלו לבשל כמה קדרות מתר, כיון שקדם אכילה הוא; והוא שיאכל מכל (כ) אחד ואחד.

באר היטב (כ) ואחד. היינו לכתחלה אבל אם אירע שלא אכל כלל ממין א' אינו אוסר לשבת כיון שעכ"פ בשעת הבישול נתכוין לאוכלו היום הרי היה המעשה שלו בהיתר. ט"ז ועיין סימן תקי"ג:

כב אם נזכר ביום טוב ראשון שלא ערב, אם הוא ביום טוב של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי; אבל אם הוא ביום טוב של גליות יכול לערב בתנאי, אם היום קדש אינו צריך לערב, ואם היום חל, (כא) בערוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי וכו', ולמחר אין צריך

לומר פְּלוּם. וַיֵּשׂ אֲזַמְרִים דְּאֵי לֵית לֵיה מְדֵי דְבִשְׂמִיל
מִאֲתָמוּל, (כב) לֹא מְהֵנִי תִנְאוּ.

באר היטב (כא) בעירוב וכו'. ומברך בתחלה. ש"ג: (כב) לא. ויש"ש ובי"ח
פסקו כסברא ראשונה:

כג אִם עָבַר בְּמִזִּיד אוּ בְּשׁוּגָג וּבִשְׁל כַּמָּה קִדְרוֹת שְׁלֹא
לְצַרְדָּ יוֹם טוֹב, מִתֵּר לְאֶכְלָן בְּשַׁבָּת אוּ בַחֹל.

כד אִם הֶעָרִים לְבִשְׁל בִּי קִדְרוֹת לְצַרְדָּ הַיּוֹם, (כג)
וְהוֹתִיר אַחַת לְצַרְדָּ מְחָר, אָסוּר לְאֶכְלָהּ.

באר היטב (כג) והותיר אחת. היינו קדירה אחת אסור לאכול דבהערמה
חיישינן שילמדו אחרים לעשות כן משא"כ במזיד: וכתב ט"ז וקשה דלעיל
סכ"א הביי"א דמותר קודם האכילה מטעם שיאכל מכל אחד ולמה אסר
כאן. עיי"כ נ"ל דכאן מיירי במבשל מין אחד בשני קדירות דבזה לא מהני מה
שרוצה לאכול ממנו מעט דהא טעם אחד לשניהם אבל אם יש שינוי ביניהם
בטעם מהני אפי' בשני קדירות קודם אכילה הערמה זו לאכול מעט ממנו עד
כאן לשונו:

סימן תקכח - דיני ערובי חצרות ביום

טוב

א יום טוב אינו צריך (א) ערובי חצרות ושתופי מבואות, אבל ערובי תחומין צריך. וכל הלכות תחומין נתבארו בהלכות ערובי תחומין.

באר היטב (א) עירובי. ואם הניח עירובי חצירות לייט סומך עליו גם לשבת מ"א והמניח בע"פ יש לכלול ג"כ י"ט ויאמר כל שבתות וימים טובים עש"ת ש"א סכ"ט דייט שחל בה"ו ואנשים רוצים לילך על היריד בייט האיך יתנהגו:

ב יום טוב שחל להיות בערב שבת, אין מערבין לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין אפלו אם הניח ערוב תבשילין (ר"ן פ"ב דביצה); אבל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים של גליות, יכול לערב ערובי חצרות בתנאי; אבל ערוב תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי.

סימן תקכט - דיני שמחת יום טוב

א מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתיה. ואל יצמצם בהוצאת יום טוב, וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת. **הגה:** אסור לאכל ממנחה ולמעלה (א) בערב יום טוב, כמו בשבת, שזהו מפלל הכבוד (רמב"ם פ"ו); מיהו אם ערב יום טוב שבת, יכול לקיים סעדה (ב) שלישית ויאכל מעט פת לכבוד יום טוב. ומצוה ללוש פת בערב יום טוב לכבוד יום טוב (מהרי"ל ה"ו יום טוב), כמו

בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סִימָן רמ"ב. וְחֵיב לְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כְּפָרוֹת וְלִקְבֹּעַ כָּל סְעֻדָּה עַל (ג) הַיּוֹן. (ד) וּבְגֵדֵי יוֹם טוֹב יִהְיוּ יוֹתֵר טוֹבִים מִשָּׁל שַׁבָּת. וְלֹא נִהְגוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית. וּבְיוֹם טוֹב (ה) מְאַחֲרִין לְבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמְמַחֲרִין לְצֵאתָּ, מִשּׁוּם שֶׁמַּחַת יוֹם טוֹב (גְּמָרָא פִּי הַקּוּרָא עוֹמֵד).

באר היטב (א) בערב יום טוב. וה"ה ב"יט ראשון מפני שהוא ערב י"ט שני. מ"א: (ב) שלישית. קודם מנחה קטנה ואם שכח לעשותה קודם יעשנה אח"כ. ופשוט דסעודת מילה מותר כמ"ש סי' רמ"ט. וחייב לאכול פת ב"יט בערבית ושחרית ואם לא אכל בליל י"ט יאכל ביום שני פעמים כמ"ש סי' רצ"ח ס"א. מ"א: (ג) היין. ומצוה לאכול בשר. רמב"ם: (ד) ובגדי. ואם אין ידו משגת יקח לכל הפחות מנעלים חדשים לכבוד יום טוב. מהרי"ל: (ה) מאחריין. חוץ מר"ה עיין סי' תקפ"ד ס"א:

ב חֵיב אָדָם לְהִיּוֹת שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב בַּמוֹעֵד, הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְכָל הַנְּלוּיִם אֵלָיו. פִּיֶּצֶד מִשְׂמֵחַן, הַקְּטָנִים נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת וְאַגוּזִים; וְהַנְּשִׂים קוֹנֶה לָהֶם בְּגָדִים וְתַכְשֵׁיטִין כְּפִי מָמוֹנוֹ; וְחֵיב לְהַאֲכִיל לָגֵר, לְיִתּוֹם וְלְאַלְמָנָה עִם שְׂאָר (ו) עֲנִיִּים. דִּין תַּעֲנִית בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, וְעֵין לְעֵיל סִי רפ"ח.

באר היטב (ו) עניים. עיין זוהר פרשי פנחס שהפליג בעונש מי שאינו נותן לעני מסעודתו ב"יט ר"ל. ומי שמתענה ב"יט צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות:

ג אָדָם אוֹכֵל (ז) וְשׂוֹתָהּ וְשִׂמַּח בְּרֶגֶל. וְלֹא יִמְשֹׁד בְּבֶשֶׂר וּבַיּוֹן וּבְשָׁחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ, לְפִי שְׂאִין הַשָּׁחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ שְׂמֵחָה אֶלָּא הוֹלָלוֹת וְסִכְלוֹת, וְלֹא נְצַטְוִינוּ עַל

ההוֹלָלוֹת וְהַסְכָּלוֹת אֶלָּא עַל שְׂמֵחָה שְׂיֵשׁ בָּהּ עֲבוֹדַת
הַיּוֹצֵר.

באר היטב (ז) ושותה. אפי' אם הוא בעל תשובה ומסגף עצמו בכל ימות השנה
שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבתות וי"ט וחנוכה ופורים חייב לאכול
ולשתות. בית יעקב סי' ע"ג ועיין במהרימ"ט חלק ב' חא"ח סימן ח' :

ד חִיבִים בַּיִת דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרִגְלִים, שְׂיֵהִיו
מְשׁוֹטְטִים וּמְחַפְּשִׁים בְּגִנוֹת וּבַפְּרִדְסִים וְעַל הַנְּהָרוֹת
שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ שָׁם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְיָבֹאוּ
לְיַדֵּי עֵבֶרָה; וְכֵן יִזְהִירוּ בְּדַבָּר זֶה לְכָל הָעַם, שֶׁלֹּא
יִתְעַרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּבִתְיָהֶם בְּשִׂמְחָה וְלֹא יִמְשְׁכוּ
בֵּינָם, שֶׁמָּא יָבֹאוּ לְיַדֵּי עֵבֶרָה; אֶלָּא יִהְיוּ כְּלָם קְדוֹשִׁים.

הלכות חול המועד

סימן תקל - חל המועד אסור בקצת
מלאכות

א חל המועד (א) אסור בקצת מלאכות, ומתיר במקצתו.

הגה: לפי צרף הענין שהיה נראה לחכמים להתיר.

באר היטב (א) אסור. וחייב לכבד חה"מ במאכל ומשתה ובכסות כשאר יום טוב ומהרי"ל לבש בגדי שבת ועונש המבזה את המועדות פרש"י חה"מ. ומצוה לאכול פת מ"א. כתב הכנה"ג בשם הרשד"ס אם הוא מקום שנהגו להקל אפי' בדבר שאינו אבד ובא חכם ואסר להם אפילו דבר אבד אין לחכם אחר להתיר להם ע"ש:

סימן תקלא - דיני גלוח בחל המועד

א מצוה לגלח בערב יום טוב.

ב אין מגלחין (א) במועד, אפלו אם לא גלח קדם מועד.

באר היטב (א) במועד. כדי שיגלח ערב י"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול:

ג אפלו אם היה (ב) אנוס ומפני כך לא גלח בערב יום טוב, אינו מגלח במועד; והוא הדין למי שהיה חולה ונתרפא במועד.

באר היטב (ב) אונס. דלא מוכחא מלתא כ"כ ואפילו לא היה להם אומן מערב
י"ט אסור. ב"י:

ד ואלו מגלחין במועד; מי שיצא מבית השביה ולא
היה לו פנאי לגלח קדם המועד, ומי שיצא מבית
האסורים ואפלו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו
לגלח, וכן המנדה שהתירו לו **(ג) ברגל**, וכן מי שנדר
שלא לגלח ונשאל על נדרו **(ד) ברגל**, וכן הבא ממדינת
(ה) הים בחל המועד, או שבא בערב הרגל ולא היה
שהות ביום לגלח, והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה
לארץ **(ו) לטיל**.

באר היטב (ג) ברגל. וב"ח פסק דוקא שהתירו לו קודם הרגל ולא שלמו לו
ימי נידוי עד הרגל דאין נידוי שלנו פחות מז' ימים. אבל אם לא ביקש שיתירו
עד הרגל לא חשיב אונס: **(ד) ברגל**. ובזה נראה אע"פ שהיה יכול להתירו
קודם הרגל לא מיקרי פושע שהי' בדעתו לקיים נדרו ונזירתו. מ"א: **(ה) הים**.
שלא בא בישוב עד ח"ה ב"י רי"ו. משמע דאם היה בערב י"ט במקום ישוב
אסור לגלח בח"ה. ונ"ל דאם היה שני ימים או שלשה ימים קודם י"ט בישוב
ובערב י"ט לא היה בישוב מותר לגלח בח"ה ומיהו דוקא כשבא ממדינת הים
דאז מפרסמי' מלתא אבל בדרך אחר לא. מ"א. כתב בספר גן המלך ס"י ס"ב
כל אלו דמגלחין במועד מותרים לספר ע"י ישראל כיון שיש היתר בדבר ע"ש:
(ו) לטיל. אבל יצא להרויח או לראות פני חבירו שרי דמקרי דבר מצוה עססי'
רמ"ח:

ה אף על פי שהתירו להסתפר, לא יסתפר ברשות
הרבים אלא בצנעה.

ז קָטָן מִתֵּר לְגִלְחַת בְּמוֹעֵד, אֲפֹלוּ נוֹלַד קֶדֶם הַרְגֵּל; וְאֲפֹלוּ
(ח) בְּפִרְהָסִיא שְׂרִי (וְכֹן מִשְׁמַע מִמְרָדְכִי).

באר היטב (ז) קטן. דלא שייך ביה טעמא שלא יכנס למועד כשהוא מנוול דלאו בר מצוה הוא. ובניי כתב דוקא כשיש שער רב ומצטער ע"ש. ודוקא לקטן מותר לגלח לצורך הרגל הוא. אבל לעכו"ם אסור לגלח דלא עדיף משאר מלאכות דאסור לעשותן במועד אא"כ אין לו מה יאכל עססי תקמ"ב ס"א. מותר להשהות שמחת התגלחת שעושין לקטן עד המועד ומגלחין ע"י ספר ישראל גן המלך סי' ס"ב: **(ח) בפרהסיא.** ואפשר דבקטן הנראה כגדול אסור לגלחו בפרהסיא. מ"א:

ז אֲבֵל שֶׁחָל (ט) שְׁבִיעֵי שָׁלוֹ בְּשַׁבַּת עֶרֶב הַרְגֵּל, מִתֵּר לְגִלְחַת
בְּחַל הַמוֹעֵד. **הגה:** מי שְׁהִמִּיר דָּתוֹ וְחָזַר בְּתַשׁוּבָה, וְדָרְכּוֹ לְגִלְחַת, מִתֵּר
לְגִלְחַת בְּמוֹעֵד (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י פ"ו).

באר היטב (ט) שביעי. עיין סי' תקמ"ח סעיף ח':

ח כָּל אָדָם מִתֵּר לְטַל (י) שְׁפָה בְּחַל הַמוֹעֵד. **הגה:** אֲפֹלוּ
בְּפִרְהָסִיא; וּמִתֵּר לַחֹוֹף וְלַסְרֵק רֹאשׁ בְּמוֹעֵד, אֶף עַל פִּי שְׁמִשִּׁיר שְׁעָר, וְאִין
בְּזָה מְשׁוּם גְלוּחַ (מְרָדְכִי רִישׁ מ"ק).

באר היטב (י) שפה. בין בתער בין במספרים ע"ת ע"ש. אפי' אינה מעכבת האכילה ומכ"ש דמותר לגלח לצורך המכה עיין מ"א:

סימן תקלב - דין נטילת צפרנים בחל

המועד

סעיפים

ב'

ובו

א מתר לטל צפרנים בין דיד בין דרגל, אפלו במספרים.

הגה: אבל יש מחמירין (א) ואוסרים; וכן הוא המנהג להחמיר שלא לטלן, בין (ב) בסכין בין במספרים, אם לא לצרף מצות (ג) טבילה שנוטלן כדרך בחל (סמ"ק ותוספות).

באר היטב (א) ואוסרים. ופשוט דכל הני דמותרין לגלח מותרין ליטול צפרנים מ"א ול"ג לאסור דצפרנים יכול ליטול בכל מקום ודו"ק באר הטיב אשר לפני ובש"ת נ"ש סי' נ"ו מתיר למי שזהיר לנטלם בכל ערב שבת ליטלם בחה"מ בערב שבת. כתב המ"א ונ"ל אם נוטלן בערב י"ט מותר ליטלן בח"ה דהא ר"ת מתיר בזה אפי' לגלח ע"ש: (ב) בסכין. משמע בידו או בשיניו מותר וכתב ריא"ז הנוטל צפרנו בשיניו אין בו משום מיאוס: (ג) טבילה. עיין מה שכתבתי בי"ד סי' קצ"ח סעיף קטן י"א:

ב כל רפואה מתר בחל המועד.

סימן תקלג - מלאכות המתרים בחל

המועד

סעיפים

ה'

ובו

א מִתֵּר לְטָחַן קֶמַח לְצַרֵּךְ הַמּוֹעֵד, אֲפֹלוּ (א) כִּיּוֹן מְלֹאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד, וְלִקְחַ עֲצִים מִהַמְחַבֵּר וּלְהִטִּיל שֶׁכֶר, בֵּין שֶׁל תְּמָרִים בֵּין שֶׁל שְׁעוּרִים, לְצַרֵּךְ הַמּוֹעֵד; וְשֶׁלֹּא לְצַרֵּךְ הַמּוֹעֵד, (ב) אֲסוּר. וּמִיּהוּ אֵינּוּ צָרִיךְ לְצַמְצֵם, אֲלֵא עוֹשֶׂה בְּהִרְוָחָה, וְאִם יוֹתֵיר יוֹתֵיר; אֲבָל לֹא (ג) יַעֲרִים לְטָחַן אוֹ לַעֲשׂוֹת שֶׁכֶר יוֹתֵר, בְּכֹנֵנָה, אוֹ אִם יֵשׁ לוֹ קֶמַח אוֹ שֶׁכֶר יִשּׁוּ לֹא יַעֲרִים לַעֲשׂוֹת אַחֵר וַיֹּאמֶר: מִזֶּה אֲנִי רוֹצֶה; אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ לְחֵם, מִתֵּר לְטָחַן לְפַת זֵדֶפֶת חֲמָה עֲדִיף; וְהוּא הַדִּין (ד) בְּשֶׁכֶר, אִם הִחֲדֵשׁ עֲדִיף, בְּלֹא הָעֲרָמָה שְׂרִי (הַמְגִיד פ"ז).

באר היטב (א) כיון. דצורך אכילה לא גזרו כיון מלאכתו: (ב) אסור. במקומות שעושין מחיה בין שרף ששורפין ביורות ויש להם ריוח הרבה יש מקום להתיר וליתן הריוח לעניים כיון שהם אינם עושים מלאכה בעצמם רק ע"י עכו"ם ואפי" ישראל יהיה מסייע מותר דמסייע אין בו ממש מיקרי כיון דהעכו"ם יכול לעשותה בלי סיוע ישראל. בית יעקב סי' מ': (ג) יערים. ואם הערים מותר לאוכלו עיין סי' תק"ג. מ"א: (ד) בשכר. ובחטים ובכל דבר מ"א וכ"כ י"א ע"ש:

ב מִתֵּר (ה) לַעֲקוֹר פְּשִׁתָּן, מִפְּנֵי שְׂרָאוּי לְכִסּוֹת בוֹ אֶת הָאֲכָלִים; וְלַעֲקוֹר כְּשׁוֹת, שְׂרָאוּי לְהִטִּיל בוֹ שֶׁכֶר לְצַרֵּךְ הַמּוֹעֵד; וְלַעֲקוֹר שׁוּמְשָׁמִין, שְׁהִיבְשִׁים שָׁבוֹ רְאוּיִים לְאָכַל מִיָּד.

באר היטב (ה) לעקור. ואינו יכול לעקור אלא כדי מה שצריך עמ"א:

ג פְּרוֹת שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ קֶצֶת וְנֶאֱכָלִין עַל יְדֵי הַדַּחֵק, מִתֵּר לְלַקְטוֹ כִּדֵּי לְאָכְלוֹ; וְאִם לְקַטּוֹ לְאָכְלוֹ וְהוֹתֵיר, וְחוֹשֵׁשׁ

שָׁמָא יִתְלִיעוּ אִם לֹא יִכְבְּשׁוּם לְהוֹצִיא לְחָה מֵהֶם, יָכוֹל לְכַבְּשׁוּם. אָבֵל אָסוּר לְלַקֵּטִים תְּחִלָּה כְּדִי (ו) לְכַבְּשׁוּם; וְאִם הוּא דָבָר שְׂאִינוּ נִמְצָא אַחַר הַמוֹעֵד, מִתָּר לְקִנּוּתוֹ וּלְכַבְּשׁוֹ.

באר היטב (ו) לכבשם. אפילו אין נמצאים אחר המועד דמלאכה גמורה אינה מותרת אלא בדבר האבוד ועבורי רווחא לא מיקרי פסידא ר"ן אבל לקנות מותר כמ"ש סי' תקל"ט ס"ה:

ז צָד אָדָם דָּגִים כָּל מָה שְׂיִכּוֹל לָצוּד, וּמוֹלַח הַפֶּל בַּמוֹעֵד, שְׂהָרִי אֶפְשָׁר שְׂיֵאכֹל מֵהֶם בַּמוֹעֵד אִם (ז) יִסְחֹט אוֹתָם בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שְׂיִתְרַכְּכוּ. וּמִתָּר (ח) לְצוּדוֹ בְּפִרְהָסָא שְׂנִכָּר לְכָל שְׂהוּא לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד (מְרַדְכִי).

באר היטב (ז) יסחוט. אע"פ שמולח הרבה יותר מהצורך הרי יכול לומר על כל אחד בשעת הבאה ומליחה זה נסחט וכן כשמולח חבירו דהערמה כי האי שרי אפילו ביי"ט כמ"ש סי"ט ת"ק כ"ש בח"ה. וא"ל מ"ש מקמח דאסור לטחון שלא לצורך כמ"ש סי"א דשאני צידה דכל פעם י"ל שימצא דג משובח יותר משא"כ בקמח. ומה שמותר למלוח על ידי הערמה היינו משום דאין עיבוד באוכלין. מגן אברהם: (ח) לצודן. אפי' נהגו שלא לצוד רשאין לחזור ממנהגם מפני שממעטים משמחת י"ט. ש"ג כנה"ג מ"א:

ה כָּל מְלָאכוֹת שְׂהִים לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד, כְּשְׂעוֹשִׂין אוֹתָם (ט) אֶמְנִיָּהֶם עוֹשִׂין בְּצִנְעָה; כִּי צָד, הַצִּידִים (ש"ל) (י) חִיּוֹת וְעוֹפּוֹת וְהַטּוֹחֲנִין וְהַבוֹצְרִים לְמִכָּר בְּשׁוּק, הָרִי אֵלוֹ עוֹשִׂים בְּצִנְעָה לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד. הַגָּה: וּמִתָּר לְחַלֵּב הַבְּהֵמָה אֶפְלוֹ שְׂלֵא לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד דְּהוּי דָּבָר הָאֲבָד (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן קנ"ג וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (ט) אומניהם. דוקא האומנים שעושים הרבה ביחד ונראה כעושה לצורך חול לכן עושים בצנעה: **(י) חיות.** כוונת רמ"א לאשמועין דדגים שרי כמ"ש ס"ד. והמ"א הניח בצ"ע דאפשר אף בדגים אסור בפרהסיא ע"ש. ונ"ל דמי שיש לו בריכה גדולה אסור לתפור בחה"מ שיזובו המים כדי שיצודו הדגים דמוכחא מילתא טפי שהוא צורך חול. מ"א עיין שם:

סימן תקלד - דיני כבוס בחל המועד

סעיפים

ג'

ובו

א אין **(א)** מכבסין במועד. ואלו שמכבסין; הבא ממדינת הים, והיוצא מבית השביתה ומבית האסורין, ומגדה שהתירו לו חכמים ברקל, ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברקל והתירו לו, ומטפחות **(ב)** הידים, ומטפחות הספרים, ומטפחות הספג, ובגדי קטנים, ובעלת הכתם שנמצא במועד, ומי שאין לו אלא **(ג)** חלוק אחד; וכלם מכבסין כדרךן, אפלו בנתר ואהל (פרוש מיני ברית), ובפרהסיא, על גבי הנקה. **הגה:** מיהו לא יכבסו רק הצריך להו, דהינו חלוק אחד (מרדכי והגהות אשר"י פ' אלו מגלחין); מיהו בגדי הקטנים ביותר, דהינו אותן שמלפפים בהם ומשתינים ומוציאין רעי בהם, מתר לכבס ד' וה' בפעם א', כי צריך להרבה מהם כל רגע, והא דמתר לכבס בפרהסיא הינו דוקא כשרוחץ על גב הנקה, משום דמתכבס יותר יפה על גב הנקה; אבל אם אינו כובס על גבי נקה, לא יכבס רק בצנעה ולא בפרהסיא, כן נ"ל.

באר היטב (א) מכבסין. כדי שיכבס מערב י"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול: **(ב) הידים.** שאפי' כבסן קודם הרגל חוזרים ומתלכלכים טור. משמע דאפי' יש לו הרבה שרי דאלי"כ היינו חלוק והטעם שמתלכלכים תיכף וצריך

בכל יום אחד וא"כ לפי מה שנוהגים שלא להחליפם אלא משבת לשבת א"כ אסור לכבסן במועד שדי להם בכביסה מעיי"ט. מ"א: (ג) חלוק אחד. אפי' אין בו איזורו שרי לדין מ"א. במצרים נוהגין היתר לכבס על ידי השפחות עכו"ם כל הכלים הצריכים במועד דכיון דצריכים למועד לכולם הוי כמי שאין לו אלא חלוק אחד. מהריק"ש:

ב כָּל כְּלֵי פְּשֻׁתָּן מִתֵּר לְכַבֵּסוֹ; וְלֹא נִהְגוּ כֵן, וְהָוָה לִיה דְּבָרִים הַמִּתְרִים וְאַחֲרֵים נִהְגוּ בָּהֶם אֲסוּר, אִי אִתָּה רִשָּׁאֵי לְהַתִּירָם בְּפִנְיָהֶם.

ג מְבִיאִין מִבֵּית הָאֶמֶן כְּלִים שֶׁהֵם לְצַרְךָ הַמוֹעֵד, כְּגוֹן כְּרִים וְכִסְתוֹת וְצְלוּחִיּוֹת; אֲבָל כְּלִים שֶׁאֵינָם לְצַרְךָ הַמוֹעֵד, כְּגוֹן מִחְרָשָׁה אוֹ צֶמֶר מִבֵּית הַצֶּבַע (ד) אֵין מְבִיאִין; וְאִם אֵין לְאֶמֶן מֶה יֵאכֹל, נוֹתֵן לוֹ (ה) שְׂכָרוֹ וּמְנִיחֵן אֲצֻלוֹ, וְאִם אֵינּוּ מְאָמִינוּ מְנִיחֵן בְּבֵית הַסְּמוּךְ לוֹ, וְאִם חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִגְנָבוּ, מְפָנֵן לְחֹצֵר אַחֲרֵת אֲבָל לֹא יְבִיאִם לְבֵיתוֹ, אֲלָא בְּצִנְעָה.

באר היטב (ד) אין. אפי' מבית לבית באותה חצר דאפי' מאומן עכו"ם עמ"א: (ה) שכרו. ה"ה דאפי' יש לו מה יאכל מותר ליתן לו שכרו דמה איסור יש בזה אלא הי"ק אע"פ שאין לו מה יאכל דצריך לתת לו שכרו ה"א דמותר ליטלן משום כדי שלא יתבענו שנית קמ"ל דנותן לו שכרו ומניחן אצלו ואם אינו מאמינו מניחן וכו' אבל אם יש לו מה יאכל לא יתן לו שכרו ואינו רשאי לפנותן לבית הסמוך לו. ולכאורה צ"ע דאם אין לו מה יאכל למה לא יביאם בפרהסיא דהרי מותר לו לעשות מלאכה כמ"ש ס"ס תקמ"ב י"ל דמ"מ אסור שהרואה לא ידע שאין לו מה יאכל ולפי"ז כ"ש שאסור לו לעשות המלאכה בפרהסיא מ"א ועיין בתשובת שער אפרים ס"י ל"ו דאוסר לנגן בכלי שיר לישראל בחול המועד:

סימן תקלה - שלא לפנות מחצר לחצר בחל המועד

סעיפים

ג'

ובו

א אין מפניו (א) מחצר לחצר, אפלו מפעורה לנאה, ולא לפנות דירתו ולא לפנות פליו שאינם לצורך המועד, הגה: וכל שכן שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר (מרדכי פרק מי שהפד); אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר; ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי, יש אומרים שמבית לבית הסמוך לו, מתר. הגה: ואם מתירא מחמת גנבה בחצר שדר שם, מתר אפלו מחצר לחצר המשתמר; ואפלו מעיר לעיר, בדבר האבד, שרי (הגהות אשרי ומרדכי).

באר היטב (א) מחצר. דרך ר"ה ואם יש פתח בין ב' החצירות מותר לפנות אפי' דרך כמה חצירות. בי"ח ועמ"א:

ב יש מתירים לפנות מחצר של אחר לחצר (ב) שלו, ואפלו מנאה לכעורה.

באר היטב (ב) שלו. דשמחה לאדם שיהיה דר בתוך שלו. וכתב המ"א ונ"ל דאם אדם דר אצל חבירו בחדר אחד ואחר כך שכר לו בית מיוחד אפי' שנוח לו יותר אסור לפנות דהא אפי' מכעורה לנאה אסור מיהו אם הוא בין העכו"ם או ענין אחר דומה לזה יש להתיר לפי ראות עיני המורה עד כאן לשונו:

ג הזבל שבחצר אסור להוציא, אלא יסלקנו לצדדים; ואם נתרבה עד שנעשה חצר כרפת, מוציאין אותו לאשפה.

סימן תקלו - כל צרכי בהמה מתר לעשות בחל המועד

סעיפים

ד'

ובו

א מי שצריך לרכב במועד (א) לטיל או לצרף המועד, ולא נסה ללכת ברגליו, יכול לטל צפרני הסוס ולתקן ברגליו והאכף והרסן וכל צרכי רכיבה, ובלבד שלא יכון מלאכתו במועד. **הגה:** ומתר לרכב במועד אפלו מעיר לעיר, אפלו בחנם, וכן נהגו; אלא שאסור לתקן כל צרכי הרכיבה אם אינו רוכב לצרף או לטיל (בית יוסף).

באר היטב (א) לטייל. נ"ל דמא"י לח"ל אסור לתקן צרכי הרכיבה עיין סי' תקל"א ס"ד. מ"א:

ב מתר לסרק הסוס כדי ליפותו.

ג אין מרביעין בהמה במועד, אבל מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה כל רפואה, אפלו אם יש בה מלאכה.

ד אין מושיבין תרנגלת על הביצים לגדל אפרוחים; ואם הושיבה קדם המועד וברחה מעליהם, יכול להחזירה, אבל אסור להושיב אחרת אפלו מתה הראשונה (בית יוסף); והוא שיהיה לו בתוך ג' ימים (ב) לבריחה.

באר היטב (ב) לבריחה. אפי' לא ישבה עדיין עליהם ג' ימים שראוי למכור הבצים בזול מ"מ שרי מפני הפסד מועט אבל אחר ג' ימים לבריחה אסור אפי' יפסידו הבצים דיש טורח גדול בחזירתה וכ"ש דאסור להושיב אחרת שאין כל התרנגולות יושבות על ביצים שכבר הוחמה לפיכך אין טורחין מספק. ב"י ע"י

סימן תקלז - דין מלאכת דבר האבד

סעיפים

ט"ז

ובו

א דבר (א) האבד, מתר לעשותו בחל המועד בלא שנוי; מיהו בכל מה דאפשר להקל בטרחה יעשה (פל ב). לפיכך בית השלחין (פי' הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קדם המועד, מתר להשקותה, שפיון שהתחיל להשקותה קדם לכו, אם

לֹא יִשְׁקָנָה עִכְשָׁו תַּפְסִיד ; אֲבָל שְׂדֵה הַבַּעַל שְׂאִין מִשְׁקִין
אוֹתָהּ אֶלָּא לְהַשְׁבִּיחָה יוֹתֵר , אָסוּר לְהַשְׁקוֹתָהּ .

באר היטב (א) האבד. וספק דבר אבד נמי מותר. רש"ך חלק א' סימן קי"ג:

ב אֶפְלוּ בְּבֵית הַשְּׁלַחִין לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא הֵיכָא דְלִיכָא
טְרַחָא יִתְרָא , כְּגוֹן מִן הַמַּעֲיָן , בֵּין חֲדָשׁ בֵּין יָשׁוּ , שֶׁהוּא
מִמְשִׁיכוֹ וּמִשְׁקָה ; אֲבָל לֹא יִדְלָה וַיִּשְׁקָה מִן הַבְּרָכָה אוֹ
מִמֵּי הַגְּשָׁמִים מְקַבְּצִים , מִפְּנֵי שֶׁהוּא טְרַח גְּדוֹל ; אֶפְלוּ
עֲרוּגָה אַחַת חֲצֵי גְבוּהַ וְחֲצֵי נְמוּדָּא אִין דּוֹלִים מִמְּקוֹם
נְמוּדָּא לְהַשְׁקוֹת מְקוֹם גְּבוּהַ .

ג נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים , מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת מֵהֶם
בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּמוֹעֵד , וְהוּא שְׁלֵא פְּסָקוּ ; וְכֵן הַבְּרָכוֹת
שְׂאֵמַת הַמַּיִם עוֹבְרַת בֵּינֵיהֶם , מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת מֵהֶן ; וְכֵן
בְּרָכָה שֶׁנִּטְפָּה מִבֵּית הַשְּׁלַחִין וְעַדִּין הִיא נוֹטְפֶת , מִתֵּר
לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית הַשְּׁלַחִין אַחֲרַת , וְהוּא שְׁלֵא פְּסָק
הַמַּעֲיָן הַמִּשְׁקָה בֵּית הַשְּׁלַחִין הַעֲלִיּוֹנָה .

ד יְרָקוֹת שְׂרוּצָה לְאֶכְלָן בְּמוֹעֵד , יָכוֹל לְדָלוֹת מֵיָם
לְהַשְׁקוֹתָן כְּדִי שְׁיִגְדְּלוּ וַיְהִיו רְאוּיִם לְמוֹעֵד ; אֲבָל אִם
אִינוּ רוּצָה לְאֶכְלָן בְּמוֹעֵד , וְעוֹשֶׂה כְּדִי לְהַשְׁבִּיחוֹ , אָסוּר .

ה אין עושים החריצים שבִּעֲקָרֵי הַגִּפְנִים כְּדִי שִׁיתְמַלְאוּ מִיָּם; וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיֹת **(ב)** וְנִתְקַלְקְלוּ, הָרִי זֶה מִתְקַנֵּן בְּמוֹעֵד אֲבָל אֲסוּר לְהַעֲמִיקוֹ יוֹתֵר מִבְּרֵאשׁוֹנָה (הַפְּנִיד פ"ח).

באר היטב (ב) ונתקלקלו. ואם נסתמו לגמרי אסור דהוי כעושה מתחלה:

ו אִמַּת הַמַּיִם שֶׁנִּתְקַלְקְלָה, מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ; הִיתָה עֲמֻקָּה טֶפַח, חוֹפֵר בָּהּ עַד **(ג)** שְׁשָׁה; הִיתָה עֲמֻקָּה טֶפַחִים, מִעֲמִיק עַד שְׁבַעַה.

באר היטב (ג) ששה. אבל בפחות מכאן כיון דלא עברו ביה מיא אסור ועמוקה ג' אפשר דאסור לחפור עד ח' דטרחה יתירה היא להשליך העפר לחוץ עיין ב"י:

ז מוֹשְׁכִין אֶת הַמַּיִם מֵאֵילָן לְאֵילָן, וּבִלְבַד שְׁלֹא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה; וְאִם הִיתָה שָׂדֶה לְחָהּ, מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת אֶת כָּלָהּ.

ח אֲסוּר לְפַתַּח מְקוֹם לְשָׂדֶה כְּדִי שִׁיכַנְסוּ בָּהּ מִיָּם לְהִשְׁקוֹתָהּ; וְאִם עוֹשֶׂה כְּדִי לְצוּד דָּגִים **(ד)** כְּדִי לְאָכְלוֹ בְּמוֹעֵד, כְּגוֹן שְׁפוֹתַח לְמַעַלָּה מְקוֹם שִׁיכַנְסוּ וּלְמַטָּה מְקוֹם שִׁיזְאוּ, מִתֵּר.

באר היטב (ד) כדי. ומה שפסק לעיל בסימן תקל"ג ס"ד דצד דגים שהרי אפשר שיאכל מהם במועד והכא כתב לאוכלם במועד שאני הכא דסוף סוף גם השדה שותה ממנה ומשי"ה בעי שיאכל דוקא מה שאין כן התם ועיין מ"א:

ט אסור להשוות השדה לצרף חרישה; ואם נכר שמכון כדי לדוש לצרף המועד, כגון שמשוה כלה, מתר.

י אסור ללקט עצים מן השדה ליפותו לחרישה; ואם נכר שמכון לצרכו שצריך לעצים, כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים, מתר.

יא אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו; ואם נכר שמכון בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו, כגון שקוצץ כן מצד אחד, מתר.

יב אין (ה) מתליעים האילנות ולא מזהמין (פי' מדביקים שם זבל כדי שלא ימות האילן) הנטיעות, אבל סכין האילנות והפרות בשמן.

באר היטב (ה) מתליעים. שנוטל התולעת שבאילן אע"פ שנפסד האילן אסור דטירחי יתירה היא:

יג אישות ועכברים שמפסידים בשדה אילן מתר לצודן

כְּדָרְכוּ, שְׁחוּפֵר גּוּמָא וְתוֹלָה בְּהַּ הַמְצוּדָה; וְאֶפְלוּ בְּשִׂדָה
הַלְבֹן הַסְמוּכָה לְשִׂדָה הָאֵילָן מִתֵּר לְצוּדוֹן כְּדָרְכוּ,
שְׁיוּצָאִין מִמְּנָה וּמִפְּסִידִים הָאֵילָן; וְאִם אֵינָה סְמוּכָה
לְשִׂדָה הָאֵילָן, אֵין צָדִין אוֹתוֹן אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁנוּי שְׁנוּעֵץ
שְׁפוּד בְּאֶרֶץ וּמְנַעֲנְעוּ לְכָאן וּלְכָאן עַד שְׁנַעֲשִׂית גּוּמָא,
וְתוֹלָה בְּהַּ הַמְצוּדָה; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁבִשִׂדָה הַלְבֹן
הַסְמוּכָה לְשִׂדָה הָאֵילָן אֵינוֹ מִתֵּר אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁנוּי, וְאִם
אֵינָה סְמוּכָה לְשִׂדָה הָאֵילָן אָסוּר אֶפְלוּ עַל יְדֵי שְׁנוּי.

יד אֵין מְכַנִּיסִין צֵאן לְדִיר בְּחַל הַמוּעֵד לְזַבֵּל הַשִּׂדָה;
וְאִם הַכְּנִיסוֹן הָאֵינוֹ יְהוּדִי מַעֲצָמוֹ, מִתֵּר אֵף בְּשַׁבָּת, אֶפְלוּ
אִם מַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה עַל שְׁהַכְּנִיסוֹן, וּבִלְבַד שְׁלֵא יִתֵּן לוֹ
שְׂכָר, וְאֶפְלוּ אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא שְׂכָר מְזוֹנוֹת אָסוּר; וּבִיּוֹם
טוֹב (ו) יְכוּל לִיתֵן לוֹ שְׂכָר מְזוֹנוֹ, וּבִלְבַד שְׁלֵא יִתֵּן לוֹ שְׂכָר
אַחַר; וּבְחַל הַמוּעֵד, אֶפְלוּ אִם נוֹתֵן לוֹ שְׂכָר אַחַר מִתֵּר,
וּבִלְבַד שְׁלֵא יִשְׁכִּירָנוּ; וְלֹא יִמָּסֵר לוֹ שׁוֹמֵר לְנַעַר הַצֵּאָן
(פִּי מוֹלִיכָה מִמְּקוֹם לְמִקוֹם וּמִתּוֹךְ כָּד הַגְּלָלִים מִתְנַעֲרִים); וְאִם הָיָה הָאֵינוֹ
יְהוּדִי שְׂכִיר שַׁבָּת, שְׂכִיר חֲדָשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה מְסִיעִין אוֹתוֹ
בְּחַל הַמוּעֵד (ז) וּמוֹסְרִין לוֹ שׁוֹמֵר לְנַעַר הַצֵּאָן.

באר היטב (ו) יכול. אבל במלאכה גמורה אסור ליתן לו שכר מזונו. מ"א: (ז)
ומוסרין. אבל לשכור לו שומר אסור ובשבת אפי' למסור לו אסור. מ"א:

טו אָסוּר לְקַצֵּר הַשִּׂדָה בְּחַל הַמוּעֵד אִם אֵינוֹ נִפְסָד אִם
יַעֲמֵד עַד לְאַחַר הַמוּעֵד; וְאִם אֵין לוֹ מַה יֵּאֲכַל, אֶפְלוּ

מוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו לקח מן השוק, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובזרר כדרפו, ובלבד שלא ידוש (ח) בפרות; והני מילי שאינו צריך אלא לו לבדו, אבל אם הוא צריך לדוש לצרך רבים, דש אפלו בפרות.

באר היטב (ח) בפרות. ולדין שאין דשין בפרות צריך שינוי אחר. מ"א:

טז מי שיש לו כרם אצל כרמו של עכו"ם, ועכו"ם בוצר שלו בחל המועד ואם לא יבצר הישראל גם את שלו יפסיד, יכול (ט) לבצרו ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שנוי, ובלבד שלא יכון (י) לעשות מלאכתו במועד.

באר היטב (ט) לבצרו. ופועלים ישראלים יכולים ליטול שכר ועיין סימן תקמ"ב סעיף א': (י) לעשות. ואדם חשוב צריך לזהר אפ"י במלאכת דבר האבוד שמא יטעה העולם לומר שכיון מלאכתו במועד. ב"י בשם רוקח:

סימן תקלח - כמה ענינים הנקראים

דבר האבד

סעיפים

ו'

ובו

א מי שהפך את זיתיו או שהיה יינו בבזר, וארעו אנס או ששכח או נתעצל שהיה סבור שהיה יכול לשהות

לְאַחַר הַרְגֵל וְלֹא עָשָׂה קֶדֶם הַרְגֵל, מֵאַחַר שֶׁהוּא דֹבֵר
הָאֵבֶד זֹלָף וְגוֹמֵר וּמִזְפֵּת הַחֲבִיּוֹת, בֵּין קִטְנוֹת בֵּין
גְּדוּלוֹת, וְגַף (פְּרוּשׁ שְׂיָשִׁים בְּהוּ מְגוּפְתוֹ) בְּחֲבִיּוֹת, כְּדַרְכוֹ, בְּלֹא
שְׁנוּי; **הגה:** וְהוּא הַדִּין דְּיָכוֹל לְתַקְּנוֹ הַחֲבִיּוֹת לְקַשְׂרָם בְּעֵקְלִים (מְרַדְכִי),
אֲבָל לֹא יִכּוֹן מְלֹאכְתּוֹ בְּמוֹעֵד אֲלֵא יַעֲשֶׂה הַכֹּל קֶדֶם הַמוֹעֵד אִם יוֹדֵעַ שְׂיִצְטָרֵף;
בְּמוֹעֵד (הַגְּהוֹת מֵיַמִּי וְתִ"ה); וְכֵן שׁוֹלָה פְּשֻׁתָּנוּ מִן הַמְשָׁרָה, וְכֹל
כִּיּוֹצֵא בָּזָה מְדַבֵּר הָאֵבֶד, וּבְלִבְד שְׁלֵא יִכּוֹן מְלֹאכְתּוֹ
בְּמוֹעֵד.

ב מֵתֵר לְהַכְנִיס פְּרוֹת מִפְּנֵי הַגְּנָבִים אִם אֵינָם בְּמָקוֹם
הַמְשֻׁתָּמֵר; וּמִיְהוּ יַעֲשֶׂה בְּצִנְעָה כְּגוֹן שְׂיִכְנִיסָם בְּלִילָה;
וְאִם הוּא דֹבֵר שְׂיֵשׁ בּוֹ פְּרָסוּם בְּלִילָה יוֹתֵר מִבִּיּוֹם, כְּגוֹן
שְׂצָרִיף לְהַכְנִיסוֹ בְּאַבּוּקוֹת וּבְקוֹלוֹת, יִכְנִיסָם בִּיּוֹם.
הגה: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹן כִּי אִם בְּפִרְהֶסְיָא, הַכֹּל שָׂרִי בְּדַבֵּר הָאֵבֶד (הַמְּגִיד
פֶּרֶק ז' וּמְרַדְכִי פֶּרֶק מִי שְׁהַפֵּד).

ג אָסוּר לְהַסִּיעַ מְמוֹנוֹ מֵעִיר לְעִיר, אִם לֹא בְּשָׂבִיל דֹבֵר
הָאֵבֶד.

ד הָיוּ לוֹ תַּאֲנִים שְׁטוּחִים בְּשָׂדֵה לִיבֵשׁ וְיָרָא מִהַמָּטָר,
מֵתֵר לְחַפּוֹתָם בְּקֶשׁ אֲפָלוּ חַפּוּי עָב.

ה מי שיש לו סחורה שאם לא יהפכה ממטה למעלה תקלקל, מתר להפכה בחל המועד.

ו המכונן מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד, בית דין היו (א) מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל; **הגה:** ואם הוא עושה מלאכת אחרים שאי אפשר לקנסו, כגון חיט או סופר שעושה מלאכת אחרים, משמתינן ליה ומלקין אותו (בית יוסף ורי"י); **ואם** ית, לא יקנסו בנו אחריו ומתר לו לעשותה אם הוא דבר האבד.

באר היטב (א) האבד. אבל בדבר שאינו אבד פשיטא דאסור לעשות בחה"מ ואם דבר שאינו אבד בחה"מ אפי' לבנו קנסוה רבנן ומאבדין אותו ממנו ודוק' למ"ד מלאכת חה"מ דאורייתא. רי"ו. ונ"ל דדמי לעושה מלאכה בשבת שאסור לו לעולם וה"ה לבנו. מ"א וע"ש ובט"ז:

סימן תקלט - דיני הסחורה בחל

המועד

סעיפים

י"ד

ובו

א כל סחורה, (א) אסורה; אפלו כל שהיא, בין לקנות בין למכר; ואפלו אם הלכה מעות על מנת שיתנו לו

אַחַר כֶּךָ יֵין אֹו סְחֹרֶה אַחֶרֶת בְּפָרְעוֹן חֹבֹו כְּדִי לְהַשְׁתַּכֵּר, אֵינֹו יָכוֹל לֵילֵךְ וּלְתַבְעַם, אֶלָּא אִם כֹּן אֵינֶם **(ב)** מְצוּיִים אַחַר הַמוֹעֵד דְּהִנֵּה לִיה דְּבַר הָאֲבָד אִם לֹא יֵלֵךְ בְּחַל הַמוֹעֵד לְמְקוֹמָם **(ג)** וְיִתְבָּעִים. הַגָּה: מִיֵּהוּ אִם מִזְדַּמֵּן לֹו רֹוח מְרִבָּה בְּמוֹעֵד, יָכוֹל **(ד)** לְמַכֵּר בְּצִנְעָה; וְיוֹצִיא לְשִׁמְחַת יוֹם טוֹב יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה דְעֵתוֹ לְהוֹצִיא (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (א) אסורה. מפני הטורח: **(ב) מצויים.** נ"ל דגם בזה צריך שלא יכּוּן מלאכתו במועד עיין מ"א: **(ג) ויתבעם.** וכתב הט"ז נ"ל דזה דוקא שהוא צריך לטרוח וליזל בדינא ודיינא אבל אם אין צריך אלא לתבוע לעצמו שיפרע לו לא מצינו איסור. והאידנא אנו רואים בכל הקהלות שתובעים בפני הדיינים אפ"י בעד פרקמטי"י בחה"מ יש ללמוד זכות דאנו רואים קלקול החובות הוא מצוי ביותר בכל יום וכל החובות הוויין בחזקת ספק דבר האבד עד כאן לשונו עיין שם: **(ד) למכור.** וה"ה דיותר לקנות בצינעה. מ"א:

ב מִי שֶׁהִלִּיחַ לְחֶבְרוֹ מְעוֹת, מִתֵּר לְתַבְעוֹ בְּחַל הַמוֹעֵד לְגַבּוֹת מְעוֹתָיו; וְאֵין צָרִיךְ לֹוֹר מְשִׁמְתֵר לְגַבּוֹת חֹבֹו מִן הָעֶכּוּ"ם.

ג מְכַר לְחֶבְרוֹ פְּרָקְמִטְיָא קָדָם מוֹעֵד, יֵשׁ מִי שֶׁאֹסֵר לְתַבְעַ דְּמִיָּה בְּמוֹעֵד, אֶלָּא אִם כֹּן יֵהֵא הַלּוֹקַח אָדָם שֶׁאֵינֹו מְצוּי בְּמְקוֹם הַמוֹכֵר וְנִזְדַּמֵּן לֹו בְּחַל הַמוֹעֵד, דְּהִנֵּה דְבַר הָאֲבָד; וְלִי נִרְאֶה שֶׁכֵּינֹן שֶׁזָּקָף עָלָיו הַמְּעוֹת בְּחֹבֹו קָדָם הַמוֹעֵד הִנֵּה לִיה כְּהַלְוָאָה, וּמִתֵּר לְגַבּוֹת מְמַנֵּי בְּחַל הַמוֹעֵד, אֶפְלוּ הוּא אָדָם שֶׁמְצוּי בְּמְקוֹם הַמוֹכֵר. הַגָּה: וְכֹן מִתֵּר לְקַבֵּל **(ה)** בְּמִשְׁפָּט בְּשִׁבִיל חוֹבוֹתָיו הַמִּתְרִים לְתַבְעַ (מְרַדְכֵי סוֹף פָּרָק מִי שֶׁהָפֵד); וְכֹן מִתֵּר לַעֲשׂוֹת זְקִיפָה עִם חוֹבוֹתָיו בְּמוֹעֵד, כְּדִי לְהַבְטִיחוֹ דְּכָל זֶה בְּכָלֵל דְּבַר הָאֲבָד, וְשָׂרִי. (הַמְגִיד פ"ו וּנ"י פְּרָקָא קָמָא דַּמ"ק).

באר היטב (ה) במשפט. דוקא במשפט העכו"ם לכן דקדק רמ"א וכתב לקבול במשפט וכן הא דכתב מותר לעשות זקיפה מיירי בעכו"ם שמעתי ועיקר. מ"א:

ד אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן, מותר למכרה; אבל אם לא יפסיד מהקרן, לא. ומכל מקום אם הוא בענין שאם ימכרנה עתה יהיו לו מעות (ו) ברוח ויוציא יותר לשמחת יום טוב, מותר למכר; ונראה לי שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת יום טוב. ואלו היו לו מעות ברוח ה"ה מוציא יותר; אבל מי שיש לו מעות ברוח להוציא לשמחת יום טוב ככל אשר יתאוה, ואין בדעתו להוציא כל כך, לא נתיר לו למכר כדי שיוציא יותר.

באר היטב (ו) בריוח. דהיינו עושר מופלג. ט"ז:

ה אם הוא דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון ספינות או שירות שבאו, או שהם מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו ביקר, מותר לקנות ולמכר אפלו שלא לצורך תשמישו אלא לעשות סחורה ולהשתכר; והוא הדין (ז) לירידים הקבועים מזמן לזמן ואפלו מעיר לעיר ומתיר לסע בכ"האי גונא (דברי עצמו); אבל מקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע, אינו מותר למכר ולקנות ביום השוק שבתוך המועד, שאין זה דבר האבד, שאם

אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד ומכר ביום השוק
שלאחר (ח) המועד. הגה: ותגר (ט) שקונה מזה ומוכר לזה וחוזר
וקונה ומוכר, מתר, דהוי דבר האבד (פל ב).

באר היטב (ז) לירידים. כתב רש"ל בתשובה סימן ע"ט דע שקבלתי הלכה
למעשה להתיר בחה"מ אם בא יריד אפי' יומא דשוקא הנקרא קרסניי טארי"ג
שהוא דבר דלא שכיחא ובא לזמנים דומי' דשיירות וספינות וחשבינן הפסד
ריוח להפסד קרן וכו' אבל שאר ימי שוק אין להתיר כלל לישוב בחנות אם לא
שהחנות סגורה ופתוחה במקצת אם בא ליקח וכל זה כדי להוציא לשמחת
י"ט עכ"ל: (ח) המועד. ודוקא שידע בודאי שלא יפסיד מהקרן. מהריב"ל
מ"א: (ט) שקונה. המ"א העלה דדוקא בביתו מותר אבל בחנות אסור וכ"כ
רש"ל שהחנות יהיה סגורה וכשיבא הלוקח לקנות פותחה במקצת וביריד שרי
למכור כמו שכתב בסעיף קטן ז':

ז מציאה, אסור לטרוח ולחפש עליה; כגון נהר שהצוף
דגים על שפתו, אסור לאספם כדי לכבשם, אלא אם כן
היו ראויים לאכל מהם במועד.

ח המלוה את חברו על חפץ או על סחורה על תנאי שאם
לא יפרע לו לסוף ח' ימים שיהא קנוי לו, יש מתירים
ויש אוסרים.

ט עכו"ם שפרע לישראל יין בחובו, מתר לקבלו ממנו,
דכמציל מידו דמי.

ט מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתית כל

השנה ואם יעבר המועד לא ימצא כמו שמוצא עתה, דבר האבד הוא; ומתן לקנות ולתקן החביות ולזפתן, ובלבד שלא יכון מלאכתו במועד, אבל יותר מכדי צרף (י) שתיתו, לא יקנה. הגה: ואם הוא דבר שאינו מצוי אחר קד להרויח בו, מתן (בית יוסף).

באר היטב (י) שתייתו. פי לכל השנה. ט"ז:

מוכרי (יא) תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים, פותחין ומוכרים כדרךם בפרהסיא, שהכל יודעין שהם לצרף המועד.

באר היטב (יא) תבלין. מוכרי בשמים אף על פי שהוא דבר המתקיים לא בעי צנעה שניכר שהוא לצורף המועד. ב"ח. וכתב המ"א וא"כ כיון שפותחין לצורף ישראל אפי' בא עכו"ם לקנות מותר למכור לו עסס"ה:

מוכרי (יב) פירות, כסות וכלים מוכרין בצנעה לצרף המועד. פיצד, אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי, פותח כדרךכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת (יג) ונועל אחת; וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות, בשביל (יד) כבוד יום טוב ומתן לקנות לצרף יום טוב שני של יום טוב האחרון (טור והרא"ש).

באר היטב (יב) פירות. מפני שאומנותם כך כל השנה לפיכך בעי צנעה אבל בע"ה המוכר לצורף המועד לא בעי צנעה. ב"י ד"מ: (יג) ונועל. אבל שאר דברים אסור ואפי' יושב בפתח החנות והחנות סגורה והדלת פתוחה אסור. ריב"ל מ"א: (יד) כבוד יום טוב. זהו לענין לעטר השוק בפירות דדוקא בערב

יו"ט אחרון של סוכות יעשו כן שהוא חג בפ"ע ולא בערב יו"ט אחרון של פסח אבל לענין למכור בפרהסיא גם בערב יו"ט אחרון של פסח יעשו כן. ב"י :

יב אין (טו) לוקחים בתים ואבנים, עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל, או לצורך השכיר שמוליך הדברים הנקנים, שאין לו מה יאכל. הגה: ודוקא הני דאפא פרוסום בקנינתו ואושי מלתא, אבל שאר פלים נהגו לקנותו בצנעה (המגיד).

באר היטב (טו) לוקחים. ומן העכו"ם מותר לקנות הכל דהוי כמציל מידם. ש"ג כנה"ג מ"א: (טז) כלים. המ"א העלה שאין להקל מאחר שיכול למצוא אחר המועד ומש"ה כתב רמ"א נהגו לקנותו כלומר שמדינא אין נכון לקנותו:

יג (יז) להלוות לעפוי"ם ברבית לאותם שרגילים ללוות ממונו, מתר משום דהוי דבר האבד; ולאותם שאינם רגילין ללוות, גם כן מתר, והוא שיקחו רבית של שבוע ראשון ויוציאנו (יח) בשמחת יום טוב. הגה: ומתר לקח ערבית במועד על הלואה שיעשה אחר המועד (הג"א).

באר היטב (יז) להלוות. דל"ד לפרקמטי דהתם יש טורח גדול וגם לפעמים יקנה ביוקר ויצטער משא"כ בהלוואה הרא"ש. ומה"ט שרי נמי להלוות לישראל בריוח בדרך היתר ומותר גם כן לעשות עיסקא ליתן לו מעות. מ"א: (יח) בשמחת. ואם ההלוואה מרובה וירע עינו להוציא כ"כ מ"מ יעשה הטוב שיוכל. מהרי"ל וכשמונה מעות בחה"מ להלוות ישנה אם רגיל למנות ב' בי' ימנה אחד אחד. ד"מ:

יד הלואה דשלקנות בקביעות וחלוף, אסור.

סימן תקמ - דיני בנין וסתירה בחל

המועד

סעיפים

ח'

ובו

א בנין, אפלו כל שהוא, אסור; ואם נפרץ גדר גנתו או פתל חצרו שבינו **(א)** לחברו (מרדכי פ"ק דמ"ק והגהות מימוני פ"ח), בונה מעשה הדיוט דהינו שפניח אבנים זו על זו ואינו טח **(ב)** בטיט; או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט; אבל פתל חצר הסמוך לרשות הרבים שנפל, בונהו **(ג)** כדרךכו; ואם היה נוטה לפל, סותרו מפני **(ד)** הסכנה ובונה **(ה)** כדרךכו. **הגה:** ואפלו אינו נוטה רק לחצר או למבוי, מתר לסתרו מפני הסכנה ולחזר ולבנותו; וכן בשאר דברים דאיכא למיחש לסכנה, בונה וסותרו כדרךכו (פית יוסף בשם רבנו ירוחם בני"ו).

באר היטב (א) לחבירו. דליכא למיחש שם לגנבי: **(ב) בטיט.** עיין ט"ז שהעלה דמותר לעשות סולם ולהטיח גגו בחול המועד לצורך המועד עיין שם: **(ג) כדרכו.** דאיכא למיחש לגנבי: **(ד) הסכנה.** אבל בלא"ה אסור לסתרו ולבנותו ואפי' איכא חשש גנבי. **מרדכי: (ה) כדרכו.** דאם לא כן מימנע ולא סתיר:

ב מִתֵּר לְטַל (ו) גְּבוּשׁוּשִׁית שְׁבִיבִית.

באר היטב (ו) גבושושית. דאינו אסור אלא חרישה עיין סי' קל"ז סי"ט ובי"י
שם :

ג סְדָקִים שְׁבִיג, מִתֵּר לְסִתְמוֹן בֵּיד וּבְרֶגֶל, אֲבָל לֹא בְכָלִי
אֲמֵנוֹת.

ד צִיר (ז) הַדָּלֶת, וְהַמִּפְתָּח, וְהַמְנַעוּל (גמרא), וְהַצָּנוֹר,
וְהַקּוֹרָה, בֵּין שְׁהֵם שֶׁל עֵץ בֵּין שְׁהֵם שֶׁל בְּרֹזֶל שֶׁנִּשְׁבְּרוּ
אֲפֹלוּ מֵעֶרְב יוֹם טוֹב, יָכוֹל לְתַקְּנָם בְּלֹא שְׁנוּי מִפְּנֵי שְׁזָה
הַפִּסָּד גָּדוֹל הוּא, שְׁאֵם יָנִיחַ הַפֶּתַח פְּתוּחַ וּדְלָתוֹת
שְׁבוּרוֹת נִמְצָא מְאֻבָּד כָּל מֵה שְׁבִיבִית וְלָכוֹן מִתֵּר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא
יָכוֹן מְלֹאכְתּוֹ בְּמוֹעֵד (רַבֵּנוּ יְרוּחִם).

באר היטב (ז) הדלת. והוא הדין לתקוע המשקוף במסמרים שרי אם יש לחוש
לגנבי ואם לאו אסור. מ"א :

ה מִתֵּר לְבָנוֹת, מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט, אִבּוּס שְׁתֹּאכֵל בּו
הַבְּהֵמָה.

ו מִתֵּר לְבָנוֹת, מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט, אֲצִטְבָּא לְיֹשֵׁב אוֹ לְיֹשֵׁן
עָלֶיהָ.

באר היטב (ח) אצטבא. נסר שמחברין לו רגלים כעין ספסל שלנו מעשה הדיוט הוא. טור:

ז (ט) תנור וכירים שאפשר שיבשו ויאפה בהם במועד, עושין; ואם לאו, אין עושין אותם והוא הדין עשית קדרות ואלפסין שרי בכהאי גוונא (ניי ספיק דמ"ק והמגיד פ"ח); ובין כך ובין כך בונים על חרס של תנור ועל הכירה הטפלה שלהם.

באר היטב (ט) תנור. ונ"ל דאם הזמן קר מותר לעשות תנור להחם הבית החורף אם ראוי לאפות בו ואם אינו ראוי לאפות בו נ"ל ג"כ דשרי. מ"א ע"ש:

ח נוקרים את הרחים, ופותחים להם עין פרוש נקב שעושים באמצע הרחים, ומעמידים אותם; ובונים אמת המים של רחים, וקוצצים צפרני החמור של רחים. הגה: ומתן לחדד ספין במועד; וספין (י) שנשבר במועד מתן לעשות אחרת (המגיד פ"ח).

באר היטב (י) שנשבר. אפי"י יכול להשאיל מחבירו שרי מ"א ועיין סי' תק"ט סעיף קטן ב' מש"ש:

סימן תקמ"א - דיני אריגה בחל המועד

סעיפים

ה'

ובו

א מתן לעשות מצודות דגים מערבה שהוא מעשה (א)

הַדְּיוּט, אֲבָל לֹא הָאָרוּגִים מִחוּטִים שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אִמּוֹן.
הגה: וּמִתֵּר (ב) לְתַקֵּן הַפְּתִילוֹת לְגֵרוֹת בְּחַל הַמוֹעֵד, דְּמַעֲשֶׂה הַדְּיוּט הוּא
(נ"י פ' אלו מגלחין ור' ירוחם נ"ד ח"ה ובית יוסף).

באר היטב (א) הדיוט. ודוקא לצורך המועד ועיין מ"א: (ב) לתקן. ובמהרי"ל
כתב דיש לזהר לעשות מקודם לצורך המועד:

ב (ג) מְסַרְגִּין (פ"י הוא קָעִין הָאָרִיגָה אֶלָּא שֶׁבִּסְרִיגָה יֵשׁ רֵוַח מָה בֵּין חוּט לְחוּט)
הַמְּטוֹת, אֲבָל אֵין (ד) מִפְּשִׁילִין חֲבָלִים בְּתַחֲלָה.

באר היטב (ג) מסרגין. פירוש שעושין בה חבלים לשכב בה במועד: (ד)
מפשילין. פ"י שגודלין:

ג מִתֵּר (ה) לְמַעַךְ בְּגָדֵי פְּשִׁתוֹ בַּיָּדִים אַחַר הַכְּבוּס, כְּדֵי
לְלַבֵּן וּלְרַכֵּן; אֲבָל אֵין עוֹשִׂין קִשְׂרֵי בְּתֵי יָדִים, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה (ו) אִמּוֹן וּמִתֵּר לְהַחֲלִיק הַבְּגָדִים עִם הַזְּכוּכִית כְּדִרְכּוֹ
הוֹאִיל וְהוּא לְצַרְךָ הַמוֹעֵד (סמ"ג ור"בנו ירוחם).

באר היטב (ה) למעד. לצורך המועד. מ"א: (ו) אומן. וקמטי הקאלני"ר אסור
עססי תקי"ט:

ד אָסוּר לְתַקֵּן מְלַבּוֹשָׁיו וּמִנְעָלָיו הַקְּרוּעִים; וְכֵן אָסוּר
לוֹמַר (ז) לְעַכּוּ"ם לְתַקְּנָם מִיְהוּ עַל יָדֵי (ח) שְׁנוּי שָׂרֵי לְתַקְּנָם קֶצֶת
לְצַרְךָ הַמוֹעֵד (ר"ב ירוחם).

באר היטב (ז) לעכו"ם. וה"ה בכל מה שאסרו בחול המועד לישראל כמ"ש
סי' תקמ"ג דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו. מיהו אם היו

קרועים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר האבד וזה הפסד גדול.
ט"ז: (ח) שינוי. אבל הדיוט אי"צ שינוי כמ"ש ס"ה:

ה מי שצריך לו (ט) בגד במועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה כדרכו; ואם היה (י) אמן מהיר, הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט, דהינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה, כשני הכלב. הגה: וכל אדם יחמיר על עצמו לתפר בשנוי זה; ולא מהני לאמן לתפר על ידי שישנה באחיזת המחט בידו, אלא בעיני שנוי הנכר (תרומת הדשן סימן פ"ז).

באר היטב (ט) בגד. תינוק שנולד בחג אסור לעשות לו בגדים חדשים במועד למול אותו. ריב"ש מ"א: (י) אומן. וכל מי שיודע להוציא מלא מחט בבת אחת או שיודע לכונן אימרי בשפת חלוקו מקרי אומן. טור ע"ש:

סימן תקמב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחל המועד אלא בחנם

סעיפים

ב'

ובו

א אפלו מלאכות המתרות אינם מתרות לעשותן אלא לעצמו או לאחרים בחנם; אבל בשכר, אסור. ומיהו אם אינו נותן לו שכר קצוב, אלא שאוכל עמו בשכרו, מתר. הגה: ודבר האבד מתר לעשות אפלו בשכר קצוב (כל בו).

ב כָּל מְלֶאכָה מִתֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי פֹעֵל שְׂאִין לוֹ מֵה
(א) יֹאכֵל, כְּדֵי שְׂשִׁתְּכֶר (ב) וַיְרוּיחַ.

באר היטב (א) יאכל. כתב המ"א משמע דאם יש לו לאכול אפי" לחם ומים
אסור עיין שם: (ב) וירויה. כתב הט"ז האי כפל לי בא ללמד דל"ת דלא הותר
אלא כדי שיהיה לו מה יאכל לחוד קמ"ל כיון דהותר בהאי מלאכה הותר
לקבל השכר אפי" הוא הרבה מכדי אכילתו והיינו בהאי מלאכה גופא שמקבל
בשעה שאין לו מה לאכול אבל אחר שיקבל אי אסור אח"כ באחרים עכ"ל.
וכתב ב"י דכשאין לו מה יאכל אף אם יש לו כלי בית למכור שרי אפי" יש לו
סחורות למכור ע"ש:

סימן תקמג - דין מלאכה על ידי עכו"ם בחל המועד

סעיפים

ג'

ובו

א כָּל דָּבָר שְׂאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ אָסוּר לֹמֵר (א) לְעַכּוּיִם
לַעֲשׂוֹתוֹ.

באר היטב (א) לעכו"ם. נ"ל דלצורך מצוה הצורך בח"ה שרי לומר לעכו"ם
לעשותו דהא יש מתירין אפי" בשבת מ"א עסיי ש"ז סעיף ה':

ב עַכּוּיִם שְׂקִבֵּל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לְבָנוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל
(ב) בְּקַבְּלָנוֹת, אָסוּר לְהַנִּיחַ לַעֲשׂוֹת בְּחַל הַמוֹעֵד, אֵף עַל

פִּי שֶׁהוּא חוּץ (ג) לְתַחוּם ; אָבֵל אִם נָתַן לוֹ מְלָאכָה
בְּתֵלוּשׁ קֶדֶם הַמוֹעֵד, בְּקִבְלָנוֹת, לַעֲשׂוֹתָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל
עֲכוּוֹיִם, מִתָּר.

באר היטב (ב) בקבלנות. ואם בנו באיסור מותר ליכנס בו. מ"א וט"ז ע"ש :
(ג) לתחום. דחיישינן שיבואו לשם אנשים ממקומות אחרים. ואריס מותר
לעשות בשדה כמ"ש סימן רמ"ג :

ג מִתָּר לִתֵּן לְעֲכוּוֹיִם מְלָאכָה, בְּקִיבוּלָת אוֹ בְּשִׁכּוּר יוֹם,
שֶׁיַּעֲשֶׂנָה (ד) אַחַר הַמוֹעֵד ; וּבְלִבְד שְׁלֵא יִמְדַד וְיִשְׁקַל (ה)
וְיִמְנָה כְּדָרְךָ שֶׁעוֹשָׂה בַחֲל. **הגה:** וְאִם יַעֲשֶׂה הָעֲכוּוֹיִם אַחַר כָּךְ
מְלָאכָה, (ו) שָׂרִי, הוֹאִיל וְהִתְנָה עִמּוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ אַחַר הַמוֹעֵד (מְרַדְכִי רִישׁ פ' מִי
שֶׁהִפֵּךְ וּבֵית יוֹסֵף וְרַבֵּנוּ יְרוּחִם).

באר היטב (ד) אחר. פירוש שיאמר לו בהדי' שיעשנה אחר המועד. וה"ה
דלישראל שרי ליתן. מ"א : (ה) וימנה. ואם כן כשנותן כליו לכובס אסור
למנות מ"א. ועיין בבאר הטיב אשר לפני שהניח בצ"ע ממ"ש בסי' תקנ"א
ס"ג דאוסר רמ"א שם ליתן לכובס עד אחר ט"ב וכתב מ"א אפי' אומר לכבס
אחר תשעה באב עכ"ל דלא דק דהתם שלא יסיחו דעתן מן האבילות : (ו)
שרי. פ"י א"צ למחות בידו עיין סי' רמ"ח :

סימן תקמד - דין צרכי רבים בחל

המועד

א צָרְכֵי רַבִּים מִתֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ בְּחַל הַמוֹעֵד, כְּגוֹן לְתַקֵּן הַדְּרָכִים וּלְהַסִּיר מֵהֶם הַמְּכַשׁוֹלוֹת; וּלְצַיֵּן הַקְּבָרוֹת כְּדִי שְׂיִזְהָרוּ מֵהֶם הַכֹּהֲנִים; וּלְתַקֵּן הַמְּקוֹאוֹת. **הגה:** וְדוּקָא צָרְכֵי רַבִּים כְּאֵלוֹ, שֶׁהֵם צְרִיכִים **(א)** לְגוּף הָאָדָם, אֲבָל שְׂאֵר צָרְכֵי רַבִּים כְּגוֹן בְּנֵי **(ב)** בַּה"כ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א), אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד; וְהוּא הַדִּין דְּלִשְׂאֵר צָרְכֵי מְצוּהָ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מִלְּאֲכַת אֲמֹן בְּמוֹעֵד (רִיב"ש סִימָן רכ"ו).

באר היטב (א) לגוף. וה"ה לתקן מרחצאות לרבים ודוקא מעשה הדיוט עיין מ"א: **(ב) ב"ה.** ובזמן הזה שרי דאם יתעכב שמא ימנעו העכו"ם מלבנות בית הכנסת. מ"א:

ב בּוֹרוֹת וּמַעֲיֵנוֹת שֶׁל רַבִּים שֶׁנֶּפֶל בָּהֶם עֶפֶר וְאַבְנִים וְנִתְקַלְקְלוּ, מִתֵּר **(ג)** לְתַקְּנָם וְאַפְלוּ אִין רַבִּים צְרִיכִים לָהֶם עֵתָהּ, כִּיּוֹן שְׂאִינוּ מַעֲשֵׂה אֲמֹן; אֲבָל לַחֲפֹר לָהֶם בּוֹרוֹת מִחֻדָּשׁ, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה אֲמֹן, אִם הָרַבִּים צְרִיכִים לָהֶם עֵתָהּ מִתֵּר אֲפְלוּ אִם כּוֹנְנוּ מִלְּאֲכַתָּן בְּמוֹעֵד, וְאַפְלוּ בְּפִרְהָסִיָּא וּבְטַרְחָא יִתְרַתָּא; וְאִם אִין צְרִיכִים לָהֶם עֵתָהּ, לֹא יַעֲשׂוּ. אֲבָל בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמַעְרוֹת שֶׁל יַחִיד אֲסוּר לַחֲפֹר אוֹתָם מִחֻדָּשׁ, וְאַפְלוּ צְרִיךְ לָהֶם עֵתָהּ; וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיִם כְּבָר, וְנִתְקַלְקְלוּ, אִם צְרִיךְ לָהֶם עֵתָהּ מִתֵּר לְתַקְּנָם; וְאִם אִין צְרִיךְ לָהֶם עֵתָהּ אֲסוּר לְתַקְּנָם, אֲבָל מִתֵּר **(ד)** לְהַמְשִׁיךְ מֵיִם לְתוֹכָן אֲפְלוּ אִין צְרִיךְ לָהֶם עֵתָהּ.

באר היטב (ג) לתקנם. אפי' כוון מלאכתן במועד ט"ז ע"ש. וה"ה דמותר לעשות חריץ מעשה הדיוט שיבואו המים לעיר שישתו בהרוחה ואע"פ שהוא טורח גדול ובפרהסיא וכיון מלאכתו במועד אעפ"כ שרי לפי שצרכי רבים אין לגמרם אלא בשעה שהם בטלים ומתחברים כולם ואם לא יעשו עכשיו לא יעשה לעולם הרא"ש וכתב המ"א משמע דאם יש מנהיג שהרשות בידו לעשות לבדו אסור לעשותו במועד: **(ד) להמשיך.** פי' שמקבלין מי גשמים מהגג

ומוליכין לבור לפי שאין זה טורח מרובה אבל להביא מים דרך חריץ אסור
עיין מ"א:

סימן תקמה - דיני כתיבה בחל המועד

סעיפים

י"א

ובו

א אסור לכתב בחל המועד; ואפלו להגיה אות אחת
בספר, אסור. הגה: ולצד (א) רבים יש אוסרים כל שאינו לצד
המועד (ת"ה סימן פ"ה), ויש מתירין (כל בו ובית יוסף). ונהגו להקל בכתב (ב)
שלאנו שאינו מעשה אמן.

באר היטב (א) רבים. גזירת הדיינים והרשאה הוי צרכי רבים רש"ך ח"א
סימן קי"ג: וכתב המ"א וכל מה שמותר לכתוב מותר לעשות קולמוס ודיו
לכך. ובשכנה"ג נסתפק אם מותר לשרטט ע"ש: (ב) שלנו. היינו משיט"א.
מ"א:

ב נראה לי שאם אין להם ספר תורה כשר לקרות בו
בצבור, מותר להגיה בחל המועד כדי לקרות בו בצבור;
וכן בספרי מקרא (ג) וגמרא שצריך לקרות במועד, מותר
להגיהם במועד משום דהוי דבר האבד. ואם אין להם
ספר תורה כלל, אם אפשר לכתבו פלה בחל המועד על
ידי סופרים הרבה, יכתבוהו, וצריך המועד הוא לקרות

בְּתוֹרָה בְּצָבוֹר בְּמוֹעֵד. הגה: והוא הדין שְׁאֵר סְפָרִים לְלַמֵּד בָּהֶם (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן פ"ה וְרוֹקַח).

באר היטב (ג) וגמרא. ומיירי שמגיה מתוך השכל איזהו טעות ואפשר שישכח אחר יום טוב העיון הזה ולא ירגיש בהטעות וזה הוי דבר האבד ט"ז ע"ש. ודיבוק האותיות וטשטוש שרישומה ניכר להעביר עליה הקולמוס שרי לתקן. לתפור יריעות ס"ת בעמוד אסור כ"א ע"י מי שאין לו מה יאכל ש"ת דב"ש תקמ"ה:

ג פותב אדם תפלין ומזוזות לעצמו, וטוה על (ד) ירכו תכלת וציצית (בית יוסף) לבגדו; ואם אין לו מה יאכל, פותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו. הגה: או שיהיו לו הוצאותיו יותר **(ה)** ברוח לשמחת יום טוב; (טור) ואם כתבו כדי להניחן במועד, בכל ענין **(ו)** שרי (סמ"ג). ואינו אסור רק כתיבה, אבל עשייתן שרי (בית יוסף בשם תוספות).

באר היטב (ד) יריכו. אפי' בלא שינוי ובגלגל אסור דאוושי מילתא טובא. מ"א ועיין ט"ז: **(ה) בריוח.** עיין מ"א ועיין סימן תקמ"ב סעיף קטן א': **(ו) שרי.** היינו לצורך המועד אבל שלא לצורך המועד ודאי אסור אפי' העשיי ט"ז ע"ש. כתב הג"א הא דשרי לכתוב ולטוות דוקא כשלא כוון מלאכתו במועד וב"י כתב דאפי' כוון מלאכתו שרי כיון דדבר מצוה הוא וכתב המ"א ונ"ל דאם א"צ להניח' במועד אסור לו לכתוב הואיל וכוון מלאכתו במועד לא שרינן ליה משום שימצא פרנסתו בריוח ועוד בלאו הכי י"א דדוק' כשאין לו מה יאכל שרי עכ"ל:

ד מתר לכתב (ז) חשבונותיו ולחשב יציאותיו. הגה: והוא הדין הכתבים שפותרים כשמלויין על משכונות, שרי (הגהות מרדכי כל בו ומחרי"ל סוף פ' מי שהפד).

באר היטב (ז) חשבונותיו. ואם הם כתובים כבר רק שרוצה לסדרם אסור. ריב"ל מ"א:

ה מתר לכתב שטר קדושין ושטרי פסיקתא, גטין ושוברים, דייתיקי, מתנות, פרוזבולין, אגרות שום ואגרות מזון (פרוש שטרי פסיקתא, שאדם פוסק לתת לבנו או לבתו כך וכך, ופרוש דייתיקי, שטר דא תהא למיקם ולהיות, ופרוש פרוזבול, פרוז בולי ובוטי כלומר תקנת המלוה שלא יאבד ממונו, ותקנה ללוה שימצא מי שילווה, ופרוש אגרת שום, ששמו בית דין נכסי לוה ונתנם למלוה, ואגרת מזון, שמכרו בית דין את הקרקע למזון האשה והבנות וכתבו מעשה בית דין על זה, אי נמי שקבל עליו לזון את בת אשתו); **שטרי חליצה** ומאונין, ושטרי ברורין ופסקי דינין. **הגה:** ומתר לכתב כתבה במועד (פל בו); ויש (ח) אוסרים (סמ"ק); ואגרת שאלת שלום שאדם שולח לחברו, ואפלו על דבר פרקמטיא שאינה אבודה; ויש אוסרין בשאלת שלום (טור בשם ה"ג); ונהגו (ט) להחמיר אפלו בכתיבה שלנו שהיא כתיבה משיט"א.

באר היטב (ח) אוסרים. ותוס' כתובה שרי לכ"ע. ועיין ט"ז שמיקל בכתובה ע"ש: **(ט) להחמיר.** צ"ל ונהגו להחמיר לשנות אפי' וכו' וכ"ה בד"מ. והשינוי הוא שכותבין באלכסון ואע"ג דלא מיקרי שינוי אלא כשגוף האותיות שבורים מ"מ כיון שמדינא מותר אגרת שלום בלא שינוי כמ"ש המחבר אלא שנהגו לשנות די בשינוי זה אבל כתבי האסור' לכתוב אסורים אפי' באלכסון עכ"ל ד"מ. ורוב פוסקים כתבו דמשיט"א לא מקרי כתב כלל ואפשר דמטעם זה נהגו להקל בכל הכתבים ויש להם על מה שיסמוכו. וקצת נוהגין לעשות שורה העליונה עקומה. וט"ז העלה דהמיקל בלא שינוי לא הפסיד ושפיר יש לסמוך על פסק ב"י ע"ש:

ו אין כותבין **(י) שטרי חוב במועד**; ואם אינו מאמינו מלוה ללוה והלוה צריך למעות, או שאין לו לסופר מה יאכל, הרי זה יכתב: **הגה:** ומתר לכתב שטר מכירה במועד (תוספות); אבל אין לכתב שטר **(יא) אריסות** וקבלנות שקבל קדם המועד. (ר' רוחם).

באר היטב (י) שטר חוב. ואם נתן לו המעות מותר לכתוב דיש לחוש שמא ימותו העדים. מ"א: **(יא) אריסות.** האחרונים העלו דאין חילוק בין מכירה לאריס וקבלנות דבשניהם אם נעשו קודם המועד ועתה רוצה לכתוב אם היה לו אונס שלא היה לו זמן לכתוב קודם מועד מותר בשניהם ואם לאו אסור בשניהם עיין ט"ז:

ז כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמִּתֵּר לְכַתֵּב, אֶפְלוּ בְּלֹא שְׁנוּי מִתֵּר; וְכֹל מֵה שֶׁאֲסוּר לְכַתֵּב, אֶפְלוּ עַל יְדֵי שְׁנוּי **(יב) אָסוּר.** הגה: ובלוחות של שענה **(יג)** מִתֵּר לְכַתֵּב, לְפִי שֶׁאֵינּוּ כְּתֹב הַמִּתְקִים (בית יוסף בשם א"ח).

באר היטב (יב) אסור. עיין ס"ק ט' מש"ש: **(יג) מותר.** אפשר דה"ה בלוחות שלנו. מ"א:

ח מִי שֶׁשָּׁלַח לְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ שְׂאֵלָה וְאֵין הַשְּׁלִיחַ רוֹצֶה לְהִתְעַבֵּב עַד אַחַר הַמוֹעֵד, מִתֵּר לְכַתְּבָהּ; וְכֵן מִתֵּר **(יד)** לְהַעֲתִיקָהּ, מִפְּנֵי שֶׁחֹשֵׁב דְּבַר הָאֲבֵד.

באר היטב (יד) להעתיקה. שלא ישכחנה. וה"ה אם למד מעצמו דבר חידוש מותר לכתוב וכן הב"ח כתב חיבוריו בחול המועד. ואם יצטרך לכתוב אות גס יכתוב דרך שבירה. ט"ז ומ"א. אבל חשבון התקופות אסור לכתוב מ"א. ואסור לתקן קונטרס כדי לכתוב עליו אחר המועד. ב"י:

ט וְאִם שָׁמַע דְּבַר חֲדוּשׁ, מִתֵּר לְכַתְּבוּ כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁכַּח; וְכֵן אִם רָאָה סֵפֶר מְחֻדָּשׁ, מִתֵּר לְהַעֲתִיקוֹ אִם לֹא יִמָּצֵא לְהַעֲתִיקוֹ לְאַחַר הַמוֹעֵד.

2 דָּנִין בֵּין דִּינֵי מְמוֹנוֹת בֵּין דִּינֵי נְפָשׁוֹת, וּמְשַׁמְתִּין וּמְכִין
לְמִי שְׁלֹא קִבֵּל עָלָיו הַדִּין.

יא מִתֵּר לְקַבֵּל בְּשִׁבִיל (טו) חוֹבוֹתָיו בְּחַל הַמוֹעֵד.

באר היטב (טו) חובותיו. מי שברח בממון אחרים מותר לכתוב עליו גזירות
הדיינים והרשאה וטוב לעשות בצינעה אבל אם הדבר בטוח שיחזור לעירו
אסור רשד"ם. וכתב המ"א עליו ולא ידעתי למה יגרע מפסקי דינים ועמ"ש
רס"י זה ס"ק א':

סימן תקמו - דיני ארוסין ונשואין בחל המועד

ובו סעיפים ה' א (א) אין נושאין נשים במועד, לא בתולות ולא
אלמנות, ולא מיבמין; ומתיר (ב) לארס, ובלבד שלא
יעשה סעדת (ג) ארוסין הארוס בבית ארוסתו בשעת
ארוסין; ומתיר לעשות רקודין ומחולות ולעשות סעדת
הארוס עם מרעיו שלא בבית ארוסתו, וכן לסעד
הארוס בבית ארוסתו שלא בשעת ארוסין, מתיר.

באר היטב (א) אין. הטעם משום דאין מערבין שמחה בשמחה ופשוט דנשואין בלא סעודה נמי אסור מ"א ע"ש עיין בשכח"ג ובספר גן המלך סי' ס'. ומכאן שאסור לעשות שני חופות מב' אחים או משתי אחיות ביום אחד וי"א דאפי' בשבוע אחת אין לעשות אבל ב' חופות משני אנשים לשתי נשים מותר דלא שייך עירוב וכן היה נוהג מורי הר"ר יחיאל לעשות חופת יתום או יתומה עם חופת אחד מבניו ביום אחד ועיין ט"ז: **(ב) לארס.** וכ"ש שמותר לכתוב תנאים לשידוך בח"ה כנהוג בינינו אבל הסעודה שרגילין לעשות אחר כתיבת התנאים אסור לעשות בח"ה וכ"ש ברגל כשהוא סועד עם הכלה בפעם ראשונה אחר כתיבת התנאים שלנו. ט"ז: **(ג) אירוסין.** וכתב ט"ז ונראה דכ"ש סעודת נשואין הראשונה דהיינו שנשא ערב הרגל ולא אכלו שום סעודה עד הרגל דאסור וכ"מ להדיא בריב"ש שמביא ב"י עכ"ל ועיין ס"ג ובמ"א ס"ק ד'.

ב מִתֵּר לְהַחֲזִיר גְרוּשָׁתוֹ מִן הַנְּשׂוּאִין.

ג הַכֹּל מִתְּרִים לְשֵׂא (ד) בְּעֶרְב הַרְגֵל וְלַעֲשׂוֹת סְעֻדָה בְּרֵגֶל, בֵּין בְּתוֹלוֹת בֵּין אֶלְמָנוֹת.

באר היטב (ד) בערב. דוקא בשחרית ולא בערב י"ט סמוך לחשיכה מהרימ"ט בחידושיו כתובות על הרי"ף. ובכנה"ג כתב דהעולם נוהגין לישא אשה בעי"ט אפילו בערב סמוך לחשיכה. והמ"א כתב דבמדינתנו נוהגין לישא ערב שבת סמוך לחשיכה אבל בערב י"ט לא נהגו לישא כלל ע"ש הטעם ולכך אין לשנות המנהג:

ד מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּרֵגֶל סְעֻדַת בְּרִית (ה) מִלָּה וְכֵן סְעֻדַת פְּדִיוֹן הַבֵּן.

באר היטב (ה) מילה. אפי' מילה שלא בזמנו מותר לעשות סעודה בחול המועד. וה"ה בפדיון הבן אפי' שלא בזמנו דלא חשיבא שמחה אלא סעודת נשואין לבד. ודוקא בחול המועד אבל ביי"ט אסור כ"כ בא"ז:

ה עושה אשה כל תכשיטיה במועד ; כוחלת ופוקסת פי
מחלקת שעה לכאן ולכאן רש"י, ומעברת סרק על פניה,
וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו ; והוא שתוכל לסלקו
במועד ; ומעברת שער מבית השחי ומבית הערוה, בין
ביד בין בכלי, ומעברת (ו) סכין על פדחתה.

באר היטב (ו) סכין. כלומי שמעברת השער בסכין:

סימן תקמז - דין מי שמת לו מת בחל

המועד

סעיפים

י"ב

ובו

א חל המועד אסור בהספד ותענית ; לפיכך אין מניחין
את המטה ברחוב, שלא להרגיל את ההספד ; ומטעם
זה אין מוליכין את המת לבית הקברות עד שיהיה
הקבר מתקון.

ב נשים מענות, דהינו שכלם עונות כאחת ; אבל לא
מקוננות, דהינו שאחת מדברת וכלן עונות אחריה ; ולא

מְטַפְּחוֹת, דְּהִינּוּ לְהַכּוֹת כַּף אֶל כַּף ; נִקְבְּר הַמֵּת, אֵף לֹא
מַעֲנוֹת.

ג כָּל לִי יוֹם לְפָנַי הַמוֹעֵד אָסוּר לְהַסְפִּיד עַל מֵת שְׁמֵת לוֹ
לְפָנַי שְׁלֹשִׁים יוֹם קִדְּם הַמוֹעֵד ; וְאַפְלוּ אִם יֵשׁ לוֹ הַסְפִּיד
בְּלֹא זֶה, כְּגוֹן שְׁמֵת לוֹ מֵת בְּתוֹךְ לִי שְׁמֵתָר לְסַפְּדוֹ אֶפְלוּ
מֵת עָרַב הָרֶגֶל, אָסוּר לְהַסְפִּיד עִמּוֹ עַל הַמֵּת שְׁמֵת לְפָנַי
שְׁלֹשִׁים יוֹם קִדְּם הַמוֹעֵד.

ד מִי שֶׁבָּאָה לוֹ (א) שְׁמוּעָה בְּתוֹךְ לִי יוֹם קִדְּם הָרֶגֶל,
נִרְאָה לִי שְׁמֵתָר לְסַפְּדוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא רְחוּקָה.

באר היטב (א) שמועה. דה"ל כאלו מת תוך למ"ד יום:

ה נִרְאָה לִי שְׁמָה שְׁאֲנוּ נוֹהֲגִים בְּתִשְׁלוּם הַשָּׁנָה לְסַפְּד
הַמֵּת וּלְהַזְכִּיר נְשִׁמָּתוֹ אִינוּ (ב) בְּכֻלָּל זֶה, וּמֵתָר לַעֲשׂוֹתוֹ
בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים לְרֶגֶל.

באר היטב (ב) בכלל. שהרי עי"ז פוסקים האבלות שלובשין אח"כ לבנים ב"י.
וכתב לבוש י"ד ס"י שמ"ו אנו נוהגים להזכיר אפי' פעם ראשון אפי' בתוך
הרגל:

ו אִין קוֹרְעִין עַל הַמֵּת בְּחַל הַמוֹעֵד, אֶלָּא לְקִרְוָבִיו שְׁהֵם
חִיבִים לְהִתְאַבֵּל עֲלָיו ; וְכֵן עַל (ג) חָכָם אוֹ עַל אָדָם כָּשֶׁר ;

או אם עָמַד שָׁם בְּשַׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה ; וְעַל קְרוֹב שְׁחִיב
לְהִתְאַבֵּל עָלָיו ; וְעַל חֲכָם קוֹרֵעַ אֶפְלוֹ אֵינוֹ בְּפָנָיו אֱלֹא
שְׂבָאָה לוֹ שְׁמוּעָה בְּמוֹעֵד אִם הוּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם ;
וְעַל אָדָם כָּשֵׁר אֵינוֹ קוֹרֵעַ אֱלֹא אִם כֵּן יָדַע בֵּין מִיתָה
לְקַבּוּרָה. **הגה:** וְיֵשׁ חוֹלְקִים. וְנִהְיָו בְּנִי (ד) אֲשֶׁכֶּנֶז שְׁלֹא לְקַרֵּעַ בְּמוֹעֵד כִּי
אִם עַל אָבִיו וְאָמוֹ ; וְעַל שְׁאָר הַמֵּתִים קוֹרְעִים לְאַחַר הַמוֹעֵד (מִהַרְיָ"ל וְתַרוּמַת
הַדָּשׁוּן סִימָן רפ"ח) ; וּבְמָקוֹם שְׂאִין מְנַהֵג, יֵשׁ לְקַרֵּעַ עַל כָּלָם.

באר היטב (ג) חכם. ששואלים אותו דבר הלכה בכ"מ ואומר אפי' אינו יודע
לישא וליתן בה נ"י. אין בזמנינו ת"ח כזה. מ"א: (ד) **אשכנז.** היינו אשכנז
ממש אבל בפולין נהגו לקרוע על כולם מ"ב ס"י ע"ב מ"א. ואף באשכנז
בשמועה קרובה שהיא רחוקה אחר הרגל קורעין. אבל רחוקה אין קורעין אף
על אביו ואמו הסכמת אחרונים וע' בי"ד סימן ש"מ. ואם מת אביו ונקבר
בי"ט אין לקרוע בחה"מ שאינו לא שעת מיתה ולא שעת אבילות אלא יקרע
אחר המועד מהר"ם מלובלין סי' ע"ד :

ז אין חוֹלְצִין כְּתָף אֱלֹא קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת הַמְּחִיבִים
לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, או עַל חֲכָם.

ח מְבָרִין בְּחַל הַמוֹעֵד, וְהוּא שְׁלֹא יִבְרוּ בְּרַחֲבָה אֱלֹא
קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת ; וְלֹא יִבְרוּ הָאֲבֵל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֱלֹא עַל
מְטוֹת זְקוּפוֹת, לְפִי שְׂאִין כְּפִיַת הַמְּטָה בְּרָגַל כָּלָל.

ט עַל הַחֲכָם מְבָרִין הַכֹּל בְּחַל הַמוֹעֵד בְּתוֹךְ הַרְחֲבָה
כְּדָרְךָ שְׂמֵבָרִין אֶת הָאֲבֵלִים, שֶׁהַכֹּל אֲבֵלִים עָלָיו.

י עוֹשֵׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת בְּחַל הַמוֹעֵד; גּוֹזְזִין שְׁעָרוֹ, וּמְכַבְּסִים כְּסוּתוֹ, וְעוֹשֵׂין לוֹ אָרוֹן בְּחֶצֶר שְׁבוּ הַמֵּת כְּדֵי שְׂיֵהָא נֶכֶר שֶׁהוּא לְצַרְדֵּי הַמֵּת; וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם נְסָרִים, מְבִיאִים קוֹרוֹת וְנוֹסְרִים מֵהֶם נְסָרִים (ה) בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת; וְאִם הָיָה אָדָם מִפְּרָסָם, עוֹשִׂים אֶפְלוֹ בְּשׂוֹק. אָבֵל אֵין כּוֹרְתִין (ו) עֵץ מִן הַיַּעַר לְנִסֵּר מִמֶּנּוּ נְסָרִים לְאָרוֹן, וְאֵין חוֹצְבִין אֲבָנִים לְבָנוֹת בְּהֶם קֶבֶר; וּבְמָקוֹם שֶׁהָיְהוּדִים מְעֵט דָּרִים בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַלֵּל יוֹדְעִים כְּשֵׁישׁ מֵת בְּעִיר, הַלֵּל חָשׁוּב כְּמִפְּרָסָם.

באר היטב (ה) בצינעה. ואם א"א בצינעה עושין בפרהסיא ומיהו דוקא בפרהסיא דלגבי ישראל אבל בפרהסיא דלגבי עכו"ם לא אפי' בדלא אפשר ת"י כנה"ג מ"א ועי' סימן תקכ"ו ס"ק י"ד: (ו) עץ. אבל מותר לקוץ הדס שהכל יודעים שהוא צורך המת משא"כ ארזים שיסברו שקצצו לצורך בנין ומשמע אפי' באדם מפורסם ואפי' אין להם עצים אחרים אסור מיהו ע"י עכו"ם יש להתיר כיון דצורך מצוה ערסי' תקמ"ג. ובכנה"ג כתב משם ת"י דהיכא דא"א בע"א מותר לקוץ מהמחובר:

יא אֵין חוֹפְרִים כּוֹכִין בְּחִפְיָהּ וּקְבָרוֹת בְּבִנְיָן בְּחַל הַמוֹעֵד לְהִיּוֹת מוֹכְנִים לַמֵּת שְׂיֵמוֹת; אָבֵל מְחַנְכִין אוֹתָם, שְׂאִם הָיָה אַרְזֵי מְקַצְרוֹ אוֹ מְאַרְיָכוֹ אוֹ מְרַחֲבּוֹ.

יב אֵין לְתַלֵּשׁ (ז) עֲשָׂבִים וְעֶפֶר בְּחַל הַמוֹעֵד בְּבַיִת הַקְּבָרוֹת כְּמוֹ שְׁנוּהֲגִים לַעֲשׂוֹת בְּחַל דֵּין צְדוּקָה (ח) הַדֵּין בַּמוֹעֵד עַל בִּיּוֹרָה דְּעָה סִי' ת"א (סעיף ו').

באר היטב (ז) עשבים. כתב א"ז מצאתי בתשו' מהר"מ טראני שהאריך על פסק זה ומסיק דמיירי שלוקחן לצורך בית הקברות אבל מה שתולשין אחר קבורת המת זכר לתחייה שרי ע"ש: (ח) הדין. ואסור נמי לדרוש עליו אלא לחכם בפניו ומכ"ש ביי"ט דאסור. מ"א:

סימן תקמח - דין אבלות בחל המועד

סעיפים

כ"ו

ובו

א הקובר את מתו בתוך הרגל (א) לא חל עליו אבלות ברגל, אלא לאחר הרגל מתחיל למנות ז' ונוהג בהם אבלות; (ב) ומונה שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים ככל גזרות שלשים.

באר היטב (א) לא. ומ"מ הנר שרגילים להדליק כל שבעה ידליק תיכף ואין זה תלוי במה שהרגל מבטל האבילות או שאינו חל עד אחר הרגל רק שידליק במקום שאין אוכלים שם משום צער עשו"ת נ"ש סי' ע"ג: (ב) ומונה. וש"ע אינו נחשב רק ליום אחד אחרונים ועי' בסעיף י"ו משי"ש:

ב במקומות שעושין שני יום טוב מונה השבעה מיום טוב (ג) שני האחרון, אף על פי שאינו נוהג בו אבלות, הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנן; ומונה מאחריו ששה ימים בלבד. (אם יום שני של ראש השנה עולה למנן ז' ע"ג ב"י דעה סימן שצ"ט סי"ג בהגהות)

באר היטב (ג) שני. משמע אפ"י נקבר ביום ראשון ע"י עכו"ם ולא כרש"ל אבל בראש השנה דוקא בנקבר ביום שני מונה שבעה מיום שני אבל אם נקבר ביום ראשון אינו מונה אפ"י מיום שני ט"ז וכ"כ המב"י ופ"ח מ"א אבל רוב פוסקים פסקו דאפ"י בראש השנה אם נקבר ביום ראשון מונה שבעה מיום שני וע"י בי"ד סי' שצ"ט סעיף קטן י"ג:

א הקוֹבֵר אֶת מֵתוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלִיּוֹת שֶׁהוּא יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן, אוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל עֶצְרָת, נוֹהֵג בּוֹ אֲבֵלוֹת אִם הָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם מִיתָה וּקְבוּרָה, הוֹאִיל וְיוֹם טוֹב שְׁנֵי מְדַבְּרֵיהֶם וְאֲבֵלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן שָׁל תּוֹרָה, יְדַחָה עֲשֵׂה שָׁל דְּבַרֵיהֶם מִפְּנֵי עֲשֵׂה שָׁל תּוֹרָה; אֲבָל אִם קָבְרוּ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֲבֵלוֹת, שֶׁשְׁנֵיהֶם כְּיוֹם אֶרֶץ. **הגה:** וַיֵּשׁ חוֹלְקִים דְּסָבִירָא לְהוֹ דָּאִין נוֹהֵג אֲבֵלוֹת בְּשׁוּם יוֹם טוֹב שְׁנֵי, וְכֵן מְנַהֵג פְּשׁוּט וְאִין לְשָׁנוֹת. (ר"ת וְהַרְאִישׁ).

ב זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהַקּוֹבֵר מֵתוֹ בְּרֶגֶל לֹא חָלָה עָלָיו אֲבֵלוֹת, הֵנִי מְלִי דְּבַרִים שָׁל **(ד) פְּרֵה־סִיא**; אֲבָל דְּבַרִים **(ה)** שֶׁבְּצַנְעָה, נוֹהֵג מִיָּהוּ מִתֵּר לִישׁוֹן עִם אִשְׁתּוֹ בְּחֻדְרוֹ וְאִין צְרִיד שְׁמִירָה.

באר היטב (ד) פרה-סיא. ולא ישנה כסותו. אע"ג דשאר אבל משנה ברגל מ"מ זה שלא התחיל עדיין אבילות אין לנהוג כן ברגל ר"מ לובלין סימן ק"ז. וכתב המ"א ונ"ל דמניח תפילין ביום ראשון ע"ש: **(ה) שבצנעה.** והם תשמיש ורחיצה ות"ת ע"ד. ואסור לחזור הפרשה במועד דאין חיוב לחזור פרשת המועדים. מ"א:

ה אֶף עַל פִּי שְׁאִין אֲבֵלוֹת נוֹהֵג בְּמוֹעֵד, **(ו) אֲנִינּוֹת נוֹהֵג**

בו ; שְׁאֵם מֵת לוֹ מֵת בְּחַל הַמוֹעֵד , אָסוּר בְּדַבְּרִים שְׂאוּנוֹ
אָסוּר בָּהֶם ; וְאֵם מֵת בְּיוֹם טוֹב וְאִינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּרוֹ בּוֹ
בְּיוֹם , אֵין עָלָיו דִּין אֲנִינּוֹת אֲלָא אִם כֹּן צָרִיד לְהַחֲשִׁיד
עַל הַתַּחּוּם לְהַכִּין לוֹ צָרְכֵי קְבוּרָה , אִז חָל עָלָיו דִּין
אֲנִינּוֹת מִשְׁעָה (ז) שְׂמַחֲשִׁיד ; אֲבָל אִם מֵת בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי
וְהוּא רוֹצֶה לְקַבְּרוֹ בּוֹ בְּיוֹם ; אוֹ בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן וְרוֹצֶה
לְקַבְּרוֹ עַל יְדֵי עַכּוּ"ם , חָל עָלָיו אֲנִינּוֹת .

באר היטב (ו) אנינות. שאסור בבשר ויין ע' י"ד סימן שמ"א : (ז) שמחשיד.
וכתב המ"א אבל בליל י"ט שני חייב בכל המצות דדוקא ביום שני כתב
הרא"ש דכחול שויא רבנן אבל בלילה שלפניו לא וכ"ש לדין שנוהגין לעשות
צרכי קבורה ע"י עכו"ם דחייב בלילה וכ"כ מהרי"ל היכא דמת לו מת בש"ע
מותר לקדש בליל ש"ת אבל ביום כ"ע מודים שפטור אך לא יאמר ההגדה
בפסח כיון דאית בה מדרש פסוקים מור"ם מלובלין וכ"כ בדרישה ב"י סימן
שמ"א וכ"פ ט"ז דלא כש"ך שם ע"ש ומשמע דביום אפ"י אינו רוצה לקברו
עתה חל עליו דין אנינות דכחול שויא רבנן ומיהו נראה לי דאם אי אפשר
לקברו מחמת איד העכו"ם או מחמת אונס אחר לא חל עליו דין אנינות.
ומשמע מתשובה מור"ם דאסור לעלות לתורה עד כאן לשונו עיין שם :

א אַף עַל פִּי שְׂאִין אֲבָלוֹת בְּרֶגֶל , אִם מֵת לוֹ מֵת בְּרֶגֶל
מִתְעַסְקִים בּוֹ בְּרֶגֶל לְנַחְמוֹ , וְלֵאחֵר הָרֶגֶל כְּשֵׁיכְלוֹ שְׂבָעָה
לְמִיתַת הַמֵּת , אַף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא כָּלָה הָאֲבָלוֹת ,
מְלֹאכְתּוֹ נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים בְּבִתְיָהֶם וְעַבְדָּיו עוֹשִׂים
לוֹ בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ (ח) בֵּיתוֹ ; וְאֵין צָרִיכִים לְנַחְמוֹ אַחֵר
הָרֶגֶל מִנֵּן הַיָּמִים שְׁנַחֲמוּהוּ בְּרֶגֶל .

באר היטב (ח) ביתו. ושותף של אבל שמת לו מת ביום טוב פסק הגאון
מהר"ש מפראג לאסור כמו בשאר אבילות. א"ז :

ז מת לו מת קדם הַרְגַל וְנִהַג אֲבֵלוֹת, אֶפְלוּ (ט) שָׁעָה אַחַת, לְפָנֵי הַרְגַל, בְּטֹלָה מִמָּוֶה גְזֵרַת שְׁבַעַה וַיְמִי הַרְגַל עוֹלָיִם לְמָנֶן (י) שְׁלֹשִׁים הָרִי זֵי לְפָנֵי הַרְגַל, וְהַרְגַל, וּמִשְׁלִים עֲלֵיהֶם עַד שְׁלֹשִׁים; וְדוֹקָא שְׁנַהֲג אֲבֵלוֹת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֲבָל אִם שָׁגַג אוֹ הִזִיד וְלֹא נִהַג אֲבֵלוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה סָמוּךְ לַחֲשֻׁכָה וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְנַהֲג, אִין הַרְגַל מִבְּטֵל הָאֲבֵלוֹת וְדִינוֹ כְּדִין קוֹבֵר מִתּוֹ בְּרַגְלָהּ.

באר היטב (ט) שעה א'. כלומר שעה מועטת. מ"ב: (י) שלשים. וכן חתן שנשא ערב הרגל ובתוך הרגל מת לו מת אע"ג דחתן דעלמא שאירע לו אבילות תוך שבעת ימי המשתה אין מונין למ"ד אלא אחר ימי המשתה מ"מ חתן זה עולין לו שבעת ימי המשתה למנן למ"ד מ"ב. אבל הט"ז פסק דגם כאן אין לי מן המנין וע' בי"ד סימן שצ"ט:

ח אם נהג שבעה ופגע בו הרגל, מִבְּטֵל מִמָּוֶה גְזֵרַת לִי. אֶפְלוּ חָל יוֹם שְׁבַעַה בְּעָרְב הַרְגַל, מִתֵּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס בְּעָרְב הַרְגַל. **הגה:** וְהוּא הַדִּין הַרְחִיבָהּ, לְדִידוֹ דְנִוְהֲגִין אֲסוּר רְחִיבָהּ כָּל לִי, וּמִתֵּר לְרַחֵץ סָמוּךְ לְעָרְב וְאִינוּ צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד הַלַּיְלָה (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי וּמְרַדְכֵי וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי); וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר אִם חָל יוֹם חִי לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת עָרְב הַרְגַל שְׁמִתֵּר לְסַפֵּר בְּעָרְב שַׁבַּת; וְאִם לֹא גִלַח בְּעָרְב הַרְגַל, מִתֵּר לְגַלַח אַחַר הַרְגַל שֶׁהָרִי כְּבָר נִתְבַּטַּל מִמָּוֶה גְזֵרַת שְׁלֹשִׁים; אֲבָל בְּתוֹךְ הַרְגַל לֹא יְגַלַח, כִּיּוֹן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְגַלַח (יֵא) קִדְּם הַרְגַל. וְאִם חָל יוֹם שְׁבַעַה שְׁלוֹ בְּשַׁבַּת עָרְב הַרְגַל, מִתֵּר לְגַלַח בְּחַל הַמּוֹעֵד כִּיּוֹן שֶׁלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְגַלַח קִדְּם.

באר היטב (יא) קודם. מי שמת לו אביו או אמו ושלמו למי"ד יום ביום א' של חג וגערו בו בתוך הרגל מותר לגלח בחה"מ כיון שלא היה יכול לגלח בערב י"ט הלקי"ט ח"א סימן רפ"ה :

ט הא דרְגַל מְבַטֵּל גְזֵרַת שְׁלֵשִׁים, בְּשָׂאָר מִתִּים; אֲבָל בְּאֲבִיו וְאִמּוֹ שְׂאֵסוֹר לְסַפֵּר עַד שְׂיִגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו, אֶפְלוּ פָּגַע בּוֹ הָרְגַל לְאַחַר ל' יוֹם, אֵינּוּ מְבַטֵּל.

י וְאִם חָל אֶחָד (יב) מִיָּמֵי הָאֲבָלוֹת, חוּץ מִהַשְּׁבִיעִי, בְּעָרֵב הָרְגַל, מִתֵּר לְכַבֵּס, וְלֹא יִלְבָּשֶׁנוּ עַד הַלַּיְלָה; וְטוֹב לְזַהֵר מִלְּכַבֵּס עַד אַחַר חֲצוֹת, כְּדִי שְׂיִהְיֶה נֶכֶר שְׂמֹפְנֵי הָרְגַל הוּא מְכַבֵּס; אֲבָל לְרַחֵץ, אֶסוֹר עַד הַלַּיְלָה; וַיֵּשׁ מִתִּירִין לְרַחֵץ אַחַר תְּפִלַּת הַמְּנַחָה, סָמוּךְ לַחֲשֻׁכָה. הַגָּה: וְלִדְיוֹן דְּנוֹהֲגִים (יג) אֶסוֹר רְחִיצָה כָּל ל', אֶסוֹר לְרַחֵץ דְּהָא הָרְגַל לֹא בְּטַל מְמַנּוּ רַק גְּזֵרַת שְׁבַעָה; וְהוּא הַדִּין לְעִנְנֵן כְּבוֹס בְּמָקוֹם דְּנוֹהֲגִין אֶסוֹר כְּבוֹס כָּל שְׁלֵשִׁים.

באר היטב (יב) מימי. כגון יום ה' או ו' דאז הרגל מבטל גזירות שבעה ואינו מבטל גזירות למי"ד: **(יג) איסור וכו'.** היינו מדינא אבל המנהג להקל כמי"ש רמ"א ב"י סימן שצ"ט ס"ה. ש"ך ט"ז וב"ח והאחרונים ועמ"א:

יא ראש השנה ויום הכפורים חשיבי כְּרַגְלִים לְבַטֵּל הָאֲבָלוֹת.

יב נְהַג שְׁעָה אַחַת לְפָנֵי הַפֶּסַח, אוֹתָהּ שְׁעָה חֲשׁוּבָה

כְּשֶׁבַעַה וְשִׁמְנָה יְמֵי הַפֶּסַח, הֵרִי חֲמִשָּׁה עָשָׂר וּמִשְׁלִים
עֲלֵיהֶם (עיד) ט"ו.

יג שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי עֶצְרַת חֲשׁוּבָה כְּזוֹ; וְעֶצְרַת, כִּיּוֹן
שָׁאֵם לֹא הִקְרִיב קֶרְבָּנוֹת עֶצְרַת בְּעֶצְרַת יֵשׁ לוֹ תִּשְׁלוּמִין
כָּל זֶה חָשׁוּב כְּזוֹ, הֵרִי י"ד וּמִשְׁלִים עֲלֵיהֶם (עיד) י"ו; וְיוֹם
שְׁנֵי שָׁל עֶצְרַת עוֹלָה לְמַנְיֵן הִי"ו.

יד שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּטָלָה מִמֶּנּוּ גִזְרַת שְׁבַעַה
מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְגִזְרַת שְׁלֹשִׁים מְבִטֵּל מִמֶּנּוּ יוֹם
הַכַּפּוּרִים, וּמְגַלַּח בְּעֶרְב יוֹם הַכַּפּוּרִים; וְהוּא הַדִּין
לְקוֹבֵר מֵתוֹ בְּשִׁלְשָׁה לְתִשְׁרִי, שְׁמַגְלַח בְּעֶרְב יוֹם
הַכַּפּוּרִים.

טו שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּטָלָה מִמֶּנּוּ גִזְרַת
שְׁבַעַה מִפְּנֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים; וְגִזְרַת שְׁלֹשִׁים מְבִטֵּל מִמֶּנּוּ
הַחֵג, וּמְגַלַּח בְּעֶרְב הַחֵג.

טז שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַחֵג וְהַחֵג, הֵרִי י"ד, וְשְׁמִינֵי עֶצְרַת
(י"ד) שְׁבַעַה, הֵרִי כ"א יוֹם וְיוֹם שְׁנֵי שָׁל שְׁמִינֵי עֶצְרַת הֵרִי
כ"ב, וּמִשְׁלִים עֲלֵיהֶם ח'.

באר היטב (י"ד) שבעה. דוקא במת קודם הרגל חשבינן ש"ע לשבעה אבל מת
ברגל או בחול המועד לא חשבינן ש"ע רק ליום אחד אחרונים ודלא כרש"ל

ומ"ב. ועיין סעיף קטן ב' ועיין מהרי"ט צהלון סימן ע"ח ובספר בני חייא חי"ד
סימן שצ"ט ובתשובת נ"ש סימן י"ח:

יז שְׁמַע שְׁמוּעָה קְרוֹבָה בְּשַׁבָּת אוּ בְּרֶגֶל, וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת
וְרֶגֶל נַעֲשִׂית רְחוּקָה, דִּינוּ כְּדִין שְׁמַע שְׁמוּעָה רְחוּקָה
אַחַר הַשַּׁבָּת וְהַרְגֵל, אֲלָא שְׁבַשְׁבַּת וּבְרֶגֶל נוֹהֵג דְּבָרִים
שְׁבַצְנָעָה.

יח שְׁמַע שְׁמוּעָה רְחוּקָה בְּשַׁבָּת אוּ בְּרֶגֶל, אִינוּ נוֹהֵג בְּהֵם
אֲפֹלוּ דְּבָרִים שְׁבַצְנָעָה; אֲלָא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוּ הַרְגֵל נוֹהֵג
שְׁעָה אַחַת, וְדִיו.

יט שְׁמַע שְׁמוּעָה קְרוֹבָה (טו) בְּשַׁבָּת, שַׁבָּת עוֹלָה לְיוֹם
אֶחָד וּלְמַחַר קוֹרַע וְהוּי לִיהּ יוֹם שְׁשִׁי שְׁבִיעִי לְאַבְלוֹת.

באר היטב (טו) בשבת. כתב הט"ז [ביו"ד סי' תי"ב סי' כתבתני] דבמת באחד
בשבת והוי יום שביעי שלו בשבת דאין לנהוג איסור בדברים שבצינעה רק
בשחרית בהנץ החמה וע"כ שרי במנחה לקרותו לספר תורה עוד כתבתי שם
באם יום השביעי בשבת נוהגים קצת בעלי בתים לישב על הארץ בלילה שעה
אחת והוא טעות גמור אלא אי"כ שמע שמועה רחוקה בשבת שאז נוהג אבילות
שעה אחת בלילה ולא כבי"ח ע' י"ד סימן תי"ב סי"ק ד' משי"ש:

כ אִם עֲשָׂרָה יָמִים אַחַר הַחֵג שְׁמַע שְׁמִת לוּ מֵת בְּעָרֵב
הַחֵג, אֵף עַל פִּי שְׂאֵם נִמְנָה שְׁעָה אַחַת לְפָנֵי הַחֵג שְׁבַעָה
וְשִׁבְעַת יָמֵי הַחֵג וְיוֹם שְׁמִינִי עֲצָרַת כ" א וְעֲשָׂרָה יָמִים

אֲחֵרִים הָרִי לִי א, אֵין לָזֶה דִין שְׁמוּעָה רְחוּקָה אֶלָּא דִין
שְׁמוּעָה קְרוּבָה; שְׂאִין הָרָגֵל עוֹלָה לְמִי שְׁלֹא נָהֵג אֲבִלוֹת
קֹדֶם לוֹ כָּלֵל, וְכֹל שְׂכֹן לְמִי שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁמֵת לוֹ מֵת.

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

סימן תקמט - להתענות ד' תעניות

סעיפים

ב'

ובו

א חִיבִים לְהִתְעַנּוֹת בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבִי"ז בְּתַמּוּז (א) וּבְג' בְּתִשְׁרִי וּבְעֶשְׂרָה בְּטִבֵּת, (ב) מִפְּנֵי דְבָרִים הָרַעִים שְׂאֲרַעוּ בָהֶם.

באר היטב (א) ובג'. ואיתא בב"י בשם רי"ו דבראש השנה נהרג גדליה ונדחה תעניתו על יום חול ולפ"ז היה נראה דאם יש מילה בצום גדליה דאין בעל ברית מתענה עד הלילה כמו בט"ב שחל בשבת ונדחה ליום א' אבל יש לחלק דהתם נראה לכל הדחייה בזמנינו דאנו רואים שעיקר התענית של ט"ב שחל בשבת אלא שנדחה ע"כ נשתנה דינו מה שאין כן בצום גדליה דפעם הראשון דחוהו וגזרו להתענות ביום ג' לעולם חל הגזירה לעולם בשוה ואין נראה לנו הדחייה ט"ז. וכ"מ ממאי דאמרין בפ"ק דמגילה רבי נטע וכו' וביקש לעקור ט"ב וכו' הואיל ואידחי אידחי וכו' ואם איתא דצום גדליה חשיב נדחה אם כן רבי מעיקרא איך לא עקר צ"ג אע"כ לומר דהתם מעיקרא כך קבלו עליהו

לעשותו לעולם כיום שנהרג בו ממש ולא חשיב נדחה עיין יד אהרן. מי שטעה
ואכל בהם יתענה בה"ב. מהרי"ל: (ב) מפני. כדי לעורר הלבבות לתשובה.
רמב"ם:

ב אף על גב דכתוב בקרא: בחדש הרביעי בתשעה
לחדש הבקעה העיר (ירמיהו לט, ב) אין מתענין (ג) בט' בו
אלא ביי"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הבקעה בט' בו,
כיון שבשניה הבקעה ביי"ז בו, תקנו להתענות ביי"ז בו
משום דחרבון בית שני חמיר לו.

באר היטב (ג) בט'. ולא רצו לגזור גם בט' בו דאין מטריחין על הציבור יותר
מדאי רמב"ן. וכתב המ"א וא"כ בעל נפש יתענה גם בט'. מיהו בירושלמי
איתא שבראשונה היה גם כן ביי"ז אלא מפני הצרות טעו בחשבון:

סימן תקנ - הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות

סעיפים

ד'

ובו

א הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור
לפרץ גדר. **הגה:** מיהו עפרות ומיניקות שמצטערות הרבה, אין
להתענות (הגהות מימוני והמגיד פ"ה); ואפלו אינן מצטערות, אינן מחיבות
להתענות אלא שנהגו (א) להחמיר; ודוקא בגי' צומות, אבל בט' באב
מחיבות להשלים כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ה'.

באר היטב (א) להחמיר. כתב מ"א סימן קי"א קטנים מאכילין אותם לחם ומים להתאבל עם הציבור עכ"ל וכתב המ"א וני"ל דוקא קטן שיש לו דעת להתאבל:

ב צומות הללו, חוץ מ"ט' באב, **(ב) מתרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואין צריך להפסיק בהם מבעוד יום.**

באר היטב (ב) מותרים. ובעל נפש יחמיר בכולם כמו בט"ב חוץ מחליצת מנעל שלא יהא כחוכא ואיטלולא שלי"ה מ"מ בליל טבילה לא יפרוש מאשתו מ"א. עכשיו ברחיצה המנהג לאסור ומפני כבוד השבת מותר. ב"ח:

ג (ג) כל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת, נדחין לאחר השבת. הגה: ואם חלו **(ד) בערב שבת**, קורים בשחרית ומנחה, ויחל (בית יוסף); ואם יש חפה ביום התענית בערב שבת, נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל ואחר כך עושין **(ה) החפה ועין לעיל סי' רמ"ט (סעיף ד')** אם משלימין התענית.

באר היטב (ג) כל. לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת בשבת כמ"ש סימן תכ"ח סעיף ב': **(ד) בע"ש.** וא"א לחול בע"ש אלא עשרה בטבת דאז אין אומרים וידוים במנחה עיין מ"ש סימן תי"ז: **(ה) החופה.** ואסור החתן לשתות מכוס של ברכה מבעוד יום ונותנין לתינוקות עיין סי' תקס"ב סעיף ב' מ"א. וכן כשחל בתוך שבעת ימי החופה ישלים תעניתו אבל יאר צייט אין צריך להתענות תוך שבעה ימי החופה אם נשא בתולה או בחור אלמנה מצאתי בעטרת זקנים ועיין במ"א סי' תקנ"ט סעיף קטן י"א:

ד בשבת קדם לצום מכריז שליח צבור הצום, חוץ מ"ט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך: אכ"ף עליו פיהו

סימן תקנא - דין שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה

סעיפים

י"ח

ובו

א משנכנס אב ממעטין **(א)** בשמחה; ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי עכו"ם, **(ב)** לשתמיט מניה דריע מזליה.

הגה: מילה שהיא מראש חדש עד ט' באב נוהגין שהמוהל **(ג)** ובעל ברית ואבי הין לובשין בגדי שבת (מנהגים); אבל בלאו הכי, אסור. אפלו בשבת של חזון אין מחליפין ללבש בגדי שבת, כי אם **(ד)** הכתנת לבד (מרדכי הל' תשעה באב והנהגות אשרי פי"ד דתענית ואגדה ורוקח); אבל פורשין **(ה)** פרקת של שבת, אם לא שארע ט' באב בשבת ונדחה, שאז אין פורשין פרקת של שבת. ומי שיש לו נשואין בשבת נחמו, מתר ללבש **(ו)** בגדי שבת בשבת של חזון (מהרי"ל).

באר היטב (א) בשמחה. פי' שאין שמחין כלל כמ"ש התוס' פי"ק דמגילה דף ה' עמוד ב': **(ב) לישתמיט.** עד ר"ח אלול רי"ו וכ"מ בגמ' ועיין בתשוי שבות יעקב חלק ג' ס"י ל"ה: **(ג) ובעל ברית.** כתב מ"א נראה דוקא אותו שתופס התינוק על ברכיו בשעת המילה אבל המכניס והמוציא התינוק אינו בכלל זה וכ"ש בשבת שחל ט"ב שמדינא אסור ללבוש לבנים דלא שרי אלא להתופס התינוק עכ"ל. ועיין בי"ד סימן שצ"א סעיף קטן ג' מש"ש. ומדלא כתב נמי שמותרין לגלח משמע דאסור וכתב א"ז שהורה לו זקינו דאבל תוך שלשים לא יתקן צפרניו אם יש מוהל אחר וכן לא יגלח תוך לי' במילה ע"כ. ורמ"א כתב בי"ד ס"י שצ"ג סעיף ג' דמותר לגלח וצ"ע. וע"ש מ"ש הבאר הגולה ע"ז: **(ד) הכתונת.** ומותר אפי' חל ט"ב בשבת לבוש והמחמיר שלא להחליפו מנהג שטות הוא שאינו לבוש רק מפני הזיעה מט"מ מ"א. וא"ז כתב דבס' תניא וש"ל כתבו דאסו' מפני שהוא דבר של צנעה ולכן אין למחות באשכנזים הנוהגים איסור: **(ה) פרוכת.** וה"ה מפות ומכסאות. מהרי"ל: **(ו) בגדי.** אבל בגדים

חדשים אסור מ"כ. מהרי"ל עשה שפינהל"ץ לבנו ולבש קט"א של שבת לכבוד
בנו החתן :

ב מראש חדש עד התענית ממעטים במשא ומתן ובבנין
של (ז) שמחה, כגון בית חתנות לבנו או בנין של ציור
וכיור, ובנטיעה של שמחה, כגון אבורנקי של מלכים
שנוטעים לצל להסתופף בצלו או מיני הדס ומיני
אהלים ; ואם הקה פתלו (ח) נוטה לפל, אף על פי שהוא
של שמחה מתר לבנות ולצד (ט) מצנה הכל שרי (ר"ן ספ"ק דתענית) ;
ואין נושאים (י) נשים ואין עושין סעדת ארוסין, אבל
ליארס בלא סעדה מתר, ואפלו בטי' באב עצמו מתר (יא)
ליארס, שלא יקדמונו אחר. הגה: ונוהגין להחמיר שאין נושאים
מ"ז בתמוז ואילך, עד אחר ט' באב (מנהגים).

באר היטב (ז) שמחה. קאי גם אמשא ומתן כגון צרכי חופה אבל שאר משא
ומתן שרי כדרכו ב"י ב"ח וכתב מהרי"ל הסרסורים לא ישאו כלי כסף לסרסר
בעיר דשמחה הוא לרואים. ובמקום שנהגו איסור בכל משא ומתן צריך התרה
עין בי"ד סי' רי"ד אבל במקום שנהגו למעט בכל משא ומתן לא מהני התר'
כיון דיש פוסקים דס"ל הכי כבר קבלו אבותיהם כדע' ההוא. ובסי' תקנ"ד
ססכ"ב משמע דממעטין בכל מו"מ ע"ש וכ' הב"י בשם הר"ן דכל בנין שא"צ
לו רק להרווחה בעלמא אסור. אם קצץ עם העכו"ם בקבלנות לצייר ביתו
מותר לצייר ואם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ת"ב תע"ב
מהרי"ל. נ"ל דבה"כ מותר דהוי מצוה דרבי'. מ"א : (ח) נוטה. אפי' אם הוא
בענין שאין בו סכנה אלא שיש לחוש להפסד ממון ג"כ מותר לבנות ואין אסור
אלא בנין שהוא להרווחה. ט"ז : (ט) מצוה. כגון שאין לו אשה ובנים מותר
לבנות בית חתנות ר"ן. ומה שאין נוהגין לישא אשה כלל היינו משום דלא
מסמני מלתא ב"י ועיין בתשובת שבות יעקב חלק ב' סי' ל"ה. ולכן נהגו
לעשות בגדים חדשים לצורך נשואין אבל מי שקיים פ"ו אסור עס"ז. מ"א :
(י) נשים. אפי' בלא סעודה : (יא) ליארס. ומה"ט מותר לעשות שידוכין ומ"מ
נ"ל דאסור לעשות סעוד' ואפי' בלא ריקודין ומחולות ול"ד לסעודת ברית
מילה דלית בה שמחה כלל משא"כ כאן ונ"ל דאפי' בשבת אסור לעשות דהא

בגמ' קתני מר"ח עד התענית אסור וא"א דלית בהו שבת. מיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מקרי סעודה. ונ"ל דאסור לעשות ריקודין ומחולות מי"ז בתמוז ואילך. מ"א:

ג שְׁבוּעַ שְׁחַל בּוּ תִשְׁעָה בְּאֵב, אֲסוּרִים **(יב)** לְסַפֵּר **(יג)** וּלְכַבֵּס, אֲפֵלוּ אֵינּוּ רוֹצֶה לְלַבֵּשׁ עֵתָה אֶלָּא לְהַנִּיחוֹ לְאַחַר ט' בְּאֵב, וְאֲפֵלוּ אֵין לוֹ אֶלָּא חֲלוּק אָחַד, אֲסוּר; וְכֵן הַמְּכַבְּסִים מִקֶּדֶם, בֵּין לְלַבֵּשׁ בֵּין לְהַצִּיעַ בָּהֶם הַמָּטָה; וְאֲפֵלוּ מְטַפְחוֹת הַיָּדִים וְהַשְּׁלֶחָן, אֲסוּר. וְכַבּוּס שְׁלָנוּ, מִתֵּר; אֲבָל גְּהוּץ (פ"י מעבירין על הבגדים אָבו חֶלֶק לְהַחֲלִיקוּ, עָרוּךְ) שְׁלָנוּ, אֲסוּר. וְכָלִי פִּשְׁתָּן, אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גְּהוּץ וְהָרִי הֵם כְּכַבּוּס שְׁלָנוּ, וּמִתֵּר; וְהָנִי מְלִי לְגַהֲצֵן וּלְהַנִּיחוֹ עַד אַחַר תִּשְׁעָה בְּאֵב, אֲבָל אֲסוּר לְלַבֵּשׁוֹ בְּשִׁבּוּעַ זֶה. וְנִהְיֵה לְאַסֹּר אֲפֵלוּ כָּלִי פִּשְׁתָּן, וְאֲפֵלוּ בְּכַבּוּס שְׁלָנוּ, בֵּין לְלַבֵּשׁ בֵּין לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ; וְאֵין לְהַקֵּל בַּדָּבָר, כִּיּוֹן שֶׁנִּהְיֵה, וְכָל שֶׁכֵּן דְּאֲפִשֵׁר דְּמַדִּינָא נְמִי אֲסוּר, שֶׁהָרִי יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּכַבּוּס שְׁלָנוּ קָרִי (גְּהוּץ) לְשֵׁל בְּנֵי בֶּבֶל שֶׁאֵין מִתְּלַבְּנִים יָפָה, לְפִי שֶׁמִּימֵיהֶם הֵם עֲכוּרִים שֶׁאֵינּוּ אֶרֶץ הָרִים וּגְבֻעוֹת כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַבּוּס שֶׁל שְׂאֵר אֶרְצוֹת אֲפִשֵׁר שֶׁהוּא כְּכַבּוּס שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֲסוּר. וְעוֹד יֵשׁ מִי שֶׁפָּרַשׁ דְּגְהוּץ הֵינּוּ מִים וְאִפֹּר אִזְּ נִתֵּר וּבּוֹרִית, וְכַבּוּס הֵינּוּ בְּמִים לְבַד, וּבְזָמַן הַזֶּה אֵין מְכַבְּסִים בְּמִים לְבַד וְנִמְצָא שֶׁכָּל כַּבּוּס שֶׁל זָמַן הַזֶּה הָיָה גְּהוּץ, וְאֲסוּר מַדִּינָא אֲפֵלוּ בְּכָלִי פִּשְׁתָּן לְלַבֵּשׁוֹ מִיָּהָ. **הגה:** וְאֵנּוּ נוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר בְּכָל זֶה מִתְחַלֵּת רֵאשׁ חֹדֶשׁ עַד אַחַר הַתְּעַנִּית, אִם לֹא לְצַרְךָ מְצוּהָ, כְּגוֹן אִשָּׁה הַלּוֹבֶשֶׁת לְבָנִים מִתֵּרָת לְכַבֵּס וּלְלַבֵּשׁ לְבָנִים וּלְהַצִּיעַ תְּחִתֶּיהָ (רוֹקֵחַ וְאוֹר זְרוּעַ), אֲבָל בְּט' בְּאֵב עֲצָמוֹ **(יד)** לֹא תִלְבֵּשׁ לְבָנִים רַק לּוֹבֶשֶׁת חֲלוּק בְּדוּק וְיָפָה (הַגְּהוֹת שְׁעָרֵי דוּרָא). וְכֵן **(טו)** לְכַבּוּד שֶׁבֶת

לֹבָשִׁים כְּלֵי פְּשָׁתָן (טז) וּמְצִיעֵין לְבָנִים כְּמוֹ בְּשָׂאָר שְׁבֵתוֹת. וְאָסוּר לְתַן כְּלִים לְכוֹבֶסֶת עֲכוּוֹיִם (יז) לְכַבֵּס מְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְאֵילָף, אֲבָל קִדְּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִתֵּר לְתַת, אֶף עַל פִּי שְׁכוֹבֶסֶת אַחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ (תּוֹסֵפוֹת פִּי דְתַעֲנִית וּמְהַרִּיל).

באר היטב (יב) לספר. ליטול הצפרנים נ"ל דמותר ולכבוד שבת פשיט' דשרי וכ"ש לצורך טבילה מ"א. וט"ז סעיף קטן (י"ב) [י"ג] אוסר בשבת שחל ט"ב בתוכו ע"ש: (יג) ולכבס. דנראה כמסיח דעתו מהאבילות: (יד) לא. אבל במ"ב משמע שמותרת ללבוש לבנים וכ"מ בב"ח וב"י סי' תקנ"ד: (טו) לכבוד. משמע שגם לכבוד שבת מותר לכבס ביום ה' ויש להקל אם אין לו כתונת לשבת וע"י עכו"ם פשיטא דשרי. מ"א עיין שם: (טז) ומציעין. עיין ט"ז שאוסר להציע הסדינים בשם רש"ל: (יז) לכבס. אפי' אמר ליה לכבס אחר ט"ב מ"א וע' סי' תקמ"ג סעיף קטן ה' מש"ש: (ובספר אליה רבה צידד להקל בזה לכבס אחר ט"ב ויליף מחה"מ ע"ש):

ד לְאַחַר הַתְּעַנִּית מִתֵּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס מִיָּד. וְאִם חָל תִּשְׁעָה בְּאָב בְּיוֹם רִאשׁוֹן אוֹ בְּשֵׁבֶת וְנִדְחָה לְאַחַר הַשְּׁבֵת, מִתֵּר בְּשֵׁתֵי הַשְּׁבֵתוֹת, בֵּין שְׁקִדְּם הַתְּעַנִּית בֵּין שְׁאַחֲרָיו. וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁנֵהֲגוּ לְאַסֹּר כָּל שְׁבוּעַ שְׁלִפְנָיו, חוּץ מִיּוֹם ה' וַיּוֹם ו'. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לְהַחְמִיר מִתְּחִלַּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְעֲנֹן כְּפוּס, אֲבָל תּוֹסֵפֶת נוֹהֲגִים (יח) לְהַחְמִיר מִי"ז בְּתַמוּז (מְנֵהֲגִים).

באר היטב (יח) להחמיר. אבל שחל יום ל' שלו בי"ח בתמוז מותר לספר כיון שאינו אלא מנהג והוי תכפוהו אבילות. ב"ח:

ה אָסוּר לְעִבְרִיּוֹת לְכַבֵּס בְּגָדֵי (יט) הָעֲכוּוֹיִם בְּשָׁבוּעַ זֶה.

באר היטב (יט) העכו"ם. ובצנעה יש להקל וה"ה במקום שהעכו"ם יש להם מלבושים אחרים וניכר שהם של עכו"ם שרי עס"ז בהג"ה. מ"א:

1 כָּלִים חֲדָשִׁים, בֵּין לְבָנִים בֵּין צְבוּעִים בֵּין שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן, אָסוּר לְלַבֵּשׁ בַּשַּׁבָּת זֶה וְאָנוּ מִחֲמִירֵין (כ) מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ וְאֵילֶךְ.

באר היטב (כ) מר"ח. והב"ח כתב דאסור מי"ז בתמוז ואילך דהא אין מברכין שהחיינו כמי"ש סי"ז. ולזה מי"ש שם דבשבת שרי לברך שהחיינו אי"כ מותר ללבוש חדשים בשבתות שבין המצרים אבל מר"ח ואילך אסור ללבוש אפי' בשבת וע' מגן אברהם:

2 יֵשׁ אֲזֻמָּרִים שֶׁאָסוּר לְתַקֵּן בְּגָדִים חֲדָשִׁים (כא) וּמִנְעָלִים חֲדָשִׁים בַּשַּׁבָּת זֶה, וְיֵשׁ לְהַחְמִיר בְּזֶה (כב) מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ. **הגה:** והוא הדין דאסור לקנותו. וכן אָמַן יִשְׂרָאֵל אָסוּר לְעֲשׂוֹתוֹ לְאַחֲרִים, בֵּין בְּשֶׁכֶר בֵּין בְּחֵנֶם (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן וּבֵית יוֹסֵף); וְנִהְיֶה (כג) לְהַקְלֵ בְּזֶה, אֲבָל אִם יָדוּעַ וּמִפְּרָסָם שֶׁהִמְלָאכָה שֶׁל עֲכוּמִים, שְׂרִי (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן). וְכֵן נִהְיֶה לְתַתּ לְאַמְנִים עֲכוּמִים לְתַקֵּן כָּלִים חֲדָשִׁים תּוֹךְ זְמַן זֶה, כְּדִי שְׂיִהְיוּ מוֹכְנִים לְאַחַר (כד) הַתְּעַנִּית; וּמִיָּהוּ טוֹב לְמַעַט בְּזֶה בְּמִקּוֹם דְּאֶפְשָׁר, דְּלֹא עֲדִיף מִשְׁאָר מִשָּׂא וּמִתָּן דְּמִמְעֻטִּין.

באר היטב (כא) ומנעלים. וה"ה דאסור ללבשם. אגודה הגמ"י: (כב) מר"ח. ולענין לבישה דעת המחבר ב"י להקל משום דטעם איסור העשייה כמי"ש סי"ח משום שנהגו שלא למשתי עמרי ר"ל שלא לעשות חוטי שתי מצמר מטעם משום דפסקה בט"ב אבן שתיה וכל תקון בגדים הוי בכלל זה דשתיה הוי תחילת המלאכה ב"י וכתב ד"מ דמטעם זה אפי' עושה לאחרים אסור. ומשמע בת"ה אפי' עושה למכור בשוק אסור אבל לטוות חוטי מותר שאינו בכלל זה וכתב המ"א ונ"ל שמותר לעשותן אותו שקורין קרוני"ן שאורגין בעצים דלאו בגד הוא: (כג) להקל. משמע דאפי' לישראל נהגו להקל ומיירי שנתנו לו קודם ר"ח אבל אחר ר"ח פשיטא דאסור ליתן. מ"א: (כד) התענית. אע"כ דכבוס אסור כמי"ש סי"ג היינו לפי שנזכר בגמרא לאיסור מה שאין כן בבגדים חדשים. והטעם לפי שעדיין אינן שלו ולא נקרא שמו עליו. וכי בהגמ"י דאפי' בט"ב עצמו שרי לעשות בגדים ע"י עכו"ם וצורך נשואין מ"א. ונ"ל דוקא אחר חצות:

ח נְשִׂי דְנִהְיִי דְלֹא לְמִשְׁתֵּי עֲמָרָא מְדַעֲיִיל אָב, מְנַהְגָּא. וְהוּא מְלָשׁוֹן אוֹ בְּשִׁתֵּי אוֹ בְּעָרְב. וְנוֹהֲגִין שְׁלֹא לְקַדְּשׁ הַחֲדָשׁ עַד (כֹּה) אַחֲרֵי ט' בְּאָב (מְהַרְיִיל וְדַעַת עֲצָמוֹ).

באר היטב (כה) אחר. עסיי תכ"ו סעיף ב' דהאר"י ז"ל כתב דיש לקדש במוצאי ט"ב כי במוצאי ט"ב נולד בן דוד ומבשרים ללבנה ולישראל שעתידים להתחדש:

ט יֵשׁ נוֹהֲגִים שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּשָׂר וְשֵׁלֵא לְשִׁתוֹת יַיִן בְּשַׁבָּת זוּ ; וּמִתָּר בְּחֻמְצָ שֶׁל יַיִן ; (אֲגַדָּה וּמְהַרְיִיל) וַיֵּשׁ שְׁמוֹסִיפִין (כו) מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ עַד הַתְּעַנִּית, וַיֵּשׁ שְׁמוֹסִיפִין מִי"ז (כז) בְּתַמּוּז. הַגָּה: וּמִצְנִיעִים מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ וְאֵילָף (כח) הַסַּפִּין שֶׁל שְׁחִיטָה נֵרִי יְרוּסָם נִי"ח ח"ג וְהַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי, שְׁאִין שׁוֹחֲטִים כִּי אִם לְצַרְףּ מְצוּהָ כְּגוֹן לְחוֹלָה אוֹ שַׁבָּת אוֹ מִלְּקָה (אוֹ פְדִיּוֹן הַבֶּן) וְכִיּוֹצֵא בּוֹ.

באר היטב (כו) מר"ח. ומיד שהתפללו הקהל ערבית במ"ש או ברי"ח לדידן אע"פ שהיחיד לא התפלל עדיין אסור בבשר ויין ועסיי רס"ג ויש נמנעין אחר שקיעת החמה: (כז) בתמוז. ומ"מ מותר בשאר דברים רחיצה וכו' רש"ל. כתב הב"ח מי שקיבל עליו בפ"י שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז ועד ט"ב אסור גם בשבת וצריך התרה עכ"ל. וכתב המ"א מ"מ נ"ל דכל שלא הוציאו בלי נדר אלא בלשון קבלה בעלמא מותר בשבת ובסעודת מצוה גם כן מותר ע"כ. וט"ז סעיף קטן ט"ז כתב בפשיטות שאין השבת בכלל ואין צריך התרה לעולם ע"ש: (כח) הסכין. ואין שוחטין עד י' באב ואם חל ט"ב ביום ה' מותר לשחוט אחר חצות לכבוד השבת ב"ח. ונ"ל דבמדינתנו שהעכו"ם אין אוכלין בשר ביום ו' וז' וא"כ לא ימצא קונים לבשר טריפה לכן מותרים לשחוט ביום ד' דאל"כ ממנעי ולא שחטי מ"א ע"ש ואם מותר לנחור בהמות ע' בי"ד סי' קי"ז באחרונים. וע' בתשובת עה"ג סי' ט"ז. ובפנים מאירות סי' ע"ה ובנ"ש בחינוך בית יהודה סי' כ' ובשבות יעקב חלק ב' סי' ל"ו. ואחד שמשאו ומתנו כל השנה הוא למסור בשר לשר כל בשר שצריך לכל בני ביתו מותר לשחוט לו בשבת שחל ט"ב בתוכו ולא יברך על השחיטה כיון שאין ישראל אוכל ממנה חינוך בית יהודה סי' כ'. ושבות יעקב סי' ל"ו מ"כ מי שא"א לו לאכול מאכל חלב

יאכל בשר עוף שלא היו מקריבין ממנו קרבן וגם אין שמחה אלא בבשר בהמה. ב"ח:

י יש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכל בשר בימים הנזכרים, מתרים (כט) בתבשיל שנתבשל בו בשר, ואסורים בבשר עוף ובשר מלוח ויין תוסס; ומתיר לשותות יין הבדלה וברכת המזון. הגה: ונוהגין להחמיר שלא לשותות יין בברכת המזון ולא בהבדלה (תשובת מהרי"ל סי' ט"ו), אלא נותנים (ל) לתינוק; ובמקום דליכא תינוק, מתיר בעצמו לשותות (לא) הבדלה. ובסעדת מצוה, כגון מילה ופדיון הברן וסיום מסכת וסעדת (לב) ארוסין, אוכלים בשר ושותין יין כל (לג) השייכים לסעדה; אבל יש לצמצם, שלא להוסיף. ובשבוע שחל ט' באב בתוכה, אין לאכל בשר ולשותות יין רק מנין מצמצם, וזה אפלו (לד) בערב תשעה באב שרי (מנהגים ומהרי"ל), ובלבד שלא יהיה בסעדה שפמפסיק בה (דברי עצמו).

באר היטב (כט) בתבשיל. ונ"ל דשומן של בשר דינו כבשר עצמו ואסור לאכול תבשיל שיש בו שומן. והאידנא נהיגי עלמא לאסור אף בתבשיל של בשר וכ"כ הש"ך בי"ד סי' רי"ו סי"ט לענין נדרים גם ב"י והד"מ כתבו לאיסור מ"א ע"ש. (מיהו דוקא בתבשיל של בשר אבל כשנתבשל בקדירה של בשר פשיטא דמותר. והט"ז מתיר ביין שנתערב בתבשיל אף שיש בו טעם יין. ולמנהג הנ"ל יש להחמיר): (ל) לתינוק. וכן כוס ב"ה אחר המילה נוהגין ליתן לתינוק. ודוקא בתינוק שאינו יודע להתאבל על ירושלים מ"א (ומשמע שם במ"א דלאו דוקא משום מצוה אלא אפי' בכל שבת זו מותר כיון שאינו יודע להתאבל על ירושלים אבל בספר אליה רבה חולק עליו דדוקא משום מצוה מותר ע"ש): (לא) הבדלה. אבל בברכת המזון יברך בלא כוס. מהרי"ל: (לב) ארוסין. קשה דהא כתב בס"ב דאסור לעשות סעודת ארוסין. וכתב הב"ח דכשאינו לו אשה ובנים שרי לעשות סעודת ארוסין כמש"ל בשם הר"ן ע"י ס"ק ט' מיהו עכשיו נוהגין איסור אפי' אין לו אשה ובנים כמש"ל וע' מגן אברהם: (לג) השייכים. ז"ל מהרי"ל דדוקא ההולכים משום קורב' או משום ריעות אבל ההולכים לשתות עבירה הוא בידם. ובלבוש פסק כמ"ש במנהגים דמר"ח עד ט"ב לוקחין מנין מצומצם ויש לוקחין י' מלבד הקרובים השייכים לבעלי הסעודה עד כאן לשונו. ומ"כ דנשים השייכים לסעודה מותרות ג"כ בבשר ויין ודוקא במקום שמזמנין נשים לסעודה זו ומי ששולחין לו לביתו אסור לאכול

כמי"ש סי' תקס"ח ס"ב בהגה. ונ"ל דוקא פסולי עדות מיקרי קרובים ובסיום מסכת' אף מי שלא למד עמהם יכול לאכול עמהם משום קורבה או ריעות. (בספר אליה רבא הוכיח דסיום מסכת אם לא נזדמן לו בלימודו כסדרו הסיום לא ימהר או לאחר משום כך ואם לא היה עושה סעודה בשאר ימים אפשר שלא יעשנה נמי עתה ע"ש). ונראה לי דאין לנהוג קולות שניהם אלא או כרמ"א בקולו ובחומרו או כלבוש וע' בי"ד סימן רמ"ו סעיף קטן י' כתבתי דאבל תוך יב"ח מותר לאכול על הסיום אבל יאר צייט לא יאכל שם ע"ש וט"ב שחל בשבת ונדחה אין לו דין שבת שחל ט"ב לענין זה ובזה כ"ע מודים. מ"א וע' בשכנה"ג: (לד) בערב. ונ"ל דעכ"פ יעשנה קודם חצות. מ"א ע"ש:

יא כָּל מִי שְׂאוֹכֵל בְּשָׂר בְּמָקוֹם שְׁנוֹהֲגִים בּוֹ אִסוּר, פּוֹרֵץ גֵּדֵר הוּא וְיִנְשְׁכְּנוּ נְחֹשׁ (קהלת י, ח). וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת כָּל שְׂכָר אֶפְלוֹ שֶׁל דְּבַשׁ שְׁקוֹרִים מֵעִיד.

יב תִּסְפֹּרֶת שְׁבוּעַ זֶה, אֶחָד רֵאשׁוֹ וְאֶחָד כָּל שְׁעָר שָׁבוּ, אִסוּר.

יג וּבְזָקוֹ, כָּל שְׂמַעֲכָב אֶת הָאֲכִילָה מִתֵּר.

יד אִסוּר לְגִדּוּלִים לְסַפֵּר לְקִטְנִים וּלְכַבֵּס כְּסוּתָם בְּשַׁבָּת שְׁחָל תִּשְׁעָה בְּאֵב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ. הַגָּה: מִיְהוּ בְּגָדִים שְׂמֻלְפִּין בָּהֶם הַקִּטְנִים לְגַמְרֵי, שְׂמוֹצִיאִים בָּהֶם רְעִי וּמִשְׁתִּינִין בָּהֶם, הֲנִי וְדָאִי (לה) מִשְׂרָא שְׂרִי; וְאֶפְלוֹ בְּגָדֵי שְׂאָר קִטְנִים נוֹהֲגִים לְהַקֵּל (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (לה) משרא. ומ"מ יכבסם בצינעה אם אפשר. מ"א:

טו מי שֶׁתְּכַפּוּהוּ אַבְלוֹת שֶׁל מֵת וְשֶׁל שַׁבַּת זוֹ וְהַכְּבִיד שְׁעָרוֹ, מִקֵּל בְּתַעַר אֲבָל לֹא בְּמִסְפָּרִים; וּמִכַּבֵּס כְּסוּתוֹ בְּמַיִם, אֲבָל לֹא בְּנֶתֶר וּבַחֹל.

טז יֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לְרַחֵץ (לו) מִרְאֵשׁ חֲדָשׁ, וַיֵּשׁ שְׂאִין נִמְנָעִין אֲלֵא בְּשַׁבַּת זוֹ, וַיֵּשׁ מִתְעַנִּים מִיִּזְוֹ בְּתַמּוּז עַד תְּשַׁעָה בְּאָב. **הגה:** וּלְצַרְדָּן מִצְוָה שָׂרִי; וְלִכְּוֹן נִדָּה רוֹחֶצֶת וְטוֹבֵלֶת (מִהַרְי"ל); וְאַפְלוֹ אִם טוֹבֵלֶת לַיִל י' בְּאָב, מִתֵּר לָהּ לְרַחֵץ בְּעָרֵב תְּשַׁעָה בְּאָב אִם אִי אֶפְשָׁר לָהּ לְרַחֵץ לַיִל י' (אֲגַדָּה). וְנִרְאֶה דִּהוּא הַדִּין אִשָּׁה הַלּוֹבֶשֶׁת לְבָנִים יְכוּלָה לְרַחֵץ מְעַט כְּדִרְכָּהּ פְּשָׁאָר שָׁנָה, הוּאִיל וְאִינָה עוֹשָׂה לְתַעֲנוּג רַק לְצַרְדָּן מִצְוָה. וְנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְרַחֵץ, אֲפֹלוּ בְּצוּנָן, מִרְאֵשׁ חֲדָשׁ וְאֵילָף. (ת"ה ס"י ק"יז) אֲפֹלוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת שֶׁל חֲזוֹן אֲסוּר לְרַחֵץ כִּי אִם רֵאשׁוֹ וּפְנֵיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּצוּנָן (מִהַרְי"ל וּתְשׁוּבַת מִהַרְי"ל ס"י ט"ו וּבֵית יוֹסֵף); וַיֵּשׁ מִקְלִים בְּחַפִּיפַת (לו) הָרֵאשׁ בְּחַמִּין לְמִי שֶׁרְגִיל בְּכָף כָּל שַׁבַּת.

באר היטב (לו) מר"ח. נראה לי שיוולדת מותרת לרחוץ כמי"ש בי"ד ס"י שפ"א ובברכות דף ט"ו ע"ב כתבו תוס' דאפילו בתשעה באב מותר' לרחוץ ע"ש ואין להקל בזה דאין אנו רגילין כ"כ ברחיצה. ראש חודש שחל בערב שבת יש נוהגין לרחוץ לכבוד שבת ויש רוחצין ביום ה' שלפניו לבוש ומנהגים. וב"ח כתב דמי שרגיל לרחוץ כל ע"ש ונמנע בזה עבירה היא בידו ודי אם מחמיר בשבת חזון. בשכנה"ג כתב רבות בנות כבסו בט"ב אחר חצות והעלמתי עיני מהם ואם באים לשאול צריך לאסור להם ועל זה כתב הנשים נוהגות לרחוץ ראשם ממנחה ולמעלה וזקינים הראשונים הנהיגו זה כי משיח נולד בט"ב וצריך לעשות זכר לגואל וזה דוקא לנשים שאין יודעים ספר להאמין בנחמות לפיכך צריכים חיזוק. אם חל ט"ב ביום ה' אסור לכבס ביום ה' לכבוד שבת אפי' מן המנחה ולמעלה ר"ן ובי"ד ד"מ ולבוש: והב"ח כתב דביום ד' עט"ב אחר חצות שרי לכבס לכבוד שבת דאי אפשר להמתין עד ע"ש מפני כבוד שבת. וה"ה למי שיוצא בדרך למרחקים בשבת זו מותר לכבס לו בגדי פשתן לכמה שבתות דודאי אי אפשר לו להמתין עד אחר ט"ב ומ"מ טוב לעשות על ידי עכו"ם עכ"ל והמ"א בס"ק י"ח חולק על הב"ח וכתב דאין היתר כלל לכבס ביום ד' וכ"ש ליוצא בדרך דאסור לכבס לצורך שבת אחר ע"ש ועי' ט"ז ס"ק י"ד: (לו)

הראש. אבל אסור לרחוץ בבורית ומים ואפר שקורין לוי"ג לבוש. אבל לרחוץ כל גופו נוהגים כל אדם איסור ד"מ. ומי שטובל כל ערב שבת לשם מצוה מותר לטבול גם בשבת זו שלי"ה. מיהו מי שמבטלה לפעמים מפני שטרוד בעסקיו או מפני הצנה גם עכשיו אסור לטבול. מ"א ועי' ט"ז ס"ז ס"ק ט"ז:

יז טוב לזהר מלומר **(לח)** שֶׁהַחַיִּינוּ בֵּין הַמְצָרִים עַל פְּרִי אוֹ עַל מַלְבוּשׁ, אֲבָל עַל פְּדִיוֹן הַבֶּן אוֹמֵר, וְלֹא יַחְמִיץ הַמְצָנָה וְכֵן בְּפָרִי **(לט)** שֶׁלֹּא יִמְצָא אַחֵר ט' בָּאֵב, מִתֵּר לְבָרֵךְ וּלְאָכְלוּ בֵּין הַמְצָרִים (בְּנִימִין זָאב ס"י קס"ג וּתְשׁוּבַת מְהַרְי"ל).

באר היטב (לח) שהחינו. ובשבתות בנתיים מותר לברך שהחינו מט"מ ולבוש. ובכתבי האר"י אוסר אפי' בשבת ונראה לי דאם חל שבעה עשר בתמוז בשבת ונדחה מותר לכ"ע. מ"א: **(לט) שלא.** ולדעת המתירין בשבת צ"ל שגם בשבת אינו בנמצא ואם יקחהו בחול וישמרהו לשבת יתקלקל: וט"ז כתב נראה דמטעם זה יש להתיר בכל יום שבין המצרים דשמא ימות האדם קודם שקיים מצוה זו וכן שמעתי סברא זו בשם מהר"י מקראקא ע"ש. ואותן שנהגו שלא לאכול בשר אחר ט"ב כתב הב"ח דצריכים התרה. כתב שכנה"ג השותה טיטו"ן בתענית אין לאסור ודוקא בתענית יחיד אבל בתענית צבור אסור ומכ"ש בדי' צומות אין להקל והשותה בט"ב מנדין אותו והמסתפר בו אחר חצות קונסין אותו בממון שכנה"ג ע"ש ועי' בתשובת דרכי נועם ס"י ט'. ולענין ריח בט"ב או ביי"כ כגון שאיפת אבק הטוב"ק דרך הנחירים כתב השכנה"ג משום הר"מ לונזאנ"ו שלא מצינו איסור להריח בט"ב וביי"כ. ומהר"א הלוי בספר גן המלך ס"י קמ"ה כתב דבט"ב יש לאוסרו משום תענוג וביי"כ מצוה לענגו ע"ש ועי' מ"ש עליו היד אהרן. ובלקט הקמח מיקל והעלה דבט"ב אני נוהג לשאוף אבק הטאבק"י בלא ריח טוב אלא כפשטי' וביה"כ ראוי לאוסרו בפרהסיא בבה"כ שבעונותינו יש רבים מעמי הארץ שמזמינים זה לזה ודבר זה אסור אף בשאר ימות השנה ע"ש:

יח צָרִיךְ לְזָהֵר מִי"ז בְּתַמוּז עַד ט' בָּאֵב שֶׁלֹּא לִילֵךְ יַחֲדָי (מ) מְדֵי שְׁעוֹת עַד ט' שְׁעוֹת מְשׁוּם שְׂפָהֶם קָטַב מְרִירֵי שׁוּלֵט; וְלֹא (מא) יִכּוּ הַתְּלַמִּידִים בְּיָמֵים הָהֵם.

באר היטב (מ) מד'. דהיינו מראש ד' עד סוף ט' מדרש נשא. ובאיכה רבתי איתא מסוף ד' עד ראש ט'. ובכוונת האר"י ז"ל כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה: (מא) יכו. אפי' ברצועה. ט"ז:

סימן תקנב - דיני ערב ט' באב

סעיפים

י"ב

ובו

א ערב תשעה באב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת, שאוכלה אחר חצות, בשר, ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין. הגה: ואף ממשקים אחרים (א) ממעט בשתייתו ממה שרגיל לשתות (טור ובית יוסף בשם תוספות ורז"ח), וכן לא יאכל אחר סעודתו צנון ומליח, דברים שנוהג בהם בשאר פעמים, כדי שיתנהג בפרישות (מרדכי).

באר היטב (א) ממעט. ואין לשתות שכר. מהרי"ל אגודה רש"ל הגמ"י. ואם הוא אדם חלוש שרי. מטי"מ עיין ט"ז ובשכנה"ג:

ב אפלו בשר מלוח שעברו עליו יותר משני ימים ולילה אחת, ובשר עופות (ב) ודגים ויין מגתו דהינו שאין לו יותר משלשה ימים, נהגו לאסור.

באר היטב (ב) ודגים. עיין מ"א:

ג אפלו בשל מין אחד (ג) בשתי קדרות מקרי שני

תְּבַשִּׁילֶיךָ. וְכֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר וְלִזְהַר מִשְׁנֵי מֵינִים בְּקִדְרָה (אחת), אֶלֶּא אִם כֵּן הוּא דְּבַר שְׁדַרְכוּ בְּכַד כָּל הַשָּׁנָה כְּגוֹן אֶפְוִנִין (מיני זרעונין ובלע"ז ציצר"י) (ד) שְׁנוֹתָנִים עֲלֵיהֶם בְּצָלִים וּבִיצִים; וְתַבְשִׁיל הַנֶּעֱשֶׂה מִדְּבַר שְׁנֵאֶכְל כְּמוֹת שֶׁהוּא חֵי, מְקַרֵי תַבְשִׁיל לְעֵנָן זֶה. הַגָּה: וְאִין חֲלוּק בֵּין צְלִי לְמַבְשֵׁל לְעֵנָן זֶה (מְרַדְכֵי הַלְכוֹת תַּשְׁעָה בְּאָב).

באר היטב (ג) בשתי. פ"י שאחד בלילתו עבה ואחד בלילתו רכה אבל אם שניהם בשוה אין קפידה לבשל בבי קדירות. מ"א: (ד) שנותנים. ואסור לעשות לביבות ממולאים בגבינה. ש"ל מ"א:

ד מִתֵּר לֶאֱכֹל פְּרוֹת כֶּשֶׂהֶם (ה) חַיִּים, אֶפְלוּ כִּמָּה מֵינִים.

באר היטב (ה) חיים. וכן גבינה וחמאה מכמה מינים חיים כ"כ באר היטב אשר לפני:

ה נוֹהֲגִים לֶאֱכֹל (ו) עֲדָשִׁים עִם בִּיצִים מִבְּשָׁלִים בְּתוֹכָם, שֶׁהֵם מֵאֲכִלֵי אֲבָלִים. הַגָּה: וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לֶאֱכֹל בִּיצִים (ז) קִשִּׁים, שֶׁהוּא גַם כֵּן מֵאֲכִלֵי אֲבָלִים (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ה).

באר היטב (ו) עדשים. ודוקא שדרכו בכך כל השנה ובטור כתב עדשים או ביצים וכ"כ הלבוש: (ז) קשים. וקרים:

ו מִי שֶׁאֶפְשֵׁר לוֹ, לֹא יֵאָכֵל בְּסֻעָדָה הַמְּפֹסָקֶת אֶלֶּא פֶת חֲרָבָה בְּמַלַּח וְקִיתוֹן שֶׁל מַיִם. הַגָּה: וַיֵּשׁ מִחֲמִירִים לְטַבֵּל אַחַר אֲכִילָה פֶת בְּאֶפֶר וּלְאֲכֹלוֹ, עַל שֵׁם וַיִּגְרַס בְּחֻצָּץ וְגו' (אִיכָה ג, טז).

ז נְהַגוּ לֵישֵׁב עַל גְּבִי (ח) קִרְקַע בְּסַעֲדָה הַמִּפְסָקֹת וְאִין צָרִיד

לְחַלְץ מְנַעֲלָיו (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי וְרַמְבַּ"ם פ"ז וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (ח) קרקע. ואחר הסעודה מותר ליישב על הכסא דאין אבילות עד הלילה. מ"א:

ח יֵשׁ לְזָהָר שְׁלֹא יֵשְׁבוּ (ט) שְׁלֹשָׁה לֶאֱכֹל בְּסַעֲדָה הַמִּפְסָקֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִתְחַיְבוּ בְּזִמּוֹן; אֶלָּא כָּל אֶחָד יֵשֵׁב לְבַדּוֹ וְיִבְרַךְ לְעַצְמוֹ.

באר היטב (ט) שלשה. ואם ישבו ג' לא יזמנו דלא חשיב קביעות. אחרונים. עיין מגן אברהם:

ט כָּל זֶה בְּסַעֲדָה הַמִּפְסָקֹת שְׁאִין דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל עוֹד אַחֲרֶיהָ סַעֲדַת קָבַע, וּכְשֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת; אֲבָל אִם הָיָה קֹדֶם חֲצוֹת, אִזְּ אַחַר חֲצוֹת וְדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל אַחֲרֶיהָ סַעֲדַת קָבַע, אִין צָרִיד לְזָהָר בְּדַבְּרִים הַלְלוּ. **הגה:** וּמְנַהֵג בְּכָל גְּלִילוֹת אֲשֶׁכֶּנּוּ לֶאֱכֹל סַעֲדָה קְבוּעָה קֹדֶם מְנַחָה, וְאַחַר כֵּן מִתְפַּלֵּלִין מְנַחָה וְאוֹכְלִים סַעֲדָה מִפְסָקֹת (מַהְרִ"ל). וְנוֹהֲגִין **(י)** לְהִרְבּוֹת קֶצֶת בְּסַעֲדָה רִאשׁוֹנָה, כְּדִי שְׁלֹא יִזְיק לָהֶם הַתַּעֲנִית הוֹאִיל וּפּוֹסְקִים מְבַעוֹד יוֹם כְּמוֹ בְּיוֹם כְּפוּרִים; וַיֵּשׁ קֶצֶת רִאשׁוֹנָה לְזָהָר מִמְדַּרְשׁ אֵיכָה רַבְתִּי; מִיְהוּ מִי שְׁיֹכֵל לְסַגֵּף עַצְמוֹ וַיִּדַּע בְּעַצְמוֹ שְׁאִין הַתַּעֲנִית מְזִיק לוֹ וּמְחַמֵּיר עַל עַצְמוֹ, נִקְרָא קְדוֹשׁ כְּנִ"ל.

באר היטב (י) להרבות. רש"ל ובי"ח כתבו דגדול עונם מנשוא בפרט ליודעי תורה ומאן דחש למנהג הש"ע ירבה בסעודה קודם חצות והרבה קדושים מישראל אין אוכלי שום תבשיל בעט"ב כל היום מצאתי ועיין ט"ז ומ"א:

י אִם חָל תִּשְׁעָה בָּאָב בְּאַחַד בְּשַׁבָּת, אוֹ שָׁחַל בְּשַׁבָּת וְנִדְחָה לְאַחַר הַשַּׁבָּת, אוֹכֵל **(יא)** בָּשָׂר וְשׁוֹתָה יַיִן בְּסַעֲדָה הַמִּפְסָקָת, וּמַעֲלָה עַל שְׁלַחָנוֹ אֶפְלוֹ כְּסַעֲדַת שְׁלֵמָה בְּעַת מַלְכוּתוֹ. מִיְהוּ צָרִיד **(יב)** לְהַפְסִיק מִבְּעוֹד יוֹם (סמ"ק).

באר היטב (יא) בשר. ואסור למנוע אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אבל עבירה הוא מ"מ ישב בדאגת נפש לא ישב בסעודת חברים ואם חל מילה באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה. מ"א: **(יב) להפסיק.** כ' הבאר היטב אשר לפני וצ"ע ברש"י תענית דף כ"ט דכ' דאין צריך להפסיק עכ"ל ע"ש ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכו' ר"ל דאינו אוכל סעוד' מפסקת אלא מותר לאכול בשר ולשתות יין כי בסעודה המפסקת אם חל בחול לא יאכל בשר ולא ישתה יין אבל בשבת אינו כן וק"ל אבל עכ"פ צריך להפסיק מלאכול ולשתות מבע"י ופשוט הוא:

יא מִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאַרְעֵ עָרֵב תִּשְׁעָה בָּאָב לְהִיּוֹת בְּשַׁנֵּי, יִשְׁאַל עַל נִדְרוֹ אוֹ יִלְוֶה תַּעֲנִיתוֹ, וּפּוֹרֵעַ. **הגה:** וְהַגְּאוּנִים כְּתִבּוּ דְמִתְעַנֶּה עַד אַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה, וְאוֹכֵל סַעֲדָה הַמִּפְסָקָת קִדְּם בִּיְאֵת הַשְּׂמֶשׁ (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי וּמְרַדְכִי וְתִיּה סִימּוֹ רַעִיּה), וְכֵן נוֹהֲגִין. וְהוּא הַדִּין מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה תַּעֲנִית **(יג)** חֲלוֹם (מִהַרְ"ל).

באר היטב (יג) חלום. וה"ה אם חל יאר צייט בו ומתפלל עננו עטרת זקנים וחייב לפרעו יום אחר ט"ז ואסור לאכול ב' פעמים אבל תבשיל א' שרי מיהו צריך שיאכלנה סמוך לביאת השמש לכן מוטב שישאל על נדרו מ"א עש"ת הלק"ט חלק ב' ס"י קל"ה דמצוה לאכול סעודה המפסקת:

יב אִין אוֹמְרִים תִּחְנֶה עָרֵב תִּשְׁעָה בָּאָב בְּמִנְחָה, מְשׁוּם

דַּאִיקָרִי מוֹעֵד ; וְאִם הוּא שַׁבָּת, אֵין אומרים צְדָקָתְךָ (מהרי"ל ומנהגים).

סימן תקנג - דין סעדה המפסקת

סעיפים

ב'

ובו

א אף על פי שְׁאֵכֵל סְעֵדָה הַמִּפְסָקָת, מִתֵּר לְחֹזֵר וְלֹאֲכֹל אֶלָּא אִם כֵּן קִבֵּל עָלָיו בְּפִרוּשׁ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹד הַיּוֹם.
הגה: וְקִבְּלָה (א) בְּלֵב אֵינָה קִבְּלָה, אֶלָּא צָרִיךְ לְהוֹצִיאָו בְּשִׁפְתָיו (בית יוסף בשם התוס').

באר היטב (א) בלב. והבי"ח כ' דהוי קבלה לכן טוב להתנות בשעת סעודה המפסקת. מגן אברהם:

ב תִּשְׁעָה בָּאֵב, לֵילוּ כְּיוֹמוֹ לְכָל דָּבָר ; וְאֵין אוֹכְלִים אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם, (ב) וּבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁלוֹ אָסוּר כְּיוֹם הַכְּפוּרִים. **הגה:** וּמִתֵּר (ג) בְּרַחֲצָה וְסִיכָה וְנִעִילַת הַסַּנְדָּל עַד בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, מִיְהוּ בַחֵל נוֹהֲגִין לְחַלֵּץ (ד) מִנְעָלִים קִדָּם שִׂיאֵמֵר בְּרָכוּ, וְאִם הוּא שַׁבָּת חוֹלְצִים לְאַחַר בְּרָכוּ מְלַבֵּד שְׁלִיחַ צְבוּר שְׁחוֹלֵץ קִדָּם בְּרָכוּ (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי), רַק אוֹמֵר תְּחִלָּה : הַמְּבַדִּיל וְכוּ' (מְנַהֲגִים בְּשֵׁם מֵהֶרָא"ק) ; וְנִהְגוּ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד בְּעֶרְבַּ תִּשְׁעָה בָּאֵב מִחֲצוֹת וְאֵילָךְ, כִּי אִם בְּדָבָרִים הַמִּתְרִים בְּתִשְׁעָה בָּאֵב ; וְלִכֵּן אִם חָל (ה) בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים פְּרָקִי אַבּוֹת, (מהרי"ל ומנהגים) וְכֵן לֹא יִטִּיל עֶרְבַּ תִּשְׁעָה בָּאֵב.

באר היטב (ב) ובין השמשות. אבל אי"נ להוסיף מבעוד יום. מ"מ ב"י: (ג) **ברחיצה.** ואם קיבל התענית מבע"י אסור ברחיצה. בי"ח מ"א: (ד) **מנעלים.** קודם שהולכים לבה"כ. מהרי"ל עסי' תר"ד: (ה) **בשבת.** ר"ל עט"ב. אם כן ק"ו אם חל ט"ב בשבת שאסור ללמוד כל היום וט"ז כי ואם אין איסור

באכילת בשר ויין למה נחמיר שלא ילמוד ותו תימא לי דהא קורין במנחה
ואפי' בט"ב במידי דשייך לומר כגון פרשת התמיד ומשניות דקרבנות ולמה
ישתנה משניות דפרקים ומצאתי שרש"ל למד אחר חצות בכל עט"ב והתיר
לאחרים ללמוד ונראה דהלומד בשבת אפי' אחר חצות לא הפסיד שכרו עכ"ל
ט"ז וכנה"ג מתיר ללמוד בעת"ב שחל בשבת ואוסר בת"ב עצמו שחל בשבת
ע"ש. ומ"א כתב נראה להחמיר בשניהם דהא יכול ללמוד דברים המותרים
בט"ב עיין שם:

סימן תקנד - דברים האסורים בתשעה באב

סעיפים

כ"ה

ובו

א תשעה באב (א) אסור ברחיצה וסיכה, ונעילת הסנדל
ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה נביאים
וכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות
ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב
(תהלים יט, ט) ותינוקות של בית רבן בטלים בו אבל קורא
הוא באיוב ובדברים (ב) הרעים שבירמיה; ואם יש
ביניהם פסוקי נחמה, צריך לדלגם.

באר היטב (א) אסור. וכל הנזכר בסעיף זה אסור כל היום עד חשיכה שהם
מדינא דש"ס וכ"כ בשל"ה דדוקא בישיבה על הקרקע מקילין שאינו אלא
מנהג'. ור"ח כ' יהא בנידוי מי שעושה אחד מכל אלו כל היום ושיבוש לומר
דתפלת ערבית יעשה יום ללילה למיקל באיסורים תניא וש"ל ומהרי"ל ובי"ח
ושל"ה אך אותם ההולכים בין העכו"ם ועוסקין במשא ומתן אחר חצות אותן
מותרין לנעול ומהם למדו כולם להקל ויש למחות בידם דאסור לנעול סנדל
כל היום. מ"א: (ב) הרעים. ורעות עכו"ם אסור לקרות ועם התינוקות אסור

ללמוד אפי' דברים הרעים רק מותר ללמוד לו החורבן דאינו אלא ספור דברים ומשבר הלב של תינוק מ"א. והט"ז מתיר ללמוד עם התינוק בדברים הרעים וכאן לא אוסר אלא הלמוד שהקטנים לומדים בסדר שלהם דהיינו חומש וגמרא ע"ש :

ב וּמִתֵּר לְלַמֵּד מִדְּרַשׁ אֵיכָה וּפְרָק אֵלוּ מִגְּלַחִיו, וְכֵן לְלַמֵּד פְּרוּשׁ אֵיכָה וּפְרוּשׁ אֵיזֹב.

ג יֵשׁ מִי שְׂאוּסֵר לְלַמֵּד עַל יְדֵי (ג) הֶרְהוּר.

באר היטב (ג) הרהור. ונראה לי דמה"ט אסור ללמוד איזה דרוש או קשי' או תירוץ אפי' בדברים הרעים מפני ששמחה היא לו מ"א וט"ז גם אסור להורות הוראה אם לא לחולה הצריך עכשיו. ואסור לדון דיני ממונות דדין היינו תורה מיהו אם אין הבע"ד יכולין להמתין עד למחר שנחוצי' לדרכם אפשר דשרי מ"א ועיין בפר"ח בספר מים חיים דף א' עמוד ב' :

ד וּמִתֵּר לְקָרוֹת כָּל (ד) סֵדֶר הַיּוֹם, וּפְרָשֶׁת הַקְּרִבָּנוֹת, וּמִשְׁנֵת אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן, וּמִדְּרַשׁ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. הַגָּה: וּמִתֵּר לַחֲזוֹר (ה) הַפְּרָשָׁה בְּתַשְׁעָה בְּאָב (מְנַהֲגִים).

באר היטב (ד) סדר. ונוהגין לומר תהלים ושיר היחוד במנחה אע"ג דאסור ת"ת כל היום צריך לומר דסבירי ליה כיון שאומרים דרך בקשה שרי ומהאי טעמא מקילין בתפילין במנחה. ובפוזנ' אומרים למחרתו של היום ושל אמש : (ה) הפרשה. נ"ל דהיינו חזן הקורא מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא או מיירי בט"ב שחל בשבת דאז אפי' יחיד מותר לחזור הפרשה כמה שכתוב ססי' רפ"ה. ועיין סי' תקנ"ג. מ"א. וט"ז כ' דה"ק דמי שרגיל לחזור הפרשה באותו יום דהיינו שחל ט"ב יום ה' הי"ל כסדר היום ע"ש :

ה עֲבָרוֹת וּמִיִּנְיָקוֹת מִתְעַנּוֹת בְּטִי בְּאָב, וּמִשְׁלִימוֹת כְּדָרָךְ שְׁמִתְעַנּוֹת וּמִשְׁלִימוֹת בְּיוֹם כְּפוּר; אָבֵל בְּגִי צוּמוֹת אַחֲרַיִם פְּטוּרִים מִלְּהִתְעַנּוֹת, וְאַף עַל פִּי כֵן רָאוּי שֶׁלֹּא תֵאָכְלָנָה לְהִתְעַנֵּג בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁתֵּה, אֲלֵא כִּי קִיּוֹם הַיּוֹלָד וְעִינֵי לְעֵיל סִי תִקְיֵינ סְעִיף אִי.

ו חֲזָה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכֵן (ו) חוֹלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל, אִין צָרִיךְ אֲמִד אֲלֵא מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד, דְּבִמְקוֹם חֲלִי לֹא גָזְרוּ רַבָּנָן. **הגה:** וּמִיָּהוּ נוֹהֲגִין (ז) לְהִתְעַנּוֹת כָּל זְמַן שֶׁאִין לָהֶם צַעַר גְּדוֹל שֶׁהָיָה לְחוּשׁ לְסַכָּנָה, וְהִמְקֵל לֹא הִפְסִיד.

באר היטב (ו) חולה. חסר דעה שנתרפא מיום ליום מותר בבשר ויין כל ימי השבוע ולא יתענה בט"ב. מהרי"ל: (ז) **להתענות.** כתב הט"ז דזה קאי דוקא אלאחר שבעה אבל תוך ג' אפ"י אמרה אינה צריכה אין לה להתענות ואסור לה להתענות שהרי מחללין עליה שבת כמ"ש סימן ש"ל וכ"ש אחר ג' תוך שבעה כשאומרת צריכה אני שאסור לה להתענות ואחר שבעה אפ"י אמרה צריכה אני מתענה אם לא שהיא קצת חולה וכן הסכמת מהרש"ל ומהרי"ל וע' ס"י תרי"ח:

ז רְחִיצָה אֲסוּרָה בְּטִי בְּאָב, בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוּנָן; אֲפֹלוּ לְהוֹשִׁיט אֲצַבְעוֹ בְּמַיִם, אֲסוּר.

ח (ח) טְבִילָה שֶׁל מְצוּהָ בְּזִמְנָה, מִתְּרַת; אָבֵל בְּזִמְן הַזֶּה אִין טְבִילָה בְּזִמְנָה, הַלְכָךְ לֹא תִטְבַּל בּוֹ; וְכֵן נְהָגוּ.

באר היטב (ח) טבילה וכו'. ותרחוץ ותחוף ערב תשעה באב ולמוצאי תשעה באב חופפת מעט דבעי סמוך לחפיפה טבילה ותטבול ב"י ועסי' תקנ"א ס"יו בהג"ה ובי"ד ס"י קצ"ט סעי' ד':

ט אם היו יָדָיו (ט) מְלַכְלָכוֹת בְּטֵיט וּבְצוּאָה, מִתָּר לְרַחֵץ לְהַעֲבִיר הַלְכָלוֹךְ, וְלֹא יִטַל כָּל יָדָיו אֶלָּא לְפִי הַצָּרֵךְ לְהַעֲבִיר הַלְכָלוֹךְ. **הגה:** וְאִם עָשָׂה צָרְכּוֹ, אִם מִתָּר לְרַחֵץ, דִּינּוּ כְּמוֹ בְּיוֹם כְּפוּר וְעַיִן לְקַמֵּן ס"י תר"יג ס"יג.

באר היטב (ט) מלוכלכות. ונשים המבשלות בט"ב וצריכים לרחוץ הבשר אין חשש משום רחיצה ש"ג. נוהגין קצת יולדות למנוע מבשר ויין מז' באב ואילך ונכון שבאותו יום נכנסו העכו"ם להיכל כדאיתא בטור. מ"א:

י נוֹטֵל אָדָם יָדָיו שְׁחָרִית, וְצָרִיךְ לְזָהַר שְׁלֹא יִטַל יָדָיו אֶלָּא עַד סוֹף קִשְׁרֵי אֶצְבָּעוֹתָיו.

יא וּלְאַחַר שְׁנִגְבַּ יָדָיו וְעַדִּין לַחֹת קֶצֶת, מִעֲבִירָם עַל עֵינָיו; וְאִם הָיָה לְפָלוֹף עַל גְּבִי עֵינָיו וְדָרְכוֹ לְרַחֵץ בְּמַיִם, רוֹחֵץ וּמִעֲבִירוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ, דְּהִנּוּ לִיָּה כְּטֵיט וּכְצוּאָה שְׁרוּחֵץ כְּדָרְכוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

יב הַהוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ אָבִיו, אוֹ מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ, אוֹ לְצָרְכֵי מְצוּהָ, עוֹבֵר בְּמַיִם עַד צְנוּאָרוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ; וְכֵן בְּחִזְרָה, מִתָּר.

יג ההולך לשמר פרותיו, עובר במים עד צוארו ואינו חושש; אבל בחזרה, אסור.

יד הבא מן הדרך ורגליו כהות, מתר לרחץ במים. הגה: ומתר לשרות מפה במים בערב תשעה באב ומוציאה מן המים והיא (י) מתנגבת, ומקנח בה פניו ורגליו; אפלו אינו עושה רק לתענוג, שרי, כיון שהיא נגובה (טור).

באר היטב (י) מתנגבת. עד שאין בה טופח ע"מ להטפית. בי"ח מ"א:

טו סיכה אינה אסורה אלא של תענוג; אבל מי שיש לו חטטין בראשו, סף כדרכו ואינו חושש.

טז נעילת הסנדל, דוקא של עור; אבל של בגד או של עץ או של שעם (פ"י קלפי ע"ג) וגמי, מתר. ושל עץ מחפה עור, (יא) אסור.

באר היטב (יא) אסור. כתב הט"ז כ"ש שיש לאסור לאותן שיש להם בתי שוקיים של עור דהיינו גם מה שעל הרגלים של עור וגם אותן שהן של בגד רק שהשוליים של עור אסור עכ"ל: וב"ח מחמיר לילך יחף לגמרי מ"א. ואע"פ שאסור בט"ב בנעילת הסנדל מ"מ מברכין שעשה לי כל צרכי והאריי ז"ל פסק שלא לברך:

יז אבל ומנדה שמהלכים (יב) בדרך מתרים בנעילת

הַסִּנְדֵּל, וְכִשְׁיִגְיֵעוּ לְעִיר יַחְלְצוּ, וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב. הַגָּה:
וְכֵן בְּמָקוֹם שְׁדָרִים בֵּין הָעַכּוּיִים, לֹא יַחְלֹץ כִּי אִם בְּרַחוּב (יג) הַיְהוּדִים, וְכֵן
נְהַגוּ (טור וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי וְהַגְהוֹת מְרַדְכֵי רַפְ"ק).

באר היטב (יב) בדרד. הטעם דטורח גדול הוא לילך דרך רחוק יחף אבל
כשהולך לשדה סמוך לעיר אסור לנעול וה"ה לבית הקברות אא"כ יש טיט
ורפש או בין העכו"ם ונ"ל דכשיושב על העגלה או רוכב צריך לחלוץ אפי' בדרך
רחוק מ"א. וכתב עט"ז דבכל מקום שצריך מנעלים יתן עפר במנעלים ע"ש:
(יג) **היהודים.** ונ"ל דאם הרבה עכו"ם עוברים שם מותר. מ"א:

יח יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁלֹּא יִישָׁן בְּלֵיל ט' בְּאָב עִם אִשְׁתּוֹ
בְּמִטָּה, וְנִכּוֹן הַדָּבָר (יד) מְשׁוּם יָדָּ לְדָ אֲמַרְיָן נְזִירָא.

באר היטב (יד) משום. ועסי' תרט"ו דאסור ליגע באשתו כאילו היא נדה
ואפשר דה"ה בט"ב ד"מ. ונ"ל דביום יש להקל. מ"א:

יט אִם חָל תִּשְׁעָה בְּאָב בְּשַׁבָּת, מִתֵּר בְּכֶלֶן אֶפְלוֹ
בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹסְרִים בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, (טו) וְכֵן
נִוְהַגִּין (טור בְּשֵׁם רַ"י וְאָגוּר וּמְנַהֲגִים).

באר היטב (טו) וכן נוהגין. ומכריז השמש דברים שבצנעה נוהג ד"מ ומנהגים.
ופסק בשל"ה דאם נזדמנה ליל טבילתה בליל שבת זו טובלת ומשמשת דיט
לסמוך על סברה הראשונה וכן דעת כל הגדולי' וכ"כ המ"א דלא כא"ז:

כ אִין שְׂאֵלַת (טז) שְׁלוֹם לְחֵבְרוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב, וְהַדְּיוֹטוֹת
שְׂאִינָם יוֹדְעִים וְנוֹתְנִים שְׁלוֹם, מְשִׁיבִים לָהֶם בְּשִׁפָּה
רְפָה וּבְכַבֵּד רֹאשׁ.

באר היטב (טז) שלום. כתוב בי"ד ס"י שפ"ה י"א דזה מה שאנו נותנים שלום ל"מ שאלת שלום שבימיהם ע"ש והמ"א חולק וכתב דאין להקל ונ"ל דאסור ג"כ לשלוח דורון לחבירו דזה בכלל שאלת שלום. מ"א:

כא יש מי שאומר שלא ילך ויטיל בשוק, כְּדִי שְׁלֵא יבֵא לִידֵי שְׁחוֹק וְקִלּוֹת וְהִתּוּל.

כב מקום שנהגו לעשות מלאכה בְּט' בָּאָב, עוֹשִׁין; בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת, (יז) אין עוֹשִׁין; וּבְכָל מָקוֹם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטָלִים, וְכָל הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ תִּלְמִיד חָכֵם לְעֲנֹן זֶה עוֹשֶׂה; וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת, מִתֵּר עַל יְדֵי עֲכוּ"ם, אֶפְלוּ בְּבֵיתוֹ; וּפְרָקְמִטָּא לְהַרְוִיחַ וּלְהַשְׁתַּכֵּר בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אָסוּר; וּבְמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לַעֲשׂוֹת, מִתֵּר אֶלָּא שְׁמַמְעֵט שְׁאֶפְלוּ מִשְׁנַכְנֵס אָב אָנוּ מְמַעֲטִין מִלְּשָׂא וְלִתֵּן. הגה: ולא נהגו באסור מלאכה כי אם עד חצות (מנהגים). ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שהוי קצת, אֶפְלוּ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט; אֲבָל דָּבָר שְׁאִין בָּהּ שֶׁהוּי, כְּגוֹן הַדְּלָקַת גְּרוֹת אוֹ קְשִׁירָה וְכַדּוּמָה, מִתְּרַת. וְלַחֲלַב הַפְּרוֹת טוֹב לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי עֲכוּ"ם, אִם אֶפְשֶׁר (יח) בְּעֲכוּ"ם.

באר היטב (יז) אין עושין. כדי שלא יסחו דעתן מהאבילות ומטעם זה גם בלילה אסור במלאכה דהא גם בלילה מחויב להתאבל מיהו כל מלאכה שאין בה שיהוי שרי דאין מסיח דעתו בכך. מ"א ע"ש: (יח) בעכו"ם. ואם אי"א ע"י עכו"ם מותר לעשותה בעצמו כמו בחה"מ ועססי תקלי"ג:

כג וּמְלֹאכֶת דְּבַר (יט) הָאֵבֶד מִתֵּר, כְּדָרְדָּר שְׁאָמְרוּ בְּחֵלּוֹ
שֶׁל מוֹעֵד.

באר היטב (יט) האבד. אם יריד או שיירות באים מותר לקנות מהם ע"י
עכ"ם וכ"ש למכור דהוי דבר האבוד כמ"ש בי"ד סי' ש"פ סעיף ז' לענין אבל
וע' מ"א:

כד כָּל הָעוֹשֶׂה (כ) מְלֹאכָה בְּתִשְׁעָה בָּאָב, אֵינוֹ רוֹאֶה
סִימָן בְּרָכָה מְאוֹתָהּ מְלֹאכָה.

באר היטב (כ) מלאכה. אפי' במקום שנהגו לעשות מ"א ע"ש. ובכתיבה מותר
בט"ב. שכנה"ג:

כה כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בְּתִשְׁעָה בָּאָב, אֵינוֹ רוֹאֶה
בְּשִׂמְחַת יְרוּשָׁלַיִם; וְכָל הַמְתַּאֲבֵל עַל יְרוּשָׁלַיִם, זֹכֶה
וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ. וְכָל הָאוֹכֵל בְּשָׂר אֹ שׁוֹתֵה יַיִן בְּסַעֲדָה
הַמְּפֹסְקֵת, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: וְתִהְיֶינָה עֲוֹנוֹתֵם עַל עֲצֻמוֹתֵם
(תק"א) לב, כז).

סימן תקנה - דיני תפלין וציצית בט'

באב

א נוהגים שלא להניח (א) תפלין בתשעה באב שחרית, ולא טלית, אלא לובשים טלית קטן תחת בגדיו בלא ברכה; ובמנחה מניחים ציצית (ב) ותפלין, ומברכים עליהם.

באר היטב (א) תפלין. מהר"ם גאלנטיי היה מניח בביתו והיה קורא ק"ש ואח"כ היה הולך לבית הכנסת כ"כ בהלק"ט ח"ב סימן קל"ט וכתב שכן מצא כתוב להאר"י ז"ל: **(ב) ותפלין.** והנוהגים להניח שני זוגות תפלין גם בתשעה באב יניחו נ"ל עסי' ל"ח:

ב יש מי שנוהג לשכב בליל תשעה באב מטה על הארץ, ומשים אבן תחת ראשו. **הגה:** ויש לאדם להצטער בענין משכבו בליל תשעה באב, שאם רגיל לשכב בבי כרים לא ישכב כי אם באחד (תוספות סוף תענית); ויש בני אדם משימים אבן תחת מראשותיהם, זכר למה שנאמר: ויקח מאבני המקום (בראשית כח, יא) שראה החרבן (מרדכי דמועד קטן). מיהו עברות שאינן יכולין להצטער, אינן חייבות בכל אלה (תוספות). וימעט אדם מכבודו ומהנאתו בתשעה באב בכל מה שאפשר.

סימן תקנו - תשעה באב שחל ביום

ראשון

א ליל תשעה באב שחל באחד בשבת, כשרואה הנר אומר: בורא מאורי האש; ואין מברך על הבשמים.

וּבְלִיל מוֹצָאֵי תְשׁוּעָה בָּאָב (א) מְבַדִּיל עַל הַכּוֹס וְאֵינוֹ
מְבַרֵךְ, לֹא עַל הַיַּיִן וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים.

באר היטב (א) מבדיל. והנשים שאינן יודעות להתפלל ולא הבדילו בתפלה צריך כל איש להזהירן שביום התענית לא יעשו אש לבשל לצורך הלילה עד שיאמרו המבדיל בין קודש לחול שלי"ה. ומי שמתענה שני ימים ישמע בליל י' הבדלה מאחרים ואל ימתין עד ליל ג' דאקרובי אבדלתא לשבתא עדיף טפי מט"מ ואי ליכא אחר יתן לתינוק לטעום מ"א. וכתב ט"ז דיברך על האור קודם שקורין איכה דבאיכה כתיב במחשכים הושיבני ומ"מ אם שכח מברך אח"כ ע"ש:

סימן תקנז - לומר נחם ועננו בתשעה

באב

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א בְּתִשְׁעָה בָּאָב אוֹמֵר בְּבוּנָה יְרוּשָׁלַיִם: (א) נַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת אֲבֹלֵי צִיּוֹן וְכוּ', וְעַנְנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה; וְאִם לֹא אָמַר לֹא זֶה וְלֹא זֶה, אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ. **הגה:** וְהַמְנַהֵג פְּשוּט שְׂאִין אוֹמְרִים נַחֵם רַק בְּתִפְלַת (ב) מְנַחֵה שֶׁל תְּשׁוּעָה בָּאָב, לְפִי שְׂאִז הַצִּיתוֹ בְּמִקְדָּשׁ אִשׁ וְלָכֵן מְתַפְּלִים אִז עַל הַנְּחֻמָּה (רוקח וְאֲבוֹדָהּ). מִי שְׂאִכֵּל בְּתִשְׁעָה בָּאָב, יֹאמֵר נַחֵם (ג) בְּבִרְכַת הַמְזוֹן (מַהְרִ"ל).

באר היטב (א) נחם. ואם שכח בבונה ירושלים יאמר אותו אצל ועל כולם ב"י מ"א. וט"ז כתב דאם שכח אומר אותו בשומע תפלה ועכ"פ לא יחתום בברוך מנחם ציון רק שומע תפלה כמו בעננו. ועננו קודם לנחם כי היא תדירה: (ב) **במנחה.** משמע דמנהג לומר הש"ץ עננו גם בשחרית דהא כתב הש"ע עננו בשו"ת ועל זה לא כתב רמ"א שהמנהג שלא לאומרו אבל ר"י הנהיג שלא לומר

עננו בשחרית לפי שנקרא מועד וכ"ג דשב ואל תעשה עדיף ט"ז. מי שמתענה בעשירי יאמר נחם בערבית ובשחרית דעשירי. שלי"ה מ"א: (ג) בבה מ. בבונה ירושלים ואף שבתפלה לא נהגו לאומרו רק במנחה מ"מ בבה"מ דליכא מנהג יש לאומרו:

סימן תקנח - במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א בַּתְּשֻׁעָה בָּאֵב לֵיעַת עֶרֶב הַצִּיתוּ אִשׁ בְּהִיכָל וְנִשְׂרַף עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה בְּיוֹם עֶשְׂרִי, וּמִפְּנֵי כֵּךְ מְנַהֵג כָּשֶׁר (א) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּשָׂר וְשֵׁלֵא לְשִׁתוֹת יַיִן בְּלַיִל עֶשְׂרִי וְיוֹם עֶשְׂרִי. **הגה:** וַיֵּשׁ מִחֲמִירֵין עַד (ב) חֲצוֹת הַיּוֹם וְלֹא יוֹתֵר (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי); אִם חָל תִּשְׁעָה בָּאֵב בְּשַׁבָּת וְנִדְחָה לְיוֹם א', (ג) מִתֵּר לֶאֱכֹל בְּשָׂר וְיַיִן יוֹם ב', אֲבָל בְּלַיְלָה (ד) אֲסוּר מִפְּנֵי אֲבָלוֹת שֶׁל יוֹם (מִהַר"ל).

באר היטב (א) שלא. ופשוט דבסעודת מצוה מותרים כל הקרואים לאכול בשר ט"ז ומ"א. אך הסעודה שעושין בלילה שלפני החתונה במקום שאין משלחין באותו פעם סבלונות לא מקרי סעודת מצוה ולכן אין לאכול בשר ומכ"ש שלא יהיה שם כלי שיר עד אחר חצות יום עשירי מ"א ע"ש. ועי' בשו"ת חות יאיר סימן ע'. והגאון מהר"ש מפראג פסק כשחל ט"ב ביום ה' והחתונה היא בשבת התיר בלילה להחתן וכלה ולאביהן לאכול בשר ולא לשאר בני סעודה ואין להתענג אפי' משאר מאכלים. וכנה"ג כתב טוב שלא לשמש מטתו ליל י'. אבל מי שמתענה גם בעשירי אין צריך להחמיר בזה גם ב"א דעשירי גופא חומרא. אחרונים: (ב) חצות. וה"ה שלא לרחוץ ולספר ולכבס עד חצות אחרונים בשם רש"ל. ומ"מ מותר ליטול ידיו דדוקא ברחיצה גמורה במרחץ אסור. ופשוט דכשחל ביום ו' הכל מותר לכבוד שבת. מ"א: (ג) מותר.

והמתענה בכל שנה שני ימים רצופים אין צריך להתענות אם נדחה. מהרי"ל מ"א: (ד) אסור. והמתענה בעשירי עד חצות אז כל היום אסור בבשר ויין בסעודה ראשונה דשייך גבה אבילות של יום. מ"א כתב בשלי"ה דהמתענים ביום י' יקראו איכה. וכתב המ"א ונ"ל דאם הם י' לא יקראו בציבור:

סימן תקנט - מנהגי תשעה באב ודין

מילה בתשעה באב

סעיפים

י

ובו

א חל תשעה באב במוצאי שבת, אין אומרים צדקתך

במנחה בשבת. הגה: ומבדילין בלילה בתפלה כשאר מוצאי שבת (הגהות מרדכי הלכות ט' באב), ואם שכח מלהבדיל עין לעיל סי' רצ"ד סעיף ג'; ומתפללים בנחת ודרך בכי פאבלים, וכן עושים בקריאת איכה (הגהות מימוני), ובכל איכה מגביה קולו יותר (מהרי"ט), וכשמגיע החזן לפסוק: השיבנו, אומרים אותו הקהל בקול רם, ואחר כך מסיים החזן וחוזר הקהל ואומרים: השיבנו, בקול רם, וכן החזן (הגהות מימוני).

ב בליל תשעה באב מתפללים (א) ערבית ואומרים איכה וקניות

(הגהות מימוני ומהרי"ל); ואומר אחר קניות ואיכה, סדר קדשה, ומתחיל מואתה קדוש, ואם חל (ב) במוצאי שבת אין אומרים ויהי לעם. הגה: ולא למנצח בנגינות ולא ויתן לך (כל בו), ומסירין הפרכת מלפני הארון על שם בצע אמרתו (איכה ב, יז) (מנהגים).

באר היטב (א) ערבית. ואומרים קדיש עם תתקבל אבל אחר איכה עד למחר אחר יציאת בה"כ קדיש בלא תתקבל. מנהגים ואחרונים: (ב) במוצאי שבת.

ואין מברכין בניהם בלילה מהרי"ל. שחרית אין השמש קורא לבה"כ ומשכימין קצת לבה"כ:

ג ליל תשעה באב ויזמו, יושבים בבית הכנסת (ג) לארץ עד תפלת מנחה ועכשו נהגו לישוב על ספסליהם מיד אחר (ד) שיצאו מבית הכנסת שחרית, ומאריכין עם הקינות עד מעט קדם חצות. ואין מדליקין נרות בלילה, כי אם נר (ה) אחד לומר לאורו קינות ואיכה.

באר היטב (ג) לארץ. וני"ל דמותר לישוב על השק דאינו אלא מנהג לישוב ע"ג קרקע. מ"א: מהרי"ל ישב להדיא על הרצפה ולא על גבי המעלה דלפני התיבה והיה לו סרבל גרוע שלא להפסיד בגדיו בישיבת הקרקע ולמנחה החליף מן הגרוע: (ד) שיצאו. דהולכין על הקברות והוי עד חצות דאז רשאים לישוב על הספסל מנהגים. וכתב הט"ז אבל שאר דברים דהיינו רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל וכו' ודאי אסורים עד הלילה כמו אכילה ושתיה והמון העם טועים והולכים אחר חצות במנעלים ומחסרון ידיעה עושים כן ע"ש ועסי' תקנ"ד ס"ק א': (ה) אחר. ומהרי"ל כתב להדליק עוד נר אחד שאם יכבה נר החזון ידליק ממנו. משמע שהקהל לא יאמרו איכה וקינות רק ישמעו מהשי"ץ. מ"א. וט"ז כתב דכל הקהל צריכים לומר הקינות דמה יועיל אמירות החזון לחוד ע"כ נראה דבכל שכונה יהיה נר אחד שע"י הדוחק יוכלו לומר קינות לאורו ע"ש. ובאר היטב כ' דמ"ש כ"א נר אחד היינו דוקא בכניסת הלילה אבל בשעת קריאת איכה וקינות יכולין להדליק כל אחד נר ע"ש: מהרי"ל היה נותן ריוח בין כל פסוק ופסוק מעט ובין כל איכה יותר מעט. ופסוק אחרון שבכל איכה אומר בקול רם. וטוב שיחיד יקרא איכה גם ביום. שלי"ה:

ד אין אומרים (ו) תחנון ולא סליחות (הגהות אשרי) בתשעה באב, ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד. הגה: וקורין (ז) בתורה כי תוליד בנים, ומפטירין בירמיה (ח) אסף אסיפם. וכל הקדישים שאומרים אחר איכה עד שיוצאים למחר מבית הכנסת, אין אומרים תתקבל. ואין אומרים אל ארץ אפים (טור ומנהגים), ולא למנצח

(מנהגים), ולא פטוים (ט) הקטרת (מרדכי). ואין צריך לשנות מקומו בתשעה באב.

באר היטב (ו) תחנון. ואומרים מזמור לתודה כ"ש בעט"ב וכי א"ז וכן הנהיג זקיני הגאון ז"ל דלא כהגמ"נ. ועססי נ"א. ואין אומרים שיר מזמור לאסף. כתב הטי"ז נ"ל דמותר לעשות הספד על חכם שמת ולישב ע"ג קרקע בטי"ב ואפי' אחר חצות ע"ש. וכ"פ בתשו' דבר שמואל סי' ט' ע"ש: (ז) בתורה. ויש לברך ברוך דיין האמת קודם שקורא בתורה בלא שם ומלכות. מ"א ע"ש: (ח) אסוף. בניגון איכה: (ט) הקטורת. וכ"ש שאין אומרים סדר הקרבנות הכתובים סוף סי"א:

ה בשעת הקינות אסור לספר דבר ולצאת חוץ, כדי שלא יפסיק לבו מן האבל; וכל שכן שלא ישית עם עובד כוכבים ונוהגין לומר קצת נחמה אחר הקינות לפסק בנחמה (נהגות מימוני).

ו אם יש (י) אבל בעיר, הולך בלילה לבית הכנסת וגם ביום עד שיגמרו הקינות.

באר היטב (י) אבל. אונן אסור בלילה ולמחר נכנס ויושב בבה"כ עד שמשלימין הקינות:

ז אם יש תינוק למול, מלין אותו אחר שגומרים הקינות; ויש ממתניין למולו עד אחר חצות, ומברכים ברפת המילה בלא בשמים והמנהג פסב"א ראשונה. ואם היולדת מצויה במקום המילה, יברך על הכוס ותשתה ממנו היולדת; והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק

בְּדַבָּרִים בֵּין שְׂמִיעַת הַבְּרָכָה לְשִׁתִּית הַכּוֹס ; וְאִם אֵינָה
שָׁם, יִבְרָךְ עַל הַכּוֹס וַיִּטְעִים (יא) לְתִינוּקוֹת.

באר היטב (יא) לתינוקות. בי"ח כתי' דליתן לתינוק הנימול כמ"ש סי' תרכ"א
סעיף ג' לענין יוה"כ אבל דעת רמ"א כיון שטי"ב הוא דרבנן לא מחמירין כ"כ
ומוטב ליתן לתינוק גדול קצת שחייב לחנכו בברכה. מ"א :

ח בַּעַל בְּרִית לּוֹבֵשׁ בְּגָדִים אַחֲרַיִם, אֵךְ לֹא לְבָנִים מִמֶּנּוּ.

הגה: וְאָבִי הַבֵּן, וְהַמוֹהֵל, וְהַסַּנְדֵּק פְּלִס נִקְרָאִים בְּעַלֵּי בְּרִית (פֵּת יוֹסֵף),
וּמְתָרִים לְלִבֵּשׁ בְּגָדֵי (יב) שֶׁבֶת לְאַחַר שְׁגִמְרוּ הַקִּינּוֹת וּבְאֵין לְמוֹל הַתִּינוּק,
אֲבָל לֹא יִלְבָּשׁוּ לְבָנִים (מַהְרִ"ל).

באר היטב (יב) שבת. ואם הם עדיין חדשים וניכר הגיהוץ בהן נ"ל דאסור
ללבושן כמה שכתוב סימן תקנ"א סעיף ו' מ"א. ומותרים בכתונת לבן ואחר
המילה פושטין בגדיהם. מהרי"ל :

ט ט' בָּאֵב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת (יג) וְנִדְחָה לְיוֹם רֵאשׁוֹן,
(יד) בַּעַל בְּרִית מִתְפַּלֵּל מִנְחָה (טו) בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל,
וְרוּחָץ, וְאֵינּוּ מְשַׁלְּיִם תַּעֲנִיתוֹ לְפִי שְׂיוֹם טוֹב שְׁלוֹ הוּא.

באר היטב (יג) ונדחה. אבל אם חל מילה בטי"ב משלימין מיהו מותרים
לאכול בליל י' בשר כמ"ש בסימן תקנ"ח סק"א : (יד) בעל ברית. כולם בכלל
כמ"ש סי"ח : (טו) בעוד. הוא מנחה קטנה מ"א עיין שם. וכתב מ"יט וה"ה
פדיון הבן למהרש"ל דהוי סעודת מצוה שהאב והכהן לא ישלימו וכי המ"א
בסי' תקס"ח סעיף קטן י' דפשוט דבמקום דמותר לאכול על הסעודה אינו
תענית כלל ומותר אחר כך לאכול אפי' בביתו מיהו קודם הסעודה נראה לי
דאסור לאכול בביתו מיהו הבעלי ברית מותרים לאכול מיד די"ט שלהם הוא
ע"ש. ועכשיו נתפשט המנהג להשלים אפי' באחד מד' צומות שנדחו וכ"כ
הרדב"ז ומ"א דעכשיו נתפשט המנהג שרוב הסעודות עושין בלילה א"כ ביום

התענית גם כן אין להקל עיין שם. (אבל בספר אליה רבה דחה אותו בשתי ידיים ומסיק להיתר גמור רק שלא יעשו סעודה ע"ש):

2 נוהגים שלא לשחט וְשֵׁלָא לְהַכִּין צְרָכֵי סְעֻדָּה עַד אַחַר

(טז) חצות. הגה: והולכים על **(יז)** הקברות מִיַּד פְּשֵׁהוּלְכִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת (בית יוסף בשם תוס'), וְאִם אָרַע מֵת בְּט' בְּאָב אֵין אוֹמְרִים צְדוּק הַדִּין (תשב"ץ).

באר היטב (טז) חצות. ולצורך סעודת מצוה מותר לשחוט קודם חצות עסי תקני"א סי"ט בהג"ה: **(יז) הקברות.** ואם אין קברי ישראל הולכים על קברי עכו"ם ואין לילך על קברי עכו"ם אם יש שם כו"ם. וכי בכתבי האר"י ז"ל דאין לילך על הקברות אלא לצורך הלכות המת ובפרט אם לא תיקן עון קרי כי מתדבקים בו החיצונים:

סימן תקס - לעשות זכר לחרבן

ובו **א** מְשַׁחֵרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים שְׁהִיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר שְׂאִין בּוֹנִים לְעוֹלָם בְּנִין **(א)** מְסִיד וּמְכִיר כְּבָנָיו הַמְּלָכִים, אֶלָּא טַח בֵּיתוֹ בְּטִיט וְסָד בְּסִיד וּמְשִׁיר מְקוֹם אִמָּה עַל אִמָּה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח **(ב)** בְּלֹא סִיד; וְהַלּוּקַח חֶצֶר מְסִידָת וּמְכִירָתָהּ, הֲרִי זוֹ **(ג)** בְּחֻזְקָתָהּ וְאֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְקַלֵּף בְּכַתְלִים.

באר היטב (א) מסוייד. ובה"כ שרי בכל ענין וכן המנהג. מ"א: **(ב) בלא סיד.** דלא כאותן העושין האמה שחור דזהו ג"כ ציור לבוש ושל"ה ואותן התולין בגדי רקמה סביב הכתלים ישיירו גם כן אמה וכן בקישוטי הנשים שמתקשטות במילואן עברו אדרבנן גם גורמין הרבה רעות מעכו"ם המתקנאין ע' של"ה: **(ג) בחזקתה.** ואם ידוע שנעשה ביד ישראל באיסור חייב לקלפו. מ"א:

ב וְכֹן הִתְקִינוּ שֶׁהַעוֹרֵךְ שֶׁלְחֹן לַעֲשׂוֹת **(ד)** סְעֵדָה לְאוֹרְחִים, מְחַסֵּר מִמֶּנּוּ מְעַט וּמְנִיחַ מְקוֹם פְּנוּי בְּלֹא קְעָרָה מִן הַקְּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לְתֵת שָׁם; וְכִשְׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה תַכְשִׁיטֵי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, מְשַׁיְרָה מִן מְמִינֵי הַתַּכְשִׁיטֵי שְׁנוּהָגֵת בָּהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַכְשִׁיט שָׁלֵם. וְכִשְׁהַחֲתָן נוֹשֵׂא אִשָּׁה, לוֹקֵחַ אֶפֶר מִקְלָה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ בְּמְקוֹם הַנְּחֹת תַּפְלִין. **הגה:** וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגּוּ לְשַׁבֵּר כּוֹס בְּשַׁעַת חֲפָה, אוֹ לְשׁוֹם מִפֶּה שְׁחוֹרָה אוֹ שְׁאָר דְּבָרֵי אַבְלוּת בְּרֹאשׁ הַחֲתָן (פ' ב'). וְכָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים כְּדִי לְזַכֵּר אֶת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: **אם (ה)** אֲשַׁכַּחַד יְרוּשָׁלַיִם וְגוֹ' אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי (תהלים קלז, ו).

באר היטב (ד) סעודה. אפי' בסעודת מצוה כמילה וחתונה וכ"ש בשאר סעודות. ט"ז: **(ה) אשכחך.** ויש מקומות שאומר השמש הפסוק הזה והחתן אומר אחריו מלה במלה. ט"ז:

ג וְכֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִנְגֹן בְּכָלִי שִׁיר וְכָל מִינֵי זֶמֶר וְכָל מִשְׁמִיעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר לְשִׁמַּח בָּהֶם; **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דּוֹקָא מִי **(ו)** שְׂרָגִיל בָּהֶם, כְּגוֹן הַמְּלָכִים שֶׁעוֹמְדִים וְשׁוֹכְבִים בְּכָלִי שִׁיר אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה (טור), וְאִסּוּר לְשִׁמְעַם מִפְּנֵי הַחֲרָבָן; וְאֶפְלוּ שִׁיר בְּפֶה

עַל הַיַּיִן, אֲסוּרָה שְׁנֵאמַר: בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן (ישעיה כד, ט)
וּכְבֹר נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֹמַר דְּבָרֵי (ז) תְּשֻׁבָּחוֹת אוֹ שִׁיר
שֶׁל הוֹדָאוֹת וְזָכְרוֹן חֲסִדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל הַיַּיִן.
הגה: וְכוּן לְצַרְדָּן מִצְנָה, כְּגוֹן, בְּבֵית חֵתָן וְכֵלָה, הַכֹּל שְׂרִי (תוספות וסמ"ג וְהַגְהוֹת
מִמּוֹנִי).

באר היטב (ו) שרגיל. הַבֵּי"ח וְשִׁל"ה הַסְכִּימוּ לִסְבְּרָא רֵאשׁוֹנָה דְכֹל שֶׁאֵין
שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אוֹ לְשִׁמוּח חֵתָן וְכֵלָה אִף בְּפֵה אֲסוּר אִפִּי בְּשַׁבְּתוֹת וִי"ט
וְנִשְׁיִם הַמְזַמְרוֹת בְּפֵה בַעַת מִלֹּאכְתָן יֵשׁ לְמַחֹת לֵהֶם וְאִם אֵינֶם שׁוֹמְעִין מוֹטֵב
שִׁיחֵיו שׁוֹגְגִין: (ז) **תְּשֻׁבָּחוֹת.** דֵּהֵינּוּ שִׁירִים שֶׁנִּתְקַנּוּ עַל הַסְּעוּדָה כְּגוֹן בְּשַׁבַּת
אֲבֵל פִּיּוּטִים אַחֲרֵים אֲסוּר עִמּוּ"א וְכֵתֵב ט"ז בְּסְעוּדוֹת נִהְגוּ לְשׁוֹרֵר קִדִּישׁ דֵּהֵינּוּ
יִתְגַּדֵּל וְזֵהוּ וְדֹאֵי חֲטָא גְדוֹל דְּלֹא הִתִּירוּ אֲלֵא זָכְרוֹן חֲסִדֵי ה' וְכִי"ש שִׁישׁ עוֹן
גְּדוֹל בְּמָה שְׁלֹקֶחֶן לִיצִין וְעוֹשִׁין שְׁחוֹק בְּפִסּוּקִים אוֹ בְּתִיבוֹת קְדוּשׁוֹת אֲשֶׁרֵי
אֲנוֹשׁ לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת וְעִ"ז אֲמָרוּ בְּנִיד עֲשֹׂאוֹנֵי כְּכֹנֹר:

ד וְכוּן גְּזָרוּ עַל עֲטְרוֹת חֲתָנִים, שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ כָּלֵל, וְשֶׁלֹּא
יִנִּיחַ הַחֲתָן בְּרֵאשׁוֹ שׁוּם כָּלִיל, שְׁנֵאמַר: הִסִּיר הַמְּצַנְפֵת
וְהָרִים הָעֵטְרָה (יחזקאל כא, לא); וְכוּן גְּזָרוּ עַל עֲטְרוֹת הַכֵּלָה,
אִם הִיא שֶׁל כֶּסֶף, אֲבָל שֶׁל (ח) גְּדִיל מֶתֶר לַכֵּלָה; וְדוֹקָא
לְחֵתָן וְכֵלָה, אֲבָל בְּשֶׁאֵר כָּל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים לֹא גְזָרוּ.

באר היטב (ח) גדיל. כֵּתֵב הַט"ז דְּמָה שֶׁמְכַסִּין הַכֵּלָה בְּהִינוּמָא שֶׁל מִשִּׁי וִישׁ
שֶׁם חוּטֵי כֶסֶף אוֹ זֶהָב יֵשׁ אִיסוּר לְכַסּוֹת הַכֵּלָה עִישׁ:

ה אֲסוּר לְאָדָם שְׁיִמְלֵא פִּיו (ט) שְׁחוֹק בְּעוֹלָם הַזֶּה.

באר היטב (ט) שחוק. וְאִפִּי בְּשִׁמְחָה שֶׁל מִצוּהָ כְּגוֹן בְּחִתּוּנָה אוֹ פּוּרִים. ט"ז
(וּבִסְפָר אֵלֶיהָ רַבָּה הַנִּיחַ בְּצִ"ע):

סימן תקסא - דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחרבנו

סעיפים

ה'

ובו

א הרואה ערי יהודה (א) בחרבנו אומר: ערי קדש הן
מדבר, וקורע ואינו חייב לקרע אלא כשמגיע סמוך להם כמון הצופים
לירושלים (בית יוסף).

באר היטב (א) בחורבנו. אפי' יושבים בהם ישראל כיון שהעכו"ם מושלים
עליהם מקרי חורבן. ב"י:

ב הרואה את ירושלים בחרבנה, אומר: ציון היתה
מדבר שממה וקורע; וכשרואה (ב) בית המקדש, אומר:
בית קדשנו ותפארתנו אשר הללנו (בו) אבותינו הנה
לשרפת אש וכל מחמדנו הנה לחרבה, (ג) וקורע. ומהיכן
חייב לקרע, מן הצופים; ואחר כך כשיראה המקדש
קורע קרע אחר, וכל קריעה טפח; ואם בא דרך
המדבר, שאז רואה המקדש ותחלה, קורע על המקדש,
טפח, ואחר כך כשיראה ירושלים מוסיף על קרע
ראשון כל שהוא.

באר היטב (ב) בית המקדש. והנכנס עתה למקום מקדש חייב כרת שכלנו טמאי מתים. מ"א ע"ש: **(ג) וקורע.** עב"ח שחייב להשתחות ולקרוע ולבכות ולקונן ולומר מזמור אלהים באו גוים עד סוף וכשקורע מברך ברוך דיין אמת כי כל משפטיו אמת הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וכו':

ג אם קרע על אחת מערי יהודה, אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה; חוץ מירושלים, שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו; ואם קרע על ירושלים תחלה, אינו צריך לקרע על שאר ערי יהודה.

ד כל הקרעים האלו בידו ומעמד, וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו, ואינו **(ד) מאחה** קרעים אלו לעולם; אבל רשאי לשללו, למללו, ללקטו ולתפרו כמין סלמות.

באר היטב (ד) מאחה. פירוש תפירה מיושרת:

ה הנה הולך ובא **(ה) לירושלים**, הולך ובא תוך לי יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר לי יום, חוזר וקורע והוא הדין בערי יהודה ובמקדש.

באר היטב (ה) לירושלים. נ"ל דהרואה ירושלים תוך למ"ד יום אעפ"י שלא קרע כגון שדר בתוכו אי"צ לקרוע על ערי יהודה. ומי שנולד בירושלים אפי' הגדיל אי"צ (לברך) [לקרוע] דבקטנותו פטור וכשהגדיל אי"צ (לברך) [לקרוע] דהא ראה אותן תוך לי יום. מ"א:

הלכות תענית

סימן תקסב - דין קבלת התענית

סעיפים

י"ג

ובו

א כל תענית שלא שקעה עליו חמה, דהינו שלא השלימו עד צאת הכוכבים דהינו שיראה ג' כוכבים (א) בינונים או שהלכה זורחת בלח ותאיר על הארץ (הגהות אשרי פ"ק דתענית והגהות ממוני פ"א), אינו תענית; ואם דעתו לאכול קדם לכו, אינו מתפלל עננו. הגה: מיהו נוהגין להתפלל עננו אף על פי שאין (ב) משלימין עד צאת הכוכבים, וכן דעת מקצת רבנותא (תה"ד סימן קנ"ז); ונראה לי דדוקא ביחיד דאמר עננו בשומע תפלה, דבלאו הכי יכול להוסיף כמו שנתבאר לעיל סי' קי"ט, אבל שליח צבור לא יאמר עננו אלא אם כן משלימין, וכן נוהגין.

באר היטב (א) בינונים. אבל (גדולים) לא מהני ועסי ר"י ס"ק א' (אמר המג"א אע"פ שבספרי ישנים נכתב קטנים הוא טעות במ"א עיין סי' ר"ה):
(ב) משלימין. היינו אם פ"י בשעת הקבלה שלא להשלים אפי' התענה עד מנחה גדולה מתפלל עננו אבל אם קבל תענית סתם צריך להשלים ע"ב. ואם לא השלים ואכל עיין סי' תקס"ח ואם אכל קודם שהתפלל אין מתפלל עננו ת"ה מ"א וט"ז כתב מאן דלא מתפלל עננו בתענית שאינו משלים מרויח ספק ברכה לרוב פוסקים ואע"ג דאין לזה ברכה בפ"ע ביחיד אלא כוללם בש"ת מ"מ לשון צום תעניתנו אינו הגון דסתם תענית הוא יום שלם והדולג שני תיבות אלו צום תעניתנו יפה עושה. עכ"ל:

ב יֵשׁ אֹמְרִים שְׁמִי שְׂרָגִיל לְהִתְעַנּוֹת **(ג)** עֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה, כִּיּוֹן שְׂאִין רְגִילוֹת לְקַבֵּל בְּתַפְלָה, אֵינֹ צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים אֶלָּא עַד **(ד)** שְׂיֵצֵא מִבֵּית

הַכֶּנֶסֶת. הַגָּה: וְהִיחִיד מִתַּפִּיל עֲנָנֹ (הַגְּהוֹת אֲשֶׁרִי וּמְרַדְכֵי פִּיק דְּתַעֲנִית). וְכֵן חָתָן וְתַפִּיל עֲנָנֹ קִדָּם שְׂיִכְנֹס לְחַפָּה וְאִזּוּ יוֹכֵל לְשִׁתּוֹת מְכּוּס שֶׁל בְּרָכָה (תַּהִיִּד סִימָן קִנִּיז); אֶבֶל מִי שְׂמִתְעַנֶּה מִיִּזּוּ בְּתַמּוּז עַד תְּשַׁעָּה בְּאָב צָרִיךְ **(ה)** לְהִשְׁלִים, אִף עַל גַּב דְּאֵינֹ צָרִיךְ קַבֵּלָה; וְכֵן מִי שְׂאֵינֹ מִתְעַנֶּה כָּל עֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה, רַק מִתְעַנֶּה יוֹם אֶחָד יוֹמִים, בְּעֵי קַבֵּלָה וְהִשְׁלָמָה (תַּהִיִּד סִימָן קִמִּיז). וְנִרְאֶה לִי דְּדוֹקָא בְּסֵתָם, אֶבֶל אִם **(ו)** הִתְנָה שְׂלֵא לְהִשְׁלִים, הִרְשׁוֹת בְּיָדוֹ דְּלֵא עֲדִיף מִשְׂאָר תַּעֲנִית.

בֵּאר הַיֵּטֵב (ג) עֲשֶׂרֶת. וְהִיָּה מִי יוֹם קוֹדֵם יִיכּ אֶו אִי שֶׁל סְלִיחוֹת עֵיין מִיָּא: **(ד) שִׂיֵצֵא.** עֲרַבִית הַגִּיָּמ וְכַתֵּב הַמִּיָּא מִשְׁמַע דּוֹקָא אַחַר תַּפִּיל עֲרַבִית שֶׁהִיא אַחַר יִיָּא שְׁעוֹת רַבּוֹת רַבִּיעַ דְּזֵה מִקְרִי הַשְּׁלֵמָה אַחַר שְׁנַכְנַס יוֹם שְׁלֵאֲחֵרִיו מִיָּהוּ נִיָּל דְּכֹל שֶׁהִתַּפִּיל מִנְחָה בְּזִמָּן הַנִּיָּל דִּיו דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא תַּחִילַת הַשְּׁקִיעָה מִקְרִי הַשְּׁלֵמָת תַּעֲנִית עֵיין שֵׁם: **(ה) לְהִשְׁלִים.** הַטַּעַם שֶׁמִּתְעַנֵּן עַל הָעֵבֶר עַל הַחֹרְבָן וְלֵא אִמְרִינָן לְצַעוּרֵי קַמְכוּיָן מִשְׂאִיכּ בִּיּוֹיָד יָמֵי תְּשׁוּבָה דְּמִתְעַנֵּן עַל הָעֵתִיד שִׁיקְרַע גְּזֵר דִּינָם אִמְרִינָן דְּלֵא קַבְלוּ אֶלָּא לְצַעוּרֵי תִיָּה. וְזֵהוּ טַעַם הַמִּתְעַנֵּים מִיּוֹם לַפְּנֵי יִיכּ דְּאִיָּצ לְהִשְׁלִים דְּהֵא מִתְעַנֵּן גִּיכּ מִפְּנֵי תְּשׁוּבָה: **(ו) הַתְּנָה.** פִּי בְּשַׁעַת קַבִּילַת הַתַּעֲנִית וּבְמִנְהַגִּים כַּתֵּב הַמְּחַמֵּיר לְהִשְׁלִים בִּיּוֹיָד יָמֵי תְּשׁוּבָה תַּעֲיִב:

ג יָחִיד שְׂקַבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית סֵתָם בְּעָרֵב שַׁבָּת, צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, אִם לֵא שְׂפִירֵשׁ בְּשַׁעַת קַבִּילַת הַתַּעֲנִית עַד שְׂיִשְׁלִימוּ הַצְּבוּר תַּפְּלָתָם וְעֵיין לְעִיל סִימָן רַמִּיָּט.

ד תַּעֲנִית חֲלוּם, צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, וְאַפְלוּ בְּעָרֵב שַׁבָּת וְעַיִן לְעֵיל סִימָן (ז) רמ"ט (סעיף ד').

באר היטב (ז) רמ"ט. ועיין שם לענין יאר צייט בערב שבת:

ה כָּל תַּעֲנִית שְׁלֵא קִבְּלוּ עָלָיו הִיחִיד מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ תַּעֲנִית. **הגה:** לְהִתְפַּלֵּל עֲנָנוּ וְלֹא לְעַנֵּן אִם חָיָב תַּעֲנִית סֵתָם וְהִתְעַנָּה כָּךְ לֹא יָצָא יְדֵי נְדָרוֹ (מְרַדְכֵי וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"א); מִיְהוּ יֵשׁ אֲוֹמְרִים דְּמִתְפַּלֵּל עֲנָנוּ (מְרַדְכֵי בְּשֵׁם ר"י), וְכֵן נִרְאֶה לִי לְנַהֵג בְּתַעֲנִית (ח) יְחִיד. וְלְכָלֵי עֲלָמָא, הַמִּתְעַנָּה תַּעֲנִית חֲלוּם מִתְפַּלֵּל עֲנָנוּ, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא קִבְּלוּ עָלָיו מֵאֲתָמוּל.

באר היטב (ח) יחיד. וכתב ט"ז כבר כתבנו לענין תענית שלא שקעה עליו חמה שלא לאמר ב' תיבות צום תעניתנו הוא הדין כאן באם שלא קיבל התענית כי שני דברים אלו שווין הן דהיינו הקבלת התענית והשלמת תענית:

ו אֵימָתֵי מְקַבְּלוּ, בְּתַפְּלַת הַמִּנְחָה אֲוִמֵר בְּשׁוּמַע תַּפְּלָה אוֹ אַחַר שְׁסִיִּים תַּפְּלָתוֹ, קִדָּם שְׂיַעֲקֹר רַגְלָיו: הַרִינִי בְּתַעֲנִית יְחִיד מְחָר יְהִי רְצוֹן שְׂתִּיחָא תַּפְּלָתִי בְּיוֹם תַּעֲנִיתִי מְקַבְּלָת; וְאִם לֹא הוֹצִיא בְּפִיו, אִם הִרְהֵר בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנִית לְמַחֵר, הָיִי (ט) קִבְּלָה, וְהוּא שְׂיִהְרֵהר כֹּן בְּשַׁעַת תַּפְּלָה (י) הַמִּנְחָה. **הגה:** וְטוֹב יוֹתֵר לְקַבְּלוֹ אַחֵר (יא) תַּפְּלָה מִבְּשַׁעַת תַּפְּלָה, כְּדֵי שְׁלֵא לְהַפְסִיק תַּפְּלָתוֹ (הַמְגִיד וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנֵי כָּל בּוֹ וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (ט) קבלה. וחייב להתענות. ומ"מ דוקא כשקבל בלבו להתענות. אבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה. בית חדש מגן אברהם: (י) המנחה. והבי"ח כתב דשרי לקבלו כל זמן שהוא יום וכ"כ המ"א אבל קודם

מנחה לא מהני. ט"ז ע"ש: (יא) תפלה. ומ"מ גם בשעת התפלה כשמגיע לש"ת ירהר בלבו שמקבל התענית. ב"ח מ"א:

ז קבל עליו תענית בתפלת המנחה, אף על פי שהוא אוכל ושותה בלילה, לא הפסיד כלום; וכן אם קבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים או יותר, זה אחר זה, להתענות בימים ויאכל בלילות, אף על פי שהוא אוכל כל הלילה לא הפסיד כלום, דהוי קבלה לכלם אף על פי שלא קבל כל אחד ואחד במנחה שלפניו. הגה: ואם קבל להתענות שני ימים רצופין מתר לאכל בלילה שביניהם, אם לא פרש בהדיא אף על הלילה (מרדכי פ"ק דתענית), (יב) ואז מתפיל כל יום במנחה, עגנו (פסקי מהרא"י סימן ק"פ).

באר היטב (יב) ואז. לשון ואז אינו מדוקדק דהא בין אכל בנתיים ובין לא אכל מתפלל בכל יום ענינו ואפשר דלרבותא אמר דאפי' אז שמתעני גם בלילה הוי כל יום בפ"ע לענין עגנו. ט"ז ועיין מ"א:

ח אם קבל עליו בתפלת המנחה שלשה או ארבעה תעניות, ולא רצופין זה אחר זה, כגון שקבל עליו להתענות שני וחמישי ושני וכיוצא בזה, יש מי שמסתפק אי סגי בקבלה אחת לכלם או אם צריך קבלה לכל אחד ואחד. הגה: מיהו נהגו העם לקבלם בקבלה אחת וסגי בהכי, וכן דעת מקצת רבנותא (מרדכי והגהות מימוני).

ט קבל עליו להתענות למחר, והתענה, ובלילה שלאחר התענית נמלך להתענות, אף על פי שגון בתעניתו שלא

אֶכַל בְּלִילָה וְהִתְעַנָּה כָּל הַיּוֹם הַשְּׁנִי, אֵינּוּ תַעֲנִית, מִפְּנֵי
שֶׁלֹא קִבְּלוּ עָלָיו (יג) מִבְּעוֹד יוֹם.

באר היטב (יג) מבעוד יום. משמע אע"פ שקבלו אח"כ בלילה לא מהני והיינו
דאין עולה לו תענית יום שלם אבל עולה לו לתענית שעות ומתפלל ענינו כיון
שקבלו קודם שהתחיל להתענות לשם חובה. ועיין אחרונים ובסעיף י' :

2 **מִתְעַנָּה אָדָם תַעֲנִית שָׁעוֹת וְהוּא שֶׁלֹא יֹאכַל כָּל הַיּוֹם.**
כִּיצַד, הֲרִי שְׁהִיָּה טְרוּד בַּחֲפָצָיו וּמִתְעַסֵּק בְּצַרְכָּיו וְלֹא
אֶכַל עַד חֲצוֹת אוֹ עַד ט' שָׁעוֹת, וְנִמְלָךְ לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁעוֹת
שֶׁנִּשְׁאַרוּ מִן הַיּוֹם, הֲרִי זֶה מִתְעַנָּה אוֹתָם שָׁעוֹת וּמִתְפַּלֵּל
בָּהֶם עַנְנוּ שְׁהֲרִי קִבְּלוּ עָלָיו הַתַעֲנִית קֹדֶם שָׁעוֹת הַתַעֲנִית.
וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שָׁגַם זֶה תַעֲנִית שָׁעוֹת צָרִיךְ שֶׁיִּקְבְּלוּ עָלָיו
מֵאֲתָמוּל; וְהִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ, כְּגוֹן שֶׁקִבְּלוּ עָלָיו מֵאֲתָמוּל
לְהִתְעַנּוֹת עַד חֲצֵי הַיּוֹם, וּכְשֶׁהֲגִיעַ לְחֲצֵי הַיּוֹם נִמְלָךְ
וּגְמָרוּ, אוֹ שֶׁקִבְּלוּ עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת לְמַחֵר מִחֲצֵי הַיּוֹם
וְאֵילָךְ, וּלְמַחֵר נִמְלָךְ וְלֹא אֶכַל גַּם בְּחֲצֵי הַיּוֹם רֵאשׁוֹן,
הֲרִי זֶה תַעֲנִית שָׁעוֹת.

יא אִם קִבְּלוּ עָלָיו תַעֲנִית עַד חֲצֵי הַיּוֹם וְאֶכַל אַחֵר כָּךְ,
אוֹ שֶׁאֶכַל עַד חֲצֵי הַיּוֹם וְקִבְּלוּ עָלָיו תַעֲנִית מִשָּׁם וְאֵילָךְ,
אֵינּוּ נִקְרָא תַעֲנִית לְהִתְפַּלֵּל עַנְנוּ, אֲבָל נִקְרָא תַעֲנִית
לְעַנְיָן שֶׁצָּרִיךְ (יד) לְהַשְׁלִים נִדְרוֹ.

באר היטב (יד) להשלים. דה"א דמותר לאכול תוך אותו זמן שקיבל עליו
דלא הוי נדר כלל קמ"ל דמ"מ צריך להתענות אותו זמן :

יב תַּעֲנִית שְׁגֹזְרִים עַל הַצְּבוּר אִין כָּל יַחִיד צָרִיד לְקַבֵּל
בְּתַפְּלַת הַמְּנַחָה, אֶלָּא שְׁלִיחַ צְבוּר מְכַרִּיז הַתַּעֲנִית וְהַרִי
הוּא (טו) מְקַבֵּל. וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּהַנִּי מְלִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
שְׁהִיָּה לָהֶם נְשִׂיא, לְפִי שְׁגֹזְרָתוֹ קִיָּמַת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל,
אֲבַל בְּחֻצָּה לְאַרְץ צָרִיכִים כָּל הַצְּבוּר לְקַבֵּל עַל עֲצָמָם
כִּיחִידִים, שְׁכָּל אֶחָד מְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ.

באר היטב (טו) מקובל. וכן מנהגינו בתענית בה"ב אחר פסח ואחר סוכות
שמי שעונה אמן אחר מי שבירך שאומר החזן על התענית הוי קבלה ט"ז וכתב
המ"א בסי' תקס"ג סע"ק א' דאפי' גמר בלבו אז להתענות אין מחוייב
להתענות כיון שהוא שלא בשעת תפלת המנחה אבל אם הוציא אז בשפתיו
נ"ל להחמיר ע"ש:

יג יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁמִי שְׁנֹדֵר וְאָמַר : אִם לֹא אֵלֶּךְ לְמָקוֹם
פְּלוֹנִי אֲשֶׁב בְּתַעֲנִית, מֵאַחַר שְׁמָה שְׁהַתְּנָה הוּא דְּבַר
הַרְשׁוּת, הוּי אֲסִמְכָתָא (פְּרוּשׁ שְׁאָדָם סוּמָד בְּדַעֲתוֹ שְׁיֻכַּל לַעֲשׂוֹת דְּבַר אֶחָד
וְעַל סִמָּד זֶה הוּא נוֹדֵר אוֹ מִתְחַיֵּב בְּדַבַּר מָה); אֲבַל אִם אָמַר : אִם לֹא
אֶעֱשֶׂה מְצָוָה פְּלוֹנִית אֲשֶׁב בְּתַעֲנִית, וְכֵן אִם אָמַר : אִם
יִצְלִנִּי ה' מְצָרָה אוֹ אִם יִצְלִיחַ דְּרַכִּי, לֹא הוּי אֲסִמְכָתָא.

סימן תקסג - דין מי שהרהר בלבו להתענות

ובו סעיף אחד

א מי שהרהר בלבו, שלא בשעת תפלת המנחה, להתענות למחר, לא הוי קבלה דלא עדיף **(א)** מהוציא בפיו להתענות למחר דלא הוי קבלת תענית, כיון שלא קבלו בתפלת המנחה.

באר היטב (א) מהוציא. ומ"א כתב דאם הוציא בפיו חייב להתענות מדין נדר וכן כתב הב"ח ועי' סימן תקס"ב ס"ק ט"ו משיש ועי' יד אהרן:

סימן תקסד - דין ליל שלפני התענית

ובו סעיף אחד

א כל תענית שאוכלים בו בפליקה, בין צבור בין יחיד, הרי זה **(א)** אוכל ושותה עד שייעלה עמוד השחר, והוא שלא ישן שנת **(ב)** קבע (טור), אבל אם ישן שנת **(ג)** קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכל או לשתות. **הגה:** ויש אומרים **(ד)** דבשתיה אין צריך **(ה)** תנאי, דמסתמא דעתו של אדם לשתיה אחר השנה, והוי כאילו התנה (טור ומרדכי והגהות ממוני והגהות אשרי).

באר היטב (א) אוכל. נ"ל דבתענית חלום אסור דמשעה שחלם צריך להתענות כמ"ש סי' רפ"ח ס"ד וכ"כ שלי"ה דמשעה שחלם לא ישמש מטתו: **(ב) קבע.** אפי' שלא על מטתו. ט"ז: **(ג) קבע.** אפי' תוך סעודתו ב"י. וט"ז פסק כהרי"ף

דאס ישן בתוך הסעודה מותר עד שיגמור וישן אחר כך שינת קבע ע"ש: (ד)
דבשתייה. ב"י כתב אפי' כל המשקים מותרים. והכל בו כתב דוקא מים: (ה)
התנה. ונוהגין להתנות אפי' בשתייה ונכון הוא (אחרונים) וכי המ"א ונ"ל
דהכל לפי מה שהוא אדם אם רגיל לשתות בלילה מותר לשתות בלא תנאי וע'
סימן תקפ"א ס"ב בהג"ה וכ"כ הרדב"ז סימן רמ"ז:

סימן תקסה - דין תפלת עננו

סעיפים

ו'

ובו

א יחיד אומר עננו בשומע תפלה, בין יחיד שקבל עליו
תענית בין יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור; וכן
שליח צבור שמסדר תפלתו בלחש, כ'יחיד דמי ובשומע
תפלה. הגה: ואומר קדם כי אתה שומע וכו', ולא יחתם בעונה בעת
צרה, אלא כשמגיע לכל עת צרה וצוקה יסיים כי אתה שומע תפלת וכו' (בית
יוסף בשם תוספות); ולא ישנה ממטבע ברכה. אפלו כשמתענה יחיד, יאמר:
עננו בצום (א) תעניתנו וכו'. (רשב"א סימן כ"ה).

באר היטב (א) תעניתנו. והקשה הט"ז דהאיך יאמר צום תעניתנו דהוא שקר
שאר הרבים מתענים היום ע"כ י"ל ענינו ביום צום תענית. וכ"כ הב"ח.
והמ"א בשם הרשב"א לא כ"כ אלא אפי' יחיד המתענה רשאי לומר תעניתנו
ולא מיחזי שיקרא דא"א שלא יהיה אחד בסוף העולם שמתענה היום ע"ש
והיד אהרן הסכים עם הב"ח וט"ז. מי שמתענה תענית יחיד והיה ש"ץ
והתפלל לחזרה לא יאמר עננו בש"ת דכשהצבור אינן מתענין איך יאמר עננו
בחזרת התפלה אבל כשבא לבה"כ ומצא שהתפלל הציבור בלחש והוא צריך
לעבור לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לציבור ואז
יאמר עננו כיון שאינו חוזר ומתפלל בלחש שכנה"ג ע"ש ועסימן תקס"ו סעיף
ה':

ב אם שָׁכַח מְלוֹמֵר עֲנֵנוּ, אִין מְחִזְרִין אוֹתוֹ וְעֵין לְעִיל סִימָן רצ"ד סעיף ד' וְה'; וְאִם נִזְכַּר קִדָּם שְׁעָקָר רַגְלָיו, אוֹמֵר בְּלֹא חֲתִימָה לְאַחַר (ב) תְּפִלָּתוֹ.

באר היטב (ב) תפלתו. נ"ל דר"ל דוקא לאחר תפלתו רשאי לומר אבל אם נזכר קודם שהתחיל רצה אין לאומרו דהוי הפסק בתפלי'. מ"א ע"ש:

ג יש אוֹמְרִים שְׁאִין הִיחִיד אוֹמֵר עֲנֵנוּ, כִּי אִם (ג) בְּמִנְחָה, שְׁמָא יֵאֲחֲזֵנוּ בְּלִמּוּס וְנִמְצָא שְׁקָרָן בְּתְפִלָּתוֹ; אָבֵל שְׁלִיחַ צְבוּר, אוֹמְרוּ גַם בְּתְפִלָּת (ד) שְׁחָרִית כְּשֶׁהוּא מְתַפְּלֵל בְּקוֹל רָם, שְׁאִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִתְעַנּוּ קֶצֶת מִהִקְהָל; וּבְאַרְבַּע צוּמוֹת, גַּם הִיחִיד אוֹמְרוּ בְּכָל תְּפִלוֹתָיו, וְדֹאֲפְלוּ יֵאֲחֲזֵנוּ בְּלִמּוּס וַיֵּאֲכַל שֵׁיזָּד שְׁפִיר לְמִימֵר עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוּם הַתְּעַנִּית הַזֶּה, כִּיּוֹן שְׁתִּקְנּוּ חֲכָמִים לְהַתְּעַנּוֹת בּוֹ. הַגָּה: וְנִהְיֶה בְּכָל הַצּוּמוֹת שְׁלֹא לְאָמְרוּ כִּי אִם בְּמִנְחָה, מְלַבֵּד שְׁלִיחַ צְבוּר שְׁאוֹמֵר שְׁחָרִית כְּשֶׁמְתַפְּלֵל בְּקוֹל רָם.

באר היטב (ג) במנחה. כתב המ"א ונ"ל דאפי' מתפלל מנחה גדולה יאמר עננו דאפילו יאחזנו בולמוס לא יהיה שקרן בתפלתו דעכ"פ התענה עד חצות ע"ש. וכתב ט"ז ונראה דאם רוצה להתפלל בשחרית עננו ולדלג ביום צום תעניתנו הרשות בידו דאז אין חשש שמא ימצא שקרן וכן ראוי לעשות ע"ש: (ד) שחרית. ע"י סימן תקנ"ז כתבתי בשם הטי"ז שאין לאומרו אפי' הש"ץ בשחרית בט"ב מטעם דאיברי מועד ע"ש:

ד טוב לומר בַּתְּחִנּוּנִים שְׁאַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה לְאַחַר אֱלֹהֵי נֹצַר וְכוּ': רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים, גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ

שְׁבִיזְמֵן שְׁבִיית הַמְקֻדָּשׁ קִים אָדָם חוּטָא וּמְקָרִיב קָרְבָּן
וְאִין מְקָרִיבִים מִמֶּנּוּ אֶלָּא חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ וְכוּ'.

ה אִין הַיְחִיד רִשָּׁאי לֹמֵר שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מְדוּת דְּרָדָּה תְּנַפְּלָה
וּבְקִשְׁת רַחֲמִים, דְּדַבֵּר שְׁבִיבְקֻדְשָׁה הֵם; אֶבֶל אִם בָּא
לְאִמְרָם דְּרָדָּה **(ה)** קָרִיאָה בְּעֶלְמָא, אוּמְרָם. **הגה:** וְכֵן אִין
לְיַחִיד לֹמֵר סְלִיחוֹת אוּ **(ו)** וַיַּעֲבֹר (מְהַרְיִיל בְּשֵׁם אוֹר זְרוּע).

באר היטב (ה) קריאה. בניגון ובטעמים. כשאומר ויקרא בשם ה' יש להפסיק
מעט בין שם לה'. אין לומר האדרת והאמונה בצבור כ"א ביה"כ. אין לומר
קודם חצות לילה שום סליחה ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מביה"כ.
אחרונים עיין מ"א: **(ו) ויעבור.** כ' הב"ח זה אינו אלא משום ויעבור אבל
סליחות ותחנונים בלא ויעבור אין איסור בדבר אבל הט"ז כתב דאפי' סליחות
בלא ויעבור אסור משום שמזכיר בסליחות וזכור לנו היום ברית שלש עשרה
וכן בהרבה סליחות שימצא י"ג מדות אותם אין לאומר' אפי' בלא ויעבור אבל
אותם סליחות שאין נזכר בהם י"ג מדות ודאי יכול לאומרם ע"כ:

ז הַמְתַּעֲנָה **(ז)** וּמְפָרְסֵם עֲצָמוֹ לְאַחֲרִים לְהַשְׁתַּבַּח שְׁהוּא
מְתַעֲנָה, הוּא נֶעְנֵשׁ עַל כָּדָּה.

באר היטב (ז) ומפרסם. ואפי' אם שואלין אותו אם הוא מתענה יאמר שאינו
מתענה אבל אם מפצירין בו לאכול ואינו יכול להתנצל בלא"ה יאמר שהוא
מתענה ט"ז ומ"א ע"ש. ואם מתענה מפני תשובה יפרסם כדי שילמדו ממנו
לשוב. הלק"ט סימן קמ"ב:

סימן תקסו - דין תענית צבור

סעיפים

ח'

ובו

א בתענית צבור אומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא, וחיתם: ברוך אתה ה' העונה לעמו (א) ישראל בעת צרה ואם שכח עין לעיל סוף סימן קי"ט (סעיף ד'); וקורים ויחל בשחרית ובמנחה, בין שחל בשני ובחמישי בין שחל בשאר הימים. **הגה:** ומפטירין במנחה, דרשו, ובשחרית אין מפטירין, חוץ מבתשעה באב, וקורים אפלו כשחל בערב שבת (מהרי"ל). ואם מתענים בראש חודש, קורים שחרית פרשה ראש חודש, ומנחה בשל תענית (ר"ן ספ"ק דתענית ובית יוסף בשם רוקח).

באר היטב (א) ישראל. כתב הט"ז בסידורים שלנו יש חסרון הני ב' תיבות לעמו ישראל אבל נוסחת הרמב"ם בפ"ב מתפלה העונה בעת צרה וכ"ה במשנה פ"ב דתענית:

ב כשהצבור גוזרים תענית על כל צרה שלא תבא עליהם, וכן בתעניות שני וחמישי ושני שאחר הפסח ואחר הקה, שנוהגים באשכנז להתענות הצבור, נהגו הראשונים לומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא, ולקרות ויחל. **הגה:** מיהו אם קבעו התענית בב' וה' אין דוחים פרשת השבוע בשחרית, אלא קורין בשחרית בפרשה ולערב קורין ויחל, בלבד (ב) בה"ב שמתענין אחר הפסח וסכות שקורין שחרית וערבית ויחל והכי נהוג. ויש שתמהו עליהם והקשו עליהם, והרא"ש ישב קשיתם; הילכך למנהג הראשונים שומעין; ומיהו היכא שגוזרים תענית שלא לשום צרך, אלא לשוב בתשובה, יש נוהגים לדונו כתענית צבור לענין עננו בין גואל לרופא וקריאת ויחל, ויש נוהגים לדונו (ג) כתענית

יְחִיד שְׂאֵף שְׁלִיחַ צָבוּר אֵינוֹ אוֹמֵר עֲנֵנוּ אֱלֹהִים בְּשׁוֹמֵעַ
תְּפִלָּה וְאֵין מוֹצִיאֵין סֵפֶר תּוֹרָה.

באר היטב (ב) בה"ב. לפי שתעניתים אלו קבעו כל ישראל בכל הארצות ומיעוט הם אותן שאינם מתענים משא"כ בשאר גזירות תענית על מדינה מיוחדת אז אין דוחין פרשת שבוע מכח ויחל. ונ"ל דהתענית שגזרו מנהיגי שלש הארצות בצירוף הגאונים להתענות בכל כ"י סיון יש לקרות ויחל אפי' כשחל ביום ב' או ה' שתענית זה הוא קבוע יותר מבה"ב דאחר פסח וסוכות. ט"ז וכ"כ ל"ח: **(ג) כתענית יחיד.** וערב ר"ח נהגו שקורין ויחל במנחה ולא בשחרית וזהו כדי לפשר בין הדיעות קורין במנחה דוקא דאז מרבים קצת בסליחות ועיין ט"ז ומ"א:

ג אֵין שְׁלִיחַ צָבוּר אוֹמֵר עֲנֵנוּ בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, אֱלֹהִים
אִם כֵּן יֵשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת **(ד)** עֲשֶׂרָה שְׁמֵתֵעֲנִין ; וְאֶפְלוּ אִם
יֵשׁ בְּעִיר עֲשֶׂרָה שְׁמֵתֵעֲנִין, כִּיּוֹן שְׂאֵין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת
עֲשֶׂרָה שְׁמֵתֵעֲנִין, לֹא.

באר היטב (ד) עשרה. נ"ל דאם יש בהם אחד שאינו משלים לא יאמרו עננו. מ"א. ומ"מ יאמר אותו בש"ת כיון שהוא תענית ציבור ועסי' תי"ז:

ד נוֹהֲגִים לְהִרְבּוֹת סְלִיחוֹת בְּבִרְכַּת **(ה)** סֶלַח לָנוּ ; וְיֵשׁ
שְׂאֵין נוֹהֲגִים לוֹמַר סְלִיחוֹת עַד אַחֵר סִיּוּם י"ח בְּרָכוֹת,
וְכֵן הִנְהִיגוּ הַקְּדָמוֹנִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהוּא הַמְּנַהֵג
הַנִּכּוֹן.

באר היטב (ה) סלח. אם שכח לומר עד שגמר ברכת סלח יאמר הסליחות אחר תפלת י"ח מ"א. ויכולים לומר הסליחות אפי' אין עשרה שמתענים ועסי' תצ"ב מש"ש. ודוקא סליחות ווידוים אבל למען אמיתך ועננו וא"מ אין לומר אלא לאחר התפלה. אחרונים:

ה בְּתַעֲנִית צָבוּר, שְׁלִיחַ צָבוּר שְׂאִינוּ מְתַעֲנֶה (ו) לֹא יִתְפַּלֵּל.

באר היטב (ו) לא יתפלל. נ"ל דאם אירע שעבר לפני התיבה יאמר בש"ת עננו ביום צום התענית הזה וה"ה אם אין ש"ץ אחר מוטב שיתפלל מי שאינו מתענה משיבטלו לשמוע קדיש וקדושה. מ"א:

י יש מי שאומר שְׂאִין עוֹמֵד לְקָרוֹת בְּתוֹרָה בְּתַעֲנִית צָבוּר מִי שְׂלֹא (ז) הִתְעַנָּה; וְאִם הִכְהֵן אִינוּ מְתַעֲנֶה, (ח) יֵצֵא הִכְהֵן מִבֵּית הַכִּנְסֵת וְעוֹמֵד לְקָרוֹת בְּתוֹרָה יִשְׂרָאֵל הַמְתַעֲנֶה.

באר היטב (ז) התענה. נ"ל דבשחרית מותר לעלות אע"פ שדוחין פרשת השבוע וקורין ויחל. מ"מ עכ"פ קורין בתורי בלא התענית אא"כ התענית באמצע השבוע. וכתב הב"ח דאם קראוהו לעלות אפי' במנחה יעלה דליכא איסורא בזה אלא מנהגא בעלמא. אבל הט"ז כתב דאפי' אם אין שם מי שיוכל לברך או שאין כאן אחר אפי' לא יקרא מי שאינו מתענה ואפי' קראוהו כבר לא יעלה דהוי ברכה לבטלה ע"ש. וכ"כ הב"י סי' קל"ה ע"ש והמ"א כתב דליכא איסור אם עולה ע"ש. ובספר בני חייא פסק דלא מבעיא אם קראוהו דיעלה אלא אפי' לכתחלי יכולים לקרותו ועיין בתשו' אמוני שמואל סי' מ"ו וע' לעיל סי' קל"ה. ודע דמחלוקי זה שייך נמי בבן אי"י שבא לח"ל אם יכול לעלות בתורי ביי"ט שני של גליות ועיין בדבר שמואל סי' שכ"ד ובהלק"ט: (ח) יצא. כדי שלא יאמרו שהוא פגום ומ"מ אם הוא בבה"כ אין לחוש דליכא פגם שהכל יודעים שיש בני אדם שאין רגילין להתענות ביי"ט קל"ה. ואם יש כהן אחר בבית הכנסת פשיטא שיכנס לבה"כ וישמע קדיש ואם חושש שיקראוהו לעלות יאמר לחזן שלא יקראוהו. מ"א:

ז בתענית צבור יעמדו שנים אצל שליח צבור, (ט) מזה אחד ומזה אחד, שיאמרו עמו סליחות.

באר היטב (ט) מזה. ועכשיו שכולן אומרים סליחות עם הש"ץ אין צריך להעמיד אצלו. מ"א ע"ש:

ח כל תענית צבור יש בו נשיאות כפים במנחה, חוץ מביום הכפורים. הגה: ובגלילות האלו אין נוהגין בנשיאות כפים רק במוסף של יום טוב, וכבר נתבאר בהלכות נשיאות כפים (מרדכי דתענית ונהגות מימוני פ"א).

סימן תקסז - טעימה ורחיצת הפה שמתר בתענית

ובו סעיפים ג' וז'
א השרוי בתענית יוכל (א) לטעם כדי (ב) רביעית, ובלבד שיפלט; וביום הכפורים ובתשעה באב, אסור. הגה: ויש מחמירין בכל תענית צבור, והכי נוהגין (תוספות ונהגות מימוני פ"א ות"ה סימן קנ"ח).

באר היטב (א) לטעום. אם יש בו מלח או תבלין. רש"י: (ב) רביעית. היינו ביצה ומחצה. ב"י:

ב יֵשׁ אֹמְרִים שְׁלֵא הִתִּירוּ רְבִיעִית בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא (ג) מְעַט מְעַט; וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁאַפְלוּ בְּפַעַם אַחַת יְכוּל לְטַעַם עַד כְּדֵי (ד) רְבִיעִית, אִם יוֹדַע בְּעַצְמוֹ שְׂיִכּוּל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ שְׁלֵא יִבְלַע כְּלוּם.

באר היטב (ג) מעט. וכל היום כולו מצטרף לרביעית ויותר מכאן אסור עסי תרי"ב. מ"א: (ד) רביעית. ומותר לטעום כמה פעמים כל פעם רביעית. רשב"א מ"א:

ג מִי (ה) שֶׁדָּרְכוּ לְרַחֵץ פִּיּוֹ בְּשֶׁחֳרִית בְּתַעֲנִית צָבוּר, לֹא כָּשֶׁר (ו) לְמַעַבְד הָכִי; אֲבָל בְּתַעֲנִית יָחִיד שָׂרִי, כִּיּוֹן שְׁפוּלֵט; (ז) וְאַפְלוּ יֵשׁ בְּמִים שְׁרוּחָץ יוֹתֵר מִרְבִּיעִית. הַגָּה: וּמִתֵּר לְלַעַס עֲצֵי (ח) קִנְמוֹן וּשְׂאֵר בְּשָׂמִים וְעֵץ מְתוּק, לְלַחֵלַח גְּרוֹנוֹ לְפִלֵט, מְלַבֵּד בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים דְּאֶסוּר (מְרַדְכֵי דְתַעֲנִית וְהַגְהוֹת מִיִּמּוֹנֵי פ"א).

באר היטב (ה) שדרכו. מהרי"ל היה נוהג לרחוץ לעולם אך היה כופף צווארו שלא יזובו המים לגרון חוץ מיה"כ דאסור: (ו) למעבד. ודוקא ביותר מרביעית. מ"א ע"ש: (ז) ואפי'. ודוקא מים וכן חומץ אבל שאר משקין אסור ביותר מרביעית מ"א ע"ש. עיין דב"ש סימן צ"ז להתיר ליקח תרופה מרה בתענית: (ח) קנמון. ומ"א אוסר בכל ת"צ בכל בשמים זולת פלפלין ע"ש. כתב האגודה בפ"ח דיומא מותר לבלוע הרוק ביה"כ וב"ח בסימן תרי"ב אוסר. ולי נראה דמותר ברוק כיון שאין כוונתו כלל לאכילה מ"א וכ"כ בספר חסידים. השכנה"ג אוסר שתיית הטוטין בין ב"ט בין בתענית אבל בתשו' דרכי נועם סימן ט' כתב להתיר בשניהם אלא דבט"ב ראוי למנוע מלשתותו ובשאר תענית ראוי ליזהר מלשתותו בחוץ בשוקים וברחובות ע"ש ועיין סימן תקי"ד סעיף קטן א' ובסימן תקנ"א סעיף קטן ל"ט משי"ש. אם נפל דיו בספר יכול ללחוד אותו בלשונו בתענית ס"ח:

סימן תקסח - דיני נדרי תענית

סעיפים

י"ב

ובו

א נָדַר לְהִתְעַנּוֹת יוֹם זֶה (א) וְשָׁכַח וְאָכַל, מִשְׁלֵים תִּעֲנִיתוֹ; וְהוּא הִדִּין אִם הָיָה תִּעֲנִית חָלוּם, אוֹ שְׁהִיָּה תִּעֲנִית צָבוּר, אוֹ שְׁהִיָּה יוֹם יָדוּעַ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם שְׁמַת בּוֹ אָבְיוֹ אוֹ רָבוֹ; אָבַל אִם נָדַר לְהִתְעַנּוֹת יוֹם א' אוֹ שְׁנֵי יָמִים, וְכִשְׁהִתְחִיל לְהִתְעַנּוֹת שָׁכַח וְאָכַל (ב) כְּזֵית, אָבַד תִּעֲנִיתוֹ וְחָיַב לְצוּם (ג) יוֹם אַחֵר וַיֵּשׁ מִחֲמִירֵין דְּאָפְלוּ בְּנִדְרֵיהֶם לְהִתְעַנּוֹת יוֹם זֶה דְּחָיַב לְהִשְׁלִים, מִפְּלַ מְקוּם (ד) מִחֲמִירֵין לְהִתְעַנּוֹת יוֹם אַחֵר (ת"ה סימן קנ"ו).

באר היטב (א) ושכח. ואפי' הזיז ואכל הרבה לא יאכל יותר. בי"ח מ"א: (ב) כזית. נראה לי דוקא שאכל בפעם אחד אבל אם שהה בנתים והמתין יותר מאכילת פרס אין מצטרפין ובשתיה שיעורו מלא לוגמיו כמו ביה"כ עסי' תרי"ב: (ג) יום אחר. ואם קבל להתענות שני ימים רצופים ושכח ואכל בלילה מתענה שני ימים אחרים. כל בו ב"י סימן תקע"ב: (ד) מחמירין. הטעם כיון ד"א דאפי' ביום זה רשאי ללוות תענית ולפרוע ולכן כשאכל איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר לכך מחמירין כשני הדיעות דחייב לצום כל אותו יום וגם יום אחר אבל בתענית הקבוע שאסור לאכול אי"צ להתענות יום אחר אם לא שכוונתו לכפרה על עונו ושגגתו. ת"ה מ"א:

ב הַנּוֹדֵר לְצוּם עֶשְׂרֵה יָמִים בְּאַיִזָּה יוֹם שְׁיִרְצָה, וְהָיָה מִתְעַנֶּה בְּיוֹם אֶחָד מֵהֶם וְהִצְרִיךְ לְדַבֵּר (ה) מְצוּהָ אוֹ מִפְּנֵי כְבוֹד אָדָם גָּדוֹל אוֹ שְׁמִצְטֵעַר (טו"ר), הִרִי זֶה לוֹוֶה וּפּוֹרֵעַ יוֹם אַחֵר, שְׁהִרִי לֹא קָבַע (ו) הַיָּמִים בְּתַחֲלַת הַנֶּדֶר; אָבַל אִם

לא קבל עליו קדם לכן להתענות יום אחד, אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר, מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו. **הגה:** וכל שפן יום זה ממש, כגון שאמר בתחלת נדרו: אתענה יום פלוני, או אתענה (ז) ב' וה' כל השנה, או כדומה לזה (ת"ה סימן ע"ה וכל ב'ו); וכן אם היתה תענית חלום, אינו יכול ללוותו. **הגה:** וכל שפן שאינו יכול ללוות ולפרע תענית צבור (ת"ה סימן קנ"ו וכל ב'ו ור"בנו ירוחם); מיהו תענית שני וחמישי ושני שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות, או אפלו בעשרת ימי תשובה, וארע ברית מילה, (ח) מצוה לאכל ואינו צריך התרה, כי לא נהגו להתענות בכהאי גונא; ודוקא בפסאוכלים שם, אבל אם שולחים לו לביתו, אין לו לאכל. ואם קבל עליו התענית (ט) במנחה, צריך להתענות (הגהות מימוני פ"א). יש אומרים שאם מצטער הרבה בתעניתו יכול לפדותו (י) במקומו, והוא הדין באנס אחר (הרא"ש בשם הראב"ד ור' ירוחם נ"ח ח"א); ונראה דוקא בקבל עליו תענית בעלמא, אבל אם קבלו דרך נדר, צריך לקיים נדרו.

באר היטב (ה) מצוה. כגון לסעודת מצוה אע"ג דלא שייך בגוה. מא ע.ש. ועיין חות יאיר סימן ע. (ו) ה מ.ס. ואעפ"י שקבלו במנחה מותר. ב"י: (ז) שני. ק"ל דכאן אמר דבזה אין יכול ללוות אפי' במצטער דהוי ביום זה ולעיל סימן תקנ"ב סי"א באם חל עט"ב אז ילוח ופורע. ובאמת יש מחלוקת בין הפוסקים אי אמרי' גם ביום זה לוח ופורע. וצ"ל דההיא דלעיל ס"י תקנ"ב לאו הלכתא היא אלא דוקא שמתענה עד שיעור גדול מהיום ואחר כך לוח ופורע כמש"ל גם כאן מועיל אם מתענים מקצת היום ואח"כ לוח ופורע אפי' ביום זה. ט"ז: הא דב' וה' מיקרי יום זה ולא מהני ביה הלואה היינו דוקא שרוצה להתענות ביום אחר עבור יום ב' או ה' דאמרינן שהוא קיבל עליו דוקא יום ב' וה' דהם יומי דרחמי אבל אם רוצה ללוות מיום ב' זה על יום ב' אחר או על ה' אחר דהיינו אחר שישלימו מספר ימי נדרו שקצב עליו שפיר מצי למעבד כן ט"ז. והא דאמרינן דב' וה' הוי כיום זה דוקא אם נדר להתענות בה"ב בשנה זו. אבל אם לא אמר בשנה זו לא מיקרי יום זה. מ"א ע"ש: (ח) מצוה. נ"ל דאם יודע לפני ר"ה שיאכל בין ר"ה ליי"כ על ברית מילה מחויב להתענות עוד יום אחד לפני ר"ה דהא מה"ט מתענין ד' ימים לפני ר"ה נגד ד' ימים שאוכלין וכ"ש אם אירע מילה בד' ימים שלפני ר"ה שמתענין יום א' נגדו מיהו נ"ל אם ר"ה הוא ביום ה' דליכא אלא ד' ימים לפני ר"ה אין צריך להתענות יום אחד קודם שבת דמעיקרא לא קיבלו עליהו אלא להתענות בימי הסליחות ולא בימים האחרים. ופשוט דכשחל פדיון הבן או שאר סעודות מצוה בבה"ב או ביו"ד ימים ג"כ מצוה לאכול. אבל בשאר תענית שגוזרים הצבור אסור לאכול אפי' בסעודת מצוה. ואם חל פדיון הבן בתענית ציבור נוהגים לפדות הבן ביום

התענית ולעשות הסעודה בלילה ש"ך ביי"ד סימן ש"ה ס"ק י"ב וכתב המ"א אם חל יום ל"א בשבת וביום א' הוא תענית עשרת ימי תשובה מאחר דהוי מצוה שלא בזמנו ויוכל לדחותו יותר לא מיקרי סעודת מצוה ויעשה הסעודה בלילה אבל בזמנה מותר לאכול כמ"ש. וצ"ע כשמתענין כ' סיון אם מותר לאכול על סעודת מצוה מיהו פעם אחד חל בערב שבת והיה מילה וציוה הרב לאכול מפני שלא ימצאו אנשים שילכו בלילה. ופשוט דבמקום דמותר לאכול על הסעוד' אינו תענית כלל ומותר אחר כך לאכול ולשתות אפי' בביתו מיהו קודם הסעוד' נראה לי דאסור לאכול בביתו ומיהו הבעלי ברית מותרים לאכול מיד די"ט שלהם הוא מ"א וע' סי' תקנ"ט סעיף קטן ט"ו משי"ש ע' מ"א: (ט) במנחה. ע' מגן אברהם: (י) בממון. ושיעורו ליתן י"ב פשיטים שהם מטבע ווינ"ר לבוש. והעשיר יתן לפי עשרו. מגן אברהם:

ג מי שְׁנָדָר לְהִתְעַנּוֹת כָּךְ תִּעֲנִיּוֹת, יָכוֹל (י"א) לְדַחֲוֹתָם עַד יְמוֹת הַחֲרָף וְיָכוֹל לְלוֹוֹת יוֹם אָרְזָה וּלְשֹׁלֵם יוֹם קָצָר, דְּכָל אֶחָד מִקְרֵי יוֹם (פְּסָקֵי מֵהֶרָא"י סִימָן ס' וְהַגְהוֹת מְרַדְכִי).

באר היטב (י"א) לדחותם. ודוקא לזמן מועט דחיישינן שמא ימות. מ"א ע"ש:

ד יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁשָׁנֵי יָמִים וּשְׁנֵי לַיְלוֹת רְצוּפִים, יֵשׁ לְהַשׁוֹוֹתָם (י"ב) לְאַרְבָּעִים תִּעֲנִיּוֹת שְׁאַיְנָם רְצוּפִים. **הגה:** ויש אומרים דבאדם חלש סגי לו בבי' ימים רצופים; אבל אדם בריא, שלשה ימים (הגהות מנהגים בשם מהר"י ברי"ן). ונראה לי דכל זה לא מירי אלא בְּמֵי שְׁנִתְחַיֵּב לְצוּם מִי יָמִים שְׁאַיְנָן רְצוּפִים, מִכֵּחַ (י"ג) תְּשׁוּבָה כְּדִי לְהַצְטַעַר, וְאִז מְשׁוּיָנָן הָאֵי צַעַר לְהָאֵי צַעַר, וְעַל פִּיּוּצָא בְּזָה נֶאמְרוּ דִּינִים אֵלוּ בְּדַבְרֵי הָאֲחֵרוֹנִים ז"ל; אֲבָל מִי שְׁנָדָר לְצוּם מִי יוֹם, צָרִיךְ לְקַיֵּם מַה שְׁנָדָר, דְּלֹא גִרַע מִיּוֹם זֶה דְּאִינוּ לִוְוָה וּפּוֹרַע; וְאֶפְלוּ לְמֵאן דְּאָמַר אֶפְלוּ יוֹם זֶה לִוְוָה וּפּוֹרַע, הֲכָא מוֹדָה דְּצָרִיךְ לְקַיֵּם נְדָרוֹ, כֹּל שְׁכֹן מִי יוֹם שְׁלֹפְנֵי (י"ד) יוֹם כְּפוּר, שְׁמַתְעֲנִים לְזָכַר עֲלִית מִשָּׁה בְּהָר, שְׁמֵי שְׁקִבֵּל עָלָיו, שְׁאִין לְהֵם תְּשְׁלוּמִין בְּשָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים.

באר היטב (יב) לארבעים. המתענים גי' ימים וגי' לילות נוהגי' להתענות עוד בי' שעות בליל ד' שיהיה ע"ד שעות ס"י לדבר שובה ישראל ע"ד ה' אלהיך והאוכלים בתחלת הלילה לא הפסידו שהוא כמנין חסד מט"מ. והמתענה שני ימים יתענה שעה אחת בלילה ויפסיק גם כן שעה אחת מבעוד יום דהוי כמו כ"ז תעניתים דיום ראשון הוי תענית א' ואחר כך עולה כל שעה ליום א'. ושעה לאו דוקא דמקצת השעה ככולה. מ"א: (יג) תשובה. ומכל מקום טוב יותר שיצום מפוזרים שבכל עת יהיה לבו נכנע ויהיה חטאיו נגדו תמיד. מ"א: (יד) י"ב. ויתחיל להתענות אחר ט"ו באב ולא יתענה בשבת ור"ח. ע"ה מ"א:

ה המתענה תענית חלום ביום טוב, או בחלו של מועד, או בראש חדש, או בחנכה ופורים, או בערב יום הכפורים צריך (טו) למיתב תעניתא לתעניתיה, כדון המתענה תענית חלום בשבת ועין לעיל סימן רפ"ח סעיף ד'.

באר היטב (טו) למיתב. והמתענה בראש חודש ניסן או בר"ח אב תעניי חלום אי"צ למיתב תעניי לתעניתו דהא י"א דמצוה להתענוי' כמ"ש סי' תקי"פ מ"א וכ"כ בסימן תי"ח ע"ש:

ו אין תענית צבור בבבל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבעוד יום, אלא תשעה באב בלבד; הלכך יחיד שקבל עליו תענית, לא חיישינן שפא תענית צבור קבל עליו, ומתר בכלן; ומכל מקום לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית: הריני בתענית יחיד לפניך מחר.

ז כשארע יום שמת אביו או אמו (טז) באדר, והשנה מעברת, יתענה באדר ב'. **הגה:** ויש אומרים דיתענה בראשון (מהרי"ל ומהר"י מינץ), אם לא שמת בשנת העבור באדר שני דאז נוהגים

לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁנִי (ת"ה סימן רצ"ד); וְכֵן הַמְנַהֵג לְהִתְעַנּוֹת בְּרֵאשׁוֹן, מִיְהוּ יֵשׁ
מִחֲמִירֵין לְהִתְעַנּוֹת (יז) בְּשָׁנֵיהֶם (פְּסָקֵי מְהַר"י בְּשֵׁם מְהַר"י מוֹלֵין).

באר היטב (טז) באדר. מי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסליו ולשנה הבאה
חשוון חסר ור"ח כסליו אינו אלא יום א' צ"ע מתי יתענה אם בכ"ט לחשוון
שהוא יום א' לפני ר"ח כסליו דהא לעולם יום שני עיקר שמונים למועדות
משני או נימא דעכ"פ הוי שם ר"ח עליו ונראה לי דאם שנה ראשונה היא חסרי
יקבע בכ"ט לחשוון דיום למ"ד הוא נמנה לחדש העבר אבל כששנה ראשונה
היא גם כן מלאה אם כן צריך לקבוע היום בר"ח ולכן אף בשנים הבאים
אחריהם אף שהם חסרים יקבע בר"ח דה"ל כמו נדר דאזלינן אחר ל' בני
אדם. ועי' ט"ז ס"ק ד'. ועי' סי' נ"ה ס"י. ואם מת ביום ראשון דר"ח אדר יתענה
לשנה הבאה ביום ראשון דר"ח אדר ראשון ולא בכ"ט בו דלעולם אדר ראשון
עומד תחת אדר שני. מ"א: (יז) **בשניהם.** עי' בי"ד סי' ת"יב בש"ך ובט"ז.
ובכה"ג בשם הר"ש הלוי סי"ו כי דיש להתענוי בראשון. ובס"ח סי' תשי"ב כי
א' מת אביו באדר ראשון והיה מתענה בשנה פשוטה בשבט ובאדר ע"ש. וכתב
המ"א ולכ"ע האבלים א"צ ליתן לו קדיש אלא פעם א' וכיוצא בזה כי המט"מ
בשם רש"ל מי שאינו יודע יום שמת בו אביו יברור לו יום אחד אך אל יסיג
גבול לומר קדיש:

ח אִין צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת אֶלָּא בְּיוֹם מִיתַת אָבִיו, וְלֹא בְּיוֹם (יח) קְבוּרָה.

באר היטב (יח) קבורה. וכן האבילות לענין יב"ח נמי מתחיל מיום המית'
דהיינו באם נמשכ' הקבורה איזה ימים מן יום המיתה או מי שלא שמע שמת
לו מת עד זמן הרבה מן המיתה א"צ להתאבל אלא עד תשלום השנה מיום
המיתה עי' ט"ז:

ט אִם אֶרַע יוֹם מִיתַת אָבִיו בְּשַׁבָּת או בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ,
יְדַחֶה לְמַחֵר. **הגה:** וְאִין נוֹהֲגִין בּוֹ, אֶלָּא אִין מְתַעַנִין כָּלֵל; וְכֵן בְּשַׁאָר
יָמִים שְׂאִין בָּהֶם (יט) תְּחַנּוּן.

באר היטב (יט) תחנון. והי'ה אם אירע לו ברית מילה של בנו ביום ההוא די"ט שלו הוא דלא יתענה ואם רוצה להתענו' אין צריך להשלים ט"ז ע"ש. טוב להתענו' יום שמת בו רבו המובהק כי חייב בכבודו יותר מאביו. שלי"ה:

י הנוֹדֵר לַיִלָּךְ עַל קַבְרֵי צְדִיקִים שְׁבִמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְנִתְעַכֵּב יָמִים רַבִּים וְאַחַר כָּךְ אֵרַע שְׁהַשְׁכִּירוֹהוּ לְלֶכֶת שָׁם, דִּי (כ) בְּהִלִּיכָה זֶו.

באר היטב (כ) בהליכה. ואם נדר להוציא י' זהובים להליכה זו ואח"כ השכירוהו ללכת שם לא יצא י"ח. מהרי"ל מ"א:

יא הנוֹדֵר לְצוּם סְכוּם יָמִים רְצוּפִים וְאֵרַע בָּהֶם תַּעֲנִית חוֹבָה, (כא) עוֹלִין לוֹ.

באר היטב (כא) עולין. כתב המ"א מי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה ואירע בהם יום שמת בו אביו או אמו בין ר"ה ליי"כ א"צ להתענות ה' ימים לפני ר"ה מידי דהוה אצום גדליה ויי"כ שהם חובה ועולין לו ואם יום שמת אביו הוא לפני ראש השנה בימי הסליחות צריך להתענות ד' ימים חוץ מיום ההוא דהא לא קבע אלו דוקא ואם חל ביום ראשון של סליחות או בער"ה א"צ להתענות נגדו יום אחר דימים אלו קבועים לעולם אך בזה צ"ע אם חל ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימים וחל יום המיתה ביום ב' אם נאמר שצריך להשלים יום אחר בשבוע שלפני זה או לא ונ"ל דא"צ להתענות. והי"ה אם גזרו קהל תענית באותו שבוע עולה לו וא"צ להתענות יום אחר נגדו. קהל שגזרו להתענות ב' וה' כל ימות הקיץ וחלקו הקהלה לד' חלקים שבכל ב' או ה' יתענה חלק רביעי ואירע י"ז בתמוז להיות בה' או שאירע תענית בה"ב שאחר הפסח שבלא"ה מתענים צ"ע אם צריכים אותם שהי' היום בהם להתענות יום ב' שאחריו או נימא מזליהו גרם ונראה לי כיון דצריכים להתענות לשם תשובה צריכים להתענות יום אחר. ואפי" מי שרגיל להתענות ערב ר"ח ואירע ביום ב' אין עולה לו דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אבל מי שרגיל להתענות בה"ב בלאו הכי פשיטא דעולה לו. מ"א ע"ש:

יב כָּל הַשְּׂרוּי בְּתַעֲנִית, בֵּין שְׁהִיָּה מְתַעֲנֶה עַל צָרְתּוֹ אוֹ
עַל חִלּוּמוֹ בֵּין שְׁהִיָּה מְתַעֲנֶה עִם הַצְּבוּר עַל צָרְתָם, הֲרִי
זֶה לֹא יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעֶצְמוֹ וְלֹא יִקַּל רֹאשׁוֹ וְלֹא יִהְיֶה
שְׂמִיחַ וְטוֹב לֵב, אֶלָּא **(כב)** דּוֹאֵג וְאוֹנֵן כְּעִנְיָן שְׁנֹאֲמַר : מַה
יִתְאוּנֵן אָדָם חִי (אִיכָה ג, לט).

באר היטב (כב) דואג. וישמור עצמו מן הכעס ואם יש לו מו"מ יעשה באמונה
ובנחת ביותר ולא יאכל בלילה קודם התענית יותר מהרגל שלו. חסד
לאברהם :

סימן תקסט - דין נודר בעת צרה

סעיפים

ב'

ובו

א יִחִיד הַמְתַעֲנֶה עַל כָּל צָרָה, וְעִבְרָה, אוֹ עַל חוֹלָה,
וְנִתְרַפָּא אוֹ מֵת, צָרִיד **(א)** לְהַשְׁלִים כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת שְׁקִיבֵל
עָלָיו ; אֲבָל צְבוּר שְׂמֵת עֲנִין עַל שׁוֹם דְּבָר, **(ב)** וְנִעְנֵן קֹדֶם
חֲצוֹת, לֹא יִשְׁלִימוּ ; וְאִם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים וְרַב צְבוּר
רוֹצִים לְהַשְׁלִים, אֵין הַיִּחִיד רֹשֵׁאֵי לְהַפְרִישׁ עֲצֻמוֹ מֵהֶם.

באר היטב (א) להשלים. טעם חילוק בין ציבור ליחיד דציבור כי גזרו תענית
לבן מתנה עליהם בכך אבל יחיד דברים שבלבו אינם דברים : **(ב) ונענו.** משמע
דוקא שנענו אז א"צ להשלים שצריכים להודות בנפש שביעה וכרס מליאה
אבל כשמת צריכין להשלים כיחיד. אבל לבוש ומ"א דעתם דאף כשמת אין
הציבור צריכים להשלים :

ב יחיד שמתענה על צרה ונודע שקדם קבלת התענית
כבר עברה, אינו צריך להשלים. הגה: וה"ה לצבור ששמעו
אחר (ג) חצות שקבלו התענית בטעות, אינו צריך (ד) להשלים (תה"ד סי'
ר"פ).

באר היטב (ג) חצות. ר"ל אפי' אחר חצות וכ"ש קודם חצות: (ד) להשלים.
ובזה אין שייך לת"ח ורוב ציבור להחמיר אם לא שכבר העריב היום ביותר
ועיין עטרת זקנים:

סימן תקע - דין חנכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחנה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית,

סעיפים

ג'

ובו

א יחיד שקבל עליו תענית כד' וכד' ימים וארעו בהם
שבתות וימים טובים או ראש חודש חנכה ופורים או
ערב יום הכפורים, אם קבלו בלשון (א) קבלת תענית
בעלמא, אין צריך התרה; ואם קבלו בלשון (ב) הרי עלי,
שהוא לשון נדר, (ג) צריך התרת חכם, ויפתח בהתרה
שיאמר לו: אלו שמת' אל לבד שיארעו בהם אלו הימים
לא היית נודר, ומתיר לו. ולהרמב"ם, משקבל עליו
בלשון נדר ופגעו בו שבתות וימים טובים או ערב יום

הַכְּפוּרִים אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, תִּזְבַּח לְצוּם בָּהֶם אִם לֹא יִתְּירוּ לוֹ; אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ חֲנֻכָּה וּפּוּרִים, נִדְּרוּ בְּטֵל וְלֹא יִצּוּם בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִדְּבָרֵיהֶם וְצָרִיכִים חֲזוּקָה. הַגָּה: וְהַמְּנַהֵג כְּסָבְרָא ראשונה. מִי שֶׁנִּדְּרָה לְהִתְעַנּוֹת סָדָה יָמִים וְאָמַר: חוּץ מִיָּמִים טוֹבִים, אֵין חֲנֻכָּה (ד) וּפּוּרִים בְּכָל־לַיְלָה; וְאִם אָמַר שֶׁיִּדְּעֵתוּ הָיָה עֲלֵיהֶם, הוֹלְכִים אַחֲרָיו (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁבִי"א סִימָן תרצ"ט); אֲבָל (ה) עָרַב יוֹם הַכְּפוּרִים בְּכָל־לַיְלָה, וְהָכִי (ו) נִהוּג וְדָלָא כְּמוֹ שֶׁפָּסַק בְּיֹרְהָ דְעָה סִימָן רט"ו (סעיף ב').

באר היטב (א) קבלת. דהיינו שקבלו במנחה עיין סימן תקס"ב ותקס"ג. מי שנדר להתענות ד' ימים רצופים וחלם בתוכו חלום בשבת והוצרך למיתב תענית לתעניתו נסתפק בהלק"ט ח"ב סימן רנ"א אם עולה לו מן המנין ועמשי"ל בסימן רפ"ח. ועיין סימן תקס"ח סעיף קטן כ"א משי"ש: (ב) הרי. פירוש שאומר הרי עלי אכילת יום פלוני קונם אבל אם אומר הריני נודר להתענות יום א' לא מיקרי נדר ולכן נהגו שמי שאומר הריני נודר להתענות ב' וה' כל ימות השנה אין צריך להתענות בר"ח וא"צ התרה מ"א וע' ביו"ד סימן רט"ו: (ג) צריך. ואם לא התירו צריך להתענות לכ"ע ונ"ל דצריך למיתב תענית לתעניתו כמ"ש בסי' תקס"ח ס"ה. מ"א: (ד) ופורים. שאין אלו הימים נקראין י"ט. וה"ה ר"ח. אבל חול המועד מיקרי י"ט. מ"א: (ה) עי"כ. דנקר' י"ט. מט"מ ומהרי"ל: (ו) נהוג. קאי אמשי"ל דהמנהג כסבר' ראשונה:

ב הַנּוֹדֵר לְהִתְעַנּוֹת בְּשֶׁבֶת וְיוֹם טוֹב וְעָרַב יוֹם הַכְּפוּרִים וְחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, דִּינָם שְׁוֶה לְנוֹדֵר לְהִתְעַנּוֹת כָּךְ וְכָךְ יָמִים וְאַרְעוּ בָּהֶם יָמִים הַלְלוּ; אִם הוֹצִיאוּ בְּלִשׁוֹן נֶדֶר, דִּינוֹ כְּמִקְבֵּל עָלָיו בְּלִשׁוֹן נֶדֶר, וְאִם הוֹצִיאוּ בְּלִשׁוֹן קִבְּלַת תַּעֲנִית בְּעֵלְמָא, דִּינוֹ כְּמִקְבֵּל בְּלִשׁוֹן קִבְּלַת תַּעֲנִית.

ג אִם נִשְׁבַּע לְהִתְעַנּוֹת כָּךְ וְכָךְ יָמִים וְאַרְעוּ בָּהֶם יָמִים הַלְלוּ, הַשְּׁבוּעָה חָלָה עֲלֵיהֶם מִטַּעַם אֲסוּר כּוֹלֵל; אֲבָל

אם נשבע להתענות בשבת או ביום טוב, בפרוש, לא חלה עליו שבועה דאין שבועה חלה על דבר מצוה, אלא לוקה על שנשבע לשוא, ואוכל; ואם נשבע להתענות בחנכה ופורים, חלה שבועה עליו פיון שאינו אלא מדרבנן ויש להתיר שבועתו ואינו מתענה. ונראה לי דהוא הדין לראש חדש (ז) וערב יום הכפורים שאינם אלא מדרבנן; אלא שמדברי הרמב"ם נראה שהם של תורה.

באר היטב (ז) ועיי"כ. ומ"א כי דעיי"כ ודאי מדאורייתא ע"ש ועי' הלק"ט סימן כ"ו:

סימן תקעא - מי הם החוטאים לישב בתענית

סעיפים

ג'

ובו

א היושב בתענית, אם יכול לסבל התענית נקרא קדוש; ואם לאו, כגון שאינו בריא וחזק, נקרא **(א)** חוטא.

באר היטב (א) חוטא. היינו באם שרוצה להתענות דרך פרישות אבל אם ידוע לו שחטא חייב להתענות אפילו ת"ח חייב להתענות ב"ח בשם ר"ת. ומיהו בהלכות י"כ כתב דת"ח שתורתו אומנתו אי"צ לסגף עצמו כ"כ על העונות וילמוד יותר ממה שה"י רגיל. וכתבו ספרי המוסר דבאמצע אכילתו בעוד שהוא מתאוה לאכול ימשוך ידו ממנה וזה נחשב לו לסיגוף גדול. ודע שכל המעשים שאדם עושה ותורה שלומד בעודו רשע בעו"ה מוסיף כח בקליפות

עד שחוזר בתשובה מוציא מהקליפה. מי שנופל לו תפילין יתענה באותו יום ואם בשבת למחר. וברצועה א"צ. ואם נפלו התפילין עם הכיס יתן פרוטה לצדקה כנה"ג. כתב ס"ח סרכ"ג בתענית לא יאכל בהשכמה שורש שקורין לאקרי"ץ וכן בערב יה"כ ובתי"ב דכשבולע הרוק בולע המתיקות. ובס"ו לבנה לוקה צריך להתענות:

ב (ב) תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית, מפני שממעט במקלאת שמים, אלא אם כן פשהצבור מתענים שלא יפרש עצמו מהם; ומלמדי (ג) תינוקות דינם כתלמידי חכמים.

באר היטב (ב) תלמיד חכם. נראה לי דמי שתורתו אומנותו נקרא תלמיד חכם לענין זה אף בזמן הזה. מגן אברהם: (ג) תינוקות. וכל העוסקים בצרכי רבים כגון שתדלני' דינן כמלמדים ס"ח עיין מ"א:

א עיר שהקיפוה עכו"ם, וכן יחיד הנרדף מפני עכו"ם או מפני רוח רעה, אינם רשאים להתענות, שלא לשפר כחם; אלא יקבלו עליהם להתענות כד' וכד' תעניות לכשינצלו; וכן אם גזרו גזרה וגזרו שלא להתענות עליו, יקבלו עליהם להתענות כד' וכד' תעניות כשיעבר הגזרה.

סימן תקעב - באיזה ימים אין גוזרים

צבור

תענית

סעיפים

ג'

ובו

א אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה ביום חמישי, שלא להפקיע (פיי שלא לזקר השער) שערים; ואפלו במקום (א) שאין לחוש לקד.

באר היטב (א) שאין. כגון עיר שרובה עכו"ם. ואפשר במדינות אלו דלא שכיחי מפקיעי שערים מותר לגזור תענית ביום ה' וכן נוהגין. מ"א:

ב אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חודשים, או בחנכה ופורים, או בחלו של מועד; ואם התחילו להתענות על הצרה, אפלו יום אחד, ופגע בהם יום (אחד) מאלו, (ב) מתענין ומשלימין היום בתענית.

באר היטב (ב) מתענין. והאידנא נוהגין להפסיק ודוחין התענית ליום אחר. ביח ועיין בספר גבורת אנשים:

ג (ג) צבור שבקשו לגזר תענית שני וחמישי ושני, ופגע בתענית ט"ו בשבט, התענית נדחה לשבת הבאה כדי שלא יגזרו תענית בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות; הגה: מיהו אם התחילו להתענות, אין מפסיקין, כמו בראש חודש וחל המועד (בית יוסף).

באר היטב (ג) צבור. פעם אחי גזר מהרי"ל שלא לאכול בשר בכל יום ב' עד ר"ה וחל ט"ו באב ביום ב' ולא רצה לאכול בשר אבל בערב יה"כ ובסעודת מצוה מותר בבשר ויין ע"ש וכתב מ"א ונ"ל כיון שהוא גזר בכוונתו תליא

מלתא שלא נתכוון לאסור בערב יום כפור ולא בסעודת מצוה אבל יחיד שקבל עליו דאין מחויב לאכול בשר אפי' בשבת וי"ט ע"ש:

סימן תקעג - שבטלה מגלת תענית

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א הַלְכָתָא בְּטָלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית, וְכָל הַיָּמִים הַפְּתוּבִים בָּהּ מִתֵּר לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶם וְכָל שָׁפָן לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, חוּץ מִחֲנֻכָּה וּפּוּרִים שְׁאֵסוּר לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶם בְּעֶצְמָם, אֲבָל לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם מִתֵּר; וְכֵן שְׁבֻתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים וְרֵאשֵׁי חֻדְשֵׁי מִתְרִים לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם.

הגה: מי שיש לו נשואין בחנכה אין לו להתענות, אבל אם יש לו נשואין **(א)** בְּנִיטוֹן מִתְעַנֶּה בַּיּוֹם חֲפָתוֹ, אֲפִלּוּ **(ב)** בְּרֵאשֵׁי חֻדְשׁ נִיטוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַיָּמִים שֶׁמִּתְעַנִּים בָּהֶם, כְּדִלְקָמֵן סוּף סִימָן תַּק"פ (הַגְּהוֹת מִנְהַגִּים וְלִקוּטֵי מַהר"ש).

באר היטב (א) בניסן. וה"ה ל"ג בעומר ומר"ח סיון עד שבועות ובימים שבין יה"כ לסוכות אבל באסרו חג ובט"ו באב וט"ו בשבט אינו מתענה כיון שמוזכר בגמרא. מ"א עיין שם: **(ב) בר"ח.** פי' אף על פי שאסור מדינא להתענות בר"ח אע"פ כן יש לחתן להתענות בר"ח זה מפני וכו' כתב הב"ח ולפי"ז אף בכ"ח בכסליו שהוא ג"כ אחד מימים שמתענים בהם ג"כ מתענה בו ביום חופתו ומ"א כ' מאחר דיש חלופי גרסאות לפיכך לא יתענה בכ"ח בכסלו. ונראה לי שאין צריך למיתב תענית לתעניתו דהא ברשות קא עביד מ"א עיין שם. ועיין בא"ע סימן ס"א ס"ה מש"ש טעם תענית החתן ביום חופתו:

סימן תקעד - שנותנין בתענית חמרי

מקום שיצא ושהלך לשם

סעיפים

ה'

ובו

א ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, ודעתו לחזור, צריך להתענות כל תעניות (א) שקבלו עליהם.

באר היטב (א) שקבלו. אע"פ שהוא לא קיבל עליו התענית אלא בני עירו קבלו עליהם ואם קבל עליו התענית אע"פ שאין דעתו לחזור מתענה ומשלים משום דצריך לקיים נדרו ועיין ט"ז:

ב ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין, יתענה עמהם אפלו (ב) דעתו לחזור; ומיהו כיון שלא קבל עליו תענית, אם יצא מן העיר חוץ לתחום מתר לאכל (ג) ואינו צריך להשלים. **הגה:** ודוקא שפא לשם ביום התענית, אבל אם פא לשם מבעוד יום צריך לקבל עליו התענית וצריך להשלימו (טור).

באר היטב (ב) דעתו. אע"ג דבשאר מידי דאכילה שרי לאכול בצינעה אם דעתו לחזור אפי' בעיר הכא שאני שצריך להשתתף עם הצבור בצרתם מרדכי ב"י ואם כן אפשר כשמתענה על צרה שעברה כבר מותר לאכול בצינעה אם דעתו לחזור וצ"ע. מ"א: (ג) ואין צריך. אע"ג דדעתו לחזור. עטרת זקנים:

ג שכח ואכל, אל יתראה בפניהם פאלו אכל ואל ינהג

(ד) עֲדוּנִין בְּעֶצְמוֹ לֹמֵר : הוֹאִיל וְאָכַלְתִּי מֵעֵט אֲכַל הַרְבֵּה וְאָפְלוּ שְׂלֵא בְּפָנֵיהֶם אָסוּר לְנַהֵג עֲדוּנִין בְּעֶצְמוֹ (מְרַדְכֵי פ"ק דְּתַעֲנִית).

באר היטב (ד) עידונין. אפי' חוץ לתחום לא ינהג עידונין בעצמו דאם יבא לעיר יהיו פניו צהובין. מ"א עיין שם :

ד מְצוּה לְהִרְעִיב אָדָם עֶצְמוֹ בְּשָׁנַת רְעָבוֹן וְאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ מִטָּתוֹ, חוּץ מִלֵּיל (ה) טְבִילָה ; וְלַחֲשׂוּכֵי בָּנִים (פְּרוּשׁ וְלִמְנוּעֵי בָּנִים) מִתֵּר וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ר"מ סְעִיף י"ב.

באר היטב (ה) טבילה. ומ"א חולק ואוסר בליל טבילה עיין שם ועיין ט"ז וביד אהרן :

ה כָּל (ו) הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצְּבוּר אֵינוֹ רוֹאֶה בְּנַחֲמָתוֹ ; וְכָל הַמְּצַטֵּר עִמָּהֶם, זֹכֶה וְרוֹאֶה בְּנַחֲמָתוֹ.

באר היטב (ו) הפורש. היינו אם יש בידו להציל הצבור בין בגופו בין בממונו אבל אי לא אין להעמיד במקום סכנה. יש"ש מ"א :

סימן תקעה - דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים

א סֹדֵר תַּעֲנִיּוֹת שְׁמַתְעִינֵנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל הַגְּשָׁמִים כָּךְ הוּא: הַגִּיעַ י"ז בְּמִרְחָשׁוֹן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, מִתְחִילִין תַּלְמִיּוֹדֵי חֲכָמִים בְּלִבָּד לְהַתְעַנּוֹת שְׁלֹשָׁה תַּעֲנִיּוֹת שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וְכָל הַתַּלְמִיּוֹדִים רְאוּם לְכָךְ; וְדִין תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ כְּדִין תַּעֲנִיּוֹת יְחִיד.

ב הַגִּיעַ רֵאשׁ חֹדֶשׁ כְּסֵלוֹ וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשָׁה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוֹר שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וְכָל הָעָם נִכְנָסִים לְבֵתֵי כְּנִסְיוֹת וּמִתְפַּלְלִים וְזוֹעֲקִים **(א)** וּמִתְחַנְּנִים, כְּדָרְךְ שְׁעוֹשִׂים בְּכָל הַתַּעֲנִיּוֹת.

באר היטב (א) ומתחננים. ובכלל זה הקריאה בויחל כמו בשאר תעניות. ט"ז:

ג עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נֶעְנּוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד ג' תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוֹר שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וּבְאֵלּוּ מִפְּסִיקִין מְלֻאָכֵל מִבְּעוֹד יוֹם, וְאַסוּרִים בָּהֶם בַּעֲשִׂית מְלֻאָכָה בַּיּוֹם אֲבָל לֹא בַּלַּיְלָה, וְאַסוּרִים בְּרַחֲיֻצַּת כָּל הַגּוֹף בְּחֲמִין, לְפִיכָךְ נוֹעְלִין אֶת הַמְּרַחֲצָאוֹת; אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחֲמִין, וְכָל גּוּפּוֹ בְּצוּנָה, מִתֵּר. וְאַסוּרִים בְּסִיכָה אֶלּא אִם כֵּן הוּא לְהַעֲבִיר אֶת הַזְּהֵמָה, וְאַסוּרִים בָּהֶם **(ב)** בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה וְכֵן אֲסוּרִים בְּנַעֲלֵת הַסַּנְדָּל בְּעִיר, וּמִתְפַּלְלִין בְּבֵתֵי כְּנִסְיוֹת וּמִתְחַנְּנִים כְּבִשְׂאָר תַּעֲנִיּוֹת.

באר היטב (ב) בתשמיש. אפי' אין רעב בעולם עדיין עססיי תקע"ד:

ד עָבְרוּ אֱלֹהֵינוּ (וְלֹא נִעְנֶה), בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוּר שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וַחֲמִישֵׁי וַחֲמִישֵׁי וַחֲמִישֵׁי וַחֲמִישֵׁי, וְכָל מָה שְׁאָסוּר בַּשְּׁלֵשָׁה שְׁלֹפְנֵי אֱלֹהֵי אֶסְרוּ אִף בְּאֱלֹהֵינוּ, וַיִּתְרִין אֱלֹהֵינוּ שְׁמִתְרִיעִין בָּהֶם בְּשׁוֹפָר עַל הַבְּרָכוֹת שְׁמוֹסִיפִים בָּהֶם, וּמִתְפַּלְלִין בְּרָחוּב הָעִיר, וּמִזְרִידִין זָקֵן לְהוֹכִיחָם, וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרָכוֹת בְּתַפְלַת שְׁחֲרִית וּבְתַפְלַת הַמְּנַחָה, וְנוֹעְלִים אֶת הַחֲנִיּוֹת וּבִשְׁנֵי לַעַת עָרַב פּוֹתְחִין מְעַט אוֹתָן הַחֲנִיּוֹת הַמוֹכְרוֹת אֲכִילָה וְשִׁתְיָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם רִשִׁי) כְּדִי שְׁיִמְצְאוּ לְקִנּוֹת לְסַעֲדַת הַלֵּילָה, וּבְחֲמִישֵׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם חֲנִיּוֹת הַמוֹכְרוֹת (ג) מְאָכְל, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשִּׁבְתָּ; וְאִם יֵשׁ לְחֲנוּת שְׁנֵי פְתָחִים, פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד; וְאִם יֵשׁ לְחֲנוּת אֶצְטָבָא לְפָנָיו, פּוֹתֵחַ כְּדָרְכוּ בְּחֲמִישֵׁי, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ.

באר היטב (ג) מאכל. אבל של שתיה דיכולין לקנותו בעי"ש לא. מ"א ע"ש :

ה עֲבָרוֹת וּמִינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת, אֲבָל לֹא בְּגִי רֵאשׁוֹנוֹת וְלֹא בְּזִי אַחֲרוֹנוֹת; וּמִיּהוּ לֹא יֵאָכְלוּ אֶלָּא כְּדִי קִיּוֹם הַנֶּזֶד וְאֶסוּר לָהֶן לְהַחֲמִיר וּלְהַתְעַנּוֹת (תְּשֻׁבָּיִץ סִימָן תַּכ"ח).

ו אַחַר שְׁגָזְרוּ י"ג תַּעֲנִיּוֹת אֱלֹהֵינוּ, אִם לֹא נִעְנֶנוּ אִין גּוֹזְרִין עוֹד; וְהֵנִי מְלִי כְּשִׁמְתַעֲנִים עַל הַגְּשָׁמִים, לְפִי שְׁכַשְׁעָבְרוּ אֱלֹהֵינוּ כְּבָר עָבְרוּ זְמַן הַגְּשָׁמִים וְאִין בָּהֶם תּוֹעֵלַת, אֲבָל עַל שְׁאָר פְּרַעֲנִיּוֹת מִתְעַנִּים וְהוֹלְכִים עַד שְׁיַעֲנוּ.

ז כְּשֶׁמִתְעַנִּים עַל הַגְּשָׁמִים וְעָבְרוּ יִיג תַּעֲנִיּוֹת אֵלָיו וְלֹא נַעֲנוּ, מִמַּעֲטִין בְּמִשָּׁא וּמִתָּנוּ וּבִבְנִין שֶׁל שְׂמֵחָה אֵלָּא אִם כּוֹ כְּתָלוּ נוֹטָה לִפְל (טוֹר), וּמִמַּעֲטִין (ד) בְּאֵרוֹסִין וְנִשְׂוֹאִין אֵלָּא אִם כּוֹ לֹא קַיִם מְצוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, וּמִמַּעֲטִין בְּשֵׁאלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ; וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא יִשְׁאַלוּ שְׁלוֹם אֵלָּא כְּנִזְוָפִין וְכַמְנַדִּים לְמָקוֹם, וְעַם הָאָרֶץ שֶׁנָּתַן לָהֶם שְׁלוֹם מְשִׁיבִין לוֹ בְּשִׁפְהַ רָפָה וְכַבֵּד רֹאשׁ; וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְבִדָּם חוֹזְרִים וּמִתְעַנִּים שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי עַד שְׁיֵצֵא נִיסוֹן שֶׁל תְּקוּפָה; וּמִתְרִין לֶאֱכֹל בְּלִילָה, וּבְמִלְאָכָה וּבְשִׁאָר דְּבָרִים, וּמְפָסִיקִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וּפְוִרִים; יֵצֵא נִיסוֹן שֶׁל תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁהֲגִיעַ הַשֶּׁמֶשׁ לְתַחֲלַת מַזַּל הַשּׁוֹר, אִין מִתְעַנִּין עוֹד שְׁאִין הַגְּשָׁמִים בְּזִמְנוֹ הַזֶּה אֵלָּא סִימָן קָלָלָה, הוֹאִיל וְלֹא יָרְדוּ כָּל עֶקֶר בְּתַחֲלַת הַשָּׁנָה.

באר היטב (ד) באירוסין. פיי שאין מארסין כלל. בי"י:

ח וְכָל זֶה הַסֵּדֶר כְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ גְשָׁמִים כָּלֵל, אֲבָל יָרְדוּ בְּרַבִּיעָה (פְּרוּשׁ הַמָּטָר הַיּוֹרֵד לְהַצְמִיחַ כָּל צֶמַח וְעֵשֶׂב הָאֲדָמָה נִקְרָא רַבִּיעָה, מִפְּנֵי שְׁרוּבֵעַ וּמַעֲבֵר אֶת הַקֶּרֶקַע, כְּדָכְתִּיב כִּי כַּאֲשֶׁר יָרַד הַגֶּשֶׁם וְגו' וְהוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה וְגו') (שְׁעֵיחֵו נה, י'). וְצִמְחוּ הָעֵשְׂבִים וְהִתְחִילוּ לִיבֵשׁ, הֲרִי אֵלָּו מִתְעַנִּים וְזוּעָקִים עַד שֶׁיָּרְדוּ גְשָׁמִים אוֹ עַד שֶׁיִּיבְשׁוּ הַצְּמָחִים; וְכֵן אִם הֲגִיעַ זִמְנוֹ הַפֶּסַח אוֹ קְרוֹב לוֹ, שֶׁהוּא זִמְנוֹ פְּרִיחַת הָאֵילָנוֹת בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, הֲרִי אֵלָּו מִתְעַנִּים וְזוּעָקִים עַד שֶׁיָּרְדוּ גְשָׁמִים הָרְאוּיִים לְאֵילָנוֹת

או עד שיעבר זמנם; וכן הגיע חג הסוכות ולא ירדו
גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין
והמערות, הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי
לבורות; ואם אין להם מים לשותות, מתענין על
הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשותות, ואפלו
בימות החמה. פסקו הגשמים בין גשם לגשם מי יום
בימות הגשמים, הרי זה מכת בצרת ומתענים וזועקים
עד שירדו גשמים או עד שיעבר זמנם.

ט במה דברים אמורים, בארץ ישראל וכל הדומה לה;
אבל במקומות שעונת הגשמים שלהם קדם שבעה עשר
במרחשון או אחר זמן זה; כשיגיע זמנם ולא ירדו
גשמים, יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסיקים
בראש חדש חנכה ופורים ושוהין אחר כך כמו ששה
ימים, אם לא ירדו גשמים בית דין גוזרין י"ג תעניות
על הסדר שאמרנו.

י כל תענית שגוזרים הצבור בחוזה לארץ, אוכלים
בהם בלילה ודינם כדיון שאר תעניות; שאין גוזרים על
הצבור תענית כגון צום כפור אלא בארץ ישראל בלבד,
ובגלל המטר, ובאותם עשר תעניות שהם שלשה
אמצעיים ושבע אחרונות.

יא היו מתענים על הגשמים ונענו, כמה ירדו ויהיו

פּוֹסְקִין מִן הַתְּעֵנִית, מְשִׁיכְנָסוּ בְּעֶמֶק הָאָרֶץ הַחֲרָבָה
טָפַח; וּבִבְיֻנוּנִית, שְׁנֵי טַפְחִים; וּבְעֵבוּדָה, שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
וְשַׁעוֹר כַּמָּה שְׁצָרִיכִין לִירֵד לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם עֵין לְעֵיל סִימָן רַכִּ"א. וְאִם
הַתְּחִילוּ לִירֵד אַחַר חֲצוֹת, יִשְׁלִימוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם וְעֵין לְעֵיל
סִימָן תַּקְסִי"ט בְּסוּפוֹ; וְאִם הַתְּחִילוּ לִירֵד קֶדֶם חֲצוֹת, לֹא
יִשְׁלִימוּ אֶלָּא יֵאָכְלוּ (ה) וְיִשְׁתּוּ וְיַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב, וְלַעֲרֹב
יִתְקַבְּצוּ וְיֵאמְרוּ הֲלֵל הַגָּדוֹל.

באר היטב (ה) וישתו. ובמקום דשכיחי שכרות אומרים הלל ואח"כ אוכלין
ושותין. וה"ה אם רצו רוב הציבור להשלים יאמרו הלל הגדול קודם אכילה
ויתחילו משיר המעלות העומדין בבית ה' עד כ"ו כי לעולם חסדו עיין מ"א
וחותמין מודים אנחנו לך על כל טפה כמ"ש סי' רכ"א ושוב א"צ כל יחיד לברך
עיין מ"א:

יב אין אומרים הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם
דוקא, אבל אם לא נענו עד יום שלאחר תעניתם, לא.

יג אם ירדו להם גשמים בליל תעניתם קדם שעלה
עמוד השחר, אין אומרים הלל הגדול.

סימן תקעו - על איזה דברים מתענין ומתריעין

א כָּשֶׁם שְׁמַתְעֵנִים **(א)** וּמַתְרִיעִים עַל הַגְּשָׁמִים כָּדֹ: מַתְעֵנִים עַל שְׁאֵר הַצָּרוֹת; כְּגוֹן עֲכוּ"ם שֶׁבָּאוּ לְעֶרְדֹּ: מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹ לְטַל מֵהֶם מַס, אוֹ לְקַח מִיָּדָם אֶרֶץ, אוֹ לְגַזֵּר עֲלֵיהֶם צָרָה אֲפֹלוּ בְּמִצְוֵה קִלְהָ, הֲרִי אֵלוּ מַתְעֵנִין וּמַתְרִיעִין עַד שִׁירְחָמוּ; וְכָל הָעָרִים שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶם מַתְעֵנִים אֲבָל אֵין מַתְרִיעִין, אֲלֵא אִם כֹּן תִּקְעוּ לְהַתְקַבֵּץ לְעִזְרָתָם; וְאֲפֹלוּ לֹא בָּאוּ אֲלֵא לְעֵבֵר דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׂאִין לָהֶם מִלְחָמָה עִמָּהֶם אֲלֵא עַל עֲכוּ"ם אַחֲרֵים, וְעוֹבְרִים עַל מְקוֹם יִשְׂרָאֵל מַתְעֵנִין וּמַתְרִיעִין.

באר היטב (א) ומתריעים. ותמה אני למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית. מ"א עיין שם:

ב וְכֹן עַל **(ב)** הַדָּבָר. אֵיזְהוּ דָּבָר, עִיר שֵׁישׁ בָּהּ תִּיק רַגְלֵי וַיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, הֲרִי זֶה דָּבָר. יֵצְאוּ בְיוֹם א' אוֹ בְד' יָמִים, אֵין זֶה דָּבָר. הִיוּ בָּהּ אֶלֶף וַיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁשָׁה מֵתִים בְּג' יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, הֲרִי זֶה דָּבָר. יֵצְאוּ בְיוֹם אֶחָד אוֹ בְּאַרְבַּעַה יָמִים, אֵין זֶה דָּבָר; וְכֹן לְפִי חֲשַׁבּוֹן זֶה; וְאֵין הַנְּשִׂים וְהַקְּטָנִים וְזִקְנִים שֶׁשָּׁבְתוּ מִמְּלָאכָה בְּכָל מַנְּוֹן אֲנָשֵׁי הַמְּדִינָה לְעֵנָו זֶה; הִיָּה דָּבָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מַתְעֵנִין שְׁאֵר גְּלִיּוֹת עֲלֵיהֶם וְדוֹקָא דְאִיכָּא דָּבָר בְּכֻלָּהּ וְלֹא בְּמִקְצָתָהּ (ר"ן פ"ג דְּתַעֲנִית). הִיָּה דָּבָר בְּמְדִינָה, וְשִׁירוֹת הוֹלְכוֹת וּבָאוֹת מִמֶּנָּה לְמְדִינָה אַחֲרָת, שְׁתִּיָּהוּ מַתְעֵנוֹת אֶף עַל פִּי שְׁהוֹן רְחוֹקוֹת זוֹ מִזֹּו.

באר היטב (ב) דבר. והאידנא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט שינוי אויר ח"ו ובי"ד ס"ס שע"ד כתב שמטעם זה אין מתאבלין בשעת הדבר עיין שם :

ג וְאִם הָיָה דְבַר בְּחִזְרֵיךְ, מִתְעַנֵּין, מִפְּנֵי שְׂמֵיעֵיהֶם דּוֹמִים לְשֵׁל בְּנֵי אָדָם; וְכָל שְׂכּוֹן אִם הָיָה דְבַר בְּעַכּוּ"ם וְלֹא בִישְׂרָאֵל, שְׂמִתְעַנִּים.

ד וְכֵן מִתְעַנֵּין עַל הַמַּפְלֵת שְׁבַעִיר. כִּיצַד, הָרִי שְׂרָבְתָה בְּעִיר מַפְלֵת כְּתָלִים בְּרִיאִים שְׂאִינָן עוֹמְדִין בְּצַד הַנֶּהָר, הָרִי זֶה צָרָה וּמִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עָלֶיהָ; וְכֵן עַל הָרַעַשׁ וְעַל הָרוּחוֹת שֶׁהֵם מַפִּילִים הַבָּנָן וְהוֹרְגִים, מִתְעַנִּים וּמִתְרִיעִין עָלֵיהֶם.

ה וְכֵן מִתְעַנֵּין עַל **(ג)** הַחוֹלָאִים. כִּיצַד, הָרִי שְׂיָרַד חֲלִי אֶחָד לְאַנְשֵׁים הַרְבֵּה בְּאוֹתָהּ הָעִיר, כְּגוֹן אֲסִכָּרָה (פְּרוּשׁ חֲלִי סוּגַר הַגְּרוֹן מַעֲנֵן וְיִסְכְּרוּ מַעֲנֵת תְּהוֹם) (בְּרֵאשִׁית ז', ב) אוֹ חֲרָחוּר וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, וְהָיוּ מֵתִים מֵאוֹתוֹ חֲלִי, הָרִי זֶה צָרָת צְבוּר וְגוֹזְרִין עָלֶיהָ תַעֲנִית וּמִתְרִיעִין. וְכֵן חֲכוּף לַח הָרִי הוּא כְּשָׁחִין פּוֹרַח, וְאִם פָּשֵׁט בְּרֵב הַצְּבוּר מִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עָלָיו; אֲבָל חֲכוּף יָבֵשׁ, צוֹעֲקִים עָלָיו בְּלֶבֶד. **הגה:** וּבְאֵלוֹ חֲלָאִים אֵינָן צָרִיכִין שְׂמִימוֹתוֹ בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה, כְּמוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא בָּא מִכַּח שְׁנוּי אֲוִיר, אֲלֹא מִתְעַנִּים וּמִתְרִיעִים עַל אֵלוֹ הַחֲלָאִים מִיָּד (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ג) החולאים. וה"ה כשהאבעבועות פורחים בתינוקות ומתים יש לגזור תענית. בשלי"ה כתב דכל א' יבריח בניו מהעיר בעת הזאת ואם לא עשה זאת הן חייבים בנפשותם:

ו וכן על ח"ה רעה שנשתלחה, אפלו לא הזיקה אלא נראית בלבד, מתעניין ומתריעין בכל מקום, אפלו הרחוקים; אבל אם אינה משלחת, אינה אלא מקרה. איזו היא משלחת, נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת; נראתה בשדה ביום, אם ראתה שני בני אדם ולא ברחו מפניהם, הרי זו משלחת; ואם היתה שדה שסמוכה **(ד)** לאגם, וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם, הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהם, אינה משלחת. ואם היתה באגם, אפלו רדפה אחריהם אינה משלחת, אלא אם טרפה שניהם ואכלה אחד מהם; אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה משלחת, מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהוא משלחת.

באר היטב (ד) לאגם. הוא מלא קנים ואילנות קטנים:

ז בתיים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות, הואיל והם מקום גדודי ח"ה, אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה (פרוש מטה קטנה מענן הנה ערשו ערש ברזל (דברים ג, יא)) הרי זו משלחת, ואם לא הגיע למדה זו אינה משלחת שאלו בני אדם שסכנו בעצמם ובאו למקום החיות; אבל שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו, כגון

שְׁלוּחַ נְחֻשִׁים וְעֶקְרָבִים שְׁמֵזִיקִים וְאֵינָם מְמִיתִים, וְאִין
צָרִיד לֹמַר צָרְעִים וְיִתּוּשִׁין וְהַדּוֹמָה לָהֶם, אִין מְתַעֲנִים
עַל יָדָם וְלֹא מִתְרִיעִין.

ח וְכֹן עַל יִרְקוֹן וְהַשְׂדָּפוֹן מְשִׁהֲתַחִיל בְּתַבּוּאָה, אֶפְלוּ לֹא
הִתְחִיל אֶלָּא בְּמִקּוֹם אֶחָד כְּמֵלֵא פִי הַתַּנּוּר, מְתַעֲנִין
וּמִתְרִיעִין וְאֶפְלוּ הֶרְחֹקִים (טוה), רַק שְׁיָהִיו בְּאוֹתוֹ הַפְּרָכָא (ר"ן).

ט וְכֹן עַל הָאֲרָבָה וְהַחֲסִיל, אֶפְלוּ לֹא נִרְאָה מֵהֶם אֶלָּא
כְּנֶף אֶחָד בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ אֵינּוּ מְשַׁחִית יְבוּל
הָאֶרֶץ, מְתַעֲנִין וּמִתְרִיעִין עֲלֵיהֶם, וְעַל הַגּוֹבָאִי (פְּרוּשׁ מִין
אֲרָבָה) בְּכָל שָׁהוּא; אֲבָל עַל הַחֲגָב אִין מְתַעֲנִין עֲלָיו וְלֹא
מִתְרִיעִין, אֶלָּא זּוֹעֲקִין בְּלֵבָד; וְעַכְשָׁו שְׁאִין אָנוּ מְכִירִין
מִיָּנִים הַלְלוּ, עַל כֵּלָם מִתְרִיעִין.

י וְכֹן עַל הַמְּזוֹנוֹת. כִּיצַד, הֵרִי שְׁהִזְלוּ דְבָרִים שֶׁל סְחוּרָה
שָׁרַב חַיִּי אֲנָשִׁי אוֹתָהּ הָעִיר מֵהֶם, כְּגוֹן כְּלֵי פְּשִׁתָּן בְּבָבֶל
וַיִּין וְשָׁמוֹן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִתְמַעֵט הַמַּשָּׂא וְהַמַּתָּן עַד
שְׂיִצְטָרֵד הַתַּגָּר לְמִכַּר שָׁוָה עֲשָׂרָה בְּשֵׁשָׁה, הֵרִי זֹו צָרַת
צָבוּר וּמִתְרִיעִין עֲלֵיהָ, וּבְשַׁבַּת זּוֹעֲקִים עֲלֵיהָ; אֲבָל אִין
תּוֹקְעִין עֲלֵיהָ בְּשַׁבַּת.

יא וְכֹן עַל הַמָּטָר. כִּיצַד, הֵרִי שְׁרָבוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים עַד

שִׁצְרוּ לָהֶם, הָרִי אֱלוֹ מִתְּפִלָּיִם עֲלֵיהֶם, שְׂאִין לָךְ צָרָה
יִתְּרָה מִזֹּו שֶׁהַבְּתִים נוֹפְלִים וְנִמְצְאוּ בְּתִיָּהֶם קִבְרֵיהֶם;
וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין מִתְּפִלָּיִן עַל רַב הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא אֶרֶץ הָרִים וּבְתִיָּהֶם בְּנוֹיִם בְּאֶבְנִים וְרַב הַגְּשָׁמִים
טוֹבָה לָהֶם וְאִין מִתְּעַנִּים לְהַעֲבִיר הַטוֹבָה; וְעַכְשָׁו בְּצַפַּת
מְצוּיָה מִפְּלַת בְּתִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וּמִתְּפִלָּיִם עֲלֵיהֶם.

יב כָּל עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צָרָה מִכָּל אֱלוֹ, אוֹתָהּ הָעִיר מִתְּעַנָּה
וְזוֹעֵקִין בְּתַפְלָה וּמִתְחַנְּנִים וּמִתְרִיעִין בְּשׁוֹפָר עַד שֶׁתֵּעֲבֹר
הַצָּרָה; וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְּעַנּוֹת אֲבָל לֹא מִתְרִיעוֹת, אֲבָל
מִבְּקָשִׁים עֲלֵיהֶם רַחֲמִים; וּבְכָל מָקוֹם אִין מִתְּעַנִּין וְלֹא
זוֹעֵקִים וְלֹא מִתְרִיעִים בְּשַׁבַּת וַיּוֹם טוֹב עַל שׁוֹם צָרָה,
חוּץ מִצָּרַת הַמְּזוֹנוֹת שֶׁזוֹעֵקִים עֲלֵיהֶם בְּשַׁבַּת.

יג עִיר שֶׁהַקִּיפּוּהָ עֲכוּוִיִּים אוֹ נָהָר, וְסַפִּינָה הַמְּטוֹרֶפֶת
בֵּינָם, אֲפָלוּ עַל יַחִיד הַנְּרָדָף מִפְּנֵי עֲכוּוִיִּים אוֹ לְסָטִים, אוֹ
רוּחַ רָעָה אוֹ חוֹלָה שְׁאָר חֲלֵי שֵׁישׁ בּוֹ סַפְנַת הַיּוֹם וּלְבָרָד
הַחוֹלָה בְּשַׁבַּת עֵין לְעֵיל סִיס רַפִּיחַ, זוֹעֵקִים וּמִתְחַנְּנִים בְּתַפְלוֹת
בְּשַׁבַּת אֲבָל אִין תּוֹקְעִין, אֲלֵא אִם כֵּן תּוֹקְעִין לְקַבֵּץ הָעָם
לְעֹזֵר אַחֵיהֶם וּלְהַצִּילָם.

יד תְּעַנִּיּוֹת אֱלוֹ שֶׁמִתְּעַנִּים עַל הַצָּרוֹת, אִין מִתְּעַנִּין בָּהֶם
לֹא עֲבָרוֹת וְלֹא מִינִיקוֹת וְלֹא (ה) קִטְנִים, וּמִתְרִים לְאֹכֵל

בְּלִילָה אֶף עַל פִּי שְׁמֹתֵעֲנִים לְמַחֵר, חוּץ מִתְעַנִּית
הַגְּשָׁמִים.

באר היטב (ה) קטנים. ונוהגים שאין גוזרים על פחותים מיי"ח לזכר וט"ו
לנקיבה עמ"א:

טו צָבוּר שֶׁהָיוּ לָהֶם בִּי צָרוֹת אֵין מְבַקְשִׁים רַחֲמִים אֱלֹא
עַל (ו) אַחַת מֵהֶם, דְּכָתִיב: וַנְּצוּמָה וַנִּבְקֶשֶׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל
זֹאת (עֲרָא ח, כג) וְאוֹמְרִים: אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּלַבְנוּ צָרוֹת
רַבּוֹת, עַל צָרָה פְּלוֹנִית בָּאנוּ לְהִתְפַּלֵּל; וְאִם יֵשׁ לָהֶם צָרַת
רָעָב וְצָרַת דָּבָר, מְבַקְשִׁים רַחֲמִים עַל הָרָעָב מִשּׁוּם דְּכִי
יְהִיב רַחֲמָנָא שְׁבָעָא, לְחַיֵּי יְהִיב.

באר היטב (ו) אחת. אבל כשיש צרה אחת יכולים להזכיר בתפלתם גם צרות
אחרות וכ"ה בכמה פיוטים וסליחות. מ"א:

טז בְּכָל יוֹם תְּעַנִּית שְׁגוֹזָרִים עַל הַצָּבוּר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת,
בֵּית דִּין וְהַזְקֵנִים יוֹשְׁבֵי בְּבֵית הַכְּנָסֶת וּבּוֹדְקִים עַל
מַעֲשֵׂה אֲנָשֵׁי הָעִיר מֵאַחַר תְּפִלַּת שְׁחֲרִית עַד חֲצֵי הַיּוֹם,
וּמְסִירֵן הַמְּכַשׁוּלִים שֶׁל עֲבָרוֹת, וּמִזְהִירֵן וְדוֹרְשֵׁן
וְחוֹקְרִים עַל בְּעָלֵי חָמֶס וְעֲבָרוֹת, וּמְפָרִישֵׁן אוֹתָן; וְעַל
בְּעָלֵי זְרוּעַ, וּמְשִׁפִּילֵן אוֹתָם; וְכִיּוֹצֵא בְּדַבָּרִים אֱלוֹ;
וּמְחַצֵּי הַיּוֹם וְלַעֲרָב, רְבִיעַ הַיּוֹם קוֹרֵן בְּתוֹרָה וּמְפָטִירֵן
בְּנִבְיָא, וְרְבִיעַ הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן מִתְפַּלְלֵן מְנַחֵה וּמְתַרְיַעִים
וּמְתוֹדִין (ז) וְזוֹעֲקִים כְּפִי כָחֶם.

סימן תקעז - אם נתרבו הגשמים עד שמטשטשים הקרקע איך מתנהגים

אחד

סעיף

ובו

א בכל מקום, אם רב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים (א) החרושה, מתריעים ומבקשים רחמים; ואם הענין נחפז ואין פנאי להתריע כסדר שאר תעניות, אין גוזרין בו תענית על הצבור, שאין הצבור יכולים להתענות בכל יום, אלא מתריעין בכל יום ובכל תפלה, ובהתרעה בפה די; ואם היחידים רוצים להתענות, רשאים הם בכך ובהתרעת הפה, דהינו (ב) בענינו אבינו ענינו אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגלו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת רחמים, ותכניס להם לפנים משורת הדין, ובטובך הגדול רחם עליהם, שאין פרענות בא לעולם אלא בשביל ישראל, והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים, ואינם יכולים לקבל לא רב רעה ולא רב טובה, השפעת עליהם רב טובה, אינם יכולים לקבל; כעסת עליהם, אינם יכולים לקבל; יהי רצון שיהא רוח בעולם וזכר רחמיך.

באר היטב (א) המחרישה. וה"ה אם מקלקלים ומפסידין בענין אחר. מ"א:
(ב) בעננו. בקראקא נוהגים שהשי"ץ והצבור אומרים ריצוי זה בשומע תפלה
כשיש הרבה גשמים ע' סימן קי"ז ס"ב:

סימן תקעח - שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו

ובו סעיף אָחַד
א כָּשֶׁם שֶׁהַצְּבוּר מְתַעֲנִים וּמְתַפְּלִים עַל צָרָתָם, כָּךְ כָּל
יחיד מְתַעֲנֶה וּמְתַפְּלֵל עַל צָרָתוֹ. כִּיצַד, הָיָה לוֹ חוֹלָה אוֹ
תוֹעָה בַּמִּדְבָּר, אוֹ חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, יֵשׁ לוֹ
לְהִתְעַנּוֹת וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּתַעֲנִיתוֹ; וְלֹא יִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת
וּמוֹעֵד, חֲנֻכָּה וּפְּוּרִים וְרֵאשׁ חֹדֶשׁ.

סימן תקעט - סדר תפלות באלו התעניות

ובו סעיפים ג' אָחַד
א בְּכָל יוֹם מִשְׁבָּעָה תַעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל גְּשָׁמִים

מִתְפַּלְלִים עַל סֵדֶר זֶה : מוֹצִיאִים אֶת הַתְּבָה (א) לְרַחֲוֹבָה
שֶׁל עֵיר, וְכָל הָעַם מִתְקַבְּצִים וּמִתְכַּסִּים (ב) בְּשֻׁקִים,
וְנוֹתְנִים אֶפְרַיִם מִקֶּלֶה (פְּרוּשׁ אֶפְרַיִם שֶׁל דָּבָר שֶׁנִּשְׁרַף, לְאַפְרוּקֵי עֶפְרַיִם בְּעֵלְמָא שְׁנַם הוּא
נִקְרָא אֶפְרַיִם) עַל גְּבֵי הַתְּבָה וְעַל גְּבֵי סֵפֶר תּוֹרָה, כְּדִי לְהַגְדִּיל
הַבְּכִיָּה וּלְהַכְנִיעַ לְבָם, וְאַחַד מִן הָעַם נוֹטֵל הָאֶפְרַיִם וְנוֹתֵן
בְּרֹאשׁ הַנְּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, בְּמִקוֹם הַנְּחֹת תְּפִלִּין,
כְּדִי שְׂיִכְלְמוּ וַיִּשׁוּבוּ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ ;
וְאַחַר כֵּן מְעַמִּידִים בֵּינֵיהֶם זֵקֵן חָכָם, וְהֵם יוֹשְׁבִים ; לֹא
הָיָה שָׁם זֵקֵן חָכָם, מְעַמִּידֵין חָכָם ; לֹא הָיָה שָׁם לֹא זֵקֵן
וְלֹא חָכָם, מְעַמִּידֵין אָדָם שֶׁל צוּרָה וְאוֹמֵר לְפָנֵיהֶם דְּבָרֵי
כְּבוֹשִׁים (פְּרוּשׁ דְּבָרִים שְׂכּוּבִשִׁין וּמְעוֹרְרִין הַלֵּב לְתִשׁוּבָה) : אַחֲיֵינוּ, לֹא שָׁק
וְלֹא תַעֲנִית גּוֹרְמִים, אֲלֵא תִשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים ; שְׂכּוּן
מְצִינוּ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינּוּה : וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת שָׁקִים
וְאֶת תַּעֲנִיתָם, אֲלֵא : וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם (יוֹנָה ג, ט),
וּבִקְבָלָה הוּא אוֹמֵר : וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בְּגִדֵיכֶם (יוֹאֵל ב, יג),
וּמוֹסִיף בְּעֲנִינֵים אֵלָיו כְּפִי כַחוּ עַד שְׂיִכְנִיעַ לְבָם וַיִּשׁוּבוּ
תִּשׁוּבָה גְמוּרָה ; וְאַחַר שֶׁגּוֹמֵר זֶה דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים עוֹמְדִים
בְּתַפְּלָה וּמְעַמִּידִים שְׁלִיחַ צְבוּר הָרְאוּי לְהַתְּפַלֵּל בְּתַעֲנִית
אֵלָיו ; וְאִם הָיָה אוֹתוֹ שֶׁאוֹמֵר דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים רְאוּי
לְהַתְּפַלֵּל, מִתְּפַלֵּל ; וְאִם לֹא, מוֹרִידֵין אַחֵר. וּמִי הוּא
הָרְאוּי לְהַתְּפַלֵּל בְּתַעֲנִיתוֹת אֵלָיו, אִישׁ שֶׁהוּא רָגִיל בְּתַפְּלָה,
וְרָגִיל לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וּמְטַפֵּל וְאִין לוֹ,
וַיֵּשׁ לוֹ יְגִיעָה בְּשָׂדֶה, וְלֹא יְהִיָּה בְּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וְכָל
קְרוֹבָיו וְהַנְּלוּיִם אֵלָיו בְּעַל עֵבְרָה, אֲלֵא יְהִיָּה בֵיתוֹ רִיקוֹן
מִן הָעֵבְרוֹת, וְלֹא יֵצֵא עֲלָיו שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתוֹ, שֶׁפֶל בְּרַךְ
וּמְרַצָּה לְעַם, וַיֵּשׁ לוֹ נְעִימָה וְקוֹלוֹ עָרַב ; וְאִם הָיָה זֵקֵן

עם כל המדות האלו, הרי זה מפאָר; ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל.

באר היטב (א) לרחובה. ואם אין יכולים להתפלל ברחוב מפני העכו"ם יתפללו בבית אחר עיין מ"א: **(ב) בשקים.** למעלה על בגדיהם. מ"א ע"ש:

ב סדר התפלה ויש ברכות שהוא מוסיף ותקיעות שהוא תוקע, מבאר יפה בטור סימן זה.

ג שבע תעניות האלו, אחר **(ג) שמתפללים**, יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם, כלומר: הרי אתם מתים פאָלו, אם לא תשובו מדרךכם ולפי זה אם אין קברי ישראל הולכים על קברי **(ד) כותים** (גמרא).

באר היטב (ג) שמתפללים. עיין בלבוש המזמורים שראוי לאומרם בשעת עצירת הגשמים: **(ד) כותים.** לפי נוסח שלנו שאומרים בקשות בער"ה ועיה"כ צריך דוקא קברי ישראל ועמ"ש בס"ס תקנ"ט:

סימן תקפ - ימים שמתענים בהם

סעיפים

ג'

ובו

א אלו הימים שארעו בהם צרות לאבותינו **(א) וראוי**

לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶם ; וְאָף עַל פִּי שְׁמִקְצָתָם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ , יֵשׁ
מִי שְׁאוּמֵר שְׂיִתְעַנּוּ בּוֹ וְטוֹב שְׁלֹא לְהִשְׁלִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ .

באר היטב (א) וראוי. עמ"א שהעלה דמי שאינו רגיל להתענות תעניות אלו ואירע לו איזה צרה ב"מ ורוצה להתענות בר"ח ניסן על צרתו אסור כיון שהוא נוהג בו איסור תענית ע"ש. ועססי תקס"ח ס"ק ט"ו ובסי' תקע"ג :

ב בְּאַחַד בְּנִיסָן מִתּוֹ בְּנֵי אֶהְרֹן ; בְּעֶשְׂרֵה בּוֹ מִתָּה מְרִים
וְנִסְתַּלַּק הַבָּאָר ; **(ב)** בְּכ"ו בּוֹ מִת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן , בְּעֶשְׂרֵה
בְּאֵיר מִת יְעֲלִי הַכֹּהֵן וְשְׁנֵי בְּנָיו , וְנִשְׁבָּה אֶרֶוֹן ה' ; בְּכ"ח בּוֹ
מִת שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא ; בְּכ"ג בְּסִיּוֹן בְּטָלוּ הַבְּכוּרִים
מִלְעֻלוֹת לִירוּשָׁלַיִם בְּיָמֵי יְרָבָעַם בֶּן נְבָט ; בְּכ"ה בּוֹ נֶהְרַג
רִשְׁבִּיג וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְר' חֲנִינְא סֵגֶן הַכֹּהֲנִים ; בְּכ"ז בּוֹ
נִשְׂרַף רַבִּי חֲנִינְא בֶּן תְּרַדְיּוֹן וְסִפְר תּוֹרָה עֲמוֹ ; בְּאַחַד בְּאָב
מִת אֶהְרֹן הַכֹּהֵן ; בִּי"ח בּוֹ כָּבֵה נֵר מְעַרְבֵי בְּיָמֵי אָחִז .
בִּי"ז בְּאֵלוֹל מִתּוֹ מוֹצִיאֵי דְבֵת **(ג)** הָאֶרֶץ ; בְּה' בְּתִשְׁרִי
מִתּוֹ עֶשְׂרִים אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל וְנַחֲבֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא ; בְּז' בּוֹ
נִגְזְרָה גְזֵרָה עַל אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִמּוּתּוֹ בַּחֲרָב וּבְרָעַב וּבַדָּבָר ,
מִפְּנֵי מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה ; **(ד)** בְּז' בְּמֶרְחֶשֶׁן עִירוֹ עֵינֵי צְדִיקָהוּ
וְשַׁחֲטוּ בְּנָיו לְעֵינָיו ; **(ה)** בְּכ"ח בְּכֶסֶלּוֹ שָׂרָף יְהוֹזִיקִים
הַמְּגַלָּה שְׁכַתָּב בְּרוּךְ מִפִּי יְרַמְיָהוּ ; בְּשִׁמוֹנָה בְּטַבַּת
נִכְתָּבָה הַתּוֹרָה יְוֹנִית בְּיָמֵי תַלְמֵי הַמֶּלֶךְ וְהָיָה חֹשֶׁךְ
בְּעוֹלָם שְׁלֹשָׁה יָמִים ; וּבִט' בּוֹ **(ו)** לֹא נוֹדַע אִיזוֹ הִיא
הַצָּרָה שְׂאֲרַע בּוֹ ; **(ז)** בְּה' בְּשֶׁבֶט מִתּוֹ הִזְקֵנִים שְׁהָיוּ בְּיָמֵי
יְהוֹשֻׁעַ ; בְּכ"ג בּוֹ נִתְקַבְּצוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁבֶט בְּנִימִין עַל
עֲנַן פְּלָגֶשׁ בַּגְּבָעָה ; **(ח)** בְּז' בְּאֶדְר מִת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה ;
בִּט' בּוֹ נַחְלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל .

באר היטב (ב) בכ"ח. במ"ת בכ"ט: (ג) הארץ. במ"ת ובכל בו ובה"ג גרסיי שבעה באלול מתו מוציאיו וכו' וכ"ה בב"י: (ד) בז'. במ"ת וכל בו ובה"ג גרסיי בששה בחשון עורו וכו': (ה) בכ"ח. במ"ת כ' בז' בכסלו ובה"ג כ' בח'. ובכל בו כ' בחמישי וכ' שלי"ה אף דהמחמיר להתענות בכולן לא יתענה בחנוכה: (ו) לא נודע. ובסליחות שלנו איתא שמת עזרא הסופר: (ז) בה'. במ"ת גרסיי בשמנה בשבט: (ח) בז' באדר. ואם בעיבור מתענים באדר ראשון מהרי"ל סי' ל"א וכ"כ בשכנה"ג משם מהר"י מולן ומשם מהר"י ברונא דכשהשנה מעוברת שיתענה בראשון וע' מ"א ובהלק"ט ח"ב סי' קע"ג:

ג יש מי שאומר שגזרו שיהיו מתעניין בכל שני וחמישי על (ט) חרבן הבית, ועל התורה שנשרפה, ועל (י) חלול השם; ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה.

באר היטב (ט) חורבן. איתא בכתבים שראוי לכל בר ישראל לבכות על שריפת התורה שמכח זה נמסרה התורה לקליפות המקום יחזירנה לנו במהרה בימינו: כתב התניא ביום הששי פרשת חקת נהגו היחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה זאת חקת התורה מתרגמין דא גזרת אורייתא: גם בשנת ת"ח נחרבו שני קהלות גדולות באותו היום. גם נוהגין להתענות כ' בסיון בכל מלכות פולין. פעם אי אירע שבחדש אי לא היה אפשר לראות הלבנה בחידושה ולקדשה מחמת שהיה ימי מעונן וערפל וגזר רב אי תענית. וכתב בתשובת שבות יעקב ח"ב סימן י' שאין לו על מה לסמוך לטרוח את הצבור בתענית ע"ש: (י) חלול השם. מי שאינו יכול להתענות עכ"פ יתפלל על דברים הללו ויש מתעניין מבשר ויין בלילה שלפניהם ובקיץ שאוכלים קודם הלילה אין צריך להחמיר אם לא שקבלו עליהם לחשבו כלילה אחר תפלת ערבית מ"א ע"ש ועמש"ל רסיי קל"ד ס"ק ג':

הלכות ראש השנה

סימן תקפא - דיני ימי תחנונים וערב

ראש השנה

סעיפים

ד'

ובו

א נוהגים לקום **(א)** באשמורת לומר סליחות ותחנונים **(ב)** מראש חודש אלול ואילך עד יום הכפורים. הגה: ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חודש ואילך מתחילין **(ג)** לתקע אחר התפלה שחרית, ויש מקומות שתוקעין גם בן ערבית; ועומדים באשמורת לומר **(ד)** סליחות ביום א' **(ה)** שלפני ראש השנה; ואם חל ראש השנה ב' (או ג', אז מתחילין מיום א' שבוע שלפניו (מנהגים). ואבל אסור לצאת מביתו כדי לכנס לבית הכנסת לשמע הסליחות, מלבד **(ו)** בערב ראש השנה שמרבים סליחות יכול האבל לכנס לבית הכנסת (פסקי מהרי"א סי' קל"ג). וידקדקו לחזור אחר שליח צבור היותר **(ז)** הגון והיותר גדול בתורה ומעשים שאפשר למצא, שיתפלל סליחות וימים נוראים; ושיהא בן שלשים שנים, גם שיהא נשוי (כל ב' מיהו כל ישראל כשרים הם, רק שיהיה מרצה לקהל; אבל אם מתפלל בתזקה, אין עונין אחריו אמן. וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו; ואם יהיה לו שונא ומכון שלא להוציאו, גם אזהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים). ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל **(ח)** כל היום (כל ב').

באר היטב (א) באשמורת. דסוף הלילה הקב"ה שט בעה"ז והוא עת רצון הגמ"י ועיין מ"ש סי"א: **(ב) מר"ח.** אבל בר"ח אין אומרים סליחות ותחנונים. מגן אברהם: **(ג) לתקוע.** יש מתחילין מיום ראשון דר"ח. ויש מתחילין מיום שני דר"ח ואין לשנות שום מנהג ע' מ"א: **(ד) סליחות.** כשמתחילין סליחה אומרים או"א חוץ מסליחה המתחלת בשם: **(ה) שלפניו.**

כדי שיוכלו להתענות ד' ימים לפני ר"ה נגד שני ימים דר"ה ושבת וערב יה"כ שאין מתענין. ונראה לי דהמתענה בר"ה אין צריך להתענות רק ב' ימים לפני ר"ה אע"ג שנהג כבר להתענות דלא היתה כוונתו אלא לתשלומין ועכשיו שמתענה בר"ה א"צ תשלומין ועיין ס"י תקס"ח ס"ק ח' וס"ק כ"א מש"ש. והטעם לד' ימים אלו דבר"ה נאמר ועשיתם שיעשה עצמו קרבן והקרבת צריך ביקור ד' ימים מפני המומין עט"ז: כתב לבוש וש"ץ מתעטף בטלית. (וע"ל סי' מ"ח מ"ש שם) ואינו מברך. וט"ז כתב דלצאת ידי ספק ישאל טלית מחבירו דא"צ לברך על טלית שאולה: עוד כתב לבוש שיאמר ברכת התורה קודם הסליחות ולדלגו אח"כ. והט"ז כתב שא"צ לדלגו אח"כ דאל"כ לא ימצא שום ש"ץ שיאמר אותה אחר הסליחות דהא על כל אחד מוטל לברך קודם הסליחות ע"ש: **(ו) בערב ר"ה**. וה"ה עיה"כ ודוקא במקום שמרבים בסליחות מ"א. ועיין ב"י וט"ז סי' קל"א דוידוי ותחנונים אין אומרים אצל אבל: **(ז) הגון**. כתב שלי"ה צריך להיות הש"ץ ותוקע בעל תשוב' גמור ועש"ת ב"ע סימן ק"ז שאין ראוי שיהיה התוקע רווק ושואין לו הדרת פנים זקן וליכא טענות חזקי ברווק שהחזיק בתקיעות גם ילמוד בתחלה התפלות והתחינות וכוונות התקיעות ביותר. כ' הב"ח דפרנסים שראוים להתפלל היינו כשהן נאמנים ומגינים על הדור ומרוצים על העם ובעו"ה בדור הזה וכו' וכדי לתקן פירצ' זו ראוי שיתפלל הש"ץ הקבוע ובפרט בקהילות קטנות ראוי לבטל מנהג זה ועיין תשובת חות יאיר סי' קכ"ו בענין תוקע שמבקש שכר הרבה כיצד ינהגו. כתב רמ"א ב"ד סי' שע"ו דאבלים לא נהגו להתפלל בשבת וי"ט וכן בימים נוראים אסור והיכא דליכא עדיף מיניה כתב מהרי"ו דמותר להתפלל ובשאר ימים שאין אומרים תחנון מותר לאבל להתפלל אפילו ר"ח מנחה וערבית ע' סי' תרע"א בט"ז סעיף קטן ז'. ונהגו מי שהתחיל להתפלל או לתקוע אין ליתן המצוה לאחר כמ"ש ס"ס נ"ג. ואם חלה הוא ביד הקהל להעמיד אחר ועסי' נ"ג מש"ש: **(ח) כל היום**. אפי' ערבית שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור מ"צ ומטעם זה הוא קודם לאבל ולמוהל וליאר צייט. מ"א:

ב נוהגים להתענות **(ט) ערב ראש השנה**. הגה: והמְדַקְדָּקִים

נְהָגוּ שְׁפָל אֶחָד מִתְעַנֶּה הָעֶשְׂרָה יָמִים (מְרַדְכֵי ספ"ק דראש השנה וריש יומא), וְכֵן נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת. וְכָל אֵלוֹ הַתְּעַנּוּתוֹת אֵין צָרִיכִין **(י)** לְהִשְׁלִים, וְאֵין קוֹרִין בְּבִי וְהִי וְיַחַל, אֶפְלוֹ עָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְעֵין לְעֵיל סִי תִקְס"ב סְעִיף ב', וְאִם חָל בְּרִית מִלָּה בְּעָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יְכוּלִים **(יא)** לְאַכֵּל (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבָה אֶשְׁכְּנֶנּוּ). וְרַבִּים נוֹהֲגִין לְאַכֵּל בְּעָרַב רֹאשׁ הַשָּׁנָה **(יב)** קִדְּם עֲלוֹת הַשַּׁחַר (מְהַר"ל); מְשׁוּם

חֲקוֹת הָעֲפוּיִם הַנּוֹהְגִים לְהַתְעַנּוֹת בְּעָרֵב חֲגִיָּהֶם וַיְכוּלִין לֶאֱכֹל בְּלֹא תַנְאֵי אַחַר שֶׁכֶן נִהְגוּ (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ).

באר היטב (ט) ער"ה. אפי' תינוקות מתענים מהרי"ל. ויום א' של סליחות נהגו רוב הקהל להתענות. טור: **(י) להשלים.** אפי' בער"ה ואפי' אינו מתענה כל היו"ד ימים. וא"א אלהינו ואלוהי אבותינו וכו' לפי שאינו תענית ציבור ד"מ ועיין סי' תקס"ב סעיף ב'. כתב הבית חדש תענית עשרת ימי תשוב' בשעה שמתחיל לנהוג כן או אח"כ היה בדעתו לנהוג כן לעולם צריך התרה אפי' לא נהג כן אלא פעם אחת ואם לא נהג כן אפי' פעם אחת אלא היה בדעתו ואח"כ נתחרט אין צריך התרה. והמתענים ארבעים יום כתב שלי"ה להתחיל מ"יז בתמוז במפוזר וימים שמתענה בלא"ה כגון ט"ב ויאר צייט וער"ח אין עולים להשלים אבל באלול עצמו עולה מהרי"ל ועיין סי' תקס"ח סעיף קטן כ"א מש"ש: משנכנס אלול כשכותב אדם אגרת לחבירו צריך לרמוז בתחלתו שמבקש עליו לשנה טובה. והמתענה ב' או ג' ימים רצופים איך יתנהג עם עננו ע' סימן תקס"ב סעיף ז'. והיאך יתנהג עם הבדלה עסי' תקנ"ו וסי' רצ"ט ס"ו. ומי שקבל להתענות ב' או ג' ימים רצופים דעתו להתענות עד הלילה אף בע"ש ושומר נפשו יתנה שלא להשלים משום כבוד שבת: **(יא) לאכול.** השייכים לברית מצוה ולאכול בביתו אסור עד המילה חוץ מבעל הברית ויש לעשותה קודם שעה י' מ"א ועסי' תקס"ח ס"ק ח': **(יב) קודם.** והמעין בזוהר ובכתבי האר"י ז"ל מהחטא הגדול ר"ל לאכול קודם אור היום לא יעשה כן ועיין סימן פ"ט וסימן תקס"ד. כתב בש"ל אין לאבל להתענות ביום קבורה ער"ה וכתב המ"א ואנן קי"ל בי"ד סימן שע"ה דמותר להתענות ומ"מ יש ללמוד ממנו שיש להקל במקום שיש מקצת חולה ואין צריך התרה אם לא מי שמתענה יותר ממה שנהגו הציבור ע"ש:

ג אין נופלים על פניהם בערב ראש השנה בתפלה, אף על פי **(יג) שנופלים על פניהם באשמרת בסליחות, (יד)** ואין תוקעין בערב ראש השנה (מנהגים).

באר היטב (יג) שנופלים. אף שנמשך על היום. לבוש: **(יד) ואין.** גם בלילה שלפניו ובביתו מותר לתקוע ובמנהגים משמע דאסור אפילו בביתו:

ד (טו) מכבסין ומסתפרין בְּעֶרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה. וַיֵּשׁ נוֹהֲגִין
(טז) לְטַבֵּל בְּעֶרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה מְשׁוּם קָרִי. (כָּל בּו) וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין לִילָדָה
עַל **(יז)** הַקְּבָרוֹת וּלְהַרְבּוֹת שָׁם בְּתַחֲנוּת, וְנוֹתְנִים שָׁם צְדָקָה לְעֲנֵיִים (כָּל בּו).

באר היטב (טו) מכבסין. ועל כל פנים לא ילבוש ברי"ה בגדי רקמי ומשי
כבשאר י"ט דיהא מורא דין עליו. ט"ז: **(טז) לטבול.** מהרי"ל טבל עצמו גי
פעמים בער"ה ועי"כ. כתב בשלי"ה אל ישמש מטתו בליל ר"ה אך אם הוא ליל
טבילה חייב לקיים עונתו. ויחזור ויטבול בשחרית. ובכנה"ג כתב לא ישמש
מטתו בשני הלילות אא"כ היתה טבילת מצוה שלא היתה יכולה לטבול קודם
לכן אז מותר ויחזור ויטבול בשחרית וע' מה שכתב היד אהרן. וכן לא ינהג
עם אשתו שחוק וקלות ראש: **(יז) הקברו'.** דבית הקברו' מקום מנוחי
הצדיקים ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפלה נתקבלה יותר והמתפלל
על קברי הצדיקים אל ישים מגמתו נגד המתים אך יבקש מהש"י שיתן עליו
רחמים בזכו' הצדיקים שוכני עפר מהרי"ל. ויקיף הקברות ויתן צדקה קודם
שיאמר התחינו' עשלי"ה. ואין לילך על קבר אחד ב"פ ביום אחד האר"י ז"ל.
ועמ"ש ס"ס תקנ"ט:

סימן תקפב - סדר תפלת עשרת ימי

תשובה וראש השנה

ובו סעיפים ט' א
א בְּעֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה אוֹמֵר: הַמְּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, הַמְּלֶךְ
הַמְּשֻׁפָּט; וְאִם טָעָה אוֹ שֶׁהוּא **(א)** מְסַפֵּק אִם הוּא
בְּהַמְּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, חוֹזֵר לְרֵאשׁ; וְאִם הוּא בְּהַמְּלֶךְ
הַמְּשֻׁפָּט, אִם נִזְכָּר קִדְּם שֶׁעָקַר רַגְלָיו, חוֹזֵר לְבְרִית

הַשִּׁיבָה וְאוֹמֵר מְשֶׁם וְאֵילָף עַל הַסֵּדֶר ; וְאִם לֹא נִזְכָּר עַד
שְׁעָקֹר רַגְלָיו עַיִן לְעֵיל סוֹף סִימָן קִי"ח, חוֹזֵר לְרֹאשׁ עַיִן לְעֵיל סִימָן
(ב) קִי"ח.

באר היטב (א) מסופק. ונ"ל דהכא לא מהני שיאמר צ' פעמים כמו בסימן
ק"י"ד סעיף ח'. דהכא אינו רשאי לומר בא"י דהוי ברכה לבטלה ואם יאמר
בלא שם א"כ בתפלה כשיאמר בשם יחזור ללמודו לומר ברוך אתה ה' האל
הקדוש הלכך לית ליה תקנתא. מ"א: (ב) קִי"ח. דשם פסק להלכה דאף אם
אמר מלך אוהב צדקה ומשפט א"צ לחזור וכן הוא דעת הב"ח ושל"ה ושכנה"ג
ועיין יד אהרן וט"ז פסק דיחזור ויתפלל בתורת נדבה ע"ש:

ב אִם אָמַר : הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, וְתוֹךְ כְּדִי דְבּוֹר נִזְכָּר וְאָמַר :
הַמְּלֹךְ הַקָּדוֹשׁ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְחֹזֵר ; וְכֵן הַדִּין בְּהַמְּלֹךְ
הַמְּשֻׁפָּט.

ג בְּשַׁבַּת בֵּינְתֵימָם, עֲרַבִּית יֹאמֵר בְּבִרְכַּת מַעֲיִן שֶׁבַע :
הַמְּלֹךְ הַקָּדוֹשׁ. **הגה:** וְה"ה אִם חָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבַּת ; וְחֻתֵּם בְּשֶׁל
שַׁבַּת לְבַד, וְכֵן כְּשֶׁחָל יוֹם כְּפוֹר בְּשַׁבַּת (מְהֵרִי"ל וּמְנַהֲגִים).

ד יֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַתְּפִיל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכְּפוּרִים
בְּכַרְיָעָה, וְצָרִיכִין הֵם (ג) לְזַקֵּף בְּסוֹף הַבְּרָכוֹת.

באר היטב (ג) לזקוף. קודם שאמר ברוך ובזכרנו צריך לזקוף קודם איזה
תיבות הסמוכות לברוך כדי שיוכל לשחות אח"כ כשיאמר ברוך אתה אבל
בזקיפה דמי כמוך אין צריך לזקוף עד שיאמר ברוך וכן בכל הברכות שאין
שחיה בסופה ט"ז ע"ש. וכשזוקף לא יהא בקומה זקופה ואין זה בכלל
השתחואה כשהראש כפוף דגם בכל השנה ראוי לנהוג כן כ"ש בימים נוראים

שלי"ה. וכל אדם יחזור וילמוד התפלה וקרובי"ץ שיהיו שגורים בפיו ברי"ה וכן
ילמוד לבניו סדר התפלה כדי שלא יצטרך להפסיק. מהרי"ו:

ה אִם לֹא אָמַר : זְכָרְנוּ, וּמִי כָמוֹךָ, (ד) אֵין מַחְזִירִין

אוֹתוֹ. **הגה:** וְאֶפְלוּ לֹא עָקַר רַגְלָיו עֲדִין, רַק שְׁסִים אוֹתָהּ בְּרָכָה (תְּרוּמַת
הַדָּשָׁן), וְהִ"ה אִם לֹא אָמַר : וּכְתַב, וּבִסְפָר, נְמִי דִינָא הֲכִי (טוּר).

באר היטב (ד) אין. אפ"י רצה להחזיר אסור ד"מ מ"א. לחיים בשו"א הלמ"ד
ולא בפתח דמשמע לא חיים כדאיתא בנדריים לחולין בפתח הוי כמו לא חולין
ע"ש. ודוקא ברי"ה קפדינן אבל בכל השנה אומרים השכיבנו לחיים בפת"ח
תחת הלמ"ד ע"פ הדקדוק דהיכא שנחסר הה"א ידיעה שהיתה ראוי לכתוב
אחר אותיות בכל"ם ונחסר בא הפת"ח מהה"א הידיעה תחת אות בכל"ם כמו
בש"מ"ם ראוי להיות בהש"מ"ם אלא שנחסר הה"א הידיעה בא הפת"ח תחת
הבית להורות על הה"א הידיעה וכן כולם וע' ברש"י פרשת בשלח בד"ה
לנחותם וגו' ועמ"א מ"ש בזה בשם ב"ח ומט"מ. והרשעה בחיר"ק תחת
השי"ן. שהשלטן בקמ"ץ תחת השי"ן שניה. אין לומר ואז צדיקים אלא ובכן
זוהר. ואין לומר באהבה מקרא קודש רק יום תרועה מקרא קודש. ואין לומר
ומלומדיך הם מלומדים רק ומרוחמיך המה מרוחמים ט"ז וכופלים לעילא
בכל הקדישים. מנהגים:

ו אֹמֵר בַּתְּפִלָּה : וַתִּתֶּן לָנוּ אֶת יוֹם הַזְּכָרוֹן הַזֶּה, וְאֵינוֹ
מִזְכִּיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

ז אִם חָל בַּחֹל, (ה) אֹמֵר : יוֹם תְּרוּעָה מְקַרָּא קֹדֶשׁ ; וְאִם
חָל (ו) בַּשַּׁבָּת, אֹמֵר : זְכָרוֹן תְּרוּעָה.

באר היטב (ה) אומר. אפ"י בלילה בקידוש : (ו) בשבת. ואומר או"א רצה
במנוחתינו קדשנו אבל בשאר מקומו' א"א רצה במנוחתנו. לבוש:

ח אינו אומר: מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון; וכן אינו אומר: והשיאנו; ובתפלת מוסף אינו אומר: ואין אנו יכולין לעלות ולראות לפניך, אלא ואין אנו יכולים לעשות חובותינו לפניך וחותרמין (ז) ודברך אמת וכו' (טור).

באר היטב (ז) ודברך. בין בהפטרה בין בקידוש:

ט אף על פי שכל ימות השנה מתפללים בלחש, בראש השנה ויום הכפורים נוהגין לומר בקול (ח) רם. ולהטעות לא חיישינן, כיון שמצויים בידם מחזורים. **הגה:** ונוהגין שכל אחד אומר לחברו: (ט) לשנה טובה תכתב (טור).

באר היטב (ח) רם. אבל לא יגביה קולו מאוד עיין שלי"ה: (ט) שנה. כי לבוש שביום ראשון אחר התפלה אי"ל לשנה טובה תכתב דיש להחזיק חבירו לצדיק והמ"א כי דיכול לאומרו עד אחר חצות ע"ש. וט"ז כי דיש לאומרו בליל שני גם כן דהא ביום שני אומרים זמן מטעם שעיקר מיום שני לפעמים עיין שם. וי"ל תכתב ותחתם. מ"צ:

סימן תקפג - דברים שנוהגים לאכל

בליל ראש השנה

א יְהֵא אָדָם רָגִיל לֶאֱכֹל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה רִבְיָא דְהֵינּוּ תִלְתָּו, כְּרִתִּי, סְלֵקָא, תַּמְרִי, קָרָא. וּכְשֵׁי־אֵכֹל רִבְיָא יֹאמֵר: יְהִי רְצוֹן שְׂיִרְבוּ זְכוֹתֵינוּ; כְּרִתִּי, יַכְרֹתוּ שׁוֹנְאֵינוּ; סְלֵקָא, יִסְתַּלְקוּ אוֹיְבֵינוּ; תַּמְרִי, יִתְּמוּ שׁוֹנְאֵינוּ; קָרָא, יִקְרַע גִּזְרֵי דֵינְנוּ וְיִקְרְאוּ לְפָנֶיךָ זְכוֹתֵינוּ.

הגה: וַיֵּשׁ נוֹהֲגִין לֶאֱכֹל **(א)** תְּפוּחַ מִתּוֹק בְּדִבְשׁ (טוֹר), וְאוֹמְרִים: **(ב)** תִּתְחַדֵּשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה מִתּוֹקָה (אֲבוּדְרָהֶס), וְכֵן נוֹהֲגִין. וַיֵּשׁ אוֹכְלִים רְמוּנִים וְאוֹמְרִים: נִרְבָּה זְכוֹת כְּרִמּוֹן; וְנוֹהֲגִין לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר **(ג)** שָׁמֹן וְכֹל מִיַּי מִתִּיקָה (מְרֻדְכִי דִיּוֹמָא).

באר היטב (א) תפוח. ומברך בפה"ע אף שאוכלין אחר המוציא. ויש נוהגין לטבל המוציא בדבש ועיין מ"א: **(ב) תתחדש.** דהיינו שאוכל תחלה ואח"כ אומר שלא להפסיק עיין מ"א בשכנה"ג מפלפל אם יברך על התפוח או על הדבש ג"כ ע"ש. ובתשובת שבות יעקב חלק ב' סימן כ"ז כתב דבשביל ספק זה נהגו לאכול המוציא עם הדבש והתפוח יחד ע"ש: **(ג) שמן.** רש"ל קבל מזקנו שלא אכל דגים בר"ה כדי למעט תאותו במקצת דבר ורד"א כתב דיש לאכול דגים כדי לפרות ולרבות כדגים ואין לבשלם בחומץ:

ב אוֹכְלִים רֹאשׁ **(ד)** כֶּבֶשׂ לּוֹמֵר: נִהְיָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב, וְזָכַר לְאֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק. **הגה:** יֵשׁ מְדַקְדָּקִים שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אֶגּוּזִים, שְׁאֶגּוּזַי בְּגִימְטָרְיָא חֲטָא, וְעוֹד שֶׁהֵן מְרַבִּים **(ה)** כִּיחָה וְנִיעָה וּמִבְּטָלִים הַתְּפִלָּה (מְהַר"ט). וְהוֹלְכִין אֶל **(ו)** הַנֶּהָר לּוֹמֵר פְּסוּק: וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹתַי יָם כָּל חֲטָאוֹתַי וְגו' (מִיכָה ז, יט) (מְנַהֲגִים). וְגַם נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא **(ז)** לִישֹׁן בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה (רִישׁוֹלְמִי), וּמְנַהֲגִים נְכוֹן הוּא.

באר היטב (ד) כבש. ואם אין ראש כבש יש לאכול ראש אחר מטעם הראשון: **(ה) כיחה.** לפי טעם זה הגדולים וקטנים שקורין לוזים אסורים: **(ו) הנהר.** שיש בו דגים ובכתבים כתב נהר או באר וטוב אם הם מחוץ לעיר. ויש לילך ביום ראשון אחר מנחה קודם שקיעת החמה ולומר פסוק מי אל כמוך וגו': **(ז) לישן.** האר"י ז"ל אמר שאחר חצות מותר לישן שכבר נתעורר המלאך על ידי התפלות והתקיעות וב"ח כתב שהר"מ ישן בר"ה. והיושב בטל כישן דמי

עיין תוס' עכו"ם דף ה' עמוד ב' טעם שתקנו להרבות בסעודה ברי"ה:

סימן תקפד - סדר קריאת התורה בראש השנה

סעיפים

ד'

ובו

א אין אומרים **(א)** הלל בראש השנה ויום הכפורים.

הגה: ונוהגין לומר **(ב)** אבינו מלכנו על הסדר, ואם הוא שבת אין אומרים אותו (ר"ן פ"ב דראש השנה וריב"ש סימן תקי"ב). ומאריכים בפיוטים ותפלות עד **(ג)** חצות (מהרי"ל).

באר היטב (א) הלל. והאומרים תהלים בכל יום ומתרמי להם הלל ברי"ה וי"כ שרי לאומרו עמ"א: **(ב) א"מ.** כתב ב"י בשם הכל בו שלא לומר א"מ חטאנו לפניך שא"א וידוי ברי"ה וכ"כ הזוהר אבל לומר פסוקים שיש בהן הזכרת חטא אין קפידא כיון שאינו דרך וידוי. ובש"י כתב דשלא בשעת התפילה שרי ולכן נכון להתודות בשעת התקיעות בלחש בין סדר לסדר. ובפ"י המחזור ראיתי שמפרש אבינו מלכנו חטאנו לפניך כלומר אבותינו חטאו שעבדו עכו"ם ואנו אין לנו מלך אלא אתה לכן עשה עמנו למען שמך ע"כ ובזה נתיישב מנהגנו שאומרים אותו ברי"ה. א"מ קרע רוע גזר דיננו נראה ש"ל רוע גזר בנשימה אחת דשייכי להדדי דהיינו שיקרע הש"י הרוע שיש בגזירה ומה שנשאר יהיה לרחמים כי ציווי הש"י יכולים המקבלים להפכה לרחמים וכן ותשוב' וכו' מעבירין רוע הגזירה לא יפסיק בין רוע לגזרה ט"ז בסי' תרכ"ב ס"ק ז' ע"ש. יש לומר כלה בצירי סלח ומחל כי מחילה גדולה מסליחה עסי' תר"ז: **(ג) חצות.** לכל הפחות אם לא כשחל בשבת יש"ש בביצה ודוקא בפיוטים ותפלות ולא בניגונים. מ"א. האר"י ז"ל נהג לבכות ברי"ה ויה"כ ואמר כי מי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו טובה ושלמה גם אמר כל מי שבוכה אז מעצמו בבכי גדולה מאיליו אותו שעה דיינין ליה בב"ד של מעלה ונפשו מרגשת ובא לו הבכיה מאליו:

ב מוֹצִיאֵין בִּי סְפָרֵי תוֹרָה ; בְּאֶחָד קוֹרִין חֲמִשָּׁה מִוְהִי פָקֵד אֶת שְׁרָה עַד וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְאִם הוּא שֶׁבֶת קוֹרִין בּוֹ ז', וּמִפְטִיר קוֹרֵא בְּשֵׁנֵי בְּפָרְשַׁת פְּנִיחָס : וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, וּמִפְטִיר : וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמָתִים, עַד וַיָּרֶם קָרוֹן מְשִׁיחוֹ. **הגה:** וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוֹהֲגִים לְקִרְוֹת הַתּוֹקֵעַ מִמֵּנֵן הַחֲמִשָּׁה הָעוֹלָם לְסֵפֶר תּוֹרָה (כָּל בּו).

ג בְּנֵי אָדָם הַחֲבוּשִׁים בְּבֵית הָאֲסוּרִים אֵין מְבִיאִין אֶצְלָם סֵפֶר תּוֹרָה, אֶפְלוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכְּפוּרִים. וְעֵין לְעֵיל ס״ס קל״ה.

ד (ד) מְלִין בֵּין קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְתַקִּיעַת שׁוֹפָר.

באר היטב (ד) מלין. כתב ט״ז שמעתי שהגאון מוהר״ר פייבש מקראקא היה מל בר״ה ולא קנח פיו אחר המילה אלא בפה מלוכלך בדם מילה תקע בשופר לערב מצות מילה בשופר : כשחל בשבת א״א הפזמון זכור ברית ומלין אחר אשרי ואומרים יום ליבשה ובחול אומרים הפזמון וא״א יום ליבשה וה״ה בכל י״ט מ״א ועיין לבוש. ועי׳ ס״י ת״צ סעיף ז׳ מש״ש :

סימן תקפה - דין ברכת השופר

א צָרִיד לְתַקֵּעַ (א) מְעַמָּד. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לְתַקֵּעַ עַל הַבֵּימָה בַּמָּקוֹם שְׁקוֹרִין.

באר היטב (א) מעומד. ואם תקע מיושב יצא. מ"א ע"ש :

ב קֹדֶם שֶׁיִּתְקַע יִבְרָךְ: (ב) לְשִׁמְעַ קוֹל שׁוֹפֵר, וַיִּבְרָךְ: שֶׁהֶחְיֵנוּ; **הגה:** וְאִין חֲלוּק בֵּין אִם יִבְרָךְ לְעַצְמוֹ, אוֹ שֶׁכָּבַר יָצָא וּמִבְרָךְ לְהוֹצִיא (ג) אַחֲרֵים, אֶפְלוּ הֵכִי מִבְּרָךְ הַתּוֹקֵעַ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת הַנְּזָכְרוֹת (בֵּית יוֹסֵף וּתְרוּמַת הַדָּשָׁן); וְיִתְקַע תְּשַׁרְיֵת ג' פְּעָמִים, וְתִשְׁיֵת ג' פְּעָמִים, וְתַרְיֵת ג' פְּעָמִים; **הגה:** וְטוֹב לְתַקֵּעַ בְּצַד (ד) יָמִין, אִם אֶפְשָׁר לְתַקֵּעַ בְּכַף (מִנְהַגִּים), וְכֵן יִהְיֶה הַשׁוֹפֵר לְמַעַלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: עָלָה אֱלֹהִים בְּתְרוּעָה (תְּהִלִּים מו, ו') (רוֹקַח וּמְהַרְי"ל).

באר היטב (ב) לשמוע. ואם בירך לתקוע בשופר יצא. ב"ח: (ג) אחרים. המ"א העלה שהמנהג הזה הוא דוקא לנשים שאינן יודעין אבל מי שיודע יברך לעצמו ויוצא אליבא דכ"ע ע"ש וכ"ה בכנה"ג וע"י יד אהרן אם ספק לו אם שמע תקיעה או נטל לולב ביום ראשון תוקע ואינו מברך וביום שני אין צריך לתקוע. כנה"ג ריב"ש: (ד) ימין. דכתיב והשטן עומד על ימינו. ואטר יד יש לתקוע בימין דידיה מ"א עיין סי' ז':

ג אִם הִתְחִיל לְתַקֵּעַ וְלֹא יָכוֹל לְהִשְׁלִים, יִשְׁלִים אַחֲרָיו וְאֶפְלוּ ג' אוֹ ד'; וְיָדִי בְּבִרְכָּה שֶׁבְּרָךְ הָרִאשׁוֹן, וְהוּא שְׁיִהְיוּ שְׁם הַתּוֹקֵעִים הָאַחֲרוֹנִים בְּשַׁעַת בְּרָכָה; וְאֶפְלוּ אִם בְּרָךְ וְלֹא יָכוֹל לְתַקֵּעַ כָּלֵל, הַשְּׁנִי תוֹקֵעַ בְּלֹא בְּרָכָה וְלֹא הוֹיָא בְּרָכָה לְבִטְלָה.

ד אַחֲרֵי תוֹקֵעַ וְלֹא שְׁלִיחַ צָבוּר, כְּדִי שְׁלֹא יִתְבַּלְבֵּל; וְאִם

הוא מְבַטֵחַ שְׁחוֹזָר (ה) לְתַפְלָתוֹ, רִשְׁאֵי לְתַקְעַ. הגה: וְדוֹקֵא תְּקִיעוֹת שְׁעַל סֵדֶר הַתַּפְלָה אֲסוּר לְשָׁלִיחַ צְבוּר לְתַקְעַ; אֲבָל תְּקִיעוֹת שְׁתוֹקְעִין מִיָּשֵׁב, דְּהֵינּוּ קִדְּם שְׁמִתְפַּלְלִין מוּסָף, מִתֵּר לְשָׁלִיחַ צְבוּר לְתַקְעַ (כָּל בּוֹ); וְאִם אֵין הַשְּׁלִיחַ צְבוּר תוֹקֵעַ מִיָּשֵׁב, רְאוּי שְׁאוֹתוֹ הַתוֹקֵעַ יִתְקַע גַּם כֵּן עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת; כִּי הַמִּתְחִיל בְּמִצְוָה אֲמָרִים לוֹ: (ו) גְּמוּר, (רמב"ם וְא"ח); נוֹהֲגִין (ז) לְהַקְרוֹת לְפָנֵי הַתוֹקֵעַ סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת מְלָה בְּמְלָה כְּדֵי שְׁלֵא יִטְעֶה, וְנִכּוֹן הוּא.

באר היטב (ה) לתפלתו. נראה לי דאם אינו מובטח אע"פ שאין שם אחר לא יתקע עד אחר התפלה שכבר יצא בתקיעות דמיושב מ"א. וט"ז כתב דאם אין אחר מותר לתקוע דמן השמים יסייעוהו לעשות כהוגן דמצוה גוררת מצוה וכתב המ"א ומכל מקום כשמתפללים מתוך הסידור בוודאי מובטח ועסי קכ"ח ס"כ: (ו) גמור. והמנהג בהרבה מקומות לחלקם אפילו בתקיעות של הסדרים עצמן: (ז) להקרות. המתפלל שחרית מקרא להתוקע ד"מ. גם תקיעה ראשונה יקרא לפניו שלי"ה עיין סימן קכ"ח סייג. פעם אחת לא היו יכלים לתקוע והפך השופר וקרא לתוכו ויהי נועם ושוב יכלו לתקוע מט"מ מהרי"ל. וטוב שיהיה התוקע יודע לכוין הסודו' ואם לא אזי על כל פנים יהיה המקרא יודע וכשמקרא יכוין הסודו'. שלי"ה ע"ש:

ה הַנוֹטֵל שְׁכָר לְתַקְעַ שׁוֹפָר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, או כְּדֵי לְהַתְפַּלֵּל או לְתַרְגֵּם בְּשַׁבָּתוֹת וַיּוֹם טוֹב, אֵינּוּ רוֹאֶה מֵאוֹתוֹ שְׁכָר סִימָן (ח) בְּרִכָּה.

באר היטב (ח) ברכה. אבל איסורא ליכא ועיין ט"ז:

סימן תקפו - דיני שופר של ראש

השנה

סעיפים

כ"ג

גבו

א שופר של ראש השנה (א) מְצוּתוּ בְּשֵׁל אֵיל וְכַפּוּף; וּבְדִיעָבָד, כָּל הַשּׁוֹפְרוֹת כְּשָׂרִים, בֵּין פְּשׁוּטִים בֵּין כְּפוּפִים, וּמְצוּהָ בְּכַפּוּפִים יוֹתֵר מִבְּפְּשׁוּטִים; וְשֵׁל (ב) פָּרָה פְּסוּל בְּכָל גּוֹנָא; וְכֵן קֶרְנֵי רֵב הַחַיּוֹת שֶׁהֵם עֶצֶם אֶחָד וְאֵין לָהֶם מִבְּפָנִים זְכוּרוֹת, פְּסוּלִים. וְכֵן שׁוֹפֵר מִבְּהֶמָה (ג) טְמֵאָה, פְּסוּל (ר"ן פ"ג דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה).

באר היטב (א) מצותו. ויש לו דין הידור מצוה עד שליש כמו גבי לולב סימן תרנ"ו ע"ש. ועיין ט"ז ס"ק א' ובתשו' חכם צבי סימן ל"ד: (ב) פרה. וה"ה שור מפני שנקראו קרן ולא שופר: (ג) טמאה. מה שהקשה ר"מ רבקי"ש דבהמה טמאה אין לה קרנים ע' אחרונים ובש"ת חות יאיר ס"י כ' ובי"ד סימן ע"ה ובפרי"ח שם סימן פ' ס"ק ד' ועיין ביד אהרן באורד:

ב (ד) הגוזל שופר ותקע בו, יצא אפלו לא נתקאושו
הבעלים ממנו.

באר היטב (ד) הגוזל. ומ"מ לא יברך עליו. ומותר ליקח שופר חבירו בלא דעתו ולברך עליו. מ"א ע"ש. ואם נסדק בתקיעה פטור. הלק"ט חלק א' סימן ע"ט:

ג תקע בשופר של עבודת כוכבים של ישראל, לא יצא. שאינה בטלה עולמית וכתותי מכתת שעוריה; אבל בשל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, וכן במשמשי עבודת כוכבים של עובד כוכבים, לא יתקע; ואם תקע

בו, יֵצֵא וְהוּא שְׁלֹא נִתְכַּוֵּן (ה) לְזָכוֹת בּוֹ ; אָבֵל אִם נִתְכַּוֵּן לְזָכוֹת בּוֹ, לֹא יֵצֵא דִּהְיֶה לִיה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ מִחֲמִירֵין דְּאֶפְלוּ בְּשָׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא בְּנִתְבַּטֵּל בְּעֶרְב יוֹם טוֹב (מְרַדְכִי) וְעַיִן לְעִיל סִי תַרְמ"ט (סְעִיף ג').

באר היטב (ה) לזכות. דהיינו לקחו מן העכו"ם דרך גזילה ולא לזכות בו אלא כדי שיתקע בו עכשיו. ט"ז ועיין מ"א :

ד שוֹפֵר שֶׁל תְּקִרְבַת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֶפְלוּ הָיָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁתִּקַּע בּוֹ, לֹא יֵצֵא מִשׁוּם דְּאֵינָהּ בְּטָלָה עוֹלָמִית.

ה הַמְדַר הַנָּאָה מִשׁוֹפֵר, אָדָם (ו) אַחַר תּוֹקַע בּוֹ וְזֶה יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָה ; אָבֵל אִם אָמַר : (ז) קוֹנֵם לְתִקְיַעְתּוֹ עָלַי, אָסוּר לְתִקַּע בּוֹ אֶפְלוּ תִקְיַעָה שֶׁל מִצְוָה.

באר היטב (ו) אחר. ובשעת הדחק מותר לתקוע לעצמו. ב"ח : (ז) קונם. זהו לשון נדר דאוסר החפץ עליו והנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות כמ"ש ביו"ד סי' רט"ו ממילא אם אמר שלא אשמע קול שופר הוי לשון שבועה שאוסר נפשו על החפץ ואין שבועה חלה ע"ד מצוה עיין ט"ז :

ו הָיָה קוֹלוֹ עַב מְאֹד אוֹ דַק מְאֹד, כְּפֶשֶׁר, שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת כְּפֶשֶׁרִים בְּשׁוֹפֵר.

ז אִם (ח) נִקֵּב, אִם לֹא סִתְּמוּ אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ,

כָּשֶׁר מִיְהוּ אִם יֵשׁ שׁוֹפֵר אַחֵר אֵין לְתַקְעַ בְּזֶה, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין לְתַקְעַ
בְּשׁוֹפֵר נְקוּב (כָּל בּוֹ וּתְשׁוּבַת הָרֵאִישׁ); וְאִם סִתְּמוּ שְׁלֹא בְּמִינוּ, אָף עַל
פִּי שְׂאִינוּ מְעַכֵּב אֶת הַתְּקִיעָה לְאַחֵר סְתִימָה, שְׁחִזֵר קוֹלוֹ
לְכַמוֹת שְׁהִיָּה בַתְּחִלָּה, פָּסוּל אֶפְלוּ נִשְׁתִּיר בּוֹ רַבּוֹ; וְאִם
סִתְּמוּ בְּמִינוּ, אִם נִשְׁתִּיר רַבּוֹ שָׁלֵם וְלֹא עִכְבוּ הַנְּקָבִים
שֶׁנִּסְתְּמוּ אֶת הַתְּקִיעָה, אֶלֶּא חִזֵר קוֹלוֹ לְכַמוֹת שְׁהִיָּה
קִדָּם שְׁנִקְב, כָּשֶׁר, וְאִם חָסֵר אַחַת מִשְׁלֹשׁ אֱלֵה, פָּסוּל.
וְאִם הוּא שְׁעַת (ט) הַדְּחַק, שְׂאִין שׁוֹפֵר אַחֵר מְצוּי, יֵשׁ
לְהַכְשִׁיר בְּסִתְּמוֹ בְּמִינוּ אִם נִשְׁתִּיר רַבּוֹ, אֶפְלוּ לֹא חִזֵר
קוֹלוֹ לְכַמוֹת שְׁהִיָּה; וְכֵן יֵשׁ לְהַכְשִׁיר בְּסִתְּמוֹ שְׁלֹא
בְּמִינוּ, אִם נִשְׁתִּיר רַבּוֹ וְחִזֵר קוֹלוֹ לְכַמוֹת שְׁהִיָּה בַתְּחִלָּה
קִדָּם שְׁנִקְב.

באר היטב (ח) נקוב. אפילו נשתייר בו שיעור תקיעה משום שקולו פגום כל
בו מ"א. ועיין ט"ז ופשוט דנסדק אינו בכלל זה ודינו מבואר אח"כ: (ט)
הדחק. צ"ל דהדק הסתימה דאסור ליטלה בייט דאלי"כ יטלנה משם. שופר
שגלדו דק ועשו לו חשוקים של ברזל כשר לתקוע בו. הלכ"ט חלק א' סימן
ע"ז:

ח נְסִדֵּק לְאַרְכוֹ, פָּסוּל. יֵשׁ אוֹמְרִים אֶפְלוּ בְּכָל שְׁהוּא
פָּסוּל, אֶלֶּא אִם כֵּן הִדְקוּ הַרְבֵּה בְּחוּט אוֹ בְּמִשְׁיחָה וְנִשְׁתִּיר
שְׁעוֹר הַתְּקִיעָה (י) מִמְּקוֹם הַקְּשִׁירָה וּלְמַעַלָּה לְצַד הַפֶּה (כָּל בּוֹ), וְיֵשׁ
אוֹמְרִים דְּוִקָא בְּרַבּוֹ; וְאִם דְּבִקּוֹ, כָּשֶׁר אֶפְלוּ אִם דְּבִקּוֹ
בְּדָבֵק; וְיֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוּ כָּשֶׁר אֶלֶּא כְּשֶׁדְּבִקּוֹ
בְּעֶצְמוֹ, (יא) שְׁחַמְּמוּ בְּאוֹר עַד שֶׁנִּפְשֵׁר וְחִבֵּר קְצוֹתָיו זֶה
עִם זֶה; וְאִם נְסִדֵּק כָּלוּ, אֶפְלוּ מְצַד אֶחָד, פָּסוּל אֶפְלוּ
חַמְּמוּ בְּאוֹר וְחִבֵּר סְדָקָיו זֶה עִם זֶה.

באר היטב (י) ממקום. ומיירי שמעכב התקיעה דאלייכ לא בעי שיעור עי ט"ז
מ"א: (יא) חממו. ואם נשתייר בו כ"ש אם דבכו. ב"ח מ"א:

ט נסדק לרחבו במעוטו, כשר; ברבו, פסול אלא אם כן
נשאר מהסדק לצד פיו שעור תקיעה, דהינו (יב) ארבעה
גודלים, וכשנשתייר בו כד כשר אפלו אם מעכב את
התקיעה; ויש מכשירים בנשתייר אפלו שלא לצד פיו.

באר היטב (יב) ארבעה. באדם בינוני ובעי במקום הרחב עיין סימן י"א ס"ד:

י דבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר, פסול
ואפלו אם יש בשפר שכנגד פיו שעור שופר.

יא הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו,
פסול, אפלו היה בו מתחלה שעור שופר.

יב הפכו ותקע בו, לא יצא; בין הפכו כדרך שהופכים
החלוק שהחזיר פנימי לחיצון, בין שהניחו כמו שהיה
אלא שהרחיב את הקצר וקצר את הרחב והוא הדין אם
תקע במקום הרחב פסול (רי"ן פי"ג דראש השנה).

יג היה ארוך וקצרו, אם נשאר בו שעור תקיעה, כשר.

יד גָּרְדוּ מִבְּפָנַי אֹרֶחַ מִבְּחוּץ עַד שֶׁעָשָׂאוּ דָק מְאֹד כְּמוֹ
גָּלֶד, כָּשֶׁר.

טו לֹא הוֹצִיא זְכוֹרוֹתוֹ אֶלָּא נִקַּב בּוֹ, כָּשֶׁר; אֲבָל אִם
הוֹצִיא הַזְכוֹרוֹת וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ שׁוֹפָר, כְּגוֹן שֶׁנִּקַּב בּוֹ, פָּסוּל.

טז צָפְהוּ זָהָב בְּמָקוֹם הַנְּחַת פָּה, פָּסוּל; שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם
הַנְּחַת פָּה, כָּשֶׁר. צָפְהוּ זָהָב מִבְּפָנַי, פָּסוּל; מִבְּחוּץ, אִם
נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִכְמוֹת שְׁהִיָּה, פָּסוּל, וְאִם לֹא כָּשֶׁר. יֵשׁ
מִפְּרָשִׁים מָקוֹם הַנְּחַת פָּה הֵינּוּ לְעִבֵי הַשׁוֹפָר לְצַד פְּנִימִי
שֶׁמִּנִּיחַ שָׁם פִּיו, וְהֵצֵד הַחִיצוֹן מִן הָעִבֵי עֲצָמוֹ קְרוִי שֶׁלֹּא
בְּמָקוֹם הַנְּחַת פָּה; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים דְּעֵבִיו **(יג)** בְּמָקוֹם
הַקָּצֵר הוּא מְקוֹם הַנְּחַת פָּה, וְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹם הַנְּחַת פָּה
הֵינּוּ כָּל אֶרֶץ הַשׁוֹפָר מֵצַד הַקָּצֵר עַד צֵד הָרָחֵב.

באר היטב (יג) במקום. ואם עשה זהב כל שהוא סמוך להנחת פיו מסתמא
אין קולו משתנה בשביל כך הרא"ש. מ"א:

יז הַמְּצִיָּרִים בַּשׁוֹפָר צוּרוֹת בְּמִינֵי צְבָעוֹנִים כְּדִי לְנְאוֹתוֹ,
לֹא יָפָה הֵם עוֹשִׂים. אֲבָל מִתֵּר לְחַקֵּק בַּשׁוֹפָר עֲצָמוֹ צוּרוֹת כְּדִי לְנְאוֹתוֹ
(בֵּית יוֹסֵף).

יח אם נתן זָהב על עֲבֵי הַשּׁוֹפָר בַּצַּד הַרְחָב, הֵינּוּ הוֹסִיף
עָלָיו כָּל שֶׁהוּא וּפְסוּל.

יט הִרְחִיק אֶת הַשּׁוֹפָר וְנִפְח בוּ וְתַקַּע בוּ, פְּסוּל.

כ נָתַן שׁוֹפָר (יֵד) לְתוֹךְ שׁוֹפָר, אִם הַפְּנִימִי עוֹדֵף עַל
הַחִיצוֹן מִשְׁנֵי צְדָדָיו וְנָתַן הַפְּנִימִי בְּפִיו וְתַקַּע בוּ, כָּשֶׁר ;
הגה: וְלִי נִרְאָה דְאֶפְלוּ אֵינּוּ בּוֹלֵט בַּצַּד הַרְחָב רַק שְׁוֶה לַחִיצוֹן, הוֹאִיל וּבּוֹלֵט
לְצַד הַפֶּה וְתַקַּע בְּפְנִימֵי יָצָא, כֵּן נ"ל (כֵּן מוּבָא מִלְשׁוֹן הַרַ"שׁ); וְהוּא שְׁלֵא
יִשְׁנֶה קוֹלוֹ בְּמָה שֶׁהוּא נָתַן בְּתוֹךְ הַחִיצוֹן ; וְאִם לֹא,
פְּסוּל.

באר היטב (יֵד) לתוך. ואם נתן שני שופרות בפיו ותקע וכוון לצאת בשניהם
לא יצא הלקיט סימן רע"ה :

כא שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין מְחַלְלִין עָלָיו יוֹם טוֹב
אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בוּ מִשּׁוּם (טו) שְׁבוּת. כִּי צַד, הִזָּה הַשּׁוֹפָר
בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוּ מֵעֵבֶר הַנֶּהָר וְאֵין לוֹ שׁוֹפָר אֶלָּא הוּא,
אֵינּוּ עוֹלָה בְּאֵילָן וְאֵינּוּ שָׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם כְּדִי לְהַבִּיאוֹ ;
וְעַל יְדֵי אֵינּוּ יְהוּדֵי מִתָּר, דְּהוּי שְׁבוּת דְשְׁבוּת (פְּרוּשׁ, אֲסוּר
אֲמִירָה לְעִכּוּ"ם בְּאֲסוּר דְאֲוִרִיתָא הוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת שְׁאֲמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרִים לְבִרְכָה לְשַׁבַּת
מִזָּה אֲמִירָה לְעִכּוּ"ם וּבְאֲסוּר דְרַבְּנָן הוּא שְׁבוּת דְשְׁבוּת); וּבְמִקּוּם מְצוּה לֹא
גִזְרוּ (רַבְּנָן) וְעֵין לְעִיל סִימָן ש"ז.

באר היטב (טו) שבות. ואם נפל עליו גל של אבנים אסור לטלטל האבנים כדי ליטלו. טור גמרא:

כב אם עפויים הביא שופר מחוץ לתחום, **(טז)** תוקעין בו; והוא הדין אם עשה **(יז)** עפויים שופר ביום טוב, מתר לתקע בו.

באר היטב (טז) תוקעין. אפי' מי שהובא בשבילו ואפי' יש לו שופר אחר שאינו של איל וזה שהובא של איל כתב הדי"מ דמותר ע"ש. ועיין מ"א: **(יז) עכו"ם.** ומיירי שעשה מקרן שלו דלא הוי נולד מ"א ע"ש. וכל הפסולים בראשון פסולים גם ביום שני. ד"מ רשב"א מ"א:

כג יכול לתן בתוכו מים או יין לצחצחו; אבל מי רגלים, אף בחל אסור מפני הכבוד.

סימן תקפז - דין התוקע לתוך הבור

סעיפים

ג'

ובו

א התוקע בתוך **(א)** הבור או בתוך המערה, אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו; והעומדים בחוץ, אם קול שופר שמעו, יצאו, ואם קול הברה שמעו, לא יצאו; וכן התוקע לתוך **(ב)** חבית גדולה וכיוצא בה, אם קול שופר שמעו, יצא, ואם קול הברה שמעו, לא יצא.

באר היטב (א) הבור. והיינו שהוא בבנין תחת הקרקע כגון מרתף. וני"ל דאם רובו בנוי למעלה מן הקרקע אע"פ שמקצתו תוך הקרקע שרי. מ"א: (ב) חבית. אפי' העומד בתוכו ר"ן מ"א. ואפי' התוקע עצמו שם תלוי בהבחנתם אם קול שופר שמעו יצאו. עטרת זקנים:

ב אם התחיל לתקע בבור ועלה חוץ לבור וגמרה, יצא, שכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר. **הגה:** וכן אותם שהיו בבור (ג) בתחלת התקיעה (גמרא).

באר היטב (ג) בתחילת. ואפי' לא יצא לחוץ יצאו י"ח דכשאדם בבור והשופר בחוץ שומע קול שופר. ב"ח מ"א. וט"ז ס"ק ג' לא כ"כ ע"ש:

ג השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב, ומקצתה בחיוב; או שאמר לתוקע כמתעסק: פון להוציאני ידי חובתי, ותקע ומשך בה שיעור תקיעה, לא יצא; ויש אומרים (ד) שיצא אי איכא שיעור תקיעה בחיוב; **הגה:** והוא הדין אם שמע מקצת התקיעה קול הברה, כגון שהיה התוקע בבור והוא עומד בחוץ (ה) ובאמצע התקיעה יצא לחוץ (טור).

באר היטב (ד) שיצא. וראשון עיקר. פוסקים ואחרונים: (ה) ובאמצע. כתב מהרי"ל יזהרו כל העם שלא להקיא בשעת התקיעות וכן שלא לוישפר"ן למען ישמעו כל העם שופר ונכון שינוחו התינוקות בבית דדוקא במגילה עבדינן משום שמחה ואם א"א להניחם יחזיקם האשה אצלה בבה"כ נשים שלא יבטלו. וכתב הט"ז העומדים חוץ בריחוק מקום אם נראה לו ברור שקול שמע יצא עיין שם ועי' הלק"ט סימן רע"ו:

סימן תקפח - זמן תקיעת שופר

סעיפים

ה'

ובו

א זמן תקיעת שופר ביום ולא בלילה; ומצותה משעת הנץ החמה ואילך, ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא. ואם שמע מקצת תקיעה קדם שעלה עמוד השחר, ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר, לא יצא. **הגה:** ואם היה שעור תקיעה במה ששמע ביום, נתבאר בסימן תקפ"ז סעיף ג'.

ב שמע ט' תקיעות בטי' שעות ביום, יצא ואפלו הם מטי' בני אדם תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה מזה; ויש אומרים דדוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי באותה (א) בבא.

באר היטב (א) בבא. ואם שמע קול הראוי לאותו בבא ב"פ כגון תקיעה ותרועה ותרועה ותקיעה יצא. לבוש והסכים עמו המ"א. ואינו כן דעת הט"ז עיין שם:

ג שמע ט' תקיעות מטי' בני אדם שתקעו כלם כאחד, לא יצא, שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. **הגה:** ואם שנים תקעו כאחד כל הסדר, ואפלו אחד תקע בחצוצרות, יצא דיהיב דעתיה על השופר (הגהות אשרי ונמרא פי' ראוהו בית דין).

ד הָיָה זֶה צָרִיךְ פְּשׁוּטָה רְאשׁוֹנָה וְזֶה צָרִיךְ פְּשׁוּטָה אַחֲרוֹנָה, תְּקִיעָה אַחַת מוֹצֵיָאָה אֶת (ב) שְׁנֵיהֶם.

באר היטב (ב) שניהם. דוקא כל התקיעה נוכל להשתמש לזה ולזה אבל להפסיק חד תקיעה חציה לזה וחציה לזה לא. ט"ז:

ה יום טוב שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל לְהִיּוֹת (ג) בְּשַׁבַּת אֵין תּוֹקֵעִין בְּשׁוֹפָר. **הגה:** וְאָסוּר לְטַלְטֵלוֹ, אִם לֹא לְצַרְךָ (ד) גּוֹפוֹ וּמְקוֹמוֹ (אור זרוע וְהַגְהוֹת אֲשֶׁרֵי סוֹף פָּרָק בְּמָה מְדַלְקִין).

באר היטב (ג) בשבת. עיין מ"א וט"ז. דע שהרמב"ם ורש"י ז"ל פליגי בפ"י מקדש ומדינה דהרמב"ם ז"ל ס"ל דבכל מקום שנזכר מקדש ירושלים בכלל ומדינה היינו שאר גבולים אבל ירושלים אינו בכלל מדינה ורש"י ז"ל ס"ל דמקדש היינו מקדש דוקא ומדינה היינו ירושלים ושאר גבולים ושמעתי מקשים משם חכמי ארץ ישראל מהא דאמרינן ביומא על מתני' דעשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש ופריך בגמ' פתח במקדש וסיים בירושלים וכפי דעת הרמב"ם דס"ל דבכלל מקדש הוי ירושלים א"כ מאי פריך הא בכלל מקדש הוי ירושלים ועיין יד אהרן שהרבה להקשות עוד: (ד) גופו. ובי"ט אסור להשתמש בו כלל כמ"ש סימן תרס"ה דהוקצה למצותו. מ"א:

סימן תקפט - מי הם הראויים לתקיעת שופר

א כָּל שְׂאִינוֹ מְחַיֵּב בְּדַבָּר אֵינוֹ מוֹצִיא אַחֲרָיִם יְדֵי חוֹבְתָן.

ב חֵרֵשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן פְּטוּרִים ; וְחֵרֵשׁ, אֶפְלוּ מְדַבֵּר וְאֵינוֹ (א) שׁוֹמֵעַ, אֵינוֹ מוֹצִיא דְכֵיּוֹן דְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לָאוּ בַר חֵיּוּבָא הוּא. **הגה:** אָבֵל שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, מוֹצִיא אַחֲרָיִם יְדֵי חוֹבְתָן (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (א) שומע. אפ"י לכתחלה יכול לברך והוא תוקע ב"ח. וחרש ששומע ע"י כלי כמין חצוצרות חייב בשופר. הלקי"ט סמ"ה:

ג אִשָּׁה פְּטוּרָה מִשׁוּם דְהוּי מְצוֹת עֲשֵׂה שְׁהַזְמַן גְּרָמָא.

ד אֲנָדְרוּגִינוֹס מוֹצִיא אֶת מֵינוֹ ; טְמָטוּס, אֶפְלוּ אֶת (ב) מֵינוֹ אֵינוֹ מוֹצִיא.

באר היטב (ב) מינו. דשמא טומטום זה נקבה וזה זכר אבל אנדרוגינוס שוין כולן שיש להם זכרות ונקבות כ"ה ברמב"ם בהלכות אישות וכ"כ רמ"א בסימן י"ז ס"ג ע"ש. והמ"א כתב ורי"ף פי' דאע"פ שחבירו גם כן אנדרוגינוס באותו פעם שהוא נקבה הוי חבירו זכר אינו מוציאו עכ"ל ע"ש. וברי"ף שלפנינו לא מצאתי כן. ועוד דלפי"ז משמע שפעם הוא זכר ופעם הוא נקבה כמו ששמעתי אומרים שאנדרוגינוס חודש אחד הוא זכר חודש אחד הוא נקבה. ולא משמע כן בגמ' ובפוסקים ועוד דא"כ ל"ל קרא למעוטי אנדרוגינוס דאין מילתו דוחה שבת אם הוא בחודש שנולד בו נקבה פשיטא ואם הוא זכר קשה נמי האיך ידעינן שחודש הבא יהיה נקבה וק"ל:

ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא אפלו עצמו, וצריך שיתקע לו בן חורין להוציאו.

ו אף על פי שנשים פטורות, יכולות לתקע; וכן אחר שיצא כפר, יכול לתקע להוציאו, אבל אין מברכות ולא יברכו להן. **הגה:** והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא על כן גם כאן מברכות לעצמן, אבל אחרים לא יברכו להן אם כפר יצאו. ואינו תוקעין רק לנשים, אבל אם תוקעין לאיש המחיב, מברכין לו אף על פי שכפר יצאו, כמו שנתבאר סימן תקפ"ה סעיף ב' בהגהה א' (דברי עצמו).

ז המדר הנאה מחברו מתר לתקע לו תקיעה של מצוה; ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציאו, אבל אם אמר לו המדר: תקע והוציאני, אסור. **הגה:** ואם אמר: קונם תקיעותיו עלי, בכל ענין אסור (ר"ן).

ח המתעסק בתקיעת שופר להתלמד, לא יצא ידי חובתו; וכן השומע מן המתעסק, לא יצא; וכן התוקע לשורר ולא נתפון לתקיעת מצוה, לא יצא. נתפון שומע לצאת ידי חובתו, ולא נתפון התוקע להוציאו; או שנתפון התוקע להוציאו ולא נתפון השומע לצאת, לא יצא ידי חובתו עד שיתפון שומע ומשמיע.

ט מי שְׁתַּקַּע וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעָתוֹ, וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְנִתְכַּוֵּן לְצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִין הַתּוֹקֵעַ מִתְכַּוֵּן לְפְלוֹנֵי זֶה שֶׁשָּׁמַע תְּקִיעָתוֹ, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ, יֵצֵא שְׁהָרִי נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא לְכָל מִי שֶׁיִּשְׁמָעֵנוּ; לְפִיכָךְ מִי שֶׁהָיָה מְהֵלֵךְ (ג) בְּדֶרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשָׁמַע תְּקִיעוֹת מְשֻׁלְּחַת צְבוּר, יֵצֵא, אִם נִתְכַּוֵּן לְצֵאת, שְׁהָרִי שְׁלִיחַ צְבוּר מִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא אֶת הַרְבֵּים יְדֵי חוֹבָתוֹ.

באר היטב (ג) בדרך. ירושלמי ל"ש אלא בעובר אבל בעומד חזקה כוון. וצ"ע הלא הוא יודע אם כוון אם לאו ואפשר דמיירי אם שכח אם כוון אם לא מ"א. מי שבא לבה"כ לצאת י"ח עם הצבור אעפ"י שבשעה ששמע לא כוון לבו אלא סתמא יצא אבל הבא לבה"כ בסתמא לא יצא הרדב"ז חלק א' סימן ק"ס. סומא חייב בתקיעה ואם היה מוחזק לתקוע בכל שנה וסלקוהו אם לא ימצא בקי כמוהו יחזירוהו למנויו. ולכתחילה אין לסלקו מפני שהוא סומא אעפ"י שנמצא בקי כמוהו רדב"ז ח"א סי' נ"ט וכה"ג. ועיין שו"ת שער אפרים סי' כ"ו. תוקע שמת ונכנס אחר במקומו וכשגדל בנו רוצה לירש זכות אביו ע"י הלקי"ט סי' ל"ט. וע' בספר קול בן לוי דף כ"ח ע"ג:

סימן תקצ - סדר הראוי לתקיעת שופר

סעיפים

ט'

ובו

א כִּמָּה תְּקִיעוֹת חֵיב אָדָם לְשָׁמַע בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, תִּשְׁעַ; לְפִי שְׁנַאֲמַר: תְּרוּעָה בְּיוֹבֵל וּבְרֵאשׁ הַשָּׁנָה ג' פְּעָמִים, וְכָל

תְּרוּעָה פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ, וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה
לְמַדּוֹ שֶׁכָּל תְּרוּעוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֶחָד הוּא, בֵּין בְּרֵאשׁ
הַשָּׁנָה בֵּין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל, תִּשַׁע תְּקִיעוֹת
תּוֹקְעִין בְּכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם: תְּרִי"ת, תְּרִי"ת, תְּרִי"ת.

ב תְּרוּעָה זוֹ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, נִסְתַּפֵּק לָנוּ אִם הִיא
הִילָלָה שְׂאֲנוּ קוֹרִים תְּרוּעָה, אוֹ אִם הִיא מָה שְׂאֲנוּ
קוֹרִים שְׁבָרִים, אוֹ אִם הֵם שְׁנִיָּהֶם יַחַד; לְפִיכֹךְ, כִּדִּי
לְצֵאת יְדֵי סֵפֶק צָרִיךְ לְתַקֵּעַ תְּשֵׁרִי"ת ג' פְּעָמִים, וְתִשִּׁית
ג' פְּעָמִים, וְתִרִי"ת ג' פְּעָמִים.

ג יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁעוֹר תְּקִיעָה כַּתְּרוּעָה, וְשְׁעוֹר תְּרוּעָה
כַּשְּׁלֹשָׁה יְבָבוֹת, דְּהֵינּוּ ג' כַּחוֹת בְּעֶלְמָא כָּל שֶׁהוּא וְהֵם
נִקְרְאִין טְרוּמִיטִין; וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לְזַהַר שֶׁלֹּא יֵאָרִיךְ **(א)**
בְּשֶׁבַר כַּשְּׁלֹשָׁה טְרוּמִיטִין, שְׂאֵם כֹּן יֵצֵא מִכָּלל שְׁבַר
וְנַעֲשֶׂה תְּקִיעָה; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאִין לְחוּשׁ אִם הָאָרִיךְ בְּשְׁבָרִים קֶצֶת,
וּבְלֵבַד שֶׁלֹּא יֵאָרִיךְ יוֹתֵר **(ב)** מִדְּאִי וְכֹן נוֹהֲגִין (מְרַדְּכֵי וְהַגְּהוֹת אֲשֶׁרֵי פִי"ט),
וְצָרִיךְ לְהָאָרִיךְ בַּתְּקִיעָה שֶׁל **(ג)** תְּשֵׁרִי"ת יוֹתֵר מִבְּשֵׁל
תִּשִּׁית, וּבְשֵׁל תִּשִּׁית יוֹתֵר מִבְּשֵׁל תְּרִי"ת; וּמִיָּהוּ אִם
מֵאָרִיךְ הַרְבֵּה בְּכָל תְּקִיעָה אִין לְחוּשׁ, שְׂאִין לָהּ שְׁעוֹר
לְמַעַלָּה; וְכֹן בַּתְּרוּעָה יָכוֹל לְהָאָרִיךְ בָּהּ כְּמוֹ שִׁירְצָה; וְכֹן
אִם מוֹסִיף עַל ג' שְׁבָרִים וְעוֹשֶׂה ד' אוֹ ה', אִין לְחוּשׁ. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שֶׁשְּׁעוֹר **(ד)** יְבָבָא ג' טְרוּמִיטִין; וְשְׁעוֹר תְּרוּעָה
(ה) כַּשְּׁלֹשָׁה יְבָבוֹת, שְׂהֵם ט' טְרוּמִיטִין; וְשְׁעוֹר תְּקִיעָה
גַּם כֹּן תִּשְׁעָה טְרוּמִיטִין, כַּתְּרוּעָה; וּלְפִי זֶה אִין לְחוּשׁ

אִם הָאָרִיךְ קָצַת בְּשִׁבְרִים ; וְצָרִיךְ לְהָאָרִיךְ בְּתַקִּיעָה שְׁל תִּשְׂרִית כְּשִׁעוֹר יִיב טְרוּמֵיטִין, וּמִי שֶׁלֹּא הָאָרִיךְ בְּתַקִּיעָה כְּשִׁעוֹר הִזָּה וְהָאָרִיךְ בְּשִׁבְרִים, לֹא קִיַּם הַמְצָוָה לֹא כְּמֹר וְלֹא כְּמֹר.

באר היטב (א) בשבר. ר"ל שבר א' דהיינו קול א' לא יאריך כשלשה טרומיטין דנעשה תקיעה: **(ב) מזאי.** כשיעור דהיינו ג' שברים ותרועה. דהא תשר"ת עבדינן מספיקא דשמא תרועה דקרא היא שניהם יחד ואם כן גם התקיעה צ"ל כשניהם יחד ואם כן אף שמאריך קצת בשברים לית לן בה. ובתשר"ת לא יאריך בשבר א' כשיעור ג' שברים מה"ט. ועיין אחרונים: **(ג) תשר"ת.** דשמא הוי תרועה תרועה ושברים יחד ר"ל יליל וגנח ושיעור תקיעה כתרועה ובשל תשר"ת יותר משל תר"ת דשברים הוא גנח והוא יותר גדול מיליל שהוא תרועה: **(ד) יבבא.** ר"ל חד יבבא הוא ג' טרומיטין ותרועה הוא ג' יבבו' ממילא הוי שיעור תרועה ט' טרומיטין ושיעור תקיעה כתרועה הוי ג"כ ט' טרומיטין. ולפי"ז יוכל להאריך בשבר א' עד ט' טרומיטין. אבל ט' הוי שיעור תקיעה. ובתשר"ת הוי תרועה י"ח טרומיטין ט' מצד יליל הנקרא תרועה וט' גנח הנקרא שברים ושיעור תקיעה כתרועה הוי ג"כ י"ח טרומיטין: **(ה) י"ב.** טעות סופר הוא וצ"ל י"ח טרומיטין כמ"ש:

ד ג' שְׁבָרִים צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָם בְּנִשְׁימָה **(ו)** אַחַת, אָבֵל ג' שְׁבָרִים וְתִרְוָעָה דְתִשְׂרִית יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָם **(ז)** בְּנִשְׁימָה אַחַת, וְהוּא שְׁלֹא יִשְׁהָה בְּהַפְסָקָה יוֹתֵר מִכְּדֵי נִשְׁימָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁצָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָם בְּנִשְׁימָה אַחַת; וְיֵרָא שְׁמַיִם יֵצֵא יְדֵי כָלָם, וּבְתַקִּיעוֹת דְּמִיִּשְׁב יַעֲשֶׂה בְּנִשְׁימָה אַחַת; וּבְתַקִּיעוֹת דְּמַעֲמָד יַעֲשֶׂה בְּבִי נְשִׁימוֹת. **הגה:** וְהַמְנַהֵג הַפְּשׁוּט לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּבִי נְשִׁימוֹת, וְאִין לְשִׁנוֹת.

באר היטב (ו) אחת. ובדיעבד יוצא אף בבי נשימות. ט"ז: **(ז) בנשימה.** כתב הט"ז נ"ל דיש ללמוד להתקוע שלא יעשה שום שהיה בין השברים לתרועה ויעשה תכופים כל מה דאפשר אע"פ שיש בהם נשימה אחרת וראוי שלא יקרא

המקרא להתקוע תרועה בסדר תשרי"ת אלא ידלג קריאה זו ויעשה כן התוקע מעצמו ובמקום שלא ירצה לשנות לדלג המקרא קריאת התרועה בסדר תשרי"ת לא ימתין על הקריאה וימהר עצמו בתכיפה כל מה דאפשר עכ"ל:

ה אם תקע תר"ת בנשימה אחת, יצא; ויש מי שאומר שלא יצא.

ו אם האריך בתקיעה אחרונה של תשרי"ת כשעור ב' תקיעות, כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תשרי"ת ובשביל הראשונה של תשי"ת, לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת; ויש אומרים שאפלו בשביל אחת לא עלתה לו. **הגה:** ואם תקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה, יצא (בית יוסף).

ז אם טעה בתשרי"ת ואחר שתקע ב' שברים טעה והתחיל להריע, אם נזכר מיד יתקע (ח) שבר אחר; ואם לא נזכר עד שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות, לא הפסיד התקיעה הראשונה שתקע, אלא חוזר ותוקע ג' שברים ומריע ותוקע; אבל אם ארע בתשי"ת או תר"ת, הפסיד גם תקיעה ראשונה.

באר היטב (ח) שבר אחר. וטי"ז פסק שיעשה שלשה שברים ע"ש:

ח אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים, או

שְׁהִפְסִיק בְּשִׁבְרִים בֵּין תְּרוּעָה לְתַקִּיעָה, וְכֵן אִם הִרִיעַ בִּי תְּרוּעוֹת זֹו אַחַר זֹו, אוֹ שֶׁתִּקַּע אַחַר הַתְּרוּעָה תִּקְיַעָה (ט) כְּמִתְעַסֵּק שֶׁלֹּא לְשֵׁם תִּקְיַעָה וְהִפְסִיק בָּהּ בֵּין תְּרוּעָה לְתַקִּיעָה; אוֹ לְאַחַר שֶׁתִּקַּע שְׁלֹשָׁה שִׁבְרִים שֶׁתֵּק (י) וְהִפְסִיק וְאַחַר כֵּךְ תִּקַּע שִׁבְרִים אַחֲרֵים, וְאַפְלוּ שֶׁבֶר אֶחָד, בְּכָל אֵלוֹ הָיוּ הִפְסִיק וְהִפְסִיד גַּם תִּקְיַעָה רִאשׁוֹנָה.

באר היטב (ט) כמתעסק. ומ"א פסק בזה דלא הוי הפסק ע"ש: (י) והפסיק. אבל אם הכל נעשה בתקיעה אחת אפי' התחיל להריע כשר כמ"ש ס"ז. וה"ה אם התחיל לתקוע ואין קולו עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית נחשבת הכל לתקיעה אחת. ודע דכל זה אפי' בתשר"ת דוקא כשמריע בתוך השברים הוא מעין התרועה שיש לו לתקוע משא"כ כשעושה התרועה קודם השברים או שני תרועות זה אחר זה לא יצא. וה"ה אם שמע בנתיים מה שלא צריך דהוי הפסק עיין סימן תקפ"ח סעיף ב'. ואם טעה בתקיעות דאחר התפילה אין בכך כלום רק בדמיושב ומעומד הדין כן עיין ט"ז ומ"א:

ט אִם תִּקַּע שְׁנֵי תִשְׂרִי"ת, אוֹ שְׁנֵי תִשְׂרִי"ת, אוֹ שְׁנֵי תִשְׂרִי"ת כְּהֶגְוֹן וְטָעָה בְּשִׁלְיָשִׁי, אִין צָרִיךְ לַחְזֹר אֶלָּא לְאַחֲרוֹן שֶׁטָּעָה בּוֹ. אִם תִּקַּע בְּצַד (יא) הֶרְחַב שֶׁל הַשּׁוֹפָר, לֹא יֵצֵא. **הגה:** וְאַחַר שֶׁתִּקְעוּ אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צְבוּר פְּסוּק (יב) אֲשֶׁרִי הָעַם יוֹדְעֵי תְּרוּעָה, וְאֲשֶׁרִי, וּמַחְזִירֵין הַסֶּפֶר לְמִקוֹמוֹ.

באר היטב (יא) הרחב. וסי' מן המצר קראתי יח: (יב) אשרי. והאר"י כתב שיאמר אשרי העם עד תרום קרננו:

סימן תקצא - סדר תפלת מוסף ביחיד

סעיפים

ח'

ובו

א ותפלו הצבור בלחש תפלת מוסף ט' ברכות, ושלח צבור ותפיל גם כן עמם בלחש.

ב המנהג פשוט בכל בני ספרד שאין מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל. הגה: והמנהג הפשוט באשכנז ובגלילות אלו לומר פסוקי מוסף ראש השנה, ואין אומרים פסוקי מוסף ראש חדש אלא אומרים: מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד וכו' ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלקטן (טור); ואומרים גם כן **(א)** מוספי יום הזכרון (ע"ן סוף ראש השנה ורבנו ירוחם וכל בו).

באר היטב (א) מוספי. אע"ג שהרביי כתבו בסמוך ס"ג כתבו רמ"א כאן להודיענו דאף למנהגינו שאומרים הפסוקים יאמר מוספי ועיין מ"א. ואם אמר ביום השני מוסף א"צ לחזור המבייט חלק א' ס"י מ"ו והלק"ט חלק ב' ס"י רכ"ב ועי' יד אהרן:

ג צריך לומר: את מוספי יום הזכרון, כדי לכלל גם מוסף ראש חדש; וגם ביום שני יאמר: את מוספי.

ד אומרים עשרה פסוקים של מלכיות, וי' של זכרונות, וי' של שופרות בכל ברכה; גי מהם של תורה, גי של כתובים, גי של נביאים ואי' של **(ב)** תורה; ואם רצה להוסיף על אלו י', רשאי מיהו אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר: ובתורתך כתוב לאמר, **(ג)** יצא (טור).

באר היטב (ב) תורה. ואם השלים בנביא יצא. מ"א ועיין יד אהרן: (ג) יצא. ואפי' לכתחלה רשאי שלא לומר שום פסוק אבל אם התחיל בפסוק אחד צריך לומר כולם ומ"מ נ"ל דהאידנא שוויא עליהו כחובה וצ"ל כולם כמ"ש גבי תפלת ערבית ולכך כתב רמ"א לשון דיעבד מ"א וצ"ל וכן כתוב בדברי קדשך. וכן נאמר ע"י עבדיך הנביאים. ש"ג כנה"ג:

ה אין אומרים פסוק במלכות, ולא בזכרונות ולא בשופרות, של פורעניות של ישראל; ואין אומרים פסוק זכרונות של יחיד.

ו יש קורים תגר על מה שנוהגים להשלים פסוקי שופרות בפסוק וביום שמחתכם, שאין מזכיר בו שופר אלא חצוצרות, והרא"ש והר"ן כתבו לקיים המנהג.

ז ועקדת יצחק היום לזרעו תזכר, כך היא הנסחא המפרסמת; והמדקדק לומר: לזרע (ד) יעקב תזכר, משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה. הגה: ואומרים: עלינו, ומלך, והשליח צבור מוסיף: אוחילה ושאר פיוטים, כל מקום לפי מנהגו (טור).

באר היטב (ד) יעקב. והט"ז כתב דכן עיקר לזרע יעקב ע"ש ועיין מ"א:

ח לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר (ה) ג' שעות היום.

באר היטב (ה) שלשה שעות. לפי שבשלשה שעות האלו הקב"ה דן עולמו ודוקא יחיד אבל רבים הן אל כביר לא ימאס ודוקא מוסף כיון שאין מחויב להתפלל אותה בזמן ההוא מה שאין כן תפלת יוצר שזמנו אז אין לדחותו. וה"ה שלא יתקע ביחיד ועיין מ"א שהאריך בזה. י"ל ואין לפרש עילום שמך ולא יאמר ואין פי' לעילום שמך כי יש פי' לעילום שמו. תשב"ץ מ"א:

סימן תקצב - תפלת מוסף בקול (רס)

וסדר התקיעות

סעיפים

ד'

ובו

א מחזיר שליח צבור (א) התפלה, ותוקעין (ב) על סדר הברכות למלכיות תשר"ת פעם אחת, ולזכרונות תש"ת, ולשופרות תר"ת; ועכשו נוהגים לתקע למלכיות תשר"ת שלשה פעמים, לזכרונות תש"ת שלשה פעמים, ולשופרות תר"ת שלשה פעמים. הגה: ויש אומרים שתוקעים (ג) תשר"ת למלכיות פעם אחת, וכן לזכרונות, וכן לשופרות (טור בשם רבנו תם ומנהגים), וכן המנהג במדינות אלו. ונהגו לומר כל פעם אחר שתקעו: היום הרת עולם, וארשת (מהרי"ל); ואפלו בשבת שאין תוקעין, אומרים: היום הרת עולם, אבל לא ארשת (מנהגים).

באר היטב (א) התפלה. כשהצבור אומרים הוא אלהינו עיין הפסוקים במחזוי אשכנז שי"ל והוא קבלה מר"א רוקח: (ב) על סדר. התוקע והשומעין צריכין לעמוד בתקיעות דמעומד: (ג) תשר"ת. ובשלי"ה הדרך המובחר לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות ואחר אנעים זמירות תשר"ת תש"ת תר"ת. וכן נוהגים ק"ק אשכנזים בירושלים:

ב יחיד אינו מפסיק לתקע בברכות, ואפלו יש לו מי שיתקע לו. **הגה:** אלא תוקעים לו קדם שיתפלל מוסף, ואין צריך לתקע לו שנית (כל בו ובית יוסף בשם א"ח).

ג לא (ד) ישיח, לא התוקע ולא הצבור, בין תקיעות שמנישב לתקיעת שמעמד מיהו בענין התקיעות והתפלות אין הפסק (מרדכי ומחרי"ל), ואם סח דברים בטלים (ה) אין צריך לחזור ולברך (טור); ואין צריך לומר שלא ישיחו (ו) בין ברכה לתקיעות, אם לא בענין התקיעות.

באר היטב (ד) ישיח. ובשעת התקיעות אפי' לרוק אסור עי' סימן תקפ"ז ס"ק ה': (ה) א"צ. אפי' שח בין תקיעות דמיושב עצמן א"צ לחזור לברך. הגמ"נ מ"א: (ו) בין. ואם סח בין ברכה לתקיעה אפי' מענין התפילה צריך לחזור ולברך ומ"ש רמ"א דהתפילות לא הוי הפסק היינו בין תקיעה לתקיעה אבל בין ברכה לתקיעה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך ופשוט דאפי' השומע אם סח בין ברכה לתקיעה צריך לברך. מגן אברהם:

ד זה שתוקע כשהו יושביו, תוקע על סדר הברכות. **הגה:** ומיהו אינו מעבב ויכול אחר לתקע, אלא שראוי לעשות כן; וכבר כתבתי לעיל סימן תקפ"ה.

סימן תקצג - אם הברכות והתקיעות

מעכבות זו את זו

סעיפים

ב'

וב'

א בְּרָכוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה **(א)** וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְעַכְבוֹת זו אֶת זו, שְׂאֵם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָם **(ב)** לֹא יֹאמֵר מָה שְׂיִוָּדַע מֵהֶם, אֶלָּא לֹא יֹאמֵר כְּלוּם.

באר היטב (א) ויום הכפורים. פ"י י"כ של יובל שאומרים בו ג"כ מלכיות זכרונות ושופרות: **(ב) לא.** ובשאר ימות השנה אם יודע ברכה א' יאמר' ואין מעכבות זה את זה:

ב וְכֵן תְּקִיעוֹת מְעַכְבוֹת זו אֶת זו; וְהֵנִי מְלִי שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶלָּא מְקַצֵּת הַסִּימָן, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ מְקַצֵּת שְׂיִוָּדַע, אֲבָל תִּשְׂרִיית, תִּשְׂרִיית, תִּשְׂרִיית אֵין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, וְאִם יָדַע לַעֲשׂוֹת אֶחָד מֵהֶם אוֹ שְׁנַיִם, עוֹשֶׂה. **הגה:** אֲבָל הַבְּרָכוֹת אֵין מְעַכְבִּין הַתְּקִיעוֹת, וְכֵן הַתְּקִיעוֹת אֵין מְעַכְבִּין הַבְּרָכוֹת וְאֵינָה מֵהֶם שְׂיִוָּדַע, יַעֲשֶׂה (טור); וְכֵן סִדְרָן אֵינוֹ מְעַכֵּב (ר"ן סוף ראש השנה), וְאִם הִתְפַּלֵּל **(ג)** קִדְּם שְׂתַקַּע, יִצָּא.

באר היטב (ג) קודם. אבל אם הקדים תרועה לתקיעה או זכרונות למלכיות לא יצא ר"ן. ויש לכסות השופר בשעת ברכה. בי"ח:

סימן תקצד - יחיד שלא התפלל אין

מוציאו

חברו

אָחַד

סְעִיף

וּבּוֹ

א יחיד שֶׁלֹּא תִקְעַה, חֲבֵרוֹ יִכּוֹל לְתַקְעַה לוֹ לְהוֹצִיאוֹ יְדֵי חוּבָה; אָבֵל יִחִיד שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל ט' בְּרִכּוֹת, (א) אֵין חֲבֵרוֹ יִכּוֹל לְהוֹצִיאוֹ. **הגה:** וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים דָּאִם לֹא יִכּוֹל לְהִתְפַּלֵּל, חֲבֵרוֹ יִכּוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּתַפְלָתוֹ (ר"ן סוף ראש השנה ומרדכי והגהות אשרי ספ"ג דראש השנה).

באר היטב (א) אין. אא"כ בעשרה טור והרמב"ם. והבקי אפי' בדיעבד אינו יוצא בתפלת הש"ץ כיון שמפסיקין עכשיו בפיוטים. מ"א סי' (תקנ"א) [תקצ"א] ע"ש ועיין יד אהרן שם:

סימן תקצה - מי שאינו בקי לא

בתפלה

ולא

בתקיעות

אָחַד

סְעִיף

וּבּוֹ

א מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף, ולפניו שתי עזרות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחת בקיאים בתפלת מוסף ולא בתקיעות, הולך למקום שבקיאים בתקיעות, אפלו של מוסף ונדאי ושל תקיעות (א) ספק. **הגה:** מיהו אם יכול לילך למקום שמתפללים ויש שהות ביום שישמע אחר כך התקיעות במקום שתוקעין, יקיים שתי המצוות, דכל היום כשר לתקע (בית יוסף בשם רושלמי).

באר היטב (א) ספק. משום דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן. וה"ה אם אין יודעים רק סדר א' ילך להם ואם יש בעיר א' שופר ורוצה לילך למקום שמתפללין ולשלוח עכו"ם שיביא לו השופר והוא חוץ לתחום ויכול לקיים שניהם שרי דתחומין דרבנן. וה"ל שבות דשבות. מ"א ע"ש:

סימן תקצו - תשלום תקיעות לאחר התפלה

אחד

סעיף

ובו

א לאחר התפלה מריעים תרועה גדולה בלא תקיעה.

הגה: ויש מקומות נוהגין לחזור ולתקע לי קולות (מנהגים ישנים); ולאחר שציצאו בזה, שוב **(א)** אין לתקע עוד בחנם; אבל קטן, אפלו הגיע לחנוכה, מתר לומר לו שיתקע (המגיד פ"ב מהלכות שופר), ומתר לו לתקע כל היום (אור זרוע דראש השנה).

באר היטב (א) אין לתקוע. ואסור להוציא השופר כשארין צריך לתקוע דהוי הוצאה שלא לצורך ואפי' מי שיתקע ביום שני אסור לתקוע ביום א' להתלמד דהא בקיאים בקביעי דירחי והראשון קודש והשני חול מ"א ע"ש. והט"ז מתיר לתקוע בר"ה אחר שיצאו ע"ש שהעלה דביום טוב ליכא שבות דתקיעה ע"ש. ובתשו' חכם צבי סימן ל"ה תמה עליו ע"ש. ובתשו' פנים מאירות סימן ק"ב הליץ בעד הט"ז ע"ש ועי' יד אהרן באורך מזה ומיהו שרי לטלטל השופר אחר שתקעו בו השכנה"ג משם רש"ל וכ"כ הט"ז סוף ס"ק ב' ע"ש ועי' סימן תקפ"ח סעיף בהג"ה:

סימן תקצז - אם מתר להתענות

בראש השנה

סעיפים

ג'

ובו

א (א) אוכלים ושותים ושמים, ואין מתענין בראש השנה ולא בשבת שובה; אמנם לא יאכלו כל שבוע, למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם.

באר היטב (א) אוכלים. הט"ז הכריע ממה שאכל אלישע אצל השונמית דאין להתענות בר"ה ע"ש. ונ"ל ראייה מחנה ואלקני איש האלהים שאכלו בר"ה וכן מבואר בנחמיה ח' אכלו משמנים ושתו ממתקים בר"ה. ובמגיד משנה פרשת נצבים כת' שלא לאכול בשר ולשתות יין בר"ה:

ב יש מקומות שקבלה בידם שכל מי שרגיל להתענות בראש השנה ומשנה רגילותו ואינו מתענה, אינו משלים שנתו. **הגה:** ומי שאינו ירא לנפשו (ב) אין צריך להתענות כל ימיו (פל ב) ומנהגים), רק צריך התרה, כמו שאר נדר (פל ב).

באר היטב (ב) א"צ. וכן עשה מעשה הר"ם לונזאני בספר שתי ידות. ועכ"פ בלילה של ר"ה אסור להתענות כמו בשאר י"ט מ"א. והמתעני בר"ה או בשאר י"ט אסור לבשל לאחרים כמ"ש סי' תקכ"ז ס"ד בהג"ה ע"ש:

ג המתענה פעם אחת בראש השנה תענית (ג) חלום; אם היה ביום ראשון, (ד) צריך להתענות שני הימים כל ימיו; ואם היה ביום שני, יתענה כל ימיו יום שני בלבד. **הגה:** ואין צריך (ה) למיתב תענית לתעניתו, דהא יש אומרים דמצוה

להתענות בראש השנה (תרומת הדשן סימן רע"ח). ואין אומרים עגנו בראש השנה, כמו שאין אומרים ביום הכפורים. (הגהות מנהגים).

באר היטב (ג) חלום. ואם הוא ספק אם הוא מהחלומות שמתענים בשבת אין להתענות. כנה"ג: (ד) צריך. ומי שאינו ירא א"צ כדלעיל ע' מנהגים: (ה) למיתב. אפי' חל בשבת:

סימן תקצח

ובו אחר
סעיף
אחד
א ראש השנה שחל להיות בשבת אומרים צדקתך,
במנחה. הגה: ויש אומרים שלא לאמרו (ר"ן סר"ה ומנהגים), וכן אנו נוהגים.

סימן תקצט

ובו אחר
סעיף
אחד
א ליל ראש השנה שחל להיות במוצאי שבת, אומרים:
ותודיענו.

סימן תר - ביצה שנולדה בראש השנה, ודיני הקדוש

סעיפים

ג'

ובו

א ביצה שנולדה ביום טוב הראשון, וכן מה שנצוד בו, וכן מה שנתלש בו, אסור בשני. הגה: וכבר נתבאר לעיל סימן תקי"ג (סעיף ה') וסימן תקט"ו.

ב בקדוש ליל שני ילבש בגד (א) חדש (הגהות ממוני פי' כ"ט מהלכות שבת) או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו; ואם אין מצוי (בגד חדש או) פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחיינו.

באר היטב (א) חדש. ויש טועים ליקח אף בשאר י"ט וטעות הוא דר"ה קדושה אחת היא. אם יש לו תירוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול התירוש בידו או יתן עיניו בו מנהגים עמ"א. והאר"י ז"ל כתב דר"ה דינו כשאר י"ט בזה ע' כוונות:

ג אם חל יום ראשון בשבת, אומרים שהחיינו, בשופר ביום שני. הגה: ויש אומרים (ב) לאומרו אפלו אם חל יום ראשון בחל, וכן המנהג במדינות אלו (הגהות ממוני הלכות שופר).

באר היטב (ב) אפי'. וטוב ללבוש בגד חדש בשופר מ"א. קהל א' היה להם בערב ר"ה שופר ובאו שודדים וגזלו אותם ונטלו גם השופר ושלחו הקהל לקהל אחר לשלוח להם שופר ונתעכב השליח מחמת אונס ולא בא עד סוף יום שני והיה ר"ה ביום ה' ו' ובשעה שבא השופר כבר התפללו של שבת אבל עדיין היה יום גדול מהו לתקוע בעת ההיא ולא נחוש לשבות דאין תוקעין בשבת העלה הט"ז בפולו דמותר לתקוע בלא ברכות דברכות אינן מעכבות עיין

א בְּכָל הַיָּמִים שֶׁבִּין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים מְרַבִּים בְּתַפְלוֹת וְתַחֲנוּנִים. **הגה:** וְאוֹמְרִים **(א)** אָבִינוּ מְלַכְנוּ עָרַב וּבָקָר, מְלַבֵּד בְּשֶׁבֶת (טוֹר); וְאֶפְלוּ אִם חָל מִלָּה, שְׁאִין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, אֶפְלוּ הֵכִי אוֹמְרִים אָבִינוּ מְלַכְנוּ (מְנַהֲגִים); וְאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם **(ב)** שְׁלֹשָׁה פְעָמִים וְדוּי קֶדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר, מְלַבֵּד בְּעָרַב יוֹם כְּפוּר שְׁאִין אוֹמְרִים אוֹתוֹ אֶלָּא פְעַם אַחַת (רוֹחַם); וְאִין נוֹתְנִין חֶרֶם, וְכֹן אִין מְשַׁבְּיעִין אָדָם **(ג)** בְּבֵית דִּין, עַד אַחַר יוֹם כְּפוּר (מְהַרְיִיל). אִין מְקַדְּשִׁין **(ד)** הַלְבָנָה עַד מוֹצָאֵי יוֹם כְּפוּר; **(ה)** וְשֶׁבֶת שֶׁבִּין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם כְּפוּר הַמְּנַהֵג לומר בו צו"ץ.

באר היטב (א) אבינו מלכנו. ויחיד יכול ג"כ לאומרו: **(ב) ג"פ.** והאר"י ז"ל בס' הכוונות כתב שא"ל רק פעם א'. במילה אומרים באשמורת בין כסא לעשור זכור ברית אחר והארץ אזכור: **(ג) בב"ד.** ועכ"פ מצוה לשפוט להוציא גזילה מתחת ידו. לבוש מ"א ט"ז: **(ד) הלבנה.** לבוש כתב ואני שמעתי שאדרבה טוב שיקדשו אותה כדי שתבא מצוה זו ותוסיף על זכויותינו. כתב אור חדש מעשה באחד שפגעו עכו"ם בלילה ורצו להרגו וביקש שיניחו לו לעשות מצוה אחד קודם מותו והלבנה היתה בחידושה וקדשה בכוונה גדולה ונעשה לו נס כשדילג ג"פ כמנהג ונשאו הרוח וניצול מהם גם שמעתי שמי שיקדש הלבנה מיום שקדשה שוב לא ידאוג שימות באותו חודש מאותו יום ואילך ע"כ: **(ה) ושבת.** וכ' מט"מ נוהגים שאין נער אומר ההפטר שובה ישראל:

סימן תרג - ובו סעיף אחד

א אָף מִי שֶׁאִינוּ נִזְהָר מִפֶּת שֶׁל **(א)** עֲכוּ"ם, בְּעִשְׂרֵת יָמֵי

תשובה צריף לזהר. הגה: ויש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה; וספק עברה צריף יותר תשובה מעברה ונדאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הצריך להיות יותר בליקור מחטאת (דברי עצמו ורבונו יונה ריש ברכות).

באר היטב (א) עכו"ם. ואם אינו יכול לאפות בעצמו די בהשלכת קיסם לבוש ומנהגים. ויזהרו שלא לברך וליטול חלה מעיסת עכו"ם אע"פ שמכר' להם אא"כ מכר להם הקמח ונ"ל דמי שהולך בדרך א"צ להמתין רק כשיעור המפורש ב"ד ס"ס קי"ב דלא קבילו עליהו להחמיר ביו"ד ימים יותר משאר ימות השנה. ועיין בתשובת נ"ש סימן ע"א להתיר בשנת רעבון לאכול גלוסקאות של נחתום עכו"ם ע"י הבישול אותם אח"כ בבית ישראל אף בעשרת ימי תשובה למי שזוהר ע"ש. ושלי"ה דף ס"ז כתב שהחסידים נהגו לאכול חולין בטהרה ואף שכלנו טמאי מתים מ"מ יאכל דגן שלא הוכשר ונילוש במי פירות וישוח וישתה מן הבאר שלא ליגע ויטמאם עכ"ל. ועיין מ"א שהקשה עליו דהא נטמאו בפיו ע"ש. וטוב לומר בכל יום מעשרת ימי תשובה בין ישתבח ליוצר מזמור ממעמקים קראתיך עמ"ש סימן נ"ד. מר"ח אלול ואילך כשמתענה ישאל מהש"י כפרה וחיים ובנים לעבודתו בהוצאת ספר תורה ויאמר שלש עשרה מדות ג' פעמים. גם ואני תפלתי ג"פ. וכתב מט"מ על כל פנים באלו הימים יעשה כל אדם כדעת הזוהר שישוב קודם שישכב ויתאונן על חטאיו ויפשפש במעשיו. וכתב הרא"ש שיקרא באלו הימים אגרת התשובה של רבי יונה. והאר"י ז"ל כתב שחיוב הוא ללמוד בספרי מוסר כל השנה. ודיני תשובה בראש ספר הרוקח ובמהרי"ו. ובסוף ספר קיצור ראשית חכמה. ובספר חסידים מסימן י"ט עד ס"י ל"ב. ומסימן מ"ב עד סימן מ"ה ס"ה ע"ב קע"א ת"ה עד תרי"ט מהרי"ו סימן י"ב קמ"ז קכ"א: ת"ה סימן קצ"ח. בנימין זאב סימן ע"ב. מהרי"ט הלכות רוצח. בתשובת רמ"א סימן ל"ז. אחד ששכר חבירו לילך בדרך ונהרג נכון שיקבל תשובה באר שבע פי חלק. וע' בתשובת ר"מ לובלין ס"י מ"ג מ"ד מ"ה. אשה שמצאה ילד מת אצלה בתשובת מהרי"ל ס"י מ"ה. ועיין במ"ב סימן כ"ז. רמ"א ס"י כ"ה. ר"ל חביב סימן ע"ט. רש"ל סימן נ"ו. ר"י טראני ס"י ה'. ועיין ברי"ף כ"ד דברים שמעכבים את התשובה:

הלכות יום הכיפורים

סימן תרד - סדר ערב יום כפור

סעיפים

ב'

ובו

א מצוה (א) לאכול בערב יום כפור ולהרבות בסעודה.

הגה: ואסור להתענות בו אפלו תענית (ב) חלום (מהרי"ל), ואם נדר להתענות בו עין לעיל סימן תק"ע (סעיף ב').

באר היטב (א) לאכול. ויש למעט בלמודו בערב יום כפור כדי לאכול ולשתות ברכות דף ח' ועיין יד אהרן: (ב) חלום. המ"א העלה דאם מתענה עד סעודה המפסקת ליכ' איסור' עיין שם ובש"י' אוסר להתענות כלל עיין מ"א ואם טעה והתענה כל היום צריך למיתב תענית לתעניתו כמ"ש סי' תקס"ח ס"ה וט"ז כתב דא"צ למיתב תענית לתעניתו אחר י"כ עיין סי' רפ"ח והר"י בית יעקב כתב שצריך למיתב תענית לתעניתו אחר י"כ ע"ש ועיין סי' רפ"ח מש"ש ועי' יד אהרן. כתב של"ה הנוהגים שלא לאכול בשר כי אם בימים שאין אומרים תחנון אז במקומות שאין מרבים בסליחות באשמורת א"כ גם הלילה י"ט ומותר לאכול בשר בלילה אבל במקומות שמרבין באשמורת בסליחות אז לא מחזיקין הלילה ליי"ט ואסור לאכול בשר ע"כ וכתב המ"א ומ"מ צ"ע דהא בכל פעם שמחזיקים הלילה ליי"ט אין נופלין במנחה שלפניו והכא נופלין ש"מ דאין מחזיקין הלילה ליי"ט ולכן נ"ל דדוקא מי שאוכל בלילה ממש אבל אם אכל קודם צ"ה לא יאכל בשר אע"פ שהתפלל ערבית ע"ש ומי שנדר שלא לאכול בשר חוץ מיי"ט עיין סי' תק"ע ס"א דשרי בעיי"כ מ"מ נ"ל דבלילה אסור כיון שנדר בהדיא. מ"א:

ב אין נופלים על פניהם בערב יום הכיפורים. **הגה:** גם אין אומרים למנצח ומזמור לתודה (מנהגים); גם אין אומרים קדם עלות השחר

הרבה סליחות; ויש מקומות נוהגים להרבות בסליחות, והכל לפי המנהג. ולענין אמירת אבינו מלכנו בערב יום כפור יש בו מחלקת בין אחרונים, ומנהג עירי שלא לאמרו כי אם כשחל יום כפור בשבת שאין אומרים בו אבינו מלכנו, אז אומרים אותו ערב יום כפור (ג) שחרית.

באר היטב (ג) שחרית. ובמנחה א"א כמו בשאר ע"ש. מ"א:

סימן תרה - מנהג כפרות בערב יום כפור

אחד

סעיף

ובו

א מה שנוהגים לעשות כפרה בערב יום כפורים לשחט תרנגול על כל בן זכר ולומר עליו פסוקים, יש למנע המנהג. הגה: ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה, וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים, וכן (א) נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות, כי הוא מנהג ותיקין. ונוהגין לקח תרנגול זכר לזכר, ולנקבה לוקחין תרנגלת (בית יוסף בשם תשב"י), ולוקחין למעבדת ב' (ב) תרנגולים אולי תלד זכר; ובחרין בתרנגולים (ג) לבנים, על דרך שנאמר: אם יהיו חטאיכם פשנים פשלג ולבינו (ישעיה א, יח) ונהגו לתן הכפרות לעניים, או לפדותן (ד) בממון שנותנים לעניים (מהרי"ל). ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות ולהרבות (ה) בצדקה, והכל מנהג יפה. ויש להסמיך שחיטת הכפרות מיד לאחר שהחזירו עליו. (ו) וסמך ידיו עליו, דמות הקרבן; (ז) וזרקין בני מעיהם על הגגות או בחצר, מקום שהעופות יכולין לקחת משם (טור).

באר היטב (א) נוהגין. וכ"כ האר"י ז"ל בספר כוונת ע"פ הקבלה ושל"ה ויחשוב בלבו שהוא חייב ארבע מיתות זורקו סקילה. שחטו הרג. תפסו בצואר חנק. שורפו היינו שריפה וזו כפרתו ובטור כתב שי"ל פסוק זה נפש תחת נפש

ע"ש: **(ב) תרנגולים**. כלומר תרנגול ותרנגולת אף אם העובר נקבי די לה ולבתה באחד משום ששניהם רשאים ליקח כפרה אחד וכן נוהגים אפילו בשני גופים מ"א והאר"י לקח ג' למעוברת אחד בעבור' ושנים בשביל הולד מספק אם הוא זכר או נקבה: ויש לשחטו באשמורי אחר הסליחות דאז רחמים גוברים ע"ש ויאמר חליפתי תמורת כפרתי ר"ת חת"ך זה השם החותך חיים לכל חי עיין מט"מ: **(ג) לבנים**. ומ"מ אין לחזור אחר לבנים דוקא דהוי כעין דרכי האמורי אלא אם יזדמן לו לבן יקח ב"ח. ואם אין לו תרנגול יקח שאר בע"ח ודגים אבל לא תורים ובני יונה דראוי להקרבה ונראה כמקדיש קדשים בחוץ. מ"א ע"ש: **(ד) בממון**. וזהו טוב יותר מהנותן לעני תרנגול דיתבייש שלי"ה ומהרי"ל והנזהר ליתן מעשר לא יקח זה הפדיון ממעות מעשר אלא ממעות עצמו. שלי"ה: **(ה) בצדקה**. והצדקה שנותנין שם הוא פדיון הכפרות לבוש. ואם כן ראוי לתת כפי ערך הכפרות שיש לו מ"א ונ"ל דא"ל תחינות שם רק מה שמיוסד מקדמונים מאחר דא"א תחנון מ"א ונ"ל ג"כ דה"ה בערב ר"ה: **(ו) וסמך**. וט"ז כי שיש למנוע דבר זה דנראה כמקדיש קדשים בחוץ ע"ש: **(ז) וזורקין**. שדרך התרנגולים לילך ומתפרנסין מהגזל אנה ואנה גם אוכלים שקצים ורמשים לכן אין ליהנות מהם לבוש. וט"ז כתב משום רחמנות שירחמו עליו מן השמים וכתב הטור דכבד וכליות בכלל בני מעיים הם ומשמע בגמ' דאחר יכול ליטלם מן הגג ולאכלם דאין דרך להשליך נבלות בגג ט"ז ע"ש במ"ש הא לאו דחייה היא דהא אמר"י הני שדי כולית' וכל שהו דרך השלכה ודאי של איסור הוא וכו' ע"ש. נראה מדבריו דהוה שדי וכו' קאי לבני בית וליתא דבגמ' איתא דהוה שדי עורב' כבד' וכוליתא וכו' א"כ מאי אהני לן לישנא דשדי וכו' לומר דהוה של איסור הא לישנא דהוה שדי קאי להעורב"י וק"ל וע' י"א:

סימן תרו - שיפ"ס אדם חברו בערב

כפור יום

א עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אִין יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר עַד שְׁיִפְיִסְנוּ; אֶפְלוּ לֹא הִקְנִיטוּ אֶלָּא בְּדַבָּרִים, צָרִיךְ לְפִיִּסוֹ; וְאִם אִינוֹ מְתַפִּיס בְּרֵאשׁוֹנָה, **(א)** יַחְזֹר וַיִּלְךְ פֶּעַם שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וּבְכָל פֶּעַם יִקַּח עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, וְאִם אִינוֹ מְתַפִּיס בְּשְׁלֹשָׁה פְּעָמִים **(ב)** אִינוֹ זָקוּק לוֹ. מִיָּהוּ יֹאמֵר אַחֵר כִּדְּ לִפְנֵי י' שְׁבֻקֵּשׁ מִמְּנוֹ מְחִילָה (מְרַדְכֵי דְיוֹמָא וּמְהַרְיִיל); וְאִם הוּא **(ג)** רְבוּ, צָרִיךְ לִילְךְ לוֹ כַּמָּה פְּעָמִים עַד שְׁיִתְפִּיס. **הגה:** וְהַמּוֹחֵל לֹא יִהְיֶה אֶכְזָרִי מִלְּמַחֵל (מְהַרְיִיל), אִם לֹא שְׁמַכּוֹן **(ד)** לְטוֹבַת הַמְּבַקֵּשׁ מְחִילָה (גְּמָרָא דְיוֹמָא); וְאִם הוֹצִיא עָלָיו שֵׁם רַע, **(ה)** אִינוֹ צָרִיךְ לְמַחֵל לוֹ. (מְרַדְכֵי וּסְמִיג וְהַגְה"מ פ"ב מֵהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה וּמְהַרְיִיל).

באר היטב (א) יחזור. במין ריצוי אחר. בית חדש: **(ב) אינו.** ואם רצה לפייסו יותר רשאי אם אין שם בזיון התורה. ב"ח: **(ג) רבו.** אפ"י אינו רבו מובהק רק ששמע ממנו דברי תורה מ"צ מ"א ובשעת מחילה צריך לפרוט החטא שחטא לחבירו ואם חבירו מתבייש בזה לא יפרוט אותו. מ"א: **(ד) לטובת.** וה"ה אם מכוין לטובתו ב"ח ועיין ט"ז סעיף קטן ב' ועיין מ"ש עליו היד אהרן: **(ה) א"צ.** פ"י שאין המוחל אכזרי כשאין מוחל אבל אם רוצה למחול הוי מחילה מש"ה אם מת אותו שחטא לו מהני לענין אף שהוציא עליו שם רע דאמרינן אלו היה קיים היה מוחל לו וביא י' בני אדם על קברו כמ"ש ס"ב:

ב אִם **(ו)** מֵת אֲשֶׁר חָטָא לוֹ, מִבִּיא י' בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידִם עַל **(ז)** קִבְרוֹ וְאוֹמְרִים: חָטָאתִי לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנֵי זֶה שְׁחָטָאתִי לוֹ, וְנִהְגוּ לְבַקֵּשׁ מְחִילָה בְּעֶרְבַּיּוֹם כְּפוּר (מְרַדְכֵי דְיוֹמָא).

באר היטב (ו) מת. אם אמר לאחד ממזר לא פגם בכבוד אביו דיכול לומר עליך כוונתי אא"כ אמר ממזר בן ממזר. יש"ש (בי"ח) [ב"ק] סימן מ"ו מ"א: **(ז) קברו.** וצריך לילך לשם יחף ואם הוא חוץ ל"י פרסאות ישלח שלוחו יש"ש ואם חרפו לאחר מיתה א"צ לילך על קברו אלא מבקש ממנו מחיל' במקום שביישו. כנה"ג מ"א:

ג תקנת קדמונינו וחרם, שלא להוציא שם רע על המתים.

ד יכול לטבל וללקות מתי שירצה, רק שיהיה קדם הלילה; ואינו מברך על הטבילה. **הגה:** ואין צריך לטבל רק פעם (ח) אחת, בלא ודוי, משום קרי; והוא הדין דהטלת (ט) תשעה קבין מים נמי מהני (מהרי"ו וכל בו ותשב"ץ). מי שמת לו מת בין ראש השנה ליום הכפורים, מת לרחץ ולטבל בערב יום כפור, דיום כפור מבטל שבועה (מהרי"ל הלכות שמחות), אף על פי שנהגו שלא (י) לרחץ כל שלשים, טבילת מצוה מתר. (דעת עצמו).

באר היטב (ח) אחת. ונהגו עכשיו לטבול ג"פ ולהתודות במקוה ע"פ קבלת האר"י ז"ל גם נהגו שיטבול קודם תפלת המנחה אחרונים ויש חסידים שטובלין ל"ט טבילוי עיין שלי"ה: (ט) קבין. אם מצטער בטבילה. ושיעורו הוא ט"ו קוואר"ט פוליש ט"ז וצריך להטילו עליו בכלי שיוכל להריקו ממנו בלא הפסק ורשאי לשפוך עליו מב' וג' כלים ובלבד שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון אבל לא מד' כלים. מ"ם סאה מים שאובים בקרקע טובלין בו אבל לא בכלי ואם נכנס חציו תוך המקוה ועל חציו האחר שפך ט' קבין יצא עיין מ"א וכ' שלי"ה לגלח הצפרנים כמו אישה לבעלה. כתב המ"א לפי משמעות רמ"א מי שלא ראה קרי מן ערב ר"ה אין צריך לטבול מ"מ אדם בריא יחמיר על עצמו להטביל משום תשובה ועוד שמא ראה מים חלוקים ועכורים. אשה ששמה תוך ג' ימים צריכה לכבד ביתה בחמין שלא תפלוט ש"ז ודוקא שלא היה סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה דבאותן שעות רגילות להתעבר ויש לחוש שתחשחית זרע ההריון. מ"א ע"ש: (י) לרחוץ. דהיינו שעה או ב' קודם הלילה ולא קודם דהא בלא"ה יש נוהגים לטבול אחר סעודה מפסקת שיהא סמוך ליה"כ ואם כן באבל יש להחמיר וכל שאר דיני אבילות נוהג עד הלילה. מ"א ע"ש:

סימן תרז - סדר הודוי במנחה בערב

יום כפור

סעיפים

ו'

ובו

א צריך (א) להתנדות במנחה קדם סעודה המפסקת.

הגה: ויחיד אומר אחר שגמר תפלתו, ושליח צבור אומר ביום כפור בתוך התפלה (טור).

באר היטב (א) להתודות. ויכה באגרופ על החזה והאריי ז"ל ע"פ סי"ג. ובמדרש קהלת שיכה על הלב וכתב שלי"ה ראוי להתודות אחר אכילה ג"כ קודם חשיכה:

ב אין צריך לפרט החטא; ואם רצה לפרט, (ב) הרשות בידו; ואם מתנדת בלחש, נכון לפרט החטא. **הגה:** אבל כשמתפלל בקול רם, או שליח צבור כשחוזר התפלה, אין לפרט החטא; וימה שאומרים על חטא בסדר א' ב' לא מקרי פורט, הואיל והכל אומרים בשונה אינו אלא כגסח התפלה (דברי עצמו).

באר היטב (ב) הרשות. אפי' בקול רם ודוקא בחטא מפורסם אבל בחטא שאינו מפורסם אסור לאומר בקול רם. מ"א:

ג צריך להתנדות (ג) מעמד; ואפלו כי שמע ליה משליח צבור והוא התנדת כפר, צריך לעמד. **הגה:** ויחזור (ד) ויתנדת עם השליח צבור (ר"ן פ"ב דראש השנה). ועקר הודוי הוא אבל אגננו חטאנו (טור).

באר היטב (ג) מעומ'. וישחה כמו במודים שלי"ה. בע"ח יאמר בסתר ובגלוי. בשגגה וזדון. דצריך לבקש על הקל תחלי ועיין מ"א. סדר הוידוים בע"ח עולה חטאת עולה ויורד אשם ודאי ותלוי מכת מרדות מלקות ארבעים מיתה. כרת מיתת ב"ד מהרא"י. יאמר כפרה לחטאים וסליחה לעונות ומחילה לפשעים. מנהגים ושל"ה בשם רמ"א: **(ד) ויתודה.** ואין לדבר בשעת הוידוי. הגמ"י:

ד עֲוֹנוֹת שְׁהִתְוַדָּה עָלֵיהֶם בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שְׁעָבַר, וְלֹא שָׁנָה עָלֵיהֶם, אֲפֹלוּ הָכִי יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְהִתְוַדּוֹת עָלֵיהֶם.

ה בְּתַפְלַת מְנַחַת עָרַב יוֹם הַכְּפוּרִים **(ה)** אֵינוֹ חוֹתֵם בְּיָדוֹי שְׁאַחֲרֶיהָ. **הגה:** ואין השליח צבור מחזיר הוידוי במנחה, אלא מתפלל שמונה עשרה כבשאר ימות השנה (טור ומרדכי עס"י תרי"ד); ואין אומרים אבינו מלכנו (עין ססי תרי"ד) וכל שכן תחנון.

באר היטב (ה) אינו. ואחר אלהי עד שלא וכו' יאמר אלהי נצור לשוני וגו'. ד"מ:

ו כָּל הַקָּהָל לֹוֹקִים מִלְּקוֹת **(ו)** אַרְבָּעִים אַחַר תַּפְלַת הַמְּנַחָה, שְׁמִתוּךְ כָּדָּ יִתֵּן אֵל לְבוֹ לָשׁוּב מֵעֲבֵרוֹת שְׁבִידוֹ.

הגה: ונהגו שהנלקה אומר ודויים בשעה שנלקה, והמלקה אומר: והוא רחום וכפר עון וגו', שלשה פעמים שהם לייט תבות כנגד לייט מכות (מנהגים); ונהגו להלקות ברצועה כל דהו, דאינו רק זכרון למלקות; ויקח רצועה של עגל, על דרך שנקמר: ידע שור קוניהו (ישעיה א, ג) (כל בו); והנלקה לא יעמד, ולא ישב, רק מטת (מנהגים) פניו **(ז)** לצפון ואחוריו לדרום (מהרי"ל). יום הכפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו, אבל המבעט בו ומחשב בלבו: מה מועיל לי יום כפור זה, אינו מכפר לו (רמב"ם פי"ג מהלכות שגגות).

באר היטב (ו) ארבעים. האר"י ז"ל לא היה מקפיד על המלקות רק היו מלקין אותו ד' מלקות נגד ד' אותיות הוי"ה ואח"כ טבל לקיים באנו באש ובמים: **(ז) לצפון.** וה"ה איפכא פניו לדרום ולא ממעט אלא שלא יהא אחוריו למזרח או למערב שהם מקומות שהשכינה שרויה שם. לבוש ומ"א. וט"ז כתב דוקא יהפוך פניו לצד צפון שעיקר חטא האדם הוא מחמת ממון וכתוב מצפון זהב יאתה ע"כ מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם בא לו החטא ע"ש:

סימן תרח - סדר סעדה המפסקת

סעיפים

ד'

ובו

א אוכלים ומפסיקים קדם בין השמשות שצריך **(א)** להוסיף מחל על הקדש; ותוספת זה אין לו שעור, אלא קדם בין השמשות, שזמנו אף ות"ק אמה קדם הלילה, צריך להוסיף מחל על הקדש מעט או הרבה.

באר היטב (א) להוסיף. מדאורייתא אך אין בו כרת. וה"ה ממלאכה צריך להוסיף עיין אחרונים:

ב נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על הקדש, אין **(ב)** ממחין בגידן כדי שלא יבואו לעשות בגידון. **הגה:** והוא הדין בכל דבר אסור אמרינן: מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין; ודוקא שאינו **(ג)** מפרש בתורה, אף על פי שהוא דאורייתא; אבל אם מפרש בתורה, מוחין בגידן ע"י פי"ד דביצה ורא"ש בשם העטור). **ואם (ד)** יודע שאין דבריו נשמעין, לא יאמר ברבים להוכיחן, רק פעם אחת, אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שידע שלא

יְשַׁמְעוּ אֵלָיו ; אָבֵל בְּיַחֲדָה חֲבִיב לְהוֹכִיחוֹ עַד שְׂיִכְנְנוּ אוֹ יִקְלְלֵנוּ. (ר"ן סוף פֶּרֶק הַבְּעִי"ט).

באר היטב (ב) ממחין. ודוקי שיודע בודאי שלא יקבלו ממנו. הרא"ש : (ג) **מפורש.** אף על פי שהוא ספק כגון בה"ש מוחין. יש"ש ביצה פרק ד' : (ד) **יודע.** ודוקא כשברור לו ודוקא כשהחוטא שוגג אבל כשהחוטא מזיד חייב להוכיחו עד שינוף בו החוטא מכאן ואילך אסור להוכיחו שנא' אל תוכח לך. ובעבירה שבסתר יוכיחנו בסתר ובעבירה שבגלוי יוכיחנו מיד שלא יתחלל ש"ש מ"א. ובס"ח סימן תי"ג כתב דוקא איש את אחיו שלבו גס בו אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו וינקום ממנו אין להוכיח ע"ש :

ג אִם הִפְסִיק מְאֻכְלָתוֹ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְאָכַל כָּל זָמַן שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַתְּעֲנִית. **הגה:** וְעַיִן לְעֵיל סִימָן תַּקְנִי"ג דְּאִם קִבֵּל (ה) בְּלֵב לֹא הָיָה קִבְּלָהּ.

באר היטב (ה) בלב. עיין ס"י תקנ"ג סעיף קטן א' כתבתי בשם ב"ח להחמיר ע"ש מ"ש. וקודם פלג המנחה אין קבלתו כלום לכ"ע רק אם קיבל עליו בפ"י שלא לאכול עוד אסור. מגן אברהם :

ד בְּעָרְבַיּוֹם הַכְּפוּרִים אֵין לוֹ לְאָכַל אֶלֶּא מְאֻכְלִים קָלִים לְהִתְעַפֵּל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֶׁבַע וּמִתְנַגְּאָה כְּשִׁיתְּפִלֵּל. **הגה:** וְכֵן אֵין אוֹכְלִים דְּבָרִים (ו) הַמְּחַמְּמִים אֶת הַגּוּף, שֶׁלֹּא יֵבֵא לִידֵי קָרִי ; וְכֵן אֵין לְאָכַל מְאֻכְלֵי (ז) חֶלֶב שְׁמֵרְבִים זָרַע, אֲדָּ בְּסַעֲדַת (ח) שְׁחָרִית נוֹהֲגִין לְאָכְלוֹ. (מהרי"ל).

באר היטב (ו) המחממים. כגון בשמים וכרכום וזה אינו אסור כ"א בסעודה המפסקת אבל דברים המרבים זרע אין לאכול כל היום. ב"ח : (ז) **חלב.** חמה. רמב"ם : (ח) **שחרית.** ודעת מהרי"ל וב"ח לאסור אף בשחרית דמרבים זרע. וכתב ט"ז דשום אין לאכול אף בשחרית וכן בצים דמרבים זרע. כתב הב"ח אם אכל אכילה גסה וקשה לו לא יתן אצבעו לפיו להקיא ואם בע"כ יקיא יזהר שלא יבלע הקיאה. כתב מהרי"ו שלא ישתכר בסעודה המפסקת ולא

יאכל אכילה גסה עיין שלייה. וכתב ס"ח ולא יאכל שומשמין מפני שמעלה גרה. מהרי"ל ראה מרבותיו שאכלו פרי שקורין ער"ד עפ"פיל שמקרר ונתנוהו במים:

סימן תרט - הטמנת חמין בערב יום כפור

ובו סעיף אחד
א מתיר להטמין חמין מערב יום הכפורים למוצאי יום הכפורים. **הגה:** ויש אומרים **(א)** שאין להטמין ביום הכפורים (עין פטור), וכן המנהג במדינות אלו (מהרי"ל).
באר היטב (א) שאין. שמכין ביה"כ לחול ועיין רדב"ז סימן ל"א:

סימן תרי - הדלקת נרות ביום כפור

ובו ד' סעיפים
א מקום שנוהגים להדליק נר בליל יום הכפורים, מדליקין; מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין. ואם יש לו נר בבית, חבב להדליק בחדר ששוכב שם כדי שלא יבא לידי

תִּשְׁמִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ, מֵאַחַר שְׁרוּאָה אוֹתָהּ אֶצֶל הַנֵּר שֶׁבֵּיתוֹ (מִהַר"ל); וְאִם
חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, חֲזָבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק. הַגָּה: וּמְבָרְכִין:
לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים.

ב יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁמְבָרְךְ עַל הַדְּלָקַת נֵר יוֹם הַכְּפוּרִים.
הַגָּה: וְכֵן הַמְנַהֵג בְּמַדִּינוֹת אֵלוֹ.

ג בְּכָל מְקוֹם מְדֻלְקִין, בְּבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּבְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת
וּבְמִבֹּאוֹת הָאֶפְלָים וְעַל גְּבֵי הַחוּלָּים.

ד נוֹהֲגִים בְּכָל מְקוֹם לְהִרְבּוֹת נֵרוֹת בְּבֵיתִי כְּנִסְיוֹת,
וּלְהַצִּיעַ בְּגָדִים נְאִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. הַגָּה: וְנוֹהֲגִים שְׁכָל אִישׁ,
גְּדוֹל אוֹ (א) קָטָן, עוֹשִׂין לוֹ נֵר (מְרַדְכִי וּמַהַר"י); גַּם נֵר נִשְׁמָה לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ
שְׁמֵתוֹ (פֶּל בּו), וְכֵן נְכוּן, וְכֵן כְּתָבוֹ מִקְצַת רַבּוֹאֲתָא; וְאִם כָּבוֹ נֵרוֹת אֵלוֹ בְּיוֹם
הַכְּפוּרִים, (ב) אֵין לוֹמַר לְעַפּוּ"ס שְׁיַחֲזֹר וְיִדְלִיקֵם (מִהַר"ל). מִי שֶׁכָּבָה נֵרוֹ
בְּיוֹם כְּפוּר, יַחֲזֹר וְיִדְלִיקֵנוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם כְּפוּר, וְאֵל יִכְבְּנוּ עוֹד, אֶלְאִי יִנְיַחְנוּ
לְדַלֵּק עַד גְּמִירָא וְגַם יִקְבֵּל עָלָיו שְׁכָל יָמָיו לֹא יִכְבֶּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים
נֵרוֹ, לֹא הוּא וְלֹא אַחַר, כִּדְ נִמְצָא בְּמִנְהֲגֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְהַצִּיעַ
הַשְּׁלַחֲנוֹת בְּיוֹם כְּפוּר כְּמוֹ בְּשַׁבָּת (מְרַדְכִי וּמַנְהֲגִים), וְכֵן נוֹהֲגִין. יֵשׁ שֶׁכְּתָבוֹ שֶׁנִּהְיָה
לְלִבֵּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים נְקִיִּים בְּיוֹם כְּפוּר, (ג) דְּגִמַּת מְלֶאכִי הַשְּׂרָת; וְכֵן נוֹהֲגִין
לְלִבֵּשׁ הַקִּיטָל שֶׁהוּא לָבֵן וְנָקִי, גַּם הוּא בְּגָד (ד) מִתִּים וְעַל יְדֵי זֶה יָבֵ הָאָדָם
נִכְנָע וְנִשְׁבָּר (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ מִהַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ז דְּשַׁבִּיתָת עֶשְׂרִי).

בַּאֵר הַיֵּטֵב (א) קָטָן. וְעַכְשָׁיו אֵין עוֹשִׂין נֵר אֵלְאִי הַנְּשׁוּי וְטַעַם הַנְּרוֹת מִשׁוּם
שֶׁהַתּוֹרָה נִגְמְרָה בְּיוֹם כְּפוּר שֶׁקְרוּי נֵר מַהַר"י. וּמַהַר"ל כָּתַב שֶׁהֵן כִּנְגַד אֵיבְרִין
שֶׁל אָדָם אוֹ כִּנְגַד מִיַּע. וְלֹאֵלוֹ הַטַּעַמִּים אֵין לַעֲשׂוֹת נֵר לְאִשָּׁה עֵינֵן מִגַּן אַבְרָהָם
וְעֵינֵן סִימֹן קִנ"ד סִי"א אֵיזָה נֵר רַאוּי לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וּבִילְקוּט שׁוּפְטִים אֵיתָא
לַעֲשׂוֹת פְּתִילוֹת עֲבוֹת כַּדִּי לְהִרְבּוֹת אוֹרָן. מִגַּן אַבְרָהָם: (ב) אֵין לוֹ. אִפִּי

ברמיזה ומצוה עושים כשיניחה כך מכובה ע"ש. ואין לוי לעכו"ם שיקבל שעוה הנוסף. מנהגים: (ג) דוגמת. לפיז אין הנשים לובשים לבנים דאין יכולים להיות כמלאכים ומ"מ הקיטל יכולות ללבוש שיכניע לבם. מגן אברהם: (ד) מתים. יש נ"מ בין שני טעמים אלו דלטעם הראשון אסור להאבל ללבוש הקיטל. ולטעם השני מותר ונראה דהסומך על טעם השני ולבוש הקיטל לא הפסיד ט"ז. והלבוש שק מחמת תשובה אסור ללבוש ביה"כ ס"ח תרט"ו. מ"א:

סימן תריא - שליל יום הכפורים דינו

כיומו

סעיפים

ב'

ובו

א יום הכפורים לילו כיומו לכל דבר. ומה הם הדברים האסורים בו; מלאכה, אכילה, שתיה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, תשמיש המטה; ואין חיוב (א) כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתיה.

באר היטב (א) ואין חיוב כרת. ומ"מ כולהו דאורייתא. ב"ח ולבוש:

ב כל מלאכה שחיבים עליה בשבת, חיבים עליה ביום הכפורים; וכל שבשבת פטור אבל אסור, גם ביום הכפורים כן, אלא שבשבת זדונו בסקילה, ויום הכפורים זדונו בכרת; וכל שאסור לטלטלו בשבת

אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם כְּפוּר. וְהִתִּירוּ לְקַנֵּב יָרֵק וְלִפְצֹעַ
אָגוּזִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעֲלָה, כְּשֶׁחַל בַּחֵל, וְהֵאָדְנָא נְהָגוּ
לְאַסֹּר. **הגה:** אִם נִפְלָה דְדִלְקָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, מִתֵּר לְהַצִּיל סְעֻדָּה אַחַת
לְצַרְדָּ לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּיל בְּשַׁבָּת לְסְעֻדַת מִנְחָה (ר"י פָּרַק כָּל פְּתָבִי). וְכִבֵּר נִתְבְּאֵר
סִימָן שֶׁלִ"ד כִּיצַד נוֹהֲגִים בְּזִמְן הַזֶּה בְּדִלְקָה בְּשַׁבָּת, וְהוּא הַדִּין בְּיוֹם כְּפוּר.
וְנִהְגוּ שֶׁהִתִּינוּקוֹת **(ב)** מְשַׁחֲקִים בְּאָגוּזִים (אֲגָדָה וּמְהַר"ל), וְאֵין לְמַחֲוֹת בְּיָדָם
אֶפְלוּ קִדְּם מִנְחָה; וְנִשְׁתַּרְבֵּב הַמִּנְחָה מִדִּין הַפְּצֻעַת אָגוּזִים הַנִּזְכָּר (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ב) משחקים. דוקא על השלחן כמ"ש סי' שלי"ח ס"ה ולגדולים
אסור עיין די"מ:

סימן תריב - אסור אכילה ביום הכפורים ושעור כמותה

סעיפים

י

ובו

א הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים כְּכוֹתֶבֶת הַגָּסָה, חָיִב; וְהוּא
פְּחוֹת מִכְּפִיצָה מְעַט, וְשֵׁעוֹר זֶה שׁוֹה לְכָל אָדָם בֵּין לְנָס
בֵּין לְעוֹג מִלֶּדֶד הַבָּשׂוּן.

ב כָּל הָאֹכְלִים מִצְטָרְפִים לְשֵׁעוֹר זֶה, אֶפְלוּ מִלַּח שְׁעַל
הַבָּשָׂר וְצִיר שֶׁל יָרֵק; אֲבָל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אֵינָן
מִצְטָרְפוֹת.

ג אָכַל, וְחָזַר וְאָכַל, אִם יֵשׁ מִתְחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס, מְצַטְרֵפִין ; וְאִם לֹאוּ, אֵין מְצַטְרֵפִין.

ד שְׁעוֹר אֲכִילַת פָּרֶס, יֵשׁ אוֹמְרִים ד' בְּיָצִים ; וְיֵשׁ אוֹמְרִים ג' בְּיָצִים שׁוֹחֲקוֹת (רַשְׁבַּיָא).

ה הָא דְבְעֵינָן שְׁעוֹר הֵינּוּ לְחַיּוֹב כְּרַת אוֹ חֲטָאת, אָבַל (א) אֲסוּרָא אֶכָּא בְּכָל שְׁהוּא.

באר היטב (א) איסורא. מדאורייתא :

ו אָכַל אֲכָלִים שְׂאִינָם רְאוּיָם לְאֲכִילָה, אוֹ שְׂאָכַל אֲכִילָה גָסָה, כְּגוֹן מִיָּד עַל אֲכִילָה שְׂאָכַל (ב) עֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שְׂקָץ בְּמִזּוֹנוֹ, (ג) פָּטוֹר. הַגָּה: וְאִם אָכַל מֵאֲכָלִים מִבְּשָׂמִים אוֹ מִתְבָּלִים, עַל אֲכִילָתוֹ, חֲבֵב, דִּרְוּחָא לְבִסוּמֵי (ד) שְׂכִיחָא (פֶּל בּו). וְאֲסוּר בְּיוֹם כַּפּוּר לְטַעַם דְּבָר לְהַפְלִיט, אֶפְלוּ עֲצֵי (ה) בְּשָׂמִים ; וְעֵין לְעִיל סִימָן תַּקְסִיז (סְעִיף ג' בְּהַגְיָה).

באר היטב (ב) עיה"כ. דאל"כ האיך משכחת לה אכילה גסה דעכ"פ חייב למה שאכל תחלה באיסור קודם שיבא לידי אכילה גסה : (ג) פטור. אבל לכתחלה אסור : (ד) שכיחא. ומיהו אם אכל עד שקץ במזונו אפי" אכל מאכל מבושם פטור ב"ח. ונראה לי דהכל לפי מה שמרגיש בנפשו. מ"א : (ה) בשמים. ופשוט דמותר להריח וטוב לעשות כן למלאות מנין מאה ברכות עיין שלי"ה מ"א. ועיין מ"א בסימן מ"ו סעיף קטן ח' מה שכתב שם. והבאר היטב אשר לפני

כתב ושנוי"ב טאבי"ק אסור ני"ל עכ"ל. ובסימן תקני"א ס"ק ל"ט כתבתי בשם הרבה פוסקים דמותר ע"ש :

ז אַכַּל עָלַי קָנִים, פֶּטוּר; וְלוֹלְבֵי גִפְנִים שֶׁלְּבָבוֹ קָדָם רֵאשׁ הַשָּׁנָה, פֶּטוּר, דְּעַץ בְּעֵלְמָא הֵם. וְאִם לְבָבוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, חֵיב.

ח כָּס (פְּרוּשׁ שְׁכָסֶס וּפְצַע אוֹתָם בְּשָׁנָיו) פֶּלְפֵּל אוֹ זַנְגְּבִילָא, אִם הֵם יַיִשִּׁים, פֶּטוּר, דִּלְא חָזוּ לְאַכִּילָה; וְאִם הֵם רִטְבִּים, חֵיב.

ט הַשׁוֹתָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מִלֵּא לְגִמְיוֹ (פְּרוּשׁ מְלֵא פִּיו), חֵיב; וּמִשְׁעָרִים בְּכָל אָדָם לְפִי מֵה שֶׁהוּא, הַגְּדוֹל לְפִי גְדֹלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קָטָנוֹ; וְלֵא מְלֵא לְגִמְיוֹ מִמֶּשׁ, אֵלֶּא כְּדֵי שְׂיִסְלְקֵנוּ לְצַד אֶחָד בְּפִיו וַיִּרְאֶה כְּמֵלֵא לְגִמְיוֹ, וְהוּא פְּחוֹת מִרְבִּיעִית בְּאָדָם בִּינּוֹנִי; וְכָל הַמִּשְׁקִים מְצַטְרְפִים לְכַשְׁעוֹר. **הגה:** שְׁתֵּה מִשְׁקִין שְׂאֵינָן רְאוּיָן לְשִׁתְיָה, כְּגוֹן צִיר אוֹ מוֹרְקֵס (ו) וְחֻמְץ חֵי, פֶּטוּר; אֶבֶל חֻמְץ מְזוּג, חֵיב (טוּר).

באר היטב (ו) וחומץ. אפי' הרבה מ"א. וטי"ז העלה הא דפטור באין ראויין היינו כפי החיוב בראויין דהיינו באוכלין כשיעורן ובמשקין כשיעורן בזה פטור באין ראויין. אבל אם הרבה מאוד חייב אפילו באין ראויין מצד מעלת הריבוי כמו דאשכחין בי"ד סימן ק"ג לענין נטלי"פ ע"ש. וכתב המגן אברהם הא דחומץ פטור דוקא כשמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ כמ"ש בי"ד סימן קכ"ג ס"ו :

ז שְׁתֵּה מְעַט וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שְׁתֵּיהָ
רֵאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתֵּיהָ אַחֲרוֹנָה כְּדִי שְׁתֵּית רְבִיעִית,
מְצַטְרֵפִין לְכַשְׁעוֹר; וְאִם לֹא, אִין מְצַטְרֵפִין. וְיֵשׁ
אוֹמְרִים שְׁשַׁעוֹר צְרוּף הַשְּׁתִיּוֹת כְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס, כְּמוֹ
צְרוּף אֲכִילוֹת. **הגה:** מִתֵּר (ז) לְגַע בְּיוֹם כְּפוּר בְּאֲכָלִין וּמִשְׁקִין וְלִתְּוֹ
לְקַטְנִים, וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן שְׂיֵאכֹל אוֹ יִשְׁתֶּה אִם יִגַּע (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן קמ"ז).

באר היטב (ז) ליגע. ומהרי"ל אוסר. עיין ט"ז ומ"א:

סימן תריג - אסור רחיצה ביום כפור

סעיפים

י"ב

ובו

א אָסוּר לְרַחֵץ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוּנָן;
וְאִפְלוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמַיִם, אָסוּר. וְאִם הָיוּ יָדָיו אוֹ
רַגְלָיו אוֹ שְׁאָר גּוּפוֹ מְלַכְלָכִים בְּטֵיט אוֹ (א) בְּצוּאָה, אוֹ
שְׁנֵטף דָּם מִחוּטְמוֹ, מִתֵּר (ב) לְרַחֵץ; שְׁלֹא אָסְרוּ אֶלֶּא
רְחִיצָה שֶׁל תַּעֲנוּג.

באר היטב (א) בצואה. אבל להעביר את הזיעה אסור. ט"ז: (ב) לרחצם.
ויזהר שלא יטול אלא מקום המטונף בלבד. רמב"ם מ"א:

ב נוֹטֵל אֶדָם יָדָיו שְׁחָרִית וּמְבַרֵךְ עַל נְטִילַת יָדָיו, וְיִזְהַר

שְׁלֹא יִטַּל אֶלָּא עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֲצָבָעוֹתָיו וְלֹא יִכּוֹן לְהִנָּאת
רְחִיצָה רַק לְהַעֲבִיר הָרוּחַ רָעָה מֵעַל הַיָּדַיִם (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי).

ג אִם הִטִּיל מַיִם **(ג)** וְשִׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ, אוֹ עָשָׂה צָרְכּוֹ וְקִנַּח,
מִתֵּר לְרַחֵץ דְּהוֹה לִיָּה יָדָיו מִלְּכָלְכוֹת וְרוֹחֵץ עַד סוֹף קְשָׁרֵי
אֲצָבָעוֹתָיו; וְאִם רוֹצֵה לְהִתְפַּלֵּל, אֲפֹלוּ לֹא קִנַּח נְמִי מִתֵּר
לְטַל עַד סוֹף קְשָׁרֵי אֲצָבָעוֹתָיו. **הגה:** וְכֵן **(ד)** כִּהֵן הָעוֹלָה לְדוּכָן
נוֹטֵל יָדָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּן טְהוּרוֹת, דְּכָל רֵב רְחִיצָה שְׂאִינוּ מְכֻוֹן בָּהּ לְתַעֲנוּג,
מִתְתַּרְת (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי פִּיג מֵהִלְכוֹת יוֹם כְּפוּר וּמְהַרְיִ"ל); וְלִכֵּן אֲפֹלוּ בָּא מִן הַדְּרָךְ
וְרָגְלָיו כְּהוֹת, מִתֵּר לְרַחֵץ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַגְּהוֹת מִיְמוֹנִי וּסְמִי"ג וְטוֹר הִלְכוֹת תְּשַׁעָּה
בְּאָב).

באר היטב (ג) ושפשוף. משמע אבל בלא שפשוף אין ליטול ידים רק אם רוצה
להתפלל כמו שכתב אח"ז. וט"ז כתב כיון דצריך לברך אשר יצר יטול אפי
בלא שפשוף. עיין שם: **(ד) כהן.** וה"ה לויים במקום שנהגו. רדב"ז מ"א:

ד מִי שֶׁהוּא אֲסִטְנִיס וְאִין דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת עָלָיו עַד שִׁיקְנַח
פָּנָיו בְּמַיִם, מִתֵּר. **הגה:** וְנִהְיֶה בְּזָה לְהַחְמִיר; וְאֲפֹלוּ בְּרְחִיצַת הָעֵינַיִם,
שֶׁהִיא קֶצֶת **(ה)** רְפוּאָה, נִהְיֶה לְהַחְמִיר (מְהַרְיִ"ל). וְאֲסוּר לְרַחֵץ פָּיו בְּיוֹם
הַכְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סִימָן תַּקְס"ז (סְעִיף ג').

באר היטב (ה) רפואה. אבל משום רפואה גמורה מותר לרחוץ דלא גרע ממי
שרגליו כהות. מ"א:

ה הַהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו אוֹ רְבוֹ
אוֹ מִי **(ו)** שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה, אוֹ לְצָרְכֵי מְצוּהָ, יָכוֹל
לְעֵבֵר בְּמַיִם עַד צְוֹאָרוֹ, בֵּין בְּהִלְיָכָה בֵּין בְּחִזְרָה; וּבְלִבְד

שְׁלֹא יוֹצִיא יָדָיו מִתַּחַת שְׁפַת חֲלוּקוֹ לְהִגְבִּיהָ שׁוּלֵי חֲלוּקוֹ עַל זְרוּעוֹ; וְהוּא שְׁלֹא יִהְיוּ הַמַּיִם רוֹדְפִים, דָּאִם כֵּן אָף בַּחֹל אָסוּר מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, אֲפֹלוּ אִם אֵינָם מְגִיעִים אֶלָּא עַד (ז) מְתַנִּים.

באר היטב (ו) שגדול. משמע דבשוין אסור. מ"א: (ז) מתננים. ל"ד אלא מעט למעלה מהם. מ"א:

י הָא דְשָׂרֵי לְעֵבֵר (בְּגוּפּוֹ) בְּמַיִם לְדַבֵּר מְצוּהָ, דְּוָקָא לְעֵבֵר בְּגוּפוֹ בְּמַיִם עֲצָמוֹן; אֲבָל לְעֵבֵר (ח) בְּסַפִּינָה קִטְנָה, יֵשׁ מִי שְׂאוּסֵר.

באר היטב (ח) בספינה. עיין בטור מ"ש בשם בה"ג. ועי' אחרונים מה שהקשו עליו ועיין בכנה"ג ועיין בבאר היטב אשר לפני:

יז הֲרַב אָסוּר לְעֵבֵר בְּמַיִם כְּדִי לִילְדָּא אֶצֶל (ט) תַּלְמִידוֹ.

באר היטב (ט) תלמידו. ואם א"א לו לתלמיד לילך מותר לרבו לילך אצלו ט"ז. ובלבוש לא כ"כ עיין שם:

יח הַהוֹלֵךְ לְשֹׁמֵר פִּירוּתוֹ מִתֵּר לְעֵבֵר בְּמַיִם בְּהַלִּיכָהּ, אֲבָל לֹא בְּחִזְרָה. הַגָּה: וְכָל מְקוֹם דְּמִתֵּר לְעֵבֵר בְּמַיִם, אֲפֹלוּ הִיא לוֹ דָּרָךְ שְׂיִכּוֹל לְהַקִּיף בִּיבְשָׁה, מִתֵּר לְעֵבֵר, דְּלִמְעַט בְּהַלּוֹךְ עָדִיף (י) טְפִי (אור זרוע).

באר היטב (י) טפי. ובי"ח בשם רש"ל כתב שיקיף וכן דעת אחרונים:

ט אָסוּר לְהֶצְטִיֵּן בְּטֵיט לַח, אִם הוּא טוֹפֵחַ עַל מְנַת לְהִטְפִּיחַ; וְאָסוּר לְהֶצְטִיֵּן בְּכֵלִים שְׂיֵשׁ בָּהֶם מַיִם, אֲפֹלוּ הֵם חֲסָרִים, בֵּין שֶׁל חָרֵס בֵּין שֶׁל מִתְכוֹת; אֲבָל אִם הֵם רִקִּים, מִתָּר; וְכֵן בְּפִרוֹת וּבְתִינוֹק. **הגה:** וְאָסוּר **(יא)** לְשָׂרוֹת מִפֶּה מִבְּעוֹד יוֹם וְלַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִין כֵּלִים נְגוּבִים וְלְהֶצְטִיֵּן בָּהּ בְּיוֹם כְּפוּר, דְּחִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא לֹא תִנְגַּב זָפָה וְיָבֵא לִידֵי סְחִיטָה (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פִּיג וּמְרָדְכֵי וּסְמִ"ק וּמְנַהֲגִים). הַחוּלָה רוֹחֵץ כְּדָרְכוֹ, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְסַכֵּן (רַמְבַּ"ם).

באר היטב (יא) לשרות. מ"מ מותר לקנח ידיו ורגליו עיו"כ במפה ולמחר מעבירה ע"ג עיניו דבזה לא חיישינן לסחיטה. הרי"ף:

י (יב) כלה, כָּל שֶׁלְשִׁים יוֹם מִתְּרַת לְרַחֵץ פְּנֵיהָ.

באר היטב (יב) כלה. וצ"ע ברש"י בכתובות דף ד' ע"א מ"א. וע' במרדכי דמ"ק שהקשה כן לרש"י ותירץ ע"ש:

יא מִי שֶׁרָאָה קָרִי, בְּזִמְן הַזֶּה, בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, אִם לַח הוּא, מְקַנְחוֹ בְּמִפָּה וְדִיו; וְאִם יָבֵשׁ הוּא, אוֹ שֶׁנִּתְלַכְּלַד, רוֹחֵץ מְקוֹמוֹת הַמְּלַכְלָכִים בּוֹ לְבַד, וּמִתְפַּלֵּל; וְאָסוּר לְרַחֵץ גּוּפוֹ אוֹ לְטַבֵּל, אֶף עַל פִּי שֶׁבִּשְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה הוּא רָגִיל לְטַבֵּל לְתַפְּלָה.

יב בְּזִמְן הַזֶּה אָסוּר לְאַשָּׁה **(יג)** לְטַבֵּל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, אֲפֹלוּ הִגִּיעַ זְמַן טְבִילָתָהּ בּוֹ בְּיוֹם.

באר היטב (יג) לטבול. נ"ל דהלובשת לבנים מותרת לרחוץ מעט בין ירכותיה.

שם:

עיין

מ"א

סימן תריד - דיני סיכה ונעילת

הסנדל

סעיפים

ד'

ובו

א אסור לסודך אפלו מקצת גופו, ואפלו אינו אלא להעביר (א) הזמהא; אבל אם הוא חולה, אפלו אין בו סכנה, או שיש לו חטטין בראשו, מתר.

באר היטב (א) הזמהא. עיין מה שכתבתי סימן תרי"ג סעיף קטן א' בשם הט"ז דאפי' רחיצה להעבי' הזמהא נמי אסור ומדברי המ"א נראה דמותר ברחיצה להעביר הזמהא ע"ש:

ב אסור לנעל (ב) סנדל או מנעל של עור, אפלו קב הקטע וכיוצא בו, אפלו של עץ ומחפה עור, אסור; אבל של גמי או של קש, או של בגד או של שאר מינים, מתר אפלו לצאת בהם לרשות הרבים. ומת'ר לעמד על (ג) פרים וכסותות של עור, ומכל מקום (ד) המחמיר תבא עליו ברכה (מרדכי דיומא ותרומת הדשן סימן קמ"ט).

באר היטב (ב) סנדל. חולצין מנעל מבעוד יום והולכין לבית הכנסת יחף. וכתב ב"ח וראיתי מרבתי שהלכו יחף לגמרי בלא בתי שוקיים. ומ"א וט"ז

מתירים לילך בבתי שוקיים וכן נוהגין. ועיין ט"ז שהאריך והעלה דלד"ה אין שום היתר לנעול מנעל אפי' לדבר מצוה. ובלבישת בתי שוקיים של בגד או אנפילאות מותר ולית בה ספק כלל ובעו"ה רבים מהמון עם ואפי' קצת לומדים הולכים ברחוב במנעלים וכשבאים לבה"כ הם הולכים גם כן במנעלים רק בשהגיע למקומו חולץ כל זמן שעומד שם ותו לא ואלו בחשכה יתהלכו ופושעים נקראו אם אינם שומעים לקול מוריהם עכ"ל ועיין ס"ק ו' משי"ש: (ג) כרים. ובתפלת י"ח אסור לעמוד על שום דבר. אחרונים: (ד) המחמיר. והרדב"ז סימן קי"ץ כתב דאין כאן בית מיחוש אפי' בקשים:

ג החֲזִיחַ, כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם מִתְּרַת לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל; (ה)
וְהַחֹלָה כִּיּוֹצֵא בָּהּ, אֶף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ סַכָּנָה; וְכֵן מִי
שֵׁישׁ לוֹ מִכָּה בְּרַגְלָיו.

באר היטב (ה) והחולה. והב"ח החמיר בזה עיין א"ז:

ד מִתֵּר כָּל אָדָם לְנַעַל סַנְדָּל מִחֲמַת עֶקְרָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
כִּדִּי שְׁלֵא יִשְׁכְּנוּ; אִם מְצוּיִים שָׁם עֶקְרָבִים אוֹ דְּבָרִים
הַנוֹשְׁכִים. **הגה:** וְאִם יָרְדוּ (ו) גְּשָׁמִים וְרוּצָה לִילֵךְ לְבֵיתוֹ מִבֵּית הַכֶּנֶסֶת
אוֹ לְהַפְדֵּי, וְהוּא אִיסְטֵנִיס, (ז) מִתֵּר לְנַעַל מְנַעְלָיו עַד שְׁמַגִּיעַ לְמְקוֹמוֹ (מְהַר"ט).

באר היטב (ו) גשמים. כתב ט"ז נראה דבירידת גשמים צריך איסטניס אבל אם יש בארץ רפש וטיט כ"א כאיסטניס בזה ע"ש. ומ"א כתב וצ"ע על מה שמכו עתה להקל דאין כל אדם יכול לומר איסטניס אני כמ"ש ס"י תר"מ ע"ש ובפרט שלובשין אנפילאות ואם כן אין להם צער כ"כ לילך בטיט ורפש ולכן יש למחות אם יודע שיקבלו ע"ש: (ז) מותר. בני"י משמע דוקא סנדל בלא עקב מותר ולא מנעל. ובשל"ה כתב דיהפוך ימין לשמאל ושמאל לימין ע"ש. וכתב המ"א ואפשר דאפי' בין העכו"ם אסור אע"ג דאיכא למיחש שילעיגו כיון שהוא מדאורייתא ע"ש ועיין סי' תרי"א:

סימן תרטו - יום הכפורים אסור בתשמיש המטה

סעיפים

ב'

ובו

א יום הכפורים אסור בתשמיש המטה, ואסור (א) לגע
באשתו כאלו היא נדה; וכן אסור לישן עם אשתו
במטה.

באר היטב (א) ליגע. גם לא ירבה דברים עמה. ואסור ליגע בה גם ביום. שלייה
מ"א. וט"ז כי דוקא בלילה אסור ליגע בה אבל ביום אי"צ ליזהר מנגיעה ומ"ש
השי"ע איסור שינה במטה הוא אפי' ביום ע"ש:

ב הרוצה קרי בליל יום הכפורים (ב) ידאג כל השנה,
ואם עלתה לו שנה מבטח לו שהוא בן העולם הבא.

באר היטב (ב) ידאג. בסוף הכוונת סוף פ"ק דיה"כ תמצא תיקון לזה והוא
מנוסה. וכ"כ בספר משנת חסידים. וע' הגהות מהרי"ל מ"ש מענין זה. ועיין
בספר מענה לשון ג"כ:

סימן תרטז - הקטנים מתי יתחילו להתענות

סעיפים

ב'

וב'

א התינוקות מתרים בכל אלו, חוץ מבנעילת הסנדל, שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו. הגה: ומתיר לומר לנכרי (א) לרחצו ולסוכו; אבל להאכילם, אפלו בידיים שרי (טור).

באר היטב (א) לרחצו. ובזמן הזה אין נוהגין לרחצו ולסוכו כלל לבוש עיין סימן של"א סעיף ט':

ב קטן הבריא בן ט' שנים שלמות, ובן י' שנים שלמות, מחנכין אותו לשעות; כיצד, היה רגיל לאכל בבי שעות ביום, מאכילין אותו בשלשה; היה רגיל לאכל בג', מאכילין אותו ברביעית; לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות והוא הדין לקטנה הבריא (טור). בן י"א, בין זכר בין נקבה, מתעניין ומשלימין מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות. הגה: ויש אומרים (ב) שאינן צריכין להשלים מדברבנו, כלל (ר"ן ואור זרוע והגמ"י בשם ה"ג ורוקח ורא"ם), ויש לסמוך עליהו בנער שהוא כחוש ואינו חזק להתענות (תרומת הדשן סימן קנ"ה) וכל מקום שמחנכין אותו באכילה, מחנכין אותו ברחיצה וסיכה (טור). בת י"ב ויום אחד, ובן י"ג ויום אחד, שהביאו שתי שערות, הרי הם כגדולים לכל מצות ומשלימים מן התורה; אבל אם לא הביאו שתי שערות, עדין קטנים הם ואינן משלימין אלא מדברי סופרים. הגה: ואפלו הוא רד וכחוש, צריך להשלים דמיישינן שמא נשרו השערות (תרומת הדשן סימן קנ"ה). קטן שהוא פחות מבן

תִּשַׁע אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם כְּפוּר, כְּדִי שְׁלֹא יבֹא לִידֵי
סַכָּנָה. הַגָּה: אֶפְלוּ אִם רוּצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ, מוֹחִין בְּדָוֹ (פֶּל ב).

באר היטב (ב) שא"צ. אבל חינוך שעות צריך ט"ז. ואין מדקדקין בזמן הזה
להתענות תינוק בשנת י"ב משום דהכל לומדים והוי כחולים ועוד דסתמא
חשיבי חולים. (בי"ח):

סימן תריז - דין עברה ומיניקה ויולדת ביום הכפורים

ובו סעיפים ד' ומיניקות ומתענות ומשלימות ביום
הכפורים.

ב עברה שהריחה ופניה משתנים אף על פי (א) שלא אמרה צריכה
אני (רי"ז נכ"ז); לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא; אם
נתקרה דעתה בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, (ב)
מאכילין אותה עד שתתישב דעתה.

באר היטב (א) שלא אמרה. ואם אמרה צריכה אני אע"פ שאין פניה משתנות.
ובשאר כל אדם לא מהני אמירה אא"כ נשתנה פניו מ"א ע"ש עסי"ג: (ב)
מאכילין. פי' שתוחבין כוש ברוטב ונותנין לתוך פיה ואם לא נתישבה דעתה
נותנין לה רוטב ואם לאו נותנין לה המאכל עצמו ב"י בי"ח לבוש. ודוקא עוברה

לפעמים מתיישבא דעתה בדבר מועט אבל חולה מאכילין אותו כפי שיאמי
הרופא אך פחות פחות מכשיעור כמה שכתוב בסימן תרי"ח סעיף ז' :

ג כָּל אָדָם שֶׁהָרִיחַ מֵאֲכָל וְנִשְׁתַּנּוּ פָּנָיו, מִסֵּכָן הוּא אִם
לֹא יִתְּנוּ לוֹ מִמֶּנּוּ, וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ.

ד יוֹלְדָת, תוֹדֵךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים **(ג)** לֹא תִתְּעַנֶּה כָּלֵל; מִשְׁלֹשָׁה
עַד שְׁבַע, אִם אָמְרָה: צְרִיכָה אֲנִי, מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ;
מִכָּאן וְאֵילָךְ, הָרִי הִיא **(ד)** כָּל אָדָם. וְיָמִים אֵלוּ אֵין
מוֹנִין אוֹתָם מֵעַת לָעַת; כְּגוֹן אִם יִלְדָה בְּשַׁבָּעָה בְּתִשְׁרֵי
בְּעָרָב, אֵין מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אִם לֹא
אָמְרָה: צְרִיכָה אֲנִי, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁלְמוּ לָהּ שְׁלֹשָׁה
יָמִים עַד יוֹם כְּפוּר בְּעָרָב, מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן שְׁנֵכְנֵס יוֹם רְבִיעִי
לְיִדְתָּהּ מִקְרִי לְאַחַר שְׁלֹשָׁה.

באר היטב **(ג)** לא תתענה. אפילו אמרה אי"צ מאכילין אותה ואומרין לה
אכול. בי"ח. ועי' סי' תקנ"ד סעיף ו'. ומ"מ יש להאכילה פחות מכשיעור. מ"א
ועיין סי' ש"ל ס"ד: **(ד)** ככל. היינו באמרה צריכה אני מחמת לידה אבל אם
אמרה צריכה אני מחמת שמתכבד עלי החולי נותנין. או"ה:

סימן תריח - דין חולה ביום הכפורים

א חוֹלָה שְׁצָרִיךְ לְאָכֵל, אִם יֵשׁ שָׁם רוּפָא בְּקִי אֶפְלוּ הוּא
(א) עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׂאוֹמֵר : אִם לֹא יֵאָכִילוּ אוֹתוֹ אֶפְשֵׁר
שְׁיִכְבַּד עָלָיו הַחֲלִי (ב) וַיִּסְתַּכֵּן, מֵאָכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיּוֹ,
וַאִין צָרִיךְ לוֹמַר שְׂמָא יָמוּת. אֶפְלוּ אִם הַחוֹלָה אוֹמֵר :
אֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִים לְרוּפָא ; וְאִם הַחוֹלָה אוֹמֵר : צָרִיךְ
אֲנִי, אֶפְלוּ מֵאָה רוּפָאִים אוֹמְרִים : אֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִים
(ג) לַחוֹלָה.

באר היטב (א) עכו"ם. וכתב הרא"ש דעכו"ם או אשה נאמנים להכחיש
ישראל: (ב) ויסתכן. וה"ה אפי' אינו אומר שישתכן רק שאומר שאפשר
שיכבד עליו החולי נותנין לו שאנו חוששין שמא יסתכן. אחרונים: (ג) לחולה.
אפילו הרופאים אומרים שהמאכל יזיקהו שומעין לחולה רדב"ז ח"א סימן
פ"ו וכנה"ג ומזכירין לו תחלה שהיום יום הכפורים דשמא שכח. לבוש. וכתב
או"ה אם החולה רוצה להחמיר אחר שצריך לכך. עליו נאמר אך את דמכם
לנפשותיכם אדרוש וכתב שכה"ג מאכילין אותו בע"כ:

ב רוּפָא אֶחָד אוֹמֵר : צָרִיךְ, וְרוּפָא אֶחָד אוֹמֵר : אֵינוֹ
צָרִיךְ, מֵאָכִילִים אוֹתוֹ. הַגָּה: וְהוּא הִדִּין לְשָׁנִים נֶגֶד שְׁנַיִם, וְאֶפְלוּ
קִצְתוֹ (ד) יוֹתֵר בְּקִיָּאִין מִקִּצְתוֹ כִּן נִרְאֶה לִי.

באר היטב (ד) יותר. בטור כתב בשם הרמב"ן באם אחד מופלג בחכמה
מאכילין בשבילו אפי' כנגד שנים:

ג וְאִם הַחוֹלָה וְרוּפָא אֶחָד עָמוּ אוֹמְרִים שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ,
וְרוּפָא אֶחָד אוֹמֵר : צָרִיךְ ; אוֹ שְׁהַחוֹלָה אֵינוֹ אוֹמֵר כָּלוּם
וְרוּפָא אֶחָד אוֹמֵר : צָרִיךְ, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים : אֵינוֹ צָרִיךְ,
אֵין מֵאָכִילִין אוֹתוֹ.

ד אם שְׁנַיִם אוֹמְרִים : צָרִיד, אֶפְלוּ מֵאָה אוֹמְרִים : אֵינוֹ צָרִיד, וְאֶפְלוּ הַחֹלָה אוֹמֵר עִמָּהֶם שְׂאִינוֹ צָרִיד, מֵאֲכִילִים אוֹתוֹ מֵאַחַר שְׁשָׁנַיִם אוֹמְרִים : צָרִיד. **הגה:** וְהוּא הַדִּין אִם הַחֹלָה וְרוֹפֵא אֶחָד עִמּוֹ אוֹמְרִים : צָרִיד, אִם עַל פִּי שְׂמֵאָה רוֹפְאִים אוֹמְרִים : אֵינוֹ צָרִיד, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ (טור), וְלֹא חִיּוּשֵׁינוּ דְהַחֹלָה אוֹמֵר : צָרִיד מְשׁוּם דְּמֵאֲמִין לְרוֹפֵא זֶה שְׂאוֹמֵר : צָרִיד (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם מַהְרִי"א).

ה אם הַחֹלָה אוֹמֵר : אֵינוֹ צָרִיד, וְהָרוֹפֵא **(ה)** מְסַפֵּק, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ ; אָבֵל אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר : אֵינוֹ צָרִיד, וְהַחֹלָה אוֹמֵר : **(ו)** אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵין מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ.

באר היטב (ה) מסופק. פ"י שמכיר החולי אלא מסופק אם יסתכן. ט"ז : **(ו)** אֵינִי יוֹדֵעַ. דֵּאִינוּ יוֹדֵעַ שֶׁל חוֹלָה לֹא כְּלוּם הוּא דְרוּבֵן שֶׁל חוֹלִים אֵינֶם יוֹדְעִים וּבִקְיָאִים בַּחוּלִי שֶׁלֵּהֶם כִּי כִּי בִּי בִּשְׁם רַמְבַּ"ן. וְנִרְאֶה מִזֶּה אִם הַחֹלָה רוֹפֵא וּמִבֵּין מִמִּילָא הוּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁלּוֹ כֹּאֲלוֹ אִמֵּר רוֹפֵא אַחֵר. ט"ז :

ו אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר שְׂאִינוֹ מְכִיר אֶת הַחֲלִי, הֲרִי הוּא כְּאֶדָם דְּעֵלְמָא וְאֵין דְּבָרָיו מוֹעִילִין וְלֹא מוֹרִידִין. **הגה:** מִיָּהוּ אִם נִחְלַשׁ הַרְבֵּה עַד שֶׁנִּרְאֶה לָרֵב בְּנֵי אֶדָם שְׂאֶצְלוּ שֶׁהוּא מְסַכֵּן אִם לֹא יֵאָכֵל, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ (א"י הָאָרֶץ).

ז כְּשֶׁמֵּאֲכִילִין אֶת הָעֵבְרוֹת אוֹ אֶת הַחֹלָה, מֵאֲכִילִין אוֹתָם מְעַט מְעַט כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְשַׁעוֹר ; הַלְּכָף מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ כְּבִי שְׁלִישִׁי בִּיצָה בֵּינוֹנִית, וְיִשְׁהוּ כְּדִי

אֲכִילַת אַרְבָּעָה בַּיָּצִים ; וְהַשְׁתָּיָה, יִבְדְּקוּ בַּחֹלֶה עֲצָמוֹ
כַּמָּה הִיא כְּדֵי שְׂיִסְלְקֵנוּ לְצַד אֶחָד וְיִרְאֶה כַּמְּלֵא לְגַמְיוֹ.

ח וַיִּשְׁקוּהוּ פָּחוֹת מֵאוֹתוֹ שְׁעוֹר, וַיִּשְׁהוּ בֵּין שְׁתֵּי
לְשֵׁתָיָה כְּדֵי אֲכִילַת אַרְבָּעָה בַּיָּצִים, וּלְפָחוֹת יִשְׁהוּ בֵּין
שְׁתֵּי לְשֵׁתָיָה כְּדֵי שְׁעוֹר שְׁתֵּית רְבִיעִית; וְאִם אֶמְדוּהוּ
שָׂאִין הַשְּׁעוֹרִים הִלְלוּ מִסְּפִיקִים לוֹ, אוֹ שֶׁהַחֹלֶה אוֹמֵר
כֵּן, אוֹ שֶׁנִּסְתַּפְּקוּ בַּדָּבָר, מֵאֲכִילִים וּמִשְׁקִים אוֹתוֹ (ז) כָּל
צָרְכוֹ מִיָּד.

באר היטב (ז) כל צרכו. והב"ח כתב דנוהגין שנותנין לפניו מאכל ואומרים לו
י"כ הוא ואם יאכל הרשות בידו וכן ביולדת אחר ג' תוך ז'. וט"ז כתב ונ"ל
דצ"ל לו אם אתה יודע שיש לך סכנה אם לא תאכל כשיעור ואם לאו תאכל
תחילה פחות מכשיעור דאם לא יאמר לו אלא י"כ היום יסבור שמן הדין
אסור לו לאכול ויביא עצמו לידי סכנה ע"ש: והיולדות מהימנין לנשים
דאינהי בקיאי בהו. מ"א. מניקה שיש לה ילד חולה ומסוכן ואינו רוצה לינק
כי אם ממנה ואם מתענית סכנה הוא לולד אינה מתענה אפילו ביה"כ תשובת
דבר שמואל ס"י ק"ז:

ט מִי שֶׁאֶחָזוּ בַּלְמוֹס, וְהוּא חֲלִי שֶׁבָּא מִחֲמַת רְעֵבוֹן
וְסִימָנוּ שְׁעֵינָיו כְּהוֹת וְאֵינּוּ יָכוֹל לְרְאוֹת, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ
עַד שְׂיִאֹרוֹ עֵינָיו; וְאִם אֵין שָׁם מֵאֲכָל שֶׁל הַתֵּר, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מֵאֲכָל אֶסוֹר; וְאִם יֵשׁ כָּאן שְׁנֵי מֵינֵי
אֶסוֹרִים, אֶחָד חָמוֹר מִחֲבֵרוֹ, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקָּל
תְּחִלָּה. **הגה:** אם צריך לְבָשֶׁר וַיֵּשׁ כָּאן בְּהֵמָה שְׁצָרִיכִין לְשַׁחֲטָהּ וּבָשֶׁר
נִבְלָה מוֹכֶנֶת, עֵינָן לְעִיל סִימָן שְׁכִיחַ י"ד.

חולה שאכל ביום הכפורים ונתישב דעתו בענין שיכול לברך, צריך להזכיר של יום הכפורים בברכת המזון, שאומר: (ח) יעלה ויבא, בבונה ירושלים.

באר היטב (ח) יעלה ויבא. ואם חל בשבת אומר רצה. כנה"ג. וט"ז כתב שלא להזכיר יעלה ויבא ע"ש והמ"א העלה דאין להקל. ועכ"פ אי"צ לקדש דיש לחוש לברכה לבטלה ע"ש:

סימן תריט - סדר ליל יום הכפורים

סעיפים

ו'

ובו

א ליל יום הכפורים נוהגים שאומר (א) שליח צבור: בישובה של מעלה ובישיבה של מטה, על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין להתפלל עם (ב) העבריינים. ונוהגים שאומר: כל נדרי וכו', ואחר כך אומר: (ג) שהחיינו, בלא כוס. הגה: ואחר כך מתפללים ערבית. ונוהגים לומר כל נדרי בעודו (ד) יום, וממשיך בנגונים עד הלילה; ואומרים אותו שלש פעמים, וכל פעם מגביה קולו יותר מבראשונה (מהרי"ל). וכן אומר השליח צבור ג"פ: ונסלח לך עדת וגומר, והקהל אומרים שלש פעמים: ויאמר ה' סלחתי כדברך (מנהגים); ואל ישנה אדם ממנהג העיר, אפלו בנגונים או בפיוטים שאומרים שם (מהרי"ל).

באר היטב (א) שליח צבור. ועכשיו אומר הגדול לבד. וצריך לצרף עוד שנים עם הגדול ושוהים עמו עד אחר ברכו ועיין ט"ז: (ב) העבריינים. והם העוברים על גזירות וחרמות הקהל מתירין להם כדי שיכלו להתפלל דכל ת"צ

שאין בו מפושעי ישראל אינו תענית ונוהגים לומר זה ג' פעמים: (ג) שהחיינו. ונכון לאומר' בלחש עם הש"ץ ויסיימה קודם הש"ץ שיאמר אמן: (ד) יום. משום דדומה להתרת נדרים שאין מפירין בשבת וי"ט ולכן צ"ל מבע"י ב"ח. והקהל אומרים כל נדרי עם הש"ץ בלחש דאין תנאי הש"ץ מועיל לציבור ד"מ לבוש ומנהג פשוט הוא להתעטף בטלית מבעוד יום ומברכין עליו וכ"כ האר"י ז"ל. ואם נתעטף בלילה אין לברך עליו ועיין ספר הכוונת ועיין יד אהרן. והבאר היטב אשר לפני לא דק בזה ע"ש:

ב בְּלֵיל יוֹם הַכְּפוּרִים וּמְחַרְתּוֹ אֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, בְּקוֹל רָם.

ג אִם חָל בְּשַׁבָּת, אֹמֵר: וַיְכַלּוּ, וּבִרְכָה אַחַת מֵעֵין שְׁבַע, וְחוֹתֵם: מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת, וְאִינוּ מְזַכֵּיר שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים. וְאִין אֹמְרִים אֲבִינוּ מְלַכְנוּ, בְּשַׁבָּת, אֲבָל שְׁאֵר הַסְּלִיחוֹת וְהַתְּחִנוֹת אֹמֵר כְּמוֹ בְּחַל (ריב"ש סי' תקי"ב ומנהגים).

ד צָרִיד לְהַעֲמִיד אֶחָד לִיְמִין שְׁלִיחַ צְבוּר וְאֶחָד לְשְׂמֹאלוֹ.

ה יֵשׁ (ה) שְׁעוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

באר היטב (ה) שעומדים. היינו בשעת תפלת ערבית אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בכוונה ביום כנה"ג. ויזהרו שלא ישהו נקביהם. ואם נחלשו יכולים לסמוך לשום דבר מהרי"ל ד"מ. וטעם העמיד' להיות דוגמת המלאכים ולכן הנשים לא יעמדו מט"מ. ומי שעומד פעם אחד ודעתו לעשות כן כל ימיו צריך התרה:

ו' נוהגים ללון בבית הכנסת ולומר (ו) שירות ותשבחות

כל הלילה. הגה: וטוב לישן רחוק מן הארון (מרדכי); ומי שאינו רוצה לומר תשבחות ושירות בלילה, לא יישן שם (מהרי"ו). והחזנים המתפללים כל היום, לא יעזרו כל הלילה, כי מאבדין קולם כשאינם ישנים (מהרי"ל).

באר היטב (ו) שירות. ומי שעיף ויגע יאמר עכ"פ ד' מזמורים הראשונים שבתהלים קודם שישכב כי הם מסוגלים שלא יבא לידי קרי שבהם ש"י תיבות וד' מזמורים יעלה למנין קרי. וטוב שלא יעטוף בכרים וכסתות המחממין ועכ"פ לא יכסה רגליו שלי"ה והישן בבה"כ יישן במערב או בבה"כ של נשים דהישן בבה"כ עונשו גדול מצאתי. יה"כ שחל בשבת אין מקבלין שבת אבל מזמור שיר ליום השבת יש לאומר. שכנה"ג:

סימן תרכ - מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית

אחד

סעיף

ובו

א טוב (א) לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית, כדי למהר בענין שיתפלל מוסף קדם שבע שעות.

באר היטב (א) לקצר. וכתב בהגמ"י שאם הוא סוף שש ידלגו אי"מ עיין מ"א ומחוייב כל יחיד לומר לפחות י' וידוים ד' בד' תפלות וד' בחזרת הש"ץ וב' פעמים האחד במנחה ואחד במעריב כנגד י"פ שהיה מזכיר הכ"ג את השם:

סימן תרכא - סדר קריאת התורה

ומילה ביום כפור

סעיפים

ו'

ובו

א מוציאין שני ספרים, בראשון קורים ששה בפרשת (א) אחרי מות עד ויעש כאשר צוה ה'; ואם חל בשבת, קורים שבעה (ב) ומפטיר קורא בשני בפנחס ובשור לחדש, ומפטיר בישעיה: ואמר סלו סלו פנו דרך, עד כי פי ה' דבר.

באר היטב (א) אחרי מות. והמצטער על מיתת בני אהרן ומוריד דמעות עליהם בייכ מוחלין עונותיו ובניו אין מתים בחייו זוהר והאר"י ז"ל. ומצה ללמוד בייכ משניות יומא. גם ללמוד בסוף יומא המאמרים המדברים במעלות התשובה עיין שלי"ה. ואין לת"ח לעסוק בתורה ולהשמיט מלהתפלל התפילות והסליחות ובקשות עם הצבור. שכנה"ג: (ב) ומפטיר. בהפטרה אין אומרים מלך מוחל וסולח רק ודברך אמת וקיים לעד בא"י וגוי. ד"מ ואחרונים:

ב (ג) מילה ביום הכפורים, מלין בין יוצר למוסף, אחר קריאת התורה; ולאחר המילה אומרים: אשרי והמנהג למוול אחר אשרי (מנהגים); ואם הוא במקום שצריך לצאת מבית הכנסת, אין מלין עד אחר חזרת ספר תורה, וחוזרים ואומרים קדיש.

באר היטב (ג) מילה. ואומרים זכור ברית ואם חל בשבת אומרים יום ליבשה עס"י תקפ"ד:

ג מְבָרְכִין עַל הַמִּילָה בְּלֹא כּוֹס וַיֵּשׁ אֲמָרִים דְּמְבָרְכִין בְּכּוֹס וְנוֹתְנִים (ד) לְתִינוּק הַנְּמוּל, וְכֵן נוֹהֲגִין.

באר היטב (ד) לתינוק. דהיינו דמלבד מה שנותנין לפי התינוק כשאומר בדמייך חיי צריך ליתן לו לשתות קצת מהכוס מ"א ע"ש ועיין סי' תקנ"ט סי"ז:

ד בְּמוֹסָף אֲמַר שְׁלִיחַ צְבוּר סֵדֶר (ה) עֲבוּדָה. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לִפְלַע עַל פְּנֵיהֶם כְּשֶׁאֲמָרִים וְהַפְּתִיחַ וְהַעֵם, וְגַם בְּעֲלִינוּ לְשֶׁבַח; אָבֵל שְׁלִיחַ צְבוּר אֲסוּר (ו) לְעַקֵּר מִמְּקוֹמוֹ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה כְּדִי לִפְלַע עַל פְּנָיו, וַיֵּשׁ לְמַחֲוֹת בְּיַד הָעוֹשִׂים כּוֹ.

באר היטב (ה) עבודה. דעיקר העבודה של כהן גדול הי' במוסף עיין ט"ז ומ"א: (ו) לעקור. וכבר פשט המנהג שגם הש"ץ נופל על פניו. לבוש. אבל לא יעקור רגליו גם יעמוד קצת רחוק בתחילה מהתיבה וכן נוהגים. ועסי' קל"א דיש להשתטח עשבים על הרצפה:

ה סֵדֶר הַיְּהוּדִי: (ז) חֲטָאֲתִי, עֲוִיתִי, פְּשַׁעְתִּי.

באר היטב (ז) חטאתי. החטא שוגג עון מזיד פשע מורד וצ"ל הקל תחלה:

ו נְהַגוּ לְדַר צְדָקוֹת בְּיוֹם הַכְּפוּרִים בְּעֵד (ח) הַמֵּתִים. וּמִזְכִּירִין נְשְׁמוֹתֵיהֶם, דְּהַמֵּתִים גַּם כֵּן יֵשׁ לָהֶם כְּפָרָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים (מְרַדְכִין).

באר היטב (ח) המתים. ולכן נקרא יה"כ בלשון רבים ר"ל לחיים ולהמתים. מהרי"ו:

סימן תרכב - סדר תפלת מנחה

סעיפים

ד'

ובו

א לְמִנְחָה אֹמֵר: אֲשֶׁרִי, וּבֹא לְצִיּוֹן, וְאֵין אֹמְרִים: וְאֲנִי תִפְלְתִי, אֶפְלוּ אִם חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת. הגה: וְאֵין אָנוּ נוֹהֲגִין לֹמַר: אֲשֶׁרִי, וּבֹא לְצִיּוֹן, קִדְּם מִנְחָה, רַק קִדְּם נְעִילָה; וְכֵן כָּתְבוּ קֶצֶת רַבּוֹתָא (מְרַדְּכֵי וְהַגִּי'ם ס"ס אֶהְבֵּה וְסוּף הַלְכוֹת יוֹם כְּפוּר וְכָל בּוֹ וּמְנַהֲגִים); וְאֵין אֹמְרִים: **(א)** אֵין כְּאַלְהֵינוּ בְּיוֹם כְּפוּר (מְנַהֲגִים).

באר היטב **(א)** אין כאלהינו. אבל פיטום הקטורת יש לאומרו. אחרונים:

ב וּמוֹצֵי־אֵין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין שְׁלֹשָׁה בְּפֶרֶשֶׁת **(ב)** עֲרִיּוֹת עַד סוּף הַפֶּרֶשָׁה, וְהַשְּׁלִישִׁי מִפְּטִיר **(ג)** בְּיוֹנָה וּמְסִים: מִי אֵל כְּמוֹד, וּמְבַרְךָ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ; וְאִם חָל בְּשַׁבָּת מִזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת, וְחֹתֶם בְּשֵׁל שַׁבָּת. הגה: וְאֵין אֹמְרִים: **(ד)** עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה, בְּמִנְחָה (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי סוּף הַלְכוֹת יוֹם כְּפוּר וּמְנַהֲגִים) וְהַגְּהוֹת מְרַדְּכֵי).

באר היטב **(ב)** עריות. התוסי' במגילה דף ל"א כתבו הטעם בשביל שהנשים מקושטות לכבוד היום. ובמדרש אית' כשם שהקב"ה הזהיר שלא לגלות ערוה כך לא יגלה ערות עונותיו. ובט"ז כתב הטעם דנפשו של אדם חשקה בעריות טפי מכל עבירות ע"כ מזהירין ע"ז ביוה"כ שהוא יום קדוש ונורא ע"ש. וכן במיתת בני אהרן להורות שלא להקל במצות שלא נמצאו בהם אזהרות כמו בנדב ואביהו. כל בו: **(ג)** ביונה. לפי שיש בו כח התשובה ושאינו יכולין לברוח מהשי"י. לבוש: **(ד)** על התורה. פי' אנו אין מנהגינו כמ"ש השי"ע אלא אין

אומרים כלל על התורה ועל העבודה רק חותמין מגן דוד : אם אין שהות ידלג
א"מ להתחיל נעילה בזמנה ועיין ס"י תר"כ וטוב לומר מעט סליחות בנחת
מהרבה במרוצה. אחרונים :

ג אם חל בשבת, אומרים : צדקתך, ואומרים : אבינו
מלכנו ; הגה: ובמדינות אלו אין אומרים : (ה) צדקתך, ולא אבינו
מלכנו.

באר היטב (ה) צדקתך. דכתיב בו משפטיך תהום רבה ואנו מבקשי רחמים
ביוה"כ. לבוש :

ד אין נושאין כפים במנחה ביום הכפורים ; וכהן שעבר
ועלה לדוכן, הרי זה נושא כפיו ואין מורידין אותו.

סימן תרכג - סדר תפלת נעילה

סעיפים

ו'

ובו

א לנעילה אומר : אשרי, וקדיש, ואינו אומר : ובא
לציון ; הגה: וכבר כתבתי דהמנהג במדינות אלו לומר : אשרי, ובא
לציון, קדם נעילה.

ב זמן תפלת נעילה כשהחמה בראש האילנות, כדי

שְׁיִשְׁלִים אוֹתָהּ סָמוּךְ לְשִׁקִיעַת הַחֲמָה ; וְצָרִיךְ שְׁלִיחַ
צָבוּר לְקַצֵּר בְּסִלְיחוֹת וּפְסוּקִים שְׁבָאֲמָצַע הַתְּפִלָּה, וְגַם
אֵין לוֹ לְמִשְׁךְ בְּתַפְלַת נְעִילָה כָּל תְּבָה וְתְבָה כְּדָרְךְ
שְׁמוֹנֶשֶׁךְ בְּשָׂאֵר תְּפִלוֹת, כְּדִי שְׁיִגְמֹר (א) קֹדֶם שִׁקִיעַת
הַחֲמָה וְאוֹמֵר בְּמָקוֹם כְּתִבְנוּ, חֲתִמְנוּ (טוֹר).

באר היטב (א) קודם. ונוהגין שממשיכין גם בלילי' אך צריך לזיזהר להתחיל
בעוד היום גדול וחרוז היום יפנה כו' צריך לומר קודם הערב שמש דאלי"כ
דובר שקרים לפני ה'. ט"ז ומ"א :

ג אִם חָל בְּשַׁבָּת, מִזְכִּיר בָּהּ שֶׁל שַׁבָּת ; אָבֵל בְּיָדוּי
שְׁלֵאֲחֵר הַתְּפִלָּה אֵין מִזְכִּירִים בּוֹ שֶׁל שַׁבָּת ; וְהֵי מְלִי
יְחִיד, אָבֵל שְׁלִיחַ צָבוּר, כִּיּוֹן שְׁאָמְרוּ בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ,
מִזְכִּיר בּוֹ שֶׁל שַׁבָּת ; וְאִם לֹא הִזְכִּיר, (ב) בְּזֶה אֵין
מְחִזְרִין אוֹתוֹ.

באר היטב (ב) בזה. כלומר שלא הזכירו בוידוי יצא כיון שהזכירו בתפלה אבל
אם לא הזכיר שבת כלל מחזירין אותו. מ"א :

ד וְאוֹמֵר : כְּתֹר, כְּמוֹ בְּמוֹסָף.

ה נוֹשְׂאִים כַּפִּים בְּנְעִילָה וְהַמְנִיחַ בְּמִדִּינוֹת אֱלוֹ (ג) שְׁלֵא לְשֵׂא
כַּפִּים, וְאוֹמְרִים : (ד) אָבִינוּ מִלְּפָנָיו.

באר היטב (ג) שלא. והטעם שלעולם מסיימין אותה בלילה ואין עבודה
בלילה לבוש. ומהרי"ל כתב ואפי" איחר עד הלילה נושאים כפים אבל
האחרונים כתבו דיש לבטל המנהג שאין נשיאת כפים בלילה. ומ"מ אומרים

אלהינו ברכנו וכו' דבזה אין קפידה כ"כ עיין מ"א: (ד) א"מ. אפי' חל בשבת ועדיין יום הוא. מ"א ע"ש:

בְּסוֹף הַסְּלִיחוֹת אוֹמְרִים (ה) ז' פְּעָמִים: ה' הוּא הָאֱלֹהִים וּפְעַם אֶחָד: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וּג' פְּעָמִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד (מְנַהֲגִים) וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ס"א (ו) וְתוֹקְעִים תִּשְׂרִית;
הגה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין לְתַקְעַ, רַק תְּקִיעָה אַחַת (מְרַדְּכֵי וְהַגִּימ סוֹף הַלְכוֹת יוֹם פְּפוּר וְאֶגוּר), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדִּינוֹת אֱלוֹ; וְתוֹקְעִין לְאַחַר שְׂאֶמֶר קִדִּישׁ לְאַחַר נְעִילָה, וְקִצָּת מְקוֹמוֹת נְהַגוּ לְתַקְעַ קִדְּם קִדִּישׁ.

באר היטב (ה) ז' פעמים. הטעם ללוות השכינה שמתעלה לעלות למעלה משבעה רגיעים: **(ו) ותוקעים.** סי' לסילוק השכינה למעלה שנאמר עלה אלהים בתרוע' וזכר לתקיעות יובל שהיתה ב"כ. ותוספת כתבו להראות שהוא יום טוב להרבות בסעודה לכן יפקדו איש אחיו בצאתו מבה"כ כדרך שאומרים בשבת ויום טוב מט"מ. ותוקעין אפי' חל בשבת. אף ע"ג דלא הבדילו בתפלה עדיין מכל מקום כיון שכבר עבר היום ותקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה לא החמירו בה. טור. ואין הדין והחיימה מסתלק עד שישלימו ישראל סדריהם ת"ה סי' רע"א:

סימן תרכד - סדר מוצאי יום הכפורים

ובו ה' סעיפים
א מתפללים תפלת ערבית, ואומר הבדלה בחו"ן הדעת.

ב צָרִיד לְהוֹסִיף מֵחַל עַל הַקֹּדֶשׁ גַּם בְּיִצְיָאתוֹ, שְׂיִמְתִּינוּ מֵעַט אַחַר יְצִיאת הַכּוֹכָבִים.

ג (א) מְבַדִּילִים עַל הַכּוֹס וְאִין מְבָרְכִים עַל (ב) הַבְּשָׁמִים, אֶפְלוּ אִם חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת.

באר היטב (א) מבדילים. ומותר ברחיצה ובכולם קודם שיבדיל. מ"א עיין שם: (ב) הבשמים. וב"ח כתב בשם מהרי"ל ואבודרהם ורש"ל שכשחל בשבת יש לברך על הבשמים ואין כאן ברכה לבטלה כיון שנהנה. מ"א וט"ז וכן עיקר:

ד מְבָרְכִים עַל הָאוֹר; וְאִין מְבָרְכִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים עַל הָאוֹר שֶׁהוֹצִיאוּ (ג) עֵתָה מִן הָאֲבָנִים; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְבָרְכִים עָלָיו מֵעַמּוּד (ד) רֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ.

באר היטב (ג) עתה. אפי' חל בשבת להורות שיום זה מקודש ששבת מן האור. מ"א: (ד) ראשון. פי' שהדליקו נר אחד מאותו שלהבת עסס"ה:

ה יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים אִין מְבָרְכִים עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, אֶף עַל פִּי שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְבָרְכִין עָלָיו, שְׂאִין מְבָרְכִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים אֶלָּא עַל הָאוֹר שֶׁשַּׁבַּת מְבַעֵד יוֹם מִמֶּשׁ, אוֹ עַל הָאוֹר שֶׁהִדְלַק מִמֶּנּוּ; וְכֵן נִהְגוּ לְהִדְלִיק מֵעֲשָׂשׂוֹת שֶׁל בֵּית הַכִּנְסוֹת, וּמִיְהוּ אֶפְלוּ אִם הִדְלַק בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אִם הִדְלַק בְּהֵתֵר כְּגוֹן לְחוּלָה, יְכוּלִים לְבָרֵךְ עָלָיו. הַגָּה: יֵשׁ

אומרים להבדיל על גר של בית הכנסת (המגיד ואבודרהם ואור זרוע); ויש אומרים שאין להבדיל עליו אלא מדליקין גר אחד ממנו; והנכון להבדיל על שניהן ביחד, דהינו להדליק גר אחד מנר בית הכנסת, ולא לבדיל על גר עצמו של בית הכנסת לחוד (מהרי"ל); ושאר דיני גר, עין לעיל סי' רצ"ח. ואוכלים ושמים במוצאי יום הכפורים, דהוי קצת יום טוב (טור מהרי"ו ואור זרוע). יש מחמירים לעשות (ה) שני ימים יום כפור, ויש לזה התרה; ואין לנהג בחמרא זו, משום דיש לחוש שישבא לידי סכנה (אור זרוע). מי שמתענה תענית חלום למחרת יום כפור, אין צריך להתענות כל ימיו (מנהגים). אין אומרים (ו) תחנות ולא צו"ץ מיום כפור עד סכות, והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כפור בעשיית הסכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והג"מ פ"ב דברכות מהרי"ו).

באר היטב (ה) שני ימים. וז"ל מהרי"ל בתשוב' סימן רי"ב העושין שני ימים יה"כ אין משנין כלל התפילות אף אם הם י" או מאה לא יתפללו רק התפלה של חול דהוי לא תתגודדו וכתב המ"א וני"ל דיניחו גם כן תפילין מה"ט ע"כ. אך פיוטים וסליחות יאמרו כרצונם וי"ג מדות כקורא בתורה. וכתב המ"א ומכל מקום נראה לי דלא יאמר אותם באמצע התפלה רק אחר י"ח גם לא יקראו בתורה אפי' ויחל כשחל יום כפור ביום ה' אסור להכין להם צרכי שבת בע"ש שהוא יום כפור שלהן אך יאכלו עם אחרים שלא הרבו בשבילן מ"א ע"ש שמסיים שלא לעשות שני ימים יום כפור דכשעושה יום שני יום כפור א"כ מאתמול הוי ערב יום כפור ואסור להתענות וא"כ היאך התענה והוי סתרי אהדדי ולכן אין לנהוג כן ומכ"ש למנהגינו שאין מתענין בין יום כפור לסוכות ובליקוטי פרדס משמע שאין מתענין בלילה כי אם ביום: (ו) תחינות. ואין מתענין בהם אפי' יאר צייט שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהם המזבח בימי שלמה. מהרי"ל. ומקדשין הלבנה במוצאי יום כפור עיין סי' תכ"ו סעיף ב' ביום שאחר יום כפור משכימין לבה"כ. מנהגים:

הלכות סוכה

סימן

תרכה

-

ובו

סעיף

אחד

א בַּסְכוֹת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים וְגו' כִּי בַּסְכוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם עֲנִי כְבוֹד שֶׁהִקִּיפָם בָּהֶם לְבַל יָכֶם שָׂרֵב וְשִׁמְשׁ וּמִצְוָה (א) לְתַקֵּן הַסֵּכָה מִיָּד לְאַחַר יוֹם כְּפוּר, דְּמִצְוָה הַבָּאָה לְיָדוֹ אֵל יְחִמִּיצְנָה (מִהַר"ל).

באר היטב (א) לתקן. היינו לבנותה כולה כן הוא במהרי"ל:

סימן תרכו - העושה סכה תחת

האילן או תחת הגג

ובו

גי

סעיפים

א אִין לַעֲשׂוֹת סֵכָה תַּחַת (א) בֵּית אוֹ אֵילָן; וְהַעוֹשֶׂה סֵכָתוֹ תַּחַת הָאֵילָן, יֵשׁ אוֹמְרִים שָׁאִם הָאֵילָן צִלָּתוֹ מְרַבָּה מִחֲמַתּוֹ פְּסוּלָה בְּכָל עֲנָיו, אִף אִם הַסֵּכָה צִלָּתָהּ מְרַבָּה מִחֲמַתָּהּ; אָבֵל אִם הָאֵילָן חֲמַתּוֹ מְרַבָּה מִצִּלָּתוֹ, אִם הַסֵּכָה צִלָּתָהּ מְרַבָּה מִחֲמַתָּהּ בְּלֹא אֵילָן, כְּשֵׁרָה, אֲפֹלוֹ לֹא הִשְׁפִּיל הָעֲנָפִים לְמַטָּה לְעָרְבָם עִם סֵכֶד הַסֵּכָה; אָבֵל אִם אִין הַסֵּכָה צִלָּתָהּ מְרַבָּה מִחֲמַתָּהּ אֲלֹא עַל יְדֵי הָאֵילָן, צָרִיךְ

שִׁישְׁפִּיל הָעֲנָפִים וַיַּעֲרֹבם עִם הַסֶּכֶד בְּעֵנָן שְׁלֹא יִהְיוּ נִפְרִים וַיְהִי סֶכֶד רַבָּה עָלֵיהֶם (ב) וּמִבְּטָלוֹ. וַיֵּשׂ אֹמְרִים שְׁאֵפְלוּ אִם הַסֶּכָּה צִלְתָּה מְרַבָּה מִחֲמַתָּה בְּלֹא הָאֵילָן, וְהָאֵילָן חֲמַתּוֹ מְרַבָּה מִצִּלְתּוֹ, אִם עֲנָפֵי הָאֵילָן מְכֻוְּנִים כְּנֶגֶד סֶכֶד הַכָּשֵׁר פְּסוּלָה בֵּין שְׁהַסֶּכָּה קֹדֵם, כִּיּוֹן שְׁעֲנָפֵי הָאֵילָן מְכֻוְּנִים כְּנֶגֶד סֶכֶד הַכָּשֵׁר.

הגה: מִיְהוּ אִם הַשְּׁפִיל הָעֲנָפִים לְמִטָּה וַעֲרָבוּ עִם הַסֶּכֶד, שְׁאֵינָן (ג) נִפְרִין, בְּטָלוּ וְהַסֶּכָּה כְּשֶׁרָה (הַרְאִישׁ וְהַרְיָו); וְכֵן אִם הִנִּיחַ סֶכֶד הַכָּשֵׁר עַל סֶכֶד הַפְּסוּל, מִקְרֵי עֲרוּב, וְכָשֵׁר (מְרַדְכֵי פִּיק דְּסֶכָּה). אָבֵל אִם הָעֲנָפִים כְּנֶגֶד הָאֵוִיר שְׁבִין הַסֶּכֶד הַכָּשֵׁר אוֹ שְׁהַסֶּכֶד הַרַבָּה שְׁאֵפְלוּ יִנְטֵל נֶגֶד הָאֵילָן נִשְׁאַר כְּשֶׁעוֹר (טוֹר), כְּשֶׁרָה הוּאֵיל וְצֵל הַכָּשֵׁר הוּא מְרַבָּה מִחֲמַתָּה, שְׁאֵפְלוּ אִם יִנְטֵל הָאֵילָן יֵשׁ שְׁעוֹר בְּכָשֵׁר לְהַכְשִׁיר; וּבְכָל זֶה לֹא שְׁאֵי לֹן בֵּין קֹדֵם הָאֵילָן לְקֹדֵם הַסֶּכֶד, דִּין אֶחָד לָהֶם.

באר היטב (א) בית. דבעי שתהא הסוכה תחת אויר השמים. מקומות קרים שבחג יורד שלג הרבה על סכך הסוכה ומתעבה ונעשה כעין תקרה כשרה. גינת ורד"י חא"ח כלל ד' ס"י ז': (ב) **ומבטלו.** אע"ג דאין מבטלין איסור לכתחלה י"ל דקודם יום טוב שאינו אסור עדיין נתבטלו. ב"ח מ"א. וכי ט"ז ומזה יש ללמוד בתערובת חמץ קודם פסח לח בלח ואין שם ס' שיכול להרבות עליו ואפי' לכתחלה כיון שהיה קודם זמן האיסור ועסי' תמ"ב ותמ"ז מה שכת' שם: (ג) **ניכרין.** ואפילו ניכרין נמי שרי כיון שצלתה מרובה. מ"א עיין שם:

ב אִם קִצַּץ הָאֵילָן לְהַכְשִׁירוֹ וְלִהְיוֹת הוּא עֲצָמוֹ מִהַסֶּכֶד, כָּשֵׁר וְהוּא שְׁיִנְעֵנְעוּ, שְׁיִגְבִּיהַ כָּל אֶחָד לְבָדוֹ (ד) וּמְנִיחוֹ, וְחוֹזֵר וּמְגַבִּיהַ חֲבִירוֹ וּמְנִיחוֹ; וְאִם לָאוּ, פְּסוּלָה מִשׁוּם: תַּעֲשֶׂה, וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי. **הגה:** אָבֵל מִתָּר לַעֲשׂוֹת סֶכָּה

תחת מחבר או בית, ולהסירו אחר כך, ולא מקרי תעשה ולא מן העשוי, הואיל ואין הפסול בסכך (ה) עצמו (כל בו והגהות אשר"י פרק קמא דסכה).

באר היטב (ד) ומניחו. לשם צל: (ה) עצמו. והבי"ח כתב שיש להחמיר ולסלק הגג ולסכך אח"כ כ"כ המ"א ע"ש:

ג העושה סכה למטה בבית, תחת הגג שהסירו הרעפים, אף על פי (ו) שנשארו עדין העצים הדקים שהרעפים מנחים עליהם, כשירה. הגה: וכן מתר לעשות הסכה תחת הגגות העשויות לפתח (ז) ולסגר, ומתר לסגור מפני הגשמים ולהזר ולפתחו (מהרי"ל); ואפלו ביום טוב שרי לסגור ולפתחו (אגדה דיומא ומהרי"ו) אם יש להם צירים (דברי עצמו) שסוגר ופותח בהן, ואין בזה לא משום סתיקה ובגנן אהל ביום טוב, ולא משום תעשה ולא מן העשוי; רק שיזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין, שאז הסכה פסולה.

באר היטב (ו) שנשארו. עיין ט"ז שהעלה שאין להקל אלא ביש ביניהם ד' טפחים ויהא בענין שאם ינטל מן הסכך נגד הלטי"ש יהיה עדיין צלתה מרובה מחמתה ע"ש ס"ק ב'. ובתשובת פנים מאירות סי' מ"ד חולק עליו: (ז) ולסגור. ודוקא כשמניח הסכך כשהוא פתוח עיין מ"א. ואם הניח הסכך על התקרה ואח"כ הסירו התקרה פסול. ואותן סוכות העשויות תחת הגג ולפעמים הצדדים משופעים יזהר שלא ישב תחת השיפוע מ"מ. ועי' בתשו' פנים מאירות סימן ס"א משי"ש מענין סוכה על הגג. סוכה העשויה תחת הדווא"ר דהיינו שפותחין להם מקום באמצע הגג והוא הנקרא בלשון ערבי דוואר בלשון לע"ג באג"ה ופעמים עושין על שטח הדוואר הפתוח שבכה ומעשה רשת ופעמים עושין שבכה זו מחוטי נחושת או מחוטי פשתן כשרה ואפי' אם יניח הסכך הכשר ע"ג השבכה ממש כשירה. גינת ורדים חא"ח כלל ד' סי' ח' ע"ש:

סימן תרכז - דיני הישן בסכה

סעיפים

ד'

ובו

א צריך לישב באויר הסכה. הישן תחת המטה בסכה, אם היא גבוהה יי טפחים, לא יצא.

ב הישן תחת הפילה בסכה, אם אינה גבוהה עשרה טפחים או שאין לה גג רחב טפח, יצא.

ג העצים (א) היוצאים מארבע ראשי המטה אסור לפרס עליהן סדין ולישן תחתיו, אפלו אם אינם גבוהים עשרה; אבל אם אחד יוצא באמצע המטה בראשה, והשני במרגלותיה כנגדו, ונותנים פלונסות (פרוש עצים ארזים פעיו קנה של רמח) מזה לזה, מתר לפרס סדין עליו ולישן תחתיו, משום דאין לה גג רחב טפח למעלה; והוא שלא יהיו גבוהים (ב) עשרה טפחים. ויש מכשירין אפלו בגבוהים עשרה טפחים.

באר היטב (א) היוצאים וכו'. זהו מקרי במשנה קינופות והוא קבוע מאד ע"כ פוסל אפי' פחות מ"י ומבואר בגמרא ובר"ן שג' דינים יש כאן כילה ונקליטין וקנופות כילה דלא קביעא לא מיתסרא אלא בתרתי לריעותא שיש לה גג וגבוה י"ט נקליטין קביעי טפי מכילה אע"פ שאין לה גג אם גבוה י"ט אסור קינופות דקביעי ויש להם גג אפי' אין גבוהין יי טפחים אין ישנים תחתיו ועיין ט"ז מה שהקשה על מה שאמר בגמ' דף י"א שאני נקליטין דקביעי אי קביעי ליהוי כקינופות וכו' אמאי לא אמר דנקליטין וקינופות שוין לענין קביעות ומש"ה וכו' ע"ש. והוא קושית התו"ש שם ע"ש במהרש"א ודו"ק: **(ב) עשרה.** והני י"ט מארעא משחינן אע"פ שאין י"ט מהמטה לכילה. מ"א:

ד פֶּרֶס סְדִין תַּחַת הַסֶּכֶךְ לְנוֹי, אִם הוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טַפָּחִים לְגַג, כְּשֶׁרָה; וְאִם הוּא רְחוֹק ד' טַפָּחִים מִן הַגַּג, פְּסוּלָה; וְאִם אֵינוֹ לְנוֹי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טַפָּחִים, פְּסוּלָה וַיֵּשׁ לְזָהָר שְׁלֵא לְתַלוֹת שׁוּם (ג) נוֹי סָפָה רַק בְּפָחוֹת מִד' לְסָפָה (מִהַרְי"ל).

באר היטב (ג) נוי. אפי' אינו רחב ד"ט. מ"א:

סימן תרכח - דיני סכה שתחת סכה

סעיפים

ג'

ובו

א סָפָה שֶׁתַּחַת סָפָה, הַעֲלִיזָה כְּשֶׁרָה וְהַתְּחַתּוּנָה פְּסוּלָה; וְהָיָה מִיָּלִי שֶׁיִּכּוֹלָה הַתְּחַתּוּנָה לְקַבֵּל פְּרִים וְכִסְתּוֹת שֶׁל עֲלִיזָה, וְאֶפְלוּ עַל יְדֵי הַדַּחֵק, וַיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה טַפָּחִים; אָבֵל אִם אֵין בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה טַפָּחִים, אוֹ שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם עֲשָׂרָה טַפָּחִים אָבֵל אֵינָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל פְּרִים וְכִסְתּוֹת שֶׁל עֲלִיזָה אֶפְלוּ עַל יְדֵי הַדַּחֵק, הַתְּחַתּוּנָה כְּשֶׁרָה אִם הִיא מְסַכֶּכֶת כְּהַלְכָתָהּ, (א) אֶפְלוּ אִם הַעֲלִיזָה לְמַעַלָּה מְעַשְׂרִים; וְאִם אֵינָה מְסַכֶּכֶת כְּהַלְכָתָהּ, וּמִתְפַּשְׂרֵת עַל יְדֵי סֶכֶךְ הַעֲלִיזָה, צָרִיךְ שְׁלֵא יְהִיָּה סֶכֶךְ הַעֲלִיזָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ לְמַעַלָּה מְעַשְׂרִים אַמָּה.

באר היטב (א) אפי' וכו'. משמע אפי' שהעליונה ג"כ צלחה מרובה מחמתה.
ט"ז ע"ש :

ב העושה ספיתו בראש העגלה או בראש הספינה, אם אינה יכולה לעמד ברוח מצויה דיבשה, פסולה; אבל אם יכולה לעמד ברוח מצויה דיבשה, אפלו אם אינה יכולה לעמד ברוח מצויה דים, **(ב) כשרה.**

באר היטב (ב) כשרה. אפי' שהספינה הולכת על הים. גמרא דף כ"ג :

ג עשאה בראש הגמל או בראש **(ג) האילן**, כשרה, ואין **(ד) עולין** לה ביום טוב; מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר, אם הוא בענין שאם ינטל האילן תשאר היא עומדת ולא תפול, עולין לה ביום טוב; ואם לאו, אין עולין לה ביום טוב.

באר היטב (ג) האילן. היינו כשהסכך יוכל לעמוד בלא אילן שסמכו על קונדסין דאלי"כ אסור דגזרינן שמא יסכך בו כמ"ש ס"י תרכ"ט סעיף ז'. ר"ן מ"א: **(ד) עולין.** ואם עבר ועלה יצא י"ח ואם הסוכה על הארץ והקנים של הסכך נסמכים על האילן שרי ולא גזרינן שמא יניח על הסכך. מ"א ע"ש :

סימן תרכט - ממה צריך להיות

הסכך

ובו

י"ט

סעיפים

א דָּבָר שֶׁמְסַכְּכִין בוֹ, צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה צוּמַח מִן הָאָרֶץ, וְתִלוּשׁ, וְאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה; אֲבָל דָּבָר שֶׁאִינוֹ צוּמַח מִן הָאָרֶץ, אֵף עַל פִּי שֶׁגִּדְּוִלוֹ מִן הָאָרֶץ וְאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה כְּגוֹן עוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמָה שְׁלֵא נֶעְבְּדוּ, שֶׁאִינָם מְקַבְּלִים טְמֵאָה, אוֹ מִינֵי מִתְּכוּת, אִין מְסַכְּכִין בָּהֶם וְכוּ אִין מְסַכְּכִין בְּעֶפֶר (ר"ן).

ב וְכוּ דָּבָר שֶׁמְקַבֵּל **(א)** טְמֵאָה כְּגוֹן **(ב)** שְׁפוּדִין וְאַרְכוֹת הַמָּטָה וְכָל הַכֵּלִים, אִין מְסַכְּכִין בָּהֶם; וְאֶפְלוּ אִם נִשְׁבְּרוּ, שְׁלֵא נִשְׁאַר בָּהֶם שְׁעוֹר קְבֵלַת טְמֵאָה.

באר היטב (א) טומאה. אפי' מידי שמקבל טומאה מדרבנן. ט"ז: **(ב) שפודין.** כתב ב"י היינו של עץ דאלו של מתכות תיפוק ליה משום דאין גידולו מן הארץ. והמ"א כתב דוקא של מתכות אבל של עץ מקבלין טומאה אפי' מדרבנן דפשוטי כלי עץ נינהו עיין שם ועיין יד אהרן:

ג סְכָכָה **(ג)** בְּחִצִּים שֶׁאִין לָהֶם בֵּית קְבוּל, כְּשָׂרָה; וְשֵׁישׁ בָּהֶם בֵּית קְבוּל, פְּסוּלָה.

באר היטב (ג) בחיצים. ואם היו פעם אחת בברזל פסולים אע"פ שניטלו אח"כ ב"ח. וקנים אע"פ שיש להם בית קבול כשרים כיון שלא נעשו לקבלה וה"ה מרזב אחרונים וכתב המ"א בס"ק י"ב ודע דכל כלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו דבר מקבל טומאה ודמי לבית קבול וא"כ אין להניח מרא ומגריפה על הסוכה אפי' נשברה עכ"ל. וט"ז כתב שם דאין להניח למעלה מן הסכך באויר וכ"ש בסכך עצמו שום כלי ואפי' שבר כלים וע"ש. ועיין יד אהרן:

ד סִכְכָּה בְּפִשְׁתּוֹ שֶׁלֹא נִדְק וְלֹא נִפְּץ, כְּשֶׁרָה, דִּיעַץ בְּעֵלְמָא
הוּא; אָבֵל אִם נִדְק וְנִפְּץ, (ד) פְּסוּלָה.

באר היטב (ד) פסולה. שנשתנית צורתה והוי כאלו אינו גידולי קרקע. ולפי
אפי' בצמר גפן וקנבוס שאין מטמאין בנגעים אם נידק וניפץ אין מסככין בהן.
ב"ח ועמ"א:

ה בְּחִבְלִים שֶׁל פִּשְׁתּוֹ, פְּסוּלָה; שֶׁל גָּמִי וְשֶׁל סִיב, כְּשֶׁרָה.

ו בְּמַחְצֵלֶת שֶׁל קָנִים וְקֶשׁ וְשִׁפָּה וְגָמִי, בֵּין שֶׁהִיא חֲלָקָה
שֶׁהִיא רְאוּיָה לְשִׁכִּיבָה, בֵּין שֶׁאִינָה חֲלָקָה שֶׁאִינָה רְאוּיָה
לְשִׁכִּיבָה, אִם הִיא קִטְנָה, סִתְמָא עוֹמְדַת לְשִׁכִּיבָה
וּמְקַבֶּלֶת טְמֵאָה וְאִין מְסַכְכִין בָּהּ, אֶלֶּא אִם כּוֹן עֲשָׂאָה
(ה) לְסַכּוּד. **הגה:** דְּהִינּוּ שָׁרֵב בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר עוֹשִׂין אוֹתָהּ לְסַכּוּד (הרא"ש
פ"ק דְּסִכָּה); וְאִם הִיא גְדוּלָה, סִתְמָא עוֹמְדַת לְסַכּוּד
וּמְסַכְכִין בָּהּ, אֶלֶּא אִם כּוֹן עֲשָׂאָה לְשִׁכִּיבָה דְּהִינּוּ (ו) שֶׁמְנַהֵג
הַמְּקוֹם לְשִׁכְּבַת עָלֶיהָ; וְהִנֵּי מִיֵּלֵי שְׂאִין לָהּ שִׁפָּה, אָבֵל אִם יֵשׁ
לָהּ שִׁפָּה בְּעַנְיָן שֶׁרְאוּיָה לְקַבֵּל, אֶפְלוּ אִם נִטַּל שְׁפָתָהּ אִין
מְסַכְכִין בָּהּ. **הגה:** בְּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְקַבֵּעַ מַחְצָלָאוֹת (ז) בְּגִיּוֹן כְּעִין
תְּקָרָה, אִין מְסַכְכִין בָּהֶם (כָּל בו).

באר היטב (ה) לסיכוד. אפי' עביד לה שפה כשרה. רדב"ז מ"א: (ו) שמנהג.
ומקום שאין מנהג ידוע לכ"ע מותר לסכד. כנה"ג: (ז) בגגין. ר"ל אפי' גדולות
שארין עומדין לשכיבה מ"מ אין מסככין בהם משום גזירה שמא ישב תחת
תקרת הבית ועיין ט"ז:

ז יש להסתפק אם מתר להניח סלם על הגג כדי לסכך

(ח) על גביו. הגה: ולכן אין לסכך עליו; ואפלו להניחו על הסכך **(ט)** להחזיקו, אסור; והוא הדין בכל כלי המקבל טמאה, כגון ספסל וכסא שמקבלו טמאה מדרס (מהרי"ל).

באר היטב (ח) על גביו. דאין מעמידין הסכך בדבר המקבל טומאה שמא יבא לסכך בו. ואע"ג שמעמידין על כותל אבנים משום דלא שכיח שיסכך בהם ויש נוהגים להעמיד קנים תחת הסכך ומדת חסידות היא. ר"ן. והמ"א העלה דמותר להעמיד בדבר המקבל טומאה ומה שאסור בסולם היינו משום שהיא עצמה סכך פסול ע"ש ועיין ט"ז ובעטרת זקנים: **(ט) להחזיקו.** דעכ"פ סכך פסול הוא:

ח לחבר כלנסאות הסכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות (פרוש חתיכות של בגדים בלויים) שהם מקבליים טמאה, **(י) אין קפידא.**

באר היטב (י) אין קפידא. כיון שאין הסכך עצמו נסמך עליהן. מ"א ע"ש ועיין ט"ז ס"ס תר"ל:

ט כל מיני אכלין מקבליים טמאה ואין מסככין בהם.

י ענפי תאנה ובהם תאנים, וזמורות ובהם ענבים, אם פסלת מרבה על האכל מסככין בהם; ואם לאו אין מסככין בהם; ואם קצרים לאכל, יש **(יא)** לידיים תורת אכל לקבל טמאה וצריך שיהא פסלת כדי לבטל האכל

וְהִידָּ; וְאִם קָצָרָם לְסִכּוּדָּ, אִזּוּ אִין לִידִים תּוֹרַת אֶכֶל
וְאִדְרָבָּה הֵם מְצַטְרָפִים עִם הַפְּסֻלָּת לְבִטֵּל הָאֶכֶל; וְאִם
קָצָרָם לְאֶכֶל וְנִמְלָד עֲלֵיהֶם לְסִכּוּדָּ, אִין מְחַשְׁבָּה
מוֹצִיָּאָה הִידוֹת מִתּוֹרַת אֶכֶל עַד שְׂעִיעֻשָּׁה בָּהֶם מְעֻשָּׁה
שְׁנַפְרָּ שְׂרוּצָה אוֹתָם לְסִכּוּדָּ, כְּגוֹן שְׂיָדוּשׁ אוֹתָם.

באר היטב (יא) לידיים. ואין הידים נקרי אוכל אלא עד ג"ט ב"י הרא"ש. ועי
בעוקצין דיש ידות שמצטרפין אעפ"י שגדולות הרבה ולכן יש להחמיר. מ"א:

יא מְסַכְכִּין בְּפִי'נוּגוּ הַנִּקְרָא בְּעַרְבֵי שְׁמֹר וְהוּא מְאָכֵל בְּהֶמְה
וְאִין בְּנֵי אָדָם אוֹכְלִים אוֹתוֹ אֶלָּא לְרַפּוּאָה (רַבֵּנוּ יְרוּחֵם נִיחַ ח"ב וְכָל בּוֹ).

יב סִכְךָ בִּירְקוֹת שְׁמִמְהָרִין לִיבֵשׁ, אֶף עַל פִּי שְׁפָסוּלִים
לְסִכְךָ מִפְּנֵי שְׁמִקְבָּלִים טְמֵאָה, אִין דִּינָם כְּסִכְךָ פָּסוּל
לְפָסֵל בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים, אֶלָּא כְּאֹוִיר חֲשִׁיבֵי לְפָסֵל
בְּשִׁלְשָׁה; וְאִם אִין דְּרַכָּם לִיבֵשׁ, דִּינָם כְּסִכְךָ פָּסוּל
וּפּוֹסְלִים בְּדִ' טְפָחִים. **הגה:** וְכָל מָה שְׂדַרְכּוֹ (**יב**) לִיבֵשׁ תּוֹדָּ שְׁבָעָה,
מִיָּד דִּינִינָן לִיהָ כְּאֶלוּ הוּא גִבֵּשׁ (ר"ן פ"ק דְּסִכָּה), וְהוּי אֹוִיר וּפּוֹסֵל בּוֹ אֶפְלוּ מִן
הַצַּד (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"ה דְּסִכָּה).

באר היטב (יב) לייבש. ולנפול עד שישאר אויר:

יג כָּל דְּבַר הַמְּחַבֵּר אִין מְסַכְכִּין בּוֹ וְדִינוֹ כְּדִין הָאֵילָן.

יד יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֶסְרוּ חֲכָמִים לְסִכְךָ בָּהֶם (**יג**) לְכַתְּחֻלָּה,

וְהִם מִיָּנִי עֹשֵׂבִים שְׂאִינָם רְאוּיָם לְאֲכִילָה וְאִינָם מְקַבְּלִין טְמֵאָה, וְרִיחָם רַע אוֹ (יד) שְׁנוֹשְׂרִים עֲלֵיהֶן, דְּחִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא מִתּוֹדֵד שְׂרִיחָן רַע אוֹ שְׁעֲלִיהֶן נוֹשְׂרִים יֵצֵא מִן הַסֵּכָה.

באר היטב (יג) לכתחל'. ואם עבר וסיכך בהם כשרי לישוב בה. מ"א: (יד) **שנושרים.** ודוקי שנושרים תמיד אבל אם אינם נושרים אלא בשעת הרוח כשרי וכ"מ ס"ס זה. מ"א ב"ח:

טו וְכֹן אָסוּר לְסַכֵּךְ בְּחִבְלָה, מִפְּנֵי שְׂפָעָמִים שְׂאֲדָם מְנִיחַ חֲבִילָתוֹ עַל גַּג הַסֵּכָה לִיְבֹשֶׁה וְאַחַר כֵּן נִמְלָךְ עָלֶיהָ לְשֵׁם סֵכָה, וְאוֹתָהּ סֵכָה פְּסוּלָה מְשׁוּם תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי בְּפִסּוּל, וְגִזְרוּ עַל כָּל חֲבִילָה אֲטוּ זֹאת; וְכִיּוֹן שְׂמִפְּנֵי זֶה אֲסֻרוֹהוּ, לֹא הֶחֱרָכוּ לְאַסֹּר אֶלָּא בְּחִבְלָה שְׂדֵרְךָ לִיְבֹשֶׁה, וְאִין זֶה בְּפָחוֹת מְכִ"ה קָנִים, הַלְכָךְ כָּל חֲבִילָה שֶׁהִיא פְּחוּתָה מְכִ"ה קָנִים, מִתֵּר לְסַכֵּךְ בָּהּ; וְאִם כִּ"ה קָנִים אוֹ יוֹתֵר הַבָּאִים מִגִּזְעֵ אֶחָד, וְקִשְׂרָם בְּרֵאשֵׁם הַשְּׂנִי, אֵינָה נִקְרֵאת חֲבִילָה כִּיּוֹן שְׁעַקְרוֹ אֶחָד; וְאִם אֶגֶד עִמָּהֶם קָנָה אֶחָד וַיֵּשׁ בֵּין שְׂנֵיהֶם כִּ"ה, הוּיָא חֲבִילָה. **הגה:** וְכֹל חֲבִילָה שְׂאֵינָה קְשׁוּרָה **(טו)** מִשְּׂנֵי רְאשֶׁיהָ שְׂיִכּוּלִין לְטַלְטְלָה כֵּן, אֵינָה חֲבִילָה, וּמִתֵּר לְסַכֵּךְ בָּהּ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים).

באר היטב (טו) משני. ואם קשרם באמצע הוי אגד דיכולין לטלטלן. לבוש:

טז חֲבִילָה שְׂאִין קוֹשְׂרִים אוֹתָהּ אֶלָּא לְמַכְרָה בְּמִנְיֵן וּמִיד כְּשִׂיקְנָנָה הַקּוֹנָה יִתְיַרְנָה, אֵינָה חֲבִילָה.

יז אם סכך בחבילה, והתירה, כשרה פיון שאין אסורה אלא משום גזרה; אבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסכוד, שפסולה מן התורה, אינה נתרת בהתרה אלא צריכה (טז) נענוע.

באר היטב (טז) נענוע. וגם התרה. ב"ח:

יח וכן אסרו לסכך (יז) בנסרים שרחבון ארבעה, אפלו הפכו על צדן שאין בהם ארבעה; ואם אין ברחבון ארבעה, כשרים, אפלו הם משפים שדומים לכלים, (יח) ונהגו שלא לסכך בהם כלל.

באר היטב (יז) בנסרים. עיין סי' תרל"א סעיף ט': (יח) ונהגו. הטעם בסמ"ק דלמי יבא לסכך בהם בקביעות בענין שלא יוכלו הגשמים לירד שם ע"כ נהגו לכסות בערבה או בגמי ובשעת הדחק שאין להם במה לכסות מסככין בנסרים אפי' יש בהם ד' שי"ג. והי"ה בכל דבר האסור משום גזירה. וכתב הבי"ח הלטי"ש אין מסככין בהם דיש לחוש שיסכך כ"כ שלא יהיו הגשמים יורדים בתוכה כמ"ש הסמ"ק וכ"ש בשינדלין וכתב ט"ז הקשין של תבואה אחר שנחבטה התבואה משם פשוט דשרי והוא עיקר מצוה המפורש בפסולת גורן. ונראה שלא נהגו לכסות בקש ג"כ מטעם הסמ"ק דבקש בקל יכסי כיסוי עב מאוד ודבר פשוט להתיר במקום שאין סכך אחר רק שיזהר לעשות שיוכל הגשם לירד שם:

יט פרס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר, כלומר שלא יהיו עליו וקסמין נושרים על שלחנו, פסולה; אבל אם לא פרס אלא לנאותה, כשרה והוא שיהא בתוך ד' לסכך; ויש אומרים שסכה שהיא

מִסְכָּכַת כְּהִלְכָתָהּ וַיֵּרָא שְׁמָא יִיבֵשׁ הַסְכָּךְ אוֹ יִשְׁרוּ
הָעֲלִין וְתִהְיֶה חֲמָתָה מְרַבָּה מְצַלְתָּהּ, וַיִּפְרֹס עָלֶיהָ סָדִין
שֶׁלֹּא תִתְיַבֵּשׁ, אוֹ תִחְתֶּיךָ שֶׁלֹּא יִשְׁרוּ הָעֲלִין, כִּיֹּן
שֶׁהַסָּדִין גּוֹרֵם שְׁעַל יָדוֹ צִלְתָּה מְרַבָּה מִחֲמָתָה, פְּסוּלָה;
אָבֵל אִם לֹא כִּיֹּן בְּפִרְיִסַת הַסָּדִין אֶלֶּא לְהִגֹּן מִפְּנֵי הַחֲמָה
וְהָעֲלִין, אוֹ לְנֹאוֹתָהּ, כְּשֶׁרָה וּבִלְבָד שֶׁיְהִי בְּתוֹךְ אַרְבַּע
לְסָכָךְ; וּמִיָּהוּ (יט) לְכַתְחֻלָּה לֹא יַעֲשֶׂה אֶלֶּא אִם כִּיֹּן הוּא
נִכְרָ לְכָל שְׁמִכּוֹן כְּדִי לְהִגֹּן אוֹ שֶׁהוּא (כ) שְׁרוּי בְּמִים, שְׁאֵז
נִכְרָ לְכָל שְׁאִינוֹ שׁוֹטְחוֹ שֶׁם אֶלֶּא לִיבֵשׁ.

באר היטב (יט) לכתחלה. אפ"י שלא בשעת אכילה: (כ) שרוי. ומ"מ בשעת
אכילה אסור ר"ן ב"י. ונ"ל דאם הגשמים נוטפין מהסכך מוטב לפרוס סדין
משיאכל חוץ לסוכה מיהו לא יברך לישב בסוכ' דספק ברכות להקל. מ"א:

סימן תרל - דיני דפנות הסכה

סעיפים

י"ג

ובו

א כָּל הַדְּבָרִים כְּשֶׁרִים (א) לְדַפְנוֹת וְאִינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲמִידָם דָּרָךְ
גְּדִילָתוֹ (טור), וְאֶפְלוֹ חֲמָתָה מְרַבָּה מְצַלְתָּהּ מִחֲמַת הַדַּפְנוֹת,
כְּשֶׁרָה. **הגה:** מְכַל מְקוֹם לֹא יַעֲשֶׂה הַדַּפְנוֹת בְּדָבָר שֶׁרִיחוֹ רַע (ר"ן), אוֹ דָבָר
שֶׁמִּתְיַבֵּשׁ תוֹךְ זֵי וְלֹא יְהִי בּוֹ שְׁעוֹר מְחַצָּה (דְּבָרֵי עֶצְמוֹ).

באר היטב (א) לדפנות. עיין ב"ח ובתשובת יד אליהו סי' ל"ג. עצי הסוכה של
הסכך או של דפנות שנעשו מעצי אשר' או מאיסורי הנאה עיין בספר קרבן
חגיגה דף מ"א וביד אהרן סי' תרכ"ט:

ב דְּפָנוֹת הַסֵּכָה, אִם הָיוּ שְׁתַּיִם זֶה אֶצֶל זֶה כְּמִין גִּי'ס; עוֹשֶׂה דָּפֶן שְׂיֵשׁ בְּרַחְבוֹ יוֹתֵר עַל טַפַּח וּמַעְמִידוֹ בְּפָחוֹת מִגִּי' לְאַחַד מֵהַדְּפָנוֹת, וַיַּעֲמִיד קִנָּה כְּנֶגֶד הַכֶּתֶל (טו"ר) כְּנֶגֶד אוֹתוֹ טַפַּח, וַיַּעֲשֶׂה לָּהּ צוּרַת פֶּתַח שְׂיַעֲמִיד קִנָּה עָלָיו וְעַל הַטַּפַּח, וּכְשֶׁרָה אָף עַל פִּי שְׁהַקְנָה שְׁעַל (ב) גְּבִיהוֹן אֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶן. **הגה:** וְאִם הַטַּפַּח וְהַדָּפֶן מְגִיעַ לַסֵּכָד, אֵין צָרִיךְ קִנָּה עַל גְּבִיהוֹן (מְרַדְכִי וְהַגַּה"מ פ"ד); וּמָה שְׁנִהְגוּ בְּצוּרַת הַפֶּתַח עֲגָלָה הוּא לְנוֹי בְּעַלְמָא (כ"כ הַמְרַדְכִי).

באר היטב (ב) גביהון. עיין מ"א שכתב להתיר:

ג הָיוּ לָהּ שְׁנֵי דְּפָנוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה וּבִינֵיהֶם מְפַלֵּשׁ, עוֹשֶׂה דָּפֶן שְׂיֵשׁ בְּרַחְבוֹ אַרְבָּעָה טַפָּחִים וּמִשְׁהוֹ, וּמַעְמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, (ג) וּכְשֶׁרָה; וְגַם בְּזֶה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צוּרַת פֶּתַח, שְׂיִתֵּן קִנָּה מֵהַפֶּסַע עַל הַדָּפֶן הָאֲחֵר; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין זֶה צָרִיךְ צוּרַת פֶּתַח. **הגה:** אֲבָל אִם אֵיכָא דָּפֶן ז' בְּלֹא לְבוּד, אֵינוֹ צָרִיךְ כְּאִן צוּרַת הַפֶּתַח עַד סוּף הַכֶּתֶל, הוֹאִיל וְאֵכָא דָּפֶן ז' שֶׁהוּא שְׁעוֹר הַכֶּשֶׁר סֵכָה; וְכָל שְׂפָן שְׂאִין צְרִיכִים צוּרַת הַפֶּתַח כְּשֶׁהַדָּפֶן שְׁלֵמָה; וּמָה שְׁנִהְגוּ בְּצוּרַת הַפֶּתַח כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ דְּפָנוֹת שְׁלֵמוֹת, אֵינוֹ אֵלָא לְנוֹי בְּעַלְמָא (ר"ן וְהַמַּגִּיד פ"ד וְכָל בּוֹ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם מְרַדְכִי).

באר היטב (ג) וכשרי. ובסוכי גדולה שהשלישית רחוקי ממני יותר מגי צ"ע. מ"א:

ד בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּמָקוֹם שְׂאִין דָּפֶן אֲמָצְעֵי כְּנֶגְדָּהּ; אֲבָל הָעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּאֲמָצְעַת הַחֵצֵר,

רחוק מדפנות החצר, אף על פי שאין לה אלא שתי דפנות זו כנגד זו, די לה בתקון המתיר בשתי דפנות העשויות כמין גם.

ה כשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח, אפלו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח שכתצטרף כל (ד) הפרוץ והיה מרבה על העומד, כשרה רק שלא יהיו הפתחים (ה) בקרנות, כי המחצות צריכין להיות מחברים כמין ג"ם (ר"ף); ובלבד שלא יהא בהם פרצה יתרה על י" אמות; ואם יש בה צורת פתח, אפלו ביותר מעשר. ולהרמב"ם, אפלו יש לה צורת פתח, אם יש לה פרצה יותר מעשר, פסולה אלא אם כן עומד מרבה על הפרוץ. הגה: ונהגו עכשו לעשות מחצות (ו) שלמות, כי אין הכל בקיאות בדין המחצות (כל ב'ו); ומי שאין לו כדי צרכו למחצות, עדיף אז לעשות ג' מחצות שלמות, מד' שאינן שלמות (מהרי"ל).

באר היטב (ד) הפרוץ. פי' חשבינן הפרוץ משני רוחות הפרוצים לגמרי עם הפירצ' שבחלל הפתחים והוא בכלל מרוב' על העומד שיש בשני המחיצות והטפח ואז מותר אבל עכ"פ יהיה במחיצות עצמן עומד מרוב' על הפרוץ. וכתב הט"ז נראה לי דיש חילוק בדבר כשאין פירצה גדולה רק כל הפירצות כל אחד בפני עצמו פחות מג' אז מותר אפי' בפרוץ מרוב' באות' מחיצ' כיון דאמרי' לבוד הוי כל העומד כסתום משא"כ אם יש פירצ' אחת גדול' יותר מג' טפחים אז צריך שיהי' עכ"פ באות' מחיצ' עומד מרוב' אלא הקולא בזה דאע"פ שבכלל הפרצה הזה פרוץ מרוב' ע"ש: (ה) בקרנות. פי' בכל הקרנות אבל אם שני מחיצות מחוברים שרי. מגן אברהם: (ו) שלימות. כתב מט"מ נהגו לעשות עיגול בתוך הפתח אבל אותן סוכות הבנויות משני לשני בפתח גמור א"צ אותו עיגול ואפי' מנהגא ליכ'. כתב מהרי"ל מהר"ש היה מסמן למחיצות הסוכ' כדי לראות סדר עמידתן שלא ישנה משנה לשנה וכן הוא בירושלמי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לקרשים אלא קרש שזכ' ליתן בצפון ינתן לעולם בצפון:

י נַעַץ ד' קוֹנְדִּיסִין, בֵּין בְּאֶמְצַע הַגָּג בֵּין עַל שְׁפַת הַגָּג, וְסִכָּךְ
עַל גִּבּוֹן, פְּסוּלָה; וַיֵּשׁ מִכְשִׁירֵין בְּנַעַץ עַל שְׁפַת הַגָּג, מְשׁוּם
דְּאֶמְרֵינָן: (ז) גוֹד אֲסִיק מְחַצְתָּא.

באר היטב (ז) גוד אסיק. פ"י כאלו מחיצות הבית עולות למעלי וא"כ צריך
שיעשה ד' קונדיסין בשפת הגג עכ"פ מג' צדדים מכוון נגד כותל הבית. ט"ז:

יז סִכָּךְ עַל גְּבִי מְבוּי שְׁיֵשׁ לוֹ לְחִי (פְּרוּשׁ עַץ כְּעֵין עַמּוּד), אוֹ עַל גְּבִי
בְּאֶר שְׁיֵשׁ לוֹ פְּסִין (פ"י קרשי עץ סביבות הבאר לעשות רה"י), הִרִי זֹ סִכָּה
כְּשֶׁרָה לְאוֹתוֹ שֶׁבַת שְׁבִתוֹךְ הֶחָג בְּלִבָּד, מִתּוֹךְ שְׁלַחֵי זֶה
וּפְסִין אֵלוֹ מְחִצוֹת לְעֵנָן שֶׁבַת, נֶחֱשֵׁב אוֹתָם כְּמְחִצוֹת
לְעֵנָן סִכָּה וְאֵין לְהַתִּיר אֶלָּא בְּמִקּוֹם שְׁלַחֵי וּפְסִין (ח) מִתִּירֵין לְעֵנָן
שֶׁבַת, דְּאִזְ שִׁיךְ מִגּוֹ (ר"ו).

באר היטב (ח) מתירין. כלומר דוקא כשהלחי עומד אצל המבוי והפסין דוק
בשדה ולא בחצר:

יח סִכָּךְ עַל גְּבִי (ט) אֲכֻסְדָּרָה שְׁיֵשׁ לָהּ פְּצִימִין, בֵּין שְׁהִיּוֹ
נְרָאִים מִבְּפְנֵים וְאֵין נְרָאִין מִבְּחוּץ, בֵּין שְׁהִיּוֹ נְרָאִים
מִבְּחוּץ וְאֵין נְרָאִים מִבְּפְנֵים, כְּשֶׁרָה; לֹא הִיּוֹ לָהּ פְּצִימִין,
פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּמְבוּי, שְׁהִרִי אֵין לָהּ
אֶלָּא ב' צְדֵי הָאֲכֻסְדָּרָה, וְאֶמְצַע הָאֲכֻסְדָּרָה אֵין בּוֹ כְּתֵל,
וְשִׁכְנָגְדוֹ אֵין לוֹ פְּצִימִין (פְּצִים פְּרוּשׁ לְחִי וּמְזוּזָה) כֹּל זֶה הוּא לְשׁוֹן
הַרְמַבֵּ"ם, אֲבָל אַחֲרֵים חוֹלְקִין; וְלָכֵן אֵין לַעֲשׂוֹת סִכָּה בְּכַהֲאֵי גֻּנְא.

באר היטב (ט) אכסדרה. כתב הטי"ז מי שרוצה לעשות סוכה בבית שלו ולפרוץ הגג למעלי' כמו שנוהגים וכותלי הבית יהיו כותלי הסוכ' דהיינו שרוצה לעשות הסוכ' בזויות של כותל מזרח וכותל דרום ויש קורה אחת מונחת כל השנה למעלה כנגדו באורך הבית סמוך לאותן זויות ותהיה הסוכה באות' חלק הזויות עד הקורה נמצא שאין לסוכ' מחיצות רק שנים של הבית ושלישית אין לה רק שהקורה שלמעלה אמרינן יורד וסותם עד למטה ויהי' לה ג' מחיצות דדי בזה רק שישים שני קנים תחת הקורה אחד אצל כותל הבית ואחד במקום סיום מחיצה הג' דהיינו במקום שכל' הסכך של הסוכ'. וטעם קנים אלו כדי שיהי' כצ"ה בדופן הג' מחמת התקרה שעל שני הקנים שהרי אין כאן מחיצ' ג' ממש אלא מחמת פי תקרה יורד וסותם וע"כ צריך צורת הפתח עיין שם :

ט היו דפנותיה גבוהים שבעה ומשהו והעמידם בפחות משלשה סמוך לארץ, כשרה, אפלו הגג גבוה הרבה ובלבד שיהא מכון כנגדו; ואפלו אינו מכון ממש, רק שהוא בתוך שלשה כנגדו, כשרה; ואם אינה גבוהה אלא עשרה טפחים, אפלו אין בדפן אלא ארבע ושני משהויין, כשרה, שמעמידה באמצע ואמרינן לבוד למעלה ולמטה, וחשוב כסתום; היו הדפנות גבוהות מן הארץ שלשה טפחים, פסולה.

י העושה ספתו בין האילנות, והאילנות דפנות לה; אם היו חזקים, או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהא **(י)** הרוח מצויה מנידה אותם תמיד, ומלא בין האמירים (פרוש הענפים) בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח, וקשר אותם, הרי זו כשרה; על כן אין נכון לעשות כל המחצות מיריעות של פשתן בלא קנים, אף

על פי שקשן ב טוב, זמן דמנתקי ולא אדעתיה והוי ליה מחצה שאינה יכולה לעמד בפני רוח מצויה; והרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארג במחצות קנים בפחות משלשה.

באר היטב (י) הרוח. אפי' עומדת בבית שאין שם רוח אינה מחיצ' מ"א ועיין בהלק"ט חלק ב' סי' נו"ן שיור' פנים להכשיר סוכ' שדפנותיה עשויות מסדינים דקים שהית' הרוח מזיזה אותם אלא שהיתה נתונה בחצר מוקפת מחיצות גבוהות ע"ש. ועיין סי' ר"מ סעיף ו' :

יא עושים מחצה מבפלי חיים, שקשן שם (יא) בהמה לדפן.

באר היטב (יא) בהמה. וצריך שתה' מתוחה למעלה או שתהא גבוה כ"כ שאף שתמות ותפול תהיה גבוה י'. ואם יש חלל בין רגליה גבוה מג' צריך לגודרו ב"ח וכתב המ"א בס"ק י"ד דאם סמך הסכך ע"ג בהמ' פסולה מפני שאין לה קבע ע"ש. ומה"ט כתב הט"ז בס"ק י"א דעשיית דופן מבהמ' לא מיירי רק להכשירי וכמ"ש ס"י"ב אבל לא בכל המחיצות עיין שם :

יב יכול לעשות מחברו דפן לסכה, להכשירה; ואפלו ביום טוב, ובלבד שלא ידע אותו שהעמד שם שבשביל מחצה העמד שם; אבל בחל, אפלו אם הוא יודע, שפיר דמי. **הגה:** ואפלו ביום טוב אינו אסור אלא באותן ג' דפנות המתירים הסכה; אבל בדפן רביעית, שרי (השגת הראב"ד והמגיד פ"ד דסכה) ועין לעיל סימן שס"ב (סעיף ה').

יג הסומך סכתו על פריעי (יב) המטה והכרעים הם

מחצות, אם יש גבה גבה יי טפחים מן המטה לסכך, כשרה; ואם לאו, פסולה. ואם סמך הסכך על עמודים והקרעים הם דפנות, אפלו אין גבה עשרה מהמטה עד הסכך, כשרה, כיון שיש יי טפחים מהארץ עד הסכך.

באר היטב (יב) המט'. פי דבר זה עיין בט"ז:

סימן תרלא - סכה שחמתה מרבה מצלתה ויתר דיני הסכך

ובו סעיפים יי

א סכה שחמתה וצליתה (א) שוים מלמעלה, פסולה, לפי שהחמה מתפשטת ברחוקה ויהיה למטה חמתה מרבה מצלתה; אבל אם חמתה וצליתה שוים מלמטה, כשרה.

באר היטב (א) שוים. ועטרת זקנים בשם ביח פוסל בין שוים מלמטה או מלמעלה. יד אהרן:

ב אם ברב ממונה צליתה מרבה שני משהויין, ובמעוט ממונה חמתה מרבה משהו בענין שכשנצטרף יחד החמה והצל של כל הסכה יהיה צליתה מרבה מחמתה משהו, כשרה. הגה: ויש (ב) מחמירין אם הסכה גדולה ויש מקום ז' על ז' שחמתו מרבה, אף על פי שבצרוף כל הסכה הוי הצל מרבה (רי"ן ספיק דסכה).

באר היטב (ב) מחמירין. היינו שלא לישב באותו חלק שחמתו מרובה אבל לשאר החלק אין זה פוסל אותו כיון שיש שם הכשר סוכ'. ט"ז:

ג דרך הסכונד להיות קל, כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים; היתה מעבה כמין בית, אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה, **(ג) כשרה.**

באר היטב (ג) כשרי. ולבוש פוסל כשאר המטר יוכל לירד בה וכ"פ הב"ח:

ד היתה פסוי דק מאד שיש בה אור הרבה, אלא שאין ג' טפחים במקום אחד, ובין הכל צלתה מרבה מחמתה, כשרה.

ה היתה הסכונד מדבלל (פרוש מבלבל), והוא הסכונד שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה, כשר, ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד ג' טפחים; ואם היתה ברחב זה העולה **(ד) טפח או יותר,** אף על פי שהוא גבוה מג' טפחים, רואין אותו כאלו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד, והוא שיהיה מכון כנגד שפת היורד. **הגה:** דהינו שיש באור שבין התחתון טפח, שראוי להוריד העליון ואז כשרה אפלו חמתה מרבה, שיהא הצל מרבה כשהחמה באמצע **(ה) הרקיע** ר"ן פרק הישו ובית יוסף בשם הרמב"ם).

באר היטב (ד) טפח. שאז חשוב להיות אוהל ואמרי' חביט רמי: **(ה) הרקיע.** ר"ל אע"פ שחמת' מרובה מצילת' כשהחמה בשאר מקומות מ"מ כיון שצילת' מרובה מחמת' כשהחמה באמצע הרקיע כשר ועיין ט"ז מה שהקשה למה

אמרו בגמ' לשמואל תנא במתני' תרתי אמאי לא אמרו דגם לשמואל חדא
כמו לרב ע"ש דף כ"ב עמוד א' ודוק:

ו קְנִים הַיּוֹצְאִים לְאַחֲרֵי הַסֵּכָה, כְּגוֹן שְׂאֵחוּרֵי דָּפֶן
אֶמְצָעֵי בּוֹלְטִים קְנִים מִן הַסֵּכָךְ וַיֵּשׁ בָּהֶם הַכֶּשֶׁר סֵכָה,
וְצִלְתָּה מְרַבָּה מִחֲמַתָּה וְגו' דְּפָנוֹת, כְּשֶׁרָה, אֵף עַל פִּי
שֶׁהַדָּפֶן הָאֶמְצָעֵי לֹא נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלִים אֶלָּא בְּשִׁבִיל עֶקֶר
הַסֵּכָה שֶׁהוּא לְפָנִים מִמֶּנּוּ.

ז וְכֵן הַקְּנִים הַבּוֹלְטִים מִן הַסֵּכָךְ לְצַד הַפְּרוּץ, וְדָפֶן אֶחָד
נִמְשָׁךְ עִמָּהֶם, כְּשֶׁר אֵף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה דָּפֶן עַל (ו) הַצְּדָדִין
יִתֵּר עַל ז' וְהוּא לֶן לְמִימַר הָרִי גָלָה דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל
הַסֵּכָה בְּדְפָנוֹת אֲרָכוֹת, וְדָפֶן אַחַר שֶׁנִּמְשָׁךְ עִם הַקְּנִים שֶׁל
סֵכָךְ אֵינּוּ מִן הַסֵּכָה אֶלָּא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ עוֹמֵד, וְנִמְצָא שֶׁאֵין
לוֹ אֶלָּא דָּפֶן אֶחָד שֶׁהוּא הַדָּפֶן הַנִּמְשָׁךְ, אֶפְלוּ הֵכִי כְּשֶׁרָה.

באר היטב (ו) הצדדין. כלומר לא מבעיא אם אין בדופן השני החיצון רק
שבעה טפחים פשיטא שיש להתיר אותו חלק היוצא מן הדופן הארוך דאמרי'
שכוונתו להשתמש בכל הסוכה משא"כ בעושה דופן השלישי יותר מז' טפחים
הרי גילה דעתו שעשה יותר מהכשר מן המובחר ויש לנו לומר דעד מקום
שעשה מחיצה מהני וטפי לא ומה שעשה מחיצ' א' ארוך ביותר זה אינו מן
הסוכה קמ"ל אפ"ה כשר גם שם וחשבינן המחיצו' שעשה גם לזה כאלו הגיע
הדופן הקצר עד סוף הכותל הארוך ט"ז ע"ש:

ח סֵכָה בְּשִׁפּוּדִין שֶׁהֵם פְּסוּלִין לְסֵכָךְ בָּהֶם, וְאֵין בָּהֶם
אֲרָבָעָה וְאֵין מֵהֶם אֲרָבָעָה בְּמִקּוֹם אֶחָד, וְהֵנִיחַ בֵּין

שְׁפוּד לְשְׁפוּד כְּמִלָּא שְׁפוּד וְנָתַן שָׁם סֶכֶךְ כָּשֶׁר, פְּסוּל,
שְׂאֵי אֶפְשָׁר (ז) לְצַמְצַם שְׂיִמְלֵא כָּל הָאָוִיר מִסֶּכֶךְ כָּשֶׁר,
וְנִמְצָא הַפְּסוּל מְרֻבָּה; אֲבָל אִם הָעֵדִיף סֶכֶךְ הַכָּשֶׁר מְעַט
עַל הַפְּסוּל, אוֹ אִם הָיָה הַפְּסוּל נָתוּן שְׂתֵי וְנָתַן הַכָּשֶׁר (ח)
עָרַב, אוֹ אִיפְכָּא, כָּשֶׁר, שְׂאֵז מִתְּמִלָּא כָּל הָאָוִיר מִסֶּכֶךְ
כָּשֶׁר וְדוּקָא בְּסִפְהָ גְדוּלָּה, אֲבָל בְּסִפְהָ קְטַנָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִן הַשְּׁפוּדִים
פְּחוּת מִגּו' בְּמִקּוּם אֶחָד (בֵּית יוֹסֵף וּמַהֲרַ"א מִפְּרָאג).

באר היטב (ז) לצמצם. דאם היי אפשר היי מותר דקיימא לן פרוץ כעומד
מותר: (ח) ערב. ואם אינו נותן ראשי הכשר על הפסול נופל לארץ והלכך הייל
הכשר מרובה:

ט בֵּית הַמְּקָרָה בְּנִסְרִים שְׂאִין עֲלֵיהֶם מְעִזְיָבָה (פְּרוּשׁ טִיט
וּצְרוּרוֹת שְׂמֻשִׁימִין עֲלֵיהֶם) וּבָא (ט) לְהַכְשִׁירוֹ לְשֵׁם סִכָּה, דִּי בְּזָה
שְׂיָסִיר כָּל הַמְּסֻמְרִים לְשֵׁם עֲשִׂית סִכָּה, אוֹ שְׂיִטַּל מִבֵּין
שְׁנֵי נִסְרִים אֶחָד וְיִתֵּן סֶכֶךְ כָּשֶׁר בְּמִקּוּמוֹ וְכֻלָּה כְּשָׂרָה,
אֶפְלוּ הַנִּסְרִים רְחֻבִים אַרְבָּעָה, וְיֵשׁ מִי (י) שְׂאוֹמֵר שְׂצָרִיךְ
שְׁלֵא יִהְיוּ הַנִּסְרִים רְחֻבִים אַרְבָּעָה.

באר היטב (ט) להכשירו וכו'. זהו פי' גמרא בביטול תקרה קא מפלגי. וכתב
רש"י שם דאלו בא עכשיו לסכך בהם פסול משום תקרי אבל השתא דזו תקרי
היתה ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה
תעשה ולא מן העשוי וכו' תו ליכא למגזר וכו' ע"ש: (י) שאומר. זהו דעת
הרמב"ם והקשו העולם אם כן לא פריך מידי אדשמואל טפי מרב עיין ט"ז
ובהרמב"ן בספר המלחמות ועיין בגמרא דף ט"ו עמוד א'. וכתב מ"א דוקא
במפקפק דברי הרמב"ם שלא יהא רחב ד' אבל כשנטל א' מבנתיים אפילו יש
בהם ד' שרי ע"ש:

2 סִכָּה שְׂאִין לָהּ גַּג, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רְאֵי הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת זֶה בְּזֶה כְּמִין צָרִיף, אוֹ שֶׁסָּמְדָה רֹאשׁ הַדְּפָן שֶׁל סִכָּה לְכַתֵּל, פְּסוּלָה; וְאִם הָיָה לָהּ גַּג, אֲפֹלוּ טַפַּח, אוֹ שֶׁהִגְבִּיחַ הַדְּפָן הַסָּמוּךְ לְכַתֵּל מִן הַקְּרָקַע טַפַּח, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָחַ. הַגָּה: וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁהַטַּפַּח לֹא תִהְיֶה אֲוִיר, רק מִן הַדְּפָן אוֹ הַסָּךְ (הֵרֵא"ש בְּשֵׁם רִ"י וְהַרְהִי"מ פ"ד) וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ (י"א) זֶה טַפַּחִים עַל זֶה בְּגִבְהַת יֵי טַפַּחִים (טו"ר). גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הַדְּפָנוֹת לְאַחַר שֶׁהֵם גְּבוּהִים עֲשֶׂרָה עֲשׂוּיֹת מִדְּבַר שֶׁמְסַכְכִין בָּהֶם, דְּהֵא הֵם הַסָּךְ (ר"ן ספ"ק דְּסִפְחָה). וְאִם כָּל הַדְּפָנוֹת מִדְּבַר שֶׁמְסַכְכִין בָּהֶם, מִתְּרָ לִישׁוֹן אֲפֹלוּ תַּחַת הַדְּפָנוֹת (ס"ח בְּפֶרוֹשׁ רַבְנֵי יְרוּשָׁה נ"א נ"ח).

באר היטב (י"א) י"ט. לאפוקי אם הוא ז' על ז' למטה מיו"ד ובגובה י' אינה רחב' ז' על ז' פסול. ומודדן היו"ד טפחים ביושר ולא באלכסון מ"א. ואז כשרה כל הסוכה ט"ז. ועיין בהרא"ש שכתב הרמב"ם והר"ר ישעיה דטראני פסקו כשמואל והראב"ד פסק כרב וכר"מ והכל עולין בסגנון אחד עכ"ל. יש לדקדק דהא נפקותי לדינא אי צריכין לבא לתירוץ הגמרא לבטולי תקרה ע"ש:

סימן תרלב - דברים הפוסלים בסכך

סעיפים

ד'

ובו

א סָכָךְ פְּסוּל, פּוֹסֵל בְּאֲמָצַע בְּדֵי טַפַּחִים; אֲבָל פְּחוֹת מִד', כְּשֶׁרָחַ, וּמִתְּרָ לִישׁוֹן תַּחְתָּיו מִן הַצַּד אִינוֹ פּוֹסֵל אֲלָא בְּדֵי אַמּוֹת, אֲבָל פְּחוֹת מִד' אַמּוֹת, כְּשֶׁרָחַ דְּאֲמָרִינָן דְּפָן עֲקָמָה, דְּהֵינּוּ לֹא מֵרָשָׁא רֹאִים כְּאֵלוּ הַכַּתֵּל (א) נֶעְקָם וַיִּחְשַׁב זֶה הַסָּךְ הַפְּסוּל מִגּוֹף הַכַּתֵּל, וְדָבָר זֶה הַלְכָה

לְמֹשֶׁה מְסִינֵי. הִילָכֶךָ בַּיִת שֶׁנִּפְתַּח בְּאַמְצַע וְסִכָּךְ בְּמִקּוֹם
הַפֶּתַח וְנִשְׁאַר מִן הַתִּקְרָה סָבִיב בֵּין סִכָּךְ כְּשֶׁר (ב)
לְכַתְּלִים פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֶׁרָה, וּמִיְהוּ אֵין יִשְׁנִים
תַּחְתָּיו כָּל זְמַן שְׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים, בְּסִפָּה גְדוּלָּה שְׁיֵשׁ בָּהּ יוֹתֵר עַל הַסִּכָּךְ פְּסוּל ז'
טְפָחִים עַל ז' טְפָחִים; אֲבָל בְּסִפָּה קִטְנָה, שְׁאֵין בָּהּ (ג)
אֶלָּא ז' עַל ז', בֵּין בְּאַמְצַע בֵּין מִן הַצַּד, בְּגִי טְפָחִים
פְּסוּלָּה, בְּפְחוֹת מְגִי כְּשֶׁרָה וְיִשְׁנִים תַּחְתָּיו וּמְצַטְרֵף
לְהַשְׁלִים הַסִּפָּה לְכַשְׁעוֹר.

באר היטב (א) נעקם. משמע דוקא כשדפנות מגיעות לסכך. ר"ן וב"ח ועמ"א.
וט"ז חולק על זה ומתיר אפי' באין דפנות מגיעות לסכך ע"ש. ועיין בתשו'
פנים מאירות סי' ס"א כשעושים סוכה בתוך הבית ולמעלה הגג המכוס'
בשינדליין צריך ליטול עד מקום שיהי' פחות מג' נגד הדפנות כיון שאין
הדפנות מגיעו' לסכך וכן העושה סוכתו בחוץ ומצטרף כותלים הבנויים תחת
הגג של שינדליין ואין הכותלים מגיעים להגג אפי' פחות מג' והגג בולט הוא
ד"ט אליבא דהר"ן אין לסוכה זו מחיצו' וצריך לזהר בזה כי מצוי הוא עכ"ל:
(ב) לכותלים. נ"ל דאם הגג עקום כגגין שלנו אע"פ שיש בשיפוע ד' אינו פוסל
אא"כ יש במשכו ד' דאז תופס בסוכה ד' ואם הגג עקום למעלה ולמטה בסמוך
לו קור' אע"פ שאינו נמשך ממנה ג' טפחים כיון דבגובה רחוק ממנו ג' טפחים
אין מצטרפין ולא אמרינן חבוט ולבוד להחמיר. מ"א ע"ש: **(ג) אלא ז'.** אינו
מדוקדק ואפי' יש בה ט' ומחצה סכך פסול ג"ט פסולה כיון דכי שקלת לי'
לפסול ליכא הכשר סוכה. מ"א:

ב אֲוִיר, בֵּין בְּגְדוּלָּה בֵּין בְּקִטְנָה שְׁוִים, דְּבֵין בְּאַמְצַע בֵּין
מִן הַצַּד בְּגִי טְפָחִים פְּסוּלָּה, בְּפְחוֹת מְגִי כְּשֶׁרָה, וּמְצַטְרֵף
לְהַשְׁלִים הַסִּפָּה (ד) וְאֵין יִשְׁנִים תַּחְתָּיו. **הגה:** וְדוּקָא שֶׁהוּלָךְ
עַל פְּנֵי כָּל הַסִּפָּה (ר' יְרוּחִם נ"ח ח"א), אוֹ שְׁיֵשׁ בּוֹ כְּדִי לַעֲמֹד רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ; אֲבָל
בְּלֹא"ה מִתֵּר, דְּהָא אֵין סִפָּה שְׁאֵין בָּהּ נְקָבִים (ר"ן ספ"ק). וְהָא דְּסִכָּךְ פְּסוּל
פּוֹסֵל בְּד', וְאֲוִיר בְּגִי, הֵינּוּ דְּוּקָא שֶׁהַפְּסִיק הַסִּפָּה לְשִׁתִּים וְלֹא נִשְׁאַר שְׁעוֹר

הַכָּשֵׁר סִכָּה עִם דְּפָנוֹת בְּמִקּוֹם אֶחָד ; אֲבָל אִם נִשְׁאַר שְׁעוֹר סִכָּה בְּמִקּוֹם אֶחָד ,
הַמִּקּוֹם הַהוּא כָּשֵׁר , וְאִף (ה) שְׁמִבְחוּץ אִם מְחַבֵּר לוֹ מִן הַצְּדָדִים (טוֹר).

באר היטב (ד) ואין ישנים. הא דחמיר אויר מסכך פסול בסוכה קטנה לענין
ישנים תחתיו וכן לענין סוכה גדולה פוסל אויר בגי' וסכך פסול בארבע הטעם
שבאויר נראה לעין טפי ההפסק בסכך ממה שנראה בסכך פסול: (ה)
שמבחוץ. עיין בטור ותמצא דאם יש לה גי' דפנות והפסול הולך ע"פ ארכה
פסולה דליכא בכל צד אלא דופן ומחצה ואם הפסול הולך לרחבה אם נשאר
שיעור סוכה כשר שם. ואם יש פחות מד"א מדופן האמצעי עד סוף הסכך פסול
אף חלק החיצון כשר דאמרינן דופן עקומה. ואם אויר מפסיק פסול החיצון
ואם מחובר מן הצדדין מצטרף הפנימי והחיצון להכשר סוכה ורמ"א קיצר
בלשונו ועיין עט"ז:

ג סכך פסול פחות מארבעה, ואויר אצלו פחות
משלשה, אין מצטרפים לפסל; הילכך אם אויר שלשה
במקום אחד, אפלו מעטו בסכך פסול, כשר; והני מלי
בסכה גדולה, אבל בקטנה שאין בה אלא שבעה על
שבעה, אם יש בין שניהם שלשה טפחים מצטרפים
לפסל.

ד אם יש סכך פסול בי טפחים, ועוד סכך פסול בי
טפחים, ואויר פחות משלשה מפסיק ביניהם, יש
להסתפק אם שני הפסולים מצטרפין לפסל הסכה.

סימן תרלג - דין גבה הסכה

סעיפים

י

ובו

א סכה שהיא גבוהה למעלה **(א)** מעשרים אמה, **(ב)** פסולה, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה, בין שמחצות מגיעות לסכך בין שאינן מגיעות; אבל עשרים, כשרה אפלו כל סכה למעלה מעשרים, כיון שאין בחללה אלא עשרים.

באר היטב (א) מעשרים. אמה בת ו"ט מצומצמות. ב"י: **(ב) פסולה.** דכיון שהוא גבוה כ"כ צריך לעשות' כדירת קבע ואנן בעינן דירת עראי אבל פחות מעשרים אע"פ שעשאה חזקה כשרה:

ב היתה גבוהה יותר מעשרים, והוצין (פי' ענפים קטנים עם העליון שלהם) יורדים **(ג)** למטה, אם צלתן מרבה מחמתן, כשרה; ואם לאו, פסולה.

באר היטב (ג) למטה. עד שמגיע לחלל כ' :

ג סכה שחללה יותר מעשרים אמה, ותלה בה דברים נאים ועל ידי כן נתמעט חללה, לא הוי מעוט; וכן אם מעטה בכרים וכסתות, לא הוי מעוט; ואפלו בטלם.

ד מעטה **(ד)** בתבן ובטלו, הרי זה מעוט; ואין צריך לומר עפר ובטלו; אבל סתם אינו מעוט, אפלו בעפר, עד שיבטלנו בפה.

באר היטב (ד) בתבן. ואסור למעטי' ביי"ט. מ"א :

ה הִיתָה גְבוּהַ מַעֲשָׂרִים וּבָנָה בָּהּ אֲצֻטְבָּא כְּנֶגֶד דְּפִן
הָאֲמָצְעִי עַל פְּנֵי כְּלָהּ, וּבָהּ שְׁעוֹר סִפָּה, כְּשָׂרָה כָּל הַסִּפָּה
אֶפְלוּ מִהָאֲצֻטְבָּא (ה) וְהִלָּאָה.

באר היטב (ה) והלאה. דכיון דכשר מצד שכנגד הכותל האמצעי הוי שם עיקר
הסוכה כדינה וזה החלק הוי כפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה :

ו אִם בָּנָה הָאֲצֻטְבָּא מִן הַצַּד, אִם יֵשׁ מִן הָאֲצֻטְבָּא עַד
כְּתֵל הַשְּׁנַי פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשָׂרָה עַל הָאֲצֻטְבָּא (ו)
דְּוָקָא ; וְאִם לֹא, פְּסוּלָהּ.

באר היטב (ו) דוקא. ודמה שחוץ לאיצטבא אין לה סכך כיון דרואין הסכך
כאלו היא כותל ועיין מ"א :

ז אִם בָּנָה הָאֲצֻטְבָּא בְּאֲמָצֵעַ, אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ לְכַתֵּל לְכָל
צַד פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשָׂרָה עַל הָאֲצֻטְבָּא אֶפְלוּ אִם
גְבוּהַ יוֹתֵר (ז) מַעֲשָׂרָה ; וְאִם יֵשׁ בֵּינָהּ לְכַתֵּל אַרְבַּע אַמּוֹת,
פְּסוּלָהּ, אֶפְלוּ הָאֲצֻטְבָּא גְבוּהָהּ (ח) עֲשָׂרָה.

באר היטב (ז) מעשרה. ולא אמרינן דאז הוי אצטבא רשות אחר : (ח) עשרה.
ר"ל כיון שיש הכשר סוכה באותו איצטבא הוי אמרינן גוד אסיק מחיצה על
האצטבא קמ"ל דלא אמרינן כן. ועיין ט"ז :

ח סָכָה שְׂאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, פְּסוּלָה.

ט הִיָּתָה גְבוּהָה מֵעֲשָׂרָה, וְהוֹצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אֶפְלוּ אִם חֲמָתָן מְרַבָּה מִצְלָתָן, פְּסוּלָה; אָבֵל אִם (ט) הַנּוֹיִן יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אֵינָם פּוֹסְלִים.

באר היטב (ט) הנויין. וה"ה כל דבר שאינו חשוב אוהל. ש"ג:

י הִיָּתָה נְמוּכָה מֵעֲשָׂרָה, וְחָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לְעֲשָׂרָה וַיֵּשׁ בַּחֲקַק שְׁעוֹר הֶכְשֵׁר סָכָה, אִם אֵין בֵּין חָקַק לְכַתֵּל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, (י) כְּשָׂרָה; יֵשׁ בֵּינֵיהֶם ג' טַפְחִים, (יא) פְּסוּלָה.

באר היטב (י) כשרה. דהיינו בתוך החקק ולא חוצה לו עט"ז ומ"א: (יא) פסול'. ולא אמרינן דופן עקומה ולא מקרי דופן כלל כיון שאינו גבוה י':

סימן תרלד - שלא תהיה פחות מן
שבעה על שבעה

א סָפָה שְׂאִין בָּהּ (א) שְׁבַעַה עַל שְׁבַעַה, פְּסוּלָה; וּלְעֵנָן
גְּדָל, אִין לָהּ שְׁעוֹר לְמַעְלָה.

באר היטב (א) שבעה. עיין ט"ז ומ"א שהגיהו בתוסי דף ג' עמוד א' ד"ה [לא
נצרכה] לאו פירכא היא וכו' דדלמא ארוכ' טובא אבל לא הית' רחב' ז"ט וכו'
ע"ש שצ"ל ואין רחב' אלא ז' ע"ש וק"ל. ועיין יד אהרן ובתי ח"צ סי' קמ"ב.
וכתב המ"א נ"ל אפ"י בסוכה גדולה הרבה ובמקום אחד יש קרן אחד משוך
לפנים שאין בו שבע' אסור לישוב שם כיון שהמקום צר לו לשבת שם ע"ש:

ב אִם הִיא עֲגָלָה, צָרִיךְ שְׁיָהָא בָּהּ כְּדִי (ב) לְרַבֵּעַ שְׁבַעַה
עַל שְׁבַעַה.

באר היטב (ב) לרבע. וחוט סובב כ"ט טפחים וכו' חומשים הוי שבע' על שבע'.
ב"י ועיין ט"ז ומגן אברהם:

ג יֵשׁ בָּהּ שְׁבַעַה עַל שְׁבַעַה, וְנִתְּן בָּהּ בְּגָדִים לְנְאוֹתָהּ
וּמְמַעֲטִים אוֹתָהּ מִשְׁבַּעַה עַל שְׁבַעַה, פְּסוּלָה.

ד מִי שְׁהָיָה רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּסִפָּה, (ג) וְשִׁלְחָנוֹ חוּץ לְסִפָּה
וְאָכַל, כְּאֵלוֹ לֹא אָכַל בְּסִפָּה, אֶפְלוֹ אִם הִיא סִפָּה גְּדוּלָה,
גִּזְרָה שְׁמָא יִמְשֵׁךְ אַחַר שִׁלְחָנוֹ.

באר היטב (ג) ושלחנו. נ"ל דאם מקצת שלחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך
הבית מותר דלא גזרינן שמא ימשוך אחר שלחנו מאחר שעומד מקצת בסוכה
ועוד דהא די בשלחן טפת. מ"א ע"ש ועיין תשובת דב"ש סי' ר"ג ועיין יד
אהרן:

סימן תרלה - דין סכת גנב"ד ורקב"ש

אחד

סעיף

ובו

א סכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, כשרה; והוא שתהיה עשויה (א) לצל, כגון סכת גויים, נשים, בהמה, בותיים, רועים, קיצים, ברגנין, שומרי שדות; אבל סכה שנעשית מאליה, פסולה, לפי שלא נעשית לצל. לפיכך (ב) החוטט בגדיש ועשהו סכה, אינה סכה, שהרי לא עומד גדיש זה לצל ומה שעושה אחר כך הוי תעשה ולא מן העשוי (טור). לפיכך אם עשה בתחלה כשנתן שם הגדיש חלל טפח במשך שבועה לשם סכה, וחטט בה אחר כך; והשלימה לעשרה, כשרה, שהרי נעשית סכך שלה לצל; ואם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך ז', ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סכה גדולה, אינה כשרה כלה על ידי משך שבועה שהניח בתחלה; ואם חקק משני צדדים ד' אמות יותר על השבועה, אף השבועה פסולה, דסכך פסול פוסל מן הצד בדי אמות. הגה: ואין לעשות הסכך (ג) קדם שיעשה הדפנות; ואם עשה (ד) טפח סמוך לסכך, מתר לסכך קדם שיעשה שאר הדפנות, כמו בחוטט בגדיש. (הגהות מימוני פ"ה).

באר היטב (א) לצל. ולא לצניעו או לאוצר ודירה עמ"א. וצריך לחדש בה כמבואר בסימן תרל"ו: (ב) וחטט. בין מלמעלה בין מלמטה. ב"י ואחרונים: (ג) קודם. ואפי' בדיעבד פסול. ט"ז ולבוש ויד אהרן דלא כב"ח: (ד) טפח. רוחב באורך כל הסוכה ונתן עליו הסכך ואח"כ גמר המחיצות. ט"ז:

סימן תרלו - דין סכה ישנה

סעיפים

ב'

ובו

א סכה (א) ישנה, דהיננו שעשאה קדם שיכנסו (ב) שלשים יום שלפני החג, כשרה ובלבד (ג) שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג, ואפלו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד; ואם החדוש על פני כלה, סגי אפלו כל דהו; ואם עשאה לשם החג, אפלו מתחלת השנה, כשרה בלא חדוש.

באר היטב (א) ישנה. פי' הסכך הישן אבל בדפנות לית לן בה לכ"ע: (ב) למ"ד יום. ה"ה אפי' תחלת השני. ט"ז: (ג) שיחדש. היינו למצוה מן המובחר. ט"ז ומ"א:

ב יוצר כלי חרש שיש לו ב' סכות זו לפנים מזו ועושה קדרותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה, הפנימית (ד) אינו יוצא בה ידי סכה פיון שהיא דירתו כל השנה אינו נכר

שָׁדֵר בָּהּ לְשֵׁם מִצּוֹה ; וְהַחִיצוֹנָה יוֹצֵא בָּהּ, שְׁהָרִי אֵינוֹ דָּר
בָּהּ כָּל הַשָּׁנָה.

באר היטב (ד) אינו. ואם הגביה הסכך וחזר והניחו שרי עיין סי' תרל"א סעיף

ט':

סימן תרלז - דין סכה שאולה וגזולה

סעיפים

ג'

ובו

א מי שלא עשה סכה, בין בשוגג בין במזיד, עושה סכה
בחלו של מועד אפלו בסוף יום שביעי, וכן יכול לצאת
מסכה זו ולישב באחרת.

ב יוצאין בסכה שאולה וכן יוצאין בשל שתפנות.

ג סכה גזולה, כשרה. כיצד, אם תקף על חברו והוציא
מסכתו וגזלה וישב בה, יצא, שאין הקרקע נגזלת. הגה:
מיהו לכתחלה לא ישב אדם בספת חברו שלא מדעתו, כל שכן אם דעתו
לגזלה, וכן לא יעשה (ספה) לכתחלה בקרקע של חברו שלא מדעתו, וכן
בקרקע שהיא של (א) רבים (הגהות אשרי ואור זרוע); מיהו בדיעבד יצא. וכן
(ב) לא יקצצו ישראל הסכך בעצמם, אלא יקנו אותם מעובדי כוכבים, דכל
גזל אין עושין ממנו סכה לכתחלה (מהרי"ט); ואם גזל יעצים ועשה
מהם סכה, אף על פי שלא חברו ולא שנה בהם כלום,

יָצָא; תִּקְנֶנָּה חֲכָמִים, שְׂאִין לְבַעַל הָעֵצִים אֲלֵא (ג) דְּמִי
עֵצִים בְּלִבָּד; אֲבָל אִם גָּזַל סִכָּה הָעֹשִׂיָה בְּרֹאשׁ (ד)
הַסְּפִינָה אוֹ בְּרֹאשׁ הָעֵגְלָה, וַיֵּשֶׁב בָּהּ, לֹא יָצָא. הַגָּה: וְהוּא
הַדִּין אִם רְאוּבֵן בָּנָה סִכָּה בְּקִרְקַע שְׂמֵעוֹן, וְשִׁמְעוֹן תִּקַּף אֶת רְאוּבֵן וְגָזַל סִכָּתוֹ
הַבְּנוּיָה בְּקִרְקַע שְׂלוֹ, לֹא יָצָא בָּהּ וְאִין כָּאן תִּקְנֶנָּה הַשְּׂבִים, הוֹאִיל וְלֹא טָרַח
בָּהּ וְלֹא הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת (הַגָּהוֹת אֲשֶׁר יִי פִיב דְּסִכָּה).

באר היטב (א) רביס. כתב המ"א וצ"ע שנהגו קצת לעשות סוכה ברשות
הרבים וא"כ סוכה גזולה היא ואת"ל דכל ישראל מוחלין להם מ"מ יש לעכו"ם
חלק בהם ע"ש שהאריך והעלה ע"כ אסור לעשות סוכה ברשות הרבים
שעכו"ם לא מחלי על כך ואף דבדיעבד כשרה מ"מ לא יברך עלי' דהוי ברכה
לבטלה ע"ש: **(ב) לא יקצצו.** ובמקום שיש רשות אנשי המקום ליקח עצים מן
היער בדינא דמלכות' אין איסור אם לוקח משם לסכך. ט"ז: **(ג) דמי עצים.**
ואם אינו רוצה לתת דמי עצים לא יצא. טור וכן עיקר. מ"א: **(ד) הספיני.**
דאז היא עצמי נגזלת שאין מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמים אלא כמו
שהיא בנוייה דאין כאן תקנת השבים שהרי לא טרח עליה לבנותה הלכך גזולה
היא רש"י. וכתב ט"ז נ"ל פשוט שמותר לאדם ליכנס לסוכתו של חבירו שלא
מדעתו דניחא לאינש דליעבד מצוה בממונו אלא דנ"ל דהיינו כל זמן שבעל
הסוכה אינו שם אבל בשעה שהוא שם אפשר דקפיד עליו שלא יראה חבירו
עסקיו ואכילתו בלי ידיעתו וזה דבר מוסכם מצד הסברא עד כאן לשונו:

סימן תרלח - סכה ונויה אסורין כל שבעה

סעיפים

ב'

וב'

א עֵצִי סִכָּה אֲסוּרִים כָּל שְׂמוֹנֶת יָמֵי הַחֵג, בֵּין עֵצִי דְּפָנוֹת
בֵּין עֵצִי סִכָּךְ וְאֶפְלוֹ קִיסָם לְחַצֵּץ בּוֹ שְׁנֵי אֲסוּר (מַהְרִ"ל), וְאִין יֵאוֹתִין

מֵהֶן לְדַבֵּר אַחֵר כֹּל שְׁמוֹנֵת הַיָּמִים, מִפְּנֵי שְׂיֹם הַזֶּה כָּלֹ
הַסֵּפֶה מִקְצָה עַד בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְהוֹאִיל וְהַקְצָה לְבֵין
הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל שְׁבִיעֵי הַקְצָה לְכָל הַיּוֹם. **הגה:** וְאַפְלוּ נִפְלָה
הַסֵּפֶה, אֲסוּרִים וְלֹא מְהִנִּי בָּהּ **(א)** תְּנַאִי (טוֹר); אֲבָל עֲצִים **(ב)** הַסְּמוּכִים
לַסֵּפֶה, מִתְּרִים וְעֵין לְעֵיל סִימָן תְּקִי"ח סְעִיף ח'; וְאִם אַחֵר שְׁעֵשָׂה
הַשְּׁעוֹר הַצָּרִיךְ מִן הַדְּפָנוֹת וְנִשְׁלַם הַכָּשֶׁר סִפָּה הוֹסִיף
דָּפוֹן, לֹא מִיתְּסָרָא; אֲבָל אִם עָשָׂה אַרְבַּעַתָּן סִתָּם, כִּלּוֹן
אֲסוּרוֹת וּמְקֻצּוֹת. **הגה:** וְכֹל זֶה לֹא מִיָּרִי אֶלָּא בְּסִפָּה שְׂיֹשֵׁב בָּהּ פֶּעַם
אַחַד, אֲבָל אִם הִזְמִינָה לַסֵּפֶה וְלֹא יָשַׁב בָּהּ, לֹא נִאָּסְרָה, דְּהַזְמִנָּה לָאוּ **(ג)**
מִלְתָּא הִיא (הַגְּהוֹת אֲשֶׁר־יִי פֶּרֶק הַמְּבִיא).

באר היטב (א) תנאי. כיון דא"א ליטול בין השמשות משום דקא סתר אהלא
ואיתקצי לכולי שבעי משא"כ בנוי סוכה דבס"ב דמהני תנאי ועמ"א: **(ב)**
הסמוכים. ואם סמך עצים לסוכי כדי לעבותי אפילו אחר שנגמרה אסורים
דלא גרע מנוי סוכה אלא אם כן התנה. ישיש ועיין מ"א: **(ג) מילתא היא.**
וקשה דבסיי מ"ב סעיף ג' כתב דהזמנה לגוף הקדושי מלתא היא וי"ל
דתשמישי מצוה קילא טפי וני"ל דמי שיש לו סוכה בנוי משנה לשנה מ"מ איני
אסורי עד שישב בה בחג אע"ג דכבר ישב בה בשנה שעברי מ"מ כשעבר החג
בטלה קדושתו וצריך מעשי אחר שתחול קדושתו. מ"א:

ב וכן (ד) אֶכְלִים וּמִשְׁקִים שְׁתוּלִין בְּסִפָּה כְּדִי לְנְאוֹתָהּ,
אֲסוּר לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶם כֹּל שְׁמִנָּה, אֲפְלוּ נִפְלוּ וּבִיּוֹם טוֹב וְשַׁבָּת
אֲסוּר לְטַלְטֵלֵם **(ה)** דְּמִקְצִים הֵם; (טוֹר) וְאִם הִתְּנָה עֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת
שְׁתַּלְאָם וְאָמַר: אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶן כֹּל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל ח'
יָמִים (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח), הֲרִי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּכָל עֵת שְׂיֹרְצָה,
שְׁהֲרִי לֹא הַקְצָה אוֹתָם וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶם קְדֻשַׁת הַסֵּפֶה
וְלֹא נִחְשְׁבוּ כְּמוֹתָהּ; וְדוֹקָא שְׁמִתְּנָה בְּזֶה הַלְּשׁוֹן, אֲבָל
אִם אָמַר: אֲנִי מִתְּנָה עֲלֵיהֶם לְאֶכְלָם כְּשִׂיפְלוּ, אֵינּוּ

כלום; ואם אמר: אני מתנה עליהם לאכול אימתי
שארצה, מהני, שגם בין השמשות בכלל. הגה: וצריך
לעשות התנאי קדם בין השמשות (ו) הראשון (דברי עצמו בסברת א"ח שהביא
הבית יוסף, ולא כמהרי"ל). יש מן האחרונים שכתבו דבזמן הזה אין נוהגים (ז)
להתנות (מהרי"ל), והכי נהוג בנוהגין התלויים בספק; אבל בנוהגין שנותנים
בדפנות, כגון סדינים המצירים, נוהגין לטלטלם מפני הגשמים אפלו בלא
תנאי, משום דיש אומרים דאין אסור אפלו בדפנות עצמן, כל שכן בנוהגין.
ומכל מקום טוב (ח) להתנות עליהם (ד"מ). אם ספק בהדס או תלה בספה
אחרוג לנוי, מתר להרית בו, דלא הקצה מריח, רק שלא יגע בו, דאסור
בטלטול; ויש אומרים בהדס (ר"ן סוף פ"ק לולב הגזול) כדלקמן סימן תרנ"ג.

באר היטב (ד) אוכלים. ואם יודע שהילדים יאכלו מהם מוטב שלא לתלותם
סי"ח סי' רס"ג ולי נראה דיתנה עליהן מ"א ובלבד שלא ינתקו החוטים: (ה)
דמוקצים. דבמוקצי למצותו אפי' רבי שמעון מודה דאסור: (ו) **הראשון.** דאם
לא כן כיון דחיילי איסורא בבה"ש קמא ממילא חייל בכולהו דכיומא
אריכתא דמי לענין זה ולא מהני תו תנאי: (ז) **להתנות.** משום דלא בקיאי
שפיר בתנאי: (ח) **להתנות.** וט"ז כתב נ"ל להקל בסדינים המצוירים שיש
חשש מפני גנבים אגן סהדי שלא תלאן שם מתחלי להיות שם תמיד ע"כ לא
אתקצו כלל ואפי' לא התנו ע"ש. וכתב מהרי"ל מותר לתלות יריעות שעטנז
רק שיהיו תלויים למעלי מתשמיש אדם. כתב ד"מ לא יקשור הנוהג דאסור
להתירן ביום טוב אלא יעשה עניבה עסי' שי"ז אותן החוקקים פסוק בסוכו'
תשבו על הדלעת לא יפה עושים כמ"ש בי"ד סי' רפ"ג בב"י ובט"ז ואף אחר
סוכות לא יפסע על עצי סוכה דתשמישי מצו' הוא כמו ציצית ולולב מ"א ועיין
סי' נ"א סי"ק ב' כתבתי בשם הט"ז דבסכך סוכה טוב שלא לעשו' לצורך דבר
שאינו כבוד למצו' שעברה ע"ש:

סימן תרלט - דיני ישיבת סכה

א כִּיצַד מְצוֹת (א) יְשִׁיבָה בַסֶּכֶה, שְׁיִהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וַיִּשֶׁן (ב) וּמְטִיל (טוֹר) וְדָר בַּסֶּכֶה כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, כְּדָרְדֹךְ שֶׁהוּא דָר בְּבֵיתוֹ בְּשָׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה. וְכָל שְׁבַעַת יָמִים עוֹשֶׂה אָדָם אֶת בֵּיתוֹ עֲרָאִי וְאֶת סִכְתּוֹ קָבַע. כִּיצַד, כָּלִים הַנָּאִים וּמִצָּעוֹת הַנָּאוֹת, בַּסֶּכֶה; וְכָלִי שְׁתִּיָּה, כָּגוֹן אֲשִׁישׁוֹת וְכוֹסוֹת, בַּסֶּכֶה; אֲבָל כָּלִי אֲכִילָה (ג) לְאַחַר הָאֲכִילָה (טוֹר), כָּגוֹן קְדָרוֹת וּקְעָרוֹת, חוּץ לַסֶּכֶה; הַמְּנוֹרָה, בַּסֶּכֶה; וְאִם הִיְתָה סֶכֶה קֹטְנָה, מִנִּיחָה חוּץ לַסֶּכֶה. **הגה:** וְאֵל יַעֲשֶׂה שׁוֹם תַּשְׁמִישׁ (ד) בְּזוּי בַסֶּכֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְצוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אִי"ח).

באר היטב (א) ישיבה. ומה שאין מברכין על מצה כל שבעה דאין מצוה באכילתי משא"כ בסוכי עיין לבוש ומ"מ. כתב מהרי"ו בתשובי המקיים מצות סוכה כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. סוכה דומה לבי והעולם דומה לבי והתורה מתחלת בבי וכיון דסוכה מרמז לתורה מש"ה שיעור גבהה כי דהיינו ק"ך טפחים כנגד ג"פ מ"ם יום שנתנה בו התורה ושני חייו של משרע"ה ורחבה שבעה כנגד שבעה רקיעים: **(ב) ומטייל.** אדם המספר עם חבריו יספר בסוכי עמו. ואל ידבר בסוכה דברים בטילים. ואל יראה שום כעס בסוכה עש"ה: **(ג) לאחר.** והעולם נזהרין אף קודם אכילי מקדירי נ"צ. ואם הכניס כלי מאכל לא נפסלה הסוכה בכך. בי"ח מ"א: **(ד) בזוי.** כלים שמשתיין בהן קמח והעריבות וכלים של בשמים וכד ששואבין בו מים ושטיפוי הקערוי חוץ לסוכה. והעולם אינן נזהרין בקערות אחר אכילה ואינו נכון מ"א. ושרי לשמש מטתו בסוכי ט"ז. המנהג שלא להכניס נר חרס בסוכה בי"ח ומנורה שקורין לאמפ"ן ראוי לשער שלא ישרף סוכתו. ט"ז ע"ש:

ב אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וַיִּשְׁנִים בַּסֶּכֶה כָּל שְׁבַעָה, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וְאִין יִשְׁנִים חוּץ לַסֶּכֶה אֶפְלוּ שְׁנַת עֲרָאִי; אֲבָל מִתָּר לְאָכֵל אֲכִילַת עֲרָאִי חוּץ לַסֶּכֶה. וְכַמָּה אֲכִילַת עֲרָאִי, כַּבִּיצָה מִפֶּת; וּמִתָּר לְשִׁתּוֹת מִים וַיִּין (ה) וְלֶאֱכֹל

פְּרוֹת וְאַפְלוֹ קָבַע עֲלֵיהֶוּ (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ) חוּץ לַסֶּכָּה; וּמִי שֶׁיִּחְמִיר עַל עֲצֻמוֹ וְלֹא יִשְׁתֶּה חוּץ לַסֶּכָּה אֶפְלוֹ מִיָּם, הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח; וְתִבְשִׁיל הָעֲשׂוֹי מִחֲמִשֶׁת מִיָּנִים, אִם קוֹבַע עָלָיו חֲשִׁיב קָבַע וְצָרִיךְ סֶכָּה. **הגה:** וּמָה שֶׁנִּזְהָגִין לְהַקְלֵ עֲכָשׁוּ בְּשִׁנָּה, שְׂאִין יִשְׁנִים בְּסֶכָּה רַק הַמְדַקְדָּקִין בְּמִצְוֹת, יֵשׁ אוֹמְרִים מְשׁוּם צְנָה, דִּישׁ צֶעַר לִישׁוֹן בְּמִקְוֹמוֹת הַקָּרִים (מְרַדְכֵי פִי הַשָּׁוּ); וְלִי נִרְאָה מְשׁוּם דְּמִצְוֹת סֶכָּה אִישׁ וּבֵיתוֹ, אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ כְּדָרְךְ שֶׁהוּא דָר כָּל הַשָּׁנָה, וּבְמִקְוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל לִישׁוֹן עִם אִשְׁתּוֹ, שְׂאִין לוֹ סֶכָּה (ו) מִיִּחְדָּת, פְּטוּר; וְטוֹב לְהַחְמִיר וְלִהְיוֹת שָׁם עִם אִשְׁתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא דָר כָּל הַשָּׁנָה, אִם אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לוֹ סֶכָּה מִיִּחְדָּת.

באר היטב (ה) ולאכול. וז"ל הב"ח אדם יחיד שיושב לשתות סברא דלא חשיב קבע אבל בני חבורה שקבעו לשתות הוי קבע גמור ובפרט במקום שנוהגין לשתות יחד בקבע בלי שום אכיל' דה"ל קבע גמור ובעי סוכה ולברך לישב בסוכה כנ"ל להלכה אבל למעש' ראוי להחמיר שלא לשתות בקבע אלא תוך הסעוד' לאפוקי נפשי מפלוגתא וכן בקבע דבשר וגבינה וכיוצא בהן עכ"ל. וט"ז העל' דאין לברך לישב בסוכה כלל על השתי' אפילו בקביעות דאפי' אח"כ דחייב בסוכה מ"מ אות' ברכה שמברך על האכיל' פוטרת אותו מכל וכל ואפי' אם קובע עצמו לשתות קודם האכיל' כגון שתיית יין שרף במדינות אלו אפי"ה ברכ' שיברך אח"כ בשעת האכילה פוטרתו ע"כ אין לברך כלל רק על האכילה כמ"ש בסוף הסי' עכ"ל ע"ש ועיין ט"ז ס"ק כ': (ו) מיוחדת. ואין לכסות השלחן בבית החורף אלא בסוכה בשבת ויום טוב אך בש"ע יכס' גם כן בבית החורף הגמ"נ. וכתב א"ז ומשמע דאף בסוכה אין חיוב לכסות בחה' מוה"ה בחוה"מ של פסח:

ג אֶכֶּלָה בְּסֶכָּה בְּלֵיל יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן, (ז) חוּבָה; אֶפְלוֹ אֶכֶּל כְּזֵית (ח) פֶּת יָצָא יְדֵי חוּבָה; מִכָּאן וְאֵילָךְ רְשׁוֹת; רָצָה לְאָכַל סְעֵדָה, סוּעֵד בְּסֶכָּה; רָצָה אֵינּוּ אוֹכֵל כָּל ז' אֶלָּא (ט) פְּרוֹת וּקְלִיּוֹת חוּץ לַסֶּכָּה אוֹכֵל כְּדִין אֶכֶּלֶת מִצָּה בְּפֶסַח. **הגה:** וְלֹא יֹאכֵל בְּלֵילָה הָרֵאשׁוֹנָה עַד שֶׁיִּהְיֶה וְדַאי לֵילָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח), וְיֹאכֵל קִדְּם חֲצוֹת לֵילָה (מְהַר"י וּמְהַר"י"ל); וְלֹא יֹאכֵל בַּיּוֹם מִחֲצוֹת וְאֵילָךְ, כְּדִי שֶׁיֹּאכֵל בְּסֶכָּה לְתַאבּוֹן (מְהַר"י"ל), דּוּמְיָא (י) דְּאֶכֶּלֶת מִצָּה.

באר היטב (ז) חובה. דנאמר כאן ט' ו ונאמר ט"ו בחג המצות מה להלן ליל ראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה ראשון חובה מכאן ואילך רשות ופירש הרא"ש דאירדו גשמים קאי דאם לא כן הא חובה ביי"ט לאכול פת וממילא חייב בסוכה ועיין תוספות שם ד"ה אי בעי אכיל כו' דף כ"ז עמוד א' ברכות דף מ"ט עמוד ב' ד"ה אי אכיל ודו"ק: **(ח) פת.** דאף ע"ג דבשאר ימים שיעור אכילה חוץ לסוכה בכביצ' אבל ליל ראשון שהוא חובה טפי אפילו לא בעי למיכל אלא כזית אסור לאכלו חוצה לה הלכך יוצא בה נמי ידי סוכה טור. וצריך לברך. מ"א ע"ש ועיין עטרת זקנים סעיף ה': **(ט) פירות.** היינו בחול המועד. אבל ביום טוב ובשבת צריך לאכול כזית פת אך לא בעי סוכה עסי תקכ"ט סעיף א': **(י) דאכילת.** עיין סימן תע"א ועמ"א:

ד כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים קוֹרָא **(יא)** וְלוֹמַד בְּתוֹךְ הַסֵּכָה, וְכִשְׁמִבִּין וּמְדַקְדֵּק בְּמָה שֶׁיִּקְרָא וְיִלְמַד, יְכוּל לְלַמַּד חוּץ לַסֵּכָה כְּדֵי שֶׁתֵּהָא דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת עָלָיו. הַמִּתְפַּלֵּל, **(יב)** רָצָה מִתְפַּלֵּל בַּסֵּכָה אוֹ חוּץ לַסֵּכָה.

באר היטב (יא) ולומד. והכל לפי הענין אם יש לו מנוחה בסוכה לומד בסוכה וצ"ע אם צריך ספרים הרבה וטורח לו להעלותם לסוכה ויש להחמיר מ"א ובלבוש ס"י תר"מ ס"ד משמע דא"צ להעלותם לשם כמו גבי כרים וכ"מ שם בש"ע דא"צ לילך לסוכת חבירו לאכול מה"ט: **(יב) רצה.** אם יש לו מנוחה שם ואם יש בה"כ בעירו הולך לבה"כ ב"ח והבדלה דוקא בסוכ'. ט"ז:

ה יָרְדוּ **(יג)** גְּשָׁמִים, הָרִי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת; מֵאִימַתִּי מִתֵּר לַפָּנוֹת, מִשְׁיָרְדוּ לְתוֹךְ הַסֵּכָה טְפוֹת שָׁאֵם יִפְלוּ לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל יִפְסֵל אֶפְלוּ תְּבַשִּׁיל שֶׁל פּוֹל. **הגה:** וְאֶפְלוּ אֵין תְּבַשִּׁיל לְפָנָיו (סמ"ג וְהַגְהוֹת אֲשֶׁר"י). וְכִי שֶׁאֵינוֹ בְּקִי בְּזֶה הַשְּׁעוֹר, יִשְׁעַר אִם יָרְדוּ כָּל כֶּף גְּשָׁמִים לַבַּיִת אִם הָיָה יוֹצֵא, יֵצֵא מִסִּכְתּוֹ גַּם כֵּן (אור זרוע וְהַגְהוֹת אֲשֶׁר"י פֶּרֶק הַיָּשׁוּן וּמְרַדְכֵי פ"ב מִמוֹנֵי פ"ו וּמְהַר"ל); וְכָל זֶה דְּיוֹקָא בְּשָׂאָר יָמִים אוֹ לֵילוֹת שֶׁל סִפּוֹת, אֲבָל לִלְהָ **(יד)** הָרִאשׁוֹנָה צָרִיךְ לְאָכַל כְּזֵית אֶף אִם גְּשָׁמִים

יִוֹרְדִין (טור וְרַיִן וְהַרַיִשׁ), וּיְקַדֵּשׁ בְּסֶפֶה (פְּדִי) שְׁיֵאמַר זָמַן עַל הַסֶּפֶה (תִּיָּה סִי צִיָּה).

באר היטב (יג) גשמים וכו'. כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנין מפני השרב ומיתושיי הגי"א. אפילו אין האדם מצטער בכך אלא שהמאכל מתקלקל בכך והי"ה אם העת קור שהמאכלים השמנים נקרשים לפניו אוכל כל סעודתו בבית וכ"ש אם מצטער מפני הציני ב"ח ולבוש עיין ס"י תר"מ סעיף ג': **(יד) הראשונה.** ובליל שני א"צ לאכול כזית בסוכה אם ירדו גשמים דבקיאים בקביעא דירחא ואין צריך לאכול בסוכ' כשמצטער. והרוצה להחמיר א"צ לקדש בסוכה דהא אמר זמן מאתמול אלא יאכל שם כזית אחר סעודתו ת"ה ד"מ הגמ"נ מ"א. וט"ז כתב דגם בלילה שניה יש חיוב בכזית בירידת גשם אלא דבשינה אין לברך לישב בסוכה אם ירדו גשמים ע"ש:

1 הָיָה אוֹכֵל בְּסֶפֶה וְיִרְדוּ גְשָׁמִים, וְהִלֵּךְ לְבֵיתוֹ וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים, אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֶּפֶה עַד שְׁיִגְמֹר סְעוּדָתוֹ.

2 הָיָה יָשׁוּן וְיִרְדוּ גְשָׁמִים בְּלֵילָה וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת, וּפָסְקוּ הַגְּשָׁמִים, אִין **(טו) מְטְרִיחִין** אוֹתוֹ לַחֲזֹר לַסֶּפֶה כֹּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, אֶלָּא יָשׁוּן בְּבֵיתוֹ עַד שְׁיַעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר.

הגה: (טז) ויעור משנתו (טור). מי שהוא ישן בספה וירדו גשמים, אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת (מהרי"ו); וכל הפטור מן הספה ואינו יוצא משם, אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא **(יז)** הדיוטות (הגה"מ פ"ו); וכשיוצא מן הספה מפתח הגשמים, אל יבעט ויצא, אלא יצא פנכנע פּעֶבֶד שְׁמוֹזֵג פּוֹס לְרַבּוֹ וּשְׁפָכוֹ עַל פָּנָיו. (מהרי"ט).

באר היטב (טו) מטריחין. נ"ל דדוקא כששכב כבר אבל אם עדיין לא שכב יחזור לסוכה. מ"א ע"ש: **(טז) וינעור.** פ"י מעצמו וא"צ להקיצו: **(יז) הדיוטות.** ק"ו בזה למי שרוצה להחמיר כשיורדים גשמים ולילך לסוכה ולברך המוציא ולישב בסוכה ואחר כך לאכול בבית והוה ברכה לבטלה. ט"ז:

ח נְהַגוּ שְׂאִין מְבָרְכִים עַל הַסֻּכָּה אֶלָּא בְּשַׁעַת (יח) אֲכִילָה

וְהָכִי נְהוּג.

באר היטב (יח) אכילה. וכתב הלבוש על אותן שקובעין עצמן לשתות אחר ברכת המזון ואחר השתי' זמן מה נמשך שחוזרין ואוכלין סעודה שניה בלי הפסק ומברכין שנית לישב בסוכה נראה לי שטעות גמור הוא בידם שהרי לא הסיחו דעתם משיבת סוכה שכבר בירכו עליה בסעודה הראשונה ומה שנהגו לקבוע ברכת לישב בסוכה על האכילה היינו משום שמסיחין דעתם מן האכילה ויוצאין מן הסוכה כמה פעמים וחוזרין לתוכה אבל היכא שישבו בתוכה כל היום למה יברכו עליה פעם אחרת עכ"ל. והסכים עמו המ"א עיין שם. אבל הט"ז חולק והאריך בראיות דאין נפקותא במה שהתעכבו שם או יצאו וחזרו דהא עיקר החיוב מצד קביעות האכילה וכיון שנגמר קביעות הראשון חייב לחזור ולברך על קביעות האכילה השניה. ומסיים שם כנ"ל פשוט ורבים נוהגין כן והדין עמהם וכ"כ מו"ח ז"ל בפשיטות ע"ש. עוד ראיתי להזכיר דבר פשוט שכל מה ששותין קודם האכילה כגון יי"ש בקביעות א"צ ברכת סוכה כי האכילה שיברך עליה אח"כ פוטר אפי' מה שלפניו והרא"י שאף הישיבה והטיול שלפני האכילה נפטרו מכח האכילה שאחריה ק"ו בשתיה והרוצה לברך עליה בשתיה יש לו לחוש לברכה לבטלה ט"ז ועס"ק ה' מש"ש. ומ"א כ' ומיהו טוב שיאכל מעט בבוקר ויברך לישב בסוכה כדי שיפטר הישיבה והטיול עד אכילה אחרת אבל בלא אכילה לא יברך לישב בסוכה דלא כשל"ה ע"ש. ונ"ל דמי שבדעתו שאין אוכל פת כל היום וכ"ש מי שמתענה תענית חלום בסוכות חייב לברך על הסוכה בכל פעם שיכנס בו באותו יום לטיול כיון שאותו יום אין בו אכילת פת הדריגין לדין התלמוד דמברך בכל פעם שנכנס לישב בה ט"ז. ומי שהולך באמצע סעודתו לסוכת חבירו צריך לברך לישב בסוכה שנית דההליכה הוי הפסק. אם שכח לברך לישב בסוכה עד שאכל נ"ל דיברך אח"כ על מה שרוצה לאכול כו' ואפי' אכל כבר נ"ל דיכול לברך שגם הישיבה מן המצוה. מ"א ע"ש:

סימן תרמ - מי הם הפטורים

מישיבת סכה

סעיפים

י

ובו

א (א) נשים, ועבדים, וקטנים פטורים מן הסכה; טמטום ואנדרוגינוס, חגיבים מספק; וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, חגיב.

באר היטב (א) נשים וכו'. ואחרים לא יברכו לישיב בסוכה לנשים א"כ מברך לעצמו כמ"ש סימן תקפ"ט ס"ו:

ב קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן (ב) חמש, כבן שש, חגיב בסכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות.

באר היטב (ב) חמש. שלימות וכל חד לפום חורפיה עיין ט"ז ועיין יד אהרן:

ג חולים ומשמישהו פטורים מן הסכה; ולא חולה שיש בו סכנה, אלא אפלו חש בראשו, (א) חש בעיניו; ויש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא בשעה שהחולה צריך להם ומי (ג) שמקיז דם חגיב בסכה (אור זרוע והגהות אשר"י פי' הגשו).

באר היטב (ג) שמקיז. דהא שמחה הוא לו דהא מרבה בסעודה וגם היה יכול לעשות לפני החג הג"א. ולפי טעם זה מי ששותה משקה המשלשל אע"פ שמצטער הרבה מ"מ חייב בסוכה דה"ל לעשותו קודם החג או אחריו ולכן לא יעשה במועד אבל בדיעבד נ"ל דפטור מסוכה דהא סכנה הוא לו לישיב בסוכה מ"א. והט"ז כתב דהא דמקיז דם חייב היינו במקיז לשמור בריאתו לחוד ואינו מרגיש בחולי אבל אם מרגיש בחולי ויש קצת קרירות פטור לישיב ע"ש. מי שלא היה יכול לבוא בסוכה כ"א ע"י שיעבור בנהר ע"י ספינה ב"ט אסור לו לעבור ואם עבר בדיעבד במקום מצוה ואונס בשעת הדחק יש לסמוך על

הרשב"א וכו' כנה"ג משם מהר"ש יונה ע"ש. והמ"א בסי' תרל"ט תמה עליו דהא אינו מחויב לילך בסוכת חבירו כמ"ש כאן בהג"ה שאם כבו נרות בליל סוכות שחל בשבת שאינו מחויב לילך בסוכת חבירו לאכול לאור הנר כיון שיש טורח וא"כ ה"נ שיש טורח אינו מחויב לעבור בנהר ע"ש. ונראה שאין ראיה מהתם דכבר אכל בסוכה ויוצא י"ח בכזית פת מה שחייב לאכול בסוכה ואת"ל שעדיין לא אכל יאכל למחר ומש"ה אמרינן דאם יש לו טורח גדול לילך לסוכת חבירו שאינו מחויב אבל כאן שאין לו סוכה כלל אם עבר בדיעבד יש לסמוך על הרשב"א. יד אהרן ע"ש :

ד **מְצַטֵּעַר פֶּטוּר מִן הַסֵּכָה, הוּא וְלֹא מְשַׁמְשׂוֹ אֲבָל בְּלִילָה**
ראשונה אפלו מצטער חייב לאכול שם כפזית (פל ב); איזהו מצטער, זה שאינו יכול לישן בסכה מפני הרוח, או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם, או מפני (ד) הריח; ודוקא שפא לו הצער במקרה, אחר שעשה שם הסכה, אבל אין לו לעשות סכתו לכתחלה במקום הריח או הרוח ולומר: מצטער אני. הגה: ואם עשה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשנה, או שאי אפשר לו לעשות אחד מהם בסכה מחמת דמתירא מלסטים או גנבים כשהוא בסכה, אינו יוצא באותה סכה (ה) כלל, אפלו בדברים שלא מצטער בהם, דלא הויא פיעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו (מרדכי פרק הישן). מי שכבו לו הנרות בסכה, בשבת, ויש לו נר בביתו, מתר לצאת מן הסכה כדי לאכול במקום נר, ואינו צריך לילך לסכת חבירו שיש שם נר, אם יש (ו) טרח גדול בדבר (ת"ה סי' צ"ג ופסקו סי' קנ"ח); ואם בא רוח לכבות הנרות בסכה, מתר לפרס סדין או בגד מן הצד, אבל לא תחת הסכה (אור זרוע). מי שלא יוכל לישן בסכה מחמת שצר לו (ז) בפשוט ידיו ורגליו, לא מקרי מצטער, וחייב לישן שם אף על גב דצריך לכפף ידיו ורגליו (ת"ה סימן צ"ב), ולא יוכל אדם לומר: מצטער אני, אלא בדבר שצריך בני אדם להצטער בו (טור); ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי חייב לישוב בסכה אף על גב דמצטער. (מרדכי פרק הישן).

באר היטב (ד) הריח. ובכולן פטור אף מאכילה ב"י. ואם יש יתושים מוטב לישן בכילה אע"פ שיש לה גג וגבוה י' מלישן חוץ לסוכה. גמ' דף כ"ו: (ה)

כלל. ולכן יש למחות באותן העושים סוכות ברחובות שא"א ליטן שם מחמת מורא הגנבים לבוש. אבל אם אינו מתיירא לנפשו רק שמתירא שיגנבו כלי תשמישו יוצא דהא יוכל להכניסם בלילה לביתו תשובת רמ"א ס"י כ"ח ד"מ. ועיין ס"י תרל"ז סעיף קטן א' מש"ש. ועיין בתשובת חכם צבי סימן צ"ד מש"ש: (ו) **טורח**. וכן מי שבסוכתו נוטפין גשמים מן אילנות אם אפשר לו בלא טורח לילך בסוכת חבירו ילך ואם יש לו טורח יאכל בביתו. שבות יעקב חלק ב' ס"י כ"ט: (ז) **בפישוט**. עיין ט"ז ובתשובת חכם צבי סוף צ"ד:

ה (ח) **אָבֵל חֵיב בְּסִכָּה.**

באר היטב (ח) **אבל**. ואם מצטער על המת מחמת ישיבתו בסוכתו ואין יכול להסירו מלבו פטור עיין מ"א וט"ז:

י (ט) **חָתָן וְשׁוֹשְׁבֵינִים וְכָל בְּנֵי הַחֲפָה (י) פְּטוּרִים מִן הַסִּכָּה כָּל זֶה יָמֵי הַמְּשֻׁתָּה.** וסעדת ברית מילה וכן הסעדה שאוכלין אצל היולדת חיבין בסכה (מהרי"ק שרש קע"ח).

באר היטב (ט) **חתן**. עיי ס"י תקמ"ו סעיף ג' מש"ש: (י) **פטורים**. ואם בלא טרחה יכולים לקיים מצות סוכה חייבים:

י **שְׁלוּחֵי מַצֵּנָה פְּטוּרִים מִן הַסִּכָּה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה.** ועיין לעיל ס"י ל"ח.

י **הוֹלְכֵי דַרְכֵי בַּיּוֹם, פְּטוּרִים מִן הַסִּכָּה בַּיּוֹם, וְחֵיבִים בַּלַּיְלָה; הוֹלְכֵי דַרְכֵי בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִים בַּלַּיְלָה, וְחֵיבִים בַּיּוֹם.** **הגה:** ודוקא כְּשִׁיכְלוּ לְמַצָּא סִכָּה, אֲבָל אִם אֵינָם מוֹצְאִים סִכָּה

יוכלו לילך לדרךם, אף שלא ישובו בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו (ר"ן פרק הישן); ואף על פי שאינו הולך רק ביום, פטור אף בלילה, דאין לעשות לו שם דירה. וההולכים לכפרים לתבוע חובותיהם, ואין להם סכה באותן הכפרים, (יא) יחמירו על עצמן לשוב לבתיהם בכל לילה לאכל בסכה, ואף על גב דיש להקל מכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה. (בית יוסף בשם ארחות חיים).

באר היטב (יא) יחמירו. ואם הוא בשדה אפי' כל ימי החג אי' לטרוח ולעשות שם סוכה. מ"א ע"ש:

ט שומרי העיר (יב) ביום, פטורים ביום וחיבים בלילה; שומרי העיר בלילה, פטורים בלילה וחיבים ביום.

באר היטב (יב) ביום. ואותן היושבים בחנות אע"פ שרגילין רוב הפעמים לאכול ביום שם מ"מ בסוכות צריכים לאכול בסוכה אפי' אם דרים חוץ לעיר וחניותיהם בעיר צריך לעשות סוכה בעיר כי שם ביתו מ"א. בירושלמי רב הונא היה הולך בדרך והיה צמא ולא רצה לשתות עד שנכנס לסוכה:

י שומרי גנות ופרדסים, פטורים בין ביום ובין בלילה, שאם יעשה השומר סכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע ויבא ויגנב ממקום אחר; לפיכך אם היה שומר כרי של תבואה, שיכול לשמר כלה ממקום אחד, חיב לעשות סכה במקום ששומר. הגה: והעושין (יג) יין אצל העובד כוכבים בסכות, פטורים בין ביום בין בלילה, דצריכים לשמר שלא יגעו העובדי כוכבים (הג"מ פ"ז בשם סמ"ק וכל בו); ואם הוא בענן שאין צריכים שמור, חיבין.

באר היטב (יג) יין. ואם היין מונח בחצר צריך לישיב בסוכה. מ"א ע"ש:

סימן תרמא - שאין מברכין שהחינו על עשית הסכה

אחד

סעיף

ובו

א העושה ספה, בין לעצמו בין לאחר, אינו מברך על עשייתה אבל שהחינו היה ראוי לברך כשעושה אותה **(א)** לעצמו, אלא שאנו סומכים על זמן שאנו אומרים על הכוס של קדוש. **הגה:** ואם לא אכל לילה ראשונה בספה, אף על פי שברך זמן בביתו, כשאוכל **(ב)** בספה צריך לברך זמן משום הספה; ואם ברך זמן בשעת עשייה, סגי ליה. (ר"ן פרק לולב וערבה).

באר היטב (א) לעצמו. אבל כשעושה לאחרים היה ראוי שיברך הבע"ה שהחינו עיין סימן תקפ"ה ס"ב. ודוקא דבר שעושין אותו משנה לשנה אבל שופר ומגילה שעושין אותן לכמה שנים אינו מברך שהחינו על עשייתן ונר חנוכה נמי אינו מינכר שעושה לשם מצוה. מרדכי מ"א: **(ב) בסוכה.** ר"ל ביום צריך לברך זמן וכו' והבי"ח בתשו"י סי' קל"ב חולק וכו' אם בלילה הראשון ירדו גשמים באופן שלא אכלו בסוכה כל עיקר וקדשו וברכו בבית אין לברך זמן למחר ביום א' כשנכנסין לסוכה לישיב בה כדי שלא להכניס עצמו בספק ברכה לבטלה דלא כהרמ"א סי' תרמ"א עכ"ל ע"ש. ומהרמ"י בספר משאת משה סימן ה' דחה דבריו וכתב דצריך לברך וכדברי רמ"א ע"ש. ואם לא אכל גם ביום הראשון בסוכה אז כשאוכל בליל שני בסוכה צריך לברך לישיב בסוכה ואח"כ זמן מ"א בסי' תרס"א ע"ש ועיין מ"א בסי' זה ס"ק ב' משי"ש. ואם לא בירך זמן כלל בליל ראשון עיין סימן תע"ג ס"ק א' משי"ש. ובאר היטב אשר לפני כתב כאן דברים אשר לא כדת ע"ש ודו"ק:

סימן תרמב - אם חל יום ראשון של סכות להיות בשבת לענין ברכת מעין

שבע

אחד

סעיף

ובו

א אם חל יום ראשון של סכות להיות (א) בשבת, אומרים בערבית ברכה אחת מעין שבע וחותרם בה בשבת בלבד.

באר היטב (א) בשבת. ואז אין אומרים מערבית בליל ראשון ובליל שני אומרים מערבית של ליל ראשון ועיין סימן תקפ"ט ס"א:

סימן תרמג - סדר הקדוש

סעיפים

ג'

ובו

א סדר הקדוש: יין, קדוש וסכה ואחר כך זמן, לפי שהזמן חוזר על קדוש היום ועל מצות סכה.

ב להרמב"ם, (א) מקדש מעמד ומברך: לישב בסכה, וישוב, ואחר כך מברך זמן ואין נוהגים בו, אלא מקדשין מישוב וכן דעת הרא"ש.

באר היטב (א) מקדש. כתב מיי"ט מדרך העולם לישוב ב' או ג' בעלי בתים ויותר בסוכה אחת וממתנינים זה על זה בקידוש מפני הכבוד לא יפה הם עושים דאדרבא לא יקדשו ביחד דתרי קולות לא משתמעו ועי' סי' רפ"ד סי"ה. ובסי' תפ"ח סי"ק ג' כתבתי בשם הח"י דשפיר למיעבד הכי ע"ש. וראוי לומר ברכה דסוכה בקול ובמשיכה בניגון כשאר ברכות דקידוש וה"ה בכל שאר הברכות ירגיל לומר בקול רם כי הקול מעורר הכוונה. שלי"ה:

ג בְּשָׂאָר יָמִים מְבָרֵךְ עַל הַסֶּכֶה קִדְּם בְּרֶכֶת הַמוֹצֵיא ; וְנוֹהֲגִים לְבָרֵךְ עַל הַסֶּכֶה אַחַר בְּרֶכֶת הַמוֹצֵיא, קִדְּם שְׂיִטְעֵם. **הגה:** וְהָכִי נוֹהֲגִין בְּחַל, אֲבָל בְּשֶׁבֶת וַיּוֹם טוֹב שְׂיִשׁ בְּהֶן קִדּוּשׁ, מְבָרֵךְ לְאַחַר קִדּוּשׁ (מהרי"ו); וְאִם קִדְּשׁ בְּבֵית וְאוֹכֵל בְּסֶכֶה, אוֹ אֵיפְכָא, עֵין לְעִיל סִימָן רַע"ג (סעיף ב').

סימן תרמד - סדר הלל כל ימי החג

סעיפים

ב'

ובו

א (א) שְׁחֲרִית, אַחַר חֲזַרְתַּ תְּפִלָּה, נוֹטְלִין הַלוּלָב וּמְבָרְכִין: עַל נְטִילַת לוּלָב, **(ב)** וְשֶׁחֶחֶנּוּ; וְגוֹמְרִים הַהֵלֶל; וְכֵן כָּל שְׂמוֹנַת יָמֵי הַחֵג. וּמְבָרְכִים: לְגַמֵּר אֶת הַהֵלֶל, בֵּין צְבוּר בֵּין יַחִיד, וְאִין מְפָסִיקִין בּוֹ אֶלָּא כְּדָרֵךְ שְׂאֲמָרוּ בְּקִרְיַת שְׁמַע: בְּאֶמְצַע, שׂוֹאֵל מִפְּנֵי הַיְרָאָה וּמְשִׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד; בֵּין הַפְּרָקִים, שׂוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד וּמְשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם; וְאִם פָּסַק בְּאֶמְצַע, וְשָׁהָ אֶפְלוּ כְּדִי לְגַמֵּר אֶת כָּלוּ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר אֶלָּא לְמָקוֹם שְׂפָסַק.

באר היטב (א) שחרית. אין אומרים אל נא ביום ראשון דסוכות. מ"א: (ב) ושהחיינו. ואח"כ ינענע. ואם לא לא בירך זמן יום ראשון מברך כל ז' מתי שיזכר. ואם בירך יום ראשון שוב אין מברך יום שני שהחיינו ר"ן והגמ"י. (מ"א):

ב בהלל אפלו עשרה קורין כאחד.

הלכות לולב

סימן תרמה - דיני לולב

ובו סעיפים ט' א לולב (א) שנפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו כעלי התריות, כשר, אפלו לא אגדו. הגה: (מיהו) ומכל מקום מצוה מן המבחר בלולב שאין עליו (ב) פרודות לגמרי (הפגיד ור"ן פרק לולב הגזול).

באר היטב (א) שנפרדו. היינו כמו ענפי שבט שעומדין פרודות ויכולין לאגדן: (ב) לגמרי. ואם קצת נוטין לצדדין אפי' מצוה מן המובחר ליכא. ט"ז ע"ש:

ב (ג) נִפְרָצוּ עֲלָיו, וְהוּא שֵׁיִדְלָדְלוּ מִשְׁדָּרוֹ שֶׁל לֹוֶלֶב כְּעֲלֵי

הַחֲרִיּוֹת, דְּהֵינּוּ שְׂאֵינָן עוֹלִים עִם הַשְּׁדָּרָה אֶלָּא תְּלוּיִין לְמִטָּה (הַמְּגִיד פ"ח) **פְּסוּל.** **הגה:** וְכָל שֶׁכֶּן אִם נִפְרָצוּ וְנִעְקְרוּ לְמִטָּה מִן הַשְּׁדָּרָה, דְּפְסוּל אֶפְלוּ אֲגָדָן (טוֹר וּר"ן פֶּרֶק לֹוֶלֶב הַגְּזוּל), וְכֵן אִם נִתְקַשּׁוּ הָעֲלִין כְּעֶצֶם וְאֵינָן יְכוּלִין לְחַבְרָן אֶל הַשְּׁדָּרָה, פְּסוּל (טוֹר וּבֵית יוֹסֵף). וְכָל זֶה בְּרַב (ד) עֲלִין, אֲבָל אִם מַעוּט עֲלִין נִעֲשׂוּ כֶּדֶן וְשֶׂאֵר עֲלִין נִשְׂאָרוֹ וְעֵדִין הַלֹּוֶלֶב נִשְׂאָר מִכִּסֵּה בְּעֲלִין, כְּשֶׁר וּר"ן פֶּרֶק לֹוֶלֶב הַגְּזוּל).

באר היטב (ג) נפרצו. ואם השדרה בעצמה נשברה ותלויה למטה נ"ל דכשר דדוקא ברוב עלין פסול דדמי לבהמה שנשברה רוב צלעותיה טריפה ונשברה השדרה כשרה ומ"מ יש לאוגדו שם שלא יפול למטה. מ"א: (ד) עלין. ורוב של כל עלה ועלה. ב"י:

ג בְּרִית עֲלִין שֶׁל לֹוֶלֶב כֶּדֶן הִיא: כְּשֶׁהֵם גְּדֻלִים, גְּדֻלִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְדְבוּקִים מִגִּבּוֹן, וְגַב שֶׁל שְׁנֵי עֲלִין הוּא הַנִּקְרָא תִּימָת; נִחְלָקָה הַתִּימָת בְּרַב הָעֲלִין (טוֹר וּבֵית יוֹסֵף), פְּסוּלָה; הָיוּ עֲלִיו אַחַת אַחַת מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ וְלֹא הָיָה תִּימָת, אִזּוֹ שֶׁכָּל עֲלִיו כְּפוּלִים מְצַדוֹ הָאֶחָד וְצַד הַשְּׁנַיִ עָרִם בְּלֹא עֲלִין, **פְּסוּל.** **הגה:** וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים לֹוֶמֶר דְּאִם נִחְלַק הָעֲלָה הָעֲלִיוֹן הָאֶמְצָעִי שֶׁעַל הַשְּׁדָּרָה עַד הַשְּׁדָּרָה, מְקַרֵי נִחְלָקָה הַתִּימָת וּפְסוּל; וְהָכִי נוֹהֲגִין (ת"י ס"י צ"ו). מִיָּהוּ לְכַתְּחִלָּה, מְצַנָּה מִן הַמְּבַחֵר, נוֹהֲגִין לְטַל לֹוֶלֶב שֶׁלֹּא נִחְלַק הָעֲלָה הָעֲלִיוֹן כָּל כִּי יֵשׁ מִחֲמִירֵין אֶפְלוּ בְּנִחְלַק (ה) קֶצֶת; וְאִם אוֹתוֹ הָעֲלָה אֵינּוּ כְּפוּל מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ, פְּסוּל (פֶּל ב'ו).

באר היטב (ה) קצת. דהיינו עד טפח ועיין ט"ז באורך מזה:

ד לֹא הָיוּ עֲלִיו זֶה עַל גִּבּוֹן זֶה כְּדָרְדֵךְ כָּל הַלֹּוֶלְבִין, אֶלָּא זֶה

תחת זה, אם ראש זה מגיע לעקר שלמעלה ממנו עד שנמצא כל שדרו של לולב מכסה בעליו, כשר; ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עקר של זה, או שאין לו הרבה עליו זה על זה אלא מכל צד יוצא אחד למטה סמוך לעקרו ועולה על ראשו, פסול.

ה לולב שביבשו רב עליו או שדרתו (טור), פסול; ושעור היבשות משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו. הגה: ויש אומרים דלא מקרי יבש אלא כשנתפרד (ו) בצפרן מחמת יבשותו (טור בשם התוספות), וכן נוהגין במדינות אלו שאין לולבין מצויין (הגהות מימוני פרק ז').

באר היטב (ו) בצפורן. והרוצה לצאת לדעת כל הפוסקים לא יטול לולב שכלה כל ירקות שבו לגמרי אם אפשר לו. ט"ז:

י נקטם ראשו, דהינו שנקטמו רב העליו העליונים, פסול. הגה: ואם נקטם העלה העליון האמצעי שעל השדרה, פסול (המגיד ור"ן פי' לולב הגזול); ודוקא (ז) דאכא אחר, אבל ליכא אחר, מברכים עליו. (מרדכי פי"ג ומנהגים).

באר היטב (ז) דאיכא. כתב המ"א דהרמ"א ובעל המנהגים לא עיינו יפה דהמרדכי כ"כ אהדס דוקא אבל בלולב פסול לכ"ע וכן עיקר ואיתא בירושלמי נקטם אין זה הדר וא"כ פסול כל שבעה וכ"כ רי"ו כל הפסולים פסולים כל שבעה מפני שאין הדר חוץ מנסדק ונחלקה התיומת דפסולין משום לקיחה תמה כשרים בשני עיין סימן תרמ"ט עכ"ל:

י נסדק, אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שיראו

כְּשֵׁנִים, פְּסוּל. **הגה:** וְאֶפְלוּ לֹא נִחְלְקָה (ח) הַתְּיֻמָּת הַעֲלִיּוֹנָה בְּעִנְיָן שִׁפְסֵל הַלּוּלָב מִכַּח נִחְלְקָה הַתְּיֻמָּת.

באר היטב (ח) התיומת. רק העלין שאצל התיומה העליונה:

ח יֵשׁ לוֹ כַּמִּין קוֹצִים בְּשִׁדְרָתוֹ, או שְׁנַצְמַת וְנִכְוָךְ, או שֶׁהוּא עָקָם לְפָנָיו שֶׁהָרִי שִׁדְרוֹ כָּגַב בַּעַל חֲטָטָרֶת, פְּסוּל; וְכֵן אִם נֶעְקָם מֵאֶחָד מִצְדָּדָיו, פְּסוּל; אֲבָל אִם נֶעְקָם לְאַחֲרָיו, כָּשֵׁר, שְׁזוֹ הִיא בְּרִיתוֹ.

ט אִם כְּפוּף בְּרֵאשׁוֹ, פְּסוּל; וְדוֹקָא כְּשִׁשְׁדְרָתוֹ כְּפוּפָה, אֲבָל עָלָיו כְּפוּפִים בְּרֵאשׁוֹ כְּמוֹ שִׁדְרָךְ לְהִיּוֹת הַרְבֵּה לּוּלָבִים, (ט) כָּשֵׁר.

באר היטב (ט) כשר. והיינו אם נשאר חלק גדול מהעלין בלא כפיפה אבל אם גוף העלין נכפפו הרבה ונראה כמו שנכפל העלה פסול. ט"ז ע"ש: כתב בתשובת מהרי"ו לולב אותיות ל"ו ל"ב כלומר ל"ו צדיקים בכל דור ודור וכנגד ל"ו מסכתות ול"ב היינו התורה המתחלת בב' ומסיימת בלמ"ד ולולב גימט' חיים היינו תורה ואתרוג גימט' תרי"ג עם ג' מינים תרי"ג ששקול נגד תרי"ג מצות ומהרי"ל כתב מי שקונה אתרוג עם לולב יפיע זוכה לחיי עוה"ז ולחיי עולם הבא:

סימן תרמו - דיני הדס

סעיפים

י"א

ובו

א הַדָּס (א) שֶׁנִּקְטָם רֵאשׁוֹ, (ב) כָּשָׁר; נִשְׂרוּ רֵב עָלָיו, אִם נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה עָלָיו (ג) בְּקֹן אֶחָד, כָּשָׁר.

באר היטב (א) שנקטם. היינו מן העץ של ההדס דהיינו הקן של ג' עליו. אבל בעלה לחוד לא שייך נקטם ראשו: (ב) כשר. זהו דעת הרמב"ם. אבל הראב"ד כתב עליו וז"ל וכבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשינו מכמה שנים והעלינו שנקטם ראשו פסול ועיין סעיף י' ועט"ז: (ג) בקן. עיין ט"ז אי פירושו אפי' אין שם רק פעם א' ג' בחד קן ופליג על הרא"ש דבעי רוב שיעור הדס שיהא עבות של ג' בקן כמ"ש בשי"ע ס"ה ע"ש או פירושו דעל כל קן אמר שיהיה שם ג' עליו עיין שם:

ב הָיוּ עֲנָבָיו מְרֵבּוֹת מֵעָלָיו, אִם (ד) יִרְקוֹת, כָּשָׁר; וְאִם אֲדָמוֹת או שְׁחָרוֹת, פְּסוּל; וְאִם מְעֻטָּן, כָּשָׁר; וְאִין מִמְעֻטִּים אוֹתָם (ה) בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן; עֶבֶר וְלִקְטָן, או (ו) שֶׁלְקָטָן אֶחָד אֶחָד לְאֲכִילָה, הֲרִי זֶה כָּשָׁר. וּמִיּוֹם רֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ, כָּשָׁר (ז) בְּכָל עֲנָנָן (בית יוסף בשם א"ח).

באר היטב (ד) ירוקות. דמיני דהדס הוא: (ה) בי"ט. פי' דקודם י"ט נתלשו והפרי הזה שגדל בהדס הוא גדל אפי' בתלוש כ"כ רש"י: (ו) שלקטן. גירסא זו אינה נכונה ברמב"ן דבגמרא אמרינן רשב"א אומר ממעטין בי"ט ופריך והא מתקן מנא ומשני רב אשי כגון שלקטן לאכילה ולא להכשירו ופריך והא פסיק ריש' הוא ומשני דאית ליה הושענא אחריתא ע"כ. וקשה על הרמב"ם דמשמע דרוצה להתיר לכתחלה למעט כשמלקט לאכילה והי"ל להזכיר דאית ליה הושענא אחריתא והמגיד גורס או שליקט אחר לאכילה ורי"ל אחר שא"צ לתקן זה ט"ז ומ"א. ומ"מ לצורך מצוה שרי. תוס' דף ל"ג ע"א: (ז) בכל ענין. המ"א העלה שאין להקל ע"ש ועיין ט"ז:

ג עֲנֵף עֵץ עֲבוֹת הָאָמוֹר בְּתוֹרָה, הוּא הַהֵדֵס שֶׁעָלְיו חוֹפִין אֶת יַעֲזוּ; כְּגוֹן שְׁלֹשָׁה עָלִין אוֹ יוֹתֵר, בְּגִבְעוֹל אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנַי הָעָלִים בְּשׂוּהָ, זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעֵלָה הַשְּׁלִישִׁי לְמַעַלָּה מֵהֶם, אֵין זֶה עֲבוֹת אֲבָל נִקְרָא: הֵדֵס (ח) שׁוֹטָה.

הגה: וּפְסוּל אֶפְלוּ בְּשַׁעַת הַדַּחֵק; וְאִיכָּא מָאן דְּאָמַר בְּגִמְרָא דְכָשָׁר; וְעַל כֵּן נוֹהֲגִין בְּאֵלוּ הַמְּדִינוֹת לְכַתְּחֵלָה לְצַאת בְּאֵלוּ הַהֵדֵסִים הַמּוּבָאִים וְאֵין גִּי עָלִין בְּגִבְעוֹל אֶחָד; וַיֵּשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּהֵדֵסִים שֶׁלְנוּ אֵין נִקְרָאִים הֵדֵס שׁוֹטָה, הוּאִיל וְהֵם שְׁנַיִם עַל גֵּב שְׁנַיִם וְאֵינָן כְּהֵדֵס שׁוֹטָה הַמְּזָכָר בְּגִמְרָא; וְלָכֵן נִהְיָו לְהַקְל כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מְהַרְ"י קוֹלֵן וּמְהַרְ"י אִיסְרֵלן ז"ל בְּתִשְׁבּוֹתֵיהֶם.

באר היטב (ח) שוטה. עיין בתשובת חכם צבי קס"א ההדסים הנמצאים באמשטארדס ובהאמבורג תלתא תלתא בחד קינה כשרות ומצוה מן המובחר לקנותם בדמים יקרים ודלא כהשבות יעקב שכתב שהם מורכבות ואותם הבאים מן איטליא הם פסולין עיין שם ועיין בשבות יעקב חלק ב' סימן כ"ח. וכ"פ בתשובת פנים מאירות סימן ט' וכתב הלוקח אצל הדסים הלחים העומדים תלתא בחד קינה עוד הדס יבש המביאים מאיטליא כדי לצאת דעת ספר שבות יעקב עוברים בבל תוסיף ע"ש:

ד יָצְאוּ הַרְבֵּה בְּקוֹן אֶחָד וְנִשְׂרוּ מֵהֶם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָרוּ אֲלֵא (ט) שְׁלֹשָׁה בְּקוֹן אֶחָד, כְּשֵׁר, אֶפְלוּ נִשְׂרוּ רַבִּם כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שִׁבְעָה וְנִשְׂרוּ מֵהֶם אַרְבַּעַה וְנִשְׁאָרוּ שְׁלֹשָׁה.

באר היטב (ט) שלשה. עיין ט"ז שהעלה לדידן שהדס שלנו שנים ע"ג שנים אם נשאר אחד מן שיעור ההדס שצ"ל עבות דהיינו ג"ט פסול להרי"ן ולהרא"ש אם נפסקו ב' מן רוב שיעור זה אז פסול וצריך לזוהר בזה דהרבה פעמים נושרים הרבה עלים מההדסים ואינם משגיחים ע"ז עכ"ל. וכתב שלי"ה דצריך לראות שיהיו דרך גידולם עיין שם:

ה לְמִצְוָה בְּעֵינָן כָּל שְׁעוֹר אַרְךְ הַהֶדֶס שְׂיֵהָא עֲבוֹת,
וְלַעֲכוּבָא בְּרַבּוּ וְאַפְלוּ אֵינּוּ בְּרֵאשׁוּ (טוּר).

ו יִבְשׁוּ עָלָיו, פָּסוּל; כְּמִשׁוֹ, כְּשֵׁר.

ז שְׁעוֹר הַיִּבְשׁוּת, אֶפְלוּ אִם נִפְרָד בְּצַפְרֵן, אִם עֲדִין
יִרְקִים הֵם, כְּשֵׁר; וְאֵינָם נִקְרָאִים יִבְשִׁים, אֶלָּא **(י)**
כְּשִׁילְבִינוּ פְּנִיָהּם.

באר היטב (י) כשילבינו. אחר שיפרכו בצפורן. מ"ב מ"א:

ח יִבְשׁוּ רַב עָלָיו וְנִשְׁתַּיֵּר בְּרֵאשׁ כָּל בֵּד מֵהֶגֶ' בְּדִין קֹן
אֶחָד וּבוֹ ג' עָלִין לַחִין, כְּשֵׁר; וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים שְׂאֶפְלוּ אִם
מֵהֶגֶ' שְׂבַחַד קָנָא יִבְשׁוּ שְׁנִים, וְלֹא נִשְׂאָר כִּי אִם אֶחָד לַח,
כְּשֵׁר, וְהוּא שְׂיֵהָיָה הָעֵלָה שֶׁהוּא מְרַכֵּב עַל שְׁנֵיהֶם.

ט אִם אוֹתָם עָלִים שְׂלֹא יִבְשׁוּ הֵם כְּמוֹשִׁין, יֵשׁ פּוֹסְלִין
וַיֵּשׁ מְכַשִּׁירִין.

י נִקְטָם רֵאשׁוֹ, כְּשֵׁר, אֶפְלוּ לֹא עֲלָתָה בּוֹ תִּמְרָה; וְהוּא
הַדִּין לְיִבֵּשׁ רֵאשׁוֹ, וַיֵּשׁ פּוֹסְלִין בְּנִקְטָם רֵאשׁוֹ. הַגָּה: וְטוֹב

להחמיר במקום (יא) שאפשר באחר (המגיד), ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו העצים (ר"ן).

באר היטב (יא) שאפשר. וב"ח כתב דביבש ראשו אפי' א"א באחר אין לברך עליו ע"ש:

יא אם אין לו אלא הדס שענביו מרבים מעליו, ביום טוב, נוטלו ואינו מברך עליו.

סימן תרמז - דיני ערבה

ובו סעיפים ב'

א ערבי נחל האמור בתורה, הוא מין ידוע הנקרא כן; עלה שלו משודך כנחל, ופיו חלק, וקנה שלו אדם ואפלו בעודו (א) זרק, כשר (בית יוסף); ורב מין זה גדל על הנחלים, לכך נקראו ערבי נחל, ואפלו היה גדל במדבר או בהרים, כשר; ויש מין אחד דומה לערבה, אלא שעלה שלו עגל ופיו דומה למסר (פרוש מגרה סיג"ה בלע"ז) וקנה שלו אינו אדם, וזהו הנקרא: צפצפה, והיא פסולה; ויש מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר, אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן, וזה כשר.

באר היטב (א) ירוק. דסופו להיות אדום כשיגיע עליו השמש:

ב עֲרָבָה שְׂיִבְשָׁה או **(ב)** שְׁנָשְׂרוּ רֹב עָלֶיהָ או **(ג)** שְׁנַקְטָם
רְאֵשָׁה, פְּסוּלָה; אָבֵל כְּמוֹשָׁה או שְׁנָשְׂרוּ מִקְצַת עָלֶיהָ,
כְּשָׂרָה; וְהִרְמַבֵּיִים מְכַשִּׁיר בְּנִקְטָם רְאֵשָׁה.

באר היטב (ב) שנשרו. לכן יש לזהר מלתלוש רוב עלי הערבה שבלולב ועיין
סימן תרס"ד סעיף ד'. ויש לדקדק בזה שלפעמים נושרין על ידי תחיבתן לתוך
הלולב וגם ע"י נענוע: **(ג) שנקטם.** פ"י שנקטם עצו ת"ד סי' רל"א. והמ"מ פ"י
נדלדלו עליה מהקנה או שנסדקו ונחלקו עליה פסולה ויש להחמיר בכולן
דערבות מצויות. מ"א ועיין ט"ז:

סימן תרמח - דברים הפסולים באתרוג

ובו סעיפים כ"ב ובו
א אֶתְרוֹג **(א)** הַיָּבֵשׁ, פְּסוּל; וְשֵׁעוֹר הַיָּבֵשׁוֹת, כְּשֵׁאִינוּ
מוֹצִיא שׁוֹם לְחָה, וְיִבְדֵּק עַל יְדֵי שְׂיַעְבֵּר בּוֹ **(ב)** מַחֲט וּבוֹ
חוּט, וְאִם יֵשׁ בּוֹ לְחָה יִרְאֶה בְּחוּט וְאֶתְרוֹג שֶׁהוּא מְשַׁנָּה שְׂעֵבְרָה,
וְדָאִי **(ג)** יָבֵשׁ הוּא וּפְסוּל (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן מִהֲרִי"ל סִימָן ה').

באר היטב (א) היבש. עיין מ"א שהעלה דאתרוג כמוש שקורין וועל"ק דכשר
ובלבד שיבדקנו ע"ש אם יש בידו אתרוג מוכן אין מחויב להמתין שיבא לו
אתרוג יותר יפה. שבות יעקב חלק ב' סי' ל"ז וכן הסכים תשובת יד אליהו סי'
ע"ב ועיין בתשובת חכם צבי סי' מ"ה: **(ב) מחט.** קשה הא יהיה בו נקב מפולש
והא פסול לדעת הרא"ש והטור וכ"פ בש"ע סי'ב לדיעה קמיתא י"ל דאין
פוסל במפולש אלא כשניקב מעבר זה לעבר שכנגדו או לחדרי הזרע אבל אם

הנקב בחד צד מפולש דהיינו בעובי שלה ודאי אין פוסל לכ"ע בלא חסרון דהא דיני אתרוג אנן ילפינן מטריפות של בהמה ובטריפות אם יש נקב מפולש בעובי האבר כגון בלב או מעיים ואינו מגיע לחלל ודאי אין טריפות הי"נ באתרוג. ט"ז: (ג) **יבש**. וכתב הב"ח דלא מהני הכא בדיקת החוט דודאי הוא מסתמא יבש ופסול והט"ז כתב דאם אנו רואין שנשאר בנוי שלו מהני בו בדיקת החוט ע"ש. עוד כתב הב"ח להטומנים אתרוג בדבש כדי שישאר בו לחלוחית אין לסמוך על זה להכשירו בלא בדיקת מחט ובו חוט. אבל הט"ז ס"ק י"ז כתב דפסול הוא דהוי בכלל כבוש ע"ש:

ב אֶתְרוֹג שֶׁנֶקֶב נֶקֶב (ד) מְפֹלֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל; וְשֵׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ, אִם הָיָה (ה) כְּאִיסָר, פְּסוּל; וְאִם חָסַר כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל. וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּגַם בְּנֶקֶב מְפֹלֵשׁ בְּעֵינָן חֲסָרוֹן מִשָּׁהוּ; וְשֵׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ, בְּחֲסָרוֹן כְּאִיסָר. **הגה**: וְנִהְיֶה לְהַכְשִׁיר הַנֶּקֶבִים שֶׁנִּעְשׂוּ בְּאֵילָן עַל יְדֵי קוֹצִים, אִף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּהֵם חֲסָרוֹן, שְׂזָהוּ דְרָדָךְ גְּדִילְתָן (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י צ"ט); מִיְהוּ אִם רוֹאֶה שֶׁאֵין הָעוֹר וְהַבָּשָׂר (ו) קִיָּם תּוֹךְ הַנֶּקֶב, פְּסוּל לְסַבְּרָא הָרֵאשׁוֹנָה אִף עַל פִּי שֵׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ; וּבִשְׁעַת הַדַּחֵק יֵשׁ לְהַקֵּל כְּפִסְבְּרָא הָאַחֲרוֹנָה, לְהַכְשִׁיר חֲסָרוֹן שֵׁאִינוּ כְּאִיסָר וְאֵינוּ נֶקֶב מְפֹלֵשׁ (דַּעַת עֶצְמוֹ).

באר היטב (ד) מפולש. ואם נקבה הקליפה העבה מצד זה לצד זה מקרי מפולש לכ"ע. מ"א: (ה) **כאיסר**. אבל פחות מאיסר ואין שם חסרון כגון שנעץ שם יתד כשר ואם חסר כ"ש פסול אפי' באינו מפולש. וי"א הוא הראב"ד דס"ל דתרתוי לריעותא בעינן מפולש וחסרון דבלא חסרון כשר בכל גווני אלא דביש חסרון יש חילוק דאם הוא מפולש פסול אפי' בחסרון כ"ש ושאינו מפולש דוקא כאיסר וק"ל להחמיר זולת בשעת הדחק כמ"ש רמ"א. וכתב המ"א ונראה לי דאם הנקב מרובע או ארוך רואין אי כד מעגלת לה הוי כאיסר פסול וכ"ה בי"ד סימן ל"ד לענין גרגרת דלא כמ"ש בכה"ג בשם הרדב"ז ע"ש: (ו) **קיים**. משמע דאם יש ספק בזה אם הבשר קיים אזלינן לקולא כיון שהדיעה אחרונה שהוא הראב"ד ס"ל אפי' בודאי יש חסרון כשר כל שאינו מפולש ואין החסרון כאיסר. שפיר נסמך עליה בספק לכל הפחות. ונ"ל פשוט דזה מיירי שעכ"פ לא ניקב עד חדרי הזרע דאל"כ אפי' הבשר קיים יש פסול מטעם נקב מפולש כמו בסמוך ואם יש ספק אם מגיע לחדרי זרע ג"כ כשר כיון שאין חסרון כלל מטעם שזכרתי כיון שלהראב"ד כשר אפי' במפולש כל שאין בו חסרון כלל. ט"ז:

ג מִפְּלֵשׁ, יֵשׁ מִפְּרָשִׁים כְּפִשׁוּטוֹ, דְּהִינּוּ שְׁנֵקֵב מִצַּד זֶה לְצַד זֶה; וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שְׁפִינּוֹן שְׁנֵקֵב עַד חֲדָרֵי (ז) הַזֶּרַע שֶׁהִגְרַעִינִים בְּתוֹכוֹ, מִקְרֵי מִפְּלֵשׁ.

באר היטב (ז) הזרע. עיין ט"ז שהאריך והעלה שג' קליפות שייכים באתרוג. האחד הוא הדק מאוד שהוא כמין גליד למעלה בו אין שום פסול רק אם נקלף כולו כדאיתא בסעיף ו'. הב' הוא קרוי קליפה החיצונה והיינו כל עובי האתרוג עד חדרי זרע ויש בו טעם חריפות כשאוכלין אותו בזה אמרינן דאם חסר בו קצת פסול להרמב"ם אפי' בלא פילוש. ולהראב"ד ע"י פילוש כמ"ש וגם דין נסדק דבסמוך הוא בקליפה זו: הג' הוא קליפה פנימית שהיא בין זרע לזרע בתוך האתרוג עצמו עיין שם:

ד אֶתְרוֹג שְׁנֵמוּחַ כֹּל בְּשָׂרוֹ בְּפָנִים, וְקִלְפָתוֹ הַחִיצוֹנָה קִיָּמַת וְחֲדָרֵי הַזֶּרַע (ח) קִיָּמִים בְּפָנִים, כְּשֵׁר; וַיֵּשׁ פּוֹסְלִים.

באר היטב (ח) קיימים. ויוכל להרגיש דבר זה במשמוש היד. מ"א ועיין ב"ח:

ה נִסְדָּק כָּלוּ מֵרֵאשׁוֹ לְסוּפוֹ, אֶפְלוֹ אֵינוֹ חָסֵר כָּלוּם, פָּסוּל; אֲבָל נִשְׂאָר בּוֹ שְׂיֹר לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, אֶפְלוֹ כֹּל שֶׁהוּא, כְּשֵׁר; וַיֵּשׁ מִי שֶׁאֹמֵר דְּדוֹקָא מְלַמְטָה, אֲבָל בְּחוּטָמוֹ אֶפְלוֹ כֹּל שֶׁהוּא, פָּסוּל. **הגה:** וַיֵּשׁ מִחֲמִירִים לְפִסֵּל בְּנִסְדָּק (ט) רְבוּ; וְכֹל שֶׁלֹּא נִסְדָּק רַב קִלְפָתוֹ הֶעֱבָה לֹא מִקְרֵי נִסְדָּק (רַבְּנֵי נָסִים).

באר היטב (ט) רובו. ט"ז העלה להלכה למעשה להכשיר בנסדק האתרוג ולא כולו אלא נשאר קצת למטה וברוחב אין הולך רק עד רוב עובי הקליפה ולא

מגיע עד חדרי הזרע והיינו שלא בחוטמו דבחוטמו פוסל בכ"ש עכ"ל. וכ"ד
המ"א ע"ש :

**1 נְקֻלָּה הַקְּלָפָה הַחִיצוֹנָה שְׁלוֹ, שְׂאִינוּ מְחִסְרוּ אֶלָּא
נִשְׂאָר (י) יָרֵק כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּרִיתוֹ, אִם נְקֻלָּה כְּלוּ, פְּסוּל;
אִם נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כָּשֶׁר; וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שְׂצָרִיד
שִׁשְׁתִּיר כְּסֻלַּע.**

באר היטב (י) ירוק. אבל אם נשתנה מראיתו דינו כמו חזית בס"ט :

2 נְטֵל (יא) דָּדוּ, וְהוּא הָרֵאשׁ הַקָּטָן שֶׁשׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ, פְּסוּל.

הגה: וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין אִם נְטֵלָה הַשׁוֹשְׁנָתָא, דְּהִינּוּ מַה שְׂאֲנוּ קוֹרִין פְּטָמָא (ר"ן),
וְטוֹב לְהַחְמִיר בְּמָקוֹם שְׂאֲפָשֶׁר, מִיְהוּ לְעִנְיָן דִּינָא אִין לְפִסֵּל אֶלָּא אִם כֵּן נְטֵל
(יב) הַדָּד, דְּהִינּוּ הָעֵץ שֶׁרֵאשׁ הַפְּטָמָא עָלָיו; וְהָרֵאשׁ נִקְרָא: שׁוֹשְׁנָתָא (הַמְּגִיד);
וְכָל זֶה דְּנֻקָּא בְּנְטֵלָה, אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ (יג) דָּד מְעוֹלָם, כָּשֶׁר, וְכֵן רַב
הֶאֱתָרוּגִים שְׂמִבְיָאִים בְּמִדִּינּוֹת אֵלּוּ (הָרֵא"ש).

באר היטב (יא) דדו. היא העץ שעל ראש האתרוג והשושנתו עליו ועיין ט"ז :

(יב) הדד. משמע מלשונו דוקא שניטל כולו. אבל הבי"י ובי"ח ולבוש כתבו
להחמיר אפ"י ניטל מקצתו וכהמ"א ונ"ל עכ"פ בעינן שניטל עד האתרוג כיון
דהטעם הוא משום חסר כמ"ש סי' תרמ"ט סעיף ה' בהג"ה א"כ בניטל כל
שהוא לא מיקרי חסר דאין זה חסרון הניכר ועש"ה: **(יג) מעולם.** וניכרים
הם כי יש במקום פיטמא כמו גומא מתחלת ברייתו מבי"ט כנה"ג ועיין רדב"ז
סי' קי"א. ועט"ז שהעל' דאם יש אתרוג לפנינו מהודר בשאר המעלות רק
שאין לו הלך שושנה או שניטל קצת מהדד של מעלה ואתרוג אחר שאינו
מהודר בשאר המעלות רק שיש לו שושנה אין להשגיח בהך שושנה וכ"ש
במקום שיש ספק אם היה לו כלל שושנה דאין להחמיר עיין שם :

ח נָטַל (יד) הָעֵץ, שֶׁהוּא תְלוּי בּוֹ בְּאֵילָן, מֵעֵקֶר הָאֶתְרוּג, וְנִשְׂאֵר מִקוֹמוֹ גּוּמָא, פְּסוּל. **הגה:** וְאִם יִנָּטַל קֶצֶת הָעֵץ וְנִשְׂאֵר עֲבִי כֹל שֶׁהוּא שָׁכַל רֹחַב הַגּוּמָא (טו) מִכֶּסֶה, כָּשֶׁר (טור).

באר היטב (יד) העץ. ובשעת הדחק שאין אחר בעיר יש לסמוך ולברך עליו ואפ"י ביום ראשון. תשובת חכם צבי סי' ט' ע"ש: (טו) **מכוסה.** פי' שבגומא שם נשאר קצת מהעץ כמו שהיה בתחלה. וכתב בת' ב"י סי' קמ"ב הא דכתבו הפוסקים לפסול בניטל העוקץ היינו בניטל ואינו בעולם וא"א לחברו אבל אם אפשר לחברו ע"י מחט או כיוצא בו ואינו ניכר מותר ליטלו ביום שני ולברך אך ביום ראשון יש להחמיר עיין שם:

ט עֲלֵתָה חֲזָזִית (פי' תרגום או גלפת או חזזון) עָלְיוֹ, אִם בְּשָׁנִים אוּ בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת, פְּסוּל; וְאִם בְּמְקוֹם אֶחָד, אִם עָלָה עַל (טז) רֶבּוֹ, פְּסוּל; וְאִם עַל חוּטְמוֹ, אֶפְלוּ כֹל שֶׁהוּא, פְּסוּל. וְחוּטְמוֹ הֵינּוּ מִמְּקוֹם שֶׁמִּתְחִיל לְהִתְקַצֵּר וּלְהִתְחַדֵּד כָּלְפֵי רֵאשׁוֹ.

באר היטב (טז) רובו. מדסתם משמע דס"ל רובו משני צדדים כמ"ש הטור:

י יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָא דָּבָבִי וּבְגִי מְקוֹמוֹת פְּסוּל, הֵינּוּ דְּוָקָא כְּשֶׁנִּתְפָּשֵׁט הַנְּמוֹר בְּרֶבּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁבִשְׁטַח (יז) הַחֲבֵרְבוֹרוֹת הוּא מְעוּט; אֲבָל בְּמְעוּטוֹ, כְּגוֹן שְׁכָלָם (יח) מֵצֵד אֶחָד שֶׁל אֶתְרוּג, כָּשֶׁר. וְיֵשׁ פּוֹסְלִים אֶפְלוּ בְּמְעוּטוֹ שֶׁל צֵד אֶחָד.

באר היטב (יז) החברבורות. פיי שמקום החברבורות עצמם הוא המיעוט: **(יח) מצד אחד.** וכתב המ"א משמע דאם נתפשט מהם לצד השני מיקרי רוב דהוי רוב הקיפו אף על פי שאינו רובו של כל האתרוג עכ"ל:

יא אם הוא מחצה על מחצה במקום אֶחָד, יֵשׁ מְכַשְׁרִין (יט) וְיֵשׁ פּוֹסְלִים.

באר היטב (יט) ויש פוסלים. וקשה למה כתב בס"י דאם כולם בצד אחד כשר הא ה"ל מחצה על מחצה וי"ל דהתם מיירי שאינו מחצה על מחצה של כל האתרוג רק של היקפו כמש"ל ולכן כשר. מ"א:

יב מחוטמו וְאֵילָדָּה, דְּהֵינּוּ מִמְּקוֹם שְׁמִתְחִיל לְשַׁפֵּעַ עַד הַפֶּטְמָא, פּוֹסֵל (כ) חֲזָזִית וְכָל שְׁנוּי (כא) מְרָאָה בְּכָל שְׁהוּא; וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר דְּהוּא הַדִּין דְּיִבֵּשׁ פּוֹסֵל שָׁם בְּכָל שְׁהוּא.

באר היטב (כ) חזזית. כמין ב' אבעבועות לפחות והוא שיהיו נראים לעין כשאחזו בידו. מבי"ט כנה"ג: **(כא) מראה.** ודוקא כשנראה להדיא לרוב בני אדם מבי"ט ודוקא שנשתנה למראה פסול אבל נשתנה למראה כשרה כשר. ב"ח ועיין מגן אברהם:

יג חֲזָזִית הוּא כְּמוֹ (כב) אֲבַעְבוּעוֹת, וְיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ שְׁמִקּוּמוֹ נֶכֶר בְּמִשׁוֹשׁ שְׁהוּא גְבוּהַ מְאֵתְרוּג. הַגָּה: וְלֶכֶן יֵשׁ לְהַכְשִׁיר אוֹתוֹ חֲזָזִית שְׁקוֹרִין בְּלִיא מו"ל, לְפִי שְׁאֵינָן גְּבוּהִים מִשְׁאֵר הָאֵתְרוּג (מהרי"ט); וְיֵשׁ מִי שְׁכֹתֵב דְּיֵשׁ לְהַכְשִׁירָם מִטַּעַם דְּנִחְשְׁבִים מְרָאָה אֵתְרוּג, מֵאַחַר (כג) דְּרַגְלִים לְהִיּוֹת הַרְבֵּה כָּךְ (ת"ה ס"י צ"ט).

באר היטב (כב) אבעבועות. ודוקא כשהוא נולד מעצמות האתרוג אבל מה שנעשה מקומו עקום ואדום מחמת שעוקצים אותם קוצים כשר. מבי"ט כנה"ג רדב"ז סי' קי"א: **(כג) דרגילים.** ואם כן אפי' גבוהים משאר אתרוג כשר. ת"ה ד"מ מ"א:

יד אם עלתה בו חזזית בענין שפסול, או שהוא מנמר, אם כשקולפו חוזר למראה האתרוג, כשר לאחר שנקלף ולא חסר פלום.

טו נפל עליו מים, בתלוש, ותפח או סרח; או שהוא **(כד)** כבוש בחמץ או מבשל; או מנמר, פסול.

באר היטב (כד) כבוש בחומץ. אפילו לא שהה אלא כדי שירתיח הוי כמבושל. ונראה דלדין דק"ל כששרו במים מעת לעת הוי כמבושל. ה"נ גבי אתרוג פסול. מ"א. וכן בדבש ט"ז ועיין סעיף קטן ג' משי"ש:

טז אם הוא שחר או לבן במקום אחד, פוסל ברבו; בשנים או בשלשה מקומות, דינו כחזזית לפסל אפלו במעוטו.

יז מקום שהאתרוגים שלקחם כעין שחרות מעט, כשרים; ואם היו שחרים ביותר כאדם כוש, הרי זה פסול בכל מקום.

יח הָעֵגֶל (כה) כְּכַדּוּר, פְּסוּל.

באר היטב (כה) ככדור. ולמצוה מן המובחר אפ"י אינו עגול ממש ככדור.
עטרת זקנים:

יט גָּדְלוּ בַדְפוּס וְעָשׂוּ כַּמִּין בְּרִיָּה אַחֲרֵת, פְּסוּל; עָשׂוּ
כִּמוֹ בְּרִיתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעָשׂוּ דְפִין דְפִין, כָּשֶׁר.

כ הַתִּיּוֹם, דְּהִינּוּ שֶׁגִּדְל שְׁנַיִם דְּבוּקִים זֶה בְּזֶה, כָּשֶׁר.

כא הִזְרַק שְׂדוּמָה לְעֵשְׂבֵי הַשְּׂדֵה, פְּסוּל, אֶלֶּא אִם כֵּן
חוּזֵר (כו) לְמַרְאֵה אֶתְרוּג כְּשֶׁמְשֻׁהֵין אוֹתוֹ.

באר היטב (כו) למראה. כ"י הט"ז נראה פירושו אפ"י בעודו ירוק כשר כיון
שיוכל לחזור למראה אתרוג דאין לומר שאינו כשר אלא אחר שנעשה כמראה
אתרוג דזהו פשיטא דכשר ע"ש. ובמהרי"ל כתב שאסור לקנות הירוקים
אא"כ דכבר התחיל במקצת למראה אתרוג דשמא יהיה נשאר ירוק ע"ש.
והב"ח כתב דאין הכשר אלא אחר שנעשה כולו מרא' אתרוג משום הידור דלא
כמנהג העולם שמכשירים במקצתו ע"ש. ומ"א וט"ז חלקו על הב"ח ודעת'
כדעת מהרי"ל ולכן אין לסתור המנהג ע"ש:

כב שְׁעוֹר אֶתְרוּג, קָטָן פְּחוֹת מְכַבֵּיצָה, פְּסוּל; אֶבֶל אִם
כְּבִיצָה, אֶפְלוּ אִם הוּא בְּסֵר שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמַר פְּרִיו, כָּשֶׁר;

סימן תרמט - דברים הפוסלים בארבעה מינים

סעיפים

ו'

ובו

א כָּל אַרְבַּעַת הַמִּינִים פְּסוּלִים בְּגִזוּל וּבְגִנוּב, בֵּין לְפָנֵי יְאוּשׁ בֵּין לְאַחַר יְאוּשׁ; אֲבָל גִּזוּל וּקְנָאוֹ בְּלֹא סִיוַע הַמְצוּה, כְּגוֹן גִּזּוּל לְוֹלָב וְשִׁפְהוֹ, (**א**) כָּשֶׁר, דְּקִנְיָה בְּשָׁנוּי מַעֲשֶׂה וּמִיָּהוּ לֹא יִבְרָךְ עֲלָיו; וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּלֹא נִפְסַל גִּזוּל וּגִנוּב אֲלָא לְגִנְבֵי וְלְגִזּוּל עֲצָמוֹ, אֲבָל לְאַחֲרֵים כָּשֶׁר (**ב**) בְּשֶׁאֵר הַיָּמִים, חוּץ מִיּוֹם רֵאשׁוֹן. **הגה:** וּמִשּׁוּם זֶה יֵשׁ לְזַהֵר (**ג**) שֶׁלֹּא יִקְצֹץ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֲצָמוֹ אֶחָד מֵאַרְבַּעַת מִינֵים שֶׁבְּלוּב לְצַרְךָ לְוֹלָבוֹ, דְּקִרְקַע אֵינָה נִגְזָלָת, וְסִתָּם עֲכוּ"ם (**ד**) גּוֹזְלֵי קִרְקַע הֵם וַיִּבְאֵר בְּגִזּוּלָה לְיָדוֹ, אֲלָא יִקְצָצֵנוּ (**ה**) עֲכוּ"ם וְיִקְנֶה מֵהֶם (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁבִי"א ס"י תתצ"ב הַגְּהוֹת אֲשֶׁר־יִי סוּף פֶּרֶק לְוֹלָב הַגִּזּוּל); וַאֲיִן חֲלוּקֵי בְּזָה בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ חוּצָה לְאֶרֶץ (אוֹר זְרוּעַ); לְוֹלָב שֶׁאֶגְדָּדוּ כּוֹתֵי וְעֲשָׂאוֹ, כָּשֶׁר כְּמוֹ סִכַּת כּוֹתֵי. (מְרַדְכֵי הַל' קַטְנוֹת).

באר היטב (א) כשר. אפי' ביום ראשון. מ"א ע"ש ועיין יד אהרן: (**ב**) **בשאר.** אם הוא אחר יאוש עיין מ"א: (**ג**) **שלא יקצץ.** אפי' ברשות עכו"ם. ובאתרוג בא"י אם קצצו עצמו הי"ל נתמרח ביד ישראל והי"ל טבל תשובת רבי בצלאל סימן ב'. מ"א: (**ד**) **גוזלי.** נ"ל דבדיעבד כשר ומברך עלייהו. מ"א: (**ה**) **עכו"ם.** והי"ה כשקוצץ ישראל ונותן לחבירו שרי כיון דהוא לאחר יאוש מ"א ועיין סימן תרל"ז סעיף ג' משי"ש בשם ה"ט"ז. כתב הסמ"ג אסור לזלזל אתרוג ושאר מצות שהעכו"ם מוכרים עכ"ל כלומר שצריך ליתן להם יותר מכדי דמיהם עיין סימן ל"ט ס"ז. מ"א:

ב וְכֹן (ו) שְׂאוּל בְּיוֹם רְאִישׁוֹן, מְשׁוּם דְּבַעֲיָנָן לְכֶם (ויקרא כג,

מ) **הגה:** וְהַמְדָּר הַנֶּאֱמָר מְלוּלָב שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ מְלוּלָבוֹ שֶׁל עֲצָמוֹ, אֵינּוּ יוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם א', דְּלֹא הָיוּ שְׂלָכֶם. (תְּשׁוּבַת רִשְׁבִּי"א סִימָן תַּשְׁמ"ו וְתַשְׁמ"ז).

באר היטב (ו) שאול. עיין סימן י"ד סעיף ג':

ג וְכֹן שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת וְשֶׁל אֶשְׁרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פְּסוּל;
אָבֵל שֶׁל עֲכוּוִיִּים, לְכַתְחִילָה לֹא יִטַּל וְאִם נִטַּל יִצָּא מִיוֹם
רְאִישׁוֹן וְאֵילָךְ, דְּלֹא בַעֲיָנָן לְכֶם. (ויקרא כג, מ). **הגה:** וְדוֹקָא שְׂלֵא
נִתְפָּנוּ לְזָכוֹת בּוֹ, אָבֵל אִם נִתְפָּנוּ לְזָכוֹת בּוֹ הָיוּ לֵה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּאֵינּוּ יוֹצֵא בּוֹ;
וְדוֹקָא קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּטַּל, אָבֵל אִם נִתְבַּטַּל בְּיַד עֲכוּוִיִּים, אֶפְלוּ מִכֹּהֵן לְזָכוֹת בּוֹ אַחֵר
כִּי, יִצָּא בְּדִיעָבֵד (רַבֵּנוּ יְרוּחֵם נ"ח ח"ג ור"ן) וְעַיִן לְעִיל ס"י תַּקְפ"ו.

ד גְּנוֹת הַצְּעִירִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְכִיוּצָא בָּהֶם מִבְּתֵי
שְׂמִשְׁיָהֶם, (ז) מִתָּר לְטַל מְשֶׁם לּוּלָב אוֹ שְׂאֵר מִיָּנִים
לְמִצְוָה וְאֶפְלוּ הָאֵילָן נְטוּעַ לְפָנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כָּל זְמַן שְׂאֵין (ח) עוֹבְדֵי
הָאֵילָן (רַבֵּנוּ יְרוּחֵם נ"ח ח"ג).

באר היטב (ז) מותר. ומ"מ אם יש אחרים אע"פ שאינם יפים כזו יקח אחרים
ס"ח ס"י תל"ח לענין ערבה ע"ש. ואתרוג המורכב מלימוני ואתרוג פסול ויש
ג' סימני האחד המורכב חלק ולאחריו בלוטות קטנות בכל גופו וגובה להם.
הב' המורכב העוקץ בולט ועוקץ האתרוג שוקע. הג' הוא כי תוך המורכב
דהיינו המוץ רחב והמוהל שלו רב והקליפ' התיכונה קצרה ובאתרוג הוא
להפך כי הקליפה רחבה והתוך קצר והוא כמעט יבש וסימנים אלו מובהקים
תשובת רמ"א סימן קכ"ו ובעולת שבת כתב עוד ס"י שהאתרוג הגרעין זקוף
לאורך האתרוג ובמורכב הגרעין מושכב לרוחב האתרוג ע"ש ועיין תשובת
הב"ח סימן קל"ה דמסופק אם יברך עליו מיום שני ואילך ועיין בתשובת שער
אפרים חא"ח: **(ח) עובדין.** נ"ל דאף אם עובדין לאילן אין פסול אלא באותן

פירות שישנן באותו שעה שעובדין אותו אבל מה שגדל אח"כ לא נאסר. ט"ז
ע"ש :

ה כָּל אֵלוֹ שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁהֵם פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוֹמִין שֶׁבְּאֲרָנוּ, אוּ מִפְּנֵי גִזְל וּגְנֵבָה, בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד; אֲבָל בְּשָׂאֵר יָמִים, הַכֹּל כָּשֵׁר. **הגה:** וַיֵּשׁ פּוֹסְלִין בְּגִזְזוּל כָּל ז' יָמִים, וְהֵכִי נְהוּג, אֲבָל שְׂאוֹל יוֹצֵא בּוֹ (טוֹר וְהַמְגִיד בְּשֵׁם פּוֹסְקִים); וּמִתֵּר (ט) לְטַל לּוֹלֵב שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּלֹא דַעַת חֲבֵרוֹ, בְּשָׂאֵר יָמִים, דְּנִיחָא לִיה לְאִינְשׁ לְמִיעֵבֵד מְצוּה בְּמִמוֹנוֹ, וְהוּי כְּשָׂאוֹל (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן ס"י ק' וּפְסָקִיו ס"י קנ"ט). וְחֹסֵר כָּשֵׁר בְּשָׂאֵר יָמִים (טוֹר); וְנִטְל (י) פְּטָמְתּוֹ אוּ עֶקְצוֹ, דִּינּוֹ כְּחֹסֵר וְכָשֵׁר מִיוֹם רֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ (רַבֵּנוּ יְרוּחִם נ"ח ח"ג); מִיֵּהוּ אִם נִקְבוּהוּ עֶכְבְּרִים לֹא יִטְלְנוּ אִף בְּשָׂאֵר הַיָּמִים, מִשּׁוּם מְאוּס (כָּל בּוֹ), עַד (י"א) שְׂיָסִיר נִקּוֹר הָעֶכְבְּרִים; אֲבָל אִם הָיָה יָבֵשׁ אוּ מְנַמֵּר שֶׁפְּסוּל כָּל שְׁבַעַת יָמִים, אִף אִם חֲתָף הַיָּבֵשׁוֹת אוּ הַנְּמוֹר פְּסוּל כָּל שְׁבַעַה, הוּאֵיל וּבֹא מִכֶּח פְּסוּל (הַגְּהוֹזֹת אֲשֶׁר י"י פ' לּוֹלֵב הַגְּזוּל). וּמִתֵּר לְכַתְּחֻלָּה לְהַתְּנוֹת עַל אֶתְרוֹג שְׂיֵהֵיָה כְּלוֹ לְיוֹם רֵאשׁוֹן, וְשְׂאִינּוֹ בּוֹדֵל מִמֶּנּוּ כָּל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁל לַיִל שְׁנֵי וְאֵילָךְ, וּמִתֵּר אִזּוֹ לְכַתְּחֻלָּה לְאָכֵל מִמֶּנּוּ מִיוֹם שְׁנֵי וְאֵילָךְ, וְלִצְאֵת יְדֵי מְצוּהָ עִם הַנְּשָׂאֵר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרַ"שׁ), אֲלֹא שְׂאִין אֲנוּ בְּקִיָּאִין בַּתְּנָאִים, כְּדִלְעִיל בְּסוּף סִימָן תְּרַל"ח (בַּהַג"ה); וְהַפְּסוּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם עֲבוּדַת כּוֹכְבִים, אוּ מִפְּנֵי שְׂאוֹתוֹ אֶתְרוֹג אֲסוּר בְּאֲכִילָה, אוּ מִפְּנֵי שְׂאִינָם מִינָם, אוּ שֶׁהֵם חֲסָרִים הַשְּׁעוֹר, בֵּין בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן בֵּין בְּשָׂאֵר יָמִים, פְּסוּל. וְחֲזוּזִית (י"ב) פּוֹסְלַת כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים (רַבֵּנוּ יְרוּחִם נ"ח ח"ג וְר"ן פ' לּוֹלֵב הַגְּזוּל). וְהַעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, פְּסוּלֵי רֵאשׁוֹן נוֹטְלִין בְּשְׁנֵי, אֲבָל בְּרוּכֵי לֹא מְבָרְכִין. וְאִם יֵשׁ לְחֲבֵרוֹ לּוֹלֵב וְאֶתְרוֹג כָּשֵׁר, יִבְרַךְ עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ, (י"ג) מְדַעְתּוֹ (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

באר היטב (ט) ליטול. אבל אסור ליקח מביתו לבית הכנסת או איפכא עיין סימן י"ד ס"ד. מ"א: (י) פטמתו. ובמט"מ פוסל כשניטל פטמתו משום הדר ולכן אין להקל בפטמא. מ"א: (יא) שיסיר. עיין ט"ז שהעלה דאפי' אם הסיר המאוס פסול ע"ש: (יב) פוסלת. הט"ז כתב להלכה להקל בחזוּזית בשאר

ימים ע"ש: (יג) מדעתו. פי' שיתן לו במתנה בענין דמהני אפי' ביום ראשון אבל שלא מדעתו הוה כשאול ופסול ביום טוב ראשון. וגם בשני מספק. ט"ז:

בשעת הדחק, שאין נמצא פשר, כל (יד) הפסולים

נוטלין ואין מברכין. הגה: ויש מכשירין לולב יבש, אפלו לברך עליו (רמב"ם פ"ח המגיד); וכן נוהגין לברך על לולבין יבשים, אפלו בדאכא אחרים לחים (אגור); אבל (טו) בשאר מינים אין לנהג הכי; ויש מקלין אפלו בהדס יבש (הגהות מימוני ומרדכי), ויש לסמוך עליהו בשעת הדחק; ואף על גב דחסר פשר בשאר ימים, אין לחתוך אתרוג לב' או לג' חלקים ולחלקו ולצאת בו, אפלו בשעת הדחק; דדוקא חסר ונשאר העקר קים, פשר, אבל כי האי גונא מקרי חתיכת אתרוג ולא אתרוג (ר"ן ופסקי מהרא"י סימן נ"ב); וכל זה לענין לברך עליו, אבל בלא ברכה יכול לטל כל הפסולים ולא יברך עליהם (טו).

באר היטב (יד) הפסולים. דהיינו מחמת מום אבל שאינם מינם וגזול פסולים אפי' בשעת הדחק הסכמת אחרונים ועיין מ"א. אתרוג של ערלה בא"י פסול וערלת חוץ לארץ כשר ואתרוג שנאסר מחמת בליעת איסור יש להכשירו בשאר ימים. אתרוג דמאי כשר עיין מ"א סעיף קטן י"ט: (טו) בשאר. מ"ב סימן י"ז כתב דכל הד' מינים יבשים כשרים בשעת הדחק אבל אם בירך על יבשים גמורים ואיכא לחים גמורים אפי' בדיעבד לא יצא ועמ"א:

סימן תרנ - שעור הדס וערבה

סעיפים

ב'

ובו

א שעור הדס וערבה, ג' טפחים; ושוהו של לולב ד' טפחים, כדי שיהא שוהו של לולב יוצא מן ההדס טפח, באמה בת ה' טפחים עשה אותה ו', צא מהם ג' להדס,

נמצא שעור הדס וערבה טפחים ומחצה, שהם יי
גודלים; ושעור שדרו של לולב ייג גודלים ושליש גודל;
ויש מי שאומר שעור שדרו של לולב ייד גודלים; ויש
אומרים שעור הדס וערבה ייב גודלים, ושדרו של
לולב ייו גודלים וכן נוהגין לכתחילה.

ב אין להם שעור למעלה. ויש מי שאומר שאפלו הוסיף
בארץ ההדס והערבה כמה צריך שיצא שדרו של לולב
למעלה מהם, טפח.

סימן תרנא - דיני נטילת הלולב וברכתו

ובו טיו סעיפים
א מצות די מינים שיטל כל אחד לולב אחד ובי ערבות
וג' הדסים ובמקום הדחק דליכא הדס כשר, סגי ליה בחד **(א)** דלא
קטום (בית יוסף סי' תרמ"ו בשם א"ח); ומצוה לאגדס בקשר גמור,
דהינו ב' קשרים זה על זה, משום נוי; ויכול לאגדס
במין אחר, ואם נשרו מהעליון בתוך האגדה בענין
שמפסיק, אין לחוש דמין במינו אינו חוצץ; אבל שלא במינו, חוצץ;
על כן יזהר לקח החוט שרגיל להיות סביב **(ב)** ההדס (מהרי"ל); ואם לא
אגדו מבעוד יום, או שהתר אגודו, אי אפשר לאגדו

בְּיוֹם טוֹב בְּקֶשֶׁר גָּמוּר, אֶלָּא אוֹגְדוּ בְּעִנְיָבָה. הַגָּה: יֵשׁ מִי שֶׁפָּתְבוּ לַעֲשׂוֹת הַקֶּשֶׁר בְּדֶרֶךְ אַחֵר, שֶׁכּוֹרְכִין סְבִיבוֹת גִּי מִיָּנִים אֵלּוּ וְתוֹחֲבִין רֹאשׁ הַכֶּרֶךְ תוֹךְ הַעֲגוּל הַכְּרוּךְ (טוֹר), וְכֵן (ג) נוֹהֲגִין. וְיֵשׁ (ד) לְקֶשֶׁר הַהֶדֶס גְּבוּהָ יוֹתֵר מִן הַעֲרָבָה (מַהֲרִי"ו), וְיִשְׁפִּיל הַהֶדֶס וְהַעֲרָבָה בְּתוֹךְ אֲגוּד הַלּוּלָב, כְּדִי שְׂיִטַּל כָּל גִּי מִיָּנִים בְּיָדוֹ בְּשַׁעַת בְּרָכָה (מַהֲרִי"ל). וְיֵשׁ שֶׁפָּתְבוּ לַעֲשׂוֹת בְּלוּלָב (ה) גִּי קֶשֶׁרִים, וְכֵן נוֹהֲגִין (מְרַדְּכֵי פֶּרֶק לּוּלָב הַגָּזוּל).

באר היטב (א) דלא קטום. ובשעת הדחק אפ"י בחד וקטום. מ"א ע"ש: **(ב) ההדס.** ומיהו אפ"י אגדו ללולב שלא במינו אינו חוצץ דכל לנאותו אינו חוצץ כ"ה בגמרא וה"ה אם אגדו להדס בלולב כ"מ בתוס'. מ"א: **(ג) נוהגין.** אפ"י בחול. ד"מ מ"א: **(ד) לקשור.** האר"י ז"ל כתב לאגוד שלשה הדסים א' בצד ימין ואחד בצד שמאל ואחד באמצע והלולב תקח אותו השדרה כנגד פנים ביד ימין שלו לימינך והשמאל שלו בשמאלך ואותו בד של הדס ששמת באמצע תטה אותה לצד ימין והב' ערבות תשים אחד מימין ואחד משמאל ועיין ט"ז סס"י תר"ן: ושלי"ה כתב בשם מט"מ ערבה בצד שמאל והדס בימין ולולב באמצע וכן נוהגין: **(ה) ג' קשרים.** כנגד שלשה אבות. וכתב הט"ז ונראה דהקשרים של מטה דהיינו מה שקשר כל השלשה מינים ביחד משום נוי הוא נחשב אחד ויעשה למעלה עוד שנים אם אפשר לו ע"ש. וצריך לאגדס דרך גדילתן. שלי"ה:

ב יטל האגדה בידו (ו) הימנית, (ז) ראשיהם למעלה ועקריהם למטה, והאתרוג (ח) בשמאלית.

באר היטב (ו) הימנית. כתב ב"י בשם הא"ח דאם נוטלן שניהם בידו א' לא יצא. וט"ז ס"ק י"ד חולק עליו וכי דפשוט אם נטלו ביד אחד שיצא ע"ש. ועמ"ש עליו היד אהרן בס"י תר"ן: **(ז) ראשיהם.** ואפ"י בדיעבד לא יצא אם הפכו אחד מהם. ט"ז: **(ח) בשמאלית.** ויקדים נטילת אתרוג בשמאל ואח"כ הלולב בימין וכשמניחו או נותנו לאחר נותן הלולב תחלה כמו בתפילין ובקהלות שנוהגים למכור המקום אצל החזן צריך להניח הלולב ואח"כ האתרוג על איזה מקום. ומאותו מקום יקחנו העומד אצלו האתרוג ואח"כ הלולב ע"י שלי"ה. ואם לוקח מחבירו יקח הלולב בשמאל ואח"כ האתרוג ג"כ בשמאל אח"כ יקח הלולב בימין ויקח הלולב השדרה כלפי פניו כמ"ש בס"ק ד' בשם האר"י ז"ל וכ"כ השלי"ה ועמ"א:

ג אֵטֶר נוֹטֵל לוֹלֵב בְּיָמִין כָּל אָדָם, וְאֶתְרוֹג בְּשִׂמְאֵל כָּל אָדָם; דְּבִתֵּר יָמִין וְשִׂמְאֵל דְּעֵלְמָא אֲזֵלִינָן, וְלֹא בִתֵּר יָמִין וְשִׂמְאֵל דִּידִיהָ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֲזֵלִינָן בִּתֵּר יָמִין דִּידִיהָ, וְיֵשׁ לְטַל הַלוֹלֵב בְּיָמִין דִּידִיהָ וְהָאֶתְרוֹג בְּשִׂמְאֵל דִּידִיהָ (הַרַ"שׁ וְרַבֵּנוּ יְרוּחֵם וּמַהְרִ"ו), **(ט)** וְכֹן נְהַגוּ, וְכֹן עֶקֶר; וְאִם **(י)** הִפְךָ, יֵצֵא (מַהְרִ"ל וּמְנַהֲגִים). וְשׁוֹלֵט בְּבִי יָדָיו נוֹטֵל הַלוֹלֵב בְּיָמִין, וְאֶתְרוֹג בְּשִׂמְאֵל, כְּכֹל אָדָם (כַּל בֵּו).

באר היטב (ט) וכן נהגו. וכן הוא הסכמת אחרונים ועי' ט"ז ובתשובת חוט השני ס"י כ"ח: **(י) היפך.** פ"י שאם היפך האיטר ונטל האתרוג בשמאל כל אדם יצא. וכתב הט"ז לפענ"ד אפ"י כל אדם שהיפך ונתן האתרוג בימינו והאגודה של לולב בשמאלו יצא בדיעבד ע"ש. ועיי' בתשובת חוט השני ס"י כ"ח ובתשו' בית יעקב ס"י קמ"ט. והמ"א כתב דאם נטל הלולב בשמאל והאתרוג בימין שיחזור ויטול פעם אחרת בלא ברכה ע"ש:

ד אָדָם שְׂאִין לוֹ יָד, נוֹטֵל לוֹלֵב **(יא)** בְּזֵרוּעַ; וְכֹן הָאֶתְרוֹג.

באר היטב (יא) בזרוע. עיין בית יעקב ס"י קמ"ט ובחות יאיר סימן קס"ז ובהלק"ט ס"י ע"ז ועמ"א ס"ק י':

ה יִבְרָךְ עַל נְטִילַת לוֹלֵב, וְשֶׁחֲחִינוּ, קֹדֶם שְׂיִטַל **(יב)** הָאֶתְרוֹג, כְּדִי שְׂיִבְרָךְ עוֹבֵר לְעִשְׂתּוֹ; אוֹ יִהְפֹּךְ הָאֶתְרוֹג **(יג)** עַד שְׂיִבְרָךְ. **הגה:** וְיִבְרָךְ **(יד)** מְעַמְד (מַהְרִ"ל וְכַל בֵּו). וְלֹא יִבְרָךְ רַק פְּעַם אַחַת בַּיּוֹם, אֶף עַל פִּי שְׁנוּטְלוֹ כְּמָה פְּעָמִים (מַהְרִ"ו).

באר היטב (יב) האתרוג. ולאחר שנטל הלולב ולא קודם לכן עסי' כ"ה ס"ח. ואם שכח לברך קודם לקיחה מברך עדיין. מ"א ועסי' תרמ"ד ס"א מש"ש: **(יג) עד שיברך.** ואם לא נתכוין לצאת עד שיברך מותר. ש"ג. ומ"מ אין לעשות כן לכתחלה דהא י"א דמצות א"צ כוונה. ומיהו נ"ל שיקח מחבירו הלולב

בשמאל תחלה ואח"כ יטול האתרוג ג"כ בשמאלו ואח"כ יקח הלולב בימין
ונמצא יוצא ידי שניהם. מ"א ועש"ה: (יד) מעומד. ונטילתו תהיה גם כן
מעומד. ש"ל:

ו לא יברך שהחיינו בשעת עשיית לולב, אלא בשעת
נטילתו.

ז אם עשה (טו) בית יד ונתן בו הלולב ונטלו, שפיר דמי,
דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, ובלבד שיהא
דרך כבוד; אבל אם אינו דרך כבוד, כגון שנתן הלולב
בכלי, ונטלו, לא יצא; ואם כרך עליו סוּדָר, ונטלו או
שָׁכַרְךָ על ידו, ונטלו, יש אומרים דלא יצא. הגה: ונהגו
להחמיר להסיר (טז) התפלין (מהרי"ל) וטבעות מידם, אבל מדינא אין לחוש
הואיל ואין כל היד מכסה בהן (אגדה פי' מקום שנהגו).

באר היטב (טו) בית יד. וכגון שכל הלולב חוץ מידו ואחזו בבית יד: (טז)
התפלין. משם מהר"ן לחלוץ תפלין קודם נטילת לולב. מ"א:

ח ינענע בשעה (יז) שמברך. וכן ינענע בהודו לה', פעם
אחת ומנענעים בכל הודו שיאמרו (טור וקרא"ש); ובהודו לה'
שבסוף, שכופלים אותו שלית צבור והצבור, מנענעין
שני פעמים; וכן באנא ה' הושיעה נא מנענע שני פעמים,
לפי שכופלים אותו. הגה: ויש אומרים שהשלית צבור מנענע גם כן
כשיאמר: יאמר נא ישראל כו', אבל לא ביאמרו נא, וכן נהגו (תהנות אשר"י פי'
לולב הגזול ומהרי"ל ומנהגים).

באר היטב (יז) שמברך. אפי' נוטל שלא בשעת הלל מנענע לכל הרוחות ואע"פ שיחזור ויטלנו בשעת הלל ר"ל בן חביב. מ"א. וחלק הנענועים בהודו להי' כי טוב קצת. וקצת בכל"ח וכן באנא מ"צ. ולא ינענע בשעה שאומר השם כל בו הג"מ ד"מ. ואם כן בהודו יעשה בכל תיבה נענוע א' ובאנא בכל תיבה ב' נענועים ובכל הנענועים יביא סוף הלולב נגד החזה ס' כוונות. ומהרי"ל היה נשאר עומד במקומו ופניו למזרח בכל הנענועים רק הפך ידו נגד הרוחות ונגד המערב הרים הלולב על כתיפו מאחוריו ע"ש :

ט הנענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו והלאה וינענע שם ג' פעמים בהולכה וג' פעמים בהובאה, (יח) טורף הלולב ומכספס העליון בכל נענוע ע"ן פי לולב הגזול, ואחר כך מטת ידו לצד אחר ועושה כן; וכן לכל צד מארבע צדדין ומעלה ומטה; הגה: וההולכה וההבאה היא עצמה הנענוע, כי מוליך ומביא ג' פעמים לכל רוח (טור בשם גאון), ומטין ראש הלולב לכל צד שמונענע נגדו, וכשמונענע למטה הופכו למטה ומקרי דרך גדילתו (בית יוסף), הואיל ומחזיק אותו בגדו דרך גדילתו (בית יוסף); ויש מדקדקין (יט) שלא להפך הלולב כשמונענעין למטה (מהרי"ל ובית יוסף בשם אביו, וכן שמע ממהר"ר שכנא שראה כן ממהר"ר יעקב פולק, וכ"כ בכתבי האר"י); והמנהג כסברא ראשונה, וכן נ"ל עקר.

באר היטב (יח) טורף. האחרונים האריכו בזה והעלה הט"ז שלכתחלי ראוי ליטול בדרך זהו דהיינו שנוטל הלולב ומוליכו בלא ניענוע עד כנגדו ושם עושה ג' תנועות קטנו' דרך הולכי' והבאה ואח"כ מביא אצלו ומקרבו הרבי' אל גופו בלי נענוע ואח' הקירוב אל גופו ינענע תנועות קטנות כמו בהולכה ואח"כ עושה הולכה והבאה בלא נענוע כלל ב"פ וכן יעשה במעלה ומוריד ובזה יצא ידי כל הדיעות ע"ש. והמ"א העלי' שדי כשטורף העליון בשעת הולכה וכן נוהגין ע"ש : (יט) **שלא להפך.** וכ"כ האר"י ז"ל וכן פסק הט"ז ע"ש :

ז יקריף דרך ימין בנענועו : (כ) מזרח, דרום, מערב, צפון.

באר היטב (כ) מזרח. ובכתבי האר"י ז"ל כתב סדר אחר בתחלה דרום ואח"כ צפון ומזרח ומעלה ומטה ומערב ולעולם יעמוד בפניו למזרח. מ"צ. וע' ב"ח

וט"ז ובתשובת הבי"ח סי' קמ"א. ובתשובת דבר שמואל סי' ר"ן. וכי המ"א ונ"ל דאיטר יקיף ג"כ כסדר הזה דאזלינן בתר ימין דעלמא ולא בתר ימין דידיה ע"ש :

יא צריך (כא) לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע

בשניהם יחד וכל הנענועים אינן מעכבין, ובאיזה דרך שנענע יצא בדיעבד.

באר היטב (כא) לחבר. למצוה מן המובחר. כתב הבי"י בשם הרקנט"י סוד זה נגלה אלי בחלום בליל י"ט הא' של חג הסוכות נתאכסן אצלי חסיד א' אשכנזי שמו הר"ר יצחק ראיתי בחלום שהיה כותב השם הוי"ה והיה מרחיק הה"א אחרונה מן הג' אותיות א"ל מה זה עשית השיב כך נוהגים במקומינו ואני מחיתי בו וכתבתיו שלם ואשתומם על המרא' ואין מבין למחר ראיתי שלא הי' מנענע רק הלולב במיניו בלא האתרוג והבנתי פתרון חלומי כו' כי כל הד' מינים רומזים בו יתברך כדאי' במדרש עיין ספר הכוונות ותבין :

יב ד' מינים הללו מעכבין זה את זה שאם חסר לו אחד

מהם לא יברך על השאר, אבל נוטלן (כב) לזכר בעלמא, בין ביום ראשון בין בשאר ימים (הרא"ש ורמב"ם ירוחם נ"ח ח"ג מהרי"ק שרש מ"א); ואם היו ארבעתן מצויים אצלו ונטלם אחד אחד, יצא.

הגה: ובלבד שיהיו בלם לפניו (רמב"ם פ"ו). ויטל הלולב תחלה ויברך על הלולב ודעתו גם על האחרים (הרא"ש ור"ן תשובת הרשב"א סי' קנ"ו); ואם סח ביניהם, צריך לברך על כל אחד בפני (כג) עצמו (הגהות מימוני).

באר היטב (כב) לזכר. וכתב ט"ז ונראה לי דא"צ לנענע כיון דאינו אלא לזכר

בעלמ'. ורש"ל כתב בתשוב' דהור' שהש"ץ ינענע כדינו בשעת הלל ולא בשעת הברכה וכ"כ בתשוב' מהרי"ל סי' קי"ט דינענע כדרכו בשעת הלל בלא ברכה בכל הימים אבל אחרים לא יטלו דחיישי שיבא ליטול ג"כ בשנה אחרת ולברך ע"ש : **(כג) עצמו.** כתב הט"ז מזה יש ללמוד דמי שברך על הלולב ואח"כ ראה שההדס הוא פסול שנשרו עליו ואח"כ מביאין לו הדס אחר כשר שצריך לברך על נטילת הדס והיינו שמחברו אל הלולב וכ"כ הבי"י בשם הא"ח מעשה

בהר"מ שנטל לולב ובירך ואח"כ ראה שלא היה בו ערבה וחזר ונטלו עם הערבי ובירך על נטילת ערבי ושהחיינו משום ערבי ונהי שא"צ ליטול אלא הערבי בלבד מ"מ מצוה מן המובחר ליטול הד' מינים בבת אחת עכ"ל. והמ"א הקשי עליו והעלי דא"צ לברך אח"כ סח בנתיים ע"ש. והיד אהרן מיישב קושית המ"א ע"ש:

יג וְאִם חָסַר לוֹ אֶחָד מֵהַמִּינִים, לֹא יִקַּח מִן אַחַר בְּמִקוּמוֹ.

יד לֹא יוֹסִיף מִן אַחַר עַל אַרְבַּעַת הַמִּינִים, מִשּׁוּם (כד) בַּל תּוֹסִיף (דְּבָרִים ד, ב).

באר היטב (כד) בל תוסיף. הצובע את הלולב בצבע ירוק כדי שיהא נראה לח אין בו משום בל תוסיף שבות יעקב ח"ב סי' ק"ח. ועט"ז ומ"א:

טו לֹא יִטַּל יוֹתֵר מִלּוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוּג אֶחָד, אֲבָל בְּעֶרְבָה וְהִדַּס מוֹסִיף בָּהּ כָּל מֵה שְׂיִרְצָה; וַיֵּשׁ מִי שֶׁפּוֹסֵל לְהַנִּיחַ הִדַּס (כה) שׁוֹטָה בְּלוּלָב, נוֹסֵף עַל הַשְּׁלֵשָׁה בְּדִין עֲבוֹת, וַיֵּשׁ מִתִּירִין; וְהַמְדַקְדָּקִים אֵינָם מוֹסִיפִים עַל שְׁתֵּי עֲרָבוֹת וְשְׁלֵשָׁה הִדָּסִים עֲבוֹת.

באר היטב (כה) שוטה. עסי' תרמ"ו סי' ח' מ"ש שם משום פנים מאירות סי' ט':

סימן תרנב - זמן נטילת לולב

ובו

ב'

סעיפים

א מִצְוַת לֹולֵב (א) בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה; וְכָל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְנִטְיַלַת לֹולֵב, שָׁאֵם לֹא נָטַל שְׁחָרִית, יִטְלְנוּ אַחַר כָּדָּ. וּמִכָּל מְקוֹם זְרִיזִים מִמְּקַדְיָמִים לְמִצְוֹת וְנוֹטְלִים אוֹתוֹ בַּבֶּקֶר; וְזִמְנוֹ הוּא מִשְׁתַּנְּץ (ב) הַחֲמָה, וְעַקֵּר מִצְוֹתוֹ בְּשַׁעַת הַהֵלֵל, וְאֵם צָרִיד לְהִשְׁכִּים לְצֵאת לְדַרְדָּ, נוֹטְלוֹ מִשְׁעָלָה עֲמוּד הַשְּׁחַר. הַגָּה: וְהַמְדַקְדֵּק יֵאָחֵז הַלֹּולֵב בְּיָדוֹ כְּשֶׁנֶּכְנֵס מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, גַּם בְּשַׁעַת (ג) הַתְּפִלָּה, וְכֵן יִחְזִירוּ לְבֵיתוֹ, כְּדִי לְחַבֵּב הַמִּצְוֹת (טור).

באר היטב (א) ביום. עביי סיי תרס"ה בשם הר"ן משמע דאם לא נטלו עד בה"ש ביום א' נטלו בה"ש דספק דאורייתא לחומרא משא"כ בשאר ימים דפטור ע"ש. ומ"מ נ"ל דיטלנו בה"ש בלא ברכה. מ"א: (ב) החמה. ואם נטלו משעלה ע"ה יצא. מ"א: (ג) התפלה. בטור כ' המדקדק במעשיו. ר"ל שבלא"ה הוא מדקדק בשאר מעשיו אבל אם אינו מפורסם כן בשאר מעשיו מיחזי כיוהרא אם רוצה לנהוג בזה יותר על החיוב ט"ז. וכתב עוד הטור קורא בתורה מניחו ע"ג קרקע ע"ש. עיין במהר"ם בן חביב שכתב דלענין מעשה ראה למקצת גדולים דכשקורין אותם לעלות לתורה מניחין הלולב במקומי ועולין לקרות בתורה בלי לולב בידם ומקצת גדולים עולין ולולב בידם ובשעת ברכת התורה נתנו לסומך שבמגדל כדי שיאחז בעמוד התורה בשעת ברכה ומנהג ראשון נראה יותר עכ"ל ועיין יד אהרן. ומהר"א הלוי בסי' גן המלך סיי קל"ט כתב דדוקא בזמן הראשון שהיה שם טורח מרובה לפתוח ולגלול להכי לא מעלה לולבו בידו אמנם לאחוז בעמוד בשעת ברכה לבד שפיר מצי לעלות ולולב בידו ע"ש. בשל"ה כתב שינענע בסוכה ויברך ואח"כ שאר הניענועים יהיו בבה"כ ע"ש איתא בירושלמי ספ"ג הניחו על הארץ אסור לטלטלו עכ"ל וכתב המ"א משמע דס"ל דלאח' גמר מצות הלולב אם הניחו על הארץ אסור שוב לטלטלו וצ"ע דהא קי"ל אין מוקצה לחצי שבת ועסי' של"א ס"ו מ"ש מ"א ס"ס תרנ"א ע"ש. ועסי' שי"ח ס"ג. אבל האתרוג מותר לכ"ע:

ב אָסוּר (ד) לֶאֱכֹל קֹדֶם שְׂיִטְלֵנוּ; וְאִם שָׁכַח וְאָכַל וְנִזְכָּר
עַל שְׁלַחְנוּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה, (ה) יִפְסִיק,
אֶפְלוּ יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לְטָלוֹ אַחַר שְׂיִאֲכַל; וּמִיּוֹם רִאשׁוֹן
וְאֵילָף, אִם יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לֹא יִפְסִיק; וְאִם לֹא, יִפְסִיק.
הגה: וְאִם הִתְחִיל לֶאֱכֹל יוֹתֵר מִחֲצֵי שְׁעָה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַן חִיּוּבוֹ, אֶפְלוּ
בַּיּוֹם רִאשׁוֹן (ו) אֵינּוּ צָרִיךְ לְהִפְסִיק בְּדֹאֲכָא שְׁהוּת בַּיּוֹם (ר"ן פ' לולב הגזול).

באר היטב (ד) לאכול. אפ"י טעימא בעלמא אסור וצריך עיון מ"א. ומי שבא
בדרך ומצפה שיבא למקום לולב צריך להמתין עד חצות ולא יתענה יותר
מחצי היום ע"ש: (ה) יפסיק. וה"ה יום טוב שני לדין. ט"ז: (ו) א"צ. וט"ז
כתב דודאי צריך להפסיק ע"ש:

סימן תרנג - הדס אסור להריח בו

סעיפים

ב'

וב'

א הַדָּס שֶׁל מִצְוַת אָסוּר (א) לְהָרִיחַ בוֹ, אֲבָל אֶתְרוּג שֶׁל
מִצְוַת מִתֵּר לְהָרִיחַ בוֹ מִן הַדִּין, אֶלָּא שְׁלִפֵי שֶׁנֶּחֱלְקוּ אִם
מְבָרְכִים עֲלָיו אִם לֹא יֵשׁ לְמַנַּע מִלְּהָרִיחַ בוֹ.

באר היטב (א) להריח. לפי שעיקרו אינו אלא להריח בו ומזה הוקצה כל ז'
כמו בעצי סוכה אבל אתרוג עיקרו לאכילה ומזה לבד הוקצה ולא מלהריח
אלא שנחלקו בברכה ד"א דכיון דלא עביד לריחא לא שייכא בו ברכה הנותן
ריח טוב בפירות ע"כ אין להריח באתרוג כל ז'. וכ' סמ"ק ואותן המריחים
כשמברכין על הנטילה מנהג שטות הוא עכ"ל ט"ז. ומ"א כתב נ"ל דהדס אסור
להריח בו אפ"י בשבת דהוקצה לכל שבעה וכ"מ סי' תרס"ה אבל אתרוג מותר

להריח בו בשבת כמ"ש בהג"ה סי' תרנ"ח סי"ב דהא עכ"פ עתה לאו למצוה עביד. ועוד נ"ל דדוקא כשמריח בו בשעת נטילתו לצאת בו אז י"א דאינו מברך אבל אם נוטלו באמצע היום להריח בו לכ"ע מברך מ"ד אפרי העומד לאכילה ונטלו להריח בו עסי ר"י ס"ה עכ"ל ע"ש:

ב עֵבֶד לְהוֹשְׁעָנָא וְלֹא אֲגָבָהּ לְמִיפְקָהּ, **(ב)** שְׂרִיא בְהִנָּא.

באר היטב **(ב)** שריא. דהזמנה לאו מלתי היא ועסי (תרל"א) [תרל"ח] ס"א:

סימן תרנד - שיכול להחזיר הלולב

במים **ביום** **טוב**

ובו **א** מְקַבְּלֵת אִשָּׁה הַלּוּלָב מִיַּד בְּנָה אוּ מִיַּד בַּעֲלָהּ וּמְחַזְרֵתוֹ לַמַּיִם וְתוֹסִיף עָלָיו מַיִם אִם צָרִיךְ, אֲבָל לֹא תַחֲלִיף הַמַּיִם; וּבַחֲל הַמּוֹעֵד, מִצָּוָה לְהַחֲלִיפָם כְּדֵי שְׂשִׂיאָר לַח וְהַדּוּר. **הגה:** וְנוֹהֲגִין לְקַח כָּל יוֹם חֵל הַמּוֹעֵד עֲרָבָה **(א)** חֲדָשָׁה וּלְקַשְׂרָהּ בְּלוּלָב, וְהוּא הַדּוּר מִצָּוָה.

באר היטב **(א)** חדשה. וכתב א"י סי' תרנ"א תמה אני על מנהג עלמא שלוקחים בכל יום ערבה חדשה ותוחבין באגוד' ומתוך שמושכין למטה כדי שתהא למטה מן ההדס נושרים עלי הערבה ויש קורעין בכוונה ואינם מבחינים דלפעמים היו רוב העלים ויותר טוב לדעתי לאגוד קודם י"ט הערבה שלימה עם הלולב ויתן הלולב במים ולא ליקח בכל יום חדשה ע"ש:

סימן תרנה - גוי שהביא לולב

אָחַד

סְעִיף

וּבּוֹ

א עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵבִיא לּוֹלֵב לְיִשְׂרָאֵל מִחוּץ לְתַחֲוִים מִתֵּר לְטָלוֹ אֶפְלוֹ מִי שֶׁהוּבָא בְּשִׁבְלוֹ. הַגָּה: וְעַיִן לְעֵיל סִימָן תַּקֵּפִי (סְעִיף כִּיָּא וְכִיָּב) וְסִימָן שִׁיז (סְעִיף גִּז), אִם מִתֵּר לּוֹמֵר **(א)** לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לִילָד אֶתְרִיו אִז לְחַלֵּל יוֹם טוֹב בְּשִׁבְלוֹ.

באר היטב (א) לעכו"ם. הסכמת האחרונים דאפילו בייט שני שהוא דרבנן מותר לומר לעכו"ם להביי לולב ואתרוג חוץ לתחום וכן המנהג במדינה זו לשלוח אחר אתרוג ביו"ט. ומי"מ בשבת אין לשלוח בשביל ייט שאחריו ע' ט"ז ומ"א. וכתב הרשב"א ס"י רצ"ו ערבה שנתלשה בייט שני אסור לטלטלה אפילו אין לו אחרת לצאת בה דמוקצה היא וכתב המגן אברהם ונ"ל דאפילו ביו"ט ראשון אסור לטלטל אך אם נתלש ביו"ט ראשון מותר בשני לכי"ע ע"ש. ומהרשד"ם חא"ח ס"י כ"ב חולק על הרשב"א ומתיר ע"ש. ומהר"ח בספר עץ החיים דחה דבריו וכתב לאסור כדברי הרשב"א:

סימן תרנו - שצריך לחזר אחרי הדור

מצוה בקניית האתרוג

א אם קנה אתרוג שראוי לצאת בו בצמצום, כגון שהיא (א) כביצה מצמצמת, ואחר כך מצא גדול ממנו, מצוה להוסיף עד שליש (ב) מלגיו בדמי הראשון, כדי (ג) להחליפו ביותר נאה. ויש מי שאומר שאם מוצא שני אתרוגים לקנות והאחד הדור מחברו, יקח (ד) ההדר אם אין מיקרים אותו יותר משליש מלגיו בדמי חברו.

הגה: ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, אינו צריך לבזבז עליה הון (ה) רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחמש, אפלו מצוה עוברת (הרא"ש ורמב"ם ירוחם נ"ג ח"ב); ודוקא מצות עשה, אבל לא תעשה? תן כל (ו) ממנו קדם שיעבר (הרשב"א וראב"ד) ועין לקמן סוף סימן תרנ"ח (בהג"ה).

באר היטב (א) כביצה. אבל אם הוא גדול כשאר אתרוגים אע"פ ששניהם באים כאחד לפניו אין מחויב לקנות ההדר לסבר' זו. ב"י: (ב) מלגיו. פ"י אם הקטן נמכר בשש יוסיף ב' דינרין דהיינו שליש של תוך הדמים ושליש מלבר היינו שיחלוק הדמים לשנים ויוסיף חלק שלישי דהיינו שיוסיף ג' דינרין: (ג) להחליפו. אבל אם חבירו אינו רוצה להחליפו רק למכרו אינו מחויב לקנות כיון שכבר קנה זה. ב"י: (ד) ההדר. אבל אם כבר קנה א' א"צ להוסיף להחליפו בהידור לכ"ע כן נראה דעת הש"ע וכ"פ שלי"ה. אבל דעת הט"ז ומ"א דגם בקנה כבר חייב להוסיף שליש על סך שקנה אם הוא הדור שליש יותר מחבירו ע"ש. המוכר לולב או אתרוג לחבירו ונמצא בו ריקובים לאחר שבא לידו המוציא מחבירו עליו הראיה ש"ג. כתב הרמ"מ מי שקנה אתרוג גדול יפה בדמים יקרים ובא אחר ופסלו אין חייב לשלם אלא אתרוג קטן לצאת בו מיהו מה ששואה הגדול יותר מהקטן אחר החג חייב לשלם לו ע"ש ועיין בכנה"ג אבל בתשובת חכם צבי ס"י ק"ך חולק עליו וכתב דחייב לשלם דמי האתרוג ע"ש וכן הסכים בתשו' שבות יעקב ח"ב סימן כ"ט ע"ש: (ה) רב. וכתב ד"מ אפי' מי שאין חייו נדחקים א"צ לבזבז יותר משליש בהדור מצוה. וכי ביש"ש דמי שחייו נדחקים א"צ להוסיף שליש ואפשר דאפי' המצו' עצמו א"צ לקנות דה"ל לדידי' כהון רב זולת נר חנוכה וד' כוסות עכ"ל ועמ"א: (ו) ממנו. משמע קצת בגיטין דף נ"ו במעשה דבר קמצא שמותר לעבור על ל"ת מפני אימת המלכות ע"ש. אם אין בידו אלא ה' סלעים וצריך לפדות בנו ולקנות אתרוג יקנה אתרוג שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת קידושין דף כ"ט:

סימן תרנז - דין קטן היודע לנענע לולב

אָחַד

סְעִיף

וּבּו

א קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעֲנֵעַ לּוּלָב כְּדִינוֹ, אָבִיו חֲקָב (א) לְקָנוֹת לוֹ לּוּלָב כְּדֵי לְחַנְּכּוֹ בְּמִצְוֹת.

באר היטב (א) לקנות. רש"ל כתב ע"ז ולי"נ הא בהדי שנינו חייב בלולב ולא נאמר שם שצריך לקנות לו לולב אלא לאחר שיצא בו אביו יתננו לבנו לברך עליו ע"ש וט"ז כתב אם ידו משגת יקנה לבנו שיברך בשעה שצבור אומרים הלל ע"ש:

סימן תרנח - דיני לולב ביום טוב ראשון

סְעִיפִים

ט"ו

וּבּו

א מִן הַתּוֹרָה אֵין מִצְוֹת לּוּלָב חוּץ לְמִקְדָּשׁ אֶלָּא יוֹם (א) רֵאשׁוֹן, וְחֻכְמִים תִּקְּנוּ שֶׁיְהֵא נֶטֶל בְּכָל מְקוֹם כָּל שִׁבְעָה.

באר היטב (א) ראשון. דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים והיינו במקדש אבל בשאר אי"י יום ראשון דכתיב ביום ראשון וחכמים תקנו ז' זכר למקדש :

ב ביום שבת אינו נטל, אפלו אם הוא יום ראשון. הגה:

ואסור לטלטל הלולב בשבת, דהוי (ב) כפאבן ערין סוף פירק לולב הגזול והמגיד פי"ז וכל בו; אבל האתרוג מתר בטלטול, (ג) דראוי להריח בו; ואסור לתנו על הבגד, אפלו ביום טוב, (ד) דמוליד ריחא (מהרי"ל).

באר היטב (ב) כאבן. בסיי תקפ"ח ס"ה הביא רמ"א בשופר שאסור לטלטל כ"א לצורך גופו ומקומו וא"כ כאן נמי שרי לטלטל הלולב לצורך גופו ומקומו. ט"ז: (ג) דראוי. והא דבסימן תרנ"ג דיש למנוע מלהריח בו דשם הטעם דאינו יודע אם יברך וממיל' אם יש לפניו מידי אחריני שראוי לברך עליו ברכת הריח אז יברך על אותו הדבר ויכול אח"כ להריח גם מזה ע"כ אינו מוקצה. ט"ז: (ד) דמוליד. ואם היה מאתמול על הבגד מותר ליתנו בייט עליו. מ"א ע"ש ועסי תקי"א :

ג אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון. בלולב של חברו שהשאילו, דבעינן לךם (ניקרא כג, מ), (ה) משלכם, ואפלו אמר לו: יהא שלך עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי כבתחלה, לא יצא, דהוי כמו שאול; ואם נתנו לו במתנה, מתר.

באר היטב (ה) משלכם. אם האיש בביתו ונתנה האשה הלולב לאחד מאוהביו או קרוביו במתנה נ"ל דלא יצא דשמי ניחא ליה למוכרו על יום א'. ולמוכרו נ"ל דשרי דזכין לאדם שלא בפניו מיהו אם אדם חשוב הוא דזיל' ביה מילת' למכור האתרוג שרי דאומדין דעתי' דניחי' ליה. מ"א וע"ש: השואל לולב מחבירו ונתנו לו סתם אמרינן מסתמא במתנה נתנו לו ויוצא בו י"ח מ"א ג' ובסיי י"ד ס"ק ח' ע"ש. אבל הטי"ז שם ס"ק ה' כתב דלא יצא דבעינן שיאמר בפירוש לשם מתנה ולא לשם שאלה ע"ש וכ"כ הר"ר מנוח דמאחר דלולב

שאל פסול ביום ראשון אין ראוי לומר השאילני לולבך דהא בתורת שאילה נטלו ואין יוצא בו. אלא צ"ל תן לי לולבך עכ"ל:

ד נְתַנוּ לוֹ עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ, הֲרִי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוּבָתוֹ וּמְחִזְרֹו, שְׂמִתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׂמָה מִתְּנָה; וְאִם לֹא הֶחְזִירוֹ, לֹא יוֹצֵא אֶפְלוּ נָתַן לוֹ אֶת דָּמָיו, וְאֶפְלוּ נֶאֱנַס מִיָּדוֹ; וְכֵן אִם הֶחְזִירוֹ (ו) לְאַחַר זְמַן מְצֻנָּתוֹ, לֹא יוֹצֵא. **הגה:** וּמִתֵּר לְתַת לוֹ אֶתְרוּג בְּמִתְּנָה עַל מְנַת שְׁלֹא יִקְדִישְׁנוּ, דְּלֹא גָרַע מִמִּתְּנָה עַל מְנַת (ז) לְהַחְזִיר (ר"ן פ"ה דְּנִדְרִים).

באר היטב (ו) לאחר זמן. ודוקא כשאמר ע"מ שתחזירהו לי אבל אם אמר סתמי ע"מ שתחזירהו אפ"י החזירו לאחר זמן יצא ח"מ סי' רמ"א ס"ו. ע"י בתש"ו בית יעקב סי' קי"ד וע"י ביד אהרן וע"י בתש"ו מהרשד"ם סי' כ"א דמי שמכר לולב לחבירו בתנאי שלא יטלוהו ונטלוהו אפ"י לא היה אלא גלוי דעת לא יצאו י"ח ע"ש: (ז) להחזיר. דאז ג"כ אין יכול להקדישו:

ה נְתַנוּ לוֹ סֶתֶם, הָוִי כְּאֵלוֹ אָמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׂתַחְזִירָהוּ לִי, דְּמִסְתַּמָּא עַל דְּעַת כֵּן נְתַנוּ לוֹ כִּיּוֹן שְׂצָרִיךְ לְצִאת בּוֹ שְׂאִין לוֹ אַחַר; וְאִם לֹא הֶחְזִירוֹ, לֹא יוֹצֵא. **הגה:** וְצָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְתַנוּ לְבַעָלָיו (ח) בְּמִתְּנָה, כְּדִי שְׂיִהְיֶה שֶׁל בְּעָלִים (ט) וְיִצְאוּ בּוֹ (הרא"ש ור"בנו ירוחם נ"ח ח"ד); וּמִיָּהוּ אֶפְלוּ לֹא הֶחְזִירוֹ לְיָדוֹ אֶלֶּא לְאַחַר, וְאַחַר לְאַחַר, וְהֶאֱחָרוֹן מִחְזִירוֹ לְבַעָלִים, יוֹצֵא.

באר היטב (ח) במתנה. אפ"י אמר בפ"י ע"מ שתחזירהו לי הרא"ש. מ"א: (ט) יצא. אפ"י אמר בפ"י ע"מ שתחזירהו לי. רשב"א וש"ל. מ"א:

י לֹא יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן לְקָטוֹן, קָדָם שְׂיִצְאָ בּוֹ, מִפְּנֵי

שֶׁהִקְטַן קוֹנָה וְאֵינוֹ מְקַנֶּה לְאַחֲרִים מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא
שֶׁאִם הִחְזִירוּ לוֹ אֵינוֹ מְחֻזָּר; וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שֶׁאִם הִגִּיעַ
לְעוֹנֹת (י) הַפְּעוּטוֹת, מִתֵּר; וְאִם תּוֹפֵס עִם הַתִּינוֹק יוֹצֵא,
כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יֵצֵא מִיָּדוֹ שֶׁפִּיר דְּמִי.

באר היטב (י) הפעוטות. היינו בן ו' שנים כמ"ש בח"מ סי' רל"ה:

ז שֶׁתְּפִים שֶׁקֵּנוּ לוֹלֵב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשִׁתְּפוּת, אֵין אֶחָד
מֵהֶם יוֹצֵא בּוֹ יָדַי חוֹבָתוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ
חֶלְקוֹ בְּמִתְנָה. **הגה:** וְדוֹקָא שֶׁלֹּא קֵנוּ לְצַרְדֵּי מִצּוּחַ, אֲבָל אִם קֵנוּ לְצַרְדֵּי
מִצּוּחַ יוֹצֵאִים בּוֹ מִסְתַּמָּא, דְּאִדְעָתָא דְּהַכִּי קִנְאוּהוּ (המגיד).

ח הָאֲחִים שֶׁקֵּנוּ אֶתְרוֹגִים מִתְּפִיסַת הַבַּיִת וְנִטְלָ אֶחָד
מֵהֶם אֶתְרוֹג וְיֵצֵא בּוֹ, אִם יָכוֹל לְאָכְלוֹ וְאֵין הָאֲחִים
מִקְפִּידִים בְּכָד, יֵצֵא; וְאִם הָיוּ מִקְפִּידִים, לֹא יֵצֵא עַד
שֶׁיִּתְּנוּ חֶלְקָם בְּמִתְנָה; וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוֹג וְזֶה פָּרִישׁ,
אוֹ שֶׁקֵּנוּ כְּאֶחָד אֶתְרוֹג, רִמּוֹן וּפְרִישׁ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת,
אֵינוֹ יוֹצֵא בְּאֶתְרוֹג עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ חֶלְקָם בְּמִתְנָה, וְאִף עַל
פִּי שֶׁאִם אָכְלוּ אֵין מִקְפִּידִים עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁכָּל שְׂאִין שֶׁם
מֵאוֹתוֹ הַמִּין אֵין מְחִילָתָם בְּסִתָּם מוֹעֶלֶת, אֲבָל כְּשֵׁישׁ
שֶׁם מֵאוֹתוֹ הַמִּין אֲפֹלוּ הִזָּה מְעַלָּה מְאַחֲרִים מְחִילָתוֹ
בְּסִתָּם מוֹעֶלֶת, לְפִי שֶׁאֵינָם מִקְפִּידִים.

ט מֵה שְׁנוֹהֲגִים בְּמִקּוֹם שְׂאִין אֶתְרוֹג מְצוּי שֶׁכָּל הַקָּהָל

קֹזְנִים אֶתְרוּג בְּשִׁתְפוּת, הִטְעַם מִפְּנֵי שְׂכִינֹן שְׂקָנְאוּהוּ
לְצֵאת בּוֹ מִסֵּתֶמָּא הָיִי כְּאֵלוֹ פִּרְשׁוּ שְׁכָל הַקְהָל נוֹתְנִים
חֻלְקָם לְכָל מִי שְׁנוֹטְלוֹ לְצֵאת בּוֹ עַל מְנַת שְׂיַחְזִירוּהוּ
לְהֵם. **הגה:** וְגוֹבִין מְעוֹת אֶתְרוּג לְפִי מְמוֹן, דְּהַדוּר מְצֻנָּה מוֹנַח טְפִי עַל
עֲשִׂירִים מְעַל עֲנִיִּים, וְאִשָּׁה **(יא)** פְּטוּרָה מִלִּתֵּן לְמְעוֹת אֶתְרוּג הוֹאִיל וְאִינָּה
חִיָּבַת בּוֹ (תְּשׁוּבַת מִהַרְיָ"ל סִימָן ק"יז). וְכָל אָדָם יִשְׁתַּדֵּל וַיְהִי זָרִיז בְּמְצֻנָּה לְקִנּוֹת
לוֹ אֶתְרוּג וְלוֹלֵב לְבַד, כְּדֵי לְקַיֵּם הַמְצֻנָּה **(יב)** כְּתַקְנָה (הַג"מ סוֹף הַל' לוֹלֵב).

באר היטב (יא) פטורה. וכי הטי"ז דעכשיו שנשים שלנו מברכות חייבות ליתן
לזה לפי ממונם וכ"כ המ"א ע"ש. ומי שאינו בעיר א"צ ליתן לאתרוג. מ"א
ע"ש: **(יב) כתקנה.** כי רוב העולם אין יודעים להקנוי לחביריה' ועוד לעשות
הנענועים כהלכתן. אדם שיש לו אתרוג מיוחד ובעיר אחרת אין להם כלל
מוטב שישלחנו לשם והוא יברך על של קהל. מט"מ מ"צ וע' בתשו' בית יעקב
סי' קי"ד ובי"א:

סימן תרנט - סדר קריאת התורה

בסכות

וּבּוֹ סְעִיף אֶחָד
א מוֹצִיאִים שְׁנֵי סְפָרִים; בְּאֶחָד קוֹרִים: שׁוּר אוֹ כְּשָׁב,
בְּפִרְשֵׁת אָמֹר, וּבְשֵׁנֵי קוֹרָא הַמְּפָטִיר קְרִבְנוֹת הַמוֹסְפִין
וּבְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, וּמְפָטִיר בְּזִכְרָיָה:
הִנֵּה יוֹם בָּא וְכו'.

סימן תרס - סדר הקף הבימה

סעיפים

ג'

ובו

א נוהגים להעלות ספר תורה על (הבימה) ולהקיפה **(א)** פעם אחד בכל יום; ובשביעי מקיפים אותה שבעה פעמים, זכר למקדש. **הגה:** ומוציאים שבעה ספרי תורה על הבימה ביום שביעי (מהרי"ט), ויש מקומות מוציאים כל ספרי תורה שבהיכל (מנהגים), והכי נוהגין במדינות אלו, שהיו מקיפים את המזבח וההקפות לצד **(ב)** ימין. ובשבת אין מקיפים (טור), ואין מוציאים ספר תורה על הבימה.

באר היטב (א) פעם. ומאן דאית ליה לולב ועומד ואינו מקיף רעה עושה. שכנה"ג: **(ב) ימין.** ולפי שהס"ת על הבימה וכל הצבור צריכין להפוך פניהם כלפי ס"ת שעל המגדל קודם שיתחילו להקיף ואז הוי צפון ימין שלהם. ד"מ ועמ"א:

ב נוהגים להקיף אף מי שאין לו לולב. **הגה:** ויש אומרים שמי שאין לו לולב **(ג)** אינו מקיף, וכן נוהגין (טור בשם רש"י ור"ן פ"ק לולב). וביום שביעי **(ד)** נוטלין הערבה עם הלולב להקיף (בית יוסף). מי שארע לו אבל פחג, אינו מקיף; וכן אבל כל י"ב חדש על אביו ואמו (פ"ל ב"ז), וכן נהגו.

באר היטב (ג) אינו מקיף. וביום ז' אם אין לולב בעיר יקיפו בערבה. בי"ח מ"א: **(ד) נוטלין.** והאר"י ז"ל הזהיר שלא לחברם כלל עם הלולב רק אחר קדיש תתקבל אז קח בידך הערבה ותחבוט ה' פעמים בקרקע עיין ספר כוונת הש"ר בסופו. ושלי"ה כתב כשמגיע לתענה אמונים אז מניח הלולב ויקח הערבה ועיין בס' נגיד ומצוה:

ג יש מי שאומר שאין אומרים הושענא בשבת, ולא נהגו כן.

סימן תרסא - בליל יום טוב שני אומר שהחינו לפני ברכת לישב בסכה

אחד

סעיף

ובו

א בליל יום טוב שני אומר קדוש, וזמן (א) אחריו מיד, ואחר כך ברכת סכה. (זו דעת הרא"ש וכן ראוי לנהג).

באר היטב (א) אחריו. ומי שלא אכל לילה ראשונה בסוכה צריך בליל שניה לברך סוכה ואחר כך זמן מ"א ועסי' תרמ"א ס"ק ב' משי"ש. והבי"ח כ' בשם רוב אחרונים שלעולם יברך סוכה ואח"כ זמן וכ"כ בהגמ"י בשם הרבה פוסקים וכ"כ במצ"א ועמ"א וכ' בשכנה"ג דהאומר ברכת הסוכה ביום שיש קידוש בברכת המוציא טועה הוא אלא שצריך לאומרה אחר הקידוש ע"ש ועי' בי"א:

סימן תרסב - סדר תפלת יום ב' של

סכות

סעיפים

ג'

ובו

א ביום שני מברך על נטילת לולב, וכן בכל שאר ימים.

ב אינו מברך זמן ביום שני על הלולב, אלא אם כן חל יום ראשון בשבת.

ג מוציאים שני ספרים וקורין בהם פרשיות שנקראו אתמול, ומפטיר במלכים: ויקהלו, עד: בהוציאי אותם מארץ מצרים.

סימן תרסג - סדר תפלת חל המועד

סעיפים

ג'

ובו

א (א) בחל המועד מוציאים ספר תורה וקורין בו ארבעה בקרבנות החג שבפרשת פנחס; וביום הראשון של חל המועד קורא כהן: וביום השני; ולוי: וביום השלישי; וישראל חוזר וקורא: וביום השלישי; והרביעי קורא (ב) ספקא דיומא: וביום השני, וביום השלישי, ועל דרך זה קורים בשאר ימים. הגה: ויש אומרים ששנים הראשונים

קורין בספקא דיומא, והשלישי קורא ביום המחרת, והד' חוזר וקורא כל ספקא דיומא, דהינו מה שקראו שנים הראשונים, וכן אנו נוהגים; וביום הז' הכהן קורא: ביום החמישי; לוי: ביום הששי; ישראל: ביום השביעי; והרביעי קורא: ביום הששי ויום השביעי, (וכן אנו נוהגין) (רש"י בשם רבותיו ומהרי"ו ומנהגים). ובארץ ישראל, שאין שם ספקא דיומא, אין קורים בכל יום אלא קרבן היום בלבד, כי ביום ב', הוא א' לחש"מ, קורא כהן: וביום השני; והג' העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה, ועל דרך זה בכל יום משאר הימים.

באר היטב (א) בחול המועד. בתפלת מוסף אומר בין יום השני ליום השלישי ומנחתם וגוי לבוש. סדר הושענות בשני י"ט למען אמיתך אבן שתיה. ובחש"מ אערוך שועי אל למושעות אדון המושיע ובשבת אום נצורה. ואם חל יום א' דסוכות בשבת אומר ביום ב' למען אמיתך וביום ב' דח"ה אבן שתיה ואם חל יום ו' בשבת אז אומר ביום ג' דחול המועד אום אני חומה וביום ד' אל למושעות. לבוש מנהגים: **(ב) ספיקא.** ובי"ט אין קורין וביום השני דגנאי לקרות י"ט ספק חול. רש"י במגילה דף למ"ד:

ב שבת של חלו של מועד, ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה, ובמוסף אומר: אתה בחרתנו, ומפני חטאינו, את יום המנוח הזה ואת יום חג הסוכות הזה, וחותרם: מקדש השבת וישראל והזמנים. **הגה:** ונוהגין לומר **(ג)** קהלת בשבת של חל המועד, או בשמיני עצרת אם אקלע בשבת (מהרי"ל), ועין לעיל סימן ת"צ.

באר היטב (ג) קהלת. בקהלת כולי עלמא מודים שאין מברכין ועסי ת"צ
סי"ק ט' משי"ש:

ג מוציאין שני ספרים; באחד קורין: ראה אתה אומר

אלי, ומפטיר קורא בקרבנות של ספקא דיומא (ד)
ומפטיר ביחזקאל (לח, יח): וְהָיָה בַּיּוֹם בּוֹא גּוֹג.

באר היטב (ד) ומפטיר. וחותם בהפטרה מקדש השבת וישראל והזמנים.
מנהגים:

סימן תרסד - סדר יום הושענא רבא

סעיפים

י"א

ובו

א ביום שביעי, שהוא הושענא רבא, נוהגים להרבות
במזמורים כמו ביום טוב. **הגה:** וא"א נשמת, ואומרים: מזמור
לתודה, ואומרים: אין כמוך, שמע ישראל וכו', כמו ביום טוב; ואומרים
קדיש שלאחר תפלת מוסף בנגון יום טוב; ואין רגילין לעשות מלאכה **(א)**
של חל עד אחר יציאה מבית הכנסת; ויש לומר **(ב)** פזמון זכר ברית קשיש
מילה בהושענא רבא, ואומרים אותו קדם אגא און חן כו'. כתבו הראשונים
ז"ל שיש סימן בצל **(ג)** הלבנה בליל הושענא רבא מה שיקרה לו או לקרוביו
באותה השנה; ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה, כדי שלא לתרע מזליה, גם
כי רבים אינם מבינים הענין על בריו; ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור
עתידות כנ"ל. **ומרבבים קצת בנרות כמו ביום הכפורים.**
הגה: והמדקדקים נוהגים **(ד)** לטבל עצמן קדם עלות השחר, כמו בערב
יום הכפורים (מנהגים); ויש נוהגים ללבש הקיטל כמו ביום כפור, לפי
שפחג נדונים על המים; ונוהגים להתיר בו אגודו של
לולב, ומקיפים ז' פעמים, ומרבבים תחנונים על המים.

באר היטב **(א)** של חול. ויש מסירין אפי' הכיס של מעות לבוש ובקצת
מקומות נהגו לגבות מעו' אתרוג בבה"כ ואינו נכון. מ"א: **(ב)** פזמון. ויש לומר

קודם חרוז הבט לברית. לבוש מ"א: (ג) **הלבנה**. עיין פלאים מזה. בכוונת האר"י: (ד) **לטבול**. ונכון לטבול מבערב ללמוד כל הלילה בקדושה. ודין הזווג כמו בליל שבועות עש"ה. מהרי"ל לבש הקיטל בשחרית אבל שאר בגדי חה"מ לא היה משני ובמדינתנו נהגו ללבוש בגדי שבת ולא הקיטל רק הש"ץ:

ב וְנוֹטְלִים עֲרָבָה בְּיוֹם זֶה, מִלְּבַד עֲרָבָה שְׁבִלּוּלָב, וְאִין מְבָרְכִין עָלֶיהָ. **הגה:** וְנִהְיֶה שֶׁשֶׁמֶשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת מְבִיא עֲרָבָה לְמִפְרָא, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמְּנַהֵג בְּזִמְנוֹ שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם (ר"ן פ' לולב וערבה).

ג יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁאֵף בְּיוֹם זֶה מְקִיפִים בְּלוּלָב וְלֹא בְּעֲרָבָה; וְלֹא נִהְיֶה כֵן, אֲלֵא לְהַקְיֹף בּוֹ גַם בְּעֲרָבָה.

ד שְׁעוֹר עֲרָבָה זֶה אֶפְלוֹ (ה) עָלָה אֶחָד בְּבַד אֶחָד. **הגה:** מִיָּהוּ מְלַעַר הוּא לְהִיּוֹת עָלָה אֶחָד בְּבַד אֶחָד (טור בְּשֵׁם רַב הָאִי); עַל כֵּן נִהְיֶה לַעֲשׂוֹת הַהוֹשְׁעָנוֹת יָפִים, מְשׁוּם: זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ (שְׁמוֹת טו, ב) וְשְׁעוֹר אֶרְכָּה, כְּשְׁעוֹר אֶרֶץ עֲרָבָה שְׁבִלּוּלָב. **הגה:** וְכָל (ו) הַפּוֹסֵל בְּעֲרָבָה שְׁבִלּוּלָב, פּוֹסֵל בְּעֲרָבָה זֶה (מַדְבְּרֵי ר"ן פֶּרֶק לּוּלָב וְעֲרָבָה); וְחוֹבֵט בָּהּ עַל הַקֶּרְקַע אִו עַל הַכְּלֵי פְּעָמַיִם אִו שְׁלֹשׁ. **הגה:** וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְנַעֲנַע בָּהּ (טור בְּשֵׁם רִש"י); וְנִהְיֶה לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי הֵן, מְנַעֲנְעִין בָּהּ וְאַחַר כֵּן חוֹבְטִין אוֹתָהּ.

באר היטב (ה) עלה א'. כי רמ"מ ס"י כ"ה בשם גדול א' שיהיו בו י"ז בדים כמנין השם בן ד' במ"ק והאר"י ז"ל כתב חמשה בדים עמ"ש בסי' תר"ס ס"ק ד' ועמ"א: (ו) **פוסל**. חוץ מנשרו רוב עליה. מ"א:

ה וְאִינְהָ נְטֹלֶת אֶלָּא בְּפָנֵי עֲצָמָהּ, שְׁלֵא יֵאָגֵד דְּבַר אַחַר עֲמָהּ, אֲבָל אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ דְּבַר אַחַר אִין לְחוּשׁ.

ו אִין אָדָם יוֹצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ בְּעֶרְבָה שְׁבִלּוּלָב, אֶפְלוּ הֶגְבִּיָּה אֹתָהּ שְׁנֵי פְעָמִים אַחַד לְשֵׁם לוּלָב וְאַחַד לְשֵׁם עֶרְבָה; וַיֵּשׂ אֹמְרִים שְׂיוֹצֵא בָּהּ.

ז יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר שְׂאִינוּ יָכוֹל לְטָלָה עִם הַלוּלָב בְּשַׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוּבְתוֹ, עַד אַחַר שְׂיִבְרָךְ וַיִּטַּל וַיִּנְעֲנַע בְּתַחֲלָה; וְאִם נְטָלָה, עוֹבֵר מְשׁוּם: בַּל תּוֹסִיף (דְּבָרִים ד, ב); וְאַחַר הַנְּעִנוּעַ הָרֵאשׁוֹן יָכוֹל הוּא לְטָלָה עִם הַלוּלָב, וְכָל שָׂכֵן בְּשַׁעַת הַקֶּפֶה, וְאִף עַל פִּי שְׂמָה שְׂכַתָּב שְׂאִם נְטָלָה עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תּוֹסִיף (דְּבָרִים ד, ב) טְעוּת הוּא בְּעֵינַי, מְכַל מְקוּם אִין הֶפְסֵד לְחוּשׁ לְדַבְּרֵיוֹ. וְכַתָּב עוֹד דְּגַם אַחַר נְטִילָה וַנְּעִנוּעַ צָרִיךְ לְתַפֵּס הָעֶרְבָה לְבַדָּהּ, לְהַכִּיר שֶׁהִיא חוּבָה; וּבְשַׁעַת הַחֲבָטָה יִטְלֶנָּה בְּפָנֵי עֲצָמָהּ וַיּוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוּבְתוֹ. **הגה:** וְהַמְנַהֵג פְּשׁוּט (ז) לְטַל הָעֶרְבָה עִם הַלוּלָב בְּשַׁחֲרִית בְּשַׁעַת הַנְּעִנוּעַ וּבְשַׁעַת הַקֶּפֶה, עַד שְׁעַת הַחֲבָטָה וְנוֹטְלִים הָעֶרְבָה לְבַדָּהּ; וַיּוֹתֵר טוֹב שְׁלֵא לְטָלָה עִם הַלוּלָב כָּלֵל, וְאִף הַנוֹטְלָה עִם הַלוּלָב נִ"ל דְּלֶאחַר שֶׁהַקִּיף יִסִּיר הַלוּלָב מִיָּדוֹ וַיֵּאָחֵז הָעֶרְבָה, שֶׁהֵם הַהוֹשְׁעָנוֹת שְׁעוֹשִׁין, לְבַד, כֹּל זְמַן שְׂאוּמְרִים תַּחֲנוּנִים עַל הַמִּים; וּמְנַעֲנְעִים הַהוֹשְׁעָנוֹת בְּשַׁעָה שְׂאוּמְרִים הַהוֹשְׁעָנוֹת, וְאַחַר כֵּן חוּבְטִים אוֹתָם.

באר היטב (ז) ליטול. עמ"ש סי' תר"ס סק"ד:

ח יש מי שאומר שהושענא שבולב אף על פי שזרקת
אין לפסע עליה ועין לעיל ס"י כ"א (נבי ציצית).

ט יש מי שאומר שאסור ליהנות מן הערבה לאחר
נטילתה, אם לא (ח) התנה עליה מעקרא דלכלא יומא
אתקצאי למצותה. הגה: ונהגו להצניע ההושענות לאפית מצות,
כדי לעשות בה מצוה (מהרי"ו ומחרי"ל).

באר היטב (ח) התנה. עסי תרמ"ט ס"ה דכ"י רמ"א דלא מהני תנאי ע"ש :

י יש מי שאומר שיש לזהר שלא (ט) יקץ ישראל ערבה
למצוה משדה עכו"ם, אפלו ברשות העכו"ם.

באר היטב (ט) יקוצ. עסי תרל"ז ס"ק ב' משי"ש בשם הט"ז ועט"ז כאן :

יא אם חל יום הושענא רבה ביום א' וקצצו עובדי
כוכבים ערבה בשבת והביאו, כשרה. הגה: מיהו אם צוה
ישראל לקצצה, ואפא פרסה בידבר, (י) יש להחמיר אם יש לו ערבה
אחרת (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א).

באר היטב (י) יש להחמיר. אפי' לא צוה לו לקצצו בשבת רק אמר שתהא
מזומנת למוצאי שבת :

סימן תרסה - אתרוג אסור לאכל בשביעי

סעיפים

ב'

ובו

א אתרוג בשביעי אסור, שהרי (א) הקצה לכל שבועה, ואפלו נפסל אחר שעשה בו מצוה אסור כל שבועת ימים; ובשמיני עצרת, מתר. ובחוצה לארץ, שעושים שני ימים טובים של גליות, אסור אף (ב) בשמיני ומתר בתשיעי, ואפלו חל להיות באחד בשבת; ויש אוסרים בחל להיות באחד בשבת.

באר היטב (א) הוקצה. נראה פשוט שאפילו ביום הראשון קודם שנטלו למצוה יש איסור מוקצה כיון דהכין לו בבין השמשות לצאת בו למחר תיכף אסחי דעת' מיניה. ט"ז: (ב) בשמיני. ט"ז העלה דאם נפסל בשמיני יש להקל ע"ש:

ב הפריש שבועה אתרוגים לשבועה ימים, כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר; אבל ביומו אסור, שהקצה לכל אותו היום.

סימן תרסו - דיני סכה ביום השביעי

ובו

סעיף

אחד

א אף על פי שגמר מלאכל ביום השביעי שחרית, לא יסתר ספתו אבל מוציא הוא את הכלים ממנה מן המנחה ולמעלה, ומתקן את הבית לכבוד יום טוב האחרון; ואם אין לו לפנות כליו ורוצה לאכל בה בשמיני, צריך לפחת בה מקום ארבעה על ארבעה לעשות הכר שהוא יושב בה שלא לשם מצות סכה, שלא יהא נראה כמוסיף. **הגה:** ואם רוצה לאכל בסכה אחר החג אינו צריך לפחות בה, דלא נראה כמוסיף רק ביום שמיני (מנהגים). ואם הצריך לסעד בשאר היום, צריך לאכל בסכה שמצותה כל שבעה; ובחוצה לארץ, שצריך לישב בה בשמיני, גמר מלאכל ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותם ממנה; ואם אין לו מקום להוריד את כליו ורוצה לאכל בה בתשיעי, אינו יכול לפחת בה מפני שהוא יום טוב, ומה יעשה להכרא, אם היתה קטנה שאסור להניח בה הנר בשאר הימים, וניתנה בה; ואם היא גדולה, שמתר להניח בה הנר, מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהם, כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה.

סימן תרסז - סכה ונויה אסורין גם

שמיני

כל

א סִפְּהָ וְנוֹזְהָ אֲסוּרִים גַּם בְּשִׁמְיָנִי. וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ שְׁעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים, אֲסוּר גַּם בְּתַשְׁיַעֵי שֶׁהוּא סִפְּק שְׁמִינִי; וְאִם חָל שַׁבַּת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג, נוֹהֲגִים שְׁלֹא לְהִסְתַּפֵּק מִנוֹי סִפְּהָ עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת; וַיֵּשׁ מִתִּירִים. **הגה:** יֵשׁ שְׁנֵהֲגוּ כְּשֶׁהָיוּ יוֹצְאִים מִן הַסִּפְּהָ הָיוּ אוֹמְרִים: יְהִי רְצוֹן שְׁנִזְכָּה לִישֵׁב בְּסִפְּהָ שֶׁל לוֹיָתָן (פֶּל ב). וְאֲסוּר לְהַכִּין בְּיוֹם טוֹב לְצַרְדָּי לֵיל יוֹם טוֹב, וְלָכֵן אֲסוּר לְהַעֲמִיד הַשְּׁלֶחָנוֹת וְהַסִּפְּסָלִים בְּבֵית לְצַרְדָּי חֲלִילָה, דְּהוּי **(א)** הַכָּנָה (הַגָּהוֹת מִמוֹנֵי וּמְהַרְיִ"ל).

באר היטב (א) הכנה. עמ"א שכתב דוקא לסדרן אסור אבל להעמידן מותר מפני כבוד י"ט אבל שאר הכנות אסורים וכ"כ במנהגים הלכות פסח דאסור להביא יין מ"י"ט לחבירו. וגם במהרי"ל אסור לחפש הס"ת משבת ל"י"ט משום הכנה. ע"ש מ"א ע"ש:

סימן תרסח - סדר תפלת ליל שמיני

ויומו

א **(א)** לֵיל שְׁמִינִי אוֹמֵר בְּתַפְּלָה: וְתַתֵּן לָנוּ אֶת יוֹם שְׁמִינִי **(ב)** חַג הָעֶצְרֶת הַזֶּה. **הגה:** וְאָנוּ נוֹהֲגִין שְׁאִין אוֹמְרִים חַג בְּשִׁמְיָנִי, דְּלֹא מְצִינוּ בְּשׁוּם מְקוֹם שְׁנִקְרָא חַג, אֶלָּא אוֹמְרִים יוֹם שְׁמִינִי עֶצְרֶת (מְנַהֲגִים). וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, **(ג)** אוֹכְלִים בְּסִפְּהָ בְּלִילָה וּבִיוֹם, מְפִיגִי שֶׁהוּא סִפְּק שְׁבִיעֵי, **(ד)** וְאִין מְבָרְכִין עַל יְשִׁיבְתָהּ, וּמְקַדְּשִׁין וְאוֹמְרִים זְמַן.

באר היטב (א) ליל. אסור לקבוע סעודה מן המנחה ולמעלה ולא כאותן שאוכלין ושותין ומשתכרין עד שאין יכולין לקדש בלילה. מ"א: **(ב) חג העצרת.** רש"ל בתשובה כתב לומר את יום שמיני העצרת חג הזה וכן הסכים הט"ז ע"ש. ע' בתשוב' שבות יעקב סי' ע"ח וקמ"ב מה שהקשה עליו ע"ש. ולבוש כתב כמו שכתב הרב"י: **(ג) אוכלים.** ואין ישנים בסוכה דגבי אכילה איכא היכרא דהא אין מברך משא"כ בשינה דליכא היכרא מרדכי. ומה"ט ממנהרין לצאת אחר הסעודה שחרית מהרי"ל ולבוש. ויש שאין יושבין בה בלילה וביום יושבים בה ואינו מנהג טור. וכתב המ"א במדינתנו יש קצת אנשים שנוהגים כך לפי שראו כך מאבותיהם ע"ש. ומשמע בכל הפוסקים דצריך לאכול כל אכילות של אותו היום בסוכה ואפילו אתרמי ליה סעודה בין השמשות צריך לאכול בה דהא מה"ט אסרינן נוי סוכה בטי'. ומה שכתב בהגמ"י ליישב קצת מה שנוהגין ההמונים לאכול רק חצי סעודה בסוכה כדי שיתפללו על הגשם בלב שלם וכו' ע"ש אינה ראייה וגם הוא בעצמו כתב דאם הוא שבת צריך לאכול סעודה שלישית בסוכה וכ"כ הבי"ח בשם המרדכי וכן מנהג הותיקין. מ"א: **(ד) ואין מברכין.** ולכן אין לאכול בלילה עד שחשיכה הגמ"י וכ"כ רש"ל בתשובה סי' ס"ח. ובי"ח ולבוש. ומ"מ נ"ל דאם אכל לאחר תפלת ערבית מבע"י לא יברך לישוב בסוכה דכבר קיבל ש"ע בתפילתו ובקידוש מ"א. וט"ז חולק עליהם ומסיים מאן יהיב לן משופרי שופרי ואכלינן באותה שעה בסוכה רק שאין מברכים לישוב בסוכה כנלע"ד ברור עכ"ל עיין שם:

ב שְׁחֲרִית מוֹצֵי־אֵין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּאֶחָד מִזֵּאת הַבְּרָכָה עַד סוֹף הַתּוֹרָה; וּבִשְׁנֵי, בְּרֵאשִׁית עַד אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת; וּבִשְׁלִישֵׁי, בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת, וּמִפְטִיר: וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה. וּבְמִקּוֹם שְׁעוֹשִׁין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵין מוֹצֵי־אֵין בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן אֶלָּא שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּאֶחָד חֲמֵשֶׁה בְּפָרְשַׁת רְאִיהָ מִכָּל הַבְּכוֹר, וְאִם הוּא שֶׁבֶת קוֹרִין ז' וּמִתְחִילִין: **(ה) עֵשֶׂר תְּעַשֵּׂר,** וְהַמִּפְטִיר קוֹרָא בִשְׁנֵי: בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת, וּמִפְטִיר בְּמִלְכִים: וַיְהִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה, וּמִחֲזִיר הַסְּפָרִים וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וּמִכְרִיז: מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם.

סימן תרסט - סדר יום שמחת תורה

אחד

סעיף

ובו

א במקום שעושין שני ימים טובים, ליל תשיעי
מקדשים ואומרים זמן ולמחר מוציאין ג' ספרים
וקורין באחד: וזאת הברכה עד סוף התורה, ובשני:
בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות, ובשלישי קורא
המפטיר כמו אתמול ומפטיר: ויהי אחרי מות משה.

הגה: וקורין יום טוב האחרון (א) שמחת תורה, לפי ששמחין ועושין בו
סעדת משתה לגמרה של תורה; ונוהגין שהמסים התורה והמתחיל
בראשית נודרים נדבות וקוראים לאחרים לעשות משתה (טור). ועוד נוהגין
במדינות אלו להוציא בשמחת תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורה שבהיכל
ואומרים זמירות ותשבחות, וכל מקום לפי מנהגו. ועוד נהגו להקריף עם
ספרי התורה הבימה שבבית הכנסת, כמו שמקיפים עם הלולב, והכל משום
שמחה. ונהגו עוד להרבות הקרואים לספר תורה, וקורים פרה אמת הרבה
פעמים ואין אסור בדבר (מנהגים וריב"ש סימן פ"ד). עוד נהגו לקרות (ב) כל
הנערים לספר תורה, וקורים להם פרשת המלאך הגואל וגו'; ובלילה קורים
בספר תורה הנדרים שבתורה, וכל מקום לפי מנהגו. עוד נהגו לסיים התורה
אף על קטן העולה, אף על גב דיש אומרים דדוקא תלמיד חכם צריך לסיים
(מרדכי הגהות קטנות), בזמן הזה שהחזן קורא אין לחוש (דברי עצמו). במקום
שאין להם רק שני ספרי תורה, קורין בראשונה: וזאת הברכה, ובשניה:
בראשית, וחוזרים ולוקחים הראשונה לענינו של יום; וכן עושין כל מקום
דבעינן ג' ספרי תורה ואין להם רק שתיים (מצא כתוב).

באר היטב (א) שמחת תורה. ולכבוד התורה מותר לרקד בייט אבל לגמר מוגמר אסור מהרי"ק וכ"ש דאסור להבעיר פלוו"ר להשמיע קול לשמחה וכן ראיתי שמיחו הגדולים אשר בארץ מ"א. ומ"מ מותר לקבוע פלוו"ר בנר אעפ"י שגורם שהנר יכבה מחמת זה כ"כ הבאר היטב אשר לפני. יחיד שנתמנה בתחלה לחתן תורה ומת לו מת ברגל שחייב להתאבל יכול להפטר ממינוי החתנות ולא ילך אותו היום לבית הכנסת שו"ת דבר שמואל סי' ע"ר. מומר לדת ישמעלים שחזר לדת ישראל ועשה תשובה נכונה ומן אז והלאה בתורת ה' חפצו ונוהג בישרות הולך תמים ופועל צדק ככל אחיו בני ישראל הכשרים יכול להיות חתן תורה. תשובת חכם צבי סימן י"ב: **(ב) כל הנערים.** איתא בירושלמי פ"ה דברכות לא יהיו ב' קורין בתורה א"ר זעירא מפני הברכות משמע דאסור לשנים לברך וצ"ע שעושין כן בש"ת. מ"א. ועיין בתשובת גינת ורדים חא"ח כלל ב' סי' ק"ב מה שערער על מנהג זה. כתב מהרי"ל יש מקומות שנהגו התינוקות סותרים הסוכה ומבערים אותה בש"ת ונותנים טעם להתיר וא"א ז"ל מיח' בידי כשהייתי נער מלסתור בייט ד"מ. כתב מיי"ט מצאתי על קלף שבחיי כתב למחות לזרוק פירות לנערים אבל יש במדרי' שזה היה אומר המן למלך על היהודים א"כ מנהג קדמון הוא ואולי שראה הבחיי בימיו שנוהגין ריקות והוללות ע"כ:

הלכות חנוכה

סימן תרע - דברים האסורים והמתרים

בחנכה

סעיפים

ג'

ובו

א בכ"ה בכסלו מתחילין שמונת ימי (א) חנכה ואסורים בהספד ותענית, אבל מתרין בעשית מלאכה; ונוהגות (ב) הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות, ויש מי שאומר שאין להקל להם.

באר היטב (א) חנוכה. עיין באחרונים ועיין ביד אהרן פלפול עצום וחרף: (ב) הנשים. דדוקא הנשים לפי שנעש' הנס על ידיהם מט"מ. ובמהרי"ל כתב קבלי' בינינו שאין לאדם לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ופ"י במ"צ כל זמן שנרות בה"כ דולקות והוא עד חצות. ובמקום שנהגו איסור כל היום אין להקל להם. טור וב"ח ומ"צ: ובש"ג כתב שיש לבטל מנהגם ודי ביום ראשון ושמיני וכ"מ במהרי"ל עמ"א. ועט"ז ס"ק ב' ובתשובת חכם צבי סי' פ"ט דחה דבריו ע"ש. וכתב הב"ח בחנוכה אסור להתענות לפניו ומה שנוהגין להתענות בכ"ד בכסליו תמורת ער"ח אין לבטל מנהגם דלא אסור אלא לגזור ת"צ בתחלה אבל אם כבר נהגו להתענות איכא חשש איסור נדר בדבר דב"ש סי' של"ט ואף ביום שלאחריו אסור. כנה"ג:

ב רבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה. הגה: ויש אומרים שיש קצת מצוה ברבוי (ג) הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנכת המזבח (מהרי"א מפראג). ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה (מנהגים). יש אומרים שיש לאכל גבינה בחנכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב (כל בו ור"ו).

באר היטב (ג) הסעודות. דא"י במדרש בהעלותך ובמגילת תענית שקבעום למשתה ושמחה שנגמרי' מלאכת המשכן בזמן הזה ד"מ וכך כתבו רוב הפוסקים. וכתב ב"י סי' ת"כ דלד"ה מברין האבל בחנוכה ועי"ד סי' שע"ח. נהגו העניים לסבב בחנוכה על הפתחים ובסי' חנוכה הבית כתב טעם לזה:

ג אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו. הגה: ואין מתעניין
יום שמת בו אב או אם; ותענית חלום בחנכה, עין לעיל סימן תקס"ח סעיף
ה'; ולענין צדוק הדין, עין לעיל בהלכות ראש חודש ס"י ת"כ בהנהגה, וע"ל
סימן תרפ"ג.

סימן תרעא - סדר הדלקת נר חנכה ומקום הנחתו

סעיפים

ח'

ובו

א צריך לזהר מאד בהדלקת נרות חנכה, ואפלו (א) עני
המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח
שמן להדליק.

באר היטב (א) עני. אבל אינו חייב להשכיר עצמו כמו בד' כוסות:

ב כפה נרות מדליק; בלילה הראשון מדליק אחד,
מכאן ואילך (ב) מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבלייל
האחרון יהיו שמונה, ואפלו אם רבים בני הבית לא
ידליקו יותר. הגה: ויש אומרים דכל אחד מבני הבית ידליק (רמב"ם),
וכן (ג) המנהג פשוט; ויזהרו לתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי
שיהא הכר כפה נרות מדליקין (מהרי"א מפראג).

באר היטב (ב) מוסיף. נ"ל דאם יש לו כדי להדליק בכל לילה נר אחד דאין צריך לחזור על הפתחים או למכור כסותו מאחר דיוצא י"ח מן הדין. וכתב המ"א ונ"ל דמי שאין לו שמן הרב יתן באחד שמן כשיעור והמותר יחלק לכולם שאם יעשה לכולם בשוה לא ידליק אפי' אחד כשיעור ואם יש לו שמן בצמצום ולחבירו אין לו כלום מוטב שידליק בכל לילי א' ויתן גם לחבירו דהא מדינא א"צ אלא אחד עכ"ל: **(ג) המנהג.** וזה חידוש שהספרדים נוהגים כתוס' והאשכנזים כרמב"ם וזה לא מצינו בשאר מקומות:

ג נר שיש לו שתי פיות עולה לו בשביל **(ד) שנים.**

באר היטב (ד) שנים. פרש"י בשביל ב' בני אדם למהדרין העושים נר לכל א'. ונ"ל דלדין דמוסיפין בכל לילי לא ידליקו ב' אנשים בנר אחד דאז לא יהי היכר כמה נרות מדליקין כמ"ש בהג"ה. מ"א:

ד מלא קערה שמן והקיפה פתילות, אם **(ה) כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד;** לא כפה עליה כלי, אפלו לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה. **הגה:** ולכן יש לזהר להעמיד הנרות בשורה **(ו) בשנה,** ולא בעגול דהוי כמדורה (הג"מ בשם סמ"ק); ומתיר להדליק בפמותות שקורין **(ז) לאמפ"א,** מאחר שכל נר מבדל הרבה מחברו (ת"י סימן ק"ה). ויזהרו כשעושים נרות, אפלו בשענה, שאין לדבוקן ביחד ולהדליקן, דהוי כמדורה (פסקי מהרי"ו ס"ה); אפלו בנרות של שבת ויום טוב יזהרו שלא לעשות כן (אור זרוע).

באר היטב (ה) כפה. וצריך שיכפה עליה כלי קודם שידליק שאם ידליקנה ואח"כ יכפ' עליה כלי הרי הנרות היו דולקות מקמי הכי במדורות ולית בהו שום מצוה וע"י כפיית הכלי נתקנה להיות כנרות וצריך שתהי' בשעת הדלקתם לשם מצו' מהר"א הלוי בספר גן המלך סי' קנ"א: **(ו) בשוה.** ולא אחד נכנס וא' יוצא. ד"מ מהרי"ל: **(ז) לאמפ"א.** וכ' רש"ל צריך לתלותה בטפח הסמוך לפתח ויתחיל מנר האמצעי שהוא הסמוך לפתח ויסבב לצד ימין. והמדקדקים אינם מדליקין בלאמפ"א שאין בה הידור לנר חנוכה עכ"ל:

ה גַּר חֲנֻכָּה מְנִיחוֹ עַל פֶּתַח הַסָּמוּד לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים מִבְּחוּץ. אִם הַבַּיִת פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, מְנִיחוֹ עַל פֶּתָחוֹ; וְאִם יֵשׁ חֶצֶר לְפָנֵי הַבַּיִת, מְנִיחוֹ עַל פֶּתַח הַחֶצֶר; וְאִם הָיָה דֶרֶךְ בְּעֵלְיָהּ שְׂאִין לוֹ פֶּתַח פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, מְנִיחוֹ בַחֲלוֹן הַסָּמוּד לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים; וּבְשַׁעַת הַסַּכָּנָה שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי לְקַיֵּם הַמְצָוָה, מְנִיחוֹ עַל שְׂלַחָנוֹ וְדִיוֹ, וְצָרִיד גַּר אַחֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ; וְאִם יֵשׁ מְדוּרָה אֵין צָרִיד גַּר אַחֵר; וְאִם הוּא אָדָם חָשׁוּב שְׂאִין דֶּרֶכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַמְדוּרָה, צָרִיד גַּר אַחֵר.

ו מְנִיחוֹ לְמַעְלָה מִגִּי טְפָחִים, וּמְצָוָה לְהַנִּיחוֹ לְמַטָּה **(ח)** מִי טְפָחִים, וְאִם הַנִּיחוֹ לְמַעְלָה מִי טְפָחִים, יֵצֵא, אֲבָל אִם מְנִיחוֹ לְמַעְלָה מִכִּי אִמָּה לֹא יֵצֵא. **הגה:** וְאִפְלוּ לְקַחְתָּ כֶּדָּ דְלוּק וְהַנִּיחָה לְמַטָּה מִכִּי, לֹא יֵצֵא, דְהַדְלָקָה עוֹשֶׂה מְצָוָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסֵפוֹת).

באר היטב (ח) מ"ט. נ"ל דאם דר בעליה מניחי בחלון אפי' הוא למעל' מיו"ד מ"א. וע' בתשו' פנים מאירות סי' מ"ז. ובתשובת שבות יעקב ח"ב סי' ל"ב. וע' ביד אהרן:

ז מְצָוָה לְהַנִּיחוֹ בְּטַפַּח הַסָּמוּד לְפֶתַח מְשֻׁמָּאל, כְּדִי שִׁתְּהֵא מְזוּזָה מִיָּמִין וְגַר חֲנֻכָּה מְשֻׁמָּאל; וְאִם אֵין מְזוּזָה בְּפֶתַח, מְנִיחוֹ מִיָּמִין; וְאִם הַנִּיחוֹ בְּדִלְת עֶצֶמוֹ, יִנִּיחֵנוּ **(ט)** מִחֻצֵּי שַׁל כְּנִיסָה לְצַד שְׁמֹאל. **הגה:** וּמִיָּהוּ בְּזִמְן הַזֶּה, שְׂפָלְנוּ מְדֻלְקִין בְּפָנִים וְאֵין הֶכֶר לְבָנֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים כָּלֵל, אֵין לְחוּשׁ כָּל כֶּדָּ אִם אֵין

מדליקין בטפח הסמוך לפתח; ומכל מקום המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם, ואין לשנות אלא אם כן רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין הכר כמה נרות מדליקין; ומכל מקום יזהר שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה, כי אז לא יהיה הכר כלל; ואף כי אין הכר רק לבני הבית, מכל מקום הכר קצת מיהא בעיא. **ובבית הכנסת מניחו בכתל דרום או בדרום המנוחה, ומסדרן ממזרח למערב (ת"ה סי' ק"ד בית יוסף), ומדליקין (י) ומברכין (יא) בבית הכנסת משום פרסומי נסא. הגה:** ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת, וצריך לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש סימן קי"א); ונוהגין להדליק בבית הכנסת בין מנחה למערב; ויש נוהגין להדליק בערב שבת (יב) קדם מנחה (כל בו ואבודרהם); אם רוצים למהר להתפלל לאחר שברך השליח צבור והדליק אחד מהן, יוכל (יג) השמש להדליק הנשארים, והשליח צבור יתפלל (מהרי"ל).

באר היטב (ט) מחציו. עט"ז ובב"ח וחות יאיר סי' רכ"ז: **(י) ומברכין.** עיין בתשובת חכם צבי סי' פ"ח מה שתמה ע"ז. כתב רמ"א בתשו' סי' מ"ו דאם אבל מתפלל בערב חנוכה ידליק אדם אחר הנרות משום שהחיינו אבל שאר ערבית דחנוכה יתפלל ע"ש: **(יא) בביתו.** משמע אפי' השי"ץ צריך לחזור ולהדליק בביתו: **(יב) קודם מנחה.** וכ"כ רש"ל. ובד"מ כתב ואין אנו נוהגין כן אלא מדליקין בין מנחה למערב ונ"ל דאם הוא סמוך לחשיכה וטרם שיבואו מנין לבה"כ יתקדש היום יברך וידליק מיד דמ"מ איכא פרסומי ניסא כשבאים אח"כ לבה"כ. מ"א ע"ש ועיין בתשובת שבות יעקב ח"ב סימן מ"א: **(יג) השמש וכו'.** אבל בביתו צריך הוא להדליק כולם לבוש. אבל רש"ל בתשו' כתב שגם בביתו רשאי לעשות כן וכן נ"ל שכן מצינו ביומא פרק ג' קרצו ומרק אחר ע"י וכו' ע"ש ועיין בחולין פרק ב':

ח חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשתייהן מפני (יד) החשד; ואם שני הפתחים ברוח אחד והם בבית אחד (כל בו) די לו באחד מהם. **הגה:** ואם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם ובשני מדליק בלא ברכה, (ר"ן) מיהו בזמן הזה שכלם מדליקין בפנים ממש, ואין הכר לבני רשות הרבים כלל, אפלו

יש לחצר או לבית הרבה פתחים לארבע רוחות אין מדליקים אלא פעם אחת בפנים, כן נייל וכן המנהג פשוט.

באר היטב (יד) החשד. עטיז ומ"א. ובתשובת חכם צבי סימן צ"א. ובתשובת יד אליהו סי' ז' ועי' בי"א במה ששמע להקשות ודו"ק:

סימן תרעב - זמן הדלקת נר חנכה

קעיפים

ב'

ובו

א אין מדליקין נר חנכה קדם שתשקע החמה, אלא עם (א) סוף שקיעתה, לא מאחרים ולא מקדימים. ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להדליק מפלג המנחה ולמעלה, ובלבד שיתן בה שמן עד (ב) שתכלה רגל מן השוק.

באר היטב (א) סוף. היינו צ"ה. בי"ח מ"א: (ב) שתכלה. כתב שכנה"ג שכל יחיד ידליק אחר תפילת ערבית ומיד כשמתחיל זמנו לא יאכל ולא ילמוד עד שידליק ואם התחיל פוסק וכ"כ בתשובת שבות יעקב חלק ב' סי' מ' ע"ש: **וכתב** המ"א מי שלא התפלל מעריב מדליק קודם דא"צ זמן כ"כ למיחש שמא ישכח מעריב וכ"כ הכנה"ג שנהג כן:

ב שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואכא פרסומי נסא; הלכך צריך לתן בה שמן כזה השעור, ואם נתן בה יותר יכול

(ג) לְכַבּוֹתָהּ לְאַחַר שְׁעֵבֶר זֶה הַזְּמַן, וְכֵן יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
לְאוֹרָה לְאַחַר זֶה הַזְּמַן. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה שְׁמִדְלִיקִין
בְּפָנִים אֵינּוּ צָרִיךְ לְזַהֵר לְהַדְלִיק קִדְּם שְׁתַּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (וְדַבְּרֵי עֲצֻמוֹ וְטוֹר
בְּשֵׁם תּוֹסֵפוֹת), וּמִכָּל מְקוֹם טוֹב לְזַהֵר גַּם בַּזְּמַן הַזֶּה; וּמִיָּהוּ הַנִּי מְלִי
לְכַתְּחֻלָּה, אֲבָל אִם עָבַר זֶה הַזְּמַן וְלֹא הִדְלִיק, מְדֻלֵּק
וְהוֹלֵךְ **(ד) כָּל הַלְּיָלָה; וְאִם (ה) עָבַר כָּל הַלְּיָלָה וְלֹא**
הִדְלִיק, אֵין לוֹ תִּשְׁלוּמִין. הַגָּה: וּבְלִילוֹת הַאֲחֵרוֹת יְדֻלֵּק כְּמוֹ שְׁאָר
בְּנֵי אָדָם, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִדְלִיק בְּרֵאשׁוֹנָה (מְצֵא כְּתוּב בְּשֵׁם מְהַרְיִיל וְאֶגְדָּה וְדַבְּרֵי
עֲצֻמוֹ).

באר היטב (ג) לכבותה. והבי"ח כתב שלא לכבותה ואף אם נכבה מעצמה
אסור להנות מהם אף שדלק חצי שעה כיון שהוקצה למצוה. כתב בליקוטי
מהרי"ו אין לטלטל הנרות ממקומן עד שדלקו חצי שעה: **(ד) כל הלילה.** בב"י
כתב דהוי ספיקא דדינא וא"כ משמע שאין לברך אבל מדסתם בש"ע משמע
דעתו שיברך ורש"ל כ' דוקא עד חצות וא"כ אחר חצות אין לברך ובהגמ"י
כתב כל זמן שבני הבית נעורים אפ"י עד עמוד השחר. וכן נ"ל להורות אבל אם
ישנים אין לברך עליהם. מ"א: **(ה) עבר.** ומי שלא הדליק מנין הנרות של
אותה הלילה ישלים וא"צ לברך פעם אחרת. ד"מ:

סימן תרעג - שמנים ופתילות

הכשרות **לחנכה**

סעיפים

ד'

ובו

א כָּל הַשְּׂמָנִים וְהַפְּתִילוֹת **(א) כְּשָׂרִים לְגַר חֲנֻכָּה, וְאִף עַל**
פִּי שְׂאִין הַשְּׂמָנִים נְמֻשְׂכִים אַחַר הַפְּתִילָה וְאֵין הָאוֹר
נִתְּלָה יָפָה בְּאוֹתָם הַפְּתִילוֹת. הַגָּה: וּמִיָּהוּ שְׂמֹן זַיִת מְצֻנָּה מִן

המבחר (מרדכי וכל בו ומתרי"ל), ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי; ונוהגים במדינות אלו להדליק בנרות של שעוה, כי אורו צלול כמו שמן. ואפלו בליל שבת שבתוך ימי חנכה מתר להדליק בנר חנכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת, הגה: אם אינו נוהג בנר רק כדי שעור מצותו, (תשובת הרשב"א סי' קי"ט), לפי שאסור להשתמש בנר (ב) חנכה בין בשבת בין בחל, ואפלו לבדק (ג) מעות או למנותן לאורה אסור, ואפלו תשמיש של (ד) קדשה, כגון ללמד לאורה, אסור; ויש מי שמתיר בתשמיש של קדשה; ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהדלק אחרון, ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה. הגה: ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף, רק מניח אצלן (ה) השמש שבהן מדליק הנרות, והוא עדיף טפי, ויש לעשותו יותר (ו) ארז משאר נרות, שאם בא להשתמש (ז) ישתמש לאותו נר (מרדכי). אם נתערב נר חנכה האסור (ח) בהנאה בשאר נרות, אפלו אחד באלף, לא בטיל דהוי דבר (ט) של מנגן (תי"ה סי' ק"ט), אלא ידליק מן התערובות (י) כל כך שבודאי נר של התר דולק עם נר של אסור, ואז מתר להשתמש אצלן (דברי עצמו).

באר היטב (א) כשרים. עיין בתשובת שער אפרים סי' ל"ח אי שרי להדליק נר חנוכה בחמאה שנתבשלה בקדירה של בשר בן יומו שנאסרה מחמת שלא היה סי' ופסק דמותר. עוד נשאל שם אי שרי להדליק בה להאיר הבית והטעם שהיא אסורה בהנאה ואסור ע"ש. ומי שהיה (מדביק) נרות של שעוה בכותל כדי להדליקן למצות נר חנוכה ובעוד שהוא עסוק בכך הביאו לו שמן זית ידליק בנרות של שעוה אף שמצוה מן המובחר הוא שמן זית שבות יעקב חלק א' סי' ל"ו ע"ש. ובתשובת חכם צבי סי' מ"ה דחה דבריו וראיותיו והרבה להביא ראיות דימשוך ידו מנרות של שעוה וידליק בשמן זית ע"ש. ועי' בתשובת יד אליהו סי' מ"ב. ושוב שלח ידו פעם ב' הרב בעל שבות יעקב בח"ב סי' למ"ד והחזיק דבריו ע"ש. אין להדליק נר חנוכה קצתם משמן זית וקצתם משעוה או משאר שמנים דכיון דמשום פרסומי ניסא הוא יאמרו שקצתם אינם מן המהדרין דדי בנר א' ואינו מן המהדרין דמהדרין כי יאמרו ב' אנשים הדליקום תשובת שער אפרים סי' ל"ט ע"ש. ועי' בשבות יעקב ח"ב סי' ל"א שכתב שבמקום שהשמן זית ביוקר ושאר השמנים בזול שידליק בליל א' ובכל הלילות הנוספות בשמן זית ושאר הנרות בשאר השמנים ע"ש: (ב) חנוכה.

ולאו דוקא שמדליקים בה בראשונה שבאה למצות ני"ח אלא אפי' אותה שמוסיפין המהדרים בכל לילה אסור להשתמש לאורה מהר"א הלוי בספר גן המלך ס"י מ"ב: (ג) מעות. שצריך עיון יפה וידיו סמוכות לנר אבל תשמיש עראי שא"צ להיות ידיו סמוכות לנר שרי ב"י ד"מ. ורש"ל וב"ח פסקו להחמיר וכ"כ הסמ"ק וסה"ת דאפי' לאכול אצלו אסור וכ"מ ס"י תרע"ח דאל"כ יקנה ני"ח וידליקנה בביתו ויהיה גם שלום ביתו אלא ע"כ כל תשמיש אסור והכי נהוג מ"א בסי' תרע"ח ס"ק ב' מש"ש. ועיין ט"ז ובתשו' שבות יעקב ח"ב ס"י ל"א: (ד) קדושה. עיין ט"ז שהאריך והעלה דיש מי שמתיר בתשמיש של קדושה היינו דרך עראי דוקא ולא ללמוד דרך קבע וכאן לא מהני אחר עמו דאפי' בחול אסור משום דלא יהיה היכר שנעשה לשם חנוכה ע"כ: (ה) השמש. ואפי' רבים המדליקים צריך להניח אצל כל א' וא' שמש אפי' יש נר על השלחן רמ"א בתשו' ס"י פ"א וכ"מ בב"ח ורש"ל מיקל. ומשמע במאור דאע"פ שיש השמש אצל הנרות צריך נר על השלחן עמ"א סק"ד: (ו) ארוך. וה"ה אם מעמידו גבוה משאר נרות ש"ד. ב"ח מהרי"ל מ"צ: (ז) ישתמש. ואסור להשתמש בו תשמיש מגונה וכ"ש לשחוק בקארטיין ח"ו אצלו. מ"כ: (ח) בהנאה. פי' לאחר שהודלק וכבה דקודם לכן לא נאסר דהזמנה לאו מילתא היא כמ"ש ס"י תרל"ח סס"א. מ"א: (ט) של מנין. אפי' במקום שמוכרין הנרות במשקל מ"מ נרות של מצוה הכל מונין אותן בכל לילה. ת"ה מ"א ע"ש. ועט"ז ובתשובת פנים מאירות ס"י צ"ח ובתשובת שבות יעקב ח"ב ס"י ל"ב ועיין יד אהרן: (י) כל כך. פי' אם נתערב א' ידליק ב' ואם נתערבו ב' ידליק ג' ורש"ל פסק דחד בתרי בטל וכן דעת הט"ז ע"ש:

ב הַדְּלָקָה עוֹשָׂה מְצוּה. לְפִיכֵךְ אִם כָּבַתָּה קֶדֶם שְׁעָבַר זְמַנָּה אֵינּוּ (יא) זְקוּק לָהּ, וְאִפְלוּ כָּבַתָּה בְּעָרְב שַׁבַּת קֶדֶם קִבְּלַת שַׁבַּת שְׁעַדְיָן הוּא מְבַעוֹד יוֹם, אֵינּוּ זְקוּק לָהּ. וְכֵן אִם לְאַחַר שֶׁהַדְּלִיקָה בָּא לְתַקְנָה וְכָבָה אוֹתָהּ בְּשׁוּגְג, אֵינּוּ זְקוּק לָהּ. הַגָּה: וְאִם רוּצָה (יב) לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ וּלְחַזֵּר וּלְהַדְּלִיקָה, אֵין לְבַרְךָ עָלֶיךָ (רש"י ס"א סימן תקל"ט ור"ן).

באר היטב (יא) זקוק. ואם הניחה במקום שהרוח מצויי וכבתה זקוק לה וחייב להדליק פעם אחרת בברכה וכן אם כבתה במזיד גן המלך סימן מ"ג. ובכנה"ג כתב משם שה"ג לחייב לחזור ולהדליקו אבל אין צריך לחזור ולברך

וכ"כ הט"ז דא"צ לחזור ולברך ע"ש: (יב) להחמיר. הסכמת האחרונים דראוי להחמיר לחזור ולהדליק בכל ענין ובפרט בערב שבת קודם שבת ע"ש. כתב רש"ל מצוה מן המובחר לקנות שעוה לנר חנוכה ממה שנוטף מן הנרות בבה"כ מאחר דאיתעביד בהו חדא מצוה ויזהר שלא יקנה שעוה מנרות של בתי תפלות שלהם וע' סימן קנ"ד ס"א:

ג יר ש'ל (יג) חרס ש'הדליק בו לילה אחת נעשה י'שן ו'אין מ'דליקין בו לילה אחרת, אלא לוקח ח'דשים ב'כל לילה; ו'אם אין לו אלא י'שן, מ'סיקו ב'כל לילה ב'אור; ו'גר ש'ל מ'תקת אינו צ'ריך ח'דש. ו'ש'ל ז'כוכית או ש'ל ח'רס מ'כסה, דינו כ'מ'תקת.

באר היטב (יג) חרס. רש"ל קנה של כסף ובליל ב' התחיל להדליק בה ובירך להדליק ושעשה נסים ושהחינו אף שבשעת קנין יש לברך מכל מקום ניחא לסדר ברכות שהחינו עם אלו שני ברכות מט"מ. ובסדה"י האריך שכל א' יטריח לעשות לו מנורה יפה ומי שידו משגת יעשה של כסף וכן הנרות יעשה יפה:

ד אין חוששין לפתילות להחליפם, עד שתכלה.

סימן תרעד - שמתר להדליק מנר לנר

סעיפים

ב'

ובו

א מ'דליקין גר ח'נכה מ'נר ח'נכה, ו'דוקא ל'הדליק (א) ז'ה

מְזָה בְּלֹא אִמְצָעִי, אֲבָל לְהַדְלִיק זֶה מְזָה עַל יְדֵי נֵר שֶׁל חֵל, אֲסוּר; וַיֵּשׁ מִתִּירִים גַּם בְּזֶה, אֲלָא אִם כֵּן הוּא בְּעֵנָן שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שְׂיִכְבָּה הַנֵּר שֶׁל חֵל קִדְּם שְׂיִדְלִיק נֵר אַחַר שֶׁל חֲנֻכָּה. **הגה:** וְנִהְיֶה לְהַחֲמִיר בְּנֵרוֹת חֲנֻכָּה שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק אֶפְלוּ מִנֵּר לְנֵר, דְּעֵקֶר מִצְוֹתוֹ אֵינּוּ אֲלָא נֵר אֶחָד וְהַשָּׂאֵר אֵינּוּ לְמִצְוָה כָּל כָּךְ לְכֹן אֵין לְהַדְלִיק זֶה מְזָה (הַגִּי"מ וּמְרַדְכִי); וְכֹל זֶה אֵינּוּ רַק בְּעוֹד שְׂדוּלְקִים לְמִצְוֹתוֹ, אֲבָל אַחַר שְׁעֵבֵר זְמַן הַמִּצְוָה מִתְּרִים בְּהִנָּאָה, כָּל שֶׁכֵּן שְׂמִתֵּר לְהַדְלִיק מִהֵן (נִי"י הַלְכוֹת קַטְנוֹת).

באר היטב (א) זה מזה. וכ"ש שאם נכבה השמש שאין להדליקו מן נר חנוכה. וכתב רש"ל שבבה"כ אין חילוק בין השמש לשאר הנרות שכל הנרות שבתוכה קרויה נר מצוה ומש"ה יש לגעור באותן שמדליקין נרותיה' ע"י שפחות מנר בה"כ חוץ ממוצאי שבת משום מבואות האפילות שע"כ זכה שאול למלכות. ונר של הבדלה קרוי נר של מצוה. אבל אחר שהבדיל עליה כבר נעשה המצוה ויכול להדליק ממנה דאפי' נר חנוכה אחר שיעורו שוב אינה קרויה נר מצוה עכ"ל ועי' ס"י קנ"ד:

ב יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר שֶׁנֵּר שֶׁל בֵּית הַכְּנֻסֶת וְשֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל חֲנֻכָּה כֻּלָּם שֶׁל מִצְוָה הֵם וּמִתֵּר לְהַדְלִיק זֶה מְזָה. **הגה:** וְהוּא הַדִּין נֵר שֶׁל תִּי"ת אוֹ נֵר לְחוּלָה הַצָּרִיף נֵר (נִי"י ה"ק) וּבְעֵנָן נֵר שֶׁל בֵּית הַכְּנֻסֶת עֵין לְעִיל ס"י קנ"ד סְעִיף י"ד.

סימן תרעה - שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה

א הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּה, וְלֹא הִנְחָה, שְׂאֵם הִיָּתָה מִנְחַת
בְּמִקְוָמָה שְׂלֹא לְשֵׁם מְצוֹת חֲנֻכָּה, מִדְּלִיקָה שֶׁם וְאִינוּ
צָרִיד לְהִסְיָרָה וְלִהְנִיחָה לְשֵׁם מְצוֹת חֲנֻכָּה. לְפִיכֵךְ
עֲשִׂיתָ שְׁהִיָּתָה דּוֹלְקֵת כָּל הַיּוֹם, שְׁהִדְּלִיקָה מֵעֶרֶב שֶׁבֶת
לְמְצוֹת חֲנֻכָּה, לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת מְכַבֶּה וּמִדְּלִיקָה לְשֵׁם
מְצוּה; וּמִכָּל מְקוֹם צָרִיד שְׂיִדְּלִיקָנָה בְּמִקְוֹם (א)
הִנְחָתָה, שְׂאֵם הַדְּלִיקָה בְּפָנִים וְהוֹצִיָּאָה לְחוּץ, לֹא יֵצֵא,
שְׁהֲרוּאָה אוֹמֵר: לְצַרְכוֹ הוּא מִדְּלִיקָה; וְכֵן אִם מִדְּלִיקָה
(ב) וְאוֹחֲזָה בְּיָדוֹ, בְּמִקְוָמָה, לֹא יֵצֵא, שְׁהֲרוּאָה אוֹמֵר:
לְצַרְכוֹ הוּא אוֹחֲזָה.

באר היטב (א) הנחתה. ויניחנה שם חצי שעה די"מ. ועבב"י די"א שבנרות
בה"כ מותר להדליקן במקום זה ולהניחן במקום אחר. ומ"מ יש לזהר
לכתחלה מ"א. ועט"ז סעיף קטן א' ועיין בשבות יעקב חלק ב' סימן מ' מה
שתמה עליו: (ב) ואוחזה. היינו כל זמן מצותן אבל אם אוחזו בידו קצת זמן
ואח"כ מניחה כשהיא דולקת יצא. ט"ז ע"ש:

ב יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר דְּכִיּוֹן דְּהַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּה צָרִיד שְׂיִתֵּן
שְׂמֹן בִּינֵר, כְּדִי שְׁעוֹר, קִדְּם הַדְּלָקָה, אֲבָל אִם בִּרְדָּה
וְהַדְּלִיק וְאַחַר כֵּךְ הוֹסִיף שְׂמֹן עַד כְּדִי שְׁעוֹר, לֹא יֵצֵא יְדֵי
חוֹבָתוֹ.

ג (ג) אשה מדלקת נר חנוכה, שאף היא חייבת בה; אבל
אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה כלום, ואף על
פי שהניחה גדול; ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחנוכה,

מִתָּר. הַגָּה: וְלִדְיוֹן דְּכָל אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת מְדַלֵּק בְּפָנָיו עֶצֶמוֹ, קָטָן שֶׁהֵגִיעַ לְחֲנוּךְ צָרִיךְ לְהַדְלִיק (ד) גַּם כֵּן.

באר היטב (ג) אשה. ומוציא אפי' איש משא"כ במגילה דהוי כמו קריא התורה סמ"ג וע' יד אהרן. ואדם שהדליק יכול להדליק לאשה ולברך כגון שעומדת אצלו בשעת הברכה או שמדלקת בעצמה. ב"ח ע"ש: סומא אם יכול להשתתף בפריטי מוטב ואם יש לו אשה אשתו מדלקת עליו ואם אין לו אשה ויש לו בית מיוחד מדליק על ידי סיוע של אחר דסומא חייב בכל המצות. תשובת רש"ל סי' ע"ו: (ד) ג"כ. עיין בת' ש"א סי' מ"ב:

סימן תרעו - סדר הברכות וההדלקה

סעיפים

ה'

ובו

א הַמְדַלֵּק בְּלֵיל רֵאשׁוֹן מְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת: (א) לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה, וְשַׁעֲשֵׂה נְסִים, וְשִׁחְחֵנוּ; וְאִם לֹא בִּרְךְ זֶמַן בְּלֵיל רֵאשׁוֹן, מְבָרֵךְ בְּלֵיל שְׁנִי אוֹ כְּשִׁזְכֹּר.

באר היטב (א) להדליק. וכ"כ האר"י ז"ל. וע' שלי"ה שי"ל שלחנוכה תיבה א' וע' בהלק"ט ח"א סי' ג' אם שכח והדליק נר א' פחות מן הראוי ידליק עוד ולא יברך כי הברכה שעש' בתחלי על חיוב כל הנרות עשה ב"י סי' תרע"ב. מ"א ע"ש:

ב מְלֵיל רֵאשׁוֹן וְאֵילָךְ מְבָרֵךְ שְׁתֵּים: לְהַדְלִיק, וְשַׁעֲשֵׂה נְסִים. **הגה:** ויברך כָּל הַבְּרָכוֹת קִדְּם שְׁיִתְחִיל לְהַדְלִיק (מִהַר"ל).

ג מי שלא הִדְלִיק וְאִינוֹ עֲתִיד לְהִדְלִיק בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, וְגַם אִין מְדַלִּיקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּשֶׁרוֹאֶה נֵר חֲנֻכָּה מְבָרֵךְ: שְׁעֵשָׂה נְסִים, וּבְלֵיל רֵאשׁוֹן מְבָרֵךְ גַּם: שְׁהַחֲיֵנוּ, וְאִם אַחַר כֵּךְ בְּלֵיל ב' אוֹ ג' בָּא לְהִדְלִיק **(ב)** אִינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ: שְׁהַחֲיֵנוּ.

באר היטב (ב) אינו. וה"ה אם אשתו הדליק' עליו בראשון עמ"א:

ד אַחַר שֶׁהִדְלִיק, אֹמֵר: **(ג)** הַנְּרוֹת הַלְלוּ אֲנוּ מְדַלִּיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנְּסִים וְעַל הַנִּפְלְאוֹת וְכוּ'.

באר היטב (ג) הנרות. אחר שהדליק נר הראשון אומר הנרות ויהיו ל"ו תיבות מלבד ב' תיבות הראשונות רמז למנין הנרות רש"ל ובשני תיבות הנרות הללו יש ח' אותיות רמז לח' ימי חנוכה:

ה יִתְחִיל לְהִדְלִיק בְּלֵיל רֵאשׁוֹן בַּיּוֹם הַיּוֹתֵר **(ד)** יְמֵינִי, וּבְלֵיל ב' כְּשִׁיוֹסִיף נֵר אֶחָד סָמוּךְ לוֹ יִתְחִיל וַיְבָרֵךְ עַל הַנוֹסֵף, שֶׁהוּא יוֹתֵר שְׂמָאֲלִי, כְּדֵי לְהַפְנוֹת לְיָמִין; וְכֵן בְּלֵיל ג' כְּשִׁיוֹסִיף עוֹד אַחַר סָמוּךְ לְשֵׁנֵי נְרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, יִתְחִיל בְּנוֹסֵף וּבֹ יִתְחִיל **(ה)** הַבְּרָכָה, וְאַחַר כֵּךְ יִפְנֶה לְצַד יָמִין, וְכֵן בְּכָל לַיְלָה; נִמְצָא שֶׁתְּמִיד מְבָרֵךְ עַל הַנוֹסֵף שֶׁהוּא מוֹרָה עַל הַנֶּס, שֶׁהָרִי בְּתוֹסֶפֶת הַיָּמִים נִתּוֹסֵף הַנֶּס.

באר היטב (ד) ימיני. בת"ה ס"י ק"ו כתב דבני ריינוס מתחילין להדליק בנר יותר שמאל ופונה לצד ימין מטעם כל פינות וכו' וכן עשה מהר"ם. ובני אוסטרייך מתחילין לצד ימין ומדליקין כדרך שאנו בני ברית כותבין וכתב שם להשוות הדיעות האלו דבמקום שאין מזוזה בחדר ממילא צריך להדליק בימין הכניס' בצד הטפח הסמוך לפתח וא"כ הנר שהוא כנגד ימינו הוא הסמוך לפתח לעולם ובו צריך להתחיל שהוא עקר המצו' דבדידה לחוד הוי סגי אי לא הוי בעי למהוי מן המהדרין אבל בני ריינוס' מיירי שיש לו מזוז' בחדרו וא"כ הוא צריך להדליק בשמאל הכניס' וא"כ נר הסמוך לפתח לעולם נגד שמאלו. וא"ת א"כ מה צריך מהר"ם לטעם דכל פינות וכו' תיפוק לי' משום ה"ט דצריך להדליק תחל' בטפח הסמוך לפתח וי"ל דנ"מ אם היו הנרות מסודרים מצד הפתח לצד דופן שכנגד הפתח כגון אם הפתח במזרח והנרות מסודרים ממזרח למערב שאז צריך להפוך פניו לדרום ולהתחיל בנר שסמוך לפתח ולא יהפוך פניו לצפון ויתחיל באותו הנר משום דכל פינות וכו' עכ"ל. וכתב ב"י על זה ונרא' שמנהג בני ריינוס' הוא הנכון שצריך להדליק כל לילה על הנר הנוסף וכמו שכתב כאן בש"ע ואין לחלק בין היכא שהנרות בימין הכניס' להיכא שהם בשמאל הכניסה וכן אנו נוהגים עכ"ל. (והנה במ"א כתב דמהרי"ל ומהרי"ו מיירי כשאוכל בחדר בפני עצמו ואינו נכון עיין אליה רבה ומבואר בב"ח ובשכנה"ג דהמשתתף צריך לשמוע הברכות מהמברך דאם לא כן צריך לברך על הראי') וכתב רש"ל המדקדק יניח באורך כשפוד שיהא כולן שווין בטפח הסמוך לפתח ויתחיל בשמאל ויפנה לימין וכ"פ הבי"ח. וכ"כ הט"ז נהגתי בעצמי הדרך היותר נכון לסדר הנרות באורך סמוך להפתח כמ"ש רש"ל כדי שיהיו כל הנרות בטפח הסמוך לפתח ולהדליק בלילי ראשוני בנר שאצל הכותל ובליל שני יוסיף לו נר שני סמוך לו לצד חלל החדר ויתחיל בנר הנוסף ויסיים בנר שאצל הכותל וכן בכל לילה שאח"כ יוסיף נר אחד לצד חלל החדר ויתחיל בו ויסיים באותו שאצל הכותל. ואם אי אפשר לסדר כן יסדר אותם על הכותל כשור' מצד ימין הפתח ואע"פ שהאחרים שיוסיף לא יהיו כולם בטפח הסמוך לפתח אין חשש בזה כיון שהנר הראשון הוא באותו טפח סגי ויתחיל בכל לילי בנוסף שהוא ימין המזומן בפני האדם וידליק אח"כ עד נר שאצל הכותל כנ"ל נכון עכ"ל ע"ש. ומט"מ כתב בשם רש"ל שיניחם בתוך חלל הפתח כמו המזוז' ע"ש: **(ה) הברכ'.** ואם הדליק ולא בירך יש לו לברך על השאר וכל זמן שעוסק יש לו לברך הלק"ט חלק א' סימן ג' ע"ש:

סימן תרעז - דין אכסנאי בחנכה

ובו

ד'

סעיפים

א אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת (א) פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו (ב) בשמן של נר חנכה; ואם יש לו פתח פתוח לעצמו, צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשנה והוא אוכל על שלחן בעל הבית, והוא הדין לכו האוכל אצל אביו. הגה: ויש אומרים דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל, וכן נהגו (תשובת רשב"א סי' תקמ"ב).

באר היטב (א) פרוטה. דייק למימר פרוטה לומר שא"צ האכסנאי ליתן כל חצי הוצאת הנרות רק בפרוט' דיהיב ליה סגי עיין בס' גן המלך סי' מ'. וגם בזמן הזה מותר להשתתף ד"מ. כתב בתשובת רש"ל שגם הבחורי צריכים להשתתף ואפשר דדוקא כשאוכל בפני עצמו אבל אם סמוך על שלחן בע"ה בכלל בני ביתו הוא ומדינא אין צריך להדליק אלא אם רוצה להיות מן המהדרין. מי שסועד אצל חברו באקראי מצו' מן המובחר שילך לביתו וידליק ואם אינו רוצ' לזוז משם יצוה לבני ביתו שידליקו עליו בביתו ט"ז ע"ש. ולענין סומא ע' סי' תרע"ה ס"ק ג' משי"ש: (ב) בשמן. וצריך הבע"ה להוסיף מעט שמן בשבילו בי"ח אגוד' וכ' הרשב"א שהוא הדין אם הבע"ה מקנה לו חלק שמן במתני שרי. מ"א:

ב קטן שהגיע לחנוך צריך להדליק.

ג יש אומרים שאף על פי שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה: כי תיב לראות הנרות (מרדכי), וכן נוהגין; ואפלו אם הוא אצל יהודים ורו"א

הנרות, אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו, מדליק (ג) ומברך עליהם, וכן נוהגין (תייה ומחרייל ותשובת מהרי"ל סי' קמ"ה).

באר היטב (ג) ומברך. דברכה לבטלה ליכא כיון שאינו רוצה לצאת בשל אשתו חל חיובא עליו תשובת מהרי"ל. ויש חולקין וספק ברכות להקל ט"ז. ורש"ל כתב מי שבא לביתו ומצא שהדליקו עליו צריך להדליק. וכתב המ"א ודבריו אינם מוכרחים לכן אין לברך ע"ש ועיין ט"ז:

ד הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשעור הדלקה, עושה לו מדורה (ד) ושורפו בפני עצמו שהרי הקצה למצותו; ואם נתערב בשמן אחר ואין ששים (ה) לבטלו, יש מי שאומר שאין להוסיף עליו כדי לבטלו.

באר היטב (ד) ושורפו. דאסור להניחו לשנה הבאה דחיישינן לתקלה. טור: (ה) לבטלו. עיין ביורה דעה סי' צ"ט ס"ק י"ד משי"ש. (עיין בספר אליה רבה בזה שהעלה להלכה דאף שכבר נפל לפחות מס' שאין לבטלו והשיג על כמה אחרונים בזה):

סימן תרעח - נר של שבת קודם לנר של חנכה

ובו סעיף אחד
א מי שאין ידו משגת לקנות נר (א) חנכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני (ב) שלום ביתו (ועיין לעיל סי' רס"ג סעיף

(ג); וְאִם יֵשׁ לוֹ לְשֶׁל שֶׁבֶת וְאִין לוֹ לְנֵר חֲנֻכָּה וְלִיָּין לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, (ג) יִקְנֶה לְנֵר חֲנֻכָּה, מְשׁוּם פְּרִסּוּמֵי נְסָא. הַגָּה: וְהוּא הִדִּין נֵר חֲנֻכָּה קוֹדֵם לִיָּין הַבְּדֻלָּה, וְעָנִן לְעֵיל סִי רַצִּי סְעִיף ה'.

באר היטב (א) חנוכה. ואם יש לו נר א' לביתו סגי ויקח המותר לנר חנוכה. מ"א: (ב) שלום. שמצטערים לישיב בחשך. וכתב הב"ח דאם אין לו פת נ"ח קודם וכ"כ העט"ז אבל הט"ז כתב דפת קודם ע"ש. וכתב המ"א ואפשר דבזמן הזה שמדליקין בפנים יקנה נ"ח ואעפ"כ לא ישיב בחשך ואע"פ שאסור לאכול לאורה מ"מ כיון דא"א בענין אחר הוי כשעת הסכנה דמניחו על שלחנו אע"פ שע"כ משמש בו ה"נ כן הוא וה"ה בחול מי שאין לו אלא נר אחד ע"ש: (ג) יקנה לנ"ח. היינו נר אחד והמותר ליין קידוש. מ"א:

סימן תרעט - בערב שבת מדליקין נר

חנוכה תחלה

ובו סְעִיף אָחֵד

א בְּעֶרֶב שֶׁבֶת מְדַלִּיקִין נֵר חֲנֻכָּה תְּחִלָּה (א) וְאַחַר כֶּף נֵר שֶׁבֶת. הַגָּה: וּמְבַרֵךְ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ בְּחַל, אָף עַל פִּי שְׁמַדְלִיקִין בְּעוֹד הַיּוֹם (ב) גְּדוֹל (ת"ה ס"י ק"ב).

באר היטב (א) ואח"כ. וכתב הלבוש דמי שהדליק של שבת תחלה ולא קבל שבת במחשבתו שיכול להדליק אח"כ ע"ש. וט"ז חולק עליו וכתב דאינו יכול להדליק הואיל לדידן שיש מנהג פשוט שהאשה המדלקת נר שבת מקבלת שבת עליה ואסורי במלאכה רק אחרים בני בית עדיין מותרים ע"כ איש שמדליק נר שבת ושכח להדליק של חנוכה אסור לו להדליק של חנוכה אחר כך אלא יתן לאחד מבני ביתו להדליק ע"ש. ונ"ל דבאשה המדלקת כיון שהמנהג שמקבלת שבת בהדלקתה כמ"ש ס"י רס"ג ס"י א"כ לכ"ע לא תדליק שוב של חנוכה אלא תאמר לאחר להדליק. מ"א ע"ש: (ב) גדול. דוקא אחר

סימן תרפ - שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת

סעיפים

בי

ובו

א בליל שבת צריך לתן שום דבר, לחוץ בין הנרות לפתח, בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח את הדלת.

ב בערב שבת אסור לקבץ הנרות בדלת עצמה אחורי הדלת, ויש מי שמתיר ועין לעיל סי' רע"ז סעיף א'.

סימן תרפא - אין מבדילין בנר חנכה במוצאי שבת

סעיפים

בי

ובו

א בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵין מְבַדְּלִין בְּנֵר חֲנֻכָּה, שְׂאִין נְהַנִּים לְאוּרוֹ וְאִין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר עַד שְׂיֵאוֹתוֹ לְאוּרוֹ.

ב מְדַלִּיקִין נֵר חֲנֻכָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת (א) קֹדֶם הַהַבְדָּלָה.
הגה: וְכָל שָׁפָן בְּבֵיתוֹ שֶׁמְדַלֵּק וְאַחַר קֶדֶד מְבַדְּלִיל, שְׁהָרִי כְּבָר הַבְּדִיל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

באר היטב (א) קודם. ובמ"צ כתב שמדליקין קודם ויתן לך. וכתב המ"א דמי ששכח אתה חוננתנו יבדיל ואח"כ ידליק דהא נהגו עכשיו האנשים שלא להדליק קודם הבדלה שבתפלה אם כן אסור להדליק כיון שלא הבדיל ומ"מ בצבור לא יעשה כן רק יאמר המבדיל וידליק ואח"כ יבדיל עכ"ל. ומי"ט כתב שהגאון מהר"ל מפראג הנהיג להבדיל קודם וטעמא שמא ישכח להבדיל בתפלה ועביד איסור בהדלקה ומסיק שכן יש לנהוג וכ"פ הט"ז למעשה להבדיל בביתו עכ"פ קודם ואח"כ להדליק נר חנוכה ע"ש: (ובספר אליה רבה העלה להלכה דלעולם מדליקין תחלה ואח"כ מבדילין ודחה דברי ט"ז בשתי ידיים ע"ש):

סימן תרפב - דין על הנסים בחנכה

סעיפים

ג'

ובו

א כָּל שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה אוֹמֵר עַל הַנְּסִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וּבִתְפִלָּה בְּבִרְכַּת מוֹדִים; וְאִם לֹא אָמַר, אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ וְעַיִן לְעֵיל סִי רַצִּיד סְעִיף ד' וְה'; וּמִיָּהוּ אִם נִזְכָּר בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם, אֶפְלוּ נִזְכָּר בֵּין אֶתָּה לְהַשֵּׁם, חוֹזֵר. **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁשָּׂכַח עַל

הַנְּסִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן (א) כְּשֶׁמְגִיעַ לְהַרְחֵם יֹאמֵר: הַרְחֵם יְעֹשֶׂה לָנוּ נְסִים וְנִפְלְאוֹת כְּשֵׁם שְׁעֲשִׂיתָ לְאַבְרָהָם בְּיָמָיו הֵהֱמִין בְּזֵמַן הַזֶּה בְּיָמֵי מִתְתַּיְהוּ כֹּה (כָּל בּו), וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר סִימָן קפ"ז סְעִיף ד'.

באר היטב (א) כשמגיע. וה"ה שיאמר כן בתפלה אחר גמר התפלה דרך בקשה. יש לומר הרשעה בחטף ב"י. להשכיחם תורתך ולהעבירם חקי וכו' בלא ממין ש"ג מרדכי וכ"כ בכנה"ג. בזמן בלא וא"ו ט"ז דלא כלבוש שכתב לומר ובזמן הזה בוא"ו ע"ש. וי"ל שמונת ימי חנוכה אלו להודות וכו'. מ"א:

ב גַּם בְּמוֹסָף שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל רֵאשִׁי חֹדֶשׁ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה, אֶף עַל פִּי שְׁאִין מוֹסָף בְּחֲנֻכָּה.

ג אֵין אֹמְרִים: כְּשֵׁם שְׁעֲשִׂיתָ וְכִלִּי, אֶלָּא מְסִים: וְעֲשִׂיתָ עִמָּהֶם נְסִים וְגִבּוֹרוֹת בְּיָמָיו הֵהֱמִין בְּעֵת הַזֹּאת; וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁאֹמְרִים אֹתוֹ.

סימן תרפג - סדר הלל בחנוכה

אָחַד

סְעִיף

יב

א כָּל שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה גּוֹמְרִין אֶת הַהִלֵּל. הַגָּה: וְכָל שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה (א) אֵין אֹמְרִים תַּחֲנוּן וְצו"ץ וְלִמְנַצֵּחַ וְצַדִּיק הַדִּין גַּם בְּעָרֵב חֲנֻכָּה בְּמִנְחָה, וְעֵין לְעִיל ס"י קל"א (מְהַר"ל וּמְנַהֲגִים).

באר היטב (א) אין. כתב הכלבו אין אומרים שיר מזמור לאסוף לפי שהם כעין יום טוב מאחר שאומרים בו הלל:

סימן תרפד - סדר קריאת התורה

בחנכה

סעיפים

ג'

ובו

א קורין בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא, שלשה בכל יום; ומתחילין בברכת להנים ויש אומרים שמתחילין ביום פלות משה (טור), וכן אנו נוהגין, וקורא אותו עם פהו ולוי, וישראל קורא ביום הראשון. ויש אומרים שהפהו קורא כל אותה הפרשה עד ביום הראשון, והלוי והישראל קורין ביום הראשון (מנהגים) וכן נוהגין; ביום שני קורא פהו ביום השני עד פר אחד בן בקר, ולוי עד ביום השלישי, וישראל חוזר וקורא: ביום השני, ועל דרך זה בכל יום. הגה: ויש אומרים שישראל קורא ביום שלאחריו, דהינו ביום הג', וכן בכל יום; וכן נוהגין (הגהות מימוני פ"ג); ביום שמיני מתחילין: ביום השמיני, וגורין כל הסדר, וקורין פרשה ראשונה של בהעלותך ונוהגים לסיים בן עשה את המנוחה (מנהגים).

ב בשבת שבחנכה מוציאין ב' ספרים; באחד קורא בפרשת השבוע, ובשני קורא (א) בשל חנכה, ומפטיר: רני ושמחי; ואם חלו בו שתי שבתות, מפטיר בשני

בְּמַלְכִים, בְּנִירוֹת דְּשָׁלְמָה. הַגָּה: וְאִם חָל חֲתָנָה בְּשַׁבַּת זֹו, מִפְּטִירִין
בְּשֵׁל חֲנֻכָּה (מְנַהֲגִים).

באר היטב (א) בשל חנוכה. ומקצת שוש אשיש עיין סימן תכ"ה סעיף ב'. וי"א
דבשבת שני מפטירין שוש אשיש. לבוש:

א אִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ טַבַּת בְּשַׁבַּת, מוֹצְיָאִין ג' סְפָרִים
וְקוֹרִין ו' בְּפָרְשַׁת הַשָּׁבוּעַ, וּבִשְׁנֵי קוֹרָא אֶחָד בְּשֵׁל רֹאשׁ
חֹדֶשׁ וּמִתְחִיל: וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת, וּבְג' קוֹרָא מִפְּטִיר בְּשֵׁל
חֲנֻכָּה וּמִפְּטִיר: רְנִי וְשִׁמְחִי; וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּחֹל,
מוֹצְיָאִין ב' סְפָרִים וְקוֹרִין בְּאֶחָד ג' בְּשֵׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ,
וּבִשְׁנֵי קוֹרָא אֶחָד בְּשֵׁל חֲנֻכָּה. וְאִם טָעָה הַחֲזָן וְקָרָא ד'
בְּשֵׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אִם לֹא הוֹצִיאוּ סֵפֶר ב' אֵינּוּ צָרִיךְ (ב)
לְקָרוֹת יוֹתֵר; אֲבָל אִם הוֹצִיאוּ סֵפֶר ב', מְשׁוּם פְּגָמוֹ
צָרִיךְ (ג) לְקָרוֹת חֲמִישִׁי בְּשֵׁל חֲנֻכָּה. הַגָּה: וְאִם טָעָה וְהִתְחִיל
לְקָרוֹת בְּשֵׁל חֲנֻכָּה צָרִיךְ (ד) לְהַפְסִיק לְקָרוֹת בְּשֵׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ (אֲבוּדָרְהַם הִלְכוֹת
בְּרֻכּוֹת); וְאִם צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל קְרִיאַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, עֵינָן לְעִיל סִימָן ק"מ.

באר היטב (ב) א"צ לקרות יותר. דאין משגיחין בחנוכה: (ג) לקרות חמישי.
ויאמר קדיש אחריו ואם אמר קדיש אחר הרביעי לא יאמרנו אחר החמישי
תשובת מהרי"ל סימן רי"ב. ועיין סימן רפ"ב ס"ו וס"י קמ"ד ואפי' נזכרו
בקריאת הרביעי אל יקרא הוא בחנוכה דאין מדלגין כמ"ש סימן קמ"ד. ב"י
ש"ל מ"א: (ד) להפסיק. והט"ז כתב דהאי פסקא דרמ"א לאו דסמכא הוא
ואינו צריך להפסיק אלא קורא כהן בשל חנוכה ואח"כ יקרא לאחרים בשל
ר"ח וכתב שכן הסכים הרב הגאון מוהר"ר נפתלי כ"ץ ז"ל ע"ש ועיין בגינת
ורדים חא"ח כלל א' סי' ל"ו:

סימן תרפה - סדר ד' פרשיות

ובו

ז'

סעיפים

א ראש חֹדֶשׁ אֶדְר הַסָּמוּךְ לְנִיסּוֹן שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין פְּרֻשֶׁת (א) שְׁקָלִים שֶׁהִיא כִּי תִשָּׂא, עַד וְעֲשִׂיתָ כִּיּוֹר נַחֲשֶׁת, וּמִפְטִיר: וַיְכַרְתָּ יְהוֹדָע; וּמוֹצִיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים: בְּאַחַת קוֹרֵא פְּרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ, וּבַשְּׁנֵי שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא מִפְטִיר בְּפְרֻשֶׁת שְׁקָלִים.

באר היטב (א) שקלים. ואם שכחו הצבור בראש חדש אדר לקרות פרשת שקלים צריכים לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות הפרשה גינת ורדים חא"ח כלל א' ס"י ל"ו ע"ש. אם טעו וקראו הפרשיות והמגילה בראשון צריך לחזור לקרותן בשני עיין ב"ח:

ב בְּשַׁבָּת שְׁנֵיהָ מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים; בְּאַחַד קוֹרֵא פְּרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ, וּבַשְּׁנֵי קוֹרֵא: זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְּלֶק, וּמִפְטִיר: פְּקֹדֹתַי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עַמְּלֶק.

ג בְּשַׁבָּת שְׁלִישִׁית, שֶׁהוּא ט"ו בְּאֶדְר, מִפְסִיקִין; וּבְשַׁבָּת ד' שֶׁהִיא כ"ב לְאֶדְר מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים; בְּאַחַד קוֹרֵא בְּפְרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ, וּבַשְּׁנֵי קוֹרֵא פְּרֻשֶׁת פָּרָה, וּמִפְטִיר: וְזָרְקֹתַי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְעַיִן לְעֵיל ס"י קל"ז סעיף ה'.

ד בְּשַׁבָּת חֲמִישִׁי, שֶׁהוּא כ"ט בְּאֶדְר, מוֹצִיאִין ב' סְפָרִים:

בְּאַחַד קוֹרָא פְּרָשֶׁת הַשְּׁבוּעַ, וּבִשְׁנַי: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם,
וּמִפְטִיר: בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ.

ה חַל רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֶדָר הַסָּמוּד לְנִיסָן בְּתוֹדַי יְמֵי הַשְּׁבוּעַ,
וְאֶפְלוּ בְּעָרְב שַׁבַּת, מִקְדִּימִין לְקָרוֹת פְּרָשֶׁת שְׁקָלִים
בְּשַׁבַּת שְׁלֶפְנִי, וּמִפְסִיקִין בְּשִׁנְיָה כְּדִי שֶׁתְּהֵא פְּרָשֶׁת זְכוֹר
בְּשַׁבַּת הַסָּמוּכָה לְפוּרִים מְלֶפְנֵיהָ; וְאִם חַל פּוּרִים בְּעָרְב
שַׁבַּת, מִקְדִּימִים לְקָרוֹת פְּרָשֶׁת זְכוֹר בְּשַׁבַּת שְׁלֶפְנִי.

ו הַיָּמִים שְׁרָאוּי לְקַבֵּעַ בָּהֶם רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֶדָר, זַבְדִּי; וְסִימָן
לְשַׁבְּתוֹת הַהֶפְסָקָה, זַטִּי בִּי דִּיד וּבִיִּי, כְּלוּמַר:
כְּשֶׁחַל רֵאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבַּת מִפְסִיקִין בְּחַמְשָׁה עֶשְׂרֵי בּוֹ,
וְסִימָן זַטִּי; וְכִשְׁחַל בְּיוֹם בִּי מִפְסִיקִין בּוֹ בּוֹ, וְסִימָן
בִּי; וְכִשְׁחַל בְּיוֹם דִּי מִפְסִיקִין בְּדִי בּוֹ, וְסִימָן דִּיד;
וְכִשְׁחַל בְּיוֹם וִי מִפְסִיקִין בְּשִׁתֵּי שַׁבְּתוֹת בִּי בּוֹ וִיִּי בּוֹ,
וְסִימָן וּבִיִּי.

ז יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפְּרָשֶׁת זְכוֹר וּפְרָשֶׁת פָּרָה אֶדְמָה חֲתִיבִים
לְקָרְאֵם **(ב)** מְדַאוּרִיתָא, לְפִיכָךְ בְּנֵי הַיְשׁוּבִים שְׁאִין לָהֶם
מְנַן צְרִיכִים לָבֵא לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְנַן בְּשַׁבְּתוֹת הַלְלוּ כְּדִי
לְשַׁמַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ שֶׁהֵם מְדַאוּרִיתָא. **הגה:** וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
לָהֶם לָבֵא, מִכָּל מָקוֹם יִזְהָרוּ לְקָרוֹתֵם בְּנִינְתָם וּבִטְעָמָם (מִצָּא כְּתוּב).

באר היטב (ב) מדאורייתא. בשל"ה האריך לצדד שפרשת פרה אינה
דאורייתא וכ"כ הב"ח וכ"כ בתשובת מהרי"ל סימן קפ"ב שלא הזכיר אלא

פרשת זכור. ובת"ה סי' ק"ח כתב וז"ל באשר"י פרק ז' דברכות כתב דעשה דאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה. ובתוס' שאנ"ץ כתבו דאין שום קריאה דאורייתא רק פרשת זכור. ובתוס' הקצרות בברכות פרק ב' פירשו דפרשת זכור ופרשת פרה חייבים לקרותי מן התורה וכו'. ואם כן צריך לזהר יותר שישמעו קריאת פי' זכור ביי"ד ממקרי מגילה בזמנה אלא שהעולם לא זהירי בהכי עכ"ל. וכתב המ"א ונ"ל ליישב מנהג העולם דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוק' בשבת זו אלא שחכמים תקנו בשבת זו הואיל ושכיחי רבים בבה"כ וסמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן וע"כ כששומע בפורים פרשת ויבא עמלק נמי זוכר מעשה עמלק ויוצא י"ח וכ"ה ברא"ם סי' ב'. אבל פי' פרה לא מצינו שהוא מדאורייתא עכ"ל ע"ש. וכתב רש"ל שאין הקטן עולה למפטיר בפי' זכור ובפי' פרה ע"ש. והבי"ח כי דבין קטן שיודע למי מברכין ובין שאינו יודע למי מברכין עולה ע"ש: והט"ז כי דוקא קטן היודע למי מברכין עולה. ובסימן רפ"ב פסק רמ"א דקטן יכול לקרות בפי' המוספין או בארבע פרשיות שמוסיפין באדר ונראה דביודע למי מברכין קאמר עכ"ל ע"ש: ועיין בגינת ורדים חא"ח כלל א' סי' ל"ז. כתב מהרי"ל בכל ארבע פרשיות אין מזכירין נשמות ואומרים צו"ץ ד"מ. יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית בכל יום ה' מפרשת שובבי"ם ת"ת וי"א גם פי' ויקהל ופקודי ואומרים שומר ישראל וכו'. ופשוט דהש"ץ אומר ענינו בשחרית ומנחה. וכתב האר"י ז"ל בפי' התורה שימים אלו מסוגלים לתקן עון קרי יותר מכל השנה להמתענים בהן לכן מתחיל מפי' שמות שאז התחיל השעבוד שנתקן הקרי דאדה"ר ונגמר בפי' כי תקנה עבד עברי ע"ש:

הלכות מגילה ופורים

סימן תרפו - דין תענית אסתר

סעיפים

ג'

ובו

א בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים (א) מִתָּר מִתְּעַנּוֹת לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם.

באר היטב (א) מותר. וב"ח כתב דחנוכה אסור להתענות לפניו ועיין סי' תר"ע ס"ק ב' מש"ש. ועי' יד אהרן:

ב מִתְּעַנִּים (ב) בִּי"ג בְּאֶדָר; וְאִם חָל פּוּרִים בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, מִקְדִּימִין לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם חֲמִישִׁי. **הגה:** וְתִעֲנִית זֶה אֵינוֹ חוֹבָה, לְכוּ יֵשׁ לְהַקְלֵ בּוֹ לְעֵת הַצָּרָה, כְּגוֹן: מְעַבְרוֹת אוֹ מִיְנִיקוֹת אוֹ לְחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סָכְנָה, וְאֶפְלוּ כּוֹאֲבֵי עֵינַיִם, שְׁאִם (ג) מְצַטְעָרִים הִרְבָּה לֹא יִתְעַנּוּ וַיִּפְרְעוּ אַחֲרָיִךְ, אֲבָל שְׁאֵר בְּרִיאִים (ד) לֹא יִפְרְשׂוּ מִן הַצְּבוּר (חדושי אגדה בשם מחזור ויטרי). וְאִם חָל פּוּרִים בְּיוֹם א', שְׁמִתְעַנִּין בְּיוֹם ה' שְׁלֹפְנָיו, וְחָל בּוֹ בְּרִית מִלָּה, מִתָּר (ה) לְאָכַל עַל הַמִּלָּה, וּלְמַחֵר בְּיוֹם ו' יִתְעַנּוּ הָאוֹכְלִים (הגהות מנהגים).

באר היטב (ב) בי"ג. ויש מתענין לילה ויום. כנה"ג. מהרי"ל לא היה מגיד ההלכה בתענית אסתר מפני שטרודים לקנות צרכי פורים אם לא כשחל פורים ביום א' ובהגמ"נ הוכיח מהגמרא שאפי' בפורים היו רגילים ללמוד לפני רבם: (ג) מצטערים. וכ"ש יולדת כל שלשים יום: (ד) לא יפרשו. אפי' ההולך בדרך וקשה עליו התענית. בי"ש ש"ל: (ה) לאכול. משמע אפי' יותר מיו"ד. וט"ז כתב דאין לסמוך על הגי' זו אלא יאכל סעודת המילה בלילה כמו בט"ב ע"ש. משנכנס אדר מרבין בשמחה. ומי שיש לו דין עם עכו"ם ישפוט באדר. כתב ר"מ אלשקאר סי' מ"א דיכולין לתקן בני העיר בהסכמת וחרם עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות פורים על שנעשה להם נס ואף שהולכים לעיר אחרת להשתקע חל עליהם ומי שנעשה לו נס באדר ונדר לעשות לו פורים י"א לעשות בשנת עיבור באדר שני וי"א לעשותו באדר ראשון א"כ נעשה הנס בשנת העיבור באדר שני הר"ש הלוי סי' י"ו ועיין מ"ש סי' תקס"ח סעיף ז' (ובמג"א חולק עליו. ובספר אליה רבה דחה דבריו בסימן תרפ"ה עיין שם). כתב כנה"ג מי שמתענה יום שנעשה לו נס ואירע בשבת יתענה בערב שבת:

ג יש מתענים (ו) ג' ימים, זכר לתענית אסתר.

באר היטב (ו) ג' ימים. פ"י בה"ב אחר פורים ב"י סימן תכ"ט ע"ש:

סימן תרפז - דיני חיוב קריאת המגלה

סעיפים

ב'

ובו

א חייב אדם לקרות המגלה בלילה ולחזור ולשנותה ביום. ושל לילה, זמנה (א) כל הלילה; ושל יום, זמנה כל היום מהנץ החמה עד סוף היום; ואם קראה משעלה עמוד השחר, יצא.

באר היטב (א) כל הלילה. ואחר שעלה עמוד השחר לא יקרא וגר שנתגייר קודם הנץ החמה פטור מקריאת הלילה מ"א וע"ש בהלק"ט סימן רפ"ו. ואונס קצת יכול לשמוע של יום אחר שעלה עמוד השחר:

ב מבטלים תלמוד (ב) תורה לשמע מקרא (ג) מגלה, קל וחמר לשאר מצות של תורה שכלם נדחים מפני מקרא מגלה, ואין לה דבר שנדחה מקרא מגלה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים כ"ד (ד) צ"פ, שהפוגע בו

קוֹבְרוּ תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן קוֹרְא. הַגָּה: וְכֵן זֶה לֹא מִיָּרִי אֶלָּא בְּדֹאקָא שְׁהוּת לְעִשׂוֹת שְׁתִּיחָן, אֲבָל אִם אֵי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹת שְׁתִּיחָן אֵין שׁוּם מְצוּה דְּאוֹרִיטָא נְדַחִית מִפְּנֵי מְקָרָא מְגַלָּה (ר"ן וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם תוֹסֵפּוֹת וּמַהֲרִיא מִזְרְחִי). וְהָא דְּמַת מְצוּה קוֹדֵם, הִינּוּ דְּנֻקָּא (ה) בְּדֹאקָפְשָׁר לֹו לְקָרְאָה אַחַר כֵּן (מַהֲרִיא מִזְרְחִי).

באר היטב (ב) תורה. עיין מ"א וט"ז ובתשובת שבות יעקב חלק ב' סימן מ"ו. ובתשובת חות יאיר סי' ח' פלפול חריף ע' י"א ובשכנה"ג: **(ג) מגילה.** בצבור ב"י ב"ח: **(ד) צרכו.** משמע דס"ל דאע"פ שיש לו קוברין כיון שאינם כדי צרכו מקרי מת מצוה וכ"מ בהג"ה ססי' תרצ"ו סעיף ז' דס"ל דקבורתו קודם ע"ש. ומ"א חולק וכ' דוקא במת שאין לו קוברין וכ"כ הש"ג דוק' כשהוא בשדה שהוא מוטל בבזיון אבל בעיר מגילה קודם וכ"כ הב"ח וכ"מ בד"מ בשם א"ז שכתב קבורת ת"ח קודם למגילה עכ"ל. וטעמו מדאמרינן כבוד תורה דיחיד חמיר משמע דלשאר כל אדם מגילה קודם כיון שמוטל בעיר וכן עיקר עכ"ל: **(ה) בדאפש'.** אבל אם הוא סמוך לחשיכה יקר' המגילה דהא מת מצוה אפש' לקברו בלילה אבל אם הוא בענין שא"א לקוברו אח"כ מפני לסטים בודאי ידחה מקרא מגיל' עיין מ"א ובט"ז. מילה ומקרי' מגילה אי איכא שהות לשתיהן מקרי' מגילה קודם משום פרסום ניסא ואי ליכא שהות לשתיהן מילה בזמנה דהוי דאורייתא וקודמת למקרי' מגילה דהוי דרבנן פ"ח. אבל בת"ה סימן רס"ב [ורס"ג] צידד לומר איפכ' דכשיש שהות יקדים המילה וכשאין שהות יקדים המגילה. ונ"ל הטעם דיכול למול בתשיעי. כנה"ג ע"ש:

סימן תרפח - דין כרכים המקפים

חומה מימות יהושע בן נון

סעיפים

ח'

ובו

א כְּרָכִים הַמְּקָפִים חוֹמָה מִיְמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, אֶפְלוּ אֵינֶן מְקָפִין עַכְשָׁו, קוֹרִין בְּט"ו, אֶפְלוּ אִם הֵם בְּחוּצָה

לְאָרֶץ, וְאָפְלוּ אִין בְּהֶם עֶשְׂרָה בְּטָלְנִים (פּי בְּטָלְנִים מִמְּלֹאכְתָם
וְעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צְבוּר); וְהוּא שְׁהֶקֶף וְאַחַר כָּךְ יָשָׁב, אוֹ שְׁיָשָׁב
תְּחִלָּה עַל דַּעַת לְהִקְיֵפוֹ אַחַר כָּךְ, לְאָפְוִקֵי כְּשֶׁנּוֹדַע שְׁיָשָׁב
תְּחִלָּה עַל דַּעַת שְׁלֵא לְהִקְיֵפוֹ אָבֵל (א) בְּסִתְמָא הֶקְפָּה וּלְבִסוּף
יְשָׁבָה (ר"ן).

באר היטב (א) מסתמא. האחרונים הקשו דזה הפך ממ"ש בס"י ת"א דסתם
עיירות מוקפות לדירה שבנין בתים תחיל' ואח"כ מקיפים אותה ע"ש מה
שתירצו:

ב וְכֵן הַכְּפָרִים הַנִּרְאִים עִמָּהֶם, אָפְלוּ אִינָם סְמוּכִים,
כְּגוֹן שְׁהֶם בְּהָר; אוֹ שְׁסְמוּכִים לָהֶם, אָפְלוּ אִינָם נִרְאִים
עִמָּהֶם, כְּגוֹן שְׁהֶם בְּעֵמֶק, (ב) וּבְלִבְד שְׁלֵא יְהִיוּ רְחוּקִים
יֹתֵר מִמֵּיל. וּבְשׁוֹשׁוֹן אֶף עַל פִּי שְׁאִינָה מְקַפֵּת חוּמָה
מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ, קוֹרִין בְּט"וֹ הוֹאִיל וְנַעֲשֶׂה בּוֹ הַנֶּס.

באר היטב (ב) ובלבד וכו'. זה קאי אדסמוך וכו' אבל נרא' אפי' רחוק הרב'
הוי ככרד. מ"א ע"ש. ועיין ט"ז ובתשו' מהריט"ץ סימן קפ"ג:

ג כְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת, וְכַרְכִּים שְׁאִינָם מְקַפֵּים חוּמָה
מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן קוֹרִין בִּי"ד.

ד כָּרֶךְ שְׁהוּא (ג) סָפֵק אִם הֶקֶף בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ אִם לָאוּ,
קוֹרִין בִּי"ד וּבְט"וֹ וּבְלִילִיהוֹן, וְלֹא יִבְרָךְ כִּי אִם בִּי"ד
שְׁהוּא זְמַן קְרִיאָה (ד) לְרַב הָעוֹלָם.

באר היטב (ג) ספק. וטבריא צריך לקרות בה בי"ד ובט"ו שספק אם הם חשוב כחומה גמי'. בח"ל יש כרכים שראוי להסתפק בהן שלי"ה. ובלבוש כתב דבמדינות אלו אין להסתפק לפי שהם בצפון ורחוקים מא"י וידוע שלא היו מיושבים בזמן יהושע: **(ד) לרוב.** ונוהגין שמחה ומתנות לאביונים בשניהם. כנה"ג ש"ג:

ה בן עיר שְהִלֵךְ לְכַרְדֵּי, או בן כְּרֵד שְהִלֵךְ לְעִיר, אִם הָיָה דַעְתּוֹ לְחַזֵּר לְמְקוֹמוֹ **(ה)** בְּזִמְנֵי קְרִיאָה (שֶׁל י"ד) וְנִתְעַכֵּב וְלֹא חָזַר, קוֹרָא בְּמְקוֹמוֹ; וְאִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְחַזֵּר אֲלָא לְאַחַר זִמְנֵי הַקְּרִיאָה, קוֹרָא עִם אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם. **הגה:** וְאִם הוּא בְּמִדְבָּר אוּ בְּסַפִּינָה, קוֹרָא בְּיוֹם י"ד כְּמוֹ רַב הָעוֹלָם (כָּל בּו').

באר היטב (ה) בזמן קריאה. פ"י של י"ד ועיקר קריאה תלוי ביום י"ד ולא בלילה. מ"א ועיין ט"ז:

ו יוֹם הַמַּשָּׁה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת **(ו)** אִין קוֹרִין הַמְּגֵלָה בְּשַׁבָּת, אֲלָא מְקַדְיָמִים לְקְרוֹתָהּ בְּעָרֵב שַׁבָּת, וְגוֹבִים מְעוֹת מִתְּנֹת עֲנִיִּים וּמְחַלְקִים אוֹתָם בּוֹ בְּיוֹם; וּבְיוֹם שַׁבָּת מוֹצְיָאִים שְׁנֵי סְפָרִים וּבְשְׁנֵי קוֹרִין: וְיָבֵא עֲמָלֵק; וְאוֹמְרִים: עַל הַנְּסִים; וְאִין עוֹשִׂים **(ז)** סְעֻדַת פּוֹרִים עַד יוֹם אֶחָד בְּשַׁבָּת.

באר היטב (ו) אין קורין. דאין בקיאין בקריאת הטעמים משא"כ בס"ת ודו"ק ובזה מתורץ קושית התו"ט ועיין יד אהרן. ושואלין ודורשין בענינו של יום. גמי': **(ז) סעודת.** ור"ל חביב סימן ל"ב האריך בראיות שהסעוד' היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעוד' עיין ב"ח והרדב"ז ח"א ס"י קמ"ז פסק כשי"ע וכן דעת המ"א. ועכ"פ מתנות לאביונים הוא ביום קריאת המגילה. אבל אסור לטלטל המגילה בשבת פרי"ח

ע"ש ועיין בשכנה"ג בסימן זה ובסי' ש"ח בהגהת ב"י. ודע שאם חל יום ט"ו בשבת אזי יום השבת ח' לאדר הוא פ' זכור ומפטירין פקדתי ב"י וב"ח כתב בשם ר"ל חביב דבט"ו לאדר מפטירין ג"כ פקדתי ע"ש:

ז המפרש ב"ם והיוצא בש"א וְאִינוּ מוֹצֵא מְגֵלָה לְהוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְקָרְאָנָה (ח) ב"י"ג או ב"י"ב או בְּאֶחָד עֶשֶׂר, בְּלֹא בְרָכָה; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַמְתִּין עַד יָמִים הַלְלוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁקוּרָא אֶפְלוּ מִתְחַלֵּת הַחֲדָשׁ. הגה: וְהָכִי נְהוּג; מִיָּהוּ אִם נִזְדַּמְּן לוֹ אַחַר כֶּף מְגֵלָה, חוֹזֵר וְקוֹרֵא אוֹתָהּ (ט) בְּיוֹם י"ד, אֶפְלוּ קְרָאָה תְּחִלָּה בְּיוֹם י"ג מִכָּל מְקוֹם קָרָא אוֹתָהּ שְׁלֵא בְּזַמְנָה (כָּל בּוּ וּבֵית יוֹסֵף).

באר היטב (ח) ב"י"ג. בקיבוץ י' דשלא בזמנה בעי י' ובהג"א מסופק אי סגי בקטנים. מ"צ: (ט) ביום י"ד. בברכה עיין לבוש:

ח בן עיר שְׁהָיָה בְּסָפִינָה או בְּדָרָךְ וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ מְגֵלָה, וְאַחַר כֶּף נִזְדַּמְּנָה לוֹ (י) בְּט"ו, קוֹרֵא אוֹתָהּ בְּט"ו.

באר היטב (י) ב"ט"ו. בלא ברכה. ב"י ש"ל:

סימן תרפט - שהכל חיבים בקריאת מגלה

א הכל חַיָּבִים בְּקִרְיָתָהּ, אֲנָשִׁים (א) וְנָשִׁים וְגָרִים
וְעֹבְדִים מִשְׁחָרְרִים; וּמַחְנֵכִים אֶת הַקְּטָנִים לְקִרְוֹתָהּ.

באר היטב (א) ונשים. ולכן צריך לקרותה בביתו לפני הבתולות מגן אברהם.
ובקצת מקומות נוהגים שהבתולות הולכות לבה"כ נשים לשמוע המגילה.
וקטן שהגיע לחינוך מוציא נשים. וקטן לקטן ואשה לאשה. א"ז עיין יד אהרן:

ב אֶחָד הַקּוֹרָא וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַקּוֹרָא, יֵצֵא יָדִי
חוֹבְתוֹ; וְהוּא שֶׁיִּשְׁמַע מִפִּי שֶׁהוּא חַיָּב בְּקִרְיָתָהּ. לְפִיכָךְ
אִם הָיָה הַקּוֹרָא חֵרֵשׁ אוֹ קֵטָן אוֹ שׁוֹטֵה, הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ
(ב) לֹא יֵצֵא; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנָּשִׁים אֵינָם מוֹצִיאוֹת אֶת
הָאֲנָשִׁים. **הגה:** וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אִם הָאִשָּׁה קוֹרְאָה (ג) לְעֲצָמָהּ מִבְּרַכָּתָה:
לְשִׁמּוֹעַ מִגְּלָהּ, שֶׁאֵינָהּ חַיָּבָת בְּקִרְיָתָהּ (מְרַדְכֵי פ"ק דְּמַגְלָה).

באר היטב (ב) לא יצא. וב"ח פסק דהשומע מן החרש יצא בדיעבד וכ"מ
בגמרא: (ג) לעצמה. ובמדרש הנעלם רות כתב דלא תקרא לעצמה רק תשמע
מהאנשים:

ג אֶנְדְּרוּגִינוֹס מוֹצִיא מֵינּוּ וְלֹא שְׁאִינוּ מֵינּוּ, טִמְטוֹס וּמִי
שֶׁחָצִיו עֹבֵד אֶפְלוּ מֵינּוּ (ד) אֵינּוּ מוֹצִיא. **הגה:** יֵשׁ אוֹמְרִים
דְּאֶפְלוּ אֶת (ה) עֲצָמוֹ אֵינּוּ מוֹצִיא וְצָרִיךְ לְשִׁמּוֹעַ מֵאַחֲרֵים (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ד) אינו מוציא. אפילו למ"ד דנשים מוציאות אנשים זה גרע טפי
עיין ב"י: (ה) עצמו אינו מוציא. היינו למ"ד דנשים אין מוציאות אנשים ב"י
והבאר היטב אשר לפני לא דק בכאן ע"ש:

ד הַשּׁוֹמֵעַ מִגְּלָהּ מִמִּי שֶׁהוּא מְדַר הַנָּאָה מִמֶּנּוּ, יֵצֵא.

ה מקום שאין מנין, אם אחד יודע והאחרים אינם יודעים אחד פוטר את כלם; ואם כלם יודעים, כל אחד קורא **(ו)** לעצמו.

באר היטב (ו) לעצמו. והבי"ח כתב בשם מהרי"ל בפשיטות דעדיף טפי שיקרא אחד לכולם וכן דעת המ"א משום ברוב עם הדרת מלך עיין שם:

ו מנהג טוב להביא **(ז)** קטנים וקטנות לשמע מקרא מגלה.

באר היטב (ז) קטנים. ובלבד שלא יביאו קטנים ביותר שמבלבלים דעת השומעים. **מ"א** עש"ה:

סימן תרצ - דיני קריאת המגלה

א קורא אדם את המגלה בין עומד בין **(א)** יושב; אבל לא יקרא בצבור, יושב, לכתחלה מפני כבוד הצבור. **הגה:** ואסור לתזן לקרות את המגלה עד **(ב)** שאומרים לו: קרא, (מרדכי פרק הקורא).

באר היטב (א) יושב. אבל הברכה תהיה מעומד. מ"א: (ב) שאומרים. היינו במקום שהמנהג שאין החזן קורא לעולם המגילה אבל במדינתנו החזן קורא לעולם המגילה א"צ שיאמרו לו דמעיקרא מינוהו על כך. מ"א:

ב אֶפְלוּ שְׁנַיִם, וְאֶפְלוּ עֶשְׂרֵה, יְכוּלִים לְקִרְוֹתָהּ בְּיַחַד וְיוֹצְאִים הֵם וְהַשּׁוֹמְעִים מֵהֶם.

ג צָרִיךְ לְקִרְוֹתָהּ כְּלָה, וּמִתּוֹךְ הַפְּתָב; וְאִם קָרָאָה עַל פֶּה, לֹא יֵצֵא. וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה כְּתוּבָה כְּלָה לְפָנָיו לְכַתְּחֻלָּה, אֲבָל בְּדִיעֵבֶד אִם הִשְׁמִיט הַסּוֹפֵר בְּאִמְצָעָה תְּבוּת, אֶפְלוּ עַד חֲצִיָּה, וְקָרָאִים הַקּוֹרֵא עַל פֶּה, יֵצֵא. הַגָּה: אֲבָל אִם הִשְׁמִיט תַּחֲלָתָהּ אוֹ סוֹפָה, אֶפְלוּ מֵעוּטָה, לֹא יֵצֵא (ר"ו); וְאֶפְלוּ בְּאִמְצָעָה דְּוָקָא דְּלֹא הִשְׁמִיט עֲנָן שְׁלֵם, (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"יח); אֲבָל בְּיוֹתֵר מִחֲצִיָּה, אֶפְלוּ הֵן כְּתוּבוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵן מְטֻשְׁטָשׁוֹת וְאִין רְשׁוּמָן נְכָר, פְּסוּלָה.

ד מִי שֶׁתּוֹפֵס בְּיָדוֹ מְגִלָּה שְׂאִינָה כְּשֶׁרָה, (ג) לֹא יִקְרָא עִם שְׁלִיחַ צְבוּר, אֶלָּא שׁוֹמֵעַ וְשׁוֹתֵק. הַגָּה: וְכֵן לֹא יִסַּע שׁוֹם אָדָם עַל פֶּה לַחֲזוֹן, וְלָכֵן אוֹתָן הַפְּסוּקִים שֶׁקּוֹרִין הַקֹּהֵל צָרִיךְ הַחֲזוֹן לַחֲזוֹר וְלְקִרְוֹתָם מִתּוֹךְ מְגִלָּה כְּשֶׁרָה. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי לְקָט).

באר היטב (ג) לא יקרא וכו'. דשמא יתן השומע לבו לזה הקורא ולא לשי"ץ ב"י א"יח משמע דהוא עצמו יכול לשמוע לשי"ץ אע"פ שקורא. מ"א:

ה קָרָאָה סְרוּגִין, דְּהֵינּוּ שֶׁפָּסַק בָּהּ וְשָׁהָה וְאַחַר כֵּן חָזַר

למקום שפסק, אפלו שקה כדי לגמר את כלה, יצא.
הגה: ואפלו (ד) סח בינתים. מיהו גוערין במי שסח בינתים, כדלקמן סימן
תרצ"ב סעיף ב'. (הרשב"א ס"י רמ"ד).

באר היטב (ד) סח. פירוש הקורא אבל השומע שסח ולא שמע לא יצא. ב"י
ס"י תרצ"ב:

י הקורא את המגלה למפרע, לא יצא; קרא פסוק אחד
ודלג השני וקרא שלישי ואחר כך חזר וקרא השני, לא
יצא. מפני שקרא למפרע פסוק אחד; אלא כיצד יעשה,
מתחיל מפסוק שני ששכח, וקורא על הסדר.

י הקורא את המגלה (ה) על פה, לא יצא ידי חובתו.

באר היטב (ה) על פה. קשה דהא כבר כתבו בס"ג אפשר דבא לומר דאפילו
השומע ממנו לא יצא כמ"ש בסמוך. מ"א:

ח הלועז ששמע את המגלה הכתובה בלשון הקדש
ובכתבי הקדש, אף על פי שאינו יודע מה הם אומרים,
יצא ידי חובתו.

ט היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות
העכו"ם, לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המפיר
אותו הלשון בלבד; אבל אם היתה כתובה בכתיב עברי,

וְקָרָאָה אֲרַמִּית לְאֲרַמִּי, לֹא יָצָא, שְׁנִמְצָא זֶה קוֹרָא עַל פֶּה, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא יָצָא הַקּוֹרָא יְדֵי חוֹבְתוֹ לֹא יָצָא הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ. **הגה:** אָבֵל אֵין לְחוּשׁ (ו) בְּאִיזָה כְּתָב כְּתוּבָה (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ו) באיזה כתב. פ"י ובלבד שיכול לקרות אותו כתב:

י מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לַעֲזוֹ וְיּוֹדֵעַ אֲשׁוּרִית, אֵינּוֹ (ז) יּוֹצֵא בְּלַעֲזוֹ ; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא. **הגה:** וְאִם כְּתוּבָה בְּשָׁנֵי לְשׁוֹנוֹת, מִי שֶׁמְבִינִים יָצָאוּ (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (ז) יצאו. בדיעבד עסי"א:

יא יֵשׁ (ח) לְמַחֹת בְּיַד הַקּוֹרְאִים לְנָשִׁים הַמְּגַלָּה בְּלִשׁוֹן (ט) לַעֲזוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבָה בְּלִשׁוֹן לַעֲזוֹ.

באר היטב (ח) למחות. משום דלא ידעי הלעז של האחשתרנים וא"ת יקרא האחשתרנים ככתבו בלה"ק י"ל דאסור לכתחלה לקרות בשני לשונות. מ"א: (ט) לעז. ואפי' הקוראים בשני הימים אסור לקרותה בלעז ראב"ח חלק ב' סי' ע"ט:

יב קָרָאָה מְתַנַּמֵּן, הוֹאִיל וְלֹא נִרְדָּם בְּשָׁנָה, יָצָא ; אָבֵל אִם שֶׁמָּעָה (י) מְתַנַּמֵּן, לֹא יָצָא.

באר היטב (י) מתנמנם. כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא:

יג הָיָה כּוֹתֵבָהּ, שְׁקוֹרָא פְּסוּק בַּמְּגִלָּה שֶׁהוּא מְעַתִּיק מִמֶּנָּה, וְכוֹתֵבָהּ; אִם כִּי לָבוּ לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ, יֵצֵא, וְהוּא שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה כְּלָה לְפָנָיו בַּמְּגִלָּה שֶׁהוּא מְעַתִּיק מִמֶּנָּה; וְכֵן אִם הָיָה מְגִיחָהּ; וְכֵן אִם הָיָה דוֹרְשָׁהּ, שְׁקוֹרָא פְּסוּק בַּמְּגִלָּה שֶׁלְמָה וְדוֹרְשׁוֹ, אִם כִּי לָבוּ לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ, יֵצֵא; וְלֹא יִפְסִיק בָּהּ בְּעֵנְיָנִים אַחֲרֵים כְּשֶׁדוֹרְשָׁהּ, שֶׁאֲסוּר לְהִפְסִיק בָּהּ בְּעֵנְיָנִים אַחֲרֵים.

יד הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה צָרִיד שְׂיִכּוֹן לְהוֹצִיא הַשּׁוֹמֵעַ, וְצָרִיד שְׂיִכּוֹן (יֵא) הַשּׁוֹמֵעַ לְצֵאת, וְאִם הַקּוֹרָא שְׂלִיחַ צְבוּר מְסִתְמָא דְעֵתוֹ עַל כָּל הַשּׁוֹמְעִים, אֶפְלוּ הֵם אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִין מְדַקְדְּקִין בְּטַעֲוִיּוֹתֶיהָ; וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּוִקָא בְּטַעוֹת שֶׁהִלְשׁוּן וְהֵעֲנָן אֶחָד, כִּהֵהוּא עֶבְדָא דְתַרִי תַלְמִידֵי דְהוּוּ יְתַבִּי קַמָּה דְרַב, חַד קַרִי יְהוּדִים וְחַד קַרִי יְהוּדִים וְלֹא אֶהְדֵּר חַד מִיְנֵיהוּ; אֲבָל טַעוֹת אַחֵר; לֹא.

באר היטב (יֵא) השומע. מבואר בתשובת הרשב"א דאם השומע לא שמע תיבה אחת לא יצא אבל אם שמע ולא כוון בכל תיבה יצא עמ"א:

טו צָרִיד לומר עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן וְעֲשֶׂרֶת, הַכֹּל בְּנִשְׂמָה אַחַת, לְהוֹדִיעַ שֶׁכֻּלָּם נִהְרְגוּ וְנִתְּלוּ כְּאֶחָד. הַגָּה: וְדוֹקָא לְכַתְּחֵלָה, אֲבָל בְּדִיעְבַּד אִם הִפְסִיק בִּינֵיהֶם יֵצֵא (תוסי' ספ"ק דמגלה ואבנדרהם ומחרי"ל). וְלְכַתְּחֵלָה נוֹהֲגִין לומר בְּנִשְׂמָה אַחַת מִתְּחֵלַת חֲמֵשׁ מְאוֹת אִישׁ וְאֶת פְּרִשְׁנֵדְתָא וכו' עַד עֲשֶׂרֶת; (מחרי"ל בשם רוקח).

טז צָרִידֶיךָ שְׂיֵאמְרוּ: אָרוּר הַמֶּן, בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, אָרוּרָה זָרֵשׁ, בְּרוּכָה אֶסְתֵּר, אָרוּרִים כָּל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל; וְצָרִידֶיךָ שְׂיֵאמְרוּ: וְגַם חֲרַבּוֹנָה זְכוּר לְטוֹב.

יז מְנַהֵג כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקּוֹרָא קוֹרָא **(יב)** וּפּוֹשֵׁטָה כְּאַגְרֵת, לְהַרְאוֹת הַנֶּס; וּכְשֶׁיִּגְמֹר, חוֹזֵר **(יג)** וְכוֹרְכָה כְּלָה, וּמְבַרְךְ. **הגה:** יֵשׁ שֶׁכְּתָבוּ שֶׁנִּוְהָגִין לומר ד' פְּסוּקִים שֶׁל גְּאֻלָּה בְּקוֹל רֶם, דְּהִינּוּ: אִישׁ יְהוּדִי וְגו', וּמְרַדְּכִי יֵצֵא וְגו', לְיְהוּדִים הַיְתֵה אִוְרָה וְגו', כִּי מְרַדְּכִי הַיְהוּדִי וְגו'; וְכֵן נוֹהָגִין בְּמִדֵּינֹת אֵלּוּ (הַגְּהוֹת מִיְמוֹנֵי פ"א וְכָל בּוֹ וְאַפּוֹדְרָהס); וְהַחֲזֵן חוֹזֵר וְקוֹרָא אוֹתָן. עוֹד כְּתָבוּ שֶׁנִּוְהָגוּ הַתִּינּוֹקוֹת לְצוּר צוּרֵת הַמֶּן עַל עֲצִים וְאַבְנִים, אוֹ לְכַתֵּב שֵׁם הַמֶּן עָלֶיהָ, וּלְהַכּוֹתָן זֶה עַל זֶה כְּדֵי שְׂיִמְחָה שְׂמוֹ עַל דְּרָךְ: מְחָה תִּמְחָה אֶת זְכָר עֲמֶלֶק (דְּבָרִים כה, יט) וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב (מִשְׁלֵי י, ז) וּמִזֶּה נִשְׁתַּרְבֵּב הַמְּנַהֵג **(יד)** שֶׁמְפִיִּים הַמֶּן כְּשֶׁקּוֹרִים אֶת הַמְּגַלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת (אַפּוֹדְרָהס); וְאֵין לְבַטֵּל שׁוּם **(טו)** מְנַהֵג אוֹ לְלַעַג עָלָיו, כִּי לֹא לְחֲנֹם הַקְּבָע. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח).

באר היטב (יב) ופושט. ודוקא ש"צ והשומעין במגילה א"צ לפשוט. בי"ח ומהרי"ל עמ"א: **(יג) וכורכה.** ומניחה על מקומה ואח"כ מברך מ"צ מט"מ מהרי"ל. ואם רוצה מברך ואח"כ כורכה כנה"ג סה"י. כי מהרי"ל כשאומר בלילה ההוא נדדה יגביה קולו כי שם עיקר הנס כשיאמר האגרת הזאת ינענע המגילה. מט"מ: **(יד) שמכים.** מהרי"ל לא היה חושש להכות המן. ובלבוש כתב בשעה שאומרים המן יאמר שם רשעים ירקב. ועכ"פ כשמכין המן צריך החזן לשתוק כדי שישמעו כולם קריאתו וכל יחיד יקרא פסוק או ב' מתוך החומש בעוד שמכים המן כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא כמ"ש סעיף (ד) [ג']: **(טו) מנהג.** וכתב רמ"א בתשובה סי' (כ"א) [י"ט] בשם מהרי"ק שורש קמ"ד דאם נמצא המנהג באיזה פוסק אין לבטל ואפי' בשעת הדחק אין לשנות מנהג ואפי' יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמ"ש מהרי"ק ש"ט. ואפי' במנהג מקום אי אמרי' שמבטל הלכה. מיהו אם נשתנה הענין מאשר היה בזמן הראשונים רשאים לשנות המנהג לפי הזמן עכ"ל ומהרא"ש בביאורי סמ"ג כתב הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה היינו אפי' רוב דיעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע להו והמנהג בנוי על פי הפסיקת' או ספרי חיצונים אמרינן מנהג עוקר

הלכה דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש עכ"ל. עיין מהרי"ק ש"ט ושנ"ד ובספר ב"ש. ודוקא מנהג שנתייסד ע"פ ותיקין אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת מ"ס פי"ד ודבר שנגזר במנין אפי' ידוע מאיזה טעם ובטל הטעם צריך מנין אחר להתירו גמרא פרק קמא דביצה ואין ב"ד יכול לבטל דבר ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ובכל דבר שהוא רק משום חששא ועברה החששא א"צ מנין אחר כמ"ש ב"ד סי' קי"ו ובתוספות ביצה ע"ש וביבמות דף ע"ח כתבו דבדבר שבממון יכולים לבטל דברי ב"ד חבירו משום דהפקר ב"ד הפקר. וע"ש בתוספות דדבר שלא פשט איסורו ברוב ישראל יכולין לבטל ע"ש ועיין מ"א ועיין מ"ש המ"א ססי' ט' ועיין בספר נחלת שבעה דינים הרבה מענין המנהגים ועיין בספר ב"ש:

יח **מְגֵלָה בְּיַד וּבְטִיּוֹ צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחֵר (טז) עֲשָׂרָה, וְאִם**
אֵי אֶפְשָׁר בְּעֲשָׂרָה קוֹרִים אוֹתָם בְּיַחֲדָה. הַגָּה: וַיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק
אִם נָשִׁים מְצַטְרָפוֹת לְעֲשָׂרָה. (הַגָּהוֹת אֲשֶׁר פִּי'ק טוֹר סי' תרס"ט). וְאִם קָרְאוּ
אוֹתָם בְּצַבּוֹר, וְאֵיזָה יַחֲדָה לֹא שְׁמָעָה, יָכוֹל לְקָרוֹת אֶפְלוּ לְכַתְּחֻלָּה בְּיַחֲדָה,
הוֹאִיל וְקוֹרִין אוֹתָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּעֲשָׂרָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"ח); וְכִשְׁהַיַּחֲדָה
קוֹרְא אוֹתָהּ בְּזַמְנָהּ, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלֶיהָ. (בֵּית יוֹסֵף).

באר היטב (טז) עשרה. אע"פ שיש לו מאה אנשים מצוה לקרותה בצבור משום ברוב עם הדרת מלך ר"ן ב"ח. ועיין הלק"ט חלק א' סי' רפ"ז דאפילו ביתו סמוך לבה"כ וחלונותיו פתוחות לב"ה אפ"ה ילך לבה"כ משום פרסומי ניסא ע"ש:

סימן תרצא - דיני כתיבת המגלה ותפירתה

א אין כותבין המגלה אלא בדיו, על הגויל או על הקלף, כספר תורה; ואם כתבה במי עפצים וקנקנתום, פשרה. כתבה בשאר מיני צבעונים, פסולה. וצריכה **(א)** שרטוט כתורה עצמה; ואין העור שלה צריך לעבד לשמה; **(ב)** ויש אומרים שצריך עבוד לשמה.

באר היטב (א) שרטוט. ודי בשרטוט שטה ראשונה שהסופרים בקיאים לישר אח"כ. לבוש מ"א: ובתשובות חכם צבי סי' צ"ז חולק וכתב להלכה ולמעשה מגילה צריכה שרטוט בכל השורות ע"ש. וחק תוכות פסול בה. כנה"ג מ"א (עפר"ח): **(ב) וי"א שצריך.** וכ"פ (רמ"א) [רמ"מ] סי' ס"א:

ב היתה כתובה על הנזר או על עור שאינו מעבד, או שכתבה עכו"ם או אפיקורוס, פסולה; ודינה כספר תורה לענין **(ג)** הקף גויל וחסטרות חתי"ן ותלית ההי"ן וקופי"ן וכל גופות האותיות בצורתן ובחסרות ויתרות. **הגה:** גם צריך לכתבה מן הכתב (ר"ן), ולהוציא **(ד)** כל תבה מפיו קדם שיכתבנה, כמו בספר תורה (מהרי"ל); ועושין כל פרשיותיה סתומות, ואם עשאן פתוחות, **(ה)** פסולה (הגהות מימוני פ"ב ופסקי מהרא"י סימן כ"ג); ובדיעבד אין לפסל מגלה משום חסרות ויתרות, דלא גרע מהשמית בה הסופר אותיות, דכשרה (הגהות מימוני פ"ב ואור זרוע), כמו שנתבאר סי' תר"צ סעיף ג'; וצריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו; ויש אומרים שצריכה תגין, ויש אומרים שאינה צריכה; **הגה:** ונהגו לתקנה, גם נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל בסופה. (מהרי"ל).

באר היטב (ג) היקף. וה"ה לכל דבר לכן בעי שיהיו שיטותיה שווים מ"א ע"ש ועיין בתשובת מהר"ם מינץ ובכה"ג מדין כתיבת המגילה: **(ד) כל תיבה.** צ"ע דבסי' נ"ב סעיף ל"א כתב דדוקא אם כותב ע"פ צריך להוציא מפיו ומגילה אסור לכתוב ע"פ. מ"א ע"ש: **(ה) פסול.** בתשובת רמ"א סי' י"ב דין ה' מפקפק על זה ולכן נראה לי דיש לסמוך עליו בשעת הדחק. מ"א:

ג עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן צָרִיד לְכַתְּבָה כְּשִׁירָה, וְלֹא כְּשֶׁאֵר שִׁירֹת שֶׁחֶלֶק עַל גְּבֵי כְּתָב, אֲלֵא מִנִּיחַ חֶלֶק בֵּין כְּתָב לְכְתָב; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן, פְּסוּלָה.

ד צָרִיד (ו) לְהֶאָרִיד בְּנֵא"ו דְּוִיזְתָּא בְּכַתִּיבְתָּהּ, וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים בְּקִרְיָאָתָהּ (ר"ן בְּשֵׁם הָרֵא"שׁ וּמְהַר"שׁ וּבֵית יוֹסֵף בְּשֵׁם א"יח); וְצָרִיד לְכַתְּבָה אִישׁ בְּרֵאשׁ (ז) דְּפֵא, וְאֵת בְּסוּפָה.

באר היטב (ו) להאריך. וכל אלו כשר בדיעבד מ"א ע"ש ועיין בגינת ורדים חא"ח כלל ד' סי' י"ב (ועיין בספר אליהו רבא כל תקוני המגלה בענין חסרות ויתרות הכל על נכון): (ז) דפא. עיין בשכנה"ג בהגה"ת ב"י אות ז' ובאות ט' כ' דמעשה בא לפניו במגלה שהיו כתובים עשרת בני המן בחצי הדף איש בראש שיטה ועשרת בסוף שיטה אלא שאינו בסוף דפא ופוסל אותה ע"ש. ובגינת ורדים חא"ח כלל ד' סי' י"ב כ' דכשרה ע"ש:

ה אִם תִּפְרָה בְּחוּטֵי פְּשֶׁתָן, פְּסוּלָה.

ו אִם הִטִּיל בָּהּ ג' חוּטֵי גִידִים, כְּשֶׁרָה, וּבְלִבְד שְׁיֵהִיו מִשְׁלֹשׁוֹת; וּמִפְּנֵי שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרוּשִׁים שׁוֹנִים, צָרִיד לְצֵאת יָדֵי כָּלָם וְיַעֲשֶׂה שְׁלֹשָׁה תְּפִירוֹת בְּרֵאשָׁה וְג' בְּסוּפָה וְג' בְּאִמְצָעִיתָהּ וּתְפִירָה אַחַת בְּחֶלֶק הָרְבִיעִי מִצַּד זֶה וּתְפִירָה אַחַת בְּחֶלֶק הָרְבִיעִי שְׁמֵצַד הָאַחֵר. הַגָּה: וְאִם אֵין לוֹ גִידִין יוֹתֵר, מוּטָב לְתַפֵּר הַנֶּשֶׁאָר בְּחוּטֵי פְּשֶׁתָן מִלְּהַנִּיחוֹ בְּלֹא תְּפִירָה (הַגָּהוֹת מִיְמוֹנֵי פֶּרֶק ב' וְכַל בּוֹ); אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ גִידִין יְתֵפֵר כְּלָהּ בְּגִידִין; וְהַתְּפִירָה תִּהְיֶה מִבְּחוּץ וְלֹא מִבְּפְנִים (רַבֵּנוּ יְרוּחִם נ"י ח"ב בְּשֵׁם א"יח).

ז צָרִיד לְהַנִּיחַ שְׂיור בְּרֹאשׁ הַיְרִיעָה וּבְסוּפָהּ, כְּשֶׁתּוֹפְרָם יחד, וּבְמִשְׁהוּ סָגִי.

ח אִין קוֹרִין (ח) בְּצָבוֹר בְּמִגְלָה הַכְּתוּבָה בֵּין הַכְּתוּבִים; וְאִם קָרָא, לֹא יֵצֵא אֶלָּא אִם כֹּן הִיְתָה יְתָרָה עַל שְׁאָר הַיְרִיעוֹת אוֹ חֲסֵרָה, כְּדִי שְׂיִהְיֶה לָּהּ הַפֶּר; אֲבָל הַיְחִיד קוֹרָא בָּהּ, וְאֶפְלוּ אִינָה חֲסֵרָה אוֹ יְתָרָה, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבָתוֹ; וְדוֹקָא כְּשֶׁהִיא כְּתוּבָה בְּגִלְיוֹן כְּסֵפֶר תּוֹרָה.

באר היטב (ח) בצבור. וכל יי מקרי צבור. טור:

ט מְגִלָּה שֶׁהִיא (ט) נִקְדָּה, וְכֹן אִם כָּתַב בָּהּ בְּדֶף הָרֵאשׁוֹן (י) בְּרִכּוֹת וּפְיוּטִים, אִינָה נִפְסָלֶת בְּכָד.

באר היטב (ט) נקודה. ואי ליכא מי שיודע לקרות בטעמים בע"פ מותר לכתוב הטעמים במגילה ולברך עליה באר שבע דף ק"ט. וכתב מ"א ומ"מ נ"ל דאם אין הטעמים במגילה מותר לקרות בלא טעמים כמ"ש ס"י קמ"ב: (י) ברכות. ולכתחלה לא יכתוב ברכות"י בה הגה"מ ומרדכי ולבוש וכ"כ התשב"ץ. מ"א:

י אִם אִין מְגִלָּה כְּשֶׁרָה קוֹרִים אוֹתָהּ (יא) בְּחֻמֶּשׁ בְּלֹא בְרָכָה.

באר היטב (יא) בחומש. ודוקא כשעושין בגלילה כמ"ש ס"י תמ"ג אבל בחומש שלנו לכ"ע לא יצא. ב"ח ובהגמ"נ מ"א:

יא אם קרא במגלה גזולה, יצא. הגה: ואם מברכים עליה, עין לעיל סימן תרמ"ט לענין לולב הגזול, והוא הדין פאן.

סימן תרצב - דיני ברכות המגלה

סעיפים

ד'

ובו

א הקורא את המגלה מברך לפניה ג' ברכות: על מקרא מגלה, ושעשה נסים, **(א)** ושהחנינו; וביום אינו חוזר ומברך שהחנינו; הגה: ויש אומרים דאף **(ב)** ביום מברך: שהחנינו (טור בשם רבנו תם והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו; ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשרי פ"ג); ולאחריה נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא ברך לא לפניה ולא לאחריה, יצא. הגה: ונהגו לומר בפליקה: אשך הניא, אבל **(ג)** לא ביום (כל בו ובית יוסף בשם א"ח), ואין לברך אחריה אלא **(ד)** בצבור.

באר היטב (א) ושהחנינו. ויכוין בברכת שהחנינו ג"כ על משלוח מנות וסעודות פורים שהם גם כן מצות שלי"ה ונ"ל דיכוין זה בברכת שהחנינו דיום כי זמנם ביום. ונראה לי דמי שאין לו מגילה לא יברך שהחנינו על משלוח מנות וסעודה דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת וי"ט. מ"א: **(ב) ביום.** דעיקר מצות קריאתה ביום. אם נשתתק הקורא באמצע המגילה השני צריך להתחיל בראש כמ"ש ס"י רפ"ד סעיף ה' אבל אי"צ לברך תחלה דיוצא בברכת הראשון. מ"א: **(ג) לא ביום.** שכבר אמרו פיוטים. לבוש: **(ד) בצבור.** וא"ז כתב בשם פוסקים לברך ביחיד ע"ש (ועיין בספר אליה רבה נוסחת ברכה אחרונה על נכון):

ב אין (ה) לשוּחַ בְּעוֹד שְׁקוֹרִין אוֹתָהּ.

באר היטב (ה) לשוח. והקורא עצמו רשאי להפסיק ש"ג. מ"א:

ג אָף עַל פִּי שְׂפִצָּא כְּבָר, מְבָרְךְ לְהוֹצִיא אֶת אַחַר (ו) יְדֵי חוֹבְתוֹ.

באר היטב (ו) י"ח. ואם מברך לנשים יברך לשמוע מגילה ב"ח. אבל לא יברך שהחיינו. ויקראנה לנשים אחר יציאת בה"כ דמצוה שיצא הוא בקריאת הצבור. מ"א:

ד מִי שֶׁהוּא אָנוּס קָצַת וְאֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֻסֶת וְצָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד אַחַר שְׁקָרְאוֹ הַקְּהָל, וְקָשָׁה עָלָיו לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית כָּל כָּךְ, יָכוֹל לְשָׁמַע קְרִיאָתָהּ מִבְּעוֹד יוֹם (ז) מִפְּלֵג הַמְּנַחָה וּלְמַעֲלָה. הַגָּה: אֲבָל אֶסוּר לֶאֱכֹל קֶדֶם שִׁשְׁמַע קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, אֲפֹלוּ הַתַּעֲנִית קָשָׁה עָלָיו (תְּרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ק"ט).

באר היטב (ז) מפלג. אחר שיתפלל ערבית. וכתב המ"א מאחר דשיני רמ"א לשונו וכתב אסור לאכול וכו' משמע דטעימה שרי ומ"מ אין להקל אלא לצורך גדול ומשמע במהרי"ל דאפילו חולה לא יאכל קודם קריאתה א"כ יש בו סכנה. וכתב הב"י שנהגו לקרות קצת מבע"י כדי להקל על האנושים והמעוברות שלא יתענו יותר מדאי:

סימן תרצג - סדר תפלת פורים

סעיפים

ד'

ובו

א אחר קריאת המגלה בערבית, אומר: (א) ואתה קדוש, ואם חל במוצאי שבת אומר: (ב) ויהי נעם, קדם ואתה קדוש. הגה: ואומרים: וינתן לך, וקורים המגלה ואחר כך מבדילין (מנהגים).

באר היטב (א) ואתה קדוש. ואומרים קדיש שלם בלא תתקבל לאחר קריאת המגילה. מ"א עיין שם: (ב) ויהי נועם. אחר קריאת המגילה מנהגים וכ"כ מ"יט דמ"ש ואומרים ויהי נועם לאפוקי מהכלבו דפסק דא"א כלל ומ"ש וקורין המגילה קאי אלאחריו ואח"כ מבדילין ועיין בשכנה"ג בהגהת ב"י אות ד' ועיין בתשובת דבר שמואל ס"י קכ"ח:

ב אומר: על הנסים, בלילה וביום. הגה: ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו (טור). ואין אומרים על הנסים רק ביום י"ד, אבל (ג) לא בט"ו (בית יוסף בשם א"ח ומנהגים); ובג"ל י"ד, אף על פי שלא קראו המגלה עד"ו, אומר על הנסים, בתפלת ערבית. (הגהות מימוני פ"ב).

באר היטב (ג) לא בט"ו. מיהו אם אמרו בט"ו אין מחזירין אותו מ"א וט"ז דלא כב"ח עיין שם. שחרית משכימין לבה"כ ואין לחלוץ התפילין עד אחר קריאת המגילה דדרשינן ויקר זו תפילין. מט"מ מנהגים:

ג אין קורין בו הלל, ואין נופלים על פניהם. הגה: ואין אומרים (ד) למנצח ולא אל ארך אפים (מנהגים ובית יוסף בשם תוספות).

באר היטב (ד) למנצח. כתב ב"ח בשם תוספות מגילה דף ד' דאומרים שיר מזמור לאסף דיש בה מפלה לעכו"ם:

ד מוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרִין בְּפֶרֶשֶׁת וַיְבֵא עִמָּלֶק, וְאַף
עַל פִּי שְׂאִין בָּהּ אֶלֶּא טִי פְּסוּקִים; וְכּוֹפְלִין פְּסוּק אַחֲרוֹן
כְּדִי לְהַשְׁלִים עֲשָׂרָה פְּסוּקִים. וְאִין הַמְנַהֵג לְכַפֵּל פְּסוּק הָאֲחֵרוֹן
שֶׁל הַפֶּרֶשָׁה. וְקוֹרִין הַמְּגִלָּה וְאַחַר כֵּן סֵדֶר קִדְשָׁה. **הגה:** כְּשֵׁיט
מִיֵּלָה בְּפוּרִים מְלִין הַתִּינּוֹק **(ה)** קִדָּם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה (מְהַרִּי"ל וּמְנַהֲגִים).

באר היטב **(ה)** קודם. דכתיב וששון זו מילה:

סימן תרצד - דין מעות פורים לעניים

סעיפים

ד'

ובו

א חַיֵּב כָּל אָדָם לְתֵן לְפָחוֹת **(א)** שְׁתֵּי מִתְּנוֹת לְשְׁנֵי עֲנִיִּים.

הגה: יֵשׁ אוֹמְרִים שֵׁיט לְתֵן קִדָּם פּוּרִים מִחֲצִית מִן הַמְּטֵבֵעַ הַקְּבוּעַ בְּאוֹתוֹ
מִקּוּם וּבְאוֹתוֹ זְמַן, זְכָר לְמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין בְּאֶדָר; וּמֵאַחַר שֶׁשְּׁלֹשָׁה
פְּעָמִים כְּתוּב תְּרוּמָה בְּפֶרֶשָׁה, יֵשׁ לְתֵן שְׁלֹשָׁה (מְרַדְכֵי רִישׁ פ"ק דְּמִגְלָה); וְיֵשׁ לְתֵנוּ
בְּלִיל פּוּרִים קִדָּם שְׁמֵת־פְּלִלִים מְנַחָה (מְהַרִּי"ל), וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל מְדִינֹת אֱלֹהֵינוּ;
וְיֵשׁ לְתֵן גִּ' חֲצָאִים גְּדוֹלִים בְּמְדִינֹת אֱלֹהֵינוּ, כִּי אִין מְטֵבֵעַ שְׁשִׁים מִחֲצִית עָלֶיהָ
מְלָבֵד זֶה; וּבְמְדִינֹת אוֹסְטְרִיָּיָה וְתֵנוּ גִ' חֲצֵי ווִיֵּינִיר, שֶׁנִּקְרָאוּ גַם כֵּן מִחֲצִית,
וְכֵן לְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה; **(ב)** וְאִין חַיֵּב לְתֵנוּ רַק מִי שֶׁהוּא מְבֹן עֲשָׂרִים
וּלְמַעַלָּה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁנוֹתְנִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְצִדְקָה מְלָבֵד גִּ' מִחֲצִית אֱלֹהֵינוּ,
וְאִין נוֹהֲגִין כֵּן.

באר היטב (א) שתי מתנות. עיין פרי"ח וביד אהרן. ואם נתן לאחד שיעור שתי
מתנות אם יצא עיין הלקי"ט ח"ב סי' ל"ט דנוטה לכאן ולכאן עיין שם. ולא
יתן להם קודם פורים דלמא אכלי להו קודם פורים. וכתבו ב"ח וט"ז אפי' עני
המתפרנס מהצדקה חייב כמו בארבע כוסות מה שאין כן בשאר צדקה שאינו

חייב רק פעם אחת בשנה כדי לקיים מצות צדקה כמ"ש בי"ד ס"י רמ"ח ורמ"ט: (ב) ואין. דהיינו חיובא ליכא ומנהגא איכא דכתב לבוש ונוהגין ליתן מעות פורים בעד כל אחד ואחד אפי' בעד הילדים ונותנים המעוברות גם מהולד הגמ"ינ ואיתא במשנה כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק. במקום דנהיגי לתת המעות מחצית השקל לחזן אין איסור בדבר דכל הנותן אדעתא דמנהג נותן מ"ב ס"י נ"ד. אבל לא נפקו בזה ידי מתנות לאביונים אא"כ מחלקים מהם לעניים מ"א. וכתב שלי"ה דמחצית השקל וכל שכן מתנות לאביונים ומשלוח מנות אין בא ממעות מעשר ואם בא להוסיף מוסיף משל מעשר מהרי"ל בתשובה ס"י נ"ו ועיין כנה"ג וביד אהרן. ומעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנות. ב"י בשם הג"א וע' בי"ד ס"י רנ"ח:

ב אין משנין מעות פורים לצדקה אחרת. הגה: ודוקא הגבאים (מרדכי פ"ק דבבא בתרא), אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה.

ג אין מדקדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו לטל (ג) נותנים לו; ובמקום שנהגו לתן אף לעכו"ם, נותנים.

באר היטב (ג) נותנים. ולכתחלה אין לנהוג כן ליתן לעכו"ם. מג"א:

ד במקום שאין עניים, יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו ונותנם במקום שירצה.

סימן תרצה - דיני סעדת פורים

סעיפים

ד'

ובו

הגה: מצוה להרבות בסעדת פורים (טור); ובסעדה אחת יוצאים (מרדכי ספ"ק).

א סעדת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו.

הגה: ומכל מקום גם בלילה (א) ישמח וירבה קצת בסעדה. (תשובת מהרי"ו).

באר היטב (א) ישמח. אפי' בליל י"ד עב"ח וכ"כ שכנה"ג וילבוש בגדי שבת ג"כ מבערב מצאתי וכ"כ בסדה"י וז"ל וימלא בביתו נרות דולקות ושלחן ערוך ומטה מוצעת:

ב חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור

המן לברוך מרדכי. **הגה:** ויש אומרים דאינו צריך להשתפר כל כך, אלא שישתתה יותר מלמודו (כל בו) (ב) ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכונן לבו לשמים. ואין להתענות בפורים, מלבד תענית חלום, ועין לעיל סימן תקס"ח וסימן תקי"ע. יש שנהגו ללבש בגדי שבת ויום טוב בפורים, וכן נכון (מהרי"ל); ונהגים לעשות סעדת פורים לאחר (ג) מנחה, וערבית יתפללו בלילה. ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול; ורב הסעדה צריכה להיות ביום (מנהגים), ולא כמו שנהגין להתחיל סמוך לערב ועקר הסעדה הוא ליל ט"ו. וכשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעדה בשחרית, משום כבוד שבת (מנהגים); ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית, הרשות בידו (ת"ה). יש אומרים שיש לאכל מאכל זרעונים בפורים, זכר לזרעונים שאכל דניאל וחבריו בבבל (כל בו). טוב לעסק מעט בתורה קדם שיתחיל הסעדה, וסמוך לדבר: ליהודים היתה אורה ושמחה (אסתר ח, טו) ודרשינן: אורה, זו תורה (מהרי"ב). וחייב במשתתה ושמחה קצת בשני ימים, י"ד וט"ו, (מנהגים) וכן נהגו. ויש אומרים

דאָס הַזִּיק אָחָד אֶת חֲבֵרוֹ מִכֶּחַ שְׂמַחַת פּוּרִים, (ד) פֶּטוּר מְלֻשָּׁלִים. (ת"ה סִימָן ק"י). וְעַיִן בַּח"מ בְּדִינֵי נְזִיקִין.

באר היטב (ב) וישן. י"א שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטרי" ברוך מרדכי. וט"ז כתב לפענ"ד נראה לפרש דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על טובה כפולה שעשה עמנו הא' פורעניות שהביא הוא על המן ואלו לא נתברך מרדכי אלא היה ניצול עם כל ישראל דיינו אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאוד והטובה יתירה ע"כ אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתינו מן ארור המן שזה מפלה שלו לברוך מרדכי שזה מעלתינו שניה ע"ש: (ג) מנחה. ושל"ה כתב דיעשה הסעודה קודם מנחה ע"ש: (ד) פטור. ואם כוון להזיק חייב עיין ח"מ ס"ס שע"ח ועיין מ"א ס"ק ז':

ג אומר (ה) על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ;
ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה, אומר: על
הנסים, דבותר תחלת סעודה אזלינן; ויש מי שאומר
שאין לאמרו, ונוהגין כסבא (ו) ראשונה.

באר היטב (ה) הנסים. ואם שכח על הנסים בברכת המזון מחזירין אותו דלא סגי דלא אכיל. של"ה רש"ל מט"מ. וכתבו הט"ז ומ"א דהיינו דוקא בסעודה הראשונה שאוכל בפורים דהא עיקר הטעם דיש חיוב סעודתו באותו יום דכתיב ימי משתה ושמחה וא"כ סעודה ראשונה שאוכל בו ביום בו קיים סעודת פורים בזה ואין לנו לתלות הדין במה שאנו קורין לסעודה שאחר המנחה סעודת פורים וא"כ אם כבר אכל סעודה ראשונה ביום שוב אין מחזירין אותו ע"ש. וא"ז כתב בשם מהר"ל מפראג שפסק דלא כשל"ה ומהרש"ל אלא כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים עיין סי' תרפ"ב: (ו) ראשונה. ועיין סי' קפ"ח סעיף י' משי"ש ומ"כ במרדכי כתוב בקלף היה אוכל סעודת פורים בע"ש יתפלל ויפרוס מפה ויקדש ובברכת המזון יאמר על הנסים עכ"ל ובמט"מ ובמנהגים כתבו הואיל ולא התפלל ערבית משמע דאם התפלל שוב אינו אומר על הנסים וכ"כ של"ה ומהר"ל בתשובה סי' נ"ו לכן נ"ל דיברך ברכת המזון תחלה ואח"כ יתפלל ערבית להוציא עצמו מפלוגתא וגם שלא ישתכר ולא יברך ברכת המזון. מ"א:

ד חַיֵּב לְשַׁלַּח לְחֵבְרוֹ שְׁתֵּי מְנוֹת (ז) בְּשָׂר אוֹ שֶׁל מִינֵי אֶכְלָיִם, שְׁנֶאמַר: וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ (אֶסְתֵּר ט, יט ו כב) שְׁתֵּי מְנוֹת לְאִישׁ אֶחָד. וְכָל הַמְּרֻבָּה לְשַׁלַּח לְרֵעִים מְשֻׁבָּח; וְאִם אֵין לוֹ, מִחֲלִיף עִם חֵבְרוֹ, זֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעוּדָתוֹ, וְזֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעוּדָתוֹ, כְּדֵי לְקַיֵּם: וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ (אֶסְתֵּר ט, יט ו כב). **הגה:** וַיֵּשׁ לְשַׁלַּח מְנוֹת (ח) בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה (מִדְּבָרֵי הָרִאשׁוֹן פ"ק דְּמַגְלָה); וְאִם שׁוֹלַח מְנוֹת לְרֵעֵהוּ וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַבֵּל, אוֹ מוֹחֵל לוֹ, יֵצֵא. (ט) וְאִשָּׁה חַיֵּבָת בְּמִתְנָחוֹת לְאֶבְיוֹנִים וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת, כְּאִישׁ; וְאִשָּׁה תִּשְׁלַח לְאִשָּׁה, וְאִישׁ לְאִישׁ; אֲבָל לֹא בְּהֶפְדָּ, שֶׁלֹּא יָבֵא אִישׁ לְשַׁלַּח לְאֶלְמָנָה וְיָבֹאוּ לִידֵי סֶפֶק קְדוּשָׁיִן, אֲבָל בְּמִתְנָחוֹת לְאֶבְיוֹנִים אֵין לְחוּשׁ.

באר היטב (ז) בשר. מבושל הראוי לאכילה מהרי"ל וה"ה משקה שלי"ה. השולח מעות כסות וכלים בשביל מנות אם יכול למכרם מיד לקנות לצורך סעודה מהני הלקי"ט ח"ב סי' קס"ג. ומדברי בעל ת"ה סי' קי"א משמע קצת דלא יצא עיין שם ע' יד אהרן. נסתפקתי מי ששלח לחבירו בשביל מנות תרנגולת טריפה והוא לא ידע ואכלו ואח"כ ביום פורים עצמו נודע לו שהיתה טריפה אם יצא ידי חובת מנות אם לא ע' בספ' מוצל מאש סי' ס"א. עוד נסתפקתי מי ששלח לחבירו שבמדינת הים שני מנות. או שתי מתנות לשני אביונים קודם פורים ובפורים עצמו בודאי מגיעים לידו אם יוצא י"ח או לא מי נימא כיון דבשעה ששלח לא הי' חייב בהם לא נפיק או דילמא כיון דבפורים עצמו שהוא שעת החיוב הגיעו לידו נפיק. ע' יד אהרן שדעתו נוטה דיוצא י"ח שפיר בזה ע"ש מי ששלח לחבירו דג וביצי שעליו או פת ופניו טוחות בביצה יש להסתפק אי יוצא י"ח של משלוח מנות עדות ביעקב סי' צ"ב ע"ש וע' כנה"ג: (ח) ביום. וה"ה מתנות לאביונים: (ט) ואשה. לא ראיתי נוהרין בזה ואפשר דוקא באלמנות אבל אשה שיש לה בעל בעלה משלח בשבילי לכמה בני אדם ומ"מ יש להחמיר מ"א. נראה לי דמי שאוכל על שלחן חבירו ולא הכין לו כלום פטור מלשלוח מנות וכ"מ קצת ברש"י גבי מחלפי סעודתייהו להדדי וע' ט"ז ס"ק ג'. ומ"מ צ"ע וטוב להחמיר מ"א. וכתב בסה"י יקבץ כל אנשי ביתו וחביריו דאם אדם יושב ביחיד א"א לשמוח כראוי וכ"כ רש"י ז"ל בפסוק משפחה משפחה: ומשפחה:

סימן תרצו - דיני הספד ותענית ועשית מלאכה בפורים

סעיפים

ח'

ובו

א פורים מתר בעשית מלאכה; ובמקום שנהגו שלא לעשות, (א) אין עושין. הגה: והאדנא נהגו בכל מקום שלא לעשות (פל בו); והעושה, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם, אלא אם הוא בנך של שמחה, כגון: בית חתנות לבנו או אבורנקי של מלכים, דשרי. הגה: ומתר לעשות כל מלאכת מצוה, כגון: (ב) לכתב פסקי הלכות; וכן מתר לעשות אפלו מלאכות גמורות לצרף פורים. (ת"ה סימן קי"ב).

באר היטב (א) אין עושין. ועיי עכו"ם שרי ערסי תס"ח מ"א. וכתב הט"ז נראה דפרקמטי מותר כיון ששמחי היא לו ע"ש: (ב) לכתוב. ופשטי המקרא ואגרת שלום ומזכרת חובותיו וכן כל דבר שא"צ עיון גדול. מט"מ ב"י א"ח:

ב אפלו במקום שנהגו, לא נהגו אלא ביום מקרא מגלה בלבד, אבל לאסר את של זה בזה, (ג) אינו מנהג.

באר היטב (ג) אינו מנהג. ובמהרי"ל ואבודרהם משמע דיש לנהוג כן:

ג יום י"ד ויום ט"ו אסורים (ד) בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום, בין לבני כרפים שהם עושין ט"ו בלבד, בין לבני עירות שהם עושים י"ד בלבד; והנשים מענות בהם, שכלן עונות כאחת, ומטפחות שמכות כף אל כף; אבל לא מקוננות, שהתהא אחת מדברת וכלן עונות אחריה; נקבר המת, לא מענות ולא מקוננות.

באר היטב (ד) בהספד. ומקום שנהגו שביום ז' הולכין על הקבר לקונן אסור בפורים אלא האבל לבדו ילך שם עם חזן א' ויאמר לו השכבה. ואפי' בערב פורים אסור לילך שם שלא יחשבו העולם שהאבילות נפסק מחמת פורים. ר"ש הלוי סי' י"ג כנה"ג:

ד כל דברי אבילות נוהגים בתנקה ופורים. הגה: ומכל מקום ילך לבית הכנסת (ה) לשמע המגלה (תוספות פ"ק דמועד קטן). ואם יוכל לאסוף מנגן לביתו לקרות המגלה, עדיף טפי (מהרי"ל). ויש אומרים שאין (ו) אבילות נוהג בפורים, לא בי"ד ולא בט"ו (הרא"ש ומנהגים), וכן נוהגין; ואפלו אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים (דברי עצמו); אבל דברים (ז) שבצנעה, נוהג; ואף על פי שאין נוהג אבילות בפורים, עולה לו (ח) למנגן שבעה ימי אבילות כמו שבת, וכן פסק הרב בעצמו בטור יורה דעה סי' ת"א.

באר היטב (ה) לשמוע. צ"ע דהא הרב"י פסק בס"ה שלא יצא מפתח ביתו ואם כן ה"ל לכתוב בלשון י"א וכו'. מ"א: (ו) אבילות. ביח ורש"ל ופרישה העידו שהמנהג להתאבל וכ"כ מהרי"ל ועכשיו גרירי עלמא בתר דברי רמ"א וני"ל דיזהר בכולם חוץ מנעילת הסנדל ושיבה ע"ג קרקע מפני הבריות ומכ"ש שאסור לראות כל מיני שמחה. מ"א: (ז) שבצנעה. ויתפלל בביתו ואחר כך ילך לבה"כ לשמוע מגילה טור וכ"מ בלבוש מיהו משמע בטור דבשחרית הולך לבה"כ לתפילה עבי"ד סי' שצ"ג מ"א וכתב הט"ז וני"ל כיון דאין אבילות בפורים בפרהסי' אין לקרות בבית הכנסת בע"ש קודם ברכו לילך נגד האבל דאין להזכיר שם אבל בפרהסי' אלא ילך לבה"כ בלא קריאה עכ"ל: (ח) למנין. אפי' מת בפורים. מ"א:

ה אם חל פורים במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה, לא יצא משם עד שיתפיל תפילת ערבית וישמע קריאת מגלה, ולמחרת לא יצא מפתח ביתו.

ו יש מי שאומר שהאבל חייב לשלח (ט) מנות. הגה: אבל אין שולחין לאבל כל י"ב חדש (מהרי"ט), וכמו שיתבאר בורה דעה סי' שפ"ה, ע"ן שם. ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלח לאבל כדי לקיים משלח מנות, אלא אם כן מחל האבל על מנתו (מהרי"ב).

באר היטב (ט) מנות. אפי' תוך שבעה מיהו לא ישלח מיני תפנוקים שהם עשויים לשמחה סי' תשי"ג. ומטי"מ כתב שאין שולחין לאבל אפי' דבר שאינו לשמחה וכ"מ מדברי רמ"א ובשכנה"ג כתב דאבל פטור משלוח מנות תוך שבעה ואחר שבעה ישלח בצינעה לא' מקרוביו או לאחד מהעניים ופשוט הוא דאם האבל הוא עני דמותר לשלוח לו מעות דלא גרע מצדקה. מ"א ע"ש :

ז יש מי שאומר שאונן מתר בבשר ויין, דלא אתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא, דלשמח בפורים דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה. הגה: וכל שכן שחייב במקרא מגלה ותפלה וקריאת שמע; ונ"ל דדוקא (י) בלילה, אף על פי שמתו מטל לפגיו; אבל ביום, שרוצה לקברו, קבורת מתו (יא) קודם כמו שנתבאר לעיל סי' תרפ"ז ס"ב, ולכן קורא ומתפיל אחר כך, דלא עדיף מיום טוב ושבת, כמו שנתבאר לעיל סימן ע"א כן נראה לי.

באר היטב (י) בלילה. עיין מ"א שהעלי' דבלילה עכ"פ לא יאכל בשר ומ"ש ונראה לי דוקא בלילה וכו' קאי אמגילה ע"ש: (יא) קודם. עמ"ש סי' תרפ"ז סי' ד' דיש חולקין וכן נוהגין לקוברו אחר יציאת בה"כ. ומ"מ נ"ל דלא יניח תפילין דאקרי פאר. מ"א ע"ש :

ח **מִתֵּר (יב) לְשֵׂא אִשָּׁה בְּפוֹרְיִים. הַגָּה:** בֵּין בֵּיִיד בֵּין בְּטִיִּו, וְכָל שָׁבֵן שְׁמִתֵּר לְעִשׂוֹת פְּדִיוֹן הַבֵּן (תוסי' פ"ק דמ"ק). וימה שְׁנֵהֲגוּ לְלִבְשׁ פְּרָצוּפִים בְּפוֹרְיִים, וְגָבֵר לּוֹבֵשׁ שְׁמֵלֶת אִשָּׁה וְאִשָּׁה כְּלִי גָבֵר, אֵין אִסוּר בְּדָבָר מֵאַחַר שֶׁאֵין מְכֻנָּיִן אֶלָּא לְשִׁמְחָה בְּעֵלְמָא; וְכֵן בְּלִבִּישׁת פְּלָאִים דְרַבָּנָן. וַיֵּשׂ אֹמְרִים דְאִסוּר, אֲבָל הַמְנַהֵג פְּסֻבָּרָא הָרֵאשׁוֹנָה. וְכֵן בְּנֵי אָדָם הַחוּטְפִים זֶה מְזַה דְרָדָּ; שְׁמִחָה, אֵין בְּזָה מְשׁוּם **(יג)** לֹא תִגְזַל (וַיִּקְרָא יט, יג) וְנִהְיִי כִּדְ, וּבְלִבְד שְׁלֹא יַעֲשֶׂה דְבָר שְׁלֹא כְהֶגֶן עַל פִּי טוֹבֵי הָעִיר (תְּשׁוּבַת מִהַרְ"י מִינְיָ סִימָן ט"ז).

באר היטב (יב) לישא. ולפי מ"ש ר"ס תקמ"ו דק"ל כמ"ד אין מערבין שמחה בשמחה גם הכא אסור לעשות לכן יעשה החופה ביום י"ג מ"א ע"ש ועיין בספר גופי הלכות ועמ"ש באה"ע סי' ס"ב ס"ק י': **(יג) לא תגזול.** ולפי"ז מותר לברך על מה שחוטפין א"ז. וכתב שלי"ה לאו משנת חסידים היא ושומר נפשו ירחיק ממלבושים דכלאים ולחטוף מחבירו ועיין ט"ז ובי"ח בי"ד סי' קפ"ב להחמיר בזה באורך וכן הכנה"ג הורה לאסור הפרצופים בפורים ע"ש ועיין בתשו' דברי שמואל סי' רמ"ז ולכן הירא את דבר ה' ירחיק את בניו ובני ביתו מכל כי האי איסור' ופריצותא ועיין עוד בדבר שמואל סי' קנ"ג תוכחת מגולה על הלומדים ספר מסכת שיכורים ע"ש:

סימן תרצז - אין אומרים תחנה בפורים (בי"ד וט"ו שבאדר א', ודין תענית והספד בהן),

אָחַד סְעִיף וּבּו
א יוֹם יִיד וְטִיִּו שְׁבַאָדָר רֵאשׁוֹן אֵין נוֹפְלִים עַל פְּנִיָהֶם, וְאֵין אֹמְרִים מְזִמּוֹר יַעֲנֵד ה' בְּיוֹם צָרָה, וְאִסוּרִים

בְּהֶסְפֵּד (א) וְתַעֲנִית ; אָבֵל שְׁאֵר דְּבָרִים אֵין נוֹהֲגִים בָּהֶם ;
וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּאָף בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית מִתְרִים . הַגָּה : וְהַמְנַהֵג
פְּסָבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה . יֵשׁ אֹמְרִים שְׁחֵיב לְהִרְבּוֹת בְּמִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה (ב) בִּיד
שְׂבָאָדָר רֵאשׁוֹן (טוֹר בְּשֵׁם הַרִי"ף) וְאֵין נוֹהֲגִין כּוֹן , מִכָּל מְקוֹם יִרְבֶּה קֶצֶת בְּסַעֲדָה
כְּדִי לְצִאת יָדֵי הַמְחַמְרִים ; (הַגָּהוֹת מִיְמוֹנֵי בְּשֵׁם סַמ"ק) וְטוֹב לֵב מִשְׁתָּה (ג)
תְּמִיד (מִשְׁלֵי ט"ו , ט"ו) .

באר היטב (א) ותענית. ואבילות נוהג לכ"ע : **(ב) בי"ד.** אבל לא בט"ו. בי"י :
(ג) תמיד. בית תפארתינו במהרה יעמוד. וביראה אותו נעבוד. נכון יהיה הר
הבית בראש הרים עדי עד :